

PI 9

Biserica Ortodoxă Română

REVISTA SFÂNTULUI SİNOD

CUPRINSUL

Înaintea unui an nou.	Arhim. SCRIBAN
Situația Bisericii și a Mănăstirilor din Moldova	ȘT. BERECHET
Frățimea profesorilor de religie din Basarabia.	Prof. LEON TROFIMOV
Piedici în calea Apostolatului de azi	Pr. N. V. HODOROABĂ
Contribuțiuni la cunoașterea preoșimii de mir din trecut	Pr. IOAN KĂUȚESCU
Literatura adventistă	Econ. SAVA POPOVICI
Situația preoșilor ortodocși din Ardeal.	Pr. IOAN CRĂCIUN
Fantezie moralo-religioasă	GRIVAS DEM. CRUCEANU
Pentru înlăturarea Dihoniei Bisericești din România.	Arhim. SCRIBAN
Cronica bisericească	Pr. V. URSĂCESCU, Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Pr. I. MIHĂLCESCU, Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri, Mulțămiri, Poșta redacției	Arhim. SCRIBAN

APARE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschii*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupăș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarul administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 658-659).

Donatie din partea mea pentru Biblioteca Sf. Mitropolii-Jani B. Ilic Ghicoghita

BISERICA ORTODOXA ROMANA

Bucuresti

Seria II. Anul XLII. Nr. 1 (514).

Ianuarie 1924

inv. 216

P. I-4

INAINTEA UNUI AN NOU

Ce să facem? să privim înainte sau îndărăt? Amândouă sunt bune de făcut. Pe de o parte ne dăm seamă de tot ce am putut duce cu bine la capăt; pe de alta socotim ce mai avem de făcut de aici înainte.

Dacă punem în cântar tot ce am putut face în anul trecut, vedem că a fost ceva însemnat. S'au făcut multe alegeri de episcopi, din cari trei pentru scaune înființate din nou. De oarece fiecare catedră episcopală trebuie privită drept o cetățuie din care are a se revărsa valul muncii creștinești, înseamnă că prin cele trei episcopii nouă (Constanța, Hotin, Cetatea-Albă), am căpătat tot atâtea chipuri de nouă muncă viitoare.

În curgerea anului rămas îndărăt, am trecut și un hop greu: Noua Constituțiune a României, când era în discuțiune dacă se mai păstrează în ea vechea pozițiune a Bisericii Ortodoxe de a fi dominantă în Statul românesc. A fost un hop, pentru că nu toate părerile erau fixate, și chiar dintre cei binevoitori Bisericii Ortodoxe, se găseau oameni cari socoteau îndreptățite și alte puncte de vedere și se gândeau dacă n'ar fi bine să puie toate cultele pe acelaș nivel.

Aici însă a venit factorul cel îmbucurător, care a plecat cumpăna de partea noastră. A fost solidaritatea noastră ortodoxă. Oricât suntem noi de puțin solidari, în clipa aceea a fost o mișcare a puterilor noastre, ca niciodată și, în fața manifestării noastre, au fost câștigați pentru noi și cei care mai stăteau la gânduri.

De câteori nu este forța argumentul hotărâtor! În cazul acesta însă, a fost nu forța brută, ci forța noastră morală. Câte n'ar putea face ea, dacă s'ar manifesta mai des și dacă organele Bisericii ar simți trebuința de a se manifesta mai viu și totdeauna când trebuie!

Atunci a fost clipa când ierarhia a colaborat din plin cu toată pătura întinsă a opiniei publice bisericesti. Preoții s'au adunat mai întâi ca delegați în congresul din Fevruarie trecut, care, deși congres de delegați, a luat mari proporțiuni și a pus temelia mișcării viitoare de o lună mai târziu, în Martie anul trecut, când am avut cele două frumoase întruniri la «Dacia» în chestiunea nouăi Constituțiuni.

Societatea Ortodoxă, în toate aceste împrejurări, a fost alături de noi. Preoților adunați în Fevruarie li s'a oferit un banchet în localul Școalei Ortodoxe, unde a fost o puternică manifestare de închegare a noastră solidară, în frunte cu Primatul nostru și cu fostul ministru de Culte d. Banu.

Curând după aceea au fost eminentele discursuri la Senat, care au contribuit atât de mult pentru câștigarea simpatiei de partea Bisericii Ortodoxe românești: discursul Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat; al Inalt Prea Sfințitului Nicolae dela Sibiu, care s'a găsit într'un frumos și biruitor duel în fața Mitropolitului unit dela Blaj; al Prea Sfințitulul Vartolomei, care, și în această împrejurare, a oprit atențiunea Senatului asupra puternicului său cuvânt și, în sfârșit, ale celorlați Prea Sfințiți care au arătat Biserica Ortodoxă mult mai temeinică în cuvânt ca cealaltă, încât un bărbat dintre uniți a putut spune atunci că ziua aceea a fost pentru ei întâia dată când i-a fost rușine că e unit.

Da, acest lucru trebuie să-l cităm ca un frumos capital la activul anului trecut.

Când s'a adunat apoi Congresul Societății Ortodoxe, la 23 și 24 Iunie la Galați, s'au pus în cântar toate câștigurile căpătate și s'a văzut chemarea frumoasă și a acestei Societăți într'izbândirea drepturilor Bisericii Ortodoxe. Și această Societate a avut și ea o izbândă proprie a ei: A putut inaugura în Galați un frumos local al școalei ei din acel oraș.

Și aceasta trebuie s'o privim tot ca o creștere a zestrei noastre ortodoxe.

Aceiași Societate a pus tot în anul trecut, în August, la Schimbarea la Față, temelia *Bisericii Neamului* la Mărășești.

În Octombrie, s'a ținut apoi un frumos și însemnat congres al preoților de peste munți din Asociațiunea «Andrei Șaguna». A fost un congres închinat chestiunilor misionare, despre care de acum înainte avem a vorbi.

Sf. Sinod, apoi, a rezolvat chestiunea calendarului, încheind cu aceasta o veche chestiune care din când în când se tot ivea și făcea să ni se arunce săgeți că nu voim să mergem paralel cu timpul. În sfârșit, s'a isprăvit și cu a-

ceasta, prin munca Prea Sfințitului Vartolomei la Sf. Sinod, încheiată într'un magistral raport și care a fost temelia pe care s'a alcătuit apoi hotărârea Sinodului de a îndrepta calendarul.

O nouă și însemnată chestiune care s'a ridicat în Sf. Sinod a fost aceea a luptei care s'a deschis împotriva alcoolismului. Aceasta poate părea drept o chestiune din acelea care se înșiruie pe masa discuțiilor o clipă, pentruca apoi totul să intre iar în umbră. Și fără îndoială că așa poate fi și de data aceasta. Dar dacă alarma odată dată, se va merge înainte, se poate ca prin ea să căpătăm mari merite pentru Biserica noastră. De aceia, odată începută lupta, ea trebuie dusă înainte fără încetare; pe programul Bisericii să fie totdeauna pusă și chestiunea aceasta. Ne pare bine când vedem că Înalt Prea Sf. Pimen a pus o în Pastorală de Crăciun. Fie ca ea să nu mai înceteze de a fi în grija și ocupațiunea noastră, până la deplina stărpire a alcoolismului.

Cu chestiunea calendarului intrăm într'o nouă chestiune.

Pentruca să ajungă la dezlegarea acestei chestiuni a trebuit să se facă o înțelegere a celor mai multe ramuri ale Bisericii ortodoxe. În scopul acesta, s'a ținut conferința interortodoxă din Constantinopol în Mai și Iunie anul trecut (10 Mai—8 Iunie). Un asemenea act a fost o raritate, după ce Bisericele Ortodoxe au trăit atât de răzlețite una de alta, firește spre paguba lor, și de aceia o astfel de întâlnire a trebuit să fie un semn îmbucurător, o nouă afirmare a conștiinței că suntem una și aceeași Biserică, având datoria de a ne întâlni și a colabora la dezlegarea chestiunilor noastre comune. Deci nu numai chestiunea calendarului a fost cea care a folosit de aici, ci încă și mai mult a folosit frăția ortodoxă, care ne leagă pe toți în același mănuchi.

O! și era clipa trebuincioasă pentruca aceasta să se facă, pentruca, pe de altă parte, anul 1923 a fost an de grele dureri pentru Biserica Ortodoxă. A fost anul în care trufia turcească a crescut peste măsură, din pricina slăbiciunii și neînirii aliaților Marelui Război în Răsărit. De aceia ei au început a prigoni Biserica Ortodoxă și o prigonesc până în ziua de azi. Dacă n'au putut alunga din orașul lui Constantin însăși Patriarhia Ecumenică, cum au cercat la conferința din Lausanne la sfârșitul lui 1922, n'au încetat însă de a ațâța împotriva Patriarhului și a se sluji de uneltele ticăloase pentru a-l înjosi. O asemenea unealtă a fost Papa Eftimie, un preot grec din Asia, care făcea gustul Turcilor și a turburat lucrările Patriarhiei, până ce a fost alungat de acolo, probabil după mijlocire străină.

Patriarhul Meletie n'a mai putut sta pe scau-

nul patriarhal și a trebuit să demisioneze, retrăgându-se la Sf. Munte. Noul Patriarh, I. P. S. Grigorie VII, a trebuit să se aleagă în mijlocul turburărilor stărnite de Papa Eftimie cu ajutor turcesc.

Din punctul acesta de vedere, anul 1923 nu poate fi un an de bucurie. El a avut însă și partea care a dat bune nădejdi de viitor prin legăturile tot mai strânse care s'au încheiat între Ortodocși și Anglicani. Încă din 1922, aceste legături au fost bine cimentate între Canterbury (scaunul Primaților engleji) și Patriarhia din Constantinopol și a rămas până acum ca o zestre de dus la o bună isprăvire pe viitor.

În adevăr, dacă privim noi acum spre anul 1924, în pragul căruia ne aflăm, vedem că mari chestiuni stau înaintea noastră și în special al Bisericii românești care, între toate Bisericele Ortodoxe de azi, are cea mai mare răspundere.

1. Este chestiunea întăririi legăturilor noastre cu Anglicanii. Creștinismul având după război problema măreață a încheierii sale în trup unitar, pentru a lucra la evanghelizarea lumii cu puteri unite, de aici trebuiește începută opera aceasta. Întâiul pas trebuie să fie legătura cu Anglicanii și cu vechii catolici, cu care dogmaticește suntem mai aproape. Făcut pasul acesta, ceilalți se ușurează cu mult. Nu se face pasul acesta, nu se pot nici ceilalți. A începe prin tratative cu Roma, cum vrea Păr. Ghibu dela Cluj, e muncă perdută. Numai pomenim fapta aci, că noi avem a o discuta pe larg sub alt titlu.

2. Dar pentru a ajunge la legătura cu Anglicanii, trebuie să ne punem pe lucru. Anul viitor în Mai 1925, se va ținea marea adunare în acest scop în America, pentru unirea tuturor creștinilor. La noi însă nu s'a făcut nicio pregătire până acum. În America însă pregătirile se fac de mult.

Anglia are comitet special, în frunte cu Episcopul Gore, care a fost la noi, pe când noi nu avem nimic nici pentru chestiunea de anul viitor în America; nici pentru cea cu Anglicanii.

3. Nu ne-am prezentat nici în chestiunea hirotoniilor anglicane, în care s'au pronunțat Patriarhiile de Constantinopol, Ierusalim, Biserica autocefală a Ciprului. Avem și noi comisiune pentru aceasta, dar încă nu s'a lucrat.

Iată chestiuni care stau la noi neatînse și care așteaptă să fie tratate în curgerea acestui an.

4. Mai este una, foarte însemnată, pentru care s'a luat hotărâre anul trecut în conferința din Constantinopol, unde s'a tratat despre calendar: Sărbătorirea a 1600 de ani dela Sinodul din Niceia. E foarte mult de făcut și nu s'a făcut nimic. Și suntem datori să ne mișcăm, fiindcă chestiunea aceasta a eșit din inițiativă românească. A dus-o la Constantinopol subsem-

natul, din însărcinarea înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae dela Sibiu. Trebuie s'o discutăm prin presă, să vedem ce e de făcut. Teologii Ortodocși trebuie să intre în acțiune, să lucreze ceva, o mărturisire de credință. Dr. *St. Bogdan*, prezidentul *Solidarității*, luase cu râvnă chestiunea aceasta pe mână și dorim să vedem că merge înainte.

5. La noi încă e totul de făcut în ce privește întinderea privirilor noastre peste toată chestiunea ortodoxă, pentru a înțelege că vremea ne chiamă pe noi, Românii, să purtăm grijă de frații

noștri ortodocși de pretutindenea. E tot chestiune de viitor, la care trebuie să începem a lucra încă din acest an.

Acestea sunt, între multe altele, chestiuni care așteaptă munca și râvna noastră, pentru ca noul an să fie o vreme de vie pregătire și de che-zăsuire a unui frumos seceriș viitor.

Facă Dumnezeu ca așa să fie și Biserica românească să pășească viguros spre chemarea la care glasurile fraților, strigarea vremii și menirea lui Dumnezeu o așează.

Arhim. SCRIBAN.

Situația Bisericii și a Mănăstirilor din Moldova ¹⁾

Am văzut deja, că Regulamentul Organic din 1829 a lăsat neatins dreptul de proprietate al mănăstirilor asupra averilor cari le aparțineau. Din dreptul de proprietate reiese dreptul de liberă folosință. Astfel înțeleg această chestiune toate legiurile, tot astfel se exprimă și codul civil al Moldovei (§ § 462, 464 și 465).

Atât Regulamentul, cât și legile rămân până acum în vigoarea lor (pe baza art. 47 din convenție) în general și în particular privitor la mănăstiri; căci legile cari sunt cuprinse într'însele, mai întâi nu contrazic convenția, și al doilea, nu au fost revăzute de comisia centrală sau schimbate de autoritatea legiuitoare trebuitoare. Prin urmare, numirea comisiei de către guvernul domnitorului Cuza pentru administrarea averilor mănăstirești și luarea acestor averi pentru visteria statului este o călcare a legilor existente.

Ni se poate spune, că binele general al statului a cerut jertfirea unei caste, care se folosea de înlesniri în detrimentul altelei, restului populației țării și că, pentru îndeplinirea unor oarecari reforme și îmbunătățiri, guvernul a văzut nevoia măririi veniturilor statului. La aceasta noi răspundem, că asemenea scopuri se pot atinge prin reforme juste în sistemul existent de contribuții și sarcine, iar nu pe calea jafului. Inițiativa legilor, cari au un interes special pentru fiecare din Principatele Unite, care aparțin domnitorului; nu ar fi stricat întru nimic dacă ar fi pregătit proiectele de legi, care i-s'ar fi părut necesare pentru schimbarea bugetului și le-ar fi prezentat pentru discuție în adunarea legislativă, cum cere art. 25 din convenție, în care se spune că «nicio contribuție nu se poate hotărî sau ridica fără îngăduirea adunării». Domnitorul Cuza trebuia să-și aducă aminte, că după articolul 46

din aceeași constituție nimeni nu poate să fie lipsit de proprietatea sa, de cât prin lege. Dacă aceasta se găsește necesar în vederea binelui public, aceasta se face prin recompensarea în bani pentru această înstreinare. Dacă i s'ar fi părut, că binele statului cerea smulgerea dreptului de proprietate veșnică al mănăstirilor, atunci pentru atingerea acestui scop i-ar fi stat înainte un alt drum cu totul contrariu aceluia pe care l-au ales miniștrii lui.

Dar unde este acel bine pe care l-ar fi atins domnitorul prin jefuirea mănăstirilor? La ce s'au întrebuițat și se întrebuițează marile sume ieșite din vânzarea averilor mișcătoare mănăstirești și veniturile din arenzile proprietăților lor? Până acum nu se vede nicio îmbunătățire, dar stricăciunea este destul de simțită. Când, de pildă, lavra Neamțului și Secului administra singură averile lor, întrețineau un spital cu un număr de bolnavi mai mare de cât se prevăzuse în Regulamentul Organic; avea un azil pentru bătrâni și o casă pentru nebuni; întreținea seminarul, școala din târgul Neamțului, școalele primare, avea tipografie, și oricum ar fi fost, bine - rău, răspândia învățătura de carte în popor, ajuta la desăvârșirea intelectuală a clasei duhovnicești.

Din timpul intrării averilor în administrația comisiei, instituțiile ei de ajutor și de binefacere au decăzut cu totul, iar veniturile și marea sumă provenită din vânzarea averii mișcătoare a lavrei, nu se știe la ce au fost întrebuițate. Este foarte posibil că o mare parte din ele a fost furată de agenții guvernului, și noi avem cu atât mai mult dreptul să credem, că domnitorul Cuza refuză cu încăpățănare să prezinte camerii darea-de-seamă și conduce țara fără buget. Socotim nu de prisos să aducem aci câte-va date despre marile sume cari au fost luate de guvern din jafuirea mănăstirilor.

¹⁾ Vezi Nr. trecut.

Să luăm ca pildă lavra Neamțului și Secului căreia guvernul i-a luat și vândut în anul 1859 următoarele :

497 cai, cari s'au vândut în medie câte 10 cervonți, în total	4.970
2.686 boi și vaci, vândute tot cu câte 10 cervonți, în total.	26.860
115 bivoli, vânduți tot cu câte 10 cervonți, în total.	1.150
10.269 oi, vândute cu câte un cervonț, în total.	10.269
132 capre, vândute tot cu câte un cervonț, în total.	132
1.538 porci, vânduți cu câte un cervonț, în total.	1.538
1.784 uleie, vândute cu câte 1 cervonț, în total.	1.784
Afară de acestea, guvernul a mai primit dela arendatori sumele neplătite pe anul 1858, cervonți, în total . .	15.000
Apoi sume primite pentru diferite produse de pe 11 din moșiile lavrei, aproximativ	8.000
Sumele ieșite din vânzarea uneltelor de muncă și dela vânzarea fabricii de postav, cari trebuiau să se ridice până la suma de	2.500

Cu un cuvânt, guvernul a primit numai dela această lavră suma generală de 72.203 cervonți. Adăogând aici și veniturile dela averile mănăstirești dela 1859 până în prezent, vom vedea că numai singură lavra Neamțului și Secului a pus la dispoziția guvernului suma de 272.203 cervonți, adică 816.609 ruble. Tabloul arătat mai sus este luat dintr'un document oficial, semnat de comisarii guvernului. Afară de aceasta, guvernul a desființat cu totul mănăstirile Doljești, Zagavia, Urechești și altele în număr de 30 și le-a vândut toată averea lor, atât pe cea mișcătoare cât și pe cea nemișcătoare. După aceste fapte, se înțelege că guvernului nu-i dă mâna să dea socoteală de întrebuițarea sumelor, ieșite numai din mănăstirile locale moldovenești, nevorbind încă despre cele închinat.

Am spus mai sus, că în compunerea comisiei, alcătuită pentru administrarea averilor mănăstirești, consiliul de miniștri a numit două fețe bisericesti, pe directorii seminarului de Roman, Matcaș și pe al seminarului din Huși, Melchisedec, fără știrea mitropolitului: un nou atentat asupra independenței bisericii și regulamentelor ei.

Pentru a masca lucrurile, era nevoie și de deputați din partea clerului, dar fapta cugetată de guvern era o faptă ilegală. Din partea mitropolitului se prevedea o împotrivire și iată s'au căutat instrumente oarbe pentru samavolnicia despotică.

De fapt, prezența în comisie a unor deputați ilegali din partea clerului nu schimbă chestiunea în esența ei: siluirea rămâne siluire, cu toată munca de a-i da o față de legalitate.

Camera nu a aprobat luarea proprietăților mănăstirilor, căci legile cari asigură pentru mănăstiri dreptul acesta sunt încă în vigoare.

Comisia centrală a recunoscut că acțiunea ministerului este protivnică Regulamentului Organic și constituției, lucru care se poate vedea și din broșura tipărită în 1860 de președintele acestei comisii, Radu Roseti.

Din cele ce am spus mai sus, se vede că catedrele mitropolitului ca și ale celor două episcopii au rămas și până astăzi neocupate. După legile și obiceiul țării, confirmate și de Regulamentul Organic, alegerea persoanelor duhovnicești la aceste funcțiuni se face de către adunarea legislativă obișnuită, împreună cu boerii de treapta întâi, cari se află ca membrii ai acestei adunări.

Domnitorul numai confirmă alegerea, dar el, în curând, a dovedit că aceste camere nu au nici o însemnătate pentru el. El nici nu a voit să țină seamă de ele, și îndată ce observă la aleșii națiunii dorința să se folosească de aceste drepturi pe cari le dă convenția imediat le dă concediu.

Intre acestea, mitropolitul și cei doi episcopi, în puterea aceleiași convenții, sunt membri camerii de drept, iar mitropolitul prezidează în ea. Astfel, biserica a fost lipsită de reprezentanții ei și, ceiace este mai important, biserica rămâne fără cap și fără conducerea legală. Domnitorul Cuza hrănește o oarecare ură și antipatie față de biserica ortodoxă. Pentru aceasta, faptul neînlocuirii catedrei mitropolitane și cele eparhiale și episcopale este foarte interesant. În acest fapt se vede nu numai dorința de a lipsi camera de membrii influenți și să evite astfel protestele contra jefuirii averilor mănăstirești, dar aici vedem și gândul de a săpa biserica ortodoxă, lăsând-o fără susținere, fără privilegii curăției ei, fără mijloacele necesare ca să poată influența asupra poporului, ca să răpândească în el cultura religioasă, să hrănească și să întrețină sentimentul religios.

Iararhia bisericască, cum am văzut, este lipsită de dreptul ei firesc de a conduce seminariile teologice. În acestea din urmă s'au îngăduit fețe profane, cari nu au primit cultura religioasă. Tipografia bisericască din lavra Neamțului și Secului, în care s'au tipărit cărți mai mult cu coprins religios a fost luată și acum servește pentru tipărirea de literatură profană, care folosește fără îndoială, dar care nu poate să îndeplinească continuu lipsa vizibilă a celor

dintâi. Aceiași destinație s'a dat și tipografiei mitropolitane.

De sfârșirea clădirii mitropoliei din Iași, a cărei temelie s'a pus în anul 1832, nimeni nu se îngrijește, cu toate că guvernul putea să dea pentru acest lucru o parte din aceste venituri, cari acum se găsesc la dispoziția sa.

Lavra Neamțului, care a ars în anul 1862, până în prezent se înfățișează ca niște ruine. În timpul vizitării ei de către domnitor, în anul trecut, soborul l-a rugat să asigneze sumele necesare pentru reconstruirea ei. Domnitorul a refuzat, zicând: *«Dacă voiți ca să se reconstruiască clădirile, atunci trimiteți pe cei mai bătrâni dintre voi prin lume ca să ceară milă, iar cei mai tineri pot să târască pietre și să aducă nisip»*.

Acest răspuns îl vor putea aprecia toți rușii, dacă vom spune, că lavra Neamțului are aceiași valoare ca și lavra Sveato-Troitaia, Serghieva și Kievo-Pecerscaia pentru Rusia.

Intemeiată în veacul al XIV-lea, ea în timp de aproape cinci veacuri, a slujit pentru popor ca un model de devotament și totdeauna i-a venit întru ajutor în clipele grele de nenorociri obștești, foame, incendii și altele.

Ea a instruit mulți bărbați vrednici în vreme veche, ca Grigore Țablac, egumenul ei, fostul reprezentant al mitropolitului Moldovei la consiliul din Florența și mai apoi mitropolit al Chievului, Teoctist, Gheorghie și Varlaam, mitropoliți moldoveni, iar în vremea cea mai nouă, Paisie Velicicovschii de fericită amintire, mitropolitul Moldovei, Iacob și Sofronie, Grigorie din Valahia și alți învățători și scriitori bisericești.

Toate faptele pe cari le-am adus sunt suficiente ca să arate acele primejdii, cari amenință biserica ortodoxă din Moldova, înjosită și persecutată de însuși guvernul, spre cea mai mare scandalizare a poporului și a tuturor credincioșilor, cari văd, că în vremea, când biserica dominantă se găsește în dispreț, celorlalte confesiuni li se dă o vizibilă întâetate înaintea ei. Ce impresie poate lăsa asupra poporului faptul înjositor, privitor la purtarea guvernului cu mitropolitul Sofronie? După Regulament, mitropolitul ca și episcopii, nu pot fi destituiți de cât pentru călcarea îndatoririlor lor religioase sau politice.

Acelaș regulament definește ce trebuie să se înțeleagă prin călcarea îndatoririlor politice (ridicarea de turburări în popor, împotrivire contra poruncilor domnitorului, dacă au primit puterea de lege prin cameră conform cu legile și regulamentele existente).

Cărei porunci legale a domnitorului s'a împotrivit mitropolitul? El a protestat numai contra măsurilor ilegale ale guvernului, dar aceasta nu

este încă o crimă penală sau politică. Aceasta era o datorie directă a șefului bisericii, care a văzut atentatul contra autonomiei ei în ceiace privește conducerea averilor mănăstirești. Și apoi aceasta nu putea servi ca motiv pentru persecuție. După art. 46 din convenție libertatea personală a fiecărui moldovean este inviolabilă.

Nimeni nu poate fi reținut, arestat, urmărit altfel de cât pe baza legilor. Tot după lege, mitropolitul nu poate fi judecat și supus pedepsei de cât numai după ce i s'a făcut cercetare sau de comitetul bisericesc alcătuit din 12 episcopi dacă este învinuit de călcarea îndatoririlor sale bisericești, sau de comitetul mixt format din 12 episcopi și tot atâția boeri, dacă este învinuit de delict politic. Intre altele, mitropolitul Sofronie a fost trimes în surghiun fără nicio judecată și cercetare, care a fost făcută în urmă de comisia alcătuită anume de camera moldovenească. Comisia aceasta, deși formată din 5 membri numai și, pe lângă aceasta, numai mirenii, nu a găsit nimic care să servească spre învinuirea ierarhului și a pus hotărîrea, că îndepărtarea lui dela catedră este o faptă, care calcă vrednicia și autonomia bisericii ¹⁾.

Se vor găsi în Moldova oare atâția patrioți, cari vor zice: »In administrația lăuntrică a mănăstirilor în cursul veacurilor s'au furișat multe abuzuri, veniturile s'au întrebuițat nu potrivit cu voința testatorilor și nu după nevoile inerente ale mănăstirilor, se desvolta lenevia și se susținea mortificarea simțurilor, cari pricinuiau rău țării și altele. Asemenea considerațiuni au îndemnat pe guvern ca să ia asupra sa conducerea averilor mănăstirești.

Ne gândindu-mă să desmint abuzurile cari au existat în unele mănăstiri, totuși observăm, că guvernul, care dorește să desrădăcineze vechile abuzuri prin introducerea altora noi, nu înțelege rostul său. Un asemenea guvern este un prost doctor. Răul nu se desrădăcinează prin călcarea legilor și a dreptății și în numele unuia și celorlalte.

Din faptul că unele mănăstiri nu au corespuns scopului instituirii sale, guvernul nu putea să încheie logic că trebuie numai de cât să smulgă toate averile și să înceapă persecuția asupra bisericii ortodoxe, și nu putea mai cu seamă să-și ia asupra sa dreptul de a călca constituția și să dispună samavolnic de țară fără participarea camerei.

Ne îndoim, cu toate acestea, că în afacerile mănăstirești să fi fost atât de importante abuzuri, cari ar fi justificat într'un așa grad întrebuițarea de măsuri silnice și amestecul din

¹⁾ Despre învinuirea așusă lui Sofronie și despre hotărîrea comisiei se pot găsi amănunte în Nr. 83 din revista „Sanct-Peterburgskia Viedomosti” pe anul 1861.

partea autorității profane. Din potrivă, toate gramatele amintite mai sus, cari confirmă drepturile de veacuri și privilegiile mănăstirilor servesc ca un document ocular, că guvernul totdeauna a fost înclinat să facă bine mănăstirilor, găsim într'însele un acoperământ tare pentru religie, morala poporului și folosul obștesc în școalele mănăstirești, spitale și aziluri.

Nu, nu folosul obștesc l-a avut în vedere guvernul lui Cuza, intrând în calea bunului plac și al silniciei!

Dacă s'a convins de așa ceva, atunci aceasta este o convingere stranie. Lucrând astfel, cum lucrează el, el își sapă autoritatea sa în ochii tuturor adevăraților patrioți, cari își iubesc țara și îi doresc binele, prin urmare, nu pregătesc țării un viitor luminos, iar loviturile silnice de cari suferă interesele lui superioare, civilizația lui.

Noi credem, că dacă Dămnitorul Cuza și ajutătorii lui ar fi putut să-și înfrâneze pentru o clipă dorința lor înfrigurată de a civiliza Principatele cu orice preț, dacă ei ar fi crezut mai puțin în puterile lor și ar fi ascultat cu mai multă atențiune la ceiace dorește poporul, dacă ei s'ar fi referit față de acest popor cu mai mult respect și nu ar fi privit la el ca la o turmă de oi, atunci ar fi fost mai folositori în toate privințele și pentru ei înșiși și pentru popor.

Istoria Principatelor ne arată, că credința ortodoxă de răsărit a fost până acum o puternică pavază pentru naționalitatea lor. Ea s'a contopit cu poporul, sub influența ei s'a alcătuit viața lui, s'au format acele particularități caracteristice și acea personalitate morală fără care poporul nu poate fi închipuit.

De aceia nu este îngăduit să sapi această putere fără a nu risca să întorci totul cu susul în jos și să aduci o lovitură însăși naționalității.

Cu toate acestea, în Principate există un puternic partid de reformatori plini de râvnă, care crede altfel: el este liniștit și privește cu plăcere la înjosirea bisericii ortodoxe din Moldova, cum guvernul îi ia toate averile cari dau mijloacele pentru întinderea influenței sentimentului religios. El privește liniștit cum în țară lucrează propaganda catolică, care trebuie cu vremea să surpe biserica ortodoxă și să o so-

cotească «ca pe un corp mort» cum a numit-o o gazetă moldovenească. Insuși șeful ministerului de acum, d. Cogălniceanu, a atacat deschis ortodoxia în adunarea națională din 1857, socotindu-o singura piedică pentru fericirea Românilor și i-a rugat să primească catolicismul.

Timpul, care a apărut dela 16 Decembre 1854 și până la 10 Aprilie 1855 — 1859, în timpul ministerului Epureanu, el, nu puțin a ajutat la realizarea ideii sale, iar râvna sa spre lipsirea mănăstirilor de proprietățile lor a întins-o până acolo, că a cumpărat, cu mărinimie, fabrica de postav a lavrei Neamțului și multă avere pe un preț de nimic ¹⁾, dar acest partid, dacă el a crezut sincer în ideile pe cari le propoveduia, își manifesta o politică demnă de plâns.

Propaganda catolică, dacă nu va fi oprită, va împinge hotărât Principatele spre pierderea și a acelei părți de independență de care ele se folosesc în momentul de față.

Propaganda catolică mai înainte de toate se folosește ca un mijloc pentru slăbirea sau chiar distrugerea complectă a influenței asupra Principatelor a Rusiei celei de aceeași credință, iar după aceea ca un mijloc de a le pregăti să cadă jertfă vreunei țări catolice.

Acesta va fi scopul final al inovațiilor Dămnitorului Cuza, dacă această ordine de lucruri din Principate nu va fi oprită prin amestecul binevoitor al Rusiei, ca un stat de aceeași credință, care garantează convenția din Paris.

Din partea acei țări de aceeași credință cu noi, o parte din populația acestei țări bine gânditoare, mai cu seamă din Moldova, așteaptă mântuirea sa din partea Rusiei ortodoxe.

Ea este fireasca apărătoare a ortodoxiei, trebuie și acum cași în vremurile de demult, să-și întindă mâna de ajutor persecutatei și apăsatei biserici moldovene.

ȘT. BERECHET.

1) Aceiași râvnă au arătat ministrul afacerilor duhovnicești Teriachiu, membrul comisiei Grigorie Cozadin, Nicolae Docan și alții, cari nu puțin s'au înbogățit pe socoteala averilor mănăstirești. D lui Cogălniceanu i-a venit ideea că trebuia să ia averile mănăstirești nu mai înainte de cât după terminarea termenului contractului după care el ținea în curs de 10 ani în arendă câteva averi ale lavrei Neamțului și Secului, ceiace a adus un venit curat de mai mult de 40.000 de cervonți.

Viața reală nu constă atât din stările luminoase de conștiință, ci din acel *inconștient* sau *subconștient* ce formează adâncul real al sufletului, de unde izvorăsc temeuriile mari ale acțiunilor noastre, — tot așa în viața unui popor, nu indivizii care strălucesc în conștiința contemporanilor și nu lasă nimic după dânsii, constitue globulele roșii ale sângelui lui, ci în mare parte acele persoane modeste și tăcute ce zidesc în taină ființa instituțiilor sociale, pe care să se razime, în desfășurarea vieții lui viitoare.

Mihail Dragomirescu
în „Viitorul” 25 Ianuarie 1924.

FRĂȚIMEA PROFESORILOR DE RELIGIE DIN BASARABIA

I.

Situația Religiei în școlile secundare și medii din Basarabia a fost până mai dăunăzi, mai mult sau mai puțin multămitoare. Fiind asigurați, atât în drepturile sale juridice și materiale, cât și în atingerea scopurilor înalte, ce le urmărește Religia în școală, ca obiect de predare și ca un element puternic educativ, profesorii de Religie cheltuiau multă muncă și sârguință pentru dezvoltarea principiilor și metodelor învățământului religios-moral, potrivit cerințelor pedagogiei de azi.

Cu scopul de a se orândui cât mai bine predarea Religiei în școlile secundare și medii, s'a înființat în Basarabia, în 1910, cu sediul în Chișinău, «*Frățimea profesorilor de Religie*», fiind ea recunoscută de autoritățile respective. Această societate există și lucrează în școală și azi. Regulamentul întărit legalmente sub ruși, e întărit în prezent și de Tribunalul Chișinău.

Din articolele respective ale regulamentului Frățimii, se vede că: 1, ea are *ca scop*, a) unirea tuturor profesorilor de Religie pentru ajutarea del unul la altul în îndeplinirea îndatoririlor sale față de biserică și școală; b) colaborarea lor în întocmirea predării Religiei și educației religioase-morale, atât în școală, cât și în afară de ea, c) introducerea și organizarea conferințelor religioase-morale, d) organizarea congreselor profesorilor de Religie, etc.; 2, în această Frățime, intră ca *membri* activi toți profesorii de Religie din toate școlile secundare și medii Basarabene, — fie ele de Stat sau particulare, — și ca membri însoțitori profesorii de Religie din școlile primare, având Frățimea pe Arhiepiscopul Eparhiot și pe vicarul său ca membri de onoare; 3, administrarea Frățimii o are: a) Congresul general a membrilor săi, și, b) Statul Frățimii, compus din 7 membri, aleși de către Congresul general pe 3 ani.

II.

Fiind chemată la viață în clipele cele mai serioase pentru școală, când pe tot terenul vieții școlare s'a început o muncă vie pentru a găsi și a lămuri principiile adevărate ale pedagogiei,

după care mergând numai școala ar fi putut atinge scopurile sale, adică instruirea tinerimii încredințate în mod satisfăcător, — Frățimea profesorilor de Religie, și ea în domeniul său, a cercetat și din nou a prelucrat, atât programele, cu tot materialul Religie necesare pentru un școlar, ca să se ajungă el la eșirea sa în viață creștin bun, și cetățean cinstit; cât și toată metodologia Religiei în școală.

Având, pe deoparte, în vedere, că din școala secundară se duce la învățătura superioară cea mai mică parte din absolvenții ei iar partea cea mare intra deadreptul în viața socială și luând, pe de altă parte, în considerație, că în pregătirea pentru societate a unor membri cinstiți Religia în școală joacă un rol exclusiv, Frățimea a susținut că, în programele școlii secundare să fie lăsat pentru Religie ca obiect, un material, care e cu totul trebuincios pentru atingerea scopurilor creștinești și sociale suszise. Ca materialul prevăzut se poată fi însușit copiilor, s'a introdus în toate clasele câte două ore pe săptămână.

În ce privește chestiunea despre metodologia și cele mai potrivite metode a predării Religiei, Frățimea a desfășurat o silință de laudă, a) accentuând că, în toate lucrările sale și ale membrilor săi miezul grijii noastre în școală trebuie să fie școlarul, cu toate însușirile deosebite ale ființei lui sufletești, și b) unind în lucru pe acest teren toată profesimea de Religie.

Așa dar profesorul de Religie, sub cărmuirea și apărarea Frățimii, ținea sus steagul Bisericii lui Hristos în școală și intra în cea mai strânsă legătură cu copilul încredințat școlii. Biserica, pregătind în școlile secundare, prin profesorii de Religie, pentru societate și Stat membri buni și cinstiți, ia parte astfel la clădirea vieții sociale în chipul cel mai harnic. Ca profesorii de Religie să fie totdeauna la înălțimea datoriei lor, Arhiepiscopul local avea drept de a supraveghea mersul învățământului religios în școlile secundare. Tot odată I. P. S. Sa lua parte și la numirea acestor profesori în locurile vacante: fără consimțământul Arhiepiscopului Eparhiot nu se numia nici un profesor de Religie, nici la o

școală secundară, ceiace făcea, că la aceste școli să fie numiți numai preoți — profesori destoinici, corespunzând misiunii lor înalte și pline de răspundere.

Așa fiind, Frățimea a ajuns a fi un institut îndrumător în predarea Religiei în școlile secundare și medii, totodată lucrând în folosul Bisericii și al Statului.

III.

Situația lucrurilor în prezent s'a schimbat de sus până jos. Frățimea profesorilor de religie nu s'a putut ocupa cu chestiuni despre cea mai bună predare a Religiei în școală. Toate puterile și toată activitatea sa în cei doi-trei ani depe urmă, ea le îndreaptă spre a *sustinea situația Religiei* ca a unui obiect de predare și a dovedi că ea e necesară atât pentru școală, cât și pentru societate. Mai departe, luând în considerație că preotul din școala primară a fost îndepărtat și influența Religiei astfel înlăturată, Congresul profesorilor de Religie convocat în Ianuarie 1921, a ridicat glasul său în apărarea drepturilor Bisericii ortodoxe Basarabene, consfințite de un veac,—de a preda poporului nostru moldovan în școala lui primară învățătura lui Hristos prin preot. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, având în vedere că, odată cu unificarea învățământului în școlile secundare (și medii), se împuținează ceasurile de Religie la una în clasele II—VI, iar în cele superioare Religia de loc nu se mai predă, tot acel Congres a mijlocit prin Arhiepiscopia Kișinăului și Hotinului, pē lângă autoritățile în drept, ca Religia în aceste școli să-și păstreze situația sa ca și în trecut. Glasul congresului profesorilor de Religie a fost luat în seamă atât aci, pe loc, de Directoratul General al învățământului public din Basarabia, cât și de Ministrul I. P. Hotărârile convenite au stabilit că 1. Religia în școlile primare să fie predată de preot, și 2. Că, în școlile secundare și medii, să rămână la Religie în toate clasele câte două ceasuri pe săptămână.

Apoi, hotărârea Congresului ca să i-se lase Chiriarhului dreptul de control și supraveghere asupra mersului învățământului religios în școlile secundare și medii,—ceiace se realizează și prin faptul că Chiriarhul trebuie să-și dea consimțământul său la numirea profesorilor de Religie în aceste școli,— nu s'a ținut în seamă,

pentru care pricină, în unele școli, s'au numit ca profesori de Religie oameni imorali și chiar criminali. În fine, Congresul din 1921 s'a îngrijit și despre lămurirea drepturilor juridice și materiale ale profesorilor de Religie. Profesorii de Religie în școlile primare nu primeau nimic pentru truda lor, iar cei din școlile secundare și medii au fost socotiți ca niște profesori de treapta a II-a sau chiar a III-a, fiind plătiți cu 80% și cu 60% din leafa profesorilor celorlalte obiecte. Faptul acesta e cu atât mai ciudat, cu cât profesorii de Religie de obicei: 1. n'au parohii și sunt cu totul închinați școlii; 2. pe multe locuri, pe lângă licee se află capele, unde profesorii de Religie, îndeplinesc toate slujbele Dumnezești pentru parohienii lor școlari; 3. îndeplinesc la rând, cu ceilalți colegi-profesori toate îndatoririle față de școală (diriginte de clase, bibliotecar, secretar, etc.); 4. duc o muncă și mai mare în ce privește influența lor în educația copiilor; 5. de fapt au mai în toate liceele câte 14—20 și mai multe lecții pe săptămână. Și cu toate acestea primeau 80% și 60%, chiar și acei, cari au studii superioare!

Prin mijlocirile sale, Congresul general din anul 1921 a izbutit ca profesorii de Religie în școlile primare să fie plătiți pentru 8 lecții pe săptămână cu 200 lei lunar, iar cei din școlile secundare și medii să fie asimilați cu ceilalți profesori, ceiace însă și până în prezent încă nu s'a introdus pe deplin în viață.

IV.

Din toate cele spuse mai sus, se vede, că Frățimea profesorilor de Religie din Basarabia, lăsând până acum la o parte menirea sa adevărată, în prezent se ocupă mai mult cu chestiuni ocazionale și chiar neprevăzute în Regulamentul său din anul 1910, ceiace a făcut a se cere să se schimbe¹⁾ ceva în acest Regulament, potrivit împrejurărilor vremurilor grele de azi.

Totuși Frățimea își dă bine seama că nu cu schimbările formale în Regulament se va putea întări situațiunea Religiei în școală. Și atunci tot anul trecut Frățimea a stăruit pentru mobilizarea puterilor noastre ale tuturor profesorilor de Religie; nu numai din Basarabia, ci și din

¹⁾ Regulamentul modificat și întărit de Tribunalul Kișinăului la 24 Februarie 1921, Nr. 8.

toată România întregită. S'au luat în cursul anului 1921 convenitele măsuri de Sfatul Frățimii ca să se convoace un Congres General al profesorilor de Religie din Țară aci la Kișinău și apoi, după ce nu s'au adunat, de cât numai delegații din Bucovina, la Cernăuți, nu s'a ținut Congresul nici acolo, din pricini pe care noi nu le cunoaștem.

Frățimea însă crede că, până când noi înșiși profesorii de Religie din toată Țara, nu ne vom ridica ca să ne spunem glasul nostru în chestia existenței Religiei mai departe în școală, alt cineva în vremea de azi nu va apăra dreptul poporului român ca să-și păstreze el credința sa pravoslavnică în școală și în viață. Căci par'că nu e semn bun, din acest punct de vedere, că proiectul nou al învățământului secundar, întocmit de d. fost Ministru P. P. Negulescu lasă pentru Religie numai 4 ore în tot liceul!

Neizbândind nimic în realizarea ideii despre unirea profesorilor de Religie ai României întregi pentru apărarea Religiei în școală, Sfatul Frățimii a crezut de cuviință ca ea să se întregească cu toți catiheții din școlile primare, bineînțelegând că acești de pe urmă fiind și parohi pe loc, vor da la nevoie Frățimii cel mai mare sprijin moral al credinciosului popor. Ideia aceasta a fost împărtășită de tot Congresul General al profesorilor de Religie din anul 1922 (Ianuarie).

Afară de acestea — așa să zicem — momente externe în activitatea sa din anul trecut, Frățimea profesorilor de Religie din Basarabia, liniștindu-se puțin starea lucrurilor, s'a silit să facă ceva și în privința reorganizării învățământului Religios-moral, fiindcă o nouă întocmire e cerută de toate împrejurările vieții școlii în noile stări ale existenței sale. S'au prelucrat de Sfatul Frățimii programele analitice la Religie din nou, s'a împărțit materia necesară pe clase, s'au cercetat manualele în ființă, alegându-se cele mai potrivite, atât pentru executarea programelor, cât și pentru ca să fie ele mai bine înțelese de școlarii noștri, cari nu știu încă bine limba românească, mai ales pe cea de azi.

Referatele respective pregătite de Sfatul Frățimii, s'a înaintat Congresului General al profesorilor de Religie din întreaga Basarabie, convocat de către I. P. S. S. Arhiepiscop Gurie pe ziua de 9/22—12/25 Ianuarie 1923, și s'a pri-

mit, hotărându-se că ele să fie prezentate și la congresul viitor al profesorilor de Religie din România întreagă.

Trebuința acestui Congres pentru nevoile supreme ale școalei, Bisericii și ale poporului s'a accentuat în chipul cel mai hotărât.

Congresul din Ianuarie 1923, la care a luat parte și reprezentantul Directoratului învățământului public din Basarabia, a ridicat iarăși, toate chestiunile vieții noastre școlare și, stabilindu-se o legătură prin reprezentanții Sfatului Frățimii, cu acest Directorat, credem că mai multe boale ale școalei noastre locale vor găsi leacul lor chiar aci pe loc.

Dar sunt chestiuni principale, fundamentale în viața școalei, mai ales în viața școalei secundare, care au un interes nu numai pentru școala Basarabeană, ci pentru școala poporului întreg. Și aci ar trebui întrunite la un loc toate puterile vii ale Bisericii noastre ortodoxe. Frățimea profesorilor de Religie din Basarabia nădăjduiește că nu va rămânea singură în lucrul său pe acest teren. Căci chestiunile și principiile—repetăm—ating interesele nu numai ale moldovanului nostru ortodox din Basarabia, ci și ale tuturor Românilor din întreaga Țară. Vorba merge azi despre însemnătatea Religiei în viața poporului nostru pravoslavnic, despre aceia dacă nu cumva «cu idolii deja s'a isprăvit», dacă mai poate avea Religia loc în sistemul învățământului secundar ca un obiect de predare¹⁾.

Și dacă, din cele spuse pe scurt mai sus, s'ar vedea, că Frățimea profesorilor de Religie din Basarabia cu micile ei puteri tot a putut face ceva pentru școală în aceste clipe de răspundere, fără îndoială fiecare va înțelege, că glasul *taturor* profesorilor din toată Țara, mai ales, dacă dâșii s'ar organiza, ar da Bisericii ortodoxe un sprijin destul de puternic, ca interesele poporului român, *creștin până în vremea de față*, să nu fie călcate în vremurile de azi, când *se pun temelii nouă* pentru viața de mâne, de ceice ar voi să treacă reci pe lângă datinile și tradițiunile istorice ale acestui popor.

Profolereu LEON TROFIMOV
Profesor de Religie la Liceul Real Chișinău.
Membru în Sfatul Frățimii Profesorilor de Religie din Basarabia.

¹⁾ Referatul despre situația Religiei în școală s'a primit de Congres în unanimitate cu hotărâre ca un extras din el să fie tipărit în revista Sf. Sinod. Credem că ar fi bine să se tipărească acolo și cele mai însemnate Procese-Verbale ale Congresului.—Pr. L. T.

Unde este. să-l publicăm?—Nota, *Arhim. Scriban*.

PIEDICI IN CALEA APOSTOLATULUI DE AZI

Ca după toate revoluțiile mari sociale din decursul veacurilor, și acum, după omenirea a trecut prin noianul de grele suferinți și cumplite încercări ale războiului mondial, care a secerat fără milă două zeci milioane de vieți, problema religioasă a venit iarăși la ordinea zilei. Ea se pune din nou pe tapet, cu tot aierul de îngrijorare al diplomaților și politicianilor de seamă din toate Statele și cu o vădită și legitimă satisfacție a moralistilor și a conducătorilor de Biserică de orice confesiune. Firește, nimic mai natural. Omenirea, îmbătată un moment de mulțimea poftelor și averilor ce ușor dispar; îmbătată de propriile ei puteri materiale, care nu sunt durabile și care atârnă de altă putere, de o ființă supranaturală; minunându-se singură, prin ambițioșii capi ai Statelor și îndemânateci diplomați de cabinete, de perfecțiunea armamentelor moderne și de ingenioasele invențiuni tehnice ale înțelepților veacului acestuia; nesocotind superioarele legi ale firii și adevărurile imutabile ale religiei creștine, — au dat foc Europei de la un capăt la altul, setoși de sânge, iubitori de cuceriri nedrepte, au încercat să întoneze din nou dreptul pumnului, dreptul celui mai tare.

Focul arde și mistuie ani dearândul, plouă noian de schijă și de gloanțe, milioane de oameni se pogoară în țărână înainte de vreme, cei mai buni fii ai popoarelor beligerante; se roșește cerul de sângele omenesc ce spală fața pământului, iar omenirea îngenuchiată, plină de rane, înlăcrimată, geme cu fruntea la pământ, cuprinsă de spasmuri și de fiorii morții... Și chinul necruțător durează, căci păcatul nu iartă... Dar, iată o străfulgerare binecuvântată pe cer, războiul se întoarce cu biruința de partea celor mici și apăsați, tronurile cele mai puternice se clatină, pocnesc din încheieturi, cad; împărații dispar, tunurile amuțesc, focul se potolește —, furtuna a trecut și soarele păcii se ivește din nou pe cer.

...Ca dintr'un vis urât, omenirea se trezește și dă să se ridice, vrea să se reculeagă, privește îndărăt și fruntea i se încruntă, respirația aproape

i se oprește: grozavă priveliște!.. Munți de de oase, ruini și cenușă s'a ales din truda de veacuri a atâtor generații: mii de văduve îndoliate își caută soții iubiți, mii de mame zdrobite își caută fiii, mii de orfani nevinovați își caută părinții... O, tu, imagine a războiului cât ești de îngrozitoare!.. Dar în sfârșit, dreptatea a biruit! Omenirea iluminată de foc și însângerată, privește astăzi soarele binefăcător al unei păci nedepline încă. Se găsește la o grea răspântie. E întrebarea: dacă trebuie să continue înainte calea cea veche, mărginindu-se numai la cele ce privesc pământul și viața aceasta, nesocotind învățăturile sublime ale creștinismului și adevărurile eterne, pentru ca mâine să se găsească din nou în fața altui cataclism inevitabil? Ori să-și croiască o nouă cale în viață, care să aibă la temelie nu îngâmfarea și stăpânirea nedreaptă peste cei mici și slabi? Că zice Hristos: «care dintre voi va vrea să fie mai mare, să fie vouă slugă, și care dintre voi va vrea să fie întâi, să fie vouă slugă». (Mat. 20, 26).

Deci nu ură și dorință de a zdrobi pe aproapele mai slab decât tine, ci iubire curată și frățească față de dânsul, căci creștinismul în primul loc este *per excellentiam*, religia iubirii... «Poruncă nouă dau vouă, ca să vă iubiți unul pe altul precum eu v'am iubit pe voi, ca și voi să vă iubiți unul pe altul». (Ioan, 13, 34—35).

Dacă conducătorii popoarelor ar fi fost călăuziți de aceste sfinte și dumnezeiești precepte, fără îndoială, că războiul acesta ar fi fost evitat. Iată dar, atâtea cauze pentru care chestiunea religioasă începe a fi socotită astăzi din nou, ca o problemă vitală ce condiționează bunul mers, existența și propășirea tuturor popoarelor civilizate. Acestea fiind zise, voiu încerca să arăt în rândurile ce urmează piedicile care se pun astăzi în calea apostolatului.

I

Apostolat? Cuvânt frumos și plin de tainice înțelesuri!.. El ne evoacă dinaintea ochilor trecutul plin de jertfă, dar încununat de laurii biruinții; cărarea butută de atâția sfinți, mucenici și părinți ai Bisericii lui Hristos, începând cu

pescarii săraci din jurul lacului Ghenisaret, pe care blândul Iisus i-a chemat după sine, ca să-i facă vânători de oameni: «*Și a zis lor: veniți după mine și vă voi face pe voi vânători de oameni*». (Matei, 4, 19).

Să arătăm dară aceste piedici. *Piedici de natură educativă.*

Este fapt în deobște cunoscut, că astăzi în familie nu se dă destulă însemnătate de către părinți creșterii copiilor. În straturile de jos ale poporului, copiii² cresc aproape la voia întâmplării. De mici, sunt puși la muncă și, când se trezesc în școală cu învățătorul în fața lor, abia dacă pot spune cum îi cheamă, de câți ani sunt și mulți nu pot face nici semnul crucii. Instrucția în școli merge greu, din pricina celor cinci mii de suplینitori nepregătiți, din cauza lipsei de învățători, din lipsa de localuri, și alte multe. Clasa de mijloc, pătura intelectuală este aceea care pune mai mult preț pe educația copilului, pe când în pătura bogată de sus, în majoritate am putea spune, creșterea tinerelor vlăstare este lăsată pe seama doicelor și a guvernantelor de multe ori străine de neam și care îi cresc în spirit apusean.

Câți părinți sunt oare astăzi, care să jertfească regulat 1—2 ore zilnic pentru instrucția fiilor lor?! Câte mame pun în mâna copilașilor cărți de rugăciuni, învățându-i să se roage în genunchi în fața sfintelor icoane?!

Inclin a crede mai degrabă, că sunt multe mame care stau mai bucuros în fața oglindei 1—2 ore pe zi, ca să se admire, să se vopsească schimbându-se în fel de fel de costume, decât să stea de vorbă cu propriii lor fii, instruindu-i. Copiii plictisesc, găteala încântă, promite...

Și dacă țara noastră numără astăzi atâția bărbați culți, dar *caractere* puține, una din cauze, firește că este și aceasta. Femei ca *Cornelia*, mama Grahilor, creștine pioase ca *Antuza*, mama sf. Ioan Gură de Aur, ca *Emilia*, mama sf. Ierarh Vasile, ca bunica sa *Macrina*, ca *Monica* a fericitului Augustin, ș. a., nu mai sunt azi. Sau, dacă vorbim de timpurile moderne, mame ca a lui *Lamartine*, bunăoară, care într'atâta i'a în-suflat sentimentul religios, încât toată opera acestui mare scriitor francez este străbătută de cel mai puternic sentiment religios,—sunt un fel de *rara avis*.

Venind la școlile clericale, la seminarii, unde se face instrucția viitorilor apostoli, a preoților

de mâne, vom spune, că și aici pregătirea lasă încă mult de dorit și-i departe de a fi ideală. Această constatare au făcut-o mulți oameni competenți, ca : profesori, inspectori școlari, episcopi, miniștri, ș. a.

Se impune dară o modificare în ceea ce privește materia de predat, criteriile nouă de selecție a corpului profesoral, ș. a., pe care autorii nouăi legi bisericești, ce-i vorba să se voteze, le vor fi avut în vedere. Avem tot dreptul să credem aceasta.

Seminariile noastre trebuie să ne dea nu numai absolvenți cu capul tobă de carte, ci și elemente energice, pline de voință, căci în cariera lor vor trebui să se ia de piept cu atâtea vicii sociale. «O voință energică, rezistentă, poate totul în domeniul moral; ea poate mult în domeniul lucrurilor materiale. Omul de voință este singurul cu adevărat liber; el este stăpânul judecăților și acțiunilor sale; el își conduce gândurile, sentimentele, chiar imaginația sa și supune totul autorității rațiunii. El se conduce după prescripțiile acesteia și după ordinele conștiinței sale; el este în stare să se conducă pe sine potrivit regulilor vieții pe care înțelepciunea sa îl face să le adopte¹⁾».

Elementele slabe, fără voință, fără putință de-a se îndrepta, ar trebui îndepărtate din asemenea școli din momentul când selecționarea e încă cu putință, căci altfel se vor observa mai târziu, servitori ai altarului cari de orice ar fi fost buni, numai de preoți, nu. Chiar mulți din preoți sunt sinceri și spun astăzi către intimii lor, că regretă că s'au făcut preoți, că erau buni de altă ceva, că și-au greșit cariera.

«Omul fără voință, fie el dotat cu o mare inteligență, n'are asupra propriei sale soarte decât o influență cu totul slabă. El este jucăria evenimentelor; întâmplarea face destinul său. El trece prin viață ca o corabie fără cârmaci pe o mare agitată. Ea plutește fără direcție, târâtă de toate vânturile și de toate curențele până în ziua când talazul o înghite²⁾».

Și misionarii fără voință vor fi ușor înghițiți în această vale a plângerii și acoperiți de talazul răutății și al patimilor de tot felul ce rod și slăbesc familia, care este temelia societății.

¹⁾ „*Livre de mes fils*“ de Paul Doumer, p. 24, Viubert și Nony. Paris 1906.

²⁾ Op. cit. p. 27.

Ne trebuiesc dar astăzi, mai mult ca oricând și mai cu seamă în cler, oameni de caracter, oameni hotărâți, dintr'o bucată. «Când voința, călăuzită de rațiune, se esercită în mod continuu, astfel ca ea să fie activată, desvoltată pe de antregul în om, ea devine *character*.

Omul de caracter este uu om de voință, de hotărâre, de curaj¹⁾».

Străduiască-se dar conducătorii și profesorii unor atare școli ca să dea Bisericii și societății asemenea oameni de voință, caractere, și atunci desigur, că apostolatul preoțesc nu va mai îns-pământa pe tinerii absolvenți, dintre cari cei mai buni continuă a se îndrepta și astăzi către diverse bresle sociale, care le cere o nouă și târzie pregătire cu totul deosebită... Până la înfăptuirea nouă și mult așteptate reforme a învățământului secundar — deci și acelu seminarial — pe lângă lipsa unei serioase instrucții în sânul familiei, în starea actuală, funcționând încă sub imperiul vechilor programe și vechilor apucături..., cu greu se vor umplea vacanțele din biserică, cu greu vor răsări făclii în calea apostolatului nostru, pe care mulți îl defăimă, de care atâția se feresc...

b) *Piedici de natură morală.*

Dar tinerii cari abia au eșit de pe băncile școlii cu dorul de muncă sădit în suflete și cu atâtea visuri frumoase făurite în cei mai curați ani ai tinereții, cu gând, ca mai târziu să le înfăptuească, la începutul apostolatului se mai lovesc încă de o piedică și anume, de aceea pe care noi o numim cu un cuvânt: *lipsa de încurajare*.

Orice început de muncă, dacă nu-i susținut și dacă nu-i încurajat, de multe ori stagnează, lăncezește.

Furia valurilor n'o simte privitorul de pe malul mării, ci vâslașul din barcă, care își pune în joc toată priceperea și toată puterea mușchilor pentru a le birui.

Tot astfel și greutățile vieții; nu le cunoaște nimeni mai bine, decât acel ce se luptă cu ele. Deaceea se cere mult tact și răbdare din partea preotului tânăr, dar puțini îl au și de aceea, mulți au de îndurat nemulțămiri și neajunsuri serioase.

Căci în viață... «Fericirea și succesele nu de-

pind de împrejurări, ci de noi înșine. Mai mulți oameni își datoresc ruina lor propriilor lor greșeli decât relei voinți a altora; mai multe case și orașe au fost distruse de om decât de furtuni și de cutremurele de pământ. Există două feluri de ruini: aceea care e opera timpului și aceea de care omul e răspunzător¹⁾».

Revenind la ce afirmam mai sus, adică la lipsa de încurajare, trebuie să spunem, că ea există și în cler.

În rare cazuri elementele bune sunt încurajate. Sunt însă și mulți preoți buni, adevărate valori, cari se pierd neștiuți și neapreciați prin cine știe ce fundături de sate îndepărtate de centre, pe când adesea gălăgioșii, acei cu stăruinți și cu merite diverse — inclusiv electorale — o sbughesc mai înainte la locuri și demnități nemeritate, nejustificate prin nici un trecut de muncă serioasă într'un domeniu oarecare.

Această stare de fapt o cunoaștem cu toții și nu mai e nevoie ca să aducem în sprijinul argumentelor noastre cazuri concrete, care n'ar putea suferi desmințire...

Și atunci, preotul tânăr, dacă nu vede înfăptuindu-se dreptatea mai întâi de acei cari vorbesc în numele ei și de se mai lovește și de indiferență din partea șefilor și de lipsa de încurajare, își pierde pe încetul entuziasmul și în sufletul său își face loc descurajarea...

c) *Piedici de natură materială.*

În seminar tânărul preot a învățat multe. Mai cu seamă studiul Pastoraliei i-a infiltrat ideea, că în parohia sa orice preot trebuie să fie fruntaș nu numai din punct de vedere intelectual — vorbim de sate —, dar și din punct de vedere al stării materiale; el trebuie să fie un gospodar model. Încrezător deci în puterile sale, noul hirotonit pășeste în enoria sa cu acest gând.

Deprins la părinții săi cu de toate, dar crescând într'o casă gospodărească, iar opt ani de zile învățând într'o clădire măreață cu săli spațioase și iluminate cu electrică, venind ca preot în parohia sa, se izbește cel întâi de cea mai mare decepție — nu există în sat casă parohială și deaceea se vede nevoit a-și căuta o casă cu chirie.

De regulă stau goale într'un sat casele cele mai rele și într'o astfel de casă trebuie să se așeze

¹⁾ Op. cit. p. 29.

¹⁾ *L'emploi de la vie* de Sir John Lubbock, Paris, Felix Alcan, Éditeur 1897, p. 1.

și el... Pășește înainte, idealistule, dacă poți! Faptul acesta, aduce după sine atâtea deziluzii — și sunt în măsură să afirm aceasta, ca unul ce'n 11 ani de păstorire la țară, n'am cunoscut tihna casei parohiale — încât cred, că și aceasta a fost una din cauzele pentru care n'au intrat în cler atâtea elemente de valoare. Și pe dreptul, căci după atâția ani de învățatură, când te vezi nevoit să locuiești într'o casă mică, umedă și fără lumină, mai rea decât a unui sătean de rând, fără carte, atunci avântul tinereții simte pentru prima dată cea mai puternică lovitură...

d) *Insuficiența salariului.*

În această ordine, desigur că și acest fapt este o piedică în calea apostolului. E drept, că Mântuitorul Hristos a recomandat apostolilor sărăcia, când le zice: «Să nu aveți aur, nici argint, nici bani la brăiele voastre; nici traistă în cale, nici două haine, nici încălțăminte, nici toiag; că vrednic este lucrătorul de hrana sa». (Matei, X, 9—10). Oricât s'ar striga de unii, că preoții trebuie să fie cu adevărat apostoli și că trebuie să se gândească mai mult la viața de dincolo, totuși, și noi ca trăitori în lume, în societate, împovărați de familie, de multe ori numeroasă, cerințele vieții și cele sociale apasă greu și pe umerii noștri și suntem siliți a ne supune lor, de oare ce nu suntem nici monahi, nici celibatari ca papistașii...

Trebuie să-ți porți gospodăria, să mănânci, să te îmbraci, să te cultivi, să-ți înveți copiii și să le asiguri un viitor. Dar, în vremurile de astăzi, știu ce însemnează toate acestea!.. Salariul nostru actual este insuficient.

Știu c'atunci când cerem mărirea salariului, ni se amintește și de așa zisul venit al epitrahilului, care depinde însă de preot, de enoriași, de obiceiuri, etc. Pe acesta se poate conta la parohiile bune, dar ce te faci cu majoritatea lor, care sunt slabe? Cu ce să trăiască acei preoți? Și, atunci, iată că acei parohi fără stăruinți, mai puțin norocoși — sau ca să întrebuițăm termenul îndeobște cunoscut —, fără sfinți la Ierusalim —, cari au parte de parohii slabe, sărăcăcioase, și a cărora activitate nu se trâmbează, nici se răsplătește după merit, cad învinși de asprimea vieții, neglijează apostolatul, se descurajează. Și iată cum: «Descurajarea se produce încetul cu încetul, prin o serie de deziluzii asupra planului nostru. Nu-i în acest caz

atât pericolul loviturii, cât este acel al continuității. Conștiința slăbește, ca stânca de pe malul mării sub acțiunea continuă a valului; și, după cum valul sapă stânca pe dedesupt, astfel și descurajarea sapă conștiința până'ntr'atâta, încât, la o ultimă și neînsemnată lovitură, voința, care menține încă sinteza, se pierde brusc, și totul se prăbușește într'o cădere furtunoasă¹⁾».

Desiluzionați astfel tinerii preoți de insuficiența salariului și de reaua stare materială, văzându-se în imposibilitate de a-și asigura ziua de mâine și viitorul copiilor, căci să nu se uite, că «*primum vivere, deinde philosophari*», se văd siliți de grelele sarcini ale vieții, de-a eși din cărarea curată și frumoasă a apostolatului pur evanghelic, pentru a-și căuta surse de trai în școli, în bănci populare, în cooperative, în afaceri de negoț, în agricultură intensă, sau se înregistrează — cu anumite scopuri — printre soldații devotați ai diverselor partide politice, făcând politică fățișă de convinși agenți electorali, pentru izbânda în alegeri și grabnica venire la putere «*a lor noștri*». Și doar partidele politice au în opoziție o mare virtute, că făgăduiesc alegătorilor și partizanilor, când se văd la strâmtoare, marea cu sarea, pentruca, odată ce s'au văzut la cârma țării, să-și arate viciul din naștere cu deviza: «întâi pentru noi, pe urmă pentru alții»!..

e) *Piedici de natură socială.*

Preotul e și el membrul unei societăți, trăiește în mijlocul ei, și, oricât de stăpân ar fi pe sine, nu se poate ca mediul să nu influențeze și asupra lui, fie într'un fel sau în altul, fie în bine sau în rău. Asupra curentului apei barca merge cu anevoie și vâslașul are puțini sorți de izbândă. De multe ori riscă să fie înghițit de valuri. Generația de azi poartă pe frunte pecetea egoismului și a materialismului și-i puțin credincioasă.

Deasupra frumoaselor virtuți strămoșești și creștinești, pare că se pune intenționat capacul ruginit al uitării, spoit cu pretențiile sfidătoare ale modernismului. Adevăratul scop al vieții după cum reesă din Evanghelia Mântuitorului Hristos, lumea de azi în mare parte nu mai vrea să-l înțeleagă; ci ea 'și croește singură norme de viață după bunul ei plac.

Orientarea în viața aceasta, care ademenește prin plăceri efemere și orbește prin patimi ame-

¹⁾ Le Gouvernement de soi — même de Antonin Eymieu, Perrin et Cie Libraires — Editeurs, Paris, 1906, pag. 161.

țitoare și lux neînfrânat, se face cu mult greu. Iată ce spune în această privință un scriitor străin de valoare :

«Noi suntem în lume nu pentru a petrece și a căuta plăceri, ci pentru a merge, adică pentru a lucra. Organul principal, facultatea centrală, nu-nicidecum sensibilitatea, nici inteligența, ci *voința*.

«Să nu desprețuim bucuriile ce ni se oferă, nici cercetările care sunt propuse spiritului nostru; Dumnezeu ne-a dat o inimă și o inteligență care trebuie să fie satisfăcute; numai să nu ne înșelăm; a trăi numai pentru a te desfăta, este a te înjosi; a trăi pentru a gândi, este a te restrânge și a te usca și acel ce caută să falsifice instrumentul ce i-a intrat în mâni, își atrage pedeapsă. Din contra, dacă se simte răspunzător, capabil de a vedea un scop înalt, către care tinde neîncetat, atunci fiecare lucru e la locul său, fiecare particulă din noi înșine își îndeplinește rolul său, și și găsește satisfacția. Dacă acest rol este neîndestulător, dacă această satisfacție este ne-complectă, atunci să privești drept înainte, căci cu siguranță se spune, că mai târziu, mai departe, mai sus, viața va fi mai bogată.

«Suntem chemați ca să mergem, însă pe ce drum? N'ajunge numai să mergi, ci mai trebuie ca să știi și unde mergi; n'ajunge să intri într'un drum oare care, ci mai trebuie a-l și alege; n'ajunge să voești, ci trebuie să voești ce este bun, ceea ce este conform cu legea supremă. Acesta-i punctul cel mai de căpitanie: *să alegi și, Psalmistul nu-l ignorează: Cel Etern, zice el, îi arată calea pe care trebuie s'o aleagă*¹⁾».

Da. Această întrebare ar trebui să ne punem și noi astăzi după război: pe ce cale apucăm?

Continuăm să mergem tot pe calea cea învechită în păcate — care ne-a condus unde am ajuns — pe terenul anarhiei morale —, ori ne croim o altă soartă, o cale nouă, mai apropiată de preceptele evanghelice ale blândului Iisus, pe care mergând, să putem ajunge la scopul către care trebuie să țintească omenirea.

Că zice Mântuitorul sf. apostoli și prin ei și nouă tuturor: «Fiți dar, voi desăvârșiți, precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvârșit este», (Mat. V, 48).

Mediul în care trăim, vrea să fim ca și el, să

ne conformăm lui, să ne dăm după el, nu să ne înălțăm mai presus de dânsul. El cere ca și preotul să petreacă în societate, să bea, să joace, să fumeze, să joace cărți, ba câte odata s'o facă și pe... Curtezanul, față de sexul frumos. Așa e spiritul vremii! Și se întâmplă, că asemenea preoți plac mai mult. — Halal de cutare! e om de lume, și nu te mai urăști cu el!.. Pe când cei mai sobri, mai serioși și mai cumpătați, calculați la toate, sunt priviți cu răceală și taxați cu epitete de acestea: habotnici, țărănoși, posaci, timizi, fără școala lumii, stângaci, ș. a.

Adevărul este, că dacă preotul nu poate fi ceea ce misiunea lui o cere, apoi își are și mediul partea sa de vină. Al.. Dar a schimba mediul, societatea — desigur nu radical —, a face să sufle în ea un vânt puternic de purificare morală, a sădi în sufletele membrilor ei virtuțile creștinești și cetățenești, e o mare îndrăzneală astăzi: Aceasta e o muncă foarte grea — poate cea mai grea —, care cere timp și oameni de-un temperament superior, bărbați energici și talentați, cu concepții înalte asupra rostului vieții.

Această mare operă, nu o poate îndeplini numai singur preotul, ci lucrând în armonie cu mulți și diverși factori sociali.

f) *Piedici de natură religioasă: sectele.*

Libertatea cultului s'a garantat și prin noua constituție. Poporul nostru fiind în de obștie cunoscut ca un popor ospitalier și tolerant prin excelență, numai cine n'a vroit nu s'a pripășit a noi în țară. Secte religioase ca: adventiștii, baptiștii, pocăiții ș. a., eșite din rătăcirea protestantă, și-au găsit teren potrivit în mijlocul nostru.

Și, dacă catolicismul cu pretenții de egalitate față de biserica noastră ortodoxă, caută pe ori și ce căi și cu orice mijloace aderenți; apoi aceste secte printr'o continuă și bine organizată propagandă, alimentată din fonduri străine, duc o luptă înverșunată împotriva bisericii noastre ortodoxe. Reviste și broșuri, bine scrise și atrăgătoare se împart mai mult gratuit prin trenuri, gări, iarmaroace, adunări.

La întrunirile lor, în casele de rugăciuni, se duc mulți creștini curioși și cari din ei sunt mai slabi, cad victime, sunt convertiți...

Dintre toate, adventismul, se constată, că progresează, că prinde teren zilnic, de oare ce s'a lățit până și prin sate, unde are adepți fanatici.

¹⁾ *Expérience chrétienne de Ernest Martin, Saint-Blaise, Foyer Solidariste, Genève, 1911, pag. 263.*

Preoțimea cu conducătorii ei are un vast câmp de lucru.

Pentru înlăturarea tuturor piedicilor arătate până aci, trebuie luate urgente măsuri de către conducătorii țării, acum cât mai e timp, pentru ca nu cumva mâni să fie prea târziu. Vreți apostolat? Foarte bine! Incurajați și asigurați existența acelor cari s'au dedicat din convingere carierii preoțești! Iar, pentruca'n biserica noastră să înceapă un serios apostolat de tre-

zirea conștiinței religioase, ce pare că amorțește, ne trebuiește un cler ales, bine pregătit și pus la adăpostul oricăror griji și lipsuri de natură materială. Și, pentruca acest apostolat să aibă mai mulți sorți de izbândă, se mai cere, ca această acțiune a bisericii să fie secundată — într'un cuvânt — de toți oamenii de bine din această țară.

Preot N. V. HODOROABĂ
Iași

Contribuțiuni la cunoașterea preoțimii de mir din trecut

În cursul verii anului 1923, Păr. Dr. *N. Popescu*, noul profesor de Istoria bisericii Române la facultatea noastră de teologie, a vorbit la universitatea populară din Vălenii-de-Munte, despre preoții de mir și despre trecutul lor, până la începutul veacului al XIX-lea și după aceia. Prelegerile Sf. Sale au adus multă lumină asupra preoțimii de mir din trecut.

În această materie, au mai scris și Dr. *I. Mateiu* din Cluj, precum și Păr. Econ. *D. Furtună* din Dorohoi. Negreșit, subiectul acesta prezintă o deosebită însemnătate și deaceia, orice lumini noi în această privință, sunt de un nețăgăduit folos.

Preoții de mir, trăind în felurite timpuri și locuri, uneori în vremuri de grea cumpănă pentru țară, iar alteori în liniște, având apoi de păstorit unii în sate de pe moșii boierești, alții în sate moșnenești sau răzeșești, fără îndoială că toate acele împrejurări au influențat și asupra vieții lor. În vremuri de război, adeseori unii preoți luau parte la luptă alături de ostașii țării, iar în vremuri de băjenie fugiau și dâșii cu păstorii lor și se așezau în alte locuri.

În satele de pe moșiile bisericesti, preoții duceau traiul chinuit al țăranului și viața slujitorilor altarului, era tot așa de grea ca și a păstoriiilor lor. Acești preoți au avut mai multe greutăți de îndurat. Preoții dela orașe trăiau mai bine decât aceștia.

Au fost însă locuri unde preoții au trăit în sate de moșneni. Condițiunile mai bune de traiu ale acestora din urmă, au făcut ca dâșii să exercite o influență mai mare, deoarece în mai toate satele moșnenești cele mai însemnate personalități până pe la finele veacului al XIX-lea, au fost preoții.

Cercetând numeroase documente și acte vechi din partea de miază-noapte a județului Muscel, unde au fost și sunt încă aproape numai sate

de moșneni, am putut constata că preoțimea de mir a jucat un rol foarte însemnat. Constatările acestea doresc a le aduce la cunoștința cetitorilor acestei reviste, pe deoparte pentru a face cunoscută viața unor preoți, cari au trăit în locuri mai prielnice, iar pe de alta, pentru a contribui într'o oarecare măsură, la o cât mai amănunțită cunoaștere a preoțimii de mir din trecut.

Mă voi servi pentru aceasta de documentele și mai ales de actele vechi locale, pe care le-am cercetat, reproducând și în facsimile câteva dintr'însele.

Pe când în satele de pe moșii boierești acte de acestea vechi, în care să se vorbească despre preoții de mir din trecut, nu sunt de cât foarte puține, dimpotrivă, în satele de moșneni, unde sătenii vindeau, zălogiau și cumpărau felurite proprietăți, acest soi de acte, numite în vorbirea de atunci *zapise*, sunt în foarte mare număr. Din ele răsare în cea mai vie și frumoasă lumină preotul din trecut, care sau scria cu mâna sa acele acte, sau era martor în felurite împrejurări.

Cultura preoțimii de mir dela sate în aceste locuri, a fost mai aleasă decât a tuturor celor din jurul lor. Despre preoții cari au trăit înainte de veacul XVII, ne vorbesc foarte puține documente, pe când în documentele și actele vechi, din cele două veacuri următoare, adică XVII și XVIII, se vorbește de cele mai multe ori și despre dâșii. De o deosebită însemnătate sunt actele vechi locale, îndeosebi zapisele de vânzare și de zălogire din acel timp, scrise aproape numai de dâșii.

În fiecare comună aproape numai preoții erau cei cari știau carte și cari puteau scrie cu mâna lor felurite acte. Se întâlnesc uneori și așa zișii grămățici sau logofeți ca scriitori de acte. Aceștia nu erau alții, decât cei cari se pregăteau

pentru preoție și până la primirea acestui dar, dâșii semnau în acel chip, adică ca logofeți sau grămățici.

Tot preoții erau în acel timp și aceia cari învățau carte, pe cei cari doriau acest lucru. Preoții din trecut nu învățau la școli, ca cei de astăzi, ci prin mânăstiri și mai ales unii dela alții, din tată în fiu. De aceea se observă foarte adeseori în trecut și câte 5 — 6 generații de preoți din aceeași familie, până la stingerea neamului în linie bărbătească. Au fost uneori și abuzuri, adică s'au învrednicit de darul preoției și persoane cu mai puțină cultură. De cele mai multe ori însă, preoții au fost singurii știutori de carte în satele lor.

Trebuie apoi să recunoaștem că pe acea vreme se învăța carte cu mai multă greutate de cât astăzi. Atunci, doritorilor de învățatură, nu le stau la îndemână atâtea mijloace, ca nouă, celor de astăzi. Osebit de aceasta, caracterul vechilor litere chirilice scrise pe câte 2—3 caturi și cu multe înflorituri, făcea scrisul peste măsură de anevoios. Aceasta se poate vedea și din clișeele de mai jos.

Cu tot dreptul deci se poate socoti ca o stare multămitoare de lucruri, faptul că pe acea vreme preoții cetiau și scriau destul de bine, osebit de aceea că mai cunoșteau bine învățătura Mântuitorului. De aceea foarte puțini dintre mireni ajungeau să aibă aceleași cunoștințe ca și preoții.

După preoți, cele mai însemnate personalități ale satelor, erau *pârcălabii*, aleșii dintre cei mai cu vază săteni. Aceștia, deși oameni de încredere ai stăpânirii, de cele mai multe ori nu știau carte, se serviau de *răboaje*, adică de bucăți de lemn cu crestături pe dâșele și semnau totdeauna prin punere de deget. Cât de superiori erau preoții față de dâșii în privința culturii!

Starea materială a preoților din satele moșnenești era mai bună de cât a tuturor celorlalți locuitori. Se cunosc cazuri în județul Muscel și în ale părți, când unii preoți aveau în stăpânire munți întregi, adică mii de hectare. Cu toate acestea dâșii erau mai pășuitori și mai binevoitori față de ceilalți săteni și niciodată nu se întâlnesc, între dâșii și ceilalți locuitori, frecările și nemulțumirile care se întâlneau pe moșiile boierești.

Uneori preoții plăteau și felurite dări, iar alteori, mai ales în timpurile mai apropiate de noi, au fost scutiți. Chiriarhia avea grijă ca preoții să poată căpăta cărți de scuteală pentru plata dăjdiilor. Ușurarea aceasta a făcut ca în vremea Fanarioților mai ales, să crească mult numărul preoților. De aceea se puteau întâlni pe acea vreme și câte 5—10 preoți în câte un sat.

Erau destul de dese cazurile când, în unele sate, erau și mai mulți diaconi. În numărul de pe luna Septembrie 1923 al acestei reviste, s'a publicat o scrisoare din 1762 a mitropolitului Grigorie către preoții satului Dragoslavele și către un diacon numit Năstase, ca dâșii să mijlocească ca să se scutească de dajdie și cellalt diacon numit Savu.

Câtă deosebire între timpurile din trecut și cele de față, când d'abia se poate găsi într'un județ un singur diacon! — Scutirea de dăjdii în acele vremuri grele a contribuit, într'o măsură destul de mare, la bunăstarea preoțimii de mir.

În alte locuri, adică în satele de pe moșiile boierești, starea materială a preoțimii lasă mult de dorit. Păstorii sufletești mergeau la munca câmpului alături de ceilalți săteni.

Aceasta a făcut pe unii preoții să mai aibă și alte îndeletniciri.

Am amintit mai sus că preoții scriau cu mâna lor diferitele acte vechi. Unele dintr'insele se păstrează până astăzi.

Limba română a început a se folosi mai mult din timpul domnitorilor Mateiu Basarab și Vasile Lupu, adică din cea dintâi jumătate a veacului XVII. Până în acel timp, în actele și documentele ce se mai păstrează, se întrebuița numai limba slavonă. Cei dintâi cari folosesc limba română la scrierea diferitelor acte sunt preoții. E de mare importanță cunoașterea și cercetarea acelor acte, de oarece dintr'insele se mai poate afla limba vorbită de strămoșii noștri greutatea de traiu de atunci și obiceiurile din acea vreme. Scriitorii actelor din acea vreme se mai numiau și *pisari*.

În secolul XVIII, această numire nu se mai întrebuița. Două erau pricinele puternice pentru care scriitorii feluritelor acte erau mai ales preoții. Întâiu, fiindcă aproape numai dâșii puteau ceti și scrie, și, al doilea, tot dâșii inspira mai multă încredere vânzătorilor și cumpărătorilor.

După ce se termina cuprinsul actului și după ce se treceau martorii cari au fost de față, preotul scriitor încheia astfel: «și am scris eu popa cu zisa numiților și martor». Pe lângă aceasta, însăși compunerea actelor din acel timp era în duh bisericesc. Astfel, cei cari s'ar fi gândit să strice «sau să *spargă zapisul*» erau amenințați cu blestemul lui «*Vlădica Hristos și al celor 318 sfinți părinți dela săborul Nichei și să lăcuiască la un loc cu Iuda și cu Ariei nelegiuitul*».

Alteori prin unele zapise se făceau dani bisericești și preoților pentru pomenirea celor în viață, dar mai ales a celor morți.

Vanzătorul totdeauna zicea că vinde ca să fie cumpărătorului «feciorilor și nepoșilor lui căți Damnescu și va dărui, moșie stătătoare până în vece». Compunerea scurtă, frumos înlănțuită și în duh bisericesc a tuturor actelor vechi, se datorește preoților. Ei au fost buni mănuitori ai condeiului.

Tot preoții povățuiau pe săteni să păstreze cu grijă toate actele vechi și numai astfel se explică cum o mare parte dintr'însele a ajuns până în zilele noastre.

Dăm aci mai jos în facsimil două zapise scrise de preoți, unul din 7242 (= 1734) și altul din 7315 (= 1807).

† Адецъ еу унчиаșу Станъ синъ . . . и съюжиа моею
 Добра и съюжиа моею Шербу да-амъ записъ (у) ностру
 ла мана паринтели попиу Василеу сѧе де бунѧ
 крединѧа прекумъ сѧе сѧе стѧе ка авѧндѧе ное о да
 торие сѧе фелеасѧе сѧе не факемъ ун сѧрндаръ и неавѧндѧе
 алѧе пуеаре ку се плѧти, иатѧе ка не ругѧмъ де парин
 теле де-и дедемъ мошѧиа дин Вѧртопале преку бани
 сѧрндариулу, дерепѧе леи 20; сѧе о ѧе ку бунѧ пац(е)
 прекурѧе иасте а ное(а)стрѧе мошѧе дидрепѧе. Иаръ cine ва
 зие ка аре и ел парѧе ин мошѧиа ацеаста сѧе-и кауе
 ку мине, иаръ попа сѧе-и(е) ѧе мошѧиа ку паце. И то
 меала не иасте ку попа де ва пуеа фекор(у) ностру
 сѧе деа бани, сѧе-с сѧеобозасѧе мошѧиа и (преку) ма
 адевѧратѧе крединѧе не-амъ исѧлитъ маѧе жо преку ка
 сѧе сѧе(ѧе) креазѧе.

Cuprinsul acestui zapis scris de preotul Vlaicu din comuna Rucăr, Muscel, 1734 este următorul:

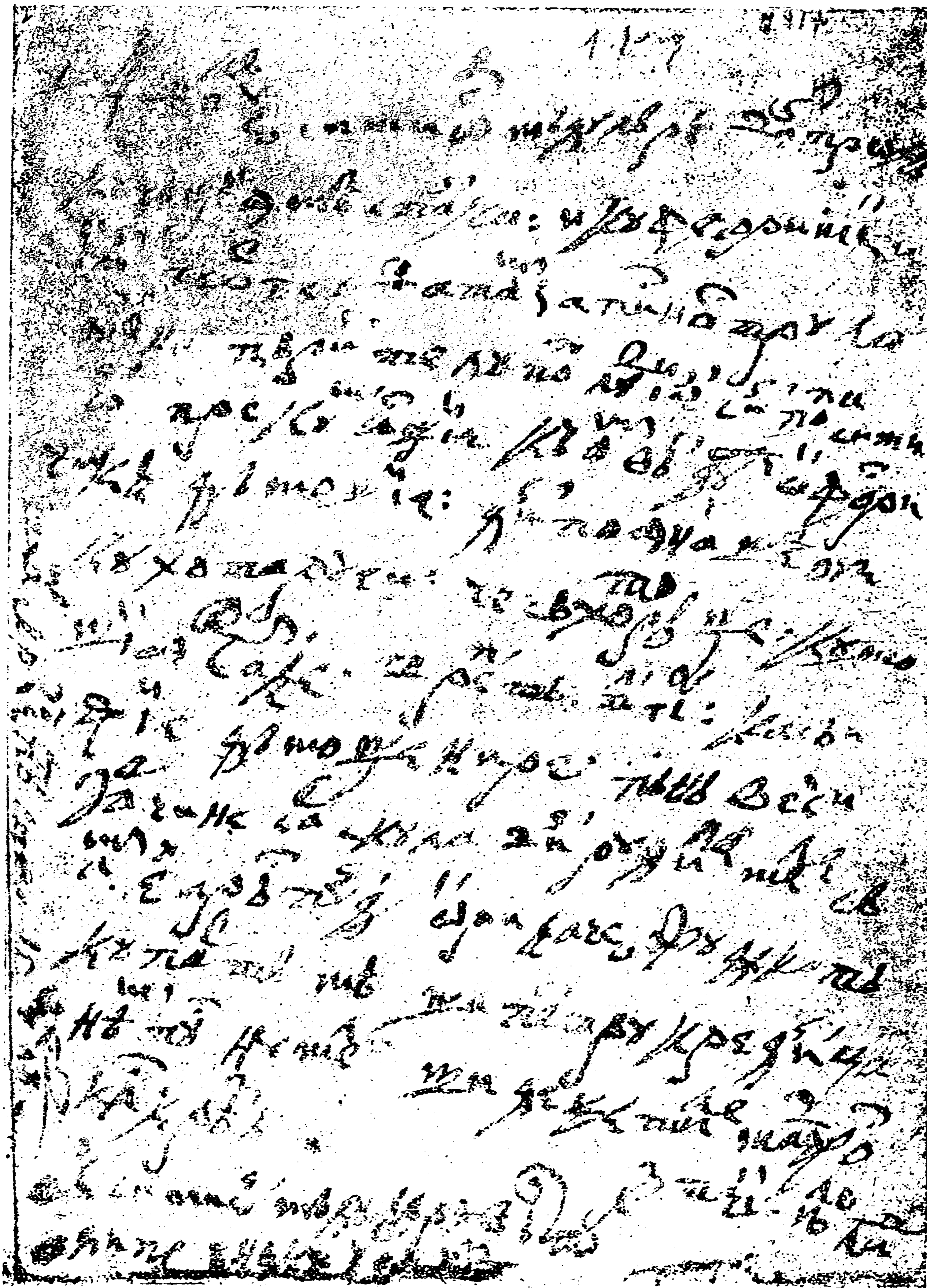
† Adec eu unchiașu Stan sin. . . și cu soția mea Dobra și cu fecior nostru Șerbu dat-am zapis(ul) nostru la mâna părintelui popii lu Vasile să fie de bună credință precum să s(ă) știe că având(ă) noi o datorie sultească să ne facem un sărindar și neavândă altă puteare cu ce plăti, iată că ne rugăm de părintele de-i deadem moșia din Vărtopiale pentru banii sărindariului, dereptă lei 20; să o ție cu bună pac(e) pentrucă iaste a no(a)stră moșie direaptă. Iar cine va

zice că are și el parte în moșia aceasta să-și caute cu mine, iar popa să-ș(i) ție moșia cu pace. Și tocmeala ne iaste cu popa de va putea fecior(u) nostru să dea banii, să-s slobozască moșia și (pentru) mai adevărat(ă) credință ne-am iscălit mai jos pentru ca să s(ă) crează.

(ea)t † 7242 (= 1734).
 meșița (= luna) Dechemvrie 8.

Eu Stan, eu Dobra, eu Șerbu.

Și am scris eu pop(a) Vlă(i)cu ot (= din) Rucăr cu (în)vățătura unchiașului Stan.

Cuprinsul acestui act scris de preotul Savu din Dragoslavele, Muscel în 1807, este cel de mai jos :

† Adec(ă) eu Simion Mădulărea dinpreună cu soția mea Stanca i cu feciorii miei Ion i Gheorghe, dat-am zapis(ul) nostru la mâna părintelui pop(ii) lui Ion sin pop(a) Simion precum să s(ă) știe i-am vândut o sforicică dă moșie din Poiana Șerbii cu hotaru ei ce să hotărăște cu moșia Sf. Sale, dreptă tl (= taleri sau lei vechi) 13 ca să-i fie dă moștenire până(n)veci. Iar cine s'ar scula din rudile mele, să am eu a răspunde ori la ce judecată cu partea mea și pentru credință ne-am pus numele și degitele mai jos ca s(ă) crează.

7415 = (1807) Iulie 31.

Eu Simion Mădulărea, vânzător, dinpreună cu soția mea Stanca.

În linie verticală, în partea dreaptă a actului, se pot ceti cuvintele: «Și am scris eu popa Savu cu zisa lui».

Preotul ca scriitor de adiate sau diate și foi de zestre

Pe lângă zapise de vânzare și de zălogire, preotul mai scria și *adiatele*. Termenul de origine latină, testament. Adiatele, cum de altfel și toate celelalte acte numite *zapise*, nu erau întărite cu nicio formă legală, totuși erau respectate de toți. Toate adiatele se scriau numai de preoți.

Fiindcă pe acele vremuri erau câte mai mulți preoți în sate, unul dintr'înșii scria adiate, iar ceilalți semnau ca martori, de oarece mărturia lor prețuia mai mult decât a celorlalți locuitori.

Aproape toate adiatele începeau cu următoarele cuvinte : «De vreme ce la milostivul Dumnezeu sunt toate cu putință și la oameni cu neputință și de îngeri neștiute și de oameni necunoscute, drept aceia și eu»

După povățuirea preoților, aproape toți cei

cari lăsau adiate, pe lângă cele ce lăsau rudelor, nu uitau și de sufletele lor. Astfel unii arătau la câte biserici să se plătească sărindare pentru a se pomeni și îndatorau pe urmași să le facă toate soroacele precum să cade mortului.

Taina aceasta înfricoșată a morții făcea pe strămoșii noștri să se îngrijească și de sufletele lor, mai mult decât noi cei de astăzi. Mai mult ca oriunde, înrăurirea preoților asupra poporenților, se poate vedea în acele împrejurări, când dâșii, simțindu-și aproape sfârșitul vieții, lăsau adiate.

Intr'o adiată de adopțiune din 1722 scrisă de un preot Ioan, care a plecat împreună cu un marc număr de săteni Dragosloveni de s'au stabilit în comuna *Soveja* din județul Patna, se află și următoarele frumoase cuvinte:

† Adec eu Stoica Balint dinpreun(ă) cu soția mea Ana dat-am cartea noastră la mâna lui Simion precum să știe că întâmplându-ni-să nouă de nu ne-au fostu dat milostivul Dumnezeu în toată viața noastră ca să facem feciori, nice fete den trupurile noastre, poate, fiind noi păcătoși (innaintea) lui Dumnezeu.

Deci adusu-ne-am aminte că impresurându-ne slăbiciunile bătrânețelor și (la) boala neputinții noastre nu va avea cine să ne caute până ne va da milostivul Dumnezeu viață într'această lume ticăloasă și cât vom fi cu viață, și după ce ne vom pristăvi. Ci iată că ne socotim amândoi împreună din toată voia noastră și de nimineala (sic) siliți, ca să ne luom pe acest Simion, să ne fie ca un fecior ca s(ă) ne mângâem cu dânsul în slăbiciunile noastre, ca fieștecarele cu fiii săi, care sânt den trupurile lor!

7230 (= 1722) Iunie 13.

Și am scris eu popa Ion cu voia tuturor.

Ce minunat dar de a așterne în scris cugetul său, a avut și acest preot de mir, care a trăit acum 200 de ani!

Preoții scriitori de adiate amenințau pe cei cari ar încerca să strice cele orânduite printr'insele, cu blestemul Domnului Hristos, al celor 318 Sfinți părinți dela Nicheea și uneori și cu tremurul lui Cain și bubele lui Ghezi.

Deaceea voința tuturor celor ce lăsau adiate era respectată de urmași. Preotul nu era numai aproape de patul celui bătrân și bolnav, lua parte însă și la clipele de bucurie ale poporenților săi. Astfel, mai ales în secolul al XIX-lea, toate foile de zestre se scriau de preoți. Ele începeau de cele mai multe ori cu cuvintele: «Fie Doamne mila ta spre noi, precum am nădăjdut și noi întru Tine! Cu ajutorul lui Dumnezeu foaia de zestre ce dăm ficei noastre».

În unele foi de zestre, după ce se arată pământul și obiectele casnice, se adăogau frumoasele cuvinte: «și dela Dumnezeu milă și dar»!

Cât de plăcut ne impresionează pe noi, cei de astăzi, strănși din toate părțile de laicism, aceste frumoase cuvinte ale înaintașilor noștri!

O foaie de zestre din 1 August 1822, preotul Ion dela schitu de maici Nămăești, Muscel, o încheie astfel:... «și mila lui Dumnezeu să-i umbreze»!

Iată și facsimilul unei foi de zestre din 1830, scrisă de mâna preotului Coman Arsu din Dragoslave:

Cuprinsul este următor:

The image shows a facsimil of a handwritten document in Cyrillic script. The text is arranged in several lines, with some words and phrases clearly legible, such as '2 vaci', 'una cu lapte', 'și una stearpă', '2 mânzafi gonitori', 'și un cal murg', 'și 6 ștergare', 'și o provocită', '2 țoale', 'un sacu', 'și o păreche dă dășagi', 'unu cojocu cațave(i)că', 'o rochie de mătase', '3 fote de lână'. The handwriting is cursive and typical of the period.

Să știe foaia de zestre a ficii noastre Ioana și a gineri-meu Gheorghe, care mai jos să va arăta pe anume: 2 vaci, una cu lapte și una stearpă, 2 mânzafi gonitori și un cal murg și 6 ștergare și o provocită, 2 țoale, un sacu, și o păreche dă dășagi; unu cojocu cațave(i)că, o rochie de mătase, 3 fote de lână.

1830 Octomvrie 20

Eu Răuță pla(t)nicu

„ Nicu Arsu adeverez

„ Stoica Hinu

„ Coman Lixăndroiu

„ Neculae al Popii

(Pe verso) *Și am scris eu popa Coman Arsul cu zisa lor și martor.*

Preotul ca martor. Deoarece zapisele cele vechi nu erau investite cu nicio formă legală, tăria acestora o da scriitorul și martorii. Printre martori, locul de frunte îl ocupau preoții. Mărturia lor eră prețuită mai mult de cât a altor locuitori.

Aproape toate zapisele vechi se termină cu cuvintele: — «și când s'au făcut această tocmeală fost-au preoți și alți oameni de cinste mărturie».

De mai multă cinste se bucurau preoții. Locuitorii cu apucături rele sau cei nevoiași, nu erau puși martori.

Uneori, mai ales la actele din întâia jumătate a secolului al XVII-lea, numele martorilor se treceau chiar în cuprinsul zapiselor. De obicei totdeauna începeau cu preoții, după care urmau și ceilalți săteni în frunte cu pârălabul.

Actele vechi de răscumpărarea unor stăteni din starea de *rumânie*, sunt semnate de asemenea de preoți, împreună cu pârălabul și bătrânii satului. Aceștia dădeau zapise la mâna celor care se răscumpărau, pentru a nu fi apucați să plătească a doua oară.

Astfel, într'un Zapis din 1648, se scrie:

Adecă noi toți bătrânii satului Dragoslave de împreună cu Vladul pârălab și cu preoții scriem și mărturisim cu acesta al nostru zapis să fie de bun(ă) credință la mâna Rujei preteasei fata Micului den

Dragoslavele pentru când au fost la megeșie de ne-am cumpărat. . plătitu-și-au toți capetele cum au fost socoteala satului, plătitu-și-au și tatal Rujii preteasii capul ca toți stătenii... Și mărturisim cu ale noastre suflete și să se știe că are parte la toată moșia satului și la toți munții satului, (cât) plătit-au tată-săn.

Și la această tocmeală fost-a Vladu pârălabu-i și pop(a) Bogdan i pop(a) Rădici... (se înșiră apoi numeroși săteni).

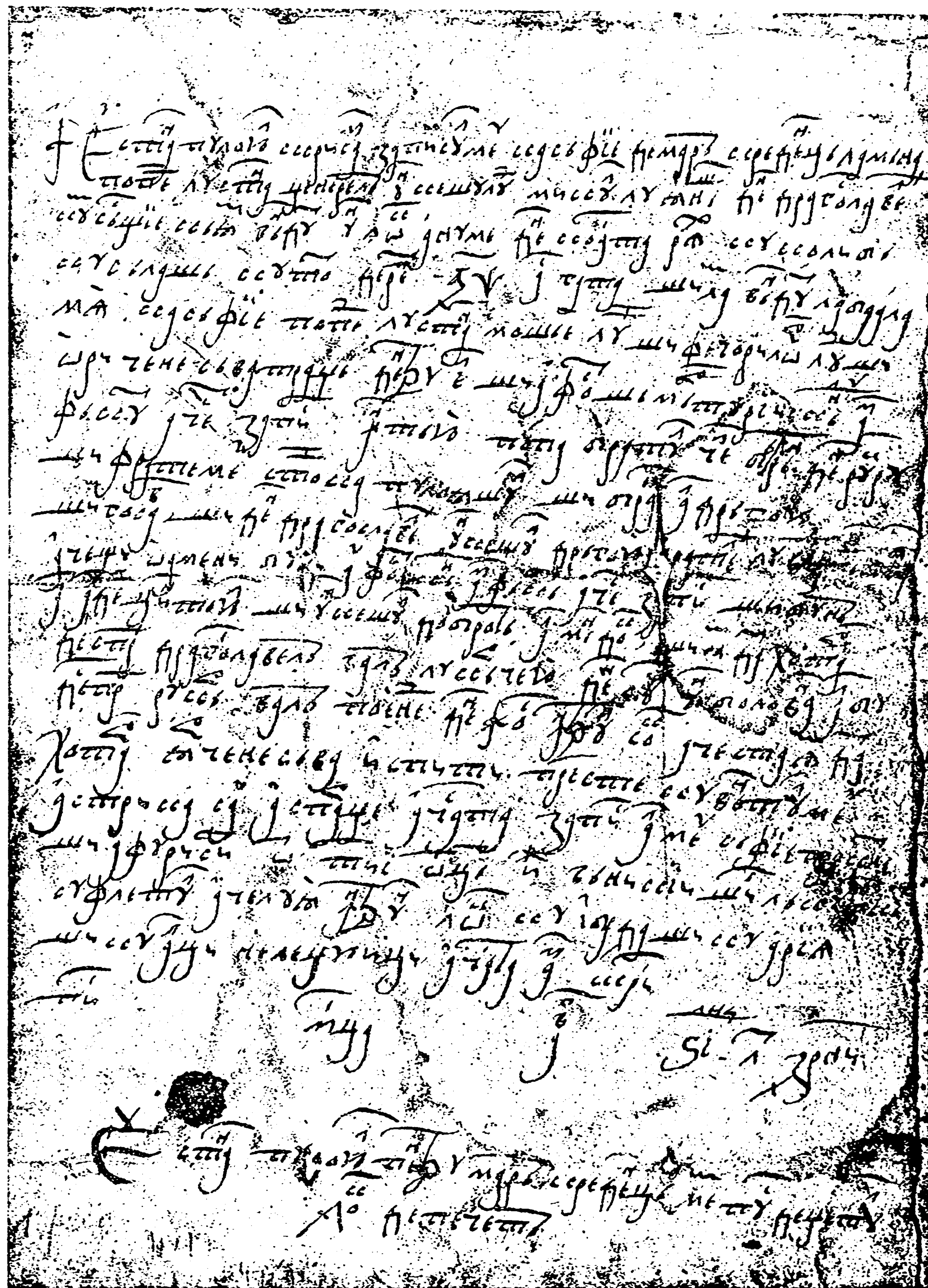
Pisar pop(a) Codrea

Tot preoții luau și socoteala pârălabilor. Astfel, într'un zapis din 1820, se scrie:

Adeverența noastră a celor mai jos iscăliți la mâna pârălabului Neculae că l-am socotit și nu l-am găsit nimic dator, nici să ia, ci togma (sic)..

Semnează un preot Ion și mai mulți săteni.

Iată aci mai jos facsimilul unui zapis din 1650 în care se arată că preotul era cel dintâiu martor: Cuprinsul său este următorul:

† Eu Stan Poloiiul scris-am zapisul meu ca să fie de mară credință la mâna popei lui Stan ginerelă un-

cheșului Micul lu Ianăș den Dragoslavel(e) cum să s(ă) știe că i-am vândut un loc anume den Coasta

Răi cu coliba cu sălașă cu tot drept 1700 as(pri) gata și l-am vândut la boala mea ca să fie popei lu Stan moșie, lui și feciorilor lui și ori cine se va trage dentru el și *au fost și mărturii când am făcut acest zapis întâiu popa Bratul cel bătrân den Rucărău și un frate-meu Stoica Ploiașul și Bran al Drăgoiului și Gosav și den Dragoslavel(e) uncheșul Drăgoiu fratele lu Vlad pârcălabul. Acești oameni buni au fost când am făcut acest zapis și Bună al Aldei Țintoiul și uncheșul Dobrotă al Mândoc(ului). Și i-am dat hotar despre Dragoslave(e) Valea lui Cârceiu den sus un bolovan albu, despre Rucăr valea Poenii, den jos într'un soc. Aceasta i-am dat hotar. Iar cene să va lșpiti preste cuvântul meu a strică sau a sparge aceasta zapis al meu să fie proclēt și afurisit ot 318 otă ij vā Nicheii (de cei 318 sfinți părinți dela Nicheia) și s.ă) lăcuiască sufletul aceluia într'un loc cu Iuda și cu Aria și cu alți nelegiuți. Aceasta am scris.*

m(esi)ța av(gust) 16
l(ea)t 7158 = (1650)

Eu Stan Poloiul pentru mară credință mi-am pus degetul înloc de pecetă.

(Scriitorul nu-și arată numele) Originalul acestui act vechiu se păstrează de o familie ai cărei innaintași au fost preoți. În răstimpul dela 1645-1768.

Preotul ca împăciuitoare și expert. — Adeseori și'n trecut se iviau neînțelegeri între locuitori pentru stăpânirea diferitelor proprietăți. Uneori nici frații între dânșii nu se înțelegeau. Tot preotul eră acela care așeza pacea între cei nemulțumiți, ajutat fiind de pârcălabul satului și de alți oameni de cinste.

Aceasta se poate vedea din actul de mai jos al cărui cuprins îl dăm în întregime:

† Adec eu pârcălab Ion Arsul deînpreună și cu alți megiași anume și *preoți* anume car(e) am fost chemați de feciorii părintelui Cligăvului anume pop(a) Ion și brat eg Iordache pentru(ca) să-i împărțim și să-i așezăm din toate și să-i hotărâm decâte s'au afiat acum. Dec. noi cu *frica lui Dumnezeu am șezut* și am intrat la mijoc la toate ce s'au aflat de față din cai, din vaci, din oi, din rămători, din caru și din alte scule ale casei care s'au aflat de față. Iar pentru cas(ă) și pentru pivniță, să-i dea preotul Ion frăține-său lui Iordache lei 5, parale... să-și facă casă alta. Iar preotul Ion să stăpânească acestea înainte cu pace despre brat eg = (frate-său) Iordache și copii lui câți Dumnezeu îi va dărui. Iar car(e) dintre dânșii s'ar sculă cu gâlceavă asupra altuia, să fie închinat gloabă domnească galbeni 10, ori la ce judecată ar merge, pentrucă așa *am ales noi cu frica lui Dumnezeu* și la aceasta împărțeală și hotare au fost oameni buni și de ispravă și preoți anume:

Apr. 4 lt 7254 = 1746

Eu pop(a) Mateiu, eu pop(a) Năstase, eu Năstase diacon.

(Semnează apoi pârcălabul și alți 2 martori).

Mai în urmă ispravnicii județului rânduiau pe preot împreună cu pârcălabul și cu alți săteni fruntași, ca să cerceteze încălcările de hotare și să pună semne pe unde vor găsi cu dreptate. Iată cuprinsul unui *pitac* prin care un preot numit Ioan este rânduit să facă o astfel de cercetare:

Molitvei tale pop(ă) Ioane i fie Iarule Arsule ot Dragoslavele fiindcă Ion Popescu otam (= tot de acolo) au avut pricină de judecată înaintea noastră cu Stanca Sorenghioae pentru o parte de moșie din Fundata, la care plângându-se fiește-care în parte că se împresoară unul către altul. Deaceea după a lor cerere vă orânduim să mergeți acolo în fața locului și precum vă veți adeveri după scrisori i dovezi, ce vor avea și o parte și alta, de ce-i adevărat hotar despărțitor, să le puneți semne între dânșii, dând și în scris în dosul acestui *pitac* la mâna cui se va cuveni ca să li se curmeze pricina...

1801 Aug. 19.

Pe verso:

Din porunca Dum(nea)lor ispravnicii, (pentru)ce au jăluit Stanca Sorenghioae, o am chemat dimpreună cu alți oameni de cinste și n'au vrut să meargă în fața locului și cercetarăm zapisul lui Ion poa Stan și-l găsirăm foarte bun, după semnele ce le arată. Văzurăm și căminul casei și în frica lui Dumnezeu adevărim.

Oct. 15.

Eu popa Ion Popescu adeverez în frica lui Dumnezeu. (Urmează apoi semnătura pârcălabului și a altor stăteni fruntași).

Pentru stabilirea hotarelor, preoți citeau și cartea de blăstem cerută din vreme de judecatori dela Sf. Mitropolie. Cetirea cărții de blăstem înlocuia jurământul de mai târziu.

În secolul XIX se întâlnesc în sate judecătoria locale conduse de preot și de aleșii satului. Dânșii se pronunțau asupra pricinilor care nu ajungeau înaintea judecării zapciului și a ispravnicului. Preoții aveau cuvântul hotărîtor mai ales când nu se respectă legea numită *protimisis*, adică datoria vânzătorului de a întrebă întâi rudele, când vroia să vândă ceva. La preț egal, rudele erau preferate.

În toate aceste cazuri adică la împărțeala moștenirii părintești între frați, la stabilirea de hotare după arătarea zapiselor, precum și la pricinile mai mici ce veniau la dânșii, preotul judecă cu dreptate și în frica lui Dumnezeu, deaceea și hotărârea dată de dânșii eră respectată de toți. N'am întâlnit nici un act vechiu, din care să pot vedea nemulțumirea cuiva față de împărțeala, stabilirea de hotare, sau judecata făcută de preot.

* * *

Curând se răspândi pretutindeni vestea că viziunile ar fi un produs al hipnotismului și *mulți dintre adventiști credeau aceasta și răspândeau asemenea vorbe*. Un doctor, hipnotiseur vestic, îmi zise că viziunile mele sunt produse prin hipnotism, că eu aș fi foarte ușor de hipnotizat și că el mi-ar da multe viziuni. Eu îi zisei că Domnul mi-a arătat în viziune, că hipnotismul e dela cel rău, din adâncul nemărginit și că el împreună cu toți acei, care se lasă a fi amăgiți de acesta, vor merge curând în acest adânc.

O fi hipnotism sau nu, sigur e că aceste viziuni nu-s mare lucru și mai ales nu-s lucruri nouă și supranaturale. Ca pildă, să vă mai citez o viziune dela pag. 16, din care nu se vede nimic nou, decât ceia ce se știe din Biblie:

În Sfânta Sfintelor văzui un chivot, deasupra și pe margini de aur curat. La fiecare capăt al chivotului stătea un cheruvim, care avea aripile întinse deasupra chivotului. Fețele lor erau față în față, iar privirea lor era asupra lăzei. Între îngeri se afla un vas de aur cu tămâe. Deasupra lăzii, unde stăteau îngerii, era o lumină măreață și strălucitoare, se părea a fi tronul, unde tronează D-zeu. Isus stătea în fața chivotului și când rugăciunile sfinților se urcau la Dânsul, atunci tămâia din vasul de aur, începu să fumege, iar Hs. voia să aducă rugăciunile sfinților împreună cu fumul tămâerei la tronul Tatălui. În chivot era ulciorul de aur cu mană, toeagul cel înverzit al lui Aron și tablele de piatră puse la un loc asemenea unei cărți. Isus le deschise și eu văzui cele 10 porunci, scrise cu degetul lui D-zeu. Pe o tablă erau patru, iar pe cealaltă șase porunci. Cele patru de pe prima străluciau mai luminos, dar porunca a patra a Sabatului, eșia în deosebi în evidență, căci aceasta trebuia păstrată în deosebi spre onoarea numelui sfânt a lui D-zeu. Porunca era închisă cu un inel strălucitor. Eu văzui că Sabatul nu a fost pironit pe cruce

Vedem că această viziune e făcută cu scopul de a determina pe adepții ei să serbeze Sâmbăta. Altfel celelalte lucruri sunt bine cunoscute din Biblie și viziunea nu ne dă nimic nou și nimic supranatural.

Deasemenea, la pagina 20 găsim o viziune cu fond biblic, întortochiată cu greșite explicări apocaliptice, pe care credem de prisos a o mai cită spre a nu lungi fără rost expunerea noastră.

Din aceste viziuni, care nu pot sta un moment ca descoperiri supranaturale, ci numai ca concepții rătăcite, făcute în scopul anumit de a induce în eroare pe cei lesne-crezători, sau pe necunoscătorii învățăturilor creștine, și-a făcut ea un întreg sistem de învățături greșite.

Ajunge până acolo că într'o viziune scoate ea o împărăție a D-lui Is. Hs. pe pământ de 1000 ani, după cum scrie la pagina 27:

Sufletul, care păcătuiește, va primi moartea cea veșnică, o moarte care durează pe vecie, în care nu mai există nici o speranță și nici înviere. Atunci mânia lui D-zeu va fi împăcată. Sfinții (adică adventiștii) vor locui în cetatea sfântă și vor domni timp *de o mie de ani* ca regi și preoți; apoi *Isus se va coborî împreună cu sfinții* pe muntele olivilor (Sionului¹); acesta se va dispica în două și va da naștere unui șes mare, pe care se va așeza paradisul lui D-zeu. Restul pământului nu va fi curățit, până ce la sfârșitul celor 1000 de ani cei nelegiuți vor înviea și se vor aduna împrejurul cetății.

Apoi continuă, pag. 28:

Sfinții (adventiștii) stau cu Isus la judecată și condamnă pe nelegiuți după faptele lor, și pedeapsa pe care o vor primi la săvârșirea judecății, e trecută sub numele fiecăruia. Eu văzui că aceasta e *lucrarea sfinților cu Isus în timpul celor 1000 de ani în cetatea sfântă* etc. etc.

Tot ea spune că a văzut că venirea lui Hs. e aproape și de aceea lumea trebuie să-și dea averea pentru răspândirea adevărului biblic, bine înțeles după concepția adventistă, pentru care cetim la pag. 30:

Case și țărini nu vor mai fi sfinților de nici un folos în timp de strâmtorare, pentru că atunci ei vor trebui să fugă de mânia mulțimei inversunate, în acest timp ei nu mai pot întrebuința avutul lor pentru răspândirea adevărului prezent. Eu văzui că voința lui D-zeu este, ca sfinții să se *libereze de tot* (avutul) și să facă un legământ cu D-zeu prin jertfă, mai înainte de a veni timpul de strâmtorare. *Dacă ei vor fi pus avutul lor pe altarul lui D-zeu și vor ruga serios pe Domnul spre a le face cunoscut datoria lor, atunci el le va arăta, că e timpul convenit că ei să vândă aceste lucruri.*

Astfel în timpul strâmtorării ei vor fi liberați și nu vor avea nimic din ceia ce i-ar mai ține în fuga lor. Eu văzui, că pe când unii țineau cu tărie la avutul lor și nu întrebau pe Domnul despre datoriile lor, nici Domnul nu le făcea cunoscut aceasta. Lor le fu permis să-și păstreze avutul lor, dar în timpul strâmtorărilor, aceasta fu pentru dânsii ca un munte, care amenința să-i strivească; atunci ei voiau să dăruească totul, dar la aceasta nu mai erau în stare. Eu auzii pe unii plângându-se: „Lucrarea a avut nevoie, poporul lui D-zeu a suferit lipsă pentru adevăr și noi n'am făcut nici o sforțare, spre a le ajuta în mizeria lor, acum toată averea noastră e fără valoare. O, de am fi dat-o și de ne-am fi adunat o comoară în cer! Eu văzui că D-zeu nu cere dela toți copiii Săi să vândă avutul lor, toți într'un anumit timp. Unii au fost avertizați

¹) Apoi mai greșeste ea și altele sora White, dacă spune că Muntele Olivilor e Sionul. Adevărul e că aceștia sunt doi munți, nu unul singur. — Nota Arhim. Scriban.

în timpurile trecute, să-și pună avutul lor pentru trebuințele lucrării advente, pe când altora (adică conducătorilor adventiști), spun eu, *le este permis să-l păstreze*, până ce va fi nevoie.

De asemenea mai citim tot în această privință la pagina 31:

Domnul mi-a arătat primejdia, dacă spiritul nostru va fi plin cu cugetări și cu griji pământești Eu văzui că timpul pe care îl petrece Hristos în sf. Săntelor, va fi sfârșit în curând și numai este decât foarte puțin timp. Noi trebuie să întrebuițăm orele noastre libere pentru cercetarea Bibliei, care ne va judeca în ziua din urmă.

Văzând că prezicerea venirii lui Hs., ce trebuia să se întâmple în anul 1844, a dat greș, ca recurge pentru salvare la o nouă viziune în care i s'au spus următoarele:¹)

Am văzut că stabilirea hărților profetice din 1843 fu condusă de mâna D-lui și că ea nu trebuie să fie schimbată, căci calculele erau așa cum El voia să le aibă, că mâna Sa le acoperea și ascunse o greșală în câteva numere așa încât nimeni nu o putea vedea, până ce El nu-și retrase mâna Sa.

Dela 1844 nu mai fu fixat nici un timp și nici nu se va mai fixa vreodată. Domnul mi-a arătat că solia îngerului al III-lea, nu trebuie să fie legată de timp. Eu văzui, că unii căzură într'un entuziasm fals, prin fixarea timpului, dar solia îngerului al III-lea e mai puternică decât timpul. Văzui că această solie poate sta pe propria-i bază și nu are nevoie de nici un timp, pentru a o întări, căci ea va merge cu putere, să săvârșească lucrarea sa și timpul va fi scurtat în dreptate. (A se vedea pag. 41 și 42 din opul citat).

Rezultă deci că nu este niciun timp fixat pentru venirea M-torului. De unde se vede că viziunea a ajuns la cuvântul evangheliei, după ce mai întâiu a făcut experiența unor idei greșite, de care s'a lepădat, cum se vor lepăda și adeptii ei zi de zi de rătăcirile în care au căzut.

Chiar ea cunoștea că lumea nu-i dă încredere viziunilor și de aceia scrise la pag. 43:

Iubite cetitor, îți recomand cuvântul lui D-zeu ca normă de conducere în credință și umblarea ta. Prin acest cuvânt, noi toți vom fi judecați. Dumnezeu ne-a făgăduit în acest cuvânt că în *zilele din urmă* ne va da viziuni, dar nu cu scopul de a ne servi de altă normă de conducere a credinței noastre, ci spre mângâierea poporului Său și pentru a ajuta acelor căzuți dela adevărul biblic. Astfel procedă El și cu Petru, când voi să-l trimită către păgâni.

¹) Aici se lămurește că se strecurase o greșală în calcule, pe care o îngăduise providența.

Acelora, care voesc să răspândească această mică lucrare, le pot zice din partea mea, că acest lucru (adică viziunile) e numai pentru oamenii serioși și nu pentru acei, care fac de rușine lucrările Spiritului lui Dumnezeu.

Când nu izbutea cu viziuni, atunci documentă cu vise, ceiace se propoveduia. Se știe însă în mod științific că visele sunt în legătură numai cu starea sufletească și mai ales trupească a omului și așa nu pot avea nici o legătură serioasă cu descoperirea d-zeiască, decât numai atunci, când în mod extraordinar sunt revelațiuni d-zeești, cum a fost pentru Iosif de a fugi în Egipt cu pruncul și cu sf-ta Fecioară, precum și când i s'a vestit reîntoacerea în Nazaret, de oarece trecuse pericolul din partea lui Irod, pentru sfântul prunc.

Să vedem însă ce visează sora adventiștilor spre a le povesti lor la lumina zilei și pentru aceasta să deschidem cartea la pag. 45.:

Se părea că stam la o parte în disperarea mea și acoperindu-mi fața cu mâinile, ziceam în gândul meu: Dacă Isus ar fi pe pământ, eu m'aș duce la El, aș cădea la picioarele Lui și i-aș spune toate suferințele mele. Atunci El nu s'ar întoarce dela mine și eu L-aș iubi și L-aș servi întotdeauna. De odată se deschise ușa și o persoană măreață la chip și la privire, intra înăuntru. Ea mă privi cu compătimire și zise „Ai dori cu plăcere să vezi pe Isus? El este aici și dacă voești, poți să l vezi. Ia cu tine tot ce ai și vino cu mine.“ La auzul acestor cuvinte, mă umplui de mare bucurie, adunai veselă micul meu avut și urmaii conducătorului meu. El mă conduse la o potecă, ale cărei trepte erau în aparență slabe. Când începui să urc treptele, el mă îndemnă să păstrez privirea numai înainte, ca nu uitându-mă înlături să amețesc și să cad. Mulți alții, care urcau de asemenia aceste trepte, căzură mai înainte de a ajunge la capăt. În cele din urmă ajunserăm ultima treaptă și ne aflam în fața unei uși. Conducătorul meu îmi porunci să las aici toate lucrurile cu care venisem. Eu le pusei cu bucurie jos; apoi el deschizând ușa porunci să intru. După câteva momente ne aflam în fața lui Isus. O ce frumusețe a privirei! Aici nu era posibilă nici o confuzie; o asemenea expresie strălucitoare a bunăvoienței și a majestății, nu puteau aparține nimănui altuia. Când privirea Lui, se opri asupra mea, eu pricepui numai de cât, că Lui îi erau cunoscute toate împrejurările vieții mele, toate peripețiile și toate cugetele inimii mele.

Eu căutai să mă feresc de privirea Lui, de oarece nu eram în stare să suport ochii Săi pătrunzători; El se apropie de mine zâmbind și punând mâna Sa pe capul meu zise: „Nu te teme“! Tonul Său plăcut, pătrunse în inima mea cu un simțământ de fericire, pe care niciodată nu am simțit-o mai înainte. Eu mă simțeam prea fericită ca să mai pot scoate vr'un cuvânt, dar biruită de această fericire nespūsă, căzui la picioa-

rele Lui. Pe când ședeam astfel neputincioasă la picioarele Lui, se perindau în fața mea scene de o frumuseță solemnă; mi se părea că am ajuns într'adevăr singuranța și fericirea cerului. În cele din urmă puterea îmi reveni iarăși și eu mă sculai dela pământ. Ochii cei plini de iubirea lui Isus repauzau încă asupra mea, iar zâmbetul său înveseli sufletul meu. Prezența Sa mă umplu de adorație sfântă și de iubire nespūsă.

Conducătorul meu deschise apoi ușa și noi eșirăm amândoi afară. Apoi îmi porunci să-mi iau iarăși cu mine lucrurile, pe care le lăsasem afară. După ce făcui aceasta, El îmi dădu un ghem verde și înfășurat strâns. El îmi porunci să pun aceasta la inima mea și când voiu dori să văd pe Isus, să deșir dintr'însul cât de mult posibil. El mă avertiză să nu-l las prea mult înășurat așa, pentru ca să nu se formeze multe nodurie și să nu mai poată fi împletit. Eu pusei ghemul pe inima mea și coborâi veselă treptele, lăudam pe D-zeu și povesteam tuturor, pe care îi întâlneam, despre locul unde pot găsi pe Isus.

Acest vis îmi dădu multă speranță. Ghemulețul verde reprezintă pentru mine credința, iar frumuseța și simplitatea încrederei în Dumnezeu, încep să lumineze în sufletul meu întunecat.

Cu visuri de acestea se dovedește proverbul românesc că : «Vrăbia mălaiu visează și calicu praznicu», căci ea a visat tocmai aceia ce voia să învețe pe adventiști: credința că ea e cea mai apropiată legătură cu Iisus din cauza vieții și învățăturilor ce propoveduește.

Spre complectă edificare, am mai putea cita și visul fratelui Miller dela pagina 46, care, în rezumat, cuprinde că D-zeu i-a trimis o cutiuță de lemn de abanos împodobită cu mărgăritare ce era plină de bijuterii, diamante, pietre scumpe, piese de aur și de argint de diferite mărimi și valori și cu o strălucire ca a soarelui. Cum aceasta eră un lucru nevăzut, au sosit oameni nenumărați să o vadă și care de curiozitate, au scos toate petricelele spre a le vedea și le-au aruncat pe toată masa și chiar și pe jos și pe mobile, așa că aproape toate au fost călcate în picioare, umplute cu noroiu și amestecate cu gunoaie. Curioșii oameni au rupt până și cutia, lucru ce a disperat pe Miller și s'a pus pe un plâns greu și desnădăjduit, gândindu-se și rugându-se lui Dumnezeu.

Atunci apărù un bărbat pe ușă. La vederea acestuia, toți oamenii părăsiră odaia. Acel bărbat, cu o mătură dădu afară gunoiul și praful din odaie. El disperat că are să-i arunce afară toate petrele scumpe, a căzut într'un leșin, din care l-a trezit acel bărbat, după ce strânsese și așezase în cutie toate petrele scumpe. Ele erau așezate într'o ordine minunată în cutiuță, fiecare la locul ei, fără o osteneală vizibilă a acelu

bărbat. Miller isbucni în strigăte de bucurie și după acest strigăt se deșteptă.

Ce nu ar fi voit să înțeleagă Puterile de Sus prin aceste vise, care le-au trimis acestor distinși mijlocitori dintre ele și oameni, sora White încearcă să explice, făcându-se cu totul ridiculă, întrucât noi am văzut din Sf-ta Scriptură că visele se dau ca porunci precise, nu ca închipuiri care trebuiesc explicate și pe care le poți explica după scopul ce urmărești, cum a făcut această zisă proorociță.

Ne dă Scriptura și vise greu de explicat, nelămurite: a lui Faraon ș. a., dar acestea au fost explicate de oameni pricepuți, nu de ei singuri și apoi s'au realizat întocmai.

Cel puțin Miller nu se mai ostenește cu nici o explicație. În orice caz, ambele vise fiind fără temei și fără rost, n'au nicio explicație. Acest lucru l-au, priceput și ei și în pag. 48 încearcă să le explice zicând: «Iubiți amici în Hristos ! «După ce am arătat pe scurt experiențele și «viziunile mele în 1851, cred de datoria mea «de a da câte-va lămuriri asupra unor puncte «din această mică lucrare, cum și a arăta alte «viziuni noi...»

Față de acest procedeu, se vede ușor că avem în fața noastră invențiuni și concepții omenești, nu descoperiri d-zeești.

Totuși adventismul este țesut din aceste închipuiri și pe baza acestora se desvoltă întreaga lor învățătură.

Prin aceasta se ajunge la denaturarea adevărului biblic, punându-se mai mare temei pe o viziune, sau pe un vis, care face pe credincios ca să-și explice textul biblic, în chipul arătat de viziune sau de vis, nu după norma stabilită de biserică dela începutul creștinismului cu consultarea și concursul atâtor minți inspirate și luminate de Duhul Sfânt.

Ca să dea tărie și crezământ acestor născociri, zice sora White în o altă scriere: «Mărturii pentru comunitate»: «În timpurile de demult «D-zeu a vorbit către oameni prin mărturiile Duhului Său», adică prin viziunile scornite de ea, zic eu.

Adventiștii, plecați dela vise și viziuni, trec apoi la Apocalips, și-și bazază aproape toată rătăcirea lor pe această carte, care fiind o carte de inspirație profetică, este pe de o parte foarte grea de explicat și pe de altă parte foarte ușor de denaturat în înțeles, lucru ce și fac aceștieretici.

Despre cartea aceasta spun ei la pag. 133.

Atât predicatorii, cât și poporul au privit Cartea Apocalipsului ca ceva misterios și de mai puțină însemnătate decât celelalte părți ale sfintei scripturi. Dar eu vă zui că de fapt această carte e o descoperire dată spre

folosul mai cu seamă a acelor, care trăesc în zilele din urmă, spre a-i conduce să-și recunoască adevărata lor poziție și datorie. Dumnezeu îndreptă mintea lui William Miller asupra profetiilor și îi dădu mare lumina cu privire la Apocalips.

Struntată și critică afirmațiune au vorbele ultime, căci nimeni nu a greșit mai mult ca Miller, când a încercat să interpreteze această carte profetică.

Dacă în adevăr Miller ar fi fost luminat de Domnul prin Ingeri, atunci cum de a greșit socotula cu anul venirii M-torului, spre a începe împărăția de 1000 de ani și care după concepțiile lui, trebuia să aibă loc, în anul 1844, iar ca nu a avut loc nici până astăzi!

Socotind după această mare greșală, suntem îndreptățiți a crede că tot ce a spus și tot ce a învățat este din propria-i concepție și fără nicio lumină mai înaltă, căci dacă ar fi fost inspirat de sus, nu ar fi putut comite vr'o eroare.

Chiar sora White îl recunoaște greșit și spune despre el:

El se sprijini pe înțelepciunea omenească, iar nu pe cea d-zeeiască, dar din cauza lucrului greu pentru Maestrul său și încovoiat de bătrânețe, el nu era atât de răspunzător Dumnezeu îngădui ca el să cadă sub puterea lui Satan și sub stăpânirea morții și îl ascunse în mormânt de acei care voiau să-l abată continuu dela adevăr. Moisi făcu o greșală, pe când era în perspectivă să intre în pământul făgăduit. Eu văzui că, William Miller făcu de asemenea o greșală, când era aproape să intre în Canaanul ceresc prin aceia că-și îndreptă influența contra adevărului. (A se vedea opul citat pagina 149.)

Când ea singură arată că Miller a căzut în greșală, adică că n'a fost nici decum sub inspirația divină, înțelegem că și ea putea să cadă ca și Miller sub puterea satanei spre a întuneca și rătăci dela adevăr pe mulți, ceea ce s'a și întâmplat, după cum ne-am convins din cele ce am constatat deja.

Cu acestea am făcut cunoștință abea cu una din scrierile adventiștilor și am putea zice cu cea mai importantă, care face cheia de boltă a învățăturilor lor și cred că ne-am convins de șubreda temelie, ce stă ca razim întregului edificiu al rătăciților dela adevăr.

Trecem acum la o altă lucrare intitulată : *«Mărturii pentru comunitate»*.

În această carte sora White arată unor membri ai comunității greșalele lor și apoi pedepsele ce vor veni dela D-zeu, dacă nu se vor pocăi, după cum cetim la pag. 8 și 9, unde explică și motivele ce au făcut-o de a-și publica mărturiile personale.

Intr'o viziune la 12 Iunie 1868, planul meu de a publica mărturiile personale, fu îndreptățit în totul. Când Domnul caracterizează anumite cazuri și le arată greșalele lor, alții care nu au fost arătați în viziune, se cred uneori nevinovați, închipuindu-și că stau bine, sau aproape de așa ceva. Când unul e muștrat pentru o anumită greșală, frații ar trebui să se cerceteze cu îngrijire, dacă nu cumva sunt vinovați și ei de aceleași păcate. Ei ar trebui să fie atât de umiliți, spre a-și mărturisi păcatele lor proprii. Chiar dacă alții îi cred buni, aceasta totuși nu-i va face buni. Dumnezeu se uită la inimă. În felul acesta el cearcă sufletele. Muștrând păcatele unuia, el intenționează îndreptarea multora. Dar dacă ei nu aplică asupra lor înși-le avertismentul, lingușindu-se că D-zeu trece cu vederea greșalele lor, pentru că nu le avizează în mod deosebit, atunci ei se amăgesc pe ei însăși, ei vor aluneca în întunec și Domnul îi va lăsa să meargă în propria lor cale și să urmeze după închipuirile inimilor lor proprii. Imi fu arătat, că conform înțelepciunii lui D-zeu, n'au fost date pe față păcatele și rătăcirile tuturor Aceste mărturii personale sunt adresate la toți cei vinovați, deși numele lor nu e arătat poate în mărturiile speciale și când sufletele le citesc și totuși mușamalizează păcatele lor proprii, pentru că numele lor nu au fost arătate în mod deosebit, atunci D-zeu nu le va dăruia prosperare. Ei nu vor putea face nici un progres în viața lor dumnezeiască, ci vor cădea din ce în ce mai mult în întunec, până ce în cele din urmă lumina cerului le va fi retrasă în totul.

Să ne oprim acuma și să judecăm. Dacă în adevăr a avut ea așa de mare onoare, încât i s'au descoperit și cele mai ascunse lucruri, păcatele omenirii, de ce nu i s'au descoperit decât păcatele adventiștilor și dintre aceștia numai a acelor a căror viață intimă o cunoștea ea mai bine ?!

De aceasta s'a îngrijit ea și a scris la pag. 11:

Dumnezeu muștră și ceartă pe poporul care mărturisește că păzește legea sa. El face cunoscut păcatele și nedreptățile lor, voind să înlătore dela dânsii toate păcatele și slăbiciunile, pentru ca în temere de dânsul să poată dobândi sfințirea deplină... Dumnezeu îi îndeamnă, îi muștră și-i înțelepțește spre a-i lămuri, sfinți și înnobila pentru ca în cele din urmă să poată fi ridicați până la tronul său.

Dar cu aceasta, adică certând și avertizând de pocăință numai pe păzitorii legii Lui, în cazul acesta pe adventiști, D-zeu apare ca un rău voitor mântuirii omenesți, fiindcă ocrotește și luminează pe drumul mântuirii numai pe câțiva, lucru ce nu poate fi conceput despre un Creator Bun și Drept.

Însă aceste mărturii nu erau crezute și de aceia mulți nu le dădea nicio importanță, chiar dacă

primeau diferite avertizări pe această cale. Pentru aceasta scrie ea la pag. 16 : Unii, cari au primit avertisări anumite prin mărturii, au uitat în câteva săptămâni avertismentele date. Pentru câțiva mărturiile au fost repetate, dar ei nu le-au dat destulă importanță spre a le respecta cu îngrijire. Pentru dâșii aceste mărturii nu erau decât simple basme. Dacă ar fi fost între acei abătuți numai simpli membri ai comunității adventiste, lucru ar fi cu circumstanțe ușurătoare. Dar au călcat peste mărturii și nu le-au respectat nici unii din predicatorii adventiști, cum citim la pag. 19.:

Unii dintre predicatori sunt mult în urmă. Ei pretind a crede în mărturii, dar o parte din ei aduc vătămare cauzei, făcându-le ca o regulă de fer pentru acei, care n'au nici o experiență cu privire la acest lucru. *Și ce este și mai rău, uici ei nu trăesc după dâșele.* Ei au avut în repeșite rânduri mărturii, pe care le-au nescotit în totul. Umblarea unora ca aceștia nu corespunde cauzei.

Ca să forțeze comunitatea spre a crede aceste mărturii, ea spune că sunt dela Dumnezeu și că ele sunt date numai, dacă se găsește o ceată de credincioși și de ascultători ai lor, după cum citim la pagina 24.:

Eu văzui că motivul pentru care viziunile mele n'au mai fost așa de dese în ultimul timp; este că ele n'au fost preșuite de comunitate.

Comunitatea a pierdut aproape viața ei spirituală și credința, iar îndemmurile și sfaturile n'au făcut decât puțină impresie asupra ei. Mulți, care au mărturisit a crede în ele, nu le-au luat în seamă.

Dacă veși perde încrederea în mărturii, atunci veși deveni străini și față de adevărul biblic. Eu n'am temut că mulți vor lua o poziție nesigură și îndoelnică și în durerea mea pentru sufletele voastre vreau să vă avertizez dar câți vor lua în samă avertizarea? Tineți deci cu tărie de mărturii . . . Iubiți frați, feriți-vă de o inimă rea și plină de necredință. Cuvântul lui Dumnezeu e simplu și lămurit în scurtimea sa, el luptă contra satisfacerilor voastre egoiste, de aceea voi nu ascultați de dâșul. Mărturiile Spiritului Său îndreaptă atenția voastră asupra Scripturei, vă arată defectele caracterului și mustră pacatele voastre, de aceea nu le luați în samă. Pentru a justifica umblarea voastră, iubito are de poște sensuale și de o viață comodă, voi începeți a vă îndoii că mărturiile sunt dela D-zeu. Dacă ați fi ascultat de învățăturile lor, atunci v'ați fi putut convinge de originea lor du mnezească. Nu uitați că necredința voastră nu poate desființa autenticitatea lor. Dacă sunt dela D-zeu ele vor sta.

Ultimele cuvinte cuprind înălțimea minciunii cugetărilor sorei White, însă fiindcă aceste

mărturii nu sunt dela Dumnezeu, putem afirma că ele nu vor sta.

De aceia cartea aceasta a fost rău primită chiar de adventiști. Lucrul acesta reeșă și din citatul de mai sus, dar mai precis citim la pag. 32:

Scepticismul și necredința iau proporție pretutindeni. Lumina prețioasă, care vine dela tronul lui D-zeu este pusă sub obroc. Dumnezeu va face pe poporul său răspunzător pentru această neglijare. Noi vom trebui a da socoteală pentru fiecare rază de lumină pe care El a făcut-o să strălucească pe calea noastră, dacă ne-a servit la progresul nostru în lucrurile d-zeești, sau a fost lepădată, pentru că era mai plăcut a urma înclinărilor.

Cărțile „Spiritul Profeției“ și „Mărturiile“ trebuiau introduse în orice familie, care respectă ziua de repaos a lui D-zeu. Frații trebuie să învețe a cunoaște valoarea lor și să fie siliți a le citi.

Nu a fost înțeleptesc de a scădea valoarea acestor cărți și a avea numai un exemplar din fiecare volum în fiecare comunitate. Ele trebuiau să fie în biblioteca fiecărei familii și să fie citite mereu în orice timp.

Rândurile acestea ne arată că abia se găsea câte un exemplar din «Mărturii» la o comunitate, iar în familii, în casele particulare nu era răspândită această carte, fiindcă nu era primită nici crezută de pioșii adventiști și nici de predicatori.

Ba ceva mai mult, ea a fost acuzată și pe drept cuvânt că face mărturii din capul ei, de oarece le face numai persoanelor a căroră viață o cunoaște personal după cum scrie chiar ea la pag. 34:

Unii au susținut că avertismentele, staturile și mustrările, pe care Domnul le-a dat prin seria Sa, dacă nu sunt date prin viziuni speciale pentru fiecare caz în parte, n'ar avea mai multă valoare decât sfaturile și avertismentele venite din alte isvoare. În unele cazuri s'a vorbit că eu aș fi fost influențată la scrierea mărturiilor pentru comunitate, sau izolate, de scrisorile primite dela membrii comunității. Existau unii, care declarau că mărturiile, care dovedeau a fi date prin Spiritul lui D-zeu, n'ar fi decât expresia propriei mele judecăți și s'ar întemeia pe informațiunile (cunoștințele) adunate de mine din isvoare omenești. După care mărturisește ea: . . . câte o mărturie s'a scris ca răspuns la vr'o întrebare, susținere sau somație oarecare, din partea comunității sau dela persoane izolate, mărturii care înfățișau lumina, pe care D-zeu le dăduse în această privință, totuși faptul că ea a luat naștere în felul acesta, nu micșorează întru nimic valoarea și importanța lor.

Pentru ce nu micșorează valoarea, când deja ea știa abaterea, greșala, care îi fusese mărtu-

risită și dădea sfaturi, pretinse d-zeești la vindecarea unor boli sufletești deja bine cunoscute de ea, căci ea primea scrisori dela diferiți adepți, care în dorința lor sinceră pentru mântuirea sufletelor o întrebau, mărturisindu-și păcatele, ce să facă spre a dobândi mântuirea și fericirea veșnică? Ce puteau să-i scrie astfel de oameni, dornici de mântuire, decât abateri dela legea d-zeeiască?!

Atunci ea le trimetea o mărturie, ca venită dela Dumnezeu, care-l îndeamnă să se pocăiască,

căci altfel va avea o nenorocire oarecare etc. etc.

Față de răceala, de îndoiala și chiar de desprețul, ce-au dat acestor mărturii înșiși membrii comunității adventiste, lucru ce reesă chiar din rândurile mai sus citate, cred de prisos a mai inzista asupra acestei cărți, care nu poate fi bună decât pentru naivi și superstițioși, firi omești ce se găsesc grupate în jurul rătăcirii adventiste.

Econ. SAVA POPOVICI
Cucuteni - Iași

SITUAȚIA PREOȚILOR ORTODOXI DIN ARDEAL

Ce se face pentru preoții minoritari. — Câteva cifre — Datoria ministerului Cultelor.

La Cluj, d. ministru al cultelor, Al. Lapedatu a spus reprezentanților confesiunilor: „*Trebuie să înțelegem scama că biserica română din Ardeal se găsește pe urma regimului vitreg din trecut, în multe privințe, în situații inferioare bisericilor minoritare și că este datoria noastră să lucrăm în deosebi pentru ridicarea nivelului acesteia.*

Pasagiul acesta va trebui să-l reținem în deosebi pentru ca să ne putem convinge întrucât cele făgăduite se vor împlini. Cunoaștem activitatea d-lui Al. Lapedatu și nu avem motive de îndoială în promisiunea făcută în fața reprezentanților confesiunilor din Ardeal.

Trecând la altă ordine de idei, am aflat din surse sigure, că la ministerul de culte anul acesta s'a împărțit bisericilor gr. catolice ajutoare în suma de 80.000 lei, iar unci bisericilor minoritare din Ardeal s'a dat suma de peste 24.000 lei pentru tipărire de cărți, cu un cuvânt, și pentru fondul de propagandă al acestei biserici.

Pentru biserica ortodoxă română din Ardeal nu s'a dat niciun ban în acest scop.

În interesul neamului și al bisericii strămoșești pe care vrem s'o ridicăm la nivelul cerut de aceste vremuri, cerem factorilor conducători să ia în considerare dreaptă biserica noastră care este totodată păstrătoarea neamului nostru românesc.

În cazul când nici sub noul ministru al cultelor nu ni se va face dreptate și preoțimea noastră nu va fi pusă pe picior de egalitate în salarii și beneficii cu preoțimea celorlalte confesiuni minoritare, cari și în statul român se bucură de privilegii și avantajii avute sub fostul regim străin atunci să nu se mire nimeni dacă preo-

țimea română din Ardeal nu va mai fi în stare să facă față trebuințelor și într'o bună zi va fi silită să și vadă de alte rosturi sociale. D. ministru al cultelor știe bine ce urmări poate avea pentru siguranța statului lipsa de preoți în mijlocul minorităților și a diferitelor secte din părțile ardelenne, bănățene și bihorene.

Pentru a se evidenția mai bine starea preoților confesiunilor minoritare — servesc cu următoarele date: Un preot săsesc (lutheran) dintr'o comună rurală de lângă Mediaș — pe lângă ajutorul pe care-l primește de la stat — egal cu al preoților români — mai are următoarele avantagii: locuința gratuită în casa parohială — cu toate supraedificiile necesare și luminatul plătit — 12 stânjeni de lemne de foc anual aduse în curtea parohială. — 32 jugăre cat. pământ ca sesiune parohială, o vie de 4 jug. cat. lucrată gratuit din partea credincioșilor și o întregire la salar din fondurile bisericesti la 42.000 lei anual.

Așa știu confesiunile minoritare să salarieze pe păstorii lor sufletești — pe când pe preotul român îl vedem și azi lucrând în rând cu enoriașii lor — ducându-și traiul său trudit de pe o zi pe alta — în cele mai multe parohii, neavând, nici casă parohială, nici eclejii, nici lemne de foc — și neprimind nici ajutorul dela stat de cât după cinci luni de zile — în care răstimp bietul preot cu copiii la școală a trebuit să facă datorii.

Deci, dacă și în viitor — nu se va da preoțimei române atenția cuvenită din partea autorităților chemate să o ridice din această stare umilă și degradatoare, — și dacă interesele bisericii domi-

nante vor suferi în favoarea bisericilor minoritare, răspunderea pentru urmări nu mai cade asupra noastră.

Subsemnatul având delegația permanentă din partea congresului Asociației clerului «A. Șaguna» ținut anul acesta la Arad — îl rog pe această cale pe d. ministru al cultelor să ducă la îndeplinire cele făgăduite la Cluj—îmbunătățind starea mizeră a preoțimei ardelene care sub

regimul străin a fost în deajuns certată de soartă.

Cerem apoi o nouă organizare la diferitele direcții în ministerul cultelor pentru a se face o mai dreaptă împărțire a ajutoarelor diferitelor culte—luând în seamă numărul sufletelor fiecărei confesiuni din țară.

Pr. IOAN CRĂCIUN,

Membru în comitetul central al „Asociației clerului”.

FANTAZIE MORALO-RELIGIOASĂ

Aruncând o scurtă privire asupra marei *hărți spirituale*, întocmită de acea personalitate supremă nevăzută, numită *Dumnezeu*, constatăm până la evidență, că *cel mai vechiu și mai mare continent* de pe această *hartă* este: HAOSUL, care-i înconjurat din toate părțile de cel mai profund și nemărginit *ocean*, numit: MOARTEA. Acest continent se compune din trei *state* mari și anume: TRECUTUL, PREZENTUL și VIITORUL, dintre care numai Trecutul și Prezentul putut-au fi străbătute, cercetate și cunoscute de toată populațiunea tuturor naționalităților; iar statul Viitorul până acum nu a putut fi explorat de nimeni, din cauza deșilor și nemărginirilor săi CODRI. Cel mai mare și mai înalt *munte* de pe acest continent este muntele STIMA, cu *vârful* său cel mai înalt FERICIREA, unde se află și mica, dar încântătoarea *poiană* MULȚUMIREA, și în vârful căruia nu te poți urca fără ajutorul unui *funicular* numit: CINSTEA. Funicularul acesta pleacă dela *localitatea* numită: OCAZIUNEA, unde se află și renumita *stațiune balneară*: GENIUL, cu *apa* sa cea mai eficace: CULTURA. În drumul său, funicularul este ridicat la diferite înălțimi ale muntelui Stima, de-o *locomotivă* numită SUCCESUL, condusă de *mașinistul* BOGĂȚIA, și care, în urcarea sa, trece fără a se opri pe lângă *stația*: INVIDIA, până la *dealul* NEMULȚUMIREA. Însă ca să poată ajunge la cea mai înaltă *culme*, care-i Fericirea, trebuie să urce mai multe *pante* grele ca: CREDINȚA, ADEVĂRUL, RĂBDAREA, DREPTATEA, SINCERITATEA, CARITATEA, PIETA-

TEA și IUBIREA. De pe aceste *marginii* călătorul se înfiorează dacă își aruncă privirea spre îngrozitoarele *prăpastii*, dintre care cele mai periculoase sunt: NECREDINȚA, MINCIUNA, NERĂBDAREA, ASUPRIREA, IMORALITATEA, AVARIȚIA și URA, la marginea cărora se întinde cel mai mare *deșert* VIAȚA, cu principala sa *oază* SPERANȚA.

Fluviul cel mai mare este TIMPUL, care în cursul său străbate statele: Trecutul și Prezentul; pe urmă intră în pădurile virgine ale statului Viitorul, unde i se pierde urma; deoarece aceste păduri neputând fi străbătute, nu putem urmări cursul și a stabili unde se varsă fluviul Timpul. Dintre *râuri*, cel mai mare este NERUȘINAREA, care isvorește din *munții* INDIFFERENȚEI și DISPREȚULUI, ce-s în statul Trecutul, și după ce trece printre *dealurile*: FRICEI, DESNĂDEJDEI, AMBIȚIEI și NEBLÂNDEȚEI primește *pârâiele*: RĂZBUNAREA, AROGANȚA, CURAJUL și CRUZIMEA. Trece apoi pe deasupra unei mari *stânci*: VIȚIUL, de unde dela o colosală înălțime cade, formând înfiorătoarea *cascadă*: RUȘINEA, a cărei apă se scurge prin *canalul* POCĂINȚEI în *golful* SUFERINȚEI, care comunică prin *strâmtoarea* CULPABILITĂȚEI, cu profundul și nemărginitul *ocean* MOARTEA. Cel mai principal *port* al oceanului este MORMÂNTUL, care-i însemnat pentru marea sa *comerț* de SUFLETE, și care port este acoperit de-o veșnică ceață: MÂNTUIREA.

GRIVAS DEM. CRUCEANU

Teolog și Publicist

PENTRU INLĂTURAREA DIHONIEI BISERICESTI DIN ROMÂNIA

Păr. Dr. *Onisifor Gibu*, preot ortodox și profesor la universitatea din Cluj, este mult scârbit de faptul că poporul românesc se află împărțit în două confesiuni, din care pricină, o neîncreștată zădărnice domnește în sânul lui. Presa bisericească a amânduror confesiunilor se află într'o conștientă lăză sfârșit, iar poporul românesc nu are decât de pierdut din aceasta. În loc să fim un singur front, noi suntem împărțiți în două tabere care ne sfâșiem între noi, și nu suntem uniți în fața atâtor vrăjmași care se uită rău la noi, vrăjmași și dinăuntru și din afară. Cele mai mici mișcări din sânul nostru sunt puse de vrăjmași într'o lumină rea și date în fața străinilor ca mari spărturi în viața poporului românesc. N'am avea să luăm decât două din acestea, pentru a vedea cum vrăjmașii dinăuntru dau altă înțelegere celor mai mici amănunte din viața noastră, pentru a arăta că la noi e rău și neliniște. De aici nevoia să fim cu totul una, pentru că să avem puterile noastre întregi în fața vrăjmașilor care ne pasc.

Avem azi în Biserica noastră cearta dela *Culbu-cu-Barză*. Dar ce e aceasta? Un amănunt de cea mai mică proporțiune. Cu toate acestea ziarurile ungurești de peste munți dau faptul ca o mare mișcare și o shizmă grozavă în sânul Bisericii românești. Pentru ce aceasta? Pentru că să arate că în sânul nostru e turburare și deci viața noastră nu e așternută la lucru harnic, ci la o neîncreștată sfâșiere.

Alta. S'a schimat calendarul. Se simte vreo turburare din pricina aceasta? Nimic. Cu toate acestea foile ungurești scriu că la noi e mare turburare, că se așteaptă frecări cumplite, fiindcă nu toată Biserica românească primește reforma. Basarabia e protivnică și deci vom avea turburări și din pricina calendarului.

Iarăși, fiecare știe câte parale fac aceste zvonuri. Dar nu mai puțin se face dovada că avem în casa noastră oameni care stau la pândă și care se folosesc de toate prilejurile pentru a arăta că în țara noastră e rău și primejdie și că sunt de așteptat mari turburări viitoare.

Dacă este așa, ce mai datorie ne așteaptă pe toți de a fi la muncă, de a alcătui o tabără compactă și a nu ne mai pierde vremea să ne mai certăm între noi. Împărțiți în atâtea, cel puțin ca tabără religioasă să fim o singură încheiere.

Se înțelege, fiecare dorește aceasta. Orice bun Român nu dorește să fie dihonie în sânul neamului lui. Puterile noastre ne trebuiesc să fie slobode pentru alte treburi decât pentru a ne

ciocni unul cu altul. În acest caz, avem totul de pierdut, iar de câștigat, vor avea numai alții. Nu e nimenea care să mai stea la îndoială că trebuie să fim una.

Dar cum?

Principiul îl primesc cu toții, dar nu ne înțelegem asupra mijloacelor. Cei mai mulți spun: Să vie uniții în sânul Bisericii Ortodoxe, că de la noi au plecat, pentru pricini care n'au fost religioase, ci numai și numai politice.

Uniții zic: Nu, veniți voi la noi, ca să alcăruim o singură tabără românească. Și încă nu la noi, ci în sânul creștinismului latin. Fiindcă noi suntem latini, locul nostru este între frații latini, nu între Slavi și Greci.

Aceasta însă înseamnă să facem unirea cu Roma. Dar cum s'o facem? Intre noi stau certurile de mai mult de o mie de ani. Ele trăiesc în sufletele noastre și nu le putem desființa așa, cu una cu două.

În mijlocul acestei stări, a acestor două tabere care sunt de aceeași părere că trebuie să ne unim, dar nu se înțeleg în ce privește mijloacele, vine Păr. Ghibu dela Cluj cu o nouă părere. Ea a apărut în *Universul* dela 5 Decembrie trecut, într'o expunere destul de lungă, dar nu s'a tipărit decât numai în edițiunea de provincie din acel ziar. De aceea au citit-o cei de peste munți, dar nu s'a citit la noi, așa că noi, cel din vechile granițe, nu avem cunoștință de ea. Dacă s'ar fi cunoscut până acum, fără doar și poate că ar fi stârnit discuțiuni și s'ar fi știut despre ea mai înainte de a o pomeni noi aci.

Cum e și firesc, catolicii au citit-o îndată cu toată luareaaminte, mai cu seamă că le era pe plac, și îndată au început a o supune unei largi discuțiuni. Ziarul lor din București *Albina* a reprodus-o în fruntea unui număr din Decembrie cu slove groase pe pagina întâia. Va trebui s'o reproducem și noi, pentru că cititorii noștri să-și facă ideie de ce e vorba, și apoi pentru a afla ce lucrează preoții noștri ortodocși. Bună-rea, părerea Părintelui Ghibu, e o parte din lucrul unui preot de ai noștri și deci trebuie s'o cunoaștem.

Iată acum ce este cu părerea sa.

Păr. Ghibu își dă seamă că unirea noastră cu Roma e antipatică în România,

Fără gând de a supăra pe frații uniți, trebuie să recunoască fiecare că starea sufletească a noastră așa e. Și așa e înori ce țară ortodoxă. Se înțelege, nu e bine că e vrăj-

mășie între creștini. Frontul creștinesc trebuie să trăiască mai unitar, chiar și fără considerațiune la unitatea națională. Cu atât mai mult însă când e vorba de unitatea națională. Cu toții avem o civilizațiune creștinească de slujit și de aceia e rău dacă nu suntem unii cu alții solidari, chiar dacă nu suntem în toate la fel.

Dar nu e vorba de asta. E vorba care e starea de fapt? Starea aceasta e că Răsăritenii privesc Roma cu ochi răi. Din atâtea și atâtea pricini ale trecutului, noi nu ne uităm unul la altul cu prietenie. Și nu numai preoții, ci chiar și între mireni, dacă ai arunca vorba despre unirea cu catolicii, ea n'ar trezi plăcere. Iată, și acum cu schimbarea calendarului, se aude la câte unul răzleț vorba: «Ce! să ne catolicim!» În această vorbă, care nu e dela preoți, trăiește întreaga nemulțămire a Răsăritului împotriva Apusului. Și ceiace e de mirat e solidaritatea ortodoxă în această atitudine. În orice țară ortodoxă te vei duce, vei găsi aceiași nemulțămire împotriva catolicismului. Cu toată lipsa de comunicare între ortodocși, faptul acesta îl vei găsi statornic.

În țara noastră, găsești ici și colo câte unul, care din pricini de cultură latină și de simpatia către Franca și Italia, zice că ar trebui să fim cu toții în aceiași Biserică. Dar aceasta nu are a face cu starea mulțimii. Sunt numai unii care cugetă și așa. Cei mai mulți nici nu vor să audă de unirea cu Roma. Și nu marea mulțime a nordului care nu înțelege bine aceste chestiuni, ci chiar lume învățată.

Păr Ghibu, știind aceasta, nici n'a încercat să susție că trebuie să ne unim cu Roma. Tot acolo ajunge el, dar pentru a face hapul mai dulce, o ia printr'un ocol, care însă ajunge tot acolo. Zice că să facem unirea religioasă cu frații noștri Franceji și Italieni. Ocolul acesta însă nu slujește la nimic, fiindcă ajungem tot la Roma. E numai o fereală de a numi lucrurile pe numele lor, ca să nu se pară gândul său prea greu de primit. În fapt însă, vine tot aici: Ne unim cu Roma, pentruca, cu chipul acesta, să ne găsim cu frații noștri uniți într'o singură Biserică și să peară dihonă dintre noi. Deci în loc de ei la noi, noi la ei!

E o părere. Ca oricare părere a unui bărbat învățat cum e Păr. Ghibu, e vrednică de discuțiune. Dar e altă chestiune dacă se și poate împlini. Până ce Păr. Ghibu să scrie acestea, noi am avut cu Sf. Sa o discuțiune de ceasuri întregi, în care noi i-am arătat alte păreri.

Creștinismul e adevărat că trebuie să se întregească. Dar nu începând cu Roma, ci cu Anglicanii și cu Vechii-catolici. Cu aceștia poate fi

vorba de adevărată unire, pe când cu Roma nu se poate. Ea nu înțelege decât supunere. Îți dă ea și patriarhate și ce vrei. Dar îți dă ea nu-ți înființezi tu. Trebuie să te supui ei.

Toți creștinii au primit să stea la discuțiune cu privire la unire, și în chestiunea aceasta există mișcarea pornită de Anglicanii din America. Mișcarea episcopilor lor n'a fost refuzată în 1919 decât numai la Roma. De ce? Roma nu vrea unire; vrea subordonare. Ea înțelege o singură turmă și un singur stăpân.

Cu o asemenea psihologie, unirea nu e posibilă. Păr. Ghibu o fi știind el catolicismul, dar îl știm și noi, și încheierile sale nu sunt încheierile noastre.

Soluțiunea sa nu e soluțiune. Cum o să tratăm eu unirea bisericească cu Francezii și Italienii? Acestea nu sunt neamuri independente bisericești. Unirea n'o faci cu Biserica franceză sau italiană, ci cu Biserica Romei. Atunci ce mai înseamnă ocolul acesta prin Franca și Italia? Fără îndoială, e o simplă amăgire. Noi nu ne putem amăgi.

O Biserică ortodoxă poate trata unirea, fiindcă e autocefală. Noi putem trata unirea cu Anglicanii, dar Francezii și Italienii nu, fiindcă bisericești nu sunt de-sine-stătători.

Unirea cu Anglicanii e mai ușoară de împlinit. Aici au și început schimburile de vederi. Sunt misiuni și comitete care umblă prin felurite laturi ale lumii creștinești în scopul acesta. Legăturile între unii și alții sunt foarte prietenoase. Anglicanii ne-au dat mare ajutor în ce privește suferințele ortodocșilor în Răsărit. Sunt o Biserică de mare învățătură și de mare însuflețire religioasă. Vin și mărturisesc vechea tradițiune a Bisericii cu cele șapte soboare ale Răsăritului. Nu e adevărat că numai Ortodocșii și Romano-catolicii au închinarea către sfinți și Sf. Fecioară. O au și Anglicanii. Episcopul Gore a spus, fiind eu de față, în fața Patriarhului de Constantinopol: «Cât despre mine, eu pot să mă socotesc de pe acum ortodox».

Răposatul D. Onciu îmi spunea în 1918 la Societatea Ortodoxă, unde era membru în Comitetul Central: «Mare lucru și mare câștig ar fi unirea cu Anglicanii!» În adevăr, lumea cultă își dă seamă că, dacă am fi una cu Anglicanii, creștinătatea ar câștiga nemărginit.

S'o facem întâi pe aceasta, și apoi vorbim altfel cu Roma.

Abia am schițat chestiunea. Mai avem multe de spus.

Arhim. SCRIBAN.

CRONICA BISERICESCĂ

INTERNĂ

Indreptarea Calendarului

În sesiunea de toamnă a Sfântului Sinod, s'a îndeplinit actul însemnat al îndreptării calendarului, în urma conferinței de înțelegere între Bisericele ortodoxe, ținută astă-vară în Constantinopol. Actul a fost adus și la cunoștința Senatului, de Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Primat D. D. Dr. MIRON, într'o ședință înainte de sărbători. Senatul a primit vestea cu interes, iar un reprezentant al Bisericii românești unite a declarat că și această Biserică va introduce îndreptarea în sânul ei.

Încă mai înainte de a lua o hotărâre definitivă, Sf. Sinod a convocat două adunări, cu bărbați care nu făceau parte din Sf. Sinod. Au fost chemați aici și reprezentanți ai științei matematice românești și alți bărbați din lumea bisericească. Adunata a fost în întâia jumătate a lunii Noiembrie 1923. Au fost de față la acele două adunări, ținute în localul Sfântului Sinod, d-nii *Traian Lalescu*, profesor la facultatea de științe din București, d. Dr. *C. Chiricescu* și Dr. *Drag. Demetrescu*, profesori la facultatea de teologie, *Arhim. Scriban*. Din partea Sfântului Sinod, au fost numai o parte din membri, în frunte cu Inalt Prea Sa *Mitropolitul Primat*, I. P. S. S. *Mitropolitul Pimen* al Moldovei, P. S. *Vartolomei*, care a dus greul lucrării, ca oelce avea să fie reportor al chestiunii la Sf. Sinod, Prea Sfințitii *Roman* dela Oradea-Mare, *Iustinian*, episcopul oștirii, *Lucian* al Romanului și alți Prea Sfințiți. La a doua adunare, pe lângă aceștia, au mai venit și alți bărbați care s'au ocupat de calendar în țara noastră: d. *G. Naneș*, profesor de matematici la liceul *Sf. Sava* din București, d. *Zaymus*, d. Lt.-Colonel *Iliescu*.

La Sf. Sinod, Prea Sf. Sa Episcopul *Vartolomei* a citit luminosul său raport, pe care-l dăm în cele urmează, iar Sf. Sinod a luat hotărârea pe care o tipărim și noi aici după raportul pomenit.

SF. SINOD

COMISIUNEA PENTRU REFORMA CALENDARULUI

SESIUNEA DIN TOAMNA 1923

REFERAT

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Apreciind împrejurările și nevoile vremii în privința calendarului, Biserica Ortodoxă de Răsărit a convenit în cele din urmă, nu să și *inlocuească*, ci numai să și *revizuiască* și să și îndrepteze calendarul ei Julian, avându-și pentru orientare, ca motive și țeluri, trei puncte dintre care unul e de ordin științific, al doilea e de ordin economic și al treilea e de ordin religios și social.

Sub raportul științific, se știe, că calendarul Julian rămâne în urma calendarului astronomic cu 13 zile dela

sinodul din Niceia până azi, și cu 16 zile dela aplicarea lui din anul 46 a. H. până azi. Pricina acestei întârzieri se explică prin calcularea greșită a anului, care, după calendarul Julian este de 365 de zile și 6 ore, pe când după calendarul astronomic anul e ceva mai mic chiar decât 365 de zile 5 ore, 48 minute și 48 secunde. După acest calcul al lui *Sosighene*, anul Julian e deci mai mare decât cel astronomic cu 11 minute și 12 secunde; și plusul acesta, adunat an cu an, a mărit calendarul Julian față cu cel astronomic cu câte 3 zile, la fiecare patru sute de ani.

Așa se explică rămânerea în urmă a calendarului Julian față cu cel astronomic cu cele 13 zile și cu 16 zile de mai sus.

Prin iezuitul *Clavius* și prin *Alois Lilius*, din Calabria, Apusenii s'au încercat să corecteze acest calendar pe timpul Papii *Grigore* al XIII, prin lepădarea pentru trecut a celor zece zile, cu care era întârziat până atunci calendarul Julian, făcând lepădarea celor zece zile în luna *Octombrie* din anul 1582, când 5 *Octombrie* a devenit 15 *Octombrie*.

Pentru a se împiedica și pe viitor nepotrivirea dintre calendarul lor, astfel refăcut, și cel astronomic, Apusenii au hotărât să se reducă câte trei zile la fiecare grup de patru sute de ani, scăzându-se zilele acestea din cei trei ani seculari bisecți ai grupului și lăsându-se bisect numai anul secular din suta a patra. Cu toată lepădarea însă a acestor trei zile din fiecare grupă de patru sute de ani, calendarul Apusenilor, numit de atunci *Gregorian*, tot nu s'a putut identifica pe deantregul cu cel astronomic, oare, după calculele lui *Taland* și ale altor învățați, a rămas mai mic decât cel *Gregorian* cu 24—26 secunde. După 3600 de ani, plusul acesta de 24—26 secunde mărește calendarul *Gregorian* cu o zi mai mult decât cel astronomic, pe care zi desigur că Apusenii o vor scădea la vreme tot din anii seculari bisecți. Cu corectura aceasta calendarul Julian al apusenilor, devenit de aci înainte calendar *Gregorian*, a fost adoptat încet și greu, dar rând pe rând, nu numai de popoarele papiste, dar și de popoarele protestante, oare l-au primit în fine peste tot și definitiv în 1775.

Biserica Ortodoxă, până azi, încă nu și-a revizuit calendarul ei Julian și nici nu l-a primit pe cel al apusenilor, oare, sub raportul bisericesc, fusese adaptat în special cultului romano-catolic. Statele Ortodoxe însă l-au primit unul după altul, și astăzi creștinii ortodoxi se văd încurcați în socotelile lor de două calendare diferite.

Ținând socoteală de aceste schimbări și greutăți, și mai ales de diferența de 13 și 16 zile dintre calendarul ei Julian și cel astronomic, cum și de sporirea continuă și la infinit a acestei diferențe, care știm că crește cu câte 3 zile la fiecare patru sute de ani, Biserica ortodoxă s'a hotărât de astă dată să și revizuiască și ea calendarul ei.

Pentru curmarea erorilor constatate în acest calendar, I. P. S. Mitropolit Primat al Bisericii noastre, Dr. Miron Cristea, a prevenit chiar de acum doi ani pe Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic, care, la rândul său, a convocat, spre împlinirea acestei preveniri, abia în cursul acestui an o conferință panortodoxă la Constantinopol.

Acesta e motivul științific; dar pe lângă el, Biserica Ortodoxă, și îndeosebi Biserica Ortodoxă Română, l-a avut în vedere la revizuirea calendarului său și pe cel economic, întrucât, din cauza aceluiași sărbători ținute în două rânduri, se produce în munca și în economia românească prin repaosul pe rând al lucrătorilor de diferite confesiuni creștine dela noi o pagubă însemnată, care s'a calculat de unii la mai multe sute de milioane lei pe zi. Motivul economic a tras greu în câmpul la noi, mai ales pentru Ardeal, de unde i s'a lămurit Sf. Sinod de diferite asociațiuni comerciale și industriale, că, din cauza unor vechi deprinderi, creștinii ortodoci nu lucrează pe alocurea nu numai în sărbătorile lor, dar nici în cele ale calendarului Gregorian.

În fine, al treilea motiv, care a determinat Biserica Ortodoxă să-și revizuiască calendarul, este de ordin religios și social. Se știe că Biserica este deapaururi *datoare* să încerce *unirea* creștinilor de diferite confesiuni „*într'un trup și într'un duh, precum și chemați sunt într'o nădejde . . . ca unii care au, un Domn, o credință, un botez. Un Dumnezeu și Tatăl al tuturor, care este peste toate și în toate și în noi toți . . . spre a se păstra astfel unitatea Duhului întru legătura păcii*“, după cum îi poruncește acestei Biserici Sf. Apostol Pavel în Epistola sa către Efeseni cap. IV v. 3—7. S'a căutat deci prin această revizuire a calendarului, prin care cad la aceeași dată calendaristică unele din sărbătorile creștine, și o apropiere între creștinii de diferitele confesiuni, și dela noi și din altă parte, cum e de pildă în Jugoslavia.

* * *

Convinsă de aceste realități, și sub imboldul, după cum am spus, și al Bisericii române, Patriarhia de Constantinopol a convocat în luna Maiu din acest an conferința panortodoxă de care am amintit, care, între alte chestiuni, s'a ocupat îndeosebi și de chestiunea calendarului.

La conferința aceasta a luat parte o delegație a noastră, în frunte cu P. C. Arhimandrit Scriban, o delegație Jugoslavă, o delegație Greacă, o delegație a bis. autocefale din Cipru, cum și doi Episcopi ai Bisericii Ruse. Aloătuirea și lucrările acestei Comisiuni sunt lămurite pe larg în concentratul și luminosul raport al P. C. Arhimandrit Scriban, care a fost depus de P. C. Sa la Sf. Sinod.

În privința revizuirii și a îndreptării calendarului Julian după cel astronomic, conferința aceasta a luat următoarele trei hotărâri *mari și noi*, pe care le-a aprobat în unanimitate.

În primul rând, ea a hotărât ștergerea din calendarul Julian a celor 13 zile, cu care calendarul acesta a rămas în urma celui astronomic dela Sinodul niceian din 325 până astăzi. Ștergerea aceasta trebuia să se facă în luna Oct. din acest an, prin socotirea lui 1 Oct. ca 15 Oct. și

prin serbarea sfinților din cele 13 zile lepădate, în ziua de 14 Oct., sau în zilele imediat următoare.

În al doilea rând, conferința a hotărât ca, pe viitor, să se împiedice nepotrivirea dintre anul astronomic de 365 de zile, 5 ore, 48 de minute și 48 de secunde și dintre anul Julian de 365 zile și 6 ore prin readucerea a câte 7 zile din fiecare grup de nouă sute de ani. Aceste zile se vor reduce din anii seculari bisecți, care, împărțiți cu 9, adică cu numărul secolelor din grup, dau orice alt rest afară de restul 2 sau 6. Rămân deci bisecți, din anii seculari, numai aceia care, divizați cu nouă, dau un rest de 2 sau de 6, adică numai doi ani seculari din cei nouă câți se cuprind în grup.

Așa, de pildă, grupul de 9 sute de ani (2100—2900) împărțindu-se pentru fiecare sută de ani cu 9, ne dă numai doi ani bisecți, și anume pe 2400, la care restul este 6, și pe 2900 la care restul rămas din împărțire este 2. Toți, ceilalți ani din acest grup și anume 2100, 2200, 2300, 2500, 2600, 2700 și 2800 deși acesta bisect, întrucât intră în regula anilor bisecți ca aceștia se împart exact cu patru, rămân totuși ani comuni, deoarece, împărțiți cu 9, ne dau alt rest decât 2 și 6.

După calculul acesta, apropierea între anul calendaristic și anul astronomic este cu mult mai mare decât în cazul calendarului Gregorian, întru cât calendarul Julian sstfel revizuit se mărește cu o zi față de cel astronomic numai din 40000 în 40000 de ani, pe când cel Gregorian se mărește cu o zi față de cel astronomic mult mai de vreme și anume din 3600 în 3600 de ani.

În fine, în al treilea rând, conferința a hotărât ca Paștile să nu se mai serbeze după tabelele actualului calendar, Julian, ci după o calculare astronomică nouă a lunii pline, ce va apărea după equinocțiul de primăvară, în legătură de timp cu meridianul care trece la Ierusalim prin cupola Sf. Mormânt.

După cum se vede, în afară de reducerea celor 13 zile din trecut, care era *necesară*; în afară de reducerea pentru viitor a câte șapte zile din fiecare grup de câte nouă sute de ani, care de asemenea va fi *necesară*; și în afară de înlocuirea tabelor pascale de azi, cu calculul astronomic făcut după equinocțiul și luna plină de la Ierusalim, conferința panortodoxă n'a schimbat nimic în structura și în aplicația calendarului Julian.

Inceputul anilor de pildă a rămas același ca și numărul lunilor și al zilelor lor, ca și zilele săptămânii, ca și datele lunare ale sfinților, ca și anii bisecți, în afară de cei 7 ani seculari bisecți din grupurile de câte 9 secole, ca și întreaga rânduială a cultului, din Duminici și Sărbători și zile de peste an, ca și rânduiala posturilor, a ajunurilor, a pomenilor, etc; cu singura deosebire că, în calendarul revizuit, se ridică toate cu 13 zile mai sus de data lor din calendarul Julian de azi.

Revizuirea aceasta prin urmare nu *vatămă* nicio dogmă, nu *desfintează* nicio rânduială canonică a Sf. noastre Biserici Ortodoxe de Răsărit, și oarece e și mai mult, nici nu ne *absoarbe* calendarul Julian ortodox în cel Gregorian, ci se unește cu el numai pe tărâmul civil, prin lepădare celor 13 zile, spre a se desface de el în ce privește

modul de corectare în viitor, al nepotrivirii sale cu cel astronomic, în ce privește de asemenea cultul, încadrarea sărbătorilor și chiar modul de calculare al serbării Paștilor.

În afară de elementul civil al celor 13 zile, calendarul Iulian îndreptat, nu mai are comun cu cel gregorian decât sărbătorile mari, care cad și în unul și în altul la date fixe, ca de pildă Nașterea Mântuitorului și a sfintei Fecioare, Botezul Domnului, Adormirea Sf. Fecioare, etc. Prin coincidența între cele două sărbătorilor romano-catolice și ortodoxe, calendarul Iulian îndreptat rezolvă și chestiunea ecumenică amintită mai sus în bună parte, căci face ca cea mai mare parte din sărbătorile creștinești să se serbeze de toți creștinii la o singură dată lunară, în loc de două ca până acum, și aproprie în același timp între ei, cel puțin pe calea acestor sărbători comune, pe creștinii diferitelor confesiuni din lume și din țara noastră.

Așa cum e propus de Conferința panortodoxă prin urmare, calendarul acesta corespunde tuturor nevoilor reale calendaristice, cărora el este chemat să le facă față, căci, pe lângă culturile arătate până aci, calendarul acesta o mai are și pe acela de a rămâne una pe tărâmul civil cu cel gregorian până la 2800 de ani, pe când cel gregorian va deveni mai mare decât el și deci mai depărtat și mai în urmă de calendarul astronomic.

* * *

Concluzia noastră ca atare e că acest calendar formulat de comisia panortodoxă în felul de mai sus să se primească de Sf. nostru Sinod cu începere însă nu dela 6 Decembrie a. o., cum propun unii, ci din luna Octombrie a anului viitor, când sa va proceda întocmai cum ar fi trebuit să se procedeze în Octombrie din anul acesta.

Ne va lămuri însă Patriarhia ecumenică, că biserica noastră înțelege să păstreze în ce privește tipicul și cultul cu apăsarea gloriilor, a svetelnelor, a apostolului și a sf. Evanghelii dela Liturghie aceiași ordine pe care au avut-o și o au ele în actuala pascalie, rânduinile bineînțelese în cursul fiecărui an în legătură cu data Paștelor care va fi lucrul acesta nu e nici imposibil, nici greu; și prin el ne păstrăm, cultul în tradițiile noastre bisericești atât de strâns legate de poporul nostru și atât de iubite de el.

În același timp, i se va lămuri Patriarhiei, că Bisericii române nu-i este indiferentă coincidența dintre Paștele creștin cu cel evreiesc, pentru cuvântul că, din cele 7 motive și considerațiuni pentru care coincidența aceasta a fost oprită de Biserica Creștină și care reies din rânduelile și practicile de până acum al Sf. noastre Biserici, două cel puțin sunt cu neputință de înlăturat.

Așa, de pildă, considerațiunile, că evreii sunt întinați, și pentru aceasta Paștele creștin nu trebuie să coincidă cu al lor, sau că evreii trebuiesc puși în neputință de a se lăuda că, fără calculul lor, creștinii nu ar ști când să-și serbeze Paștile, sau că evreii, nepăstrând data equinoșului, serbează odată Paștile de două ori pe an, ceea ce ar face și creștinii, dacă ar serba Paștile lor odată cu ei, sau, în fine, că însemnătatea Paștilor evreiești este cu mult mai prețioasă decât Paștelor creștine, întru cât prin Paștele lor evreii serbează numai liberarea lor ca popor din robia E-

giptului, iar creștinii serbează liberarea lumii din barbarie și din păcat, pe care le-a formulat Constantin cel Mare în Epistola lui circulară pentru publicarea hotărârilor asupra serbării Paștelor dela Niceia. Toate acestea considerațiuni bunioară, s'ar putea cu oarecare bună-voință lăsa de o parte. Dar cum se va lăsa de o parte considerația din Invățătura Sfinților Apostoli Cart. V Cap. VII, după care Paștele evreiesc, nefiind decât o umbră și un simbol premergător al Paștelor creștinești, va trebui ca atare să se serbeze în totdeauna mai înainte de el, întrucât mielul pascal al evreilor nu e decât simbolul premergător al Mielului Hristos cel prezis de Profeți, cum și considerațiunea că, în realitate, Paștele evreiesc s'a serbat ca ordine de timp înainte de cel creștinesc?

Pentru aceste două motive, desigur canonul 7 al Sf. Apostoli e atât de sever și afurisește pe mireni și caterisește pe clericii, care ar serba Paștele odată cu evreii, iar canonul 1 al sinodului din Antiohia îl repetă pe acesta și îi caterisește și el pe clericii cari ar face aceasta.

Oricât s'ar părea deci, că aceste două canoane vroiesc prin rigorismul lor, să-i ferească pe creștini numai de posibilitatea de a nu serba ca și evreii Paștele de două ori într'un an, adevărul însă este, că ele s'au inspirat pentru oprirea acestei coincidențe din toate considerațiunile de mai sus, și mai ales de cele două din urmă. Considerația a 7 a a bisericii, după care Paștele creștin nu trebuie să se serbeze deodată cu cel evreiesc, pentru că Paștele creștin se serbează numai Dumineca, pe când cel evreiesc se serbează or în ce zi ar cădea 14 Nissn, nu trage mult în cumpănă, de oarece considerația aceasta se referă mai mult la creștinii quartodecimani și la așa numiții protopaschiți, care serbau Paștele creștine odată cu Iudeii, ori în ce zi ar fi căzut Paștele evreiesc. Pentru toată creștinătatea însă sunt obligatorii cele două considerațiuni de mai sus, care l-au făcut și pe Hefele să regrete în monumentală sa operă *Histoire des Conciles*, tom. I part. I pag. 477, că între multele greșeli ale calendarului bisericii sale romano-catolice, s'a strecurat și aceea a coincidenței Paștelor creștine cu cele evreiești, cum va fi de pildă — zice el — în anul 1925.

Credem că tot din aceleași motive și D-l Senator Drăghici își ferește noul său tip de calendar universal, propus de D-sa, de coincidența dintre Paștele acestor două religii.

Vom lămuri, deci, Patriarhia, dacă și Sf. Sinod convine, că, în ce privește această coincidență, noi, Românii, ținem la tradiția sf. noastre Biserici, moi ales că tradiția aceasta nu ne împiedică să primim calendarul elaborat de conferința panortodoxă din Constantinopol.

Vom comunica în fine Sanctității Sale, că Biserica română îi recunoaște toată libertatea de acțiune, în ce privește aprobarea de către toate Statele și Bisericile lumii a calendarului de tip nou, prezentat pentru viitor conferinței panortodoxe de D-l Senator Drăghici, fie că va lucra pentru aceasta cu Liga Națiunilor sau astfel, fie că va fi vorba numai de acest calendar sau de un altul, cu condiția însă ca biserica noastră să-și aibă reprezentanții săi în forurile hotărâtoare ale chestiunii, alături de ai Patriarhiei și de a nu se primi nimic prin care s'ar atinge într'un fel sau într'altul dogmele sau canoanele sf. noastre Biserici, or adevărul științific verificat de cei competenți.

Binevoți, vă rugăm, Înalt P. S. Stăpâne, a primi smerita noastră metanie de frate mai mio întru Domnul.

Vartolomeiu al Râmnicului Noul Severin

Extras din sumarul ședinței dela 13
Noembrie, 1923, a Sfântului Sinod.

Hotărârea Sfântului Sinod

Al Bisericii Ortodoxe din Regatul României, cu privire la îndreptarea calendarului Iulian

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române Autocefale, întrunit în sesiune ordinară de toamnă, în ședința sa din 31 Octombrie (13 Noembrie) 1923, luând în deliberare comunicatul Patriarhiei din Constantinopol de sub Nr. 3123/923, privitor la îndreptarea calendarului Iulian, în conformitate cu propunerile conferinței delegaților Bisericilor ortodoxe, întrinite la Constantinopol în luna Mai 1923, la propunerea Comisiunii Sinodale, fiind referent P. S. Sa Episcopul Vartolomeiu, și după desbateri îndelungate, în unanimitate și cu însuflețire a adus următorii

Concluz

A.

I.

Știut fiind, că între anul astronomic-solar și între anul civil-calendaristic există o diferență, care în curs de veacuri a devenit simțitoare, cauzând, atât în viața religioasă și socială, cât și în cea economică a Statului și poporului, mari perturbațiuni și pagube morale și materiale, Sfântul Sinod constată necesitatea îndreptării Calendarului Iulian, azi în uzul Bisericii Ortodoxe creștine și decide ca, această îndreptare să se facă având un caracter propriu.

II.

Constatându-se că data equinochiului de primăvară, stabilit de către primul Sinod Ecumenic dela Niceia pe ziua de 21 Martie, în urma diferenței dintre durata anului solar și dintre durata anului calendaristic, a rămas îndărăt la 8 Martie, arătând o întârziere de 13 zile, Sfântul Sinod decide îndreptarea acestei greșeli, în ceia ce privește trecutul, prin suprimarea acestor zile, ca să fie equinochiul de primăvară iar precum s'a hotărât de Sfinții Părinți dela Niceia (anul 325).

III.

În ce privește viitorul, se menține modul de calculare a Calendarului Iulian, după care, tot al patrulea an e bisect. Vor exista deci —ca și până azi— două feluri de ani: ani comuni cu 365 zile și ani bisecți cu 366 zile. Tot al patrulea an va fi bisect. Dar anul solar nu este precis de 365 zile și un *pătrar*, ceeace se justifică a *adăoga* tot la patru ani încă o zi întregă; ci anul solar este cu 11 minute, 14 secunde, 02 mai scurt. Această diferență face în 128 ani o zi întregă; în 900 ani face 7 zile. Îndreptarea pe viitor a acestei diferențe se va face la anii seculari prin o nouă emisiune de zile după următorul calcul:

Dintr'un ciclu de 900 ani, 7 ani vor fi comuni și numai 2 bisecți; și anume ani bisecți vor fi acei ani

seculari, cari, divizați cu 9, vor da un rest de 2 sau 6. Astfel, din grupul de 9 ani seculari, 2000—2800, ani bisecți vor fi numai anii 2000 și 2400, iar ceilalți ani seculari 2100, 2200, 2300, 2500, 2600, 2700 și 2800 vor fi socotiți ca ani comuni, deși unii dintre ei împărțiți cu 4 nu dau niciun rest; deci după regula generală ar trebui să fie bisecți, de 366 zile. După această regulă, lungimea medie a anului civil va fi de 355 zile, 48 ore, și 48 secunde; deci în concordanță aproape deșăvârșită cu lungimea medie a anului solar, reducându-se diferența anuală la 2 s. 02., pe când, după calculul astronomului Lilius de pe vremea Papei Grigorie al XIII-lea, diferența este de 26 s. 02. Astfel calendarul nostru este mai perfect. După hotărârea Sf. Sinod, în curs de 800 ani, între calendarele azi în uzul lumii creștine nu va fi în această privință nicio diferență.

IV.

Cu privire la serbarea Paștilor, se mențin principiile și dispozițiile canonice, stabilite de întâiul Sinod Ecumenic dela Niceia. În temeiul acestor principii și dispoziții canonice Paștile se serbează în prima Duminică după luna plină, care urmează equinochiului de primăvară. Considerând că după calendarele creștine azi în uz, calcularea lunei pline este neexactă (cu 5 zile mai târziu), pe viitor va fi hotărâtor momentul, în care luna plină ce urmează după equinochiul de primăvară se arată deasupra Sfântului Mormânt al Domnului din Ierusalim.

Iar dacă s'ar întâmpla ca data serbării Paștilor astfel stabilită, să concadă cu pasca evreiască, în acel caz serbarea Paștilor noastre se amână pe Duminica următoare, cum prescriu dispozițiile canonice.

V.

Sărbătorile fixe și zilele fixe din cursul săptămânii, apoi numărul lunilor și al zilelor din săptămână, rămân la locul lor (întocmai ca azi).

VI.

Așezarea glasurilor, a svetelnelor cu Evanghelia Utreniei, a Apostolului și a stintelor Evangheliilor dela Liturghie, rămân, ca și până acum, în legătură cu serbarea Paștilor.

VII.

Data începutului acestui calendar se stabilește pentru luna Octombrie, anul 1924, devenind 1 Octombrie ziua de 14 Octombrie.

Ca dispoziție tipiconală de ordin intern, Sf. Sinod dispune, ca sfinții din cele 13 zile ale lunii Octombrie a Calendarului actual, în anul 1914 să se serbeze în Mănăstiri în tot atâtea zile consecutive, ce urmează după 14 Octombrie, iar în Bisericile parohiale se vor prăsni toți deodată în ziua de 14 Octombrie.

VIII.

Hotărârea Sfântului Sinod se comunică celor patru Patriarhate ale Bisericii Ortodoxe și Sfințelor Sinoade

ale Bisericilor Autocefale naționale, pentru a se obține consensul întregii Biserici Ortodoxe, una stântă, Sobornicească și Apostolească.

IX.

Universitățile din Capitalele statelor Ortodoxe (Atena, Belgrad, București, Pulcova) vor fi solicitate prin Sfintele Sinoade ale Bisericilor Ortodoxe din respectivele State, ca să calculeze dată lunii pline astronomice ce urmează după 21 Martie, pentru un period de cel puțin 25 ani, după meridianul ce trece prin Ierusalim și datele să se comunice prin mijlocul Sfintelor Sinoade Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol.

În caz de necesitate, delegații Universităților vor putea fi convocați de către Patriarhie la o conferință comună pentru unificarea datelor.

Președinte, Mitropolit-Primat,
(ss) MIRON

Director, (ss) Pr. T. Simedrea.

Excomunicarea Protopopului Dr. St. Pop

Excomunicare și — excomunicare. În acest organ, s'a făcut, pomenire (pag. . . .) despre excomunicarea părintelui Dr. Ștefan Pop dela Izvin, din partea episcopului g. cat. dela Lugoj din motivul trecerii sale la ortodoxie.

Va fi la locul său să reproducem, după „Sionul Românesc“ dela Lugoj, nr. 10—12, pag. 26, însăși hotărîrea de excomunicare, spre a ne face câteva obiecțiuni în interesul moral al Părintelui Pop. Iată decretul:

No. 1294.

Preot excomunicat.

„Cu adâncă mâhnire sufletească comunicăm venerabilul cler că parohul nostru din Izvin, Ștefan Pop, doctor în canoane, a defecționat din credință, lăsând după sine o parohie materialicește sdruncinată.

„Pentru părăsirea păcătoasă a credinței îl lipsim prin aceasta de oficiu și beneficiu și-l excomunicăm, ca pe unul ce s'a făcut vinovat de aceasta.

Prin urmare lăsăm fraților preoți, ca pe sus numitul să nu-l mai admită la nici o funcțiune bisericească, într-un cânt ar dori așa ceva, nemai făcând dânsul parte din biserică catolică.

„Lugoj, șed. com. din 14 Iunie 1923“.

Din acest comunicat oficial, reținem, întâi de toate, faptul că pâr. Dr. St. Pop, când *i-se rostea sentința de excomunicare, trecuse deja de 16 zile* la noi și era primul canonic în sânul clerului eparhiei Aradului. Prin urmare el prevenise actul de excomunicare, iar omnia hotărîrea de excomunicare nu avea niciun temelu *material*. Nu, — deoarece excomunicarea înseamnă să scoți din comunicarea religioasă pe cineva care, în ciuda rățăcirilor sale afirmative, ține să-și păstreze și pe mai departe legăturile sau comuniunea spirituală de mai înainte. Evident, Pâr. Pop nu voia acest lucru.

Și atunci, excomunicarea avea să însemne numai

o formalitate goală și fără de substrat real, care formalitate însă avea să trădeze neputincioasa ură și dor de răzbunare a episcopiei Lugojului. De aci vine explicația excomunicării, pe motiv de a fi lăsat Pâr. Pop după sine o *parohie materialicește sdruncinată*“.

Să examinăm și acest motiv.

Adicăte, ce să fi făcut Pâr. Pop pentru salvarea materială a parohiei g. cat. „Iezvin“? (Clarissimi dela Lugoj și acum scriu, ungurește „Iezvin“, numirea comunei, în loc de românescul Izvin)!

Statul unguresc li-a zidit g. catolicilor din Izvin, la 1834, biserică și casă parohială și școală. Statul unguresc s'a angajat, ca „patron“ să supoarte și cheltuielile de întreținerea bisericii și școlii și să-i doteze preot și învățător și cantor. *Formal i-a demoralizat statul ungar*, prin subvențiile sale, pe greco-catolici, și pe cei din Izvin: *să nu jertfească nimic dela sine* pentru multul lor, ci să plătească statul, numai să nu piară cumva sămânța nației! Și totuși, ea a scăpătat, chiar și în Izvin, căci din 219 g. catolici, azi nu mai sunt nici 60 de înși!

Ce putea face Pâr. Pop, pentru întrămarea materială a parohiei sale, cu cei 60 credincioși demoralizați sub regatul jertfei materiale? Evident nimic.

Și — atunci, dacă Sf. Sa nu putea nimic, *trebuia să poată* aceia, cari se constitue acum în excomunicătorii Sf. Sale și cari își motivează excomunicarea și cu resoane de ordin material, după ce-l avusă paroh acolo de peste 2 decenii, la câțiva pași așa zicând, dela Lugoj!

De ce au putut aceiași Clarissimi și reverendissimi, îndată după „defecționarea“ părintelui Pop, să renoveze pompos unul din edificiile parohiale g. catolice, rămas în împărăginire din pricina absolutei lipse a sentimentului de jertfă a parohienilor g. cat. din Izvin? De ce au putut-o face acum, după întoarcerea Il. Sale Episcopului lor Alexandru din America dolarilor? Și dacă au putut-o, nu eră mai nobil și mai creștinesc lucru să-și pună cenușe pe cap, în loc să arunce cu noroiu după un om îmbătrânit în cinste, care n'a făcut proselitism, până eră preot g. catolic, și pe care l-a mânat înspre noi o *convingere*?! Vom vedea în cronica următoare, de ce toate aceste.

Și până atunci însă, să întoarcem foaia cu excomunicarea.

E prea adevărat, dela noi au trecut de vr'o 10—15 ani, câțiva preoți la g. catolici. Uniții se laudău chiar, că noi am câștigat unul numai, iar dânsii mai mulți: Numărați pe degete, lucrul stă întocmai; după valoarea *morală* însă a celor trecuți, lucrul stă tocmai invers.

Noi i-am lăsat să treacă, fără a-i mai fi excomunicat. Iată de pildă câteva cazuri:

Romul Rațiu, fost paroh ort. în Berindia, acuzat de grave delictе, spre a preveni o judecată aspră, trece la g. catolici, în anul 1921. — *Iuliu P. Olariu*, fost paroh ort. în Pojoga, judecat pentru mai multe scandale, la amovare din partea Consistorului eparhial și din a celui mitropolitan, trece și dânsul la 1922. — *Moise Gher-*

gariu, fost paroh ort. în Moroda, destituit, prin două sentințe bisericești, pentru nepurtarea de grije de poporâni săi, chivernisire neconștiințioasă a banilor bisericii, trece și el la uniți (1908). — Iar pe vestitul popa *Gheorghe Miloș* dela Bara, cine nu-l cunoaște în Banat? Și cine, oare, n'o știe că acest „puritan“ își are patul econoamei sale în camera imediată lângă altarul catolic improvizat în casa lui proprie?...

Așa stăm cu „excomunicarea“ cinstului părinte Dr. St. Pop, și cu valoarea morală a celor trecuți dela noi, fără excomunicare formală, dar de gât cu disciplinare, cari îi făceau vrednici de osândă.

Scriind acestea, nu pot să nu-mi aduc aminte de cuvintele greșului *Pitzipios-Bey* care, trecut odată în tabăra Romei și întors la ortodoxie, scria în opera sa *Le Romanisme* (pag. 31) de combaterea papismului: că Roma îți iartă să-ți păstrezi până și ereziile, în schimbul unei recunoașteri oculte a Papalității (Dr. Aloys Pichler: *Die orient. Kirchenfrage*, München. 1862 pag. 12—13).

Așa stăm cu excomunicările, lor! În loc de a-l fi excomunicat pe Dr. Sf. Pop, făceau mai bine lugojenii și orădanii g. catolici să fie cetit oareși cari exorcisme peste acvizițiile dela noi și neexcomunicate de episcopia Aradului! Se potrivea mult mai bine!

Asigur: atari schimburi de preoți vor mai urmâ!

„Misionar diecezan“ catolic în Izvin

De ce vrea episcopia g. c. din Lugoj să-și plaseze misionarul tocmai în Izvin, e întrebarea ce o supunem azi și opiniei publice românești? Intâi de toate, vrea să-și repare situația de pe urma trecerii fostului paroh g. cat. Dr. Ștefan Pop la noi; în locul al doilea: vrea să-și salveze situația în Izvin, care a fost, la începutul veacului trecut, unul din punctele de plecare ale unației în Banat.

Dăm câteva însemnări fugare despre Izvin și desbinarea ivită acolo.

Parohia unită din Izvin a fost înființată la 1831, pentru câteva suflete desbinate pe urma unor certe, și a fost susținută de Ministeriul ungar al Domeniilor care a patronat-o sau prevăzut cu clădiri și lefi. După statisticile oficiale ale episcopiei g. c., uniții erau la 1853: 150 (?) suflete; la 1858 și la 1868 d'abia câte 85 înși; la 1876: 136, la 1891 erau 219, iar la 1910 numai 160 suflete. Statistica ungurească de stat dela 1890 știa despre 135, iar cea din 1910 numai de 125 g. catolici. Cât de obiectivă este statistica oficială a episcopiei g. cat., se vede de acolo, că *statistica bis. dela 1900*, care se pretinde a fi făcută pe temeiul celei de stat — care și ea, la rândul ei, a falsificat aproape totdeauna în folosul cifrei uniților — *numără* la 1900, *față cu statistica ministeriului, cu 35 uniți mai mult*. Deci: un mincinos sport statistic de 22%!

Astăzi, după datele concrete ce ne stau la îndemână, uniții din Izvin *ar fi* 62; dar dintre aceia, vr'o trei trăesc în alt sat șiau mai murit dintre ei, ori s'au întors la noi.

Deci, fiindcă parohia gr. cat. merge spre distrucție sub raportul numeric și nu are numărul cerut de suflete spre a figura ca parohie subvenționată de stat, și pentruca să nu piară sămânța unației în acel sat, episcopia din Lugoj își plasează acolo pe „misionarul diecezan“, care și până aci, prin excursiunile sale, și-a dat arama pe față: că vrea restaurarea parohiei g. cat. pe conta bisericii ortodoxe. Și încă nu câștig mai vor: Dacă statul nu subvenționează în Izvin un paroh g. cat. în lipsă de credincioși, *va subvenționa pe misionarul diecezan, a căruia leafă, e luată deja în bugetul statului*.

Ei bine, *Episcopia Aradului* cunoaște bine tendințele și metodele g. cat. dela Lugoj. La 1900, când era vorba să ne apărăm poporul *românesc* de asaltul școalelor ungurești de stat cu limbă maghiară, a invitat episcopiile „g. catolice“ din Lugoj și Oradea la încheierea unui acord, ca în comunele mixte — ortodoxe și unite — să susținem, cu mijloace comune, școale populare *românești și creștinești* de confesiunea celorce dau majoritatea locuitorilor. Oradea ne-a răspuns: nu putem jertfi pentru instituțiunile necatolice, ci veniți la „unire“ cu Roma. Iar Lugojul a rămas dator cu răspunsul, de 23 ani și mai bine, fiindcă-l doare de catolicism și nu de Româanism...

În Oct. 1923, gazeta oficială a episcopiei Lugojului anunță, că are „misionar diecezan“ și-l încredințează cu „administrarea mai îndelungată a unei parohii vacanfe“, Izvinul. Misionarul este pâr. Dr. Ioan *Marianescu* care-și zice acum pe acest nume, după ce s'a lăpădat de numele familiar „Magyar“. Nomen est omen!

Episcopia Aradului, cunoscând pornirile Lugojului g. cat., a scris Ministeriului Cultelor, că în Izvin și în comunele învecinate, nu-s nici păgâni, nici mohamedanii sau alte limbi străine neîncreștinate, între cari să se exhaurieze în mod vrednic zelul misionar catolic, ci numai ortodocși români; a *protestat* totodată *împotriva acelei provocări* și aranjament prozelitist. Și tot atunci i s'au servit d-lui ministru probe, despre felul cum — printr'o broșură de propagandă pentru popor — înțelege părintele misionar rostul misiunii sale: că religia ortodoxă e o „îngâmfare grecească“, și că numai Roma ne face „adevărați creștini“.

Nimeni nu va putea trage la îndoială, că, în chipul arătat, agresiunea catolică se aranjează pe banii statului român, împotriva *așa zisei* „biserici dominante“ a statului.

Și, totuși care nu ni-a fost mirarea, când la Episcopia ortodoxă a sosit răspunsul Ministeriului, că e o „afacere internă“ a episcopiei Lugojului unde-și fixează sediul misionarului său. Dar *ceealaltă lature a lucrului, că acest aranjament provocător ce nu reprezintă nici un interes și nici o utilitate națională și nici măcar de ordin religios-creștinesc se face pe banii statului român, s'a scăpat din vedere la Onor. Minister. Episcopia ort. numai aceasta și numai atât a voit să știe, să înțeleagă și să împedice On. Minister*. Căci, încolo, Episcopia Aradului, care a trecut, biruitoare,

prin grele furtuni provocate de episcopiiile g. cat. dela Oradea și Lugoj, cari au ținut-o și o țin între două focuri, va răzbi și de data aceasta. Căci cu noi este Dumnezeu!

Acum poate se va răsândi și episcopia Aradului să-și îndeplinească și ea postul de misionar diecezan, *provocată fiind.*

Protopop Dr. GH. CIUHANDU

O SERBARE ISTORICĂ

În ziua de 1-1/27 Octombrie din acest an, în satul Urlați din județul Fălciu s'a serbat amintirea împlinirii a 200 ani dela moartea lui Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei de scurtă vreme (1710—1711), care și-a petrecut anii copilăriei în satul Siliștenii, care odinioară a fost tot pe această vale mai în sus de Urlați cu vre-o 3 kilometri.

Inițiativa acestei sărbări au luat-o, în Iașul ideilor mari pentru Neam și Țară, trei fii ai acestui județ, D-nii: G. Ghibănescu, profesor secundar și senator, C. Bedreag profesor universitar, și Th. Bădărău profesor și director al liceului internat din Iași, și desfășurarea sărbării s'a făcut sub patronajul unui comitet în frunte cu P. S. Nicodim, episcopul Hușului.

În dimineața acestei zile, procesiunea a plecat într'un automobil și câte-va camioane din curtea Episcopiei cu oaspeții veniți din toate părțile țării și cu intelectualii hușani.

În satele Cârligați, Leoști și Șchiopeni, procesiunea a fost întâmpinată de săteni în frunte cu preoții și învățătorii cu copii de la școli, cari în trăsuri, călări și pe jos au urmărit-o până în Urlați.

Administratorii plășilor Mijloc și Oltenești D-nii N. David și I. Marinescu au ținut mici cuvântări de bună venire oaspeților în plășile lor: primul în dealul Rusca și secundul în satul Șchiopeni, cărora li-a răspuns P. S. Episcop.

În satul Leoști s'a cetit documentul de fundare al satului din 1502 dela Ștefan Cel Mare, prin care domnul întărește stăpânire lui Leao pe acel loc cumpărat cu 10 zloți tătărești¹⁾ dela Nastea și Mărina fata Husului.

În satul Șchiopeni s'au citit iarăși 2 documente vechi: unul din 1484 prin care Ștefan Cel Mare întărește stăpânire lui Ion Parava și Tatăl Berivoescu pe un loc de sat cumpărat dela Șteful Cernătescu cu preț de 37 zloți tătărești, numit Berevoești; și altul din 1706 prin care boerii țării, în frunte cu: Misail, mitropolitu Moldovei, Laurentie episcopul Romanului, Ghedeon episcopu Rădăușului și Varlaam episcopu Hușului dau mărturie la mâna Domnitorului Moldovei Antioh Cantemir cum că el a cumpărat dela un Iftodi fisor lui Gavril un trup de pământ partea de pe „un bătrân și jumătate din satu Chircani ținutu Fălciului“ și la alegerea locului iea parte între alții și Amvrosie egumenul cti-

toriei Cantemiriștilor din Silișteni loc cumpărat cu preț de 50 lei bătuți.²⁾

În satul Urlați, pe platoul din fața bisericii, unde s'a aranjat din timp ca să aibă loc sărbarea, P. S. Episcop a fost întâmpinat după datină cu evanghelia de subsemnatul, înconjurat de diaconii Episcopiei: Dionisie Udișteanu și Nicodim Bădrăgan precum și de preoții din împrejurimi: I. Pavlov-Grumezoaea, V. Spănu-Șchiopeni, V. Lascar-Urlați, D. Mihăilescu-Deleni, M. Arhire-Davidești, I. Cașu - Cârligați și I. Alistar - Hurduci, iar 20 cântăreți în frunte cu psalții Episcopiei: Pipa și Raicu cântă: Cuvine-se cu adevărat.

Serviciul parastasului a fost oficiat de P. S. Episcop și, pe lângă preoții de mai sus, au mai luat parte și: părintele Arhimandrit Chezarie Păunescu, părintele Protoiereu I. Hagiș și părintele profesor M. Bejenaru din Huși.

Corul seminarului din Huși a cântat frumos, cum cântă întotdeauna.

Serviciul a fost impunător și s'a oficiat cu mult fast în fața unei mari mulțimi de săteni, de intelectuali și de elevi ai școlilor din împrejurimi în număr de câteva mii.

A fost un moment solemn al slujbei de pomenire, atunci când arhidiaconu a cetit pomelnicul neamurilor voevodului Dimitrie Cantemir, pomelnic alcătuit după felul vechilor pomelnice și cu date culese din documente vechi de la noi și de aiurea, cât și din istorie și pe care, pentru importanța lui istorică, îl dau în întregime și al cărui cuprins îi următorul:

Pomelnicu Neamului Cantemiresc

Pomenește, Doamne, pre adormiții robii tăi :

— Întăi, pomenește, Doamne, pre *Petre Silișteanul* zis și *Cantemir* cu fămeia, cu copiii și cu tot neamul lor.

— Pomenește, Doamne, pre *Glignorie Silișteanul Cantemir*, cu fămeia, cu copiii și cu tot neamul lor.

— Pomenește, Doamne, pre Ioan Silișteanul Cantemir, cu fămeia cu copiii și cu tot neamul lor.

— Pomenește, Doamne, pre *Vasile Cantemir*, căpitan de Codru, cu fămeia cu copiii și cu tot neamul lor.

— Pomenește, Doamne, pre *Nistor Cantemir*, căpitan de Codru, cu fămeia, cu copiii și cu tot neamul lor.

— Pomenește, Doamne, pre *Teodor Cantemir*, căpitan de Codru, cu fămeia lui Măria, cu copii lor *Constantin*, *Nistor* și *Monahia Măcrina* și cu tot neamul lor.

— Pomenește, Doamne, pre robul tău, cel ce a zidit ruga casei tale, *mânăstirea dela Silișteni*, cu hramul sfântului

¹⁾ Leul vechiu era unitatea principală monetară și avea 40 parale sau 120 bani vechi. *Lei bătuți* îi o expresie din trecut prin care se arată că suma din act a fost plătită atunci în fața tuturor, banii au fost numărați, au fost loviți pe fața mesei ca să li se audă sunetul, au fost *bătuți* unul de altul făcându-se mici șiruri și aceasta se spunea pentru ca, la o eventuală stricare a actului, să nu ve poată nega primirea banilor de vânzător și cumpărătorul să-și poată primi bani *bătuți* de masa autorităților cari au întărit actul de vânzare.

Despre *leul vechiu* în lucrarea de mai sus și în Buletinul societății numismatice Române 1922. Partea I. Articol scris tot de mine.

²⁾ Numire ce se da *techinilor* sau galbenilor venețieni. Pe larg în lucrarea mea: «Monetelă cari au circulat în Principate dela întemeiere până la regele Carol».

timpului, a învățat multe limbi cum și muzica turcească.

Dimitrie Cantemir a reprezentat pentru timpul său aspirațiile de liberate.

Venind domn, el era așa de crezut de Turci, încât i-a îngăduit prin pașa de la Bender, a-se apropia de Ruși, pentru a afla știri și a le comunica Porții. Dar din această apropiere îngăduită el a trecut la o apropiere voită și convinsă.

Credința suptă dela schiturile de pe valea, unde a copilărit el, îl face să lupte pentru politica creștină și contra necredincioșilor.

A plănuit întemeierea unei dinastii și dacă schimbarea deasă a domnilor era un rău pentru țară, apoi cu înfăptuirea ei ni-am fi scăpat de epoca fanariotă și istoria Moldovei ar fi fost cu totul alta.

Convingerea în politica aceasta a cules-o din nevoile țării și când a venit Ștefan cu tratatul dela Ruși în care se prevedea întemeierea dinastiei, numai un singur boer Iordache Ruset, care scoborâse și rădicese vre-o 15 domni a fost contra.

Serbarea de azi a fost rădicată prin concursul P. S. Episcop și a autorităților civile, cari au făcut să fie trecută în fapt ideea celor 3 inițiatori și cari prin aceasta au făcut ca atâta lume să vie să sugă ideile înălțătoare aici la obârșia Elanului, unde au trăit Cantemireștii.

Mulțamec tuturor celor cari au dat ajutorul lor pentru înfăptuirea sărbării în amintirea marelui Român, care a fost Dimitrie Cantemir.

Cuvântarea părintelui Dr. I. Lupaș din Cluj

În numele Ardelenilor aduc, ou prilejul acestei sărbători expresia sentimentelor celor mai înalte de venerație pentru memoria sărbătoritului de azi.

Aducerea aminte de strămoșii noștri e azi o adâncă trebuință. Sufletele noastre, mișcate de un imbold puternic, caută neconținut să facă legătură cu străbunii noștri, de care trebuie să ne aducem aminte.

Între înaintașii noștri, cari au ridicat numele Românilor, a fost și voevodul Dimitrie Cantemir.

Alte popoare au căutat să-l revendice pentru ei și ca o dovadă de mărimea acestui om, Voltaire a căutat să-l facă Grec, să-l facă urmaș al lui Pericle, fiindcă a fost un om prea mare pentru timpul său.

Antioh, fiul său, a protestat și Voltaire a recunoscut greșala.

Pntem înțelege de aici câtă valoare se da în străinătate acestui om.

Pe noi Ardelenii nu ni-a avut direct în vedere, dar cele scrise de el au fost o binefacere, căci în ele am văzut ideea de unitate națională, care ni-a întărit și ni-a făcut să răbdăm mucenicește suferințele, pregătindu-ne pentru mărețele zile de azi.

Ideia documentată științificește de Cantemir, profesată de cronicari, a pregătit în curs de două secole toate sufletele, Azi aceste suflete ale Ardelenilor se închină cu profund respect în fața memoriei lui Dimitrie Cantemir ca și în fața altor Moldoveni cari au ajutat pe Ardeleni să se lumineze.

Acelora, care au ajutat înfăptuirea acestei leții de istorie intuitivă, în numele universității din Cluj le exprim cele mai sincere sentimente frățești.

Doresc ca asemenea sentimente de înfrățire să prindă rădăcini în sufletele tuturor aici în Moldova, care a fost izvorul sentimentelor înalte pentru neam.

Cuvântarea învățătorului Agarici

Văd aici pe reprezentanții credinței și pe cei ai științei și mă întreb: cine li-a îndreptat pașii aicea?

Această sărbătoare ne amintește trecutul nostru, ne amintește pe Dimitrie Cantemir, care a fost însemnat, nu oa militar, ci oa învățat.

A căutat să scape pe Moldoveni și să facă astfel încât carul să nu mai aibă două proțapuri, după cum avea sub stăpânirea turcească.

Sărbătoarea de azi ne îndeamnă ca să ne îndreptăm privirea la aceia ce am fost odată pentru a ști cum să învingem piedicile pe viitor.

Ea e o lecție pentru tinerime, aici, la locul unde s'au născut și au trăit atâția oameni mari în trecut, cari au fost pentru țară aceea ce pietrele de temelie sunt pentru o casă.

Aduc viile mele mulțămiri comitetului inițiator, care ni a dat prilej de a lua parte la această sărbătoare, care va rămânea ca o scumpă amintire în inimile tinerimii.

Cuvântarea cântărețului N. Pară

Ziua de azi e o mare sărbătoare și-i de mare importanță pentru noi sătenii, căoi Dimitrie Cantemir, sărbătoritul de azi, s'a născut pe teritoriul comunei noastre, în satul de odinioară Siliștenii, de pe această vale a Urlaților.

Noi, locuitorii acestei comune, ne simțim foarte mândri că am ajuns o asemenea zi frumoasă, când inimile tuturor Românilor se îndreaptă spre comuna noastră în aceste momente.

Dimitrie Cantemir a fost fiu al satului Silișteni, din care azi ni-a rămas numai locul numit *Cerdacu lui Cantemir*, precum și schitul de pe valea Grumezoaiei, făcut de Cantemir și îngrijit bine azi de preotul paroh I. Pavlov.¹⁾

¹⁾ E știut că în Moldova multe biserici vechi, urme de clădiri, de movile, de șanțuri, de tabere ostășești etc. is atribuite lui Ștefan cel Mare, deși date, sigure la unele vin și le arată că-s din timpuri mai nouă.

Așa și aici, ca o mândrie, se crede că bisericuța de stejar, la o depărtare cam de 2 km. de satul Grumezoaia ar fi făcută de Cantemir și-i cunoscută sub numele de - Schitu lui Cantemir Care însă din cei 3 voievozi Cantemirești: tatăl sau unul din cei 2 fii, Antioh sau Dimitrie, tradiția nu spune.

Am cercetat un mare număr de documente vechi din Grumezoaia, începând cu cele slavone, care vorbesc de *popa Oană*, poate un tovarăș de al lui *Man* de după descălecat, dar n'am găsit nimic pomenindu-se de biserica modestă și tăcută de pe valea din susul satului.

Tăcerea hârtiilor vechi cari cuprind în ele în majoritate judecăți și certuri pentru pământ, se explică prin faptul că acest mic schit n'a avut pământ și ca urmare nicio atingere cu răzășii, pentru a se aminti de el și ca urmare să ni se dea vreo dată singură din viața lui în hârtiile lor, care-s multe de unde și expresia veche: „un sac de hârtie și-un petec de moșie“.

D-l Ghibănescu mi-a comunicat, fără a-mi indica izvorul, că clădirea are data din 1802.

Lemnăria, fără înfloriturile dela alte biserici cu pisanie de fundare, ar putea foarte ușor să dateze dela începutul secolului al

A fost frumoasă gândirea care a făcut pe inițiatori să pue la cale o asemenea sărbătoare la care iea parte atâta lume și în numele locuitorilor comunei le aduc mulțămiriile cele mai oălduroase.

Cuvântarea d-lui N. Tiron

Proiectul județului Fălciu

După cuvântările așa de frumoase și înălțătoare, trebuie să mi îndeplinesc o datorie față cu comitetul organizator.

De acum în numele județului Fălciu, care acum 2 secole pe vremea sărbătoritului de azi, a lui Dimitrie Cantemir ne întindea departe peste Prut, aduc mulțămiri P. S. Episcop, care a venit să officieze personal, mulțămesc tuturor reprezentanților culturei, cari au venit din toate unghiurile țării, mulțumesc d-ilor Ghibănescu, Bedreag și Bădărău, cari ni-au dat prilej să luăm parte la această măreață sărbătoare și, în acelaș timp, atât de plină de învățătură.

Sufletul mi-i plin de mândrie că vorbesc în numele unui județ pe pământul căruia au văzut lumina oameni mari ca Cuza-Vodă, Veniamin Costăchi, Mihail Cogălniceanu, dar mai ales sărbătoritul de azi Dimitrie Cantemir, care

XIX-lea, dar catapeteazma slavonă cu minunata ei pictură pe mușama, pictură din timpurile bune ale acestei arte și care datează de pe la sfârșitul secolului XVII-lea sau începutul celui al XVIII-lea, ne arată că și lemnăria, cu originala ei încuetoare de lemn, așa cum la alte biserici vechi încă n'am văzut, lăsând la o parte turnul care-i adăos modern și în plus și fără gust și cu totul nepotrivit cu clădirea, care l'a început nu l'a avut, ar putea fi larăși tot așa de ușor și din timpuri mai vechi decât 1802, poate în jurul lui 1700

Pe temelii picturii, cât și al resturilor de cărți slavone tipărite în secolul XVII-lea, cred că chiar dacă data clădirii de 1802 n'ar găsi undeva, apoi catapeteazma împreună cu alte obiecte pentru slujbă îi adusă din altă parte. Tradiția că clădirea ar fi de a lui Cantemir, mă împuternicește să cred că această catapeteazmă slavonă și cărți slavone is cele dela biserica din Silișteni de peste deal, la depărtare de 2 km. a lui Constantin Vodă Cantemir bătrânul, rădicată către anul 1680, cari au fost scoase din uz și înlocuite cu altele nouă și mai bune, mai potrivite pentru o biserică domnească, de fiul său Antioh Vodă Cantemir, despre care se știe că a făcut reparații și schimbări la biserica din Silișteni, făcută de tatăl său Constantin Cantemir, pe când era numai boer și poate că încă nici tocmai bogat pe acea vreme.

Pe la 1802 nu era nici urmă de Cantemiri pe acele văi, pentru ca să ridice clădirea de azi și să dea naștere tradiției.

Se poate să aibă dreptate și d-l Ghibănescu, dar anul 1802 n'ar putea fi decât un an în care clădirea mai veche, tot de lemn, va fi fost înlocuită cu cea de azi, dela care a rămas aceea ce a fost bun din lăuntru împreună și cu tradiția.

Poate că clădirea veche să fi fost ridicată de Antioh Cantemir sau numai cu ajutor Cantemiresc căci numai în astfel se poate explica existența tradiției. Poate că chiar egumenul M-stirii din Silișteni să fi ridicat clădirea din venitul averii lăsată de Cantemir în cursul veacului al XVIII-lea.

Intâmplarea care de multe ori ne vine nouă scormonitorilor trecutului în ajutor, poate va face să se găsească date sigure care să întregesc sau să confirme părerea mea asupra trecutului acestei biserici atribuită unui Cantemir, părere întemeiată pe vechiturile în ființă din această biserică.

Partea cea mai adevărată din afirmare și asupra căreia nu se poate zice nimic, îi cea constatată și de mine, îi cea ultimă adică că clădirea îi îngrijită bine de actualul paroh. Dacă preoții cari au biserici vechi, ar face la fel ca părintele Pavlov și ca alți câțiva ca el, atunci osteneala noastră, a celor dela Comisiunea Monumentelor Istorice din Ministerul Cultelor și Artelor, ar fi foarte mult ușurată, iar ținta urmărită ar fi ajunsă, adică de a păstra pentru urmași urmele rămase dela străbuni.

Frații preoți cari păcătuiesc prin neîngrijirea așa cum trebuie a vechilor biserici, desi nu-s tare mulți, dar sunt, să iee aminte la tânărul lor frate dela Grumezoaia Fălciului și să facă ca el, care îngrijește în satul său, pe lângă o biserică nouă, încă 2 vechi, una din 1790 și alta din 1823 deci: 3 vechi și una nouă, în timp ce unii nu îngrijesc bine nici cel puțin pe una.

a fost Românul cel mai ilustru, prin învățătura sa, din trecutul nostru și care a făcut ca numele de Român să fie cunoscut departe peste hotarele țării.

Iar noi Fălciienii să fim mândri că știm să pomenim așa cum trebuie pe oamenii noștri mari din trecut.

D-l Ghibănescu citește apoi telegrama următoare ce i-a fost trimisă de directorul liceului Dimitrie Cantemir din Coșmanii Bucovinei:

Directorul, corpul profesoral și elevii primului liceu din nordul Bucovinei purtând numele marelui scriitor și domnitor Dimitrie Cantemir, ținem de o datorie sfântă și un act de pietate de a vă ruga să binevoiți a exprima întregii asistențe dela festivitatea pentru sărbătorirea lui Dimitrie Cantemir sentimentele noastre de dragoste frățească și de admirație pentru comitetul aranjator și pentru toți participanții.

Liceul Dimitrie Cantemir din Coșmani din țara Sepsenițului are menirea sfântă de a readuce la matcă pre nepoții și strănepoții slavizați ai lui Dimitrie Cantemir Vodă și ai altor vechi familii moldovenești cum sunt familia Tăutu, Arbore, Vlad, Frunză, Lupu și alții.

Elevii liceului Dimitrie Cantemir, celui mai tânăr focar de carte și cultură românească, vă promit în acest moment solemn de a deveni Români buni și cetățeni vrednici ai patriei străbune, care a fost Moldova de Sus care este și trebuie să rămâie România Mare.

Trăiască dinastia, crească și înflorască Țara Românească.

LEONIDA BODNĂRESCU
Directorul Lic. Dimitrie Cantemir

S'a cântat veșnica pomenire și prin aceasta s'a sfârșit slujba parastasului.

Sătenii din alte părți sunt invitați la mesele pregătite de gospodarii din Urlați pe la casele lor, iar cei veniți cu procesiunea trec la școala din apropiere, unde li s'a dat de prefectura județului un ospăț însemnat nu prin numărul și felul bucatelor: 2 la număr, ci prin ceia ce s'a petrecut acolo, prin însuflețirea ce s'a văzut acolo.

A fost un ospăț fără toasturi, rezervându-se aceasta pentru banchetul de a II-a zi din Huși.

D-l Ghibănescu a citit o telegramă de omagiu către rege, furtunos aplaudată, și apoi toată lumea dela masă a cântat partea întâi din imnul regal.

La sfârșitul ospățului, atunci când a fost adusă coliva pe care blagoslovind-o P. S. Episcop zise: „Veșnica pomenire voevodului Dimitrie Cantemir“ toți mesenii, plini de toată cuvioșia potrivită momentului, au cântat veșnica pomenire de 3 ori.

Au fost momente mișcătoare și din care s'a văzut în ce chip frumos știm să ne iubim prezentul și trecutul, rugându-ne pentru înziliria Regelui de azi, și în acelaș timp pentru odihna Voevodului de ieri și prin el pentru toți Voevozii, cari au călăuzit pașii străbunilor în vremea atât de turbure a trecutului nostru.

După terminarea acestui ospăț, care a impresionat în chip deosebit pe cei cari au luat parte la el, cei prezenți au mers în frunte cu P. S. Episcop de au vizitat biserica satului Urlați, unde scriitorul acestor rânduri

a dat explicații din punct de vedere al istoriei și al artei vechi asupra bătrânei biserici și a obiectelor din ea.

Timpul fiind înaintat, excursiunile pe valea Elanului până la capătul ei, unde-i azi locul numit «Cerdacul lui Cantemir» vale pe care a copilărit Dimitrie Cantemir până la vârsta de vre-o 12 ani, cât și la muzeul de istorie și artă veche a subsemnatului, nu s'au mai putut face.

În sunetele mișcătoare a unui taraf de lăutari, veniți și ei la această sărbătoare a amintirii celei mai de seamă odrasle a neamului Cantemiresc, la care neamul lor țigănesc de pe aceste văi a slujit odinioară, zic în sunete scoase mai cu foc din strălucitoarele lor instrumente, silindu-se și ei să fie în arta lor la înălțimea sărbării la care suflarea românească, prin cei din partea locului și prin cei veniți din alte părți, luase parte într'un apus dulce de soare de toamnă, oaspeții se întorc la Huși pe alt drum, care trece prin: Grumezoaia, Crețeștii de Sus și Satu Nou, iar sătenii, se împrăștie prin satele lor cu sufletele pline de înviore de cele ce au văzut și auzit la Urlați.

Asfel s'a serbat în întâia zi amintirea voevodului Dumitrașcu Cantemir pe valea copilăriei sale, unde însă vitregia vremurilor nu i-a îngăduit să-și doarmă somnul de veci alături de străbunii săi Cantemirești.

Timpul a ajutat și el serbării și a fost frumos, mai frumos ca altădată, iar soarele, care a luminat jocurile copilului Dumitrașco beizadea de acum aproape 250 de ani de pe această vale, care acum 200 de ani a privit și petrecut cu jale la locul de veșnică odihnă departe, prea departe de această vale pe fostul Voevod al Moldovei, a privit îndelung în această zi și cu multă bucurie pioasă amintire de pe această vale, la care a luat parte atâta suflare românească, câtă încă nu mai văzuse prin aceste părți, iar înspre seară din ce în ce își încetinea mersul și nu se mai îndura să plece, să se despartă de acei cu care petrecuse împreună o zi frumoasă pe pământul Țării Românești.

* * *

A doua zi în Huși s'a desfășurat a II-a parte a serbării în chipul următor. ¹⁾

S'a oficiat de P. S. Episcop, împreună cu clerul Episcopiei, sf. liturghie, în fața unei mari mulțimi de credincioși. Predica a ținut-o părintele profesor N. Donoșă, care pune în legătură învățăturile isvorâte din evanghelia duminicii cu cele izvorâte în cursul timpului în legătură cu sărbătoarea națională de azi, căci după cum s'amănța sămănătorului care a căzut pe pământ bun a făcut roade mulțămitoare, apoi la fel și ideile naționale ale lui Dimitrie Cantemir, prin care arată că toți Românii de pretutindeni sunt de obârșie romană și pe cari li-a sămănat prin mijlocirea cărților sale, au dat roadele așteptate, făcând să răsară în sufletul Românilor ideea de unitate națională și aceasta fiindcă sămănța

¹⁾ După notele luate de unul din cei 3 fii ai mei dela seminarul din Huși, Constantin, din clasa a VI-a, subsemnatul neputând lua parte.

sa, ca și cea din evanghelia căzuse pe loc bun, a căzut pe pământul cel bun al sufletului românesc.

Cei prezenți se duc apoi la sala teatrului unde d. Minea, profesor de istoria Românilor dela Universitatea din Iași, face biografia lui Cantemir, vorbește despre activitatea lui politică și literară, enumerând lucrările sărbătoritului, cuvântare nepublicată încă.

Elevul Atanasiu dela liceul din Huși citește din lucrarea lui Cantemir: Descrierea Moldovei, capitolul privitor la ținutul Fălciului.

Elevul Codrescu tot dela liceu citește despre—Moartea lui Cantemir.

Corul școlilor secundare unite: liceul de fete, școala profesională, seminar, școală normală și liceu, care a cântat și imnul regal la începutul sărbării, o 'nchee cu cântecul: Pui de lei.

După aceia un număr de invitați se duc la banchetul dat de primăria orașului Huși și la care mâncările și băuturile purtau nume în legătură cu cele petrecute în timpul lui Cantemir, deci o listă interesantă și care iese din cadrul comun.

S'au ținut toasturi interesante prin înălțimea idellor ce s'au exprimat cu acea ocazie.

Rezumatele lor le dau după ziarul din Iași «Evenimentul» din 18 N-bre și care-s următoarele¹⁾ din articolul intitulat: „Din Blajul Moldovei“.

D-l Ghibănescu citește telegrama către M. S. Regele prin care se accentuează paralelismul dintre acțiunea politică a voevodului Dimitrie Cantemir și a Regelui Ferdinand de azi.

Cel întâi care vorbește îi P. S. Episcop, care arată că ceia ce a determinat linia de conduită a marilor personalități: a lui Dimitrie Cantemir și a regelui Ferdinand în momentele lor de cumpănă politică a fost sprijinul ce a găsit în opinia publică.

Profesorii Lupaș și Minea arată că cronicarii ziși latiniști Șincai și Maior s'au inspirat de opera lui D. Cantemir pe care au cunoscut-o în străinătate.

Prefectul Tiron vorbește despre rolul cultural al Fălciului, pe care-l numește Blajul Moldovei; profesorul Bărbulescu despre rolul și acțiunea piscurilor culturale; profesorul Burileanu despre sinceritatea manifestărilor Fălciului; apoi d-nii Bădărău și Bedreag din comitetul de inițiativă, exprimând cel dintâi suflul trecutului, ce se simte în natura Fălciului, iar cel de al II-lea accentuând cum iau naștere inițiativele culturale la felinarele Iașului, amintind cum s'a pornit Junimea din Iași ca și inițiativa sărbărilor lui D. Cantemir dela Fălciu. Apoi d. Minea relevează ospitalitatea Hușilor, atât de frumos înfăptuită prin primarul Ierimia Gheorghiu.

Valea Elanului, în care odinioară cerbii pădurilor vecine își potoleau setea, ș'a luat numirea dela aceste animale și-i una din cele mai vechi așezări omenești din Moldova.

¹⁾ Autorul nu-și spune numele dar sub-spectator, se ascunde iarăși d-l Profesor universitar C. Bedreag.

Din satul Siliștenii a eșit cel mai învățat domnitor pe care l-au avut Românii, Dimitrie Cantemir, născut în 1673 ; așa că, odată cu împlinirea a 200 de ani dela moartea lui, tot în acest an se împlinesc și 250 dela nașterea acestui voevod.

Tatăl lui a fost Constantin Cantemir și-a fost pus domn de Turci în 1685, domn până la 1693.

Nu știa carte, ci numai învățase să se iscălească, și dacă fiul său a ajuns un învățat al timpului său, apoi aceasta se datorește moștenirii prețioase dela mama sa Ana, femeie inteligentă din neamul boeresc Bantaș¹⁾ a treia soție a Voevodului Constantin Cantemir.

Mediul în care a trăit, în Constantinopol mai mult, a făcut ca inteligența lui naturală să și-o cultive cu dascăli greci învățați. Cunoștea următoarele limbi : italiana, franceza, latina, slavona, greceasca veche și nouă, turceasca, araba și persana.

Turcii, întrucât trăise atâta vreme între ei, îl trimit domn în Moldova, în 1710, ca omul cel mai de încredere, dar el are o țintă mare, să scape de ei, și această scăpare nădăjduște să o înfăptuiască prin vecinii dela rășărit.

Trimito în acest scop la Ruși pe visternicul Luca, care încheie în orașul Lusk tratatul de alianță în ziua de 13 April 1711.

Nu mult după aceasta, țarul Petru cel Mare veni în Iași, unde fu întâmpinat de Cantemir, înconjurat de boeri cu mitropolitul în frunte. La masa dată de țar, pentru prima dată băură Moldovenii „*vin franțozăsc*” adică șumpanie și se minunară de felul cum știa să bea Rușii în frunte cu împăratul lor !

Invingători în ziua de 11 Iulie, fură aproape nimiciviți de Turci în ziua a II-a, iar în ziua de 13 Iulie împăratul ceru pace.

Potrivit ultimului articol al tratatului, Cantemir trece în Rusia însoțit de mulți sftnici de ai lui și devine la rândul său și el un sftnic împărătesc, dându-i-se averi.

A murit în ziua de 21 Augut 1723 și a fost înmormântat în biserica Nicolski din Moscova.

Timpul din Rusia de 12 ani, și l-a petrecut cu scrisul unei părți a lucrărilor sale.

Din lucrările acestea putem să vedem că Dimitrie Cantemir a fost unul din puținii oameni învățați ai timpului său nu numai dela noi, ci și din alte părți : istoric, literat, arheolog, filosof, teolog, cunoscător de limbi, desenator și muzicant.

Lucrările rămase dela Cantemir îs următoarele : Hronicul Româno-Moldo-Vlahilor, Istoria imperiului turcesc, Descrierea Moldovei, Istoria Cantacuzinilor și a lui Constantin Brâncoveanu, Vieța lui Constantin Cantemir, Istoria ieroglifică, Tratat de logică, apoi câte-va scrieri filozofico-teologice ca : Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea, Critică contra unui catehism, Principii teologice-fizice, Introducere în muzica turcească și altele.

Din punct de vedere al raporturilor Cantemireștilor cu biserica Moldovei, avem puține știri, așa : bătrânul Constantin Cantemir, după spusele Cronicarilor, avea grijă să mânânce bine și să bea și mai bine, și fiindcă era un om bun, lăsa pe fiecare să-și meargă drumul vechiu.

A făcut 2 biserici modeste : Siliștenii în Fălciu și Miera din Putna, înalte de fiul său Antioh.

Acesta, fire mai energică, nu putea suferi abaterile din cler și, într'o ședință a divanului domnesc din Iași din a II-a domnie (1705—1707), muștră aspru de tot pe episcopul Hușului Varlaam (1691—1709), pe acel adunător de averi pământești pentru ctitoria sa : schitul Brădicești¹⁾. La fel va fi făcut și cu alți clerici.

În ceia ce privește pe Dimitrie Cantemir din punct de vedere bisericesc, fiindcă a domnit atât de puțin, n'avem știri despre raporturile pe cari li-a avut cu biserica țării.

Din lucrările rămase dela el, vedem că a avut și lucrări cu cuprins teologic, dar neavându-le la îndemână, nu le putem ști cuprinsul și ca urmare nici vorbi de ele²⁾

Fiindcă în lucrarea sa — Descrierea Moldovei³⁾ — găsim relații despre clerul moldovenesc, voiu da aici acele părți.

El arată că Domnul are toate drepturile asupra clerului :

Asemenea putere are nu numai asupra celor mai de jos a clerului bisericesc, ci încă asupra Mitropolitului și a celorlalți Arhieri și asupra tuturor celor ce sunt de tagma bisericescă și, când fac vr'un rău, sau dau vre-o sminteală sau cugetă ceva împotriva Domniei, sau a obștiei, atunci și fără învoiala Patriarhului de Țarigrad⁴⁾, neîmpiedecat poate să-i scoată din dregătoria lor, fără de a-i lipsi de

¹⁾ Monografia schitului Brădicești din jud. Fălciu. Lucrarea mea

²⁾ Afară decât despre : Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau județul sufletului cu trupul, tipărită în Iași în 1698 și aceasta după datele din marea lucrare a Academiei Române : Bibliografia românească veche, de I. Bianu și Nerva Hodoș pag. 355, după care se vede că-i tipărită pe 2 coloane, grecește și românește, pe altă pagină un frumos desen pe 2 coloane : pe stânga un om în vârstă cu titlul : desfrânata lume sau trupul iar în a II-a un tânăr cu titlul : omul înțelept sau sufletul. Desen bine reușit, de mâna voevodului, ca și stema țării de pe verso, sub care sunt versuri cari încep așa : «Herbul țării vechi ș-au fost ales boier. Numele vestindu-și, ca tunul prin nor.» Urmează 3 prefețe iarăși în 2 limbi. I-a din partea lui D. Cantemir către fratele său Antioh scrisă „dela Udriiu” adică din Adrianopol și prin care mulțamește lui D-zeu că l'a făcut, nu altei biserici, ci a răsăritului următor” aseamănă învățăturile din cartea sa cu florile adunate de grădinar pentru «moldovedescul nostru neam» și închina fratelui său «această a tinereților mele întâia născută roada.»

În a II-a prefață către cetitori face o frumoasă comparație între lumea această și plăcerile ei pe care le aseamănă cu un pahar poleit pe dinafară, iar înlăuntru plin cu băutură cotlită și otravă și între lumea cealaltă pe care o aseamănă cu un pahar „nearătos”, dar plin cu o băutură bună. Susține povețele sale cu citate din : Psalmi, Evanghelii, Apocalips și Deuteronom.

A III-a prefață cuprinde cuvintele de laudă pentru această carte din partea profesorului lui Cantemir anume Ieremia Cacavela, care spune că a fost «plugarul carile la holda minții Tale am ostent» și «care puțină sămânță a smeritei mele didăscălii primind, întru învățături cu miile înmulțită au răsărit roada.»

Cartea de 154 foi cuprinde în cele 2 limbi puse pe 2 coloane întrebări și răspunsuri filozofice-religioase cu învățături din Vechiul și Noul Testament.

³⁾ Tradusă întâia dată în românește în 1806 din nemțește prin îndemnul Mitropolitului Veniamin Costache și tipărită în 1825 în Mănăstirea Neamțului prin stăruința aceluiași Mitropolit. (După prefață).

⁴⁾ Constantinopol.

¹⁾ De loc din satul Bereasa jud. Vaslui.

darul hirotoniei. Și cerând trebuința, poate încă și cu moartea¹⁾ să-i pedepsească“.

Arată rolul clerului cu ocazia alegerii și întăririi Domnilor.

„După aceea se scula toată adunarea dinpreună cu Mitropolitul și cu partea bisericească și-l petrecea cu mare alai până la biserica cea mare și la ușa bisericii îi ieșea întru întâmpinare Mitropolitul purtând înainte două făclii și îl cădea și-i întindea sf. cruce și evanghelia de o săruta și își arăta evlavie sa.

„După aceea intra în biserică și îngenuchia la altar și își rezema capul de sf. pristol, iar Mitropolitul îi pune omoforul pe cap și-i citea cu glas rugăciunea care obișnuște să se citească la încoronarea împăraților pravoslavnic și apoi îl ungea pe frunte cu sf. mir.

„După săvârșirea acestor obiceiuri se scula Domnul în picioare și săruta atât sf. pristol cât și sf. icoane cu evlavie și ieșind de acolo în mijlocul bisericii îi pune Mitropolitul pe cap o coroană de aur împodobită cu multe pietre scumpe și cântând cântăreții: „Cuvine-se cu adevărat“, îl lua Mitropolitul de subsuoara dreaptă și Postelnicul cel mare de subsuoara stângă și-l ridicau într'un scaun cu trei trepte ce este de a dreapta în biserică și la acea vreme se slobozeau toate tunurile câte erau și muzicanții începeau a cânta.

„După ce alaiul domnesc ajungea la curtea domnească, mergea întâi Mitropolitul la Domnul șazător pe scaun și-i săruta mâna și în scurtă vorbă îl hiritisea poftindu-i noroc la stăpânire și-l încredința că va fi rugător către Dumnezeu pentru dânsul și se ruga lui, ca să fie și el apărat împreună cu tot clirosul bisericesc.

„Apoi se întorcea către tot norodul îl blagoslovea și-l sfătuia ca să fie cu credința către Domnul lor. După Mitropolit urmau arhierii și cealaltă parte bisericească a Moldovei, arătându-și cinstea lor către domnul cel nou“.

Arată apoi rostul clerului la înmormântările domnești.

„Indată după ce moare domnul . . . preoții cei mai aleși, îl îmbracă pe dânsul cu hainele și giuvaerurile domnești și boierii cei mari și cei mici și ceilalți slujitori stau împrejurul lui cu aceiași smerenie ca și în viața lui . . . și în ziua îngropării se face alai. . . . și partea bisericească merge înainte cântând cântările îngropării. Cu acoastă rânduială îl duc în biserica cea mare și până când cânta prohodul, îl pun jos lângă strana aceea întru care au șezut el în viața sa. După aceea se suie cântărețul în amvon și face pentru dânsul cuvânt pe larg. După săvârșirea cuvântului se apropie de năsălie toți Arhierii..... și-i sărută mâna dreaptă și crucea care este în mâna aceea..... și (ducându-l la locul de îngropare) Mitropolitul aruncă întâi țărână peste sicriu“.

Arată apoi că în sala divanului de judecată lângă peretele din fund e scaunul domnesc și „deasupra lui chipul lui Iisus Hristos, carele se arată de față la ju-

decată și dinaintea sfântului chip arde neconținut o făclie. În partea de a stângă, care și la Moldoveni se socotește partea cea mai cinstită, după obiceiul turcesc este șederea Mitropolitului.

Arată apoi cum la judecată este întrebat întâi Mitropolitul să-și spue cuvântul „întreabă Domnul pe Mitropolit de ce pedeapsă este cela vrednic după pravilele cele politicește și cele bisericești“.... iar în ce privește pedeapsa: „pe prădătorii de biserici îi ard“.

Arată apoi că Moldovenii îs îngăduitori față de alte confesiuni :

„Iar Armenii.... Bisericile lor sunt ca și ale papistașilor și nici sunt mai mici, nici mai puțin împodobite și sunt slobozi de a-și păzi legea lor“.

Din toate acestea se vede că Dimitrie Cantemir descrie în cele de mai sus rostul clerului mai mult din punct de vedere al părții ceremoniale din timpul morții tatălui său și suirii sale pe tron.

Fiindu-i scurtă domnia, n'a avut vreme să facă acte, din care să vedem atitudinea lui față cu biserica Moldovei.

Putem afirma cu toată siguranța că de la un om învățat ca dânsul și încă și cu cunoștința în ramura teologică, biserica ar fi folosit, îndreptându-i-se lipsurile și îndrumând pe clerul ei pe calea cea potrivită pentru îndeplinirea rostului, luminându-l pentru ca la rând să poată lumina și el pe alții.

Dacă domnia lui Dimitrie Cantemir ar fi fost mai lungă, apoi atunci treburile bisericii și cele ale țării ar fi fost îndrumate altfel de mintea cea atât de luminată de pe tronul țării și istoria țării și a bisericii ar fi fost altfel și unde suntem azi am fi ajuns mai de mult, iar azi am fi mai departe.

Pentru a înțelege mai bine motivul pentru care Dimitrie Cantemir, al cărui tată fusese numit domn în Moldova de Turci, care-și trăise o bună parte din viața lui între Turci, care fusese trimis domn tot de ei, care era, în acel ajun de războiu, socotit drept omul lor cel mai de încredere, care ar fi fost lăsat de Turci, ca și tatăl său să domnească până la moarte, care a primit dela Turci numai bunuri, dar în schimb i-a părăsit și s'a alăturat Rușilor dela care el și ai lui nu căpătase nimic, trebuie să facem o ochire asupra ideilor de căpățenie din viața străbunilor noștri.

Poporul românesc a fost eminentamente un popor religios, ținând cu o îndărătnicie admirabilă la ortodoxia lui. De aceea și ideile lui principale s'au învărtit în jurul acestui punct.

A privit cu dispreț pe „letini“ sau „frânci“ cum erau numiți în trecut papistașii și n'a vrut să facă prietenie cu ei nici să aibă cu ei legături sufletești mai apropiate de orice fel.

Pe domnii de altă confesiune, ajunși pe tron fără voia lor, cum de pildă a fost papistașul Gaspar Grațiani (1619 — 1620), cât și luteranul Iacob Eraclide Despot (1561 — 1563), ambii de pe tronul Moldovei, văzându-i că prin atitudinea lor confesională lovesc în datinile ortodoxe, au fost omorâți de boierii țării

¹⁾ Face aluzie la omorârea din 1574 a episcopului de Roman Gheorghie și a egumenului dela Slatina lui Lăpușeanu anume Iacob Molodet, cari au fost arși pe rug de Ioan Vodă cel cumplit, sub niște învinuiri nedrepte, pentru a le putea lua averile, fapt care nu s'a mai petrecut nici înainte nici după această dată în Moldova.

și nici măcar de cinstea unor îngropări domnești, ca a altor domni ortodocși morți de moarte silnică în luptele pentru tron, nu i-au învrednicit, lăsând să fie îngropați de tovarășii lor de credință, de oameni de rând.

Străbunii au socotit ca o mare necinste să aibă ca domni oameni de „altă liagi“.

Clitar pe acei din domni, pe care-i bănuiau că prin purtarea lor ar lovi în moravurile țării, îi goneau cu furie, cum a fost cazul lui Mihnea, fiul lui Tepeș din Muntenia (1508—1510).

În dreptul, începând cu cele dintâi timpuri după întemeierea Principatelor, găsim în ambele țări episcopi și-proci papistași cu câte o biserică „cloașter“ în diferite orașe.

Nu trebuie trecut cu vederea nici faptul că unele din moștele primilor domni au fost papistașe mai ales ale primilor basarabi; dar aceste căsătorii le făceau domnii numai cu scopuri politice, adică de a asigura liniștea țărilor din partea vecinilor răi și „țara“ știa aceasta și scopul fiind înalt, nimenea nu se scandaliza.

Tot cu scopuri politice au făcut politică religioasă cu papistași și unii domni cum de pildă, între alții a fost Petru-Vodă Schiopu, care, pe lângă multele înlesniri făcute papistașilor pe când se afla pe tronul Moldovei (1574—1570 și 1582—1591), în nădejdea de a avea în papa un sprijinitor; atunci când se afla ca fugar la Bozen în Tirol, tot pentru același motiv, în vederea întoarcerii pe tronul Moldovei, dorea să vadă pe „sventu pape“ deși era înconjurat de câțiva clerici ortodocși în frunte cu Mitropolitu Gheorghe Movilă.

Ștefan cel Mare (1457—1504) în ajunul mării și onorocitei bătălii dela Valea Albă din 1476 a cerut ajutorul papei, pe atunci și șeful politic al unei părți din Italia, dar acel căruia se adresase ctitorul atâtor biserici ortodoxe, a cunoscut prea bine că la mijloc nu-i decât un interes politic și ca urmare domnul Moldovei n'ar putea fi niciodată un agent papistaș de convertire a supușilor săi și deci i-a răspuns negativ.

Domnii, deși căsătoriți cu papistașe, deși unia fii de papistașe, ș-au păstrat ortodoxia, au fost îngropați în biserici ortodoxe, ș-au botezat copiii în legea ortodoxă, deci cu toate că au făcut unele gesturi de politică papistașă, totuși ei au rămas cei mai buni fii ai bisericii ortodoxe.

De pildă: Nicolae Alexandru Basarab, fiul lui Basarab Vodă, ctitorul bisericii Sf. Neculai din Argeș, azi Curtea de Argeș, dacă a avut ca mamă pe papistașa Marghița pentru care Basarab Vodă a zidit biserica Săn-Nicoară tot în Argeș, dacă însuși el a fost căsătorit cu o papistașă Clara, apoi cele 2 fiice ale sale: Anca și Slava îs ortodoxe și căsătorite: prima cu Țarul Strașimir al Bulgariei și secunda cu Dușan despotul Serbiei¹⁾

Dacă pentru a-și asigura liniștea din partea ungarilor acest domn se căsătorește cu o papistașă, în același

timp încheie legături de familie cu casele domnitoare ortodoxe vecine și prin aceasta și legături politice ortodoxe în vederea preîntâmpinării unui atac unguresc.

Cu popoarele vecine Ungurii, Polonii, mai apoi și Austriacii, Românii aveau relații comerciale sau politice de natura de mai sus, mai târziu pentru a scăpa de dușmanul comun: Turcii, dar o prietenie sinceră nu s'a putut lega între ei și străbunii nu i-au privit cu ochi buni, fiindcă nu erau ortodocși.

De Turci și Tătari aveau groază și-i socoteau ca o pedeapsă a lui Dumnezeu, trimisă pentru păcatele lor. Ura, pentru că nu erau creștini, s'a mărit și din pricina prădăciunilor nenumărate.

Dacă Ștefan cel mare le închină Moldova, după cum cu vreo sută de ani mai înainte făcuse Mircea Basarab cu Muntenia, apoi aceasta s'a făcut pentru liniștea țărilor din partea Turcilor și prin ei din partea celorlalți vecini hrăpăreți.

Din moment ce Turcii nu s'au purtat bine, în sufletele străbunilor a început a încolți ideea scăpării de jugul lor. Pe domnii, creaturi turcești, boierii nu i-au putut suferi și nici nu li-au sprijinit domniile.

Românii urau pe Turci, dar în același timp nici dragoste n'aveau pentru popoarele vecine; totuși dintre ambele tabere au preferat pe acestea, fiindcă erau creștini și mai ales pentru că prin ei trăgeau nădejde să scape de Turci.

Politica creștină, pe care au făcut-o străbunii cu popoarele papistașe a fost o politică izvorâtă din o anumită nevoie, a fost politica concretizată foarte bine în expresia veche a străbunilor: Fă-te frate cu dracu, până treci puntea.“

Așa să prezintă situația politică în Principate, datorită ideilor din lăuntru și împrejurărilor din afară până pe la finele veacului al XVII-lea, când apare la răsărit lângă hotarul Moldovei: Nistru, poporul rusesc, care până atunci nu dăduse semne de o viață deosebită la fel cu a vecinilor, nefiind strânși într'un singur popor, ci despărțiți în mici țărișoare.

În cursul timpului, Moldovenii veniseră în atingere cu Rușii.

Ștefan cel Mare în 1463 se căsătorii cu Evdochia fiica unui cneaz din Chiev și pe fiica sa Elena o mărită după Ioan fiul principelui Dimitrie al Moscovei.

Vasile Lupu își mărită pe frumoasa și deșteapta lui fiică Ruxanda cu Timuș Hmelnițchi fiul hatmanului căzăcesc, căsătorie nefericită ca și a ficiei lui Ștefancel Mare.

I-au avut apoi moldovenii ca tovarăși de lupte contra Turcilor în bătălia din Iunie 1574 dela Roșcani a lui Ioan Vodă cel Cumplit; apoi în Bătălia, nu ca o țintă dreaptă, dela Finta din 1653 contra cucernicului domn al Munteniei Matei Basarab.

¹⁾ Biserica domnească din Argeș de Virgil Drăghiceanu în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice pe anii X—XVII p. 17 și 42.

În această biserică s'a descoperit mormântul lui Radu Negru

din legendă, care de fapt a existat; acel Radu Negru fiind Radu I fiul lui Nicolae Basarab domnind dela 1374 până la 1384 care fiind, după cum se vede din tablourile ctitoricești, cam negricios, i s'a zis Radu Negru; deci azi se poate ști că Radu Negru nu-i un domn legendar, ci a fost unul real.

Diferiți pretendenți domnești au fost susținuți de Ruși.

Moldovenii cunoșteau deci pe pravoslavnicii de o credință cu ei din părțile Răsăritului.

La pacea dela Carlovitz din 1693, prin care Turci pierd Ungaria, Rușii s'au declarat pe față protectori a creștinilor ortodocși.

Impăratul lor Petru cel Mare, adevăratul organizator al poporului rusesc, avea o țintă mare și anume: să ajungă la Constantinopol, pe care să-l cuprindă și să scape creștinătatea de sub jugul necredincioșilor Turci.

Izbânzile Rușilor, ținta lor măreață, dar mai ales faptul că erau de aceiași lege cu noi, erau ortodocșii face ca sămânța de apropiere aruncată odinioară de Ștefan cel Mare în hotarul dintre aceste 2 neamuri, căci în cea ce a făcut acest domn nu trebuie să vedem numai o simplă cucerire, ci ceva mai mult: o politică ortodoxă de apropiere, sămânță cultivată în oarecare măsură în cursul timpului, face zic să răsară și să crească frumos acea sămânță, udată fie cu dragostea ortodoxiei, fie cu dorința de a scăpa de Turci, ajungând să-și dea și rodele, face ca Românii să vadă în Ruși pe adevărații mântuitori.

Amândoi domnitorii Principatelor caută a se apropia de Ruși cu tot sufletul: Brâncoveanu, ca mai șiret, pe sub ascuns, iar Cantemir pe față trece la Ruși.

În 1711, când Petru Cel Mare vine cu sftnici și cu oaste în Iași, văzându-i pământeni că merg la biserică lor, că se închină ca ei, că în sfârșit is de o lege cu ei, toți văd în ei pe adevărații mântuitori, desinteresați de preocupări omenești și împinși numai de marea idee de mântuitori ai creștinilor din mâna „Agarienilor.»

Aceste sunt ideile stăpânitoare ale sufletului românesc, când se sue pe tronul Moldovei Dimitrie Cantemir

Aceste idei îl determină să dea vrabia din mână pe cea din par, să dea un tron aproape sigur pe unul problematic, despre care se face amintire indirect în ultimul articol al tratatului.

Iși pune în cumpăna norocului, situația sa și a Țării sale pentru o idee măreață: mântuirea țării sale de sub jugul turcesc prin facerea unei politici creștine ortodoxe, prin care nădăjduia să aducă țara în starea de libertate și mărire de sub Ștefan cel Mare.

Cantemir, când a făcut pasul acesta, a fost în asenimentul țării sale și când s'a dat de partea Rușilor nu a fost singur și el a fost un simbol al ideilor stăpânitoare ale timpului său și cari idei au durat până în zilele noastre: apropierea de Ruși ortodocși.

Dragostea aceasta de Ruși au avut-o străbunii în tot timpul de atunci încoace, dar sub masca ortodoxiei și a ideii de mântuire a creștinilor de Turci, se ascundeau alte dorinți, căci dacă cu o mână făceau cruci mântuitoare, cu cealaltă sfășeau trupul Moldovei, luându-ne Basarabia și dorind și mai mult, după cum s'a văzut în atâtea rânduri, cu ocazia ocupării Principatelor dar mai ales în ultimul războiu.

Ideia ortodoxă de apropiere de Ruși, care se înfiripează în sufletul străbunilor în timpuri mai vechi, iese

la iveală mai lămurit sub Dimitrie Cantemir, care viețuește însoțită de multă căldură în sufletul străbunilor ajungând până la noi, azi a murit și în sufletul Românilor acelor mai rusofili!

Dacă străbunii au făcut politica ale cărei rezultate le-am văzut, azi e timpul să știm cu toții că cea mai bună politică de urmat, îi cea prin noi înșine, îi cea prin pregătirea noastră cât mai bine, asupra căreia să cerem ajutorul lui D-zeu, care în totdeauna a binecuvântat vrednicia Neamului nostru și după cum nu ni-a uitat în trecut, tot așa nu ne va uita nici în viitor.

1 Dec. 1923

Preofu V. URSĂCESCU
Clujnești-Fălciu

Citiți APOSTOLUL

Revistă nouă apărută a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei.

Necrolog¹⁾

Un amurg de toamnă.

Un apus de soare.

Un sfârșit de luptă.

Iată trei idei în jurul cărora se învârtă o minte de creștin la moartea unui preot! Toamna și-a schimbat veșmântul, ziua și-a lăsat amurgul. Cu căciula pe sprânceană, noaptea toamnei se coboară.

Noaptea... întunec mare. Nimeni nu mai poate lucra fără lumină. Ce mai poate lucra un suflet pentru fericirea lui, atunci când a trecut pragul morții? Nimic, nimic și iar nimic. Acesta e răspunsul.

Ce ai făcut tu pentru suflet, ca să nu te înspăimânte moartea, noaptea somnului veșnic?

Un apus de soare. Aceasta este trecerea din viață a unui om ales într'o familie, a unui preot într'o parohie! Soarele, încărcat cu priveliștea tuturor ticăloșiilor pe care le-a văzut pe pământul nostru în vreme numai de-o zi, se duce amărât spre alte meleaguri să lumineze o lume mai bună. Ca un soare încărcat cu neplăcute priveliști, pleacă și un preot din lumea aceasta, în care Satana și-a făcut sălaș în fiecare cârciumă; în care materialismul și-a înfipt ghiarele murdare în fiecare suflet; în care prietenia și respectul au ajuns o vorbă de paradă; în care Hristos este scos afară din tabăra, chiar de creștinii și ucenicii săi!

Un sfârșit de luptă este o viață de preot. De multe ori înfrânt în cele mai sante porniri ale sufletului, îngenunchiat în sărăcie, apăsător de nesocotirea legii pentru care te svârcolești. Jignit în amorul propriu de nepăsarea generală, preotul este un luptător contra tuturor relelor din viață, contra pornirilor lui

1) La moartea Pr. N. Mihailescu din Sasaut Putna.

omenești, ba contra chiar a casnicilor lui, pentru că scris este: «dușmanii omului sunt casnicii lui. (Luca).

Iată, a venit ceasul sfârșitului luptei. E ceasul împăcării, e ceasul iertării.

Din patul de suferință, părintele Mihailescu a iertat pe toți protivnicii unei lumi mai bune. Din sicriul despărțirii de lume, cere stăruitor iertare nouă colegilor, vouă fiilor și vouă fiilor sufletești.

Dumnezeu să-i binecuvinteze lupta cea bună și să-i lerte căderile în păcat.

Pr. A. C. COSMA.

EXTERNĂ

SF. SINOD

al

BISERICII BULGĂREȘTI

No. 7941

28/12 Anul 1923

S O F I A

Inalt Prea Sfinției Sale Inalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Domnul MIRON Mitropolit-Primat al Sfintei Biserici Ortodoxe-Române din București.

*Inalt Prea Sfinția Voastră, Iubite Frate,
în Domnul*

Arem onoare a Vă înștiința, că am primit epistola Voastră din 12 c. Nr. 448 și ne-am bucurat prea mult când am aflat cuprinsul ei. Deasemenea cu mare bucurie și dragoste am întâmpinat și pe iubitul nouă întru Christos frate Preasfinția Sa Domnul Visarion, episcopul Hotinului, delegat de Sf. Sinod al Sf. Biserici Ortodoxe Autocefale Române pentru sfințirea bisericii românești din Sofia, împreună cu clerul, care-l însoțea.

Precum veți fi aflat deja, noi imediat, conform cu dorința, exprimată de Voi, am dispus cele trebuincioase în privința participării unui cleric superior dela Biserica Bulgară la sfințirea bisericii românești, și anume, cu deciziunea Sinodală, am indicat pentru aceasta pe Inalt Prea sfinția Sa Mitropolitul Sofiei Domnul Ștefan, care a și luat partea dorită în ceremonia acestei sfințiri.

Considerăm de necesar a arăta înaintea Inalt Prea sfinției Voastre, că actul de sfințire al bisericii românești din Sofia, săvârșit în limba slavă și română, la care, afară de scumpii oaspeți din România frățească și colonia română din Sofia, a asistat și o mare mulțime de Bulgari, a provocat la toți o puternică bucurie sufletească și înduioșare și cele mai adânci urări de mult dorita deplina unire între cele două biserici-surori întru pravoslavia mântuitoare și întru una gândire și pentru vecinica frăție întru ambele popoare, învecinate de aproape și de o credință, care (frăție) a existat între ele veacuri îndelungate în trecut.

Mulțămind din partea poporului ortodox bulgar pentru blagoslovențiile arhieresti, trimise de Voi; Noi rugăm cu osârdie pe Marele Păstor Domnul Iisus să reverse întotdeauna binecuvântările Sale îmbelșugate

asupra poporului român evlavios și ortodox și să-l împuternicească în credință și virtuți.

Cu rugă caldă atotdătătorul Dumnezeu, ca El să întărească și să facă de nesfârșit legăturile fericite înnoite prin actul sfințirii bisericii românești din Sofia între cele două biserici surori întru slava numelui Său mare, ne recomandăm sfințelor Voastre rugăciuni și cu sărutare de frățească dragoste rămânem.

al Inalt Prea Sfinției Voastre
întru Christos frate
Locțiitor de Președ. al Sf. Sinod
(ss) MAXIM al Filipopolului

Ziarul „*Pastirsko delo*“ („Acțiunea păstorească“) organul organizației generale a clerului bulgăresc, închină următorul articol sfințirii bisericii românești din Sofia.

Un bun început

În ziua de 19 Decembrie (Sf. Nicolae Taumaturgul), s'a săvârșit sfințirea bisericii românești din Capitală. Cu această faptă bisericescă s'a accentuat, din partea bisericilor autocefale ortodoxe bulgărească și românească concepțiunea despre urmarea cu rânduială a prescripțiilor canonice comune bisericesti.

Dar cu această împreună-slujire a clerului român cu cel bulgăresc, întâia în felul său, s'a pus frumosul început pentru o legătură viitoare continuă între ambele țări ortodoxe și vecine: Bulgaria și România.

Preoțimea ortodoxă bulgărească întrunită, apreciind marea însemnătate pentru viitoarele bune relațiuni între cele două cleruri ale acestor popoare, în persoana corpului său de administrație — Secretariatul central și Comitetul de redacție, a luat cea mai vie parte la această *solemnitate* bisericescă româno-bulgărească.

Prin secretarul său central și redactorul-șef al organului uniunii, preoțimea a salutat cu „bine ați venit“ pe oaspeții români, clerici și laici, chiar la facerea primului pas pe pământul bulgar — malul Dunării istorice lângă Rusciuc; iar în tot timpul șederei lor în Capitală, precum și la plecarea lor, preoțimea, în persoana corpului ei de administrație, a depus toate stăruințele ca să fie în serviciul oaspeților.

Acum, când clericii români se înapoiază în țara lor, noi, preoții bulgari, venim a declara că, în persoana acestui mic număr al lor, noi salutăm inimos și pe întregul mare număr al preoțimii române ortodoxe și ne rugăm Atotputnului Dumnezeu să-i dea toate darurile bune, în gândirea în acelaș fel și adevărata înțelegere a îndatoririlor puse în mod egal de Dumnezeu către noi, păstorii ambelor popoare, și lucrăm pentru împăcarea lor și frățeasca viețuire.

Plin de bucurie pentru izbânda coloniei române din Capitală de a avea biserica sa, la fel cu acele, pe cari coloniile bulgărești din București, Brăila și Galați le au de mai înainte, clerul bulgăresc se roagă, ca această mică și modestă solemnitate, cu prilejul sfințirii ei să servească de bază pentru zidirea mărețului edificiu al înțelegerii și împăcării adevărate frățesti creștine între ambele popoare de o credință, Românească și Bulgărească.

Preoțimea bulgărească în întregime, salutând în persoana oaspeților sosiți, clericii și laici Români, pe întreaga preoțime românească ortodoxă, și pe întreg poporul român, ține a le mai mărturisi cu acest prilej, că ea depune mari eforturi spre a pregăti în grosul maselor poporului bulgar toate condițiunile necesare, pentru izbânda marelui opere bisericești—împăcarea între Bulgari și Români pe principiile învățaturii lui Hristos de dreptate, pace și libertate.

Noi, servitorii lui Dumnezeu, avem îndatorirea directă să mijlocim între popoarele de o religie, certate din lipsa de duh creștinesc suficient, spre a se împăca și a se strânge într-o societate obștească a lui Hristos. Pentru scopul acesta, trebuie mai întâi noi, cei duhovnicești, să pornim o viață duhovnicească între noi, să dăm exemplu și mirenilor. Noi, cei dintâi, trebuie să ridicăm glas contra relei întrebuințări a puterilor duhovnicești, materiale și intelectuale în prigonirea și exterminarea lor reciprocă.

Să ridicăm dragostea atotcreștinească peste egoismul omenească existent, să apară în lume rezultatele binefăcătoare ale împăcării întregii lumi pe principiul unitar al întregii omeniri : autodeterminarea și autoadministrarea popoarelor.

Deci noi, păstorii popoarelor bulgar și român, să întrebuințăm toată atențiunea noastră, ca să se unească ele din nou cu acea legătură de înțelegere și colaborare frățească care le unea în trecut multe veacuri neîncetat și le îndemnă să împartă reciproc bucurii și neplăceri !..

Tradus de

Protoiereul At P. Madgearov

CREȘTINISMUL ÎN STRĂINĂTATE

1. Secolul XIX și Creștinismul în Franța.

Niciun period din istoria Franței nu-i așa de bogat în contraste, ca sec. XIX. Dela regimul revoluției, s'a ajuns la imperialismul lui Napoleon; dela Napoleon, la revoluția din 1848, pentruca mai târziu să se revină la regimul autocratic al lui Napoleon III. Aceiași schimbare repede s'a produs și în domeniul religios. Secolul XIX a trăit din raționalismul enciclopediștilor, însă a produs și pe fanaticul papist Joseph de Maistre.

Pentru cunoașterea acestui curios secol, revista „Foi et Vie” întreprinde o anchetă, pentru facerea unui bilanț religios al sec. XIX. Iată o părere foarte judicioasă :

„Creștinismul — în acest period — a pierdut foarte mult în suprafață. Ținând seamă numai de Franța, pare clar că decreștinarea poporului și a burghezimei s'a făcut cu mare repezeală. În anumite părți dela țară, munca de evanghelizare ar trebui reluată ca în adevărată țară păgână. Nu mai sunt preoți, bisericile cad în ruină, și numele lui Dumnezeu nu mai este decât un cuvânt... Se poate întreba dacă suprimarea preotului sedentar și înlocuirea lui prin misiuni ambulante, n'ar fi un remediu potrivit acestei situații.

„Însă, de altă parte, aceea ce creștinismul a pierdut în suprafață, a câștigat în adâncime... Religieuna creștină a devenit mai conștientă de ea însăși la elita care o reprezintă. Ca să iau un exemplu, însă principal, voi constata că deismul e mort, sau că, dacă mai subsistă

în cazuri individuale, nu mai contează ca forță religioasă. Acest ferment de disolvare lăsat timpurilor moderne de secol. XVIII a încetat să mai aibă influență pentru oricine care gândește la viața sa interioară. Creștinul de astăzi, oricare ar confesiunea pe care o are, are o confesiune, deci o biserică; el știe că credința sa nu poate trăi fără un obiect precis, care este persoana lui Christos; el știe că acest obiect de credință este isvorul și alimentul acestei credințe; el știe că creștinismul nu poate fi un lucru vechiu sau modern, acomodabil cursului vremii, însă că vremurile trebuie să i se acomodeze și să ia loc în sânul familiei sale. Această siguranță câștigată, pare datorită faptului că religieuna creștină și credința care-i este sufletul, s'au manifestat în cursul sec. XIX-lea mult mai stabile și mai vii decât forțele adverse care păreau la început să o înăbușe. Luptele violente ce s'au dat contra creștinismului pe terenul științelor naturii, științelor istorice și filosofiei, ne par astăzi inspirate de metode și ipoteze în mare parte arbitrare, care se dădeau ca expresiune a cerințelor rațiunii pure.

„Descompunerea ideilor de evoluție, de critică istorică, de viață, și alte asemănătoare, este așa de considerabilă, că se întreabă dacă ele nu vor avea aceiași soartă ca gnozele lui Marcion și Basilid, atunci când se va celebra al treilea mileniu al creștinismului... Noi suntem bine situați, după lunga criză deschisă de sec. XVIII-lea, pentru a înțelege ce este creștinismul în esența lui curată și de aceia, dacă compar mediocra calitate a creștinismului perdut de masse, cu excelenta calitate a creștinismului elitei, pot crede într-o recreeștinare a Occidentului de sus în jos“.

Aceste păreri sunt exprimate de unul din cei mai buni profesori dela Sorbona, Etienne Gilson în *Foi et Vie* nr. 21, Decembrie 1923.

2. Creștinismul în Rusia bolșevicilor.

Iată ce istorisește cineva care a vizitat Rusia de astăzi:

„Este adevărat că Sovietele persecută religia? Ei zic că nu, însă nu-i permis să fie ținută o școală de Duminică pentru copii mai mici de optsprezece ani... Preoții sunt obligați să plătească un impozit, pentrucă exercită o profesiune liberă, care nu-i manuală... În general, organizațiile religioase sunt obligate să dea o listă de membri și o expunere a credinței lor, cum și regulile care conduc organizația. Dacă administrația e satisfăcută, organizația în chestie este matriculată.

În anumite cazuri, administrația pune reguli care fac aproape imposibilă înmatricularea... Am văzut în jurnale o dare de seamă despre manifestații antireligioase și mai ales istorisirea unei parodii a judecății lui Iisus, făcută de către soldații roșii în cazarma lor, în ziua de Crăciun. Mai târziu, am văzut o paradă antireligioasă într'un oraș unde se adună mulți evrei pentru Paștele lor. Însă administrația a interzis aceste manifestații peste o săptămână, când s'a serbat Paștele ortodox...

Foarte mulți din șefii partidului comunist sunt ateii. Aceștia publică o foaie lunară „Bezboșnic” („Ateul“),

cu scopul de a ridiculiza religia. Unii din acești șefi încearcă să rămână neutri și se încearcă să împiedice Biserica Ortodoxă să devină centrul conspirațiilor monarhice.

Poporul rus a încetat de a fi religios? Nicidecum. În fiecare Duminică se îngrămădește în bisericile încă deschise. Preoții ortodocși predică puțin. Multe secte au credincioși numeroși la adunările lor. Molocanii (un fel de Quackeri) sunt foarte respectați. Baptismul are aproape un milion de membri, și a făcut mari progrese după revoluție. Diferite grupuri, în interiorul bisericii ortodoxe, se încearcă să o purifice și să o reînvieze. Ele vor menținerea doctrinelor, însă încearcă înlăturarea din biserică a unor abuzuri și să o facă democratică.

Foi et Vie, nr. 19, Noembrie 1923.

3. Un exemplu pentru oamenii noștri politici, cari ar dori să-și măsoare înțelepciunea cu oamenii politici ai Angliei.

„Andrei Bonar Law, căruia Anglia i-a făcut funeralii naționale și ale cărui rămășițe au fost depuse în sanctuarul mănăstirii Westminster, era unul din acei oameni politici, numeroși în țara sa, cari unesc la marile lor virtuți cetățenești, convingeri religioase sincere și profunde. Născut în noul Brunswick (Canada) în 1858, era fiul unui pastor presbiterian și era înrudit prin mama sa cu o familie scoțiană bine cunoscută prin legătura sa cu Biserica liberă. Numele de Andrei Bonar i-a fost dat de părinții săi, ca să amintească numele unuia din pastorii scoțieni cei mai însemnați din generația precedentă.

Revenit în țara strămoșilor săi, găsi un cămin în familia mamei sale la Helensburgh; acolo își alese domiciliul, ducându-se în fiecare zi pentru afacerile sale la Glasgow, unde deveni, cu timpul, unul din șefii unui important comerț de metale. Membru al bisericii libere, nu se mulțumea să fie un ascultător regulat la serviciile de Duminică, ci lua parte în persoană conducând o „clasă biblică“ și luând parte, cel puțin când era tânăr, la desbaterile Societății literare a parohiei. Când cariera sa politică îi impuse să se stabilească la Londra își exprimă dorința ca numele său să rămână înscris pe lista membrilor parohiei“.

Journal religieux de la Suisse romande,
din 8 Decembrie 1923.

4. Papalitatea, situația sa în ansamblul politic internațional și o părere dintr'o revistă franceză.

Regele Alfons XIII-lea al Spaniei, însoțit de regină și de președintele de consiliu, dictatorul spaniol Primo de Rivera, însoțiți de o escadră de răsboiu, în calitatea sa de rege catolic a făcut o vizită Papei Piu XI-lea, ceremonie la care a asistat regele Italiei și președintele consiliului italian, dictatorul Mussolini.

Această vizită are o mare însemnătate politică din punct de vedere internațional, căci înseamnă o apro-

piere între Italia și Spania pentru interesele lor în marea Mediterană, contra intereselor Franței. Papa — Șef religios al celor doi regi catolici — ar servi de punte de legătură pentru interesele politice ale favoriților săi.

De altă parte, statul pontifical caută să se îngrijească și de interesele sale, în schimbul sprijinului pe care-l dă Italiei, regulând în mod favorabil toate chestiunile nelămurite între statul pontifical și statul italian, în urma incidentului politic din 1870, când Papa rămâne simplu prizonier la Vatican și regelui Italiei.

Caracterul acestui eveniment ar fi: Italia ar vrea să se folosească de papalitate și catolicism pentru întărirea sa în afară, iar în interior ar vrea să dea papalității un aspect național.

Franței catolice nu-i convine această situație, deaceia cere ca Vaticanul să rămâie internațional.

„Nu-i destul ca Sf. Scaun să fie independent; trebuie să aibă aerul că este... Independența Sf. Scaun interesează toate statele catolice, toate statele unde trăesc catolici. Reconcilierea între cele două puteri care coexistă la Roma, dacă nu-i însoțită de garanții precise de ordin internațional, n'ar suprima, departe de asta, chestiunea romană, însă ea ar pune, cu o nouă gravitate, problema independenței Sf. Scaun“.

Revue des deux Mondes, 15 Decem. 1923

5. Conferințe între Biserica anglicană și Biserica romano-catolică ?

Arhiepiscopul de Canterbury în scrisoarea sa de Crăciun, anunță că între el și cardinalul belgian Mercier sunt discuțiuni, privind unirea posibilă a Bisericii anglicane și a Bisericii romano-catolice. Știrea asta a produs mare interes. Jurnalele au căutat să se informeze de exactitatea ei.

„O personalitate religioasă însemnată, cunoscută pentru sentimentele sale favorabile unei apropieri, declară că dacă peunirea celor două Biserici n'ar putea să se facă decât foarte încet, nu-i mai puțin adevărat că discuțiunile spre realizarea acestui proiect au făcut un pas înainte... Reunirea n'ar trebui să se facă numai cu ne-comformiștii, ci ar trebui să-și ajungă scopul îmbrățișând Biserica Romei și „Marea Biserică de Răsărit“ în întregime.

„Un alt personaj non-conformist se arată foarte sceptic despre rezultatul discuțiunilor, declarând că nu există nicio posibilitate sigură de realizare a acestei reuniri... În general se crede că nu-i posibil ca Roma să se preteze la un compromis, și nici că biserica anglicană ar renunța la principiile care ar dărâma-o din temelie“.

Le Temps, 29 Decem. 1923.

6. Deschiderea cursurilor Facultății protestante din Paris.

S'ar crede că Franța e țara care se lipsește de orice tradiție, că totul se face fără ceremonie și fără fast. Ni s'ar părea puțin curios când am auzi pe cineva vorbindu-ne de tăria cu care poporul francez păstrează

în toată viața lui forme vechi, care se scoboară până la începuturile așezămintelor de astăzi. În special viața universitară apare în forme și manifestări ceremoniale, pe care toate felurilele valuri de idei nu le-au schimbat cu nimic.

Pe mine m'a surprins foarte mult, când, în ziua de 7 Noem. a. c., am văzut pe toți profesorii facultății apărând în ținuta de rigoare, uniformă asemănătoare magistraților noștri. Cine n'ar zâmbi când ar vedea profesorii universității noastre, apărând în asemenea țință.

La o asemenea solemnitate asistau, pe lângă profesori, toți studenții și toți cei cari sunt legați sufletește de această instituție, răspunzători de bunul ei mers: material și intelectual.

Programul a fost următorul: un raport al d-lui decan *Raoul Allier*, din care voiu da ce cred că ar interesa pe cetitorii „Bisericii ortodoxe“, raportul casierului și lecția de deschidere a prof. de teologie practică, d. *Wilfred Monod*, despre „pietatea protestantă“, despre care voi scrie mai târziu.

Din raportul d-lui *Raoul Allier*:

I. Din 86 de elevi, câți a avut Facultatea acest an, 23 au fost streini. Noi suntem fericiți să vedem tineri, așa de deosebiți prin origina lor, însă toți în mod egal preocupați de chestiunea religioasă, doritori să mărturisească pe Hristos, să ia contact cu protestantismul francez. Ne place să ne gândim că, în timp ce atâți alți streini vin să caute la Paris aceia ce noi urâm, ei cel puțin, vin să cunoască Franța care muncește și care se roagă. Prezența de studenți aparținând bisericilor de rit ortodox ne-a făcut să simțim necesitatea de a iniția pe studenții noștri în existența și viața acestor biserici cunoscute numai din auzite“.

Pentru asta consiliul profesoral a hotărât la începutul acestui an, ca să invite pe pâr. *Arhim. Scriban*, ca la o ocazie apropiată, să țină câte-va conferințe despre biserica noastră ortodoxă, pentruca apropierea între bisericile creștine să fie mai mult realizată, după ce ne vom cunoaște mai întâi și mai bine.

Repet cuvintele: „din 86 de elevi... 23 au fost streini“. Ce bine ar fi dacă Facultății noastre de teologie i s'ar da posibilitatea de Statul român, ca să facă aceia ce face Facultatea de teologie protestantă de aci, adică a invita la cursurile ei studenți din țările ortodoxe! Așa s'ar putea face frumoasă propagandă în afară, făcând cunoscută până departe în țările creștine, cultura teologică dela noi.

II. „Am de amintit un eveniment care s'a produs pentru prima dată. Generozitatea unui donator anonim a permis Facultăților din Paris, Montpellier și Strasbourg să deschidă un concurs între elevii lor. Subiectul este următorul: „Despre Revelatiune, cum se poate concepe? a discuta posibilitatea, natura și condițiunile sale.“

Dau acest fapt ca să arăt cât de mult se interesează corpul profesoral și lumea din afară pentru intensificarea muncii intelectuale printre studenții în teologie...

Studentul nostru în teologie muncește 6 ore pe zi la minister, înregistrând hârtii în registre, cu care nu va avea a face niciodată!

III. „Cu toate sforțările pe care le-am făcut și pe care le vom mai face, adevărata formare practică a viitorilor păstori privește în special pe Biserică. Această formare nu va fi asigurată decât prin organizarea de stagii regulate și obligatorii, pe care toți studenții în teologie vor trebui să le facă pe lângă pastori bine cunoscuți.“

Nimeni nu poate crede posibilă realizarea unor asemenea lucruri la noi. Inșă nimeni cred că n'are curajul să spună că seminaristul — de 20—22 ani! — e atât de format, ca să conducă parohii de mii de suflete, în care trebuie să se îngrijească de mântuirea lor.

V. N. P.

Paris

LEGĂTURILE NOASTRE CU APUSUL CREȘTIN

În vremea când noi trebuie să ne perdem vremea cu nimicuri ca cele dela *Cuibu-cu-Barză*, dar trebuie s'o facem, fiindcă, fără noi, mințile se rățesc cumplit, în vremea aceasta probleme mari bat la poarta Bisericii Ortodoxe și cer să ne ținem de ele, pentru buna stare „a Sfințelor lui Dumnezeu Biserici“. Biserica noastră Ortodoxă este obiectul unor mari simpatii, care ni se arată din Apus și noi, Românii, care suntem în culmea răspunderii, ca Biserica cea mai în stare a lucra acum, trebuie să pășim în fața celor ce ne arată dragoste, pentruca împreună să căutăm a dezlega marile probleme sufletești ale vremii de azi.

Dar să nu spun vorbele mele. Cititorii își vor da seamă de ce e vorba prin scrisoarea care urmează, pe care am primit-o acum câteva luni din America și pe care numai lipsa răgazului m'a împedat să o aduc până acum la cunoștința cititorilor României, care au nevoie să știe cu cât interes e privită Biserica noastră aiurea.

Iat-o în traducere românească:

10 Octombrie 1923.

*Consiliul Federal
al Bisericilor lui Hristos
în America.*

10 Oct. 1923.

Scumpe Părinte Scriban,

Păstrez cea mai frumoasă impresiune dela impresionanta slujbă bisericească la care am luat parte în biserica voastră, și păstrez, de asemenea, și cele mai frumoase amintiri despre interesenta convorbire de după slujbă.

Nădăjduseseam că veți putea veni în țara noastră să ne faceți o vizită. Consiliul Federal al Bisericilor¹⁾ a orânduit un comitet vremelnic care să se ocupe de legăturile cu Bisericile din Răsărit, și eu sunt secretar al acelu Comitet.

¹⁾ În acest Consiliu Federal se găsesc întrunite 29 de Biserici pentru o lucrare comună în apărarea intereselor creștinismului. Au lucrat mult și pentru a sprijini pe Patriarhul nostru din Constantinopol împotriva Turcilor, în vremea conferenței dela *Lausanne* în Noemvrie 1922 și după aceia. — Nota. *Arhim. SCRIBAN*.

Noi oredem oă dezvoltarea legăturilor cordiale dintre Bisericile Răsăritului și toate Bisericile noastre americane nu vor turbura cu nimic legătura specială pe care veți putea s'o dezvoltați între Bisericile Răsăritului și Biserica Anglicană. Fără îndoială, este firesc ca să fie o mai mare apropiere de Biserica Anglicană, întru cât această Biserică este episcopulă în forma administrațiunii ei bisericești.

Noi primim tot felul de rapoarte turburi cu privire la situațiunea din Constantinopol și Moscova. Firește, cursul evenimentelor în acele două orașe tinde să scoată la iveală Ierusalimul, și Bisericile noastre din America își dau simțu deosebită pentru a încerca să ajute Patriarhatul Ierusalimului, după cum mai de aproape se arată în broșura (Aturată¹). Ași fi vesel să aud ceva dela d-voastră și am

¹) Patriarhatul Ierusalimului este amenințat de poștele catolice la Locurile Sfinte. Este de datoria noastră să ajutăm pe Patriarh, împotriva gusturilor cotropitoare ale Romei. O fac Americanii, care nu sunt ortodocși, și n'o facem noi!—Nota *Arhim. SCRIBAN*.

dori, dacă se poate, să vă privim ca pe unul din corespondenții noștri străini ai Consiliului Federal al Bisericilor, pentru scopul schimbului de informațiuni.

Al D-voastră cu toată sinceritatea,
GEORGE R. MONTGOMERY

Oare când alții caută să ajute Biserica Ortodoxă, nu e în interesul ei ca mai cu seamă noi să intrăm în legături care sunt cerute în chip poruncitor?

Oricât lucrul poate părea trebuincios unuia sau altuia ca mine, adevărată rodnicie însă va fi numai atunci când întreaga cugetare publică se va pătrunde de trebuința acestui fapt și va începe să se intereseze ea însăși și să ceară să urmărim aceste chestiuni cu toajă grija și îmbrățișarea noastră.

Noi aducem la cunoștința acestui public ceiace el trebuie să știe, pentruca să răspundă din România la marea chemare a vremii de acum.

Arhim. SCRIBAN

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Albina dela 7 Octombrie 1923 are un articol intitulat: „*D-l I. Mihălcescu și biserica catolică*“, în care un teolog român unit, care semnează Pp., aruncă săgeți împotriva mea pe tema atitudinii ce am față de catolicism în manualul de Dogmatică pentru Seminarii.

Nu citesc acea foaie, organ al catolicilor din România întregită, de aceea n'am putut lua cunoștință mai din vreme de articolul în chestiune. Abia acum de curând un prieten mi-a atras atențiunea asupra lui și mi-a împrumutat numărul respectiv din ziar. Așa se face că răspund atât de târziu și dacă o fac, nu e ca să mă apăr pe mine personal, căci fie siguri frații români uniți, orice ar spune la adresa mea ca om, ar rămâne fără răspuns; când însă cele ce dumnealor afirmă despre mine se resfrâng asupra sfintei biserici al căreia smerit slujitor sunt, atunci e datorie poruncitoare pentru mine ca să nu tac, ci să spulber calomniile ce se debitează în orice fel și de oricine ar fi pe scama bisericii ortodoxe.

Mai întâi asigur pe anonimul autor al articolului, că ceea ce frația sa scrie numai ca să-și poată justifica afirmațiunile mai de pe urmă, că adică eu de câțva timp, de când sunt preot, voi fi cerând „*unirea credinței*“, și mă voi fi rugând pentru „*unirea tuturor*“, este o realitate, un fapt pe care-l săvârșesc cu toată ardoarea sufletului meu și cu toată sfințenia cuvenită. Cer Celui Atotputernic „*unirea credinței*“ și mă rog pentru „*unirea tuturor*“ în înțelesul ca oile rătăcite dela adevărata credință, numiască-se ele catolici, uniți, protestanți, bapțiști, adventiști sau ori cum, să se întoarcă din nou la unica credință adevărată, să adune iarăș în staulul ortodoxiei. Solirea mea

privește îndeosebi pe românii uniți, pentrucă ei sunt de un sânge cu noi, frații lor ortodocși, și s'au răslețit de turma drept credincioasă pentru pricini lumești, pentru a dobândi o mai bună stare materială, pentru a scăpa de asupririle dușmanilor neamului nostru românesc, iar nu pentrucă s'au convins de adevărul credinței coprinse în cele patru puncte dogmatice care au făcut obiectul unirii lor cu biserica eretică a Romei.

Ca să-și păstreze neamul și să obțină privilegiile pe care le aveau clericii catolici și reformați, au trecut la unire, în anul, de tristă memorie pentru românism, 1700, mitropolitul Atanasie Anghel și clericii din jurul lui. Dar iată acum, că Dumnezeu a vrut ca steaua obiditului popor român să străluciască din nou cu putere pe cerul năzuințelor îndreptățite ale națiunilor. Iată că mărețul ideal al unirii tuturor românilor sub un singur sceptru s'a împlinit. Visul de aur al acestui popor de mucenici s'a izbândit. Credința ortodoxă, pentru care erau urțiți, huliți și urgisiți strămoșii noștri de dincolo de Carpați în anul 1700, este astăzi credința dominantă în statul român. Ce rost mai are deci unirea unora dintre români cu acea biserică de teama urgiei căreia s'au desbinat de frații lor, rămași credincioși străvechei, adevăratei, unicei credințe creștine? Persistarea în unirea religioasă cu Roma, în recunoașterea rătăcirilor ei dogmatice, care au dus-o la ruperea de ortodoxie și profesarea spiritului de internaționalism de care e stăpânită acea biserică, nu sunt păcate de moarte, crime, împotriva națiunii române? Acum, când a încetat cauza care a produs unirea, pentruce se prelungește efectul, în ciuda oricărei logici? Ce ar zice Samuil Klein,

Gheorghe Șincai și Petru Maior, dacă s'ar scula din mormânt în vremea de azi și ar vedea că unirea cu Roma alimentează neînțelegerea și vrajba între frați? Cu ce cuvinte detunătoare ar înfiera ei această unire și cu câtă asprime ar înfrunta pe cei ce n'au curajul să se lepede de ea ca de un lucru al Necuratului!

Se apropie Duminica fiului pierdut. Preoții uniți vor cuvânta cu însuflețire de pe amvon sau din ușile altarului despre pericopa evanghelică a zilei și vor face tot felul de aplicații practice. Avea-va vreunul din ei îndrăzneală să cugete și să spună fără înconjur ascultătorilor săi, că el și toată suflarea românească cea care poartă numele de unită, sunt fiul cel rătăcit al neamului românesc? Afla-se-va printre ei vreunul, care să-și cunoască jalnica rătăcire în care petrece și să ia — ca fiul pierdut din Evanghelie — eroica hotărâre de a se rîntoarce în brațele părintești?

Aceasta e ceea ce ar trebui neapărat să facă uniții români. Pentru această „unire a credinței” și „a tuturor românilor” mă rog eu lui Dumnezeu: pentru unirea și în credință a celor ce au fost odată una și au rămas și sunt una ca neam. Cu cei de alt neam nu ne doare prea mult, dacă nu vom putea ajunge la unitatea credinței, pentru că ei ne sunt streini prin sânge, dar despărțirea fraților de sânge din pricina credinței e tot ce poate fi mai sfâșietor pentru o inimă care simte vibrând în ea aspirațiile neamului său.

Are dreptate, iubite în Christos și de același sânge al meu frate, profesorul rus ale cărui cuvinte le citezi, după Dogmatica D-rului Suciul că „shisma bisericească s'a născut din neînțelegerile omenești și se susține prin încăpățănarea omenească”. Cercetează numai și vezi, cine sunt, în cazul nostru, provocatorii neînțelegerilor și cei ce prin încăpățănarea lor susțin și întrețin vrajba între frați și te vei convinge, dacă sufletul ți-e deschis pentru adevăr, că ei nu sunt din rândurile noastre.

Nu e dar nici o nepotrivire, nici o contradicție între ceea ce mă rog și cer eu dela Dumnezeu când rostesc ectenia cea mare și pronunț cuvintele: „pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm”, și între ceea ce scriu și cum privesc biserica romano-catolică: mă rog, ca Dumnezeu să facă să se restabilească unitatea credinței, prin întoarcerea la adevărata și dreapta credință a tuturor celor rătăciți și scriu și susțin, că biserica aceea care are de șef pe papa s'a abătut dela adevărata credință și a amăgit sau silit și pe alții să împărtășească rătăcirile ei. Că aceste rătăcirii sunt mai puține la număr și unele și mai puțin grave de cât ale protestanților, reformaților și sectanților în genere, e o altă chestiune, faptul e că și ea e rătăcită și e știut că rătăcirea are diferite grade.

Nu e nevoie dar „să fie cine știe cât de departe de biserica ortodoxă”, pentru ca să vorbesc de ea și s'o caracterizez așa cum i-se cade. În tot cazul, caracterizările mele nu sunt pornite din „patimă”, nici din „dispreț”, ci numai din tendința de a reda stări și fapte prin expresiuni cât mai adecvate și mai sugestive, pentru ca să se poată întipări mai adânc în mintea celor ce vor citi scrisul meu. Numirea de papistașă, pe care o fac să alterneze cu cea de romano-catolică, ca predicat al acelei biserici, o folosesc mai întâi pentru că corespunde unei stări de fapt: papa este cap văzut al bisericii sale și nesupus greșelii, ceea ce nu se întâlnește în nici o altă ramură a credinței creștine și dă dreptul ca și biserica să se numească după numele lui și apoi pentru a evita o cacofonie, pe care autorul articolului o repetă de câteva ori în rândurile sale.

Mă întreb însă, dacă nu sunt îndreptățiți termenii ori cât de aspri și de caustici la adresa acestei biserici, care numește de regulă biserica noastră „biserica schismatică” și a procedat în tot deauna și procedează față de ea mai rău de cât față de păgâni, eretici și sectanți: Dovadă proaspătă, atitudinea ce scaunul papal a avut în războiul greco-turc din anii trecuți, când sute de mii de creștini ortodocși au fost măcelăriți de turci cu aprobarea și binecuvântarea infalibilului cap al bisericii creștine pretinsă singura adevărată și purtând pomposul titlu de catolică.

Vin acum la așa zisa falsificare a adevărurilor de credință ale bisericii catolice, ce mi se impută.

Ar fi fals ceea ce afirm în Dogmatică, la pagina 236, că papa împarte indulgențe plenare „pentru toate păcatele din prezent, trecut și viitor”.

Se vede că domnul autor al articolului, care mă învinuiește de falsuri, nu e în curent cu dogmatica romano-catolicismului, căci dacă ar fi, nu s'ar fi grăbit cu învinuirea.

Este adevărat că în „Catehismul catolic pentru tineri și adulți” al iezuitului I. Deharbe, tradus în românește de călugărul minorit Iosif M. Malinovski (Iași 1907), se spune: „Părerea cum că Biserica iartă prin indulgențe *păcatele* trecute sau chiar și cele viitoare, sau că ea dă indulgențe pentru bani, este neștiință sau calomnie” (pag. 190).

Nu trebuie uitat însă că Deharbe e iezuit și că prin urmare e viclean, căci ceea ce vrea el să afirme prin aceste cuvinte e că prin indulgențe nu se iartă păcate de nici un fel, ci numai pedepsele vremelnice pentru păcat, sau epitiimiile, cum am zice noi ortodocșii. Mare deosebire între pedepsele vremelnice ce se impun pentru păcate și între păcatele însăși, între iertarea unora și a altora nu este însă. Pedepsele se dau pentru păcate, sunt o urmare a lor și deci din iertarea lor, iese indirect, iertarea păcatelor.

Aceasta odată stabilit și precizat, să ascultăm pe acelaș iezuit cum învață mai departe.

La întrebarea: Câte feluri de indulgențe sunt? el răspunde:

„Indulgențele sunt de două feluri: *depline*, prin care dobândim iertarea **tuturor** pedepselor vremelnice și *nedepline*, prin care dobândim iertarea numai a unei părți din aceste pedepse“ (pag. 191).

Că acest „*tuturor*“ se referă și la viitor reiese limpede din următoarele cuvinte:

„*Printr'o indulgență de patruzeci de zile sau de șapte ani etc., noi înțelegem iertarea atâtor pedepse vremelnice câte am dobândi, dacă am face pocăință patruzeci de zile, șapte ani etc., după vechile canoane bisericesti*“ (pag. 191).

Dacă deci printr'o singură indulgență pot obține reducerea pedepselor vremelnice pentru păcat cât aș putea obține prin pocăință abia în zeci de ani, atunci prin mai multe indulgențe de acestea, sau printr'una mai mare, cum este cea care se dă celor ce vizitează biserica sfintei Pudenziana, care e de 3000 de ani și se poate obține în fiecare zi câte una (vezi Karl von Hasé, Handbuch der protestantischen Polemik, pag. 382), se poate obține iertarea pedepselor pentru păcatelor ce aș săvârși în zeci de vieți.

Că aceasta este adevărata concepție despre indulgențe, rezultă în sfârșit foarte limpede din învățătura și practica de a obține indulgențe și pentru sufletele care se chinuiesc în focul purgator, ceea ce recomandă și Deharbe (pag. 191); căci dacă cineva poate dobândi indulgențe pentru alții și face aceasta, însemnează că pe el s'a asigurat.

Credința că prin indulgențe se pot ierta pedepsele păcatelor trecute și viitoare și aplicarea ei în practică se vede mai departe din cuvintele sfântului Francisc de Assisi despre indulgența Portiuncula, care se dă tuturor celor ce vizitează bisericile ordinului franciscan în ziua de 2 August sau în Duminica următoare, și prin care „se iartă pedepsele păcatelor pentru lumea aceasta și cea viitoare“ (vezi broșura „Der grosse Portiunkula Ablass“, de Raphael Hüfner, Wiesbaden, fără dată, pag. 8 și 11).

Iată însă ceva mai limpede și mai precis:

După timpul cât durează valabilitatea lor — zice F. X. Wildt, autorul articolului „Ablass“ din Wetzter und Weltes Kirchenlexikon, vol I. coloana 108 — indulgențele se împart în: perpetui, indefinite și temporale. Cele dintâi au valabilitate la infinit, dacă nu se retrag... Ele își păstrează valabilitatea și după moartea celui ce le-a conferit.

Mă dispensez de a mai aduce și alte dovezi pentru temeinicia afirmațiunii mele din Dogmatică, înfierată ca fals de părintele sau teologul

unit care se ascunde în dosul literelor Pp., și-l sfătuesc ca pe viitor să fie mai precaut când va acuza pe cineva, oricine ar fi acela și ori-care ar fi învinuirea ce i-ar aduce.

Un alt fals ce mi se atribue e, că aș învinui gratuit pe catolici că „au instituit sărbătoarea Neprihănitei zămisliri a Sfintei Fecioare“ căci uit, că „sărbătoarea aceasta o au și bisericile orientale pe ziua de 9 Decembrie întocmai cum o au apusenii pe 10 Decembrie“.

Că papistașii au instituit această sărbătoare și de când și cum și prin ce faze a trecut discuția asupra admiterii ei, binevoiască a citi criticul meu paginile 341 și 342 din însăș Teologia Dogmatică specială, volumul I, a actualului șef al bisericii române unite D. D. Dr. Vasile Suci. Acolo va vedea că *abia în veacul IX s'a introdus, „pe unele locuri“ această sărbătoare; că din veacul XII încep discuțiile între teologi asupra ei; că marii dascăli Bernard de Clairvaux și Toma de Aquino au combătut atât sărbătoarea, cât și credința în Neprihănita zămislire; că scaunul papal abia în a doua jumătate a veacului XV (1472) „luă poziție în favorul scutirii Prea Curatei de păcatul original“, acordând indulgențe celor ce țineau sărbătoarea (!) și oprind pe teologi de a se „acuza unii pe alții de erezie pentru părerile opuse, pe care le țineau cu privire la scutirea de păcatul original a Maicii Domnului“; că însuș sinodul tridentin n'a avut o atitudine hotărâtă în această chestiune; că pontificii romani au oprit de a se mai susține mai întâi în public și apoi și „private“ conceperea în păcat a Născătoarei de Dumnezeu și că abia în anul 1854, papa Piu IX a decretat Zămislirea neprihănită a Sfintei Fecioare ca dogmă și a dat astfel temei și justificare sărbătorii.*

Cum dar nu e instituită de catolici această dogmă? Și dacă n'au instituit-o ei, singurii cari o au, cine a instituit-o, și când și cum a ajuns la catolici?

Onoratul meu critic afirmă că și bisericile orientale au întocmai această sărbătoare în ziua de 9 Decembrie. S'o fi spunând poate aceasta în vr'o ediție a Sinaxarelor, făcută de vre-un iezuit sau apărută de curând la Blaj și pe care eu n'o cunosc, căci în edițiile noastre ortodoxe nu se pomeneste de așa ceva. Acolo se spune limpede și lămurit, că: „S'a zămislit Sfânta Fecioara Maria și s'a născut, nu, precum zic unii, de șapte luni sau răvă tală, ci s'a născut de nouă luni deplin și din făgăduință îi era nașterea, însă din împreunare și sămânța bărbătească.“

Bisericile orientale știu mai bine decât domnul critic Pp., ce cred și ce nu cred ele și ce sărbători au și care este norma lor, și ele mărturisesc că nu recunosc și nu prăznuiesc zămislirea neprihănită a Sfintei Fecioare, împotriva căreia au puternice argumente dogmatice și raționale.

Aceste biserici dau Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu o venerațiune mai pre sus de a sfinților și a îngerilor, dar prin ce logică deduce din aceasta criticul meu zămisirea neprihănită, e taină pentru mine.

Am dovedit, sper, că dacă e vorba de fals, nu eu am falsificat doctrina bisericii catolice, ci cel ce mă învinuște pe mine de aceasta, un frate român, falsifică învățătura bisericii ortodoxe, pe care au mărturisit-o și în care au murit strămoșii lui din nainte de anul 1700.

Regret că nu pot răspunde acestui frate român și la învinuirea, că greșesc și când arăt care e credința catolicilor despre forma sfintei euharistii, fiindcă nu precizează în ce anume ar sta greșala și trec și eu ca și domnia sa, peste „acuzele neîntemeiate, ocările și falșurile“ care mi s'au atribuit pe nedrept că le aduc bisericii catolice, atât de scumpe domniei sale, ca să mă opresc la încheierea sa.

Unitul frate îmi recomandă ca model de purtare față de biserica papală pe „*Dogmaticul dela Blaj*“, care s'ar conduce de principiul: „*In dubiis libertas, in omnibus caritas*“.

Asupra principiului sunt de perfect acord cu antagonistul meu și dacă aș vedea pus în aplicare acest frumos principiu de ori cine, m'aș închina înainte-i și i-aș urma pilda, dar când se pun înainte principii mari numai ca să slujiască de paravan la adăpostul cărora să se făptuiască tocmai contrariul, când ele servesc numai ca să amăgiască pe cei lesne crezători din tabăra protivnică, atunci principiile cu cât sunt mai frumoase, mai cu adânc înțeles, cu atât mai mult stârnesc indignare și revoltă în suflete.

Vorbești de libertate și mai ales de dragoste, frate român? Sunt nume mari și sfinte, o știu și o știe o lume întreagă, dar dacă ele sunt numai pe buze, iar nu și în inimi, dacă sunt numai vorbe, nu și fapte, de ce să le profanăm pronunțându-le în deșert? Căci, când și cine din partea bisericii catolice sau acelei unite a arătat vreodată cel mai mic semn de dragoste desinteresată bisericii ortodoxe? N'a fost și nu e privită și tratată biserica ortodoxă mai rău decât islamismul și mozaismul de către purtătorii condeiului și mai ales de diplomația papală? N'au pretextat reprezentanții oficiali ai acestei biserici și alături de ei — durere! — șefii bisericii române unite — toți români neași — în frunte cu dogmatistul dela Blaj, în ipostasa de Mitropolit, în ziua cea mai mare a Neamului românesc, că nu pot intra în catedrala neamului dela Alba Iulia, unde se încorona Regele desrobitor a unei jumătăți a acestui neam și slăvita Regină, mama orfanilor, pentru că ar fi opriți de canoanele bisericii papale, ca puțin după acea parte din ei să intre într'o sinagogă, să țină acolo discursuri la instalarea

unui rabin, venit de peste graniță, să se ospăteze la masa lui și să toasteze în sănătatea lui? Nu palmuește în față această purtare generosul principiu pus înaintea ochilor mei și recomandat mie, teologului și preotului ortodox, ca normă de conduită? Este aceasta un pas înainte spre unirea tuturor?

Dacă așa înțeleg catolicii și uniții apropierea de noi, dacă așa știu să pue în practică dragostea creștină, atunci prăpastia ce ne desparte se va lărgi și adânci din ce în ce mai mult, în loc de a se astupa.

Arate-ne o cât de puțină dragoste adevărată și la dragoste nu vom putea răspunde decât cu dragoste.

S'o așteptăm?

Pr. I. MIHĂLCESCU

Protosinghelul Glicherie Lovin, Schitul Sihastru din jud. Tecuci, Nr. 1 din Biblioteca „Monastiri și Schituri“. Tipografia Lupașcu, Bârlad 1923. 64 de pagini formatul în 8, fără arătare de preț.

Cât sunt ei de părășiți călugării, ba neajutați de nimenea, tot ai uneori tresărire de a vedea că mișcă ceva și printre ei. E vâna de ideal care se simte tot deauna între puținii aleși din orice așezământ, și așa și aici. Oricât de căzută este azi viața monahală la noi, nu e săcătuit încă de tot sufletul aceluia care vor să muncească în această chemare. Te miri că, după părăginierea la care au ajuns, încă n'au murit și mai găsești exemplare vrednice care năzuiesc după mai sus și mai bine.

Pentru mine este o enigmă cum un tânăr atât de puțin trecut prin școli și nebăgat în seamă, cum e Ieromonahul *Damian Stănoiu*, a ajuns totuși la atâta îndemănare a scrisului, încât întrece pe mulți din cei trecuți prin multe și minunate școli. Și nu este numai partea formală a scrisului, ci este și cugetarea frumoasă tare și sănătoasă. Felul cum St. Sa scria anul trecut, în *Noua Revistă Bisericească*, despre viața unui ieromonah trimes la țară, este un mărgăritar. Tot așa, descrierea mănăstirilor din Argeș, pe care am tipărit-o aici, din condeiul Sfinției Sale, tot așa alte scrieri, pe care le-a înjghebat în scurtă vreme, dovedesc că avem a face cu un adevărat talent, pe care trebuie, să-l prețuim și să-i dăm chipul de a produce tot mai mult. Față de marele cusur al Sfinției Sale de a nu putea sta la un loc, ci de a cutreiera toate ținuturile fără a se opri undeva statornic, trebuie să se găsească cineva care să-l ție odată la un loc, să-i dea chipul de a studia și să-l puie la treabă. Ar scrie multe lucruri bune.

După acest călugăr fără carte, care scrie de înrece pe cărturari, iată pe altul pe care de asemenea îl știu fără carte, fiindcă amândoi au trecut prin mâna mea la seminar, fără a-l fi isprăvit și chiar fără a fi trecut prin ceva clase mai multe, care să le dea învățatură mai din belșug. Este autorul cărții pomenite aici și care este pentru mine o nouă și plăcută surpriză.

Ce chemare frumoasă și-a luat Păr. Lovin, de a se apuca să scrie măcar scurte însăilări despre schiturile pe care a ajuns să le cunoască și să le poată studia!

Până să te gândești la chestiunile mai mari, precum, de pildă de a scrie istoria marilor mănăstiri, ce frumos tot de a nu lăsa să se peardă știrile despre așezările calugărești mai mărunte care au fost și mai sunt unele schituri! Pentru un om care se pune acum la lucru și se încearcă spre a ajunge la mai bine pe viitor, nu e bine să se apuce de lucrurile acestea mici? Și pentru mijloacele neînsemnate ale unui călugăr, care n'a avut prilej să învețe carte, nu e bine că se apucă de ceiace poate face și de ceiace îți dă dovadă că face așa de bine!

Ah! cât prețuiesc eu pe oamenii aceștia, care cu nimic la îndemână, numai cu buna lor inspirațiune dela Dumnezeu, cu râvna lucrului, s'au așternut la treabă și și-au procurat câteva clipe plăcute, atât prin cunoștințele pe care și le-au împărtășit, cât și prin felul priecut cum au dus lucrarea, cât și prin pilda frumoasă a vieții lor, de a nu lăsa în părăginire și neștire lucrări, care trebuiesc scoase din uitare și a nu fi lăsate să se peardă pe vecie!

Era mult ca să-ți îngrijești cum se cade de schitul peste care ai fost pus paznic și cârmuitor. E mai mult că te ocupi de el nu numai ca gospodar, ci și ca om de carte, care nu vrei să se peardă vrednice cunoștințe despre trecutul nostru bisericesc,

Când mă uit peste această lucrare, pe care o văd izvorâtă din condeiul râvnitor al Părintelui Glicherie, mă cuprinde o mulțămire că se mai găsesc oameni care-și închină viața lor Bisericii, și încă nu în chipul datoriei pe care și-o cere cel mai mare, ci de bună voie, de dragul de a sluji Bisericii.

Această bucurie mi-o dă mie cartea părintelui Lovin și prin felul meșter cum e alcătuită și de care vom vorbi, și prin făgăduința sa de a mai scrie și a ne face să aflăm ceva mai multe despre pustniciile călugărești care stau risipite prin ascunzișuri și văgăuni.

Noi știm ce știm, despre marile mănăstiri. Dar de ce să nu știm și despre destul de numeroasele schituri, fie prin lucrul bun de cultură manuală care se făcea, fie prin micile școli care se înființau pe lângă astfel de mici așezăminte și care-și dădeau și ele folosul lor!

N'am știut nimic că a ființat vreun schit cu numele de *Schitul Sihastru*. Iată însă că, prin dorul de muncă și de iubire către așezământul în care slujește, Păr. Lovin ne spune despre el și ne descopere un întreg trecut de vrednică muncă și pietate creștinească. Și când ne gândim că acest Schit Sihastru e numai un exemplar din multe alte așezăminte asemănătoare, despre care ne așteptăm să aflăm de acum înainte, după făgăduința Părintelui Lovin, înțelegem că viața de râvnă creștinească din țara noastră a fost încă și mai bogată decât o știm numai după datele mari despre mănăstirile cunoscute. Cunoștințe despre alt schit, ne-a împărtășit odată Părintele *Antonovici*, actualul episcop

de azi dela Galați, Acela era Schitul *Bălteni*. Păr. Lovin continuă acum o muncă în felul aceleia.

Dar cum o săvârșește? Nu cumva e o muncă slab îndeplinită, ca a unui om care n'a avut prilejul să se întărească în meșteșugul cărților?

Nu. Aici e faptul care te surprinde. Cași părintele Damian Stănoiu, cași podoaba de monah fără carte, dar luminat și bine înzestrat care e *Arhim. Daniil* dela Neamțu, și Păr. Lovin își îndeplinește cu pricepere scrisul său. Îți dă istoria schitului ca un om bine deprins cu această îndemănare și ai în ea o zugrăvitură bine încheată și luminoasă despre ce a fost și este Schitul Sihastru care s'a înființat în anul 1748 de către *Hatmanul Șendrea* și soția sa *Sanda*, ca un act de pietate al hatmanului, în urma unei binefaceri primite dela Dumnezeu printr'un pustnic din acele locuri, *Monahul Sevastian*, care i-a sfătuit să mulțamească lui Dumnezeu prin întemeierea unui schit.

Și citind această carte, nu afli numai istoria rece a unui așezământ care a ființat pentru dânsul, ca un act izolat și atât. Nu, ci afli crâmpoie din viața țării întregi din sufletul ei. Schitul era o parte a vieții noastre românești, pe care o înrăurea spre bine și o ajuta spre însuflețirea ei către Domnul.

Cartea este frumos împodobită cu chipuri de oameni și înfățișări de locuri și clădiri sfinte. Are 29 de pagini de text, care e scrisul Părintelui Lovin, iar apoi până la pag. 54, sunt acte privitoare la schit, iar de acolo, până la 64, viața Sfinților Mucenici *Ignatie*, *Ejîmie* și *Acachie*, ale căror nume, prin moaștele care s'au adus, sunt legate de acel schit.

Acel schit a avut vreme de mare înflorire. Aceasta a fost pe la 1834, când se adăposteau în sânul său 30 de călugări, ceiace e mult pentru un schit. El era bine înzestrat de întemeitori. Pe la 1849, Monahul *Antonie Suceveanu* a înființat într'însul și școală de cântări, din care au eșit cântăreți însemnați, precum *Grigoriță Popovici Botoșăneanu*, fost protopsalt la la episcopia Romanului, *V. Mazăre*, amândoi trecuți către Domnul, iar d. *Haralambie Ciocârlan* e încă în viață. Școlarii făceau jumătate de zi școală, iar în cealaltă jumătate munceau în grădina schitului și la livadă făcând practică.

Povestirea Părintelui Lovin ne procură date și pentru alte soiuri de cunoștințe. Găsim nume de familii, care trăiesc în zilele noastre și suntem puși în fața întrebărilor: Cine e cutare? E din ramura de care ni se povestește? Deci cercul întrebărilor noastre crește și ne prinde dorul de a cerceta mai departe.

Cu una cu alta, cartea aceasta și se arată ca un frumos dar care și se face și, după ce ai citit-o, te simți îndemnat să mulțamești Părintelui autor că și-a oferit clipe atât de plăcute citind-o. Noi îl îndemnăm să meargă înainte cu această muncă și-l încredințăm că va ajunge să facă lucruri bune și frumoase, așa după cum a ajuns azi să facă Păr. *Răuțescu*, iar mai de mult Păr. *Ursăcescu*.

La toate acestea noi nu avem decât numai o ușoară

cârteală, la care rugăm pe Păr. Lovin să aducă îndreptare: Cine-l pune să citeze Psalmul 68,11 cu cuvintele *Râvna casei tale m'a preocupat*, când cuvintele din vechi sunt: *Râvna casei tale m'a mâncat*? E mai bine în grăirea veche decât cu înnoirea pe care a făcut-o Sf. Sa. Iar unde trebuia să scrie *învoială* sa nu mai scrie *angajament*, că dacă s'ar scula din mormânt întemeitorul schitului, n'ar înțelege vorba aceasta.

Incheind, noi ne arătăm încă odată bucuria de a fi citit această carte și dorul de a mai putea citi pe celelalte făgăduite. Părintelui Lovin i se cuvine toată lauda și buna pomenire pentru fapta sa către mai-marii să dela Sf. Episcopie a Romanului.

Preotul G. V. Șușnea, Picături de Apă Vie. Povestiri. Bârlad 1923. Broșură în 16 de 48 de pag Prețul 5 Lei.

Păr. Șușnea e unul din tinerii preoți pe care-l trage inima să facă dela Sf. Sa ceva deosebit pentru obștia acestui popor. Și-a zis: Poporul trebuie învățat cuvintele bunei cinstiri a lui Dumnezeu. Dar cu ce mijloace? Să-i spui: Fă așa, nu face altfel? Învățăturile cu tot felul de îndemnuri, cum sunt multe predici, nu merg drept la inima omului. Nu ajunge să ai gândul cel bun, trebuie să cauți și mijloacele de a răzbate la inima omului. Pentru aceasta mai bune sunt povestirile. De aceia hai să ticluiesc eu ceva povestiri, în care să învăț tot lucruri de ale Sfintei Scripturi și de ale Legii creștinești, dar să le îmbrac în haina mai ademinitoare a povestirii, că omul mai bucuros ascultă când îi povestești lucruri în felul cum se petrec ele în viața lui.

Cugetare, se înțelege, foarte bună, cu care mulți au lucrat și aiurea și la noi și cu care mai este mult de lucrat.

În scopul acesta, Păr. Șușnea a alcătuit 9 povestiri, în jurul câte unei învățături din Scriptură, pentru ca prin ele să fie dovedit adevărul cuprins într'o zicere a Scripturii și să fie mai ușor prins și mistuit de oameni.

Să le vedem acum pe toate acestea.

În cea dintâi bucată, «Păpușoi lui Moș Ionescu», avem o povestire dela țară, cum niște oameni n'au lucrat cu tragere de inimă ogorul unuia care-i tocmise la lucru. Cu toate acestea porumbul (păpușoi) acestuia, rămas rar, a crescut mai bine ca cel des al altora. Ce au făcut oamenii rău, Dumnezeu a întors spre bine. Moș Ionescu era om care se încredea în Dumnezeu, și Dumnezeu i-a ajutat.

În bucata II, «Pentru ce își perdu viața Anton?», se arată o povestire din război, prin care se dă învățătura *să nu furi*. Un soldat, Anton, își făcu socoteala că război-război, dar în război mai poți face și alceva: avere. De prin buzunarele prizonierilor, de prin buzunarele morților vrăjmași sau chiar dela ai noștri, el adunase câteva parale. Tocmai când luase câteva mii din buzunarele unui sergent căzut, a venit un glonț și l-a doborât. De aici învățătura: să nu fi lacom și să nu furi!

E chiar mișcătoare bucata III, «Pedeapsa», în care se arată pedeapsa păcatului după cuvântul dela Sf. Iacov „Păcatul... naște moarte“, pe care autorul îl pune în fruntea bucății. E vorba în ea de un om care fură un salcâm la vreme de iarnă, cade rău pe ghiață cu el și moare. E o bucată din care vezi că Păr. Șușnea e un priceput scriitor.

E plină de poezie și dovadă de puterea de închipuire a autorului și de simțirea sa duioasă bucata IV, „Cu care floare vreți să vă asemănați?“ Seamănă atât de mult cu frumoasele povești ale lui Andersen, care au îndulcit vremea școlăriei noastre! Prin ea zugrăvește de minune cuvintele Sfântului Iacov, puse și aici în fruntea bucății: *Iată, fericiți pe cei care rabdă cu statornicie*. E vorba în ea de două flori de cireș. Una, după ce a fost cercetată de o albină, s'a amărât zicând că uite ce fericită e albina, că umblă și zboară și vede atâtea, iar eu stau ținută aici și mă dogorește soarele... Și și-a luat zborul pe o aripă de vânt și a trecut prin pajiști și a perit într'un lac; iar cea rămasă locului a dat rod frumos și mare și dulce. Învățătura: Numai cu răbdarea și statornicia ajungi la capăt bun, iar luat de înfățișările înșelătoare ale lumii, pieri printr'însele.

E o bucată foarte bine gândită și-ți zici citind-o: iată, așa trebuie făcută morala! În adevăr, aceasta ar merita pusă într'o carte de morală pentru liceie.

În bucata V, „Banul de aur“, se întrebuințează o alegorie, pentru a arăta credința noastră drept banul de aur moștenit dela părinți, iar hârțile murdare, în care schimbăm acest aur, e credința adventistă. E o bucată care se gustă mai puțin ca celelalte și pentru multele vorbe de oraș în care e îmbrăcată.

În bucata a VI, „Beția ficii celui viclean“, avem o povestire obișnuită despre pustiirile pe care le face beția. Unul din cei de azi, care umblă cu permise de export s'a apucat să chefulască, a fost furat de cei 20.000 de lei pe care-i avea, desbrăcat și ajuns la desnădejdea de mai să se ucidă. O încheie două frumoase și bine alese stihuri din Isaia.

În bucata VII, „Florile de crin“, avem o scurtă scriere duioasă în care ni se înfățișează doi copii porniți la drum și rupți de foame. Niciunul nu mânca din singura bucată de pâine, ca să rămâie celuilalt. Pe drum li se alătură alt copil care le cere o bucată de pâine, că era și el flămând. Ei i-au dat-o. Noul copil a binecuvântat-o și le-a dat-o la amândoi, care au început a mânca. Copilului celui nou i s'au ivit două lacrimi între gene de duioșie pentru cei doi tovarăși flămânzi. Lacrimile au căzut pe pământ. Indată s'a desfășurat înainte o câmpie verde, presărată cu flori de crin. Copilul cel nou era Domnul Hristos. El s'a făcut nevăzut. Crinii erau lacrimile lui.

În bucata VIII, „Cum se lămurește un creștin bun“ autorul întrebuințează întâlnirea unui preot cu un rezer-

vist care plivea un ogor de ovăz și care căzuse în ispita rătăcirii adventiste, pentru a scoate învățătura că ovăzul e învățătura Bisericii noastre care trebuie plivită de rătăcirile care se ivesc printre noi.

În bucată IX, „Omul nesățios“, autorul prelucrează o bucată din Tolstoi, dar cu vorbe și rostiri neaoș românești care fac povestirea mai vioaie, în care arată primejdia lăcomiei. Un bătrân, având să cumpere cu bani pușini atâtă loc cât o putea ocoli într'o zi de vară, a alergat toată ziua, fără a se odihni și a mânca, iar când a ajuns la țanc, a murit. Ii trebuia cât mai mult pământ, și l-au îngropat în locul de unde plecase și unde a încăput numai în puțina întindere cât îi trebuie în moarte omului căruia nimic nu-i mai ajunge în viață.

În deobște, trebuie să spunem despre aceste povestiri că Păr. Șușnea a apucat pe o cale bună. Noi îl în-

demnăm să stăruiască într'însa. Bucăți ca acea cu cele două flori sunt o adevărată podoabă și ele dovedesc la Sf. Sa o înzestrare care-l poate duce la lucrări mari și frumoase. Noi ne bucurăm că-l vedem citind cu luare-aminte în epistola Sfântului Iacov, care în adevăr e o epistolă de o rară duiosie, foarte ușoară de înțeles. Cuvintele ei merg drept la inimă fără a avea nevoie de multă tâlcuire.

Incheiem felicitind pe Păr. Șușnea pentru gândul cel bun și urându-i să ajungă a face cât mai bine pe calea aceasta.

Arhim. SCRIBAN

Singurul lucru permanent în lume e lucrul drept. O soluțiune vișioasă nu poate fi decât o soluțiune temporară, adică o înșelăciune.

Prezidentul WILSON

în Senatul american, citat după ziarul „Dacia“ 1 Martie 1919

INSEMĂRI MĂRUNTE

Lupta împotriva scrierilor vătămătoare. — Din pricină ca Liga Națiunilor a luat de curând măsuri pentru urmărirea scrierilor destrăbălate în toate Statele, au început și ziarele noastre a scrie câte ceva împotriva acestui soi de așa zisă »literatură“. Un art-pe care îl semnalăm aici este al d-lui *Al. Berte* din *Universul* dela 25 Ian. 1924. E un frumos strigăt împotriva stricăciunii care se întinde pe această cale și avem de luat dintr'însul, afară de alte considerațiuni, bune de luat în seamă, următoarele fapte pe care le citează:

„Deunăzi, în plină Calea Victoriei, un vânzător ambulant . . . oferea trecătorilor niște cuplete cu conținut scandalos, fredonând chiar începutul. Mulți treceau indignați de cinismul acestui negustor de cantaridă tipărită, mulți întorceau capul cu desgust, și totuși nimeni nu l-a apostrofat și nimeni nu l-a luat de guler, deși prin apropiere se aflau chiar agenți de poliție menținători ai ordinii publice și ai bunei cuviințe. Libertinajul acesta este cel puțin scandalos!

„Imi amintesc în 1912, la Paris, cum în Montmartre, atunci când la un colț de stradă niște vânzători ambulanti de muzică de tavernă voiau tocmai să lanseze o cântănetă prospăt apărută cu spirite și calambururi echivoce, au fost ridicați de agenții poliției de moravuri — care se știe că e foarte severă în Franța — și închiși. Mă întreb: oare la noi, deși nu avem organizată poliția specială de moravuri, totuși poliția opiniei publice nu-și poate avea sancțiunea, dacă cea oficială nu-și face datoria în această privință?“

Fără îndoială, autorul acestor rânduri are toată dreptatea. Publicul nostru n'are îndrăzneală pentru bunăcuviința și rânduiala obștească de a sări el singur la apărarea lor, când vede că poliția nu e la datorie. E și acesta un punct însemnat, pentru care trebuie

să muncim încă mult pentru a-l putea vedea împlinit în societatea noastră.

Dar d. Berte mai spune un lucru bun. Arată cuvintele destrăbălate care se revarsă în așa zisele »reviste“ din teatrele de vară. „Vorbele cele mai triviale și rușinoase le zice pe șleau . . . , încât un actor pronunță prima silabă, iar al doilea o completează. Iată în templul *Thaliei* și *Melpomeniei* române, la ce grad de artă superioară s'a ajuns. Cu toate acestea prin legea de organizare a teatrelor există obligativitatea cenzurii producțiunilor dramatice. De ce direcția generală a teatrelor nu-și face datoria?

„S'a zis că teatrul este școala moravurilor. Ce școală poate lua tineretul și poporul dela aceste manifestațiuni așa pretinse artistice?

„Cenzura literară, precum și cenzura teatrală să-și facă mai conștiincios datoria, iar publicul să boicoteze pur și simplu pe viitor asemenea încercări îndrăznețe, adevărate atentate la morala publică generală“.

E mult de când spunem și noi că teatrele sunt departe de a-și îndeplini chemarea pe care o au de a îndruma publicul spre simțiri înalte. Iată că acum o constată și alții.

Un temei mai mult pentru a striga împotriva chipului cum se face teatrul de către unii și împotriva faptului că sunt lăsați de către alții.

O nouă trecere la ortodoxie. — *Revista teologică* din Sibiu (Ianuarie 1924) ne aduce îmbucurătoarea, știre că, după trecerea Dr. *Ștefan Pop*, de care noi am vorbit aici, un nou însemnat preot român unit a trecut la Biserica ortodoxă. Acesta e preotul profesor *Ioan Pasca*, doctor în teologie și directorul spiritual al Academiei teologice unite din Gherla. A fost primit în sânul Bisericii ortodoxe de Prea Sf. Nicolae al Clujului.

Fie mulți înainte!

Cum știu să combată cei dela „Albina”. — În altă parte a acestei reviste, se va găsi discutat articolul Părintelui *Ghibu* dela Cluj, prin care cere unirea noastră cu Biserica Romei. Fără îndoială că tot ce e suflare catolică în țara noastră sare în sus de bucurie că s'a găsit un preot ortodox care să ceară să trecem de partea Romei. *Albina* catolică din București discută aceasta foarte des, și acum s'a luat la hartă cu *Telegraful român* din Sibiiu, organul mitropoliei noastre de peste munți, care combate art. Părintelui *Ghibu* și-i spune că noi trebuie să începem întregirea creștinismului unindu-ne cu Biserica anglicană. *Albina* dela 23 Ian. c. sare însă ca arsă pentru această părere și, într'un art. cu titlul „Ia să vedem”, începe a cerceta puțința acestui fapt. Zice că, dacă e vorba de unire, cel dintâi lucru care trebuie avut vedere e dogma. Indată ce afirmă aceasta, (și noi, departe de a o contrazice, zicem că are dreptate), trece mai încolo și ne spune că, dacă e vorba de dogmă, nimic esențial nu ne desparte de Roma, pe când ne desparte totul de anglicani. Însă aici *Albina* ne ia în răspăr pe noi: Când e vorba de dogmă, ce prețuiește aceasta la ortodocși, adică, pardon! la *neuniți*, cum ne zic dumnealor — parcă ființa noastră ar sta în atîrnare de prezența ori absența lor, . . . de avem legături cu ei ori nu! Vezi dumneata! dacă n'ar fi ei, noi n'am avea chip să ne numim! Până și numele nostru trebuie să atârne de ei. Ne botezăm după pozițiunea în care ne aflăm către dâșii! Nimic esențial nu te desparte de dâșii, pe când ei de pe acum te calcă în picioare . . .

Dar să trecem mai departe.

Dacă la noi dogma nu prețuiește, cum ne învinuiesc dumnealor, ia să vedem cât prețuiește la ei.

Știți cum argumentează împotriva *Telegrafului român*? Zic că ce fel de treabă e aceasta că, dacă ne-am uni cu anglicanii, ne-am apropia de anglo-saxoni, pe când interesul nostru este să fim aproape de frații noștri latini, Francezii și Italianii.

Va să zică noi trebuie să avem în vedere chestiunea de rasă: anglo-saxoni de o parte, latini de alta . . . Apoi asta e chestiune de dogmă? Dacă cel întâi lucru e dogma, ce-mi bagi tu, catolicule, aici o chestiune care e străină de dogmă?

Ca să știe cu câtă pricepere discută domnul dela *Albina* împotriva *Telegrafului român*! . . .

Tot acolo, priceputul autor zice că Biserica anglicană umblă să-și facă interesele cu noi, și deci, dacă ne unim cu ea, ajungem „slugă la dârloagă” — rostirea e a «Albinei».

Vezi, Doamne! dacă ne-am uni cu Roma, n'am ajunge slugi!

Apoi unde am văzut eu zilele astea într'o foaie (nu cumva în *Cultura Poporului* din Cluj?) o ilustrațiunea dela o serbare din Roma, unde se văd în față episcopii noștri uniți *Hosu* și *Frențiu*, îmbrăcați cu cordele late și lungi, întocmai ca a preoților și pre-

laților catolici? . . . Dacă nu sunt slugi, de ce nu-și păstrează portul ca al nostru și se arată întocmai ca și catolicii? Noi am mai văzut chipuri de uniți, dar nu sunt așa de slugarnici ca ai noștri. Își păstrează formele lor din vechi, cum a fost Patriarhul unit din Antiohia, care a fost la Roma când cu serbarea de 1500 de ani dela moartea Sfântului Ioan Gură de Aur. Am mai văzut pe Mitropolitul unit dela Lemberg *Andrei Șeptițki*, dar și acesta avea portul ortodox. Slugi ca ai noștri însă, să te ferească Dumnezeu! Chiar îți vine pofta să te duci la Roma, când îi vezi pe ei!

Dimpotrivă, am văzut preoți anglicani din America, fotografiați împreună cu episcopi și preoți de ai noștri și purtând și anglicanii haina ortodoxă. Poate om reproduce odată ilustrațiunea chiar în această revistă.

Iată adevărul în această chestiune.

Ah! și cum mai discută cu noi cei dela *Albina* sau și cei dela *Unirea*! De partea lor e toată inteligența și nimenea nu se poate măsura cu ei; iar de partea noastră, a Răsăritenilor, numai funingină și întunec. . . Acum însă puteți cumpăni singuri, ceice citiți acestea, câtă pricepere este la ei și cum știu să și le susție!

Noi pe fiecare zi putem băga de seamă câtă superioritate au față de noi, ei care s'au unit cu Roma. Și zău când îi vedem în așa șubredă superioritate, chiar ne apucă toate ispitele să umblăm după ei!

Ce să căutăm la Roma? . . . Să ajungem ca uniții! Nu-i vedeți cât de pricepuți sunt! Adică aceasta trebuie să fie folosul unirii, sa ajung o slugă nătângă!

Acesta e și păcatul Părintelui *Ghibu*. El argumentează cu temeuri extra religioase. Dar dacă eu voiesc să fac o unire religioasă, apoi o discut pe țărîm religios. S'a făcut odată unirea din motive străine de Biserică și de aceia e mincinoasă până în ziua de azi . . . S'o fac azi în acelaș fel?..

Asta s'o facă politicianii și oamenii care nu simt religios. Noi n'o facem, și cui îi dă mâna s'o facă peste noi, n'are decât s'o încerce. Noi vom sta și ne vom distra.

Dogma nouă a Vaticanului e dogmă veche.

—De sărbătorile Crăciunului, a umblat prin lume o știră a agenței *Lafayette*, cuprinsă și în ziarele noastre, că Papa va decreta o dogmă nouă: îndumnezeirea Sfintei Fecioare. *Albina* protestează în acelaș număr și zice că acesta e o născocire americană și dovadă de slăbiciunea protestantismului american care vrea să împedecă unirea creștinilor în jurul Sfântului Petru (dumnealor, ca să pară mai Români, zic *Pietru*), și de aceia scornesc neadevăruri pe socoteala catolicismului. Dogmele, spune *Albina*, nu se creiază. Nimeni nu se poate gândi să îndumnezeiască un om, fie acela chiar și Sf. Fecioară.

Așa o fi din partea vorbelor, dar din partea faptelor Roma e deprinsă nu cu crearea dogmelor, ci cu ticluirea lor din văzduhuri. Degeaba mai face *Albina* pe mirata și pe mâniata. O astfel de dogmă e aceia

că Papa nu poate greși în chemarea sa de învățător. Iar apoi s'a ajuns la ceva mai mult decât atât: s'a ajuns la îndumnezeirea Papii. Și pentruca să nu iau asupra mea un cuvânt atât de greu, iată că spun de unde-l iau. E curs chiar din condeiul unui catolic. Și pentruca domni de la *Albina* să se sature de a ne mai cânta nouă cai verzi pe păreți, și a ne mai îmbăta cu apă rece, iată, le citez bucata întreagă care-i arată în adevărata lor lumină de fabricanți de dogme. Și pentrucă n'au de loc astâmpăr și cred că se joacă cu copiii, am să iau osteneala să le traduc întreaga carte a lui *Tyrrell*, „*Medioevalismo*“, pentruca teologii noștri ortodocși din România să-și găsească aci materialul cu care să-i înfrunte pe dumnealor, oridecâteori s'or mai trufi să ne ia pe noi de sus.

Și acum iată ce găsim în această carte despre fabricarea dogmelor la romano-catolici. Iezuitul englez *Tyrrell* scria următoarele acum aproape 20 de ani împotriva cardinalului belgian *Mercier*:

„Dacă d-voastră înțelegeți cuvintele „orice veți fi legat pe pământ, va fi legat și în cer“ ca împărțându-vă o putere juridică mai mult decât una spirituală, nu veți ajunge să admiteți că Dumnezeu e vicarul ceresc al Papii, îndeplinitorul pasiv și supus al voinței lui? Unul dintre nevinovații voștri frați, cardinalul arhiepiscop de Salzburg, în pastorală sa delă 2 Februarie 1905, n'a șovăit de a proclama deschis ceia ce cugetați voi toți: „O! putere mare, cu neputință de cugetat! Cerul poruncește pământului să hotărască felul și măsura propriilor lui hotărâri!; sluga e rânduită judecător al lumii, iar învățătorul lui din ceruri ratifică hotărârea rostită pe pământ“. Astfel Dumnezeu e scăzut la proporțiunile unui Episcop și-și primește poruncile delă Roma. Incredințând cheile împărăției lui Petru, Hristos și-a păstrat partea *regelui trântor*.

„Eminență, pe medalia de Paști din anul acesta, aprobată de arhiepiscopul de Milan, eu am găsit icoanele Maicei Domnului și a Papii amestecate una cu alta și având aceste cuvinte însoțitoare: *Mărire Maicii Domnului, mărire sfântului Părinte*. Afară de asta, am putut vedea cruci dăruite credincioșilor din Roma pe care chipul lui Hristos e înlocuit cu acel al Papii. Eu admit logica tuturor acestora, dar mă întreb pe mine însumi: unde o s'o isprăvim? Trebuie să credem în nașterea fără prihană a Papii sau în prezența sa reală, în însăși jertfa de pe altar? Nu pot să mă întreb cu dreptate: «Oare Piu s'a răstignit pentru voi sau ați fost botezați în numele lui Piu?» (vezi 1 Cor. 1, 13). Și vă mai mirați că protestanții vorbesc de „papolatrie“ și arată pe Papa drept antihristul care a usurpat tronul lui Dumnezeu în biserica lui?»

Iată adevărul în ce privește pe fabricanții de dogme și iată câtă dreptate are *Albina* de a se indigna...

A apărut INTRODUCEREA ÎN NOUL TEST. de Arhim. Scriban la libr. Alcalai, București.

ȘTIRI

Numire.— Prin Inaltul Decret Regal nr. 5612 din 23 Noemvrie 1923, Păr. Gh. V. *Ceașeanu*, licențiat în teologie, a fost numit, pe ziua de 1 Octomvrie 1923, în postul vacant de director al cancelariei Sfintei Episcopii a Buzăului.

Prefaceri în întocmirea parohiilor.— Prin Inaltul Decret Regal nr. 5612 din 23 Noemvrie 1923, alcătuirea parohiilor *Gușăței*, și *Deleni* din jud. Fălciu a fost schimbată prin trecerea bisericii filiale *Adormirea Maicii Domnului* din satul *Bărboși*, la parohia *Deleni* de care e mai aproape.

Asemenea, Prin Inalt. Decret nr. 5616 din 23 Noemvrie 1923, biserica filială *Sfinții Ingeri* din parohia *Zigoneni*, Argeș, a fost trecută tot ca filială la parohia *Mânicești*, Argeș, de care este mai aproape.

Asemenea, prin Inaltul Decret nr. 5860 din 10 Dec. 1923, biserica cu hramul *Adormirea Maicii Domnului* delă cimitirul parohiei *Răchitoasa*, Tecuci, se declară biserică filială a acelei parohii și va avea pe viitor hramul *Cuvioasa Paraschiva*.

Asemenea, prin Inaltul Decret nr. 5865 din 10 Dec. 1923, biserica *Sf. Nicolae* din *Liulești*, filială a parohiei „Brânzeiu de Gilort“, Gorj, se dezlipește delă această parohie și se alipește, cu aceiași însușire, la parohia *Brânzeiu-de-Pădure* din acelaș județ, de care este mai aproape.

Asemenea, prin Inaltul Decret nr. 6023 din 15 Dec. 1923, biserica cu hramul *Sfinții Voievozi*, a parohiei *Corod 2* din jud. Tecuci, se dezlipește delă această parohie și se alipește ca biserică filială la parohia *Corod 1* din acelaș județ.

Biserica cu hramul *Cuvioasa Paraschiva*, filială a parohiei *Corod 2*, se declară biserică parohială a acelei parohii.

Parohii înființate și desființate.— Prin Inaltul Decret Regal nr. 5856 din 10 Dec. 1923, se desființează Parohia *Nisipurile* din jud. R.-Sărat, iar biserica cu hramul *Sf. Nicolae* se alipește ca filială la parohia *Moșești*.

În locul desființatei parohii, se înființează o parohie nouă cu numele „*Bordești*“ în comuna *Bordești*, având ca biserică parohială biserica *Nașterea Maicii Domnului*, care se dezlipește delă parohia *Tâmboiești*.

Asemenea, prin Inaltul Decret nr. 5861 din 10 Dec. 1923, s'a desființat parohia „*Lungani*“ din jud. Iași, iar biserica ei parohială cu hramul *sf. Nicolae* trece tot ca biserică parohială la parohia *Bogdănești* din acelaș județ.

Se înființează în jud. Iași parohia *Cucuteni*, cu biserica parohială *Schimbarea-la-Față* din comuna *Cucuteni*, alipindu-i-se și satul *Scopoșeni* prin dezlipire delă parohia *Bogdănești*.

¹⁾ Giorgio Tyrrel, *Medioevalismo*, Roma 1909, pag. 53-54.

Parohia *Bogdănești*, cu biserica parohială *Sf. Nicolae* din satul *Lungani*, foasta biserică parohială a desființatei parohii *Lungani*, va avea biserici filiale: biserica *Adormirea Maicii Domnului* din *Bogdănești*, biserica cu hramul *Intrarea în biserică* din Schitul *Stavric* (aceasta prin dezlipire dela desființata parohie *Lungani*), de care vor atârna și satele *Horlești* și *Dârjieni*.

Parohiei *Voinești* din jud. Iași i se alipește ca biserică filială biserica cu hramul *Sfinții Apostoli* din satul *Slobozia*, foastă biserică filială a parohiei *Lungani*, desființată.

Medalieri pentru biserica românească din Sofia. — Cu prilejul sfințirii bisericii românești din Sofia, săvârșită în ziua de *Sf. Nicolae*, M. S. Regele României, prin Inaltul Decret Regal Nr. 6004 din 14 Dec. 1923, a conferit „Răsplata Muncii” cl. I următoarelor persoane:

D-lor: *Langa Rășcanu*, ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României la Sofia; *Ioan Gh. Ghiulamila*, capul coloniei românești din Sofia; *Vanghele N. Ghericociu*, din comitetul cârmuitor al coloniei românești din Sofia; *Dr. Tașcu Trifon*, din acelaș comitet; *Dumitru Papacociu*, din acelaș comitet; *Gheorghe Paligora*, asemenea, și *Vanghele Hrisicu*, fost secretar al acelui comitet, — toate aceste distincțiuni acordându-se pentru deosebitele servicii și grijă ce au avut de buna stare a bisericii.

Alte medalieri. — 1. Prin Inaltul Decret Regal cu Nr. 5605 din 23 Noemv. 1923, M. S. Regele a conferit medalia „Răsplata Muncii” pentru Biserică cl. I, d-lor: *Gheorghe G. Dimitriu*, directorul Prefecturii județului și *Vasile D. Chirilă*, primarul comunei *Murgeni*, pentru stăruința întrebuițată la strângerea mijloacelor cu care s'a ridicat biserica din com. *Murgeni*.

2. Asemenea, prin Inaltul Decret Nr. 5606 din 23 Noemv. 1923, tot „Răsplata Muncii pentru Biserică” cl. I Părintelui *Grigore Deliu*, parohul bisericii *Sf. Spiridon*, din orașul *Botoșani*, pentru osteneala sa cu repararea bisericii.

3. Asemenea, prin Inaltul Decret Nr. 5607 din 23 Noemv. 1923, „Răsplata Muncii pentru Biserică” cl. II D-lui *Nae T. Constantinescu*, din orașul *Curtea-de-Argeș*.

Teza pentru conferențele pastorale din 1924 în eparhia Mitropoliei Moldovei. — Pentru conferențele pastorale care se vor ținea în eparhia Mitropoliei Moldovei în curgerea anului 1924, s'a dat pentru tratare următoarea temă:

«In urma și din cauza marelui război, s'au ivit în țara noastră o mulțime de patimi și de boale, care degenerază neamul și amenință viața poporului.

«Alcoolismul, tuberculoza sau oftica și boalele lumești s'au răspândit în chip înspăimântător, mai ales la sate.

„Care e datoria preotului nostru în fața acestor grozave primejdii și cum trebuie să lupte—contra lor?”

Tema aceasta e în legătură cu alarma dată în Sf. Sinod și în Senat de I. P. S. Mitropolit Primat împotriva alcoolismului și a celorlalte primejdii care amenință neamul nostru și e foarte potrivită de a stârni luarea-aminte a preoților pentru a studia materia și a porni cruciata pentru îndreptarea României. E o faptă măreață din care preoții se pot acoperi de multă laudă și cinste. Noi ne vom sili de aici să le dăm material pentru discuțiune.

Demisiunea Episcopului de Huși. — Prea Sf. Episcop al Hușilor, care de mult își arăta dorința de a se retrage în viața din care să se poată ocupa mai amănunțit cu traducerile care i-au adus atâta laudă odinioară, a demisionat din înalta sa slujbă pe ziua de 1 Ianuarie 1924, când i-a și fost primită demisiunea de M. S. Regele. Demisiunea a fost dată Inalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Primat.

Când ne gândim la acea zi de Februarie 1912, când Prea Sf. Sa a fost ales episcop de Huși și când ne aducem aminte de bucuria pe care mulți din Biserică am simțit-o atunci, ne cuprinde o părere de rău acum, când vedem că „Vlădica Nicodem”, încă plin de putere, se retrage la altă vieță.

Noi îl însoțim cu dragostea noastră și în pustnicia dela Neamțu, îi urăm mulți ani, pentruca să-și poată duce înainte acolo munca spre care îl trage inima și despre care suntem încredințați că vom auzi în curând. Teascurile nouăi tipografii a Neamțului, cârmuite cu atâta pricepere și tragere de inimă de vrednicul Arhimandrit *Daniil Ciubitaru*, își vor lua sarcina de a ne vesti despre noua muncă a Vlădicăi Nicodem.

Moartea Arhimandritului Valerie. — Cu multă mirare și cu adâncă părere de rău am primit vestea, venită dela Paris, că Părintele Arhimandrit *Valerie Moglan*, fostul stareț al Neamțului, a încetat din viață acolo. Era plin de putere și tocmai de aici înainte așteptam noi să-și încordeze puterile în slujba Bisericii. Căci nu de mult își luase licența în teologie la Cernăuți și ne ziceam că, în sfârșit, dacă a ajuns la acest capăt, după ce a făcut seminariul în Rusia și după ce a umblat pe la Paris și după ce și-a isprăvit și studiile univarsitare, a ajuns la capătul unei frământări după care să se așearnă liniștit la munca pentru slujba Bisericii. Cu toate acestea Dumnezeu a vrut altfel. Demisionând astă vară din stăreția Neamțului, ajungând la o stare nervoasă care nu era un semn bun, plecând neștiut la Paris, unde ni s'a spus că a fost cuprins de o grea răceală, ne-a venit vestea tristă pe care o dăm și noi cititorilor noștri.

Ce nădăjduiam noi pentru Păr. Valerie și ce a eșit!.. Când credeam că dobândim lumea, în groapă ne sălășluim.. Și era numai de 45 de ani!

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Numire de locțiitor la episcopia Hușilor.— In urma demisiunii Prea Sfințitului Episcop *Nicodem*, M. S. Regele a numit locțiitor de episcop, până la alegerea unui titular pe Prea Sf. Arhiepiscop *Teofil Râmniceanu*, cu următorul decret :

FERDINAND I-*iu*

Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională

REGE AL ROMÂNIEI

La toți de față și la viitori sănătate

Avușura Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor sub Nr. 70000/1923.

AM DECRETAT ȘI DECRETĂM

Art. I. — Prea Sfințitul Arhiepiscop *Teofil Râmniceanu* este numește girant al Eparhiei Hușilor, până la alegerea unui titular, în locul Prea Sfințitului Episcop *Nicolim Munteanu*, demisionat.

Art. II. — Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret.

Dat în București la 29 Decembrie 1923.

(ss) FERDINAND

Ministrul Cultelor și Artelor

(ss) A. Lapedatu

Nr. 0102.

p. conform

M. Stănescu

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal Nr. 63 din 1924, a fost împodobită cu medalia *Răsplata Muncii* pentru Biserică cl. I d-na *Ana P. Boiciu* din Ploești, pentru dania sa de 300.000 de lei, făcută Societății clerului „Caritatea“ de acolo, pentru ca să se zidească din oi un cămin în care să se poată adăposti preoții neputincioși.

Prin Inaltul decret Regal Nr. 62 din 4 Ianuarie 1924 M. S. Regele a binevoit a cinsti cu medalia *Răsplata Muncii* pentru Biserică cl. I pe Cucernicul Preot *Nicolae Rațiu* pentru munca sa în folosul Bisericii și al neamului.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 64 din 4 Ian. 1924, M. S. Regele a binevoit a cinsti cu medalia *Răsplata Muncii* pentru Biserică cl. I pe P. S. Arhiepiscop *Filaret Musta*, vicarul episcopiei din Caransebeș, pentru munca sa în folosul Bisericii.

Parohii înființate și desființate. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 61, din 4 Ianuarie 1924, urmând articolul 4 din Legea Clerului Mirean și art. 8 din regulamentul acelei Legi, Parohia «Gura-Ialomiței» din jud. Ialomița, se desființează, biserica parohială trecându-se ca filială a parohiei «Luciu» din același județ.

În locul desființatei parohii «Gura-Ialomiței», se înființează tot în jud. Ialomița parohia «Brătianu», cu biserica parohială Sf. *Nicolae*, prin deslipire dela parohia «Iazu».

Contribuiri pentru Institutul Biblic. — Direcțiunea administrativă a Institutului Biblic a primit dela cancelaria Sfântului Sinod următoarele sume:

21.642	de lei	dela	Episcopia	Aradului
11.410	„	„	„	Orășii-Mari
4.299	„	„	„	Râmnicului
2.000	„	„	subscriși	de P. P. S. S. Episcopi.

Membru la comisiunea monumentelor istorice. — Potrivit art. 8 din Legea pentru păstrarea și aducerea din nou în bună stare a Monumentelor istorice, d. *C. Moisil*, director general al Arhivelor Statului, a fost întărit membru onorific în Comisiunea Monumentelor istorice, pentru vremea ce mai rămîne din răstimpul anilor 1919—1920, în locul răposatului *D. Onciu*.

Această întărire s'a făcut prin Inaltul Decret Regal nr. 60 din 4 Ianuarie 1924.

Rog pe toți frații preoți care au de plătit abonamente la această revistă, să nu le trimeată mie, ci numai d-lui D. SIRETEANU, București, biserica Antim, Localul Sfântului Sinod. Neputând lua în spinare și beleaua mandatelor, (pe care unii mi le trimet la Seminarul Central), la mine acasă este poruncă să nu se primească niciun mandat de 100 de lei. Deci mandatul merge îndărăt și apoi iar trebuie să faci drum la București. Deaceia trimeteți-l dela început unde trebuie.

Arhim: SCRIBAN

MULȚAMIRI

Sf. Episcopie a *Constanței* își arată viile sale mulțamiri;—1. d-lui *Alexandru Teodorescu*, proprietar în *Pina-Pietrii*, Ialomița, pentru fapta sa inimoasă de a fi dăruit suma de 179.000 de lei ca să se repare biserica din acea comună și; 2. d-lui *Stere G. Iatan* din satul *Crășanii-de-sus*, com. Copuz, Ialomița, care a cumpărat pentru biserica din satul său un clopot costând 8000 de lei.

Dumnezeu să-i aibă în sfânta Sa pază!

Sf. Episcopie a *Constanței* aduce mulțamiri obștești d-lui *Hagi Ivan Calcev* din *Sarsânlar*, jud. Durostor, pentru fapta sa bună de a fi împrejmuț curtea bisericii din acea comună cu zid de piatră și scânduri văpsite, cum și de a fi zidit o casă cu două camere și cerdac, care va sluji drept locuință pentru paraclisier, cheltuind pentru toate acestea 72.000 de lei.

Dumnezeu să-l aibă în sfânta Sa ocrotire!

Sf. Episcopie a *Constanței* mulțamește călduros d-nei *Theodora Mihalache Cană* din satul *Noeni*, Dichiseni, Ialomița, pentru dania Sa de 12 Mineie către biserica parohială din Dichiseni, prețuind 2000 de lei.

Dumnezeu s'o plătească însutit cu veșnicile Sale bunătăți.

Sf. *Episcopie a Râmnicului, Noul Severin*, își arată viile sale mulțămiri d-lui *Mihail M. Foișoreanu*, președintele tribunalului Gorj, și soției sale *Angela*, pentru dania lor cuprinsă într-o coroană cu raze de argint aurit, făcută pentru icoana Maicii Domnului din parohia *Sfinții Voevozi*, Târgu-Jiu și costând suma de 2500 de lei.

Pentru această frumoasă și vrednică de laudă faptă, Dumnezeu să-i încarce de toate bunătățile Sale cele cerești și pământești!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor* își mărturisește viile sale mulțămiri credincioșilor mai jos însemnați, care au dăruit lucruri și cărți de trebuință pentru slujba bisericii *Adormirea Maicii Domnului* din *Miloșești*, Ialomița, și anume: d-nei *Alexandrina N. Stănescu*, d-lor *Grigore Gavriloiu*, *Constantin Iordache*, *Constantin St. Nica*, *Radu V. Marin*, *Voicu Ion Zeca*, *Dumitru D. Cristea*, *Șerban P. Popescu*, văduvelor *Stana Iordache*, *Dobrița Moise Alexe*, d-lor *Mușat Z. Vlase* și *Fătu I. Plapănă*.

Dumnezeu să întărească toți pașii vieții lor!

Poșta Redacției

Părintelui **Gh. T. Vasilescu**, Paroh în *Malu*, Ialomița.

Am primit foile Trimese. Foarte mulțămim. Ne vom face datoria de a le cerceta și atunci ne vom spune părerea.

Părintelui **Grigorie Onica**, Paroh în *Gheciu-Nou*, jud. Bălți, Basarabia.

Răspund unei scrisori mai vechi a Sfinției Voastre, în care mă întrebați de schimbarea calendarului.

În sfârșit, acum s'a schimbat și cred că sunteți împăcat sufletește și nu mai aveți neliniște.

Părintelui *Icon. Stavr. Gavriil Zlatov*, Profesor, *Chișinău*.

Art. Sfinției Voastre despre *Terminologia Sfântului Atanasie în învățătura despre Fiul lui Dumnezeu* e cules gata în tipografie. Va apărea în nr. pe Fevruarie. Trebuie să vă spun însă că a trebuit să muncesc foarte mult, pentru ca să-i dau o înfățișare românească. Ba pe unele locuri nici n'am izbutit, nefiind prea dumerit care o fi înțelesul adevărat al locului cercetat. De aceea vă rog ca, ori-de-câteori aveți astfel de articole, dați-le cuiva mai întâi acolo, să le dea înfățișarea stilului românesc, că pentru noi e mare chin aici să chibzuim oare ce a vrut să spuie Păr. Zlatov în cutare loc? În Chișinău, noi avem pe redactorul nostru d. *St. Berechet*, care știe bine limbile slave și cu care vă puteți ajuta în astfel de lucruri. Noi primim bucuros să tipărim, dar să nu avem prea mult de lucru cu revizuitul și îndreptatul, pentru că se perde cu aceasta mai atâta timp cât trebuie să scrii articolul din nou.

Părintelui **Pavel Călugărescu**, Paroh în *Melinești*, Dolj.

Greu citesc eu scrisorile lungi, fiindcă fură timpul. Despre partea cea cu fântâna și troița, cu întocmirea ei originală, am să pomenesc aici spre știrea tuturor, fiindcă face să se știe și de alții.

Despre tâlcuirea Sfinței Scripturi, pe care voiți să mi-o tipăriți, la greu lucru vă prindeți. Costă mult, Părinte Călugărescule. Apoi volumul I, care este ce am scris până acum în revistă și cu ce mai am a adăoga, până la lucrarea publică a Domnului Hristos, ar cuprinde vreo 7—800 de pagini. Apoi la toate evangheliile am de lucrat încă 2—3 volume. Treptat-treptat le-aș lucra, dacă n'aș fi nevoit să perd multă vreme aici cu mărunțișurile acestei reviste, care mă ocupă cât aș preda la 3 catedre. Dar fiind vorba numai de întâiul volum, nu scapi fără 100.000 de lei. Te prinzi la asta? Eu nădăjduiesc să-l pot tipări în curgerea acestui an. Din câte am scris în această revistă, văd că aceasta a fost partea primită cu cea mai mare dragoste și din toate părțile aud părerea de rău că am încetat cu scrisu. Păr. *Dărvărescu* dela Vâlcea, de mai multe ori mi-a scris în privința aceasta, iar după Sf. Sa alții. Acum îmi scrieți Sf. Voastră. Eu am isprăvit de tipărit *Introducerea în Noul Testament*. Indată după asta intră în tipar *Mica Biblie*, ed. 3, și apoi indată caut chipul să tipăresc întâiul volum al tâlcuirii și să întregesc materia câtă lipsește ca să-l pot avea deplin. Pe urmă încep al II-lea volum. Sf. Voastră scrieți-mi ce puteți face în privința aceasta.

Părintelui **Ioan Crăciun**, *Spring*, Transilvania.

Am primit scrisoarea Sfinției Voastre dela 24 Dec. 1923 și vă vom răspunde cu privire la împărțirea (cuminecarea) pruncilor. Dacă avem loc chiar în nr. acesta, dacă nu, în cel viitor.

Părintelui *Econ. F. Costin*, Paroh în *Șerbănești II*, *Corbița*, Tecuci.

De ce-mi scrieți pentru ce ați cerut și trimes la Tipografia Cărților Bisericești? Tipografia n'are director, subdirector, secretar, casier, etc., etc., etc? Nu-mi ajunge mie cât am la această revistă? Trebuie să mă mai țin și de registrele Parohiei Șerbănești II a Sfinției Tale?

Iată, îmi iau osteneala și-ți duc cererea la Tipografie. Dar te rog nu mă mai necăji cu astfel de lucruri!

Sfinției Sale Părintelui **I. Mareș**, Paroh în *Bodești*, *Precestei*, Neamțu.

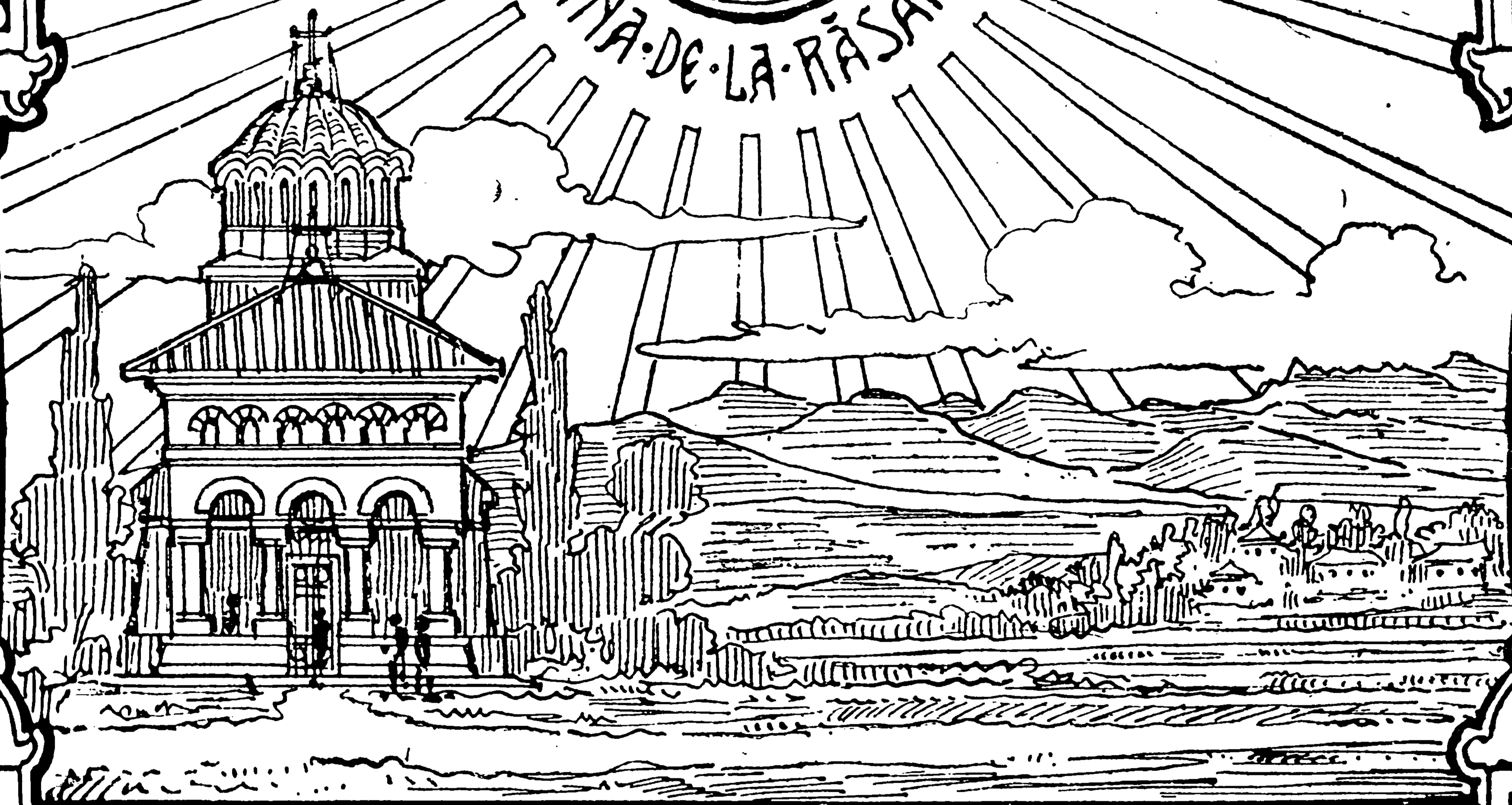
Impotriva Sfinției Voastre și a altora ca Sf. Voastră, care ne tot sâcăiți la revistă cu comenzi pentru tipografie, o să trebuiască, să începem a ne plînge la protopopii și la Prea Sfințiții care vă cîrmuiesc, că nu vă mai învățați să intrați în regulă.

De aceea n'ai primit *Evhologiul*, fiindcă nu te-ai îndreptat la cine trebuia.

RISEREA ARTA DOXA ROMANA

LUMINA DE LA RĂSĂRIT

REVISTA SFANTULUI SINOD

CUPRINSUL

Clement Alexandrinul, Origen și Ciril al Ierusalimului despre Rugăciunea Domnească	Pr. I. MIHALCESCU
Din trecutul Catolicismului în Ardealul românesc	Pr. Dr. GH. CIUHANDU
Terminologia Sfântului Atanasie din Alexandria	Icon. Stavr. GAVRIIL ZLATOV
A și însemnează neapărat și a nu crede?	M. MIHĂILEANU
Literatura adventistă	Econ. SAVA POPOVICI
Știri despre Patriarhatele Ortodoxe Răsăritene.	ȘT. BERECHET
Comentariul Sfinte Evanghelii.	Arhim. SCRIBAN
Cronica bisericească	G. GALACTION, Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri, Mulțămiri, Poșta redacției.	Arhim. SCRIBAN

APARE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Luțaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 658-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 2 (515).

Februarie 1924

Clement Alexandrinul, Origen și Ciril al Ierusalimului despre Rugăciunea Domnească

Chiar în zilele noastre și în sânul bisericii române ortodoxe, se scrie și se vorbește cu oarecare aprindere despre mici diferențe în textul rugăciunii domnești. Astfel sunt persoane din sferele bisericești și teologice cele mai înalte pentru care expresiunea «*pâinea spre sîntă*» este singura îndreptățită, în vreme ce varianta «*pâinea cea de toate zilele*» este necorespunzătoare, impioasă și eretică.

Chestiunea merită în tot cazul să fie discutată și lămurită. La lămurirea ei țintesc și rândurile următoare, dar ele vor și altceva, ceva mai mult: să înfățișeze rugăciunea domnească întreagă în lumina în care au văzut-o părinții și scriitorii bisericești vechi din biserica de răsărit. Cei apăsători rămân neconsultați de noi pentru că ei nu prezintă o notă nouă, caracteristică, ci sunt dependenți de răsăriteni.

Expunerea va urma ordinea cronologică.

* * *

Cel mai vechiu scriitor bisericesc la care se găsesc date mai multe și mai însemnate despre rugăciunea domnească este **Clement al Alexandriei**.

Textul complet al rugăciunii domnești nu-l aflăm în scrierile lui Clement, ci numai părți din ea, care sunt însă comentate și au astfel mai mare preț.

Introducerea sau chemarea se întâlnește de două ori și în două scrieri diferite și anume: odată în Ἐκ τῶν προφητικῶν Ἐκλογαί (19,1) și a doua oară în Παιδαγωγός (I, 8,73).

În prima lucrare, Clement învață, că celce rostește cuvintele: «Tatăl nostru, carele ești în ceruri», «trece dela starea de rob la starea de fiu, în care stăpânește dragostea, iar nu duhul fricii». Invățătura este aceeași ca la sfântul apostol Pavel, în ce privește forma, spiritul e însă puțin deosebit, căci Clement înțelege prin dragoste ceva de natură mai mult intelectuală

de cât sentimentală: dragostea cercetătorului pentru obiectul cercetării sale, starea sufletească a celui doritor de cunoștință când a ajuns în posesiunea cunoștinței. În acest înțeles, Dumnezeu este Tatăl nostru, întru cât și de oare ce ne satisface dorința de cunoaștere a Dumnezeirii prin comunitatea cu el.

În a doua lucrare cuvintele introducerii sunt citate cu prilejul polemicii cu marcioniții, cari făceau deosebire între Dumnezeul Vechiului și al Noului Testament și dau celui dintâi predicatul de drept, iar celui de al doilea pe cel de bun. Clement caută să dovedească identitatea ambilor Dumnezeii cu citate din Vechiul Testament, în care Dumnezeu este numit Făcătorul lumii și despre care se afirmă că locuște în ceruri. Pe acest Dumnezeu îl numește Mântuitorul Christos Tatăl său, când zice: «Tatăl nostru, carele ești în ceruri». Clement deduce din cuvintele «Tatăl nostru», că «Domnul Christos este Fiul Făcătorului lumii». Interpretarea este fără îndoială greșită, căci dacă din cuvintele «Tatăl nostru» urmează că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, atunci trebuie să admitem, că și noi suntem fiii lui Dumnezeu în același înțeles și fel în care e Mântuitorul, adică fi adevărați, iar nu numai prin adopțiune. Foarte probabil, că agera minte a lui Clement a observat concluziunea greșită la care duce raționamentul său, dar în polemică se pune de multe ori mai mult preț pe efectul produs de un raționament de cât pe corectitatea exprimării lui logice.

Cererea întâi a rugăciunii domnești se găsește o singură odată și anume în Ἰποτυπώσεις sau *Adumbrattones in epistolas canonicas*. Comentând cuvintele: «*Sfințiți pe Domnul Christos în inimile voastre*» din epistola I a lui Petru 3, 15, Clement citează ca lămurire cuvintele «sfințiască-se numele tău» din Tatăl nostru. Ce înțelege Clement prin «sfințire» nu e deștul de limpede. Probabil că,

consecvent punctului său de vedere intelectualist, el lua sfințirea în înțelesul de «curățire, purificare».

Cererea a treia se găsește de două ori în Stromata (IV, 8, 66 și 26, 172). În ambele locuri, Clement înțelege că biserica este așezământul în sânul căreia se împlinește voia lui Dumnezeu pe pământ. Biserica de pe pământ fiind numai o copie a bisericii din ceruri, un fel de stat fără cârmuitor văzut, o instituție condusă în chip nevăzut de Cuvântul lui Dumnezeu, Logos, trebuie să împliniască voia lui Dumnezeu.

Cererea a cincia se găsește o singură dată tot în Stromata (VII, 13, 81). Aci Clement înțelege prin «a ierta», să nu ne aducem aminte nici odată cu amărăciune de ceice ne-au greșit. În raportul dintre iertarea lui Dumnezeu și a noastră, el pune un deosebit accent pe aceasta din urmă, pe care ne întemeiem, ca să cerem iertare de la Dumnezeu... «pentru că și noi iertăm celor ce ne greșesc nouă». Numai dacă am iertat deja, avem dreptul să cerem și să nădăjduim că vom obține de la Dumnezeu iertarea păcatelor noastre.

Introducerea și cele trei cereri aflate în scrierile lui Clement ar avea dar cam următoarea înfățișare:

Tatăl nostru carele ești în ceruri,
Curățește cunoștința noastră despre tine,
.....
Facă-se voia ta în biserica de pe pământ,
ca și în cea din cer,
.....
Și ne iartă nouă păcatele, pentru că și noi
nu ne aducem aminte de ceice ne-au greșit.
.....
.....

* * *

Al doilea scriitor bisericesc, în ordinea vechimii, care tratează despre rugăciunea domnească, este **Origen**.

El are o scriere, în care tratează despre rugăciune în genere și explică amănunțit rugăciunea domnească. Este opera sa *Περὶ ἐυχῆς*, care din fericire, s'a păstrat în întregime. Ea are caracter apologetic și tinde să înlătore obiecțiunile pe cari creștinii cu o însemnată doză de cultură profană le-ar fi putut formula împotriva rugăciunii. În partea a doua a acestei lucrări, Origen explică amănunțit rugăciunea domnească.

Despre ea trebuie să fi vorbit și în comentariile sale asupra Evengheliilor de la Matei și Luca, când a interpretat capitolul 6, 9—13 de la cel dintâi și 11, 2—4 de la cel de al doilea, în care se coprinde această rugăciune. Din nefericire însă comentariile acestea nu ni s'au păstrat în întregime și printre părțile pierdute sunt și cele despre aceste capitole.

Câteva alte pasagii, fără multă importanță, se găsesc într'alte scrieri ale lui Origen, care s'au păstrat numai fragmentar și numai în latinește.

Mai întâi, Origen pleacă de la ideea că, în cele două variante evanghelice ale rugăciunii domnești, avem de aface cu două rugăciuni deosebite și anume la Matei ar fi modelul de rugăciune pe care l'a recomandat Mântuitorul poporului, iar la Luca ar fi modelul recomandat apostolilor. De aceea el și stabilește o deosebire între un text și altul. Redacțiunea ambelor texte în paralel ar fi aceasta:

La Matei:	La Luca:
Tatăl nostru carele ești în ceruri,	Tată,
sfințească-se numele tău,	sfințească-se numele tău,
vie împărăția ta,	vie împărăția ta,
facă-se voia ta, precum în cer și pe pământ,	
Pâinea noastră cea spre ființă,	Pâinea noastră cea spre ființă,
dă-ne-o nouă astăzi,	dă-ne-o nouă în fiecare zi,
și ne iartă nouă greșelile noastre, precum iertăm și noi celor ce ne greșesc nouă,	și ne iartă nouă păcatele noastre, pentru că și noi iertăm oricui ne greșește nouă,
și nu ne duce în ispită,	și nu ne duce în ispită.
ci izbăvește-ne de cel viclean.	

Unele dintre aceste deosebiri între ambele texte există și în redacțiunea actuală a celor două Evanghelii. Dacă pe vremea lui Origen vor fi fost cumva și celelalte pe care le dă el sau dacă le-a dedus el în chip critic, e cu neputință de precizat.

În lămurirea asupra introducerii, Origen începe cu răspunsul la întrebarea: Intrucât este Dumnezeu Tatăl nostru și zice așa: În tot cazul altfel decât în Vechiul Testament. Și acolo se întâlnește ideea că Dumnezeu e «tată» și că cei ce cred în el sunt «fiii» lui, dar numai într'o formă vagă, cum (după Galateni 4, 1-2) o au copiii în vârsta fragedă, când nu sunt răspunzători de faptele lor și prin urmare nu se deosibesc mult de sclavi. Acolo, Dumnezeu era ca un stăpân aspru care însufla frică, pe când de la venirea lui Christos în lume, lucrurile s'au schimbat cu totul:

Starea de fiu trebuie luată în înțelesul ei propriu și adevărat, se dă fără deosebire tuturor celor ce cred în numele lui Iisus (Ioan 1,12) și este identică cu nașterea din Dumnezeu. Ea se săvârșește prin aceea, că Logos, sămânța dumnezească, se coboară în inima omului și operează înnoirea minții, care este transformarea lăuntrică a omului în așa fel și grad că el seamănă cu Dumnezeu și cu imagina sa, care este Logos. Pentru că, la rândul nostru, noi suntem imagini ale lui Logos, iar Logos este Fiul lui Dumnezeu, suntem și noi fiii lui Dumnezeu. Întru atâta dar Dumnezeu este Tatăl nostru întrucât Fiul său, Logos, ne-a transformat în frați asemenea cu el. Asemănarea cu Iisus constă în transformarea întregii ființe a omului, în desăvârșirea lui morală așa ca să nu mai păcătuiască. Într'un cuvânt, Dumnezeu este Tatăl nostru întrucât suntem frați fără de păcat ai Fiului său, Logos.

De aci decurge numai de cât întrebarea: Cine poate pronunța rugăciunea «Tatăl nostru»? sau cu alte cuvinte: Cine are dreptul să zică lui Dumnezeu: Tată? Origen răspunde categoric: Numai cine este fiul lui Dumnezeu și poate zice lui Dumnezeu «Tată» și fiu al lui Dumnezeu este numai cel fără de păcat. Cine păcătuiește și totuși zice lui Dumnezeu «Tată», este un mincinos, sau se face vinovat de impietate, pentru că îndrăznește să se socotiască de fiu al lui Dumnezeu și fără de păcat, când viața lui îl vedește că e nelegiuit.

Aci se ridică o nouă întrebare: Poate omul să nu mai păcătuiască după ce a fost renăscut prin botez și dacă poate, atunci nu e contrazisă această susținere de cuvintele cererii a cincia: «Și ne iartă nouă greșelile noastre...»? Origen socotește că este cu putință ca cel renăscut să nu mai păcătuiască. În scrierea sa «împotriva lui Cels», (III, 62—69), el face deosebire între cei cari n'au păcătuit dela început sau niciodată, ori cei fără păcat din naștere, cum a fost numai Iisus Christos și afară de el nimeni altul, și cei fără păcat prin prefacere sau ceice nu mai păcătuesc, ori cei fără păcat prin renaștere. Și aceștia sunt puțini, ei sunt sfinții sau adevărații creștini și ar trebui să fie toți câți se numesc creștini. Numai cei din a doua categorie au dreptul să zică lui Dumnezeu «Tată», adică să rostiască rugăciunea domnească, o rostesc însă și cei din

a treia categorie fără să cadă în păcatul impietății și rostirea ei este de folos pentru ei, dacă se străduiesc să se desfacă din ce în ce mai mult de păcat.

Cuvintele «*carele ești în ceruri*» dau lui Origen prilejul să expună raportul în care stă Dumnezeu cu cerul. Că cerul nu trebuie luat ca ceva material, e de sine înțeles. Cu toate acestea cerul material sau ca spațiu există. El este partea cea mai bună a lumii, în care locuiesc îngerii și sufletele dreptilor. Dumnezeu locuiește și în ceruri, ca unul ce umple cu duhul său ființele ce locuiesc acolo, așa cum locuiește și pe pământ în sufletele oamenilor drepti. Când se zice dar că Dumnezeu este în ceruri, se înțelege că se găsește acolo în mai mare măsură și se arată deosebirea de grad ce există între sălășluirea sa în îngerii și sufletele dreptilor din ceruri și între cea din sufletele dreptilor de pe pământ.

Cererea întâia o explică Origen intelectualistic. De o sfințire a numelui lui Dumnezeu în înțeles obiectiv nu poate fi vorba, căci numele lui Dumnezeu este sfânt prin sine însuși. Ce înțeles poate avea ea deci din punct de vedere subiectiv? Nici unul altul de cât: adevărata idee despre Dumnezeu, căci numele unei ființe sau al unui lucru nu este altceva de cât «expresiunea care rezumă și concretizează însușirile ființiale ale celui numit». Prin această cerere rugăm dar pe Dumnezeu să ne ajute să-i cunoaștem mai bine însușirile sale de Ființă absolută.

Prin «împărăția lui Dumnezeu» din cererea doua, Origen înțelege numai ceva spiritual: împărăția lui Dumnezeu în noi, în sufletul nostru. Dacă zicem: «*Vie împărăția ta*», nu trebuie să înțelegem sau să ne gândim numai la clipa întronării acestei împărății în noi, ci la creșterea ei din ce în ce mai mult în sufletul nostru, căci cunoștința și virtutea sunt lucruri care merg crescând mereu pe pământ și se desăvârșesc numai după trecerea noastră din această viață în cea de dincolo de mormânt. Prin urmare, împărăția lui Dumnezeu în noi va fi deplină numai în viața viitoare. Desăvârșirea ei se obține prin Iisus Christos, care a învins pe diavolul, prințul stăpânitor al acestei lumi și împărăția lui, împărăția păcatului. Condițiunea care trebuie îndeplinită, pentru ca împărăția lui Dumnezeu să vină în noi este ruperea cu păcatul, căci împărăția lui Dumnezeu și păcatul nu pot sta îm-

preună într'un suflet, iar ruperea cu păcatul este hotărîrea în principiu a fiecăruia de a nu mai păcătui, căci realizarea ei, ruperea efectivă cu păcatul se face numai cu ajutorul lui Christos.

Alături de această împărăție a lui Dumnezeu pur spirituală, Origen recunoaște și împărăția materială sau pământească a lui Dumnezeu, aceea pe care sfântul apostol Pavel spune (I Corinteni 15, 24—28) că Fiul o va supune Tatălui la sfârșitul veacurilor. Și pentru venirea acestei împărății ne rugăm lui Dumnezeu în a doua cerere a rugăciunii domnești.

Despre cererea a treia este de observat mai întâi că Origen socotește, că ea nu s'ar afla în textul rugăciunii dela Luca și apoi, că această cerere o explică el în trei feluri.

Interpretarea literară. Celce se roagă este convins, că, în ceruri, voia lui Dumnezeu se îndeplinește în totul și cere să se facă la fel și pe pământ. Antiteza: cer — pământ, locuitori ai cerului — locuitori ai pământului, trezește în mintea spiritualului și finului cugetător Origen obiecțiunea: dar între locuitorii cerului se număra, sau s'au numărat cândva și demonii, cari n'au făcut și nu fac voia lui Dumnezeu. A zice deci că voia lui Dumnezeu se împlinește întru totul în cer, nu e inexact? La această obiecțiune tot el răspunde: Demonii nu pot fi socotiți ca locuitori ai cerului, de oarece ei nu mai sunt în cer, ci pe pământ și în iud, așa că în ceruri se împlinește pe deplin voia lui Dumnezeu.

Interpretarea alegorică. Cerul este aci Iisus Christos, căci cerul e numit «tronul lui Dumnezeu» și un tron mai demn de Dumnezeu ca Iisus Christos nu poate fi, căci el este cu totul și cu totul pătruns sau plin de Dumnezeu. Pământul este biserica, pentru că pământul se numește «scaunul picioarelor lui Dumnezeu» și cine poate îndeplini mai bine acest serviciu ca biserica? Sensul cererii a doua ar fi în acest caz următorul: Voia ta să se împliniască, așa de desăvârșit cum a împlinit-o Iisus Christos, și în biserică.

Interpretarea morală. Cerul este dumnezeesc, bun, iar pământul trecător, păcătos. Prin extindere, oamenii buni se numesc cerești, iar cei răi pământești. Înțelesul cererii este dar acesta: Facă-se voia și de către cei răi, cum se face de către cei buni și anume: sau cei răi să devină buni, și să facă voia lui Dumnezeu ca și aceia,

sau, Dumnezeu, în bunătatea sa, să ierte pe cei răi și să-i facă și pe ei părtași ai fericirii veșnice, după ce-și vor fi ispășit un timp oarecare vina lor.

Ultimele cuvinte ale cererii «precum în cer și pe pământ» sunt luate altă dată de Origen ca referitoare la câte trele cererile, dar el nu dezvoltă și documentează mai amănunțit această interpretare.

Cuvântul «pâine» din cererea a patra nu poate să însemneze pâinea, ca hrană obicinuită, căci Mântuitorul ne-a învățat să nu ne rugăm pentru lucruri trecătoare și de mică importanță, ci numai pentru cele cerești și de folos sufletesc. Expresiunile «pâine» și «mâncare» și au în Evanghelie mai multe înțelesuri. Astfel, Mântuitorul numește cu acești termeni când credința în El (Ioan 6,27), când pe sine însuși (Ioan 6,32 urm.), când trupul său (Ioan 6,51). Origen nu se hotărăște pentru nici una din aceste semnificațiuni, ci e de părere, că, precum felul mâncării variază după vârsta și gradul sănătății celui ce mănâncă, tot astfel și pâinea cerească sau Logos ia forme diferite: pentru copii ea este lapte, pentru cei slabi legume, pentru cei tari carne (în taina Sfintei împărțări). Pentru toți este însă hrana cea mai potrivită și dătătoare de noi puteri.

Cu privire la expresiunea ἐπιούσιος, Origen spune, că ea trebuie să fie inventată de sfântul Evanghelist Matei, dela care a împrumutat-o și sfântul Luca, pentru că nu se mai întâlnește nicăieri în Sfânta Scriptură. Numai înrudit cu ea mai este cuvântul περιούσιος (Ieșire 19,5). Ambele se derivă din ουσία, care însemnează ceea ce rămâne dintr'un lucru sau fenomen după ce s'a lăsat la o parte tot ce este în ele întâmplător sau individual. Cu alte cuvinte ἐπιούσιος însemnează esențial sau ființial. Un sâmbure esențial are și omul și este reprezentat prin νοῦς și ψυχή. Cu privire la om, ἐπιούσιος este ceea ce se referă la acest sâmbure esențial din el. Pâinea poate purta predicatul ἐπιούσιος numai întrucât se referă la ceea ce este esențial în om.

Ἄρτος ἐπιούσιος însemnează dar pâinea care se preface în ceea ce este esențial în om, sau care hrănește această parte a ființei lui. Această interpretare se potrivește foarte bine cu ideea de Logos, care este firea noastră rațională, în totul corespunzătoare lui νοῦς din noi, și cel care ne împărtășește sănătate, putere și ne-

murire. În acest înțeles «pâinea» este sinonimă cu «lemnul vieții» și cu «înțelepciunea lui Dumnezeu» și ni se oferă prin excelență în sfânta euharistie.

Filologiceste este cu puțință și derivarea lui ἐπιούσιος și din ἐπί și ἐναι = a se apropia, și atunci ἄρτος ἐπιούσιος ar însemna pâinea ce va să vie, sau viitoare, pâinea pe care Dumnezeu ne o va da în viitor. Această semnificare se pretează mai puțin la speculațiune, de aceea Origen o preferă pe cea dintâi.

Interpretarea spiritualistă, pe care Origen o dă ambelor cuvinte ἄρτος și ἐπιούσιος, îl constrânge ca să interpreteze la fel și cuvântul σήμερον = azi. Acesta ar însemna, cum dovedesc numeroase locuri din Sfânta Scriptură, veacul de acum = αἰὼν οὗτος. Pentru a explica πεκαθ'ἡμέραν = din fiecare zi, dela Sfântul Luca, Origen dezvoltă o teorie proprie, după care în Sfânta Scriptură ar fi vorba de un nesfârșit număr de perioade cosmice numite cu cuvântul «zi». Așa că atunci când ne rugăm lui Dumnezeu să ne dea pâinea trebuitoare ființei noastre «în fiecare zi», înțelegem «în fiecare din perioadele cosmice viitoare».

La cererea a cincea, Origen discută ființa greșelii. Cuvântul grecesc ὀφείλημα, care însemnează greșală, vine dela ὀφειλή = datorie, obligație. Ca oameni, avem tot felul de datorii sau obligații. Orice datorie neîmplinită este o călcare de datorie, o greșală, ὀφειλή devine ὀφείλημα și celce a greșit — ὀφειλέτης — se face vinovat și vrednic de pedeapsă. Precum împlinirea, tot tot așa și neîmplinirea datoriei poate avea mai multe grade. Este cu puțință ca cineva să-și împlinească în totul sau fără rest datoria, dar aceasta nu se poate deodată, ci numai cu timpul, adică treptat. Pentru ceeace rămâne neîmplinit pânăce creștinul ajunge la acest grad de desăvârșire morală, este cererea aceasta. Dumnezeu iartă greșelile trecute celor ce au ajuns sau sunt aproape de a ajunge la starea de a nu mai păcătui, celorce merită să rostească rugăciunea domnească. Cei ce-și îndeplinesc numai în parte, sau prea puțin datoria, nu obțin nici o ușurare a greșelilor lor prin această cerere și — cum știm de mai sus — nici n'au dreptul să pronunțe «Tatăl nostru». Condițiunea sine qua non pentru obținerea iertării greșelilor noastre dela Dumnezeu este ca noi

să fi iertat deja, în clipa când ne rugăm, pe cei ce ne-au greșit nouă. Ca și Clement, sau chiar mai mult de cât el, Origen accentuează aceasta și adaugă că posesivul «noștri», pus după cuvântul «greșelilor» însemnează, că iertarea noastră privește numai greșelile săvârșite împotriva noastră, nu și pe cele împotriva lui Dumnezeu, pe care le pot ierta numai preoții și numai dacă nu sunt greșeli sau păcate de moarte.

Diferența dintre textul dela Luca, unde găsim termenul ἁμαρτίας = păcate și cel dela Matei, unde se află ὀφείλημα = greșeli, este numai de formă, căci orice neîmplinire a datoriei se chiamă păcat, zice Origen.

Cererile a șasea și a șaptea fac după Origen un întreg indivizibil. În interpretarea lor, se văd limpede ieșind la iveală ideile sale platonice adaptate cu măiestrie concepțiunii creștine. Nu poate fi vorba de o totală ferire de ispită, zice Origen, pentru simplul cuvânt că toată viața noastră este o continuă ispită. Trupul, care este protivnic lui Dumnezeu și sufletului nostru, este, în tot timpul vieții pământești, un nesecat izvoade ispite, iar cine nu mai are de luptat cu trupul și cu sângele, este ispitit de duhurile rele ale lumii acestea. La acestea sunt de adăugat încercările ce ne vin dela Dumnezeu, așa că viața este cu adevărat o ispită nesfârșită. Intreaga Sfântă Scriptură a Vechiului și a Noului Testament, viața apostolilor și a sfinților în genere și experiența zilnică întăresc această susținere. Din toat acestea urmează, că ispita individuală trebuie înțeleasă ca o ademenire spre păcat, ca o luptă lăuntrică a omului cu trupul și cu duhurile rele. Nu putem dar cere lui Dumnezeu să facă să înceteze cu totul ispita sau lupta internă, pentru că ea este ceva nedespărțit de viața noastră, și nu se poate împlini cât timp trăim. Ceeace putem și suntem datori să cerem este numai ca Dumnezeu să facă așa ca lupta aceasta să nu se sfârșească cu înfrângerea noastră. De-oarece Dumnezeu are putere să evite înfrângerea noastră și să ne ducă la biruință, El ar putea să și înlăture cu totul ispita, dar aceasta n'ar fi spre folosul nostru sufletesc, pentru că ispita este necesară, ca una prin care numai se lămurește ființa noastră morală, adică se dă pe față atât răul, cât și binele care este în noi. În ultima analiză, ispita este în mâna lui Dumnezeu un mijloc educativ, mijlocul prin

care El înlesnește puțința de a face experiențe izbăvitoare.

Dar în textul rugăciunii se zice: Nu ne duce în ispită, și cum ispită însemnează înfrângere, păcat, se poate să rugăm pe Dumnezeu să nu ne ducă în ispită? se întreabă Origen. A presupune că Dumnezeu ar face-o, dacă nu l-am ruga, nu e o blasfemie a o crede? Nu, răspunde Origen cu hotărîre. Dumnezeu duce adesea pe om în ispită, sau îl pune la încercare, ceea ce este tot una, pentru ca astfel să-l mântuiască mai repede și mai sigur. Sfânta Scriptură ne oferă o sumedenie de exemple de acest fel. Ce altceva de cât ispitire este mulțimea de prepelețe pe care Dumnezeu o trimite în pustie poporului Israel doritor de carne! Ce alt este lăsarea păgânilor în voia poftelor lor și împietrirea inimii lui Faraon? etc. Dar aci ispita nu mai are înțelesul de înfrângere, ci este — ca și mai sus — un mijloc de educație, de o deosebită strășnicie, în mâna lui Dumnezeu, un fel de cură de păcat, care în cele din urmă desgustă pe om de păcat și-l face să se întoarcă din nou la calea adevărului.

Înțelesul acestei cereri ar fi dar acesta: Nu ne lăsa să cădem așa de adânc în păcate, ca să întrebuițezi împotriva-ne cel mai aspru mijloc de îndreptare, cura păcatului.

Πονηρός din cererea a șaptea însemnează «cel rău» sau mai bine «cel viclean» și este numit astfel, zice Origen, pentru că face răul cu știință și voință și prin el se înțelege diavolul. Mântuitorul a întrebuițat acest termen numai în exemplul de rugăciune dat poporului, ca să concretizeze mai bine răul sau păcatul pe care îl înfățișează în persoana autorului lui, a diavolului. Acesta ne ispitește prin tot felul de amăgiri și prin oamenii care-i slujesc. Cum învață ispita lui Iov și a Mântuitorului, diavolul însă nu ne poate ispiti fără îngăduirea lui Dumnezeu. Pentru că diavolul este ispitorul de căpetenie, de aceea orice biruință câștigată împotriva ispitei este o biruință asupra lui. De o înlăturare cu totul a diavolului, de scutirea noastră de a lupta cu el, nu poate fi vorba, cum n'a fost nici de înlăturarea cu desăvârșire a ispitei, ci numai de înfrângerea lui, ca și a ispitei, de biruința asupra lui. Aceasta și nu altceva cerem dela Dumnezeu, când îl rugăm să ne izbăvească de cel rău.

O altă interpretare a cererii a șaptea oferă Origen în omilia a cincia asupra psalmului 36. Acolo el spune, că la moarte, când sufletul se desparte de trup, se reped asupra lui diavolii și se întrec care din ei să-l răpească mai întâi. Izbăvirea în acea clipă din mâinele satanei o implorăm noi prin cuvintele acestei cereri.

Înțelesul rugăciunii domnești după Origen, în urma celor zise, ar fi dar cam acesta :

Dumnezeule, care sălășluești în inimile locuitorilor cerului și cu care și noi suntem în esență la fel prin lipsa de păcat, dă-ne adevărata cunoștință despre sublima ta ființă.

Împărăția ta în inimi, prin cunoaștere și virtute, înfăptuiască-se în noi, așa ca în sfârșit, Tu să fii totul în toate.

Facă-se voia ta desăvârșit precum de locuitorii cerului așa și de ai pământului. Sau : Împlinească-se voia ta tot așa de desăvârșit și de biserică cum a împlinit-o Iisus Christos. Sau: Precum o împlinesc cei buni, așa s'o împlinească și cei răi.

Dă-ne, în această perioadă din viața lumii în care trăim, hrana de care are trebuință ființa noastră intimă, adică împărtășirea spirituală cu Logos.

Iartă-ne vechile noastre greșeli, pentru că și noi am iertat celor ce ne au greșit.

Nu îngădui să fim biruiți în lupta cu păcatul și în deosebi nu ne lăsa să ne afundăm așa de mult în păcate, ca să fie nevoie să ne vindecim prin cura păcatului.

Ci ajută-ne să ieșim biruitori asupra celui rău.

Ca și la Clement, tot așa și la ucenicul său Origen, se observă o pronunțată tendință intelectualistă în interpretare, cum și folosirea de alegorie în mare măsură. Intelectualismul lui Origen este însă mai temperat, partea morală nu este trecută cu vederea, ci scoasă în relief, iar alegorismul e folosit în așa fel că duce la un înalt înțeles spiritual. Cu toate aceste calități ale cugetării marelui Alexandrin, interpretarea lui rămâne un monument de speculațiune și știință teologică, care poate fi admirată, dar niciodată ea nu va putea fi luată ca model de interpretare practică și recomandată turmei drept credincioase ca lecție de învățat.

Un alt tâlcuitor al «Tatălui nostru» este **sfântul Ciril al Ierusalimului**.

În a cincea din catehezele sale mistagogice, sfântul Ciril a explicat neofitilor «Tatăl nostru», ca să-i pregătească pentru participarea la serviciul divin și în deosebi pentru primirea sfintei euharistii. Insuș scopul didactic pe care-l urmăresc catehezele mistagogice și felul auditorilor cărora se adresa sf. Ciril, auditori nepregătiți să înțeleagă teologia înaltă, sunt o indicație că în expunerea sf. Ciril nu trebuie să ne așteptăm la speculațiuni înalte și la desfășurare de erudițiune, ci la cuvinte și la învățături lesne de înțeles de oricine. Pentru aceasta însă ele nu sunt mai puțin prețioase și folositoare, ci tocmai dimpotrivă, căci numai ceea ce este pe deplin înțeles poate fi și aplicat și urmat în viață cu deplin succes.

În lămurirea asupra introducerii, Ciril explică în ce fel Dumnezeu este «Tatăl nostru». El nu este «Tatăl nostru» *κατὰ φύσιν*, adică după fire sau tată firească, cum este față de Iisus Christos, ci ne este tată *κατὰ θεόν*, adică prin aceea că, din nemărginita-i dragoste către noi, ne-a făcut fii din robi ce eram mai înainte, din cauza păcatului.

Prin urmare, nu numai cei ageri la minte, cari sunt în stare să cunoască pe Dumnezeu pe cale rațională, nici numai cei fără de păcat, cum socotește Origen, sunt fiii lui Dumnezeu și au dreptul să zică lui Dumnezeu «Tată», ci orice om care a primit botezul, adică orice creștin, oricare ar fi starea lui morală, pentru că Dumnezeu iubeste pe toți oamenii ca tatăl pe fii. Iată o interpretare, care s'ar putea numi religioasă, și care este cu mult mai mulțumitoare de cât cele două precedente și cu mult mai temeinică și mai adâncă, cu toată simplitatea formei și a argumentării în care este expusă. Cu ea se adevărește aplicarea maximei latine: *Simplex veritatis sigillum*.

Sălășluirea lui Dumnezeu în ceruri o înțelege Ciril în același fel ca Origen și Clement, adică sălășluirea lui Dumnezeu în îngeri și sufletele dreptilor, care se află în ceruri.

La cererea întâi, Ciril învață, ca și Origen, că numele lui Dumnezeu este sfânt prin sine însuși și n'are trebuință să fie sfințit de oameni. Cererea se raportă, dar, la noi oamenii, adică la pozițiunea ce trebuie să luăm față de numele lui

Dumnezeu și care nu este intelectualistă, ca la Origen și probabil și la Clement, adică sfințirea prin adevărată cunoaștere, ci practică sau morală, adică prin fapte. Contrariul, adică păcatul, este necinstirea numelui lui Dumnezeu, la care se dedau în deosebi păgânii și acei dintre creștini cari prin viața lor desordonată dau prilej păgânilor să necinstească numele adevăratului Dumnezeu. Datoria bunului creștin este dar să facă așa ca prin purtarea lui neprihănită să facă să sporească convingerea despre sfințenia numelui lui Dumnezeu.

La cererea doua, Ciril are iarăși comun cu Origen ideea despre curăția sufletului de păcate în cuvinte, în gânduri și în fapte. Pe când însă Origen susține că aceasta se realizează prin însăși împărăția lui Dumnezeu, Ciril învață că ea trebuie să preceadă și să condiționeze venirea împărăției lui Dumnezeu: numai cine are sufletul curat se poate ruga să vină împărăția lui Dumnezeu. Ciril socotește dar aci împărăția lui Dumnezeu ca ceva mai pre sus și în afară de lumea materială, ca împărăția sufletelor celor drepti după judecata de apoi. Cine are convingerea că va trece cu bine acea judecată, acela se roagă din toată inima pentru venirea împărăției lui Dumnezeu.

În explicarea cererii a treia, Ciril nu admite nici una din interpretările precedente, care i-au părut desigur prea silite, ci înțelege prin «cer» pe îngeri și prin «pământ» pe oameni, adică: precum se îndeplinește voia lui Dumnezeu de îngeri, așa să se îndeplinească și de oameni.

În cererea a patra, pâinea nu este, după părerea lui Ciril, pâinea naturală, materială. La această tâlmăcire s'a crezut el contrâns de atributul *ἐπιούσιος*, care ar însemna: «ceea ce trece (se preface) în ființă», subînțeles «a sufletului». Această pâine este pâinea euharistică, a cărei mâncare folosește deopotrivă și trupului și sufletului.

«Astăzi» este luat de el în înțelesul de durata vieții pământești sau «din fiecare zi», ori «zilnică».

În cererea a cincea, Ciril înțelege prin greșală și păcat același lucru. Și una și altul constau în aceea că săvârșim cu cuvântul, cu gândul sau cu fapta lucruri vrednice de osândă împotriva lui Dumnezeu și a semenilor noștri. Și nu numai o vreme oarecare, până ce adică ajungem la desăvârșirea morală, comitem păcate, cum socotește Origen, ci întotdeauna păcătuim, cum

zice și sfântul apostol și evanghelist Ioan: «De vom zice că n'avem păcat, pe noi înșine ne înșelăm și adevărul nu este în noi». Noțiunea «a ierta» o redă Ciril prin verbul *συγγωρεῖν*, care însemnează «a face să înceteze». Când rugăm dar pe Dumnezeu să ne ierte greșelile, înțelegem ca el să facă așa ca ele să înceteze», să nu mai fie, să ia sfârșit. Cu privire la raportul dintre iertarea dumnezească și cea omenească, Ciril urmează pe Origen, numai că el îi dă o formă mai precisă: între noi și Dumnezeu se face o învoială, se încheie un pact ca Dumnezeu să ne ierte greșelile noastre, dacă și noi vom fi iertat greșelilor noștri. Partea morală a acestui pact, care pare ceva cam negustoresc, este aceea că Dumnezeu nu ne iartă greșelile noastre față de El și de semenii noștri, dacă noi nu vom ierta mai întâi pe ale acestora față de noi.

În cererea a șasea nu rugăm pe Dumnezeu să ne scutească cu totul de ispite, pentru că ispitele își au partea lor bună, cum spune sfântul apostol Iacob: «Ca adevărată bucurie să socotiți, frații mei, când în multe feluri de ispite cădeți», căci prin ispite se lămurește credința omului. Ceeace cerem dela Dumnezeu prin cuvintele acestei cereri este numai ca să nu pierim în ispită. Pentru aceasta aseamănă Ciril ispita cu un râu cu unde repezi, în care unul se înneacă, iar altul îl trece înnot. Aci Ciril iarăș se apropie de Origen, dar numai spre a se deosebi de el în ce privește efectele ispitei, căci pe când Origen socotește ispita ca o înfrângere care se poate repara, Ciril o socotește ca iremediabilă când ea s'a efectuat. Se poate însă ca cineva să fi căzut în ispită, să se fi afundat puțin, dar nu de tot. În acest caz scăparea este posibilă și aceasta cerem noi dela Dumnezeu în această cerere: să ne ferească de totală afundare sau înec. Un exemplu de cădere cu totul în ispită, ca pradă a iubirii de argint, dă Ciril pe Iuda Iscariotul, iar de cădere cu puțința de sculare dă pe sfântul apostol Petru. «Nu ne duce în ispită», însemnează dar: să înceteze ispita înainte ca noi să cădem cu totul, sau: Scapă-ne de toată afundare sau înec. Ispita este, prin urmare, dela Dumnezeu, ca un mijloc de încercare. El rânduește mersul ispitei și sfârșitul ei și dă puteri pentru învingerea ei. Dacă cineva cade învins în ispită, vina nu este de

cât a sa, pentru că n'a știut să-și încordeze puterile, cum și-le încordează un bun înotător, ca să înfrunte furia undelor.

Cererea a șaptea este recunoscută de Ciril ca de sine stătătoare față de a șasea, contrar de Origen, căci zice el: Să presupunem că cererea a șasea tinde să îndepărteze dela noi orice ispită, atunci cererea a șaptea ar fi cu totul de prisos, căci ce nevoie am mai avea să fim mântuiți de cel rău, când el nu se mai poate apropia de noi? Dar Mântuitorul nu putea rosti ceva ce ar fi de prisos. Ce țintim dar prin această cerere? Dacă prin cererea precedentă am obținut dela Dumnezeu ca să nu pierim în ispită, nu mai rămâne aci de cât ca să ne asigurăm biruința în fiecare luptă pe care o ducem cu ispititorul cel rău, cu diavolul, care ne ispitește în fiecare clipă și în felurite chipuri.

După cererea șaptea, Ciril spune că urmează îndată cuvântul Amin, pe care el îl traduce cu *γένοίτο* = fie. El nu cunoaște dar încheierea: «Că a ta este împărăția și puterea și slava...».

Rugăciunea domnească are dar la Ciril această fisionomie:

Dumnezeule, care sălășluești în sufletele cetățenilor cerului și ne iubești ca un tată,
Sporiască cinstirea numelui tău prin purtarea neprihănită a fiilor tăi,
Voia ta facă-se de oameni așa de desăvârșit ca și de îngeri,
Pâinea euharistică dă-ne-o atât cât vom trăi.
Iartă greșelile noastre, precum și noi am iertat celor ce au greșit față de noi.
Ferește de a pieri în ispită.
Și ne ajută să biruim pe cel rău ori de câte ori ne va ataca.
Amin.

În interpretarea sa, sfântul Ciril este în mare parte dependent de Origen al cărui scriere despre rugăciune a cunoscut-o de sigur și a folosit-o. În multe puncte el este însă independent, nu se servește câtuș de puțin de alegorism, ci rămâne pe tărâmul sănătos al interpretării literare, propriu școalei antiohiene, la care adăogă și aplicațiuni practice. Cu Ciril, interpretarea rugăciunii domnești iese din atmosfera nefirească a intelectualismului și alegorismului exagerat în care plutia la Clement și Origen, cei doi mari reprezentanți ai școalei alexandrine, și intră în făgașul ei natural, pe care va continua să meargă mai departe și să se perfecționeze de către luceferii științei teologice ai veacurilor următoare.

Din trecutul Catolicismului în Ardealul românesc

Metamorfoza Bisericii g.-catolice ardelene sub raportul dogmatic-moral

Cu anul 1688, Ardealul, copleșit de mai nainte de influența calvină, ajunge sub stăpânirea Habsburgilor catolici. „Cea mai de căpetenie nizuire a lui Leopold I a fost a întări legea catolică¹⁾. Aceasta însă nu se putea ajunge decât prin «Unirea» Românilor.

Împăratul Leopold I, care se pregătise pentru carieră bisericească, dă încă la 23 aug. 1692 o rezoluțiune misionarilor latini cu privire la unirea Rutenilor, pe care cardinalul Kollonich, primate al Ungariei — pregătit pentru carieră de arme — o comunică misionarilor latini din Transilvania. În această rezoluțiune, împăratul orânduia, la preoții și bisericile celor uniți, să se bucure de aceleași imunități, ca persoanele eclesiastice de rit latin²⁾. Iezuiții, cari își aveau centre misionare în Cluj, Alba-Iulia și Sibiiu, fură ceice se identificară mai întâi cu acest gând prozelitistic al împăratului, printre Români.

Dar pentru Români ortodocși din Ardeal la o eventuală unire aveau să servească de cinozură dispozițiile sinodului dela Florența³⁾ (1439), care fixase în patru puncte deosebiriile dogmatice dintre Orient și Occident. Aceste patru puncte pe cari aveau să le primească Români erau⁴⁾: recunoașterea primatului juridic al Papiei, azima (pânea nedospită) la sf. Liturghie, purgatoriul și procederea sfântului Duh și dela Fiul⁵⁾. Politica unionistă a Habsburgilor și-a dat roadele sale în scurtă vreme. Bătrânul și slabul Mitropolit Teofil cade, la 21 Martie 1697 deja, cu sinodul său, în mrejele iezuiților. Sinodul⁶⁾ de fapt prinde discuțiunea de la cele 4 puncte și reduce unirea numai la cele 4 puncte cari se și înșiră în decretul de unire.

Dar acel decret se iscălește cerând și *prețul maximal* al acestei vânzări de suflete: drepturi și privilegii la fel cu r.-catolicii⁷⁾.

La 10 Iunie 1697, mai mulți protopopi, cari absentaseră delă sinodul unionist din Martie,—

așa ni se spune¹⁾ — «ratifică» și din a lor parte unirea pe lângă aceleași puncte sau condiții de comercializare.

După moartea mitropolitului Teofil, în fruntea bisericii ort. transilvănene ajunge Atanasie, un preot tânăr, neînvățat și neavând o conduită exemplară până atunci²⁾, care, și după unire ajunge să fie învinuit de multe lucruri nepotrivite demnității sale³⁾.

El se sfințește la începutul anului 1698, în București de Episcop, iar la 14 Aprilie acelaș an, împ. Leopold I dă pentru Transilvania rezoluțiunea din 14 Aprilie 1698, punând în vedere preoților ortodocși ai Românilor, că aceia dintre dânșii, cari se vor uni cu catolicii, păstrându-și ritul și recunoscând pe Papa (cum agnitione summi Pontificis) se vor împărtăși de privilegiile preoților catolici, la din contră, vor avea parte defavorurile confesiunii cu care se vor uni sau vor rămânea în starea de mai nainte⁴⁾.

Rămâne acum în grija celui alt agent al catolicismului, care era primatul Kollonich, ca în abatere dela stipulațiunile sinodului Florentin și urmând unei instrucțiuni mai recente pentru «misionarii latini din Orient⁵⁾—să se fixeze condițiunile unirii *integrale* în cele dogmatice. De aceea «literale primatiale» ale lui Kollonich, formulează, drept condițiune a unirii de a primi «*toate* câte le învață, mărturisește și le crede s. maică biserica r.-catolică,... *în special* cele 4 puncte...»⁶⁾ diferențiale statorite la Florența.

Totuși, când sub Atanasie se adună sinodul dela Bălgrad la 7 Oct. 1698, nu se mai face amintire specială nici măcar de cele 4 puncte, ca fiind înțelese dela sine, și cu atât mai puțin de o primire integrală a dogmelor apusene.

Hotărîrea de unire pleacă dela «schimbarea acestei lumi înșelătoare, și nestarea și neperirea sufletelor, căruia în măsură mai mare trebuie a fi de cât toate». După invocarea acestui *motiv etic*, sinodul declară: «ne unim cu biserica Romei cea catholicească și ne mărturisim a fi mădulările acestei biserici». Și imediat se adaugă cererea *echivalentului pământesc*: «*Și cu acele privilegii vom să trăim cu care trăesc mă-*

¹⁾ S. Clain, apud Cipariu: Acte și fragmente, 79.

²⁾ Nilles: *Symbolae*, 1645

³⁾ Învățătură dogmatist rus Teofan Procopovici spune că Sfântul Duh nu a fost de față la Sinodul Florentin. Dr. A. Pichler: *Gesch. der Kirchl. Trennung*. II. 306.

⁴⁾ Nilles: o. c. pag. 121: *Errores dogmatici... Iuxta Decretum Concilii Florentini*.

⁵⁾ Vezi decretul publicat în Conciliul provincial al provinc. bis. gr. cat. Alba-Iulia și Făgăraș, ținut la anul 1872, pag. 5—8.

⁶⁾ Existența acestui Sinod, de altfel, este contestată pe mai multe temeuri (Dr. Gh. Popovici: *Uniunea Românilor din Transilvania* pag. 49 și urm.)

⁷⁾ Nilles: o. c. 168—9: Ad plura, quam quatuor illa puncta, nullo sub pretextu adigatur ecclesia Valachica.

¹⁾ o. c. 171.

²⁾ Nilles. o. c. 193—4, 266.

³⁾ o. c. 259.

⁴⁾ o. c. 195 și 235.

⁵⁾ Vezi la Nilles, pag. 111 și urm. Monita ad. Missionarios. din 1669.

⁶⁾ o. c. 197.

dulărilor și popii acestei biserici sfinte, precum Înălția sa Împăratul și coronatul craiul nostru în milostenia decretumului Înălției sale ne face părtași, care milă nevrând a o lăpăda...».

În post-scriptul ce urmează dotării decretului de unire, se mai adaug câteva rezerve din partea mitropolitului Atanasie, cu privire la păstrarea ritului oriental (ceremonii, sărbători, posturi, calendarul vechiu) și a dreptului bisericii de a-și alege pe mitropolit, precum și cu privire la jurisdicția protopopilor.

Conștiința religioasă, nici măcar a acestor contrahenți ai unirii, n'a fost așa de slăbită, în cât să fi adus o hotărîre de unire integrală sub raportul dogmatic, cum o cerea Kollonich. Din contra, sinodul face provocare la «decretumul» împăratului, care cerea mult mai puțin: ca Românii să se mărturisească a fi catolici și să recunoască primatul papal.

La tot cazul, era mare deosebire între ce cerea împăratul și mai ales Kollonich, și între ceea ce se statorise în sinodul dela Florența. Iar pe deasupra decretul de unire încă era din documentele cele mai primitive, ce se pot închipui, mai ales fiind vorba de chestiuni dogmatice și de viața sufletească a unui însemnat fragment de popor.

Și nu e de fel de mirat, dacă înainte de a fi trecut un an, *mitropolitul Atanasie*, sub datul de 26 Sept. 1699, *protestează, împotriva uneltitorilor și declară, că unirea s'a făcut numai în cele 4 puncte, și că ceice s'au unit vor să rămână numai pe lângă aceleași puncte*¹⁾.

La câteva zile, în 30 Sept. 1699, mitropolitul Atanasie adresează o nouă «protestatio», făcând provocare la decretul imperiului din 14 Aprilie 1698, la diploma din 16 Februarie 1699 și la un alt decret împărătesc din 28 Februarie 1699. Cei mari și tari, adică se îndoiau de sinceritatea actului de unire, și acest moment i-a dat lui Atanasie prilejul, de a *preciza fundamentul dogmatic—cele 4 puncte—ale unirei, și de a mărturisi, cu provocare la jurământ, că nu vrea să absteie dela o atare unire*²⁾.

Era cu adevărat mare criza sufletească, în care căzuseră ceice se uniseră cu Roma. De o parte pretențiunile dogmatice în stilul posterior sinodului florentin, exprimate de Kollonich; de altă parte puținii scrupuli de conștiință și de demnitate ce le mai rămăsese celor ce se uniseră; în al treilea loc manoperele silnice și frauduloase³⁾ ale iezuiților, ajunși în coasta bi-

sericii unite — erau tot atâtea momente, cari îi turmentau pe noii adicți ai Romei.

Între asemenea împrejurări și-a luat începutul acea *tragedie morală, care este sciziunea sufletească și bisericească a Românilor din Ardel*, ce durează de peste 200 ani. De atunci începând, biserica uniților români balansează între stările de silnicie, pricinuite de puternicii vremurilor apuse, și între actele de energie și demnitate, pe cari, uneori le mai putea dovedi și de sub cătușile multiple ale Papalității înfrățite cu presorii politici ai neamului românesc divizat sufletește, deci slăbit în rezistența sa prin unire.

În vederea importanței acestor stări dela început, am stăruit mai mult asupra lor, dar și din motivul, ca să înțelegem mai bine alte momente viitoare din viața acestor încătușați morali, cărorora a căutat o anumi-ă istoriografie bisericească să le ușureze jugul moral prin sugestio-nări confesionale.

E fapt, așa dar, că însuși Atanasie fu nevoit la 1699 să pună în vedere superiorilor săi, că unirea cu Roma s'a încheiat numai în cele 4 puncte și că numai în aceste puncte vor să păstreze unirea.

Totuși, cu un an mai târziu, în Sept. 1700, să se fi ținut un nou Sinod, la Bălgrad. Decretul de unire, **pretins original**, datat din 5 Sept. 1700, nu se deosebește esențial prin nimic—de cât d'abia în câteva cuvinte—de **traducerea făcută de iezuiți**, de pe decretul unionist din 7 Oct. 1698.

Această împrejurare, evident dovedește clar două lucruri deodată, că la traducerea decretului din 1697 a prezidat acelaș spirit perversitor din care au răsărit lucrările sinodului din 1700 (dacă acela se va fi ținut), și că sinodul dela 1700 are aceeași valoare morală pe care o are traducerea decretului unionist din 1698.

Pe noi nu ne privește aci controversa istoricilor noștri cu privire la existența ori necesitatea aceluși sinod (1700)¹⁾. Noi constatăm simplă tendențiositatea decretului unionist dela 1700 de afirmativă unire integrală, în sensul falsificatelor iezuite și în opoziție cu mărturia clară și cu protestul hotărît dela 30 Sept. 1699, ale șefului eclesiastic unit. Dovezi reale depe existența sinodului dela 1700 și despre luarea hotărîrii de unire integrală și necondiționată sub raportul dogmatic, nu ne servește niciun istoric sau măcar vr'o mărturie contemporană. Și dacă ținem

¹⁾ o. c. 240: ...nos... *juxta quatuor puncta... univimus in eadem unione juxta praefata volumus manere eamque servare.*

²⁾ o. c. 241—2: *Protestamur insuper etiam juramento de hoc emisso, nos nolle ab unione ..recedere ..*

³⁾ Iezuiții, ai căror scrupuli suut cunoscuți în istorie, în ce privește alegerea mijloacelor, și cari au fost inițiatorii și promovătorii unirii pîntre Români, prezentaseră la Curte decretul de unire dela 7 Oct. 1698, cu interpelarea (redată în latinește și în traducere românească la N. Densușianu: *Independența bis. a*

mitrop. române de Alba-Iulia, pag. 27) în sensul lui Kollonich, după cum urmează: „...ne unim cu biserica rom.-catolică... primind, mărturisind și crezând toate câte le primește, le mărturisește și le crede biserica r.-catolică, și mai înainte de toate cele patru puncte...”

⁴⁾ Dr. G. Popovici, în lucrarea sa citată, (pag. 134—6) invoacă motive plausible pentru neexistența aceluși sinod. Iar Dr. S. Dragomir, în remarcabila și documentata sa desrobire religioasă nu are niciun cuvânt pentru existența lui.

seama și de această împrejurare, precum și despre aceea, că informații despre acel sinod avem numai dela latini, evident stăm în fața celui mai îndrăzneț falsificat latin, pentru că latiniză pe uniții noștri.

Pe de altă parte: Numai admitând tendința aceasta, de desăvârșită încălecarea dogmatică din din partea latinilor, avem legătura logică cu alte porniri de mai apoi, de a lipsi biserica unită până și de înfățișarea ei orientală, în rit și disciplină. Și iarăși, numai contestând existența sinodului dela 1700, vom putea înțelege bine, și ca acte logice, unele din atitudinile și hotărârile de mai apoi ale bisericii unite din cursul celor două sute de ani următori.

Astfel, la 1739, episcopul Inoc. Clain ține, în prezența teologului iezuit pus în coasta episcopului unit, un sinod, care a sulevat și chestiunea fondului dogmatic al legământului de unire.

Sinodul, în frunte cu episcopul, o spune limpede, în punctul 5, al hotărârilor, că unirea s'a făcut numai în 4 puncte; că la atâta se angajează, dar la mai mult să nu fie siliți sub nici un pretext¹⁾. Episcopul Clain nu va putea fi învinuit de ignoranță. El studiase la iezuiți în Tirnavia.

Alt ucenic al iezuiților, Gerontie Cotorea scrie, la 1746, «Despre articulusurile cele de price», 4 la număr²⁾. Va să zică atâta primesc uniții dela latini și atâta aveau să justifice.

Istoricii uniți mai vechi încă susțin, ca d. ex.: Gheorghe Șincai, în *Chronica* sa la an. 1514, că unirea s'a făcut numai în cele «patru puncturi».

De aceeași părere este și S. Clain, când ne spune, că pe vremea episcopului Atanasie Rednic (1764—1772), «săborul cel mare au făcut protestație: că afară de cele patru puncturi ale unirei, clerul acesta (unit) nimic mai mult n'au primit nici primește³⁾».

Conștiința aceasta dominează opinia publică a bisericii unite, așa dar, în întreg veacul XVIII, până și în jumătatea primă a veacului XIX, când catolicismul caută să se restaureze din temelii prin organizarea bisericii unite mai ales, dându-i-se⁴⁾, la 1853, instituția mitropolitană cu două episcopii nouă (la Lugoj și Gherla). Paralel cu acțiunea aceasta de reorganizare, pe care o ocrotea Episcopatul latino-ungar și împăratul prea catolic Franz Iosef I, în sânul bisericii unite se ivesc anumite fenomene sufletești,

foarte îngrijorătoare, înclinând tot mai pronunțat către «catolicizare» deplină în ale dogmelor și provocând stări tulburi în opinia publică a Românilor uniți.

La acțiunea de a pregăni identitatea credinței Romei papale, se angajază însuși episcopul, mai apoi mitropolit, g.-catolic Alexandru Șterca-Șuluțiu dela Blaj. Dânsul lucrează, publică și impune obștei g.-catolice un catehism al său.

Catehismul poartă următorul titlu caracteristic: *Catehism în care se arată... adevărul credinței s. uniri cu apostoliceasca Biserică a Romei*, compns și dat la lumină prin... Alexandru Șterca-Șuluțiu... în Blaj «1857».

Catehismul are și un «Cuvânt înainte», din care spicuim următoarele pasagii caracteristice... *Am întocmit acest Catehism pentru S. unire... ca toți să vadă și să cunoască adevărul... și să mărturisească că s. unire ieste lucru Dumnezeesc, de D. N. Is. Hs. și de Sf. Apostoli rânduită și poruncită (!) ... că credința s. uniri cu sfânta catoliceasca și apostoliceasca Biserică a Romei, ieste credința cea adevărată și singur mântuitoare... afară de care nu ieste nici o mântuire“...*

«... tare îndatorăm pe toți dreptii... ca *poporul și tinerimea* fără preget des cu tot prilejul, iară mai vârtos în s. Biserică *Dumnezeescile și în sărbători* luând înainte acest catehism să-i învețe și să-i catehizeze.»

«Iară mai vârtos să se deie acest Catehism *pruncilor în toate școalele...* ca din pruncie cunoscând și învățând adevărul credinței... și cunoscând că *ei sânt în staulul lui Hs. și în jurul adevăratei biserici a lui Hs.* să fie tari în credință și să știe *înfrunța... pe toți amăgitorii ceice învață minciuna“...*

Și acum, să vedem, pe scurt, ce cuprinde acest catehism destinat pentru poporul dela sate și pentru tineretul școalelor populare — sătești.

«Și unire... este a crede și a mărturisi aceeași credință, care D. N. Is. Hs. o au întemeiat-o... și o ține și sfânta... *Biserică a Romei*, ținând ritul sau obiceiurile bisericesti răsăritene» (pag. 7). Va, să zică: primirea între patrimoniul dogmatic al Romei papale, iar încolo numai păstrarea formelor orientale.

Și spre a marca o prăpastie sufletească față de Românii ortodocși, despre biserica ort. se zice: «*Biserica răsăritului acum nu mărturisește aceeași credință* cu biserica apusului, și *învață multe* ce sânt cu totul contrarii așezământului D-lui N. Is. Hs., a S. Apostoli și a S. Părinți» (pag. 10). În realitate, însă, bis. orientală numai respinge inovațiile dogmatice ale Romei papale.

În acord cu concepția veche a bisericii unite, că ea s'a unit cu Roma numai în cele 4 puncte, Catehismul face apologia acelor patru dogme di-

¹⁾. Sacram unionem continentia 4 puncta perpetuo et irremissibiliter noster clerus observabit et tenebit; ad plura autem nullo sub pretextu adigatur. *Nilles*, o. c. 546, și *I. M. Moldovan* Acte sinodali, Tom. II. pag. 83.

²⁾. Dr. A. Bunea: *Epp. Aron și Novacovici*, 371.

³⁾. S. Clain, apud T. Cipariu: *Acte și fagm.* 124

⁴⁾. Câteva împrejurări mai de aproape am arătat în lucrarea mea: *Românii ortodocși și Uniți români* sau două organizații bisericesti în Ardeal, Sibiu, 1922 pag. 15—16.

ferențiale, precizate în sinodul florentin și-i poartă nu numai pe bieții preoții de sate de acum 60 ani, ci și *pe tineretul de poală pela controversale din chestiune* și pela mărturiile din vechime, pe cari se întemeiază aceste controversale din punct de vedere apusean.

Despre celelalte dogme diferențiale, adevărat, nu face vorbă, le *subînțelege* însă accentuând pururea cu emfază credința Romei și identificarea bisericii unite cu credința Romană.

Și mai departe, în vreme ce în acest chip Catehismul lui Șuluț *nu expune* — și nici măcar nu face aluzie la — *dogmele esențiale cu adevărat mântuitoare*, despre Dumnezeu și despre mântuirea omului, ci slujește numai politicii religioase a Papismului, — tot atunci catehismul mai are un mare păcat. El, accentuând unirea Românilor, îndeamnă pe credincioșii g.-cat., sub amenințare de pierderea sufletului, de a nu se amestecă cu Românii ortodocși. «Ci... de învățăturile și mestecul *în cele sufletești tare să ne ferim... că unii ca aceia* nu slujesc lui Hs. «Acest catehism, prin slujirea politicii papale, făcând un prețios serviciu *și politicii Habsburgilor și* mai apoi celei *ungurești*, care putea numai să profiteze din această sciziune sufletească, pe care o cultivă Blajul unit».

Ierarhia g. catolică din acea vreme, sub sugestiunea studiilor fruntașilor ei, făcute printre străini cari începeau să triumfeze asupra conștiinței ei românești era într'un proces de *tranzitie sufletească* — *dogmatică dela cele patru puncte, la primirea integrală a dogmelor Romei papale*. Acest proces de metamorfoză avea catehismul lui Șuluț să-l servească, acum, mai întâi, în jurul ierarhiei inferioare, și să-l transpună și în sufletul maselor populare ale g.-catolicilor noștri. Și pentru ca acest proces să răzbească, matadorii catolicismului cari vedeau în pornirile de rezistență dogmatică de până aci și o pedecă de ordin politic în ce privește îngenunchierea neamului românesc — s'au îngrijit de următorul lucru: Dela 1850 încoaci, în scaunele ierarhice g.-cat. au putut ajunge numai atari clerici stăpâniți de ultra-mortanismul înfrățit cu politica habsburgilor și mai apoi unguerească cari au fost devotate necondiționat politicii de încălecare dogmatică integrală a bisericii unite. Intre aceștia, locul de căpetenie îl ocupă mitropolitul Ioan Vancea, nobil de Buteasa.

Ioan Vancea de Buteasa se născuse la 1820 în Vașad (Bihor), într'o comună dela granița apuseană a României, copleșită de elementul maghiar. Școalele și le-a făcut numai la catolici, la călugări premonstratenzi din Oradea. A trecut apoi la studii teologice în Viena, în seminarul «Stadt-Convict» și apoi la Barbareum. Preoțit ca celibe, ajunge capelan în Macău, o comunitate g.-catolică maghiară de unde, după o scurtă

vreme de 2 luni, fu trimis iarăși la Viena, la studii teologice la colegiul «S. Augustin», unde primi gradul de doctor în teologie. Trecu apoi în serviciul administrativ al episcopiei g.-cat. din Oradea-Mare, unde deveni canonic, pentruca mai târziu, la 1865, să fie, numit episcop g.-c. la Gherla¹⁾.

Încă în vremea funcțiunii sale cași canonic, publică la 1861 «Dialog despre constituțiunea bisericii și despre sinoade», cu care lucrare vom face cunoștință mai deaproape mai târziu. În întreg restimpul vieții acestuia, de până la alegerea sa de mitropolit la Blaj, a trăit tot în mediu străin sau înstrăinat, unde n'a putut să-i încolțească în suflet alte porniri de cât acelea, *de a servi catolicismul* fără prea mulți scrupuli de conștiință românească, care însă, la Blaj, unde avea să ajungă mitropolit, mai pasionă încâtva până și cercurile oficiale bisericești.

Ioan Vancea, după cum se presimte după premisele atitudinilor sale favorabile factorilor politici unguerești cari determinau «alegerea» de mitropolit la Blaj, avea să ajungă fără doar și poate ca mitropolit. Sinodul electoral, constituit și din preoțime de provincă, care nu era încă aservită dogmaticeste, avea nedumeriri. Și de aceea, înainte de a intra în actul alegerii, își impune unele precauții în fața celui ce va fi ales mitropolit. Sinodul, care, întâi de toate, tindea să sisteze «starea de confuziune și de decadență», în care ajunsese biserica g.-catolică, află că izvorul acestui rău, care rodea ființa românească la rădăcina ființei acestei biserici și-i da o îndrumare antinațională, era tocmai *tendența de înstăpânire a curentului ultramontan și pornirea ierarhiei sale superioare spre primirea integrală a dogmelor apusene*.

Celce s-a făcut pe sine purtător de cuvânt pentru izolarea acestei primejdii era, între sinodali, Ioan Antoneli, vicarul Făgărașului. După dânsul, «conciliul ținut la Florența în anul 1439, a pus de baze pentru unirea bisericii anatolice cu cea apuseană cunoscutele *patru puncte dogmatice*». Adăogea totodată, că «Pontificii romani în tot timpul s'au ținut cu rigoare de aceste baze ale unirii, garantând neștirbita conservare a Ierarhiei proprii, a ritului, a disciplinei și a tuturor datinilor bisericii răsăritene, precum se vede din brevea Pontificelui Paul V, adresată episcopilor ruteni în a. 1625, — din deciziunea lui Climente IX, cu d. 2 apr. 1669, și mai ales din faimoasa enciclică a lui Benedict XIV, care începe «Allatae sunt».

Acelaș proiect al lui Ioan Antoneli mai conține, la partea motivelor, și următorul pasaj: «În tot decursul negațiunilor din zilele Mitropoliților

¹⁾ Dr. A. Bunca: Dr. Ioan Vancea de Buteasa, Blaj 1896.

noștri Teofil și Atanasiu I, nefiind vorba decât numai de uniune între aceste *patru puncte, specialul pact al bisericii noastre cu Roma încă numai pe această singură bază s'a făcut*. Se mai adauge, că «uniunea... a fost numai dogmatică păstrându-ni-se ritul, disciplina și toate așezămintele, neatînse».

Drept consecință, între condițiunile de alegere, fixate de sinodul electoral dela 1868, reintercalează la punct. 2, că **uniunea noastră (a uniților) cu biserica r.-cat. este și va rămâne în seculi numai dogmatică în cunoscutele patru puncte**⁽¹⁾.

Alegătorii, întruniți în sinod, primesc în unanimitate acest punct de mănecare.

Sinodul electoral, *pe lângă aceste și alte condiții îl alege pe episcopul Vancea de mitropolit al Blajului. Cu ce rezultat, vom vedea.*

În curând bătea la porțile bisericii unite o altă primejdie amenințătoare. Era vorba de înfăptuirea autonomiei catolice ungare, în așa fel ca gr. catolicii ruteni și români să fie atrași și ei în organismul autonom catolic-ungar. Premisele politice și sufletești erau date deja, cel puțin pe de jumătate. În dosul acțiunii autonomiste stătea și guvernul țării, în frunte cu ministrul baron Eötvös. După proiectul ce avea să se gătească și s'a primit la 1870, de ex. în adunarea generală (congresul regnicolar) între 36 membri unguri aveau să figureze d'abia șase delegați clericali ai bisericii gr. catolice române²⁾. Curat un picur în mare!

Nu ne referim aci la partea lucrărilor pentru autonomie, ci d'abia numai mai târziu. Evident era o primejdie superbă, — *se pregătea moartea uniților noștri pentru neamul românesc!* În fața căreia se aude glasul autorizat al reprezentanților diecesei din Oradea-mare. Era glasul lui Iustin Popfiu, delegat preoțesc, și delegații miri: Iosif Roman și Iosif Vulcan, cari accentuau că unirea Românilor s'a făcut *numai în cele patru puncte*³⁾.

¹⁾ I. M. Moldovan, o. c. I. 33.

²⁾ Szemecz E: Kath. Autonomia, 75.

³⁾ Protestul, pe care l-a reprezentat și cu graiu, în întrunirea autonomistă, Iustin Popfiu, e publicat în *Dr. A. Bunea: Discursuri, autonomie bisericească*, pag. 389—394.

Era cea din urmă strigare în fața primejdiei, și d'atunci nici nu s'a mai accentuat în biserica unită, ori din partea și în numele ei, că unirea cu Roma s'a făcut numai în cele patru puncte dogmatice!

Biserica g.-catolică ajunsese în plină debandadă: sufletul ierarhiei sale supericare—episcopi și canonici mai ales — cari, prin numirea lor pe toată linia de către puterea statului, erau stăpâniți de străini, vâslea între alte ape, decât în acelea, în cari se afla opinia publică: sufletul ierarhiei interioare și al poporului dela sate.

„Starea de confuziune și de decadentă“, ce o constatase sinodul electoral mitropolitan de la 1868, dăduse nainte. Desorientarea întovărașită de o nemai pomenită depresiune sufletească, prezintă în toamna anului 1870 — când se pregătea autonomia bis. catolice ungare după ce, în vara aceluiaș an, sinodul Vatican decretase dogma despre infabilitate—*o stare de deosebită turbureală, în care puteau, neîmpedecați să pescuiască ultramontanii* plasați la conducerea bisericii g. catolice ardelene și ungurene de pe atunci. La conciliul Vatican participase și episcopii g.-catolici din Ardeal, în frunte cu mitropolitul Vancea, acesta chiar excelase la sinod, la ședința congregațională din 30 Martie 1870, prin „o cuvântare clasică“, pentru care a încasat laudele și gratulațiunile prezidiului, și tot astfel și în ședința dela 2 Iunie 1870, când, rostind o cuvântare asupra proiectului despre Biserica lui Hristos, scrise „una dintre cele mai interesante pagini din istoria conciliului Vatican“, în așa fel că după amiazi i s'a prezentat o deputațiune numeroasă de episcopi cari, *în numele episcopatului Ungariei*, i au interpretat mulțămă și felicitările acelu episcopat⁽¹⁾.

Pentru puținii din Ardeal, cari cunoșteau aceste detalii, era limpede acum, că situația dogmatică a bisericii gr. cat. din Ardeal era pecetluită.

Urmă, acum, numai: să se fixeze modalitățile, prin care să se deie expresiune, formală și de drept public, dogmelor Romei papale în biserica g.-cat. ardeleană.

Prof. Dr. GH. CIUHANDU

¹⁾ Dr. A. Bunea: Metr. Dr. Ioan Vancea de Buteasa, pag. 17 și 18

O CARTE DE MARE ÎNSEMNĂTATE PENTRU CREȘTINI

Încă de mult noi am dat de veste că d-nii: *Mihail Sadoveanu* și *Dimitrie Pătrășcanu*, amândoi îndemânateci scriitori, lucrează *Viețile Sfinților*, de tipărit în mai multe volume. Vechile scrieri, care au îndulcit zilele părinților noștri cu duioșia și curăția povestirii lor, aveau să poată fi citite și de creștinii noștri, în aceiași limbă frumoasă, ca și a celor vechi, pe care minunații scriitori pomeniți se pricep atât de bine s'o scrie.

Acum avem plăcerea de a vesti pe cititorii noștri că această lucrare a și ieșit din tipar, în întâiul volum, iar

până în Paști îl așteptăm și pe al doilea, din cele șase, câte au să fie toate. Intrăm în Postul Mare și aceasta e o carte bună pentru citirea creștinilor. Costă 50 de lei, are 262 de pagini, cuprinde viețile a 14 sfinți sau sfinte, s'a tipărit în București la *Cartea Românească*, dar se găsește la oricare librărie. Poartă numele de *Spre Emaus*.

Aceasta e numai o scurtă înștiințare, dar avem a vorbi mai pe larg despre această scriere.

Artim: SOBIBAN

TERMINOLOGIA SFÂNTULUI ATANASIE DIN ALEXANDRIA

în învățătura despre Fiul lui Dumnezeu, în evoluția ei succesivă

Chestiunea despre terminologia sf. Atanasie din Alexandria, în genere, în deosebi în învățătura lui despre Fiul lui Dumnezeu, aparține numărului de chestiuni destul de grele, care sunt puțin dezvoltate și cercetate de știința contemporană. Lucrări capitale, aparte, consacrate exclusiv acestui obiect, noi nu găsim, nu numai în literatura noastră teologică, ci nu se găsesc nici în cea occidentală. Chestiunea aceasta o ating numai unii scriitori, și ușor, în chipul unei adăugări, și fără amănunte deosebite, — în acele opere savante, în cari ei stăruiesc a da o zugrăvire deplină a activității lui Atanasie din Alexandria și personalității lui ¹⁾. Remarcând acest fenomen și necăutându-i cauzele, noi trebuie cu atât mai mult să observăm că singură după sine această chestie e destul de interesantă, deci poți să-ți oprești atenția și asupra ei. Interesul se ațăță, pe de o parte, prin acel caracter cu care se deosebește terminologia lui Atanasie; din altă parte prin acele împrejurări istorice, în cari această terminologie se dezvoltă. Ultima, cum vom vedea mai pe urmă, nu prezintă numai la Atanasie ceva determinat și definitiv format. Adevărată terminologie dogmatică e așezată mai târziu, după Atanasie. În timpul lui, ea numai se dezvoltă și se află pe calea spre ultimul său scop. Cu această împrejurare, se și explică în operele Sf. Atanasie lipsa terminologiei starornicite și riguros formate.

Pe de altă parte, terminologia lui Atanasie, fiind în cea mai strânsă legătură cu concepțiile lui, se dezvoltă în raport cu unele sau altele condiții istorice. Epoca a pus aspra ei pecete, proprie numai ei. Turburări îndelungate ariene, contribuind la treptata dezvoltare și lămurire de către Atanasie a privirilor și concepțiilor sale în mod firesc așa sau altfel, influențau și asupra metodei de a le exprima, mulțămită cărui fapt terminologia lui Atanasie urmează direcția determinată de privirile sale fundamentale.

În vederea lucrului, ca să înțelegem toate schimbările pe care le-a suferit terminologia lui Atanasie în mersul treptat al evoluției sale, e de trebuință să nu le studiem numai teoretic. O astfel de studiere nu ne-ar da nimic, ci istoricește, în legătură cu faptele și evenimentele contemporane, care metodă de studiere ni se prezintă ca mai lesni-

cioasă și mai firească. Aici noi ne întâlnim cu două păreri cu totul protivnice în știință, cu privire la acest obiect.

În timpul acela, când unii savanți, cum de exemp. *Loofs* ¹⁾, afirmă evoluția treptată a concepțiilor lui Atanasie și terminologiei lui, alții, în frunte cu *A. Harnack*, se țin de părerea opusă, bizuindu-se pe faptul că christologia lui Atanasie nu se deosebește întru nimic de christologia înaintașilor săi și pentru aceasta nu are nimic comun cu evenimentele timpului acela. Însă ultima părere noi trebuie s'o recunoaștem ca inexactă, de oarece ea se află în contradicție cu istoria reală. Nu avem trebuință decât să străbatem în fugă scrierile lui Atanasie, din cele două puncte extreme ale acrivității lui literare: scrierile începătoare și cele mai târzii, ca să observăm deosebirea adâncă ce le desparte pe unele de altele. E drept că Atanasie în totdeauna apăra una și aceeași învățatură despre dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu. Lui i-a închinat el toate puterile și vieța sa. Dar această învățatură se descopere la el tot mai mult în legătură cu mersul evenimentelor, și el treptat se înalță în înțelegerea sa despre una din cele mai mari taine ale creștinismului, începând dela concepția cosmologică despre Fiul, ca dumnezeescul Logos, și încheind cu cugetarea despre unitatea numerică a ființei Fiului și Tatălui. «Numai în curgerea treptată a disputelor, spune *Baur*, într'una din operele sale ²⁾ s'a început se înțelege mai bine că unitatea Fiului niceo-atanasiană, servea numai ca expresiune adevărată pentru acel conținut absolut, pe care cunoștința creștinească a ținut să-l expue în învățătura sa despre dumnezeirea Fiului. Ne împărțășind punctul comun rațional de vedere al idealistului german, noi totuș nu putem a nu recunoaște lucrul însuș. Asemenea părere, cu acelaș cuprins, o susține și unul din teologii protestanți noi ca *Wolf*, în scrierea sa *die Entwicklung der einen christlichen Kirche durch Athanasius, Augustin und Luther*.

„Christologia lui Atanasie, spune acest teolog, n'a fost cauzată de protestul contra arianismului, ci mulțămită lui ea numai s'a întărit și s'a dezvoltat“. A cerceta evoluția treptată a terminologiei sf. Atanasie, în legătură cu concepțiile

¹⁾ Ier. Chiril (Lopatin), *Învățătura sf. Atanasie cel mare despre Treime* 1894 și Ierom. Vladimir, *Sf. Atanasie din Alexandria. Vieța lui, activitatea științifică — literară și polemică — dogmatică*. Chișinău 1895.

¹⁾ Părerea lui proprie avem în vedere noi a o dezvolta în lucrarea sa. Consultați bucățile lui: «Athanasius Alexandrinus» *Realencyclopädie*, Herzog, ediția IV volumul II 1897.

²⁾ *Lehrbuch der Christlichen Dogmengeschichte* 1867, § 23 *Arianismus und Homoousie*.

lui christologice, și a indica momentele cele mai importante ale acestei evoluții, explicându-le, cât e posibil, cu ajutorul istoriei, și constituie problema prezentei lucrări. Noi ne vom opri cu deosebită luare aminte la cei trei termeni mai însemnați ai sf. Atanasie; *οὐσία*, *ὁμοούσιος* și *ὁμοούσιος* (esența, persoana și unitatea ființei).

Studiind istoria terminologiei Sf. Atanasie, nu putem să nu observăm într'însa trei momente succesive corespunzător cărora, această istorie o putem împărți în trei perioade deosebite 1. Prima perioadă cuprinde în sine operele scrise de Sf. Atanasie, înainte de a fi scrise *Cuvintele contra arienilor*. 2. a doua cuprinde cele din urmă opere, scrise sau simultan sau ceva mai târziu și se întinde aproximativ până la finele a 40 de ani din epoca explorată, din care timp se începe 3. a treia și ultima perioadă. Fiecare din aceste perioade se caracterizează prin însușirile proprii ei și vizibil se deosebește de cealaltă.

1. Părerile pe cari le scoate Atanasie în operele primei perioade, poartă cu preferență caracterul tradițional; el aproape repetă părerile predecesorilor săi.

Mie îmi pare, zice *Loofs*, în bucata sa despre Atanasie, deși obiectul acesta mai necesită un studiu minuțios, că Atanasie din prima oară era de aceleași concepții cu Alexandru și numai mai târziu a pornit pe calea sa proprie, care presupunere e mai verosimilă».

În adevăr, operele *Contra Gentes* și *de Incarnatione*, referindu-se la perioada cea mai timpurie a activității literare a sf. Atanasie, până la ivirea descoperită a arianismului, confirmă în întregime această presupunere. Aici noi încă nu găsim arătată limpede unitatea de ființă a Fiului. Argumentând păgânilor absurditatea credințelor lor religioase și scoțându-le la iveală dumnezeirea lui Hristos venit în lume, Atanasie stăruiește să descopere învățătura despre El, în mod principal ca despre Creatorul lumii, deși asemenea lui Alexandru, el nu arareori arată și veșnica coexistență, a Fiului cu Tatăl, în expresiunile: «Cuvântul veșnic»¹⁾ «Cuvântul veșnic cu Tatăl».²⁾ De aici e înțeleasă după sine însuși, aceea terminologie, de care se ține în aceste opere Sf. Atanasie. Toți termenii pe care el îi întrebuințează aici ca: «Cuvântul propriu»³⁾, «puterea proprie a Tatălui»⁴⁾, chipul neschimbat al Tatălui»⁵⁾ și a. m. d. mărturisesc despre Fiul, mai întâiu ca despre d-zeescul mijlocitor și ca despre reflexia ipostatică a Tatălui. Ce privește operele: «La cuvintele: toate

îmi sunt date de Tatăl» și «Expunerea credinței» relative la timpurile cele mai apropiate după soborul din Niceia, în ele se păstrează în toată puterea terminologia primitivă. Expresiunea ce se întâlnește și în una și în alta, de «ipostatic», se întrebuințează de Atanasie în sensul Persoanei divine aparte. În expunerea credinței, noi întâlnim întâia oară în capitolul polemic al acestei opere, termenul *ὁμοούσιον*, însă cu sensul lui antisabelian. «Nu reprezentăm aici sieși, zice Atanasie, pe Fiul—Tatăl asemenea sabelienilor, numindu-l de o singură ființă (*μονοούσιον*) și numindu-l de o unitate a ființei (*ὁμοούσιος*) și cu aceasta negând ființa Fiului». În capitolul principal însă, Fiul se mai numește încă simplu «asemenea Tatălui».

2. Al doilea period în istoria evoluției terminologiei Sf. Atanasie se începe, cum am văzut deja, cu cuvintele lui contra arienilor. În ele, își schimbă simțitor înfățișarea externă. Acum, când, în vederea rătăcirii arienilor, Atanasie trebuia să apere adevărul întregii egalități a Fiului cu Tatăl și identității naturii lor dumnezeiești, terminologia de mai înainte nu-l mai mulțamește. Termenii de mai înainte: «propriul Cuvânt al lui Dumnezeu», «Fiul propriu» îi par acum neldestulătoare. În locul lor și în locul simplei afirmații «propriu», aproape pe fiecare pagină găsim următoarele expresiuni: «proprietatea», în alte locuri: «propriu aparținând ființei Tatălui»¹⁾, «propria naștere a ființei Tatălui».²⁾ În rând cu expresiunea «identitatea firii»,³⁾ se întrebuințează rostirea «unitatea ființei», ca având același înțeles, cu rostirea: «identitatea dumnezeirii»⁴⁾. Termenul «ipostatic» se echivalează în multe locuri, după sensul său cu *οὐσία* (ființa). Așa, de ex., în al treilea cuvânt întâlnim o astfel de rostire: «proprietatea ipostasiei Tatălui».⁵⁾

În această schimbare esențială a foastei terminologii, putem băga de seamă cu oarecare probabilitate influența Apusului, unde se afla Atanasie când scria cuvintele sale.

Până în ultimul timp, aproape de toți se credea că cuvintele sale Atanasie le-a compus în timpul azilului al treilea, aproximativ cam pe la anul 358 d. Hr. Dar *Loofs*, în scrierea pomenită, răstoarnă această opinie și stăruiește să dovedească, că cuvintele lui Atanasie contra arienilor au fost scrise încă în timpul întâiului azil în *Trier* unde, în acel timp, se afla și *Marcel*, episcopul Anchirei, ce s'a afundat din lupta cu arienii în e-rezia contraopusă lui și care se află în relații destul de întinse cu Atanasie.

¹⁾ Operele Sf. Părinți partea I pag. 68

²⁾ Ibidem pag. 78

³⁾ Ibidem 66, 67, 68; 94, 125.

⁴⁾ Ibidem pag. 73, 77.

⁵⁾ Ibidem pag. 68, 77.

¹⁾ par. II cuv. 1, 169, 170, 191, 202, 211.

²⁾ „ III 386, 396, 468, 470.

³⁾ Ibidem III 384. 412.

⁴⁾ Ibidem 384.

⁵⁾ Ibidem 574.

În aceste relații putem și găsi proxima explicație a schimbărilor ce a suferit terminologia lui Atanasie în cuvintele lui contra arienilor. Însă afară de orice păreri și presupuneri particulare în sprijinul cronologiei lui *Loofs*, vorbește încă împrejurarea că în aceste cuvinte destul de puternic sună terminologia veche. Ar fi fost cam ciudat să fie altfel, dacă ele ar fi fost scrise într'un timp așa de târziu, cum se presupunea de unii până astăzi.

Așa, noi întâi să ne oprim la termenul «ipostatic». În adevăr, Atanasie neagă, că Fiul „se trăgea Singur din Sine *ἀφ' ἑαυτοῦ ὀπέστη* ¹⁾), și îl numește, cum era pomenit și mai sus, «proprietatea ipostasiei Tatălui», afirmând că «în adevăr și în realitate ființa ce este și ipostasie, sunt una (*ἡ τῶ ὄντι, καὶ ἀληθῶς καὶ ὄντως οὐσα οὐσία καὶ ὀπόστασις μία ἐστίν*)» ²⁾), însă în același timp el neagă și expresiunea «unul după ipostasie și doi după nume» (*ὀποστάσει μὲν ἓν, ὀνόματι δὲ δύο*) ³⁾), ca sabeliană, numind aici pe Fiul «Cuvântul Esențial» (*ὀφροστὼς λόγος*) ⁴⁾ și «de la ipostasie Ipostatic», ⁵⁾ care numiri le referă la Hristos, ca Cuvântul lui Dumnezeu întrupat. Încă mai clar și mai convingător s'a arătat influența terminologiei de mai înainte a lui Atanasie, în rostirile cu cari se caracterizează ființa Fiului în raportul Lui către Tatăl. Atanasie și aici, ca și cum s'ar teme să întrebuițeze termenul «de unicul suflet», nu stăruiește mult asupra lui, cu convingerea și hotărârea, pe care le vedem în operele lui posterioare, așa de ex. în opera *de decretis* și mai alés în epistola despre Soboare an. 359. Aici, cu această rostire, el a vrut să susție mai cu seamă neatârarea dumnezeescului Logos, încă până a nu vedea în el acest sens superior la care a ajuns numai pe urmă.

Iată pentru ce noi întâlnim acest termen aproape exclusiv în cuvântul al patrulea, unde Atanasie face critica pozițiilor fundamentale ale sabelianismului și numai odată, în primul cuvânt, el e întrebuițat alături cu expresiuni ca: «Fiul adevărat după ființă prea sincer al Tatălui», «propriu zis aparținând ființei Tatălui», «Înțelepciunea odată născută», «adevăratul și unicul Cuvânt a lui Dumnezeu» ⁶⁾. În locul lui, el continuă să întrebuițeze pe cel dinainte, care se întâlnește deja, cum am văzut noi mai înainte în expunerea credinței. Rostirea «asemenea Tatălui» și altele identice cu ea ca: «asemenea în toate», «asemenea în ființă», care expresiuni sunt în contra termenilor: «neasemănător», «de altă ființă»,

înseamnă la el unitatea natală a ființei Fiului cu Tatăl. La această concepție și stăruiește să apropie sensul *οὐσία*, deși el se clatină vizibil în asemenea întrebuițare a termenului, pentru care el, în unele locuri, dorind a preveni nedumeririle ce pot să se nască, și pentru o mai deplină lămurire a gândului său, la această rostire mai adaogă și alta, pe cea de *φύσις* (natura) ¹⁾. De aceia se și ferește el aici, pe cât cu putință, de termenul «ipostasie» care apare la el mai mult cu nuanța ființei individuale.

În așa fel, în cuvintele contra arienilor terminologia lui Atanasie supraviețuiește starea de tranziție a evoluției sale, caracterizată cum am arătat deja, prin caracterul său nestabil.

În ele, în anume sens se petrece lupta a două terminologii: cea veche alexandrină și cea nouă insuflată lui Atanasie din Apus. Insușindu-și concepțiile noi, Atanasie nici de cum nu poate deodată să revoace pe cele de mai înainte. Atanasie nu se teme să numească încă pe Logos «al doilea după Tatăl» ²⁾ după aceia că este argumentat cum că El este adevăratul Fiul și «propria naștere a ființei Tatălui». Contraziceri terminologice, ca rezultatul nelămuririi și nestabilității unor concepții, mai cu seamă foarte s'au vădit în învățătura despre unitatea persoanelor divine, ce se conține în cuvintele contra arienilor. Aici, în rând cu expresiunile ce indica numai unitatea natală a ființei, se întâlnesc și acele cari chiar direct înseamnă unitatea numerică a ființei Fiului și a Tatălui în paguba independenței ipostatice a lui Logos. Spre confirmare, vom aduce câteva exemple. Așa, în cuvântul al treilea contra arienilor, Atanasie spune: „Ei, adică Tatăl și Fiul, sunt unul nu în acel sens, că unul e împărțit în două, cari din sine prezintă unul, și nici în acel sens, că unul are două nume: așa că unul și același uneori este Tatăl, iar uneori Fiul Său. Sabeliu, care a cugetat astfel, a fost recunoscut ca eretic. Dimpotrivă, doi sunt după număr, căci Tatăl este Tatăl și nu poate fi Fiul, și Fiul este Fiul, neputând fi Tatăl. Însă natura e una, pentru că Nașterea nu e asemenea cu Celce au născut-o și este chipul Lui, și totul ce aparține Tatălui, aparține și Fiului». ³⁾ În multe locuri direct se vorbește, că Tatăl «niciodată n'a fost fără Cuvântul». ⁴⁾

Însă aceste contraziceri n'au rămas totdeauna la Atanasie; el totuși apoi a izbutit să scape de ele: vieța lui îndelungată în Apus (339—345) nu i-a trecut fără urmări și relațiile lui cu Mar-

1) IV pag. 481

2) Ibidem pag. 478

3) Ibidem pag. 509

4) Ibidem pag. 479

5)

6) I „cuvânt” pag. 169

1) II 329, 346, 362, 376, 379. III 408, 376.

2) I pag. 181.

3) pag. 181.

4) I pag. 194 195.

cel din Anchira au întipărit la urma urmei asupra lui influența lui Marcel. ¹⁾

Mulțumită acestor relații, Atanasie părăsește în întregime concepțiile de mai nainte, cugetarea lui teologică se înalță la concepția unității numerice a ființei divine și în ea el își găsește deplină și definitivă desăvârșire. Și în acel timp, când *omiusienii*, împreună cu *niceenii minori*, s'au oprit la „cuvintele“ lui Atanasie, el s'a dus mai departe: terminologia de mai nainte nu-l putu satisface și el acum se oprește numai asupra unui termen: *ὁμοούσιος*, ca mai potrivit pentru expresiunea adecvată a concepțiilor variabile. Acum el concepe sensul lui real și pozitiv și, până la sfârșitul vieții sale, îl apără cu toată puterea minții sale fine și dialectice. În această epocă târzie a luptei cu arianismul, din punctul de vedere al concepțiilor lui Atanasie ce se dezvoltau, termenul *ὁμοούσιος* cu nimic nu se deosebește de termenul *μονοούσιος*. «Repetând observația nemerită a lui *Loofs*, Atanasie a biruit spaima sa tainică de termenul *μονοούσιος*, ne mai căutând apropierea sensului *ουσία* cu sensul ființei natale și nelăsând identificarea termenilor *ουσία* și *ὁπόστασις*, care a fost suportată de Atanasie în aceste cuvinte, cu vizibilă nestatornicie». ²⁾ Cu acest termen, se înrudește acum mai de aproape și leagă de el cu cele mai strânse legături toate concepțiile sale. Ia³⁾ pentru ce, în orice atac al dușmanilor asupra acestui termen, Atanasie vedea atac asupra concepțiilor sale proprii și, în asemenea cazuri, el căta să le descopere și să le argumenteze. În «*Decretis*», scrisă cam pe la 352, Atanasie justifică cu următoarele cuvinte pe Părinții Soborului din Niceia care au întrebuițat termenul lui: «Ei, zice el, erau nevoiți... să scrie că Fiul e de o ființă cu Tatăl, semn că nu numai că este asemenea Tatălui, ci este și identic cu Tatăl după asemănare». Apoi urmează: „Fiul nu numai că este asemenea Tatălui, ci și este nedespărțit de la Ființa Tatălui. Fiul și Tatăl una sunt, cum a spus însuș Fiul“ (Ioan 10, 30 ³⁾). În epistola despre adunări, scrisă în 359, Atanasie, afară de baza dogmatică, mai aduce și un argument filosofic în folosul

termenului *ὁμοούσιος*. Mai arată și preferența lui *ὁμοούσιος* față de termenul *ὁμοιοούσιος*, (asemănător după ființă), pe care îl consideră insuficient în apărarea sa contra dușmanilor.

Nimenea nu se va îndoi, spune Atanasie, în această epistolă, că asemănător se conglăsuiește ca asemănător relativ nu la ființă, ci la înfățișarea externă și calități. Pentru ființă trebuie să nu asemănarea, ci identitatea. ¹⁾

Astfel e în trăsăturile generale, istoria și mersul treptat al terminologiei Sf. Atanasie în învățătura lui despre Fiul lui Dumnezeu. Cercetând istoria aceasta, nu putem să nu vedem cum Atanasie treptat și parcă fără să vrea, apropie termenii *ουσία* și *ὁπόστασις*, după sensul lor la început, mai târziu unindu-le într'unul singur: *ὁμοούσιος*. E adevărat că în opera *despre arătarea Dumnezeului—Cuvânt în trup și Contra arienilor*, scrisă de el, în a doua jumătate a secolului IV, anii 360—365, se află rostirea, «una Divinitate și unul Dumnezeu cu trei ipostasuri», însă de mulți savanți locul acesta nu e considerat ca autentic al lui Atanasie. Ceva mai târziu, la 370, Atanasie, în epistola sa către episcopii africani, afirmă că «ipostasia este ființa și nu altceva înseamnă decât însăși ființa ²⁾ Poate unii, în sfârșit, vor imputa lui Atanasie că el nu se ține de o singură terminologie, schimbând-o în felurite timpuri.

Ca răspuns la această imputare, pot sluji cuvintele lui *Loofs*, care, în această împrejurare, află osebă laudă lui Atanasie. Cu aceste cuvinte încheiem și noi. «El, zice *Loofs* despre Atanasie, într'o măsură mai mare, decât contemporanii săi și ceice au trăit după el, putea să deosebească convingerile sale, pe cari nu le varia, de acelea formule pe care le întrebuița. Gândurile fundamentale ale cristologiei lui ulterioare le putem găsi de timpuriu în operele *Contra gentes* și *de Incarnatione*, însă până la adânci bătrânețe, nu considera rostirile sale perfecte. El totdeauna apăra una și aceeași învățătură, dar nu în unii și aceia termeni. ⁴⁾

Icon. Stavr. GAVRIIL ZLATOV,

Profesor de religie la licenț. Nr. 2 de băieți din Chișinău.

¹⁾ La soborul din 340 dela Roma, cu chestia despre Atanasie; în numărul celolce erau de aceeași părere era și Marcel, ce își căuta în Apus apărarea pentru acușările aduse lui, de arieni, că el este sabelian. — *Istoria Bisericii creștine*, Robertson vol. I. cart. 2, pag. 44.

²⁾ Encyklopädie, pag. 204

³⁾ Partea I pag. 341

¹⁾ Partea II pag. 184.

²⁾ Partea III pag. 295

³⁾ " " " 319

⁴⁾ Encyklopädie pag. 204

Trebuința mistică de credințe pare un element atât de ireductibil al naturii omenești, că nicio rațiune n'ar putea s'o sfărâme.

A ȘTI INSEMNEAZĂ NEAPĂRAT ȘI A NU CREDE ?

Tricentenarul nașterii marelui savant și scriitor, Blaise Pascal, de curând sărbătorit la Paris, a readus în discuțiune chestiunea, dacă un savant, un om de știință pozitivă, poate să se închine cu credință și cu umilință lui Dumnezeu. Căci, lucru cam neobișnuit, acest adânc cunoscător al matematicilor, acest desăvârșit fizician, încă din anul 1654, adică la vârsta de 31 ani, și până la moarte (1662) a dus o viață de un adevărat călugăr schimnic.

«El lucra, spune criticul francez Lanson, la o *Apologie a Religiei Creștine*, în prada celor mai cumplite dureri: acum boala nu-l mai lăsa. Dar el își cucerise fericirea odată cu adevărul: el era senin și surâzător. El se știa în numărul celor *aleși*: el scria ciudatul și admirabilul *Mister al lui Iisus*. Suferințele sale îi slujeau drept semn al *alegerii* sale: el își îndoia suferințele, cu credința că colaborează la milostivirea lui Iisus. El își bătu capul ca să născocească noi suferinți și privațiuni: el își persecută propriul său corp prin niște aspre măsuri de o rafinare de necrezut. El muri la 1662».

Și cine era acest atât de cucernic drept credincios ?

Blaise Pascal, născut la 1623 în Franța, s'a ocupat de mic numai cu științele fizice și matematiche. La 16 ani, micul Pascal făcu un *tratat al secțiunilor conice*, cu care puse în uimire pe marele matematic și savant Descartes. Apoi ocupându-se cu aplicațiuni practice, construi o mașină de calculat. În 1648, el face la Paris faimoasele sale experiențe, punând în evidență greutatea aerului.

Era dar Blaise Pascal un adânc cunoscător și mânător al științelor pozitive și aplicate. Și totuși în 1649 el scrie *Prefața unui tratat al vidului*, unde, expunând teoria științifică a progresului, admite, spre uimirea tuturor, imposibilitatea de a ajunge la *certitudine* într'altfel decât prin revelațiune, în materie teologică. Prin această ciudată mărturisire, Blaise Pascal calcă în picioare pretențiunile rațiunii și face un mare pas în spre deplina sa convertire religioasă. Căci, dacă până la vârsta de 30 ani

el și-a dedicat viața și științei și religiei, dela această vârstă și până la sfârșitul vieții (1662), adică în timp de 9 ani el și a închinat toate puterile numai religiei.

Negreșit că nu au lipsit explicațiunile pentru această neobișnuită convertire. Așa, de pildă, se susține că spiritul său matematic și pozitivist a apucat pe calea misticismului religios, numai mulțumită unui grav accident de trăsură, din care el a scăpat ca prin minune. Ar fi dar vorba de un zdruncin mintal, mulțumită căruia el s'a transformat într'un aprins ucenic al lui Crist. Ba încă, sunt destul de numeroși aceia, care susțin că el nu era în toate mințile atunci când afirma că, nu prin știință, ci numai prin credință ajungem drept la *certitudine*. Ei bine, acestora le răspunde astfel criticul Lanson :

«Ascetismul lui Pascal și ale sale *Cugetări* nu sunt în contrazicere cu desvoltarea de mai înainte a inteligenței sale. Nu a fost vreo ruptură în viața sa intelectuală: a fost într'însa o evoluție continuă, la sfârșitul căreia el a părăsit totul pentru a urma pe Iisus Cristos. El nu era nici nebun, nici bolnav; el nu a fost niciodată mai înăuntru personalității sale, mai stăpân pe rațiunea sa, și mai conștient de actele sale, de cât atunci când unora li s'a părut năpădit de o manie religioasă. Ar fi să coborâm lucrurile, dacă am vroi să explicăm convertirea sa prin starea nervilor săi sau prin ascuțimea suferințelor sale. Cel puțin trebuie să recunoaștem că și rațiunea sa îl ducea în spre convertire. Căci această rațiune, se depărta de el, iar nu el de ea, atunci când ea îi mărturisea că nu-i va da cunoștința complectă, de care el era însetat. În loc să se odihnească fericit, ca atâția savanți, în știința «aparențelor», de vreme ce rațiunea nu-i mai îngăduia nimic mai mult, Pascal și-a întors privirile într'altă parte: el a căutat să vadă dacă n'ar fi aiurea un izvor de adevăr, dar de adevăr total și sigur; el l-a găsit și s'a dus să ceară credinței cunoștințe superioare acelor pe care le procură rațiunea. El prin aceasta nu a disprețuit rațiunea; a redus-o numai la domeniul său și a evaluat acest domeniu.

Incapabil fiind de a se înțepeni într'o jumătate-știință indoelnică și relativă, Pascal nu ar fi Pascal, dacă credința sa nu i-ar fi satisfăcut rațiunea, și evlavia înt'însul nu a distrus, ci a mulțumit pe savant».

Pe scurt, dar, Blaise Pascal, acest om de știință pozitivă, susține că prin *credință* se ajunge la deplina *certitudine*, iar nu prin știință. De aceea, el nu se sfiește să subscrie următoarea neobișnuită cugetare:

«Inima are rațiunile sale, pe care nici nu le cunoaște rațiunea... Numai inima îl simte pe Dumnezeu, iar nu rațiunea. Iată în ce constă credința: Dumnezeu sensibil la glasul inimii, iar nu la chemarea rațiunei».

Lei bine, aci următoarea întrebare se impune: Dacă este adevărat că, cu inima îl putem simți pe Dumnezeu, cum se explică faptul, că sunt atât de numeroși aceia, care, deși silindu-se cu inima, nu pot totuși să-l cunoască pe Dumnezeu ?

«A dori să credem, explică Pascal, nu este tot una cu a crede: nu e destul voința pentru a putea crede; mai trebuie și *grația divină*. În așteptarea acestei *grații*, adică în așteptarea credinței, trebuie să te pregătești spre a o putea primi, și spre a putea crede: «vei ingenuchia *mașina* omenească, vei asculta Sf. leturghie și vei deveni astfel săracul cu duhul (on s'abătira)» — Iți vei dispune trupul, «automatul» în așa fel, în cât deprinderile sale să nu pue piedici mișcărilor sufletului, atunci când grația divină îl va apleca».

Și acum o ultimă întrebare: Cum argumentează Pascal pentru a putea ajunge să arate că religia este, nu probabilă, ci pur și simplu adevărată, în sensul riguros și rațional al cuvântului ?

«Religia pare ciudată, absurdă pentru rațiune, și totuși ea s'a statornicit în lume: așa dar statornicirea sa este însăși proba divinității sale».

Și fapt însemnat este că un alt spirit pozitivist, filosoful și matematicul Descartes argumentează cam tot astfel:

«Trebuie neapărat să conchidem, spune el, că din singurul fapt că eu exist și că ideea unei Ființe cu desăvârșire perfecte, adică ideea unui Dumnezeu, este în mine» — existența lui Dumnezeu este foarte cu evidență demonstrată».

Este dar în orice om, afirmă Brunetière, «o trebuință de a crede», și cum cu neputință este ca să aflăm oameni *normali*, lipsiți cu adevărat de această *trebuință de a crede*, însuși faptul că această *credință*, care atât de absurdă este pentru rațiune, s'a statornicit în așa fel că nu se poate cu niciun preț dezrădăcina din om, însuși acest fapt ne dovedește că existența lui Dumnezeu este cu evidență demonstrată.

«Eu simt că este un Dumnezeu, spune La Bruyère, și nu simt, că nu este un Dumnezeu; aceasta îmi ajunge, și tot raționamentul lumii îmi este inutil: eu conchid că Dumnezeu există. Această concluziune este în firea mea. Am primit principiile acestei concluziuni prea cu înlesnire în copilăria mea, și le-am păstrat apoi în chip prea firesc până la o vârstă mai înaintată, pentru ca să le bănuiesc ca neîntemeiate. Dar sunt spirite, care se scutură de aceste principii. Este însă o mare întrebare dacă sunt într'adevăr astfel de spirite; și dacă într'adevăr s'ar găsi astfel de spirite, această probează numai că printre oameni mai sunt și monștri».

Dar să ne oprim.

Ceeace am vroit să arăt este că, deși credința și știința stau în niște domenii cu totul deosebite, totuși și cel ce *știe* poate să și *creadă*, dacă cumva Dumnezeu binevoește să-l numere printre aleșii săi. De altfel, nu într'alt fel ne silește să recunoaștem și centenarul, cel tot de curând sărbătorit în Franța, și anume centenarul marelui învățat Pasteur, care deși până în adânc a pătruns tainele științei, — totuși o clipă nu s'a rușinat a se arăta și a se mărturisi în tot locul și în tot timpul ca cel mai cucernic drept credincios.

M. MIHĂILEANU

Profesor, Pitești

LITERATURA ADVENTISTA¹⁾

Trecem la o altă scriere numită: «*Marea luptă între Hristos și satana sau între lumină și întunec*».

În această carte, alcătuită pe cât reese, din volumul ce-l posed și care e notat I, din mai multe volume, cuprinde chestiuni, de «*Istoria Bisericească Adventistă*».

În ea se descrie întemeierea comunității creștine ab initio, însă în așa fel încât din toate împrejurările istorice, se trag concluziuni favorabile rătăcirii adventiste.

Această deși istorică, deși copiată după mai mulți istoriografi, totuși sora White, după cunoscutu-i sistem, o expune ca o descoperire divină și spune astfel în prefață la pagina VI și VII:

Când spiritul lui D-zeu îmi arată adevărurile mari ale cuvântului Său și scenele trecutului și ale viitorului, mi se porunci să fac cunoscut altora, ceea ce-mi fu descoperit mie, de a descrie istoria luptei de secole și a o înfățișa astfel ca prin aceasta să se lumineze lupta cea mare din viitor, care se apropie cu pași repezi. În urmărirea acestui scop eu m'am strădui, să aleg evenimente din istoria bisericească și să le compun astfel, ca prin aceasta să fie scoasă în evidență desvoltarea marilor adevăruri, care au fost date lumii în diferite timpuri, pentru a cerca pe cei sinceri și care au provocat mânia lui satan și dușmănia unei biserici profane și care au fost îndreptați prin mărturia acestora, care „n'au iubit viața lor până la moarte“.

Și așa inspirațiile sale urmează întocmai scopului, ce și-a propus, căci ea vede că adevărul este denaturat de creștini, care-și zidesc biserici, hirotonisesc preoți, venerază sfinți, serbează Duminica, afirmând ea că acestea provin de atunci, de când creștinismul a străbătut între păgâni și mai ales la demnitarii păgâni regi și împărați, cari au impus creștinilor deprinderile lor idololatre. Citim astfel în pag. 26 și 27:

Dar când prigonirile încetau și creștinismul păși în curțile și palatele regilor, atunci simplitatea umilită a lui Hs. și a apostolilor Săi fu schimbată cu podoabele și mândria preoților și a domnitorilor păgâni și în locul pretențiunilor lui D-zeu fură puse teoriile și tradițiile omenești. Pretinsa pocăință a lui Constantin cel Mare, pela începutul socolului al IV-lea, provocă mare bucurie, iar lumea îmbrăcată cu aparența dreptății intră în biserică. Acuma lucrarea stricăciunei făcu progrese foarte repede. Păgânismul, care în aparență părea învins, fu biruitor. Spiritul său stăpâna biserica,

Învățăturile, datinele și superstițiile sale, fură alipite la credința și adorarea către D-zeu a pretenșilor urmași ai lui Hristos.

La pag. 31 arată pe papa ca fiind capul tuturor rătăcirilor în vorbele:

Acelea erau zile primejdioase pentru comunitatea lui Hs. Deci adevărul nu fu lăsat fără martori, părea totuși câte odată, ca și când întunecul și superstiția avea să câștige supremația, iar adevărata religie să fie ștearsă de pe pământ. *Evangelia fu perdută din vedere, iar formele religiei fură din contra înmulțite și poporul fu încărcat cu represiuni aspre și energice.*

Nu numai că fură învățați să privească spre papa—ca mijlocitor al lor, ci ei mai fură învățați să privească asupra faptelor lor proprii pentru ertarea păcatelor. Peregrinajii lungi, penitențe (mătâni), adorarea relicviilor, rădicarea de biserică, mănăstiri, altare, plățirea de mari sume pentru biserică; — acestea și alte multe fapte de felul acesta erau impuse, pentru a îmblânzi mânia lui D-zeu sau spre a-și asigura favoarea Sa....

Cu acestea continuă și la pag. 34 și 35, vorbind despre purgatoriu, indulgențe, liturghii, sî-ta comunicătură astfel:

Prin aceasta fu pregătită calea pentru introducerea și altei născociri a păgânismului, pe care Roma o numi purgatoriu, voind prin aceasta a inspira teamă mulțimei naive și superstițioase. Prin această învățătură rătăcită să presupune existența unui loc de chin, în care sufletele acelor, care n'au meritat condamnarea veșnică, să sufere pedeapsă pentru păcatele lor și din care îndată, ce vor fi curățiți de necurăția lor, vor fi primiți în cer.

Iaca și o altă născocire mai fu necesară pentru a pune pe Roma în stare de a exploata teama și fărădelegile adeptilor ei. Această se află în învățătura despre indulgențe. Iertarea totală a păcatelor trecute, prezente și viitoare și scutirea tuturor chinurilor și pedepselor meritate, era făgăduită tuturor acelor, care luau parte la războiul marelui preot, fie pentru răspândirea imperialismului, fie pentru pedepsirea dușmanilor săi, sau nimicirea acelor, care cutezau să tăgăduască supremația sa spirituală. Oamenii fură de asemenea învățați că prin plățirea de bani către biserică, se vor elibera de păcate și chiar și sufletele amicilor lor morți, le vor putea liberă din flăcările chinuitoare, în care au fost prinse. Cu astfel de mijloace Roma își umplu casele și întreținu pompa, petrecerile și patimile pretenșilor reprezentanți ai Aceluia, care nu avea unde să-și plece capul.

¹⁾ Vezi Nr. trecut.

...În secolul al XIII-lea fu introdusă cea mai grozavă din uneltele papismului — inchiziția. Stăpânitorul întunerecului lucră cu mai marii preoții papale. În consfătuirile lor secrete, satan și îngerii săi stăpâneau sufletele oamenilor răi, pe când un înger nevăzut al lui Dumnezeu se află în mijlocul lor, care luă grozavul raport al hotărârilor lor nelegiuite și scriea istoria faptelor, care sunt prea înfricoșate să apară în fața ochilor omenești. "Babilonul cel mare" era îmbătat de sângele sfinților,

Toate aceste afirmațiuni, pretinse istorice însă de natură protestantă le face ea pentruca inspirația să o ducă la pag. 37 ca să laude pe protestanți, începând cu grupul Valdenzilor, despre care spune:

În mijlocul întunecimei, care a zăcut tot timpul, cât a durat puterea papală, lumina adevărului nu putu fi stânsă în total de pe pământ. În orice epocă au existat martori pentru D-zeu, bărbați cari țineau credința în Hristos ca unicul mijlocitor între D-zeu și oameni, care prețuiau sf-ta scriptură ca măsură de conduită a vieții și respectau Sabatul. Cât de mult datorește lumea acestor bărbați, nu vor putea recunoaște niciodată generațiile viitoare...

Cum că adventiștii împărtășesc ideile ereticilor Valdenzi, citim lămurit la pag. 42 și 43.:

Comunitățile Valdenzilor sâmănau în curățenia și simplitatea lor cu comunitatea din timpul apostolilor. Lepdând supremația papei și a prelaților, ei păstrau Biblia ca cea mai înaltă și sigură autoritate infailibilă. Predicatorii lor, contrar preoților despotici ai Romei, urmau exemplul Maestrului lor, care nu venise, „ca să fie servit, ci ca să servească“. Ei hrăneau turma lui Dumnezeu, conducând-o pe lunci înverzite și la apele curate ale cuvântului Său. Cu totul la o parte de monumentele podoabei și onoarei lumești se aduna poporul; nu în biserici naționale, sau în catedrale mărețe; ci sub scutul munților, în văile Alpilor, sau în timp de primejdie în una sau alta din cetățile stâncilor, pentru a ascultă cuvintele adevărului de pe buzele servilor lui Hristos. Păstorii sufletelor nu predicau numai Evanghelia, ci vizitau și pe bolnavi, instruiu pe copii, îndemneau pe rătăcitori și străduiau a aplană ceretele și de a păstra unire și iubire frățască. Când erau în timp de pace, ei erau hrăniți prin daruri de bunăvoie ale poporului, totuși asemenea lui Pavel făcătorul de corturi, fiecare învăța una sau alta dintre meserii sau o altă misiune, prin care în caz de nevoie, să se poată îngriji singur pentru întreținerea sa.

Și apoi continuă la pag. 51.

Astfel mărturiseau Valdenzii pentru Dumnezeu, cu sute de ani înainte de Nașterea lui Luther. Răspândiți

în diferite țări, ei sâmănară acolo sâmânța reformațiunei, care începu în timpul Wiclief, cucerind în lung și în lat, în jurul său, în zilele lui Luther; și trebuie continuată până la sfârșitul timpului de cei, care sunt tot așa de voioși, să sufere totul pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia lui Is. Hr.

Reiese limpede gândul autoarei, care combatând și desaprobând învățăturile bisericii papiste, caută a dovedi ca creștinismul s'a păstrat ortodox numai de sectele eretice de prin fundul văilor și a munților; care prin Valdenzi, Wicliff Luther Hus etc. a ajuns nepătat în mâinile ereticilor adventiști! Faci cu alte cuvinte istoria unei minorități religioase, rătăcite dela credința majorității, pentru a te impune lumii, în secolul al 19 și 20-lea, că refaci biserica pe temelia credinței apostolice. Istoria imparțială, înfierând abaterile, ce au fost de la dreapta credință, prin diferite cete eretice și prin inovațiile papale, recunoaște adevărul ortodox păstrat de singură Biserica de răsărit, Biserica care de altfel nici nu este vizată decât în tangentă foarte slabă de acești eretici, care totuși o subminează și caută să o compromită, dacă nu pe temeuri dogmatice și istorice, apoi pe izolate abateri morale și pe conlucrarea ce o face cu statul întru educarea și conducerea masselor. Cum noi voim să punem pe cititori în cunoștință numai cu literatura adventistă și nu facem o combatere propriu zisă, adică nu discutăm punct cu punct afirmațiunile scrierilor lor, ne oprim de a mai studia istoric afirmațiunile cuprinse în această carte, care falsifică adevărul în scopuri dinainte hotărâte, în care scop se scot în evidență și se laudă acei eretici, care au un punct comun cu rătăciții a căror literatură o expunem, terminându-se acest prin volum cu laude pentru Wicliff și Ioan Hus.

Din acest tratat de Istorie Bisericească Adventistă, se arată foarte lămurit că origina lor este dela Valdeuzi, care sărbătoreau Sâmbăta și aveau multe puncte comune de credință cu adventiștii de azi, care credință se mai complică cu învățături împrumutate dela adepții lui Luther, Hus, Wicliff etc.

Cunoscându-se această înrudire de confesiune, chiar din scrierile lor, fără multă filosofie și fără multă bătae de cap, lumea creștină ortodoxă va ști să i trateze în consecință.

Dacă avem în fața noastră o erezie, apoi nu avem nimica nou, ci numai un amestec din alte erezii vechi și răsuflate, la care inspirația sorei White a mai adăogit rătăcirii nouă. Cu această sectă, s'a mai mărit numărul sectelor protestante cu una, peste cele câteva sute ce există. Din aceasta se vede încă odată cât de ușor rătăcesc persoanele, care nu țin în explicarea Sfintei

Scripturi o normă, o directivă, după cum țin creștinii ortodocși. Cu procedeul acesta se ajunge la maxima: „*Quot capita, tot sensus*”.

Afară de acestea, această carte, cu toată preținsa inspirație a sorei White, nu poate sta în fața adevărului istoric și la o critică documentată și serioasă. Ea se nimicește ca fumul în fața unui puternic curent de aer.

Comunitatea adventistă, îngrădită cu viziuni, vise, mărturii, cu istorii bisericesti vizionare, își fixează morala într'o carte intitulată pompos: „*Cumpătarea creștină*”. Aici ar fi un punct important și hotărâtor pentru biruință, dacă ar propovedui o morală, care se corespundă cerințelor sufletului omenesc, dar lucrul stă cu totul altfel, încât, în loc de morală, ni se dă un tratat slab de igienă, un fel de morală ebraică degenerată ca și lumea adventistă.

Chiar titlul: „*Cumpătarea creștină*” ne dă a înțelege că acest tratat începe cu sfaturi pentru cumpătare în mâncări și băuturi, după cum se poate și ceti la pag. 6 și 7:

Hristos ne-a dat un avertisment de o importanță nemărginită. El voia să ne arate marea primejdie, ce ne amenință, dacă privim mâncarea și băutura ca chestie capitală în viață. El ne arată următoarele satisfaceri neînfrânate a poftei de mâncare. Simțul moral e tocit așa încât păcatul nu mai apare ca păcat. Crimele nu mai apar ca ceva grozav și patimile cresc peste măsură, până ce în sfârșit toate principiile drepte și toate simțimintele sfinte sunt distruse, iar Dumnezeu e batjocorit.

Aceste sunt urmările mâncării și băuturii preste măsură. După declarația Domnului tocmai aceasta va fi starea lumii, când El va apărea pentru a doua oară:

Mântuitorul ne pune în față un ideal mai înalt, după care trebuie să tindem, nu numai după ce să mâncăm, ce să bem sau cu ce să ne îmbrăcăm. Oamenii depășesc în mâncare, băutura și în îmbrăcăminte, până ce acestea devin păcate. Tocmai aceste păcate vor fi la ordinea zilei în timpul din urmă și ele sunt un semn despre apropiata venire a D-lui.

Timp, bani și putere, care aparțin D-lui, dar care ni s'au încredințat nouă, sunt cheltuite în căutarea după lux și după delicatose, care să satisfacă pofta nesățioasă a stomahului. Dar prin aceasta se împușnează cu atât mai mult puterile de viață, iar sănătatea este sdruncinată. Este imposibil să putem înfățișa corpurile noastre ca o jertfă vie, dacă noi le vătămăm continuu prin satisfacerile poftelor noastre proprii, etc. etc.

La pagina 14 ni se dau mai multe exemple de cumpătare numai din Vechiul Testament; Așa ni se spune despre Daniil:

El își pune în minte să nu să spurce cu mâncările sau cu vinul regelui, căci el știa că o astfel de hrană

nu va putea întări puterile sale corporale și nici nu va înmulți capacitățile sale spirituale. El nu voia să bea atât vinul, cât vr'o altă băutură nenaturală, sau excitantă; el nu voia să facă nimic, din ceiace l-ar fi întunecat mintea și Dumnezeu îi dădu pricepere și înțelegere în toată cartea și înțelepciune și pricepere în toate vederile și visurile . . . În tinerețea sa el fu deprins de părinți la o cumpătare riguroasă. Ei îl învățaseră să asculte în toate, de legile naturii și el știa că mâncarea și băutura au o influență mare asupra puterilor spirituale, corporale și morale și că el trebuie să dea socoteală lui D-zeu pentru capacitățile sale. . . . Aceasta era de fapt o școală minunată, care trebuia să-l înarmeze pentru o viață cumpătată spre sânguința și credincioșie. . . .

Și închee acest cap. cu următoarea perorație:

Vă îndemn dar fraților, prin îndurările lui D-zeu, ca să înfățișați corpurile voastre o jertfă vie, sfântă și bine plăcută lui D-zeu, care este slujba voastră cea rațională.

Tot lecțiuni de igienă conține această carte și la pag. 21 în următoarele:

Ceaiul, cafeaua și tabacul, cât și băuturile alcoolice nu iau decât diferite pozițiuni între mijloacele artificiale de ațâțare.

Influența ceaiului și a cafelei, după cum fu arătat mai înainte, este aceeași ca și a vinului, berei, mustului, rachiului și a tabacului. Ceaiul este un excitant, care produce, până la un anumit grad o amețală și care în mod treptat, slăbește puterea de activitate a corpului. Pentru prima dată el pare a înviora spiritele vieții și a le ațâța, de aceia băutorul de ceai crede, că ceaiul îi este foarte folositor, dar se înșală, căci îndată ce influența sa dispăre, atunci puterea artificială dispăre și ea și în locul ațâțării timpurii, provocate artificial, vine în mod proporțional slăbiciune și istovire.

Consecințele mai departe ale ceaiului sunt dureri de cap, nedormire, palpitații, slăbiciuni în organele de mistuire, tremurături și altele.

Caiar și în întrebuințarea cafelei este un obicei vătămător. Pentru un moment cafeaua irită spiritul, dar pe urmă vine o somnolență, o sdrobire și o paralizare a puterilor spirituale, corporale și morale.

De asemeni oprește acest tratat fumatul zicând:

Tabacul este o otravă care lucrează încetul cu încetul. E mult mai greu a se curăți cinva de urmările tabacului decât acele ale alcoolului.

Tabacul tiranizează prada sa mult mai mult decât paharui îmbătător. Intrebuințarea tabacului e un obicei foarte urât, care pătează pe cel obișnuit cu el etc., etc..

Tot din tratatul acesta reiese că nu trebuie să mâncăm carne și mai ales carne de porc. Așa citim la pag. 30:

Dumnezeu a dăruit oamenilor destule mijloace pentru satisfacerea unui gust sănătos. El le-a pus la îndemână produsele diferite ale pământului și i-a dăruit cu tot felul de alimente gustoase și hrănitoare. Din acestea ne permite bunul nostru Tată să luăm cu bogăție. Fructe, grăunțe de tot felul și zarzavaturi, care pregătite în mod simplu, fără mirodii și grăsimi, cu lapte sau smântână sunt hrana cea mai nutritivă. Ele sunt hrănitoare și dau corpului tanacitate și înpros-pătare minții, ceea ce cu o hrană excitantă nu este cazul. La o întrebuintare deasă a cărnii, mintea nu mai este totdeauna clară și activă, căci întrebuintarea cărnei cauzează îngrășarea corpului și perturbază simțurile fine ale sufletului. Prin întrebuintarea cărnii, omul e expus mult mai mult la boale. Noi suntem convinși că carnea nu este potrivită pentru păstrarea sănătății și a puterilor.

„Acei, care își fac ca hrană principală carnea, nu vor putea evita a mânca câte odată și astfel de carne, care să conțină într'însa mai mult sau mai puțin microbi de boale. În multe cazuri animalele vin la abator nesănătoase, din cauza tratamentului rău înainte de tăere. Sunt bătute cu grămada în vagoane și în grajduri lipsite de aer și de lumină și astfel fiind silite a respira aerul necurat al grajdurilor, corpul lor e umplut în curând de materii stricate și îndată ce această carne vine în corpul omenesc, sângele e otrăvit și urmarea este boala. Dacă cineva are deja sângele stricat, atunci această stare nesănătoasă va fi înrăutățită. Dar numai puțini vor să creadă că sângele lor se otrăvește prin mâncarea cărnii și aceasta este cauza suferințelor lor. Mulți mor de boale, care nu se datoresc decât mâncării de carne, pe când ei le atribuiesc altor cauze. Unii nu simt imediat urmările vătămătoare ale mâncării de carne, dar aceasta nu e nici o dovadă că nu le-ar vătăma.

Deși ei nu observă în acel timp nimic din acestea, totuși influența ei vătămătoare, se va întinde asupra întregului corp.

Deși carnea de porc e un aliment obișnuit, cu toate acestea ea e cea mai vătămătoare. D-zeu interzise lui Israel, întrebuintarea cărnei de porc, nu doară pentru a-și arăta puterea Sa, ci pentru că nu e potrivită ca hrană pentru om. D-zeu nu creia porcul, pentru că să fie mâncat în anumite împrejurări. E imposibil a fi sănătoasă carnea unei făpturi, al cărei element natural e murdăria și care se hrănește numai din lucrurile cele mai scârboase.“

Am mai putea cita ceva relativ la hrană din pag. 36, în care ni s-a dat principii de alimentație, dobândite de autoare în o viziune.

Două clase ni se înfățișează: I. unii care nu trăesc după lumina, pe care Domnul a dat-o lor, și al II-lea alții, care în vederile lor mărginite, sunt prea aspri și voiesc a constrânge pe alții s'o primească. Când au ajuns odată la o poziție, atunci ei nu cedează cu nici un chip și exagerează aproape toate.

Prima clasă primise *învățătura despre reforma sanitară*, numai pentru că o primiseră și oarecari alții. Ei nu aveau pentru ei înșiși nici o înțelegere clară despre principiile ei. La mulți, care au primit adevărul, motivul era numai că și oarecine altul l-a primit, dar ei însăși nu puteau da nici o socoteală pentru credința lor; de aceea ei sunt nesiguri. În loc ca ei să privească motivele lor la lumina veșniciei, să-și adune o cunoștință practică a principiilor de bază și a zidi pentru sine înși-le pe o temelie neclintită, ei calcă pe urmele unui altuia și greșesc calea.

A doua clasă își face idei greșite despre reforma sanitară. Hrana lor e prea slabă și sărăcăcioasă, căci e pregătită fără a ține seamă dacă servește sau nu spre hrănirea celui care o întrebuintează. E de mare importanță ca alimentele să fie pregătite cu îngrijire, așa ca să satisfacă o poftă nestricată

Dar dacă lepădăm acum din principiu toate aceste lucruri, care excită stomahul și care sunt dăunătoare sănătății, nu trebuie să gândim niciodată, că este tot una, de ceiace am mânca. Eu nu recomand nici o mâncare sărăcăcioasă. Mulți, care au nevoie de hrană sănătoasă se înșeală, crezând că o hrană slabă, pregătită fără vr'o osteneală, ar fi tot ceiace să înțelege sub o hrană sănătoasă. Unii întrebuintează zahăr la laptele cu care pregătesc boabele de orez și mai au curajul să zică că trăesc după principiile sănătății. Dar când laptele e amestecat cu zahăr, atunci produce cu ușurință o fermentație în stomah și prin urmare este vătămător. Deasa întrebuintare a zahărului în orice formă ar fi, nu de puține ori cauzează boală. Unii gândesc, că ei trebuie să ia numai o cantitate anumită de hrană și se mărginesc la două sau trei feluri de mâncare. Dar prin aceea, că ei mănâncă prea puțin și nici din alimentele cele mai hrănitoare, nici nu obțin destulă putere.

În capitolul «Educația casnică» dela pag. 39, dă mamelor sfaturi pentru creșterea copiilor din punct de vedere trupesc nu sufletesc.

Aceste sfaturi se referă la timpul și felul hranei de dat copiilor, la aranjarea mâncărilor la masă, la în a ocupa cu ceva pe copil, deprinzându-i cu meserii și lucru încontinuu, la deprinderea cu economia și mai ales la cumpătare în mâncare și băutură. Apoi îndată ce copiii încep să înțeleagă, părinții trebuie a pune în fața copiilor marea carte a naturei. Părinții trebuie să deștepte în inima copiilor plăcerea și iubirea pentru învățătura despre păstrarea sănătății. Nu neglijați a introduce pe copii cum să gătească mâncări bune și sănătoase. Introducând-i astfel în aceste două ramuri, în învățătura despre păstrarea sănătății și în gătirea mâncărilor, prin aceasta ei capătă primele baze ale unora din cele mai importante ramuri ale educației și în acelaș timp le întipăriți astfel de principii, care sunt foarte necesare la o educație religioasă. (A se vedea pag. 46).

Acelaș lucru se poate citi la pag. 47:

„Pretutindenii se aude întrebarea. Unde pot găsi o bună menajeră, care să știe să gătească? Lipsa de bucătăreșe și de menajere bune se simte pretutindenii. Dacă lucrurile vor merge astfel mai departe, vom fi răpiți cu timpul de tot ajutorul unei gospodării bune“.

La pag. 52 să găsește capitolul intitulat: «*Educația și sănătatea*» în care se tratează chestiuni de igienă și de pedagogie în felul următor:

Copiii, care sunt ținuți continuu la învățat, fără a le îngădui mișcarea corporală necesară, nu vor putea deveni tari. Dacă mintea e sforțată în mod continuu, fără a fi dezvoltată în acelaș timp puterile corporale, atunci se urcă prea mult sânge la cap, iar circulația sângelui e deranjată. Creierul are atunci prea mult sânge, pe când celelalte părți ale capului primesc prea puțin. Orele pentru studiu și pentru recreație trebuie împărțite cu îngrijire și o parte din timp trebuie întrebuințată pentru lucrul corporal. Dacă modul de viață al școlărilor în mâncare și în băutură, în îmbrăcăminte și în recreere corespunde legilor naturei, atunci ei pot primi o educație, care nu le va vătăma sănătatea.... Când elevii părăsesc școala, ei trebuie să aibă o mai bună sănătate și o concepție mai largă despre legile naturei, care îi stăpânesc, decât când au intrat în școală. Este o datorie tot atât de sfântă, de a păzi sănătatea să nu fie vătămată ca și caracterul. Din nefericire mulți școlari nu știu, ce mare influență are alimentația asupra sănătății. Ei nu s'au încercat niciodată cu toată hotărârea, de a înfrâna pofta, sau de a lua seama asupra regulilor sănătății cu privire la hrană. Ei mănâncă prea mult la masă și unii mai mănâncă și între mese, când îi întâmpină ispita.

Tot în această scriere se mai găsește un capitol «*Despre îmbrăcăminte*», în care se combate luxul și podoabele nefolositoare, unde găsim la pagina 60 câteva idei frumoase și aplicabile societății noastre:

Iubitele mele surori în Domnul, nu trăiți pentru a ținea pas cu moda, continuu schimbătoare a lumii, ci priviți cu atât mai mult marele nostru exemplu, Isus Hristos, pentru ca să nu vă despărțiți de Dânsul. Luați seama cu tărie asupra voastră, de a rămâne în viață, căci dacă veți rămâne în Hs. veți aduce mult rod «După cum coarda de viță nu poate aduce nici un rod, dacă nu rămâne în tulpină, așa nici voi, dacă nu veți fi rămas în mine», zice Hristos Ioan 15, 4.

Această carte de morală posedă chiar un capitol de pură igienă intitulat: «*Importanța unui aer curat și proaspăt*» în care citim la pag. 68.

Unii au o părere falsă, gândind că dacă au răcit, trebuie să se păzească de aerul proaspăt și să ridice temperatura camerei până la un grad prea mare. Dar

când cineva e răcit, atunci corpul e deranjat, porii sunt înehiși, iar organele lăuntrice sunt mai mult sau mai puțin aprinse, de oarece sângele e întors dela suprafață și îngrămadit înlăuntru. La astfel de ocazii, plămâni ar trebui să fie mai mult ca oricând prevăzuți cu aer curat. O mișcare bună, ar aduce sângele iarăși la suprafața pelei, iar organele lăuntrice ar fi descărcate. Puterea de voință contribuie foarte mult la rezistența contra răcelei și întărește nervii. A sustrage plămânilor aerul proaspăt este acelaș lucru ca și când ai opri stomahului hrana. Aerul este hrana pregătită de D-zeu pentru plămâni. Ziceți-i bun venit și învățați a o prețui ca pe un dar prețios al cerului!

După aceasta, găsim un alt capitol cu acelaș cuprins: „*Îngrijirea sănătății casnice*“, care cuprinde numai principii igienice și din care nu mai facem nici un citat spre a nu osteni prea mult pe cititori.

Se găsește în această carte și un capitol: „*Curățenia morală*“ care este singurul, ce ar putea sta într'un tratat de morală și care poate fi folosit de orice moralist creștin. (A se vedea pag. 82, 83 și 89.)

După cum vedem, această carte nu cuprinde nimic nou pentru moralizarea omenirii, ba ceva mai mult, ea seamănă prea puțin cu un tratat de morală, poate însă fi citită spre a se vedea că nu suferă comparație cu morala creștină, sau mai bine zis cu tratatele de morală creștină.

În literatura adventistă ocupă un loc de frunte așa numitele: „*Leccióni pentru Sabat*“, care sunt scrise spre a explica verset cu verset cărți din Sfânta Scriptură și mai ales explică ei acele cărți sau versete din cărți, pe care se sprijină rătăcirea lor.

Iată o precuvântare la scrierea lor exegetică: „*Descoperirea lui Isus*“.

Noi dăm cu rugăciune și lecțiunile următoare pentru trimestrul I din 1923, ca continuare a meditației asupra Apocalipsului, în mâinile fraților iubiți. Nimeni nu trebuie să gândească, că dacă el nu este în stare să explice înșămnătatea fiecărui simbol din Apocalips, ar fi în zadar a cerceta această carte cu dorința de a cunoaște adevărurile cuprinse întrânsul. Acela, care descoperi lui Ioan aceste taine, va da și cercetătorului zelos după adevăr o pregustare despre cele cerești. Acei ale căror inimi sunt deschise pentru primirea adevărului, vor fi făcuți în stare ca să înțeleagă învățăturile Sale și li se va da binecuvântarea făgăduită aceluia „care ascultă cuvintele profeției acestea și țin cele scrise întrânsa“.

Numai profesorii și școlarii silitori, se vor împărtăși de binecuvântarea pregătită de Dumnezeu!

Frații voștri din comitetul literar.

Aici se explică cap. 8—14 din Apocalips în lecțiuni, sau cuvântări (omiletice) pur biblice,

ținute în fața comunității adventiste, punându-se întrebări și dându-se răspunsuri. Aceste cărțuții au oarecare valoare pentru propagandă. În orice caz valorează mult mai mult ca visele, viziunile și mărturiile sorei White și a fratelui Miller.

Slăbiciunea lor stă în aceea că explică textele biblice după capul și concepția predicatorilor adventiști, fără a se cerceta explicațiunile ce s'au dat încă din secolele primare acestor capitale și versete de către persoanele, ce s'au ocupat în mod special de aceasta și care aveau o cunoștință mai exactă de exegeză întrucât trăiau în cele mai apropiate vremi de sfârșitului și chiar de Marele Invățător.

Din felul cum se fac aceste lecțiuni, combaterea lor e foarte lesnicioasă și o poate face face orice cleric. care s'a ocupat cu studierea exegezei vechiului și noului testament.

Deosebit de acestea, mai posedă acești sectanți și un fel de catehisme, alcătuite din întrebări și răspunsuri, numai că răspunsul nu e dat în scris sau mai bine zis de față, ci în locul răspunsului se pun citate din Biblie, din care îți indică: cartea, capitolul și versetul. Probabil că fac ei aceasta spre a arăta că rătăcirea lor se bazează pe Biblie. Acolo unde li te pare că citatul nu e prea lămurit, încearcă ca să explice citatele, sau să dea mai multe citate. De exemplu, găsim la pagina 207 din lucrarea „*Lecțiuni pentru Sabat*“, lecțiunea a 7-a, ținută în ziua de 19 Maiu a. c. următoarele întrebări cu răspunsurile lor:

1) La ce servesc și epistolele către Corinteni? 2 Tim. 3, 16—17.

2) Cine era Pavel și de cine era el chemat? 1 Corint. 1, 1; Rom. 1, 1—5, Filip. 3, 3—8.

3) Ce poți tu povesti din viața lui Pavel după Scripturi?

Acest sistem nu poate da rezultate favorabile decât în lumea ce știe ceti și dintre aceștia la acei ce cercetează mereu Biblia, rămân însă cum este la noi peste 80%, care nu pot folosi nimic din acest sistem. Pentru țara noastră, cu un număr așa de mare de analfabeți, acest sistem apare slab și deci dă slabe rezultate.

Deosebit de această literatură, care este cea mai de căpetenie a Adventiștilor, ei mai posedă multe cărțuții foarte atrăgătoare ca format și ca titlu chiar și în care se tratează diverse puncte ale rătăcitei lor credințe.

Așa găsim una: *Ce zi sârbați și pentru ce?* în care încearcă a se documenta serbarea Sâmbetei. Ce frumos i s'ar răspunde cu o altă scriere, cu acelaș titlu, în care s'a tratat serbarea Duminicii.

Mai găsim alta: *Biblia: formațiunea, unitatea și autenticitatea*, care s'ar părea inofensivă, însă

dacă o citești, dacă nu o găsești cu nuanță proprie adventistă dar, complect protestantă.

Mai putem aminti de alta: „*Scriptura descifrată*“ pur adventistă și care după titlu te face să nu ai nicio presupunere rea, când însă o citești, vezi că cuprinde numai rătăcirii. Să citim ceva dela sfârșit dela pag. 16.

Cititorule, vrei să cunoști mai multe cu privire la timpul sfârșitului? Vrei să descifrezi acel minunat limbaj figurat, scris prin inspirația lui D-zeu acum 2500 de ani? Dorești, la citirea acestor profeții din Daniel și Apocalips, să ai și o piatră de Roseta ca cheie? O asemenea cheie o ai deja în mână, căci deja fuseși introdus în înțelegerea câtorva din cele mai minunate figuri profetice. Dacă vrei mai mult, încă poți avea. Numai întinde mâna, ia cuvântul lui D-zeu și cercetează! Noi prin cărțuția aceasta și prin altele în felul ei vrem să-ți venim în ajutor întru priceperea acestor lucruri însemnate, de care depinde viața și mântuirea ta.

Cu alte cuvinte arată că această cărțuție dă cititorului cheia de a descifra învățătura rătăcită a adventiștilor, deși nu pune pe copertă titlul: „*Carte de învățatură adventistă*“, ci niște figuri antice, probabil de preoți studiind scriptura și un lucrător modern cu hârleț și târnăcop, care desgroapă antichitatea, par'că uitată de lume.

Lăsând domeniul acesta și trecând în un alt domeniu al propagandei prin reviste, îi găsim iarăși destul de pregătiți. Așa posedă un număr însemnat de asemenea publicațiuni, față de numărul sectanților și unele chiar binișor scrise, precum e revista: „*Eboca de aur*“. Am înaintea mea un număr. Vezi o revistă elegantă și dacă o răsfoiești găsești în fruntea ei titlul: *Revistă de fapt, speranță și convingere*. Poți bănuși că-i revistă de propagandă religioasă?! De sigur că nu. La convingerea aceasta rămâi și când citești primul capitol intitulat: „*Intelectualii noștri*“ și al doilea: „*Prieteni*“ și abia mai la fine găsești și chestiuni religioase.

Dar revista: „*Semnele Timpului*“ nu ți se pare, după titlu, ca o revistă ce tratează chestiuni de actualitate, fără a aparține unei secte religioase? Fără îndoială. Abia atunci, când descifrezi citatele biblice diu fruntea ei, te poți convinge că aparține unei secte religioase și cu toate acestea ea ispitește pe orice cărturar ca să o citească, având articole, ce par interesante.

Acelaș lucru și cu revistele: „*Păzitorul Sabatului*“ și „*Păzitorul Adevărului*“. Toate însă ca fond sunt slab scrise și redactate.

Își mai însușesc adventiștii și ca atare răspândesc în popor și multe scrieri protestante, fiind ei după cum s'a dovedit, o ramură a acestora. Amintesc câteva titluri dela asemenea cărțuții: „*Ce spun oamenii celebri despre Biblie?*

Suntem nemuritori? Ce este credința? Cartea Cărilor. Cine este Isus Nazarineanul? De ce întârzii? Unde pot găsi repauz? Poate exista moralitate fără religie? Calea mântuirii: Este Biblia cartea lui Dumnezeu?

Multe din aceste scrisori pot fi folosite de orice predicator pentru cultura generală.

Ne oprim aici, fiindcă am pus în fața cititorilor esențialul din literatura adventistă. Această literatură ne pune înaintea oglinzii reală a rătăcirii adventiste, care trăia ascunsă până acum și de aceia se părea, dacă nu strășnicie, dar cel puțin o sectă eretică serioasă. Inșă cu vise, vițiuni, mărturii, cu igienă în loc de morală, nu se poate sta în fața unei religii date de Fiul lui Dumnezeu și susținută în aceiaș puritate de biserică timp de 20 secole, vreme în care mulți a lovit-o pe față, sau pe furiș, însă s'au rănit pe ei însiși și au sucombat, sau au contractat boale, de nu se mai pot vindeca. Astăzi ca și altădată biserica va birui, fiind pe temelia credinței ortodoxe.

Pentru aceasta să citim fiecare literatura adventistă, a acestor adversari ai lumii creștine și să explicăm din ea poporului, prin reviste populare, prin diverse scrieri, prin predici etc. etc. arătându-i otrava, ce ea cuprinde și cu care să lucrează la nimicirea sufletelor.

Să se arate poporului, ce trebuie să citească și de ce trebuie să se ferească, însă motivat, luminându-l asupra rătăcirii în care cade, dacă vrea să citească orice.

Avem o catedră de sectologie la Facultatea de teologie din București, înființată din 1921. Să se facă de aici lumină pentru toate chestiunile și să se trimită cursurile făcute tuturor preoților spre a le studia și folosi.

Preotul să stea cu Biblia în mijlocul poporului și să-l cheme să se adape din apa vieții, și pentruca munca lui să fie mai ușoară, va trebui ca studiul exegezei Vechiului și Noului Testament, să se facă atât în seminare, cât și în Facultățile de teologie, în mod efectiv, nu trecându-se vremea, ca până acum, numai cu studiul limbilor ebraică sau greacă și făcându-se din exegeză 2 sau 3 capitole ale Vechiului sau Noului Testament.

Chestiunea aceasta a fost ridicată de preoțime, încă din 1920, la congresul din Iași și a fost luată în derâdere. Cu toate acestea, ea are mare importanță și trebuie ridicată și susținută mereu.

Ducând noi lupta pe calea predicii și pe calea scrierilor, vom ajunge a lumina deplin poporul asupra *adevărului adevărat*, zic adevăr adevărat, fiindcă și ereticii adventiști se pretind a spune, a predica adevărul și cu aceasta se

va nimici orice încercare de acapărare sufletească, venită de la acești eretici.

Acuma este un moment foarte prielnic pentru lucru, pe deoparte fiindcă literatura lor în limba română e abea la început, de oarece toate publicațiunile, ce v'am înfățișat, sunt din anul trecut și din anul curent și pe de altă parte este o desbinare între ei pe chestea serbării Sâmbetei, sau a Duminicii, pe chestea serviciului militar, a jurământului și a venirii a doua a Mântuitorului.

Din pricina acestei lupte, mulți li părăsesc și formează apoi alte secte, din cauză că nu vin misionarii creștini ca să-i aducă în staulul *adevărului adevărat*, dela care au rătăcit.

Astăzi, nu mai merge numai cu molitfelnicul și cu tradiția peniru preot, nici pentru cântăreț și cu cazania și cu mineiul.

Acuma e vremea de lucru intens și luminat și de aceia să fim cu toții pe ogor, făcând muncă pricepută. După muncă, vom ajunge iar la odihnă, iar de vom sta în lenevire, ogorul va fi recoltat de lucrătorii mai harnici. Un lucru să se știe. Nu vom avea liniște, până ce nu vom înfrunța cu bărbăție primejdiile furtunii.

Furtuna este acuma împărțită și se poate înfrunța mai ușor, căci acuma e o criză în rândurile adventiste. În scrierea lor: „*Redeșteptare și Reformațiune*“ citim:

E fapt întristător că puterile și darurile spirituale au dispărut de mult dintre noi ca adventiști de ziua a șaptea. Trebuie să aibă loc o înviere din această moarte spirituală.

„Iubiți frați, dacă noi suntem convinși de necesitatea unei redeșteptări, nu este oare timpul cel mai prielnic ca să ne dăm seama, de unde ne-am abătut, pentru ca să învățăm a înțelegere ce vrea să spună Dumnezeu, când zice: „Stați în drumuri și întrebați și căutați și întrebați de cărările cele vechi, care este calea cea bună și umblați pe dânsa, și așa veți afla repaos pentru sufletele voastre. Dar ei au zis: „Nu voim să umblăm pe ea!“ (Ier 6.16)

Și mai departe:

Nici o schimbare nu trebuie să aibă loc în principiile lucrării noastre. Ea trebuie să rămână tot așa de lămurită și hotărâtă, după cum a făcut-o profeția. Nu trebuie să facem nici un legământ cu lumea în părerea, că prin aceasta am putea câștiga mai mult. Celce stă în cale spre a împedica progresul lucrării în punctele, pe care D-zeu le-a hotărât, își va atrage disgrația Lui. Nici o parte a adevărului, care a făcut pe Adv. de Z. Ș. ceea ce sunt, nu trebuie slăbită... Inimile noastre sunt pline de durere și întristare, că atât de mulți din acei ce mărturisesc a fi Adv. de Z. Ș., leapădă în faptă mărturia Martorului credincios, bărbății conducători duc sufletele în eroare.

De aceia rugându-ne Domnului, trimetem această broșură la toți, care doresc împreună cu noi, după o mai strânsă comuniune cu Hr., cari strigă neîncetat către D-zeu, ca să aibă parte la însuflețire și care voesc să nu fie despărțiți de lucrarea lui D-zeu în „Marea strigară“ a soliei îngerului al treilea din Apoc. 18,1—4. (A se vedea pag. 3, 4 și 5.)

Despre curentele deosebite ce se găsesc între adventiști, citim în pag. 38: Predicatorul Cristian a vorbit în adunarea la toți astfel:

Că sunt unii care zic că dacă mai se supun autorităților, nu pot primi spiritul și nu se mântuesc, și mai zic că dacă mai mănâncă carne, nu se mai mântuie și nu primesc Spiritul Sfânt; și dacă se mai căsătoresc și care au copii, nu pot fi mântuiți. Acestea sunt toate rătăcirile. . . .

Atunci noi ne-am despărțit de dânșii pentru că am văzut că taina „fărădelegii“ se lucrează mai departe. (pag. 39).

Aceasta e părerea unei fracțiuni a adventiștilor, cărora le răspund alții, ce se pretind mai numeroși și care ține morțis la punctele: serbarea Sămbetei, refuzarea jurământului și a serviciului militar, ferirea de a naște copii, de a mânca carne etc. următoarele dela pag. 34.

Oamenii nu pot asculta în acelaș timp credinței lor și poruncilor superiorilor lor. Aceasta ar fi o neîncetată violare a conștiinței. Oamenii lumești sunt stăpâniți de legi omenești. Ei nu cunosc alte legi. Politica lumească și părerea publică conțin legea?

È o luptă grea între diferitele categorii de adventiști și țără sorți de împăcare. Va fi rezultatul dela Turnul lui Babel, când s'au amestecat limbile, căci și aici este o amestecare de limbi și de cugetări, fără reazăm solid și așa se vor împărți între alte confesiuni, care au stat solide pe temeiul învățătorei lui Hristos.

Cu acestea, încheiu darea-de-seamă asupra literaturii adventiste, făcută cu multă greutate, din cauză că mai ales cărțile mi le-am procurat cu multă osteneală, de oarece acești sectanți le îndosesc și nu le împart decât adeptilor convinși ai sectei lor.

Recunosc că am făcut lux de citate din toate cărțile adventiste, ce am avut la îndemână, am făcut-o însă pentru deplina cunoaștere și pentru ca acei ce se interesează de această chestiune să fie deplin edificați și tot odată să capete convingerea deplină despre slăbiciunile acestei erezii, care se cunoaște că s'a ivit spre a immortaliza numele de White și de Miller, ca fiind trecute de confesiunile creștine ortodoxe între ereticii ultimei ere, eretici care urmează a se munci în veșnicie pentru tulburarea sufletească,

ce au intenționat să producă în omenire. Aș putea fi acuzat și criticat pentru aceasta și de aceia am crezut necesar de a da explicațiunile acestea.

Și acuma încă câteva întrebări înainte de a termina, adică înainte de a face concluzia ultimă.

Cu ce voesc acești rătăciți să înspăimânte Biserica ortodoxă? Cu combaterea purgatorului, a primatului papal, cu revolta contra indulgențelor și a închiziției?! Oare nu a luptat și nu luptă și Biserica creștină ortodoxă contra acestor depărtări dela adevăr și mistificări de credință?

Cu ce vor să facă refacerea morală a credincioșilor? Cu sfaturi pentru mâncare, băutură, îmbrăcăminte, creșterea fizică a copiilor?! N'ar fi oare să ia rolul natural al medicilor, igienistilor și instructorilor fizici?

Să vede lămurit că acești eretici nu aduc nimic nou pentru promovarea religioasă morală a poporului, ba îi strecoară și idei anarhice de nesupunere la autorități, de neîndeplinirea serviciului militar, de refacerea păstrării jurământului, idei prin care să slăbește organizația de stat și justiție.

Ei sunt un pericol numai fiindcă poporul nu este bine luminat asupra intențiilor acestor farisei ordinari. Când poporul va vedea vrăjitoria, ce se ascunde în experiențele, visele și viziunile sorei White și înșelătoria cu Mărturiile personale, dată la iveală de aceiaș persoană, adică de sora White, precum și înrudirea confesională cu ereticii secolilor trecuți, eretici desavuați de contemporanii și de urmașii lor, va căpăta dispreț și chiar scârbă de dânșii, care sunt niște mistificatori de conștiințe și speculatori ordinari a adeptilor prin încărcarea zecimii bănești din orice câștig.

Au pescuit până acuma, cu rezultate mărturisite de ei slabe, fiindcă era în popor o conștiință religioasă slabă, din cauza ignoranței religioase. Astăzi se luminează, să întărește și se limpezește această conștiință și cu aceasta se va arunca din suflete tot noroiul adventist, poporul umblând pe cărările vechi ale înaintașilor după vorbele profetul Ieremia: „Așa zice Iehova: Stați în drumuri și căutați și întrebați de cărările cele vechi, care este calea cea bună și umblați pe ea și aflați așa repaos pentru sufletele voastre. Dar ei (adică adventiștii) au zis: „Nu voim să umblăm pe ea“ (Ieremia 6, 16.) Și așa adaog eu: „Ei umblă în întuneric și în rătăcirile

Creștinii să ia aminte la zisele sfântului apostol Pavel: „De aceia frații mei iubiți, fiți nemiscați, neclintii, prisosind totdeauna în lucrul Domnului, știind că osteneala voastră nu este deșartă în Domnul“ (I. Corinteni, 15, 58.)

ȘTIRI DESPRE PATRIARHATELE ORTODOXE RĂSĂRITENE

Cu începerea noului an, mă voiui să dau câteva cunoștințe noi despre istoria bisericii creștine ortodoxe din Răsărit după despărțirea care a avut loc în 1453. Partea aceasta din istoria bisericească universală este cea mai săracă materie. Lucrul acesta ne este cunoscut tuturor, cari am trecut prin școala bisericească. Tocmai acesta este și îndemnul nostru de a completa aceste cunoștințe, cari nu vor fi de prisos pentru seminarist sau teolog, ci chiar și pentru preotul care dorește să-și îmbogățească și să mai adaoge lucruri noi cu privire la mersul evenimentelor din sânul bisericii ortodoxe. Este chiar trist, că noi, cari ne socotim oameni cu cultură teologică ortodoxă, nu cunoaștem aproape de loc viața bisericilor vecine ortodoxe.

De ocamdată vom vorbi despre viața creștinilor din părțile cele mai îndepărtate ale Răsăritului ortodox. Viața acestor creștini o vom pune în strânsă legătură cu existența patriarhatelor din aceste părți. Pentru a arăta mersul acestor patriarhate, ne vom sluji de materialele pe care literatura teologică rusă le are din destul. Locul unde ne găsim în prezent dându-ne puțința de a avea la îndemână aceste materiale, ne este un îndemn și mai mult pentru a nu lăsa pentru alte vremuri acest lucru folositor. Socotesc, în această privință, că materialul pe care poate să-l exploateze istoricul teolog este așa de bogat, încât întrece cu mult pe cel grec, sârb sau bulgar. De aceea vom da toată atențiunea culegerii informațiunilor noastre din aceste lucrări pe care le însemnăm mai jos pentru a le putea întrebuița și alții, chiar spre corectarea noastră.

Noi vom socoti aceste capitole ca partea a doua a istoriei bisericii universale, care de acum înainte trebuie să se studieze cât se poate de larg; iar capitolele privitoare la mersul vieții bisericilor slave din jurul nostru vor forma o a doua lucrare care ar putea forma titlul unei cărți: „Istoria bisericilor slave vecine“.

Pentru viața patriarhatelor din Alexandria, Antiohia și Ierusalim istoricul va putea studia lucrarea Episcopului Arsenie, intitulată: *Lietopisi țerkovnâh sobătii-Cronica evenimentelor bisericești* care a apărut în a III-a ediție în Petersburg în 1900. Pentru patriarhatele: Antiohia și Ierusalim mai avem încă o lucrare a lui Bazili, intitulată „Siria i Palestina pod turețkim pravitelistvom (Siria și Palestina sub guvernul turcesc), carte care a apărut în două părți, în ediția a II-a, la Petersburg, în anul 1875. O revistă însă

cu toate anexele ei, însemnată pentru cunoașterea bisericilor din Răsărit în toate amănunțimile lor este aceea, intitulată: „Soobșceniea Pravoslavnago Palestinskago Obșcestva (Comunicațiile societății ortodoxe palestinene“), care a apărut un lung șir de ani până la marea revoluție rusă.

Afară de aceste lucruri științifice, mai avem un șir de călători ruși, cari au călătorit de mai multe ori și cari au studiat la fața locului, — cunoscând limba greacă în toată desăvârșirea ei, — toată viața patriarhatelor răsăritene. Unul dintre aceștia și cel mai neobosit muncitor pe acest teren este Arhimandritul Porfirie Uspenskii, a cărui călătorie prin țara noastră am înfățișat-o cititorilor noștri încă în anii trecuți ¹⁾. Una din lucrările acestui setos bărbat de cultură privitoare la biserica ortodoxă răsăriteană este: *Alexandriiskaia patriarhiea—Patriarhia de Alexandria*, cu un subtitlu: „Sbornik materialov, izsledovanii i zapisok, otnoseașciheea do istorii Alexandriiskoi patriarhii (Colecție de materiale, cercetări și însemnări, privitoare la istoria patriarhiei de Alexandria“), primul volum, apărută tot în Petersburg în 1898. Protoereul Matveevskii a scris în revista Academiei teologice din Petersburg: „Hristianskoe citente „Citire creștină“ articolul intitulat; „Ocerk istorii Alexandriiskoi patriarhii — Schiță privitoare la istoria patriarhiei de Alexandria“, în vol. I din 1856, care articol astăzi nu poate să ne slujească decât ca izvor de mâna a doua. Aceasta în cece privește izvoarele ruse, privitoare la istoria patriarhatului de Alexandria. Materialul privitor la starea patriarhatului de Antiohia, cărturatul, care ne pune la îndemână cele mai multe și variate știri este tot Arhimandritul Porfirie Uspenskii. Iată lucrările lui:

a) „Siria, Vostok hristianskii — Siria, Răsăritul creștin“ apărut în Kiev în 1874.

b) „Siria: Antiohiiskie patriarhi v arabskom spiskie Ioanna Jemi—Siria: Patriarhii antiohieni în copia arabă a lui Ioan Jemi tipărită la Kiev 1875.

c) „Siria: Spisok antiohiiskih patrisrhov—Siria: Lista patriarhilor de Antiohia“ tipărită în Kiev la 1876.

Pentru cunoașterea istoriei patriarhatului de Ierusalim avem foarte multe lucruri în rusește, afară de marea și complectă lucrare dedicată acestui patriarhat de actualul mitropolit al A-

¹⁾ În «Neamul Românesc literar pe 1912» și în «Documente slave, fașicola I 1921. București.

tenei, Hrisostom Papadopoulos, intitulată: «*Istoria Patriarhatului de Ierusalim*».

Iată pe cele rusești:

a) O operă capitală în această limbă este lucrarea lui A. N. Muraviev (citește: Muraviov), intitulată: „*Istoria svecatogo grada Ierusalima*“ *Istoria sfintei cetăți Ierusalim*“ partea II-a, tipărită în Petersburg la 1844.

b) Câteva volume din: *Pravoslavni Palestinski sbornik* „*Colecția ortodoxă Palestiniană*“, în această colecție găsim diferite articole, cari iau formatul unei broșuri, adesea ori semnate de V. N. Hitrovo și N. F. Kapterev.

c) Diferite ediții savante despre diferitele monumente antice.

În rândul cel din urmă vine și M. Soloviev (Soloviov) care a scris lucrarea: „*Sveataia zemlia i pravoslavnoe palestinscoe obșcestvo-Pământul sfânt și societatea ortodoxă palestiniană*“, lucrare tipărită în 1891 la Moscova.

Acesta e materialul pe temeiul căruia vom așeza știrile pe cari le vom înșira mai la vale.

Titlul Patriarhilor. În general, toți patriarhii Răsăritului ortodox poartă niște titluri împletite cu așa adjective în gradul superlativ, care nu mai corespund nici decum vechei glorii. Așa de pildă, patriarhul de Alexandria poartă următorul titlu: «*Prea fericitul și vrednicul de cinste părinte, papă și patriarh al mării cetăți a Alexandriei, Libiei, Pentapolei, Etiopiei și întregului pământ egiptean, părinte al părinților, păstorul păstorilor, arhiereul arhierilor, al 13-lea apostol și judecător ecumenic*». De sigur, că numai în vederea unui asemenea mare titlu, patriarhul Alexandriei în timpul liturghiei poartă două epitrahile: unul după cum se scrie la tipic, iar celalt peste sacos și se folosește de două mitre: una o poartă ca și toți ceilalți arhierii, iar alta făcută din catifea roșie, care are forma unei scufii înalte pe care sunt cusuți cu fir de aur doi heruvimi. Această din urmă mitră o poartă când primește în ușile împărătești discul și potirul la eșirea cea mare.

Titlul patriarhului de Antiohia este și mai ciudat în alegerea adjectivelor sale, care împinge auzul la jignire chiar. Iată-l: *Prea fericitul, prea dumnezeescul și prea sfântul patriarh al mării cetăți a Antiohiei, al Siriei, al Arabiei, al Ciliciei, al Iberiei, al Mesopotamiei și al întregului Răsărit, părinte al părinților, păstor al păstorilor, al 13-lea dintre apostoli, domn și stăpân*. Numai titlul patriarhului de Ierusalim se deosebește printr'o mai mare modestie. El se numește: *Prea fericitul, prea dumnezeescul, și prea sfântul părinte și patriarh al sfintei cetăți a Ierusalimului și al întregii Palestine, al Siriei, și Arabiei, de dincolo de Jordan, al Canei Galileei și al Sf. Sion domn și stăpân*. Aceste titluri

se rosteau la serviciile dumnezești când trebuia să li se cânte „Mulți ani trăiască“ tuturor acestor trei patriarhi. Patriarhul Dosoftei s'a exprimat că aceste titluri nu mai corespund situației actuale, de oarece nici în secolul al IV-lea când starea acestor patriarhate era mult mai înfloritoare și totuși nu se admitea asemenea titluri. Ele sunt numai un îndepărtat ecou al vremurilor fericite când creștinismul în aceste părți era în plină slavă. Aceste titluri ne mai arată întinsele hotare din vechime peste cari conduceau aceste patriarhate, sau mai bine zis, nu sunt altceva decât forma plină de mândrie corespunzătoare obiceiului grecesc de a mărlucrurile. Intinderea uneia dintre aceste patriarhate, adeseori nu este mai mare de cât a unui județ de al nostru.

Istoria civilă ne spune, că până la anul 1517 Egiptul, Siria și Palestina se găseau sub stăpânirea Arabilor—Mameluci. Chiar până la această dată viața creștinilor din aceste patriarhate nu a fost fericită. După 1517 aceste țări intrând în mâna Turcilor, viața lor a devenit și mai grea.

De această situație, nu Turcii sunt cei mai vinovați. Odată cu așezarea capitalei turcești în Constantinople, patriarhul din acest loc a căutat asupra celorlalți patriarhi din Răsărit o astfel de putere în cât acesta răspunde pentru purtarea tuturor creștinilor din Răsărit; pentru ca să poată avea cineva dintre ei acces la autoritățile superioare turcești, trebuia să se mijlocească prin patriarhul constantinopolitan. Autoritatea patriarhului constantinopolitan mergea până acolo că ceilalți patriarhi nici nu puteau să vină la Constantinople fără îngăduirea patriarhului din Constantinople, care trebuia să răspundă pentru fidelitatea și devotamentul tuturor creștinilor din întreg imperiul turcesc. Patriarhul din Constantinople a știut să se folosească de privilegiul său ca să pună pe ceilalți în așa inferioritate în cât să nu pară de cât ca niște simpli arhierii eparhiali.

Vom începe să povestim câte ceva din viața acestor trei patriarhate. Denumirile acestor patriarhate cu toată pompa lor de adjective nu corespund realității din punct de vedere juridic. Încă din secolul al X-lea, patriarhul de Egipt s'a mutat din vechea capitală a acestei părți de pământ african care era în Alexandria în cea nouă—Cair, unde a rămas până în ziua de astăzi, putând să se numească cu mare dreptate patriarhul de Cair. Tot așa s'a întâmplat și cu patriarhul de Antiohia, care a părăsit de mult reședința sa obișnuită,—Antiohia—și s'a mutat la Damasc. Acest fapt s'a întâmplat încă din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, când Turcii au smuls cruciaților Antiohia și au ruinat-o cu desăvârșire, au gonit pe locuitori, au

distrus biserici lefăcându-le una cu pământul, împrăștiindu-i crștinii prin diferite țări. După această întâmplare, patriarhii s'au mutat în Damasc, unde locuiesc până astăzi. Uneori ei părăseau și acest oraș, pentru a locui în Alep. În vestita Antiohie, odinioară nu se găsea nicio biserică creștină. Singurul patriarh care îndreptătea pe deplin titlul său era cel de Ierusalim. Totușinici acesta nu sta totdeauna în orașul cel mai sfânt. Timp de aproape două secole, patriarhul de Ierusalim a stat tot timpul în capitala Turciei.

Numărul eparhiilor, arhierelor, bisericilor și al populației ortodoxe din cele trei patriarhate în timp de 4 veacuri nu ne înfățișează un tablou plin de bucurie. Patriarhatul Alexandriei: În cea mai grea situațiune se găsește patriarhul de Alexandria. La sfârșitul veacului al XVI-lea era în totul numai 4 biserici creștine, din care numai una aparținea ortodoxilor; iar în însăși orașul de reședință — în Cair — era numai biserica sf. Nicolae, care aparținea ortodoxilor. În cursul veacului al XVII-lea situația patriarhatului, după un martor ocular, rusul Arsenie Suhanov, era din cele mai triste. După mărturia lui, în Noul Cair era o singură biserică în care se făcea slujba patriarhală care venea aci din altă localitate. Arsenie a mai văzut o biserică, care se afla în însuși sânul patriarhiei, dar „se spunea“ că nu se slujește în ea. În Cairul cel vechi era tot numai o singură biserică. Aceasta-i tot ce se poate spune despre starea bisericilor din patriarhatul de Alexandria. Numărul creștinilor din acest patriarhat se ridica abia până la țifra de 600; iar cu neguțătorii cari veneau după afaceri comerciale, numărul lor se ridica până la 1000 de oameni, și aceasta în tot patriarhatul. Cu altă împrejurare, acelaș Arsenie observă că în toată eparhia erau numai două biserici și nici un mitropolit, nici un arhiepiscop, și nici un episcop. Astfel, că cu dreptate călătorul nostru și-a pus întrebarea: asupra cui obladuește patriarhul? Multă vreme acest patriarh a rămas în această stare de plâns. În prima jumătate a secolului trecut un alt călător rus Muraviev, (citește Muraviov), iată ce a găsit aici: *«un mic număr de familii grecești în Cair și Alexandria au rămas pentru susținerea săracului scaun patriarhal. Sărăcia și neîncetata dușmănie cu Coptii, puter-nici în patria lor, biruesc și cotropesc acest scaun patriarhal, cel mai vechi dintre toate scaunele patriarhale»*. Dintre biserici el nu pomeneste decât despre două biserici mănăstirești. ¹⁾ După

¹⁾ «*Puteșestvie po sviatâm miestam*» (Călătorie pe la sfintele locuri) ediția 4-a, p. I, p. 187.

câțiva ani Egiptul a fost studiat din punct de vedere al situației bisericii alexandriene de renumitul episcop Porfirie Uspenskiî. El ne-a lăsat cea mai amănunțită și interesantă descriere a acestui patriarhat. Iată știrile pe care ni le dă învățatul nostru episcop cu privire la starea acestui patriarhat de prin anii 1845—6. — *«După necunoscutele judecăți ale lui Dumnezeu, ortodoxia — zice el — aproape s'a stins cu totul în Egipt și Africa. Din numărul de 16 catedre mitropolitane și 25 episcopale, astăzi nu a mai rămas nici una»*.

(Se vede că episcopul Porfirie are în vedere sfârșitul perioadei stăpânirii bizantine asupra Egiptului; căci mai înainte erau sute de catedre arhieresti). Apoi Porfirie spune: *«turma ortodoxă în Egipt este foarte mică și pentru o asemenea turmă este destul un păstor»*, căci *«numărul creștinilor ortodoxi, care formează turma patriarhului ortodox este numai de 1750 suflete. Cea mai mare parte dintre ei sunt Greci atrași spre Egipt de comerț și industrie, iar ceilalți sunt arabi indigeni»*. Această era situația ortodoxiei în această parte africană, pe când numai coptii monofiziți se ridicau la 160.000 de suflete. De la sine se înțelege că dacă numărul credincioșilor din patriarhatul ortodox alexandrin era așa de mic, firește că și numărul clericilor nu putea fi mare în vremea aceasta. În Cair, reședința patriarhului, numărul clericilor se ridica numai la 10 persoane, între cari erau câțiva călugări, un cântăreț și un îngrijitor de biserică. Fără îndoială, că toate aceste persoane alcătuiau suita patriarhului.

Nici în celelalte orașe ale Egiptului numărul clericilor nu era mai bogat: în Alexandria erau 3 călugări, în Suez și Damietta câte un preot.

În tot patriarhatul nu erau mai mult de 10 biserici între cari se socoteau și bisericile de mănăstiri, o capelă și alta în construcție. ¹⁾ Prin anul 1850 numărul bisericilor a rămas acelaș, dar numărul credincioșilor, — fără a socoti pe al neguțătorilor — s'a ridicat până la 4000. ²⁾ În prezent, patriarhatul alexandrin afară de patriarh mai are 3 arhierei în demnitatea de mitropolit, iar clerul lui se ridică până la 38 persoane; fără îndoială că și turma credincioșilor a mai crescut.

St. BERECHET

¹⁾ «*Alexandriiskaia patriarhiia*» (Patriarhia de Alexandria), pp. 379—383.

²⁾ Prot. Matveevschii: «*Ocerk istorii Alexandriiskoi tserkvi*» (Schiza istoriei bisericii alexandriene), pp. 417—418.

COMENTARIUL SFINTEI EVANGHELII

Fuga în Egipt. Uciderea pruncilor.
Intoarcerea la Nazaret.

(Matei 2, 13—23)

I

Introducere

St. Matei e singurul evanghelist care ne povestește evenimentele urmate după plecarea Magilor. De aceea, după el am urmărit povestirea cu venirea Magilor, pe care, de asemenea, numai el o cuprinde, tot cu el trebuie să pășim înainte, pentru a afla ce s'a petrecut cu Pruncul Iisus și cu părinții Lui, după ce Magii au plecat.

E o povestire scurtă, numai de 11 stihuri. Cu toate acestea, câte fapte covârșitoare și înfricoșate se cuprind în puținele cuvinte!

Nu e un singur fapt. Sunt trei. Fiecare ar fi îndestulător pentru dezvoltări destul de întinse. Cu toate acestea stilul evangheliștilor nu e ca stilul oamenilor, care împodobesc cu vorbe multe și de prisos cele mai neînsemnate amănunte. Aici e materialul lui Dumnezeu. El strânge cuprins adânc în mijloace foarte puține, ca și în lumea plăsmuită de El, unde puteri nemărginite și pe care oamenii încă n'au ajuns să le stăpânească, sunt cuprinse în fiecare firicel (atom) de materie ¹⁾. După cum cu multă dreptate observă teologul englez *Scrivener* ²⁾, Dumnezeu nu face niciodată risipă de mijloace multe, ci totdeauna își urmărește și îndeplinește planurile Sale cu cele mai mici mijloace. Regula sa este: mijloace mici, efecte mari.

Așa și aici. Se cunoaște că nu ne mișcăm pe teren omonesc. Atâtea fapte: Fuga în Egipt, uciderea pruncilor, venirea la Nazaret, în cea mai scurtă înfățișare. Nu e după obiceiul omului, ci e lucrul Domnului.

¹⁾ Cercetări de laborator, care mi-au cerut zece ani de muncă n'au mînat să dovedesc că o materie oarecare, o foarte mică bucată de aramă, de pildă, este un rezervoriu nemăsurat de energie, odinioară nici bănuită, pe care am numit-o energia *intra-atomică*. Noi nu putem scoate acum din ea decât particule foarte mici, dar dacă se va izbuti vreodată să se poată destrăma materia cu ușurință, fața lumii se va schimba. —Gustave le Bon, *Le Déséquilibre du Monde*. Paris 1923, pag. 160.

²⁾ O descoperire din Cer, în adevăratul ei înțeles, înseamnă și lucrare supranaturală. Cu toate acestea nici în darea Legii celol dintâi, nici în propoveduirea mai de pe urmă a religiei lui Hristos, nu vedem o risipă din minuni. Cât erau ele de trebuință pentru a încredința despre adevăr pe niște cercetători cinstiti, ei erau îndestulați și cu minuni. Orîdecâteori principiile care mișcă neamul omonesc în afacerile vieții obișnuite erau înlocuitorul pentru trebuințele împrejurării, nu se întrebuntau alte mijloace mai neobișnuite și (după cum am putea cugeta) mai puternice, pentru a da naștere încredințării, ca fiind de primă și fără efect. Cei care nu ascultau pe Moisi și pe prooroci, greu ar fi fost înduplecați și de s'ar fi sculat cineva din morți. — *A Plain Introduction to the Criticism of the New Testament*, ed. 2. Cambridge 1874, pag. 1.

II

Textul

13. Iar după ce s'au dus ei, iată îngerul Domnului în vis se arată lui Iosif, zicând: sculându-te, ia pruncul și pe mama lui, și fugi în Eghipt, și tii acolo până voi zice ție, că vrea Irod să caute pruncul să-l peardă pe el. 14. Iar el sculându-se, a luat pruncul și pe mama lui noaptea, și s'au dus în Egipt. 15. Și a fost acolo până la moartea lui Irod, ca să se îplinească ceiace s'a zis de Domnul prin proorocul ce zice: din Eghipt am chemat pe fiul meu. 16. Atunci Irod, văzând că s'a batjocorit de magi, s'a mâniat foarte; și trimetând, a omorât pe toți pruncii care erau în Vitleem și întru toate hotarele lui, de doi ani și mai mici, după vremea care cercase dela magi. 17. Atunci s'a împlinit ceiace s'a zis de Ieremia proorocul ce zice: 18. *Glas în Rama s'a auzit; plângere și tânguire și țipăt mult; Rahil plângând pe fiii săi și nu vrea să se mangâie, pentru că nu sunt.* 19. Iar după ce a murit Irod, iată îngerul Domnului în vis se arată lui Iosif în Eghipt, 20. zicând: sculându-te, ia pruncul și pe mama lui, și mergi în pământul lui Israil, că au murit ceice căutau sufletul pruncului. 21. Iar el sculându-se, a luat pruncul și pe mama lui și a venit în pământul lui Israil. 22. Iar auzind că Arhelau împărățește în Iudeea, în locul lui Irod, tatăl său, s'a temut să meargă acolo; Iar luând poruncă în vis, s'a dus în părțile Galileei. 23. Și venind, a locuit în cetatea ce se numește Nazaret, ca să se îplinească ceiace s'a zis prin prooroci că *Nasarinean se va chema.*

III

Starea textului

Textul acestei bucăți nu se înfățișează cu mari deosebiri dela stih în stih, și chiar micile deosebiri care sunt nu aduc vreo schimbare însemnată de înțeles. Astfel, la stihul 13, mai toate manuscriptele au: *se arată* (*φαίεται*), pe când codicele B are *s'a arătat* (*ἐφάνη*). Putem spune că e mai puternică și mai vie rostirea

prin prezent — *se arată*. Cu toate acestea nu e o schimbare de înțeles, fie că se întrebuițează trecutul, fie prezentul.

La stihul 14, față de textele obișnuite care au ἐγερθεῖς — *sculându-se*, codicile D are διεγερθεῖς, care înseamnă acelaș lucru, așa că o asemenea deosebire e numai a textului grecesc și nu se poate băga de seamă după textul nostru.

La stihul 17, unele texte zic: *ceiace s'a zis prin* (διὰ) *proorocul*, pe când codicii N B D T au: *ceiace s'a zis de către* (ὑπὸ) *proorocul*, de care e mai aproape și forma traducerii românești. Dar iarăși, și aceasta nu aduce o deosebire de înțeles. Căci deși forma *prin proorocul* cuprinde mai viu arătat că proorocul nu vorbește dela el, ci dela Dumnezeu, cu toate acestea și în forma *de către proorocul* nu este gândul scriitorului a spune că proorocul a vorbit dela el.

La stihul 19, cuvintele *îngerul Domnului în vis se arată*, cum le găsim în traducerea românească, după unele texte, se află într'o înșiruire răsturnată: *îngerul Domnului se arată în vis* în codicii N B D T, ceiace s'ar fi potrivit mai bine cu șirul vorbirii noastre de azi. Dar codicii cei mai buni ai Noului Test. nu erau la îndemână pe vremea când s'au făcut traducerile românești, așa că ele s'au ținut de textele care se găseau atunci.

Tot la acest stih, Vulgata nu zice *se arată*, ci *s'a arătat* (apparuit) probabil traducând după un text grecesc care avea această citire, cum am văzut că și codicile B avea la stihul 13.

La stihul 18, cuvântul plângere (θρήνος) se găsește în cei mai mulți codici grecești, dar lipsește în N B și în foarte multe traduceri vechi. Însă față de trei cuvinte acolo prin care se arată jalea, un cuvânt mai mult sau mai puțin nu aduce nicio schimbare de înțeles. Rămân celelalte două care spun acelaș lucru.

La stihul 21, cele mai multe texte au: *a venit* (ἦθεν) *în pământul lui Israil*, pe când N B C L T au *a intrat* (εἰς Ἰσραὴλ) *în pământul lui Israil*.

Tot aci, cuvântul *pământul* (γῆν) e întrebuițat în toate textele fără articol (γῆν), dar în De întrebuițat cu articol (τῆν), iarăși, fără a avea această vreo însemnătate pentru înțelesul locului.

Și mai mică deosebire e aceea că în unele texte numele *Nazaret* se gasește scris la sfârșit în grecește cu θ, față de cele mai multe texte unde e scris cu τ.

Din toate acestea se vedea că în niciun punct nu este vreo deosebire mai însemnată, care ar pune în discuțiune înțelesul, dacă trebuie luat după un text sau după altul. De aceea putem trece la tâlcuirea propriu zisă.

IV.

Tâlcuirea textului

13. Iar după ce s'au dus ei (Magii) iată îngerul Domnului în vis se arată lui Iosif, zicând: sculându-te, ia pruncul și pe mama lui, și fugi

în Eghipet și fii acolo până ce voi zice ție, că va Irod să caute pruncul să-l peardă pe el.

1. Vechii traducători români au urmat de aproape textul grecesc. De aceea ei au păstrat și în graiul românesc formele verbale ale textului grecesc. O traducere însă nu trebuie să urmărească decât să dea înțelesul cuprins în limba din care traduce, fără a se îngriji să aibă aceeași croială a frazei cași în limbă de baștină. De aceea, după cugetarea aceasta și urmând grăirea noastră de azi, noi n'am mai fi păstrat un participiu în cuvintele: *se arată lui Iosif, zicând: sculându-te ia pruncul*, ci am fi făcut curgerea frazei și mai ușoară, dând afară un participiu care îngreuiază și e de prisos. Deci nu ne-am fi oprit la faptul că în grecește avem un participiu (ἐγερθεῖς), ci am fi pus în locul lui o rostire de prezent și am fi zis: *se arată lui Iosif zicând: scoală-te, ia pruncul și pe mama lui și fugi*. Vulgata și face acest lucru. Ea traduce pe acel ἐγερθεῖς cu prezentul imperativ: *surge...* De asemenea cuvintele *și fii acolo*, cum sunt în grecește, le-am putea da foarte bine azi pe românește cu: *și rămâi acolo* sau: *și stai acolo*. Fără îndoială, aceste înnoiri nu trebuie căutate cu lumânarea, ci trebuiesc numai acolo unde prin ele am aduce multă limpezime de înțeles. Acolo însă unde textul vechiu e destul de înțeles, este mai bine să păstrăm însuși graiul de demult pentru că acela, prin rostirea veche, are o mireasmă pe care nu i-o mai putem da noi, cei de azi. Și în grija aceasta, trebuie să mergem atât de departe, încât chiar și acolo unde este o ușoară îngreuiare de înțeles, mai bine să păstrăm locul așa, ca nu cumva, prin câștigul dintr'o latură, să perdem în cealaltă latură.

2. Când s'au dus Magii?

După șirul povestirii, urmează că ei n'au mai stat după ce s'au închinat pruncului, ci au plecat îndată. Ba aceasta trebuiau s'o facă grabnic, după înștiințarea care li se făcuse, ca să nu se bage de seamă că au călcat porunca lui Irod.

3. Dar când a trebuit să fie arărarea îngerului pentru ca să înștiințeze pe Iosif să fugă?

Evanghelia nu ne spune când și cum a urmat un fapt după altul. Dar, după felul lucrurilor, trebuie să cugetăm că, plecând Magii, îndată a trebuit să urmeze înștiințarea îngerului către Iosif, fiindcă faptele sunt strâns legate una de alta. Trebuia să i se ia lui Irod timpul de a prinde de veste că Magii au plecat și să găsească pruncul. Deci, odată ce au plecat Magii, trebuie să ne închipuim că iute a urmat și plecarea lui Iosif în Egipt.

Și ca chestiune de socotire a timpului, chibzuirea aceasta e exactă. *A. Lapid* presupune că mai întâi au venit Magii la Betleem, pe urmă Iosif cu Maria și cu pruncul s'au dus la Nazaret, de aci au venit la Ierusalim pentru aducerea pruncului la Templu la 40 de zile dela naștere, și după aceea fuga în Egipt. Dar dacă a trebuit să fie la mijloc timpul dintre venirea

Magilor și aducerea la templu, aceasta înseamnă câteva săptămâni de timp. Irod avea tot chipul să afle și să se răzbune. De aceea noi credem că e mai firesc să admitem că fuga în Egipt a urmat îndată după plecarea Magilor, iar șirul faptelor este mai degrabă așa cum am văzut înainte: întâi aducerea la templu și apoi venirea Magilor.

4. Cuvintele *ia pruncul și pe mama lui* ne arată că Iosif era numai ocrotitor al Mariei și al pruncului. Acesta e un fel de vorbire care se potrivește numai cu starea de purtător-de-grijă a lui Iosif față de Sf. Fecioară și de prunc.

Dacă îngerul se arată lui Iosif, este că acesta fusese rânduit drept cap al familiei și avea a îndeplini toate cele de trebuință spre paza ei.

5) Porunca de a se duce în Egipt și nu aiurea, se înțelege prin faptul că Egiptul era cel mai apropiat loc de fugă pentru cineva care ar fi fost în Betleem, unde se afla atunci Sf. Familie, și apoi așa era dâra făcută printre Evrei, la vreme de primejdie, de a se adăposti în Egipt. Chiar și fără goană din partea cuiva, Evreii erau mai deprinși a-și lua drumul spre Egipt. Avraam se dusesse acolo la vreme de foamete, asemenea fiii lui Iacov și apoi și el însuși, asemenea Ieroboam fugind de Solomon, și tot așa Ieremia cu alți Evrei, ca să scape de urgia Babilonenilor.

Afară de aceasta, în Egipt, un Evreu nu se afla între străini. Aci se afla de mult o puternică colonie evreiască. Pentru ei se tradusese Biblia cu 300 de ani mai înainte. Evreii aveau aci și un templu dela 160 înainte Hristos, în orașul *Leontopolis*.

Și fără această considerațiune, Egiptul era mai potrivit pentru scăpare decât alte țări, pentru că drumul până acolo era ușor. Cu toată trecerea prin pustie, dar erau căi mult umblate de caravane, care puteau străbate ușor cele 40 de leghe de depărtare între o țară și alta.

Siguranța adăpostirii în Egipt era întemeiată și pe despărțirea administrativă. Dincolo de Iudeia, Irod nu mai avea autoritate. Și cine scăpa din țara lui, nu mai avea de ce se teme în Egipt, unde stăpâneau Romanii.

6) La eșirea Evreilor din Egipt, Dumnezeu nu i-a mai lăsat să se întorcă înapoi, cu toată dorirea lor după hrana cu belșug și scârbiți de lipsa adusă de rătăcirea pe drumuri. De data aceasta însă, Dumnezeu însuși trimete Sf. Familie în Egipt. Aceasta înseamnă că venirea lui Hristos ne-a adus ruperea granițelor sufletești dintre țări și neamuri și că toți sunt chemați a fi fiii Săi, iar oamenii a se simți oriunde ca frații.

4. Iar el sculându-se, a luat pruncul și pe mama lui noaptea și s'au dus în Egipt.— 1. Cuvintele acestui stih ne arată că Iosif n'a mai stat la îndoială, ci cu grabă a luat pruncul și a plecat spre Egipt. L-a luat noaptea următoare celei în care îngerul l-a adus vestirea sau poate chiar în aceeași noapte.

Evanghelia nu ne povestește nimic despre mergerea pe acest drum. În povestirea ei, cu stilul atât de scurt, am putea zice monosilabic, care nu împacă gustul curiozității omenești, mintea noastră umblă slobodă, pentru a urzi din închipuirea ei întâmplările care s'au putut petrece pe drum. Aceasta au făcut-o însă evangheliile apocrife, care povestesc tot felul de întâmplări minunate din vremea călătoriei Domnului. ¹⁾ Ele au fost prelucrate apoi de alți scriitori până în vremea noastră. Ei și-au luat motive pentru alcătuirii literare, din povestirile apocrife despre această parte a vieții Domnului. Astfel ni se povestește că vârfurile curmalilor dela popasuri se plecau până la pământ, pentruca Maica Domnului să poată lua roadele lor.

În literatura străină de azi, plăsmuiri de acestea au fost întrebuințate de scriitoarea suedeză *Selma Lagerlöf*. Un volum de al ei a fost tradus pe românește de o doamnă *Fierston* în Biblioteca *Minerva*, care se tipărea în București înainte de război. În literatura populară românească, de asemenea a fost întrebuințat elementul acesta apocrif, care în curând va fi arătat în toată lărgimea lui, prin studiile pe care d. Profesor *Cartoian* dela universitatea noastră din București, le întreprinde acum asupra literaturii acesteia populare.

2. Istoria nu poate spune niciun cuvânt în care localitate din Egipt a petrecut Sf. Familie. Cu toate acestea ceiace nu pot spune documentele și știința sigură, spune tradițiunea. Ea ne arată drept loc al petrecerii Sfintei Familii în Egipt localitatea *Matarea*, numită azi, pe arăbește, *Matarieh*, și care era aproape de vechiul templu al Evreilor din Egipt, de care am pomenit mai înainte. Azi se găsește acolo un izvor despre care se spune că are cea mai bună apă din tot Egiptul și despre care atât creștinii, cât și mahometanii cred că are puterea tămădurii.

Tot tradițiunea spune că Sf. Familie a locuit aici mai întâi într'o peșteră. Iată cum ne-o zugrăvește un călător:

Sf. Elena a zidit aici o biserică ce există și azi, deasupra peșterii pe care a locuit-o Sf. Familie. Te scobori în ea pe o scară cu 10 sau 12 trepte... E lungă de 7 metri și lată de 5. Nu se vede nicio fereastră; lumina trebuie să fi venit pe ușă. Păreții sunt de un fel de lut negru care poartă pe el urma sărăciei. În partea de sus, se vede o scobitură de un metru și ceva în lungime: acolo dormea pruncul Iisus. La dreapta este o cisternă. Din ea scotea apă Prea Sfânta Fecioară pentru Sf. Familie. La stânga este o clădire de piatră, înaltă de un metru. Acolo Sf. Fecioară așeza uneori pe dumnezeescul prunc, înfășurat în scutece.

¹⁾ Povestirile apocrife au fost întrebuințate și pentru reprezentări plastice vii în cinematograful Puțin înainte războiului, în 1915, s'a desfășurat la cinematograful „Clasic” din București întreaga viață a Domnului Hristos, în care mai ales întâmplările dela începutul vieții lui erau îmbinate cu multe bucați din povestirile acesteia apocrife.

3. Nu avem nicio știre cum se va fi hrănit Sf. Familie în Egipt. Fără îndoială însă că Iosif a trebuit să-și fi îndeplinit tot munca lui de lemnar, cași în Nazaret, așa că numai munca mânilor le-a fost izvorul hranei lor.

4. Prin șederea Domnului în Egipt, țara aceasta a fost sfințită în deosebi, fiindcă aci s'a născut, câteva veacuri mai târziu, mișcarea însuflețită de viață creștinească a celor dintâi pustnici creștini. Aci s'au desfășurat pildele mărețe ale vieții sfinților Antonie cel Mare, Pahomie, Ilarion cel Mare, Pavel din Tebași alți extraordinari trăitori la pustie, dela care și-a luat început viața monahală.

15. Și a fost acolo până la moartea lui Irod, ca să se plinească ceiace s'a zis de Domnul, prin proorocul ce zice: din Eghipet am chemat pe fiul meu.—1. Este discuțiune între tâlcuitori cât să fi dăinuit petrecerea Sfintei Familii în Egipt. Unii (Sylveira) întind această vreme până la 7 ani. Cu toate acestea păreriile cele mai nouă sunt că, de oarece Mântuitorul s'a născut spre sfârșitul anului 749, dela întemeierea Romei, iar Irod a murit în primăvara anului 750, urmează că șederea Sfintei Familii în Egipt n'a putut fi mai lungă decât cel mult câteva săptămâni, după cum socotește *Fillion*, ¹⁾ sau $\frac{1}{2}$ de an, după socoteala lui *Pözl* ²⁾.

2. Mergerea Domnului în Egipt evanghelistul o leagă de proorocia lui Osie, fiindcă acesta proorocise că Dumnezeu din Egipt va chema pe Fiul său. Dar cetind locul din Osie (11, 2), vedem din context că e vorba nu de însuși Fiul lui Dumnezeu în înțeles propriu, ci de poporul lui Israil, luat ca unitate și numit în felul acesta fiu al lui Dumnezeu, fără îndoială, în înțeles impropriu. Intru cât poporul evreiesc a fost scos din robia Egiptului și adus în țara Canaanului, Proorocul Osie a putut lua fapta aceasta ca o chemare a lui Dumnezeu către poporul Său și de aceia despre fapta aceasta găsim noi în proorocia sa cuvintele lui Dumnezeu: **din Eghipet am chemat pe fiul meu.**

Dar dacă cuvintele acestea sunt spuse despre scoaterea poporului evreiesc din Egipt, cum a putut Sf. Matei să le aplice la ducerea pruncului Iisus în Egipt și venirea Lui de acolo înapoi în Țara Sfântă?

Răspunsul este că, dacă în înțeles strâns cuvintele acestea au în vedere scoaterea poporului evreiesc din Egipt, în înțeles larg ele se pot restrânge și la Fiul lui Dumnezeu adăpostit în Egipt de primejdia mâniei lui Irod și întors de acolo în patria Sa.

Multe întâmplări și ființe din V. Testament se pot lua ca arătări ale celorce s'au împlinit în N. Text. Intru cât Dumnezeu și-a ales poporul evreiesc ca un fiu al său deosebit între celelalte neamuri ale pământului, el

poate fi privit în împrejurarea aceasta ca o închipuire a adevăratului Fiu al lui Dumnezeu care avea să se arate între oameni. În înțelesul acesta ia și evanghelistul Matei locul din Osie și-l aplică la Domnul Hristos.

Dar dacă citim locul acesta în textul nostru românesc tipărit de Sf. Sinod, nu-l găsim în însuși sunetul cu care-l găsim la Sf. Matei. Căci în acesta citim: *din Eghipet am chemat pe fiul meu*, iar în Osie citim: *din Eghipet am chemat pe fiii lui*. Deci cu forma de plural locul acesta mai greu se potrivește pentru a fi aplicat la Domnul Hristos.

De nedumerirea aceasta ne lămurim în chipul următor:

În textul evreiesc, Osie nu zice *fiii mei*, ci *fiul meu*, adică tot în chipul în care avem citațiunea din Sf. Matei. Inșă aceasta era o numire obișnuită în V. Testament.

După cum cetim în cartea Eșirii (4, 22), Dumnezeu numește pe Israil „fiul său“, cel întâi născut al său (Ieremia 39, 9). Cu toate acestea în traducerea Septuagintei, acest singular e tradus cu pluralul $\epsilon\acute{\iota}\varsigma\ \text{Αἰγύπτου μετεκάλεσα τὰ τέκνα μου}$. Intrebuințarea pluralului însă nu s'ar fi mai potrivit ca să scoată de aci o proorocie pentru Domnul Hristos venit din Egipt. De aceia Sf. Matei, care deseori citează V. Testament după Septuaginta, de data aceasta o citează după textul evreiesc, adică cu singularul. De aici deosebirea care se află în edițiunea noastră oficială între textul din Osie citat de Sf. Matei și între locul însuși al proorocului în V. Testament. De oarece cineva s'ar fi putut mira și ar fi putut spune că nu se potrivește citatul din Matei cu locul de origină din Osie, să afle acum că potrivirea tocmai acum este, fiindcă la Sf. Matei e întocmai cum e și în textul evreiesc.

De unde este în Septuaginta această rostire schimbată, aflăm din spusa marelui exeget german *Teodor Zahn* ¹⁾ că aceia era formă care circula în scrierile Evreilor după robia babilonică, prin targumuri. Deci trebuie să se fi strecurat vreunul din acestea în textele după care s'a tradus Septuaginta.

3. Cu toate că mai toți comentatorii referă cuvintele *din Egipt am chemat pe fiul meu* la poporul evreiesc, totuși sunt foarte mari comentatori care le referă de-a dreptul la Domnul Hristos, ca o proorocie anume pentru petrecerea Sa vremelnică în Egipt. Aceștia sunt doi mari comentatori engleji *Alford* și Episcopul *Wordsworth*. Ei amândoi sunt de părere că aici avem nu un înțeles aplicat, pe care, ca o asemănare, în chip figurat, evanghelistul îl scoate din înțelesul cel deadrept al Proorocului Osie, ci e vorba de însuși Fiul lui Dumnezeu, care e arătat prin întâmplările din sânul poporului evreiesc. Deci în cazul acesta, poporul evreiesc din proorocia lui Osie este un tip al Mântuitorului Hristos din Noul Testament, spre care ținesc toate proorociile celui Vechiu.

Astfel, mânuindu-și propriile sale proorocii, Duhul Sfânt ne deschide lumini nouă despre înțelesul lor, lumini pe

¹⁾ *Evangile selon S. Matthieu*. Paris 1903, pag. 59.

²⁾ *Commentar zum Evangelium des heil. Matthäus*, ed. 2 Graz 1900, p. 29.

¹⁾ *Das Evangelium des Matthäus*, 3 ed. Leipzig 1910, pag. 106 nota.

care niciodată n'am fi putut nădăjdui să le primim. După cum vom vedea în citațiunile din cărțile profetice în evanghelia Sfântului Matei, proorociile Sfintei Scripturi sunt ca niște centre ale unor succesive cercuri concentrice și ele se împlinesc într'insele succesiv. Dar circumferența din afară a tuturor acestora și spre care toate țintesc și în care toate sunt cuprinse și împlinite în întregime, este Hristos ¹⁾.

4. Cu privire la petrecerea Domnului în Egipt, Fillion dă următoarea cugetare frumosă: „Din Egipt a venit vochea civilizațiune care s'a răspândit mai întâi peste Grecia și de acolo peste toată Europa; în Egipt s'a dezvoltat teologia creștinească; în Egipt s'au format cei dintâi călugări; în Egipt s'a format educațiunea poporului teocratic; în Egipt a venit la rândul său Fiul lui Dumnezeu, înainte de a schimba regimul vechiului legământ“ ²⁾.

16. Atunci Irod, văzând că s'a batjocorit de Magi, s'a mâniat foarte; și trimețând, a omorât pe toți pruncii care erau în Vitleem și întru toate hotarele lui, de doi ani și mai mici, după vremea care cercase dela Magi. — 1. După graiul nostru de azi, mai bine s'ar fi zis: *atunci Irod, văzând că a fost batjocorit de Magi.* În felul acesta înțelesul e mult mai deadreptul și mai restrâns către persoana lui decât în rostirea *văzând că s'a batjocorit de Magi.* Așa ar trebui schimbat la o nouă traducere a evangheliei.

2. Ce putea cugeta Irod văzând că Magii nu s'au mai întors?

A. *Lapide* spune că, în mintea lui, s'a putut gând că cine știe? poate Magii n'au găsit pruncul și de rușine n'au mai venit. Dar adaogă: Cu toate acestea iute au trebuit să vie la cunoștința lui Irod cele petrecute cu aducerea lui Iisus la templu și cu salutarea lui Simeon și a Anei. Din acestea Irod a putut înțelege că Mesia în adevăr s'a născut și atunci a trebuit să se umple de mare mânie, văzând că Magii n'au ținut seamă de el și au plecat.

Se potrivește în totul cu firea lui Irod ca el să se fi umplut de această mânie. Căci era om bănuitor și temător la fiecare pas, ca să nu se ivească cineva să-i amenințe tronul. Vestirea că vine Mesia era pentru el o astfel de amenințare.

Că el a aflat ce s'a petrecut la templu când cu salutarea lui Simeon, poate fi numai o presupunere, fiindcă acesta a trebuit să fie un fapt petrecut numai între puțini. Dar că Magii n'au venit, acesta a trebuit să fie faptul care l-a umplut de turburare și l-a făcut să bănuiască urzirea vreunei înțelegeri împotriva lui, la care și Magii vor fi luat parte. El toată viața a trăit cu această frică și a făcut cele mai mari cruzimi pentru

a-și înlătura dușmanii, mai mult închipuiți decât cu adevărat înțeleși să-l răstoarne.

3. Irod știa de proorocia venirii lui Mesia în acea vreme. După socotința lui A Lapide, tocmai pentru a abate această amenințare, el voia să îndrepte gândurile poporului să-l privească pe el drept Mesia. De aceea făcea atâtea clădiri mărețe, între care templul din Ierusalim era atât de strălucit, pentruca să se creadă că aceasta e vremea cea de mărire făgăduită.

4. Irod era omul împlinirii fără cruțare a hotărârilor lui. În toate împrejurările, când cineva i-a stat ceva împotriva, el n'a avut altă deslegare decât vărsarea de sânge. Până în cele din urmă zile ale vieții lui, numai a ucis, din niciun gust altul decât a înlătura pe oricine i-ar fi stat în cale, chiar fără să fie ceva adevărat, ci numai după o ușoară bănuială.

Așa a fost toată viața psihologia acestui om. Era tipul tiranului sângeeros.

5. Unii tâlcuitori, care tăgăduiesc multe din adevărul celor cuprinse în evanghelii, nu vor să ia ca un fapt istoric uciderea pruncilor de către Irod. Ei spun că Irod ar fi avut altă cale să afle ce ar fi voit el să iscădească dela Magi și nu i-ar fi trebuit lui acum să întrebuițeze mijloace ca uciderea pruncilor. Deci faptul acesta e trecut în domeniul legendelor, cu atât mai mult, cu cât ni se spune că nimenea din vechii scriitori nu pomenesc de el. *Iosif Flaviu*, care zugrăvește amănunțit toate amănuntele domniei lui Irod, nu pomeneste nimic de fapta aceasta. Abia târziu, prin veacul al V, scriitorul latin *Macrobiu* povestește despre uciderea pruncilor.

Nu e întâia oară însă când critica raționalistă, care caută să scoboare documentele evangheliei la treapta de scrieri curat omenești, tăgăduiește cu ușurință fapte din cele mai bine dovedite. După cum cu toată dreptatea spune *Fillion*, dacă cine știe ce scriitor neînsemnat ar pomeni un fapt ca acel povestit de Sf. Matei despre uciderea pruncilor, îndată s'ar găsi un critic care să privească drept o fericită descoperire cutare amănunt care s'a găsit la cutare scriitor neștiut. Când însă e vorba de evanghelii, nu se mai întrebuițează aceiaș metodă, ci se tăgăduiește tot ce nu intră în per-vazul gândirii cuiva.

Cu toate acestea, avem toate temeiurile să spunem că faptul a fost: 1. fiindcă intra cu totul în firea lui Irod să alerge la mijloace hotărâte, care să-l ducă iute a ținta aleasă. Mai greu i-ar fi venit în minte altuia să născocească o asemenea faptă, iar acum, când o avem povestită, n'o putem privi decât drept rodul cel mai ușor de înțeles al firii lui Irod, care niciodată nu alegea mijloacele, oricât de cumplite ar fi fost. — 2. Dovada negativă, că fapta nu s'a putut petrece, fiindcă nu se găsește povestită la scriitorii de atunci, precum Iosif Flaviu și alții, nu e o dovadă. a) fiindcă, după atâtea ucideri și nelegiuiri ale lui Irod, fapta a-

¹⁾ Citat după M. F. Sadler, *The Gospel according to St. Matthew*. Londra 1910, p. 20-21.

²⁾ Op. cit.

ceasta nouă nu putea fi decât un amănunt pe lângă altele. Nu mai avem nimic care să mire, față de atâtea vieți pe care Irod le secerase în însăși familia sa. *b)* Scriitorii înregistrau faptele după însemnătatea lor politică. Ce preț politic avea că Irod pusese să fie uciși niște prunci? Niciunul. — 3. Spusa lui Macrobiu nu poate fi trecută cu vederea, fiindcă ea tocmai este un răsunset despre faptele lui Irod și cuprinde o arătare lămurită despre pruncii uciși. Vorbind despre împăratul August, el povestește că atunci când acesta a auzit despre uciderea poruncită de Irod și că între atâția prunci nevinovați Irod și-ar fi ucis până și pe fiul său, August a strigat: «E mai bine să fii porcul decât fiul lui Irod!» Împăratul din Roma știa despre isprăvile lui Irod. Deci, când știm cum era privit Irod, ce mai poate fi de mirare că scriitorii vremii n'au mai însemnat un fapt fără însemnătate politică, și care nu aducea nimic nou la fama atât de înfricoșată a lui Irod?

Cu privire la cruzimea lui Irod, trebuie să spunem că el ucisese până aci pe fiii săi *Alexandru și Aristobul*, împreună cu 300 de partizani ai lor, pe fratele său *Feroras*, pe soția sa *Mariamna* apoi pe mulți farisei cu slujbași apropiați ai lui, apoi a ars pe *Rabi Matias* cu mulți tovarăși ai lui, puțin înainte de moarte (5 zile înainte) a ucis pe fiul său *Antipater*, iar pe mulți Evrei de sea nă puse să-i închidă în hipodromul din Ierihon, cu porunca dată surorii sale ca, atunci când va fi să moară, să puie să-i ucidă pe toți aceștia, ca să aibă cine plânge la moartea lui.

Iată fiara, din faptele căreia înțelegem că numai cu o așa fire se potrivea să ucidă pruncii.

6. Considerațiunile de mai sus se întăresc și mai mult, dacă ne întrebăm câți au fost pruncii uciși de Irod? După cum spune tradițiunea, că au fost uciși 144000 de prunci, se înțelege că un asemenea măcel nu putea trece neștiut și nesemnalat. Dar aceasta e numai știre a tradițiunii și nu se potrivește cu socotelile făcute de comentatori. În adevăr, evanghelia spune că au fost uciși pruncii din Betleem și din împrejurimi de doi ani și mai jos. Dar câți puteau fi atunci toți locuitorii Betleemului? După socotelile făcute, să fi fost 2000. Numărul copiilor până la 3 ani la atâta populațiune se socotește să fi fost 30—40 la mie (*Zahn*). Gândindu-ne, apoi că au trebuit să fie uciși numai pruncii de parte bărbătească, urmează că totalul nevinovaților copii jertfiți n'a putut fi mai mare de 15, iar alții zic și mai puțin, abia 10 copii. *Vigouroux* spune: „După socotelile de azi, numărul copiilor uciși de Irod a fost de 20—30”¹⁾. Tot așa zice *Knabenbauer*²⁾. *Zahn*³⁾ îi socotește numai dela 20—30.

Ce era să mai însemne acest număr mic, când Irod ucisese până atunci cu sutele, între care pe cei mai de aproape ai săi!

7. Ne putem întreba acum: de ce Irod a poruncit să ucidă pruncii până la vârsta de doi ani, când timpul dela venirea Magilor și până la dașea poruncii pentru ucidere a putut fi numai de câteva luni?

Răspunsul nu e greu. Irod a voit să ia un răstimp cât de lung, pentruca pruncul Iisus să nu-i scape nici de cum. Fără îndoială, el a făcut oarecare socoteală. Nu era vorba numai de vremea când au pornit Magii la drum și când au sosit la Ierusalim, ci de vremea când s'a arătat steaua. Pe toate acestea Irod a trebuit să le aibă în chibzuința lui și și-a ales cel mai lung termen, pentruca pruncul să nu-i scape cu niciun preț.

17. Atunci s'a împlinit ceiace s'a zis de Ieremia proorocul ce zice: 18. Glas în Rama s'a auzit, plângere și tânguire și țipet mult, Rahil plângând pe fiii săi și nu vrea să se mângâie, pentrucă nu sunt. — 1. Dacă pentru un istoric dus de gânduri politice fapta nu putea avea mare însemnătate nu tot așa pentru evanghelistul, care vede jertfirea pruncilor în toată durerea ei. De aceea el nu numai o povestește, ci o arată în icoana altei dureri mai vechi, pe care o suferise poporul evreiesc.

Când Nabucodonosor a dus pe Evrei în robie, Proorocul Ieremia (31, 15) a scris că însăși mama robilor s'a sculat din mormânt și a plâns pentru durerea lor. *Rama* este localitatea în care se află mormântul Rahilei, mama lui Veniamin. Betleemul nu se afla în ținutul acestui trib, ci în Iudeia, iar Rama (numită azi Er-Ram) era în acelaș ținut, ceva mai la miază-noapte de Ierusalim. Aci a fost adunată de Nabucodonosor grămada robilor, pusă în lanțuri și pornită spre Babilon.

Fapta aceasta îi slujește evanghelistului pentru a arăta că cuvintele lui Ieremia acum își capătă înțelesul lor deplin. Deci și aici trebuie să spunem ce am spus mai nainte la proorocia din Osie că, deși privind un fapt de mai nainte, totuși ea se ridică și mai luminoasă acum. Rahila plânge, cum s'ar fi putut părea unui privitor, că fapta lui Irod sfărâmă o nădejde a Israilului: împărăția lui Mesia.

Tot urmași ai Rahilei au fost și pruncii uciși fiindcă, deși nu erau urmașii fiului ei Veniamin, dar ea se odihnea cu trupul tot între ei. Cu atât mai mult însă jertfa aceasta trebuie pomenită, mai mult decât mergerea în robie, cu cât ea a fost suferită pentru Mântuitorul lumii.

2. Pruncii uciși sunt cei dintâi mucenici. Hristos, abia venit pe lume, au început prigonirile împotriva lui și a trebuit să fugă în Egipt. Prunci nevinovați s'au înșiruit jertfiți în jurul Lui. Urmașii Lui vor fi dintre ceice sufăr și-și dau sângele pentru El. Cât adevăr în cuvintele lui Iisus: *n'am venit să aduc pace pe pământ, ci sabie!* (Matei 10, 34; Luca 12, 51). Nici nu fuseseră încă spuse și faptele mergeau înaintea vorbelor!

¹⁾ *La Sainte Bible, Nouveau Testament, Paris 1917, p. 13.*

²⁾ Citat după Marco Sales, *La Sacra Bibbia*, vol. I. Turin, 1912, p. 10.

³⁾ Op. cit. p. 109.

2. În ce privește localitatea *Rama* (care azi e numai în ruine) și mormântul Rahilei, iată ce arătări ne dă *Vigouroux*:

Rahila a fost îngropată lângă Betleem. Mormântul ei este la o jumătate de leghe la miez-noapte de acest oraș. Mormântul de azi „nu se suie decât până la Mohamet IV, care l-a înscut în 1679. Un Evreu din Europa l-a reparat de curând, zice Mons. Mislin. Ruine sunt risipite pe dealuri. Unii au crezut că aceasta trebuie să fie Rama. După mărturia lui Eusebiu, (era) lângă Betleem un loc numit *Itama*“ Pare mai exact (după alții) să luăm aici cuvântul numai în înțelesul de *înălțime*. Acolo s'au auzit strigătele sfâșietoare, care s'au suit până la cer, scoase de mamele din Betleem și din împrejurimi, personificate în *Rahila*, mama fiilor lui Israil. Pentru ce, se întreabă Ieronim, *copiii sunt socotiți mai mult ai Rahilei, care e mama lui Veniamin, și nu ai lui Iuda, în tribul căruia este așezat orașul Betleem?* Și răspunde: „Pentru că *Rahila* este îngropată lângă Betleem și a luat titlul de mamă a pământului care a dat adăpost trupului ei; sau încă pentru că cele două trihuri ale lui Iuda și Veniamin se învecinau și Irod poruncise să ucidă nu numai pe copiii din Betleem, ci și pe toți din toate împrejurimile“.¹⁾

19. Iar după ce a murit Irod, iată îngerul Domnului în vis se arată lui Iosif în Egipt. 20. zicând: sculându-te, ia prunele și pe mama lui și mergi în pământul lui Israil, că au murit cei ce căutau sufletul pruncului. 21. Iar el sculându-se, a luat pruncul și pe mama lui și a venit în pământul lui Israil. — 1. Evenimentele acestea merg spre sfârșitul lor. Irod nu mai avea mult de trăit. Câteva săptămâni sau câteva luni mai târziu, el a murit de moarte cumplită în anul 750, în cele dintâi zile ale lunii Aprilie, după 37 de ani de domnie.

Până să moară însă, ce grozav s'a chinuit! Și se chinuia nu numai cu durerile trupului, ci și de gândul că Evreii se vor bucura de moartea lui. Fire de tiran băutor de sânge, se gândea cum ar putea face să împiedice această bucurie. Să gândea că, dacă ar face pe alții să plângă, fie și din altă pricină, atunci va opri bucuria și va face ca și moartea sa să fie însoțită de lacrimi. Drăcesc gând, și pentru împlinirea lui, a poruncit surorii sale Salomi ca, îndată ce el își va da sufletul, să puie să fie uciși toți fruntașii evrei închiși de el anume pentru acest scop, puțin înainte de moarte, în Ierihon, unde zăcea. Dar sora sa n'a mai îndeplinit, porunca și gustul tiranului a rămas deșert.

Din tot ce a însoțit moartea lui, evanghelistul nu pomenește nimic. În stilul său scurt, el n'are decât două vorbe, pentru a ne vesti peirea vrăjmașului: *Murind Irod*.

Câtă deosebire la Iosif Flaviu! Ei ne dă toate amănuntele acestei morți înfricoșate, și noi numai printr'insul ajungem a ști cum au fost clipele cele din urmă ale lui Irod.

Un foc lăuntric, spune el, îl ardea pe Irod încet. Nu-și putea mătura pofta grozavă de a mânca oeva, din pricina durerilor peste seamă pe care le simțea în măruntaiele lui.

În picioare și în pânțele i se îngrămădea multă apă. Nu putea să răsuflă dacă se scula în picioare, iar răsuflarea îi mirosea urât. Crampe în toate mădularele îi dădeau o putere peste măsura obișnuită. Degeaba s'a dus să se caute la băile din Caliroe. A trebuit să se întoarcă de acolo bolnav la Ierihon. Fiind bătrân de 70 de ani și înțelegând că n'are să se mai scoale, era cuprins de turbare amară, fiindcă se gândea că toți au să se bucure de moartea lui. Pentru aceasta a dat poruncă să fie strânși în amfiteatrul din Ierihon bărbații cei mai de seamă, să fie înconjurați de soldați și a însărcinat pe sora lui, Salomi, și pe bărbatul ei Alexas ea, îndată ce va muri, toți acești bărbați să fie omorâți de soldați, ca să nu lipsească oamenii care să jălească la moartea lui. Când însă durerile lui au ajuns tot mai mari și în acelaș timp aproape murea de foame, a voit să se ucidă cu un cuțit și a fost împedecat s'o facă. În sfârșit, a murit în anul 37 al domniei lui.

Ce grozavă e moartea tiranilor și iată cât de scurt a trecut evanghelistul peste toate acestea, ca lucruri care nu intrau în planul lui! El are a desfășura numai lucrarea lui Dumnezeu, iar pe oameni numai în măsura în care aveau un loc în această lucrare. Murind Irod, urmează că pruncul Iisus nu mai avea pentru ce sta în Egipt. De aceea și evanghelistul atâta spune, că a murit Irod.

2. Rostirea că *au murit cei ce căutau sufletul pruncului* înseamnă: au murit cei ce căutau să ucidă pruncul. O rostire la fel găsim în Eșirea 4, 19. Ea este un fel de vorbire al limbii evreiești, prin care se arată gândul rău al unuia asupra altuia.

Dacă se vorbește în plural: *cei ce căutau*, pe când numai Irod era cel ce căuta să ucidă pruncul, aceasta nu trebuie să ne mire, fiindcă este în obiceiul vorbirii omenești de a generaliza și a înfățișa o faptă nu numai în săvârșirea ei răzleață de un individ, ci și în acel al categoriei în care intră individul făptuitor.

3. Cum a ascultat de s'a dus în Egipt, așa a ascultat Iosif vestirea îngerului pentru a se duce înapoi în Țara Sfântă. Evanghelistul zice: *și a venit în pământul lui Israil*. Prin „pământul lui Israil“, se înțelege întreaga țară făgăduită poporului lui Israil, care era liberă acum pentru intrarea lui Mesia.

22. Iar auzind că Arhelau împărățește în Iudeia, în locul lui Irod, tatăl său, s'a temut să meargă acolo; iar luând poruncă în vis, s'a dus în părțile Galileei.—1. Din cuvintele evanghelistului că Iosif s'a temut să se întoarcă în Iudeia, înțelegem că ar fi avut de gând să se așeze acolo, poate în Betleem, de unde se trăgea după neamul său și unde s'ar fi aflat în pământul lui Israil într'un înțeles mai deplin, fiindcă s'ar fi aflat în pământul tribului Iuda, unde se afla templul. Descoperirea pe care i-a făcut-o îngerul în Egipt, ca să se întoarcă în țara sa, acum este întregită printr'o nouă descoperire: să se ducă în Galileia.

¹⁾ *La Sainte Bible Polyglotte*, vol. 7, Paris 1903, pag. 13.

2. De ce s'a temut Iosif să se ducă în Iudeia ?

Evangelistul ne spune că din pricina lui Arhelau care domnea în locul tatălui său. Dar și în Galileia, dacă nu era Arhelau, era însă alt fiu al lui Irod: Antipa. De ce nu s'a temut și de acesta ?

Din pricină că Arhelau încă dela început s'a arătat de aceiași crunzime, cași tatăl său. De împărățit mai împărățeau și alții în locul tatălui lor. Dar să înlocuiască pe tatăl său și în cruzime, până acum nu se arătasese în stare decât numai Arhelau, care încă înainte de a pleca la Roma pentru recunoașterea sa, ucisese 3000 de farisei din pricina unei răscoale.

Iată pentru ce Iosif s'a temut și pentru ce îngerul i-a descoperit să se așeze în Galileia.

3. Irod, murind, a lăsat trei fii: pe *Arhelau*, *Antipa* și *Filip*. Pe alți trei: *Alexandru*, *Aristobul* și *Antipater* îi ucisese însuși tatăl său. Alți trei muriseră de moarte naturală.

Irod își făcuse un testament și lăsase moștenitor pe Antipa. Dar mai târziu s'a răzgândit și a lăsat ca moștenitor principal pe Arhelau, iar ca moștenitori de a doua mână pe Antipa și pe Filip.

Îndată după moartea părintelui lor, Arhelau și Antipa s'au luat la ceartă pentru domnie. Soldații au proclamat rege pe Arhelau. Dar acesta știind că numai împăratul din Roma poate hotărî, n'a primit acest titlu, ci s'a dus însuși la Roma pentru mijlocire. După cum ne spune Iosif Flaviu, acesta a însărcinat pe nepotul său după fiica sa Iulia, *Caius Cezar*, să cerceteze pricina și să hotărască. Sfârșitul a fost că August a recunoscut testamentul lui Irod și l-a pus pe Arhelau să cărmuiască în Iudeia, dar nu cu titlul de rege, ci cu acel de *etnarh*, adică căpetenie a poporului, rămânând ca mai târziu să-i dea și titlul de rege, dacă se va purta cum trebuie.

Deci Arhelau a fost pus să domnească peste Iudeia, Idumeia și Samaria, lui Antipa i s'a dat Galileia și Pereia, iar lui Filip Batanea, Trahonitida și Hauranitida.

Din aceștia, cel întâi care a căzut din domnie a fost tocmai Arhelau. Căci a continuat a se face foarte urât Evreilor. Desprețuia legea evreiască și nu înceta cu cruzimile. În urma unei plângeri făcute la Roma, împăratul August l-a exilat la Viena în Galia, după ce domnise nouă ani în Ierusalim. El a și murit în exil, iar avuția sa a fost confiscată. După dânsul, Romanii au pus guvernatori de ai lor Iudeia, cu titlul de *procuratori*, fiindcă atârnuau de proconsulul din Siria, adică domniau în numele altuia. Cel întâi procurator a fost *Coponius*, al doilea *Marcus Ambivius*, al treilea *Annius Rufus*. Aceștia toți au fost procuratori sub împăratul August. După moartea acestuia, urmând Tiberiu, procuratorii care au urmat au fost *Valerius Gratus*, *Ponțiu Pilat*, în vremea căruia a fost răstignit Domnul Hristos, apoi *Marcellus*, *Cumanus*, *Claudius*, *Felix*, *Porcius Festus*, *Albinus* și *Florus*. Acesta a fost cel din urmă procurator, în timpul căruia s'au răscolat Evreii și apoi îndată a început asediarea Ierusalimului

de către Titus și sfărâmarea lui. La 8 Septembrie din anul 70, Ierusalimul fusese șters de pe fața pământului.

Ceilalți doi fii ai Irod însă au dormit mai departe cu titlul de *tetrarhi*, adică stăpânitori peste o pătrime dintr'o țară.

23. **Și venind, a locuit în cetatea ce se numește Nazaret ca să se plinească ceia ce s'a zis prin prooroci că Nazarinean se va chema.** —

1. Înștiințat de înger să se ducă în Galileia, cel mai potrivit loc de a-și așeza locuința era însuși orașelul în care trăise. Deci neputând sta în Iudeia, Iosif și-a luat iar locuința pe care o avea în Nazaret.

În ce privește acest orașel, să se vadă ce am spus despre el când am tâlcuit stihul dela Sf. Luca 1, 26 în nr. din August 1922 al acestei reviste.

2. Cuvintele că *Nazarinean se va chema*, pe care Sf. Matei le dă ca o proorocie, sunt supuse la mai multe tâlcuiri. Ele nu se găsesc în niciun prooroc, și atunci care e proorocia despre care ne vorbește aici Sf. Matei ? Câmpul tâlcuirii este încă lărgit și prin faptul că nici evangheliștii nu dau în acelaș fel numele de *Nazarineanul*. Într'un fel sună la Sf. Matei, în altul la Sf. Marcu. Fiind cuvântul într'un fel la Sf. Matei (*Ναζωραιος*), el este socotit după unii ca trăgându-se dintr'o rădăcină evreiască; fiind altfel la Sf. Marcu, (*Ναζαρηνός*), e socotit ca trăgându-se din altă rădăcină și aceasta complică mult tâlcuirea. Apoi, din pricină că numele de Nazaret nu se întâlnește în tot Vechiul Testament, noi nu știm dacă sunetul *z* din acest cuvânt era scris în evreiește cu litera *z* (ז) sau *š* (ש). A ști acest lucru, ar însemna o mare limpezire a chestiunii, fiindcă în evreiește avem cuvântul *nazir* care înseamnă sfânt, încununat, închinat. El vine dela rădăcina *nazar* care înseamnă a despărți, a încununa, a sfinți. Din pricina aceasta, și ceata dintre Evrei care se despărțeau de ceilalți cu legământul să nu mai bea vin și să trăiască o viață mai închinată lui Dumnezeu se numeau *Nazirei*. De aici și Hristos s'ar fi numit *Nazarinean*, întru cât viața Lui a fost icoana însăși a sfințeniei și cu totul deosebit de viața cea obișnuită.

Dar explicațiunea aceasta duce la o mulțime de greutateți. **Mai întâi**, ea nu poate sta în legătură cu nicio proorocie, ci numai cu o idee generală din toate proorociile, că Mesia care se va naște va fi stântul cel mai desăvârșit. Vedem că și îngerul vestește Sfintei Fecioare (Luca 1, 35) că și *pruncul ce va naște din Ea sfântul lui Dumnezeu se va chema*. **Al doilea**, Mântuitorul n'a dus viața Nazireilor. **Al treilea**, El este numit la Sf. Matei nazarinean (*ναζωραιος*), dar nu nazireu (*ναζιραιος*) și este o deosebire peste care nu se poate trece, din punctul de vedere al legilor limbii.

Cuvântul cellalt însă, cu *š* în alcătuirea lui, este *nețer* și înseamnă tulpină, vlăstar, ramură. Când spunem noi cuvintele din proorocia lui Isaia (11, 1), pe care le avem și în cântarea bisericească: *toiag din rădăcina lui Iese și floare dintr'însul Hristoase*, acelu

cuvânt de *toiag* îi răspunde în textul evreiesc cuvântul de *nefer*.

Mesia de mai multe ori este numit în prooroci tulpină, ramură, dacă nu cu acest cuvânt, dar cu acel de *femah*, care înseamnă tot ramură, vlăstar, odraslă. Așa găsim în Ieremia 23, 5; 33, 15; Zaharia 3, 8; 6, 15.

După părerea celor mai mulți comentatori, când Sf. Matei zice că proorocii spun că Iisus se va numi Nazarinean, el se gândește la toate aceste proorocii, în care El este numit tulpină, odraslă, ramură. Deci dacă-i zice Nazarinean în legătură cu orașul Nazaret, probabi, că și pronunțarea evreiască a acestui oraș era tot cu *f*, aducându-ne aminte de cuvântul *nefer*-vlăstar. Numit Mesia în Isaia *nefer* și acest nume semănând cu al orașului Nazaret, venirea lui în acest oraș amintește profețiile din V. Test care spuneau că Messia va fi o ramură, un vlăstar. De aceea și Sf. Matei nu zice în acest loc „după cum spune *proorocul*“, ca în celelalte cazuri, ci „după cum s'a zis prin *prooroci*“. Este, deci, vorba aici de numirea de tulpină care i s'a dat lui Mesia în mai mulți prooroci și pe care o amintește numele de Nazaret după sunetul lui și după probabila lui însemnare ca înrudit cu *nefer*. Cuvântul *națar* în evreiește înseamnă *a înflorit*. Intemeiat pe aceasta, *Ieronim* numește Nazaretul *floare a Galileei*. De aici se vede cât de înrudită este numirea de Nazaret ca însemnare cu aceia de tulpină, vlăstar care i se da lui Mesia. În această înșiruire, se poate înțelege acum de ce, ducându-se Iisus la Nazaret, Sf. Matei spune că prin aceasta se împlinesc proorociile care spun că *Nazarinean se va chema*.

V

Interpretarea practică

1. Abia ivit între oameni, încă numai prunc, Domnul Hristos a început a fi prigonit. În jurul Său începe războiul puterilor diavolești, care caută să zădărnicească lucrările cele mari. Vestirea suferințelor pe care urmașii aveau să le îndure, o vedem întemeiată pe aceiace se și întâmplase. Până să fie urmăriți apostolii și sfinții, iată că pruncii din Betleem și din împrejurimi s'au făcut mucenici pentru Hristos. Domnul a spus că *nu este sluga mai sus decât Domnul său... Dacă pe stăpânul casei l-au numit veelzevul, cu cât mai mult pe casnicii lui* (Matei 10,23—25). Deci dacă Domnul Hris-

tos și-a început viața Sa cu suferința, înseamnă că nici urmașii Săi nu se pot aștepta la o soartă mai bună. În lupta noastră cinstită pentru a trăi creștinește, se înțelege că vom suferi.

Dar să nu fie aceasta o pricină pentru cineva de a scădea în însuflețirea sa și a spune că, dacă viața creștinească ne aduce suferință, atunci de ce să mai urmăm pe cărări atât de amare? Nu, pentru că amărăciunea este foarte relativă. Cine este cu Domnul suferă amărăciunea pământească, dar nu se lasă doborât de dânsa. El gustă totdeauna din fericirea de a fi în buna tovărășie a Prietenului care niciodată nu înșală, Domnul nostru Iisus Hristos. El a spus: *în lume necaz veți avea, ci îndrăzniți, eu au biruit lumea* (Ioan 16, 33). Biruim când suntem cu Dânsul și nu simțim boldul amărăciunii atât de viu când suntem sprijiniți de un așa prieten.

Dacă soarta noastră este de a suferi, este pentru a ne învăța că noi nu suntem din lumea aceasta, nici pentru lumea aceasta. Este cum spune Sf. Pavel: *nu avem aici cetate stătătoare, ci pe aceia ce va să vie căutăm* (Evrei 13, 14).

2. Ce căi drăcești a căutat Irod pentru a înlătura primejdia! Niciun mijloc în puterea sa nu cruța pentru a-și ajunge scopul. Și cu toate acestea ce neputință! Cele mai bine chibzuite planuri zădărnice când Dumnezeu e împotriva noastră. De aici se vede cât de neputincioase sunt căile omului și cum adevărata sa putere este numai când lucrează în deplină potrivire cu învățăturile lui Dumnezeu. Cât înțeles își capătă această constatare când e cristalizată într'o zicere ca a Sfântului Pavel: *De este Dumnezeu pentru noi, cine este împotriva noastră!* (Romani 8,31).

De aceea, văzând cât de neputincios a fost Irod, lucrând împotriva socotelilor lui Dumnezeu, noi trebuie să ne gândim dimpotrivă: care sunt căile în care ființa omului poate ajunge la rodnicie. E numai aceia de a lucra împreună cu Dumnezeu, urmând învățăturile Lui și de a înfățișa totdeauna prin viața noastră ceiace El ne-a învățat, ca niște marturi ai Lui și purtători ai steagului Lui, după cum El însuși ne-a spus: *Veți fi mie mărturii în Ierusalim și în toată Judeea și Samaria și până la marginea pământului*.

Arhim. SCRIBAN

Fără îndoială, un preot al religiei creștine care, cugetând liber, este dus de neînfrânta sa convingere dincolo de tradițiunea centrală a credinței pe care a fost pus s'o păstreze, trebuie să înceteze de a mai sluji ca preot al Bisericii.

EPISCOPUL GORE,
în „The Holy Spirit and The
Church“ (Sfântul Duh și Biserica),
Londra 1924, prefața VI.

CRONICA BISERICEAȘCA

INTERNĂ

DEZBATERILE SFANTULUI SINOD

Sesiunea din toamna 1923

Pe ziua de 1 Noemvrie 1923, Sfântul Sinod a început lucrările sesiunii de toamnă, sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat, D. D. Miron.

Citirea Inaltului Decret Regal de deschiderea sesiunii a fost făcută de noul Ministru al Cultelor și Artelor, d-l Alex. Lapedatu, pe care, în discursul de deschidere, I. P. S. Mitropolit Primat l-a salutat ca pe o „persoană care prin preocupățiunile sale istorice trăiește în atmosfera vieții noastre bisericești“, iar d-l Ministru a răspuns, aducând Sf. Sinod sentimentele sale „de adânc respect ce dătoresc ca un fiu credincios al Sfintei noastre Biserici“.

Programul de lucru al sesiunii de toamnă al Sfântului Sinod cuprinde chestiuni de un interes deosebit, ca: 1. Legea de organizare unitară a Bisericii; 2. Indreptarea Calendarului; 3. Invățământul religios în toate școalele de toate gradele; 4. Reorganizarea seminariilor teologice; 5. Institutul Biblic; 6. Lipsa de preoți: în special în Cadrilater; 7. Bisericile ortodoxe române din America; 8. Recăsătorirea preoților și diaconilor văduvi, cum și alte chestiuni de un interes mai mărginit.

Din toate aceste însă, la trei și anume: Legea de organizare unitară; Indreptarea Calendarului și Recăsătorirea preoților văduvi, Sf. Sinod le-a dat o deosebită atențiune.

* * *

În ședința primă, dela 1 Noemvrie, după citirea Inaltului Decret Regal de deschiderea sesiunii, discursul I. P. S. Mitropolit Primat și răspunsul D-lui Ministru de Culte, s'a procedat la alegerea secretarilor biroului și a comisiunilor de studiu. În mod excepțional și fiindcă în unele chestiuni era de nevoie a se asculta și părerile specialiștilor, Sf. Sinod a admis, cu vot consultativ numai și alte personalități bisericești și laice cari nu sunt de drept membri ai Sf. Sinod. Așa, în comisiunea pentru îndreptarea Calendarului, au fost admiși a participa la lucrări și P. C. Arhim. Dr. Iuliu Scriban, d. d. Dr. Constantin Chiricescu, Profesor universitar Traian Lalescu și Senatorul Gh. Drăghici.

Apoi s'a dat în studiul comisiunilor propunerile și comunicările venite la Sf. Sinod, despre care vom avea ocazie să amintim când li se vor face referate în ședințele următoare.

La sfârșitul ședinței P. S. Arhieru Teofil a dat citire referatului făcut de P. S. Sa asupra cererii unui domn Virgil Pleșoianu de a i se socoti ca invalidă cununia sa cu Domnișoara Angela Vrăbiescu.

D. V. Pleșoianu s'a despărțit de soția sa, iar acum, voind să contracteze o nouă căsătorie cu o catolică s'a văzut — după dreptul canonic catolic — în neputință de a încheia noua căsătorie. Și atunci, sfătuit de catolicii cărora s'a adresat, a cerut Bisericii noastre invalidarea primei căsătorii.

Sf. Sinod, în urma referatului P. S. Teofil, care a arătat foarte documentat că, după dreptul nostru canonic, căsătoria d-lui Pleșoianu cu d-șoara A. Vrăbiescu întrunește toate condițiunile de valabilitate, a respins cererea de invalidarea căsătoriei.

* * *

A doua ședință a avut loc în ziua de 3 Noembrie. După îndeplinirea formalităților de rigoare, s'a dat citire diferitelor comunicări și propuneri. S'a respins cererea Societății „Orient“ din Cernăuți de a i se da autorizație să imprime și să comercializeze icoanele cultului ortodox în țară, în urma referatului I. P. S. Arhiepiscop Gurie. De asemenea, s'a respins și propunerea făcută prin Consistoriul Superior Bisericesc de către P. C. Ic. C. Nazarie de a se pogorâ vârsta de hirotonie sub 21 de ani.

La propunerea Ministeriului Cultelor de a se considera ca dimisionat I. P. S. Mitropolit Vladimir al Bucovinei, Sf. Sinod a hotărât desobligarea I. P. S. Sale numai de responsabilitatea administrativă și trecerea întregii responsabilități administrative asupra P. S. Vicar Ipolit și Consistoriului respectiv, rămânând I. P. S. Mitropolit Vladimir în toate drepturile și prerogativele Sale Metropolitane.

P. S. *Episcop Visarion* dă citire referatului Comisiunii de petițiuni relativ la adresa P. S. Episcop Vartolomei al Râmnicului prin care semnaleză purtarea neomenoasă a comisiunilor de impunere relativ la evaluarea și impunerea venitului epitrahilului preoților, iar Sf. Sinod a luat hotărârea de a se interveni pe lângă Ministerul Finanțelor ca: a) Venitul epitrahilului să nu fie considerat ca venit din afaceri; b) Impunerile să fie drepte; c) Să se ia măsuri împotriva funcționarilor abuzivi și cari, din spirit de șicană, impun în mod arbitrar pe preoți și d) În Ardeal și Bucovina, unde există sistemul de întregire-congruă, impunerea este nelegală fiindcă, odată cu impunerea salariului, venitul este lovit și el de această impunere.

P. S. *Episcop Visarion* dă citire referatului Comisiunii de petițiuni relativ la scrisoarea Prea Fericitului Patriarh al Constantinopolului prin care face cunoscut înființarea unei Mitropolii cu titlul de a «Tiatirelor» pentru toate Comunitățile Creștine Ortodoxe din Apusul și centrul Europei.

S'a hotărât zidirea unui „Cămin Arhiepiscopesc“ pe terenul din jurul bisericii Antim cu fonduri puse la dispoziție de Stat și Eparhii.

* * *

În ședința a III care s'a ținut în ziua de 5 Noembrie, s'au discutat și rezolvat următoarele chestiuni:

a) Relativ la propunerea patriarhală din ședința precedentă de a se sărbători în mod deosebit împlinirea a 16 veacuri dela data ținerii primului Sobor Ecumenic, Sf. Sinod a decis ca Biserica noastră să facă pregătirile necesare pentru sărbătorirea acestui eveniment în mod deosebit, printr'o ședință festivă a Sf. Sinod, și a dat însărcinarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, primul inițiator al acestei sărbătoriri, că să întocmească programul acestei sărbătoriri.

b) Ajungând la cunoștința Sf. Sinod ingerințele și abuzurile comise de diferiți agenți sub instigație ascunsă a Turcilor asupra Patriarhatului Ecumenic din Constantinopol, Sf. Sinod a hotărât a protesta energic pe lângă Legațiile streine din Capitală, manifestându-și în chipul acesta solidaritatea și simpatia Sa către S. Patriarhul Ecumenic din Constantinople.

c). Avându-se în vedere marea lipsă de preoți în Dobrogea nouă, la propunerea P. S. *Episcop Ilarie* s'a hotărât primirea la hirotonie, în mod excepțional pentru scurt timp și numai pentru Cadrilater, a învățătorilor normaliști și a acelor seminariști absolvenți a 4 clase cari, la punerea în aplicare a legii clerului mirean în 1893, au rămas nehirotonisiți, bine înțeles dacă impedimente canonice de altă natură nu opresc hirotonisirea lor.

d). În Basarabia afară de absolvenții de Seminarii și a celor cu titluri academice puteau ajunge la hirotonie și alte elemente destoinice eșite din rândurile cântăreților, după o îndelungată practică. Cum însă în vremea din urmă restricțiunile de pătrundere în cler a acestor elemente se cam slăbiseră, Sf. Sinod a hotărât oprirea cu desăvârșire dela hirotonie a acelor cari nu sunt absolvenți de seminarii sau cu titluri academice

e). Față de infricoșătoarea lățire a beției, în special în poporul dela țară, față de neputința organelor ocărmitoare de a o opri, și față de mare primejdie ce această patimă prezintă pentru trăinicia neamului și a moralității sale, după propunerea I. P. S. *Mitropolit Primat*, Sf. Sinod a rânduit o aprigă luptă, fără răgaz și cu toate mijloacele, împotriva alcoolismului. Campania aceasta are în vedere dintr'o parte combaterea beției prin propaganda întreprinsă de preoți, iar din altă parte deșteptarea opiniei publice față de primejdia alcoolismului, în așa chip, încât să se poată exercita o influență salutară asupra organelor conducătoare ale Statului, cari în starea de față, datorită slăbirii bunelor moravuri și intereselor de partid, se declară nepuțințioase în fața acestui pericol.

* * *

Ședința IV s'a ținut în ziua de 6 Noembrie.

Ședința aceasta fusese rânduită pentru discutarea

chestiunii îndreptării Calendarului. Pentru acest sfârșit, au fost invitați a lua parte și alte personalități — specialiști în materie — pe lângă membrii Sf. Sinod.

Fiind astfel constituit cu persoane din afară, Sf. Sinod a declarat această ședință cu numele de „Conferință pentru îndreptarea Calendarului“. I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, înainte de intrarea în desbateri, atrage atențiunea asupra marelui importanțe ce prezintă această chestiune, atât pentru conștiința creștină tradiționalistă cât și pentru interesele de ordin economic și social ce se leagă de ea, și că e nevoie de toată îndrăzneala convingerii, ca să se poată face treaba într'acea măsură în cât să nu fie jicnită niciuna, dar nici cealaltă stingherită.

P. S. *Episcop Vartolomeu al Râmnicului*, face referat asupra îndreptării Calendarului, referat ce se găsește în altă parte a acestei publicații (nr. trecut).

Data fiind însemnătatea chestiunii și pentru a se putea lua cunoștință mai adâncă despre referatul P. S. *Episcop Vartolomeu*, s'a hotărât imprimarea și distribuția lui, iar continuarea discuției s'a amânat pentru ziua de 12 Noembrie.

După aceasta persoanele streine părăsind sala de ședințe, Sf. Sinod s'a constituit în ședință obișnuită și și-a continuat lucrările.

În această ședință, s'a admis înscrierea ca studente în Facultatea de Teologie a femeilor creștine-ortodoxe. S'au aprobat mai multe cărți didactice și s'a luat act de comunicarea făcută de I. P. S. Mitropolit Primat asupra problemei combaterii alcoolismului, care, în numele Sf. Sinod, a fost adusă și în fața Senatului și de buna primire ce a întâmpinat acolo.

* * *

Ședința a V-a a avut loc în ziua de 7 Noembrie.

În această ședință s'a hotărât:

a) După propunerea I. P. S. *Arhiepiscop Gurie*, a nu se mai primi de către Sf. Sinod și a nu se mai da niciun curs intervențiilor venite din partea clerului de mir sau a monahilor, decât numai dacă au în prealabil blagoslovenia P. S. Chiriarh respectiv;

b). După intervenția Ministeriului Cultelor și în urma referatului P. S. *Episcop Iustinian*, se hotărăște intrarea în legalitate a tuturor membrilor clerului cari cad sub sancțiunile legii cumulului, cu stabilirea principiului că, funcțiunile administrative ecclesiastice principale să fie în așa fel retribuite, încât să asigure titularului existența, iar acesta să se mărginească exclusiv întru îndeplinirea unei singure funcțiuni.

c). P. S. *Episcop al Buzăului* făcuse o propunere relativ la salarisarea ieromonahilor trimeși la sate și, în urma citirii de către P. S. *Platon Ploșteanul* a referatului comisiunii de petițiuni, s'a rânduit ca ieromonahii cari cad în această categorie să beneficieze: de salariul întreg al locului pe care-l suplinesc, de pământul parohiei, cum și de locul bugetar la monastirea metania lor, pentru a nu-și pierde locul și legătura cu monastirea; cu obligația ca: jumătate din salariul dela parohie, din pământ și întreaga alocație bugetară dela

metanie să se verse în folosul mănăstirii, pe tot timpul cât vor fi trimeși la sate. Iar acestor venituri, mănăstirile, nu le vor da altă întrebuințare decât pentru îmbunătățiri.

d). *I. P. S. Mitropolit Pimen* propune ca Sf. Sinod, printr-o enciclopică generală să proslăvească marile evenimente prin care țara a trecut, iar cu acest prilej să se atragă luarea aminte a credincioșilor și asupra scăderilor morale ivite după războiu și, în primul rând, asupra alcoolismului, pentru că, în chipul acesta, se pregătește opinia publică pentru propaganda ce Biserica voește să întreprindă împotriva alcoolismului, mai ales că sunt persoane interesate ca să nu se ogoiască alcoolismul și cu destulă forță că Guvernul să fie neputincios în fața acestei probleme.

P. S. Episcop Vartolomeu propune însă să se lase la inițiativa fiecărui Chiriarh ca în eparhia sa să găsească cele mai bune mijloace de propagandă, pentru că prin inițiativa individuală se afirmă și autoritatea. Sf. Sinod a hotărât o campanie. El să rămâne numai cu unitatea de acțiune, iar P. P. S. S. Episcopi fiecare s'o execute după planul și cu metoda cea mai apropiată împrejurărilor Eparhiei respective. Sf. Sinod aprobă.

e) Înainte de deschiderea Sf. Sinod «Comisiunea de 15», eșită precum se știe din așa numita „Constituantă Bisericească”, cu delegați imputerniciți ai tuturor bisericilor provinciale, a elaborat în formă definitivă proiectul de lege și Statut pentru organizarea unitară a Bisericii Ortodoxe Române. *I. P. S. Mitropolit Primat*, care a prezidat și „Comisiunea de 15”, în această sesiune a citit referatul Comisiunii pentru organizarea unitară a Bisericii, și în urma discuțiilor, Sf. Sinod a hotărât:

Aprobă și ia act că „Comisiunea de 15” a isprăvit proiectul de lege și Statutul și găsește ca foarte nemerită hotărârea ultimă a acelei Comisiuni, aprobată și de d. Ministru al Cultelor, ca o subcomisiune compusă din *I. I. P. P. S. S. Lor Miron Mitropolit Primat, Pimen Mitropolitul Moldovei, Nicolae al Ardealului, Gurie al Chișinăului, Vartolomeu al Râmnicului, P. C. Arhim. Clement Popovici și dl. Dr. Valeriu Braniște*, să continue discuția cu reprezentanții Onor. Consiliu de Miniștri și să stabilească definitiv acele dispoziții care interesează în mod egal atât Biserica, cât și Statul, în așa chip ca proiectul de lege și statutul să fie prezentate și trecute prin Corpurile leguitoare.

* * *

Conferința pentru îndreptarea Calendarului.

Potrivit hotărârii din ziua de 6, în ziua de 21 Noiembrie Sf. Sinod complectat cu participarea *P. C. Arhim. Iuliu Scriban*, și a d-lor Profesor *Traian Lalescu*, *Dr. C. Chiricescu*, Senator *Gh. Drăghici*, cum și a altor persoane venite să asiste, intră în desbaterea îndreptării ce se proiectează a se aduce Calendarului Iulian.

I. P. S. Mitropolit Primat, deschizând conferința arată, că, dela diferite persoane și din diferite părți, vin tot felul de propuneri în chestiunea calendarului. Se

dă toată atențiune cuvenită, dar cu o singură condiție: să nu intrăm pe căi de unde să nu mai putem reveni. De aceea propune puncte de plecare dela care să înceapă toată discuția și anume; Primim și ratificăm desideratele exprimate în Conferința Ortodoxă dela Constantinopole asupra îndreptării Calendarului Iulian sau sugerăm noi soluțiuni și luăm o nouă inițiativă?

I. P. S. Mitropolitul Moldovei e de părere de a nu se recunoaște Patriarhiei din Constantinopol niciun drept de inițiativă, iar hotărârile Sf. Sinod să fie independente de orice sugestii venite din alte părți.

I. P. S. Mitropolit Primat spune că hotărârile Conferinței din Constantinopole n'au caracter obligatoriu și nici Conferința nu înțelege altfel. Conferința aceea n'a fost decât un preambul de studiu, cu reprezentanți ai diferitelor Biserici ortodoxe, asupra diferitelor chestiuni între care și Calendarul; și a emis soluțiuni pe care le-a trimes tuturor Bisericilor Ortodoxe fără niciun caracter obligatoriu. Trebuie însă să recunoaștem Patriarhiei, ca și oricărei alte Biserici surori, dreptul de inițiativă, mai cu seamă că Patriarhia Ecu-menică din Constantinopole este și rămâne centrul spiritual al ortodoxiei.

D-l Traian Lalescu. Avem sarcina a studia Calendarul în două puncte principale: asupra sărbătorilor și asupra reformei în sine a Calendarului. Asupra sărbătorilor sunt de perfect acord cu cele ce s'a hotărât la Constantinopole; asupra reformei calendarului în sine împărtășesc întru câțva păreri *P. S. Vartolomeu*, dar nu totul.

Reforma calendarului e chestie delicată și a produs și va produce multă discuție, pentru că numărul tropic e un număr transcendent, cu un număr infinit de zecimale, și totdeauna au să se găsească diferențe, după cum se vor adopta mai multe sau mai puține zecimale. De aceea nu împărtășesc proiectul adoptat la Constantinopole după propunerea Sârbilor. Ceiace trebuie urmat este: a) O înțelegere a întregii creștinătăți pe această chestie, care chestiune niciodată nu se va putea tranșa în mod științific și b) După înțelegere, adoptarea unei soluții nu prea complicate. Și cum acum nu e oportun să propunem un calendar universal științific, fără o prealabilă înțelegere cu creștinătatea, propun, pentru moment, să aderăm la propunerea Conferinței Constantinopolitane de a suprima cele 13 zile și nimic mai mult, până la adoptarea unui calendar universal.

D-l Dr. C. Chiricescu. Citește propunerea sa ce se găsește publicată în Revista «Crucea» No. . . . 1924.

P. C. Arhim. Iuliu Scriban arată că ceiace au spus d-nii Lalescu și Chiricescu produc nedumirire. Așa cum se prezintă chestia, ar avea două laturi: una de grabnică rezolvire, iar alta de târzie rezolvire. A d-lui Lalescu e de târzie rezolvire. Noi ne ocupăm de îndreptarea care nu împiedică o adesiune generală, însă trebuie să

venim la nivelul calendarului civil din interesul de a ajuta viața socială și civilă a poporului nostru.

Scopul prim îl socotim ajuns prin suprimarea celor 13 zile, și Statului asta îi trebuie, dar noi mai avem și o altă nevoie: orânduirea sărbătorilor Paștelui Nouă ne trebuie o formulă ortodoxă care să înlăture prilejul catolicilor de a ne bârfi că i-am adoptat pe ei, și aceasta ne-a servit-o astronomul sârb Milancovici. În chipul acesta avem un calendar ortodox care servește și pe Stat și Biserică, așa că putem să ne pronunțăm fără greutate. Sunt de perfect acord cu P. S. Vartolomeu care a formulat chestia mai conservator decât ia Constantinopole, unde s'a mers cam departe, căci acolo n'a voit să se mai țină seamă de sărbătoarea Paștelui evreesc.

D. Senator Gh. Drăghici. La Constantinopol s'a avut în vedere că să se evite greșeala calculului lui Lilius autorul calendarului gregorian și formula a fost să nu se adopte acest calcul. Așa că la Constantinopole s'a făcut un bun lucru și ar fi bine să se primească hotărârile Conferinței dela Constantinopole cu rezervele făcute de P. S. Vartolomeu În ceiace privește Paștile.

P. S. Episcop de Roman. Conferința de la Constantinopol are aerul că ar înlocui Sinodul Ecumenic în vreme ce ea n'a putut avea nici măcar reprezentanța întregii ortodoxii și până acum nici consensul general al ortodoxiei.

Sunt de părere să rămânem așa cum suntem în partea bisericească, până ce consenzul unanim al creștinătății va regula această chestiune.

I. P. S. Mitropolit Primat. Conferința de la Constantinopole n'a fost decât o conferință de studii pregătitoare. care a sugerat propuneri, pe care le-a trimes tuturor bisericilor ortodoxe, fără nicio obligație, spre a le vedea și pronunța. Iar după aceea să se trimeată la Constantinopole diversele hotărâri ale Sinoadelor naționale unde să se sintetizeze. Și atât.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei. Noi avem deplină libertate, și nu mă împac cu aceia că hotărârea noastră să fie trimeasă spre ratificare la Constantinopole. Noi nu cunoaștem deasupra noastră altă autoritate, decât Sinodul Ecumenic. Eu nu recunosc ecumenicitatea scaunului din Constantinopole.

I. P. S. Mitropolit Primat. Nu e vorba de ratificare, ci numai de înțelegere, de inițiativa, pe care trebuie să i-o recunoaștem. Scaunul din Constantinopole este ecumenic și nu mă unesc cu părerile I. P. S. Mitropolit Moldovei.

P. S. Episcop Vartolomeu. Scaunul din Constantinopole este și rămâne Ecumenic. Dacă condițiunile istorice au încetat de a mai exista relativ la ecumenicitatea lui, totuși, întrucât titlul nu i-a fost luat de altul și nici funcțiunea, el rămâne ecumenic.

D-l Dragomir Demetrescu. Face istoricul genezei conferinței de la Constantinopole și cum au decurs debaterile de acolo pe chestia calendarului și propune ca să se amâne chestia. „Starea Patriarhatelor este de așa

fel că nu pot lua inițiative, de aceea să lăsăm timpul să ne aducă lămuriri“, a terminat D-sa.

D. Profesor Gh. Naneș. Propune a se adopta un calendar universal și perpetuu. Combate formula Sârbă adoptată la Constantinopole, ca ne fiind nici practică și științifică și arată avantajele sistemului d-sale, sistem publicat în această revistă în Nr. Sept. 1923.

P. S. Episcop Vartolomeu. Realitatea ne pune în fața a trei calendare dintre care două s'au dovedit ca neexacte: iulian și cel gregorian. Al nostru e cel mai puțin exact și datoria noastră e să-l indentificăm cu cel astronomic. Stă la mijloc însă cel gregorian pe care nu-l putem neglija întrucât el e Calendarul lumii civilizate. De adoptăm pe cel astronomic, facem tulburarea inutilă. Deci vrând-nevrând, în reforma celui iulian trebuie să ne orientăm după cel gregorian, aceasta însă numai în sens civil, corijarea celor 13 zile. De aci încolo, noi trebuie să ne deosebim de cel gregorian, nu de cel civil și diferențele să le scădem după calculul civil, nu gregorian, căci altfel se dă impresia că adoptăm Calendarul gregorian.

Metoda de corigere pentru viitor ne-au dat-o Sârbii. Nu e ideală: dar mai exactă și ne pune în acord cu Calendarul civil pentru mulți ani.

Mi se pare că din moment ce facem un pas înainte, fără a rupe tradiția și fără a jigni opinia publică, cred că formula propusă la Constantinopole e singura ce putem primi, căci lucrul în sine nu-l poate deslega decât un Sinod Ecumenic. Dar coincidența datei Paștelui cu cel evreesc e o chestie care rămâne în picioare. Nu vom trece peste tradiția Apostolică, căci vătămăm credința.

Mai departe, P. S. Sa formulează în linii generale îndreptările de adus calendarului, care se găsesc rezumate în hotărârea Sfântului Sinod și referatelor P. S. Sale deja publicate în această revistă.

D. Ministru al Cultelor. Am de adăogat numai atât, că, din punct de vedere social și economic, opinia publică așteaptă cu nerăbdare rezolvirea chestiunii aceștia de către Sf. Sinod, și dacă Biserica va soluționa chestiunea Calendarului așa cum s'a propus aci, va fi primită cu multă simpatie. Iar o întârziere, chiar până la primăvară, ar prejudicia chiar bunul renume al Bisericii Ortodoxe.

I. P. S. Mitropolit Primat. Motivul nostru de mândrie națională este acela de a ne feri ca îndreptarea Calendarului nostru să nu congrueze cu calendarul catolic, pentru că am lovi puternic în susceptibilitatea credinței poporului. De putem croi ceva care să nu jicnească sentimentele noastre ortodoxe, ar fi bine venit.

În viața creștină ortodoxă nu este decât un singur calendar: cel Iulian. Tot așa și la catolici, numai cu un caracter gregorian. De aceea noi să rămânem tot în cadrul calendarului Iulian, numai adăogând corijările pe care noi le găsim de nevoie acestui calendar, corijări care nu sunt monopolizate de nimeni. Deci să vă nevoiți la aceia ca să facem așa ca corijarea noastră să aibă caracterul unei independențe ortodoxe, lucru

ce e în legătură cu superioare interese naționale și ortodoxe.

Și acum, conferința aceasta neavând decât caracter consultativ, rămâne în competența Sf. Sinod de a da o hotărâre.

* * *

Ședința a V-a, are loc în ziua de 13 Noembrie. După îndeplinirea formalităților de rigoare, se încep lucrările Sf. Sinod. Mai înainte însă, *I. P. S. Mitropolitul Moldovei* protestează că în ședința precedentă nu s'a luat la sumar propunerea *I. P. S. Sale* asupra propagandei adventiste printre militari și asupra *P. S. S. Episcop Militar* de a ști ce măsuri a luat în această privință, de asemenea nici asupra propunerii relativ la combaterea beției. Tot așa și *P. S. Episcop Vartolomeu* protestează asupra faptului că sumarele ședințelor sunt extrem de reduse, în cât uneori vorbirile oratorilor ori sunt desfigurată redate, ori nu se înțelege nimic, și cere reintroducerea stenografilor. Protestează de asemenea că debaterile Sf. Sinod nu se mai publică nicăeri. La acestea *I. P. S. Mitropolitul Primat* răspunde că nu primește stenografi pentru motivele bine cunoscute. Iar în ceia ce privește propunerile, pentru a fi luate în considerație și trecute la protocol, propunătorii să se conformeze regulamentului. Cine nu se conformează nu poate avea pretenția să fie trecut la sumar în așa chip în cât să exprime corect, desăvârșit gândirea autorului. Pentru că, ori cât de bine s'ar lua notele la birou, firească este ca scriitorul să amestece ceva din personalitatea sa, și atunci nu este drept să ceri exactitate absolută a gândirii, pe care, nu vrei să ți-o consemnezi.

În urma acestora, *I. P. S. Mitropolitul Primat* readuce în discuție îndreptarea Calendarului și roagă pe *P. S. Referent Vartolomeu* să dea citire scrisorilor patriarhale relativ la calendar, în care rezumă desideratele exprimate de Conferința ortodoxă din Constantinopol relativ la îndreptarea Calendarului. După citirea acestor scrisori, *I. P. S. Mitropolitul Primat* continuă: Propunerea mea este următoarea: În primul rând cred că e de nevoie să ne pronunțăm în principiu:

a) Primim, sau nu, îndreptarea Calendarului Iulian?

După părerea mea, atitudinea noastră de ieri, puțin cam nehotărâtă, într'o măsură este justificată. Dar chestiunea este așa că nu ne mai putem abate din fața ei. Lumea așteaptă cu nerăbdare cuvântul nostru. De aceea este timpul să venim în ajutorul credincioșilor și a țării noastre și ca atare să avem cutezanța să privim chestia cu curaj și să ne spunem răspicat ceia ce credem.

De vom zice: rămânem așa cum suntem, ne expunem la critica care dela 1864 ni se tot face că suntem o instituție încremenită în forme din care nu mai suntem capabili să eșim.

Suntem de părere să ne pronunțăm pentru îndreptare, dar să ne ferim ca de foc a ne agăța de reforma catolică gregoriană. Deci pe lângă formula principală că noi îndreptăm calendarul Iulian, să hotărâm și al doilea moment:

b) Că-l îndreptăm în spirit ortodox.

După ce am stabilit principiul, să-l stilizăm în așa chip ca să fie mai bine și mai complet decât stilizarea făcută la Constantinopole.

Toată lumea așteaptă hotărârea noastră. În lumea ortodoxă, după prăbușirea Rusiei, noi am rămas biserică cea mai puternică — nu zic că nu avem nevoile noastre de care mereu ne văităm — dar oricum, față cu celelalte Biserici ortodoxe, noi suntem cea mai vie. De aceea părerea mea este să aprofundăm cu toată băgarea-de-seamă chestiunea și ceiace hotărâm, să hotărâm cu unanimitate și cu demnitate. Pentru că hotărârea noastră va avea însemnătate nu numai pentru țara noastră ci pentru toată lumea ortodoxă. Ieri *P. S. Vartolomeu* a făcut o expunere admirabil de clară și dacă și azi vine și face propuneri așa cum lea stilizat *P. S. Sa*, îndreptarea Calendarului Iulian e cea mai perfectă decât a lui Lilio, iar afară de aceasta este și un lucru al nostru, ce poartă pecetea ortodoxiei. Și dacă în chestia praznicului Paștelor stabilim principiul că nu schimbăm nimic din cele rânduite de Sinodul I Ecumenic, cu accentuarea soluției că ținem cont de faptul coincidenței Paștelui nostru cu cel evreesc, eu formulez următoarele întrebări:

a) Crede *P. S. Sinod* că este de trebuință a se îndrepta Calendarul Iulian?

b) Crede *P. S. Sinod* că este de demnitatea Bisericii Ortodoxe să dăm acestei îndreptări un caracter ortodox propriu?

Amânduror întrebărilor *P. P. S. S. Membri* au răspuns în unanimitate și cu însuflețire: Da, — Credem!

Apoi *P. S. Vartolomeu* e rugat să formuleze îndreptările.

P. S. Episcop Vartolomeu formulează îndreptările de adus Calendarului Iulian, așa precum sunt arătate în „Concluzul „A“ Sf. Sinod publicat în altă parte a acestei reviste (nr. trecut).

Mai departe s'a discutat tot în legătură cu îndreptarea calendarului chestiunea modalității comunicării lui celorlalte Biserici ortodoxe, punerii lui în aplicare și eventualitatea neprimirii îndreptării de către toate Bisericile Ortodoxe. După propunerea *I. P. S. Mitropolitul al Moldovei*, s'a rânduit să se facă cunoscut tuturor Bisericilor ortodoxe deciziunea noastră. Asupra aplicării, s'a hotărât să se facă sub ulteriorul consens al tuturor Bisericilor ortodoxe.

Iar cât privește pentru stabilirea unui calendar universal perpetuu și științific, Sf. Sinod a rânduit normele ce se găsesc în „Concluzul B“ ce se va da în curând publicității.

În urma tuturor acestora, *I. P. S. Mitropolitul Primat* zice: «Și acum dați-mi voe să simt o oarecare mândrie, că ne-a fost dat de Dumnezeu să facem un lucru ce de multă vreme Biserica noastră n'a mai fost în stare să facă. Eu am conștiința împăcată că n'am modificat nimic, ci numai am îndreptat ceiace era greșit. Avem mândria că am făcut un lucru care va rămâne de o importanță epocală în istoria Bisericii noastre».

La sfârșit, se ia hotărârea ca partea ce privește îndreptarea Calendarului să se redigeze aparte în formă de act Sinodial și să se semneze de toți *P. P. S. S. Membri* ai Sf. Sinod.

Pr. T. SIMEDREA

Activitatea Culturală

Conferința Arhimandritului Iuliu Scriban.

Vineri, 11 Ianuarie, sub auspiciile asociației culturale „Viața Doljană”, a vorbit la Teatrul Național din Craiova, Arhim. Scriban despre raportul între „Știință și Credință”.

Redăm în rezumat, mai la vale, admirabila conferință a Prea Cuvioșiei Sale Arhimandritului I. Scriban.

N'aș fi avut — spune Sfinția Sa — prilejul fericit de a fi din nou în mijlocul cetățenilor Craiovei, dacă prietenul colegul meu Ghiață nu m'ar fi hotărât să țin conferința de azi. Pentru mine tema «Științei și Credinței», a conflictului care ar dăinui între aceste două discipline ale spiritului omenesc, — o socoteam definitiv deslegată.

În Apus, o astfel de chestiune, de multă vreme nu mai face obiectul cercetărilor filosofiei; la noi — după cum observă cu multă dreptate prietenul Petre Ghiață — raportul între *știință și credință*, nu este încă în de ajuns de limpezit. Pentru majoritatea gânditorilor noștri, în mod nelămurit, aș zice instinctiv — între *știință și credință* există o ciocnire veșnică: o împăcare sau o însărcinare a țărmlui lor nu pare cu puțință.

Ei bine, Doamnelor și Domnilor, dela început țin să vă vestesc, că între «*Știință și Credință*» întâlnim un minunat paralelism, iar *împotrivirea*, pe care o deslușesc anumiți gânditori — cu mai multă sau mai puțină pregătire — nu se află decât între «*credință și credință*». Așa încât, tema conflictului ar fi: *credință contra credință*.

Și iată cum:

Știința își are domeniul ei de activitate, în care toate adevărurile sunt verificate pe cale experimentală; numai ceea ce poate fi dovedit prin mijlocirea experienței intră în patrimoniul științei.

Ipotezele sau orice alte forme, conținând prezumții de adevăr, nu constituiesc fapte științifice.

Credința — înțeleasă în sensul credinții religioase, își desfășoară imensul ei domeniu, în lumea realităților supra-sensibile, a faptelor de ordin spiritual, ce se impun cu nestăpânire și pe care experiența obișnuită e neputincioasă să le verifice; în realitatea acestor fapte ne îndrumază — cum spune și celebrul filosof Bergson — *intuiția*, acea putere lăuntrică, care ne descătușează de legile mecanice și naturei, dându-ne puțința să pătrundem în lumea minunată a *neconștientului*.

În chipul acesta, hotărnicit câmpul cercetărilor uneia și alteia, — înțelegem cu ușurință, că între *știință și credință* nu poate fi decât paralelism, iar nici decum *împotrivire*.

Dacă în înșiruirea veacurilor, a putut fi vorba cândva de ciocnire — aparentă — între știință și credință, faptul acesta se datorește *interpretărilor* greșite ale oamenilor de știință sau ale reprezentanților bisericii: faptul se datorește *credinței*, pe care au avut-o aceștia despre marginile și posibilitățile religiei.

Ceeace au crezut ei, că înseamnă știință sau religie, a prilejuit neînțelegerea. Astfel că, tema reală a conflictului este: «*credință contra credință*».

Cu o serie de pilde perfect potrivite, Prea Cuvioșia Sa, pune în lumină existența paralelismului dintre știință și credință, în ramura filosofiei, istoriei, astronomiei, științelor pozitive, — evidențiind în acelaș timp, realitatea netăgăduită a factorului spiritual și superioritatea manifestărilor lui.

A voi să reduci întreaga fire la forță și materie, răpindu-i puțința unui principiu diriguitor, înseamnă a scoborâ însăși ființa cea mai aleasă, care se străduiește să descopere și să înțeleagă rostul lumii acesteia: *omul*.

Fondul idealist, sălășluind în fiecare dintre noi, se răsfrătește în fața forțelor oarbe conducătoare, în fața neantului, ce i-l deschide neputincioasă știința pozitivă.

Incheierea conferinței Arhimandritului Scriban a fost un neasemuit imn de slavă, închinat preamăririi eternității spiritului uman.

Auditorul a ovaționat pe conferențiar.

Petre I. Ghiață

MOARTEA LUI MIHAIL POPESCU

Când mai erau puține zile până la onomastica sa, în Vinerea de înaintea ei în luna Noemvrie 1923, a încetat din viață blândul și bunul administrator al Casei Școalelor Mihail Popescu, fost multă vreme profesor la Seminarul Central și fost redactor al acestei reviste înainte de război.

Era de multă vreme bolnav și se știa că mult n'are s'o ducă. Dar fiindcă își făcea slujba, cu toată boala sa, tot se credea că nu va fi răpit atât de curând din mijlocul nostru.

Iată ce date biografice putem da despre el:

S'a născut în Ploiești, unde și-a făcut cele întâi studii. A intrat apoi în Seminariul Central din București, după care a plecat în Germania, unde și-a luat doctoratul în filozofie la universitatea din Leipzig. Intors în țară, a fost numit în 1888 profesor de istorie la Seminariul Central, iar la 1892 a ajuns definitiv la acea catedră.

A mai fost și revizor școlar în București, numit la 20 Oct. 1887, iar pe urmă al județului Ilfov.

La 30 Aprilie 1896 a fost numit director al învățământului primar în Ministerul Instrucțiunii, în care slujbă a stat până la 24 Fevruarie 1901, când a fost numit administrator al Casei Școalelor. La 22 Dec. 1904, s'a întors la catedră. La 20 Martie 1907, a fost numit din nou la Casa Școalelor, în care a rămas până la moartea sa.

Ca redactor al acestei reviste, a tipărit multe studii, iar pe unele din ele, precum *Sf. Ioan Hrisostom*, le-a scos și în volum.

Și în Biserică și în Școală Mihail Popescu a fost o figură foarte simpatcă, pentru care foarte multă lume a venit să fie de față la slujba înmormântării sale.

Slujba înmormântării a fost săvârșită într'ora și de Luni la biserica *Albă* din București de că-

tre Prea Sfinții *Vartolomei* al Râmnicului și *Platon Ploșteanu*.

Dintre cuvântările rostite, dăm aci pe a Părintelui *Gala Galaction*, care a mișcat pe toți cei de față prin puterea simțirii ei. Urmează aici și se poate vedea dintr'însa ce podoabă strălucită sufletească a fost Mihail Popescu.

*Prea Sfinți Părinți,
Greu încercată familie,
Intristată adunare,*

Aseară, când ziua se stingea, pe creștetul Bisericii Domnești, din Curtea-de-Argeș, am aflat, pe neașteptate, că veneratul meu amic Mihail Popescu s'a stins în București...

Faceți loc și durerii mele, lângă durerea voastră!

Primiți, din graba și din dezordinea unei călătorii deabia sfârșite, pe cel ce vi se întovărășește în ultimul moment!

Ingăduiți ca jalea celui din ora a unsprezecea să se înfrățescă cu jalea voastră.

Nu pot să fac, cu competență, biografia lui Mihail Popescu. Nu pot să aleg cu justeță partea lui de muncă și de merit, în opera impunătoare, săvârșită sub conducerea marelui protagonist Spiru Haret. Nu sunt destoinic să vă desfășur cum s'a înfiripat, cum a crescut, cum s'a impus, binefăcătoare, în lumea noastră școlară și intelectuală, instituția în fruntea căreia a stat, până în clipa de pe urmă, dregătorul Mihail Popescu.

Cei pe cari i-ați ascultat înaintea mea și alții după ei au schițat sau vor schița, cum se cuviné, biografia bogată a scumpului nostru adormit, adică a unuia dintre cei mai muncitori oameni pecari i-am cunoscut, după Spiru Haret.

N'am avut fericirea să fiu școlarul lui Mihail Popescu, deci nu l-am cunoscut ca Dascăl. Nu mă încumenez să vorbesc despre funcționarul și îndrumătorul de funcționari, Mihail Popescu, fiindcă n'am lucrat niciodată sub ordinele lui. Las cuvântul altora, mai bine informați, să vă descrie pe înțeleptul inițiator, pe tipăritorul cărții pentru popor, pe creatorul de biblioteci, pe făclierul culturii naționale Mihail Popescu...

Dar știu să vă vorbesc și să adun din amintirile și din inima mea pe Mihail Popescu, prietenul și ocrotitorul scriitorilor, artiștilor, tineretului nerăbdător să muncească și să se distingă. Și știu cu deplină siguranță că foarte mulți dintre noi, — ceice n'ați putea să spuneți prea exact câtă muncă didactică și administrativă a desfășurat Mihail Popescu în cariera sa — știți să spuneți cu exactitate (adesea din experiență personală) cât de înțelept la sfat, cât de prețios prieten, cât de convins ocrotitor a fost el pentru voi, cei de acum 15 și 20 de ani.

Ca prieten, viu să plâng, lângă voi, pe neîntrecutul prieten Mihail Popescu. Dornic de mai multă carte teologică, am intrat și eu, odinioară, în seria foarte lungă

a celor ajutați de Mihail Popescu. Am fost unul dintre aceia cari au găsit în el mai mult decât un protector rece, făcând să cază de sus, făcămiturile protecțiunii lui, mai mult decât un dregător puternic, dator să pregătească țării elemente destoinice, mai mult decât un chibzuit dătător cu împrumut, pe gajuri de bine înțeleasă recunoștință viitoare—politică sau personală.

Mihail Popescu ajuta pentru meritele celui ajutat, iar mai târziu, când acesta revenea, plin de diplome și de lucrări, Mihail Popescu complecta sprijinul dat cu prietenia lui, deapururi desinteresată, nobilă și înțelept sfătuitoare.

Astfel, cum îmi apare din depărtarea a douăzeci de ani, aproape împliniți, el apare multora dintre noi.

Ce-a fost Mihail Popescu, pentru scriitorii români, copilandri acum un sfert de veac, maturi și celebri în acest moment—vor spune-o amicii mei Sadoveanu, Mugur, Cazaban... ar fi putut s'o spună Iosif, Anghel, Gârleanu, Beldiceanu... Ar fi putut s'o spună și mi-au spus-o mie doi fruntași ai cuvântului scris românesc, pe cari îi chem martori, azi, înaintea Sfinților Ingeri!... Gheorghe Coșbuc și Alexandru Vlahuță sunt aceia cari—după cum știe atâta lume—au mângâiat și au îndulcit viața lor de sărmani scriitori români, au pus în slujba școlii talentul lor, au sporit sau au desăvârșit planurile și opera lor, grație sprijinului discret, devotat, deapururi învăluit în vălul divin al prieteniei, grație inteligenței, inițiativei și stăruinței celui ce era, până acum acum trei zile, Administratorul Casei Școalelor.

Este, oare, cineva care să nu știe că nemuritorul cântăreț, al lui *El-Zorab* era amicul și conmeseanul nelipsit al lui Mihail Popescu? Este oare cineva care să nu știe că mai toată munca educativă și culturală, din anii din urmă, a lui Alexandru Vlahuță a fost susținută și răspândită de Casa Școalelor?

Citim în *Cartea Pildelor* lui Solomon această apropiere: «Untul-de-lemn și miresmele desfătează inima; tot așa este prietenia unui prieten ale cărui sfaturi pornesc din inimă».

Nu cutez să iau loc alături de acești sărbătoriți visternici ai literaturii românești, dar cutez să stau și eu printre aceia cari, intrând în casa lui Mihail Popescu, au simțit în inima lor prelingându-se cu farmec miresmele lui Solomon, au simțit sufletul lor robit de prietenia scumpului nostru adormit.

Îl știam, de multă vreme, suferind. Gândul că, într'o zi, vom sta față în față, cu desnodământul astăzi împlinit, nu ne-a rămas străin. Dar cine e înțeleptul, cine e viteazul sufietesc, care să nu șovăiască înaintea ingerului înfricoșat, aducătorul ultimei porunci?

Să plângem, însă, pe amicul nostru cu lacrimi care clarifică inima și-i dă pricepere superioară. Mihail Popescu pleacă dintre noi, însoțit de toate binecuvântările noastre și de faptele lui cele multe și bune.

Ridicat din familia noastră teologică, i-a fost dat să slujească, țării și neamului, mai mult în latura școlară și culturală decât în cea strict bisericească.

Din teologia lui, a păstrat însă, partea cea bună,

care nu se va lua dela el (Luca 10, 42). A păstrat comoara nădejdiilor noastre întru Iisus Christos!

Odinioară, de mult, de mult... când era să mai treacă o jumătate de veac până la nașterea Mântuitorului lumii, un mare maestru al verbului latin—un vag elev al Academiei, căci era mai mult un sceptic și un eclectic—spunea într'o cărticică ajunsă până la noi și prea celebră, spunea, în *De Amicitia*, despre marele Scipion, prin gura unui prieten al acestuia:

«...virtutem enim amavi illius viri, quae extincta non est...».

Cum înțelegea Cicero virtutea «care nu s'a stins», a cuiva atunci trecut din viață, nu ne mai pare astăzi taină rezervată filosofilor.

Dumnezeescul nostru Invățător, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Christos, ne-a spus deplin, fericit, eliberator! — :

«Eu sunt învierea și viața. cel ce crede în mine viu va fi, chiar dacă va muri!» (Ioan 11, 25).

G. GALACTION.

Mișcarea împotriva arderii morților

La Congresul Asociațiunii generale a preoților, ținut la 30-31 Octombrie și 1 Noembrie 1923, s'a votat următoarea moțiune împotriva arderii morților, scrisă de Arhim. Scriban:

MOTIUNE

Preoții adunați în congresul „Asociațiunii generale a clerului din România“ în zilele de 30, 31 Octombrie și 1 Noembrie în București, luând cunoștință de măsurile luate de Primăria orașului București de a se zidi în această capitală un cuptor pentru arderea morților (crematoriu), care este vorba să înceapă a se zidi în primăvara anului 1924; pe de altă parte socotind că într'un Stat care-și declară, prin Constituțiunea sa, că are o religie dominantă, nu este de înțeles că organele publice să lucreze la luarea de măsuri protivnice acestei religii; socotind, iarăși, că arderea trupurilor e sistemul păgânesc, desființat de religie creștină, și că introducerea acestui obicei e o măsură protivnică unui rit duios al religiei noastre creștine ortodoxe și adânc înrădăcinat în poporul nostru, cași la toate popoarele creștine; — socotesc de datoria lor să se rostească împotriva acestei inițiative izvorâte din nenorocitul duh de umblare pe căile tuturor celor ce se fac în străinătate; să mijlocească grabnic la Sf. Sinod pentru a nu lăsa aducerea la îndeplinire a unei asemenea măsuri prin organele publice; și să însărcineze ei înșiși pe căpeteniile „Asociațiunii“ de a mijloci la Primărie, la Ministerul de Culte și la cel de Interne, de care atârnă Primăria, pentruca să se oprească inițiativa luată, slobozi fiind cei cu ochii numai la străinătate de a și îndeplini gusturile lor pe cale privată.

EXTERNĂ

Aniversara Primatului Angliei. — După cum ne spune revista bisericească *The Guardian* (15 Febr. c.) din Londra, Dr. **Randall Davidson**, Primatul Angliei, a împlinit la 12 Febr. c. 21 de ani de când se află pe întâiul scaunul al Bisericii anglicane, numit al Sfântului Augustin, care a propovedit creștinismul în Anglia. S'a suit pe scaun la 12 Febr. 1903, după ce fusese până atunci episcop de Winchester. Din câți primati a avut Anglia până acum, numai 11 au ajuns la această vârstă dela cucerirea Angliei încoace. Aceasta înseamnă că cineva ajunge Primat în Anglia numai la vârstă înaintată, și de aceia așa de puțini au putut ajunge la anii de păstorie ai actualului Primat.

În serbarea pentru această aniversară, Arhiepiscopul de York, care este al doilea prelat al Angliei, a rostit către Primatul Arhiepiscop de Canterbury următoarele cuvinte: «Scot din inima adunării și înfățișez Înalt Prea Sfinției Voastre cele mai credincioase felicitări ale noastre și încredințarea mulțămirii noastre pentru serviciile pe care ați fost atât de îndemânatec a le aduce Bisericii și regatului și nu cel mai puțin acestei adunări; a vă înfățișa a încrederea noastră care crește tot mai mult; a vă încredința despre iubirea noastră în neîncetată creștere, și despre rugăciunile noastre, ca puterea și binecuvântarea lui Dumnezeu să fie cu voi și în toți anii următori».

Mișcarea pentru unirea Bisericilor

Noi am scris deseori în această revistă, și în altele despre mișcarea începută după război pentru o apropiere și, de va fi cu putință, chiar și o unire, a feluritelor Bisericii care acum stau despărțite. Cu unele din ele, tratativele sunt și mai vechi decât vremea războiului. Astfel sunt cele dintre Biserica Ortodoxă și cea Anglicană. Războiul însă le-a întezit mai mult și pe acestea.

În clipa de acum, mișcarea este dusă mai mult din Anglia și America. Anul viitor se va ține marea întrunire din America, la care vor trebui să ia parte toate Bisericile, afară numai de Biserica Romei, care nu înțelege să trateze cu alte Biserici ca dela egal la egal, ci singura unire cu putință cu ea este să intri în sânul ei și să te supui ei.

Cu toate acestea încercările merg înainte, dacă nu din partea ei, dar din partea celorlalți. Și dacă la unele din aceste încercări stă de vorbă și Biserica Romei, cu toate acestea n'o face oficial, pentruca atunci când va fi clipa priincioasă, să poată spune că au fost simple discuțiuni particulare. Astfel de tratări s'au făcut de curând, și noi vom avea prilejul să scriem despre ele, dar tratări numai pe cale privată, între reprezentanți ai Bisericii Romane și între însărcinații Bisericii Anglicane.

În nr. pe Noembrie 1923 al acestei reviste, noi am ti părut cea mai mare parte din discursul Primatului Bi-

sericii Anglicane, ținut în Fevruarie 1923, în care făcea o dare-de-seamă către episcopii Mitropoliei Sale despre starea de fapt a relațiilor Bisericii Anglicane cu celelalte Biserici. Cea mai mare parte din acel discurs vorbea despre legăturile cu Biserica Ortodoxă.

Anul 1923 nu se isprăvise însă, și Primatul englez a mai făcut o dare-de-seamă, în scris, despre relațiunile cu toate Bisericile, de data aceasta destul de pe larg despre relațiunile cu Biserica Romei, dar nu numai cu ea. Ziarele engleze au vorbit amănunțit despre această dare-de-seamă, și noi din ele vom lua toate datele pentru a aduce faptul la cunoștința cititorilor noștri. Astfel, iată ce citim în ziarul *Times* din Londra (27 Dec. 1923), sub titlul și sub-titlurile „**Unirea Bisericilor. Chemarea Lambeth-ului¹⁾ și ce a mai urmat.**

Privirea Primatului peste starea de lucruri²⁾:

Arhiepiscopul de Canterbury a scris următoarea scrisoare (în cuprinsul căreia noi am introdus câteva titluri) către arhiepiscopii și mitropoliții credinței anglicane:

● *Palatul Lambeth, Crăciunul 1923.*

Scumpul meu Arhiepiscop, au trecut mai mult de trei ani dela Conferința dela Lambeth în 1920 și mi s'a spus din mai multe părți că ar fi bine să trimet Mitropoliților credinței noastre un scurt rezumat, despre starea de lucruri, așa cum o văd eu, în tratarea unirii bisericești care s'a discutat în acești ani.

Această scrisoare nu este oficială în înțeles strâns. Este numai o scurtă dare-de-seamă despre ce mi s'a părut mie personal cu privire la înfățișarea de acum a scenei sau a „mișcării“, văzută dintr'un punct de vedere prielnic. Mă veți ierta dată, silit de trebuința de a fi cât mai limpede, voi pași pe un teren foarte familiar.

1. Să începem dela Conferința dela Lambeth din 1920. Concluziunea ei, cu specială accentuare asupra „Chemării către toți creștinii“, la care am fost de acord aproape cu unanimitate deplină, a fost răspândită, pe cât știu, în multe limbi și țări. Fără îndoială că Mitropoliții anglicani de pretutindena, în acord cu cererea Conferinței, au luat în ținuturile lor respective măsurile de trebuință pentru a trata această chestiune cu căpeteniile locale ale altor Biserici. Afară de aceasta, a fost rolul meu să trimet exemplare oficiale către capii Bisericilor de frunte din toată lumea și răspunsurile pe care le-am primit din fiecare colț al lumii, din Răsărit și din Apus și dela Bisericile și sectele de limbă engleză din țară și de peste mări, au fost toate, până la unul, pline de politeță, ba uneori foarte râvnitoare în rostirea cordialității și nădejdiilor lor.

În curgerea acestor ani, s'au petrecut multe cu privire la unire și ele nu stau prea deadreptul în legătură cu „Chemarea“ dela Lambeth, ci aceea chemare a alcătuit în orice caz o temelie la ceiace a fost făcut sau spus.

¹⁾ Lambeth se numește Palatul Primaților Angliei. Prin urmare Chemarea Lambeth-ului — Chemarea care a pornit către Biserici din acest Palat. — Nota A. S.

Bisericile libere

2. Vreau să vă amintesc că aici, în Anglia, la puține săptămâni după ce am trimes chemarea noastră către autoritățile feluritelor Biserici libere, s'a început a se ținea un șir de conferențe la Lambeth între capii orânduiți oficial de Consiliul Federal al Bisericilor libere și un număr de episcopi englezi. Socotesc că nu exagerez dacă voi spune că aceste conferențe, în compunerea, caracterul și scopul lor nu au precedent în istoria Bisericii din aceste insule. Arhiepiscopul de York a condus discuțiunile urmate, și eu nu pot exprima din destul datorită întregii Biserici către înțelepciunea, hotărârea și răbdarea cu care el a călăuzit pe vorbitorii feluritelor ramuri și i-a ajutat în silințele lor de a se înțelege asupra adevărului.

Vă aduceți aminte că cel dintâi raport despre subiectele discutate și la care ne-am înțeles în aceste conferențe, a fost dat la iveală în Mai 1922 și purtând iscăliturile împreunate ale celor doi Arhiepiscopi și ale Prezidentului Consiliului Federal. Aci s'au tratat chestiunile foarte grele despre natura Bisericii, despre preoție, despre rolul Crezului într'o Biserică unită și a fost publicat de *Societatea pentru Știința creștină* sub titlul de „Unitatea Bisericii“. Pe temeiul aceluia raport și cu colaborarea deplină a Consiliului Federal, s'au mai ținut și alte conferențe, în curgerea celor 12 luni trecute, despre „Starea preoției din Biserica Liberă în ființă“. Membrii anglicani ai Conferinței întrunite, după multă discuțiune cu reprezentanții Bisericii libere și între ei, au prezentat Consiliului Federal un lung memoriu despre acel subiect, iar acesta, la rândul său, a dat la iveală în Septembrie trecut, o lămurire despre pozițiunea Bisericii libere și din nou și-a exprimat dorința ca conferențele să fie continuate. Intregul acestor documente a fost publicat acum într'o singură carte, de *Societatea pentru Știința Creștină*, sub titlul „Unirea, Raportul Conferinței dela Lambeth și Bisericile Libere“.

Afară de aceasta, am vorbit și eu însumi la Conferința Metodistă dela Bristol în acest an, despre chestiunea unirii creștinești, iar Arhiepiscopul de York a recomandat personal „Chemarea“ la adunările anuale ale Uniunii Baptiste și Bisericii Presbiteriane din Anglia și asemenea la Conferința Metodistă. Toate aceste Biserici, precum și altele, au luat hotărâri de bună primire din partea tuturor către această „Chemare“. Conferința Metodistă a adoptat un răspuns chibzuit al său propriu.

3. În Scoția, Biserica Scoției și Biserica Liberă Unită a Scoției au fost și sunt încă prinse în propria lor mișcare de unire, așa că timpul încă nu e copt pentru comunicare formală cu noi. Dar ele s'au rostit că sunt gata să ia chestiunea în mână la timpul potrivit. În vremea aceasta însă, eu am avut onoarea, împreună cu Primatul Bisericii Episcopale scoțiene și cu Episcopul de Peterborough, de a vorbi la adunarea generală a fiecărei Biserici despre raportul Conferinței dela Lambeth,

și fiecare Biserică, după ce a cercetat chestiunea, în comitetul ei, a votat un răspuns îngrijit și prietenesc la „Chemare“.

De aceia mi se pare că, mulțămind Atot-Puternicului Dumnezeu, să privim chestiunea în însăși Marea Britanie, ca plină de îmbelșugată nădejde. Nu poate fi nicio pedecă faptul că toate căpeteniile Bisericilor și, prin ele toți slujitorii clerici și mireni, din respectivele Biserici, sunt porniți într'un fel cu totul nou să cântărească fiecare pozițiunea celuilalt și să privească înainte spre o apropiere tot mai mare.

Rapoarte de peste mare.

4. De peste mări fără încetare vin înștiințări la Lambeth, câteodată dela Mitropoliții înșiși, câteodată pe alte căi, arătând grăbita bună-primire pe care „Chemarea către toți creștinii“ a avut-o atât în Bisericile neepiscopale, cât și în cele episcopale. Ca să vă amintesc numai câteva exemple, în India de Sud sunt în curs de înaintare tratative cu năzuință de cercetare între Biserica Unită Indiană și Biserica Anglicană. În America, pe lângă lucrarea legată de proiectata Conferință Mondială pentru credință și organizare, a cărei pregătire se face foarte iute, Biserica Protestantă Episcopală a arătat o remarcabilă grabă în deschiderea de căi nouă pentru tratarea cu membrii multor Biserici europene, care au ajuns în Statele-Unite. Eu am apreciat foarte mult știrile încurajatoare care-mi vin din Australia despre conferințe la Sidney și la Cronulla între reprezentanți ai credinței noastre și ai Bisericilor Presbiteriană, Metodistă și Congregaționalistă. Și așa aș putea merge înainte. Mie mi se pare foarte lămurit că aproape în toate părțile lumii unde se găsește credința anglicană — în Canada, Australia, Noua Zelandă, Africa de Răsărit și de Apus, și de asemenea în Japonia, China, Egipt și Palestina și în multe părți ale continentului Europei — un nou duh de tovărășie, o nouă grabă pentru înțelegere și colaborare au eșit la iveală în acești ani plini de evenimente.

5. Nu trebuie uitat că Biserica Suediei a făcut o bună-primire inimoasă hotărârilor pe care Conferința dela Lambeth le-a luat cu privire la ea. În Septembrie 1920, Episcopii de Durham și Peterborough, în urma pofțirii din partea Arhiepiscopului de Uppsala, au luat parte la sfințirea a doi episcopi suedezi în catedrala din Uppsala. În Aprilie 1922, episcopii Bisericii suedeze au dat un răspuns deplin hotărârilor noastre, care au fost publicate în revista *teologică* a organizațiunii *Societății pentru Știința Creștină*.

6. Trec acum la Biserica Ortodoxă Răsăriteană și la legăturile noastre cu ea. După cum vă veți aminti, o însemnată delegațiune, trimeasă oficial de Patriarhul de Constantinopol, a fost bine primită la Conferința dela Lambeth în 1920 și a luat parte la adunările unui comitet special, care era orânduit spre acest scop. Intorcându-se la Constantinopol, delegațiunea a întocmit un

raport, care a fost prezentat oficial Sfântului Sinod și apoi a fost tipărit în revista *The Christian East* din Martie 1922. Acest raport este un document însemnat și ridică multe chestiuni interesante, cu unele din care a fost pofțit să se ocupe Comitetul nostru anume întocmit pentru Bisericile răsăritene (orânduit după cererea unei Conferințe de mai nainte la Lambeth). Alături de acesta, un tratat despre hirotoniile anglicane, a fost publicat de către răposatul Profesor Komninos (vezi *The Christian East* din Sep. 1921), unul din cei mai străluciți teologi ai credinței ortodoxe, el însuși membru al numitei delegațiuni. În acel tratat savant, validitatea hirotoniilor anglicane este limpede susținută. Și, după cum se știe bine, în August 1922, Patriarhul și Sf. Sinod din Constantinopol, au dat o declarațiune oficială despre hirotoniile anglicane, în forma unei scrisori dela Patriarhul Meletie către mine. Acest document declară că „înaintea Bisericii Ortodoxe, hirotoniile Bisericii Anglicane Episcopale, în ce-i privește pe episcopi, preoți și diaconi, au aceiași putere cași hirotoniile Bisericilor romano-catolică veche-catolică și armenească, întrucât într'însele se găsesc elementele esențiale care se socotesc indispensabile, din punct de vedere ortodox, pentru a recunoaște în ele „harisma“, preoției, derivată din succesiune apostolică“. Această declarațiune eu am adus-o formal la cunoștință în plin Sinod la Canterbury în Fevruarie trecut și am explicat în toată întinderea însemnătatea ei, cum și mărginirile ei, într'o cuvântare, care pe urmă a fost tradusă în grecește. Această cuvântare în englezește și grecește a fost publicată în broșură¹⁾. Declarațiunea din Constantinopol, puțină vreme după aceea, a fost primită și de Patriarhul din Ierusalim și de Biserica Ciprului²⁾.

7. Acestea nu sunt chestiuni mărunte în istoria contemporană a Bisericii lui Hristos și sunt încredințat că mă veți ierta de a vi le fi adus astfel la cunoștință sau de a vi le fi amintit în felul cum se înșiruie ele una după alta. Un volum este acum în tipar cu titlul: „Documente despre unitatea creștinească, 1920—1923“. (Tipografia Universității din Oxford), care va cuprinde nu numai rapoartele și documentele de care am pomenit aici, ci și alte informațiuni asupra chestiunii.

Biserica Romei

8. Afară de toate acestea, mai rămâne o chestiune, și încă una de cea mai mare însemnătate, a relațiilor dintre Biserica Anglicană — cu Biserica Romei. Veți fi de aceeași părere că, în ce privește acest subiect, el trebuie privit ca deosebit de altă problemă a unirii, nu numai din pricina istoriei de veacuri a vieții englezești, ci și din pricina pretențiunilor și cererilor din ziua de azi. Și nu putem tăgădui de loc faptul evident că, în ce privește această chestiune, atât în țară, cât și în provinciile noastre de peste mări, există patimi, ațipite

1) A fost tradus de noi și tipărită în această revistă pe Noem. 1923. — Nota *Arhim. SCRIBAN*

2) Aflăm pe altă cale că a fost primită și de Biserica din Muntele Sinai. — Nota *A. S.*

sau treze, de care ușor ne putem da seama, dar care, odată trezite, greu mai pot fi potolite. De multe ori mi-am spus-o și mie singur că nu e cuminte să atingem această chestiune. Unii spun că „chiar dacă ar fi bun prilej pentru aceasta“, e mai potrivit și mai bine s'o lăsăm la o parte. Se poate să fie așa, dar și voi și eu suntem părtași la „Chemarea către tot poporul creștinesc“, și eu cel puțin găsesc greu de împăcat acel document cu o atitudine de amorțire sau de netăgăduită sficiune în ce privește atingerea chestiunii Bisericii Rome din partea noastră. Nu numai suntem legați de cuvintele și spiritul „Chemării“ înseși, ci avem înaintea noastră și ce s'a spus în această materie și ce s'a spus în comitetul aceleiași conferențe dela Lambeth în 1920. Noi am declarat acolo că suntem gata să primim o discuțiune prietenească între Romano-Catolici și Anglicani, când ni se va da prilej pentru aceasta. Iată cum ne-am exprimat atunci:

Comitetul se simte în neputință de a face un raport despre unirea cu Bisericile Episcopale, fără să pomenească de Biserica Romei, deși nu are nicio propunere de făcut în această materie. Nu putem face altfel decât să ne împropriem cuvintele raportului din 1908, care ne aduc aminte de „faptul că nu poate fi privită ca îndeplinire a unui plan dumnezeesc proiectul de unire care în ultima linie n'ar cuprinde și marea Biserică Latină a Apusului, cu care istoria noastră a fost legată atât de strâns în trecut și de care suntem legați înăo prin multe legături de credință și tradițiune comună“. Dar, continuând citațiunea, noi „constatăm că orice progres în chestiunea de față este împiedicat de greutăți pe care nu le-am urzit noi și pe care nu le putem înlătura prin noi înșine“. Dacă înăo ar fi ca Biserica Romei să dorească vreodată să discute condițiunile unirii, noi am fi gata să primim astfel de discuțiuni.

N'am dreptul să spun că manifestările Conferenței dela Lambeth au influențat opiniunea romano-catolică dar sunt încredințat că ele au crescut propriile noastre răspunderi în această materie. Potrivit acestui fapt, am fost vesel acum doi ani, când am aflat că o conferență sau o convorbire privată avea să se ție la Malines între Cardinalul Mercier, veneratul Arhiepiscop de Malines și câțiva anglicani, care aveau să se întâlnească sub acoperișul său, cu scopul de a discuta piedecile de toate zilele care există între Biserica Anglicană și a Romei. Cu toate că eu n'am nicio răspundere în punerea ta cale a acestui fapt, nici n'am avut vreo cunoștință oficială despre el, am fost însă înștiințat curtenitor despre vizita propusă și mi s'au comunicat numele acelor care aveau să ia parte la discuțiunea informativă: din partea anglicanilor Dr. Armitage Robinson, decan de Wells, Dr. Walter Frere și Lordul Halifax; iar din partea romano-catolicilor Eminența Sa Cardinalul Monsenior van Roey, vicarul general și abatele Portal.

Substanța convorbirii care a urmat mi-a fost raportată atât de Cardinal, cât și de prietenii mei anglicani. Ea în mare parte s'a întins în chip necesar asupra po-

zițiunii și pretențiunii scaunului Romei sau, cu alte cuvinte, asupra supremației Papii. Un memoriu despre acest subiect și despre altele, care a fost pregătit din însărcinarea grupei anglicane, a fost discutat, iar „Chemarea“ Conferenței dela Lambeth „către toți creștinii“ am aflat că a fost discutată paragraf cu paragraf.

S'a propus ca, în ce privește a doua vizită, cei doi arhiepiscopi anglicani (cel de Canterbury și cel de York) să-și numească formal delegați și să schițeze programa discuțiunilor care ar trebui urmate. Nu puteam vedea ce aș fi avut de făcut în calea aceasta, dar în corespondența care a urmat, m'am declarat gata să iau cunoștință oficială despre măsurile luate, îndată ce o recunoaștere la fel se va fi dat și din partea Vaticanului. În urma corespondenței urmate, fiind satisfăcut în ce privește acest punct, mi-am dat prietenește recunoașterea mea, după cum s'a descris, pentru o a doua vizită a grupei anglicane la Malnes în Martie 1923. Delegații din nou au fost primiți cu o binevoitoare ospitalitate, care li s'a dat cu toată curtenia și au fost îmbrățișați cu toată dragostea. Cu acest prilej, discuțiunea s'a întins peste unele probleme administrative care s'ar fi ridicat, atunci când s'ar fi ajuns la o înțelegere în marile chestiuni doctrinale și istorice care despart cele două Biserici.

A treia Conferență.

S'a făcut înțelegere ca să se ție și o a treia conferență. Din amândouă părțile s'a rostit dorința ca să se mărească numărul celorce trebuiau să ia parte la discuțiune, și eu am luat răspunderea de a pofti hotărât pe Dr. Charles Gore, fost episcop de Orford, și pe Dr. Kidd, directorul colegiului Keble din Orford (amândoi bărbați care studiaseră chestiunea romană), ca să se întâlnească cu grupa anglicană. Aceasta a sporit răspunderea mea în această materie și m'am găsit în acord cu Eminența Sa Cardinalul, cași cu membrii grupei dela început, ca, mai nainte de orice discuțiune despre chestiunile administrative care s'ar fi putut ridica, atențiunea să se concentreze, înainte de toate, asupra marilor chestiuni doctrinale și istorice care plutesc între cele două Biserici. Oarecare memorii au fost pregătite și puse în circulațiune ¹⁾, și am avut situațiunea favorabilă de a discuta personal la Lambeth cu cei cinci anglicani care aveau să ia parte la conferența a treia, împreună cu câțiva prieteni și sfătuitori ai mei, pe care îi poftisem să ne întâlnim. Eu totdeauna am socotit un lucru însemnat ca reprezentanții noștri la conferențele care se țin, fie cu membri ai Bisericii Libere, fie cu ai Bisericii Ortodoxe, sau ai Bisericii Romano-catolice, să nu uite că, dacă fiecare individ în parte rămâne slobod de a-și arăta părerile lui proprii, ches-

¹⁾ Ca să înlăturăm orice înțelegere greșită, trebuie să lămurim că a doua broșură a Lordului Halifax, intitulată «Considerațiuni nouă în chestiunea unirii» a fost publicată independent, ca să explice vederile sale personale în unele puncte referitoare la origina și creșterea Papalității. Aceste vederi, după cum arată scrierile lor, nu sunt împărtășite de colegii săi anglicani dela Malines.

tiunea nu este însă ce cugetă cutare individ, ci ce a păstrat în trecut marele corp anglican sau ce este de așteptat că va păstra și în viitor. Am fost de părere, cum am mai spus, că vizitatorii noștri la Malines n'au să uite care au fost pozițiunea și pretențiunile anglicane în trecut, așa cum au fost formulate ele, de pildă, de marii teologi din veacurile XVI și XVII, pozițiune pe care nu ne gândim s'o schimbăm sau s'o slăbim astăzi. Mi s'a părut că e limpede și pentru membrii romano-catolici din Conferința dela Malines, al căror număr a fost mărit prin Monsoniorul Batiffol și abatele Hemer, că, pe cât credem noi, tăria și coherența doctrinei și sistemului anglican aveau să fie susținute fără șovăire.

Organizată în felul acesta, a treia conferință a fost ținută la Malines acum câteva săptămâni, în aceiași delicată ospitalitate, ca și mai nainte. N'a fost încă timp să se cântărească dările-de-seamă despre convorbirile care s'au ținut, mai puțin încă să se cântărească deosebirile nedezlegate pe care ele le scot la iveală. Dar pot spune de pe acuma că, după cum era de neînălăturat, discuțiunile se găsesc încă pe o treaptă elementară și că, pe cât pot să-mi dau seama, nu se poate prevedea încă nimic ce rezultat ultim vor avea. Nici nu e nevoie să o mai spun, n'a fost nicio încercare de a începe ceiace s'ar putea numi „negociațiuni“ de vreun fel oarecare. Anglicanii care au luat parte la aceasta cu deplinul meu îndemn, nu sunt deloc delegați sau reprezentanți ai bisericii ca întreg. Eu n'am avut nici voința nici dreptul de a le da acest caracter. Aceasta e bine înțeles de de amândouă părțile. Ei au căutat numai să efectueze unele restabiliri ale unor chestiuni controversate și să limpezească unele încurcături. Mie mi se pare neîndoielnic că, după pronia lui Dumnezeu, nu poate eși decât bine din simplul fapt că bărbați atât de bine pregătiți pentru sarcina luată au intrat în contact liniștit și neîngrădit, într'o atmosferă de bunăvoință de cealaltă parte, cu teologi romano-catolici tot așa de bine pregătiți.

Alte planuri nu se mai pregătesc, dar, mă gândesc, e cu neputință, să pun la îndoială ca, din toate discuțiunile ce s'au desfășurat, cu multă precauțiune, să nu ajungem la niciun rezultat. Noi, la urma urmelor, am apucat pe această cale, ca și în altele, ca să împlinim îndemnul precis al conferinței de Lambeth, de a pofti căpetenile altor Biserici să discute cu noi puțin dea porni hotărât să cooperăm în încercarea comună de a restaura unitatea Bisericii lui Hristos.

Deplină răspundere personală

Eu am fixat toate acestea ceva mai pe larg, deși fi-rește, ar mai fi de spus foarte mult. Ce e drept sper că voi mai avea ocazie în congres sau în alt loc potrivit să mai vorbesc despre acest obiect. După natura lucrului, cele întreprinse sunt din necesitate lucruri particulare. Spre a le trata în public, mi se pare că n'ar duce la scop.

Imi iau însă toată răspunderea despre cele ce am făcut. M'am gândit că nu e lucru drept nici chiar practic să trec și asupra altora această răspundere, deși în mod confidențial am dat de știre tuturor episcopilor noștri eparhioți și în special arhiepiscopului de York despre toți pașii făcuți.

Greutățile sunt fără margini. D-voastră le știți tot așa de bine ca și mine. Ele pot ajunge acolo încât să ni se pară de nebiruit. Pavel se străduiește să samene și Apollo să ude, dar Domnul este care face să crească.

IX. In această scrisoare, iubite frate, am înșirat faptele și încercările, pe care — după cum bine știu — le cunoști deaproape. Despre toate câte preocupă lumea de azi se vor găsi unii să zică — dar aceștia nu sunt între noi, sunt sigur — că ne ocupăm prea mult străduindu-ne cu chestiunea unirii bisericii lui Hristos.

Noi însă simțim o mare răspundere de a face pași către vindecarea și îmbunătățirea omenirii suferinde. Dacă Biserica e să îndeplinească această misiune în lume, străduințele ei înfinit de mult sunt slăbite câtă vreme se găsește în situația de a merge înainte în detașamente independente, iar nu ca un singur corp unitar.

Din încrederea simplă și din tot adâncul inimii în povățuirea Duhului Sfânt, ne hrănim cu nădejdea și ne întărim curajul. Greutăților ce întâmpinăm să opunem zel mai înflăcărat. Vedenia ce Domnul nostru credem că a înălțat înaintea noastră, arată cu degetul spre calea de reunire.

Poate să nu fie scurtă această cale, însă noi credem că e adevărată.

Rămân ca întotdeauna, iubite arhiepiscopie al vostru credincios frate și slujitor Domnului nostru Iisus Hristos.

RANDALL CANTUAR. ¹⁾

¹⁾ Numele Primatului Angliei e *Randall*. Numele întreg e *Dr Randall Davidson*. Numele de *Cantuar*, aninat la al său persona de *Randall*, înseamnă «de Canterbury», scurtare din latinescul *Cantuariensis*.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Pr. Prof. Gh. I. Ghia, **Creștinismul și problemele sociale.** — Broșură de 40 de pag. în biblioteca *Cosinzeana*. Craiova, editura „Ramuri” 1923. Prețul 8 lei. Formatul ceva mai mic ca al cărților de școală.

În Craiova este un adevărat centru de cultură bisericască, în fruntea căruia stă Păr. Profesor Ghia, urmat și de alți preoți mai tineri, care, strînși în jurul revistei *Renașterea*, una după alta publică scrieri pline de viață și de bună cugetare, creștinească. Citindu-le când pe una când pe alta, simțim că am eșit din perioada amortită a unei frazeologii reci și stereotipe, cum a fost o bună bucată de vreme tipărirea bisericască la noi, perioadă care voia să fie ceva mai mult peste buna perioadă veche, dar n'a fost. Noi avem nevoie ca, atunci când cineva scrie, să vedem un suflet de om trăind în scrisul său, chiar când nu scrie lucruri deplin originale, dar suflet care are neastâmpărul interesului de a culege atâtea date, știri și cugetări sănătoase și a le pune în circulațiunea vieții noastre bisericesti. O! câtă nevoie avem noi de astfel de suflete ziditoare, care au rupt-o ou amortirea care a dăinuit și dăinuște și, pe care, cu fiecare răsărit de soare, le găsim sculate și pornite la lucru pe ogor!

Această impresiune ți-o dă viața care se bagă de seamă la Craiova. E foarte adevărat că în acel oraș a trăit totdeauna un neastâmpăr, de un fel sau altul, în viața bisericască. Dacă s'ar apuca cineva să facă o lucrare despre scrierile bisericesti tipărite în Craiova (compuneri proprii, traduceri, articole de revistă sau ziar), n'ar rămânea cu foile albe. Mișcarea dela *Renașterea* este însă un însemnat adaos pe lângă ce a fost, și cu toate că noua lucrare a Părintelui Ghia este tipărită la altă bibliotecă decât a *Renașterii*, este însă rodul aceleiași mișcări pe care o vedem trăind acolo și se înșiruie după cealaltă lucrare a sa *Inapoi... la Cristos!*

În noua sa scriere, Păr. Ghia ne arată că, deși lumea se schimbă, creștinismul rămâne totuși o putere care trece peste toate prefacerile și e totdeauna în stare a înviora o formă nouă de viață. Fie că e vorba de individ, fie de popoare, ele niciodată nu se pot dispensa de puterea pe care creștinismul le-o dă. Fără el, viața omenească se destreamă. „Din omul ticăloșit prin păcat, zicea Păr. Ghia, el (creștinismul) poate ridica sfinți, și din noroade slăbănogite și sălbătice, așezăminte de cultură și înfrățire” (prefața).

Azi trăim într'o lume frământată mai mult ca înainte. Păr. Ghia își ia sarcina de a arăta ce poate evanghelia față de aceste zbuciumări, ce cuvinte spune ea în mijlocul ferberii, care sunt glasurile care se aud, mișcate de înviorarea ei. De aici și titlul cărții: *Creștinismul și problemele sociale*.

Păr. Ghia își împarte lucrarea în patru părți și o introduce. În aceasta, Sf. Sa vorbește de simțul social al

omului și de puterile care-l cârmuiesc. Buna închegare a vieții sociale face ca și bunurile produse de om să fie mai la îndemâna tuturor. Această bună închegare însă este un ideal. Treptat ies la iveală chestiuni care cer să intre într'o nouă închegare a societății, de pildă, chestiunea muncitorilor dela orașe, cu toată neliniștea pe care această chestiune a adus-o cu sine în feluritele țări și încă și la noi. În toate aceste chestiuni, se întreabă Păr. Ghia, creștinismul are vreo chemare și anume în ce s'ar cuprinde ea?

Acestea zise, Sf. Sa trece la partea I și spune că toate problemele sociale au mai multe laturi: una economică, una politică și una culturală. Arată pentru ce mai întâi s'a început cu rezolvarea lor pe cale economică și politică și numai mai apoi s'a ajuns la partea culturală. Arată socialismul ca o mișcare în care se verifică observarea aceasta. În partea II, arată cum socialismul, după ce s'a manifestat atâta paterenul economic și pe cel politic, acum mulți din socialiști spun că mărginirea lui numai la latura economică, cu nebagare în seamă a părții morale, este o primejdie și o nenorocire. Aici, prin urmare, vine partea culturală, și Păr. Ghia înșiruie în acest loc câteva citațiuni din scriitorii socialiști care înfățișează noua orientare a gândurilor în tabăra socialistă, lucru care în țara noastră a mai fost arătat de curând și în această revistă în însemnatele articole despre această chestiune ale redactorului nostru Păr. I. Mihăicescu. Deci trebuie să înțelegem că acum e chemarea treptei a treia din mișcarea socială, adică introducerea factorului cultural.

Dar care este acest factor cultural?

Păr. Ghia arată prin frumoase citațiuni din *Förster* că religiunea lui Hristos este unealta de care dorșpirea, oare se petrece sub ochii noștri, nu se poate lipsi fără pagubă pentru ea, fiindcă numai ea e în stare a aduce închegarea socială prin iubirea de oameni. Deci aceasta e ce are de adus creștinismul în mijlocul ferberii sociale în care ne aflăm: puterea sa de cultură a sufletului.

Păr. Ghia arată, spre sfârșitul părții II, păcatele socialismului față de cultivarea mișcării sociale, anume că, pe lângă pornirea sa vrăjmașă religiunii, pe care acum începe a o părăsi, mai vedea mântuirea numai în aspra încheștare a individului în mișcarea mulțimii, încât individualitatea sa pierdea cu totul. Nu așa însă se putea aduce îndreptare. Suprimarea individului și topirea lui în grămadă este slăbirea totului, fiindcă din puterea de viață a fiecărui individ în parte, se adăpa însăș mulțimea. Deci o asemenea vedere a socialismului era greșită și tot cea creștinească e mai bună, fiindcă dă fiecărui individ în parte datoria către suflet și îndreaptă apoi acest suflet curățit către frații săi. Groaza de păcat a fiecăruia în parte era tocmai mijlocul de a curăți viața socială de toate miazmele omorâtoare.

Altă meteahnă a socialismului a fost de a nu prețui

deocît munea manuală și a nu avea înțelegere pentru munca înaltă a cugetării. Creștinismul însă punând temelul omului în suflet, îl face un organism mai subțire și mai înțelegător pentru această stare a lucrurilor. De aceea și prin aceasta el e mai propriu de a da omului adevărata cărmuire.

În partea III, Păr. Ghia se întreabă dacă este vreo nădejde de a vedea pusă în practică această putere a creștinismului de a organiza viața socială. Cele arătate mai înainte sunt numai păreri teoretice. Sunt căpeteniile socialiste care au ajuns la încredințarea că trebuie să privească cu simpatie spre creștinism și să se folosească de puterile lui. Dar va fi chipul să vedem un pas mai departe, spre terenul practic?

Sf. Se spune că da, și după ce pomenește de înfrățirea creștinească dela începutul Bisericii, cu punerea averilor creștinești la un loc, nu de silă, cum a vrut socialismul, ci de drag, arată încercările de organizare socială creștină din mai multe State în Apus și în America.

Citând pe doi preoți germani protestanți, *Christian Ge- yer* și *August Pauli*, Păr. Ghia spune ideia lor că lucrurile n'ar fi ajuns între lucrătorii socialiști la atâta vrajbă împotriva Bisericii, dacă Biserica s'ar fi îngrijit de ei cum s'a îngrijit socialismul. Acesta numai i-a cărmuit rău, dar de interesat s'a interesat și a stat aproape de lumea lucrătorilor, pe când Biserica n'a făcut așa și lucrătorii s'au îndepărtat de ea și au căzut în lanțurile căpeteniilor socialiste. Ne interesându-se de lucrători, Biserica a lucrat împotriva ohemării ei, iar pe de altă parte a fost blândă cu capitalismul apăsător, „chiar când nu exercita silniciile cele mai vădite asupra lumii nevoiașe. A fost lăsată pe al doilea plan morala intransigentă a creștinismului de dragul stăpânilor banului și-ai armatelor“. (pag. 29).

Dacă aceste învinuiri sunt aduse de cei doi preoți germani Bisericii din țara lor, Păr. Ghia pomenește acum ceva și de starea din țările ortodoxe :

„Aceste învinuiri aduse de cei doi păstori Bisericii lor nu sunt lipsite de oarecare temei, dacă le transplantăm și în celelalte confesiuni. În ceia ce privește ortodoxismul, avem un exemplu foarte dureros în Biserica rusească, care a trebuit să sufere o adevărată mucenicie, între altele, și din pricina faptului, că și legase prea mult existența de țarismul absolutist. De acela, în ziua încercării, glasul ei n'a avut autoritatea necesară, ca să canalizeze, să tempereze și să oprească unde trebuia mișcarea maselor revoluționare“. (pag. 29).

Lucrul acesta e foarte adevărat. Biserica rusească încearcă din greu prea marea ei lipire de păcatele Statului. Tocmai de aici se vede că Biserica își primejduiește starea ei, când ea, așezământul veșniciei, sprijină și se simte alături de Statul vremelnic, în toate sușurile și pogorîșurile lui. Ea trebuie să ajute Statul, dar să nu se confunde cu el.

Cu toate acestea cea mai puțin vinovată de această procedare e Biserica Ortodoxă. Condițiunile ei de dezvoltare au fost mai vitrege ca ale altor Biserici. Ea a trebuit să lupte greu în răsărit cu sălbatecii care băteau la porțile ei și la urmă le-au și spart. Mersul vieții istorice nu i-a

fost prielnic. Mult mai priincioasă a fost starea Bisericii catolice, și cu toate acestea nici ea n'a fost mai cu grijă de lumea lucrătorilor. A căutat privilegiile dela Stat pentru ea, și încolo puțin i-a păsat de ceice sufăr. Totdeauna s'a aliat cu cei mari și tari. A ei e fraza de *înfrățirea între tron și altar*. Ea a ajutat Statelor în toate păcatele lor împotriva sufletului, cum în Ungaria și Austria împotriva naționalităților. Se vor găsi multe date bune în privința aceasta în cartea părintelui Ghibu despre Biserica Romei și catolicismul unguresc ¹⁾, carte ieșită din tipar zilele acestea în Cluj și pe care vom avea prilejul a o cerceta și din alt punct de vedere.

Spre sfârșitul părții III, ca forme de organizare socială creștinească, Păr. Ghia pomenește, după cartea lui Merz, „Inceputuri religioase în socialismul de azi“, despre organizarea creștinească din Elveția numită *Voluntariatul Tinerimii Evanghelice*, despre organizările din Germania și despre cele din Anglia. Mai ou seamă vorbește cu însuflețire despre mișcarea socială din această țară.

În partea IV, Păr. Ghia vine la țara noastră. Spune că, înainte de război, chestiunea aceasta ar fi putut avea pentru noi numai un interes teoretic. Acum însă s'a schimbat, fiindcă, prin noile provincii alipite țării românești, avem în țara noastră o mare populațiune de lucrători, și nu ca cei pe care i-am avut, ci organizați și cărmuiți de oameni pricepuți. „Conducătorii nu mai sunt diletanți sau jongleri, ci oameni cu capete limpezi și unii dintre ei cu multă carte, cum este cazul cu șeful socialiștilor din Bucovina“ (pag. 33).

Având acestea în vedere, Păr. Ghia spune că trebuie muncit și din partea noastră, pentru a aduce în aceste organizări influența religioasă. Sf. Sa zice oă în această privință, s'a făcut „un început bun pentru lucrătorii dela căile ferate. Direcția C. F. R. a înființat un serviciu de propagandă religioasă și națională, a cărui conducere a fost încredințată unui cleric. În diferite regiuni ale țării, acest serviciu are preoți-conferențieri, cari, deocamdată țin cuvântări pe 'nțelesul lucrătorilor cu caracter creștin și românesc, organizează serbări, fac servicii religioase și împart broșuri moralizatoare. Ar fi de dorit însă ca în această mișcare să se pună în evidență cât mai mult mila creștină, înființându-se cantine pentru lucrători și școli froebeliene pentru copiii lor. Si astăzi ca și odinioară, creștinismul este mult mai convingător și va birui mult mai lesne prin faptele care purced din învățătura sa“ (p. 34 — 35).

În partea aceasta, Păr. Ghia e greșit informat. Sf. Sa n'a cercetat singur în ce se cuprinde aza zisul „început bun“ sau „activitate“ de la Căile Ferate. Căci început este, dar dacă e și bun și înseamnă el și activitate, aceasta e altceva. Știrile din ziare (sau din unele reviste bisericesti, care și-au luat ca specialitate de a lăuda elementele slabe din Biserică), despre lucrarea de la Căile Ferate, sunt departe de a răspunde adevărului. Eu am citit multe din tipăriturile așa zisei propagande de la Căile Ferate, pe unele le am gata pentru recensat aici, și pot spune de pe acum: sunt grozav de slabe. Nici vorbă de „pe înțelesul lu-

¹⁾ Dr. Onisifor Ghibu, *catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului român Cluj 1924*.

crătorilor", cum scrie Păr. Ghia. Frazeologia teologică dela seminar e pusă înaintea lucrătorilor, și fără îndoială că au să înțeleagă din ea altceva decât ce înțelegem noi. Ce-o să înțeleagă lucrătorul când îi vorbești de „iconomia lui Dumnezeu", cum am citit au într'o astfel de lucrare? O să creadă și el că Dumnezeu pune câte ceva la o parte pentru casa de economie. Căci de! iconomia în graiul românesc asta înseamnă. Că mai vorbim noi și la teologie altfel și mai vorbesc alții despre *economia unei legi*, de unde o să știe lucrătorul?

M'am întâlnit în una din zile cu P. S. *Episcop Visarion* de la Bălți și mi-a spus că chiar atunci s'a despărțit de niște ingineri de la Căile Ferate care i-au vorbit indignați de slăbiciunea cuvântărilor religioase care se tipăresc în foaia de propagandă a Căilor Ferate. Fiindcă peste drum de noi în Calea Victoriei, unde vorbeam, era chiar biroul direcțiunii Căilor Ferate, m'am dus și eu să caut o foaie. Și am găsit și am citit și mi-am zis că inginerii aveau dreptate. De atunci am mai citit încă multe și nu mi-am putut schimba părerea.

În genere, pot spune de pe acum că lucrarea de la Căile Ferate merge ca o creațiune de buget, dar fără o îndrumare serioasă. Nu se simte în ea nici energia cărmuirii, nici capacitatea execuțiunii. Acum merge o bucată de vreme în virtutea creditului care se face oricărei lucru la început. Oamenii stau și așteaptă. Când se vor încredința ce este vor ridica glasul și vom înțelege abia atunci că am avut ceva în care ce putea face treabă, dar s'a compromis din nepricepere.

De aceia Păr. Ghia să nu se ia după ziare și după reviste care te amăgesc. Să caute singur predici și să citească, să ia broșurile de propagandă cu Biblia în mână și să le controleze, în ce privește exacitatea citațiunilor lor, și se va încredința. Eu am ascultat și pe d. *Georgescu-Goești*, conducătorul universității populare susținute de Primăria Bucureștiului, care m'a dus și pe mine de vreo câteva ori să vorbesc lucrătorilor de la Atelierele Căilor Ferate, și mi a spus că lucrarea propagandei e fără efect și când e adus câte un conferințar străin, lucrătorii nu vor să vie să-l asculte, crezând că e de al propagandei, la care nu se duc de loc.

Uite realitatea, din pricina slăbiciunii lucrului făcut, și e păcat, fiindcă în adevăr s'ar putea face treabă pe calea aceasta. Prin urmare e de prisos a mai cere și lucrările practice pe care le dorește Păr. Ghia, când abia începutul e atât de slab, fără putere de viață alta decât a bugetului. Puținul bine care se face este nu din conducere, ci din valoarea personală a predicatorului. Dar aceștia sunt foarte puțini. Cunosc pe unul și de felul acesta.

În sfârșit, să trecem peste aceasta. Vine vremea să le discutăm pe temei de texte. A trebuit numai să arăt acum în trecere că, în ce privește chestiunea organizării sociale creștine la noi, punctul acesta nu era așa cum vedea Păr. Ghia, amăgit de atâtea informațiuni mincinoase, de complezență, date de oameni care nu s'au ostenit să vadă singuri în ce se cuprinde lucrarea și pe care nici nu-i interesează adevărul, ci numai să placă oamenilor.

Mai bine va trebui să vorbim despre mișcarea din jurul

revistei *Solidaritatea*. Aoi s'a strâns un tineret teologic ou învățatură înaltă și foarte vii. Pătruns de ideia acțiunii sociale, a înființat acest cerc din mișcarea pentru studii sociale creștine, cerc care luptă cu greutatea financiară, dar nu dezarmează și neîncetat arată via grijă pe care o poartă pentru problema socială creștină. În curgere de câțiva ani, s'au tipărit aci studii serioase, orientând în chestiunea vieții creștinești sociale, și cine are colecțiunea de câțiva ani a revistei, se poate privi ca având în mână o bogată arteră de frumoasă și îmbolditoare îndrumare.

Este o îndrumare teoretică, cum spune Păr. Ghia (pag. 35), dar e nevoie mai întâi de aceasta. S'o facă *Solidaritatea* bine pe cea teoretică, iar apoi s'o facă alții tot atât de bine pe cea practică.

Păr. Ghia se plânge că revista *Solidaritatea* apare rar, iar cercul n'a publicat niciun volum făgăduit.

E adevărat. Dar sunt greutatea financiară care nu iartă. Dar mișcarea trăiește și revista mărturisește totdeauna că preocupările ei sunt vii.

Păr. Ghia își încheie lucrarea arătând ce au de făcut preoții pe viitor pentru a îndruma bine mișcarea socială. În latura aceasta mai sunt de pomenit și alte laturi decât cele pomenite de Păr. Ghia, precum lucrarea Părintelui *Trifa* din Sibiu. Dar, se înțelege, tratarea sa este în scurt și nu istovește subiectul. Și cu ce a spus însă, a adus bunul serviciu de a fi făcut să licărească înaintea preoților noia problemă a acțiunii creștinești sociale, care trebuie să fie între grijile dintâi ale noastre.

Prin scrisul său miezos, Păr. Ghia ne-a ridicat din nou spre culmile marilor noastre probleme și preoțimea trebuie să-i mulțamească de a-i fi pus în mână o cărticică în care găsește fel de fel de îmbolduri de bună călăuzire spre o noua zare a chemării noastre.

Păr. Ghia e preot tânăr, învățat și de aceia așteptăm dela Sf. Sa și altele. Fără îndoială, și mai mari decât acestea vom vedea.

Arhimandritul Galaction Cordun, Așezământul Sfintei Biserici Ortodoxe Universale pentru venerarea și invocarea Sfinților în rugăciuni. București, 1924, 64 de pagini în formatul oărților de școală, fără arătare de preț.

Aceasta e mai bună decât alte lucrări ale sale și deosebit de acelea, poate aduce mult folos. Ea a vădit scrisă în legătură cu cearta care este acum în Biserica noastră, iscată de propaganda dela Cuibu-cu-Barză. Aduce o mulțime de citate din Sf. Scriptură și din Sf. Tradițiune, pentru a arăta că închinarea la sfinți, la îngeri la Maica Domnului sunt învățături limpezi ale Bisericii noastre. Aceste citate, apoi, sunt nu numai aduse fără nicio lămurire, ci sunt discutate și cuprinsul lor e pus în lumină bine înțeleasă. Citind cineva acestea, vede cât de mincinoasă e pretențiunea înfumurată scriitorului *Nichifor Crainic* din *Gândirea* că învățatura Bisericii creștine înocă nu e precisă în chestiunea închinării Sfinților. — Acestea le punem ca idee generală despre carte. Când ne scoborâm însă la amănunte, găsim cartea având greșeli și lucrată cu neglijență. Ca în multe alte scrisori ale sale, citatele din Scriptură nu sunt date totdeauna exact și sunt date în deosebire de textul românesc. Nu știm pentruce, autorul preface cuvintele, turnătura frazelor, așa că-ți face impresiunea a nu fi scrise deadreptul cu Scriptura în mână și luate de pe textul nostru, ci a fi luate după vreun text lucrat de altul într'o limbă străină. Pare mai mult traducere. Să controleze cineva citatele, de pildă dela pag. 22—23 și se va încredința. În această chestiune, vom avea prilejul să mai revenim. Oricum, lucrarea poate folosi și, din acest punct de vedere, atragem luarea-aminte, a preoților asupra ei.

Arhim. SCRIBAN

PROIECTE NOUĂ PENTRU CALENDAR

Abia am făcut îndreptarea calendarului în felul cum a fost aprobată de Sf. Sinod, și s'a și început lucrul pentru reforma cealaltă mai mare, ca toți creștinii să aibă un calendar nu numai îndreptat, deci, în fond, tot calendarul vechiu, ci un calendar simplificat și deci mult mai ușor de mânuit.

Noi am spus-o încă dela întrunirile făcute în luna Noemvrie 1923 la Sf. Sinod. Profesorii noștri de matematică poftiți acolo se plâneau că n'au știut de conferența dela Constantinopol și că, din cauza aceasta, acolo a fost primit proiectul sârbesc. Scriitorul acestor rânduri le-a spus: Aveți chip să lucrați de acum înainte. Căci în Apus se pregătește marea reformă a calendarului, la care e bine să venim și cu proiectele noastre. La Constantinopol, un proiect pentru o reformă mai deplină a avut d. senator *Petre Drăghici*.

Reforma Calendarului

Proveniența calendarului și dezvoltarea lui.

Creatorul a luorat șase zile și în a șaptea s'a odihnit. Aceiași întrebuintare atimpului a impus-o și lui Adam.

Această regulă de 7 zile o numim săptămână. Așa fiind, săptămâna a fost primul calendar al omului. Omul nu știa însă d'inainte, că vor urma felurite anotimpuri și câte anume și nici că totul se va repeta tot în aceiași ordine. El a urmat mereu cu calendarul său cu 7 zile.

La reînceperea aceluiaș ciolu al naturii, el a observat că aci s'a terminat un an. Făcând socoteală câte săptămâni și câte zile au trecut în acest an, a constatat 52 de săptămâni plus una sau două zile (?) și că zile, 365 sau 366 (?). Având acest rezultat a încercat de a împărți anul pe cele patru anotimpuri. Luând cifra mai mică al săptămânilor, a obținut pentru un anotimp 13 săptămâni, plus ceva mai puțin ca o zi întreagă. Aici neputând face judecata lui Solomon, a spus, că cifra 13 nu merge cu noroc la socoteală.

Deci a luat la împărțire pe cele 365 sau 366 (?) zile. Împărțindu-le în patru, a obținut între 91 și 92 zile. Așa da l zise. Dau primului anotimp 91, celui al doilea 92, tot așa a procedat și cu celelalte două anotimpuri.

Voind a avea și o măsură mai mijlocie al timpului pe lângă 7 și 91—92, a împărțit pe cele 91 și 92

În reformele care se încearcă acum, sunt mai cu seamă două puncte în jurul cărora se învârtesc ele: să se aducă uniformitate în împărțirea zilelor pe luni și să se micșoreze sau chiar să se desființeze lunecarea datei Paștelui pe o scară atât de lungă, dela 22 Martie — 25 Aprilie.

Până acum au apărut la noi, în scurtă vreme, două proiecte pentru viitoarea reformă. Unul este al d-lui *Gabriel Zaymus*, care și până acum a scris în chestiunea aceasta, și altul al d-lui profesor *Gh. Naneș*. Amândouă sunt scrise în franțuzește pentru a putea străbate în străinătate. Dăm în numărul de acum pe al celui dintâi, iar apoi va urma și al doilea. Il punem și în românește și în franțuzește, ca să se poată citi și în Bisericile Ortodoxe de peste graniță.

La réforme du calendrier

La provenance du calendrier et son développement

Le créateur a travaillé six jours et s'est ment reposé le septième. Cette même application du temps il l'a imposé aussi au premier homme, à Adam.

Nous appellons cette règle de 7 jours «la semaine». De cette façon, la semaine a été le premier calendrier de l'homme. Alons l'homme ne savait pas encore qu'il y avait différentes saisons et combien et que tout se répète dans le même ordre; il suivait tout simplement la semaine de sept jours.

Ensuite il a constaté que les procédés de la nature se répètent dans certains intervalles et, en faisant le compte combien de semaines et jours ont passé pendant ce laps de temps, il a obtenu 52 semaines et un jour ou deux(?) de plus, c'est-à-dire 365 ou 366(?) jours. Ayant obtenu ce résultat, il cherchait à diviser l'année dans les quatre saisons. En divisant ainsi le chiffre plus petit des semaines, il a obtenu une saison de 13 semaines et une fraction approximative d'un jour. Ici, ne pouvant pas faire le jugement de Solomon, désirant à s'esquiver en chiffre fatale de 13, il a cherché de diviser les 365 ou 366(?) jours de l'année, en obtenant ainsi le chiffre de 91-92. Nous voilà, dit-il, *je donne à la première saison 91 jours et à la deuxième 92* en procédant de la même façon avec les deux autres saisons.

Désirant avoir aussi une mesure plus propice du temps que celle de 7 et 91 ou 92 jours, il divisait ces derniers, commençant par

relativ la săptămâna cu 8 zile

privitor la anul cu 13 luni

împărțirea zilelor pe luni

relativement à la semaine à 8 jours

à propos de l'année à 13 mois

La répartition des jours aux mois

astfel: $\frac{30\ 30\ 31}{91}$, $\frac{30\ 31\ 31}{92}$, acest rezultat nu i-a plăcut, a încercat apoi astfel: $\frac{31\ 30\ 30}{91}$, $\frac{31\ 30\ 31}{92}$, nici pe acesta nu l găsi practic, nici cu armonie! Incercând însă în felul următor: $\frac{30\ 31\ 30}{91}$, $\frac{31\ 30\ 31}{92}$, astfel dai zise el. Pe lângă că ar fi practic și armonios, este și corect; urmând tot așa și cu a două jumătate al anului, a obținut următoarea tabelă: $\frac{30\ 31\ 30}{91}$, $\frac{31\ 30\ 31}{92}$, $\frac{30\ 31\ 30}{91}$, $\frac{31\ 30\ 30}{91}$ (?) sau $\frac{31}{92}$ (?), era nesigur. Venind însă Astronomia, aceasta i-a indicat exactitatea, adică pe trei ani câte 30 și pe al patrulea 31.

Tabela completă Nr. 1, (proiectul meu)

$$\frac{\frac{30\ 31\ 31}{91}, \frac{31\ 30\ 31}{92}}{183}$$

$$\frac{30\ 31\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 30}{91}, \frac{31}{92} \text{ an bisect}$$

$$\frac{182}{183} = 365/366 \text{ zile}$$

acesta ar fi, cred eu, modelul cel mai recomandabil și mai practic, pe lângă că este și corect și corespunzător realității, pentru viitorul calendar și care ar fi primit cu satisfacție de toată lumea.

Acestei figuri i se impută că este bimestrială, pe când reformatorii preferă sistem trimestrial, oferă însă tot trimestre inegale. Descrierea de mai sus dovedește clar, că s'a procedat în mod trimestrial la stabilirea trimestrelor și dacă o considerăm chiar bimestrială, ea este și catimestrială. Cu toate acestea ea ne dă același rezultat final (ceace este important) al trimestrelor și semestrelor, ca și tabela Nr. II de mai jos, chiar un rezultat mai corect.

Să examinăm una din tabelele cu intercalări:

$$\frac{31\ 30\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 30}{91} \left. \vphantom{\frac{31\ 30\ 30}{91}} \right\} = 364 \text{ zile, trimestre egale}$$

aici urmează căutarea rezultatului final, pentru obținerea lui, este lăsată la o parte realitatea și se procedează la intercalări și cu toate aceste ajutări se obține o tabelă nepractică și incorectă. Ordinul de mai sus îl vom vedea desfigurată prin ziua 365-a pusă ca 31 Decembrie «exceptional» (nu ohiar forțamente?), iar 366-a pusă ca 31 Iunie, pe când în realitate această zi devine completă abia la finele anului bisect. Aceste două zile sunt zilele cele octave (a 8-a zi)!

În anii bisecți în special, rânduiala zilelor pe luni ar fi un amestec de 30—30, 30—31, 31—30, 31—31,

$\frac{30\ 30\ 31}{91}$, $\frac{30\ 31\ 31}{92}$ ce qui ne lui plut guère, ainsi qu'il comptait $\frac{31\ 30\ 30}{91}$, $\frac{31\ 30\ 31}{92}$; ne trouvant ni cette échelle comme pratique ni harmonieuse et essayant par $\frac{30\ 31\ 30}{91}$, $\frac{31\ 30\ 31}{92}$ il dit: «c'est mieux», en considérant cette division comme meilleure et plus pratique et correcte. Ensuite, il continuait de la même manière aussi avec la deuxième moitié de l'année, en obtenant ce tableau; $\frac{30\ 31\ 30}{91}$, $\frac{31\ 30\ 31}{92}$, $\frac{30\ 31\ 30}{91}$, $\frac{31\ 30\ 30}{91}$ (?) ou $\frac{31}{91}$ (?) ou $\frac{92}{92}$; ce dernier jour était incertain; mais l'astronomie lui apprenait que c'étaient 30 jours pendant 3 années et 31 dans la quatrième.

Tableau complet No. 1, (mon projet)

$$\frac{\frac{30\ 31\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 31}{92}, \frac{30\ 31\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 30}{91/92}}{182/183} \text{ année bissextile.} = 365/366 \text{ (jours).}$$

Ceci est, d'après mon opinion, la solution la plus recommandable en pratique, qui serait reçue avec satisfaction dans tout le monde.

On impute à cette figure qu'elle soit bimestrielle tandis que les réformateurs demandent un système trimestriel, en proposant quand-même des trimestres inégaux. La description d'en haut prouve clairement que l'on a procédé d'une manière trimestrielle pour l'établissement des trimestres; outre cela, on peut considerer le système non seulement bimestriel, mais aussi quatrimestriel. Avec tout cela le tableau No. 1 donne le même résultat final des trimestres (*ce qui est important*), aussi bien que le tableau II de plus bas et encore un resultat plus correct.

Examinons par exemple un des tableaux avec intercalations:

$$\frac{31\ 30\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 30}{91}, \frac{31\ 30\ 30}{91} = 364 \text{ jours „trimestres égaux“}$$

Il en résulte la recherche après le résultat final; pour l'obtention de celui-ci, on écarte la réalité et procède à des intercalations, et avec tous ces moyens on obtient un tableau impraticable. L'ordre d'en haut est défiguré par le 365-me jour, ajouté comme 31 Décembre «exceptionnellement» (ou bien forcément?) sans tenir compte du 366-me jour, ajouté comme 31 Juin, tandis que ce jour ne se complète qu'à la fin de l'an-

impărțirea zilelor pe luni

stabilirea trimestrelor

intercalări

La répartition des jours aux mois

l'établissement des trimestres

intercalations

În cazul acesta, un calendar de buzunar ar fi «indispensabil.»

intercalări

Tabela completă No. 2.

$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	} = 364 zile trimestre egale	
$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$		} = 365 z. prima transformare,
$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$		
$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	} = 366 z. an bis. a doua trans.	
182		183		182		183		183		183			

rezultat final

Rezultatul final al trimestrelor și semestrelor fiind egal cu cel al tabelii Nr. 1, la ce au servit dar aceste intercalări? Și aceste le sunt diferite, unele chiar cu o săptămâna! Ele sunt toate inutile.

Se mai intenționează și împușinarea sărbătorilor (a celor legale), care sunt mult dorite. Ele ne și întărește în credință, pe lângă, că milioane de muncitori stau permanent fără ocupație, tot așa grav ar fi cu schimbarea datelor sărbătorilor, cu excepția Sft. Paști. Anul nou 1 Ianuarie cazând tot pe luni, ceea ce rezultă din intercalări de zile octave și din zile zero, această zi fiind sărbătoare, lucrul s'ar începe la 2 Ianuarie, Marți, prin urmare puțin folos ar da acest sistem, din contra mare inconvenienta la finele anului.

sărbători

Cer iertare dacă veți găsi glumeț modul cum îmi permit de a explica proveniența și dezvoltarea calendarului, cu scopul de apărare al proiectului meu. Cu credința că veți găsi mult adevăr și realitate, precum și părți practice în memoriile mele descriptive, prin care oaut de a servi într-o câtva la scurtarea drumului lung ce duce spre reformă calendarului.

intenț, uni pentru rezoluția ireproșabilă

Cu onoare supun aceste binevoitoare D-voastră cercetări

GABRIEL ZAYMUS, senior

Membre titulaire de la Société Astronomique de France
Membre de la Société Astronomique de Roumanie
„Prietenii Cerului“

Ianuarie 1924.

București, Calea Plevnei 68.

née; contemplons outre cela le 365-me et 366-me jour qui seront des jours octaves!

intercalations

Dans les années bissextiles, en spécial la succession des jours de mois serait mêlée comme suit: 30-30, 30-31, 31-30, 31-31, en sorte qu'un calendrier de poche serait «indispensable».

Tableau complete No. 2

$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	} = jours, trimestres égaux	
$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$		} = „première transformation“.
$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$		
$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{31}{91}$	$\frac{30}{91}$	$\frac{30}{91}$	} = 366, année bissextile; deuxième transformation.	
182		183		182		183		183		183			

rezultat final

Le résultat final des trimestres et semestres est égal a celui du tableau I; à quoi donc servent les différents intercalations, dire même d'une semaine? Elles sont tout inutiles.

On se porte aussi avec l'intention de diminuer les jours de fête qui sont *tout de même beaucoup désirés* et nous maintiennent dans la foi tandis que des millions de travailleurs sont continuellement en chômage. Il serait tout aussi grave si l'on changeait les dates des jours de fête avec l'exception des Pâques. Le 1-er Janvier, fixé au jour de Lundi, ce qui résulte des intercalations des jours octaves et O, étant jour de fête, le travail se reprendrait justement Mardi le 2 Janvier; donc ce système apporterait peu d'utilité, sans parler des inconvénients à la fin de l'année.

les jours de fête

Je demande pardon si vous trouvez plaisant le mode d'explication de la provenence et developpement du calendrier, pour le but de défendre mon projet. Mais je suis convaincu que vous y trouverez beaucoup de vérité et de réalité, ainsi que des parties pratiques dans mes mémoires descriptives qui tendent à abrégér le longue chemin qui nous mène à la réforme du calendrier.

intentions pour une solution irréprochable

Je soumetts ces lignes à votre bienveillant examen.

GABRIEL ZAYMUS, senior

Membre titulaire de la Société Astronomique de France
Membre de la Société Astronomique de Roumanie
„Prietenii Cerului“, (Les amis du Ciel)

Janvier 1924.

Bucarest, Calea Plevnei 68.

INSEMĂRI MĂRUNTE

Și cu sufletul poți face avere. — Din podoaba sufletească a unui preot, de a căuta lucruri vechi și a-și face un muzeu care minunează pe cei care-l văd, a eșit o întreagă bogăție, prin aceste rămășițe ale trecutului, care, socotit ca bani, prețuiesc azi foarte mult. Cineva cu bani mulți a dat preotului un milion de lei, ca să cumpere acel muzeu de lucruri vechi de istorie și artă. Preotul n'a vrut să-l vândă. Izvorât din adâncul dorului lui de studiu, i s'a părut cași cum și-ar vinde un copil. Unde era să mai găsească din nou acele lucruri ca să-și facă alt muzeu! Oricum însă, se face dovadă că numai din curata sa podoabă a sufletului de a avea gusturi atât de înalte, dacă voia, putea face avere. Și iată că averea se face și pe calea curată a sufletului fără a intra în lucruri prin care te abați dela chemarea ta.

Acesta e preotul de care am mai vorbit și care scrie la revista noastră, *Econ. V. Ursăcescu* din *Olteniști, Fălciu*.

▲ mai avut un muzeu de științele naturale, pe care l-a vândut liceului din Huși. De acelea însă își mai poate face, fiindcă plante de strâns și animale de împăiat se mai găsesc. Și Părintele se pricepe și la acest meștesug, pe care l-a învățat de când era preot în *Nalbant, Tulcea*.

Bucuria de suferințele altora. — În *Unirea* (22 Dec. 1923), citim cuvinte de dispreț către patriarhatul din Constantinopol pentru suferințele la care a ajuns din pricina violențelor turcești.

În loc de a-și arăta părerea de rău pentru loviturile păgânilor asupra creștinilor, ei se bucură.

Cumplită liftă de creștini șiăștia dintre catolici, dar mai cu seamă uniții!

Cuibu-cu-Barză și anglicanismul. — Așa l-a descoperit *Unirea* dela 22 Decembrie 1923. Dar eu m'am întâlnit deunăzi pe Calea Victoriei cu un preot anglican, care era scârbit de fapta preotului Popescu. Cum să fie el împotriva rugăciunii către sfinți, când și noi o avem?—îmi spunea preotul anglican.

Prin urmare nici vorbă la Teodor Popescu de anglicanism. Dar iezuitului dela *Unirea* îi trebuia s'o scornească așa ca să poată lovi în scriitorul acestor rânduri. Nu le plac legăturile mele cu anglicanii, și atunci ce și-au zis: stăi să-l croim pe Teodor Popescu anglican și apoi să zicem: de ce se iau măsuri numai împotriva unui preot anglicanofil și nu și împotriva arhimandritilor care cochetează cu anglicanii?

Așa și fac dumnealor în foaia pomenită, căci citim acolo: „Știam și noi, că acest preot (Teo-

dor Popescu) cocheta de mult cu anglicanismul, dar lucrul acesta se face și din partea unor arhimandriți, cari totuși sunt lăsați să îndrume, prin chiar organul oficial al sf. Sinod, preoțimea ortodoxă a țării—așa că nu prea înțelegem nici noi marele zel de purificare, practicat la „Cuibul-cu-Barză“.

Da, nu prea înțelegeți, pentrucă v'ați croit voi singuri părerea că Teodor Popescu umblă cu anglicanii. Căci de umbla cu aceștia, nu ajungea acum unde este.

Dar altă vorbă: Dacă i-aș arăta eu scriitorului catolic habotnic dela *Unirea* că însuși un preot catolic și încă unul vestit este care mă îndeamnă să am relațiuni cu anglicanii și că, după îndemnul lui, am tradus eu și tipărit o lucrare anglicană pe care el însuși mi-a trimes-o din Roma!... La Roma sunt și suflete mai largi decât cele înguste dela Blaj.

De altfel, ca toți renegații, uniții nu pot fi decât turbați, veninoși, fanatici nevoie mare și gata de a fi totdeauna mai catolici și decât Papa.

Biserica Ortodoxă în bugetul Cultelor.—În proiectul de buget al Ministerului Cultelor citim: «La acest capitol, unde este vorba de Biserica Ortodoxă Română, în totalitatea organismului ei, se constata că nu s'a făcut nici o majorare de salariu, nicio creațiune, cu toată necesitatea ca preoțimea să fie pusă pe o treaptă cel puțin egală cu cellalt factor de cultură, învățătorul și institutorul».

Câți anglicani sunt? — Față de afirmarea din partea unora din ai noștri că cel întâi pas spre întregirea creștinismului este de a ne uni cu anglicanii, nu cu Roma, speriații dela *Unirea* din Blaj și dela *Albina* din București caută să ne răstoarne temeiurile de a ne mai putea gândi la anglicani... Eh! câți anglicani sunt? Sunt puțini. Și din aceia mai trec și la noi, la catolici. Chiar și în Anglia lor sunt numai o minoritate religioasă.

Așa ne cântă *Albina* din 23 Ianuarie a. c., și *Unirea* din 27 Ianuarie a. c., îi ține hangu.

Dar să-i spunem și noi că anglicanii nu sunt numai în Anglia, ci în toată lumea, și ca să poată cineva judeca despre puterea Bisericii anglicane și numărul ei, îi vom spune că la marea conferență a episcopilor anglicani din toată lumea (*Lambeth Conference*) din 5 Iulie — 7 August 1920, au luat parte 252 de episcopi anglicani, și din Anglia și din America și din Africa și din Asia și din Australia pe care îi citim cu

Înseși numele lor în *Conference of Bishops of the Anglican Communion*. (Conferența episcopilor credinței anglicane), Londra 1920.

252 de episcopi parcă nu e un număr de luat așa ușor, cum li se pare d-lor dela *Albina* și *Unirea*...

ȘTIRI

Fapta frumoasă a unui preot. — Satul *Perii-Rădoi* din Teleorman e de mult lipsit de preot. Greu s'au putut înțelege preoții cu țâfnele locuitorilor și n'au putut sta acolo. De sărbătorile din anul acesta s'a dus la ei să le facă slujbele *Ieromonahul Grigorie Uritescu*, care învață în cl. VIII la Seminarul «Nifon» din București. Pe acești oameni greu de pornit spre Domnul, Păr. Ieromonah i-a făcut să puie mână dela mână ca să zidească biserică în sat. S'au adunat îndată 210.000 de lei.

Tot religiunea este unealta cea mai în stare a scoate însuflețire chiar dela oamenii cea mai răsăriți.

Altă faptă frumoasă a unui. — Niște fii ai noștri stăteau uitați în vremea sărbătorilor și nu erau părtași la bucuria zilelor Nașterii Domnului. Erau studenții închiși la Văcărești pentru turburările universitare. Șase mai erau acolo, uitați de toți. Vinovați — nevinovați, creștinește trebuia să ne fie milă de ei. Stăpânirea cu rânduiala ei, dar noi cu mila creștinească.

Păr. *D. Georgescu* dela biserica Buzești din București, a adunat 4000 de lei, le-a cumpărat ce le trebuia ca la niște creștini, de sărbători, le-a dus la temnița lor și le-a dat și bani în mână.

I-a găsit cu totul părăsiți, iar preotul s'a ivit în mijlocul lor ca un înger.

Păr. *Georgescu* e acel ocărăț de cei dela *Cuibu-cu-Barză*.

Reforma sinodală în Grecia. — În Atena se lucrează un Statut nou, pentru desființarea Sinodului permanent și adunarea unui Sinod periodic, ca al nostru. Inșiși ierarhii au cerut aceasta Guvernului revoluționar.

Îndată ce vom afla Statutul, îl vom aduce la cunoștința cititorilor noștri.

Medalieri. — Prin înaltul Decret Nr. 377/1924, Păr. *Iuliu Bodea* din *Buteni*, jud. Arad, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II, pentru munca sa desfășurată în ogorul Bisericii.

Prin înaltul Decret Regal Nr. 347/1924, Păr. *Zenovie Popovici* din Satu-Lung, jud. Brașov, a fost împodobit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I pentru meritele sale deosebite câștigate pe ogorul Bisericii.

Societate preoțească la lucru. — În Galați înființează Societatea preoților *Solidaritatea*, despre care de mult nu mai auzisem de mai lucrează ceva, ci se auzea

numai că proprietatea ei din str. Mihai-Bravul, este amenințată să i se ia de nu ne mai aducem aminte cine. Despre lucrul acestei Societăți însă se auzea pe când era episcop la Galați I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei, sub care s'a și înființat, și pe când lucrau acolo Prea Sfințitul *Nicodem*, demisionat de curând dela Huși, pe atunci arhimandrit de scaun la Galați; Păr. *Anghel Constantinescu*, pe atunci revizor eclesiastic al eparhiei Dunării de Jos; Păr. *Cicerone Iordăchescu*, acum preot și profesor în Iași și alții. Dela plecarea lor însă, lucrarea a amorțit și noi n'am mai simțit nimic, până ce auzim acum din nou că s'au început în sânul ei „șezători culturale“ cu conferențe, muzică, declamațiuni și altele. Cea întâi șezătoare de acest fel s'a ținut Vineri, la 8 Fevr. st. n., printr'un cuvânt de deschidere al Prea Sfințitului Episcop *Iacov* și prin conferența Părintelui *Ștefan Arșic* despre Mitropolitul *Veniamin Costache*. Ele vor urma în toate Vinerile dela 6—8 seara, până la 18 Aprilie a. c. Au fost poftiti conferențieri de afară Părinții: *Arhim. Scriban*, *Gr. Pișculescu*, (Gala Galaction), *Ioan Mihălcescu* și *I. Popescu-Mălăești*.

Societatea „Solidaritatea“ este o întocmire cu o chemare măreață într'un port însemnat ca Galațul, unde după trei dări-de-seamă publicate în ziarul *Viitorul* din București tot în luna aceasta, despre activitatea industrială a orașului, se poate vedea ce mare mișcare este în oraș și ce mare parte de lucru au preoții. Noi de aici îi vom da tot ajutorul. Mai cu seamă scriitorul acestor rânduri, care e gălățean de origină, [se simte foarte dator să ajute mișcarea și de aceea ne arătăm toată bucuria și tot dorul ca cele începute acum din nou să meargă bine și să nu mai înceteze.

Sărbătorirea unui vrednic preot. — Enoriașii bisericii *Silvestru* din București au luat hotărîrea de a sărbători împlinirea a 50 de ani de muncă ai Părintelui *Econ. Chiriac Bidoianu*, paroh al acelei biserici și fost protoiereu al județului Ilfov. Vor mulțami mai întâi lui Dumnezeu prin slujirea unui Tedeum Vineri 15 Fevr. la numita biserică, și apoi printr'un banchet a doua zi Sâmbătă.

Pe noi, care nu suntem din parohia *Silvestrului*, fapta ne mulțamește din mai multe puncte de vedere:

1. Mai întâi este chipul vrednic de îmbrățișare și inima caldă a Părintelui *Chiriac*, prin care Sf. Sa a ajuns una din figurile venerabile ale preoțimii din București.

2. Este iubirea poporânilor către preotul lor. În urma curentelor de gândiri înstrăinate de Dumnezeu, care au bătuit și în țara noastră în veacul trecut și au răzbătut până și în acest veac, legătura dintre preot și popor a slăbit mult, mai cu seamă la oraș, și mulți din lumea mare nu mai vedeau în preot pe omul lui Dumnezeu cel apropiat de sufletul lor. Starea aceasta se simte și azi. Dacă, cu toate acestea, în parohia *Silvestrului*, poporul înconjoară cu atâta dragoste pe părintele său sufletesc, este o dovadă că acolo podoaba

sufletească a Părintelui Chiriac a înfrânt vitregia timpului și și-a plâsmuit culcuș bun în inimile credincioșilor.

3. Este faptul că o astfel de legătură între păstor și popor își are o însemnătate și mai depărtată, pe care noi trebuie s'o avem în vedere nu numai ca o plăcută și duiosă legătură între persoane, ci ca un act de folos și de nădejde pentru lucrul Bisericii. Căci preoții iubiți de popor pot fi și ascultați de fiii lor sufletești, și când nevoia Bisericii cere, acești preoți pot chema pe fiii lor să pășească alături de noi pentru sprijinirea drepturilor Bisericii. De aceia ce se întâmplă acum cu Păr. Chiriac este pentru noi ca un punct de programă de ce ar trebui făcut oriunde. Când în toate părțile României ar fi așa, Biserica ar fi cărmuitoarea cea mai de seamă a acestei țări. Numai datorită unei astfel de legătură între preoți și popor am avut noi frumoasa izbândă de anul trecut cu întrunirile în chestiunea Constituțiunii României, unde tot Păr. Chiriac a fost președintele. Câțiva preoți dela marginile Bucureștiului, precum Păr. *Păunescu*, Căramidarii de jos, *Alexandru Popescu-Oboru-Nou* și alții au astfel de legături și au adus cu ei mult popor la întrunire.

Toate aceste gânduri ne străbat pe noi cu prilejul acestei sărbătoriri a Părintelui Chiriac și voim s'o punem prin aceasta în adevărata ei însemnătate și putere de viitor. Deci așa socotind-o, îi urăm și noi din partea noastră să-i dea Dumnezeu ani mulți și vânjoși, ca să apuce și aceste vremuri mai fericite pentru Biserică pe care noi le dorim pe viitor.

Nou episcop în Biserica ortodoxă albaneză. — Nu numai la Austriaci un preot e ministru și încă cel mai de seamă, Monseniorul *Seipel*, care e cancelarul republicii austriace. Și în tânărul Stat albanez unul din miniștri e *Arhimandritul Fan S. Noli*, fost până nu de mult preot ortodox albanez în America, trecut în călătorie și prin Bucureștiul nostru înainte de război. Ca preot, a tradus în limba albaneză cărți rituale, pentru slujba Bisericii Ortodoxe albaneze, care se pot vedea și la biserica albaneză din București în str. Academiei (biserica *Dintr'o zi*).

Dar Arhimandritul Fan Noli s'a făcut vinovat acum 3 ani un de mare păcat bisericesc. *S'a făcut singur arhieru*. Voind cu orice preț să ajungă la această treaptă, a slujit cu mai mulți preoți într'o biserică din America, și-a pus mitra pe cap, ceilalți i-au cântat *Vrednic este!* și s'a făcut arhieru. Se înțelege, un act de cumplită anarhie și nelegiuire bisericască, prin care cineva se scoate pe sine singur din rândurile clerului. El și ai lui și-au îndreptățit fapta spunând că așa ar fi fost odată în Biserică, mai mulți preoți putând sfinți pe cineva arhieru. Prăpăstii de oameni ignoranți, fără pic de îndrumare teologică, crescuți, se vede, prin cafenele, nu prin școalele din care să învețe ce se poate și ce nu se poate.

Cu toți mulții partizani ai lui Fan Noli, fapta a fost rău judecată de mulți în Albania și n'a putut rămânea în picioare. De aceia, în trecuta lună Decemvrie, a fost

sfințit arhieru în toată regula, ceiace înseamnă că nici Fan Noli n'a mai crezut în puterea hirotoniei pe care și-a dat-o singur.

Fapta însă a trecut fără sancțiune, deși un de păcat atât de greu nu putea rămânea fără urmări. De aceia socotim că era mai bine dacă Fan Noli rămânea numai în politică și nu mai sta în slujba Bisericii ca slujitor al altarului, odată ce a putut păcătui atât de grav împotriva învățaturii dogmatice a Bisericii.

Azi Fan S. Noli este episcop al Bisericii Ortodoxe albaneze.

Preot și teolog la studii. — Păr. *Grigore Criveanu*, paroh al bisericii Popa Soare din București, a fost aprobat de Sf. Mitropolie să se ducă să studieze la universitatea din *Mentpellier*, Franca cu bursă oferită de facultatea de teologie de acolo. E al doilea preot al nostru care se duce acolo, după Păr. Simedrea, directorul cancelariei Sfântului Sinod.

De asemenea, a plecat la Strassburg d. *Haralamb Roventă*, licențiat în teologie, ca să studieze mai departe teologia la universitatea din acel oraș.

Slujbele la biserica unită din București. — De Bobotează, s'a slujit la biserica unită din București din str. Polonă liturghia Sfântului Vasile. De când d. Chiriac (nu profesorul dela Conservator) e acolo director de slujbe, lucrurile merg mai bine ca la noi...

Comisiune mitropolitană pentru monahii care vin la hirotonie. — Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei a luat măsura ca pe monahii care vin pentru a primi sfânta Taină a hirotoniei să-i supuie mai întâi unei examinări, pentru a se vedea aptitudinile și cunoștințele lor și a-i primi la hirotonie numai în urma avizului acestei comisiuni.

Această comisiune va fi compusă din Păr. *Arhim. Scriban*, prezident, și din Părinții *G. I. Gibescu* și *Eng. Bărbulescu*, subdirectorul Sfintei Mitropolii, membri.

Această măsură cu adevărat răspunde unei trebuințe și credem că nu va întârzia a-și da roadele.

O bisericuță care cere ajutor. — La tribunalul din Arad se află o capelă care are nevoie să fie înzestrată cu ce se arată mai jos. Păr. Dr. Ciuhandu face un apel către creștini pentru înzestrarea ei cu:

Disc, potir, steluță, copie, linguriță pentru sf. comunicătură, icoane, stihar preoțesc, cădelniță, disc pentru anaforă, 1 Triod.

Obiectele se vor trimite la adresa:

Protopop, *Dr. Gh. Ciuhandu*
Preotul Capelei Tribunalului Arad

Asemene, se face apel pentru înzestrarea bisericii din Recaș, Banat, care are nevoie de următoarele obiecte:

1 rând de odăjdii cu stihar preoțesc, 1 Cădelniță, disc, potir, steluță, coie, linguriță, icoane bisericesti, disc pentru anaforă, o cruce, 1 Tiod. De trimes Părintelui *Dr. Ștefan Pop, protopop onor. Izvin*

p. u. Recaș jud. Timiș

«Santinela catolică». — Din ziarul *Albina* (26 Fevr. c.), aflăm că în Iași trăiește un ziar catolic cu numele de «Santinela catolică». Această Santinela pretinde, în aprobările *Albinei*, că iubiții lor credincioși catolici din Moldova să se întocmească acum în grupare politică și să trimeată în parlament deputați catolici.

Iată cum își ridică și la noi colții clericalismul, ca și în Apus! Treabă religioasă or face n'or face, dar treabă politică fac.

De asemenea organizări și arătări până acum nu era otrăvită țara noastră. Să ne așteptăm de acum înainte și la acestea.

Concordatul cu Vaticanul.—După o lungă tăcere, în care chestiunea concordatului României cu Vaticanul părea înmormântată, acum auzim vorbindu-ni-se din nou de chestiunea aceasta.

Este o bucată de vreme de când răposatul Tache Ionescu a spus în Senat, ca ministru de externe, că concordatul se va încheia. Dar în fața mișcării pornite în publicul românesc, planurile cu încheierea concordatului au amuțit.

Vor izbândi acum?... Atârnă de ce va face publicul.

Să predea preotul religia în școala primară? — Din ziarul *Universul*, cititorii au putut lua cunoștință de discuțiunile urmate la cercul institutorilor din București (strada Parlamentului, lângă Ministerul Lucrărilor Publice), dacă religia în școală să fie predată de preoți sau de institutori. S'a spus că, după părerea multora, să rămâie tot institutorul sau învățătorul care să predea religia în școala primară, iar că unii au fost chiar de părerea ca religia să nu mai fie predată în școala primară și că s'a arătat multă dușmănie în susținerea acestui lucru. Au fost și glasuri care au susținut că e de trebuință ca preotul să predea religia. De asemenea, s'a spus că au fost poftiți și preoții să vie să ia parte la discuție și că nimenea nu s'a dus și discuțiunile au urmat fără preoți. Joi însă, la 21 Februarie, s'a dus acolo Arhim. *Scriban* și cu d. *Ioan Gh. Savin*, inspector general în Ministerul Cultelor, și au putut asculta conferența institutorului *Ciorănescu*, fost mai înainte învățător și fost deputat, care a atacat religia și a cerut scoaterea ei din școală. Fără să aibă un punct de vedere unitar, spunând, de pe o parte, că vrea să vadă credința ortodoxă bine reprezentată și biserica muncind și întărindu-se, iar pe de altă parte spunând că religia a făcut rău omenirii, atitudinea sa era vădit vrăjmașă religiei. Terminându-și ce avea de vorbit pentru seara aceea, institutorii și institutoarele din sală au rugat pe Arhim. *Scriban* să le vorbească

și să-i lumineze, iar alții au spus că, fiind târziu, e mai bine să le vorbească într'o conferență deosebită, ceiace Arhim. *Scriban* a primit.

Joia următoare, institutorul *Ciorănescu*, iar a vorbit, spunând că trebuie să continue, fiindcă ora de mai înainte n'a putut spune totul, din pricină că nu l-a lăsat inspectorul *Negulescu*, care i-a cerut să se rezumeze. De data aceasta, sub prezidența d-lui *Ghițescu*, directorul învățământului primar din Ministerul Instrucțiunii, a putut vorbi pe larg, cu mai multă vrăjmașie decât înainte și cu multe atacuri personale la adresa preoților că umblă să se îmbogățească.

Incheind, prezidentul a întrebat cine mai dorește să vorbească, și atunci cei de față din nou au cerut: să vorbească Arhim. *Scriban*, care venise din nou. Sf. Sa a luat cuvântul, a introdus ordine în materie, a înlăturat chestiunile inutile, introduse degeaba de d. *Ciorănescu* și apoi a început a vorbi pe terenul acesta mai curățit. A arătat valoarea religiei ca factor de cultură și de acțiune, a întărit aceasta cu foarte multe exemple din viața de azi, cu multe documentări din fel de lucrări, cu multe observări proprii, a spus că, dacă școala se lipsește de religie, se lipsește de cel mai însemnat factor de influențare a omului, fiindcă religie e neîntrecută când e bine susținută și apoi a întrebat pe cei de față: Ei, dacă religie este așa, vă dă mâna să lipsiți de puterea ei, la care toți cei de față au răspuns: Nu!

Apoi, față de chestiunea dacă preotul sau învățătorul să predea religie, a spus: Învățătorul poate cere pentru sine să predea religia ca fiind meșter în mântuirea tehnice didactice de a preda materialul. Dar dacă noi vă putem recunoaște această superioritate, a zis, și d-voastră trebuie să ne recunoașteți nouă altă superioritate: Noi stăpânim mai bine fondul materiei ca d-voastră, așa că ne precumpănim unii pe alții. Oricât se crede că e puțin materialul de predat din religie, totuși se simte slăbiciunea celui ce nu cunoaște din destul încheierea învățământului teologic, Aduce ca exemplu două cărți care, deși compuse de oameni de carte, au multe slăbiciuni tocmai din pricina fondului pe cari autorii nu știu cum să-l înfățișeze și nu știu ce încheieri să tragă din el. Numește ca astfel de cărți *Explicarea Evangheliilor* de *S. Mehedinti*, pe care o declară ca având multe greșeli de fond, precum aceia că pune nașterea lui Iisus în Nazaret; iar altă carte *Religia pentru copii* de *Nisipeanu*, pe care o declară aproape inutilizabilă din pricina multelor greșeli.

Pe temeiul acestora, a spus: Dacă aceștia au greșit, ce să mai zicem de ce pot greși alții? De aceia trebuiesc lăsați preoții să predea. Aceasta trebuie să fie principiul, iar de nu va pu-

tea preotul, din pricina vârstei sau din altă pricină, aceia va fi numai excepțiune.

Cei de față au primit cu multă simpatie spusesele Părintelui Arhimandrit, pe care l-au aplaudat călduros, și i-au cerut să le mai vorbească și de data viitoare, fiindcă Păr. Arhimandrit le-a spus că le-a vorbit numai mici amănunte dintr'un material foarte întins.

D. Ghițescu, luând cuvântul, a mulțămît Părintelui Arhimandrit și l-a rugat să vie să mai vorbească și a cerut ca și alți preoți să fie de față, căci d. Ciorănescu, a zis, a eșit din cadrul discuțiunilor. Aici, la noi, nu e vorba, dacă să fie sau nu religie în școală, ci cine s'o predea: preotul sau învățătorul. Noi știm ce înseamnă puterea religiei, știm ce întărire poate da ea Statutului național, avem nevoie de ea și de aceea nici vorbă nu este de scoaterea ei. Ce a spus d. Ciorănescu, a continuat, au fost propriile sale păreri.

Cu adevărat, atmosfera nu era favorabilă d-lui Ciorănescu. Dispozițiunea institutorilor era cu Arhim. Scriban. Și ce efect va fi avut d. Ciorănescu mai nainte, s'a risipit. A vorbit două ore degeaba și fără niciun temei.

Învățători care greșesc împotriva religiei.

Păr. Vladimir Kulinski din *Caracușeni*, jud. Hotin, Basarabia se plânge că în școala primară din satul său învățătorul a făcut o serbare în Duminica din 14/27 Ianuarie și că acolo a pus să se înfățișeze o lucrare de teatru, în care era batjocorită taina spovedaniei. Anume, un școlar era îmbrăcat ca preot, venea altul și se așeza în genunchi înaintea lui, preotul închipuit îi punea o psaltire pe cap și înjura (suduia) pe cei care veneau la spovedanie.

După aceasta a venit un școlar să spuie o poezie, în care batjocora cădea tot pe un preot. Slujind la o înmormântare, mortul s'a sculat odată din sicriu. Atunci preotul a luat un sfeșnic și l-a lovit în cap. Apoi preotul a eșit afară la oameni și le-a zis: Măi, de ce-mi aduceți oameni vii ca să fiu nevoit să-iucid eu?

Și ia așa au urmat lucruri de acestea, iar învățătorii veniți făceau mult haz, asemenea și unii din popor, iar alții se mirau cum se poate făptui una ca aceasta, ca religia noastră să fie luată în răs? Și unul din aceștia a venit și s'a plâns preotului, iar preotul a scris episcopului său, Prea Sfințitului Visarion și nouă la această revistă, și noi scriem fapta aci, pentruca să se aminte la ce se făptuește acolo împotriva legii noastre și să se ia măsuri.

Carte nouă de învățătură creștinească.— Harnicul și inimosul preot din Bucovina, Păr.

Constantin Morariu, care a scris multe lucruri folositoare, care este un părinte al Institutului Biblic, fiindcă a întemeiat un așezământ cu acest nume în Bucovina, înainte de război, mai nainte încă de a se înființa la noi, această adevărată podoabă de a clerului românesc, zicem, a tipărit o nouă carte: *Grija cea mai mare trebuie să o avem de viața cea viitoare*, care trebuie să intre în mâna preoților pentru a se sluji de ea că bună unealtă de citire și propagandă creștinească în mijlocul credincioșilor. Cartea se poate comanda la Cernăuți, Tipografia „Glasul Bucovinei“, str. Domnească 33. Prețul 15 lei.

Avem și noi o veche datorie neîmplinită către Păr. Morariu: o veche lucrare a sa, care așteaptă de muft să fie tipărită aici, dar căreia i-a venit acum rândul să nu mai fie întârziată.

Păr. Morariu e un vechiu și osârdnic scriitor, care a mai scris în această revistă și n'am voi ca întârzierea noastră nevoită să ne lipsească pe viitor de însuflețirea și puterea scrisului său.

Acreala „Unirii“.— Comentând un articol al meu din revista *Peninsula Balcanică*, despre acțiunea bisericească externă pe care România ar trebui s'o aibă în Răsărit, „Unirea“ (23 Fevr c.) se întreabă cu răutate: dar organizare internă avem?

Răspund că avem, fiindcă, din moment ce e Biserica trebuie să fie și organizare. Numai că în organizarea noastră nu avem ranguri de slugi pe care le dă Roma cum, de pildă părinților *Ion Bogheș* și *Anton Gabor* din Iași.

Albina (27 Fevr. c.) spune că aceștia au fost ridicați de Papă la rangul de „camerieri secreți“!

Va să zică te numește slugă să mături odăile Papii, să ții cheile, și asta se numește ridicare în rang. Apoi ce-or fi fost ei mai nainte, dacă și acestea sunt „ridicări în ranguri“!

Organizări interne de acestea noi nu avem. Fălească-se „Unirea“ cu ele. La noi niciun preot nu se numește măturătorul Mitropolitului.

Mari ranguri mai știe să dea și Papa!

Apropiere între preoți și Chiriarh.— La Sf. Mitropolie din București în fiecare Marți se adună câte 20—25 de preoți din București, iar Inalt Prea Sf. Să Mitropolitul Primat vine în mijlocul lor și discută despre chipul cum ar trebui întărită activitatea preoților prin predici sau alte măsuri și se hotărăște ce trebuie să se facă pe viitor, pentruca această activitate numi decât să înceapă a afirma. Mitropolitul întreabă pe fiecare preot în parte, se interesează de munca lor și dă îndrumările de trebuință. Lucrul acesta s'a început din luna Februarie și s'au ținut până acum patru astfel de întrevederi.

MULȚAMIRI

Sf. *Mitropolie a Moldovei și Sucevei* aduce vii mulțămiri d-lui *Ioan Bandac* și soției sale *Elena*, care au binevoit a înzestra biserica cu hramul Sf. *Nicolae* din satul *Valea-Adâncă*, atârnat de parohia *Galata*, Iași, cu o capatează nouă, prețuind 9000 de lei.

Dumnezeu să-i însoțească în toate umbletele lor!

Sf. *Episcopie a Râmnicului, Noul Severin*, aduce toate mulțămirile sale d-lui *Victor Gh. Popescu*, din Turnu-Măgurele, care a dăruit bisericii filiale Sf. *Nicolae*, din parohia *Gutu*, comuna *Prunișor*, Mehedinți un clopot greu de 155 de kilograme și costând 13,500 de lei.

Dumnezeu să-l mulțamească cu toate bucuriile Sale, cele cerești și pământești!

Sf. *Episcopie a Râmnicului, Noul Severin*, aduce vii mulțămiri d-nei *Teodora Gheorghe* din Craiova, pentru dania sa făcută bisericii parohiale *Sfinții Impărați* din parohia *Obedeannu*, Craiova, cuprinzând un rând de veșminte de 5500 de lei.

Dumnezeu să reverse asupra ei toate darurile Sale!

Onor. Minister al Cultelor și Artelor își mărturisește în fața tuturor toate mulțămirile sale d-lui *Dumitru Pricope* și soției sale *Domnica*, pentru dania pe care au făcut-o bisericii filiale din cătunul *Horlăceni*, Drobeta, cuprinzând un clopot în preț de 6000 de lei.

Dumnezeu să-i bucure cu toate darurile Sale!

Onor. Minister al Cultelor și Artelor își mărturisește în știrea tuturor viile sale mulțămiri d-nei *Elena Marin, Predoiu*, pentru sufletul său iubitor de Casa Domnului de a fi dăruit bisericii parohiale din *Hulubești*, Dâmbovița, un înveliș pentru Sf. *Masă* costând 500 de lei.

Onor. Minister al Cultelor și Artelor își rostește viile sale mulțămiri credincioșilor din București mai jos însemnați, care au făcut danii bisericii parohiale *Popa Soare* din București, precum se arată mai la vale: 1. d-nei *Maria A. Stănescu* din București, str. *Traian 111 bis*, pentru un epitrahil de mătase cu fir; 2. d-rei *Angela G. Ionescu* din str. *Labirint*, pentru trei procețe de mătase cu fir; 3. d-nei *Ecaterina Panaitescu* din str. *Zefirului 7*, pentru un covor cu țesătură națională; 4. d-nei *Elena Constantinescu* din str. *Traian 154* pentru un stihar și o sfită de ștofă.

Pentru toate acestea, Dumnezeu să le încarce cu darurile Sale cele nemărginite!

Sf. *Episcopie a Râmnicului* mulțamește călduros d-lui *Moise Nicoară Dănceni*, Mehedinți, pentru frumoasa lui faptă de a fi dăruit bisericii parohiale Sf. *Voevozi* din *Scăpău*, Mehedinți, o păreche de cununii de argint.

Dumnezeu să-l dăruiască înmiit cu toate darurile Sale!

Parohia bisericii Sf. *Voevozi* din comuna *Valea Stancului*, județul Dolj, aduce viile sale mulțămiri d-lor: *Ion M. Hârzea*, *D-tru I. M. Hârzea*, *Marin I. M. Hârzea* și *Iezechie I. M. Hârzea*, tatăl și frații răposatului *Dumitru I. M. Hârzea*, mort în războiul de întregirea neamului, care a lăsat, pentru clădirea din nou a bisericii din această parohie, suma de 24.000 (douăzeci și patru de mii lei), iar ei au împlinit această dorință, vărsând banii pe numele bisericii la banca populară „Munca” prin recipisa Nr. 40 din 31 Ianuarie 1920.

Dumnezeu să așeze sufletul dăruitorului în ceata dreptilor, răsplătindu-l pentru jertfa sa, iar asupra îndeplinitorilor voinței lui să trimită mila sa cea bogată!

Epitropia bisericii parohiale Sf. *Nicolae* din *Peretu* Teleorman aduce mulțămiri tuturor *enoriașilor* care au pus mână dela mână pentru a așeză din nou cu tablă acel locaș, cum și *preotului paroh*, pentru stăruința sa întrebuințată în acest scop.

Dumnezeu să-i sprijine în toate bunele lor socoteli.

Epitropia bisericii Sf. *Nicolae Ciurchi* din Iași aduce cele mai vii mulțămiri bunilor creștini mai jos însemnați care cu dinarul și silința lor au ajutat la înzestrarea și înfrumusețarea numitei biserici. și anume: 1. D-lui *Gh. Gh. Mârzescu*, care, ca Ministru al muncii, a contribuit cu suma trebuincioasă la cumpărarea unei case parohiale și a unui teren, prin care biserica a putut căpăta ieșire la strada principală *Vasile Lupu*, în fața școlii primare „Cuza Vodă”. Până la această dată, biserica avea intrarea printr'o uliță dosnică (str. *Ciernei*).

2. D-lui *C. Toma*, Președintele Comisiei interimare a orașului Iași, care, atât la Ministerul Muncii, cât și la al Cultelor, a stăruit pentru dobândirea unor însemnate ajutoare, aprobând tot odată și din bugetul Comunei o sumă însemnată, cu care s'a putut repara acoperișul bisericii și împrejmuirea pe o întindere de 350 m., curtea, cimitirul bisericii și terenul caselor parohiale c'un zăplaz, în cea mai mare parte de stachetă, văpsit de două ori cu oloi — împrejmuire trainică și frumoasă, înzestrată cu trei porți, din care, una care formează intrarea principală la biserică, e de toată frumusețea și adevărat monumentală. Tot datorită sprijinului d-sale, s'a putut face un trotuar împrejmurat bisericii, pentru a abate apele dela temelie și-a o feră de stricare și umezeală — precum și o aleie către intrarea principală din str. *Vasile Lupu*.

3. d-lor *N. Stanciu* și *Gh. Toma*, care ca epitropi ai bisericii, întreaga primăvară, vară și-o bună parte din toamnă anului 1923, și-au petrecut timpul în supraveghierea îndeplinirii acestor lucrări, contribuind și cu obolul d-lor: cel dintâi, d. *Stanciu* cu peste 4000 de lei pentru facerea unei uși de stejar masiv la intrarea în biserică, iar d. *Gh. Toma* cu 20.000 de lei, ca fond începător pentru zugrăvirea bisericii, ce este proiectată a se îndeplini în primăvara anului 1924. Tot d-l *Gh. Toma* este acela care a închinat pe vremuri „Sfântului

Nicolae Cuirchi^a foarte frumoase daruri: un prapor pentru procesiuni, o icoană mare a Sf. Fecioare, grijitul bisericii pe dinafară în 1918, etc., fiind dumealului din înseși mijloacele sale un adevărat cititor de biserici, întrucât d-sa a ajutat la repararea și înfrumusețarea și a altor biserici, precum Sf. Constantin și Elena din Iași și altele de pe la sate.

4. Soților *Gavril și Susana Harnău*, care au cumpărat cu 8000 de lei un rând de odăjdii și un acoperământ pentru Sf. masă. Apoi bunelor creștine și bunilor creștini care au dăruit bisericii sumele mai jos însemnate:

5. Catinca Chelărescu, văduvă	Lei 1600
6. Profira Stupariu	500
7. Ana Tăutu (Porumb)	500
8. Maria Berihoi	500
9. Gh. Popoi	200
10. Sevastița Alexandru	100
11. Ecat. Gh. Eftimie	200
12. Ilie Ciobanu	400
13. Anghel Coman	500
14. Maria C. Neamțu	1000
15. N. Eduțatu	100
16. Aglaia Andoni	100
17. Ecat. Șt. Teodor	100
18. Lazăr Lăzărescu	100
19. I. Căpățână	300
20. Societatea Industriilor Române	265

apoi 21. d-lui Zamfirescu că a îmbrăcat Sf. Biserică pe jos cu rogojini în valoare de sute de lei.

Pentru toate acestea, Dumnezeu să-i aibă în sfânta Sa pază!

Epitropia Parohiei *Făstăci*, Vaslui aduce vii mulțămiri soților *Ioan și Maranda Catană* care au cumpărat și dăruit bisericii parohiale din *Făstăci*, Vaslui un rând de vesminte preoțești cu ștofa de mătase, costând 5500 de lei.

Pentru fapta lor iubitoare de buna podobă a Casei Dnului, Dumnezeu să-i aibă în sfânta Sa pază!

Protoieria județului Muscel își arată viile sale mulțămiri Părintelui *Gh. Bănățeanu*, parohul bisericii parohiale *Cotești*, Muscel pentru fapta sa plăcută Domnului de a fi construit cu mijloacele sale un cafas pentru cor la acea biserică și costând 7000 de lei. Asemenea, d-lui *Ioan Gh. Ciocan*, pentru că a dăruit tot acelei biserici un ceaslov, un octoih și o evanghelie.

Dumnezeu să-i încarce de toate darurile Sale!

Parohia bisericii *Sf. Gheorghe* din *Pătulele*, Mehedinți își mărturisește în fața tuturor creștinilor buna mulțămire d-lor *Gh. G. Crețianu și Alexandru Crețianu*, proprietarii moșiei din *Pătulele*, Mehedinți, pentru dania lor făcută acelei biserici, cuprinzând un rând de vesminte în preț de 8000 de lei și pentru auritul potirului costând 1000 de lei.

Dumnezeu să-i răsplătească din tot belșugul veșnicilor Sale bunătăți!

Sf. *Episcopie a Râmnicului, Noul Severin*, aduce vii mulțămiri d-nei *Eliza C. Gârdescu*, pentru că a întreținut toată râvna și osârdia ca să înoiască biserica filială *Sfinții Impărați* din parohia *Pietroasa*, Vâlcea, pentru care a și acoperit un deficit de cheltueli de 17,299 de lei,

Dumnezeu s'o păzească în toți pașii vieții ei!

Poșta Redacției

Părintelui *Econ. Pavel Manoilescu. Făstăci Vaslui*.

Am luat cu plăcere cunoștință de știrile pe care ni le dați, în urma celor ce ați citit în această revistă, că ați fost de față la înmormântarea Arhiereului *Filaret Scriban* la biserica *Talpalari* în Iași și că încă vă aduceți aminte de cuprinsul unora din cuvântările dela înmormântare. Și elși fratele său Neofit erau nu numai prieteni cu Prea Sf. Iosif Bobulescu, care a fost apoi episcop la Râmnic, ci erau chiar rude, cumnați. Bobulescu fusese preot văduv și ținuse în căsătorie pe o soră a lor.

La întrebarea de ce nu publicăm debaterile Sinodului și ale Consistoriului superior, răspund: din pricină că nu ne mai ajunge vremea. Ca să poți face și asta, trebuie să buchisești mult prin dosarele de la Sinod. Cine are atâta vreme? Nu s'a publicat nimic dela sesiunea de astă-primăvară, pentru că am lipsit eu din țară cu ducerea mea la Constantinopol. În urma scrisorii Sfinției Tale însă, am făcut ce am făcut și am putut publica debaterile Consistoriului din sesiunea de astă toamnă. Pentru ale Sinodului, am rugat pe Păr. Simedrea, directorul Sinodului, să mi le lucreze, și iată că te-am împăcat și cu asta, că le avem în acest număr.

Părintelui *Const. Popescu-Vlădeni*, Parcul C. F. R. P. *Constanța*.

Răspund unei scrisori mai vechi a Sfinției Voastre. Mi-a scăpat numărul din *Le Temps* în care ziceți că se scrie despre colaborarea dintre clerici și mireni. Dacă-l mai aveți, trimeteți-ni-l nouă să putem lua din el datele trebuincioase ori lucrați Sf. Voastră înșivă și dați-ne să tipărim.

Sunt frumoase știrile că facultatea de litere din Paris a autorizat pe decanul dela teologia protestantă din acel oraș d. *Raoul Allier* să ție o serie de conferințe despre *problema morală a democrației* și pe *Georges Lacombe* să comenteze *Cântarea Cântărilor*.

Părintelui *N. Porumb. Craiova*. Parohia Sf. Nicolae—Ungureni.

Poștala Sfinției Voastre, în care vă plângeți că ați trimis la Tipografia Cărților Bisericești bani pentru registre de contabilitate și că n'ați primit nimic și că ați mai scris de două ori și tot nimic,— am predat-o la Tipografie ca să vă împlinescă cererea. Mi s'a spus că vi s'a trimes chiar atunci.

Părintelui *D. Miron*, Paroh în *Trohani*, Gârcineni, Vaslui.

Voiți chitanță pentru plata abonamentului? N'aveți s'o aveți nici odată dacă vă îndreptați către mine, fiindcă eu nu-mi perd vremea să dau chitanțe preoților care nu vor să citească înștiințările date de mine în această revistă și în care li se spune unde să ceară lămuriri pentru abonamente.

Biserica Ortodoxă Română

REVISTA SFÂNTULUI SİNOD

CUPRINSUL

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament	Pr. POPESCU-MĂLAESTI
Din trecutul Catolicismului în Ardealul românesc	Pr. Dr. GH. CIUHANDU
Un răspuns celor doi frați: domnii institutori Cioranu și Ciorănescu	Prof. D. N. POPESCU
Clasicitatea creștină și cultul Sfinților	Pr. I. MIHALCESCU
Iuda Iscariotul	Prof. MINA GASPĂR
Comentariul Sfintei Evanghelii	Arhim. SCRIBAN
Cum să se cunoască gradele	Arhim. IUSTIN
O biserică românească în primejdie	Arhim. SCRIBAN
Cronica bisericească	Pr. I. SIMEDKEA, Arhim. SCRIBAN, ȘEBAN IONESCU
Cărți, Reviste, Ziare	Pr. I. MIHALCESCU
Insemnări mărunte, Știri, Mulțămiri, Bibliografii	Pr. I. MIHALCESCU, Arhim. SCRIBAN

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 658-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 3 (516).

Martie 1924

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament

În descoperirea dumnezeiască ce aflăm în cartea sfântă a creștinătății, se desfășoară treptat-treptat, un plan anume pentru mântuirea omului. Începând din vremile cele mai depărtate, pășește încet, urcându-se din scară în scară, până ajunge la desăvârșirea și împlinirea planului dumnezeetc.

Desfășurarea acestui plan este anume legată de vremi și de oameni. Dumnezeu a voit să facă pe om să vadă și să recunoască singur, prin el însuși, nevoia mântuirii.

Noi, cei de azi, ca să putem pricepe, adânci și deci apropia sufletul nostru de acest plan, trebuie să cunoaștem bine și să înțelegem cărțile în care el se află însemnat.

Adâncirea cuprinsului acestor cărți ne va apropia de Dumnezeu, ne va face să recunoaștem marea milostivire a Celui de Sus, care nu a lăsat pe om pradă pierzării, ci i-a arătat calea mântuirii.

Dar limba, forma, felul de a scri și a vorbi al celor ce au însemnat firele planului dumnezeesc în cărțile din înainte de venirea Mântuitorului și care se cuprind în Vechiul Testament, se deosebesc mult de al nostru de azi. Cei ce vor să le priceapă trebuie să studieze acestea. Numai prin studii tehnice de limbă, fel de a scri și vorbi, vor putea să redea altora mai puțin cărturari, înțelesul adevărat al celor scrise acolo. Altfel vor fi numai ca omul ce se plimbă cu barca pe apă, fără să știe ce se află în adânc.

Popoarele occidentale se întrec în studii de acestea. La noi puține, ca să nu zic nici unul.

Pe deoparte ca să vin în ajutor studenților în Teologie, pe de alta fraților preoți, cari se gândesc să-și mai arunce ochii prin cartea sfântă a Vechiului Testament, voi da aci *scurte schițe* de studii introductive asupra cărților numite *aghiografe*. După aceia voi începe *asupra proorocilor*.

Aghiografele ca și *proorocii* sunt părțile din Vechiul Testament, cari n'ar trebui lăsate la o parte ori de câte ori *preotul* are nevoie să vorbească poporului. Figurile, comparațiunile cu ce este în natura ce ne înconjoară, pildele, parabolele, fabulele chiar, zicătorile ce le găsim acolo

sunt de un mare folos predicatorului. Dar mai pre sus de toate este faptul că spiritul în care sunt scrise este acela de a înțelege, a lămuri și pune la temelia vieții de aci, de pe pământ, ideile descoperirii, ale voinței divine — fapt pe care nici un predicator nu trebuie să-l nesocotească. Acestei idei luminate și întregite cu adevărurile descoperirii date prin Iisus Hristos vor face adevărata predică, vor contribui la înțelegerea nevoii și tot odată a drumului pe care are să-l urmeze omul pentru a ajunge la mântuire.

Aceste studii întregite și adăogite, poate pe ici pe colo chiar schimbate, vor fi adunate în volum mai târziu când Dumnezeu va voi.

Aghiografele ¹⁾

Impărțirea lor :

În afară de cărțile istorico-profetice, cari cuprind descoperirea dumnezească și arată cum s'a făcut această descoperire, avem în Vechiul Testament și cărți, cari ne lămuresc și expun pe de o parte cum oamenii *și-au însușit* adevărurile cuprinse în acea descoperire, pe de alta care este *viața ieșită și trăită* sub imboldul și din hrana ce primeau dela învățăturile ce cuprindeau.

După cum au de obiect dezvoltarea internă sau externă a acestei descoperiri, se împart în: a) Poetico-didactice; b) Istorice, Tot de aghiografe ține și cartea-profetică a lui Daniel.

Din vremurile cele mai vechi au format o despărțire aparte în sfânta scriptură a Vechiului Testament, cum ne spune chiar sf. Ioan Crisostom (Migne LVI 316 ²⁾).

Aceste sunt : חִמְּא = Iob, Proverbiile, Psalmii sau cele poetice ;

חִמְּא מַגְּלִילָא = Cânt. C-tărilor, Rut, Plângerile, Ester și Ecclesiastul.

Și curat istorice : Esra, Neemia, Cronicele.

¹⁾ חִמְּא = 'Αγιογραφα

²⁾ „της οὖν παλαιάς (διαθήκης) ἐστὶ τὸ μὲν ἱστορικὸν... τὸ δὲ συμβουλευτικὸν ὡς αἱ τε παροιμίαι καὶ ἡ τοῦ Σειράχ σοφία καὶ ὁ ἐκκλησιαστής καὶ τὰ ἄσματα τῶν ἁσμάτων“.

Cartea proorociei lui Daniel este socotită de mulți, după pilda celor 70, la cărțile profetice.

Din acestea, Iob, Proverbii, Psalmii și Ecclesiastul sunt numite și *cărți didactice*. În biserica veche, le mai găsim și cu numele : *libri sapientiales* sau *morales*, și mai târziu *doctrinales*.

În vremile noi, le găsim sub titlul : *Cărțile înțelepciunii*, pentru că în scriptură, *desăvârșirea religioasă, morală*, care este ținta la care vrea să ajungă omul prin aceste cărți, se numește «*înțelepciune*».

Se deosebesc de celelalte nu numai prin cuprins, dar și prin formă. Cele mai multe din ele au formă *poetică*. De aceea, înainte de a intra în cercetarea lor, este de trebuință a face o scurtă cercetare a poeziei ebraice.

Poezia la Ebrei

Prin poezie înțelegem îmbrăcarea cugetărilor și sentimentelor ce ne stăpânesc în o formă frumoasă, dar cât se poate de scurtă și cuprinzătoare.

Limba ebraică, cu plasticitatea ei pronunțată, era potrivită pentru poezie. De aceea, din cele mai vechi vremuri, găsim multe bucăți de poezie unele mai mari, altele mai mici.

Vechimea poeziei față de proză, la Ebrei, nu o putem susține cu ușurință. Din literatura ebraică, ce avem azi, ca și din puținele cunoștințe, ce au venit până la noi, pe calea tradițiunii, nu avem putința să clasificăm toate bucățile de poezie sau proză, cu o siguranță absolută. Unele se cunosc imediat că sunt poezii. Altele par a fi proză și din potrivă. Nici chiar prin diferențierea în sistemul de accentuare nu se poate face bine deosebirea. În Iob, Proverbi, Psalmi, este în în adevăr un sistem de accentuare deosebit de cel din celelalte cărți. Dar aceeași bucată — de pildă în II Samuel 22 — are accentuarea de proză, pe când în psalmul 18 o are pe cea poetică.

Drept este că, omenește judecând, sentimentele se deșteaptă și se arată mai repede ca ideile. Și mai ales oamenii cu puțină cultură spun ceea ce simt mai mult în forma poetică. Păstorul își arată iubirea către aceea la care ține; viteazul izbânda sa, mai ușor în formă poetică, în propozițiuni scurte, pline de viață și simțire. Nici chiar statisticile și arborii genealogici nu s'au găsit *numai* sub formă de proză simplă.

La toate popoarele s'a observat că vorbirea în proză este mai târzie de cât poezia. Dar sunt anumite împrejurări când nu s'a putut vorbi de cât în proză. Proorocii, de pildă, au vorbit și în poezie, dar nu întotdeauna.

Un orator care se gândește mai mult *la ce spune, decât cum spune*, și care vorbește chiar

pe nepregătite, nu este cu putință să vorbească numai în poezie, ci desigur și în proză.

Tot așa trebuie să credem de textele de legi, arborii genealogici, statisticile, documentele și însemnările istorice sau actele de guvernământ.

Deci este mai mult ca sigur că proza ca și poezia sunt tot așa de vechi una ca și alta.

La Ebrei sunt socotite poezie nu numai cartea lui Iob, Psalmii, Proverbii, Cântarea Cântărilor, Ecclesiastul și Plângerile lui Ieremia, ci și multe alte bucăți din cărțile istorice și profetice.

De pildă : *Facerea* 4²³⁻²⁴ Cântarea lui Lamech,

Facerea 5²⁹ Nașterea lui Noe, fiul lui Lamech.

„ 9^{25, 26, 27} { Blestemul lui Canaan.
Binecuvântarea lui Sem.

„ 27²⁸⁻¹⁹ Când Isaac binecuvintează pe Iacob.

„ 27³⁹ Isaac binecuvintează pe Esau.

„ 49^{1 sq 27} Binecuvântarea lui Iacob. Testamentul lui,

Fșirea 15 Cântecul lui Moise la eșirea din Marea Roșie.

Numeri 6²⁴⁻²⁵⁻²⁶ Domnul poruncește lui Moise ce să spună Israeliților.

„ 10³⁵ Când cei ce purtau chivotul legii s'au mișcat, Moise grăi: v. 35.

„ 21^{14, 18} Cântecul dela Arnon ce se găsea în «Cartea războaelor Domnului».

„ 21^{17 și 18} Cântul fântâniei.

„ și v. 27^{sq.} Cântul preoților asupra victoriei dela Hesbon.

„ 23^{7 10; 18 25} } Oracolele lui Balaam.

„ 24³⁻¹⁰ }

Deuteronom 32^{1 43} Cântarea lui Moise.

„ 33¹⁻²⁹ Binecuvântarea lui Moise.

Iosua 10¹¹⁻¹³ Cântul opririi soarelui.

Judecători 5 Cântarea Deborei.

„ 9⁷⁻¹⁵ Fabula lui Iotam.

„ 14¹⁴⁻¹⁸ Ghicitorile lui Samson.

„ 15¹⁶ Falca măgarului. Samson bate pe Filistenii.

I Samuel 2¹⁻¹⁰ Cuvântarea Anei.

„ 15³³ Blestemul lui Samuel împotriva lui Agag, regele Amoriților.

„ 18⁷ David mai viteaz ca Saul, că a învins pe Goliat.

II Samuel 1¹⁸⁻¹⁷ Jeluirea lui David asupra morții lui Saul și Ionatan.

„ 22²⁻⁵¹ Cea din urmă cântare a lui David.

„ 23¹⁻⁷ Cele din urmă cuvinte ale lui David.

I Regii 8¹²⁻¹³ Inceputul rugăciunii lui Solomon la sfințirea templului.

I Regii 12₁₆ Răspunsul poporului când nu le-a uşurat birurile.

I Cronica 16₈₋₃₆ Cântarea lui Asaf.

De asemenea găsim și în prooroci multe bucăți poetice : *Isaia* 38₁₀₋₂₀ ; *Jona* 2₈₋₁₀ ; *Habacuc* 3 ; etc.

Tot asemenea în *Ieremia* și *Ezechiel* sunt bucăți poetice multe, dar cu greu se pot deosebi, căci stilul proorocilor are multă asemănare cu poezia.

Multe din aceste bucăți de poezie sunt mult mai vechi decât cărțile poetice, propriu zise.

Cântecele, ghicitorile, zicătorile, au fost pururea tovarășele de bucurie și întristare ale popoarelor din cele mai vechi vremuri.—

Deci la Ebrei poezia este tot așa de veche ca și proza.

Caracterul poeziei ebraice.

1. Cu toate că nu avem un material poetic bogat, totuși din ce avem, putem vedea ce bogăție literară se găsește în acele poezii.

Imagini din cele mai frumoase, simțire puternică și adâncă, tărie și înălțare în cugetare. Și tocmai în expresiunile simple și plastice ce găsim în acele poezii este o măreție deosebită. Alături de acestea un mare și felurit număr de metafore sunt o trăsură caracteristică a acestor poezii.

Ps. 8. 103 și mai ales *Iob* cap. 38—41 sunt dovada cea mai bună a acestei bogății ¹⁾.

2. Dar ceeace formează particularitatea deosebită a poeziei ebraice este caracterul ei religios. Izvorul lor este cugetarea religioasă.

Cântecele cele mai frumoase sunt cele ce re-dau simțirile născute prin arătarea slavei, milostivirei sau dreptății divine.

Idealul și ținta întregii vieți le era pătrunderea legilor date de Domnul și îndrumarea vieții potrivit acestor legi. De aceia și pricinile și iz-

¹⁾ Fiind mai scurt, dau aci, în traducere, numai Psalmul 8. Capitolele din *Iob* (38—41) sunt mult mai bogate și în imagini și ca formă de expunere.

Ps. 8: Doamne, Stăpânul nostru cât de slăvit este numele Tău, peste tot pământul!

Tu ai pus măreția Ta mai pre sus de ceruri.

Prin gura eopilor și a pruncilor ai zidit temelie tare împotriva vrășmașilor Tăi ca să sfărâmi pe dușman și pe cel setos de răzbunare.

Dacă văd cerurile Tale, lucrul degetelor Tale, luna și stelele pe cari Tu le-ai așezat, (mi zic):

Ce este omul că-ți aduci aminte de el sau fiul omului că-l cercetezi?

că l'ai făcut pe el ceva mai puțin desăvârșit decât Dumnezeu și cu cinste și slavă l'ai încununat.

L'ai făcut stăpân pe lucrurile mâinilor Tale, toate le-ai pus sub picioarele lui:

oi și vite—toate împreună,

și chiar animalele câmpului,

pasărilor cerului și peștii mării,

tot ceeace mișună pe cărările mărilor.

Doamne, Stăpânul nostru, cât este de slăvit numele Tău peste tot pământul.

vorul cântecelor și al tuturor poeziilor erau sentimentele ce se nășteau prin o astfel de gândire și viață.

Caracterul religios al poeziei ebraice este de două feluri: *subiectiv* atunci când însuși subiectul ce tratează este religios. De pildă psalmii, cari sau slăvesc puterea lui Dumnezeu, bunătatea Lui, grija Lui de lume, exprimând simțămintele unui suflet ce adoră, roagă și slăvește pe Domnul; Sau este religios după chipul cum tratează un subiect, de altfel profan. De pildă când arată frumusețile naturii, dar le raportă la puterea și înțelepciunea Lui Dumnezeu, slăvindu-L. pentru măestria și adâncimea înțelepciunii Lui; sau cum este de pildă *Iob*, când problema suferinței omului drept, o privește la lumina principiilor religioase; sau în proverbi unde regulile de viață cele mai amănușite își au temelia și izvorul adevărului lor în înțelepciunea divină.

Totuși găsim și la Ebrei poezii cu caracter profan. Acestea sunt puține, pentru că cele mai multe s'au pierdut; iar multe din ele nici n-au fost scrise, ci au trecut din gură în gură, așa cum se întâmplă la toate popoarele.

Băeții și fetele învățau unii de la alții poezii spre a le rosti, fie la întâmplări triste ca de pildă *Judecători* 11₄₀ unde se spune că fetele din Ghilead în fiecare an sărbătoreu cu cântece — לְהִנּוּחַ — amintirea ficei lui Iefta.

Ebreii au fost obligați de David să învețe «cântul de jale» (הַקִּינָה) pentru moartea lui Saul și Ionatan (*II Samuel* 1_{17 sq.}).

Când tinerii și tinerile se adunau la veselie, toamna la culesul viilor, și dănțuiau, este cu neputință să nu fi cântat.

Atunci, că și azi la sate (מְחוּלָה) hora era în soțită de scurte ziceri și cântări (vezi *Judecători* 21₁₉₋₂₂).

Sau la fântână, seara, când se adăpau vitele cântecele și muzica nu lipseau (vezi *Judecători* 5₁₁).

Acestea, desigur că nu toate, au fost scrise. Dar acele, cari au fost scrise s'au pierdut odată cu cărțile în cari se găseau. Multe vor fi fost în scrierea pierdută: סֵפֶר הַיִּשָּׁר (Is. 10¹³ și *II Sam.* 1₁₈), care, cu cea mai mare probabilitate, cuprindea cântece naționale; sau în cartea intitulată: סֵפֶר מִלְחֵמוֹת יְהוָה (*Numeri* 21₁₄).

Avem însă și în cărțile ce ni s'au păstrat urma de poezie profană. De pildă: *Isaia* 5₁₂; 23₁₆; 24₉; *Amis* 6₅; 8₁₀.

Resturi poetice profane păstrate, ca cele din *Numerii* 21₁₇₋₁₈ și v. 27—30, de care am vorbit, arată însă că poezia profană nu s'a dezvoltat așa de mult ca cea religioasă. Viața re-

ligioasă era cea care-i absorbea. Întărirea poporului în stăruința împlinirii voinței Domnului și răspândirea adevărilor teoretice erau ideile ce le frământau mintea și ținta hotărâtă la care voiau să ajungă.

Aceasta este și pricina de ce la Ebrei nu găsim dezvoltate decât anumite genuri de poezie.

Genurile poetice la Ebrei

Potrivit ideilor și sentimentelor ce au frământat mintea și sufletul acestui popor și care au și imprimat poeziei caracterul religios, nu s'au dezvoltat decât 2 genuri: *liric* și *didactic*.

Genul liric este însemnat prin *שיר*. Genul didactic prin *משל*.

În *שיר* vorbește închipuirea sau inima poetului. Noi traducem *שיר* cu *cânt, cântare*, dar nu redăm înțelesul și sensul întreg al acestui cuvânt.

În *משל* vorbește înțelepciunea, mintea. Noi îl traducem iarăș necomplet cu: *proverb, zicere*.

În aceste poezii nu se povestesc fapte, nici nu se aduc înainte personaje purtătoare de cuvânt. Poetul spunând impresiunile pe care le-au făcut asupra lui adevărurile descoperirii divine sau le dă o formă aleasă, înaltă, special proprie poeziei, sau le dă sub formă de învățătură în propoziții scurte, ziceri precise.

Rar se găsește introdus vreun personaj. Și atunci numai pentru a da o mare varietate vorbirii sau exprimării cugetărilor sale.

Tot așa de puțin loc ocupă și descrierea. Și se întrebunțează anume numai acolo unde trebuie a fi scoasă la iveală o idee la care ține poetul.

Acestea sunt de altfel și pricina pentru care chiar *aceste 2 genuri nu se pot deosebi în amănunțime unul de altul*. Adeseori găsim poezii frumoase lirice pline de învățături alese. Și din potrivă poezii didactice, cari se disting prin forma lor lirică, frumoasă și înaltă.

Poezia didactică a psalmilor, plină de tablouri și comparațiuni frumoase, de simțiminte alese, ce pleacă din o inimă adânc mișcată de slava, puterea și înțelepciunea divină, se deosebește de *poezia didactică* cu stilul liniștit curgător, scurt și sentențios al *proverbiilor* în care stăpânește obiectivitatea și reflexiunea.

Acolo în psalmi partea lirică poetică este o *necesitate lăuntrică* a poetului sub impulsul puternic al sentimentelor. Mintea lui ia aripi și se înalță. Aci, în proverbi ca și în *Ecclesiast*, *lirismul este numai o formă din afară, plăcută și atrăgătoare*. Lăuntrul poetului este liniștit, dar plin de gânduri adânci.

O notă de asemenea caracteristică a acestor genuri de poezie ebraică este *subiectivitatea*.

Totul este personal, fără însă a lăsa la o parte faptul că sentimentele ce poetul arată pot să fie comune cu ale altor oameni. În psalmi, în deosebi, subiectivismul acesta este nota cea mai caracteristică.

Dar tocmai acest subiectivism a fost, în domeniul religios, izvorul acestor frumoase poezii pe cari nici un alt popor nu le-a întrecut.

Și este vrednic de observat că deși sunt subiective, totuși sunt și universale. Orice om va citi aceste poezii, se va găsi zugrăvit pe sine însuși, în diferite clipe din viață, cu diferite clipe din viață, cu diferitele sale sentimente, cari i-au frământat inima și mintea.

Celelalte genuri de poezie pe care le găsim la alte popoare, în deosebi la Greci și Romani, nu le găsim la Ebrei.

Nici *epopea*, nici *drama* nu s'au putut dezvolta.

N'aveau nici o mitologie în care să se vorbească de zei, de luptele și faptele lor strălucite și unde ar fi găsit motive și izvor pentru epopee.

Dar nici caracterul credinței și ideii lor despre Dumnezeu nu le îngăduia, necum să le dea motivul și materialul trebuitor pentru o epopee. Cu atât mai mult pentru o dramă.

Povestirea faptelor mari ale lui Dumnezeu nu lăsau joc liber închipuirii poetului. Ele cereau, din potrivă, seriozitate și obiectivitate. Pentru acestea era potrivită numai poezia lirică și didactică.

Pentru dramă le mai lipsea nu numai intriga, încheată în țesăturile întâmplărilor, dar și acel interes estetic pus în deosebi în slujba unor cercetări și examinări minuțioase de psihologie *individuală*, cu totul profană, de a se afunda în sufletul și în adâncul minții personajilor ce joacă un rol precumpănitor în dramă. Nu omul ci Dumnezeu era obiectul întregii preocupări intelectuale și sufletești a poetului. Ce face, cum se arată, cum învață, cum cârmuește Dumnezeu poporul, aceasta era sarcina cercetărilor lor. Și în această privință trebuia spus, și era de valoare ce simte, ce înțelege fiecare om în sine însuși, nu ce 'i se pare, sau își închipue că găsește la altul. De aceea individualitatea și subiectivismul poetului este totul în poezia ebraică.

Drept este că nu putem tăgădui că *sunt urme de poezie epică, ca și dramatică*. Sunt unii cercetători ai scripturii, cari văd în Iob, Cântecul Dobrei și în Cântarea Cântărilor, un fel de dramă. Alții chiar în călătoria lui Eliezer (Geneza 24). Iar viața patriarhului Iacob ar fi o comedie în 5 acte (Ewald).

Neapărat că nu putem tăgădui că, ici și colo, nu numai în Iob, dar și în Cântarea Cântărilor se introduc personajii streine ca în dramele pro-

fane, dar cu totul în alt scop. Nu găsim nici dialogul dramatic, nici acțiunea, însușire absolut trebuitoare unei poezii spre a fi numită dramă, nici ideia conducătoare potrivită unei drame. Personagiile și dialogul sunt întrebuițate numai pentru a da o varietate și o însuflețire mai mare ideilor și sentimentelor individuale, subiective, ale poetului.

Este dar sigur că în literatura ebraică ce avem, nu găsim *poezie dramatică*. Poate că vor fi fost vreodată și bucăți poetice dramatice, dar s'au pierdut.

Tot așa și cu *poezia epică*. Bucățile ce avem în Numeri cap. 21 dovedesc că au avut și poezii epice. Toate însă s'au pierdut. Multe vor fi pierit odată cu «פֶּפֶר הַיִּשְׂרָאֵל»; altele pentru că nici nu fuseseră scrise. Dar de sigur că nici n-au fost multe, căci acest gen, ca și drama, n-a avut pământul în care să se desvolte.

Tot așa de puțin întemeiată este părerea celor, cari văd în viața lui *Samson o tragedie*.

Azi nu mai susține niciun cercetător serios asemenea păreri neîntemeiate.

Forma poeziei ebraice.

Privită în *general*, ca formă, poezia ebraică se deosebește prin *limbă și stil*.

În orice poezie experiența obiectivă și ideile ce rezultă din ea, joacă un rol mai mic față de cugetarea și gândirea creatoare. De asemenea exprimarea ideilor deadreptul are mai puțină însemnătate decât îmbrăcarea lor în tablouri și figuri.

De aceea și poezia se deosebește de proză prin limbă și stil.

Limba ebraică întrunește toate condițiunile spre a se întrebuița în poezie. Simplă în construcție și plastică în expresii poate face ca cele mai înalte și adânci idei și sentimente să fie cât se poate de înțelese.

La Ebrei, ca și la alte popoare, limba și stilul poetic este mai arhaic. Poetul lasă la o parte propozițiunile lungi, ca și feluritele adaose din propozițiune — atribut, apozitiune, complimente etc. Formele vechi, expresiunile rari, dar alese, sunt întrebuițate de poeți cu osebire. Într'un vers, sau jumătate de vers, poetul vrea să pună o cugetare. Și cu cât o limbă este mai veche cu atât corespunde mai bine acestei cerințe. Popoarele, în copilăria lor, își spuneau ideile și cugetările prin tablouri, figuri și cuvinte puține.

O comparație luată din natură, un tablou, o asemănare, câte idei nu poate produce!

Poezia ebraică se distinge prin tablouri, asemănări, comparațiuni și figuri luate după natură și sunt de o vioiciune și efect foarte mare. Poetul dă viață naturii, ce-l înconjoară, o face să vorbească; o prezintă sub așa multe culori vii, fe-

lurite și plăcute încât te prinde sub vraja ei și te face să pricepi și să pătrunzi imediat ce a vrut să-ți spună. — Animalele și chiar lucrurile materiale vorbesc și sunt stăpânite de sentimente omenești (Ps. 98₈; comp Hos. 4₁₆; Amos 4; Ieremia 2₂₃ etc). Popoarele și orașele se prezintă minții ca indivizi singuriți, ce gândesc și simt ca atare. Însăși Dumnezeu, ia fără a se înjosi, figură materială. Chipuri și tablouri pe cari dacă le-ar zugrăvi un pictor ar fi grozav de urâte — sunt adeseaori simboluri ale unei idei și însușiri spirituale înalte. Indrăzneala poezilor ebraici, în această privință, este proverbială, ca și risipa lor cu asemănările și comparațiunile din natură. Adeseaori, în aceeași propozițiune, sunt figuri deosebite. Metaforele, de pildă, se schimbă repede în alegorii.

Acestea au făcut ca atunci, când limba era vorbită, poeziile să fie mult gustate, căci la prima vedere frumusețea și felurimea te subjugă. Dar repede te și obosesc și de multeori devin chiar greoaie din pricina lipsei de iscusință artistică desăvârșită a le uni și pune pe fiecare la locul potrivit.

Tot această bogăție în tablouri și asemănări, comparațiuni și figuri, este și pricina de ce traducerea acestor poezii este așa de grea. În traducere mai toate aceste figuri își pierd culoarea, vioiciunea, puterea și adeseaori și înțelesul lor adânc.

Paralelismul membrelor

Acea ce deosebește însă poezia ebraică de poezia celorlalte popoare este *forma ei particulară, deosebită, tehnică*, proprie acestei poezii.

Cugetări alese, tablouri, asemănări frumoase, figuri semnificative, simboluri cuprinzătoare, stil înflorit le putem găsi și în proză.

Forma particulară a poeziei este *metrică*. — Are și poezia ebraică metru?

În vremurile noi mare discuție și multe studii s'au făcut, spre a se vedea dacă și în această poezie găsim un *metru* supus la anumite reguli, ca în poezia arabă, greacă, latină ca și a celorlalte neamuri din vremile de azi.

Cei vechi ca *Origen* (Scholia în ps. 119. P. G. XII col. 1043₃₇), *Eusebiu de Cesareea* (Praeparatio evangelica 11, 5, 7. P. L. XXI 852), *Grigore de Nazianz* (Carmina varia XXXII), *Ieronim* (Praef. în liber. Iob. M. XXVIII. 1081; și Epist. 30 ad Paulam. M. XXII 442) etc., ca și *Isidor de Sevilla* (Etimol M. LXXXII 119), vorbesc de existența unui *metru*.

Ambrosiu (în psalm I, praefatio) vorbește de un „quasi metrum“; iar *Augustin* (Epist. 101 ad Memoriam. P. L. XXXIII 369) se exprimă în mod vag și nu spune nimic pozitiv.

De sigur, toți aceștia s'au întemeiat pe afirmațiile lui Filo și Iosef Flaviu, cari vorbesc de existența unui metru în poezia ebraică.

Filo spune că Moise în Egipt a învățat să mânuiască metru în poezie. (De vita Moses lib. I); iar *Terapeuții* aveau, după părerea lui, cunoștința și abilitatea mînuirii a diferite feluri de metru (De vita contemplativa).

Iosef Flaviu zice că Moise a compus, după trecerea prin Marea Roșie, o poezie, „Ἐν ἑξῆα μέτρον τόνος“ (Antiquit. Indic lib. II c. 7) iar David a scris poezii „Τῶς μὲν τριμέτρος τοὺς δὲ πεντάμετρος“

Părerile acestor doi nu cântăresc mult, căci *Filo* nu prea se pricepe la ebraică, dar cum zice Nöldeke („Die Alttestamentliche Literatur“). Iosef Flaviu, care scriea pentru Grecii și pentru Indei, ce vorbeau grecește, eră influențat de ideea de a nu prezenta neamul său mai pre jos decât cel arab sau de alți păgâni.

Astăzi după studii serioase, migăloase și întemeiate pe cunoștințe solide, s'a ajuns la următoarele rezultate:

În poezia ebraică nu găsim un anumit metru, care să se miște în reguli anume, ca în poezia clasică a altor popoare. Incepând delă *R. Lowth* („de sacra poesi Hebraeorum“ 1753) cercetările s'au urmat cu multă stăruință. Lowth a fost cel dintâiu, care a stabilit că forma particulară, caracteristică, a poeziei ebraice este „*Parallelismus membrorum*“.

De asemenea s'a susținut existența *versului* și a *ritmului*. Observat cu luare aminte *versul* ca și *paralelismul* se găsește în orice poezie. *Ritmul* însă nu.

Versul. Cum trebuie analizat? Unii au zis că trebuie să întrebuițăm aceleași mijloace ca și la poezii clasici, observând *cantitatea silabelor*. S'a constatat însă că versul ebraic nu cunoaște silabe lungi și scurte. Este *isosilabic*. «Picioarul» așa zis, cunoscut în poezia clasică nu era cunoscut Ebreilor.— Când s'a aplicat poeziei ebraice metrul clasic a eșit o amestecătură de versuri: spondee, trohee, anapeste, etc... unul peste altul.

Alții observând versul întrebuițat în poezia siriacă, în imnele bisericesti în care se *numără silabele*, voiau să aplice acest sistem și versului ebraic.

Le Hir în lucrarea: «Le rythme chez les Hebreux» din scrierea sa: «Livre de Iob» a fost cel dintâiu, care a pus alături versul ebraic cu cel siriacă. G. Bickell în: «Metricae biblicae regulae exemplis illustratae» și „Carmina Vet. Test. metricae“ a dezvoltat acest sistem. El deosebește în fiecare „picioar“ al versului două silabe, (în totdeauna acelaș număr de silabe) și anume: sau cu tonu pe penultima (◡ ◡) ca în versurile iambice; sau pe ultima și cu număr neegal de

silabe ca în versurile trohee (◡ ◡). Dar acest ton nu este legat nici de cantitatea silabelor, nici de accentul gramatical; iar simetria ritmică se deosebește prin aceea că fiecare vers are un anume număr de silabe. Și Bickell deosebește: versuri troheice cu 6, 8, 10 și 12 silabe și iambice cu 5 și 7 silabe.

Dar spre a admite întrebuițarea unui asemenea sistem ar trebui să se creeze o nouă limbă ebraică. Bickell spre a-și susține sistemul său numai în psalmi, după mărturia lui Ecker (Literarischer Handweiser an. 1882), a făcut 6.000 de schimbări și anume: 1554 silabe le-a șters; 1071 a adăogat și 3811 vocale le-a schimbat.

Alții au întrebuițat un alt sistem și anume: *al silabelor accentuate*. Caracterul versului se cunoaște după numărul *silabelor accentuate*.

Reprezentantul acestui sistem este *Ley I.* (Gründzüge des Rythmus, des Vers- und Strophenbaues in der hebr. Poesie 1875).

Versurile se împart în picioare, metre. Fiecare picior are o silabă întonată înaintea căreia se află una sau mai multe neintonate.

După numărul silabelor întonate dobândim: hexametre, octametre, decametre, cu cezura în diferite locuri. Pentametrele au de obicei cezura după silaba a treia întonată. Cel mai întrebuițat metru, în poezia ebraică, este *Octametrul*.

Sistemul acesta pare a fi găsit aprobarea multor cercetători ai Bibliei. O întărire a căpătat și prin faptul că în inscripțiunile cunciforme s'au găsit poezii în cari „membrele“ unui vers, și la unele chiar „picioarele“ versului, sunt despărțite prin linii verticale, încât nu poate fi îndoială că acea poezie eră făcută ținând seama de anumite reguli metrice. Aplicându-se la aceste poezii sistemul lui Ley s'a văzut că regulile lui s'ar putea aplica și acelor poezii.

Totuși și la acest sistem rămân multe chestiuni nelămurite De pildă: Care sunt principiile după care se poate hotărâ silaba întonată? Are fiecare cuvânt un accent, sau poate fi și neintonat și după care normă le poți cunoaște? Accentul versului este acelaș cu tonul gramatical? Dacă se schimbă, cari sunt regulile? Este numărul silabelor neintonate indiferent sau sunt anume reguli de urmat?

Deci după ce se vor stabili regulile după care a fost construit versul, atunci se poate spune dacă acest sistem este sau nu acel urmat de poezii ebraici.

Un alt cercetător al Vechiului Testament *H. Grimme* a încercat să stabilească numărul silabelor accentuate în legătură cu numărul morelor.— Dela un ton până la altul trebuie să fie un anumit număr de more.

Dar acest număr de more trebuie stabilit după accentele naturale ale propozițiunii, deci variază.

Sistemul acesta nu a găsit partizani, căci morele poezii grece și romane nu se pot aplica la poezia ebraică. (Vezi Rhythmus, Metrik und Strophik in der hebr. Poezie de I. Döller).

Cei mai mulți cercetători cred că în poezia ebraică, a existat un sistem metric.

Picioarele versurilor ar arăta că a existat ritmul. Cel mai obișnuit picior al versului ar fi cel anapesti (— — —). — Totuși și această schemă variază foarte mult.

Felul cel mai obișnuit al versului este distihul (— —); tristihul (— — —); tetrastihul (— — — —) cu o cesură la mijloc.

Se găsesc și trei (3) distihe la un loc (— — — — — —), adică un vers cu 6 membre sau două tristihe (— — — — — —), și chiar 4 distihe (— — — — — — — —).

Dar se găsesc și amestecate (— — — — — —); sau — — — — — — sau — — — — — — și — — — — — —.

Acest fapt dă naștere la o mare amestecătură de metre. Și atunci se pune întrebarea: Ne aflăm, în adevăr, în fața unui text cu adevărat ritmic sau numai ne închipuim ritmul și îl introducem noi? Căci să nu se uite că și la această quasi regularitate de metre este nevoie de oarecari schimbări în text.

Fapt pozitiv este acesta: *ritm* găsim în poeziile ebraice, dar numai în *câteva din ele*. Unde este se cunoaște foarte ușor. De pildă: Facere: Cap. 4, v. 23.

עֲדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי
נִשְׁוּ לְפִי הַאֲזִנָּה אִמְרָתִי
כִּי־אִישׁ הִרְגֵתִי לְפִצְעֵי וַיִּלֵּד לְחִבְרָתִי

Tot așa Jud. 14¹⁸, 16^{23, 24}; I Sam. 18⁷. Ps. 6²; 8⁵, 34⁵⁻⁶; 106^{4, 5}. Prov. 11²; 22¹⁰; 24^{28 | 29}; 26²⁵; Iob 10⁸⁻¹⁶; Is. 5⁷ (sfârșit).

Dar nicăieri nu este întrebuințat în toată poezia, deși cu ajutorul sufixelor, prin sonoritatea sfârșitului cuvintelor, poetul n'avea nevoie să caute ritmul; el venea dela sine, în mod natural. De aceea chiar acesteacari sunt, par a fie rime mai mult inconștiente, nu voite după anume reguli și norme.

Strofa este gruparea unui număr de versuri în o ordine hotărâtă. În poezia ebraică, la unele bucăți găsim, așezare strofică, la altele însă nu. Și chiar acele, cari se găsesc se deosebesc una de alta și nu se pot fixa cu exactitate. Cele de 2-4 versuri se recunosc mai ușor și sunt cele msi dese.

Aranjare strofică găsim în psalmi, dar nu în toți.— Sunt strofe cu unul, sau mai multe distiche. Cu un distich ar fi ps. 25, 26, 34 și alții câțiva; cu 2 distichuri ps. 3, 4, 9, 14 și alții

câțiva; cu 3 distichuri ps. 23, 93, 99 și alții; și așa înainte în cât găsim chiar cu 8 distichuri ca de pildă ps. 119.

De asemenea în Iob și părțile introductive ale proverbilor și, ici și colo, în cărțile profetice, ca și în plângerile lui Ieremia».

Forma caracteristică, care deosebește poezia ebraică de a celorlalte popoare este însă *paralelismus membrorum*.

Rolul principal îl joacă, în această poezie, nu forma, ci *cugetarea*. De aceea se observă în toate un ritm nu al forme ci al cugetărilor. Propozițiuni simetrice, regulate, puse una lângă alta, dezvoltă cugetarea sub diferite forme și înțelesuri.

De obicei în 2 rânduri unul după altul, deopotrivă de lungi se dezvoltă aceeași cugetare, fie în același fel, numai cu alte vorbe, fie punând-o în potrivă cu alta din care iese același înțeles, fie adăogând o altă cugetare, care o desăvârșește, pe cea dintâiu. Astfel avem: paralelismul sinonim, antitetic și sintetic.

Unii mai adaogă și paralelismul *comparat* sau *parabolic*.

Iată pilde din fiecare fel:

Sinonim: Cel mai întrebuințat.

Geneza 4²³ Ada și Ţila ascultați glasul meu
Voi, femeile lui Lamech, luați în urechi
cuvântul meu.
Un bărbat am ucis pentru rana mea,
Și un tânăr pentru vânățile mele.

Iosua 10¹² Soare! oprește-te la Ghibeon,
și lună în valea Ajalon.

Psalm 2³ Să rupem lanțurile lor,
Să aruncăm dela noi lațul lor,

Psalm 19² Cerurile spun slava lui Dumnezeu,
Și întinsul (tăria) vestește lucrul
mâinilor Lui.

Psalm 34¹⁴ Ferește limba ta de rău,
Și buzele tale de vorbe înșelătoare.

Psalm 42³ «Insetat este sutletul meu de Dumnezeu
cel viu,
Când voi merge și mă voi arăta înaintea
lui Dumnezeu?»
Aci forma diferită a aceleiași cugetări
face frumusețea paralelismului.

Ev. Luca 14⁸. A căutat spre smerenia roabei sale,
Iată de acum mă vor ferici toate
neamurile.

Antitetic:

Psalm 1⁶ Căci are grija Domnul de calea dreptilor
Pe când calea celor fără de lege va pieri.

Proverbi 10¹. Fiul înțelept bucură pe tatăl său,
Iar fiul nerod este întristare mamei sale.

Proverbi 20²⁴. Domnul este călăuza pașilor omului,
Căci omul cum să afle calea sa?

Și aici paralelismul este cu atât mai frumos cu cât este ascuns sub o nouă formă.

*Proverbi 22*²⁸. Nu muta hotarele vechi,
pe care le-au pus părinții tăi.

Sintetic :

*Facere 4*²⁸. „Ada și Țila, ascultați glasul meu!
Voi femeile lui Lamech, luați în urechi
cuvântul meu.
Un bărbat am ucis pentru rana mea,
Și un tânăr pentru vânătăile mele.

*Psalm 51*⁹. Sterge-mă cu isop ca să fiu curat!
Spală-mă ca să fiu mai alb ca zăpada!

*Psalm 112*¹. Fericit bărbatul care se teme de Domnul!
De poruncile Lui are plăcere foarte.

*Proverbi 10*¹⁸. Ascunde ură buzele mincinoase
și cine răspândește minciuna, acela-i
fără minte.

Comparativ-parabolic

*Psalm 103*¹³. In ce chip miluește tata pe fiii,
Așa a miluit Domnul pe ceice se
tem de El.

*Proverbi 10*²⁶. Ce este agurida pentru dinți,
și fumul pentru ochi
Acea este leneșul pentru cei care-l trimet.

*Proverbi 25*¹¹. Mere de aur în vase de argint,
așa un cuvânt spus la vremea lui.
²⁵¹⁴. Ce sunt norii și vânturile fără ploae,
Așa e omul ce se laudă cu daruri, ce
ce nu le dă niciodată.

Cei mai mulți însă pun acest paralelism la cel sinonim, prin aceea că este aceiaș cugetare dar demonstrată prin o asemănare sau parabolă.

Toate acestea exemple sunt de paralelizme *eistice* (2 versuri).— Avem însă și tristiche, tetras-tihe de pildă:

*Psalm 2*². Regii pământului sunt de față,
și chiar muritori țin împreună sfat,
Impotriva Domnului și Unsului său.

*Psalm 217*¹. Domnul este lumina și mântuirea mea—
de cine mă voiu teme?
> > pavăza vieții mele— de cine
mă voiu înfricoșa?

*Psalm 6*⁷. Ostănit-am suspinând: în toate nopțile
moiu în plâns patul meu,
cu lacrimi ud așternutul meu.

Proverbi 23^{15, 16}. Fiule dacă inima ta va fi înțeleaptă se
va bucura inima mea.
Și cele din lăuntru ale mele se vor bucura
când gura ta va grăi adevărul.

Sau și mai multe versuri de pildă:

*Proverbi 30*²¹⁻²³. De trei se cutremură pământul:
patru nu poate el purta.
Robul când se face împărat,
Prostul când mănâncă pâine
până se satură,
Femeea rușinată când se mărită,
și *sluga* când ia locul stăpânei sale.

Psalm 18^{5, 6}. Impresuratu-m'au lanțurile morții,
și șuvoaele fără de legii m'au îngrozit,
Impresuratu-m'au lanțurile iadului,
Cursele morții îmi stau întinse în cale.

*Psalm 80*². Păstor al lui Israel, ascultă!
Tu care duci pe Iosef ca pe o turmă,
Celce locuești între Heruvimi arată-Te!

Cu 5, 6 sau 7 rânduri sunt mai rare. Acolo unde se găsesc se apropie de proză. De aceea mulți cercetători asemenea bucăți nici nu le socotesc poezie.

În paralelizmul acesta al cugetării avem de observat că adesea se întrețese, în aceiași poezie, mai multe feluri de paralelizme.— Această amestecare dă naștere la poezii frumoase. Dar depinde de talentul poetului. Faptul că un paralelizm poate cuprinde și mai multe versuri, face să fie nevoe, de cele mai multe ori, de un studiu amănunțit spre a le deosebi și a găsi principiile ce stau la temelie și a deosebi aceste paralelizme, aflând adevăratul înțeles.

* * *

Acest paralelizm al cugetării, ca formă a poeziei nu este o invenție sau particularitate exclusivă a poeziei ebraice. Se găsește și în poeziile babilonene și chiar în cele egiptene, deși mai puțin regulat.— Foarte probabil că această particularitate a paralelizmului cugetărilor este moștenită de Ebrei dela strămoșii lor (vezi *Eb. Schradet*: „Semitismus und Babylonismus“ în „Jahrbücher für protestantische Theologie“ 1875; *H. Zimmern* în „Zeitsch. für Assiriologie“ precum și „Proceedings of the Society of biblical Archaeology“, tom. VII, 1895, unde se arată că unele particularități ale poeziei ebraice se găsesc și în poezia asiriană).

* * *

O altă particularitate a poeziei ebraice sunt **poeziile alfabetice**, numite astfel pentru că la începutul versurilor sunt cuvinte ce încep cu literile alfabetului în ordinea lor de urmare.

Poeme alfabetice regulate avem: Psalmii 111, 112 și 119; Proverbi 30¹⁰⁻³¹ (lauda femeii virtuose) și Plângeri cap. 1.

Poeme alfabetice neregulate avem: Psalmi 9, 10

o stăruitoare *lucrare în ascuns* pentru prelucrarea, în sens papal, a conștiințelor. Biserica gr. cat. română eră, începând cu anii 1840—70 în cea mai pronunțată criză sufletească, balanțând între spiritul marilor trei *Români* uniți și luceferi ai literaturii românești, și între spiritul sectar-iezuitic, care triumfează în biserica gr. catolică și asupra ei, prin elementele dela conducerea bisericească, crescute prin Budapesta, Viena și în Propaganda Fide.

Sub acest aspect privind chestiunea sinodului proiectat la 1864—66, care *nu s'a ținut*, și a sinoadelor ținute sub mitropolitul Vancea, înțelegem perfect de bine situația balansantă a bisericii g. catolice.

Adevărat, că se ținut la 1868 un sinod la Blaj, dar aceasta putu urmă numai sub presiunea necesității de a se alege mitropolit. Sinodul însuși, însă, a avut destul praf de pușcă, pentru păstrarea exclusiv a celor patru puncte numai și pentru perpetuarea tradiției românești în biserica gr. cat. și împotriva cerințelor ultramontane, cari tindeau la aservirea totală a bisericii gr. catolice. După ce însă la 1868 se alege de mitropolit episcopul Ioan Vancea dela Gherla, lucrurile iau o nouă întorsătură. Deoparte, noul mitropolit însuși cerea convocarea sinodului, ca un mijloc nemărturisit pe față pentru a decide, în sensul așteptărilor Romei și a Statului ungar, *marele litigiu ce se dădea între sufletul românesc, cât rămăsese în biserica g. cat. ardeleană, și între ultramontanismul care o încălecase.*

Sinodul s'a și convocat, pe 5 Mai 1872, în Dumineca Sf. Toma ¹⁾.

Convocarea sinodului se făcu, după cum ni-se spune printr'un condeiu gr. catolic ²⁾, fără să se facă de loc cunoscut nici clerului, nici poporului chestiunile mari, cari aveau să se trateze în acest conciliu, chestiuni, cari în ce privește estenziunea și consecințele lor, erau mult mai mari, decât cele ce se tractase sub episcopul Atanasiu.

Acest sinod... nu aveă absolut nici un *fundament legal*. El nu se întemeiă pe nici o lege electorală. Membrii săi nu erau aleși de nimeni, nici de cler, nici de popor; peste tot nu se făcuse nici cel mai mic simulacru de alegere. Sinodul dela 1872 nu eră convocat nici chiar după *usul vechiu al bisericii române de Alba-Iulia, ca, în chestiunile de primire a unor dogme nouă*, sinodul să fie compus din *toți protopopii, din toți preoții și din deputații mirenilor.*

«Din contră.. mitropolitul Vancea, din propria autoritate... convoacă la acest sinod, cu vot decisiv, numai pe episcopii sufragani. Așa că sinodul, care aveă să primească toate dogmele și

instituțiunile catolice în biserica română,... eră compus cel mult din trei-patru persoane cu vot decisiv. Și fiindcă mitropolitul Vancea vedeă foarte bine, că un astfel de sinod din 3—4 persoane, care să schimbe dogmele de credință ale Românilor, ar fi avut aparența unei adevărate apostasii a unor 3 sau patru persoane bisericești, de aceea dânsul invită pe episcopii sufragani «să mai aducă» la acest sinod și pe alți «venerați în Christos trați» pe care vor voi dânsii, ca să fie de față la *pertractările* acestui sinod în calitate de «teologi» (adecă fără vot decisiv). Însă de o alegere din partea clerului și a poporului, ori numai din partea clerului, nu e de loc vorba.

«Acest sinod eră așa dar compus din oameni *chemați anume, dar nu aleși de cler și de popor*, de oameni desemnați anume de bunul plac al fiecărui episcop și despre cari erau siguri dinainte, că precum dânsii nu au vot decisiv, tot astfel nici nu vor face vr'o opoziție în contra deciziunilor celor 3—4 persoane.

«Indată în reședința a doua a acestui sinod, mitr. Vancea puse înaintea membrilor prezenți un *elaborat gata despre credința catolică*, credință pe care, zicea dânsul, că trebuie să o țină *întreagă, neviolată, și mitropolia de Alba-Iulia ¹⁾*, un *elaborat despre puterile absolute ale Papei și despre diferite dogme nouă*, cari se promise chiar în biserica catolică numai în timpul din urmă».

Iar spre a se îngrădi împotriva divulgării hotăririlor ce aveau să se iee, s'a recurs la măsuri speciale de precauție. Membrilor li s'a cerut să fâgăduiască «pre credința preotească», că vor țineă «în secret religios și sub tăcere absolută toate acele, cari vor fi cetite, desbătute, pertractate și decretate», și că nu vor descoperi din acele nimănuia nimic înainte de a se publică acelea pe calea sa, «la timpul prefipt, cu modalitatea prescrisă». *Această fâgăduință au făcut-o episcopii în patrafir, mandie și camilavcă, iar ceilalți în ornatul lor preotesesc ²⁾.*

În expunerea punctului său de mănecare dogmatic, «conciliul» dela 1872 pleacă dela decretul sinodului florentin (1439), în care Occidentali și Orientali, «după serioasa cercetare și lămurire deplină a punctelor diferențiale, cu un cuget și cu o inimă se învoiră» ³⁾ în definițiunea dogmatică, ce culmină în cunoscutele patru puncte.

«Acest decret dogmatic — continuă actele conciliului, imediat — fu subscris și primit și de reprezentanții prezenți ai bisericii românești; anume de Damian, mitropolitul Moldo-Vlachiei și de Constantin Protopopul.

¹⁾ Consiliul provincial I. Blaj. pag. VI.

²⁾ N. Densușianu : Independența bis. a mitr. de Alba-Iulia, pag. 4.

¹⁾ Concil. prov. I. pag. XLI.

²⁾ Conc. prov. prim. pag. XIV—XV.

³⁾ Conc. prov. I. pag. 5—7.

«Drept aceea una datorință sfântă... își impliniră străbunii noștri, când pre la finea secolului al 17-lea... cugetară cu deadinsul la punerea în viață a *Unirii bisericești făcute la Florența* ¹⁾.

«*Spre acest* ²⁾ scop la 4 Septembrie 1700 adunându-se sinod mare în Alba-Iulia, tot clerul bisericii românești din Ardeal și părțile adnexe... primii unirea cu biserica catolică, făcând următoarea declarațiune: «...ne declarăm prin aceasta ca membri ai s. mame biserici Romano-catolice, primind, mărturisind și crezând toate câte le primește, mărturisește și crede aceea...».

«Această credință, primită de străbunii noștri, noi o declarăm de a noastră și voim neclățiți a petrece cu dânsa...» ³⁾.

Cu alte cuvinte, conciliul spune următoarele: Români au iscălit, la Florența, unirea în 4 puncte. Noi reînvoim această credință. Prin urmare (!) primim tot ce învață Roma de azi și din viitor!

O falsificare, mai îndrăzneată și în aceeași vreme mai evidentă, a unui fapt istoric, mai rar de văzut! Însăși redactarea actelor conciliului, în acest punct, este atât de siluită, încât numai cel orb sub raportul sufletesc nu vede aci falsificarea istoriei și totodată și un salt mortal în ce privește și însăși logica chestiunii de fond dogmatic.

Aceasta este școala Romei papale și a tuturor celorlalte centre de ultramontanism, școală ce nu putea duce decât la catolicizarea totală, mai întâi sub raportul dogmatic, și după aceea și la înlăturarea formelor de viață bisericească orientală, a uniților noștri.

Hotărârile dogmatice dela 1872 stătură nouă ani de zile la Roma, până să fie aprobate și restituite. Își impuneă și Roma precauții: să vadă, nu cumva se ivesc pedeci și împrejurări potrivnice acestei radicale desertiuni sufletesti. Și când aceste nu se iviră de sub jurămintele sinodalilor, Roma dădu aprobarea, cu clauzula: de a se păzi inviolabile de cătră toți aceia de cari se ține și anulând orice alte ordinațiuni contrare ⁴⁾.

Astfel, uniții noștri se făcură, sub raportul dogmatic, o zamă cu biserica latină.

După atari permise se convocă pentru an. 1882 «conciliul care avea să iee în primire și să publice hotărârile, acum aprobate, ale conciliului prim.

La conciliul din 1882 s'a lucrat după acelaș metod, ca la 1872, cu «promisiunea solemnă pe credința preotească».

«Se publicară apoi în secret deciziunile sinodului din 1872, cari în linia primă suprimau din fundament credința și independența bisericii din

Alba-Iulia, iar în linia a doua unitatea și naționalitatea poporului român» ne spunea un marcant fiu al bisericii unite ¹⁾.

Sinodul dela 1882, pe lângă pomenita promulgare mai aduce și hotărâri nouă, cari privesc nu numai credința ci și viața și organizația bisericească a uniților români ²⁾.

Eră aceasta numai o consecință firească acum, după alterarea radicală a fondului dogmatic.

După starea de astăzi a lucrurilor din biserica aceasta, între ceace se potesează la Blaj, Oradea-mare, Gherla și la Lugoj și între Roma papală, nu există nici cea mai mică deosebire de fond dogmatic.

Ierarhia unită română a adoptat pe lângă *primatul* papal *jurisdicțional* și pe lângă celelalte trei puncte florentine, dogma vaticană despre puterea ordinarie și „imediată“ a Papei, așa că episcopii și arhiepiscopii uniți, prin hirotonia lor episcopală nu pot avea nimic esențial, decât prin puterea dela Papa ³⁾.

S'a adoptat dogma despre *infallibilitatea Papei* ⁴⁾ pe urma căreia, în doctrină și în judecata bisericească ca „judecătorul supem al credincioșilor“, nu se poate apela dela Papa nici măcar la sinodul ecumenic ⁵⁾.

S'a primit dogma, formulată de Papa d'abia la 8 Dec. 1854, despre *imaculata concepțiune* ⁶⁾.

În scurt: s'a primit, integral și necondiționat, totul ce se crede, sub raportul dogmatic, la Roma, fără considerare la pactul religios fundamental, statorit pentru întreaga biserică la sinodul florentin, și în pactul fundamental al unirii ardelenilor, cari știau numai de cunoscutele patru puncte.

Dar, drept consecință a acestei întorsături în cele dogmatice, pomenitele două concilii au alterat și temeiul de drept canonic și bisericesc. Nu vom intra aci în detalii, ci ne vom mărgini numai s'o spunem, că Conciliul provincial al doilea, sub titlul „despre mărturisirea credinței“, ⁷⁾ mai cuprinde și următoarele momente, pe cari le reproducem sumar:

Simbolul niceno-constantinopolitan este reprodus cu particula „*filiogue*“, cu toate că sinodul florentin nu cerea această intercalare.

¹⁾ N. Densușianu. o. c. 10.

²⁾ N. b. mai specificăm. Vezi-le în actele Conciliului provincial al doilea, dela 1882.

³⁾ Conc. prov. I 25.

⁴⁾ *Unitul P. Maior*, în *Procanonul său* (publ. de C. Erbiceanu, pag. 64), zice că infalibilitatea papală „nu e credință, ci superstiție și cimilitură băbească“.

⁵⁾ *ibid* 27.

⁶⁾ *ibid*. 9.

⁷⁾ pag. 66—78. Această mărturisire de credință este cea prescrisă pentru orientali, de către Papa Urban VIII și Benedict XIV, în *contrazicere expresă cu hotărârile sinodului florentin* cari în obișnuințele unioniste ale Romei, servesc numai ca punct de mănecare, până să-și capaciteze „neofitii“ să-i primească toate dogmele. Această procedură s'a urmat la toate „unirile“ cu Roma, mai ales la Ruteni și la Români.

¹⁾ Da, în patru puncte numai, și față de falsurile lui Kollonich și ale Iezuiților săi!

²⁾ Adecă: de a încheia cu Roma unire dogmatică în patru puncte florentine!

³⁾ Conc. prov. III. pag. 7—9.

⁴⁾ Concil. prov. prim. pag. 187—88.

Pe lângă sinoadele ecumenice și particulare, recunoscute de biserica ortodoxă orientală, uniții români mai primesc *toate celelalte sinoade* (pretinse ecumenice și locale, ale apusenilor), „cu autoritatea Pontificelui Roman pre legea celebrate și confirmate, și *mai vărtos (!?) sinodul florentin*“.

Primește mai departe, sinodul tridentin care nu fusese nici măcar publicat, și despre care spunea episcopul unit Atanasie Rednic, într'o adresă către Papa, că biserica unită ardeleană nu l-a primit și nu-l primește, și nici alte canoane apusene³⁾.

Se crede mai departe, că „Christos a lăsat în biserică și *puterea indulgențelor*, și că întrebuițarea aceloră este foarte salutarie poporului creștin“.

S'a primit dogma specială a sinodului Tridentin „Despre *păcatul orginal*, despre *justificare*, despre *canonul și interpretațiunea cărților*“ sfintei scripturi.

S'a adaus primirea sinodului „ecumenic *Vatican* și toate cele propuse, definite și declarate de dânsul, mai vărtos cele despre primatul Pontificelui Roman și despre magisteriul lui *infallibil*“.

„Mai încolo primesc și mărturisesc — zice conciliul II — toate celelalte câte le primește și ce mărturisește sf. biserică a Romei“.

„Preste aceste promit și **jur ascultare adevărată Pontificelui Roman**“,

„*Credința aceasta a Bisericii catolice, afară de care nimeni nu se poate mântui... mă apro-mit... până la suflarea cea mai de pe urmă a vieții, nevătămată statornicește a o reține și mărturisi și a mă îngriji, ca aceea... și de către supușii mei, sau de către aceia, a căror purtare de grije se va ținea de mine după oficiul meu să se țină, învețe și predice: Eu acelaș N. N. promit mă leg și jur. Așa să-mi ajute Dumnezeu și această sfântă a lui Dumnezeu Evanghelie*“.

În § 3. de sub acelaș titlu să mai adauge: *După această formulă sunt datorii a-și mărturisi credința toți credincioșii orientali, cari sunt uniți cu... Biserica Romei. Dar mai vărtos... atât schismaticii, cari se întorc la sf. unire, cât și toți aceia, cari ca funcționari bisericești trebuie să premeargă altora cu exemplu de credință curată... Deci mai ales sunt obligați a depune mărturisirea credinței următorii funcționari bisericești: 1. Episcopii neo-denumiți, înainte de consacrare 1. abații și arhimandriții, înainte de sfințire; 3. canonicii, înainte de instalare; 4. membrii conciliului provincial și ai sinodului diecezan, la începutul sinodului; 5. clericii, înainte de ordinare; 6. preoții dispuși la parohie, înainte de in-*

roducere în beneficiu; 7. *confesorii* constituiți spre aceasta; 8. *conciocitorii* trimiși spre aceea¹⁾.

La 1900, în Septemvrie, s'a întrunit la Blaj cel de *al treilea conciliu provincial*, cu două tendințe: de a celebra „memoria actului sântei uniri a Bisericii noastre cu sânta Maică Biserica Catolică a Romei, încheiat la 5 Septemvrie st. v. 1700“, — și de a aduce, după practica și a celorlalte concilii provinciale, hotărâre privitoare la organizarea unor lucruri trebuincioase în biserica unită.

Cu acest prilej, conciliul a hotărât:

«Reînnoim mărturisirea credinței, făcută de părinții noștri;

«Declaram, că *credem și mărturisim toate și una câte-una, câte le crede, le mărturisește și le învață... Biserica Romei*;

«Promitem supunere ierarhică Prea fericitului și Prea sfințitului nostru Părinte Pontificele Roman;

«Exprimăm alipirea noastră neclintită către ritul nostru oriental... către autonomia adecă independența bisericească, atârând... singur și imediat dela sf. scaun apostolic al Romei;

„*Aducem tributul recunoștinței noastre omagi-ale înaltului Tron al Regilor apostolici ai Ungariei și Augustei Case Domnitoare de Habsburg, de a cărei protecțiune puternică s'a bucurat biserica noastră dela primele începuturi ale sfintei uniri până în ziua de astăzi*“.

Iată tragedia sufletească a bisericii gr. cat din Ardeal. După o luptă aproape neîntreruptă de 170 de ani pentru a-și păstra cât îi mai rămăsese din patrimoniul său duhovnicesc oriental, concrescut cu originea și cu viața poporului român, dânsa de bună voie jertfește prin „conciiliile“ blăjene totul. În locul celor patru puncte, pentru cari au ridicat spada cuvântului înaintașii autorizați ai gr. catolicilor noștri, că primește întreg bagajul de dogme nouă ale Papalității; în locul unei simple atârări de drept jurisdicțional de Roma dela distanța unei oarecare autonomii, — ea se supune necondiționat și integral jurisdicției Romane, nelimitate, care le degradează episcopii din sacerdoțiul lor la treapta de unelte docile, gata de a-l tăgă lui și pe Dumnezeu însuși când o va cere Papa. Și astfel, potignită în jurămintele Ierarhilor și Clericilor săi, făcute pe dogmele și pe absoluta putere a Papei, biserica gr. catolică ardeleană stă — *numai prin ierarhia sa și numai aceasta* — ca o sclavă umilită la picioarele și la dispozițiile Episcopului Romei împodobit de Sinodul Vatican cu aureola unei pretinse suveranități infalibile — o adevărată blasfemie la adresa Domnului Hris-

3) Șincai, la Cipariu: Acte și fragm. 124,

1) Conc. prov. II, pag. 78-80.

1) Conciliul provincial al treilea, pag. 60-62.

tos¹⁾ — menită a țineă locul suveranității politice pierdute prin înfăptuirea unității politice a Italiei. Azi ierarhia g. catolică din mitropolia Blajului nu numai că crede exact totul și așa ca la Roma papală, dar ea — dovadă incidentul dela Incoronarea din Alba-Iulia — nici nu admite pentru conștiința sa, nici măcar pentru ceea de cetățeni, că ar mai putea exista și alte îndatoriri, de cât cele ce concordă cu dogmele și cu interesele Papismului. Ea trăește azi sufletește numai din și prin hașişul dogmelor și intereselor Papalității, un așezământ politic cu aspect religios, care înclină mai mult spre idololatrie de cât spre pietate²⁾.

1) In evul mediu, *Alvarus Pesagius* (1340) învață: *Papa non est homo simpliciter, sed Deus*. Aproape acelaș lucru îl spune și Sinodul Vatican, prin dec etarea dogmei despre infalibilitate. vezi: *Pichler: Gesch. der Trennung*, I. 244.

2) Sunt cuvintele cardinalului legat papaI, *Gaspere Contareni*

Iată, cum *biserica g. catolică ardeleană, dela sinoadele blăjene încoace desrădăcinată prin sine însăși din legăturile sufletești de până aci, vâslește înainte spre ostroavele impietății și spre pierzarea Neamului*, dacă nu ar aveă și un co-rectiv în masele populare, neviciate prin dogmele și interesele papale. Dar tragedia sufletească a Bisericii gr. catolice se va vedeă și mai limpede, dacă, în cele ce urmează, vom arunca o privire asupra trecutului ei și din alte puncte de vedere.

Prof. Dr. Gh. Ciuhandu.

adresate Papei Paul III, la 1541, ca părere a multor bărbați învățați și pioși: idem mihi propemodum fecisse videntur jurisperiti quidam, qui, dum prae omnibus operam dant, ut auctoritatem et potestatem pontificis amplificent, eo devenerunt, ut dum vana quaedam, quio dicam vana, imo falsa et quae iudicio doctorum et proborum hominum potius sapiunt idololatriam, quam pietatem ullam, adstruere conantur. Pichler, o. c. II. 683.

Un răspuns celor doi frați: domnii institutori Cioranu și Ciorănescu

Am stat mult timp la îndoială, dacă trebuie să răspund sau să mai aștept pentru a mă convinge până unde va merge răutatea și cinismul unei bune părți a învățătorimeii române, cari subț masca principiilor moderne ale pedagogiei — de care noi, preoțimea, suntem așa de profani (!?), atacă religia, biserica și slujitorii ei.

Am atâtea rude în învățătorimea dâmbovițeană, am atâtea prieteni, pe care nu m'aș îndura a-i jigni cu vre-un rând necugetat al meu.

Aceiași misiune grea apasă pe umerii unora ca și pe ai altora, acelaș apostolat ne îndeamnă la muncă neprecupețită pe altarul patriei și al bisericeii; aceleași acuzări din partea multora și chiar a potentăților zilei, cari știu numai să pretindă fără să ne ajute cu ceva, ni se aduc, că tot răul, tot dezastrul moral și intelectual este numai din cauza noastră a preoților și a învățătorilor, că ne-am uitat de datoria sfântă, la care eram obligați.

Cu durere am văzut, că ni se dau atacuri sistematice pe flancuri și durerea îmi devine și mai mare, că aceste atacuri apar în cele două reviste semi oficiale ale învățătorimii: *Lamura* și *Învățătorul român*.

În «*Lamura*» sub titlul: «*Laicizarea învățământului*» a scris domnul Cioranu, colaboratorul de odinioară la foasta gazetă a preoților și învățătorilor dâmbovițeni: «*Lumina*», care, în loc

să arate academic și conform principiilor moderne pedagogice, cum s'ar putea face această laicizare, înlocuindu-se religia cu morala filosofică: *epicuriană, utilitaristă, pozitivistă, sensualistă, evoluționistă, kantiană, eteronomistă, pesimistă, egoistă* etc., era liber să-și aleagă una din ele, — nu știu dacă le cunoaște pe toate, precum și toate preceptele filosofice — și-a vârât nasul în molitfele noastre, în aghiasmă, acatiste etc. și a terminat-o cu intoleranța religioasă — ba încă cu persecutarea, de care nici nu s'a pomenit pe pământul nostru românesc.

De le-ar fi explicat barem pe acestea chiar în defavoarea noastră, am fi fost mulțumiți, căci am fi rămas cu ideia, că este un bun cunoscător al tradiției. Cum nici pe acestea nu le-a explicat, nici laicizarea învățământului nu a arătat-o cum s-ar putea face, avem tot dreptul a-i răspunde cu o zicală românească: „Nu-ți mai băga nasul, unde nu-ți fierbe oala“!

Cum nici eu nu am pretenția să explic cu mai multă compentință «*treptele formale*» ca un domn învățător, așa nici domnul Cioranu să nu aibă pretenția, că ar cunoaște mai bine chestiunile bisericesti ca ori și cine dintre noi, căci a făcut dovada că nici pe ale domniei sale învățătoarești nu le posedă bine. Domnul Ioan Ciorănescu să-i mai adaog eu și Moroeni, căci așa e cunoscut în județul Dâmbovița, sub titlul: «*La*

biserică» a publicat un articol în «Învățătorul român», revistă a asociației generale a membrilor corpului didactic român și, printr'o ironie fină, scrisă cu mult meșteșug și nu mai puțin de nouă pagini, se revoltă contra unei circuli date de autoritatea școlară, «că a pus lumea celor micuți și nevinovați cu nimic iarăși pe drumul bisericii».

Nu trebuie dus la biserică copilul, unde vede monotonie, unde îl obligăm la nemișcare, unde îl luminăm trupește cu lumânări și candelă, iar sufletește cu vorbe repezi și neînțelese, ci trebuie dus mai bine în mijlocul naturei, unde copilul vede numai spontanietate, mișcare, sbenguială, sau mai știu eu ce.

O Doamne! Ce ți-e și cu răutatea omenească, mai ales când stă ascuns într'o inimă de luminător al satelor și autor de cărți didactice!...

Nu-i ajunge copilului șase zile pe săptămână pentru joc, sărituri, ghiontueli și trânteli, fie petrecute la școală în timpul de recreație, fie în casa părinților în timpul liber, și domnul Ciorănescu se leagă tocmai de cele 2-3 ore — dacă s'ar întâmpla pe lună — petrecute în biserică, că și pe acestea copilul să le întrebuințeze tot în sărituri, tot în mișcări, căci acestea îi ascult mintea.

Cum v-a orbit «Emil» al lui J. J. Rousseau și cum țineți mai mult la el de cât la domnul nostru Iisus Hristos, care a regenerat și reformat o omenire, ajunsă pe pragul cataclismului și care a spus: «Lăsați copii să vină la mine!»

Dar dacă copilul meu nu este un «Emil» amintit mai sus, căci nu toți au istețimea și inteligența acestui copil model, tot în mijlocul naturei să-i fac toată instrucția și educația?

Și dacă ați ascuțit numai mintea acestor micuți, să presupunem că sunt toți «Emil» și nu le-ați format inima, din care isvorăsc toate relele, de unde este acest dezastru moral, pe care-l vedem și-l simțim cu toții?

Mai departe domnia-sa se revoltă și mai mult: «Or fi și dascăli ipocriți, mai ales din cei ajunși la mărime, cari să susțină că frecventarea bisericilor de școlari are efecte mântuitoare asupra sufletului copiilor. De la unii ca aceștia te poți aștepta să recomande maslul în loc de doctor, aghiazmă în loc de acid fenic etc....» și apoi să revoltă chiar contra serviciului divin, că nu poate fi înțeles cu una, cu două.

Printr'o poveste cu mult tâlc arată unele scaderi, ce s-ar petrece la unele biserici, să sperăm, că s-au petrecut numai la Moroeni, unde domnia-sa și-a petrecut o bună vreme viața ca învățător, că preotul este întrerupt din serviciu de țârcovnic pentru a lua liturghia de la vrebabă și după o așteptare a credincioșilor continuă iarăși nasal: «Apară, mântuește etc.»; că în biserică copiii sunt îmbrânciți de aceste babe, care au dat leturghii, ba încă că sunt și înnumărate de copii câte sunt — nu de domnul învățător(!?), — ajungând la concluzia, că aici copiii nu văd nimic edificator, ci numai arghirofilie, serviciu întrerupt și neînțeles, ceartă când sunt doi preoți, etc.

Bată-i sfântul de bani, să-i bată! Cum vă sar în ochi! Cum ne dușmăniți ascuns, că noi din aceste liturghii și alte ofrande ne îmbogățim mai repede ca D.-Voastră, domnule autor de cărți didactice, de la care sunt sigur, că nu ai câștigat nimic!...

Să ne explicăm însă.

Este drept și uman ca dintr'un caz singuratic — presupunând că ați spus adevărul, că s-ar efectua serviciul așa de caraghios, să ni-l generalizați la toate bisericile?

Mie cel puțin mi se pare din cele înșirate acolo un basm cu cocoșul roș.

Eu intru în biserică la ora 7 dimineața, când găsesc o bună parte din credincioși, cari se închină pe la diferitele icoane, căci așa a fost și este uzul tradiției din moși și strămoși, pe care ori și care creștin bun îl ține și pe care cred, că l-a ținut și tatăl d-voastră la Râul Alb unde v'ați născut.

După cuvenita închinăciune pe la icoane, la care și eu sunt obligat și după îmbrăcarea cu veșmintele preoțești încep *proskomidia*, adică jungherea Mielului ceresc, Care și-a vărsat sângele pentru păcatele omenirii și Care sub forma pâinei și a vinului se dă credincioșilor la anumite zile, iar nouă preoților în totdeauna când servim.

Aceasta proskomidie se efectuează acolo unde babele își dau liturghia pentru pomenit, căci ori cât ați căuta D.-Voastră sub masca noilor principii pedagogice și ori cât m-aș căsni eu să desființez acest mic obol — devenit tradiție, nu-l vei putea convinge pe credincios, căci el socotește, că s'a dus degeaba la biserică, dacă

nu și-a dat liturghia în mâna preotului, care înainte costa la 0,12 parale, câte o para de fiecare apostol,

Până la 7¹/₂ am terminat proscomidia și de la 7¹/₂-8¹/₂ încep a lua leturghiile, care de! în zilele de sărbătoare mai mare și când d-voastră nici să nu mi-aduceți copiii la biserică, căci îmi faceți mai mare bucluc cu înghesuiala, să ridică la 600-700 suflete cel puțin.

Tocmai la 8¹/₂, după ce am terminat cu luatul liturghiilor și după ce credincioșii au terminat și ei cu închinatul pe la sfintele icoane, dau drumul slujbei (utrenia), când cântărețul cântă la strană imne în cinstea sfinților, cărora le facem prăsnuirea, iar de la 9¹/₂ încep sfânta leturghie, după ce am sunat clopoțelul, când nimeni nu mai are voe să se miște, sau să vorbească, căci alt-fel riscă neplăceri.

Nici o plictiseală, nici o îmbrâncială, nici o nerânduială în timpul când să cântă și se slujește, toate mergând lanț fără întrerupere.

Și acum mi se revoltă sufletul, domnule in-stitutor, diplomat al școlii normale de surdomuți din Berlin, mi se revoltă sufletul mie, unui umil preot de țară, căruia față de chemarea grea și sacrificiul ce i se cere în slujba acestei țări, mărită în hotare, dar mică sufletește, îi este frică să-și iscălească lângă nume cuvântul de preot necum titlul, zic, mi se revoltă de această urâtă apucătură, spre a ne bârfi.

Să nu aducem micuții copilași la biserică, suflete nevinovate — *generațiunea de mâine a României*, căci în cutare comună s'a întâmplat un caz, ca cel expus de D.-Voastră?

Să aruncați cu noroi într'un corp preoțesc, dacă s'ar găsi multe elemente rele, chiar și 30⁰/₀, că nu-și înțeleg datoria și apostolatul?

Să afirmați d-voastră, un învățător de elită(!?), că mai mult pierde copilul prin aducerea la biserică, de cât câștigă?

Mi se par absurdități și sunt convins, că numai dintr'o răfuială personală, pe care am pretenția să o cunosc, căci deși stau retras, dar cam știu ce se petrece în județ, ați făcut din acest caz o teză generală.

Mulțumesc lui Dumnezeu, că și în comuna unde m-am născut și unde am trăit vreo zece ani ca diacon și în comuna unde astăzi mi-a fost hărăzită chemarea ca preot, nu am avut vre-odată neînțelegere cu colegii învățători.

Venit-ați d-voastră să vă înțelegeți cu preotul local când și cum trebuiesc aduși copiii la biserică?

Am fi nebuni noi, dacă v-am pune pe drumuri cu micuții, friguroșii și golăneții copilași — de-a căror sărăcie și nevinovăție ne sângeră inima, de cât pe vreme bună și în Duminici anumite, când ei chiar dacă nu ar găsi vre-un colț de prescură, cum pretindeți d-voastră, ar găsi în schimb însă o iubire și primire părintească, iar din gura noastră alternativ—a preoților și a învățătorilor, — o învățătură creștinească.

Ori-ce ați susține d-voastră cu toate principiile moderne, fără sutlet, crescut în preajma bisericii și în frica de Dumnezeu, nu poate trăi o țară, nu poate dăinui un neam.

Neamuri glorioase ca poporul roman, etc., au existat atât timp cât religiunea și cu ea și moralitatea au fost baza lor sufletească. De îndată ce s'au slăbit acestea și decadența lor a fost inevitabilă.

Imi pare bine, că în concluzie și domnul Ciorănescu ar admite dorința noastră a tuturor, ca preotul să vină în contact cu școala și să predea religia.

O apropiere strânsă între școală și biserică este necesară, căci dela aceasta se așteaptă salvarea țării, pentru ca jertfa celor opt sute de mii de soldați să nu fi fost făcută în zadar. Câtă plăcere nu simt copii, când tu ca preot le predai religia!

Cât câștig sufletesc, când din diferitele bucăți de religie faci aplicare la viața lor și a părinților!

Ei îți spun singuri, cum bate tatăl său pe mama sa, cum vine beat dela cârciumă etc., căci la tine ca preot el are mai mult curaj: par'că vine și se ispoveduește...

Ce plăcere și câtă recreație sufletească simt eu, când, împreună cu învățătorii locali, cari au avut amabilitatea să-mi rezerve și mie 2—3 ore pe săptămână pentru a veni în contact cu copiii și să le predau religia!

Câte scăderi nu vezi însă în cărțile de cetire cu privire la bucățile de religie...

O fabulă se învrednicește de partea morală la urmă, dar o bucată de religie în cărțile acestea nu.

Mai rândul trecut aveam cu clasa III-a parabola smochinului fără rod. Nici o legătură între poame și lapte, nici o amintire de îndelungă-

răbdarea lui Dumnezeu, că l-a mai lăsat un an și nu l-a tăiat, deși autorul acestei cărți de cetire este domnul Ciorănescu...

Mă întreb eu de ce se mai predau aceste bucăți, dacă efectul sau concluzia este nulă? Sunt simple bucăți de cetire? Când le-am explicat copiilor, că Mântuitorul dacă s'ar fi născut la noi, ar fi spus parabola prunului sau a nucului fără rod, căci la noi nu cresc smochini, ci numai în țările calde și când le-am accentuat, că tot ca și pe smochini am tăia și noi pe prunul care nu ar face roade și ține numai umbră și când am aplicat această parabolă la viața lor, căci tot ca și smochinul neroditor este și omul leneș, omul care nu face nici-odată bine, ci numai rele, — cât de satisfăcuți au rămas!

Asemenea și cu clasa II la simbolul credinței, cu clasa II la diferite bucăți din Vechiul Testament: Moise, Eșirea din Egipt etc., și când le explici copiilor însemnătatea și partea morală ce iese din ele, cât de mulțumiți și recreați sufletește nu rămân ei!

Dar când în legătură cu lecția vii și cu Sfânta Scriptură și le citești bucățile așa cum sunt scrise? În bucata: «eșirea din Egipt» se spune că Dumnezeu a bătut Egiptul cu multe pedepse. Dar când le-am citit cele zece pedepse din Sf. Scriptură și când le puneam în legătură cu pedepsele ce ni le dă Dumnezeu de vre-o câți-va ani cu ploi multe și fără rost, cu seceta de astăvară când nu s'a făcut porumb etc., pentru-că noi, dela războiul purtat ne-am făcut mai răi, mai fără rușine,—cât de consternați și evlavioși rămâneam!

Să mai amintesc cum i-am ispoveduit după săptămâna întâia a postului și pe urmă i-am împărțit, dându-li-se câte doi covrigi și un păhărel de vin, căci de ! nu sunt colțuri de prescură în tot-deauna la biserică, cum crede domnul Ciorănescu, afară de zilele morților și vre-un

sfânt mai mare? Să mai arăt mulțumirea părinților, că frumoasă educație le dăm și urarea: să trăiți taică părinte și domnilor învățători?

Am fost forțat să fac aceste destăinuiri, căci datoria noastră este să muncim modest, fără reclamă de bâlciuri, cu încredere în viitor pentru a forma noua generație, căci de aceasta din timpul de față, aservită mercantilismului, ne-am pierdut nădejdea. Față de aceste rezultate pozitive nu mai pot găsi crezare în sufletele cinstite cuvintele: Afară cu religia din școală, că și-a trăit traiul și și-a mâncat mălaiul, sau că nu trebuie dus copilul la biserică, neaducându-i nici un câștig sufletesc.

Preotul la școală pentru a preda religia, învățătorul la biserică cu copiii în duminici anumite, orânduite în de comun acord, este judecata limpede și sănătoasă. Fără de preot, domnii învățători nu pot face nimic: nici în comitetele școlare, nici în clădiri de școli etc., ajutorul și îndemnul preotului fiindu-i necesar.

Nu-mi pierd încă speranța, că aceste glasuri din «Lamura» și «Învățătorul român» vor fi numai glasurile singuratice ale celor doi frați și poate că ultimele care se vor ridica fără vre-un motiv serios în contra noastră. Aceasta cu atât mai mult, cu cât asociația preoțească dâmbovițeană luptă pentru apropierea acestor doi apostoli ai neamului și nădăjuim acelaș lucru și din partea asociației învățătoarești.

Cine nu a înțeles acest lucru până acum și nu luptă pentru îndeplinirea lui, acela este un fiu vitreg al neamului și nu și-a înțeles încă chemarea și rostul lui pentru întărirea și apărarea acestei scumpe țări, iar asupra lui va plana în totdeauna blestemul celor opt sute de mii de mucenici ai neamului românesc.

Preot D. N. POPESCU

Aninoasa

Comuna Dolcești Jud. Dâmbovița

Notă. — Am avut acest articol de mai multă vreme în redacție, de pe când domnii Cioran și Ciorănescu scriau împotriva religiunii în revistele Lamura și Învățătorul român. Fiindcă articolele cu atacurile lor au încetat dela o vreme, nu l-am mai publicat. Dar văzând acum că d. Ciorănescu din nou atacă religiunea, la cercul institutorilor din București, cum am arătat în nr. trecut al acestei reviste, pag. 125—126, am crezut că e bine să-l publicăm acum fiind din nou în actualitate.

CLASICITATEA CREȘTINĂ ȘI CULTUL SFINȚILOR

Sfânt (*sanctus* sau *sacer*, ἅγιος sau ἱερός) se cheamă, în înțeles material, o persoană sau un lucru care este afierosit lui Dumnezeu, iar în înțeles moral se numește o persoană care-și supune întru toată voința sa voinței lui Dumnezeu.

În acest îndoit înțeles se găsește noțiunea de sfânt în toate religiunile pământului, care au fost și care sunt, dela cele mai primitive și până la cea mai sublimă, până la Creștinism.

Este foarte firesc dar ca să găsim cuvântul sfânt, cu această îndoită însemnare, atât în Vechiul cât și în Noul Testament.

Astfel, în Vechiul Testament, preoții ebreilor se numiau sfinți (Levit. 21, 6), pentru că erau sortiți să poarte grijă de serviciul divin; copiii întâi născuți (Numeri 8, 17), pentru că erau închinați lui Dumnezeu; ziua a șaptea a fiecărei săptămâni (Levit. 23, 3) pentru că era rânduită în deosebi pentru adorarea lui Dumnezeu; poporul israelit (Eșire 19, 6; Denter. 7, 6; 14, 2; 26, 18), pentru că era poporul ales al lui Iehova; Ierusalimul, pentru că în el se afla templul, care era centrul cultului așezat de Moisi; și în sfârșit dreptii din sânul poporului ales (Lev. 20, 26; Dan. 7, 16), pentru că au împlinit voia lui Iehova.

În Noul Testament se numește sfânt, în cel mai înalt înțeles al cuvântului, Mântuitorul Christos, pentru că în persoana sa era unită dumnezeirea cu omenirea, pentru că însăși firea sa omenească a fost plină de dar și de adevăr și pentru că viața sa a fost cu totul fără de păcat. Sfinți se numesc aci și creștinii în genere (Acta 9, 13, 32, 41; Romani 1, 7; I Corinteni 6, 1; 14, 34; Efeseni 1, 1 etc.), pentru că prin botez s'au dedicat lui Dumnezeu și s'au împărtășit de harul mântuitor, pentru care sunt îndemnați să se arate sfinți și cu fapte (Efeseni 4, 3; I Petru 1, 15). În deosebi au purtat acest nume membrii bisericii mame din Ierusalim (Romani 15, 25, 31; I Corinteni 16, 1; II Corinteni 8, 4; 9, 1, 12).

Obiceiul acesta de a numi sfânt pe orice creștin s'a păstrat după epoca postapostolică numai în unele localități și la unii părinți bisericesti. Așa îl găsim d. p. la sfântul Ipolit, în Roma, pe la începutul veacului III.

Din veacul II, de când montaniștii, amăgiți de vederile și practicile lor rigoriste, pretindeau că numai ei ar fi sfinți, se răspândi din ce în ce mai mult obiceiul și printre creștinii adevărați de a se da încă din viață numele de sfinți acelor persoane care se distingeau printr'un deosebit grad de pietate, iar de când persecuțiunile siliră pe mulți

creștini să-și ia refugiul în pustietate și monahismul luă ființă, mulți schimnici și anahoreți fură priviți, chiar în timpul vieții lor pământești, ca sfinți și se bucurară din partea credincioșilor de adevărată venerație, în semn de admirare a eroicelor virtuți cu care erau împodobiti.

Astfel a luat naștere una din cele două mari categorii de sfinți, categoria cuvioșilor.

Categoria doua, a mucenicilor, a luat naștere, am putea zice, chiar înainte de a cuvioșilor. Mucenicia a impus în totdeauna spiritelor mai mult de cât viața pioasă. Răbdarea cu satornicie a chinurilor de tot felul pentru susținerea și apărarea credinței creștine din partea mucenicilor, cari au fost oameni de toate vârstele, începând dela copii și până la moșnegi, uitați de moarte, din toate clasele și condițiunile sociale, de ambele sexe, etc., a impresionat adesea adânc și pe prigonitori și muncitori și i-a făcut să îmbrățișeze credința celor prigoniti, iar pe creștini i-a umplut de admirațiune și i-a încurajat să calce fără șovăire pe urmele lor, când se prezintă ocazia, sau, dacă ocazia de a primi martirul lipsea, le-au săpat numele cu litere neperitoare pe lespezile inimii lor, le-au pomenit în totdeauna cu cinste și venerațiune și au prăznuit cu laude ziua morții lor ca zi de naștere către o nouă viață.

* * *

Abia începuseră sfinții apostoli să răspândiască cuvântul Evangheliei prin Palestina și furia iudeilor împotriva celor ce primiau acest cuvânt dete creștinătății pe cel dintâi sfânt mucenic, în persoana arhidiaconului Ștefan. Acestuia i-a urmat în curând sfântul apostol Iacob cel Mare și după aceea la intervale mai mari și ceilalți sfinți apostoli, afară de sfântul evanghelist Ioan, singurul care n'a murit de moarte mucenicească.

Șirul sfinților mucenici l-au deschis dar sfinții apostoli, cei dintâi propoveditori ai cuvântului lui Dumnezeu și el s'a continuat apoi de nesfârșitul număr al acelor cari au pecetluit cu sângele lor, prin multe feluri de morți, mărturisirea credinței creștine, înaintea împăraților și potentatilor păgâni urători de Dumnezeu.

Șirul sfinților cuvioși a fost început de prea sfânta de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioară Maria, căreia i-a urmat ucenicul iubit al Domnului, în a cărei grijă lăsase Mântuitorul pe cruce pe sfânta sa mamă, sfântul evanghelist Ioan și a fost continuat de miile de cuvioși și cuvioase, cari, în mijlocul valurilor lumii sau în

singurătatea pustiei, au făcut din legea Domnului cugetarea lor ziua și noaptea.

* * *

Venerarea ce s'a dat chiar dela început sfinților se poate deduce din înseși cuvintele cu care sfântul evanghelist Luca descrie cinstea ce s'a făcut trupului neînsuflețit al sfântului arhidiacon Ștefan: *«Și l-au îngropat pe Ștefan bărbăți cucernici și au jelit mult după el»* (Acta 8, 2). Dacă însă aci nu e destul de limpede și indiscutabilă, o găsim, în schimb, nu numai absolut singură, ci cu un adevărat lux de amănunte, în epistola creștină din Smirna despre moartea mucenicească a sfântului Policarp, episcopul Smirnei și ucenicul sfântului evanghelist Ioan, întâmplată în anul 155. Moartea lui Policarp este asemănată aci cu a Mântuitorului (VI). Străduințele smirenilor de a obține trupul sfântului să-l înmormânteze, au fost zădărnice de iudei, cari au șoptit irinarhului, că creștinii ar fi în stare să adore pe Policarp în locul lui Christos (XVII). Față de această învinuire, ei mărturisesc, că într'adevăr „mulți doriau să se atingă de sfântul lui trup“, iar în ce privește adorarea mărturisesc: *„Adorăm pe Christos, pentru că este Fiul lui Dumnezeu, iar pe mucenici îi iubim după vrednicie ca pe ucenicii și următorii Domnului, pentru că cinstesc în chip neîntrecut pe Împăratul și Învățătorul lor“* (XVII, sfârșit). Despre osemintele sfântului pe care Smirnenii le-au dobândit cu multă greutate, citim: *„Ele nu sunt mai prețioase de cât petrele scumpe și mai scumpe de cât aurul și le-am așezut într'un loc cuviincios“*. După care adaogă: *„Acolo va da Domnul să ne putem aduna cu veselie și bucurie, ca să săvârșim ziua nașterii lui ca mucenic, spre aducere aminte de cei ce au săvârșit lupta și ca pregătire a celor ce vor avea să mai lupte“* (XVIII). În fine, despre starea de fericire dobândită de sfântul Policarp ca mucenic epistola zice: *„Cu statornicia sa a învins pe nelegiuitul proconsul și și-a agonisit cununa nestrăcaciunii și prea mărește — veselindu-se cu apostolii și cu toți dreptii — pe Dumnezeu Tatăl și binecuvintează pe Domnul nostru Iisus Christos...“* (XIX).

Acelaș lucru s'a întâmplat și cu osemintele sfântului Ignatie, episcopul Antiohiei, mort de asemeni ca mucenic, fiind sfâșiat de fiare în cirul din Roma, cu mult mai înainte (117) de sfântul Policarp. *„Credincioșii i-au adunat oasele le-au pus într'un giulgiu, le-au transportat în Antiohia și le-au păstrat cu sfințenie, ca pe o comoară de mult preț“*. (Ruinart, Acta Martyrum). Marele Gură de aur, vorbind de cultul dat rămășițelor sfântului Ignatie, zice: *„El este de folos celor căzuți, ca să se întoarcă, celor credincioși, ca să nu cadă, celor sănătoși, ca să-și pă-*

streze sănătatea și celor bolnavi, ca să și-o dobândiască din nou“. Trupul neînsuflețit al sfântului Ciprian, episcopul Cartaginei, ucis cu sabia din porunca împăratului Valerian, la anul 258, a fost luat de creștinii din Cartagena și purtat în procesiune cu multe lumini, noaptea (Ruinart, Acta proconsularia sancti Cypriani, episcopi et martyris).

Din aceste câteva relatări foarte vechi, și în deosebi din descrierea martirului sfântului Policarp de martori oculari, reies cu cea mai deplină claritate și precizie toate elementele cultului sfinților și se face dovada neclintită, că biserica a venerat pe sfinți chiar dela începutul existenței ei. Că aceasta s'a petrecut după aceea pe o scară mult mai întinsă, este lucru cunoscut și dovedit.

* * *

Cât preț a pus biserica primară pe cultul sfinților se vede mai departe și mai limpede din diferite practici vechi cu privire la cultul sfinților. Astfel:

1. S'au rânduit din cea mai adâncă vechime sărbători în cinstea sfinților. *„Să nu se lucreze — zic Constituțiunile apostolice — în zilele apostolilor, cari au fost învățătorii voștri în Christos și v'au împărtășit Duhul Sfânt. Să se serbeze ziua întâiului mucenic Ștefan și a celorlalți sfinți mucenici, cari și-au dat viața pentru Christos“* (cartea VIII, cap. 33).

Obiceiul acesta de a serba memoria sfinților mucenici în fie care an, în ziua morții lor, ca zi a nașterii lor pentru viața de veci (γενέθλων = natalitia), este confirmat de părinți bisericești, ca d. p. sfântul Vasile, Grigore de Nisa, Grigore de Nazianz, Ioan Gură de aur ș. a. Sfântul Vasile îl numește chiar „vechiu“ (epistola 244 către episcopii Pontului). Sinodul din Gangra a furisește pe cei ce nu dau cinstea cuvenită sfinților mucenici: *„Dacă cineva, îngâmfându-se, s'ar ridica cu dispreț împotriva adunărilor în cinstea mucenicilor și a slujbelor ce se fac spre pomenirea lor, să fie anatema“*, (canonul 20), iar sinodul din Laodiceea oprește ca serbările spre pomenirea mucenicilor să se facă în zilele săptămânii din postul cel mare, ci numai Sâmbăta și Duminica, pentru ca să se poată săvârși sfânta liturghie și astfel prăznuirea lor să se săvârșiască cu mai multă pompă (canonul 51).

2. Pe mormintele mucenicilor și în bisericile în care se aflau moaștele lor se săvârșia cât mai des cu puțință sfânta liturghie, iar ziua morții lor se prăznuia în toate bisericile cu săvârșirea sfinteii liturghii și cu rostirea de panegirice în amintirea și spre lauda lor. Martori pentru aceasta sunt părinții și scriitorii bisericești: Tertulian, Ciprian, Augustin, Vasile cel Mare,

Grigore de Nisa, Ioan Gură de aur, Teodoret, și alții. Din cuvintele lor este destul să cităm pe ale lui Ciprian, care zice: „*Pentru aceștia săvârșim jertfe, cum vă aduceți aminte, ori de câte ori prăznuim aducerea aminte de patimile mucenicilor și ziua din fie care an a morților*“ (epistola 34) și pe ale marelui Vasile: „*Alergând de la miezul nopții în acest sfânt lăcaș al mucenicilor, ați îmblânzit prin cântările voastre sfinte pe Dumnezeu martirilor și cu răbdare ați așteptat până acum, la amiază, sosirea mea. Pentru voi deci, cari puneți cinstirea sfinților mucenici și sfânta liturghie mai pre sus de odihnă și somn, răsplata este gata*“ (Omilia asupra psalmului 114). Panegirice ale diferitor sfinți ne-au rămas dela: Vasile cel Mare, Grigore Teologul, Grigore de Nisa, Ioan Gură de aur, Efrem Sirul și alții.

3. În cinstea sfinților mucenici s'au ridicat pe mormintele lor, sau în locul unde pătiseră, sau în altă parte, biserici mărețe, care purtau numele special de „*Martyria*“, dela μαρτύριον-mucenic. Asemenea biserici se aflau, din veacul IV, de când au încetat persecuțiunile împotriva creștinilor, în cele mai multe orașe și prin diferite localități și despre existența lor avem numeroase și prețioase mărturii dela istoricul Eusebiu, dela sfântul Ioan Gură de aur și de la fericitul Augustin. „*Constantin vrând să înalțe cetatea care poartă numele său — zice Eusebiu despre Constantin cel Mare — a împodobit-o cu biserici numeroase și cu temple mărețe închinare sfinților mucenici... și cinstind astfel aducerea aminte de cei morți, le-a închinat, împreună cu cetatea, Celui Prea Înalt*“ (De vita Constantini, cartea III, cap. 48). Dintre bisericile zidite de Constantin cel Mare în Constantinopol, sunt de amintit: biserica sfinților Apostoli și a sfintei Sofii. Asemeni în Efes era o renumită biserică a sfântului apostol Toma, cum și biserica sfintei Marii, în care s'a ținut sinodul III ecumenic. Tot astfel și sinodul IV ecumenic, din Calcedon, s'a ținut în biserica sfintei mucenițe Eufimia.

4. Multă vreme bisericile s'au zidit numai pe mormintele mucenicilor sau au trebuit să aibă moaștele întregi ale vreunui sfânt mucenic, iar după ce numărul mucenicilor s'a împușinat și al bisericilor a crescut, așa că n'au mai putut fi clădite toate bisericile pe morminte de mucenici, nici nu s'au mai găsit atâtea moaște ca fiecare biserică să poată avea moaștele complete ale unui sfânt, s'a rânduit ca să nu se poată sfinți nici o biserică, dacă nu se vor pune în piciorul sfintei mese părțile din moaștele unui sfânt. Un sinod ținut în Cartagena, la anul 401, a hotărât să se dărâme orice biserică în care nu s'ar afla moaștele unui sfânt mucenic (Nicodim Milaș, Dreptul bisericesc pag. 466), iar

sinodul VII ecumenic poruncește — prin canonul 7 — să se depună «ca unul care a călcat tradițiunile bisericești», episcopul care ar târnosi o biserică fără să aibă sfinte moaște în altar.

5. Sfinții nu numai au fost venerați, ci li s'au adresat și rugăciuni de cei din viață și li s'a cerut să intervină către Dumnezeu, ca să asculte și îplinească rugăciunile înălțate către El prin mijlocirea lor.

Pentru această străveche practică bisericească mărturisesc:

a) *Cele mai vechi liturghii.* În liturghia sfântului Iacov, cea mai veche din toate liturghiile, și din care au izvorit — prin prescurtare — celelalte trei liturghii, care sunt și azi în uz în biserica noastră ortodoxă, se găsește următoarea rugăciune după sfințirea sfintelor daruri: «*Iară și iară pomenim pe cea cu adevărat fericită și de toate neamurile pământului laudată, sfânta, binecuvântata, pururea Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu și împreună cu ea pe sfinții prooroci... Căci pentru aceasta facem pomenirea lor, ca să-și aducă aminte de slăbiciunea și neputința noastră când vor sta înaintea tronului tău și împreună cu noi să-ți aducă această jertfă înfricoșată și de temut, pentru paza celor ce sunt în viață, pentru mângâierea celor bolnavi și nevrednici, cum suntem noi, etc.*» (Renaudot, Liturgiarum orientalium collectio, vol. II pag. 36).

Intr'o formă care diferă foarte puțin se găsește această rugăciune și în liturghia sfântului Vasile și a sfântului Ioan Gurădeaur, cum și în liturghia atribuită sfântului apostol Petru și într'a sfântului evanghelist Marcu.

În liturghia sfântului Ioan rugăciunea aceasta sună astfel: «*Încă aducem ție această slujbă cuvântătoare pentru cei adormiți în credință, strămoșii, părinții patriarhi... mai ales pentru prea sfânta, curata, preabinecuvântata, slăvita, stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria, pentru sfântul prooroc, înainte mergătorul și botezătorul Ioan... cu ale căroră rugăciuni mântuește-ne pe noi, Dumnezeule, și adu-ți aminte de toți cei adormiți în nădejdea învierii și a vieții de veci și-i odihnește pe dânșii unde strălucește lumina feței tale*», (Liturgier).

Sfântul Ciril, episcopul Ierusalimului, explicând liturghia ierusalimitană, zice: «*După aceea — adică după sfințirea sfintelor daruri — pomenim iarăși pe cei morți și anume mai întâi pe patriarhi, prooroci, apostoli și mucenici, pentru ca, prin rugăciunile și mijlocirea lor, să ne asculte Dumnezeu*» (Cateheza V mistagodică).

b) *Inscripțiuni, picturi și obiecte sfinte aflate în catacombe.* În catacombe, care au fost săpate în timpul celor trei veacuri de persecuțiuni îndreptate împotriva bisericii de statul roman, se

găsesc diferite inscripții funerare, care termină cu cuvintele: «*Roagă-te pentru noi*». În picturi, sfânta Fecioară este înfașată adesea cu mâinile ridicate pentru rugăciune, iar în morminte s'au găsit tot felul de obiecte de os, de fildeș, de sticlă, de pământ etc. pe care de asemeni este zugrăvită Maica Domnului rugându-se, ceea ce însemnează că cei ce au pictat aceasta, ca și cei cari le au pus în morminte și cei pentru cari s'au pus aveau credința, că sfinții, și în'deosebi prea sfânta Născătoare de Dumnezeu, se roagă lui Dumnezeu pentru ei.

c) *Mărturii sau exemple din viețile sfinților.* Martorii oculari și scriitorii martirului sfântului Ignatie povestesc: «Noi cei ce am fost de față la săvârșirea acestui fapt, întorcându ne acasă, plângând și tângându-ne, am priveghiat toată noaptea și cu rugăciuni și mătării am rugat pe Domnul să ne întărească pe noi cei slabi prin fapta ce s'a întâmplat. În urmă, unii dintre noi, adormind puțin, au văzut pe sfântul mucenic Ignatie arătându-se pe neașteptate și îmbrățișându i, alții l-au văzut rugându-se, iar alții plin de sudoare și stând înaintea lui Dumnezeu. Deci toți cei ce am văzut acestea și în urmă ne-am istorisit unii altora vedeniile cu mare bucurie, am cântat lui Dumnezeu, dătătorului de bine, fericind pe sfântul, însemnându-ne apoi ziua și ceasul, ca aducându ne aminte de vremea pătimirii lui, să putem avea împărțășire cu luptătorul și încununatul mucenic al lui Christos». (Ruinart, Acta martyrum). — Descrierea martiriului mucenicilor sicilitani, morți în anul 200, alcătuită de un martor ocular, se încheie astfel: «Acești mucenici ai lui Christos se săvârșiră în ziua de 17 Iulie și mijlocesc pentru noi înaintea Domnului nostru Iisus» (Ruinart, op. c.). Eusebiu istoricul povestește despre sfânta muceniță Potamina, din veacul III, că, mergând la chinuri, făgădui unui soldat, anume Vasilide, care o apărase de batjocurile păgânilor, că se va ruga pentru el și că la trei zile după moartea ei, cum a mărturisit însuș Vasilide, i-s'a arătat acestuia noaptea, i-a pus o cunună pe cap și i-a spus, că s'a rugat pentru el și că rugăciunea ei a fost ascultată». (Istoria bisericească, cartea VII, cap. 5). Sfântul Grigore Teologul spune despre sfânta Iustina, o altă muceniță tot din veacul III, că «s'a rugat sfintei Fecioare să-i apere fecioria care era în primejdie» și rugăciunea ei a fost ascultată (Panegiricul sfântului Ciprian).

d) *Mărturii ale părinților și scriitorilor bisericești din vechime.* — Acestea sunt foarte multe, așa că vom cita din ele numai pe cele mai însemnate.

Sfântul Irineu, episcopul Lugdunului (mort ca mucenic pe la anul 202), zice: «Eva, ca fecioară, n'a fost ascultătoare de Dumnezeu, iar sfânta

Fecioară a fost ascultătoare, ca să fie mijlocitoare către Dumnezeu pentru fecioara Eva» (Adversus Haereses V, 19).

Sfântul Ciprian învață că toți dreptii, începând cu patriarhii, atât cei ce au primit moarte mucenicească, cât și cei ce au rămas tari în credință, trăesc după moarte, împărătesc cu Christos și poartă grijă de mântuirea noastră (epistola către Fortunat), iar altă dată, adresându-se papii Corneliu, care se afla în exil zice: «Să ne pomenim unul pe altul ori unde am fi. Să ne rugăm unul pentru altul cu bună înțelegere și într'un cuget. Să ne ușurăm amărăciunile și strimtorările prin dragoste reciprocă și, dacă Domnul va grăbi să ia pe unul dintre noi înaintea celuilalt, să nu înceteze această dragoste și înaintea Domnului, ca să nu se întrerupă rugăciunile pentru jrații și surorile noastre înaintea milostivirii Părintelui» (epistola către Corneliu).

Sfântul Vasile cel Mare zicea despre sine: «Primesc și pe sfinții apostoli, prooroci și mucenicii și-i chem ca mijlocitori înaintea lui Dumnezeu, ca prin ei, adică prin mijlocirea lor, milostiv să-mi fie iubitorul de oameni Dumnezeu și să-mi dea iertare de păcate» (epistola către Iulian Apostatul).

Altă dată, el zice creștinilor adunați să prăznuiască pomenirea sfântului Mamant: «Să-și aducă aminte de sfântul Mamant toți câți s'au bucurat de el în vis, toți câți, venind la acest loc, l-au avut împreună rugător și cărora le-a stat înaintea cu fapta, numai chemându-l pe nume, și pe care i-a dus în casă fiind pe drumuri, pe cari i-a făcut sănătoși fiind bolnavi, cărora le-a scăpat copiii dela moarte și cărora le-a lungit viața» (Omilia despre sf. mucenic Mamant).

Iarăș cu alt prilej se adresează ascultătorilor săi cu aceste cuvinte: «Câtă muncă ai să-ți găsești cel puțin rugător pentru tine către Domnul! Și iată 40 de rugători, cari înalță într'un cuget rugăciune... la aceștia să alerge cel împresurat de nevoi; la aceștia să se ducă cel vesel: unul ca să afle izbăvire în grelele împrejurări, celălalt ca să i-se păstreze fericirea. Aci întâlnești femeia cucernică, cuvioasă, care se roagă pentru brunci, care cere lui Dumnezeu întoarcerea din exil a bărbatului și însănătoșirea celui bolnav. Fie ca cererile noastre să fie primite de mucenici! Tinerii să calce pe urmele lor ca ale unora deopotrivă cu ei, iar părinții să-i roage să fie părinți unor asemenea copii» (Omilia la sfinții 40 de mucenici).

Sfântul Grigore de Nazianz, în cuvântarea la moartea tatului său, zice: «Sunt incredințat, că, prin rugăciunile sale, el face acum mai mult bine de cât făcea prin lecțiile sale, pentru că s'a apropiat de Dumnezeu, lepădând legăturile trupului, curățindu-se de tina care-i întuneca mintea....»,

iar în panegiricul sfântului Ciprian se exprimă: «Din cer, unde ești, privește cu îndurare către mine, îndreptează cuvântul și viața mea, păzește turma mea sau fi împreună cu mine păstor, îndreptează o, pe cât se poate, spre cele bune, alungă din sânul ei pe lupii turburători și pe toți cari aleargă după cuvinte și fraze. Luminează-ne mai deplin și mai limpede asupra Sfintei Treimi, înaintea căreia stai astăzi și căreia noi ne închinăm».

Sfântul Grigore de Nisa, se adresează sfântului mucenic Teodor cu cuvintele: «Mijlocește pentru patrie la Domnul și Împăratul tuturor. Mari primejdii ne amenință... oastea se luptă pentru noi, sfinte mucenice, mijlocește cu îndrăzneală pentru compatrioții tăi. Cu toate că ești în altă lume, tu știi însă întotdeauna de primejdiile și nevoile oamenilor. Cere pentru noi, ca adunările să nu se întrerupă... Rugămu-te, nu ne lipsi nici de aci înainte de ocrotirea ta. Dacă se cere mai multă și mai puternică ocrotire, adună cetele ucenicilor, ale fraților, și rugați-vă împreună cu toții, căci poate rugăciunile mai multor dreپți vor acoperi păcatele popoarelor» (Cuvântare la sfântul Teodor Tiron).

Sfântul Ioan Gură de aur, zice: «Rugăciunile sfinților au putere foarte mare, dar numai când ne căim de păcate și ne îndreptăm... Eu însă zic așa, nu ca să opresc pe cineva să chieime într'ajutor pe sfinți în rugăciunile sale, ci spre a-l împiedica să nu se dea lenei și somnului și astfel trăind, să nu ceară dela alții ceea ce ar trebui să facă el însuși» (Omilia 5 asupra evangheliei dela Matei).

Altădată el zice: «Iubiților, să alergăm la mijlocirea sfinților mucenici și să-i chemăm, ca să se roage pentru noi; dar să nu ne mărginim a ne lăsa numai în nădejdea rugăciunilor, ci să lucrăm și noi cum se cade, după pilda ce ei ne-au dat» (Omilia 44 asupra Facerei).

Sfântul Efrem Sirul se adresează sfinților mucenici astfel: «Biruatorilor mucenici, cari ați răbdat chinuri pentru dragostea către Dumnezeu și Mântuitorul și sunteți plini de siguranță înaintea Domnului, binevoiți a mijloci pentru noi cei slabi și păcătoși și trândavi, ca să se pogoare asupra noastră harul lui Christos și să lumineze întunecatele noastre inimi, spre a iubi pe Dumnezeu» (Panegiricul sfinților mucenici).

Fericitul Teodoret zice: «Bisericele biruatorilor mucenici sunt mărețe... În ele ne adunăm adesea. Cel care se bucură de sănătate, se roagă pentru păstrarea acestui bun prețios, iar bolnavul pentru grabnică vindecare. Cel care n'are copii cere urmași, cea stearpă se roagă pentru fericirea de a fi mamă. Când cineva vrea să porniască într'o călătorie, cere dela sfinții mucenici să-l călăuzească și ocrotiască, iar când se întoarce cu bine acasă, le mulțumește cu căldură. Către ei noi nu ne

adresăm ca lui Dumnezeu, ci-i rugăm ca pe niște oameni sfinți să ne fie mijlocitori înaintea lui Dumnezeu» (Cuvântarea 8-a despre mucenici).

Sfântul Ambrosiu, episcopul Milanului, descrie astfel trebuința de a ne ruga sfinților și mijlocirea lor către Dumnezeu: «Când sfinții apostoli Petru și Andrei au mijlocit la Mântuitorul pentru soacra lui Petru, care era prinsă de friguri rele; atunci Domnul, stând înaintea ei, a certat frigurile și au lăsat-o și îndată, sculându-se, slujia lor (Luca 4, 38).

...Și tu ai prietini cari pot mijloci pentru tine. Acest fel de prietini sunt apostolii și mucenicii pe cari, dacă-i venerezi, te apropii de ei prin milostenie,.... Atunci apostolii Petru și Andrei au mijlocit pentru soacra lui Petru, iar acum pot să mijlocească pentru noi, căci e limpede, că cel încărcat cu multe păcate nu poate să se roage pentru sine și deci alții trebuie să roage pentru el pe Doctorul ceresc, după cum și bolnavii trupești nu chiamă ei pe doctor, ci trimet pe alții să-l cheme. Prin urmare, pentru noi trebuie dar să se roage sfinții îngeri — acești apărători ai noștri — și mucenicii, ale căror sfinte moaște ne sunt cheazășie și amanet al mijlocirii lor. Ei, spălându-și păcatele, cu însuș sângele lor, pot mijloci la Dumnezeu iertarea păcatelor noastre, fiindcă mucenicii sunt judecătorii și observatorii vieții și faptelor noastre. Nu trebuie să ne temem de acești apărători ai noștri, pentru că ei au încercat, ca și noi, neputința trupească și au luptat împotriva ei» (Despre văduve, 9⁵⁴ 55).

Fericitul Augustin zice: «Biserica nu se roagă pentru mucenici, cum se roagă pentru ceilalți morți fiindcă ei atât de mult s'au desăvârșit prin moarte, încât nu noi, cei vii, trebuie să mijlocim pentru dânsii, ci ei sunt mijlocitorii noștri» (Cuvântarea 285).

Sfântul Leon cel Mare, papă al Romei, zice într'una din Cuvântările sale: «Să postim Miercuri și Vineria, iar Sâmbăta să facem priveghere la moaștele sfântului apostol Petru, pentru rugăciunile căruia, cum sunt încredințat, Dumnezeu ne va trimete milostivirea sa prin Domnul nostru Iisus Christos, care împărățește în vecii vecilor» (Cuvântarea 12).

Sfântul Grigore cel Mare, ca să dovedească necesitatea de a cere ajutorul și mijlocirea sfinților către Dumnezeu face următoarea asemănare: «Dacă ar fi ca mâine să mergem la judecată înaintea unui judecător aspru, cred că ne-am îngriji de azi să pregătim răspunsul și ne-am sili să găsim numai decât susținători și apărători, cari să mijlocească pentru noi la înfricoșatul judecător. Băgați de seamă! Ingrijiți-vă! Iată, în curând va veni la judecată înfricoșatul judecător Iisus Christos, cu mulțime de îngeri și de arhangheli. Dacă nu ne vom găsi apărători-

cine ne va apăra atunci? *Avem însă pe sfinții mucenici. Ei ne sunt ajutători și susținători. Totdeauna, ei sunt gata să ne ajute și doresc să ne fie mijlocitori. Pe ei să-i rugăm. Ajutorul lor să-l cerem. Domnul primește mijlocirea lor, pentru că, deși este judecător drept, este totuși și îndelung răbdător și mult milostiv»* (Omilia 32 asupra Evangheliilor).

Sfântul Ioan Damasceanul scrie: «Cât te-ai ostenit și te ostenești, ca să găsești un apărător, care te-ar putea înfronța împăratului muritor și să pună un cuvânt bun pentru tine? Iar pe mijlocitorii întregului neam omenesc, cari se roagă pentru noi, să nu-i venerezi?» (Despre credința ortodoxă, cartea IV, cap. 15).

În deosebi despre mijlocirea sfintei Fecioare zice el: «Chiar și între oameni, dacă cineva are ca mijlocitoare pe vre-o mamă și aceasta va ruga pe fiul său pentru vre'un neam sau prieten, acela (fiul) nu va lăsa neluată în seamă cererea și mijlocirea ei. Ce să zicem dar de mijlocirea și îndrăzneala pe cari le are cea mai pre sus de tot neamul omenesc și de puterile cerești, prea curata Maică, față de Fiul său cel întrupat din ea? Puterea ei este fără asemănare și necoprinsă» (Despre icoane, împotriva lui Constantin Cabalin).

«Cât folos nu ne-a adus — zice el altădată — mijlocirea plină de îndurare a apostolilor și mucenicilor? De câte ori nu ne-au ajutat ei în războaiele cu barbarii, pe cari i-au alungat sau nimicir? Câte cazuri cari ne amenințau cu moartea au înlăturat ei prin purtarea de grijă și venirea lor într'ajutor? De toate primejdiile ce s'au ivit până acum ne-au izbăvit prin rugăciunile lor» (Despre credința ortodoxă, loc. cit.)

* * *

Ceeace au învățat sfinții părinți individual, s'a consfințit de adunările lor, de sfintele sinoade.

Astfel, părinții adunați la sinodul VII ecumenic, ținut, în anul 787, la Niceea, spre a pune capăt rătăcirii hulitorilor cultului sfintelor icoane, au hotărât cu privire la venerarea sau cinstirea sfinților :

«Noi păzim cuvintele Domnului, ale apostolilor și ale proorocilor, cari ne-au învățat să cinstim și să preamărim, mai întâi, mai ales și cu adevărat, pe Maica lui Dumnezeu, apoi pe sfinții îngeri, pe fericii și întru tot laudații apostoli, pe prooroci și pe slăviții și de Dumnezeu purtătorii mucenici, cari s'au luptat pentru Christos, pe sfinții mari dascăli, pe cuvioșii și de Dumnezeu, însuflații și să cerem mijlocirea lor, pentru că ne pot face plăcuți Împăratului tuturor, lui Dumnezeu». Actele sinodului VII ecumenic, ședința IV, la Harduin).

Acelaș sinod hotărăște să fie anatema cine nu venerază pe sfinți și nu-i chiamă într'ajutor:

«Dacă cineva nu mărturisește că toți sfinții cari sunt dela începutul lumii și au merite la Dumnezeu, înainte de Lege, ca și sub Lege și sub har — sunt vrednici de cinste înaintea Lui cu sufletul și cu trupul, sau dacă nu se roagă lor, ca unora cari pot mijloci la Dumnezeu pentru lume, potrivit tradiției bisericești, anatema să fie». (Ibidem).

Asemeni și sinodul ținut la Betlehem, în anul 1672, a aprobat Mărturisirea de credință a patriarhului Dositei al Ierusalimului, care a fost primită de toți patriarhii și care este cunoscută și sub numele de «Epistola patriarhilor răsăriteni» și care coprinde și următoarele: «Credem că Domnul nostru Iisus Christos este singur mijlocitor, că dându-se pe sine preț de răscumpărare pentru toți, prin vărsarea sângelui său, s'a făcut mijlocitor între Dumnezeu și oameni și purtând grijă de ai săi, este mângăetorul nostru și ispășitorul păcatelor noastre. Mărturisim, că sfinții mijlocesc pentru noi în rugăciunile și cererile lor către El, dar mai mult ca toți, prea curată Maica lui Dumnezeu Cuvântul, sfinții îngeri, păzitorii noștri apostoli, proorocii, mucenicii, cuvioșii și toți pe cari i-a slăvit El ca slujitori credincioși ai Lui, la care adăogăm și pe arhierii și pe preoții, ca unii ce stau în jurul tronului lui Dumnezeu, și pe toți dreptii cari s'au distins prin virtute. Știm din sfintele Scripturi, că trebuie să ne rugăm unii pentru alții, că mult poate rugăciunea dreptului și că Dumnezeu mai bine ascultă pe sfinți de cât pe cei ce rămân în păcate. Asemenea mărturisim, că nu numai când erau în viața pământească sfinții au fost rugători și mijlocitori ai noștri către Dumnezeu, ci încă și mai mult după moarte... Nu ne îndoim, că, precum proorocii fiind în trup muritor vedeau lucrurile din cer, pentru care și proorociau, tot astfel, ba chiar mai mult, credem și mărturisim că îngerii și sfinții, cari s'au făcut ca îngerii, știu și văd, prin nemărginita lumină dumnezească, toate nevoile noastre». (decretul 8).

* * *

Sfinții părinți au lămurit și în ce constă cultul sfinților și prin ce se deosebește de cultul ce dăm lui Dumnezeu, în ce înțeles se numesc sfinții mijlocitori către Dumnezeu și cum pot ei să audă și să îplinească rugăciunile noastre.

Sfântul Ciril al Alexandriei scrie împotriva lui Iulian Apostolul: «Pe sfinții mucenici noi nu-i socotim Dumnezei și n'avem obiceiul de a-i cinsti prin cultul ce dăm lui Dumnezeu (κατὰ

τικῶς), *ci-i cinstim numai relativ și ca respect* (σχετικῶς καὶ τιμητικῶς). Li cinstim cu venerațiune care e mai presus de orice venerațiune pământească, fiindcă au luptat cu bărbăție pentru păzire neștirbită a credinței, pentru care nu și-au cruțat nici viața...» (Adverus Iulianum, cartea VI).

Fericitul Augustin scrie: «Cinstim pe mucenici cu acel cult de dragoste și de apropiere de ei, cu care cinstim și în viața pământească pe oamenii lui Dumnezeu, cari sufer pentru adevărul Evanghelic, cu deosebire numai că acesta (cultul mucenicilor) este împreunat cu mai multă pietate, pentru că se dă celorce au biruit piedicile, sunt acum în viața fericită și nu mai luptă pe pământ. Iar cultul care pe grecește se chiamă λατρεία și care pe latinește nu se poate exprima printr'un singur cuvânt și este slujire cuvenită numai Dumnezeirii, nu-l dăm și nu îndemnăm pe nimeni să-l dea decât numai lui Dumnezeu». (Contra Faustum, cartea XX, cap. 21).

*«Mucenicilor — zice el altădată — nu le rânduim preoți, servicii religioase și sacrificii (cum fac păgânii pentru zeii lor), pentru că noi nu pe ei, ci pe Dumnezeul lor îl socotim ca Dumnezeul nostru. Cinstim într'adevăr aducerea aminte de ei, ca de niște oameni sfinți ai lui Dumnezeu, cari s'au luptat pentru adevăr până ce au murit trupește... dar auzit-a cândva vreun credincios, ca preotul, stând înaintea altarului ridicat în cinstea vre unuia mucenic, să fi zis în rugăciunile sale: Ție Pavele sau Petre, sau Cipriane, îți aduc jertfă? Înainte de pomenirea lor se fac proaduceri lui Dumnezeu, care i-a făcut pe ei și oameni și mucenici și i-a unit în cinstea cerească cu sfinții săi îngeri. Proaducerea se face, pentru ca prin asemenea prăznuire pe de o parte să mulțumim adevăratului Dumnezeu pentru biruința lor, iar pe de altă parte pentru ca noi cei ce facem pomenirea lor, să ne îndemnăm a imita virtuțile și biruințele lor, chemând într'ajutor pe același Dumnezeu. Potrivit cu acestea, toate semnele de mare dragoste ale oamenilor pioși către mormintele mucenicilor sunt expresiunea respectului pentru aducerea aminte de ei, iar **nici decum închinare dumnezească sau aducere de jertfe morților, ca unor zei... Așa că noi nu dăm mucenicilor noștri închinare dumnezească... n'am rânduit preoți pentru ei și n'aducem sacrificii în cinstea lor, pentru că un asemenea lucru nici nu se cade, nici nu e demn și nici îngăduit, cuvenindu-se numai lui Dumnezeu». (De civitate Dei, cartea VIII, cap. 27).***

In aceeași ordine de idei, el scrie iarăși: «Păgânii au clădit temple zeilor lor, le-au înălțat altare, le-au rânduit preoți, le-au adus jertfe, pe când noi nu ridicăm temple mucenicilor noștri, ca zeilor, ci construim monumente pe mormin-

tele lor, ca unor morți ale căror suflete trăesc la Dumnezeu. Acolo ridicăm și altare pe care aducem jertfe, dar nu mucenicilor, ci unicului Dumnezeu, care e și al lor și al nostru. La aducerea jertfelor, la un anume loc și după rânduială, se pomenesc și ei ca oameni ai lui Dumnezeu, cari au biruit lumea prin mărturisirea credinței în Dumnezeu» (Ibidem, cartea XXII, cap. 10).

Fericitul Ieronim scrie asemeni: «Ce cap fără minte s'a închinat vreodată mucenicilor ca lui Dumnezeu? Cine a socotit pe om drept Dumnezeu? Când Pavel și Barnaba au fost luați de locuitorii Licaoniei drept Jupiter și Mercur, și când aceia au voit a-le aduce sacrificii, nu și-au rupt ei veșmintele și au spus că și ei sunt tot oameni? Aceasta nu pentru că nu erau mai buni decât morții Jupiter și Mercur, ci pentru ca să nu li-se dea — după rătăcirea păgână — cinstea ce se cuvine lui Dumnezeu. Asemenea citim și despre Petru, care a ridicat pe Cornetiu, care voia să i-se închine și i-a zis: «Scoală-te și eu sunt om» (Contra Vigilantium, cartea IV).

Sfântul Epifanie, combătând rătăcirea unora cari dau Sfintei Fecioare închinare dumnezească zice: «Unii nechibzuți în ideea despre prea sfânta și pururea Fecioara s'au încercat și se încearcă s'o pună în locul lui Dumnezeu... și aduc sacrificii în numele ei... Astfel, slăvirea sfinților, cari au trăit în anume timp, îndreptată către Dumnezeu, a fost pentru alții, cari nu vedeau adevărul, prilej de rătăcire... Inșă nu sfinții sunt vinovați de aceasta, ci mintea omenească, de oarece este nestatornică și înclinată spre rău... Nu trebuie a cinsti pe sfinți mai mult de cât se cuvine, ci în ei să cinstim pe Stăpânul lor. Să înceteze dar rătăcirea celor orbiți, fiindcă prea sfânta Fecioară Maria nu e Dumnezeu și n'a primit trupul din cer... De sigur, trupul ei a fost sfânt, totuși ea nu e Dumnezeu. Într'adevăr, Fecioara a fost fecioară și vrednică de venerațiune, dar ea nu ne e pusă spre adorare căci ea însăși adoră pe Cel născut din ea cu trupul și care s'a coborât din ceruri și din sinurile Tatălui. Asemenea se cinstește, de pildă Ilie, care a fost feciorelnic din sânul mamei sale, a rămas așa întotdeauna și a fost răpit în cer, fără a vedea moartea, precum și Ioan, care s'a rezemat de pieptul Domnului și pe care-l iubia Iisus, și tot așa sfânta Tecla. Decât aceștia, bine înțeles, mai mult trebuie cinstită Sfânta Fecioară, pentru darul de care s'a învrednicit. Dar nici Ilie nu trebuie adorat, deși se află între cei vii, nici Ioan, deși prin rugăciunea sa și-a făcut uimitor sfârșitul și a primit mai mult har dela Dumnezeu și nici Tecla sau altul din sfinți nu se cade să fie adorat. Să nu fim stăpâniți de vechea rătăcire, de a da adică uitării pe Dumnezeu și a ne închina făpturii, «Și au slăvit, zice

Apostolul, și au slujit făpturii mai mult decât Făcătorului» (Romani 1, 25). *Pentru aceasta nu trebuie a adora pe Sfânta Fecioară, nu trebuie a o face Dumnezeu, nu trebuie a aduce sacrificii în numele ei... Să se cinstească Sfânta Maria, dar adorarea se cuvine Tatălui și Fiului și Sfântului Duh. Pe Sfânta Maria nu se cade a o adora»* (Impotriva tuturor ereziilor, 77, 23-24; 79, 4,5,7).

Sfântul Vasile cel Mare accentuează pe lângă aceasta și latura morală sau partea educativă a cultului sfinților: «Cinstea ce dăm celor buni dintre cei împreună slujitori cu noi este dovadă de respectul ce datorim Stăpânului tuturor, căci nu mai rămâne îndoială, că cel ce dă laudă bărbaților iluștri, nu va lipsi de a urma pilda lor în prilejuri asemănătoare. De aceea, când istorisim viețile celor ce s'au distins prin pietate, prea slăvim înainte de toate pe Dumnezeu întru robii săi, apoi laudăm pe cei drepti, mărturisind cele ce știm despre ei și în sfârșit edificăm pe cei ce ne ascultă povestindu-le lucruri sublime». (Omilia la sfinții 40 de mucenici și la sfântul mucenic Gordie).

Sfinții Grigore de Nazianz și Grigore al Nisei desvoltă mai pe larg ideea sfântului Vasile, că imitarea faptelor și a virtuților sfinților este adevărata venerare demnă de sfinți și plăcută lui Dumnezeu.

Sfântul Ambrozie zice: «Cine cinstește pe sfinți, cinstește pe Christos, iar cine disprețuește pe sfinți, disprețuește pe Domnul» (Cuvântarea 54).

Sfântul Grigore cel Mare zice asemeni: «Cine cinstește greșit pe slujitorii lui Dumnezeu, nu știe ceea ce se cuvine lui Dumnezeu» (Moralia cartea XVIII, cap. 49).

În fine, marele apărător al cultului sfinților și al icoanelor, sfântul Ioan Damasceanul, zice: „Se cade să cinstim pe sfinți ca pe prietenii lui Christos și ca pe fiii și moștenitorii lui Dumnezeu, după cuvintele sfântului Ioan Teologul: „Iar celor ce l-au primit pe el le-a dat putere să se facă fiii lui Dumnezeu“.... Și Domnul în sfânta Evanghelie, zice: „Voi prietenii mei veți fi“.... Cum dar să nu cinstim pe cei ce sunt și slujitori și prieteni și fii ai lui Dumnezeu? Cinstea dată prea zeloșilor slujitori, arată iubirea către Stăpânul tuturor.... În adevăr, se cuvine a-i cinsti, a înălța biserici în numele lor, a-le aduce daruri, a ține zilele întru pomenirea lor și a ne veseli duhovnicește în ele, pentru ca veselie noastră să fie vrednică de cei ce ne dau prilej de serbare și să ne silim a-le plăcea, iar nu a i supăra, pentru că ceea ce place lui Dumnezeu, place și aleșilor lui, și ceea ce întristează pe Dumnezeu, aduce întristare și slujitorilor lui. Deci, noi cei ce credem vom cinsti pe sfinți cu psalmi și cu cântări duhovnicești, cu zdrobire de inimă și cu milostenie către săraci, pentru că și lui Dumnezeu îi este plăcut o asemenea cinstire.... Vom cinsti pe

Născătoarea de Dumnezeu ca pe adevărata Maica lui; pe proorocul Ioan, ca pe Înainte mergătorul Domnului Christos; pe apostoli și pe mucenici.... Să cinstim pe apostoli ca pe frații Domnului, ca pe slujitorii lui, ca pe martorii oculari ai patimilor lui.... în al doilea rând pe prooroci, în al treilea pe păstori și învățători. Să cinstim pe mucenicii Domnului aleși din toată starea, ca pe soldații Domnului Christos, cari s'au botezat cu botezul morții lui, ca pe cei ce au luat parte la suferințele și slava lui, și pe întâiul martir Ștefan, arhidiaconul și apostolul Domnului Christos. Să cinstim pe prea cuvioșii părinții noștri și pe asceții purtători de Dumnezeu.... Să cinstim pe cei ce au viețuit înainte de har: pe proorocii, patriarhii și dreptii cari au vestit venirea Domnului. Privind la felul vieții tuturor acestor sfinți, să râvnim credința lor, dragostea, nădejdea, osârdia, viețuirea și curajul în suferințe și răbdarea chiar până la sânge, ca și noi, împreună cu ei, să ne învrednicim de cununa slavei» (Expunerea credinței ortodoxe, cartea IV, Cap. 15).

„Ne închinăm — zice el altă dată — aceloră în cari se odihnește Dumnezeu, care este unicul sfânt și întru sfinți se odihnește, ca, de pildă, Născătoarei de Dumnezeu și tuturor sfinților, căci ei, pe cât se poate, s'au asemănat lui Dumnezeu și prin lucrarea voinței lor și prin salășluirea lui Dumnezeu în ei și prin povățuirea lui.... Ei s'au învrednicit de închinare, nu prin firea lor, ci pentru că au avut în ei pe Cel ce este vrednic de închinare prin firea sa; așa cum fierul înfierbântat nu este arzător prin firea sa, ci pentru că a primit în sine foc, care are însușirea firească de a arde. Așa dar ne închinăm lor, pentru că Dumnezeu i-a prea slăvit și i-a jăcut îngrozitori pentru vrăjmași și binefăcători pentru cei ce se apropie de ei cu credință. Ne închinăm lor nu ca unor zei și binefăcători prin firea lor, ci ca unor robi și slujitori ai lui Dumnezeu, cari au îndrăzneală către Dumnezeu prin dragostea către El. Ne închinăm lor, pentru că însuși Împăratul raportă la sine cinstea ce se dă celor iubiți de el“ (Cuvântarea III despre icoane).

Mărturisirea ortodoxă a mitropolitului român din Chiev, Petru Movilă, aprobată mai întâi de sinodul dela Iași, din anul 1642, după aceea de toți patriarhii și recunoscută astfel ca opera care exprimă în chip oficial învățătura bisericii ortodoxe, zice despre cultul sfinților în comparație cu cultul ce dăm lui Dumnezeu: „Noi chemăm pe sfinți mijlocitori către Dumnezeu, ca să-l roage pentru noi și-i chemăm nu ca pe niște Dumnezei, ci ca pe prietenii lui Dumnezeu, căruia îi slujesc, pe care-L slăvesc și căruia se închină. Noi avem trebuință de ajutorul lor, nu pentru că ne-ar ajuta cu puterea lor, dela dânsii, ci fiind-că ei cer pentru noi — prin solirile lor — harul lui Dumnezeu....“ (partea III, întrebarea 52).

La obiecțiunea ce s'ar putea ridica, că, dacă sfinții nu ne pot ajuta prin puterile lor, dela ei, de ce ne mai adresăm lor și nu ne rugăm de-a dreptul lui Dumnezeu? a răspuns fericitul Augustin astfel: „*Avem pe însuș Domnul dela care cerem ceea ce ne trebuie; dacă însă nu suntem vrednici să primim dela El ceea ce cerem, datori suntem să cerem prin mijlocirea prietenilor lui, cari i-au bineplăcut*“ (Cuvântarea 286).

La obiecțiunea că singurul mijlocitor între Dumnezeu și oameni este Iisus Christos și că deci rugăciunile trebuie adresate numai lui, nu și sfinților, răspunde tot Augustin: „*Ioan a zis: Dacă va păcătui cineva, mijlocitor avem către Tatăl pe Iisus Christos cel drept,*“ (I Ioan 1, 2). *Insemnează oare aceasta, că sfinții nu se roagă pentru noi? Nu, ci toate membrele se roagă unul pentru altul, iar Capul se roagă pentru toți*“ (Tratatul asupra epist. I a sf. Ioan).

„*Mucenicii, zice el altădată, sunt mijlocitorii noștri, dar nu mijlocitori nemijlociți, ci prin mijlocirea aceluia cu care sunt strâns uniți, ca cele mai desăvârșite membre cu capul lor și care este într'adevăr singurul Mijlocitor în felul său, care șade de dreapta Tatălui*“ (Cuvântarea 285).

În fine, la întrebarea: Cum pot auzi și implini sfinții rugăciunile noastre? răspunde foarte bine Origen. După acesta, sfinții cari au trecut în biserica cerească, n'au întrerupt legătura cu biserica luptătoare, ci dimpotrivă iau partea cea mai activă și sinceră la destinele ei, mai activă și mai sinceră de cât când erau în viață.

Fiind în ceruri, ei știu mult mai mult de cât când erau pe pământ, despre destinele bisericii, pentru că toți sfinții fiind în raiu, ca într'o școală, se desăvârșesc din ce în ce mai mult nu numai în știința celor din trecut și prezent, ci și în a celor din viitor, care li se descoper de Iisus Christos, cel ce este pretutindeni, fapt la care arată și apostolul când zice: „Sunt copriși de amândouă, având dorința să trec din această viață și să fiu cu Christos, ceea ce este cu mult mai bine“ (Filipeni 1, 23), fiind încredințat, că unindu-se cu Christos, va cunoaște mult mai bine cele ce se petrec pe pământ, fie cu privire la om, fie la sufletul sau mintea lui. (Περὶ Ἀρχῶν, cartea II, cap. 11).

„*Apostolul — zice el într'alt loc — ne numește părtași și sfinți. Și dacă zice, că avem părtășie cu Tatăl și cu Fiul, cum să n'avem și cu sfinții atât de pe pământ, cât și din ceruri, când Christos a împăcat cu scump sângele său cele cerești cu cele pământeste, pentru ca să stea în împărtașire unele cu altele? Invederat arată aceasta Domnul, când zice, că: „Mare bucurie se face în ceruri pentru un păcătos care se pocăște“, (Omilia IV asupra Leviticului).*

„*Dacă sfinții în viața viitoare — zice el iarăși — văd față către față, ceea ce în viața aceasta au văzut numai ca în oglindă și în ghicitură (I Corint. 13, 12), nu se poate admite că nu sunt pe aceeași treaptă de desăvârșire și cu privire la alte virtuți, când acolo se perfecționează în ceea ce și-au agonisit în viața aceasta. Una din virtuțile de căpetenie, după cuvântul lui Dumnezeu, este dragostea către aproapele, pe care sfinții trecuți din această viață credem, că o au în mai mare grad față de cei ce se luptă în viața aceasta, de cât cei ce ajută pe cei neputincioși în luptă, înșiși fiind slabi; căci nu numai aici se îndeplinește prin dragostea frățească, ceea ce se zice, că „de pătimește un membru, pătimesc împreună cu el toate membrele, iar de se prea mărește un membru, se bucură și celelalte împreună cu el“ (I Corint, 12, 26). Asemeni și despre dragostea celor ieșiți din această viață trebuie să zicem: „Eu port grija tuturor bisericilor. Cine este neputincios și eu să nu fiu neputincios împreună cu el? Cine se smintește și eu nu mă aprind“ (II Corint. 11, 28-29) (Despre rugăciune).*

Părinți și scriitori bisericesti, sinoade ecumenice, locale și provinciale, sfinți mucenici și obiecte sfinte, inscripțiuni frumoase și picturi din cea mai adâncă vechime bisericască, atestă unanim, că cultul sfinților există dela începutul creștinătății și a fost practicat întotdeauna așa cum se practică azi de biserica ortodoxă.

Vom examina altă dată valoarea acestor atestațiuni, cum și temeiul biblic al cultului sfinților.

PR. I. MIHALCESCU,

Psihologii, chiar liber-cugetători, recunosc toți la fel puterea care-i vine omului din faptul că are o credință. Pentru cine ar sta la îndoială, mă voi mărgini să citez rândurile următoare, scrise de un profesor dela Sorbona, tot atât de puțin bănuț de clericalism pe cât pot fi eu însumi:

Viața religioasă, zice el, presupune punerea în lucru a puterilor care ridică pe individ mai presus de el însuși... Credinciosul poate mai mult decât necredinciosul. Această putere nu este o închipuire. Ea este cea care a îngăduit omenirii să poată trăi.

IUDA ISCARIOTUL

Paștile Iudeilor erau aproape. Domnul voia să mănânce Paștele cu ucenicii săi. Subt acoperemântul cărei case avea să facă asta? «Fiul omului nu are unde să-și plece capul». Totuși s'a găsit un om al lui Dumnezeu care să primească într'un foisor pe Dumnezeescul Invățător. Apostolii rânduiesc cele de nevoie pentru ospăț. Ceasul cinci sosește. Seara Iisus vine cu cei doisprezece. Pe nesimțite se pogoară «pacea serei peste sfada zilei». Domnul își ridică glasul: «Cu poftă am poftit aceste paște să le mănânc cu voi, mai înainte de patima mea». Luca cap. XXII vers 15. Știa că vor începe suferințele pentru neamul omenesc. Știa că va sorbi din cupa amărăciunilor până la fund. Nu-I erau străine planurile viclene ale lui Iuda. Inșă, în mîntea apostolilor, ce gânduri va fi deșteptat vorba Domnului? Ce patimă avea să îndure Invățătorul? Cu totul alte gânduri aveau despre El. Izbăvitorul lui Israil să se lase biruit așa ușor! Asta le venea de necrezut. «Dă-ne nouă ca să ședem unul de-a dreapta ta și altul de-a stînga ta, întru slava ta» Marcu cap. V vers 35. Cum să se împace gândul lor, cu glăsuirea Invățătorului? Pe când ceilalți apostoli erau în nedumerire, Iuda urzea vinderea Domnului său. Nerăbdător era să-și vadă gândul împlinit. Purtătorul pungei nu se mai sătura de avere. Lăcomia de argint îl încătușase cu totul. Din pildele Sf. Evanghelii, putea să'nvețe, că comoara noastră e în ceruri, că omul nu poate da nimic în schimb pentru sufletul său. Numai fapta bună rămîne după moarte. Celelalte sunt înșelăciuni, cari mai mult amărăsc decît bucură. Nimic nu-l face să părăsească lăcomia. «Fur era și pungă avea și ce puneă într'însa purta» (Ioan XII vers 6). Ce scrupule de conștiință putea să aibă un astfel de om? Cum putea să stea mult la gând? Patima lăcomiei nu i-a dat răgaz să se gîndească adînc la porunca Domnului de a ne iubi și jertfi și la păcatul îngrozitor ce voia să-l săvârșească. «Unul din voi va să mă vîndă». Cum, dintre apostoli? S'au gîndit că vînzătorul se va ivi dintre ei? Nu. Asta nu le-a trecut prin mînt. Plini de nedumerire se întrebă: «Nu cumva sunt

eu»? Inristarea îi cuprinde. Cum să nu se întristeze, doar era vorba de o vindere rușinoasă. Un om «netrebnic cu viața» avea să dea pe mîinile, celor fără milă, pe «Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumei». «Inșă iată mîna vînzătorului meu cu mine este la masă». Cine era vînzătorul? Apostolii nu știau. Iisus îl descopere. E Iuda Iscariotul, care în dorința neînfrînată de bani, și mirul de nard curat, cu care Maria a uns picioarele Domnului, socotea că trebuie vîndut... «De ce nu s'a vîndut acest mir cu trei sute de lei și să se fi dat săracilor?» zicea lucrul acesta, nu pentru că purta grijă de săraci, ci pentru că era un hoț, și, ca unul care ținea punga, lua el ce se puneă în ea». Ioan cap. XII vers 4—8.

Așa ni-l înfățișează Sf. Evanghelie. Iată deci cine uneltește trădarea. Descoperit de Domnul, el iese «afară în grabă». Era noapte. Inoptase afară, întunec era și în sufletul său. Satana a intrat în Iuda... De acum e o uneltă în mîinile lui. Cum și pentruce s'a lăsat să fie sălaș al satanei? Pentru bani... Bani, bani, a cerut mereu sufletul său și bani nelegiuîți a dobîndit. Prilej căuta să-L dea pe stăpînul său în mîinile protivnicilor. Prilejul s'a ivit ușor. Iisus obișnuia să se ducă în grădina Ghetsimani. Iuda știa de asta. După cină Invățătorul merge în această grădină, ca să se roage. Nu trece mult și Iuda vine cu oștire. Ce rău făcuse Domnul de veneau asupra-I, atâtea noroade? Putea să-I impute cineva ceva? Nimic. Atunci de ce căutau să-l prindă ca pe un fur»?! Cine era furul vrednic de osîndă și asupra cui cădea vina! Cu o sărutare vicleană, el vinde sînge nevinovat. Ce ticăloșie? Cum a îndrăznit să se mai apropie de Domnul și cum a cutezat să-L sărute cu buze pângărite?! Stăpînit de Duhul Satanei, el nu și-a dat socoteală pentru un moment de ceiace a făcut.. Era în voia patimei sale. Dacă e așa, ce vină putea să aibă? Era vinovat că n'a voit să se înfrîneze din vreme. La Iisus găsea toată armătura, ca să dea lupta izbăvitoare. Asta nu a încercat. De aceia a ajuns aici. «Vai omului ace-luia prin care fiul omului se va vinde! Mai bine

ar fi fost de nu s'ar fi născut omul acela» (Marcu XIV vers 21). Mai era o rază de scăpare pentru sufletul său? Da! El avea o conștiință, care se trezește, vede toată grozăvia faptei săvârșite și muștră. «Am vândut sânge nevinovat». E cel dintâi pas al lui Iuda spre căință. N'a avut curajul să meargă mai departe. Nu cuteză să-și ridice ochii spre cer, pentru a îneca în lacrimi păcatul său. «Greșit-am Doamne la cer și înaintea Ta și nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău». (Parabola fiului risipitor). O faptă așa de grea putea să fie iertată? «Dumnezeu este îndelung răbdător și mult milostiv, nu până în veac se va iuși, nici se va aprinde degrab mânia Lui». Iuda însă desnădăjduise... Nu poate să asculte glasul conștiinței. Nici într'un loc nu-și află liniște. Și, Doamne, câtă nevoie avea el de dansa în acele clipe! Crede că toate îi înferezează fapta. Fără nădejde de mântuire, mahnit în sufletul său de fapta lui, se spânzură! Din ticăloșie, în ticăloșie se afundă! Vreme a trecut, dela întâmplarea acestui fapt. «Vremea vine, vremea trece». ...In fie-care an, cu ocazia patimilor Domnului, ne împospătăm amintirea. Cuvintele cele mai aspre, nu le socotim destul de potrivite, pentru

a înferă o ticăloșie omenească. În adevăr, înfricoșător este acel păcat. Iuda a murit... Patima lui sălăsluește printre oameni. Ea va dăinui. Cine știe cât? Până va fi un cer nou și un pământ nou... În sufletul nostru nu cumva s'a furișat patima lui? Ea vine cu ademeniri și pe mulți îi înșeală. Voești să fi bogat? Voești ca viitorul să-ți surădă? Dacă da, fii servul meu credincios. Lasă la o parte Cuvântul lui Dumnezeu. Cu El mori de foame. Adepții acestei propoveduri nesocotite se înmulțesc. În jurul noului altar, se încinge hora stricătoare de suflete. O, Doamne, de n'am vedea, că se întâmplă așa ceva în zilele noastre, bine ar fi. Ce tablou sfâșăitor ne înfățișează realitatea. Ne îngrozim de trădarea lui Iuda pentru bani. Câți se gândesc la patima lăcomiei lui, care s'a furișat în multe suflete. Bani, bani. Iată strigătul lăcomiei neînfrânate. În goana și larma după bogăție, gemătul bolnavului nu se aude, sărăcia lucie nu se vede, în schimb ochii celor dornici de avere, caută lacomi, după parale. Luați seama ca patima lui Iuda să nu se furișeze în suflete.

Preot MINA GASPAR

COMENTARIUL SFINTEI EVANGHELII

Mergerea lui Iisus la Ierusalim la 12 ani.

(Luca 2, 41—52)

I

Introducere.

Prin cele de până aici, am isprăvit tot ce ne-a spus Sf. Matei despre copilăria lui Iisus. Ne-a mai rămas o singură parte de cercetat din acest răstimp al vieții Mântuitorului, și anume mergerea Sa cu părinții Săi la Ierusalim, când era în vârstă de 12 ani. Singurul evanghelist însă care ne povestește acest amănunt e Sf. Luca și de aceia trebuie să trecem din nou la povestirea sa.

Cu această parte, încheiem toate amănuntele privitoare la copilăria lui Iisus, așa că isprăvim partea I a materiei noastre. Ea va alcătui întâiul volum al acestei tâlcuri, urmând ca cercetarea vieții publice a Mântuitorului să intre într'un volum următor.

II

Textul.

41. Și se duceau părinții lui în fiecare an în Ierusalim, la praznicul Paștilor. 42.

Și când a fost de 12 ani. suindu-se ei în Ierusalim, după obiceiul praznicului, 43. și sfârșind zilele când s'au întors ei, a rămas Iisus pruncul în Ierusalim, și n'au știut Iosif și mama lui. 44. Și socotind că este el cu alte soții, au venit cale de o zi, și l-au căutat pe el prin rudeni și prin cunoscuți. 45. Și neaflându-l, s'au întors în Ierusalim, căutându-l pre el. 46. Și a fost după trei zile, l-au aflat în biserică, șezând în mijlocul dascălilor, ascultându-i și întrebându-i pre ei. 47. Și se minunau toți ceice-l auzeau pre dânsul, de priceperea și de răspunsurile lui. 48. Și văzându-l pre el, s'au spăimântat și a zis către el mama lui: fiule, căci ai făcut nouă așa? Iată, tatăl tău și eu, dorindu-te, te căutam. 49. Și a zis către dânsii: ce este că mă căutați? Au n'ați știut că întru cele ce sunt ale Tatălui meu se cade mie să fiu? 50. Și ei n'au înțeles graiul care a grăit

lor. 51. Și s'a pogorât împreună cu dânșii și au venit în Nazaret și era supunându-se lor. Iar mama lui păzea toate graiurile acestea în inima sa. 52. Și Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu darul la Dumnezeu și la oameni.

III

Starea textului.

1. Această bucată se înfățișează cu mai multe nepotriviri în ce privește felul rostirii românești. Nu mai vorbim de întrebuintărea pluralului unde trebuie singularul (precum: **au rămas Iisus pruncul în Ierusalim**), pe care însă noi am înlăturat-o din textul înșirat mai sus, ci pomenim numai de pe potrivirile mai mari. De pildă, la stihul 44 citim: «socotind că este el cu alte soții». În vorbirea de azi însă, cuvântul *soție* nu se mai poate întrebuinta decât numai în înțelesul de femeie căsătorită. De aceea, în locul acela trebuie zis «cu alți însoțitori», nu «soții». Nepotrivirea aceasta de rostire mai este și în altă parte, la parabola datornicului nemilostiv (Matei 18, 28), unde tovarășul este numit *soție*. Fără îndoială, astfel de nepotriviri trebuiesc înlăturate la o nouă tipărire a Bibliei noastre.

La stihul 48 nu trebuie zis: «fiule, *căci* ai făcut nouă așa», că nu are niciun înțeles, ci «fiule, *pentru ce* ai făcut nouă așa?».

La stihul 49, pe viitor trebuiesc prefăcute cuvintele *ce este că mă căutați* în: *pentru ce mă căutați*.

Deci și acestea sunt puncte care trebuiesc plămădite altfel la o nouă tipărire.

2. În ce privește acum starea textului față cu vechile manuscrise, avem mai multe însemnări de făcut.

La stihul 42, este o deosebire care se bagăde-seamă în textul grecesc, dar nu în cel românesc: Cuvântul *suindu-se*, în textele de mai puțină însemnătate se găsește dat cu *ἀναβάπτω*, iar în \aleph A B cu *ἀναβαυόντων*. Ori un cuvânt ori altul însă, nu urmează de aci nicio schimbare de înțeles.

La același stih, cuvintele *în Ierusalim* nu se găsesc în toți codicii. Lipsesc în \aleph B D L în 3 cursive (125, 219, și 243) și în mai multe traduceri. Ele sunt însă o întregire trebuincioasă și nu înseamnă de loc o prefacere a textului primitiv. Căci dacă e vorba că Sf. Familie s'a dus să prăznuiască Paștele, se înțelege de sine, că aceasta trebuia să fie la Ierusalim, fiindcă față de acest oraș se întrebuinta rostirea că *s'au suit* și apoi, după legea veche, Ierusalimul era locul unde Evreii se duceau să prăznuiască marile sărbători, cum vom arăta în partea tâlcuirii.

La stihul 43, textul nostru are *Iosif și mama lui*, ca și codicii A C și multe alte manuscrise și traduceri. Dar \aleph B D L și multe alte manuscrise și traduceri au și *părinții lui*. Nici această deosebire însă nu aduce vreo schimbare de înțeles, ci numai rostirea dintâi pare mai accentuată pentru a arăta caracterul numai de ocrotitor al lui Iosif. Însă nu putem da mare însemnătate acestui fapt, pentru că puțin mai la vale îl găsim pe Iosif numit *tată* (stihul 48). Deci evanghelia nu se neliniștește de numiri care pot duce la un înțeles greșit, când însă nu avem nicio îndreptățire să luăm acel înțeles greșit. Iosif rămâne tot numai ocrotitor al familiei, fie că-l găsim cu numele său de *Iosif*, ori cu numirea de *părinte* sau *tată*. În legătură cu această deosebire, urmează a doua: textele dintâi au *n'a știut* (*οὐκ ἔγνω*) *Iosif și mama lui*, cu verbul la singular, pe când textele din urmă au *n'au știut* (*οὐκ ἔγνωσαν*) *părinții lui*, cu textul la plural. Dacă în textul românesc e forma dintâi și totuși verbul la plural, e din pricină că acest text pune tot pluralul unde e loc de singular. În cazul acesta însă s'a potrivit și așa, fiindcă două subiecte cer pluralul.

La stihul 46, cuvintele *căutându-l pre el*, cum se află în textul nostru, se găsesc tot așa și în codicii \aleph A, în multe majuscule și cursive, dar în codicele B C D L au un adaos: «*căutându-l cu stăruință*». E o întărire a afirmării, dar nu o schimbare de înțeles.

La stihul 48, textul nostru zice: *te căutam*, alte texte însă (\aleph B) au forma cu prezentul: *te căutăm*, care e mai puternică. În toate edițiunile mai vechi se întrebuintează forma dintâi, care e și a noastră. Alte edițiuni mai nouă, precum noua edițiune grecească a Societății Biblice Britanice ¹⁾, au primit forma de prezent, pe temeiul marilor exegeți engleji *Westcot & Hort*, cum și a textului lui *Tischendorf*. Socotim și noi că pe viitor această formă ar trebui primită într'o nouă edițiune românească.

Tot la stihul acesta, unii codici minusculi înlocuiesc cuvintele *tatăl tău și eu* prin: *cei mai de aproape ai tăi*. Pare o încercare de a înlătura cuvântul *tată* ca să nu dea pricină de înțeles greșit, cum am arătat mai sus. O asemenea citire însă nu se găsește sprijinită pe manuscrisele cele mai însemnate.

Acest stih se înfățișează însă și cu unele deosebiri de înțeles față de textul românesc. Astfel, textul nostru zice: *tatăl tău și eu, dorindu-te, te căutam*. În textul original însă nu e *dorindu-te*, ci *măhniți fiind* (*ὀδυρόμενοι*) *te căutam*, iar unele texte, în fruntea cărora se află

¹⁾ În această privință, vezi cartea mea *Introducere în Noul Testament*, București 1924, pag. 54, 219 și 220.

D, au chiar o întărire a arătării durerii: *mîhniți și întristați fiind* (ὀδυνώμενοι καὶ λυποῦμενοι).

Deci *dorindu-te* din textul românesc nu e bine tradus și ar trebui schimbat pe viitor.

De asemenea, tot în acest stih, citim că Iosif și Maria *s'au spăimântat* găsindu-l pe Iisus în templu. Cu toate acestea nu e bine tradus așa, ci *s'au mirat* (ἐξεπλάγησαν), cum se găsește în toate traduceri. Deci și aici e un punct de îndreptat.

La stihul 49, avem de pomenit iar observarea dela stihul 46: textul nostru întrebuițează forma de imperfect (ἐζητοῦμεν), pe când în codicile N o avem pe cea de prezent: ζητοῦμεν. E adevărat că în românește ori de zici *mă căutați*, ca prezent, ori de zici *căutați*, ca imperfect, sună la fel. Trebuie să știm însă că, pe temeiul lui 46, aici avem în românește imperfectul, pe care l-am luat așa din grecește. În această limbă însă se bagă bine de seamă de este imperfect ori prezent. Ei bine, textele după care e luat al nostru au imperfectul (ἐζητεῖτε) pe când N are prezentul (ζητεῖτε).

La stihul 51, lipsește cuvântul *acestea* (ταῦτα) din rostirea *graiurile acesteia* în codicii N B D M și alții, dar fără să urmeze de aici vreo schimbare de înțeles. La stihul 52, unele texte au numai *cu vârsta și cu înțelepciunea*, fără adosul *și cu darul*, care însă se află în cele mai multe texte. Altele au *și cu mintea* în loc de *și cu darul*.

Acestea sunt deosebirile cele mai de seamă în ce privește această bucată.

IV

Tâlcuirea textului.

41. Și se duceau părinții lui în fiecare an la Ierusalim la praznicul Paștilor. — 1. Cuvintele *și se duceau în fiecare an* ne arată că Iosif și Maria nu numai de data aceia, ci obișnuit se duceau la Ierusalim. Legea porunca (Eșirea 23, 15-17; 34, 23; A doua Lege 16, 16) ca toți Evreii să se ducă în fiecare an la Ierusalim să prăznuiască trei sărbători: Paștele, Cinzecimea și sărbătoarea Corturilor. Dar odată ce Evreii au ajuns să trăiască împrăștiați, această poruncă nu se mai putea împlini. Cu toate acestea Evreii din Palestina cautau ca măcar de Paști să se poată duce la templul din Ierusalim și știm că acest obicei era ținut chiar și de mulți Evrei care veneau de aiurea.

Porunca privea numai pe bărbați; pentru femei ea nu hotăra nimic. Rabinul *Hilel* însă porunca ca și femeile să se ducă. Dacă pe Sf. Fecioară o găsi împlinind acest obicei, fără îndoială nu era pentru a asculta de tâlcuirea unui rabin, ci pentru a-și împlini un dor al pietății Sale. Și în V. Test. o găsim pe Ana, mama

proorocului Samuil, făcând de asemenea această călătorie, cu mult înainte de tâlcuirea lui Hilel.

Și în viața Domnului Hristos vedem că cu multă grijă ține în seamă această poruncă și se duce în fiecare an la Ierusalim.

42. Și când a fost de 12 ani, suindu-se ei în Ierusalim după obiceiul praznicului, 43. și sfârșind zilele când s'au întors ei, a rămas Iisus pruncul în Ierusalim, și n'au știut Iosif și mama lui. Și socotind că este el cu alte soții, au venit cale de o zi, și l-au căutat pe el prin rude și cunoscuți.

— 1. Din întregul răstimp care se scurge dela nașterea lui Hristos și dela faptele legate de ea, până la eșirea Sa în fața lumii la propoveduire, acesta e singurul amănunt pe care-l găsim în povestirea evanghelică. Incolo, tăcere adâncă despre tot ce a fost viața Domnului Hristos până la pășirea Sa în fața lumii pentru a vesti legea cea nouă. Tăcerea aceasta a dat naștere la multe închipuiri și la urzire de fel de fel de păreri despre ce a trebuit să fie viața Domnului. Cu toate acestea evangheliștii nu se socotesc îndemnați să scrie nimic despre tot acest timp, probabil pentru că viața Domnului Hristos s'a desfășurat în tăcere, fără manifestare publică și fiind El concentrat numai la lucrul pe care avea să-l îndeplinească atunci când va sosi clipa. Dacă evanghelistul Luca pomeneste de amănuntul aceasta, este pentru însemnătatea lui religioasă. În mai toți copiii cu o înzestrare deosebită, se arată din vreme câte o izcucnire de ce va fi viața lor viitoare. Așa și aici: chemarea de Mesia a Domnului Hristos se arată cu mult înainte de pășirea Lui la lucrul public, și de aceia Sf. Luca o arată ca o astfel de manifestare. În mijlocul vieții tăcute și pașnice lângă părinții Săi, aceasta e o descoperire ca lumina unui fulger. Prin ea vedem sufletul Mântuitorului fiind legat de Dumnezeu în chip deosebit, ca niciun copil altul, și aceasta îndreptățește pe evanghelist să pomenească amănuntul acesta.

2. Pentru ce Iisus s'a dus la Ierusalim la vârsta de 12 ani?

Pentru că la această vârstă copilul de Evreu ajungea la majoratul religios. Când încheia 12 ani și trecea într'al 13-lea, el eșea din starea copilăriei și ajungea *ben hatora* — fiul legii, adică îndatorat a urma de acolo înainte toate câte porunca legea pentru oamenii în vârstă. Din această pricină a și fost luat Iisus la Ierusalim la vârsta de 12 ani, pe când părinții făceau aceasta în fiecare an.

De aici ar urma că aceasta ar fi întâia venire a lui Iisus la Ierusalim după aducerea Sa la

templu la a 40-a zi dela naștere, și în adevăr, foarte mulți tâlcuitori (*Plummer, Pözl, Godet*) sunt de părere că aceasta a fost întâia oară când Iisus a venit la Ierusalim, dar alții (*Bleck Hofmann, Fillion*) cred că nimic nu ne îndreptățește să credem că aceasta a fost întâia călătorie, pentru că, altfel, venind părinții în fiecare an la Ierusalim, ar fi urmat ca Iisus să fi fost lăsat singur în Nazaret. Față cu contextul însă, comentatori ca Godet cred că e mai potrivit să credem că aceasta a fost întâia oară. Lucrul nu are însemnătate însă pentru a hotărî de aci vreun adevăr de credință, ci e un amănunt în care părerile pot fi împărțite.

3. Sărbătoarea Paștilor ținea opt zile, dupe care închinătorii din afară își luau drumul spre casă. Puteau pleca și după două zile, pentru că acesta era toitul sărbătorii. Mulți făceau așa. Dar probabil că Iosif și Maria, cucernici fiind, vor fi stat tot timpul celor opt zile. Atunci s'a întâmplat faptul povestit de evanghelist, că Iosif și Maria au plecat, iar Iisus a rămas în Ierusalim și abia după o zi de drum au băgat de seamă lipsa și, îngroziți de aceasta, s'au întors înapoi să-l caute.

Din faptul că Iosif și Maria au plecat fără a avea cu ei pe Iisus, unii au găsit pricină de a le aduce învinuirea că au fost lipsiți de grija cuvenită către Iisus. Intr'o mulțime așa mare de oameni, ei trebuiau să aibă grija de a nu scăpa din ochi pe fiul lor.

Această cărtire, pe care a adus-o *Strauss*, a fost înlăturată însă tot de el, la alte edițiuni ale cărții sale despre viața lui Iisus. El însuși a spus că un copil de 12 ani în Răsărit este ca unul de 15 la noi. El însuși găsește că un astfel de copil, cu un caracter atât de bine încheat ca al lui Iisus, putea fi lăsat în mai multă slobozenie și părinții să nu caute la fiecare pas să-l aibă sub ochii lor. De aceia, dacă în clipa plecării n'a fost cu ei, ușor și cu toată dreptatea au putut să-și închipuie că Iisus se află cu cunoscuții locului, care mergeau pe acelaș drum și, firește, nu ușor putea fi găsit în așa mare mulțime de lume.

Lipsa de grijă a lui Iosif și Mariei încă și mai ușor se poate înțelege, dacă avem în vedere obiceiurile întrebuintate la astfel de plecări.

Mai întâi venirea se făcea cu mare alai. Așteptarea sărbătorii umplea sufletele de o simțire vie. Toți oamenii unui sat care porneau la drum spre Sf. Cetate, se întâlneau pe drum cu cei din alt sat, se întocmeau în caravane, cu mersul lor încet și potolit, și cântau pe drum Psalmii treptelor (Ps. 120 — 134) ¹⁾. Intoarcerea

trebuie să fi fost și ea cu toată voioșia. Dacă este să ne orientăm după felul cum se face azi plecarea în caravane, și o putem face cu toată îndreptățirea, fiindcă poporul e păstrător al datinelor, și în Răsărit felul vieții s'a schimbat foarte puțin dela ce era acum mii de ani, — găsim ușor chipul să înțelegem pentru ce Iosif și Maria au trebuit să fie fără grijă când Iisus nu se afla împreună cu ei în clipa plecării. După cum lămurește *Plummer*, citând scrierea lui *Tristram* «Obiceiuri răsăritene în țările Bibliei» (*Eastern Customs in Bible Lands*) ¹⁾, în ziua de azi, caravanele pleacă având în fruntea lor pe femei cu copiii mici. Pe urmă vin bărbații cu copiii cei mai mari. De aici urmează că Sf. Fecioară a putut crede că Iisus se află cu Iosif, iar Iosif că se află cu Maria, și așa să plece liniștiți. E adevărat că *Suarez* și, împreună cu el *Knabenbauer* ²⁾, spun că acel fel de plecare nu e sigur. Cu toate acestea, în orice fel se va fi făcut plecarea, ea tot dădea destul chip de liniște cuiva, fiindcă se făcea cu grămada și ușor se putea crede că cineva din ai tăi se află în vreo parte a grămezii. Insuși *Knabenbauer*, care nu se învoiește cu dezlegarea de mai naite, socotește că plecarea cu grămada lămurește pentru ce Iosif și Maria nu aveau de ce fie neliniștiți că Iisus nu se aflau cu ei. Iată înseși cuvintele lui : «S. Lucas satis declarat v. 43 *existimantes autem illum esse in comitatu*, cum sociis itineris, quia turmatim proficisci solebant in eiusmodi occasione, *venerunt iter diei*, iter diei peregerunt ; noverant filii virtutem et sapientiam ; insuper puer annorum duodecim in regione orientali iam satis est maturus ; proin non erat cur eum cum aliis proficisci vel parum antecedere non putarent aut cur ea de re essent solliciti (St. Luca spune din destul la stihul 44 *socotind că este el cu alte soții* (alți însoțitori), cu tovarăși de de drum, fiindcă, la asemenea împrejurare, obiceiul era să se plece cu grămada, au venit cale de o zi, adică au făcut o zi de drum ; ei cunoșteau virtutea și înțelepciunea fiului ; afară de aceasta, în părțile din Răsărit, copilul de 12 ani e deja destul de copt ; de aceia aveau toată pricina de a crede că a plecat cu alții sau că se află ceva mai nainte și n'aveau de ce să fie îngrijorați) ³⁾.

Să ascultăm încă și pe *Fillion*, care și mai mult ne lămurește cum a trebuit să fie această plecare. El zice : «Totul se limpezește ușor, dacă ne înfățișăm împrejurările în care s'a petrecut disparițiunea copilului. Sf. Familie nu călătorea răzleață (vezi stihul 44) ; ea se întoarce la Nazaret cu o caravană alcătuită din numeroși că-

¹⁾ Tot acolo.

²⁾ *Evangelium secundum Lucam* ed. 2. Paris, p. 147, nota

³⁾ Tot acolo.

¹⁾ *Plummer, Gospel according to S. Luke*. Edinburgh, 1910, p. 76.

lători galileeni. Dar plecarea unei caravane din Rasarit este tot atât de înceată și de încurcată, pe cât e și de zgomotoasă. Deci adeseori tinerimea nerăbdătoare apucă înainte și se întâlnesc unii cu alții la stațiunea următoare; mamele știu și nu se neliniștesc. Sau încă, și dacă pleacă la un loc, grupe felurite nu întârzie a se forma. Femeile și bătrânii călăresc de obicei pe măgari; bărbații și tinerii merg pe jos; mii de întâmplări încetinesc sau iuțesc mersul; copiii care alergau mai întâi pe lângă tatăl lor, se alipesc îndată pe lângă o ceată vecină. (Abbott, Luke, p. 24) ».

La aceste socotințe, se pot adăoga acelea despre supunerea și înțelepciunea lui Iisus, care, fără îndoială, trebuiau să dea lui Iosif și Mariei toată încrederea că el nu va face o greșală.

Toate acestea lămuresc acum din destul pentru ce Sf. Fecioară și Logodnicul ei au putut pleca în buna credință că Iisus se află cu ei și deci se înțelege ce puțin se potrivește vina de neîngrijire pe care cineva ar aduce-o cu această împrejurare.

4. Dar acum se ridică o nouă întrebare: Dacă părinții nu aveau nicio vină de lipsa lui Iisus, El însă, care era dator către părinții Săi, nu a dat dovadă de neascultare și nu i-a supus la o vie durere prin neascultarea Sa?

La aceasta răspundem că în Iisus nu trăia numai simțirea fiului către părinți. Șederea Sa în Ierusalim a trebuit să fie o dulce plutire în simțirea către Tatăl Său cel ceresc. Venirea Sa în Sf. Cetate și petrecerea Sfintei Sărbători a trebuit să fie cufundarea Sa în taina vieții cerești. Pe dinaintea Sa zburau icoanele apropiatei Sale lucrări ca Mesia. Petrecerea Sa n'a fost petrecerea altui pământean. De aceia, aflându-Se El în templu, era pătruns de lucrurile cerului și nu l-a stăpânit gândul întocmirii în caravană. Aici nu mai era cazul obișnuit al ascultării fiului către părinții săi. Era ceva mai mult decât atâta. Era faptul nou care se înfățișa tot mai viu în ființa Mântuitorului și supunerea lui în toate celelalte gânduri ale pământului. De aceia nu trebuie să supunem cazul acesta special considerațiilor generale despre datoriile fiilor către părinți.

5. Caravanele plecând, popasul lor cel dintâi este către seară. De aceia numai după o zi de drum s'a putut băga de seamă că Iisus nu este cu alte rude și cunoscuți.

Cei plecați, despărțiți, se căutau și se întâlneau la această oprire.

Rezultatul căutării a fost că Iosif și Maria n'au găsit pruncul și numai atunci au fost cuprinși

de grijă. Nimenea nu le-a putut da nicio lămurire și deci nicio mângâiere. Pe când alții se lăsau în odihna nopții, Iosif și Maria au fost copleșiți de neodihna grijei.

45. Și neaflându-l, s'au întors la Ierusalim, căutându-l pre el. 46. Și a fost după trei zile, l-au aflat în biserică, șezând în mijlocul dascălilor, ascultându-i și întrebându-i pre ei. 47. Și se minunau toți ceice-l auzeau pre dânsul de priceperea și de răspunsurile lui. — 1. Odata ce Iisus n'a putut fi găsit la întâiul popas, la stațiunea Beerseba, lui Iosif și Mariei nu le mai rămânea decât să se despartă de ceata în care se aflau și să ia drumul îndărăt. Plecarea lor a trebuit să fie, nu chiar în seara aceia, ci a doua zi dimineața, pentru că noaptea s'ar fi putut să întâlnească pe Iisus pe drum, dar să nu-l bage de seamă.

Gândul lor cel dintâi a trebuit să fie de a se întoarce pe acelaș drum și a ajunge la Ierusalim. În toată această umblare îndărăt, ochii lor au fost într'o neîncetată căutare, chiar din clipa pornirii îndărăt. Aceasta o spune și cuvântul din textul original care nu e numai în rostirea simplă de ζητοῦντες, ci ἀναζητοῦντες, ceiace înseamnă o căutare mai vie, după cum ne spune Godet.

2. L-au găsit după trei zile. Acest număr de trei zile e socotit de mai toți tâlcuitorii, nu ca trei zile de căutare, ci ca trei zile dela întâia plecare, adică ziua I cea a mergerii dela Ierusalim la întâiul popas, a II cea a venirii îndărăt, a III cea în care Iisus a fost găsit. *De Wette*¹⁾ socotește trei zile de căutare, dar *Plummer*²⁾ spune că Ierusalimul nu era atât de mare, încât să fie nevoie de o căutare de trei zile, ci că pentru aceasta ajungea o singură zi. Deci părerea cea mai întemeiată e tot cea de mai sus.

Ce a făcut copilul în toate acele trei zile?

El a rămas acolo unde-l îndemna chemarea lăuntrică a ființei Sale, în preajma templului. Cu prilejul sărbătorilor, cărturarii Evreilor dădeau învățături poporului. Acesta a trebuit să fie în vreuna din încăperile care se aflau în jurul templului sau în vreun loc deschis și îngrădit sau pe o terasă de unde se putea vorbi poporului³⁾. Tâlcuitorii nu au o părere bine încheiată în ce privește locul unde a trebuit să se petreacă găsirea Mântuitorului. Unii vorbesc despre «marea sinagogă, unde cărturarii învățau

¹⁾ H. Lesêtre, *l'Évangile expliqué, défendu, médité*. Paris 1804 vol. I, p. 399.

²⁾ Op. cit., p. 76.

³⁾ Plummer spune că învățații tâlcuiau legea înaintea poporului în răstimpul celor 8 zile ale Pastelui după cele două zile dintâi și deci Iosif și Maria au plecat după 8 zile de serbare.

poporul și care, după Talmud, era așezată pe înălțimea templului, lângă intrare, în curtea femeilor»¹⁾. Dar după Godet nu este dovedită existența unor astfel de clădiri. Oricum va fi însă, pentru noi ajunge să știm că a trebuit să fie una din clădirile care se aflau în jurul templului, fiindcă textul evangheliei zice că Iisus a fost găsit, ἐν τῷ ἱερῷ, prin care am văzut că trebuie să înțelegem clădirile alipite de templu, spre deosebire de ναός, care e templul însuși.

3. Căutarea lui Iosif și a Mariei a trebuit să fie o vreme de apăsător chin pentru ei. Li se încredințase dumnezeescul odor, despre care auziseră atâtea vestiri uimitoare la naștere și la aducerea la templu, cuvinte pe care Maria le păstra cu grijă, și acum copilul lipsea! Cu inima strânsă au privit, au căutat, au întrebat—nimic. Dar ajunși la Ierusalim, unde erau să caute mai întâi? 1. Acolo de unde a trebuit să se facă plecarea, în preajma templului, dar 2. mai cu seamă acolo unde inima ar fi tras pe copil. Și în adevăr, când au pășit în locurile unde poporul asculta învățătura, lumină s'a făcut înaintea lor și ca o rază de soare care rupe învelișul de nouri și descrețește frunțile cu nădejdea vremii bune, fețele lor au răsărit, căci iată! odorul ședea luminos înaintea lor. Insufletea îi câștigă și inimile lor tresaltă de bucurie.

4. Ce făcea Iisus acolo?

Iisus se afla acolo, între cei care veniseră să asculte învățăturile, cași uuul din ascultătorilor. Niciun tâlcuitor nu spune că Iisus era între ceilalți ca învățător. Dacă evanghelia spune că stătea în mijlocul dascălilor, aceasta nu înseamnă că stătea ca celce-i învăța pe ei, ci că se afla între ei, ca unul care asculta. Trebuie să ne înfățișăm starea de acolo ca ceva din obiceiurile școalelor de atunci. Cel care învăța ședea pe scaun, iar ucenicii ședea pe rogojini la picioarele lui. Sau dacă erau acolo bănci, și de față în clipa aceea se aflau mai mulți cărturari, care ședea și ei pe bănci, fiind de față la învățământul care se dădea, Iisus se afla în mijlocul lor. *Maldonatus* spune că această ședere între ei însă nu trebuie socotită ca ședere în locul lor, după cum cred unii (*ut quidam intelligunt*). Și adaogă el: «căci nici evanghelistul nu ni-l înfățișează pe Iisus ca a șezut acolo ca învățător, ci numai ca ucenic»²⁾.

Ryan spune că cuvintele *șezând în mijlocul dascălilor* sunt un evreism care înseamnă «ședea în fața învățătorilor». «Ședea nu ca unul care poartă disputa, nici ca învățător, ci la picioarele cărturarilor, luător-aminte să asculte lămuririle

aduse legii și punând întrebări, după cum era obiceiul ucenicilor în școalele evreești»¹⁾. Cu toate acestea nu lipsesc nici tâlcuitorii (*Schegg, Grimm, Schanz*) care spun că Iisus a avut el însuși acolo ținută de învățător. Cei mai mulți sunt însă de cealaltă părere.

Dacă Iisus mai întâi a ascultat, se înțelege că dintru început El n'a fost băgat de seamă. Dar starea aceasta a început să se schimbe răpede, când Iisus a început a pune întrebări. Lucrul acesta era îngăduit, fiindcă învățământul se făcea mult și prin întrebările pe care ucenicii le puneau învățătorilor lor.

În clipa când Iisus a luat o ținută activă prin întrebările Sale și mai cu seamă prin noile răspunsuri pe care a început a le da răspunsurilor primite, a trezit uimirea tuturor celor de față, după cum spune Sf. Evanghelie, prin priceperea de care dădea dovadă. Abia în clipa aceasta starea dela început a trebuit să se schimbe și toți cărturarii să se strângă în jurul lui Iisus. În această nouă stare a trebuit să se petreacă și ceiace unii tâlcuitori zic că ar fi fost dela început, anume că Iisus era în mijlocul cărturarilor. În adevăr, trezind uimirea, toți au trebuit să se strângă împrejurul Lui.

5. Care era chestiunea despre care discutau Iisus cu cărturarii?

E greu de răspuns precis. Dar toți tâlcuitorii au totuși păreri cam la fel, că Iisus a trebuit să ceară răspunsuri despre ceiace era temeul Scripturii, adică venirea lui Mesia. Cărturarii aveau în grija lor tâlcuirea Scripturilor, și locurile cele mai vii erau tocmai acelea în care se arăta venirea lui Mesia: felul, timpul, locul venirii. *Knabenbauer* spune că «Iisus fără îndoială a pus întrebări, și la întrebările care i s'au pus a dat acele răspunsuri, din care alții să învețe mai cu belșug; iar unii socotesc nu fără teme că a trebuit să se discute despre timpul, venirea și chemarea lui Mesia»²⁾. *Ryan* socotește că locurile la care a trebuit să-i aducă Iisus ca să le discute, au trebuit să fie acelea care în chip limpede ne pomenesc despre Mesia, precum cel din Isaia 11, 23: *Și va odihni peste dânsul Duhul lui Dumnezeu, Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, Duhul sfatului și al puterii, Duhul cunoștinței și al bune credințe. Duhul temerii de Dumnezeu îl va umplea pe dânsul.*

Acestea însă nu sunt numai păreri nouă. Chiar în vremurile mai apropiate de Iisus se socotea că a trebuit să fie un lucru prea firesc ca în acea împrejurare să se vorbească mai cu seamă despre Mesia. Evanghelia arabă despre copilăria

¹⁾ C. Ryan, *Vangeli delle Domeniche edelle Feste*, trad. italiană din engleză. Roma 1910, vol. I, p. 174.

²⁾ Citat după *Knabenbauer*, Op. cit., p. 148.

¹⁾ Op. cit., p. 174.

²⁾ Op. cit., pag. 148.

lui Iisus ne spune anume că s'a vorbit atunci despre chemarea lui Mesia. E adevărat că această evanghelie e apocrifă și nu pomenim de ca ca de un zapis doveditor al trecutului. Dar oricum, ea arată impresiunea creștinilor despre ce era mai potrivit să fi fost atunci obiect de discuțiune.

Indreptățirea acestei păreri o găsim noi și pe altă cale. Privind viața de mai târziu a Mântuitorului, vedem că întrebările pe care deseori le-a pus El când a stat la astfel de discuțiuni, au fost tot despre Mesia: *Cine zic oamenii că sunt eu, Fiul Omului?* (Matei 16, 13) sau: *Dacă David îl numește pe el Domn, cum fiu al lui este el?* (Matei 22, 44). *Cercați Scripturile... acelea sunt care mărturisesc pentru mine* (Ioan 5,39).

Tâlcuirile Evreilor erau încâlcite și plicticoase. În cuvintele Mântuitorului a trebuit, dimpotrivă, să fie lumina vie pe care El o aducea, prin felul simplu cum pune chestiunile. Lucrul acesta se băga de seamă atât de bine, mai cu seamă în propoveduirea Sa de mai târziu. Cuvintele Sale pun chestiunile atât de limpede, de înțeles și de puternic! Fără îndoială, aceasta a trebuit să se simtă chiar de acum, în întrebările copilului, ca lumina plăcută a zorilor înaintea ivirii soarelui.

Evreii scoteau învățături numai din tradițiune, și tot meșteșugul lor era să cuprindă spusele celor vechi, cât mai mult formal, înăsprind tâlcurile și punând la îngrădiri peste îngrădiri care îngreuiă viața și împiedecau buna lucrare a spiritului. Inima lor nu mai avea nicio slobozenie și nu porneau cu ea să îmbrățișeze sfințele învățături. Câtă pornire deadreptul către chestiune și ce lumină ușoară de înțelegere, când Mântuitorul spune atât de deosebit: *Au n'ați cetit ce a făcut David când a flămânzit?... cum a mâncat pânte punerii înainte?* (Matei 12, 3-4) sau când a zis, fiind învinuit că se face pe Sine Dumnezeu: *Au nu este scris în legea voastră: voi dumnezei sunteți?* (Ioan 10, 34). În toate acestea, rămâi îndată mirat de înfățișarea nouă și înțeleasă pe care o ia chestiunea și pe care cărturarii Evreilor erau prea orbi ca s'o poată vedea.

Astfel de lumini trebuie să se fi arătat și de data aceasta, și de aici surprinderea celor de față. Dacă se mirau ei când Mântuitorul a început să propoveduiască mai târziu și se întrebau atunci: *Cum știe acesta carte nefiind învățat* (Ioan 7, 15), cum să nu se fi mirat acum? Nu era numai faptul că un copil știe cuprinsul legii ori că-l știe mai mult ca alții, ci mai cu seamă că știe atât de deosebit de alții.

Printre persoanele care au putut fi de față la acea înfățișare a lui Iisus, *Farrar*, un vestit autor englez despre viața lui Iisus, socotește pe Simeon fariseul, Gamaliil, Ana, Caiafa, Nicodem

și Iosif din Arimateia. Nu știm dacă a fost așa, dar lucrul a putut fi.

48. Și văzându-l pre el, (Iosif și Maria) s'au spăimântat și a zis către el mama lui: fiule, căci (de ce) ai făcut nouă așa? Iată, tatăl tău și eu. dorindu-te, te căutam. — 1. În clipa când toți erau plini de mirare în jurul lui Iisus, s'au ivit și Iosif cu Maria și au văzut scena aceea, care i-a umplut de uimire.

Pentru ce s'au mirat?

1. Nu s'au mirat pentru întrebările și răspunsurile lui Iisus și pentru meșteșugul cu care El purta discuțiunea, ci pentru luarea-aminte cu care cei de față urmăreau spusele Lui și pe care Iosif și Maria au băgat-o de seamă. 2. S'au mirat nu pentru înțelepciunea și priceperea cu care ei îndată și-au dat seama că stăpânește adunarea și la care amândoi trebuiau să se aștepte, după câte semne și vestiri văzuseră cu prilejul nașterii Lui și a întâmplărilor minunate din jurul ei; ci s'au mirat pentru că Iisus și-a arătat aceasta la o vârstă atât de tânără. Ei trebuiau să știe că va fi cu Iisus ceva deosebit, dar fără îndoială trebuiau să aștepte aceasta la vârsta bărbăției. 3. Au trebuit să se mire că găsesc pe fiul lor în așa loc, în mijlocul învățaților vremii de atunci, în care el nu fusese cât a fost cu ei, pe când viața lor fusese totdeauna umilită și tăcută, departe de zgomotul și frământarea oamenilor.

2. Maria, ca mamă, mișcată mai mult de vioiciunea simțirii ei, a luat ea cea dintâi cuvântul și a spus lui Iisus: *fiule, pentru ce ai făcut nouă aceasta?*

Cuvintele acestea sună ca o imputare. Cu toată această înfățișare a lor însă, ele rostesc iubirea de mamă îngrijorată a Sfintei Fecioare. Ele nu spun o imputare, ci numai pun o întrebare, pornită din dragoste și curiozitate. Fecioara întreabă de pricina pentru care Iisus a ascuns de știința lor acest lucru și de ce faptul manifestării Lui trebuia împreunat cu durerea lor?

Atât cuprinde întrebarea ei. Ea, fără îndoială, a înțeles că fiul ei a rămas în Ierusalim pentru o țintă anumită și numai era mirată de ce a trebuit să ascundă aceasta de ei. Știa, deosemena, că fiul nu e în stare să facă o faptă rea.

3. Dacă Sf. Fecioară, în întrebarea pusă fiului ei, pomeneste întâi de Iosif: *iată tatăl tău și eu, dorindu-te, te căutam*, o face din modestia de care a dat dovadă totdeauna, a nu se arăta niciodată pe ea în fruntea unui lucru. De ce oare Dumnezeu a ales-o pe ea pentru a fi maica fiului Său? de ce Ingerul a numit-o *plină de dar?* Pentru că avea mari daruri și podoabe sufletești

și o astfel de podoabă era și modestia pe care o arăta acum.

49. **Și a zis către dânșii : ce este (de ce) că mă căutați ? Au n'ați știut că întru cele ce sunt ale Tatălui meu se cade mie să fiu ?** 50. **Și ei n'au înțeles graiul care a grăit lor.** 1. Iisus primește întrebarea ca din partea amânduror părinților. Deaceia către amândoi își îndreptează și răspunsul Său. Și după cum în două părți a fost cuvântul Mariei către El, așa și răspunsul lui Iisus cuprinde două întrebări.

Ce este că mă căutați? adică: pentru ce mă căutați? răspunde Iisus. Cum însă n'a fost imputare cuvântul Mariei, așa nici aici nu trebuie să privim cuvintele acestea ca o imputare. Iisus vrea numai să le spuie că a fost de prisos să se întrebe atâta și să se neliniștească unde este, fiindcă ei trebuiau să știe, cum nu puteau ști alții, că era un fapt firesc că el trebuia să fie acolo unde era chemarea lui și unde era rostul Lui de a fi aci pe pământ. *Trebuie să fiu ni cele ce sunt ale Tatălui meu...* nu mai putea fi îndoială unde mă aflu.

Cuvintele *în cele ce sunt ale Tatălui meu* unii le-au luat cu înțelesul de *în casa Tatălui meu*, adică privind templul drept casa lui Dumnezeu și că, deci, trebuia să fie în templu, și nu aiurea; alții cu înțelesul de *lucrurile Tatălui meu*. Cei mai mulți iau acest din urmă înțeles. *Godet* spune că una nu înlătură pe alta. Înțelesul de *lucrurile Tatălui meu* e mai bun, că e mai larg. Această rostire cuprinde în ea toate actele și lucrurile orânduite de Dumnezeu în lumea aceasta, deci și templul care e casa lui; dar nu numai templul.

Spunând *ale Tatălui meu*, Iisus arată cine e cu adevărat Tatăl Său. Dacă Maria a spus *tatăl tău*, vorbind de Iosif, ceiace și era el după socoteala legii, după deplinătatea lucrului însă Tatăl Său era Dumnezeu și aceasta arată Iisus prin cuvintele prin care a răspuns.

2. Nu trebuie să ne mirăm că Iosif și Maria nu știau limpede despre Iisus cum trebuia să meargă șirul vieții Lui. Ei știau ce va fi cu acest fiu socotind lucrurile în grămadă, dar cum se va îndeplini chemarea sa în amănunte mai lămurite, aceasta nu. Aveau nevoie pentru aceasta de înștiințări deosebite dela Dumnezeu, cum a fost în împrejurările de mai nainte, când au fost vestiți.

3. Cuvintele lui Iisus, spuse cu această împrejurare, sunt cele întâi cuvinte pe care omeneirea le-a auzit din gura lui Mesia. Din întreaga viață de 30 de ani a Mântuitorului, până la ie-

șirea Sa la propoveduire, acestea sunt singurele Sale graiuri pe care ni le-au păstrat cărțile sfinte. Ele însă ne spun mult și creștinul are de luat din ele multă îndrumare, după cum vom vedea când vom ajunge la învățăturile practice care sunt de cules de aici.

4. Că ei nu aveau o cunoștință despre șirul lucrării mesianice în toate încheieturile ei, se vede din ce a spus evanghelistul mai la vale, că ei n'au înțeles graiul lui Iisus. «Ei au învățat numai treptat ce cuprindea mesianitatea lui Iisus, și aceasta e numai o treaptă a acestei stări. Din punctul de vedere al cunoștinței lor de mai târziu, Maria a recunoscut că, în starea aceasta, ea și Iosif nu înțeleseseră. Acest stih, mai cu seamă combinat cu următorul, arată limpede care a trebuit să fie izvorul informațiunii lui Luca». (Plummer)¹⁾.

51. **Și s'au pogorît împreună cu dânșii și au venit în Nazaret și era supunându-se lor. Iar mama lui păzea toate graiurile acestea în inima sa.** 52. **Și Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu darul la Dumnezeu și la oameni.** 1. O clipă s'a arătat puterea deosebită a lui Iisus, și apoi iar a intrat în felul obișnuit al vieții tăcute pe lângă părinții Săi. Atât de frumos scrie *Godet* că inima de fiu care abia și-a deschis aripile, îndată le-a strâns. Iisus a intrat iar în realitatea de până atunci. A lăsat templul și s'a întors la atelierul din Nazaret. A arătat puțin zorile celor viitoare, zice *Knabenbauer*, și iar s'a întors la cele obișnuite.

Despre toată această vreme, evanghelistul nu are decât câteva cuvinte: *era supunându-se lor*, 18 ani de viață care se scurg de aci înainte, până să iasă la propoveduire, sunt cuprinse în aceste puține cuvinte. După o scurtă fulgerare a dumnezeirii Sale, când își arată neatârnairea chemării Sale dumnezeiești de condițiunile omenești, Iisus rămâne în viața obișnuită omenească de supunere către părinții Săi, dar supunerea Sa fiind îndeplinirea cea mai desăvârșită a acestei datorii.

2. Cum se poate împăca aceasta însă că el, Dumnezeu, se supunea la doi oameni ?

Dar Iisus a făcut aceasta nu din vreo trebuință a firii Lui, ci pentru trebuința noastră. Supunerea Sa a fost voită și îndeplinită pentru

¹⁾ Această fină și gingașă zugrăvitură, în care nicio singură tră-sătură nu e călcată, nici în ce privește adevărul naturii, nici în ce privește frumusețea pe care o cuprinde, n'a putut fi plăsmuită de mâni omenești, care, când au fost lăsate în seama lor singure, totdeauna au ajuns la grosolanie și exagerare, după cum se arată în evangheliile apocrife, (*Keim, Jesus of Nazara*, trad. engleză, 2, pag. 137), citat după *Plummer*, Op. cit., p. 78.

ca și noi să luăm, nu căile mândriei cari despart pe oameni, ci cărarea umilinței, care e rodnică și ne apropie unul de altul. «Ce ar fi cel care te învață virtutea, dacă n'ar fi și om pios?» se întreabă Sf. Amvrosie. Deci supunerea lui Iisus n'a fost izvorâtă din neputință, ci din pietate¹⁾. Și noi vedem că Iisus în adevăr s'a supus aceste umilințe, după cum spune Sf.

Pavel: *s'a deșertat pe sine, chip de rob luând, întru asemănarea oamenilor făcându-se... s'a smerit pe sine, ascultător făcându-se până la moarte, iar moarte de cruce.* (Filipeni 2, 7—8).

Nici vorbă că Iisus își putea alege altă stare. Dar și-a ales-o pe aceasta ca mai bună și mai folositoare pentru noi. Ar fi putut rămânea în jurul templului, în preajma locului unde se tot auzeau cugetările despre Dumnezeu și unde ar fi aruncat tot mai viu scânteile dumnezeirii Sale. Dar nu. A fost mai bine cum a ales el. În Ierusalim iute s'ar fi trezit urile celor întrecuți de luminile și înțelepciunea Sa, așa cum acestea s'au trezit mai târziu. Dovada înțelepciunii a fost însăși această cale urmată, prin care ne-a deschis și nouă cale măreață de pregătire prin tăcere și umilință.

3. Acesta este singurul loc în care ni se mai pomenește în evanghelie despre Dreptul Iosif. De aici înainte, se întinde tăcere desăvârșită. Fără îndoială, el a murit mai înainte de pășirea Mântuitorului în public la propoveduire, și de aceia nu se mai pomenește de el de aici înainte.

4. Mai încolo, evanghelistul pomenește despre ce a pomenit și la stihul 19, anume că Maria *păstra toate cuvintele acestea*. Trebuie să înțelegem prin *cuvinte* ce am înțeles și acolo: toate lucrurile care dăduseră pricină să se vorbească de ele. Dacă Sf. Luca pomenește despre acest fapt și acum, 12 ani după ce Maria mai făcuse aceasta, e pentru a arăta că vechile amintiri ale Mariei erau vii și că alătura de ele, pune și acest fapt nou, care i-a pus sufletul în mișcare acum și merită să fie trecut în șirul marilor amintiri. Prin acest fapt, trăiesc acum iarăși vii amintirile de altădată.

5. Evanghelistul întrebuițează stihul 52 ca o trecere spre ceiace a urmat, cum a făcut și la stihul 40. Acolo a încheiat o perioadă din viața Mântuitorului și ne-a deschis o zare spre ce a urmat. Aici, asemenea, încheie altă perioadă și ne arată în câteva trăsături cum s'a desfășurat viața Mântuitorului în viitor. Ne spune că el sporea cu înțelepciunea și cu vârsta. Cuvântul acesta din urmă ne arată dezvoltarea sa tru-

pească, iar sporirea în înțelepciune ne-o arată pe cea lăuntrică, sufletească.

Între comentatori este discuțiune dacă să zicem sporea cu *vârsta* ori sporea cu *statura*. Dar deosebirea nu e mare. Cuvântul grecesc care se găsește în acest loc (*ἡλικία*) poate însemna sau una sau alta.

Că sporea și *cu darul lui Dumnezeu*, aceasta ne arată că toată mergerea Sa înainte se îndeplinea sub buna ocrotire a lui Dumnezeu. Iar că sporirea se îndeplinea și *la oameni*, aceasta înseamnă că oamenii vedeau înălțarea Sa neînțetată și o gustau ca pe o înzestrare vrednică de prețuirea lor.

V

Tâlcuirea practică

1. Ceiace ne izbește mai întâi în această bucată este cucernicia cu care Iosif și Maria își îndeplineau datoriile lor religioase. În fiecare an veneau la Ierusalim, iar fiul lor, de asemenea, odată ajuns la vârsta majoratului religios, nu se putea să lipsească dela îndeplinirea acestei datorii. Deci ei toți ne sunt pildă și îndemn ca să ne îndeplinim cu grijă datoriile noastre religioase.

2. Iosif și Maria, perzând pe Iisus, sunt ca oamenii care au suferit o grea lovitură și nu au niciun sprijin. Dar omul îndurerat cu atât mai mult trebuie să caute pe Dumnezeu. Iosif și Maria îndată s'au pus pe căutare. Și au găsit pe Iisus cel căutat. Așa și oamenii vor găsi pe Dumnezeu, dacă-l caută. Dar nu-l vor găsi oricum și oriunde, ci umblând pe căile vieții în care te întâlnești cu El. Iosif și Maria au găsit pe Iisus în templu. Nici oamenii nu-l vor putea găsi în viața lumească, ci luându-și de tovarăși pe Iosif și Maria.

3. Dacă Iisus se desparte de părinții Săi săi și rămâne în templul lui Dumnezeu, pârându-se aceasta ca o călcare a datoriei către cei cărora le era dator ascultare ca un fiu către părinți, învățăm de aici că, înainte de toate, sunt datoriile către Dumnezeu. Legăturile între oameni pot fi cât de mari și de sfinte. Ele sunt însă în urma datoriilor pe care le avem către Dumnezeu.

4. Iutăia oară deschide Mântuitorul gura în auzul nostru și cel dintâi cuvânt pe carel spune este: *Dumnezeu... trebuie să fiu în cele ce sunt ale Tatălui meu*. Deci și de aici învățăm că cea întâi datorie a omului este către Dumnezeu. Trebuie să fim în casa Părintelui nostru înainte de toate, pentru că prin aceasta toată viața noastră se sfințește.

¹⁾ Citat după Ryan, Op. cit., p. 178.

CUM SĂ SE CUNOASCĂ GRADELE din clerul monahal după portul camilafcei și al cuculionului

Toți monahii, în genere, când se tund în shima monahală, li se pun pe cap cuculionul și camilafca, care constau, cuculionul dintr'o căciulă făcută din păslă neagră și întărită și dintr'un voal negru de o materie subțire lucrată din lână, fie de maici, fie din comerț. Acest voal are cusute în lături aproape de umeri, câte o bucată lungă de 50 c. m., și lată de 12 c. m., și la capete câte o bucată de mătase neagră. Aceste șuvițe se numesc aripioare, deoarece camilafca întreagă se zice *logodna îngerescului chip*, când se dă celui călugărit. Acum, ca să facem o deosebire între monahi și Preoții monahi, ar trebui reglementat ca toți monahii să poarte, cuculionul cu camilafca respectivă, iar ierodiaconii și ieromonahii, potcapitul cu margini, și la camilafcă mătasea dela capătul

aripioarelor să fie de culoare *violetă*, asemenea și la cei cu ranguri de singheli, protosingheli, etc.

În prezent se văd prea multe variațiuni, mai cu seamă la camilafce unii poartă mătase roșie, alții verde și mai des cuculioanele de pluș și în diferite culori, ceiace dă un aspect nu prea cuviincios purtătorilor de rasă noi începători, micșorând prin aceasta prestigiul clerului monahal.

S'ar putea înlătura foarte ușor această nepotrivire, dacă sfântul Sinod, prin înțelepciunea I. Prea Sf. Prelați, ar da un decret asupra portului cuculionului, a potcapitului și a distincțiunilor de treaptă în ierarhia clerului monahal prin semnele dela camilafcă și potcapit.

ARHIM. IUSTIN

Starețul Sf. Mănăstiri Cernica

O BISERICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN PRIMEJDIE

Ca celce am slujit mulți ani de zile la frumoasa biserică a lui Mihail Sturza din Baden-Baden, Germania, mă doare inima să aud că se întâmplă ceva rău cu ea. Și am auzit. Persoane sosite de puțină vreme de acolo mi-au spus lucruri care trebuesc date în știrea poporului și stăpânirii românești, pentruca să nu lase a se prăpădi așezământul lăsat de un domnitor român și unde-și are și locașul de veci, cu soția (principesa Vogoride), cu un fiu și o fiică a sa.

Am fost și eu pe acolo după război, am și slujit în biserică pentru Rușii care se aflau în oraș și nu aveau preot și am găsit portar al casei preoțești, în care însă nu se mai afla niciun preot, pe un portar nou, beteag din războiul cel proaspăt, în locul celui alt, alt veteran din războiul dela 1870.

Noul portar nu avea mâna dreaptă și mi se plângea de starea la care a ajuns. Dar părea un om cum se cade. Persoane venite de curând însă și care au vizitat biserică, mi-au spus că l-au găsit cu totul beat și că le spunea că. policandru bisericii a căzut jos și s'a sfărâmat. Cine mi-a spus aceasta, însă, adăoga că, dată fiind plecarea portarului pe povârnișul beției, e mai de crezut să-l fi vândut.

Eu mi-aduc bine aminte de policandru, frumos lucrat din bronz masiv și pe care, fără îndoială putea lua ceva parale. Să fi căzut jos, el, care, era legat cu puternice verigi de fier, e greu de crezut. Și dacă a căzut, ar fi făcut spărtură în frumoasele lespezi de marmoră colorată. Deci am

întrebat pe cine mi-a spus: Dar lespezile nu erau jos sfărâmate, unde a căzut policandru, că doar erau greu? Mi-a răspuns că nu. Aceasta însă ne-a întărit mai mult bănuiala că policandru a fost dat jos și vândut.

Dacă s'a început lucrul acesta, se poate merge și mai departe. Se pot vinde și alte obiecte scumpe ale bisericii.

E adevărat că epitropia a luat și ascuns bine în oraș (biserica e afară din oraș) obiectele scumpe de argint, în urma unei spargerii în cavou acum vreo 4—5, ani când hoțul a răscolit prin sicriul Principesei Vogoride să găsească lucruri scumpe. De aceia, când a trebuit să fac slujbă, acum 3 ani, am fost nevoit să cer lucrurile de argint care-mi trebuiau.

Dar biserică numai are argintării. Are veșminte foarte scumpe, unele de la întemeietorul ei, altele dăruite de Principesa Tatiana Gagarin pe când eram eu acolo.

Dacă și acestea se vor vinde? Insuși cântărețul *Teodorescu*, care mai era acolo, mi s'a spus că nu se mai găsește în oraș, așa că nimenea nu mai este să privegheze ce face portarul.

De aceia e nevoie ca Ministerul nostru de Externe să ia chestiunea pe mână, să se intereseze și să ia măsuri de apărare a unui avut românesc și ortodox.

Noi am socotit de datorie să nu tăcem cele aflate și să le dăm în știrea lumii.

Arhim. SCRIBAN

CRONICA BISERICESCA

INTERNĂ

Desbaterile Sf. Sinod ¹⁾

Sedința VI-a are loc în ziua de 14 Noembrie.

În această ședință, după ce s'a respins cererea unei societăți din Cernăuți de a comercializa icoanele ritului nostru, s'a hotărât reintregirea P. S. Valerian în toate drepturile arhieresti pe seama Sfintei Episcopii a Râmnicului și crearea unui Arhieru Vicar pe seama Sfintei Episcopii a Constanței, cu titlul de Silistreanul, apoi s'a intrat în discuția celei de a 3-a chestiuni importante: Recăsătorirea preoților și diaconilor văduvi.

P. S. Episcop Iacov dă citire referatului Comisiunii respective. În esență, P. S. Sa a conchis pentru acordarea recăsătoriei cu îngăduiri și după o anumită procedură.

I. P. S. Mitropolit Primat zice: Chestiunea asupra căreia P. S. Iacov ne-a făcut referatul, e o chestie foarte gingașă și merită să vă gândiți cu toată cumpana asupra ei. Ieri am soluționat o chestie care nu prezintă un caracter așa de gingaș ca aceasta, și totuși, am avut oarecare șovăieli, în ceiace privește impresia ce o va face asupra poporului credincios care e atașat tradiției Bisericii noastre. Cu atât mai vârtos trebuie să cumpanim această chestiune. Eu declar discuția deschisă.

P. S. Episcop Nicolae al Clujului. Chestiunea aceasta este o chestiune veche, și rezolvarea o reclamă nu numai preoțimea văduvită, ci și poporul. El vrea un preot întreg, cu casă întreagă și cinstită. Preotul văduv nu îndeplinește această întregire și nu-și îndeplinește cu demnitate datoriile. Vrem noi, Sf. Sinod, perpetuitatea acestei stări de lucruri; dorim noi ca autoritatea lui să fie limitată și în dragostea de muncă pe care ei o așteaptă dela noi; să-l lăsăm mai departe în starea nenorocită în care se sbate? Eu cu cugetul împăcat iau toată răspunderea, și să rezolvăm o chestie ce nu mai poate dura.

La Protestanți, pastorii lor, se recăsătoresc de mai multe ori. Dar, pentru că aceasta se face în formă legală, nu le micșorează întru nimic autoritatea. La noi, cei mai mulți, din pricina văduviei, cad; avutul lor se irosește; devin niște nenorociți. Am făcut parohienilor întrebare: Dacă un preot se văduvește, ce să facem cu el? Poporul întreg este pentru recăsătorire. El vrea ca preotul să aibă casă întreagă și cinstită. Pentru rezolvirea chestiunii P. S. Sa propune, că, întru cât chestiunea e așa de gingașă, hotărârea ce se va lua, fie contra fie pentru, minoritatea să se supună majorității

ori de care parte va fi aceia, pentru ca hotărârea să se îmbrace cu toată autoritatea deplină a unei hotărâri unanime. În concluzie vorbitorul propune să se primească concluziile reteratului și să se dea o rezolvire favorabilă chestiunii, care este așteptată cu multă nerăbdare.

P. S. Vartolomeu. Văd că nu mai putem amâna chestia și nu că ne grăbește din afară, dar ea a venit în discuția noastră prin referatul ce ni s'a făcut.

Nu sunt contra recăsătoriei preoților, dar eu sunt cu tot sufletul pentru apărarea depozitului sfânt ce ni s'a încredințat și căruia de trei ori i-am jurat credință, și pe conștiința mea ar apăsa blestemul Sf. Apostol Pavel, care zice: „Anatema fie cel care nu va învăța, etc“.

Eu care am jurat de trei ori, odată ca diacon, și altă dată ca preot, și în cele din urmă ca Arhieru, n'am altă atitudine de cât să apăr cu toată energia depozitul sfânt, ce mi s'a dat în pază. Totdeauna când avem să dăm o hotărâre în vreo pricină, să ne desbrăcăm de subiectivismul personal și anume:

De a ne menaja pe noi, subiectivism care ar proveni din socoteala că chestiunea ce ni se propune e grea. În Biserică punctul acesta nu-și găsește justificare, pentru că Biserica a avut chestiuni mult mai grele pe care le-a rezolvat, și totdeauna a dus luptă împotriva necazurilor.

Altă parte de subiectivism este aceia de comod și anume, că și noi avem slăbiciuni care ne expun la critica lumii, și de aci pornirea de a face și altora concesii. Nici aceasta nu-i admisibil, pentru că una este individul, cu slăbiciunile și păcatele lui, și alta este instituția cu virtuțile sale. Noi nu avem dreptul de a acomoda instituția cu slăbiciunile noastre, ci noi a tinde spre virtuțile Instituției.

Un alt subiectivism este cel colectiv. Sub formă de reclamă sau de interes, căutăm să fim în unisonul opiniei publice a vremii. Acesta nu trebuie iarăși să-l ținem în seamă, fiindcă opinia publică se poate forma după un ideal rătăcit de viață. Idealul lumii din zilele noastre este bunul traiu. Ori aceasta nu ne poate determina pe noi care avem alt ideal de cât bunul traiu, să ne supunem lui. Iată dar, de ce să ne ferim.

Acum care este învățătura obiectivă?

Cum privește Biserica noastră căsătorirea și recăsătorirea? Spiritul doctrinei noastre este în sensul de a face concesii dreptului natural? Nu! Doctrina noastră ne arată că Biserica noastră are în vedere viața sufletească, pregătirea aici pe pământ, pentru viața spirituală. Lupta ei este de dematerializare; lupta ei este să absoarbă trupul nostru în spiritul nostru, iar nu contrariul

¹⁾ Vezi Nr. trecut.

Dar firea omenească, cu dreptul natural, ce zice ea de această pasiune? Este ea firească? Găsim că da! Cea mai strașnică probă este tendința firii noastre către spiritualizare. Din această tendință a pornit Budismul, fecioarele creștine, monachismul creștin, prestigiul cel mare al unei și singure căsătorii, etc. Tendința aceasta însă și-a găsit expresia chiar în curente cele mai positive, cum spre ex: Vestalele la Greci, Flamini la Romani etc. Iată în ce lumină trebuie să privim noi chestia.

Acum, cum s'au format doctrinele, care a fost practica, legiuirile, pilda bisericii noastre?

În timpul Mântuitorului Hristos mentalitatea păgână făcuse mare evoluție în ceia ce privește căsătoria. Poligamia, la popoarele civilizate de atunci, era repudiată, iar monogamia era instituția intrată în drepturile și legile acelor popoare.

A doua căsătorie la Romani era socotită ca un fel de concubinaj deghizat. Creștinismul a mers și mai departe. În lumea creștină, monogamia a fost împinsă până la o singură femeie pentru toată viața. Din cuvintele Mântuitorului iese că monogamia este definitivă, cu singura excepție a desfrânării. Sf. Apostol Pavel întregește și mai mult monogamia. (Cor. VIII). Creștinismul face un pas mai departe în moralizarea raporturilor sexelor.

Cât privește pentru preoți, din cele stabilite pentru creștini în genere, lor li s'a stabilit ceva mai superior, mai restrâns.

Eu mă bazez pe doctrina pozitivă că pentru preoți se stabilesc reguli mai restrictive. În I Timoteiu, 3. și în Timoteiu cap. 1. «Trebuie să fie bărbat al unei femei» (Μιὰς γυναίκος ἀνήρ) Cum aceasta? Într'o epocă anumită sau consecutiv?

S'au făcut interpretări asupra textului și au fost interpreți ca Vigilantiu, Teodor de Mopsuestia, Teodorit al Cirului, Novațienii, Gr̃osticii, Monoteliții, Maniheii, etc., cari admiteau monogamia succesivă. E cea mai mincinoasă interpretare, pentru că se bazează pe ideea de poligamie, care în lumea păgână nu mai era admisă. Iar toți acești interpreți, știm că toți au fost condamnați de Biserică. Într'alt text Sf. Apostol Pavel între altele cere diaconeselor ca să nu fi fost decât temeiul unui bărbat. Dacă pentru oficiu atât de mic ca cel al diaconeselor se cere această restricție, cu atât mai mult pentru cel al preotului.

Alți interpreți au căutat să găsească interpretări după pilda vieții Sf. Apostoli.

Sunt interpreți cari spun că toți Apostolii au fost însurați; alții că numai în parte.

Fost-au însurați Apostolii? De câte ori?

Toți însă se opresc că au fost o singură dată, cei care au fost însurați.

Ce spune practica și legiuirile Bisericești?

Până în secolul al III-lea sunt în luptă două curente: Monogamia și Celibatul.

Sunt mulți pentru Celibat, ca Tertulian, Ieronim, etc.

Doctrinile care nu au fost condamnate de Biserică merg spre admiterea celibatului.

Dela Sec. III-lea începe legislația. Sinodul dela Elvira în Canonul 33 impune Celibatul. La 315 Sinodul de Ancira în Canonul 10 obligă la monogamie definitivă pe diaconi, fie că aceasta a fost contractată înainte, fie după hirotonie, dar momentul după hirotonie e supus unor anumite restricțiuni. La Sinodul din Neo-Cesarea 314—315 s'a rânduit că preoții nu pot avea decât o singură femeie și aceia luată înainte de hirotonie.

An după an legislația e mai severă cu tendința către celibat, iar căsătoria apare mai mult ca tolerată. La 325 la Niceia Episcopul Osiu vine cu aceeași propunere ca la Elvira, celibatul strict și desfacerea de femei a celor căsătoriți. Dar știți că Pafnutie s'a ridicat contra și a susținut căsătoria preoților, dar numai una singură, arătând că o tradiție foarte veche oprește a doua căsătorie.

Curentul acesta către celibat e atât de puternic, că unii din creștini socoteau ca nevalabile oficiile preoților căsătoriți; Sinodul din Gangra pune stavilă acestui curent popular și pedepsește pe preoții care-și leapădă femeia. În apus însă, celibatul s'a impus foarte de vreme. La 366 un Sinod din Roma îl impune până la treapta de ierodiacon. Motivele acestui rigorism erau trase din interpretarea că numai Sf. Apostol Petru a fost căsătorit și că preotul Vech. Testament când mergea la altar, nu mai avea legături cu femeia sa. Iar Papa Siliciu, care inspirase această măsură, scrie Episcopilor din Spania și celor din Africa să impue peste tot celibatul.

Și în orient găsim ideia într'un discurs al lui Efrem Sirul, la moartea Episcopului Avram. În Apus celibatul se generalizează din Sec. al 5-lea, iar în orient e tolerată căsătoria.

Până la Sinodul V—VI Trulan, în Orient nu mai găsim dispozițiuni asupra căsătoriei preoților. Acest Sinod prin Canon. 13 apără definitiv monogamia. Se apără clericii de desfacerea căsătoriei și în același timp se întărește monogamia.

Când aceasta este tendința Bisericii până în Secolul al 7-lea, pot eu veni să răstorn ceiace vremurile cele mai frumoase ale creștinătății au stabilit, de dragul că s'aprinde sângele cutărui preot văduv, și să-i îngăduie a doua femeie? Pot eu să înfrunt această tradiție sfântă? Cum s'a pornit chestia?

Din Secolul 7 până acum, lumea a trăit în disciplină. Ea s'a pornit de clerul sârb din Austria, cler bine trăit, bine remunerat, apoi a trecut în Bucovina unde a găsit aceleași condiții și de acolo a trecut și la noi.

Celce a ridicat chestia pentru prima oară a fost Episcopul Teofan și după el Nectarie dela Vârșeț, care dau asalt canonului Sinodului Trulan.

La 1906, preoții Sârbi văduvi cer Congresului Național dela Carlovăț îngăduirea căsătoriei a doua, iar Episcopul Milaș, dă o scriere lipsită de orice valoare

po care a imitat-o și Dr. Găină la Cernăuți. Spre laudă Bucovinei, Voiuțki a fost cel care a arătat adevărul.

Eu sunt pentru această doctrină ce am expus-o aci.

Discuțiunea asupra acestei chestiuni urmând a se face cât se poate de larg, pentru ca Sf. Sinod să cunoască cât mai multe păreri, s'a amânat continuarea ei pentru o ședință viitoare.

* * *

Ședința VI-a are loc în ziua de 15 Noembrie.

Potrivit hotărîrii din ședința precedentă, de a se crea un loc de arhieru Vicar pentru Sf. Episcopie de Constanța, în această ședință se procedează la alegere. Sunt propuși pentru acest loc: P. P. C. C. Arhimandriți Dr. Iuliu Scriban, Gherontie Nicolau, Silivestru Morăraș, Chesarie Păunescu, Filaret Jocu și Galaction Cordon. Dintre toți au întrunit majoritatea legală și au fost proclamați aleși: P. P. C. C. Arhimandriți Dr. Iuliu Scriban cu 13 voturi albe și patru negre; Gherontie Nicolau cu 14 voturi albe și 4 negre, și Chesarie Păunescu cu 11 voturi albe și 7 negre.

Apoi se trece la ordinea de zi.

Dintre chestiunile mai importante care s'au desbătut și rezolvat în această ședință notăm:

a) Sf. Arhiepiscopie de Chișinău a cerut, în urma împărțirii sale în trei eparhii, să fie ridicată la rangul de Mitropolie cu titlul de Mitropolia Basarabiei. În această chestie Sf. Sinod consideră cererea ca rezolvată prin dispozițiile favorabile introduse în proiectul de lege și statutul de organizare unitară a Bisericii.

b) Atât la Sf. Sinod cât și la Consistoriul Superior Bisericesc au venit diferite reclamațiuni și proteste, din partea Bisericilor provinciale, împotriva măsurilor luate de Ministerul Instrucțiunii Publice de a se reduce numărul de ore al învățământului religios, de a se înlătura preoții din învățământul religios din școlile primare și de a se ridica dreptul P. P. S. S. Chiriarihi de a controla acest învățământ, măsuri, cari nu corespund cu legile în vigoare în provinciile respective și cari jignesc adânc demnitatea Bisericii. În această ședință Sf. Sinod și-a însușit chestia și a rânduit o energetică intervenție pentru respectarea legilor și uzurilor în vigoare.

c) După referatul Comisiunii de petițiuni, cetit de P. S. *Episcop Visarion*, Sf. Sinod hotărăște crearea de muzee bisericești la toate reședințele episcopale, în care să se adune și depoziteze toate obiectele, cărțile și manuscrisele uzate, sau eșite din uz, bisericești ce prezintă importanță artistică, istorică și arheologică.

d) Căile Ferate Române de câțeva vreme au pus la dispoziție mijloacele materiale necesare pentru crearea unui serviciu de propagandă religioasă culturală printre muncitorii și funcționarii acelei direcții. Pentru a se lămurii situația canonică a preoților cari fac acest serviciu și spre a nu se da loc la acte cari ar trece peste autoritatea canonică a P. P. S. S. Chiriarihi, Sf. Sinod a hotărît:

1. Să se aducă mulțumiri Onor. Minister de Co-

municații pentru sacrificiile materiale ce face cu serviciul de propagandă religioasă printre muncitori;

2. Să nu se facă numiri de preoți în aceste servicii de cât după recomandarea P. S. Chiriarih respectiv;

3. Când preoții aceștia vor trebui să treacă în altă Eparhie, de cât aceia de care depind canoniceste, să ceară blagoslovenie de la Chiriarihul locului, odată pentru totdeauna, și,

4. În fiecare an acest serviciu să facă Sfântului Sinod raport asupra activității sale.

e) Și în fine ultima chestiune hotărîtă în această ședință a fost raportul anual de situația Revistei „Biserica Ortodoxă”. După referatul făcut de I. P. S. *Gurie*, s'a dat descărcare de gestiune materială și s'a decis a se lua măsuri energice pentru urmărirea și încasarea grabnică a abonamentelor rămase neplătite. De asemenea s'a hotărât din nou obligativitatea abonamentului la revistă a tuturor parohiilor din țară, fără excepție.

* * *

Ședința VII-a s'a ținut în ziua de 16 Noembrie discutându-se și resolvându-se următoarele chestiuni:

a) Trimiterea unei delegațiuni de anchetă și studiu la Sf. Munte, compusă de P. S. Episcop Visarion, d. Dragomir Demetrescu și Crețulescu, cari să cerceteze și să pună capăt neorânduilor și agitațiilor ivite printre monahii români petrecători în monastirea românească Prodromul.

b) Chestiunea cea mai însemnată din această ședință însă a fost cererea Sf. Arhiepiscopii de Chișinău de a fi ajutată de către Sf. Sinod pe lângă Guvern pentru înființarea unei Academii teologice la Chișinău. O școală de învățământ superior teologic cu dreptul de a conferi titluri academice fără însă a fi încorporată în regimul Universitar legal. Referentul chestiunii a fost P. S. *Episcop Roman al Oradiei Mari* care a opinat în mod favorabil.

În discuția angajată, P. S. *Episcop Lucian* al Romanului a fost pentru a se amâna chestia până ce va veni la ordinea zilei chestiunea reformei învățământului teologic și să se rezolve împreună. Iar P. S. *Episcop Vartolomeu* este împotriva creării unei academii de teologie, cu caracter Universitar, desprinsă de legile cari guvernează învățământul superior, cum se voește pentru viitoarea Academie din Chișinău. Totuși P. S. Sa acceptă un tip de școlă superioară teologică—academie—însă după un plan și după un program altul de cât cel al învățământului teologic actual și în acelaș timp și independent de stat. Un atare tip P. S. Sa îl studiază pentru a-l aplica în Eparhia P. S. Sale.

I. P. S. *Mitropolit Primat* opinează că, în cadrele vieții autonome pe care o are, Biserica Basarabeană, ar putea să-și înființeze un Seminar Superior cu învățământ de 4 ani, care, în fond, n'ar fi de cât o instituție cu învățământ superior, însă fără pretenție de a conferi titluri academice, titluri cari nu valorează nimic fără o serioasă pregătire științifică. I. P. S. *Gurie* al

Chișinăului rămâne la cererea sa, dar dacă o atare școală nu se poate înființa decât în cadrele legii Univesitare și încorporată unui cerc universitar, I. P. S. Sa primește încorporarea ei în centrul Universitar Iași.

La urmă I. P. S. *Mitropolitul Primat* propune să nu se abandoneze chestia aceasta și să fie din nou studiată în legătură cu învățământul Seminarial. Sf. Sinod primește propunerea aceasta, îngăduind Sf. Arhiepiscopii din Chișinău puțința de a-și crea un Seminar Superior cu 4 ani.

La sfârșit se iau multe măsuri privitoare la Institutul Biblic.

În această ședință d. *Ministru al Cultelor* participă spre a lua avizul Sf. Sinod cu privire la întocmirea bugetului Ministerului Cultelor pentru exercițiul viitor și arată că adăogirile și sporurile proiectate în viitorul buget au în vedere nivelarea salariilor preoților din Transilvania cu licențiatii din Vechiul regat și în vederea suprimării numeroaselor categorii de salarizare a preoților, stabilind numai două categorii: a) Categorie fără studii superioare și b) Categorie cu studii superioare: Doctorii și licențiații în teologie, cărora asimilează și pe toți absolvenții seminariilor teologice din Transilvania.

La acestea P. S. *Episcop Vartolomeu* protestează împotriva nedreptății duble ce se cauzează preoților cu titluri academice din vechiul regat: întâi prin faptul că sunt degradați în privința calificativului studiilor la simplu rang de absolvent de seminar teologic din Ardeal, titlu care până în prezent n'a fost recunoscut de nicio universitate din lume ca equivalent titlului de licențiat în teologie; și al doilea, nu li se dă nicio centimă mai mult, în vreme ce tot sporul prevăzut în buget, pentru anul viitor, se dă numai clerului din Ardeal.

Sf. Sinod rânduește ca I. P. S. *Mitropolitul Primat* și P. S. *Episcop Vartolomeu* să participe la Comisia bugetară a Ministerului Cultelor.

Ședințele Sf. Sinod, cu aceasta, se proroagă pentru un timp nedeterminat.

Pr. T. SIMEDREA

Documente despre biserică din vremea ocupațiunii nemțești.

În timpul ocupațiunii nemțești, apărea în Brăila un ziar cu titlul *Donau-Armee-Zeitung* (Foaia armatei dela Dunăre) și cu subtilul *Amtsblatt der Kommandantur Braila* (Foaie oficială a Comandanturii din Brăila). În nr. 127 al ei, cu data de 25 Iulie 1917, se făcea într'însul o aspră critică Mitropolitului Conon. Documentul acesta nefiind cunoscut, socotim de datoria noastră să-l scoatem din uitare și neștire și să-l publicăm aici.

Un Mitropolit războinic.

Se spune că intrând în război, marele rabin din Berlin ar fi ținut de a sa datorie să se ducă la împărat și să-l asigure de desăvârșita credincioșie a populației evreești.

Majestate, ar fi spus el împăratului, poporul pe care-l păstoresc e cu trup și suflet alături de Maiestatea Voastră; el se roagă zi și noapte lui Iehova ca să proteagă armatele germane și să le ducă la victorie. Eu personal veghez ca poporul meu să nu se abată dela această datorie și nu se poate ca Cerul îndurător să nu asculte rugile noastre fierbinți.

Foarte frumos ceea ce î-mi spui d-ta, rabine, a răspuns zâmbind Wilhelm, dar ce se întâmplă dacă și colegul d-tale din Paris face acelaș lucru pentru Franța?

Rabinul, care nu se aștepta la acest răspuns tăios al împăratului, a rămas ca zdrobit pe gânduri. Și în adevăr, cu ce obraz se mai prezintă el împăratului său, dacă se va dovedi că rabinul dela Paris are pe lângă Iehova mai multă trecere decât dânsul?

Fii pe pace, prea sfinte, îl încurajă împăratul, și pnnându-i prietenește mâna pe umăr, îi zise cu bunătate:

„Eu de sentimentele patriotice ale credincioșilor d-tale nu m'am îndoit niciodată și nici nu mă îndoiesc. Aveți pentru aceasta toată recunoștința mea și a poporului meu. Dar o să te rog un lucru, scumpul meu: dacă ai în adevăr oarecare trecere pe lângă D-zeu — și sunt sigur că ai destulă — roagă-l să rămâie neutru; de rest, voiu îngriji eu singur.

Nu știu dacă rabinul din Berlin a ascultat sfatul împăratului și a încetat să-l amestece pe D-zeu în treburi cari nu-l privesc. Sunt însă sigur că, dacă în locul rabinului ar fi fost mitropolitul primat al României, acesta ar fi continuat să l'înduplece pe Dumnezeu să iasă din neutralitate și să-l decidă să se înscrie la „Acțiunea Națională“.

I. P. S. S. *Mitropolitul Konon*, a schimbat din prima zi a războiului european, toiagul de păstor cu bastonul de mareșal. Între conducătorii asociațiilor războinice, care răsăriseră ca ciupercile din pământ, și capul bisericii, exista o legătură din cele mai strânse și ar fi să comit o nedreptate istorică, o adevărată crimă față de viitorime, dacă ași lipsi-o de amănuntul interesant, că în acțiunea de pregătire a opiniei publice în favoarea războiului, mitropolitul-primat al Ungro-Vlahiei a avut un rol aproape preponderent.

În ciuda învățăturilor de înfrățire universală propovăduite de blândul Hrisos și în ciuda marei răspunderi pe care o avea în stat, ca șef al Bisericii, mitropolitul nostru primat s'a dedat doi ani dearându-l la o propagandă războinică dezământată, care a făcut ca până și d. Ionel Brătianu, înfeodat de destulul politicii acționiste, să se apuce îngrozit cu mâinile de cap.

La sărbătorirea noului an 1915, care s'a făcut ca de obicei cu mare pompă la Mitropolie, Primatul a ținut un discurs războinic de o vehemență rară, discurs care a întrecut în lipsă de tact și bun simț tot ce s'a spus până atunci la „Dacia“ și „Eforie“.

Și la această solemnitate, care în nici un caz nu trebuia să se depărteze de caracterul ei strict religios, au asistat, afară de familia regală și guvern, toți membrii corpului diplomatic, inclusiv plenipotențiarul Puterilor Centrale.

Nici măcar datoria de gazdă n'a respectat-o, după cum vedeți, Înalt Prea Sfinția Sa; a atins prin discursul său imprudent susceptibilitatea unor oameni, oari, dacă-i dezbrăcăm

chiar de oalitatea lor oficială, încă trebuiau respectați, întrucât au venit acolo ca mosafri poftiți, poftiți după toate regulile protocolului.

De sigur că d. Brătianu, pe vremea aceea prim-ministru și ministru de război, s'a simțit dator să repare stângăcia Primatului. Cu atât mai mult, cu cât regele însuși, vizibil impresionat, l-a îmboldit la aceasta cu un semn discret, oare, îmi închipui, n'a fost de loc pe placul Reginei Maria.

Înalt Prea Sfinte, a zis cu un zâmbet silit pe buze d. Brătianu: ați vorbit ca un desăvârșit ministru de război. Să mi dați voie acuma să vorbesc eu ca mitropolit. Facem, cum vedeți, schimb de roluri.

Și d. Brătianu a ținut un discurs de circumstanță, rece și convențional, care desigur, n'a convins pe nimeni. Mitropolitul s'a simțit însă împăcat, peste măsură de fericit că a putut să se răfuiască față în față cu reprezentanții Puterilor Centrale al oăror dușman a devenit tot așa de pe neașteptate, pe cât de neașteptat i-a căzut în creștet și mitra de șef al Bisericii.

Incurajat de d. Brătianu, care cu toată reprimanda dela Mitropolie, a văzut cu ochi buni acțiunea agitatorică a Mitropolitului, I. P. S. Sa. a continuat să facă până în ultima zi pe agentul pătimăș al quadruplei. A atârnat mereu spiritele prin circulări și predici și s'a străduit, asudând, să dovedească poporului credincios câtă înrudire strânsă există între cele două biserici de Răsărit.

Funcția înaltă ce a ocupat în Stat și în Biserică n'a luat de sigur Mitropolitului Konon dreptul de a avea, ca orice om, anume sentimente sau convingeri politice; convingerile, câtă vreme sunt cinștite și dezinteresate, sunt vrednice de respect. Dar când ești cap al Bisericii, trebuie aceste convingeri să le păstrezi pentru tine. Nu i-a fost îngăduit să le trâmbițeze în public pentru două motive: întâi, pentru că e preot și ca atare nu poate avea decât o singură convingere, aceea care se rezumă în sfintele taine ale Bisericii; al doilea, pentru că, îndeplinind o funcțiune care prin rolul ei social exclude orice fel de politică, care în fond nu este decât o patimă ca orice patimă omenească, nu putea să arate preferințe pentru o politică sau alta.

Cât de vinovat dar s'a făcut mitropolitul Konon practicând o politică pur războinică, — una care cade și mai mult în contradicție cu preceptele de iubire umană ale lui Hristos?

Un apostol al Bisericii să îndemne lumea la măcel, la vărsare de sânge. Este admisibil?

Mitropolitul Konon a făcut mai mult decât atât. Pilda rea venind dela el cel dintâi, ea a avut o repercusiune funestă asupra întregului cler, — de sus până în jos. Preoții uitau de Biserică, — orele lor de slujbă coincidând cu cele de întrunire; dar de multe ori însuși altarul a servit ca tribună de propagandă războinică, pentru că cea dela „Dacia“ fiind mereu ocupată de diverșii Tache Ionești, firește că preoților cu mâncărime de limbă nu le-a rămas disponibil decât altarul.

Mitropolitul știa toate acestea și le încuraja. El le încuraja și Poklevski-Koziel râdea satisfăcut.

Desigur că bunul Nazarinean, dacă s'ar fi coborât între 1915—1916 la București, ar fi fost răstignit pentru a doua oară. Un cui imens ar fi bătut însuși Konon mitropolitul. Cât despre învățăturile lui Hristos, ele au fost aruncate de mult cu brutalitate la coș, ca ceva inutilizabil.

R.

EXTERNĂ

Conferența religioasă din Constantinopol

Căsătoria preoților văduvi.—Vârsta intrării în cler.—Piedicile la încheierea căsătoriei.—Impușinarea sărbătorilor.—Serbarea a 1600 de ani dela Sinodul din Niceia.—Scene sălbatice împotriva Patriarhului din Constantinopol

Aceste date sunt scrise de mult, de anul trecut din Constantinopol. N'au putut fi publicate până acum din pricina îngrămădirii materiei.

Constantinopol, 3 Iunie. — În cele trecute, am scris despre felul cum s'a deslegat chestiunea calendarului. Nu arătasem cum s'a dezlegat definitiv chestiunea căsătoriei a doua a preoților văduvi. Acum să continuu și cu aceasta.

În ședința VII, la 30 Mai, s'a aprobat definitiv și căsătoria II a preoților văduvi. Ei pot răsufila acum ușurați, bine înțeleș, dacă și sinoadele respective aprobă, fiindcă conferința noastră e numai un așezământ vremelnic, în care Bisericile se înțeleș ce să facă. Lucrul hotărâtor este tot al sinoadelor. Dar oricum, credem că, de oarece înseși sinoadele s'au înțeleș să se ție o astfel de conferență, ele vor primi hotărârile.

Bucuria preoților nu va fi deplină, fiindcă nu s'a dat dezlegare la căsătorie în bloc, ca la mireni, ci fiecare caz merge la aprecierea episcopului, care referă la Sinod și numai Sinodul dă voie.

Oricât preoții noștri văduvi nu vor fi mulțamiți deplin, trebuie să înțeleșă că s'a făcut un mare pas în folosul lor.

Singura împotrivire în ședința VI, fusese a episcopilor ruși. Arhiepiscopul Alexandru, rămas singur la ședința VII, fiindcă colegul său Anastasie plecase la Cârlovăț, nu s'a mai împotrivit, ci a cerut numai o regulare a chestiunii pe cale canonică. Într'un luug raport al lui, citit în această ședință, ajungea la această încheiere. Deci, în principiu, aproba și el această dezlegare.

În vorbire particulară, mi-a spus și mie că e bine că a'a învoit preoților văduvi a II căsătorie. Deci în conferența noastră de aici acum nu se mai opune nimeni la aceasta.

După aceea s'a discutat despre căsătoria preoților celibatari care pot veni dela alte Biserici la Biserica ortodoxă.

S'a primit și aceasta.

Vârsta pentru episcopat

Ședința a VIII s'a ținut la 1 Iunie. S'a discutat despre vârsta care trebuie să se ceară la intrarea în cler. Expunerea chestiunii a ținut mult, nu fiindcă era o chestiune grea, ci fiindcă și aici, ca și la București, uneori se vorbește prea mult.

S'a hotărât să se puie 22 de ani pentru hirotonia diaconului, 25 pentru a preotului, 25 pentru a diaconului călugăr, 30 pentru a ieromonahului.

Eu am urmat discuțiunea aceasta fără plăcere, fiindcă găseam că nu e nicio pagubă dacă urmăm practica în ființă. În Patriarhia Constantinopolului însă au fost cazuri

apropiate de diaconi făcuți la 16 ani, și organele ei voiau acum o lege care să puie frâu.

S'a discutat vârsta pentru alegerea la episcopat și s'a hotărât 30 de ani — pentru noi iar chestiune de prisos, fiindcă avem 40 de ani prin legea Statului. La alții însă nu e așa. Mitropolitul Gavriil al Muntenegrului, care e cu noi la conferință, și mai tânăr ca mine cu 3 ani și e deja de 13 ani în episcopat. A fost făcut episcop înainte de 30 de ani.

Chestia sărbătorilor

Am trecut la chestiunea sărbătorilor, dacă să se mai împuțineze numărul lor prin trecerea unora pe ziua Duminiicii. S'a spus că e vorba numai de sărbătorile sfinților, pentru că nu se pot strămuta cele în cinstea Domnului Hristos și a Maicii Domnului. Mitropolitul sârb a spus că și a le sfinților greu se pot muta, fiindcă sunt intrate în obiceiul poporului. Le schimbăm noi, dar nu le schimbă ei, a spus. S'a hotărât să se lase fiecărei Bisericii dreptul de a hotărî cum crede ea, fiindcă în fiecare țară ortodoxă sunt și sărbători locale, care nu sunt la fel una cu alta.

Incheerea căsătoriilor

Am putut trece și la a treia chestiune: piedecile la căsătorie din pricina rudeniei.

S'a citit raportul meu despre starea acestei chestiuni în Biserica ortodoxă românească, s'a citit raportul Sârbilor și s'a găsit că aplicarea piedecilor este deosebită în țările care au căsătoria civilă față de cele care o au numai pe cea bisericească.

Patriarhul a rezumat ce se spusese până atunci și a găsit că, față de deosebirile care sunt, e mai bine să rămâie fiecare Biserică cu practica pornită în sânul ei, care nu face a deosebire simțită între una și alta.

Am primit cu toții soluțiunea aceasta.

În vremea aceasta zgomote de glasuri multe au început a răsună la ușă și totodată zângănit de arme. Mitropolitul din Durazzo mi-a spus că nu e nimic. Sunt manifestanți nemulțămiiți pentru schimbări făcute într-o parohie. Nu bănuia el ce-l așteaptă.

1600 ani de la Sinodul din Niceia

Am trecut la altă chestiune: pregătirea pentru serbarea a 1600 de ani de la sinodul din Niceia, care va trebui să fie în 1925.

Ideia am adus-o eu aici din însărcinarea Mitropolitului Nicolae dela Sibiu. Fiindcă am adus-o eu, Patriarhul tot pe mine m'a însărcinat să vin cu un raport amănunțit.

S'a citit raportul meu, discuțiune s'a făcut puțină, fiindcă toți au fost de părerea că trebuie să facem serbarea, iar în ce privește amănunțele a rămas ca Patriarhia să se ocupe de aceasta și să comunice mai târziu Bisericilor ortodoxe.

Cu aceasta am încheiat ședința, hotărând cea viitoare pe a doua zi, adică pe Sâmbătă 2 Iunie.

Scandalul de la Patriarhie

Am trecut într-o odaie alăturată, urmând ca de acolo să trecem la masă. Era ora 1! Patriarhul era și el într-o odaie vecină mai mică.

În vremea aceasta, zgomotele iar au început a se auzi pe scări și la ușă. Eram la catul II. Ușile au fost încuiate și am început să deosebesc cuvinte. Se auzea *Kato o Patriarhis* (jos Patriarhul!). În curte se vedea o rară ceată de dezmetați și dezbrăcați care călcau cu nepăsare pe pajiști.

N'au trecut câteva minute și ușa cea închisă s'a deschis. Cum, nu știu, dar se deschise și a intrat un polițist turec doi, zece și cu ei o droaie de derbedei desculți și îmbră-

cați pe apucate. Au pătruns în sala în care eram noi și dând din mâni au început a zbiera: *Kato o Patriarhis, Kato o Patriarhis!*

Mi s'a spus că fac pe nemulțămiiți pentru mutarea unui episcop-vicar din mahalaua *Galatei* la *Balucli*, altă mahala, și de aceea vin să manifesteze.

Dar când te uitai la ei și-i vedeai băeți de 20 de ani nespălați, barcagii de pe Bosfor, iar alătura poliția turcească și care nu făcea nimic pentru a împedea, îți dădeai seama că aici este ceva pus la cale de puteri ascunse. Că doar nu pe barcagii era să-i doară inima de afacerea administrativă că un vicar a fost mutat de colo colo.

Și în adevăr, desfășurarea lucrurilor a arătat că la mijloc este mâna poliției turcești. Era un atentat împotriva persoanei Patriarhului. Pentru asemenea faptă, poți găsi oriunde 60—70 de derbedei, că mai mulți nu erau, iar între ei mi s'a spus că erau și bolșevici ruși, că au fost auziți vorbind rusește, și agenți de poliție civili.

După ce au țipat cât au vrut în odaia unde eram noi, membrii conferinței, au cercat la ușa unde era Patriarhul și au deschis-o și pe aceea. Poliția nici acum nu împiedea nimic.

Au pătruns la Patriarh și de acolo se auzeau glasuri ațâțate.

Ah! ce clipe amare am trăit! Să văd pe cel întâi ierarh al lumii ortodoxe tratat în felul acesta! Și tocmai pe Patriarhul Meletie, un om de o rară fineță și distincțiune...

De la 1 și ceva până pe la 4 d. a., a durat chinul bietului Patriarh care parlamenta cu acei sălbateci. Li cereau demisia, iar el a dat probă de puternica rezistență, nevoind să asculte de ei.

Noi, delegații străini, dacă am văzut situațiunea gravă și cum Turcii în chip vădit urmăresc să i se întâmple ceva Patriarhului, am dat goana în oraș să dăm alarma la legațiile noastre. Dela Patriarhie n'am putut vorbi fiindcă derbedei, instruiți anume, tăiaseră 3 din 4 fire telefonice. Aleseseră și ziua de vineri, Duminica turcească, să nu găsești pe nimenea ca să te plângi, și încă ora amiezei când oamenii sunt împrăștiați.

M'am dus la serviciul maritim român de am vorbit cu legația românească, mitropolitul sârb la legația lui, arhiepiscopul rus Alexandru la cea americană.

Acum, fie prin intervenirea noastră, fie prin firul rămas la Patriarhie de care am aflat mai târziu, au fost înștiințați francezii și italienii. Un număr de jandarmi dintre cei dintâi și de carabinieri dintre cei din urmă au ajuns la Patriarhie pe la ora 4. Până la ora asta, se petrecuseră scene grozave. Derbedei plătiți au luat cu forța pe Patriarh, apucându-l de mâini, de gât, de picioare, de păr, lovindu-l, târându-l, împingându-l și insultându-l, iar poliția turcească dădea și ea mână de ajutor. Și acum se vede vraințe odaia din care l-au zmulș.

Nu se poate ști ce urmăreau. Dar au izbutit să-l târâie din odaie, l-au scoborât pe niște scări tot mai jos spre curte și-l tot împingeau înainte.

În clipa aceasta s'au arătat francezii și italienii, și vitejii barcagii au șters-o cu poliția turcească cu tot.

Iată sfânta noastră Biserică ortodoxă terfelită în halul acesta în persoana unui vrednic patriarh. Dacă în sufletul Românilor mai este o scânteie din credința strămoșilor lor trebuie să sară în apărarea cinstei Bisericii noastre. Cuvântul lor trebuie să se audă. Toate țările ortodoxe trebuie să-și arate solidaritatea credinței lor. Noi să nu rămânem cei din urmă.

Ce am scris despre acestea e numai o parte din ce a fost. N'am spus că derbedei, până să ajungă la noi, au bătut pe membrii sinodului și i-au alungat Mitropolitului din Durazzo, care a sărit în apărarea Patriarhului, i-au rupt haina și i-au furat 30 de lire. E cel care mi spunea în ședință că nu e nimic...

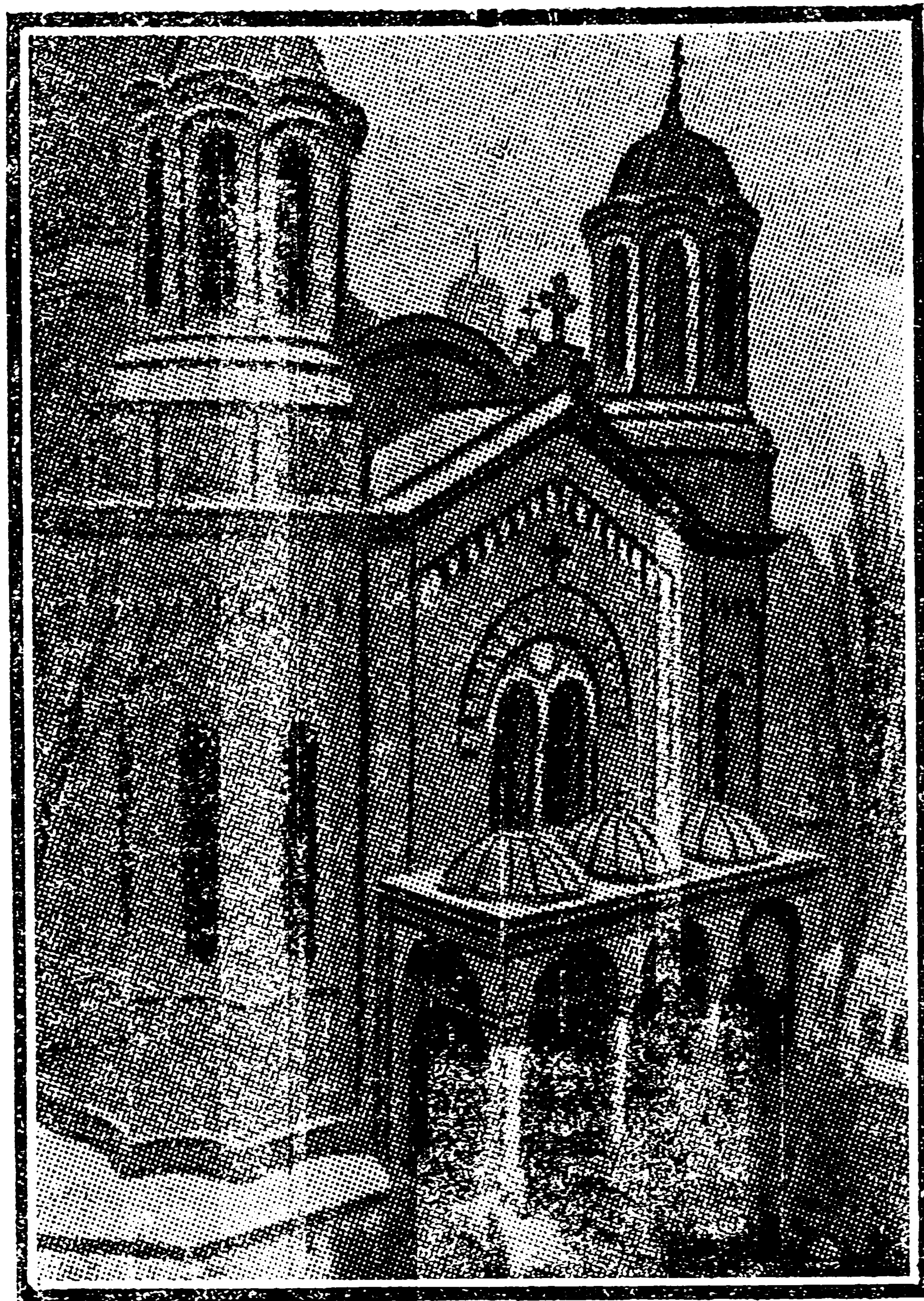
Lucrările noastre au fost întrerupte. Trebuia să avem ședință azi, dar n'am avut. Ziua a fost trecută cu proteste la puterile străine și vestire la conferența dela Lausanne.

Nici eu nu mai știu câtă siguranță pot avea la palatul Patriarhiei unde sunt. Am telegrafiat Primatului nostru, cerând grabnică mijlocire pentru apărarea persoanei Patriarhului și a lucrărilor noastre.

Oare popoarele ortodoxe n'au nimic de spus? Ele nu-și apără credința lor?

Arhim. SCRIBAN

Sfințirea Bisericii Române din Sofia

Biserica românească din Sofia sfințită cu mare pompă în ziua Marelui Ierarh Nicolae, 6/19 Decembrie 1923 de către P. S. Visarion Puiu, Episcopul de Bălți, împreună cu I. P. S. S. Mitropolitul Ștefan al Sofiei, asistați de un numeros cler românesc și bulgăresc.

Actul sfințirii bisericii românești din Sofia, care a avut loc în ziua Marelui Ierarh Nicolae, 6/19 Decembrie, 1923, răscolește în sufletele noastre două fapte deosebit de importante din trecutul nostru bisericesc. În primul rând ne ducem cu mintea la frumoasa activitate de odinioară a bisericii noastre, care depășind granițele statului românesc, a atins punctul ei culminant în timpul domniei lui Vasile Lupu-Vodă și a lui Constantin Brâncoveanu. Se putea vorbi în acel timp de o politică externă bisericească, de un rol de seamă pe care biserica română l-a avut între celelalte state omodoxe, ba chiar de o întâietate a bisericii noastre față de biserica Marii Rosii, prin concepția înaltă de care ea s'a condus, cum și prin scopul cultural pe care l-a îndeplinit. Astăzi deși avem un Minister al Cultelor, totuși politica din afară a bisericii pare că nu-l interesează. Au fost atâtea fapte la ordinea zilei și Miniștrii, care se perindă în fruntea acestui departament, fără a urmări

vr'o concepție mai înaltă pentru biserică și neam, lasă să le scape momente importante, care ar putea rămâne în istoria neamului nostru. Mă gândesc la chestiunea Patriarhului și a Patriarhiei de Constantinopole, la ideea unui Sinod ecumenic, la situația Mănăstirilor românești de la Sf. Munte, la păstrarea credinței și a graiului strămoșesc prin biserică la românii răspândiți în deosebi în Peninsula Balcanică, la apropierea dintre popoarele vecine prin acțiunea comună a bisericilor, care trebuie să premerge acțiunii politice, fiind mult mai durabilă decât aceasta, la misionarismul comun ce trebuie dus contra sectelor și alte multe de ordin mai secundar.

În al doilea rând, conștiința românească, care inundă peste granițele acestui stat, nu poate fi mai temeinic păstrată și întărită decât prin biserică. Am sub ochii mei un tablou al școalelor și bisericilor din Peninsula Balcanică, publicat de revista generală a învățământului, care au funcționat până la intrarea României în războiu. Multe din aceste biserici și școli și-au stins candelile lor și astăzi întunerecul necredinței a cuprins sufletele românești lipsite de cuvântul Evangheliei lui Cristos... Ce dureroase erau mărturisirile românilor din Valea Timocului, ca să nu-i pomenesc de cât pe aceștia, făcute cu acest prilej, că nu pot auzi și ei fie chiar și muștrarea unui preot în graiul lor strămoșesc... S'au depus multe petiții la consulatul român din Bulgaria, prin care se imploră ca statul nostru să se gândească și la nevoile lor suletești.

Iată de ce, sfințirea bisericii românești din Sofia depășește cu mult marginile unui obișnuit act cultural-religios și ia proporția unui eveniment pentru românimea din Balcani. Măreția acestui act bisericesc a fost admirabil simțită de români, fiindcă au ținut să participe la ea delegațiuni de bătrâni înlăcrămați de prin mai toate satele aromâne, aruncate pe cine știe ce îndepărtate meleaguri ale Pindului ori ale stâncușilor Balcani. N'au pregetat a suporta săptămâni întregi drumul obositor și anevoios. Trebuiau să asculte pe Vlădicul românesc cum îi chiamă la credință, cum le dă binecuvântarea în graiul lor părintesc și a arăta cât doresc de mult a-i sărută vestmântul sfințit...

— Omul e atât de mic și clipa așa de mare... cine știe dacă va mai putea apuca alta...

* * *

Și din țară pornisem vr'o 80 de persoane. Oficialități, preoți, profesori, ziariști, români macedoneni, negustori, reprezentanți ai diferitelor societăți culturale, reprezentanți ai studențimii au luat în preajma iernii drumul cel lung spre capitala Bulgariei. De sigur, că nu era numai acest eveniment, ce ne mână într'acolo... Tre-cusem Dunărea pe la Rusciuc.. Bătrâna Dunăre... parcă simția și ea gândul nostru... Se frământa mai domol... Valuri mărunte plescăiau în prava vasului, îmbiindu-ne să pornim cât mai curând... Nu simțiam vântul tăios ce ne nșepă pe la urechi... ci căutam, să descoperim în abureala ce se ridică deasupra apei debarcaderul portului Rusciuc.

Fețe bisericești cu Mitropolitul Vasilie în frunte, o figură tare simpatcă și plină de multă vervă, așteptau cu celelalte oficialități între care prefectul județului, protoierei Marin Hangieff și Petre Tulescov delegați din Sofia, sosirea Vlădicului românesc P. S. S. Visarion Puiu și a Secretarului General al Ministerului de Culte

Dr. V. G. Ispir, cu numeroasa lor suită, pe care-i salută în numele Sinodului.

Un val de bucurie inundă inimile celor ce se văd, ca la regăsirea a doi prieteni de mult timp despărțiți de vitregia timpului. Rămânem frumos impresionați de această simpatie, care readuce în sufletele noastre vremurile de frățietate și bună înțelegere de odinioară. Am risipit numai decât momentele din urmă, care baricadau încă să iasă în plină iveală simțiri vechi și adânci de cumițenie și sinceră înțelegere.

De aci pornim la sediul prefecturii, unde oaspeții sunt salutați de reprezentanții clerului bulgar trimiși din Sofia.

La Cazinoul municipal a avut apoi loc un banchet de 120 persoane, unde s'au ridicat numeroase toasturi. Remarc cuvintele Mitropolitului Vasilie, care sunt caracteristice asupra afinității celor două țări surori. „Bisericele române și bulgare, a spus I. P. S. Sa, sunt legate cu multe și indisolubile legături de unire frățască. Având la început aceiași dascăli, împrumutând reciproc cunoștințe și puteri pastorale, ele au avut bucurii și mâhniri comune. Până acum o jumătate de veac o robie comună a fost peste amândouă. Românilor și Bulgarilor nu li se permitea a se ruga în limba lor națională, fiindcă numai în grecește, latinește și evreește se putea oficia lui Dumnezeu. Lupta lor contra acestei rele înțelegeri a fost comună, căpătând libertatea de a se ruga în limba lor maternă. Și dacă în Hristos nu-s nici Elini și nici Iudei, cum spune apostolul Pavel, apoi fiecare trebuie să fie slobod a se ruga în graiul său strămoșesc. În Sofia se va sfinți biserica românească, pentru care se luptă și biserica bulgară, ca fiecare să cinstească pe Dumnezeu în graiul său. Bucură-se pentru solemnitatea sa biserica română, bucură-se și cea bulgară. Pentru că bucuria bisericii surori e și bucuria sa. Și pentru că această solemnitate e și solemnitatea lozinicii bulgare: ca fiecare popor să-și aibă biserica sa și să se roage lui Dumnezeu în limba sa.

I. P. S. Sa amintește cu satisfacție că Românii n'au recunoscut schisma impusă bisericii bulgare dela Constantinopol, fiindcă au cerut a se ruga lui Dumnezeu în limba lor. Menționează de asemeni faptul, că biserica românească nu s'a formalizat a procura *Sfântul Mir* bisericii bulgare, când aceasta se află în nevoie. Face urări pentru colaborarea ambelor biserici.

Marele nomofilax al bisericii românești *D-r Dragomir Demetrescu* amintește cu acest prilej, ca cel mai bătrân dintre profesorii tuturor facultăților de Teologie ortodoxă, că este luptător pentru o cât mai strânsă unire a bisericilor ortodoxe și convocarea unui Sinod ecumenic. Amintește de unitatea religiei celor două biserici și de unitatea culturii lor, care ani îndelungați a fost apropiată. Ca un simbol al acestei uniri sufletești, vorbitorul, remarcă asemănarea cântecelor populare române și bulgare. O unire care e adânc încuibată în sufletul celor două popoare. Orchestra întonează cântece naționale bulgare aplaudate de oaspeții

români. Ne luăm apoi rămas bun. La ora trei ocupăm vagoanele destinate delegațiunii, însoțiți fiind de „Moș Vlădica Vasilie“, cum e numit în popor bătrânul Mitropolit și de prefectul județului până la halta Rusciuk.

* * *

Trenul se pune în mișcare urcând încet în susul Dunării, de parcă ai impresia, că ieșim din Gara Severin și ne îndreptăm paralel cu malul apei spre stația Balota.

Trenurile în Bulgaria nu se grăbesc.. Un singur personal deservește pe zi interesele locuitorilor între Rusciuc și Sofia. Tăiem dealungul câmpia manoasă a Dunării și ne afundăm odată cu noaptea răcoroasă în stâncile golașe, dar maiestoase ale Balcanilor, printre care ne răsucim până 'n zorii dimineții.

Parte din timp se petrece în discuții și cântece. Indesebi preoții români și cei bulgari cântă cântări bisericești — troparul, condacul dela Nașterea Domnului, Sfinte Dumnezeule, etc., și chiar arii populare — unii pe românește, alții pe bulgărește.

Înainte de a pătrunde în defileul balcanic, dăm de localitățile atât de scumpe neamului nostru: *Plevna, Grivița, Poradim*, etc. Ne uităm pe fereastră în bezna nopții spre a desprinde ceva din acele suferinți înăbușite ale trecutului nostru războiu.... Pământ sfânt... amestecat cu sângele vitejilor căciulari... Disting câteva movile, care par în întunerecul tainic adăvurate mausolee păstrătoare a oaselor celor jertfiți pentru scăparea muscalului veșnic nerecunoscător.. Rămăsese ca la întoarcere să vizităm câmpul, unde au avut loc luptele din 77 și capela ridicată în amintirea acestor eroi...

Abia spre dimineață putem admira măreția rece a stâncilor din Balcani care păreau minunate castele medievale, acățate pe vârful munților și prevăzute cu numeroase turnuri crenelate, pietrificate de veșnicia vremii. Urmărim valea Ischerului până ieșim în câmpie. La poalele munților apare și *Sofia*, capitala Bulgariei, oraș modern, curat, bine pavat, înconjurat la N și N — V, de munți înalți—ai de impresia unei stațiuni climaterice.

La gară suntem întâmpinați de episcopul *Paisie de Znepole*, vicarul Mitropoliei din Sofia, arhimandriții: profesor universitar *Eftimie* și *Mihail*, rectorul seminariilor, *Ștefan* și *Boris* dela Mitropolia din Sofia, cum și reprezentanți ai guvernului. Episcopul Visarion este primit și ospătat la Sinodul bulgar, iar ceilalți sunt împărțiți pe la hoteluri.

La ora 4 p. m., se săvârșește la biserica română marea vecernie de cătră *Mitropolitul Ștefan*, iar episcopul român oficiază deniile cu personalul preoțesc respectiv.

Seara a avut loc la Sf. Sinod un banchet la care au asistat *Prelații sinodali*, *Mitropolitul Sofiei*, *Episcopul Visarion*, *Episcopul Paisie*, *protopresbiterul Ștef. Tancoff*, decanul Facultății de Teologie și secretarul Sf. Sinod *Hristu Popoff*.

Colonia română oferă de asemenea un banchet oaspeților români și notabilităților bulgare.

A doua zi forfoteală mare în capitala Bulgariei. Șiru-

rile de soldați indicau solemnitatea deosebită ce avea loc pe o stradă puțin lăaturalnică. Biserica românească, ce se ridică maiestos după un colț de case, formă punctul de atracție a unei numeroase asistențe. Când sosesc, se făcea tocmai înconjurul Sf. Biserici. Slujba se oficiază de *I. P. S. S. Mitropolitul Ștefan al Sofiei* împreună cu *P. S. S. Visarion Puiu, Episcopul de Bălți* asistați de un numeros cler românesc și bulgăresc. Răspunsurile se dau de corul bulgăresc al Catedralei condusă de Nicolaeff, fie în românește, fie în bulgărește. Slujba decurge foarte armonios și impresionant. Se studiasse în amănunte cele mai detaliate mișcări. Momentele principale revin Episcopului român: Ungerea Bisericii cu Sf. Mir, Cetirea Sf. Evanghelii, Ieșirea cu Sf. Daruri și altele. Răspunsurile au loc alternativ când într'o limbă, când în alta.

Cu toată ordinea pe care soldații caută să o mențină, asistența e atât de numeroasă, încât îngreuiază chiar mișcările preoților și diaconilor în fața ușilor împărătești. Remarc din mulțime: pe d. *Langa Rășcanu* ministru român la Sofia cu doamna, *V. G. Ispir* secretarul general al Ministerului Cultelor, *Dr. Dragomir Demetrescu, Stancu Brădișteanu* directorul general al Cultelor, d-l *Kalfoff* ministrul de Externe bulgar, consilierii legațiunilor Serbiei și Greciei, *Mincoff* secretarul Ministerului de externe, *Dr. Tretinoff* Directorul General al Cultelor, Colonelul *Pastia* atașatul militar român, *D-l Ghiulamila* președintele coloniei române, *N. Chiurciu* președintele societății româno-macedonene, scriitorul macedonean *N. Batzaria*, profesorul slavist *St. Nicolaescu*, etc.

Înainte de începerea Sf. Leturghii, *I. P. S. S. Mitropolitul Ștefan* a rostit o frumoasă cuvântare despre importanța evenimentului zilei. „Își exprimă bucuria că o parte din credincioșii lui — colonia românească — se înzestrează cu un Lăcaș propriu, unde se vor ruga în limba lor maternă. Mulțumește lui Dumnezeu, că în conlaturghisirea frățescă a clericilor ambelor națiuni se pecetluște unirea între aceste biserici surori.

Roagă pe Dumnezeu ca această solemnitate modestă să servească la ambele popoare“.

Mulțimea foarte mișcată de frumoasele și sincerele cuvinte ale Înaltului Prelat, care este și un distins orator, răspunde prin o adâncă înclinare cu „Amin“.

La sfârșitul Sf. Leturghii, ia cuvântul *P. S. Visarion Puiu*, care spune între altele, că e delegat de *I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron* în numele Sf. Sinod pentru a săvârși împreună cu *I. P. S. S. Mitropolitul Ștefan al Sofiei*, odată cu prăznuirea Marelui Ierarh Nicolae, și sfințirea bisericii românești cu hramul „Sf. Treime“, ridicată de cătră colonia română din Sofia. Cu această ocazie, *P. S. Episcop* aduce mulțumirile *P. S. Sale* tuturor celor ce s'au osârduit la ridicarea acestui Sfânt Lăcaș, cum și *I. P. S. Mitropolit Ștefan* pentru bunăvoința ce a arătat în această împrejurare. Biserica românească, continuă *P. S. Sa*, are o deosebită însemnătate. În primul rând pentru că ea strânge laolaltă toate raporturile sufletești ale coloniei române, iar în

doilea rând ca ea servă drept un simbol puternic, fiindcă stabilește o verigă de unire între cele două biserici ale celor două popoare vecine.

Stăpânite numai de dorințele și interesele lor materiale, popoarele și-au sbuciumat atât viața lor lăuntrică, cât și cea externă, ajungând adesea la ciocniri și chiar războaie sălbatice. Dacă însă aceste popoare ar avea la baza lor de dezvoltare principiile Evangheliei creștine, viața lor ar fi cu totul superioară, iar raporturile dintre ele pline de cea mai sinceră frățietate.

Principii însă ca cel al proprietății atât de discutabile, ca și cel al naționalității cu granițe atât de greu de stabilit, în loc să dea naștere la consolidarea vieții interne, au fost prilejuri de înăsprire și învrăjpire între popoare. Lăsând deci trecutului și judecării istorice aceste împrejurări, să ne rugăm astăzi pentru pacea și unirea tuturor bisericilor, topind în căldura dragostei creștine toate înăspririle ce ar mai fi și zorile unei vremi de creștinească înfrățire să înceapă a ne uni chiar de acum. Dunărea din care facem deobiceiul hotar despărțitor, precum unește și adună apele sale din Carpați și din Balcani, tot așa ne cheamă în mod simbolic și pe noi popoarele din văile lor la unire.

Deasupra tuturor acestor hotare schimbătoare, deasupra tuturor tratatelor și învoirilor vremelnice dintre popoare, în care soarta amestecă popor cu popor, factori mult mai puternici hotărăsc soarta lor în viitor. Dacă popoarele ar fi luat scutul acelor puteri sufletești, viața diferitelor naționalități ar fi în armonie și liniște sufletească. Să folosim clipele de acum, cu ocazia sfințirii bisericii de aci, ca început a unei noi prietenii sincere pentru înobilarea raporturilor sociale dintre cele două popoare.

P. S. Sa accentuează aceasta cu atât mai mult, cu cât dela războiu încoace, ies la iveală curente de gândiri bolnave, care impun bisericii ortodoxe o strajă mai puternică în apărarea tezaurului Evangheliei creștine.

Știut fiindcă sabia desparte și ucide, iar crucea unește și protejă, să fie, ca acest moment să însemne începutul unei adevărate și tainice prietenii dintre cele două biserici și popoare.

P. S. Sa aduce apoi salutul iraților români de acasă, cum și binecuvântările *I. P. S. S. Mitropolit Primat al României* și încredințează scutului pajurii române și grijei guvernului bulgar, biserica românească de a rămâne cămin de mângâiere coloniei române din Sofia“.

Urmează apoi cuvântarea d-lui Ministru *Langa Rășcanu*, care arată, că deși clădirea a fost terminată încă din 1905—1906 totuși sfințirea ei nu se face decât anul acesta. Nu e desigur locul aci a enumăra cauzele care au provocat această întârziere. Trecând peste ele, țin să exprim recunoștința mea, în primul rând, *I. P. S. S. Miron, Primatul României*, care a înlăturat toate greutatea ce ne stăteau în cale. De asemeni inițiatorului acestui gând, care e *d-l Mișu* Ministrul Palatului regal și d-lui *Ghiulamila*, care a strâns fondurile necesare pentru facerea reparațiilor. Școala ce se va înălța în curând alături, va forma, împreună cu

biserica, un templu închinat conștiinței românești, aci în mijlocul poporului bulgar. Aduce mulțămiri de recunoștință și Mitropolitului Ștetan al Sofiei pentru sollicitudinea și bunăvoința arătată cu acest prilej.

Românii și Bulgarii au format în mijlocul celorlalte popoare un zid comun de apărare a credințelor lor și speră în aceeași prietenie și în viitor“.

O foarte inimoasă cuvântare rostește deasemenea *D-l Ghiulamila*, căreia îi dăm loc în rezumat, în rândurile ce urmează: „Noi, românii din Sofia, a spus între altele domnia sa, avem dreptul la cea mai mare bucurie din câte am cunoscut până acum. A te boteza și cununa în limba ta, a-ți îngropa părinții și a face rugăciuni pentru ei în graiul strămoșesc, a fi povățuit și îndrumat de preotul neamului tău, toate acestea pentru adevăratul om nu însemnează puțin lucru. Ele sunt tot atât de necesare ca și hrana zilnică. N'a existat popor fără religione și nici religione fără Lăcaș sfânt de închinăciune. Al doilea motiv al bucuriei noastre stă în faptul, că vedem astăzi doi frați buni: biserica română și cea bulgară dându-și mâna în fața unui lucru bun, frumos și drept. Ne bucurăm, că greutățile care ne stăteau în cale au fost înlăturate, așa încât dragostea și bunăvoința se pot înțelege de minune. Am ferma convingere, că prin înțelegerea acestor două biserici, pornim cu pași repezi și la înțelegerea politică a celor două țări vecine, care, drept vorbind, n'au avut nici odată interese contrarii, ci interese comune, ba încă au format în trecut și un imperiu comun.

Și acum, după ce am arătat motivele, care îndreptățesc bucuria noastră, să arăt și plăcuta datorie ce apasă asupra coloniei române. Ideia clădirii unei biserici a datat de când a fost deschisă școala pentru prima dată la Sofia, deci încă din 1895, întrucât era știut că, pentru prosperarea școlii, era nevoie și de o biserică. Persoana nobilă și plină de dor de neam, care a luat hotărârea definitivă pentru clădirea unei biserici și care a intervenit pe lângă guvernul nostru din țară în acest scop, a fost Excelența *Sa d. Mișu*, actualul ministru regal al palatului din București, căruia să-mi fie permis a-i aduce aci mulțumirile noastre. Desigur că mulțumire și recunoștință pentru trecut ca și pentru prezent trebuie să aduc Statului român și pentru momentul de față și d-lui *Ministru Langa Răscanu*, precum și D-lui Secretar General *Dr. Ispir*, care, mulțumită intervențiilor pe lângă cei în drept din țară, au obținut săvârșirea sfântului act de astăzi. Alături de d. Mișu, au luptat și contribuit prin muncă mai toți bunii români de pe atunci. Unii dintre ei s'au dus la locul de odihnă, alții trăesc încă, dar cu toții vor trăi atâta timp, cât această biserică va fi loc de închinăciune și cât timp va exista o suflare românească. Printre cei care ne-au părăsit și care privesc din locul în care sunt, bucurându-se și iau parte la această măreață serbare, țin să amintesc pe *Sachi Trifon, Nicolae Papagheorghe, Sima Ghiulamila, Alex. Trifon, Spiru Paligora, Nicolae Craja* ș. a. Laudă și vecinică odihnă lor !

Piatra fundamentală a acestui Lăcaș a fost pusă la 1 Mai 1905, la care tot ca și astăzi au luat parte amândouă bisericile prin *Mitropolitul Parthenie* al diocesei Sofia și preotul român *Sgalla Deși* biserica fusese terminată încă din 1906, din împrejurări independente de voința noastră, sfințirea ei n'a putut avea loc până astăzi.

Un alt ostaș, care a contribuit mult la înfăptuirea solemnității de azi, este și I. P. S. S. Mitropolitul Primat *Cristea*, care, dimpreună cu întregul sinod al bisericii române, a dat bine-cuvântarea cuvenită și a trimis pre unul din cei mai buni episcopi ai țării pe P. S. S. *Visarion Puiu* să ne sfințească biserica. Le exprimăm aci mulțumirea și recunoștința noastră.

Dar toate acestea nu se puteau face, iubiți frați, fără bunăvoința și ospitalitatea guvernului bulgar și a bisericii autocefale bulgare, cărora de asemeni le aduc mulțumirile mele.

Mai sunt și alți luptători, care cu curaj și iubire de neam ca și cei numiți până acum, au jertfit mult pentru realizarea și clădirea Sf. Lăcaș, dar cărora modestia nu le îngăduie să fie numiți aici. Urmașii însă vor ști să le recunoască meritul proporțional cu munca și jertfa lor. Mulțumește asemeni și oaspeților români și bulgari, cum și tuturor celorlalți de alt neam, care nu s'au dat la o parte de la o călătorie atât de obositoare numai spre a ne vedea în cele mai mari momente ale bucuriei noastre.

Dumnezeu să aibă în pază acest sfânt lăcaș și să bine-cuvinteze lucrul ce se va săvârși aci. Amin.

După terminarea Sf. Slujbe, luăm parte la un banchet oferit de I. P. S. S. *Mitropolitul Ștefan* la Union-Club. La toas turileridicate, se accentuiază din nou strângerea legăturilor de prietenie.

Sunt demne de remarcat cuvintele I. P. S. Mitropolit „despre necesitatea convocării unei conferințe la București, care să se ocupe cu toate problemele de interes general ale tuturor bisericilor ortodoxe pentru menținerea unei continui colaborări a reprezentanților acestor biserici în vederea afirmării tot mai mult a ortodoxismului.“

Studentii bulgari oferă și ei o masă colegilor studenți români.

* * *

În scurtul timp ce ne mai rămâne, căutăm și vizităm instituțiile mai de seamă din capitala Bulgariei.

Călătorul, fie chiar și de câteva ceasuri în trecere prin Sofia, nu se poate opri, fără a nu vizita monumentală catedrală a „*Sf. Alexandru Newski*“, ridicată cu grele rube rusești încă înainte de războiu, dar rămasă nesfințită până în ziua de astăzi din cauza evenimentelor din Rusia. Nu se greșește, când se afirmă, că acest monument e unul din podoabele ortodoxismului.

Biserica are trei altare, la pictura cărora au lucrat cei mai buni pictori din Rusia și Bulgaria. Ea este înălțată în amintirea Țarului Alexandru al III. eliberatorul Bul-

garilor. La sfințirea ei, care va avea loc în curând, se crede că vor participa numeroși reprezentanți din bisericile ortodoxe.

În față și puțin la dreapta se află localul *Sf. Sinod*, iarăși o clădire nouă și bine întreținută, cu o foarte frumoasă sală de recepție. Aci sunt găzduiți membrii sinodului când vin din provincie, fără a fi nevoiți să cutreere ca prin alte părți pe la hoteluri după câte o cameră, pe care de multe ori nici n'o găesc, de cât în schimbul unui bacșiș, care să întrecă cel puțin costul odăii.

Alături se află localul „*Sobraniei*“, clădire veche și galbenă, fără pretenții, dar care răsună adesea de frământări și patimi academice expuse, dar cu inspirații streine, redată totuși ca convingeri tăete din plămădeala sufletului bulgar.

În fața *Sobraniei* se află marea statuie a țarului *Alexandru al III-lea* al Rusiei. Pe plăcile laterale ale statuei sunt scene din războiul ruso-româno-turc, de când a provenit și independența Bulgariei. Nu lipsește nici placa, care reprezintă pe regele Carol I cu ocazia predării comandantului turc. Iar între ostașii, care asaltează pozițiile, așezați pe placa din față, se văd și căciularii români cum se strâng în jurul drapelului, cu ochii țintă la inamic...

În amintirea eroilor români căzuți pe câmpiile Bulgariei, Regele Carol a așezat pe soclul statuei o coroană de oțel în anul 1910.

Tot privind Statuia, uitasem că mă aflam în țară străină. Mi se părea, că sunt în fața unui monument din mijlocul Bucureștilor, ori a Iașilor. Abia târziu mi-am revenit din contemplarea mea, când auzii cuvântul „na pravda“ la spatele meu. Eram încă în Sofia — unde zace o parte din trecutul nostru, pe care nimic pe lume nu-l poate nici șterge și nici nesocoti...

Vizitarăm de asemenea *Muzeul istoric* foarte important prin mulțimea pietrelor și a inscripțiilor vechi pe care le conține. Din gîmie a fost transformat în muzeu și în curând se va ridica pe locul lui o clădire măreață.

Mai trecem în vizită Universitatea, care încă nu are un local propriu, Seminarul teologic și alte instituții culturale.

Cum în orașul Sofia se află și un cimitir al soldaților români căzuți în timpul marelui războiu, considerăm ca o datorie pioasă de a participa la săvârșirea unui *parastas* și a evoca amintirea celor rămași pe pământ strein...

Cimitirul eroilor — așezat nu departe de gară — are un frumos monument cu o pajură deasupra și e atât de curat întreținut, o dovadă și mai mult de zelul ce însuflește această colonie — o adevărată oază în mijlocul românilor răspândiți în Balcani — prin înfloritoarea ei stare materială, culturală, socială și națională...

Pentru seară ne pregătim de plecare, hotărâtă pentru ora șapte. O ploaie torențială ne mână, spre gară fără a mai sta mult pe gânduri, unde diferiți reprezentanți ai autorităților bulgărești ne petrec, promițându-ne în-

toarcerea vizitei, odată cu venirea primăverii. Ne despărțim... Trenul se pune în mișcare, iar eu adâncit în sufletul meu de cele văzute, mă simțeam împăcat, că descoperisem acel necunoscut, care mă atrăgea cu o putere tainică spre capitala Bulgariei...

ȘERBAN IONESCU

Corbii

I. Incercări de unire între bisericile ortodoxe și catolice

La 18 Februarie 1922, s'a format la Viena un Comitet religios ucrainian în scopul următor:

„Comitetul religios ucrainian este nelimitat din punctul de vedere al durabilității și al numărului membrilor. Scopul său este să înlesnească tendințele poporului ucrainian către independența religioasă și să înalțe nivelul moral în Ucraina, având ca scop definitiv de a ajunge la unirea Bisericii Ucrainiene cu Biserica catolică.

La început societatea a fost condusă de membri de confesiune unită (greco-uniti) și catolici. Adunarea generală a societății, între altele a hotărât următoarele:

1) Fundarea de cursuri universitare la Viena, cu scopul de a informa pe preoți și pe mireni asupra situației în Ucraina, adică de a pregăti publicul pentru propaganda catolică în Ucraina.

2. Fundarea unei Obști după vechiul tip ucrainian, adică un fel de congregațiune a Bisericii ucrainiene.

3) Deschiderea la Viena, când vor strânge banii trebuincioși, a unui seminar pentru pregătirea de misionari catolici pentru Ucraina.

În vara anului 1922, cursurile universitare la Viena au fost ținute în clădirea institutului de psihologie, sub direcțiunea profesorului Ubersberger. S'au ținut prelegeri despre istoria și geografia Ucrainiană, istoria bisericii ruse și despre unirea bisericilor, etc. pentru pregătirea membrilor și slujitorilor noii biserici. Dar încercarea n'a izbutit, spune profesorul rus A. Pogodin, și pare că această societate nu prea are mare importanță. (N. V. 23 Aug. 1923).

II. Prigonirea preoților catolici și atacurile îndreptate împotriva Scaunului Papal

Jurnalul polonez „*Gazeta dvovska*“ comunică că preoții polonezi, condamnați la munca silnică, se găesc în condițiuni îngrozitoare, suferind în închisoare nu numai de lipsuri, ba chiar de foame. Unul dintre cei închiși, preotul Eismond, din pricina încercărilor și-a pierdut mintea. Nenorocitul este ales de ceilalți închiși și lăsat fără nici o îngrijire și supraveghere. În vremea din urmă, au mai fost arestați și alți preoți la Uman și Jitomir (N. V. 21 Aug. 1923).

După terminarea procesului preoților catolici, „Pravda“ a deschis o campanie de presă împotriva Vaticanului și a Papii. Într'un articol: „De ce nu-l judecă și pe Papa“, autorul invinuește pe Papa de a fi „principalul organizator al rezistenței“, acela care este ufletul și prin urmare „singurul vinovat de moartea numeroșilor înfomețați“, apoi insistă asupra necesității de a judeca pe Papa, pentru că, spune el, „o sentință în contra Papii ar avea o influență morală considerabilă“, pentru că Papa este considerat de către credincioșii catolici ca infailibil, ca sfânt, aproape supraomenesc. Și înțelegeți, cum într'o bună zi iată-l judecat ca un simplu muritor, condamnat chiar, și încă pentru care motiv? Pentru că s'a împotrivit, pentru că n'a voit să fie ajutați oamenii pe care i muncea foamea și cari stau să moară. Asta ar fi să facem să cadă vâlul milenar al minciunii, să arătăm cu degetul ce se ascunde în dosul lui. Ar fi de ajuns atât pentru a arăta, milioanele de oameni orbiți până acum, pe căpetenia bandei Bisericii în adevăratul lui ipostas. (Foi et Vie No. din 1 Iunie 1923).

III. Mișcarea antireligioasă în provincie

În regiunea Odesii, după „Izvestia“, populația ar fi gonit pe preoți de pretutindena. Se semnalează manifestări antireligioase în Siberia, la Blagovescensk, la Cita, la Chabarovsk (Rul). La Gomel, paștile ovreesc n'a mai fost sărbătorit de către lucrătorii ovrei cari în timpul sărbătorilor au continuat lucrul în fabrici. Chiar în ziua sărbătorii și în cele următoare, tinerimea muncitoare a organizat demonstrațiuni ostile religiei. La Batum, la Odesa, la Nicolaevsk, la Harcov, tinerimea jidovească a pretins să se confisce sinagoga și să fie prefăcută în club, școală sau alt așezământ cultural. La Pensa, direcțiunea eparhială, Biserica Vie și asociațiunea vechei biserici apostolice, au predat autorităților sovietice Catedrala din Pensa. Clădirea trebuie să fie transfor-

mată în bibliotecă. Asistenții infomețaților, vreo zece clopote ridicate de prin biserici (Pravda 17 III. Foi et Vie Nr. din 15 Iunie 1923).

„Pravda“ remarcă faptul că propaganda anti-religioasă în Rusia albă n'a clintit de fel viața religioasă a populațiunii. Jurnalul propune imediată intensificare a propagandei religioase în această parte de țară și să se ia măsuri energice în contra influenței din ce în ce mai în creștere a uniților și a catolicilor (N. V. 22 Aug. 1923).

Alți corbi

IV. Acțiunea bisericii metodiste episcopale

Episcopul metodist Nielsen a sosit a doua oară la Moscova; el a rugat biserica vie să-i împărtășească scopurile sale. Biserica vie a decis atunci să adreseze bisericii metodiste o scrisoare prin care-și explică scopurile și datorile sale. Scrisoarea a fost înmănată episcopului Nielsen (N. V. 22. Aug. 1923).

Misiunea metodistă care lucrează în Cehoslovacia și în Polonia sub direcția episcopului Beauchamp se pregătește să pătrundă în Ucraina. „În curând, zice episcopul, nădăjduim să pătrundem în Ucraina și, în câteva săptămâni, trebuie să mergem la Kiev pentru a pregăti pătrunderea operei noastre în această parte a Europei. Mă tem mult ca nu cumva o lucrare de evanghelizare și de educațiune creștinească în Rusia să nu se isbească de greutăți enorme, dar experiența făcută în cursul ultimilor ani de muncă în Europa centrală, ne încredințează că popoarele slave sunt mult mai accesibile vestirei evangheliei, așa cum nu sunt popoarele latine“. (W. G. Thonger, în Rev. meth. episc. No. din 1 Iunie 1923).

V. Mișcarea protestantă

Un congres internațional panluteran s'astrâns la Eisenach (Saxa) dela 19—25 August 1923. S'au întâlnit aci aproape două sute de delegați reprezentând 23 de țări. Rusia era reprezentată la acest congres prin 7 delegați (Le christianisme au XX siècle din 23 August 1923).

Pr. T. SIMEDREA.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Albina catolică dela 10 Februarie are un articol de fond în care vorbește despre vizita diplomatică făcută la București de preotul Seipel, cancelarul Austriei. Organul catolicilor din România spune că Monsegniorul Seipel, cu toate multiplele sale ocupațiuni, slujește zilnic liturghia și găsește încă și timp de spovedit. Chiar și în București a liturghisit în fiecare dimineață. Suntem de acord cu *Albina*, că se cuvine toată lauda și cinstea înaltului prelat, pentru că nu-și

uită de biserică cu toată vârtoarea politică în care se sbate și că pilda lui ar putea fi urmată și de clericii ortodocși. Socotim însă ca o lipsă de bună cuviiță din partea Albinei și ca o insultă adusă bisericii noastre ortodoxe afirmarea, că «numai în legătură cu Roma veșnică, clerul creștin își poate păstra neștirbit caracterul și demnitatea preoțească». Știam până acum că numai papa e crezut infalibil, dar după cât se pare, catolicii din România și afiliații lor, au

Început să socotiască de nesupuși greșelii pe orice preot sau călugăr papistaș. Fac progrese oamenii.

* * *

Tot *Albina* publică în acelaș număr o dare de seamă despre conferința ținută la Ateneul din București, de către d. deputat G. Tripon despre: «Contribuțiunile Ardealului la opera de întregire a neamului». Nu știm ce va fi spus d. Tripon, care e unit, în conferința sa, dar *Albina* îi pune în gură cuvintele, că «lupta românilor pentru liberare a fost susținută în mare parte de biserica unită». Istoria adevărată și imparțială vorbește altfel de cât d. Tripon al *Albinei*. Ea strigă celor ce au urechi de auzit, că biserica unită oficială, cu prelații ei, a fost întotdeauna o unealtă a maghiarismului dela Pesta și că, dacă în rândurile uniților au fost și buni români, apărători ai drepturilor naționalității lor obijduite, aceia au fost de regulă certați cu unirea. Procentul uniților cari și-au renegat neamul este cu mult mai mare de cât al ortodocșilor, iar lealitatea celor mai mulți din ei față de statul român, după înfăptuirea unității naționale, e mai mult de cât dubioasă. Ca să se știe.

* * *

Ideea europeană, dela 19—20 Ianuarie, cuprinde un lung și foarte temeinic articol al cunoscutului profesor de psihologie de la facultatea de litere din București și academician, domnul C. Rădulescu-Motru, intitulat: «Religia și politica la sate». Prin extinderea sa și prin felul în care e scris, articolul acesta este un adevărat studiu de psihologie religioasă cu aplicare la pătura rurală a poporului nostru. În ciuda atâtor intelectuali superficiali și a orășenilor, cari, necunoscând sufletul țaranului — afirmă că el este ireligios sau cel mult păgân, ca unul ce e robit superstițiilor, domnul Motru dovedește că țaranul român e adânc religios. Fundamentele religiei lui sunt: tradiția și misterul. Pe tradiție și pe sufletul bisericii ortodoxe se întemeiază creștinismul țaranilor români ortodocși și chiar al celor ce se dau drept uniți cu Roma. Creștinismul primitiv s'a păstrat neschimbat de tradițiune în ortodoxism. Și celelalte biserici revindcă Creștinismul primitiv, dar pe când Creștinismul ortodox are sufletul pe care i l-a dat tradiția, în celelalte biserici are sufletul pe care i l-au împrumutat interpreții teologi și inimile care s'au inspirat în mod individual din învățătura lui Christos.... Pentru ortodoxism, adevărata învățătură a lui Christos nu este de cucerit după Christos prin interpretări iscusite ale minții, ci ea stă în tradiție. Aceasta face din ortodoxism o biserică stabilă, ferită de shisme, și prin a-

ceasta o credință menită să se confunde cu însuș sentimentul național al celui care-l îmbrățișează, pe când *catolicismul se pierde în sentimentul vag al universalității, iar protestantismul este un sentiment legat de personalitatea credinciosului*. Ortodoxismul fiind bazat pe tradiție, găsește în sufletul fiecărui popor rădăcini naturale, pe care se ridică din secol în secol mai cu temei; pe când bisericile creștine apusene sunt streine de tradițiile diferitelor popoare și adesea chiar se dușmănesc cu ele. *Biserica ortodoxă devine astfel o adevăradă instituțiune de stat, prin care se întreține continuitatea națională, cum nu este o altă biserică*.

Aceste câteva idei luate din partea principială a studiului domnului Motru sunt de ajuns ca să probeze că în el avem o adevărată apologie, din puuct de vedere filozofic, a ortodoxismului. Tot așa de important este studiul până la sfârșit. După ce dovedește că țaranul român a fost și este religios și creștin ortodox și că acestui fapt se datorește statornicia cu care el și-a apărât, pe lângă credință, și patrimoniul național, domnia sa arată primejdiile care amenință în viitor tradiția religioasă a poporului român. Acestea sunt mai ales două: politicianismul și evreii. Mântuirea nu stă de cât în păstrarea neștirbită a tradiției religioase sau a credinței ortodoxe, ori a creștinismului primitiv, ceea ce este tot una, în sufletul poporului dela țară și în ridicarea prin cultură a păturii țărănești.

Studiul domnului Motru merită să fie citit și aprofundat de toți câți simt românește și doresc în mod sincer îndreptarea stării morale de plâns, în care ne aflăm. Il recomandăm însă în deosebi preoților noștri, cari vor găsi în el arma cea mai puternică pentru apărarea și susținerea ortodoxiei în lupta ei zilnică cu celelalte confesiuni și secte. Ar fi de dorit ca el să încapă și pe mâinile românilor uniți, pentru ca să-și dea seama cât de superior este ortodoxismul, de care ei sau depărtat, catolicismului, în ale cărui brațe de Moloh, îi împing din ce în ce mai mult conducătorii lor bisericesti și că, continuând a rămâne mai departe uniți cu Roma, ei nu vor mai fi buni români.

* * *

Revista *Gândirea* Nr. 11 publică, la cronici, un articol al poetului Nichifor Crainic despre cazul dela «Cuibul cu barză».

Darea în judecata bisericească și caterisirea preotului Teodor Popescu dela biserica Cuibul cu barză, pentru învățături care ies din cadrul ortodoxiei, au stârnit violente și nesfârșite discuțiuni și au produs turburări în multe spirite. Câțiva din enoriașii părintelui Popescu s'au erijat în apărători și susținători ai ideilor sale și au pu-

blicat și publică broșuri pline de venin și ocări la adresa câtorva din fruntași clerului capitalei, precum: a părintelui Arhim. Scriban, a părintelui Grigore Pișculescu, a păr. Dumitru Georgescu, a păr. Nazarie și a altora. Ziarul «Dimineața» și-a pus coloanele la dispoziția tuturor celor cari vor să scrie ceva în această chestiune, ori-care le-ar fi punctul de vedere, și întreține astfel o continuă agitație. S'a scris în acest jurnal pentru păr. Popescu articole de poetul D. Nanu, de avocatul Dincescu, de profesorul universitar Popovici Tașcă și de însuș păr. Popescu, iar acestora le-au răspuns păr. Arhimandrit Scriban, păr. Grigore Pișculescu, și păr. Popescu-Mălăești. Alte jurnale s'au mărginit să publice câte un articol sau două de reportaj sau numai simple informații, în care unele au aprobat, iar altele au desaprobat mișcarea pornită dela Cuibul cu barză.

Ciscuțiunea intră acum într'o nouă fază prin intervenirea poetului Nichifor Crainic.

Domnul Crainic, unul dintre fruntașii literaturii noastre contimporane, este licențiat în Teologie și a luat o atitudine mijlocie între punctul de vedere al părintelui Teodor Popescu și învățătura bisericii ortodoxe cu privire la cultul sfinților. Pe când păr. Popescu vede în sfinți numai niște eroi religioși și nu admite nici rugăciunile de intervenire ale sfinților către Dumnezeu, după trecerea lor din viața pământească, nici rugăciunile noastre către ei, iar biserica noastră propoveduește și unele și altele, domnul Crainic recunoaște pe cele dintâi, dar nu admite pe cele de al doilea.

Acest punct de vedere nu e ceva nou, ci a fost susținut, prin veacul IV, de ereticul Vigilanțiu. El se deosibește și de al păr. Popescu și de al bisericii ortodoxe, e un pas înainte față de păr. Popescu și un pas înapoi față de biserica noastră.

Ca teolog, domnul Crainic își întemeiază astfel punctul său de vedere:

Problema dogmatică ridicată în jurul «Cuibului cu barză» este o problemă nedeslegată, pentru că se referă la «viața de dincolo»,..... care formează capitolul cel mai obscur al dogmaticii.

Credem că domnul Crainic numește nedeslegată «problema» cultului sfinților, pentru că așa-i convine Domniei sale, iar nu pentru că este nedeslegată, căci biserica a rezolvit în chip practic această «problemă» chiar dela începutul ființării ei, de 1900 de ani, prin aceea că întotdeauna a venerat și a adresat rugăciuni sfinților, iar științificește sau mai exact teologicește și în chip formal, a rezolvit-o în sinodul VII ecumenic și în sinodul dela Iași din anul 1642. În deosebi «Mărturisirea ortodoxă» a lui Petru Movilă,

aprobată de acest din urmă sinod, este foarte lămurită, complectă și precisă în acest punct și nu-i vedem lipsurile și contrazicerile nici în alte puncte, oricât ar susține aceasta marele nemofilax al ortodoxiei, domnul Dragomir Demetrescu, pe care-l citează în sprijinul său domnul Crainic, și oricât ar fi aprobat-o congresul constantinopolitan de anul trecut.

Învățătura și practica bisericii de nouăsprezece ori seculară răspund cu succes la a doua afirmațiune a domnului Crainic, că «după doctrina lui Iisus și după mintea sănătoasă, nu e rugăcine de cât rugăciunea către Dumnezeu». Sfinții părinți și marii dascăli ai bisericii, cum și sumedenie de luminați cărturari bisericești din curgea veacurilor, atât din biserica ortodoxă cât și din cea catolică, vor fi înțeles doar și ei doctrina lui Christos și vor fi avut și ei un pic de minte sănătoasă, când au admis și învățat că creștinii se pot ruga și sfinților. Mintea sănătoasă spune că rugăciunile adresate sfinților sunt îndreptate către Dumnezeu, numai că nu sunt adresate Lui direct, ci prin mijlocirea sfinților, căci biserica învață lămurit, cum se spune în «Mărturisirea ortodoxă», că «sfinții nu ne vin într'ajutor cu puterea lor, ci ei numai cer pentru noi harul lui Dumnezeu». Sfinții duc, ca să zicem așa, rugăciunile noastre la Dumnezeu și se asociază la cererile noastre către Dumnezeu, adăogând la ele și solirile lor, așa că rugăciunile adresate lor sunt adresate lui Dumnezeu și dacă sunt împlinite, sunt împlinite de Dumnezeu, iar nu de sfinți.

Domnul Crainic crede că a descoperit «vițiul de cugetare teologică», temelia falsă pe care se sprijină rugăciunile către sfinți și care ar fi următorul raționament: «Dacă sfinții se roagă pentru noi, să-i rugăm deci să se roage pentru noi». Ei bine, acest raționament este absolut corect din punct de vedere logic și cu totul îndreptățit, necesar chiar, din punct de vedere moral.

Când afirm, că sfinții se roagă pentru noi lui Dumnezeu, ca să zicem așa proprio motu, și această afirmațiune domnul Crainic nu numai că o admite, ci o întărește și cu citate din Sfânta Scriptură, de ce ar fi un vițiu de cugetare, să trag din această premisă concluziunea, că se cade ca și noi să rugăm pe sfinți să se roage pentru noi? Sfinții o fac și fără rugăciunea noastră, de ce dar ar fi ilogic să-i rugăm să facă ceace ei în tot cazul fac?

Și dacă sfinții țin de a lor datorie să se roage pentru noi, n'ar fi imoral din partea noastră, cari știm aceasta, să stăm indiferenți față de ei, să așteptăm să ne vie mântuirea de-a gata, să ne-o dea Dumnezeu numai pentru rugăciunile sfinților, fără nici o conlucrare din parte-ne?

Cred că nici o logică și nici o morală din lume n'ar aproba această atitudine.

Starea de provizorat în care se află fără deosebire toate sufletele răposaților până la judecata de apoi, nu împiedică întru nimic pe sfinți — după însuși domnul Crainic — să ia parte la fericirea cerească (numai că aceasta nu este deplină) și să se roage lui Dumnezeu pentru noi. De ce dar n'ar putea auzi și rugăciunile noastre? Pentru că nu sunt atot prezenți și atot știutori? Nici nu e nevoie de aceasta. Telefonica fără fir ne oferă o explicațiune foarte potrivită pentru aceasta. Stai acasă la tine, în pat sau la birou, cu un mic aparat la ureche și auzi pe cutare om de stat francez, englez sau american vorbind dela tribuna parlamentară sau la întrunire publică, ori pe cutare cântăreață sau cântăreț italian cântând pe scena teatrului Scala din Milano, sau a altui teatru din Roma, Neapoli etc. Dacă e posibil aceasta pentru un suflet îmbrăcat în greaua haină a trupului, datorită unui mic aparat și unui dispozitiv special născocit de mintea omenească, de ce n'ar fi posibil unui suflet desbrăcat de materie, unui suflet care, chiar în timpul cât a fost în tovărășia trupului, s'a arătat superior sufletelor de rând, de ce i-ar fi imposibil să audă, să vadă chiar, fără ajutorul vre unui aparat acustic sau optic, tot ce se grăește, tot ce se făptuește pe pământ? E aceasta cugetare absurdă sau copilărească?

Rugăciunile bisericii, ale celor vii pentru cei morți, nu pot fi luate pe drept ca un argument împotriva rugăciunilor către sfinți, pentru că biserica se roagă pentru sufletele celor păcătoși, ca să li se ușureze suferințele, iar nu pentru cei drepti și sfinți, cari se roagă ei — cum în atâtea rânduri o spune domnul Crainic însuși — pentru cei vii.

În sfârșit „foarte dreapta observație de psihologie religioasă“ pe care domnul Crainic o atribuie părintelui Popescu, că adică cultul intervenționist ar suprima strădania lăuntrică a credinciosului de a se desăvârși, pentru că plătind d. p. acatist unui sfânt, conștiința lui e împăcată: sfântul, cu trecere la Dumnezeu, se roagă pentru el, această observație se potrivește cu învățătura păr. Popescu, care tăgăduiește și rugăciunile sfinților pentru noi, nu se potrivește însă de loc cu poziția intermediară pe care o ia domnul Crainic în această chestiune, căci dacă omul dă acatist, se roagă și el sfântului respectiv, ca acesta să se roage lui Dumnezeu pentru el, ceea ce este învederat mai mult de cât dacă nu trebuie să se roage sfinților, pentru că ei se roagă lui Dumnezeu pentru noi fără a fi rugați de noi.

Observația părintelui Popescu se îndreaptă dar împotriva susținerii domnului Crainic.

Atât ca răspuns la articolul domnului Crainic. Expunerea mai pe larg, sistematic și documentată a cultului sfinților, așa cum se învață și practică el de biserica noastră ortodoxă, o vor găsi cititorii în mai multe articole ce vor apare în corpul acestei reviste.

Ca încheiere, un sfat pe care-l dau domnului și de care nădăjduiesc că nu se va supăra, pentru că i-am fost dascăl, sunt cu mult mai înaintat în vârstă de cât domnia sa și ca atare pot vorbi dintr'o experiență mai bogată și-i spun, fără nici o răutate lucruri pe care ori cine le va recunoaște, că pot fi de folos ori cui.

Domnia sa n'a făcut bine, că a atacat în terment riolenți pe părintele Arhimandrit Scriban și că a aruncat, în treacăt, o ploaie de săgeți părintelui Grigore Pișculescu și câteva întrebări cu subînțeles părintelui Popescu-Mălăești. Domnia sa critică pe părintele Scriban, că a răspuns pe un ton nepotrivit și arogant scriitorului Nanu în polemica ce a avut cu el. Dacă însă Domnia sa a fost rău impresionat de felul de a polemiza al păr. Scriban și nu aprobă tonul Sfinției Sale, de ce cade în acelaș păcat? De ce nu s'a oprit la o critică obiectivă, ci a alunecat pe povârnișul subiectivității și a recurs la expresiuni tari și asemănări jignitoare? N'a făcut bine domnul Crainic, că a turnat gaz peste foc, căci întinderea și ațâțarea mai cu tărie a focului nu e de folos nimănui. Dacă Domnia sa e pentru întoarcerea la legea talionului, s'ar putea găsi cineva care să i-o aplice și Domniei sale și lucrul n'ar fi plăcut.

Sfătuesc dar și rog pe domnul Crainic, care e încă tânăr și are cultură teologică, să se siliască să încetățeniască printre literați, în acel *genus irascibile vatum*, cum îi numiau strămoșii noștri romani, spiritul de blândețe, îngăduire reciprocă și de dragoste eare a fost întronat în lume de Dumnezeu-Omul Iisus și practicat de toți adevărații creștini de totdeauna. Să propovăduiască aceasta prin scris și prin viu graiu, dar s'o adevăriască și cu fapta, și atunci va culege lauri pe care nimeni nu-i va putea disputa.

PR. I. MIHALCESCU.

D. Nanu, Lupta între Evanghelie și Tipic, între Logică și Sofism. București 1924. 64 de pagini format în 8. Prețul 15 lei.

E o carte izvodită din prilejul certeii pentru propaganda dela Cuibu-cu-Barză. Autorul, care e poet, e cu totul de partea acelei mișcări. El însuși e acel care a început cearta în ziare, a stârnit pe scriitorul-preot *Gala Galaction*, pe Păr. *Popescu-Mălăești*, și pe scriitorul acestor rânduri. După ce noi i-am răspuns, continuă acum discuțiunea pe calea broșurilor. Au mai eșit și alte broșuri din cuibarul dela Cuibu-cu-Barză, iar acum

acesta iese pe urma acelor. E de așteptat că și acesteia au să-i mai urmeze altele.

Autorul s'a ambiționat, vrea să stea la vorbă cu noi, vrea să nu care cumva să se pară publicului că a rămas doborât. E cu totul împătimit de a se vedea stăpân pe câmpul de luptă și a privi cu mulțămire că nimenea nu i a putut sta împotriva.

Se crede renăscut și mântuit, ca orice cuibuzarist, cu toate acestea suferă grozav de deșăr-tăciunea care bântuie mult printre artiști (prin urmare tot omul vechiu mai tare ca închipuirea că e renăscut), de a trona peste toți și a se uita la noi de sus.

Dar bietul om nu are nici elementele pentru a duce o astfel de discuțiune. El nu pricepe unde greșește, el nu vede cum ideile sale se leagă greșit, nu are finețea ochiului celui deprins cu materia și care îndată descopere unde e buba. De aceea leagă una cu alta fantazii goale și i se pare că „argumentează“.

O asemenea carte e un monument de ignoranță. Intr'însa foiesc viermii unei neputințe care totuși se opintește să te încredințeze că poate mai mult ca toți. Tot materialul îngrămădit pentru a-și dovedi priceperea în materie, izbândește minunat de bine să dovedească ce construcțiuni săl-batece e în stare să clădească orbirea încăpățanată.

Ce să analizăm noi în această carte? Să scrii alta de cinci ori mai mare ca să-i dovedești negru pe alb cum autorul orbăcăiește în văzduhuri?

E cu totul de prisos. Nu se află orb încăpățanată care să primească spusa altuia. El știe una și bună, și e cu atât mai încăpățanată, cu cât e mai nepriceput în ce s'a apucat să discute.

De aceea nici nu ne vom apuca să facem analiza acestei cărți. Nu putem cheltui atâta osteneală pentru o minte omorâtă de închipuirile ei. Nu merită, iar noi avem altceva mult mai bun de făcut decât a ne pierde vremea cu niște frânturi de gânduri îmbinate silnic și peste orice realitate. Deci nu vom analiza, ci numai facem ce am făcut până aici: caracterizăm. Numim lucrurile pe numele lor. Spunem că această carte e o ciudățenie intelectuală, o închegare silnică, pe care o citești doar ca să te minunezi de plămădeala uimitoare în care se pot vărsa gândurile unui om.

Dar pentru cititorii acestei reviste, tot suntem datori să mai facem ceva: să nu dăm numai calificative, ci să le sprijinim pe ceva. Nu vom face întreaga analiză a cărții, fiindcă, precum am spus, înseamnă a pierde vremea zădarnic. Trebuie însă să facem dovada că în adevăr d. Nanu nu are nici elementele unei discuțiuni temeinice și, deci, odată ce am făcut acestea, să ne scutim de a mai cerceta ce mai scrie în tot întinsul cărții sale. Căci, dovedit odată că omul nu știe ce discută, se face limpede înaintea ochilor oricui că e de prisos să mai cercetezi materialul îngrămădit

de un om care n'a avut priceperea de a face măcar o bună culegere.

Deci hai la dovadă.

Mă rog, ce mai e de așteptat de la un creștin decât ca să știe măcar Crezul? Sau dacă nici pe acesta nu-l știe, dar cel puțin când te apuci de polemică cu cineva, iei cartea și citești și citezi exact, ca să poți argumenta în fața adversarului bine și deplin. Mai cu seamă când cineva vine să se împotrivescă nouă, care știm măcar Crezul, dacă nu putem tâlcui Biblia ca d. Nanu; când cineva se crede renăscut și ne ține nouă cuvânt de înfruntare în puterea renașterii sale, — trebuie să fie mai meșter în mânuirea unor asemenea bucăți elementare din învățământul creștinesc și pe care le știi până și copiii.

Apoi iaca nu. D. Nanu își răscolește mintea, vrea să se servească de Simbolul credinței pentru a face dovedire împotriva noastră, și nici pe acela nu-l știe. Il pocește ca un biet ucenic, nedepins să umble cu asemenea piese, și o face chiar de la început. Chiar pe dosul învelișului cărții are o „observațiune“ și acolo se poticnește atât de copilăros, dar cu fruntea strânsă de o seriozitate care te face să râzi, că trebuie să-ți zici: Apoi dacă mântuitul acesta așa știe el să scrie într'o materie în care crede că poate înfrunta pe alții, să rămâe sănătos e muncă perdată să citești cartea unui om care te poate numai zăpăci.

D. Nanu zice că Simbolul credinței e o dovadă că închinarea la sfinți e o erezie. Și ne citează bucata din el, prin care vrea să arate că închinarea se cuvine numai lui Dumnezeu, nu și sfinților. Apoi ia ascultați și d-voastră cum sună crezul nostru în gura d-lui Nanu: „Și în sfântul Duh, Domnul de viață dătător, care împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit“. Nu vă sună ciudat la ureche? Că noi îl știm altfel: „Și întru Duhul Sfânt, Domnul, de viață făcătorul, carele dela Tatăl purcede, care împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit“ D. Nanu suprimă cuvintele „carele dela Tatăl purcede“, iar în ceiace reproduce din acest text schilodit, nici măcar aceea nu reproduce exact. Nu se zice „de viață dătătorul“, ci „de viață făcătorul“. Lucruri știute din copilărie, uitate de cei mântuiți și cărora la dau atâta însemnătate, încât nu iau măcar osteneala de a pune mâna pe o carte, atunci, când citează ceva și e vorba de precizuni și de bucăți puse între semnele citării.

Iată cât de slab e d. Nanu în astfel de lucruri și cu cât de puțină seriozitate procedează! Oare face să mai iei cartea să i-o citești din scoarță în scoarță și s'o pui la analiză, când îl vezi cât de șubred a pornit o chiar din capul locului! Asta e metoda de lucru a unui om care vrea să lucreze serios, să ne înfățișeze o argu-

mentare strânsă, să ne închidă gura cu adevărul său! Adevăr susținut cu piese inexacte!

Și mai băgați de seamă alta, tot acolo: el zice că de oarece numai despre Sf. Duh cu Tatăl și cu Fiul se spune în formula din Crez, că sunt închinați și măriți, urmează că e o erezie a spune că închinarea li se cuvine și sfinților...

Da amarnic cap mai are d. Nanu! De două luni de zile tot răscolește cărțile de logică ca să ne arate că noi nu știm a cugeta, și uitați-vă cum cugetă dumnealui: de oarece Gheorghe și Vasile și Hristache merg pe stradă, urmează că numai ei merg! Aceasta arată că unii oameni care-și iau frumoasa chemare de poeți, nu trăiesc în lumea simțurilor și a realității, ci a vedeniilor și a plâsmuirilor care te uluiesc și te fac să zici: Pentru Dumnezeu! ăștia sunt oameni care trăiesc în neant, nu în lumea în care ne mișcăm și pe care o vedem! Ei au o logică specială, trăiesc într'o lume de vrajă, așa că nu te mai poți înțelege cu ei. Și dacă aceasta le e tăria în ce privește arta lor și-i duce la creațiuni admirabile, fie, dar să nu vie cu pretențiunea de a-și da închipuirile lor drept realități pentru noi. Căci iată, realitate nu e. Crezul spune că, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt închinați și măriți, dar nu spune că un anumit soi de închinare nu li se cuvine și sfinților, pentru că omul este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și omul care păstrează în ființa lui curat chipul lui Dumnezeu, se învrednicește de o putere prin care merită un soi de închinare, fiindcă în el a lucit așa de mare puterea lui Dumnezeu. Dovadă este faptul că, în starea mării, în care cei creați au trecut după moarte, ba unii chiar de pe pământ, s'au învrednicit de puteri peste neputința noastră pământească. Sf. Ilie s'a înălțat la cer, iar împreună cu Moisi s'a arătat lui Iisus pe Muntele Tavorului. Doar Vechiul Testament (Ps. 81, 6) spune, și Mântuitorul se sprijină pe acest citat (Ioan 10, 34): *voi dumnezeu sunteți*, despre oameni, întru cât sunt plâsmuirea lui Dumnezeu și trăind în ei scânteieri dumnezești, urmează că, cu atât mai mult celor care au păstrat nestrămutat chipul lui Dumnezeu li se cuvine un soi de închinare, după care arată bine și Păr. I. *Mihălcescu* în acest număr, că toată conștiința Bisericii a mărturisit că li se cuvine. A spune că Dumnezeu e închinat și mărit, nu înlătură deci o cinstire și a sfinților, fiindcă lor nu li se acordă ce se dă lui Dumnezeu. D. Nanu greșește când pornește această discuțiune, întemeindu-se pe cuvântul de *închinat* și încă luat după textul românesc. Nu, aceasta nu se poate. Aici numai decât trebuie avut în vedere textul grecesc, pentru că acolo putem face deosebiri trebuincioase între ce dăm lui Dumnezeu și ce dăm sfinților, pentru a se vedea că noi nu facem confuziuni. Însă și așa se poate vedea felul argumentării greșite a

d-lui Nanu, care scoate din formula Crezului închinarea exclusivă a lui Dumnezeu, pe când ea nu înlătură de loc o închinare mediată. Acolo se spune că persoanele Sfintei treimi sunt închinare și mărite, adică cu închinarea care se cuvine lui Dumnezeu, dar nu se spune că sunt singurele închinare și mărite, cu o închinare de alt grad.

Și apoi pentru ce d. Nanu se sprijină pe această piesă? Dumnealor au înlăturat Tradiția. Crezul e din Tradiție. Atunci de ce se slujește de piese pe care le-au înlăturat? Adică Tradiția e bună când le vine la îndemână, încolo peste gard cu ea?

Ca să ne dea dumnealui o situațiune adevărată a Tradiției, ar trebui să-și puie întrebarea care era credința Bisericii în veacul IV, când s'a alcătuit Crezul? Apoi atunci va descoperi că în acea vreme exista deplin credința că sfinții merită închinare, cum se credea și mai înainte, și de aici urmează că d. Nanu ne înfățișează o falsă stare a Tradiției, cărmuindu-se numai după cât crede dumnealui că descopere în Crez.

Dar ce să discuți lucrurile acestea cu d. Nanu! Ce? Înțelege el chichițele unor chestiuni pe care nu le-a învățat? Poate vedea el la fiecare pas obiecțiunile care se ridică înaintea ochiului deprins cu astfel de materii? Este exact în starea lucrătorilor socialiști care au prins și ei două crâmpie din ce se numește știință, și apoi încep a argumenta că nu este Dumnezeu. Face ca învățătorii care au citit două cărți de vulgarizare și apoi cer să se dea afară religia din școală!

Câte lucruri îi scapă d-lui Nanu, fiind un biet cârpaci în astfel de chestiuni! El ia toate cu toptanul, ca la măcelărie, și nu vede amănuntele și nu poate face disecțiunea fină a mâinii meștere prin lunga umblare cu astfel de chestiuni. Lui îi scapă până și propriile lui amănunte: A scris că toate exemplarele au să poarte iscălitura lui, și uite că al meu nu poartă nicio iscălitură! E poet și trebuie să fie mai meșter ca noi în limba românească, și uite-l că scrie ca analfabeții: *în-săși misionarul* (p. 64) în loc de *însuși misionarul*.....

Dar ce să ne mai perdem vremea cu el! Ori-unde deschizi cartea, te crucești de halandala ideilor, de ușurința cu care primește orice crede că-l poate sluji, de nepriceperea cu care întrebuințează materialul pe care i l-au dat alții. Primește fără niciun simț critic, fără să priceapă de e bine de e rău ce face. Cine i-a dat izvoare contra Bisericii anglicane, ca să tragă încheierea că eu umblu cu atei?

Dă-l păcatelor că nu știe ce spune.... Om mai scrie noi despre astea undeva în chip de distracție ori pentru a înlătura unele atacuri personale, primite și acelea ca orbul, fără niciun discernământ, fără a avea o orientare de două boabe în chestiune, dar pentru aici ajunge.

Cititori pot vedea că și-ar pierde vremea cu o astfel de carte.

INSEMNĂRI MĂRUNTE

Papa și Lenin.—Cu prilejul morții și înmormântării șefului republicii sovietelor, a lui Lenin, papa a ținut să-și exprime condoleanțele sale. Minte muritorilor de rând, a celor supuși păcatului, nu poate pricepe înaltele rațiuni de care a fost călăuzit muritorul, socotit de adepții săi, fără păcat, la facerea acestui pas. Lenin a făcut să piară în închisori, în surghiunuri și de glonț sute de mii de oameni, toți creștini, și printre ei mii de clerici, dela vlădici până la țârcovnici, cari n'au fost numai ortodocși, de cari puțin îi pasă papii, ci și catolici de ai lui. El a făcut să sufere toate mizeriile provenite din lipsă zeci de milioane de oameni nevinovați. Din porunca lui s'a pornit împotriva bisericii cea mai sălbatecă prigonire. Deciu și Dioclețian și Iulian Apostolul, cari căutau să distrugă creștinismul, pentru că amenința existența religiei păgâne, în care ei credeau, au rămas cu mult în urma acestui monstru ateu. El pornise la luptă împotriva oricărei credințe religioase, declarase față în față războiul lui Dumnezeu, sfida cerul. Împărații romani, prigonitori ai creștinismului, dau foc bisericilor sau le dărâmau, dar nu le profanau și necinstiau, cum a făcut Lenin, care le-a transformat în cinematografe, teatre de varietăți, cazinouri etc. Împărații păgâni osândiau pe creștini după ce-i ascultau și judecau și nu-și băteau joc fără nici un scrupul de credința lor, dar Lenin a pus să ucidă în masă pe cei cari au voit să-și păstreze și au cerut să li se respecte credința lor pravoslavnică și a dat voe conaționalilor lui Iuda, ca sub masca de liber-cugetători, să-și bată joc în chipul cel mai scandalos și nerușinat de credința goimilor muscălești. Ce rost a avut dar condoleanțele papii la moartea acestui Antichrist? Au însemnat ele ceeace însemnează condoleanțele în deobște, adică o sinceră părere de rău pentru trecerea din această viață a celui pentru care se exprimă condoleanțele, sau au fost o simplă formalitate? În cazul dintâi, căpetenia bisericii de rit latin aprobă toate crimele săvârșite împotriva creștinismului și a creștinătății, aprobă războiul declarat lui Dumnezeu de fostul Țar Roșu, ceeace este — horrible dictu — sacrilegiu, apostasie. În al doilea caz, Sanctitatea sa Papa este vinovat de acel păcat pe care Mântuitorul l-a biciuit fără cruțare la fariseii din vremea sa, de păcatul ipocriziei sau fățarniciei. Se va zice, poate, că 'a ierta este creștinește și că papa, exprimând condoleanțele sale pentru moartea lui Lenin, i-a dat prin aceasta iertarea creștinească. Nu. De o mie de ori nu. Papa putea să arate că iartă pe răposatul rob al Sataniei și că în virtutea „puterii cheilor“ îl desleagă de tot păcatul sufletesc și trupesc și în veacul de acum și în cel ce va să fie, citind o „misă solemnă“ sau acordându-i o „indulgență generală“, dar nu exprimându-și condoleanțele, pentru că aceasta însemnează solidarizare morală cu fără de legile lui, aprobarea pur-

tării lui și pălmuirea bisericii și nu se cade ca aceasta să vină tocmai din partea acelei căpetenii bisericești care se pretinde „fără greșală“.

Curia romană și sovietele.— Se trâmbițează în toată lumea, că în curând sovietele își vor trimite un reprezentant diplomatic pe lângă Sfântul Scaun. Sovietele dau aceasta ca un succes al lor și așa este, pentru că, din cauza nesocotitelor lor străduințe de a face ca utopicele idei comuniste să se răspândiască în toate statele, acestea au rupt legăturile diplomatice cu ele și numai puțin le-au reluat. Primirea unui agent diplomatic al sovietelor de către Sfântul Scaun este dar un succes netăgăduit pentru ele. Dar pentru Sfântul Scaun? Desigur diplomații Vaticanului vor căuta să prezinte faptul ca un succes al lor. Vor pretinde, că Sfântul Părinte se poate simți cu drept cuvânt mândru, că republica aceea, care a decretat isgonirea lui Dumnezeu din hotarele ei, își pleacă acum umilită capul și se roagă să stea de vorbă și să aibă în viitor legături cu căpetenia uneia din bisericile creștine și cu organizația în fruntea căreia el stă. Așa să fie însă? Vin sovietele oare cu smerenie, fac ele vre-o declarație de ce anume fel de sentimente sunt însuflețite, de ce gânduri sunt conduse, când își exprimă dorința de a intra în relațiuni diplomatice cu Vaticanul? Arată ele prin ceva Sfântului Părinte că dispoziția lor sufletească are în ea ceva asemănător cu a fiului pierdut din Evanghelie, când a luat eroica hotărâre de a o rupe cu mizeria păcatului și a se întoarce la tatăl său? Ne temem, că nu. Ne temem, că sovietele se vor feri să facă vre-un fel de declarație și că Sfântul Scaun nu va îndrăzni să i-o ceară, ci se va mulțumi cu nădejdea că, de-acum încolo, credincioșii romano-catolici din republica sovietelor vor fi mai la adăpost de urgia oficială, care va continua să se desfășure cu aceeași furie — fără nici o împotrivire din partea diplomației Vaticanului — împotriva credincioșilor ortodocși. Se va repeta adică ceeace s'a făcut și cu turcii: Sfântul Scaun își va lua obligația să susție și apere la nevoie interesele sovietelor, iar acestea să cruțe pe catolici, fără ca să schimbe ceva din tactica și apucăturile lor, fără ca să renunțe la războiul de distrugere pornit împotriva celorlalte confesiuni creștine și în deosebi al celei ortodoxe. Am văzut pe papă dându-și mâna cu mahomedanii, pentru a nimici pe creștinii ortodocși și armeni din împărăția turcească, îl vom vedea acum întinzând aceeași mână pătată de sânge și sovietelor, ca să sugrume pe toți creștinii de alt rit de cât cel catolic din fosta împărăție a Țărilor pravoslavnic.

Boala lui Troțchi.—Abia s'a coborât în întunericul mormântului trupul chinuit de boală grea și îndelun-

gată a căpeteniei bolșevismului, al lui Lenin, și undele telegrafiei fără fir duc lumii vestea, că colaboratorul lui omul lui, râvnitorul locului lui, ființa cu mult mai fără inimă de cât el, cel ce răspunde la numele de Troțchi, ovreiu care a contribuit cu mult mai mult de cât rusul Lenin la nenorocirea fără seamăn care s'a abătut asupra împărăției Țarilor,—este greu bolnav, este bolnav de o boală care nu iartă, de oftică, într'o stațiune climaterică din Caucaz. Doctorii spun, că bolnavul nu e deocamdată în primejdie de moarte, ci că se va putea însănătoși, dar după o serioasă și lungă cură. Se pare că degetul lui Dumnezeu a început să se arate. Moartea lui Lenin, boala lui Troțchi și revoluția care se anunță că s'a pornit în toate părțile Rusiei în contra regimului bolșevic se poate să fie începutul prăbușirii necredinței religioase transformată în sistem politic.

Concordatul între statul român și Vatican. Se vorbește din nou de încheierea unui concordat între statul nostru și Vatican. Fostul ministru al Cultelor și Artelor, domnul Constantin Banu, ar fi cel însărcinat cu conducerea lucrărilor pentru realizarea acestui scop. Tratatul ar fi să se urmeze la București. Acum, după ce s'a votat și pus în aplicare noua constituție, prin care s'a determinat rolul de dominantă al bisericii ortodoxe în stat și raportul ei principial cu celelalte biserici creștine din coprinsul hotarelor regatului român, e mai ușor de fixat în amănunte care trebuie să fie atitudinea statului față de fie-care biserică în parte. Nu știm deocamdată în ce fel concepe guvernul concordatul ce țintește să încheie cu biserica Romei, nici ce mai gândesc în această privință și ce atitudine vor lua capii bisericii noastre și clerul în genere, socotim însă că un asemenea pact, necunoscut până acum în istoria bisericii și a neamului nostru, dacă va trebui să se încheie, nu trebuie să se facă în pripă, nici la întunec, ci pe îndelete și în plină lumină a zilei. Ar fi de dorit dar ca anteproiectul concordatului să fie adus la cunoștința publică și supus celei mai largi discuțiuni, pentru ca temelia pe care el se va încheia, dacă se va încheia, să fie cât mai solidă.

Uniții prinși cu ocaua mică. Ministerul Instrucțiunii a oprit introducerea în școlile secundare a următoarelor două manuale didactice: „Istoria bisericii creștine universale” de D. Georgescu și „Noțiuni de istorie, liturgică și constituție” de N. Brânzău, *pentru că copriind idei vătămătoare statului și bisericii noastre*. Autorii ambelor manuale sunt uniți. Interzicerea a produs cea mai vie indignare în rândurile uniților, cari au sărit ca mușcați de șarpe. Prelații lor au protestat cu energie, iar presa unită a criticat în cei mai aspri termeni dispoziția ministerului, susținând că manualele de religie se aprobă numai de autoritatea bisericească și că nici sub dominațiunea ungurească nu s'a întâmplat, ca să se fi adus unui manual didactic, mai ales de religie, ar conține idei vătămătoare statului. Ministerul a rămas neclinit în hotărârea sa. Nu cunoaștem pa-

sagiile incriminate din manualele în chestiune, dar nu putem admite, că ministerul a luat această aspră măsură chiar în mijlocul anului școlar, fără ca autorii acelor manuale să se fi făcut vinovați de grave abateri dela respectul ce se cuvine statului și bisericii dominante, abateri care altfel ar pătrunde și în sufletul tineretului, școlar unit. Credem că sub unguri nu s'a întâmplat așa ceva, pentru că atunci frica de pedepsire exemplară a celui ce s'ar fi făcut vinovat de o asemenea faptă a ținut în frâu și condeiele și limbile, dar acum, în statul român, nu numai românii de sânge, ci și toate liftele, își permit să critice fără nici o sfială ori ce și pe ori cine. Luați de acest curent nenorocit și domnii Georgescu și Brânzău vor fi dat curs liber în cărțile dumealor, ideilor și sentimentelor pe care le au și le exprimă față de biserica ortodoxă și de statul român diferitele ziare și reviste unite, care numesc biserica noastră cu aer de dispreț „pravoslavnică”, iar statul „stat bizantin și fanariot”. Să fi poftit să facă unul din aceștia cea mai slabă aluziune dubioasă față de statul maghiar sau de biserica reformată sau catolică, și numai decât ar fi înfundat temnița. Acum însă le fac nepedepsiți față de statul și biserica română. E bine dar că a început să se ia sancțiuni.

Dărnicie ortodoxă. Bunul român și creștin ortodox, moldoveanul G. Sion, care a dăruit universității din Cluj bogata sa bibliotecă și o nestimată colecție de stampe vechi, a dăruit de curând bisericii unite din Cluj o frumoasă candelă, lucrată după un model aflat în biserica sfântului Marcu din Veneția. Darul său a fost însoțit de o scrisoare, din care transpiră cel mai luminat și cald patriotism, care nu ține în seamă deosebirile confesionale la românii „cari au acelaș cuget și aceeaș simțire”. Enoriașii acelei biserici, în frunte cu potropopul Dăianu, au exprimat donatorului via mulțumire ce le-a produs darul său. Fapta domnului Sion ilustrează felul generosității ortodoxe, care trece și peste hotarele trase între confesiuni. Tare aș vrea să știu, dacă vreodată un unit sau un catolic a dat ceva pentru o biserică ortodoxă și mult mă tem că, dacă s'ar întâmpla o așa minune, autoritatea bisericească l-ar certa amarnic pe nesocotitul binefăcător și l-ar amenința cu afurisenia în caz când ar îndrăzni să facă și a doua oară la fel.

O greșală de tact a foilor unite și catolice. Școlile unite din Blaj nu mai sunt destul de încăpătoare pentru tineretul care dă năvală să învețe carte. Mitropolitul Suciului a făcut de Crăciun un călduros apel către foștii elevi ai acelor școli să contribuie fie care care cu ce va putea, pentru a se face noui clădiri. În fruntea listei de subscripție s'a înscris însuși Mitropolitul cu 100,000 de lei. Ajutoarele bănești vin cu belșug din toate părțile. Printre cei ce trimet ajutoare sunt și mulți ortodocși, iar ziare și reviste ortodoxe nu se dau la o parte de a îndemna pe ori cine poate să vină în ajutorul școlilor blăjene. Astfel jurnalul „Libertatea” al părintelui Moța din Orăștie, are în numă-

rul său dela 24 Ianuarie un însutlețitor îndemn către cetitorii săi „de a răspunde fiē care, după puteri, frumoasei și drepte chemări“ a Vlădicăi Blajului.—E foarte bine și vrednic de toată lauda ceea ce fac ortodocșii cari-și dau obolul pentru școalele din Blaj și de asemeni foarte bine fac foile ortodoxe care îndeamnă la aceasta, că doar va da Dumnezeu să se facă apropierea între noi și frații noștri uniți cel puțin pe tărâmul școlar, dacă deocamdată nu se face pe cel bisericesc. Cu toate că uniții și foile lor n'ar face aceasta față de o școală pusă sub ocrotirea bisericii ortodoxe, noi totuși îndemnăm pe toți preoții și creștinii români ortodocși să colecteze ori cât de modeste sume pentru acoperirea nevoilor școlare ale Blajului. Nu ne putem opri cu acest prilej, să nu spunem pe față cât de rău serviciu fac acestei drepte și sfinte cauze școlare foile unite și catolice, care scriu și reproduc articole în care neputința statului de a veni în ajutorul școlilor din Blaj este prezentată ca o rea voință, pentru care se năpustesc cu cuvinte grele asupra ministrului și ministerului Instrucțiunii și a guvernului. Nu știu cei ce scriu la aceste foi—și dacă nu știu le spunem noi—că la universitatea din București sunt începute adaose de clădiri din nainte de războiu și stau și azi neisprăvite? Că institutul de fiziologie are acēeaș soartă, deși e început tot nainte de războiu? Că două localuri de liceu stau de ani de zile numai înălțate din cărămidă, netencuite și unul din ele și neacoperit? Că muzeul etnografic așteaptă de zece ani să fie terminat? Că cele mai multe localuri de școli sunt neîncăpătoare și aproape ruinate? Și toate se găsesc în acest hal din lipsă de fonduri. Unde o să dea și statul mai întâi? Să nu creadă dar frații uniți, că noi înnotăm în belșug material, că nu ducem nici o lipsă, că statul ne ar da nouă tot ce ne trebuie îndată ce deschidem gura, pentru că suntem ortodocși, iar pe ei i-ar oropsi, pentru că sunt de altă credință. Indurăm cu toții lipsă, pentru că așa sunt vremurile și trebuie să ne înarmăm cu răbdare pentru prezent și cu nădejde tare în Dumnezeu, că va fi încă bine în viitor și să ne străduim din inimă să facem și ceea ce stă în puterile noastre.

Numărul sfinților catolici a sporit cu unul. Pe la mijlocul lui Ianuarie—scrie *Unirea*—s'au ținut la Viena mari serbări în onoarea fericitului Bellarmin, din ordinul jezuiților, care (ordin) a mai dat bisericii 100 de fericiți și 13 sfinți. Panegiricul ținut cu acest prilej în biserica Universității de însuș cancelarul Monseigneurul Seipel, a adus o lume imensă la picioarele noului fericit, către care atunci s'a înălțat mai întâi rugăciunea publică: „Beate Roberte, ora pro nobis“. — Robert Bellarmin a fost unul din marii teologi pe care i-a produs ordinul jezuiților. De naționalitate era italian. S'a născut în anul 1542 și a murit în anul 1621. A fost profesor timp de 12 aai la colegiul jezuit din Roma, cu care prilej a alcătuit lucrarea sa de căpetenie: „Disputațiuni despre controversile credinței creștine împotriva ereticilor acestui veac“. Mai târziu a fost rectorul aceluia colegiu, apoi provincial al ordinului jezuit în

regatul Neapolului, după aceea cardinal și în sfârșit arhiepiscop de Capua, post pe care însă nu l-a păstrat până la sfârșitul vieții. Ca membru al comisiunii închizitoriale, el a luat parte la condamnarea lui Galilei, care susținea că pământul se învârtește în jurul soarelui, iar nu soarele în jurul pământului, Dela el au mai rămas o lucrare patristică: „De scriptoribus ecclesiasticis“, un catechism și un lung șir de polemici. Papa actual a decretat pe Bellarmin „fericit“. După rânduiala catolică, fericiții nu sunt sfinți în înțelesul strâns al cuvântului, ci un fel de sfinți mai mici. Beatificarea se socotește ca o treaptă spre sfințenie. Ea se dă de papă în urma unei complicate și lungi certări, făcute de congregația riturilor asupra vieții morale și a minunilor ce se cere să fi săvârșit cel propus pentru beatificare. Fericiții nu sunt venerați, ca sfinții, în întreaga biserică papală, ci numai într'o țară, într'o provincie, într'un ordin călugăresc sau chiar numai într'o singură biserică. Notița de mai sus din *Unirea* nu lămurește care este întinderea venerației ce se dă lui Balarmin ca fericit. Cu timpul, fericiții sunt ridicați la treapta de sfinți, prin actul zis canonizare, și după o altă procedură ceva mai puțin complicată de cât cea pentru beatificare și după ce fericitul a făcut cel puțin două minuni.

PR. I. MIHĂLCESCU.

Când ești preot și când popă? — A descoperit-o *Albina* (6 Martie c.): Când nu-i superi ou ceva, ești preot. Cum le strici liniștea, ești popă.

Fiindcă doi protopopi uniți au trecut la Biserica ortodoxă, ei nu mai sunt acum nici revrendissimi, nici venerabili, nici măcar simpli *preoți*: sunt numai *popi*...

„Albina“ și Cuibu cu Barză. — Citim în *Albina* dela 7 Martie c.: „Luni Sfântul Sinod a primit o întâmpinare dela un oarecare Chiricouță, preot din județul Putna, prin care declară că împărtășește în totul credința parolui dela „Cuibu cu Barză“ și cere să fie judecat și osândit cu Pr. Tudor Popescu.

Nu este niciun preot cu acest nume în Putna. Este unul la Galați și altul la Botoșani.

Păstrați averile bisericilor. — În ședința dela 4 Martie c. a Senatului, s'a desfășurat o discuțiune la care facesă ne oprim. Venind la șirul discuțiunilor să se trateze despre cererea bisericii *Sfinții Voevozi-Albă* din Roman ca să-și poată vinde o casă a ei, I. P. S. Mitropolitul Primat D. D. Dr. Miron s'a ridicat și a protestat împotriva năzuinței arătate de unele episcopii bisericești dela orașe de a vinde proprietățile bisericilor. Oare, a zis Inalt Prea Sf. Sa, epitropiile și credincioșii nu sunt în stare de a aduce bisericilor îmbunătățirile de trebuință decât numai înstrăinând bunurile lor! Acesta nu e semn bun. Unde mai este puterea credincioșilor de altădată care știau să îngrijească de bisericile lor! Nepoții nu sunt în stare să păstreze ceia ce moșii și strămoșii au adunat la vremuri grele, și vor să vândă acum ceia ce n'au adunat?

Cine are dragoste de biserică, a continuat Mitropolitul, să deschidă punga și să dea. Să nu dăm țării privilegiu dureros că am ajuns să vindem moștenirile părinților. Protopopii, preoții și enoriașii să se apuse de reparat bisericile, mai înainte de a fi amenințați să le cadă acoperișurile în cap. Să nu vindem niciun petec din pământurile bisericilor. Credincioșii să dea dovada că-și iubesc biserica strămoșească.

Cuvintele Inalt Prea Sfinției Sale au fost primite cu mare însuflețire și au îmboldit și pe alții să ia cuvântul. *D. General Lambru* a spus că se miră văzînd că bisericile nu mai pot fi reparate fără a fi nevoite să-și vîndă averea. Cere Senatului să voteze un proiect de lege urzit de Sfatul țării însuși, prin care să se exproprieze toate imobilele din jurul bisericilor, imobile care nu le lasă spațiul necesar.

Dr. Hasnaș a spus că nu se poate crea precedentul ca bisericile să nu-și poată vinde proprietățile.

I. P. S. Mitropolit Primat a spus din nou că nu e bine să dăm bisericilor din orașe dreptul de a-și vinde proprietățile, „dar nu ne vom opune să se vîndă așezămintelor de cultură sau de binefacere, nici la țară; căci biserica fiind strîns legată de viața poporului, trebuie să activeze manifestările de viață ale poporului românesc“.

D. Ministru Alexandru Lapadatu a răspuns că a găsi proiectul pentru vinderea bisericii numite din Roman gata întocmit la Ministerul Cultelor, după cum a găsit și sute de cereri ale bisericilor de a-și vinde imobilele lor, că deși proiectul e iscălit de d-sa, nu și-l însusește și că Senatul e slobod să aprecieze cum va voi.

Pus proiectul la vot, este înlăturat, cu 58 de voturi contra și numai 6 pentru.

Tot atunci s'a respins luarea în considerație a proiectului de lege votat de Cameră, prin care epitropia bisericii *Madona Mântuleasa* din Craiova este autorizată să-și vîndă imobilele din acel oraș str. Lipsani Nr. 8 și 10 prin licitațiune publică.

În aceeași ședință, s'a luat în discuțiune proiectul de lege prin care epitropiile bisericilor *Maica Precista* și *Greci* din Pitești sunt autorizate a vinde de veci o pădure de 40 de hectare. Au vorbit contra Păr. *Marin Preoțescu*, senator, d. *N. G. Popovici*, senator, iar d. *Ministru Lepădatu* a cerut scoaterea proiectului dela ordinea zilei.

Iată, deci, că de acum înainte bisericile trebuie să-și caute alte mijloace de reparat.

Să poarte preotul inel sau nu? — Așa ne întreabă Păr. *Gh. Constantinescu* din *Conțești*, Teleorman și ne spune că preoții tineri îl poartă și că la o adunare între mai mulți preoți, unii au fost pentru, alții contra. Dintre preoții tineri, la acea adunare, spune Păr. *Constantinescu*, purtarea inelului a fost susținută de Păr. *Dobre Mangăru*, „unul dintre preoții cu multă cultură teologică din acest județ, invocând motivul că inelul ar fi semn distinct al căsătoriei. Alții, mai bătrâni, susțineau că inelul nu trebuie purtat de preot, căci la mulți la hirotonie li s'a spus de arhieru că s'au logodit cu altă mireasă, cu Biserica“.

Noi vom răspunde la aceasta prin mai multe considerațiuni :

1. Băgăm de seamă că purtarea inelului n'a fost obișnuită între preoți. Fie el semn de căsătorie, cu toate acestea nimănui nu i-a venit în minte până acum să-și afirme căsătoria prin inel. Tradițiunea înrădăcinată în tot clerul ortodox face că purtarea inelului se arată ca o noutate, căreia, abia acum i se caută îndreptățire. Ea firește că produce nedumerire, ca pentru un lucru care n'a mai fost și este băgat de seamă abia acum. Cine-l întrebuițează? Numai unii din preoții tineri. Ei sunt duși de șivoiul lumii, căreia îi place să poarte inel. De aceia să nu mai umble cu îndreptățiri căutate abia acum. Ei sunt numai și numai cucerți de obiceiul lumesc. Deși nu putem spune că acesta e un lucru rău, căci doar se găsește ca un rit, întrebuițat la logodnă, deci are cu el sfințirea bisericăsoasă, cu toate acestea punem întrebarea : Dacă numai atîta ar fi și n'ar fi purtarea inelului în obiceiul lumii, ar mai căuta unii preoți să poarte inel? Fără îndoială că nu. E numai căutarea de a fi la rînd cu lumea, într'un obicei care nu e urât, e adevărat, dar care e una din manifestările luxului.

Nu este cazul de a pomeni aici cuvintele Sfântului Pavel : *Toate-mi sunt slobode, dar nu toate îmi sunt de folos* ? (I Cor. 6, 12).

2. Inelul nu e semnul căsătoriei, ci al logodnei. Al căsătoriei e după obiceiul lumii, nu după al Bisericii. Prin urmare, *de drept*, tu afirmi prin inel numai logodna, nu căsătoria. Apoi atunci, dacă nu ai o manifestare deosebită a căsătoriei, ce zor ai s'o afirmi pe a logodnei? Și să se bage de seamă că aici fiind vorba numai de pășirea după gustul lumii, nici acest semn nu-și mai îndeplinește rostul lui de a spune că ești căsătorit, fiindcă este foarte multă lume care nu-l poartă, deși e trecută prin căsătorie, după cum sunt și mulți care-l poartă, fără a fi căsătoriți. Inelul răspunde azi, în obiceiul lumii, numai gustului de a se împodobi.

3. Mi se pare foarte frumoasă spusa preoților bătrâni că prin căsătorie te-ai logodit cu Biserica și deci, ca încheiere, aceasta îți dă alte însemne de deosebire (portul preoțesc), care presupun și căsătoria. Întru cât Iisus Hristos spune că *celce iubește pe tată, pe mamă, pe frate sau pe fiică mai mult decît pe mine nu este vrednic de mine*, urmează că slujirea Bisericii trece peste celelalte și le acoperă cu formele ei de viață.

Așa întemeiază scriitorul acestor rînduri ceea ce spusă a preoților bătrâni.

4. Portul inelului e obișnuit numai în Biserica Romei și e semnul autorității cărmuitoare. În investitura catolică se cuprinde toiagul pastoral și inelul. Se înțelege, e vorba numai de episcopi. Preoții nu poartă inel. Prin urmare, iarăși, nu e ceva al Bisericii noastre.

5. Pe Păr. *Mangăru* îl cunoaștem de aproape, fiindcă l-am avut școlar, deși nu prea multă vreme. Dar îl cunoaștem mai bine prin râvna sa după ce a eșit din școală pentru a se cultiva fără încetare. Îl știm că se duce vara la cursurile dela Vălenii de Munte, îl știm că se interesează de tot ce se tipărește în ramura bisericăsoasă, îl știm

că a purtat bărbătește o polemică în *Noua Revistă Bisericească* cu fostul Ierodiacon *D. Cornilescu*, privitor la traducerea unor cuvinte din Noul Testament în chestiunea serbării Duminicii. Totuși, în chestiunea aceasta, noi vedem altfel decât Sf. Sa, și fiindcă îl știm că și apără părerile cu vioiciune, noi nu-l împedecăm de a și le spune, și acum, ci respectăm cugetarea sa proprie de a da dezlegare unor probleme nelămurite.

În ce privește altă întrebare a Păr. Constantinescu, de ce în calendarul bisericesc al d-lui *Dr. Chiricescu* ziua Sfinților Trei Ierarhi e însemnată numai cu crucea neagră adică fără ținere, pe când tipicul o pune cu ținere, răspundem că nu știm. Semnalăm însă lucrul, fiindcă d. Dr. Chiricescu e redactor al acestei reviste și poate răspunde. Adăogăm însă dela noi că și în calendarul revistei *Luminătorul* din Chișinău e cași la *Dr. Chiricescu*, pe când în calendarul foii *Lumina Satelor* din Sibiu, în al *Mănăstirii Neamțului* și în al Păr. *Runceanu*, e așa cum crede Păr. Constantinescu că trebuie să fie, adică e însemnat cu roșu.

„**Biserica Românească**”. — Sub acest titlu, revista bisericească săptămânală *The Guardian* din Londra (29 Fevr. 1924) scrie următoarele:

Am semnalat din timp în timp pașii care au fost făcuți pentru a aduce Biserica Anglijoană în mai strânsă atingere cu Bisericile Ortodoxe din Răsărit și am însemnat cu plăcere caldă primire pe care reprezentanții noștri au avut-o în Constantinopol, Ierusalim, Grecia și Serbia. S'ar fi părut că, până în vremea de față, niciun contact formal nu s'a stabilit cu cea care este acum una din cele mai mari Biserici naționale răsăritene, adică cu Biserica din România. Sunt semne însă că unii preoți din acea țară ar fi bucuroși să-și aibă partea lor în opera de legături reciproce, care sunt latura trebuincioasă anterioară pentru orice unire mai formală. Printre aceștia trebuie să socotim pe bărbatul de progres care e Arhimandritul Scriban și care a reprezentat deja Biserica Românească la adunări internaționale. Ca urmare a războiului, România a ajuns o țară cu 17,000,000 în loc de 7,000,000 de locuitori, cât avea mai înainte, și cu toate că nu toți aceștia sunt ortodocși, ba nici chiar Români, totuși nu este îndoială că pozițiunea Bisericii aflate într'un Stat de așa proporții va fi mai însemnată decât până acum și ar fi bine dacă s'ar depune silințe pentru a cultiva relațiuni mai strânse între autoritățile din București și noi înșine. Biserica Angliei are o trebuință tot mai mare de a avea mici grupe de specialiști care să se închine studiului fiecăreia dintre felurile Bisericii ale Europei de Răsărit. Suntem siguri că ele (grupele) și-ar primi tot ajutorul dela comitetul al cărui președinte este Dr. Gore.

„**Neamul românesc**”. — În vremea când multe ziare pier și despre altele se aude că sunt pe cale de a pieri, constatăm cu plăcere că ziarul *Neamul românesc* se întărește. Dele forma sărăcăcioasă pe care o avea acum câteva luni, oând apărea numai în două pagini, a început apoi să apară în patru pagini format mic. De puțină vreme însă

s'a întărit și mai mult, încât apare acum în patru pagini format mare și cu material mult îmbunătățit.

Înflorirea acestei foi ne bucură, pentru că ea înseamnă înflorirea simțului moral, pe care totdeauna îi găsim cinstit înfățișat în această foaie. Așa cum scriam despre *Neamul românesc*, acum mai bine de 15 ani, în revista bisericească *Cuvântul Adevărului*, care apărea odată în *Râmnicul-Vâlci*, așa putem scrie și acum, fiindcă concepțiunea despre viața cuviincioasă și despre rânduiala care trebuie să stăpânească în traiul nostru românesc, nu s'a schimbat la această foaie. Ea aduce o cugetare de temeinicie și seriozitate, care trebuie să intre în plămădeala mișcărilor noastre sociale. Cazurile izolate, când părerile noastre pot fi altele, nu schimbă ținuta generală a acestai foi și nu pot schimba nici aprecierea pe care suntem datori să i-o aducem. De aceia, se vede, sunt atâția și preoții care stau aproape de această foaie și al căror scris îl întâlnim când și când pe paginile ei.

Noi cu plăcere am constatat că, din toate ziarele românești, singurul care a protestat împotriva reclamei făcute filmului *la Garçonne*, care s'a desfășurat la un cinematograful din București, a fost *Neamul românesc*. Până și ziarele care-și zic foi patriotice și că susțin drepturile simțului românesc, până și acelea nu s'au deosebit de cele mai destrăbălate foi, în reclama făcută acelu film. Dovadă că și patriotismul lor merge până la gologan...

De aceia, încă odată, ne bucurăm de întărirea foii *Neamul românesc* și-i urăm să meargă și mai din plin și să avem prilejul de a semnală și alte izbânzi ale ei în viitor.

Rugăciunile Patriarhului Ierusalimului. — E multă vreme de când niște persoane ascunse trimet felurilor credincioși câte o rugăciune, pe care îi îndeamnă și amenință s'o copieze de câte nouă ori și s'o trimeată la nouă persoane, că dacă n'or face-o, o să li se întâmple ceva rău. Și de zeci de ani umblă obiceiul acesta, și numai ce te trezești iar cu câte o astfel de rugăciune la câte 2—3 luni sau și mai târziu. Unii poate se îngrozesc și chiar și îndeplinesc porunca de a o scrie de nouă ori și a o trimete la alți nonă inși. Cineva care se vede că a primit una din astea zilele acestea, ne întrebă pe noi că ce e, cu aceste rugăciuni? Noi îi răspundem că trebuie să fie isprava vreunor maniaci religioși și nu trebuie să li se dea nicio urmare. Odată se spunea că sunt uneltiri ale propagandei catolice. Dar nu putem spune ceva lămurit fiindcă nu se vede un obiect anume urmărit de vreo propagandă.

Ne aducem foarte bine aminte că chestiunea acestor rugăciuni s'a discutat odată mai amănunțit prin presă. Eram student la Internatul Teologic dela Radu-Vodă din București. Apăreau pe atunci ziarele mult citite de cercurile bisericești și naționaliste *România Jună* și *Apărarea Națională*, prin anii 1899—1900. Și pe atunci umblau astfel de rupăciuni, despre care se spunea că le trimete arhiepiscopul Vienei. Cu acea împrejurare, mult veneratul Episcop *Silvestru* al Hușilor a scris un articol în *Apărarea Națională*, pe care noi, studenții dela Radu-Vodă,

I-am gustat cu multă însuflețire. Combătea năzuințele închipuite ale arhiepiscopului Vienei și ne aducem aminte că o făcuse cu o măiestrie care ne-a umplut de încântare. E o bucată care e păcat că a rămas închisă în niște coloane ale unui ziar de mult pierit. Ar merita scoasă din nou la iveală și a împospăta amintirea figurii atât de curate și vrednice care a fost Episcopul Silvestru.

Iată gânduri care ni se trezesc în legătură cu rugăciunea despre care am fost întrebați.

Izbucnirea împotriva scrierilor imorale.—Tresem printr'o olipă când se discută împotriva scrierilor imorale și a tuturor desfășurărilor destrăului public. Reviste ca *Pardon*, *Tilibomba*, *Tiribomba*, și multe la fel, dar mai cu seamă filmul *la Garçonne*, care nu s'a putut înfățișa în Franța, dar s'a putut în România, cu ajutorul celor mai românești ziare, — an necăjit bunul simț, care a început să protesteze. Mai întâi s'a mișcat *Liga culturală*, care a apelat la scriitorul acestor rânduri, ca cele se ocupase cu combaterea scrierilor imorale, ca să lucrăm împreună. După ce ne-am sfătuit cu delegatul Ligii, d. Profesor *C. Dinu* din secțiunea București a numitei Ligi, am făcut o convocare mai largă, a mai multor societăți culturale, pentruca să pășim cu puteri unite, și anume: *Societatea Ortodoxă*, *Asociațiunea generală a clerului*, *Sindicatul ziaristilor*, *Tinerimea română*, *Societatea clerului* „Ajutorul” din București și altele. Intruniri am avut până acum două la sediul Societății YMCA din str. Săloilor, unde s'au luat hotărârea să ne adresăm parchetului. Sâmbătă, 1 Martie c., am fost cu d. C. Dinu la primul procuror al tribunalului Ilfov, care ne-a primit foarte bine și ne-a spus să-i dăm noi materialul de urmărire, fiindcă justiția e copleșită de multe lucrări și nu are răgaz de a urmări toate publicațiunile imorale. Noi i-am înfățișat un dosar cu astfel de publicațiuni, în care ne-a cerut să subliniem părțile mai săritoare în ochi din punctul de vedere al imoralității. A urmat apoi o întrunire proprie a Ligii culturale, în care s'a luat hotărârea să fie date în judecată editurile revistelelor care scriu spurcăciuni.

După aceea am avut bucuria de a afla de interpelarea ținută de d. *P. Gârboviceanu* în Cameră împotriva acestui fel de publicațiuni. I-a răspuns d. Ministru *Tătăărăscu*, nu prea hotărât, întru cât a spus că nu avem în legi destule mijloace pentru a face astfel de urmăriri. La aceasta însă spunem noi că probabil d. Tătăărăscu n'a urmărit mai de aproape această chestiune, pentrucă în codul nostru penal se află destule articole pentru a face astfel de urmăriri. La cea întâi întrunire a noastră dela YMCA, venind vorba de aceasta, și d. Dinu propunând să cerem introducerea în lege a unor articole pentru urmărire, d. *R. Seișanu*, redactor la ziarul *Universul* și avocat, a spus: „Nu e nevoie! Astfel de articole se află în codul penal. E vorba numai să fie aplicate”. E oeiace am spus noi de atâtea ori că înșiși judecătorii nu întrebuințează materialul pe care-l au în legi, din pricină că nu-i ajută opiniunea publică. În cazul unei urmăriri, încep unele ziare să rătă de ei că n'au concepțiuni moderne, că sunt înapoiați și de! sunt și ei oameni, se impresionează și o lasă mai moale cu urmărirea.

De aceea trebuie să se miște însuși publicul pentru a ajuta justiția și a înfrâna pe dezmățații care îndrăznesc numai fiindcă nu are cine-i trage la răspundere.

Chestiunea a pătruns acum și în presă. În urma interpelării d-lui deputat *P. Gârboviceanu*, *Adevărul* (8 Martie 1924) spune că imoralitatea nu e numai în revistele scoar-nave și că acestea sunt numai o manifestare a unei imoralități hrănite și pe altă cale, cum sunt obiceiurile noastre politice, și apoi că e greu de făcut urmărirea tipăriturilor necurate, pentrucă nu se poate ști unde încetează euviința și începe necuviința. La acestea însă răspunde foarte bine *Neamul Românesc* (10 Martie 1924) că dacă pentru unele lucrări cu nume mare, precum *Madame Bovary* de Gustave Flaubert, poate fi întrebare de sunt morale sau imorale, întrebarea aceasta nu-și mai are loc când e vorba de reviste ca *Dracu*, care sunt vădit imorale și fără niciun merit artistic. Deci să nu facem greșala a le pune pe acelaș picior cu *Madame Bovary*.

Amarul nostru e însă în altă parte. Se discută acum. Dar cât se va discuta? Nu e întâia oară când se face aceasta. Ne aducem aminte de un caz la fel: de interpelarea de acum mai bine de 20 de ani a senatorului *Alexandrescu*, care s'a uitat de parcă nici n'ar fi fost, dovadă că se discută acum din nou, cași cum s'ar lua dela capăt. Și totuși sunt atâtea lucruri nouă, care ar trebui să dea mai multă intensitate discuțiunii de acum. E faptul că chestiunea se ridică mai vie din Apus, întru cât însăși Liga Națiunilor a luat chestiunea pe mână.

Răul e faptul de bază care stă la rădăcina tuturor acestor amorțeli: nu avem opiniune publică prin care viața obștească să fie influențată mai viu. Organele Statului nu sunt îmboldite de temelia simțirii obștești. Cu toate acestea mai rămâne ceva care poate face mult bine, fiindcă sunt tot organe ale opiniunii publice: sunt societățile de cultură care nu trebuie să amorțească odată ce o chestiune s'a ridicat. Aici e și rolul clerului, de a păstra totdeauna viu interesul opiniunii publice pentru astfel de chestiuni. Asociațiunea generală a clerului, Societatea „Ajutorul”, Societatea Ortodoxă au o însemnată chemare, pe care însă nu știm dacă vor să și-o ia în serios...

Noi de aici însă nu vom tăcea și vom lucra pentru trezire.

ȘTIRI

Miei adventiști. — Adventiștii se plâng totdeauna că-s prigoniiți și că ei nu bat pe nimenea. Și se găsește totdeauna d. *D. Teodorescu* dela *Adevărul*, care le sare în apărare. Dar adventiștii nu sunt totdeauna atât de miei pe cât vor să pară și pe cât se arată. Căci iată o știre proaspătă că acestor miei le-au crescut colții:

Preotul *Marinescu-Moțăței* telegrafiază *Asociațiunii generale a clerului* că, într'o discuțiune cu adventistul *Stanca*, a fost lovit cu bastonul de acesta, insultat, înjurat și îmbrâncit în fața martorilor.

Cei cu arderea morților nu se lasă. —

Universul dela 1 Martie, cu data de 2 Martie c., vestea că Sâmbătă, la 2 Martie c., comitetul tovarășiei pentru arderea morților „*Cenușa*” își va ținea ședință la Primăria din București pentru a discuta planurile de zidire ale cuptorului de ardere a morților.

Primarul Bucureștiului se afla de față la Ateneu în seara de Decembrie, când d. *Radu D. Rosetti* și-a ținut conferința sa de propagandă pentru arderea morților, și luând eu cuvântul împotriva celor susținute, i-am spus că nu se cuvine ca Primăria, care e organ public, să sprijine o acțiune protivnică religiei dominante a Statului. Slobozi s'o facă particularii, dar un așezământ public ca Primăria nu.

Se vede însă că Primăria nu înțelege. Ea o ține înainte cu sprijinirea *Cenușei*.

Se înțelege însă că puțin îi pasă ei când vede că preoții sunt atât de nepăsători! Ce? Oare ajunge că doi preoți să se ducă să se plângă la ministerul cultelor pentru acest fapt, aninat și el de alte fapte pentru care se arată mai mult interes!

Ne vom trezi cu crematoriul, și atunci mișcarea va fi prea târzie.

Asociațiunea generală a clerului are o răspundere în chestiunea aceasta, fiindcă congresul a votat o moțiune, care s'a tipărit în nr. trecut al acestei reviste.

Profesori preoți la școlile militare. —

Ziarele dela 16 Martie c. ne aduc știrea că următorii preoți au fost numiți profesori de morală la școlile militare mai jos arătate: Păr. *Econ. I. Ionescu* la Școala de Infanterie din Dealul Spirei, București; Păr. *N. Ghervescu* la Școala pregătitoare de ofițeri din Bacău; Păr. *Petre Stănescu* la Școala pregătitoare de ofițeri de rezervă din Ploești; Păr. *I. Lungulescu* la Școala pregătitoare din Craiova; Păr. Protopop referent *Dr. I. Aurelian* la Școala de sub-ofițeri de infanterie din Oradea-Mare și Păr. *Vasile Mereș* la Școala de sub-ofițeri de infanterie din Brașov.

Carte teologică nouă. — A apărut *Introducerea în Noul Testament* de *Arhim. Scriban*. E un volum de 224 de pag. în formatul cărților de școală și se vinde la librăria *Universala* din București, Calea Victoriei 27 cu prețul de 31 de lei.

Discurs însemnat. — Abia acum a apărut în *Monitorul Oficial* discursul însemnat al Prea Sfințitului *Vartolomei al Râmnicului*, ținut în Senat la sfârșitul lunii Decembrie. Din el s'au publicat numai bucăți în revista *Crucea* și în *Telegraful Român* din Sibiu. Noi ne vom face o datorie de a-l publica aici în întregime, pentruca să ajungă

la cunoștința tuturor preoților. De asemenea, vom face o analiză răspunsului d-lui Ministru Lapedatu, rostit în Senat după al Prea Sfințitului *Vartolomei*.

Carte gata de tipar. — E gata să iasă din tipar la Sibiu o nouă lucrare a Arhimandritului Scriban: *Noua Pastorală în Biserica românească*.

Apropiere între preoți și Chiriarh. —

La Sf. Mitropolie din București în fiecare Marți se adună câte 20—25 de preoți din București, iar Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Primat vine în mijlocul lor și discută despre chipul cum ar trebui întărită activitatea preoților prin predici sau alte măsuri și se hotărăște ce trebuie să facă pe viitor, pentruca această activitate numai decât să începă a se afirma. Mitropolitul întreabă pe fiecare preot în parte, se interesează de munca lor și dă îndrumările de trebuință. Lucrul acesta început din luna Februarie și s'au ținut până acum patru astfel de întrevederi.

Parohii nouă

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 8892/924 și potrivit art. 2 din legea Clerului Mirean și art. 4 din decretul acestei legi, se înființează pe ziua de 1 Ianuarie 1924, în conformitate cu prevederile bugetare ale anului în curs, parokiile următoare :

In Eparhia Ungro-Vlahiei.

1) Parohia a II-a *Lungulețu*, comuna Lungulețu, județul Dâmbovița cu biserica parohială Sf. Gheorghe, prin deslăpire de la parohia Lungulețu acelaș județ, ce se va numi pe viitor I-a Lungulețu ;

2) Parohia „Fieni” comuna Fieni, județul Dâmbovița, cu biserica parohială Sf. Nicolae de care va ține și satul Berivoești, ambele prin deslăpire dela parohia Mățăeni, acelaș județ ;

3) Parohia *Ulmeni* comuna Spătărei județul Teleorman, cu biserica parohială Sfântul Dumitru, prin deslăpire de la parohia Spătărei acelaș județ ;

4. Parohia *Cârligați* comuna Vodă-Carol, județul Teleorman, cu biserica eparhială Sf. Treime prin deslăpire de la eparhia Vodă-Carol ;

In Eparhia Râmnicului-Noul-Severin

6. Parohia *Dobromira* comuna Vârvoru, județul Dolj, cu biserica parohială Cuvioasa Paraschiva, de care va ține și satul Criva, prin deslăpire de la parohia Vârvorul, acelaș județ ;

7. Parohia *Zlătărei* comuna Stăfănești județul Vâlcea, cu biserica parohială Sf. Nicolae, de care vor ține și satele : Olteni, Valea-Caselor,

Zărnești și Podul-Pescenii, prin deslipire de la parohia Ștefănești, acel județ.

In Eparhia Moldovei și Sucevei

5. Parohia *Pângăricilor* comuna Pângărați, Județul Neamțu, cu biserica parohială Înălțarea Domnului, de care va depinde și satul Scăricica cu Sanatoriul Bisericieni, prin deslipire de la parohia Pângărați;

In Eparhia Argeșului

8. Parohia *Siberia* comuna Călinești, județul Olt, cu biserica parohială Sf. Voevozi, de care vor ține și satele: Arpadia și Călinești, prin deslipire de la parohia Gura-Vadului, acelaș județ;

In Eparhia Romanului

10) Parohia *Leloaia* comuna Comănești, județul Bacău, cu biserica parohială Sf. Nicolae, de care va ține și satul Supan, prin deslipire de la parohia Comănești, acelaș județ.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 801 din 29 Februarie a. c., și în conformitate cu prevederile bugetare ale anului în curs s'au mai înființat următoarele două parohii în eparhia Mitropoliei Ungro-Vlahiei :

1) Parohia „Meletia“ comuna Pietrile, județul Vlașca, având ca biserică parohială biserica cu hramul Nașterea Domnului, prin deslipirea de la parohia Pietrile, acelaș județ, și

2) Parohia „Grivița“, comuna Grivița, județul Ilfov cu biserica parohială din Bucureștii-Noi, prin deslipire de la parohiile Militari, Crângași și Băneasa, acelaș județ.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 728/1924, se aprobă deslipirea satului *Lăteni*, județul Ialomița de la parohia „Bordușani“ și alipirea lui la parohia „Făcăeni“ acelaș județ, de care este în apropiere.

Sfințire de biserică. — În ziua Sfântului Dimitrie Izvorătorul-de-mir, s'a sfințit biserica din târgul *Răducăneni*, Fălciu. Ea a fost prefăcută, înnoită și îmbunătățită cu tot ce trebuie unei biserici, prin osârdia și stăruința parohului Păr. Dimitrie Ciocârlan, care a muncit foarte mult pentru această înnoire.

Sfințirea s'a făcut de Prea Cucernicul Protoiereu al județului, Păr. Econ. I. Hagi, fiind de față prefectul județului și alți bărbați de seamă.

Târgul Răducăneni, vechiu de 150 de ani, avea până acum 3 sinagogi o biserică romano-catolică, iar cea ortodoxă era cea mai umilită. Prin prefacerea și înnoirea ei însă, lucrurile s'au schimbat, și parohul ortodox, Păr. Ciocârlan,

poate avea mulțămirea acum de a putea sluji într'un local de închinare care stă în fruntea celorlalte prin podoaba și strălucirea lui.

Cunoscutul pictor I. Țincu, profesor la Seminarul Central, văzând că pictura bisericilor noastre a fost executată până acum de diferiți zugravi fără pregătirea necesară, a hotărât ca, din primăvara acestui an, împreună cu D-nii: Henția și Pavel Popescu-Molda, pictori, cu pregătire specială și din străinătate, să se devoteze picturii bisericesti Bizantine.

Revista noastră, văzând această hotărâre lăudabilă, își îndeplinește o plăcută datorie de a aduce la cunoștința Clerului Român, inițiativa D-lui Țincu, îndemnând preoțimea din întreaga țară, a se adresa pentru asemenea lucrări, colegului nostru dela Seminar.

Vestirea asociațiunii generale a preoților

Prea Iubite Frate în Domnul,

Durerile ce ne fac nouă înșine, nevoile vieții și conștiința că suntem în slujba neamului românesc, care ne cere să-l scăpăm de sălbăticia vremurilor — pline de un egoism peste măsuri de mare — ne-au adunat în mare număr la congresul din 30, 31 Oct. și 1 Noemb. în București.

Gândul ce a stăpânit pe fiecare era să găsească calea cea mai bună pentru propovăduirea normată a Invățătorei sfinte a Domnului.

Dacă mulți, din pricină că-i orbește necredința, nu văd ce mare însemnătate are propovăduirea fără încetare a Invățătorei păcii și înfrățirii dintre oameni, urmașii noștri, copiii noștri, vor vedea, vor simți și ne vor binecuvânta. — De aceasta să fim siguri!

Și cu toți într'un glas, fără împotrivire, calea ce căutam am găsit-o. Este munca de apostolat — fără preget — a tuturor preoților.

Aceștia însă trebuie să aibă traiul zilnic asigurat. Așa cum sunt azi preoții, muncitori cu palmele, meseriași și lăsați la gusturile schimbătoare ale mulțimei, nu pot fi apostolii pe care-i vrem. Ne trebuiesc oameni liberi, cari să-și poată ține demnitatea. Așa trebuie să fie preoții!

Acei adunați în congres, s'au arătat plini de foc, la lupta ce se deschide pentru ridicarea prestigiului Bisericii și Clerului ei. Focul acesta însă, nu trebuie să fie foc de pae, ce pâlpâie numai câteva minute și se stinge ușor. Trebuie să arză cu putere, să împrăștie dogoare în jur, ca să poată topi nepăsarea ce ne înconjoară și ni se pune în cale. Căci trebuie să nu uităm, că azi în țara noastră, este așa de mult răspândit duhul necredinței, al vrășmășiei chiar față de Biserică, în cât la fiecă pas ne isbim de piedici. Ocârmuitorii țării, țin Biserica numai „ca un monu-

2. Duminică 3/16 Martie: *Sfinte Dumnezeule, Prea Sf. Treime: Dumnezeu Fiul.*
Prof. Gh. Malor.
3. Duminică, 10/23 Martie: *Tatăl nostru: Dumnezeu Tatăl.*
Prof. I. Beleușă.
4. Duminică, 17/30 Martie: *Tatăl nostru: Împărăția lui Dumnezeu în cer și pe pământ.*
Prof. N. Colan.
5. Duminică, 6 Aprilie n.: *Tatăl nostru: Omul, viața de toate zilele și grija pentru suflet.*
Preot V. Nistor.
6. Bunavestire (25 Martie) 7 Aprilie n.: *Rugăciunea Născătoarei de Dumnezeu, cultul Sfinților.*
Protoiereu I. Dăncilă.
7. Duminică, 13 Aprilie n.: *Crucea, — Simbol al creștinătății.*
Prof. Dr. A. Crăciunescu.
8. Duminică Floriilor, în 7/20 Aprilie: *Cum să ne rugăm.*
Protoiereu asesor Tr. Scorobeș.

La Vecernii vor da răspunsurile pe rând: Corul institutului teologic, al Școlii normale „Andrei Șaguna” și al Reuniunii meseriașilor români”, cântând, înainte și după meditații și alte cântări religioase.

P. Stimații stăpâni, cari au în serviciul lor feciori sau fete, precum și patronii ucenicilor, sunt rugați stăruitor să le facă posibil, să-i îndemne a lua parte la curs și să controleze pe urmă dacă și-au îndeplinit această îndatorire morală, în interesul bunei lor educații religioase, al cărei rod nu va întârzia a se resfrânge asupra felului cum își vor împlini și îndatoririle lor către stăpâni.

Prestigiul năzuințelor noastre ar câștiga mult, dacă stăpânii și patronii înșiși s'ar simți îndemnați a lua parte, înfrățindu-și rugăciunile cu ale celor din serviciul lor. A ne ruga, este o îndatorire creștinească de obște și tinerimea ar simți odată mai mult că acoio deopotrivă suntem toți frați și fii ai aceluiaș Părinte ceresc.

Sibliu, 1 Martie n. 1923.

Preot P. Morușca,
secretar

Eugenia Tordășianu,
prezidentă

MULȚĂMIRI

Epitropia bisericii *Sf. Nicolae* din Zavalu, Dolj, aduce vii mulțămiri d-șoarei *Nela Const. A. Rădulescu*, comerciantă și industriașă din orașul *Corabia*, Romanați, care a dăruit bisericii din Zavalu, Dolj, un acoperământ de iconostas de cațifea neagră de mătase, brodată cu fir și mătase în colori, cu acul, prețuind 800 de lei.

Dumnezeu să ție în seamă dărnicia inimii sale!

Asemenea d-nei *Floarea Ioan C. Manișescu*, comerciantă din comuna *Gighera* Dolj, care a dăruit bisericii din Zavalu un epitrahir de iută

englezească, bine lucrat și împodobit cu galon și fir, prețuind 850 de lei.

Dumnezeu s'o încarce cu toate darurile Sale.

Epitropia Parohiei *Sf. Ioan Botezătorul* din orașul *Tecuci*, aduce vile sale mulțămiri d-nelor: *Maria I. Vartic*, profesoară, pentru dania sa făcută bisericii acelei parohii și anume o perdea pentru ușile împărătești, lucrată din pânză țărănească în chip foarte fin și înfățișând *Sf. Cruce*, iar de o parte și de alta câte un potir și *Sf. Inger*, toate lucrate în filé; apoi d-nelor *Olga Căpitan Chiriță* și *Ioana Locot. Parfene*, pentru o poală de iconostas, lucrată pe pânză de borangic și cu țurțuri.

Dumnezeu să le aibă în Sf. Sa pază!

Comitetul întocmit pentru înnoirea bisericii vechi *Sf. Nicolae* din *Sulina*, Tulcea, aduce vile sale mulțămiri:

1. Onoratei *Comisiuni Europene a Dunării*, pentru suma de lei 160.000 dăruită acelu comitet prin stăruința d-lui ministru plenipotențiar *C. Conțescu* și a d-lui *Eugeniu Bonachi*, delegatul României în Comisiunea Europeană a Dunării, ca contribuire pentru repararea bisericii;

2. D-șoarei *Elena Budeleanu*, Port, Brăila, care a adunat și dăruit bisericii suma de lei 4.330 cum și un rând de acoperăminte pentru Sfintele Vase;

3. D-lui *Comandor Jijie* din *Galați*, care a dăruit peatra de pe *Sf. Masă*, prețuind lei 5.000;

4. D-lui *Traian Dumitrescu* dela Șantierul naval din *Galați*, care a dăruit epitaful bisericii, o ramă de lemn de stejar sculptat, prețuind ca la lei 5.000 și tot d-nia sa a adunat în oraș suma de lei 1.040 pentru geamul dela ramă;

5. D-lui *Elefterie Jalbă*, *Sulina*, care a îmbrăcat *Sf. Masă* cu două rânduri de fețe și, în sfârșit, tuturor bunilor credincioși și celor de altă confesiune din localitate, care au subscris suma de lei 52.806.

Pe toți să-i aibă Dumnezeu în sfânta Sa pază!

Bibliografie

Dr. *Vasile Gheorghiu*, *Epistola către Romani cu introducere și comentariu scurt*, secțiunea I, până la cap. 8,39. Cernăuți 1923, format în 8, 74 pag. editura autorului, fără arătare de preț.

M. Dupin, *Regule de Drept și de Morală, scoase din Sf. Scriptură*, traducere de *M. N. Pacu*. Galați 1923. Format în 8 de 176 de pagini, prețul 35 de lei.

Arhim. Galaction Cordon, *Așezământul Sfintei Biserici Ortodoxe pentru venerarea și invocarea sfinților în rugăciuni*. 68 de pag. în formatul cărților de școală. București 1924, fără arătare de preț.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SÎNOD

CUPRINSUL

Floriile, Patima și Invierea Domnului	Arhim. SCRIBAN
Cultul Sfinților în fața descoperirii Dumnezeești	Pr. I. MIHALCESCU
Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament	Pr. POPESCU-MĂLĂEȘTI
Trufia și Umilința	Pr. CONST. MORARIU
Cuibul cu Barză	Pr. MANEA POPESCU
Preoșimea Română	Pr. ILIE R. NEAGOE
Ce activitate cere imperios vremea față de criza morală actuală	Pr. MINA GASPĂR
Datorințele preoștilor cu privire la cercetarea bolnavilor	Pr. DIM. FRÂNCU
Lupta Bisericii Ortodoxe Române contra sectelor	ȘT. BERECHET
Chemarea Bisericii Ortodoxe	Arhim. SCRIBAN
Durerea Vinerii celei Mari și Soarele Sfințelor Paști	A. TURTUREANU
Cronica bisericească	Pr. I. SIMEDREA, Arhim. SCRIBAN, ȘT. BERECHET
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Inseminări mărunte, Știri, Mulțămiri	P. RABIER, Arhim. SCRIBAN

APĂRE LUNARĂ

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr. Cărților Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.—Valabil dela 15 Martie 1924.

Cărți noi de ritual

	Lei B.	Lei F.
1) Aghiazmatarul	100,—	
2) Apostolul	60,—	
3) Carte de Tedeum	18,—	
4) Cartea de rugăciuni pentru tot Ro- mânul calitatea I-a	15,—	
5) Idem calitatea II-a	12,—	
6) Catavasierul	32,—	
7) Ceaslovul mic	35,—	
8) Dumnezeștile Liturghii	42,—	
9) Evanghelia	130,—	
10) Evhologiul	100,—	
11) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—	
12) Mineele (12 volume)	720,—	
13) Noul Testament ediție nouă portativă	22,—	
14) Un volum din Minee	60,—	
15) Octoihul Mare	80,—	
16) Paraclisul, Acatistul și vieța sf. Di- mitrie	12,—	
17) Acatistul Sf. Haralambie	10,—	
18) Prohodul Domnului	7,—	
19) Psaltirea cal. II	45,—	
20) Panahida	12,—	
21) Rânduiala Proscomidiei (tablou)	6,—	
22) Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—	
23) Slujba Sfințirii Steagului	5,—	
24) Rânduiala Sfințirii Steagului unei școli de P. S. Iacov Bărlădeanu	7,—	
25) Slujba Sfințirii Bisericii	12,—	
26) » Invierii	18,—	
27) Tipicul Arhieresc de Ep. Silivestru Bălănescu	6,—	
28) Triodul	300,—	
44) Calendarul pe toți anii		35,—
45) Comentariile epistolei către Evrei traduse după Sf. Ioan Hrisostom de P. S. Teodosie Atanasiu		70,—
46) Cuvântări și Pastorale de I. P. S. Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea		50,—
47) Evanghelia sau viața și învățătura Dom. Iisus Hristos de Melhisedec		10,—
48) Iconografia		15,—
49) Istoria Sfântă a Vechiului și Noului Testament (cu lit. cirilică)		10,—
50) Istoria Predicii la Români de Diac. Dr. G. Comșa		35,—
51) Legea Organică a Sf. Sinod		4,—
52) Mărturisirea Ortodoxă		25,—
53) Schit Crasna de Al. Ștefulescu		8,—
54) Studiu despre Ierarhie		5,—

Cărți de muzică bisericească

55) Anastasimatar	25,—
56) Antologie pe note bisericești după Macarie	5,—

Imprimate și registre de contabilitate

57) Un stat parohial	2,—
58) Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—
59) Un stat mijloc pentru Mănăstiri	2,—
60) Un carnet cu 50 certificate de botez	20,—
61) Un carnet cu 50 certific. de cununie	20,—
62) O serie mare registre de contabilitate compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg. plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete, 3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri	56,50
63) Un singur registru mare de partizi	12,50
64) » » » » plăți	12,50
65) » » » » încasări	12,50
66) O serie mică registre de contabilitate compusă dintr'un reg. mic de par- tizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic de încasări, 3 bugete, 3 conturi și 5 coperte	42,50
67) Un singur registru mic de partizi	8,50
68) » » » » plăți	8,50
69) » » » » încasăr.	8,50
70) Un compt	2,—
71) Un buget	2,—
72) Un borderou	1,—
73) O Copertă (Mapă)	1,—
74) Un registru pentru înscrierea căsă- toriilor	40,—
75) Un reg. pentru înscrierea botezaților	40,—
76) Un registru pentru înscrierea în- mormântaților	40,—
77) Un registru de intrarea hârtiilor	25,—
78) Un registru de ieșirea hârtiilor	25,—
79) O condică de expediție	35,—

Cărți vechi de ritual

29) Biblia ediția de Buzău (legată 1 volum)	5,50
30) » » » » broșată	3,50
31) Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50
32) Slujba Sf. Filoftea ediția de Buzău	3,50

Cărți de rugăciuni

33) Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—
34) » » » » II broșată	3,—
35) » » » » III broșată	2,—
36) » » » » I leg. în pânză	18,50
37) » » » » II cartonată	6,—
38) » » » » III cartonată	5,—

Cărți de literatură bisericească, broșate

39) Activitatea preoților în campania 1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—
40) Adventismul din punct de vedere biblic, național și moral-practic	15,—
41) Autocefalia Bisericii Române	5,—
42) Biserica Stavropoleos	10,—
43) Cele 14 Trimiteri (epistole) ale Sf. Ap. Pavel (tâlcuire, de Teofilact, 3 vol.)	35,—

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 4 (517).

Aprilie 1924

FLORIILE, PATIMA ȘI INVIEREA DOMNULUI

I.

Când ne gândim la Florii, toată ființa noastră zvâcnește de mulțămire. Atâtea amintiri se ridică iar vii din adâncul nostru în această sfântă zi. Ea vine odată cu trezirea vieții pe pământ, după lunga amorțire a iernii. Ivirea acesteia ne câștigă și pe noi și intrăm în ziua Floriilor însoțiți de această trezire care ne face să gustăm viața mai din plin.

Bucuria frumoaselor amintiri ale serbării, adăogată cu toată tresăltarea din jurul nostru, face că această zi ne e deosebit de scumpă. Slujba acestei zile e mai veselă, fiindcă e cu ramuri de salcie. Cu ele în mână, ne simțim în tovărășia vechilor locuitori ai Ierusalimului, care au întâmpinat pe Mântuitorul cu ramuri de finic. Noi suntem datori să nu lăsăm să se stingă duioasele amintiri, și tocmai făcând aceasta, simțim pe tăcute că suntem la datoria noastră și ne-am înfrățit cu acei care strigau odată *Osana!* acum 2000 de ani. Alcătuim cu ei un singur alai și inimile noastre se deschid la bucuria care a fost în acea zi.

Dela sărbătoarea Floriilor, începem a ne aduna în fiecare seară la biserică, în toată săptămâna Patimilor, și această adunare are un farmec deosebit, deși lumea de azi e mai rece în gustarea sfintelor amintiri. Dar acel ce simte, nu se lasă turburat de moliciunea sufletească din jurul lui, ci el se întovărășește cu acei care simt ca dânsul și ia parte cu toată cuviința la întreaga podoabă a serbării și la tot cursul celor ce urmează.

Acei care uită de acestea și trăiesc ca și cum aceste sărbători n'ar fi pentru ei, au ceva care a murit în ființa lor. Intr'înșii s'a șters o parte din frățezimea și dulceața vieții moștenite, și în locul acestora, au primit în schimb uscăciunea vieții de cârciumă, de cafenea, de berărie și de club, în care ființa omului se toropește, fiindcă simțirile înalte nu pot crește și nu se pot hrăni în

asemenea locașuri, care, când nu sunt ale stricăciunii, sunt în orice caz ale lenii și ale pierderii de vreme.

Ferice de acela care n'a lăsat să i se răpească odorul sfintelor amintiri și care, la astfel de clipe, se ridică cu fruntea luminoasă și cu chipul voios, trăind din toată mireazma pe care vremurile vechi au adus-o până la noi. *Acela va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor, carele rodul său va da la vremea sa; și frunza lui nu va cădea, și toate oricâte va face vor spori.* (Psalm. 1, 3).

II.

Dar dacă toată încunjurimea firii și toate amintirile din vechi stârnesc această bucurie în omul care nu și-a pierdut legătura cu trecutul, de ce oare are și el încă și mai mult decât amorțirea celorlalți? De ce oare chiar și el are fiori de durere, când trece cu mintea de pasul acestei serbări și privește la desfășurarea celor ce au mai urmat cu Domnul Hristos, după alaiul cu care a fost primit la ziua Floriilor? De ce, străbătând cu mintea faptele oamenilor din aceste zile, se umple de gânduri posomorâte și de scârbă?

Din pricină că în aceste zile, omul se ivește în una din cele mai cumplite înfățișări ale lui.... În acelaș oraș, a fost cu puțință că oamenii, care au primit de Domnul cu însuflețire, după cinci zile să strige: *Ia-l! Ia-l răstignește-l!* Fapta aceasta aruncă o foarte tristă lumină asupra stării omului și ne face să ne cutremurăm de sălbăticia care se poate ascunde într'însul.... Intr'o clipă oarecare, omul se găsește pe culmea în care-și revarsă sufletul lui către altul, în clipa următoare se scoboară în adâncul urii, rupând toată puntea spre iubirea și trăsăltarea curată pe care a avut-o mai înainte.

Sunt scriitori cari spun: Ei nu! cei care au strigat împotriva Mântuitorului nu sunt tot cei

care l-au primit. Cu toate acestea nu trebuie să ne minunăm dacă au fost tot aceia. Mulțimile așa sunt. Trec iute dela una la alta. Cum vezi valul, că odată se suie și apoi iute se scoboară în adânc, așa e și cu valurile de oameni. Sunt cele mai nestatornice ființe. Așa e omul când îl iei singur; dar încă atunci când îl iei cu grămada și unde îndrăznește și mai mult, fiindcă fiecare se simte la adăpostul vecinului și nu se mai teme de răspunderea care-l apasă când e singur! Vitejia mulțimii e vitejia lașității. Dar așa e. Omul e viteaz, fiindcă îi dă mâna. Rar e omul viteaz prin însuși sufletul lui, când și singur fiind, arată același suflet hotărât și nedomolit.

Charles Diehl, cunoscutul bizantinolog francez, scrie în unul din volumele frumoasei sale lucrări *Pages byzantines* despre un personaj din familia împărătească a Bizanțului, care era un bărbat înzestrat cu mari calități, din acelea mai cu seamă care vrăjesc mulțimea, precum vitejia, îndemânarea, istețimea, îndrăzneala, calitățile prin care, dacă le ai, mulțimea nu-ți bagă în seamă nici păcatele care pot sta alături. Și era acest bărbat copilul resfătat al mulțimii bizantine. Și totuși acest alintat a murit schingiuit și batjocorit de mulțime pe străzile Constantinopolului, purtat călare pe un măgar.

E de ajuns să înceapă unul fapta rea. Iute se găesc alții care să-i urmeze. Mai cu seamă când individul simte că în mulțime domnește cutare curent, atunci dorul de a o linguși ispitește pe individul răzleț să îndrăzească a tace și el ceva, nu că i-ar plăcea s'o facă, dacă ar fi singur, ci pentru a se trufi că mulțimea îl aprobă.

Aceasta e o deșărtăciune a omului și o găsim tare înfiptă în psihologia lui.

Așa a fost și cu purtarea mulțimii din Ierusalim față cu Mântuitorul. E cu totul în felul acelei mulțimi de a fi făcut astfel.

De aceia cine privește Patima Domnului, se umple de întristare, gândindu-se și la acest blăstăm al ființei omenești, că este atât de nestatornică în bunele ei porniri și poate trece ca fulgerul dela o stare la alta. În adevăr, în astfel de împrejurări, omul nu se arată om, ci fiară, adică ființă care stă căzută în prada instinctelor. Nu picurările înalte ale culturii și ale minții ascuțite îl stărnesc, ci poftele sălbatece

care-l pot cuprinde într'o anumită clipă și pe care cei meșteri au știut să le dezlănțuiască.

Și să nu ocărâm numai mulțimile că sunt astfel. Chiar și oameni luminați sunt duși de curent, nu-și păstrează stăpânirea asupra lor și grăiesc, în astfel de împrejurări, ca niște desăvârșiți analfabeți. *Gustave le Bon* spune în unul din volumele sale că în timpul marelui revoluționar francez, în tribunalul care a osândit la moarte pe regele Ludovic XVI, era și un bărbat de seamă care era de partea regelui. Când la vot, a votat pentru uciderea lui. Când s'a întors acasă, a spus frângându-și mâinile: «Vai de mine! ce-am făcut! ce-am făcut!»

Iată, aceasta e o deplină istorie a omului. Cercetați-vă singuri și veți descoperi cu groază despre voi înșivă că săriți prea iute dela una la alta. Ați primit binefaceri dela oameni, ați luat cu bucurie ajutorul lor la vremea grea și vi se părea că n'aveți să uitați fapta niciodată și făceați tot felul de făgăduințe. Și trece câțeva vreme, starea ta se schimbă, se îndreaptă, dar uiți cu totul pe cel care ți-a făcut bine. Nu sari pentru dânsul când are el nevoie. Ceva nu-ți place la el, și îndată îl osândești. În clipa aceia, dacă-ți aduci aminte: «Vai, asta e omul care m'a scăpat în cutare împrejurare!» atunci te îngrozești că ai putut ajunge la atâta nesimțire și neuitare!

Ei, toți suntem așa. E cumplită starea aceasta a noastră, și dacă am descoperit-o, datori suntem să strigăm cu cuvintele vameșului din evanghelie: *Dumnezeule, milostiv fi mie păcătosul!* Și în al doilea rând, trebuie să căutăm mijloacele de a ne îndrepta.

III.

Dar cum ?

Aici e greul vieții noastre. Cu puterile noastre n'o facem. Câte frumoase sisteme de cugetare nu s'au născocit ca să-l facă pe om bun, și el numai părul și-l schimbă, dar ajunge la chipuri ale răutății mai cumplite decât cele văzute până acum.

Tot privind la șirul Săptămânii Patimilor și la încheierea ei, vom căpăta buna învățătură pentru a găsi leacul.

Mântuitorul Hristos a trecut prin încercarea aceasta, că a văzut mulțimea primindu-l cu tresăltarea, și apoi hulindu-l. Și noi găsim că

această hulă ne-o aruncăm noi înșine. Căci suntem plini de inimă uneori și fiare a douazi. Suntem oamenii poftelor și culegem dela cei din jur, nu stăpânirea de a le alunga dela noi, ci îmboldirea de a le săvârși încă și mai mult după gustul altora.

Singurul leac este Acel care a biruit și împotriva Patimii de pe Golgota. Oamenii atâta s'au priceput să facă și atâta au făcut. Și pe noi oamenii atâta știu să ne învețe. Dar Mântuitorul a înfrânt Golgota, a înviat. El este singurul care poate clădi și în noi cetatea împotrivirii. Numai în fierbințeala simțirii religioase omul se ridică pe sine mai pre sus de el însuși și mai cu seamă în fapta urmării lui Iisus Hristos. Cuvintele sale dela Sfântul Ioan (15, 11) *fără de mine nu puteți face nimic*, sunt un mare adevăr.

Omul atârnă prea mult de el însuși, ca să poată face ceva împotriva apucăturilor lui, dela el însuși. În supunerea către Iisus Hristos însă, omul încearcă cu sine fapta minunată că descopere în sine puteri de înfrânare necunoscute. Acestea îi vin de acolo că el nu mai este mărginit numai la zăcămintele acestei lumi, numai

la cât găsește el pe acest pământ, ci culege din mijlocul veșniciei și al nemărginirii.

Omul religios e o taină, dar o realitate. În el înviază ceva. Este o ființă trecută din moarte la viață.

Cu astfel de ochi trebuie să privim noi Săptămâna Patimilor. Ea este drumul propriei noastre vieți. Și dacă nu băgăm-de-seamă că încercăm o asemenea pustiire, ea este însă ascunsă în noi. În ființa noastră e jaf și amar. Suntem izbiți de stărpiciune. Puterile noastre se secătuiesc. Numai Hristos ne poate face să înviem, și abia atunci să ne dăm și seamă de primejdia în care ne aflăm.

Străbateți cu astfel de gânduri Marea și Jalnica Săptămână, și veți găsi că multe sunt de plâns și în noi, și numai urmând pas cu pas viața Domnului, în cugetare și în faptă, vom da de luminișul în care, tresăltând de bucuria învierii Domnului, să tresăltăm de fericirea că am putut învia și noi... *Că din moarte la viață și de pe pământ la cer Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi.* (Canonul Invierii, oda I).

Arhim. SCRIBAN

CULTUL SFINȚILOR ÎN FAȚA DESCOPERIRII DUMNEZEEȘTI

Orice dogmă sau învățătură de credință creștină trebuie să-și aibă temelia în revelațiunea sau descoperirea dumnezească, iar aceasta este depusă sau se cuprinde în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradițiune, care se numesc izvoarele credinței.

Cele mai multe adevăruri de credință sau dogmatice se cuprind atât în Sfânta Scriptură, cât și în Sfânta Tradițiune, iar altele numai în Sfânta Tradițiune, pe când nu e adevăr de credință care să fie cuprins numai în Sfânta Scriptură. Unele din adevărurile dogmatice se cuprind apoi destul de amănunțit și limpede în ambele izvoare ale credinței, pe când altele sunt numai indicate în Sfânta Scriptură, și se expun pe larg, se precizează și lămuiesc de Sfânta Tradițiune.

Această fundamentare deosebită a adevărilor de credință rezultă din faptul că Sfânta Tradițiune este mai veche și mai cuprinzătoare decât Sfânta Scriptură.

Ce este dar Sfânta Tradițiune și în ce raport stă ea cu Sfânta Scriptură?

* * *

Tradițiune în general (*traditio, παράδοσις*) este transmiterea dela om la om, dela generație la generație a unor adevăruri, deprinderi, practici, obiceiuri, etc. Orice îndeletnicire și instituțiune omenească își are tradițiunea sau tradițiunile sale.

Tradițiunea religioasă este transmiterea de obiceiuri, practici și învățături religioase. Ea poate fi de mai multe feluri.

După origină, poate fi *dumnezească* sau *omenească*, după cum provine dela Dumnezeu sau dela oameni. Aceasta din urmă este în biserica creștină iarăși de două feluri: *curat* sau *omenească apostolică*, adică aceea care provine dela sfinții apostoli considerați numai ca prepoziți ai bisericii, iar nu ca organe ale revelației, și *bisericească*, adică aceea care provine dela căpeteniile bisericii din timpul postapostolic.

Tradițiunea dumnezească provine: sau dela Mântuitorul însuși și se numește *tradițiune domnească*, sau dela sfinții apostoli, cărora le-a fost împărtășită de Sfântul Duh și poartă numele de *divino-apostolică*.

După cum se raportă la învățatura de credință sau la disciplină, tradițiunea dumnezească

mai poartă și numele special de *tradițiune dogmatică* și *tradițiune disciplinară*.

Numele de sfântă se cuvine și se dă de cunosători numai tradițiunii dumnezeești.

Tradițiunea mai poate fi privită și din punctul de vedere obiectiv și subiectiv. *Obiectiv*, ea este una cu adevărurile pe care le cuprinde, iar *subiectiv* este actul transmiterii acelor adevăruri. În înțelesul obicinuit, noțiunea de tradițiune implică în sine ambele aceste forme sau momente.

Organul prin care se transmite și păstrează nealterat tradițiunea este biserica învățătoare sau ierarhia bisericească.

Dacă vrem acum să precizăm noțiunea Sfintei Tradițiuni sau s'o definim, putem zice:

Sfânta Tradițiune este totalitatea acelor adevăruri descoperite de Dumnezeu, care nu se cuprind în Sfânta Scriptură, ci au fost propoveduite de sfinții apostoli prin viu graiu și au fost păstrate de biserică curate și neschimbate până în zilele noastre.

Indreptățirea Sfintei Tradițiuni ca izvor al credinței, alături de Sfânta Scriptură și deopotrivă cu ea, reiese din însăși Sfânta Scriptură. E lucru îndeobște cunoscut și mai presus de orice discuțiune, că Mântuitorul Hristos a propoveduit vestea cea bună sau Evanghelia, adică întreaga sa învățătură, numai oral și a întărit cele spuse prin minuni și prin punerea în aplicare a celor cu caracter practic. Ceva scris, El n'a lăsat. Sfinților apostoli le-a poruncit de asemeni, în mai multe rânduri (Matei 28, 18-20; Marcu 16, 15; Luca 24, 47; Ioan 17, 18), să predice prin viu graiu, iar nu să scrie. Faptele Apostolilor și istoria bisericească ne adevăresc că sfinții apostoli s'au conformat poruncii dumnezeescului lor Invățător și au propoveduit cuvântul mântuirii peste tot locul prin viu graiu, care are mai multă putere decât scrisul, pentru că la vorbă, se adaogă și înrâurirea personală a vorbitorului, care e uneori imensă, pe când scrisului îi lipsește acest prețios element. Chiar când plecau din localitățile în care predica lor prinsese rădăcini și și câștigaseră aderenți, ei lăseau în locul lor ucenici, cari să continue a învăța mai departe tot prin viu graiu, și n'au recurs la scris decât în cazuri rare și excepționale.

De ce au procedat astfel Mântuitorul și sfinții apostoli, e ușor de înțeles și anume: Mai întâiu, pentru că efectul cuvântului vorbit este cu mult mai mare decât al celui scris și al doilea, pentru că în vremurile acelea erau foarte puțini cei cari puteau scrie și citi, iar materialul de scris era greu de procurat și scump, așa că dacă Creștinismul ar fi fost să se răspândească prin scris, lățirea lui s'ar fi făcut foarte încet.

Sfântul apostol Pavel, care mai mult decât oricare dintre apostoli și-a pus condeiul în ser-

viciul creștinismului, ca unul care era mai versat atât în cunoașterea Legii mozaice, cât și în filosofia păgână, spune că „*Credința e din auzite*“ (Romani 10, 17) și scrie Tesalonicenilor: „*Stați, fraților, și țineți predaniile care v'ați învățat, ori prin cuvântul, ori prin epistolă noastră.*“ (II Tesaloniceni 2, 14), iar Corintenilor le zice: „*Vă laud pe voi, fraților, că de toate ale mele vă aduceți aminte și precum am predat vouă, cele predate țineți*“ (I Corinteni 11, 2). În ambele citate, cuvintele „*predanii*“ și „*cele predate*“ au înțelesul de „*tradițiune*“ și se referă la întreg depozitul credinței, care se întemeiază în prima linie pe propoveduirea prin viu graiu.

Sfântul evanghelist Ioan își încheie cele din urmă două epistole cu aceste memorabile cuvinte: „*Încă multe am a vă scrie, dar nu voi să le scriu pe hârtie și cu cerneală, căci nădăjduiesc să viu la voi și să grăiesc gură către gură, ca bucuria voastră să fie deplină*“ (II Ioan 12) și: „*Multe încă am a-ți scrie, dar nu voi cu cerneală și condei, ci nădăjduiesc ca fără zăbavă să te văd și să grăim gură către gură*“ (III Ioan 13—14).

Precum sfinții apostoli au primit poruncă dela Domnul să predice prin viu graiu, tot așa au poruncit și ei ucenicilor lor. „*Propoveduește cuvântul*“ — scrie sfântul Pavel lui Timotei — *stârue asupra-i cu timp și fără timp... Priveghiază în toate, îndură răul, fă lucrul de evanghelist, îndeplinește-ți slujba*“ (II Timotei 4, 2, 5). La rândul său, Timotei e îndatorat să trimită și el asemeni pe alții la predică: „*Celece ai auzit dela mine cu multe mărturii, încredințează-le la oameni vrednici de credință, cari vor fi în stare să învețe și pe alții*“ (II Timotei 2, 1, 2).

Tot Sfânta Scriptură spune, că ea nu coprinde întreaga învățătură a Mântuitorului și deci toate adevărurile de credință. Sfântul evanghelist Ioan accentuiază aceasta de două ori în Evanghelia sa. „*Încă multe alte semne a făcut Iisus înaintea ucenicilor săi, care nu s'au scris în cartea aceasta*“ zice el întâia oară (20, 30). „*Încă alte multe a făcut Iisus, care de s'ar fi scris câte una, nici în toată lumea mi se pare, că n'ar încăpea cărțile ce s'ar fi scris*“ zice el a doua oară (21, 25).

Sfinții evangheliști n'au scris tot ce a făcut și a învățat Iisus, pentru că nici unul din ei n'a urmărit să descrie viața Mântuitorului cu toate amănuntele și să redea întreaga Lui învățătură, ci fiecare din ei a urmărit sau a avut în vedere o anumită idee, un scop special, în vederea căruia a ales învățăturile și faptele care corespundeau mai bine scopului urmărit și le-a rânduit cum a crezut mai nimerit. Astfel se știe că scopul Evangheliei dela Matei este de a dovedi, că Iisus este într'adevăr Mesia cel prezis de

prooroci și așteptat de adevărații Israiliteni și că deci în persoana Lui s'au împlinit toate proorociile relative la El; scopul Evangheliei dela Marcu este de a întări în credință pe creștinii din Roma și a le lămuri în limba lor o mulțime de termeni grecești cuprinși în Sfânta Evanghelie; scopul Evangheliei dela Luca este de a dovedi păgânilor, că Iisus este Mântuitorul întregului neam omenesc, iar nu numai al Iudeilor, iar scopul Evangheliei de la Ioan este de a dovedi dumnezeirea lui Hristos împotriva ereticilor din acel timp.

Epistolele sfinților apostoli sunt deasemeni scrise pentru a reîmprospăta sau lămuri pe deplin diferitelor comunități sau personalități creștine unele învățături nu destul de bine înțelese, sau pentru a curma niscaiva neînțelegeri sau neorândueli, ori a biciui unele păcate. Nici ele nu pot cuprinde, dar, totalitatea adevărurilor de credință.

Sfânta Scriptură nu e apoi în toate punctele destul de limpede și lămurită și nu se lămurește numai prin sine însăși, adică un loc printr'altul — cum susțin protestanții — ci are nevoie de o lămurire, care trebuie să fie tot dumnezească. Astfel, sfântul apostol Petru spune, că în epistolele sfântului apostol Pavel sunt lucruri greu de înțeles, pe care cei nedepriși cu adevărata tălmăcire a Sfintei Scripturi, le tălmăcesc spre pieirea lor (II. Petru 3, 16).

Ceeace lipsește din Sfânta Scriptură se completează, iar ceeace nu e destul de lămurit se limpezește, dar, de Sfânta Tradițiune, care — după cum îndeplinește un rol sau altul — poartă numele de *completivă* sau *explicativă*.

Astfel înțelese, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradițiune formează un singur tot și cuprind întreaga revelațiune dumnezească.

Deoarece însuș cuprinsul sfintei Evanghelii s'a păstrat prin tradițiune până ce a fost scris — ceeace s'a început abia la vre-o 30 de ani după învierea și înălțarea Domnului — și deoarece tot prin tradițiune s'a fixat și numărul și întinderea cărților care compun Sfânta Scriptură a Noului Testament, se poate zice că Sfânta Scriptură este cuprinsă în Sfânta Tradițiune, care e mai veche și a prezidat la încheierea Sfintei Scripturi, sau că e numai o parte din ea.

Privită prin această prismă, Sfânta Tradițiune stă chiar mai presus de Sfânta Scriptură.

* * *

Importanța cea mare a Sfintei Tradițiuni o recunosc toți Sfinții Părinți.

Chiar din veacul I auzim pe Părinții Apostolici vorbind de Sfânta Tradițiune.

«Eu nu cred că pot tolosi așa de mult din cărți, ca din graiu viu al bătrânilor» zice Papias (Eusebiu, Ist. bis. 3,40). Policarp propoveduia

— după atestațiunea lui Eusebiu și a lui Irineu — ceeace învățase dela apostoli și erau predate de biserici, pe care le socotia ca singure adevărate. Clement Romanul scrie: «Să ne conducem de minunata și sublima rânduială a tradițiunii. În cap. 11 al epistolei către Diognet citim: «După ce am fost ucenic al apostolilor, m'am făcut învățător al neamurilor. Ceeace mi s'a predat, dau și eu ucenicilor vrednici de a cunoaște adevărul». Eghesip s'a silit să strângă la un loc cât mai multe din tradițiunile sfinte, dar lucrarea lui Ἰπομύματα, constând din cinci cărți, s'a pierdut.

În veacul II, sfântul Irineu accentuiază cu tărie tradițiunea apostolică împotriva tradițiunii false, care pretindea că a fost păstrată în secret, a ereticilor. «Ce ar fi fost — zice el — dacă apostolii nu ne-ar fi lăsat scrieri? Nu trebuia să se urmeze rânduiala tradiției pe care ei au predat-o aceloră căroră le-au încredințat bisericile? Această rânduială o urmează multe popoare barbare, care cred în Christos fără hârtie și cerneală, având mântuirea săpată în inimi și păstrând cu scumpătate vechea tradiție». (Adversus Haereses, III, 4. 2). El adaogă apoi, că adevărata învățatură trebuie căutată în „bisericile apostolice“, ai căror episcopi (cu toții la un loc, nu individual) posedă «*harisma adevărului*» prin care «se garantează adevărata credință și dreapta interpretare a Scripturii». Tertulian obiectează ereticilor, că ei nu se pot întemeia nici pe tradițiune, nici pe Sfânta Scriptură, căci ambele sunt numai ale bisericii întemeiate de apostoli. Numai aceasta ne poate da chezașia adevărului, a originii dumnezeiești și a înțelesului Sfintei Scripturi și Sfintei Tradițiuni. Ereticii au pierdut legătura cu bisericile întemeiate de apostoli. Învățătura lor nu e apostolică, ci de proveniență mai nouă. Deaceea nu e adevărată. Neadevărată și nejustificată este și întemeierea lor pe Sfânta Scriptură și Sfânta Tradițiune». (De praescriptionibus haereticorum).

În veacul III, Origen îndeamnă să se păstreze tradiția bisericii cum s'a transmis prin succesiune dela apostoli și cum se afla pe vremea sa în biserică. «Trebuie a crede — adaogă el — numai ceeace nu este în contrazicere cu tradiția bisericii și apostolilor», (Περὶ ἀρχῶν cartea I, n. 2). Clement Alexandrinul învață, că «cei cari explică Scripturile protivnic tradițiilor bisericii, au pierdut principiul adevărului. Sfântul Ciprian zice: «Este ușor sufletelor pioase și simple, să se ferească de rătăcire și să afle adevărul, căci îndată ce ne adresăm la izvorul tradițiunii dumnezeiești, rătăcirea dispăre» (epistola 63).

În veacul de aur al literaturii creștine, sfântul Epifanie scrie: Trebuie a urma și tradiția, căci nu găsim totul în Scriptură. Prea sfinții apostoli au lăsat câte ceva în Sfânta Scriptură, iar altele

în *Tradiție*, ceea ce întărește sfântul Pavel prin cuvintele: «Așa precum vi le-am dat» (1 Corinteni 11,2). (Παράβολον 60,6). Marele Vasile învață: «Între adevărurile și învățăturile care se păstrează în biserică, avem unele din *învățătura scrisă*, iar altele le-am primit din *tradițiunea apostolilor* prin succesiune tainică. Și acelea și acestea au aceeași putere pentru pietate. Aceasta este de netăgăduit pentru orice om fie cât de puțin cunoscător al așezămintelor bisericii, căci dacă socotim ca fără valoare obiceiurile nescrise și autoritatea cea mare care rezidă în ele, însemnează că atacăm pe față Evanghelia în punctele ei de căpetenie și înfățișăm cele descoperite în ea ca vorbă goală» (canonul 91). Asemeni și sfântul Ioan Gură de aur zice: «Ei (apostolii) nu ne-au lăsat totul în scris, ci multe ni le-au transmis prin viu graiu. Și unele și altele sunt vrednice de credință... Când este tradiția, nu mai căuta nimic».

La sfârșitul veacului al patrulea și începutul celui de al cincilea, marele dascăl al apusului, fericitul Augustin, scrie: «Sunt multe lucruri pe care le ține biserica ecumenică și care cu drept cuvânt sunt socotite ca *rândueli apostolice*, cu toate că nu s'au transmis prin scris». (De baptismo 5, 23, 31). Contemporanul mai tânăr al lui Augustin, Vincentiu de Lirin, ne-a lăsat în primul său Commonitorium, cea mai strălucită expunere a principiului tradiției bisericești. *Sfânta Scriptură* — zice el — *nu poate fi normă îndestulătoare pentru facerea deosebirii între învățătura ortodoxă și părerile eretice*, din cauză că, fiind adâncă, e interpretată în chip felurit. *Trebue dar să recurgem la tradițiune, după care cată să fie tălmăcită și Scriptura*. El dă și definiția clasică a Sfintei Tradițiuni, care este: *ceea ce s'a crezut pretutindeni, întotdeauna și de către toți — Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*. Martorii tradiției sunt părinții cari au rămas în sânul bisericii și cari statornicesc aceasta în sinoadele ecumenice.

Sinoadele ecumenice și cele locale s'au întemeiat în combaterea ereziilor atât pe Sfânta Scriptură cât și pe Sfânta Tradițiune, ba chiar mai mult pe aceasta. Așa au făcut sinoadele ecumenice: întâiul, al doilea, al treilea, al patrulea, al șaselea și al șaptelea. Astfel părinții adunați la acest din urmă sinod zic: «*Noi păstrăm fără nici o schimbare, scrise sau nescrise, toate tradițiunile sancționate de biserică*. Mergând pe această cale, care este cea adevărată, calea împărătească, și urmând dumnezeștilor învățături ale sfinților părinți și tradiția bisericii ecumenice..., hotărîm...»

Chiar printre teologii protestanți s'au găsit câte unii, cari — mai puțin stăpâniți de idei

preconcepute — au recunoscut existența foarte veche a tradiției în biserică.

Astfel, Reinhold Seeberg, actual profesor de Teologia sistematică la universitatea din Berlin și unul din fruntașii direcției ortodoxe din sânul luteranismului, tratează pe larg această chestiune în monumentală sa lucrare de Istoria Dogmelor și încheie cu aceste cuvinte: «*Există în acest timp — anii 90—140 — o tradițiune nescrisă, o învățatură a bisericii, a cărei origină se ridică la apostoli și la Iisus Christos. În ea se cuprindeau temeuriile catehezei și ale prediciei, cum și ale păstoririi sufletești a comunităților*. Dacă în calea acestei cunoașteri n'ar fi stat pornirea confesională protivnică ideii de tradițiune, profesată de catolici, cercetătorii ar fi descoperit-o de mult». Și împotriva colegului său Adolph Harnack, leaderul direcției raționaliste, autor, între altele, și al unei faimoase Istorie a Dogmelor, Seeberg stabilește că *acea tradițiune* nu constă numai din idei generale, ca: iertarea păcatelor, pace, mântuire, dreptate, pietate, ci cuprindea și *adevăruri foarte bine definite și concret formulate, cum dovedește și Învățătura celor doisprezece apostoli* (R. Seeberg, Dogmengeschichte, vol. I, pag. 169 sqq. ediția II, 1908).

* * *

Când dar Sfânta Tradițiune are valoare așa de mare, cum văzurăm până aci, când ea este deopotrivă cu Sfânta Scriptură, pe care o completează și lămurește, ba chiar am putea zice, că stă mai presus decât ea, pentru că e mai veche și mai întinsă, când de păstrarea ei curată și neschimbată nu ne putem îndoi, pentru că se face de biserică adevărată; care nu e supusă greșelii, ca una ce e veșnic asistată de dumnezeescul ei Intemeietor și condusă de Sfântul Duh, atunci un adevăr sau o învățatură de credință, care se întemeiază numai pe Sf. Tradițiune, sau mai mult pe Sfânta Tradițiune de cât pe Sfânta Scriptură — cum este de pildă, cultul sfinților — nu este întru nimic mai puțin întemeiat sau mai puțin sigur decât altul întemeiat în prima linie pe Sfânta Scriptură.

Numeroasele, variatele și prețioasele mărturii despre cultul sfinților în cele dintâi opt veacuri ale existenței bisericii, în acel timp când patimile omenești nu sfâșiaseră încă unitatea bisericii lui Christos¹⁾, sunt dovada cea mai puternică și mai sigură, că origina acestui cult este, indiscutabil, dumnezească și ca atare nu ne este îngăduit să lăsăm la o parte, să modificăm sau să

¹⁾ Vezi articolul: Clasicitatea creștină și cultul sfinților, în numărul precedent al acestei reviste.

schimbăm ceva din el, fără să ne facem vinovați de erezie.

Când este sigur, că cultul sfinților a fost practicat în biserică din epoca apostolică, când nenumărați sfinți mucenici, părinți și dascăli ai bisericii, sinoade locale și ecumenice, obiecte sfinte, inscripțiuni funerare, etc., etc., ne strigă într'un glas: «Cinstiți pe sfinți, cereți ajutorul lor către Dumnezeu», putem noi să n'o facem, putem să ne îndoim de vreun punct din dogma care exprimă cultul lor?

Ceeace au practicat și învățat atâția sfinți, ceeace a practicat și învățat biserică fără întrerupere și fără schimbare timp de o mie nouă sute de ani, să n'aibă oare puterea de a ne convinge, că venerând pe sfinți ne aflăm pe calea cea dreaptă, împlinim o rânduială dumnezească, iar nu una omenească?

E cu puțință unei minți întregi să bănuiască măcar, că toți înaintașii noștri, toți creștinii din toate timpurile au fost victima unei rătăcirii, a unei amăgiri cumplite, și numai unii dintre noi văd adevărul, își dau seama de rătăcire și caută să se scuture de ea?

Dacă numai o clipă am fi înclinați să admitem aceasta, ar urma atunci să tragem cu buretele peste toate punctele credinței noastre creștine, să facem tabula rasa din toate cuceririle științei, să călcăm în picioare orice ideal pe care n-l pune înainte cultura, pentru că toate pot fi rătăcirii, amăgire, minciună...

Se amăgește, se înșală, rătăcește mama, care cere cu lacrimi fierbinți ajutorul prea curatei Maici a lui Dumnezeu pentru însănătoșirea micuțului ei doborât de fierbințelele boalei, sau fecioara nevinovată care se roagă Ei să fie întărită în ispită, ori bărbatul care pornește în călătorie lungă și primejdioasă sau începe o treabă anevoioasă, dacă chiamă într'ajutor pe un sfânt oarecare?

Dacă Dumnezeu nu ne ajută când îl rugăm prin mijlocirea unui sfânt, cu atât mai puțin ne va ajuta când ne rugăm lui direct și în acest caz trebuie să încetăm de a ne mai ruga.

Aceasta este concluzia firească și logică la care se ajunge, dacă se nesocotește tradițiunea pe care se întemeiază cultul sfinților.

* * *

Venerarea și chemarea într'ajutor a sfinților are temei și în Sfânta Scriptură, iar nu numai în Sfânta Tradițiune. Temeiul scripturistic și în deosebi cel din Noul Testament e însă mai puțin precis decât cel tradițional, mai întâi pentru că nu erau încă sfinți cari puteau fi venerați pe vremea Mântuitorului și al doilea, pentru că Sfânta Scriptură nu este — cum am mai spus — un tratat sistematic de Teologie, ci o colecție de

cărți scrise fiecare cu un anume scop și tratând deci anume chestiuni, iar nu toate chestiunile cuprinse în Crezul creștin.

Dovezile ce vom găsi aici sunt mai mult indirecte.

O asemenea dovadă pe care o găsim în Vechiul Testament este: *respectul sau venerarea ce se da celor dreپți sau sfinți chiar în timpul vieții lor pământești*. Două exemple vor învedera aceasta. Întâiul: Proorocul Ilie era om din popor, dar pentru că era drept și avea darul proorociei și a îndrăznit să mustre pe regele Ahab pentru fărădelegile lui, se bucura de multă stimă, încât și Audie, dregătorul casei regale «a căzut înaintea lui cu fața la pământ și a zis: Tu ești domnul meu Ilie? (III. Impărați 18, 7—8). Al doilea: Proorocul Elizeu, primind jocul lui Ilie când acesta se înalță la cer, lovi cu el apele Iordanului, care se despărțiră în două și el trecu printre ele ca pe uscat. Văzând această minune fiii proorocilor din Ierihon, ziseră: «S'a odihnit duhul lui Ilie peste Elizeu și venind s'au închinat lui până la pământ». (IV. Impărați 2, 15). Tot despre Elizeu citim, că femeia sunamiteană al cărei fiu îl înviase «a căzut la picioarele lui și i s'a închinat până la pământ». (IV Impărați 4,37).

Atât Ilie cât și Elizeu primesc un respect pe care-l impune calitatea lor de profeți și care esta dar de natură religioasă și de un grad care întrece respectul omenesc obicinuit, în cât îl putem socoti cu drept cuvânt venerațiune.

În sprijinul acestei afirmațiuni vine faptul, că plecarea cu fața la pământ se practica de ebrei numai față de îngeri. Astfel, despre vrăjitorul Balaam citim, că, după ce Dumnezeu l-a făcut să vadă pe îngerul său stându-i în cale cu sabia scoasă, el «s'a plecat cu fața la pământ și s'a închinat lui» (Numeri 22, 31). Asemenea și Iisus Navi «a căzut cu fața la pământ și s'a închinat» îngerului pe care l-a văzut în Ierihon (Iisus Navi 5, 14).

În fine, obiceiul ce iudeii aveau și pe vremea Mântuitorului de a împodobi mormintele proorocilor este dovadă sigură de venerațiunea pe care ei o dau bărbaților sfinți după moarte.

Intr'unele din cărțile Vechiului Testament se arată și rațiunea pentru care sfinții trebuie venerați. Astfel, în Levitic 11, 44 găsim aceste cuvinte: «Eu sunt Domnul Dumnezeuul vostru și vă veți sfinți și veți fi sfinți, pentru că eu, Domnul Dumnezeuul vostru, sfânt sunt», iar în Proverbe (11, 20) stă scris: «Urâciune sunt înaintea Domnului cei cu inimă stricată, iar cei ce umblă fără prihană li sunt plăcuți», ceeace însemnează, că ebreii erau îndemnați de însuș Iehova să prețuiască atât sfințenia în sine, care le era pusă înainte ca țintă sau ideal moral și religios spre care să

tindă, cât și pe cei cari ajungeau în viața lor pământească la un grad oare care de sfințenie, «căci — cum zice *Silvestru de Canev* — dacă cineva cinstește într'adevăr tot ce este bun și sfânt, nu poate să nu cinstească acestea și în aceia în cari ele se apropie mai mult de idealul sfințeniei lui Dumnezeu; și din contră, dacă cineva nu cinstește ceea ce este bun și sfânt în cei mai înalți și mai desăvârșiți purtători și tipuri de sfințenie, nu va cinsti nici sfințenia însăși» (Teologia dogmatică ortodoxă, vol. V, pag. 164).

În psalmi se osândește adesea ca păcat cârtirea împotriva celor drepti, iar despre aducerea aminte de ei se spune că va fi veșnică (psalmul 111, 6) și în Înțelepciunea lui Solomon (2, 16, 21, 22) se consideră vrednice de cinste sufletele curate.

Intr'un cuvânt, am putea zice dar, că rațiunea pentru care erau venerați sfinții atât în viață cât și după moarte era virtutea sau virtuțile cu care era împodobiți.

În Noul Testament, Mântuitorul Christos confirmă porunca Vechiului Testament: «*Domnului Dumnezeului tău să te închini și Lui singur să slujești*» (Matei 4, 10), ceea ce nu-L împiedică însă să zică apostolilor săi: «*Voi prietenii mei veți fi... de acum nu vă mai numesc slugi, căci sluga nu știe ce face Stăpânul său, ci vă numesc prieteni, pentru că tot ce am auzit dela Tatăl meu am arătat vouă*». (Ioan 15, 14, 15); «*Cel ce vă primește pe voi, pe mine mă primește și cel ce mă primește pe mine, primește pe cel ce m'a trimis pe mine*». (Matei 10, 40); «*Cel ce se leapădă de voi, de mine se leapădă și cel ce se leapădă de mine, se leapădă de cel ce m'a trimis pe mine*». (Luca 10, 16). — Din aceste cuvinte se vede că cinstea de care Mântuitorul socotește vrednici pe sfinții apostoli și pe toți adevărații săi urmași nu este protivnică închinării și servirii convenite lui Dumnezeu, ci dimpotrivă este o sporire a ei, este cinstire dată indirect lui Dumnezeu și ca atare este cu totul îndreptățită și constituie o datorie pentru noi.

Aceasta se vede limpede și din următoarele cuvinte tot ale Mântuitorului: «*Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca, văzând faptele voastre cele bune să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri*». (Matei 5, 16). Va să zică, pentru faptele bune, de laudă, de cinste, vrednice de urmat ale oamenilor se preamărește Dumnezeu, ceea ce însemnează, că venerarea, cinstirea sau cultul ce se dă sfinților se raportează indirect la Dumnezeu, pe care suntem datori să-L iubim din toată inima, și din tot sufletul și să dovedim aceasta în orice fel și prin toate mijloacele ce ne stau la îndemână.

Cultul sfinților este dar, după învățătura Mân-

tuitorului, o parte întregitoare a cultului lui Dumnezeu.

Sfântul apostol Pavel scoate în evidență și o altă latură a cultului sfinților, latura educativă. După ce într'un întreg capitol din epistola sa către ebrei (cap. 11) arată și laudă faptele izvorâte din credință ale patriarhilor și dreptilor Vechiului Testament, în primul verset al capitolului următor, el ne îndeamnă să luăm pildă dela ei și să pășim cu răbdare la lupta ce ne este pusă înainte.

Aceasta o lămurește și învață el și mai limpede prin următoarea poruncă directă: «*Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, cari v'au grăit cuvântul lui Dumnezeu și, privind la săvârșirea vieții lor, urmați-le credința*» (Ebrei 13, 7).

Aceste câteva temeuri din Sfânta Scriptură sunt destul de puternice să justifice cultul sfinților în general.

* * *

Cu privire la chemarea într'ajutor a sfinților, Sfânta Scriptură învață să cerem ajutorul sfinților, ca al unora ce sunt aproape de Dumnezeu, plăcuți Lui și cu trecerea la El; că sfinții aud rugăciunile noastre și după ce au trecut din lumea aceasta; și că ei se roagă necontenit pentru cei ce sunt în viață.

a) *Datoria de a chema pe sfinți într'ajutor și putința ce ei au să ne ajute se văd într'o mulțime de locuri ale Sfintei Scripturi. Astfel, în Vechiul Testament citim, că însuș Dumnezeu poruncește lui Abimelec, regele Gherarului, să ceară lui Abraam să se roage pentru el, zicând: «El este prooroc și se va ruga pentru tine și vei trăi» (Facere 20, 7). Tot Dumnezeu poruncește celor trei prieteni ai lui Iov, să-i ceară să aducă jertfă în locul lor și să se roage pentru ei: «Mergeți la robul meu Iov, și să aducă jertfă pentru voi și să se roage pentru voi, pentru că de n'aș privi fața lui și n'ar fi el pentru voi, v'aș fi pierdut, căci n'ați grăit adevărat asupra robului meu Iov» (Iov. 42, 8). Aceia au făcut precum li s'a poruncit «și Dumnezeu a ascultat rugăciunea lui Iov», zice autorul cărții cu acelaș nume (ibidem vers 9). În două împrejurări, când fiii lui Israil se aflau în mare strâmtorare, ei au rugat pe Samuel să nu înceteze a striga către Dumnezeu pentru mântuirea lor, Samuel le-a răspuns: «Să nu fie mie, ca să păcătuesc către Domnul Dumnezeu încetând de a mă ruga pentru voi». (Impărați 7, 8, 9, 12, 23).*

În Noul Testament, sfântul apostol Pavel, cu toată viața sfântă ce ducea, cere creștinilor să se roage pentru el. «*Vă rog pe voi, fraților — scrie el Romanilor — pentru Domnul nostru Iisus*

Christos și pentru dragostea Duhului, ca împreună cu mine să vă nevoiți în rugăciuni pentru mine către Dumnezeu, ca să mă izbăvesc de cei neascultători în Iudeia și să fie slujba mea în Ierusalim bine primită sfinților» (Romani 15, 30—31). «Fraților, rugați-vă pentru noi», scrie iarăși marele Apostol Tesalonicenilor (I Tesal. 5, 25). Aceeaș rugămintă o adresează el apoi și comunităților din Efes, Colose și Corint, iar sfântul apostol Iacob îndeamnă pe toți creștini să se roage unii pentru alții și adaogă, ca întărire: «că mult poate rugăciunea dreptului cea fierbinte» și aduce ca exemplu pe proorocul Ilie, care, prin rugăciunea sa, a făcut să nu plouă trei ani și jumătate, iar după aceea să plouă, când s'a rugat el (Iacob 5, 16—18).

În toate aceste cazuri este vorba de rugăciuni făcute de sfinți în timpul vieții lor pământești, iar nu după trecerea din această viață. Dacă însă Dumnezeu primește rugăciunile sfinților când sunt încă în trup, ba chiar ne îndeamnă să cerem intervenirea lor către El pentru noi, însemnează, că în principiu Dumnezeu primește și, când vrea, împlinește rugăciunile adresate Lui de sfinți pentru oameni și dacă le primește când sfinții sunt în viață, cu atât mai mult urmează că le primește după ce trec din această viață, pentru că atunci sunt mai aproape de Dumnezeu, se împărtășesc din slava sa și împărățesc cu Iisus Christos.

Credința, că sfinții se roagă lui Dumnezeu și după trecerea din această viață o găsim exprimată în proorocia lui Baruh. «Doamne atotfăcătorule, Dumnezeul lui Israil—se ruga proorocul—**ascultă rugăciunea celor mai înainte adormiți din Israil și a fiilor tăi, cari au greșit înaintea ta»** (Baruh 3, 4). De asemeni, în cartea a doua a Macabeilor (15, 11, 14) se povestește o întâmplare minunată din care transpiră aceeaș credință: Iuda Macabeul a văzut în vis pe fostul arhieru Onia rugându-se pentru popor cu mâinile ridicate și arătând la un bărbat cărunt și înconjurat de slavă, a zis: «**Acesta este iubitorul de frați sfântul Ieremia, proorocul lui Dumnezeu, care mult se roagă pentru popor și pentru sfânta cetate»**.

În Noul Testament, Mântuitorul spune în parabola cu bogatul și săracul Lăzăr, că bogatul, care se chinuia în focul gheenei, după ce a rugat în zadar pe Avraam pentru sine, i-a cerut să trimită pe Lăzăr să spună fraților săi ce-i așteaptă, dacă vor fi nemilostivi ca el (Luca 16, 27—28). Dacă un păcătos osândit la munca iadului s'a rugat pentru frații săi din viață, cu atât mai mult o fac aceasta sfinții.

b) *Că sfinții aud rugăciunile noastre și după ce au trecut din această viață, o întărește Sfânta Scriptură printr'o mulțime de exemple. Mai întâi ea ne înfățișează pe sfinți, încă pe când sunt îmbrăcați în trup, ca înzestrați cu puterea supranaturală de a ști lucruri ascunse, care se petrec la o mare depărtare, ori în viitor, etc. Astfel,*

proorocul Elizeu a știut ce făcuse, pe ascuns de el, sluga sa Ghiezi (IV Impărați 5, 20—26), a descoperit regelui din Israel planurile regelui Siriei (ibidem 6, 12), a prevăzut foametea și belșugul (ibidem 7, 8), etc.; tot Elizeu a văzut mulțime nenumărată de îngeri (ibidem 6, 17); alții, precum Isaia (6, 1—5) și Ezechiel (2, 1—8) au văzut pe Dumnezeu cu ochii lor trupești; sfântul apostol Pavel a fost răpit până în al treilea cer și a auzit cuvinte ce nu se pot spune (II Corinteni 12, 2—6); sfântul apostol Petru a citit în inima lui Anania și a soției lui Safira viclenia lor (Faptele Apostolilor 5, 3) etc. etc.

Apoi se spune în Sfânta Scriptură, că sfinții «sunt asemenea cu îngerii» (Luca 20, 36) și, ca și ei, cunosc lăuntru nostru și întoarcerea păcătoșilor, căci «mare bucurie se face în ceruri pentru un păcătos care se pocăște» (Luca 15, 10); că știu ce se petrece în iad și pe pământ, căci Avraam aude suspinurile bogatului nemilostiv din iad, cu toate că prăpastie mare îi despărția, și știe că poporul israelit ține legea dată lui de Moisi și de prooroci, cari au trăit cu mult în urma sa (Luca 16, 24—27, 29, 31). Dacă deci sfinții în viața lor pământească știu și fac lucruri care nu se datoresc decât puterii supranaturale a harului dumnezeesc, este foarte firesc să admitem, că sufletele lor, după despărțirea de trup, când petrec în cer, în nemijlocită apropiere de Dumnezeu, contemplă tot ce se petrece pe pământ în lumina cea neapropiată a Dumnezeirii, cum zice sfântul apostol Pavel: «Acum vedem ca prin oglindă și în enigmă, atunci însă vom vedea pe Dumnezeu față către față» (I. Corinteni 13, 12).

c) *Că sfinții se roagă necontenit lui Dumnezeu pentru noi în cer, rezultă din viziunea amintită mai sus a lui Iuda Macabeul și din citatul, asemeni de mai sus, al proorocului Baruh din Vechiul Testament și din mai multe locuri ale Apocalipsului din Noul Testament. Aci, sfântul evanghelist Ioan vede mai întâi două-zeci și patru de bătrâni, cari cad înaintea mielului și ține fiecare în mână «alăute și năstrape de aur pline de tămăieri, care sunt rugăciunile sfinților».* (Apocalips 5, 8). După aceea vede un înger cu cădelniță de aur, căruia i s'a dat tămâie multă «ca s'o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților, pe jertfelnicul cel de aur, care este înaintea tronului lui Dumnezeu» și cum «s'a suit fumul tămâii din mâna îngerului, înaintea lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinților». (Ibidem 8, 3—4).

Iată dar destule locuri și temeuri din Sfânta Scriptură, care, lămurite și completate de Sfânta Tradițiune, formează temelia tare și neclintită pe care se reazimă cultul sfinților.

Scurte studii introductive în literatura biblică a vechiului Testament

Psalmii

Nici o parte din toată Cartea Sfântă, deși tradusă neînțeles și pe alocurea greșit, nu s'a citit și nu se citește și azi așa de mult ca «*Psaltirea*». Este o mare greșală și o neprețuită pagubă că această colecție de poezii nu se dau poporului în o traducere mai înțeleasă.

N'am gândul să dau aci o traducere a psalmilor. Înțelegerea lor temeinică este legată de oare care studii tehnice. În numărul trecut al acestei reviste, am dat noțiuni de poezia ebraică. Și psalmii sunt poezii. Acum mă voi ocupa de alte noțiuni trebuitoare studiului psaltirii: de cuprins, de autori etc., dar mai cu osebire de «titlurile» sau mai bine zis «*suprascrierile*» psalmilor. Acestea ni se înfățișază în traducerile noastre așa fel, încât nu este cu putință să înțelegi ce caută acele cuvinte — ce ți se par fără rost — la începutul psalmilor. Studiarea acestor suprascrieri are multe greutateți. Fiecare le va înțelege când va citi și-și va da socoteala de rostul lor. — În limba română n'am aflat nici un studiu asupra lor. De altfel este de sine înțeles că în Biserica noastră, unde studiile cari să lămurească poporului cartea sfântă sunt necunoscute, cum vor putea să apară studii mai de migăleală și de cercetare mai amănunțită a acestor cărți? Deși regula ar fi ca să se facă întâiu studii științifice și apoi să se treacă la explicarea cărții sfinte.

Numele psalmilor. Numirea generală în textul ebraic este מִזְמוֹרֹת cu variantele מִזְמוֹר sau מִזְמוֹרֵי [subînțeles מִזְמוֹרֵי] la rabini; sau în transcrierea cu litere grece, la Origen, σεφαρδελλειμ , la Ipolit σεφρα δελειμ ; Eusebin σεφρη θιλλην (Ist. eccl. 6⁶⁵ Mig. XX 581; iar Ieronim *sephar thalim*).

Massora întrebuintează forma femenină מִזְמוֹרֹת מִזְמוֹרֹת .

LXX-a are ψαλμοί , ψαλμὸς care a trecut și în vulgatul: *psalmus*.

În Noul Testament βιβλος ψαλμῶν . (Luca 20⁴² Faptele Ap. 1²⁰).

În unele manuscripte ale LXX-ei — Codex Alexandrinus — avem ψαλτήριον ce însemnează: harfă, instrument cu coarde ($\text{ναβλα} = \text{נבל}$).

Cuprinsul. Psaltirea, cum o avem azi, cuprinde 150 de psalmi.

Textul masoretic ebraic diferă de LXX-a în numerotare, căci pe unii psalmi îi unește, pe alții îi desparte.

<i>T. massoretic: Ps.</i>	1—8 =	LXX-a	1—8
	9—10 =	"	9
	11—113 =	"	10—112
	114—115 =	"	113
	116 ¹⁻⁹ =	"	114
	116 ¹⁰⁻⁹ =	"	115
	117—146 =	"	116—145
	147 ¹⁻¹¹ =	"	146
	147 ¹²⁻²⁰ =	"	147
	148—150 =	"	148—150

În Fapt. Ap. 13³³ se citează ps. 2⁷ ca: $\text{Ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ Πρώτῳ}$, ceea ce dovedește că ps. 1 va fi fost unit cu ps. 2, socotindu-i ca introducere la întreaga colecție.

LXX-a are la sfârșit încă un psalm, care a fost scris de David „ $\text{ὅτε ἐμονο μάχη μετὰ Γολιάδ}$ “ (când s'a luptat cu Goliat). Dar acest psalm est „ $\text{ἔξοθεν τοῦ ἀριθμοῦ}$ “ (în afară de număr). *W. Wright* (în „*Proceedings of the society of biblical archaeology*“ Iunie 1887) spune că a găsit în texte siriace alți 4 psalmi; 2 de David, 1 de Hiskia și unu din popor scris după ce Cyrus le-a dat voie să se întoarcă în Palestina.

Împărțirea. Toți acești psalmi sunt grupați în 5 cărți:

Cartea	I-a ps.	1—41;
"	II-a "	42—72;
"	III-a "	73—89;
"	IV-a "	90—196;
"	V-a "	107—150.

Fiecare din aceste cărți se încheie cu o doxologie. Aceste doxologii se găsesc traduse și în LXX-a, deci sunt foarte vechi.

De observat este că aceste cărți nu cuprind un număr egal de psalmi. Nu numai că în unele cărți sunt psalmi mari, dar și ca număr se deosebesc. Cartea I-a are 41 psalmi; II-a = 31; a III-a 17; IV-a = 17; V-a 44.

Unii au zis că această împărțire a fost făcută după modelul Pentateuhului în 5 cărți. Este numai o părere fără temei. Cel mult se poate admite o oarecare analogie cu *Pentateuhul* (comp. Fürst, Canon des Alt. Text p. 67). Principiul de care s'au condus la împărțirea în cărți, nu-l putem găsi. Poate n'a fost nici unul.

Cum fiecare carte se isprăvește cu o doxologie, după obiceiul iudaic, aceste doxologii au fost motiv de împărțire în atâtea cărți. Doxologiile sunt foarte vechi, căci nu numai că se găsesc în Septuaginta, dar doxologia din ps. 106 este reprodusă și în I Cronica, cap. 16^{8 sq.} Deci și împărțirea în 5 cărți, trebuie să fie foarte veche.

Clasificarea psalmilor după cuprins. Priviți în general, psalmii sunt produsul reflexiunii și gândirii nutrite de viața trăită sub stăpânirea și îndrumarea legii mozaice, cum și de cunoștința lui Dumnezeu și a ideilor despre însușirile Lui, căpătate prin lupta din această viață dintre corp și spirit. Ei ne dau știință de dorințele inimii omenești și de purtarea omului față de Dumnezeu și poruncile Sale, cum și de darurile și muștrările ce au venit asupra omului din grația divină.

Sunt o icoană a priceperii și pătrunderii voinței divine și a legilor date de Dumnezeu, în toată felurimea lor de porunci și făgăduieli, amenințări și răsplată.

Individuală, subiectivă, este această icoană, nu obiectivă, dar cu atât mai de preț.

Aceasta ne arată că *psalmii sunt cântece religioase.*

În ei se oglindește sufletul omului ca și al mulțimii sub două fețe.

De o parte simțirea că, așa cum trăește, stă în legătura cea adevărată cu Dumnezeu; omul își face datoria și de aceea vede în Dumnezeu pe răsplătitorul și îndrumătorul lui la care se uită cu încredere și desăvârșită liniște sufletească. Sunt în viață — ce-i drept — multe lupte, multe piedici, ispite chiar grele, dar credința cea tare izbândește. Cei răi vor fi pedepsiți, cei buni răsplătiți! Acesta-i ultimul strigăt al inimei și apoi pace și liniște alinătoare de gânduri.

De altă parte însă se vede și o stare chinuitoare: *Contrastul între ideal și realitate.* Se simte înconjurat de vrășmași. Strigă pe Domnul. Dar nu-i răspunde și dușmanii merg înainte. Grea luptă! Grea problemă! Atunci se gândește că poate fi singur de vină, prin păcate proprii, și se roagă de iertare. Dar de multe ori socotește că nu-i de vină și strigă pe Dumnezeu să-l răzbune, să-l scape de dușmani.

Aceste idei au făcut pe mulți să spue că psalmii nu sunt poezii ale unuia sau altuia, ci cântece de ale poporului.

«Eu», care se găsește deseori în psalmi, reprezintă comunitatea, nu autorul individual. În adevăr, și LXX-a, Targumii, Midraș, mulți părinți bisericesti, unii rabini ca: Rași, Ibn Esra, Kimchi din cei vechi, și cercetători ca Olshausen și apoi Smend, din cei noi, socotesc mulți psalmi ca *psalmi ai poporului.* „Eu“ din psalmi este *poporul.* Smend zice chiar, că toți psalmii sunt cântece ale poporului, nu poezii compuse de anumite persoane.

Dar această părere este fără temei, căci:

a). Adesea ori în psalmi autorul se deosebește de comunitate; este în potrivă cu poporul. De pildă. Ps. 22.

b). Nu se poate hotărâ care este comunitatea: poporul întreg, sau o parte din el.

c). Tot ceea ce găsim în psalmi: idei ca și experiențe religioase, pot fi și individuale, dar și tipice pentru ideile și sentimentele mulțimii.

Poetul s'a făcut organul vorbitor al ideilor și sentimentelor poporului. Așa în cât nu putem trage o linie de hotar între ce este personal și ce este general.

Caractere poetice bine definite, cu anumite trăsuri caracteristice, ca în poeziile profane, nu putem găsi, dar nici căuta. Nu trebuie să uităm că în psalmi, ca în toată scriptura, descoperirea dumnezească este dată prin duhul sfânt sub a cărui înrăurire lucra prozatorul ca și poetul.

Unii psalmi au fost compuși pentru a fi cântați și citați în mulțime, la serviciile religioase. Alții sunt individuali, dar cuprind idei și sentimente ce pot fi și ale mulțimii.

Luați în parte, psalmii se pot grupa cu mare greutate pe categorii.

Ideile cuprinse în un psalm se găsesc și în altul și adeseori amestecate cu altele cu totul diferite. Dacă îi caracterizezi numai din punct de vedere general, nesocotești trăsurile speciale și din potrivă.

Dintre clasificările mai vrednice de amintit sunt:

1) După **sentimentele** de cari era stăpânit poetul:

a) Psalmi de *laudă* în care se preaslăvește *mărirea* Domnului: 33, 96, 98, 100, 103, 113, 117, 134, 145, 150; în care I se *mulțamește* și se slăvește *puterea* lui Dumnezeu; sau pentru *darea legii*: 19, 111 pentru conducerea poporului: 31, 94, 95, 99, 105, 114, 135, 136, 149; sau *slava* lui în Ierusalim: 24, 84, 87, 122, 125 *puterea arătată în natură*: 8, 19, 29, 93, 104, 148, *grația și bunătatea lui* pentru mântuirea din păcate ca 32; sau din mari nevoi și strâmtorări: 9, 18, 21, 30, 40, 46, 48, 57, 65, 68, 96, 92, 97, 107, 116, 118, 124, 129, 138, 146, 147. Din aceștia sunt psalmi mulți de *mulțămire.*

b). Psalmi în care poetul este stăpânit de durere, întristare și căință. Psalmi de *pocăință*: 6, 38, 51, 87; de *tânguire*, în care se cere liniște lăuntrică: Ps. 69; sau *libertate și bucurie* pentru tot neamul: 42, 43, 74, 89, 102, 120, 137; de *rugăciune* plină de speranță: 4, 10, 23, 31, 41, 62—64, 75, 77, 91, 121, 131; sau *cerere de scăpare din nevoi și strâmtorări*, ce privesc pe un singur om, 3, 5, 7, 12, 13, 17, 25, 26, 28, 35, 39, 54, 56, 59, 61, 70, 86, 109, 130, 140—143, cari sau apasă asupra neamului întreg: 11, 44, 60, 71, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 108, 115, 123, 126, 144; sau *rugă pentru rege*: 20, 132.

c) Psalmi în cari poetul, cu ton liniștit, pă-

truns de puterea și slava Domnului, arată *datoria omului* față de Dumnezeu — *psalmii didactici* 1, 15, 34, 36, 37, 49, 50, 52, 53, 58, 73, 78, 82, 101, 106, 112, 119, 127, 128, 133, 139.

d). La aceștia trebuie să adăogăm psalmii, cari se raportă la Mesia direct: 2, 16, 22, 45, 72, 110, sau în mod tipic: 8, 23, 69, 109, 132, — *psalmi mesianici*.

2. După obiectul **cuprinsul fiecărui psalm**. Psalmi cari vorbesc: a). *Despre Dumnezeu și lucrurile divine* fără privire la cele din lume și anume:

Despre ființa și prosna dumnezească;

Despre credința religioasă în guvernarea lumii de Dumnezeu; în cultul dumnezeesc; și așa cum se arată această dorință în viață.

b). Psalmii cari au de obiect *diferitele situații omenești* din viață, personale sau generale: plângere, rugăciune, mulțămire, prevenire pentru viitor, luând lecții din trecut.

Amândouă aceste împărțiri nu pot fi desăvârșite, căci sunt psalmi, care se pot pune în mai multe categorii, cuprinsul lor fiind bogat și variat.

Mai aproape de adevăr este cea dintâi împărțire.

3. Alții au împărțit psalmii *după stil*:

I. Imne în care se cântă *lauda* Domnului, puterea Lui, slava Lui.

II. Psalmii: a) De mulțămire în care ideea principală este *liberarea* din strâmtorare:

b). De rugăciune, în care ideea principală este ruga de mântuire din nevoi.

c). De mângâiere în care ideea principală este credința și nădejdea în Dumnezeu.

III. *Cântece religioase* în care se începe cu descrierea unei stări trecute sau de față și după aceea cugetările și ideile ce rezultă din ele.

IV. *Psalmii amestecați*, adică în care se află și rugă și mulțămire și învățătură.

Această împărțire a făcut-o comentatorul german Staerk, dar nu va putea fi adoptată nefiind potrivită ideilor cuprinse în psalmi.

Psalmi în cultul religios. Caracterul religios al cuprinsului psalmilor ne arată că scopul scrierii, compunerii și adunării lor la un loc n'a fost, în primul rând, dragostea de literatură poetică sau satisfacerea unui imbold și talent poetic, ci mai mult scopul practic, și anume: *practic religios*.

Psalmii au fost cântece religioase ce se întrebunțau în serviciul religios. La toate popoarele din Orient cântarea și jocul însoțeau actele religioase de cult, sărbătorile publice ca și particulare, fie de bucurie fie de întristare. Așa a fost și la Ebrei. Dovezi sunt în Is. 5₁₂; 24₉;

la cununii în Ier. 7₃₄, Ez. 26₁₃; la înmormântări în II Cr. 35₂₅. Ier. 9₁₇₋₂₀. Amos 5₁₆. etc.

Cu cântece și jocuri s'a prăznuit trecerea prin marea roșie (Exod 15). Zilele de sărbătoare le înveseleau cu sunetul trâmbițelor (Nun 10₁₀₋₃₁). Invingerea lui Sisera de Barac a fost cântată de Debora (Jud. 5). Căderea lui Abimelek, prăznuită cu cântece și jocuri (Jud. 9₂₇). Beniaminiții au turat fetele, cari veniseră la joc (Jud. 21₂₀₋₁₅₋₁₆₋₁₇). Profetii însoțeau proorociile lor de cântări din gură și instrument (I Samuël 10₅, ca și II Samuël 6_{5,15}, Amos 5₂₃. Ez. 9₃, 30₂₃; II Cr. 20_{21,27,28}).

Cântarea a fost cultivată în școlile proorociilor (I Samuel 10₅, II Regi 3₁₅). Eusebiu (Praepar, evang. XI₅, M. Tom. 21 col. 852) spune că proorocii învățau pe discipulii lor cântece. Așa înțelegem cum Clement Alexandrinul numește pe David *ψάλλον και προφητεύων* (în Stromata 6₁₁, M. Tom. 9 col. 309).

Cum era atunci aranjată muzica la serviciu, nu știm. David introduce ordine în cântarea dela templu și împarte pe cântăreți în 24 clase. Aceștia cântau la serviciul dela templu, nu poporul.

Adesea ori cântau psalmi întregi. Dar de multe ori și bucăți din ei; de pildă în I Cron. 16_{8,22} este psalmul 105₁₋₁₅. Și tot acolo, versul 23—33 este din psalmul 96₁₋₁₈; iar în vers 24—36 se caută din psalmul 106; și apoi tot din psalmul 106, dar versul 46—48. Deci se alegeau bucățile de cântat. Alegerea o făcea desigur cântărețul singur. Cu vremea însă s'a făcut obiceiul ca la cutare prilej să se cânte un anume psalm. Așa sunt psalmii — numiți *מִזְמוֹת* — orânduși a se cânta la jertfa de dimineață, — *מִזְמוֹת*. Ziua întâia a săptămânii, Duminică — se cântă psalmul 23 (24 LXX); Luni psalm 47 (LXX 48); Marți psalm 81 (82); Miercuri psalm 93 (94) și o parte din psalmul 106; Joi psalm 80 (81); Vineri psalm 92 (93); Sâmbătă psalm 92. În LXX și psalmul 38 este pentru Sâmbătă.

În afară de aceștia, mai găsim cântându-se psalmul 80 (81) la anul nou, dimineața; iar după amiazi psalmul 29.

La Pesah ca și la Cincizecime (*הַגִּגְיִן הַשְּׁבַעִי*) se întrebunța ps. 104 și 105 (106). În timpul tăierii mielului paschal, se cântau ps. 113—118.

De asemenea, la sărbătoarea corturilor *מִזְמוֹת* (*מִזְמוֹת*) se cântau unele părți din ps. 118. Tot la sărbătoarea corturilor din ziua 2—8-a se cântau ps. 29, 50₁₆ sq.; 94₁₆ sq.; 94₈ sq.; 81₇ sq.; 82₅ sq. și 65. Psalmii, cari se cântau la aceste sărbători, se numesc: *musaf*, adică cântări ce se cântă la jertfele adăogate la aceste sărbători.

Mai târziu în *sinagogă* găsim același obicei : ps. 7 se cântă la Purim; 29 la sărbătoarea săptămânii (— שְׁבַע יָמִים —); 30 la sfințirea templului; 83 și 133 la Pesah; 137 la ziua distrugerii templului la 9 ab (August).

În deosebi ps. 113—118—așa numitul Hallel—este întrebuințat la cele 3 sărbători mari.

* * *

În zilele de sărbătoare și în *familie* se cântau psalmi.

În ziua de Pesah Hallel (adică psalmii 113—118) se cântau jumătate înainte de masă, jumătate după masă.

Pentru cântarea psalmilor în familii nu existau anumite reguli. Cânta fiecare ce voia și la ce prilej găsea potrivit. Și, sau cânta un psalm întreg, sau numai o parte; sau chiar introduceau ceva din alt psalm.

* * *

Pe vremea *Mântuitorului*, acest obicei era foarte lățit. În Mat. 11¹⁷ ca și Luca 7³² se face auziune la cântecele copiilor când se joacă. În Luca 15²⁵ este veselia tatălui când s'a înapoiat fiul pierdut; și alte multe numeroase locuri.

De sigur că în asemenea împrejurări se cântau și psalmi.

* * *

Numai această întrebuințare a psalmilor în cultul religios ne lămurește *de ce în cartea sfântă avem numai 150 psalmi*.

I Regi 5¹² numai Solomon a compus 1005 cântece.

Rabini numără numai 147 psalmi.

Totuși numărul de 150 este foarte vechiu căci îl are și LXX a și traducerea siriace.

* * *

De asemenea înțelegem de ce unii psalmi, cu caracter vădit subiectiv, au adaosuri ce cuprind sentimente ale adunării, ale colectivității.

Invingerea principiilor socialiste ar însemna sfârșitul neamului nostru, sfârșitul rostului și demnității noastre ca făpturi omenești, însemnează desființarea a tot ce-i nobil și dumnezeesc în lume. Din parte-mi voi consacra întreaga mea viață luptând contra acestui curent, care atacă viața și bună-starea țării noastre.

Ministrul V. GOLLIȘ

în adunarea partidului național din Arad
în Septembrie 1919

Unde s'a văzut ca, neașteptând ca justiția să se rosească, să se tragă toate concluziunile și să se întreprindă toate atacurile în contra unui om care, toată

Un cânt, o poemă exprimă, în regulă generală, sentimentul ce a frământat mintea poetului.

O cântare religioasă trebuie să fie expresia mulțimii.

În psalmii noștri avem mulți cu caracter subiectiv vădit, dar poetul inspirat s'a făcut ecoul ideilor și sentimentelor mulțimii. De pildă: ps. 3, 14, 25, 28, 34, 51, 53, 60, 106, 125, 131. Sau în ps. 102, unde versurile 14—23 și ps. 144 unde versurile 12—15, după textul ebraic, par ar fi de alt ton de cât restul psalmului.

* * *

Tot așa ne lămurim de ce unii psalmi sunt frânturi din alți psalmi sau din alte compozițiuni poetice. De pildă: ps. 40 v. 14—18 este pus în urmă ca ps. 70, numai cu o scurtă introducere. Psalmul 14 este un cânt mai lung decât ps. 53 cu care se aseamănă. În I Cronice 16⁸⁻²² sunt strânse, în un cânt, frânturi din psalmii 96, 105, și 106. Psalmul 57⁸⁻¹² cu 60 v. 7—14 formează împreună psalmul 108.

Tot așa ne explicăm de ce în Septuaginta găsim unii psalmi câte 2 uniți la un loc. De pildă: ps. 9 și 10 din textul ebraic în LXX-a este ps. 9. Psalmii 114 și 115 în LXX-a este 113.

Sau din un psalm a despărțit două. De pildă: din ps. 116, din textul ebraic, LXX-a a făcut ps. 114 și 115. Și din ps. 147, a făcut 146 și 157. Foarte posibil că traducătorii Septuagintei, în manuscriptul după care au tradus, au găsit psalmii împărțiți așa cum îi avea la serviciul religios în o anumită parte.

Acestea ne arată că întrebuințarea în cult a jucat un mult mai mare rol în adunarea psalmilor, decât interesul curat poetic.

Talentul poetic a fost numai un mijloc, un organ al celui de sus, de a slăvi Dumnezeirea în cântări religioase ¹.

Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI

¹) În numerele viitoare alte chestiuni privitoare la psalmi.

viața lui, n'a făcut de cât să lupte pentru triumful ideilor naționale? Atunci cine este sigur de cinstea lui, când fiecare ar proceda așa? În tot cazul, cred că nu este în obiceiul presei din toată lumea ca să te pronunți asupra vieții unui om neașteptând cuvântul justiției.

Ministrul INCULEȚ,

în interviewul către *Dacia* din
15 Sept. 1919

Să prețuim oamenii după muncă și rezultat, nu după vorbe și certificat.

Revista RĂSĂRITUL

din 1 Sept. 1919

TRUFIA ȘI UMILINȚA ¹⁾

De mâne începem postul cel mare, zilele așezate de biserică noastră, ca să ne vindecăm de cea mai cumplită boală, anume de păcate. Se cade, deci, ca mai ales în aceste zile gândul să ne fie muncit de boala aceasta, precum și de leacurile ce ar stârpi-o, cu atâta mai mult, cu cât niciun om nu poate zice că ar fi scutit de dânsa. Cetim doar în Sf. Scriptură: «*Nu este om drept pe pământ care să facă bine și să nu greșască*» (Ecles. 7, 21). *Fiecare cugetă în inima sa cu deădinsul spre răutăți în toate zilele* (Facerea 6, 5). *Din inimă ies gândurile cele rele: uciderile, preacurviile, curviile, furtișagurile, minciunile, hulele* (Mat. 15, 19). *Făcutu-ne-am cu toții necurați..., vestejitu-ne-am cu toții ca frunza, și fărădelegile noastre ca vântul ne-au răpit* (Isaia 64, 6). *Nu este drept înaintea Ta (Doamne) nici unul dintre cei vii* (Psalm. 43, 2).

Boala păcatelor este nenorocirea tuturor nenorocirilor, căci ea a pus puterile sufletești ale omului în cea mai mare nerânduială, a îndemnat și îndeamnă simțurile noastre mai mult la cele rele decât la cele bune, a prefăcut mintea noastră într'un muc slab de lumină care nu ne poate lumina deplin căile vieții, ci ne lasă mai mult în întunec, a făcut din voia noastră o corabie fără cârmaci, mânăta de furtuni pe toate valurile primejdiilor morții și mereu respinsă să se apropie de limanul de mântuire al lui Dumnezeu. Iată de ce Sf. Scriptură se folosește de cuvintele: *orbie, surzenie, boală, somn, moarte*, când ea vrea să ni-l arate pe bietul om așa, după cum el aievea este slujit sau schimonosit de lepra păcatelor.

Rămânem uimiți, când gândim la nenorocirile grămădite asupra pământului din pricina păcatelor. Păcatul i-a lipsit pe strămoșii noștri Adam și Eva de fericirea raiului, a adus asupra lumii potopul, a nimicit cu foc și cu pucioasă orașele Sodoma și Gomora, a înecat pe Faraon împreună cu oastea lui în Marea-Roșie, a pricinuit pustiirea Ierusalimului, i-a spulberat pe Jidovi ca pleava peste toată fața pământului. Păcatele sunt pricina tuturor nevoilor și suferințelor, de cari suspină și gem toți oamenii și toată lumea. Ingâmfările, spurcăciunile trupești, pizmele, lăcomiile, mâniile, minciunile, înegririle, înșălăciunile, svezile, batjocurile, dezbinările, asupririle, prigonirile, răzbunările, războaiele, toate durerile, năcazurile, chinurile, bolile și moartea,

toate acestea și altele asemenea sunt numai puii clociți de fiara tuturor fiarelor, anume de păcat. Păcatele au pătat și au stricat fața tuturor făpturilor lui Dumnezeu.

Și să gândim numai, ce jertfă a trebuit să se aducă pentru împăcarea păcatelor! Singur Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a trebuit să iee trup omenesc, ca să ne mântuiască de blăstămul călcării legii dumnezeiești. El, care din vecinicie era la Tatăl Său și prin care s'a făcut toată lumea, El a trebuit să pătimească pentru păcătoși. El, Sfântul și Dreptul, a trebuit să moară pentru noi nedrepții, ca să ni deschidă din nou calea către fericirea pierdută a cerului. Să gândim, cum Domnul și Mântuitorul nostru a fost cu totul nesocotit de oameni, a fost necinstit, batjocorit, pălmuit și bătut. Să ne uităm la El, cum îi curge sângele pe crucea de pe Golgota, și să ascultăm cum El strigă în cumplitele Sale chinuri de moarte: *Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! de ce m'ai lăsat?* (Marcu 15, 34). Să gândim că în clipa, în care Iisus Hristos și-a dat sufletul, „întunec s'a făcut peste tot pământul și soarele s'a întunecat“ (Luca 23, 44), *catapiteazma bisericii s'a rupt în două de sus până jos, și pământul s'a cutremurat și pietrele s'au despicat și mormintele s'au deschis* (Matei 27, 51—53). Iată, toate acestea le-a pricinuit păcatul. Ticăloșia lui este dar nespus de mare.

Izvorul din care curg nenorocirile tuturor păcatelor, ni-l arată Sf. Scriptură. Ea ni spune anume că prin Cuvântul lui Dumnezeu, adică prin Iisus Hristos — s'a făcut întâi lumea cea nevăzută a duhurilor în rânduiala cea mai strălucită; rânduiala aceasta a fost însă stricată întâiașdată tot prin cuvântul unuia dintre duhurile cele mai depline care a zis: *De-asupra stelelor cerului voi pune scaunul meu, fi-voiu asemenea Celui Preaînalt*, adică asemenea lui Dumnezeu (Isaia 14, 13—15). Duhul celce a grăit astfel a fost cel dintâi din lume care a călcat voia lui Dumnezeu prin păcatul înălțării, sau mândriei, sau îngâmfării, sau trufiei, sau sumeției. Lui i-au urmat și alte multe duhuri bune cari s'au prefăcut în draci și diavoli sau demoni, iar el, începătorul răutății, s'a făcut domnul ori stăpânul lor. Astfel se adevăresc cuvintele Sf. Scripturi că *începutul păcatului este trufia* (Is. Sir. 10, 13).

Dupăce apoi același Cuvânt al lui Dumnezeu, Iisus Hristos, a făcut toată lumea cea văzută și la urmă pe om, diavolul — *tatăl minciunii și ucigașul de oameni din început* (Ioan 8, 44) — a învâlit un fir de sămânță din planta otrăvitoare

1) Ideile din acest art. au fost expuse ca conferință în Cernăuți la 13 Martie 1921.

a trufiei în cuvântul cel dulce al lingușirii și l-a lurișat, cu iscusință, în inima Evei, zicându-i: *nu veți muri cu moarte, că știe Dumnezeu că, ori în ce zi veți mânca din pomul cel oprit, se vor deschide ochii voștri și veți fi ca niște Dumnezeu, cunoscând binele și răul* (Fac. 3, 4—6). Acel veninos fir de sămânță, aflând loc prielnic în inima Evei, îndată a încolțit, a înflorit și a dat roadă îmbelșugată a întunecării minții, a slăbirii vocii și simțirii, roadă a tuturor chinurilor omenești și a morții.

Pentru că *păcatul săvârșindu-se, naște moarte* (Iacov 1, 15), bine înțeles nu numai moarte trupească înainte de vreme, ci și moartea cea veșnică și mai ales aceasta. De aceea datori suntem să ne apărăm de primejdiile păcatelor mai dihai decât de oricare alte primejdii, datori suntem să ne luptăm împotriva lor cu toată bărbăția creștinească. La lupta aceasta ne îndeamnă apostolul Pavel, zicând: *îmbrăcați-vă în toată armătura lui Dumnezeu ca să puteți sta în contra meșteșugirilor diavolului!* (Efes 6, 11).

Trufia, după cum am văzut, fiind cea dintâi meșteșugire, cu care diavolul a izbutit să aducă asupra omenirii toate nenorocirile, oare care armă a lui Dumnezeu ne poate asigura deplina izbândă în contra zăcestei meșteșugiri? Răspunsul este: *Umilința!* Umilința e cea dintâi și cea mai de lipsă armă în războiul contra păcatelor, că zice sf. Grigorie: *precum trufia e rădăcina tuturor fărădelegilor, așa umilința e rădăcina tuturor virtuților.* Adevărul acesta ni-l arată și ap. Pavel cu cuvintele: *A lui Dumnezeu zidire sunteți.* (1 Cor. 3, 9). Adică cum suntem noi zidirea lui Dumnezeu? Iată cum: La sf. Botez primim una din cele dintâi petre ale temeliei pentru această zidire în sufletul nostru, anume credința în Dumnezeu. Pe această peatră trebuie să clădim apoi mai departe, ca și un zidar harnic, petrele tuturor celorlalte virtuți, adică nădejdea în Dumnezeu, iubirea de Dumnezeu, înțelepciunea, dreptatea, bărbăția, cumpătarea creștinească și tot așa înainte, până ce clădirea tuturor virtuților noastre va fi ca o «*biserică sfântă*». (Efes. 2, 21) și numai Dumnezeu va locui în această biserică a sufletului nostru. Dar să ne întrebăm: cine poate crede în Dumnezeu, fără să se umilească? Cine poate avea altă virtute fără umilință? Nimeni pe lume! De aceea cu tot dreptul zice sf. Casian: *Clădirea virtuții nu ne poate înălța în inimile noastre, dacă nu e pusă mai întâi umilința la temelie.* De aceea zice și fericitul Augustin: «*De vrei să fii mare, începe dela lucrul cel mai mic; dacă cugeți să-ți faci o clădire măreață de vrednicie sufletească, cugetă mai întâi la fundamentul umilinței!*». Tot fericitul Augustin, întrebând de un anume Dioscorus ce să facă să vie la calea adevărului și să

fie creștin deplin, iată, ce răspuns i-a dat în scris:

«*Tu mă întrebi, care-i lucrul cel dintâi, ca să poți ajunge la deplinătatea creștinească, și eu îți răspund: Umilința. Și care-i al doilea lucru? Umilința. Și care-i al treilea? Umilința. Și încă mai ce? Umilința!*».

Cum că umilința este nu numai cea dintâi, ci și cea mai de lipsă armă în contra păcatului trufiei și îndeobște în contra tuturor păcatelor, aceasta ni-o arată sf. Grigorie cu cuvintele: «*Cine vrea să-și adune virtuți, fără umilință, acela cară colb în vânt*». Și acelaș sfânt părinte mai zice: *Dacă nu ai virtutea umilinței, apoi fă chiar fapte dumnezeiești, ele rămân deșarte.* De aceea zice și fericitul Augustin: «*Dacă umilința nu merge înaintea a tot binele ce-l facem, și lângă dânsul și după dânsul, atunci îngâmfarea și desvinovățirea noastră ne ia totul din mâni*». Sau nu știm că fariseul cel ce s'a rugat cu sumeție în biserică împreună cu vameșul n'a aflat mila lui Dumnezeu, iar vameșul cel umilit s'a dus îndreptat la casa sa? Și oare n'a zis Iisus Hristos cu prilejul pildei aceleia că *cel ce se va înălța se va umili, și cel ce se va umili se va înălța?* (Mat. 23, 12).

Nu e dar de mirare, dacă sf. Ioan Gură de Aur zice la pilda aceasta: *Dacă aș trebui să am eu una din acestea două, anume toate păcatele pe lângă umilință sau toate virtuțile pe lângă trufie, atunci mai bucuros aș vrea să am toate păcatele pe lângă umilință, decât toate virtuțile pe lângă trufie*«. Oare de ce mai bucuros? Foarte ușor de înțeles: De oarece cu umilința omul încă tot e în stare să învingă orice păcate și să se mântuiască, iar dacă este el trufaș sau semeț, atunci nu-l așteaptă alta ceva decât peirea, chiar de ar face fapte dumnezeiești, cum zice sf. Grigorie.

Și acum să ne întrebăm ce este umilința? Umilința nu e nimic alta decât *a cunoaște cu adevărat și a fi adânc pătrunși de convingerea, cât de neputincioși suntem noi față cu Dumnezeu, față cu toți oamenii și față cu lumea îndeobște.* Dacă dobândim odată această cunoștință și convingere, dar nu înșelătoare, ci întemeiată numai pe adevăr, atunci va peri din noi orice gând de trufie ce l-am avea; atunci noi singuri ne vom socoti mici și neînsemnați și vom avea destulă pricină nu numai să nu ne sumețim de fel, ci din potrivă să ne simțim slabi și nemernici, precum și suntem aievea, oricât de mare s'ar părea că e vaza și puterea noastră. Și adică să ne întrebăm, ce pricină am avea noi să ne trufim? Întreabă și sf. apostol Pavel: *Ce ai tu, ce n'ai fi primit? Iar dacă ai primit, ce te fălești ca și cum n'ai fi primit?* (1 Cor. 4, 7). Singuri de sine noi nu avem curat nimic, nici viața, nici mintea cu puterile ei, nici sufletul cu însușirile

lui, nici trupul cu simțurile, formele și mădulările lui, nici întâietatea nașterii din părinți nobili, nici strălucirea agerimei minții, nici bunătățile norocului, mai pe scurt nimic și iar nimic. Sau poate noi singuri ne-am dat viața, mintea, sufletul, trupul? Noi singuri ne-am ales să fim născuți într'un palat plin de tot binele pământesc, și nu în niște colibi sărăcicioase? Noi singuri ne-am pus pe trup câte un cap luminaț și înzestrat cu pricepere ușoară, cu judecată ageră și cu tot felul de științi și iscusinți ce alții nu le au? Noi singuri am putut ajunge la cutare slujbe înalte, la cutare cinste și mărire? Iată, câte pricini avem să nu ne trufim, ci din contră să ne micșorăm și toate ale noastre să le socotim numai ca daruri primite dela Dumnezeu, daruri ce El ni le lasă numai până când Lui îi place.

Singuri de sine nu avem nimic alta decât sărăcie, neputință și mai ales păcate în așa măsură, încât, dacă ar fi cu puțință, să ne vedem icoana noastră așa, după cum este ea de curată înaintea ochilor lui Dumnezeu, atunci, cu bună seamă, fiecare am striga: *ia, Doamne, ia icoana mea dela ochii mei, căci nu mai pot suferi a mă uita la dânsa!* În acest înțeles zice și sf. Grigorie cel Mare: „*Dacă te uiți tu singur la tine în lumina adevărului, fără să te prefaci, și te privești fără părtinire, atunci nu mă îndoiesc că vei fi umilit și singur te vei socoti vrednic de dispreț*”.

Dar poate ar întreba cineva: Oare umilința arătată în felul de până acum nu înseamnă că ne jertfim toată vrednicia și singuri ne înjosim din cale afară și ne facem de nimic? Oare trebuie să ne umilim totdeauna și să nu zicem bunăoară nici un cuvânt, ci să ne ținem gura închisă chiar și atunci, când suntem greu vătămați cu nedreptul? La întrebarea aceasta iată ce ne răspunde fericitul Augustin: *«Nu orice umilință este adevărată. Umilința adevărată e iscusită, ea știe a ținea în tot locul măsura și a merge spre ținta cea dreaptă. Este o umilință a fricei de rob și o umilință a neștiinței și a bolânziei. Umilința adevărată știe deosebi locul, timpul și împrejurările»,* sau — cum zice sf. Grigorie cel Mare — *«știe a se păzi cu grijă să nu întrecem măsura, și așa să ne lepădăm de drepturile ce ni se cuvin»*.

Umlința adevărată cere să nu ne credem mai buni decât nimeni altul și să nu ne ridicăm asupra nimănui. Foarte adese ori se întâmplă că unul se face mai mare decât altul, socotindu-se pe sine a fi mai înțelept, mai cu vază, mai avut, mai cinstit ș. a. m. d. Câte certe și neînțelegeri și desbinări nu nimicesc pacea dintre atâția creștini numai din pricină, că unii vreau să fie mai mari și mai tari și mai cuminți decât alții și nimeni nu se lasă a fi cu capul mai plecat!

Câte clevetiri, zavistii și dușmăanii nu se iscă numai din pricină că unul a primit vre-o cinste, de care fiecare se ține mai vrednic!

În privința aceasta, iată ce ne spune sfântul Ambrosie: *După învățătura sfântului apostol (Pavel) creștinii trebuie să socotiască fiecare mai de cinste pe altul decât pe sine (Filip. 2, 3) și mai mult să-l prețuiască pe altul decât pe sine. Supușii să serviască cu drag, iar cei mai mari să nu se îngâmfe. Săracul să nu se ridice asupra bogatului, iar bogatul să se plece cu blândețe spre cel sărac, și pentru avuțiile vremelnice să nu cereți mai multă cinste, decât ceeace i se cade cuiva pentru purtarea sa cea bună*. Și zice și sf. Ioan Gură de aur: *«Noi trebuie să-i onorăm nu numai pe cei mai în vârstă decât noi, ci și pe cei de o vârstă cu noi, căci încă nu se chiamă umilință, dacă facem ceeace siliți suntem să facem. Noi trebuie să facem plăcere și să dăm cinste și celor ce sunt mai mici decât noi și să le dăm întâietatea. Dacă cineva s'ar putea lăuda chiar cu faptele cele mai bune, el nu va avea nici un folos din ele, dacă singur pe sine nu se va socoti ca cel de pe urmă*». Ne învață doar singur Iisus Hristos, zicând: *Când ești chemat de cineva la ospăț, nu te pune la locul cel dintâi..., ci mergi de te pune la locul cel mai de pe urmă* (Luca 14, 9—11). Aceste cuvinte ne dovedesc că noi avem să ocolim și toate onorurile precum și laudele. Fericitul Augustin zicea totdeauna, când auzia că alții îl laudă: *«Ei mă laudă, dar eu mă cunosc pe mine mai bine decât cum mă cunosc ei, și încă mai bine mă cunoaște Dumnezeu care știe, că mie nu numai nu mi se cuvine onoare, ci mai vartos tot disprețul și iadul*».

Cel mai scump învățător al umilinței ni este Iisus Hristos, căci tot traiul, cât El l-a petrecut pe pământ, este o neîntreruptă și neasemănată umilință, și cum l-a fost traiul, așa l-a fost și cuvântul sau învățătura. Ca ori și care alt copil omenesc, așa și el e purtat 9 luni în trupul maicii Sale, după cum cetim la evanghelistul Luca 2, 6—8: *Și au fost, fiind ei în Vieșleiem, s'au umplut zilele ei să nască. Și au născut pe Fiul Său*. Umilința aceasta e înăsprită cu locul în care acel Fiu se află la naștere și în care e pus după aceia. Și l-au înfățișat pe Dânsul — zice evanghelistul Luca — *și l-au pus în iesle, pentru că nu avea loc în casă (2, 7)*. El încă nu grăește, fapta aievea că e născut într'un staul, e înfășat în scutece și pus în iesle, fapta aceasta grăește cum nu se poate mai lămurit despre nemărginita Lui umilință. Prin urmare învățatură dumnezeiască a lui Iisus Hristos nu e numai cuvântul Lui cel viu din sfintele evanghelii, ci și tăcerea și toată purtarea Lui, căci numai El este atotînțeleptul învățător, care întreaga Sa viață ni-a lăsat-o ca cea mai strălucită pildă,

că și tăcerea și toată purtarea noastră creștinească trebuie să fie cu totul potrivite cu învățăturile Lui. După ce s'a născut, El, Fiul lui Dumnezeu, e în ochii lumii fiul unor oameni săraci; El, stălucirea măririi lui Dumnezeu, primește chipul robului; El, Căruia — singur zice — I s'a dat toată puterea în cer și pe pământ, este înfășat și culcat în iesle ca cel mai sărac dintre toți săracii pământului. Poate fi ceva mai umilit decât Dumnezeu în fire omenească și în chip omenesc? Poate fi ceva mai înjositor decât scutece pentru Acela care toate le cârmuiește cu puterea cuvântului Său? Poate fi ceva mai nemernic decât leagănul-iesle pentru Acela care șade de-a dreapta Tatălui în cer?

O neînchipuit de mare umilință a arătat Iisus Hristos la botezul Său, după legea jidovească, adică la tăierea Sa împrejur care s'a întâmplat a opta zi după naștere! De acea umilință grăiește prorocul Isaia zicând: *El nu va striga, nici va lăsa (să se audă) și nici se va auzi afară glasul Lui. Trestia sfântă nu o va zdrobi și inul ce fumegă (adică macul) nu-l va stingea* (42, 2—4). Iosif și preacurata fecioară Maria fug apoi cu pruncul Iisus la Egipt. Doamne, câtă umilință! El lasă chiar staulul, ce-l era sălaş și părăsește țara, căreia, ca copil mic, nu-i putea face nici un rău, numai ca să ocolească pe domnitorul Irod, a cărui putere, în asemănare cu puterea Dumnezelui Prunc, e mai puțin decât nimica toată. Dela Egipt El se întoarce cu crescătorii Săi la Nazaret, dându-ni din nou o nesfârșit de drăgălașă icoană a umilinței Sale. Căci lumea îl ține de fiul lemnarului și El, deși este însăși înțelepciunea cea vecinică, totuși lasă să iasă la iveală numai atâta pricepere și știință, câtă se potrivea cu vârsta Sa firească. Sfântul evanghelist Luca zice: *Iar Pruncul creștea și se întăria cu Duhul, umplându-se de înțelepciune și darul lui Dumnezeu era peste Dânsul și era subț ascultarea lor* (2, 51—53). Numai când a fost de 12 ani, toți învățătorii legii dumnezeiești din biserică din Ierusalim s'au minunat de înțelepciunea Lui (Luca 2. 46—48), dându-ni astfel a înțelege că și tineretul nostru trebuie crescut așa, încât nicio înțelepciune să nu-i fie mai prețioasă și mai scumpă, decât înțelepciunea ce ni-o dă legea dumnezeiască.

Ajungând la vârsta de 30 de ani, Iisus Hristos a venit... la Jordan către Ioan, ca să se boteze de dânsul. Dar Ioan îl opria pe El zicând: *Eu trebuie să mă botez de Tine, și Tu vii la mine? Și răspunzând Iisus, a zis către dânsul: Lasă acum, așa se cade nouă să plinim toată dreptatea* (Mat. 3, 13—16). Sfântul Ioan Botezătorul vestia celor ce veniau la dânsul pocăința și boteza numai pe păcătoșii cari și mărturiseau păcatele (Marcu 1, 5). Ni putem închipui

acum, câtă umilință a dovedit prea sfântul Fiul al lui Dumnezeu, când El — *«Împăratul împăraților și Domnul Domnilor»* — după cum îl numește sf. evanghelist Ioan (Apoc. 19, 16) — asemenea celorlalți oameni păcătoși, se pogorâre în apa Iordanului și, la cuvintele de sfială ale Botezătorului Său, răspunde: *«lasă acum, că așa se cade nouă»*. El nu zice măcar: *«așa se cade Mie, ci «așa se cade nouă»*, adică nouă tuturor oamenilor, la cari și El se numără, dându-ni astfel pildă că și noi trebuie să ne umilim numai decât, dacă vrem să ni ierte Dumnezeu păcatele. — După botez, Iisus se duce în pustie, unde postește 40 de zile și 40 de nopți, nemâncând nimic, și se lasă ispitit chiar de diavolul, ca iarăși să ni arate acea nemărginită umilință, de care apostolul Pavel zice că *El era dator întru toate a se asemăna fraților* (adică tuturor oamenilor) și *însuși fiind ispitit, poate și celor ce se ispitesc să li ajute*, fiindcă noi nu-L avem pe El *Arhiereu, care să nu poată pătimi împreună cu neputințele noastre, ci ispitit întru toate după asemănare, (numai) fără de păcat* (Evei 2, 17, 18 și 4, 15).

Sfântul Ioan Botezătorul, auzind din temniță despre lucrurile cele minunate ce le făcea Iisus, a trimis odată la Dânsul pe doi învățăcei ai săi să-L întrebe: *Tu ești (Mesia sau Mântuitorul) cel ce vine, ori să așteptăm pe altul?* Și Iisus n'a zis, cum ar fi zis vre'un sumeț: da, eu sunt cu bună samă, ci umilit a răspuns celor doi: *Mergeți și spuneți lui Ioan cele ce le auziți și vedeți* (Mat. 11, 2—5), neatingând așa de loc vaza botezătorului Său, ci mai vârtos onorându-l. Altă dată vine la Iisus un tânăr și-L întreabă: *Bunule Învățător, ce voi face, ca să am viața de veci?* Și El i-a zis lui: *ce-mi zici bun? Nimeni nu este bun, numai unul Dumnezeu* (Mat. 19, 16—18). Iată, cât de mult se umilește Iisus!

El nu voește a fi nimic, nici măcar *bun*, și astfel ne învață cu pilda Sa, ca și noi să ne ferim a ne închipui că singuri de sine avem vre-o bunătate, de oarece tot binele și tot darul desăvârșit vine numai dela Dumnezeu, Părintele luminilor. Mulțime de locuri din sf. Scriptură ne dovedesc că Iisus a ocolit toate laudele omenești, poruncind să tacă chiar și aceia ce primiau dela Dânsul cele mai mari binefaceri. Așa i-a poruncit omului, pe care l-a curățit de groaznică boală a leprei, *„să nu spue nimănui“* că l-a vindecat, ci să meargă numai să se arate preotului și să ducă darul pentru curățirea sa (Luca 5, 14). Ba cetim că El și pe duhurile cele necurate, ce strigau: *«Tu ești Fiul lui Dumnezeu!»* — *mult le certa, ca să nu-L vădească pre Dânsul* (Marcu 3, 11—13). Oare este încă de lipsă să mai înșirăm și alte dovezi despre neșpus de marea umilință a lui Iisus, când știm că

El la cina cea de taină a spălat picioarele apostolilor Săi și chiar ale vânzătorului Său Iuda? Minte noastră abia poate cuprinde umilința aceasta a Omului — Dumnezeu Iisus Hristos, și totuși umilința Lui a mers încă și mai departe, că, precum zice apostolul Pavel (Filip 2, 8): *El s'a smerit pe sine, ascultător făcându-se până la moarte, moartea cea de pe cruce.*

Dar Iisus ne învață umilința și cu cuvântul. Cel dintâi cuvânt al Său din predica de pe munte este: *Fericiți cei săraci cu duhul, că a celora este împărăția cerurilor* (Mat. 5, 3). După cum învață toți sfinții părinți și învățători ai bisericii noastre, *cei săraci cu duhul* sunt oamenii cari-și umilesc mintea înaintea învățăturilor dumnezeiești. Deci Iisus fericește mai întâi pe cei ce primesc învățăturile Sale cu toată umilința, dragostea și bucuria. Umlința o pune El la temelia împărăției Sale. Deaceia și zice fericitul Augustin că *«toată înțelepciunea se întemeiază pe umilință»*. La venirea Sa în lumea noastră, Iisus și-a dovedit mai întâi umilința, voind să fie născut într'un staul și culcat în iesle. Și tot umilința este cel dintâi cuvânt ce-I iese din gură, când El își începe sfintele Sale învățături pentru mântuirea noastră. Apostolii Petru, Iacov și Ioan *«s'au apropiat»* odată *«de Iisus, zicând: Cine este mai mare în împărăția cerurilor? Și chemând Iisus un prunc, l-a bus în mijlocul lor și a zis: Adevăr zic vouă, de nu vă veți întoarce să fiți ca pruncii, adică de nu vă veți lepăda de faptele de întâietate, de mărire și domnie, și de nu veți fi așa de umiliți ca pruncul acesta, căruia nici prin gând nu-i trec astfel de poftă, nu veți intra în împărăția cerurilor. Deci ori-cine se va umili pe sine ca pruncul acesta, acela este mai mare în împărăția cerurilor. Și ori-cine va primi pe un prunc ca acesta în numele meu, pe mine mă primește, adică cine primește pentru Mine umilința cu gândul nevinovat al unui prunc, acela primește adevărata mea învățatură. Ba Iisus rostește chiar cea mai aspră vorbă pentru ceice ar sta împotriva învățaturii Sale despre umilință, zicând: Iar cine va sminti pe unul din acești mici cari cred întru mine, mai bine este să i se spânzure o piatră de moară de grumazul lui și să se înece în adâncul mării* (Mat. 18, 1—7), adică cine ar sminti pe alții să se lepede de învățatura umilinței lui Hristos, râvnind onoruri, ranguri și măririi sau sumețindu-se, un om ca acela mai bine ar fi să piară, decât să facă astfel de păcate. Umlință i-a învățat Iisus și pe apostolii Iacov și Ioan împreună cu mama lor, (Mat 20, 20—29) care ceruse lui Iisus să șadă unul de-a dreapta și altul de-a stânga întru împărăția Lui, zicându-li: *Nu știți ce cereți. Umlință i-a învățat și pe ceilalți 10 apostoli cu cuvintele: cel ce va fi în're voi întâi să fie vouă slugă, pentru că și*

Fiul omenesc (Iisus Hristos) n'a venit să I se slujească Lui, ci El să slujească și să-și deie sufletul răscumpărare pentru mulți. De am avea toate faptele cele bune și am fi chiar ca niște sfinți, Iisus și atunci ne învață să ne umilim, zicând: Când jaceți toate cele ce s'au poruncit vouă, ziceți: slugi netrebnice suntem, că am făcut ce am fost datori să facem (Luca 17, 10).

Iisus ne îndeamnă: *Învățați dela Mine, că Eu sunt blând și umilit cu inima* (Mat 11, 29). Cuvintele acestea fericitul Augustin le tâlcuește așa: Ce lucru minunat! Fiul lui Dumnezeu, Cuvântul cel ce toate le-a zidit, se face Învățătorul nostru, zicând: *Învățați dela Mine!* Dar ce să învățăm dela Tine, Doamne? Să învățăm a face lucruri nefăcute, un cer nou, un pământ nou? Tu știi că la așa ceva noi suntem cu totul neputincioși, deci ce să învățăm dela Tine? *«Învățați dela Mine, că Eu sunt blând și umilit cu inima»*. Și umilința Ta (Doamne) noi toți s'o învățăm? Dar multora li vine greu să primească învățătura aceasta, și Tu totuși vrei s'o primească toți? Da, toți! Căci nu tuturor li este dat să învie morți, să vindece bolnavi, să grăiască în limbi, mai pe scurt să facă minuni, și Iisus nici nu-i va cunoaște de ai Săi pe mulți făcători de minuni, dar umiliți pot fi cu toții, căci cătră toți sunt rostite cuvintele: *«Învățați dela Mine că Eu sunt blând și umilit cu inima»*. Așa dar nu numai păcătoșii și pocăiții, ci și dreptii și cei ajunși la deplinătate au toată pricina să se umiliască, deoarece Iisus voește să învățăm umilința cu toții, nu dela păcătoși ori dela altul careva, ci dela Dânsul.

Să învățăm dar a fi blânzi și umiliți cu inima ca Mântuitorul nostru Hristos, căci El ni-a arătat și cu pilda vieții Sale și cu cuvântul Său că, fiind însuși Dumnezeu, a luat chip de rob și s'a tăcut asemenea oamenilor întru toate, afară de păcat, voind astfel ca împărăția cerurilor să fie numai a umiliților.

«Umlința» — zice sfântul Ioan Climacul — *«este o nespasă frumuseță a sufletului, o bogăție care cu nimic nu se poate înlocui, și un dar așa de strălucit al lui Dumnezeu, încât prețul lui numai de cer poate fi hotărît»*. Iară sfântul Ioan Gură de aur zice: *«Umlința este o scară, pe care te poți urca la toate virtuțile. Cine și-o pune la îndemână, acela își poate rădica clădirea deplinătății ori cât de sus ar voi»*.

Să ni punem și noi fiecare la îndemână scara aceasta, pentru că cetim: *«Domnul pe cei umiliți cu duhul îi va mântui»* (Psalm 33, 17), *«mărirea merge înaintea celor umiliți»* și *«cât ești de mare, atâta te umilește, și vei afla milă înaintea Domnului Dumnezeu»* (Pild. Sol. 16, 4—6).

„CUIBUL CU BARZĂ“

Răspuns rândurilor publicate și semnate de *Nichifor Crainic* în revista „Gândirea“

Anul III, No. 11

de Preotul MANEA POPESCU

I

Intr'o celulă dela mansarda unei case mari, locuia de câțva timp un tânăr cu plete lungi, pălăria în forma unei roți de car și veșnic cu țigarea în gură. Deși trecuse un timp bunicel decând tot urcă aceiaș scară, comună multor locatari, totuși nimeni nu izbutise să se apropie de el, să-i scoată o vorbă, să afle ceva despre rostul lui. Intr'o seară, veni mai de vreme acasă, își aprinse lampa și se așeză la masa de cetit. Dar uitase să lase bani pentru gaz și lampa se stinse repede. Cotrobăi prin cufărul cu vechituri și găsi vre-o două capete de lumânări. Nici acestea însă nu ținură prea mult și vrând, nevrând trebui să se culce. Dormi el două-trei ceasuri, visând tot lumină, zori de zi, raze de soare. În timpul acesta, un locatar dela etajul dedesubt, venind acasă din oraș, aprinse, la intrare, un bec de gaz aerian, care aruncă lumină până la fereastra tânărului. Tânărul, deșteptându-se din somn, zări lumină la fereastră și i-se păru că e ziuă, era încredințat că e lumina revărsatului zorilor, e lumina pe care soarele o trimete avangardă pământului acoperit de întunec. Se așeză la fereastră, aprinse țigarea și se simțea foarte încântat că „soarele răsare“, a răsărit chiar. Pe când stătea el astfel, părănd un punct negru în lumina palidă a becului de gaz aerian, pe stradă treceau câțiva oameni spre casă. Unul din ei își întoarse capul și văzù punctul negru, adică pe tânărul dela fereastră mansardei și zise către ceilalți: „Ce-o sta liliacul acela la fereastră în puterea nopții?“ Altul, dintre ei, care auzise câte ceva despre viața stranie a tânărului dela mansardă, răspunse: „Lasă-l, dragă, e un biet poet care a zărit lumina ce-i bate în fereastră dela becul de gaz al vecinului de jos și crede că a răsărit soarele. Te-asigur că poți să-l omori și tot va susține că lumina pe care o vede el e pornită dela soare“.

Acesta e motivul pe care un scriitor, nu știu care, însăilează o frumoasă nuvelă, ca să ne arate cât de departe sunt poezii de realitate și cât de ușor se pot înșelă ei, sau unii dintre ei, atunci când e vorba să se pronunțe asupra unui lucru trăit, văzut, pipăit, experimentat și netăgăduit de niciun om cu simțul realității, în afară dacă nu e de bună credință. Și când am cetit rândurile prietenului și fostului meu coleg de studii Ioan Dobre atunci — Nichifor Crainic azi,

nu știu de ce mi-am adus aminte de acel poet ciudat, ce lua lumina unui bec de gaz drept lumina soarelui. Poate pentru aceea, pentru că prietenul Crainic stăruiește foarte serios să convingă pe cetitorii „Gândirii“ că expreotul Teodor Popescu e o „flacăra“, care „topește armătura oricărei indoeli“, un „Brand românesc“, „un bloc de conștiință, de voință și de sinceritate“ (!), care „în zelul lui de a se identifica cu sâmburele doctrinei, a fost acuzat de greșeli periferice“, — e în sfârșit un soare așteptat cu nerăbdare în nopți de insomnie. Dacă e așa, atunci într'adevăr că prietenul Crainic a ajuns tocmai ca tânărul dela mansardă și atunci sunt pe deplin lămurit de ce mi-am adus aminte de nuvela aceasta cetind rândurile intitulate „Cuibu-cu-barză“ din Gândirea. Fapt e însă că, oricât ar susține poetul că becul e soare, becul rămâne tot bec de gaz.

Atitudinea prietenului Crainic dă însă material nou pentru continuarea nuvelei, așa că dacă ar mai trăi acel scriitor — autorul nuvelei — ar putea să transforme nuvela într'o adevărată farsă, sau într'o comedie delicioasă. De pildă, după lămurirea pe care unul din trecători o dă celorlalți, că, cel dela fereastră e un poet care a luat lumina becului drept lumina soarelui, ar pune pe poet în comica situațiune de a dovedi că nu e adevărat, că e chiar lumina soarelui. Și în sfârșit comedia s'ar termina cu invitațiunea sarcastică a trecătorilor: „Dragă poete, mergi de te culcă“.

Intr'adevăr, pe când prietenul Crainic se scaldă în lumina becului — Teodor Popescu, cu încredințarea că soarbe razele soarelui, iată, se începe discuțiunea prin presă și învățații, respectații și abilități mânăitori de condeiu ai bisericii noastre de azi: Părintele Gala Galaction, Părintele profesor I. Popescu-Mălăești și P. C. Părinte Arhim. Scriban încearcă, fiecare în felul său, să lămurească pe cei lesne crezători sau nepricepuți că lumina aceea nu e dela soare, ci dela un bec de gaz pornit din motoarele protestante ale Germaniei trufașe.

Prietenul Crainic socotește această lămurire o insultă și încearcă să dovedească contrariul.

În primul rând, contestă autoritatea și competența în materie a celor trei fruntași ai bisericii, pentru a și desvolta în urmă argumentațiunea prin care să ne dovedească că lumina e

dela soare, nu dela bec. Ciudate ascunzișuri mai are și ființa omenească! În ce situațiune pun ele de multe ori pe om! Chestiunea s'ar putea termina repede, cu două cuvinte: „Dragă poet, mergi de te culcă!“ Dar, după cât se pare, prietenul Crainic cere din partea reprezentanților bisericii ortodoxe lămuriri argumentate, și mai cere *urbanitate* în discuțiune, *dela alții* însă, pentru că D-sa ar fi dorit să aibă această po-doabă, dar n'a putut s'o cumpere până în prezent. Deci un răspuns trebuie.

II

Urbanitatea nu constă numai în formă, în alegerea unor cuvinte fără nimic trivial în conținutul lor, dacă iei pe fiecare în parte, — ci stă, într'o foarte mare măsură, în cugetarea ce ră-sare din îmbinarea lor. Există deci o vulgaritate de formă, de cuvinte, dar există o vulgaritate de fond, de cugetare cu mult mai vinovată de cât cea dintâi, mai ales când se ascunde sub cuvinte recunoscute ca *urbane*. Și dacă prietenul Crainic vrea cu orice chip să susțină că discută chestiunea dela Cuibu-cu-barză în termeni urbani, e peste putință să tăgăduiască vulgaritatea de cugetare etalată pe două pagini și jumătate în revista „Gândirea“. În revista „Gândirea“ lucruri negândite! — Iată contrastul ciudat ce izbește pe orice cetitor al rândurilor semnate de Nichifor Crainic.

Indeosebi, în critica pe care o face celor trei personalități distinse ale bisericii ortodoxe de azi, abundă vulgaritatea de cugetare. Prietenul Nichifor Crainic contestă parintelui Gala Galaction autoritatea de a se pronunța în chestiun de doctrină ortodoxă. Și de ce credeți? Pentru că părintele Gala Galaction, în larga și cunoscuta sa generozitate, a putut îmbrățișa cu entuziasm întâiu marxismul, apoi sionismul și în sfârșit ortodoxismul creștin. Concluziunea, după Nichifor Crainic e, că, cine a trecut prin aceste etape, a pierdut orice putință de a mai îmbrățișa ortodoxismul creștin și cu atât mai mult autoritatea de a-l apăra, oricât zel ar depune.

De unde această concluziune, dragă Crainic Pe ce logică o întemeiezi?

Un spirit, prin diferite împrejurări, poate să colinde multe meleaguri, poate să guste din multe cupe aurite pe dinafară dar cu otravă înlăuntru. Laudă lui însă când într'un moment dat aruncă cu hotărâre acea cupă din mână și se îndreaptă către Iisus, înscriindu-se în oastea luptătorilor pentru biruința bisericii întemeiată de El pe pământ. Ajuns aci, după multă frământare și chibzuială, cunoscător desăvârșit al tuturor germenilor ce furnică în sufletele celor ce nu vor să știe de Iisus, devotat credincios și luptător neobosit pentru triumful adevărului

absolut găsit în biserica lui Iisus, — nu are autoritate să apere acest bun sufletesc câștigat cu atâtea sudori?

Iată deci, cum prin vulgarități de cugetare, prietenul Crainic caută să îndrepteze atențiunea cetitorilor spre alte lucruri, ca să nu prindă adevărul.

Ată vulgaritate de cugetare: Părintele profesor Popescu-Mălăești socotește pe expreotul T. Popescu protestant, pentru că vorbește în predicile sale despre un mântuitor personal. Și se întreabă Crainic cu candoare: Oare există și un Mântuitor impersonal?

Firește că nu există un mântuitor impersonal. Biserica noastră ortodoxă, pe baza evangheliei și a scrierilor sfinților Apostoli, învață că Mântuitorul e al tuturor și deci și al fiecăruia în parte și mai învață tot pe baza N. Test. că fiecare suflet se poate împărtăși de mântuirea săvârșită prin jertfa de pe Golgota și sfințirea adusă de Duhul Sfânt prin Biserica întemeiată de Iisus, căreia El i-a dat mijloacele mântuitoare (botezul = rescumpare din păcatul strămoșesc) și sfințitoare cuprinse în cele 7 taine și administrate de ierarhie. Teoria protestantă a mântuitorului personal înlătură aceste mijloace și face din mântuitorul personal un mântuitor direct. E o deosebire mare nu-i așa? De ce să trecem așa ușor peste ea, când lucrul se poate simplifica de tot: sau crezi cum învață biserica ortodoxă, și atunci ești și te poți numi creștin ortodox, sau crezi cum învață protestantismul, și atunci ești protestant.

A treia vulgaritate de cugetare, care întrece orice limite, privește persoana P. C. Arhim. Scriban. Și nu numai vulgaritate de cugetare, dar o remarcabilă vulgaritate de simțire. E o chestiune de sentiment, de simț moral, pe care Nichifor Crainic, o șterge dintr'odată cu buretele mâniei. Nu mi-l pot închipui pe Crainic, în momentul când a scris aceste rânduri, decât în starea sufletească și făcând exact gesturile pe cari le atribue P. C. Arhim. Scriban.

Această ieșire brutală și lipsită de senz moral contra Arhim. Scriban — fostul director, profesor și sprijinitor moral în măsură mult mai mare al seminaristului Ion Dobre, decât al altor colegi ai lui — își are însă tâlcul ei comico-dramatic.

1. Natura ingrătă l-a făcut pe Nichifor Crainic un dușman neîmpăcat al oglinzilor și fotografiilor. Ceeace n'a putut suferi în viața sa e oglinda și în deosebi fotografia. Vederea unei fotografii îl turbură atât de mult, încât orice ar fi pe lângă ea rămâne neobservat de el. Atunci, de ce să ne mirăm dacă din tot ce a văzut el scris de Arhim. Scriban, n'a rămas decât cu impresia zguduitoare de nervi a fotografiei!

2. Pe Arhim. Scriban „nu-l interesează cultul sfinților, ci cultul importantei sale persoane pe care ține s'o pună cu orice prilej în evidență“, zice cu nevinovăție Nichifor Crainic. Dece zice astfel? Pentru că Arhim. Scriban a avut curajul să declare răspicat: „*Dar înseamnă foarte mult ce cred eu*“. Fără îndoială, că în vremea aceasta de îndoială, de scepticism, când toată lumea se închină azi unui idol și mâine altuia, când capriciile și bunul plac formează legea vieții, nu e plăcut să te ridici în fața tuturor și să le spui: „Dacă pentru voi nu înseamnă nimic ceea ce credeți, pentru mine înseamnă foarte mult“. E aceasta o muștrare, o palmă usturătoare pe care o aplici mulțimii necredincioase, Și din această mulțime, se vede treaba, că face parte și prietenul Crainic, prin care se rostește nemulțumirea ei vinovată. Rămâne totuși un adevăr statornic, că o personalitate poate fi numai acela care știe ce crede, mărturisește cu putere și e conștient de însemnătatea credinței sale. Mai ales când această credință nu e, în esență, produsul minții sale, ci are la bază adevărul absolut descoperit de Iisus Hristos.

Și apoi să mi îngăduie prietenul Crainic să-i amintesc, că, dacă vede în mărturisirea categorică și hotărâtă a Arhim. Scriban un „cult al importantei sale persoane, pe care ține să-o pună cu orice prilej în evidență“, a fost și el odată un închinător plecat și smerit, care îmbrățișă cultul acestei persoane. E vorba de cuvântul plin de poezie și mai ales de omagii pe care absolventul Seminarului Central, Ioan N. Dobre, îl ținea, în anul 1912, la masa de despărțire întinsă în curtea Seminarului Central, Arhimandritului Scriban. Atunci, cum se explică această schimbare? — *Consequența, fie măcar mutuală, e altă caracteristică a personalității*. E dureros.

3. Ei bine, dar Arhim. Scriban „a iscălit în vremuri tragice pentru țara aceasta un act de trădare“. Trebuia Nichifor Crainic să închee cu această repetire a unui fapt de mult rezolvat, pentru a-și justifica actul de trădare pe care el îl săvârșia chiar în momentul când își scria rândurile, — fără să observe, în plus, că el însuși își pune numele, în corpul aceleiași reviste, în care cetitorul va găsi alături de Nichifor Crainic, și numele a două persoane calificate de el însuși ca atare: Ioan Slavici și G. M. Ivanov. Ți-aduci aminte, dragă Nichifor, cu câtă satisfacțiune citeai articolul din *Tribuna Ardealului* în care poetul și scriitorul Octavian Goga vorbea de „Două morminte“? Unul era chiar al D-lui I. Slavici, „trădător al cauzei Românilor din Ardealul stăpânit de Unguri“, alături de care tu iscălești acum în aceeași revistă. Să se bage bine de seamă: D. Crainic atacă pe Arhim. Scriban pentru o cauză isprăvită corect și cinstit prin achitare... Cu toate

acestea primește la revista unde e redactor și nu se sfiște a pune alături de al său, articolul d-lui Slavici, care a fost condamnat!

Consecvență și mai cu seamă logică poetică! Te pomenești că după cum este o licență poetică în stil, o fi una și în logică!

Să se bage bine de seamă: Noi nu voim să trezim vechi rane, nici nu luăm atitudine în chestiunea aceasta, nici nu voim să spunem o vorbă rea sau bună despre d. Slavici, care e socotit vrednic de atâta apreciere, dacă și poate tipări scrisul său într'o revistă cu pecetea Prințului Moștenitor și umbră de patriotismul poetului Crainic. Dar punem față în față atitudinile sale ciudate în fața faptelor, într'un fel calificate de el odată și care azi nu-l mai îndatorează la nicio consecvență.

Și acum al doilea caz: în care, iarăși, nu noi aducem ocări și calificări, ci le lăsăm d-lui Crainic, care singur le-a făcut și deci poartă răspunderea și consecvența lor: Ți-aduci aminte cu câtă scârbă vorbeai — pe când eram studenți — de actul de trădare, săvârșit de G. M. Ionescu, originar din Sofia, care după ce și făcuse studiile la seminarul nostru, cu bursa statului nostru. Reîntorcându-se în Bulgaria, patria lui, nu a găsit să răsplătească cu altceva bunavoința Statului Român, decât să scrie articole la gazetele bulgărești, în care și bătea joc de țara noastră! Acum îți pui numele alături de acela, pe care atunci l-ai fi scuipat în față, de l-ai fi întâlnit! Atunci ce crezare putem noi da cuvintelor tale, azi într'un fel, mâine într'altul?

Astfel crezi tu că poți să dărâmi autoritatea unui Gala Galaction, Popescu-Mălăești și Arhim. Scriban?

Poate se vor fi găsit oameni cari să citească cu bucurie rândurile tale! Această bucurie însă e a Satanei, deci trecătoare. Nu cu astfel de săgeți frânte se pot doborî zidurile de granit ale unei cetăți. Și nu cu astfel de judecăți pripite se spulberă autoritatea unor personalități, ca cele de cari e vorba. Pentru că ușor te poate întreba cineva: Tu, Nichifor Crainic, cu ce autoritate te pronunți în chestiuni de doctrină ortodoxă sau creștină în genere? Că ești licențiat în Teologie? Universitatea nu-ți poate da decât directive. Tainele sfinte și veșnice ale Teologiei le înveți, începi să le cunoști abia atunci când te-ai apropiat de altarul bisericii lui Hristos, unde ai singurul prilej să simți cât de slab ești tu, ca om; câtă răspundere ai, ca preot, pentru sufletele încredințate ție și unde iarăși ai singurul prilej să te convingi de ajutorul dumnezeesc ce-ți stă alături gata să te folosești de el. Din aceste împrejurări izvorăște puterea ce-ți umple întreaga ființă și care te îndeamnă să aperi cu bărbăție învățătura bisericii, în care se află

depus adevărul absolut. Nimeni deci nu poate vorbi în numele bisericii și nu poate avea autoritatea de a susține o credință sau altă, de nu-i va fi dat însăși această biserică autoritatea. Și cu toate acestea, tu vrei să-ți iei atitudinea de împuternicit și îndreptățit să spulberi calități ce nu stau în puterea ta să le dai și nici nu le ai măcar.

Sau, poate vorbești din autoritatea convingerilor ce ți-ai format la «flacăra sincerității lui Teodor Popescu care topește armătura oricărei îndoeli»? Flacăra aceasta va fi topit ea în tine restul oricărei sincerități, dar să știi că un singur lucru nu poate să topească: doctrina ortodoxă pe care Mântuitorul a încredințat-o bisericii noastre, cum și autoritatea bărbaților destoinici cari vorbesc în numele acestei doctrine, pentru că această flacăra provine dela un bec de gaz, nu dela soare.

III

Dar Nichifor Crainic dorește și o discuțiune pur pricipială a chestiunii, dacă trebuie sau nu să îndreptăm rugăciuni către sfinți. Deaceia să-i împlinim dorința: să ne desbrăcăm de personalism și să vedem pe ce temeuri susține biserică noastră ortodoxă cultul sfinților, în care se cuprinde și invocațiunea lor.

După părerea prietenului Crainic, cultul sfinților înseamnă «pomenirea lor evlavioasă», pentru că ei sunt «treptele pe care ne suim către Hristos.... așa cum fiecare piatră sporește zidurile convergente în cupola din văzduh». Atât, adică nimic mai mult decât cuprinde în sine comemorarea unui bărbat de stat, poet mare, general vestit, etc. Aceștia ne întăresc pașii șovăelnici spre urmărirea cu stăruință a unui ideal care privește vieța pământească; ceilalți, adică sfinții, sunt treptele de piatră pe cari ne suim la Hristos — idealul ce înfruntă veșnicia. Și cu toate acestea este o deosebire mare între unii și alții. Zboară și cioara și vulturul. Când zic însă: vulturul zboară, mă gândesc la o pasăre care spintecă văzduhul cu repeziunea unei săgeți de fulger. Nu-i destul să fii om mare de stat sau general vestit pentru a sta pe aceiaș treaptă cu sfântul cutare în fața lui Dumnezeu. Iisus însuși o spune, când, întrebat fiind de ucenici: Cine este mai mare întru împărăția cerurilor? El răspunde, arătând un copil: «Cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare întru împărăția cerurilor». (Mat. XVIII. 4). Deci numai cine are calitatea de creștin va fi *mai mare* în fața lui Dumnezeu. Orice om de bună credință va trebui să consimtă că sfinții mucenici, ierarhii mari etc. pe cari biserică noastră îi face mijlocitori între muritori și Dumnezeu, au putut atinge cel mai înalt punct de viețuire creștinească și ei

deci, după cuvântul lui Hristos, sunt măcar ceva *mai mari* în fața lui Dumnezeu decât alți bărbați cu merite de altă natură. Acum, oricine poate și e liber să creadă sau pe Nichifor Crainic și atunci consideră pe sfinți și-i privește ca pe orice oameni cari s'au remarcat prin ceva, sau crede pe Iisus și atunci privește pe sfinți ca pe *cei mai mari* în fața lui Dumnezeu.

Se ridică întrebarea însă: Fie, sfinții sunt *mai mari* în fața lui Dumnezeu, — urmează de aci că trebuie să îndreptăm rugăciunea către ei? Întâiu și întâiu, trebuie lămurit că biserică ortodoxă nu îndreptează rugăciuni către sfinți ca și cum ei, cu dela ei putere, ar împlini cererile creștinilor. Ci când zic: mă rog unui sfânt, înțeleg că-l pun pe el mijlocitor între mine și Dumnezeu, îl rog adică să-mi ducă rugăciunea la Dumnezeu. După această lămurire, să vedem acum de ce îndreptăm noi rugăciunile către sfinți, de ce îi socotim ca mijlocitori între creștini și Dumnezeu? Intervenționismul acesta în dobândirea mântuirii nu înlătură strădania launtrică a omului, făcând din el un simplu cumpărător pe bani al mântuirii?

Ceice acuză biserică noastră că s'a făcut roabă a *literei* și a uitat sau a nimicit *spiritul*, — printre cari s'a înscris acum și Nichifor Crainic — ei înșiși cad sub această acuzațiune, pentru că negăsind *litera*, *porunca precisă și categorică* de a se ruga sfinților, nu pot prinde *spiritul* Evangheliei, ca și al întregii Biblii, care poruncește hotărît și lămurit să ne rugăm sfinților. Ciudată, dar mai ales caraghioasă situațiune! Să acuzi pe cineva tocmai de ceea ce tu ești vinovat! Pentru ce s'a întrupat Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, dacă nu pentru a satisface această nevoie a intervenționismului, în care se zbătea omul, fără putință de ieșire? Pentru ce — dacă socotești că prin intervenția Lui omul a căpătat putința de a intra în starea de mântuire — în ultima convorbire ce a avut cu Apostolii, le spune lămurit că le va trimite pe Mângâitorul, Duhul adevărului, care va spune lor toate? Pentru ce, după înviere, Iisus dă Apostolilor puterea de a lega și deslega, deci purerea de a fi intermediari între creștini și El? Iată lucruri scoase din evanghelia lui Iisus și din care poate înțelege orice om de bună credință: 1. Că omul se zbătează în ghiarele nevoiei unui intervenționism puternic; 2. Că intervenția lui Iisus prin întrupare și jertfa depe Golgota n'a dat omului o stare de desăvârșită și perpetuă mântuire pentru că jertfa Lui a răscumpărat păcatul cel vechiu, strămoșesc; și 3. Că Iisus însuși a recunoscut nevoia intervenționismului perpetuu prin trimiterea Sfântului Duh și prin acordarea dreptului Bisericii de a fi mijlocitoare între om și harul mântuitor, ca administratoare a celor șapte taine. Se găsește

sau nu acest intervenționism în Noul Testament? E peste putință să tăgăduiască cineva. Și totuși acest intervenționism, recunoscut de toată lumea, n'a putut înlătura strădania lăuntrică a omului, iar intervenționismul sfinților face din om un cumpărător cu bani al mântuirii. În fond, și intervenționismul lui Iisus, ca și cel al sfinților, poate înlătura strădania omului, dacă ceice au sarcina de a administra bunurile harice sunt niște ticăloși speculanți. Aceasta însă e altceva, e un păcat legat de un om, nu o lipsă a doctrinei creștine, fie ea ortodoxă, catolică sau protestantă. Și când cineva observă acest lucru e dator să lovească în omul speculant, nu în doctrina bisericii, care rămâne aceeași, indiferent de ticăloșia omenească. Când vorbești de doctrină, nu amestecă și păcatele omenești.

Intrebarea e însă pe ce temeuri susține biserica noastră acest intervenționism al sfinților. Nichifor Crainic cere *literă*, vrea un citat din Noul Testament. Eu îi voi da și *litera*, dar îl voi ruga «să-și ridice ochii peste zidul de *literă* și va vedea dincolo de el *spiritul*».

Am văzut mai sus că sfinții, în fața lui Dumnezeu, sunt *mai mari*. Așa spune Iisus și trebuie să credem. Tot Iisus spune, în ultima convorbire cu Apostolii:

«În casa Tatălui meu multe locașuri sunt; iar de nu, nu aș fi zis vouă: Voi să merg să gătesc vouă loc? (Ioan XIV 2). Va să zică ceice s'au deosebit printr'o viețuire cretină înaltă, nu numai că sunt *mai mari* în fața Tatălui, dar au și locașuri anume gătite de Iisus în chiar *casa Tatălui*. Pozițiunea lor deci față de Dumnezeu e o pozițiune deosebită din toate punctele de vedere.

În afară de aceasta sfinții au și un rol deosebit. Ne-o spune însuși Iisus în pilda săracului Lazăr și bogatului nemilostiv. «Părinte Avraame, miluește-mă și trimite pe Lazăr să-și întingă vârful degetului în apă (în apa mântuirii—Hristos) și să-mi răcorească limba mea» (Luca XVI, 24). Sau poate Nichifor Crainic va zice că aci e vorba de rugăciunile pe cari cei din viața cealaltă le fac între ei, îndreptățite în același chip în care sunt îndreptățite rugăciunile creștinilor prin biserică? Totuși un lucru trebuie reținut, adică rolul de intermediari, ajutători, pe care Iisus îl atribuie sfinților. Ne mai trebuie acum un citat din care să vedem dacă nu cumva Iisus atribuie sfinților acest rol de intermediari între ceice se află sub pedeapsă în lumea cealaltă și oamenii de pe pământ. Căci dacă avem acest citat, atunci, sfinții nu exercită oare același rol când creștinii în viață se îndreaptă către ei cu rugăciuni? Chiar mintea sănătoasă, rațiunea îți spune că, dacă un sfânt poate să-mi aducă mie o veste din lumea cealaltă, de ce n'ar putea

duce și dela mine o veste, (o rugăciune) în lumea cealaltă?

Avem acest citat? Da, îl avem, în aceeași pildă a săracului Lazăr și bogatului nemilostiv. Iată ce cetim la versetul 27: «Rogu-te dar, părinte, (a zis bogatul nemilostiv), ca să-l trimiți pe dânsul (pe Lazăr) în casa tatălui meu, pe pământ, căci am cinci frați; să-le mărturisească lor, ca să nu vină și ei la acest loc de osândă» (Luca XVI 27 și 28). Iată în ce lumină vie ne pune Iisus rolul de intermediari, dat de Dumnezeu sfinților! Prin calitatea, pozițiunea și rolul ce au, sfinții sunt, în deplină consonanță cu cuvintele lui Iisus, mijlocitori către Dumnezeu, așa cum învătă biserica noastră ortodoxă, și cum au statornicit sinoadele ecumenice, în deosebi cel de al VII-lea. Creștinii vechi astfel au înțeles și au făcut, scriitorii patristici, toți, absolut toți, astfel au scris și au poruncit să țină toți ceice sunt și vor să rămână creștini.

Nichifor Crainic ar vrea să i-se dea un citat categoric, o poruncă dată de Iisus cam cu aceste cuvinte: «Poruncă aveți dela mine, să vă rugați sfinților». Altfel, cum facem din sfinți alți Dumnezeu, ființe absolute, omniprezente, atot știutoare? Evlavia creștinilor primari n'a avut nevoie de această poruncă expresă, dragă Nichifor, pentru că se nutria din *spiritul* evangheliei, care poruncește să te rogi sfinților și nu se poticnia de *litera* pe care o cauți tu în zadar. Ei știau bine tot ce-a spus Iisus și între altele își aduceau aminte că Iisus a zis: «Orice veți cere *întru numele meu*, eu voi face». (Ioan XIV, 14). Și când se îndreptau cu rugăciunea către un sfânt mucenic, *întru numele* lui Iisus, o făceau și erau încredințați că Iisus o primește cu bucurie. Tot această evlavie îi scutea de a se întrebă—ca tine azi—dacă sfinții sunt sau nu ființe absolute și atotputernice, pentru că din locurile aduse mai sus, ca și din altele multe, ei erau convinși că între biserica luptătoare și cea triumfătoare e o strânsă și indisolubilă legătură lăuntrică și după cum preotul se roagă, mijlocește la Dumnezeu pentru creștin, tot așa, dacă nu în măsură mai mare, poate și un sfânt să primească rugăciunea celui în viață și să mijlocească la Dumnezeu pentru împlinirea ei, dacă e dreaptă. Se înțelege că, dacă lipsește această evlavie, nu mai poate sta în picioare nici credința în cultul sfinților și nu știu ce fel de credință s'ar mai putea găsi într'un asemenea suflet.

Manifestarea lui Nichifor Crainic rămâne deci o altă dovadă a necredinței ce roade azi viața societății noastre, iar declarația lui plină de ifos: «Părintele T. Popescu nu este singur», e tot una cu a înfășurării scândura de brad uscat cu legături de paie pentru a fi ferită de foc.

PREOȚIMEA ROMÂNĂ

De câte ori am voit să scriu un articol întru apărarea preoțimii noastre, am stat la îndoială, crezând că nu este potrivit acest lucru din partea unui cleric. Dar aproape zilnic ni se prezintă ocaziuni, când avem a constata că publicul nostru laic dela orașe nu se poate împăca așa ușor cu ideea că preoția este instituită pentru purtarea de grijă a sufletului, și că din acest punct de vedere priviți, preoții se deosebesc cu mult de slujbașii vremelnici ai statului.

Pentru aceia cel afierosit altarului și însărcinat a conduce pe calea mântuirii sufletele încredințate lui, numai moartea îl va putea scăpa de această grea răspundere.

Asupra acestei deosebiri, între un preot și un funcționar laic, m'a făcut să reflectez întrebarea hazlie a unui învățător, că preoții nu se pun în grevă, nu demisionează în bloc, ca profesorii, în cazul când nu li se măresc salariile? Cred potrivit să răspund aici la întrebarea aceluia domn învățător cum și tuturor celor ce ș'ar închipui că ar putea avea vreodată de partea lor și pe preoți, ca nemulțamiți, ca răzvrățiți ai ordinei în Stat.

Nu numai că jurământul făcut la săvârșirea tainei hirotoniei îl leagă pe preot de biserică pe viață, dar de la primul contact cu enoriașii în parohie, se stabilește între noul paroh și păstoriții săi o legătură sufletească, indisolubilă, încât, chiar de ar avea oare-cari scăderi sau viții, n'ar vrea să se despartă de «moș părintele» lor cu nici-un chip. Astfel este datina strămoșească păstrată prin tradiție și prin practica bisericii, ca tot creștinul să fie în contact cu preotul, de la naștere până la moarte, mai la tot pasul vieții; și în lipsă de alt cărturar sau de îndrumător sincer, săteanul nostru la preot a alergat să ceară sfaturi în orice împrejurare grea a vieții.

Datorită acestei împrejurări, s'a infiltrat în sufletul sătenilor noștri acel respect și acea încredere față de părintele lor, ca mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, iar în inima preotului acea iubire față de păstoriții săi, pe cari n'ar putea să-i părăsească sau să le refuze sfatul cerut în tot timpul.

De aceia nu numai că nu vor demisiona, în cazul când nu le-ar ajunge indemnizația de la Stat, ci chiar de li s'ar retrage cu totul acel neîndestulător salariu, niciun preot nu va părăsi postul, nu va dezerta dela datorie, ci va împărți neajunsurile cu iubiții lui enoriași. Va

munci cu brațele, ca și în trecut, spre a-și agonisi existența familiei, dacă enoriașii nu vor fi în stare să-i procure strictul necesar.

Protestele izolate ale unora dintre preoți exprimă numai nemulțămirea, atât materiale, cât și morale, de modul cum sunt tratați frații de către ocârmuitorii statului; niciodată însă ei n'au amenințat că vor lăsa în mijlocul drumului jugul cel greu la care sunt înhămați, ci-l vor duce până la sfârșit, cum l-au dus totdeauna, de când există un popor român, călăuzit de o lege creștinească.

Preotul în niciun caz nu s'ar îndura să părăsească pe iubiții lui credincioși, dar nici aceștia nu s'ar putea să-i calce cuvântul, când i-ar chema la stat și jertfă, fie pentru binele lor propriu, fie pentru al țării.

Și pentru-ce această apropiere, această afinitate de sentimente între preot și săteni? Pentru aceia că preotul adeseori și mai totdeauna a fost și este născut și crescut în mijlocul popoului, feciorul Păr. Nicolae sau al lui Moș Stan, lipsit din sat atât cât a fost la învățătură. Li cunosc familia, neamul de om cinstit, iar acum, când a învățat carte și vorbește în numele lui Iisus Christos, cu atât mai mult se încred în spusele lui.

El nu este un funcționar de rând, venit de aiurea sau trimis de stăpânire spre a îndeplini o sarcină vremelnic.

De aceia se explică pentru ce mutările unora dintre preoți lasă multă amărăciune între păstoriți.

Să lăsăm trecutul, căci istoria ne dă destule probe despre rolul preoțimii și al Bisericii în păstrarea neamului.

Să dăm rând prezentului să ne arate de ce este în stare preoțimea română să lucreze pentru neam și lege.

Oare prin cine se ajută și se strâng colectele la sate pentru instituțiile de bine-facere, dacă nu prin preoți?

Cine îndeamnă și convinge pe credincioși să ridice acele biserici mărețe la sate și să le înzestreze cu odoare scumpe, la cari statul nu contribuie cu nici un ban, dacă nu preotul?

Să ne desmintă d. Ministru al Instrucțiunii, dacă nu a găsit în fruntea comitetelor școlare preoți energici, cu ocaziunea inaugurărilor de școli!

Iar în timpuri grele, când țara gemea sub cătropirea dușmană, cine susținea curajul sătenilor și muia cerbicia dușmanului, dacă nu singur

preotul? Și pe front nu tot preotul prin cuvântări patriotice stimula dorul de patrie, iar în toiul luptei a luat arma în mână și conducea trupa înainte în locul comandantului căzut pe front!

Cine dorește să se convingă de aceasta, să citească cartea Păr. Nazarie. «Activitatea preoților în campanie» și se va uimi de laudele și admirația preoților mobilizați la unitățile lor.

S'a văzut efectul cuvântării și autoritatea morală a preotului față de săteni, fie în timp de pace, fie în timp de primejdie.

Oare în timp de pace nu avem dușmani, nu avem nevoie de strejari neadormiți? Ce sunt vânturile bolșevice, curentele anarhice, ideile socialiste, dacă nu cei mai de temut dușmani, cari de mult ar fi subminat și zăpăcit pe țaranul nostru simplu, dacă ar fi lipsit din mijlocul satului mentorul lui singur, «tata părintele» fără cuvântul și fără știrea căruia nu poate să facă nici un pas?

Să se înțeleagă de toți că preoțimea română constituie armata puternică pentru pacea internă, mobilizată în tot momentul, precum armata încazarmată ne asigură liniștea țării în afară, ne păzește hotarele de dușmanii ce ne înconjoară.

Să se știe că preoțimea este o forță vie în statul român, care nu poate fi nici nesocotită, nici desprețuită.

Ar trebui să se cunoască și acest lucru, că muncitorul de pământ care cu sudoarea frunții lui asigură hrana tuturor, dar de multe ori drept răsplată este desprețuit pentru incultura sau pentru mojicia lui, uneori această desconsiderare o împărtășește și părintele lui sufletesc din partea păturei așa zisă cultă dela orașe.

De aceea ne doare în suflet când vedem că prin ziare se fac aluziuni nu tocmai măgulitoare la adresa preoților, că cutare fost ministru este «fecior de popă» sau «ginere de popă dintr'un sat» și deci acest fapt i-ar coborî prestigiul sau titlul de noblețe sau mai nu știu ce.

În *Universul* din 7 Decembrie 1923 pe un scriitor d'ai noștri îl prinde mirarea și nu-i vine să creadă cum un preot distins și un patriot înflăcărat ca «Gabriele D'Annunzio» a putut să încheie o așa de frumoasă viață făcându-se călugăr!

Ce mentalitate îngustă la intelectualii noștri!

De ce n'ar fi și n'ar intra și în ele elemente distinse, culte, cari să se devoteze binelui obștesc! Oare n'am avut și noi ierarhi distinși cari au lucrat nu numai pentru biserică, ci și pentru țară și neam?

Dacă învățații noștri nu cunosc în clerul nostru o origine nobilă, să citească istoriografia bisericii apusene, unde cele mai înalte demnități sunt ocupate de conți, baroni și chiar de prinți, cari au îmbrăcat rasa preoțească, nu din vre-o constrângere, ci din convingere și din dragoste pentru Iisus Hristos.

La toate popoarele și în toate religiunile, preoția a fost socotită cea mai cultă și cea mai distinsă clasă a societății. Numai la ortodocși, și în special la noi, Români, nu poate să încapă lucrul acesta în mintea multora că preoția este sfântă, de neam împărătesc și că astfel trebuie considerată.

De teama unei întâietăți politice, s'au căutat vădit a-i scorbri preotului și starea materială și autoritatea morală în fața poporului. Și astfel stând lucrurile, ne mai mirăm că tineri idealști fug de preoție și caută să-și formeze viitor în alte direcțiuni, unde li se deschid perspective de înaintare repede și de stimă!...

Pe făgașul acesta greșit, pe care am apucat, vor trece încă mulți ani fără să putem săvârși unificarea tuturor Românilor din provinciile alipite, căci în zadar vor fi toate reformele sociale, economice, administrative, ș. a. dacă nu vom căuta să intensificăm, să dezvoltăm, conștiința în fiecare ins, că el este român neaoș și creștin adevărat din moși strămoși, singurele pârghii cari l-au hrănit și l-au îmbărbătat a se lupta dârz cu toate neamurile streine de legea și de limba lui, în mijlocul cărora a trăit atâtea veacuri, fără să-l clintească o clipă din hotărârea și din drumul lui.

Și acest lucru, această mare reformă morală, nu se poate efectua de cât ridicând la adevărata și cuvenita stimă, autoritatea preotului, ca astfel cuvântul lui să fie ascultat, predica lui să fie convingătoare, elocința și prezența lui în tot locul să miște masele populare, în direcțiunea (aratată) indicată de Mântuitorul lumii și dorită de binevoitorii neamului românesc.

Pr. ILIE R. NEAGOE
Gușoieni-Vâlcea

Adevărul nu se naște învăluit în perioade lungi și silogisme greoaie, după cum vrea să ne facă a crede înțelepciunea falsă a cărților. El apare din adâncimile necunoscutelor ale sufletului nostru, în lungi perioade de meditare, ca scântee din întunec. Nu sticlele laboratorului, nici tomurile filosofilor, ci priveliștea naturei vine să aprindă scâpărările minții și să arunce în lumea gândurilor fermente uriașe.

ST. ZELETTIN
În *Idcra Europeană*

Ce activitate cere imperios vremea față de criza morală actuală ?

Câmpul de activitate al diferiților factori sociali și mai ales a preotului e întins. Piedicile ce se întâmpină sunt numeroase. Față cu aceste adevăruri, ar trebui ca preotul să fie scutit de însărcinări care direct și, la drept vorbind, privesc pe alți factori sociali. Să nu se înțeleagă că preotul nu trebuie să sprijine acțiunile ce urmăresc binele general. Astăzi însă, față cu criza morală cunoscută și față cu nesfârșitele urmări funeste ce decurg de pe urma ei, pentru ce preotul nu și-ar mărgini activitatea în acest scop ? Dacă i se dau multe atribuțiuni, le va putea împăca pe toate ? Cred că nu. «Nimeni nu poate sluji la doi domni». Când te gândești la lipsa de preoți și la vastul câmp al secerișului, te întrebi: Ce bine se urmărește, dacă se înmulțesc însărcinările ? Care sunt acelea ? Se cere preotului s'o facă pe doctorul și agronomul în enoria sa. El trebuie să sfătuiască pe enoriași cum să lucreze pământul, cum să se ferească și să se trateze în caz de boală. Se va zice: Sunt rele aceste sfaturi și nu ne privesc și pe noi într'o măsură oarecare ? Drept este. Știm bine că sufletul e în strânsă legătură cu trupul. Știm, iarăși, că suferința unuia se răstrânge asupra celuilalt. Avem datorii și răspunderi atât față de sufletul, cât și față de trupul enoriașilor noștri. Când însă materialismul criminal și egoismul jubilează, e bine ca noi, slujitori, ai altarului, să grăim de agricultură, de medicină, cooperative, etc. ? Astfel de cuvântări nu sunt agreate de credincioși. S'ar putea obiecta : Poporul e neștiutor, prin urmare poate să judece rău ceea ce e bine pentru el. Și dacă e așa, dela norod va lua preotul directivă în activitatea sa pastorală ?

Dacă ne-am lua după ceea ce spun oamenii, ar trebui să lăsăm enoriașii în părăsire, pradă bolilor și nevoilor de tot soiul. Poporul e mistuit de oftică și de alte boli, zace în suferință. Vom putea să întoarcem privirile în altă parte ? Creștinesc lucru ar fi ? Argumentarea ce și-ar face în acest fel, n'ar fi lipsită de adevăr și abilitate.

Să fim însă îngăduitori și să judecăm fără părtinire. Norodul în adevăr are suferințele și

nevoile lui. Ne-am întrebat serios din ce pricină sunt ele ? În majoritatea cazurilor sunt consecința crizei morale actuale !... Să se arate o nație pe pământul acestei lumi, unde oamenii să fie cu frica de Dumnezeu, cu dragostea creștinească în inimi și să se dovedească că suferințele nu sunt alinate cât de cât. Cine poate să desmintă adevărul, s'o facă ! Sufletul creștinilor noștri e setos de hrană sufletească, de «apa cea vie». De asta însetoșează acum. Pe asta o dorește cu ardoare. Cu cuvântări despre boli, agricultură, etc., nu i o potolim. Sufletul va căuta în acest caz alte izvoare. Apa multora e amară și plină de otravă și, din nefericire, mulți se îndreaptă pe aceste cărări. De foame mai rabdă omul, setea însă se cere imperios potolită. Să luăm în considerație acest adevăr elementar.

Înainte de a da enoriașilor hrană pentru trup, să le potolim setea arzătoare, după adevărul și Legea lui Dumnezeu. Creștinul dorește, vrea să-l audă pe preot grăind de adevărurile eterne ale vieții. Dacă nu vom face așa, să nu se strecoare cumva în sufletele credincioșilor bănuială că suntem legați cu lanțuri puternice de lumea pământească, — vremelnică.

Drept judecând, pe cine privesc direct îndatoririle amintite ? Pe doctori și agronomi. Să nu supere pe nimeni întrebarea : Cu ce ne-au ajutat d-or în activitatea pastorală ? Ce idei creștinești au împrăștiat printre poporeni ? Nu sunt dintre doctori unii ateii ? Dacă se nemerește ca un doctor necredincios să fie îngrijitorul sănătății dintr'o plasă, ce poate să facă în materie de credință ? Să dărâme, ori să clădească ? Să ne gândim serios cum se pune chestiunea.

Mai mult, n'ar fi rău să se știe ce bine s'a făcut bisericii noastre, ce activitate de regenerare morală cu ajutorul religiei, au început ? Există o atare activitate undeva ? Dacă da, cu Dumnezeu înainte. Se va spune: Doctorul are de furcă cu o plasă întreagă și nici nu se pricepe în trebile preoțești. Fiecare la lucrul său. Bine. Nouă dece ni se cer însărcinări care-i privesc direct pe d-lor ? Pentrucă nu-i treaba

noastră? Nu cred. Într'o țară cu un organism sănătos, fiecare mădular e dator să lupte pentru întărirea celuilalt și toate trebuie să conlucre pentru întărirea organismului. Dacă un membru se crede dispensat de această însărcinare, logic cerută, — răul se va răfrânge asupra totului.

Și la noi oare starea de lucruri nu e aceasta? Dacă însă vremea cere o luptă comună, dacă ochii tuturor se îndreaptă prietenoși spre ogorul

sufletesc al credinței noastre, ca spre adevărata și singura mântuire, putem porni la lucru?

Ce folos că vom avea buni agricultori, oameni zdraveni, dar fără suflet!... Așa privită chestiunea, poate să ne arate drumul cel adevărat. În consecință, voi încheia cu vorbele Sfintei Cărți: «Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu, și toate celelalte se vor adăoga vouă».

Preot MINA GASPAR
Parohia Costești, jud. Botoșani.

Datorințele preoților cu privire la cercetarea bolnavilor

Isus Christos, care a venit în lume pentru mântuirea omenirii, să o scape de sub jugul păcatelor sufletești și trupești, ne-a dat cel mai mare exemplu ca să cercetăm bolnavii, precum spune la Sf. Mat. 25, 36: «bolnav am fost și m'ați căutat».

În acest capitol vorbește Is. Chr. de judecata cea din urmă, cum vor fi răsplățiți cei de-adeapta Tatălui ceresc cu fericirea veșnică, iar cei de-a-stânga cu pedeapsa vecinică, de care se vor face părtași și aceia care nu cercetează pe bolnavi.

Aceste cuvinte le rostește Is. Chr. în general despre toți oamenii, iară pentru noi, preoții, au cea mai mare însemnătate.

Asupra preoților, ca urmași ai apostolilor, apasă mai mult datoria ca să îngrijească de bolnavi, care sunt fii lor sufletești.

Fiecare creștin, fie el adevărat sau mai natâng, are nevoie la boală, de prezența preotului, care să-i aducă mângâierea sufletului, mărturisindu-și bolnavul păcatele sale cu căință adevărată.

Preotul îl desleagă de legătura păcatelor și-l împărtășește cu Sf. Taine. Această mângâiere o așteaptă bolnavul cu mare nerăbdare și să nu întârzie preotul nici o clipă de a împlini bolnavului poate dorința cea din urmă. Și în evanghelie avem cuvintele care spun: «Pe bolnavi mâinile le veți pune și bine le va fi».

Deci rezultă că rugăciunea preotului, cetită pe capul bolnavului cu toată evlavia, are și un mare efect trupesc asupra bolnavului. Având bolnavul credință tare că prin preot lucrează puterea dumnezească, nu arareori se întâmplă ca bolnavului, pe lângă iertarea păcatelor, să i se deie și puterea trupestă.

Și din practica vieții pastorale a fiecărui preot, de bună seamă se adeverește aserțiunea aceasta.

Și dacă Is. Chr., cât timp a petrecut pe pă-

mânt, a avut milă cu atâția bolnavi și i-a tămăduit, cu cât mai mult noi, preoții, trebuie să cercetăm bolnavii, cari fac parte din turma spirituală și pentru care avem să ne dăm seama înaintea judecătorului.

Din istoria sf. a Test. Nou, cunoaștem că și apostolii au practicat cercetarea bolnavilor și au tămăduit multe boale în popor cu puterea dumnezească predată lor.

Cercetarea bolnavilor din partea preoților aduce și alte foloase practice.

Se știe că Românul nostru e și superstițios și având o concepție slabă despre religione, recurge de multe-ori în cazuri de boală la mijloace de însănătoșare mai puțin bazate pe credință și știință medicală.

Bolnavul cheamă mai întâi baba descântătoare din sat ca să-l descânte fiind speriat sau deochiat. Și atunci baba își pune iscusința în aplicare. Iscodește fel de fel de mijloace și atle de multe-ori o boală care nu există. Boala adevărată se agravează și cine să intervie cu succes? În prima linie e preotul cu sf. Taine și rugăciunile sfinte și apoi cu statul.

Preotul ca om cult, având cunoștinți de regulile de igienă și dietă, îi dă statul să se înfrâneze dela multe mâncări stricacioase și în grabă îi dă sfatul să cheme medicul ca să-i deie de urma bolii adevărate. Medicul resp., îndemnat de preot, își dă toată silința, face o diagnoză potrivită și ucide germenii bolii cu mijloacele sale științifice. Bolnavul scapă de boala trupestă și iată a două mângâiere a bolnavului și satisfacția preotului că a scăpat un enoriaș dela moarte. Să cercetăm deci bolnavii ca să nu ne atragem osânda vecinică la județul din urmă.

Pr. DIM. FRÂNCU, paroh
Doroteia (Bucovina).

LUPTA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE CONTRA SECTELOR

DE

ȘT. BERECHET

În vremurile când țara noastră era mică, nu prea era neliniștită de sectele, care astăzi bântuie poporul nostru românesc. Din clipa ce neamul nostru a intrat în hotarele sale firești, acestea se înmulțesc văzând cu ochii. Faptul acesta a deșteptat atențiunea conducătorilor politici și mai cu seamă a celor duhovnicești, și de aceia au luat cu toții diferite măsuri. Pe deo parte au înființat o catedră de «misiuni» (noi am fi numit-o de *combaterea sectelor* deoarece denumirea de «misiuni» nu corespunde adevărului), la Facultatea noastră de teologie din București. Nu cunosc programul acestor cursuri, pe care le face d-l *Vasile Ispir*, începându-le nu de mult. Dar o întrebare se ridică înaintea noastră cu îndrăzneală: de ce s'a pus numai la Facultatea de teologie o asemenea catedră? Oare sectele bântuie numai la orașe? Este o datorie a celor ce conduc viața bisericească ca să se gândească dacă nu este bine ca această catedră să se înființeze și la fiecare din seminariile existente, pentru că, dacă este vorba de dezvoltarea acestor secte, apoi ele se întind tot cu aceiași repeziune atât prin târguri, pe la margini, cât și pe la sate, dacă nu cu mai multă grabă pe la sate, unde mințea omului este mai simplă și mai ușor de convins. Singurul seminar unde se predă acest obiect este seminarul teologic din Chișinău, și adăugăm, nu știu până când. Nu toți seminarisții pot urma cursurile teologice din București și, afară de aceasta, chiar și fără de un curs anumit, nu există literatura specială pe care ar putea-o citi cëlce ar dori aceasta. În Bulgaria lipsa aceasta s'a văzut și Sf. Sinod a căutat să o completeze, punând acest obiect și la tânărul seminar din Plovdiv (Filipopoli), unde este profesor chiar alcătuitorul cărții despre care vom vorbi mai jos. În Serbia, chestia sectelor s'a dezlegat prin interzicerea prin lege a întinderii oricărei secte. Este de discutat dacă această hotărâre este bună sau rea.

O a doua măsură pe care au luat-o conducătorii noștri, este aceia de a înființa prin buget

posturi de misionari, cari să cutreere țara dela un capăt al ei până la altu', pentru a stârpi această boală foarte molipsitoare. Dar aceste posturi înființate pe hârtie nu au nici până astăzi doritori. Și cum s'ar ivi acești oameni, dacă nu sunt pregătiți? Unde au învățat ei lucrul acesta vrednic de toată atențiunea și iscusința a prea puținor oameni? La noi s'a discutat o chestiune cu totul lăaturalnică de cât aceia care trebuia să fie ajutate și să fie pe deplin luminată: dacă persoana profesorului trebuie să fie sau nu îmbrăcată în haina preotească. Și aceasta este o nouă chestiune și nu știu dacă partizanii hainei preotești pot birui, aplicând chestiunea la vremea în care trăim. Totdeauna bisericile cari au pus chestiunea în acest chip și pe un astfel de teren, au greșit drumul. Definițiunea bisericii este limpede: ea este adunarea tuturor celor cari cred în învățătura lui Iisus Hristos. Și dacă cercetăm munca cărturărească din țările ortodoxe pe terenul teologiei ortodoxe, numărul celor neîmbrăcați în haina sacerdotală întrece pe acela al celor îmbrăcați într'însa. O asemenea teorie este susținută astăzi numai din interese personale de castă. Interesele bisericii sunt altele și lumea vede lucrurile anume ca noi.

Prin urmare, chestiunea care o punem aici este următoarea: ca să existe posturi de misionari, trebuie să avem literatură trebuitoare. Cum trimetem pe acești ostași la luptă așa de grea fără armele necesare? Cum lăsăm pe plugar fără unelte de muncă? Niciun domeniu teologic nu este așa de sărac ca cel privitor la secte și combaterea lor. La noi, nici seminaristul, nici teologul, nu cunosc nici măcar în ce constă esența fiecărei secte. Cum ar putea ști el chipul cel iscusit de combatere al lor?

În vara anului 1922, când plecam din gara Sofia spre Varna, am avut prilejul să discut cu un adventist, anume însărcinat de comunitatea sa să călătorească în tren și să vândă Biblii, discutând și răspândindu-și ideile sale printre cititorii și țărani, cari mergeau la tasle lor. Imediat

autoritățile căilor ferate l-au îndepărtat. În țara noastră totul este tolerat, dar nici măcar nu avem puțină să ne apărăm credința noastră strămoșească. Primele lucrări contra adventismului, au apărut la noi care au ca temelie literatura rusă pe care au putut să o citească numai rarii studenți ai Academiei spirituale ruse. Una din aceste cărți este cartea P. C. Părinte Constantin Nazarie, care a născut și altele la fel, cum este și a Pr. Dimitrie Georgescu din București. Nu avem până astăzi un curs complet, sau un manual pentru a putea fi citit de toți teologii noștri din România întregită. Această carte ar putea fi o bună călăuză pentru toți cei însărcinați cu o astfel de lucrare grea.

Aici, în Chișinău, prin hărnicia și priceperea unui pumn de oameni bisericești, s'a înființat de un an de zile o «Asociație de tipărituri fie originale, fie traduse din limba rusă, care să dea literaturii teologice și istorice tot ceia ce ne lipsește și care ar forma o completare fericită. Prima carte a fost lucrarea d-lui Șt. Ciobanu, intitulată : «Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusească» care a adus un material necunoscut pentru literatura noastră românească în legătură cu neamul nostru, care a purtat pe sufletul lui apăsarea unui jug strein. A doua carte este «Șase cuvântări despre natură» ale arhiepiscopului Inochentie de Odesa și Herson, traduse de fostul episcop de Huși, Nicodim, scoase în ediția doua din care Asociația nu mai are de cât foarte puține exemple. A treia lucrare pe care am pus-o sub tipar, este marea operă de peste 500 pagini a lui M. A. Calnov, intitulată : «Combaterea învățăturilor mincinoase ale sectanților raționaliști ruși». Lucrarea aceasta a fost alcătuită de autor și scoasă în a doua ediție la Odesa, fiind socotită ca una din cele mai bune lucrări prin metoda și limba de expunere a tuturor chestiunilor în legătură cu sectele. Ea s'a impus în deosebi după anul 1905, după revoluția rusă, care prin legile sale de atunci a admis toleranța față de confesiuni, lucru care a adus îndrăzneală în taberele sectanților și ei s'au pus pe lucru. Activitatea lor nu s'a rezumat numai în deschiderea de localuri de rugăciuni, ci au scos la lumină și o mulțime de Colecțiuni cu cântece pe cari le cântă adepții acestor secte. Lucrul se repetă exact și la noi. Deaceia socotim că facem un lucru bun și folositor dacă punem

sub tipar o așa de însemnată lucrare. Ea cuprinde lămurirea a 24 de chestiuni: *Despre sf. Tradiție ; biserica lui Hristos ; preoția cea adevărată din biserica lui Hristos ; închinarea și chemarea în rugăciunile noastre a Sf. Ingeri și a celor plăcuți lui Dumnezeu ; venerarea sf. moaște ; chemarea Sf. Fecioare Maria ; rugăciunea pentru cei morți ; grația lui Dumnezeu cea mântuitoare ; sf. botez ; ungerea cu sf. mir ; sf. împărtășire ; pocăința și mărturisirea ; sfințirea sf. mir ; despre trebuința închinării externe a lui Dumnezeu sau a rânduelilor și simbolurilor creștine ; sf. cruce și semnul crucii ; sf. posturi ale bisericii creștine ; despre schimbarea prăznuirii Sâmbetei cu Duminica ; despre sufletul omenesc, firea lui spirituală și despre starea lui conștientă după moarte a omului ; despre a doua venire a lui Hristos, sfârșitul lumii și judecata obștească ; și despre noua viață a celor drepti și a păcătoșilor ; despre jurământul făcut în numele Domnului și despre îngăduirea războiului și împotrivirea celui rău». Acestea sunt capitolele cuprinse în această carte, care va forma dicționarul de texte așezate la locul convenit și așa fel, încât fiecare le va afla repede și cu lămurirea dată. Toată lucrarea este tradusă. Acum avem sub tipar primele chestiuni, căci se va publica în broșuri (cu paginația în continuare pentru acele exemplare, cari vor forma volum întreg). Tipărirea lor în broșuri se face pentru a fi mai ușor la cumpărat și pentru a ne ajuta cu ceia ce vom putea prinde din vânzarea primelor cărți la scoaterea de sub tipar a celorlalte. Aceste măsuri pline de grijă le luăm fiindcă în împrejurările de astăzi este în adevăr o mare îndrăzneală să mai tipărești ceva. Socotim că seminariile teologice, Facultățile de teologie, preoții, monahii și ierarhii bisericii noastre ne vor da de știre asupra numărului de exemplare cari le vor face trebuință, atât pentru biblioteci cât și pentru trebuințele lor personale. Alături de tipărirea Institutului biblic, munca noastră nu se va risipi fără rost în biserica noastră. Celce scrie aceste rânduri socotește, că este chiar o datorie ca fiecare margine cu noile ei cunoștințe de limbă să aducă acest prinos pentru ajutorare la marea operă românească. Exploatarea cunoștințelor fiilor neamului românesc din noile provincii este o datorie cu care fiecare este însărcinat. Credem că ne împlinim această datorie scoțând dintr'o limbă puțin cunoscută toate comorile trebuitoare teologiei românești.*

CHEMAREA BISERICII ORTODOXE

IN OPERA DE CONCENTRARE A CREȘTINISMULUI

Temeiuri de a nădujdi

I.

O asemenea întrebare pare exagerată, văzând ruinele aduse de războiul cel mare și păgubirea pricinuită prin acestea celei mai mari părți ale Bisericii Ortodoxe. În adevăr, ce chemare deosebită să mai aibă Biserica noastră Ortodoxă, când ar fi destul, și încă mare lucru, să-și poată lecui măcar în parte ranele grele care i s'au adus! Rusia, marea Biserică Ortodoxă, cu care ne puteam lăuda înainte de război, că are și o manifestare în afară de granițele ei și că pășește ca o concurentă temeinică împotriva altor confesiuni creștinești, Rusia trebuie să lupte din greu pentru a-și păstra ființa ei creștinească ortodoxă, împotriva unei cârmuirii fioroase, vrăjmașă a tot ce este creștin. Este destul pentru ea, dacă-și poate întrebuința toate puterile ca să nu i se risipească turma și să se înfățișeze cu ea întregă și întărită atunci când vremurile se vor însenina. Răsăritul Ortodox a fost făcut praf de vijelia războiului și de urgia turcească. Atât de jalnic suna glasul Patriarhului din Constantinopol, în vestirea sa către celelalte Biserici creștine, că cele șapte Biserici ale Apocalipsei nu mai sunt! Infrângerea oștirilor grecești de către Turci a însemnat pustiirea cumplită a așezărilor ortodoxe. În regatul grecesc, apoi, atâtea turburări, care nu lasă poporului slobodă îndreptare și gândire la chestiunile bisericesti.

În asemenea împrejurări mai este loc să ne gândim la o chemare deosebită a Bisericii Ortodoxe în aceste vremi?

Din cele ce vor urma, se va putea vedea că oricare ar fi pagubele suferite de Biserica Ortodoxă, ea nu se poate osândi la inacțiune, ci lăsând pe unii să facă unele, în locurile primejdite, cei mai slobози trebuie să facă altele, acolo unde starea lor îi îngăduie, pentru a face față și altor trebuințe ale Bisericii Ortodoxe.

De altfel, într-o măsură mai mare sau mai mică, toate organismele sociale au fost mult păgubite prin războiul popoarelor. Statele pe de o parte, feluritele Biserici pe de altă parte, au fost puse la grele încercări. Afară de aceasta, chestiuni care erau și înainte de război, dar nu într-o stare atât de aprinsă, precum mișcarea socială, au luat după război proporțiuni mult mai mari, care ating de aproape viața organismelor vechi și le silesc să-și apere mai aprig ființa lor.

De aici urmează că asupra fiecăruia apasă probleme mult mai grele ca cele de înaintea războiului și, cu toată existența îngreuiată, trebuie să faci

față și acestor greutăți nouă. În înzestrarea organismului viu, este și puterea de a se adapta. Această putere îi dă chipul de a face față trebuințelor nouă și a nu peri. Cu vremurile de după război au venit asupra Bisericilor și astfel de trebuințe. Ele trebuie să ia aminte la starea schimbată a lucrurilor și să-și chibzuiască măsurile potrivit acestor trebuințe. Încă din 1900, un însemnat preot și scriitor bisericesc francez spunea: „Problema socială se ridică amenințătoare în zarea popoarelor și dacă Biserica nu găsește chipul de a o dezlega, civilizațiunea e amenințată să piară⁽¹⁾”. Cu cât mai mult această problemă există acum!...

Dacă o astfel de priveliște te umple de îngrijorare, sunt pe de altă parte și pricini de bucurie și care-ți dau nădejdea în biruință.

După grelele suferințe ale războiului, lumea nădăjduiește o viață mai bună. Ea dorește o stare mai asigurată, în care să nu mai fie amenințată de nenorociri ca cele prin care a trecut. Ea înțelege că nenorocirea ei a izvorât dintr'o păcătoasă îndrumare a sufletelor, dintr'o greșită îndrumare a vieții, căreia atâtea milioane i-au căzut jertfă, și așteaptă ca toată starea aceasta să se schimbe într'o orânduire nouă, care să urmărească mai mult ca înainte gândul dreptății și al milii de ceice sufăr.

E adevărat că starea de fapt nu dă bune nădejdi că așa va fi. Starea sufletească de după război e încă și mai rea decât cea care a fost. Plângerile sunt și mai multe decât înainte. Cu toate acestea lumea nădăjduiește. Cu cât suferințele sunt mai mari, cu atâta nimenea nu vrea să creadă că mai poate fi ce a fost. Cu o așteptare apocaliptică, toți privesc în zare și caută noua orânduire de lucruri care să însemne o schimbare pentru sistemul de cârmuire care a adus omenirii atâta prăpăd. Și tocmai din pricină că lucrurile nu se văd îndrumate pe calea aceasta, este mai mult necaz în suflete că îmbunătățirea întârzie a veni. Mai mult decât oricând, toți sunt cuprinși de încredințarea că o schimbare este de neînlăturat și trebuie să vie. Parcă ar fi așteptarea unei vremi de aur, în care toți să fie mai fericiți. Dacă celce nădăjduiește acestea e o fire mai religioasă, atunci așteptarea sa ia un colorit mai în legătură cu unele doruri ale credinței, așteaptă venirea împărăției lui Dumnezeu pe pământ.

Vorbind despre starea de nepregătire a Bisericilor pentru a folosi această nouă orientare a sufletelor, un preot englez scrie: «Noi am prins

1) Vezi revista *le Christianisme social*. Paris Decembre 1923, pag. 1021.

puțin din dispozițiunea vremii noi și din zilele care sunt înaintea noastră, dacă nu am băgat de seamă că o întinsă schimbare vine peste lume, ca nimic nu va mai fi socotit drept garantat și nimic respectat în instituțiunile noastre sociale, economice și religioase care se luptă cu drepturile și frăția omenească. Noi nu ne mai putem întoarce ca națiune după război la vechiul sistem de exploatare a muncii, la înșelăciuni, împrejurimi năsanătoase și întunecarea vieții copilului printr'o muncă peste măsură. Noi vrem să vedem o lume mai bună, mai luminoasă, o lume în care să nu mai fie vechile inegalități săritoare în ochi. În inima oricărui om care cugetă drept este ceva care răspunde acestei nădejdi. Nu vor lipsi recruții unei astfel de cauze. Jertfa și agonia lumii nu vor fi fost în zădar, dacă ea aruncă la oeparte rele și nedreptăți, și atunci vom vedea ivindu-se o „lume mai vrednică“¹⁾.

Cuvintele acestea ne dau a înțelege că noi ne-am afla acum numai într'un provizorat și că o orânduire a vieții sociale mai potrivită cu trebuințele lumii ar fi pe cale a se naște. Starea de înaintea războiului ne-a dus la grozava ciocnire pe care am văzut-o, și încă înainte de izbucnirea ei, se bagă de seamă în lume o ferbere și o așteptare a nenorocirii. Ea a venit, iar dacă nu venea aceasta, veneau alte ciocniri: mișcări sociale violente înăuntrul popoarelor, care se prevedeau la unele din ele. Ca să rămâie însă toate lucrurile precum au fost și încă și mai înrăutățite, aceasta umple de mânie orice inimă cu simț drept și care năzuiește după mai bine.

O asemenea stare vine cu grele probleme pentru Biserică și sunt toate semnele că, unele Biserici mai mult, altele mai puțin, își dau seamă de greaua sarcină și răspundere care apasă asupra lor. Ele trebuie să se silească a contribui pentruca această stare mai bună să vie nu pe alte căi, ci prin munca lor. Pot fi și alte puteri în lucru, dar puterile Bisericii trebuie să fie în mijlocul acțiunii, pentruca această îndreptare să se facă în mare măsură prin mijlocirea ei.

În scopul acesta, este de trebuință încheierea popoarelor spre simțiri de frăție, în jurul unor cugetări mai vrednice decât cele care le-au cărmuit până acum și care le-au dus la jaf șiucidere al unuia asupra altuia. Bisericile au în adevăr chemarea să facă o nouă educațiune și să înlătore din suflet pornirile acelea care duc la sfâșiere.

Dar cum să facă Bisericile aceasta când ele înșele sunt răzlețite și, reci una față de alta, fără comunicare, ba încă și în vrăjmășie? În mijlocul lumii împărțite și învrăjbite, Bisericile dau cea mai tristă priveliște și oricând pot fi întrebate cum

stau ele cu gândul frăției, în clipa când vor să înfrățească pe alții?

Bisericile își dau seama de neputința acțiunii în astfel de condițiuni, și de aceea, îndată după război, s'au și pornit pe o muncă de concentrare a puterilor lor. Adevărul este însă că după război ele numai cât și-au intensificat acțiunea și că munca lor trezește mai mult răsunset și luare-aminte, fiindcă lumea e mai pregătită acum a asculta astfel de glasuri. Dar cele mai vioaie dintre aceste Biserici s'au apucat de lucru încă înainte de război, pentru a începe o lucrare de integrare a creștinismului și a eși din starea aceasta de răzlețire de până acum. Deci, în această privință, avem a face cu unele creațiuni de înaintea războiului, cu altele după război. În mijlocul acestei mișcări de integrare avem a face cu marea atențiune care se arată Bisericii Ortodoxe și în aceasta se poate înțelege care poate fi chemarea ei și ce ar putea face ea, pentruca steagul ei să poată ajunge un steag de concentrare creștinească tot mai vie.

Aici vine chestiunea dela care am pornit, că, cu toate suferințele de azi din Biserica Ortodoxă, ea nu poate perde din vedere chemarea vremii de față și câtă silință trebuie să desfășure, pentruca creștinismul în forme tradiționale să prindă mai bine rădăcină în sufletele oamenilor. E clipa psihologică de a putea face aceasta mai ușor decât altădată, fiindcă lumea vede că un creștinism numai raționalist, cum a fost al sectelor protestante, duce la un individualism exagerat și care slăbește chiagul prin care oamenii unui așezământ se simt strâns legați unul de altul. Un asemenea creștinism, fără consfințirea tradițiunii, prin care credincioșii stau strânși legați în jurul unui trecut de mărire și lumină, nu poate alcătui acea temelie de concentrare creștinească de care lumea are nevoie.

Pe acesta îl poate da numai Biserica Ortodoxă și el, treptat-treptat, poate sluji pentru a strânge sufletele într'o astfel de concentrare viitoare.

II.

Chipul îndeplinirii

Dacă chestiunea răzbaterii ideilor Bisericii Ortodoxe în mijlocul omenirii ni s'ar pune fără privire la starea dimprejur, adică socotind numai mijloacele care ne stau acum la îndemână în sânul feluritelor ramuri ale Bisericii Ortodoxe, lucrul ni s'ar părea peste măsură de greu. Deși nu poate fi vorba de un lucru cu neputință, dar noi nu suntem nici deprinși și nici organizați pentru un astfel de lucru. Chestiunea însă este mult ușurată când rotim ochii împrejur. Acolo găsim condițiuni foarte priincioase pentru o intrare mai adâncă a cugetării și a felului de a fi al Bise-

¹⁾ Rev. I. A. Shakespeare, *The Churches at the Cross-Roads* (Bisericile la răspântie). Londra 1918, pag. 6-9.

ricii Ortodoxe în mijlocul omenirii. În adevăr, Biserica Ortodoxă n'a trezit antipatii în mijlocul omenirii, cum a trezit Biserica Romei. Cu toate împrejurările istorice, mult mai priincioase pentru ea, Biserica Romei mult mai greu ar putea dezlega această chestiune în folosul ei, din pricina antipatiilor pe care le-a stănit în omenire, prin pretențiunile ei arătate în cursul istoriei, Biserica Ortodoxă însă nu odată a fost privită drept adăpost al conștiințelor creștinești, doritoare de a sorbi mireazma trecutului sfânt și curat, și mulți au venit spre ea, ca să înnoade iar firul cel rupt al unității creștinești.

În veacul XVII, teologii dela Tübingen s'au îndreptat către Biserica Ortodoxă, ca să între în sânul ei, și au început discuțiunile cu Patriarhul Constantinopolului Ieremia II. Fără să nu s'a putut, din pricină că ei erau eșiți din granițele tradițiunii și nu mai voiau să se întoarcă la ea. Dar după aceea, oridecâteori o grupare creștinească a voit să se apropie de formele vechi ale creștinismului, ea s'a gândit la Biserica Ortodoxă. Și chiar când n'a tratat cu ea deadreptul, și-a afirmat însă mărturisirea ei de credință într'un fel foarte apropiat de al Bisericii Ortodoxe.

Când a început mișcarea veche catolică, ea s'a gândit mai întâi la Biserica Ortodoxă, să se unească cu ea. Dacă lucrul n'a ajuns la un capăt bun atunci, fapta nu e încă isprăvită, fiindcă se poate să ajungă mai târziu. Chestiunea aceasta e încă în curs, fiindcă vechii catolicii stau cu Biserica lor răzleși și încă vor să se unească cu noi.

Dacă ne gândim la mișcarea *mariavită*, ivită în Biserica Romei cu puțini ani înaintea războiului, trebuie să facem aceiași observațiune. Deși n'a intrat în legături oficiale cu Biserica Ortodoxă, ci numai cu cea veche-catolică, totuși schimbările pe care le-a introdus o apropia mai mult de Biserica Ortodoxă).

Dar lucrarea cea mai serioasă în privința aceasta a fost pornită din sânul Bisericii anglicane, care, încă înainte de războiu, și cu atât mai mult după război, a legat cu Biserica Ortodoxă relațiuni care pot ajunge foarte departe, ducând la acea pătrundere a ideilor ortodoxe de care am vorbit.

Tocmai această privire a unor ramuri din creștinismul apusean către Biserica Ortodoxă e faptul care ușurează dezlegarea chestiunii dela care am pornit și ne dă chipuri, prin care, cu toate greutatețile, problema nu ne mai apare împreună cu greutateți din cale afară de mari.

Noi trebuie să privim câteva căi prin care Biserica Ortodoxă a intrat în vremea din urmă în atingere cu unele ramuri din Apusul creștinesc și care ne vor deschide o înțelegere mai deplină despre putință împlinirii acestui lucru.

III.

Asociațiunea anglo-răsăriteană.

Încă de înaintea războiului, Biserica Anglicană năzuiește după o legătură mai deplină cu Biserica Ortodoxă. Afară de dispozițiunea personală răzleață a unui bărbat sau altul din sânul acelei Biserici, cum au fost multe cazuri în trecut, și persoane oficiale au căutat legături mai apropiate cu Biserica noastră. Nu au fost rare cazurile când bărbați cu situațiuni oficiale în Biserica Anglicană au venit în Rusia, înainte de război, ca la cea mai mare Biserică Ortodoxă și deci ca la o reprezentare mai puternică a ortodoxiei, pentru a întemeia legături mai statornice cu ea. Noi înșine am reprodus în revista *Viitorul*¹⁾ o ilustrațiune care înfățișează pe răposatul Mitropolit Antonie al Petersburgului împreună cu arhiepiscopul de York din Biserica anglicană. Pe de altă parte, un episcop rus a poftit el pe un preot englez în Rusia, ca să ție mai multe cuvântări și să lămurească Biserica Rusiei despre starea Bisericii Anglicane. Preotul a venit, a ținut niște conferințe de mare interes, au fos publicate în 1912 și ar merita traduse pe românește. Ba încă, tocmai în interesul chestiunii de care ne ocupăm, este de trebuință ca, după cum dorim ca ideile ortodoxe să pătrundă dincolo de granițele noastre, tot așa și noi trebuie să luăm cunoștință de starea creștinilor care vor să se apropie de noi, pentruca și noi să prindem o dragoste mai vie de această chestiune. De aceea e de toată trebuința ca o carte ca aceasta să fie bine cunoscută în sânul ortodoxiei, pentruca ea să și dea bine seama de starea de fapt și de dispozițiunile Bisericii anglicane.

Opera de pătrundere a concepțiunii ortodoxe în sânul altor Biserici nu se poate îndeplini dintr'odată și nici în întregime în scurtă vreme. Trebuie procedat cu metodă și căutat a îndeplini programa pas cu pas și bucată cu bucată. Trebuie câștigate punctele cele mai ușoare și, odată stăpâni pe acestea și întăriți cu ele, să pășim mai departe la cele mai grele. Cum stau lucrurile acum, ele singure ne îndrumază spre această metodă. Căci în întâmpinarea noastră ies pe de o parte anglicanii, pe de alta organizații deosebite, mai depărtate decât noi ca doctrină bisericască, dar totuși dorind legăturile cu noi. Deci nu este aceasta o cale de pătrundere în mijlocul lor și a-i câștiga pentru ideile tale, când ei singuri caută tovarășia cu tine? Și iată că ei singuri își dau seama că de unii ești mai aproape, de alții mai departe și, prin urmare, dela sine se înțelege că întâi trebuie să câștigi pe cei mai de aproape și apoi pe cei mai depărtați.

¹⁾ Vezi cartea mea *Evenimente actuale din Biserica Romei*, Sibiu 1915, p. 20-21.

²⁾ Numărul din 1 Dec. 1912--15 Ian. 1913, p. 19.

În revista *Biserica Ortodoxă Română* (Ianuarie 1924), am arătat scrisoarea preotului american George Montgomery din partea Consiliului Federal al Bisericilor din America, în care el însuși caută legăturile cu Bisericile Ortodoxe, cu scopul de a veni în ajutorul lor. Între altele, organizațiunea Consiliului Federal, care este o uniune a 29 de Biserici americane, lucrează și pentru sprijinirea Bisericii Ortodoxe, lucru pe care l-a făcut cu mare răsunet până acum, susținând pe Patriarhul din Constantinopol împotriva Turcilor, și pe cel din Ierusalim împotriva catolicilor. Apoi iată: însuși acest preot Montgomery, care a fost prin România și a intrat în legături cu scriitorul acestor rânduri, singur ne spune că mai propriu este pentru noi să avem legături mai întâi cu Biserica Anglicană¹⁾. Apoi oare nu înseamnă aceasta că cea întâi cale deschisă înaintea noastră pentru a răspândi ideile ortodoxe în celelalte Biserici este legătura cu Biserica Angliei?... Fără doar și poate. În Biserica Anglicană acest proces și pornit. Scriitorul acestor rânduri a și publicat mai de mult în revista *Biserica Ortodoxă* declarațiunea a peste 5000 de preoți anglicani prin care ei mărturisesc credința Bisericii Ortodoxe. Această declarațiune a apărut în revista anglicană, plină de prietenie către Biserica Ortodoxă, *The Christian East*, în toate limbile Bisericii Ortodoxe și în românește. Atât de mult țineau ei ca să se știe în toată ortodoxia că mărturisesc credința ei! Și tot pentru acest scop, și noi am publicat-o și în ziarul *Universul*, pentru ca și publicul nostru să ia cunoștință de acest fapt rar și să pregătim opiniunea publică pentru primirea ideii de răzbatere a Bisericii Ortodoxe și aiurea. Iar după aceasta, anul trecut, am fost martur la conferința interortodoxă din Constantinopol, când episcopul anglican Dr. Charles Gore a venit în plină conferință și a spus că aduce cu el adresa iscălită de peste 5000 de preoți anglicani: acea de care am pomenit mai sus, prin care ei mărturisesc credința ortodoxă.

Iată, deci, că lucrurile sunt înaintate și nu este nevoie de a începe ceva din nou. Dâra este pornită bine de alții și drumul ne este deschis pentru a aduce acțiunea noastră. Numai că și noi trebuie să cunoaștem această dâră și nu cumva mișcările care se fac din afară să găsească urechi surde la noi. De aceea *cel întâi pas al nostru în chestiunea răspândirii ideilor noastre și de a câștiga sufletul altor Biserici pentru ele, este a ne interesa înșine de cursul acestor lucruri*, a le face să fie un lucru urmărit cu drag de noi. Când vom ajunge la aceasta, vom fi înșine cei care vom ajuta la împlinirea acestei mari lucrări, care nu poate fi un lucru izolat, îndeplinit numai între câțiva.

Noi am primit scrisoarea unei dame engleze, care ne cere lămuriri despre Biserica Ortodoxă și să-i răspundem la un șir de chestiuni despre Biserica noastră, pentru că, zice ea, publicul englez nu știe mult despre Biserica Ortodoxă și este în interesul apropierei dintre Biserica Anglicană și cea Ortodoxă ca de o parte și de alta să ne cunoaștem unii pe alții. Apoi dacă din Anglia s'a găsit cineva dintre mireni care să urmărească cu dor acest soi de chestiuni și să caute a ști fel de fel de amănunte despre Biserica Ortodoxă, este de trebuință ca și dintre noi să se găsească de acei care fac lucrul acesta. Indiferența noastră sau ignorarea acestor chestiuni nu va fi de natură a duce la un răspuns priincios și a da o dezlegare bună chestiunii dela care am pornit.

De aceia e de trebuință să cunoaștem amănunțit toată mișcarea din Biserica engleză, fiindcă ea însăși ne pune pe drumul bunei dezlegări a chestiunii.

Dar ce să cunoaștem mai întâi?

Să cunoaștem mișcarea însemnată începută în Anglia în 1906 și întinsă de atunci încolo, prin care se urmărește tot mai marea apropiere de Biserica Ortodoxă, până chiar la eventuala unire cu dânsa. Dacă înainte de războiu s'au petrecut acele întâlniri și s'au desfășurat acele discuțiuni în Rusia, de care am pomenit mai înainte, după război mișcarea a tot crescut. Și a crescut tot din inițiativa Bisericii Anglicane, pe când noi nu ne-am mișcat de loc sau prea puțin. Cu o asemenea amorțire și nepăsare însă, nu dezlegăm nimic și toată chestiunea concentrării creștinești în jurul steagului nostru și a inoculării cugețării ortodoxe în sânul altor Biserici, nu se poate îndeplini. Trebuie să deschidem ochii mari și să luăm poziție către faptele vremii care ne privesc de aproape, pentru a da și noi răspunsul nostru și a face pasul care ne privește.

Din sânul Bisericii Anglicane a apărut după război o foarte temeinică și foarte simpatică revistă pentru cultivarea relațiilor cu ortodocșii: *The Christian East* (Răsăritul Creștin), pe care o mărturisesc drept revistă de seamă și revistele scoase de preoții catolici (*L'Europa Orientale* din Roma). Această revistă e închinată în fiecare număr studiilor privitoare la Biserica Ortodoxă și la apărarea ei. Se mai ocupă cu astfel de studii și o revistă catolică. *Echos d'Orient*. Dar ce folos? Aceasta o face totdeauna numai în vederea târării noastre spre Roma și totdeauna cu înfățișarea mincinoasă a învățaturii ortodoxe, pentru a scoate din ea pretențiunile papale. Nu e așa însă cu *The Christian East*. Aici e prietenie și îmbrățișare. În fiecare număr găsești articole ale ortodocșilor, cum și ale anglicanilor pentru ortodocși. Primești prin ea cele mai însemnate știri din lumea ortodoxă, pe care nu le primești pe altă cale. Slujește ca un punct de întâlnire toc-

¹⁾ Vezi scrisoarea pomenită din *Biserica Ortodoxă*, pag. 52—53.

mai pentru noi, ortodocșii, care trăim atât de răzleț, mai cu seamă în vremea de acum.

Ei bine, ce e această revistă?

E însuși organul asociațiunii de care vorbim în acest capitol: *Asociațiunea anglo-răsăriteană*. Ea se află azi sub prezidența unui ortodox și a unui anglican: Arhiepiscopul Agatanghel al Iaroslavlului și Rostovului din Rusia și episcopul Londrei. Această asociațiune s'a înființat în Iulie 1906 în Londra, sub numele *The Anglican and Eastern-Orthodox Churches Union* (Uniunea Bisericii Anglicane și a celei Ortodoxe-Răsăritene), care apoi a fost inaugurată la 10 Octombrie din acelaș an. Această asociațiune, apoi, întovărășită cu alta, numită *The Eastern Church Association*, s'au topit în una singură, care există până azi, sub numele de *The Anglican & Eastern Church Association*, și care desfășură o vie activitate pentru a intra într'o cât mai strânsă legătură cu noi, ortodocșii. Ea și-a ținut a 17-a aniversare a ei acum câteva luni în Londra, la 14 Noembrie 1923, printr'o liturghie ortodoxă la biserica rusească și printr'o adunare după amiază. Acolo s'au auzit cugetări pline de prietenie pentru Biserica Ortodoxă. Predica, la sfârșitul slujbei ortodoxe, a fost rostită de un preot anglican, decanul (superiorul), bisericii din Winchester. Anglicanii au o călăuză, un frumos volum, care-i îndrumază să urmărească toată slujba ortodoxă, sub titlul *Guide to the Divine Liturgy in the East* (Călăuză către Dumnezeasca Liturghie în Răsărit). În adunarea care a urmat, Păr. J. A. Douglas din Biserica Anglicană a vorbit despre călătoria lui în Răsărit anul trecut, când a fost și pe la noi, în București. A arătat până la ce punct înaintat au ajuns legăturile cu Biserica Ortodoxă, discuțiunile pe care le-a avut cu Mitropolitul Kievului (adăpostit acum în Serbia), care recunoștea valabilitatea hirotoniilor din Biserica Anglicană și le pune pe acelaș picior cu cele din Biserica Romei. A povestit despre urâta impresiune pe care o stârnesc în Răsărit veștile că Biserica Anglicană ar trata și cu Biserica Romei și că toate aceste vești răcesc pe Răsăriteni de Anglicani, că în Biserica Ortodoxă se simte lipsa spiritului de solidaritate și a celui misionar. A spus că, mai mult decât oricând, este nevoie de o „Entente cordiale“ (înțelegere din inimă) între amândouă Bisericile¹⁾.

Ceiece este vrednic de știut este că acești anglicani se silesc să cunoască de aproape Biserica Ortodoxă, să se apropie de ea, să intre în felul ei de a fi, să se asemene cât mai mult cu creștinismul tradițional al Răsăritului. Intr'o fotografie făcută în America a unei mici adunări de anglicani și ortodocși, am văzut un preot anglican în

portul nostru ortodox, cu potcapul și camelafca noastră monahală pe capul său. Năzuința lor este de a se face asemenea nouă, și nu a căuta să ne facem noi asemenea lor. De altfel aceasta este tocmai calea împlinirii a ceiace ce căutăm noi: Răzbaterea spiritului și învățaturii ortodoxe în mijlocul lor. Silința lor este acum de a căuta să înlătore părerea din mijlocul nostru că ei ar fi o Biserică protestantă, cum este părerea obișnuită între noi. Cartea de care am pomenit, cu conferențele preotului anglican ținute în Petersburg, tocmai aici țintesc: Să dovedească înaintea noastră că ei sunt o veche biserică creștină, rămasă în vechile tradițiuni, și fără a se fi abătut prin prăbușirea religioasă protestantă care a fost în veacul XVI. Firește, suntem datori să-i ascultăm, și celece am știut până acum într'un fel, după unele izvoare, să vedem dacă nu cumva vor fi și altfel, după alte izvoare. Cartea pomenită aruncă în această chestiune lumini pe care noi nu le cunoaștem până acum și e de tot interesul să vedem cum stau lucrurile cu această Biserică creștină, care cu atâta râvnă umblă după legăturile cu noi și prin care putem începe programa de concentrare creștinească în jurul Bisericii Ortodoxe. Dacă la această carte am alătura tratatul răposatului profesor *Comminos* dela școala teologică din Halki¹⁾, în care dovedește valabilitatea hirotoniilor din Biserica Anglicană, ne-am forma o idee și mai limpede despre starea acestei chestiuni și ne-am îndruma mai bine în călea de urmat pentru a ajunge la concentrarea pomenită. Deci acest tratat nu s'ar putea isprăvi numai la ce cuprindem noi aici ca expunere a noastră. El trebuie să fie însoțit de piese de studiu. Trebuie traduse toate aceste lucrări, trebuie adăogate materiale prin care se arată frământarea religioasă din Anglia și apelul care des se face la Biserica Ortodoxă, pentru a înțelege însemnătatea clipei de acum și cât de potrivită este ea pentru a pași, treaptă cu treaptă, la îndeplinirea concentrării pomenite.

De aceia, ca să încheiem această parte, trebuie să spunem că cel întâi pas al nostru pentru dezlegarea întrebării dela care am plecat este acesta, începerea legăturilor mai apropiate cu anglicanii. Ele au dat foarte bune roade până acum pentru cei care le-au început și ne-au arătat pe anglicani în cea mai frățească atitudine către noi. Pe seminariștii sârbi, refugiați în timpul războiului și care stăteau fără îngrijire religioasă în Franța, i-au luat anglicanii și le-au dat toată îngrijirea în țara lor, sub cârmuirea preoților sârbi, ajutați de cei anglicani. Am găsit pe unii din aceștia la congresul studenților creștini în Glasgow, Anglia, acum 3 ani, și apoi la Oxford. Aceste legături nu pot decât folosi amânduror Bisericilor și ele sunt

1) Vezi *The Church Times*, Londra, 16 Noembrie 1923.

1) Apărut în *The Christian East* pe Septembrie 1921.

colca care nu se poate încunjura, dacă voim să vedem spiritul creștinismului nostru tradițional ortodox străbătând laturile depărtate ale creștinismului apusean iubitor al tradițiunii. Pentru aceasta însă trebuie să arătăm și noi tot atâta interes către el, cât arată și el către noi. Toate piesele pomenite mai sus trebuiesc urmărite și citite de noi cu luare-aminte, pentru a ne face o cugetare orientată.

Oricâte căi altele se vor căuta și găsi pentru dezlegarea problemei dela care am plecat, peste aceasta nu se poate trece, fiindcă e cea mai apropiată și care ne izbește privirea mai des, prin multele fapte care se petrec pe acest teren. Deci și noi trebuie să urmărim această cale, fiindcă vom găsi într'însa foarte mult material și mijloace de a pune Biserica noastră Ortodoxă în chipul de a-și sădi mai departe duhul său de pace, iubire și caldă cinstire a trecutului de viață curată și sfântă.

Acum putem trece la alte priveliști pentru urmărirea temei noastre.

IV.

Biserica veche-catolică

Pe acelaș teren de principii ca Biserica Anglicană stă și Biserica veche-catolică. Tot cași cea dintâi, și aceasta e o Biserică despărțită de Roma, ale cărei depărțări de tradițiunea creștinească nu le-a mai putut suferi și s'a lepădat de ea acum mai bine de 50 de ani.

Biserica veche-catolică a trăit de atunci răzleață, dar totdeauna mânăta de dorul de a se întoarce în sânul marei familii a tradițiunilor creștinești. Un contact a avut ea cu noi la 1875, între 12 și 16 August din acel an, când s'a ținut vestita conferență dela *Bonn*, sub prezidența vestitului teolog german, începătorul vechiului-catolicism, canonicul Dr. *Franz Döllinger*. La acea conferență au venit să ia parte mulți reprezentanți din noua Biserică veche-catolică, din Biserica Ortodoxă și din cea Anglicană. Din partea noastră au fost Episcopii *Melchisedec* al Romanului și *Ghenadie* al Argeșului. Conferența n'a ajuns la un capăt mulțamitor, dar năzuințele după unire au rămas nestinse în toate aceste ramuri.

Biserica veche-catolică întreține o revistă, cu numele de *Internationale kirchliche Zeitschrift* (Revista bisericească internațională), în care neîncetat se ocupă de chestiunile apropierei dintre Biserici și în primul plan al acestei apropieri ea vede Biserica Ortodoxă, fiindcă înțelege apropierea și chiar unirea numai pe temeiul vechiului creștinism tradițional, așa cum e și învățătura noastră. În această revistă neîncetat găsim tratări despre chestiunea apropierei și unirii Bisericilor

și chiar ortodocși scriu în ea. În numărul ei pe Iulie-December 1923, găsim o largă expunere despre chipul unirii Bisericilor de Mitropolitul ortodox din Nubia, Egipt. Din această expunere aflăm despre cuvintele Mitropolitului că „Vechii-catolici doresc arzător din tot sufletul unirea dintre amândouă Bisericile“. Ba el constată că în toate discuțiunile de acum, privitoare la unirea Bisericilor, ea nu se poate face cu toții creștinii, pentru că unii sunt cu totul îndepărtați de noi pe terenul principiilor. Protestanții sunt căzuți în raționalism, tăgăduiesc revelațiunea, și atunci înțelegerea cu ei e cu neputință. „Altfel însă, zice Mitropolitul, e cazul cu episcopalii (adică cu Biserica Anglicană) și cu Vechii-catolici. Discuțiunile urmate cu aceștia au fost foarte înălțătoare, în special tratările cu episcopul Herzog, despre care Mitropolitul s'a exprimat cu cuvinte de cea mai mare venerațiune. Vechii-catolici doresc arzător din tot sufletul unirea dintre amândouă Bisericile“.

Episcopul Herzog este episcopul vechiu-catolic, despre care Mitropolitul nostru ortodox din Nubia se rostește cu atâta prețuire. Și cum am văzut, înalt Prea Sf. Sa vede chipul apropierei dintre Biserici tot cum am arătat și noi: mai întâi prin anglicani și prin vechii-catolici, fiindcă aceștia stau pe principiul despre creștinismul tradițional.

Deci privind spre vechii-catolici, avem aceeași situațiune cași cea pe care am văzut-o în capitulul de mai înainte. Trebuie să-i cunoaștem și pe vechii-catolici și să urmărim năzuințele lor. Pentru urmărirea problemei noastre, cum ne apropiem de anglicani, așa trebuie să ne apropiem și de vechii-catolici. Câștigul va fi acelaș în amândouă cazurile: a apropia mai mult Biserica Ortodoxă de felul de gândire al lor.

Internationale kirchliche Zeitschrift are tocmai ca problemă de a studia și lămuri chestiunile vechii Biserici creștine, pentru a ușura prin aceasta unirea Bisericilor. Dar o asemenea năzuință ne este cât se poate de folositoare, pentru că a studia Biserica veche înseamnă a te apropia de noi. Căci noi păstrăm creștinismul așa cum a fost el în cele mai vechi timpuri. Iată, deci, în însăși năzuința unei asemenea Biserici, chipul de a putea face o parte din creștinătate să se strângă în jurul nostru și să avem Biserica Ortodoxă drept tabără de concentrare a creștinătății împrăștiată.

Intervenind și noi în mijlocul năzuințelor unor asemenea Biserici, le vom atrage spre formele vechi ale creștinismului nostru și le vom feri de atingerea primejdioasă cu creștinismul protestant, care și el a intrat în contact din Suedia cu Biserica Anglicană. E timpul să lucrăm noi, pentru că tocmai să putem îndeplini pătrunderea mai adâncă a creștinismului nostru vechiu ortodox și a împiedeca alte infiltrațiuni.

V

Punctul întâi

Legăturile cu anglicanii și cu vechii-catolici trebuiesc privite drept punctul întâi din programul pătrunderii ortodoxe în lume. De aici înainte, lucrarea se îngreuiază. Cu toate acestea ea nu e cu neputință. Presupune însă neîncetata noastră urmărire și ocupare cu această chestiune, pentru că Biserica Ortodoxă nu poate fi prețuită în toată puterea și însemnătatea ei decât dacă se vede și din partea noastră un viu interes pentru această chestiune și căutarea cu îmbrățișare frățească de a intra în legătură cu ceilalți creștini.

Odată câștigat punctul I, se ușurează mult dobândirea restului, adică apropierea de ramurile mai depărtate de creștinismul tradițional. Întăriți noi odată prin pătrunderea concepțiunii ortodoxe în cele două ramuri numite mai sus, se înțelege că alcătuim o tabără tradițională mai puternic încheșată. O nouă însuflețire va cuprinde acest trup, reconstituit pe temeiurile vechi ale credinței ortodoxe, și mult mai asigurată va fi pășirea apoi și mai departe.

Nu trebuie ascunsă puterea impresiunii, dintre factorii prin care sufletul omenesc este câștigat către o atitudine sau alta. Odată câștigat punctul

acesta, el va produce mare impresiune și nu va întârzia să fie apreciat și să câștige multe inimi nefixate.

În clipa de acum, multe inimi sunt mai întoarse către tradiție decât înainte. Creștinismul protestant, descurajat de înfrângerea Germaniei și socotind că umblarea sa mai mult pe căile raționalismului nu i-a fost de folos, caută unele forme de cult, prin care să aprindă mai mult flacăra credinței. Aceasta e o stare de spirit de prețuire a tradițiunii, care dă în forma colectivă a cultului elemente mistice puternice, afară de cele prin lucrarea individuală a predicii. Protestanții au avut mult pe aceasta din urmă, prea puțin pe cea dintâi. Îndreptându-și iar ochii spre cult, iată o stare de spirit care-i poate apropia să prețuiască mai viu Biserica Ortodoxă.

Dar aceasta nu va fi decât dacă mai întâi vor vedea marele fapt că ea a pătruns și a prins rădăcină în unele ramuri ale creștinismului apusean, cum sunt cele despre care am tratat până acum.

De aici se deschide apoi cellalt câmp întins, al contactului cu celelalte ramuri creștine, care înseamnă urmărirea mai departe ale celorlalte puncte din programa noastră.

Și pe acestea trebuie să le căutăm acum.

Arhim. SOREBAN

Durerea Vinerii celei Mari și soarele Sfințelor Paști

I

Duminica Floriilor

Și mulți din norod își așterneau veșmintele lor pe cale, și alții tăiau stâlpi din copaci și le așterneau pe cale. Iar noroadele cele ce mergeau înainte și cele ce mergeau pe urmă, strigau zicând: „Osana Fiul lui David, binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului! Osana întru cei de sus!” Matei, 21, 8-9.

Aceste cuvinte din evanghelia Floriilor le citea bătrânul boier Ștefan Orheianu, casnicilor lui, care erau soția sa, o fată de 13 ani, cu dădaca ei, și celelalte slugi ale casei, în dimineața acelei Duminici.

După obiceiul boierilor de altădată, bătrânul își făcuse rugăciunea în tovărășia celor de aproape ai săi și o încheiase acum cu cântare și cu cuvintele de isprăvire.

În ziua aceia, fata lui, Ilenuța, un copil foarte isteț și cu mintea destul de coaptă pentru a judeca mai mult decât o fată de vârsta sa, a întrebat pe tatăl ei:

— Dar cum se poate, tată, că Evreii mai întâi au primit pe Iisus la Florii cu ramuri în mână și cu hainele așternute pe cale și cu chiote de bucurie, iar apoi, în Vinerea Mare, l-au răstignit. Asta e o faptă îngrozitoare!

— O! așa e, fata mea! E groaznic că Evreii au dat morții pe însuși Mântuitorul care venise să-i scape!

Ei socotiseră că Domnul Hristos are să întemeieze pe pământ o împărăție, și acum îi făceau alai ca unui împărat obișnuit de pe pământ. Domnul Hristos însă n'a împlinit dorințele și așteptarea lor prin intrarea sa în Ierusalim. A rămas în starea umilită, cum a venit. Evreii și-au văzut poftelile lor zădărnice, s'au mâniat, l-au dus pe cruce și l-au ucis!

«Și astăzi oamenii fac tot așa, a spus boierul Ștefan înainte, cu inima străbătută de durere. Ei tresaltă o bucată de vreme înaintea Domnului, îi strigă *Osana!* și apoi, dacă nu-și văd nădejtile împlinite, dacă n'au căpătat fericire și înflorire pământească, se despart de el și-i strigă: „Ia-l, ia-l, răstignește-l!”

Zicând acestea, boierul Ștefan s'a uitat la soția sa, în ai cărei ochi ieșiseră lacrimi, și au schimbat unul cu altul o privire care arăta că au înțeles. Ah! și ei trecuseră prin aceasta! După ce au cântat o bucată de vreme Domnului, apoi și-au întors fața dela el!

Gândurile Ilenuței au rămas tot la povestirea despre Florii, pe care ea a mai citit-o odată în Noul Testament al ei, și apoi s'a dus la fereastră, privind în zare și stăpânită tot de acele gânduri. Dar îndată s'a întors către părinții ei și a strigat cu glas hotărât, dar plină de bucurie:

— Și eu aș vrea să împrăștii ramuri de Florii înaintea Domnului și să-i strig: „Osana Fiul lui David!”

Binecuvântat este celce vine întru numele Domnului! Osana întru cei de sus!”

— Dar ai să rămâi statornică lângă Domnul și ai să-l însoțești până și la cruce, draga mea, zise boierul cu glas adânc?

Ilenuța s'a întristat și a zis:

— Da de ce nu aş rămânea statornică? Matale știi cât iubesc eu pe Domnul și că vreau să rămân cu el!

Mișcat de vorbele copilei lui, tatăl i-a petrecut mâna peste frunte, mângâind-o, iar mama a strâns-o în brațe. Atunci însă a băgat de seamă că Ilenuța, care și așa nu prea avea ea îmbujorare în obraji și era gingașă, de data asta era și mai galbenă și ochii ei negri luceau mai aprins din fața ei iubitoare.

— Ești tu bine, Ilenuțo, ca să poți merge cu noi la biserică, a întrebat-o îngrijată mama ei, Cocoana Catinca?

— Vezi bine că sunt, scumpă mamă, răspuse fetița, și-mi place așa de mult când băieții și fetele merg cu ramurile în mână dela școală la biserică și cântă! Ce mult mi-ar plăcea să fiu și eu între ei și să cântăm împreună Domnului Hristos!

Ilenuța a eșit iute cu dădaca ei din odae și s'a dus să se gătească de mers la biserică.

În anul acela, Paștele cădea foarte curând. Vânturi aspre de Martie mai suflau încă în acea zi de Duminică și fulgi rari de zăpada încrucișau lucirea nu prea caldă a soarelui.

Curtea boierească a lui Ștefan Orheianu de lângă satul Davideni din Bucovina, era așezată pe o înălțime, cam la jumătate de ceas departe de bisericuța din mijlocul satului. Ilenuța s'a scoborât iute la vale, ca să fie în vreme lângă intrarea bisericii, când o fi să treacă șirul școlarilor cu ramuri în mână, în frunte cu învățătorii, și cântând: „Osana Fiul lui David! Binecuvântat este celce vine întru numele Domnului! Osana întru cei de sus”!

Incet și-a luat drumul la vale și boierul Ștefan, împreună cu Coana Catinca, pe care o sprijinea la braț. Dar inimile lor de părinți nu erau tot atât de vesele ca ale ficei lor. Trecuseră 10 ani de când în ceata de copii cari mergeau dela școală la biserică cu ramuri în mâni, se afla și fiul lor cel mai mare, Gheorghită, care acum era departe — departe și de ei și de Dumnezeu. Cu duioșie se gândeau la trecut, la fiul lor, cucernic pe atunci, care striga inimos *Osana!* Domnului Iisus, după ce în ajun, în Sâmbăta lui Lazar, se împărtășise împreună cu ceilalți copii din școală. Și după aceia zilele părinților au fost tot cu mulțămire pentru fiul lor. El s'a dus să învețe carte mai departe la liceul din Cernăuți, și părinții nu aveau teamă pentru el, că-l știau cucernic și erau încredințați că Dumnezeu are să-l păzească. Scrisorile lui o dovedeau, și dacă mai apoi ele s'au mai rărit, boierul Ștefan nu era neliniștit. Cocoana Catinca găsisese ușor pricina: băiatul era încărcat de treabă și nu găsea totdeauna răgazul să-și poată revărsa inima către părinți. Dar ei nu aveau

îndoială că fiul lor a rămas tot cuviincios, cuminte și mai cu seamă plin de râvnă către Domnul Iisus.

Era mult de atunci, se mângâiau acum numai cu amintirea, dar zburase. Gheorghită venea acasă în fiecare vacanță și toți se bucurau de deșteptăciunea și învățătura lui, de inima bună pe care o păstrase și de dragostea pe care o arăta către toți. Dela o vreme însă părinții au început să bage-de-seamă că inima lui se mai răcise pentru lucrurile credinței. Când copilul a trecut mai departe cu învățătura și a ajuns apoi la universitate, vechea sa cucernicie a început a păli. Dar părinții nu găseau vină lui Gheorghită, ci-și făceau imputări tot lor.

— Oh! dacă ne-am fi rugat atunci pentru el mai cu inimă, suspina mama! Dar eu m'am rugat numai pentru sănătatea lui și nu m'am gândit și la fericirea sufletului lui de pustiirea vrăjmașului..

Boierul Ștefan mai avusese un fiu, care s'a îmbolnăvit și a zăcut multă vreme. A fost îngrijit cu toată iubirea, dar după un an și jumătate, a urmat în drumul veșniciei pe alte surori care muriseră mai nainte. Și-a dat sufletul liniștit și blând, cu credința în Domnul Hristos, mult jălit de părinții lui, care însă îl știau acum că se odihnește în sânul Domnului. Nu le mai rămânea acasă decât Ilenuța, ca să mângâie inima părinților. Gheorghită, după ce se depărtase plecând la Cernăuți după carte, se depărtase încă și mai mult pentru a studia dreptul la Viena, Dar el se depărtase mai cu seamă sufletește. Traiul între alții îl mai înstrăinase de obiceiurile și cugetările de acasă. Viața de oraș, amestecul cu alți tineri, cu alte obiceiuri, mai cu seamă după ce a trecut la universitate, i-au strămutat sufletul spre alte gânduri.

După un an de universitate la Cernăuți, a voit să intre în marină. Familia nu l-a lăsat. Fapta aceasta l-a dezlipit și mai mult cu sufletul de cei din familie. Atunci s'a hotărît să-și urmeze studiile de drept la Viena. Dar aici s'a afundat într'o viață care a făcut tot mai mare despărțirea sufletească între el și cei de acasă. Necredința l-a copleșit și l-a făcut să cadă în păcate. Făcea haz pe socoteala credinței celor de acasă, până ce, amăgit de prietenii săi, a lăsat și universitatea, cu gând să plece în America și să ducă acolo o viață slobodă. Dar tatăl său a aflat aceasta la vreme, a prins pe fiul său în Brema, unde era gata să se suie pe vapor, și l-a putut aduce din nou la studii, sub o priveghere apropiată. Cu toate acestea, oricâte rugăciuni făceau părinții pentru el, Gheorghită nu mai era fiul duios de altădată, când eșea întru întâmpinarea Domnului la Florii, cu ramuri de salcie. El a rămas tot străin și de Dumnezeu și de casa părinților, la care trebuia acum să se întoarcă după isprăvirea studiilor în Viena.

La toate acestea se gândeau acum părinții lui, când priveau ceata de băieți care se mișca veselă spre biserică. Ce fericiți erau când și fiul lor se afla în ceată!

Slujba bisericii le-a liniștit gândurile. Au ascultat cu multă luare-aminte cuvântarea preotului despre Patima

Domnului, care a luat asupra sa suferințe neînchipuite, pentru a împăca pe om cu Dumnezeu și a ne face iarăși ușoară apropierea de Tatăl ceresc. Gândindu-se la chinurile Domnului, nu s'au mai gândit la ale lor și s'au potolit. Și-au zis că a gusta suferința înseamnă a umbla pe calea Domnului.

Ilenuța fusese foarte mișcată de slujba preotului și de cuvintele deosebite pe care el le-a spus pentru copii. „Dacă voi i-ați eșit întru întimpinare, le-a grăit el, Iisus vrea să intre și El în inimile voastre și să locuiască acolo, fiindcă El v'a cumpărat cu însuși sângele său vărsat pe cruce. Voi i-ați strigat *Osana!* dar oare inima voastră bate pentru el? Voiți să-l urmați până și la cruce? Ați gustat iubirea lui și voiți să rămâneți lângă el nu numai acum, ci toată viața?”

Aceste cuvinte au răsunat vii în inima gingașă a Ilenuței. Și ea se mângâia cu vorbele cu care cucernicul preot și-a încheiat cuvântarea sa: „Atunci și Fiul lui Dumnezeu vă va dărui cununa vieții veșnice».

Când copiii au sărutat icoana și au luat anafora la sfârșit, Ilenuța era plină de dorința de a-și închina viața Domnului și a fi nedespărțită de el și pe pământ și în viața de veci.

În ziua aceia toată biserica era împodobită de sărbătoare. Epitropii bisericii avuseseră grijă să dăruiască haine frumoase și copiilor celor mai săraci. La ieșirea din biserică, toți scânteiau de bucurie, și Ilenuța le strângea mâna la toți, că-i cunoștea, iar în gândul ei se ruga pentru ei să-i dăruiască Dumnezeu cu binecuvântarea sa.

„Fetița cea dragă dela curte” — așa o numeau ceilalți copii. „Dar era așa de răgușită!» a spus o față. Alta a adăugat: „Mânile îi erau așa de reci!» iar a treia a spus: „Așa de greu a suit dealul și s'a sprijinit mult pe dadaca ei!”

În adevăr, Ilenuța nu se simțea bine. Dar s'a stăpânit, și când a ajuns acasă, a rugat pe îngrijitoare să nu spuie părinților nimic până după masă, că pe urmă se așează singură în pat. Cu toate acestea n'a mai fost nevoie să spuie cineva părinților, fiindcă Cocoana Catinca a băgat-de-seamă numai-decât. Ea încă de dimineață a văzut că fiica ei era mai galbenă decât de obicei, iar acum îndată a simțit-o că are febrințeli. Iute a așezat-o în pat, și Ilenuța a trebuit să spuie că are dureri în gât. Au trimes la oraș după medic, care n'a putut veni decât spre seară. El a găsit pe Ilenuța cuprinsă de puternice friguri și a întărit temerile părinților că are anghină.

Ce groază când s'a auzit aceasta din gura medicului și când vestea a străbătut toată curtea! Copila se bucura de iubirea tuturor, până la cel din urmă argat, și pe toți i-a cuprins o vie durere. Cocoana Catinca nu se mai depărta de lângă patul fiicei ei, și nu dormea nici noaptea, cu toate că medicul trimesese dela oraș o îngrijitoare anume, deprinsă să caute de bolnavi. Boierul Ștefan petrecea noaptea într'o odaie alăturată, în ferbinte rugăciune către Dumnezeu pentru copila sa.

Medicul îi spusese că boala fetei s'a ivit cu semne

foarte grele și, față de gingășia trupului ei, viața îi e în mare primejdie. Voia oare Domnul ca, la începutul săptămânii de chinuri pentru El, să înceapă și suferințele morții pentru iubita copilă?... Așa se întreba tatăl cu inima strânsă și ca o sabie ascuțită îi străbătea inima!

Mama încă nu bănuia cât de greu era amenințată viața fiicei ei. Ea știa numai că niciun pas nu poate face fără voința lui Dumnezeu și se ruga lui să-i potolească inima, fie în bucurie, fie în durere. În genunchi la picioarele lui, ea știa numai să închidă ochii și credea fără șovăire.

Către miezul nopții, a venit și tatăl la patul bolnavei. A găsit pe Ilenuța foarte neliniștită de friguri și i-a zis cu alinare: «Fii mângiată și neclintită, draga tatei! Domnul este cu tine și în mijlocul suferinței!»

O lumină a licărit atunci peste fața Ilenuței și cu glasul ei răgușit a șoptit: *Osana!* Peste inimile părinților, cuvântul acesta a curs ca o răcorire, fiindcă ei știau acum că și în mijlocul suferințelor boalei, fiica lor se gândea să strige întru întimpinarea Domnului și să-i arate iubirea sa!

Zilele care au urmat au trecut pentru curtea boierească între o temere și alta. Uneori se părea că starea Ilenuței mai arată oarecare nădejde, pe urmă însă se vedea bine cum puterile ei slăbesc și toți se nelinișteau. Mama ei o îngrijea cu o iubire fără margini, răbda cu sufletul supus lui Dumnezeu și nu se mai gândea decât numai dela o zi la alta. Tatăl se lupta greu cu sufletul. Să fie oare că Dumnezeu îi va cere jertfa lui Avraam, ca să-și dea copilul iubit al inimii sale?... Și încă altă întrebare îl arunca în grea luptă lăuntrică... Să cheme oare pe răcitul Gheorghiiță la căpătăiul surorii sale, care, după cum tatăl bine știa, încă iubea foarte mult pe fratele ei, deși Ilenuța nu îndrăznea să vorbească în fața lui despre celce era departe?

II.

Vinerea Patimilor

Când Domnul și Mântuitorul nostru atârna spânzurat pe cruce la Golgota și suferea cumplit pentru noi, „atunci întunec s'a făcut peste tot pământul dela al șaselea până la al nouălea ceas”. Pe toți cei care sunt ai săi, Domnul îi cheamă să-i urmeze lui prin cruce!

Și la curtea din Davideni era în ziua aceia un întunec ca al Vinerii Patimilor. Căci după socoteale omească, Ilenuța trebuia să zboare de pe pământ astăzi, în însăși acea zi a morții Domnului. În inima părinților se stinsese orice rază de nădejde pentru viața copilului lor. Ei erau gata să bea paharul pe care Domnul li-l întindea!

Ceiace însă întărea inima lor să fie gata de a aduce jertfa, era privirea spre copilă. Căci cu toate că suferea îngrozitor, ea nu se plângea, ci, în puținele vorbe pe care le mai putea grăi, nu-și mărturisea decât credința ei tare și iubirea ei vie către Mântuitorul.

Dimineața, când a auzit sunetul clopotelor pentru slujba Sfântului Aer, și-a împreunat mâinile și s'a rugat

ferbinte cu cuvinte de care-și aducea aminte din cântările Patimei.

Mai târziu, a rugat pe tatăl și pe mama ei să-i citească ceva din evanghelie despre povestirea Patimii, și când îl citea, însoțea și ea cuvintele cu glasul ei slăbit, repetând cele auzite. Și a cerut să-i cânte *Primăvară dulce*, și răgușeala glasului n'o lăsa să-și facă auzit și dulcele ei glas, care știa să cânte Domnului cu atâta duioșie!

Dar apoi puterile copilei au slăbit tot mai mult. Intunerecul și umbra morții au părut că-și întind tot mai mult veșmântul tăcerii lor peste capul ei.

Spre seară, Dumnezeu i-a dăruit un somn liniștit, pe care buna îngrijitoare s'a silit să i-l păzească neturburat. «Sora Ana», cum i se zicea ei, a rugat pe boier și pe cocoană să se folosească de clipa aceasta și să treacă în odaia de alături spre a se mai odihni puțin. Boierul și-a dus soția la patul ei. Puterile acesteia se măcinaseră cumplit de atâta neliniște și veghere. A ajutat-o să se suie în pat și apoi s'a așezat pe marginea patului lângă ea. După ce s'a odihnit puțin, a zis către bărbatul său: «Scumpe Ștefane, pe când noi ne luptăm aici sub crucea Domnului pentru viața iubitei noastre copile, copilul durerilor noastre stă peste nouă țări și mări, departe de cruce, și-și merge drumul lui în lume!»

— Ah, scumpă Catinco! tu rostești tocmai ceiace, de la îmbolnăvirea Ilenuței, apăsa atât de greu pe inima mea! Eu m'am rugat mult lui Dumnezeu, și chiar ieri i-am trimis lui Gheorghită câteva rânduri duioase, spunându-i că Ilenuța e greu bolnavă!

— Bine ai făcut! strigă soția lui, Dumnezeu să te răsplătească!

— N'am voit să ți-o spun mai înainte de a avea răspuns de la Gheorghită, răspunse boierul.

Din faptul că soțul ei pomenea iar pe nume pe fiul său și că i-a scris cu dragoste, nu numai despre treburi și cu asprime părintească, cum făcuse el de atâția ani, Cocoana Catinca a înțeles că aceasta este o roadă binecuvântată a crucii.

Din cea mai adâncă pornire a inimii, soții au îngenunchiat atunci amândoi și s'au rugat împreună ferbinte pentru viața Ilenuței, cum numai părinții știu să se roage. Glasul lor rostea cu cuvinte tăiate de suspiuuri: „O Doamne Iisuse! grăbește-te spre ajutorul nostru, câtă vreme fiica noastră mai este în viață, cum ai făcut la fiica lui Iair. Dar făcă-se voia ta!”

Stăvilarele rugăciunii s'au deschis atunci iarăș în inima boierului și el a început a se ruga cu glas mare și fierbinte pentru fiul său; „O Doamne Iisuse, care ai pățimit moartea pe crucé, pentru a ispăși vina omenirii întregi și a săvârși o mântuire veșnică, milostiv lui de pe crucea ta și trimite razele iubirii tale de oameni spre a mântui și pe rătăcitul nostru fiu și a-l aduce la tine! Iartă-ne și nouă greșelile pe care le vom fi făcut către fiul nostru, milostivește-te spre noi și dă-ne nouă pacea ta! O Doamne! dă-i ajutor, mântuie-l ca să se întoarcă la Tine și să Te cunoască drept Cârmuitorul și Mântuitorul lui. Amin“.

Cine a auzit această rugăciune a tatălui și a fost adânc zguduit de dânsa? Nimenea altul decât fiul, pentru mântuirea sufletului căruia părinții se luptau sub cruce atât de greu...

Gheorghită Orheianu încă nu primise scrisoarea tatălui său. Săptămâna Patimilor a trecut din nou pe lângă sufletul lui fără să lase urme. Nici-o clipă nu i s'a oprit gândul la Acel care suferise atât de mult pentru dânsul, ci s'a folosit de vacanță pentru a pleca în excursiune cu prieteni de ai lui, și s'au veselit berechet. În seara de Joia Mare, era înapoi din frumoasa plimbare, dar cu capul amețit, cu inima pustie și cu gândul să plece din nou aiurea a două zi, în Vinerea Mare. Totuși Domnul l-a ferit de o nouă ispitire și, milostivirea sa, a tras în sfârșit la Sine pe cel atât de mult rătăcit. Abia pășise în locuința lui, când omul cu vești de departe îi aduse o telegramă. Gheorghită se miră, o deschise iute și citi puținele cuvinte: „Veniți îndată acasă; Ilenuța e pe moarte! Hristofor”. Acest Hristofor era cel mai vechi și mai credincos dintre oamenii curții. El ținuse pe genunchii săi pe toți copiii boierului. Cu bucurie și mulțămire văzuse crescând pe Gheorghită, dar tot el, cel dintâi, ca bărbat cucernic, băgase-de-seamă cu durere, la întoarcerea în vacanță a tânărului său stăpân, că acesta se depărtase de credință.

Credinciosul servitor suferea împreună cu părinții pentru tânărul care era dragostea sa de altădată. În toată lungimea vremii, nu lăsa să treacă o dimineață și o seară, ca să nu se roage pentru mântuirea „iubitului tânăr stăpân”, cum îl numea totdeauna. Boierul Ștefan vorbea foarte rar cu bătrânul său Hristofor despre fiul de departe, ceva mai des Cocoana Catinca, dar, îi făcea totdeauna rău să vorbească despre el. Neîncetat însă credinciosul servitor o mângâia zicând: „Cocoană Catinco, iubitul și tânărul nostru stăpân nu se poate perde. Domnul nostru și-a vărsat sângele și pentru el. Numai să ne rugăm noi cu credință înainte“!

Când bătrânul a văzut zdrobirea de inimă a părinților pentru boala Ilenuței, s'a rugat și el în odaia lui din adâncul inimii pentru sănătatea iubitei copile, și apoi a lămas o clipă pe gânduri. Indată a strigat: «Iaca, Dumnezeu acum îmi arată drumul! Gheorghită trebuie să vie la părinți pentru mângâiere, și poate îl mântuie Domnul, dacă vine la patul copilei bolnave de moarte!»

Hristofor se apucă îndată de scris și trimise o telegramă— a doua zi seara Gheorghită putea sosi. El pregăti toate pentru primirea celui ce avea să se întoarcă.

Tocmi o trăsură și-o trimise la gară. Avea să-l aducă numai până în sat, pentruca să nu se prindă de veste la curte sosirea unei trăsurii. Și a mers pe drum într-o întâmpinare, și când a văzut pe călător că se apropie, l-a luat și l-a dus în odaia lui pe o ușă dosnică.

Știrea telegrafică l-a turburat cu totul pe Gheorghită. Dintre toți, inima lui era încă lipită cel mai mult de Ilenuța. Mai nainte, când vorbea de credința ei, când ea se ruga, el vedea în aceasta „o dulce vorbire de copil” și nu voia să-i risipească închipuirile ei. Deci

iubirea către draga surioară trăia încă adânc ascunsă în inima lui.

Și această copilă trebuia să moară? Și părinții lui... Ori cât se silea el să alunge această întrebare din urmă, cugetul lui i-o tot scotea înainte. Vestea primită îl zguduise atât de mult, încât el năprasnic s'a potolit din zbuciumarea vieții de până atunci. Nu s'a mai pus pe odihnă, ci chiar în noaptea aceea s'a apucat să se gătească de drum, pentruca dimineața să și poată pleca. Tot drumul s'a gândit numai dacă va mai găsi cumva pe Ilenuța în viață. Cea dintâi întrebare către bătrânul Hristofor a fost: „Mai trăiește?” Cui grabă a scos el aceste cuvinte și încordat și-a ațintit ochii asupra bătrânului servitor, care a apucat pe Gheorghiuță de mână și cu glas adânc i-a spus: „Da, domnișorul Gheorghiuță, trăiește, dar medicul nu mai are nicio nădejde. Astăzi în sfânta și marea Vineri, are s'o i-a la dânsul Mântuitorul, care a murit și pentru ea! Fie el lăudaț și lui să-i mulțămim că Ilenuța îl cunoaște ca pe Domnul și Mântuitorul și cu bucurie are să se ducă la el, când are s'o cheme Ea cu bucurie i-a strigat *Osana!* în Duminica trecută!

„Bieții părinți! să-și peardă și fiica, după ce fiul ei s'a pierdut sufletește?” zise bătrânul apăsător. O mare neliniște cuprinse pe Gheorghiuță. „Pot să mă duc s'o văd?” zise el cu temere.

„Nu, încă nu. Dar am să te duc în odaia de alături”, zise Hristofor. Când ei se aflau pe coridor însă, că să deschidă ușa, au auzit rugăciunile părinților pentru amândoi copiii lor. Și Dumnezeu a deschis acum urechea fiului, care atâta vreme n'a voit să asculte strigătul spre pocăință, și a fost adânc cutremurat și pentru întâia oară a simțit el în inimă adevărată căință.

În odaie s'a făcut tăcere, și ceice stăteau afară au auzit o ușă deschizându-se încet. Hristofor a șoptit: „Boierii au intrat acum în odaia bolnavei. Vino și dumneata înăuntru și stai îndărățul ușei deschise, până ce vine medicul, care poate te ia cu el înăuntru. Dea Dumnezeu să iasă toate bine!” Ținându-și răsuflarea, Gheorghiuță a ascultat toate zgomotele dinăuntru. Mai întâi a auzit el un geamăt de durere, apoi un ușor sughiț înădușit (era glasul mamei), apoi un glas șters de copil, care scotea greu cuvintele: „Astăzi, chiar astăzi încă am să fiu la *El!*... O tată, mamă, e adevărat? — Ah da! — voi rămâneți așa de singuri — dacă eu mă duc la Mântuitorul!... Dar Gheorghiuță n'are să vie la voi? — Salutați-l de multe ori din partea mea. — O! și el trebuie să creadă în Domnul Iisus, pentruca și el să poată fi fericit și să vie la mine!” Bolnava a tăcut o clipă, apoi s'a zvârcolit neliniștită. Greutatea răsuflării iar o apăsa, părinții au sprijinit-o — atunci a eșit din buzele ei un glas dureros: „Unde e Gheorghiuță?”

„Sunt aici!” răspunse un glas tremurător, și cel dorit s'a apropiat de patul bolnavei. El nu s'a mai putut ține și a uitat toate chibzuielile. Părinții, ocupați cu copila, nu băgaseră-de-seamă că fiul lor stătea de câteva clipe îndărățul ușei deschise și privea spre bolnavă, care zăcea ca un crin alb. Fața drăgălașă purta urmele

durerii. Cu toate acestea o pace și o liniștită înfățișare sfântă stăpânea peste chipul ei. Cicoana Căteana a tremurat când a văzut pe Gheorghiuță căzând în genunchi lângă pat. Boierul abia putea să-și mai stăpânească zguduirea. Gheorghiuță n'a avut când să primească scrisoarea...

Ilenuța a deschis ochii mari, când a auzit glasul fratelui și a zis liniștită: „O! eu știam că Domnul are să te aducă aici! Rămâi la El, care te-a rescumpărat”.

Tocmai atunci a sosit și medicul, și cei din jur au văzut cât de lipsit era de nădejde. Totuși a rugat pe părinți să-l mai lase să întrebuițeze un mijloc, la care Dumnezeu putea să adauge și binecuvântarea Sa. Dacă bolnava avea să poată dormi după aceasta, mai era nădejde de a o scăpa cu viață. Pentru aceasta însă în odaie trebuia liniște deplină. Medicul urmărește lung lucrarea mijlocului întrebuițat. Liniște neturburată domnește în odaie. Amândoi părinții întinseseră spre Gheorghiuță mâinile pe care el le-a sărutat în tăcere. Ei nu l-au întrebat cum a ajuns acolo. Numai una simțeau ei, că fiul lor stă cu dânsii sub crucea Domnului.

Ilenuța își încrucișa mâinile, ca semn că trebuiau să se roage, și șoptea: „Iisuse al meu”. Sora îngrijitoare înțelegea că ea cerea să se cânte bucata din Prohod, pe care o auzise cântată de copii la biserică și pe care a început s'o spuie tare cu înseși cuvintele ei. Și după aceasta bolnava s'a liniștit ca prin minune, răsuflarea a mers neturburată și mai ușoară, fața ei s'a acoperit de înfățișarea păcii, o schimbare s'a făcut în chipul ei — dormea! Era somn spre nouă viață pe pământ ori spre moarte, din care avea să se trezească în veșnicie? Numai Dumnezeu putea ști și umilit spuneau părinții: *Facă-se voia ta!*

Vinerea Patimilor era pe sfârșite cu întunecul ei... Avea oare soarele Paștilor să lumineze peste casa boierească?

Paștile

Da, el a luminat măreț și frumos, dulcele soare de primăvară, în dimineața zilei Invierii, și a trimes pe pământ raze calde și înviorătoare, peste care săptămâna de mai înainte trimesese vânturi atât de aspre! Viață nouă putea țâșni acum din pământ. Cea veche trecuse și toate se înnoiseră acum.

Dar ce chip slab era acest soare față de Soarele vieții, Fiul lui Dumnezeu cel înviat! El adusesese la lumină soarele vieții netrecătoare peste noaptea păcatului și a morții!

Fapta mântuirii era acum împlinită. Nu trebuiau oare să tresalte Cerul și Pământul?

Și peste curtea boierului Ștefan Orheianu, soarele Paștilor se ridicase minunat și măreț! Domnul a ridicat rugăciunea părinților mai pre sus de cererea și de înțelegerea lor. Când ei îl așteptau pentru iubita lor copilă în noaptea Vinerii Patimilor, numai ca Mântuitor, care s'o slobozească din dureri și s'o ia întru împărăția sa, el s'a arătat ca puternicul și milostivul Ajutător! El a văzut cu milostivire credința părinților,

ca și cea a lui Iair, și a trimis somn fetei, ca s'o trezească la viață nouă.

Somnul Ilenuței a ținut mult. Dar viața n'a zburat dintr'însa, ci treptat-treptat, iar a venit oarecare rumeală pe obraji de ceară și din nou au început a se arăta semnele vieții. Puterea frigurilor a fost frântă când, prin acel somn mântuitor, bolnava a putut da într'o sudoare binefăcătoare.

A doua zi dimineața, când s'a trezit, Ilenuța a putut spune rar și cu mare oboseală: „Iubiți Părinți, am visat așa de frumos! Iisus Hristos era cu mine. El nu mai spânzura pe cruce, ci avea o haină albă și un steag de biruință!“ După o scurtă oprire, a spus iar: Am văzut în vis cum El m'a luat de mână și m'a adus la voi, și împreună cu voi eră și Gheorghită!... Unde e fratele meu? Doar era aici!».

Gheorghită îndată a venit lângă dânsa, și ea la privit cu drag. Dar tatăl ei i-a spus: „Draga tatii, Domnul iar te-a dăruit nouă; acum însă odihnește-te liniștită!“

Cu toate că bucuria părinților era fără margini, că Ilenuța mai trăia încă, totuși ei au petrecut Sâmbăta Mare încă plini de îngrijorare, fiindcă medicul le-a spus că fiica lor nu e scăpată de primejdie, din pricina marelui slăbiciuni care a cuprins-o. De data aceasta Ilenuța își amesteca glasul în vorba celorlalți mai puțin decât în cele mai grele zile ale zăcerii. Era prea slabă s'o mai poată face.

Abia în noaptea Vinerii celei Mari, tânărul Gheorghită Orheianu, care până atunci trecuse nepăsător și în neștire peste grelele chestiuni ale vieții și morții, a gustat în toată asprimea ivirea lor năprasnică peste capul lui. Toată noaptea aceea el a petrecut-o în greu zbucium. Se temea că Dumnezeu are să ia de pe pământ pe mica și nevinovata lui surioară, ca pedeapsă pentru păcatele lui. El se minuna de puternica credință a părinților lui, pe care niciodată n'a înțeles-o ca în noaptea aceasta, sub apăsarea crucii. El a stat multă vreme singur în odaie, numai din când în când privind spre bolnavă. Părinții l-au lăsat în voia lui, fiindcă vedea că Domnul însuși lucrează în sufletul fiului lor. Iar spre seară, când a venit bunul duhovnic al familiei, Părintele Vasile, celce în fiecare zi s'a rugat cu fetea bolnavă și cu părinții ei, a întâlnit și pe fiul cel rătăcit întors acasă. La plecarea preotului, Gheorghită l-a rugat să-i dea voie să-l însoțească acasă.

În odaia de rugăciune a preotului, a urmat apoi o lungă spovedanie a tânărului, umblat atâta vreme pe căi rătăcite, a cărui necredință a întristat peste măsură pe fostul lui profesor de religie. Păstorul sufletesc a chemat acum cu toată tăria pe cel pocăit la adevărata ispășire a păcatelor lui și i-a arătat cum poate căpăta iertarea, simțind toată durerea pentru ce a făptuit și alergând la Mântuitorul celor păcătoși, la Iisus cel Răstignit! Preotul a îngenunchiat apoi împreună cu Gheorghită, s'a rugat împreună cu el pentru sufletul lui și ca Dumnezeu să-l primească din nou între fiii săi, ca pe fiul cel rătăcit.

După aceea i-a citit rugăciunea de dezlegare a păcate-

lor și l-a sfătuit să se ducă și la părinții lui, să-și verse sufletul prin adevărată mărturisire și să le ceară iertare pentru lunga supărare pe care le-a adus-o.

Bătrânul boier și soția părăsiseră pentru o clipă odaia bolnavei, când ea ațipise puțin. Atunci a venit Gheorghită la ei și le-a spus foarte mișcat: „O! scumpii mei părinți! pentru numele lui Iisus, iertați mă!“ „Și tatăl său i-a răspuns cu glas mare: „Pentru numele lui Iisus, care a pățimit pentru păcatele noastre ale tuturor, eu și mama ta te iertăm întru toate! Incepe o viață nouă de credință, și pacea Domnului să fie cu tine!“

Gheorghită a fost adânc mulțămît pentru iertarea părinților săi, totuși în seara aceea o adâncă întristare rămânea încă peste sufletul lui. Ființa cea veche o părăsise, cea nouă îi era încă străină.

După slujba Invierii, la care cei sănătoși luaseră parte, cu mulțămire pentru darul lui Dumnezeu, dar încă apăsător de durerea de acasă, a venit peste el liniștea somnului, cu nădejdi nouă pentru a doua zi.

Soarele zilei de Paști își trimetea razele lui peste patul lui Gheorghită. Și el se sculă din noaptea aceea ca dintr'un mormânt. Invierea Domnului îl învia și pe el la cugetări de nouă viață, pe care s-o înceapă de acolo înainte.

Când a simțit pe fața lui raza caldă a soarelui și s'a trezit, i-au venit în minte atâtea sărbători fericite ale Invierii Domnului din trecut, când tresălta de bucurie. De data aceasta însă, avea să sărbătorească niște Paști și mai fericite, fiindcă acum știa și credea că Domnul, care se sculase din mormânt, îl rescumpărare și pe el din puterea păcatului.

O simțire nemai cunoscută până atunci, de nemăsurată bucurie, străbătea inima sa! S'a pus în genunchi și a mulțămît lui Dumnezeu din tot sufletul. Atunci a intrat la el bătrânul Hristofor, l-a luat de mână și i-a zis: „Laudă suflete al meu pre Domnul! Acum pot pleca în pace, când iubitul meu a găsit din nou pe Acela de care atâta vreme voia să scape! Slavă veșnică fie Domnului celui Inviat!“

— Ah! bunule Hristofor! Dacă dumneata nu m'ai fi chemat, încă și azi aș fi în întunec, departe de ai mei, departe de Dumnezeu!

— Oare crezi dumneata, Conașule Gheorghită, că eu te-am chemat? Te înșeli! Bătrânul Hristofor a făcut numai ce i-a poruncit un Stăpân mai înalt, când el a văzut durerea și jalea bieților părinți pentru doi copii ai lor pe moarte; căci pe moarte erai și dumneata. Ilenuța s'ar fi dus spre viață veșnică, dar dumneata spre moarte veșnică, dacă milostivul Dumnezeu nu te-ar fi trezit spre viață nouă!

Tânărul Gheorghită a mulțămît din tot sufletul bătrânului slujbaş al casei că i-a spus verde tot adevărul. El s'a dus îndată la părinții lui, care stăteau cu fața mulțămîtă lângă patul Ilenuței. Un plăcut aier de dimineață se revărsa înăuntru prin fereastra deschisă. Soarele zilei de Paști arunca o scânteiere trandafirică peste chipul fetei. Cu ochii lucind de curată bucurie, ea a deschis buzele și a spus:

— Hristos a înviat! și am înviat și eu cu El!

— Adevărat a înviat! a răspuns fericitul tată. El a înviat, și cu noi a făcut lucruri mari. Te-a dăruit nouă! Lui fie-i lauda și mulțămirea în totdeauna și pentru toate!

Atunci a intrat în vorbă și Gheorghiiță, făcându-și mărturisirea lui:

— Și pe mine cel Inviat m'a sculat la viață nouă! Până și ieri, când eram încredințat de iertarea păcatelor mele prin Domnul cel Răstignit, inima mea încă tremura de întristare și durere. Azi însă sunt pe deplin vesel și mângâiat, fiindcă simt apropierea Domnului care a înviat cele din înăuntrul meu și m'a trezit spre o nouă viață.

Mama și-a îmbrățișat fiul cu adâncă iubire. Ea nu încetase niciodată de a se ruga pentru el și a nădăjdui. Chiar și în acea săptămână a Patimilor, când se temea de moartea fiicei ei, în adâncul inimii ea tot nădăjduia pentru mântuirea fiului ei. Numai cu două zile mai înainte încă, și ea nu putea vedea cum ar putea fi aceasta și nu avea de adus înaintea crucii Domnului decât numai durerea ei. Domnul o răsplătea însă acum din belșug: îl dăruia pe amândoi copiii!

În ziua aceea, când iar a venit medicul, le-a putut spune bucurat și mulțămît că Ileanuța cu adevărat a scăpat de primejdie și a adăogat el însuși cu umilință: „Dumnezeu a ajutat cu minunile lui!”

Vestea de bucurie s'a întins îndată în toată curtea, la toți credincioșii servitori, care au purtat-o pretutindena în sat. Locuitorii satului luaseră toți parte vie la durerea boierului și acum din gură în gură umbla vestea bucuriei și toți laudau minunea lui Dumnezeu.

A doua zi de Paști, după slujba liturghiei, preotul a făcut și slujbă de mulțămire lui Dumnezeu, după cererea boierului, pentru că Dumnezeu a dăruit în casa sa viață și trupească și sufletească. Și toți locuitorii și-au ridicat și ei gândurile, mulțămînd lui Dumnezeu că au văzut bucurie în casa bunului lor boier. Și când bătrânul Ștefan Orheianu, însoțit de fiul său, acum pocăit și înviat, a părăsit biserica și a strigat

„Hristos a înviat“! către sătenii care-l priveau cu mare mulțămire, aceștia i-au răspuns:

— Adevărat a înviat! Coane Ștefane, și Dumnezeu să-ți fie viața și sănătatea jupânesei și a copiilor!

Chipul boierului era ca o lumină, iar tănărul Gheorghiiță, care de atâția ani nu mai călcuse în locul sfânt, zâmbea așa de mulțămît! Toți sătenii vorbeau de el și laudau pe Dumnezeu că a dat o îndoită bucurie părinților toropiți de durere acum trei zile.

Dacă ziua întâia a Sfințelor Paști n'a fost cu toată izbucnirea veseliei, ca la marea zi a Invierii, din pricina întristării dela curte, în ziua aceasta însă, tresăltarea a fost fără margini. Cocoana Catinca a rămas lângă patul bolnavei, dar boierul Ștefan și cu fiul său au venit la jocul țăranilor și au vorbit cu bătrânii satului și au cinstit cu locuitorii și au ciocnit ouă roșii. Tânărul Gheorghiiță a intrat în horă și a jucat și s'a veselit cu bucurie curată cu cei cu care se jucase odată împreună și fuseseră la un loc la școală și făcuseră unii cu alții de atâtea ori sărbătorile Sfințelor Paști.

Iar la curte au venit multe femei și fete și și-au arătat bucuria către Cocoana Catinca pentru vindecarea fiicei ei, și fetele au adus și o cunună cu flori proaspete să ie puie la patul Ileanuței.

Și așa ziua Domnului a adus în sat bucurie mare, care a fost în cer și pe pământ.

Au mai trecut încă săptămâni până la deplina vindecare a Ileanuței, și încă și Gheorghiiță numai încet își putea croi deprinderile unei vieți nouă. Dar Dumnezeu lucra și toată întristarea s'a întors deplin întru bucurie.

Când, în ziua aceea, soarele s'a plecat spre asfințit, a rămas încă pe cer soarele vieții celei noi, Domnul nostru Iisus Hristos, care neîncețat a luminat spre pace, bună stare și fericire casa boierului Ștefan Orheianu. Și toți ai casei s'au bucurat și s'au încălzit fără abatere la razele Lui, întru deplină statornicie către El și neclintită fericire.

A. TURTUREANU.

MIȘCAREA IMPOTRIVA BEȚIEI

Tare ne temem că încetează! Dar nu trebuie să încetăm noi, cei care simțim trebuința poruncitoare de a duce o astfel de luptă. De aceia, pentru a înviora pe ceice ușor se lasă, un crâmpel din lupta aceasta, trebuie să fie acela de a aduce la cunoștința cititorilor tot ce se lucrează în această privință.

1. Deocamdată trebuie să pomenim de fapta bună pe care o fac în această privință doi preoți: *I. Ciurică* din *Hilița*, Iași și *I. Trifa* din Sibiu. Despre metodele lor, încununată de izbândă, va trebui să venim cu arătări mai largi mai târziu.

2. Trebuie să pomenim ca de un frumos act, de o circulară a I. P. S. Mitropolit al Moldovei, către preoții din eparhia Mitropoliei, prin care-i îndeamnă să ducă lupta împotriva beției și cum s'o ducă. Găsim într'însa îndemnuri frumos spuse pe românește pentru auzul sătenilor, cum și porunci către preoți, pe care am dori să le știm urmate:

a) «Nu este îngăduit nici unui slujitor bisericesc a primi ca să fie tratat—sau cinstit—cu băuturi spirtoase îmbătătoare, de către enoriași, atât cu prilejul serviciilor religioase în familie, ca: botez, nuntă, ziua numelui, pomenire, etc., cât și în alte împrejurări.

b) «Toți slujitorii bisericești nu vor bea nici o băutură îmbătătoare, afară de puțin vin sau bere. În orice caz, sub niciun cuvânt, slujitorilor bisericești nu le este permis să bea în cârciumă, nici vin, nici orice altfel de băutură, căci e o rușine și se dă pildă rea poporului.

c) «După primirea acestor dispoziții, veți vesti în biserică pe toți enoriașii, că veți refuzade a mai binecuvânta mesele date la pomehirii pentru cei morți, sau a hramurilor la care s'ar aduce băuturi spirtoase alcoolice, căci mai totdeauna adunările dela ospețe pioase se isprăvesc cu bătăi și crime».

3. În însemnata revistă literară *Cele trei Crișuri* din Oradea-Mare (Martie 1924), găsim un însemnat articol despre beția în România de profesorul de universitate Dr. C. Bacaloglu. Acesta scrie cu părere de rău despre nepăsarea dela noi, despre răsunarea în pustiu a conferințelor medicilor Dr. Obreja și Minovici; dar cu laude despre dăvzenia guvernului Statelor-Unite împotriva beției.

A. S.

CRONICA BISERICESCA

INTERNĂ

CUVANTARE

ținută de P. S. Episcop Iacov al Dunării de Jos, cu prilejul inaugurării localului școlii Nr. 11 din Galați, față fiind Domnii Miniștri I. I. C. Brătianu, Dr. C. Angheliescu și I. G. Duca

Domnilor Miniștri

și

Iubiții mei fii și fice în Domnul,

Ori de câteori se înființează sau se clădește o școală, se alege, prin această osârdnică și patriotică faptă, câte o pietricică la edificiul culturii noastre naționale. Și cu drept cuvânt, pentru că, după cum soarele, cu lumina și căldura lui, este absolut indispensabil pentru viața materială a întregii firi pământene, așa este și cu învățătura de carte, cu lumina intelectuală, pentru viața sufletească a omului în de obștie, și în deosebi pentru acel ce trăește într-o societate bine organizată.

Nevoia de a-și cultiva lumina minții a simțit-o făptura omenească de atunci de când a zidit-o și a așezat-o Dumnezeu pe pământ. Aceasta se vede din numele ce s'au dat, din cea mai adâncă vechime, de către om, ființelor și lucrurilor, cum și din curiozitatea de a se întreba și de a întreba despre ele și despre fenomenele înconjurătoare, — fapt ce se vede repetându-se și în veac se vor repeta de către copii. Și dacă omul n'a putut pretutindena și mai din vreme a-și înavuți minții cu trebuitorile cunoștințe și a-și cultiva, în același timp, și limba — aceasta se datorește, bine înțeles, împrejurărilor felurite, în care dânsul s'a aflat.

În țara noastră, înainte vreme, ca și în alte țări, la începutul vieții lor culturale și după aceea într'un îndelungat timp chiar, cu dascălia sau învățătura de carte, s'au îndeletnicit, în cea mai mare parte și în mod particular, preoții și dascălii bisericilor; iar localurile, în care dânsii o predau, erau pridvoarele sfintelor locașuri. Programul de învățătură, după cum se știe, se mărginea la cunoștințele din cărțile bisericești, — pe lângă care se adăoga scrierea și operațiunile elementare din Aritmetică.

Învățământul primar și-a făcut viacul, în forma aceasta, bisericească particulară, până prin secolul trecut. Încă de pe la începutul aceluia secol, vedem pe Domnitorul Alexandru Constantin Moruzi, care, prin hrisovul din 24 Maiu 1803, — în afară de Iași, a înființat școli publice la Focșani, Bârlad, Galați și Chișinău, — în care, pe lângă

românește, se învăță și elinește, — punând îndatorire dascălului de românește ca să predea și scrisul, precum și cântarea bisericească. Și cât pentru localurile acelor școli, din celelalte târguri, zice acel hrisov, să fie pe unde or fi, — iar școala din Galați, să fie în monastirea Mavromol, după cum și mai înainte (Uricar, III, p. 25). Asupra însemnătății și trebuinței de învățătură, amintitul Domnitor, între altele, zice: „Fără învățătură (de carte și creștere) cu toate pravilele (legile), oamenii, fără să-și dea seama, vor cădea în cele mai necuviincioase fapte, căci tot omul fără învățătură, dându-se cu totul patimilor, se face mai sălbatic de cât toate fiarele, iar cel cu învățătură.., le pune (pe toate) la bună rânduială și în lucrare spre bine în vreme bine cuviincioasă.. (Uricaru, III, p. 25).

O îndrumare serioasă și statornică, luată învățământul primar public, dela 1832 încoace. Se înțelege că la mijloc era și nevoia de mijloacele materiale pentru susținerea lui, după cum aflăm din ziarul, de pe atunci „Albina Românească“, în care se spune că: „Prin introducerea Regulamentului Organic, casa școlii, primind un statornic venit însemnător, epitropia școlii a putut da ramului de învățătură, o nouă întindere. Șase școli începătoare s'au așezat la polițiile departamentale, Roman, Huși, Bârlad, Galați, Focșani și Botoșani, către care se adăogise școala comunală de la Piatra“ (Uricaru, IX, p. 173)).

Școala primară publică dela Galați, s'a început atunci cu profesorul Tomul Giușcă, absolvent al seminarului „Veniamin“, dela monastirea Socola din Iași (Uricaru, VIII, p. 181), și care, în urma examenului dat la 16 Iulie 1832, a fost numit ca profesor, de către Epitropia școlii din Moldova, în fruntea căreia era atunci Mitropolitul Veniamin. Giușcă a deschis școala, aci, la Galați, în ziua de 5 Septembrie 1832. (Urech, Istoria Școlii, I, pag. 203).

Se spune că, în 1834, când Vodă Mihai Sturza se întorcea dela Constantinopol, unde se dusesse spre a-și primi întărirea dela Sultan, Giușcă contribuă foarte mult la strălucita primire a Domnului, ce i s'a făcut atunci de Gălățeni, îmbrăcând 120 elevi, în haine albe și încingându-i câte cu o cordea albastră, după modelul arcașilor din tabloul lui Ștefan Vodă, dinaintea Cetății Neamțului.

La Țiglina, elevul Teodor Codrescu (editorul

Uricarului de mai târziu), care se deosebea printr-o lentă mare albastră, cu o stea de argint, i-a prezentat raportul din partea comitetului școlar (local), iar corul de elevi i-a intonat cântarea compusă de profesorul Giușcă: „Azi Moldova se renaște, azi slava ei strălucește... (Uricaru, VIII, p. 181, și Uricaru, VII, p. 203). Giușcă a stat ca profesor, la Galați, numai până la 1 Octomvrie 1839, când a demisionat din cauză de boală. Retras la Bârlad, locul său natal, a intrat, mai pe urmă, în magistratură,—a fost apoi Președinte al Municipiului, și în fine, deputat, în care calitate moare la 4 Maiu 1867 (A mea broșură, frații Gh. și Nic. Roșca Codreanu, Bârlad 1908).

În afară de amintitele școli primare publice, înființate în 1832, s'au mai înființat în 1865 multe școli primare în țară, între care și aci la Galați, așa că acum în orașul nostru avem 11 școli de băieți și 9 de fete.

În fine, în perioada dela unirea principatelor, Moldova și Muntenia și până astăzi, pretutindenea s'au înființat și clădit multe școli, în orașele și satele noastre din vechiul regat—mai ales în timpul Ministerului răposatului Haret, apoi a D-lui Poni, D-lui Duca, și acum a actualului Ministru al Instrucțiunii, Domnul Dr. Anghelescu. Școala aceasta ce se inaugurează acum, va purta numele marelui nostru bărbat de stat Ioan I. C. Brătianu.

Ni se umple inima de bucurie, când vedem ridicându-se clădiri așa de frumoase și de corespunzătoare scopului pentru care sunt destinate. Primăria orașului Galați și-a dat și-și dă neîncetat și ea silința pentru luminarea tineretului, și deci,—pentru promovarea culturii noastre naționale. Dar și corpul didactic, dela această școală și din întreg Galațul a știut ca întotdeauna să-și facă cu prisosință datoria,—meritând pe deplin lauda, recunoștința și binecuvântarea tuturor.

Domnilor Miniștri,

Iubiții mei fii și fice în Domnul,

În fața vremii de astăzi, când România s'a întregit și aspirațiunile de veacuri ale Neamului nostru s'au realizat,—se cere acum o muncă și mai încordată, ca cea din trecut, din partea a tot ce e Român și mai ales din partea tuturor factorilor culturali, pentru consolidarea țării și trăinicia Neamului. În care direcțiune, e de imediată nevoie a se da o deosebită și stăruitoare luare aminte ca, pe lângă învățătura cărții și a lecțiunilor teoretice din Religie, să se dea tineretului și o îngrijită, serioasă și stăruitoare educațiune sau creștere morală întemeiată pe principiile sfinte ale Evangheliei, în așa chip precum le-au așternut Epitropii școlilor din Moldova în ale lor Instrucții pentru școlile primare publice,

înființate în anul 1832. În care *Instrucții*, chiar dela început, se spune: „Sarcina profesorului, fiind creșterea tinerilor, ce i se încredințează, rolul ei trebuie să fie în formarea lor,—în creștini evlavioși, cetățeni credincioși și de folos Patriei“.

Și ca urmare acestei dispozițiuni, tot acolo se reglementează: fiecare școală să-și aibă preotul său duhovnic, pentru mărturisirea și împărtășirea profesorului și a elevilor; ca elevii să meargă la biserică, în Duminici și Sărbători, sub povățuirea profesorului; și în fine, că,—despre îndeplinirea acestor datorii religioase, să se raporteze regulat, la Iași, Epitropiei Școlilor.

Și aci voiu adăoga și nevoia ce se simte în timpul nostru, de a se forma cercuri religioase, pe toată întinderea țării, dintre elevii și elevele școlilor primare și a celor secundare

Pe lângă toate acestea, știindu-se cât de anevoioasă este zidirea în suflete a bunei creșteri și pentru a se putea ajunge, în această privință, în chip cât mai lesnicios, la un bun rezultat, credem, de o neapărată trebuință, ca școala să se pună în legătură cât mai apropiată și cât mai necurmată cu părinții elevilor, cu tutorii sau gazdele lor, prin dese consfătuiri, ca așa cele orânduite de profesor la școală și de părinți acasă, să se știe și să se urmeze cu stăruință și în mod reciproc.

De s'au făcut și se fac acestea în interesul educației, cu atât mai bine.

Este de regretat însă, că sunt și părinți de aceea, în care dragostea pentru copii, în atâta îi copleșește în cât de timpuriu îi lasă în voia inimii lor, nădăjduind că școala le va îndrepta relele deprinderi. Acele familii își uită de datoriile lor, de născători, ne luând în seamă de povețele și îndemnurile Sf. Apostol Pavel, care le zice: „Părinți, creșteți pe copiii voștri întru învățătura și certarea Domnului“ (Efes. VI. 4). Iar când, la vreme, le vine în ajutor și școala, bine înțeles, trebuie a lucra cu aceasta, cum am zis, mână în mână.

Numai cu chipul acesta vom avea oameni de ordine și conștiinți de datoriile lor de cetățeni și de buni români,—în mâinile căroră să putem încredința viitorul Țării, viitorul Neamului, căci, a se da învățătura, fără a se interesa cineva, cum se cuvine, și de creșterea sau de zidirea sufletească a tineretului,—este a-l face mai mult rău de cât bine.

Și acum, amintindu-ne încă odată de legătura dintre biserică și școală, din vremile trecute, cum și de pregătirea ce s'a făcut prin ele, pentru timpurile prin care au trecut Țara și Neamul nostru,—trebuie să știm că numai așa vom putea străbate și noi prin greutățile prezentă și viitoare, dacă ele, nu vor rămânea izolate una de alta; căci, după cum o pasăre nu poate zbura cu o singură aripă,

tot așa și poporul nostru nu va putea propăși mai lesnicios și mai sigur, de cât prin concursul strâns-unit și necurmat dintre școala și biserica noastră strămoșească.

Darul și bine cuvântarea celui Atotputernic să fie cu noi cu toți, ochii minții pururea luminându-ne și pașii vieții neîncetat îndreptându-ne spre tot lucrul bun și de folos Țării și Neamului nostru Românesc.

Amin.

Zugrăvirea capelei dela Institutul Societății Ortodoxe din București.

În ziua de Duminica Ortodoxiei, 3|16 Martie a. c., s'a făcut cu mare strălucire ceremonia redeschiderii paraclisului din Institutul Societății Ortodoxe din București, care fusese închis o bucată de vreme, din pricina pictării lui, la care a lucrat toată iarna pictorul Popescu-Molda. De față au fost A. S. R. Principele **Carol** cu Principesa moștenitoare **Elena**, I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. **Miron**, ministrul Cultelor d. *Lapedatu*, d. Dr. **Angelescu** ministrul instrucțiunii, d-na Principesă *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta Societății Ortodoxe, întregul comitet al Societății, d-na **Perianu**, directoarea școalei cu corpul profesoral și multe alte persoane de distincțiune.

Pictura a fost făcută cu multă îngrijire în stil bizantin, și a fost lăudată de toți cei de față.

Au ținut cuvântări I. P. S. Mitropolit **Miron** și d-na Principesă *Cantacuzino*. În cele ce urmează, înșirând cuvântarea Principesei:

*Inalt Prea Sfințite, Alteță Regală,
Inaltă Domniță, Domnilor Miniștri,
Sfinți Părinți, Doamnelor și Domnilor.*

Acest sfânt lăcaș, în care astăzi putem ridica rugăciunea de slavă a biruinței, a fost sfințit întâia oară, abia isprăvit, în ziua de 8 Septembrie 1916, adică în toiul luptelor crâncene ale marelui războiu pentru unitatea neamului. Astăzi avem mulțumirea să desăvârșim lucrarea începută atunci și oprită în loc de războiu, care ne-a împiedicat a zugrăvi capela noastră. Aci, în zilele de răstriaște ale ocupațiunii capitalei, veneau să se îmbărbăteze răniții noștri, scumpii ostași ai țării. Aci am îngenunchiat cu toții la 15 August 1917 și, într'un gând cu frații noștri de peste **Milcov**, ceream izbânda de veacuri așteptată. Aci, chiar sub baioneta dușmană, nu a încetat a fi slăvit regele țării, regele tuturilor Românilor. Aci, avem mândria să putem spune că nimeni nu a șovăit și că acest locaș sfânt a fost purtătorul de credință nebiruită a sufletelor românești. Aci, atâția fii scumpi ai țării și-au dat obștescul sfârșit. Aci, s'au înfruntat cu bărbăție furtunile care ca un vârtej veniseră peste noi. Aci, între

aceste ziduri umile, s'a trăit adânc în toată măreția ei tragică epopeea de jertfă a neamului acesta care a cucerit odată mai mult dreptul său la viață. Aci, istoria acestor vremuri rămâne tipărită în litere de sânge pe fiecare piatră. Aci, cu limbă de moarte, ostașul român ne încredință soția și copiii săi rămași una văduvă și ceilalți orfani. Aci, îndeplinind porunca sfântă a acestor morți scumpi, am luat pe cei dintâi orfani de război și am pus temelia prin propriile noastre mijloace, fără ajutorul statului, a ocrotirii orfanilor de război din **Oltenia** și **Muntenia**, pe când în **Moldova** tot prin noi, și prin puterile noastre lua ființă aceiași ocrotire a copiilor țării. Aci, i-am adăpostit și au venit cu noi la acest altar să slăvească pe **Domnul** și pe **Regele țării** și **Regina Mamă**, **Regina vitează** când s'au reîntors în capitala lor.

Acestea sunt amintirile ce leagă poporul nostru de acest așezământ ridicat din dărnicia lui, a acelor mulți, săraci, miloși și credincioși creștini. — Cuibul acesta, clădit pentru slăvirea creștinismului român, este merit astăzi mai mult ca oricând a da vieții noastre familiare și sociale adevărata ei înfățișare, care trebuie să aibă la temelie un profund și sincer creștinism, nu numai în forme, dar și ca substrat adevărat al întregului nostru organism social.

O țară nouă de 17 milioane suflete așteaptă redreptarea morală și religioasă. — Un popor tânăr vâjos, sănătos, a cărui viață izbucnește la fiecare pas în ritmuri de idealism, cere a se ridica, a se înalța, cere din toate puterile lui să i se dea o hrană sufletească. — Ei bine acestui popor noi avem datoria să-i dăm lumină pe temelia credinței, care a fost, este și va rămâne caracteristică însăși a neamului nostru, căci nicăierea ca la noi un neam nu a fost menținut în ființă decât prin credință, nicăieri istoria unui popor nu este ca a noastră o lungă marturisire de credință și o biserică nu a putut ține piept atâtea veacuri dearândul tuturilor cotropitorilor. Nicăieri credința nu a dat loc la atâtea războaie, căci apărători ai credinței erau **Șerban Voevod Cantacuzino** luptând sub zidurile **Vienei** și **Ștefan cel Sfânt** la **Rădăuți**.

În numele acestei credințe, vovezii noștri ridicau mănăstiri și biserici care sunt istoria vie a neamului nostru de luptători ai creștinătății. Această credință în biserica noastră națională trebuie astăzi mai mult ca oricând să o întărim.

Am avut norocul și cinstea să ne întregim neamul. Acum rămâne să-l închegăm în așa fel, încât să fie o stâncă puternică de neatins. Școala și biserica, mama și familia sunt apostolii acestei pregătiri sufletești, pe care se reazămă însăși temelia statului. — Fără o biserică vie, care sa pue pe preot la cotitura vieții fiecărui cetățean, fără o școală, nu numai progamatică dar în contact permanent cu sufletul tineretului, fără o mamă conștientă că este îngerul păzitor al vetrei, fără o familie pătrunsă de răspunderea ce o au părinții de sufletul copiilor, mai mult chiar decât de sănătatea lor, fără o viață socială care să aibă la temelie credința

solidaritate, o înaltă concepție de moralitate,—nu se poate restabili echilibrul de care avem atâta nevoie. Fie-ne îngăduit astăzi, în ziua în care prăznuim după datine ortodoxismul, să cerem ca cu toții să ne reculegem și să ne pătrundem de nevoia de a ne apropia de biserică, de a-i reda un rol activ în diriguirea sufletelor, mai ales a tineretului nostru. Copiii noștri să trăiască, cum o făceau bătrânii, alături de biserică, care să ne strângă pe toți în jurul ei și sub această înaltă ocrotire să uităm patimile ce ne pot despărți. Aceasta este însăși menirea societății „Ortodoxe Naționale a Femeilor Române“.

Operă de educațiune Națională în slujba bisericii și a neamului, ea nu urmărește decât întărirea societății românești și pregătirea unor femei de inimă, soții vrednice, mame duiioase, cetățene gata la jertfă pentru patrie, creștine adevărate, a căror viață să fie o pildă vie pentru urmașii lor.— În nădejdea că sămânța ce o aruncăm va da roade bine cuvântate și ca operă începută cu atâta trudă în mijlocul indiferenței unora, dar și a patimilor neîmpăcate a celor care se ridică totdeauna în contra oricărei munci cinstite,—opera aceasta totuși va rămâne spre cinstirea acestor vremuri, arătând viitorimei ce a putut face inițiativa privată în câțiva ani.

Gândul nostru recunoscător se îndreaptă către întreaga dinastie făuritoare alături de popor a României întregite.

Mulțămim din adâncul sufletului A. A. L. L. Regale Principelui și Principesei României pentru cinstea ce ne-au făcut-o, venind aci în mijlocul nostru spre a ne îmbărbăta. A. S. Regală Principele Carol ridică, prin fundația Carol un monument culturii românești și astfel nădăjduim că se va interesa de opera noastră culturală, iar A. S. Regală Principesa Elena, venită din țara din care eroii cugetării domnesc și astăzi peste lume, credem deasemenea că va prețui sforțarea făcută de noi pentru propășirea culturală a țării.

Mulțămim I. P. S. Mitropolit Miron, Înaltul Vlădică care întrupează nădejdele ortodoxismului, și tuturor Înalți Prelați și Sfințiți Părinți, mulțămim de asemenea și Domnilor Miniștri ai Instrucției Publice și Cultelor și tuturor autorităților care au binevoit a lua parte la această solemnitate.

Direcțiunei acestui așezământ, în special D-nei și D-lui Perianu, ținem să le mulțămim pentru sforțarea făcută, căci prin munca și grija D-lor s'au strâns fondurile necesare pentru zugrăvirea acestei capele. Mulțămim, de asemenea, tuturor donatorilor care cu atâta bunăvoință au întâmpinat apelul nostru. Aci, în casa Domnului, vor fi în veci binecuvântați, iar D-lui pictor Paul Molda îi rămânem adânc recunoscători pentru că a primit a ne da tot concursul la desăvârșirea acestei opere.

Scumpilor noștri profesori le urăm a face din acest lăcaș focar de lumină, dar mai ales cuib de suflete creștine, iar copilele noastre să-și aducă aminte că

femeia poate fi podoaba unui neam, dar și nenorocirea sa.

Dumnezeu să ne ajute ca toate fetele noastre să fie zâne bune, mame și bunice de feți frumoși viteji și înțelepți!

Chestiunea Concordatului cu Vaticanul în România

Chestiunea aceasta s'a mai ridicat odată, acum vreo 3 ani. S'a făcut o mișcare atunci, au răsunit glasuri în Senat, răposatul Tache Ionescu era pentru încheierea lui. I. P. S. Mitropolit Miron a vorbit împotriva unui astfel de act, și apoi totul a intrat în tăcere. Nu s'a putut face.

Credeam că s'a liniștit și nu se va mai pomeni de el. Anul acesta însă, odată cu începerea lui, iată că din nou a început a se vorbi. Ziarele au adus vești amănunțite despre tratative care s'au urmat între nunțiul papal din București, Mons. *Dolci*, și însărcinatul Guvernului nostru, d. *G. Banu*, fostul ministru de Culte. Tratativele erau foarte înaintate, Se făcuseră toate pregătirile pentru ca însărcinatul nostru să meargă la Roma și să se dea acolo întocmirea definitivă actului, care apoi trebuia înfățișat Parlamentului spre votare.

Paralel cu această acțiune însă, a mers alta. Opiniunea publică ortodoxă și reprezentanții ei s'au alarmat de această veste și au început o mișcare protivnică. La Societatea clerului „Ajutorul“ din București, s'au ținut mai multe întruniri, care urmau să pornească apoi o mișcare mai vie împotriva încheierii concordatului.

Mișcarea aceasta, cel puțin până acum, a avut efectul căutat. Lucrările pentru încheierea concordatului au fost mult încetinite.

La acest fapt, s'a mai adăogat altul, stârnit tocmai de mișcarea preoților: Ziarul *Universul* a pornit o anchetă în această chestiune și s'a adresat pentru aceasta mai multor persoane însemnate din Biserica noastră și din cea unită, ca să-și spuie părerea. Cuvintele care s'au spus cu acest prilej au avut darul nu numai să mai încetineze, dar, pe cât se pare, chiar să oprească în loc toată lucrarea pentru încheierea unui concordat cu Papa.

Interviewurile publicate au avut darul să aducă înaintea opiniunii publice, lumini puternice, prin care ea să poată judeca mai bine ce este acest concordat. Chiar și cei cari ar mai fi putut avea păreri că e bine să se încheie acest concordat, au trebuit să le răsească.

A răsunit mai întâi cuvântul, plin de însemnate informațiuni și de bune aratări despre ce e de făcut, al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat D. D. Dr. **Miron**, care a spus că e surprinzător ca noi să ne ocupăm acum să organizăm cultul catolic în țara românească, dându-i un concordat, când nu avem încă votată legea de organizare a Bisericii Ortodoxe!

Dupa aceea a venit interviewul foarte documentat al Inalt Prea Sfințitului Mitropolit D. D. Dr. Nicolae dela Sibiu, care a arătat, cu cazuri trecute din Ungaria și Austria, că încheierea unui concordat e de prisos și că a încheia la noi un concordat înseamnă a face un act pentru 400.000 de Unguri. E prea mult să ne mai dăm și grija unui concordat pentru o așa minoritate!

I. P. S. Mitropolit al Moldovei D. D. Dr. Pimen a declarat că se alătură la punctul de vedere al Mitropolitului Primat.

Cu foarte mult material demonstrativ juridic și istoric a venit apoi un lung interview al Prea Sfințitului Episcop al Râmnicului D. D. Vartolomei, care a arătat cu toată limpezimea și cu cea mai bună dovadă, în *Universul* dela 29 Martie a. c., ce act fără de niciun folos ar fi un concordat. Un așa bogat interview nu-l putem reduce aici la câteva fraze. De aceea îl vom reproduce în întregime în numărul viitor al acestei reviste.

În alt număr al *Universului*, a urmat arătarea părerilor Principesei *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta Societății Ortodoxe.

În numărul dela 12 Aprilie a. c., se află părerile cu totul protivnice concordatului, ale inimosului avocat *Popescu Tudor*.

Priincioase încheieri concordatului au fost părerile Mitropolitului unit dela Blaj D. D. Dr. Vasile și va apărea de acum înainte și interviewul episcopului unit dela Lugoj D. D. Dr. Alexandru.

Cu toate acestea părerile prelaților și persoanelor însemnate din Biserica Ortodoxă românească au trezit cel mai mare răsunet și chestiunea concordatului, cel puțin pentru acum, se poate socoti zădărnicită.

Chestiunea dela Cuibu cu Barză înaintea Sfântului Sinod.

În urma judecării Părintelui *Teodor Popescu* dela biserica *Cuibu-cu-barză* din București, de către Consistoriul eparhial din București, pentru învinuirile care i s'au adus că face propagandă protestantă, Sf. Sa a fost osândit la caterisire, adică înlăturare din rândurile preoților. Păr. Popescu făcând recurs la Sf. Sinod, acesta a însărcinat o comisiune să cerceteze motivele recursului său. În această cercetare, comisiunea sinodală a avut mai multe întrevederi cu recurentul, din care Prea Sfinții Membri Episcopii *Vartolomeu* și *Iacov*, Arhiereul *Teofil*, în frunte cu I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu, și-au putut face o părere despre starea de fapt a acestei chestiuni. În urma referatului comisiunii la Sf. Sinod, acesta a pronunțat sentința prin care a judecat de bună hotărârea Consistoriului, deci a respins recursul, a menținut caterisirea și, mai mult, a excomunicat din șirul preoților și credincioșilor ortodocși pe numitul preot.

Cu aceasta, s'a dat o dezlegare definitivă chestiunii dela Cuibu-cu-Barză, care a turburat atâta vreme conștiința creștinească din Biserica noastră.

Sărbătorirea unei munci la Tipografia Cărților Bisericești.

Este o chestiune de înaltă moralitate să nu se treacă în tăcere peste lunga muncă a cuiva, săvârșită cu cuviință și cu hărnicie zeci de ani de zile. Este o bună pildă care se dă tineretului de a se pomeni și a se cinsti în fața lui atâta muncă, cheltuită de cei mai în vârstă, în slujba feluritelor așezăminte ale țării.

Pe de altă parte, este o mângâiere și pentru cel sărbătorit de a face un popas odată în drumul muncii sale, a se uita îndărăt și a vedea că n'a trăit degeaba pe pământ, lasă și el o urmă și a putut da o mână de ajutor unui așezământ care a crescut și prin puterile sale. Și cu cât mai mare mângâierea, când poate vedea că nu numai el, ci și alții vin de se opresc, privesc și prețuiesc munca săvârșită!

Acest frumos prilej a fost dat la Tipografia Cărților Bisericești de personalul de Tipografie, care, în frunte cu directorul ei, n'a voit să treacă fără a pomeni și a sărbători împlinirea a 40 de ani de muncă tipografică a d-lui *Zamfir Ionescu*—domnul *Firică*, după cum îl numim noi mai des.

Pornit pe drumul muncii tipografice dela anul 1878, dela 1883 a lucrat numai în atelierele Tipografiei Cărților Bisericești, mai înainte de aceasta ca ucenic, iar dela această dată ca lucrător deplin. Dela 1885 a lucrat ca șef peste toate atelierele ei și a lucrat astfel până în ziua de azi.

Și tipografia a înaintat în toată această vreme, în multe privințe, prin priceperea și râvna d-lui *Firică*, ajungând să producă adevărate podoabe de tipografie, cum sunt multe volume eșite din teascurile ei.

Această muncă a fost sărbătorită printr'un banchet în ziua de 16 Decembrie 1923 la consumul *Steriu* din București, Bulevardul Maria, cu care ocaziune s'au rostit multe inimoase cuvântări care au bucurat inima d-lui *Firică* și i-au dat bucuria de a vedea că 40 de ani de osteneală nu trec în zadar și i-au întărit hotărârea de a nu înceta cu râvna sa pe viitor.

Cu acest prilej s'a bătut și o medalie și s'a scos un volum de sărbătoare, în care se cuprind toate cuvântările rostite pentru acea sărbătoare, volum care și el este o podoabă de execuțiune tipografică.

Ne unim și noi împreună cu inimoșii care au sărbătorit pe d. *Firică* și-i urăm ca și alți mai mulți, să putem sărbători și cei 50 de ani, când îl dorim să ajungă și să treacă înainte tot harnic, sănătos și voios!

Concurs la Facultatea de Teologie din București

La Facultatea noastră de Teologie din București, se află vacante mai multe catedre. Două din ele: Catedra de *Teologia practică* și cea de *Noul Testament* au fost publicate vacante și libere pentru a fi ocupate prin concurs. Pentru cea d'întâi nu s'a înscris nimenea. Pentru cea din urmă Păr. *I. Ghia* din Craiova. Concursul s'a început în luna trecută în București, sub prezența Părintelui Prof. Dr. *V. Gheorghiu* din Cernăuși, dar nu s'a desfășurat tot cursul lui, ci a fost închis. Va trebui să urmeze o nouă publicare.

EXTERNĂ

Alegerea noului Patriarh al Constantinopolului

Se știu tristele evenimente petrecute la Constantinopol în anul trecut, în urma cărora vrednicul Patriarh Meletie IV a plecat într'un lung concediu la Sf. Munte, la începutul lui Iulie anul trecut, iar apoi, de oarece nu se mai putea întoarce, din pricina Turcilor vrajmași, a trebuit să demisioneze, în luna Octombrie. În luna Noemvrie s'a făcut alegerea noului Patriarh, care a fost ales în persoana Mitropolitului din Halcedon Grigorie și a primit ca Patriarh numirea de *Grigorie VII*. La 13 Decembrie 1923, s'a făcut întronarea înalt Prea Sfinției Sale, care fără îndoială, n'a mai fost așa de însuflețită, cum a fost întronarea Patriarhului Meletie cu aproape doi ani mai înainte. Și se înțelege de ce... Pe atunci aliații erau stăpâni în Constantinopol, și mai cu seamă Englezii sprijineau mult pe Patriarhul retras azi la Sf. Munte. Azi stăpâni sunt Turcii, care fac tot felul de greutăți creștinilor, și aceștia nu se mai pot mișca slobod. Cititorii își aduc aminte de isprăvile lui Papa Eftimie, un preot grec din Asia sprijinit de Turci, care a îndrăznit să facă tot felul de nelegiuiri împotriva Bisericii sale ortodoxe și care a fost afurisit apoi de Sf. Sinod din Constantinopol. În astfel de împrejurări, se înțelege, Biserica nu se mai putea mișca liber și de aceea întronarea Patriarhului Grigorie n'a putut fi ce a fost a fostului Patriarh Meletie, deși și aceasta a fost de altfel destul de pompoasă.

Iată ce scrie *The Church Times* din Londra (21 Dec. 1923) despre această întronare:

Era mare vioiciune la Constantinopol, în ziua de 6 Februarie 1922, când Meletie IV a sosit din Londra în *Tadla* și a fost întronat. Era o luminoasă zi de primăvară. Cornul de Aur era încărcat cu vase plutitoare de toate înfățișările, cu neputință de descris, în trecerea spre debarcaderul din Fanar. Străzile erau înțesate, orașul vesel și împodobit cu steaguri, reprezentanți ai națiunilor aliate se aflau în catedrala Sfântului Gheorghe, spre a-i ura bunăvenire.

În chip necesar, înfățișarea nu mai era aceea, în ziua de 13 Decembrie 1923, când urmașul său, Grigorie VII, s'a așezat pe tronul Sfântului Ioan Gură-de-Aur. Trupele britanice și steagurile grecești s'au dus din Constantinopol, Turcii s'au întors îndărăt și jumătate din cei care, însuflețiți, au urat bunăvenire lui Meletie IV în acea zi însemnată pentru el, azi sunt morți sau în exil, iar cei rămași au bune pricini de a se feri să facă demonstrații. Nu mai puțin însă, vechile ceremonii au fost păstrate, pe cât cu putință. Delegațiunea obișnuită compusă din trei Mitropoliți, a plecat dis-de-diminează cu vaporul la Kadikeoi (Calcedon), ca să înmâneze Noului Patriarh chemarea Sinodului.

Luându-și rămas bun dela poporul peste care a păstorit timp de 10 ani, Grigorie VII a venit cu ei la Fanar, unde

împrejmuirile Palatului Patriarhal și străzile apropiate erau pline cu ortodoși, care nu puteau răbda să rămâie departe. Din pricina lui Papa Eftimie și a celor împreună cu el, se luaseră măsuri ca noul Patriarh să nu se dea jos la debarcaderul public, după cum se vestise, ci la una din vestitele case vechi din mahala, semănând cu niște cetățui, la o foarte mică, deși primejdioasă depărtare de Patriarhat. Grigorie VII a trecut astfel fără împedecare printre mulțimea îngenunchiată până la catedrală, unde el a fost primit de tot Sinodul și de Mitropoliții care locuiesc în Constantinopol. Pășind spre altar și făcând îngenuncherile obișnuite la Sf. Masă, el a primit toiagul pastoral din mâinile Arhiepiscopului de Cezareia (în locul Mitropolitului de Heraoleia, care, după tradițiune, are sarcina de a preda Patriarhului toiagul, dar care nu se mai afla acum, acolo, în urma pustiirii acelei eparhii), apoi Patriarhul a fost împodobit cu sacosul și cu însemnele slujbei sale, a fost condus la vechiul Tron Patriarhal, despre care se spune că a fost al Sfântului Ioan Gură-de-Aur și că era odată în St. Sofia, și a fost așezat în el cu solemnitate. După aceasta el a binecuvântat mulțimea. Au urmat panegiricele obișnuite, cuvântările pastorale și felicitările, și toate s'au sfârșit cu obișnuitele binecuvântări pe care Patriarhul le-a dat mulțimii în curte.

În timpul acesta, guvernul din Angora n'a dat nicio indicațiune despre Grigorie VII..

Recunoașterea lui Grigorie VII de către Bisericile autocefale, mai cu seamă de către cea sârbească și românească și aprobarea simpatică a acestei alegeri din partea creștinismului în genere, vor fi fără îndoială fapte însemnate care vor hotărî felul cum se va dezlega chestiunea.

În cele de mai la vale, tipărim înștiințarea noului Patriarh către Primatul nostru despre suirea sa pe tronul patriarhal, cum și răspunsul Primatului. Astfel de scrisoare Patriarhul a trimis și Primatului Angliei, pe care, împreună cu răspunsul Primatului englez, o citim în revista bisericească din Londra *The Christian East* (Răsăritul creștin) din Februarie 1924.

Urmează scrisorile pomenite:

Scrisoarea Patriarhului Grigorie VII al Constantinopolului către Primatul României

Prea Sf. și Prea Cinstite Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Exarh a toată România și Președinte al Sfântului și veneratului Sinod al Sf. Biserici Autocefale ortodoxe a României, în Hristos Dumnezeu prea iubit nouă și prea dorate frate și conliturghisitor al Smereniei Noastre, Domnule Miron, pe Prea Sfinția Voastră, prețuit Nouă, frățeste în Domnul îmbrățișându-vă, prea dulce vă salutăm.

Cu voința lui Dumnezeu, după retragerea și pe urmă demisiunea definitivă a Prea Sfințitului Patriarh Ecumenic, Domnul Domn Meletie, în împrejurări critice, văduvind Prea Sf. Tron al Patriarhiei Ecumenice, cu părerea unanimă și votul canonic al Prea Sf. Ierarhii de pe lângă noi, a fost chemată Smerenia noastră la moștenirea lui. Supunându-Ne Domnul și ascultând vocea Prea Sf. frățimi de pe lângă

noi, am plecat grumazul la Sf. Slujire și am primit porunca mare și onorabilă, dar în același timp, astăzi mai grea de purtat decât oricând. Am primit această sarcină, punând nădejdea Noastră în Dumnezeu răbdării și al mângâierii, care singur poate să ne ajute, să facem ceva, pentru biserică și poporul creștin; dar și dragostea caldă a Sfințelor Biserici Ortodoxe Autocefale Surori și simpatia, către multele Noastre încercări, nu mai puțin au întărit și întăresc nădejdea Noastră.

Pentru aceasta, deci, începând împlinirea slujirii sfinte, cu bucurie și nădejde, după obiceiul sfânt, ne grăbim, ca de pre acest preacinstit și greu încercat Tron, să îndreptăm frățeasca Noastră salutare de comuniune în Domnul, către toți Prea Sfințiții Patriarhi și Prea Fericii și Prea Cinstiții Președinți ai tuturor sfințelor Biserici Autocefale Surori. În fața întregii Biserici mărturisind credința și făgăduind a păstra întreg și nevătămat depozitul Sfânt, rugăm cu stăruință pe Domnul, ca să bineovinteze cu răsplata bunătăților, pe toți cei sfințiți prin mărturisirea Sf. Botez.

Rugăm și dragostea tuturor fraților sfinți, ca precum întotdeauna, așa și acum, să ne vină în ajutor, cu sf. rugăciuni și cereri și dacă undeva se ivește trebuință, să nu lipsească stând alături de noi.

**Răspunsul Primatului României
către
Patriarhul Grigorie VII al Constantinopolului**

SANCTITATEA VOASTRĂ,

Cu nespusă dragoste frățească am primit și am luat cunoștință Noi și Sfântul Sinod al Sfintei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române de prețuita *Sanctității Voastre* sorisoare din 14 Decembrie 1923 prin care comunicați Smereniei Noastre alegerea canonică, săvârșită cu voința unanimă a Prea Sfinților Ierarhi de pe lângă Sfântul de Dumnezeu păzitul și ecumenicul scaun, și urcarea *Sanctității Voastre* pe tronul de Arhiepiscop al Constantinopolului Romei-Nouă și Patriarh Ecumenic, în scaunul văduvit prin demisia Prea Sfințitului și Prea Fericitului Patriarh ecumenic D. D. Meletie în împrejurări atât de grele.

Noi și Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române Ne bucurăm din suflet că, prin alegerea *Sanctității Voastre* în conformitate cu Sfintele Canoane, s'a ajuns să se dea pace acelui Prea Fericit și Prea Sfânt Scaun, atât de turburat de necazuri în vremea din urmă. Biserica românească, precum a avut să se întristeze când Sfântul Scaun trecea prin vremea de restriște, așijderea acum se bucură împreună cu *Sanctitatea Voastră* și prea mărește pe Domnul că a trimis pace și liniște Sfintei și Marelui Bisericii Patriarhale, mult iubită și prea prețuita Noastră soră.

Smerenia Noastră dimpreună cu toți P. P. S. S. Membrii ai Sfântului nostru Sinod, odată cu aceasta, ținem să mulțămim *Sanctității Voastre* pentru dragostea frățească ce Ne arătați înștiințându-Ne de alegerea *Sanctității Voastre* ca Patriarh al Sfântului Scaun Ecumenic de Constantinople și în același timp să Vă felicităm și să Vă asigurăm de cea mai profundă simpatie, dorindu-Vă și rugând

pe Bunul și Iubitorul de oameni Domnul Dumnezeu și Mântuitorul Nostru să vă dăruiască toată puterea și ajutorul Său cel Sfânt spre a cârmui pe calea mântuirii mult încercata turmă pe care El V'a încredințat-o spre păstorire.

Din parte-Ne dragostea Noastră frățească mult a pățimit pentru nevoile și încercările Sfântului Scaun Ecumenic, și în vremuri când ajutorul Nostru a fost de nevoie, l-am dat fără economisire. Așa și acum încredințăm pe *Sanctitatea Voastră* că nu vom înceta a ruga pe Bunul Dumnezeu să Vă aibă în Sfânta Lui pază și să Vă izbăvească de toate încercările și necazurile ce Vi s'ar mai pune în cale, dar încă, și Noi, pe cât puterile Noastre Ne vor îngădui, vom arăta că Sfânta Noastră Biserică de Răsărit, Una Sfântă Sobornicească și Apostolească, este indisolubil unită în dragoste frățească pătimind împreună cu surorile ce pățimesc, luptând cu celece luptă și bucurându-Ne cu celece se bucură.

Ridicând către Domnul smeritele Noastre rugăciuni, cerem dela El, pentru Marea Sfânta și Ecumenica Biserică Patriarhală, cum și pentru binecredincioșii și prea iubiții ei fii, să-și reverse harurile Sale binecuvântate în sporirea faptelor de dragoste creștinească cari întăresc și înalță neamurile, iar pentru *Sanctitatea Voastră* mulți ani să-nătoși, tărie duhovnicească, să puteți birui furtunile ce a-saltează corabia mântuirii pe care El V'a pus vrednic cârmaci și îmbelșugare în fapte de mântuire.

Incedințându-Mă fierbinților rugăciuni ale *Sanctității Voastre*, rămân cu dragoste frățească și venerație al *Sanctității Voastre* iubitor frate întru *Hristos* și împreună liturghisitor.

Președinte
MITROPOLIT PRIMAT
(ss) *Miron*

Mișcarea religioasă în Rusia

în cursul anului 1923.

1. Strimtorările Bisericii ortodoxe

La 20 Aprilie 1923, în biserica Mântuitorului din Moscova, a fost strâns un mare sobor bisericesc pan-rus; el s'a reunit sub prezidența mitropolitului Antonin. E greu, după informațiile cu totul opuse, pe care le dau cele două jurnale sovietice, de a ști numărul delegaților fiecărei grupări a Bisericii ortodoxe. „Pravda“ dă următorul rezultat: din 550 de delegați, 130 reprezentau biserica vie; 130 vechia biserică apostolică. 6 grupul renașterii bisericii, 3 al uniunii bisericii. „Izvestia“ zice: adunarea numără 62 de episcopi, 32 delegați ai „Jivaia țercov“ (Biserica vie), 20 delegați ai grupei vechia biserică apostolică, 12 ai grupei Renașterea, 56 delegați eparhiali ai direcțiunii supreme a Bisericii, 287 delegați aleși și 6 membri ai direcțiunii supreme a Bisericii, în total 476 membri.

În numele direcțiunii supreme a Bisericii, preotul Vedenski adresează guvernului Sovietelor și lui Lenin următoarea salutare:

„Al doilea sobor Pan-Rus al Bisericii ortodoxe, inaugurându-și lucrările, mărturisește Comitetului executiv central al Rusiei întreaga recunoștință pentru

Îngăduirea ce a făcut-o fiilor aleși ai Bisericii, de a se sfătui asupra chestiunilor ce-i interesează. Totdeauna soborul trimite un salut organului suprem al puterii muncitorilor și țăranilor și căpeteniei obștești: Vladimir I. Lenin.

„Marea revoluțiune din Octombrie pune în practică principiile de Egalitate și de Muncă cuprinse în doctrina creștină. În lumea întreagă, cei tari asupresc pe cei slabi, și numai aci, în Rusia sovietistă, lupta împotriva minciunii sociale a fost deschisă. Soborul este convins că orice creștin cinstit trebuie să se găsească în rândurile celor ce se răsboesc pentru adevărul omenesc și cari aplică marile principii ale revoluțiunii din Octombrie.

„Soborul hiritisește lui Vladimir Ilici (Lenin) o grabnică însănătoșire, pentru ca el să poată să-și reia locul său în fruntea celor ce luptă pentru marele adevăr social“.

Soborul, mai departe, trimite salutul său episcopului metodist Blake care, în numele metodiștilor americani, își exprimă dorința de a sprijini biserica ortodoxă.

Protoiereul Vedenski, în raportul său asupra bisericii ortodoxe, spune: „Biserica rusă trece printr'o dureroasă criză; este acoperită de răni“.

„Dar nu numai Biserica rusă este atinsă de boală, ci chiar creștinătatea întreagă suferă. Criza îmbrățișează Creștinătatea întreagă. Creștinătatea noastră, credința noastră sunt cumpărate de bancheri. În locul închinării la Hristos, împărățește închinarea universală a aurului. Dumnezeu actual al Bisericii nu este Hristos, ci Rockefeller“.

Vorbind de biserica lui Tihon și a politicei sale Vedenski o arată sub numele de biserica Romanovilor, adică biserica care a slujit Țarului, și nu lui Hristos.

El se minunează de răbdarea puterii sovietiste și strigă: «Trebuie sfârșit cu Tihon. Dacă, în afacerea Tihon, nu sunteți lași, aveți curajul și spuneți pe șleau, nu umblați cu șoapta de colo până colo. Duceți-vă acolo unde se găsește Tihon, muriți dacă e nevoie, dar nu împingeți pe alții la pierzanie, (întreru-peri, e drept!) Spuneți că nu Tihon e căpetenia noastră (nu, Tihon nu este căpetenia noastră, răspunde soborul) și după ce se va sfârși cu Tihon, să asvârlim patriarhatul care nu-i de cât instrumentul politic al vechei biserici în luptă cu bolșevismul (Diferite glasuri: e drept!)“

Atunci soborul, luând act de hotărârea luată în ajunul soborului episcopilor, declară:

„Soborul socotește pe Tihon sperjur al adevăratelor învățături ale lui Hristos și sperjur al bisericii.

Intemeindu-se pe canoanele bisericii, soborul declară pe Tihon decăzut din demnitatea sa și din calitatea sa de călugăr și îl restabilește în situația sa primitivă de mirean. Din această zi, patriarhul ajunge iarăși mireanul Vasile Bielavin. Această hotărâre a fost semnată de 344 membrii ai soborului și înmănată patriarhului Tihon în ziua de 4 Mai 1923.

După ce au discutat asupra chestiunii Sf. moaște

a sfinților, declară căsătoria obligatorie pentru episcop și permisiunea pentru preoți de a se recăsători, hotărăște adoptarea Calendarului Gregorian, soborul se ocupă de reorganizarea administrațiunii bisericii. „Direcțiunea supremă a bisericii“ a fost suprimată și înlocuită prin „Consiliul suprem al bisericii ortodoxe ruse“ alcătuit din 18 membri.

Soborul recunoaște bisericile autocefale Ucrainiană și Siberiană, și în fine la „Polihroniu“ fost adăogată noua formulă sacramentală instituită de către mitropolitul Antonin și tot de el zisă întâia dată: „Viață lungă Țării Rusești și guvernului ei care îndreptează destinele poporului pe temelile muncii, fiind însuflețit de binele obștesc“. (Foi et vie, Nr. din 1 și 16 August 1923).

Episcopul metodist episcopal, doctorul Blake, își rezumază astfel impresiunile sale asupra călătoriei ce a făcut în Rusia cu ocazia soborului de la Moscova și asupra celor văzute de el acolo: „Am avut ocaziunea, zice el, să vorbim cu Cicerin, ministrul afacerilor străine, și cu alți leaders ai republicii sovietelor. Aceștia ne-au asigurat că constituția sovietistă garantează în mod formal fiecăruia libertatea religioasă, că nici o piedică n'ar fi pusă exercitării cultelor, fiecare fiind liber de a sluji și adora pe Dumnezeu, cum va crede de cuvință, atât timp cât religiunea nu servește drept paravan al ațățării contra-revoluționare.

„Guvernul, sigur, este ateu. Această extremă reacție împotriva autocratismului guvernului politic și religios al țarismului, nu poate satisface sufletul rusesc, care posedă un fond adânc religios și că excesele sale antireligioase nu fac decât să-l scoată și mai mult la vădeală“.

„Această noapte de necredință apasă greu asupra multor suflete, se simt mulțimi de jinduri către lumină. Cine știe dacă în Rusia nu suntem în ajunul unei puternici Deșteptări religioase! În acest popor zac instincte generoase“ (Rev. du Mëth. episcop. fr. Nr. din 1 Iulie 1923).

II. Activitatea patriarhului Tihon după slobozirea din închisoare.

Reprezentanții bisericii metodiste episcopale, și multe alte persoane, au intervenit cu insistență, la locurile înalte, în favoarea patriarhului Tihon. Dar după cât urmează din jurnalul „Novoe Vremia“, se pare că slobozirea lui este datorită mai ales intervenției Consulului englez de la Moscova. Îndată după eșirea sa din închisoare, patriarhul a slujit în piața Roșie la Moscova, un „moleben“ (tedeum), la care a asistat și Consulul engles. Mulțimea de popor, care umplea piața, și-a arătat simpatia și recunoștința sa consulului; după slujbă, patriarhul Tihon s'a îmbrățișat cu el și au vorbit multă vreme împreună.

De când a fost lăsat slobod, patriarhul are mai multă autoritate decât înainte de închidere. Predicile îi sunt ascultate cu multă luare aminte, la bisericile

unde slujește el vin mulți muncitori, muncitoare și soldați.

În predicile sale, patriarhul repetă neîncetat că biserica nu trebuie să se amestece în politică. El oprește pe preoți să ia parte la viața politică a țării, pentru motivul că orice preot, de vreme ce s'a rânduit în serviciul lui Dumnezeu, prin acest fapt chiar, a eșit din viața lumească. Între altele, patriarhul se rostește hotărât împotriva tuturor inoierilor bisericesti cari sunt protivnice canoanelor și așezămintelor bisericii. El nu recunoaște cu niciun chip „Biserica vie“ și nici celelalte asociațiuni bisericesti, cari s'au ivit în biserica ortodoxă.

Ziarul rus „Novoe Vremea“, editat la Belgrad, publică textul pastorei date la 15 Iulie de către patriarhul Tihon. Această pastorală n'a fost tipărită în ziarele sovietice, dar este foarte răspândită în popor. Patriarhul spune în ea că, la 18 Mai 1922, data când el a fost închis în „curtea Troița“, foștii preoți Vedenski, Belcoff, și Kalinovschi i-au cerut să li se încredințeze lor cancelaria, pentru a pune în ordine hârtiile ce ar sosi în lipsa sa. Patriarhul s'a învoit, și i-a însărcinat să transmită afacerile sinodului mitropolitului de Jaroslav, Agatanghel, care trebuia să înlocuiască pe patriarh. Mitropolitul fiind împiedecat de a veni la Moscova, acești trei preoți se hotărâră să înlocuiască ei înșiși, cu episcopii Antonin și Leonida, pe mitropolit și să se pună în capul „Direcțiunii supreme a bisericii“.

Patriarhul declară că nici odată nu i-a autorizat pentru aceasta lucrare, tocmai contrariu de ceiace ei au vestit de mai multe ori.

Patriarhul declară că aceste afirmațiuni nu sunt de cât minciuni și înșelăciuni și că fețele sus numite s'au agățat de puterea bisericască prin usurpațiune, din propriul lor îndemn, fără nici-o plenitudine a puterilor legale instituite de către canoanele bisericii noastre.

Toate ordonanțele sunt declarate nule și neavenite; toate actele și toate tainele ce au slujit sunt fără binecuvântare și fără putere.

„Acum, zice mai departe patriarhul, eșind din zidurile închisorii și luând cunoștință de afacerile bisericesti în amănuntele lor, reluăm deplinele noastre puteri de întâiul stătător ce în mod vremelnic transmisesem înlocuitorilor noștri, Agatanghel, dar pe care, din pricini neatârătoare de voința sa, nu le-a putut folosi, și începem executarea datoriilor noastre pastorale“...

Patriarhul roagă pe Dumnezeu să restabilească pacea în biserica sa, și roagă „pe acei cari, fie cu voie, fie fără voie, fie din neștiință, în veacul acesta de răutate, s'au clătinat și, recunoscând puterea ilegală, au decăzut din unitatea bisericască și de la binecuvântarea lui Dumnezeu“, să-și recunoască păcatele, să se curățească prin pocăință și să se întoarcă în sânul mântuitor al bisericii una și sobornicească“. Semnat: Moscova, monastirea Donskoi, 15 Iulie;

Tichon, smeritul patriarh al Moscovei și a toată Rusia (Novoia Vremea Nr. din 26 August 1923).

În fiecare zi, patriarhul primește din diverse localități ale Rusiei zecimi de declarațiuni de la preoți cerându-i să-i erte.

Credincioșii în mod categoric refuză să întrețină bisericile în care slujbele sunt făcute de „Jiviți“ (preoții bisericii cei vii). Din pricina aceasta, multe biserici sunt închise (N. V. din 2 August 1923).

Redactorul „Gazetei Roșii“ Flerovski zice: mulți din membrii „biserica Renașterii“ se întorc la patriarhul Tihon (N. V. din 10 August 1923).

III. Lupta între „Biserica Vie“ și „Biserica Vechie“

Jurnalele sovietice anunță că „jiviți“ sunt prigoniți de către credincioșii ofensați în sentimentele lor religioase și chiar asasinați. Într'un sat din gubernia Orel, un cunoscut membru al bisericii vii și al sinodului din Moscova, Venofontov, a fost atras într'o pădure și ucis de către țărani (N. V. 16 Aug. 1923).

Lupta între patriarh și biserica vie continuă. La Moscova, în „Curtea Troița“, biserica vie convoacă un sobor de laici pentru a discuta chestiunea restabilirii principiului sinodal în biserică și al depunerii patriarhului.

Totuși nici un membru al bisericii vii n'a suflat un cuvânt, pentru că toți mireni adunați s'au arătat partizani ai patriarhului, și prin strigăte și fluerături întrepruntau pe „jiviți“ de a-și desvolta ideile. După această adunare, mireni, cu toți, în corpore, s'au dus la monastirea Donskoi să ceară blagoslovenie patriarhului (N. V. 12 August 1923).

„Izvestia“ publică apelul sinodului bisericii vii îndreptat în contra patriarhului Tihon. După ce batjocoresc pe patriarh, autorii apelului scriu: «Indurând toate suferințele voastre și căutând pacea bisericii, noi, cei mai bătrâni dintre preoții și protoiereii voștri, luăm asupra noastră, în acest moment solemn, sfânta sarcină de a scoate din biserica lui Dumnezeu tazarurile agitațiunii și ale patimilor omenești. Declarăm că în fruntea orânduvelor bisericesti, în locul Consiliului suprem al bisericii, să stea Sfântul Sinod al Bisericii ruse ortodoxe. Declarăm că nu e vorba de grupări, împărțiri ori partide de îndrumări bisericesti cu numiri felurite, ci numai de una singură Biserică rusă reînviată, sfântă, sobornicească și apostolească. Intrăm în legătură cu toți sfinții patriarhi ai Răsăritului. Noi stăm pe terenul recunoașterii reformelor necesare în viața bisericii, păstrăm cu tărie și neclintiți adevărata învățătură a credinții ortodoxe, tainele și dogmele sale».

Semnatarii acestui apel cer a nu da nicio încredere patriarhului Tihon. Urmează semnăturile a doisprezece episcopi și al unui șir de protoierei și a lui V. Lvoff (N. V. Nr. din 23 August 1923).

Comitetele «bisericii vii» și ale «Asociațiunii obștilor vechei biserici apostolice» s'au învoit să facă front unic spre a lupta împotriva „Bisericii Vechi“ și

a patriarhului Tihon și de a înceta orice discuțiune publică între biserici. (N. V. 3 Aug. 1923).

Un corespondent din Riga scrie jurnalului *Novoie Vreamea*: „Pierzând biserica vie, guvernul sovietic acum se gândește să organizeze o nouă biserică, care va purta numele de «Biserica rusă națională» (N. V. 22 Aug. 1923).

Un discurs al primului ministru englez Mac Donald (socialist)

D. Ramsay Mac Donald a ținut, în ziua de 6 Martie a. c., un discurs, la Brighton, în fața aproape a 3000 de persoane adunate acolo sub auspiciile consiliului național al bisericilor libere evanghelice (protestanții liberi).

Vorbind de aplicările sociale ale creștinismului, Primul-ministru a făcut aluziune la diferendele ce există între patroni și muncitori, la persoanele care plătesc pentru a obține onoruri, la socialism, la observarea repaosului duminical, etc.

În ceiace privește grevele și șomajul, d. Mac Donald și-a exprimat convingerea că arbitrajul e în stare să reguleze aceste chestiuni. El a afirmat că atunci când lumea ar deveni mai morală, lupta de clasă ar dispărea.

În sfârșit, Premierul declară că lui nu-i plac Duminicile moderne, așa cum sunt ținute în Franța; ar preferi să vadă aplicându-se bunele Duminici scoțiene, care sunt fundamentul adevăratelor caractere.

Fie că guvernul ar fi conservator, liberal sau travailist (socialist), nu veți putea să faceți mare ispravă cu un popor care nu vrea să facă nimic el însuși și care își pierde timpul petrecând în cântecele unui gramofon sau altceva de felul acesta, care nu e în stare să-și întrebuinteze timpul într'un chip mai folositor.

Eu sunt, a daos d. Mac Donald, dintre acei cari au credința în statul socialist; nu sunt nici rușinat, nici înspăimântat, dar sunt două feluri de socialism: unul este o filosofie și un sistem de viață, celălalt un mijloc electoral. Ideia de clasă este o otravă a spiritului social (*Journal des Débats*, Nr. 8 Martie 1924).

O inscripțiune la Dura

O inscripțiune dată la iveală în ruinele vechi Dura, pe Eufrat, și publicată de curând, pare a avea o oarecare însemnătate istorică. E aceia care ne spune că în „anul 343 (al erei Seleucizilor, adică în era noastră) *Ammonius, fiul lui Apolofan, fiul lui Seleucus* ridică (un monument) *pentru a sa mântuire și aceia a lui Lisanius și și a fraților*“, adică fără îndoială a compatrioților lor.

Acest Lisanius trebuie să fie un personaj destul de cunoscut în părțile acelea în vremea aceasta,

pentru că numele său nu e însoțit de niciun calificativ. Dar noi știm din *Evanghelia Sf. Luca* (III. 1) că în anul 15 al împăratului Tiberiu, adică cu 2—3 ani mai înainte, Lisanius era tetrah la Abilene (în nordul Palestinei). Coincidența nu vă pare uimitoare?

Cum realitatea istorică a acestui Lisanius a fost cândva contestată (pe nedrept), poate u este fără folos de a constata faptul.

Evreii și reforma Calendarului

Se știe că o Comisiune a Societății Națiunilor, „Comisiunea Comunicațiilor și a transitului“, studiază un proiect de reformă a calendarului care ar avea ca obiect adoptarea unui calendar perpetuu, pe baza de 52 săptămâni, plus, una sau două zile afară din cadre.

În privința aceasta, scrie *l'Univers israélite*:

„Comisiunea a cerut „Consistoriului central al Evreilor din Franța“, de a-i face cunoscute observațiunile ce ar putea avea de prezentat asupra proiectului. În numele acestei adunări, care a examinat chestiunea, președintele său, baronul Eduard de Rothschild, a răspuns pentru a semnala consecințele ce ar avea deplasarea anuală a zilei Sabatului în cursul săptămânii pentru Evreii rămași credincioși observării Sabatului, așa cum ea este prescrisă de cărțile lor sfinte și cum ea a fost fără întrerupere menținută până în ziua de azi.

Prin adoptarea uneia sau a două zile afară din cadre, Sabatul devine *mobil* în raport cu săptămâna. De unde, pentru evreii pioși, și în deosebi în regiunile unde ei sunt în număr mare, ar rezulta perturbațiuni diverse în viața lor economică și socială. De aceia numai singură anunțarea reformei proiectate, și-a-și provocat printre ei o profundă mișcare și o vie neliniște.

Consistoriul cere comisiunii să ia în considerație această situație.

Influențe bizantine

În ședința din 7 Martie a institutului Franței (Academia de Inscriptiuni și Belles-Lettres), d. Ch. Diehl a studiat, după o notă trimisă de către un călugăr benedictin și după frumoasele aquarele ale contelui de Pelliat, picturile din Biserica Abu-goș, de lângă Ierusalim. Ele constituiesc un monument tare interesant al artei franceze în Palestina în epoca cruciadelor ca și mosaicurile și picturile bisericii Nașterii dela Bethleem. Ele înfățișează o ciudată amestecare de teme bizantine și de tradițiuni latine, și adevăresc cât este de mare, până și chiar în bisericile ridicate de latini, influența modelelor și partea artiștilor orientali. (J. d. D, 9 Martie 1924).

Știri din Biserica sârbească

Autonomia Bisericii sârbești.—Guvernul sârbesc s'a înțeles cu Sf. Sinod sârbesc că să dea bisericii sârbești o completă autonomie pe următoarele temelii:

1. Statul acopere cheltuelile Bisericii, vărsându-se din căsă Statului în casa Patriarhatului sumele trebuitoare în douăsprezece rate lunare egale.

2. Episcopiile și parohiile au dreptul să impună credincioșilor lor orice dare de cult pe care o vor găsi de cuviință.

3. Religia se va preda în școalele primare de către parohi și învățători de religie, asupra cărora vor supraveghea numai episcopii.

4. În școalele secundare acest obiect se va preda de către profesorii de religie, prin numirea lor de către Ministerul de Instrucțiune, după recomandarea chiriarhului respectiv.

5. Profesorii și agregajii dela Facultatea de Teologie se vor numi după recomandarea Sf. Sinod.

6. Programul de învățământ religios și manualele se elaborează și se aprobă de Sf. Sinod.

La noi se lucrează fără plan. Se vorbește de unificare, care nu vine, pentru că nici alcătuirii măcar ai bugetului Ministerului Cultelor și Artelor nu o doresc. Niciodată acest buget nu a fost mai neegal. Noi înțelegem unificarea sub ambele forme, atât sub cea intelectuală, cât și sub cea materială. Nu înțelegem rostul creării acelor institute teologice ale căror diplome nu sunt echivalente cu cele dela facultățile de teologie, precum nici leafa de bază a profesorilor acestor institute, care este de 2200 lei. Directorii de consistorii din Ardeal au ca leafă de bază 2200 lei, iar cel din Basarabia, deși poartă același titlu, totuși are ca leafă de bază suma de 1800 lei. Cine este de vină?

Faptele din viața noastră românească sunt cunoscute și de Biserica sârbească.—Organul oficial al bisericii sârbești a aflat și despre unele lucruri bune din sânul Bisericii noastre. Așa, de pildă, în „Glasnik“ Nr. 23, anul IV, 1923, la pag. . . se vorbește în cuvinte frumoase despre înființarea a două tipografii bisericești: cea dela mănăstirea Cernica și cea din mănăstirea Neamțului, în cari se tipăresc cărți bisericești. Astfel că Biserica românească se întoarce la vechile zile de slavă ale tiparnițelor de prin mănăstiri. După părerea noastră, acest lucru este bun, numai de ar ieși cărțile din mâini călugărești și fără greșeli ca cele vechi, unde nu era cu puțință să găsești o singură greșală măcar, ba culegătorii își mai cereau și iertare pentru vreo greșală strecurată din pricina slabei vederi a celor ce culegeau!

Al doilea lucru despre care se vorbește în același număr este despre întoarcerea P. C. Arhimandrit Scriban dela Constantinopole, unde s'a discutat despre noul calendar al bisericilor ortodoxe și cum într-o ședință a fost ascultat referatul acestuia de o comisie în frunte cu Primatul Miron și alții. Niciunul nu știe însă că Patriarhatele de Alexandria, Ierusalim și Damasc au protestat contra adunării dela Constantinopole, ca fiind necanonică, ei fiind omiși. Vom da cu-

prinsul acestui protest în curând dintr'o revistă bulgară.

Al treilea fapt pe care-l semnaleză biserica sârbească este și acela al sfințirii prea întârziate a Bisericii românești din Sofia și se bucură de înțelegerea frățească dintre cele două turme ortodoxe. Noi am fi bucuroși când ne-am cunoaște reciproc prin studii serioase la noi acasă și la ei, căci bucuriile născute la o masă bogată întâmplătoare mor degrabă. Acesta este interesul și bucuria noastră cea adevărată. Să fie o dorință izvorâtă din duh bisericesc, și nu din interese politice vremelnice.

În Serbia se înmulțesc mănăstirile de maici.—

Războiul care, mai ales, în Serbia a secerat foarte multe vieți, a făcut prin aceasta să rămână multe suflete fără rost în lume. De aceea vedem un lucru care pe la Sârbi nu prea este obișnuit în măsura în care se obișnuiește prin alte țări. Multe văduve s'au adunat și au încheșat o mănăstire în împrejurimile Nișului, cu îngăduirea episcopului de Niș, Dosoftei. Grija și gândul cu care s'au adunat aceste femei este de a aduna copiii orbi și a-i îngriji. Frumos lucru săvârșesc aceste suflete coprinse de durere până la pogorârea în mormântul lor pământesc, dacă soarta le-a fost așa ca să piardă pe cei mai apropiați ai sufletului lor.

Biserica sârbească din America.—Colonia credincioșilor sârbi aruncați de împrejurările vremurilor pe pământul american, în nădejdea unei vieți trupești mai bune, ca și românii noștri din Transilvania, și-a întemeiat un organ al lor intitulat: „Srpska Trkva = Biserica sârbească“. Conducătorul lui este un vrednic preot, Petar T. Stiiatici, care-și tipărește foaia chiar în Chicago.

Un azil pe lângă o mănăstire sârbească din America.—Întru amintirea Sf. Sava, sfântul Sârbilor, poporul sârbesc și-a clădit o mănăstire cu același nume, în apropiere de orașul Libertyville, prin munca și energia protosinghelului Pavel.

Pensiile văduvelor-preotese din biserica sârbească.—De multă vreme, Ministerul de Culte sârbesc caută să deslege o grea problemă cu privire la pensiile preoteselor văduve, cari și-au pierdut pe bărbații lor în grozavul război, care a zdruncinat temelile poporului sârbesc, mai ales sub raport social. Până la războiul mondial, era un fond special pentru pensiile acestora, dar acum acel sărman fond nu le ajunge nici macar pentru pâinea zilnică. Este curios. Pretutindenea în Biserica ortodoxă este aceeași plângere, aceeași lipsă de gospodărie personală. Statul voește să îmbrățișeze totul și toate și se găsește adesea în neputință să rezolve probleme cu caracter material. De ce se pun atunci piedici încheșărilor de gospodării de breaslă, impunându-se numai controlul Statului, care are dreptul și trebuie să-și dea socoteală de viața tuturor indivizilor? Concentrarea întregii vieți în mâinile încă slabe ale funcționarului de Stat nu duce totdeauna la rezultatele dorite.

ȘT. BERECHET.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Reorganizarea seminariilor teologice de Preotul I. Constantinescu-Lucaci, articol în *Viitorul* din 9 Sept. 1923.

În Nr. din Noembrie 1923 al acestei reviste, am discutat ideile arătate de d. deputat Ștefan Ioan despre reforma seminariilor. Discuțiunea avea să urmeze, ceiace însă n'am putut face până acum din pricina altor materii. Să continuăm acum însă cu părerea Părintelui I. Constantinescu-Lucaci, parohul dela Sf. Vineri-Herasca și profesor în București, care a scris tot în *Viitorul* (9 Sept. 1923), motivat de articolul d-lui Ștefan Ioan.

Chestiunea, fiind la ordinea zilei de o bucată de vreme, de când se tot vorbește de reforma seminariilor, e și mai mult scoasă în ochii publicului prin întrunirea ținută de curând la Societatea clerului „Ajutorul“ din București, pentru grija pe care trebuie s'o avem de creșterea și întreținerea studenților în teologie. În discuțiunile urmate cu acel prilej, s'a vorbit și de creșterea primită în seminarii, și iată deci chestiunea din nou pusă în fața publicului, și încă foarte viu. Ba încă unul din ceice au luat parte la discuțiune, bunul și inimosul creștin d. Popescu-Tudor, s'a dus însuși la Internatul Teologic dela Radu-Vodă și a venit de acolo cu constatări pe care le povestește și pe care zicea că le va publica.

Deci este foarte la vreme să vedem ce se mai spune despre creșterea viitorilor preoți și cu acest interes, să privim și art. Părintelui Constantinescu-Lucaci.

Sf. Sa spune că e de părerea d-lui Ștefan Ioan, dar numai pe un timp mărginit, ca să poată fi făcuți preoți la țară și absolvenții unui seminar teologic. Această părere e spusă cu privire la proiectul împotriva căruia s'a ridicat d. Ștefan Ioan, ca să nu fie primiți la preoție decât numai ceice au terminat teologia la universitate. Cum vedem, și Păr. Lucaci e de părerea deputatului de Suceava, și găsește îndreptățirea acestui fapt spunând că nu cultura schimbă pe tinerii seminariști din drumul lor, ci *lipsa simfitoare de educațiune religioasă de astăzi*.

Păreriile Părintelui Lucaci sunt următoarele, pentru viitoarea reformă a seminariilor :

1. Seminariile să aibă 7 ani de cursuri, și în ele să nu se poată intra decât în clasa I, de altfel ca și până acuma, oăci obiceiul luat după război, de a se admite tineri și în alte clase, e numai o excepție adusă de împrejurări, dar nu o prevedere a regulamentului. După regulament, nu se poate intra decât în cl. I. Intrarea în altă clasă Păr. Lucaci o admite, dar tot numai ca o excepție, pentru absolvenții gimnaziilor Statului, și aceasta numai atâta vreme cât programele de studii ale gimnaziilor și ale seminariilor vor fi asemănătoare.

2. Cei dintâi 3 ani să fie un răstimp în care să se poată face o alegere între școlari și să nu fie lăsați să treacă în cl. IV decât numai cei găsiți buni pentru preoție. Ceilalți să fie sloboziți să urmeze aiurea.

3. Pentruca această operațiune de alegere să se poată face cu pricepere și conștiință, Păr. Lucaci cere „conducătorilor bisericești și civili din toate timpurile, să creeze, cu toate jertfele posibile, un personal special de educațiune“.

„Acest personal, însoțind pe tinerii seminariști în toate mișcările lor, ziua și noaptea, cum fac Romano-Catolicii sub ochii noștri, vor izbuti, pe nesimțite, să modeleze ființa seminariștilor în așa chip, încât, odată cu creșterea lor, să imprime în carnea și oasele lor învățăturile și exemplele frumoase ale educatorilor, încât, devenind majori, sunt ființe devotate misiunii lor preoțești.

„În acești trei ani de observare și conducere, toți școlarii, cari vor dovedi în mișcările lor, în jhourile lor mai ales, că au apucături sălbătice, vor fi îndrumați la alte școli laice“.

Aici Păr. Lucaci oitează cazuri din viața sa prin care a constatat că, urmărind de aproape o țință în materie de educațiune, ajungi la rezultatul dorit. De aici încheierea, care ușor se poate înțelege că, lucrând cu o asemenea stăruință în seminarii, se vor căpăta aoeleași rezultate.

4. La acest Nr., Păr. Lucaci vorbește de corpul profesoral și spune că silințele sale trebuiesc armonizate cu ale personalului de educațiune, că toată munca acestuia din urmă e zădarnică, dacă profesorii vor face o lucrare protivnică. Spune că-și aduce aminte cu drag de unii dintre profesorii săi dintre 1874—1882, dar „mi se cutremură și acum toată ființa, când mă gândesc numai la alții cari n'au fost la locul lor“.

Sf. Sa pomenește apoi cum a lucrat un an ca profesor la Seminariul Central în cl. III, spune că nu se rostește încă asupra părerii d-lui Ștefan Ioan ca seminariile teologice să treacă sub nemijlocita cărmuire a Ministerului Instrucțiunii, fiindcă nu cunoaște proiectul acestui reformei seminariilor, și făgăduiește că atunci când va vedea proiectul, va mai scrie. Cu toate acestea n'am mai văzut ceva scris de Păr. Lucaci în această chestiune.

Și acum, după ce am văzut păreriile Sfinției Sale, să ne oprim puțin asupra lor.

1. Suntem și noi de părerea că e destul să se dea pentru preoții dela țară cultura seminariului. Într'un seminar în care se muncește cu tragere-de-inimă și cu râvnă, se poate da o învățătură temeinică și încă și gustul prin care școlarul ajunge de se poate cultiva mai departe.

Dar pentru aceasta e de nevoie ca seminariul să nu fie scăzut din ce este acum. Când dumneata ai a da un învățământ bine încheiat, pentru întreaga viață a unui om, trebuie să-i pue în el tot, să nu te mai lași în nădejdea oă mai învață el în altă școală mai târziu. Apoi când ai toate acestea în vedere și cât este de mult de învățat, nu trebuie să-i îpuținezi anii dela 8 la 7. Opt ani de studiu nu sunt prea mult pentru toate câte are de învățat seminaristul și căruia trebuie să-i dai un mănunchiu de învățături bine rotunjit. Atunci pentru ce să-l scazi dela 8 la

7 ani? Aceasta merge când te nădăjduiești că mai vine și altul după tine și face el. Deci pentru cel care se duce la teologie, merge să facă numai 7 ani, dar pentru cel care se oprește la seminar, nu.

Când s'a ajuns la tipul de liceu sau seminar cu 8 ani, nu s'a ajuns degeaba. S'a luat lucrul din străinătate, unde se făcuse experiența că așa e bine. Atunci de ce să te lepezi acum de roadele acestei experiențe?

Învățământul secundar e un învățământ de temelie. Unii rămân toată viața numai cu el. Pe lângă aceasta, el cuprinde vremea când se formează direcțiunea sufletească a școlarului. Acest răstimp trebuie să dureze destul ca să aibă timpul când să fixeze pe tânăr la ceva și să-i dea un material întreg.

Deaceia nu împărtășim această părere a Părintelui Lucaci. Când este vorba să ai atâtea probleme pentru seminarist : să-i dai : 1. cultura *generală*; 2. cultura *teologică* specială; 3. cultura *pedagogică*, în vederea pregătirii de învățător, cei 8 ani de studiu sunt un minimum peste care nu se poate trece.

Noi am arătat pentru ce ținem să fie 8 ani și nu 7 Păr. Lucaci n'a arătat și rămâne să arate de acum înainte pentru ce cere 7 ani.

2. Ca școlarii să poată intra numai în cl. I a seminarilor, e foarte bine. Această părere o avem și noi de mult și aici suntem alăturați de Păr. Lucaci. Motivarea este că seminarul nu e numai un ciclu de materii care trebuie studiate, ci mai cu seamă o educațiune care trebuie urmată. Apoi aceasta trebuie luată din vreme și nu e indiferent dacă iei pe școlar din cl. I. sau din cl. IV. Școlarul care-ți vine la vârsta de 16 ani poate veni cu apucături rele, cu cugetări blestemate, care să strice toată lucrarea ta de mai târziu și să facă rău în școală. Nu urmează că dacă școlarul vrea să intre în seminar, înseamnă că nu le are pe acestea și că el dă dovadă că inima sa e pentru preoție. Nu, ferească Dumnezeu! Motivele pentru care cineva vine la seminar sunt foarte multe. De multe ori te aduc părinții, nu numai chemarea ta sufletească, și părinții au în vedere fel de fel de interese pe socoteala băiatului, în care intră chip de căpătuială în sat, legături prin căsătorie, și câte altele multe și mărunte! Motivele ideale sunt mai rare și pe oameni deseori îi vezi că ei caută izbânda socotelilor lor și nu se prea sinchisesc de răspunderile preoției.

Pe lângă acestea, viața publică românească nu prea e dusă cu bună rânduială. Dacă lași pe copil slobod până la 16 ani și pe urmă vrei să-l duci la seminar, pentru mulți e prea târziu. El a avut când să prindă și obiceiuri păcătoase, pe când în preoție trebuie să dai numai oameni jurați trupește și sufletește. A spune că doar ce treabă are seminarul decât să scoată deprinderile rele din suflete, înseamnă a voi să încurci munca din seminarii cu probleme foarte grele. El are destul de lucru cu educațiunea specială care trebuie dată. A-l mai încărcă și cu chemarea de școală de corecție, ca să îndrepte pe școlarii care vin de afară cu apucături urâte, e prea mult. Nu avem vreme de pierdut și cu aceasta. S'o facă alții. Școlarii răi sunt acei care răpesc unui harnic director de seminar cel mai mult timp. E vremea care ți se fură dela alte treburi. Câtă vreme

a cheltuit scriitorul acestor rânduri ca director de seminar cu școlarii răi și care nici nu s'au îndreptat!

Mai este o pricină care cere primirea seminaristilor dela cl. I. Dacă este să-i primești mai târziu, ce fac ei dela școala primară până la intrarea în seminar? Urmează la gimnaziu, nu-i așa? Dar cine își poate da copilul la gimnaziu? Numai cel care-l are în localitatea lui. Dar sătenii, care nu au gimnaziu decât în prea puține sate mari, ce au să facă? Să ție copiii în gazdă la oraș în vederea intrării peste 3-4 ani în seminarii? E cel mai bun prilej pentru ei să se poată strica la oraș în viața de gazde.

Deci și din acest punct de vedere e mai bună măsura ca copilul să intre în seminar dela cl. I. Afară de condițiunile generale ale moralei, ale educațiunii speciale și ale culturii, condițiunile speciale ale țării noastre cu populațiunea sătească fără școale, cere ca ea să-și poată da copilul la seminar chiar din cl. I. Când am avea și prin multe localități de țară gimnazii bine cărmuite, cu o educațiune creștinească frumoasă, atunci n'am avea nimic de zis ca din aceste gimnazii să poată trece școlarii deadreptul la seminarii. Dar starea aceasta e numai un biet deziderat. Sunt gimnazii cărmuite de preoți: la Oltenița de Păr. *Costache*, fostul meu elev, la *Cudalbi*, Covurlui, de Păr. *Todicescu*. E un fapt foarte îmbucurător. Dar câte sunt astfel de gimnazii, prin care să avem chezașia unei astfel de creșteri?

3. Alegerea de operat între școlari, propusă de Păr. Lucaci prin care școlarii găsiți cu apucături rele să fie trimiși la alte școale și să nu li se mai dea drumul la preoție, e foarte bună. Dar nu și poate da roadele, dacă este mărginită numai la cei 3 ani dintâi ai seminarului. Aceasta e numai vremea până la 15 ani, pe când tocmai de aci înainte începi a băga de seamă pornirile școlarului. Clasa IV, V sunt mai hotărâtoare pentru a băga-de-seamă ce apucături pentru viitor are școlarul decât cei 3 ani dintâi. Până acolo ai mai mult copilării. De acolo înainte, poți vedea semnele omului pentru viața întregă.

Deci măsura trâmbitată de Păr. Lucaci, bună în sine, ar fi și mai bună dacă ar avea o aplicare mai largă, când să-și poată da roadele mai deplin.

Înlăturarea elementelor nepotrivite pentru preoție e o chestiune care și pe noi ne-a muncit de mult și am căutat chipul deslegării. Ca director al Seminarului Central, de multe ori am propus, în rapoarte la Ministerul Instrucțiunii, mijloacele de a scăpa de școlarii care arătau apucături nepotrivite cu starea preoției. Dacă dădeai pe unul afară, ți se spunea că băiatul pierde ani de zile de studiu, fiindcă trebuie să ia liceul dela clasa I. Eu propuneam egalarea în totul a programei seminarului cu a liceului în cele 4 clase dintâi, deci și introducerea limbii franceze, care lipsea din seminar, așa că școlarul, înlăturat, de pildă din cl. V, ar fi avut gata cele 4 clase de liceu și nu pierdea toți anii trecutului. Lucrul acesta însă nu s'a făcut și de aceia totdeauna înlăturarea unui școlar era împreună cu o mulțime de greutăți. Mulți școlari s'au strecurat la preoție și cu eșit preoți răi.

Mai este și altă pacoste: dați afară din seminariul tău, trec la altul și ies de acolo. Cu chipul acesta s'au furișat

în preoție elemente care ar fi trebuit să ia alt drum și care azi nu fac bună figură în preoție și se silesc la fiecare pas să rupă zăgazurile viețuirii cerute de preoție.

Iată deci că chestiunea pusă de Păr. Lucaci e o chestiune de mare însemnătate, nedezlegată până azi, și care, lăsată așa, aduce pagube vieții bisericești. Ea este încă mai însemnată decât în măsura arătată de Sf. Sa, întrucât am arătat că nu trebuie mărginită numai la cei 3 ani dintâi, ci la toată vremea studiilor seminarului.

4. Celelalte păreri ale Părintelui Lucaci, precum crearea unui anume personal de educațiune pentru seminarii, armonia dintre profesori și acest personal sunt păreri foarte exacte. Dar până acum nu pot avea decât o valoare numai teoretică, pentru că nu există chipul de a le pune în practică. În adevăr, un astfel de personal, după dorința Părintelui Lucaci și a noastră a tuturor, nu există. El nu se poate izvedi așa, din senin. Starea întreagă a Bisericii noastre nu este priincioasă pentru zămislirea unui asemenea personal. Și să vrei să faci acea educațiune, pentru clipa de acum rămâi închis în neputință. Nu s'a căutat crearea unui astfel de personal și el lipsește acum. Toate jertfele pentru această țintă, cum cere Păr. Lucaci, nu înseamnă să pui milioane în buget, ci prefacerea întreagă a unor deprinderi din sânul nostru, prin care se ajută ieșirea la iveală a persoanelor de ideal, în stare a influența și pe alții. Astăzi ele sunt împedecate de a-și putea pune în lucru înzestrarea lor, și atunci îndreptarea nu se poate aduce pe calea deprinderilor în care trăim noi.

Aceasta e o mare racilă a noastră și nu se poate vedea cine și cum ar aduce îndreptare. Obiceiurile politice ale noastre împedecă îndreptarea, și atunci, în fața acestei lipse, stăm fără dezlegare. Poate viitorul să ne arate o cale care acum nu se poate vedea.

În ce privește chestiunea armoniei dintre profesori și personalul educativ, chestiunea aceasta credem că stă mult mai bine ca pe vremea când Păr. Lucaci era seminarist. Astăzi nu mai sunt împotriviri sufletești între profesori și acest personal. Toți profesorii sunt conștienți oă ei trebuie să facă lucrare sănătoasă în seminar și în vederea însăși a scopurilor speciale ale seminarului. E altă chestiune, dacă nu toți sunt pregătiți și nu pot izbândi în aceasta, dacă nu știu cum să facă mai bine sau dacă sunt temperamente care, fără voia lor, nu posedă acea adaptare necesară pentru a da seminarului toată contribuțiunea de vioiciune și însuflețire pentru ținta ideală urmărită de seminar. Dar ca să fie în seminar profesori care, în chip voit, să contrazică drumul educațiunii speciale de seminar, aceasta nu o credem. Gândul de a lucra bine se află la toți, chiar când nu se ajunge la împlinirea lui și nu este căutată cu o vioiciune pe care am dori-o.

Este altă latură în care se poate discuta mai mult: Ce se poate face pentru a scoate din seminariști elemente vii pentru Iisus Hristos, oameni care în judecățile lor, să se călăuzească mai mult de țintele veșniciei, prin care pot influența în sens creștinesc viața trecătoare. Aici sunt trei categorii cari pot fi avute în vedere în seminarii: 1. profesorii în genere; 2. profesorii de teologie din seminarii; 3. organele de administrație ale seminariilor, adică direc-

torul, cu spiritualii și cu ce elemente mai pot ei avea la îndemână pentru o bună educațiune.

În ce-i poivește pe profesorii mireni, nu le putem cere mult. Să ne mulțămim când ei își fac bine slujba lor specială și când nu contrazic silințele celorlalți. Fără îndoială, ar fi de dorit să putem cere mai mult dela ei. Dar în felul cum au fost și ei crescuți, nu le putem cere să se aprindă pentru scopurile seminarului și să iacă educațiune creștinească. Aceasta n'au s'o poată face. Ar fi de dorit să vedem manifestările lor creștinești, seminariști să-i vadă buni închinători în cultul public și oameni cucernici, nu numai profesori ai seminarului, așa cum i-ai putea avea și oriunde aiurea. Dar aceasta, oricât ai dori-o, n'ai cum s'o capeți, fiindcă profesorii laici sunt oameni în felul societății noastre, nici mai calzi, nici mai reci..., oameni onorabili, mulți chiar oameni învățați, care fac cinste învățământului, dar care nu pot aduce cu ei căldura temperamentului religios sau măcar atitudinea omului crescut religios. Ei nu pot să te ajute în ce privește educațiunea strict creștinească și școlarii pot avea o mie de împrejurări în care să vadă că profesorii lor nu arată o înclinare religioasă deosebită. Tipuri de profesori mireni pe care școlarii să aibă prilejul de a-i vedea practicând cultul creștinesc, se găsesc greu. Să vadă ei pe outare profesor ou soția și copiii la biserică, spovedindu-se și împărtășindu-se, ar fi acte pe care școlarii le-ar privi cu mare plăcere și nu s'ar putea să nu lase urme în sufletele lor. Dar aceasta lipsește.

Aceasta e starea cu categoria I. Nu ea poate da creșterea specială.

Rămân celelalte două categorii. Asupra acestora apasă mai mult și de ele atârnă a putea face ceva, nu totul, în condițiunile neprielnice dela noi.

În ce privește partea administrației, am vorbit în Nr. din Noemvrie 1923 al acestei reviste. Ne rămâne să vedem partea profesorilor de teologie din seminarii pe care n'am discutat-o până acum și pe care o vom vedea de aci înainte.

Arhim. SCRIBAN

Cu prilejul discuțiunilor urmate, în întâia jumătate a lunii Martie, la societatea institutorilor din București, asupra chestiunii, dacă religia trebuie predată în școlile primare decâtre preoți sau de către învățători, cei mai mulți membri ai corpului didactic primar au fost pentru predarea ei de către învățători și institutori, mai puțini au fost pentru predarea de către preoți și un singur glas răzleț, institutorul Ciorănescu, a fost pentru scoaterea cu totul a religiei din școală. Domnul Ciorănescu este cunoscut cititorilor revistei noastre, care s'a mai ocupat de aberațiile sale și de sălbaticile-i atacuri la adresa bisericii și a preoților. Fără o cultură generală serioasă, fără cea mai elementară pregătire pentru a putea discuta chestiuni religioase, fără o disciplină logică a minții și fără pic de talent oratoric, domnia sa a vorbit de toate și de nimic, a citat și a folosit păreri, fapte, legende și anecdote, pe care părintele Scriban le-a întors cu ușurință împotriva domniei sale. Părintele Scriban a demonstrat cu arhicunoscuta sa competență, cu vastu-i aparat literar, critic și știin-

luc, cu logica sa de fier și în stilu-i lapidar, necesitatea studiului religiunii pentru copii și tineret în genere și postulatul ca religia să se predea în toate școlile de către preoți. Părerile Prea Cuvioșiei sale au fost admise de toți învățătorii și institutorii și de autoritatea școlară superioară, reprezentată prin domnul director general Ghițescu.

E de mirare dar cum *România*, organul oficial al partidului național român, publică, în numărul său de la 15 Martie un violent articol în aceeași chestiune, aruncând în față preoțimii cuvinte grele, și ponosind-o că n'ar fi capabilă să predea religia în școli, că pretinde prea mult dela tinerele odrasle și, că „mentalitatea călugărilor, fioros de înapoiată, ar fi dispusă să dea lumea înapoi cu o mie de ani“. Nu știm cărei minți „uimitor de înaintate“ se datorește acest articol. Intre mentalitatea călugărului Scriban, la care se face aluzie mai mult decât străvezie și a autorului articolului e însă distanță ca dela cer la pământ, căci, a susține, că chiar cel din urmă preot de sat, care are opt clase de seminar, cu studii speciale de pedagogie și practică pedagogică, nu e în stare să predea în școlile primare religia, pe care o cunoaște și o practică zilnic ca specialitatea sa, și a nesocoti imensa valoare educativă a religiunii, recunoscută de cei mai mari pedagogi, sociologi, literați, oameni de știință și de stat e curată miopie intelectuală și dovadă de mare lipsă de cultură. În deosebi noi, românii, nu ne putem dispensa de neprețuitele servicii pe care religiunea ni le aduce atât pe tărâmul moral cât și pe cel național. Este de mirat dar și de regretat, că asemenea idei bolnave se debiteză în coloanele ziarului oficial al unui partid politic de ordine, și care se intitulează și „național“ și ai cărui fruntași sunt în mare parte „uniți convinși“. Ori cumva, poate, tocmai pentru acest cuvânt s'a îngăduit această ieșire împotriva clerului „neunit“ al bisericii „shismatice“ și a „unui călugăr“, care nu stă în cei mai buni termeni cu „conducătorii spirituali ai uniației“? Ar fi trist, afară din cale de trist și dureros, dacă ar fi așa, și nu ne vine să credem, pentru că lovitura ce se încearcă a se da învățământului religios ortodox, se îndreaptă fatal și împotriva celui unit și catolic și protestant și al oricărei alte religiuni. De aceea, încă odată, aceasta n'o putem crede. Ne mai miră însă încă ceva: e un preot bucureștean, membru nu prea vechiu al partidului național și care-și dă în vileag din când în când prin coloanele „României“ și ale „Universului“ fragilele sale încercări stilistice. Ar fi fost pentru Sfinția sa un prilej bine venit de a se ilustra, punându-și condeiul în slujba apărării unei cauze așa de mari și sfinte. De ce n'o fi tăcut-o? Nu s'a găsit nimeni să-l îndemne la aceasta?

In jurul candeliei din San-Marco.— Frumoasa candelă, executată după modelul celei atlate în biserica San-Marco din Veneția și dăruită bisericii unite din Cluj de către Mecenatul român, domnul G. Sion, a dat prilej părintelui protopop Dr. Ilie Dăianu, parohul bisericii să țină în ziua de sfântul Ioan (7 Ianuarie) o in-

teresantă predică, străbătută de un duh de sinceritate, pe care l-am constatat în totdeauna la părintele protopop Dăianu, dar care se întâlnește foarte rar la alți preoți uniți. Sfinția sa nu se sfiește să vorbească de unirea în aceeași credință a tuturor românilor și să-și exprime nădejdea, că aceasta se va împlini în curând. „O! dacă am putea boteza și noi — zice părintele Dăianu — cu botezul spiritului, ca să simțescă toată creștinătatea, să simțescă la botezul nostru măcar neamul românesc îndemn de a asculta și a înțelege la fel într'un gând și într'o simțire această dumnezeiască solie venită d'adrechtul din cer și a cărei pomenire o prăznuim în fiecare an! Atunci, de sigur am avea mai multă dragoste unii față de alții. Atunci ne-am dezbrăca de hainele vechi ale urilor moștenite dela streini și dela dușmani și ne-am înțelege la fel asupra rosturilor din trecut și mai ales din viitor al neamului nostru. *Atunci*, după încheierea unirii politice, cu care ne-a dăruit Dumnezeu, peste așteptările și peste vredniciile noastre *poate, ne-ar învrednici Dumnezeu, pentru dragostea ce i-am purta și de dorita unire a credinței, după care în fiecare slujbă suspinăm, cerșind-o cu toții la fel, fără deosebire.* Dar, să nu despărăm, iubiți creștini! Dacă ne și înspăimântă unele arătări protivnice acestei obștești porniri a sufletelor alese, avem în schimb și multe semne care arată, *că se apropie plinirea vremii și pentru acest ideal creștinesc și se aud glasuri de Inaintemergători, cari strigă: Gătiți calea Domnului, netede faceți cărările lui...*“ Unul din acești Inaintemergători este domnul Sion, a cărui faptă generoasă și patriotică — continuă vorbitorul — „deși nu o spune, par'că înțelege a-ne pildui, ca noi *românii să ne iubim unii pe alții, ori de ce confesiune am fi azi*, căci toți creștini suntem și numai prin iubire se netezesc cărările unirii desăvârșite pe care o dorim“. „Urmând pilda marilor luceferi ai neamului — zice în sfârșit părintele Dăianu — să facem, să ne pătrundem cu toții de gândul, că avem aceeași soartă cu toții, cum am avut același trecut, și vom avea același viitor mai auriu sau mai argintiu, după cum ni-l vom ști făuri, după cum ni-l vom ști căli în văpaia dragostei creștinești, care trebuie să ne lumineze pe toți în suflet. Și când va fi așa, va da Dumnezeu, ca răsplată a virtuților noastre, ca să se plinească glasul acelor Inaintemergători ai noștri, cari au netezit cărările unirii politice și să plinim și pocăința de lipsă pentru greșelile noastre ale tuturor, din toate părțile, spre a ne învrednici să se apropie de noi cu adevărat împărăția lui Dumnezeu și *să fim închegați și într'o unire bisericască cu toți frații noștri creștini și să alcătuim o biserică mare și măreață*, ca și aceea a sfântului Marcu din Veneția, în care să strălucească, ca și acolo, toată frumusețea colorată a răsăritului auriu și s'o străbată sufletul viu, creator de surlete, al Apusului luminat, dela care s'au adăpat toate neamurile lumii și din care noi avem mai mult drept, mai multă datorie a ne adăpa, cu cât noi singuri suntem români în lume..“ Aprobăm din tot sufletul tot ce spune părintele Dăianu despre unirea politică a tutu-

ror românilor și ne bucurăm și de unirea bisericească întrezărită și nădăjduită de Sfinția sa. Ne bucurăm, pentru că vedem în cuvintele luminatului și bunului român, care este părintele protopop Dăianu, spre deosebire — cu durere spunem — de ale multor alți colegi și superiori ai săi de apostolat — mai multă sinceritate și mai puțin sectarism. Sfinția sa recunoaște ceva și răsăritului, pe care-l numește auriu, găsește că are și el o frumusețe care constă din colori, pe când întreg sufletul viu, creator îl dă apusul, dar pentru alții răsăritul este sinonim cu Bizanțul în decădere, cu păcatele Bizanțului și biserica română strămoșească, aceea care a fost și a strămoșilor lor până la fatala dată de 1700, este biserica „shismatică“ sau „neunită“. Sfinția sa înțelege o unire bisericească, în care — ca și în catedrala sfântului Marcu — să predomină elementele răsăritene, ortodoxe, străbătute și vivificate de spiritul apusean, pe când frații săi uniți visează o îngenunchiare a bisericii ortodoxe la picioarele papei, o supunere totală și necondiționată față de dogma și disciplina bisericii Romei, ceea ce nu se va putea în vecii vecilor... Socotim și salutăm dar predica părintelui Dăianu ca un pas înapoi spre ortodoxia din care a ieșit biserica unită, ceea ce însemnează un pas înainte spre unirea bisericească a tuturor românilor și vedem în Sfinția sa pe unul din Inaintemergătorii uniților, precum Sfinția sa vede în domnul Sion un Inaintemergător din partea ortodoxilor.

In chestia concordatului. Atitudinea hotărâtă pe care întreg clerul român ortodox prin organul său „Asociația generală a preoților“, Societatea „Ajutorul“ a preoților din București, societatea studenților teologi, Societatea Femeilor ortodoxe și poporul drept credincios au luat-o față de vестea, că guvernul ar intenționa să încheie un concordat cu Scanul papal, a făcut pe catolicii români din fruntea foii catolice „Albina“ să-și iasă cu totul din sărite. Invectivele și înțepăturile de care erau pline coloanele acestei publicații la adresa bisericii noastre și mai înainte de a fi fost vorba de concordat, s'au înmulțit acum și mai mult, și neputând vărsa întreg veninul ce au în suflet gazetarii români, de confesiune catolică, în mare parte fețe bisericești, au făcut loc articolelor provocatoare. Astfel, în numărul său de la 9 Martie, „Albina“ publică un articol plin de cinism intitulat: „Ce se poate și ce nu“. Autorul, care are grija să nu-și dea numele, ceea ce e regulă pentru gazeta catolică, își începe proza cu afirmațiunea că *statele sunt cele care au cerut bisericii catolice să încheie concordate, ca astfel și ele, în baza acestor convențiuni, să poată exercita o influență pe care nu le-o îngăduie canoanele; că biserica n'a fost grăbită niciodată să încheie concordate, dar că le-a admis din dorința de a trăi în relațiuni prietenești cu statele.*

Adevărul e însă, că statele au căutat să încheie concordate cu scaunul papal numai când au vrut să reducă din privilegiile bisericii, să mărginească amestecul ei în afacerile de ordin pur lumesc între granițele lor,

ceea ce de sigur nu convenia Capului bisericii catolice și de aceea biserica nu se grăbia să încheie concordate, dar vrând-nevrând, trebuia s'o facă. Încheierea concordatelor s'a făcut dar de nevoie, înaintea căreia biserica a trebuit să-și plece capul, iar nu din dorința ei de a trăi în bune relațiuni cu statele, căci tocmai acolo unde nu s'a simțit nevoie de concordate, a trăit ea în mai bună înțelegere cu statul. Dovadă nerăsturnabilă că astfel s'au petrecut lucrurile, este, că întotdeauna statele au denunțat concordatele sau le-au nesocotit și și-au luat libertate deplină de a proceda față de biserică cum le-a convenit mai bine, când li s'a părut că sunt stânjenite de aceasta în acțiunea lor.

„Din punctul de vedere strict catolic, e preferabilă libertatea absolută a cultelor“, declară mai departe autorul, voind să se arate foarte conciliant și să prezinte biserica sa însuflețită de un spirit de toleranță cum nu se poate mai larg. Punctul de vedere „strict catolic“ este tactica jezuitică pe care a urmat-o biserica papală de veacuri, dar care acum e demascată și detestată, tactica de a recunoaște ca bună și a cere să se aplice „libertatea absolută a cultelor“ acolo unde ea este în minoritate și a exercita tirania cea mai odioasă, intoleranța cea mai revoltătoare acolo unde ea este în majoritate și o poate face. Așa a procedat această biserică în Italia, în Franța, în Spania, în Anglia, când a fost ea în majoritate și în Austro-Ungaria. În deosebi în acest din urmă stat, în monarhia habsburgică, în care au trăit și atâția români și însuși autorul articolului — căci în vechiul regat românii catolici sunt ca și inexistenți — cum a fost privită și tratată întotdeauna confesiunea ortodoxă și aderenții ei? Nu se revoltă sufletul autorului articolului, care pretinde că „cugetă ca bun român“ la gândul, că biserica lui a servit ca unealtă oarbă, în mâna statului maghiar, pentru desnaționalizarea românilor? Ori puțin i-a păsat și îi pasă lui de soarta conaționalilor lui necatolici? Atunci să nu mai pretindă, că cugetă ca român și să nu mai dea altora lecții de patriotism, ci să-și păstreze energia ce o cheltuiește cu scrisul pentru alte chestiuni, iar în chestiunile naționale să nu se mai amestece, pentru că credința catolică este internațională. Pe ea n'o interesează naționalitatea, ci numai credința cuiva. A fi catolic e a fi totul în ochii catolicului, a nu fi catolic, e a nu fi nimic. Dacă ești catolic, poți fi de orice naționalitate ești frate cu el, nu ești catolic, poți fi și frate de sânge cu el, el tot ca pe un strein te va privi. Chiar dracul de ar primi să-și zică romano-catolic, ar fi socotit frate cu ei, iar Dumnezeu de și-ar zice ortodox, ar fi urgisit de ei.

Noi, ortodocșii, judecăm cu totul altfel. Noi zicem: Orice om aparține prin naștere unei naționalități, pe care de fapt n'o poate pierde nici într'un caz și niciodată, chiar dacă se leapădă formal de ea, dacă o reneagă. Fiind o rânduială dumnezească, naționalitatea nu poate fi nesocotită și cu atât mai puțin disprețuită, ci cinstită și prețuită ca o realitate peste care nu se poate trece. Religia mai ales nu se cade să lucreze în

vreun fel împotriva naționalității. Însă înfrățirea tuturor oamenilor, de orice neam și rasă ar fi, n'are de scop nimicirea națiunilor, ci dimpotrivă întărirea și asigurarea lor, dar totodată și apropierea sufletească a unora față de altele, înfrățirea lor, traiul împreună și alături unele de altele în pace și înțelegere ca al membrilor unei familii. De dorit ar fi ca toate națiunile să aibă aceeași credință, ca toate să fie chiar de aceeași confesiune. Când și unde nu se poate, ne mulțumim și numai dacă sunt creștine, oricare le ar fi confesiunea și ne mângâem cu nădejdea, că Dumnezeu le va aduce cândva în staulul oilor drept credincioase. Fiind călăuzită de aceste principii, ortodoxia — și în deosebi cea românească — a fost întotdeauna și este tolerantă. Inchiziție, persecuții religioase, nopți sângeroase la sfântul Bartolomei, arderi pe rug ca a lui Giordano Bruno, Savonarola, Huss și alții, nu se cunosc în istoria bisericilor ortodoxe. Cu statul apoi biserica ortodoxă a trăit în cea mai deplină înțelegere, fără să fi avut vreodată nevoie de pact scris sau concordat, ci numai pentru că ea n'a urmărit niciodată scopuri lumești, acapararea puterii temporale, ca biserica papală, pentru că a îndurat împreună cu statul, ba uneori și din partea statului, toate nevoile care s'au abătut asupra nației și pentru că privirile ei n'au fost nici când îndreptate undeva peste granițele statului — cum este cazul cu toți catolicii din lume, afară de cei din Italia — căci șeful bisericesc sau autoritatea bisericească supremă și-a avut întotdeauna reședința în lăuntrul fiecărui stat, iar legătura cu patriarhia a fost și este numai duhovnicească. Ortodoxul este dar prin definiție, ca și biserica lui, naționalist, pe când catolicul și biserica lui sunt internaționali. Că în unele timpuri și în unele țări, unii din creștinii ortodocși, sau chiar membrii ai ierarhiei bisericești, nu vor fi fost patrioți ideali, neprihăniți, că vor fi păcătuit în această privință, e de regretat, dar acestea sunt numai excepții și o probă că n'au fost nici buni ortodocși, pe când în catolicism e dimpotrivă: catolic adevărat și patriot sincer și luminat sunt noțiuni care se esclud una pe alta. Un exemplu mai evident și mai duresos ca cel pe care-l dau uniții români nici nu se poate. Ei preferă să stea alături și să lupte împreună cu ungurii catolici, dușmanii de moarte ai neamului nostru, decât să stea alături de noi, frații lor ortodocși, preferă să primească ordine de la Roma, care să le dicteze ce atitudine să i-a până și în chestiunile cele mai mari naționale decât să-și aibă autoritatea lor supremă bisericească în lăuntrul țării, preferă ca guvernul țării, să trateze soarta bisericilor cu papa, iar nu direct cu ei.

„Regimul unui cult este o chestiune politică, care privește pe stat și numai pe stat... Amestecul altei confesiuni sau a clerului său în tratativele unui stat și o confesiune oare care constituie o aberațiune, care până acuma, de cinci sute de ani de când se tratează și încheie concordate, numai clerul neunit (sic) din București a săvârșit-o». Așa continuă catolicul român de la „Albina“.

N'avem nevoie să întrebăm istoria ce au făcut protestanții din țările care au încheiat concordate cu papa, atunci și acolo unde s'au încheiat, ci e de ajuns să ne mărginim la cazul nostru și dreptatea noastră va ieși la iveală ca untdelemnul deasupra apei. Clerul român ortodox intervine în chestiunea încheierii concordatului, mai întâi pentru că este și se simte român și-și dă seama că și concordatul este o primejdie națională. Ca cetățeni ai acestei țări, ca români, au protestat și vor protesta preoții și se vor opune cu ultima energie la încheierea concordatului, care ar, însemna consfințirea unor privilegii ale ungarilor, sub masca înșelătoare a catolicismului. Dacă uniților români le e indiferent, că pe lângă ei, s'ar folosi de aceste privilegii și ungurii catolici, nouă nu ne este indiferent. Destul că au asuprit pe frații noștri o mie de ani. Nu se poate ca și de acum înainte tot ei să dicteze și să domnească în țara noastră. Pentru ce să fie privilegiați la adăpostul concordatului? E de ajuns să aibă aceleași drepturi cari s'au recunoscut prin constituțiunea tuturor cultelor și care se vor lămuri cu deamănuntul prin legea care va fixa „regimul cultelor“. Concepția modernă a a statului democrat îngăduie cetățenilor să-și spună părerea lor în orice chestiune și conducătorii statului trebuie să se conformeze ei, când este însoțită de majoritatea populației. Numai în concepția statului absolutist, care s'a prăbușit după războiul mondial, guvernării puteau face ceea ce voiau ei. Aceasta o știu de sigur prea bine catolicii de la „Albina“ și dacă le-ar conveni, s'ar întemeia pe ea și ar susține-o cu ultima energie, dar pentru că nu le convine, se fac că n'o știu. Astfel, cum ne-ar putea imputa, că ne amestecăm în treburile lor? Noi suntem preoți, dar suntem și români sau mai bine suntem preoți români, onorabile, iar nu cosmopoliți ca preoții catolici, noi suntem familisti și ca atare cetățeni deplini, cari purtăm toate sarcinile cetățenești, ne îndeplinim toate obligațiunile sociale suntem legați de țară, iar nu ca paterii dumneavoastră celibatari și pasări călătoare, azi aici, mâine în Paraguai, de aceea avem și drepturi cetățenești și ne putem spune cuvântul în orice chestiune de interes general.

Intervenim în chestia concordatului și ca preoți, pentru că privilegiile dobândite de biserica papală din partea statului maghiar, pentru că i-a fost slugă credincioasă în aducerea la îndeplinire a planului lui de desnaționalizare cu sila a românilor ortodocși, cum și cele pe care și le-a arogat după alipirea provinciilor transcarpatine la patria mamă, sunt și o încălcare a drepturilor bisericii ortodoxe, care e biserica națională și dominată în statul român. Averile smulse din patrimoniul comun nu pot rămâne acumulate numai în mâinile catolicilor, ori care le-ar fi naționalitatea, ci trebuie împărțite cel puțin deopotrivă între cele două biserici declarate de constituție națională, dacă nu se dau cu precădere celei dominante, cum a fost în statul ungar. Episcopi peste câteva zeci de parohii, preoți peste câteva suflete, și canonici cu nemiluita pe lângă fiecare episcop, nu se pot admite, pentru că nu sunt numai o risipă a banului

public, ceea ce noi ca cetățeni cerem să înceteze, ci sunt totodată și încurajare și ajutor de propagandă împotriva noastră, a ortodocșilor și a celorlalte culte. Ca să fie echitate, trebuie stabilit numărul minim de suflete care să formeze o parohie și o eparhie, maximul de funcționari pe care-l poate avea fiecare chiriarhie și o proporție între cheltuielile făcute de stat cu fiecare cult și numărul aderenților lor. Statul catolic și patronatele, care sunt de asemeni așezăminte de propagandă confesională împotriva noastră, ca și ordinele călugărești cu membri cari nu sunt cetățeni români, ne jignesc nu numai ca români, ci și ca preoți și de aceea cerem desființarea lor și ca să nu se încheie concordat, prin care fințarea lor mai departe s'ar consfinți.

Nu ne amestecăm dar acolo unde nu ne fierbe oala noi, preoții români ortodocși, când cerem să nu se încheie concordatul, ci ne folosim de un drept sfânt al nostru, a cărui respectare o cerem spre folosul real atât al bisericii căreia slujim, cât și al neamului ai cărui fii suntem. Statul român și Suveranul să-și exercite drepturile pe care le-au exercitat statul și suveranul maghiar față cu biserica papală.

În fine, catolicul „Albinei“ încearcă să facă o intrigă, dar planul i-a fost cusut cu ață albă și se vede de la distanță. El aduce elogii sfântului Sinod, că „știe ce e îngăduit și ce nu“, căci „deși singura autoritate în drept de a vorbi în numele bisericii autocefale“, totuși nu s'a amestecat în această chestiune și-l scuză, că „—preocupat de alte chestiuni — n'a avut timpul să dea îndrumările necesare clerului neunit din capitală“. Țintia ucenicul lui Loyola să samene zăzania între sinodali și preoți, să amăgească pe cei dintâi ca să desaprube pe cei de al doilea. Intriga nu numai că n'a prins, ci a ieșit tocmai pe dos, căci curând după aceea I. P. S. Mitropolit Primat, I. P. S. Mitropolit al Moldovei, I. P. S. Mitropolit al Ardealului și P. S. Episcop al Râmnicu-

lui-Noul Severin au publicat prin ziarul „Universul“ interviewuri în care s'a pronunțat categoric și documentat împotriva concordatului. Aceasta a făcut pe catolicii dela „Albina“ să scrie în numărul ei dela 2 Aprilie un alt articol plin de insulte la adresa distinșilor prelați mai sus pomeniți, în care autorul aiurează de-a dreptul, căci ce altă explicație s'ar putea găsi pentru afirmații ca acestea: „Ceice au vorbit, ca și ceice se mișcă împotriva concordatului sunt exponenții unei doctrine străine românismului“; sau: „Manifestările contra concordatului cresc, dar, acel pasiv care fatal va sili pe *cei ce vorbesc României în numele unei disidențe streine să-și depue bilanțul în fața istoriei și a poporului român*“; ori: „Și atunci ca și acum vom cere indulgență pentru *ceice deserveșc neamul și patria*, căci ceea ce fac ei, nu fac dela ei, ci din pricină că reprezintă o *doctrină ce se bate în cap cu sufletul românesc și cu interesele neamului acesta*“. Floarea episcopatului nostru exponent al unei doctrine streine Românismului?! vorbește României în numele unei disidențe streine?! și deservește neamul și patria?! iar ortodoxia se bate în cap cu sufletul românesc și cu interesele neamului românesc?! Dar, pentru Dumnezeu, domnilor catolici, spuneți lumii să se știe: ce interese streine reprezintă frunțașii clerului nostru înalt? spuneți-o, s'o știm și noi, ca să cerem răstignirea ori lapidarea lor. Tăceți: Ne așteptam la aceasta, fiindcă ne cunoaștem marfa! vă știm că sunteți calomniatori din naștere și prin educație. Spuneți-ne atunci, cine sunt susținătorii intereselor românismului? Oare Glattfelder? Szèckenyi? ori cei care au stat alături de ei în Alba Iulia, afară de biserica neamului, în lăuntru cărora se încoronau făuritorii României întregite, Regele și Regina tuturor Românilor? Ar trebui să fiți mai cumpăniți la vorbă, dacă nu din simțul bunei cuviințe, cel puțin, din calcul.

PR. I. MIHĂLCESCU.

INSEMĂRI MĂRUNTE

Rugăciunea medicului. — În revista medicală *l'Oeuvre médico-thérapeutique* din Paris (Octomvrie 1923), găsim următorul articol care e interesant să fie cunoscut și de cititorii noștri:

O rugăciune medicală! Ea va mira pe mulți dintre noi. Nu că profesiunea noastră ar avea privilegiul să numere în sânul ei mai mulți credincioși decât altele. La dreptul vorbind, în sânul ei găsești mai cu seamă mulți sceptici alătura de mulți credincioși. Dar în cazul de față, nu e vorba de nicio confesiune; această rugăciune fără etichetă, se îndreaptă către Ființa supremă sub toate felurile nimirii pe care oamenii i le-au dat dela începutul lumii. Ea a fost compusă în veacul XII de unul din ai noștri, un medic, Moise Maimonide, care în acelaș timp era teolog și

filozof (1135-1204). Noi am aflat despre dânsa din *Revue de Médecine Romande* (August 1922).

Această rugăciune de dimineață, un fel de *Tatăl nostru* medical, ne zugrăvește starea de suflet a unui medic din acel timp, care se gătea să-și înceapă ziua de lucru și care, privind greutățile, cazurile în care conștiința era pusă în joc, nerecunoștința pe care avea s'o întâlnească, se îndreaptă către Cel Prea-Înalt, pentru a-l ruga să-l sprijine în curgerea asprei sale zile. Mai întâi este de însemnat că această rugăciune de dimineață nu este urmată și de cea de seară. N'a ajuns până la noi? Sau poate confratele nostru a socotit că, foarte ostenit de munca de peste zi, medicul nu trebuie să mai aibă decât graba de a se sui în pat, sau, în sfârșit, după experiența făcută, a tras el încheierea că ziua acestuia, cu ostenele și necazurile lui, nu mai făcea să fie urmată și de mulțămiri? Nu face

mic. Să vedem însă ce dorea confratele nostru la începutul zilei dela Cel Prea-Inalt:

Umple sufletul meu de dragoste pentru arta mea și pentru făpturile Tale.

Nu lăsa ca setea câștigului și alergarea după mărire să mă ațâțe în îndeplinirea artei mele, căci acești vrăjmași ai Adevărului și ai dragostei oamenilor ar putea ușor să mă turbure și să mă îndepărteze de nobila datorie de a face bine fiilor tăi.

Sprijină puterea inimii mele, pentruca ea să fie totdeauna gata a sluji pe cel sărac și pe cel bogat, pe prieten și pe vrăjmaș, pe cel bun și pe cel rău.

Fă ca, în celce suferi, eu să nu văd decât pe om, ca spiritul meu să rămâie limpede lângă patul bolnavului, ca el să nu fie abătut de niciun gând străin, ca el să nu lipsească din tot ce experiența și știința lui l-au învățat, căci mari și sublime sunt cercetările științifice care au drept scop să păstreze sănătatea și viața făpturilor tale.

Depărtează de patul lor pe șarlatani, grămada de părinți cu mii de sfaturi și pe paznicii care știu totul, căci aceștia sunt o liftă primejdioasă care, din deșărtăciune, fac să se zădărnicească cele mai bune intențiuni ale artei și adeseori pricinuiesc moartea făpturilor.

Dacă cei ignoranți mă ocărăsc și batjocoresc, fă ca dragostea de arta mea, ca o plătoșă, să mă facă cu neputință de rănit, pentruca să pot stărui în calea adevărului, fără pasare de numele, faima și vârsta vrăjmașilor mei.

Dă-mi, Doamne, îngăduință și răbdare față de bolnavii încăpățânați și grosolani. Fă să fiu cumpătat în toate, dar setos în dragostea mea pentru știință.

În sfârșit, Maimonide își încheie rugăciunea prin această prea frumoasă profesiune de credință medicală: „Depărtează dela mine gândul că știu totul și că pot totul. Dă-mi puterea, voința și prilejul de a-mi tot întinde cunoștințele mele. Eu pot descoperi astăzi în știința mea greșeli pe care nu le bănuiam ieri; căci arta e mare, dar și spiritul omului pătrunde tot mai mult înainte“.

Ce este mai frumos decât această mărturisire de umilință, strămoașa vestitei rostiri „Eu l-am pansat. Dumnezeu l-a vindecat“ a lui Ambroise Paré. A fi convins că ceiace credeai nu era decât o greșală și că trebuie să învățăm fără încetare, este însăși legea morală a nobilei noastre profesiuni. Numai aceia sunt cu adevărat medici, după spirit, care se conformă ei. Din nenorocire, în vremea noastră utilitaristă numărul lor amenință să crească, în paguba acelor cari sunt medici numai după literă, cu diploma. Numai celor dintâi li se cuvine această rugăciune, făcută pentru a-i păstra în credința lor despre binefacerile și noblețea artei.

PAUL RABIER

ȘTIRI

Decret în chestiunea averilor bisericesti din Basarabia. — Se știe că de mai mult de un an de zile dăinuiește o cercetare în chestiunea averilor bisericesti din Basarabia, dacă sunt averile unei obști preoțești, și deci avere particulară, ori dacă sunt averi ale Bisericii ca așezământ, și deci avere publică. După multe dezbateri, urmate în Sf. Sinod, următorul decret regal a fost dat pe ziua de 7 Martie 1924:

FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională,

REGE AL ROMÂNIEI

La toți de față și viitori sănătate

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la departamentul Cultelor și Artelor sub Nr. 10273/a. o.;

Văzând mijlocirea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române;

Văzând Jurnalul Consiliului de Miniștri sub Nr. 359, încheiat în ședința sa dela 4 Martie 1924;

AM DECRETAT ȘI DECRETĂM:

Art. I. — Până la organizarea Bisericii Ortodoxe din întregul Regat, se institue o Epitropie „ad-hoc“ pentru administrarea averilor bisericesti din Basarabia, trecute în mod ilegal în patrimoniul societății particulare „Uniunea Clericilor Ortodoxi din Basarabia“.

Epitropia se va compune din cei trei Prea Sfințiți Chiriarhi ai Basarabiei: I. P. S. Arhiepiscop al Chișinăului, P. S. Episcop al Hotinului și P. S. Episcop al Cetății Albe-Ismael, ca membri de drept, și din câte doi delegați din fiecare Episcopie, dintre care un fruntaș mirean, delegați ai Consistoriilor Eparhiale, sub rezerva aprobării ulterioare a Congresului Eparhial respectiv.

Art. II. — Epitropia va administra acele averi în conformitate cu destinația lor și sub controlul Statului, în forma care va afla-o necesară și'n măsura în care legile după care se administrează averile bisericesti din Basarabia o permit, până la împărțirea în proporție numerică, justă și echitabilă a acelor averi, între cele trei Eparhii Comproprietare.

Art. III. — La lucrările epitropiei va participa și un delegat al Ministerului Cultelor și Artelor, iar averile vor fi luate și date în primire cu inventar.

Art. IV și ultim. — Ministru Nostru Secretar de Stat la departamentul Cultelor și Artelor, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret.

Dat în București la 7 Martie 1924.

FERDINAND

Ministru Cultelor și Artelor,

Al. Lapedatu

Nr. 927

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 931 din 7 Martie 1924, s'a conferit medalia «Răsplata Muncii pentru Biserică» cl. I d-lui *Colonel Sergiu Grigoriu*, comandantul Regi-

mentului 8 de Vânători, Prea Cucernicului Protoiereu *Sosipatru Grimatschi*, Cucernicului Preot *Anton Cravețki* și d-lui *Nicolae Bacalu*, proprietar, toți din localitate ¹⁾, pentru râvna și stăruința lor ca să se restaureze biserica din vechea și falnică cetate a Hotinului.

Asemenea prin Inaltul Decret Regal nr. 929 din 7 Martie 1924, s'a conferit medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică“ cl. I. d-lor: *I. Popescu-Pasărea*, maestru de muzica bisericească la Seminariul Central din București; *Damian Rânzescu*, protopsalt la Sf. Mitropolie din București și profesor de cântări bisericești la școala de cântăreți bisericești de pe lângă acea Sfântă Mitropolie; *Gr. Grigoriu*, protopsalt la Sf. Mitropolie a Moldovei și profesor la școala de cântăreți bisericești de pe lângă acea Sfântă Mitropolie; *Teodor Popescu*, conducătorul școalei de cântăreți bisericești din *Râmnicul-Sărat* și d-lui *Toma Adrian*, conducătorul școalei de cântăreți bisericești din *Târgoviște*. Asemenea, „Răsplata Muncii pentru Biserică“ cl. II d-lor *N. Popescu*, cântăreț bisericesc din *Târgu-Jiu* și profesor la școala de cântăreți bisericești din acel oraș; *Petre Popescu*, cântăreț bisericesc și profesor la școala de cântăreți din *Turnu-Severin* și d-lui *G. Alupi*, cântăreț bisericesc și profesor la școala de cântăreți din *Piatra-Neamțu*.

Numiri în Ministerul Cultelor. — Onor. *Minister al Cultelor și Artelor* a dat următoarea deciziune pentru numirile care se arată în ea:

DECIZIUNE:

Noi, Ministrul Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor;

Văzând avizul Comisiunii Speciale de numiri și înaintări a Ministerului, dat prin procesul-verbal înregistrat la Nr. 15847/ a. c.;

DECIDEM:

Art. I. — Sunt declarați definitiv în posturile pe care le ocupă în Minister, Domnii: *Zenovie Pâclișanu*, *I. Minulescu* și *T. Gramatovici*, Directori Generali cl. I. și Domnii: *Gheorghe Comșa* și *Iosif Popp*, Sub-directori Generali cl. II.

Art. II. — Domnul *Andrei Grigorescu* se încadrează pe ziua de 1 Ianuarie 1924 în postul de împiegat țitor de registre (sub-șef de biuror cl. II) la Imprimeria Ministerului.

Art. III. — Se numesc pe ziua de 1 Martie a. c., Domnișoara *Antoaneta Toanovici* în postul vacant de arhitect cl. I din Direcțiunea Tehnică a Ministerului și Domnul *Adrian Popa* în postul de Avocat Secretar al Contenciosului.

Art. IV și ultim. — Domnul Director General al Cultelor și Personalului este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor din prezenta Deciziune.

Data la 22 Martie 1924.

Ministru,
(ss) AL. LAPEDATU

p. conformitate
M. Nazari

Preot în comisiunea pentru biruri. — Impotriva comisiunilor care lucrează pentru rânduirea birurilor, s'au ridicat de multe ori plângeri că încarcă prea mult. Și preoții s'au plâns împotriva lor. Dar dacă ar fi preoți în comisiuni, oare ei n'ar fi mai drepți, ca ceice cunosc starea poporenilor lor și cât poate unul cât altul? Poate părerea aceasta să se fi ivit în Bucovina, căci în comisiunea pentru stabilirea birului pe anii 1923-24, Prefectura a numit ca delegat județean în Suceava pe parohul ortodox român din *Zaharești*, Păr. Exarh *Eugeniu Turtureanu*, un foarte vrednic și respectat preot. Sf. Sa a mai fost delegat în asemenea comisiuni și sub Austriaci și s'a achitat foarte bine de însărcinarea sa, după cum este cunoscut în acele ținuturi ca bărbat priceput în mânuirea lucrurilor și în împăcarea greutăților.

E o întrebare dacă aflarea unui preot în astfel de comisiuni n'ar aduce mai multă ușurare a lucrurilor. Dar aici intră în chibzuință și alte chestiuni: În ținuturile unde lumea e deprinsă cu aflarea unui preot în astfel de comisiuni fapta nu stârnește mirare. În România veche însă, unde preotul s'a mărginit mai mult la cele strict bisericești, aflarea sa în mijlocul unei operațiuni fiscale fără îndoială că ar trezi mirare. Lucrul se vede însă că era obișnuit sub Austriaci, și de aceia Păr. Turtureanu poate păși acolo cu toată buna urmare pe care i-o dă frumosul său prestigiu social. Noi îi urăm spor la treabă și tot folosul care trebuie să curgă dintr'o muncă pentru slujirea poporului.

Ospățul „Solidarității“. — Membrii Societății de studii creștine sociale „Solidaritatea“ de sub prezidența d-lui Dr. *Ștefan Bogdan*, senator, s'au adunat la un ospăț frățesc în București, la restaurantul „Europa“, în seara de 8 Martie la orele 8¹/₂ pentru a sărbători împlinirea încă a unui an de muncă pe terenul studiilor și activității sociale. Au fost de față: Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Primat D. D. Dr. *Miron*; d. *Al. Lapedatu*, ministrul cultelor; d. Dr. *D. G. Boroianu*, decanul facultății de teologie din București, care e și directorul revistei Societății; secretarul general dela Culte d. *V. G. Ispir*; președintele Societății d. Dr. *St. Bogdan*; Dr. *Șerban Ionescu*, prof. universitar; d. *St. Brădișteanu*, director-general la Culte; d. *Ioan Gh. Savin*, inspector general la Culte și mulți alți invitați.

S'au ținut multe toasturi, într'o atmosferă plină de însuflețire, și inimile s'au încălzit pentru planuri mai mari și o activitate mai spornică pe viitor.

Alegere de episcop la Huși. — Miercuri, 26 Martie a. c., s'a făcut alegere la Marele Colegiu din București pentru scaunul de episcop al Hușilor, în locul fostului episcop D. D. Nicodem, demisionat la 1 Ianuarie. Noul ales a fost Prea Sf. Sa Episcopul Dunării de Jos D. D. *Iacov*, care, prin această nouă alegere, a trecut dela Galați la Huși. Prea S. Sa era prea cunoscut în

¹⁾ Nu ni se spune care localitate. — Nota A. S.

noua eparhie, unde și-a desfășurat toată activitatea sa de preot și profesor.

Ii urăm spor la lucru și izbândă în gândurile de progres din acest nou loc.

Alegere de episcop la Galați. — Luni, 31 Martie a. c., urma să se facă alegerea de episcop pentru eparhia Dunării de Jos, în urma alegerii Prca Sfințitului *Iacov* pentru Huși. Cu toate că fuseseră convocate toate corpurile Marelui Colegiu: Sf. Sinod, Consistoriul Superior Bisericesc, Camera și Senatul, totuși alegerea nu s'a putut face, din pricină că nu s'au adunat destui deputați și senatori ca să se poată alcătui o majoritate. De aceea alegerea a fost amânată pentru o dată mai târzie.

Arderea morților slab susținută. — Vineri, 28 Martie a. c. a fost la Ateneul din București o conferință a d-lui Dr. *Poenaru Căplescu*, pusă la cale de *cenușarii* (membrii societății „Cenușa”), care vor să furișeze la noi obiceiul de a ne arde morții. Cu toate că știm pe Dr. *Poenaru Căplescu* ca un bărbat de ispravă, care a susținut cu temei și cuviință o polemică în *Adevărul* împotriva avorturilor pe care le susținea Dr. *Ygrec*, cu toate acestea de data aceasta a fost din cale afară de slab. Publicul a amorțit, s'a plictisit, a plecat fără nicio convingere pentru ce voiau *cenușarii*, iar domnii *cenușari* au rămas fripți.

Tot conferințe de astea să fie, că lumea grozav o să se ia după ei!

Dacă nici d-l Dr. Pop Poenaru-Căplescu nu le-a putut da o conferință mai bună, e dovadă că aceasta e o chestiune care seacă puterile omului și-l face de ne înfățișează slab, chiar când el e om de valoare.

Și au venit cu proiecțiuni, fără a aduce nimic nou, și tot cele de la conferința din Decembrie, când i-a răfuit Arhim. Scriban.

Sunt bieți naivi și scurți la înțelegere. Ce vor ei să dovedească dacă îți arată ce fel e omul după noșă lăunul de îngropare! Că are o înfățișare urâtă și că nu ne scârbească de îngropare! O știm cu toții. Dar vezi că urâtirea aceasta se petrece în pământ, nu în vâzducul oamenilor, și atunci ea nu interesează. Mai urât este însă că acea putrezire ascunsă o iei de acolo și o aduci la Ateneu s'o vadă oamenii cum se petrece...

Multe ciudățenii mai vezi pe lume!

Alică arderea nu are urâtenii?...

Scriitorul Dragoslav ne-a povestit cum s'a vindecat un doctor de pofta de a mai arde morții. I-a povestit-o însuși doctorul. Acesta s'a dus în Roma la cuptorul de ardere al morților, ca să însoțească pe un prieten al lui, a cărui mamă trebuia arsă. Și a fost băgat trupul mort în cuptor, și atunci s'a petrecut un fapt curios a înebunit pe fiul care-și jelea mama. Odată a lăsat focul să ardă din capul mamei sale moarte, iar trupul ei s'a îndoit de mijloc și s'a sculat șezând. Se în-

telege, nu înviase moarta, nici nu fusese vie și trezită acum din puterea focului, ci căldura nemăsurată o răsucea acum ca pe o jucărie. Când fiul a văzut aceasta, a înebunit, iar doctorul s'a vindecat.

Inființare de parohie. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 930 din 1924 se înființează pe ziua de 1 Ianuarie 1924, parohia «Vatra Satului», comuna *Berevoești*, jud. Muscel, cu biserica Parohială *Adormirea Maicei Domnului*, prin dezlipire dela Parohia *Berevoești-Pământeni* din acelaș județ.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 73 din 1924, se confirmă pe ziua de 1 Februarie 1924, numirea Părintelui *I. N. Vasilescu*, licențiat în teologie, ca protoiereu în postul al II-lea al județului Buzău, în locul titularului demisionat.

Numire de protoiereu. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 731 din 1924, se întărește pe ziua de 1 Martie 1924 numirea Părintelui *Radu Grămescu*, licențiat în teologie și paroh al parohiei II „Cetatea” jud. Dolj, în postul al II-lea de protoiereu al acelui județ, în locul Părintelui *Al. Pârvănescu*, demisionat pe aceeași zi.

Medaliere. — Prin Inalt Decret Regal nr. 798 din 1924, s'a conferit d-lui Dr. *Augustin Ioan*, din Craiova, medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică” cl. I, pentru dania sa, cuprinsă în două case din str. Vornicul Done 18, orașul Roman, făcută bisericii Sfinții *Voevozi* (Albă) din Roman.

Aceiași medalie, cl. II, a fost dată d-nei *Maria Petcu* din Roman, pentru dania sa de 16000 lei în efecte de Stat, făcută aceleiași biserici.

MULȚĂMIRI

Enoriașii parohiei *Galata* din jud. Iași aduc vii mulțumiri d-lui *Ioan Bandac*, episcop bisericesc al acelei parohii, care, cu soția sa *Elena*, au avut dragostea de a o înzestra cu o catapeteasmă nouă, cheltuind 9000 lei, agonisiți din muncă cinstită cu mâinile, Bisericii din *Valea-Adâncă*, în cimitirul din jurul cărei biserici se odihnesc din timpul războiului sute de ostași ai României, cei mai mulți din Divizia IV-București.

În felul acela, bunul creștin a voit să mulțamească milostivului Dumnezeu, că i-a ajutat să se întoarcă acasă din războiu și din amara robie ungurească, în care căzuse.

Dumnezeu să-l răsplătească înmiit!

Epitropia bisericii filiale *Sf. Nicolae* din *Netezești*, Parohia *Nuci*, Ilfov, aduce vii mulțumiri următorilor buni creștini:

Tudor Niculae, Necalae Cișnin, Sultana Șerban Filip,

Radu St. Pein, Stamate T. Nicolae, Iancu Stoian, Tache Stoica, C-tin Stoenescu, D-tru T. Nicolae, Tase Georgescu, C-tin Ștefan, Stoian Staicu, Stoica Pein, Dobre Enache, Cristea Petrescu, Marin St. Manta, care au cumpărat bisericii o sobă Godin, costând 2600 lei.

Dumnezeu să-i încerce cu tot belșugul!

Epitropia parohiei *Lipia I* din *Lipia*, Buzău, aduce vii mulțămiri enoriașilor și bunilor creștini care au ajutat biserica parohială cu sume de bani pentru:

1. Facerea unui clopot	în preț de 7500 lei
2. Reparatul bisericii pe dinăuntru	" " " 18000 "
3. Facerea a 62 străni de ștejar	" " " 9300 "
4. Facerea unui rând de veșminte bis.	" " " 8800 "
	43600 "

Asemenea mulțamește următorilor enoriași care, pe lângă ajutorul dat la cele de mai sus, a mai dăruit următoarele:

1. Familiei <i>Apostol Tuzu</i> pentru :	
Una cruce cu picior	în valoare de 400 "
Una candelă	" " " 60 "
Una dveră și față de iconostas	" " " 420 "
Sf. antimins	" " " 100 "
2. D-nei <i>Rada Ciobanu</i> pentru una cruce de botez	în valoare de 750 "
3. " <i>Rada Gh. Miu</i> un preș pentru sf. altar	în valoare de 800 "
4. " <i>Ecaterina Căpitan Mladinovici</i> pentru 1 dveră și una față de iconostas ambele de catifea în valoare de lei	1570 "

Dumnezeu să le dea spor întru toate și să le învrednicească de amândouă fericirile!

Sf. *Episcopie a Hușilor* aduce călduroase mulțămiri d-lui *Constantin Duda* și soției sale *Ecaterina* din satul *Rain*, parohia *Hănăseni-Murgeni*, jud. *Iutova*, pentru fapta lor creștinească de a fi dăruit lemnul trebuincios pentru facerea catapetezmei bisericii filiale *Sf. Ierarh Nicolae*.

Asemenea d-lor *Gheorghe Negară* cu soția sa *Anica*, *Simion Negară* cu soția sa *Smaranda*, *Gh. Ursu* cu soția sa *Maria*, *Grigore Focșa*, cu soția sa *Ecaterina* și *M. Lupășcu* cu soția sa *Floarea* care au plătit săpătura în lemn și zugrăveala meșteșugită, care a costat 12,000 de lei a acestei catapetezme.

Pentru toate acestea, Dumnezeu să-i dăruiască din nescetele Sale comori de bunătăți!

Sf. *Episcopie a Hușilor* aduce vii mulțămiri locuitorului *Vasile Sandu* din parohia *Fungești*, jud. *Vaslui*, pentru dania sa de un rând întreg de mineie legate în piele și pânză costând 1920 de lei, făcută bisericii filiale din *Cursești*.

Dumnezeu să-l aibă în sfânta Sa pază!

Onor *Minister al Cultelor și Artelor* aduce vii mulțămiri Preotului paroh din parohia *Jilava*, comuna *Jilava Mierlari*, Ilfov, apoi epitropilor și enoriașilor acelei parohii,

care au cheltuit dela ei 133,433 de lei pentru reparațiunile mari făcute celor două biserici din parohie.

Pe toți să-i plătească Dumnezeu din darurile Sale cele bogate!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor* aduce viile sale mulțămiri d-nei *Elena Căpitan Țănescu* din *Bârlad* pentru dania sa cuprinsă într'un anvor¹⁾, și d-nei *Ecaterina Nedelcu* tot din *Bârlad*, pentru dăruirea unei icoane de argint, amândouă daniile făcute bisericii Sf. *Mina* din *Bârlad*.

Dumnezeu să le încerce cu toate Bunătățile Sale!

Sf. *Mitropolie a Moldovei și Sucevei* aduce vii mulțămiri d-lui *General Gh. Aleura*, mare proprietar, care a dăruit suma de 12,000 de lei pentru boirea acoperemintului bisericii din parohia *Storești* jud. *Botoșani*.

Ministerul Cultelor și Artelor aduce vii mulțămiri d-nei *Adina Moruzi*, precum și obștei locuitorilor din comuna *Corlătescu*, jud. *Dorohoi*, pentru darurile în bani făcute bisericii parohiei „*Fandolica*“ din acea comună.

Dumnezeu să-i îngrijească cu toate ocrotirile Sale!

Ministerul Cultelor și Artelor aduce vii mulțămiri d-lui *Tudorache Mazilu*, proprietar din *Odobești*, pentru mai multe obiecte, prețaluite la 4500 de lei, dăruite bisericii parohiale *Sfânta Cruce* din acel oraș.

Epitropia bisericii parohiale *Sfinții Trei-Ierarhi* din *Peatra-Neamțu* aduce vii mulțămiri așezămintelor și persoanelor mai jos însemnate, pentru danii făcute acelei biserici, și anume:

1. Onoratalui *Minister al Cultelor*, din timpul ministeriatului d-lui *Octavian Goga*, care a dăruit acelei biserici un rând întreg de odăjdii de fir nichelat dela frații *Bloch*, prețuind 5000 de lei, — danie făcută prin stăruința d-lui *G. Nicolau*, epitrop bisericesc și fost deputat în acel timp;

2. d-lui *Iorgușu Lălu*, pentru că a dăruit becurile pentru lumina electrică;

3. Onoratei *Prefecturi a județului Neamțu*, prin d. *Nicu Calmuschi*, fost prefect pe atunci, care a dăruit un rând de cărți de slujbă cu literă latină;

4. D-nei *Eugenia* locot-colonel *N. Petrescu*, profesoară în *Târgoviște*, care a argintat icoana Maicii Domnului, lucrarea costând 22000 de lei;

5. soților *Edmond* și *Elena Papp*, enoriași ai bisericii, care au dăruit o cădelniță de argint eizelată, costând 940 de lei;

6. Soților *Constantin* și *Ecaterina Gheorghiu*, pentru dania lor făcută bisericii, cuprinsă într'un rând de cununii de argint și care au costat 800 de lei;

7. Mai multor enoriași, în frunte cu preotul paroh, pentru un rând întreg de veșminte negre, de care biserica avea nevoie.

Pentru toate aceste danii, milostiv să fie și Dumnezeu către sufletele lor și să i acopere cu toate ocrotirile sale!

¹⁾ Așa scrie în comunicarea Ministerului, dar noi nu știm ce înseamnă acest cuvânt.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SİNOD

CUPRINSUL

Din trecutul Catolicismului în Ardealul Românescj	Pr. Dr. GH. CIUHANDU
Noi materiale pentru Mitropolia Proilaviei	ȘT. BERECHET
Socoteli cu Uniții	Arhim. SCRIBAN
Beția și Fumatul	Pr. MINA GASPAR
Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament	Pr. POPESCU-MĂLĂEȘTI
Invățătura Bisericii despre Cultul Sfinților	Pr. I. MIHĂLCESCU
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Inseninări mărunte, Știri, Mulțămiri	Arhim. SCRIBAN

APĂRE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Cândea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupăș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 658-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 5 (518).

Mai 1924

DIN TRECUTUL CATOLICISMULUI IN ARDEALUL ROMÂNESC

„Unirea“ — un mijloc de distrugerea Sufletului și a Neamului

Intoleranța bisericii «unite». — Rostul Austriei și «unirea». — Sucreșcență înstrăinată de Viena și de Unguri. — Istoriografie bis. la Români (Nilles și Bunea) și ocărîrea bisericii ortodoxe. — Autopros-lăvirea «unirii». — Ucenicii lui A. Bunea și mentalitatea de azi din biserica g. cat. — Inceputuri de reacțiune: P. Maior, N. Popea, Papiu Ilarian.

Procesul de înstrăinare sufletească, provocat în sânul Neamului Românesc de către Catolicismul austro-ungar și pecetluit de Roma papală prin decretul său dela..... este numai *principiul*, din care aveau să pogoare cu vremea și alte rele pentru interesul de existență al nostru. Mijlocirile distructive aveau să se ivească și ele, succesiv, pe arena vieții noastre obștești, în paguba noastră și în spre câștigul străinilor, cari au iscodit «unația» în Ardeal.

Intre aceste mijlociri, de înstrăinare sufletească între frați și de surpare a unora prin ceilalți, trebuie să punem aci, în primul loc, *aroganța și intoleranța*, specifice Papismului și transmise bisericii g. catolice ardelene.

Oricare modest cunoscător al istoriei bisericești universale trebuie să cunoască atitudinea necreștinească din evul mediu, a Papismului, cu deosebire față de biserica ortodoxă. Papismul are pretențiunea de a fi monopolizat pentru sine toată sfințenia și capacitatea de mântuire sufletească a Bisericii Domnului nostru Iisus Hristos, iar noi, ortodocșii, eram pogoriți în considerația Papismului la o treaptă cu ereticii și păgânii. Nichita Acominatul ne spune că, în vremea cruciatelor, răpirea vaselor și odoarelor sfinte li-a fost, latinilor, crima cea mai mică față de orientali. Ei au călcat în picioare icoanele lui Hristos și ale sfinților; au profanat odoarele sfinte; jucau în altar cântând versuri obscene și au spurcat în modul cel mai scârbos padimentul și pereții bisericilor.¹⁾ Relicviile și lucrurile sfinte ale Orientalilor le aruncau în mare, iar pe altarele din Constantinopol și aiurea puneau să joace femei destrăbălate²⁾, iar mai târziu, când de pildă la 1514 rușii fură bătuti de regele Poloniei, Papa Leo X ordonă în Roma rugăciuni

de mulțămîntă pentru nimicirea *vrăjmașilor numelui creștin*,¹⁾ cari erau Rușii ortodocși.

Spiritul arogant și intolerant al Romei a rămas până și astăzi; numai formele de manifestare s'au îmblânzit prin spiritul luminat al civilizației de atunci încoaci. Noi l-am resimțit și în Ardeal, sub forma prigonirilor drastice — până și cu tunurile generalului Bucov împotriva mănăstirilor ortodoxe ardelene, din veacul XVIII, — și *spiritul acesta este trecut și în normativele bisericii g. cat. ardelene, care, pentru interesele Romei, este numai un instrument misionar al Papismului*. E vorba despre faimoasa Instrucțiune dela 1729, dată de una din Congregațiunile Romane, către misionarii din Orient, cu privire la Comunațiunea catolicilor cu ereticii și schismaticii²⁾.

În acest normativ papal — care n'ar avea ce căuta între normativele g. catolice, dacă n'ar fi obligator pentru conaționali noștri «uniți» — se spune: «*Fiecărui Prelat, Misionar și Directoriu sufletesc să-i zacă la inimă a învăța pe credincioși și a-i îndemna la încunjurarea acestor pericole, cari de comun au loc... în comunicațiunea în cele divine cu Ereticii și cu Schismaticii Orientului*, cari deși conservă încă în partea cea mai mare substanța și valoarea sacramentelor, totuși *nu lasă, ca catolicii să deie semne externe de reprobare și de separare*, care ar fi să se deie; de unde se întâmplă, că conformarea externă în acelaș cult și reverința către **Pseudo-miniștrii Liturgiei**, nu poate libera de pericolul scandalului pe nici un catolic, ori cât de tare ar fi în credință... Din care cauză *oricari catolici, cari convin la acea celebrare de rit și rugăciune și cult, în asemenea împre-*

¹⁾ Paulus Iovius: Libellus de legatione Basillii ad Clementem VII. Basil, 1527, 7 (La S. Popescu, Primatul papal, pag. 121: Romae supplicationes sunt decretae veluti devictis caesisque christianis nominis hostibus).

²⁾ Instrucțiunea e cuprinsă în volumul actelor Conciliului provincial I al mitr. g. cat., pag. 265 și urm.

¹⁾ Dr. A. Pichler: Gesch. der Trennung I. 296.

²⁾ Prinz Max: Vorlesungen über die orient. Kirchenfrage. 151.

jurări *nu pot fi curați de păcatul comunicațiunei perverse* sau cel puțin de păcatul scandalului periculos.

Nici nu-i excuză pretextul asistenței curat pasive, căci din însuși faptul se vede, că **cine ia parte la aceste funcțiuni ale Ereticilor sau schismaticilor**, convine cu dâșii în unitatea rugăciunii, în unitatea cultului, în unitatea venerațiunii și a ascultării de *ministrii cei stricați ai eresului și schismei* (perversos ministros haereseos, schismatisque)...

Iar când văd (orientalii), că catolicii intră în Bisericile lor, participă la riturile lor și la sacramentele lor, oare nu va fi de crezut sau cel puțin de temut, că prin aceasta se vor întări și mai tare în erorile sale?... Din care urmează, că... *catolicul nu e secur în conștiință*, dacă comunică cu ei în cele divine, întru asta specie de lucru... *Iar dacă peste așteptare s'ar întâmpla altcum* (decât cum dispune această instrucțiune) *să știe toți*, cari se laudă cu numele de Catholic, *că această S. Congregațiune în contra transgresorilor va aplică mijloace mai puternice, și pre aceia îi va socoti de neapți de conducerea sufletelor și de Misiuni în Orient.*»

Iată explicația, pentru care motiv Ierarhii uniți, dela pomenitele trei «concilii» încoaci, nu-și pun nici piciorul într'o biserică ortodoxă românească, nici atunci când este vorba de vr'un eveniment mai mare al bisericii noastre ori al Neamului românesc, ca de ex. la încoronarea dela Alba-Iulia! În aceeași vreme, episcopii noștri, ca la adunarea jubilară a «Astrei», ținută la Blaj, au asistat la liturghia mitropolitului unit, iar bătrânul mitropolit ortodox Ioan Mețianu dela Sibiu a cetit chiar «Crezul» la aceea liturghie!

Atitudinea aceasta, sectară a uniților, nu e dela Dumnezeu, ci dela congregațiunea papală, și ea ne servește dovada cea mai plausibilă, cum dogmele și intoleranța agresivă ale Romei îi împing pe uniții noștri, în mod fatal, înspre desăvârșita rumpere cu vremea a oricăror legături cu restul Neamului.

Pentru înțelegerea deplină a acestui curent de înstrăinare a uniților români adăugăm o explicație de ordin istoric.

Adevărat, că, încă începând cu timpul lui Atanasie, catolicii maghiari intenționau să rumpă orice contact al episcopului unit cu necatolicii¹⁾ Dar aceasta era o intenție, mai ales a lor, a străinilor.

¹⁾ Pe Atanasie îl făcuseră să jure și să deie reversal în scris, că va supune controlului «teologului» iezuit până și scrisorile particulare (Nilles) 284: *rescindo omnem correspondentiam, communicationem et familiaritatem cum omnibus schismaticis et haereticis, etiam cum principe Valachiae... si tamen... alicui haereticorum scribendum necesse foret, literas theologo et consiliario meo prius communicabo*. — Lui In. Clain încă i-se făcuse, din partea puternicilor străini, vină că în Viena stătuse de vorbă în mod familiar cu neuniți (Dr. A. Bunea: Epp. In. Clain Micul, pag. 180).

Episcopii uniți următori trăiau sub puterea aceleiași sugestii străine, dar mai ales din vremea, când începe a se forma la Roma încreșterea pentru biserică «unită».

Petru Maior și cei semeni lui în concepție, cari aprofundaseră și studiul istoriei poporului român, mai vedeau și altceva, decât interesele ultramontanismului. La Petru Maior, de pildă, catolicismul nu apăsa în balanța sufletească cu nimic mai mult — ci, poate, mai puțin — decât interesele Românismului.

Dar, dela P. Maior încoaci, această balanță a sufletului românesc din biserică unită devine conturbată, din două motive. Biserica ort. română devine, în veacul XIX, dince în ce mai odioasă înaintea deținătorilor puterii publice din stat, cari erau maghiarii, și cari vedeau bucuros înfrângerea acestei biserici refractare, ceea ce se putea ajunge prin favorizarea bisericii unite. De aci vine, că împărații Austriei și organele politice administrative, în Ungaria cât și în Ardeal, recurg la mijloace fără de rușine, spre a spori turma «unită» a Blajului și a Orăzii.

Dar pelângă sugestii din această parte asupra bisericii unite, se remarcă o împrejurare, de ordin politic, care era *rostul Austro-ungariei de odinioară în slujba Papismului*.

Oricât de mult accentuiază Roma conservarea ritului și așezămintelor orientale ale uniților, dând în această privințe mai multe asigurări, — totuși «sub Pius IX (1846—1878) s'a afirmat mai mult ori mai puțin tendința de a latiniza Orientul.»¹⁾ Austria era chemată să concluce la această operă de uniune²⁾ prin «*cele mai chemate organe*», cari erau, nu latinii, ci *catolicii orientali*, «*prin legătura lor națională*, a aceleiași limbi și a aceleiași liturghii.»³⁾ Se mai remarcă și politica specială a Austriei și a Casei de Habsburg, de a fi dat «uniților» din Austro-Ungaria posibilitatea unei existențe din cele mai favorabile,⁴⁾ spre a se organiza și de a fi înzestrați sub raportul material, ca nici una din bisericile ortodoxe din Austro-Ungaria.⁵⁾ Și nu e de mirat, că organizarea și înzestrarea aceasta s'au făcut tocmai în vremea Papei Pius IX, dându-se uniților români la 1853 o organizație nouă în cele mai favorabile condiții.

Către aceasta situație, mai este de a se adăuga, că «teologii Austriaci» aveau, ca țintă de căpetenie, să studieze toate terenele din viața bisericilor orientale, să cerceteze istoria lor, toate prestațiunile lor spirituale, religioase-bisericești

¹⁾ Dr. Albert Ehrhard: Die orientalische Kirchenfrage und Oesterreichs Beruf in ihrer Lösung, p. 31.

²⁾ Ibid 46

³⁾ Ibid 42

⁴⁾ Ibid 34

⁵⁾ A se consulta monografiile mele: Două organizații bisericesti în Ardeal și Papism Ortodoxism în Ardeal.

și culturale, spre a distruge prejudițiile lor contrare, spre a combate concepțiile rătăcite ale Orientalilor despre biserica apuseană și despre primatul papal, în fine: de a determina calea, care poate duce la reunire.¹⁾

*

În aceeași vreme când, astfel Austria se gândea, din interese politice ale sale, să catolicizeze succesiv Orientul prin bărbații săi eclesiastici și de cărturărie bisericască, se mai observă un fenomen paralel în timp: Mulți tineri «uniți» din toate părțile imperiului austriac, deci și din Ardeal și din părțile ungurene, sunt trimiși la învățătură teologică la Viena, de unde vin formați gata, ca tot atâtea unelte servile ale catolicismului și buni prieteni, prin legătura dogmelor papale, cu curentul de maghiarizare, care și el începe a prinde ființă sub aceeași cărmuire a papei Pius IX. Episcopul Vasile Baron Erdélyi dela Oradea (1843-1862), Ioan Szabó dela Gherla (18....-18...), Ioan Oltean dela Oradea (1870-1877) Ioan Vancea dela Gherla apoi ca mitropolit la Blaj (1865-1868 1892) și mulți alți fruntași ai bisericii unite din aceeași vreme, sunt crescuți și formați teologicește în atmosfera eclesiastică a Vienei și a Budapestei. Iar maghiarimea n'avea decât să se bucure de această prielnică atmosferă sufletească, nouă, în care se formă pleiada de conducători ai bisericii g. cat. ardelene. Maghiarimea, care tocmai făcuse un bun experiment politic de maghiarizare a Rutenilor dela Muncaci prin clerul ruten format în institute r. catolice din Ungaria și Viena, avea chiar motive să se bucure și să tragă mari nădejdi din această încrucișare dintre orientalii uniți și pepinierele catolicismului austro-ungar. Ei, chiar se măguliau că, dela înfăptuirea dualismului (1867) încoaci, să continue opera, începută de austriaci, «în spirit maghiar» în locul prim față de Ruteni²⁾ dar și față de Români. Și în vreme ce maghiarii priveau ca absolut exclusă prietenia politică cu biserica ort. română, care își avea o largă autonomie bisericască pe *baze religioase și naționale*³⁾, tot atunci prietenia o (un de posibilă cu biserica g. catolicilor noștri, deoarece aceasta, în temeiul legăturilor ei dogmatice și de averi comune cu biserica latină-maghiară, ar gravita «spre Ungaria catolică, mai mult decât spre România schismatică»⁴⁾).

Aceasta eră convingerea Maghiarilor despre uniții noștri, și nu știu ca cineva din partea acestora să fi contestat această supozițiune afirmând contrariul. Din contra, am avut prilejul să auzim din partea unită, încă atunci pe vremuri,

declarații categorice, că *biserica unită nu se poate lepădă de legăturile cu catolicii unguri*, de a participa la congresele catolice regnicolare, *pentru că într'acolo îi mână credința lor și averile comune cu biserica latină ungurească*¹⁾. Acelaș lucru l-a spus, într'o formă eufemistică, I. P. Sf. Mitropolit al Blajului, în zilele trecute, că „biserica g. catolică merge *alături de biserica «latină», și nu cu Neamul, zicem noi!*”²⁾

Ce dovezi ne mai trebuesc despre fatala desbinare, cu urmări incalculabil de rele și sigure de prevăzut, cu privire la biserica g. catolică?!

*

Rătăcirea aceasta vinovată a bisericii g. catolice nu este un act întâmplător numai, ci un lucru pregătit în mod sistematic și consecvent, și prin alte mijlociri decât frauduloasa pervertire a situației dogmatice și decât legăturile materiale ale bunurilor pământeste.

Catolicismul austro-ungar, deoparte, și fruntași de ai bisericii g. catolice ardelene de altă parte, au căzut de acord să înfăptuiască programul lor subversiv și de expansiune și prin *mijlocirea cărturării bisericesti*. În această privință, ca reprezentanți tipici deoparte și dealta stau: iezuitul *Nicolau Nilles* și canonicul g. cat. blăjan Dr. *A. Bunea*. Primul începe a scocoti și determină o direcție nouă în istoria bisericilor orientale — ortodoxe și unite — din imperiul habsburgic, iar cel de al doilea continuă acelaș lucru, prin operele sale istorice, de ponegrire a tot ce este ortodox și de proslăvirea Catolicismului, singur mântuitor de suflete și sub raport național.

Iezuitul *Nicolau Nilles* publică, la 1885, în Innsbruck, două volume privitoare la biserica «orientală» din țările regatului ungar³⁾, sub patronatul Academiei maghiare și al celei române. Un publicist unit, iată cum caracterizează această carte⁴⁾: «Nilles trece cu câte-o vorbă, două, peste lungul șir al momentelor dușmane unirii; întru cât le relevează, o face producând izvoare de a doua mână, scrisori, raporturi de ale agenților unirii și umplând golul cu comunicări documentate și minuțioase despre acte de formă nevinovate».

¹⁾ La 1913 se ținuse un congres «regnicolar catolic», la care luase parte și Il. Sa Episcopul Tr. V. Frențiu și alți g. catolici. Opinia publică românească s'a revoltat împotriva acelei participări, mai ales că membrilor congresului li-s'a împărțit oficios și o broșură, scrisă de *Egán L. és Kontra A.*, ca i propuneau un răsboiu cu foc și fer împotriva Românilor, *fără* privire la confesiune (*Românul* din Arad, din 16 nov. 1913). — Răspunzând *Unirea* dela Blaj scria:

„Suntem catolici și ca atari avem nu numai chestii de ordin efemer comune cu r.-catolicii, dar avem și interese comune grave și suntem părtași la o mulțime de fonduri, cari reclamau mereu pe Episcopul să le reprezinte”. *Românul* din Arad, 19 Nov. 1913.

²⁾ *Universul* din 26 Martie 1924. (nr. 168).

³⁾ *Symbolae ad illustrandam Historiam Ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani, Oeniponte, 1885.* (CXX + 1088 pagini).

⁴⁾ *Lucian Bolcaș: Chestiunea autonomiei bisericii rom. unite în șirul luptelor noastre pentru existența națională, Buc. 1900, pag. 44—5.*

¹⁾ Ehrhard pag. 54.

²⁾ *Rev. Budapesti Szemle*, 1901, pag. 146.

³⁾ Vezi d. ex. gazeta *Magyar Szó* din Budapesta (25 Sept. 1904) articolul prim: *Biserica gr. or. română și autonomia ei în serviciul politicii naționaliste a Românilor extremiști.*

⁴⁾ *Rev. Bud. Szemle*: din 1901, pag. 143.

Iar profesorul universitar, d. Dr. S. Dragomir, în lucrarea sa recentă,¹⁾ ni dovedește câteva cazuri, când Nilles a redat documentele trunchiat, în favorul catolicismului.

Metodul acesta se potrivește de minune cu principiul ordului iezuit: scopul sfințește mijloacele!

La un an după ieșirea din tipar a lucrării lui Nilles, apare în Cernăuți, din prilejul unei pastorale cu tendență apologetică a lui Calinic, primatul României, o scriere,²⁾ în care se reoglindește limpede tendența Catolicismului, de a ne ocări ortodoxia și cu deosebire biserica română ortodoxă.

Autorul acelei lucrări vede în «vechia Pravoslavia» «numai o scoarță crăpată și scorbu-roasă, rău spoită pe din afară³⁾. Iar sub raportul național românesc, biserica noastră ortodoxă ar fi vinovată de următoarele lucruri: ni-a alterat caracterul național, până a-l compromite; ni-a schimonosit limba, care numai în afară de biserică a viețuit; ne-a ținut înapoiați în cultură; chiar și în veacul XIX ea a stat în coada tuturor mișcărilor naționale; a făcut din Români, în toate vremurile, unelte ale tuturor ambițiilor și intereselor străine; a depărtat posibilitatea unui mare Stat Românesc, chiar din evul mediu; ea este punctul de razim al cutropirei noastre din partea Rusiei.⁴⁾

Câte afirmațiuni, atâtea neadevăruri tendențioase! Da, începeau latinii, după deviza politiceii religioase a Austriei catolice, să ne scrie istoria, ocărindu-ne trecutul, pentru a putea înfățișa Catolicismul ca singurul factor propagator al principiilor creștine și al naționalismului.

Aceasta este signatura lucrărilor istorice—critice ale învățatului canonic Dr. A. Bunea, care avea, cu vastul său aparat de informație istorică și cu criticismul său istoric, să ducă la acelaș rezultat final. Nu vrem nici pedeparte să-i diminuăm opera în partea sa istorică-științifică, vrednică de altfel de toată admirația și gratitudinea, ci numai să-i remarcăm tendențiositatea absolută confesională, mai ales că lucrările sale istorice au făcut o școală în istoriografia noastră bisericească, alimentând și dând consistență acelei conștiinți religioase, exclusivistă și intolerantă, care este patrimoniul sufletesc al bisericii g. catolice ardelenne, după metamorfozarea sa sub raportul dogmatic-spiritual. De fapt, câtă depărtare este, de pildă, între concepția și stilul marilor istorici și cărturari g. catolici din veacul XVIII și până la I. M. Moldovan, și între scrisul lui A. Bunea, se va vedea, în parte, chiar și numai

cele câteva spicuri, scoase din două lucrări ale sale, dintre cari una lucrată în colaborare cu Dr. A. Grama.¹⁾

N'a fost cuvânt de hulă, pe care să nu-l fi aruncat, mai ales, A. Bunea în obrazul bisericii ortodoxe, și mai ales în al bisericii noastre «ne-unite».

Biserica Românilor, de mai nainte de unire, «n'a fost pentru dânsul decât numai o biserică slavo-bizantină Chestiuni: II 312 «a Românilor», cum o apostrofase de mai nainte Nerset Marianu.

«Biserica neunită» a fost «instrument de des-naționalizare, întotdeauna înainte de unire²⁾»; «pravoslavia» a fost «pururea în contra intereselor vitale ale Românilor³⁾»; ortodoxia «a împedat crearea unui mare stat românesc chiar din veacurile demijloc⁴⁾»; biserica neunită nu va fi nici de aci înainte un factor important în viața noastră națională⁵⁾; biserica ort. «din Transilvania și Ungaria» numai «la aparență servește interesele Românilor⁶⁾»; ea «nu e capabilă de a conserva poporul român creștinismul⁷⁾»; ea «e o biserică din care spiritul lui Hristos dispăre, cum se gată oleul din o candelă aprinsă⁸⁾».

«In bisericile autocefale a răsăritului» «nu vedem decât decadentă, amortire, apatie, indolență pe toată linia. Biserica nu mai atrage, clerul nu mai impune, religiunea nu mai mângâie, nu mai șterge lacrimi, nu mai însufletește, nu mai nobilitează în multe clase pe nimeni. Unele ca cele de pe la noi mai excită ceva interes cu formele teatrale de guvernament. Spiritul evanghelic în clasele conducătoare e răcit, moleșit și chiar părăsit, și când acest spirit se va dizolva și în straturile de mai jos ale societății, atunci ce-i mai rămâne este: stârșitul inglorios, viața este o agonie și speranța ei este moartea⁹⁾. In special biserica din Regat «și astăzi, nu e românească pentru că o doare de soarta poporului, ci pentru că așa pretinde puterea de stat în al cărui serviciu se află; și dacă mâne în loc de un ministru român ar șede în «Sfântul Sinod» un ministru muscălesc, ea ar fi *muscălească*, căci este firea ei să fie servitoarea puterii de Stat.¹⁰⁾

*

Insinuările răutăcioase de felul acesta s'ar putea continua. Dar și numai după aceste cuvinte de *necreștinească ocară la adresa unui frate creștin*,

¹⁾ Chestiuni din dreptul și istoria bis. rom. unite. Partea I de Dr. A. Grama, partea II de Dr. A. Bunea, Blaj, 1893.— Apoi: Dr. A. Bunea: *Discursuri. Autonomia bisericească. Diverse Blaj 1903.*

²⁾ Bunea: *Autonomia*, 466.

³⁾ *Auton.* 467

⁴⁾ *Auton.* 473

⁵⁾ *Auton.* 475

⁶⁾ *Auton.* 476

⁷⁾ *Auton.* 477

⁸⁾ *Chestiuni: II 326, 327, 330*

⁹⁾ *Chestiuni: I. 261.*

¹⁰⁾ *Chestiuni; II 251*

¹⁾ Dr. S. Dragomir: *Istoria desrobirii religioase a Românilor ardeleni*, Sibiu, 1920 pag. 41, 56, 59, 60.

²⁾ Dr. Nerset Marianu: *Pravoslavia Română și Dreapta credință Română.*

³⁾ O. p. cit. pag. 44

⁴⁾ Op. cit. 48—49.

«c va înțelege bine tendența atâtor cuvinte de hulă, după cari, cu atât mai cu patos putea fi înfățișată — în niște lucrări istorice! — lauda adusă bisericii apusene, ca «singură capabilă a înfrâna pornirile statelor ce atentează la individualitatea națională a acelor popoară, cari caută adăpost în jurul ei»¹⁾. Mai mult chiar — aceasta avea să fie concluzia finală a istoriografiei dela Blaj! — «Biserica unită» este «fala națiunii române»²⁾; ea «singură e chemată și capabilă a mântui în națiunea română ideea religiunii, care în ceealaltă biserică românească — ajunsă de naufragiul pricinuit de vânturile și viforurilor necredinței — și-a pierdut, putem zice, toată puterea de a mai nutri și încălzi sufletele».

Chiar și idealul politic al Românilor din Ungaria și Transilvania este o creațiune a bisericii unite»³⁾. Și poate, numai Dumnezeu din Ceriuri, singur, nu este produsul Romei papale și a codașilor ei din Ardeal!

Dar iată, cum apoteozează Bunea la 1900, „Unirea“ cu Roma⁴⁾. Dacă toate relele din trecut, de azi și din viitor sunt legate de numele bisericii ortodoxe, nu e mai firesc, decât ca bunătățile și viitorul de aur al Românilor să atârne în special și numai dela primirea unirii.

„Sfânta unire“! Cuvânt sfânt de o însemnare nemărginită, de o putere divină, de un efect surprinzător!

«Tu ai sfărâmat cătușile calvinismului»⁵⁾, care pe arhierii îi umilia, degrada⁶⁾ și schinjuia, pe preoți îi despoia de puterea dumnezeiască, pe popor de credința adevărată...

„La auzul tău, marele arhieriu Atanasie... și fruntașii clerului și ai națiunii române... primiră inspirațiunea dumnezeiască”⁷⁾.

Roma primește... pe fiii îndepărtați ai Carpaților⁸⁾... le trimise apostolii⁹⁾, spre a recuceri plaiurile și câmpiile vechei Dacii¹⁰⁾.

„In locul arhierilor de odinioară plecați până la dejosire, lași până la lăpădarea dogmelor¹¹⁾ creștine, obscure până la perirea numelui lor, morți fără a lăsa urme binecuvântate în calea vieții lor, datu-ni-au Arhipăstori, după inima lui Hristos¹²⁾, cari neînfricați caută în ochii celor puternici,

apără drepturile națiunii și ale bisericii chiar și față cu cei de o credință cu ei¹⁾.

„Tu ai dat unui popor, care nu își cunoștea menirea sa în această patrie, un program național mare și sublim, când prin arhierul tău Inocenție ai strigat puternic, că poporul român²⁾ trebuie să fie recunoscut de a patra națiune politică și când prin graiul dulce și fermecător al lui Bărnăuțiu³⁾ i-ai proclamat „independența națională“ pe „Câmpul libertății.

„Tu ai dat... tuturor Românilor pe cei trei luceferi... pe firmamentul literaturii române, Șincai, Maior și Clain⁴⁾.

„Ai tăi fii au ținut pururea sus și nepătat stindardul național⁵⁾.

„Celorce te-au părăsit și te hulesc cu vorbe urâte... spune-le, sfântă unire! fără sfială, că fără de tine nici biserica lor nu ar fi ceeace este“⁶⁾.

*

Această școală a canonicului Bunea, întemeiată sub raportul moral — dacă pot zice astfel — pe metamorfoza dogmatică a bisericii «unite» cu străinii și desfăcută tot mai mult din legăturile tradiționale și de sânge cu ceilalți Români, a prins și la alții. Ea a creiat o mentalitate specifică, mentalitatea «unită», despre care am mai scris,⁷⁾ și care se reoglindește în o întreagă serie de lucrări pline de injurii la adresa bisericii ort. române.

Nu ne putem raporta aci la toate lucrările de acest fel, ci remarcăm numai două mai de seamă, purtând același titlu *Biserica și Românilor*, una de C. Cernăianu și alta de Z. Păclișanu. Ceasta din urmă se rezumă în afirmațiunea: «Biserica română nu numai că nu a contribuit cu nimic la progresul cultural, la înălțarea și întărirea naționalității noastre, ci din contra, rolul ei în trecutul românesc a fost dintre cele mai funeste, «fiind aceasta biserică» de o sterilitate extraordinară, inficiată de un bizantinism ucigător de suflete, căreia îi lipsia și îi lipsește și azi puterea de viață, energia și avântul tineresc»⁸⁾.

Mentalitatea aceasta de import isvorăște din

¹⁾ Chestiuni: II 250

²⁾ Chestiuni I, 253

³⁾ Chestiuni II 358

⁴⁾ Autonomia, pag. 518—22.

⁵⁾ Schimbându-le cu ale catolicismului și maghiarismului.

⁶⁾ Puteau fi mai mari umiliri decât acelea, prin care a fost trecut Atanasie?

⁷⁾ In prețul bunătăților pământești făgăduite, dar niciodată încuvințate integral.

⁸⁾ Spre a întări tabăra catolicilor ardeleni și spre a-l întări pe împăratul călcător în picioare al făgăduințelor politice.

⁹⁾ Pe lezuiții? vechi și noi?

¹⁰⁾ Pentru „monarhia Papei“?

¹¹⁾ Ca în congresul regnicolar catolic din 1870 și în conciliile din 1872 și 1882.

¹²⁾ Nu cumva și Grigorie Maior, care a zis: Nu-mi trebuie ajutorul Precești, că eu sânt fericit întru aceasta lume?!

(S. Clain, în Acte și fragm. 116—17).

¹⁾ Atanasie, Ioan Oltean, Ioan Szabo...

²⁾ Dacă va primi unirea, deci numai unită. — Dr. A. Bunea (Episcopul I. Inocenție Klein pag. 82) ni spune că însuși episcopul reclamă: „Și noi dorim, ca favorurile aceste să se restrângă numai la uniți“.

³⁾ Da? Vom face cunoștință mai târziu cu opiniile lui despre unire.

⁴⁾ Toți trei rău certați cu unirea și prizoniți de oficialitatea Blajului unit!

⁵⁾ Incepând cu fiii de preoți uniți, trecuți pe vremea episcopului Clain la „ritusul latinesc“ și până la maghiaronii din zilele de curând trecute!

⁶⁾ Fără de „meteahna străină“ (vorba lui Maior) n'am avea o „lege nouă popicească, dejghinare“, între Români, ci am avea o singură biserică românească în Ardeal și în întreaga Țară Românească de azi!

⁷⁾ Schisma Românească sau Unirea cu Roma, Sibiu 1921 (nr. 10 din „Biblioteca Bunului Pastor“ pag. 38—43.

⁸⁾ Z. Păclișan: Biserica și Românilor, Cluj 1910 4 și 57.

însăși ființa bisericii unite. Ea eși pe față, cu toată laturea sa umbroasă și distructivă, pe vremea episcopului Bob, prigonitorul marilor luceferi ai gândirii și istoriei românești dela sfârșitul veacului XVIII și distrugător al ortodoxiei din satele nenumărate ale Ardealului. Ea, această mentalitate, prinse ființă și mai consistentă de pela jumătatea veacului trecut, prin mulții clerici crescuți pela Viena și Budapesta, mai cu seamă pentru episcopiile g. cat. dinspre unguri, pe unde se și înscenară — în veacul XIX și ca o urmare a politicei străine ce lucra prin uniții noștri — repețite agresiuni fățișe și nerușinate vânători papalo-austro-ungare după sufletele Românilor ortodocși, cari tocmai se sbuciumau să iasă din legăturile ierarhiei comune cu Sârbii. Și în vreme ce această mentalitate, bolnavă sub raportul moral, se înstăpâna în cârmuirea bisericii g. cat. în totalitatea ei — opinia publică românească, de pela jumătatea veacului trecut încoaci, se trezește în cărcă cu *secta iezuiților români deghizați și cu școală de istoriografie bisericească ardeleană sectară*, făurită de A. Bunea, care școală avea tendența, de a pune mâna nu numai pe frânele vieții intelectuale și culturale românești, ci și pe conducerea vieții politice a Ardealului românesc.

Curentul acesta de înstrăinarea Românilor de către olaltă prin mijlocirea religiunii, tu osândit din buna vreme decât ceice vedeau larga primejdie națională și adâncă prăpastie, înspre cari era împins neamul românesc prin „me-teahna străină“ a uniației.

Insuși Petru Maior, el însuși un ucenic al Romei, un *mare Român* unit, în deosebire de epigonii săi *mari Uniți* români, muștră cu asprime pe reprezentanții acestui curent distructiv. El zicea: „Și acuma se află unii prin părțile noastre, cari învățând la Roma teologia, socotesc că numai acelea sunt adevărate, care le-au auzit la Roma, și doar și sângele și l-ar vărsa pentru monarhia Papei. O, de ar fi apărât Dumnezeu neamul românesc de acest fel de oameni și teologi. O, vremi! o, obiceiuri! 1)

În vremi mai apropiate de noi, un vajnic luptător național, care a fost episcopul de mai apoi Nicolae Popea avea temei să arate în public, la anul..., cu degetul după *iezuiții în fracuri* și fără de fracuri, cari „orice act, fie cât de național, ei îl întocmesc înainte de toate după calapodul lor cel confesional“.

Cam în aceiași vreme, la 1868, în nemijlocitul prag al metamorfozei dogmatice din biserica unită, un alt bărbat erudit, fiu al aceleiași biserici, strigă cu putere împotriva primejdiei de înstrăinare sufletească a Românilor. Era învăța-

tul *Papiu Ilarian*!), care în areopagul științei românești, în sânul Academiei Române, rostea cuvinte de aspră muștrare românească: „Din cari toate se vede, că Șincai ca și Clain episcopul, Clain călugărul, Petru Maior și toți blăjenii luminați din secolul XVIII, cunoșteau tot răul fatal produs prin unire... **Voi, iezuiți români dela Oradea-Mare, dela Gherla... și de aiurea, voi cari în aceste zile ale luminii și ale libertății cutezați a îndemna pe Români să meargă la sinodul catolicilor din Pesta, voi, care mergeți cu cutezanța până a da Românilor uniți numele străin și urât de catolici... Voi, cari, prin aceste și altele asemenea criminale apucături, cercați a rupe de tot o parte însemnată a Românilor din corpul cel mare al nației, auziți pe profetul Șincai, și pînă e timp converțiți-vă“.**

Ce ar zice oare, Petru Maior și Papiu Ilarian chiar și numai ei doi din cei mulți Români buni și uniți, dacă s'ar fi sculat din mormintele lor și să vadă la Alba-Iulia, pe episcopii uniți stând pe dinafară, în tovărășia străinilor, la marele praznic de încoronarea triumfului Românismului, sau să fi auzit, din rostul mitropolitului dela Blaj cuvintele de mai ieri, că uniții din Ardeal merg cu Roma necondiționat?!

Chiar și numai din sumarele excursive de până aci, intemeiate pe isvoare și informații oficiale ale bisericii unite și pe declarațiuni ale conducătorilor acestei biserici, se desprinde, clar și hotărât, concluziunea ce urmează:

Biserica așa zisă «unită», cu Roma, care are și pretenția de a fi în aceeași vreme românească prin concurență față cu biserica ortodoxă, singura biserică națională și românească, este viciată prin originea sa, de a fi rod, nu al inspirațiilor și necesităților sufletești ale neamului, ci ca rezultat al unei transacțiuni religioase pe un fond politic și din motive de interese lumești, transacțiune încheiată între două locuri deosebitoare. De aceia, atât prin originea, ființa și prin afirmarea sa specific-bisericească, a rămas până și azi să fie numai un corp oscilant între cele două lumi, cari rivalizează și va rivaliza neconținut pentru stăpânirea definitivă asupra ei: de a o readuce la ogașele vechi al Ortodoxiei, din al căreia corp a fost smulsă, ori de a o atrage cu desăvârșire și contopi în biserica latină.

Prin originea sa viciată, prin conștiința hiperpapistă, ce i-a fost sugestionată, și presidează la cârmuirea destinilor ei; prin trufia și intoleranța sectară ultramontană ce o stăpânește cu desăvârșire; prin mentalitatea iezuită ce i-s'a infiltrat și s'a consolidat prin istoriografia sui generis, biserică unită ardeleană este osândită în mod fatal

1) Vechea Mitropolie Sibiu 1870, pag. 138—9.

1) Papiu Ilarian: *Viata și operele lui Gh. Șincai*, pag. 32—44.

să lucre și mai departe la distrugerea unității sufletești ce a mai rămas încă în rândurile Românilor ardeleni, subminând astfel — mai mult inconștient, decât în mod voit — în ultima analiză însăși existența politică și de stat a Neamului Românesc.

Cu un cuvânt: Biserica unită, prin structura sa sufletească, prin tendințele sale centrifugale în temeiul comuniunii dogmatice cu un factor

exteritorial având pretenții de suveranitate infalibilă asupra conștiințelor — este dospeala, din care vor putea răsări, cu vremea, în mod firesc și logic Croații Neamului Românesc!

Alte cercetări asupra trecutului bisericii unite vor verifica și mai bine concluzia fixată mai sus.

Prof. Dr. Gh. CIUHANDU
asesor consistorial

NOI MATERIALE PENTRU MITROPOLIA PROILAVIEI

de ȘTEFAN BERECHET

Chestiunea mitropoliei Proilaviei este una din chestiunile istoriei bisericești, care până în prezent nu a căpătat toată lumina pentru a nu mai fi un punct nelămurit în istoria bisericii noastre. Motivele, cari făceau pentru ca această chestiune să rămână pentru decenii întregi în acelaș loc, sunt multe, dar unul mai important, care veșnic se repetă și acum, este greșala celor ce se ocupă cu istoria bisericii noastre, că nu voesc să citească măcar acele lucrări și reviste, care ne sunt trimise la Academia română de înșiși autorii lor. Am constatat, — nu știu pentru a cătea oară — că toate aceste cărți și reviste, fie că ar fi ele trimise, ori de autorii lor, ori de diferitele academii de știință, nu sunt citite de nimeni, dar nu au măcar nici foile tăiate. Dacă aceste cărți ar fi fost citite, fără îndoială, că de mult s'ar fi luminat multe colțuri din istoria noastră, atât civilă, cât și bisericească. Din această cauză, învățații noștri au rămas cu aceleași idei, deși ele ar fi putut să fie limpezite, lărgite și definitiv fixate. Unilateralitatea noastră este foarte greșită mai cu seamă în materie istorică. Inchiderea sufletului nostru în anumite hotare este foarte primejdioasă în știință. Toți tinerii noștri, cari studiază istoria pleacă în Apus, unde nu pot găsi materialele istorice, privitoare la biserică și țara noastră, pentru că nu cu țările acestui Apus am stat în legături.

În al doilea rând, răul s'a mărit și prin aceea că s'a nesocotit mărunta muncă a aceluia, care citește și rezumează materia coprinsă, arătând părțile noi și noile lămuriri pe cari antecesorii nu fuseseră în stare să le dezlege. Așa de pildă, d-l Șt. Ciobanu, cunoscutul autor al biografiei «Mitropolitului Dosoftei», care ni-a lămurit pentru prima oară anul morții și al locului, unde a închis ochii acest mare ierarh al Moldovei. Aceste date erau cunoscute științei istorice încă din anul 1898, dar fiindcă nimeni nu citise acea mică cărticică, trimisă de A. S. Petrușevici din Lemberg, intitulată «Ioan III-lea, regele Poloniei și Moldova», scrisă în vreo 6 limbi, în care la pag. 30 în citația de jos, într'o notă latino

polonă ne spune, că în condica de socoteli a Frățimeii stavropighiale din Lemberg se zice, că la 8 Februarie 1694 a plecat o seamă de cântăreți la Julkiev la înmormântarea mitropolitului Dosoftei,» de unde reiese, că la data 1898 se cunoștea de istoriografie atât anul cât și locul morții mitropolitului Dosoftei. Ceia ce este și mai trist este faptul că la noi autorii cari au monopolizat alcătuirea cărții, tipăresc manuale pentru școlile secundare pline de aceste greșeli, astfel este cartea: «Manual de limba română pentru clasa VIII-a a liceelor de băieți și a școlilor secundare de fete de Mihail Dragomirescu și Gh. Adamescu», ed. IV, 1922, unde la pag. 116 spune: «De aci se duce (Dosoftei) la Moscova și prin stăruința patriarhului de acolo, e numit episcop al Azovului. Se crede însă că n-a primit această demnitate și a murit la Taganroc în 1711». Prin urmare, autorii acestei cărți, dintre cari unul este chiar și profesor universitar de literatura română, mențin părerile învechite ale autorilor noștri români, cari și ei la rândul lor imitaseră pe Golubinskii. Nu au citit nici măcar lucrarea d-lui Șt. Ciobanu pe care m-am trudit în vremuri grele pentru tipar să o traduc în românește, la Iași. Tot astfel stă lucrul și cu o altă lucrare a cunoscutului A. I. Iațimirskii, scrisă în rusește, intitulată: «Grigorie Țamblac, schiță despre viața și activitatea lui administrativă și literară» apărută la Petersburg, în 1904, care se găsește și la Academia română — de sigur trimisă de autor, — căci altfel nu o mai comanda nimeni. — Ei, bine, această importantă lucrare a stat până în clipa în care am primit-o fără să i se taie foile. Deci privitor la Grigorie Țamblac, istoriografia noastră bisericească română a rămas până astăzi cu aceleași idei pe cari le-a expus episcopul Melchisedec în lucrarea sa publicată în două reviste sub titlul: «Mitropolitul Grigorie Țamblac, viața și operele sale»¹⁾ și *Viața și scrierile lui Grigorie Țam-*

¹⁾ Revista pentru istorie, arheologie și filologie, an II, vol. I București, 1884, pp. 1—109.

blac»¹⁾ Cu un cuvânt, în istoriografia slavă modernă sunt atâtea lucrări cari, fără nicio îndoială, aduc noi lămuriri, ne arată cu totul alte drumuri pe cari pot călători istoricii noștri și, din nenorocire, sunt puțini secerători, cari ar trebui să secere în acest bogat câmp. Ceia ce este și mai rău, mulți din aceia cari ar fi putut lucra cu destul succes, au rătăcit pe alte căi, fiindcă în casa pentru care au muncit nu a fost loc, sau nu li s'a dat nicio atențiune și, mai presus de toate, s'a desprețuit școala din care au ieșit, care nu este grăbită în titluri.

Iată, deci, câteva pricini pentru care, și în chestiunea pe care am arătat-o mai sus, istoriografia noastră a rămas în urmă de tot. Aici nu vom da decât noul material pentru a servi la lărgirea acestei chestiuni și chiar pentru a deschide un nou orizont în dezlegarea ei definitivă.

Cel care a scris asupra mitropoliei Proilaviei a fost episcopul Melchisedec în lucrarea sa intitulată: «*Chronica Hușilor și a episcopiei cu aseminea numire, după documentele episcopiei și alte monumente ale țerei*» București, 1869, în apendicele acestei cronici pp. 152—167. Materialul acesta îl expune mai târziu în rusește și arhiepiscopul de Pscov, Arsenie Stadnițkii, în lucrarea sa intitulată: «*Cercetări și monografii privitoare la istoria bisericii moldovene — Izslievovanie i monografii po istorii moldavskoi țerkvi*» Peterburg, 1904, pp. 118—130. Este adevărat că la acest din urmă autor găsim șirul de mitropoliți ai Proilaviei mult mai limpede înșirați și cu mai multe date, lucru mai ușor pentru el, după ce altul făcuse poteca prin pădurea neștiinței acestui subiect. După aceștia mai dă d-l N. Iorga un document în grecește al lui Daniil de Proilavia prin care invită pe arhimandritul Neofit de la biserica Sf. Gheorghe din București ca să primească episcopia Hotinului după moartea lui Antim; dar acesta nu a voit să primească. Scrisoarea este din 1765—1766, Februarie 16. Această scrisoare în original și traducere românească este publicată în «*Analele Academiei române*», seria II-a, vol. XXVIII, 1906, pp. 188—189. Ultima lucrare românească, care încearcă să dea o limpezire definitivă acestei chestiuni este a d-lui Iustin Frățiman, intitulată: «*Studiu comparativ la istoricul mitropoliei Proilaviei (Brăila)*», Chișinău, 1923. Autorul acestei lucrări, deși a apărut de un an și jumătate, nu a avut norocul să se bucure măcar de o recenzie din partea persoanelor competente, fie pentru că stilul este grozav de greoi, fie pentru lipsa de sistemă în expunere, totuși noi socotim că, oricum ar fi fost expusă chestiunea, merita toată atențiunea, deoarece coprindea un

material inedit. Noi ne simțim datori a atrage din nou atențiunea asupra materialului nou pe care-l folosește d-l Frățiman, redându-l în limba rusă, în revista noastră «*Spicuitorul în ogor vecin anul IV*» și cu traducerea românească, pentru a împăca o trebuință științifică, iar în paginile revistei oficiale a întregului cler din România întregită pentru că această revistă apare cu mult mai înainte de cât a noastră și pentru a face citarea trebuitoare în studiul pe care-l vom publica mai târziu tot în această revistă, unde va fi la îndemâna doritorilor de istorie bisericească românească. Acest studiu este un capitol din *Istoria bisericii românești dintre Prut și Nistru*, la care ne trudim în vremea din urmă.

Înainte de a da coprinsul acestor 14 documente, cari au fost scrise în românește și după aceia traduse în limba rusă a sfârșitului veacului al XVIII-lea, suntem datori să spunem numai câteva cuvinte despre împrejurările cum am dat peste ele. Am arătat mai sus, că, nu numai prin lucrările slave moderne găsim lucruri, cari ne interesează, ci și prin prea numeroasele reviste ruse, bulgare, polone și sârbești. Astfel este cu cazul de față: într'o revistă a eparhiei Odesei și Hersonului, intitulată: «*Informațiunile eparhiei „Hersonului — Hersonskiea eparhialinâea viedomosti*», pe anul 1860 în fascicula pe luna Septembrie, a apărut un prea interesant articol pentru noi, intitulat: «*Ucraina hanului — Hanskaea Ucraina*», care articol a fost retipărit în ultimul număr al revistei societății istorice din Odesa, intitulată: «*Notițele societății imperiale de istorie și antichități din Odesa — Zapiski imperatorskago odesskago obșcestva istorii i drevnostei*», vol. XXXI, 1913, pp. 1—22. Articolul este scris de către protoereul A. G. Lebedințev. Noi de astădată dăm numai traducerea în românește a acestor 14 documente, părăndu-ne rău că nu avem putința să dăm și pe cea rusească, pentru ca filologilor să nu le lipsească posibilitatea verificării. Lipsa la București în tipografia cărților bisericești de caractere rusești ne face să lipsim pe cititorii noștri de această mângâere. Din partea noastră am făcut tot ceia ce ne-a stat în putere, ne-am osârduit să redăm textul românesc, ca-și cum ar fi fost originalul. Nu este al nostru de a spune reușita, ci al celor ce-l vor citi. Socotim, totuși, că am reușit mai mult de cât cel care le-a tradus pentru prima oară. Iată coprinsul documentelor:

Nr. 1.

Iacov, ¹⁾ cu mila lui Dumnezeu, arhiepiscop și mitropolit al întregii Moldove.

După harul, darul și puterea preasfântului și făcătorului de viață Duh, (date smereniei noastre dela Ma-

¹⁾ Biserica ortodoxă română, an. VIII, 1884, No. 6, 7 și 9, pp. 410—526, București.

¹⁾ Fost la Rădăuți: 13 Noembrie 1750—Februarie 1760.

role Arhieru, Domnul nostru Iisus Hristos), iată, venit-a înaintea noastră acest diacon, numit Vasile, care a fost hirotonit citeț, ipodiaton și diacon, de fratele nostru, domnul Inochentie ²⁾, episcopul Hușilor. Dela noi, însă, cerut-a preoția, pe care, mult ispitindu-l și cercetându-l despre vrednicie, și după mărturia ce a adus dela duhovnicul său, arătat-u-s'a vrednic prin punerea mâinilor smereniei noastre. Hirotonitu-l-am preot și datu-i-am puterea să slujească sfânta liturghie, să boteze, să ungă cu sfântul mir și toate celelalte ce se țin de preoție. Pentru aceasta datu-i-s'a dela noi această carte de mărturie arhierescă, pecetluită cu pecetia mitropoliei noastre și iscălită cu a noastră mână ca să-i fie lui spre credință. Anii dela facerea lumii 7266=1758, lunie în 8 zile.

În original iscălitura aceasta:

Iacov arhiepiscop și mitropolit al Moldovei (L. P).

Din limba românească în cea rusească tălmăcită de preotul *Simeon Neianovschii*.

Cartea originală în limba românească a primit-o și iscălit-o preotul *Vasile Nalivaico* ¹⁾.

Notă: Preotul Nalivaico, de neam din Moldova, este fiul locotenentului Feodor Nalivaico. A învățat în regiunea polonă (din Ucraina de astăzi) în comuna Coșnița să citească, să scrie și să cânte slavonește. După întoarcerea în Moldova, a fost făcut diacon în 1760 și după aceea preot; în parohia din Moldova a slujit 14 ani. El povestește cum în călătoria sa, acele locuri au fost pustite de Turci, a trecut în satul Coșnița din regiunea polonă, stând aici până la liniștirea lucrurilor, s'a întors înapoi la parohia sa în satul Curacina unde a stat o jumătate an, după o pustiire mai grea a plecat definitiv în Polonia, iar de acolo după poftea rotmistrului Petru Scarjinschii, în anul 1779, a venit în Sloboda lui Tricrata din protopopiatul Elisabetgradului.

Nr. 2.

Daniil, cu mila lui Dumnezeu, mitropolitul Proilaviei, Tomarovei, Hotinului, al întregului țarm al Dunării, al Nistrului și al întregii Ucraine a hanului.

După harul, darul și puterea prea sfântului și făcătorului de viață Duh, date smereniei noastre dela prea înaltul Arhieru, Domnul nostru Iisus Hristos, făcut-am pe acest cucernic bărbat, Dimitrie Cerneavschi, venit sub smerenia noastră și cu plecată închinăciune, cerând treapta preoției, pe care mai întâi l-am încercat bine și cu osârdie în toate privințele după pravila dumnezeiască, care după mărturia, dată lui dela părintele duhovnic, s'a ridicat la treapta de citeț, subdiacon, diacon și chiar la cea de preot, aici în eparhia noastră, în târgușorul Căușani, în anul 1769, Februarie 27 zile, tot în eparhia noastră în satul Sechireani la biserica cu hramul Acoperământului Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, dându-i puterea de a liturghisi, boteza, cununa și înmormânta și celelalte taine, cari se țin de preoție să le săvârșească. Și pentru întărirea preoției lui datu-i-s'a această carte, pecetluită cu obișnuita pecetie și iscălită cu mâna noastră, și oriunde s'ar întâmpla să se afle, oricine să se supună și să fie dator să-i dea cinstea

de preot, ca slugei lui Dumnezeu și unui vas ales al bisericii de Răsărit. Amin, amin, amin. Dată în Tighina în anul Domnului 1769, luna Februarie în 30 zile.

Daniil, Mitropolitul Proilaviei.

Intăresc traducerea acestei cărți pastorale: protopopul de *Braslav, Vasile Mocrițchi*.

Observația 1. Denumirea de Proilavia se găsește în diferite documente cu felurite variante: *Proevlavia, Proevlavie, Proevlav* și *Proev'avschi*. În scurta titulatură, de pildă, a semnăturii mitropolitului Daniil din această carte pastorală, el înlocuiește toate celelalte părți ale titlului lui numai prin cuvântul „*Proevlavia*”.

În cartea pastorală a episcopului Hotinului—Amfilohie—citim: „*ca toți să-l aibă întru cinste: în Evlavia (adică pe preotul Teodosie cel hirotonit de el), și oriunde i se va întâmpla să meargă*”. Aceste denumiri de „*Proevlavia* și *Proilavschii*” au fost înlocuite mai târziu, și anume după primul război ruso-turc, adică în 1776, când acelaș mitropolit Ioachim de Proilavia se semnează sub scrisoarea, adresată protoereului Andrei: „*Ioachim al Brăilei*”. În 1783 mitropolitul Chiril a semnat o carte de dimisie a preotului Grigorie Iunițchii astfel: „*Chiril cu mila lui Dumnezeu, mitropolit al Brăilei, Tomarovei, Hotinului și al întregii Ucraine*”.

2) *Tomarova*, această denumire se dă cetății Renilor, din sudul Basarabiei, deși nu întâlnim în nicio titulatură de mitropoliți denumirea de „*Reni*” în loc de Tomarova, dar preoții hirotoniți de ei, în declarațiunile despre hirotonia lor, făcute organelor eparhiale din sudul Rusiei, întrebunțează această denumire. De ex: preotul Mihail Șclearevschii, spune că el este hirotonit de „*preasfințitul moldoveanul Ioachim, mitropolitul Proilaviei de Reni*”.

3) Iată între altele celece spune acest preot în însăși petiția lui către preasfințitul arhiepiscop de Slovenia și Herson, Nichifor, cerând să fie primit în eparhia lui.

*Trăit-am în parohia mea numai 2 ani. În această vreme s'a început războiul cu Poarta otomană și oștile turcești s'au răspândit pretutindenea în acel ținut, au început să distrugă sate și cătune, arzându-le cu foc arzând împreună cu acestea, atât parohia mea, cât și biserica. Văzându-mă lipsit de tot avutul și dorind să-mi scap numai viața, am plecat în Polonia, unde m'am înfățișat protopopului ortodox de Brașlav, Vasile Mocrițchii, și i-am arătat cartea mea pastorală de hirotonie. Protopopul auzind suferințele îndurate de mine dela Agareni, mi-a îngăduit să trăiesc în protopopia lui, unde am și rămas dela anul 1773 până la 1783, răbdând dela uniți tot felul de strâmtorări și obijduiri. În acest din urmă an, 1783, luna lui Mai în 9 zile, la sărbătoarea sf. Nicolae, pe moșiile cneazului Cetvertinschii, în satul Șirocaia Greblea, unde se află și până astăzi o biserică ortodoxă, uniții în vremea slujbei privegherei au atacat pe credincioși pentru a-i trece cu sila la unire, cu care împrejurare m-au arestat și pe mine cu încă alți doi preoți ortodoxi, ne-au trimes la consistoriul lor din târgul polonez Radomâșl, și m-au ținut la consistoriul lor în nu puțină nevoie, peste 24 de săptămâni. După ce m-au arestat, protopopul unit, Vasile Levițchii, mi-a obijduit soția, a jefuit-o și mi-a luat și cartea pastorală de hirotonie, prezentându-o la acest consistoriu, unde a și rămas. Scăpând de acolo în chip tainic, am venit la trupele rusești, cari se găseau atunci în Polonia, m'am prezentat protopopului Boșcov, preotul regimentului, „*Sanct-Peterburg*” care la rândul său m-a prezentat comandantului de corp, cneazului Saltâcov, căruia i-am spus toate necazurile mele; luminăția sa a făcut milă cu mine, după dorința mea*

¹⁾ Mai 1752—30 Octombrie 1782.

pâniri, cari sunt puse în bisericile dumnezești ca supraveghetori desăvârșiți, păstrând pravilele sf. Soboare.

Pentru această pricină, despre hirotonire fără nicio îndoială a lui Teodor și despre dimisia lui din eparhia noastră, ca mai puternică dovadă i s'a dat dela smerenia noastră această carte de dimisie“.

Anul 1783, Septembrie 27.

Chiril, mitropolit al Proilaviei și al Hotinului.

Aceste cărți le-a tradus din limba greacă în limba rusă studentul sfintei teologii din Academia Chievului¹ *Feodor Crupeanschi*. La cărțile pastorale a 8-a și 9-a.

Observație. Aceste cărți pastorale aparțin preotului Teodor Niedrițchii. El s'a născut în Polonia, guvernământul Simieleanscaia, târgușorul Jabotina. În 1779, din cauza afacerilor socrului său, a plecat în Moldova, la Iași, în satele Ocna și Cosa a găsit pe cunoscuții săi, originari tot din Polonia și pe preoții Ioan Coșevici și Petru Timoteev. Ei l-au sfătuit și l-au ajutat să primească treapta preoției și după declarația lor despre starea și căsătoria lui a fost hirotonit de preasfințitul Chiril pentru o parohie din eparhia lui, în protopopiatul Dubosari, în satul Perilita. După rugăciunea brigadierului Anton Stratonovici, în anul 1783, el a plecat în Rusia Nouă la șanțul Dmitrovschii.

No. 10

Amfilohie, cu mila lui Dumnezeu, episcop al Hotinului

„După harul și puterea preasfântului, a tot făcătorului și a începătorului de viață duh, date smereniei noastre dela Marele Arhiereu, Domnul nostru Iisus Hristos: iată, venit-a înaintea noastră acest de Dumnezeu chemat bărbat, cu numele Teodosie, care, cu multă închinăciune și smerenie, a cerut dela noi treapta preoțească: pentru aceasta noi, după datorie cercetându-l, și din dumnezeștile pravile ispitindu-l, după mărturia, ce ne-au adus dela părintele său duhovnic, ni s'au arătat nouă vrednic de treapta preoțească și cu puterea preasfântului și făcătorului de viață Duh l-am hirotonit cu hirotonie desăvârșită; mai întâi ca cititor, ipodiaton, diacon și preot desăvârșit aici, în sfânta noastră episcopie în Hotin, în biserică, unde este hramul sfântului și marelui Grigorie Teologul, și i-am dat lui putere și binecuvântare a săvârși tot ce are legătură cu preoția; l-am numit la parohie în satul Hlinoia la biserică, unde se prăznuște hramul sfântului marelui mucenic Dimitrie: pentru aceasta datu-i-s'a această carte dela noi în prea sfânta noastră episcopie cu pecetea sfintei episcopii pecetluită și cu mâna noastră iscălită ca toți să-l aibă întru cinste: în Evlavia, și unde i se va întâmpla lui să meargă (să-l aibă) ca un vas ales și cinstit al sfintei biserici și slujitor al lui Dumnezeu. Amin.“

Anul 1772 Decembrie 5.

În original iscălitura aceasta:

Amfilohie episcopul Hotinului. (L. P.)

Din limba românească în limba rusească a tradus preotul *Simeon Neialovschii*.

Observație. Teodosie este același preot Zdanevici despre care se dă informație în scrisoarea mitropolitului Ioachim dela Nr. 7.

Nr. 11

Inochentie, cu mila lui Dumnezeu, episcopul Hușilor.

„După darul și puterea Prea Sfântului și de viață făcătorului Duh, date smereniei noastre dela Arhiereul

Cel prea Înalt, Domnul Nostru Iisus Hristos, venind înaintea noastră acest temător de Dumnezeu bărbat, cu numele Teodor, cu care smerenie a cerut treapta preoțească și noi mult cercetându-l și după mărturia duhovnicului lui, găsindu-se vrednic; chematu-l-am și l-am urcat la treapta de cititor, ipodiaton și apoi l-am hirotonit diacon și preot desăvârșit, numindu-l în satul Iasinova lângă Balta, dându-i putere și blagoslovenie a sluji tot ce se cuvine preotului, și anume: a cununa a boteza, a sfinți Sfântul Maslu și a sluji sfânta și dumnezeiască Liturghie numai în arătutul mai sus sat. Iar dacă se va duce în altă parohie fără știrea și blagoslovenia noastră să fie caterisit (oprit) dela toată slujba preoțească. Afară de aceasta i-am dat lui putere și blagoslovenie a mărturisi când vreun creștin va fi bolnav de moarte și de față nu va fi alt duhovnic; iară altfel să nu îndrăzniască a mărturisi până nu va învăța rânduiala cea obișnuită a mărturisirii, cum se cuvine, și atunci i se va da carte de duhovnic. Pentru aceasta toți să-l aveți în cinste și dragoste, ca pe un vas ales al sfintei biserici și slujitor al sfintelor Taină, căruia pentru încredințare i s'a dat dela noi această carte pastorală și cu pecetea sfintei episcopii pecetluită, anul 1775 Martie în 28 zile“.

În original iscălit așa: *Inochentie* episcopul Hușilor.

Din limba românească în cea rusească a tradus-o preotul *Simeon Necolovschii*.

Nr. 12

Cartea pastorală de demisie, dată de Inochentie Episcopul Hușilor, preotului Teodor Chirilov, în 23 Iulie anul 1780.

„Facem știut despre acest preot și anume despre Teodor Chirilov, pe care noi l-am hirotonit pentru satul Iasinova din stăpânirea Hanului, la Balta, și întâmplându-se că oștile rusești în 22 August 1775 se întorceau în patria lor, după războiul între Rusia și Turcia, au luat cu dânsii pe parohienii lui; pentru aceasta noi am judecat să-i dăm lui blagoslovenie arhierească, unde dânsul își va găsi sat adică parohie, și i-am dat drumul în Noua-Rusie. Anul 1780, Iulie 23 zile.

Inochentie Episcopul Hușilor.

Din limba română în cea rusă a tradus *Andrei Gavrilov*“.

Observație. Preotul Chirilov e de origină moldoveană. Fiind trimis în Polonia pentru a învăța rusește a și rămas acolo în satul Cernoie. „Deși m-am silit, lămurește el însuși, ca să primesc de la preasfințitul de Pereiaslav preoția, dar din cauza prigonirilor asupra ortodoxilor din partea catolicilor și uniților nu mi s'a îngăduit aceasta, când însă am fost hirotonit de preasfințitul Inochentie de Huși, sosind în parohia destinată mie din satul Iasinova, nu am mai găsit niciun enoriaș, pentru că toți plecaseră în Rusia, fiind duși de maiorul Dobrofenăi, comandantul unui regiment de husari moldovenesc, și din cauza aceasta am fost silit să mă întorc în Polonia.“

Nr. 13

Cu mila lui Dumnezeu Leon¹⁾ Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei

„După darul și puterea făcătorului de viață și a prea sfântului Duh, date smereniei noastre dela cel prea

¹⁾ Leon Ghenea: Februar 1788 începutul anului 1789.

Nr. 14

Mărturia Economului Leon

„Acest preot cu numele Chiril venit-a să găsiască pe preasfințitul nostru și să capete de la el carte de demisie. Fiind însă că Prea-sfințitul¹⁾ se găsește departe

¹⁾ Este vorba despre mitropolitul Chiril.

în aceste vremuri primejdioase, datu-i-s'a de la noi această mărturie că a fost numit asupra satelor din protopopia de jos, cari sate se numesc Teia, Speia și Butur, și întru cât dânsul trăind în ele până în vremea de astăzi a fost obijduit de cei necredincioși, pentru aceasta dânsul a mers în Moldova, în ținutul Orheiului, în satul Rezina și fiindcă îl știm, datu-i-am la mână această mărturie pentru îndreptățire.“

Anul 1787 Iulie 16.

Econom *Leon* în satul Dubosari.

Observație. Acest document și cel de la Nr. 6 aparțin preotului Chiril Brilev. Cărți pastorale nu i s'a dat, după cum se vede din comunicarea mitropolitului către protoiereul Andrei, pe cea pentru hirotonie trebuia să o primească de la preasfințitul Ioachim, după ce va cerceta turma sa și după ce va învăța bine rânduiala slujbei. Din satul Teia, din pricina strămătorilor din partea celor necredincioși, Brilev, după cum se vede din cerearea lui către preasfințitul arhiepiscop Ambrozie, «a fost transferat în ținutul moldovean în mănăstirea de călugărițe Rizinschii.» Aici, la Rezina, a venit el pentru a primi cartea sa de demisie, care îi trebuia pentru a fi numit într'o parohie din eparhia Ecatinoslavsaia, dar ne găsind pe preasfințitul Ioachim, a primit certificat „pentru îndreptățire“ de la economul Leon. Aceasta este legătura dintre aceste două documente. Brilev a sosit în Rusia după invitarea rudei sale, căpitanul Perepelitan, care a și cerut ca Brilev să fie numit preot în sloboda lui, Coroteac.

Înalt Arhieru, Domnul nostru Iisus Hristos, pe acest venit la noi evlavios bărbat Grigorie, care a cerut cu smerenie treapta preoțească, noi, în urma hotărârei Sfinților Părinți în tot felul, ispititu-l-am și prin ispita duhovnicească, în urma mărturiei prezentate nouă, care (mărturie) el a dobândit-o de la părintele său duhovnic, (Chir Gavriil^{*)} arhimandritul — găsindu-l vrednic l-am urcat mai întâi la treapta de cititor și ipodiacon, apoi l-am hirotonit ca diacon și preot desăvârșit ca să fie în biserica Adormirea Prea Sfintei Maicei Domnului din satul Slobozia, dându-i dezlegare și blagoslovenie a lucra tot ce privește darul preoțesc: a boteza, a cununa a săvârși sf. Maslu și dumnezeiasca liturghie.

Pe lângă aceasta, i-am mai dat voe să mărturisiască numai în cazuri deosebite de boală, iar altfel nu i se dă dezlegare, până când nu va învăța în chip cuvenit datoria duhovnicului și atunci i se va da desăvârșita dezlegare prin o carte pastorală specială.

Pentru aceasta pe arătatul preot în caz, dacă el se va purta după datoria treptei preoțești, creștini ortodocși să-l iubiți și să-l cinstiți ca pe un slujitor al tainelor celor sfinte, căruia pentru încredințare i s'a dat această carte cu iscălitura noastră proprie și cu pecetonia mitropoliei noastre pecetluită.“

Anul 1787 luna Martie 27 zile (L. P.)

Leon mitropolit.

^{*)} Este Gavriil Bănulescu Bodoni.

SOCOTELI CU UNIȚII

CÂTEVA RĂSPUNSURI ȘI IMPOTRIVIRI

I.

În nr. său din Martie a c., revista unită din Blaj *Cultura Creștină* cercetează considerațiunile scrise de noi, în nr., pe Ianuarie a. c., al acestei reviste, despre izbânzile bisericesti avute de Biserica noastră răsăriteană românească în curgerea anului trecut. Și după ce pomenește câte ceva din punctele însemnate de mine ca pași de înaintare ai Bisericii noastre, *Cultura Creștină* strigă mirată: Cum?... Numai atâta?... Atâta este activitatea unei Biserici cu 12 milioane de credincioși! Unde este munca ei pentru întărirea poporului în credință? „Nici baremi cu un cuvânt nu pomenește despre activitatea internă a bisericii, despre misiunea dezvoltată în sânul poporului pentru a-l întări în credință, a-l face să practice învățătura sublimă a Mântuitorului, pentru a-l feri de boala molipsitoare a sectarilor anabapțiști de tot soiul. Dacă aceasta e activitatea bisericii ortodoxe române, care — după zisa Păr. Scriban — are cea mai mare răspundere între toate bisericile ortodoxe, ne putem închipui ce vor fi făcând celelalte!“ Și fiindcă eu împotriva căruia scrie unitul,

vorbește totdeauna cu simpatie și părere de bine despre legăturile Bisericii Ortodoxe cu Anglicanii și cu vechii-catolici, dar nu cu Roma, *Cultura Creștină* zice că „ortodoxia neunită e adânc afundată în apele protestantismului“.

Și noi începem a răspunde chiar de aici..

Hai să zicem că ne-am afundat în apele protestantismului, cum zic ei.. Dar se cheamă că, și așa, ne-am afla tot în granițele creștinismului, pe care firește, noi nu-l voim și nu-l înțelegem așa, dar oricum am fi tot între creștini, oricât de subțiat ar fi și acest creștinism.

Dar ce te faci cu Roma, care e căzută în brațele curatei idololatrii, cum am arătat, tot în nr. pe Ianuarie al acestei reviste (pag. 61), după cartea iezuitului *Tyrrel*? Și a sărit arsă *Albina* catolică din București și a spus că ce fac eu e o înșelăciune, care aruncă ocară pe fruntea cuiva, fiindcă *Tyrrell* nu era iezuit, când a scris. Apoi venim noi și la asta, dar vorba este pentru acum: Aducea omul dovezi că la Roma este idololatrie, prin închinarea care se aduce Papii?..

Ei iată, aducea, și până nu răsturnați acestea,

degeaba ne învinuiți pe noi de protestantism. Prin urmare nu se poate răspunde numai pe chestiunea dacă Tyrrell a fost sau nu catolic sau iezuit, ci *dacă spusele lui sunt întemeiate*. Și el cita acolo cazul unei medalii de Paști din anul 1909 în diocesa Milanului, unde chipul Maicii Domnului se găsea împreună cu al Papii și erau amândouă însoțite de cuvintele: *Mărire Maicii Domnului, mărire sântului Părinte...* Ei? ce e aceasta? E protestantism ori e ceva mai mult? Nu cumva e cădere în lumea zeilor păgâni?... Ba e chiar așa. Papa e zeificat și pus lângă Maica Domnului și, cum se strigă să se dea mărire Maicii Domnului, se strigă să se dea mărire și Papii!

Dar vedeți d-voastră: *Albina* răspunde la partea cu Tyrrell, dacă e iezuit sau ba, dar nu răspunde la partea grea a chestiunii... Nu poate.

Noi mai știm altele, după cartea contelui *Hoensbroeck*: rufăria Papii e scoasă la vânzare ca obiecte sfinte înaintea credincioșilor.

Da, mă rog, acestea de unde sunt? că noi, cei învinuiți de protestantism, n'am ajuns la asemenea ticăloșii?... Și au să protesteze cei dela *Cultura Creștină* și cei dela *Albina*, spunând că acestea sunt bârfeli de oameni lepădați de credință. Dar vezi că chestiunea nu stă aici, ci: sunt acestea fapte ori ba?

Și să spunem și din alte izvoare: Noi înșine am fost la Roma și am intrat în legături cu tineri preoți catolici și cu alții mai în vârstă și ne-au poftit la masa lor și am aflat dela dânșii multe. I-am întrebat dacă e adevărat că episcopii se înfățișează în genunchi înaintea Papii. Și mi-au spus că da, și că Leon XIII îi ținea în genunchi în tot timpul audienței, și că era câte un episcop gras care se ținea greu în această pozițiune și și abia se putea scula în picioare. Despre Piu X, care era atunci în scaun, spuneau că e mai puțin pretențios în această chestiune și că nu-i lasă să stea în genunchi. Și am întrebat pe cel care-mi povestea și al cărui nume încă îl țin minte: Dar Sf. Ta te-ai înfățișat vreodată în genunchi înaintea Papii? Și mi-a spus: Da, o singură dată, și până acum simt greață pentru fapta de atunci!

Apoi ne întrebăm noi: Ce caută de îngenunche episcopul înaintea Papii, că doar sunt în aceiași hirotonie? Sunt numai 3 trepte ale ierarhiei bisericești. Înțelegem că aceste trepte s'au ramificat și ele în curgerea vremii și că pot exista forme de respect chiar între membrii aceleși trepte. Dar este o măsură în lucruri. Când avem noi porunca lui Iisus Hristos că *celce vrea să fie mai mare să fie tuturor slugă*, aceasta nu se poate uita până acolo încât a face ca un episcop să stea în genunchi în fața Papii. Dacă este așa, ce mai rămâne din vorba Sfântului Grigorie al Romei care iscălea *servus servorum Dei*?

Și oricât ar fi în învățătura Romei că Papa este urmașul lui Petru, n'a spus Hristos că între apostoli nu va fi ca între oameni și nu le-a dat pilda spălării picioarelor?

Apoi când găsim la catolici astfel de lucruri, mai au ei îndrăzneală să cârtească împotriva așa zisului protestantism al nostru?... Fățarnice! vezi bîrna din ochiul tău, că ați ajuns din nou să vă închinați lui Baal!

Aceasta cât privește „protestantismul“ nostru și dreapta-credință a catolicilor, iar acum să venim la partea cealaltă, la darea-de-seamă a noastră dela care și-a luat pricină *Cultura Creștină* să ne sâcâie. Să venim acum la cealaltă chestiune: Progresele Bisericii românești ortodoxe în curgerea unui an.

II.

În semnalările mele despre punctele de câștig ale Bisericii românești ortodoxe din curgerea anului trecut, am pus numai ce era fapt nou, nu și munca cea din vechi care se îndeplinea ca o continuare a anilor trecuți. De ce aș mai fi pus lucruri care se îndeplineau și în anul în curs, dacă nu-și luaseră obârșia în el? De aceia am pomenit de Conferența interortodoxă din Constantinopol; despre izbânda noastră în Constituțiunea României de anul trecut, când, cu toate amenințările, Biserica Ortodoxă și-a putut păstra situațiunea de Biserică dominantă; apoi de Congresul Societății Ortodoxe la Galați, cu care prilej s'a putut inaugura un nou local de școală al Societății, deci o nouă înaintare ortodoxă. Ce rost are ca *Cultura Creștină* să se mire zicând că n'am avut de semnalat decât numai atâta și că unde este activitatea internă a Bisericii?

Dar aceia, multă- puțină, este, ca un fapt obișnuit, nu ca un fapt deosebit al anului trecut. Deci degeaba *Cultura Creștină* vrea să ne ocărăscă, trăgând încheierea că, deoarece n'am pomenit de cutare fapte, ele nici nu se află. Și adică cum? într'o scurtă dare-de-seamă aveam eu să pomenesc despre tot câmpul obișnuit al vieții bisericești? Se înțelege, aveam a pomeni numai de ce era mai nou. Dar aceasta nu însemna că toată viața Bisericii românești se cuprindea numai în atâta. Dacă aș fi luat eu pe fiecare preot în parte din cei pe care îi știu deosebit de harnici, n'am mai fi isprăvit. Da, da, domnilor dela *Cultura Creștină*, avem din aceștia, care se luptă cu sectele și fac ispravă foarte bună. Unii sunt mai cunoscuți, alții mai puțin cunoscuți, dar sunt oameni care lucrează. E altceva dacă greutățile sunt cu mult mai mari decât elementele pe care le avem pregătite pentru luptă. Dar ici și colo se ridică elemente care ne fac cinste și bucurie. Oricâte sunt lipsurile noastre, pe care nu le tăgăduim, fiindcă nu suntem fățarnici ca cei cu

creșterea iezuită, cu toate acestea avem și bărbați care duc lupta. Dacă aș fi avut de făcut o dare-de-seamă și despre aceste chestiuni, o! aș fi avut destul de scris. Câte n'aș avea de înșirat numai despre Părintele *Chirica* din Iași, care e o podoubă a clerului nostru și care face cinste creștinismului în genere ca unealtă de cultură și moralizare! Câte n'aș avea de scris despre Păr. *Trifa* din Sibiu, și despre atâția alții de care am mai scris aici! Și iată alt chip tânăr care se ridică, Păr. *Teleanu* din Prahova, fost școlar al meu, despre care voi avea prilejul să scriu în curând.

Așa stau lucrurile, și tăcerea mea în art. pomenit greșit e tâlcuită de *Cultura Creștină* în înțelesul în care vrea ea.

III.

Să vedem acum și chestiunea cu Tyrrell.

Tyrrell n'a fost catolic din naștere. El s'a născut anglican și a trecut mai târziu la catolicism, dus de puternicul său temperament mistic. Apoi s'a făcut iezuit și a scris lucrări de mari adâncime mistice: Pentru vederile sale însă, care, dela o vreme s'a băgat de seamă că nu se potriveau cu dogma catolică, a fost dat afară din ordin și excomunicat. În anul 1908, a scris o carte de polemică împotriva Cardinalului *Mercier*, pe când era excomunicat. Din această carte, cu titlul *Medievalismul*, am citat noi bucățile împotriva cărora a sărit arsă *Albina*, zicând că nu e adevărat că acestea sunt păreri ale unui iezuit. *Albina*, se înțelege, avea în vedere că, în vremea când și-a scris cartea pomenită, Tyrrell nu mai făcea parte din ordinul iezuiților, ci fusese dat afară cu doi mai înainte. Deci *Albina* iese cu dreptatea că nu un iezuit a spus cuvintele citate de noi, ci numai un fost iezuit. Dar vorba e că aceste vederi Tyrrell le-a avut și în calitate de iezuit. Deci chestiunea nu rămâne mărginită numai la punctul de timp, dacă, în clipa când Tyrrell scria, era ori nu iezuit, ci dacă într'o lungă perioadă a avut sau nu aceste păreri. Iată ce citim în această privință: „Când Tyrrell a scris aceste propozițiuni (cele împotriva Cardinalului *Mercier*), el și era excomunicat. Cu toate acestea el susținuse acest punct de vedere încă de mult, fără a-și da seamă până unde au ajuns păreri sale“¹⁾ adică să se ciocnească cu autoritatea bisericească. Deci păreri pomenite de noi au fost păreri ale unui iezuit, ale unui bărbat trecut din convingere la catolicism, și prin urmare *Albina* n'are de ce se indigna și nici nu poate spune că ne-a prins cu minciuna. I-am făcut dovada că și în sânul catolicismului s'au ridicat oameni care au spus că el cuprinde idololatrie, prin cultul care se aduce Papii. Se înțelege, nu era să sufere Roma astfel de păreri. Dar vorba este: acestea

au fost păreri ale unui catolic și ale unui iezuit și din pricina lor a fost alungat din rândurile iezuiților și ale credincioșilor Romei.

IV.

Să trecem acum la o nouă chestiune, care e scumpă celor dela *Albina* și dela *Cultura Creștină* și care e calul de bataie al dumnealor în toată susținerea pe care o aduc catolicismului în țara noastră.

1. Ce ne tot cântă ei nouă?... Prin catolicism intrăm în curentul Apusului luminat, ajungem la legătura firească cu frații noștri latini, ne asezăm în însuși cadrul sufletului nostru. Căci „notele distinct marcate în sufletele noastre sunt *latinitatea și creștinismul*. Până când nu vor fi ele armonizate deplin, neamul românesc va trăi numai cu jumătate din coeficientul său de vitalitate, contribuind numai cu o parte din comorile gândirii și inimei sale la gândirea și la viața proprie, la progresul și la fericirea omenirii.“¹⁾

Chestiunea aceasta trebuie răfuită odată definitiv, pentru a lua acestor inimi înguste arma din mână. În adevăr, toată argumentarea aceasta și cu cea pe care o vom mai vedea, e dureros de șubredă. Ea cuprinde însă câteva elemente cu care poți produce efecte oratorice și a te face să plutești în meleaguri de emoțiune romantică. Ca chestiune însă de adevăr și de bob numărat, lucrul e departe de a fi așa. Pe această temă poți dispune pe unii ușor-grăitori și slab cunoscători, pe cei care se revarsă îndată în coloratură națională și sentimentală, dar nu pe omul cunoașterii exacte.

Când vei începe să ții discursuri pe tema latinității și a culturii, poți căpăta foarte frumoase aprobări și a secera multe aplause. Uniții dela Blaj își dau seamă că aceasta e de fapt toată apologetica lor, în viața înstrăinată de masa românească pe care și-au croit-o, și de aceia tot dau cu aceste argumente. Și cu adevărat, ele sunt simpatice și ne sunt dragi și nouă. Ideia de latinitate și de intrare în lumea Apusului luminat ne umple și pe noi de emoțiune și nu voim să stricăm bucuria celor ce se bucură de ele. Dar știm și câtă doză de poezie se ascunde în acestea și nu ne putem înșela cu privire la starea de fapt. Căci starea de fapt este alta și, cu toată păstrarea ideii de latinitate, putem ajunge totuși la alte încheieri decât cele dela Blaj.

Noi am fi foarte fericiți să putem intra în curentul latinității și să scăpăm de multe apucături balcanice ale sufletului nostru. Căci dacă zic latinitate, eu înțeleg toată caracteristica de tărie, de stăruință, de rânduială, de disciplină, de trăinicie, de blândeță în formă și de temeinicie în

¹⁾ Friedrich Schiele & Leopold Zscharnack, *die Religion in Geschichte und Gegenwart*. Tübingen 1913, vol. 5 coloana 1422.

¹⁾ Dr. Ioan Coltor, *Cultura Creștină*, Ianuarie 1924, pag. 2—3.

fond, pe care o aveau Romanii. Superficialitatea, trecerea iute dela una la alta, lipsa de stăruință, repezeala, lucrul de azi pe mâne, pornirea tot la improvizare și nu la clădire trainică... acestea erau străine de psihologia Romanilor, dar în fond se găsesc des în psihologia celor de azi la noi, nu și a Românilor mai vechi. De aceia noi am fi fericiți să putem intra în caracterul din vechi al Romanilor. Vedem cărămizile lor dela Turnu-Severin tari ca peatra, citim despre căile clădite de ei, care trăiesc și până azi, am văzut *Via Appia* din Roma cu petruiala de odinioară, și ne zicem emoționați: Aceștia erau supraoameni!... Ce turnau ei, nu mai pereal... Dintr'o stare de suflet ca a lor, puteau eși cuvintele îndreptățite, care s'au auzit la ei: *Tu, Poporul Roman, adu-ți aminte că ești jăcut să domnești!*

Oh! noi am fi fericiți ca disciplina sufletească a Romanilor să-și facă drum în viața noastră socială! Înțeleasă latinitatea în felul acesta, n'ar putea fi decât o fericire pentru noi să stăm în cât mai vie legătură cu ea.

2. Dar aceasta e numai latinitatea care a fost, nu și cea care este. Latinitatea de azi nu mai este cea din vremea Romanilor și psihologia popoarelor de azi zise latine nu mai este psihologia poporului roman. Ea s'a prefăcut mult în curgerea vremurilor, și când zic oamenii azi „popor latin“, înțeleg tocmai o psihologie protivnică celei vechi, una care nu e stăpânită de trăsătura disciplinei, a regulii, a trăiniciei.

Apoi de o astfel de stare sufletească noi nu avem nevoie, pentru că o și avem, ci ne trebuie o stare sufletească nouă, în înțelesul de a fi mai disciplinați și mai stăruitori la lucru. Dacă n'o găsem pe aceasta, care-mi este folosul legăturii cu latinitatea? Dimpotrivă, dacă găsim aiurea starea de suflet a vechilor Romani, *acolo trebuie s'o căutăm* și noi și să ne ducem să ne inspirăm dela ea, căci ne va fi de un mare folos social. Dacă națiunile latine ne-ar putea da această stare de suflet, se înțelege că o legătură mai strânsă cu ele ne-ar fi de folos și nimenea nu s'ar putea plânge de ea.

Dar noi știm prea bine că națiunile latine de azi se plâng ele însele de multe apucături neorânduite ale lor și-și caută singure pilde de aiurea pentru a schimba ceva în mentalitatea lor.

Felul de viață ca al vechilor Romani azi nu-l găsim la neamurile latine, ci *la alte neamuri*. Deci noi trebuie să căutăm mai cu seamă legătura cu acelea, pentru că de acolo căpătăm și învățatură bună, dar mai cu seamă deprinderi sociale trainice.

Acesta e poporul englez, popor de puternic simț pentru tradițiune, de inițiativă, de disciplină, de stăruință, de mare cinste și rânduială în viața

socială. Ne-ar fi de mare folos legătura cu cultura acestui popor, și dacă este vorba de a intra în curentul de viață înaltă a Apusului, aici ajungem, nu unde vrea *Cultura Creștină*, pentru că aici e culmea vieții rânduite și continuarea vieții poporului roman.

Lucrul acesta e atât de adevărat, încât până și la poporul latin cel mai înaintat, la Franceji, se aud glasuri care cer introducerea deprinderilor engleze în sânul lui. E o bucată de vreme de când a apărut cartea lui *Demolins* „A quotient la superiorité des Anglo-Saxons“ (*De ce Anglo-Saxonii sunt superiori*), carte tradusă și pe românește de *Brăileanu* în editura Minerva 1915; și apoi un bărbat de autoritatea lui *Gustave le Bon* susține acelaș lucru, până și în cea mai nouă carte a lui *le Déséquilibré du Monde*, Paris 1923. El spune că îndreptarea Franciei se poate căpăta prin schimbarea metodelor de educațiune în felul englezesc, care dau tânărului mai mult spirit de inițiativă și întreprindere. În scopul acesta, el ceruse fostului prezident al Americii de Nord *Roosevelt* să înființeze în Paris o universitate americană, care ar fi adus în Franca metodele educațiunii anglo-saxone și ar fi croit alte deprinderi în viața franceză. *Gustave le Bon* a privit ca o mare nenorocire faptul că *Roosevelt* a murit și așa planul acesta a rămas neîndeplinit.

Apoi dacă este așa, noi ce avem de făcut? Fi-rește, să căutăm mentalitatea socială trainică a Romanilor acolo unde o găsim. Și fiindcă, cu toată părerea de rău, n'o găsim la latini, s'o căutăm la anglo-saxoni. Când este vorba de trăinicie și de lucru făcut în chipul cel mai bun, nu sunt laudate totdeauna mărfurile englezești mai pre sus de oricare altele? Iată, deci, unde găsim noi spiritul Romanilor și de unde trebuie să ne inspirăm pentru a ajunge iar la trăinicie și temeinicia felului de viață al Romanilor.

Prin urmare, dacă este vorba ca prin unirea Bisericilor să ajungem a ne influența în felul vieții sociale serioase, mai mult decât unirea cu Roma, se înfățișează pentru noi ca bună și de dorit unirea cu Biserica Angliei.

Să-mi dovedească acum domnii dela *Cultura Creștină* că această concluziune nu e bună. Iată, primim felul lor de vedere că să ne punem în legătură mai vie cu Apusul. Dar din acest Apus noi am ales pe cel care-l socotim mai bun, că doar Apusul n'o fi numai Spania și Italia. Noi socotim că Apusul englez e mai folositor pentru noi decât alte Apusuri. Căci nu putem sta numai pe terenul frazeologiei sentimentale, ci pe acel al adevărului deplin.

De! și noi fraternizăm în jurul ideilor că *Traian* s'a născut în Spania, că legiunile romane au descălicat în Dacia, că avem cu toții un grai care ne umple de freamătul obârșiei comune din care cu

toții au pornit și pe care o simțim în sumedenie de cuvinte care sună la fel, după 2000 de ani despărțire!

Dar, în mare măsură, aceasta e numai istorie. Starea de față este alta. Este că-cu toții avem mari lipsuri, care nu pot fi îndreptate decât cu alte mijloace decât cele pe care ei ni le-ar putea da.

Când spui „să stăm în legătură cu latinitatea,” rostești o năzuință sentimentală, săvârșești un act poetic, care-ți place și te înduioșează. Dar cine e de vină dacă, în realitatea faptelor, nu putem sta numai la poezie?

Să stau în legătură cu latinitatea, înseamnă să intru în concertul Boliviei, Perului, Mexicului. Apoi poate crede cineva serios că putem avea vreun folos de aici? Acestea pot fi ele republici latine, dar, după felul turburărilor din sânul lor, seamănă mai degrabă cu vechile republici grecești, fără oamenii de valoare ai acelor republici de altă dată. Din viața Romanilor, la ele nu e nimic.

Și chiar și către aceste republici ne poartă gând simpatic și totdeauna cu plăcere citim orice pas de progres în America latină. Dar iarăși, numai așa, prin gândul frăției de obârșie comună, nu ca să luăm ceva de acolo, căci sunt toate pline de păcate și trebuind să se disciplineze mult pentru a face cinste numelui de latin.

Deci nu poate fi vorba în chip serios că să luăm ceva din această latinitate catolică, căci nu avem ce lua. Toți aceștia pot fi moștenitorii Romanilor după limbă, dar după starea sufletului nu. În ele este foarte multă neorânduială și ucideri, mai rău ca în Balcani.

Apoi cu o astfel de latinitate vrea să ne puie în legătură *Cultura Creștină*! Să și-o păstreze pentru ea, că noi avem destul balcanism la noi! Nu ne mai trebuie și balcanismul republicilor din America de sud.

Dintre toate țările latine, nu rămân decât două, din legătura cu care putem folosi: Franța și Italia. Dar, mă rog de unde dreptul de a spune eu, dacă mă fac catolic, eu intru în legătură cu latinitatea, subînțelegând aici nu toată latinitatea, ci numai Franța și Italia?

Acesta e un mare vițiu de cugetare și la *Cultura Creștină* și la Păr. *Ghibu*, în ce a scris acesta mai înainte și în noua sa carte *Catolicismul ungaresc în Transilvania și Politica religioasă a Statului român*. Adică noi nu putem sta și nu stăm în legătură cu Franța și cu Italia și așa, chiar fără legătură cu Biserica Romei? Fără îndoială că stăm, iar adaosul catolic la aceste legături mai mult ar strica, fiindcă Roma catolică aduce altceva decât latinism italian și francez. Aduce iezuitism și fațarnicie, clișee de frazeologie goală, care mișună prin multe cărți de teologie catolică italiană. *Cultura teologică în Italia e slabă și noi avem un*

document într-o revistă germană că doctoratele în teologie catolică din Roma nici nu sunt recunoscute în Germania, din cauza slabei culturi pe care o presupun. Catolicismul se înfățișează mai bine în Franța, fiindcă aceasta e o țară cultă. Dar se mai poate spune tot așa despre catolicismul spaniol, de pildă?

Deci dacă zici „Biserica Romei”, zici catolicism, cu păcatele și scăderile lui, nu zici numai decât cultură italiană sau franceză și intrare în concertul latinității. Biserica Romei e un așezământ aparte, care poate lucra pe teritoriul italian sau francez și în limbă latină sau italiană sau franceză, dar el e catolicism și-mi aduce altceva decât continuitate latină dela Roma. Dela Traian și până azi mai este evul mediu, care e ceva mai aproape de catolicism decât vremea împăraților Romani și vezi că drumul unei asemenea latinități trece prin vremurile lui *Cezar Borgia* și a lui *Iuliu II* și a lui *Inocențiu VIII*, papa cu opt copii, și noi de un asemenea latinism nu avem nevoie, că nici nu e latinism. Nu mai puțin latini suntem noi stând în legătură cu creațiunea unui împărat roman, care e Constantinopolul și cu alt mare împărat, care a fost Iustinian... Cu aceștia adică nu suntem romani?

Deci dacă eu stau în legătură cu Franța și cu Italia pe alte căi decât prin Roma catolică, cum și stăm, ce zor avem noi să ne mai încurcăm cu Vaticanul! Cu dânsul nu s'au înțeles cei legați de el prin vechi tradițiuni, adică înseși cărmuirile Statelor latine din Apus... O să ne înțelegem noi?

De aici se vede ce închipuire goală este a crede că, stând în legătură cu Biserica Romei, stai în legătură cu latinitatea. Această Biserică nu-ți aduce nici cultură, cum n'a adus în America latină, în Spania și Portugalia, și nici latinitate.

3. Vițiu de cugetare însă se vede și mai cumplit când privești Biserica Romei în toată lărgimea vieții ei, nu numai în cadrul mărginit al Italiei și Franciei.

Cum adică? în Biserica Romei se găsesc numai Francezi și Italieni? Alte soiuri de oameni nu sunt? Nu cuprinde ea Slavi și Nemți și Unguri?

Atunci cum intru în legătură cu latinitatea dacă mă fac catolic? De unde asta?

Prin Roma intru în legătură cu catolicitatea. Apoi catolicitatea, dragii mei, nu cuprinde numai latinitatea, ci intri în legătură și cu Peile-Roșii și cu Negrii și cu ce lifte mai voiți de pe pământ.

4. Că această Romă puțin se sinchisește de latinitate, se poate vedea din alianța pe care a încheiat-o cu ungarismul împotriva Românilor. Prin Biserica Romei, Ungurii și-au putut urma foarte bine politica lor împotriva noastră, cum

dovedește Păr. Ghibu. Și dacă nu era Biserica Romei unealtă pentru interese străine latinității, ce zor avea politica austriacă să ne îmbie atât de mult la catolicism? Dovadă că ea își urmărea politica ei prin catolicism și iată, deci, și dovada că, prin Roma, intri nu numai în legătură cu latinitatea, ci și cu dușmanii latinității.

Și dacă Roma este ocrotitoarea latinității, de ce a acordat Ungurilor dreptul de a înființa episcopia unită de la Hajdu-Dorog și de ce episcopii români uniți, iubitori de latinitate, și-au dat consimțământul la înființarea acelei episcopii?

Iată cât neadevăr este în afirmarea ca, unindu-te cu Roma, intri în legătură cu latinitatea și iată cu ce șubrezenii de cugetare este susținută la noi cauza Bisericii catolice... fără îndoială, pentru oamenii simpli, pentru cei cu cugetarea dela mână pân' la gură.

Prin urmare putem primi foarte bine ideile *Culturii Creștine* că „notele distincte marcate în sufletele noastre sunt *latinitatea și creștinismul*“, dar de aici nu urmează de loc încheierea „hai să mergem cu Roma“! fiindcă biserica Romei nu chezășuiește latinitatea mai bine decât alte forme de cultură. Ba o chezășuiește mai puțin, fiindcă ținta Romei nu e latinitatea, ci catolicitatea și mai cu seamă papalitatea. Cu ce sunt mai aproape de latinitate domniile dela Blaj, cari scriu un grai cu sintaxă nemțită, pe care eu, preotul ortodox, n'o scriu, deși nu sunt unit cu, Roma? Și des mă izbesc în scrisul lor de aceste întortocheri nemțite și supărătoare, ei care tot dau că sunt aproape de latinitate! ¹⁾ Aceasta însă înseamnă că n'au luat nimic din latinitate și, prin urmare, spun gogoși când tot afirmă că Roma i-ar influența în această privință.

5. Dar cu cât urmărești mai la vale art. D-rului Coltor, cu atâta te uluiește strâmbătatea cugetării sale. Mișună scrântelile dela un rând la altul.

D'apoi bine, Doamne! pentru cine scriu ăștia? pentru copii? Și mai iscălesc încă cu „Dr.“! Ce fel de doctori? doctori dela Roma!...

După de alde dumnealor să ne ispitim noi să mergem! doctori de asemeni poticneli!

1) In însuși art. d-lui Dr. *Ioan Coltor*, citim; „...toate aceste câștigate pentru România, pentru aspirațiile, pentru viața ei, numără mai mult decât tot ajutorul ce ni l-ar putea da, ca să folosim un argument per absurdum, Grecii ori Bulgarii!“

Acel „numără“, pus acolo, e un germanism, care pe românește trebuia dat prin „face“ sau „prețuiește“. Un Român din România vechilor granițe nici nu înțelege ce caută și ce înțeles are acolo acel „numără“. Eu înțeleg, numai fiindcă știu nemțește, așa că trebuie să mă gândesc la graiul Nemților. pentru a înțelege ce scrie latinistul dela Blaj!

Ciudată latinitate și mare influență a Bisericii Romei!

Tot așa, în nr. din Martie, art. D-rului *Victor Macaveiu*:

„Or, noi abia credem, că pe această cale se va putea ajunge la gândul intenționat...“.

Pe românește nu trebuie acolo „abia“, ci „cu anevoie“ sau „greu“, Forma cu „abia“ e acolo exact în locul nemțescului *kaum* și nu e'ă limpede ideia pe care vrea s'o puie Românul, In tot cazul, nu e o formă românească.

Auzi dumneata... pe de o parte îți spune că unindu-te cu Roma, intri în cadrele creștinismului latin, deși latini sunt și Ungurii și Austriacii și vre-o 20 de milioane de Germani. Pe urmă spune că, făcându-ne prieteni cu Roma, căpătăm sprijinul celei mai mari autorități morale din lume (adică a Papii), prietenia religioasă cu cele trei sute de milioane de creștini, cari azi privesc la neamul românesc ca la un neam balcanic, ¹⁾ cari s'ar simți însă uniți într'o comunitate de interese sufletești, divine cu cei cari vor strânge ca mâne legături de dragoste cu Roma, pe care ei o adoră...“

Ați înțeles bine? Pe de o parte îți spune că, prin unirea cu Roma, intri în cadrul creștinismului latin, iar îndată că după aceea că „intri în comunitatea de interese sufletești cu cei 30000000 de închinători ai Romei...“ Va să zică și cu Ungurii și cu mulți dintre Slavi și cu Nemții!... Atunci cum intrăm în cadrul creștinismului latin?

Iată contrazicerea!

Și pentru ca să fie și mai izbitoare, zice că prietenii noștri Cehoslovacii și Iugoslavii nu vor descărca niciodată nicio lovitură de tun în cazul când ar fi să ne batem cu Slavii dela Nord, adică cu Rușii. Dar Cehoslovacii sunt cei mai mulți catolici, iar Iugoslavii pe jumătate asemenea.

Apoi nu spui în acelaș articol, d-le Doctor (dela Roma?) că ne aflăm în comunitate de interese cu închinătorii Romei?

6. De fapt este o greșeală de a susține apropierea de Roma cu motive de ordin politic, că dacă am fost alături de Franceji și de Italiieni în război, tot cu ei „vom duce și vom purta lupta și lupta cea mare, pentru reîntronarea în lume, în lumea întreagă, a împărăției celui restignit pe cruce. Cu ei ne vom împreuna armele, cu ei vom înfrunta furia valurilor protivnice, cu ei vom câștiga toți laurii marilor glorii, marilor, dumnezeștilor triumfuri, pentru cari a fost lăsată pe lume rasa latină“.

Ce să răstorni mai întâi? Aici foiesc greșelile și siluirile dreptei judecăți la fiecare rând!

Chiar dacă e adevărat că vom fi și pe viitor alături de Italiieni și de Franceji, dar ce are aface această cu Roma? Nu cumva Papa hotărăște alianțele dintre Italia, Franța și România!

Așa de departe ajunge cugetarea doctorilor dela Roma!

Afară de aceasta, noi am mai fost în război alături și de Engleji... De ce adică nu sunt motive politice de a fi aproape și de Anglia? Ba dacă e vorba de politică, noi vom întoarce o frază a D-rului Coltor spunând că „consideren-

1) Aici am îndreptat puțin șirul frazei, ca să fie înțelesul mai limpede, că latiniștii dela Blaj îl îngreiază.

tele de natură politică, toate, dar absolut toate ne sfătuiesc la o apropiere sufletească de Biserica“ Angliei. Dr. Coltore scrisese de Biserica Romei. Noi zicem că nu. Motivele politice ne îndeamnă mai cu seamă spre Biserica Angliei, pentru că aceea e însăși Biserica Statului Englez, demnitarii Bisericii sunt demnitarii oficiali ai însuși Statului englez, pe când demnitarii Bisericii Romei stau despărțiți de viața oficială a Statului italian. E mult mai strânsă legătura între statul englez și Biserica sa decât între Italia și Vatican. Mai degrabă Biserica engleză poate ajuta ceva în privirea politică decât poate ajuta Vaticanul, care stă izolat față de Italia.

Iată că pe motivele politice iese altfel, nu cum vrea domnul Doctor dela *Cultura Creștină*.

Să presupunem noi că ne-am unit cu Roma... Ce i-ar păsa de aceasta Italiei și Franciei? Ce? Te-ai unit cu ele?

Că în unele împrejurări Italia și Franța se folosesc de influența Vaticanului, e adevărat. Că în alte împrejurări ele sprijină Vaticanul în năzuințele sale de întindere, mai cu seamă în Răsăritul nostru, iar e adevărat. Dar a crede de aici ce înseși alianțele militare se hotărăsc după inspirațiunile Vaticanului, e prea mult.

Și chiar așa să fie, oare astfel de socoteli se cuvine să avem noi în cap, când e vorba de făcut o unire religioasă? Ar însemna să umblăm după pricinuri lumești, acolo unde trebuie să avem în vedere temeuri mai înalte creștinești.

Dacă un act nu e poruncit de socotinte izvoare din firea lui, ci de socoteli străine, ce preț mai are el și la ce rezultat mai poate duce?

Deci să-mi arate *Cultura Creștină* socotinte religioase pentru unirea cu Roma, nu chibzuieli de politică externă și militare. E o dovadă tocmai de slăbiciunea lor religioasă, dacă le scapă din vedere pe acestea și umblă după lucruri depărtate de obiectul însuși și cari pot fi privite numai târziu, după ce te-ai ocupat de celelalte. Așa, Dr. Coltore spune că notele noastre distinctive sunt latinitatea și creștinismul și caută să demonstreze ce ar câștiga latinitatea prin unirea noastră cu Roma, dar nu spune ce ar câștiga creștinismul. Apoi despre asta spune, domnule Doctor, că doar e vorba, înainte de toate, de unire religioasă.

Ne-am fi așteptat să ne aducă considerațiuni mai apropiate de cea religioasă, precum sociale și culturale... El însă o ia dela coadă, dela cele militare și politice!

Când este vorba de considerațiunile religioase, doctorul dela Blaj mai degrabă le calcă în picioare. Zice că rasa latină a fost lăsată pe lume ca să câștige „toți laurii marilor gloriei, marilor, dumnezeieștilor triumfuri“.

Unde scrie aceasta, d-le Doctor? Noi știm că toți oamenii sunt plăsmuiți după chipul și ase-

mănarea lui Dumnezeu și că toți sunt chemați să aibă triumfuri dumnezeiești. Sfinți se pot ridica și dintre slugi și dintre robi și din rasa neagră și din cea roșie, și înaintea lui Dumnezeu nu este o rasă cu o chemare mai mare ca alta. Toate deosebirile pe cari și le ticluiesc oamenii sau cursul lucrurilor nu sunt și deosebiri înaintea lui Dumnezeu. Aci numai sufletul hotărăște și după el te judecă Dumnezeu, ori din ce rasă vei fi făcut parte. Numai un popor a fost ales: poporul evreiesc, iar dela Hristos nu este nici Evreu nici Elin, nici bărbat nici femeie, nici rob, nici slobod, cum spune Sf. Pavel, ci toate sunt una în Hristos.

Atunci de unde scoate Dr. Coltore că rasa latină a fost lăsată de Dumnezeu ca să culeagă triumfuri dumnezeiești? Pentru ce depreciază celelalte rase, că și acelea sunt tot fiii lui Dumnezeu?

Este vederea sa o cugetare religioasă? Nu este o călcare în picioare a considerațiunii religioase? A universalismului creștinesc? De ce întoarce creștinismul înapoi în păgânism și în iudaism?

Și ca să auzi aceasta dela un teolog unit cu Roma, adică tocmai din acei care fac mai multă gură pe tema universalismului Romei, e o dovadă cât de puțin sunt pătrunși de duhul universalismului creștinesc și că Roma n'a avut influență asupra lor nici în laturea religioasă.

Mai deunăzi *Albina* făcea gură că ce tot vorbim noi de unire cu Biserica Angliei, că, dacă e vorba de unire, înainte de toate se ridică dogma, iar în ce privește dogma sunt atât de mari deosebiri între noi și Biserica Angliei, pe când nu sunt atât de mari între noi și Roma...

Și noi suntem de părere că, înainte pe toate, e dogma și i-am răspuns *Albinei* că așa e, dar de ce umblă atunci, în susținerea unirii, cu motive extradogmatice, precum e tovarășia cu latinii?

Iată că acum Dr. Coltore face mai rău: El nici nu ține seama de dogmă, ci calcă peste ea. Dumnealui a găsit că sunt rase lăuate de Dumnezeu ca să culeagă mai mari triumfuri religioase.

Câtă îngustare a universalismului lui Hristos din parabola Samaritanului milostiv!

7. Dar mai țineți minte vorba dela început a D-rului Coltore, că noi, Românii, dacă nu suntem latini, lucrăm numai cu jumătate din puterile noastre, că multe puteri, pe care Dumnezeu ni le-a pus în suflet, sunt risipite, din pricină că nu lucrăm în legătură cu Roma?

Ii recunoaștem d-rului că a spus aceasta destul de frumos și cu destul meșteșug, ca să poată impresiona pe cititor. Dar ce să facem dacă nu e adevărat? Ce? Noi suntem oameni care să ne putem vrăji cu încântarea vorbelor!

Dr. Coltor vrea să spuie că, dacă ne-om uni cu Roma, sufletele noastre au să capete o mare putere de rodnicie, că ele acum sunt stingherite din zborul lor, din pricina legăturilor cu Răsăritul incult...

De câte ori nu auzim noi vorba aceasta și cât e de mincinoasă!

Nu a fost Biserica Răsăritului mai cultă decât Biserica Apusului? Inflorirea creștinească nu a fost mai mare în sânul ei! Și dacă a urmat apoi o eclipsă a Bisericii Răsăritului, nu a fost aceasta din pricini istorice care nu cad în vina nimănui? Dacă au venit Turcii și a căzut Constantinopolul, a fost aceasta din pricină că Slavii și cu Grecii sunt niște păcătoși, și noi, Români, greșim stând în legătură cu aceste neamuri păcătoase?

Dar 1. ce temei poate avea această cârteală împotriva Slavilor, când însăși Biserica Romei are în sânul ei destui Slavi: Polonii, Cehii și Croații? Va să zică Slavii nu sunt înapoiți ca rasă și cum nu se rușinează Biserica Romei de Slavii ei, așa nu ne putem rușina noi de Slavii noștri. Nu e vina lor, nici a noastră, dacă împrejurările politice au fost mult mai puțin prielnice pentru Slavii noștri și a trebuit să ne luptăm fără încetare cu sălbaticii din Răsărit.

2. Starea culturală a Răsăritului a fost totdeauna în chip interesat ocărâtă de catolici. Ea a fost însă mai bună decât a fost înfățișată, iar tocmai starea Bisericii catolice a fost pe vremuri destul de păcătoasă și de înapoiată, pe când nu avea de purtat lupte cu Turcii, cum purtam noi.

A fost dat vremii noastre să vie să facă dreptate. Studiile bizantinistice au început a înflori de câteva zeci de ani, și ele ne arată că lumina culturală a Răsăritului a fost mult mai vrednică de apreciat decât vor să ne facă a crede teologii catolici interesați. Scrierile lui *Charles Diehl*, deci a unui bărbat din lumea catolică, dar nu dus de considerațiuni catolice, ci de considerațiuni de adevăr, în deosebi scrierea sa *Byzance*, sunt o dovadă de frumusețea civilizațiunii bizantine și de puterea socială a Bisericii Răsăritului.

Și dacă a căzut Constantinopolul, oare nu tocmai Răsăritul a adus lustruire Apusului prin bărbați de seamă fugiți din Răsărit în Apus!

Pe măsură ce înaintează studiile despre epoca bizantină, se face și Bisericii ocărâte a Răsăritului mai multă dreptate. O găsim o Biserică de înaltă cultură, de inobilare a sufletului și trebuie să ne simțim fericiți că facem parte din ea.

De curând s'a ținut la noi congresul bizantinologilor, în săptămâna de înaintea Floriilor. Acesta a dat prilej să se discute și scrie iar despre lucrurile Bizanțului și ce a însemnat el odinioară pentru cultura și arta noastră. Profesorul nostru universitar dela Iași d. *Tafrafi* a scris în

această privință un foileton (*Viitorul*, 6 Mai 1924), care arată câtă învățătură se afla odată în țara noastră tocmai din influențare bizantină:

„Un mare număr de cărți, dicționare, lucrări de teologie, de filosofie, de istorie, au fost alcătuite la Iași. Unele au și fost chiar tipărite aici.

„Autorul lor, precum și profesorii școlilor din Iași, erau de sigur printre cei mai instruiți oameni ai lumii întregi, în secolele al XVII-lea, al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea“.

Auziți? oamenii culturii răsăritene erau în veacurile XVII, XVIII și XIX „printre cei mai instruiți oameni ai lumii întregi“!

După cum spune Apostolul Pavel „de evanghelia lui Hristos nu mă rușinez“ (Romani I, 16), așa trebuie să spuem și noi: de sfânta Biserică drept-credincioasă a Răsăritului nu mă rușinez!

Dar sunt prea însemnate cele scrise de d. *Tafrafi*, pentruca să ne mărginim numai la această scurtă citațiune. Ele fac dreptate Bisericii ocărâte de catolici a Răsăritului și noi trebuie să le cuprindem aci. Deci le dăm în cea mai mare parte în celece urmează:

Bijuteriile, obiectele liturgice și mai ales țesăturile, brodate cu fir de aur și de argint, împodobite adesea cu pietre nestimate, dovedesc o artă superioară, care se practica la curtea domnitorilor moldoveni, și care nu-i decât o ramură târzie a artei bizantine.

Această artă a fost învățată de lucrătorii și lucrătoarele noastre de la maeștrii bizantini. La rândul ei însă, ea a exercitat o influență mare asupra țărilor vecine.

Savanții ruși, mai ales Teodor Uspenski, recunosc că, începând cu domnia lui Ștefan cel Mare, există o artă moldovenească, admirată și imitată mult în Rusia.

În arhitectură, deasemenea, Moldovenii, primind lecțiuni de la ilustrul Bizanț, au știut să păstreze personalitatea lor și să creeze o artă originală, pe care savanții bizantinologi încep s'o cunoască astăzi mai cu deamănuntul.

Cupola moldovenească atât de curioasă, atât de zveltă și atât de înaltă, rezemându-se pe două baze, dintre care una în formă de stea, la exterior, formate ambele prin suprapuneri de arcuri, este o dovadă că arhitecții noștri nu se mulțumeau numai să imiteze arta bizantină, arta gotică sau arta Renașterii, dar so străduiau să creeze forme noi.

Această tendință se observă la bisericile din Bucovina, la biserică Sfântul Nicolae din Dorohoi, zidită de Ștefan cel Mare, la cele din Botoșani, din Hârlău, din mănăstirea Neamțu din aceeași epocă, la cele din Iași, din veacul al XVII-lea, și la multe altele din tot cuprinsul Moldovei.

Iași se pot mândri de a fi fost unul din marile focare ale culturii bizantine, după căderea Constantinopolului.

Patriarhul se interesa mereu de Moldova și de capitalele ei. Sub domnia lui Alexandru cel Bun, de pildă, la începutul secolului al XV-lea, s'au trimis preoți instruiți din Bizanț pentru a propovădui legea cea bună la Moldoveni. Printre acești misionari, cel mai de seamă este Grigore Țamblac, probabil din familia Paleologilor, devenit mitropolit al Moldovei și apoi al Kievului.

Din Bizanț, ne-au sosit deasemenea pictori, arhitecți, profesori, cari au contribuit într'o largă măsură să răspândească în Moldova cultura bizantină.

Această cultură s'a răspândit foarte mult mai ales sub domniile lui Vasile Lupu și ale urmașilor săi și a atins apogeul sub cele ale domnilor fanarioți.

În această perioadă, Iași, mai cu seamă, erau unul din rarele centre ale culturii bizantine.

Aici, se aflau școli însemnate, din care a eșit mai târziu renumita Academie Mihăileană. În ele, se predau literele vechi grocești, teologia, filosofia, științele și matematicile.

Un mare număr de cărți, dicționare, lucrări de teologie, de filosofie, de istorie, au fost alcătuite la Iași. Unele au și fost chiar tipărite aici.

Autorii lor, precum și profesorii școlilor din Iași, erau de sigur printre cei mai instruiți oameni ai lumii întregi, în secolele al XVII-lea, al XVIII-lea și începutului al XIX-lea.

Atât Moldovenii, cât și grecii din întregul Orient, cari voiau să-l instruiască copiii, îi trimiteau să asculte lecțiunile acestor celebri profesori.

Școlile din Creta, din insulele Ioniene, și din alte câteva orașe din Peninsula Balcanică, au fost depășite și au trebuit să recunoască superioritatea învățământului din Iași și din București.

La mănăstirea Cetățuia, de pildă, exista în secolul al XVII-lea unul din rarele tipografii din Orient.

Acolo au văzut lumina atâtea cărți, a căror listă nu este încă destul de bine stabilită.

Mai multe mii din oamenii de cultură bizantină, celebri, modeste sau obscure, odihnesc astăzi sub pământul ospitalier al Moldovei.

Și nu e rar ca cineva să întâlnească mormintele lor, purtând inscripțiuni în limba greacă vulgară sau în cea antică, imitând uneori pe cea a lui Omer.

La biserica Goliei, de pildă, la Sfântul Sava din Iași, aiurea încă, sunt lespezi de marmoră care acoperă persoane din familii însemnate fanariote, și pe care se pot citi, uneori în versuri omerice, origina și faptele lor în Moldova.

Cultura bizantină, ale cărei urme le întâlnim și în moravurile noastre, în tradițiile noastre, în felul nostru de a gândi și a simți, în meșteșugurile noastre, în câteva din produsele noastre literare populare, a avut, după cum se știe, o influență din cele mai fericite asupra renașterii noastre naționale.

Grecii, cari au venit în țările române, în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, să ne învețe limba și literatura lor și să întărească influența deja veche a civilizațiunii bizantine, erau admiratori entuziaști ai literaturii și ai științei franceze. Ei ne-au învățat limba franceză, sau, în orice caz, ne-au dezvoltat gustul pentru cultura franceză, pe care au răspândit-o, cu mai multă autoritate, profesorii și refugiații francezi, veniți în număr mare în curtea domnească și la casele boeresti.

Astfel, s'a arătat și Moldovenilor și Muntenilor drumul Parisului. Influența franceză înlocuind pe cea a Bizanțului, a transformat țara noastră.

Ideile de libertate, de naționalitate, de independență, venite din Franța, au câștigat toate spiritele culte.

Moldovenii și Muntenii au putut lua cunoștință de drepturile lor naționale și au conceput ideea unirii, care s'a realizat, mai întâi la Iași.

Cultura bizantină, de dată mai recentă, sub Vasile Lupu și fanarioti, are marele merit de a fi îndepărtat pe cea slavonă. Aceasta, după observația dreaptă a lui A. D. Xenopol, apăsa de veacuri ca o stâncă asupra minții și sufletului românesc.

Când se vorbește numai rău de epoca fanariotă, de sigur că se face o mare nedreptate factorilor culturali, cari au contribuit atât de mult la înfăptuirea unei arte naționale românești, la crearea unui curent naționalist sub luminile culturii franceze, la alcătuirea unor legiuri, care au înlocuit samavolniciile de mai înainte.

Patriarhia a organizat din nou bisericile din Muntenia și Moldova. Jakint Critopol, în 1359, a avut un rol însemnat în organizarea mitropoliei din Muntenia; Grigore Țamblac a fost de asemenea unul din sfetnicii religioși ai lui Alexandru cel Bun. Și atâția alții, pe care din lipsă de spațiu nu-i mai înșir.

Nicolae și Constantin Mavrocordat au căutat să organizeze țările române: Calimah și Caragea, inspirați de legiurile bizantine, le-au dat codici, care constituie un progres față de trecut.

În sfârșit, în viața socială, în viața religioasă și în viața politică întâlnim la fiecare pas influența culturii bizantine. Și dacă, în unele puncte, ea se prezintă sub aspecte nefavorabile, în altele însă, ea ne dezvăluie o finețe, nu lipsită de farmec, atât de caracteristică și atât de lăudată de prietenii noștri streini, cunoscători și admiratori ai Bizanțului, rafinat și cult.

Iată, deci, că Biserica Ortodoxă nu înseamnă numai neputință și întuneric, cum e bârfită, nici împedecare pentru sufletul românesc de a-și desfășura toată înzestrarea lui, ci tocmai ea aduce cu sine viață, înălțare, lumină și subțiere în pornirile naturale ale omului.

Că am și suferit din pricina influenței slavone, haide, ... sunt împreunări ale faptelor istorice care nu se pot înlătura. Dar oare Apusul n'a suferit nimic din pricina Bisericii catolice? Pe lângă binele pe care l-a făcut, nu este istoria plină de tânguiri împotriva ei!

8. Dar este altceva de haz în art. D-rului Coltor: Zice că să luăm creștinismul latin, dar să-l păstrăm în haina bizantină, cu bisericile noastre frumoase și împodobite...

Asta e chiar desfătător... Ocărăști creștinismul bizantin, dar vrei să te lauzi cu produsele lui! Spui că sufletul românesc e împedecat în zborul său, dacă creștinismul său nu e latin, iar apoi îl ții totuși în legătură cu produse ale sufletului bizantin!

Dar ce este toată această artă și împodobire de care vrei să te folosești și pe care vrei s'o guști, decât însăși roada creștinismului bizantin?

Va să zică, pe de o parte spui că acest produs al lui îți înalță sufletul, iar pe de alta spui că, în alte granițe decât ale creștinismului latin, nu poți funcționa cu toată intensitatea sufletului tău. Cum se poate că creștinismul răsăritean nu-ți dă ce-ți dă creștinismul latin, dar totuși te înalță? Dacă creștinismul latin e mai bun, de ce nu-l iei în întregime pe acela și te mai încurci în produsele unui creștinism inferior?

Amarnică logică și la acești latini dela Blaj, când doar spiritul latin e spirit de precizie și de limpezime!

9. În sfârșit, mai este una, în nr. din Februarie a. c. al *Culturii creștine*. Revista ia pricină din cele scrise de Păr. Galaction Pișculescu în chestiunea Cuibului-cu-Barză, cu care prilej acesta s'a plâns de unele slăbiciuni ale Bisericii noastre românești ortodoxe. Autorul, care nu iscălește, spune că ce atracțiune să simtă ei către o Biserică, cum e a noastră, în care e atâta haos și atâta robire față de Stat, cum a arătat Păr. Pișculescu?

Răspundem că slăbiciuni avem cu toții, și Biserica Romei să nu se trufească de geaba, că i le putem arăta noi înșine. Dar noi nu vom s'o batjocorim, nici nu ne bucurăm de slăbiciunile ei. Noi nu uităm că e ramură a creștinătății și-i dorim toată înaintarea.

Deosebirea este însă că noi, teologii ortodocși, nu suntem crescuți la școala fățarniciei iezuite, ci suntem cârmuiți de blânda Biserică a Răsăritului. Noi spunem lucrurile cum sunt și nu tăinuim relele pe care le avem, ci le spunem cu dorul de a le îndrepta. Noi ne înfățișăm lumii așa cum suntem, fără fățarnicie și fără a căuta să ne arătăm altfel de cum suntem. De aceea numim lucrurile pe numele lor și nu tăcem racilele pe care le avem. Călugărițele noastre umblă mai slobode pe stradă, într'o călcătură mai firească, fără căutarea de a poza și cu nimic studiat pentru a produce efect. Cele catolice sunt tot cu ochii în pământ și simți îndată atmosfera de artificialitate și de calcul care le învăluie.

Deci *Cultura Creștină* să nu-și ia îndemn îm-

potri va noastră din atitudinea noastră de grăire verde, pentrucă acesta e un argument pentru noi, nu împotri va noastră. Pentru noi nu este deloc o atragere, când vedem pe teologii și scriitori foilor catolice că nu pot scrie despre unul de ai lor fără a-l ridica în slăvi. Fie cât de mediocri, la ei toți sunt sfinți și învățați.

O asemenea fățarnicie noi n'o putem suferi și ne place mai de grabă să ni se scrie cum a scris Păr. Pișculescu, numai adevărat să fie, decât să ne lăudăm în chip mincinos, cum e obiceiul blăjenilor.

Că la noi viața politică a făcut multe încălcări în Biserică, de! ne plângem. Dar ce să zici de Biserica Romei care ne ocărăște pe noi că am căzut pe mâna politiceii, iar în sânul ei s'a putut ca Ungurii s'o întrebuințeze așa de mult spre scopurile politiceii lor de apăsare națională, cum a arătat aceasta amănunțit Păr. Ghibu! Vedem în acest caz Biserica Romei fiind o curată unealtă învărtită de socoteli politice, spre țintele politiceii uugurești. Iți mai face această Biserică impresiunea de stâlp și întărire a adevărului, cum spune Apostolul Pavel lui Timotei!

Iată de ce *Cultura Creștină* nu trebuie să se trufească cu noi pentru articolul Părintelui Galaction Pișculescu. Să-și vadă de păcatele Bisericii ei, cum ne silim și noi să îndreptăm lipsurile noastre.

10. Și mai am una de răfuit cu *Albina*.

A spus că noi, unindu-ne cu Biserica Angliei, am ajunge slugă la dârloagă. Și i-am răspuns în nr. pe Ianuarie a. c., al acestei reviste, că mult mai mult am ajunge slugi, dacă ne-am uni cu Roma. Am spus că întreaga atitudine a episcopilor uniți e atitudine de oameni slugarnici că, pânăși îmbrăcăminte, se înveșmântează în felul prelaților Romei. Și *Albina* mi-a răspuns că nu e adevărat, că portul prelaților noștri din Biserica unită e un port special, dar nu ca al Apusenilor.

Dar să-i întreb eu acum: Acest port special în conformitate cu ce gusturi s'a introdus? Nu cu acela de a fi asemenea cu Roma? De ce, dacă nu sunt slugi nu se aseamănă cu ortodocșii, că doar dumnealor zic că vor forme răsăritene? De ce nu sunt la îmbrăcăminte asemenea cu Mitropolitul rutean unit de la Lemberg *Andrei Șeptițki*? De unde moda de umblă așa de tunși și frizați? Nu din dorul de a fi ca la Roma?

Parcă, dacă e vorba de slugărnicie, numai din atâta se dovedește ea! Se dovedește ea din multe, din tot felul de a fi asemenea catolicilor. De unde ideia episcopului Traian Frențiu de a răspândi în Biserica unită deprinderea celibatului, de care se vorbea anul trecut? Nu de la a fi la fel cu Roma? De unde botezul făcut prin stropire?

11. Iată însă un fapt proaspăt, pe care l-am aflat în curgerea scrierii acestui răspuns și care ne dă o contribuțiune la unele din ideile scrise aici.

La Roma există o biserică unită... *Sant' Atanasio*, am spus eu celui care-mi povestea faptul de mai la vale. El însă nu știa. Dar mi-a spus că se mai află acolo și o casă a bisericii, în care, în patru odăi, se adăposteau niște Români, care studiau în Roma.

Anul trecut a venit acolo la biserică un preot unit cu numele Dr. *Popa*. Acesta a scos afară pe toți Români și le-a spus apoi să intre înapoi numai cei care sunt uniți. Din toți însă, vreo 12 la număr, numai 2 erau uniți. Atunci preotul a spus: Să ocupe acei 2 fiecare câte 2 odăi, iar ceilalți să plece și să vie în locul lor alții care sunt catolici, fie aceia Români sau altceva, fiindcă ei sunt mai întâi catolici, și apoi Români.

Iată simț de latini la acești oamei care ne tot dau cu latinismul! Nu spun eu că una e latinismul și alta catolicismul!

Și doar era vorba acum vreo 2 ani că Papa a făcut o danie pentru un institut Român, în care să poată fi primiți și ortodocși! Totuși, iată cu cât simț pentru Români se poartă chiar un Român!

Iară noi, preoții ortodocși, nu suntem așa. Eu personal, pe când eram director la Seminarul Central din București, înainte de război, știu că a venit la mine un preot unit, care umbla după ajutor pentru zidirea unei biserici unite peste munți, și îndată m'am pus în slujba lui, gândindu-mă că aici nu e chestiune de confesiune, ci că trebuie sprijinită viața românească. După război, iarăși am stăruit pentru acordarea unui ajutor la un clopot al unei biserici unite. În timpul războiului, fiind spital la Seminarul Central, a venit la mine preot catolic pentru îngrijirea bolnavilor catolici, și nu i-am făcut nicio greutate, ba m'am purtat frațește cu el.

Noi nu înțelegem să ne dușmănim, ci să ne ajutăm. Preoții uniți însă nu înțeleg așa, cu tot simțul lor de latini. Dovadă că între dânșii este un duh care nu are a face cu latinitatea.

12. Am isprăvit acest răspuns, care cu toată lungimea lui, este însă scurt față de multele motivări deosebite care se pot aduce pentru arătarea dreptății noastre. Am isprăvit, dar cu părere de rău că astfel de discuțiuni protivnice lasă acreală în suflete și turbură legături care ar trebui să fie frățești și pașnice. Dar suntem nevoiți să facem așa, pentrucă domnii de la Blaj și cu ciracii lor de la *Albina* din București cred că au găsit sat fără câni și pot scrie ce vor, fără nicio împotrivire din partea noastră.

Scriind însă acestea, este departe de noi pornirea unei vrăjmașii împotriva Bisericii catolice.

În noi bate prea tare simțul pentru datoria solidarității creștinești și de loc nu voim să vedem slăbirea unei ramuri a creștinismului, fiindcă aceea ar fi slăbirea întregului. Putem avea deosebiri între noi, dar o privire peste toate trebuie să ne ducă la bucuria de progresele fiecăruia, însă nu progrese ale unuia pe spinarea altuia. Noi cunoaștem prea bine și meritele și însemnătatea Bisericii catolice și nu voim să i le tăgătuim, nici nu voim s'o vedem slăbind. Numai unele apucături ale ei nu ne plac, dar nu putem zmulge din sufletul nostru simțul către interesele generale ale creștinătății, în care intră și Biserica Romei, și nu-l dori și ei să poată lucra în lume faptele poruncite de Iisus Hristos.

Noi nu putem scăpa din vedere că taberele creștinătății, deși deosebite între ele, totuși au mai multe asemănări decât deosebiri, și de aceea

simțul solidarității trebuie avut totdeauna înaintea ochilor.

Așa simțim noi și când scriem cuvinte de contestare față de teologii Bisericii catolice, și spunem aceasta pentru a nu se crede că suntem oamenii unor zări înguste, fără privire la interesele totului, care ne sunt scumpe.

De aceea noi dorim legături frățești cu toate taberele creștinătății și ne pare rău când teologii Bisericii romane ne silesc să eșim din aceste considerațiuni mângâietoare și cu părere de rău ne așternem să scriem lucruri, care firește că întăresc răceala între unii și alții.

Dar nu e vina noastră. Voi o voiți și ne răpiți bucuria de a privi și a lucra numai în interesele armonioase ale totului.

Să fie mai bine pe viitor, și noi nu vom avea decât să ne bucurăm.

Arhim. SORIBAN

BETIA ȘI FUMATUL

Suntem în fața a două patimi, care se cer judecate obiectiv. Fie care din taberele celor două feluri de pătimiși, au găsit și găsesc destule motive ca să-și justifice păcatul. Poate fi justificat păcatul?

Ne putem bizui pe justificarea făcută, fără a avea un criteriu moral de judecată? Balansează aceste vicii deopotrivă în cântarul judecății noastre, ori înclină mai mult într'o parte sau în alta?

Iată întrebări cari cer și așteaptă un răspuns. Cu atât mai mult își au rostul cu cât toată lupta începută, se îndreaptă împotriva beției, iar de fumat nici vorbă nu-i. Se dă a'nțelege par'că, că fumatul este și nu este un rău pentru societate. Cum își justifică fumătorii viciul și cari sunt motivele pe care se întemeiază, pentru a înfiera mai mult patima beției? Fumatul e un rău, în multe cazuri necesar. Urâtul și grijile vieții ne doboară. Când fumezi o țigară și privești rotocoalele de fum ce plutesc, uiți măcar pentru o clipă că ești umil ostenitor în lumea asta.

Alți zic: De băut nu beau, ticăloșii nu săvârșesc, n'am drept să fumez o țigară? Ar fi prea de tot. Doar n'am să fiu ca un sfânt de pe icoane. (Vor mai fi și alte motive pentru a se justifica fumatul. Ne mărginim la aceste). Păcatul are mrejele lui, știe cum să te prindă. La drept vorbind (s'ar putea zice) beția e mult mai rea. Omul beat e grozav la înfățișare, și-e scârbă să-l privești. Își ruinează sănătatea și averea și dacă

nu-și trage măsuri din vreme, sfârșește în casa de nebuni.

Tot așa e și cu fumatul? Câți au sărăcit de pe urma lui? Câți au înebunit?

Nici unul. Atunci ce primejdie poate să constituie fumatul? Cel mult poate să facă rău numai fumătorului. Să lăsăm să se pronunțe în această chestiune ceice au studiat-o în aprofunziune. Prin urmare cuvântul competenților va fi hotărâtor și nu judecățile ce le vom formula noi. Un cunoscut doctor român (numele îmi scapă) publică în ziarul *Universul* cercetările sale asupra efectului ce-l produce alcoolul și tutunul. Ce se constată? Că alcoolul, luat în «doze mici», nu produce rău. Tutunul, oricât de puțin s'ar fuma, e vătămător. Nu vom folosi această constatare, pentru a susține beția. Nici nu vom recomanda calea de mijloc, că tot pe drumul păcatului duce. De la un păhăruț două, se deprinde omul nostru cu nouă. Ținem să spunem că nu e bine de atmosfera prea îngăduitoare, ce s'a creat în jurul fumătorului.

Beția în adevăr e o plagă pentru societate. De omul beat ni-e scârbă. Câți însă nu prind desgust de această patimă, la vederea lui? Tutunul cu cât nu aduce pe om în această, stare cu atât e mai primejdios. Pentru că efectele lui nu sunt așa de bătătoare la ochi, se înmulțește pe zi ce trece numărul fumătorilor. Nu s'au văzut și copii cu țigările în gură?!. Adevărul acesta nu

poate să bucure pe nimeni și nu ne poate lăsa indiferenți. Dacă tutunul produce rău numai fumătorului, poate constitui o primejdie pentru societate? Da. Societatea nu-i o noțiune abstractă, care să nu aibă nimic corespunzător în realitate. Ea cuprinde în sfera sa pe fiecare în parte și pe toți la un loc. Ei bine, dacă tutunul produce rău organismului și dacă majoritatea membrilor din o societate vor fi fumători, nu este o primejdie? Cine poate să susțină contrariul? Prin urmare motivele fumătorilor sunt vrednice de condamnat. Ce rațiune au dacă le judecăm cu dreptate? Grijele vieții și urâtul nu constituie un motiv serios și rezonabil. «Viața e luptă în care biruința e a celor tari, iar căderea a slăbănoșilor». Ce tărie vom căpăta prin fumat ca să putem lupta cu valurile greutăților, ce ne împresoară? Pentru un creștin nu poate fi nici o justificare. El dobândește tărie de la Hristos în lupta vieții, nu de la o buruiănă otrăvitoare. Dacă la atât se reduce

creștinismul unora, în zădar se mai numesc creștini. Motivul celor ce spun că nu fac alte rele, e lipsit de temei. Nu se știe dacă sunt sinceri și nu au și alte păcate pe suflet. Să presupunem că nu. În acest caz e un merit.

O întrebare însă. Cel ce merge pe calea virtuților e logic să necinstească cununa lor cu un păcat?!.. Tocmai asta trebuie să ne facă a crede, că nu avem a face cu oameni în adevăr virtuoși. Dacă am luptat în cele mai grele lupte cu celelalte păcate și le-am doborât, cum să mă las bătut în fața unuia? Nu e o rușine pentru luptător? Nu se încapă deci nici o justificare.

Beția și fumatul sunt și rămân păcate. Cine crede altfel se înșală pe sine și înșală și pe alții. Adevărul așa este. Dacă s'a început lupta împotriva beției, să nu se lase în pace vrăjmașul ce pare inofensiv. Ne putem aștepta și dela acesta la o lovitură puternică, într'un viitor mai apropiat ori mai depărtat.

Prof. MINA GASPARI

Scurte studii introductive în literatura biblică a vechiului Testament

Suprascrierile psalmilor

Din toți psalmii, numai 34 nu au suprascrieri. Aceste suprascrieri sunt de mare însemnătate pentru studiul psalmilor.

Ele sunt de mai multe feluri:

1. Unele de ordin liturgic;
2. Altele de ordin muzical;
3. Altele de ordin poetic;
4. Altele sunt indicațiuni istorice;
5. Iar altele de ordin personal.

Suprascrierile de ordin liturgic

Unele din ele hotărăsc când să se citească sau cânte psalmul, și avem la: ps. 30 שִׁיר הַנְּבִיא לְדָוִד.

Pe românește: «cântare la sfințirea casii. De David». Care casă? «Casa Domnului» adică templul nu poate fi, căci lui David nu i s'a îngăduit să zidească templul (I Cron. 22). Afară de aceasta, psalmul nu cuprinde nimic ce s'ar referi la zidirea templului.

Unii cred că pe locul ales s'ar fi clădit un altar (I Cron 22,) și David a compus psalmul cu prilejul sfințirii acestui altar.

Dar cuprinsul psalmului este o rugăciune de mulțămire pentru scăpare de boală.

Știm că David a făcut, între altele, și păcatul

de a face numărătoarea poporului, fără voea Domnului. De aceea i s'a spus să aleagă din 3 pedepse, una, și el a ales: *boala*. Dar el nu a suferit nimic (I Cron. 21).

De aceea trebuie să înțelegem prin «casă» nu templul, ci palatul lui. Cuvântul «בֵּית» îl găsim în acest înțeles, în expresia: «אֶשֶׁר - עַל - בֵּית» adică: «acel, care este mai mare peste palat», sau cu un nume din istorie «Majordom», sau, cum am zice azi, ceva aproape cu «Mareșalul curții».

Așa pare că a înțeles și Septuaginta, care traduce: «la înnoirea casii lui David».

Dar cu ce prilej? Unii zic că el a scris acest psalm după ce s'a întors în palatul necinstit de răscoala lui Abesalom și a pus să-l sfințească prin rugăciune. Dar în psalm nu se vorbește de mântuire de vrășmași, ci de scăpare de boală.

Mai aproape de adevăr pare a fi faptul că David, după ce s'a isprăvit palatul său din Sion, a făcut o rugăciune către Domnul și cu acest prilej a scris acest psalm. El însă a fost oprit a lua parte la această rugă fiind bolnav și de aceea roagă pe Dumnezeu să-l scape de suferință și fiind sigur că va scăpa tot odată mulțămeste Domnului pentru a lui milostivire.

Mai târziu acest psalm a fost întrebuințat cu prilejul curățirii templului după izbânda Maccabeilor împotriva vrășmașilor (I Maccab. 4 v. 52 urmare).

Ps. 38 și 70 avem לְהִזְכִּיר. Poate se întrebuița la aducerea jertfei אֲזַכְּרָה (Lev. 2₂).

În LXX-a este tradus cu «Εἰς ἀνάμνησιν πρὸς μνήμης» determinându-se la care Azcara se cânta.

Aquila: τῶ ἀναμνηστικῶν.

Ieronim: la ps. 38: in commemoratione.

la ps. 70: ad recordandum.

Textul ebraic îl traducem cu: «spre aducere aminte». Tot așa Aquila și fericitul Ieronim.

Textul grec al LXX-ei îl traducem cu: «spre pomenire pentru sâmbătă».

Unii cred că acest titlu trebuie înțeles ca o rugă către Dumnezeu ca El să-și «aducă aminte» de psalmist.

Alții cred că «הִזְכִּיר» ar fi un fel de melodie după care urma să se cânte toți psalmii, cari aveau această suprascriere.

Alții socotesc הִזְכִּיר nu infinitivul hifil de la זָכַר, ci un denominativ ce se trage din אֲזַכְּרָה (Isaia 66₃) unde găsim: מְזַכֵּר לְבוֹנָה = cel ce aduce tămâie ca אֲזַכְּרָה. La jertfele numite: מְנַחֵם o parte din cele aduse spre jertfă se aruncă în loc, pe altar. Aceasta se numea: אֲזַכְּרָה = ἀνάμνησις = aducere aminte. Deci הִזְכִּיר ar însemna că psalmul trebuie cântat cu prilejul acestei jertfe.

În adevăr Targumii circumscriu această expresiune cu: צָרִיר לְבוֹנָה דּוֹכְרָנָא מְבָא עָלָא adică: legătură de tămâie, amintire bună despre Israel» în cât ne face să credem că așa nu înțeles acest titlu. În cazul acesta se potrivește și cu traducerea celor 70.

Septuaginta a adaos «pentru sâmbătă». Acest adaos se poate astfel lămurit: În Lev. 24_{7,8} se amintește אֲזַכְּרָה la jertfa de mâncare — מְנַחֵם —, de sâmbăta. Și fie că se întrebuița numai Sâmbăta, fie că de obicei sâmbăta; cei 70 s'au văzut obligați să adauge aceste cuvinte.

Psalmul 92 are: שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת adică: «o cântare la ziua sâmbetei».

Psalmul 100 are לְהוֹדָה = pentru jertfa de pace. Dar cum jertfele de pace sunt de mai multe feluri, nu spune la care (ritualul jertfei de pace vezi în Lev. 7₁₂₋₁₅).

Septuaginta și după ea și Sf. Vasile c. mare traduc: «psalm spre mărturisire». Sf. Vasile nu numește chiar acest psalm, dar zice că în zorii zilei se aduna comunitatea și aducea ca rugă Domnului jertfa «psalmului de mulțămire» (τόν τῆς ἑξομολογήσεως ψαλμὸν ἀναφέρουσι τῷ κυρίῳ), în cât este de crezut că el la acest psalm se gândea.

Îmi pare însă mai sigur că este mai bine a traduce «pentru jertfa de pace» căci la aceste jertfe se aduceau mulțămiri Domnului pentru binefacerile primite.

Mai avem și în *ps. 60* un adaos לְלִמָּד = spre a învăța. Care va fi fost însemnarea acestui «spre a învăța», ca adaos la suprascriere, nu știm sigur.

Ps. 88 are tot ca adaos: לְעֵנוֹת = a umili, adică שְׁנֵי נְפִשִׁים = sufletul în legătură cu Levitic 16₂₉₋₃₀ unde-i vorba de umilința, smerenia omului. Deci ar fi un psalm, care se va întrebuița la ziua pocăinței. Alții traduc însă cu «spre a răspunde». Ca și לְלִמָּד nu putem ști ce a însemnat, ca adaos la suprascriere.

Ps. 102 are ca titlu: «rugăciune pentru un smerit, când este plin de mâhnire și-și varsă inima înaintea lui Dumnezeu în tânguire».

Ps. 120 — 134 are ca titlu: שִׁיר מַעְלוֹת. Sunt cântecele pelerinilor în drumu către Ierusalim.

LXX traduce: «Ὠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν».

Vulgata: «Canticum graduum».

Ieronim ca LXX-a.

Românește: «Cântarea treptelor».

Aquila, Teodotiu, Symmach: «ὁδὴ εἰς τὰς ἀναβάσεις».

1. *LXX-a* și cei ce traduc la fel se gândesc la cele 15 trepte de la templu ce duceau din curtea bărbaților în a femeilor. În seara sărbătorii corturilor leviții cântau acești 15 psalmi fiecare pentru o treaptă.

Foarte puțin probabil. Este o idee rabinică, târzie și fără teme.

2. Alții zic că sunt psalmii ce se cântau de Iudei când s'au întors din Babilon.

Dar împotriva acestei susțineri este și felul de exprimare ca și cuprinsul. Dece să zică: מַעְלוֹת și nu מַעְלָה, căci a fost numai o întoarcere. Chiar în *Esra 7*, găsim הַמַּעְלָה מִבְּבֶל. Iar *ps. 120* și *126* nu se potrivesc de loc pentru robia babilonică. Psalmii *122* și *134* presupun existența templului și a cultului la templu. Deci nu se poate reduce la întoarcerea din robia babilonică.

3. Alții zic că: שִׁיר הַמַּעְלוֹת sunt o categorie de psalmi cu o gradare în cugetare: Cugetările întemeiate pe un cuvânt, dintr'un vers, se urcă și se desvoltă în mod ritmic, în desvoltare normală.

Este aceea ce în grecește se numește *Anadiplosis*. De pildă în *ps. 121* avem:

«La munți ridic ochii mei,
«(Să văd) de unde va veni ajutorul meu?
«Ajutorul meu vine dela Domnul,
«Cel ce a făcut cerul și pământul».

— Dar nu la toți acești psalmi se poate observa această gradare. Lipsește în psalmii 124, 126, 129, 131, 132 și 133.

4. Alții zic că sunt cântece cu acompaniament de instrumente, la care muzicanții aveau intrări cu un crescendo caracteristic.

5. Mai probabil este că sunt psalmii ce se cântau la pelerinagiile, ce se făceau la templul din Ierusalim în fiecare an. De aceea și מַעְלֵוֹת la plural.

Această interpretare a fost dată de Agellius (1532—1608). Primită și de Herder în «hebräische Poesie», a fost susținută de mulți teologi.

În urmă de tot este apărută de Felix Bovet în «Les Psaumes des Maaloth» (Neuchatel 1889).

Psalmii 106, 107, 111—119, 135, 146, 148—150 au ca suprascriere: מַלְלֵי-יָדָי din care se cunoaște și întrebuintarea lor.

După unii acești psalmi s'ar întrebuinta astfel: Preotul sau cel ce face rugăciunea citește un vers sau jumătate de vers și corul răspunde cu refremul: *haleluia*.

Suprascrierile de ordin muzical

a) מַנְצִיחַ Pe românește l'am tradus cu: «maestrului de cântări». Se găsește la psalmi de 55 de ori și anume: la 39 psalmi ai lui David; la 9 ai Korahiților; 5 ai lui Asaf și la psalmii 66, 67, cari sunt fără numele autorului.

În proorocia lui Habacuc se găsește la cap. 3 v. 19, ca subscriere.

Vechile traduceri îl talmăcesc în deosebite feluri, căci însemnarea cuvântului este nesigură, cum a rămas până azi.

Septuaginta traduce: Εἰς τὸ τέλος = întru sfârșit.

Aquila traduce: τῷ νικητοῦ = pricinuitorului de biruință.

Symmach traduce: ἑπινίκιος = cântec de biruință.

Theodotiu traduce εἰς τὸ νικος = spre biruință.

Ieronim traduce: victori, sau «pro victoria».

Toți dau cuvântului însemnarea obișnuită în limba arameică: *a învinge*.

Targumii îl dau cu מְשַׁבְּחָא = ad laudandum.

În cartea I-a a cronicilor (23₄ comp. v. 28—32) găsim מַנְצִיחַ = a fi în o funcțiune la templu și anume cu însărcinarea de a supraveghia מַנְצִיחַ עַל-מַלְכָּא בֵּית יְהוָה = a supraveghia peste lucrul dela casa Domnului).

Tot așa și în Esra (3_{8 sq.}) unde este vorba tot de supravegherea peste lucrul și lucrătorii templului.

Acei 3300 de supraveghetori peste oamenii, cari lucrau la templul lui Solomon (I Reg. 5₃₀) sunt numiți de cronist (II Cr. 2); מַנְצִיחִים עֲלֵיהֶם = cei ce supraveghiază peste ei.

La repararea templului, sub Iosia, citim că erau puși leviți מַנְצִיחִים = spre a supraveghea (II Cr. 34₁₂) lucrul. Deci מַנְצִיחַ = a supraveghea.

Însemnarea cea dintâiu și cea mai veche a acestui cuvânt este însă *clarescere* = a fi curat, a străluci (ca și în limba arabă). Dela această însemnare a trecut la aceea de «a ieși mai la iveală de cât alții, a putea să strălucească». Și atunci מַנְצִיחַ însemnează «acel, care dovedește calități deosebite în o specialitate», este mai superior, Deci «maestru». Și în cazul nostru ar însemna «maestrul muzicii templului».

Dar același cuvânt îl găsim și la psalmii lui Asaf, care, după I Cr. 16₅ era el însuși maestrul muzicii templului, împreună cu *Heman* și *Ethan*. Lor le erau ascultători cei 4000 de cântăreți din templul lui Solomon.

În I Cr. 15₁₇₋₂₁ găsim că trei maeștrii cântau cu țimbale מְשַׁמְעִים = spre a suna tare, a se face auzit.

Alții, în număr de 12, cântau cu *nabla* și țitera מַנְצִיחִים. Aci מַנְצִיחַ nu poate însemna de cât: «a cânta înaintea cuiva».

În cazul acesta מַנְצִיחַ nu poate însemna maestrul cel mare al muzicii, ci ar fi *diriginții corurilor*, cari aveau să orânduiască și să facă exerciții cu cântăreții.

Aceasta este părerea cea mai probabilă asupra însemnării acestui cuvânt.

Totuși rămâne nedeslegată întrebarea: Numai acești 55 de psalmi se cântau și se învățau de cântăreți?

b) *Instrumentele* care aveau să însoțească cântarea, sau *melodia*¹⁾ după care să se cânte, de asemenea se arată prin aceste suprascrieri.

¹⁾ În ce privește arătarea melodiei după care se va cânta bucata putem înțelege obiceiul acesta dacă vedem ce se află în cărțile noastre bisericești.

Ori unde vei deschide vei găsi arătată melodia după care trebuie să se cânte, în felul următor: «Glas 4. Arătat-te-ai astăzi» sau «Glas al 3-lea. Fecioară astăzi» și așa mai departe.

Dacă le-ar citi cineva, care n'are ideie că «Arătat-te-ai astăzi» și «Fecioară astăzi» sunt începutul unor bucăți aparte și acolo stă numai să arate melodia, n'ar înțelege nimic. Aceste cuvinte n'au nici o altă legătură cu cuprinsul bucății în fruntea cărora sunt puse.

Tot așa, mi se pare mie sunt și multe din suprascrierile de la psalmi. Degeaba ne vom bate capul să le punem în legătură cu cuprinsul psalmului, căci nu se poate. Dacă vom ajunge să cunoaștem toate cântările de penreimea aceia, atunci vom înțelege bine și rostul multor suprascrieri și vom ști dacă sunt așa cum le avem noi, sau copiatorii le-au schimonosit, când au transcris textele.

לַע sau לְאָ care-l găsim în aceste suprascrieri în textul ebraic este a se traduce cu «după».

La psalmul 9 avem: לַע-מֹת לְבָן = după mori pentru fiu: Symach, Targumii și fericitul Ieronim traduc: «pro morte filii». Dintre moderni, unii citesc מֹת לְבָן = Moartea te face alb? Ce va fi însemnând?

LXX ca și *Vulgata* au: εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ = în finem pro occultis filii = întru sfârșit pentru cele ascunse ale fiului, adică au citit textul ebraic astfel: לַע-עֲלָמוֹת.

Aquila, Teodotiu, Quinta et Sexta citesc:

לַע-עֲלָמוֹת cu însemnarea: tinerețe (asupra acestui cuvânt vezi aci mai departe la psalmul 46).

Foarte probabil însă că aceste cuvinte sunt începutul unui cântec, după a cărui melodie avea să se execute și acest psalm.

La psalmul 22 avem: לַע-אֵילָת הַשָּׁחַר. Pe românește: după «căprioara dimineții».

LXX-a: εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ἀντὶλήψεως τῆς ἐωθινῆς = întru sfârșit pentru sprijineala cea de dimineată:

Vulgata: «in finem pro susceptione matutina» pentru întreprinderea (sprijinul) de dimineată.

Deci au citit: אֵילָת (de la אֵיל) = tărie?

După datina iudaică אֵילָת הַשָּׁחַר este lumina de dimineată, care premerge aurorii. Cele dintâiu raze ale acestei lumini sunt comparate cu coarnele căprioarei, de și căprioara n'are coarne. Este probabil o schimbare în denumire. În loc de cerb zice căprioară.

În talmudul Ierusalimitean, ca și babilonic, este o zicătoare: «dela אֵילָת הַשָּׁחַר» până ce «răsăritul se luminează».

Deci foarte probabil că și aci, prin aceste cuvinte, se arată cântecul după a cărui melodie urma să se cânte și acest psalm.

La psalmul 45 avem: לַע-שִׁשְׁנִים.

„ „ 60 „ עֲרֵנָה „ „

„ „ 80 „ „ „ לְאָ.

„ „ 45, LXX are: ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων.

Vulgata: pro iis qui comutabuntur. Și tradus pe românește: «pentru cei ce se vor schimba».

La psalmul 60, LXX are: «τοῖς ἀλλοιωθησομένοις».

Vulgata: pro his qui immutabuntur». Traduse pe românește: «celor ce vor a schimba».

Dar LXX mai are adaos: εἰς στηλογραφίαν τῷ Δα υἱὸς εἰς διδασχὴν și tradus în românește «întru scrisoarea stâlpului spre învățătură».

La psalmul 80: LXX-a are: «εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, μαρτύριον τῷ Ασάφ».

Vulgata: pro his qui comutabuntur testimonium Asaf.

Românește: Întru sfârșit, pentru ce vor schimba mărturia lui Asaf.

Cum se vede traducătorii n'au înțeles textul, sau au avut un alt text după care au tradus.

שׁוֹשַׁן este numele «crinului» floare foarte răspândită în orient.

Deci, în acești psalmi este sau arătarea melodiei după care să se cânte, sau לַע-שׁוֹשַׁנִּים, și לַע-שׁוֹשַׁנִּים עֲדוּת sunt cuvintele cu cari începea un cânt popular, pe care noi azi nu-l mai cunoaștem.

Unii au zis că שׁוֹשַׁן ar fi numele unui instrument muzical de forma crinului. Puțin probabil.

Alții au tradus עֲדוּת = mărturie și au socotit că ar fi un fel de poezie. Dar ce fel de poezie și ce caută unirea cuvintelor שׁוֹשַׁן עֲדוּת nimeni n'a putut spune.

În timpul nou francezul *Second* a tradus cu: «le lis lyrique». Dar ce era și ce ar fi «le lis lyrique» n-a putut nici el singur să spună.

La psalmul 56 avem: לַע-יוֹנָת אֶלֶם רַחֲקִים = după «porumbelul mut din depărtare». Alții traduc «porumbelul terebintelui din depărtare». (אֶלֶם = terebint).

În LXX-a avem: «ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἀγίνων μακροσμιῶν» = pentru norodul ce se depărtase de la cele sfinte.

Tot așa este și în *Vulgata* «pro populo qui a Sanctis longe factus est».

Probabil că LXX-a a luat aceasta în sens figurat și în traducere a căutat să redea înțelesul figurii.

Aquila: ὑπὲρ περιστερᾶς ἀλάλου μακροσμιῶν adică la fel cu textul masoritic: porumbelul mut din depărtare.

Foarte probabil că și aceste cuvinte sunt începutul unui alt cânt foarte cunoscut după a cărui melodie urma să se cânte și acest psalm.

La psalmii 57, 58 și 59 avem: לַע-תְּשֻׁבָה = nu sfârâma.

În LXX-a: Μὴ διαφθείρης să nu strici, ca și la Aquila și Simmach.

În *Vulgata* «Ne disperdas».

La Ieronim «ut non disperdas».

Și aceste cuvinte sunt de sigur arătarea melodiei după care avea să se cânte (Ibn Esra).

Rași, cunoscutul rabin comentator al V. Testament, înclina a crede că aceste 2 cuvinte sunt numele unui instrument muzical.

La psalmii: 8 81 și 84 avem: על-הַגִּתִּים.

În LXX-a ὑπὲρ τῶν ληγῶν pentru teascuri. Tot așa la Symmach.

Vulgata «pro torcularibus» { deci la fel cu Ieronim pro (în) torcularibus» { LXX-a.

Așa dar toate aceste traduceri au cetit: על-הַגִּתִּים.

Și am avea a ne gândi la cântecele culegătorilor și călcătorilor în lin, la vie, care se găseau la Greci sub numele de «ὄμνοι ἐπιλήγιοι» cari se află și la alte popoare, ca de pildă la Arabi. Dillman dă câteva exemple de aceste cântece. Din Judecători 9²⁷, Iesai 16¹⁰ și Ieremia 25³⁰ se vede că și Israelitii au avut asemenea cântece.

Alții însă ca: Targunii, Teodoțiu sau tradus: «ὑπὲρ τῆς γερθίτιδος» și după ei unii moderni traduc: «pe țitera după felul Gatic» — Gat era un oraș filistean. Și deci am avea a ne gândi fie la un instrument gatic, fie la o melodie gatică.

Delitzsch se gândește la o melodie particulară a gardei militare din orașelul Gat (vezi II Sam. 15¹⁸).

Cum psalmii cu această suprascriere sunt psalmii de laudă acele melodii sau instrumente gatică au fost potrivite pentru cuprinsul lor.

Toate însă sunt păreri. Noi azi nu mai știm sigur ce înseamnă.

La psalmii 53 și 88 avem: על-מַחֲלֵה.

În LXX-a: ὑπὲρ Μαελεθ. În Vulgata: pro Maeleth. Românește: pentru Maelet.

Unii cred că «Maelet» este un instrument muzical. Alții începutul unui cântec cunoscut. Alții (Delitzsch) îl pun în legătură cu מחלה = boală și traduc: jalnic, trist. În fine, alții în legătură cu traducerea fer. Ieronim și celelalte traduceri grecești, care îl derivă din חול, în Pilpel: a dansa, a juca, și cred că se face aluziune la jocurile ce însoțeau cântul sacru. Ce a însemnat cu adevărat, nu știm. Foarte probabil o melodie.

În psalmul 88 este על-מַחֲלֵה לְעֵנוּיָהּ, care se traduce de LXX-a: ὑπὲρ Μαελεθ τοῦ ἀποκριθῆναι = pentru Maelet ca să răspundă». Până azi nu se poate ști ce înseamnă.

În psalmul 46: על-עֲלֵמוֹת. ὑπὲρ τῶν κρυφίων adică au citit în ebraică עֲלֵמוֹת.

Vulgata «pro arcanis». Românește: «pentru cele de taină». Această expresie o găsim și în I Cron. 15²⁰.

Unii traduc: ad voces puberes, dar aci este puellas puberes. Pentru că se află locuri din care se poate deduce că în cor cântau și băeți și fete, alții traduc: în sopran

S'ar putea însă să fi fost și începutul unui cânt, deci aci să indice melodia.

O altă suprascriere este: בְּגִיטָה.

Aceste cuvinte se află la psalmii 4, 6, 54, 67, 76 și Habacuc 3¹⁹.

În singular בְּגִיטָה (ps. 77⁷, plângeri 5¹⁴) înseamnă un instrument cu coarde.

Traducerile celor LXX-i, Aquila, Thodotiu, au: «ἐν ψαλμοῖς, sau ἐν ὄμοις» Ieronim: în psalmis; Symmach: διὰ ψαλτηρίων.

Verbul גָּגַ, în forma piel, are în tot locul în V. Testament ca și în dialectul iudaic arameic însemnarea: a cânta pe coarde.

Este probabil că psalmii trebuiau pronunțați fiind însoțiți de cântare pe coarde.

Nesigur este dacă, în suprascriere לְמִנְצָח de pinde de cuvântul dinnainte și atunci traducem: dirijorului cu instrumentul pe coarde, sau este independent și trebuie a traduce: dirijorului; pe coarde (a se cântă).

În proorocia lui Habacuc este zis: dirijorului cu acompaniamentul cântării pe coarde. Deci cea din urmă traducere pare a fi cea adevărată.

În psalmul 61 avem: על-בְּגִיטָה. Acest cuvânt este singularul dela בְּגִיטָה.

În psalmul 5 avem: על-הַגִּתִּים. LXX traduce: ὑπὲρ τῆς κληρονομώσεως adică a citit על-הַגִּתִּים = pentru cea moștenitoare.

Aquila, Symach și Ieronim au: «pro hereditibus adică au citit: על-הַגִּתִּים. Traducerile acestea sunt neînțelese.

Mulți comentatorii traduc: «pentru flaut». Adică la cântare psalmul să fie acompaniat de flaut. În acest caz הַגִּתִּים este tot una cu חֲלִילִים = flaut și este derivat, prin compensațiune, dela חָלַל. Iar acesta dela חָלַל, care corespunde cuvântului arab: halla = a găuri. Și atunci ar fi un nume deosebit pentru flaut. Unii cred că ar fi un flaut dublu. În adevăr din Isaia 30²¹ se vede că flautul se întrebuița la serviciu în templu. Din Talmud se vede de asemenea că se întrebuița și pe timpul după robia babilonică. Astfel pare probabilă părerea celor cari traduc: pentru flaut.

Dar rămâne nelămurit de ce autorul nu a întrebuițat cuvântul obișnuit pentru flaut: חֲלִיל sau חֲלִילִים. Și al doilea, de ce la nici una din traduceri vechi nu găsim această însemnare.

La psalmii 6 și 12 avem: על-הַשְּׁמִינִיָּה.

LXX-a traduce cu: «ὑπὲρ τῆς ὀγδόης = pentru a opta.

Ieronim traduce cu «super octava» la ps. 6; dar la ps. 12 cu «pro octava». Aquila are ἐπὶ τῆς ὀγδόης. Symmach περί τῆς ὀγδόης. Targumii traduc: pe țitera cu 8 coarde.

Părinții bisericești cugetă la ῥὴ ὀγδόη ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἐστὶν ὁ ἑβδόμησ' αὐτῶν = octava aceia, care este a lericitei veșnicii. Se mai găsește în ps. 12, și în I Cr. 15⁹. Din aceste locuri se vede că nu este numele unui instrument muzical בְּנַגִּינוֹת este pus în opozițiune cu בְּנַבְלִים על-השמיניה על-עלמוח. Deci este un mod de cântare. Delitzsch explică pe על-עלמוח cu sopran, iar על-שמיניה cu bas. Dacă este întocmai așa nu știm sigur.

În psalmii 62 și 77 avem: על-ידוהוּן; iar în ps. 39: לידוהוּן.

Deci în ps. 39 pare a fi ל auctoris. Iedutim este unul dintre leviții cunoscuți de pe vremea lui David (I Cr. 16₄₁, 25_{13,16} II Cr. 5₁₂, 29₁₄) etc.

Prepozițiunea על ne face însă să ne gândim tot la o melodie cu acest nume.

סְלָה

Acest cuvânt este de ordin liturgic și muzical. Părerile sunt împărțite asupra însemnării lui cu toate că, se află de 71 de ori în psalmi și—afară de ps. 66_{6,7} anonim—numai la psalmii lui David, sau la acei compuși de poeții renumiți dela David încoace. Se mai găsește de 3 ori la profetul Habacuc cap. 3.

De cele mai multe ori stă la finele versului și în tot locul unit, în accent, cu cuvântul dinnainte ca și cum ar forma unul singur.

Aceea ce se poate spune cu siguranță asupra acestui cuvânt este că se crede a fi fost un semn pentru muzică, de oare ce se află la psalmii, cari au arătări muzicale ca: לְמַנְצֵחַ sau מְזַמְּרִים.

Numai în psalmii 7, 32 și 89 nu este împreună cu unul din aceste cuvinte.

Înce privește însemnarea sunt mai multe păreri:

1) Unii cred a fi o prescurtare luându-se literele de la începutul cuvintelor: סָב לְמַעַלְהָ חֶשֶׁר ce însemnează: d'acapo.

Dar asemenea prescurtări nu se mai găsesc în V. Testament.

2) Alții, ca Gesenius, cred că se derivă dela שְׁלָה = סְלָה = a tăcea, adică ar fi un semn pentru cântăreț să facă o pauză, în vreme ce muzica urmează mai departe.

Dar nici în limba ebraică nici în cea arameică: סְלָה nu însemnează a tăcea, și chiar în ebrește schimbarea ש cu ס este foarte rară, (סְרִיּוֹן, שְׂרִיּוֹן).

3. Targumii, Aquila, Ieromim și în 7 locuri și Peșito traduc: (Aq. ἀεῖ; Targumii לעלמין = în saecula sau הדרירא: semper, Ieromim (semper) «pururea». Tot în această însemnare găsim cuvântul și în alte manuscripte.

4) Probabil că de la Aquila și până la Ieromim această însemnare dedau acestui cuvânt.

LXX-a, de câteva ori și Symach și Teodotiu și chiar munuscriptele siriace de 28 ori, traduc «διάψαλμα» a cărui însemnare este nesigură. De sigur că avea o însemnare muzicală. *Jacob de Edesa* la Bar Hebraeus (10¹) zice: în unele.... exemplare în loc de «διάψαλμα» este «בכל זמן» = «aeti», adică unde cântărețul întrerupea cântarea sa, poporul, care asculta, trebuia să zică סְלָה = pururea, adică necontentit să fie Domnul lăudat, ca și la noi refrenul: «acum și pururea...».

5 O altă părere este a lui Ewald, care derivă acest cuvânt dela סְלָה sau סְלָה (סְלָה) a *rit-dica* (comp, סְלָה scară și מְסָלָה = scară, trepte (II Cr, 9₁₁), de unde derivăm pe סְלָה ce ar însemna: în sus, adică tare, clar. Este un semn pentru muzică de a intra, a începe, arătând în același timp că trebuie să înceapă forte, puternic.

Dar faptul că סְלָה se găsește și la sfârșitul psalmilor (3, 9, 24, 46) arată că această părere nu poate avea temei.

Adesea se întâlnește acest cuvânt împreună cu expresiuni, cari se referă la muzică. Deci ar fi o dovadă că și «sela» este totu n semn pentru muzică și origina întrebuițării acestui cuvânt are dar un înțeles liturgic.

Că ar însemna: «pururea» cum susțin mulți nu prea este de crezut, căci nu se poate explica filologic cum cuvântul a ajuns la această însemnare.

De asemenea nici derivarea lui de la שְׁלָה = a tăcea (pauză) nu este cătuși de puțin dovedită. Nu poate fi vorba de tăcere ci mai mult de un intermediu muzical.

Poate că traducerea acestui cuvânt cu «διάψαλμα», în psalmii apocrifii ai lui Solomon, (17₃₁, 18₁₀) ne dă oare care indicațiuni asupra înțelesului acestui cuvânt. Iudeii au căutat să acomodeze aceste poeme după vechile lor cântece liturgice. Cântarea psalmului se întrerupea, în anumit loc, spre a face loc unei doxologii sau binecuvântării, zisă mai tare și de un cor mai numeros și poate chiar cu însoțire de instrumente. Sela deci ar arăta aceste întreruperi.

De oarece se găsește uneori și la mijlocul unei strofe sau chiar fraze, mulți au fost ispitiți să dea această însemnare cuvântului. Dar este cu puțință să fie o greșeală a copiitorilor scrierea în mijlocul strofei sau frazei.

După datele ce avem însemnarea acestui cuvânt a rămas până azi nesigură.

La psalmii 9₁₇ și 92₄ găsim: סְלָה unit cu הַגִּילּוֹ. În psalmul 9₁₇. LXX-a traduce «ὁδὴ διαψάλ-

ματος» Textul românesc nu traduce aceste cuvinte ci le sare.

Ieromim traduce cu «sonitu sempiterno».

La ps. 66₄ LXX-a traduce יְהִי־נִי numai cu φῶδῆ.

Traducătorii ceilalți se deosebesc unii de alții. Cei mai mulți cred a fi un fel de refren executat de instrumentele cu coarde. Dar este puțin probabil. *Pitra* în «Analecta novissima», (tom I) crede a fi aa și siriacul *hegyānā*: μελετη un fel de poemă scandată sau rimată și cu o anumite modulație muzicală.

Suprascrieri de natură poetică

מְזֻמֹּר se găsește numai în suprascrierile psalmilor de 57 ori. Adesea unit cu שִׁיר.

LXX;a și Teodotiu au tradus ψαλμὸς. Aquila cu «μελόδημα», Symmach cu «φῶδῆ», Ieronim cu «canticum». Rădăcina dela care vine este זָמַר și זָמַר și însemnează «a face muzică, a juca și cânta».

În Esod 15₂ și Jud. 5₃ se întâlnește זָמַר și זָמְרָה și însemnează cântec.

Modul de vorbire în limbă deosebește pe זָמַר de שִׁיר, cum «a face muzică» se deosebește «a cânta».

זָמַר cu זָמַר înseamnă a cânta însoțit de instrumente, iar זָמְרָה însemnează (câte odată) muzică sp. ex. Am 5₂₃, deci מְזֻמֹּר ar fi «bucată pentru muzică» și שִׁיר «cântec, bucată pentru voce».

În Vechiul Testament acest nume este mărginit numai la poeziile religioase, Dar după Iisus Sirach (49₁) tot astfel de nume au și bucatile care se cântau de muzică la chefuri.

De asemenea în Vechiul Testament nu este un nume generic pentru psalmii.

Abia prin traduceri a căpătat exclusiv însemnarea de psalm. (Siriaca: mazmuri, arab: mazāmir, etiopă: mazmurat; greacă ψαλμὸς (ψαλμοί).

שִׁיר (sau שִׁירָה). Se găsește singur numai în psalmul 46. În ps. 18 este שִׁירָה.—Cu מְזֻמֹּר, îl găsim în psalmii 30, 48, 65, 68, 75, 76, 83, 87, 88, 92, 108 (de 8 ori מְזֻמֹּר שִׁיר, de 5 ori שִׁיר מְזֻמֹּר).

În psalmii 120—134 este שִׁיר המעלות.

În psalmul 45 este שִׁיר יְדִירוּחַ = un cântec de iubire.

Psalmul ce poartă în suprascriere cuvântul שִׁיר este un psalm ce urmează să cânte cu vocea.

מְשָׁכִיל este un cuvânt pe care îl găsim la

psalmii 32, 42, 44, 45, 52, 55, 74, 78, 88, 89, 142, ca titlu: iar în text la psalmul 47₈.

Cuvântul însemnează «intelligent» și se întrebuintează numai ca atribut la persoane.

Așa îl traduc, în titlurile psalmilor Aquila și Ieronim luându-l ca adjectiv la דָּוִד (Psalmul 32 דָּוִד מְשָׁכִיל se traduce cu David eruditi; dar la psalmul 42 cu doctissimi), ceea ce nu este posibil.

În alte locuri traduc cu «eruditionis» (ps. 44) sau cu «eruditio» (ps. 142).

LXX traduce cu συνέσεως = al înțelegerii, sau «εἰς σύνεσιν». Symmach cu «σύνεσις»; Targumii au שְׁכֵלָא טָבָא adică «pricepere bună». Gezenius traduce cu «poezie didactică» și zice că acest fel de psalmii sunt «carmen sacrum ad res divines spectans».

Dar numai psalmii 32 și 78 au cuprins didactic, ceilalți nu. Așa psalmul 45 este o *laudă a dragostei*; 142 o *rugăciune*; cu toate că din titlu sunt numiți «maschil», iar psalmul 104, care prin caracterul său este didactic, nu are titlul acesta.

De oarece forma hifil dela שָׁכַל are mai în tot locul însemnare intransitivă: «a fi priceput» de acea și «maschil» apare ca atribut numai la persoane. Chiar în Cr. 30₂₂ se zice despre leviții muzicanți că sunt הַמְּשָׁכִילִים שְׁכָל טוֹב = acei cari execută cu pricepere. Intemeiat pe aceste motive traduce Delitsch: «pia meditatio».

După psalmul 47, pare a fi în adevăr un gen de poezie.

A se observa că psalmul 88 în o lungă suprascriere are pe «mizmor» și cu «șir» și cu «maschil» și amintește de Heman și Corahiți în cât ne cam încurcă în însemnarea cuvintelor acestora.

Până astăzi, ceva sigur asupra acestui cuvânt nu știm—poate că în adevăr este numele unul gen de poezie.

מְכַתֵּם îl găsim în ps. 16 și 56—60.

LXX-a și Teodotiu îl traduc cu: «στυλογραφία» = scrisoarea stâlpului, sau «εἰς στυλογραφία» = spre scrisoarea stâlpului. Targumii traduc: גְּלִיפָא תְּרִיצָא = sculptura recta. Deci se credea că acești psalmi se săpau în piatră. Puțin probabil.

La alți psalmi targumii traduc: מְשָׁכִיל = exemplar, copie. În alte locuri au מְשָׁכִיל = humilis et simplex, sau humilis et perfectus. Tot așa și Ieronim, Aquila și Symmach.

Această explicație predomină în veac 3—5, dar nu este de nici un folos.

Alții pun acest cuvânt ca și Aben Esra în le-

gătură cu מָחָר = aur, și traduc «*bljüterie de aur*» făcând aluzie la poeziile arabe numite «*de aur*».

Alții cred a fi o rădăcină ce însemnează a ascunde, — și deci מַכְתָּם însemnează: «*poemă misterioasă, enigmatică, ascunsă*». Dar nu se potrivește acest titlu cu cuprinsul psalmilor donotați ca מַכְתָּם .

Hitzig și alții traduc: $\alpha\gamma\epsilon\kappa\delta\omicron\tau\omicron\nu$ = apocrif, adică publicat pentru prima oară de cel ce a codificat psaltirea. În Is. 38₉ se zice de cântecul lui Hiskia că este מַכְתָּב = scris. Dar rădăcina כָּתַב nu se schimbă nicăeri în « כָּתַם ». De sigur că chiar în Isaia va trebui corectat: מַכְתָּב .

Probabil că מַסְתָּם este un termen tehnic pentru un gen de psalmi.

שְׁגִייוֹן se găsește numai în psalmul 7.

În proorocia lui Habacuc (3₁) se găsește עַל-שְׁגִייוֹנוֹר deci pluralul cu עַל .

Radicalul este שָׁגַף (aram. ܫܫܓܝܘܢ) = a rătăci, a se clătina, a fi fără șir.

LXX-a traduce cu: $\psi\alpha\lambda\mu\delta\varsigma$, dar în Habacuc 3₁, traduce: $\mu\epsilon\tau' \phi\delta\eta\varsigma$ = cu cântare — Aquila: $\alpha\gamma\nu\omicron\eta\mu\alpha$ (necunoștință, greșală), Symmach, Teodotiu: $\upsilon\pi\epsilon\rho \alpha\gamma\nu\omicron\iota\alpha\varsigma$. De aceia Ieronim traduce: »pro ignoratione«.

La Habacuc 3₁, Aquila, Symmach, Teodotiu au $\epsilon\pi\iota \alpha\gamma\nu\omicron\eta\mu\alpha\tau\omega\nu$. De sigur i-au dat însemnarea lui שְׁגִייוֹנִים (din psalmul 19₁₃) = παρὰπτώματα (LXX) = delicta (Vulgata) = greșeli.

Rași și Midraș vorbesc de: «rătăcirea lui David». Dar n'are nici un înțeles, deci nu poate avea această însemnare.

Alții — Delitzsch — traduc cu «*dithyramb*» adică o poemă în care este un amestec de sentimente, cu treceri repezi când la sentimente de neliniște, când la încredere tare și neclintită, când la bucuria de isbândă, când la o încredere în sine ce se arată în înfruntarea primejdiei.

Alții comentatori traduc cu: «*cantio erratica = cântare rătăcitoare*». Iar comentatorul englez Ainsworth (16₂₇) zice că este o poemă «*cu versuri diferite, triste și neînțelese*» (of sundry variable aud wandering verses). Dar nici această caracteristică nu se potrivește cu cuprinsul psalmului.

Până azi cercetările nu au putut stabili, ca suprascriere de psalmii, însemnarea acestui cuvânt în mod sigur.

הַלְלָהּ are o însemnare sigură: *rugăciune*.

De mirare că se găsește numai la 5 psalmi: 17, 86, 90, 102, 142. Ar putea sta în frunte la mulți psalmi.

Acest titlu se aplică atât la caracterul poeziei cât și al întrebuițării în serviciul liturgic.

De observat este că în psalmul 72₂₀, psalmii dinainte sunt numiți תְּפִלָּה = rugăciuni. Dar LXX traduce: $\sigma\iota \delta\mu\upsilon\omicron\iota$ = תְּפִלָּה Aq. Symmach, Teod. Quinta, Ieron. Targ. au însă traducerea corespunzătoare textului masoretic.

הַלְלָהּ găsim ca suprascriere, numai la 145.

LXX-a traduce cu: $\alpha\lambda\epsilon\sigma\iota\varsigma$ = laudă.

Aquila: $\delta\mu\upsilon\eta\sigma\iota\varsigma$. Mai bine Symmach și Ieronim cu: $\delta\mu\upsilon\omicron\varsigma$.

Aceasta caracteriză cuprinsul psalmului.

לְלַמֵּד . — La psalmul 60, găsim acest cuvânt după o lungă suprascriere.

LXX-a, Symmach traduce cu: $\epsilon\iota\varsigma \delta\iota\delta\alpha\chi\eta\nu$ = spre învățatură. Ieronim și Targumii la fel cu «*ad docendum*».

Intemeiați pe II Sam. 1₁₈ unde se zice că s'a scris «*cartea dreptului*» ca s'o învețe fii lui Iuda unii zic că ar fi un psalm pe care tinerii trebuiau să-l învețe pe deasupra.

Dar de ce numai acest psalm trebuia învățat pe deasupra și nu și alții?

Însemnarea acestui cuvânt ca suprascrierea este până azi nesigură.

Suprascrierile cu caracter istoric

Un mic număr de psalmi, 13 cu toții, au ca suprascriere prilejul cu care au fost scriși.

Psalmul 3: «*când a fugit dinaintea lui Abesalom*»¹⁾. (A se vedea al II Sam. 15_{9, q} și 17_{sq}).

Psalmul 7, este scris asupra „*vorbilor lui Cuș Beniaminitul*».

Acesta este un personaj necunoscut.

Unii cred a fi Simei vrășmaș al lui David. (II Sam. 16₅, compară ca 19_{17 sq}).

Alții cred a fi Cușitul despre care se vorbește în II Sam. 18₂₁₋₃₂. Cine va fi fost acest «*Cușit*» nu se poate stabili. În tot cazul era unul din supușii lui, cari, cu prilejul răscoalei lui Abesalom, au batjocorit pe David.

Psalmul 18, se găsește și în II Sam. 22 și este datat «*de când Cel veșnic a scăpat pe David din mâna vrășmașilor și a lui Saul*».

Posibil că acest psalm a fost în isvoarele de care s'a servit autorul cărții lui Samuel. — Poate în Dibre-ha-iamim. — Se poate compară și cele ce se spun în II Sam. 8₉₋₁₂, cari ar fi putut fi prilej să scrie acest psalm.

¹⁾ Fiul lui David, Abesalom, s'a răsvrătit împotriva tatălui său. Pe căi nu tocmai cinstite își câștigase părtași și susținut de ei a făcut multă amărăciune tatălui său. În această stare sufletească a scris David psalmul 3.

Psalmul 34, când «David și-a pierdut mintea înaintea lui Abimelech și l-a gonit și-a plecat». Abimelech din suprascrierea psalmilor este Achis¹⁾ regele filistean (I Sam. 22₁₁).

Psalmul 51, este scris după adulterul cu Batseba²⁾. (Vezi II Sam. 11 și 12).

Psalmul 52, este scris când David a fost trădat lui Saul, de Doég, Edomitul, pe când el și prietenii lui rătăceau prin pământul lui Iuda. (Vezi I Sam. 22_{9 sq}).

Psalmul 54, a fost scris când David a fost trădat lui Saul de Sifiții, locuitori din pustia Sif. (Vezi I Sam. 23_{19 sq} și 26_{1 sq}).

Psalmul 56, l'a scris David când l-au prins Filistenii în Gath. Este scris în aceeași vreme cu psalmul 34. (Vezi I Sam. 21₁₄ și cele zise pentru psalmul 34).

Psalmul 57, l'a scris David când a fugit dinaintea lui Saul și s'a ascuns într'o peșteră. (A se vedea I Sam. 22 — peștera Adullam — și I Sam. 24 — peștera Enghedi).

Psalmul 59, a fost scris când Saul a încercat să-l prindă pe David chiar în casa lui dar a fost scăpat de soția lui, Michal. (Vezi I Sam. 19_{11 sq}).

Psalmul 60, a fost scris cu prilejul războiului împotriva Sirienilor și Edomiților. Probabil că această suprascriere se întemeiază pe un izvor necunoscut. — Despre acest războiu se povestește în II Sam. 8.

Psalmul 63, l'a scris când rătăcea prin pustia Iuda pe timpul răsvrătirii fiului său, Abesalom. (Vezi II Sam. 15—17).

Psalmul 142, l'a compus când era în o peșteră³⁾ unde se ruga Domnului. (Vezi I Sam. 22 și 24).

¹⁾ David fugind dinaintea lui Saul a ajuns în orașul filistean Gath. Venind la curtea regelui unii l-au cunoscut și au început să-i cânte:

Saul a bătut mii.

David a bătut zeci de mii.

David văzând că a fost cunoscut s'a prefăcut nebun și regele a zis: «Nu vedeți că-i un nebun, ce mi-l aduceți aici?»

Scăpând de acolo a fugit în peștera Adullam.

²⁾ Batseba era o femeie frumoasă și soția unui general Urie. David o vegă și-i place. Armata era în războiu cu Amonii. David dă ordin comandantului armatei, Ioab, să-l pună pe Urie în primele rânduri în luptă. Urie cade ca un viteaz. David care-l ucisese, îi ia și soția. Nathan, proorocul este trimis de Dumnezeu să-l mustre. David își recunoaște greșala și sub apăsarea muștrării conștiinței scrie acest frumos psalm.

Descrierea greșelii lui David în cartea II-a Samuel c. 11 și 12 este foarte instructivă. În Urie, David și Nathan, autorul ne pune înainte 3 caractere dela care poate ori cine învăța foarte mult.

³⁾ Poate Adullam sau Enghedi. Vezi și psalmul 57.

Suprascrieri cu privire la autori

La psalmi, în suprascrieri, sunt puse următoarele nume:

Moise la psalmul 90 este dat ca autor.

David la psalmii: 3-9, 11-32, 34-41, 51-65, 68-70, 86, 101, 103, 108-110, 122, 124, 131, 133, 138-145. În total la 73 psalmi. Iar la sfârșitul psalmului 72 se zice: «s'au isprăvit rugăciunile lui David, fiul lui Isai».

În unele manuscrise ale LXX-ii, Targumii, Vulgata, nu este numele lui David la psalmii 122, 131 și 133.

În LXX-a și Vulgata nici la psalmul 124.

Din potrivă în LXX-a se găsește numele lui David și la psalmii 33, 43, 67, 71, 91, 93-99, 104, și 137.

Solomon este dat ca autor la psalmii 72 și 127. — În LXX-a numai la psalmul 72.

Corahiții (כְּרָחִיִּים) sunt dați ca autori la psalmii 42, 44-49, 84, 85, 87, 88.

Asaf la psalmii 50, 73-83.

Heman la psalmul 88.

Ethan » » 89.

Ieduthun (Iedithun) la psalmii 39, 62, 77.

În LXX-a mai găsim pe *Ieremia* alături de David la psalmul 137 (τῷ Δαυὶδ Ἰερειμίου; în altele: «τῷ Δαυίδ διὰ Ἰερειμίου. — Tot așa Vulgata.

Pe *Hagai* și *Zacharia* îi găsim ca autori la psalmii 138 și 146—148.

LXX-a are: τῷ Δαυίδ, Ζαχαρίου, în unele manuscrise; iar în altele: Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου.

La psalmul 71, alături de David, găsim în LXX, Vulgata: «οἰῶν Ἰωνάδαβ καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων = florum Jonadab et priorum captivorum».

Cine sunt aceste personaje?

Moise, David, Solomon sunt cunoscuți.

Moise este numit מֹשֶׁה אֱלֹהִים.

David » » דָּוִד יְהוּדָה în psalmul 18, iar în psalmul 72₂₀, este numit דָּוִד בֶּן-יִשָּׁי. Și chiar de n'ar fi numit David, sunt atâția psalmi în care se oglindesc situații și stări din viața lui David, în cât îndată s'ar cunoaște cine este personajul de care este vorba.

Solomon este destul de cunoscut și cărțile regelui îi atribuie 1005 cântece, — nu numai un psalm sau doi.

Asaf este pus ca autor la 12 psalmi. Este un personaj necunoscut în Samuel și Regi, ci numai în I Cr. 6_{39 sq}; 15_{17, 19}; 16_{5-7, 37}; 25_{1, 2, 6, 9}; II Cr. 29₃₀ și Neh. 12₄₆. Este, probabil, un contemporan al lui David, muzicant și socotit și prooroc. Matheiu evangelistul (13₃₆) citează din psalmul lui Asaf (78 v. 2) cu cuvintele: «aceea ce s'a zis prin proorocul». Neamul lui este pomenit

1) Nu le mai știm, nici putem afla la toate, adevărata lor însemnare.

2) Unii psalmii au suprascrieri numai în textul ebraic, iar în LXX-a n'au, și din potrivă: au în LXX-a și în textul ebraic n'au.

3) Fie în ce privește autorul, fie cu privire la stil, nu se potrivesc mulți psalmi cu ideile ce rees din cuprinsul lor. Aceasta însă nu însemnează că este bine ce fac unii critici, cari aruncă toate aceste suprascrieri și le socotesc fără nici o valoare.

Este foarte posibil că la copiere să se fi făcut greșeli. Și cum însemnarea multora dintre ele nu mai era cunoscută — cum se dovedește din chiar traducerea LXX-ei — s'au transcris așa la brodeală.

În tot cazul, ele rămân mărturii de o deosebită valoare despre caracterul, timpul scrierii și autorul psalmilor. Avem și dovezi serioase că aceste suprascrieri pot fi originale:

1) Era obiceiul la toate popoarele arabe, ca și ebraice, de a pune asemenea suprascrieri. Așa avem în II Samuel 23, o suprascriere la o bucată de proză. În Isaia 38, găsim: un „*Mic-tam*“ al lui Hiskia — cuvinte ce sunt o suprascriere a celor ce urmează.

2) Faptul că la unii psalmi lipsesc, dovedesc originalitatea. Dacă le pune cineva mai târziu, pune la toți psalmii.

3) De asemenea tocmai pentru că nu mai sunt înțelese, nici pe vremea imediat de după robia babilonică, trebuie să ne gândim că sunt foarte vechi în cât li-s'a uitat însemnarea. — S'au păstrat în text pentru că voința celor întorși din robie era de a păstra cărțile lor sfinte așa cum le-au moștenit.

În orientul depărtat se face neconținut săpături. Acolo se desvelesc statui, monumente, palate, pline de inscripții.

Cum din veacurile cele mai dedemult muzica a jucat un mare rol și, ca și azi, a trecut dela un popor la altul, este foarte posibil ca să se găsească urme, cari ne vor pune pe cale a înțelege multe din cele ce nu înțelegem azi în Vechiul Testament.

Istoriceste s'au deslegat multe și poate nu este departe nici vremea ca, și în cele ce țin de arta muzicală religioasă, să se limpezească multe lucruri neînțelese ¹⁾.

Pr. POPESCU-MALĂEȘTI

¹⁾ În numerile viitoare alte chestiuni privitoare la psalmi.

ÎNVAȚĂTURA BISERICII DESPRE CULTUL SFINȚILOR

Sfânta Scriptură și sfânta Tradițiune sunt temelia pe care este clădită, izvoarele din care curge fără încetare învățătura sfintei noastre biserici.

Precum edificiul se înalță pe temelie și formează un tot cu ea, dar este și un adaos la ea, o continuare și completare a ei; precum râul este prelungirea izvorului, dar pentru cantitatea mai mare de apă ce se scurge pe albia lui, ia altă înfățișare, primește alt nume și poate îndeplini în mai mare măsură serviciile pe care le aduce izvorul, tot astfel și învățătura bisericii este o continuare, completare și dezvoltare a celor cuprinse în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradițiune.

Grija bisericii învățătoare sau a ierarhiei bisericesti de a apăra și păstra neatins punctele de credință atacate de eretici și râvna sfântă a marilor teologi și cugetători creștini din toate timpurile de a pătrunde, pe cât este cu putință minții omenești, minunatele adevăruri ale credinței creștine și a-le expune în cuvinte cât mai lesne de înțeles de oricine, sunt cei doi factori cari au contribuit la răsădirea, creșterea și înflorirea învățăturii bisericii.

Ceiece este floarea față de sămânță și de boboc, același lucru este învățătura bisericii față de Sfânta Scriptură și de Sfânta Tradițiune și rolul pe care-l

îndeplinește grădinarul în viața plantelor îl îndeplinește biserica în dezvoltarea învățăturii bisericesti.

Ceeace se găsește dar în germene, în Sfânta Scriptură, ceeace este în stare de boboc în Sfânta Tradițiune, se află în deplină înflorire în învățătura bisericii.

Mai învoaltă, mai bogată în colorii și în forme, învățătura bisericii nu e totuș ceva nou, ci numai dezvoltarea organică a răsadului dumnezeesc plantat de divinul Intemeietor al bisericii, udat, plivit și îngrijit de sfinții părinți și de ierarhia bisericească din curgerea vremii.

În învățătura bisericii vom găsi dar expuse mai pe larg, mai amănunțit și mai documentat toate adevărurile de credință la un loc și fiecare punct de credință în parte.

Să vedem deci, ce ne spune învățătura bisericii despre cultul sfinților.

* * *

Mai întâi biserica ne învață că se cuvine să cinstim pe sfinți și ne pune înainte temeiurile pentru care trebuie să facem aceasta.

Dăm sfinților cinste și laudă, cu alte cuvinte îi venerăm, ca pe niște bineplăcuți lui Dumnezeu, iar nu ca pe Dumnezeu însuși sau ca pe niște

dumnezei și credem că cinstea ce le dăm lor se raportează la Dumnezeu, prin al cărui har ei au putut săvârși în viața lor pământească faptele care i-au ridicat mai presus de ceilalți oameni și i-au apropiat de Dumnezeire.

«Cinstea ce se dă sfinților — zice *Mărturisirea Ortodoxă*, partea III, răspunsul la întrebarea 52 — se îndreaptă și trece la mărirea lui Dumnezeu, căruia sfinții i-au plăcut prin credința și viața înbunătățită ce au avut. Cu dreptate deci cinștim pe sfinții lui Dumnezeu, după Scriptura ce zice: «Iar mie foarte îmi sunt cinșiți prietenii tăi Dumnezeule».... Noi, pe sfinții lui Dumnezeu, nu-i cinștim cu închinare dumnezească, ci îi chemăm ca pe frații noștri și prietenii lui Dumnezeu, ca să ceară pentru noi, frații lor, ajutorul dumnezeesc și să mijlociască pentru noi către Domnul, lucru ce nu este împotriva poruncii întâi a decalogului, pentru că, după cum israeliții n'au greșit rugând pe Moisi să mijlociască la Dumnezeu pentru ei, tot așa nici noi nu păcătuim chemând pe sfinți într'ajutor și rugându-i să intervină pentru noi.»

Venerăm pe sfinți, ca întrupători ai tuturor virtuților morale și împlinitori ai tuturor poruncilor religioase, pentru ca să ne slujiască drept model viu în viața noastră morală și religioasă, pentru ca să-i avem ca îndrumători și călăuzitori și îndemnători pe calea cea bună, potrivit cuvintelor sfântului apostol Pavel: «Aduceți-vă aminte de mai marii voștri cari v'au grăit cuvântul lui Dumnezeu, pentru ca, privind la săvârșirea vieții lor, să le urmați credința» (I Corinteni 13,7).

Venerăm pe sfinți — ne învață mai departe biserica — pentru că — după cuvântul sfântului apostol Pavel, Iisus Christos este capul bisericii (Efeseni 1,22 și 5,23), iar biserica este trupul lui (ibidem 1,23; Romani 12, 4—5; I Corinteni 12, 27) între membrii bisericii luptătoare și triumfătoare, adică între creștinii cari se află pe pământ și între cei ce au trecut din această viață în stare harică, sau cu alte cuvinte între noi și sfinți, este aceeași strânsă și indisolubilă legătură care este între membrele trupului omenesc, despre care același sfânt apostol zice: «De suferă un membru, suferă toate împreună cu el; iar de este slăvit un membru, se bucură toate împreună cu el» (I Corinteni 12, 26). Pe temeiul acestei numite comunități a sfinților, noi suntem datori să dăm Sfinților, ca frați ai noștri desăvârșiți cari nu scăpat de nevoile și ispitele acestei lumi, și se află în apropierea și grația lui Dumnezeu toată cinstea cu putință, iar ei, ca unii ce cunosc nevoile prin care noi trecem, se roagă pentru noi lui Dumnezeu, ca să ne dea harul său din destul, spre a ieși biruitori din ispitele vieții. Precum avem trebuință de ajutorul și sprijinul

celor mai cu experiență decât noi în orice privință, tot astfel avem trebuință, în privința morală, de ajutorul sfinților și aceasta ne dictează respectul ce cată să li-l dăm. Precum iarăș sunt de condamnat cei cari pot dar nu vor să ajute pe semenii lor mai slabi sau în primejdii, tot așa ar fi de condamnat sfinții, dacă nu ne ar veni în ajutor în nevoile noastre sufletești. Cinștirea ce dăm sfinților și ajutorul ce și ei la rândul lor ne dau, au dar la bază reciprocitatea.

Spre a deosebi felul cinștirii ce se cuvine sfinților de cel pe care-l datorăm lui Dumnezeu, biserica a dat celui dintâi numele de *venerare* (latinește *veneratio*, grecește *δουλεία*), iar celui de al doilea *adorare* (latinește *adoratio*, grecește *λατρεία*). Cel dintâi este cinștirea ce se dă fapturii, o cinștire, un respect mărginit, cel de al doilea este cinștirea, respectul fără margini ce se cuvine numai Facătorului și Pronietorului a toate. Termenul nostru popular de *închinare*, care vine dela latinescul *inclinare*, *a se închina*, *a se pleca*, exprimă la origină gestul prin care se arată cinștirea în genere. Folosindu-se atât în înțelesul de venerare, cât și în cel de adorare, el poate da naștere la echivoci și a fost și este întrebuințat de protivnicii cultului sfinților, ca să producă confuziune în mințile celor neîntroduși din destul în cunoașterea chestiunilor teologice. «Noi nu ne închinăm de cât lui Dumnezeu», zic aceștia cu subînțeles și-și întăresc afirmația cu citate din Sfânta Scriptură. Depinde însă de ideia ce-ți faci despre închinare și de sentimentele de care o însoțești, dacă închinarea se dă lui Dumnezeu, sfinților sau chiar muritorilor de rând, căci românește zicem nu numai: „Mă închin lui Dumnezeu“ sau «Cutărui sfânt», ori «Unei icoane», ci și «Mă închin», sau „M'am închinat“, ca formulă de salutare față de prieteni și cunoscuți, chiar când nu ne sunt superiori.

Învățătura bisericii ne arată dar, că venerarea sfinților este foarte întemeiată și că nimic rațional nu i-se poate opune.

* * *

Despre chemarea sfinților într'ajutor, biserica învață, că ei nu ne ajută și nici noi nu le cerem să ne ajute prin propriile lor puteri, ci să intervină la Dumnezeu, ca El cu puterea lui nemărginită să ne ajute.

Noi chemăm pe sfinți mijlocitori către Dumnezeu — zice *Mărturisirea ortodoxă*, în locul mai sus citat — ca ei să se roage pentru noi și-i chemăm, nu ca pe niște dumnezei, ci ca pe prietenii lui Dumnezeu, căruia slujesc și pe care-l slăvesc și căruia se închină. Noi avem trebuință de ajutorul lor, nu pentru că ei ne-ar ajuta cu puterea lor, dela dănsii, ci fiindcă cer pentru noi, prin solirile lor, harul lui Dumnezeu. Căci și

Sfânta Scriptură ne învață să cerem mijlocirea și rugăciunile către Dumnezeu dela sfinții cei încă vii, cum a făcut sfântul apostol Pavel când a zis: „Vă rog pe voi, fraților, pentru Domnul nostru Iisus Christos, pentru dragostea Domnului, ca să vă nevoiți împreună cu mine în rugăciuni pentru mine către Dumnezeu“ (Romani 15,30). Și într'alt loc: „Iavi care le nădăjduim, că încă ne va mai izbăvi, ajutându-ne și voi cu rugăciunea, pentru noi, pentru ca darul făcut nouă de atâtea fețe, să dea prilej multora să mulțamească lui Dumnezeu pentru noi“ (II Corinteni 1,10). Și el însuși roagă pe Dumnezeu pentru alții, cum mărturisește singur, zicând: „Totdeauna, în orice rugăciune a mea pentru voi toți, cu bucurie făcându-mi rugăciunea“ (Filipeni 1,4). Din aceste mărturii cunoaștem două lucruri: Întâi: că sfinții trăind în lumea aceasta, cer dela alții rugăciuni și mijlociri către Dumnezeu; al doilea, că ei se roagă unii pentru alții și mijlocesc nu numai în parte câte unul, ci și obștește pe față, precum adeverește scriptura zicând: „Petru era ținut în temniță, iar biserica făcea rugăciune neînteruptă către Dumnezeu pentru dânsul“ (Fapte 12,5). Și cu atât mai mult după moarte, sfinții, stând înaintea lui Dumnezeu, se roagă pentru noi, căci dela aceasta nimic nu-i împiedică și chiar de a cere răzbunare împotriva necredincioșilor, cum zice Scriptura: „Am văzut sub altar sufletele celor uciși pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturisirea ce aveau“. Și strigau cu glas mare, zicând: „Până când Stăpâne sfinte și adevărate, nu judeci și nu răzbuni sângele nostru față de locuitorii pământului?“ (Apocalips 6,9). Fără asemănare mai mult se vor ruga ei pentru frații lor, mai ales pentru cei cari au trebuință de ajutorul lor înaintea lui Dumnezeu, cum învață Scriptura zicând: „Și cei ce douăzeci și patru de bătrâni, cari ședea pe tronuri înaintea lui Dumnezeu, au căzut cu fața la pământ și s'au închinat lui Dumnezeu, zicând: „Mulțămim, ție, Doamne Dumnezeule, atotțiitorule“. (Apocalips 11,6). Și mai jos, să dai plată robilor tăi, proorocilor și celor ce se tem de numele tău, celor mici și celor mari“. (Ibidem 11,96).

Temeiurile pe care sprijină biserica învățătura sa despre rugăciunile noastre de chemare într'ajutor a sfinților și solirile lor pentru noi către Dumnezeu sunt dar, cum se vede din însăși cuvintele Mărturisirii Ortodoxe, foarte raționale. Ele stau mai întâi în faptul, că sfinții, în viața lor pământească, au rugat pe toți credincioșii să se roage lui Dumnezeu pentru ei și s'au rugat și ei pentru frații lor și apoi în concluzia, absolut logică, că, dacă sfinții s'au rugat pentru alții în viața pământească, cu atât mai mult se roagă după trecerea din această viață, când sunt mai aproape de Dumnezeu și nici o pie-

dică nu le stă în cale. A se ruga pentru cei de pe pământ, este pentru sfinți, după cuvântul sfântului Pavel: „Datori suntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor slabi“ (Romani 15,1). O datorie morală, impusă de legea dragostei, dela care ei nu se pot sustrage și pe care o îndeplinesc chiar față de cei cari nu-i roagă și cu atât mai mult față de cei ce-i roagă.

A susține că sfinții nu se roagă, nu intervin la Dumnezeu pentru cei de pe pământ, este a susține, că ei și-au pierdut cel puțin o parte din nobilele însușiri altruiste ale sufletului lor manifestate cu atâta putere în timpul vieții pământești, ceea ce ar fi tot una cu un regres, cu o stare de inferioritate a vieții de dincolo de mormânt, față cu viața pământească, ceea ce este o absurditate.

Foarte consecvent încheie dar autorul Mărturisirii Ortodoxe:

„Nu lucrăm deci împotriva acestei porunci a lui Dumnezeu (întâia a decalogului) când ne rugăm la sfinți. Ei, ca slugi, credincioase ale lui Dumnezeu, stând înaintea slavei lui, mijlocesc pentru noi către unul adevăratul Dumnezeu. Dimpotrivă, dacă am disprețui mijlocirea lor, am întărâta foarte slava dumnezească, necinstind pe cei ce cu curăție slujesc Lui“ (ibidem).

Învățătura sa și-a expus-o biserica mai amănunțit și și-a apărat-o și dezvoltat-o răspunzând la diferitele obiecțiuni care s'au ridicat împotriva cultului sfinților.

Astfel una din aceste obiecțiuni este, că Mântuitorul Christos ar fi unicul mijlocitor între Dumnezeu și oameni, cum ar rezulta din cuvintele sfântului ap. Pavel: „Unul este Dumnezeu, unul și mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, omul Iisus Christos, care s'a dat pe sine însuși preț de răscumpărare pentru toți...“ (I Timotei 2,5-6) și că deci a numi și socoti și pe sfinți mijlocitori, ar fi a contrazice cuvântul expres al Apostolului.— Ca răspuns la aceasta, biserica a învățat și învață, că mântuitorul Christos este mijlocitorul prin excelență, cel care a răscumpărat omenirea din păcat odată pentru totdeauna prin jertfirea sa pe cruce, iar sfinții sunt mijlocitorii secundari, care ne ajută să ne însușim mântuirea adusă tuturor de Mântuitorul, mijlocitorii care-și primesc putere dela mijlocitorul cel mare, Domnul Iisus Christos. A numi și a chema pe sfinți mijlocitori între noi și Dumnezeu nu însemnează dar a contrazice cuvintele Apostolului, căci în Evanghelia dela Matei (23,8) însuși Mântuitorul zice: „Iar voi să nu vă numiți Învățător căci unul este Învățătorul vostru Christos, iar voi toți sunteți frați“ și totuși sfântul apostol Pavel spune (I Corinteni 12,28) că Dumnezeu a spus în biserică apostoli, prooroci, învățători etc. Urmează de aci, că

Dumnezeu însuși se contrazice pe sine, ca toți câți au purtat în biserică titlul de învățatori au fost usurpatori ai acestui titlu, sau că sfinții apostoli, cari au instituit pe cei dintâi învățatori, nu nesocotit și călcat în picioare porunca Domnului? Fără îndoială, că cuvântul „învățător“ ca și termenul de „mijlocitor“ și ori care altul poate și trebuie luat în înțeles absolut și în înțeles relativ, sau într'o accepțiune strânsă și într'una mai largă. În primul înțeles și în prima accepțiune Mântuitorul singur este mijlocitor și învățător și sfânt, iar în cel de al doilea sunt toți aceia cari au purtat și poartă aceste nume în biserică sa.

În interesan a lucrare intitulată „Piatra Credinței“ este expusă astfel chestiunea aceasta:

„Precum unitatea părintelui ceresc nu exclude pe părinții părintești; nici unitatea lui Christos ca învățător și domn, nu exclude pe învățătorii și domnii lumii aceștia; nici sfințenia și suveranitatea unică a lui Iisus Christos nu exclude sfințenia altor sfinți și suveranitatea monarhilor pământești; tot astfel unitatea lui Christos ca mijlocitor nu exclude nici decum mijlocirea altora, numai că între mijlocitori este o deosebire și distanță nemăsurată. Iisus Christos este mijlocitorul suprem, iar sfinții sunt mijlocitori inferiori. Iisus Christos este mijlocitorul răscumpărării și al rugăciunii fiului către Tatăl, iar sfinții sunt numai mijlocitori ai rugăciunii unor prieteni, cum zice Psalmistul: „Tu, Dumnezeule, ai cinstit pe prietenii tăi în chip deosebit“ (138,17). Iisus Christos este un mijlocitor care n'are trebuință de alți mijlocitori, pe când sfinții au avut trebuință de mijlocirea lui Iisus Christos cât au fost pe pământ și au și acum nu atât pentru ei, cât pentru noi. Iisus Christos este un mijlocitor, care are putere de a mijloci dela sine însuși, iar sfinții sunt mijlocitori numai în puterea mijlocitoare a lui Iisus Christos și a meritelor sale de pe cruce. Astfel fierul nu are prin sine însuși proprietatea de a arde, ci o primește dela foc cu care se unește. Iisus Christos este mijlocitor prin însăși firea sa, iar sfinții prin har... Când apostolul zice, că este numai un mijlocitor între Dumnezeu și om, adică Iisus Christos, zice aceasta spre a se înțelege, că Iisus Christos este mijlocitor nu numai prin ministerul său, făcând pe Dumnezeu apropiat de om, ci și mijlocitor prin natura sa, fiind mijlocitor între Dumnezeu și om, intru cât este și totodată și Dumnezeu și om, împrejurare indispensabilă pentru împăcarea omului cu Dumnezeu. De aceea este numai un asemenea mijlocitor. Sfinții nu sunt și nu pot fi. Așa au judecat și învățat Sfinții Părinți Chrisostom, Ambrozie, Teofilact, Ippifanie, Ciril și alții“ (După Macarie, Teologia dogmatică ortodoxă, vol. II, pag. 711).

* * *

Altă obiecțiune este: Cum pot auzi sfinții rugăciunile noastre, căci ei nu sunt și nu pot fi nici atotștiutori nici prezenți în tot locul ca Dumnezeu?

La aceasta biserica răspunde cu cuvintele Mărturisirii ortodoxe:

„Sfinții dela sine nu știu, nici nu înțeleg rugăciunile noastre. Cu toate acestea, după descoperirea și harul dumnezeesc ce li s'a dăruit de Dumnezeu cu îmbelșugare, știu și aud. Precum Elizei a știut ceea ce sluga lui făcea pe cale, la fel știu și aud toți sfinții, prin sfânta descoperire, nevoile celor ce-i cheamă pe dânșii. Asemenea chemăm și pe îngeri, ca să mijlocească cu rugăciunile lor către Dumnezeu pentru noi. Căci ei duc înaintea mării lui Dumnezeu rugăciunile și milosteniile și toate tările bune ale oamenilor. Iar sfinții sunt după moarte ca și îngerii: ei pot atunci să cunoască nevoile noastre, să audă rugăciunile noastre și să mijlocească pentru noi“ (Ibidem).

Dacă în viața lor pământească mulți sfinți au avut darul de a citi în suflete, de a ști cele ce s'au întâmplat la mari depărtări de ei, de a se înălța cu spiritul mai presus de lume și a vedea și auzi lucruri minunate, pentru ce să nu admitem, că sufletele aceluiași sfinți, după despărțirea lor de trup, când se află mai aproape de Dumnezeu, nu primesc dela El darul de a vedea, auzi și ști cele ce se petrec pe pământ?

Sunt oameni cu puteri sufletești deosebite, cari văd și știu pe cale naturală, dar neobișnuită, cele ce se petrec la imense depărtări de ei, prin așa zisa clairvoyance sau televiziune. Sunt alții cari, fără să poseadă această putere, au în anumite momente intuiția precisă despre ceia ce se întâmplă unuia sau altuia din cei de aproape ai lor, prin așa zisa telepatie. Dacă în mod natural și atât timp cât sufletul este legat și condiționat de trup, sunt cu puțință aceste minunate lucruri, a căror realitate a făcut și face obiectul cercetărilor științifice și deci nu poate fi trasă la îndoială, de ce ar fi imposibil ca sufletele desăvârșite ale sfinților mai ales când au trecut din lumea materială, să poată vedea și ști nu numai cele ce se petrec într'un anumit loc și clipă, ci chiar tot ce se întâmplă în tot locul și în fiecă clipă pe pământ? Știința explică telepatia ca o dragoste ce depășește limitele spațiului. Prin telepatie stau în comunicație numai persoanele care se iubesc mult între ele. Ce dragoste poate fi însă mai mare decât aceea pe care o au sfinții, după ce s'au încununat cu cununa biruinței, față de frații lor cari se află încă în vâlmășagul luptei cu păcatul și ispitele? Și când „dragostea toate le poate“, cum a zis sfântul apostol Pavel, nu este ceva cuprins de însăși mintea noastră și afară din cale de limpe-

de, că spațiul și timpul nu pot fi o piedică pentru sfinți de a ști în tot momentul celece se întâmplă cu frații lor de pe pământ?

Invenția telegrafului și mai ales a telefonului fără fir ne lămuresc și mai bine cum pot auzi sfinții rugăciunile noastre. Orice zgomot, orice sunet și orice cuvânt nu se mărginesc la locul unde s'au produs, ci se propagă prin undele herziene, pretutindeni în atmosferă și pot fi înregistrate de orice stațiune de telefonie fără fir din orice punct al globului pământesc. E destul să ai o instalație de telefonie fără fir, ca să auzi din casă dela tine, stând liniștit la birou sau pe canapea, furtuna care se deslănțue pe un alt continent, semnalul de alarmă al unui vapor amenințat de innec pe întinderea oceanului îndepărtat, glasul de privighetoare al unei primadone, care cântă pe scena unui teatru dintr'un oraș dela celălalt capăt al lumii, discursul cutărui om de stat în parlamentul din Londra, Paris sau Washington, ori la Liga Națiunilor etc. etc. Se vorbește mult, că s'a ajuns ca să poți vedea persoana cu care vorbești la telefon, ori care ar fi distanța ce te desparte de ea. Când mintea omenească a reușit să dea la lumină și să pună în practică aceste invențiuni, care desființează spațiul și-ți dau puțința să auzi tot ce se petrece pe întinsul globului pământesc și să vezi la distanțe infinit de mari și de nestrăbătut pentru ochiul liber, nu e ridicol să ne mai punem întrebarea, cum pot vedea, auzi și ști sfinții celece se petrec pe pământ? Dacă noi putem să auzim tot ce se petrece în lume cu aparate de telefonie fără fir și să transmitem gândurile, simțirile, voința noastră într'o clipă, dela o margine a lumii la alta, prin telegrafia fără fir, să nu fie posibil ca Dumnezeu să fi rânduit lucrurile astfel ca sfinții să poată auzi, vedea și sta în comunicație cu pământul fără ajutorul vreunui aparat? Cugete oricine mai adânc asupra acestei chestiuni și se va convinge, cât de ușuratec vorbesc cei cari declară în numele rațiunii, că cultul sfinților este inadmisibil, pentru cuvântul, că sfinții n'ar avea puțința să audă rugăciunile noastre și să stea în legătură cu noi,

* * *

S'au ridicat și alte obiecțiuni de mai mică importanță în contra cultului sfinților, la care biserica a răspuns cu deplin succes. Așa d. p. s'a zis, că invocarea sfinților ar implica în sine nesocotirea puterii lui Dumnezeu, iar venerarea lor ar fi o împușinare a cinstirii ce se cade și trebuie a da lui Dumnezeu.

Nu nesocotim puterea lui Dumnezeu, când chemăm într'ajutor pe sfinți, pentru că biserica învață lămurit — cum am văzut mai sus — că sfinții nu ne ajută cu puterea lor, ci cu puterea

ce le-o împărtășește Dumnezeu însuș. Cerând dar ajutorul lor, noi cerem de fapt ajutor dela Dumnezeu, numai că nu-l cerem direct, ci prin mijlocirea sfinților.

Tot asemeni, venerând pe sfinți, nu numai că nu împușinăm cinstea ce dăm lui Dumnezeu, ci dimpotrivă o sporim, i-o arătăm și indirect, iar nu numai direct, pentru că respectul și venerația ce dăm sfinților se reduc tot la Dumnezeu, al cărui reflex ei sunt și dela care vin toate darurile ce ni se împărtășesc prin mijlocirea lor. N'a zis oare Mântuitorul: „*Celce vă primește pe voi, pe mine mă primește și celce mă primește pe mine, primește pe celce m'a trimis pe mine*“? (Matei 10,40). Care împărat înțelept s'ar putea supăra de cinstirea deosebită ce se dă slujitorilor săi? Oare cinstirea dată acestora nu este însăși cinstirea împăratului și nu însemnează ea, că împăratul e vrednic de toată cinstea? Căci când a cinstit cineva pe slujitorii unui împărat rău și nedemn?

* * *

La altă obiecțiune, foarte asemănătoare cu cea precedentă, că adică invocarea sfinților ca mijlocitori între noi și Dumnezeu ar constitui o jicnire adusă unicului mijlocitor Iisus Hristos Mântuitorul, „*Piatra credinței*“ răspunde cu următoarele două observațiuni:

1. „*Dacă este numai un mijlocitor între Dumnezeu și oameni, Iisus Hristos, în zadar se îndreaptă Pavel către creștinii în viață, ca să se roage pentru el? In zadar îndeamnă Iacob: „Rugați-vă unul pentru altul“? In zadar și voi, protivnicii noștri, cereți să se roage alți pentru voi și-i învățați pe aceia să ceară și ei altora acelaș lucru? Fiindcă este un singur mijlocitor, Iisus Hristos, sfântul Pavel și sfântul Iacob și voi însăși jigniți pe Domnul Hristos și-L desprețuiți?*

2. *Iisus Hristos a zis în Evanghelie: „Iar voi să nu vă numiți rabi sau învățător, căci unu este Învățătorul vostru, Hristos, iar voi toți sunteți frați. Și iată să nu chemați vouă pe nimeni pe pământ, pentru că unul este Tatăl vostru cel din ceruri. Nici să vă numiți conducători, pentru că unul este conducătorul vostru Iisus Hristos“. Fiindcă este numai un Învățător și un Conducător, Iisus Hristos și numai un Părinte, care este în ceruri, a păcătuit deci sfântul Pavel numindu-se învățător al neamurilor? Dar voi, protivnicilor, pentru ce vă numiți părinți, învățători, conducători? căci nu puteți numi părinte pe cel ce vă dă viață, învățător pe celce vă învață? Spuneți; cum îndrăсниți să călcați porunca lui Dumnezeu? Nu veți putea răspunde altfel decât ca și noi adică: Este în ceruri un singur Părinte prin excelență, este un singur învățător și Domn suprem Iisus Christos. Din acest Părinte sunt toți Părinții pământești. Dela acest Învățător și*

Domn, Iesus Christos primesc toți învățătorii și domnii adevărați și sănătoasă învățătură. Părinții pământești sunt totuși părinți adevărați, numai că sunt de un fel inferior, sunt părinți de înrudire, cari se trag din unicul Părinte care este în ceruri. Asemenea și învățătorii și domnii pământești, sunt într'adevăr învățători și domni, dar de o categorie inferioară, adică primesc învățătură sănătoasă dela unicul Domn, Iesus Christos. Tot așa trebuie să se înțeleagă și cuvintele: „Unul Sfânt, unul domn Iesus Christos“. Cum să fie singur Iesus Christos unul Sfânt, unul Domn, când sunt și alți sfinți pe cari Scriptura îi numește sfinți și alți domni, pe cari-i numește domni? Și aci nu este alt răspuns decât cel de mai sus: Iesus Christos este unul Sfânt, unul Domn, adică este de o sfințenie, de o suveranitate superioară, care nu este întrecută de nimeni, nu provine dela nimeni, nu se poate compara cu nimeni, iar alții sunt sfinți și domni într'un grad inferior și departe de Iesus Christos: sunt sfinți și domni de o sfințenie și suveranitate ce vine de sus. Precum roșu nu arde și nu aprinde dela sine, căci dela sine e rece, și arde numai din cauza focului, tot așa trebuie înțeleasă sfințenia și suveranitatea altor sfinți și domni“. (Macarie, vol. II pag. 714).

* * *

O obiecțiune de natură teologică s'a ridicat împotriva cultului sfinților din starea de provizorat a sufletelor după judecata particulară până la judecata generală sufletele răposaților nu primesc răsplată deplină a faptelor lor, adică nici cele bune nu sunt pe deplin fericite nici cele rele nu sunt cu totul nefericite, sufletele sfinților nu pot auzi rugăciunile noastre și a ne veni într'ajutor.

Că este o deosebire între starea sufletelor celor buni și a celor răi îndată după moarte, este lucru sigur și necontestat. Parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr și mai ales cuvintele adresate de Mântuitorul pe cruce tâlharului din dreapta sa: «Adevăr zic ție: Astăzi vei fi cu mine în raiu» (Luca 23, 43) pun aceasta în cea mai vie lumină. A crede contrariul, ar însemna a admite cu ipnopsihiții — condamnați de biserică — și cu alți eretici moderni, că sufletele celor morți petrec până la judecata de apoi într'otărire de nesimțire sau somnolență. Biserica învăță, că atât sufletele celor buni cât și ale celor răi își primesc îndată după moarte răsplata

pentru faptele din viața pământească, numai că această răsplată nu este completă și definitivă până la judecata obștească, când sufletele se vor uni cu trupurile cu care au trăit și lucrat împreună pe pământ. De atunci înainte, soarta unora și a altora va fi definitivă, pentru că nu vor mai fi oameni pe pământ cari să se roage pentru ușurarea pedepsei celor răi și se va rosti hotărârea definitivă, care va pecetlui pe veci starea fiecăruia, de către Judecătorul suprem. Va fi și completă, căci dimpreună cu sufletul va simți și trupul fericirea sau nefericirea de care se va împărtăși. Fiind treze și conștiente de sine și până la judecata de apoi, sufletele dreptilor pot dar — prin darul lui Dumnezeu — în a cărui nemijlocită apropiere petrec, să audă rugăciunile noastre și să ne vină în ajutor când îi chemăm.

* * *

La cea din urmă obiecțiune: că credința în ajutorul sfinților ar putea duce la lenevire și nepurtare de grijă pentru mântuire, biserica a răspuns, că sfinții, ca ființe cu desăvârșire morale, nu vin decât în ajutorul celor ce merită, adică a celor ce nu încetează să se străduiască pe calea binelui. „Rugăciunea Sfinților“ — zice sfântul *Dionisie Areopagitul* — în timpul vieții lor și încă și mai mult după ce au murit este de folos numai celor cari sunt vrednici de sfințele rugăciuni... Se lasă deci amăgit de o nădejde amăgitoare și deșartă cine cere ajutorul sfinților și renunță la sfințele lucruri care le sunt proprii, n'are grijă de darurile dumnezeiești și se îndepărtează de poruncile sigure și folositoare“. (Ierarhia bisericească, cartea VII, partea III, § 6). — „Rugăciunile sfinților — zice sfântul *Ioan Gurădeaur* — au putere foarte mare, dar numai dacă ne căim (de păcatele noastre) și ne îndreptăm... Vorbesc așa, nu ca să opresc pe cineva de a chema pe sfinți în rugăciunile sale, ci ca să împiedic pe oricine să se dedea lenevirii și somnului și trăind astfel, să nu ceară dela alții să facă ceea ce ar trebui să facă el însuși“. (Omilia asupra lui Matei). Și în altă parte tot el zice: „Știind aceasta, iubiților, să alergăm la mijlocirea sfinților și să-i chemăm, să se roage pentru noi; dar să nu ne mărginim a ne lăsa pe rugăciunile lor, ci să lucrăm și noi cum se cade, după pilda ce ei ne-au dat“ (Omilia 44 asupra Genezei).

Pr. I. MIHĂLCESCU.

CRONICA BISERICESCĂ

INTERNĂ

CONCORDATUL CU VATICANUL

Interviewul Prea Sfințitului Vartolomei al Râmnicului despre Concordat

Am vestit din nr. trecut că în acest număr vom reproduce interviewul dat de P. S. *Vartolomei*, episcopul Râmnicului, ziarului *Universul* (29 Martie 1924), cu privire la chestiunea concordatului. Interviewul a produs în toate părțile cea mai bună impresiune, prin arătările sale luminoase și foarte temeinice, de altfel ca și celelalte interviewuri ale prelaților noștri. Numai ziarul catolic *Albina* din București a început să-i înjure pe toți, găsim pentru fiecare, după sistemul catolic, reiterate pricini de ponegrire. Cititorii însă pot vedea din cele ce urmează ce cugetare puternică și bună documentată se află în arătările Prea Sfințitului Vartolomei și că, deci, cei de la *Albina* au țipat fiindcă i-a durut.

Concordatele în decursul vremii

Privit din toate punctele de vedere, Concordatul ni s'e prezintă azi ca un act juridico-politic compromis prin origina lui, anulat prin nesuceșele lui, repudiat de dreptul modern și condamnat de interesul național românesc.

Ca origină, se știe că Concordatul a ieșit din luptele pentru întâietate dintre Biserică și Stat, adică dintre spiritual și „temporal“, cum se zicea pe atunci, și care azi nu mai există și nici nu mai pot exista, pentru că experiența și cultura le-au stabilit în lumea civilizată de acum, la fiecare din aceste două instituțiuni, cadrele lor firești, prin care li se împiedică la infinit, confuziunea de atribuțiuni și ciocnirea de veleități.

Experiența și cultura deci le-au delimitat terenul propriu și Bisericii și Statului, și în același timp au făcut ca aceste instituțiuni să nu se mai identifice, pentru organizarea și funcționarea lor, cu persoana celor ce le reprezintă, ca în trecut, ci să se razime pe principii, adică, pe adevăruri obiective și permanente, cărora, ca unor lucruri supraomenești stabilite în viață, de însuși Creatorul lumii, le datorăm cu toții o egală supunere, și șefi și subalterni.

La noi nu e nevoie de Concordat.

Pentru legiferarea la noi deci a cultului romano-catolic, nu mai este nevoie de concordat, pe care îl vedem că s'a născut din ignoranță și forță

și pe timpuri de patimi și de lupte de la stăpân la stăpân, ci numai de aplicare echitabilă printr'o lege de Stat a principiilor constituționale, privitoare la cultele istorice din România, între care se numără la noi și cel româno-catolic.

A ne abate de la această regulă, ar însemna să schimbăm mitraliera, cu pușca cu cremene, întrucât în loc de a se garanta prin adevăruri stabilite științifice și formulate în principii și în regule de drept comun și public, pe care nici însăși puterea legiuitoare nu le mai poate călca, pacea și raporturile juridice dintre Statul român și cultul romano-catolic din România, s'ar lăsa, prin Concordat, la discreția unei biete convențiuni vremelnice și subiective, pe care nu numai împrejurările independente de voința omenească, dar și însuși capriciul omenesc o poate încălca și anula oricând.

Și nici nu ni se poate recomanda

În afară de origină, care îl pogoară la vremea îndepărtată a forței și a ignoranței și care-l compromite, Concordatul nu ni se poate recomanda, nici măcar prin rezultatele și succesele lui — pentru, că, într'o durată de 800 de ani, cât a trecut de la primul Concordat, din anul 1105, încheiat de Papa cu Anglia și până azi, el n'a fost în stare, nici să-și precizeze natura juridică, nici să-și impună obligațiunile respectului părților contractante, și nici să-și găsească mijloacele de constrângere pentru executarea obligațiilor lui, de către contractanți.

Diferite Concordate

Ca gen, de pildă, se știe că Concordatul se numără printre convențiuni, adică, printre contracte; dar până acum nu s'a stabilit încă dacă Concordatul este un contract unilateral, sau sinalagmatic, sau dacă este un adevărat tratat. Concordatul de la Worms de pildă, din 1122 a apărut în ce privește forma juridică, ca un contract unilateral, publicat aparte și de Sf. Scaun și de guvernământul german, care îl acceptase.

Concordatul dela Bolonia din 1515 a apărut ca o bulă papală, transformată de guvernământul care l-a primit într'o lege de Stat.

Concordatul din 1801 a apărut în Franța imperială, ca un tratat diplomatic, iar prin doctrinele publicate în 1904 în „Revue catholique des institutions et du droit“ pag. 489 i se ridică Con-

cordatului caracterul de convențiune și i se dă acela de „concesiune grațioasă“ pe care Papa înțelege să le-o acorde pentru țara lor, guvernelor pe care sanctitatea sa le crede meritorii, pentru o astfel de concesiune.

Toate Statele s'au lepădat de Concordat

La fel cu nestabilizarea formei sau a speciei și a genului său juridic, a fost pentru Concordat și puterea lui obligatorie pentru părți, de care s'au lepădat nu numai toate statele creștine, oricâteori au găsit cu cale să o facă, dar de care s'au lepădat însuși Papa, fie sub pretext de semnare sub presiune și violență, ca în cazul Concordatului dela Sturi din 1111, când Enric al V-lea al Germaniei l-a luat prizonier pe Papa Pascal al II-lea și l'a silit să semneze, sau Concordatul dela Fontainebleau, din 1813, când Napoleon I l-a avut prizonier pe Papa Piu al VII-lea fie sub pretextul că Concordatul s'ar putea dovedi, prin aplicarea lui că împiedică Biserica de a-și îndeplini menirea ei, cum susține bunioară P. de Pascal în «Philosophie morale et sociale», tom. II pag. 348.

Din pricina acestei firești neputințe de a-și obliga părțile contractante la îndeplinirea reciprocă a îndatoririlor, s'au desfăcut de Concordatul lor, fără consimțământul Papei, nu numai Rusia la 1852, și Franța la 1905, dar și pravoslavnică întru papism, Austria, la 1870, cum a arătat cu limpezimea sa obicinuită și I. P. S. S. dr. Miron Cristea.

Puterea Papală

Odată călcat, Concordatul n'a găsit în sprijinul său niciun mijloc hotărîtor de constrângere din partea lezată în contra celeilalte, pentru că, mai ales dela democratizarea popoarelor încoace, Papa nu mai este decât o putere spirituală, cu care nici un Stat nu poate să aibă legături economice, sau bancare, spre a se putea folosi în astfel de cazuri, de represalii dintr'o parte sau alta și nici armata și teritoriu, pentru invaziuni reciproce sau pentru declarații de războaie. În acelaș timp, nu există până azi, nici măcar o Curte de justiție de resortul căreia să țină Concordatele, cum există bunăoară pentru contractele de drept comun și cum e pe cale să existe dela război încoace și pentru tratatele internaționale.

Neavându-și deci obligativitate garantată prin nimic altceva, decât prin bunul plac al părților contractate, mă întreb — continuă Inaltul Prelat — ce rost mai poate avea, chiar în concepțiunile Sf. Părinte dela Roma, un instrument de drept, care s'a născut dintr'o origină așa de inferioară și care n'a trăit până azi, decât să-și arate neputința?

Ce tenace sunt, pentru sufletul omenesc, deprinderile și prejudecățile...

Concordatul è repudiat de dreptul modern

În afară însă de aceste două metehne, Concordatul este repudiat și de dreptul modern, după care existența și funcțiunea instituțiilor sociale nu se mai identifică cu persoana reprezentanților lor, care în trecut dispuneau de ele cum voiau și puteau, ci se identifică cu trebuințele de drept natural, din care au isvorât aceste instituțiuni, care le legitimează existența, și cu principiile de drept public și constituțional, care le garantează funcționarea.

Modul de cârmuire deci al acestor instituțiuni nu se mai dictează numai de reprezentanții lor singuri, oricare ar fi ei, ci de trebuința naturală, la care corespund și de folosul, pe care-l aduc omenirii.

Autonomia

Grație trebuinței naturale, la care corespund, și folosului, pe care îl aduc lumii, credințele religioase și bisericile lor și-au câștigat în lumea civilizată foarte de vreme, *libertatea existenței și autonomia conducerii* în toate acele cazuri, când Statele, în care s'au aflat aceste credințe și Biserici, n'au avut să-și teamă din partea lor, nici *suveranitatea*, nici *siguranța*, nici *ordinea publică*, nici *bunele moravuri*, nici *directiva națională a culturii* și în fine, nici răsturnarea în masa supușilor săi a *echilibrului economic*, pe care l-ar putea produce intrarea în mâinile lor, a mai multor averi, decât le sunt necesare pentru existență și pentru misiune.

Datoria Statului Român

Pentru legiferarea la noi, deci, a cultului romano-catolic, Statul n'are decât să se inspire din Constituțiunea sa. Și, ținând seama de patrimoniile de mai sus, al căror gardian este el și după dreptul uman și după cel divin, s'ar cuveni ca, după o prealabilă consultare a reprezentanților naționali ai acestei Biserici, cum s'a făcut și cu noi ortodocșii, să vină cu o lege de Stat din Parlament, adică, înaintea poporului care, de mai ieri înainte, dispune singur de instituțiunile sale după nevoile lui proprii, trăite și simțite de el, și nu după părerile subiective ale cutărui sau cutărui personagiu, distins și sfânt dacă voîți, dar totuși, om cu interese proprii și făcut din carne și oase, ca orice muritor.

Cultul Romano-Catolic

Privindu-se astfel chestiunea, se va înțelege cred de toată lumea că, cultului romano-catolic de la noi, ai cărui credincioși nu sunt pentru toată masa lor de sânge și de suflet pur românesc ca ortodocșii noștri, nu i-se va putea acorda o libertate de existență, o autonomie de conducere și o protecțiune materială și morală la fel cu cele acordate

de Statul român cultului ortodox, ai cărui credincioși nu numai că se identifică cu ființa neamului românesc, dar o *formează* ca popor, istorie, destin și chiar ca Stat.

Datoria față de ortodocși

Față de ortodocși, deci, Statul își va exercita bisericește autoritatea numai sub forma controlului și numai spre a-i feri de abateri de la dreptul comun, iar pentru romano-catolici, ca și pentru toate celelalte culte de origine străină, el va trebui să-și exercite autoritatea și suveranitatea lui totdeauna și ca control și ca autorizare sau consimțământ continuu, atât pentru recrutarea personalului de conducere, cât și pentru partea materială a averilor, călăuzindu-se în această privință nu de secularizare, ci de restabilirea între locuitori a echilibrului economic.

Concordatul va fi neconstituțional și nejuridic

Acestea fiind cerințele dreptului modern, unde ați mai vedea d-tiă loc pentru Concordatul, care spuneți că e pe cale să se înfăptuiască la noi? Un astfel de act a devenit azi în România neconstituțional și în lumea întreagă nejuridic. Și dacă totuși se va introduce la noi va însemna că s'a procedat numai din motive de ordin subiectiv și cu violarea, după cum vedeți, a întregii ordine naturale și culturale din vremurile de azi.

Explicația opunerii Concordatului

Ceeace ne obligă însă pe noi, Românii, să ne opunem Concordatului, este mai ales acea latură a lui, prin care ne-ar putea vătăma în pacea noastră publică și ca unitate de neam. Strânși la un loc prin același act politico-juridic al unui singur șef de reședință și de origine străină, și care își are cea mai mare parte din interesele sale omenești și misionare legate de națiuni mai puternice decât noi și care ne pot deveni dușmane, credincioșii catolici din țara noastră, pot deveni o forță omogenă, pe care șeful lor străin i-ar putea folosi împotriva intereselor noastre și dinnăuntru și din afară.

Sectarismul Papal

Absorbirea în deosebi în această masă deosebită de masa românească, a fraților noștri uniți, nu numai că ne-ar rupe trupul național în două, dar ar pune în sufletele noastre acel element deosebit și despărțitor, care s'a arătat că este *sectarismul papal*, în care, din cauza independenței lor de până acum, frații noștri uniți încă n'au avut timpul și prilejul necesar să se formeze.

Și-a pierdut valoarea juridică

Nu vrem, deci, Concordatul, pentru că el și-a pierdut pentru vremurile noastre orice valoare ju-

ridică și nu ne va fi de nici un folos, nici nouă și nici înșiși romano catolicilor dela noi, cari sunt la larg să-și apere drepturile lor confesionale. nu prin puterile limitate și schimbătoare ale Papei, ci prin *puterile permanente, invincibile și imprescriptibile* ale principiilor constituționale.

Nu vrem Concordatul, pentru că nu trebuie să i se dea puțința vreunui șef străin de neamul nostru de a ne introduce cetatea strămoșilor și a generațiilor care vin, vre-un cal troian oare care.

Nu vrem Concordatul, pentru că nu o permite cultura și legea adevărului, pentru care luptăm și nici interesele neamului pe care îl apărăm, față de care atitudinea noastră, a ortodocșilor clerici și mireni trebuie să fie aceea a oamenilor convinși că, înainte de a mântui sufletul, trebuie să aperi trupul, fără de care sufletul pleacă din lumea aceasta și că, pentruca să ne putem desăvârși neamul, în cele ale credinței și culturai, trebuie mai întâi să-l păstrăm curat și puternic în cele ale vieții lui etnice, de aci de pe pământ.

Sunt deci și de astădată de perfect acord cu I. P. S. S. Mitropolitul Primat și cu clerul Patriei și al bisericii mele ortodoxe naționale.

CUVÎNTAREA

Prea Sf. Sale Episcopului Iustinian al oștirii, ținută la 4 Decembrie 1923 în biserica „Silvestru” din București, cu prilejul concertului religios, întocmit de corul acelei biserici, pentru întregirea fondului de ridicare a Monumentului Eroilor din parohie.

Mult Stimat Public!

Cu plăcere am urmat invitației prea-cucernicilor slujitori ai acestei sfinte biserici, de a participa și eu la pioasa și înălțătoarea serbare de astăzi.

Măsurând cu inima mea, nobilul și patrioticul scop al serbării de astăzi, de a se îndeplini și termina frumosul monument ridicat în fața bisericii, întru eterna amintire a ostașilor — eroi din această parohie, — am simțit chiar, că e o datorie din parte-mi, de a participa și contribui și eu, la buna reușită a unui act, carele atinge memoria ostașilor-eroi ai patriei noastre.

Acesta fiind motivul prezenței mele de aici, dați-mi voe, să vă întregin, prin câteva cuvinte, și mai deaproape, asupra însemnătății mărețului act de astăzi.

Mult stimat Public!

Pentru a fixa și anunța dispariția, pentru totdeauna din mijlocul nostru, a semenilor noștri, uzăm cu toții, de unicul și singurul cuvânt, pe care vocabularul limbei ni-l oferă, cuvântul: a murit!

Acesta e terminul pentru tineri și pentru bătrâni, pentru bogați și pentru săraci, pentru toți și pentru toate, când se dă vestea, că au părăsit plaiurile lumii acesteia.

Meditând însă puțin asupra însemnătății, asupra înțeleșului deplin al cuvântului: a muri!, și punând față în față, fie și numai pentru un moment, cauza și efectul dispariției eterne a unui muritor de rând, cu a unui ostaș mort pentru patrie, cine nu măsoară distanța imensă, dintre o moarte și alta? Cine nu înțelege, că eroul, nu numai, că nu caută a îndepărta dela sine moartea, ci singur o caută. Că pe el, nu-l preocupă existența micii lui moșioare, când este în joc existența marelui moșii, care e patria lui?! Că el însuși vrea, ca să-și suspende, pentru un moment, existența lui, pentruca astfel să și-o poată trece în valul de perpetuă viață a urmașilor săi.

Mor da, pentru totdeauna și după tot adevăratul în țeles al cuvântului, egoistul, arivistul și toți cei mulți, cari în viața, mai mult, sau mai puțin lungă, numai pentru eul lor propriu s'au grijit, și numai ale lor înguste și meschine interese le-au căutat. Aceștia mor, da, cu adevărat, cari prăbușindu-se în adâncul întunecat și umed al groapei, duc cu ei totul, ce au iubit și au îngrijit. Dar nu moare eroul, carele partea cea mai scumpă și mai nobilă a corpului lui, sângele, — elixirul însuși al vieții lui pământene — nu-l duce în groapă, ci îl varsă la suprafață, în glia patriei lui iubite, din care glie apoi cresc spice de hrană pentru urmașii lui, și flori și ierburi bine mirositoare, din ale căror semințe nutrindu-se paserile cerului, acelea, prin cântecul lor sonor, încă vestesc deapauri gloria și nemurirea eroului.

Din aceste considerațiuni strămoșii Romani — poporul cel mai bogat în eroi, — ca și cel mai atent și animat pentru cultul lor — au formulat și statorit, pentru totdeauna, cel mai frumos și mai înălțător Epitaf, pe seama eroilor: „Dulce et decorum est pro patria mori.“ (Dulce și frumos este a muri pentru patrie.) Nu înscipții de jale și de durere săpau ei pe monumentele eroilor, cum se făceau și se fac și azi, mai de regulă, la căpătâiul mormântului unui muritor de rând, ci Epitaf sobru și măreț, de înălțare pentru memoria eroului și de îndemn atrăgător, pentru urmașii lui.

Dar marea deosebire, între cele două feluri de moarte, de care vorbim, nu se oprește, nu se încheie la atât. Crește deosebirea și mai mult după aceea, crește în progresiunea timpului, până la gradul de a nu mai afla, între una și alta, nici cel mai mic punct de asemănare.

Ce urmează după moartea unuia sau altuia dintre iubiții noștri?

Lacrimi și suspin, jale și durere din partea familiarilor compătими și regrete exprimate, din partea prietenilor și cunoșuților. Atât!

Dar timpul vecinic în mișcare trece. Se scurg valurile tulburi ale durerii și se îndepărtează din casă zăbranicul negru al doliului. Se deschid ferestrele, prin cari, deodată cu lumina înviorătoare, intră și valurile limpezi ale dorului de viață, valurile senine ale bucuriei și ale veseliei. Și astfel, mai curând sau mai târziu, vine vremea, ca în camera, în care a stat întins sicriul tatălui, să joace și să se veselească feciorul, și în apartamentul unde a închis ochii mama, să cânte și să se desfăteze fata....

Nu le zic acestea, nici de cum, ca să arăt, că s'ar comite

un sacrilegiu al fiilor față de părinții, cari i-au născut și i-au crescut, sau o impietate revoltătoare a urmașilor, față de predecesorii lor. Nu. Le spun pentru că așa se petrec, așa se fac, nu numai ici sau colo, ci în cupriusul întregii omeniri. Pentrucă, în cele din urmă, dacă examinăm cu toată inteligența situațiunea, ușor ne convingem, că nu se fac și se petrec cele zise, nici de cum, după intențiunea premeditată sau voința hotărâtă a fiilor față de părinți și a urmașilor față de predecesori.

Nu. Ci ele se fac și se execută, după porunca cea mare și tainică a proniei dumnezeiești, care singură și pe nesimțite picură, în inimile obidite, balsamul mângâierii, și întinde încet — încet, peste suferințele și durerile petrecute, valul uitării. Și e bună și milostivă, fără îndoială, îngrijirea proniei divine, căci altfel nu s'ar mai putea întâlni în lume ochi neînălăcrămați și case necernite, pentru durerea despărțirii pe veci, de cei iubiți ai lor.

Dela regula generală, se face însă excepție ou eroii, pe care tot pronia cerească îi ridică în mijlocul popoarelor, ca fiii aleși ai ei, ca exponenți ai voinței ei înalte, de iubire altruistă. Preste ei și preste faptele lor, nu se aruncă vâlul uitării. Ei trăiesc, câtă vreme trăește patria, pentru care și-au vărsat sângele; ei există până când există cel din urmă din semenii lor, pentru a căror libertate și-au sacrificat viața pământeană. Chipul lor, icoana lor, rămâne vecinic, în vederea urmașilor, prin statuetele și monumentele maeștrilor, prin tablourile artiștilor. Gloria lor răsună nesfârșită, prin versurile inspirate ale poeților, și paginile luminoase ale istoricilor. Iar poporul, cântărețul cel mare, îi cânta în doine, îi cuprinde în legende, care deapauri vor răsună prin văile și colinele, prin câmpiile și codrii patriei lor iubite.

Astfel să fixează și se eternizează memoria eroilor „din neam în neam“, cum zice și Scriptura.

* * *

În paralela scurtă, ce am făcut-o între muritorii de toate zilele și între eroi, mai este încă un act, și încă cel mai culminant.

E simțul de mândrie și de fală, care se sălășluiește în inima celor ce poartă numele eroilor, în primul rând, și alătura de ei, al tuturilor celor din neamul lor, din poporul lor. Manifestarea drepte mândrii, în forma ei cea mai sinceră și mai înălțătoare, ne va fi dat a o vedea, azi — mâine, în jurul monumentului din față, după ce va fi deplin terminat.

Căci vor veni atunci elevii cei mai mici ai școalelor și, plini de respect și sficiune, vor da roată monumentului. Apoi, ca în fața unui altar, se vor posta și, începând a silabiza numele scrise cu slove de aur, pe tabla de marmură, pătruns în toată a lui ființă, va tresări unul strigând: — „iată acela e fratele meu!“ — altul: — „și acela tatăl!“ — altul: — „și cel mai de sus moșul meu!“ ș. a. m. d. În timp ce unul dintre ei, neaflând nume, pe care să-l cunoască, va rămânea trist și nemângâiat, alătura de prietenii și colegii lui.

Dar se va alătura și el și va aproba întru toate, în discuțiunea ce va urma între ei, după îndepărtarea dela

monument, concluziunea lor unanimă, că: - „ce frumos este a muri pentru patrie, a muri eroi“ !...

Iată efectul cel mai sublim al lucrării întreprinse de către conducătorii și toți fiii acestei sfinte biserici; iată răsplata ostenelelor și a jertfelor lor! Ridicau monument frumos ostașilor eroi, din parohia lor Pus-au semn de mângâiere pentru cei mari. Instituit-au școală de mândrie și de învățare a cultului eroilor, pentru cei mici. Iar pentru celelalte biserici făcându-s'au pildă vrednică de urmat. Pentru aceasta plata lor deplină încă nu va lipsi, oăci alătura de vecinica amintire a eroilor, fi-va și numele lor binecuvântat de către urmași.

Tot ce rămâne acum este, îngrijirea monumentului. E sămănarea de flori în straturile din jurul lui. Flori roșii cum a fost sângele lor vărsat pentru patrie. Flori albastre cum a fost credința lor față de steagul țării, și flori galbene, cum e aureola eternă din jurul numelui lor.

O, scumpi eroi ai țării noastre! Voi, cari cu pieptul vostru voinicesc și plin de dragostea de neam ați spart și-ați dărâmat zidul hain, care ținea despărțiți, de veacuri, pe frații și dintre parte și din alta, făcându-i liberi în țară liberă! Voi, cari cu brațul vostru bărbătesc ați săpat, din nou, hotarul patriei românești, pe urmele graniței strălune, și cu sângele vostru ați maroat, pentru vecie marginele acelu hotar, — voi nu ați murit! Căci, și dacă zărisipite oasele trupului vostru, dealungul și dealatul patriei noastre, pe dealuri și văi, prin codri și câmpii, acelea stau acolo numai ca mărturie a veacurilor, despre vitejia și jertfa voastră și dreptul sfânt al urmașilor voștri de stăpânire eternă a acelor locuri. Cu sufletul, cu numele vostru, voi vă întoarceți, iată acasă. Acasă de unde ați pornit la război, acasă în jurul mamei bune; — biserica, care tresaltă de bucurie, că poate strânge la peptul ei și pe cei de ieri și pe cei de azi, fii iubiți și iubitori ai ei. Vom trece noi cei de astăzi, da, rând pe rând vom trece, de pe plaiurile acestei lumi, și poate nimeni nu ne va mai aminti numele, și nimeni nu se va lauda, că le-am fost înaintași dar nu e cu voi așa!... Voi nu ați murit! Pe voi nu vă uită posteritatea! Cu voi, cu numele vostru vecinic se vor mândri urmașii — scumpi și iubiți eroi ai României-mari!

Binecuvântată fie deapururi amintirea voastră!!

Dr. John Mott în București

Puțini știu la noi cine e *John Mott*. Cu toate acestea el este unul din cei mai mari bărbați din viața creștinească a vremii de azi. Locuind în America, numele său e foarte cunoscut în țara sa de baștină, Statele-Unite, și în întreaga mișcare creștinească anglo-saxonă. E prezidentul întregii organizări a studenților creștini cu peste 300.000 în toată lumea, iar a tineretului în genere cu peste 2,000,000 de membri. Cu toate că i s'au oferit posturi însemnate în viața politică a Marelui Republici de peste Atlantic, precum postul de ambasador, totuși John Mott a voit mai bine să rămâie în fruntea însemnatei mișcări creștine a studenților, în care se bucură de o mare considerațiune. Și dată

fiind vaza de care se bucură, să nu ne mirăm dacă într'una din zile, vom auzi că John Mott ajuns însuși prezidentul Statelor-Unite ale Americii de Nord.

Mișcarea creștinească din Apus știe de mult cine e John Mott și-l prețuiește după toată însemnătatea sa, Iată cum se scria despre el în Germania încă din 1911:

„In ultimele decenii, viața misionară din America de Nord a luat un avânt atât de mare, încât întreaga lume misionară este mișcată azi de imbolduri și înrâuriri mai mult americane decât engleze. Aceasta se datorește mai cu seamă *mișcării misionare a studenților și societăților tinerești creștine*, care în America sunt foarte vii. Multă putere se desvoltă din adunările lor, din care la cea din Rochester, în 1910, au luat parte 4000 de delegați. Cărmuitorul lor, *John R. Mott*, un bărbat foarte capabil și de o voință puternică, exercită o influență hotărâtă peste cercurile misionare din ziua de azi. La conferența misionară mondială din Edinburgh în 1910, el a fost capul și cărmuitorul recunoscut de toți. Mott însă nu e de loc un fanatic și un pripit. El mai degrabă a învățat mult dela Dr. Warneck al nostru. Lozinca iubită mai nainte „Evanghelizarea lumii în generațiunea aceasta“, el a întors-o în: „Aceasta generațiune“ se află înaintea unei ocaziuni misionare și are o datorie misionară ca niciuna mai nainte. Ideia este că această generațiune să-și dea seamă de răspunderea ei și să tragă din ea urmările practice“¹⁾

Iată cum era prețuit el într'o țară străină, cu multă vreme înainte de aceasta, și se vede, în cartea din care luăm acestea, chipul tânăr al lui John Mott, pe când în fața noastră la București el s'a înfățișat ca bărbat trecut cu vârsta, poate de 60 de ani, deși foarte în putere și sprinten.

Pentru noi, care știam cine e John Mott, a fost o bucurie că prezidentul mișcării studențești creștine vine și la București. Intre îndemnurile spre viață creștinească, despre care tot aflăm că se dau studenților noștri prin organizările creștinești engleze și americane, care au venit la noi după război, cel mai puternic avea să fie, fără îndoială, acel care avea să pornească dela John Mott.

În țara noastră, John Mott vine întâia oară. Totuși el a avut până acum legături apropiate, dacă nu cu țara noastră, dar cu Biserica Ortodoxă. Căpeteniile Bisericii Ortodoxe din Răsărit îl știu cine este și i-au făcut o caldă primire, cu prilejul călătoriei întreprinse acum de el în Răsăritul nostru. Căci venirea la București a fost capătul unei lungi călătorii pornite prin acest răsărit turburat. Și răsăritenii l'au primit atât de bine, pentrucă știu ce înseamnă John Mott în opinia publică din America de Nord și ce însemnătate are cuvântul său. Afară de aceasta, creștinătatea americană sprijină biserica Ortodoxă, cea atât de necăjită în răsărit după război și se cuvenea ca unui bărbat atât de

1) Emil Strumpfeld, *Was jedermann heute von der Mission wissen muss*, Berlin 1911, p. 81-82.

însemnat din mișcarea creștinească americană să i se facă o primire vrednică.

Noi știam că D-r. John Mott avea să aibă o întâlnire la Sf. Munte cu fostul Patriarh de Constantinopol I. P. S. *Meletie IV*, tocmai pentru a trata problemele creștinismului în Răsărit, și am aflat apoi că a fost nu numai acolo, în această călătorie, ci și la Ierusalim, Alexandria, în Grecia, Serbia, Bulgaria și apoi a ajuns la noi. Deci a fost o străbateră prin întregul nostru Răsărit Ortodox. După cum citim în ziarul *Universul* (23 Aprilie 1924), „Orașul Salonic a dat unei străzi principale numele său (al lui John Mott), mitropoliții și căpeteniile bisericii ortodoxe l-au primit cu brațele deschise și l-au recomandat creștinătății ortodoxe ca pe un amic sincer al ei“.

Iată pentru ce bucuria noastră a fost mare când ni s'a vestit că Dr. John R. Mott sosește în București. Avea să stea foarte puțin, dar totuși să simțim ceva din personalitatea sa. A stat numai în zilele de 22 și 23 Aprilie, în totul o zi și $\frac{1}{2}$.

În acest timp, s'a prezentat înalt Prea Sfințitului nostru Mitropolit Primat, D. D. Dr. *Miron*, cu care a stat mult de vorbă și căruia i-a dat toate asigurările că mișcarea sa printre studenți nu e o mișcare confesională și nu face prozelitism pentru vreo confesiune, ci e o mișcare adaptabilă oricărei confesiuni, prin întărirea vieții și convingerilor creștinești, și că această mișcare se desfășură chiar și în țările păgâne, unde e bine primită, precum în Japonia și China.

John Mott a spus, apoi, tot ce simte el pentru Biserica Ortodoxă, care e prietenos îmbrățișată și sprijinită în America.

Cât a stat în București, John Mott a ținut două conferențe, amândouă la Fundațiunea „Carol“, în aceiași zi de Marți la 22 Aprilie a. c.: una despre *Atrofia vieții spirituale* la ceasurile 11 de dimineață, iar a doua la 6 seara despre *Insemnătatea mișcării mondiale a asociațiilor creștinești ale tineretului*.

Conferențele acestea au fost cu adevărat conferențele unui bărbat din lumea nouă. Ele sunt alcătuite pe alt calapod decât al oratoriei noastre orășanești. La noi este mult intelectualism și multă logică. În această oratorie americană, este multă putere de plasticitate. Parcă ai vedea viața în mișcarea ei. N'ai înainte pe un om care-ți vorbește, ci vezi în realitate icoane zmulse din vălmășagul vieții și ți se perindează pe dinaintea ochilor cu toată mișcarea lor vie. Din această pricină, oratoria sa e mai puternică decât a noastră. Te înclătează mai adânc. Vezi în ea rezultatul puterii de voință și de acțiune a americanului, care se simte până și în oratoria sa.

Rar am auzit conferențe mai puternice ca ale lui John Mott. Introduse amândouă prin câte un cuvânt de deschidere rostit de d. *Pangrati*, rectorul universității din București, ele s'au desfășurat în limba engleză traduse frază cu frază pe românește de un student. Și a mers operațiunea această foarte bine, câte un ceas $\frac{1}{2}$, în care simțeați circulând puternica și bogata ex-

periență a oratorului. El îți desfășura icoane din California, din India, din Japonia, Brazilia pe unde umblase și de unde avea fel de fel de observări de împărtășit, cași cum ai fi povestit tu despre ce ai văzut la Vatra-Dornei sau la Orșova. Toate observările sale însă încheiate într'o puternică și bine cârmuită argumentare, ducând în chip minunat la scopul urmărit.

În întâia conferență, a arătat cum tânărul își pierde puterea de a se stăpâni, dacă nu se exercitează din vreme, și cum vițiul pune stăpânire pe el și i se atrofiază puterea de împotrivire dacă nu-și întărește voința.

Fraza aceasta însă, atât de rece aci, se impunea cu o putere covârșitoare în bogăția exemplelor sale din lumea tinrețului.

În a doua conferență, a arătat ce înaintată e organizarea tineretului într'o încheiere de viață creștinească și cum lucrarea ei e atât de prețuită, încât guvernul japonez, deci guvernul unei țări necreștine, a pus la dispozițiune mijloace de milioane în Japonia, pentru clădirea palatului organizării studențești creștine.

Amândouă conferențele ar trebui date pe românește și puse la îndemâna unui cât mai mare număr de tineri.

Un public numeros a luat parte la aceste conferențe și a răsplătit pe conferențiar cu vii și lungi aplause.

Congresul profesorilor de religie

După hotărâri luate mai înainte, în sânul comitetului central al Asociațiunii Generale a Clerului român, urma ca congresul profesorilor de religie din România să se ție în săptămâna luminată. Așa se și dăduse de veste. Se împărțiseră și lucrările și se aștepta ca încheierea lor să fie adusă din vreme la cunoștința Comitetului, pentru ca acesta să socotească toate gata și congresul să se deschidă la data arătată. Dar lucrările nu s'au putut găti. Erau referate de lucrat, și acestea încă nu sosiseră la cancelaria Asociațiunii. Deci, întru cât nu erau împlinite toate cele socotite de trebuință, comitetul a socotit că nu-și poate lua răspunderea deschiderii congresului și l-a amânat. Dar e numai o scurtă amânare. Referatele se lucrează și congresul s'a hotărât să se ție în zilele de 27 și 28 Mai c. Congresul se va ține, că s'a mai ținut și altul.

Dar cei care-l așteaptă își pun prea mare încredere în congrese. Să nu se uite că noi trăim într'o societate care nu are disciplina lucrului și care ușor dă cele de făcut pe spinarea altuia. O parte se mulțămesc să vorbească, alții să asculte la ce se vorbește și toți se despart cu părere de bine că au făcut treabă... Câte congrese după care n'a eșit nimic! Ba mai rău: oamenii rămân cu amăgirea că au făcut treabă, se culcă mângâiați și problemele rămân pe loc nerezolvate, iar răul înaintază.

Se înțelege că congresele pot fi și altceva. Să dea Dumnezeu ca și cel al profesorilor de religie să fie ceva de seamă, ale cărui urmări să se simtă. Dar aceasta nu se va petrece numai prin faptul că se va vorbi la

congres, ci prin puterea de hotărâre pe care fiecare profesor o va lua pentruca să primească bunele inspirațiuni, să aplice ce a găsit bun și să se perfecționeze. A vedea numai greul problemelor, frumusețea soluțiilor, dar a aștepta ca alții să ducă îndreptarea mai înainte, iar tu a rămânea așa cum ai mai fost, nu duc la niciun rezultat.

Acestea sunt puncte de seamă, care nu trebuie să scape din vederea congresiștilor. E vorba de un lucru colectiv, din care fiecare în parte să culeagă ceva, să ia asupra sa o parte din dezlegare și să nu se nădăjduiască numai ca alții să iacă.

Cineva care iscălește „un cleric profesor“ scrie în *Neamul Românesc* (3 mai 1924), despre acest congres:

„Au mai fost asemenea congrese în trecut—dar până acum nu am putut constata rezultatele destul de apreciable. Ținut sub suspiciunile asociației generale a clerului ortodox român din întreaga țară—congresul acesta va avea mai multă autoritate și cuvântul lui va trebui să fie ascultat.

De! nu urmează că, dacă e congres ocrotit de Asociațiunea Generală a clerului, va trebui să fie și ascultat. Sunt altele condițiunile din care va urma dacă va fi și ascultat. Dacă vom rămânea la discursurile frumoase care se vor rosti cu acel prilej, se înțelege că nicio petricică nu se va urni din loc, ci schimbarea unor stări de lucruri va urma numai dacă se va stăruie în urmărirea hotărârilor luate. Câte hotărâri bune nu s'au luat fie la Sf. Sinod, fie la Consistoriul Superior, și dacă am rămas numai la ce s'a hotărât, nimic nu s'a mișcat din loc!

Și congresul de acum 10 ani a fost un congres frumos. A fost stârniț în mare măsură de râvna și dragostea Părintelui *V. Pocitan* de a vedea un congres al profesorilor de religie. Și s'au adunat mulți și s'au vorbit lucruri frumoase... Erau de față și oameni capabili și oameni de inimă... și Părintele *Simeon Popescu*, adevăratul nostru pedagog religios, și Păr. *Const. Ionescu-Cuibu-cu-Barză*, un bărbat vioi și în fruntea inițiativelor, și care a venit la congres deși era bolnav, și nici n'a mai trăit mult după aceea... era de față și Păr. *Grigoriu* dela Vaslui, unul din preoții noștri cu mult trecut peste media culturii obișnuite... Au fost mulți-mulți, și preoți și mireni. Intre acești din urmă știu că erau, pe lângă alții, profesorii *Ciolan* și *Ghiga* dela Iași.

Ce frumos a vorbit Vlădica *Vărtolomei*! Ce cugetări drepte, despre strângerea materiei de predat în jurul persoanei lui Iisus Hristos! Ce însuflețire a domnit! Și cu toate acestea, rezultatul?

Deci nu atârnă numai de prestigiul celor care ocrotesc congresul sau vin să ia parte la el, ci atârnă de ceva mai pozitiv: de urmărirea zi cu zi și de fiecare în parte a hotărârilor luate.

Clericul profesor dela *Neamul Românesc* scrie încă înainte:

„Este ceasul când trebuie să mobilizăm toate energiile morale ale neamului pentru educația în sens idealist a sufletului românesc“.

E o frază prea generală, izvorâtă ușor din pornirea noastră spre frazeologie, care ne face de ne achităm cu fraze de chestiuni grele, iar frazele fac foarte bine de răsună armonios în aier, ori se aștern cumiți pe hârtie, dar nu se amestecă în treburile oamenilor.

Mai mult ne plac însă cuvintele sale de mai la vale:

„Numai cu soluții economice pentru atâtea crize materiale care frământă societatea noastră — neglijând criza morală pentru care nu găsim niciun stigăt de alarmă— nu se poate tămădui conștiința omenească cutremurată de frigurile unui materialism atât de adânc înfipt în viața noastră de după război.

„Iar cateheții cari nu trebuie să fie numai niște instrumente impersonale puse în slujba unor formule rigide de metodă arhaică— subordonați controlului inspectorilor laici ai Ministerului, ci factori vii de renaștere reală a personalității elevului, vor avea astfel mult câștigat din desbaterile congresului. Dar fără o organizație serioasă și fără fixarea unui program, vor fi discuții frumoase poate din punct de vedere retoric, dar fără rod“.

Este multă frazeologie și în partea a doua a acestui citat, dar este și mult adevăr și autorul singur spune că pot fi în congres discuții frumoase, dar fără rod. Da, așa e. Dar lipsa de rodnicie poate atârna nu din reaua organizare a congresului, ci din lipsa de statornicie și de temeinicie a membrilor congresului, după închiderea lui. Căci congresul poate fi organizat foarte bine și să fie cârmuit de minune și să se încheie ca o bună lucrare, și cu toate acestea să nu urmeze niciun rezultat. Deci nu numai congresul, ci mai cu seamă *după-congresul*. Cu deprinderea de a termina congresul și a închide cartea și aștepta alt congres peste un an sau peste 10, nu s'a adus nicio îndreptare. Și trebuie să fim foarte îngrijați ca nu cumva să se întâmple așa, fiindcă aceasta e o deprindere care nu e o noutate și care bântuie și mai ușor în lipsa de disciplină de după război.

Să fim cu luare aminte ca să nu cadă congresul în această primejdie, și el va aduce roade. Noi i-o dorim din toată inima și-l vom ajuta și noi că să isbândească

Noi profesori de religie la seminarii, licee și gimnazii

În urma examenelor depuse în lunile Noemvrie și Decemvrie din anul trecut, un număr măricel de preoți și câțiva mireni au fost declarați ca vrednici de a fi numiți ca profesori la seminarii sau la licee și gimnazii. Au fost trei examene. Cel pentru științe religioase la seminarii a fost deosebit de cel pentru licee și s'a ținut sub prezidența primului nostru redeactor, Păr. Profesor *I. Mihălcescu* profesorul de dogmatică la facultatea noastră de teologie din București, având ca membri pe Păr. P. Partenie, profesor la Seminarul „Sf. Nicolae“ din Râmnicul-Vâlci și inspector al seminariilor, și pe Păr. *St. Bejan*, profesor în Chișinău și redactor al revistei noastre. În același timp, s'a ținut un exa-

men și pentru catedrele de muzică bisericească de la seminariul, la care președintele a fost Prea Sf. Arhiepiscop Evghenie, iar membrii d. profesor *Chiriac* de la Conservatorul din București și d. *Popescu Pasărea* profesor la Seminariul Central din București.

În urma rezultatelor amânduror examenelor, au fost numiți în învățământul seminarial, cu titlul de profesor cei dintâi, iar cu cel de maștri de muzică bisericească cei din urmă, precum urmează:

1. Pentru științele religioase :

Păr. *C. Todicescu*, actual director la gimnaziul din *Cudalbi*, Covurlui, la seminariul din *Roman*; Păr. *N. Donose* la seminariul din *Huși*; Păr. *C. Minculescu*, la seminariul din *Buzău*; Păr. *Bejenariu* la seminariul din *Huși*, Păr. Diacon *A. Constantinescu*, la seminariul din *Galați*; Păr. *I. Negoiaș*, actual director la seminariul din *Huși*; profesor tot acolo; Păr. *Duminică Ionescu*, fost protopop al județului Argeș, la seminariul din *Curtea-de-Argeș* d. *Gr. Constantin*, la seminariul din *Curtea-de-Argeș*; Păr. *Gh. Ceaușeanu*, la seminariul din *Craiova*; Păr. *D. Furtună*, la seminariul din *Dorohoi*; unde este de mai nainte și director; Păr. *C. Zamfirescu*, la seminariul din *Craiova*; Păr. *Gh. Vlad*, la seminariul din *Roman*; Păr. *Marin Pretorian* la seminariul din *Buzău*; Păr. *V. Iordache*, la seminariul din *Roman*; d. *I. Tocan*, la seminariul din *Chișinău*; Păr. *Victor Popovici* tot acolo; Păr. *N. Timuș* tot acolo; Păr. Prot. *Leon Trofimov*, la *Ismail* și d. *Andrei Harghel* la *Ismail*.

2. Pentru muzica bisericească. — Păr. *Mihail Chiriță* la seminariul din *Curtea de Argeș*; Păr. *Gh. Marinescu* la seminariul din *Buzău*; Diaconul *I. Mardale* la seminariul din *Râmnicul-Vâlci*; d. *Anton Toma* la seminarul din *Chișinău*; Păr. *Elefterie Marinescu*, preot în *Craiova*, la seminarul din *Roman*; Păr. *Gh. Cotenescu* la seminariul din *Huși* și d. *Popescu I. Alexandru* la seminariul din *Ismail*.

Acum, în ce privește catedrele de la licee și gimnazii, au trecut cu bine examenul următorii preoți și teologi:

Păr. *C. Todicescu*; d. *I. Dinu*; Păr. *Gh. Gâță*; Păr. *N. Hodoroabă*, colaborator și la această revistă; Păr. *N. Ionescu*; Păr. *Ilie Deleanu*; Păr. *T. Gheorghiu*; Păr. *Aureliu Popescu*; Păr. *Gh. Comana*; Păr. *Ștefan A. Popescu*; Păr. *Hristofor Deliu*; Păr. *C. Zamfirescu*; Păr. *A. Angelescu*; Păr. *C. G. Vartolomei*, colaborator și la această revistă; d. *Nicolae I. Popescu*; Păr. *Pompiliu Tășcău*; Păr. *Marin Pretorian*; Păr. *Ștefan Chiorpec*; Păr. *A. N. Constantinescu*; Păr. *N. Stoicescu*; Păr. *Simion Popescu*; Păr. *Dumitru Roșescu*; și Păr. *Septimiu Popa*. Acesta din urmă fiind preot unit, n'a fost trecut în clasificare între ceilalți preoți.

Creștinătatea cere neîncetată propagare, pentru a-și arăta felul ei deosebit.

DAVID LIVINGSTONE.

EXTERNĂ

SĂPTĂMÂNA PATIMILOR LA SF. MUNTE

Sunt doi ani de când am scris în această revistă despre sărbătoarea Paștelui la Sf. Munte, după marea revistă franceză *l'Illustration* din Paris, și încă tot n'am cules dintr'însa toate multele lucruri, frumos spuse, despre acel ținut de viață monahală. Până atunci, iată-ne cu altă povestire, care ne dă o mulțime de știri, și frumoase și însemnate, despre viața creștinească și rânduiala ei la Sf. Munte, în zilele Săptămânii Patimilor, iar toate acestea împreunate cu fel de fel de știri din trecutul acelei așezări de călugări. Le găsim în prețioasa revistă bisericească engleză *The Church Times* din Londra (17 Aprilie 1924) și ne facem o plăcere de a le împărtăși și cititorilor noștri :

Intr'un Stat bisericesc de sine-stătător

Socotesc că nicăieri pe pământ nu se află un astfel de muzeu de arhitectură, așezăminte și gândire din veacul al IX-lea, după cum se poate găsi în «Sf. Munte», un loc la care se ajunge încă destul de greu, în aceste vremuri de transport ușor, dar care totuși primește cu bună-venire pe oricare vizitator. Un singur lucru numai i se cere, anume că, atâta vreme cât se află acolo, să-și lase îndărătul lui tot veacul al XX-lea, să răsuflă o clipă din atmosfera medievală și să fie mulțumit. Să privească fără a râde în fața icoanelor care vorbesc sau care alungă pe vrăjmași, să se descotorosească puțin de pornirile din lume pe care le-ar avea. Să vie ca într'o călătorie sfântă, cum făceau strămoșii săi la Canterbury sau la Maica Domnului de la Walsingham, și atunci va avea la îndemână tot ce are muntele din vechiul său farmec.

Cel puțin cu duhul acesta și-au luat drumul într'acolo o ceată de șase bărbați, cei mai mulți ofițeri englezi, iar între ei și un preot catolic și unul grec, când s'au suit pe un slăbuț vapor grecesc la Salonic, pentru a merge la portul Sfântului Munte, în Săptămâna Patimilor ortodoxă din 1923.

Muntele Atos, trebuie s'o spunem îndată — fiindcă chiar mulți care locuiesc de vreme mai îndelungă în Grecia nu sunt lămurii — nu e o mănăstire, ci un mic Stat bisericesc de-sine-stătător, cârmuit și astăzi, când face parte din Grecia, de aceeași constituțiune ca și din vremea de mai înainte de venirea Turcilor. Și putem pomeni, spre cinstea Turcilor, că ei niciodată nu s'au îndepărtat de la vechea lor făgăduință de a respecta libertatea lui.

Muntele e o peninsulă muntoasă de vre-o 20 de mile de lungă, a cărei coamă se ridică spre capătul de mează într'un pisc de 6000 de picioare¹⁾. Ea arată, mai

1) 2000 de metri. — Nota Arhim. S.

bine ca orice, ce a fost Grecia în zilele de mai nainte când n'a fost despădurită atât de fără milă ca acum. În toată lungimea ei, peninsula e înbrăcată cu păduri de stejar, de plop și de paltini, iar printre ei tufișuri de dafini și de tufani și uriașul agățător alb care crește până la o înălțime de zece picioare. Curente străbat prin toate cotiturile, până în mare. În toată lungimea ei, pe marginea mării, sunt presărate mănăstirile, schiturile și sihăstriile, prin văi sau pe stânci colțoroase, și care au stat acolo din vremea când peninsula a slujit ca adăpost în goana asupra icoanelor din veacul IX. Legenda însă leagă acest loc de vremuri mai vechi, de ale lui Teodosie și Pulheria.

Foarte curând după ce a debarcat — și aceasta probabil după o noapte petrecută la cea mai apropiată mănăstire — vizitatorul trebuie să se ducă la capitala insulei, să se înfățișeze el însuși înaintea corpului cârmuitor, să-și arate hârtiile și să le schimbe cu un pașaport care să-i dea dreptul de a umbla după gust prin toate mănăstirile, să ceară adăpost și mijloace de transport dela oricine, după trebuință.

Corpul cârmuitor, așa zisul *Kinotita*, e compus din câte un reprezentant al fiecăreia din cele 20 de «case» ale «insulei», dar el lucrează printr'un comitet de cinci, din care patru țin câte un sfert din pecetea comunității, pe când prezidentul ține chenarul în care ei își pun fiecare sfertul din pecete, când e de trebuință.

Indată ți se dă un pașaport și, odată cu el în buzunar, poți părăsi acel orașel, unic în felul lui, prin faptul că e singurul din toate orașele care nu are nici o femeie ¹⁾, și poți umbla după voia ta dela un altar, la altul. Treci peste mături asemenea celor dela Devon deși de măsurii mai mari și presărate, ca și acelea, cu mici clădiri albe ca niște ferme. Acestea sunt chiliile, în care 5 — 6 călugări trăiesc împreună și slujesc în mici paraclise umbrite de chiparoși. Ici și colo întâlnești și mănăstiri mult mai mari, clădiri rusești moderne, care teoretic sunt schituri ale vreuneia din casele vechi, dar care astăzi au crescut până la a întrece așezămintele de obârșie. Una de felul acesta e schitul *Sfântul Andrei*, aproape de orașul capitală *Careia*, schit a cărui biserică, de măsura unei catedrale, este centrul unui șir de clădiri care ar putea adăposti ușor chiar și o universitate, dar care acum sunt toate goale. Peste 1000 de călugări și mai mulți încă alții alipiți de așezământ, se aflau acolo când clădirea a fost isprăvită în 1902. Vre-o 20 de țărani săraci sunt acum tot ce se mai găsește în aceste săli largi, lucrând pe pământurile vechilor pustnicii ca și în zilele de mai nainte de venirea Rușilor.

Așa se isprăvește, cel puțin pentru o clipă, ceiace ne temem că a fost o silință de a amesteca religiunea cu politica. Nu se poate tăgădui că, pentru a se întări

în această Mecă a pietății ortodoxe și, de asemenea, pentru a pune mâna pe un punct strategic atât de însemnat ca această peninsulă, n'au fost prea scrupuloși în metodele lor. Fiindcă au făgăduit că niciodată n'au să puie în mănăstirea Sfântului Pantelimon mai mult de 50 de călugări, aceasta li s'a cedat lor în veacul XVIII. Erau acolo însă mai mult de 4000 în 1914, când superiorul lor a aruncat haina monahală și a arătat de dedesupt uniforma de general, și cu ajutorul celorlalți superiori ajutori ca colonei, și-a prefăcut pe călugării educați ca soldați într'o adevărată brigadă! Toate acestea însă acum au trecut și dacă Rușii au rățăcit, ei au fost foarte aspru pedepsiți ¹⁾.

Cu toate acestea mănăstirile grecești sunt pline de viață, deși după cum căpeteniile lor mai înțelepte sunt gata să admită, viața nouă e de trebuință pentru cadrul cel vechiu și o înțeleaptă adaptare a vechii mașinării la trebuințele cele nouă. Astfel la Vatopedi, unde călugării primitivi ne-au adăpostit pentru o noapte când ne-am isprăvit ziua cutreierării noastre, viața mănăstirii ortodoxe înflorește ca și în vechime. Aici cum este în deobște și cu toate vechile case din Sf. Munte, planul întregului îți arată că el a fost întocmit așa ca să puie pe călugări la adăpost de pirați, când asemenea soi de oameni ar fi năpădit în acele ape. Un mare pătrat întărit, de 150 de metri, cu o frunte măreață, compusă dintr'un șir de turnuri, care slujește ca să poată ținea în vremurile de nevoie, îți arată ideea ei principală. Biserica cea mai însemnată stă în mijloc, pe când clădirile mănăstirești sunt lipite de fața din înăuntru a zidului încunjurator. Ele formau o *banchetă* pentru apărarea în bătălii. Dar planul de la început a fost adăogat în toate direcțiunile într'un chip foarte pitoresc. Biserici, biblioteci, săli, săli de mâncare, fântâni au fost așezate la locuri potrivite și caturi peste caturi de chilii monahicești, așezate pe proptele de lemn peste linia zidului, au înlesnit pe locuitorii adăogați mai târziu, cuprinzând până și la patru șiruri de clădiri înșirate, dealungul, înăuntrul curții.

Un binevoitor arhondar, înștiințat prin telefon despre sosirea noastră, căci această potrivită învoire leagă între ele mănăstirile cele mai însemnate, ne-a călăuzit prin poarta cea mare, neuitând să ne arate cea dintâi dintre icoanele făcătoare de minuni din Vatopedi. În timpul războiului din 1912, un soldat turc, fie că era beat sau din răutate, a tras cu pușca în zugrăvitura fresco a Sfintei Icoane a Maicei Domnului de deasupra Porții. Glonțul a izbit în mâna Maicii Domnului, făcând o spărtură păstrată cu îngrijire. Cu toate acestea răzbu-narea n'a întârziat să vie, căci în răstimp numai de 5 minute, el s'a dus și s'a spânzurat de copacul pe care-l vedeți colo.

În ziua aceea era foarte multă treabă la Vatopedi,

¹⁾ Să se noteze că, în lipsa elementului femeiesc turburător, toate animalele domestice din Sf. Munte sunt deosebit de blânde. Berbecii salută prietenos pe străinii care trec, vierii umblă încoace și încolo să descopere pe oaspeți și și au buturile zgâriate, taurii nu se atâță de loc când văd alți tauri în grămada lor. Întreaga atmosferă e cu adevărat idilică!

¹⁾ Această arătare a scriitorului englez sună ca o poveste. Dela Sf. Munte ne vin doar atâția călugări români. Niciodată însă vreunul din ei nu ne-a povestit un lucru care s'ar fi știut, dacă ar fi fost așa, că mănăstirile rusești de acolo ascundeau în ele o organizare militară. Poate fi o simplă legendă pe care va trebui s'o controlăm. — Nota A. S.

fiindcă era tocmai ziua hramului mănăstirii (Buna-Vestire) și slujba ei trebuia unită cu cea a Săptămânii Patimilor, că, în asemenea împrejurări, ortodocșii nu strămută slujba în altă zi. Din pricina aceasta, însoțitorul nu a scuzat către noi, că numai puțini pot veni să ne salute, fiindcă toată mulțimea lor este în biserică, unde și el trebuie să se ducă, îndată ce-și va fi îndeplinit datoriile de găzduire.

Noi avem credința că știm ceva din slujbele ortodoxe și cel puțin suntem pregătiți pentru lungile lor rituri. Dar aci pentru întâia oară am fost zăpăciți și alarmați! Slujbe de câte 8 ceasuri, urmate apoi, după un scurt răstimp de 3 ceasuri, de rituri care durează mai mult de 9 ceasuri, pun la grea apăsare chiar experiența bine întemeiată. Și când celce slujește sare neîncetat, fără a înștiința, dela slujba Buna-Vestirii la cea a Vinerii celei Mari, chiar și un cunoscător poate să se întrebe câte odată mirat unde este. Cu ajutorul însă al unui prietenos diacon și al unui liturgier, putem urmări liturghia rar săvârșită a Sfântului Vasile¹⁾, dintr'un loc priincios al bisericii, și liturghia, odată săvârșită, putem examina minunile acelei case a comorilor.

Acum 1000 de ani, închinători de neam împărătesc și mai mărunți și-au adus darurile lor aici și rezultatul a fost o culegere de lucruri vechi, pe care un preot catolic din ceata noastră o socotea superioară celor dela Sf. Petru din Roma! Aici, de asemenea, se află moaște, care sunt păstrate numai în păreți de aur și piatră scumpe, bucăți mari din Sfânta Cruce (unele împodobite cu smaralde mari cât unghiile dela mână), și «Brăul Maicii Domnului» care stinge molima din țară.

È adevărat că comoara cea mai de seamă din Vătopedi nu era în clipa aceea în altar, ci în naos, pentru închinarea deosebită în acea zi de sărbătoare. Aceasta este «Icoana vorbitoare» a Sfintei Fecioare, care odinioară, spune istoria, a poruncit împărătesei Pulheria să iasă afară din biserică, atunci când aceasta a zidit-o și a venit înăuntru să se roage. „Poți fi regină, afară, dar aici este altă regină. Pleacă din biserică!” Și biata împărăteasă a trebuit să plece. De aci apoi, pentruca să fie deplină siguranță în această privință să nu hotărât ca pe viitor nimic de parte femeiască să nu mai puie piciorul în insulă! De oarece povestirea înfățișează pe Sf. Fecioară cam aspră, se poate adăoga că, în ce privește faptul, mănăstirea a fost întemeiată în anul 862 de „oameni cucernici din Adrianopol” și că, în vecinătate, se găseau și mănăstiri de călugărițe la o dată mult mai târzie!

Ceva mai deosebit pentru vremea de atunci era ceremonia numită „Perifora” în noaptea Vinerii celei Mari, o slujbă obișnuită în toate țările balcanice, dacă nu în toată Biserica ortodoxă¹⁾, dar aici săvârșită cu neobișnuită pompă și desfășurare. În mijlocul bisericii, se află un catafalc mareț, pe care, țesut pe stofă de aur,

se află chipul lui Hristos mort, Epitaful. Cei o sută de călugări ai mănăstirii (figuri negre cu capetele acoperite) stăteau de jur împrejur în strănile lor de lemn de măslin, pe când mai îndărăt interiorul era înțesat cu o mulțime de închinători. Nu era nicio lumină în marea biserică afară de acele ale lumânărilor de ceară, ținute în mână de fiecare închinător, și minunat era efectul maselor mari ale coloanelor de marmoră, a zidului de mozaic, catapeteasma de aur și pardoseala de „Opus Alexandrinum”.

Mare parte din bucata întâia a unei slujbe, care a a ținut peste 3 ceasuri (dela 11 dim.— 2 după amiază), a fost grozavă pentru un apusean, fiind cuprinsă în rugăciuni mormăite, în care, după cum spunea cineva, „ei nu cântă cuvintele, ci literele”. Dar, ca să fim dreți, ceiace pe noi ne sfredelea, făcea să zbârnâie însă o coardă cu totul deosebită în sufletul tovarășului nostru grec, care a plâns fără prefăcătorie în tot timpul slujbei. Dacă slujbele Bisericii Ortodoxe au acel efect asupra unui suflet educat, de felul celor pentru care au fost plănuite, cine ar putea spune că ei nu sunt atinși de dânsule? Poate că acesta nu e felul nostru, dar ca să fi o Biserică universală, trebuie să cuprinzi toate felurile, afară numai dacă cei turbați după uniformitate se pot împăca și cu ele

În sfârșit, rugăciunile s'au încheiat, și fiecare membru al adunării, defilând apoi câte doi pe dinaintea catafalcului, se închinau cu solemnitate. Apoi a venit *perifora* însăși, în care 6 preoți, îmbrăcați în negru, au luat epitaful pe umerii lor și l-au scos afară din biserică. Adunarea, apoi, întrunindu-se într'o procesiune nu prea regulată și purtându-și fiecare lumânarea sa, s'au înșirat cântând imnuri de jale. Și așa am urmat și noi, cu opriri la felurite stațiuni, de jur-împrejurul mării curți a mănăstirii, și pe urmă am venit iar în biserică. La sfârșit, epitaful a fost dus în altar, ca să rămâie acolo până ce, 48 de ceasuri mai târziu, preotul, îmbrăcat în alb, va putea ieși de acolo să vestească mulțimii adunate: «El a înviat”.

A fost o ceremonie foarte interesantă, și dacă un închinător cel puțin a simțit că ceiace a văzut el s'ar putea socoti înrudit nu numai cu mormântul gol dela Ierusalim, ci încă și cu marea sală a misterelor dela Eleusis, cu „noaptea lumânărilor” și purtarea dumnezeului mort și înviat în jurul câmpurilor pe care va avea să le umple de roadă—bine, aceste acte tainice n'au fost de asemenea o simțire că El este și că ei L-ar putea găsi?

Ar trebui un volum ca să povestești numai jumătate din ce este de interes la Sf. Munte, unde gazda este atât de veselă că a găsit un străin pe care să-l poată cu adevărat îngriji, în cât ea pare a aștepta pe unul care să nu se uite la zile și să rămâie cu lunile printre ei. Dar în cazul nostru, datoria chema pe ofițerii britanici înapoi la Atena, iar noi ne simțeam legați că, odată zilele Paștelui trecute, să primim poftirea binevoitoare a unui căpitan de marină american, de a ne duce înapoi acasă, pe „distrugătorul” său, pentrucă

¹⁾ De altfel nu Vineri a căzut Buna-Vestire în 1923, ci Sâmbătă, și numai atunci putea fi vorba de liturghia Sfântului Vasile. — Nota A. S.

²⁾ Englezul nu e bine informat. Slujba scoaterii epitafului Vineri noaptea e în toată Biserica Ortodoxă. — Nota A. S.

Muntele Atos e greu să ajungi la el și greu să pleci din el, și în adevăr, dacă n'ar fi așa, n'ar rămânea multă vreme ce este acum

Te minunezi cât de mult marele așezământ poate rămânea neschimbat, pentru că monahismul însuși se schimbă, aici cași în Apus, și, socotind aparte pustiirea rusească, monahii bătrâni se plâng că ceice vin la viața monahicească sunt acum mai puțini ca altădată. Faptul că faci parte dintr'o mânăstire nu te mai pune acum la adăpost de legea otomană, fiindcă ținutul nu mai este teritoriu otoman, nici nu te apără de înrolarea grecească. Astfel vor veni schimbări aici cași aiurea, și ar fi bine ca înțelepții păstori ai Bisericii Ortodoxe să vadă trebuința lor și să se lupte, cum se luptă și ei, ca să le ocrotească starea lor. Fiecare anglican va simpatiza cu un plan bine cugetat pentru a face această vatră de pietate mondială un centru de învățătură și creștere ortodoxă pentru Biserica de care ține.

W. A. WIGRAM.

Un mare creștin: Generalul chinez FENG

Intre cuceririle făcute de creștinism în vremea noastră, una foarte însemnată este aceea de a fi câștigat pe generalul chinez *Feng* între închinătorii credinței creștine. E un bărbat care, odată câștigat de Iisus Hristos, duce azi în chip măreț lupta pentru împărăția Sa pe pământ și e unul din barbații cei mai de seamă ai creștinismului de azi. E șeful statului-major al armatei chineze, dar afară de slujba oștirii, e unul din vitejii pentru îndreptarea țării sale prin credința în Iisus Hristos. Intr'unul din numele din anul trecut al revistei misionare americane *The Missionary Review of the World*, se putea vedea zugrăvitura unui foc care ardea cu un fum gros. Ce era? Era arderea unor grămezi mari de opiu, cărora le dădu-se foc generalul Feng, fiindcă el duce luptă vie în țara sa împotriva opiului care, ca beția la noi, și mai rău, pustiește sănătatea țării sale. Iată la ce nuncă frumoasă îl îmboldește noua credință la care a ajuns din 1913, având pe atunci gradul de maior. Dr. *John Mott* a fost acel care a primit mărturisirea sa, adică tocmai acel însemnat bărbat creștin care a fost anul acesta în București și de care vorbim chiar în acest număr al revistei. Acesta aflându-se pe atunci în Peking, a primit mărturisirea vigurosului oștean, care duce azi o atât de însemnată luptă.

Revista Societății Biblice Britanice din Londra *The Bible in the World* (Biblia în lume) are un articol despre acest bărbat, în numărul său din Ianuarie 1924, sub titlul „O scrisoare de la Generalul Feng” și care merită să fie adus la cunoștința cititorilor noștri. De aceea noi îl traducem în ceia ce urmează:

Având o înălțime de peste șase picioare ¹⁾, de o înfățișare impresionantă și puternică, el este soldat până în

vârful unghiilor, atât trupește cât și sufletește. Când era de 18 ani, s'a înscris în armata chineză. Cea întâi atingerea a lui cu creștinătatea nu l-a impresionat cu priință pentru creștinism, pentru că, după ce a ascultat o cuvântare în aier liber despre „Nu vă împotriviți celui rău”, el a luat în spinare catedra care slujea ca amvon și a dat să plece cu ea, și când predicatorul a ținut tare de dânsa, Feng i-a spus că el nu e de părerea pe care acela a arătat-o în predică. Câtăva vreme după aceea regimentul lui a fost trimis să încunjure proprietatea unei misiuni care era amenințată de Boxeri ¹⁾, și el a fost așa așezat că a putut fi martor la vitejia liniștită a unei tinere misionare care a venit în tabăra vrăjmașilor și a spus a Boxerilor: „Ucideți-mă pe mine, dar cruțați pe prietenii mei”. Această faptă a ei a mișcat pe Boxeri — și pe soldatul chinez care a văzut-o. Feng a mărturisit mai multe scene dureroase petrecute în timpul acelor zile de prigonire, și ele au făcut asupra lui o impresiune durabilă, impresiune care s'a adâncit și în alte chipuri, până ce, în 1913, în timpul unei misiuni a D-rului Mott în Peking, el s'a predat definitiv Domnului Hristos. În vremea aceea, el se ridicase până la rangul de maior. Noi nu putem continua istoria lui aici, dar trimitem pe cititori la minunata cărticică scrisă de curând de d. Marshall Broomhall, care face parte din Misiunea internă chineză, de la care am luat și noi aceste amănunte. (*Generalul Feng*, tipărită de Societatea pentru tratate religioase, prețul 1 șiling).

În 1921, Generalul Feng a ajuns a fi cel dintâi guvernator creștin din China. Nimenea nu poate ști ce-i păstrează viitorul, dar în clipa de față el este în inima tuturor eforturilor Chinei și într'o pozițiune foarte înaintată, cu posibilități de izbândă sau cădere. Noi rugăm pe cititorii noștri să-și aducă aminte în rugăciunile lor de acest soldat al lui Hristos și de oștirea sa de oameni oa fierul.

Acum câteva luni, Generalul Feng a fost ales membru onorar străin al Societății noastre (Biblice Britanice) și ne-a trimes următoarea scrisoare prin care declară, că primește această demnitate:

Marele Cartier al Diviziei XI
Nan Yuan, Peking,
26 Sept. 1923.

Scrisoarea d-voastră, care cuprinde un certificat de membru, mi-a sosit alaltăieri. Sunt foarte fericit să aflu că comitetul d-voastră m'a ales membru onorar al Societății voastre. Privesc aceasta ca o mare cinste pentru mine, dar nu îndrăsnesc să spun că sunt destul de vrednic de ea.

În vremea din urmă, am avut mult de lucru, așa că nu pot spune că am făcut atâta pentru Hristos, Domnul nostru, după cum ași fi dorit. Totuși un lucru pot să vă spun: că toți ofițerii de sub comanda

¹⁾ Răscoala Boxerilor a fost sculara Chinejilor împotriva străinilor în regiunea Pekingului, acum mai bine de 20 de ani. A făcut multă pustiire și a dus la trimiterea unui corp expediționar al marilor Puteri europene împotriva lor, sub comanda mareșalului german *Waldersee*. — Nota A. S.

¹⁾ Mai mult de 1,80 mt. — Nota A. S.

mea au Biblii și unii citesc în ele chiar în fiecare zi, se înțelege, nu toți. Cu toate acestea se țin cursuri de Biblie în zilele săptămânii și slujbe de Duminică în zilele Duminicilor. Avem șase predicatori chinezi ai noștri, iar predicatorii din Peking, fie chinezi, fie străini, ne ajută și ei mult. Am înființat o mică capelă la stradă în Nan Yuan, unde ofițerii mei se duc să predice cu rândul. Intr'un cuvânt, am făcut atât cât mi-a învoit răgazul vremii.

Binevoii a prezenta Onoratului Comitet mulțămirele mele, iar d-voastră vă mulțămesc de asemenea pentru munca pe care o cheltuiți. Dumnezeu să vă binecuvinteze pe toți.

Al d-voastră din toată inima
(semnat) Feng Yu Hsiang,

Tradus de
Arhim. SCRIBAN

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Ioan Gh. Savin, Invățământul religios în Școlile secundare, seminarii și Licee. Contribuție la problema reorganizării învățământului religios. București, 1923. Prețul 10 lei.

Iată o carte apărută anul trecut, care aduce mult material de discuțiune cu privire la reforma seminariilor, de care se pomenește acum atât de mult și de care se spune că ar fi și gata. De cartea care o privește însă de aproape s'a vorbit atât de puțin și, după așa de scurtă vreme, parcă s'a și uitat! Și cu toate acestea ea nu merită uitarea, fiindcă e cea mai largă contribuțiune care s'a scris la noi despre reforma seminarilor și despre învățământul religios în școlile secundare. Sunt aci fel de fel de observări și documentări, un fin spirit de analiză, o sprijinire a ideii prin amănute care au scăpat multora și care toate fac din această scriere a inspectorului general dela Culte o lucrare de care trebuie să se fie seamă. Citind-o, pe noi ne-au străbătut impresiuni vii și de mai multe soiuri. Ne ducem cu gândul când la ideile discutate, când la meșterul condeiului care le-a încheșat în chip serios, când la așezământul administrațiunii bisericești în care slujește.. Și în legătură cu toate aceste cărări, în care-mi fugea gândul, impresiunile pe care le încercam erau fericite. N'avea a face că, în lucruri de amănunt, ici și colo, părerile noastre puteau fi altele și că altfel socoteam noi o bună orânduire a seminarilor. Privirea peste tot îmi dădea mulțămirea că am înainte o lucrare cugețată, nimic luat după alții, o silință cinstită de a croi un drum firesc, al unei noi plămădeli, după ce însă a privit cu toată luarea-aminte la trebuințele noastre organice.

Am fost încântat că am găsit în această carte ce n'am găsit în altele și ceiace eu însumi n'am făcut cât am fost director al Seminarului Central. În adevăr, după 10 ani de directorat, făcându-mi eu însumi bilanțul, în ascunsul minții mele, mi-am zis: Iacă ceiace n'am făcut, iacă ce ar trebui să îndeplinesc, dacă ar fi să iau directoratul din nou.

Ce era acest ceva?

Era creșterea școlărilor spre viața pioasă, educațiunea pietății, cum am zice în grai mai nou. Este latirea vieții interioare, spre care trebuie îndreptat tânărul, adică să-l îndrumăm să se zămislească în sufletul lui

svâcniri sufletești spre lumea cerurilor, spre viața de veci, deprinderea de a se cutunda cu gândul în problemele vieții legate de Dumnezeu, a avea zboruri mistice, a nu fi numai omul impresiunilor culese din afară, ci a avea un fond bogat de simțire, propriu al său, răscolit de gândirea la Dumnezeu, la sfinți, la trăirea în viața veșnică cu ei. După cum fața apei se încrețește de izbirea vântului, tot așa sufletul îndreptat spre Dumnezeu, dar cu atât mai mult cel crescut a chema la Dumnezeu pe alții, trebuie să se umfle și să zvâcnească atuncicând îl izbesc marile întrebări ale existenței creștinești: păcatul, moartea, nemurirea, împărțășirea cu Hristos, tovărășia cu sfinții Lui... Rugăciunea, slujbele bisericești să fie tot atâtea prilejuri, în care omul se desprinde de pe pământ și trăiește clipele vieții veșnice, din care apoi se întoarce iarăși pe pământ, dar cu ființa răcorită de zările vieții tainice, cu mintea înaripată și cu voința arzătoare de a semăna în brazda pământului semințele care să rodească aci boabele bine-hrănitore ale împărăției lui Dumnezeu.

În privința aceasta, în seminariile noastre e totul de făcut. Nu avem creșterea aceasta spre viața cucernică, spre bucuria de a trăi în tainele și minunile realității nevăzute.

Aceasta e o mare lipsă, pentru care eu însumi am făcut foarte puțin. Nu că nu-mi dădeam seamă că trebuie și aceasta. Încercam să însăilez ceva. Voiam ca actul împărțășirii școlărilor să fie ceva cu totul deosebit, o zmulgere din ciocănirea fără schimbare a traiului din viața de toate zilele, suirea pe o treaptă nouă a vieții. Și încercam o pregătire, o viață mai retrasă, de câteva zile, mai cufundată în sine însuși, în care taina spovedaniei să găsească niște suflete care se îmbrățișează cu totul altfel, trăind nu din clipele vieții vremelnice, ci din a celei veșnice.

Cu toate acestea niciodată n'am putut ajunge la mare rezultat, din pricina lipsei de continuitate și de stăruință. Nu puteam priveghea singur aplicarea îndrumărilor mele, iar alții nu mă puteau urma în felul în care voiam eu. Eram târât la vale de nesfârșite ocupațiuni care mă hărțuiau în zece părți odată, toată munca culturală în care eram prins și care mă stingherea.

De aceia am putut face în seminar mai mult muncă culturală, și alta apoi afară de seminar, care și așa a-

vea urmările ei asupra școlarilor, dar n'am putut face tot ce voiam în laturea pietății. Aceasta mi-a rămas în totdeauna numai un dor, iar pe alții din lumea noastră bisericească nu vedem ca să bage de seamă această trebuință, care însă era o mare lipsă, cea mai mare.

Nu mică mi-a fost mirarea, și am îmbrățișat cu toată inima în taină pe d. Savin, când l-am văzut pomenind de această lipsă și arătând cu înțelepciune ce mult poate însemna această latură a educațiunii... „Câteva clipe numai din acest refugiu sufletesc“, adică din viața de meditațiune, „și fac cu mult mai mult pentru educația lui religioasă (a școlarului), decât ingenuncherile după comandă din zilele cu roș în calendar...“ (pag. 60). Da, da, sunt în totul de aceeași părere, și citind aceste rânduri, am avut bucuria omului care se știe stăpânit de o părere izolată, dar scumpă, și mai descopere și pe altul care o împărtășește la fel.

Eu văd ideea aceasta că nu are curs la noi și cred că trezește puțină înțelegere. Cu toate acestea ea n'a mai fost fără înțelegere la un bărbat de pătrundere fină și de analiză a resorturilor sufletului, cum e d. Savin. Îmi pare bine că d-nia sa e de această părere, pentru că aici e un mare gol de umplut, în ce privește viitoarea prefacere a seminariilor noastre. Și cred că Ministerul Cultelor, având la îndemâna sa un bărbat de cultura, de inteligența vie și de talentul frumos îmbrăcat în cultură literară a d-lui Savin, nu se va feri de a folosi luminile și priceperea sa, croind cu adevărat drumul cel nou.

Din pricina aceasta, noi putem fericii Ministerul de Culte că are în sânul său un funcționar, care-mi dă, pe lângă cea semnalată, și o a doua bucurie: de a vedea în d-nia sa acel soi de slujbaș al Statului, care e încă un ideal, adică funcționarul al cărui suflet nu e omorât ceas cu ceas de hârtii, de anchete și de procese-verbale, ci care-și păstrează primat l unei cugetări vii, care nu se lasă să alunece în mecanizarea unde cugetarea se simte tot mai slab.

Funcționarul administrativ e foarte primejdut să scape tot mai mult spre această împetrire a sa, în care vloga i se scurge, limpezimea ochiului i se spălăcește, își pierde puterea de a tresări, de a vedea un lucru cu tot adaosul deosebit pe care o clipă nouă i-l aduce, și a-l cântări ca atare. Nu, dacă nu e fire deosebită și nu luptă să fie altfel, el cade în ce se află, în ce fac alții, în ce se făptuește de obicei, nu mai este *el*, ființa sa proprie i se șterge.

Din pricina aceasta, se poate vorbi de o psihologie a funcționarului, ca de un capitol nu numai al țării noastre, ci și al altora mai înaintate ca noi. Decanul facultății de teologie protestantă din Paris, d. *Raoul Allier*, care va veni curând în București și care poate că va și fi aici până la aparițiunea acestor rânduri, spunea în una din cele două conterețe ale sale, ținute în București înainte de război, că funcționarul este un om care nu înțelege să se facă ceva ce n'a mai fost. Cel mai puternic argument al său împotriva unui lucru este „apoi asta nu s'a mai făcut niciodată!“ El nu are

spontaneitatea, nici inițiativa, nici spiritul de întreprindere. El înțelege să se meargă cum s'a mai mers, îl omoară rutina, adică umblarea pe aceiași dâră.

D. Savin nu e din acest aluat. O dovedesc neînceta-tele sale ieșiri la lumină în munca de condei și în deobște, în cea culturală în care găsim des ființa sa, și mai cu seamă acest amănunțit studiu al său, care ne lămurește că pe d-nia sa nu l-au omorât anchetele și rapoartele și frazele cu „transportându-ne la fața locului“ și „citând înaintea noastră pe cutare“ și „prezentându-se reclamantii“ și „drept aceia“... Abia citești aceste fraze din proza manierei administrative, din care a fugit de mult orice scânteiere de personalitate, și ai și cântărit pe omul care le scrie...

Dar nu, d. Ioan Gh. Savin nu e omul acestei proze. El păstrează sprinteneala ceasurilor mai tinere, care, prin ocupațiunea cu scrierile de literatură, i-au dat taina de a nu îmbătrâni și a nu cădea în rutină.

Mă bucur că Ministerul nostru, între atâția alți funcționari de seamă și cu titluri mari, și între care găsești bărbați de muncă intelectuală pe ogorul scrisului, găsim și pe inspectorul general d. Savin, care are o notă atât de deosebită a sa, și care-l face un organ prețios în sânul Ministerului nostru, cu adevărat o trăsătură de unire între cele două ramuri ale Ministerului. Părerea-de-rău îmi este numai că nu-i mai întâlnesc scrisul în simpatica revistă a Ministerului, CUVÂNTUL, care, în tot materialul său bisericesc, avea trăsătura sa, deosebită de a revistelor bisericești, că te aflai cu ea pe planul dintre religione și literatură, parcă făceai slujba nu în biserică, ci cu altarul croit liber sub largul cerului. Era o notă simpatică a acelei reviste și dispărând ea, întâlnim mai rar scrisul bun pentru inimă al d-lui Savin. Cu un așa temperament, cu o așa înzestrare și cu o așa cultură, d. Savin rupe un fir care s'a simțit uneori și ridică prestigiul unui inspectorat. El nu mai este inspectorul polițist, în felul cum se auzea uneori despre unii vechi defensori bisericești.. el este bărbatul înțelept, stăpânit de concepțiuni nobile, care, când judecă, „la fața locului“, înțelege pe om, știe să construiască în sufletul său sufletul altuia, să pătrundă în acela, deci să-și dea seama și să-l cântărească cu sufletul propriu, nu cu paragrafele din carte.

Am ajuns la această părere după mai multe împrejurări care mi s'au povestit despre cercetările sale și cred că bunele impresiuni lăsate sunt rezultatul individualității sale deosebite.

Cum cetim despre unii înalți funcționari din Apus că sunt autorități însemnate în cutare ramură de activitate socială și nu înghețați în rutină, așa ne place să vedem pe d. Savin, acum când cercetăm cartea sa și cu care prilej ne vin în minte mai multe din feluritele laturi în care și-a revărsat lucrul său.

Iată pentru ce credem că e un bine că un astfel de bărbat se găsește într-o slujbă de frunte în Ministerul nostru acum, când e vorba să se dea seminariilor noastre o nouă întocmire.

D. Savin a venit în ramura aceasta cu o lucrare de

seamă, cum nu s'a scris alta mai bună dela a răposatului Econ. *Provlan*, dar mai amănunțită decât aceia și pătrunzând mult mai adânc în obiect decât numai a se mărgini în fraze generale.]

Toate acestea ne dau datoria să ne ocupăm mai de aproape de această carte și să urmărim șirul ideilor ei pas cu pas. E o urmărire lungă, pe care n'o putem isprăvi acum. Va trebui să cercetăm și noi amănunțit ce poate rămânea din ea pentru vitoarea prefacere a seminariilor, ce nu, fiindcă firește, sunt și laturi în care părerile noastre sunt altele. Cu toate acestea și de pe acum putem spune că, în această carte, este atâta bine și atâta pricepere, încât ea trebuie să stea în mâna acelor care vor avea cuvânt la turnarea seminariilor în alt tipar. Pune fel de probleme, te face să gândești, te împedecă a te socoti achitat de chestiune numai prin pecetluirea măsurii care a mai fost. Nu, ci introduce mult material nou, material care înoiește, material care pune degetul pe rană și de aceia trebuie luată și cercetată cu îngrijire.

Noi o vom face. Pentru acum însă ne pare bine că cel puțin am chemat din nou luarea-aminte asupra ei și a nu o lăsa să fie uitată, tocmai când e mai mare nevoia de ea.

Monahul Petru Pavlov, Insemnări despre Stânta Mănăstire Ghighiu. Ploiești 1924. Prețul 4 lei.

Această scriere, cu o prefață de preotul *Aurel Popescu* din Ploiești, e o mică broșură de 15 pagini, în care autorul vrea să dea câteva cunoștințe scurte despre liniștita mănăstire de lângă Ploiești. Este cu adevărat un lucru bun și care face bine sufletului, de a și se mai înfățișa din când în când priveliștea vechilor așezăminte, în care s'a sălășluit viața pașnică și cu gândul îndreptat cu totul altfel de cât al lumii de azi. Din acest punct de vedere, Păr. Monah *Pavlov* a făcut o faptă bună, spunându-ne câteva cuvinte despre acel locaș de pace și tăcere.

Nouă îndată ne-a înprospătat în amintire marea mulțămire pe care am simțit-o când am văzut această mănăstire, sunt mulți ani de atunci, prin 1909, însoțind, în vizita sa, pe Mitropolitul Atanasie. Am avut o plăcută surpriză să descoper că atât de aproape de Ploiești, la 4 kilometri depărtare, poți avea un loc de retragere așa de simpatic și ademenitor. Este ca un luminiș de viață care te înviorează sufletește, pus în alăturare cu zarva care te istovește la oraș.

Deși mănăstire de câmp, simți în ea atâta răcoreală și îmbrățișare, încât rămâi cu inima îndoită când trebuie să te desparți de ea. Erau pe atunci vremurile părintelui Arhimandrit Iason, care făcea melisă bună, dar și acum, cu toată dărăpănarea adusă de Nemți, trebuie să se simtă munca râvnitoare a părintelui stareț actual.

Broșura arată mai întâi că această mănăstire s'a clădit în anul 1814, adică acum 120 de ani, de către proprietara *Ușa Cantacuzino Corneanca*. Se dă actul de întemeiere, apoi se descrie cum e biserica pe dinăuntru, cu icoanele ei și alte obiecte și de cine au fost dăruite.

Se dă o înșirare despre odoarele mai vechi, cu valoare artistică. Se arată pomelnicul ctitorilor, se descrie cum e o a doua biserică, mai mică, dela cimitir, clopotnița, fântâna din curte, numită „Izvorul Tămăduirii“, la care se face slujbă mare, fiind la ziua Izvorului și hramul bisericii, și se ține și bălcu în fața porților mănăstirii, „dând o înfățișare și mai măreață serbării hramului, mai ales că primăvara înviorătoare în care cade, îndeamnă pe cât mai mulți să facă o cale plăcută venind aici“ (pag. 13).

Se arată apoi ce a suferit mănăstirea și în vremea ocupațiunii germane, când Nemții și-au făcut acolo o etapă principală de aprovizionare, uscătorii de prune, mai multe chilii au ars, iar un frate a fost împușcat, dar s'a vindecat.

După război, călugării s'au împușinat. Sunt numai 9 și 2 frați. Stăreția și arhondăria au fost reparate după război, dar chiliile au nevoie de multă reparație.

Totul se încheie cu un apel către iubitorii de bine să trimeată cărți pe numele Părintelui Monah Petru Pavlov, pentru a se înființa din nou biblioteca, de oarece a ars acum doi ani.

Păr. Pavlov e un bărbat care se ostenește mult cu scrisul. Deseori îi întâlnim manuscriptele pe care le trimete spre aprobare la Consistoriul Superior și la Sf. Sinod. Noi îi laudăm râvna și-i dorim să aibă cât mai multă izbândă în silințele sale pentru Domnul.

Societatea de mâine. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice. Cluj, 11 Mai 1924, nr. 5.

Această revistă, de formatul *Bisericii Ortodoxe* și cuprinzând 24 de pag., apar de curând în Cluj și se înfățișează frumos. E bine scrisă și are redactori de mâna întâia, mulți din ei profesori de universitate la Cluj, între care și redactorul nostru Păr. Dr. *Lupaș*. Are material de interes, din care nu lipsesc nici chestiunile bisericesti,

În nr. pomenit, găsim două astfel de chestiuni: *Parlamentele bisericesti* și *O propunere de catolicizare a Românilor*, amândouă scrise de Păr. Dr. *Onisifor Ghibu*.

În cel dintâi art., Păr. Ghibu scrie despre deschiderea sinoadelor din Transilvania, fapt care peste munți se face totdeauna în Duminica Tomei. Fiecare eparhie își are sinodul său, alcătuit din clerici și mireni. Mai nemerit, zice Păr. Ghibu, s'ar putea chema parlamente bisericesti, dat fiind că ele nu se ocupă ca vechile „sinoade“, de dogme și de canoane, ci pur și simplu de viața și de administrația bisericască.

„Până la Unire, aceste întruniri anuale puteau fi considerate, în adevăr, și din alt punct de vedere ca parlamente: ele adunau în jurul căpeteniilor bisericesti pe cei mai de seamă bărbați, și nu atât ai bisericii, cât ai neamului, și le dădeau prilej de a se consfătui, nu numai cu privire la viața religioasă, care aproape totdeauna a stat pe planul al doilea, ci cu privire la întreaga viață culturală, economică și națională,

„Dacă am avea o istorie contemporană a bisericii ortodoxe în Transilvania dela Șaguna încoace, am

putea vedea din ea că, în adevăr, dela introducerea constituționalității prin statutul organic în viața bisericească, preocupările propriu zis religioase n'au făcut nici un pas înainte, biserica ardeleană a fost mai mult o cetate de apărare a Românilor, decât o instituție creștină în sensul general al cuvântului“.

Mai încolo, Păr. Ghibu spune că nimic nu s'a schimbat în acest fel de a fi sinoadelor bisericești de peste munți. Starea s'a schimbat cu totul prin Unire, dar „o nouă eră în istoria sinodalității ardelenice nu s'a putut marca“. Din spusele Părintelui Ghibu, înțelegem că apărarea neamului românesc fiind acum chezușuită prin alți factori de Stat, odată ce asupra lui nu mai stă topuzul stăpânirii ungurești, era de așteptat ca și preocupările sinoadelor să se fi dezvoltat mai mult în sensul culturii religioase, lucru care, precum am văzut, Păr. Ghibu spune că, în Biserica de peste munți, a stat până la Unire numai pe planul al doilea. Azi însă starea de mai înainte continuă fără nicio schimbare în această privință, deși organismul politic este altul, și în folosul nostru.

Cugetarea aceasta se aude din mai multe părți. De multe ori ni se spune că Biserica noastră Ortodoxă de peste munți a slujit mai mult pentru ocrotirea neamului în fața primejdiilor de desnaționalizare ale vrăjmașului și că preoții mai cu seamă în această latură s'au arătat temeinici luptători, dar că au fost mai puțin pregătiți în latura cultivării curat religioase a sufletului credincioșilor și că, de acum înainte, mai cu seamă aceasta trebuie făcută, fiindcă de aci încolo lucrarea de apărare națională se poate face și prin alți factori și nu mai cade în sarcina Bisericii.

Aceasta e și părerea noastră, iar dintre frații de peste munți a fost scrisă în această revistă, cu multe arătări, acum un an, de redactorul nostru de peste munți Păr. Prot. Dr. Gh. Ciuhandu.

Dacă această schimbare în bine o așteaptă să se facă de acum înainte, Păr. Ghibu semnalează însă o schimbare în rău, care a început a lua ființă, și anume că influența politicianismului a început a pătrunde în viața sinoadelor de peste munți, aducându-și toate urmările lor păgubitoare și destrămand buna funcționare câtă era până acum.

„Dacă din punct de vedere pur religios, zice Sf. Sa, sinoadele n'au adăogat nimic la vechea zestre organică a vieții bisericești ardelenice, în schimb ele au manifestat un simptom foarte îngrijitor, care ce e drept, nu era cu totul necunoscut nici în era ungurească, dar care nici odată n'a amenințat să devie catastrofal, cum a început să amenințe în timpul din urmă. Cazul petrecut cu prilejul ultimelor alegeri sinodale din dieceza Aradului, este, în adevăr, mai mult decât simptomatic. Politicianismul, care a cauzat atâtea ravagii în viața publică a ultimilor ani, și-a făcut triumfător intrarea și în Biserică: în o mulțime de cazuri deputații au fost „aleși“ după aceleași metode ca și deputații parlamentari, prin fraude și prin furarea urnelor“.

Păr. Ghibu se arată foarte îngrijorat de acest simp-

tom și vede leacul împotriva unei astfel de primejdii într'o „esențială schimbare de tactică a sinodalității și întregii vieți bisericești“. Biserica să ia între preocupările ei și chestiunea îndreptării morale a societății, căci altfel răul continuă și crește. „Astăzi Biserica poate și trebuie să rămâie cu rolul ei de înrăurire a vieții sufletești, a vieții morale. Dacă astăzi ea nu se va adapta noilor stări în lucruri, dacă va continua să lase pe al doilea plan opera de moralizare a societății adânc zdruncinate pe urma războiului, a politicianismului și a atâtor alți factori, — să nu ne mire dacă, pe de o parte va fi asaltată de politicianism, iar pe de alta va fi tot mai slăbită de sectele care se întăresc din zi în zi, tocmai din cauză că în biserică nu este destulă viață religioasă“.

Deocamdată Păr. Ghibu se arată mulțumit că amestecul politicianismului a trezit împotrivire în eparhia Aradului, prin faptul că „majoritatea absolută a deputaților și-a depus în mod solemn mandatele în semn de protestare în contra amestecului politicei în biserică“. Sf. Sa zice că acesta „e un semn de sănătate morală la poporul nostru“.

În al doilea art., Păr. Ghibu pomenește de foaia săptămânală *Progresul* din *Oravița* de peste munți, în care, într'un șir de 6 articole (nr. 10-16 din 8 Martie-16 Aprilie), având titlul „Orientări către noi orizonturi“ cineva, care iscălește *Philalethes*, cere să trecem la catolicism. Păr. Ghibu încă nu discută chestiunea, ci cere autorului să iscălească, fiindcă zice Sf. Sa, „cu simple împușcături de după culise nu se câștigă un războiu“.

„Numai în luptă cu întreaga realitate a vieții culturale și sociale a momentului actual se va vedea cât de tare sau cât de slabă este ideea cea nouă, care — trebuie să spunem — este în funcțiune și de cel ce o susține“.

Autorul nu poate fi decât unul dintre fanaticii uniților care alunecă din ce în ce spre catolicism deplin. Nemulțumiți cu faptul că sunt numai uniți și doritori de a se cufunda cu totul în grămada catolică, ei nu mai vor să se deosebească cu nimic de catolicism și lasă când una când alta din ale uniților. Din patru puncte, s'a ajuns la 1000 de puncte, până ce are să se ajungă la niciunul, fiindcă au să se amestece cu totul în masa cea mare și n'au să se mai deosebească unii de alții. Acesta e un proces care merge înaintând și în mersul căruia constatăm dorința de a intra cu totul în sânul catolicismului. De aceia și nouă nu ni se mai face poftirea de a trece la unire, ci de a ne face de-a dreptul catolici.

D-rul *Ioan Coltor* spune în nr. din Ianuarie a. c. al *Culturii Creștine* din Blaj să intrăm alături de creștinismul latin, prin care d-nia sa înțelege pe Italiani și pe Franceji, adică pe aliații noștri cu care am dus împreună războiul. Dr. *Victor Macavei*, în nr. din Aprilie a. c. face un pas mai departe și spune că, sub creștinismul latin, trebuie să înțelegem și pe Unguri și pe Nemți. Prin urmare, de unde mai întâi suntem chemați la tovarășie cu latinii propriu ziși, mai pe urmă te cheamă

să stai alături de „latini” lui Arpad. Deci treptat pier ale noastre speciale, ca să rămâie numai ale lor poftite goale.

Foarte mulțămim! Domnii catolici să ne aștepte și să ne gătească primire cu cetele lor de Unguri...

The Christian World. (*Lumea creștină*), Londra 10 Aprilie 1924.

În această revistă, găsim un art. cu titlul „Baptiștii în România. Patru ani de prigoniri. O situațiune serioasă”. Articolul acesta e scris de preotul baptist *I. H. Rushbrooke*, care a fost în România, s'a înfățișat cu plângeri la autoritățile noastre, și acum, nemulțămît cu dezlegările date de noi, scrie împotriva țării noastre în Anglia.

El scrie înainte de vizita regelui nostru în Anglia și spune că Majestatea Sa va avea prilejul să se încredințeze despre răul care se face țării noastre prin răul tratament la care sunt supuși baptiștii și de care străinătatea află cu mirare și cu părere-de-rău.

Preotul Rushbrooke se silește să înlăture apărarea noastră că baptiștii sunt urmăriți pentru motive de Stat, întru cât sunt de neam străin și sunt învinuiți că lucrează împotriva Statului. Nu, zice autorul baptist, nu motive de Stat duc la prigonirea baptiștilor, ci numai motive religioase, care pornesc dela Ministeriul Cultelor.

Bine cel puțin că nu ne învinuiește pe noi, preoții ortodocși, că noi cerem prigoniri. Dacă nu ne atacă pe noi, când, în astfel de chestiuni, mai degrabă acuzi și exagerezi, înseamnă că Biserica însăși nu are niciun amestec în această, și, orice va fi la mijloc, sunt numai pricinile administrațiunii Statului, care sunt hotărâtoare și la Ministeriul Cultelor.

Că numai pricinile religioase sunt izvorul prigonirilor, preotul Rushbrooke se silește să dovedească cu faptul că sunt prigoniiți nu numai străinii, ci și Românii.

Mai încolo autorul spune că, deși Guvernul român tăgăduiește toate aceste prigoniri, ele există; că s'a plâns d-lui ministru I. G. Duca; că a căpătat făgăduința că se va face cercetare, dar că nu mai îndrăznește să creadă că se va face ceva.

Ce va fi din toate acestea, noi nu știm. Nu apărăm faptele, dacă se vor fi producând, dar ni se pare de mirare că se tot aduc atâtea plângeri, iar noi, cei care trăim aci, nu auzim nimic de ele. Unde se petrec aceste prigoniri, dacă noi nu le știm? Știrile cari se dau la iveală când și când prin *Adevărul* sunt lucruri prea mărunte ca să le putem socoti vrednice de a neliniști străinătatea. Noi știm însă dimpotrivă, lucruri destăinuite la congresul misionarilor, care se ține acum în localul Sfântului Sinod din București, că niciodată n'ar îndrăzni o autoritate românească să puie ca un baptist sau adventist să fie îngropat într'un cimitir evreesc sau catolic, dar se face totdeauna gură să fie îngropați într'un cimitir ortodox! De ce totdeauna ortodox?...

Ceeace înseamnă că la noi se fac toate pe spinarea ortodocșilor, fiindcă noi nu ne apărăm.

Pentru toate prigonirile de care se plânge, preotul baptist face vinovați pe *Dr. Petre Ionescu*, directorul cultelor străine din Ministerul Cultelor, bărbat foarte cunosător în amănuntele vieții acestor culte, și pe *Dr. Gh. Comșa*, sub-director general în acelaș Minister, care a scris împotriva baptiștilor o carte despre care va trebui să vorbim și noi. Preotul Rushbrooke e de părere că un bărbat care a scris împotriva baptiștilor nu poate ocupa o slujbă care cârmuiește peste baptiști. Numitul preot spune că a scris Ministerului nostru de Culte. d. *Lapedatu*, protestând că, în țara sa, un funcționar care ar scrie împotriva celor pe care-i administrează, ar fi privit ca săvârșind un act scandalos.

Faptul deplin este însă că 1. *Dr. Comșa* ocupă această slujbă de mult, pe când nu scrisese nimic împotriva baptiștilor, și 2. d-nia sa nu atacă persoanele sau administrația lor, ci discută numai învățătura lor. E o deosebire.

Paul Scheurlen, Adventiștii. Traducere de Diaconul A. N. Constantinescu. Brăila, 1923. Preț 5 lei.

La una din întrunirile care se țineau în fiecare Luni seara în Palatul Mitropolitan din București, în lunile Ianuarie și Februarie a. c., întruniri de care am vorbit în această revistă și în care I. P. S. Mitropolit Primat stătea de vorbă despre trebuințele vieții pastorale cu preoții din București, Înalt Prea Sf. Sa mi-a spus să fac o dare-de-seamă despre scrierile tipărite la noi cu privire la erezia adventistă. Lucrul acesta eu îl aveam de mult în minte și, în scopul acesta, am tot adunat scrierile Părintelui *Godescu*, una dintre cele dintâi în această privință, a de curând răposatului protopop de Prahova Econ. *Ene Dumitrescu*, a Părintelui Profesor *D. Georgescu*, din București, fără a mai pomeni de cea dintâi în această privință, a Părintelui Profesor *C. Nazarie* și care a deschis dâra celor care a urmat. Acestea și multe altele am tot adunat, voină să fac odată cercetarea tuturor. Cuvântul Înalt Prea Sfințitului nostru Aripăstor ne grăbește să facem aceasta mai curând, și o vom face, și noi și cu ajutorul altora, care au dragostea de a scrie în această privință, precum Păr. Econ. *Sava Popovici* din Cucuteni-Iași, care a mai scris în această revistă și ne-a mai trimis și material nou.

Pentru acuma, înaintea noastră stau două cărți proaspete despre adventism: una este a unui prea puțin cunoscut, dar niciodată îndestul de plâns, preot, Păr. *M. Călugăreanu*, din Maxut, Botoșani, care a murit prea tânăr, la 35 de ani, în 1918, și care a lăsat un foarte bun manuscris despre adventism, descoperit de Păr. Protopop de Botoșani Econ. *Al. Simionescu* și tipărit anul trecut la Mănăstirea Neamțului, prin

îngrijirea și vrednica osârdie a Părintelui director al Tipografiei Mănăstirii Neamțului, Arhimandritul *Daniil Ciubotariu*. Nu vorbim mai mult de ea aici, pentru că vom avea prilej în nr. viitor. Aici voim să vorbim însă de alta, de o traducere din nemțește, făcută de Păr. Diacon *A. N. Constantinescu*, dela Episcopia din Galați și numit de curând și profesor la seminariul «Sf. Andrei» de acolo.

1. Aceasta e o broșură de 24 de pagini, în formatul cărților de școală, dar cu materie destul de multică în ea, fiindcă are tipar des. Mă mir că a trecut nebăgată în seamă până acum, fiindcă e o carte foarte bună. În literatura scrisă la noi împotriva adventismului, ea ține un loc de cinste și trebuie să aducem toată lauda Părintelui Diacon Constantinescu pentru bunul său gând de a o fi dat pe românește. Fără doar și poate, va face foarte bună slujbă celui care o va citi și-i va pune la îndemână mult material pe care nu-l cunoaște de aiurea.

Noi, spre pildă, știm partea pe care a avut-o *William Miller* la înființarea adventismului, dar n'o știm pe cea a «sorei White» și a altor persoane. Cartea lui Scheurlen însă spune aceasta, și destul de amănunțit, așa că ai aici un bun izvor de informațiune. Apoi ai alte lămuriri despre unele tâlcuiri mincinoase ale adventiștilor, privitoare la proorociile lui Daniil. Scheurlen arată foarte bine tâlcuirea cea adevărată după înțelesul istoric, față de cea mincinoasă a adventiștilor. În privința Sâmbetei și a inconsecvențelor adventiștilor, de a nu urma alte porunci ale Vechiului Testament, de asemenea găsim foarte bune arătări și răsturnarea pretențiilor adventiste. Deci cartea aceasta, dela început și până la sfârșit, cuprinde un foarte bun material și încă material nou, care nu poate decât să aducă cea mai bună contribuțiune în mijlocul muncii de la noi împotriva adventismului.

Așa despre autor. Acum să venim la traducător.

2. Mai întâi ne bucurăm că Păr. Constantinescu, cu condeii său meșter de odinioară dela *Neamul Românesc*, n'a încetat această muncă, ci o duce înainte cu puteri și mai bine afirmate. Traducerea sa e o bună traducere, e ușoară la citit, e limpede. Singura mea cârtire este numai la o frază de la pag. 23, unde Păr. Constantinescu s'a lăsat furat de turnătura nemțească a frazei și care se simte și în haina românească. Românește nu se poate zice «vreau să te familiarizez cu acea metodă care»..., ci vreau să te familiarizez cu metoda care»... Forma aceasta o întrebuințează numai Bucovinenii și Transilvănenii, tocmai pentru că stau sub înrâurirea germanismului. Iarăși, nu e românește a zice «atenția este

îndreptată într'acolo, să-i familiarizeze», «ci: toată grija este îndreptată spre ținta de a-i familiariza»... Eu parcă văd, sub cuvintele românești, pe cele nemțești, care trebuie să fi fost: «die Aufmerksamkeit ist dahin gerichtet, sie mit jener Methode vertraut zu machen»... Acel *dahin* nu trebuie tradus pe românește chiar în șirul în care se află în zidirea frazei germane. Transilvănenii zic «părerea mea merge într'acolo»... În graiul nostru de dincoace acel «într'acolo» n'are nicio noimă, ci noi zicem mai limpede: «părerea mea este». Deci eu întreaga frază cu pricina aș fi dat-o pe românește așa, și cred că mai ușor și mai limpede: «Caracteristic este faptul că, în pregătirea predicatorilor lor, adventiștii nu urmăresc atâta a-i introduce în spiritul și adevărul evangheliei, ci toată grija lor este mai cu seamă de a-i deprinde cu metoda care duce la uciderea oricărei minți sănătoase».

Atât găesc eu îndoielnic în lucrarea Părintelui Constantinescu, se înțelege, un lucru mărunț, iar încolo lucrarea la toată înălțimea. De aceea am cea mai bună îmbrățișare pentru ea și aș fi fericit dacă această vestire a mea ar avea ca urmare de a o scoate la lumină și a o face să fie cât mai citită. Va fi spre un foarte însemnat folos al cititorului și al Bisericii noastre.

3. Și dacă am putut vorbi până acum despre autor și traducător, mai este unul de care trebuie să vorbesc: de Păr. Econ. *Anghel Constantinescu*, datorită căruia, după cum spune traducătorul în prefață, lucrarea a putut vedea lumina zilei, adică, pe grai mai verde, a cheltuit cu tipărirea cărții.

Păr. Anghel Constantinescu este unul din ini-moșii preoți ai țării noastre, care a avut mult de suferit, tocmai din pricina râvnei sale. De când a eșit din direcțiunea seminariului din Galați, s'a apucat de munca de condei și lucrează cu tragere-de-inimă la o revistă bisericească tipărită în Brăila și numită *Glasul Bisericii*. I-am spus-o de când a eșit din direcțiunea seminariului: «Părinte Anghel, nu te amări pentru necazuri și nu-ți pierde cumpătul... Concentrează-te la noua muncă pe care ai început-o cu revista și cu tipărirea de cărți poștale creștinești, lucrare foarte de trebuință, pe care, cu mari merite, o îndeplinește Părintele *Runceanu* al nostru dela București. Ai să vezi că ai să ai de aici înainte toate mulțămirile. E mult mai bine să ai de a face cu cărțile decât cu oamenii, că ăștia îți fac necazuri și-ți întorc pe dos cele mai bune gânduri ale tale. Ai apucat munca asta, du-o înainte, și ai să ai toată mulțămirea».

Deocamdată văd că Păr. Anghel Constantinescu face aceasta. Voi avea prilejul în curând să vorbesc și de revista sa. Dar face și mai

mult decât ce i-am spus noi: Iată, face jertfe tipărind cărțile altora. Deci merită să-l pomenim și pe Sf. Sa aici și să laudăm râvna sa. De aceea să mulțăm și Sfinției Sale că ne-a făcut plăcerea de a putea citi buna traducere a Părintelui Diacon Constantinescu și cu aceasta a adus Bisericii un serviciu care trebuie pomenit aici.

Cele șapte cuvinte ale lui Iisus pe cruce.

Traducere din franceză de V. A. C. Huși. 1924, fără arătare de preț.

Iasă acum și a doua carte cu acest titlu în românește. Întâia a fost a mea, tipărită acum doi ani.

Cuprinde 16 pagini în formatul cărților de școală. E o expunere plină de cugetări bune despre patima Domnului și jertfa Sa pe cruce, deși nu e prea concentrată. În genere însă e o tratare serioasă, în multe părți cu o pătrundere adâncă și care te îndrumază spre cugetări temeinice. Citiți, de pildă cugetarea aceasta:

„Omul drept și pios, când este împilat de oameni, zdrobit de nenorociri, găsește refugiul suprem în conștiința sa, și mai ales la Dumnezeu. El nu-i singur. Un glas intern îl susține, îl însuflețește și-l răzbună“ (pag. 16).

Sau încă, observarea foarte adâncă: Atunci când omul moare nedreptățit, expus batjocorii celor ticăloși, când pare că ai în față triumful nemerniciei, cel nedreptățit, căzut astfel pradă în mâna celor țără-de-lege, are, de obicei, un cuvânt de dispreț, prin care sufletul său tronează încă peste păcatele celor de față.

Așa fac oamenii... oamenii de seamă, și e trumos.

Iisus Hristos nu face așa. El nu moare ca oamenii, nici ca cei mai de seamă dintre ei. Oamenii li sunt inferiori și în moarte. Iisus Hristos n'are cuvânt trufaș sau de dispreț. Li e milă de oameni... *Doamne, iartă-le lor, că nu știu ce fac!*

E așa de măreț și de negândit cuvântul lui Hristos, că el iese din granița de plăsmuire a oamenilor! Și e atât de adevărat că oamenii nu știu ce fac, oamenii duși de vederea lor îngustă și care nu poate răzbate peste veacuri, nu poate ajunge la mare depărtare, oamenii orbiți de patimile lor — încât adevărul acesta îți apare

grozav de luminos. Dar când? După ce mai întâi și l-a spus Iisus Hristos!... Din graiul Său înțelegi ce mare adevăr este acesta și cum El spunându-l, a atins cu adevărat starea de fapt a slăbiciunii omenești.

Traducătorul, care se ascunde sub inițiale, este un om meșter a traduce. El e stăpân pe text, îl înțelege și-l dă pe românește ușor. Numai că-l putea da și mai ușor. Trebuia să întrebuițeze un grai și mai românesc. În cazul acela, cartea putea să aibă o și mai mare putere de pătrundere. Căci ea e plănuită pentru un public ceva mai ridicat decât cel pe care l-am avut în vedere eu, când mi-am scris cartea mea cu acelaș titlu. Dacă la aceasta mai întrebuițezi și un grai asemănător cu cel franțuzesc, cu „calm imens“, cu „epuizat“, „planând“ și „expiind“, se înțelege că puterea de întrebuițare a limbii se îngustează și nu mai poți avea în vedere și lumea cu mai puțină învățătură care trebuie să te înțeleagă. Aceasta e fără îndoială o lipsă a traducerii. De asemenea, traducătorul dă rău pe românește pe franțuzescul *mon âme* cu *sufletul meu*. Când îl ai ca vocativ, trebuie să te gândești cum zici pe românește în împrejurările la fel. Apoi nu te îndreptezi către sufletul tău zicând „sufletul meu“, ci „suflete al meu“, cum e la parabolă și cum e la rugăciunea din Postul Mare și cum e în Psalm: *Binecuvintează suflete al meu pre Domnul...* Are și altă mireasmă pentru urechea noastră românească, dacă zicem așa.

Altă greșală este punerea cuvintelor rostite de Iisus pe cruce în latinește. Pentru care pricină? Nici textul original nu le are în această limbă, ci în grecește, și nici Iisus nu le-a rostit pe latinește. Atunci?

Și cu acestea însă lucrarea tot bună rămâne, fiindcă se poate băga-de-seamă din altele că traducătorul are destulă pricepere, știe să scoată limpede ideia la iveală, nu se lasă turtit de textul străin, are destulă îndemânare în fraza românească, așa că noi ne simțim datorii a face cel mai bun îndemn pentru căutarea și citirea cărții. De va ajunge la altă edițiune, va fi și mai bună. Și traducătorul ar mai putea traduce și altele sau a concentra mai multe tratate în unul singur pe românește, fiindcă limba franceză are are multe astfel de scrieri.

Adevărata „liberă cugetare“, nu se cuprinde în emanciparea de părerile altora, ci în liberarea de propria ta mărginire.

Fr. W. Förster
în *Autorität und Freiheit*

ÎNSEMNĂRI MĂRUNTE

Lupta împotriva beției și pentru odihna de Duminică.— Ne pare bine când aflăm că lupta împotriva beției merge înainte. După frumoasa întrunire dela București din luna Martie și de care vorbim în acest număr, luna aceasta s'a ținut una și în Ploiești, la care, de asemenea, au luat parte societăți preoțești, comerciale, medicale, reprezentanți ai baroului, arătând câtă trebuință este ca toți să-și dea mâna pentru a stăvili valul otrăvii obștești care este rachiul.

Numai o deosebire a fost de întrunirea dela București, care deosebire n'a fost spre lauda întrunirii dela Ploiești, anume că, pe când la București întrunirea s'a ținut după amiază, la Ploiești s'a ținut Duminică, 11 Mai, la ceasurile 10 dimineața, adică tocmai la vremea liturghiei. Împotriva acestui urât obicei, noi am scris de multe ori, și aici și aiurea, și ne pare rău că nu-l vedem încetând odată, și mai cu seamă preoții nu trebuie să se arate la astfel de adunări. Asemenea lucru n'ar fi cu puțință în Anglia, unde Duminica e Duminică, dar uite că sunt cu puțință în România.

Intrunirea a fost prezidată de Păr. *N. Vasilescu*, protoiereul județului Prahova, care a spus că Biserica are trei îndatoriri: 1. a abate mulțimea dela ideile politice greșite; 2. dela ideile rătăcite; 3. de a apăra trupul și sănătatea neamului. A spus că lupta împotriva alcoolismului, începută de funcționarii comerciali, le face cinste, le dorește izbândă și că Biserica le va da tot sprijinul.

După aceasta cuvântul a fost dat d-lui *Ava-covici*, prezidentul societății generale a funcționarilor comerciali din București, care a spus că societatea a început lupta pentru odihna de Duminică încă de acum 30 de ani și că nici până azi nu s'a ajuns să se ție seamă de legea făcută de *P. S. Aurelian*.

D. N. Pârvulescu, decanul avocaților din Ploiești, a spus că mișcarea funcționarilor comerciali pentru odihna din ziua Duminicii este dreaptă, potrivită cu legile și folositoare poporului. Avem o lege pentru odihna acestei zile și este nevoie de toată încordarea pentru a se ajunge să se ție seamă de ea. În ce privește lupta împotriva beției, a spus că trebuie dusă cu cea mai mare îndârjire și fără întârziere.

D. Costescu, negustor din București, spune că, deși este patron, cere ca ziua Duminicii să fie slobodă în întregime și la toate prăvăliile.

D. Dr. Zaharia Popescu, prezidentul Societății pentru ferirea de oftică, ramura Ploieștiu-

lui, a arătat câtă pustiire aduc băuturile spirtoase în sănătatea trupească și sufletească a băutorilor.

D. Al. Dunăreanu, fost deputat socialist, a spus că și odihna zilei de Duminică și lupta împotriva beției au fost puncte însemnate în programa socialistă, încă din 1884.

D. N. Stroescu, avocat, a arătat înrăurirea pe care odihna și distracțiile le au asupra individului și că ele sunt tot atât de trebuincioase ca și somnul și mâncarea. Funcționarii comerciali muncesc ca niște salahori și au și ei dreptul de a se odihni, pe care li-l dă legea. Cu privire la beție, arată că cercetările făcute și datele adunate sunt îndestulătoare pentru a dovedi ce nenorocire este ea.

După aceasta, au mai vorbit d. *Alfandari*, funcționar comercial în București, care a vorbit și la întrunirea dela «Dacia» în București, și, în sfârșit, din nou a luat cuvântul Păr. *Vastlescu* și a citit apoi moțiunea cuprinzând următoarele puncte: 1. Să se respecte odihna zilei de Duminică și să se întindă la întreaga zi; 2. Și cărciumile și bodegile să intre în datoria de a ținea toată ziua odihna Duminicii și 3. Să se revizuiască toate brevetele de cărciumi dela 1918 încoace.

Aceste întruniri ar trebui continuate în toate părțile țării, pentru că numai o mișcare generală, ca rostire a opiniei din întreaga țară, poate duce la izbândă. Iar în ce-i privește pe preoți, ei să folosească acest prilej, ca unul din mijloacele cele mai însemnate prin care se pot ridica în cinstea societății.

Intrunire împotriva Concordatului cu Vaticanul.—Mercuri, 14 Mai c., s'a ținut în Galați o întrunire împotriva încheierii Concordatului cu Vaticanul. Ea a fost pornită de Societatea preoțească «Solidaritatea.» La aceasta s'a alăturat și *Societatea Ortodoxă* și au ținut întrunirea în sala *Căminului preoțesc*.

Cel întâi a luat cuvântul Păr. *Ludovic Cozma*, parohul bisericii *Sfinții Impărați* din Galați și profesor la Institutul Societății Ortodoxe. Sf. Sa a arătat ce au fost concordatele în trecut și ce silințe își dă Vaticanul acum de a încheia cu noi un concordat prielnic pentru catolicii din România, care însă n'au a se plânge de nimic că i-ar oropsi cineva cu ceva. Păr. Cozma a adăugat că, mai întâi, este nevoie să se orânduiască situațiunea Bisericii Ortodoxe românești, care încă n'are o lege de încheiere unitară, să

se plăsmuiască pentru această Biserică «condițiunile firești, proprii de dezvoltare și de misiune internă, socială-națională, și numai după aceasta să se discute «dacă mai este nevoie de un Concordat pentru catolici, cari sunt apărați și garantați în exercitarea cea mai liberă a credinții și cultului lor.»

Insemnătatea chestiunii, a spus Sf. Sa înainte, este cu mult mai întinsă și mai adâncă decât pare a înțelege guvernul românesc și opiniunea publică a țării. «Datoria tuturor oamenilor de înțelegere și de conștiință românească este: să lăcă lumineze și să trezească sufletele spre starea de lucruri pe care o avem în țară, stare care, prin concordat, va ajunge a fi tristă și primejdioasă pentru Biserică și Statul Românesc.»

După această cuvântare, adunarea a aprobat că să facă întruniri în toate mahalalele orașului pentru a lămuri lumea ce este cu Concordatul. Țea întâi întrunire după aceasta, s'a aprobat să se ție Mercuri, 21 Mai, tot la «Solidaritatea.» Vor lua parte toate societățile culturale din Galați, cu mulți cetățeni, funcționari publici și părinți, întru cât toți sunt datori să păstreze stările cele bune, ca să lase o moștenire sănătoasă generațiilor viitoare.

Când asemenea mișcări se vor face în toate orașele țării, zicem noi, nu va mai fi nicio vorbă de Concordat și discuțiunile de azi vor fi numai o ștearsă amintire din încercările Vaticanului în Răsărit. De aceia preoții trebuie să se miște și în chestiunea aceasta.

Un program de muncă într'o enorie

La Bis. Sf. Treime-Teiu s'a început o serie de predici, ținute în Duminici și sărbători de preoți enoriași și un grup de studenți teologi. În Duminica 3-a din post, a predicat Pr. *D. Mușățeanu*, despre «Graiul Sf. Cruci». În ziua de Blagoveștenie, a predicat tot Pr. *Mușățeanu* despre «Buna-vestire a Arhanghelului și Buna-vestire a Evanghelei». În Duminica 5-a din post, a predicat d. *D. Dumitrescu*, enoriaș, despre viața Mariei Egipteanca. În ziua de Florii, a predicat d. *D. Cruceanu-Hagiu* teolog, despre «Iersalimul, cetatea sfântă».

Vineri seara la prohod a vorbit tot d. *Cruceanu* despre «Descrierea locurilor sfinte». În noaptea de Paște a predicat Păr. *Mușățeanu* despre «Invierea Domnului cere reînvierea credinței noastre».

A doua zi de Paști a predicat d. *Leonida Dumitracăescu*, teolog și cântăreț al bisericii, despre: «Milă voiesc, iar nu jertfă», după care se va da masă comună în curtea bisericii copiilor orbi care cântă în corul bisericii, precum și enoriașilor săraci.

În Duminica Tomei, va predica d. *Ioan P. Mateescu*, teolog, despre «Invățături din graiul Apostolului Toma».

Iar în ziua de Sf. Gheorghe a predicat d. *Nic. Vartolomeu*, enoriaș, despre «Foloasele ce tragem din rugăciunile către sfinți».

Cu aceasta se termină prima serie de predici, după care va urma a doua serie ținută de acelaș cerc cu cuvântări.

Pr. D. M.

Circ și panoramă la cimitir. — Sub titlul acesta, scrie un domn *C. N. Pârvulescu* în *Neamul Românesc* dela 3 Mai c., spunând că, în fața cimitirului *Belu* din București, s'a așezat un circ, o panoramă, un scrânciob și «o comedie», care «s'au construit și funcționează în porțile acestor cimitire», că sunt mai multe cimitire acolo: cel vechiu (Șerban-Vodă), cimitirul militar și cel evreiesc. Scriitorul spune că aceste întocmiri pentru zbenguiala obștii le-a văzut a treia zi de Paști și că le poate vedea orișicine. El se plânge că, la faptul că în preajma cimitirului se afla o cârciumă, s'a mai adăogat acum și scrânciobul. Aceasta înseamnă o batjocură nouă la un păcat vechiu. Este o necinstire care se aduce unui locaș de odihnă. Acolo unde gândul trebuie să-ți meargă spre cele veșnice, să pui în față întocmiri pentru chefuri și petreceri!...

«Cimitirul «Șerban-Vodă» și «Cimitirul Militar» de la *Belu* păstrează un număr necunoscut de mare din rămășițele pământești ale oamenilor noștri însemnați prin viața lor particulară sau publică și scumpi pentru viața noastră individuală sau obștească: gospodari cinstiți, eroi, oameni de știință, oameni politici, literați cugetători, generali...»

«Dacă nu alungăm pe tinerii cari din instinct bolnăvicios își găsesc loc de întâlniri pe aleele cimitirelor, pe băncile dintr'însele, unde s'ar cuveni să se sprijinească numai bătrânii care se apropie de morminte sau cei care se ostenesc îndeplinind un cult al celor morți, dacă lăsăm mai departe pe acești tineri să îndeplinească răzlețe fapte individuale inconștiente, nu putem lăsa să ni se batjocorească morții prin petreceri publice organizate și autorizate.»

D. Pârvulescu are dreptate. Și noi suntem alături de d-nia sa a cere desființarea scrânciobului și a „comediei cu călușei“, din locul care trebuie să ne umple de respectul morții.

Cultul morților a fost una din podoabele sufletești ale poporului nostru. Acesta începe a slăbi pe alocurea și e un semn rău. Tot *N. Rom.* povestea odată că la țară nu sunt îngrijite mormintele celor morți în război.

ȘTIRI

Descreșterea alcoolismului în Franța. —

Organul Ministeriului Muncii din Franța, *Bulletin du Ministère du Travail* (Septembre 1923), scria despre starea alcoolismului din Franța că, în părțile de Răsărit ale țării, inspectorii Ministeriului au constatat o scădere a alcoolismului, datorită următoarelor pricini: 1. au fost închise debitele de vânzare ale alcoolului din apropierea uzinelor, prin cumpărarea clădirilor în care se făcea vânzarea; 2. s'a aplicat săptămâna engleză și s'a dat o dezvoltare mai mare societăților sportive; 3. au fost înlăturați muncitorii bețivi. Situațiunea e mai bună ca după război, cu toate că la unele așezăminte industriale lipsa dela lucru Lunea se practică de mult, din pricina petrecerilor de Duminică. În părțile de nord, băuturile spirtoase se vând numai pe jumătate, față de vânzarea din 1914. În mijlocul țării, puterea alcoolismului a scăzut din următoarele pricini: 1. a fost oprită fabricarea unui fel de rachiu tare numit *absint*; 2. prețurile alcoolului au fost ridicate; 3. legăturile familiare au ajuns a fi mai strânse după război; 4. sporturile au fost cultivate în mai mare măsură; 5. s'au înființat grădinile de muncitori. În părțile de jos ale țării, alcoolismul niciodată n'a făcut pustiirile pe care le-a făcut aiurea. Dezvoltarea sporturilor și întinderea propagandei antialcoolice a adus mari foloase și îmbunătățiri în viața muncitorilor.

Temele Congresului pedagogic religios. — Temele care se vor trata la Congresul pedagogic al profesorilor de religie din România sunt următoarele:

1. *Unificarea și extinderea învățământului religios;*

2. *Programa învățământului religios;*

3. *Metoda de predare a învățământului religios;*

4. *Practica religioasă;*

Congresul, precum s'a dat de veste, se va ține în zilele de 27, 28 și 29 Mai.

Prigonirea Bisericii rusești în Polonia. —

O telegramă din Riga, pe care o citim în ziarul *Vremea* din Galați (15 Mai 1924), spune că Cicerin, ministrul de externe al Rusiei, a trimis o notă de protestare Poloniei pentru prigonirea îndreptată împotriva Bisericii rusești și cerând să se respecte tratatul din Riga și minoritățile să fie ocrotite.

Știam noi de mult aceasta. *Universul* cita odată ca un lucru de laudă pentru Polonia că ea s'a apucat să distrugă marea catedrală rusească din Varșovia, fiindcă aceia le aduce aminte de vremea asupritorilor. Noi însă, ca ortodocși, am văzut lucrurile și sub altă înfățișare, ca un atac

al catolicismului împotriva Bisericii Ortodoxe. Ce adică? noi am dărâmat atâtea așezăminte ungu-rești? Ar fi fost cuminte să facem așa? Dar catolicismului îi trebuie astfel de lovituri.

Un preot de seamă. — În *Neamul Românesc* dela 14 Mai c., d. I. Gr. *Oprisan* pomeneste, cu mari laude, de munca Părintelui *Ioan Raftiroiu* pentru învățătura și ridicarea poporului din comuna *Poiana Sărată* de peste munți, din ținutul *Oituzului*, pe unde au fost luptele cele mari în 1917. De curând, Păr. I. Raftiroiu a fost ridicat de I. P. S. Mitropolit al Sibiului la treapta de protopop al tractului *Oituz* și cu acest prilej îl arată în toată vrednicia muncii sale.

Ne bucurăm și noi de această semnalare, felicităm pe Păr. Protopop Raftiroiu, de al cărui nume ne aducem aminte dela congresul biblic din Sibiu de acum 2 ani, și-l vestim și înaintea cititorilor noștri ca un preot de seamă.

Cititorii sunt rugați ca, de acum înainte, să nu-mi mai trimeată corespondența pentru revistă la vechea adresă „str. Cernica 3“, dela care m'am mutat dela Sf. Gheorghe, ci la Biserica Antim, București.
Arhim. SCRIBAN.

Propagandă sectantă pe Căile Ferate. —

Oricine pleacă cu trenul din București, Gara de Nord, vede că se apropie de el un tânăr sau o tânără care se oferă să-i vândă reviste. Incepe a-i înșira reviste inofensive, dar după acestea îi scoate și revista așa zișilor „*Studenti de Biblie*“ din Cluj, care au tovarășia numită *Turnul de Veghere* și scot revista *Epoca de Aur*. Aceasta ți se oferă s'o cumperi, și vânzătorii cutreieră toate trenurile cu ea.

Imboldim luarea-aminte a serviciului religios al Căilor Ferate ca să se ocupe de această chestiune și să nu lase propaganda să se facă tocmai în inima așezământului său.

Foaie Bisericească nouă. — Eparhia Constanței a început a-și tipări un organ propriu al său cu numele *Tomis*. Ne vom ocupa de cuprinsul său în unul din numerele noastre.

Alegere de sinoade peste munți. — Potrivit Constituțiunii bisericesti de peste munți, s'au făcut anul acesta după Paști alegeri pentru sinoadele eparhiilor din Ardeal, care trebuiau înoite. Fiind contestațiuni împotriva sinodului ales în eparhia Aradului, un mare număr din cei aleși au demisionat, între membri aflându-se și d. *V. Goldiș*, fostul ministru și fruntaș de peste munți, iar prea Sf. Sa Episcopul *Ioan* al Aradului a disolvat sinodul. Va trebui acum să se facă alegere nouă.

Mișcarea împotriva alcoolismului și pentru odihna zilei de Duminică. — *Alarma stârnită de Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Primat D. D. Dr. Miron, împotriva beției, prin discursul său în Senat, de care noi am pomenit aici, și prin hotărârea Sfântului Sinod, merge înainte întetându-se. Mișcarea s'a pornit sănătoasă în eparhia Mitropoliei Moldovei, unde stările au semnalat cazuri de cete întregi de locuitori din sate care s'au legat înaintea preotului să nu mai puie rachiul pe limbă, și acum mișcarea merge înainte. Duminică 30 Martie a. c., s'a ținut în București o întrunire pornită de societatea „Generală” a funcționarilor comerciali, la care a luat parte Societatea clerului român „Ajutorul” din București, Asociațiunea generală a clerului, Societatea Ortodoxă, Societatea pentru profilaxia tuberculozei, etc., care s'au înțeles să ducă împreună lupta împotriva alcoolismului. Și fiindcă o măsură trebuincioasă pentru stârpirea beției e și închiderea localurilor de băutură și odihna întreagă a zilei de Duminică, s'au luat ca chestiune de susținut în întrunire și chestiunea odihnei de Duminică.*

Prezidența adunării a fost oferită de funcționarilor comerciali Părintelui Arhimandrit Scriban, care, deschizând seria cuvântărilor, a dat cuvântul Părintelui Popescu-Mălăești, președintele Asociațiunii generale a clerului, apoi a vorbit Păr. Păunescu-Cărămidarii de Jos din București, avocatul Dem. Dobrescu, fostul decan al avocaților din București, avocatul Popescu Tudor, din partea Societății Ortodoxe, cum și mulți negustori și funcționari comerciali. Unul din ei a pomenit de întrunirea de acum 12 ani în același chestiune, prezidată de Păr. T. Antohi, parohul bisericii Sf. Nicolae-Șelari din București. Din partea științei medicale au vorbit d. Dr. Irimescu, directorul sanatoriului de tuberculoși dela Filaret, și Farmacistul Volanschi, care au spus că beția și tuberculoza sunt bune surori. Apoi a vorbit bătrânul starist Polihroniadi, care a arătat cum politica întrebuințează rachiul în alegeri, prostind mințile oamenilor.

Intrunirea s'a încheiat cu cetirea unei moțiuni, care va trebui prezentată stăpânirii, și cu hotărârea de a întreține propaganda.

Mare catedrală ortodoxă. — În luna Mai, Biserica bulgărească își va sfînti măreața ei catedrală din Sofia, ridicată înaintea războiului, dar nesfințită până acum. E un monument grandios, unic în tot Răsăritul ortodox și care trebuia privit ca o frumoasă manifestare a ortodoxiei. A costat 10,000,000 de lei, cu valoarea lor de înainte de război, adică socotiți în aur. În arhitectura și pictura ei, au lucrat cei mai însemnați arhitecți și pictori ruși și bulgari. Și în una și în alta, lucrarea este măiastră și trebuie să umple de bucurie nu numai pe bulgari, ci pe oricare ortodox.

Ce a fost în stare să facă munca păcii!

Programa Institutului de studii și educațiune artistică a Așezământului de învățătură „Principele Carol”. — Această ramură a Așezământului de învățătură „Principele Carol” și-a publicat programa sa de lucru, în care vedem o largă parte acordată studiilor privitoare la materialul bisericesc. Astfel, în capitolul istoriei artei românești, la nr. 5, este arătat că se va trata despre stilul muntenesc în veacul XIV și pentru acest scop se va studia, din punct de vedere artistic, biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea-de-Argeș. Apoi, Mănăstirea de la Argeș Sf. Nicolae din Deal, ca monumente artistice din acele veacuri XV și XVI. La nr. 7: stilul muntenesc din veacul XVII — arta religioasă în vremea lui Brâncoveanu. La nr. 11 bisericile lui Ștefan cel Mare. La nr. 12, bisericile lui Petru Rareș: stilul moldovenesc în veacul XVI, monumentele principale studiate din punct de vedere arhitectonic și pictural. La nr. 13, tot stilul moldovenesc în veacul XVI, dar după mănăstirile din Bucovina. La nr. 16, icoanele din Muntenia și Moldova.

Tot în programa de lucru a acestui Institut intră să facă și călătoriile de studiu. Acestea se vor face la Biserica *Dintr'o zi* din București, azi biserica coloniei albaneze; la biserica *Cotroceni*, tot din București; la biserica *Fundenii-Doamnei*; la Mănăstirea *Brâncoveni*; la Mănăstirea *Vatra Moldoviței* din Bucovina; la biserica din *Bălinești*; 9. Alte călătorii se vor face la alte monumente decât cele bisericești.

Noi am căutat să însemnăm aici ce interesează partea bisericască.

Numire de membri în Consistoriu Spiritual. — Pe ziua de 1 Aprilie a. c., prin Decretul Regal nr. 1187 din 29 Martie 1924, au fost numiți membri în Spiritualul Consistoriu al Eparhiei Romanului următorii preoți licențiați în teologie: Econ. Stavrofor *Ștefan Bazgan*, preot la biserica parohială *Sfinții Apostoli* din Focșani; Econ. Stavrofor *Gheorghe Ciosu*, parohul parohiei *Bârsănești*, jud. Bacău; Păr. *Gheorghe Zaharescu*, parohul parohiei *Văleni* din jud. Roman; Econ. Stavrofor *Gheorghe Vlad*, preot la Biserica *Precista-Mare* din Roman; Păr. *Ștefan Velniceru*, preot la biserica *Sfinții Voevozi-Noi* din Tecuci.

Valul de rachiul în Țara românească. — Fiind mai stăruiți decât mulți din concetățenii noștri în urmărirea chestiunilor pe care le-am luat la tratat, noi culegem toate datele pe care le găsim, pentru a ține viu interesul cititorilor noștri.

A fost luată la tratat chestiunea beției, despre care am mai vorbit aici și despre care s'a vorbit și s'a scris aiurea. Dar noi ne temem că interesul obștește slăbește, și de aceea nu voim s'o slăbim și noi, ci căutăm datele prin care chestiunea beției să nu piară din grija tuturor.

Iată, din *Adevărul* dela 22 Aprilie a. c., noi

atlam câte grade de alcool se produc pe fiecare an în Țara românească: 384,510,178. Și după socoteala ziarului, aceasta înseamnă cel puțin 100,000,000 de litri de rachiri de tot felul, fără a mai socoti berea și vinul și fără a mai socoti ce se ascunde.

Atâta băutură, câtă să fabrică la noi, târâie după ea clădire de pușcării, de sanatorii, spitale, case de nebuni, etc., așa că, ce câștigă Statul pe de o parte din taxele pe alcool, perde în mult mai mare măsură pe de altă parte, prin atâtea clădiri de apărare împotriva relelor urmări ale beției, dar cât încă prin ruina sănătății!

Consultare Teologică

La întrebarea Părintelui *Ioan Crăciun* din Spring, Transilvania, dacă pruncii botezați trebuie împărtașiți și de la ce vârstă trebuie să se împărtașească copiii, răspundem :

1. Trebuie împărtașiți îndată după botez, fiindcă, născuți atunci la noua viață creștinească, ei trebuie să treacă prin toate tainele vieții creștinești, care li se pot aplica atunci, adică, după botez, mir-ungerea și împărtașirea cu Sfintele Taine.

2. Copiii, de școale trebuie împărtașiți dela vârsta de când pot fi și spovediți, adică de la 7 ani. Acesta este *majoratul moral*, adică punctul de când copilul începe a deosebi între bine și rău și a avea deci răspundere. Deci de aici îi poți cere socoteală de faptele lui, îl poți spovedi și apoi împărtași. A. S.

Tutunul, alcoolul și viața lungă. — Sub acest titlu, scrie cineva în *Neamul Românesc* din 3 Mai c., că, după cercetările D-rului *Kaymond Pearl* din *Baltimore*, Statele-Unite, nici tutunul, nici alcoolul nu scurtează viața. El a cercetat 54 de bărbați și femei înaintați în vârstă, dintre care 20 trecuți de suta de ani. După aceasta, cartea lui *The Action of the Alcohol on Man* (Lucrarea alcoolului asupra omului) se întemeiază pe studiul făcut asupra a 1259 de bărbați și 788 de femei trecuți de 20 de ani și stabilește că viața celor care beau alcool în chip cumpătat e mai lungă decât a celor care beau numai apă.

Aceasta e una. Acum alta.

În *Adevărul* dela 21 Mai c., *Dr. Ygrec* scria, după un doctor francez, că alcoolul nu aduce asupra sănătății relele de care e învinuit, cum e pregătirea terenului pentru oftică.

Astfel de știri se înțelege că ne uluiesc și nu știm ce să mai credem. Pe de altă parte, noi suntem deprinși cu astfel de oscilări. Te țin medicii într'o părere, și apoi vine altul și-ți spune că nu e așa. Atunci pe ce se mai întemeiază toată mișcarea noastră?

Nu e aici alcoolul cu nicio vină?

Dar câte case nu sunt stricate din pricina bărbatului bețiv? Câți bani nu se risipesc din pricina acestei patimi nelegiuite! Prin urmare rămâne întreagă toată vina alcoolului și nu are a face dacă n'ar fi adevărat că oftica ar fi mult ajutată de beție. Nu e nimic. Rămân alte rele ale beției care sunt destule.

De aceia cu niciun preț nu trebuie încetată lupta împotriva ei.

Totuși aici noi mai avem ce spune... Chiar dacă e așa cu alcoolul, chiar dacă se exagerează vătămarea pe care o aduce sănătății, chiar dacă nu aduce nicio vătămare, mai este ceva, la care nu avem nevoie de medici, fiindcă vedem cu înșiși ochii noștri. Prin alcool, omul își pierde mintea și ajunge în stare să facă tot felul de răutăți. Nu era de mult prin ziarele noastre când un țăran care câștigase ceva parale, s'a pus pe petreceri și, când și-a pierdut mintea, pungașii, care l-au ochit, l-au prădat. Alta: Foarte de curând, două automobile cu oameni chefuiți și cu fete vesele de băutură, s'au luat la întrecere pe șoseaua Kiselef din București, când se întorceau dela chef. Un automobil a luat-o înaintea altuia și i s'a rupt roata. Cellalt a dat să oprească, dar a uitat să oprească și motorul. De aici nenorocirea, care a avut ca urmare omorârea unuia din cheflii și rănirea celorlalți și sfărâmarea întreagă a mașinei.

Prefacere în întocmirea parohiilor. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 1186 din 29 Martie 1924, satul *Justaner* din comuna *Mulciova*, jud. Constanța, se dezlipește dela parohia *Adam-Clisi* și se alipește de parohia *Arabagi*, de care este mai aproape.

Numire de locotenent episcopal. — În urma alegerii Prea Sfințitului *Iacov* ca episcop de Huși, scaunul de episcop al Dunării-de-jos a rămas vacant. Până la alegerea unui titular, urma să se numească un locoțiitor pentru cârmuirea eparhiei în timpul vacanței. Nu este încă hotărât când se va face alegerea noului episcop pentru scaunul dela Dunărea-de-jos. Maiestatea Sa Regele însă a numit locoțiitor pe Prea Sfințitul PLATON, vicarul Mitropoliei Ungrovlahiei, care a mai cârmuit acea eparhie și în 1922-23 tot ca locoțiitor.

Intăriri de membri în Consistoriile eparhiale. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 1199 din 29 Martie 1924, au fost întăriți ca membri ai Spiritualului Consistoriu al Sfintei Mitropolii a Moldovei pe ziua de 1 Aprilie 1924, pe

răstimpul 1924-1927, următorii preoți: Econ. *Gheorghe Petrovanu*, licențiat în teologie parohul bisericii *Sf. Teodor* din Iași; Econ. *Emilian Vasilovschi*, licențiat în teologie, parohul bisericii *Toma-Cozma* din Iași; Econ. *Vasile Constantinescu*, licențiat în teologie, parohul bisericii *Măraței* din Peatra-Neamțu; Econ. *Constantin Roșescu*, licențiat în teologie, parohul parohiei *Liteni* din jud. Fălticeni—și Păr. *Hristofor Deliu*, licențiat în teologie, parohul parohiei *Ruset* din jud. Botoșani.

Medalieri.— Pentru multa lor osteneală cheltuită în folosul Bisericii, Maiestatea Sa Regele, cu decretul regal nr. 1188, din 29 Martie 1924, a răsplătit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I pe următoarele persoane: Protopop *Dr. Ioan Stroia*, asesor consistorial la Mitropolia Sibiiului; Protopop *Dr. Gh. Ciuhandu*, asesor consistorial la Episcopia din Arad și redactor al acestei reviste; d. *Mihail Păcățian*, asesor consistorial la aceeași Episcopie; d. *Vasile Goldiș*, secretar consistorial la aceeași Episcopie și fost ministru, prezidentul Asociațiunii culturale de peste munți *Astra* — și d. *Sebastian Stanca*, asesor consistorial la Episcopia din Cluj.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 1191 din 29 Martie 1924, Prea Cucernicii Protopopi ai orașului București, Părinții Economi *Traian Vintilescu* și *Ioan Georgescu* au fost răsplățiți de Maiestatea Sa Regele cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru serviciile aduse Bisericii.

Asemenea, prin Înaltul Decret nr. 1114 din 24 Martie 1924 a fost răsplătit tot cu medalia cl. I. Păr. *Econ. V. Ursăcescu* din Fălciu, membru corespondent al Comisiunii Monumentelor istorice și harnic scriitor la această revistă, pentru munca sa neîncetată întru cunoașterea trecutului Bisericii și buna păstrare a materialelor istorice.

Asemenea, prin Înaltul Decret nr. 1081 din 21 Martie 1924, au fost răsplățiți cu medalia cl. I d. *P. Gavat*, proprietar în *Lalești*, Tutova pentru partea luată la ridicarea din vălătuci a bisericii din *Bărtăluși*, comuna *Pucați*, Tutova; iar cl. II d-lui *Gh. Barcă*, primarul comunei *Lălești*, din acelaș județ, pentru partea pe care d-nea sa însuși a pus-o și pentru strângerea de bani cu care s'a putut înoi cu totul biserica din comuna *Cristești*, atârănătoare de mai sus pomenita comună.

Întărirea ca protoiereu.—Prin Înaltul Decret Regal nr. 1189 din 29 Martie 1924, Prea Cucernicul *Econ. Mihail Zaharescu*, licențiat în teologie,

paroh în *Baia*, Fălticeni, a fost întărit pe ziua de 1 Aprilie 1924 ca protoiereu al aceluia județ în locul Părintelui *Econ. Const. Roșescu*, demisionat pe aceeași zi.

Cazul alegerii sinodale de la Arad.— În acest număr, se vor găsi arătări despre felul cum s'a făcut alegerile pentru sinodul din Arad și ce s'a mai urmat după aceea, la rubrica numită *carti, reviste* (vezi art. Părintelui *Ghibu* din revista *Societatea de mâine*) și la pag. 316 jos. Aici arătăm cum au mers lucrurile în chip mai amănunțit.

Cei mai mulți deputați se plâng că alegerile n'au fost slobode, că s'a urmărit alegere de persoane, ca membri ai Sinodului eparhial, care au alte interese decât cele bisericesti, că, în felul acesta, s'au ales «persoane, care niciodată în viața lor n'au arătat niciun interes pentru sfânta noastră biserică și așezămintele ei, chiar unii care sunt necredincioși și care neagă dumnezeirea Mântuitorului» (vezi protestul înaintat episcopului Aradului). Alegerile însă aducând astfel de nemulțămiri, 11 deputați, în frunte cu d. *V. Goldiș*, au înaintat protestul, din care cităm cele de mai sus, către Prea Sf. Episcop *Ioan* al Aradului și din care cităm partea dela sfârșit:... «văzând acest act incalificabil împotriva libertății noastre religioase și a autonomiei strămoșești, câștigată prin atâtea jertfe și chiar prin sângele strămoșilor noștri și constatând astfel că s'a făcut cea mai detestabilă încercare de a vârf în sfânta noastră biserică politica de partid și a preface această biserică în arenă a luptelor politice, ceiace va să zică nimicirea moralei creștinești, precum și primejduirea constituției șaguniene a bisericii noastre — noi, subsemnații deputați, membri ai Sinodului eparhial, aleși din încrederea credincioșilor cari au putut cu adevărat eroism să reziste promisiunilor și amenințărilor sălbatice ce s'au năpustit asupra lor, nu putem consfinți crima săvârșită și astfel nu putem recunoaște acestui sinod autoritatea morală și îndreptățirea de a reprezenta interesele adăvurate ale sfintei noastre biserici, ci protestând împotriva încălcării libertății religioase a autonomiei și a Constituției noastre bisericesti, prin aceasta abzicem la credențialele noastre ¹⁾ de deputați sinodali și rugăm pe Prea Sfinția Voastră a lua în consecință hotărârile ce veți afla de cuviință».

Cu un act deosebit, s'au mai lepădat de mandatul de deputați *Dr. Emanuel Ungureanu* și d. *Iuliu Moldovan*, senator, apoi *Dr. Chiroiu* din Timișoara nu s'a înfățișat la Sinod. Apoi, cu alt protest, s'au lepădat de mandatul de depu-

¹⁾ Adică ne lepădăm de mandatele noastre. — Nota A. S.

tați și alți 16 deputați aleși din cler, între care *Dr. Gh. Ciuhandu*, redactorul nostru, și *Dr. Teodor Botiș*, preot învățat și distins, directorul seminariului din Arad.

Deci Sinodul ne mai având numărul trebuincios de deputați, Episcopul Aradului a trebuit să-l dissolve.

MULȚĂMIRI

Epitropia Parohiei *Sf. Nicolae* din comuna *Gura-Ogniței*, jud. Dâmbovița aduce vii mulțămiri locuitorilor din această Parohie, care, după îndemnarea preotului lor, *Păr. Stan Voiculescu*, au arătat multă râvnă pentru Casa Domnului, punând mână dela mână și adunând în chipul acesta 63000 de lei, cu care au acoperit biserica cu tablă nouă și au cumpărat un rând de veșminte preoțești. Acești credincioși și-au arătat râvna lor și mai înainte, cumpărând pentru biserică în anul 1922 două clopote, pentru care au cheltuit 20,000 de lei, iar cu alți 12,000 de lei au spălat biserica.

Pentru toate acestea, Dumnezeu să ocrotească toate casele lor și să-i umple de toate bunătățile Sale!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor* aduce vii mulțămiri credincioșilor mai jos însemnați din Oltenița, pentru toată munca cheltuită și jertfele făcute cu restaurarea bisericii catedrale din Oltenița și anume d-lor: *Hr. G. Daniilescu*, primar; *Mircea V. Frigator*, deputat; *I. Dumitrescu*, avocat; *Gh. St. Eralau*, avocat; *Aristide Penu*, ajutor de primar; *I. Diamandi*, proprietar; *Alexandru Alimăneșteanu*, proprietar; *Nicolae V. Frigator*, pictor; *Preotul I. Ionescu*, paroh; *Canditu M. Georgescu*, negustor; *Vasile Teodor*, proprietar; *Vasile Moruzan*, perceptor; *Constantin D. Penu*, proprietar; *Mirea G. Daniilescu*, proprietar; *Ieremia Drumulescu*, proprietar; *Aristide Spirescu*, proprietar; *Dumitru Velicu*, proprietar; *Ioan I. Bălan*, negustor; *Vasile Călin*, negustor; *Vasile G. Daniilescu*, negustor; și *Constantin Chioseaua* negustor.

Pentru toată râvna lor către Casa Domnului, să-i aibă Dumnezeu în stănta sa pază!

Tot *Ministerul Cultelor și Artelor* aduce călduroase mulțămiri d-lor *D. T. Lazăr* și *David Baltă*, epitropii parohiei *Horodiștea* din comuna cu aceleaș nume, jud. Dorohoi, precum și tuturor credincioșilor din acea parohie, pentru dania lor de 16337 de lei, făcută în scopul ajutării la zidirea din nou a bisericii filiale din cătunul *Crâiniceni*, atârănător de acea comună.

Dumnezeu să-i îngrădească cu toate apărările Sale!

Epitropia bisericii filiale Sf. Nicolae din Nezezești, Parohia *Nuci*, Ilfov, prin glasul parohului *Păr. T. B. Teodorescu*, aduce mulțămiri obștești enoriașilor mai jos însemnați, care au cumpărat pentru biserică o sobă *Godin* în preț de 2600 de lei, și anume d-lor: *Tudor Nicolae*, *Nicolae Cișniu*, *Sultana Șerban Filip*, *Radu St. Peiu*, *Stamate T. Nicolae*, *Iancu Stoian*, *Tache Stoica*, *Constantin Stoenescu*, *Dumitru T. Nicolae*, *Tase Georgescu*, *Constantin Stefan*, *Stoian Staicu*, *Stoica Peiu*, *Dobre Enache*, *Cristea Petrescu*, *Marin St. Manta*, pentru care faptă Dumnezeu să-i miluiască cu toate bunătățile Sale!

Sf. Episcopie a Hușilor aduce mulțămiri obștești d-lui *Vasile Sandu* din *Pungești*, Vaslui, pentru dania sa făcută bisericii parohiale din *Cursăști*, cuprinzând un rând întreg de Mineie (12) legate în piele și pânză, costând 1920 lei. Dumnezeu să-l aibă în Sfânta Sa pază.

Sf. Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce vii mulțămiri *Părintelui Ieromonah Irinarh Durău*, care a dăruit 6000 de lei, spre a se face reparațiuni bisericii din parohia *Cotârgași*, jud. Fălciueni.

Dumnezeu să-l acopere cu toate ocrotirile Sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului Noul Severin, împreună cu Onor. *Minister al Cultelor și Artelor*, aduce vii mulțămiri d-lui *Mihai Vasile Cârstea* din parohia *Panaghia*, com. Calopăru, Dolj, al cărei enoriaș este, pentru dania sa cuprinsă într'un clopot de 7000 de lei.

Fapta sa să slujească drept pildă altora, iar Dumnezeu să-l milostivească cu toate darurile Sale!

POȘTA REDACȚIEI.

Părintelui Gh. Verșescu. Tarcău, Neamțu.

Am primit art. *Sfinției Voastre*. E o cercetare pricepută a lucrării lui *Papini* despre *viața Domnului Hristos* și se va tipări, fără mare întârziere, poate în nr. pe Iulie. Pentru nr. viitor trebuie să dau drumul articolelor *Părinților Chirică* și *Hodoroabă*, care așteaptă de mult.

Părintelui Econ. P. Chirica. Hilița, Iași.

Am citit amănunțit art. *Sfinției Voastre* despre *Duhul Sfânt*. L-am găsit prea bun. Pune o problemă serioasă, cheamă pe preoți la viață interioară. Va face mult bine. Nu-l citisem când ne-am întâlnit la congresul misionar și mi-ai pomenit de el, dar l-am căutat, l-am găsit și-ți pot împărtăși bucuria pe care am simțit-o citindu-l. Apare în nr. viitor.

Nu uita nici *Sf. Ta* a-mi aduce la cunoștință datele despre adventiștii care susțin ținerea *Sâmbetei* prin locul dela *Sf. Matei: Sâmbătă târziu, întru ceiace lumina spre una a Sâmbetelor*, despre care ți-am vorbit la congres și mi-ai spus că ați avut cazuri de astea, împreună cu *Păr. Tudorache* dela Iași. Am nevoie de datele astea.

Arhim. SOBIBAN.

Biserica Ortodoxă Română

REVISTA SFÂNTULUI SINOZ

CUPRINSUL

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament	Pr. POPESCU-MĂLĂEȘTI
O nouă Facultate de Teologie Ortodoxă în Baleani	ST. BERECHEȚ
Puterea Duhului Sfânt	Ec. PETRE CHIRICA
Imn Pământului...	Pr. M. V. HODOKOABA
Stricătorii Bucuriei Creștinești	Arhim. SCRIBAN
Inutilitatea unui Concordat	Magistrat ST. ARION
Să ardem trupurile sau să le dăm Pământului	Pr. CONST. N. COMAN
Chemarea Bisericii Ortodoxe	Arhim. SCRIBAN
Hirotoniile Anglicane	Prof. P. COMNINOS
Cronica bisericească	Episcop + VARTOLOMEIU,
	Arhim. SCRIBAN, Ic. D. STĂNOIU
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri, Mulțămiri	Arhim. SCRIBAN

APĂRE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit. Primat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*. ■

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traduceri și recensiumile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarul administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 658-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 6 (519).

Iunie 1924

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament

Autorii psalmilor

După suprascrierile lor, cea mai mare parte sunt de David. *Rabinii* cred că întreaga psaltire este de David.

De aceeași părere erau și unii părinți și scriitori bisericești. *Chrisostom* (Proemion in psalmos Mig. v. 537); *Augustin* în «De civitate Dei» M. XLI 547); *Ambrosiu* (Praefatio in psalmos. Mig. XIV. 923); *Atanasie* (Exegetica arg. in Psalmos Migne P. G. 27₅₇); *Philastrius* (Liber de haeres. Mig. 130. P. L. 1259); *Cassiodor* (In psalmos. Mig. P. L. 70₁₄). *Teodoret din Cir* (Praef. in Psalmos. Mig. 80 col. 862). *Ieronim* (Epist. ad Sophron. M. 28 col. 1123 ¹⁾).

Aceste păreri însă trebuiesc cercetate cu luare aminte.

Numele lui David ca poet cunoscut (II Sam. 1₁₉ sq. 3₃₃ sq.) și om plin de credință (II Sam. 6_{sq.}) a făcut să se lățească ideea că el ar fi autorul tuturor psalmilor. De pildă în I Cr. 16₈ sq.) bucăți din psalmul 106, care în psaltire este anonim, sunt atribuite lui David.

Ps. 2 este de asemenea anonim. Dar în Fapt. Apostolor. (4₂₅₋₂₆) este dat ca al lui David.

Ps. 95— de asemenea anonim. În Ebrei 4₇ este citat ps. 95₇₋₈, ca fiind de David.

Unii au zis că autorii psalmilor sunt acei arătați în suprascrieri. Așa spune Ier. *Ieronim* ²⁾. (Epist. 140 ad Cyprianum) și tot așa *Ilartu de Pictavia* ³⁾.

Alții au complectat această părere zicând că psalmii anonimi sunt ai aceluia, care au scris psalmul pus imediat înaintea psalmului anonim. Dar psalmii anonimi nu pot fi atribuiți, după plac, unui autor sau altuia. De pildă, ps. 146-150 sunt anonimi. Ar trebui dar, după această părere, să fie scriși de David, de oarece el este autorul psalmului 145 ce vine imediat înainte.

¹⁾ «Psalmos omnes earum testamur auctorum qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph et Iedithun, filiorum Core, Eman, Ezrahitae, Moisi et Salomonis et reliquorum quorum Ezras uno volumine comprehendit».

²⁾ Sciamus quoque erare eos, qui omnes psalmos David arbitrantur, et non eorum, quorum nominibus inscripti sunt. Mig. 22 P. L. 1169).

³⁾ Prolegomena in liber psalmodum. Mig. 92 col. 33).

Nu este cu putință. Căci ps. 147 este dacă nu după exil, în tot cazul mai târziu decât pe vremea lui David.

Acei, cari au suprascrieri cu numele autorului, trebuiesc luați în seamă și cercetați cu băgare de seamă.

Moise, David, Solomon, Asaf și ceilalți sunt prea cunoscuți ca să nu li-se recunoască darul de a fi scris psalmi.

Tradițiunea că ar fi *toți* scriși de David nu se poate întemeia decât pe faptul că David fiind cel mai vestit poet și tot odată prea bine cunoscut ca împărat, s'a crezut că el ar fi autorul.

Și sfinții apostoli, și cu atât mai mult rabinii, citind locuri din psalmii, cari nu sunt ai lui David ca fiind ai lui, urmează această tradiție. Era un curent puternic la Iudei, de a atribui scrierile lor, bărbaților de seamă din vremile de glorie. Noi însă trebuie să ținem seamă că un psalm al lui Moise nu-l putem atribui lui David, de oarece însuși psalmul spune al cui este. Dar nici cei compuși de David altui autor.

Chiar în tradiție se vede că au fost date nesigure. De pildă psalmul 43 în *textul ebraic* n'are nici un titlu, nici autorul.

În textul grec al *Septuagintei* este: «Intru sfârșit, spre înțelegere, fiilor lui Kore, psalm al lui David». Iată un titlu încărcat și cu totul neînțeles.

În *Vulgata* avem numai «psalmus David».

Dar în traducerea românească atât dela *Buzău*, cât și celelalte, fie că au avut un text slavon sau grec fără suprascriere, fie că s'au condus de cel ebraic, psalmul 42 (ebraic 43) are arătarea: «Psalmul lui David. Nescris deasupra la Ebrei».

De observat este că acest psalm în textul ebraic este anonim, dar în traduceri au de autor pe David.

Criticii aduc dovezi felurite că psalmii nu sunt scriși de acei al căror nume li au.

Ei zic că limba multor psalmi *socotiți* scriși de David, nu se aseamănă cu stilul psalmilor recunoscuți ca ai lui, și afară de aceasta, este plină de aramaisme, de pildă ps. 139.

Dar cunoaştem noi așa de bine stilul împăratului psalmist David în cât să zicem: numai acesta este stilul în care a scris David? Sau putem noi cere ca un psalm scris de David la tinerețe să fie în același stil ca al bătrânului ce plânge moartea fiului său? Sau un cânt de sărbătoare să aibă același stil cu al unuia de pocăință, sau al unei elegii?—Deci trebuie băgare de seamă.

Numele autorului la unii psalmi se găsește numai în textul masoretic, dar lipsește în LXX-a. Iar manuscrisele se deosebesc foarte mult.

Alții aduc împotriva lui David și argumentul acesta: în tot cuprinsul psalmilor chestiunile de ordin politic, războinic sau de altfel, sunt lăsate la o parte. Din întreg cuprinsul lor iese la iveală religiozitatea și prețatrea adâncă a autorului.

Din cele ce cetim în cărțile regilor și în cronici știm că David a fost un rege viteaz, războinic și plin de activitate politică, unită cu o energie deosebită în îndeplinirea voinței sale.

Deci urmarea ar fi că nu putea fi autorul psalmilor.

Dar întâmpinarea aceasta nu poate avea temei. Desoperirile făcute în orient arată că regii păgâni, de și foarte războinici și viteji—ca de pildă Assurbanipal sau Asarhaddan—erau în rugăciunile lor către zeii păgâni, plini de umilință și încredere. Tonul rugător și smerit al rugăciunilor lor este în mare contrast cu tonul mândru al povestirii faptelor lor războinice ¹⁾.

Și pilde de acestea găsim multe în istorie. Așa n'avem decât să ne amintim de Ștefan cel mare al nostru, cât de viteaz și cât de religios era.

Cu atât mai mult dar David un rege pios și pătruns de credință în Dumnezeu a putut scri asemenea poezii de adâncă pietate. Vitejia nu înlătură pietatea.

Situațiunile istorice.

Acele ce reies din cuprinsul psalmului, nu corespund cu vremea când a trăit acel ce este dat ca autor. Și la unii psalmi se găsesc arătate numai în textul masoretic. La alții numai în LXX-a.

Intemeiați pe acestea, mulți găsesc că unii psalmi dați ca scriși de David, ar fi compuși pe vremea Macabeilor. Așa *Teodor de Mopsuestia* socotește că mulți psalmi ai lui David se referă la vremea Macabeilor. Chiar *Teodoret* și *Chrisostom* spun că unii psalmi se referă la Macabei.— În vremea din urmă au fost critici ca Hitzig, Olshausen, cari socotesc că cea mai mare parte din psalmi a fost scriși pe vremea Macabeilor.

Alții însă ca Gesenius, Ewald, Dillmann, Bleck, Ehrh nu găsesc în psaltire psalmi scriși pe vremea Macabeilor.

Nu-i cu puțință a cerceta fiecare psalm în parte, ca să putem arăta timpul compunerii sau autorului la fiecare.

Numai principiile generale se pot enunța, și anume:

Este un fapt sigur pe care trebuie să-l recunoaştem: *colecția noastră nu are psalmii așa cum au fost scriși de autori*, ci așa cum au fost întrebuițați, la serviciul divin, în templu, în sinagogă.—Așa ne explicăm:

1) *De ce unii psalmi sunt uniți* în textul masoretic pe când în LXX-a sunt despărțiți, de pildă: ps. 14 este repetat în psalmul 53; 40¹⁴⁻¹⁸ în 70; 57⁸⁻¹² și 60⁷⁻¹⁴ în 108; 115⁴⁻⁸ în 138¹⁵⁻¹⁸; 96 care în I Cr. 16⁸ este dat ca al lui David, este în parte în psalmul 105.

2) *De asemenea ne lămurim de ce limba este ici și colo împestrițată cu aramaisme*. De sigur, din pricina deselor întrebuițări în serviciu și deci a nenumăratelor copieri și transcrieri făcute, de cele mai multe ori, de oameni, cari nu mai cunoșteau bine limba ebraică, sau cari, deși o cunoșteau, vorbeau mai mult limba arameică. Dovadă este psalmul 18, care se găsește și în II Sam. 22; dar în II Samuel caracterul limbei este arhaic pe când în psaltire este mai nou.

Tot această întrebuițare în serviciul religios ne explică unele *schimbări și lăsări de nume de autori* în manuscrise. Nu autorul era ce interesă, ci cântul și cuprinsul lui, întocmai cum este și la noi în biserică cu cântările liturgice. Cântarea este mijlocul de a arăta sentimentele de pietate, și aceasta se vede din cuprinsul cântului nu din numele autorului.

Cât pentru *situațiunile istorice*, nu pot fi decât un slab semn al vremii când a fost scris psalmul. Chiar un protestant, ca Steuernagel, ²⁾ zice că și atunci când situațiunile istorice din viața unui poet se potrivesc cu cuprinsul psalmului, nu putem să ne pronunțăm ca siguranță, căci nu știm dacă nu se potrivește tot așa de bine și cu alte împrejurări din viața altui poet.

Deci de ce un psalm, care se potrivește cu o situațiune anume din viața lui David să spunem că este de pe vremea Macabeilor? Argumentul acesta se întoarce așa dar tocmai în paguba criticilor.

Nici chiar *situațiunile istorice generale* nu pot fi interpretate după plac. Dacă într'un psalm se vorbește de prigoniri, de lupte și vremi turburi, se cere ajutorul Domnului să-i scape din nevoi și altele de felul acesta, de ce se potrivesc numai pentru vremea Macabeilor (v. al 2-lea a. Hr).

¹⁾ Maspero: Histoire ancienne des peuples de l'Orient, les empires.— pag. 405.

Schrader. Keilinschriften und Geschichtsforschung. pag. 513. Records of the Past, new, ser. pag. XI—XIII.

²⁾ Einleitung in das alte Testament. pag. 751.

Deci chibzuială în determinarea timpului scrierei fiecărui psalm, ca și a autorului lui.

Tradițiunea, datina veche, nu trebuie socotită, de la început, ca neadevărată. Poporelor vechi li se cuvine multă laudă că numai prin tradițiune ne-au păstrat nouă nenumărate lucruri bune.

Este omenesc însă a greși și de aceia acolo unde, întâmplător, în tradiție se păstrează un lucru recunoscut greșit, numai după cercetări serioase și temeinice să îndreptăm cele ce am găsit. De multe ori este chiar mai tolositor să păstrăm ce am găsit, chiar greșit, în tradiție, de cât a pune în loc părerile noastre subiective, omenești și necernute de sita vremilor.

Adunarea la un loc a psalmilor.

După locurile din Ev. Luca 20⁴², 24⁴⁴ Fap. Ap. 1²⁰, în veacul I-iu psaltirea era încheiată. După Fap. Ap. 13³³, pare că aranjarea psalmilor era pe vremea aceea, întocmai ca și azi.

Intre critici domnesc păreri diferite, coborându-se până în veacul I-iu d. Hristos.

Faptul pozitiv, este că înainte de adunarea la un loc a tuturor psalmilor, au fost colecții parțiale făcute cu mult înainte căci:

1. La sfârșitul psalmului 72²⁰ avem: «*S'au isprăvit rugăciunile lui David, fiul lui Isai*»

2. În celelalte cărți se întâlnesc psalmi, cari sunt și în cărțile dinnainte.

3. Psalmii dela 120—134 au ca titlu שִׁיר הַמַּעֲלוֹת

Intrebuințarea în serviciul divin a fost motivul colectării parțiale a psalmilor.

Adunarea la un loc ne-o putem închipui astfel: *Cea dintâi* colecție, sau carte cu termenul obișnuit, a cuprins numai psalmi ai lui David, și anume psalmii: 3—41. În această colecție găsim numele Domnului Iahve, de 272 de ori; iar Elohim de 75 de ori.

Asupra acestui punct sunt și criticii de acord.

Probabil a fost făcută când chivotul legii a fost mutat din casa lui Obededom în Sion (I Cr. 16).

A doua colecție cuprinde și psalmii korachitici (psalmii 42—73). Probabil a fost făcută mai târziu. Poate către sfârșitul vieții lui David.

A treia colecție coprinde și psalmi de ai lui Asaf, Ethan și anonimi. Aci găsim numele Iahve de 44 de ori; iar Elohim de 43 de ori.

În II Cr. 29³⁰, se spune că regele Hiskia (v. 8-lea) restabilind cultul Domnului, L-a laudat «după cuvintele lui David și Asaf». Aceste cuvinte ne fac să credem că atunci acești psalmi erau adunați la un loc (73—90).

A patra colecție cuprinde psalmii cu caracter general. Intre ei 17 davidici. Probabil s'a făcut în

timpul de la Hiskia până la exil. Aci se întrebuințează pentru «Domnul» numai numirea «Iahve».

A cincea colecție în care se găsesc psalmi ce au de obiect liberarea din exil, datează din vremea robiei babilonene. Și în această colecție tot numirea «Iahve» este mai des întrebuințată. Dar se găsește și «Elohim».

Nici asupra persoanelor, cari au făcut aceste colecții, nici asupra numărului de psalmi ce cuprindea fiecare nu putem să ne pronunțăm cu *absolută* siguranță. Le avem așa cum ni s'au păstrat în tradiția textelor atât original ebraic, cât și în traducerile vechi.

Ce se întâmplă azi cu poeziile—mai ales religioase—s'a întâmplat și atunci în o măsură oarecare.

Multe poezii se păstrează singure multă vreme. Cu timpul însă sunt înlocuite cu altele. Atunci, ca să nu se piardă, se adună.

Foarte probabil că *însuși autorii* au adunat la un loc psalmii din cea dintâi colecție.

Mai pe urmă s'au adunat la un loc, pentru întrebuințarea la serviciul religios, și cântecele religioase ale altora. Așa s'au ivit colecțiile în diferite vremi.

Târziu însă mai găsindu-se și alți psalmi de Moise, David, Solomon, Asaf sau Corahiți, s'au adăugat la colecție. Așa ne explicăm de ce psalmii de David se găsesc în colecțiile de mai târziu.

De asemenea nu știm când s'au adăos, la începutul psaltirii, psalmii 1 și 2 cum nu cunoaștem nici autorul lor, de cât numai din tradiție, care-i socotește scriși de David.

De cine și când s'au adunat la un loc toate colecțiile.

Multă discuție a fost asupra faptului dacă nu cumva adunarea psalmilor s'a făcut de o singură persoană în o anumită vreme. Eu personal mărturisesc că o asemenea discuție o găsesc de prisos. Chiar dacă admitem sau nu admitem o singură persoană ca adunător al psalmilor, un adevăr necontestat este acesta: adunătorul psalmilor a trebuit să aibă înainte alte colecții mai vechi, făcute de alții. Nu a luat el atunci psalm cu psalm și să-i pună după o anumită regulă, după un anumit principiu, unul după altul.

Au în templu la serviciu nu să întrebuințau cărți, sau colecții? Ca să fi păstrat fiecare psalm în parte și în templu, nu-i de crezut.

Acele colecții cuprindeau psalmii orânduși după o anumită normă sau principiu.

Iarăși nu-i de mare însemnătate și n'are nevoie de multă discuție faptul că se găsesc toc-

mai 5 (cinci) colecții, sau cărți, ca și la Pentateuh.

Este cu puțință ca împărțirea în 5 părți a Pentateuchului să fi influențat. Cu adevărat am putea zice că *Pentateuhul este cartea Domnului Iahve către poporul Israel; iar psaltirea este răsunetul înrâuririi legii mosaice, ce pleacă din inima poporului și se îndreaptă către Domnul* ¹⁾.

Criticii în discuția asupra adunării colecțiilor nu se urcă mai mult de veacul 5 înainte de Hristos. Dar coboară până la 130 după Hristos.

Autorul nu l determină.

Nu găsim însă motive și temeuri puternice ca să admitem părerile lor, care sunt aproape așa de multe, câți teologi sunt. Sunt numai păreri subiective, n'au obiectivitatea impunătoare ce nu se poate tăgădui.

Noul Testament cunoaște psaltirea așa cum o avem noi azi, deci colecțiile au fost de mult adunate la un loc.

Și este mai mult ca sigur că numai pe vremea lui Ezra și Nehemia s'a făcut această lucrare. Grija acestora de restabilirea cultului este destul de cunoscută. De asemenea adunarea la un loc a tuturor scrierilor religioase a fost una din lucrările lor de căpetenie. Deci și codificarea psalmilor se poate atribui lor cu multă dreptate. Chiar în II Maccab 2₁₃ se zice că Nehemia a pus în templu și «τὰ τοῦ Δαυὶδ» alături de cărțile istorice și profetice.

Planul orânduirii.

Chiar în colecții planul orânduirii psalmilor nu se cunoaște bine. Unii comentatori vechi cred că s'au pus după un anume plan. Cercetându-se însă cu amănuntul s'a văzut că numai unii psalmi au legătură între ei, alții însă nu.

Origina Psalmilor.

De cât toate aceste chestiuni mărunte îmi pare mult mai de seamă să știm isvorul, origina acestor frumoase și neîntrecute poesii religioase.

În vremea din urmă s'au descoperit psalmi religioși în inscripțiile babilonene, asiriene, păstrate în textele cuneiforme. De asemenea pe monumentele egiptene și chiar în literatura sanscrită.

Este însă o mare deosebire între psalmii babiloneni și cei biblici. Acolo ideea caracteristică este slăvirea regilor și a zeilor. Slava acestora merge până la înălțarea slăbiciunilor omenești.

În psalmii vechilor Ebrei se oglindește viața sub înrâurirea legilor mosaice, și a ideii unui

singur Dumnezeu, a toate creator. Puterea Lui creatoare, dreptatea, nemărginirea, ținerea făgăduelilor, iubirea nemărginită, răsplătirea dreaptă ce dă El, și toate însușirile ideale ale unei Ființe vrednice de închinare și ascultare, se cântă în psalmii aceștia cu un limbaj înflorit, dar așa de simplu și plăcut, că priiește ori și cărui suflet dornic de idei curate și înălțătoare.

Fără un stil filosofic, fără întorsături și frase iscusite, nepătrunse ușor de mintea omenească, autorii psalmilor dau, despre Dumnezeu, ideea cea mai înaltă și totodată plină de adevăr. În vreme ce zeii la care se închină celelalte neamuri sunt plini de ambiții, lipsiți de simț și de viață, Iahve este slăvit ca Dumnezeu creator a tot ce este în lume. Toate trec și se schimbă, dar Domnul în veac rămâne. El străbate viitorul și vede adâncurile și întunecimile le pătrunde ochiul Său. Din înaintea Lui nimic nu se poate ascunde. Puterea, dreptatea, mila Sa, nimic nu le poate întrece. Iubirea lui încălzește și dă viață la tot ce se află. Și mai pre sus de toate iubește pe om. Legea ce a dat, jertfa ce El cere, întreaga viață a poporului ce a ales, sunt puse în slujba unui singur gând: *fericirea omului*. Atâtea și atâtea idei înalte ce nu se găsesc nicăeri alt undeva cu aceeași limpezime și precizie.

Nici talentul poetic, nici împrejurările istorice, nici împrejurările personale, oricât de zguduitoare și producătoare de adânci și frumoase sentimente ar fi fost ele, nu pot explica origina psalmilor.

Talentul, împrejurările istorice generale sau personale, și toate celelalte imbolduri inspiratoare n'au fost de cât *mijloc*, nu *isvor* al acestor neîntrecute poezii.

Dumnezeu, prin Duhul Său, a voit să toarne idei adânci și alese, în forme înțelese de oricine, legate de împrejurări de seamă ce întipăresc și lipesc de sufletul omului ideile ce-l frământă ca astfel să rămână de apurarea icoană tuturor vremilor și tuturor sufletelor. Și așa au rămas și vor rămâne. Ce-i dumnezeesc este veșnic.

Cine citește psalmii se va găsi pe sine zugrăvit cel puțin în o cută a sufletului, dacă nu se va vedea întreg, în vreo împrejurare din viață.

De aceia aceste poeme se lipesc de sufletul oricărui le înțelege.

Și de aceia pe noi ne interesează în biserică ca și în familie, în rândul întâiu, cuprinsul psalmilor. Și mare, nespun de mare păcat este că nu-i avem în biserică în o traducere înțeleasă.

Textul psalmilor.

Așa cum avem noi azi textul, este pe alocurea greșit din pricina numeroaselor transcrieri și copieri.

1) Fer. Ieronim zice: «Nos Hebraeorum auctoritatem saecuti et maxime Apostolorum qui semper in Novo Testamento Psalmorum librum nominant, unum volumen asserimus» (Epi-t, ad. Sophonum Migne 28 col 1133). Însă «in quinque volumina psalterium apud Hebraeos est» (Migne 22 col. 1168), sau «quinque incisio-nibus» (Migne 28 col 553).

Vechile traduceri, Peșito și LXX-a, slujesc pentru înțelegerea textului. Traducerea românească are însă părți cu totul neînțelese.

Din pricina greutății tipografice, nu pot da *deosebiri de text dintre textul ebraic, siriac și grec*. Ar fi foarte instructive, dar le lăsăm unor vremi mai prielnice, mai bune pentru literatura tehnică, în limba română a cărții noastre sfinte, așa de puțin cercetate în Biserica ortodoxă română.

Arăt aci, pe românește, numai câteva greșeli din textul românesc, pus ici și colo în comparație cu cel ebraic, siriac și grec.— Cititorii vor putea înțelege cât de ușor se fac greșalele și cât de greu se îndreptează.

Chiar în psalmul 1 v. 5, găsim o traducere greșită, care n'a fost îndreptată nici până azi. «Pentru aceasta nu vor înviea necredincioșii la judecată». Traducerea stă împotriva doctrinei Bisericii, care învață că precum în Adam *toți* au murit, așa în Hristos *toți* vor înviea (vezi I Cor. 15).

Traducătorul a luat grecescul, «ἀναστήσονται» cu una din însemnările lui, fără să țină socoteală ca atât verbul grecesc, cât și verbul ebraic mai însemnează și «a se ridica, a sta, a se ține drept». Psalmistul voește să spună că necredincioșii *nu se vor putea ține* la judecata din urmă, sau cum traduc Targumii: «nu se vor putea justifica, (îndrepta)» și deci vor fi trimiși la osândă. Numai această traducere este cea adevărată și potrivită învățaturii Biserici ortodoxe.

Dar nici până azi această greșală nu s'a îndreptat.

În psalmul 10 (LXX: 9) v. 7 (LXX-a: 28) avem în românește: «Sub limba lui osteneală și durere; șade întru pitulare cu cei bogați întru ascunsuri, ca să ucigă pe cel nevinovat; ochii lui spre cel sărac se uită»

Textul ebraic al versului este:

«Limba lui chin și pierzare;

In curți, în ascunzători, stă la pândă; su-
[grumă pe cei nevinovați;

Iscoditor îndreaptă ochii spre cel nenorocit».

Cercetând textele vedem că cel ebraic, siriac și Targumii sunt la fel. În afară de alte mici greșeli de traducere, cel grecesc se deosebește într'un singur cuvânt, care strică tot rostul. În loc de «*în curți*» are «πλουσίων, *cu cei bogați*». Unde este pricina greșelii? Nu poate fi decât în lipsa de cugetare a copietorilor, care la repezeală în loc de בְּהַצְרִים, au citit בְּעִשְׂרִים și așa au găsit traducătorii Septuagintei în text și au redat cu «μετὰ πλουσίων». De atunci greșala se moștenește de și nimeni nu înțelege ce vrea să spună psalmistul.

În psalmul 29, acel trumos psalm ce arată

slava și puterea Domnului, găsim versul 6 și 9 iarăși neînțelese.

v. 5. Glasul Domnului celce sfărâmă chedrii;
și va zdrobi Domnul chedrii Libanului.

v. 6 Și-i va zdrumica pre dâșii ca pre vițelul și cel iubit ca fiul inorogilor.

În textul ebraic este aceeași idee și sumă așa:

«Glasul Domnului sfărâmă chedrii,
și zdrobește Domnul chedrii Libanului,
și face să sară, ca un vițel, Libanul;
iar Sirionul, ca un pui de zimbru».

Ce frumoasă figură spre a arăta puterea Domnului.

Libanul — muntele înalt al Palestinei, cu vârful lui ce despică norii, Sirionul, împodobit cu falnicii cedri sare și țopăe la porunca Celui a tot puternic, ca un vițel, ca un pui de zimbru sălbatic.

Toată această trumusețe s'a pierdut în textul nostru. Și ce ușor era să se îndrepteze!

Tot aci, în acest psalm, avem versul 9, ce sună așa: «Glasul Domnului, celuice săvârșește cerbii, și va descoperi dumbrăvile, și în Biserica lui tot carele grăiește mărire».

Tot așa este și textul ebraic, dar tradus exact sună astfel:

«Glasul Domnului face căprioarele să nască,
și cojește dumbrăvile;
«iar în templul Lui fiecare grăește «slavă»!

O mică deosebire există. Cei 70 au tradus ebraicul לְהַרְגֵם cu κατατίζω, ce nu corespunde tocmai în însemnare. לְהַרְגֵם însemnează a «se zvârcoli, îndoii, de durerile nașterii» pe când κατατίζω însemnează: a aranja, a așeza, a întocmi (nu a săvârși). Poate că în înțeles figurat verbul grec să fi corespuns pe atunci celui ebraic, dar traducerea românească nu dă nici un înțeles.

În psalmul 32 (LXX-a 31) avem: «Că ziua și noaptea s'au îngreuiat peste mine mâna ta; întorsum'am spre chinuire când s'a înfipt mie ghimpul».

Nu știu ce înțeles ar putea da cineva acestui vers!

În *textul ebraic* ce este la fel cu celelalte traduceri, avem: «Căci ziua și noaptea apasă greu
[asupra mea mâna Ta.

«vlaga mea, ca de arșița verii, se usucă».

Textul grec este singurul care are această traducere ce avem și noi românește și deosebirea nu vine de cât de acolo, că cei 70 au citit și înțeles un cuvânt greșit în textul lor, după care au tradus.

În psalmul 35 (LXX-a 34) v. 4 În loc de «*trage sabie*» s'a tradus «varsă sabia» luând verbul grec în însemnarea lui cea dintâi de: a vărsa,

pe care o are de astfel și verbul ebraic. Dar mai însemnează «a scoate» și această însemnare se potrivește aci.

Tot acest psalm are în românește, după grecește v. 6 astfel:

«Că în zadar a ascuns mie stricăciunea lațului său, în deșert a ocărat sufletul meu». Iată o traducere fără înțeles.

În textul ebraic este așa:

«Căci fără cuvânt și pe ascuns mi-au pus cursa lor; fără cuvânt mi-au săpat groapă».

În *psalmul 57 la versul 9*, pe românește, după grecește avem:

«Mai înainte, până ce vor cunoaște spinii voștri ramul; ca pre niște vii, ca întru mânie va înghiți pre dânșii».

În acest psalm, versurile 8 și 9 sunt cam neînțelese. Traducerile vechi nu se aseamănă una cu alta.

Textul ebraic la versul 9 sună astfel:

«Până ce oalele voastre vor simți dogoarea [mărăcinelui.

netrecut încă, întru mânie să-i arunce».

Este vorba de cei răi, cari vor fi aruncați în foc și pârjol.

În *psalmul 60 (LXX-a 59) v. 13* avem în românește:

«Dă-ne nouă ajutor din necaz și *deșartă este mântuirea omului*».

În textul ebraic avem: „Dă-ne nouă ajutor să scăpăm de vrăjmași;

«căci *ajutorul omenesc este de nimic*».

Prin luarea unui cuvânt în o altă însemnare de cât cea potrivită textului, s'a stricat în românește tot înțelesul, spunând chiar un neadevăr.

În *psalmul 68* avem câte-va versuri în românește de care te întrebi cu mirare ce însemnează.

De pildă v. 6 și 7, 24, 31 sunt cu totul neînțelese.

În v. 6 și 7 citim:

«Dumnezeu este în locul cel sfânt al său, Dumnezeu face a locui pe ceice sunt într'un fel în casă».

«Scoțând pe cei din obezi cu vitejie așijderea pe cei ce amărăsc, pe cei ce locuesc în mormânturi».

Textul ebraic este și el foarte greu de tradus întocmai pentru că s'au făcut greșeli la transcriere. Totuși găsim un înțeles. Iată traducerea versurilor 6 și 7.

v. 6. «Tată orfanilor și judecător văduvelor, este Dumnezeu în locașul cel Sfânt al Său.

v. 7. Dumnezeu sălășluește la casa lor pe cei singuratici, pe cei încătușați îi scoate la fericire; numai cei răsvrățiți locuesc în pustie».

O cercetare amănunțită a textelor, ebraic și

grec, ar arăta că toate greșele își au isvorul în necunoașterea limbei.

Tot în acest psalm versul 24 este și mai curios tradus: «Pentru ca să se afunde piciorul tău în sânge; limba câinilor tăi din vrăjmașii de lângă el».

Cine poate înțelege partea din urmă a versului?

În textul ebraic — de și iarăși cam greșit la transcris — totuși este un înțeles.

«Ca să se afunde piciorul tău în sânge;

«limba câinilor tăi *de dușmani să aibă parte*».

Oricine poate vedea că sunt aceleași cuvinte, dar traducătorii n'au înțeles întorsătura propozițiunii. Adică să lingă câinii sângele dușmanilor ¹⁾.

În versul 31 greutatea este mai mare, căci aci textul ebraic este greșit și Septuaginta tot acest text l'a avut înainte. Traducerea românească este însă fără nici un înțeles.

«Ceartă hiarele trestiei; adunarea taurilor întru junicile popoarelor, ca să se încue cei ispitiți cu argint».

Iată și traducerea textului ebraic:

«Ceartă fiarele din trestie,

«ceata taurilor, cu vițeei popoarelor,

«ce se pleacă aruncând bucăți de argint».

Lesne de înțeles că textul primitiv a fost același, dar tradus greșit, căci nu s'a priceput înțelesul.

Trestia era marca Egiptului. Fiarele din trestie sunt dar Egiptenii. Taurii sunt cei bogăți și puternici. Ei sunt grași ca și vițeei din grajd. Aceștia, crezând că slăvesc pe Domnul, aruncă bucăți de argint și calcă peste ele mergând la templu. Pe toți aceștia Domnul îi ceartă pentru îngânfarea lor.

În *psalmul 77 (LXX-a 76)* avem versul 16 (românește—18 și 19 ebraic) ce sună așa:

«Mulțime sunetului apelor, glas au dat norii, că săgețile tale trec, glasul tunetului tău în roată».

Textul ebraic tradus exact sună astfel:

v. 18. «Vărsat'au ape norii,

«glas au dat norii cerului,

«chiar săgețile Tale zboară încoaci și [Incolo.

v. 19. «Bubuitul tunetului Tău în vârtej *răsună*,

«fulgere luminează rotocolul *pământului*,

«se sgudue și se clatină pământul.

O alăturare a textelor arată că au avut același original înainte. Traducerea este greșită.

Încă multe alte locuri s'ar putea arăta spre a se vedea cum se moștenesc în textele întrebuintate în serviciul religios greșalele făcute fie cu știință fie fără știință. Și sunt unele greșeli des-

¹⁾ Așa a înțeles și Symmach, care traduce: «καὶ λάψη ἡ γλώσσα τῶν κυνῶν σου ἀπὸ ἐκάστου τῶν ἐχθρῶν σου»

tul de mari, căci dau naștere la contraziceri păgubitoare pentru simțul nostru religios și pentru ideea ce avem și trebuie să avem despre Dumnezeu.

Iată numai o singură pildă. În psalmul 68 (LXX 67) avem: v. 1:

«Să se scoale Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii lui, și să fugă dela fața lui ceice-l urăsc pe dânsul.

v. 2. «Precum se stinge fumul, să se stingă, cum se topește ceara de fața focului; așa să piară păcătoșii dela fața lui Dumnezeu.

v. 3. Și dreptii să se veselească și să se bucure înaintea lui Dumnezeu, să se desfăteze întru veselie.

Când am citit întâia dată aceste versuri, nu m'am gândit la greșală. Textul ebraic e la fel cu al Septuagintei. Punând alături textele și traducerea românească, îndată se cunosc deosebirea.

Iată cum sună textul ebraic, tradus exact:

«De se scoală Dumnezeu, se risipesc vrăj-
[mașii Lui,

și fug dela fața Lui cei ce-L urăsc pe Dânsul.

«Cum pierie fumul așa pier,

cum se topește ceara în fața focului,

asa se sting păcătoșii din fața lui Dumnezeu.

«Dar dreptii se bucură, se veselesc înaintea

[lui Dumnezeu

și se desfătează în veselie».

Deosebirea în traducere— din punct de vedere filologic — nu este mare. Verbele: „scoală, risipesc, fug, topește și celelalte, cari în textul ebraic sunt *imperfecte*, au fost luate de Septuaginta, fericitul Ieronim și după ei și Luther, ca *iusive* socotindu-le ca o *strigare a psalmistului către Domnul* ca să pedepsească pe cei răi.

Dar nici textul, nici cuprinsul psalmului nu îngăduie o asemenea traducere.

Traducătorii vechiului Testament în limba greacă modernă au văzut această greșală și au îndreptat-o. Ei nu încep versul cu un imperativ ca «ἀναστήτω» din LXX-a, ci cu «ὡς ἐξερθῆ» ceea ce redă imperfectul ebraic.

Greșala aceasta lovește și simțul nostru religios. Versurile acestea sunt stihurile, care se spun la Învierea Domnului, când se cântă «Hristos a înviat». Prin ele — așa cum le avem azi în serviciu — înfățișăm pe Dumnezeu ca un Dumnezeu răzbunător. Cu vorbe tari cerem, tocmai în ziua învierii Domnului pieirea păcătoșilor.

Dar îndată după aceea poporul aude frumoasa slavă «Ziua învierii, să ne veselim popoare...» din care răsună în glas de cântare, dulcile cuvinte: «să iertăm toate pentru înviere».

Ce contrazicere grozavă?! Și numai din pricina unui timp verbal rău înțeles.

Dacă în limbi vorbite, ce trăesc, se fac și se păstrează greșalele așa de multă vreme, cu atât

mai mult în textele vechi, a căror limbă nu mai era înțeleasă, s'au făcut greșeli.

Este însă un fapt de seamă ce nu trebuie scăpat din vedere, și anume: *Cu cât limba era mai neînțeleasă cu atât se păstra textul vechiu mai cu sfințenie.*

Ținând seamă de acestea, noi azi ne aflăm cu textul scripturii în următoarea situațiune. *Nu putem citi textele vechi originale, fără traduceri cele mai vechi. Dar nici traduceri nu pot fi socotite drept originale.* La vechiul Testament alături de textul ebraic, trebuie să ținem seama de versiunea siriacă — Peșito — de cea grecească — Septuaginta — și ici și colo și de cea latinească — Vulgata.

Numai așa putem face o traducere bună a psalmilor.

Canonicitatea

Deasa întrebuintare a psalmilor în serviciul liturgic, cuprinsul lor religios și înălțător, au făcut ca să se păstreze cu o deosebită luare aminte aceste producțiuni ale spiritelor alese și adânc pătrunse de adevărurile divine. De aceea canonicitatea lor nu poate fi pusă la îndoială.

Psalmii de blestem

Aceștia au dat prilej unora să pună la îndoială canonicitatea psalmilor. Acești psalmi sunt: 5, 28, 35, 40, 41, 54, 55, 58, 59, 69, 71, 79, 83, 109, 129, 137, 139, 140, 141. Judecați în mod obișnuit după principiul creștin al *iubirii de vrăjmași*, n'ar putea fi admiși printre psalmii religioși canonici.

De altfel nu trebuie scăpat din vedere că chiar în v. Testament blestemul aproapelui este un păcat mare (Iob 31³⁰) și numai cei răi au în gură blesteme (Psalmul 50¹³),

Dar nu acestea trebuie să fie criteriul de judecată.

Aci, vrăjmașii asupra cărora se cheamă blestemul, nu sunt personali ai poetului, ci ai lui Dumnezeu.

Chiar poporul ales, Ebreu, este adesea ori amenințat de Domnul că, din pricina fără-delegilor, va ajunge obiect de blestem și celelalte popoare îl vor distruge (Isaia 24⁶ și în multe locuri Ieremia 23¹⁹; 29¹⁸ și altele).

Și în v. Testament întâlnim și o formulă care pare a fi fost foarte obișnuită: «Așa să-mi facă mie Domnul, și aceasta să-mi adaoge». Și în multe locuri se zice «să-ți facă» lăsând cu totul nederminat răul ce dorea, căci Domnul era judecător (vezi Rut. 1¹⁷ I Sam XIV⁴⁴ și altele).

Alții comentatori spun că în acești psalmi se vede durerea întregului neam și amărăciunea lui împotriva vrăjmașului neîmblânzit, nu sentimentele personale ale poetului.

În amândouă aceste interpretări, sfera de acțiune a psalmilor se lărgeste și nu ne mai aflăm în fața unor sentimente personale egoiste.

Nu numai în vechiul Testament în numeroase locuri (Dt. 27^{15 sq.}; 28^{16 sq.} etc.), dar și în noul Testament se vestește pedeapsă celor ce fac rău (Math. 11^{20 sq.}; 23^{18 sq.}). Iar Apostolii adesea ori arată desgustul lor de păcat și blestemul ce va veni asupra celui păcătos (Fo. Ap. 8²⁰, 13¹⁰, 23², I Cor. 16²², Gal. 1⁸, I Tim. 1²⁰ etc).

Numai în ps. 69 și 109 sunt expresiunile mai tari. Aci apare David ca vestitor inspirat al pedepsii ce va veni asupra celor ce prigonesc pe Unsul Domnului. Dar nu trebuie uitat că multe din expresiunile ce găsim prea aspre se datoresc traducerilor greșite și neînțelegerii textului original.

În ps. 137, restabilirea lui Israel este condiționată de căderea imperiului babilonean și a Edomiților vicleni și falși. *Dar peirea unor ase-*

menea răi este o binefacere pentru omentre. (Comp. Is. 14²¹; 47^{6 sq.}; Ier. 49^{7 sq.} Ob. v. 10).

Din acest punct de vedere priviți, acești psalmi sunt vrednici să fie socotiți printre cei canonici. *Ilartu* în comentariul său la psalmi (Mig. tom. IX col. 717); *Fericitul Ieronim* (Eccles. VIII 13 Mig. tom. XXIII col. 1078); *Augustin* (În psalmos. Mig. XXXVI col. 328) ca și *Tomas d'Aquino* în «Summa theologica» și alți învățați cred că acestea sunt proorocii, ce arată ce se va întâmpla celor răi și aceste pedepse nu au de obiect pe păcătos, ci păcatul, fapta rea. *Pedeapsa este un mijloc de îndreptare a celui ce greșește spre a apuca alte căi bune. Ea vădește dreptatea și gândul bun al celui ce pedepsește, cu dorința de îndreptare nu cu scopul numai de a da pedeapsă și a vădi păcatul.*

Și așa trebuie să înțelegi acești psalmi.

Pr. POPESCU-MĂLĂEȘTI.

O nouă Facultate de Teologie Ortodoxă în Balcani

de ȘTEFAN BERECHET
Seminarul teologic din Chîșinău

Este cunoscut faptul că noi, Români, nu ne cunoaștem vecinii nici sub raportul social precum nici sub cel religios. Relele cari izvorăsc din această necunoaștere sunt nenumărate. Ele au fost arătate în diferite rânduri de cel care scrie aceste rânduri. Toate neamurile înaintate în cultura adevărată iau măsuri pentru vindicarea acestui rău. Noi în această privință am rămas pe urmă. Fiindcă aici vom vorbi despre o latură a vieții religioase, vom căuta să subliniem câteva din aceste lipsuri din acest domeniu.

Cunoștințele pe care le avem despre viața bisericească din Bulgaria sunt așa de sărace, în cât nici aceia dintre noi cari am trecut prin Facultatea de Teologie românească nu am putut afla mai mult de cât ceia ce știam din gura profesorului sau manualului de săracă Istorie bisericească universală. Este un fapt sigur și îl spunem cu toată îndrăzneala, că chiar profesorii noștri au fost de părere că atingerea de cunoștințele de limbi slave, adică de singurul mijloc prin care se poate ajunge la informațiuni mai bogate și mai pline de lumină, este un rău, aduce o primejdie. Așa erau părerile de acum cincisprezece ani, așa au rămas și astăzi. Adesea te cuprinde durerea că nu se poate birui o idee adânc greșită, când vezi și citești cum aceste popoare vecine înaintează în cunoștințele lor despre treburile lor, iar noi lăsăm să treacă vremurile și cu ele și câștigul lor de cunoștințe peste noi.

Înainte războiului pentru îndreptățirea suferinței neamului nostru, avusesem putința să cu-

nosc viața poporului bulgar din punct de vedere bisericesc și am scris câteva articole despre iscusita și mult chibzuita mișcare de traducere a cărților de slujbă bisericească din limba slavă în cea bulgară vorbită. Aceste articole le-am scris în revista clerului bucureștean, «*Amvonul*», cu frumosul gând ca să se vadă că ceia ce se săvârșise în biserica noastră de la începutul secolului al XVII-lea, cu traducerea cărților de ritual din limba slavă și greacă în cea românească tot acelaș lucru a început să se facă și în biserica neamului de dincolo de peste Dunăre. Cu această împrejurare emiteam o părere pe care ne-o menținem și astăzi când cunoaștem chestiunile bisericești bulgare mult mai bine ca în trecut, că adică lucrul din biserica bulgară nu este decât o imitație după munca marilor noștri ierarhi ai plinului de respect trecut bisericesc. Poporul bulgar, și sub latura aceasta religioasă se ținea în fașa ideilor vechi ruse, care îi dă și un colorit istorico-social. Dar în fața unui adevăr sfânt, că poporul bulgar nu înțelege limba veche slavă a cărților aduse din tiparnițele Lavrei Pecersca a Chievului și a Sf. Serghie de la Moscova, nu mai putea să trăiască această idee veche, cum bătrâneța nu mai poate duce povara pe care o poate purta o tinerețe viguroasă. Biserica această bulgară pe cât este de slabă în elementele ei din sate, pe atât este de puternică și conștientă în Sf. ei Sinod de unde pornesc hotărârile și îndemnul la muncă.

Pentru a ajunge aci, biserica bulgară a trebuit să călătorească timp îndelungat pe drumul

unei munci răbdătoare. Întâi și-a trimis pe cei mai buni seminaristi, elevi ai seminarului din Sofia, pe la facultățile ortodoxe din Rusia, România, Austria și chiar pe la cele de filozofie din Germania. Academii spirituale din Chiev, Moscova, Petersburg și chiar de la Cazan erau inundate de elevii școlii bulgare, trimiși de Sf. Sinod, care aproape la lună se îngrija de dânșii, lucru pe care nu l-am văzut la Sf. Sinod al nostru. Afară de bursele ruse, cari se dau din fondul averilor noastre mănăstirești din Basarabia, ajută și el cu cât putea. Faptul pe care nu-l putem uita, este acela, că acești studenți erau socotiți ca niște adevărați copii părăsiți de părinții lor adevărați, în locul cărora Sf. Sinod devenise apărătorul și îngrijitorul lor.

Cu grija și cu îndelunga răbdare această biserică bulgară a ajuns la punctul acesta înalt de astăzi ca să aibă clerici cărturari în adevărata accepție a cuvântului ca: Mitropolitul Sofiei Ștefan, Pr. Ștefan Țancov, Arhimandritul Eftimie, și alții. Cu un cuvânt, Sf. Sinod și-a pregătit oastea cu care trebuia să plece la luptă în viitor. Pe mulți dintre acești bărbați el i-a trimis nu numai la o universitate, ci la mai multe pentru ca să se înarmeze cu cât mai multe arme de lupta grea ce avea să ducă.

* * *

În vara anului 1922, am călătorit în plina de căldură prietenoasă tovărășie a Păr. Protoereu Atanasie Madgiarov, preotul bisericii bulgare și directorul progimnaziului bulgar al coloniei bulgare din București. Am colindat atât cât ni-a fost îngăduit de timpul pe care-l aveam la îndemână prin toate locurile și ne-am înfățișat pe la toate fețele bisericesti vrednice de luare aminte. Nu pot uita niciodată fața luminată de dragostea cărții a simpaticului mitropolit de Ohrida, Boris. Un ceas de vorbă cu dânsul a fost o delectare adevărat chemătoare pururea spre asemenea clipe fericite. Între bătrânii noștri mitropoliți și episcopi nu cunosc asemenea figuri, pline de bucuria și tinerețea îndemnătoare a studiului. Minte lui era un adevărat volum de bibliografie, care mergea până la a-mi spune și pagina unde se vorbește despre subiectul care mă interesa în momentul acela și care fusese pentru noi un al doilea gând de a face acea călătorie.

Între multele lucruri, care mi-au plăcut și pe care le am gata pentru a vedea lumina tiparului spre a fi împărtășite și altora spre citire, am admirat încăpăținarea Sf. Sinod, care cu toată lupta protivnică a lui cu guvernul de pe acea vreme contra seminarului și bisericii îndeobște, totuși în acele împovărătoare ceasuri a putut să-și facă frumoasa clădire din dreapta pieței Sf. Nedelea, destinată pentru Facultatea de Teo-

logie, pe care pe atunci preoții bulgari o numiau *Academia teologică*. Clădire nouă, din material trainic, cu trei caturi. Camerele de jos slujesc ca magazine, cari se închiriază la persoane particulare pentru a se ajuta desăvârșirea clădirii în înălțime și a fi îmbogățită cu mobilierul de care avea nevoie. Chip cu minte și gospodăros de a se ridica un local trebuitor nevoilor unei clase de muncitori, care doresc să nu cadă povară conducătorilor țării. Etajul al doilea trebuia să slujească ca auditorii pentru toți anii de studiu, iar cel de sus pe atunci slujea ca locuință a profesorilor. Am găsit că aceasta era o idee minunată. Cât mai multă gospodăria de breaslă aduce atâta ușurință vistieriei statului. La noi încă nu s'a înțeles lucrul acesta. Concentrarea întregii munci a vieții de stat nu poate duce decât la multă încurcătură și la mari neînțelegeri.

* * *

Acum biserica bulgară, având luptătorii pregătiți, îi mai trebuia câmpul orânduit pentru încercarea lor la începerea oficială a intrării în hotarele acestui câmp de încercare. În ziua de 9 Noembrie a anului trecut, s'a deschis focarul de cultură teologică bulgar din Sofia. Revista oficială a bisericii bulgare „*Țărcoven Viestnik*“ ne aduce această veste, nu sub forma unei descrieri de deschidere oficială, ci sub forma de rezumate a lecțiilor, cari se țin în auditoriile Universității sofience de diferiți profesori. Pare-se că în auditoriile universitare se țin numai acele lecțiuni mai alese cu caracter filosofic pe cari le poase asculta și cealaltă tinerime universitară dela celelalte facultăți; iar în auditoriile Facultății teologice, clădită anume pentru aceasta, se țin celelalte cursuri obișnuite. Prima lecție ținută a fost rostită în auditorul 45 al Universității de Pr. profesor, arhimandritul Eftimie, care lecție a avut ca titlu: „*Elementele credinței ca temelii ale conștiinței noastre*“ în care a spus în rezumat celece urmează: „Arată însemnătatea activității culturale religioase a fraților Metodie și Chiril, precum și a lui Climent pentru țaratul vechi bulgar, când poporul bulgar a progresat și culturalicește, când împrumuta din bogăția lui culturală cărturărească și altor popoare din jurul lui. Apoi amintește și epoca de redeșteptare din jumătatea a doua a secolului al XVIII-lea prin Paisie și Neofit din Rila, care a ridicat sufletul acestui popor plecat sub povara jugului turcesc și grecesc, mai cu seamă în biserică. Veacul al XIX-lea este veacul nenorocitei idei pentru inteligența bulgară, care crede, că nu poate să se găsească legătura între știință și credință, între religie și știință. Această idee a fost fatală pentru viitorul Bulgariei, care a împins poporul

la nefericirile din urmă. Mișcările ultra-democratice, frământările socialiste și chiar comuniste sunt rodul lipsei credinței, care înfrânează pe individ dela pașii pe care puținătatea cultu-
rei face să nu cunoască hotarele către care merge. Puterea lucrativă a bisericii în mijlocul popo-
rului bulgar este o necesitate atât de mare, în
cât conducătorii bisericii bulgare au găsit de
cuviniță să deschidă tocmai facultatea care lipsia
universității sofience pentru a fi un întreg. Sco-
pul acestei noi facultăți este ca să armonizeze
știința cu credința în sufletele acelor tineri, cari
pășesc de aici în societate pentru a nu mai fi
părtași ai vechei idei arătate mai sus, care este
o primejdie nemăsurată și o adâncă nenorocire
pentru viitorul neamului lor. Autorul arată că
ultimele întâmplări istorice sunt o pricină dove-
dită a acestui rău. După aceia autorul a trecut
la chestiunea noțiunii de materie și materia-
lism, citind din lucrările lui Descartes, Theodor
Lipps și alții ca dovezi de sprijinire“.

O altă lecție, ținută în acelaș auditoriu al
Universității, a fost lecția Protopresviterului și
marelui canonist bulgar, Ștefan Țancov, profe-
sor și decan al facultății aceștia de teologie.
Lecția a avut ca subiect: „*Dreptul și biserica*“,
la care a azistat dela mitropolit până la cel mai
mărunt slujbaş al sf. Sinod, în frunte cu profe-
sorii și rectorul Universității. Scopul autorului
a fost să așeze dreptul canonic în rândul celor-
lalte discipline juridice.

La finele acestui rezumat aflăm o nouă idee:
că această lecție și altele vor fi tipărite în „*Go-
dișnik*“, adică în „*Anuarul Facultății de Teolo-
gie*“. Prin urmare, dela începutul înființării acestei
facultății se pun bazele unei reviste speciale a
facultății de teologie, cum de altfel fiecare facul-
tate din sânul Universității din Sofia are pentru
publicațiile profesorilor ei. Facultatea noastră
de teologie există dela 1885 și nu a mai ajuns
la tericitul moment să-și aibă anuarul-revistă
pentru publicațiunile profesorilor și studenților ei!

Un fapt foarte interesant pentru începutul
acestei facultăți este și acela că printre profe-
sorii ei se află și o parte din foștii profesori ai
acelora dintre foștii studenți bulgari, cari poate
acum și ei sunt profesori ai acestei facultăți. O
pleiadă de profesori ruși, cari în urma urgiilor
sovietice și-au părăsit locul lor de muncă și s'au

răspândit prin cele patru colțuri ale lumii, sunt
astăzi profesori ajutători ai acestei școale înalte.
Ce ciudățenie a istoriei! Odinioară Bulgaria lumi-
na cu razele ei cărturărești Rusia, și astăzi fiii
acesteia din urmă vin printr'un curios joc al
soartei să ajute la rândul lor cultura teologică
bulgară. Dintre toți profesorii ruși, aflători în
clipele de față, se ridică chipul bătrânului savant
teolog, Dr. N. N. Glubocovski, care a scris
între alte multe opere teologice cu caracter exe-
getic, marea operă în trei volume „*Predica Sf.
Apostol Pavel*“ pentru a cărei parte primă a
primit doctoratul în teologie. Pașii lui au rătă-
cit prin Finlanda, Germania, Cehia, Serbia unde
a fost profesor la facultatea de teologie din Bel-
grad și în urmă chemat să ție cursuri la cea
din Sofia.

* * *

Sf. Sinod bulgar a și dat până acum din fon-
dul „*Mitropolitul Cosma*“ două burse la doi
studenți săraci dela Facultatea de teologie din
Sofia, trecuți prin examen. Suma se ridică la
câte 6000 leva pe fiecare anual.

Din tot cât am citit în foile bulgare, nu m'am
domirit de istov, dacă această școală superioară
de teologie se numește *Facultate* sau «*Acad-
emie*», deoarece între una și alta este după în-
telesul rus de «*Academie*», o prea mare deose-
bire. Socotim că acest lucru se va lămuri cât
de curând pentru cititorii noștri când voiu primi
răspunsul dela un coleg de școală care socotesc
că este în stare să-mi dea acest răspuns, de-
oarece îl socotesc a fi ajuns profesor la această
școală.

Războiul acesta din urmă cu știrbirea terito-
riului bulgar a dat în această privință poporului
bulgar puțința să-și deschidă un drum nou spre
vieța religioasă mai drept și mai luminos. De acum
înainte, nu va mai veni la noi niciun fiu al Bul-
gariei și nici nu vor mai călători prin țări streine
decât numai aceia cari vor voi să se desăvâr-
șiască în chestiunile filosofice ca o întărire a
teologiei. În clipa când palida Academie din Halki
al Grecilor moare, se ridică o altă școală la po-
porul bulgar, mai puternică și mai viguroasă, cași
el. Noi îi dorim spor și o vom privi ca pe o
răsadniță în care Teologia noastră română a să-
dit câteva semințe prielnice înfloririi și rodirii.

**Cel mai mare curaj în viața politică ca și în viața individuală este acela de a suferi
orice, mângâiat numai de conștiința că muncești și faci bine.**

N. IORGA

În cuvntarea de la *Hotel Boulevard*, în București.
Martie 1920.

Vezi *Neamul Românesc*, 20 Martie 1920.

PUTEREA DUHULUI SFÂNT

Aproape toate articolele religioase ale revistelor bisericești se învârt numai împrejurul Mântuitorului Iisus Hristos. Și cu drept cuvânt, căci El este Calea, Adevărul și Viața întregii Omeniri. De 2000 de ani, Biserica a ținut cu lucrarea ei să aducă lumea la picioarele lui Hristos. În unele țări, într'adevăr creștinismul a ajuns o lumină vie, prin care multe suflete au scăpat dela moarte la viață.

Dar analizând cucerirea pe care a făcut-o creștinismul asupra lumii păgâne până azi, vom vedea că, în decursul veacurilor, anumite epoci au fost mai luminoase. Acele epoci de înălțare creștină s'au datorit în prima linie unor ființe devenite extraordinare printr'o *Forță divină* pe care Evanghelia o numește Duhul Sfânt. Iisus Hristos nu s'a înălțat la ceruri până ce nu a lăsat pe ucenicii săi întăriți cu Duhul Sfânt (Ioan 20²²).

Puterea Duhului Sfânt avea să fie foarte mare asupra sufletului apostolilor, care trebuiau să rămâie singuri pe pământ. El le zice: *Eu mă duc, dar va veni Duhul Adevărului peste voi care are să vă călăuzească la tot adevărul.... vă va descoperi lucrurile viitoare.* (Ioan 16¹²⁻¹⁴). *Are să rămâie cu voi în veac.... și va fi în voi.... vă va învăța toate lucrurile și vă va aduce aminte de tot ce v'am spus eu* (Ioan 14¹⁷⁻³⁵). După ce aveau să primească Duhul Sfânt, trebuiau să plece apostolii în lume să predice Evanghelia.

Și l-au primit în ziua de Rusalii, sub chipul limbilor de foc. O! cum au curățat aceste limbi de foc pe cei 12 Apostoli! Cum s'au schimbat de adânc, încât, din niște pescari de rând, din niște vase slabe, au ajuns a fi reformatorii lumii păgâne! Nu mai vorbeau ei, ci Duhul Sfânt vorbea prin mintea, prin sufletul, prin gura lor. De aceia, înaintea lor, pierea întunerecul inimilor păgânești, precum piere întunerecul nopții la ivirea zorilor. Ardoarea Sfântului Petru, iubirea Sfântului Ioan Evanghelistul, credința Sfântului Pavel, îndrăzneala creștinească a Sfântului Ștefan, mucenicia veacurilor dintâi, izbânda creștinismului cum se poate explica oare, dacă nu prin *puterea Duhului Sfânt*, acea *Forță supremă și tainică care lucrează minunat prin oamenii aleși pe care lumea n'o cunoaște, n'o vede, ci numai ucenicii o simt, căci cu ei rămâne necurmat!* (Ioan 14¹⁷),

Duhul Sfânt este izvorul nesecat de unde izvorăsc toate virtuțile creștine. Un om nu va avea totul dacă va fi plin numai de credință, fără a fi stăpânit de Duhul Sfânt. Despre cel

dintâi martor al Iisus Hristos, care și-a vărsat sângele pentru izbânda Evangheliei, cuvântul Sfânt spune că era «*un om plin de credință și de Duhul Sfânt*» (Fap.Ap, cap. 7). Duhul sfânt este principiul oricărei vieți religioase și morale. De altfel putem spune cu toată siguranța că nu poate exista creștinism viu și adevărat, dacă nu va fi influențat de Duhul Sfânt. Când cetim viețile sfinților, rămânem aproape uimiți, în fața tăriei de care au dat dovadă un Sfântul Gheorghe, ori Sf. Dimitrie....., în fața amenințărilor împăraților păgâni. Oameni fără învățătură multă, fără trecere îndelungă prin școale, și au știut totuși, să se apere, așa de tari în cuvânt în fața judecătorilor pământului, încât te prinde uimirea. Prin ce au izbutit oare? Prin puterea Duhului Sfânt. *Nu voi veți vorbi, ci Duhul Tatălui vostru va vorbi în voi* (Matei 10²⁰). Duhul Sfânt a lucrat asupra inimii lor așa de tare, încât ei n'au mai dorit altceva decât să predice și să moară pentru Iisus Hristos. Fără această lucrare a Duhului Sfânt, toate darurile mântuirii ar rămânea pentru noi în veac lucruri străine. Prin ajutorul lui căpătăm mântuirea. Fără a-L avea în inimă, zadarnic credem. Căci în lucrarea mântuirii lumii, toată Treimea este intrată. Tatăl a format din veac planul mântuirii noastre. Fiul a împlinit-o prin viața Sa și prin moartea Sa pe cruce. Dar această mântuire adusă de Hristos ar fi rămas străină de omenire, dacă nu lucra mai departe Duhul Sfânt să o împărtășească în inima noastră *prin credință și în viața noastră prin sfințenie.*

Pentru fiecare om credința este ceva personal, dar ea nu ajunge o stare adevărată decât numai atunci, când este îmboldită de Duhul Sfânt. Să lămuresc: În lumea învățată sunt și oameni cu credință. Li vezi din când în când venind la biserică, fie măcar și pentru un concert religios dat în știre, sau vre-o predică a vreunui meșter predicator. Dulceața muzicii sau măestria predicii au fost așa de puternice, că a cucerit pe o clipă. Incheiate acestea, pleacă fericiți că într'adevăr șederea lor în biserică nu fu o clipă pierdută. Coborând însă și cea din urmă treaptă a bisericii, au uitat de toate și sufletul lor, se simte năvălit de o mulțime de gânduri lumești, cu totul protivnice atmosferei religioase din care au ieșit. Viața lor este o viață moartă. Ei cred, dar nu urmăresc, ca creștinii, *mântuirea*. Ei cred, fiindcă așa au apucat de la părinți, fiindcă nu e rău dacă cred, dar cât privește linia vieții lor o! despre asta

știu ei cum să și-o ducă! N'au nevoie să împlinească aceia ce-i învață credința. Credința este pentru astfel de oameni primirea în intelect a adevărilor revelate, e ceva mai mult speculativ, care n'are nici-o putere asupra vieții. Să luăm bunăoară împrejurarea aceasta: eu m'apuc și cercetez cu temeiul toate dovezile care mă lămuresc deplin că Biblia este o carte de obârșie Dumnezească. După ce m'am credințat că Biblia este scrisă prin inspirația de la Dumnezeu încep să cercetez cu deamăruntul tot ce cuprinde ea. Găsesc împlinirea admirabilă a tuturor proorociilor în persoana Mântuitorului, găsesc apoi Dumnezeirea lui Iisus Hristos dovedită prin viața Lui, învățătura și minunile Lui, ispășirea pacatelor omenirii prin vărsarea sângelui Lui scump pe crucea Golgotei, viața nouă pe care o cere Evanghelia, etc. Toate aceste adevăruri alcătuiesc în mintea mea un tot așa de luminat, încât sunt convins prin ele că Biblia este inspirată. Cine m'ar auzi vorbind de aceste constatări mărețe aflate în Biblie, pe care le și cred ca fiind toate adevărate, ar crede că sunt o ființă pusă pe calea mântuirii. De fapt, nu așa. Eu am o credință, dar aceasta nu-i vie, nu-i mântuitoare. Se prea poate să cred toate acestea lucruri, și cu toate acestea poate să existe o mare prăpastie între încrederea mea și credința care mântuește pe cel păcătos. Căci la ce mi-ar servi oare dacă, în chip de gândire numai, aș primi în mintea mea o sumedenie de adevăruri religioase, dacă aceste adevăruri n'au intrat în viața mea morală, dacă n'au nici o influență asupra inimii mele? Oare nu ne spune Cartea sfântă ca în chipul acesta și diavolii cred adevărurile Evangheliei și se cutremură?

Nu și satana ia chip de înger al luminii? (2 Cor. 11, 14). Și diavolii știu că Biblia e Cuvântul lui Dumnezeu, că Iisus este Mântuitor, dar nu-l cunosc ca pe un *Mântuitor al lor*, și iată că cunoștința lor nu le folosește nimica.

Tot așa este și cu noi oamenii. Putem să avem cât de multă cunoștință în ceea ce privește adevărurile religiei, dar dacă nu vine puterea Duhului sfânt asupra noastră, nimic nu folosim. De aceia nu pătrund aceste adevăruri în inima noastră adânc pentru că noi nu cerem dela Dumnezeu ca în viața noastră religioasă să fim adumbriți de puterea Duhului sfânt. La urma urmei, orice adevăr prin el însuși nici odată nu va putea lucra asupra inimilor ca să le hotărască pentru ținte mărețe. Singură puterea supranaturală a Duhului sfânt îl poate face folositor. Altfel toată cunoștința noastră despre adevărurile sfinte va rămâne o literă moartă. Noi credem în existența lui Dumnezeu, în plâsmuirea Bibliei de Dumnezeu, în răscumpărare, în nemurirea sufletului, în judecata de apoi, în viața

viitoare, în rai sau iad, tot așa precum credem într'o *axiomă fizică sau într'o teoremă geometrică*. Din potrivă, când avem în inima noastră îmboldirea sfântului Duh, atunci adevărul din minte coboară în inimă, se colorează oarecum făcându-se o faptă vie, care pune stăpânire pe întreaga noastră ființă. Il vedem cu ochii, îl pipăim cu mâinile. Ajungem în starea de incredințare a Evanghelistului Ioan care zis: „vă vestim *aceia ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce privim și mâinile noastre pipăind despre cuvântul vieții* (I Ioan 1, 1). Când suntem în starea aceasta, nu credem numai că Dumnezeu există, ci Il și vedem, Il și simțim în inima și viața noastră. Numai atunci avem despre Dumnezeirea Bibliei o mărturie internă, o demonstrare a unei experiențe intime, care e de o mie de ori mai puternică decât toate raționamentele reci. Așa de scump și adevărat se face pentru noi cuvântul Evangheliei, în cât ne e de ajuns numai să cetim un stih sau un capitol, și îndată simțim că ne pătrunde ființa, ne mișcă inima.

Astfel Iisus Hristos nu este în ochii noștri numai *răscumpărătorul umanității, ci și mântuitor* al fiecăruia dintre noi. Iisus este atunci cu adevărat Dumnezeul pentru care trebuie să trăim. Să luptăm pentru Evanghelia Lui și să murim în brațele Lui. Iată ce înseamnă credința vie, credința care mântuește, credința care e lucrul Duhului Sfânt.

Astăzi trăim de sigur într'o epocă moartă în ceea ce privește *lucrarea mântuirii*. Despre această lucrare se scrie mult de tot. Vești din lumea largă vin cu duiumul că se pun la cale fel de fel de congrese creștine, unde locul întâi îl ține Evanghelia. Planuri de lucrul cel sfânt în via Domnului se dau cu nemiluita. Găsești la unii scriitori atâta meșteșug în scris, că aproape te cucerește ideia articolului. Lumea, în afară de biserica noastră, dorește din răsuputeri ca slujitorii acestei Biserici să toarne în sufletul otrăvit al credinciosului, roua învățaturii lui Iisus.

Inceputuri răzlețe se văd pe ici pe colo, dar ele nu capătă o desfășurare vie. Prea multe vrea să facă preotul nostru. Vrea să slujească și în biserică, să îndeplinească și tainele Bisericii, să facă și politica năbădăioasă, să reguleze și mersul lucrurilor din întreaga comună, să prezideze și căminurile culturale ori casele naționale, să vorbească și de Evanghelia, să arunce și câte o tălăjanie uricioasă, etc. Vrea să le facă pe toate, fiindcă așa se zice că ar fi bine, că preotul trebuie să se ție de toate.

Să împlinească, cum am zice, vorba Apostolului Pavel «*Să ție faci tuturor toate, ca măcar pe unii să-i dobândești*». Dar nu în acest în-

Peles a rostit Pavel vorbele acestea, căci prea bine știm că el n'a fost nimic altceva, decât cel mai încredințat predicator al Evangheliei. Eu personal zic din adâncul sufletului meu: oricare preot care va intra în parohia lui, fără ca să se roage în colțul camerei lui, ca Duhul Sfânt să-i ajute necurmat, nu va putea aduce sufletele la Iisus.

Nimic nu este mai nenorocit pentru o națiune decât ca să aibă o preoție fără influența Duhului Sfânt. Nu-i deajuns să credem numai noi, că ni s'a dat Duhul Sfânt prin impunerea mânilor la hirotonie. Aceasta nu ajunge. Trebuie să dovedim în viață că puterea Duhului Sfânt ne stăpânește. Cu chipul acesta, fiecare preot ar face minuni în parohia lui. Când această putere tu o chemi necurmat asupra vieții tale de păstor, nu se poate ca să nu fii un suflet muncitor și plin de *evlavie adevărată*. Dar o durere! Câți frați de ai noștri în preoție sunt oameni de scandal, oameni fără duh creștinesc, oameni mâncați de patimi! Eu cred că nu este un blăstăm mai grozav din partea lui Dumnezeu asupra unui popor, pe care vrea să-l pedepsească, decât acesta, ca să-l lase pe mâinile unei preoții neevlavioase. Vrem ca epoca de azi să fie una luminoasă, atârnă dela noi. Să nu îndrăsnim să predicăm în biserică sau la orice prilej, dacă ne bazuim numai pe slabele noastre puteri omenești. Dacă nu stăm sub puterea Duhului Sfânt, e neîndoielnic că nu putem radia în jurul nostru nici lumină, nici căldură, nici dorință după mântuire. Tot acela dintre noi care va urmări mai multe obiective, n'a servit nimic real. N'avem în noi destulă putere ca să le urmărim pe toate deodată. Dacă îndrăznim să le urmărim, o facem numai mânați de părerea că avem destulă energie. Câți n'au căzut pe brazdă! Toate sentimentele noastre trebuie să treacă prin acelaș canal. Atenția noastră trebuie să fie îndreptată într'un moment numai asupra unui lucru. E o lege psihologică aceasta. Altfel nu ne bucurăm de rezultate serioase. Preotul insufletit de Duhul Sfânt e stăpânit de o singură idee, care-i umple sufletul—mântuirea credincioșilor săi.

Orice ar veni deaiurea pentru ca să-i abată aiurea luarea aminte, timpul și munca, el strigă: *«Înapoi, nu pot să mă țin de altceva decât de Evanghelia mea»!* Preotul ce și-a ales odată lucrarea în Duhul Evangheliei, nu-l mai interesează nimic altceva. Dacă acțiunea lui place unora, sau e osândită de alții, el nu dă înapoi.

Ii dă înainte, căci una știe, că lucrarea lui e după voia lui Hristos, Domnul Său. Aceasta înseamnă să aibă cineva caracter. Lucrul principal pentru un preot nu-i *știința sau literatura, nici filosofia*. Tânărul care a intrat în preoție numai cu acest gând, de a străluci în arte, sau știință,

și-a greșit drumul și nu-i mai puțin vinovat față de societatea ca și acela care zice: *«Să mă fac preot, ca să mănânc și eu o bucățică de pâine»*. Nu zice nimeni, că nu șade bine unui preot, când stăpânește și literatura și filosofia. Doară sub acest raport Biserica a dat foarte multe celebrități care au strălucit, și în arte și în științe și în filosofie. Dar trebuie s'o spunem verde, că acestea sunt lucruri cu totul de-a doua mână față de *mântuirea creștină pe care care trebuie s'o predicăm*. Preoția noastră nu stă numai în aceasta de a oficia slujba sfântă în toate sărbătorile, ori de a predica regulat în fiecare Duminică, ori de a ține rânduială în biserică sau de a face paradă de strașnică filosofie.

Potrivit Evangheliei, eu cred că sfârșitul și scopul preoției noastre este acela rostit de Apostolul Pavel: *ei veghează pentru sufletele voastre, ca unii care vor da seamă* (Ebrei 13¹⁷). Un preot, ca să fie luminat de Duhul sfânt, trebuie să aibă în vedere scopul lui Iisus Hristos, care a venit pe lume *să caute și să mântuiască aceia ce era pierdută* (Luca 19¹⁰). Dacă sufletele parohienilor noștri nu vor fi mântuite, orice lucrare am face, nu ne-am atins scopul preoției noastre. Și Doamne! câtă dragoste se cere din partea noastră pentru a face întoarcerea la Evangheliie, chiar a aceluia care se numesc parohienii noștri, care au primit un botez asupra pielii, când erau prunci de 8 zile!

Intr'adevăr, trebuie să recunoaștem că preoția este o sarcină plină de greutate. *Dar puterea Duhului le poate birui pe toate*. De multe ori se întâmplă să lucrăm asupra aceluia care nu vor să fie mântuiți. Trebuie să dobândim inimile păcătoase, mândre și stricate să primească sfințenia legii, și ele nu vor. Ar fi ușoară treaba, dacă am găsi peste tot locul numai oameni predispuși de a asculta și a urma cu sfințenie Evangheliia. Dimpotrivă, întâlnim multe inimi, care nu's numai indiferente, ci chiar dușmane Evangheliei. Cea mai mare parte din oameni sunt ca'n toate timpurile, foarte ocupați și foarte mulțamiți de toate bucuriile și plăcerile zilnice, încât mai nu mai au timp să se mai îngrijească de mântuire. Dorm somnul păcatului și nu vor să se deștepte. Veșnicia pe cei mai mulți nu-i interesează. Și dacă-i așa, trebuie să stăm cu mâinile în sân? Nu se poate. Mântuitorul ne-a lăsat pe Duhul Sfânt. Din puterea Lui să luăm și vom izbândi. Aceia ce scriu aci nu-i doar o părere, un vis sau exces de idealism, ci este rezultatul unei lucrări care de ani e pusă în slujba mântuirii sufletelor pierdute de păcat. *Nouă ni s'a dat mult, de aceia mult ni se va cere* (Luca 12⁴⁸).

IMN PĂMÂNTULUI...

Mai bătrân decât toți oamenii ești, căci la plăsmuirea ta nu există liință omenească. De-ar fi trăit chiar până azi strămoșul nostru Adam, însuși el s'ar plecă plin de respect înaintea bătrâneții tale...

Un munte uriaș pironit în văzduhul infinit, bătrân albit încins în haina miilor de ani ești tu, pământ, care nu știi de moarte. Codrii falnici, apele ce șerpuiesc ducând în murmurul lor taine nedeslegate, văi, dealuri, toate sunt ca niște creștături de cuțit ce le fac copiii pe ușa unui înalt castel părăsit... Clădirile și catedralele cele mai înalte, piramidele fanaorilor Egiptului, munții chiar, ale cărora piscuri îs sărutate adesea de norii cerului, sunt ca niște sfărâmături mici de piatră la picioarele unei falnice cetăți medievale.

În sânul tău ascunzi atâtea bogății!.. Cărbuni și argint, sare și aur petrol și diamante. Fără milă, aceste furnici, cari sunt oamenii, îți sfredelesc coaja până la adâncimi de mii de metri, în scop de cercetări și pentru a da de bogății, nouă, iar tu stai nepăsător, fără să simți; dar numai la clipeala ochilor tăi, mii de mineri cad sub dărâmături... Singuri, cu propriile lor mâni, și-au săpat mormântul...

Tu ești mai falnic și mai puternic decât împărații ce se socotiau scoborători din zei. Văzut-ai potop, văzut-ai cruciate, văzut-ai năvăliri de barbari și războaie cumplite; văzut-ai căzând și ridicându-se împărații; văzut-ai noroade războindu-se de moarte.

Luptătorii îmbrăcați în fier au înroșit cu sângele lor coaja ta și tu l-ai sorbit tot până la cea din urmă picătură; iar oasele lor le-ai înghițit cu nesaț...

Pentru stăpânirea ta s'au bătut ani dearândul puternicii veacurilor; te-au împărțit și au pus pe trupul tău pietre de hotar. Până și cu metru te vând și te precupețesc lacomii zilei, ca și cum ei ar dispune de tine!..

Cândva ai fost blestemat de Ziditorul tău, ca să scoți din tine spini și pălămidă; dar tu ești bun și îndurător, că dai hrană din bielșug celor ce te muncesc cu credință și celor ce te disprețuiesc.

N'a fost durere omenească care să nu ți fi fost și ție împărtășită; căci din ochii îndurerați au căzut stropi de lacrimi fierbinți și pe obrazul tău...

Stăpânirea ta produce bucurie în sufletele celor ce se numesc proprietari „veșnici“ pe fâșiile măsurate și răsăsurate ale trupului tău; pierderea însă a acestor proprietăți adesea coboară sloiul de gheață al morții în inimile celor ce nu văd supremul bun în viața aceasta decât în avere. Și pe aceasta pierzându-o, atâția se sinucid...

Gază primitoare ești tu, fără păreche. Bogat și sărac, tânăr și bătrân, fără deosebire de naționalitate și confesiune, treptat-treptat, întreaga omenire se îndreaptă către tine. La sinul tău părintesc pentru toți găsești loc. Ușa casei tale, ușa mormântului, se deschide pentru fiecare om, pentru fiecare viețuitoare. Tot omul, după ce a băut până la fund cupa amară a morții, cu voce sau fără voce, nu se duce în altă parte, ci toate sfârșindu-se, la ușa ta bate și tu îi deschizi...

Coboară treptele mormântului. Tu ești liman de odihnă.

Pe toți îi primești și îi înfășori în haina ta neagră de țărână...

Pe gura tuturor apeși pecetea, degetul tău de lut, pentru ca toți să ne înfrățim cu tine și, pentru ca'ntr'o bună zi și trupurile noastre să nu fie decât tot o mână de lut...

Mai puternic decât toți împărații ești, căci tu pe toți ne birui.

Acei cari se cred scoborători din Olimp, ca și cei mândri, în fața ta îngenuche cu toți neputincoși și resemnați. Tu nu ești ca oamenii nedrept, căci deși te împart pe „clase“, tu totuși rămâi neschimbat și tuturor le cântărești cu aceeași măsură —că nu cauți la față—și le plătești cu aceeași plată: *putreziciunea*.

Prin aleele întinsului tău cimitir, doar moartea de se plimbă bucuroasă, văzându-și isprava și-și cântă imnul ei plin de taină. Noi tresărim și plângem la mormintele ce se deschid, știind că și pe noi aceeași soartă ne așteaptă și același locaș săracăcios: *mormântul*.

Cei amărați și chinuiți în viața aceasta, săraci, ca și cei urgisiți de soartă, doresc liniștea și lașului tău, neturburată, neprecupețită.

De multe ori se roagă pentru dobândirea ei și sunt fericiți când pun piciorul pe această cărare de mult dorită.

Dar ești neîndurătoare gazdă, închisoare cu multe lacăte.

Cine a coborât odată în cămările tale ascunse, călăuzit de mâna nevăzută a morții, nu se mai poate întoarce, căci tu rostești fără cruțare hotărâre nerăsturnată, fără drept de apel, a Celui care a zis celor dintâi oameni că „*pământ ești și în pământ te vei întoarce*“...

* * *

La pragul tău, nedreptățile omenești se curmă. La pragul tău dușmanii de moarte se împacă, căci au de stat pe acelaș scaun.

La pragul tău, bogatul îmbrăcat în purpură și în vison, resemnat, amărit și rușinat, întinde mâna săracului Lazăr, îmbrăcat în sdrențe, căci oasele lor vor sta de-acum alături, deși în viață avuția a zidit între ei zid despărțitor. Aceiaș moartă le așteaptă.

Invidia, ura și mândria, ca pe niște haine învechite, ca pe niște bani fără preț, omul le aruncă...

După anotimpuri îți schimbi și tu haina, dar ea la rândul ei e aceeași și azi, ca și acum cinci mii de ani; tu nu te modernizezi, tu nu cunoști moda. Bătrâna iarnă te încinge cu covor de zăpadă, alb și nepătat, ca haina îngerilor luminii... Strălucitor ca ziua nunții, încântător ca tinerețea plină de visuri, c'albastrul cer împresărat de stele, ca frumuseța curcubeului, așa de mândru și fermecător este vestmântul tău verde și înflorit pe care ziua primăverii cu mâinile ei gingașe și-l așterne zâmbind feceorelnic pe umerii tăi noduroși și aspri...

Aceasta-i o podoabă cerească căzută de sus asupra'ti; e cea mai frumoasă din câte cunoaște ochiul omenesc și pe care Dumnezeu a scris cu mâna Sa cuvântul divin: *viața*.

Te încununezi ca un împărat, iar imnul primăverii și-l cântă în cor păsările cerului și toate vlețuitoarele...

* * *

Pe toți ne hrănești, pe toți ne porți, pe toți ne primești la tine, dar nu toți te iubesc de o potrivă. Mai mult decât oricine te iubesc țărani, muncitorii de pământ, acei ce te frământă ca pe-un aluat cu sudoarea și cu sângele lor. După

cum chimistul își iubește laboratorul, doctorul clinica, profesorul catedra, pasărea sborul și mama copilul, așa de mult te iubește pe tine țăranul!.. El ține la tine mai mult decât la părinții săi, căci pentru un petec de pământ mulți se leapădă astăzi până și de părinți și de rude, umblă în procese și sunt în stare să facă chiar moartea de om, cum foarte adesea se și întâmplă.

Tu ești cartea de fiecare zi a țăranului. În filele tale cetește el o viață întreagă. De cum se desprimăvărează și până îngheață, el cu tine stă de vorbă. Cu mâna pe coarnele plugului, cu ochii la glia ce aburește și se așterne destelenită, brazdă lângă brazdă, numai ție și plăvanilor săi își spune el bucuria și aleanurile în cântecele frânte din sufletul său, căci „*boii mei, când aud doina, ară țelina și moina*“...

În cămașă, cu mânecile sumese, cu palmele aspre și bătătorite, cu capul gol, ca un copil în brațele maică-sa, încredințat pe deplin de dragostea sa, așa și el, când oboseala îl frânge, s'așterne pe covorul tău moale ca mătasea și caută odihnă...

Când calcă pe țarina ce-o are moștenire din moși strămoși, el se simte în largul său, fața i se însemnează și plin de nădejdi, după ce-și face semnul sfintei cruci și zice un „*Doamne ajută!*“, aruncă sămânța cu dărnicie în țărâna jilăvită de roua dimineții de primăvară. Pe măsură ce holda omului s'arată îmbelșugată, și bucuria sa crește, își vede asigurată pâinea cea de toate zilele a sa și a copiilor săi.

* * *

Cămară tainică, casă de economie ai fost tu pentru mulți în vremuri de restriște. Cel mai sigur cuib pentru adăpostul banilor și-a altor avuții, tu ai fost în vremurile vechi, fără ca să iei camătă și fără ca să dai procente. De foc și de apă n'aveau a se teme cei ce îți încredințau ție agonisita lor de-o viață.

În fața năvălirii barbarilor și a cuceririi dușmane, strămoșii noștri în special, îngropau avutul lor în sânul tău și plecau cei slabi cu turmele de vite în desimea codrilor și în creierii munților, până trecea puhoiul; iar cei în stare de a purta în mână un arc, o lance sau o secure le țineau piept în câmpie, apărându-te de profanare, cu prețul vieții lor, pe care nu erau deprinși s'o precupească.

De aceia, noi te prețuim atâta, căci ești stropit și frământat cu sângele moșilor și strămoșilor noștri. Toate popoarele în împrejurări asemănătoare au făcut la fel.

* * *

Comoară de bunătați, izvor nesecat de hrană ești tu, pământule roditor, nu numai pentru întreaga omenire, ci și pentru aminalle, păsări și tot soiul de vietăți.

Hrana noastră, a tuturor, din sânul tău o scoatem. Din vlaga ta sug holdele ce cresc și ne dau pâinea și copacii ce ne dau rodirile lor plăcute. Soarele îți dă căldură trebuitoare, iar râurile ce se revarsă și ploile ce cad îmbelșugate în timpul verii îți spală fața și te adapă, răcorindu-ți nădușala prea mare, care altfel ar aduce seceta. Dacă țaranul te îngrașă și îți lucrează țărână așa cum trebuie, tu ești ca un cuptor încălzit ce coace pâinea; ești un raiu din care curge laptele și mierea. Altfel, tu rămâi sterp, înțelenești și scoți pentru cei leneși și nevrednici rodul ce li se cuvine: *spini și pălămidă*. Dacă tu nu ne-ai da hrana la vreme, am tânji cu toții și ne-am ofili ca florile ce n'au ploaie nici lumină—viața ar înceta atunci.

Pământule, tu când te cutremuri puțin apele se revarsă, orașe și sate se dărâmă și vâri spaima în sufletele noastre, căci lucrurile mânilor noastre ne strivesc ca pe niște insecte mici și neputincioase.

De ploi torențiale tu nu te temi, căci oricâtă ploaie ar cădea din norii cerului, tu toată o sorbi cu'n deosebit nesaț.

Tunetele și fulgerele cerului ce cutremură văzduhul și ne arată cât de mici și de slabi suntem noi față de uriașele puteri ale naturii, pe tine nu te înspăimântă. Și chiar de voiește câte odată trăsnetul să te șfichiuiască, tu într'o clipă îl stingi, frângându-l în bucăți...

Furtunele și uraganele cele mai puternice nu-ți pot face nimic.

Ele abia dacă pot să descopere casele, să smulgă copaci din rădăcini și să omoare și animale.

Comete, lăcuste și molime nu-ți pot face ție nici un rău.

Pământule, tu invidiezi pe om, care e merit de Creatorul a toate ca s'ajungă rege al naturii prin înțelepciunea sa. Apele tale înghit cu lăcomie atâtea vapoare cu drumeți și mărfuri, ce străbat

cu iuțea mare și oceanul. Pe „Titanic“, cel mai mare vapor din lume, l-ai atras la fund, lângă tine, cu mii de victime; nu i-ai îngăduit cel puțin nici ca să-și facă cursa de probă!

Pe aviatorii îndrăzneți, cari în mașini sburătoare spintecă aerul cu iuțea de sute de kilometri pe oră, atingând înălțimi până la opt mii de metri desupra ta, de pare că merg în căutarea altei lumi mai bune decât această vale a plângerii, tu te răzbuni ca un adevărat tiran, căci nu le ierți sfidarea ce ți-o aruncă din norii cerului și de aceia, mulți dintre ei și poate cei mai buni, plătesc această îndrăzneală cu prețul propriei lor vieți... Tu îi rechemi cu glasul tău puternic iarăși la sânul tău, îngropându-i în țărâna ta, sub sfărâmurile aparatului lor, arătând prin aceasta, că tot cel ce este din pământ, nu trebuie să se îndepărteze prea mult de tine.

* * *

Mai mult decât ori ce alt pământ, noi ne iubim locul unde ne-am născut, meleagurile pe unde am copilărit, unde ni sunt părinții și rudele ca și mormintele bunilor și străbunilor noștri.

Pământ al patriei iubite! pentru apărarea ta suntem gata oricând să ne jertfim. Cum udă roua dimineții florile, așa te-au udat cu sângele lor în lupte grele vitejii neamului; te-au înălbit cu oasele lor de mucenici și te-au îngrășat cu trupurile lor...

O viață întreagă ne hrănești din bogăția rodirilor tale—muncite de noi, — pentruca să ne iai cea mai scumpă plată. Împărații și bogații pământului ți-ar da în schimb comori întregi, movili de aur și de argint, dar tu ești neînduplecat; tu nu le ceri decât trupurile lor goale, pentruca în întunecimea mormântului să le cânte greerii la urechi imnul crud al vieții acesteia scurte și amăgitoare.

Când după amurgul serii, noaptea își destinde vălul ei de întunec, prinzând firea în el ca într'o mreajă iscusită, fără să vrem, ne gândim, ca și'n lăcașurile ce tu ni le pregătești pentru odihna veșnică, tot un astfel de întunec ne va încinge, ba poate încă mai grozav!...

* * *

Pământ scaldat în raze aurii de soare; pământ udat de ploi; de sânge și de lacrimi; pământ hrănitor al tuturor făpturilor văzute, tu ești începutul și sfârșitul vieții noastre de aici; în tine

ne înmormântăm pentru totdeauna frumuseța, nădejdea și visurile noastre de-o clipă—fluturi ce sclipesc în sbor ca diamantele în razele soarelui primăvăratec, pentru ca îndată să cadă în cursa morții...

Toate căile vieții pământești la poarta ta sfârșesc.

Pământule bun, pământ neîndurător! Ne înghiți ca un balaur fioros, ne culci la sânul tău părintesc, ne strângi până ne sdrobești în mâinile tale umede și reci, ne astupi gura cu țărână și la ureche ne șoptești cuvintele: „*sunteți prada mea cu toții!*...”

Dar nu-i numai atât! Tu chemi armata ta de molii și de viermi, să tăbărescă în sicriul pecetluit de preoți, pentruca să ne mistuie bucată

cu bucată; iar tu râzi sardonice că ți-ai îndeplinit opera: ne-ai prefăcut iarăși în lut...

Ce-a mai rămas din oasele, din sbuciumatul nostru trup? Nimic.

Pe crucea plecată a mormântului cucuveica prevestește a rău, iar în jur, nevăzută de nimeni, și nestingherită, veșnicia își toarce domol și cadențat firul ei neisprăvit și neînțeleș...

Pământule neîndurat, mai așteaptă-ne puțin, căci pe aceeași treaptă cu toții coborâm...

Pământule bun, iartă-ne pe toți, căci fiii tăi suntem; din tine am ieșit și la tine mergem.

Pământule sfânt, prefăte'n mormânt. Pământule curat, fii binecuvântat!...

Pr. N. V. HODOROABĂ.
Iași

STRICĂTORII BUCURIEI CREȘTINEȘTI

Cugetări străine de învățăturile creștinești s'au tot răspândit în această țară de câteva zeci de ani, și ele s'au întins ca un painjiniș peste suflete și le împiedecă de a gusta bucuria curată a celor ce cred în Iisus Hristos.

O! dacă ar fi cel puțin glasul adevărului acei în numele căruia li s'a răpit sufletelor credința neamestecată în Iisus Hristos cel răstignit și înviat!

Dar nu! Numele lui Hristos a slujit pentru mulți ca material de literatură și înjghebări fantastice, pentru a-și scrie închipuirile lor! Și multă lume citește după aceia și crede lucruri scornite fără niciun temei, numai fiindcă ele au fost tipărite! Și ce e tipărit trece cu dreptul de a fi crezut, fiindcă în lume domnește superstițiunea tiparului, și dacă ceva se găsește tipărit negru pe alb, mai cu seamă dacă o veni și de peste graniță, în limbă străină, trebuie și crezut!

Și așa s'au scris despre Iisus Hristos lucruri închipuite, care umblă azi prin lume și strică bucuria curată a celor ce ar fi avut despre Hristos numai adevărul tradițional al evangheliilor. Și se află oameni luminați care se prind în aceste lațuri, și chiar dacă nu sunt dispuși să creadă orbește orice, dar rămân pe gânduri și-și zic că poate o fi așa. Indoiala li se furișează în suflet și stingherește îmbrățișarea voioasă a învățăturilor sfinte. Și când te întâlnești cu ei și-ți spun ce au citit și-ți împărtășesc nedume-

ririle căpătate, atunci vezi răul care se face prin simple închipuiri amăgitoare.

Anul trecut s'a serbat suta de ani dela nașterea lui Renan. Pe buzele tuturor oamenilor de carte auzeai cugetări despre vestitul scriitor al *Vieții lui Iisus*. Find la Constantinopol cu prilejul Conferenței interortodoxe pentru schimbarea calendarului, am întâlnit pe un vechiu ofițer de marină, azi comandantul unui însemnat vas de negoț al Statului românesc, și am vorbit despre multe și despre Renan și despre *Viața lui Iisus*. Ofițerul însă se afla sub vraja unei citiri care-l puse pe gânduri. Dăduse peste o carte în care se povestea petrecerea lui Iisus în India, de unde ar fi luat toate învățăturile Sale. Și este răspândită în lume părerea că Iisus ar fi învățat în India sau în Egipt. Cartea pomenită povestea despre o cronică pe care ar fi găsit-o în India un călător rus, *Nicolae Notovici*, cu prilejul zăcerii sale, din pricina ruperii unui picior, într'o mănăstire din India și că acea cronică era scrisă în limba din India *Pali*. Ofițerul era impresionat de aceste lucruri și plin de nedumeriri.

Eu nu i-am putut răspunde ce e cu ea, fiindcă n'o citisem, dar i-am înșirat considerațiuni generale despre condițiunile în care o astfel de carte poate fi crezută; despre temeuri de critică istorică; despre cercetarea documentelor care sunt date ca cuprinzând astfel de arătări și mai cu seamă despre cazul când astfel

de documente ar lipsi. Am expus, de asemenea, ofițerului că astfel de lucruri, când se ivesc și au adevărată valoare științifică, nu rămân învăluite în întunec, ci sunt studiate și se alege cu ele la un fel, de merită crezare sau nu. Despre un astfel de document însă, o cronică din India, critica noastră istorică nu știe nimic și deci astfel de carte nu poate fi primită decât cu mare precauțiune.

Și ofițerul mi-a dat cartea și am citit-o și eu. Cu adevărat, se înfățișa ca având un temei pozitiv, fiind vorba de o descoperire care arătata ce a fost cu Iisus în vremea dela 12 la 30 de ani, despre care evangheliile nu povestesc. Apăruse în multe edițiuni, cea din mâna mea era a cincea, din anul 1894, ceiace însemna că trezise uimire și se citise mult. Am aflat pe urmă că s'au tipărit foarte iute șapte edițiuni. Numele ei era **Viața necunoscută a lui Iisus Hristos** (*Vie inconnue de Jésus-Christ, par Nicolas Notovitch*. Paris, Ollendorff 1894).

Acum pot spune însă că această scriere e o născocitură mincinoasă, făcută anume pentru a amăgi lumea. Ceiace n'am putut răspunde anul trecut în amănunt ofițerului nedumerit, pot răspunde acum după temeieri pe care le-am găsit mai târziu și pe care găsesc de trebuință să le pun și la îndemâna altora. Iată ce scrie în această privință autorul *Iosef Simsa* în cartea sa «Taina persoanei lui Iisus» (*das Geheimnis der*

Person Jesu. Hamburg 1906, pag. 35): «Ca un șivoi de foc s'a răspândit vestea despre descoperirea lui Notovici. Scrierea lui a avut în Franția 7 edițiuni în câteva luni. Cu toate acestea Max Müller ¹⁾ a primit, dela un prieten care locuia aproape de mănăstirea în care s'ar fi păstat manuscriptele și unde Notovici și-ar fi rupt piciorul, știrea că, în cei din urmă 50 de ani, nimenea nu fusese primit acolo care și-ar fi rupt piciorul și că mai puțin încă se știa acolo ceva despre vreun manuscript cuprinzând viața lui Iisus. Aceste date au fost întărite apoi și de o scrisoare din 15 Mai 1894 a misionarului F. B. Shave din Comunitatea Fraților, care umblau des pe la acea mănăstire în cei din urmă 40 de ani, care încă mai adăoga că, după spusele călugărilor, cărțile lor vechi fuseseră nimicite cu multe zeci de ani înainte și că nimenea dintre ei nu înțelegea limba Pali. Mai nainte de toate însă, temeieri dinnăuntrul cărții puteau încredința pe orice cititor cu pătrundere că e vorba numai de o înșelăciune. Max Müller a numit scrierea «ticluitură glumeață sau înșelăciune», noi spunem că era și una și alta și, mai nainte de toate, o dovadă cât de crezători sunt tocmai necredincioșii».

Iată ce nimicuri turbură bucuria creștinilor!

Arhim. SCRIBAN.

¹⁾ Max Müller e vestitul antropolog englez. — Nota traducătorului.

INUTILITATEA UNUI CONCORDAT

Față cu textul categoric al art. 22 din noua noastră Constituțiune, prin care se stabilesc principiile de absolută libertate de conștiință și de viață religioasă, n'am avea nimic de zis, nimic de adăugat, dacă ori și ce creștin, mai mult sau mai puțin adept al credinței sale, dacă fiecare bisericuță ori cult, ar căuta să se respecte reciproc și să nu impiezeze asupra celorlalți semeni, de alt cult. Acest lucru ar trebui să-l facă fiecare cu atât mai mult cu cât există și un raport de coreligiositate [*à l'amiable: iar între voi nu va fi așa, ci celce vrea să fie mai mare să fie vouă slugă (Matei 20,26)*]. Dimpotrivă însă, se constată că biserica creștină apuseană, ca o amintire a vechilor doctrine teocratice, mai moștenește încă și astăzi, ideea unei

supra-valori pământești, a unei supremații impuse numai de interesele ei materiale și vremelnice, asupra organismului pur politic și a intereselor lui de Stat. Ea a voit și voiește parcă mereu o putere; ea încearcă să întemezeze un Stat dominant cu tradiție politică.

Istoria acestei tendințe e în strânsă legătură și cu evoluțiunea ideielor semănate de învățătura creștină: principiile înalte de egalitate, libertate și fraternitate, purtate pretutindeni de spiritul creștin, prind neconținut puteri nouă de prefacere a tuturor instituțiilor noastre sociale și politice.

Vraja acestei măriri deșarte trezește, mai ales în sufletele teologilor evului mediu, concepția despotică a Bisericii față de Stat. De acolo

înainte, reprezentanții oficiali ai Bisericii până la Inocențiu III (1216), tot mai mult apropiați de credințele vechi egoiste și păgâne, în ruină, „au dus o luptă aprigă împotriva absolutismului cesarilor din toate timpurile“, pentru a da, din greșală, instituției lor spirituale, aceiaș formă absolută și despotică de stăpânire asupra Statului, *abyssus abyssum invocat*.

Din această luptă seculară, se ivește astfel concepțiunea concordatului.

Această concepție, care istoricește se ridică până în veacul XII sub Papa Calist II și Henric V, cu ocaziunea faimosului concordat încheiat la Worms (1122),— împărtășită cu oarecare temperamente de către unii Papi, ca de pildă sub Filip de Valois (pela 1329), sau de Papa Martin V (la 1418),— a fost aplicată, în decursul timpului, mai mult dela Napoleon I (1803). Dânsa păstrează în embrionul ei credința că supremația Bisericii creștine pe pământ este de ordin divin.

Și pentru a susține temeinicia și utilitatea concordatului, autorii sau, mai bine zis, partizanii lui se servesc de „toată viața științifică a bisericii Romei“. Ei caută mai întâi de toate să fixeze întâietatea sfântului Scaun, bazându-se pe oportunitatea împrejurărilor de fapt, prin încheierea, concordatului, pe diferite tratate internaționale, pentruca, în urmă, s'o poată justifica și în drept, pe legitimitatea veacurilor primare. Astfel înțelege și Tilloy, când caută să ne arate că concordatul este „dans le sens le plus large du mot, toute convention entre un prélat et un gouvernement séculier, ayant pour objet de regler les droits respectifs des parties contractantes sur certaines matières de l'ordre religieux“.

După dânsul există două feluri de drepturi bisericesti: unele *esențiale*, privitoare la sacerdoțiu și jurisdicțiune religioasă, încredințate exclusiv în mâna Papei, iar altele *accesorii*, privitoare la numirea episcopilor și disciplina bisericască, care pot varia la infinit, și pe care Papa le poate înstrăina conferindu-le oricui.

Concordatul este o dublă eroare: politică și religioasă.

Dela doctrina creștină: *drept aceia dați cele ce sunt ale Cezarului Cezarului, și cele ce sunt ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu* (Mat. XXII 21), dela acest înalt principiu evanghelic, care a fost și baza celor patru puncte exprimate mai târziu de glasul prezidentului Bossuet, în „*declaratio cleri*

gallicani“, la 1681, și până la concordat, Biserica occidentală a trebuit să sufere mult din pricina imprudenței și politicii lumești a conducătorilor ei.

Intr'adevăr, în locul adevăratei mântuiri creștine, biserica însăși a văzut cu ochii împerecherea ei, începutul pustiirii, cu toate efectele: Schisma reforma, separațiunea, ireligiozitatea, anticlericalismul și anchilozarea vieții sociale.

Cu toate aceste constrângeri interne și externe, „cei 260 de Papi, timp de 19 veacuri“ își găsesc parcă și azi ultimul refugiu sub coarda întinsă de mâini invizibile, despre care pomenesc încă Tribunalele Inchizițiunii: *concordatul*, adică tendința supremației bisericii pe pământ.

Papa uită însă că datoria sa a fost și este de a veghea pururea la menținerea drepturilor și liberului exercițiu al cultului; că el nu poate avea niciun rol politic superior afară de această datorie. Deci, cu atât mai mult nu trebuie să recurgă sau să speculeze împrejurările politice utile în scopul încheierilor concordatoare.

Dacă până la un punct se poate ajunge la admiterea primatului papal, în orice caz însă, este inoportună supremația Papei sub forma concordatului. „Nu voim să stabilim un organism papist, nu voim să desemnăm un Papă“, este strigătul de-alarmă al teologilor ortodoxi și protestanți împotriva supremației papale¹⁾.

Aceiaș îngrijorare legitimă ne arată și profesorul de teologie, *Adolf Deissmann*, când zice: că „nici bisericele protestante, nici biserica (d. voastră) ortodoxă, n'au eșit crescute din război, pe când puterea Bisericii catolice a crescut în mare măsură“²⁾.

Importanța acestei chestiuni devine tot mai mare atunci când, pornind dela cele de ordin material, ne ridicăm și la interese de ordin mai înalt, spiritual, după care religiunea trebuie să fie socotită ca o putere spirituală în funcție socială, după cum proprietatea în lumina principiilor de drept actuale nu mai poate forma un drept esențial, ci o funcție socială. Aci stă toată gravitatea concordatului.

Prin această concepție se aduc atingeri mari și nepermise nu numai doctrinei creștine, ci și

¹⁾ Cfr. această tendință a Papei arătată în *Ekklesiastiki Alitheia* (Constantinopol) din 31 Octombrie 1920. Autorul afirmă că „aceasta nu-l împiedecă de a stăpâni națiuni și popoare, sisteme politice și sociale și de a fi șeful la mai mult de 300 milioane de suflete“

²⁾ *Economia Națională*, an XLII, No. 2 Buc. 1921, art. Arhim. Scriban.

dreptului constituțional. Controversa primatului papal în lumea teologilor, n'are ce căută în viața Statelor. Această alegațiune o găsim formulată la punctul unu, în „*declaratio cleri gallicani*“, astfel: «Sfântului Petru,—și urmașilor lui,—li s'a dat puterea în afacerile spirituale, *nu și în cele politice*».

Deci a introduce în Stat concepția concordatului, este a stabili un raport politic dela egala egal. Dar, după mărturisirea lui *Emil Faguet*, ar fi o *transacțiune* între două puteri, „*qui sont forcés de s'abandonner l'un à l'autre quelque chose; mais qui tous les deux voudraient avoir tout*“.

Ea este în opoziție cu toate principiile de drept public, fiindcă consacră ideea unei puteri materiale, fără suport moral; crează o autonomie strict bisericească contrară legilor, și străină de concepțiile, tradițiile și aspirațiunile națiunii sau poporului în mijlocul căruia se înrădăcinează, căutând a le desființa în mod brusc sau lent.

Cu un cuvânt concordatul este anticonstituțional. Acum să ne întrebăm:

Ce rost ar avea această concepție la noi?

Oare Statul nostru așa cum se găsește astăzi întregit, cu așezământul lui constituțional cerut de noua ordine a lucrurilor, ar putea sacrifica ideea națională și religioasă a bisericii ortodoxe intereselor Statelor străine, cu tradițiile și temperamentul lor, încheind astfel un concordat?

Evident că nu. În orice caz, Statul nostru va privi cu inimă largă interesele tuturor religiunilor și confesiunilor străine, așa cum le-a privit totdeauna, acordându-le cea mai deplină toleranță religioasă, atât cât interesele lui naționale și politice nu vor fi turburate, și în măsura în care vor contribui la satisfacerea datinei sale strămoșești, din păstrarea căroră neamul nostru și-a făcut o virtute.

„Statul, zice noua noastră constituție, garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate și protecțiune, întrucât exercițiul lor nu aduce atingere ordinei publice, bunelor moravuri și legilor de organizare ale Statului“.

„Raporturile dintre diferitele culte și Stat se vor stabili prin lege“, dar, cu aceste raporturi ca să ajungem tocmai la concordat, ni se pare prea mult, prea avansată această toleranță.

Impotriva concordatului se ridică „glasul acelor buni Români“, care caută să asigure consolidarea și temeinicia propășirii scumpei noastre Români,

pe baza constituțiunei ei, față da care această nouă concepție nu le inspiră nicio încredere de consolidare a unității noastre naționale, de desvoltare liniștită și rodnică a Satului.

Discuțiunile, publicațiile și meetingurile, care au avut loc în urma propunerilor premature ale Vaticanului pe chestia concordatului, ne dovedesc cu prisosință că toată suflarea românească conștientă ș'a spus cuvântul ei de împotrivire, afară doar de câteva publicațiuni palide apărute aiurea și reproduse în parte și de presa noastră și care pot fi socotite numai ca niște mici încercări de curtoazie, sau diplomației! (A se vedea în această privință „*Unirea*“ și „*Cultura Creștină*“ din Blaj).

Toate aceste manifestări românești, succesive, au avut darul ca să lămurească tuturor propunătorilor concordatului, că această concepție medievală nu numai că nu corespunde timpului în care trăim, ci că popoarele conștiente și trezite la lumina libertăților, egalităților și frăției creștine, nu se mai pot împăca cu șefia unui singur autocrat; că noile idealuri ale vieții lor de azi sunt diametral opuse tendințelor meschine și anachronice ale clericalismului, cu dogmele lui; că lumea n'a uitat încă furia persecuțiilor religioase.

Cât privește, însă, biserica noastră ortodoxă, ea se sprijină pe trecutul ei istoric, pe legătura sufletească care s'a stabilit de secole între cler și națiune, pe apărarea ființei și unității etnice; iar nu numai pe niște prezumții sau simple circumstanțe de fapt, cum ar fi de pildă realizarea idealului nostru național, pe baza căruia biserica occidentală caută să-și întemeze concordatul.

De aceia, cu drept cuvânt, ea singură, fiind religia marei majorități a Românilor, a bine meritat dela Patrie cinstea de a fi socotită „biserica dominantă în Statul român“.

Chiar dacă se observă o luptă între biserica ortodoxă și între Statul nostru, această luptă nu-i de înjosire, de supunere, de egalare sau de supremație, ci de armonizare a diferitelor lor interese, de statornicire a principiilor lor fundamentale, de organizare unitară și a modalității după care biserica caută să-și reguleze, să-și conducă și să-și administreze, prin propriile sale organe și sub controlul Statului, toate chestiunile sale religioase, culturale, fundamentale și epitropicești.

Așa dar, pentru noi, sistemul concordatului, înlesnește introducerea indirectă a unei puteri stră-

ine de Statul nostru, și jignește prestigiul bisericii noastre ortodoxe.

Și, după cum se vede, „chestiunea concordatului la noi nu e numai un act religios, ci e un act politic, și ca atare are toată greutatea, și urmări incalculabile“.

De aceia:

„Aceasta nu ne trebuie. Dorim tot binele catolicismului la el și tot binele ortodoxismului la noi. Dar ca să vedem înființându-se pe teritoriul României mănăstiri catolice, cum sună cererile Papei, cu aceasta nu ne putem învoi“, (1) Pentru că se știe că politica cuprinde o proiectare pe planul acțiunii a aspirațiilor celor mai înalte ale unei epoci și ale unei țări.

1) Idem. *Economia Națională* nr. citat.

In fine, concordatul ar da naștere la noi lupte religioase de care până acum am fost scutiți, la turburări permanente în Stat și societate; la apetituri de dominație, fie dintr'o parte, fie din alta. Ba mai mult, prin introducerea unei puteri streine de Stat, afirmă *Locke*, s'ar putea da naștere chiar unei revoluții.

Sub regimul concordatelor, ne spune un deplin cunoscător, marele academician *Emil Faguet*, nu-i decât uzurpare și anarhie: „*un concordat est toujours une anarchie organisée, c'est-à-dire une anarchie couverte, c'est-à-dire une anarchie latente*“.

St. Arion
Magistrat

Să ardem trupurile sau să le dăm pământului ?

Pământ ești și în pământ te vei întoarce,
Facerea 3, 19,

Acestea sunt cuvinte dumnezeiești, dar pe care, ca pe toate cele poruncite de Dumnezeu, nu vrem să le mai ascultăm. Noi suntem oameni de croială nouă... voim să rupem cu tot trecutul și să-l aruncăm la coș, ca pe ceva netrebnic.

După multe alte răsturnări, rămăsese încă în picioare obiceiul de a îngropa pe morții noștri. Acum însă nu mai voim nici aceasta, ci toate s'au pregătit pentru a cânta și acestui obicei veșnica pomenire. Subscripțiuni s'au făcut. Primăria capitalei, care are o mulțime de săraci și de orfani muritori de foame, atâtea lipsuri și nevoi de îndeplinit și care de mult așteaptă îndeplinirea lor, n'a avut pentru toate acestea, un singur ban, dar pentru îngroparea poruncii dumnezeiești a găsit și loc pe gratis și a aruncat cu toată inima, un nimica toată, o jumătate de milion de lei.

Poeți s'au găsit destui, care să glorifice această părăsire a poruncii dumnezeiești și cred eu (ce nu e de crezut în țara noastră) că are să se găsească toate cele de trebuință pentru ca lucrul început să fie dus la bun sfârșit.

Porunca veche a zis: *Pământ ești și în pământ te vei întoarce*, dar noi cei de azi, am găsit că e mai bine să zicem: *In foc vei arde!*

Nu știu cum se face însă, dar aici ne întâlnim cu altă poruncă a Dumnezeului celui vechi, care

a zis: „*Fugiți blestemaților, în focul de veci*“ (Matei 24, 41). Altă întrebuintare avea focul în mâna lui Dumnezeu...

Vreți foc? Ce bine s'a potrivește aceasta pentru cele vii ale noastre, că am uitat de Dumnezeu și de tot ce El învață! Iată dar cum noi singuri ne credem vrednici de osânda focului și ne dăm singuri trupul focului, pentru că avem siguranța că nici sufletul nu va fi scăpat de foc!

Noi, cei de azi vrem „crematoriu“, „incenușător“. Nu mai vrem să avem un mormânt unde cei scumpi ai noștri să vie să verse o lacrimă și să depună o floare.

Nu vrem să mai avem la cap, după vechiul obicei, o cruce, semnul biruinței morții și a acestei vieți plină de tot felul de greutate; nu vrem să mai avem la cap o candelă pălpăitoare, semnul nemuririi, și care să mângâie pe cei vii că noi n'am murit, ci dormim. Sufletul nostru, asemenea luminei din candelă, privityează asupra celor scumpi nouă și se roagă pentru ei.

Și noi, cei de azi, nu mai voim aceste curate obiceiuri? Voim să umblăm cu focul altfel de cum a hotărât Dumnezeu?

Dar creștinii nu au aci nimic de zis?

Voi mame, ale celor rătăciți dacă mai aveți un pic de licărire dumnezească în sufletele voastre, răbdați voi să înlocuim mormântul prin foc?

Răbdați voi ca să nu găsiți nici după moarte odihnă truditului vostru trup și să nu aveți la cap o cruce și o candelă?

Răbdați voi, ca urmașii voștri să n'aibă puțința ca să vă puie o floare pe mormânt?

Ei bine, dacă nu răbdați toate acestea, puneți toată inima voastră, întrebuințați toată puterea voastră asupra filor voștri și împiedicați-i să facă și această nelegiuire.

Voi, soții, ale celor rătăciți, răbdați voi ca după moartea voastră, care nu știți când va fi, să vie alta în casa soțului vostru și, când, din nimica toată, se va gâlcevi cu soțul vostru, să vă batjocorească pumnul de cenușă?

Dacă nu răbdați, rugați pe soții voștri, cădeți-le în genuchi și rugați-vă ca să vă dea trupul odihnei mormântului, unde scumpii voștri copilași să vie să-și verse focul și să vă strige numele. De nu aveți copii, rugați-vă ca tot mormântului să vă dea, ca trecând poate cel strein, să se roage pentru voi zicând: „Doamne, iartă păcatele și ale acestei părăsite, pe care toți au uitat-o“.

Voi, toți românii, cari ați supt cu laptele mamei voastre și credința strămoșească, răbdați voi ca streinii să vă schimbe legea?

Răbdați voi, ca pentru gustul câtorva rătăciți să vi să închidă cimitirul, deschizându-vă flacăra focului?

Nu vi se roșește obrazul ca și para care arșă să vă distrugă trupul?

Ei bine, dacă vă rușinați și nu răbdați toate acestea, mișcați-vă cu toții, strigați cu toții și opriți avântul rătăciților, întorcându-i dela rătăcirea lor.

Iar dacă lor le este așa de drag focul, să aibă răbdare, că Dumnezeu nostru cel adevărat, la ziua cea de apoi, le va face parte de focul cel mult dorit. Dacă n'au răbdare până atunci, să-și facă singuri cuptoare și să-și ardă trupurile lor, pentru că nimeni nu-i oprește.

Numai pe noi să ne lase în credința și obiceiurile noastre, pentru că *frumoase sunt*.

Pr. CONST. N. COMAN
Căminasca, Vlașca

CHEMAREA BISERICII ORTODOXE¹⁾

IN OPERA DE CONCENTRARE A CREȘTINISMULUI

VI.

Curentul spre întregire aiurea

Este foarte vrednic de aflat că, pe când noi ne punem întrebarea: Cum am putea ajunge să vedem gândirea ortodoxă întinzându-se peste toată creștinătatea, iar Biserica Ortodoxă să ajungă a fi așezământul în care omenirea să-și caute unirea cu Iisus Hristos, mai mult decât în altă în Biserică, este vrednic de aflat, zic, că, tot în aceeași vreme, și alte Biserici își pun întrebarea cum ar putea ajunge ele la această stare? Dar, spre fericirea noastră, această întrebare o găsim pusă în sânul Bisericii Anglicane, adică tocmai în Biserica tradițională care caută unirea cu noi. Deci una cu alta se întâlnesc în căutarea dezlegării aceleiași probleme. Lucrul interesant este că în Biserica Anglicană se ridică glasuri care văd chemarea acestei Biserici în faptul întinderii ei peste cât mai mulți creștini, încât să se petreacă în sânul ei manifestarea văzută a împărăției lui Hristos pe pământ. Însă această perspectivă ea n'o vede într'un tapt răzleț al ei, ci într'o formă foarte potrivită pentru concepțiunea

Bisericii Ortodoxe. Căci în sânul ei se vorbește de o unire pe temeiul vechei credințe creștinești, așa cum se află ea în sânul Bisericii Ortodoxe.

Când citim rânduri cu astfel de cugetări, apărute în sânul Bisericii Anglicane, avem impresiunea că tocmai ar veni cineva să ne dea ajutor la deslegarea temei pe care ne-am luat-o noi. Dar nu. Teologul anglican și-a luat tema lui spontan. Dacă și el a ajuns la aceeași cugetare, înseamnă că în amândouă Biserici se simte aceiași trebuință și că, și aici și acolo, se pune întrebarea: Cum am putea aduna cât mai mulți creștini în jurul steagului creștinesc tradițional, așa cum se află el în Biserica noastră?

Noi am fost prea plăcut surprinși, când, în cursul acestei tratări, am dat în revista bisericească anglicană *The Church Times* din Londra (25 Aprilie 1924) peste un amănunțit articol, în care, sub titlul **Misiunea Anglicanismului**, un autor arată tocmai ce arătăm noi despre Biserica Ortodoxă. Anume, el vede că atâta popor vorbește limba engleză. Își ia motiv de scriere dela o expozițiune de artă bisericească, ținută în *Wembley*, Londra, unde s'au întâlnit mulți vizitatori din toate laturile lumii englezești. De aici, autorul își ia urzeala cugetării sale

¹⁾ Vezi Biserica Ortodoxă pe Aprilie 1924.

și se gândește cum toată această lume ar putea fi unificată prin Biserica Anglicană. Unii creștini, alții necreștini, atâția sunt supușii împărăției britanice. Fiind această împărăție atât de întinsă, ea oferă chip de lucru Bisericii Anglicane pentru creștinismul ei în forme tradiționale să ajungă a se întinde și a cuprinde pe cât mai mulți în staulul lui Hristos.

Iată înseși cuvintele lui:

Marea expozițiune dela Wembley trebuie să ridice în mințile multor vizitatori cugetarea despre legătura dintre împărăția britanică și întinderea Bisericii lui Dumnezeu. Întrebarea care ni se pune este: Cât de mult a contribuit această mare întindere a neamurilor care vorbesc englezește, la întinderea acelei împărății nevăzute, care, prin Biserica nevăzută de pe pământ, înțește spre Impăratul Hristos?

De aici autorul începe a se întreba ce are Biserica Anglicană de oferit lumii celei deosebite, adunate la Wembley, și care ar fi calea cea mai bună de urmat pentru a ajunge să poată face ceva pentru ea. În rândul întâi, zice el, Biserica Anglicană își are de dat o puternică contribuțiune a ei specială, iar în al doilea rând, viitorul acestei Biserici atârână de urmarea cu credință, sub cărmuirea lui Dumnezeu, a procedurii celei mai bune pentru a-și putea da acea contribuțiune de care a vorbit.

Lucrul interesant este acum de văzut în ce găsește autorul că se cuprinde acea contribuțiune. Îl lăsăm să vorbească el însuși:

Ceiace ea are de oferit este credința catolică în deplinătatea și curăția ei, Sfintele Taine și viața catolică și sistemul catolic, clădit nu pe papalitate, ci pe episcopat. În toată lucrarea noastră, noi suntem mulțumiți să așteptăm timpul cel bun când Dumnezeu va restaura unirea creștinismului.

Nu găsiți în cuvintele acestui autor că el vede problema de viitor a Bisericii sale, într'o formulare care e în totul a Bisericii Ortodoxe? Iată, el vrea credința creștinească în toată curăția ei și dovadă că nu e vorba de o simplificare protestantă, este că afirmă Sfintele taine. Și dacă întrebuițează cuvântul «catolic», se vede că nu e vorba nici de catolicism, ci de înțelesul vechiu, adică «universal», al cuvântului «catolic», fiindcă adăugă: «sistem catolic clădit, nu pe papalitate, ci pe episcopat», deci sistemul de guvernare al Bisericii Ortodoxe.

Prin urmare într'o Biserică prietenă, dar până acum străină de noi, iată, se ridică un cugetător și vede chemarea Bisericii lui într'o lucrare așa de potrivită pentru Biserica Ortodoxă. Nu înseamnă aceasta că întrebarea noastră e la timp și că găsim

puncte de întâlnire cu alții cu care ne putem ajuta? Și tot ce am spus mai înainte despre chipul de a îndeplini întinderea Bisericii noastre Ortodoxe, nu-și capătă o întărire și o mai ușoară primire a acestei posibilități, când vedeam că și în altă Biserică se ridică aceiași cugetare și se gândește și ea la aceleași mijloace?... Deci cu atât mai mult dezlegarea pe care am dat-o noi își găsește îndreptățire, cu cât, în articolul pomenit, avem ca și un răspuns la felul cum am dezlegat noi problema și, încă un răspuns priincios. Noi am spus că posibilitatea infiltrării cugetării ortodoxe în celelalte câmpuri ale creștinătății se poate întreprinde prin Biserica Anglicană, care caută unirea cu noi, și acum iată că, neatârnat de chestiunea aceasta, cineva din Biserica Anglicană vine și ne arată că ei văd viitoarea lor problemă în urmărirea și răspândirea unui creștinism, pe care, când îl citim, vedem că este creștinismul nostru. Deci nu e aceasta o dovadă că legăturile cu Biserica Anglicană sunt pentru noi o cale de a împlini problema noastră?

Răspunsul afirmativ se impune de la sine.

Să vedem acum ajutorul pe care acel autor ni-l dă în altă privință, și ne vor sluji foarte mult și aceste arătări deosebite ale lui.

Nu-i așa, după marele război, creștinismul se găsește într'o ferebere, într'o acțiune de concentrare nouă... Ce sunt atâtea congrese care se tot țin? ce este atâtea discuțiune cum n'a mai fost?

El își dă seama că multe s'au schimbat pe lume. Știe că altele ar fi fost mai bune și lumea și-ar fi luat alt curs, dacă acțiunea creștinească ar fi fost alta și mai tare decât până acum. Dar dacă, cu părere de rău, aceasta n'a fost, să fie cel puțin de acum înainte. Trebuie să încercate toate chipurile pentru a ajunge la o lume mai bună. Dacă creștinismul nu încearcă aceasta și mai cu seamă, dacă nu izbutește, atunci prestigiul lui e cu totul întunecat. Toate taberele creștinești își dau seamă de aceasta și el încearcă un chip de lucru. Unul din ele este de a se concentra, de a lucra cu puteri unite.

Din această lucrare, nici Biserica Ortodoxă nu se poate da la o parte și a spune că n'o privește, pentru că aceasta ar însemna că ea refuză tocmai de a pătrunde cu crezul său ortodox în lume. Dimpotrivă, ea a luat parte la foarte multe adunări, și după cum scriitorul acestor rânduri a arătat în revista *Biserica Ortodoxă* (Iunie-August 1933) în chip amănunțit, foarte multe au fost legăturile pe care Biserica Ortodoxă le-a luat cu alte ramuri ale creștinismului după război. Dacă vrei să răzbați cu ființa ta în lume, nu poți să te retragi din această lume.

Cu cine însă Biserica Ortodoxă va lucra? Și-

gur nimenea nu poate lua asupra sa o sarcină atât de grea. Dar când ne ies înainte posibilități neașteptate, trebuie să ne apropiem de ele și să le folosim.

Alții încearcă pe altă cale. Scriitorul amintit al articolului din *The Church Times*, de care am pomenit ceva mai sus, vorbește despre încercarea protestantismului de a răzbate el în lume și a face steagul său punctul de concentrare al creștinilor. Vorbind de cugetarea sa de mai nainte, că această concentrare trebuie urmărită prin mijloacele creștinismului tradițional, el spune:

E de prisos să ne închipuim că acesta ar fi singurul ideal sau singurul mijloc de care s'ar putea vorbi. Alt mijloc este acel al Panprotestantismului, adică al închegării corpurilor fără organizare episcopală și care au felurite înfățișări de credințe teologice și practice de închinare. Acest al doilea mijloc ne înfățișează trăsături felurite de aplicare grabnică și este sprijinit de mulți misionari devotați, dar noi credem că, în curgerea vremii, rezultatul va fi dezastros, nu numai pentru Biserica viitorului, în țările unde ea este acum tânără, ci și pentru Biserica de acasă.

Deci vedeți că scriitorul anglican nu vede cu ochi buni concentrarea care se urmează din partea protestantismului, și n'o urmează pe aceasta. Ceiace el ne recomandă nouă este concentrarea pe temeiul creștinismului tradițional, cum e al nostru, creștinism cu Sfinte Taine și organizare episcopală. El și arată mai la vale că înseși Bisericele dintre păgâni, eșite din propoveduirea Bisericii Anglicane, nu pot suferi o răspândire a protestantismului, ca o religie rece și care nu e proprie pentru a fi răspândită. De aceea el ne arată că chiar și Bisericele câștigate astfel, Bisericele de proaspătă zămislire, vin și-și trimet influența lor asupra Bisericii mame, pentru susținerea creștinismului tradițional. Iată înseși cuvintele lui și în acest amănunt:

Biserica cea de departe a început să lucreze cu oarecare vigoare asupra Bisericii mame. Conferința Lambeth ¹⁾ ne amintește la fiecare zece ani că noi (adică credincioșii anglicani) ținem de un trup închegat, mult mai mare decât aceste insule (insulele britanice) pot cuprinde.

De aici încolo, autorul arată cât de puternice se înfățișează celelalte ramuri ale Bisericii Anglicane, precum Biserica din Noua Zelandă, cea din Australia și din Canada. Din zugrăvirea sa, vedem întinderea Bisericii Anglicane în Africa și bunele nădejdi care o însoțesc pretutindenea.

¹⁾ *Lambeth* este numele palatului Primaților Angliei. De aici sinoadele care se țin din timp în timp în acest palat se numesc *Conferința Lambeth*. — Nota A. S.

Organizată și răzbătută în felul acesta, Biserica aceasta poate oferi cugetelor un punct de reazăm, ca să se așeze într'insa. «Când duhul lui Dumnezeu, zice că autorul, va mișca neamul omenesc ca să se întoarcă spre celce e Împăratul lor, oamenii vor putea găsi în mijocul lor o Biserică, organizată pe liniile împărăției britanice mai mult decât vechea autocrație a Romei, care Biserică să le poată oferi hirotonii valide și Sfintele Taine ale Bisericii Apostolice—organism viu, capabil de expansiune, trăind cu viața supranaturală a lui Iisus Hristos».

Autorul spune, mai încolo, că, în mințile anglicanilor, crește acum o concepțiune despre un anglicanism universal, răspândit peste mări, un creștinism care nu e nici roman, nici protestant. „Biserica comuniunii noastre, spune el, nu coincide cu împărăția britanică, nici nu atârnă ea de protecțiunea steagului britanic. Ea poate crește la timpul potrivit și a ajunge la ceva mult mai mare decât vedem noi azi, pentru că poartă în sine germentul unor întinse posibilități pentru viitoarea bine cuvântarea neamurilor de pe pământ și tot mai marea slavă a lui Dumnezeu. Condițiunea acestui viitor zace în curăția inimii noastre către credința pe care am primit-o, și nu în compromise mai îndemânatece, făcute pentru a câștiga foloase sau izbânzi nemijlocite.

Din acestea se vede că autorul englez privește și el spre o problemă Bisericii sale de a se întinde în toate laturile creștinătății și dincolo de ele, problemă care nu se punea cu atâta vioiciune înainte de război. Și el își vede Biserica sa mergând pe picior propriu, nici cu Roma nici cu protestanții. Dar deși nu zice nimic despre ortodocși, cu toate acestea Biserica lui zice foarte mult și de foarte dese ori. Și apoi însăși Biserica lui își va duce foarte bine chemarea aceasta în legătură cu noi, fiindcă noi, deși în împrejurări vitrege, dar suntem o mare Biserică tradițională, înfățișătoare a creștinismului primitiv, așa cum și-l ia ca problemă și creștinismul anglican, încât noi ne întâlnim foarte bine în această cale.

Autorul pomenit, vorbind despre activitatea misionară a Bisericii sale, spune:

În asemănare cu marele trunchiu și volum al Bisericii romane și cu bogatele și devotatele misiuni ale Bisericii neepiscopale din America, contribuțiunea noastră la întinderea împărăției lui Dumnezeu est', în chip necesar, mică. Dar proporțiunea are mai puțină putere decât calitatea. Este partea noastră de a ținea viu focul catolicismului ¹⁾ ori unde Dumnezeu ne-a îngăduit să-l aprindem.

¹⁾ Să se înțeleagă totdeauna aci, nu catolicismul Roman, ci universalismul creștinesc. Autorul așa înțelege, pretutindenea unde întrebuințează termenul de *catolic*. Unde vrea să se înțeleagă catolicismul roman, o spune precis.

Și ceva mai sus:

Este de datoria noastră să păstrăm, să dăm lumii credința catolică (nu romano-catolică). Sfintele Taine catolice și chipul de a trăi viața catolică... Aceasta trece de marginile naționalității și liturghia e tot așa de largă în chemarea ei, cași granițele neamului omnesc... Ele mărturisesc nu despre o legătură cu împărăția britanică, nici cu vreun trecut păgânesc, ci cu Biserica apostolică a lui Hristos. Iar întru cât privește viața duhovnicească, Tainele și Preoția Bisericii sunt potrivite pentru întrebuițarea întregii familii omenești. Mai mult încă, demnitatea și continuitatea idealului catolic și îndrumarea pe care o dă nu numai pentru o linie generală de bună viețuire, ci pentru sfințenia supranaturală, ne procură o chemare de-a dreptul către tot ceiace zace mai adânc în duhul popoarelor răsăritene.

Acesta e cuprinsul articolului și din el se vede că autorul vrea o pătrundere a creștinismului Bisericii sale la toate popoarele. De aceea nici nu zice el că ar vrea să se slujească de sprijinul împărăției britanice, pentrucă, oricât de întinsă această împărăție, el privește și la ținuturile care sunt dincolo de marginile ei, de pildă, la Chinezi, la Japonezi, la negrii din Africa. Dar dacă el tuturor acestora vrea să le dea creștinismul tradițional, nu se indică dela sine ca firească lucrarea noastră împreună cu această Biserică? Dacă, oricât de plină de prestigiu și de tare, Biserica Anglicană are totuși înaintea ei concurenți foarte puternici, nu înseamnă că s'ar înfățișa cu mult mai tare și înrădăcinată în chemarea ei, când ar fi alăturată la lucru cu vechea Biserică ortodoxă?

Aceasta o și spune ea și aci țintește toată căutarea ei după unirea cu Biserica ortodoxă. Am avea un trup creștinesc compact, care ar duce în lume creștinismul în chipul cum îl avem noi din vechi în Biserica noastră Ortodoxă.

Iată, deci, cum problema pe care ne-am lua-o noi, de a duce la biruință concepțiunea Bisericii Ortodoxe și a o face pe ea punct de strângere a creștinilor, se întâlnește cu doruri la fel într'o Biserică unde găsim doruri tradiționale și deci ni se face o vie și foarte nouă dovadă că avem a face cu o problemă nu numai privită teoretic, ci chiar și urmărită practic în Biserica Anglicană. Problema noastră își capătă o concretizare vie, pe care n'o putem trece cu vederea și care ni se impune să fie privită de aproape. În ea găsim deagata o cărare deschisă pentru ceace, din partea noastră, ne apucăm să discutăm numai ca o chestiune teoretică. Pe lângă multele argumente arătate înainte, aceasta slujește ca un argument nou. Autorul englez, de care am vorbit aici, ne vorbește de o chemare a Bise-

ricii Anglicane, care este tocmai cea pe care o vedem și noi pentru Biserica Ortodoxă. De aceea ele ies una întru întâmpinarea alteia și-i dau singure răspuns că au aceiași chemare de a aduce lumea la creștinismul Sfintelor Taine și al preoției după vechea rânduială.

Articolul englezului a fost o bună contribuțiune la ce am spus noi mai nainte.

VII.

Față cu protestantismul.

Starea aceasta se înțelege că se îngreuiază, când ne gândim la pozițiunea protentantismului față de Biserica Ortodoxă. Cum vom putea aduce pe protestanți la formele de gândire ale Bisericii Ortodoxe? Dar nici nu trebuie să ne punem chestiunea în felul acesta. Căci se înțelege că ei nu vor putea veni la formele noastre de gândire punând chestiunea așa, direct. Lucrul acesta se și vede din discuțiunile care s'au tot urmat și se urmează și acum în organizațiunea pentru apropierea Bisericilor, numită *World Conference on Faith and Order* (Conferența mondială pentru credință și organizare). Fiind aci tratative între reprezentanți din multe confesiuni creștine, deci și protestanți, se vede cugetarea lor deosebită. Ca piesă de studiu și încredințare, noi trimetem la ce am scris în această privință în revista *Biserica Ortodoxă Română* din Noembrie 1923 pag. 1068—1070, pentru a se vedea că, pentru clipa de acum, e greu de nădăjduit o mărturisire creștinească la fel între ortodocși și protestanți.

În revista *Internationale Kirchliche Wochenschrift*, pomenită la punctul al IV al acestei tratări, găsim părerile Mitropolitului ortodox din Nubia, Egipt care spune:

Protestanții văd o mare slăbiciune în fărâmițarea lor și trebuie mai întâi să se strângă într'o unire religioasă și administrativă. O unire dogmatică cu luteranii, congregaționaliștii, metodiștii, baptiștii, quakerii și alții este exclusă, din pricina deosebirilor dogmatice. Orice silință pentru unire cu Bisericile reformate ale Germaniei, Elveției și Franței sunt muncă pierdută. Ele au căzut în raționalism, s'au mărginit la un sistem etic, tăgăduiesc adevărurile revelațiunii și minunile.

Când așa stau lucrurile, mersul direct pe calea discuțiunilor dogmatice se înțelege că nu duce la rezultat. Dar este aceasta oare singura cale? De când este rațiunea și sistemul logic calea prin care oamenii vin la alte gânduri și încredințări? Aceasta n'a fost niciodată. Dimpotrivă, oamenii trec la felul de gândire al altuia prin bunile legături cu el, prin împărtășirea din da-

rurile sale sufletești, prin inima bună pe care o găsesc, prin lărgimea sufletească pe care o întâlnesc. Comunicarea între oameni nu este atât de mult dela minte la minte, aceasta e numai într'un domeniu mărginit al vieții, dar cel mai mult este dela suflet la suflet.

Aceasta e calea care ni se deschide nouă în această împrejurare. Nu putem merge pe calea deadreptul a discuțiilor în tratările cu protestanții, dar putem merge prin ocol. Trebuie să stăm în legături frățești cu ei, trebuie să avem împărtășiri dela suflet la suflet. Găsim foarte multe lucruri bune la ei, care totdeauna vor fi de folos, dacă le vom cunoaște. Să găsească și ei la noi inima bună și blândețea care totdeauna au fost caracteristica Bisericii Ortodoxe. Să vadă că nu suntem suflete închise, că iubim legăturile cu toți creștinii, că avem toată îmbrățișarea către ceice mărturisesc pe Iisus Hristos, și acest fel al nostru de a fi nu va întârzia de a-și da roadele. De aceia să ne întâlnim cu ei la fel de fel de congrese și tratative, căci relațiunile acestea au nespus de mare înrâurire. Ei ne socotesc că suntem oameni cu un sistem dogmatic închis și rece, incapabili de a înțelege gândirea altora. Cu toate acestea întâlnirea cu noi le dă dovada că noi suntem oameni fără nicio înțepenie sufletească, în tot cazul suflete mult mai largi și mai voioase decât cele romano-catolice. Când vor vedea că acesta e felul de a fi al întregii Biserici Ortodoxe, buna dispozițiune către noi va crește și aceasta înseamnă nespus de mult pentru câștigarea sufletului omului.

Protestanții sunt acum mai scârbiți decât erau înainte de războiul cel mare. Ei au suferit multe pagube. Bagă singuri de seamă că raționalismul nu duce la nicio încheiere creștinească puternică. Le lipsește reazăm puternic care se găsește în credința tradițională revelată. Ducă în astfel de împrejurări, când oamenii se clatină și nu știu încotro să apuce și ce leac nou să găsească, dau peste o veche organizare, cum e a noastră, care și-a făcut dovada însemnătății ei în istorie, chiar fără să le spunem noi un cuvânt de chemare, dar numai din buna întâlnire cu noi și din discutarea frățească pe alte chestiuni, vor ajunge să guste sufletul nostru frățesc și să se simtă mai aproape de noi.

Aceasta e calea prin care oamenii se apropie. Aici intră în joc psihologia, nu dogmatica, ci, după ce am străbătut cursul acestei taine a sufletului omenesc, atunci omul e mai pregătit ca să primească sau măcar să privească mai cu simpatie afirmările noastre dogmatice, pe care le probează că n'au stingherit deloc spontaneitatea și revărsarea cu dragoste a sufletului nostru.

Prin urmare nouă ni se impune să urmăm cu

protestanții această metodă. Să fim cât mai des și cât mai prietenoși cu ei. Să fim solidari cu ei în atâta mult material creștinesc comun, pe care îl tratăm azi în atâtea întâlniri cu ei. Să ne legăm cu ei la mari lucrări de colaborare, pentru că, din munca comună, trebuie să iasă și buna cunoaștere a unuia de către altul și plăcerea de a se afla la un loc și a se simți aproape.

Biserica noastră românească se află deja în comunicare cu facultățile protestante franceze și fire frumoase de simpatie au început a se depăna între noi. Întâlnirea noastră cu reprezentanții acelor facultăți sunt adevărate revărsări de foarte sinceră și curată dragoste, din care Biserica noastră Ortodoxă iese deosebit de prețuită. Deloc nu se vede pofta de a câștiga Biserica Ortodoxă pentru cugetarea protestantă, ci numai dorul de a sta în cele mai bune legături cu ea.

Anul trecut, în Iunie, a fost aici decanul facultății de teologie protestantă din Strassburg, *Dr. Eugène Ehrhardt* împreună cu profesorul *Robert Will* dela aceeași facultate. Anul acesta a fost aici foarte simpaticul și inimosul decan al facultății de teologie protestantă din Paris d. *Raoul Allier*, care a ținut 4 conferințe în București și la cea dintâi, sub patronagiul *Societății Ortodoxe a Femeilor Române*, a luat parte și capul nostru bisericesc I. P. S. S. Mitropolitul Primat D. D. Dr. *Miron* la Fundațiunea Universitară „Carol”. Decanul a adus un măreț elogiu Bisericii Ortodoxe, chiar la deschiderea cuvântării sale, și toată lucrarea și întâlnirile sale au fost frumoase prilejuri de împărtășire între inimi.

Iată mijloace prin care protentantismul ne poate cunoaște, ne poate iubi, se poate apropia de noi... a ne întâlni la lucrări care ne privesc și pe unii și pe alții și astfel a deschide calea prin care sufletele pot trece și la felul de gândire al altuia.

Dar nu este primejdia să trecem noi la gândirea lor?

Mai întâi, legăturile cu protestanții sunt numai o parte din ce putem face noi pentru câștigarea lumii către credința tradițională. Noi avem în acelaș timp împărtășirea cu celelalte trupuri de viață tradițională, de care am pomenit mai sus, așa că ochii noștri nu pot fi orbiți de o lature, când, cu și mai mult interes, privim spre cealaltă lature.

Afară de aceasta, protestantismul este celce caută acum adaos mistic la viața sa, mai mult decât căutăm noi raționalism la a noastră. Raționalismul lor s'a dovedit nepotrivit, nu tradiționalismul nostru. Astfel, toată prespectiva este a mișcării lor spre noi, nu invers.

Deci calea indicată, în ce privește legăturile

cu protestanții, este cea a împărtășirilor practice (de la unii la alții, lucrările culturale, sociale comune, la care putem fi inspirați din același duh creștinesc, care și pentru unii și pentru alții pleacă de la Iisus Hristos. Acest front creștinesc practic comun nu va putea fi fără urmare și mai departe, pentru că închegarea sufletelor în simpatie rodește în toate privințele și apropie pe oameni.

Afară de aceasta, noi având deja legăturile cu Biserica Anglicană și cu cea Veche Catolică, cu care putem ajunge la închegări mult mai serioase, și aceasta petrecându-se sub ochii protestantismului, — ei pot fi în mare măsură înrâuriți a se apropia de noi și prin faptul că alții s'au apropiat de noi mai înainte de ei. O Biserică Ortodoxă întărită prin unirea cu alte trupuri creștinești însemnate va avea și mai mare urmare a câștiga și pe alții.

Încă de pe acum Biserica protestantă suedeză umblă să aibă legături apropiate cu Biserica Anglicană. Cu cât mai mult va umbla să se apropie de noi, când ar fi să alcătuim un singur trup împreună cu Biserica Anglicană!

Înainte noastră stau perspective mari. Ne trebuie numai metoda exactă și însulețirea de a folosi marile clipe prin care trecem pentru a nu le lăsa să se scurgă fără folos.

VIII.

Pasul cel mai apropiat.

Se înțelege, sunt mai multe lucruri de făcut deodată, unele cu urmări de așteptat mai curând, altele mai târziu. În ce privește legăturile cu protestanții, problema noastră nu va putea avea o dezlegare de așteptat pe curând. Noi însă va trebui să urmărim metoda arătată mai sus cu încetul, cu stăruință, oricât de târziu va fi să aducă roade. Pasul cel mai apropiat însă va fi tot cel al legăturilor cu confesiunile mai apropiate de noi și care doresc unirea dogmatică cu noi. Dacă înaintăm în împlinirea acestuia, el va provoca și dezlegarea mai curând a celuilalt. Deci cel mai urgent lucru, dacă vrem să vedem Biserica Ortodoxă înaintând și răspândindu-și crezul său, va fi de a rezolva ce se poate face mai ușor și mai curând.

Dar rezolvarea aceasta are până acum multe pedici. Cum să putem strămuta felul nostru de gândire asupra Bisericii Anglicane, când aceasta e o biserică protestantă? Ce am spus mai înainte despre protestanți nu se aplică și aci? N'a spus Mitropolitul Nubiei că e muncă pierdută să te gândești la unire dogmatică cu protestanții? Deci avem să putem întinde noi asupra anglicanilor mărturisirea noastră ortodoxă?

În de obște, anglicanii sunt socotiți la noi protestanți, și noi înșine, când scriam în această

materie acum vreo 12 ani, mărturiseam că nu credem în putința unei uniri, pentru că ei n'au euharistie ca noi. Totuși de atunci încoace am mai învățat multe. Cea întâi înfățișare a chestiunii pe altă față am avut-o în 1912, când am scris în revista *Viitorul* a d-lui Dr. Boroianu (Decembrie 1912-Januarie 1913) sub titlul *Unirea dintre Biserica anglicană și orientală ortodoxă*. Și spuneam acolo:

Ceice cunosc mai bine aceste chestiuni spun că între Biserica noastră și cea anglicană nu există diferențe esențiale; că noi îi cunoaștem greșit pe anglicani, din cecece catolicii vrăjmași spun despre dânșii sau din relațiunile protestanților de pe continentul european, dar că acestea nu corespund cu cecece anglicanii mărturisesc despre dânșii, care sunt departe de a fi tot cecece sunt fiii reformei lui Luther.

E posibil. Noi însă deocamdată ne abținem de a ne pronunța într'un fel oarecare asupra pozițiunii dogmatice a Bisericii anglicane, și deci a raportului ei dogmatic cu noi, pentru că chestiunea mi-a ajuns la cunoștință de prea puțin timp, lipsindu-mi deci răgazul de a mă îndeletnici mai de aproape cu cărțile procurate în această privință.

Și nici nu m'am mai ocupat mai amănunțit cu această chestiune. Era în 1913, a venit războiul balcanic, a venit apoi îndată războiul cel mare, am fost luat la vale de alte chestiuni, așa că chestiunea aceasta s'a dus dintre preocupările noastre. Dar ea a venit din nou cu mult mai multă putere după război, și atunci a trebuit s'o urmărim mai de aproape. Cu toate acestea, când am fost în Anglia, în 1921, ne ziceam că anglicanii sunt protestanți, și cel întâi pe care l-am auzit protestând împotriva acestei păreri a fost episcopul anglican *King*, cu care am stat de vorbă în Londra în Ianuarie 1921. Și apoi atâta s'au înmulțit arătările că anglicanii au cu totul altă pozițiune decât protestanții, încât noi, ortodocșii, către care ei vin cu atâta dragoste, avem datoria să cercetăm mai de aproape chestiunea lor și să ne facem o convingere.

Se înțelege, aici nu se poate proceda prin prietenie. Trebuie documente. Au anglicanii vechea credință a Bisericii ecumenice? Afară de cei 5000 de preoți anglicani, de care am pomenit mai înainte că mărturisesc vechea credință a Bisericii, cu Sf. Tradițiune și cu cele șapte Sinoade Ecumenice, — Biserica Anglicană, privită în totalitatea ei, are ea însăși vechea credință, are o adevărată preoție, izvorâtă din hitononie împărtășită canonic, și nu numai o reprezentanță laică, cum sunt, pentru partea credinței, preoții protestanților, fără un

caracter sacramental, cum, dimpotrivă, e la noi, la romanocatolici, la Armeni, etc?

Iată o chestiune care trebuie dezlegată mai nainte de a ne gândi serios la unire, fiindcă o unire, fără o mărturisire la fel, și dela ei și dela noi în privința dogmelor, nu se poate. Aici nu au loc amabilitățile, trebuie să ne încredințăm ce este, să vedem starea de fapt. De aceea trebuie să facem aici ce am spus la punctul III al acestei tratări¹⁾: că e de trebuință să însoțim această lucrare de piese de studiu. Apoi tocmai aceasta ne vom apuca să facem, măcar în parte, fiindcă trebuie traduse cărți întregi, pentru a face cunoscută în lumea ortodoxă întreaga chestiune a Bisericii Anglicane. Dar vor trebui traduse, fiindcă, într'o chestiune de așa mare însemnătate, trebuie să avem la îndemână toate documentele și nu putem proceda cu ușurință. Când avem a face cu o părere adânc intrată la noi, că anglicanii sunt protestanți, ea nu poate pieri, cu una cu două. Tot așa mărturisesc anglicanii înșiși că ei au idei rele despre Biserica Bizanțului, fiindcă așa li s'a infiltrat prin fel de fel de autori și că, la rândul nostru, nici noi nu suntem informați despre ei, nici chiar însemnați scriitori de ai noștri. Să citim chiar cum se rostesc ei.

Concepțiuni greșite, existând de mult și împrăștiate larg nu se pot înlătura într'o zi. În Anglia sunt încă mulți dintre noi, îmbâcsiți de ideile pe care hulitorii din evul mediu le-au răspândit asupra Bisericii Bizantine, idei pe care scriitori ca Gibbon și Montesquieu le-au supt cu laptele prunciei și le-au transmis lumii moderne. Scriitori ca Hergenröther și Pichler²⁾ sunt încă citați ca autorități asupra ortodoxiei. Cărți ca cea a D-rului Fortescue „The Eastern Orthodox Church“ (*Biserica Ortodoxă Răsăriteană*) sunt încă citite. Multă muncă este încă de trebuință până ce Englezul obișnuit va înțelege adevărata stare de lucruri. Încă și acum și se spure verde că Patriarhul Ecumenic a poruncit, în cazul lui Morgan, ca preoții anglicani să fie hirotoniți din nou. E greu să scoți din circulațiune bani falși, atât din Răsărit, cât și în Apus. Numai 30 de ani sunt decând preotul rus Malțev³⁾ a închinat 30 de pagini din cartea sa „die Sacramente“, ca să recapituleze criticile papale aduse hirotoniilor anglicane, și cu toate că el nu le osândește, le taxează însă ca „cel puțin foarte îndoielnice“.

¹⁾ Vezi *Biserica Ortodoxă*, Aprilie 1924, p. 226.

²⁾ *Hergenröther* este Cardinalul *Iosif Hergenröther* (1824—1900). A scris lucrări de istorie, între care despre *Patriarhul Fotie* 3 vol. *Alois Pichler* (1833—1874) a fost și el istoric catolic și a scris despre istoria despărțirii Bisericilor din Răsărit și Apus 2 vol.

³⁾ *Bulgakov* este dogmatistul *Macarie* pe care-l avem și noi tradus pe românește de răposatul *Episcop Gherasim* al Argeșului. *Andrușos* e fost profesor de teologie în Atena. *Malțev* a fost preot la biserica rusească din Berlin, cunoscut de scriitorul acestor rânduri. A murit în Crimeia în timpul războiului, prin 1917.

Episcopul Milaș pare că și el a privit hirotoniile anglicane ca fiind calvine. Bulgakov și Andrușos și ei au îndoeli în privința aceasta. Mai mult, a treia ceată, căreia însăși ideea de antantă anglo-ortodoxă este un vis urât, e foarte iute la treabă și nu trebuie s'o scăpăm din vedere.

Aceste cuvinte arată că noi sunt em abia la începutul unei mari acțiuni. Ca s'o putem îndeplini, trebuie înlăturate toate judecățile neîntemeiate, îngrămadite în curgerea vremii. Această idee e pentru multe cercuri atât de nouă, încât pentru mulți sună ca o uimire când aud de ea. De aceea trebuiește dat mult material, pentru că chestiunea aceasta să fie cunoscută de aproape și în toată întinderea ei. După cum spune autorul englez citat, chiar mulți teologi ortodocși de seamă n'au cunoscut starea adevărată a Bisericii Anglicane și au judecat-o prin tot materialul pe care catolicii vrășmași l-au scris despre ea.

IX.

O nouă perspectivă

Înțelegerea noastră cu Biserica Anglicană mai poate ajunge și la alt mare rezultat. Se știe că în Răsărit trăiesc vechi Bisericii răzlețite de trupul cel mare al creștinismului, Biserici rămase la o parte, din pricina vechilor certe care au fost odinioară în Biserică. Unele sunt Biserici cu învățătură deosebită în unele puncte de a noastră, altele cu laturi încă nelămurite. Astfel sunt nestorienii, iacobiții, etiopienii, etc. Pe toți aceștia de mult îi vânează Biserica Romei și pe unii i-a și câștigat. Trăind ei între ortodocși și în ținuturile Răsăritului, Biserica Romei umblă să-și agonisească printr'înșii mici insule de închinători către scaunul ei, pentru că apoi mai ușor să poată cuceri tot Răsăritul. Noi, ortodocșii, suntem slab organizați în această privință, pentru că nu avem o lucrare misionară în afară de cuprinsul țărilor ortodoxe. Numai Biserica Rusiei făcea aceasta până la războiul cel mare și era singura dintre Bisericile ortodoxe care ducea înainte o companie misionară care înfrângea de multe ori Biserica Romei. Dar Biserica Rusiei, pentru clipa de acum, a căzut, iar ceilalți ortodocși nu suntem organizați pentru a o înlocui în această latură. Biserica Romei se înțelege că se folosește de slăbirea noastră și lucrează. Ea lucrează în însăși Biserica Rusiei din părțile Apusului (Rusia albă), prin campania cârmuită de Mitropolitul unit *Andrei Șeptițki* din Lemberg. Toți acești uneltitori împotriva Bisericii Ortodoxe vor avea o întrunire pentru a-și împlini mai bine scopurile lor în localitatea *Velehrad* din Cehoslovacia. Va

să zică, pe când Biserica Ortodoxă nu-și mai poate duce campania ei misionară, ea este necăjită în inșiși ținuturile ei.

Ce facem noi?

Toate Bisericile răzlețite de care am pomenit au intrat în legături și cu Biserica Anglicană. De unde până acum Roma era cea care fi urmărea, iată că acum ele cunosc și Biserica Anglicană, și o cunosc ca pe o Biserică iubitoare către tradițiune și care vine la ele cu toată simpatia. Apoi tocmai prin această Biserică putem lucra noi pentruca răsăritenii să nu fie expuși ademenirilor catolice.

Revista engleză *The Christian East*, chiar din luna aceasta (Iunie 1924), cuprinde un articol cu titlul «Relațiunile dintre Biserica Anglicană și Biserica siriană din India de Sud». În acest articol, pe care de asemenea va trebui să-l traducem ca piesă de studiu, după cugetările pe care le-am desfășurat mai sus, autorul ne vorbește despre așa numiții creștini sirieni care trăiesc în India și care se suie ca la un milion de suflete. O parte din ei, numiți *siro-catolici*, au căzut pe mâna Bisericii Romei și alcătuiesc azi o Biserică unită, dar ceilalți stau în învățăturile lor vechi. Ei pot fi împedecați însă de a cădea pe mâna Romei, prin Biserica Anglicană, căruia îi este ușor să lucreze în India, unde se află cârmuire engleză. Ba mai mult, acești creștini ar putea fi aduși în sânul Bisericii ecumenice. Dar aceasta nu se poate face prin mijloacele noastre de acum, pe care nu le avem, și nici Biserica Anglicană nu-i poate aduce în sânul ei, fiindcă, după înfățișarea din afară, această Biserică se arată mai mult ca o Biserică romană-catolică și cine vede slujba Bisericii Anglicane nu poate zice că are înaintea sa o Biserică pe care un răsăritean s'o înțeleagă că e apropiată de a lui. Deci nici noi nu putem face, dar nici Biserica anglicană singură nu.

Ce face însă nu se poate face când suntem răzleți, se poate dacă vom fi uniți. De răsăriteni ne vom apropia mult mai ușor noi, ortodocșii, fiindcă suntem răsăriteni și ei avem aceleași forme ca ei. Inlesniți prin mijloacele Bisericii Anglicane, cu tineret pregătit pentru viața misionară în școlile ei, va fi altă ușurință pentru un ortodox de a lucra în India sau și în alte țări supuse coroanei engleze și a aduce pe creștinii risipiți la sânul Bisericii ecumenice a Răsăritului.

Ingrădiți de atâtea împrejurări neprielnice care au izvorât așa de protivnice asupra noastră după război, prin Biserica Anglicană putem scăpa de

apăsarea acestor împrejurări și a da Bisericii Ortodoxe o libertate pe care de mult n'o are.

Iată deci încă o cale prin care putem aduce pe alții să intre în sânul Bisericii Ortodoxe și iată că și în această chestiune ni se ivește tot Biserica Anglicană ca marea pârgie prin care putem face multe în folosul Bisericii Ortodoxe. Aceasta e numai o nouă perspectivă, care nu mai e indicată aici, dar se poate trata în multe alte largi dezvoltări.

Incheiere

Cu cele arătate până aici, noi putem socoti lucrarea noastră isprăvită. Se înțelege, este vorba de isprăvirea numai a acestei scurte însăilări, pentrucă noi, de fapt, am atins o chestiune cu totul nouă, plin de mari urmări și care de aici înainte trebuie tratată pe larg și întărită cu multe documente.

Clipa istorică pe care o străbatem și pe care ne-a adus-o răsturnarea de lucruri de după război este o clipă unică, cu probleme proprii ale ei, și noi nu putem trece peste ea, pentru a o arăta în prilejurile pe care le aduce spre a putea sluji Bisericii noastre. Pentru omul care are ochi ca să tragă folos din împrejurări, este acum vremea să-i deschidă, pentru a vedea că Biserica noastră, păgubită pe de o parte, are chipuri nu numai a se despăgubi și a dezlega chestiuni de veacuri, ci și a întoarce paguba în câștig pe de altă parte. Pentru aceasta trebuie să minți limpezi și agere, suflete calde care să nu se mulțamească numai cu ce au lucrat alții în trecut, ci să înțeleagă că însuși acel trecut nu se susține decât cu munca de actualitate pe care o întreprindem și cu ochii neîncetat ațintiți spre viitor.

Biserica noastră are o chemare. Ea poate lega trecutul cu viitorul. Ea n'a îngrămădit mânie asupra ei, cum a făcut Biserica Rome, ci are tot prestigiul iubirii pentru popor, fără căutare de stăpânire asupra lui, și de aceea Biserica Răsăritului trebuie să îndrăznească de a pune mâna pe cârma viitorului.

Aceasta se poate face. Imprejurările ne stau la îndemână pentru a le folosi. Deocamdată însă trebuie să ne apucăm să înțelegem această chestiune pentrucă ea e prea nouă pentru cugetarea noastră de acum și, ca atare, poate fi primită mai greu.

Noi am făcut partea noastră și vom mai face. Să vie și cei care să urmărească cuvintele noastre. Vom veni și cu documentele de sprijin.

Arhim. SCRIBAN.

HIROTONIILE ANGLICANE

de Profesorul P. COMNINOS.

Introducere

P. Comminos a fost profesor de dogmatică la școala de teologie a Patriarhiei de Constantinopol, din insula *Halki* din Marea de Marmara. A fost una din persoanele apropiate de Biserica Anglicană. Impreună cu Mitropolitul *Filaret Vafidis* al *Demoticeii*, cu Arhimandritul *Pagonis* și cu Protopresviterul *Calinic*, a reprezentat Patriarhia din Constantinopol la adunarea episcopilor anglicani din 1920 în Londra, numită *Conferența Lambeth*.

El este acel care a studiat cel mai adânc chestiunea hirotoniilor anglicane. Din nefericire, un bărbat atât de însemnat, care era atât de trebuincios Bisericii Ortodoxe tocmai în clipa de acum, a trecut pe neașteptate către Domnul, răpit de molima tifosului exantematic anul trecut în insula *Halki*. În școala Patriarhiei au fost adăpostiți mulți pribegi greci din Asia Mică, între care bântuia tifosul. Profesorul Comminos s'a apucat creștinește să îngrijească de ei, dar a fost și el cuprins de boală și nu s'a mai sculat.

Anul trecut aflându-mă la Constantinopol cu prilejul Conferenței Interortodoxe, am vizitat și insula *Halki*. Neștiind drumul pentru a ajunge la școală deadreptul, am luat-o pe cărări dosnice și am nemerit în spatele școlii pe lângă zidul de împrejmuire, unde era și cimitirul. Văzând un mormânt proaspăt, mi-a dat în minte că o fi al răposatului Comminos, despre care citisem cu puțin înainte în București, în revistele care mi veniseră din Londra, că a murit la *Halki*. Și așa și era, cum mi s'a spus în urmă. Intrând în clădirea școlii, am văzut odăile lui pecetluite. Cu adâncă părere-de-rău a trebuit să privesc spre toate acestea, gândindu-mă la folosul cel mare pe care l-am fi avut, dacă ar fi fost împreună cu noi! Dar dacă Dumnezeu a vrut altfel, trebuie să ne supunem hotărârii Lui și să răspundem cerințelor clipei cu puterile care ne rămân. Nu putem însă lăsa neîntrebuințat materialul lăsat de răposatul profesor cu privire la hirotoniile anglicane. Noi îl găsim în revista *The Christian East* din Septembrie 1921, de acolo îl traducem pentru a-l pune la îndemâna teologilor români. A fost tipărit acolo cu o introducere de preotul anglican *J. A. Douglas*, care a fost anul trecut și la noi în București în luna Septembrie. Noi traducem aici și introducerea lui *Douglas*, după care lăsăm să urmeze însuși studiul răposatului Comminos. Deci urmează acum cuvintele lui *Douglas*:

Profesorul Comminos este cunoscut, personal sau cu numele, de mulți anglicani, nu numai ca o autoritate teologică, ci și ca om foarte precaut și rezervat în vederile lui. Fără îndoială, el a fost cel mai de seamă expert laic în delegațiunea dela Constantinopol din anut trecut la *Lambeth*. Cei mai mulți din cei care au venit atunci în atingere cu el vor fi de părerea că ei nu puteau bănui concluziunile de mare însemnătate la care era să ajungă el. El nu era făcut ca să spuie amabilități.

De aceia, faptul că acum ei îl cunosc, va lasa nepăsători pe cititorii anglicani, față de arătarea mai multor scriitori catolici de care trebuie să pomenesc aici, scriitori care urmăresc de aproape chestiunile Bisericii Anglicane și care ne spun acum că ei au descoperit o mare deosebire între ortodocși și catolici, în ce privește hirotoniile anglicane. Afară numai dacă nu mă înșel peste orice măsură, ei greșesc din cale afară când cugetă că declarațiunile pe care delegațiunea patriarhală le-a făcut în Conferență au izvorât numai din dorința de a fi politicoși și de aceia nu se poate pune temei pe ele.

În orice caz însă, Profesorul Comminos nu poate cădea sub această bănuială. Ce e drept, el nu vorbește ca purtătorul de cuvânt al ortodoxiei răsăritene. El își dă numai părerea lui. Dacă însă Părintele V. Mc. Nab în numărul de pe Iulie al revistei *Blackfriars*, ne dă a înțelege că ortodocșii sunt călăuziți numai de dorința lor de a ne face plăcere și că ei spun altceva decât ce cugetă, aceasta nu e numai o închipuire, dar, în cazul Profesorului Comminos, este chiar un lucru de răs. Noi suntem de părerea însă că opintirile protivnicilor romano-catolici de a încredința pe anglicani și pe ortodocși că ei nu pot și nu trebuie să găsească chipul de a se apropia unii de alții, au un motiv interesat și toate silințele lor sunt sortite să ajungă la neizbândă. De fapt, ei numai cât ajută să meargă înainte ceiace vor să împedece.

În adevăr, e fapt că monografia Profesorului Comminos înseamnă treapta cea mai din urmă în ce privește cercetarea hirotoniilor anglicane pe care ortodocșii le-au întreprins de mai mulți ani. S'au petrecut multe de când *Filaret* al Moscovei a spus *D-rului Liddon* că, dacă el, *Filaret*, declară hirotoniile anglicane de îndoielnice, o face numai sprijinit pe temeuri aduse de scriitorii romano-catolici. De atunci, cercetarea a continuat și a fost întregită, după cum arată condensarea ei, făcută de Profesorul Comminos în cele 37 de pagini ale monografiei sale, pe care noi nu avem spațiul de a o traduce aici.

Astfel, dacă încheierile profesorului Comminos își întind înrâurirea lor până departe, ele nu sunt nici pripite, nici anglicanofile. Ele sunt rezultatul unui lung

și întins studiu asupra chestiunii. Și dacă el a ajuns mai departe decât predecesorii lui, este din pricină că el a început de acolo de unde au lăsat-o aceia.

Trebuie să însemnăm că, în textul principal al lucrării sale, el trage încheierea că:

1. Hirotoniile noastre valide pentru a fi primite din pricină care azi le impun mai mult.

2. Euharistia noastră și celelalte taine sunt valide.

3. Ortodocșii se pot uni cu unele Biserici din comuniunea noastră fără a se uni cu altele.

4. Administrarea și primirea Euharistiei, etc. poate și trebuie să fie îngăduită reciproc între ei și noi, la caz de nevoie.

5. Marea Biserică din Constantinopol poate și trebuie să procedă îndată pentru a le îngădui, dacă e de trebuință, chiar și fără intervenirea altor Biserici autocefale.

Traducerea părții celei mai însemnate din această monografie a fost controlată de d-șoara E. Kefala și o socotesc satisfăcătoare. Notele din paranteză sunt puse de mine.— J. A. D.

De aici la vale urmează în traducere însuși studiul lui Comminos:

Acest scurt studiu urmărește ținta de a încredința pe orice cititor nepărtinitor că ținuta rezervată a Bisericii noastre față de hirotoniile anglicane este cu totul nedreaptă și că mai nedreaptă este încă părerea că ar trebui hirotoniți din nou, absolut sau condițional, acei membri ai clerului anglican care voiesc să treacă la ortodoxie.

No socotim că încheierea care, după socoteala rațională, călăuzește atitudinea noastră actuală față de clerul romano-catolic și armenesc, după aceeași socotință trebuie să călăuzească atitudinea noastră și față de clerul Bisericii Anglicane. În ce privește clerul romano-catolic și armenesc, întrucât și unii și alții au păstrat succesiunea apostolică a hirotoniei și au despre ea, în punctele ei esențiale, aceeași vedere cași noi și păstrează formele trebuincioase, (procedura noastră este că) le recunoaștem ca atare, și, dacă ei vin la ortodoxie, îi primim individual, cu treapta lor particulară, cu condițiunea ca, după cum este lucru cuminte, ei să iscălească mai întâi *Libellum Fidei* care se cere sau să fie unși cu Sf. Mir.

Noi suntem de părerea neșovăitoare că aceeași regulă trebuie primită și aplicată și față de clericii anglicani, întrucât și despre dânșii s'a făcut dovadă prin respectivele *notabilia*, că au primit, nu o aparență de hirotonie, ci o hirotonie care e adevărată și întemeiată pe o succesiune istorică dela apostoli și, omenește vorbind, incontestabilă, hirotonie întemeiată pe transmisiune canonică și pe o concepțiune esențialmente și fundamental dreaptă despre ea și cu respect pentru ea. Este adevărat că, după privirea dominantă, larg răspândită (despre acest act) al vechii Biserici, învățătura care depărtează de credința adevărată, adică erezia, sfărâmă chiar caracterul preoțesc, adică puterea de transmitere a gra-

ției sacramentale, așa că, în sfintele canoane se hotărăște că celce se întoarce la credința adevărată trebuie să primească din nou și botezul și hirotonia. Totuși acele canoane n'au avut o aplicare generală. S'a făcut o deosebire între erezii și, în orice caz, atitudinea Bisericii către ele a fost regulată de acțiunea canonică. În adevăr, practica bisericească n'a fost totdeauna de aceeași măsură, întrucât Biserica a procedat mai aspru într'o împrejurare și mai blând în alta. Așa fiind, și Biserica noastră, primind uneori hirotonia ereticilor, de pildă a arienilor, ca validă, sunt de părere că nimenea nu trebuie să șovăiască în vreun fel oarecare cu privire la recunoașterea hirotoniilor anglicane ca valide. Și mai încolo, având în vedere ce s'a spus mai sus despre romano-catolici și armeni, ale căror hirotonii Biserica noastră le recunoaște astăzi cu dreptul și lămurit ca valide, socotim că o judecată rostită de Guettée se poate aplica la această materie. El scrie (în „Expunerea învățaturii Bisericii Ortodoxe“, p. 26): „Din ceiace s'a spus urmează că învățătura Bisericii Anglicane este mai apropiată de învățătura Bisericii Ortodoxe decât învățătura Bisericii romane“. Și trebuie să avem în vedere că această judecată a lui Guettée a fost rostită înainte de Coînciliul Vatican (1870) care a proclamat infalibilitatea Papii și a deschis și mai largă prăpastia care desparte cele două Biserici. La aceasta mai putem adăoga o observare nouă. Patriarhul Ecumenic Ieremia III a hotărât, în ce privește felul primirii urmașilor lui Luther și Calvin (vezi Ghedeon, „Canoanele“, vol. I. p. 148) că „acel care vine la Biserică să fie primit prin Sf. Mir-ungere“ și, pe cât se pare, în acelaș timp și cu respectiva *Libellum Fidei*.

Practica Bisericii noastre, întrebuițată față de armeni și de romano-catolici este o orînduire generală, în conformitate cu aceasta—cu excepțiunea binecunoscutului Oros, făptuit pentru binecunoscute pricini sub Ciril II, în chestiunea botezării din nou a Latinilor. De aceia, uând în considerare faptul că, pe cât se pare¹⁾, recunoașterea botezului o cuprinde și pe acea a hirotoniei întru cât sunt observate condițiunile speciale trebuincioase pentru ea, care condițiuni nu se găsesc printre urmașii lui Luther și Calvin, dar se găsesc printre anglicani în esențialmente egală măsură cași printre romano-catolici și armeni,—urmează că, din acest punct de vedere, validitatea hirotoniei anglicane trebuie recunoscută după toată logica

Nu este necunoscut de teologi și mai cu seamă de acei dintre noi care urmăresc viața și legăturile dintre Biserici, că, prin bula Papii Leon XIII, care se ocupă direct de chestiunea aceasta, Biserica romano-catolică a declarat hirotoniile anglicane ca fără validitate. Argumentele pe care se sprijină Curia Papală pentru a promulga această aspră declarațiune, cel puțin acele declarate oficial și public, sunt de caracter mai cu seamă

¹⁾ D. Petrakakos, în studiul său despre „Validitatea hirotoniilor“ p. 18, se exprimă însuși mult mai categoric, scriind: „Prin urmare, după primirea validității botezului, recunoașterea de asemenea ca validă a celui alt sacrament a preoției, urmează ca o consecvență logică.“

dogmatic, deși legate de liturghia și ritual anglican al hirotoniei. Argumentul dogmatic cel mai însemnat este scos din păreri private, contimporane cu întocmirea dela început a ritualului anglican, apoi din acel ritual însuși și din cele 39 de articole (al 25-lea), și este cuprins în afirmarea că anglicanii au o concepțiune imperfectă despre preoție, care a fost dezbrăcată și lipsită de nota sa cea mai însemnată.

Acum, înainte de toate, în ce privește mai cu seamă părerile date în cei dintâi ani ai reformei engleze, au fost emise păreri și declarațiuni foarte discordante despre această chestiune. Ele însă contrazic totalitatea. Căci ele sunt în opozițiune cu cele mai numeroase documente oficiale, care exprimă glasul oficial al Bisericii Anglicane, și care Biserica, în furtuna și turburarea care a cuprins-o, e limpede că n'a fost părăsită de dumnezeescul ei cârmaci. În ciuda tuturor lipsurilor cu putință, ritualul lui Edward VI stă ca o mărturie limpede despre aceasta. În foarte vrednica de cunoscut prefață, trei trepte ale preoției sunt arătate că se scoabă îndărăt până la apostoli, și este hotărât ca nimenia să nu fie primit în vreuna din ele, afară numai de cel care a fost ales și aprobat și dacă s'au făcut pentru el rugăciuni publice și dacă s'a făcut asupra lui punerea mânilor.

În adevăr, după cum o analiză amănunțită și o confruntare a textelor dovedește (vezi mai jos), teoria acestei pretețe străbate tot cuprinsul acestui ritual și este aplicat la dânsul și realizat într'însul. Acea teorie este transmiterea în condițiuni anumite a harului preoției care a fost moștenit dela Domnul prin apostoli și urmașii lor prin Biserica lui Hristos. Obiectul acestui har este de a face persoanele potrivite competente pentru slujirea cuvântului dumnezeesc, pentru Sfintele Taine și pentru cârmuirea credincioșilor. Având un astfel de caracter și fiind trebuincios și indefectibil, acest har trebuie în chip necesar să fie de natură sacramentală, după cum în adevăr și este el numit și caracterizat ici și colo ¹⁾.

De aici urmează logic și după principiul din *Lex orandi, lex credendi*, că referirea lor la preoție în art. 25 trebuie tâlcuită în același înțeles mai degrabă decât independent de ea. Și aici, de asemenea, nu trebuie să se uite că celor 39 de articole li se dă o autoritate foarte secundară, care articole, în amănuntele lor, nu sunt obligatoare pentru cler și sunt arătate ca articole de religioane, nu de credință. Astăzi ele au mai cu seamă o valoare istorică, fiind cu totul părăsite în fiecare zi de una sau alta din Bisericile Episcopale și fiind formal păstrate cel mult numai în Anglia din cauza însemnătății lor politice de mai înainte, și au fost

¹⁾ Trebuie însemnat că termenul „sacrament” aplicat la preoție nu lipsește cu totul din cărțile—intr'un înțeles oarecare—oficiale ale Bisericii engleze. Astfel în Omiliile noi citim: „Nici aceasta (hirotonirea slujitorilor altarului), nici vreo altă taină, nu sunt taine ca botezul și euharistia”. (Referența este la omiliile puse pentru a fi citite în 1563, din cartea «The Common Prayer» și «The Sacraments».—J. A. D).

plăsmuite cu gândul la orânduirea religioasă și prin urmarea pașnică a țării.

În sfârșit, în ce privește concluziunea că, prin îndepărtarea cuvintelor din vechiul ritual, care erau spuse de episcop către preot: „În puterea de a aduce jertfa Domnului și de a săvârși liturghia pentru vii și pentru morți” anglicanii se arată că lepădând jertfa euharistică și așa ar fi despoiat pe preot de caracterul și semnul lui special,—noi suntem de părere că acea concluziune nu este întărită de evidența lucrului.

Niciunul care, ca anglicanii ¹⁾, are Sf. Scriptură în mână nu poate tăgădui că dumnezeiasca euharistie este o jertfă, întru cât ea este legată de jertfa Crucii ²⁾, este o amintire a ei și o înfățișează; dar ei au toată dreptatea, socotim noi, pe de altă parte, de a privi jertfa ca fiind cuprinsă în ritual euharistiei, iar pe de altă parte, de a nu face ca puterea și caracterul preotului să atârne aproape numai de aceasta (adică de aducerea jertfei), pentru că această investire a preotului are un scop și mai larg, cum se vede limpede din propriul nostru ritual și încă și mai deslușit din

¹⁾ Profesorul Comminos agață aici o lungă notă în care spune: „E adevărat că există o ceată de anglicani care tăgăduiesc caracterul jertfei din euharistie, dar marii teologi ai acestei Biserici au profesat totdeauna această doctrină—de pildă arhiepiscopii englezi o afirmă oficial și solemn în răspunsul lor către bula papală din 1897. De aceea noi socotim că va fi de nu mai puțină însemnătate către punctul pe care-l cităm aici, lăsând cele pomenite la judecată individuală a cititorului, următoarele extrase din slujba Sfintei Împărtășiri, ca exprimând public prin cartea oficială numită *Common Prayer* (Rugăciunea comună) credința Bisericii Anglicane privitoare la dumnezeiasca euharistie, atât în ce privește trupul și sângele lui Hristos însuși, cât și cu privire la săvârșirea de pomenire a jertfei de pe Cruce, care pomenire „este legată cu ea și într'un înțeles oarecare și unită cu ea”, și prin urmare împărtășește celor ce gustă din ea (adică din euharistie) binefacerile care sunt proprii ei (adică binefacerile jertfei de pe Cruce)”. După ce a spus acestea, el traduce din *Long Exhortation*: „Prea iubiților... priviți”, „Iar despre binefacere... Hristos cu noi”, și „El a rânduit ușura-e”; întreaga *Consecration Prayer* (Rugăciune de sfințire); toate Cuvintele de administrare (*Words of Administration*); întreaga Rugăciune de oferire (*Prayer of Oblation*); și din alternativa *Thanksgiving* (Mulțămire) „Atot-Puternice... tovarășii scumpului Tău Fiu”.

²⁾ Cu privire la cuprinsul particular al articolului 31 din cele 39 de articole, noi socotim bine ca, față cu altele, să cităm aici cuvânt cu cuvânt, mai înainte de oricare altul, următorul extract din «*Les ordinations anglicanes*», lucrarea romano-catolicului F. Dalbus, care dă punctul de vedere anglican fără părtinire și nu-l înfățișază ca neadevărat: „Pentru a înțelege ceiaze Biserica anglicană respinge și a judeca fără părtinire chipul ei de a lucra, e de trebuință, înainte de toate, să ne amintim care erau părerile teologilor și ale învățătorilor credinței cu privire la jertfa liturghiei, în vremea când a fost compus acest articol (31), adică în veacul XVI. În vremea aceea, erau susținute de unii teologi nu lipsiți de autoritate, păreri cu totul extra-ordinare, de nesuținut astăzi în ochii întregii lumi catolice. Se presupunea, de pildă, că jertfa euharistică este o jertfă absolută, întregă în ea însăși, dând o ispășire neatârnată de jertfa săvârșită de Domnul nostru pe Cruce. Se îndrăznea se se spune că, prin jertfa de pe Cruce, Domnul nostru ispășise păcatul original, cum și păcatele săvârșite sub vechea lege și cele săvârșite de indivizi înainte de botez: în timp ce liturghia ispășește păcatele săvârșite după botez. Se spunea, de asemenea, că, prin jertfa liturghiei, păcatele de moarte erau șterse, *ex opere operato*. Ἐπι τοῦτοις ὡς ἐν κατακλιδι. Cititorul a aflat deja înaintea noastră ce respinge și ce osândește Biserica anglicană: sunt învățăturile care astăzi ne par extra-ordinare, dar care atunci erau primite de unii teologi și uneori chiar și predicate poporului creștinesc. Prin urmare, articolul 31, în loc de a merge împotriva adevăratei învățături creștinești, are scopul de a o apăra”.

cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur ¹⁾: „Căci dacă cineva socotește bine... va vedea cât de mare e vrednicia cu care Darul Duhului a înzestrat pe preoți. Căci prin ei se îndeplinesc aceste lucruri (jertfa euharistiei) și alte lucruri nu mai mici decât acelea, dar în legătură cu slujba lor și pentru mântuirea noastră. Locuitorii ai pământului fiind ei... cu toate acestea au primit o autoritate pe care Dumnezeu n'a dat-o nici chiar arhanghelilor. Căci acestora niciodată nu li s'a spus: „Orice veți lega pe pământ va fi legat și în cer și orice veți dezlega pe pământ va fi dezlegat și în cer“. Apoi atunci ce le-a dat El lor decât o autoritate cerească? Căci ale căror păcate le veți ierta, zice El, vor fi iertate, și ale căror le veți ținea vor fi ținute... Și dacă nimenea nu poate intra în împărăția cerurilor decât cel care s'a născut din nou, asemenea și cel care nu va mânca trupul Domnului și nu va bea sângele Său este așezat afară de viața veșnică. Toate aceste lucruri însă nu se îndeplinesc decât numai prin acele sfinte mâni, adică prin mâinile preoților... Ei adeseori mântuie sufletele care sunt bolnave sau aproape de calea morții, nu numai prin învățătură și prin înștiințare, ci și prin puterea rugăciunii. Căci ei au nu numai autoritatea de a ierta păcatele în vremea nașterii din nou, ci și păcatele săvârșite după aceia. Astfel, dacă este cineva bolnav între voi, zice El, să cheme bătrânii etc. Căci a fi chemat numai păstor și a îndeplini cele de trebuință ale cuiva ca ceva îndestulător și fără a fi fost împreunat cu primejdii, atunci acel care ne-a ales ar fi putut să ne învinuiască de mărire deșartă. Dar dacă este de trebuință ca acel care primește să aibă multă înțelegere, iar înaintea înțelegerii lui multă grație dela Dumnezeu și o cale dreaptă a purtărilor lui și o curăție a vieții, aceasta e mai mult decât poate fi un om...²⁾).

Cât despre înlăturarea cuvintelor citate mai sus, cărei înlăturări i se dă multă însemnătate, dar care au fost adăogate la însuși ritualul latin numai în evul mediu, suntem de părere că ea era din destul îndreptățită, prin unele noțiuni contemporane netăgăduite, dar incorecte, cu privire la puterea și însemnătatea jertfei euharistice (vezi nota de mai sus, pag. 352) și prin încercarea de a se întoarce chiar în ritual la formele mai vechi și mai simple. Căci, la urma urmei, temeuri mărturisite și indiscutabile arată că Cranmer însuși, unul din compunătorii ritualului, în vremea compunerii acelui ritual, credea în jertfa euharistiei. Singurul punct însemnat în care Cranmer (și în același chip mulți anglicani de asemenea astăzi) era rezervat, era cu privire la întrebuițarea cuvintelor „de împăcare“, „jertfă de împăcare“, de frica de a lipsi jertfa Crucii de unica putere de împăcare ce este legată numai de ea. Dar nu e pentru noi nicio pricină de a crede că Cranmer ar fi lepădat o asemenea caracterizare despre jertfa euharistiei în adevărata ei însemnare.

¹⁾ Este de neînțeles că dintre cei mulți care au scris despre chestiunea aici în discuțiune, niciunul, pe cât știu eu, n'a întrebuințat acest pasagiu al lui Hrisostom, care aruncă pentru noi multă lumină asupra acestei materii.

²⁾ Περὶ Ἰερ. Βιβλ. Τ., κεφ. V., VII.

Apoi atunci, după arătările adunate mai sus și după acelea care urmează mai jos, noi suntem încredințați că orice persoană nepărtinitoare se va convinge că Biserica Anglicană pretinde cu toată dreptatea și cu deplină garanție că și ea are o preoție adevărată și că, în conformitate cu aceasta, este cât se poate de drept ca celelalte Biserici, și mai cu seamă a noastră, către care ea arată o așa de mare iubire și cinste, să recunoască acest fapt. Dacă Biserica noastră încă n'a făcut până acum pasul acesta, e din pricina unei cunoașteri imperfecte despre starea Bisericii Anglicane și mai cu seamă din pricina unei studieri imperfecte a chestiunii pe care o studiem. Dar lucrurile acestei Biserici ajung fără încetare a fi cunoscute printre noi tot mai bine și mai mult, și chestiunile care se referă la valabilitatea și canonicitatea hirotoniilor ei trebuie privite dintr'un punct de vedere nepărtieitor, ca materii care au fost tratate în toată largimea, așa că nu se mai vede acum nicio pricină care ar îndreptăți Biserica noastră să mai stea în rezervă în această chestiune, rezervă care, adăogată pe lângă altele, dă o nouă armă de atac împotriva validității hirotoniilor ei, în mâna celor protivnici.

Cineva însă ar putea întreba: Afară de ce se datorește unei Biserici și în care lature ea este tratată nedrept, în ce chip recunoașterea hirotoniilor anglicane și a preoției anglicane, ar putea să ajute unirea Bisericilor și, după cum e ușor de înțeles, în deosebi unirea noastră cu biserica Anglicană?

1. Această acțiune a Bisericii noastre, bine cugetată în ea însăși, ar produce o dispozițiune favorabilă și tot mai mare către noi și ai noștri printre credincioșii acestei Biserici. Se știe cât de însemnată este dispozițiunea simpatică și prietenoasă pentru a ajunge la înțelegere mutuală și armonizare chiar în chestiunile cele mai grele de dezlegat. De aceia e limpede că, în aceste condițiuni foarte priincioase, o înțelegere mutuală asupra punctelor de deosebire (dintre cele două Biserici) s'ar săvârși mult mai dulce și fiecare ar primi cu bucurie deslușirile celuilalt, până ce s'ar ajunge la o deplină statornicire canonică a chestiunii.

2. Foarte mulți din membrii mireni și clerici al Bisericii Anglicane sunt înclinați să fie ortodocși cu cugetul și ar fi bucuroși să intre în legătură cu Biserica noastră sau și în deplină împărtășire cu ea, dacă nerecunoașterea preoției lor n'ar sta înaintea lor ca o pedică de netrecut. Ideia că, din pricina nerecunoașterii preoției lor, ei ar fi priviți ca străini și afară de granița trasă pentru viața Bisericii noastre, precum și faptul că, dacă ar fi să încerce să slujească în Biserica noastră sau să intre în deplină comuniune cu ea, clerul lor ar trebui din nou supus unei hirotonii,— acestea sunt o serioasă chestiune pentru oricine are o înțelegere adâncă despre rangul său și slujba sa și-i ține departe de noi. De aceia suntem de părere că, înainte de orice, este de trebuință ca Biserica noastră să pășească limpede la recunoașterea hirotoniilor anglicane și să deschidă astfel largă poarta către o mai grabnică și mai deplină înțelegere și unire.

Dar înainte de a păși mai departe în discuțiunea noastră de față, noi trebuie să arătăm urmările de neînălăturat care ar izvorâ din recunoașterea hirotoniilor anglicane.

Recunoașterea hirotoniilor anglicane ca validă și canonică ar avea ca urmare recunoașterea tuturor lucrărilor sacramentale, adică nu numai cea a botezului, ci, de asemenea, și cea a mir-ungerii sau a punerii mânilor de către episcop a euharistiei, a tainei nunței, etc. Nu urmează, de sigur, că ortodocșii ar fi îndreptățiți să recurgă la clerul anglican pentru a fi botezați, unși cu Sf. Mir, pentru a primi Sf. Impărtășanie, să se căsătorească, etc., tot așa după cum ei nu se duc la romano-catolici, la Armeni, a căror preoție și, prin urmare și celelalte lucrări sacramentale ale lor, sunt recunoscute de Biserica Ortodoxă. Cu toate acestea ortodocșii nu se duc la ei pentru slujbe sacramentale, nici nu primesc dela ei Sf. Impărtășanie, și căroră nici ei n'o dau, după rânduiala canonică.

Fiecare parte înțelege că, până ce nu se face unirea care cere înțelegere deplină în toate punctele care sunt socotite indispensabile pentru ea, membrii fiecărei Biserici nu au îndreptățire legală și canonică de a trece peste granițele hotărâte ale propriei lor Biserici.

Nu mai puțin însă, unirea se poate săvârși cu unele Biserici (Anglicane), de pildă, cu Bisericile episcopale din America și Africa, etc., întru cât înțelegerea dogmatică mutuală se poate face cu ele. In cazul acela, în adevăr, piedica ar fi înlăturată în mare măsură și s'ar dezlega o problemă care apasă greu peste conștiința celor ale căror simțiri sunt creștine, adică ar trebui să se ia măsuri pentru trebuințele religioase ale poporului nostru, unde nu se găsesc deloc preoți de ai noștri, și pentru anglicani, acolo unde nu se găsesc decât numai preoți de ai noștri.

Cu toate celece au fost spuse până aici și socotind validitatea slujbelor sacramentale făcute de preoții anglicani ca întru nimic mai joasă decât cea a preoților romano-catolici, de exemplu, sunt de părere că, întru cât înțelegerea dogmatică deplină și unirea în chip necesar ar cere timp, Biserica noastră, din pricina împrejurărilor cu totul excepționale și absolut necesare ¹⁾, ar putea prea bine, în timpul de față, să ia în considerațiune și să se conformeze, în ce privește Botezul, euharistia și nunta, însemnatului îndemn al lui Dimitrie Homatenos, arhiepiscop al Bulgariei (în veacul XII sau XIII), care a răspuns astfel la o însemnată chestiune: „Noi ne aducem aminte că au fost câteva chestiuni, despre care a întreat, sunt multi ani de atunci, Marcu, Patriarhul Alexandriei de fericită pomenire, și de răspunsurile scrise de Teodor Balsamon, fost Patriarh de Alexandria... Un răspuns oprea cu totul ca pomeniții (prinși) latini să fie lăsați a primi Sf. Impărtășanie din mâinile preoților noștri. Totuși acest răspuns a fost

dezaprobat de mulți din cei mai însemnați bărbați trăitori în vremea aceea, ca arătând prea mare asprime și necăjire.

Ei s'au îndreptat, de asemenea, în aceiași chestiuni, și la judecata lui Teofilact, prea învățatul Arhiepiscop al Bulgariei, pe care noi am dat-o mai sus într'o formă scurtată, în altul din răspunsurile noastre, și care vorbește de îmbrățășare și economie, într'un fel vrednic de laudă și admirațiune. Și astfel acei care au argumentat împotriva părerii lui Balsamon, după cum s'a arătat, au fost socotiți că au stăruit cu evlavie și cuminte, ca economia să treacă peste asprimea neclintită, așa în cât, în loc de a-i înlătura, să câștigăm cu dragoste și treptat pe frații noștri, pentru care Mântuitorul și Domnul nostru al tuturor și-a vărsat prea prețiosul Său sânge ¹⁾. Din cuvintele întrebunțate aici se vede limpede că chestiunea tratată de arhiepiscop se referă nu mai la lucrări ca administrarea de către noi în folosul ortodocșilor a harului și binecuvântării sacramentale, nu însă, deși în împrejurări excepționale, și a primirii de către noi dela ei. Dar luând în considerațiune, cum s'a arătat mai sus, validitatea hirotoniilor lor și a lucrărilor lor sacramentale, e limpede că cel de al doilea din cele două stări de lucruri poate fi sancționat în împrejurări excepționale. Dar poate cineva va întreba: „Poate sau e îngăduit Bisericii noastre să procedeze către cele de mai sus fără a se înțelege și fără cu noștința celorlalte Biserici Ortodoxe autocefale“?

Cu privire la formularea sau primirea celei mai mici definițiuni despre adevărurile fundamentale ale credinței, care sunt indispensabile pentru unitatea și comuniunea Bisericilor, sunt de părere că e indispensabil acordul între Bisericile omodoxe. Cu privire însă la chestiunea recunoașterii hirotoniilor, deși eu socotesc că e bine mai întâi să se ajungă la înțelegere, cred înca că nu e exclusă mișcarea și lucrarea din propria noastră inițiativă și responsabilitate — tot așa cum n'a făcut mai nainte cu practica deosebită în cazul primirii botezului de către eterodocși între noi și Biserica omodoxă a Rusiei. Noi nu-l primim și-l repetăm (din 1756), iar Rușii primesc botezul ca valid, fără a-l mai repeta (1667) ²⁾. Tot în același chip, afară numai dacă nu mă înșel, Bisericile Ortodoxe au procedat și cu privire la hirotonirea eterodocșilor.

Tradus de
Arhim. SCRIBAN.

¹⁾ Dimitrie Homatenos a scris în 1203 lui Constantin Cavaniata, arhiepiscop de Dyrrachium. Un lung extras din răspunsurile lui cuprinzând și pe cel de mai sus — e dat de Palmer în „*Dissertations*“, Londra, 1853, pag. 25-31.—J. A. D.

²⁾ (Inainte de 1629, toate Bisericile Ortodoxe primeau botezul apusean. In 1629, Biserica rusească a hotărât să-l respingă în totul. In 1667, această hotărâre a fost revizuită pentru botezul romano-catolic. In 1718, întreaga comuniune a primit botezul luteran și calvin. Dar în 1756 cele patru Patriarhate grecești n'au pus de acord într'un *Oros*, cerând ca toți apusenii să fie botezați din nou. Acesta n'a fost primit de Ruși, dar nici n'a fost înlăturat vreodată formal. Chestiunea totuși trebuie socotită ca rezultând din economia treburilor, și în practică Grecii se mântuiesc acum primind toate botezurile apusene.—J. A. D.)

¹⁾ Precum când copiii sunt în primejdie de a muri sau de a ajunge la vârstă coaptă fără botez sau când un bărbat ori o femeie trăiesc împreună neregulat și au copii din lipsa unui preot care să-i căsătorească.

CRONICA BISERICESCA

INTERNĂ

Starea Financiară a Revistei „Biserica Ortodoxă Română“

Gestiunea ei pe 1923 și Bugetul pe 1924

Raport al Direcțiunii revistei, prezentat Sf. Sinod
în sesiunile din Februarie și Iunie 1924

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Avem deosebitul respect să supunem la cunoștința Sf. Sinod, din partea revistei sale „Biserica Ortodoxă Română“, contul de gestiune al anului trecut, bugetul de pe anul acesta și o situațiune de încasarea până azi a abonamentelor parohiale din toate Eparhiile țării. În contul de gestiune se arată veniturile încasate și cheltuielile făcute din bugetul anului trecut 1923, votat de Sf. Sinod în sesiunea sa din Iunie trecut și încheiat de Administrația revistei la 1 Ianuarie 1924. În acest cont de gestiune, se mai arată și veniturile încasate în mod extraordinar, adică fără să fi fost prevăzute în bugetul anului trecut, cum și excedentele, atât cel pe care Administrația revistei l-a încasat deja și care se află astăzi în posesiunea ei, cât și excedentul total al anului încheiat, care la data aceasta ar fi trebuit să se afle în întregime în posesiunea ei, dar care până la facerea și prezentarea acestui cont încă nu s'a încasat. Tot în acest cont de gestiune se mai arată și o sumă încasată din rămășițele anului 1922, dela abonamentele parohiale și particulare, datorite de abonații respectivi cari ne-au înaintat-o și care de drept nu i se cuvin revistei, ci Onor. Minister de Culte, întrucât în anul 1922 revista îi aparținea acestui Onor. Minister, atât ca cheltuieli, cât și ca venituri. În fine, tot în acest cont se mai arată și stocul bănesc pe care revista îl posedă de dinainte de războiu.

În rezumat, deci, contul de gestiune ce vi se prezintă cuprinde: 1. Veniturile încasate și cheltuielile făcute din bugetul anului 1923; 2. Veniturile încasate în mod extraordinar, adică fără să fi fost prevăzute în bugetul anului trecut; 3. O rămășiță din abonamentele anului 1922, care îi aparține Onor. Minister pentru cota de 60%, cât a fost prețul abonamentului revistei pe acel an; 4. Stocul bănesc al revistei de dinainte de războiu; 5. Excedentul actual deja încasat și excedentul total, care va trebui încasat, provenite din bugetul anului 1923, încheiat de Direcțiunea revistei la 1924.

Înainte de a-i da cetire, ținem însă să lămurim

Sf. Sinod că contul acesta n'a fost încheiat, nici la Octomvrie trecut, când se încheia anul de redactare al revistei, care după războiu a apărut și reînceput cu luna Octomvrie, nici la 1 Aprilie, care se socotise prin bugetul anului trecut ca început al anilor financiari ai revistei, ci a fost încheiat la 1 Ianuarie 1924, pentru că data aceasta a devenit de acum înainte la noi și pentru Stat și pentru toate instituțiunile noastre românești punctul de plecare nu numai al anilor politici, dar și al anilor bugetari, cum și al celor ai publicațiunilor periodice de felul revistei Sf. Sinod.

A trebuit deci să stabilim și noi tot la 1 Ianuarie începutul anului atât de redactare, cât și de buget, al acestei reviste.

Pentru a-i putea începe însă dela data aceasta, adică dela Ianuarie anul ei de redactare, a trebuit să-i adăugăm încă trei numere peste cele 12 anuale care se împliniseră deja cu Septembrie; așa că pe lângă cele 12 numere câte sunt dela Octombrie 1922 până la Octombrie 1923, noi am mai adăugat la anul trecut 1923 și numerele de pe Octombrie, Noembrie și Decembrie, cu care anul de redactare a ajuns la un total de 15 numere în loc de 12, câte se cuvenea. Pentru plata acestor trei numere în plus, am dispus să se adauge la abonamentul de 100 lei din anul trecut încă 25 lei, adică prețul pe un trimestru al abonamentului socotit anual la 100 de lei.

Pentru stabilirea la 1 Ianuarie a anului bugetar al revistei, în loc de 1 Aprilie cum fusese în anul trecut, ne-a fost mult mai ușor, de oarece subvențiile acordate revistei mergeau numai până la 1 Ianuarie 1924, iar veniturile ei din abonamente mergeau la rândul lor numai până la 1 Octombrie 1924, cu care se începea un nou an de abonamente cuvenite bugetului viitor; așa că, prin cele 3 numere în plus ale revistei, de care am vorbit mai sus, noi am prelungit exact și veniturile ei din abonamentele de pe anul 1923 până la 1 Ianuarie 1924.

Cheltuielile de asemenea le-am putut curmă ușor la 1 Ianuarie 1924, pentru că, deși prevăzute global în bugetul trecut pentru anumite articole, ele s'au făcut însă lunar și n'am avut pentru închiderea lor la Ianuarie decât să le calculăm pe lunile dela Aprilie 1923 până la Ianuarie 1924, spre a le cunoaște totalul și a le scădea din veniturile prevăzute în buget pentru stabilirea excedentului anual.

Iată acum și contul de gestiune:

Cont de Întocmit pe ziua de 31 De

	Sume prevăzute în buget	Incasate după buget
CAP. I.		
Incasări din venituri prevăzute în buget		
1. Subvenția Onor. Minister al Cultelor și Artelor	375.000	375.000
2. Abonamente parohiale încasate pe anul 1923	522.100	179.730
3. „ „ particulare „ „ „ „	10.000	6.425
4. Vânzarea cu Nr. „ „ „ „	3.500	906
CAP. II.		
Incasări din venituri extraordinare neprevăzute în buget		
5. Donațiunea Băncii Naționale	—	50.000
6. „ „ Ministerului Industriei și Comerțului	—	2.500
7. Dobânda rezultată la sumele depuse spre fructificare.	—	5.110
CAP. III.		
Sume rămase necheltuite din capitolele și articolele bugetare		
8. Dela personalul administrativ și de serviciu Cap. I, art. I, bugetar	—	5.966
9. Dela fondul pentru deschidere de credite	—	10.007
	910.600	635.644
CAP. IV.		
Venituri prevăzute în buget și rămase neîncasate		
Art. I.		
10. Abonamente de încasat dela parohiile din vechiul regat, Bucovina și Basarabia.	—	358.870
Art. II.		
11. Plusul de 25 lei de fiecare abonament parohial și particular.	—	136.150
CAP. V.		
12. Fondul vechiu al revistei	—	84.902
	—	1.215.567

Revista însă are depusă nu numai suma de 236.221,81, ci are depuși 340.000 lei, care provin din acești 236.221,81 și din folosirea pentru cheltuieli a sumei de 65.660 lei, la cât se ridică rămășițele încasate de noi din ce se cuvenia Onor. Minister de pe anul 1922, când revista era a financiaricește, cum și din neplata a 131.000 lei, pe care-i datoram tipografiei, până la 1 Ianuarie 1924 și pe care nu i-am plătit, pentru că tipografia avea să ne mai dea câteva lămuriri înainte de facerea conturilor.

În ce privește cei 65.660 lei cuveniți ca rămășițe de pe 1922 Onoratului Minister, revista l-a folosit în cheltuieli, pentru că a avut o continuă corespondență cu Onor. Minister, în care l-am rugat să consimtă a-i oferi revistei, întrucât au fost încasați de ea și bugetul țării n'ar suferi prea mult prin donarea unei sume atât de neînsemnate pentru bugetul general. N'am ajuns însă la înțelegere, dar credem că intervenirea Sf. Sinod în sensul cererilor anterioare ale Direcțiunii Revistei v'a avut darul să înduplece Onor. Minister pentru această donație, mai ales că din totalul acesta de 65.660

Gestiune

cembrie 1923, pe anul 1923

	Sume prevăzute în buget	Sume cheltuite după buget
CAP. I.		
Cheltuieli din capitolele și articolele bugetare		
1. Plata personalului administrativ și de serviciu	60.000 —	54.034 —
2. „ redactorilor pentru articolele scrise	36.000 —	36.959 60
3. Imprimatul revistei	256.320 —	284.314 25
4. Cancelarie și lemne	10.500 —	11.622 75
5. Fondul pentru deschidere de credite	22.500 —	12.492 50
	385.320 —	399.423 10
I.		
Excedent după buget	—	511.176 90
		910.600 —
II.		
	Cheltuieli	399 423 10
Excedentul real pe care îl avem	—	236.221 81
		635.644 91
III.		
	Cheltuieli	399.423 10
Excedentul general	—	816.144 28
		1.215.567 38

lei, Onoratului Minister nu i se cuvine decât suma de 39.396 lei, întrucât abonamentul pe 1922 nu era de lei 100, cât ni l-au plătit abonații, ci numai 60 lei.

Restul de 26.264 lei li se cuvine abonaților care-și au achitat abonamentul cu suma integrală de 100 lei, adică cu 40 lei în plus.

Sf. Sinod va binevoi să hotărască ce să se facă cu această sumă: se va restitui abonaților care au plătit-o, sau se va socoti ca o donație făcută de ei revistei și va rămâne cu acest titlu în conturile și în averea ei.

În ce privește bugetul revistei pe anul 1924, Direcțiunea revistei vi-l prezintă cu începere, cum am zis, dela 1 Ianuarie 1924, în următorul proiect,

pe care, cu deosebit respect, îmi permit să Vi-l citesc, cum l-am alcătuit:

Proiect

Pe exercițiul

VENITURI						
1. Subvenția Onor Minister al Cultelor și Artelor	Lei	—	—	500.000	—	
2. Din abonamentul a 100 lei anual:						
<i>a)</i> 4004 parohii din vechiul regat	„	—	—	400.400	—	
<i>b)</i> 976 „ „ Basarabia	„	—	—	97.600	—	
<i>c)</i> 272 „ „ Bucovina	„	—	—	27.200	—	
3. Eventuale abonamente parohiale din Mitropolia Ardealului.	Lei	—	—	12.300	—	
4. 100 abonați particulari	„	—	—	10.000	—	
5. Din vânzarea cu numărul seria I și II	„	—	—	1.000	—	
6. Din vânzarea colecțiilor vechi	„	—	—	2.500	—	
7. Dobânda 5 ⁰ / ₀ la suma de lei 187.500, depusă la Banca de Scont a României din București cu chitanța No. 952/923	Lei	—	—	9.375	—	
8. Dobânda 5 ⁰ / ₀ la suma de lei 100.000, depusă la Banca de Scont a României din București cu chitanța No. 10388/924	Lei	—	—	4.999	50	
9. Dobânda 6 ⁰ / ₀ la suma de lei 52.500, depusă la Banca Albina, sucursala București, culibretul No. 188/923	Lei	—	—	3.150	—	
Total . . . Lei		—	—	—	1.068.524	50

de Buget

financiar 1924

CHELTUELI					
I					
Comitetul administrativ, trei persoane, a 1.500 lei lunar fiecare, anual lei 18000	Lei	54.000			
Casier-Secretar, lunar lei 3.000	"	36.000			
Contabil	"	14.400			
Corector	"	9.000			
Servitor	"	18.000			
				131.400	
II					
Plata articolelor, patru coale de fiecare număr .	Lei	50.000			
				50.000	
III					
Hârtia, lunar 750 kgr., a lei 19,50 kgr., anual 9000 kgr.	Lei	216.000			
Culesul	"	130.160			
Tiraj	"	36.000			
Broșat	"	36.000			
Uz și cerneală	"	15.000			
Expediția (benți și tipărirea lor, împachetatul, sfoara și transportul la poștă).	Lei	30.000			
				463.160	
IV					
Cancelarie	Lei	8.000			
Combustibil	"	8.000			
				16.000	
V					
Fond pentru deschidere de credite	Lei	50.000			
				50.000	
Total	Lei	—		710.560	
Excedent în perspectivă	Lei	—		357.964.50	
					1.068.524.50

Intre veniturile acestui buget, am putut introduce, pentru prima dată, credem, dela aparițiunea acestei reviste un articol nou și plin de nădejde pentru viitorul ei, un articol care trebuie sporit și păstrat cu strășnicie în toate bugetele ei viitoare și anume articolul celor 17,524 lei, bani 50⁰/₀, care reprezintă procentele anuale la suma de 340,000, pe care revista o are depusă la Banca *Albina*, sucursala București, și la Banca de Scont București, încă din cursul bugetului încheiat la 1 Ianuarie. Numai sporirea acestor depuneri anuale, care în trecut, adică înainte de războiu, s'au ridicat pentru un interval de apariție a revistei de 40 de ani numai la ridicola sumă de 37000 lei, numai sporirea acestor depozite, zic, și creșterea procentelor lor, îi vor asigura acestei reviste atât existența, cât mai ales și puțința de a servi cu produsele ei Sf. Biserica din care s'a născut, și în alte direcțiuni decât cea numai a publicității sale.

Depunere celor 340,000 lei s'a putut face, pentru că, în afară de excedentul real de 236,221 lei, bani 81, arătat prin contul de gestiune, Direcțiunea s'a servit la plata cheltuelilor curente și de cei 65660 de lei încasați din rămășițele de pe

1922 și n'a achitat încă suma de 131,000 lei datorită Tipografiei Cărților Bisericești până la 1 Ianuarie 1924.

Ajutată de aceste 2 sume, rămase până azi în mâinile Direcției, revista a putut să-și imobilizeze în depunerile ei o sumă de 103,000 de lei în plus de excedentul real arătat în contul de gestiune, cu îndatorirea desigur pentru ea de a vărsa suma de 65660, care am văzut că nu-i aparține, și de a-și plăti datoria către Tipografie din rămășițele neîncasate încă ale anului 1923.

Pentru păsuirile ce ni s'au făcut și de onor. Minister și de d. Păcescu Director al Tipografiei Cărților Bisericești, păsuiri care vedem că ne-au permis să-i creștem depozitul bănesc al revistei încă din anul trecut cu 103,000 lei peste disponibilitățile reale ale ei, ne credem datori să le aducem sincerele și călduroasele noastre mulțămiri.

Pe lângă contul de gestiune al anului încheiat și pe lângă proiectul de buget al anului în curs, Direcțiunea a ținut să-i prezinte Sf. Sinod și situațiunea încasării abonamentelor din anul dela Aprilie 1923 și până la data de astăzi.

Iată cum se prezintă situația aceasta:

Tablou de încasările abonamentelor parohiale din țară pe anul 1923 (41 seria II)

Nr. curent	Numirea Eparhiei	TOTALUL parohiilor pe eparhii	Nr. parohiilor achitate	SUMELE primite	Nr. parohiilor neachitate	SUMELE de primit
1	Râmnicul-Noul Severin	819	763	76.300	56	5.600
2	Argeșul	294	70	7.000	224	22.400
3	Ungro-Vlahiei	1.001	655	65.500	346	34.600
4	Buzău	325	236	23.600	89	8.900
5	Constanța	268	31	3.100	237	23.700
6	Dunărea-de-Jos	157	64	6.400	93	9.300
7	Roman	376	181	18.100	195	19.500
8	Huși	253	127	12.700	126	12.600
9	Moldova și Suceava	483	79	7.900	404	40.400
10	Basarabia	976	—	—	976	97.600
11	Bucovina	272	92	9.200	180	18.000
12	Mitropolia Ardealului	162	162	16.200	—	—
	Total	5.386	2.460	246.000	2.926	292.600

N B. S'au mai achitat dela 380 parohii suma de lei 33,000.

După cum vedeți, situația încasării abonamentelor parohiale se poate numi dezastroasă, întrucât ea ne arată puținul interes pe care noi, clerul și de sus și de jos, îl dăm chiar instituțiilor noastre culturale de prima ordine.

Cu un alt prilej, I. P. S. Stăpâne, am numit revista aceasta «o facultate de teologie ambulată», și Sf. Sinod s'a împăcat în unanimitate cu această calificare, de oarece este în știința noastră a tuturor că, prin cuprinsul ei de acum, revista Sf. Sinod românesc se impune prin valoarea ei academică și altor confesiuni străine cum și la toată intelectualitatea românească nepărtinitoare, care a avut prilej să o cunoască.

Totuși se pare că, în ciuda meritelor ei și a cinstei ce ne-o face, revista aceasta n'a căpătat încă întreaga adevărată suferință a clerului românesc ortodox, care o lasă să treacă în al doilea an de abonament, cu abonamentele din anul trecut neachitate nici pe jumătate, după cum ne-o arată situația ce vi s'a prezentat. Și totuși abonamentul ei nu e decât de 100 lei pe an, în loc de cel puțin 400 lei, cât ar trebui să fie după volumul și importanța ei; și plata acestui neînsemnat abonament nu privește numai punga preotului, ci și punga enoriașilor din fiecare parohie, întrucât Sf. Sinod a hotărât, deja prin votul său din Iunie trecut, ca abonamentul de 100 lei să se poată plăti și prin chete făcute la cult în vederea că revista, fiind a bibliotecii parohiale și nu a preotului, este prin aceasta o avere comună a tuturor enoriașilor locali.

Situația aceasta e agravată și mai mult prin atitudinea P. S. Ierarhi ai Ardealului, care până acum nici măcar nu au primit să o oficializeze în Parohiile Eparhiilor Ardelene, cu toate că Sf. Sinod a hotărât oficializarea ei și în Ardeal în două rânduri până azi și cu toate că autoritatea Sf. Sinod trebuie respectată mai întâi de Ierarhii care îl compun, ca să fie respectată apoi și de alții.

În loc de supunere la hotărârile Sf. Sinod însă, dela Sibiu i s'a răspuns Sf. Sinod, de Consistoriul de acolo, că preoțimea locală e săracă și nu mai poate plăti anual nici o sută de lei și pentru revista Sf. Sinod; iar dela Cluj s'a răspuns cam la fel. Dela celelalte eparhii ardelene nu s'a primit până acum nici un fel de răspuns cu toate că am cerut cu insistență să ni se trimită tabloul de parohii locale, după Protopopiate, cum s'a făcut de pildă în V. Regat și în Basarabia și în Bucovina.

Pentru un preot plătit cu 500 lei lunar, cât are în Ardeal și pentru un popor deprins sub dominațiunea maghiară să-și susțină din punga lui și cu obolul lui, nu numai o revistă cu un abonament de nimic, ci și toate instituțiile sale și bisericești și școlare, a devenit imposibilă dela unire încoace plata unui abonament de 100 lei

anual pentru o revistă care e a întregii Biserici ortodoxe române și care e editată de însuși Sinodul țării întregite. Ce minune! Și totuși alături de starea aceasta din Ardeal, iată-l pe preotul din v. regat plătit numai cu 350 lei lunar și cu 250 lei lunar, și iată-l pe poporul din v. regat, nedepins cu susținerea integrală din punga sa a tuturor instituțiilor lor bisericești și școlare, supunându-se hotărârilor Sf. Sinod și primind prin Chiriarhii locali, ca și în Basarabia și ca în Bucovina, revista Sf. Sinod. Credem, I. P. S. Stăpâne, că o unire a neamului ca cea pe care ne-a dat-o Dumnezeu nouă, Românilor, aduce drepturi comune, dar impune în acelaș timp și datoriile comune; și că, dată fiind datoria întregii Biserici române de a-și susține instituțiile sale cu acelaș elan și cu aceleași sacrificii, peste tot unde se află, frații Ierarhi ardeleni vor hotărî de astădată oficializarea și în Parohiile locale a Revistei Sf. Sinod.

În acelaș timp nădăjduim că și noi, ceilalți Ierarhi, vom face ca abonamentele să i se achite revistei în felul hotărît deja de Sf. Sinod încă din sesiunea sa din Iunie trecut, când s'a convenit ca abonamentele anuale ale Parohiilor să se plătească în cele dintâi trei luni ale fiecărui an, ceea ce nu s'a făcut, după cum vedem, nici în anul trecut, când abonamentele trebuiau să fie achitate până la Septembrie, nici în anul acesta, când abonamentele ar trebui achitate până la Maiu cel mult.

Pentru controlarea de către P. P. S. S. Kiriarii a plății acestor abonamente, Sf. Sinod a hotărît, tot în sesiunea de Iunie trecut, ca la cancelariile lor P. P. S. S. Kiriarii să țină un tablou pe județe de toate parohiile Eparhiei, din care să se scadă prin tăiere sau altfel parohiile care vor înainta cancelariei kiriarchale recipisa poștei doveditoare de trimiterea direct la administrația revistei a abonamentului prin mandat poștal.

În Eparhia noastră, a Râmnicului, ne-am servit riguros de această procedură și am ajuns cu greu de altfel și așa, să mai rămână de plată din 819 parohii, câte avea în anul trecut Eparhia, numai 56 care sunt în suplinire și care suntem informat că s'au încasat și ele de Protoerii.

Ca să nu-i silim deci pe cei care ne subvenționează a ne socoti necopți pentru sarcina de a ne conduce prin noi înșine instituțiile noastre bisericești, pentru a nu se știrbi nimic din autoritatea de care trebuie să se bucure, față de toată și lumea bisericească și laică, Sfântul Sinod al țării, ne permitem ca să rugăm călduros Sf. Sinod să binevoiască a ne îndupleca pe noi toți ierarhii la îndeplinirea cu sfințenie a tuturor hotărârilor Sale luate de la Iunie trecut până acum cu privire la revista sa.

În consecință supunem Sf. Sinod spre aprobare:
1. Comptul de gestiune al anului 1923.

2. Proiectul de buget al anului 1924.
3. Inceperea anului de redactare și de buget al revistei de la 1 Ianuarie.
4. Plata adaosului de 25 lei pentru cele 3 numere în plus ale revistei la abonamentul anului trecut.
5. Dispozițiunea de a li se trimite revista tuturor parohiilor din Ardeal, mai ales că 162 de Parohii s'au abonat în anul trecut de bunul lor plac, ceea ce însemnează că preoțimea locală apreciază revista și o dorește.
6. Introducerea pe acest an la toate cancelariile Kiriarhale a tabloului de parohii Eparhiale pentru controlarea plății abonamentelor în felul stabilit deja de Sf. Sinod în ședința din Iunie trecut cu îndatorirea pentru P. P. S. S. Kiriarhi de a-i comunica Sf. Sinod această introducere.
7. Obligațiunea pentru Administrația revistei de a nu ataca cu nici un preț fondurile depuse și de a le spori urmând a încasa subvențiunile după fiecare an cât mai în grabă în acest scop.
8. Libertatea acestei Administrații de a lua oferte de ori unde pentru imprimarea revistei în mod cât mai efitin.
9. Intervenirea la Onor Minister de a se donă revistei cei 39,396 lei cât i se cuvine din totalul de 65,660 lei încasat ca rămășițe de noi de pe 1922.
10. Dispunerea de către Sf. Sinod de restul de 26,264 lei, rămași din suma de 65,660 lei, după defalcarea din această sumă a cotei de 60 % cuvenită Onor. Minister.
11. Intervenirea Sf. Sinod pentru dobândirea de subvențiuni pentru revistă pe anul acesta la Banca Națională, Banca Românească, Onor. Minister de Industrie și Onor. Minister de Instrucție.

Sunt al I. P. S. Voastre, prea plecat frate mai mic întru Domnul.

Director † *Vartolomeiu* al Râmnicului
Noului Severin

Congresul Misionarilor

În zilele de 12, 13 și 14 Mai a. c., s'a ținut în București un congres al tuturor preoților misionari din România Veche, Bucovina și Basarabia. Precum se știe, preoții misionari sunt o creațiune nouă la noi, mai veche în Basarabia, unde ființau și sub cărmuirea țaristă. Acum s'a simțit nevoia la noi, ca să se sfătuiască cu toții la un loc, fiindcă multele secte care mișună azi în România fac lucrarea aceasta foarte de trebuință.

Noi n'am putut fi de față la toate ședințele, care s'au ținut în sala Consistoriului Superior din localul Sfântului Sinod, dar din cele la care am putut fi de față, am putut căpăta încredințarea că s'au pus în discuțiune probleme foarte serioase, și că, dacă nu vor putea urma toate îndreptările numai din această mică întâlnire, la care nu se aflau nici 20 de persoane,

cu toate acestea credem că s'a făcut o oarecare încheiere sufletească a unui corp care trebuie să se simtă unitar și care trebuie să ducă o muncă comună după un plan pentru care s'au înțeles.

Păr. *Dr. Gala Galaction* a avut un rol de cărmuitor al discuțiunilor, că preotul misionar al Mitropoliei dela București și dela care s'a pornit gândul de a aduna preoții misionari într'un astfel de congres.

Prezident a fost Prea Sa. *Arhiereul Teofil*, dar care a lăsat pe Păr. Gala Galaction să ducă discuțiunile.

Păr. Galaction a arătat ce mare trebuință este ca preotul misionar să-și cerceteze temeinic conștiința sa pentru a vedea ce mari datorii are către adevărurile de credință. De aceea a cerut preoților să se gândească fiecare la mărturisirea sa de credință și să și-o facă, fiindcă toate punctele credinței trebuie să fie elementul viu care trebuie să trăiască cu foc în sufletul preotului misionar, care luptă pentru mărturisirea Bisericii Ortodoxe, împotriva sectelor care vin cu mărturisiri străine.

Deosebirea însă între noi și sectanți e mare, pentru că aceia vin cu o teorie care ne înfățișază pe Domnul Hristos numai în ideie, pe când noi îl avem în însăși ființa Sa adevărată în Sf. Euharistie. De aceea preotul misionar ortodox trebuie să privească cu toată grija și luarea-aminte acest punct al învățaturii ortodoxe. În legătură cu aceasta, Sf. Sa a făcut lungi dezvoltări despre Iisus euharistic și despre neîncetata atingere a preotului cu Domnul nostru Iisus Hristos pe care-l avem în Sfânta Taină.

Păr. Protoiereu *Teodosie Volovei* din Basarabia, reprezentând eparhia Hotinului, a rugat pe Păr. Galaction să facă Sf. Sa o înfățișare a credinței preotului, așa cum ea pas cu pas trebuie să se afirme în viața și acțiunea lui, iar Păr. Galaction a făcut expunerea sa largă tocmai pentru a arăta cum sufletul preotului trebuie să se miște sub îmboldurile credinței.

Fiecare preot apoi și-a depus referatul său sau a expus și prin grai vederile sale despre chestiunile misionare care trebuiesc tratate sau rezolvate. Astfel au vorbit Păr. *Godescu* din eparhia Argeșului, Păr. *Donos* din a Hușilor, Păr. *Ciupercă* din a Cernăuțului, Păr. *Victor Popovici* din a Chișinăului, Păr. *Chirică* din a Iașului, arătând greutățile pe care le are de străbătut noua tagmă a preoților misionari. Discuțiunile au fost uneori contradictorii. Preoții cereau măsuri împotriva sectanților. Păr. Galaction arăta greutățile luării măsurilor administrative, din pricina tratatelor internaționale și trebuința de a lucra cu arme spirituale. La acestea preoții au întâmpinat că autoritățile noastre, sfioase din pricina neîncetatei apeluri la străinătate că sectele ar fi prigoniți (cum noi am arătat și în acest nr. al revistei), mai degrabă ocrotesc aceste secte și pun greutățile pe socoteala noastră.

După părerea noastră, Păr. *Victor Popovici* din Chișinău a arătat cu toată dreptatea că cimitirele ce-

lorlalte confesiuni sunt totdeauna apărate și nicio-dată un organ al autorității n'ar îndrăzni să ia o măsură de îndeplinit într'un cimitir al altei confesiuni sau religii, de pildă a face ca un adventist să fie înmormântat într'un cimitir catolic sau protestant sau evreiesc. Dimpotrivă însă, în totdeauna în astfel de cazuri hotărârile se iau pe spinarea ortodocșilor. Cimitirele lor trebuie să adăpostească pe toți lepădații de credință, care vin în ele, deci în pământuri închinat cultului ortodox, și manifestează împotriva noastră. Deci când noi cerem asemenea măsuri împotriva lor, ca să nu se facă stăpâni în cimitirele noastre, noi nu cerem măsuri administrative împotriva lor și favorizarea noastră, ci să nu fim puși în inferioritate față de ei. Căci sectanții sunt foarte îndrăzneți și provocatori și-și permit orice împotriva noastră.

Chestiunea aceasta s'a discutat în ședința de după amiază a zilei I. La sfârșit, a luat cuvântul și subsemnatul, care a spus că în toate aceste tânguiri ale preoților nu se va ajunge la izbândă dacă vor lucra cu puteri izolate. Ei totdeauna să apleze la corpul lor, anume întocmit pentru apărarea intereselor lor, și atunci, când se ivesc ca întreg, glasul lor e ascultat și chestiuni, ca aceasta cu cimitirele, iute s'ar rezolva, dacă preoțimea ar pași toată pentru a arăta starea de inferioritate în care e lăsată Biserica Ortodoxă, față de grija care se arată ca să nu se supere sectele. Chestiunea concordatului, care era pusă pe față, gata-gata să se rezolve după gustul catolicilor, îndată a rămas pe loc, când s'a mișcat preoțimea. Prin urmare și în chestiunea aceasta nimenea nu-i va putea ajuta mai mult decât ei singuri.

Noi nu avem aici toate datele ca să facem o dare-de-seamă mai amănunțită. Acestea însă ni s'au făgăduit de biroul congresului, și atunci o vom face. Din toate însă pentru noi ni s'a înfățișat, între alții, ca un element misionar foarte meșter și puternic, Păr. *Chirică* din Hilița, Iași, care are o lungă deprindere misionară și e familiarizat cu problemele acestei vieți. A mai lipsit un preot dela Iași, care se ține harnic de aceste chestiuni și a și avut multe izbâzi și a putut lupta cu bună izbândă împotriva misionarilor sectanți de acolo. Acesta a fost Păr. *Ioan Popescu* dela bis. Sf. *Andrei* din Iași, cunoscut prin multe lucrări în această privință.

Congresul acesta ne-a adus și laturi pline de însuflețire. Astfel din Basarabia și de aiurea ni s'a spus că mulți din adventiști și din alți sectanți s'au lăsat de erezie și au venit iarăși în sânul Bisericii Ortodoxe.

Congresul s'a încheiat printr'un ospăț frățesc, care s'a dat misionarilor în însuși Palatul Sf. Mitropolii, sub prezidența Prea Sfințitului Teofil. Prea Sf. Sa a închinat în sănătatea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat, care nu era de față, întrucât se afla în vizite pastorale în jud. Dâmbovița (vizite de care au vorbit ziarele, cu prilejul sfințirii bisericii din *Dragodana*, Dâmbovița) și a închinat și în sănătatea misionarilor care au urmat cu râvnă aceste trei zile de discuțiuni

și au arătat interes către aceste probleme nouă ale vieții bisericești din România.

După aceia a ridicat paharul și a vorbit în franțuzește d. *Balabuha*, magistrul în teologie dela Petersburg, fost profesor la Academia Teologică de acolo și azi misionar în Basarabia, pe lângă arhiepiscopia noastră. A spus că Biserica românească e azi cea mai puternică Biserică Ortodoxă și i-a urat toată izbânda în lucrul său.

A vorbit subsemnatul, arătând bucuria pe care o simte văzând că se ridică un nou organ de activitate bisericească: preoțimea misionară, care e foarte de trebuință, chiar când toate celelalte ramuri ar lucra din plin, precum parohii, mănăstirile școalele de teologie, care însă lucrând cu puteri scăzute, cu atât e mai trebuincios să fie cât mai multe soiuri de lucrători pentru a face față multelor greutăți ale zilei.

Păr. *Chirică* a spus că greutățile sunt mari, dar tot sunt pricini de nădăduit, fiindcă înfățișăm dreptatea și adevărul.

Păr. *Ciupercă* din Bucovina a vorbit cu mare însuflețire, arătând toate nădejdele pe care le are pentru un lucru misionar temeinic.

S'a vorbit apoi despre cazul dela Căile Ferate, cu misionarii sectanți care umblă prin trenuri când acestea staționează în gări. Păr Arhim. *Galaction Cordun*, care era de față, a dat lămuriri că s'au luat măsuri împotriva lor.

Prea Sf. *Teofil* a dat apoi lămuriri despre felul cum au mers lucrurile cu procesul cazului dela Cuibu-cu-Barză, și ospățul s'a încheiat în cea mai frățescă armonie, care a umplut inimile și toți s'au întors acasă în cele mai bune dispozițiuni.

Iată acum și numele tuturor celor care au luat parte la acest congres:

Părinții: 1. *Dr. Gala Galaction*; 2. *N. Donos*, profesor la Seminarul din Huși și misionar al eparhiei Hușilor; 3. *Gh. Chirică* al eparhiei Iașului; 4. *Gr. Popescu* al eparhiei Romanului; 5. *Gh. Ciupercă* al Cernăuțului; 6. *P. Godescu* al eparhiei Argeșului; 7. *Gh. Popescu* al Constanței; 8. *Gh. Gâță* al Râmnicului-Vâlci; 9. *Victor Popovici*, secretar al Sfatului Frățimii preoților basarabeni și reprezentând în congres eparhia Chișinăului; 10. *Gh. Scodigor*, și Sf. Sa reprezentând tot Chișinăul; 11. *d. Nicolae Balabuha*, tot din partea Chișinăului; 12. Icon. *Stavrofor Iosif Belodanov* al eparhiei Cetății Albe; 13. *d. Maxim Purgaci*, tot al Cetății Albe; 14. *Protoiereul Teodosie Volovei* al eparhiei Hotinului; 15. *Teofan Ignatovici* tot al Hotinului și 16. *Al. Antoniev* asemenea.

Cerc de studii religioase

O ceată de preoți tineri au înființat în București un „Cerc de studii religioase și de perfecționare creștină“. Aceasta s'a făcut în ziua de 8 Mai, printr'o ședință de constituire în localul Sfântului Sinod. La aceasta au venit 15 preoți din câți au fost chemați și anume Părinții: *C. Bobulescu*, *C. Diaconescu*, *Gh. Pă-*

unsecu, V. Băjenaru, Ioan Ionescu-Azuga, Dr. Nicolae Popescu, profesor la teologie, C. Stancu, Zamfir Popescu, Ghiță Călin, Marin Ionescu, I. Stoica, Simeon Popescu, T. Sîmedrea, directorul cancelariei Sfântului Sinod, Diaconii D. Rădulescu și N. Vintilescu.

Cercul vrea să lucreze după următoarele vederi:

1. Membrii vor trata felurite materii religioase în fața celorlalți membri. Nu se face nicio impunere nimănui, ci fiecare membru e slobod să-și aleagă subiectul pe care-l vrea, să-l trateze cum crede că e mai bine și să-l ia din ramura teologiei care-i va plăcea mai mult.

2. Se vor strânge la fiecare 2 săptămâni în sala bibliotecii din localul Sfântului Sinod, totdeauna Marți la 8 seara. Ședința începe drept la 8 și nu ține mai mult de un ceas. Unul din membri, hotărât mai de nainte, vorbește timp de trei sferturi de ceas, iar un sfert rămâne pentru discuțiuni despre cele vorbite sau comunicări în legătură cu ele. Ședințele au să fie prezidate de cel mai în vârstă dintre membrii prezenți.

3. Cercul va avea o bibliotecă. Preoții din afară care ar urmări, lucrarea cercului, vor primi știri despre chestiunile teologice pe care vor voi să le știe mai de aproape.

Intre cuvintele de înființare ale Cercului, găsim și o accentuare religioasă, pe care niciodată n'o vedem la astfel de înființări. Pe lângă toate calapoadele de statute pe care le vedem de obicei la prilejuri de înființări, aici am descoperit noutatea de a cere dela membri să se roage la Dumnezeu pentru frații care lucrează alături și ca să poată duce cu bine la capăt „lucrul pe care Sf. Duh i-a îndemnat să-l facă“.

Aceasta e o accentuare care merită semnalată și care ne bucură.

Cea întâi lucrare a Cercului a fost conferința Părintelui Marin Ionescu, membru al său, despre o **nouă metodă de predicare**, pe care a ținut-o Marți, la 13 Mai, la care au fost de față și preoții adunați în congresul misionar de care am vorbit mai sus. Subiectul a fost foarte potrivit tocmai pentru acești noi auditori, care aveau nevoie să audă ceva de acest fel pentru lucrarea lor. În adevăr, Păr. Marin Ionescu a spus ca predicile numai cu țesătură logică, așa cum se fac până acum la noi, nu-și ating ținta, pentru că concentrează pe om numai în domeniul rece al ideilor abstracte și nu-i înfățișază chipuri mai concrete și trăsături mai izbitoare, care-l încleștează mai viu și-i înfățișează adevărurile credinței într'o lumină cuceritoare. Demonstrațiunea Părintelui Ionescu a fost foarte frumoasă și ea ne cere mai mult spațiu decât putem avea în acest număr. Noi însă de pe acum o putem declara plină de izbândă și ne pare bine că Sf. Sa a ajuns la acest meșteșug cu care lucrează bine în parohia Cuibului-cu-Barză, pe care o suplinește, așa că e la toată înălțimea și nimenea nu se poate plânge că azi s'ar predica la numita biserică mai slab de cum s'a predicat. Noi l-am ascultat pe Păr. Ionescu și altă dată, la biserica Sf. Dumitru din

București, str. Carol, și l-am văzut pe deplin stăpân pe meșteșugul cu care umblă mulți predicatori secantși în predicare, meșteșug însă care e trăsătura predicii engleze și americane, în care Păr. Ionescu a ajuns acum atât de bine îndrumat. Lucrul a apărut ca o noutate și o exagerare. Noi însă fără sfială îi declarăm metodă temeinică, rodnică și ducătoare la țintă. Am văzut-o întrebuințată și la predicatorii americani care vin când și când la noi. Se băga de seamă și la *Dr. John Mott*, de care am vorbit în numărul trecut; și la alții care au vorbit mai nainte la Fundațiunea „Carol“. Preoții noștri vor avea numai de câștigat dacă se vor face stăpâni pe această metodă, care cere mai puțină stoarcere a minții decât predica intelectuală, cum o numea Păr. Ionescu pe cea de curată dovedire logică. Ea poate avea exagerări, dar noi în genere o declarăm bună și vom avea prilejul să mai vorbim despre ea, cercetând și în amănunt ce a spus Păr. Ionescu și punând-o în legătură cu mersul ideilor creștinești în ce privește înțelegerea Sfintei Scripturi.

Cu aceasta Cercul a început foarte bine și-i urăm să meargă tot așa.

Conferința următoare a fost a Părintelui *D. Mușteanu* despre „Experiențe pastorale într'o parohie mărginașă de oraș“. S'a ținut la 27 Mai, ceasurile 8 seara, iar d. *Traian Stoienescu*, avocat din București, a făcut o comunicare despre „Experiențele sale culturale-religioase în țară“.

Au mai intrat și membrii noi în cerc: Protoiereul *Atanase Magearov*, superiorul bisericii bulgărești din București, Preotul *D. D. Ștefănescu* din *Burghilea*, Prahova: Păr. *Șt. Popescu* dela bis. *Sf. Nicolae-Vlădica* din București: Păr. *Gh. Crețu*, paroh și profesor în București; Ieromonahul *Calist Rădulescu*; Preotul *I. Mușteanu*; Diaconul *Dr. Gh. Comșa*, subdirector general în Ministerul Cultelor și avocatul *Traian Stoienescu*, toți aceștia din București.

Fie început bun și lucru și mai bun!

Congresul dela Căpriană

I

Ideia ținerii unui congres al călugărilor a pornit pentru prima dată, în țara noastră, dela un ieromonah entuziast, care, deși n'are o concepție clară despre „fericirea“ pe care o dorește călugărilor și despre „desrobirea mânăstirilor“ pe care o cere cu multă gălăgie printr'o gazetă, care se intitulează organ al unei asociații imaginare; totuși, această idee vânturată de câteva luni prin foaia Ierom. *Dionisie Lungu*, care se răspândește prin mânăstiri, a găsit aderenți.

Călugări, cari nu știau că mai au vre-un alt rost în mânăstire decât acela de a se „mântui“, și vre-un alt drept decât acela de a primi o pâine neagră și necoaptă; călugărițe, cari între croșetă ¹⁾, «buget» și strană, nu mai con-

1) Părinte Damiene, numai cocoanele dela oras zic *croșetă*. Românește se zice *igliță* în Muntenia și *acușor* în Moldova.

cepeau alte rosturi în viața lor, au oitit *Glasul Monahilor* și s'au întrebat:

Ce e aia Congres?

Dar Păr. Dionisie nu se astâmpără. Foarte îndrăzneț din fire, și — trebuie să recunoaștem — călăuzit de cele mai ourate intenții, se adresează Sf. Sinod cerând aprobare pentru congres.

E respins.

Prin scrisori particulare și adrese cu antetul acelei asociații imaginare pe care o prezidează, cere adeziunea stareților.

Două-trei răspunsuri izolate. Scrie în gazeta sa articole întrebându-limbajul cărților chirilice și ortografia de pe vremea diaconului Coresi, prin care caută să popularizeze ideea congresului.

Dar forma atât de confuză în care își așterne gândirea contrazicerile pe care i-le întâlnești la fiecare frază, dau articolelor sale un aspect de proză copilărească, departe de a servi ca mijloc de propagandă.

Totuși citind și răsucind *Glasul Monahilor*, mai stând și de vorbă cu păr. Dionisie, înțelegi dela Cuv. sa trei lucruri:

1. Că a fost persecutat de un vlădică.
2. Că vrea desrobirea mănăstirilor.
3. Că vrea un congres al călugărilor.

Primul punct, a înduioșat pe călugări și mai mult i-a îngrijorat despre soarta ce ar mai putea-o avea păr. Dionisie...

În ceea ce privește al doilea punct, părerile sunt împărțite. Maicile nu găsesc nicio robie în starea lor de astăzi. Ideea de comunitate, dispărând la ele puțin după secularizare, s'au obișnuit să ducă o viață personală. La biserică se duc pe rând, iar în chilie lucrează din noapte până în noapte ca să poată trăi omenește, și să-și țină chiliile în aceea găteală simplă, dar minunată, și în aceea curățenie demnă de invidia celor mai pretențioase gospodine dela orașe.

Administrația mănăstirească, n'are alt rol decât să îngrijească de regularitatea slujbelor bisericesti, să păstreze între maici oarecare simulacru de disciplină și să distribuie bugetul.

Din acest punct de vedere, sunt bine informat, că maicile nu doresc vre-o schimbare.

La călugări, însă, credința că trăesc într'o robie, mai mult sau mai puțin reală, o găseai și mai înainte de a se citi în *Glasul Monahilor* chiar la mințile cele mai limpezi.

Și nu fără oarecare dreptate.

La mănăstirile de călugări, a continuat viața de obște și după secularizare. Încetul cu încetul însă, pentru motive, cărora un judecător imparțial, oricât de multă bună voință ar avea, nu le poate găsi o justificare, a început să slăbească și aci ideea de obște. E drept, că la vre-o două mănăstiri — *Frăsinei* din Vâlcea și îmi pare *Ciolanul* din Buzău, mai persistă încă; la celelalte numai parțial.

Prin înjumătățirea acestui principiu, care a fost luat ca bază de căpetenie de primii organizatori ai vieții monahale, s'a slăbit însăși temelială acestei vieți, s'a slăbit unitatea de cugetare și de conducere prin sistemul de subordo-

nare a voinței obștei celei a starețului. Ca o urmare foarte firească, s'a pus în mănăstiri acea chestiune penibilă care scade autoritatea unui tată și zăpăcește viața de familie: chestiunea *drepturilor* și a *datoriilor*!

S'au întrebat călugării: dacă nu ni se mai dă tot ce ne trebuie — hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte —, de ce ni se impun aceleași datorii?

Stareții s'au îndreptățit astfel: viața de obște — în ceea ce privește drepturile — au zis ei — nu se mai poate menține, de oarece statul a luat averile mănăstirilor.. Slabă îndreptățire! Căci, îndată după secularizare, a început să se împuțineze și numărul călugărilor. Și apoi sărăcia nu justifică desființarea obștei. Membrii unei familii se împărtășesc egal din avere ca și din sărăcie. Și familia a servit ca model la organizarea m-rilor.

În ceea ce privește datoriile, stareții au ținut morțiș să aplice *așezămintele* Sf. Vasile cel Mare.

Dar stareții n'au fost consecvenți. Ei au continuat să aplice principiul obștei doar pentru ei și pentru așa zisele consilii economice, și într'un chip prea transparent.

Din această pricină observăm acea revoltătoare deosebire între membrii aceluiași familii: 3-4 îmbrăcați în ștose lucitoare, iar mulțimea în petece și cu călcâiele goale.

Oare această fundamentală schimbare în croiala primitivă și foarte solidă a vieții călugărești, nu era ea de natură să dezorganizeze mănăstirile și să vâre în sufletul călugărului credința că el e rob la stăpân?

La călugărițe, desființarea obștei n'a avut urmări așa dezastruoase ca la călugări. Dimpotrivă. Viața a devenit aci mai naturală.

Foarte mulțumite că au scăpat de munca câmpului și de alte *ascultări* nepotrivite pentru femei, călugărițele, au început să ducă acea viață de casă foarte firească lor, și pe care n'ar dori s'o schimbe. Negreșit că acel fel de viață e protivnic principiilor monahale, dar mai convenabil femeilor.

Pentru bărbați, e cu neputință să se conceapă o viață în afară de obște. Ei nici nu-și pot creea singuri izvoare de venituri ca maicile, și nici mâncare nu pot să-și facă pe la ohilii.

Pentru aceste motive, eventualitatea unei «desrobiri» preconizate atât de confuz de ierom. Dionisie Lungu prin foaia sa, dar sperată de călugări, a găsit mai mult răsunset în mănăstirile de bărbați, și ideea unui congres a prins mai bine aci.

Maicile, n'au dorit congresul, dar l-au așteptat ca pe un „ce“ menit să aducă o schimbare în viața lor, dar fără să și dea seama ce anume, și fără să dorească vre-o schimbare.

Sunt însă și călugări printre care se numără și scriitorul acestor rânduri, pentru care ideea unui atare congres a apărut, nu numai ca un non-sens, ci ca o curată utopie. Ei găsesc explicația acestei neașteptate și până la un punct inadmisibile inovații în uriașa transformare psihologică de după marele război, care a provocat răsturnarea multor principii ce păreau veșnice, și a introdus elasticitatea în concepțiile cele mai rigide.

Căci, în definitiv, ce este un congres? Adunarea indivizilor de aceeași breaslă în scopul bine definit de a găsi

mijloacele pentru a-și susține sau apăra interesele mai totdeauna materiale.

Ori, călugărul, prin concepția sa despre lume și despre viață, are el de revendicat ceva pentru sine însuși pe acest pământ? Și încă în adunări așa de răsunătoare?

Nu! Călugărul are un rost bine și veșnic definit, — nu numai de anumite canoane, legi și regulamente care pot fi schimbate, ci de înseși cauzele cari au dat naștere instituției monahale, de înseși principiile ce-i stau la bază, și cari nu pot fi știrbite decât cu prețul prăbușirii însăși a instituției.

Noi, călugării, suntem singura clasă de oameni cari nu aspirăm în viața aceasta decât la condiții mai priincioase de pregătire pentru a găsi fericirea în cealaltă viață.

În mijlocul frământărilor laice, unde materialismul, egoismul etc. împiedică orice cugetare mai înaltă, orice avânt spre idealuri mai curate, orice concepție despre o fericire ce se află într-o viață de altă esență decât cea pământească comunitățile călugărești trebuie să rămână ceea ce au fost întodeauna: *niște oaze în mijlocul deșerturilor*.

Altfel, rațiunea noastră de a fi nu-și mai are explicație. Constituția călugărească este foarte scurtă, foarte precisă, și nu poate fi schimbată nici de vre-un principiu democratic. Ea are un singur articol: *Mântuirea noastră și a altora prin practicarea virtuților celor mai înalte*. Dintre aceste virtuți, *sărăcia* și *supunerea necondiționată* sunt condițiunile de căpetenie ale progresului monahismului întru cele duhovnicești, și a însăși existenței lui.

Că suferim și noi când vedem că starea actuală a mănăstirilor nu ne mai oferă condițiuni de propășire sufletească mai înaltă; că din această pricină am ajuns de nu ne mai înțelegem rostul nostru în lume; că lumea însăși se întreabă și ne întreabă ce folos mai aducem societății și nouă înșine, — perfect adevărat.

Dar ce putem noi gloata să facem? Suntem noi stăpâni pe viața noastră ca să facem adunări publice ca toți breslașii laici, în care să apărăm interesele noastre și să luăm măsuri pentru îndepărtarea relelor ce s'au cuibărit în casa noastră? Dar, pot oare soldații să facă un congres?

Ca și aceștia, noi avem conducătorii noștri direct răspunzători de starea noastră. Voința noastră este subordonată voinței lor. După principiile monahale, ei, stareții, sunt stăpânii absoluți ai noștri. Ei sunt șefii noștri pentru a ne supraveghea viața noastră, „pentru a ne face buni—zice Marele Vasilie—și dacă ne vor lăsa să cădem în rău, Dumnezeu îi va judeca cu asprime“. Noi, călugării din gloată, suntem datori să ne supunem fără cârtire voinței conducătorilor noștri; și aceștia, la rândul lor, sunt datori să apere interesele monahismului, să se îngrijească de sufletele fiilor lor duhovnicești, și deci *sunt răspunzători pentru starea noastră și în fața oamenilor și înaintea lui Dumnezeu*.

Pentru aceste considerații, adunări periodice ale stareților, dar *numai ale stareților*—pentru a se consulta dimpreună cu chiriarii asupra nevoilor mănăstirilor, au fost totdeauna dorite de monahii cari gândesc la fel cu cel ce semnează aceste rânduri. Un congres al tuturor călugărilor în genere, însă, nu se poate concepe.

Și mare ne-a fost bucuria când am aflat că P. S. Var-

tolomeu, Episcopul Râmnicului, a făcut primul început. P. S. Sa, a convocat, mai acum câteva luni, pe stareții și starițele din eparhia P. S. Sale și au hotărât împreună măsuri de îmbunătățire în starea actuală a mănăstirilor.

În Basarabia, unde mănăstirile se mențin într-o stare superioară celor din România-Vechă, astfel de adunări se țin—după cât sunt informat—în fiecare an.

De data aceasta, având a se discuta despre capitolul privitor la mănăstiri din Proiectul de Statul organic pentru organizarea Bisericii autocefale ortodoxe Române, care interesează în aceeași măsură tot clerul monahal din țară, I. P. S. Gurie, Arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului, a avut fericita idee de a invita la adunarea stareților din Eparhia I. P. S. Sale și pe ceilalți stareți din țară — bineînțeles prin chiriariile respective.

Acest congres al stareților din întreaga țară, s'a ținut în Sf. M-re Căpriană (Chișinău) în zilele de 1 și 2 Mai st. n. a. e.

Din desbaterile următoare și al căror rezumat îl dau mai jos, se va putea aprecia importanța lui și necesitatea de a se mai întruni din când în când.

II

Mănăstirea Căpriană, sau Chipriană, se află în jud. Chișinău, la o depărtare de 36 km. spre Nord-Vest de capitala Basarabiei și la 9 km. de gara Strășeni, indicată ca loc de oprire a congresiștilor. E încunjurată de dealuri acoperite de vii și de păduri întinse, foste, nu de mult, ale ei proprietăți.

Satul cu același nume, care aproape o împresoară, decepționează pe cel ce o vizitează pentru întâia dată, căci în drumul singuratic dela Strășeni până aci, îți formezi convingerea că această mănăstire se găsește izolată în mijlocul dealurilor păduroase și în tovărășia doar a pârâului Ișnovăț.

Are două biserici: una mai nouă și mare clădită după sistemul rusesc cu turnuri și turnulețe și cu sânnuri multe; alta mai mică în formă dreaptă și cu ziduri puțin obișnuit de groase, clădită de Ștefan cel Mare.

Tradiția spune, că, întorcându-se Ștefan cel Mare, dintr'un războiu ce-l purtase cu Tătarii, la Nistru, și trecând prin aceste locuri unde se află azi mănăstirea, i-a eșit înainte o căprioară. În momentul când însoțitorii Domnului erau s'os săgeteze, căprioara a căzut tremurând în genuuchi.

Ștefan, luând această în tâmplare ca un semn ceroso, a ridicat aci mănăstirea căreia i-a dat numele de Căpriană.

Are 37 de monahi și 60 de frați.

Averea redusă la 50 ha. ca la toate mănăstirile basarabene.

Are o falnică stăreție.

III

Zina I

Joi dimineața, la sfârșitul Sf. Leturghii, I. P. S. Gurie a cetit o predică a Sa despre *Omul duhovnicesc*. Apoi, însoțit de sobor, a oficiat un Te-Deum, după care a rostit o cuvântare arătând nevoia ce se simțea de a se face o astfel de adunare pentru folosul vieții mănăstirești, atât în ceea ce privește viața duhovnicească, cât și pentru gos-

podăria sfintelor lăcașuri. E bine — zice I. P. S. Sa — ca organizarea viitoare a acestor lăcașuri de cuvioșie și viață obștească să satisfacă cerințele reale de azi, măsurile să fie practice, ca astfel legea să se arate ca o necesitate de îmbunătățire reală. Și cei mai în situație de a cunoaște viața și nevoile mănăstirilor sunt tocmai cuvioșii lor stareți, cari, cerând anumite dispozițiuni prin lege, vor fi în putință de a le și împlini în totul. O asemenea colaborare a chiriarhului cu stareții este firească pentru instituțiile Bisericii care formează un mare organism democratic.

Gospodăria mănăstirilor trebuie să devină folositoare și populației, căci această gospodărie este națională și e nevoie ca populația să scape cât-de-cât de comerțul și industria străină.

Din partea stareților prezenți răspunde *P. C. Arhiman-drit Paisie* dela M-reia Condrița, arătând adâncă lor recunoștință și făgăduind deplina ascultare a ordinelor stăpânirii eparhiale, pentru înviorarea vieții duhovnicești în mănăstiri.

La orele 3 p. m., după ce s'au ospătat dintr'o masă îmbelșugată, care, după obiceiul rusec, a început cu ceai și s'a terminat tot cu aceeași băntură, congresiștii au trecut în sala destinată pentru ședințe. Câte-va icoane, portretele Familiei Regale și hărți geografice împodobesc pereții acestei săli.

La masa rotundă din fund ia loc I. P. S. Arhiepiscop. La dreapta I. P. S. Sale se așează Arhim. Paisie dela Condrița — o figură înfățișătoare, dar... prea în disproporție fizică cu marele cuvios al cărui nume îl poartă. Firește, între deșerturile Eghiptului și dealurile mănoase ale Basarabiei, e mare deosebire..

După P. C. Sa, vine la rând *Arhim. Gherman* dela Noul-Neamț, apoi la masa cea lungă *Serafim* dela Hârjauca și de aci începe șirul stareților: *Maica Evghenia* dela Viforâta, maica starița dela *Vărzărești*, dela *Răciula* dela *Hirova*, și c. l.

În stânga I. P. S. Sale se așează *P. C. Arhim. Teognost*, stareț la Gârbovăț și Exarh al mănăstirilor. P. C. Sa poartă ochelari, are o privire vioaie și o statură ce nu trece cu mulți milimetri peste un metru.

Lângă păr. Exarh, este invitat de către I. P. S. Sa *Ierom. Damian Stănoiu*, delegat al Căldărușanilor. Se pare că-l strânge gulerul, deși n'are și n'a purtat niciodată.

Vine la rând *P. C. Arhim. Natanail*, starețul Căpriei, care, dus pe gânduri, face probabil socoteala consumației musafirilor.

Ierom. Dionisie Lungu, ceva mai gras decât o mumie egipteană, așezat între *P. C. Domețian Hodoroșea* dela Hâncu și între un alt stareț cam de același volum, pare o virgulă între 2 zeruri.

La capătul opus al mesei, se așează grav d. *C. N. Tomescu*, secretarul general al Consistoriului din Chișinău, căruia *Păr. Știucă* de alături — membru al aceluiași Consistoriu — îi place să-i zică Constantin Nicolaevici... Lângă Păr. Știucă, stă *Păr. Simionov*, originar din Babadag și acum preot în Chișinău și funcționar la Consistoriu. Atât d. Tomescu, cât și pr. Simionov își aștern testele de hârtie dinainte și cu creioanele în mână stau gata să prindă debaterile pentru *Luminătorul* și pentru... *procesul-verbal*.

Intr'un colț al mesei, ia loc *Ierom. Macarie*, starețul dela Turnu (Argeș). Pe alături, sala se umple de economi, casieri, secretari, părinți ai locului și alți veniți întâmplător sau de curiozitate.

Pe fața tuturor se observă o seriozitate sfioasă. Spre deosebire de ceea ce s'a întâmplat la masă, nimeni nu caută să se așeze la locuri de frunte. Dimpotrivă. Par ca niște școlari la examen. Și această stare sufletească care se observă aproape la toți, își are explicația în faptul că monahii nu sunt obișnuiți cu astfel de adunări, și mai ales de importanța celei de acum. Ei n'au avut niciodată prilejul să-și exprime gândirea în adunări publice prin viu graiu și în forme convingătoare. De aceea, mulți vor prefera să tacă decât să se exprime în așa fel încât intenția lor să fie înțeleasă deandosele.

În mijlocul unei tăceri solemne, I. P. S. Arhiepiscop care prezidează, rostește o scurtă cuvântare de deschidere.

Sunt foarte măgulit în sufletul Meu, zice I. P. S. Sa, că I. P. S. Mitropolit Primat a binevoit să trimită reprezentanți din Eparhia I. P. S. Sale, ridicând prin aceasta valoarea congresului.

Pentru această înaltă cinste, datori suntem a-i exprima mulțămirea noastră, dorindu-I să trăiască mulți ani.

(Adunarea, în picioare, cântă în cor „Mulți ani trăiască“).

I. P. S. Sa își arată satisfacția ce simte ca creștin și ca român, că în țară noastră este bună orânduială, că noi putem să simțim și să ne dezvoltăm liberi, pe când peste Nistru mănăstirile sunt desființate, iar călugării trăiesc pe la case particulare și se ocupă cu îndelenciri lumești.

Aduce omagii M. S. Regelui Ferdinand și vitezei Sale armate.

Se bucură că Statul se îngrijește de bunul mers al Bisericii și al mănăstirilor.

Mai departe, I. P. S. Sa, arată că rostul acestei adunări este de a găsi mijloacele pentru reînvierea monahismului de odinioară și să întărească legăturile monahilor între dânșii.

După propunerea I. P. S. Sale, congresul hotărăște să se trimeată o telegramă de omagiu M. S. Regelui și câte una de mulțumire I. P. S. Mitropolit Primat și P. S. Episcop Nichita al Argeșului cari sunt reprezentați la congres.

Intrându-se în ordinea de zi, Ierom. D. Lungu, începe să citească cap. IX din *Proiectul de Statut Organic*.

La art. 96, în urma propunerii *Arhim. Paisie*—Condrița, la care s'au asociat delegații din Vechiul Regat, se adoagă: *«In consiliu și adunarea eparhială să fie reprezentați și monahii»*.

La art. 99 al b), *delegatul M-rei Căldărușani* crede că, odată ce se înființează seminarii, nu nu mai e nevoie și de școli de misionari. Ar fi de ajuns să se creeze o catedră pentru îndrumări misionare.

I. P. S. Sa e de părere că acest aliniat trebuie scos, în întregime, deoarece nu se pot înființa în mănăstiri nici orfelinate și nici școli de corecțiune.

Delegatul M-rei Căldărușani crede că din orfelinate mulți tineri se vor devota vieții călugărești.

Adunarea e contra înființării de orfelinate la mănăstirile de bărbați și deci al b) se suprimă.

La al. i), *deleg. M-rii Căldărășani* zice că înființarea de ateliere de diferite meserii în m-ri, ar da acestora un caracter prea lumesco.

I. P. S. Sa spune că se va lucra în aceste ateliere numai pentru trebuințele obștei.

Aliniate b. c. și e. privitoare la mănăstirile de maici se suprimă.

Art. 100 se modifică în sensul că cel ce dorește a îmbrățișa viața monahală, să se adreseze starețului mănăstirii ce și-a ales, iar nu chiriarhului cum prevede în proiect.

Discuție multă se face în jurul vârstei pentru călugărie.

Proiectul prevede vârsta de 30 ani împliniți— și pentru bărbați și pentru femei, iar pentru cei cu studii superioare 25 ani.

Maica Evghenia dela Viforâta cere pentru maici etatea de 25 ani; starețele din Basarabia, însă, stăruiesc și congresul hotărăște etatea de 40 ani.

Pentru bărbați 30 ani.

Delegatul M-rei Căldărășani propune și congresul admite dispensă de vârstă pentru elementele ce se disting.

La *art. 104* se face discuție în jurul chestiunii dacă chiriarhul e bine sau nu să fie și stareț de drept la o mănăstire din eparhia ce conduce.

Ĭerom. Dionisie Lungu e hotărât împotriva.

La *art. 111 al. b.*, se adaugă: *până ce seminariile monahale vor da absolvenți, se va cere candidatului pentru hirotonia în ierodiacon sau ieromonah să suțină un examen pe lângă o comisiune ce se va înființa pe lângă fiecare exarhat.*

La *art. 113* se cere de unii delegați ca starețul să fie ales direct de sobor și pe viață, iar nu cum prevede proiectul: «soborul mănăstirii alege trei dintre monahii cei mai distinși, iar Chiriarchul numește pe unul dintre ei».

I. P. S. Sa este de aceeași părere.

Delegatul M-rei Căldărășani, găsește bună alegerea pe viață, dar în cece privește modalitatea alegerii, este de părere să se mențină dispoziția din proiect, deoarece nu întotdeauna soborul alege pe cel mai capabil.

D-l C. Tomescu spune că, dacă s'ar proceda în felul acesta, s'ar desființa principiul alegerii.

Părintele Exarh și Arhim. Paisie au aceeași părere.

În urma unei lungi discuții, adunarea hotărăște modificarea articolului în sensul că, *Soborul alege pe unul din sânul său, iar Chiriarchul îl confirmă sau anulează alegerea, după apreciere.*

La *art. 114*, întrucât *păr. Dionisie Lungu* se plânge că în vechiul Regat monahii — chiar cei hirotoniți, sunt excluși din monahism fără o judecată prealabilă, se hotărăște a se adăoga la al. n. că *Chiriarchul, în nici un caz nu poate exclude pe un monah fără ca acesta să fi fost judecat în prealabil de către Consistorial Eparhial și să fi fost găsit vinovat.*

La *art. 121* se face multă discuție.

Toți delegații din Eparhia Chișinăului sunt de părere că mănăstirile nu trebuie să primească nicio subvenție dela stat. Să se dea mănăstirilor pământ suficient, zic prea cuvioșii lor, iar nu subvenție în bani.

I. P. S. Sa deasemenea crede că e mai bine ca mănăs-

tirile să-și păstreze un caracter autonom, căci astfel vor putea fi mai stăpâne pe soarta lor, și deci vor putea progresa mai repede. Pământ mai de grabă am putea primi.

Delegatul M-rei Căldărășani, susține necesitatea primirii subvenției, întrucât mănăstirile sunt prea sărace ca să se poată dispensa de ea, iar statul este dator să le ajute atât pentru motivul că le-a luat cândva averile, cât și pentru faptul că rolul mănăstirilor în dezvoltarea lui, ca factori morali, culturali și de ordine, îl obligă la acest sacrificiu.

I. P. S. Sa intervine din nou zicând că nu e cu orice preț împotriva subvenționării de către stat a mănăstirilor, dar e de părere ca această subvenție să nu se mai dea *individual*, ci *global*, prin administrația eparhială.

D. Tomescu are aceeași părere.

În urma acestor discuții, articolul 121 se completează astfel :

«Ar fi mai bine ca, în loc de subvenție în bani, să se dea mănăstirilor pământ suficient, atât cât este necesar ca să-și poată satisface nevoile gospodărești. În tot cazul, de e vorba de subvenție, apoi ea să se acorde prin stăpânirea eparhială, global și nu sub formă de subvenție personală.»

La *art. 123*, se hotărăște a se menționa, că detașarea ieromonahilor pela parohii să fie numai în cazuri de prea mare nevoie și pe termen cât se poate de scurt, întrucât acest sistem de a se completa vacanțele în clerul de mir cu ieromoahi, e dăunător și mănăstirilor și celor detașați.

La *art. 125*, după propunerea *delegatului M-rei Căldărășani* se adaugă că, *exarhului trebuie să i se acorde toate drepturile legale cu însărcinarea specială de a face cercetări și a raporta Chiriarchului orice turburări sau abateri ivite în viața unei mănăstiri.*

Acest delegat mai susține că, la judecarea monahilor de către Consistoriu, ministerul public să fie reprezentat prin exarh.

În jurul *art. 127*, se face discuție aprinsă. Textul din proiect sună astfel :

«Mănăstirile, cu mijloacele lor materiale, vin în ajutor la nevoile eparhiei și a tuturor instituțiilor ei, după normele stabilite de adunarea eparhială.»

Toți congresiștii se declară pentru suprimarea acestui articol, deoarece mănăstirile n'au cu ce să-și acopere nevoile proprii, necum să mai ajute și alte instituții eparhiale.

Delegatul M-rei Căldărășani crede că, venind în ajutorul instituțiilor eparhiale, mănăstirile sunt în rolul lor; e de părere însă a se da articolului o nouă redactare într'o formă mai puțin obligatorie.

I. P. S. Gurie intervine energic arătând imoralitatea suprimării acestui articol, și atunci i se dă o nouă redactare, astfel :

«Mănăstirile, cu mijloacele lor materiale, pot veni în ajutor la nevoile eparhiei și a instituțiilor ei, după normele ce se vor stabili de către soborul stareților.»

Unele schimbări mai puțin însemnate au mai suferit și alte articole din proiect.

Cu aceasta s'a terminat ziua I a congresului.

Zina II.

La 7 dimineața, se oficiază Sf. Liturghie în biserica cea mare de către I. P. S. Arhiepiscop înconjurat de stareți și ieromonahi.

Cornul de călugări a cântat admirabil pe muzica vocală, sub conducerea P. C. Arhim. Domețian Hodoroșca (Hâncu), care e maestru în amândouă muzicările.

A predicat Păr. *Andronic* dela Consistoriu.

După terminarea Sf. Liturghii, I. P. Sfințitul, urmat de întregul sobor, merge la mormântul Mitropolitului Gavriil Bănulescu ce se află în dreapta bisericii lui Ștefan cel Mare, unde oficiază un parastas.

Trecându-se apoi în sala de ședințe, se ia în discuție chestiunea înființării de cooperative mănăstirești.

Scopul acestor cooperative, ar fi să scape mănăstirile, în special cele basarabene—de samsarii ce le cumpără produsele pe prețuri derizorii, ca apoi să le speculeze câștigând sume fabuloase. Organizându-se în cooperative, mănăstirile și monahii, vor avea posibilitatea să-și valorifice mai bine produsele, vânzându-le direct la consumatori. Vor putea deasemenea să se aprovizioneze cu cele necesare în condițiuni mai avantajoase. Cooperativele ce se vor înființa la fiecare mănăstire, vor satisface atât cerințele trăitorilor din mănăstiri, cât și ale populației din împrejurimi.

Domnul *Ghenzu*, președintele *Uniunii Cooperativelor Basarabene*, solicitat de I. P. Sf. Arhiepiscop să se pronunțe ca specialist asupra înființării acestor cooperative, după ce face un scurt istoric al înființării lor, și după ce arată folosul obștesc ce decurge din înjghebarea acestor asociații comerciale, la un moment dat se întreabă :

E slobod călugărului să facă asemenea operații comerciale?

La răspunsul negativ al celor de față, D-sa, spune că, chiar dacă s'ar neglija această incompatibilitate între călugărie și negustorie, nu se va putea trece ușor peste anumite considerații de ordin practic și legal.

Se alege o comisie care să mai studieze această chestiune.

Se trece la al 3-lea punct din *ordinea de zi* excursiile pela mănăstiri.

I. P. S. Arhiepiscop, arată congresului foloasele ce ar rezulta dintr'o cunoaștere mai apropiată a monahilor între dânșii. Iși exprimă părerea că ar fi foarte necesar pentru înfrățirea tuturor ca monahii și monahiile din mănăstirile basarabene să facă frățească vizită la mănăstirile din Țară, iar cei de aci să viziteze mănăstirile din Basarabia.

Se hotărăște ca aceste excursiuni să se facă în grupuri de câte 10—15.

I. P. S. Sa făgăduiește să intervie pentru a obține reducere pe C. F. R.

Chestiunea impozitelor

Unii stareți se plâng că mănăstirile sunt supuse la dăjdiile asupritoare, și adesea orinici nu știu pentru ce anume sunt impuse.

Din discuția urmată în această chestiune, reiese că nimeni nu este contra impozitelor, dar acestea să se fixeze în mod echitabil și legea respectivă să fie just aplicată.

După ce se mai discută diverse chestiuni de interese local, Congresul, având în vedere trista stare în care rămân mănăstirile după luarea la oaste a celor mai tinere forțe de muncă, roagă să se facă convenitele intervenții ca să nu mai fie recrutați tinerii cari din copilărie trăiesc în mănăstiri, sau aceea cari vin cu 2-3 ani înainte de vârsta pentru militarie. Sau cel puțin, să se scutească o parte din ei.

Terminându-se lucrările congresului, *delegatul M-rei Căldărușani*, mulțumește I. P. S. Arhiepiscop Gurie și P. C. Arhim. Natanail starețul Căprianei, pentru dragostea cu care au fost îmbrățișați delegații din Vechiul Regat.

Ar fi fost de dorit—zice C. Sa—ca la acest sobor stărețes să fi luat parte cât mai mulți delegați din Țară, atât pentru a discuta împreună chestiunile ce s'au pus aci, cât mai ales pentru a începe restabilirea acelor legături sufletește și culturale ce existau înainte de răpirea Basarabiei între toate mănăstirile românești.

I. P. S. Mitropolit Primat, continuă C. Sa, apreciind necesitățile și importanța acestei adunări, a dat un ordin circular stareților din Eparhia U.—Vlahiei, invitându-i să participe ei înșiși sau să-și trimită reprezentanți. Se vede însă că acest ordin, din cauză că în Sf. Sărbători poșta nu funcționează la țară, n'a fost primit la timp.

Arată dorința delegaților din Vechiul Regat, ca adunări de felul acesta, cari au de scop stabilirea unor raporturi mai apropiate între stareți și P. P. S. S. Chiriarhi, precum și de a oferi conducătorilor de mănăstiri prilejul de a se cunoaște mai bine, de a-și împărtăși nevoile reciproce și de a le soluționa la olaltă, să se țină măcar odată pe an și în fiecare eparhie.

I. P. S. Gurie promite că va interveni în acest sens la Sf. Sinod.

Ridicându-se ședința, toată lumea trece în fața stăreției unde se fotografiază, având în mijloc pe I. P. S. Arhiepiscop al Chișinăului.

Congresul a luat sfârșit Vineri seara când I. P. Sfințitul a dat înalta-I binecuvântare celor ce au luat parte.

Ieromonahul DAMIAN STĂNOIU

Ce sunt în stare catolicii să facă în Țara românească...

De curând a fost dat în știre publică prin ziarele *Universul* și *Dimineața* ce au fost în stare să facă mai-marii Bisericii catolice din Țara noastră de peste Carpați, în special răposatul Episcop ungar *Szechenyi*. Multe lucruri scumpe din averea episcopiei catolice din Oradea-Mare, prețuind milioane de lei, au fost scurse treptat-treptat în Ungaria, dând astfel în mâinile Ungurilor averi care altădată ar putea fi întrebuințate împotriva noastră. În felul acesta, milioane au fost duse în Ungaria și lăsate apoi prin testament de Episcopul *Szechenyi*, care a murit în țara sa, dincolo de granița noastră, pentru a fi întrebuințate numai în folosul părții ungurești din diecesa sa.

Cum s'a putut face aceasta, ca atâtea averi să fie trecute dela noi în Ungaria?

Destăinuirile din *Dimineața* (24 Aprilie 1924) spun că numai prin vina autorităților noastre de vamă, care au arătat vrășmașilor noștri îngăduințe neiertate și care au primit porunci și mai neiertate ca Episcopul și preoții unguri să fie lăsați slobozi de a trece peste granița tot ce vor voi, fără să mai fie căutați.

Aceasta nu s'a oprit decât numai când s'a aflat la Ministeriul de Culte de păcatul săvârșit și care a intervenit energic la cel de Finanțe, arătând greșala ce se face împotriva neamului nostru. Și cu toate că nici mijlocirile Ministerului Cultelor n'au fost urmate, dar d. inspector *Păclișanu* din Ministeriul Cultelor s'a dus personal la Finanțe pentru a stărui să se dea ordine autorităților de vamă să nu mai învoiască trecerea și apoi a plecat însuși la Oradea-Mare, pentru a priveghea cum se urmează poruncile. Numai atunci au încetat acele îngăduințe în folosul catolicilor Unguri.

De ! Ce să faci ! Ungurii sunt oameni ai creștinismului latin și, după teoria canonicului *Victor Macaveiu*, trebuie să ne înfrățim cu acest ciudat soi de «latini» ca să ne prade țara !

Multe lifte mai intră și sub haina latinității !

A. S.

Pentru formarea conștiinței creștine ¹⁾

Frați creștini,

Retrași din sgomotul vieții acestui oraș, obosiți de munca încordată, doritori de puțină liniște sufletească și, dacă vreți, cautând și împospătarea amintirilor ce ne leagă de țară, ne adunăm din când în când în acest locaș, unde, printr'un avânt al inimii noastre, ne înălțăm sufletul sus spre Dumnezeu.

Aceasta înălțare sufletească cere o voință, de a eși puțin din viața comună, de a avea curajul să ne uităm puțin ca oameni și să trăim în lumea realităților sufletești.

Realități sufletești !

Două cuvinte ce trebuiesc tălmăcite. Deobicei nu mim realitate aceia ce experimentăm, adică provocând un fenomen în condițiuni anumite organizate și posibil să fie controlate prin repetarea lor în domeniul vieții pipăibile. Dar suntem aci în mijlocul altei lumi, al lumii sufletești, unde, pentru stabilirea realității, mergem pe cale deosebită, anume adevărind realitatea acestei vieți prin rezultatele ei.

În primul domeniu de realități, satisfacem curiozitatea și interesul, și întrebuițăm ca mijloc de cercetare rațiunea. În domeniul vieții sufletești cautăm aceia ce ne trebuie, eu aș zice, aceia ce ne este indispensabil.

Prima cercetare ne obosește, căci rațiunea se oprește totdeauna la obstacole grele.

¹⁾ Predică ținută la Capela română din Paris.

În viața sufletească, ce isvorăște din inimi, cercetăm cu pasiune și ne liniștim numai atunci când o satisfacem. Aci ne entuziasmăm numai dela prima piedică.

Eu însumi am curajul să numesc aceste două vieți felurite: una realitate și altă iluzie, însă tot eu inversez și zic că prima este o realitate în dosul careia este o iluzie, iar iluzia are în dosul ei cea mai puternică realitate.

Cine nu și-a pus întrebarea :

Ce înseamna existența mea ? Ce dorește sufletul meu ?

Sufletul nostru dorește aceia ce-l scoate din valul vieții comune și prin aspirații curate caută : binele, dreptatea și adevărul. Sufletul nostru caută să ne scoată din noi înșine, să ne apropiem spre un ideal. Chiar atunci când idealul nu-l vede realizat pentru el, se bucură de realizarea lui în sufletul altora.

Toate aceste frumoase aspirații : bine, adevăr, dreptate, sunt însușirile cu care noi ne reprezentăm dumnezeirea, care ne cer în apropierea spre ea curaj, încredere, sacrificiu.

Această aspirație este așa de veche ca și apariția omului pe pământ. Totdeauna, în mijlocul spațiilor înconjurătoare, omul și-a zis că mai, presus de ele, trebuie să fie o ființă mult mai puternică străbatând acest înveliș tainic. Filosofii contradictorii și religii felurite au fost mijloace de a răspunde la această întrebare. Toate însă sunt un simplu material de curiozitate pentru noi cari avem învățătura lui Hristos, celce a suferit chinurile răstignirii.

Există o expresivă pictură reprezentând Calvarul într'un mare întunec. Totul este negru afară de Crucea care atrage din cer o rază de lumină pe care o reflectează pe o întreagă scenă. Tot locul atins de această linie luminoasă a Crucii devine luminos, în tot sufletul în care cade o undă din aceasta lumină se redeșteaptă o speranță în viață, o consolare în suferință, o sete de ideal de a eși din viața banală, de a crede în Dumnezeu, în Iisus Hristos.

Din învățătura lui am să aleg numai câteva cuvinte din ceia ce s'a spus în Evanghelia citită astăzi :

„Nu vă strângeți comori pe pământ unde moliile și rugina le strică și unde hoții le sapă și le fură, ci strângeți-vă comori în cer unde moliile și hoții nu le sapă, nici nu le fură, căci acolo unde este comoara ta, acolo este și inima ta“ (Mat. VI, 19—21).

Explicarea pe care vreau eu să o dau e puțin deosebită de cum ar putea cineva să-și închipue : în loc de o explicare pur materialistă, care pentru mulți ar fi o imposibilitate, iar pentru mulți ar fi foarte comodă. Voi lega câteva cuvinte simbolice care, pentru suflet, pentru inima noastră, sunt realități, pentru ca așa să fie și inima noastră, cum vor fi de înalte aceste aspirațiuni.

Firește, ar fi ușor de zis : ia aminte să nu strângi comori ! Să nu strângii prea mult, să nu fii prea bogat ; dar pentru mine asta are puțină însemnătate, căci ar fi tot așa de necreștin dacă cineva și-ar

strânge prin mijloace necinstite chiar necesarul existenței zilnice.

Da. Datoria celui ce are este ca din ceea ce-i prisoșește să cate să ajute pe cel ce-i în lipsă. Datoria celui ce n'are nu-i de aș revendica aceia ce-i lipsește ca un drept din averiile celui ce are. Cea ce judecă Dumnezeu este cugetul cu care avutul renunță la ce are și mulțumirea sufletească a săracului care primește.

Ce comod ar fi dacă cineva s'ar gândi să-și strângă averi prin orice mijloace, pentru ca pe urmă să facă această rezervă: pentru împăcarea mea cu Dumnezeu, o parte va fi a săracilor! Ce comod ar fi pentru o ceată de hoți cari s'ar introduce în casa cuiva ca să fure crezând că, prin asta, și-a îndeplinit datoria de a face pe cel avut să facă binele cu sila! Ce zadarnică consolare ar avea și cel jefuit care ar crede că furii l-au făcut să albească comori în cer!

Nu! Nimeni nu va avea comoara lui acolo unde nu va fi și inima lui, pentru îmbogățirea averii inimii lui.

Avuțiile inimii! Încă două cuvinte care trebuie lămurite.

Nu-i așa că inima poartă pe om?

Ea creiază iluziile după care omul aleargă o viață întreagă.

Prin ea omul tinde spre ideal, pe care în clipa în care-l crede realizat, îl vede plutindu-i doar ca un fulg ușor purtat de vânturi, care se apropie și se depărtează, dar pe care niciodată nu-l prinde.

Inimii omului îi trebuie speranțe, care-l să-l susțină în clipele de desnădejde. Ea este cea care se bucură de realizări fericite de-o clipă! ce disperează de încercări care-s făcute să întărească pe om în viață.

Ea naște 'n noi și 'n lumea întreagă entuziasmul pentru idei, pentru dreptate, pentru bine. Ea iubește, ea urăște, ea se răsbună, ea iartă. Ea se descurajează de tot, căci toate aceste aspirații creiază conflicte cu lumea înconjurătoare, cu conștiința, cu Dumnezeu.

Rațiunea să controleze acțiunile inimii, adică pasiunile ce ne poartă? Ah, nu! căci de câte ori rațiunea nu vine pe urmă numai ca să găsească justificare pentru pasiune?

Conștiința omenească? Ea e judecătorul nostru interior, însă ea însăși e atât de fragilă, atât de egoistă, atât de schimbătoare, încât vezi cum omul reneagă printr'un nou examen de conștiință, aceia ce mai înainte găsea bun.

Atunci în ce să-mi găsesc liniște? Căci datoria omului, în orice caz, este să se simtă fericit? Prin ce să-și ordoneze omul toate aceste contrarietăți, toate aceste frământări? Prin ce să ajungă omul să se cunoască mai bine, ca să știe să se stăpânească de la tot ce-i va aduce pe urmă remușcarea?

Acu zic că tot celce trece prin acest sbucium, trebuie să lase să-i cadă în inimă o rază de lumină divină, din învățătura lui Hristos.

Eu n'am să vă vorbesc despre Iisus Hristos, căci toți cari sunt aci îl cunosc, însă aș vrea să încerc

să arăt ce poate deveni omul prin Iisus Hristos. Întrebunțez deci aproape aceleaș cuvinte pe care în De Profundis le spune Oscar Wilde:

„Intr'adevăr, aci e farmecul lui Hristos. El nu te învață ceva, dar fiind adus în fața lui, devii ceva. Și fiecare e menit să vină în fața lui. Măcar odată în viață, fie ce om umblă cu Hristos la Emaus“.

Pentruca omul să se ridice, să se apropie de Hristos, trebuie mai întâi să se cunoască, să vorbească din când în când cu el însuși, să încerce să-și fie singur judecător.

În liniștea camerei, departe, pentr'o clipă numai, de viața sgomotoasă, omul are puterea de a se învinge pe el însuși. Acolo unde nu va putea merge singur să-i ceară sprijinul său, acolo unde se va găsi vinovat, să-i ceară lui iertare. Aci îi trebuie omului curaj, încredere, sacrificiu.

De ce-i trebuie omului curaj? Pentrucă în clipa în care el va avea curajul să se controleze pe el, se va găsi prea vinovat.

De ce-i trebuie încredere? pentrucă, cercetându-se și găsindu-se vinovat, ar putea să creadă că nu-i capabil de îndreptare. Ei bine, nu!

Acel ce se încrede, acel ce crede în Dumnezeu, știe că totdeauna, progresând pe calea binelui, trecutul dispare. Omul va privi la trecutul său cu un surâs de mulțumire, că s'a înălțat mai sus, ca și cum ar fi un glob de lumină, care, svârlit în sus, ar lăsa să cadă frumoase raze de lumină spre pământ.

De ce-i trebuie curaj?

Curajul îi trebuie ca să poată rupe din multe ale sale, din avutul său, din răutățile sale, din egoismul său, ca să zică ca poetul:

„De acum îmi pare că o nouă soartă
Mă cheamă, și că tot ce-a fost să stânge
În mine nu mai fierbe acelaș sânge.
Și viața mea de pân' acum e moartă
Căci prea era de tot șovăitoare
Și se sbătea mereu în neputință
Să scape de păcat și de căință
De aceea am călcat-o în picioare
Iar sufletu-mi de tot ce-a fost nemernic
S'a deslegat și-a isbutit să scape
Și sunt al meu de-acum, tot mai aproape
De mine și de cel Atot puternic“.

(H Ibsen).

Credința mea este că tot celce va urma această cale, ființa lui întreagă va fi schimbată. Inima lui se va înduioșa pentru orice suferință. Din ochiul lui va lăsa să cadă o lacrimă pentru celce plânge.

Cu mâna lui va da sprijin aceluia care s'ar prăpădi, de-ar fi singur pe lume. Așa făcând, își va aduna comori în cer, iar inima îi va fi adevărată comoară de virtuți nesfârșite, căci cea mai mare și poate singura avuție a omului e virtutea.

Repet cuvintele din învățătura lui Hristos pe care eu le-am ales astăzi ca să le tâlmăcesc, pentru ca cel puțin ele să rămâie neuitate.

„Nu vă strângeți comori pe pământ unde moliile și rugina le strică, și unde hoții le sapă și le fură, ci strângeți-vă comori în cer, unde moliile și hoții nu le sapă nici nu le fură, căci acolo unde este comoara ta, acolo este și inima ta“.

Iar dacă și din cuvintele mele a rămas ceva, lăsați-mă să vă fac un îndemn:

Din când în când citiți câteva cuvinte din învățătura lui Hristos. Aceia ce veți citi, vă va pune în față probleme noi și mari. Va ridica conflicte. Dar din aceste conflicte, alegând partea cea bună, fiecare va eși cu ceva bun, până într'o zi când nu-și va mai recunoaște trecutul și va trăi cu ambiția să tot avanseze, până când va avea o conștiință omenească luminată și inspirată de învățătura creștină.

Faceți următoarea experiență: Ingrijiți o floare căreia i-ați pus pământ bun.

Căutați de-o udați la timp.

Dela un timp, puneți-i o apă colorată de orice culoare ați vrea. Veți vedea că floarea își va schimba culoarea, se va apropia de culoarea apei. Așa-i și omul. Lăsați-i să cadă în suflet răul, va fi și el rău. Lăsați să-i intre în suflet învățătura creștină, se va schimba și el.

Va avea o inimă de creștin.

Și atunci?.... atunci:

„Fericiti cei curați cu inima că acei vor vedea pe Dumnezeu“, zice Mântuitorul.

„Altădată voi erați întunec, dar acum voi sunteți lumină în Domnul. Mărgeți ca fiii luminii. Căci trecutul luminii stă în tot felul de bunătate, de dreptate, de adevăr, zice apostolul Pavel (Efes. 5, 8). Amin.

Victor N. Popescu

Aniversarea morții Episcopului Melchisedec al Romanului

Joi 16/29 Mai a. c., s'a sărbătorit în Roman a 32 aniversare dela moartea episcopului Melchisedec al Romanului, fost membru al Academiei Române, al Academiei Spirituale din Kiev și Moscova și membru al societății geografice din Petersburg. Serbarea s'a început cu serviciul divin, oficiat în sobor în Catedrala Sfintei Episcopii de către tot clerul ei. Parastasul a fost oficiat de către Prea Sfințitul Episcop *Lucian* al Romanului, care întâia dată a luat parte la această pioasă serbare, ca unul ce a fost instalat în scaunul episcopal de Roman în anul trecut după 16/29 Mai.

În Catedrală, în scopul mai sus arătat, în afară de un numeros public, erau de față Prea Sfințitul Arhiepiscop *Valerian Craioveanu*, Epitropul fundației Melchisedec, Prea Sfințitul *Ilarion Băcăoanu*, Vicarul Sfintei Episcopii de Roman, elevii Seminarului cu părintele director *I. Vornicel*, și corpul personal al seminarului.

După terminarea parastasului, s'a făcut o pro-

cesiune până la mormântul Episcopului Melchisedec, aflător în curtea proprietății sale din vecinătatea episcopiei.—În fruntea cortegiului, s'au așezat elevii seminariului și un admirabil cor, care, sub conducerea aproape octogenarului profesor *Dornescu*, cânta pe muzica orientală, imne religioase pe tot parcursul procesiunii. La mijloc venea clerul cu P. S. Episcop, iar la urmă publicul. Toate clopotele episcopiei au sunat în tot timpul procesiunii, favorizată de o adevărată și minunată zi de Mai. Mormântul răposatului și grilajul din jurul lui era împodobit cu alese flori de primăvară. Dejur împrejurul lespedei de marmoră ce acoperă mormântul, erau așezați copilașii grădinilor de copii, „Melchisedec Episcopul“ și „Teodosie Episcopul“ sub conducerea profesoarelor respective, d-na Maria Bărgăoanu și Ortansa Frumușanu. Răposatul a dorit ca pe mormântul lui să se joace copilașii, a căror nevinovăție ne amintește nevinovăția și curăția îngerească.

Cortegiul ajuns la mormânt, aci P. S. Episcop oficiază un Trisaghion, citește moliftele de deslegare și se cântă — impunător și duios până la lacrimi—vecinica pomenire de cler, micii copilași și corul seminarului.

În astfel de atmosferă pioasă a luat cuvântul P. S. Episcop *Lucian*, care a rostit o înălțătoare cuvântare. Prea Sfinția Sa a scos în relief raritatea figurilor asemănătoare cu a Episcopului Melchisedec, a descris în colori vii activitatea lui literară, bisericească și patriotică, a scos în evidență unele pasagii importante din testamentul răposatului, constatând că figura acestui învățat, care posedă 7 limbi, crește din ce în ce mai mult și că vremea, în loc să-l învaluiască în cutele ei, ni-l prezintă tot mai măret, iar opera lui tot mai instructivă; în fine, încheie cu un călduros apel la sufletul și inima tinerilor seminariști de a lucra în ogorul bisericeii și a patriei Române, cu zelul, râvna, priceperea și căldura ilustrului Episcop Melchisedec. Serbarea s'a terminat cu imnul dedicat Episcopului Melchisedec de către profesorul *Vântu*, cântat cu glasuri gingașe de copilașii ambelor grădini de copii.

Apoi personalul slujitor în frunte cu P. S. Episcop *Lucian*, au trecut în cancelaria epitropiei, unde onorurile au fost date de P. S. Arhiepiscop *Valerian*, subsemnatul, d. *V. Dornescu* și *V. Bărgăoanu*, epitrop al fundației „Melchisedec Episcopul“.

Tot atunci s'a oficiat și parastasul pentru pomenirea răposatului donator *Ioan Mihăilescu* și s'au pomenit epitropii răposați și ceilalți donatori decedați ai Fundației și anume: *Dr. Alexandru Vasiliu*, *Dr. Luca Teodoriu*, *Econom I. Constantinescu* și *Arhimandrit Chesarie Ștefano*.

Iconom CONST. NAZARIE.

București 5 Iunie 1924.

Un teolog anglican va ținea cursuri în București.

Încă de anul trecut, de când episcopul anglican Dr. *Charles Gore* a fost în București, ne-a spus că va trimite un teolog anglican să ție cursuri în București. Era nehotărât numai timpul când să-l trimeată. Anul acesta însă, prezidenta Societății Ortodoxe, Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, a primit următoarea scrisoare din partea *Comitetului anglican pentru Bisericile răsăritene*, iscălită de Păr. *Harold Buxton*, adică de însuși preotul care a însoțit la noi pe Episcopul Gore:

COMITETUL PENTRU
BISERICILE RĂSĂRITENE

Instituit de către

Arhiepiscopul de Canterbury.

Londra, 22 Aprilie 1924.

Doamnei CANTACUZINO,

Prezidenta Societății Ortodoxe a Femeilor Române.
BUCUREȘTI.

Doamnă,

Am marea plăcere de a vă scrie că invitarea făcută de Societatea d-voastră către unul din învățații noștri, de a ținea în București cursuri despre Biserica Anglicană, A fost primită de Păr. Dr. *Bate*, canonic al catedralei din *Carlisle* și unul din cei mai buni teologi și istorici ai noștri.

Dr. *Bate* socotește să poată fi în București în timpul primei săptămâni al lui Octombrie viitor.

Binevoți, Stimată Doamnă, a mă socoti devotatul d-voastră, cu deplină credință în Iisus Hristos.

Rev. HAROLD BUXTON,
Secretar activ al Comitetului pentru
Bisericile răsăritene.

Incununarea preoților la Academia Română

Preoții și-au pierdut mult din prestigiul social pe care-l aveau odată. Mulți vorbesc despre ei ușor, îi iau la vale și nu văd în ei un factor de vreo însemnătate deosebită în viața obștei. Pentru câți scriitori, preoții n'au slujit ca obiecte de bațjocură! În multe din lucrările sale, d. *Sadoveanu* pune pe preot numai în lumina păcatelor lui, iar anul trecut, la cursurile de vară din Vălenii-de-Munte, Păr. Dr. *Nicolae Popescu* semnala că un scriitor (d. *Visarion*) zugrăvea pe preot în chip foarte urât, trecând foarte departe peste păcatele lui și punându-i în spînare păcate închipte.

E foarte adevărat că în viața preotului s'au strecurat și multe păcate, împotriva cărora datori suntem să luptăm. Și vom face aceasta ocupându-ne de preoți de aproape, hrănind conștiința chemării lor și nelăsându-i să-și trăiască viața prea răzlețiți, fără puțința de a se corecta unul pe altul. Dar, pe de altă parte, datori

suntem să luăm aminte și la atâtea părți curate din viața preoților și a nu ne lăsa numai în cugetarea că la preoți găsim numai rele, cum vor să ne facă unii a crede. Trebuie să scoatem la lumină toate veștile bune pe care le aflăm despre ei, pentru a-i arăta cum sunt, în adevărul lor. Dacă unii arată relele, noi să căutăm să arătăm și tot binele pe care ei îl fac.

Luna Iunie ne-a adus frumoase vești în această privință, întru cât, în sesiunea de primăvară a Academiei Române, au fost răsplătiți cu meritate premii nu mai puțin de patru preoți din patru ținuturi românești deosebite:

1. Unul a fost Păr. Dr. *Teodor Botiș*, directorul Seminarului din Arad, pentru cartea sa **Istoria Școlii Normale (Preparandiei) și a Institutului Teologic ortodox-român din Arad**. E un mare volum de 743 de pagini, apărut în 1922 și în care se zugrăvește trecutul acelor două așezăminte de lumină românească peste munți. Păr. Botiș e unul din cele mai de seamă elemente ale clerului nostru ortodox din eparhia Aradului, fiind, împreună cu redactorul nostru, Păr. Dr. *Gh. Ciuhandu*, în fruntea vieții bisericești intelectuale din acea eparhie. Numele Sfinției Sale se poate găsi și în nr. trecut al acestei reviste (p. 320) în legătură cu povestirea despre alegerea dela Sinodul din Arad, unde Sf. Sa a avut o atitudine vrednică.

2. Al doilea preot e Păr. *Dimitrie Dan*, asesor în Consistoriul Mitropolitan din Cernăuți, preot venerabil, care de peste 30 de ani lucrează pe ogorul scrisului, mai cu seamă în domeniul istoric. Lucrarea pentru care a fost răsplătit acum e despre *Mănăstirea Sucevița* din Bucovina, pe care Sf. Sa o studiază de multă vreme și despre care a mai scris. În 1909 a publicat o broșură intitulată „Un odor din mănăstirea Sucevița”, o broșură de 11 pagini, extrasă din revista bisericească *Candela* din Cernăuți. Cea mai veche scriere a sa știută de noi este despre „Monofisitismul în Biserica armeană-orientală”, Cernăuți 1902, adaos la o lucrare de mai nainte despre Biserica armenească, din 1891. Sf. Sa demonstrează că armenii nu sunt monofiziți, precum a scris, de pildă, răposatul profesor *Gh. Aramă* dela Seminariul „Veniamin” din Iași, împotriva armeanului *Sarmacas*, ci că ei sunt de aceiași credință cu noi, în ce privește cele 2 naturi în Iisus Hristos.

Dar Păr. Dan a scris încă și mai nainte de această scriere pe care o avea în mână. Sf. Sa a scris în felurite de domenii. Astfel, ca cel întâi rod al silințelor sale în munca de condei, vedem pomenită o traducere, „Cântăreața”, tipărită în Gherla 1890. Nu putem spune însă nimic despre ea, afară de faptul că o pomenim, fiindcă n'o avem în mână. Dela aceasta înainte însă, au început să urmeze multe tratate: despre *Armeni* (în nemțește și românește, ba una și în armenește, Viena 1891), despre *Țigani*, despre *Evrei*, în toate acestea, cu privire deosebită despre viața acestor neamuri în Bucovina.

În 1904, a scris despre dreptul ctitoriei (*Patronatul*) în Biserica ortodoxă din Bucovina. În 1912, despre Pro-

topopul *Mihail Ștrilbițkii*, un personaj foarte interesant din viața bisericească a Moldovei între 1770 și 1800. În același an, despre un manuscript slavon din 1650 în satul Bârnova din Moldova. Mult mai înainte de aceasta, în 1899, scria despre un manuscript care cuprinde o veche carte de pietate, *Mântuirea Păcătoșilor*.

Ar fi lucrul de preț să se scrie ceva mai amănunțit despre activitatea literară a Părintelui Dan, pentru a face cunoscut în clerul nostru un harnic chip de preot, la care găsești atâtea pagini frumoase, al căror tarmec te fură, prin atâtea chestiuni vrednice de știut, pe care autorul le înșiruie înaintea noastră. Va trebui să se facă odată aceasta, pentruca munca preoților noștri să nu se scurgă fiind știută numai de câțiva, ci a fi pusă și prețuită în văzul tuturor. Clerul însuși trebuie să-i cunoască și să se bucure că are în sânul său astfel de podoabe. Bucovina are preoți de seamă, care ies la iveală prin cultura și hărnicia lor, afară de învățații profesori dela teologia din Cernăuți, preoți ca, de pildă, Păr. *Constantin Morariu*, despre care, de asemenea, am vorbit și mai avem a vorbi. Pe aceștia nu trebuie să-i lăsăm a fi cunoscuți numai în regiunea lor, ci în toată Biserica noastră, pentrucă fac cinste neamului și Bisericii românești.

Păr. D. Dan este de mult membru corespondent al Academiei Române, pentru multele sale tratate istorice, și iată-l acum și încununat cu altă răsplătire, al aceleiaș a așezământ. Noi ne bucurăm și-i urăm să ajungă la recunoașteri tot mai mari ale meritelor sale.

3. Al treilea preot este Păr. *N. Hodoroabă* din Iași, preot tânăr, care totuși a publicat până acum multe lucrări și care, tocmai când era cam descurajat că munca sa e trecută cu vederea, iată-l încurajat în chip deosebit prin răsplata Academiei Române.

Noi am vorbit aici de mai multe ori despre Sf. Sa și am publicat și lucrări de ale sale. După priceperea sa în alte laturi, din art. pe care-l publicăm în acest număr, ni se dezvăluie ca un adevărat poet. Deși art. e în proză, totuși numai să-l citească cineva și va vedea că e o adevărată poezie, plină de caldă simțire și de puterea de a o înfățișa vie înainte simțirii altora. *Imnul Pământului* e o lucrare despre care credem că face să se vorbească și în cercurile de literatură.

Păr. Hodoroabă, care mai înainte de a fi preot în Iași, a fost preot de sat în jud. Dorohoi, a scris despre *Luxul la sate; Războiul în Bucovina și Galiția; Preoțimea și Armata; Invățături și sfaturi; Invățăminte din război; Un îndemn pentru reclădirea unei biserici; Cuvinte către ostași*.

Cum se vede din acestea, Sf. Sa a scris mai cu seamă în privește războiul și în legătură cu ce pot sau ce au putut face preoții în astfel de împrejurări. E explicabil de ce, fiindcă a fost preot militar și a făcut campania marelui război. A mai scris și o cărticică împotriva bolșevismului, pentru a feri pe țărani de a cădea în ghiarele lui, cărticică pe care noi am analizat-o în paginile acestei reviste.

Dar cartea care i-a ridicat numele și-l va face cunoscut de acum înainte în cercuri mai largi și i-a adus însemnata cinstire din partea Academiei, este un volum ceva mai mare, pe care l-a publicat anul trecut și de care noi am pomenit aici până acum numai pe scurt. E intitulat *Din războiul de întregire* și am scris particular autorului, încă dela aparițiunea cărții, arătându-i valoarea ei și satisfacțiunea pe care am simțit-o citind-o. Am pomenit de ea și în cursurile noastre dela Școala Specială de Geniu din București, pentrucă se află în ea observațiuni care trebuie știute și de ofițeri. Mie mi-a slujit în scopul acesta.

Câte lucruri de preț însă care trec neștiute! Norocul cărții a fost că a ajuns la cunoștința d-lui *Rădulescu-Motru*. Distinsul profesor și filozof n'a avut greutate a recunoaște în ea o carte de mare valoare. Părintele Hodoroabă a depus-o la Academie pentru premiare. D. Rădulescu-Motru, care e membru activ al Academiei, a pus mâna pe ea, din întâmplare, și a găsit-o atât de ademenitoare, prin meșteșugul Părintelui Hodoroabă de a prinde realitatea, în cât n'a lăsat-o din mână până a isprăvit-o de citit. Mulțumit de cuprinsul ei, a pus mâna pe condei și a scris Părintelui Hodoroabă despre cartea citită...

„Este cel mai obiectiv document ce am citit până acum asupra războiului nostru. Sunt convins că istoricii viitorului nu-l vor scăpa nici unul din vedere. Eu vă mulțămesc că mi-ați procurat o lectură așa de interesantă, și în acelaș timp un rezim de care aveam nevoie în studiul meu asupra psihologiei poporului român și al țărânilor în special. În scrierea Sfinției Tale găsesc adevărul pe care îl bănuiam de mult: abisul care există între țărani și orășeni, în cece privește credința religioasă.

„Prin orășeni înțeleg: cultura școalelor noastre secundare din care au ieșit ofițerii. Imi voi face o plăcere să trimit Sf. Tale scrierea mea îndată ce se va tipări¹⁾. În ea veți vedea că mă refer la constatările D-voastră. Și până la publicarea studiului meu, voi face uz de constatările Sf. Voastre, în conferințele publice pe care sunt chemat să le țin. Chiar Joi, la 17 Ianuarie c., numele Sf. Voastre va fi pomenit în conferința ce voi ține la Timișoara.

„Sunt convins, prea cinstite părinte, că lucrarea pe care numai cu mari sacrificii ați putut-o da la lumină, va avea mai multe ediții și va însemna o dată în dezvoltarea noastră culturală“.

Aceasta e cartea pe care a premiat-o Academia. Dar până la Academie, ea a mai căpătat încă un premiu: din partea *Societății Scriitorilor Români*, care a răsplătit-o cu suma de 2000 de lei.

Acum, pentru noi, preoții se ridică o datorie: Trebuie să cunoaștem cartea. Edițiunea I s'a isprăvit. Trebuie tipărită a doua. Cei întâi care trebuie să caute aceasta sunt preoții, pentrucă ei cei dintâi trebuie să

¹⁾ E vorba de cartea *Țărânilor, un suflet și o politică*, de care noi pomenim în acest nr.

cunoască o carte făcută de un frate al lor și apreciată atât de cald de un bărbat ca d. Rădulescu-Motru.

Din partea noastră, felicităm din toată inima pe Păr. Hodoroabă pentru meritata răsplată pe care a primit-o și ne bucurăm că aceasta îi vine când este încă tânăr, pentruca să-i dea îndemnul de a lucra fără șovăire și în viitor.

4. Al patrulea premiat este cel mai tânăr dintre ei, Păr. *I. Răuțescu*, fostul meu elev dela Seminariul Central, paroh în *Dragoslavele*, Muscel, căruia de asemenea i-am publicat aici mai multe lucrări și-i vom mai publica. Noi, văzându-i și citindu-i cartea premiată, încă mult înainte de premiare, i-am prezis de atunci, și în scrisoare deosebită și în aceste pagini, că va avea mulțămiri din partea Academiei Române, și iată că le-a avut. Și credem că prezicerea noastră încă nu e împlinită în întregime. Fiind prins în mrejele patimii plăcute de a căuta documente și a le studia, va ajunge cândva și membru corespondent al Academiei Române și la alte mulțămiri.

Păr. Răuțescu a absolvit seminariul în 1913. Deci trebuie să aibă acum 30 de ani. Are de acum înainte când lucra în drumul frumos pe care și l-a ales.

Cartea premiată poartă numele de **Dragoslavele**. E în format mare și are 432 de pagini. E lucrată în colaborare cu învățătorul *C. Rădulescu-Codin*, și acesta bărbat însemnat în corpul didactic, fost revizor și cunoscut ca scriitor. Partea cea cea mai mare din carte însă e lucrată de Părintele Răuțescu, iar d. Codin a lucrat partea în care se descriu luptele, fiindcă se știe că în regiunea Dragoslavelor au fost unele din cele mai grele ale războiului nostru.

Iată, deci, patru nume de preoți care, de aci înainte, vor trebui să intre în buna cunoaștere și prețuire a preoților noștri. Bucuria și încununarea lor e bucuria și încununarea noastră, fiindcă cinstea de care au fost încărcăți nu este numai a lor personală, ci și a întregului corp preoțesc, pe care Sfințiiile Lor l-au împodobit cu munca pe care Academia Română a răsplătit-o în felul acesta.

Dumnezeu să-i ție întru mulți și rodnici ani!

Alegerea de episcop pentru scaunul Dunării-de-Jos

Prin alegerea Prea Sfințitului *Iacov*, dela scaunul episcopiei Dunării-de-Jos, ca episcop la Huși, rămânând vacant scaunul Galațului, urma să se întregască și acest scaun. El stă vacant de astă iarnă, fiind cârmuit în acest timp de Prea Sfințitul Platon. Alegerea hotărâtă odată pentru ziua de 31 Martie a. c., nu s'a putut face atunci. Ea s'a amânat și s'a hotărât a se face din nou în ziua de 25 Iunie c. La acea dată, s'a făcut Tedeum la Mitropolie, slujit de P. S. *Iustinian*, episcopul oștirii, la ceasurile 10 di-

mineața, iar alegerea s'a făcut după amiază, la ceasurile 3, sub prezidența Inalt Prea Sfințitului Mitropolit D. D. Dr. MIRON. A fost ales Prea Sf. Sa *Arhiepiscopul Cozma Botoșăneanu*, vicarul Mitropoliei Moldovei cu 190 de voturi, iar Arhiepiscopul Teofil Botoșăneanu a avut 61 de voturi.

Marți, la 1 Iulie c., s'a făcut investitura noului episcop cu ceremonialul obișnuit.

EXTERNĂ

Congresul Societății Biblice Britanice

Că în fiecare an, Societatea Biblică Britanică din Londra și-a ținut și anul acesta congresul ei anual în luna Mai. Ziua în care s'a ținut a fost la 7 ale lunii. După cum spune *The Bible in the World* («Biblia în lume», Iunie 1924), congresul s'a ținut într'o frumoasă dimineață, luminată de soare, fiind de față foarte multă lume, între care: *Sir C. J. Owens*, prezidentul comitetului, *Williamson Lamplough*, casierul societății, Marchizul de Aberdeen și Temair, Episcopul *Copleston*, Episcopul *Taylor Smith*, Episcopul *Newnham*, Amiralul *Sir R. F. O. Foote*, Colonelul *Sir Robert Williams* și mulți alții. Prezidentul Societății, care a fost de față la congres și a ținut o însemnată cuvântare a fost *Ducele de Connaught*. Alteța Sa Regală a fost primit de toți membrii congresului în cântecele bucății dela început din imnul național. După aceia adunarea a cântat :

Iisuse, tu ești bucuria inimilor iubitoare,
Tu izvorul vieții, tu lumina oamenilor.

Preotul *Dr. S. Kilgour*, director în administrațiunea Societății, a citit o parte din Psalmul 72 și a exprimat mulțămirea și rugăciunea adunării.

Preotul *C. Boughton*, unul din secretarii Societății, a rostit apoi limpede și curgător, o povestire scurtă despre munca săvârșită de Societate în cele 12 luni trecute.

Incepându-și discursul său, el a spus:

Alteța Voastră Regală, Prea Sfințișilor Episcopi, Doamnelor și Domnilor, Sunt încredințat că voi avea sprijinul acestei adunări ca să pot începe, Alteță, cuvântarea mea cu o referență personală. Noi am simțit adânc cinstea pe care ați făcut-o acestei Societăți, când, în 1917, ați consimțit să fiți prezidentul nostru. Făcând astfel, Voi ați dat încă o dovadă despre simpatia simțită de membrii Casei Regale a Angliei pentru această Societate, simpatie care, cel puțin în două prilejuri de mai nainte, a fost dovedită în chip fericit. Noi suntem mândri că avem în Palatul Societății Biblice un text scris anume de Regina Victoria în 1887, ca să fie copiat pentru o edițiune jubilară a noului Testament

tipărit de Societate pentru trebuința școalelor din Oceania. Și am adus aici să Vă arăt în dimineața aceasta încă și altă comoară a noastră, actuala programă, întrebuițată de Regele Eduard VII când, ca Prinț de Wales, a pus peatra de temelie pentru actualul Palat al Societății Biblice în 1866. Pozițiunea Voastră ca prezident al nostru, a fost nu numai o înaltă cinste pentru noi; ci mărturisirea lucrătorilor noștri, atât de acasă, cât și din țările străine este că ea a fost de o însemnătate nemăsurată pentru munca noastră, din pricina încrederii pe care o inspiră numele Vostru. Și acum Voi ne dați pe deasupra încă onoarea de a fi de față la congresul nostru anual. Fie-mi îngăduit, Alteță Regală, ca, în numele acestui congres și al tuturor prietenilor acestei Societăți, să Vă înfățișez respectuos sincera noastră mulțămire pentru prezidarea din această zi. Căci noi știm că aceasta e cea dintâi zi, în care sunteți înapoi acasă după câteva luni de lipsă din țară și nu ne îndoim că aveți de îndeplinit încă și alte însemnate îndatoriri.

Sculându-se ca să vorbească, Ducele de Connaught a fost salutat cu vioiciune de toată adunarea. S'a slujit de foi numai când a fost vorba să citeze date și să schițeze figuri. Incolo a vorbit liber spunând:

Prea Sfințiților, Doamnelor și Domnilor, Sunt fericit când mă gândesc că oea dintâi datorie pe care o am de îndeplinit acum, când m'am întors, înapoi acasă, este de a prezida adunarea anuală a Societății Biblice Britanice și străine. (*Aplause*). Când mi s'a cerut să fiu prezidentul d-voastră, am simțit că o grea răspundere mi se pune pe umeri. În acelaș timp însă, am prețuit cât se poate de mult marea onoare și încrederea care mi s'a arătat, cerându-mi-se să fiu urmașul unui bărbat așa de strălucit ca Lordul Northampton, (*Aplause*).

Această Societate a noastră, precum știți, există de 120 de ani. Socotesc că veți fi de aceeași părere cu mine că trebuie să mulțămim lui Dumnezeu pentru marea progres religios săvârșit de Societate, nu numai în iubita noastră țară și întinsa noastră împărăție, ci și în toată lumea. (*Auziți, Auziți*). Ea a avut un mio început, dar începutul a fost binecuvântat chiar dela cel întâi pas, de simțirea că noi lucrăm în numele Tatălui și, de asemenea, pentru creșterea înfrățirii și a moralității în toată lumea. (*Auziți, auziți*). Noi am ascultat chiar acum strălucitul raport citit de Păr. Boughton. Ii mulțămese pentru prea frumoasele cuvinte cu care el a început arătările sale. Mi-a făcut o mare onoare prin chipul cum el a adus vorba de mine. Este o mulțămire pentru mine știind că am încrederea d-voastră în pozițiunea pe care eu o ocup acum ca prezident al d-voastră. (*Aplause*). După cum știți, eu am avut plăcutul prilej de a vizita cele mai multe părți ale împărăției noastre, precum și multe alte ținuturi și, fără îndoială, pot mărturisi despre minunata lucrare săvârșită de această Societate. (*Aplause*). În deosebi, am găsit lucrul acesta în Canada. Eu socotesc că nicăieri aiurea în cuprinsul împărăției noi nu avem sprijinitori mai calzi decât pe reprezentanții Societății noastre în Canada. (*Auziți, auziți*). Multa muncă pe care ei o săvârșesc, precum și binele care izvorăște dintr'însa, m'au iz-

bit de nenumărate ori în tot lungul călătoriei mele dela un capăt la altul al acelu mare Dominion. (*Auziți, auziți*).

Doamnelor și Domnilor, E o mare plăcere pentru mine să văd strânsă astăzi aici o atât de numeroasă adunare, pentrucă e o dovadă cât de mare este interesul general care se arată acestei Societăți. Traducând Biblia în felurite limbi, gândul nostru a fost de a o răspândi în feluritele laturi ale împărăției și în feluritele laturi ale lumii. Acum, eu socotesc că, mai mult ca oricând, vom fi de părere că, mai însemnat decât orice, este să luăm marile adevăruri ale Evangheliei și să le turnăm în sufletul tinerimii noastre. (*Aplause*). Eu socotesc că, cu cât cineva îmbătrânește, cu atâta prețuiește tot mai mult datoria pe care o avem către generațiunea care se ridică și recunoaștem că numai prin tineret putem cultiva marile sentimente de onoare, religioase, prietenie și bunătate. Generațiunea tânără trebuie s'o câștigăm noi, pentruca să prindă dragoste de lucrul nostru. De aceea, printre multele izvoare de mulțămire din raportul acestui an, am fost atât de fericit să văd că se vorbește despre însemnătatea faptului de a insufla marile principii ale religiunii noastre, făcând să înainteze tot mai bine o mai adâncă cunoaștere a Sfântului Testament.

Domnelor și Domnilor, Vă felicitiez pentru sprijinul inimos pe care l-ați dat. Este lucru înveselitor să aflăm că, în curgerea anului care a trecut, s'au putut adună cu 10,000 de lire mai mult, prin apelurile făcute către cei care poartă interes marelui noastre Societăți. (*Auziți, auziți*).

Aici Ducele de Connaught a pus mâna pe foi și a început a citi câteva fapte și date statistice, pe care nu e nevoie să le dăm în însuși discursul său, pentrucă le vom da deosebit, când vom vorbi despre lucrul Societății. După aceea Ducele a lăsat iar foile și a vorbit înainte:

Mă tem că v'am luat prea mult timp citindu-vă aceste amănunte, dar socotesc că ele ar fi putut interesa pe unii dintre d-voastră care nu le-ar fi știut și, de asemenea, că aceste date pot dovedi mai hotărâtor decât orice înaintarea uimitoare săvârșită de Societatea Biblică Britanică și Străină și, de asemenea, că ele ar putea să vă umple și pe d-voastră și pe mine de mulțămirea că, prin binecuvântarea lui Dumnezeu, Evanghelia s'a putut răspândi atât de mult în toate părțile lumii. Nădăjduiesc că binecuvântarea Domnului nu ne va lipsi și că, an cu an, vom avea prilejul să ne felicităm pentru înaintarea tot mai puternică și mai mare a Societății noastre. (*Aplause prelungite*).

Au mai vorbit la congres, în cuvântări foarte însemnate, pe care va trebui să le reproducem în alte numere, *Sir Michael Sadler* din *Comitetul Oficiului Colonial pentru educațiune în Africa*, *Episcopul de Grantham, Hugh Miller*, secretarul Societății în Coreia, și tânărul preot *Thomas Yates*.

Despre activitatea Societății pe anul încheiat, socotit până la 31 Martie 1924, trebuie să spu-

nem că, pe lângă sutele de limbi în care ea a tradus și tipărit Biblia, în curgerea anului trecut a mai tradus și tipărit bucăți din Biblie încă în 8 limbi, așa că, de toate, 566 sunt până azi limbile pământului în care ea a răspândit Cuvântul Domnului. Cele 8 limbi adăogate se împart pe continente astfel: 3 în Africa, și anume 2 în regiunea fluviului Niger, unde foiesc 110 triburi sălbatece, fiecare cu limbă deosebită, iar 1 în Africa de Apus, în Angola; 2 europene și anume în graiul *corsican*, o limbă care seamănă cu italiana, cu traducerea evangheliei Sf. Luca, făcută de Preotul *Antomarchi*, un urmaș al medicului fii Napoleon cel Mare, iar cealaltă în limba *latgaliană*, un grai din părțile *Letoniei*, vorbit de 600,000 de oameni, care au acum, prin munca Societății Biblice, întreg Noul Testament în limba lor; apoi o traducere a evangheliei dela Luca în limba *Nosu*, și acesta unul din multele graiuri ale Chinei, în provincia *Iunnan*; apoi Noul Testament întreg tradus pentru locuitorii diu insula *Florida* din Oceania (nu peninsula din America); și în stârșit evanghelia Sfântului Ioan în limba *Makuci*, pentru niște locuitori dintre Peile-Roșii, care vorbesc această limbă în America de Sud.

Altă parte a lucrării acestei Societăți în curgerea anului încheiat cste că a întregit Noul Testament pentru 9 limbi în care erau traduse până acum numai bucăți din Biblie. 5 din acestea sunt în Africa, 2 în Oceania (de socotit aci și cea din Florida pomenită mai sus), 1 pentru Iadochina franceză, în Anam, și una pentru un dialect din Bolivia, având alături și textul spaniol.

Pentru limba *Ronga*, care se vorbește în Africa de Răsărit portugheză, s'a putut tipări întreaga Biblie.

Evangheliile se află în curs de tipărire în 4 limbi sau dialecte nouă. Se lucrează traducerea altor 12.

Societatea Biblică a tipărit în curgerea anului încheiat, până la 31 Martie 1924, un număr de 8.541.991 exemplare biblice — cu 138.383 mai puțin ca în anul trecut 1922 — 923. Cu toate acestea mai puține au fost numai cărțile de mică măsură, pentru că, din acest număr, Biblii întregi s'au tipărit 941.297 — cu 64.979 mai multe ca în anul trecut. Numai în 5 ani, din cei 120 ai ființării ei, s'au tipărit mai multe Biblii de cât atâtea. Exemplare de Noul Testament s'au tipărit 907.415 — cu 158.551 mai puține; iar bucăți deosebite din Scriptură s'au tipărit 6.692.189 — cu 34.011 mai puține ca anul trecut.

Veniturile Societății au fost de 377.285 lire engleze, cu 10.373 mai multe ca anul trecut. Bucuria Societății e că, din această sumă, 142.410 lire au fost căpătate numai din contribuțiuni, adică 12.135 de lire mai mult ca în anul trecut.

Cheltuielile au fost de 353.739 lire, cu 7.822 de lire mai puțin ca anul trecut.

În general, tonul dării-de-seamă despre lucrările Societății e plin de veselie că ele merg bine. Aceasta e numai o dare-de-seamă scurtă. Una mai pe larg vine într'un volum anumit tipărit pentru aceasta, în care vom găsi date și mai multe. Între datele cuprinse în revista Societății, din care luăm acestea, se află și știrea că cunoscutul Episcop *Charles Gore*, care a fost la noi, a ținut o cuvântare pentru această Societatea în marea catedrală din Londra *St. Paul* la 6 Mai. Știrea pomenită spune: «Ceice l-au ascultat au fost toți de părere că niciodată n'au auzit ei o demonstrație mai elocventă despre însemnătatea fără seamăn a Bibliei și a Societății Biblice».

Arhim. SCRIBAN.

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Cultura Creștină. Aprilie, 1924. Revistă unită lunară. Se tipărește în Blaj. Formatul $1\frac{1}{2}$ ca al «Bisericii Ortodoxe», grosimea $2\frac{1}{2}$ coale. Abonamentul 100 de lei pe an.

Comitetul alcătuit din 21 de doctori și 3 ne-doctori.

Strașnică trebuie să fie această revistă, din care des suntem împroșcați noi, dacă are atâția doctori în comitet! Cu toate acestea rar poți

citi o predică mai ștearsă și mai lipsită de orice zvâcnire personală, de limbă veștedă ca predica «pe Dumineca Tomei» a profesorului *Iuliu Maior*... Are toate însușirile de a face pe ascultători să moțăiască.

Și tot această revistă ne apucă pe noi, cum am arătat în art. «Socoteli cu Uniții», din numărul trecut, că noi n'am avea viață lăuntrică și activitate proprie... Vezi Doamne! ei au! în însuși

organul lunar al centrului lor religios și la adăpostul a 21 de doctori!

După Prof. Iuliu Maior, d-zeirea Mântuitorului ni se mărturisește în evanghelie «eclatant»... Ce să-i faci! E creștinism latin, trebuie să ne puie în legătură cu latinii! De aceea trebuie să lăsăm cuvintele noastre înțelese de orice Badea Ion, precum *luminos, strălucit* și altele și să zicem «eclatant», că așa e mai franțuzește, ne asemănăm cu neamurile din Apus...

Mai bună decât aceasta însă e, altă predică, pentru sărbătoarea Paștelui, în care găsim mai multă sprinteneală de cugetare și mai multă viață. E iscălită numai cu inițialele I. C.

Tot bună e și predica de la Florii, iscălită X, în care ni se vorbește despre datoria de a primi pe Domnul Hristos în împărtașanie, ceiace e mai mult decât primirea cu ramuri pe care i-au făcut-o Iudeii sau cu flori pe care i-am face-o noi. Cugetarea aceasta, de a ne împreuna cu Domnul Hristos în Sfânta Sa Taină, e susținută destul de bine și face din predica aceasta o bucată care s'ar putea întrebuița cu destulă izbândă și de alții.

Un articol amănunțit și întărit cu mult material istoric este al Preotului *Al. Ludovic Tăutu* despre «Sfântul Nichita Remesianul în istoriografia noastră». Aci sunt cercetați toți istoricii noștri și alții străini, care au scris ceva despre Sf. Nichita, și se stabilește că, de fapt, sunt doi sfinți Nichita: unul *Remesianul* și altul *Gotul*. Păr. Tăutu demonstrează că Nichita Remesianul a lucrat mult pentru creștinarea Daciei, întrucât el a fost episcop chiar lângă Dunăre, la *Arcer-Palanca*.

Demonstrarea Părintelui Tăutu e susținută cu multă voiciune și face o bună impresiune. Sf. Sa n'o spune, dar cei care vor să ne lege de creștinismul Romei susțin tare că noi am primit mai întâi creștinismul roman, și de aceea lor le este foarte simpatică ideea ca noi să fi primit creștinismul prin cineva care vorbea și scria latinește, cum se spune de Sf. Nichita Remesianul. Deci e cu puțință ca și Păr. Tăutu să puie atâta interes și căldură la chestiunea aceasta, pentru a eși dovedit că noi am primit creștinismul în veșmânt latin. Bine înțeles, noi nu pretindem de aici că a întors adevărul de dragul acestui fapt, ci numai aruncăm părerea că Sf. Sa urmărește această dovedire pentru a mai câștiga un temei că noi am primit creștinismul latin.

Noi nu ne neliniștim de loc de această afirmare și, dacă este un adevăr istoric, ne învoim foarte bine cu el. Cu toate acestea el nune poate duce unde ar vrea năzuințele *Culturii Creștine*. Căci Peninsula Balcanică a fost în mare parte romană până după vremea lui Nichita. Mult mai târziu după aceasta, și Iustinian își scria legile

sale din Răsărit și în grecește, dar și în latinește. Deci o întrebuițare a limbii latine în acea vreme în părțile noastre nu duce la o legătură cu creștinismul de la Roma, ci numai la legătura cu creștinismul din stânga Dunării, unde limba țării era latinească. Iar ținuturile acestea n'au fost sub atârnaarea Romei, ci a Constantinopolului. Și dacă ni se va spune că Roma e mai veche decât Constantinopolul, vom răspunde că pe vremea creștinismului dela început, înainte de Constantin cel Mare, însuși creștinismul Romei era grecesc. Deci vreo influențare a noastră prin creștinismul latin n'a fost creștinism care ne-a venit de la Roma.

Iată acum alt articol amănunțit: al D-rului *Victor Macaveiu*, despre cartea Părintelui Ghibu «Catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului Român».

Dr. Macaveiu a mai scris despre aceasta și în nr. pe Martie al revistei, iar acum duce cercetarea înainte. Citind cele scrise acum, trebuie să-ți spui că noua scriere a Părintelui Ghibu nu-i mulțamește nici pe uniți. Te-ai fi așteptat că, dacă cere unirea noastră cu Roma, să tresalte de bucurie tot Blajul și toate Gherlele. Cu toate acestea cartea nu-i mulțamește nici pe ortodocși, dar nici pe uniți. Ea ne aduce, e adevărat, foarte bun material, pentru a arăta ce e catolicismul în realitate: un sistem politic, care-și caută de stăpânirea lui și, în scopul acesta, se aliază cu orice sistem politic convenabil și jefeste toate interesele popoarelor. Cartea Păr. Ghibu aduce destule dovezi în chestiunea aceasta, arătând cum Ungurii au tras catolicismul în partea lor, folosindu-l ca să ne asuprească pe noi. Te umple de haz ce spune uneltitorul împotriva noastră *Mariu Theodorian*, în interviul său din *Presa* (29 Sept. 1923) că «Nu trebuie nimeni să confunde Roma, cu bisericile catolice maghiare ori austriace, care au făcut ades rău românismului, tocmai pentru că nu au fost catolice decât în aparență, și pentru că Românii nu-și dădeau seama de ce putere e Sf. Scaun și catolicismul. De aceea Roma a fost în trecut, de multe ori rău informată de vrăjmașii românilor. Până azi acești vrăjmași ai noștri izbutesc să-și strecoare veninul în ziare catolice, fiindcă ai noștri nu au legături cu presa catolică. Din fericire, de la Benedict XV, la Romaseștie bine ce vor românii și nu în Vatican vor afla românii rea voință. Asta e clar ca lumina zilei pentru cine cunoaște lucrurile în fond».

Iată o nouă argumentare catolică cu care face să stai după masă între prieteni la băut cafeaua și să te desfătezi.... Auziți?... bisericile ungurești și austriace nu sunt Roma. Dar ce sunt, oameni buni? Ce? în catolicism există Biserici autocefale?

Vedeți: pe noi ne batjocoresc cu sistemul nos-

tru de Biserici autocefale. Când însă le vine bine, îl susțin și la ei.

Ne pare bine de mărturisirea aceasta, care e un bun adaos pe lângă cartea Părintelui Ghibu. Mai mult, ea vine dela un fanatic al catolicismului, și el însuși ne destăinuiește că, în sânul lui, este chip ca, sub haină catolică, un popor să asuprească pe alt popor. Fiind împărăția habsburgică împărăția arhicatolică, prin care catolicii își făceau toate interesele, ce-i păsa Romei că unele popoare ale împărăției erau asuprite!... Dar acum orientarea s'a schimbat. Impărăția habsburgică nu mai este. Noi am ajuns la o putere mai mare ca înainte. De aceea e mai bine să se puie bine cu noi. De e cu puțință, de acum înainte trebuie la Roma altă orientare politică.

Deci vedeți, în fond, cum Roma e sluga vremii și cum își mână barca intereselor ei printre Unguri, printre Hotentoți, printre locuitori din lună, numai ea să trăiască. Ei nu-i este nici de Unguri, nici de noi, ci să se folosească de toți, care cum iese la iveală și e mai tare. Ești azi tu la putere, râde cu tine; cazi mâne, bea cu cellalt. Ah! câtă micime omenească și negustorie la această Romă, care nu e Roma lui Hristos celce, nu «nu caută la fața oamenilor»! (Matei 22, 16).

Auziți acum scorneala lui Mariu Teodorian: Roma n'a știut ce fac Ungurii pe socoteala noastră... nu era informată... abia Benedict XV a aflat ce vor Românii...

Lucrul nu este așa. Aici sunt câte vorbe, atâtea nerușinări ticluite de omul care minte mânat de orbirea fanatismului. Dar dacă este așa, halal de certificat ce dă Mariu Teodorian Romei! De sute de ani durează procesul între Unguri și Români și Roma nu e informată!

Atunci ce pasc toți nunții papali? Dar ce face Biserica unită? 200 de ani de unire nu i-au fost destul ca să informeze Roma? Și de ce Ungurii au început să atace Biserica românească tocmai prin partea uniților, înființând episcopia dela Hajdu-Dorogh? Adică prelații uniți n'au putut duce atâtea informațiune la Roma?

De aici se vede toată țesetura mincinoasă ticluită de Mariu Teodorian. Taina era cu totul alta. Pe atunci Ungurii erau tari și ce-i păsa Romei de noi? Azi suntem noi mai tari, și de aceea s'au deschis și urechile lui Benedict XV și începe a fi mai bine „informat“...

Cum vedeți, câștigul mare al cărții Părintelui Ghibu este că ne destăinuiește amănunțit ce au făcut Ungurii și Austriacii pe socoteala noastră, slujindu-se de Roma, așa că Roma a fost în stare să se plece la asemenea mișelii, pentru a mulțami pe cei puternici atunci, ca să trăiască ea bine. Neadevărurile scornite de Mariu Teodorian întăresc aceasta și avem acum o bună

lămurire de ce e în stare Roma să facă. E de partea celui tare împotriva celui slab, dacă prin aceasta își vede ocrotite afacerile ei.

Prin partea aceasta, care rezultă din cartea Părintelui Ghibu și întărită minunat de bine și cu strecurările diplomatice printre greutatea ale lui Mariu Teodorian, noi suntem foarte încântați că avem acum temeuri mai multe decât aveam acum un an. Pentru aceasta putem fi foarte fericiți că a apărut o carte ca a Părintelui Ghibu. E o demonstrare minunată împotriva Romei și o dovedire limpede ca ziua că această Biserică a slujit unealtă împotriva noastră, și nu slujește la nimic a spune, pe de altă parte, că ea a fost rău informată sau că vinovați sunt Ungurii și Austriacii, dar nu Roma.

Am arătat cât prețuiesc aceste încercări de apărare care vor să fie dibace, dar care sunt șubrede foc.

Acum însă urmează partea II: De oarece până acum au operat Ungurii prin Roma, de acum să operăm noi. Roma este o minge pe care o aruncă cine vrea. S'o aruncăm noi, s'o facem unealta noastră. Dar pentru aceasta să ne unim cu Roma.

Așa argumentează Păr. Ghibu.

Dar după ce mi-a zugrăvit-o cum este, îmi mai vine mie poftă să mă unesc cu ea! Cu o asemenea Romă să mă unesc, care e în stare să se unească cu oricine, numai interesele ei să iasă deasupra!

Prin urmare bună e dovedirea Părintelui Ghibu, dar e rea încheierea.

Ceiace însă e mai cu haz acum e că nici uniții nu se împacă cu ea, deși Păr. Ghibu ne trimete la Roma. Ei au tresăltat când Păr. Ghibu s'a manifestat în favoarea Romei și a scris articolul din 5 Decembrie trecut în *Universul*. Dar acum, când a eșit din tipar însăși cartea, cu toate amănuntele, nu se mai împacă cu multe ale ei. Dovada e art. pomenit din *Cultura Creștină* al D-rului Macaveiu.

Acesta nu se împacă cu ideia Părintelui Ghibu ca Patriarhul românesc, pe care acesta îl cere, să stea în legătură în acelaș timp și cu Roma și cu Constantinopolul. Aceasta nu se poate, zice Dr. Macaveiu, câtă vreme nu este făcută unirea între Roma și patriarhatele ortodoxe.

Aici Dr. Macaveiu are dreptate. Numai la Păr. Ghibu am putut da peste o asemenea ciudățenie. Cum o să stau eu în legătură cu doi factori care nu se înțeleg? Care e atitudinea mea față de năzuințele lor protivnice?

E o situațiune lipsită de orice logică, pe care înțelegem foarte bine că Dr. Macaveiu n'o poate primi, cum n'o putem primi nici noi. Așa este însă când scapi din vedere interesul curat religios și vezi numai prin laturea unui singur in-

teres. Noi, care suntem teologi și care judecăm cu consecvență teologică, nu putem judeca așa. Și dacă nu ne înțeleg ei pe noi, apoi nici noi pe dânșii.

Cu altă pretențiune măreață a mai venit Păr. Ghibu: Independența ierarhică a Patriarhului românesc față de Roma...

Altă închipuire goală! Să mai primească Papa pe altul independent alătura de el și unde el, Papa să nu-și aibă cuvânt! Cum? tocmai acum când Papa e zeificat!

Pe ăștia numai moartea îi vindecă, Părinte Ghibule, și cine crede că se poate unire cu oameni care au asemenea pretențiuni, se ostenește zădarnic... Ce! parcă nouă nu ne-ar surâde ideea unei uniri a creștinătății! Dar ne dăm seama că nu se poate face, când ai astfel de poftă. Această unire niciodată n'o pornește dela Roma. Deci hai s'o începem de aiurea!

Dr. Macaveiu i-o și spune Părintelui Gibu în ce chip poate fi primită «independența ierarhică» a Patriarhului românesc față de Roma: Mai întâi supunere Romei, și apoi destulă libertate, dar numai în granițele acestea.

Prin urmare iată că înșiși catolicii nu se învoiesc cu ce vrea Păr. Ghibu. Cartea sa nu ne-a mulțămît nici pe noi, nici pe uniți. Mai mult însă pe noi decât pe uniți, fiindcă a demascat multe păcate ale catolicismului împotriva noastră.

Dr. Ghibu spunându-ne că putem trage mare tolos din Apus, prin unirea cu Roma, mai cu seamă din Apusul latin, Dr. Macaveiu vrea să precizeze ce să înțelegem prin *Apusul latin*. Și bine face, ca să se demasce mai bine poftele și vederile lor și să știm de ce e vorba.

Dr. Macaveiu ne ia mai întâi de sus. Spune că Dr. Ghibu accentuând *Apusul latin*, nu cumva se va fi gândit la «cele mai proaspete aberațiuni ale acelor, cari cred, că renașterea religioasă a poporului nostru poate să vină prin teologii trimiși pentru studii la *Oxfordul* anglicanilor ori la Lipsca protestanților, prin IMOA ori prin IWOA¹⁾. Cazul dela «Cuibu cu barză», posterior apariției cărții D-lui Ghibu, este deplin edificator sub acest raport».

Ba nu e de loc edificator și mai puțin edificator încă faptul că Dr. Macaveiu nu bagă de seamă că spărtura cea mare a neamului românesc n'a venit dela protestanți și dela anglicani, ci tocmai dela Roma. Ce are a face un mic amănunt ca chestiunea dela Cuibu-cu Barză, față de ruptura mare făcută în trupul neamului românesc prin unirea cu Roma! Atunci de ce să ne mai spui că «dela Oxford și Lipsca nu ne va veni, decât spiritul criticismului și al negațiunii, spiritul *individualismului exagerat*, care a

duș mai ales în Apusul *nelatin*, la constituirea sutelor de secte»? Și mai încolo: «Or, *luxul existenței atâtor secte* și-l poate permite doar America și Anglia, dar nu și-l poate permite neamul românesc, dornic de *a-și reface unitatea religioasă*. Pe țarina sufletului românesc, încălzit de soarele de sud, nu poate să se desvoalte planta de Nord, *exotică*, a Protestantismului și Anglicanismului!»

Apoi să stăm puțin de vorbă, d-le Doctor Macaveiu, și să vezi câte inexactități ai spus...

Este foarte adevărat că pe sufletul neamului românesc nu se poate altoi nimic din protestantism. Dar știi de ce? Din pricină că Românii sunt ortodocși. După cum spune teologul rus Homiacov, protestantismul s'a oprit pretutindenea unde a dat de frontul ortodoxismului. El a bântuit numai în țările catolice și numai acolo a avut izbândă. Cum a vrut să treacă la ortodocși, s'a oprit. Deci apărarea noastră de protestantism este de a rămânea ortodocși. Cum ne-ora uni cu Roma, ajungem în păcatul de a cădea pradă protestantismului. Căci atâta atacă filoxera protestantă: numai ce e catolic. Impotriva celorlanți nu poate. Pe organismul catolic, abătut dela evanghelie, se altoiește foarte bine protestantismul, dar e fără putere față de noi.

Asta e adevărul, d-le Dr., marele adevăr al istoriei, și nu te face a-l uita din pricină că a venit și la noi un mărunțiș ca al Cuibului-cu-Barză și care e o biată picătură față de sfășierea pe care protestantismul a făcut-o în rândurile catolicismului, nu în ale noastre.

Cât privește anglicanismul, D-rul Macaveiu să ne mai slăbească cu trufia șubredei sale superiorități de teolog catolic înfumurat, vorbindu-ne de «proaspetele aberațiuni ale acelor, cari cred, că renașterea religioasă a poporului nostru poate să vină prin teologii trimiși pentru studii la *Oxfordul* anglicanilor...» D-voastră aveți aberațiuni în fiecare rând, un chip de argumentare de o slăbiciune rușinoasă și căzând la cea mai mică cercetare, și apoi tot D-voastră ne luați de sus cu «proaspetele aberațiuni» ale noastre...

Da de unde voiți să ne căpătăm mântuirea? Nu cumva dela Roma? Ei iată, v'ați căpătat-o D-voastră și sunteți cel mai bun argument să nu facem ce ați făcut. Căci sunteți șubrezi, și dela Lipsca și dela Oxford se capată o intelectualitate teologică ceva mai bună că a D-voastră.

Nu avem ce invidia la voi, și dacă după 200 de formare romană vă înfățișați cum sunteți, neputând sprijini serios niciuna din pretențiunile voastre, ce îndemn să mai avem noi să apreciem Roma?

Atât pentru acum, dar mai avem și alte dovezi despre nervoasa șubrezenie unită.

¹⁾ Exact se scrie YMCA și YWCA. — Nota A. S.

ÎNSEMNĂRI MĂRUNTE

Cum știe să dăruiască Papa.—Uniții au început să se laude cu altă ispravă: că Papa a fost așa de bun cu poporul român, încât a dăruit Bisericii românești unite niște proprietăți bisericesti din Cluj, pe care Papa le căpătase în dar dela călugări catolici unguri.

Dar știți cum stau lucrurile cu dărnicia Papii?

O spuned. *Ghiba* în *Universal* dela 18 Iunie c.. Acelea erau averi ale Statului românesc, pentrucă înainte de război numai regele Ungariei putea dispune de ele, iar acum după război, ele trec asupra Statului românesc și numai regele nostru poate dispune de ele. Aceste averi sunt vechi biserici și stăpâniri ale ortodocșilor, care li s'au răpît de Unguri, și acum, în loc de a fi întoarse înapoi Bisericii Ortodoxe, se apucă Papa să dispuie de ele! Adică dă dintr'ale mele, și aceasta se numește dar!

Mare meșter și Papa la făcut daruri, dar și mare batjocorire a noastră. Și Mitropolitul unit dela Blaj dă veste în lume și publică acte dela Roma că iată, ne-am învednicit de dărnicia Papii și de grija sa către poporul românesc!

Iată cine se face părtaș la prădarea și batjocorirea noastră! Iată cine se face solidar cu răpirea săvârșită pe spina noastră în vremuri depărtate!

Dar știți care este toată chichița afacerii? Are și ea tâlcul ei și e bine să fie știut.

Catolicii au simțit că se face vorbă pe socoteala drepturilor noastre din vechi și se temeau că poate le-om cere și or rămâne fără prada de acum sute de ani în urmă și or trece acele averi asupra Bisericii Ortodoxe, care a fost prădată de bunii latini dela Roma ungurească. Deci folosindu-se de faptul că guvernul românesc n'a băgat încă de seamă vestea dată de d.Ghibu mai de mult, și-au zis că e bine să ia din vreme măsurile de trebuință, pentruca, atunci când i-o veni stăpânirii românești în minte să descurce aceasta afacere, ea să găsească chestiunea isprăvită, și averea ne mai fiind în mâni ungurești, ei în ale Bisericii unite românești. Deci, aflându-se ea în stăpânire românească, nici cărmuirea noastră să nu mai aibă pricină de îndârjire, întru cât averea s'ar afla prin aceasta în stăpânire românească. Paguba ar fi, în împrejurarea acesta, numai a Bisericii Ortodoxe, nu și a Statului românesc.

Iată, asta e ticiuitura cu darul Papii. Este numai o înjghebare pentru apărarea intereselor catolice. Este trecută la Români, dar rămâne tot catolică și nu mai avem pricină să ne plângem că este în mâni ungurești.

Iată în ce violenție se ascunde ceiace se împodobește cu numele laudat de „darul Papii“! Dă din averea mea și darul e al lui! Dar averea nu mai este nici a Statului românesc și nici a Bisericii Ortodoxe. Deci nu se mai întoarce la starea în care a fost, pentru a se împlini dreptatea. Darul Papii lasă să meargă înainte starea de nedreptate care s'a săvârșit odată.

Dar cum rămâne cu amestecul lui în treburile noastre? De unde are el dreptul să dea dintr'al nostru? Și dacă

acum face Papa acestea, când nu are nicio situațiune oficială la noi, ce va face când ar fi să aibă și concordat?

De aceia e bine că Papa a mai făcut și această ispravă, ca să se vadă ce e în starea să facă la noi, și să mai dezmorească nepăsarea noastră. Și e bine că și uniții s'au făcut părtași la această ispravă, ca să se mai adune dovezi, cum ei se sfătuiesc la un loc cu Ungurii, pentruca împreună să apere interesele catolicismului în Țara românească. Dacă prin aceasta Statul românesc e furat de dreptul lui și e trecut asupra Papii, puțin le pasă. Ungurii, uniții și Papa sunt una pentru a ocroti interesele catolicismului, chiar și contra Statului românesc. Acum, că Ungurii și Papa fac aceasta, se înțelege că n'am să mă aștept dela ei să facă altfel.. Dar uniții?

Aceștia sunt... din faptele lor!

Umblarea pela mânăstiri și ce mai trebuie.—E vreme de vară și de umblet pe la mânăstiri. Vremea aceasta se poate folosi, pentruca oamenii să poată învăța ceva. Văzând numai ziduri și așezări frumoase, ei pot avea numai impresiuni actuale, dar nu au și graiul trecutului. Trebuie să fie cineva care să le spuie și din partea aceasta. Și fiindcă, alătura de spus, trebuie să fie și scrisul, care mai ușor poate fi avut la îndemână, trebuiesc cărțile despre trecutul fiecărei mânăstiri, pentruca vizitatorii să le poată găsi și să afle din ele ce a fost în trecut în acele locuri. Fără acestea, oamenii află lucruri la întâmplare sau numai niște povești care nu au a face cu ce au fost așezămintele în realitate.

D. Apostol D. Culea spunea, într'un număr de anul trecut din *Neamul Românesc* (26 Sept. 1923): „Niște studenți din curtea internatului teologic din București m'au asigurat că biserica Bucur de alături este făcută de Bucur ciobanul și e de când au luat ființă Bucureștii... Dar câți oameni cu ifose culturale nu cred la fel?“

Apoi dacă aceasta se întâmplă cu oameni luminați, ce lămuriri au să poată da la mânăstiri niște bieți călugări fără învățătură! De aceia trebuie făcut ceva în această privință, pentruca fiecare mânăstire să aibă câte o broșură cu povestiri despre trecutul mânăstirii.

„E de dorit, mai spunea d. Culea, să găsim la fiecare monument o broșură ghid, o culegere despre tot ce s'a scris în legătură cu arta și istoria locului, sau măcar o tabelă cronologică afișată în pridvor, așa cum a făcut, necomplet, dar bine intenționat, un biet călugăr de la Seeu, acum 30-40 de ani. Numai așa vom face lumea respectuoasă și înțelegătoare pentru monumentele ce-s de păstrat. Altfel, de voiești să vizitezi cum trebuie o mânăstire fără pretenție de cercetător, trebuie să iei cu tine un geamantan de cărți, dacă le găsești pe la cineva. Bună oară ca să mă deslușesc ce a fost la Bistrița lui Alexandru cel Bun, a trebuit să consult peste zece scrieri istorice, și acelea cu multă greutate găsite.

«La tipografia mănăstirii Neamțului, unde s'au tipărit câteva broșuri ale părintelui mitropolit Pimen al Moldovei, e de dorit să aflăm și cărțile oalăuze pentru fiecare localitate istorică la îndemâna vizitatorilor. S'ar vinde în timpul verii ca pâinea caldă.

„Și ce operă educativă s'ar face astfel!“

D. Culea are dreptate.

Sinodul ecumenic dela Niș.—O telegramă din Belgrad, apărută în *Universul* dela 12 Iunie c., vestește că guvernul iugoslav a pus la dispozițiunea patriarhului din Constantinopol suma de 5.000.000 de dinari, spre a convoca un sinod ecumenic la Niș.

Știrea aceasta trebuie să ne puie în mișcare cel mai mult pe noi, Români, fiindcă noi suntem cei mai datori să ne mișcăm pentru treburile ortodoxiei, având noi Biserica Ortodoxă cu cei mai mulți credincioși. Rusia, deși mai numeroasă, e cu mâinile legate și de aceia noi trebuie să purtăm grijă pentru trebuințele ortodoxiei. Nu poate crește prestigiul nostru dacă Sărbii fac mai mult decât noi în această privință. Și dacă cărmuirea sârbească o face, este că din asemenea fapte totdeauna crește vaza țării și cinstea poporului care poartă grijă de lucrurile Domnului. Numele lui Constantin cel Mare nu e legat pe totdeauna de Sinodul dela Niceia?

Și noi, Români, trebuie să facem ceva în această privință, dacă nu voim să fim întrecuți de Biserici mai mici ca a noastră. Scriitorul acestor rânduri a ridicat chestiunea aceasta în Consistoriul Superior, în ședința de Mercuri, 11 Iunie. Să se urmărească în cronica viitoare ce a spus el acolo.

Conferențele unui preot catolic francez în București. — La noi vin azi foarte mulți conferențieri francezi, toți bine primiți, pentru că, pe de o parte spun lucruri de bună învățătură, pe de altă parte ne leagă în mai strânse îmbrățișări cu sora noastră Franța. Intre aceștia, în cursul lunii Mai, a vorbit preotul francez abatele *Breuil*, care a tratat lucruri vrednice de știut despre arta preistorică. A vorbit despre vremurile de acum 10.000—20.000 de ani, când alte animale decât cele de azi trăiau în ținuturile locuite de noi acum și despre faptele de vânatoare petrecute atunci. Aceste fapte au dat prilej la muncă artistică, întru cât sunt multe peșteri în Europa, în care se găsesc săpate în peatră scene petrecute atunci. Conferențiarul a spus că s'au studiat până acum vreo 70 astfel de peșteri din Franța, Italia și Spania, că multe din aceste săpături în peatră sunt făcute cu gânduri vrăjitoarești, nu atât pentru a plăcea ochilor. De aici iese și un mare temei pentru puterea religiunii, pe care noi îl știm de aiurea, iar arătă-

rile abatelui *Breuil* slujesc la întărirea acelor constatări. Anume, e vorba de îmboldirea dată de religiune la săvârșirea multor fapte care au alcătuit apoi temelie civilizațiunii. Vrăjitoria este și ea un element care a crescut în însuși sânul religiunilor primitive. Ne aducem aminte de vrăjitorii lui Faraon care se luptau cu Moisi și Aron. Deci dacă vrăjitoria a dus la săpături artistice, înseamnă că un bold religios a ajutat la urzirea artei, care a fost apoi o podoabă a civilizațiunii.

Iată unde ajută conferențele abatelui *Breuil*.

Valul de rachiu în Țara Românească. —

Universul (13 Iunie 1924) scrie că e «o mică exagerare» în ce se scrie la noi despre alcool că ar fi o pacoste socială. «Alcoolismul încă nu e la noi un viciu social, dar tinde să fie». Dar din câte citim și vedem noi în fiecare zi, înțelegem că este un vițiu fără doar și poate, pentru că obiceiul băuturii e destul de înaintat. Te întâlnești pe stradă cu oameni beți, și nu din cea mai de jos stare socială. Noaptea te întâlnești cu cheflii care nu au astâmpăr, și dacă s'ar apuca cineva să însemne toate ticăloșiile izvorâte din beție, care se petrec numai într'o lună și despre care citești des prin foile zilnice, ne-am îngrozi. Și ce rost a avut că Generalul *Eraclie Nicolescu*, prefectul poliției orașului București, a dat de curând o ordonanță împotriva bețivilor, dacă aceasta nu e o pacoste ale cărei urmări le simțim destul de des! Deci nu trebuie aruncat niciun cuvânt de ușurare asupra beției, nici să socotim răul mai slab de cum este. Când cu marea nenorocire de cale ferată anul trecut dela Vintileanca, s'a scris că multe nenorociri de felul acesta izvorăsc din pricina beției.

Pentru a întări acest fapt și a îmboldi datoria noastră de a nu adormi nicio clipă în ce privește lupta împotriva acestei dureri naționale, însemnăm aici știrile pe care le găsim prin ziare, pentru că să avem, prin ele, totdeauna la îndemână documente împotriva beției.

În *Neamul Românesc* (27 Mai c.) citim după ziarul *Beiușul*, că, în județul Bihor de peste munți, se vinde pe an spirt de 250.000.000 de lei. Din Beiuș se desfac pe piața plășilor *Beiuș* și *Ceica* 500.000 de litri de spirt (96 %), ceiace înseamnă cel puțin 25.000.000 de lei. «Atâta alcool, zice ziarul *Beiușul*, se consumă în această regiune de munte»! iar *Neamul Românesc* adaogă:

«Iată într'adevăr o cifră care deschide triste perspective de viitor»!

În astfel de împrejurări, nu trebuie să ne mângâiem de loc că primejdia n'ar fi prea mare.

Și noi încă n'am isprăvit cu materialul care e așa de mult, că dela o zi la alta se adună pentru a arăta ce este beția. Astfel, în nr. din *Adevărul* (1 Iunie 1924), în care citim ordo-

nanța Generalului Nicoleanu împotriva beției și care acum se poate citi, lipită și prin cărciumi și băcării, citim destăinuirea unui profesor, G. L. din Turnu-Severin, care povestește despre «un învățător, care *bea în cărciumă* cu elevii școlii, pe care îi are în supraveghere ca purtare, care aduce *femei ușoare* în camera unde stă împreună cu câțiva elevi, care *joacă cărți pe bani* cu elevii în internat».

Iată și aici beția în mersul ei cotropitor.

Și n'am isprăvit nici cu aceasta, căci iată, chiar dela o zi la alta, bețivăniile se țin lanț... În *Universul* dela 12 Iunie, numai cu o zi înainte de cel cu articolul, că beția încă nu e mare pastose la noi, citim despre 9 bețivani din *Bucov Prahova*, oameni tineri, flăcăi, care, la o vie de acolo, au făcut o mare ticăloșie asupra unei tete, pentru care acum toți 9 stau închiși.

Beția e beție și trebuie lucrat împotriva ei cu foc și pucioasă!

Ș T I R I

FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională
REGE AL ROMÂNIEI

La toți de față și viitori sănătate

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor sub Nr. 18682/a. c.;

AM DECRETAT ȘI DECRETĂM:

Art. I. — Prea Sfințitul Arhiepiscop Platon Ciosu se numește girant al Eparhiei Dunării de Jos, până la alegerea unui titular, în locul Prea Sfințitului Episcop Iacov Antonovici, ales Episcop al Eparhiei Hușilor.

Art. II. — Ministrul nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret.

Dat în București, la 5 Aprilie 1924.

FERDINAND

Ministrul Cultelor și Artelor,
Al. Lapedatu

Nr. 1389

Misiunea culturală a Fundațiunii „Principele Carol”. — Așezământul de învățătură pentru popor cu numele însemnat mai sus are la îndemâna sa bărbați care umblă prin țară pentru a răspândi cuvintele bune învățături. Sâmbătă, la 17 Mai ei au descălicar la *Constanța*, având între ei și pe doi bărbați de ai noștri, care fac parte din acea ceată de învățători în cutreierare: Părintele *Gala Galaction* (Gr. Pișcu-

lescu) și d. Inspector general dela Culte *I. Savin*, de care am vorbit mai multe în nr. trecut al acestei reviste.

D. Savin, împreună cu d-nii *Gh. D. Mugur* și *C. Nedelcu* au vorbit școlărilor din școala normală și seminarul din *Constanța*. După conferință, Păr. Galaction a vorbit poporului în catedrală, la care a răspuns P. S. Episcop Ilarie, binecuvântând lucrarea Așezământului „Carol”.

A doua zi au fost în *Fetești*, Ialomița și aci păr. Galaction a predicat despre «Hristos a înviat — adevărat a înviat». În biserică au cântat fetele din sat, întocmite în cor, iar cineva, care a fost de față și a scris ce a văzut (în *Neamul Românesc* 27 Mai a. a.), spune că, pentru întâia oară într'o biserică ortodoxă, a văzut cum unii locuitori urmăreau cântarea după niște cărți. Și adăogăm noi: E rezultatul muncii pentru lumină a vrednicului preot de acolo Păr. *Gh. Comana*, care se silește mult pentru poporul său și e unul din preoții cei mai inimoși din țara noastră.

Numire de profesor la facultatea de teologie.—D. P. *Loichiță* a fost numit profesor apregat de teologie dogmatică specială la facultatea de teologie din Cernăuți.

D. Prof. Rădulescu-Motru în Academia Română. — Atât de târziu, după ce de mult i se cuvenea, profesorul de filozofie dela universitatea din București d. C. R. *Rădulescu-Motru* a fost ales membru al Academiei Române, iar la 9 Iunie c., a rostit cuvântul de primire, la care i-a răspuns d. D. *Gusti*.

Este o bucurie pentru noi de a vedea răsplătit în felul acesta pe profesorul prea învățat care a scris de curând pagini foarte frumoase în foaia *Ideea Europeană* despre credința Bisericii Ortodoxe și care a eșit și într'o broșură anume, într'o înfățișare și mai largă, sub titlul *Țărănișmul, un suflet și o politică*. Noi ne vom face o datorie să scriem despre ea ceva mai larg, iar pentru acum trimetem d-lui Rădulescu-Motru caldele noastre urări pentru împodobirea meritată, și toate doririle de sănătate și mulți ani pentru lunga cinstire pe care știm că o va aduce învățaturii românești.

Intemnițarea capului unei secte bulgărești.—De după război, a început a bântui în Bulgaria o nouă sectă, cu caracter raționalist protestant, numită *dânovismul*, după numele înființătorului ei, învățatul bulgar *Dânov*, de care am vorbit și noi în revista noastră.

Acum citim în ziarul *Dimineața* din 12 Mai 1924 că, din porunca procurorului general din Sofia, *Dânov* a fost arestat și telegrama cu vestea despre acest fapt îl numește conducătorul

principal al adventiștilor bulgari. I se aduce vina că lovește în credința poporului și în siguranța Statului bulgăresc. Se zice că va fi dat în judecată pe temeiul legii care pedepsește pe cei care, prin faptele lor, pot pirmejdui siguranța Statului.

Profesor de religie strămutat. — Păr. Gh. Voicu, preot al bisericii *Domnița Balașa* din București și vechi profesor de religie la gimnaziul din Tecuci, din seria candidaților reușiți la examenul de capacitate în 1906 și funcționând dela numirea sa numai la Tecuci, — a fost strămutat din anul acesta ca profesor de religie în învățământul secundar din București.

Cursurile de vară dela Vălenii-de-Munte. — Ca în toți anii, vor fi și în anul acesta cursuri de vară la Vălenii-de-Munte. Se vor ține dela 15 Iulie—15 August. Vor fi împărțite în două ramuri: partea *culturală* și cea *economică*. La cea dintâi, sunt arătate că vor ținea cursuri 22 de persoane; la cea din urmă 5. Afară de acestea, mai sunt arătate încă alte 8 persoane, care vor mai vorbi, dar încă n'au declarat subiectele. Intre aceștia din urmă, avem 2 preoți: Păr. Dr. Nicolae Popescu, profesor dela teologie, care a vorbit și anul trecut, și o putere nouă: Păr. Marin Ionescu, care se afirmă din ce în ce mai mult pe terenul cultural bisericesc.

Ne pare bine că preoții nu scapă acest prilej pentru a scoate la lumină priceperea lor și puterea lor culturală. Ar trebui să se anunțe tot mai mulți pentru a ținea astfel de cursuri.

Pentru biserica „Sf. Gheorghe“ din Mărășești. — Păr. Econ. Const. Andrei, parohul bisericii *Sf. Gheorghe* din Mărășești, care a fost cu totul dărămată de război, roagă stăruiitor, pe toți frații preoți, care au primit liste de subscripție sau cărămizi pentru strângerea de mijloace, să le înapoieze grabnic, chiar albe fiind, pentru a se putea încheia socotelile.

Lipsa României la manifestările culturale. — *Neamul Românesc* semnalează (14 Mai 1924) după *Ideia Europeană*, că, la serbarea împlinirii a 700 de ani de la înființarea universității din Neapol, România n'a trimes niciun reprezentant, pe când Bulgaria, Iugoslavia, Cehoslovacia, au trimes.

Acesta e un vechiu păcat al nostru. Nu băgăm de seamă marile manifestări sufletești, dar la cele de o înfățișare mai pipăită, la șirul material al vieții, gata suntem.

Se fac în Apus sau în America mari congrese religioase, la care iau parte State din Asia, Africa, iar noi lipsim. Și doar țările în care religiunea are mai multă căutare decât la noi, te măsoară și după asta. Te văd lipsit de interes sufleteș și te judecă astfel. Și dimporrivă, prinzând astfel

de legături sufletești, ești altfel prețuit de oameni și urmarea acestor lucruri se simte și mai departe, în alte laturi.

Dar aduceți-vă aminte de acum vreo 3—4 ani când a fost vorba de mergerea tineretului nostru militar la un concurs de sport în Paris!... S'a făcut un tren special din București pentru aceasta și se spunea pe atunci că s'au cheltuit vreo 2,000,000 de lei pentru trimiterea echipei noastre înzestrate în felul acesta...

Iată de unde suntem nelipsiți!

Se cuvenea pe aceasta s'o faceți și pe cealaltă să n'o lăsați.

Dar cele sufletești rămân la coadă sau nu sunt căutate de loc.

MULȚĂMIRI.

Sf. *Episcopie a Râmnicului-Noul Severin* aduce vii mulțămiri d-lui *Ioan Răceanu*, jandarm sergent instructor, mai-marele postului de jandarmi din *Zorlești*, Gorj, pentru dania sa de 1000 de lei și pentru tot ajutorul său dat, ca mai-narele postului, pentru dregerea bisericii din parohia *Zorlești*, Gorj.

Dumnezeu să-l umple de toate darurile Sale cele bogate!

Sătenii drept-măritori din comuna *Bădeuții-vechi*, prin d. *Artim Lucescu* și cântărețul *Ioan Fâșiu* din Bucovina, aduc viile lor mulțămiri Părintelui *Simion Ivanov* din *Kaywle*, Sask, Canada, America de Nord, cum și creștinilor mai jos însemnați din acel ținut, pentru buna lor faptă de a fi strâns suma de 45,50 dolari, adică 7000 de lei în bani românești, pe care i-au trimes în țară, pentru împodobirea bisericii din *Bădeuții-vechi*. Iată-i pe toți după numele lor și sumele dăruite:

Păr. *Simion Ivanov* 2 dolari; *Adam Pop* 5 dolari; *Petru Petrescu* 3 d.; *Samuilă Procopiu* 2; *Ioan Zank* 1; *George Bonda* 1; *Zaharia Herenink* 1. *Vladimir Banilevici* 1; *Vasile Bonda* 2; *Marta Bonda* 1; *Zaharia Ilie Bunak* 2; *Rahila Mustață* 2; *Stan Mustață* 1; *Constantin Orsu* 1; *Lazăr Petriuc* 1; *Costea Dănilă* 25 de cenți; *Ștefan Banilevici* 1; *Sava Donisan* 1; *Ioan Ștefănuș* 1; *Tudor Orsu* 1; *Anton Silvestru* 1; *Rovin Orsu* 1,50; *Pamfil Bujia* 1; *Vasile Adamachi* 1,25; *Iosif Jenii* 1; *Ana Pintilei Popescu* 1; *Zamfira Petrescu* 1; *Gherasim Savuc* 1; *Ilie Ritco* 50 de cenți; *George Apostol* 1; *Ștefan Bonisan* 50 de cenți; *Ilie Niomușu* 50 de cenți; *Ioan Cojocar* 1 dolar; *Costică Giurgiu* 1 d.; *Pintilei Popescu* 1.

Pentru toată râvna și dărnicia lor, să-i fericească Dumnezeu și să-i încarce de toate izbănzile Sale, acolo, departe, unde sunt!

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SÎNOD

CUPRINSUL

Enciclica Sfântului Sinod	Arhim. SCRIBAN
Chestiunea Calendarului	Pr. T. SIMEDREA
Reforma Calendarului	ȘT. BERECHET
Schișă istorică a Mitropoliei Proilaviei	Pr. I. MIHĂLCESCU
Sfânta Scriptură	Pr. Dr. SIMION POPESCU
Forme de crucii	Arhim. SCRIBAN
Românii care au scris despre Calendar	Pr. I. MIHALCESCU
Notițe despre Calendar	Arhim. SCRIBAN
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Știri, Mulțămiri, Poșta redacției	Arhim. SCRIBAN

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Luțaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimetă trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 658-659).

BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 7 (520).

Iulie 1924

Enciclica Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

Cu privire la îndreptarea calendarului Iulian

Către clerul și poporul creștin ortodox din România

Iubiți frați și fii în Domnul,

CAPITOLUL I.

De când avem calendarul iulian de astăzi; și cine l-a făcut și ni l-a dat.

În anul viitor, se împlinesc 1600 de ani, de când soborul Sfinților Părinți dela Niceia a rânduit să se primească de toată lumea creștină, pentru socotirea timpului, *Calendarul Iulian*. Acest calendar nu a fost făcut la Niceia și nici nu a fost întocmit de vreunul din credincioșii Sfintei Noastre Biserici creștine, ci Sfinții Părinți din Niceia l-au găsit deja întocmit de un mare învățat păgân Sosighene, care îl lucruse cu 46 ani mai înainte de nașterea Mântuitorului Hristos, adică pe timpul împăratului roman Iulius Cezar, al cărui nume îl poartă. Cum însă acest calendar iulian era, ca socoteală de timp, cel mai bun decât toate calendarele depe vremea aceea, Sfinții Părinți ai Bisericii noastre creștine n'au mai ținut seama că era făcut de un păgân și, că fusese folosit de păgâni mai mult de 300 de ani, ci l-au primit așa cum l-au găsit întocmit, pentru toată Biserica și lumea creștină de atunci, păstrându-i încă și numele de calendar Iulian, cum îl numiseră păgânii. Au ținut însă să-l *încreștineze*, pentru că au așezat în el printr'o socoteală aparte, stabilită la Niceia atât data Sfințelor Paști, care nu exista la păgâni, cât și toate sărbătorile și sfintele slujbe creștinești, cu pomenirea, în fiecare din cele 365 de zile al anului, a câte un sfânt cel puțin, din sfinții Bisericii creștine. Prin cuprinsul deci și prin însemnătatea ce i s'a dat de Biserica noastră, calendarul Iulian a fost, cum am zice, *botezat în legea creștină*; și n'a mai rămas în el dela Sosighene păgânul, decât numărul și numele de luni și de zile, ale anului adică socotelile științei astronomice.

CAPITOLUL II.

Calendarul nostru iulian este greșit în socoteala timpului, căci a lăsat anul mai mare decât trebuie.

Încreștinat în felul acesta, calendarul Iulian a slujit Biserica și lumea creștină și în Răsărit și în Apus, unde s'a introdus în cele din urmă prin legă de stat de către regele apusean Carol cel Mare, în veacul al VIII-lea dela Mântuitorul Hristos. În veacul al XVI-lea însă, învățații creștini au constatat că, socotelile astronomice ale lui Sosighene sunt greșite, căci el croise anul în calendarul acesta mai mare, mai lung decât anul cerului. Anul cerului sau anul astronomic este acela, pe care îl încheie soarele după ce s'au terminat în întregime cele patru anotimpuri, adică: Primăvara, Vara, Toamna și Iarna. Toate zilele acestor patru anotimpuri, adunate la un loc, formează anul adevărat, adică anul pe care ni-l dau însuși soarele și cerul, și datorită celor ce întocmesc calendare este ca să se țină în socotelile ce întocmesc pe hârtie, nu de ani închipuiți de mintea lor, ci de anul ceresc, adică de totalul timpului în care se încheie complect cele patru (4) anotimpuri. S'a dovedit de învățații creștini, că anul ceresc e numai de 365 de zile, 5 ceasuri, 48 minute și 48 de secunde, pe când anul din calendarul lui Sosighene era de 365 de zile și 6 ceasuri întregi. Între anul lui Sosighene deci și între anul ceresc s'a descoperit o nepotrivire de 11 minute și 12 secunde, cu care anul din calendarul iulian e mai lung decât cel ceresc. Din cauza acestei greșeli, deosebirea dintre adevăratul an, care-i cel ceresc, și între anul din calendarul iulian a crescut an de an cu 11 minute și 12 secunde, ceea ce în sute de ani face multe zile. Anume au stabilit, că anul cerului se încheie mai degrabă, iar cel al calendarului iulian se încheie cu mult mai târziu decât el. Calculând întârzierea aceasta, numiții învățați au

descoperit că, în veacul al XVI-lea, ea ajunsese deja la 10 zile, și că prin urmare anul cerului și anul calendarului nu mai corespundeau între ele ca arătare de vreme, căci nu mai arătau împreună la aceeași dată, anumite semne cerești, cum arătaseră pe vremea lui Sosighene, și până către Sinodul din Niceia.

Așa, de pildă, pe vremea lui Sosighene, acel semn ceresc, care se numește *equinoptiul de primăvară*, și care are loc primăvara, atunci când ziua e egală cu noaptea, era statornicit în calendarul iulian la o dată anumită, când el se întâmpla cu adevărat și în natură, și anume la 21 Martie. Deci când era în calendarul iulian 21 Martie, tot atunci arătau și ceasornicele ziua egală cu noaptea, adică *equinoptiul de primăvară*. Din cauza însă a celor 11 minute și 12 secunde, cu care anul iulian a fost mai mare de cât cel ceresc, data de 21 Martie din calendarul iulian a început să rămână în urmă de adevăratul timp al vremii când ziua devine în primăvară egală cu noaptea; așa că în secolul al XVI-lea *equinoptiul de primăvară* începuse să fie arătat de ceasornice cu 10 zile mai înainte de 21 Martie al calendarului iulian, cu care la început *equinoptiul ceresc* căzuse într-o vreme.

Pentru a se ști deci, data *equinoptiului de primăvară*, de cari creștinii se serveau după regulile stabilite de Soborul dela Niceia pentru calcularea datei Sf. Paște, trebuia în secolul al XVI-lea să nu se mai caute în calendarul iulian când cade 21 Martie, ci să se aibă drept călăuză pentru această socoteală ceasornicul cu care trebuia să se măsoare durata zilei și a nopții spre a se vedea când anume deveneau acestea primăvara egale între ele.

CAPITOLUL III.

Revizuirea acestui calendar de către Romano-catolici sub Papa Grigorie al XIII-lea spre a-i îndrepta greșelile de calcul făcute de Sosighene.

Convingându-se de această greșală a calendarului iulian, papa Grigorie al XIII-lea, care a trăit în secolul al XVI-lea, a însărcinat pe un învățat Luigi Lilio să revizuiască calendarul iulian, de care se conducea și Biserica papală, pentru a-l apropia cât mai mult de calendarul ceresc, adică de a-l face să arate și el deapuri la aceeași dată a vremii cu cel ceresc, atât *equinoptiul de primăvară*, cât și *equinoptiul de toamnă*, cum și cele două solstiții, adică pe cel de vară, când avem cea mai lungă zi și pe cel de iarnă, când avem cea mai lungă noapte. Cu toate străduințele și învățătura lui însă, nici Lilio n'a putut să potrivească între ele calendarul iulian și pe cel ceresc în așa fel, în cât

să le facă de tot egale ca durată. Anul iulian revizuit de el, e drept că n'a rămas mai mare de cât anul ceresc cu 11 minute și 12 secunde, ca anul lui Sosighene; dar tot a rămas și el mai mare cu *22-26 de secunde*, decât anul ceresc.

Ca să ajungă la apropierea aceasta, Lilio, a scăzut din calendarul revizuit de el, cele 10 zile, cu care anul calendarului iulian rămăsese în urmă de anul ceresc până în secolul al XVI, alegând pentru această scădere și scurtare, ziua de 5 Octombrie din anul 1582, căreia, în loc de 5 Oct., i-a zis 15 Oct. Pentru a împiedica însă și pe viitor producerea unor astfel de zile de întârziere, pe care în mod fatal aveau să le nască cele 11 minute și 12 secunde de diferență, din care rezultaseră și cele 10 zile din trecut în intervalul numai de 1257 de ani, câți trecuseră dela Niceia până la revizuirea din 1582 a acestui calendar, Lilio a lăsat în fiecare grup de câte 400 de ani, care își are bisești toți anii dela urma fiecărei sute, numai un singur an bisect, adică de 366 de zile și anume numai anul cu care se termină suta a patra. Pe toți ceilalți trei ani bisești, cu care se încheie suta a treia, și suta a doua și suta întâia, Lilio i-a redus la ani comuni, adică la ani numai de câte 365 de zile. Pentru ce a redus el anii bisești ai sutelor a treia, a doua și a întâia din fiecare grupă de câte 400 de ani la ani comuni? Pentru că s'a calculat, că în timp de 400 de ani, cele 11 minute și 12 secunde, cu care anul iulian e mai mare decât cel ceresc, fac tocmai trei zile și ceva, cu care anul iulian devine mai mare. Din patru în patru sute de ani deci, anul iulian devine mai mare decât cel ceresc cu câte trei zile și ceva, cu care el rămâne în urmă față de vremurile cerului și ale naturii. Lui Lilio prin urmare îi trebuia să taie din calendarul iulian, nu numai cele 10 zile, care se formaseră până la 1582 din aceste trei zile și ceva ci îi trebuia să le taie și pe acelea pe care aceste trei zile și ceva aveau să le mai producă regulat și în viitor. Și le-a tăiat și pe acestea, prin suprimarea, după cum văzurăm, a anilor bisești dela sfârșitul sutelor întâia, a doua și a treia, din fiecare grupă viitoare de câte 400 de ani. A mai rămas însă de tăiat, pentru ca să poată să devină la fel între ele anul calendaristic cu cel ceresc sau astronomic, încă acel «ceva» care am arătat că prisosește peste cele trei zile tăiate și care provine din cele 22—26 de secunde, cu care și anul Gregorian a rămas mai mare decât anul Ceresc. Aceste 22—26 de secunde ar face, după calculele lui Lilio, încă o zi la fiecare 4000 de ani, cu care anul Gregorian ar rămâne mai mare și mai în urmă decât anul ceresc. Ca să o înlătore și pe această zi, Lilio a rânduit să se taie la împlinirea a fiecărei 4000 de ani și din anul bisect al sutei a

patra, care va cădea atunci. Grupul de 400 de ani deci, cu care se vor încheia perioadele de câte 4000 de ani își va avea comuni și nu bisecți adică de 365 de zile și nu 366 de zile, nu numai cei trei ani finali ai sutelor întâia, a doua și a treia, ci pe toți patru, adică și anul bisect din suta a patra.

CAPITOLUL IV.

Calendarul iulian, revizuit sub Papa Grigore al XIII, ia numele de calendar gregorian și devine oficial în Apus și pentru Romano-catolici și pentru protestanți

Astfel revizuit, calendarul iulian al Romano-catolicilor a devenit dela Lilio încoace, adică dela 1582 până azi calendarul Grigorian, după numele Papei Grigore al XIII-a care l-a introdus; și a fost primit foarte cu greu de Romano-catolici, și a fost primit și mai cu greu de protestanți, care l-au admis abia cu vreo sută și șaptezeci de ani în urma romano-catolicilor.

CAPITOLUL V.

Biserica Ortodoxă însă de Răsărit nu l-a adoptat

Noi, Biserica și creștinii ortodocși, n'am primit până astăzi acest calendar gregorian în felul revizuit de Lilio, pentru următoarele motive:

1. Pentru că nu e nici el exact, după cum am arătat, întru cât nici el nu egalează perfect, ca coincidență de vremi, anul calendaristic cu cel ceresc, și

2. Pentru că în calendarul Gregorian al romano-catolicilor nici data Sf. Paște nu se calculează ca la noi, nici sfinții, care se pomenesc în fiecare zi, nu sunt aceiași cu cei dela noi ortodocșii și nici slujbele cari li se fac, adică ritualul din tipic nu e ca la noi.

CAPITOLUL VI.

Trebuința Bisericii ortodoxe de Răsărit de a-și îndrepta și ea calendarul iulian de greșelile lui Sosighene, și motivele speciale pe care le are Biserica ortodoxă română pentru o astfel de îndreptare.

Cum însă suntem de mult convinși și noi ortodocșii de greșala lui Sosighene în calcularea anului său calendaristic, întrucât astăzi de pildă equinoptiul de primăvară nu-l mai avem la 21 Martie, cum l-a calculat Sosighene și cum l-a stabilit în calendarul iulian, ci ziua cu noaptea sunt egale azi, după arătările ceasornicului, cu 13 zile mai înainte de această dată, adică la 8 Martie al calendarului iulian, declarăm de astă dată că ne-a devenit și nouă cu neputință să ne mai opunem adevărului și să păstrăm ca și până aci tot calendarul iulian al lui Sosighene.

Și ne-a devenit cu neputință să-l mai păstrăm pe acest calendar, pentru următoarele motive:

1. Toate statele creștine ortodoxe, între care se numără și statul nostru românesc, au primit pentru uzul lor și al cetățenilor lor ortodocși, calendarul Gregorian, ca fiind mai aproape de anul ceresc de cât cel iulian;

2. Dela întregirea scumpei noastre patrii încoace, suntem cu toți datori a căuta și a folosi tot ce poate duce la unirea între ei a tuturor cetățenilor acestei scumpe patrii, în care, pe lângă noi creștinii ortodocși, se numără acum foarte mulți de altă lege. Pe toți acești cetățeni noi ai patriei noastre, noi ortodocșii, cari, prin numărul și prin calitatea noastră de băștinași suntem elementul de plămădire și de reprezentare al românismului, avem datoria să-i atragem cât mai mult în spre masele românești și să-i alipim cât mai intim de sânul patriei noastre. Aceasta o cer marile interese ale Statului. Și cum calendarul nu pune în joc nici ființa credinței, nici vreo parte însemnată din viața noastră bisericească, am crezut de datoria noastră să ne servim și de el pentru a înlesni în masa tuturor cetățenilor noștri apropiierile sufletești și sociale trebuitoare;

3. Ne-am dat seama prin studii și prin experiențe anume că, din cauza nepotrivirilor dintre calendare, se păstrează în lumea noastră muncitoare două rânduri de sărbători, cum e de pildă nu numai la Sf. Paște și la sărbătorile dependente de el, ci și la Nașterea Mântuitorului, la Bobotează, la Adormirea Maicii Domnului, etc., adică la toate sărbătorile fixe; și că, prin atâtea zile de repaos, i se pricinuește muncii și economiei românești, concurată cu atâta competență și îndemânare de streini, pagube, care, după cum au calculat unii s'ar ridica pentru fiecare zi de repaos, la suma de vr'o 500 milioane lei;

4. Ne-am dat seama de asemenea, că n'avem dreptul să ne opunem științei care ne vestește adevărul, pentru că lupta Mântuitorului Hristos a fost în lumea aceasta, ca să le impună tuturor adevărul: «*Eu pentru aceasta m'am născut, și pentru aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul. Tot cel ce este din adevăr ascultă glasul meu*»¹⁾ i-a zis El lui Pilat, când acesta îl judeca spre moarte, adică în momentul cel mai grav și mai solemn al petrecerii sale pe pământ. Și Mântuitorul a luptat pentru impunerea în lume a adevărului, ori de ce natură ar fi el, pentru că, după cum singur ne spune: «*numai adevărul liberează*»²⁾.

A ne mai opune deci adevărului astăzi, când

¹⁾ Ioan, Cap. XVIII, v. 47.

²⁾ Ibid. Cap. VIII, v. 32.

la noi, Românii, i s'au mai adăugat în sprijin și celelalte trei motive arătate mai sus și multe altele, ar fi fost pentru Biserica noastră ortodoxă română și pentru creștinii ei, a se opune dintr'o dată, și lui Hristos, care văzurăm că ne poruncește prin învățăturile sale supunerea la adevăr,—și realităților, în care ne-a fost dat să trăim.

Ar fi fost să ne arătăm mai fricoși și mai slabi decât Sf Părinți de la Soborul din Niceia, care, în nevoia de a avea un calendar pentru lumea și Biserica lui Hristos, n'au stat la îndoială să-l adopte pe cel mai bun din vremea aceea, care am văzut că fusese făcut de un păgân, și că fusese folosit de păgâni mai mult de 300 de ani.

Noi, ortodoxii de azi, nu ne putem socoti, nici mai cuminți și nici mai sfinți decât sfinții Părinți din Biserica veche, care ne-au lăsat calendarul iulian, cel de azi. Și spre a nu ne opune adevărului, și spre a nu păgubi poporul pe tărâmul economic, și în deosebi, spre a nu ne arăta că desaproabăm fapta Sf. Părinți din Niceia, de a fi primit pentru sfânta Biserică a lui Hristos chiar un calendar păgânesc, am căutat și noi, reprezentanții de azi ai Bisericilor ortodoxe naționale de Răsărit să ne îndreptăm calendarul nostru iulian, lucrat cum văzurăm de păgânul Sosighene în partea lui astronomică.

CAPITOLUL VII

Bisericile ortodoxe surori cu cea românească s'au înțeles la Patriarhia din Constantinopol în anul trecut, cum să se facă în calendarul nostru de azi îndreptările trebuitoare. Patriarhia din Constantinopol și Biserica grecească l-au și îndreptat și introdus dela 10 Martie, Biserica noastră îl introduce dela 1 Octombrie din acest an

În scopul acesta, bisericile ortodoxe de Răsărit și-au scris una alteia, îndemnându-se una pe alta la îndreptarea calendarului lor comun. Iar în anul trecut s'a ținut de o comisiune ortodoxă, la care am luat parte și noi, Românii, mai multe ședințe chiar la Patriarhia din Constantinopol, în care s'a primit atât îndreptarea calendarului iulian al sfintei noastre Biserici de Răsărit, cât și felul după care să se facă această îndreptare.

Mai grăbite chiar de cât Biserica noastră românească, Patriarhia din Constantinopol și biserică din Grecia au și introdus pentru uzul lor calendarul iulian, îndreptat de ele după regulile stabilite de Comisia ortodoxă dela Constantinopol, cu începere chiar dela 10 Martie din acest an, precum i-au și dat de știre Sfântului nostru Sinod.

Pentru aceste motive, după ce a aprobat în ședința sa din 23 Octombrie a anului trecut îndreptarea calendarului nostru și după ce a stabilit să se păstreze în el fără nici o schimbare vechile așezări rituale ale Sf. noastre Biserici de Răsărit, Sf. Sinod al Bisericii noastre, vă dă acum de știre, că dela 1 Octombrie din acest an, va intra în aplicare și pentru Biserica ortodoxă a neamului nostru calendarul îndreptat de el. Lui 1 Octombrie, i se va zice în acest an 14 Octombrie, căci numai așa se pot lepăda afară din calendarul de azi cele 13 zile, cu care acest calendar a rămas în urmă față de anul cerului sau astronomic, care singur este anul cel adevărat.

CAPITOLUL VIII.

Regulele stabilite în anul trecut la Comisiunea ortodoxă dela Patriarhia din Constantinopol pentru îndreptarea calendarului iulian, Sfântul nostru Sinod le-a urmat întocmai

Iată acum, cum s'a făcut îndreptarea calendarului iulian de către Sfântul nostru Sinod.

Comisiunea ortodoxă dela Patriarhia din Constantinopol, de care am vorbit, a stabilit:

1. Ca bisericile ortodoxe naționale să nu îndrepteze în calendarul sfintei noastre Biserici de Răsărit, decât socotelile de timp, pe care Sosighene, le-a calculat greșit, și

2. Ca să nu se schimbe în calendarul astfel îndreptat nici așezările Sf. Părinți, pentru serbarea Paștilor, nici numirea sfinților din fiecare zi, așa cum o avem astăzi, nici posturile și nici sfintele slujbe zilnice prevăzute și rânduite de tipicul ortodox.

În privința credinței și a cultului, prin urmare, îndreptarea aceasta lasă calendarul nostru întocmai, cum l-am primit dela Niceia și cum ni s'a păstrat până astăzi, întru cât ea nu schimbă și nu știrbește în el nimic din rânduelile de credință și de cult, statornicite de Sf. Părinți ai Bisericii de Răsărit.

Singura schimbare, pe care o face în el este numai cea privitoare la calcularea timpului, adică numai cea prin care anul calendarului trebuie să se apropie cât mai mult de anul cerului.

Din cele arătate mai sus, am văzut, că anul calendarului iulian este mai mare de cât anul cerului cu 11 minute și 12 secunde; și că porțiunea aceasta de timp, așa mică cum e, dă totuș naștere—din patru sute în patru sute de ani la 3 zile și ceva, cu care anul calendarului iulian rămâne în urmă față cu cel ceresc. Am arătat, de asemenea, că dela Niceia, adică dela anul 325 după Hristos și până astăzi, anul calendarului nostru a rămas în urmă față cu anul

ceresc cu 13 zile; că, din cauza acestei întârzieri, equinoptiul de primăvară, după care sfânta noastră Biserică de Răsărit calculează data Sfințelor Paști, a trecut dela 21 Martie din calendar unde îl stabilise Sosighene și unde se împlinea cu adevărat și în natură, la 8 Martie.

Datoria noastră e prin urmare să ne apropiem anul calendarului nostru de anul cerului ca să le facem să se potrivească unul cu altul, căci, din cauza acestor întârzieri de câte 3 zile și ceva la fiecare patru sute de ani, calendarul nostru iulian, așa cum îl avem azi, va ajunge să ne arate cu vremea Primăvara în Vară, Vară în Toamnă, Toamna în Iarnă și Iarna în Primăvară. Timpul, cu alte cuvinte, va trece înainte la vremea care i-a rânduit-o Dumnezeu, iar calendarul nostru ni-l va arăta, prin datele sale lunare, din cauza acestor întârzieri, numai după ce în realitate a trecut.

Pentru a ne potrivi deci anul calendarului cu anul cerului, ne-am văzut siliți și noi ortodocșii să facem cu cele 13 zile cu care ne-am depărtat până azi de anul cerului ceiace au făcut și alții, *întru cât nu se putea altfel, adică să le tăiem și noi și să le scoatem din calendarul nostru de azi*. Data pentru această scoatere s'a stabilit de Sf. Sinod, după cum am spus, la 1 Octombrie din acest an, care va deveni **14 Octombrie**.

Pentru zilele de spor însă, cu care anul nostru s'ar mări și ar mai rămâne și **pe viitor** în urmă din cauza celor 11 minute și 12 secunde, care nu vor putea să dispară niciodată, noi ortodocșii nu am mai făcut ceiace au făcut d. e. Romano-catolicii, care prin Lilio al lor, au făcut și ei greșeli.

Noi am ținut din potrivă să ne apropiem anul calendarului de anul cerului mult mai mult de cum și l-au putut apropia ei; și cu ajutorul lui Dumnezeu, am reușit, pentru că, pe când anul Gregorian rămâne în urmă de anul cerului, cu 22—26 secunde, care la 4000 de ani fac o zi, anul iulian, așa cum a fost îndreptat acum de noi, nu mai rămâne în urmă de anul cerului, de cât cu vreo două secunde, care numai după 40.000 de ani fac o zi.

Prin urmare noi ortodocșii, nu numai că am înlăturat, prin îndreptarea făcută, greșelile de calcul ale lui Sosighene și pe trecut și pe viitor, dar le-am înlăturat și pe ale lui Lilio, făcând ca calendarul sfintei noastre Biserici de Răsărit să rămână de sigur tot cel de până aci, dar să nu mai fie în privința calculelor de timp, nici cel păgânesc al lui Sosighene, *nici cel Gregorian al romano-catolicilor*.

La apropierea aceasta de anul cerului, mult mai mult de cât Romano-catolicii, noi ortodocșii am ajuns, luând pentru viitor, în locul grupului de 400 de ani, cum au luat Romano-catolicii,

un grup mai mare, și anume un grup de 900 de ani, și lăsând în acest grup numai doi ani bisecți în loc de nouă, câți ni se indică de numărul celor 900 de ani ai grupului luat de noi. La un grup de ani deci aproape egal cu al Romano-catolicilor, noi ortodocșii reducem după metoda aceasta 7 zile din cele pe care ni le dau anual și neconținut cele 11 minute și 12 secunde, cu care, anul calendarului este mai mare de cât anul cerului, pe când romano-catolicii reduc numai 6 zile.

Cum vedeți, iubiți clerici și creștini—deși pentru prisosul de 13 zile pe care îl avem din trecut, a trebuit să procedăm și noi ortodocșii, ca și romano-catolicii, tăindu-le și noi pe ale noastre în 1924 cum și le-au tăiat și ei pe cele 10 zile ale lor în 1582,—pentru prisosul de zile însă, care va avea să se ivească în viitor din cauza celor 11 minute și 12 secunde cu care anul calendarului va fi neconținut mai mare de cât anul cerului, noi ortodocșii am lucrat mai cu îndemănare și cu totul altfel de cât romano-catolicii.

Așa fiind, calendarul pe care Sf. Sinod îl introduce dela 1 Oct. din acest an, nu e după cum vedeți, cel romano-catolic, ci *tot vechiul calendar iulian al Sfintei noastre Biserici ortodoxe de Răsărit, dar îndreptat în privința socotirii timpului mult mai bine de cât calendarul Gregorian al romano-catolicilor*.

CAPITOLUL IX.

Clerul și poporul țării și al Bisericii noastre ortodoxe române să primească cu încredere calendarul îndreptat de Sf. Sinod, care e mai bun ca socotire a timpului și decât al lui Sosighene și decât cel gregorian al Romano-catolicilor și în care rânduielile de credință și de ritual nu s'au schimbat întru nimic, ci au rămas tot cele stabilite de Sf. Părinți și de soboarele Bisericii ortodoxe de Răsărit.

Să nu se clătească deci sufletele voastre, că prin îndreptarea calendarului cu care v'ați pomenit din tată în fiu, s'ar fi făcut de Sf. Sinod vreo schimbare în rânduielile sfintelor noastre așezări ortodoxe, căci după cum vedeți, noi n'am luat din calendarul gregorian al romano-catolicilor nici măcar socotelile de timp în felul cum și l-au făcut și pentru viitor.

Iar cât pentru cuprinsul ortodox al calendarului îndreptat de Sf. Sinod, să vă fie în știre, că nu s'a atins nimic, cum am spus și mai sus, din ce au așezat pentru Sf. Paște, pentru Praznice și sărbători, pentru posturi și ritual, Sf. Părinți ai Bisericii ortodoxe de Răsărit.

Așa, de pildă, data Sf. Paști se va calcula în acest calendar ca și în trecut, adică tot după *vechia noastră Pascalie*, cu păstrarea neștirbită a acelorași legături dintre sfintele Paște și dintre

sărbătorile dependente de el. Sfinții și sărbătorile fixe rămân tot în zilele în care au fost așezate, ca și până acum, numai că poziția lor lunară se suie mai sus de cea de azi cu cele 13 zile lepădate din calendarul îndreptat, dar păstrând aceleași date de până acum.

Așa, de pildă, Sf. Nicolae se va serba și în calendarul îndreptat de Sf. Sinod tot la 6 Decembrie, care însă va fi mai sus ca poziție, de ziua în care s'a serbat până acum, cu cele 13 zile șterse din calendarul de azi.

Să se știe însă, că sfinții, din cele 13 zile șterse, din calendarul îndreptat, adică sfinții care se serbează în calendarul de azi dela 1—14 Octombrie se vor serba într'o singură zi adică la 14 Oct. întru cât în tipicul nostru ortodox avem zile, în care se serbează dintr'o dată mai mulți sfinți.

Dela anul viitor înainte însă, de când anul calendarului nostru îndreptat nu se va mai micșora ca acum cu 13 zile, ci își va avea în întregime cele 365 de zile când va fi comun, și cele 366 de zile, când va fi bisect ca și până acum, sfinții dela 1—14 Octombrie se vor serba, ca și până acum, fiecare în parte și la ziua lor.

* * *

Vă sfătuim deci, iubiții noștri clerici și creștini, să primiți calendarul care se publică aci, lucrat pentru partea de an pe care o mai avem până la 1 Ianuarie 1925, cu toată încrederea și liniștea sufletească. Acest calendar este lucrat după regulile stabilite în Comisia dela Patriarhia de Constantinopol, care, împreună cu biserica grecească, l-au și introdus dela 10 Martie din acest an, și care, curățit de greșelile lui vechi, nu are în acelaș timp ca cuprins nimic comun cu calendarul gregorian al Romano-catolicilor în care

data sfintele Paști se calculează altfel, în care sfinții zilnici sunt în cea mai mare parte alții decât ai noștri și care își au alt ritual pentru cultul zilnic de cât ritualul din tipicul nostru ortodox.

«Darul Domnului nostru Iisus Hristos, și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți».

Amin!

- † *Miron*, Mitropolit Primat al României,
- † *Pimen*, Mitropolitul Moldovei și Sucevei
- † *Nicolae*, Mitropolitul Ardealului
- † *Gurie*, Arhiepiscopul Chișinăului
- † *Vartolomei*, Episcopul Râmnicului-Noul-Severin
- † *Lucian* al Romanului
- † *Ghenadie* al Buzăului
- † *Iacov* al Hușilor
- † *Ioan* al Aradului
- † *Nichita* al Argeșului
- † *Cosma* al Dunării de jos
- † *Iosif* al Caransebeșului
- † *Roman* al Oradiei Mari
- † *Nicolae* al Clujului
- † *Visarion* al Hotinului
- † *Nectarie* al Cetății Albe
- † *Ilarie* al Constanței
- † *Justinian* al Armatei
- † *Evgheenie Piteșteanu*
- † *Teofil Râmniceanu*
- † *Vaerian Craioveanu*
- † *Platon Ploșteanu*
- † *Dionisie* al Ismailului
- † *Ipolit Rădăuțeanu*
- † *Ilarion Băcăoanu*
- † *Gherontie Silistreanu*.

Encyclique du Saint Synode de L'Eglise Orthodoxe de Roumanie

Au sujet de la correction du Calendrier Julien

Au Clergé et au Peuple chrétien orthodoxe roumain

CHAPITRE I.

Depuis quand avons-nous le calendrier julien actuel. Qui en est l'auteur et nous l'a transmis.

L'année prochaine s'accompliront 1600 ans depuis que le Concile des Saints Pères de Nicée a ordonné que, pour ce qui concerne le calcul du temps, tout le monde chrétien accepte *le Calendrier Julien*. Ce calendrier n'a pas été composé a Nicée et il n'a pas été agencé non plus par un fidèle quelconque de notre Sainte Eglise chrétienne. Les Saints Pères de Nicée

l'avaient déjà trouvé établi par un grand savant païen Sosigène, qui l'avait élaboré 46 ans avant la naissance de notre Seigneur Jésus-Christ, et notamment sous le règne du dictateur romain Jules César, dont il porte le nom. Or, comme ce calendrier était, quant à sa manière de calculer le temps, supérieur à tout autre calendrier en usage à cette époque-là, les Saints Pères de notre Eglise chrétienne n'ont plus tenu compte du fait qu'il avait été élaboré par un païen et qu'en outre ceux-là s'en étaient servi pendant plus de 300 ans. Bien au contraire, ils l'ont accepté pour toute l'Eglise et pour tout le

monde chrétien d'alors, ainsi qu'ils l'avaient trouvé rédigé, en lui conservant même le nom de calendrier julien, comme l'avaient appelé les païens. Pourtant ils ont tenu à le *christianiser*, puisque, par un calcul spécial, élaboré à Nicée, ils y ont introduit la date de la fête des Pâques qui n'existait pas chez les païens, aussi bien que toutes les fêtes et saints offices liturgiques chrétiens, en arrangeant que chaque jour de l'année on célèbre la commémoration d'un ou plusieurs saints de l'Eglise chrétienne. Donc, par le contenu et par l'importance qu'on lui a attribuée dans notre Sainte Eglise, le calendrier a été, pour ainsi dire, *baptisé dans la loi chrétienne* et il ne tient plus de son auteur Sosigène que le nombre et le nom des mois et des jours de l'année, c'est-à-dire les calculs astronomiques seuls.

CHAPITRE II.

Le calendrier julien est erroné dans le calcul du temps, car il a établi une année plus longue de ce qu'elle est en réalité.

Christianisé de la sorte, le calendrier julien a servi l'Eglise et le monde chrétien aussi bien d'Orient que d'Occident, où il s'est introduit en dernier lieu par loi d'Etat du roi d'Occident Charlemagne, au VIII-ème siècle de notre ère. Au XVI-ème siècle cependant les savants chrétiens ont constaté que les calculs astronomiques de Sosigène sont erronés par ce que son calendrier nous donne une année plus grande que l'année céleste. L'année céleste ou année astronomique est celle déterminée par le soleil après que les quatre saisons (printemps, été, automne et hiver) se sont entièrement écoulées. C'est ce qui forme l'année réelle, c'est-à-dire l'année telle qu'elle résulte du soleil et du ciel, et le devoir de ceux qui établissent le calendrier est de tenir compte dans leurs calculs non pas des années imaginées par leur esprit, mais de l'année céleste, c'est-à-dire du total du temps qui s'écoule durant une révolution complète de quatre saisons. Les savants chrétiens ont prouvé que l'année céleste est seulement de 365 jours, 5 heures, 48 minutes et 48 secondes, tandis que l'année du calendrier de Sosigène était de 365 jours et 6 heures entières. Entre l'année de Sosigène donc et l'année céleste, il y a une discordance de 11 minutes et 12 secondes, d'où il s'ensuit que l'année du calendrier julien est plus longue que l'année céleste. A cause de cette erreur, la différence entre la vraie année, qui est l'année céleste, et l'année du calendrier julien, a augmenté chaque année de 11 minutes et 12 secondes, ce qui, au cours des siècles,

fait plusieurs jours de différence. Il a été établi notamment que l'année céleste s'achevait plus tôt que celle de l'année du calendrier julien. En calculant ce retard, les savants ci-dessus mentionnés ont découvert que, au XVI-ème siècle, cette différence atteignait 10 jours et que, par conséquent, l'année céleste et l'année du calendrier julien ne concordaient plus entre elles pour indiquer les saisons. De la sorte l'évolution des planètes autour du soleil n'était plus celle établie du temps de Sosigène et du Concile de Nicée.

Ainsi, du temps de Sosigène le signe céleste qu'on nomme l'équinoxe du printemps, c'est-à-dire lorsque la nuit est égale au jour et qui était établi d'après le calendrier julien pour une date déterminée, se produisait effectivement aussi dans la nature le 21 mars. Donc, lorsque d'après le calendrier julien l'on était au 21 mars, les cadrans qui mesuraient le temps indiquaient que le jour était égal à la nuit, c'est-à-dire que l'on était bien à l'équinoxe du printemps. Mais à cause des 11 minutes et 12 secondes que l'année julienne comptait de trop par rapport à l'année céleste, la date de 21 mars du calendrier julien a commencé à retarder sans cesse à l'égard du vrai moment où le jour devient égal à la nuit au printemps. De la sorte, au XVI-ème siècle, l'équinoxe du printemps était indiqué par les horloges 10 jours plus tôt que le 21 mars du calendrier julien, avec lequel pourtant au début il coïncidait.

Pour savoir, par conséquent, quelle était la date de l'équinoxe du printemps, dont les chrétiens se servaient alors selon les règles établies au Concile de Nicée pour le calcul de la date des Pâques, il fallait au XVI-ème siècle s'orienter d'après les horloges qui indiquaient la durée du jour et de la nuit, pour voir quand se produisaient l'équinoxe du printemps et ne plus tenir compte du calendrier julien qui déterminait cette date le 21 mars.

CHAPITRE III.

Revision du calendrier julien par les catholiques-romains sous le Pape Grégoire XIII, pour corriger les erreurs de calcul commises par Sosigène.

Arrivé à la conviction que le calendrier julien est erroné, le Pape Grégoire XIII, qui a vécu au XVI-e siècle, a chargé un savant, Luigi Lilio, de reviser le calendrier julien, dont l'Eglise papale se servait aussi, pour le faire concorder le plus possible avec le calendrier céleste. Ceci en vue de l'adapter au calendrier céleste, de manière à indiquer perpétuellement, à la même époque, aussi bien l'équinoxe du printemps, que celui

d'automne, ainsi que les deux solstices, c'est-à-dire celui d'été, lorsque nous avons le jour le plus long, et celui d'hiver, lorsque nous avons la plus longue nuit. Mais malgré tous les efforts et tout son savoir, Lilio n'aboutit pas non plus à faire coordonner exactement les deux calendriers julien et céleste, au point de leur assurer la même durée. Quoique l'année julienne révisée par Lilio n'était plus longue que l'année céleste, que de 11 minutes et 12 secondes, par rapport à l'année de Sosigène, toujours est-il que cette année est elle aussi plus longue que l'année céleste de 22—26 secondes.

Pour arriver à cette concordance relative, Lilio a retranché du calendrier révisé par lui les 10 jours avec lesquels le calendrier julien avait rétrogradé vis-à-vis de l'année céleste jusqu'au XVI-ème siècle. Pour faire cette réduction et abréviation, il a choisi le jour du 5 Octobre de l'année 1582, auquel, au lieu de 5 Oct., il lui a dit 15 Octobre.

Afin d'empêcher que les mêmes jours encombrants se reproduisent à l'avenir, jours qui devaient fatalement être engendrés par les 11 minutes et 12 secondes de différence, dont étaient résultés aussi les 10 jours de plus du passé, dans le seul laps de temps de 1257 ans, qui s'étaient écoulé depuis le Concile de Nicée, jusqu'à la révision de ce calendrier en l'an 1582,—Lilio a établi que pour chaque groupe de quatre siècles, qui devaient normalement avoir leur année bissextile à la fin de chaque siècle, il ne resterait qu'une seule année bissextile à la fin de chaque centaine d'années, c'est-à-dire que de ces quatre siècles seul le quatrième aurait 366 jours dans sa dernière année. Toutes les autres années bissextiles avec lesquelles s'achevaient la I-ère, la II-e et la III-ème centaine d'années, ont été réduites par Lilio à l'état d'années communes, c'est-à-dire n'ayant que 365 jours. Pourquoi a-t-il réduit les années bissextiles de la III-ème, II-e et I-ère centaine d'année de chaque groupe de 400 ans à l'état d'années communes? Parce qu'on a calculé que pendant 400 ans, les 11 minutes et 12 secondes, dont l'année julienne est plus longue que l'année céleste font trois jours et une fraction de plus, surcroît par lequel l'année julienne devient plus grande. Donc, dans l'espace de 400 ans, l'année julienne devient plus grande que l'année céleste d'un peu plus de trois jours, dont elle rétrograde par rapport aux périodes du ciel et de la nature. Par conséquent Lilio avait besoin de supprimer du calendrier julien non seulement les jours qui s'étaient amassés jusqu'en 1582, engendrés par ces trois jours-là et une fraction, mais il avait besoin en plus d'empêcher que les trois jours reparaissent à l'avenir. Le moyen imaginé par lui pour

les empêcher de reparaître a été précisément de supprimer le 366-ème jour des années bissextiles à la fin des trois premiers siècles sur quatre. Or, il restait encore quelque-chose à supprimer pour que l'année du calendrier puisse concorder de point en point avec l'année céleste ou astronomique. Il fallait encore retrancher quelque-chose, c'est-à-dire le reste qui, comme nous avons vu, dépasse les trois jours supprimés et qui provient des 22—26 secondes dont nous avons fait mention plus haut. Ce reste, selon les calculs de Lilio, ferait, dans 4000 ans, encore un jour, dont le calendrier grégorien deviendrait plus grand et resterait en arrière par rapport à l'année céleste. Pour supprimer ce jour, aussi Lilio a établi qu'à la fin d'une période de 4000 ans, on retrancherait le jour bissextile de l'année bissextile de la IV-ème centaine d'années qui écherra alors. Donc à la conclusion de chaque période de 4000 ans, les quatre derniers siècles finiront tous par des années communes, c'est-à-dire non seulement la I-ère, la II et la III-ème centaine d'un groupe d'années de 400 ans, mais aussi la IV-ème centaine n'aura plus sa dernière année bissextile. Elle sera pareillement une année commune de 365 jours.

CHAPITRE IV.

Le calendrier julien, révisé sous le Pape Grégoire XII, reçoit le nom de calendrier grégorien et devient le calendrier officiel de l'Occident pour les catholiques-romains aussi bien que pour les protestants.

Revisé de la sorte, le calendrier julien des catholiques-romains est devenu depuis Lilio, c'est-à-dire depuis 1582 jusqu'à nos jours, le calendrier grégorien, selon le nom du Pape Grégoire XIII qui l'a introduit. Il a été accepté très difficilement par les catholiques-romains et encore plus péniblement par les protestants, qui ne l'ont accepté qu'approximativement 170 ans après les catholiques-romains.

CHAPITRE V.

L'Eglise Orthodoxe d'Orient ne l'a pas admis.

Nous autres, l'Eglise et les chrétiens orthodoxes, nous n'avons pas accepté jusqu'à nos jours, ce calendrier grégorien, tel qu'il a été révisé par Lilio, pour les raisons suivantes:

1. Celui-ci non plus n'est pas exact, comme nous l'avons déjà vu, parcequ'il ne réussit pas non plus à établir un accord parfait, comme indicateur des époques, entre l'année du calendrier et l'année céleste et
2. Parce que dans le calendrier grégorien des catholiques-romains on n'emploie pas la même

manière que chez nous pour calculer la date des Pâques et, de plus, les saints dont on fait mention chaque jour ne sont pas les mêmes que les nôtres, tout comme les offices qu'on célèbre en leur honneur, selon le rituel, ne sont pas les mêmes que ceux de notre Eglise Orthodoxe.

CHAPITRE VI.

Le besoin de l'Eglise Orthodoxe d'Orient de corriger les erreurs de Sosigène dans son calendrier julien. Les motifs spéciaux de l'Eglise Orthodoxe Roumaine pour une telle correction.

Les orthodoxes sont depuis longtemps convaincus des erreurs de Sosigène dans ses calculs sur le calendrier, car aujourd'hui, par exemple, l'équinoxe du printemps n'a plus lieu le 21 mars, comme il avait été calculé par Sosigène et comme il a été établi dans le calendrier julien. Dans notre époque, l'égalité du jour et de la nuit a lieu, selon les indications des horloges, 13 jours plus tôt, c'est-à-dire le 8 mars du calendrier julien. Dans ces circonstances, nous nous déclarons dans l'impossibilité de nous opposer davantage à la vérité et de continuer à garder le calendrier julien de Sosigène comme par le passé. Cette impossibilité se fait sentir par les raisons suivantes :

1. Tous les Etats chrétiens orthodoxes, et notre Etat roumain aussi est du nombre, ont accepté, pour leur usage et pour leurs citoyens orthodoxes, le calendrier grégorien, vu que celui-ci est plus près de l'année céleste que le calendrier julien.

2. Une fois que notre chère patrie est entrée dans ses frontières nationales, nous avons tous le devoir de chercher et profiter de tous les moyens pouvant réaliser l'union entre tous les citoyens de cette chère patrie, où, à côté de nous autres orthodoxes, vivent maintenant tant d'autres d'une religion différente. Les orthodoxes étant par leur nombre aussi bien que par leur qualité d'aborigènes, l'élément qui a constitué et qui représente le peuple roumain, nous avons le devoir de les attirer le plus possible vers les masses roumaines et de les attacher le plus intimement possible au sein de notre patrie. Ce sont les grands intérêts de l'Etat qui l'exigent. Or, comme le calendrier ne met en discussion ni l'essence de la foi, ni quelque partie importante non plus de notre vie ecclésiastique, nous nous sentimes obligés de nous en servir, pour faciliter les rapprochements d'âmes et sociaux nécessaires dans la masse de tous nos citoyens.

3. Par des études et expériences, nous nous sommes rendu compte qu'à cause des discordances des calendriers, notre monde ouvrier tient

deux séries de fêtes, et non seulement les Pâques et les fêtes qui en dépendent, mais aussi le Noël, l'Epiphanie, l'Assomption de la Sainte Vierge, c'est-à-dire toutes les fêtes fixes. Il s'ensuit que tant de jours de repos produisent des dommages au travail et à l'économie roumaine, qui, selon quelques calculs monteraient, pour chaque jour de repos, à la somme d'approximativement 500 millions de lei.

4. Pareillement nous nous sommes rendu compte que nous n'avons pas le droit de nous opposer à la science, qui nous propage la *vérité*, puisque la lutte de notre Sauveur dans ce monde a été d'imposer la vérité à tous. *Je suis né et je suis venu dans le monde pour rendre témoignage à la vérité. Quiconque est de la vérité écoute ma voix*¹⁾, avait-il dit à Pilate, lorsque celui-ci le jugeait pour le condamner à mort, c'est-à-dire au moment le plus grave et le plus solennel de son existence sur la terre. Et le Sauveur a combattu pour imposer la vérité au monde, *de quelque nature qu'elle fut*, puisque, selon sa parole *ce n'est que la vérité qui nous affranchit*²⁾.

Donc, si notre Eglise Orthodoxe roumaine et ses fidèles avaient continué à s'opposer à la vérité aujourd'hui, où les trois motifs sus-mentionnés et beaucoup d'autres se sont ajoutés comme une force nouvelle, cela aurait signifié s'opposer à la fois au Christ, qui, comme nous l'avons vu, nous ordonne par sa doctrine de nous soumettre à la vérité, et aussi bien aux réalités dans lesquelles il nous échet de vivre.

Cela aurait signifié de nous montrer plus timorés et plus faibles que les Saints Pères de Nicée, qui, poussés par la nécessité d'avoir un calendrier pour tout le monde et pour l'Eglise du Christ, n'ont pas hésité d'adopter le meilleur de cette époque-là, qui, comme nous l'avons vu, avait eu un païen pour auteur et avait été employé par les païens plus de 300 ans.

Nous autres orthodoxes actuels, nous ne pouvons nous considérer ni plus sages ni plus saints que les Saints Pères de l'ancienne Eglise qui nous ont légué le calendrier julien actuel. Afin de ne pas nous opposer à la vérité, afin de ne pas porter préjudice à notre nation au point de vue économique et plus particulièrement pour ne pas laisser croire que nous désapprouvons les Saints Pères de Nicée d'avoir accepté, pour la Sainte Eglise du Christ, un calendrier païen, nous nous sommes efforcés, représentants de l'Eglise orthodoxe nationale d'Orient, de corriger notre calendrier julien, dû, comme nous l'avons vu, pour ce qui concerne sa partie astronomique, au païen Sosigène.

¹⁾ Jean XVIII, 37.

²⁾ Jean VIII, 32.

CHAPITRE VII.

Les Eglises soeurs de l'Eglise roumaine ont fixé de commun accord, il y a un an, à la Patriarchie de Constantinople, les corrections nécessaires devant être introduites dans notre calendrier. La Patriarchie de Constantinople et l'Eglise grecque ont déjà le leur et l'ont mis en application dès le 10 mars dernier ; notre Eglise introduira le nouveau calendrier à partir du 1-er octobre de l'année courante.

Pour arriver à ce résultat, les Eglises orthodoxes d'Orient ont échangé une correspondance active dans le but de se déterminer réciproquement à modifier leur calendrier commun. L'année dernière une Commission orthodoxe, dont les roumains faisaient partie, a tenu plusieurs séances à la Patriarchie de Constantinople, et la modification du calendrier julien a été admise. On fixa également la manière dont cette modification devait se faire.

Devançant même notre Eglise roumaine, la Patriarchie de Constantinople, et l'Eglise de Grèce ont introduit, pour leur propre usage, le calendrier julien, corrigé selon les règles fixées par la Commission orthodoxe de Constantinople, à partir de 10 mars de cette année et ont porté le fait à la connaissance de notre Saint Synode.

C'est pour ces raisons que le Saint Synode de notre Eglise, après avoir approuvé, dans sa séance du 23 octobre dernier, la modification de notre calendrier, et après avoir décidé *de conserver sans nul changement les prescriptions rituelles de notre Sainte Eglise d'Orient*, vient, par la présente, porter à votre connaissance qu'à partir du 1-er octobre prochain, le calendrier, modifié par lui, entrera en application pour l'Eglise orthodoxe de notre nation, également. Le 1-er octobre de l'année en cours sera considéré comme le 14 de ce même mois, vu qu'il n'y a pas d'autre moyen de se défaire des 13 jours de retard du calendrier julien par rapport à l'année astronomique, la seule vraie.

CHAPITRE VIII.

Notre Saint Synode a suivi scrupuleusement les règles fixées l'année dernière par la Commission orthodoxe qui siégea auprès de la Patriarchie de Constantinople pour la modification du calendrier Julien.

Voici comment procéda notre Saint Synode à la modification du calendrier julien.

La commission orthodoxe de la Patriarchie de Constantinople dont nous avons parlé, fixa les principes suivants :

1. Les Eglises orthodoxes nationales ne corri-

geront, dans le calendrier de notre sainte Eglise d'Orient, que les erreurs de calculs dûs à Sosigène, et

2. Elles ne changeront, dans le calendrier ainsi modifié, ni l'époque fixée par les Saints Pères pour la célébration de la Pâque, ni le nom des saints fixés pour chaque jour, tel qu'on les fête aujourd'hui, ni les jeûnes et ni les saints offices quotidiens prévus et ordonnés par le type orthodoxe.

Par conséquent, pour tout ce qui concerne la foi et le culte, la modification adoptée ne porte nulle atteinte à notre calendrier qui reste tel que nous l'a transmis le Concile de Nicée, tel qu'il fut conservé jusqu'à aujourd'hui, vu que cette modification ne change et n'altère en rien aucune des prescriptions de la foi et du culte, établies par les Saints Pères de l'Eglise d'Orient.

Le seul changement apporté à notre calendrier se rapporte uniquement au calcul du temps permettant de faire coïncider le plus possible l'année civile avec l'année astronomique.

De ce qui a été démontré plus haut, on a vu que le calendrier julien avait, sur l'année astronomique, un excédent de 11 minutes et 12 secondes et que cette différence de temps, si petite soit-elle, devait, en s'ajoutant chaque année à elle-même, produire à la longue, au bout de 400 ans, un surcroît de 3 jours et une fraction, de sorte que le calendrier julien restait en continuel retard par rapport à l'année astronomique. Nous avons également démontré que depuis le Concile de Nicée, soit depuis l'an 325 après Jésus-Christ, et jusqu'à aujourd'hui, l'année de notre calendrier est restée, par rapport au calendrier astronomique, de *13 jours* en retard.

A cause de ce retard, l'équinoxe du printemps, d'après lequel notre Sainte Eglise d'Orient calcule la date de Pâques, est arrivé à coïncider, au lieu du 21 mars du calendrier tel que l'avait établie Sosigène à une époque où cela correspondait à la réalité, avec le 8 mars.

Notre devoir est donc de rapprocher notre calendrier de l'année astronomique, afin de les faire coïncider, vu que, par suite de ces retards de 3 jours et une fraction, tous les 400 ans, notre calendrier julien, tel que nous l'appliquons actuellement, arriverait à la longue à fixer le printemps en été, l'été en automne, l'automne en hiver et l'hiver au printemps. Le temps, autrement dit, marqué à l'époque fixée par Dieu, ne serait indiqué, dans notre calendrier, par suite de ces retards, que bien après l'expiration d'une saison.

Afin de faire coïncider notre année civile avec l'année astronomique, nous nous sommes vus obligés, nous orthodoxes, de faire, pour ces 13 jours qui nous différencient de l'année astrono-

mique, ce que d'autres avant nous avaient fait, *vu qu'une autre solution n'existe pas, à savoir : de les supprimer de notre calendrier* actuellement en vigueur. La date pour la suppression de ces 13 jours a été fixée par le Saint Synode, comme nous l'avons dit, le 1-er octobre de cette année qui deviendra le 14 du même mois.

Pour ce qui est cependant de l'excédent de jours à l'avenir, par suite des 11 minutes et 12 secondes et qui ne sauraient être supprimé, nous orthodoxes avons évité l'erreur comise par les catholiques romains, par leur astronome Lilio.

Nous avons tenu à faire coïncider l'année civile avec l'année astronomique dans une mesure beaucoup plus grande qu'ils n'ont réussi à le faire et, avec l'aide de Dieu, nous y sommes parvenus, vu que l'année grégorienne, par rapport à l'année astronomique, reste de 22—26 secondes en retard ce, qui, dans 4000 ans, donnerait un jour supplémentaire alors que l'année julienne, telle que nous l'avons corrigée, ne restera en retard de l'année astronomique que de deux secondes ce qui ne donnerait un jour supplémentaire qu'au bout de 40.000 années.

Par conséquent, nous autres, orthodoxes, avons non seulement corrigé les erreurs de calculs de Sosigène, pour le passé comme pour l'avenir, mais aussi celles de Lilio, et avons abouti à ce que le calendrier de notre Sainte Eglise d'Orient soit non seulement le même que par le passé, mais ne soit, pour ce qui a trait au calculs du temps, ni le calendrier païen de Sosigène, ni celui grégorien des catholiques-romains.

Nous sommes arrivés à cette presque coïncidence de l'année civile et de l'année astronomique, de beaucoup plus complète que celle obtenue par les catholiques-romains, en considérant pour l'avenir, au lieu d'un groupe de 400 ans, comme l'ont fait les catholiques-romains, un groupe beaucoup plus grand, soit de 900 ans, et en ne laissant dans ce groupe que deux années bissextiles au lieu de neuf qui seraient indiquées par les 900 ans du groupe adopté par nous. Donc pour un groupe d'années presque égal à celui des catholiques-romains, nous autres, orthodoxes, réduisons d'après cette méthode, 7 jours du total produit par cet excédent de 11 minutes et 12 secondes de l'année civile par rapport à l'année astronomique, alors que les catholiques-romains ne réduisent que 6 jours.

Comme vous le voyez, très chers frères et chrétiens, bien que pour l'excédent de 13 jours légué par le passé, nous avons du procéder comme l'avaient fait les catholiques-romains, et les supprimer en 1924, ainsi qu'ils avaient procédé pour leurs dix jours de différence, en 1582, afin de supprimer l'excédent de jours qui devaient

se former à l'avenir par suite de ces 11 minutes et 12 secondes, à cause desquelles l'année civile sera continuellement plus grande que l'année astronomique, nous autres orthodoxes, avons réussi à procéder d'une façon plus habile et d'une manière toute autre que les catholiques-romains.

Par conséquent le calendrier que le Saint Synode introduit à partir du 1-er octobre de cette année, n'est nullement, comme vous le voyez, le calendrier catholique-romain, mais *c'est toujours l'ancien calendrier julien de notre Sainte Eglise orthodoxe de l'Orient, corrigé en ce qui concerne le calcul du temps, et rendu bien supérieur au calendrier grégorien des catholiques-romains.*

CHAPITRE IX.

Que le clergé et le peuple de notre pays et de notre Eglise orthodoxe roumaine accueillent donc avec confiance le calendrier corrigé par le Saint Synode, vu qu'il est supérieur comme calcul du temps, tant à celui de Sosigène qu'à celui grégorien des catholiques-romains et vu que les prescriptions de foi et rituel n'ont en rien été altérées; elles sont exactement les mêmes que celles fixées par les Saints Pères et les Conciles de notre Eglise d'Orient.

Qu'aucun doute ne vienne donc ébranler vos âmes et vous fasse soupçonner que, par la correction du calendrier, qui de père en fils a été le vôtre, le Saint Synode aurait porté la plus faible atteinte aux prescriptions de nos saintes fondations orthodoxes, car, comme vous l'avez vu, nous n'avons pris, du calendrier grégorien des catholiques-romains, ni même le calcul du temps adopté pour eux quant à l'avenir.

Pour ce qui est du contexte orthodoxe du calendrier corrigé par le Saint Synode, sachez bien que rien n'a été changé, ainsi que nous l'avons déjà déclaré, à ce qui a été fixé par les Saints Pères de l'Eglise orthodoxe d'Orient concernant la fête de Pâques, les autres fêtes, les jeûnes et le rituel.

C'est ainsi, par exemple, que la date de Pâques sera calculée dans ce calendrier comme par le passé, soit toujours d'après notre ancien comput pascal, en conservant intact le rapport entre la fête de Pâques et les fêtes qui en dépendent. Les fêtes des saints et les fêtes fixes seront célébrées à leur date habituelle, à la différence que, cette année seulement, leur position dans le courant du mois sera avancée par suite des 13 jours supprimés dans le calendrier corrigé.

Pour ce qui est des saints dont la fête tombait pendant les 13 jours supprimés dans le calendrier corrigé, soit les saints qui se célébraient dans notre calendrier actuellement en-

core en viguer, du 1-er au 14 octobre, ils seront fêtés tous le même jour, soit le 14 octobre, vu que, dans notre typique orthodoxe il est prévu que plusieurs saints soient célébrés un seul et même jour.

À partir de l'année prochaine cependant, quand notre calendrier corrigé ne sera plus réduit de 13 jours comme cela a dû avoir lieu cette année, mais sera de 365 jours complets pour l'année ordinaire, et 366 jours pour l'année bissextile, les saints dont la fête tombe entre le 1-14 octobre, seront fêtés comme par le passé, chacun le jour qui lui est consacré.

* * *

Nous vous exhortons donc, très chers frères et chrétiens, d'accueillir le calendrier que nous publions plus bas, et qui concerne le reste de l'année jusqu'au 1-er janvier 1925, avec une entière confiance et quiétude de conscience. Ce calendrier a été rédigé selon les règles fixées par la Commission de la Patriarchie de Constantinople, laquelle, de même que l'Eglise de Grèce, l'ont déjà introduit dès le 10 mars dernier. Ce calendrier, élagué de ses anciennes erreurs, n'a rien, comme contexte, de commun avec le calendrier grégorien des catholiques-romains où la date de Pâques est autrement calculée, où les saints fêtés chaque jour sont autres, pour la plupart, que les nôtres et qui ont un autre rituel, pour le culte quotidien, que le rituel de notre typique orthodoxe.

«Que la grâce de notre Seigneur Jésus Christ, l'amour de Dieu le Père et la communication du Saint Esprit soit avec vous tous!

Amen».

- † *Myron*, Métropolit Primat de Roumanie
- † *Pimen*, Métropolit de Moldavie et de Suceava.
- † *Nicolas*, Métropolit de Transylvanie.
- † *Gourié*, Archevêque de Kichineu
- † *Barthélemy*, Evêque de Râmnic-le Nouveau Severin.
- † *Lucien*, évêque de Roman
- † *Guénnadios*, évêque de Buzău
- † *Jacques*, évêque de Huși
- † *Jean*, évêque d'Arad
- † *Nikita*, évêque d'Argeș.
- † *Cosma*, évêque du Bas-Danube
- † *Joseph*, évêque de Caransebeș
- † *Roman*, évêque d'Oradia Mare
- † *Nicolas*, évêque de Cluj
- † *Bessarion*, évêque de Hotin
- † *Nectarius*, évêque de Cetatea Albă
- † *Hilaire*, de Constanța
- † *Justinien*, de l'Armée
- † *Eugène*, de Pitești
- † *Théophile*, de Râmnic
- † *Valérien*, de Craiova,
- † *Platon*, de Ploiești
- † *Dénis*, d'Ismail
- † *Hyppolite*, de Rădăuți
- † *Hilarion* de Bacău
- † *Guérontius* de Silistra.

CHESTIUNEA CALENDARULUI LA NOI ȘI AIUREA.

Cine ar urmări cele ce se scriu în presa noastră n'ar putea spune că întâlnește o chestiune a calendarului. În adevăr, dela comunicarea făcută de I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. **MIRON** în Senat, la sfârșitul anului trecut (în ședința dela 28 Decembre) despre hotărârea luată în Sf. Sinod în sesiunea din toamna trecută pentru schimbarea calendarului, și dela un foileton în *Universul* al d-lui Profesor *Traian Lalescu* în aceeași chestiune, încolo nu s'a mai vorbit publicului nimic despre calendar¹⁾. Cu toate acestea în străinătate nu e tot așa. Chestiunea aceasta e acolo neînțetată vie. Liga Națiunilor are o comisiune anume pusă să se ocupe de calendar și des se văd în ziarele străine știri despre ce avea să se facă sau despre ce s'a făcut în acea comisiune. Căci

1) Este vorba de reforma generală a calendarului, pentru că de laturea specială a îndreptării calendarului nostru. au scris anul trecut Prof. Dr. *Drag. Demetrescu* în *Viitorul* și subsemnatul în *Universul*, prin corespondențele trimise din Constantinopol dela conferența interortodoxă.

nu numai noi, cei cu calendarul iulian, ne ocupăm de schimbarea calendarului, ci, tot așa de mult, cei din Apus se gândesc să dea o nouă întocmire calendarului lor.

De data aceasta însă, chestiunea se pune altfel. Nu mai este vorba de a potrivi calendarul cât mai bine după schimbările de pe cer, ci de a-l face să fie cât mai bine încheșat în toate părțile lui și să nu-l ai într'un an un fel în alt an alt fel. Se socotește ca un mare folos pentru viață de a avea calendarul bine împărțit în părți deopotrivă, așa ca el să urmeze în fiecare an la fel, fără nicio schimbare. Avem 3 feluri de luni: de 28 (29 în anii bisecți), de 30 și de 31 de zile. Dacă anul ar avea 364 de zile, s'ar putea ușor împărți în părți deopotrivă. Dar ziua a 365-a ne face toate încurcăturile, fiindcă numărul 365 nu e cu soț și nu știm cum să orânduim această zi. De aici urmează că nu putem face o împărțire a anului în bucăți de aceeași mărime. Dacă

am avea numai 364 de zile, le-am putea așeza în 4 grămezi de câte 91 de zile. Fiecare bucată pe care o numim azi trimestru, s'ar împărți foarte bine în 13 săptămâni, am împărți fiecare trimestru în luni care să nu strice întocmirea armonioasă a acestui calendar, făcând cele două luni dintâi de 30 de zile, iar a treia de 31, sau întâia de 31 și celelalte două din urmă de 30,—și am avea un calendar ca o programă a timpului, care să fie totdeauna la fel și să nu mai avem nicio greutate pe viitor. Intr'un asemenea calendar, ar fi totdeauna potrivire între data lunii și a săptămâni. Astfel, de pildă, s'ar putea ști odată pe totdeauna că, la cutare dată a lunii, vei avea în veșnicie cutare dată a săptămânii. Ce ușurare ar fi aceasta pentru socotelile noastre, ca să nu ne mai muncim să găsim ce zi a săptămânii era în cutare dată a lunii!

Dar nu, nu putem. Nu ne lasă ziua a 365-a. De aici multe planuri de calendar care se fac acum în Apus și cu care se ocupă și Liga Națiunilor. Deci, pe când la noi chestiunea îndreptării calendarului se dă pe o lature, anume aceia a îndreptării calendarului iulian, în Apus e vorba de altă lature, acea a întocmirii unui calendar mai ușor de întrebuițat. Să nu te mai întrebui când cade Crăciunul anul viitor, în ce zi din săptămână, ci să se știe odată pe totdeauna, că la cutare dată a lunii va fi totdeauna aceiași zi a săptămânii.

Tot de aici, nevoia de a fixa sărbătoarea Paștelui. Alunecând pe o scară de 35 de zile, sărbătoarea aceasta aduce turburări în viața economică, fiindcă ea cere anumite materiale pentru prăznuirea ei și acele materiale se găsesc mai unor într'o perioadă și mai greu în alta, în unele condițiuni se pot fabrica într'o vreme, în altele în alta. Punerea sărbătorii pe o dată fixă sau alunecarea ei pe o scară mai scurtă ar aduce multă ușurare în această privință.

Deci și chestiunea sărbătorii Paștelui e unul din elementele care se discută în Apus cu privire la prefacerea calendarului. Pe de o parte astronomii, pe de alta oamenii de Biserică, pe de alta camerele de comerț, toți au câte un cuvânt de spus în presă în această privință.

Cum am arătat, la noi chestiunea e încă pe alt teren. La noi e vorba acum numai de îndreptarea calendarului nostru iulian, deși nu lipsesc bărbați (putem pomeni de 3 din aceștia) care discută chestiunea și din laturea care se pune în Apus.

Fie o lature însă, fie alta, la noi chestiunea nu a pătruns în public prin presă. Cei 3 bărbați de care am amintit, dacă scriu, scriu numai în cercuri mărginite. Trebuie abia noi să venim să facem cunoscut ce au scris ei.

Dacă am privi însă presa Apusului, ne-am

minuna de stăruință cu care este urmărită această chestiune. Și ziarele franceze și cele italiene au scris neîncetat despre ea, așa că publicul o are totdeauna vie înaintea ochilor prin presa care-l slujește.

La să trecem puțin cu ochii peste un șir de ziare și ne vom minuna ce mult se discută despre această chestiune în Apus. Și doar nu pot fi acestea toate articolele scrise despre această chestiune. Este numai puținul material care ne-a căzut nouă în mână. Ce mare a trebuit să fie în realitate! Și totuși acest puțin cât de mare este față de mușenia care se păstrează la noi în această privință! Societatea noastră nu se interesează de calendar, dar se vede că nici n'are cine să i-o puie înainte. Mult mai des i vorbește despre vânătoare (și trebuie să mărturisesc că e foarte interesant ce scrie în această privință consilierul de Casație d. *Nedici* în *Universul*), despre alergările dela *Floreasca* și altele.

Să vedem acum ce a scris presa italiană în această privință, adică după cum am spus, nu toată presa, ci numai ce am putut afla noi din ea.....

În ziarul *Il Messagero* din Roma, cu data de 1 Martie 1923, găsim un articol al profesorului *Pio Emanuelli*, care arată împrejurările în care a fost întocmit calendarul gregorian, peripețiile pe care le-a străbătut până să ajungă a fi primit în feluritele țări și se ferește că, în sfârșit, astăzi, 1 Martie 1923, s'a ajuns a se îndeplini în toată lumea o reformă științifico-socială, care a fost pornită cu 341 ani înainte și pentru universalitatea căreia au lucrat mulți, atât în Italia, cât și dincolo de granițele ei. Printre aceștia, cu dreptul e să amintim în Italia pe Denza, Lais, Tondini¹); în Franța pe Memain, care a scris mai multe memorii în chestiunea aceasta și a ținut corespondență cu autoritățile Bisericii ortodoxe.

Autorul însă nu uită a spune că Biserica ortodoxă tot n'a primit calendarul gregorian și citează din *Monitorul Oficial* al Statului grecesc prin care se vestește introducerea calendarului gregorian în slujba Statului grecesc, că Biserica își păstrează calendarul stilului vechiu, «până ce toată lumea va primi calendarul cel nou, pe care Uniunea internațională a Academiiilor științifice, îl studiază și dorește să-l vadă introdus».

În acest articol, este un amănunt frumos, pe care face să-l știm și noi.

«Între curțile Belvedere și della Pigna din cuprinsul Vaticanului, se ridică un turn, zis al Vânturilor sau Gregorian, pentru că a fost zidit de Papa Grigorie XIII. Într'o sală a lui, se vede și

1. Acest *Tondini* a fost și în România, a ținut o conferință la Iași în 8/20 Ianuarie 1898. Vorbim noi în altă parte de lucrarea lui.—Nota A. S.

acum un meridian zugrăvit de Ignazio Danti, care, după cum se crede de toți, a slujit ca să arate lui Grigorie XIII că, pe la 1580, echinopțiul de primăvară nu mai cădea la 21 Martie, cum hotărîse Sinodul din Niceia, ci la 11 Martie. Deci turnul acela trebuie privit ca un monument vrednic de amintire al științei astronomice, iar meridianul ca cel mai vechiu mijloc instrumental întrebuițat pentru îndreptarea calendarului azi primit pretutindena».

Un mare articol, care ar face să fie tradus și pe românește, înșiruit pe trei coloane dese, găsim în *Corriere d'Italia* din Roma cu data de 10 August 1923.

În același ziar, găsim alt articol despre calendar, cu data de 31 August. E scris de un călugăr catolic, *Andrea Tirocchi*. Din acest art., vedem că autorul a scris și o carte despre calendar, că a avut și are polemici pentru ea, că a răspuns în *Corriere d'Italia* din 19 Aprilie, 7 Iulie, 8 August 1923, și însuși articolul de care am pomenit noi mai sus, că ar trebui tradus pe românește, e un răspuns care se face acestui călugăr. Deci înțelegem ce întinsă a fost și este acolo discuțiunea în această chestiune.

În același număr, alt articol al monseniorului *Piemonte Salvatore*, care spune că Paștele să se ție în cea întâi Duminică după cea din urmă Vinere din Martie. Am avea atunci Paștele fix, zice el.

Același autor a venit cu un nou art. în *Corriere d'Italia* din 20 Sept. anul trecut, în care arată răsunsetul pe care l-a avut art. său pomenit mai înainte, cel apărut la 31 August. Din acest nou art., aflăm că în Italia a apărut un studiu anume pentru reforma calendarului, scris de un preot, *Emilio Fanfani*, în 1922, și că parlamentul britanic a aprobat o propunere ca Paștele să se ție a doua Duminică din Aprilie.

În nr. din 27 Sept., tot al lui *Corriere d'Italia*, găsim un mare articol, scris de călugărul pomenit mai sus, cel cu polemici multe, *Andrea Tirocchi*. Și acesta e un art. cu multe date științifice și ar merita tradus.

În nr. dela 30 Sept. din același ziar, iată un art. despre aceiași chestiune, datorit canonicului *Luigi Danielli*, care, văzând larga discuțiune care se face despre calendar, scrie în ziar că Sf. Sa încă din 1910 a făcut un proiect de calendar nou, pe care l-a prezentat atunci Cardinalului *Van Rossum*. Calendarul să aibă 1. tot 12 luni, din care 5 (Ianuarie, Aprilie, Iulie, Octombrie și Decembrie) cu 31 de zile, iar celelalte numai cu 30. 2. Anul să înceapă totdeauna Duminică și să se încheie Sâmbăta. Să aibă 52 de săptămâni ca și până acum, adică 364 de zile, iar ziua a 365-a să fie pusă ca zi afară din

săptămână la 24 Decembre, în ajunul Crăciunului și să fie ca o a doua Sâmbăta (*bissabato*). 3. În anii bisecți, după Sâmbăta dela 31 Decembre, să se mai adaoge o zi afară din săptămână, așa că, la sfârșitul lui Decembre, vom avea 2 săptămâni de câte 8 zile, una cea cu ajunul și alta aceasta. Cu alte cuvinte, Decembre va avea 32 de zile în anii bisecți. 4. Paștele să se ție totdeauna în cea întâi Duminică din Aprilie.

Iată acum o corespondență din Roma, trimisă ziarului *Gazzetta del Popolo* din Turin și apărută în acesta pe data de 9 Ianuarie 1924. Are titlul «*Biserica ortodoxă din România primește calendarul gregorian*». Corespondența aceasta are multe inexactități, după cum se vede și din titlu. Citim într'însa :

Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe române a hotărât să primească calendarul gregorian, adică calendarul țărilor apusene și al Bisericii catolice. Cu toate acestea, deoarece încă nu există un calendar unic și universal al Bisericii ortodoxe, în așteptarea acestui fapt, România va continua să prăznuiască Paștele după mersul lunii.

Acest pas al României pentru recunoașterea calendarului gregorian are o mare însemnătate, pentru că e un semn al duhului nou care domnește printre Români, care, lepădându-se de vechiul calendar rusesc, fac un pas spre apus, și era firesc ca influența apuseană să se facă simțită în România care în atâtea prilejuri a voit să amintească faptul că ține foarte mult la obârșia ei romană...

Acum, prin hotărârea aceasta din urmă a Sinodului românesc, calendarul gregorian va fi primit și pentru datele religioase. De aici însemnătatea hotărârii.

În timpul ultimei sale revoluțiuni, și Grecia s'a hotărât să-și reformeze calendarul, urmând pe cel gregorian.

Hotărârea Sfântului Sinod a fost primită cu mare mulțămire, pentru că se vede în ea un semn de apropiere între Răsărit și Apus, apropiere care, într'un viitor mai mult sau mai puțin depărtat, ar putea să ajungă și la acea dorită unire a Bisericilor pe care pontificii romani totdeauna au avut-o în vedere.

Iată ce ținută au feluritele Bisericii disidente față de calendar: Bisericile catolice de rit bizantin nu au o regulă statornică. De aceea sărbătorile variază după regiuni. Grecii, Bulgarii, Rutenii și Românii din foasta împărăție austro-ungară urmează pe ortodocși, pentru a nu jigni obiceiurile poporului și mai cu seamă pentru a nu jigni pe shizmatici. Italo-grecii care trăiesc în mijlocul latinilor urmează calendarul gregorian. Melhiți au primit reforma gregoriană în 1857. Urmarea naturală a ținerii acelu calendar e căderea deosebită a zile Paștelui și a tuturor celorlalte sărbători schimbătoare care atârnă de el și care nu se potrivesc cu acele ale ritului latin. Ele cad de obicei în zile deosebite la fiecare doi ani din trei. Anul bisericesc începe la 1 Sept., ca anul civil al bizantinilor.

Autorul acestei corespondențe, precum vedem, nu e prea bine informat. Cu toate acestea scrisul lui e în șirul celorlalte articole, care ne arată interesul care se poartă în Italia chestiunii calendarului.

Dela luna Ianuarie pînă în Mai, nu mai avem niciun articol, dar câte n'or fi apărut! Aceasta se vede din faptul că într'o singură lună și ai atâtea articole! Fără îndoială, sunt atâtea care ne scapă.

Ziarul *Il Momento* din Turin publică în ziua de 15 Mai un art. cu titlul *Reforma Calendarului*. Este scris de preotul profesor *Francesco Pinauda*, directorul Institutului *Rosmini*. Intr'însul ne spune ce se va trata despre calendar în discuțiunile care se vor urma la Liga Națiunilor. Citim aci:

În curgerea lunii Mai în care ne aflăm, Liga Națiunilor va discuta și chestiunea reformei Calendarului care interesează astăzi un mare număr de persoane de afaceri și de studiu din Europa și America. Negustori financiari, directori de mari biurouri de lucru, ingineri matematici, astronomi, clerici și Academii de știință se ocupă cu seriozitate de propunerile făcute. În ce privește Răsăritul, ne ajunge să amintim de Academia științifică din București, iar în ce privește Apusul, pe acea din Turin, care, între feluritele sisteme propuse pentru reforma Calendarului, au ales în anul acesta pe acel pe care ne apucăm să-l expunem ca cel mai simplu și mai ușor de îndeplinit.

Reforma Calendarului se impune pentru mai multe pricini: pentru a înlătura, pe cât cu putință, vădita nedreptate de a plăti o plată egală pentru cine muncește 31 de zile, de pildă în Ianuarie, și pentru cine muncește numai 28 de zile în Februarie; pentru a face mai ușoare și mai iuși socotelile despre timp; pentru a înlătura nepotrivirea de a începe anul, și deci și anotimpurile, în zile prea deosebite de acele în care încep anotimpurile astronomice, etc.

Cu toate acestea nu trebuie să uităm că pentru astrul pământesc, ca și pentru celelalte planete, scurgerea aceasta pe care noi o numim „timp“, este un fenomen astronomic, care, ca toate fenomenele astronomiei și ale fizicii, nu se poate exprima decât ca o lege supusă unor mărginiri, adică în practică măsura timpului nu se poate face decât aproximativ, și nu în chip riguros exact.

Dacă anul s'ar compune din 364 de zile, de pildă, reforma Calendarului ar fi foarte ușoară și fără îndoială, dezlegată de multe veacuri. 13 luni, având fiecare 28 de zile, sau 4 săptămâni deplin, dau tocmai 364 de zile. Dar nenorocirea e că zilele anului pământesc sunt 365, ba încă și 366 în anii bisecți. De aceia semestrele trebuie să se compue în chip necesar din 182 și 183 de zile, trimestrele din 91 sau 92, lunile din 30 și 31, săptămânile din 7 și din 8.

Cu chipul acesta, luna întâia din fiecare trimestru ar avea 31 de zile, iar celelalte 2 câte 30, afară de luna Decembrie din anii comuni, care ar trebui să aibă tot

31 de zile, și luna Iunie, care încheie semestrul I și care, în anii bisecți, ar trebui să aibă, deasemenea, 31 de zile. Afară deci de aceste capete de luni, la sfârșitul anului în toți anii, și la sfârșitul întâiului semestru în anii bisecți, când săptămâna va trebui să aibă 8 zile, încolo toate săptămânile ar rămânea la 7 zile.

Duminica, apoi, ar trebui să fie întâia zi a săptămânii, pentru pricina vădită că, în activitatea lui, omul are să se îngrijească de cele două datorii: creșterea zestrei sufletești și a celei economice, și fiindcă cea dintâi se poate îngriji mai cu seamă Duminica. De aceia e limpede că această, *afacere care este mai înaltă și mai nobilă*, trebuie să aibă întâietatea în șirul săptămânii.

Prin urmare, dacă de pildă reforma Calendarului s'ar pune în ființă în 1929, începând atunci anul în ziua de 22 Decembrie, solstițiul de iarnă, și atunci tocmai va fi o Duminică, toate Duminicile oricărui an ar cădea la zile fixe în orice lună. Anume ar cădea la datele de, 1, 8, 15, 22, 29 în luna întâia trimestrului, la 5, 12, 19, 26 în a doua, la 3, 10, 17, 24 în a treia. Rămâne afară ziua a opta, ca cea din urmă zi a anului, iar în anii bisecți încă o zi a opta la încheierea întâiei jumătăți a anului.

Ce rămâne de făcut?

Biserica, fiind cea în drept hotărî pentru zilele de sărbători, va găsi un chip de a dezlega chestiunea, în legătură cu cultul, după cum poate, deasemenea, va lua măsuri și pentru a orându-i într'un fel sărbătoarea Paștelui care alunecă pe o scară mai lungă de o lună.

De altfel reforma Calendarului nu poate decât să apuce înaintea *oricărei alte schimbări*, fie în ce privește datele sărbătorilor religioase și civile, fie datele plăților și ale scadențelor contractuale. Căci e limpede că nu se face o bună brodărie, dacă nu s'a întocmit mai nainte țesutura pânzei sau a postavului, prin care vor trebui apoi să străbată firele de aur sau de mătăasă.

Din acest articol, scris de un preot, se vede cât de înaintate sunt în Italia părerile cu privire la prefacerea calendarului. E vorba de o prefacere adâncă a lui și de altă orânduire pentru ziua Paștelui. Se înțelege, aceasta încă nu înseamnă că am fi atât de aproape de săvârșirea reformei ori de săvârșirea ei cu ușurință. Se spune că Papa n'ar fi bucuros de o schimbare a calendarului. Cu toate acestea părerile sunt destul de înaintate și le-am dat aici pe acestea în întregime, pentru ca să se vadă cum cugetă un preot.

Numai cu 2 zile înainte de acesta, alt articol despre calendar a văzut lumina zilei în *Gazzeta del Popolo* din Turin (la 13 Mai 1924). E o corespondență din Roma trimisă ziarului din Turin.

Autorul pornește tot dela discuțiunea dela Liga Națiunilor, care trebuia să se ție la o săptămână dela data când scria el. Iată cuvintele lui:

La 19 Iunie, se va aduna în Paris Comisiunea spe-

cială numită de Liga Națiunilor pentru a studia reforma calendarului. Despre această inițiativă puțin sau nimic nu s'a vorbit în Italia, deși are o nu mică însemnătate, fiindcă una din cele mai mari greutăți de trecut e chestiunea Paștelui, care, după reforma plănuită, ar trebui să fie la dată fixă.

Totuși am voit să am știri cu privire chestiune și iată ce am aflat: Inițiativa Ligii Națiunilor a fost luată anul trecut. Acei care au urzit-o au înțeles că, pentru a putea împlini numita reformă, trebuia, înainte de orice, adesiunea Pontificelui, fiindcă ea ar fi avut să strămute o tradițiune a Bisericii catolice. În Liga Națiunilor însă, în timp ce sunt delegați ai tuturor Puterilor, Pontificele nu e reprezentat. Dar nunțiul apostolic din Berna, Monseniorul Maglione, e foarte cunoscut între delegații cari au cu el legături cordiale. Iată pentru ce nunțiatura apostolică din Berna, ca observatoriu de politică internațională, și-a căpătat o însemnătate deosebită. Și tocmai Monseniorului Maglione i-a fost dată sarcina de a comunica Pontificelui proiectul reformei calendarului și de a ruga pe Piu XI să numească un reprezentant al Bisericii catolice în numita Comisiune, pentru că reforma calendarului cuprindea o hotărâre pe caracter religios, cum e prăznuirea Paștelui la dată fixă.

Piu XI, fără a-și spune părerea în fond despre reforma plănuită, a primit poftirea care i s'a făcut și a delegat pe învățatul părinte iezuit Gianfranceschi dela universitatea gregoriană, de a face parte din Comisiunea pomenită. Dintr'însa fac parte și reprezentanții Bisericii anglicane și a Bisericii greco-ortodoxe.

Un astrolog e prezidentul Camerei internaționale de comerț. Prezidența a luat-o unul din prezidenții Ligii Națiunilor.

Comisiunea și-a ținut cea dintâi adunare a ei în Septembrie trecut. În ea s'a discutat propunerea și s'a arătat cât de potrivită e reforma calendarului, care va aduce foarte mari foloase lumii comerciale, școalelor, etc.

Reprezentantul Bisericii catolice a spus că, fără îndoială, reforma va izbi în tradițiunea bisericească, în ceiace privește mai cu seamă data prăznuirii Paștelui. A adăogat însă că, dacă vor fi pricini de folos obște, din care să urmeze trebuința reformei calendarului, și dacă națiunile se vor rosti pentru această reformă, chestiunea ar putea fi obiect de discuțiune.

Se înțelege că reprezentantul Sfântului Scaun nu aducea prin aceasta un veto împotriva inițiativei, ci, dimpotrivă, grăirea lui făcea să se înțeleagă că Vaticanul nu scotea la iveală o prejudecată, și deci greutățile de a face din ziua Paștelui o sărbătoare cu dată fixă puteau fi biruite în chip fericit.

În urma acestor declarațiuni, Comisiunea a cerut ca feluritele națiuni să-și arate părerea. Rostirea lor s'a făcut în ziua de 29 Februarie trecut. Pe cât știm noi, guvernul italian s'a arătat favorabil reformei. Indată ce a avut lista de întrebări formulate în Comisiune, guvernul nostru le-a pus în studiul Academiei *dei Lincei*.

Profesorul *Armelini* a fost însărcinat să cerceteze propunerile, și el a făcut un raport favorabil. Nu sunt cunoscute încă hotărârile celorlalte State, ale căror răspunsuri se vor cerceta de Comisiune în apropiata întrunire din Paris.

Calendarul cel nou ar trebui să fie unic pentru toată lumea. Reforma s'ar cuprinde în aceasta: În fiecare an, nu vor mai fi schimbări în zilele săptămânii, așa încât calendarul reformat ar ajunge un calendar perpetuu. Pentru a ajunge la acest scop, ar trebui să fie hotărât ca o zi anumită, de pildă, începutul anului, să fie fără nume, adică să nu aibă numirea care se dă altor zile din săptămână.

Adunarea dela Paris va vedea care sunt rezultatele întrebării puse națiunilor și va asculta declarațiunile pe care le vor face reprezentanții Bisericii anglicane și a celei ortodoxe. Fără îndoială, în această sesiune nu se va putea ajunge la o hotărâre, ci se va continua cu discuțiunile, care firește că vor fi mult ușurate, dacă răspunsurile trimise de națiunile întrebate vor fi toate priincioase către primirea reformei plănuite.

Câteva zile mai târziu, la 21 Mai, un nou articol, în aceiași *Gazzetta del Popolo*, datorit inginerului *Manfredo Barberis* din Turin. În acest articol al său, el își ia pricină de a scrie dela corespondența pomenită mai sus, pe care am dat-o în traducere. Zice că nu e bine că ziua dela începutul anului să fie zi fără nume, ci cea dela sfârșit, a 365-a. Spune apoi că nu ajunge să avem anii egali între ei, ci trebuie să avem o potrivire și între semestre, trimestre, bimestre, că «Academia științifică din București și cu ea cele mai distinse inteligențe, atât din Răsărit, cât și din Apusul Europei, între care numărăm în Turinul nostru pe profesorul *Cosimo Bertacchi*, prof. *Giuseppe Peano*, prof. preot *Francesco Pinauda*, d. *Giuseppe Galleano* și mulți alții au înțeles și au deslușit că nu ajunge numai ca anii să fie deopotrivă în ce privește zilele săptămânii, ci că e de trebuință și cu puțință să avem acelaș ritm încă și în semestre și trimestre».

Propunerile lui, în ce privește felul cum să se facă această împărțire, seamănă cu cele ale profesorului *Francesco Pinauda* din nr. dela 15 Mai ale ziarului *Il Momento* din Turin și pe care le-am dat mai sus.

Iată o nouă corespondență din Roma, tot în *Gazzetta del Popolo* din Turin cu data de 23 Mai 1924. Are o mulțime de amănunte de interes și de aceia face să fie cunoscut în întregime.

Chestiunea reformei calendarului gregorian, propusă de Liga Națiunilor, interesează opiniunea publică și mai cu seamă lumea catolică, pentru că, dacă reformă ar fi aprobată, ar urma ca sărbătoarea Paștelui să so puie pe o dată fixă. Într'o notă a mea către *Gazzeta*

del Popolo, tratând despre această chestiune, spuneam că, atunci când s'a adus la cunoștința Pontificelui inițiativa Ligii Națiunilor, Papa a fost rugat să numească un delegat care să reprezinte Biserica romano-catolică în sânul Comisiunii, care mai avea ca membru și un delegat al Bisericii anglicane și al celei greco-ortodoxe. Cu acel prilej, adăogam: «Piu XI, deși nu și-a exprimat o părere în fond despre reforma plănuită, a primit poftirea care i s'a făcut și a delegat pe învățatul iezuit, părintele Gianfranceschi dela Universitatea Gregoriană, de a face parte din numita comisiune». Acum telegrame din Paris dau știre despre întrunirile Comisiunii numite, care sunt mai mult decât optimiste despre izbânda inițiativei.

Am căutat să am informațiuni despre ce cugetă Stântul Scaun. Știrile mele îmi îngăduie să afirm că trâmbițata reformă, va rămânea numai o dorință pioasă și că Vaticanul nu se gândește de loc să se amestece în această reformă. După cum toate națiunile, Sf. Scaun și-a făcut și el la timp un memoriu în care se explicau temeiurile priincioase pentru o reformă a calendarului. Dar pe de altă parte, mi s'a spus că Vaticanul ar fi răspuns că, mai întâi, nu vedea trebuința unei astfel de reforme, iar, al doilea, că este numai de competența unui Sinod Ecumenic să aducă în tradițiunile de veacuri ale Bisericii catolice o reformă atât de însemnată ca acea a Paștelui pe dată fixă. Dându-se un răspuns atât de lămurit și tăios, fără ocol, drept cugetarea de temei a Vaticanului cu privire la inițiativa Ligii Națiunilor, părintele Gianfranceschi a întrebat dacă trebuie să mai stea în comisiune sau să se retragă. Fapta iezuitului a fost mult prețuită la Vatican, dar nu s'a crezut de trebuință ca el să-și părăsească locul în Comisiunea numită. Firește, el nu reprezintă Sf. Scaun, dar ia parte la lucrările Comisiunii în calitatea sa de critic și de om învățat și, firește, se interesează și de această mișcare. Chestiunea a trezit un viu interes și printre catolici, iar în cercurile celor competenți se spune că Biserica romano-catolică nu poate lăsa nebagată în seamă o tradițiune așa de simțită în conștiința credincioșilor. Calendarul gregorian e un monument de exactitate. Ajunge să spunem că abia după 4000 de ani se va simți o abatere în cursul lui. Deci dacă ne gândim că au trecut numai trei veacuri dela primirea calendarului gregorian, nu avem de ce să ne îngrijim de viitor. Pe de altă parte, se bagă de seamă că plănuita reformă a calendarului nu are un temei științific, ci e pornită numai din scopuri negustorești și biurocratice. Calendarul gregorian n'a fost primit de shizmatici, numai pentru că ei n'au voit să se supuie unei hotărâri a Comisiunii pontificale care, numită de Papa Grigorie XIII Boncompagni și din care au făcut parte însemnați învățați, și-a ținut lungile sale ședințe la Vatican, anume în turnul zis al Vânturilor. Cu toate acestea, tocmai în aceste vremi din urmă, și ortodocșii au primit calendarul gregorian. Intre națiunile lor figurează Rusia, România și Grecia. A trebuit timp. Dar și aceste națiuni au trebuit să se încredințeze despre trebuința de a părăsi

calendarul iulian. Pentru toate aceste pricini, se socotește că inițiativa Ligii Națiunilor nu va trece în lumea realităților. Se afirmă că reprezentantul Bisericii anglicane în Comisiunea întrunită la Paris s'ar fi arătat pornit către reformă. Nu tot așa însă reprezentantul Bisericii greco-ortodoxe, care ar fi dat un răspuns diplomatic și cât se poate de sibilin, așteptând să cunoască părerilor celorlalte națiuni care și-au dat răspunsul lor la întrebarea Ligii Națiunilor.

De aici înainte, încep știrile privitoare la discuțiunile urmate în întrunirea pomenită dela Paris. Le găsim în ziarul *Il Piemonte* din Turin cu data de 22 Mai 1924. Citim într'însul, într'o telegramă dată din Paris.

Comitetul special pentru studiul reformei calendarului, orânduit de Liga Națiunilor, s'a întrunit la Paris în zilele de 19 și 20 Mai. De oarece unele răspunsuri încă n'au sosit, Comitetul a trebuit să se mărginească, în timpul sesiunii de față, la un schimb de vederi despre scopul urmărit și chipul de îndeplinit al unei eventuale reforme, în ce privește stabilirea datei Paștelui și alte măsuri propuse.

El s'a găsit în fața unui mare număr de proiecte de reformă de origină foarte felurită. Comitetul a putut să-și dea seamă că orice studiu precis trebuie să se inspire din îndoita considerațiune de a îndrepta, în cea mai largă măsură cu putință, cusururile imputate regimului actual, dar mărginindu-se strict la modificările cerute. S'a părut însă că principalele grupuri religioase interesate, deși n'ar fi fost dispuse să ia inițiativa unei reforme oarecare, totuși n'ar fi cu totul protivnice la primirea unei reforme care să prezinte un folos însemnat și prețuit obștește.

Pentru a da unor grupe religioase care n'au putut fi de față, posibilitatea de a-și spune cuvântul lor, Comitetul a hotărât să le poftască la sesiunea din Octombrie viitor. Până atunci, ancheta începută atât pe lângă guverne, cât și pe lângă centrele de muncitori pe lângă cele patronale, sociale, științifice, etc., va fi continuată, așa ca să procure suplimentul de informațiuni pe care Comitetul l-a socotit de trebuință pentru continuarea lucrărilor sale.

Tot despre această chestiune, ziarul *Il Momento* din Turin, cu data de 4 Iunie, a. c., a scris următoarele:

În zilele de 19 și 20 Mai curent, s'a adunat la Paris Comisiunea propusă de Liga Națiunilor pentru studiul chestiunii unei eventuale reforme a calendarului, chestiune care azi mai mult decât oricând, interesează opiniunea publică și pasionează pe mulți. Din numita Comisiune face parte și învățatul părinte iezuit Gianfranceschi dela Universitatea Gregoriană.

La Comisiune sosiră numeroase proiecte de reformă de cercetat, care merg de la cea mai ușoară modifi-

care a zilelor lunii, până la cea mai adâncă prefacere a măsurii timpului, introducând chiar sistemul decimal, care a dat faliment în timpul revoluției franceze.

Mai înainte de aceasta, se trimeseseră feluritelor State, ca și capilor supremi ai creștinătății, între care și Sf. Scaun, un memoriu în care erau lămurite temeiurile priincioase pentru o reformă a calendarului. Dar răspunsurile primite fuseseră încă puține, pentru care pricină, Comisiunea, în această primă sesiune, a trebuit să se mulțamească numai cu un schimb de vederi preliminar cu privire la chestiunea dezbătută, lăsând pentru sesiunea de Octombrie studiul mai amănunțit al ei. Intre acestea, se pare însă că știrile sosite din Paris ar fi favorabile pentru izbânda inițiativei.

Dar un corespondent al ziarului *Gazzetta del Popolo*, care pare bine informat despre vederile Vaticanului, scriind din Roma la 23 Mai trecut, nu se fe-rește de a informa că trâmbițata reformă va rămâne o dorință pioasă; că Sf. Scaun nu se gândește de loc să se amestece în ceata celor ce cer reforma, pentru că ar fi răspuns memoriului care i s'a trimes că nu vede trebuința uneia astfel de reforme și că e numai de competența Papii și a Sinodului Ecumenic de a aduce în tradițiunile de veacuri ale Bisericii catolice o reformă atât de însemnată, cum e Paștele cu dată fixă.

Ca urmare, Părintele Gianfranceschi a întrebat dacă trebuie să se retragă sau nu din Comisiune. Nu s'a crezut de trebuință să-și părăsească locul lui, dar că trebuie să rămâie în Comisiune numai ca simplu om de știință, fără o calitate oficială din partea Sfântului Scaun.

Că reforma calendarului gregorian n'ar fi de trebuință absolută, o vede oricine, pentru că el a funcționat bine vreme de trei veacuri jumătate, și în aceste timpuri din urmă a fost primit și de națiuni care-l trecuseră cu vederea, pentru pricini de natură religioasă precum Grecia, Rusia și România. Că însă calendarul ar putea suferi o ușoară prefacere, cel puțin pentru ca, pe cât e posibil, lunile să ajungă a fi deopotrivă, și apoi, de asemenea, bimestrele, trimestrele și semestrele, nu e nimenea care să nu vadă foloasele care ar izvorî dintr'o asemenea schimbare pentru știință, industrie, comerț și pentru însăși viața civilă, fără a aduce cu aceasta grele încurcături.

Lăsând chibzuielii Sfântului Scaun chestiunea datei fixe a Paștelui, egalitatea lunilor n'ar strămuta datele civile și religioase nici n'ar face grea potrivirea datelor istorice.

Dacă, după cum s'a mai spus și altă dată, toate perioadele trimestriale s'ar începe cu luni de câte 31 de zile, iar celelalte două având numai 30, bimestrele ar fi de câte 61 de zile și numai unele de câte 60. Trimestrele ar avea 91 sau 92 de zile, semestrele 182 sau 183, cum e ușor de verificat. Cu calendarul de azi, întâiul semestru al anului are 181 de zile, pe când al doilea 183.

În ce privește, apoi, ideia de a face ca anotimpurile anului civil să cadă odată cu acele ale anului astronomic, (ceiace s'ar putea începe cu data solstițiului de iarnă din 1929, care dată cade Duminică la 22 Decembrie), aceasta ar izvorî mai mult dintr'un simplu motiv de frumoasă armonizare decât dintr'un temei de de oarecare folos practic.

Acestea sunt cuvintele unui preot, Profesorul *Francesco Pinauda* din Turin, despre care am vorbit și mai înainte că are păreri destul de înaintate în ce privește prefacerea calendarului. Din cele înșirate însă, se vede că nici în lumea lor părerile nu sunt deplin statornicite și că va mai fi mult de așteptat până să vedem o asemenea reformă împlinită. Oricum, din tot materialul pe care l-am adunat aici, se vede că chestiunea se găsește neîncetat în atențiunea publicului și pe fie care lună el are înaintea ochilor lui articole din felurite ziare care-i țin această chestiune neîncetat vie înaintea ochilor, ca ceva care trebuie rezolvat. De aceea am spus noi, începând acest articol, că aiurea reforma calendarului e urmărită foarte de aproape și o vedem oglindită în presa întreagă. Noi am dat aici numai ce am întâlnit în presa italiană, dar așa e în toată presa Apusului. Văzând aceasta, înțelegem că la noi se poartă mult mai puțină grijă de aceste chestiuni, căci în presa noastră nu vedem astfel de materii. Fără îndoială că redacțiile noastre dau peste astfel de articole în ziarele străine, dar nu socotesc de trebuință să scrie despre ele publicului nostru. Noi însă ne-am îndeplinit problema noastră. Am arătat că aceasta e o chestiune foarte vie și stă pe planul întâi al gândirii publicului de aiurea.

Arhim. SCRIBAN.

...Mai prețios decât orice era scopul: de a realiza omul întreg, cu o viață înteroară bogată, cu un îndreptariu sigur de conștiință, în mijlocul asaltului la care ne supune soarta...

N. IORGA

la deschiderea cursurilor de vară dela
Vălenii-de-Munte, în fața M. S. Regelui
la 15 Iulie 1924.

REFORMA CALENDARULUI

Cu mult înainte de război, reforma calendarului a fost luată în considerație de către Camerele de comerț. În 1907, la Ostanda, chestiunea a fost înscrisă la ordinea de zi a Congresului ținut acolo de către aceste camere. Atunci, numeroși delegați ai congresului au atras luarea-aminte asupra gravelor neajunsuri ce înfățișează, din toate punctele de vedere dar mai ales din punctul de vedere comercial, — mobilitatea sărbătorii Sf. Paște, fiindcă data acestui praznic se schimbă, în felul că poate fi sărbătoare de iarnă, de primăvară sau de toamnă (după emisfere), ceea ce prezintă numeroase neajunsuri. Dacă Paștele cade în Martie, e un prilej ca și pierdut pentru articolele se primăvară, din care pricină comerțul este expus să piardă multe milioane. Dacă, din contra, cade mai târziu, faptul prezintă alt neajuns.

Apoi mișcarea sărbătorii Paștelor aduce după sine pe acea a carnavalului, care, pentru multe orașe din Italia și din Sudul Franței, e lucru foarte păgubitor. Mai are după aceea o înrăurire directă asupra sărbătorii Rusaliilor și asupra a altor sărbători mobile sub regimul unui calendar schimbător și nesigur.

Chestiunea reformei calendarului, căreia la Ostanda i s'au discutat numai preliminarile, a fost reluată în 1908, de congresul dela Praga, și, în 1910, de cel dela Londra. Dar dacă la Ostanda s'a avut în vedere numai micșorarea variabilității praznicului Paștilor, la celelalte congrese următoare fixarea lui a fost dezbătută cât se poate de serios. În același timp, lucru nou, se vorbește de reforma completă a calendarului.

La congresul din Londra, s'a votat următorul deziderat :

«E de dorit de a se ajunge la stabilirea unui calendar fix internațional; e de dorit ca să se realizeze printr'un acord internațional fixarea datei Paștelor». Comitetul congresului internațional a fost însărcinat să provoace un guvern oarecare să ia inițiativa convocării unei conferințe diplomatice. Guvernul Elvețian a primit misiunea de a cerceta dispozițiunile fiecărui guvern în legătură cu acest proiect. Papalitatea, interesată în deosebi în această chestiune a reformei calendarului gregorian, a însărcinat Congregațiunea riturilor să cerceteze această chestiune.

Camerele de comerț britanice, într'un congres național ținut în 1912, au adoptat o rezoluțiune adresând un apel stăruitor, organizațiilor care

se ocupă de reforma calendarului. Pe lângă congresul internațional al Camerei de comerț, ținut la Boston în 1912, la Paris în 1914, precum și a numeroaselor congrese științifice — printre care cele ale Asociațiunii internaționale a Academiiilor reunite la Petrograd în 1913, la Liège în 1914 și la Roma în 1922 — s'au continuat studiile reformei calendarului, care în ajutorul războiului luase o mare importanță.

Deci nu trebuie să fim surprinși că în 1922, Camera de comerț internațională s'a adresat comisiunii consultative și tehnice a comunicațiilor și transitului Societății Națiunilor, ca aceasta să binevoiască să se ocupe în deosebi de chestiune și să facă în așa chip, ca să fie dusă la un bun sfârșit. Această comisiune a primit oferta, și de atunci lucrurile au intrat pe un făgaș mai hotărâtor. Prima grijă a acestei comisiuni a fost să ceară Bisericilor creștine, catolică, anglicană și ortodoxă, să binevoiască să coopereze la opera întreprinsă. Propunerea comisiunii a fost primită, fiindcă în August trecut ea a ascultat pe R. P. Gianfranceschi, dela *Accademia dei nuovi Liucei*, delegat papal, pe profesorul Eginetes, directorul observatorului din Atena, trimisul Patriarhului ecumenic din Constantinopol, și pe T. E. R. Phillips, secretarul lui *Royal Astronomical Society*, trimisul arhiepiscopului de Canterbury. Toți au declarat că, din punct de vedere strict dogmatic, chestiunea în studiu, atât în ceea ce privește fixarea praznicului Paștelor într'o reformă mai generală a calendarului Gregorian, nu prezintă nicio dificultate ce ar putea fi considerată ca de netrecut.

În timpul de față, examenul reformei calendarului este supus unui comitet special, presidat de profesorul Van Eysinga, membru al comisiunii consultative a comunicațiilor. Baza proiectului în studiu este proiectul stabilit de Uniunea astronomică internațională în sesiunea ținută la Roma în 1922, precum și dorințele exprimate de Camera de comerț internațională în congresul ținut la Londra în 1921 pe care le dăm mai jos (la cronică externă). Acest comitet special, prin intermediul secretarului general al Ligii Națiunilor, a adresat diverselor guverne o cerere, rugându-le să binevoiască a-i comunica toate observațiunile și sugestiunile ce li s'ar părea interesante.

Precum se vede, chestiunea reformei calendarului în timpul de față e luată în mod serios în considerațiune.

Pr. T. SIMEDREA

SCHIȚA ISTORICĂ A MITROPOLIEI PROILAVIEI

de ȘTEFAN BERECHET

Ne este foarte greu a avea pretențiunea că, fără materiale istorice, putem încheia viața unei mitropolii de margine. În astfel de situațiune ne găsim, când ne gândim să dăm cititorilor noștri icoana credincioasă a mitropoliei proilaviene. În aceste pagini ne vom sili să cuprindem tot ceia ce se cunoaște până astăzi asupra acestei mitropolii. Vom culege tot ce s'a scris, în orice limbă, și aceasta vom îndrăzni s'o punem la îndemâna celor ce se ocupă cu istoria bisericii moldovene dintre Prut și Nistru. Este drept că, dacă facem o cercetare asupra condeelor, cari au atins această chestiune, vedem, că mai toate sunt acelea cari au cunoscut literatura poporului vecin, în arhivele căruia s'au păstrat oarecari resturi din trecutul nostru bisericesc.

Cel dintâi bărbat, care a scris mai pe larg despre existența mitropoliei proilaviene a fost învățatul episcop Melchisedec, care și-a expus tot materialul privitor la acest subiect în lucrarea sa intitulată: «*Cronica Hușilor și a episcopiei cu aseminea nume*», tipărită în București la 1869, pp. 152—170, în apendice. După el, lărgind oarecum ramele cunoștințelor lui Melchisedec, scrie muncitorul prelat rus, cu frumoase cunoștințe, episcopul de Pscov *Arsenie Stadnițkii*, lucrarea intitulată: «*Cercetări și monografii privitoare la istoria bisericii moldovene (Izsliedovanie i monografii po istorii moldavskoi țerkvi*»,) tipărită la S. Peterburg, în 1904, pp. 118—130.

Cel dealtreilea cercetător pe temelia documentelor în chestiunea mitropoliei Proilaviei este prof. *Iustin S. Frațiman* din Chișinău, care, a găsit într'o revistă rusă de seamă, intitulată: «*Notele societății imperiale de istorie și antichități din Odesa-Zapiski imperatorscago Odesscago obșcestva istorii i drevnostei*» vol. XXXI, 1913, pp. 1-22, Odesa, un număr de 14 documente (și ele publicate după organul clerului din Herson «*Hersonskie eparhialinâia vedomosti «Monitorul eparhiei Hersonului*» pe 1860) pe baza cărora a putut încheia istoria acestei mitropolii, expusă în lucrarea sa, greu de urmărit din pricina multor greșeli de tipar, intitulată: *Studiu comparativ la istoricul mitropoliei Proilavia (Brăila)*, Chișinău, 1923. La acestea și prof. Nicolae Iorga a mai adăos două documente grecești: a) dela patriarhul de Constantinople Partenie din Noembrie 1643, în «*Documente privitoare la Istoria Românilor*» vol. XIV. pp. 170-173 și b) de la mitropolitul Daniil din 16 Februarie 1765-1766 în legătură cu episcopia Hotinului în *Analele Academiei române*, vol. XXVIII, secția literară pp. 186-190.

Documentele protoierului Lebedințev, din «Informațiile eparhici Hersonului le-am tradus și noi din limba rusă în cea românească și le-am publicat în două reviste: în «*Revista societății istorico-archeologice bisericești din Chișinău*» vol. XV-lea 1924, pp., în originalul rus și traducere românească, iar în «*Biserica ortodoxă română*» Mai 1924, pp. 263-269, numai în românește.

Pe temeiul tuturor acestor materiale, vom să clădim existența mitropoliei Proilaviei, care într'un cuvânt este conducerea sufletească a creștinilor de neam românesc, răspândiți la marginile de sud ale Basarabiei, toată zona din jurul Nistrului, atât din dreapta cât și din stânga lui, până la pierderea spre Bug a acestui element românesc din stepa ucraină. Mitropolia Proilaviei este păstorirea duhovnicească a creștinilor din ținutul raelelor turcești din stânga Dunărei; dreapta și stânga Nistrului.

Cuvântul Προιλαβον sau Proilabum, după cum îl găsim în vechile hărți, este numele orașului Brăila, care către sfârșitul secolului al XV-lea a căzut în stăpânirea Turcilor. Administrația creștinilor, coprinși în zona acestei raele, era dată în grija unui mitropolit, care uneori ședea în Brăila, și de aici denumirea Proilaviei sau chiar și a Brăilei.

După documentul ¹⁾ dat de Chiril al II-lea, patriarhul Constantinopolitan din Mai 1639, prin care dispune să se reînființeze mitropolia Proilaviei, care din vremuri uitate căzuse în ruină, reese că această mitropolie existase de pe la finele secolului al XV-lea, și anume de când Brăila căzuse în mâna Turcilor, transformând-o în cetate și păzindu-o cu o garnizoană permanentă. Cei mai mulți istorici o socotese, totuși ca înființată pentru prima oară în 1639. Dacă se adaogă și documentul mai sus numit, pe care-l găsim în «Dispozițiuni canonice = Κανονικαὶ διατάξεις» ale lui Ghedeon, pp. 43-44, aceasta însemnează că logic ar fi ca imediat ce Turcii au pus garnizoane pe stânga Dunărei, să dea o organizație bisericească din raele, iar alt argument mult mai tare este că nu întâlnim până la această dată niciun ierarh cu acest titlu.

Un prim document privitor la mitropolia Proilaviei găsim în anul 1641, Iunie 2, dat de patriarhul Ioanichie al II-lea prin care biserica Sf. Nicolae din Ismail se urcă la rangul de biserică stavropighială, din metoh la mânăstirii Caracal din muntele Atos.

¹⁾ In Langlois: «*Mont Athos*»

Al doilea, document 'eșit din cancelaria patriarhului Partenie, este acela prin care se ridică, la Noembrie 1643, biserica Maicii Domnului zidită de fratele lui Vasile Lupu, Gheorghe Paharnicul, din Ismail la rangul de stavropighie și metoh al Sfântului Mormânt ¹⁾.

Ele ne arată situațiunea acestui mitropolit care atârna numai de patriarhia din Constantinopol, fără niciun amestec din partea ierarhieromâne, deși în coprinsul ei erau credincioși de acelaș sânge și neam. La serviciul divin care se făcea în biserica stavropighială se pomenia numai patriarhul, deși biserica se afla într'o eparhie streină, iar arhiereul local nu avea voie să ceară nicio dare, nici să canonicească, nici chiar să liturghisească de cât numai când ar fi fost chemat de proestosul stavropighiei. Toate aceste drepturi le avea numai patriarhul sau exarhul patriarhal. Arhiereul local nu avea dreptul să stea în tronul patriarhal în timpul când liturghisea cu îngăduirea proestosului stavropighial. Stavropighia plătia anual patriarhiei o dare anumită, astfel biserica Sf. Nicolae plătia 10 ocale de icre.

După noile documente, ²⁾ descoperite în vremea din urmă, întinderea acestei eparhii era cea următoare: țărmul stâng al Dunărei, Bugeacul tătarăsc, țărmul stâng și drept al Nistrului, până se pierdea în stepele ucraine.

Pentru acest motiv, toți ierarhii mitropoliei Proilaviei se intitulează: *ai Proilaviei, Tomarovei (Renilor), Hotinului, ai întregului țărm al Dunărei, al Nistrului și ai întregii Ucraine a Hanului.*

Dintre cercetătorii acestei chestiuni mai apropiați de vremea când mai rămăseseră puține ruine din vechea biserică, care slujea de reședință și mitropolie tuturor ierarhilor proilavieni, a fost episcopul Melchisedec. El ne comunică, că hramul bisericii aceleia din Brăila era al Sfinților Arhangheli, care biserica a existat până la 1846 după care a căzut cu totul în ruine, iar cărțile cu toată averea ei au fost mutate de vechii credincioși ai aceste biserici la biserica Sf. Spiridon.

Cel dintâi mitropolit al acestei eparhii este *Meletie*. Despre dânsul avem următoarele mărturii: a) Este amintit ca mitropolit al Proilaviei la Noembrie 1643 în gramata patriarhului Partenie ³⁾ b) în 1645, când s'a adresat către țarul rus, Mihail Feodorovici, fiind trimis de către patriarhul constantinopolitan Partenie și domnitorii Munte-

niei și Moldovei Matei Basarab și Vasile Lupu. Scopul călătoriei lui Meletie, întovărășit de arhimandritul său Ioanichie, este mila, pentru a repara biserica mitropolitană ruinată; ¹⁾ c) în primăvara anului 1649, când acest mitropolit era la Târgoviște, lângă patriarhul Paisie, care a intrat în discuție cu călugărul din mănăstirea Sf. Treime de lângă Moscova, Arsenie Suhanov, despre chipul cum trebuie să se facă semnul crucei. Acest Arsenie, din porunca patriarhului de Moscova, Iosif, a plecat la Ierusalim, trecând prin țările românești, însoțind pe patriarhul constantinopolitan, Paisie.

Acest mitropolit Meletie este numit în trei locuri, în așa numitele: «*discuțiuni cu Grecii*», «*mitropolit Meletii brailovskii*» ²⁾, pp. 329, 331 și 334.

Din cele trei scrisori pe care le prezintă mitropolitul Meletie, țarului moscovit, cea mai însemnată este aceia din partea preoților și credincioșilor, tineri și bătrâni din ținutul Brăilei, Ismailului, Chiliei și Cetăței Albe ai eparhiei sale, în care se plâng că petrec în mâinile Busurmanilor și nu au unde să-și plece capul în chinurile lor și nici unde să caute adăpost din pricina deselor biruri turcești. Tot aici mai povestesc cum biserica Sf. Nicolae și mica mitropolie au fost arse. El cere ajutor pentru reparația acestor locașuri sfinte. ³⁾ Acesta este singurul mitropolit al Proilaviei despre care ne amintesc izvoarele istorice și călătorii trecuți pe la noi până la începutul veacului al XVIII-lea.

Pășind pragul secolului al XVIII-lea găsim un al doilea mitropolit al Proilaviei, anume *Ioanichie*, pe la anul 1715. Acesta a avut o ceartă cu

¹⁾ Acestea știri ni le dă Muraviev, în rara sa lucrare: „*Legăturile Rusiei cu Răsăritul ortodox în chestiunile bisericești — Snoșeniia Rossii s Vostokom pe dielam țerkovnâm*”, partea II, St. Peterburg, 1860, pag. 268.

²⁾ Această știre necunoscută la noi până în prezent ne-o dă lucrarea, tipărită de către „*Societatea ortodoxă palestiniană*” rusă în colecția sa „*Colecția palestiniană ortodoxă*” fascicula XVIII-lea intitulată: „*Proskinitarii sau mergerea călugărului Arsenie Suhanov în 1715—1649 la Ierusalim și la celelalte locuri sfinte pentru descrierea sfintelor locuri și cinurilor bisericești grecești — Proskinitarii, hojdenie starța Arseniea Suhanova v 1715 godu vo Ierusalim i v procea sveatâiea miesta dlea opisania sveatâh miest i greceskih țerkovnâh cinov*”, S. Peterburg, 1887. În această voluminoasă lucrare (370 p.) se găsesc foarte multe lucruri privitoare la țara noastră prin care acest călător necunoscut de noi a trecut în primăvara anului 1649, în vremea bătrânului domn Matei Basarab și a lui Vasile Lupu. Sunt date interesante asupra drumurilor pe care și-a urmat călătoria, asupra târgurilor și chiar asupra evenimentelor istorice, fie civile, fie bisericești — Academia Română nu posedă această valoroasă carte, dar chiar dacă ar și poseda-o, nu ar citi-o nimeni, căci și cele ce au fost trimise de autorii lor, ca interesând istoria noastră românească, au rămas cu foile netăiate. Așa am pornit la drum, cu idei preconceptuate, că lucrările slave nu dau nimic nou, și așa călătorim mai departe. Vremea va arăta rătăcirea noastră!

³⁾ Despre Meletie amintește numai Arsenie Stadnițkii în lucrarea sa amintită mai sus, fără însă a cunoaște ceia ce spune Arsenie Suhanov, călătorul rus, din 1649. Acesta este contribuția noastră. Melchisedec, deși știa foarte bine rusește, totuși nu a dat nici peste lucrarea lui Muraviev pe care o citează Arsenie Stadnițki la pag. 126-127 Deasemenea nici Iustin Frațiman nu a cunoscut știrea despre Meletie, ca mitropolit de Brăila, după călătorul Arsenie Suhanov.

¹⁾ Documentul acesta este publicat în cartea lui Melchisedec, Frațiman și N. Iorga în „*Documente privitoare la istoria Românilor*”, documente grecești, vol. XIV. pp. 170-173.

²⁾ Vezi Șt. Berechet în *Biserica Ortodoxă română*, Mai 1924 pp. 233-269 și „*Revista societății istorico-archeologice bisericești din Chișinău*” vol. XV. pp. 89-98.

³⁾ N. Iorga: „*Documente privitoare la istoria Românilor*” vol. XIV. pp. 170-173.

episcopul Huşilor, Iorest, pentru păstoria credincioşilor din târgul Dubosari de pe malul stâng al Nistrului şi acelor din satele Sultan-Câşlasi şi Musaip-Câşlasi. ¹⁾ din hotarul de sud al Moldovei dintre Bugeacul tătarăsc. Iorest se amesteca în conducerea credincioşilor din Dubosari, care intra sub oblăduirea eparhiei Proilaviei ca unul ce era într'un teritoriu turcesc, iar Ioanichie se amesteca în păstoria celor din cele două sate, deşi intrau în hotarul Moldovei. Nicolae Mavrocordat, domnul Moldovei, a dat chestiunea aceasta pe mâna divanului, prezidat de patriarhul de Alexandria, Samuil. Divanul a stabilit ca Iorest al Huşilor să nu mai trimită nici mir şi nici să mai dea binecuvântare credincioşilor din Dubosari, deoarece acest târg intră sub îngrijirea mitropolitului de Brăila; iar acesta din urmă să nu se mai amestece în conducerea satelor arătate mai sus. Această hotărâre s'a confirmat prin câteun act semnat de episcopii cari au fost de faţă la judecată. ²⁾

Una din copii are data de 1745, care nu este alt ceva de cât o copie după prima copie, trimisă de mitropolitul Proilaviei către cel de Huşi. Melchisedec socoteşte că aceasta este o copie trimisă de mitropolitul proilavian, Calinic, celui de Huşi, Ierotei, pentru că iarăşi ar fi început amestecuri dintr'o parte sau alta.

Al treilea mitropolit al Proilaviei este *Calinic*, care a stăpânit de la Septembrie 1743 şi până la Octombrie 1748, mai în urmă devenind patriarh de Constantinopole sub numele de Calinic al IV-lea. Actele cari vorbesc despre Calinic ca mitropolit al Proilaviei sunt puţine. El este semnat într'un hrisov al patriarhului Paisie al Constantinopolului din Iulie 1746 privitor la exarhatele Psara, Pirghion şi Volisos şi în alte acte ale logofătului Mihail Mano, privitoare la familia Mano, culese, adnotate şi publicate de Const. Gheorghe Mano, Bucureşti, 1907, pp. 91-98.

Al patrulea mitropolit al Proilaviei este *Daniil*. De la el ne-au rămas câteva acte: trei cărţi de hirotonie, din care reese, că el îşi avea reşedinţa în Ismail, numit Smailov, după cartea din 1772; în 1769 hirotoneşte un preot în târgul Căuşani; după «*Informaţiunile clericale de Herson*» reese că Daniil a sfinţit şase biserici: în 1761 a sfinţit biserica din Malovata de pe malul stâng al Nistrului, apoi în satele: Doroţcoe, Mahala, Pogrebâ, Cucieri şi Dencov.

După cât putem înţelege din limba documentelor acestora, mitropolia Proilaviei era ca o mare împiedicare pentru ierarhii bisericii Ungrovlahiei şi moldoveneşti. Da aceia vedem că, după moartea

lui Daniil, care a avut loc la anul 1773, mitropolitul Moldovei, Gavriil Calimah, după aruncarea peste Dunăre a Turcilor de către armatele ruse, a crezut că această stare de lucruri va rămâne pentru totdeauna, şi teritoriile smulse pentru alcătuirea mitropoliei proilaviene, se vor reîn- toarce la vechile lor eparhii. El, prin actul din 10 Ianuarie 1771, a hotărât ca toţi credincioşii din foasta eparhie a mitropoliei Proilaviei, să treacă sub oblăduirea episcopiei de Huşi, iar partea dinspre Hotin, să intre sub căma lui Dosoftei, episcopul Rădăuţilor. Acelaşi lucru îl cere şi Grigorie, mitropolitul Ungrovlahiei, pentru episcopia Buzăului. Este adevărat că în actul din 10 Ianuarie 1771 nu se vorbeşte nimic despre moartea lui Daniil, despre a cărui încetare din viaţă vorbeşte hotărât alt act, dat tot de mitropolitul Moldovei, Gavriil Calimah, din 1773. De aici urmează că nu moartea lui Daniil a hotărât pe cei doi ierarhi să desfiinţeze mitropolia Proilaviei, ci numai evenimentul cel mare aşteptat de creştinii celor două Principate, alungarea trupelor turceşti din cetăţile de pe Dunăre şi Nistru de către oştile ruseşti, căci, în ceia ce priveşte moartea lui Daniil, a cărui reşedinţă era nestabilă, după toate probabilităţile, a avut loc, în preajma anului 1773, căci este sigur faptul că în 25 Aprilie 1773 încetase din viaţă, după cum se confirmă din scrisoarea lui Rumeanţev către mitropolitul Moldovei, Gavriil Calimah, şi după cum reese din răspunsul acestuia către cel dintâi, unde se zice: «*că după moartea răposatului arhieru, Daniil proilav, rămâind acea eparhie fără păstor şi purtător de grijă la trebuinţele duhovniceşti şi bisiriceşti*». Anul morţii lui Daniil putem să-l stabilim după «*Informaţiunile clericale ale eparhiei Hersonului şi Tauridei*», unde sunt mărturiile arhiepiscopului Gavriil. În aceste informaţiuni se descriu satele dintre Nistru şi Bug, adică din vechiul ţinut al Oceacovului ¹⁾. Astfel, tot aci se arată şi activitatea administrativă a mitropolitului de Proilavia, Daniil, care a dat binecuvântarea sa pentru clădirea şi sfinţirea dăritelor biserici din regiunea de dincolo de Nistru: în 1761 el a îngăduit să se clădească biserica cu hramul Adormirea Maicei Domnului din satul Malovata; în 1768, biserica cu hramul Sf. Mihail din satul Doroţcoe; în 1770, biserica cu hramul Sf. Arhanghel Mihail din satul Mahala; în 1772, biserica cu hramul Sf. Mihail din satul Cuceri, iar în 1773, biserica Sf. Mihail din satul Delicova.

Toate aceste biserici sunt clădite şi sfinţite cu binecuvântarea şi sub stăpânirea mitropolitului Daniil. Faptul că în acelaşi an, 1773, în satul

¹⁾ Vezi arzul din 20 Febr. 1803 privitor la satul Musait-câşlasi în „*Uricarul*” vol. III pp. 206-210.

²⁾ Vezi Melchisedec: „*Chronica Huşilor şi a episcopiei cu asemenea nume*” Buc. 1869, p. 190.

¹⁾ Vezi „*Revista societăţii istorico-arheologice bisericeşti din Chişinău*” vol. XII. 1920, articolul lui Iustin Fraţiman: „*Administrarea bisericească la Români transnistrieni, între Bug şi Nistru*” pp.12-44.

Butur s'a ridicat o biserică tot cu hramul Sf. Mihail, dar din porunca mitropolitului Ioachim, aceasta însemnează, că Daniil a trăit până la această dată, sau a fost înlăturat din vreo pricină necunoscută nouă.

Războiul dintre Ruși și Turci se termină prin tratatul încheiat la 10 Iunie 1774, în Cuciuc-Cainargi, dar nu cum doriau Rușii, căci trebuia să părăsească Principatele spre durerea ierarhilor și boierilor noștri. Turcii, ocupând din nou Țările române, eparhia Proilaviei din nou luă ființă.

Ca mitropolit al acestei eparhii a fost ales *Ioachim*, al cincilea, despre care până acum nu am avut destule date. Din documentele descoperite, reese că acest mitropolit a condus biserica proilaviană din 1776 și până la 1780. În 24 Iunie 1776 hirotonește pe un oarecare Gherasim ca preot în mănăstirea Adormirii Maicii Domnului din Ismail pentru biserica din satul Posileți din guvernământul Balta; în 10 Mai 1777 îngăduie acelui preot să-și caute altă parohie, pentru că la Posileți nu a putut sta mai mult de 10 luni, neștiind românește și birurile turcești fiind prea mari. Tot în 1776, luna lui Iulie 16, numește pe preotul Chiril ca preot al satelor: Butur, Teia, Speia și alt sat al cărui nume nu-l spune. Tot același mitropolit scrie în 23 Iulie 1780 lui Nichifor, arhiepiscopul Slovenilor și Hersonului asupra situației a doi preoți: Moisei Michitin și Teodosie Zdanevici.

Al șaselea mitropolit despre care vorbesc documentele noastre este *Chiril*, care, la 6 Decembrie 1782, se intitulează mitropolit al Proilaviei și Hotinului și dă o carte de hirotonie unui preot Teodor. În cea din 27 Septembrie 1783, vorbește despre același preot. În 16 Iulie 1787, economistul Leon dă cartea de dimisie preotului Ciril Brilev, din satul Teia, pentru că mitropolitul lui era undeva departe. Cine este acel mitropolit însă documentul tace. Dacă îl mai găsim în 14 Sept. 1792 trăind în sărăcie la Duboșari și hirotonind în 1796 doi preoți în același târg, aceasta o făcea sub porunca lui Gavriil, mai târziu al Chișinăului și Hotinului. Nu putem ști precis cât a păstorit mitropolitul Chiril.

Între actele publicate găsim câteva eliberate de către mitropolitul Moldovei, Iacob, cum este cel din 8 Iunie 1758 în care se vorbește că i s'a prezentat diaconul Vasile Nalivaico, diaconit de către episcopul Hușilor Inochentie, iar mitropolitul Iacob îl preotește. Acest Inochentie ca episcop al Hușilor hirotonește la 28 Martie 1775 un preot Teodor, destinându-l la satul Iasinova lângă Balta din Ucraina actuală. Acest fapt probează până la evidență că mitropolii Proilaviei rătăceau din loc în loc cu reședința, și de aceia tinerii, care voiau să se hirotonească diaconi și preoți, crau siliți să se ducă la mitropolitul Moldovei

și episcopul Hușilor, ceea ce le convenia după cum am arătat mai sus, numai că stăpânirea turcească le făcea mare împedcare sub raportul acesta bisericesc.

În 1787, se începe al doilea război ruso-turc. Oștile ruse sub comanda lui Potemchin ocupă din nou ambele Principate. Conducerea bisericească o luă arhiepiscopul Ambrozie Serebrenicov, ¹⁾ care fu numit «*supraveghetorul exarhiei moldo-valah* miestobliustiteli exarhii moldo-vlahiiscoă». După ce căzură și cetățile Ismail, Chilia și Cetatea Albă, cari de fapt până acum intraseră în coprinsul mitropoliei Proilaviei, aceasta din urmă fu din nou desființată și încorporată la exarhatul moldo-valah. Ca episcop pentru vechiul ținut al eparhiei Proilaviei, fu numit, cu titlu de vicar al Tighinei și Cetății Albe, Gavriil Bănulescu-Bodoni. În 29 Decembrie 1791, avu loc pacea din Iași între cei doi beligeranți. Muntenia și Moldova trebuia să devină din nou teritorii sub suzeranitate turcească. Eparhia Proilaviei trebui să apară din nou, căci biserica română era sub Patriarhia constantinopolitană.

Între 1806-1812, se reîncep ostilitățile între Ruși și Turci. Existența acestei eparhii dispăre și este cerută de Gavriil Bănulescu-Bodoni Sinodului rus să i-o dea lui ca o răsplată pentru munca și bătrânețele lui, ceea ce i se și admise.

După încheierea păcii la 16 Mai 1812, între Rusia și Turcia, toată Moldova dintre Prut și Nistru trecu de partea Rusiei și ca atare și regiunea din sud care intra în așa numita eparhie a Proilaviei s'a încorporat la eparhia mitropoliei Chișinăului și Hotinului, eparhiei Proilaviei rămânându-i numai cetățile ocupate de Turci de pe malul stâng al Dunărei ca: Brăila, Giurgiu, Călărași, Turnu-Măgurele, Zimnicea și Calafat, cari serviau ca garnizoane pentru trupele turcești, și în același timp ca niște capete de pod.

În 1828 izbucnește un nou război între puterea turcească și cea rusă. La 18 Iunie 1828 se ia cu asalt Brăila și după ce se încheie pacea din Adrianopole, toate cetățile, enumerate mai sus, trec în mâinele Românilor și în acest chip se desființează pentru totdeauna eparhia Proilaviei.

Între mitropolii eparhiei Proilaviei de la începutul secolului al XIX-lea găsim pe mitropolitul *Partenie*, al șaptelea, despre care exarhul Gavriil spune, că a plecat la Constantinopole, însă episcopul Ghenadie Enăceanu în «*Condica sfântă*» redă în grecește și traducere românească gramata din 20 Februarie 1803 a patriarhului

¹⁾ Vezi Șt Berechet: «*Informații noi despre activitatea arhiepiscopului Ambrozie Serebrenicov ca exarh, și Gavriil Bănulescu-Bodoni ca vicar, ajutor al lui, în Principatele române, după călătoria mitropolitului Ionă (Gruzinul) din 1791*» în *Luminatorul* Nr.... 1923 și în broșură separată: *Picături proaspete*, pp. 1—12, 1924, Chișinău.

Calinic către mitropolitul Ungrovlahiei Dosoftei, prin care acesta din urmă este însărcinat să hirotonească pe ieromonahul Calinic ca mitropolit de Visina. I între cei 30 de ierarhi cari semnează este și Partenie mitropolit al Proilaviei.

Altul este mitropolitul *Calinic*, al optulea, care, după o notă din 19 Mai 1811, într'un minei de pe luna Mai de la biserica Sf. Spiridon Brăila, urmează că era un ierarh foarte activ. Protoiereul Apostol Ekonomos, din porunca mitropolitului Calinic, a adunat pe toți preoții din raiana Brăilei ca să-i examineze despre cunoștințele preoțești, și pe celce îl găsia nepregătit, îl învăța.

Ultimul mitropolit al Proilaviei este *Antim*, al nouălea, care a condus această eparhie până la tratatul din Adrianopole, după care a plecat în Rusia, fiind compromis față de Turci.

În concluzie generală, ajungem la următoarele șapte puncte:

a) Mitropolia Proilaviei a luat ființă, de sigur, când Turcii au pătruns în cetățile românești de pe malul stâng al Dunărei, și anume de pe la sfârșitul veacului al XV-lea, când a căzut Brăila în mâna lor;

b) Mitropoliții aceștia erau de neam grecesc;

c) Stăpânirea lor se întindea pe malul stâng al Dunărei, prin cetățile, în jurul cărora se alcătuiau așa numitele raele; tot Bugeacul tătarăsc, care se numia Basarabia, ambele maluri ale Nistrului și toată întinderea până la apele Bugului;

d) Denumirea lor coprindea numele Brăilei, Ismailului, Chilieii, țărnișurile Nistrului, Hotinului și al Ucrainei hanului;

e) Numărul credincioșilor și al bisericilor era foarte mic;

f) Adesea în conducerea turmei lor se amesteca mitropolitul Moldovei și episcopul de Huși, ca o demonstrație că acelea erau teritoriile lor.

g) În fine, după toate documentele pe care le posedă istoria până în prezent numărul mitropoliților Proilaviei se ridică până la nouă.

Este foarte posibil ca viitorul să ne mai păstreze noi bucurii, dacă norocul va conduce pe cercetătorii noștri spre arhivele ruse din Odesa și ale altor colecții de documente pentru a lumina cu desăvârșire această chestiune așa de interesantă. Este o datorie a noastră de a publica tot materialul documentar pentru a-l avea la un loc.

ANEXE

I. Gramata patriarhului Constantinopolitan Ioanichie din 2 Iunie 1641, prin care biserica sf. Nicolae din cetatea Ismail este declarată ca stavropighie, și dată călugărilor din mănăstirea Caracal din muntele Atos ca metoc¹⁾

¹⁾ Episcopul Melhisedec: „Cronica Hușilor și a episcopiei cu așezământul numire”, 1869, pp. 152—156 în apendice.

„Ioanichie cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop de Constantinopol, Roma nouă, și patriarh Icumenic.

Cunoscut este obștește la tot poporul cel numit cu numele lui Hristos, că această mare Biserică a lui Dumnezeu catolică și apostolică covârșește și este mai întâiu de toate dumnezeieștile și prea-sfintele mitropoli și bisericile lor subalterne, cu alte cuvinte, mama și izvor neseecat și arbore ales și cu frumoasa umbră și liman liniștit și mântuitor, deci ea în multe chipuri economisește interesele fiecărei biserici ale feluritelor națiuni, ce voiesc să aibă legi pentru administrația perfectă și hotărâri cari să dea un rezultat definitiv, sau prin voința regală sau patriarhală, precum la construirea orașelor, mitropoliilor, bisericilor, și alte multe asemenea acestora, ce contribuesc la folosul sufletesc în genere și în particular. Pentru aceasta este obicei ca prin permisiunea, autoritatea și voința patriarhală, să se facă stabilimente patriarhale și stavropighiale pentru căința și înlăturarea vițiului și creșterea virtuței la mai multe eparhii ale mitropoliților, arhiepiscopilor și episcopilor, fondate prin decrete ale patriarhilor după vreme, care stabilimente, știm, că s'au făcut și se țin bine, cu iubire de Dumnezeu, neschimbat și nestrămutat fiecare din ele. Așa dar fiind un templu din eparhia și mitropolia Proilaviei și a Ismailului, dedicat, în cinstea sf. Nicolae, care este învechit, dărămat, și cu un cuvânt, nu are nici o parte în bună stare, și are trebuință să se construiască din temelie, din nenorocire, pe neașteptate, prin năstăvirea lui Dumnezeu îndemnați prea cuvioșii părinți de la sf. Munte din Caracal, unde se sfințește amintirea sfinților Apostoli, vor a restabili din temelie acest templu cu a lor cheltuială sub nume de patriarhal și stavropighial, așa ca să țină în acest templu numai numele patriarhului și să proclame mai presus fiindcă acest templu la restabilire a deveni stavropighie patriarhală, și în el niciun arhieru locat și de după vreme să nu se amestecă nici la sfințitele lucrări, nici la sfințita hirotonie, nici la cercetarea sufleteștilor greșale ale ieromonahilor ce se vor afla la acel templu, nici într'un chip nici a le cere canonicele dări, căci de ar fi consacrați (ierosiți) acolo, ei totuși vor fi și se vor numi patriarhale și vor fi supuși exarhului ce se va trimite dela patriarhi pentru drepturile sale, și-i vor plăti obișnuitele dări canonice. Căci acolo unde nu vor fi fondate stavropighii patriarhale, arhierul local de după vreme are putere și îi aparține anafora, sigiliul, cercetarea, veniturile canonice, hirotoniile, dare de polițe și vânzarea lor și orice alte pronomii episcopale. Iar stavropighiele patriarhale, atârând de autoritatea patriarhală, voim a rămânea neschimbate și nestrămutate. Așa dar susnumiții părinți ai respectabilei mănăstiri Caracal, arătând dorința lor de a ridica acest templu, au cerut dela smerenia noastră îngăduire și autorizațiune patriarhală ca să întreprindă această lucrare fără îndoială, și smerenia noastră, nevoind a trece cu vederea cererea lor, ca una ce este bine motivată și legală, le-a dat învoire și putere prin această a noastră carte patriarhală sigilată să pună temelie și să înfigă sfânta

Cruce după orânduiala mării noastre Biserici și a construi biserica sub numele de stavropighie patriarhală, ca să fie aceasta de acum înainte nerobită în veci în totul slobodă și necălcată, și părinții ce vor fi întrinsa după vreme să nu fie datori a da nimănui nimic, afară numai, spre semn de supunere, la marea Biserică a lui Christos câte *40 litre de icre, sau 10 ocale* și să pomenească în biserică numele nostru patriarhal, după obiceiul ce se ține din vechime prin stavropighiile patriarhale. Când însă va fi trebuință de hirotonia unui preot, sau ieromonah, sau ierodiacon, părinții să cheme pe arhiereul local ca să slujască în această biserică patriarhală și stavropighială, fără însă ca să șează în sfințitul sintron. Toate acestea arătate în documentul de față voim a rămânea neatînse, neschimbate și neatacate în totdeauna arhiereul local de după vreme neavând nici o îngăduire, precum s'a zis mai sus, nici a săvârși sfințitele lucrări, nefiind chemat de părinții dela această biserică, nici a judeca, nici a argosi, nici a afurisi, nici a cere vre un drept dela ei, fiind liberi și neexecutabili, greșelile cărora voim a fi atârinate numai de smerenia noastră, și a noastră va fi cercetarea, și raportarea, oprirea, corijarea greșelilor.

Iar dacă oricine ar voi a călca această a noastră carte sigilată patriarhală în care scriem, desprețuind și batjocorând majestatea noastră patriarhală și autoritatea, și ar supune robiei în dauna și stricăciunea acestei biserici patriarhale și stavropighiale consacrată marelui Sfântului Neculae, sau arhiereu, sau preot, sau din altă tagmă de ordine și societate, să fie afurisit de sfânta cea de o ființă, făcătoare de viață și nedespărțită Treime, și de unul Dumnezeu cel neconfundat în unitatea firei; și să fie blestemat și neertat, și după moarte nedeșlegat în veacul de acum și în cel viitor; și să aibă blestemurile sfinților celor 318 purtători de Dumnezeu părinți de la Niceia și ai celorlalte sfinte sinoade, și partea lor să fie cu vânzătorul Iuda. De aceia pentru întărire și asigurare s'a făcut actul de față sub sigiliul de plumb și s'a dat monahilor dela Caracal, și s'a trecut și în condica cea sfântă a mării Biserici a lui Christos, în anul 1641 (αχμζ) Iunie 2^a

Subscriși: *Ioanie* cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolei Romei nouă, și patriarh icumenic.

Antim al Kizicului

Partenie al Samosului

Pancratie al Mironiei

Porfirie al Niceei

Climent al Didomitihului

Gherman al Esalonului

Daniil al Serilor

Grigorie al Rodosului

Neofit al Adrianopolei

Damaschin al Mesemvriei

Gavriil al Naupactei și Artei

Cornilie al Metimniei.

II. Partenie I-ii, Patriarh de Constantinopol, arată că a făcut stavropighie și metoh al Sfântului mormânt biserica Maicei Domnului de la Ismail, în eparhia Proilavului¹, înnoită din temelie de Gheorghe Marele-Păharnic al Moldovei, fratele lui Vasile Lupu¹

Partenie cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolei, Romei celei nouă, și Patriarh ecumenic.

Tuturor celor ce se apucă în chip plăcut lui Dumnezeu, după dumnezeescul scop, a ridica și a clădi din temelii dumnezești și sfinte biserici cu stavropighie patriarhalească le este aceasta un lucru foarte sigur și folositor, nu numai ale isprăvi cu pietre și alte lucruri simple, ci și a căpăta prin lucrare împreună și prin rugăciune vreun ajutor de la cărmuirea bisericească, întărindu-le și fortificându-le, adecă prin libertate și scutire de supunere față de oricine, și astfel orice locaș sfânt alcătuit cu ostenele și cheltueli multe de către cei ce au iubit frumusețea casei Domnului se păzește de năravurile amenințătoare ale timpului, și mâna cea nedreaptă care, împotriva oricărui binecuviniți și dreptăți ar voi neîmpărțășit să năvălească și să stăpânească sau să aducă pagubă, se oprește prin puterea unui mai mare, precum s'a spus. Deoarece deci, și în eparhia Proilavului, la Ismail se afla un metoh al sfântului și de viață primitivului mormânt al Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cinstit întru hramul prea-sfintei slăvitei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Mariei, amenințat cu cădere mare din pricina vechimei și în primejdie de a se nimici cu totul, pe care acum, preavestitul, de bun neam dumnealui domnul Gheorghe Marele-Păharnic al țării Moldovlahiei și fratele chiar al prea-cucernicului și prea-strălucitului și prea-creștinului Domn al toată Moldovlahiea, domnul, domn Io Vasile Voevod, fiul sufletesc prea-dorit al Smereniei Noastre, atins de iubire dumnezească și de râvnă, a voit a o înnoi și a o înfrumuseța din temelii, cu ale lui cheltueli și jertfă de bani, și a o așeza sub supravegherea și măreția patriarhicească, și a o numi stavropighie, și a o face de sine stătătoare, pentru veșnica lui amintire și a părinților lui, și celor ce vor veni după dânsul; și s'a rugat și de Smerenia Noastră să-și capete scopul și să ia sfânta cruce, după obiceiul bisericii, și s'o înfigă în temeliele sfântului altar al lăcașului său, drept aceia Smerenia Noastră, primind cererea aceluia boier, ca una ce este cuviincioasă și plăcută lui Dumnezeu scrie prin aceasta și vedește întru Duhul Sfânt, ca părere de obște sinodiască a prea-sfinților arhieriei ce s'au întâmplat, prea-cinstiți și frați iubitori ai noștri întru Duhul Sfânt și coliturgisitori, ca, după ce se va înfige crucea patriarhicească în sfântul altar al bisericii aceleia a Maicei Domnului cu obișnuitele sfinte rugăciuni și după ce se va înnoi și înfrumuseța și împodobi, să fie și să se cheme, de acum înainte, metohul Sfântului Mormânt, venerabilul lăcaș al Maicei Domnului,

¹) N. Iorța: vol. XIV-lea «*Documente privitoare la istoria Românilor*» (Hurmuzachi) pp. 170 --173, aci este și originalul grecesc.

stavropighie patriarhicească, de sine stătătoare, necălcată, necotropită și cu totul nesupărată de orice față, bisericească sau mireană, sau și de Mitropolitul din acel loc, al Proilavului cel de acum *Meletie*, și cei de pe urmă, și să dea numai pe an Bisericii celei Mari a lui Hristos, care în seama noastră, ca semn de supunere, *zece ocale de icre*, și alta nimic până într'un ban, fiind pomenit în același locaș numele nostru patriarhicesc canonic, și al Patriarhilor de mai târziu, cât timp soarele va privi pământul, neavând cutezare ca de aici să se împotrivescă în această privință cătuși de puțin *Mitropolitul de acolo, al Proilavului* sau exarhului patriarhicesc și altui cineva, ori să între în această biserică stavropighie și să calce și să supere pe călugării atlatiori în ea, a sfântului Mormânt, și să caute a lua de la ei mult-puțin și să-i pedepsească și să voiască în orice chip ai supune cărmuirei lor și a-i păgubi, sub greutatea caterisirii fără iertare din arhieria și sfinția lui, și a pedepsei celei cuvenite, și a afuriseniei nedeslegate și veșnice din partea lui Dumnezeu atot-țitorul; iar când ar fi nevoie de vre-o lucrare bisericească sau de săvârșirea unei sfinte taine și a unei hirotonii, și ar fi chemat arhierul locului aceluia, trebuie să îndeplinească toate cele arhieresti afară de așezarea unui sfânt tovarăș arhieru. Iar dacă vre unul dintre ei toți mai târziu ar voi să clinească acest locaș de stavropighie al Maicei Domnului, adevăratul de viață primitorului Mormânt, și să-l ridice, și să trezească vre un scandal și vre o turburare și păgubă, și vătămare, oricare ar fi el, mic și mare, tânăr și bătrân, nobil ori și altul, cleric ori mirean, unul să fie lipsit de preoția lui și supus caterisirii celei desăvârșite, iar celălalt să fie afurisit de Dumnezeu cel a tot puternic, și blestemat, și neertat și nedeslegat după moarte în veacul de acum și cel viitor, și să fie vădit astfel, și supus la toate blestemurile sinodicești și patriarhicești și anatemei celei veșnice. Astfel am hotărât, iar spre veșnica siguranța și arătare a tuturor lucrurilor s'a făcut și cea de față grămată pecetluită sinodicească a Smereniei Noastre, pe pergament și s'a dat pomenite venerabile și stavropighiale biserici a Maicei Domnului nostru Iisus Hristos și Dumnezeu mântuitor.

În anul Mântuirii o mie șase sute patruzeci și trei, în luna lui Noembrie, indicția a douăsprezecea.

† *Partenie*, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolei, al Romei celei Nouă și Patriarh ecumenic.

- † Al Heracliei *Ioanichie*
- † Al Calkedonului *Pahomie*
- † Al Adrianopolei *Partenie*
- † Al Târnovei *Macarie*
- † Al Monembasiei *Neofit*
- † Al Lacedemoniei *Gavriil*
- † Al Filipopolei *Gavriil*
- † Al Beroii *Ioanichie*
- † Al Lemnului *Ignatie*
- † Al Chiului *Partenie*
- † Al Fanarului și Neochoriului *Eftimie*
- † Fostul de Paros și Naxos *Veniamin*
- † Al Drynopolei *Gavriil*
- † Al Palaiopatrei *Teafan*

III. La Muraviev. „Legăturile Rusiei cu răsăritul ortodox în afacerile bisericești“ p. II, St. Peterburg, anul 1860, pag. 268 găsim:

„În aceeași vreme a sosit din orașul Brăila din mânăstirea Sf. Nicolae, *Mitropolitul Meletie* și cu el arhimandritul *Ioanichie*.

Dânsul a spus voievozilor în Putivli că merg la Moscova cu o afacere domnească și că el are un ordin verbal secret dela Patriarhul Țarigradului, *Parthenie*, și de la grecul *Ivan Petrov*, și are la el către țar trei gramate: de la patriarhul Țarigradului, *Parthenie*, de la frații mânăstirii Sf. Nicolae și de la voevodul țării muntenestei *Matei*. În Moscova însă, *Mitropolitul Meletie*, a patra zi după sosirea sa, a dat în „pricazul de externe“, următoarea scrisoare despre el și călătoria sa în Rusia: „Anul de la nașterea lui Hristos 1644, luna Septembrie ziua 2-luni, a fost înscăunat domnul nostru preasfințitul patriarh *Parthenie* (cel mic) din regiunea *Adrianopolului*, și ne-a ordonat nouă patriarhul așa să vestim marelui domn țarului și marelui cneaz *Mihail Feodorovici* a întregii Rusiei, să ne închinăm lui de la el și apoi să-i povestim: ca țarul *Crimei* este om rău, ci că dânsul este rudă cu *Cantemir*; el a fost surghiunit la insula *Rodos*, și cu el *Mahmed-Pașa*, fost vizir. Ei între ei s'au înfrățit și s'au înțeles, că când *Mahmed-Pașa* va fi din nou vizir, iar cel din *Crimea* va fi din nou în *Crimea* țar, ei să-și vină în ajutor unul altuia. Fiindcă *Mahmed-Pașa* a devenit vizir, apoi i-a dat lui drumul în *Crimea* și i-a ordonat să mergă cu război, contra *Ucrainei* țarului, acolo s'au luat 2000 oameni ca prizonieri, în urmă, țarul *Crimei* cu murzii săi, oameni apropiați, au jurat întrei ei: Ca în ciuda împăratului turcesc (sultan) pentru că ei au mers cu război în contra *Ucrainei* Țarului și în caz dacă Sultanul va pune alt țar în *Crimea*, apoi ei să fie unul pentru altul. Astăzi în *Crimea* nefăcându-se pâine al patrulea an, este la ei foamete mare, au venit la el la mitropolitul oameni din *Crimea* și-i vorbeau că ei de foamete mănâncă carne de om și ca țarul să dea ordin să păzească *Ucraina* de tătari și în nimic să nu-i creadă pe ei. A vrut patriarhul din Țarigrad și grecul *Ivan Petrov* să trimită despre aceasta cu mitropolitul scrisorile lor către marele țar; s'a întâmplat însă în Țarigrad următorul fapt: a vrut sultanul să pedepsescă cu moarte pe pașa din *Silistra* și pașa înștiințând despre aceasta, a fugit în *Bosnia* și sultanul a trimis după el 180 capuchihai, însă ei nu l'au prins; s'a ordonat ca la toate barierele și la toate trecătorile să fie căutat fiecare om, ce merge, cu ce scrisoare merge, fiecare și pentru aceasta mitropolitul de la patriarh și de la *Ivan Petrov* n'a luat scrisori. Ce ne-ar spune turcii, vorbelor lor nu se poate da crezut; în caz dacă va binevoi majestatea țarului să trimită solii săi în Țarigrad, apoi să le ordone să aibă consiliu cu patriarhul din Țarigrad, fiindcă patriarhul are ca prieteni pe pașii apropiați ai sultanului, și prin acești oameni apropiați va lucra în folosul țarului. Cu dinainte soli ai majestății țarului, ceia ce ei au făcut cu vizirul din înainte, aceasta nu s'a întărit, fiindcă vizirul a fost pe-

depsit cu moarte, iar urmașul lui a fost demisionat. Ca Vizir a devenit astăzi Husein-Pașa, și pentru aceasta patriarhul Parthenie a ordonat mitropolitului ca aface-riile țarului cu sultanul să fie întărite prin scris cu pecetea țarului turcesc, a vizirului și a muftiului; prin aceasta se va întări dragostea și tătării nu vor merge cu război asupra Ucrainilor țarului. Astăzi însă majestatea țarului să poruncească ca Ucrainele lui să fie păzite puternic de tătari cu mare pază, până ce dragostea se va întări; așa a poruncit patriarhul de astăzi mitropolitului să-i vorbească și să-i se închine lui până la pământ; ca majestatea țarului să poruncească de la sine, să scrie voevodului Moldovei Vasile, ca el să nu uite marea biserică din Țarigrad, pentru că Vasile are putere și a multora oameni cu stare. Prin gramata sa Voevodul Moldovei a mărturisit despre sărăcia mitropolitului Meletie. De acelaș conținut mitropolitul a adus o scrisoare și de la vlădica Constantinopolitan Partenie: „Să fie pașnic liniștit țarul tău, împreună cu urmașul tău cel blagocestiv, cu preaiubitul fiu al vostru cu domnul țarevici, cneaz Alexei Mihailovici; oare când (după povestirea evangheliei) s'a umplut casa de mireasmă de mir; astăzi însă nu numai casa, ci și întreaga lume s'a umplut de mireasma prea luminată și grațioasei bune voinți a Impărăției Voastre, — o țarule pașnic liniștit, fiindcă în întregul univers se proslăvește prin mănăstiri și prin biserici, între arhierii și între preoți; că cine va alerga la milostivirea voastră; nu se va întoarce necăpătând pentru el ajutor de la marea voastră milostivenie. Pentru aceia și preasfințitul mitropolit al Brăilei, fratele nostru și conlurgistorul smereniei noastre Meletie, care a căzut într-o mare datorie în regiunea sa, nu are unde să alerge afară de milostivirea Impărăției Voastre; ne rugăm și noi ca să-i dați lui ajutor cât Dumnezeu cel din cer vă va îndrepta, fiind că el este fiul cel iubit smereniei noastre; de la iubirea voastră de oameni să primească acest sărman arhieriu mângâiere pentru datoriile sale, și să scape de răutatea Agarênilor». Gramata este scrisă în Octombrie anul 1644. Preoții și mirenii a regiunii Brăilei, la fel au scris către

țar cu mitropolitul lor. „Să fie biruința asupra dușmanilor văzuți și nevăzuți și asupra rivalilor Impărăției Voastre cea păzită de Dumnezeu; întru cât în tot universul să proslăvește în mănăstiri și biserici între arhierii și preoți, că cine va alerga la împărăția voastră cea milostivă, nu se va întoarce fără ajutor și fără dar de la marea voastră milostivire de țar, apoi și noi, preoții și clericii, cei mai mici și cei mai mari, cei bătrâni și cei tineri din regiunea Brăilei, Ismailului, a Chilie și a Belogradului (Cetatea-Albă), ne închinăm sfintelor voastre picioare, fiindcă tu ești stâlpul credinței pravoslavnice, noi însă robii tăi trăim aci în mâinile Busurmanilor, și nu avem unde sărmanji să alergăm și să plecăm capul nostru în chinuri, cari le suferim în fie care zi de birurile oamenilor turcești. Să fie știut sf. voastre împărăției că aci în Brăila în vremea voevodului Mihail, *au ars biserica Sf. Nicolae și mitropolia cea mică*, care am avut-o pentru credința neamului (nostru) creștinesc; pentru aceasta noi robii tăi cei nevrednici nu avem ce face ca să înoim acest templu; alergăm la iubirea de oameni și la milostivirea prea înaltei voastre împărății, închinăm capetele noastre la picioarele tale ca să faci acest dar nouă robilor tăi, și ca să înoești acest templu, de la împărăția voastră cea blagocestivă și pașnică liniștită, ca un stâlp și întărire creștinească, întru cât mare nădejde avem către tine, în neamul nostru“. Această scrisoare a fost scrisă în anul 1644. Noembrie 15 zile.

Tot acolo pag. 273, găsim: „că în ziua de 28 Martie 1645, țarul a dat ordin ca să fie la el în curte toți cei veniți, sau care erau în Moscova, autorități pentru milostenie: în numărul lor mitropolitul *orașului Brăila, Meletie* și arhimandritul acestuia Ioanichie cu bătrânii și împreună cu aceștia“ încă aproape vre-o 10 autorități (cari pe noi nu ne interesează). La pag. 274 găsim următoarea moțiune: „mitropolitul Meletie a prezentat țarului ca dar moaștele sfântului mucenic, Mercurie și icoana împăraților Constantin și Elena.

Apoi urmează șirul de 14 documente publicate în această revistă pe Mai 1924, p. p. 263—269.

SFÂNȚA SCRIPTURĂ ¹⁾

Intreaga cultură și viață sufletească a lumii civilizate de azi are două rădăcini, două izvoare în trecut, din cari porcede și se revarsă dealungul veacurilor peste tot pământul. Unul din aceste izvoare se află pe tărâmul Eladei și al Romei, celălalt pe pământul Țării Sfinte. Din cel dintâi împărtășim cultura sufletească, din cel de al doilea religiunea. Aceasta s'a contopit cu cultura profană sau lumească a Eladei și a Romei și cu geniul popoarelor lumii civilizate de

azi și a dat naștere mândrei flori care se cheamă cultura creștină.

Mijlocirea oricărei culturi sufletești este însă literatura. Precum cultura greco-romană vorbește și azi sufletului nostru prin nepieritoarele ei opere literare, tot astfel și religiunea lui Israel și a creștinătății își are literatura ei în care este vărsat duhul gliei de pământ și al poporului în sânul căruia s'a zămislit ființa sa. Această literatură religioasă nu stă întru nimic mai pre jos de li-

¹⁾ Idei dintr-o conferință ținută în București, la 3 Aprilie 1917.

teratura clasică, căci chiar dacă facem abstracție de cuprinsul ei religios, și o privim din punct de vedere curat omenesc, adică numai în latura estetică, Sfânta Scriptură este cea mai măreață operă literară. Măreață prin simplitatea fără pereche a stilului ei și prin prețioasa însemnătate istorică a povestirilor ei, ca și prin prudența și adâncimea gândirilor ei, prin puterea și varietatea graiului ei și prin bogăția și frumusețea poeziei ei.

Cu mult mai înainte de a-și fi instrunit Pindar lira sa, ca să proslăvească pe învingătorii în jocurile olimpice, regele-păstor David a alcătuit și a însoțit cu melodioasele sunete ale harpei sale psalmii, cari vor răcori, mângâia și înălța sufletul omenesc câtva fi lumea.

Cu mult mai înainte de a fi înflăcărat Omer, pe țărmurile Asiei mici, tineretul neamului său cu povestirea faptelor vitejești ale eroilor războiului troian, au intonat Moise și sora sa cântecele de biruință împotriva armatei egiptene înecate în Marea Roșie, iar Debora profeteasa a cântat în versuri pline de avânt poetic înfrângerea Canaanților. Pe când pe cele șapte coline de pe malurile Tibrului abia se puneau cele dintâi pietre din temelie Cetății eterne, proorocii lui Israel îmbrățișeau cu privirea lor luminată de Duhul dumnezeesc soarta popoarelor și le preziceau viitorul, vestiau poporului lor judecata lui Dumnezeu cu un talent oratoric mai mare decât al lui Demostene și într'un zbor poetic mai măreț decât al lui Eshil, sau îi grăiau de harul și îndurarea lui Dumnezeu în cuvinte mai mișcătoare decât ale lui Sofocle. Nu este ton în scara simțimintelor omenești pe care să nu-l fi atins proorocii, dela detunăturile produse de izbucnirea mâniei sfinte sau ale tânguirii sfâșietoare de usflete a desnădejdei, până la cele mai dulci tonuri ale îndurării sau ale înflăcăratelor cântece de dragoste. Cunoaștem numele și învățătura celor șapte înțelepți ai Greciei, dar ce este înțelepciunea lor față de vistieria înțelepciunii lui Solomon sau a lui Iisus fiul lui Sirah? O picătură de apă față de ocean.

Ne adâncim în sistemul filosofic al lui Plato și admirăm noblețea ideilor lui și cu drept cuvânt, dar Scriptura vorbește de lumea veșnicelor ideale ca de ceva obicinuit și tuturor cunoscut și exprimă cele mai adânci gândiri și mai largi vederi cu o siguranță și simplitate atât de mare, ca și cum ar fi fost vorba de cele mai elementare adevăruri.

Chiar numai ca operă spiritului omenesc primitivă Sfânta Scriptură întrece cu mult toate producțiunile literare ale tuturor popoarelor și timpurilor.

Să presupunem că ea n'ar fi cunoscută și că s'ar descoperi în zilele noastre într'un colț de

biblioteca. Ce impresie ar face această descoperire? Ar face cea mai mare impresie pe care o poate proba o descoperire literară, cu mult mai mare decât dacă ar ieși pe neașteptate la lumină cântecele lui Omer, sau dramele lui Shakespeare, ori operele lui Göthe. În toate cercurile n'ar fi altă vorbă decât despre această minunată carte, s'ar înființa catedre la școlile înalte pentru lămurirea ei și oricine ar avea pretenția de om cult ar trebui s'o studieze și s'o cunoască, căci ea coprinde o întreagă lume de gândiri, este un univers al sufletului. Un mare învățat și cunoscut scriitor francez, raționalist, povestește următoarele: «Intr'o adunare de oameni serioși s'a pus odată întrebarea, ce carte ar trebui să-și aleagă un osândit la închisoare pe viață, căruia i-s'a îngădui să-și ia cu el o singură carte. Printre cei de față erau catolici, protestanți, filosofi și chiar necredincioși. Toți au fost de acord că n'ar putea fi aleasă altă Carte decât Sfânta Scriptură. Iată cel mai presus omagiu care se poate aduce unei opere literare și pe care numai Biblia îl merită cu adevărat».

Memoriile unei nobile Doamne, osândită la închisoare pe viață de împărăteasa Elisabeta a Rusiei, întăresc în totul părerea exprimată în acea adunare:

«Când fusei dusă de dimineață la închisoare — povestește ea — se apropie de mine un lucrător cu șorț de piele, în colțul unei uliți unde se oprise sania din pricina îmbulzelii de lume, și mi aruncă în brațe o Biblie, cu cuvintele: «Iată-ți mângâierea». Și într'adevăr ea mi-a fost mângâierea. — Încă din copilărie nu mai citisem în Biblie. Ca toți nobilii ruși, socotiam operele liber-cugetătorilor englezi și francezi de Evanghelie a oamenilor luminați și că Biblia e bună numai pentru prostime. Acum însă mă bucurai foarte de Biblie, mai întâi pentru că eră un semn de dragoste din partea unui necunoscut. Nu-și poate cineva închipui ce bine mi-a făcut să mă văd compătimită pe neașteptate de un necunoscut, în vreme ce toți prietenii mă părăsiseră! Multă vreme am privit cartea numai pe dinafară și am ținut-o în mână ca pe un dar prețios, la vederea cărura te gândești la cel ce ți l-a dat și nu știam ce să fac cu ea. S'o citesc n'aveam poftă. O carte de Locke, Shaftesbury sau de Voltaire aș fi preferat-o de mii de ori. Prigonitoarea mea, împărăteasa Elisabeta, se arată așa de credincioasă, de pioasă, și eră cu cuvintele Scripturii pe buze în toată clipa, dar în purtare nu eră nicidecum pioasă. Aceasta mi făcuse nesuferit orice cuvânt pios. În închisoare nu mi se îngădui să citesc nicio altă carte afară de Biblie și ceeace-mi eră oprit aveă în ochii mei un farmec cu mult mai mare decât ceeace-mi eră în-

găduit. Mă gândii însă: Atâtea milioane de oameni au găsit în această carte înviorare și mângâiere, atâtea altele au învins spaima de moarte prin credință în această carte. Trebuie dar să fie o minunată carte. Și așa mă hotărli să citesc Sfânta Scriptură la fel cum o citisem în copilărie și să mă adâncesc cu gândul în sufletul acelor milioane pentru care cartea a fost și este adevăr nediscutabil. Desigur, n'am izbutit cu ușurință, căci duhul contrazicerii se ridică în sufletul meu. Am citit totuși toată Sfânta Scriptură și am început-o din nou dela cap, iar în timpul celor 25 de ani de închisoare am citit o mai mult de 100 de ori, așa că azi când am orbit și nu mai pot citi, știu pe de rost tot ce este mai important în ea și Scriptura mea este exemplarul îngălbenit și zdrențuit pe care l-am avut în închisoare.

Cât despre mângâierea pe care mi-o făgăduise lucrătorul care-mi aruncase în brațe Sfânta Scriptură, am găsit-o la început, cu toate că n'o căutam, iar mai târziu pentrucă o căutam, căci am dobândit din nou credința în înțelepciunea, bunătatea și dreptatea Dumnezeuască. Un sfert de veac de închisoare grea m'a învățat să citesc și să prețuiesc Sfânta Scriptură».

Orice scriere influențează asupra noastră, fie prin plăcerea estetică ce ne-o procură citindu-o, fie prin admirația ce deșteaptă în noi față de coprișul ei. Biblia exercită și una și alta din aceste înrâuriri, dar pe lângă aceasta și mai presus de toate transpiră din ea și ne cucerește sufletul duhul religiunii, care nicăiri nu se întâlnește în așa bogăție și curăție ca în ea. Sunt și au fost atâtea religiuni în omenire. Puține din ele au cărți sfinte care formează focarul vieții religioase a celor cari ascultă și urmează preceptele lor, dar absolut niciuna din ele nu se aproprie nici pe departe de Sf. Scriptură. În religiunile greacă, romană, egipteană, asiro-babiloniană n'au existat cărți sfinte în adevăratul înțeles al cuvântului, ci numai cărți de ritual și cu copriș edificator. În Brahmanism Vedele, Brahmanele și Vedantele sunt o bizară colecție de tot ce mintea omenească a putut concepe și iscodi. O comparație între Sfânta Scriptură și aceste cărți nu se poate face. Cartea propriu zis sfântă a Buddhismului, Tripitaca, coprinde în cea mai mare parte regulile pentru viața monahală, geografie mitică, chestiuni de logică și de metafizică și prea puțin material religios.

E cunoscut că idealul Buddhismului este «nirvana», adică nimicirea existenței și mijlocul de a ajunge la ea este lepădarea de lume sau monahismul dus la extrem. Ce asemănare ar putea fi dar între cartea sfântă a Buddhismului și cartea sfântă a iudeului și a creștinului, care îmbrățișează întreaga viață sufletească a omului, pe care

o prețuiește și călăuzește în nesfârșita varietate a manifestărilor ei, și are rețete duhovnicești pentru toate relele sociale, politice, economice, chiar ș. a. m. d.? Zend-Avesta, cartea sfântă a Zoroastrismului, religiunea vechilor Irani, este asemenea o îngrămădire de legende și mituri, de cunoștințe de geografie și mai mult decât toate de imne care se cântau la aducerea sacrificiilor și de formule de magie și vrăjitorie. În sfârșit, Coranul, cartea sfântă a Mahomedanilor, dela care ne-am putea aștepta să stea în fruntea tuturor cărților sfinte și mai presus chiar de Sfânta Scriptură, pentru cuvântul că a fost alcătuit în urma ei, nu este decât o imitație neisbutită a sfintei Scripturi, o poezie fără inspirație, o proză de rând. Sfânta Scriptură este dar Cartea cărților și din punct de vedere literar și din punct de vedere religios.

«Biblia — zice un mare teolog protestant contemporan, Adolph Harnack — este nesecabilă. Ea este cartea evului antic, mediu și modern. Ce sunt față de ea Omer. Vedele, Coranul? Oricecâteori indivizii au sorbit cu nesaț din ea, omenirea s'a ridicat la o treaptă mai înaltă., Vechiul și mai ales Noul Testament sunt cheia înțelegerii tuturor problemelor Istoriei Religiunilor».

«Biblia este cea mai bună carte și așa vrea să se afle în mâna oricărui — s'a exprimat unul din președinții Statelor-Unite, Tailor. — Ea este dispensabilă pentru siguranța și hărnicia așezămintelor de stat. Guvernare dreaptă nu se poate fără religiune și fără morală. Nu există însă morală fără religiune și nu este religiune adevărată decât în Biblie. Ea trebuie pusă mai ales în mâna tineretului, căci este cea mai bună carte școlară».

Un alt mare bărbat de stat, englezul Gladstone, scrie în introducerea la o Biblie populară: «În care criză, nevoie sau încurcătură din viață a dat sau va da cândva greș această nesecată vistierie? Care îndeletnicire sau care fel de viață nu se îmbogățește în fiecare zi, în fiecare ceas cu cuvintele Scripturii, care oricât de mult s'ar repeta, nu-și pierd puterea, care au în ele frăgezimea tinereții și a nemuririi și azi ca și în zilele în care au fost rostite întâia dată. Oste-neala celuice le cercetează este din belșug răsplătită, dacă el își deschide inima față de ele, spre a-le primi. Și în singurătatea odăei, în tăcerea nopții, pe patul de suferință, în fața morții, cu un cuvânt, în toate împrejurările, Biblia este alături de noi. Cuvântul ei alină și vindecă, sprijină și înalță, întărește și emulează. Mai mult chiar: în Inghesuiala din sălile tribunalelor sau de pe peronul gării, din stradă sau din piață, unde vârtejul intereselor egoiste, al afacerilor negustorești sau al plăcerilor de gustat pare a co-

prinde și stăpâni cu totul sufletul, chiar și acolo se aude glasul sfintei Scripturi șoptind tainic și unul sau altul din cuvintele ei pline de binecuvântare dă aripi sufletului ca să se înalțe ca o porumbiță la pacea și liniștea pe care numai ea le împărtășește celorce-i urmează».

O carte cu atâtea însușiri așa de mari și neobișnute nu este, nu poate fi operă curat omenască. Ea este opera lui Dumnezeu. Cei cari au scris-o n'au alcătuit-o numai cu puterile lor firești, n'au scris-o numai la lumina minții lor, ci s'au făcut părtași luminii ce vine de sus, au fost inspirați sau însuflețiți de Duhul lui Dumnezeu. De bună seamă, știm cu toții, că fără inspirație nimic de preț nu se poate produce în literatură și în artă. Nu este artist adevărat cine nu e inspirat. Un Omer, Virgil, Dante, Milton, Shakespeare, Göthe ș. a., ca poeți și prozatori, un Fidias, Praxiteles, Michel Angelo ca sculptori, un Rafael, Tiziano, Leonardo da Vinci, Rubens, Rembrand, Murilo ca pictori, un Palestrina, Bach, Horgan, Beethoven, Mozart, ca muzicanți au fost inspirați. Unii din ei și-au dat bine seama de aceasta și au spus-o lămurit, iar alții s'au mulțumit să primească în tăcere lumina și căldura inspirației și să lucreze cu sârguință îmbogățirea omenirii cu opere de valoare. Cu toții însă sunt de acord și subscriem cuvântul Bisericii: «Tot darul desăvârșit de sus se pogoră; dela Părintele luminilor».

Totuș Sfânta Scriptură nu este inspirată numai în acest fel și grad ca operele de artă. E destul să ne gândim că autorii unora din cărțile ce o compun au fost simpli păstori sau pescari, fără nici o învățătură, pentru ca să ne îndreptăm pașii pe calea care duce la adevărata înțelegere și prețuire a inspirației Sfintei Scripturi. Literații și artiștii tuturor veacurilor au fost și sunt cunosători ai artei lor, posedă toate mijloacele pentru a produce o lucrare de artă, deaceia inspirația nu le dă decât avântul care le lipsește într'un moment, ori le luminează o clipă mintea sau dă inimii căldura care-i lipsia. La autorii cărților sfinte însă este cu totul altfel. Lor li se dă prin inspirație și fondul și forma. David era numai păstor, dar psalmii alcătuiți de el stau mult mai presus de ai lui Paul Gerhardt și Gellert, cei doi mari compozitori de psalmi pentru Biserica protestantă. Amos era deasemeni tot păstor, dar proorocia lui stă la aceeași înălțime cu a lui Isaia și a lui Daniel, cei doi învățați între prooroci. Apostolii Petru și Ioan erau pescari pe lacul Genisaret. Petru era și fricos din fire, dar după pogorârea Duhului Sfânt asupra lor în ziua Cincizecimii, Petru vorbește cu atâta căldură și putere de convingere despre Christos cel înviat, că convertește pe dată peste 3000 de iudei și și tot restul vieții sale dă dovadă de curaj neîn-

fricoșat, care se arată și în fața morții prin aceea că cere călăilor săi să-l răstignească cu capul în jos, spre a putea vedea cerul și ca să nu moară la fel cu domnul și învățătorul său; iar Ioan scrie Evanghelia și epistolele sale cu atâta înălțime de spirit, că ne dă cea mai ideală înfățișare a lui Hristos și a vieții creștine, cum nimeni altul, nici chiar învățatul ucenic al lui Gamaliel, Apostolul Pavel nu ne-a dat-o.

În Sfânta Scriptură, inspirația este dar la ea acasă. Aci se dă fără cântar și neîntrerupt. De aceea singura Sfânta Scriptură este inspirată în adevăratul înțeles al cuvântului. În nici o altă carte nu găsim alinări ca acestea: «Așa zice Domnul oștilor cerești»; «Ascultați cuvântul Domnului»; «Și a fost cuvântul Domnului către mine și mi-a zis»; «Domnul a zis»; etc. Acestea ori sunt cu adevărat cuvântul lui Dumnezeu, cum pretind, ori sunt minciună și înșelătorie. Tertium non datur.

* * *

Este o mare nenorocire națională pentru noi românii, că Sfânta Scriptură n'a fost niciodată centrul preocupărilor noastre intelectuale, că din cultura și organizația statului nostru lipsește cu desăvârșire substratul biblic, că mari și mici învățați și neînvințați, boier și opincar, stăpân și slugă, laic și cleric nu studiem, nu cunoaștem Scriptura, nu ne călăuzim de ea, nu ne adăpăm din izvorul ei dătător de viață. Așa de mare a fost nepăsarea noastră față de Sfânta Scriptură că n'avem până astăzi o traducere a ei cum se cade. Până și traduceri în limba Kafrilor, Zulușilor, Hotentoșilor, Botocuzilor și altor neamuri de oameni sălbatici sunt mai aproape de original și mai înțeles decât traduceri românești ale Sfintei Scripturi. Poate că și aceasta va fi una din cauzele pentru care ea nu se citește și că se petrece și la noi adesea ceea ce s'a petrecut la Paris acum câteva decenii. Ambasadorul unei mari puteri prânzia de multe ori într'un cerc de liber-cugetători, al căror subiect de vorbă era aproape numai Sfânta Scriptură, pe care o criticau fără milă. Nimic din ea n'avea preț în ochii lor. Într'o zi ambasadorul zise: Domnilor, în trecerea mea pe cheiul Senei, am găsit de cutând la un anticar un fragment dintr'o veche scriere, pe care citindu-l, am fost încântat, de ideile din el și de frumusețea lui poetică. Dați-mi voie să vă citesc și D-v ceva din acest fragment și le citi o pagină din proorocul Habacuc. Toți fură încântați de majestatea gândirii și simțirii exprimate de necunoscutul autor în impecabile forme poetice. Când elogiile, ce păreau a nu se mai sfârși, ambasadorul adăogă: Domnilor, ceea ce v-am citit este numai o pagină din acea Biblie de care D-v ați vorbit până acum

fără s'o cunoașteți și în care eu cred. Intreg restul cărții stă la înălțimea paginii care v'a stors admirația». Iși poate oricine închipul mina liber-cugetătorilor.

La noi, nu de mult, un literat de frunte, declară într'o cronică de ziar că n'a găsit în Scriptură numele proorocului Habacuc, și că dacă va fi existând trebuie să se cheme Hăbăuc, căci dânsul (literatul) a ajuns hăbăuc, căutându-l în zadar.

* * *

Sfânta Scriptură coprinde toate cuvintele și rânduelile lui Dumnezeu, în care El și-a deschis inima către noi și ne-a descoperit calea ce duce la fericire. Ea este istoria mare, bogată și vie în care se desfășoară și înfăptuește veșnica idee despre dragostea lui Dumnezeu față de om. Căci, ceea ce citim în Sfânta Scriptură nu sunt numai învățături dogmatice sau sfaturi morale, ori adevăruri religioase, ci marea istorie a mântuirii, care începe cu cei dintâi oameni, se continuă în vremea patriarhilor și a proorocilor, culminează în Iisus Christos și în povestirea morții și învierii lui și se desăvârșește în viața ce ne este făgă-

duită dincolo de mormânt. Acesta este cuprinsul Scripturii. Cu crearea cerului și a pământului începe ea pagina întâi și cu facerea unui cer și pământ nou încheie. Intre acel început și acel sfârșit se desfășoară toată această bogată istorie, care are ca punct central pe Iisus Christos. Dela El pornește și se răsrânge lumina și înainte și înapoi. Iisus Christos, cel răstignit, este ținta la care duc toate căile descoperirii dumnezeiești și dela care pornesc din nou. El este sâmburele întregii istorii sfinte. Cu acest sâmbure stau toate în legătură, unele mai apropiate, altele mai depărtate și de aceea unele sunt pentru noi de mai mare, altele de mai mică importanță. Toată Scriptură este o mărturie despre Christos și ca atare, cum zice ap. Pavel, «Orice scriere însuflată de Dumnezeu, este de folos spre învățare, spre muștrare, spre îndreptare, spre creșterea întru dreptate, pentru ca să fie desăvârșit omul lui D-zeu și îndămânatec la orice lucru bun».

În această lumină trebuie văzut totul în sfânta Scriptură. Din acest punct central și final trebuie să fie ea privită și înțeleasă.

Pr. I. MIHALCESCU

Formele de Cruce prin cari în mod simbolic se reprezenta Mântuitorul în primele secole ale Creștinismului

Sfânta cruce, prin care în mod simbolic se reprezenta Mântuitorul Hristos în Biserica primară, e numită *Signum Christi*. Prima formă de Cruce e aceea în forma literei grecești **T**, pe care adeseori, de o parte și alta se află literele: I. H., inițialele Mântuitorului.

Ea poartă numele de *crux commisa* și despre care Justin scrie: «Iam commissam cruce[m] appello, cum ligno erecto brevius alterum superne et in ipso capite committitur, sic ut nihil exstet. Es forma examussim est in **T** littera, quam uno ore omnes cum cruce componunt...¹⁾».

De nenumărate ori aflăm în catacombele romane și în special în cea a Sf. Callist, reprezentat pe Mântuitorul în mod simbolic prin cruce în forma literei **T**.

Tertulian în apologia împotriva lui Marcion²⁾ în locul unde interpretează Cap. IX din Ezechiel, face afirmațiunea că litera **T** este semnul Sf. cruci: «...Ipsa est enim littera Graecorum **Tau**, nostra autem **T**, species crucis, quam porten-

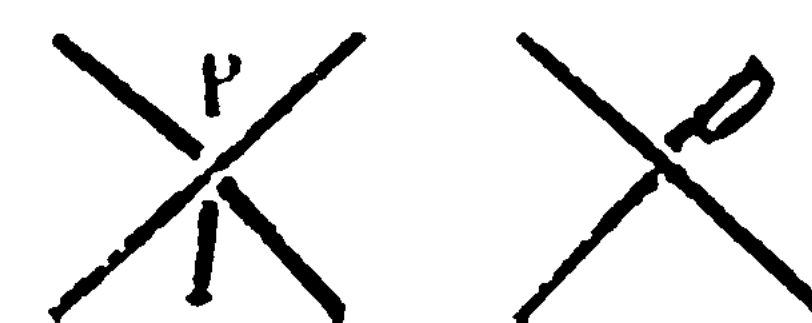
debat futuram in frontibus nostris...». De aceeaș părere este și Ieronim în comentariul ce face asupra aceluiaș capitol din Ezechiel, scriind: *Tau crucis habet similitudinem, quae in Christianorum frontibus pingitur...*

Din acestea iese în evidență că prima formă a crucii, prin cari creștinii reprezentau pe Mântuitorul a fost aceea în forma literei **T**.

A doua formă a crucii prin care creștinii au reprezentat pe Mântuitorul a fost crucea în forma literei grecești **X** și pe care latinii au numit-o *crux decussata*, despre care Ieronim în comentariul asupra Cap. 31 din Ieremia scrie: *Decussare est per medium secare veluti si duae regulae concurrant ad speciem litterae **X**, quae figura est crucis.*

* * *

Cu epoca lui Constantin-cel-Mare, aflăm pe Mântuitorul reprezentat în mod simbolic prin Sf. Cruce în forma literei **X** peste care a fost suprapusă litera **P** în formele:

¹⁾ Iust. Lipsius, de cruce lib. I C. 5—9.

²⁾ Tertulian, „Contra Marcion”. Cart. III, Cap. 22.

După atestația lui Eusebiu ¹⁾, aceste modele de cruci sunt datorite împăratului Constantin-cel-Mare, care, începând războiul împotriva lui Maxentiu, a avut în timpul nopții o viziune în care i se arată Mântuitorul în forma crucilor de mai sus. Împăratul îndată ce s'a trezit din somn a chemat pe artiști și sculptori și le-a ordonat să-i facă sfânta cruce în modelele ce văzuse pe Mântuitorul, ca astfel să poată immortaliza viziunea sa.

Modelul sfintei cruci în felul vedeniei sale, fiind gata, a ordonat ca acestea să fie cusute ca monograme pe trofee sale de luptă. În această privință Lactanțiu ne face următoarea atestație: „Commonitus est in quiete Constantinus, ut coeleste signum Dei notaret in scutis, atque ite proelium comitteret. Fecit ut justus est et transversa X littera, summo capite circumflexo, Christum in scutis notat.

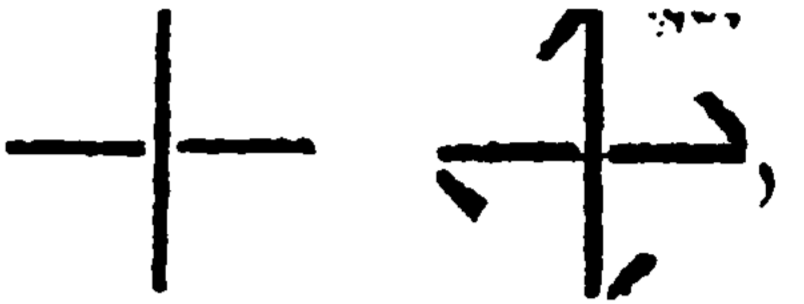
Mântuitorul a fost reprezentat în formele de mai sus, nu numai pe steagurile de luptă, dar

chiar pe monedele ce datează din epoca lui Constantin și a fiului său.

Posterior epocii împăratului Constantin și a urmașului sau, la crucea în forma găsim de o parte și alta literele A și Ω și avem Sf.

cruce în forma prin care preînchipuie că Mântuitorul este începutul și sfârșitul tuturor, referindu-se la cuvintele din Apocalipsă ¹⁾.

Tot în timpurile primare aflăm că creștinii reprezentau pe Mântuitorul în mod simbolic prin

cruci în formele: , prima numindu-se *crux immissa*, iar a doua *crux grammata*, care e în uz și la budiști ca simbol religios.

Sfânta cruce în aceste două forme, ca simbol al Mântuitorului, o aflăm de multe ori cusută și brodată pe hainele oficialităților creștine din secolele prime și mai apoi chiar pe hainele împăraților începând cu Constantin-cel-Mare.

Preot Dr. SIMION POPESCU

¹⁾ Eusebiu „Viața lui Constantin, Cart. I, Cap. 29, 30 și 31.

¹⁾ Apocalipsa Sf. Ioan. Cap. XXI v. 6.

ROMANII CARE AU SCRIS DESPRE CALENDAR.

Nu sunt mulți Români care au scris despre calendar, dar tot sunt câțiva. Și dacă la aceștia socotim pe cei care nu sunt de viță românească, dar au trăit sau trăiesc în România, atunci găsim un număr și mai mare.

Toate scrierile lor însă nu pornesc din același interes și nu expun, nici nu se silesc să dezlege aceeași problemă. Unii caută numai să facă teoria calendarului iulian și să îndrumeze în toate amănuntele lui, cu specială aplicare la întrebarea care i se dă în Biserica Ortodoxă. Alții se ocupă de îndreptarea calendarului iulian, pentru a-l face să ajungă la nivelul celui gregorian și a înlătura zilele cu care am rămas în urmă. Alții merg mai departe și se ocupă de urzirea unui calendar, prin care să nu mai rămânem în urmă față de anul astronomic și să ne ținem și la nivelul calendarului gregorian, dar fără a-l primi pe acela.

Lucrările din categoria întâia au fost scrise la început numai de preoți și călugări. Ele aveau scopul numai să explice Pascalia Bisericii Ortodoxe, adică să ne dea mijlocul de a afla data când cade Paștele, cu toate socotelile care sunt

de făcut în această privință, și să dea astfel o privire limpede peste întregul șir al sărbătorilor de peste an. Afară de tabela care te scutește de orice socoteală și care-ți spune în veșnicie cum se orânduiesc toate sărbătorile și posturile, feluriți scriitori au ținut însă să lămurească și fiecare element care intră în întocmirea calendarului.

Cei mai mulți din nozitarii unor astfel de lucrări n'au scris lucrări de sine stătătoare, ci le-au aninat de cărțile de ritual. De aceea, la sfârșitul multor ceasloase și psaltiri, găsim astfel de pascalii, unele mai lungi altele mai scurte.

1. Generalul *Petre Năsturel*, în cartea sa despre *Noua Pascalie*, se ocupă de cei care au scris mai înainte de el în această privință și pomeneste aci de patru astfel de bărbați care au scris, deși nu de toți. Răposatul general pomeneste de *Ieromonahul Lavrentie* din Mănăstirea Horezului (1751), care-și are pascalia lui aninată de Psaltirea din 1751 *Duhovnicul Radu*, în Psaltirea dela 1806, starețul *Benedict* al Mănăstirii Neamțului (1843) și *Arhimandritul Nichifor*, îngrijitorul Episcopiei Buzăului în 1867. Lucrarea

acestua din urmă nu este alipită de vreo carte de slujbă, ci e o carte de-sine-stătătoare și destul de amănunțită despre întreaga întocmire a calendarului și a Pascaliei.

Pe dâra trasă de aceștia, a lucrat și Generalul Năsturel. Acest oștean era un bun creștin și doritor de a cunoaște în amănunțime lucrurile privitoare la Biserică. Trăia în legături apropiate cu mulți bărbați din Biserica noastră și deseori era văzut călcând pragul bisericilor. El făcea fericita unire dintre oștean și creștin, fiind cu tragere-de-inimă în amândouă, fiindcă a fost și învățat ofițer de artilerie, care a scris multe tratate, dar l-a tras inima și la cele bisericesti. Mai cu seamă avea vederi conservative și nu-i plăcea să se schimbe ceva. Deși a trăit pe vremea când se tot vorbea de schimbarea calendarului, el însă era de partea celor care nu voiau să audă de o asemenea schimbare ¹⁾.

¹⁾ Generalul Năsturel, care, după numele său întreg, se numea *Petre Vasiliu-Năsturel*, s'a născut în București, la 1 Aprilie 1854. Făcea parte dintr'o veche și însemnată familie, a lui *Udriște Năsturel* și a marelui logofăt *Radu Năsturel* din vremea lui Matei Basarab. Din această familie făcea parte și Doamna Elena, soția lui Matei Basarab.

Generalul Năsturel a învățat școala primară, liceul și școala de artilerie în București, eșind ofițer la 3 Iulie 1874. S'a dus apoi de a studia la Școala Politehnică din Paris și la cea de Aplicațiune dela Fontainebleau. La 24 Aprilie 1876, a fost înaintat locotenent, iar în anul următor a luat parte în războiul nostru împotriva Turcilor, distingându-se în luptele de la Calafat, Vidin, și Plevna. A căpătat atunci decorațiunile *Trecerea Dunării*, *Virtutea Militară Apărătorii Independenței* și mai multe decorațiuni rusești.

Carierea sa militară a mers fără oprire, dându-i-se totdeauna posturi mari și însărcinări însemnate. La 1879 a fost trecut la Arsenalul Armatei, de unde a fost trimis de multe ori în străinătate pentru studii și recepțiuni. La 1881 a fost înaintat căpitan, la 1887 maior, la 1891 locot.-colonel, la 1895 colonel, la 1904 general de brigadă, la 1912 de divizie, iar la 1 Aprilie 1916 a fost scos la pensie. La declararea războiului a fost iar chemat la comanda regiunii întărite Focșani-Nămoloasa-Galași, pe care o comanda la eșirea sa la pensie, și a fost în această comandă până la desființarea regiunii. În timpul războiului a fost refugiat în Rusia, a suferit mult din partea bolșevicilor. De atunci s'a ales cu o boală de care nu s'a mai putut vindeca deplin, până la 2 August 1920, când a trecut către Domnul.

Generalul Năsturel a fost unul dintre ofițerii noștri cu mare nume de om învățat, fiind trecut prin multe școale înalte în străinătate și fiind și brevetat de stat-major. A fost unul dintre cei mai harnici scriitori militari, dând la lumină 18 tratate militare și conducând câțva timp și *Revista Artileriei*. A scris 11 scrieri istorice, între care, în una din ele, polemiza cu răposatul Episcop *Ghenadie* al Râmnicului (*Enăceanu*). În această calitate, scria și la *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*.

În ramura bisericească, a scris cele două lucrări despre calendar, pomenite de noi aci, apoi despre *Viața sfinților Iosafat și Varlaam* și despre *Biserica Stavropoleos din București, după documentele din Arhivele Statului, cu planuri și fotografii*, 1906.

Toți câți l-au cunoscut povestesc despre această trăsătură a caracterului său de a fi om cucernic și totdeauna cu gândul la cele sfinte. Școlarii săi își aduc aminte cu pietate de fostul lor profesor la Școala de Poduri și Șosele din București, unde a predat cu mare drag neîncetat de la 1885. Unul din ei, Inginerul

Urmând pe aceiași cărare, trasă de părinții de mai nainte, Generalul Năsturel a voit să ne dea și el o pascalie, lămurită bine în toate părțile din care e întocmită ea, cum am zice o pascalie raționată. Mai întâi a scris despre cei patru care au lucrat înaintea sa, apoi a lucrat partea sa proprie, în care lămurește toate datele calendarului, iar pe urmă a făcut aplicarea tuturor acestora și ne-a dat tabele cu toate datele mai însemnate ale pascaliei până în anul 2008. Lucrarea sa a apărut în București la 1901, pe când avea gradul de colonel, fiind comandant al regimentului 2 de artilerie de cetate dela Chitila, și folosește până în ziua de azi celui ce vrea să se ocupe cu chestiunile calendarului. Titlul întreg al cărții este *Noua Pascalie sau Calendar etern bisericesc, precedată de aplicarea vechilor Pascalii* și are 82 de pagini. La începutul cărții, a pus un tablou cu numele ierarhilor de atunci ai Bisericii regatului Românesc, iar la sfârșit a pus rugăciunile care se rosteau la regimentul pe care-l comanda, de unde se vede neîncetata sa grijă de datoriile creștinești.

În același an a mai scris *Unificarea calendarelor și Noua Pascalie*. Afară de aceasta, Generalul Năsturel a mai făcut o nouă scriere despre calendar, în legătură cu ideile care umblau că trebuie să se schimbe calendarul. Dar n'a mai apucat s'o tipărească, căci l-a apucat moartea la 2 August 1920 și a rămas netipărită, între hârtiile care se află acum în grija familiei. O bucată de vremea am avut și noi în mână manuscriptul, și apoi l-am dat familiei, care l-a cerut după moartea generalului.

A fost o însemnată și originală figură militară și un inimos creștin, pentru care se cuvine să-l pomenim aici, mai amănunțit. Mai cu seamă în ce privește calendarul, va trebui totdeauna să pomenim cu drag de numele său.

Ion Ionescu, profesor la Școala Politehnică, a scris următoarele rânduri despre înclinarea religioasă a Generalului Năsturel, cu prilejul morții fostului său profesor.

În orele libere, Generalul Năsturel se închidea în casă și cerceta trecutul nostru, în toate direcțiunile, până și în cel religios, căci pe lângă un bun militar, era și un bun creștin. Cunoștea evangheliile și alte scrieri religioase mai bine ca mulți preoți, și nu erau rare cazurile când la cursul său, în explicațiunile unor principii științifice și de artă militară, venea cu citațiuni din Biblie sau din Evanghelii. De asemenea, când făcea observațiuni elevilor în clasă și la examen, le reamintea principiile creștine prin citațiuni potrivite cazurilor (Vezi revista Buletinul Societății Politehnice București Sept.—Oct. 1920).

Cași această mărturisire a Inginerului Ionescu, am auzit tineri veniți la examene de ofițeri de rezervă, acum mai bine de 20 de ani, unde Generalul Năsturel era de multe ori prezident, cum povesteau despre cunoștințele religioase ale generalului Năsturel.

2. In aceeași direcțiune ca Generalul Năsturel, dar nu identic, a lucrat d. Dr. C. Chiricescu cartea sa intitulată *Calendar Bisericesc Ortodox pe toți anii*. In deosebire de a generalului, aceasta e cu mai multă aplicațiune la cult. Pe lângă aflarea datelor sărbătorilor, potrivit cu schimbarea datei Paștelui, ne dă multe amănunte despre împărțirea citirilor din cărțile de slujbă, în legătură cu șirul sărbătorilor. Nu avem în acest calendar raționarea datelor calendarului, adică înțelegerea fiecărui element care intră în alcătuirea lui, precum să știi ce este *epacta*, ce *numărul de aur*, și altele, avem însă îndrumări pentru întrebuințarea practică a calendarului. Fără să ni se spuie de ce este așa și nu altfel, avem însă expunerea amănunțită a ceiace este, așa încât tu, căutătorul, să ai la îndemână toate datele, ca să știi cum merge șirul sărbătorilor în fiecare an, șirul citirilor din apostol și evanghelie, șirul posturilor, ai un catalog al sfinților din calendar și multe alte date care introduc în întrebuințarea calendarului ortodox și te ușurează în mânuirea lui.

Despre această carte se poate vorbi mult mai mult, pentrucă este un volum de aproape 200 de pagini în format mare, dar este o lucrare apărută abia anul trecut la îndemâna oricui, așa că nu avem nevoie să stăruim mult asupra ei ca asupra unei lucrări rare și grea de găsit.

Tot așa despre autor. D. Dr. C. Chiricescu e o persoană prea cunoscută, prin multele slujbe pe care le-a avut Biserica, fiind și în vremea de față profesor la facultatea de teologie și la Seminarul «Nifon», așa că nu aș aduce cititorilor ceva necunoscut dacă le-aș scrie aici ceva mai amănunțit. De aceia pot trece la cercetarea altor lucrări.

Cu cartea d-lui Dr. Chiricescu, am încheiat șirul scrierilor noastre care au în vedere calendarul nostru ortodox așa cum este el, fără gând de a-l îndrepta sau de a-l înnoi. Ar urma de aici să trecem la alt șir de lucrări. Dar mai rămâne un soi de scrieri, care nu intră în niciuna din categoriile de care am pomenit mai sus, fiindcă nu se apucă să ne facă o expunere generală despre alcătuirea calendarului ortodox, ci pornesc a ne vorbi despre el dintr'o pricină izolată și eșită la iveală năprasnic. Deci și astfel de scrieri trebuiesc pomenite tot aici, fiindcă e vorba de autorii români care au scris despre calendar.

3. In această categorie, trebuie să socotim memoriul citit înaintea Sfântului Sinod al nostru de Episcopul *Melchisedec* al Romanului și tipărit în revista *Biserica Ortodoxă* din Iunie 1881. Pe atunci, guvernul nostru, fiind ministru de culte *Bolintineanu*, urmărea să înlocuiască vechiul ca-

lendar iulian cu cel gregorian. Guvernului însă nu-i convenea să facă schimbarea fără să întrebe Biserica. E adevărat că întrebarea era pusă cu ocol. Nu întreba dacă să introducem calendarul gregorian sau nu, ci dacă chestiunea calendarului e o chestiune bisericească sau e numai una de știință. Melchisedec nu s'a lăsat prins cu atâta. El a știut ce se urmărește și atunci a pus înaintea Sfântului Sinod întreaga chestiune a calendarului, iar Sf. Sinod a admis punctul de vedere al învățatului episcop și a răspuns că o asemenea schimbare e o chestiune bisericească, din pricina strânsei legături dintre șirul calendarului și slujbele Bisericii noastre și schimbarea nu se poate face, cum nici nu s'a făcut.

4. Un autor puțin cunoscut, dar cu toate acestea, pe cât se vede, un creștin cu multă trageră de inimă către lucrurile Bisericii, voind să folosească neamului și Bisericii sale, a fost institutorul *I. N. Ionescu* din Câmpulung, de care nu știm de mai trăește. I-a plăcut să studieze tainele calendarului nostru, a citit tratatele de astronomie ale fostului ministru *Spiru Haret*, care era profesor de matematici, a studiat pascalia din cărțile bisericești, a citit tratatul despre *Mâna lui Damaschin* dela Buzău, de care a pomenit și Generalul Năsturel, și a scris cartea cu titlul *Calendar perpetuu sau calculul calendarului iulian și al fazelor lunare, urmate de calculul Pascelui și eroarea calendarului*, Câmpulung 1897. E o carte de 54 de pagini în format mare, în care deslușește pe cititor despre toate amănunțele calendarului și-l călăuzește să-l înțeleagă și să se poată folosi de toate socotelele. E lucrat pe aceeași urzeală cași cartea Generalului Năsturel.

Mai târziu, în 1902, institutorul Ionescu iar a publicat o cărticică cu titlul de *O problemă calendaristică după care se calculează Calendarul Iulian*. S'a tipărit și aceasta tot în Câmpulung și urmărește să ușureze cât mai mult întrebuințarea calendarului nostru bisericesc, adică nu numai să-l iei deagata după carte, ci să știi să zidești tu singur cu toate datele lui, precum cu *cheia anului*, cu *epacta* și altele.

Acum putem trece la lucrările care urmăresc nu numai să ne întărească structura calendarului iulian și a pascaliei ortodoxe, ci ceva mai mult: îndreptarea calendarului sau chipul îndreptării.

II.

5. O scriere care face un pas mult mai departe este a Inginerului *Panaite Donici* care ținea la Biserică și la rânduielile ei, dar socotea de trebuință schimbarea calendarului. El însă nu voia primirea calendarului gregorian, c

îndreptarea celui iulian. El spunea că, dacă primești calendarul gregorian, atunci trebuie să primești și întregul organism de cult al Bisericii catolice. Aceasta însă n'o voia și de aceea s'a silit să plăzmuiască o alcătuire de calendar prin care să ajungem și noi la nivelul apusenilor, dar să rămânem cu organismul nostru iulian deosebit. Propunea să se desființeze cele 12 zile dintr'odată, și anume la începutul lui Iulie, când nu sunt sărbători. Zicem 12 zile, fiindcă el a scris înainte de 1900, adică înainte de un veac nou, prin care s'a adogat încă o zi de deosebire între calendarul nostru și cel gregorian. Până la 1900, deosebirea era numai de 12 zile, și apoi am început a număra 13, pentru că anul 1900 a fost bisect la noi și comun la apuseni. De aici încă o zi de deosebire.

Inginerul Panaite Donici lucra tocmai cu grija de a nu mai trece în veacul următor, al 20-lea cu o zi de adaos la deosebirea de mai nainte.

El credea că am putea face îndreptarea încă în 1899 și să intrăm în 1900 gata îndreptați. Se și grăbea să facă aceasta, fiindcă zicea că e aproape noul veac și să nu intrăm în el greșiți. Era și vremea când se discuta mult despre îndreptarea calendarului. Ne aducem bine aminte când, ceva mai târziu, prin 1900, se făcea mare zarvă în parlament pentru această schimbare. Senatorul *Cosăcescu*, d. Profesor *Coculescu*, d. *Virgil Arion* se mișcau pentru această schimbare. Dar îndreptarea nu s'a făcut. Panaite Donici a murit și totul a rămas cufundat în tăcere.

El a lucrat însă cu multă adâncime și amănunțime. Nu s'a mulțămît a înfățișa starea de fapt a calendarului, ci a pășit mai departe. Cunoștea în toate temeliile, nu numai întocmirea vechiului calendar și a celui nou, ci își dădea foarte bine seama și de calea în care se putea face îndreptarea. Prin urmare, între ceilalți autori de studii despre calendar, el trece mult înainte, prin puterea de izvoditor din nou, nu numai de cunoscător a celor făcute de alții.

Cartea sa e un respectabil volum de aproape 200 de pagini în format mare și poartă titlul de *Calendarul Bisericii de Răsărit în stil vechiu și nou, regulile de comput aplicabile și la Calendarul Bisericii de Apus*. Craiova 1898. După această carte, a scos o edițiune scurtată în nemțește și alta în franțuzește. Cum se vede, Inginerul Donici a lucrat pe un plan mare și cu multă năzuință propagandă, pentru ca reforma lui să poată pătrunde. N'a găsit însă la noi mediul care să studieze materialul lui, să se însuflească de această muncă și de dezlegările lui, iar apoi să le dea în întrebuintă obștească. Și nici acum încă munca sa nu e studiată. E adevărat că nici nu e ușor a pătrunde în ce a scris el. E o muncă

de om învățat, om deprins a umbla cu cifrele. Dar oricum, merită studiată, pentru a se arăta ce a putut face el și care e valoarea muncii îndeplinite.

Cine a fost Inginerul Panaite Donici?

El a fost un bărbat însemnat și prin alte lucrări ale sale decât numai prin ce spunem noi aici. Aceasta a făcut-o el numai spre sfârșitul vieții sale, dar el avea un nume încă de mai nainte. A fost în două rânduri ministrul al lucrărilor publice, iar numele i-a rămas mai cu seamă în armată, în arma geniului. Aci este el privit ca întemeietorul acestei arme și avem și un monument care i s'a ridicat ca atare, în fața cazărmei geniului dela Cotroceni. Acolo sunt scrise în marmoră datele mai însemnate ale vieții sale.

Era unchiu al răposatului Mitropolit Conon, mort în 1922.

E prea puțin ce am scris aici despre el și am dori să se ridice cineva care să studieze cartea lui și să cântărească munca pe care a cheltuit-o pentru îndreptarea calendarului. Dacă altul nu se va ridica, poate vom vorbi noi de ea.

6. Tot în legătură cu lucrarea d-lui Donici, trebuie să vorbim despre un articol al răposatului *Gheorghe Erbiceanu*, profesor la Seminariul «Veniamin» din Iași. Acesta a scris despre pascalie și buna ei întrebuintă în revista aceasta pe anul 1884 luna Iunie. El însă n'a făcut o lucrare proprie, ci mai mult o dare-de-seamă despre o lucrare a Inginerului Donici, nu însă cea despre care am vorbit noi, care a apărut 14 ani mai târziu.

Sf. Sinod al nostru a voit să publice o pascalie temeinică și bine lucrată, fiindcă cele care se găsesc la sfârșitul cărților de ritual cu cirilice sunt grele de întrebuintat și încâlcite, după cum spune Gh. Erbiceanu. Atunci Sf. Sinod s'a îndreptat către d. inginerul Donici, bărbat care se specializase în chestiunea aceasta și putea să aducă o bună contribuțiune pentru punerea pascaliei în ordine și a o face mai ușoară de întrebuintat.

Răposatul Donici, care era un bun creștin și voia să ajute Biserica noastră, n'a stat la îndoială și s'a pus pe lucru. Ca un bun meșter care se apucă să curățe zugrăveala afumată a unei Biserici și iese de dedesupt o frumoasă zugrăveală, așa e făcut el cu pascalia. A pus totul în rânduială și a eșit la lumină o lucrare foarte frumoasă care s'a tipărit în ceasloavele noastre cele mari. Cine privește în ea, are o mulțime de tabele cu toate îndrumările care-i trebuiesc pentru șirul sărbătorilor. Cuprinde întregul ciclu de 532 de ani al calendarului, după care această tabelă se repetă iar cași mai nainte.

Despre această lucrare a inginerului Donici ne scrie răposatul Gh. Erbiceanu venind și el cu lămuririle trebuincioase pentru cititori și deslușind termenii cei neînțeleși ai pascaliei și întrebuițarea lor. Deci și Gh. Erbiceanu trebuie pomenit între ceice au dat o contribuțiune pentru calendar

7. O lucrare de care trebuie să pomenim în acest șir este a d-lui *Remmer Anselm*, care locuia odată în București, iar acum locuiește în Cluj. Scrierea sa a eșit la iveală în București în anul 1919, cu titlul *Unificarea Calendarului*.

Intr'nsa, autorul ia ca un fapt trebuincios că actualul nostru calendar trebuie îndreptat, și aduce o dezlegare a sa. Nu propune, așa cum au propus alții, să desființăm dintr'odată cele 13 zile, ci să facem aceasta pe nesimțite. Să înlăturăm în fiecare an câte ceva, până va fi să ajungem la nivelul calendarului apusean.

Cartea se cuprinde însă mai mult în altele decât în prezentarea propriei probleme a autorului, și anume în prezentarea a fel de fel de păreri dacă să se schimbe calendarul sau. Sunt păreri ale unor astronomi, directori de observatorii din străinătate și ale mai multor profesori și teologi dela noi. Intr'nsa avem și noi înfățișată părerea noastră, pe care d. Remmer Anselm ne-a cerut-o, și ne-am rostit atunci împotriva schimbării calendarului. Profesorul de matematici *Negură* din Bârlad, care a citit cartea, ne-a scris apoi, aprobând părerea noastră. Alții s'au rostit însă pentru schimbarea calendarului.

Mai interesant este de știut că unii astronomi din străinătate nu ne-au sfătuit să ne grăbim cu schimbarea. Nu că schimbarea n'ar fi de trebuință, dar Apusul, spuneau ei, tot are să-și schimbe calendarul lui (după cum se văd discuțiunile din clipa de față și pe care le dăm în art. de mai nainte sau în arătările Părintelui *Simedrea*), și atunci, ziceau, așteptați până să se schimbe în Apus, ca să faceți schimbarea o singură dată.

Cu acest cuprins se înfățișează cartea d-lui Remmer Anselm.

8. Tot cu gândul de a îndrepta calendarul în ființă, a lucrat și d. *G. Naneș*, profesor la liceul Sf. Sava din București. Noi am mai vorbit despre lucrarea sa în nr. pe Septembrie 1923 al acestei reviste și i-am și publicat acolo un nou plan de îndreptare a calendarului. După aceia însă d. Naneș și-a publicat publicat planul său într'o broșură în limba franceză, pentruca să-i poată da o răspândire mai mare. Ea a apărut anul trecut și poartă titlul **Le Calendrier, Réforme scientifique**. Are 13 pagini și ne înfățișează un plan prin care îndepărtarea anului civil de cel astronomic să nu se mai întâmple

niciodată. D-nia sa spune că, atâta vreme cât sistemul nostru solar se va mișca după legile de azi, calendarul stabilit astfel nu va mai suferi vreo îndepărtare de anul astronomic, fiindcă, zice d-nia sa, se stabilește o lungime a anului civil tot așa de mare ca și a anului astronomic, adică dă celui civil o durată de 365 de zile, 48 de minute 45 secunde și încă o farâmă de 98, adică tocmai cât are și anul astronomic.

Cum poate izbuti să ajungă la aceasta?

D-nia sa rânduiește un nou sistem de așezare a anilor bisecți, prin care totdeauna putem păstra armonia dintre anul civil și cel astronomic. Dacă nepotrivirea începe în câțiva ani, ea se desființează prin noua întrebuițare a anilor bisecți.

Anume, noi punem acum anii bisecți, atât după calendarul iulian, cât și după cel gregorian, din 4 în 4 ani. După d-nia sa, în cea mai mare parte, această regulă e păstrată, dar într'un șir de 32 de ani, vom avea o singură dată, în loc de 3 ani comuni și unul bisect, cum e regula până acum. 4 ani comuni și unul bisect.

Care e rostul acestei măsuri?

E următorul:

După calendarul în ființă, cu rânduiala de 3 ani comuni și al patrilea bisect, anul civil crește față de cel astronomic cu o zi la fiecare 128 de ani și ceva. Numărul de 32, luat de d. Naneș, este un sfert din 128. Deci dacă eu, de 4 ori în 128 de ani fac 4 ani comuni din 4 bisecți, odată la fiecare răstimp de 32 de ani, înseamnă că înlătur creșterea care se tot adună în curgerea vremii și așa țin neîncetat în paralel anul calendarului cu anul astronomic.

Este regula aceasta bună?

D-l Naneș răspunde:

S'ar putea obiecta că stabilirea de ani bisecți după principiul expus mai sus, este complicată și că e de preferat legea reformei gregoriene care e simplă și ușoară de ținut minte.

Răspundem: Nu e de trebuință să știm acest principiu pe de rost, după cum, de pildă, nu e de trebuință să știm pe deasupra logaritmele numerelor sau datele calendarului. Dacă ar fi altfel, tabelele de logaritme sau calendarul n'ar mai avea folos.

De altfel, nici regula reformei gregoriene nu e prezentă decât în mintea câtorva specialiști, care cunosc și ei coeficientul de 0,2422. Acest coeficient înfățișează fracțiunea dintr'o zi: 5 ceasuri, 48 de minute 45 de secunde și 98 (adică deosebirea de lungime între anul tropic și 365 de zile, prefăcut în fracțiune zecimală).

În aceasta se cuprinde lucrarea d-lui Naneș, care merită toată prețuirea, prin faptul că face îndreptarea pe nesimțite. Bine înțeles, d-nia sa presupune îndreptarea celor 13 zile cu care

suntem în urmă față de anul astronomic deja făcută și, prin proiectul său, face un pas mai departe, pentruca pe viitor și în veșnicie să nu se mai întâmple abaterea anului civil dela cel astronomic, pe care am avut-o până acum.

9. Alt bărbat care a lucrat pentru îndreptarea calendarului, căutând o formulă mai bună pentru viitor. este d. locot.-colonel de artilerie *Iliescu* din Iași, care s'a înfățișat Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat D. D. Dr. Miron cu un proiect de îndreptare foarte amănunțit. Ca și d. Naneș, a fost și d-nia sa poftit la conferențele despre calendar ținute în toamna trecută la Sf. Sinod. Lucrarea sa însă nu e tipărită, și de aceia, ne-având-o la îndemână, nu putem da cititorilor mai multe amănunte despre ea.

10. De asemenea, știm că a lucrat despre calendar d. *Radu Dobrescu*, profesor de matematici la Seminariul Central din București și actual deputat. Am avut lucrarea sa în mână în manuscript și ar fi fost o contribuțiune bună de avut în vedere la discuțiunile din vremea de acum despre calendar. Era o lucrare destul de voluminoasă. Dar ea este rătăcită pe undeva de d. Dobrescu, ori împrumutată cuiva care n'a mai dat-o îndărăt, și așa n'o putem avea la îndemână acum. Când va fi să fie găsită însă, vom vorbi despre ea atunci.

III.

Afară acum de toți acești bărbați din categoria II, găsim o nouă ceată: a celor care trec mai departe și vor să ne dea un calendar cu totul deosebit. Pe aceștia îi punem în categoria III.

Ei nu se mai ocupă de calendarul iulian pentru a-l îndrepta, ci au drumul nou al alcătuirii unui calendar deosebit, nici iulian, nici gregorian, ci o turnare din nou a calendarului, în felul în care arătăm în această revistă, în alt articol, cum se fac propunerile în Apus.

11. Intre aceștia, trebuie să pomenim mai întâi de d. *Gabriel Zaymus* din București, al cărui nume îl vedem prin reviste de astronomie, printre alcătuitoarii de proiecte de calendar nou și care e membru al Societății astronomice franceze și a celei românești. D-nia sa a fost poftit și la Sf. Sinod, la discuțiunile care s'au urmat în toamna trecută. Un articol al său despre calendar s'a tipărit în *Universul* dela 24 Noembrie 1922 despre care am vorbit și noi în nr. din Decembrie 1922 al acestei reviste, pag. 234, iar după aceasta am scris despre un plan al său de calen-

dar, pe care l-a publicat în franțuzește, reprodus și de noi aici.'

Față de câte planuri și propuneri se fac acum, iat-o și pe cea mai nouă, a d-lui Zaymus, pe care o dăm mai la vale. D-nia sa e vrăjmașul zilelor care să fie afară din săptămână, ca ziua a opta sau cu numirea unei sărbători, cum am văzut unele propuneri italiene. Zice că orice proiect am face, săptămâna să rămâie neștirbită. Deci proiectul său merge cu o nouă întocmire a trimestrelor, precum se arată mai jos, dar fără a ataca șirul săptămânii.

Iată acum și propunerea sa:

Proiect pentru viitor Calendar Unit¹⁾ și Universal.

1. Anul-Nou 1 Ianuarie să rămână tot cel actual.

2. Cele 365—366 zile să fie împărțite pe luni astfel:

Ian.	Febr.	Mart.	April.	Mai	Iun.	Iul.	Aug.	Sep.	Oct.	Nov.	Dec.		
30	31	30	31	30	31	30	31	30	31	30	30		
în anii bisextili.....											31		
30	31	30,	31	30	31,	30	31	30,	31	30	30/31		
		91		92		91		91		/92			
				183						182		/183	

3. Duminica Sf. Paști să fie a doua Duminică în luna Aprilie, care ar varia între 8 și 14 Aprilie; prima Duminică fiind cea a Floriilor.

4. Toate celelalte sărbători vor rămânea la acaleași date ca până acuma, exceptând sărbătoarea Intâmpinarea Domnului, care ar cădea de la 2 la 4 Februarie.

5. Celor patru luni fals denumite să le dăm următoarele nume bine potrivite și ușor de obișnuit:

Sept.-Saturn, Oct.-Orion, Noem.-Neptun, Dec.-Jupiter

6. N. B. In cazul eventual, când Sf. Biserica nu va admite după nr. 3 datele pentru Duminica Sf. Paști, propun datele variabile între 5 și 11 Aprilie, data cea adevărată a Invierii lui Iisus Hristos, precum ar fi constatat Astronomia.

12. Un bărbat care a luat la inimă chestiunea calendarului nostru, voind să aducă o cât mai mare simplificare a lui și, deci, o cât mai ușoară întrebuințare, e d. *Petre Drăghici*, senator din Sibiu. De d-nia nu auzisem vorbindu-se înainte de război, dar am auzit după aceasta, în legătură cu un nou plan de calendar, izvodit de d-nia sa. D. P. Drăghici a fost și la conferința de anul trecut în Constantinopol, și Patriarhul

¹⁾ *Unit* să nu se ia în înțeles de unit cu Roma. Pentru a înlătura orice încurcături, ar trebui pentru „unit cu Roma” să nu mai zicem „unit”, ci *uniat*, cum zic Francezii: *les uniates*.

de Constantinopol I. P. S. MELETIE IV a fost foarte încântat de simplitatea planului de calendar a d-lui Drăghici.

D-nia sa și-a pus în această chestiune toată inima și lucrează încă statornic până în ziua de azi. Anul trecut a ținut în Sibiu o conferință despre Reforma calendarului, în ziua de 18 Decembrie 1923, despre care am citit o dare-de-seamă, scrisă de Baronul G. Bedeus din Sibiu, în ziarul german din București *Bukarester Deutsche Volksblatt* din 22 Decembrie 1923. În acea conferință, afară de altele, de care vorbim mai la vale, d. Drăghici a spus că la noi fiecare zi de nelucrare aduce o pagubă de un miliard de lei, că 13 zile de sărbători ar trebui trecute asupra Duminicii, și cu aceasta am câștiga 13 miliarde de lei anual, adică deja $\frac{1}{2}$ din bugetul total al României.

Din cauza aceasta, d. Drăghici s'a și pus pe lucru în chestiunea calendarului, căci lăsând lucrurile cum sunt, izvorau de aci prea mari pagube pentru gospodăria românească. Făcând ca în toată România să fie un singur calendar, nu o confesiune cu unul și alta cu altul, se înlăturau multe din zilele de odihnă, și așa se înmulțea producția țării.

Din pricina aceasta, d-nia sa și-a arătat părerea de rău în conferința dela Sibiu că Sf. Sinod n'a hotărât schimbarea calendarului pentru o dată mai timpurie decât 1 Oct. 1924. Fiecare zi de întârziere, spunea d-nia sa, e un miliard în pagubă în producțiunea țării românești.

La Constantinopol, d. Drăghici n'a adus decât chestiunea îndreptării calendarului iulian. Chestiunea cealaltă, a plâzmuirii unui calendar nou, numai a expus-o ca material de știut, dar spunea că aceea trebuie dezlegată de întreaga creștinătate, deci conferința să primească numai unele principii ale ei, dar hotărârea dacă să se primească un astfel de calendar, n'o putea face decât un organism obștesc, precum *Alianța pentru înfrățirea popoarelor prin Biserici* sau *Liga Națiunilor*. Și precum știm, Conferința a primit acest punct de vedere, a mișcat Liga Națiunilor în acest scop, și, prin Patriarhul de Constantinopol, Biserica Ortodoxă își are un reprezentant al ei în Ligă, Profesorul *Eginitis* dela Atena. Deci un calendar ca al d-lui Drăghici numai de acum înainte poate fi avut în vedere. Din cei ce l-au cercetat până acum, unii îl prețuiesc, alții îl declară fără valoare.

Să vedem în ce se cuprinde acest calendar.

După cum am arătat în art. de mai nainte din acest număr, se caută să avem un an care să se potă împărți în părți egale. Am văzut însă că pocinogul ni-l face ziua a 365-a, care, fiind fără soț, împedecă o împărțire a calendarului în bucăți egale. De aici dezlegarea dată de unii

de a scoate ziua a 365-a din circulațiunea anului și a n'o mai socoti nici în săptămână, ci a-i zice fie zi *O*, fie *neutră*, fie *anul nou*, dar fără a face parte din săptămână, fie *ajunul Crăciunului* și așa mai departe. Dar o astfel de dezlegare e privită cu ochi răi de ceice țin de tradițiunea bisericească. Căci ei își zic că săptămâna e lucru dala Dumnezeu, intrat în obiceiurile oamenilor prin tradițiuni străvechi și nu se mai poate schimba. De această părere e și d. *Zaymus*, de care am vorbit, și d. Drăghici de care vorbim acum, și tot așa s'a hotărât și în conferința de anul trecut din Constantinopol, ca orice sistem se va adopta prin hotărârea dela Liga Națiunilor sau de aiurea, Biserica Ortodoxă să nu primească un sistem care ar sfărâma regula săptămânii.

Dar nu ajunge numai să lepezi un sistem. Trebuie să născocești tu altul mai bun. D. Drăghici, în sistemul urzit de d-nia sa, a căutat să aducă îndreptarea calendarului, dar fără să se atingă de săptămână. A lăsat anul numai de 364 de zile, împărțit în 4 trimestre, având fiecare cele 2 luni dintâi de câte 30 de zile, iar a treia lună de 31. În sistemul său, totdeauna, la aceeași dată a lunii, vine aceeași zi a săptămânii, deci o foarte mare ușurare. Ziua a 365-a o adună încurgere de 5 ani, îi adaogă încă și ziua anului bisect și cu aceasta face o săptămână nouă cu care, din 5 în 5 ani, anul sporește. În chipul acesta, nici săptămâna nu e sfărâmată, nici anul nu mai rămâne cu frânturi de săptămâni, ci își capătă o împărțire egală, în toate bucățile lui, așa că întrebuițarea timpului în toate afacerile noastre se poate face mult mai ușor. Săptămâna nouă care se adoagă se anină de luna Iunie, așa că, la sfârșitul lui Iunie și începutul lui Iulie, avem o săptămână mai mult. Dar din pricină că, punând o săptămână la fiecare 5 ani, adogăm ceva mai mult decât trebuie, pentru a ținea paralela între anul civil și cel solar, acest adaos se face numai de 7 ori într'un răstimp de 40 da ani. Deci avem câte o săptămână la fiecare 5 ani de 7 ori la șir, iar a opta oară nu mai punem săptămâna. În anul al 40-lea, când ar trebui iar să punem sporul de o săptămână, nu-l mai punem, așa că atunci, în loc să avem săptămâna la 5 ani, o vom avea numai peste 10 ani. Cu chipul acesta, anul cerului și anul socotelilor noastre merg alătura, fără să se depărteze unul de altul.

În aceasta se cuprinde lucrarea d-lui senator Drăghici, pe care, pentru mai bună înțelegere, o vom reproduce cândva aici, ca să se vadă ușor cum e tabla calendarului după sistemul său.

12. În sfârșit, a venit rândul să vorbim despre cel care ar putea fi numit azi *apostolul reformei*

calendarului în Țara Românească. Acesta e *Baronul Gustav Bedeus* din Sibiu. D. Drăghici, de care am vorbit până acum, e numai un școlar al Baronului Bedeus. Dela acesta a prins interesul pentru chestiunea calendarului și a chibzuit apoi sistemul sau, după ce însă a fost introdus în această materie de maestrul său, Baronul Bedeus.

Acest bărbat nu e cunoscut în Țara Românească. Se înțelege însă de ce. Baronul Bedeus e de neam german. N'a stat în legătură cu România. A lucrat pe o chestiune răzleață, cum e aceasta a calendarului, care n'a fost urmărită cu mare interes în țara noastră. Abia acum, după ce Transilvania a fost alipită la Țara românească, face și Baronul Bedeus parte din România.

Afară de aceasta, abia după această schimbare politică, a început și Baronul Bedeus a intra în egătură cu noi. Punându-se după război chestiunea schimbării calendarului și având Biserica Ortodoxă a săvârși această schimbare, Baronul Bedeus a venit să ne puie înainte studiile sale și priceperea sa în materie de calendar. Fiind el însuși interesat de o astfel de reformă, întrucât, deși protestant de confesiune, dar aflându-se acum într'o mare țară, cu cei mai mulți locuitori ortodocși și deci simțind influența Bisericii Ortodoxe, — într'o astfel de nouă întocmire politică, zic, Baronul Bedeus a intrat în legături mai apropiate cu Biserica Ortodoxă. Căci dacă aducea ea schimbarea calendarului ei, s'ar fi adus o îndreptare și o ușurare într'o lature din întreaga viață a Statului românesc, în care trăiesc acum și alte confesiuni și naționalități.

Cum s'a simțit de schimbarea calendarului, Baronul Bedeus a început a ne trimete materialele sale, și așa am luat cunoștință de lunga sa muncă în această privință.

Când m'am dus la Constantinopol anul trecut pentru a trata chestiunea îndreptării calendarului, am găsit Patriarhia plină de foile, planurile și scrierile Baronului Bedeus. Și d-nia sa nu este să zici omul care a lucrat odată și-ți trimete ce a lucrat. Lucrează fără încetare. Dacă ți-a trimes azi câteva scrisori sau foi cu socoteli nouă, cu chibzuieli mai bine alcătuite, peste o lună te trezești cu altele. E un bărbat care de 50 de ani lucrează numai pentru calendar și ajuns pătimăș în chestiunea aceasta. E felul lucrului german, care se specializează într'o chestiune și merge cu ea până în toate adâncimile ei. Firește, numai lucrând așa poți stăpâni o chestiune în toate amănuntele ei. Acesta e meritul disciplinei intelectuale germane, care, dacă pe deoparte e ocărâtă că se izolează, pe de altă parte nu se poate tăgădui că numai așa ajungi de cunoști ceva în tot cuprinsul lui.

Așa a lucrat Baronul Bedeus. Și nu numai

a lucrat, ci lucrează fără încetare. Noi, când primim atâtea broșuri dela d-nia sa și atâtea foi cu alte lucrări, avem impresiunea că nu este un om care lucrează, ci un întreg atelier, încât am putea vorbi nu de Baronul Bedeus, ci de *Atelierul Bedeus pentru lucrarea calendarului.*

Fără îndoială, un bărbat care lucrează cu atâta poftă și cu atâta stăruință, fără a obosi o clipă, trebuie numit *apostolul îndreptării calendarului.* Și trebuie să-l socotim un nedreptățit că, după atâta trudă și hărnicie, după atâta interes pentru o chestiune ideală, d-nia sa e încă un necunoscut în Țara Românească. De anul trecut apasă asupra mea datoria de a înlătura această nedreptate care se face acestui bărbat, fiindcă numai de anul trecut am ajuns a ști despre d-nia sa, și o împlinesc acum, — fără însă a mă opri aci. Căci nici nu putem isprăvi noi aici ce se poate și ce trebuie să se scrie despre Baronul Bedeus. Acest articol e deja prea lung, și unui bărbat ca Baronul Bedeus trebuie să i se închine un întreg articol ca aceasta. Ar fi prea lung aici să facem o dare-de-seamă despre tot ce a scris și scrie d-nia sa. Căci cine poate urmări tot ce a scris! Abia aude că se tratează undeva despre calendar și îndată revarsă alte scrieri ale sale peste ceice au să se ocupe de chestiune. Scrie și în nemțește și în românește și în franțuzește, doar de ar face să pătrundă mai adânc preocupările despre calendar așa cum acest gând îl muncește pe d-nia sa de zeci de ani.

La ori care societate astronomică te vei duce, fără îndoială vei găsi broșurile sale. Se înțelege că trebuie să le fi trimes Ligii Națiunilor. La Sf. Sinod al nostru totdeauna a trimes câte ceva nou, oridecâteori avea a discuta chestiunea aceasta. Sunt încredințat că ve igăsi materialele sale și la Ierusalim și la Alexandria și în toate centrele creștinești și la toți bărbații care se ocupă de calendar.

O asemenea pasiune pentru un lucru de ordine ideală, cum e întrebuițarea calendarului, e un fenomen rar și măreț. E dovada unui interes moral înalt și care îmbracă într'o aureolă de lumină figura Baronului Bedeus. Suntem fericiți de a putea constata că un astfel de bărbat se află în mijlocul nostru. E o onoare pentru o societate a avea în sânul său astfel de exemplare.

Ce vom scrie noi aici va fi numai o parte din ce a lucrat Baronul Bedeus, numai părerile sale mai din urmă. Pentruca să scriem o lucrare întreagă, trebuie să adunăm mai întâi tot ce avem răzleț din condeiul său, și apoi să vorbim. Vor fi multe de vorbit. Dar nu putem tăcea, ci trebuie a vorbi aici mai curând, chiar numai despre o parte din lucrul său, pentrucă e prea mare tăcerea care dănuiește în jurul muncii acestui bărbat și voim

să-i facem dreptatea care i se cuvine și care numai pe noi ne ocărește, dacă se va întinde mai mult.

Din cauză că lucrează de așa multă vreme, Baronul Bedeus a tot schimbat proiectele sale de calendar. La congresul interparlamentar din Viena dela 28—30 August 1922, propunea ca anul să aibă 364 de zile, iar zilele în plus să se adauge ca o săptămână întreagă la fiecare 5 ani, cum am văzut și la d. Drăghici. De altfel sistemul acesta al d-lui Drăghici a fost împrumutat tot de la Baronul Bedeus, al cărui ucenic am spus că este d. Drăghici. Acum însă d-l Bedeus a mai schimbat ceva. Săptămâna de adăogare vrea s'o puie la fiecare 6 ani.

Iată în scurt vederile sale:

Anul să nu înceapă la solstițiul de iarnă, adică la 22 Decembre cum vor unii. Încă din 1922 d-nia sa propunea ca îndreptarea să se facă în 1924. Să se desființeze în cursul lunii Ianuarie zilele cu care calendarul iulian a rămas în urmă.

Anul trebuie împărțit în luni de câte numai 30 de zile, pentruca socotelile să se facă ușor, afară de Decembre, care ar fi trebuit să aibă 34 de zile, pentrucă să iasă numărul întreg de 364 de zile ale anului. La fiecare 5 ani am fi avut o săptămână de adăogată, în anul al 40-lea an n'am mai fi adăogată-o, iar la al 400-lea an am fi adăogată-o din nou.

În vremea din urmă însă, Baronul Bedeus propune altfel în broșura sa *Die Probleme der Kalender-Regelung*, Sibiu 1924:

1. Fiecare lună să înceapă cu ziua de Luni.
2. Luna I a oricărui trimestru să aibă 5 săptămâni, celelalte 2 câte 4. În anii bisecți, Decembre să aibă tot 5 săptămâni. Lunile cu 5 săptămâni se vor numi *luni mari* cele cu 4 *mici*.
3. An bisect este fiecare al 6-lea an, iar într'un răstimp de ani, încă și fiecare al 45-lea an.

Cu sistemul acesta, la fiecare dată din lună vei avea totdeauna aceiași zi a săptămânii. Luna va începe totdeauna cu Luni și se va încheia cu Duminică. 1, 8, 15, 22, 29 ale lunii vor fi totdeauna Luni.

Reforma aceasta Baronul Bedeus o vede cu puțință de introdus în 1925.

Mai ușor de primit ar fi fost, firește, sistemul de mai nainte, propus tot de domnia sa, de a avea luni de câte 30 de zile. Căci cu luni de 28 de zile, se aduc oarecare prefaceri în sărbătorile noastre, bine înțeles nu lucruri prea mari. De pildă ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel n'ar mai putea fi la 29 Iunie, pentrucă această lună ar avea, în noul său sistem, numai 28 de zile. Sfinții Trei-Ierarhi ar rămânea la 30 Ianuarie,

fiindcă aceasta e lună cu 5 săptămâni sau 35 de zile.

Cea din urmă lucrare a Baronului Bedeus este o propunere pe care a trimes-o Sfântului Sinod românesc în sesiunea sa trecută din luna Iunie. Ea e pricinuită de adunarea comisiunii Ligii Națiunilor dela 19 și 20 Mai trecut, de care am pomenit în alt articol și în care s'a hotărât să se facă o nouă adunare în luna Octombre. Până atunci însă, să se ceară părerile tuturor Bisericilor și autorităților care au rost a-și spune cuvântul privitor la calendar. Față de această hotărâre a Comisiunii Ligii Națiunilor, Baronul Bedeus, a cerut ca și Sinodul nostru să se rostească, și anume arată punctele cum d-nia sa dorește ca Sinodul să se rostească. D-nia sa nu voiește să se primească la Liga Națiunilor păreri care n'ar fi bune. Și fiindcă Baronul Bedeus își trimite părerile sale nu numai la Sinodul nostru, ci la toate organizările bisericești, ar voi ca, dacă părerile sale ar fi primite, toate Bisericile să se înfățișeze cu aceleași vederi și deci proiectul său să biruie la Liga Națiunilor.

În mare parte, aceste păreri sunt cele de care am pomenit puțin mai sus. Anume, d-nia sa cere: 1. Ca Sf. Sinod să ceară data Paștelui pe ziua de 7 Aprilie, ca fiind data care urmează din cercetarea istorică, drept data învierii. Fixând calendarul în felul cum îl orânduiește d-nia sa, cu aceiași dată a săptămânii la aceiași dată a lunii, această zi de 7 Aprilie va fi totdeauna o Duminică, așa că nu vom mai avea Paștele care alunecă de colo colo. 2. De asemenea, cere Sinodului să nu primească zile de adaos, ci numai săptămâni adăogate. Cu chipul acesta, se păstrează neștirbit șirul săptămânii, împotriva părerii unor astronomi care vor zile 0 sau albe. 3. Sinodul să primească numai luni din săptămâni întregi, decisă nu mai fie luni cu 4 săptămâni și 3 sau 4 zile, ci numai luni cu 4 sau 5 săptămâni. 4. Să nu primească luna a 13-a. 5. Dar să nu fie împotriva ca să fie înlăturate dela unele luni zilele de 29, 30 și 31, cum am arătat că va urma dacă ai luni de 4 săptămâni. 6. În sfârșit, cere Sfântului Sinod să nu primească începutul anului cu data de 22 Decembre.

Acestea sunt vederile sale cele mai din urmă. Sf. Sinod însă n'a intrat în discuțiunea lor.

Ne oprim aici în ce privește arătarea părerilor Baronului Bedeus, pentru a le continua însă altă dată într'o desfășurare mai largă, fiindcă lucrarea sa este lungă și trebuie arătată deosebit, mult mai amănunțit. D-nia sa a tratat și alte chestiuni în legătură cu calendarul, chestiunea anului morții și învierii Domnului, pentruca de aici să scoată o documentare că Paștele nu trebuie ținut în legătură cu luna plină, ceiace e sistemul evreiesc, ci în legătură cu data morții

Mântuitorului. Pe temeiul acesta, d-nia sa propune sărbătorirea Paștelui totdeauna la 7 Aprilie.

Incheiere.

Aceștia sunt, în scurt, bărbații care au muncit în țara noastră pentru calendar. Fără îndoială că ce am spus noi aici nu e totul. Mai sunt și alții cari au lucrat și al căror nume ne scapă. Aceasta e o lucrare care trebuie întregită numai pas cu pas. Întâmplător mai descoperi câte un autor care a lucrat și el ceva pentru calendar,

dar a cărui lucrare a rămas necunoscută. Noi credem însă că, oricum, am făcut un început al acestei lucrări, ca să vedem ca într'o oglindă cine s'a ostenit în calea aceasta, iar ce vom mai afla va trebui să întregim de aici înainte. Cititorii, dacă află că mai este material de care n'am pomenit noi aici, să aibă bunătațea și să ni-l aducă la cunoștință. I-am întâmpina cu mulțămirea noastră, fiindcă e bine să cunoaștem pe toți cei ce s'au ostenit în folosul nostru.

Arhim. *SORIBAN*

NOTIȚE DESPRE CALENDAR

Vorba *calendar* vine dela latinescul *calendae*, care era numele celei dintâi zile a lunii, iar *calendae* vine dela verbul grecesc *καλεῖν*, căruia îi corespunde latinescul *calere*, cu înțelesul de a striga, pentru că — după cum ne spune istoricul Varro — era obiceiul ca, în ziua întâi a lunii, preoții să anunțe sau strige când vor fi nonele lunii ce începea.

Acelaș înțeles ca vorba calendar îl are și cuvântul *almanac*, care este de origină arabă.

Calendarul este consemnarea zilelor anului împărțite în săptămâni și luni, cum și arătarea sărbătorilor, a fazelor lunii, a răsăritului și apusului soarelui și a altor date astronomice, politice și bisericesti.

Trebuința împărțirii timpului s'a simțit de om din cele mai îndepărtate vremuri. Unitățile firești de măsurare a timpului, a căror admitere a impus o însăș natura fizică, sunt ziua, luna și anul. Ziua corespunde cu timpul ce întrebuițează pământul ca să facă o mișcare împrejurul osiei sale. Luna este timpul în care luna, satelitul pământului, se învârtește odată împrejurul pământului, iar anul este timpul în care soarele trece din nou prin punctul de plecare al eclipticei sale, adică al acelei figuri geometrice pe care el o descrie în mișcarea sa pe cer. Ecliptica este împărțită în douăsprezece părți, care poartă numele a douăsprezece constelații sau zodii și care constituie cu toatele la un loc cercul *zodiacal* sau *zodiacul*.

Împărțirea lunilor în părți de câte 7, 8, sau 10 zile — adică în săptămâni, octave sau decade — este ceva dictat de nevoia de a avea o împărțire intermediară între zi și lună și a consacra odihnei fiecare a 7-a, a 8-a sau a 10-a zi.

Ziua și anul sunt însă de două feluri: sideral și solar.

Se numește zi siderală timpul ce trece de când o stea pleacă dela un meridian, adică dintr'un

punct oarecare, și ajunge din nou în acel punct; iar zi solară timpul ce trece de când soarele pleacă de la un meridian și ajunge din nou la el.

Ziua siderală are întotdeauna întocmai aceeaș lungime și e mai mică cu vreo 4 minute decât ziua solară, din cauză că soarele n'are o mișcare uniformă pe ecliptică și pentru că ecliptica este înclinată spre ecuator.

Anul solar, constând din zile solare, este mai lung decât anul sideral, care constă din zile siderale.

Măsurarea timpului după mersul stelelor este dar mai exactă decât după mersul soarelui, dar pentru că soarele are o influență covârșitoare asupra vieții de pe pământ, oamenii au trebuit să se conducă de soare în împărțirea și măsurarea timpului; iar pentru că soarele nu se mișcă în mod egal, ca stelele, ci când mai repede când mai încet, s'a imaginat un soare care să se miște în mod uniform pe ecliptică și pe ecuator și care să treacă deci la intervale absolut egale între ele prin acelaș meridian. În felul acesta, s'a ajuns la zile solare perfect egale una cu alta și la ani solari matematice egali între ei. Aceste zile și ani se numesc *solare mijlocii*, iar timpul măsurat după mersul acestui soare imaginar se numește *timp solar mijlociu*.

Diferența dintre un pendul regulat după mersul soarelui mijlociu și unul regulat după mersul soarelui real se numește ecuația timpului și este de vreo 17 minute. (Anul tropic).

Puțin diferit de anul sideral este *anul tropic*, adică timpul ce trece dela plecarea soarelui de la echinocțiul de primăvară și până ajunge din nou în acelaș punct și care se împarte în cele patru anotimpuri.

Omenirea a împărțit timpul în decurgerea vremii ori după lună ori după soare, cei doi astr

cari se observă mai bine de pe pământ cu ochii liberi și au mai strânsă legătură cu el.

Luna, ca una ce apare și dispare mai des și trece prin mai multe faze, a impresionat pe omul simplu mai mult decât soarele, care se vede în fiecare zi într'una și aceeași înfățișare, și a fost socotită ca mai potrivită pentru măsura timpului.

Luna își face mișcarea sa eliptică în jurul pământului sau *revoluția ei siderală*, în timp 27 de zile, 7 ore și 43 de minute, iar în jurul soarelui sau *revoluția sinodică*, în 29 de zile, 12 ore și 44 de minute. Acest din urmă interval de timp a fost numit lună, ca unitate de măsură pentru timp, și anul care constă din 12 luni de acestea se numește an lunar, iar calendarele care calculează cu asemenea ani și luni se numesc *calendare lunare*.

Calendarul lunar este și azi în uz la musulmani, iar din vechime se știe mai bine că a fost introdus în Grecia de către Solon. El însă are marele desavantaj, că anul lunar fiind numai de 354 de zile, 8 ore și 48 de minute, adică mai scurt cu 10 zile și 21 de ceasuri de cât anul solar, face ca, după câteva decenii numai, lunile să nu mai corespundă cu anotimpurile.

Pentru a se înlătura acest mare neajuns, Solon a adaos câte o lună de 30 de zile la fiecare al treilea an.

Mai târziu, Cleostrat perfecționează acest sistem introducând un ciclu de 8 ani, în care anul 3, 5 și 8 aveau a treisprezecea lună de 30 de zile așa că durata mijlocie a anului era de 365 de zile și 6 ore.

Observarea, că 235 de luni sinodice sunt aproape egale cu 19 ani tropici, a condus pe Metoniu (442 a. Chr.) la adoptarea unui ciclu de 19 ani, de câte 354 de zile, în care se intercala câte o lună de 30 de zile la anii 9, 5, 8, 11, 13, 16 și 19.

Tot pentru înlăturarea neajunsului ce prezintă anul lunar, Evreii se conduceau și de mișcarea soarelui în calcularea timpului, întrebuintând astfel *anul și calendarul luni-solar*.

Mai practică și în același timp și mai științifică este socotirea anului după mișcarea soarelui sau calcularea cu *anul solar sau tropic* și după *calendarul solar*.

Pentru că anul civil trebuie să corespundă cu perioada de timp în care se petrec anumite schimbări de temperatură, adică cu anotimpurile, și pentru că unitatea de timp sau perioada în care se cuprind și repetă aceste schimbări cu regularitate matematică este anul tropic, un calendar nu poate fi de cât solar și trebuie să îndeplinească următoarele condițiuni:

1. Ca media mai multor ani civili să fie egală cu durata intervalului de același număr de ani tropici;

2. Ca anii civili să difere între ei cât mai puțin posibil și

3. Ca numărul zilelor fiecărui an civil să se poată stabili printr'o socoteală cât mai simplă cu putință.

Cel dintâi calendar care a îndeplinit mai bine aceste condițiuni a fost *calendarul iulian*, numit astfel pentru că s'a întocmit din porunca bărbatului de stat roman Iulian Caesar.

La început, romanii aveau un calendar lunar și anul cuprindea numai 10 luni sau 304 zile. Acesta așa numitul an alban. Regele Numa Pompiliu adaugă încă două luni la an, Ianuarie și Februarie. Pentru a face să corespundă anul civil cu cel tropic, s'a hotărât mai târziu ca să se adauge între 23 și 24 Februarie, la fiecare doi ani, alternativ câte 22 și 23 de zile. Purtarea de grijă pentru aceasta a fost dată pontificilor. Aceștia însă au neglijat împlinirea însărcinării date lor și, din această pricină, s'a produs o mare confuziune în socotirea timpului, așa în cât în anul 168 a. Chr., 1 Ianuarie a căzut la 15 Octombrie și sărbătorile de iarnă vara, iar cele de vară iarna.

Iulius Caesar puse capăt confuziunii, introducând — în calitatea sa de dictator și pontifex maximus — calendarul care-i poartă numele. Acest calendar a fost întocmit de învățatul Sosigene din Alexandria. Lungimea anului tropic, după acest calendar, este de 365 de zile și 6 ceasuri.

Aceste șase ceasuri dau din patru în patru ani o zi mai mult, care se adaugă la al patrulea an, așa că trei ani erau de câte 365 de zile, iar al patrulea de 366. Ziua în plus din anul al patrulea se intercala între 23 și 24 Februarie. Pentru că ziua de 24 Februarie era numită în latinește *sexta (dies) ante calendas Martias*, adică: a șasea zi dinainte de întâi Martie, ziua intercalată în anul al patrulea între 23 și 24 Februarie se numea *bis sexta ante calendas Martias* și de aci a rămas numele de *bisect* sau cum s'a numit mai târziu după franțuzește *bisextil* anul al patrulea sau de 366 de zile.

Anul 753 dela fundarea Romei sau anul întâi al erei creștine a fost un an bisect, așa că în calendarul creștin — care nu este altul de cât calendarul iulian — toți anii, al căror număr se împarte exact cu 4, sunt bisecți.

Din cele 12 luni ale anului calendarului iulian, Ianuarie, Martie, Mai, Iulie, August, Octombrie și Decembrie au câte 31 de zile, Aprilie, Iunie, Septembrie și Noembrie câte 30 de zile, Februarie are 28 de zile în anii comuni și 29 în cei bisecți, iar echinocțiul de primăvară a fost fixat de Sosigene la 24 Martie.

Acest an este însă mai lung decât anul tropic cu 11 minute și 14 secunde, cea ce face ca în 128 de ani și 4 luni el să rămână cu o zi în

urma anului tropic, în 1283 de ani cu 10 zile și așa mai departe.

Sinodul I ecumenic din Nicea, ținut la anul 325, a observat această deosebire, care făcea ca echinocțiul să cadă în acel an în ziua de 21, iar nu de 24 Martie, cum ar fi urmat să fie după calendarul iulian, și a îndreptat greșala de calcul, dar n'a luat măsura ca corectura aceasta să se facă și pe viitor, ci data de 21 Martie a rămas pentru totdeauna ca zi fixă a echinocțiului de primăvară, iar Paștele s'a stabilit să se serbeze în cea dintâi duminică după luna plină ce urmează echinocțiului de primăvară, afară de cazul când ar cădea în aceeași zi cu Paștele iudeilor.

După această runduială, duminica Paștelui cade între 22 Martie cel mai de vreme și 25 Aprilie cel mai târziu, căci dacă luna plină se întâmplă să fie chiar în ziua de 21 Martie și această zi e Sâmbătă, Paștele va fi a doua zi, adică duminică 22 Martie, iar dacă luna plină din Martie a fost la 20, trebuie să se aștepte luna plină următoare, care este peste 30 de zile, adică la 12 Aprilie și dacă această zi va fi duminică, Paștele se va serba abia în duminica următoare, adică la 25 Aprilie.

Socotindu se de Sinod ziua de 21 Martie ca zi fixă a echinocțiului de primăvară și neluându-se măsuri ca să se reducă în viitor deosebirea dintre anul iulian și cel tropic, această diferență a crescut din ce în ce mai mult, echinocțiul n'a mai căzut în ziua de 21 Martie și Paștele nu mai era serbat de toți creștinii în acelaș timp sau cel puțin s'au născut discuțiuni asupra timpului când trebuia serbat, pentru că se conduceau ad litteram de hotărârea sinodului, socotind ziua de 21 Martie ca zi a echinocțiului de primăvară, iar alții se orientau după echinocțiul adevărat stabilit de astronomi.

De la începutul veacului VIII, scriitorul bisericesc din Galia *Beda Venerabilul* († 735) a observat nepotrivirea dintre anul iulian și cel tropic și neajunsurile ce aceasta prezintă pentru timpul serbării Paștelui și a celorlalte sărbători bisericești în legătură cu el, dar el era de părere că o corectare a calendarului bisericesc nu este îngăduită. Cel dintâi care a observat cu adevărat defectul calendarului iulian și a găsit și mijlocul pentru îndreptarea lui pare a fi fost învățatul *Sacro-bosco*, care a scris un tratat despre această chestiune, în anul 1232, dar care, ca și Beda, socotia că un sinod nu i-ar fi îngăduit să facă o asemenea schimbare.

Dela această dată înainte, chestiunea îndreptării calendarului a preocupat multe spirite, până ce înseși sinoadele și papii au recunoscut neapărata trebuință a îndreptării. Astfel filosoful și omul de știință *Roger Bacon* († 1294) a cerut stăruitor modificarea calendarului și făcu propuneri asupra

felului cum ar fi urmat să se modifice. Papa *Clement VI*, pe la jumătatea veacului XIV, se interesă de aproape de această chestiune, dar n'avu timpul s'o rezolve, căci muri în curând. Cunoscutul teolog și prelat *Petru d'Ailly* citi în *sinodul din Constanța*, (1415) lucrarea sa despre îndreptarea calendarului, iar *sinodul din Basel* (1434) însărcină o comisiune din sânul său cu studierea acestei chestiuni. Membrul cel mai distins al comisiunii era cardinalul *Nicolae din Cuza*, care dete la iveală, în anul 1436, lucrarea sa intitulată: „*De reparatione kalendari*“. Papa *Sixt IV* cheamă la Roma pe *Iohan Müller*, supranumit *Regiomontanus*, cel mai de seamă astronom din acea vreme, ca să lucreze la îndreptarea calendarului, dar acesta muri cum ajunse în Roma (1476) și lucrurile rămaseră tot baltă. *Sinodul din Lateran* (1512—1517) se ocupă asemeni de această chestiune, dar nu ajunse la niciun rezultat din pricina declarațiunii lui Copernik, că nu se cunoaște exact nici lungimea anului solar, nici a lumii sinodice. Propunerile de reformare a calendarului se înnulțiau. Sinodul tridentin delegă pe *papa Grigore XIII* să revadă Liturghierul și Breviarul, ceea ce dete acestuia prilejul să ia în mână și chestia calendarului. El însărcină pe astronomul *Luigi Lilio* să facă un proiect de modificare a calendarului, întemeiat pe date sigure astronomice. Proiectul fu terminat, după moartea lui Luigi, de fratele său Antoniu și supus după aceea studiului unei comisiuni, din care făceau parte și celebrii matematicieni, Danti, Ciaconius, și Clarius, cum și mai multor principii și universități, care-l cercetară în comparație cu alte proiecte și-l găsiră cel mai bun. Numai în urma acestui examen multiplu, papa îl adoptă și-l impuse întregii sale biserici prin bula „*Inter gravissimis*“, din 24 Februarie 1582.

Noul calendar care primi numele de gregorian, după al papii reformator, sărind 10 zile, rânduind ca după ziua de 4 Octombrie 1582 să urmeze îndată 15 Octombrie, pentru ca astfel echinocțiul de primăvară să poată fi în anul următor în ziua de 21 Martie, iar nu la 10 Martie, cum ar fi urmat să fie, și Paștele să se poată serba potrivit hotărârilor Sinodului din Nicea. Pentru ca să se evite și pe viitor ori ce nepotrivire între anul civil și bisericesc și cel tropic, calendarul rânduia ca, din anii cu care va începe fiecare veac, numai aceia să fie bisecți cari se împart exact cu 400, adică anii 1600, 2000 2400, etc., iar ceilalți (1700, 1800, 1900, 2100, 2200, 2300, etc.) să fie ani comuni.

Această nouă metodă de calculare a anilor bisecți se întemeiază pe observarea făcută de Copernik, că echinocțiul de primăvară cade în calendarul iulian cu o zi mai nainte după o perioadă de 133 de ani și 4 luni.

Diferența între anul calendarului gregorian și

cel tropic este infinit mai mică în comparație cu cel iulian, căci, pe când acesta din urmă este — cum am mai spus — cu 11 minute și 14 secunde mai lung decât anul tropic, ceea ce face ca în 128 de ani și 3 luni să rămână în urmă cu 1 zi, în 400 de ani cu 3 zile și în 1283 cu 10 zile, anul gregorian este numai cu 12 secunde mai mare decât cel tropic, din care cauză el abia în 3200 de ani rămâne cu o zi în urmă. Statele apusene nu primiră numai decât și fără împotrivire noul calendar. Pe de o parte tonul poruncitor al bulei papale și amenințarea cu escomunicarea a celor ce nu se vor supune, iar pe de alta fixarea echinocțiului de primăvară pentru totdeauna în ziua de 21 Martie, au fost cauzele de căpetenie pentru care reforma calendarului n'a fost îmbrățișată de toți dela început. În deosebi protestanții i-s'au împotrivit pe motivul că modificarea nu e făcută în armonie cu datele astronomice.

Din aceste pricini, noul calendar și rânduiala făcută de papă pentru introducerea lui, ca adică ziua de 5 Octombrie 1592 să fie socotită ca 15 Octombrie, au fost primite și aplicate în acel an numai în Spania, Portugalia, Polonia și o parte din Italia. În Franța, s'a introdus calendarul în acelaș an, dar cu ziua de 9 Decembrie, căreia i-a urmat îndată 20 Decembrie, iar în Olanda tot în acel an, dar la 21 Decembrie, după care a doua zi a urmat 1 Ianuarie 1583. Germania catolică și cele mai multe cantoane elvețiene au introdus calendarul în cursul anului 1584, Ungaria la 1 Noembrie 1587, Anglia abia la 2 Septembrie 1752, iar Suedia la 17 Februarie 1753.

Protestanții germani au continuat lupta împotriva calendarului gregorian, punându-se pe punctul de vedere științific până în anul 1695, când au admis un alt calendar numit „calendarul ameliorat“ care se potrivea cu cel gregorian în aceea că punea echinocțiul de primăvară tot la 21 Martie și adăoga 11 zile, așa că ziua de 19 Februarie 1700 fu socotită ca 1 Martie, dar rânduia ca sărbătoarea Paștelui să nu se fixeze nici ca în calendarul iulian nici ca în cel gregorian, ci după calendarul astronomic.

Deosebirea între calendarul gregorian și cel ameliorat în calcularea timpului serbării Paștelui, se văzu în anul 1724, când, după cel dintâi, Paștele căzu la 16, iar după cel de al doilea la 9 Aprilie. Catolicii îl ținură la cea dintâi dată, iar protestanții la a doua. De aci se născură animozități și turburări mari, care aveau să se repete în anul 1744, când din nou Paștele cădea la date deosebite, dar când se ajunse la aplanarea conflictului de către dieta imperială. Ca să nu se repete aceleași scene și în anul 1788, când evenimentul avea să se repete, regele Frederic cel Mare izbuti, în anul 1775, să convingă pe capii protestantismului să renunțe pentru totdea-

una la calendarul ameliorat și să-l primească în totul pe cel gregorian. Protestanții au convenit cu toții, dar cu condițiunea ca să se schimbe numele de gregorian al calendarului și să-i se zică „calendarul general al imperiului“, ceea ce s'a și făcut și de atunci protestanții serbează Paștele întotdeauna la aceeași dată cu catolicii.

Cum se vede din cele de mai sus, calendarul gregorian nu este riguros științific, pentru că admite ziua de 21 Martie ca zi fixă a echinocțiului de primăvară și de aceea data serbării Paștelui nu corespunde în totdeauna cu data ce rezultă după calculele astronomice. Așa a fost în anii 1798, 1818, 1825, 1845 ș. a.

Bisericile ortodoxe au păstrat până acum calendarul gregorian, care a fost întrebuințat în toată creștinătatea până la papa Grigore XIII.

Calendarul creștin, deși iulian, s'a deosebit însă dela început de cel care era întrebuințat la romanii păgâni, prin introducerea săptămânii în locul octadei și prin înlocuirea sărbătorilor păgâne cu cele creștine, pe lângă care s'a adăogat cu timpul și câte unul sau mai mulți sfinți în fiecare zi.

Săptămâna s'a moștenit în creștinism, după toată probabilitatea, dela iudei. Aceștia numărau zilele săptămânii, fără să le dea vreun nume. Ei ziceau: ziua întâi, ziua a doua, ziua a treia, etc. Numai ziua a șaptea avea nume. Ea se numia *sabbat* și se deosebia de celelalte prin aceea că era zi de sărbătoare și de odihnă.

Când creștinii începură a se deosebi cu totul de iudei, socotiră ziua întâi ca zi de sărbătoare și de odihnuă, căreia îi deteră numele de *Ziua Domnului*, *Κυριακή*, *Dominica*, adică ziua în care a înviat din morți Domnul Hristos. Duminica era feria prima, Luni feria secunda, Marți feria tertia, etc.

Cu timpul, fiecare din zilele săptămânii primi un nume, care este de regulă al unei planete. Aceste nume le au creștinii dela egipteni, prin mijlocirea romanilor, căci egiptenii cunoșteau și întrebuințau săptămâna, care se deosebia de a iudeilor numai prin aceea, că începea cu Sâmbăta. Fiecare zi a săptămânii, ca și fiecare ceas din zi, era închinat unei planete. Planeta căreia era închinat ceasul întâi din zi se numia *regentul zilei* și după ea se numia și ziua.

Cum în vechime nu se cunoșteau planetele Uranus și Neptun, erau socotite ca atare pentru a avea numărul de șapte, soarele și luna și ordinea în care erau numărate era depărtarea lor de pământ, care era socotit ca centrul universului. Această ordine era: 1. Saturn, 2. Jupiter, 3. Marte, 4. Soarele, 5. Venus, 6. Mercur și 7. Luna.

Potrivit acestei înșirări, Saturn era regentul ceasului întâi din prima zi și deci aceasta purta numele lui. Ceasul al doilea din aceeași zi era închinat lui Jupiter, al treilea lui Marte și așa

mai departe, până la al șaptelea, care era închinat Lunii. Seria regenților ceasurilor o începea din nou Saturn cu ceasurile 8, 15 și 22 și se continua cu celelalte planete în aceeași ordine, așa că regentul ultimului ceas al zilei dintâi era Marte, iar Soarele care urma după el, era regentul ceasului întâi din ziua a doua a săptămânii, care purta deci numele lui. Urmând mai departe după această regulă, avem următoarele nume pentru zilele săptămânii egiptene, așa cum s'a închețenit la romani:

Ziua lui Saturn
 „ Soarelui
 „ Lunii
 „ lui Marte
 „ „ Mercur
 „ „ Joe
 „ Venerii.

Creștinii au făcut din ziua Soarelui ziua întâi a săptămânii și i-au dat numele de Duminică, iar pe celelalte le-au păstrat cu aceleași nume — afară de ziua lui Saturn, care a înlocuit-o cu termenul Sabbath, luat dela iudei — și le-au schimbat ordinea numerică.

Calendare creștine din cele dintâi trei veacuri nu s'au păstrat, ca să putem ști exact care era înfățișarea și structura lor. Cele mai vechi exemple care au ajuns până la noi sunt două exemple, din care cel mai vechiu datează abia de pe la jumătatea veacului IV. Unul este un calendar din timpul împăratului *Constantin II*, întocmit în Roma, scris de caligraful *Furius Dionysius Filokalus* și păstrat într'o compilație cronografică din anul 354. El cuprinde date astronomice și astrologice, și o parte din sărbătorile păgâne și se vedește că este creștin numai prin aceea, că anul este împărțit și în săptămâni, ca urmare, de sigur, a sancționării, de către Constantin cel Mare, în anul 321, a serbării Duminicii și a împărțirii anului în săptămâni. Zilele săptămânii sunt însemnate cu cele dintâi litere ale alfabetului, dela A—G. Alături de această împărțire este și împărțirea zilelor în octade, cum era obiceiul la romani, însemnată tot cu litere dela A—H. Al doilea exemplar datează din timpul împăratului *Valentinian III*, din anul 448. Și acesta are elemente și structură păgână, dar este cel dintâi calendar, cunoscut până acum, care cuprinde și sărbători, deși în mic număr, și anume 5 domnești și 6 în amintirea martirilor.

Cel mai vechiu calendar curat creștin, aflat până astăzi este *de origină gotică* și a fost compus prin veacul IV, în părțile noastre de loc, în Tracia, din nefericire însă nu ni s'a păstrat în întregime, ci numai un fragment și anume: ultimele 8 zile din Octombrie, și luna Noembrie. Interesant este că 7 din cele 38 de zile ce avem din acest calendar sunt închinare sfînților, ale

căror nume sunt luate 2 din Noul Testament, 2 din istoria bisericească, iar 3 sunt naționale gotice.

Complectându-se, în scurgerea vremii, consemnarea în fiecare zi a anului a numelui unuia sau mai multor sfinți cari au răposat în acea zi, s'a dat naștere la martirologii care sunt tot calendare, fiindcă au servit și servesc încă, mai ales în popor, la orientare asupra împărțirii timpului. Poporul nostru în deosebi se conduce și azi aproape exclusiv de sărbătorile bisericesti în calcularea timpului. Țăranul nu pomenește numele și ziua vreunei luni vrând să precizeze timpul când s'a petrecut ceva, ci el zice în totdeauna: Pela, la, înainte sau după Crăciun, Bobotează, Paște, Ispas. Rusalii, sfântul Gheorghe, sfântul Petru, sfântul Dumitru, sfântul Nicolae, etc.

Urme de calcularea timpului după zilele de sărbători bisericesti se găsesc deja la *Tertulian* (*De corona militis XIII*) și la sfântul *Ciprian* (epistola 37, 1), iar un calendar complet, întocmit pe această bază, avem din anul 354. El cuprinde mai întâi numele episcopilor romani, dela *Lucius* până la *Iulian I* (255—352), o listă de martiri pentru 24 de zile, sărbătoarea Nașterii Domnului și o mulțime de sărbători în cinstea martirilor locali.

Un alt asemenea calendar vechiu, ajuns până la noi, este al bisericii din Cartagina, de pe la sfârșitul veacului V sau cel mult începutul veacului VI, care cuprinde — ca și cel precedent — un lung șir de episcopi și de martiri locali.

Dela despărțirea bisericii de apus de cea de răsărit, fiecare din ele și-a mers drumul său: romano-catolicii și-au complectat calendarul cu sfinții de ai lor, iar ortodocșii asemeni. Totuș, atât în apus cât și în răsărit, s'au introdus în calendar, pe lângă sfinții cu însemnătate bisericească universală, adică pe lângă sfinți primiți și cinstiți de întreaga biserică, și sfinți dintr'o anumită provincie sau ținut, ori ai unei anume națiuni, cari se cinstesc numai sau mai mult în acea provincie sau ținut, ori numai de credincioșii din sânul unei națiuni.

Astfel, d. p., catolicii francczi își au sfinții lor, nerecunoscuți de germani și viciversa, iar în biserică ortodoxă fiecare biserică națională își are și sfinții ei proprii. În deosebi biserică rusă are o mulțime de sfinți, toți de origină slavă și de dată relativ nouă, cari nu sunt admiși de celelalte biserici ortodoxe. — Numai noi, românii, n'avem trecuți în calendar sfinți naționali, cu toate că Constantin Brâncoveanu și fiii săi, mitropolitul Sava Brancovici, și alți voievozi și mitropoliți cari au suferit pentru apărarea credinței ortodoxe ori s'au distins prin viața lor pioasă, ar pntea fi trecuți în numărul sfinților.

Nepotrivirea dintre calendarele iulian și gregorian pe de o parte și calendarele strict astronomice pe de altă parte, cu privire la lungimea anului și data echinocțiului de primăvară, au făcut ca să se încerce în mai multe rânduri și de către diferite persoane și așezăminte introducerea unui calendar, care să fie tot odată și strict științific.

Impotriva calendarului gregorian s'a făcut o asemenea încercare de *Conferința bisericească evanghelică din Eisenach*, în anul 1900. Ținta acesteia era într'alte, și aceea de a fixa Paștele într'o anumită duminică dela sfârșitul lui Martie sau începutul lui Aprilie, în care să se serbeze în toți anii. Încercarea n'a trecut însă peste faza desbaterilor.

Cu puțin mai înainte de această încercare, la 18 Februarie 1899, s'a hotărât și *societatea astronomilor ruși* să se ocupe de chestia calendarului și să întocmească și să puie în întrebuințare un calendar întemeiat pe date astronomice, care să țină seamă și de trebuințele și de datinele bisericii. În acest scop s'a instituit o comisiune de astronomi, completată cu reprezentanți ai autorităților superioare din stat. Comisiunea s'a întrunit, a lucrat și a alcătuit un calendar cu mult superior celor existente. Functul de plecare în alcătuirea lui a fost calendarul iulian, al cărui fel de a calcula a fost admis, fiind cel mai apropiat de adevăr; numai că fiecare al 128-lea an a fost socotit ca an comun. În felul acesta, abia în 100.000 de ani trebuie adăogată o zi la an. Pentru punerea în aplicare a calendarului, urma ca să se adăoge 14 zile la o dată oare care a calendarului iulian și ca anul 1920, să se considere an comun, iar nu bisect.

Pe când lucra încă această comisiune, țarul Nicolae II a însărcinat *Academia de științe din*

Petrograd, al cărui președinte era marele duce Constantin Constantinovici, ca să aleagă o comisiune din sânul ei, care să se ocupe de reforma calendarului. Ce a lucrat comisiunea nu se știe, ceea ce se vede însă este, că a paralizat acțiunea celei de mai sus, ale cărei lucrări n'au dus la niciun rezultat practic.

Tot cam în același timp profesorul sârb *Maxim Tripcovici* a făcut o altă propunere pentru ștergerea deosebirei dintre calendarul iulian și cel gregorian, și anume prin adăogarea de 14 zile și printr'un nou fel de a calcula anii bisecți. Acest fel constă în aceea că se socotesc bisecți anii al căror număr se împarte exact cu 4, iar din cei seculari aceia al căror număr împărțit cu 9 dau ca rest 0 sau 4. Anii seculari 1900, 2000, 2100, 2300, 2400, 2500, 2600 etc. vor fi dar, după acest calcul, ani comuni, pe când anii 2200 și 2700 vor fi bisecți. După acest calcul s'ar adăoga o zi la an numai după trecere de 32.000 de ani. Și această propune a rămas fără rezultat.

La noi s'a propus în 1901, în Cameră, din inițiativă parlamentară, un proiect de lege pentru adoptarea calendarului gregorian, dar nu s'a ajuns la punerea în practică.

Caracter înalt științific, fără a se atinge totuși rânduelile bisericești, *are reforma calendarului. admisă anul trecut de conferința panortodoxă din Constantinopol și primită și de Sfântul nostru Sinod*, reforma care se va pune în aplicare chiar anul, acesta la 1 Octombrie, despre care tratează enciclica, făcută în numele Sfântului Sinod de P. S. Vartolomei episcopul Râmnicului-Noului-Severin și publicată în fruntea acestui număr al revistei de față.

Pr. I. MIHĂLCESCU

CRONICA BISERICESCĂ

INTERNĂ

Raportul Comisiunii Sfântului Sinod

În ședința din lună 1924

privitor la revista *Biserica Ortodoxă Română*

Înalt Prea Sfințite Stăpâne,

La comisiunea Sf. Sinod pentru tipografie și revistă, s'a trimis spre studiere și referire raportul P. S. Director al revistei „Biserica Ortodoxă Română”, prin care se aduce la cunoștință contul de gestiune al anului trecut, bugetul pe anul acesta și o situațiune

de încasare a abonamentelor parohiale din toate eparhiile țării.

Comisiunea luând în cercetare, a constatat cele ce urmează:

1. Contul de gestiune ce direcțiunea revistei prezintă Sf. Sinod cuprinde:

1. Veniturile anuale și cheltuielile din bugetul anului 1923;

2. Veniturile încasate în mod extraordinar, adică fără să fi fost prevăzute în bugetul anului trecut;

3. O rămășiță din abonamentele anului 1922, care

aparține Onor. Minister pentru cota de 60%, cât a fost prețul abonamentului revistei pe acel an;

4. Stocul bănesc al revistei de dinainte de război;

5. Excedentul actual deja încasat și excedentul total care va trebui încasat, provenind din budgetul anului 1923, încheiat de direcțiunea revistei la 1924;

Acest cont de gestiune, întocmit pe ziua de 31 Decembrie, are la venituri suma de 1.215.567 lei, ban 38 și 399,423,10 la cheltuieli.

II. Proiectul de budget pe exercițiul financiar 1924 prezintă la venituri 1.068.524 lei 50, iar la cheltuieli 710.560.

Suma de 340.000, pe care revista o are depusă la banca „Albina”, sucursala București, și la „Banca de Scont”, încă din cursul budgetului încheiat la 1 Ianuarie, cu procentul ei de 17524 lei, bani 20, este în adevăr o nădejde pentru viitorul revistei, și că numai sporirea depunerilor anuale cum și creșterea procentelor lor, îi vor asigura acestei reviste, atât existența, cât mai ales și puțința de a servi cu fondurile sale biserica din care s'a născut și în alte direcțiuni decât cea numai a publicațiilor sale.

III. Situațiunea încasării abonamentelor parohiale o înfățișează P. S. Director al revistei ca dezastroasă întru cât ne arată puținul interes al clerului în genere pe care îl dă instituțiilor noastre culturale de prima ordine. Aceasta rămâne la buna apreciere și hotărâre a Sf. Sinod.

P. S. Director al revistei depune Sf Sinod spre aprobare :

1. Contul de gestiune al anului 1923.

2. Proiectul de budget al anului 1924, și anume :

1. Inceperea anului de redactare și de budget al revistei dela 1 Ianuarie.

2. Plata adaosului de 25 lei pentru cele trei numere în plus ale revistei la abonamentul anului trecut.

3. Dispozițiunea de a se trimite revista tuturor parohiilor, din întreaga țară.

4. Introducerea pe acest an, la toate cancelariile eparhiilor chiriarhale, a tabloului de parohii eparhiale, pentru controlarea plății abonamentelor în felul stabilit deja de Sf. Sinod în ședința din Iunie.

5. Obligațiunea pentru administrația revistei de a nu ataca cu niciun preț fondurile depuse și de a le spori.

6. Libertatea acestei administrații de a lua oferte de oriunde pentru imprimarea revistei în mod cât mai efitin.

7. Intervenirea la Onor. Minister de a se dărui revistei cei 39.396 lei, cât i se cuvine din totalul de 65.600 lei, încasat ca rămășițe din 1922.

8. Dispunerea de către Sf. Sinod de restul de 26.364, rămas din suma de 65.660 lei, după deplasarea din aceasta a cotei de 60%, cuvenită Onor. Minister.

9. Intervenirea Sf. Sinod pentru dobândirea de subvențiuni la revista pe anul acesta la banca Na-

țională, banca românească, Onor. Ministere de Industria și Instrucție.

Comisiunea constată că revista merge bine, chiar în stadiul de acum, cu toată îngrijorarea pe care o arată P. S. Director al ei, căci dacă o revistă are excedente și sume depuse la bănci, ceea ce se întâmplă rar cu alte reviste, și mai de loc,—ba unele rămân și datorare și chiar încetează cu apariția lor, aceasta dovedește cum că administrația revistei este zeloasă.

Cercetându-se registrele, s'au găsit în bună regulă.

Comisiunea este de părere că, avându-se în vedere sârguința funcționarilor și modestul salariu cu care au fost retribuiți, să se prevadă în budgetul pe viitorul an, un crescământ potrivit, față cu scumpirea din ce în ce a traiului;—iar pe timpul de la 1 Ianuarie 1924, până la întocmirea noului budget, sa li se acorde o gratificație, variind după situațiunea și munca lor depusă în folosul revistei.

Comisiunea este de părere a se aproba din propunerile P. S. Director și a se aduce atât P. S. Sale și prin P. S. Sa întregului personal, mulțumiri pentru munca plină de râvnă, depusă pentru menținerea și înflorirea acestei reviste.

Supunând acestea la aprecierea S. Sinod, comisiunea roagă respectuos a hotărâri cele ce va găsi cu cale.

Suntem ai Inalt Prea Sfinției Voastre, prea plecați.

† Gurie

† Teofil Râmnicăeanu

Vizita canonică a Primatului României la Târgoviște.

Târgoviștea, vechea cetate a Basarabilor, care prin numeroasele ei monumente, vorbește în deajuns de trecutul glorios al bisericii noastre ortodoxe și de tăria de credință a strămoșilor noștri, este în plină sărbătoare. Poporul deșteptat sufletește, își întinerește vârsta și, cu mic cu mare, aleargă grăbiți în falnica biserică „Curtea Domnească”, zidită de Petru Cercel, ca să audă glasul blând și dătător de viață al stăpânului lor sufletesc.

Copii de școală, în frunte cu profesorii lor, armată, oficialități și tot ce are mai de seamă acest oraș, îmbătrânit de vremuri, vin grămadă, pentruca, cu prezența lor, să dea tot fastul cuvenit Voevodului bisericii românești.

Sângele fiecăruia furnică mai tare în vine, încălzit de focul sacru al credinței, răscolite de această bucurie și toată mulțimea, întocmai ca și păstorii din Vitleem în noaptea aceia senină, în care s'a născut Mântuitorul lumii, în tăcere așteaptă sosirea vrednicului ei Ierarh, nedumerită încă de această minune că cel mai înalt Păstor al Bisericii, scoboară de pe scaunul primatului și vine ca să ia contact direct cu preoțimea de mir.

Ruinele Târgoviștei, cântate așa de frumos de nemuritorul Cârlova, tresaltă și pare că și ele caută să-și lepede hainele de doliu, iar în murii lor învechiți fâlfâie tricolorul român.

Fiecare lepede de piatră, înegrite de vitregia vremurilor, dar martore la atâtea fapte glorioase, caută să sară de la locul ei, înaintea stăpânului lor, pentru a-și primi și ele și aceia cari zac sub ele, binecuvântarea.

Natura chiar, caută să facă cât mai dulce această vizită canonică, iar nori negri vin să răcorească și să stropească praful, pentru a face cât mai curată și mai plăcută calea Stăpânului sufletesc al acestui popor.

Preoțimea bătrână se ia la întrecere cu cea tânără și aleargă într'un suflet pentru a se ospăta din cuvintele vrednicului ei Ierarh și curioasă caută să vadă pe Acela care, încă dela alegerea sa ca episcop de Caransebeș, salariat din visteria statului austro-ungar, avusese totuși curajul să spună răspicat la instalare, nemuritoarele cuvinte, în fața altarului: „*Făgăduiesc „că credința și legea strămoșească, limba și cultura românească..... vor fi stelele conducătoare ale vieții mele. Și nu mă voi abate nici în viitor dela calea „cinstită de bun român și de convins ortodox“* ¹⁾.

Și O! Doamne!..... Cum să nu fie înfrigurată de această înaltă atențiune! Numai mântuitorul lumii ai binevoit a se pogori din cer pe pământ, pentru a ridica la El neamul omenesc, înecat în păcate. Tot așa și acum Primatul țării face începutul de a se pogori în mijlocul preoțimei, pentru ca cu cuvinte părintești să o ridice și să o facă să înțeleagă rostul vremurilor.

Paștele ei a sosit, căci zilele de 12, 13 și 14 Maiu, au fost zilele de reînviere ale ei, căci de multă vreme, sfioasă și dezorientată complect, își ducea în tăcere suferințele și aspirațiunile ei înăbușite.

Să mai amintesc de frumoasele și înțeleptele cuvinte rostite în biserică, atrăgând atenția poporului înmărmurit asupra tăriei de credință ce trebuie să o aibă fiecare în tot timpul, după cum și neamul românesc a avuto-o pentru întregirea lui sub un singur sceptru, desființându-se Carpații, despărțitor de frați, și mutându-se la mare, socotesc de prisos, căci așa pierde din farmecul ei, dacă nu așa reda-o complect.

Șiroaie de lacrimi curgeau pe fețele tuturor, fiind convinși toți, că poate și Dumnezeu, în milostivirea sa în aceste momente înalte și mișcătoare, va binevoi a ridica blestemul vechiu al fostului mitropolit și patriarh de pe vremuri.

Dar noi..... Noi preoțimea dâmbovițeană ne înveleam, ne mândriam, plutiam în sferele înalte, nu pot strabate miasmele otrăvitoare, căci prin glasul Stăpânului nostru, am câștigat pentru totdeauna, ceiace doriām: *autoritatea morală în fața lumii căci arhiereu ca Acesta ne-a trebuit nouă*.

Dar, nu am terminat cu vizita canonică dela Târgoviște.

Discurs rostit de Păr. D. Popescu-Aninoasa, Protoierul județului Dâmbovița, după slujirea Tedeumului cu ocaziunea vizitei canonice, a I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Miron, în jud. Dâmbovița.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne.

În numele preoțimei dâmbovițene, dornică de a Vă avea cât mai des în mijlocul ei, aici în vechea cetate a Basarabilor, martoră nu numai a faptelor vitejești, dar și a trecutului glorios al bisericii noastre, Vă întâmpin și eu cu creștineștile cuvinte de „Hristos a înviat“ și bine ați venit sănătos în mijlocul nostru!

Despre trecutul glorios ce l-a avut biserica noastră în dezvoltarea neamului nostru românesc, socotesc de prisos a mai aminti, căci ați spus-o I. P. Sf. Voastră, destul de răspicat ieri, înaintea Alteței Sale Regale, Principele Moștenitor, bunul român și cel dintâiu creștin ortodox al dinastiei; cum Biserica de veacuri a fost întotdeauna protectoarea neamului românesc și eu nu mă sfiesc a mărturisi oricând și oriunde, cu tăria pe care mi-o dă curățenia sufletului meu, că numai sub scutul Bisericii și sub mantia Ierarhilor noștrii s'a păstrat limba, neamul și moșia.

Oricât de puțin cunoscător ar fi cineva în istoria națională, căci de vechi cronicari nu mai vorbesc — Valea Albă a lui Ștefan-cel-Mare este martoră, cum dintr'o înfrângere de o clipă arcașii lui risipiți prin codri, cu credința în Dumnezeu, pun pe fugă sutele de mii de păgâni ale sultanului de pe vremuri și înfrângerea de o clipă s'a prefăcut într'o desăvârșită biruință, își va face convingerea că în clipele de vitejie, cât și în cele de bejenie și de grea cumpănă ale neamului nostru, nu numai poporul, ci chiar și domnitorii se sfătuiau cu vlădicii noștrii — ei fiind de multe ori diriguitorii tuturor, căci întotdeauna spada și cu crucea s'au întâlnit pe câmpul de onoare și gloria uneia a fost gloria celeilalte.

Noi, preoțimea de mir, printr'o vitregie a vremurilor și și fle-mi iertat a o spune cu toată sinceritatea, pe care mi-o dau cei 17 ani de preoție, a fost lăsată în urmă de scaunele episcopale și de multe ori, într'o tăcere mută, și-a înecat suferințele ei.

Ați venit însă I. P. Sf. Voastră, un bun cunoscător al vremurilor de acum, și aceasta nu o spun ca o curtoazie, ați binevoit a Vă pogori în mijlocul ei, pentru a le da părinteștile sfaturi, îndeplinind prin aceasta dorința Sf. Ciprian, care nu lua nicio hotărâre mai de seamă, fără consimțământul preoților și al credincioșilor.

Ne-a fost hărăzită nouă — generațiunii de azi — să vedem acoastă minune și vedeți, O! Doamne!, cum lucrează providența divină..... Printr'un Gh. Lazar, venit de dincolo de Carpați, i-a fost dat poporului român prima lumină și cultură românească, prin I. P. Sf. Voastră venit tot de dincolo de Carpați, i-a fost hărăzită această bucurie, de a lua contact direct cu preoțimea de mir.

Socotesc de a mea datorie de a face un mic raport al situațiunii bisericilor și a preoților din județ.

În Târgoviște avem 6 biserici parohiale, 10 filiale și una particulară; în orașul Găești 2 parohiale și 2 filiale.

¹⁾ Revista *Luceafărul* anul 1910.

În județ 154 parohiale și 56 filiale. Dintre cele filiale, 16 cu preot și 40 fără preot. Monastiri nna de maici, 8 schituri și Mănăstirea Dealului cu un liceu militar.

În privința preoților, avem în Târgoviște 12, dintre cari 6 parohi, 6 supra-numerari și un diacon; în Găești 2 parohi și un supra-numerar. Dintre aceștia 9, licențiați în teologie și 4 cu curs inferior în Târgoviște, iar în Găești 2 licențiați în teologie și unul cu curs inferior. Preoți rurali 169, dintre care 153 parohi, licențiați în Teologie 11 mai mult în partea muntelui; 86 gradul al II-lea și 73 gradul I.

Aceasta este preoțimea județului Dâmbovița, ce formează o parte din pedestalul scaunului I. P. Sf. Voastre.

Suntem convinși că trăim vremuri grele, timpuri de dezorientare morală, când aproape întreaga societate este absorbită de un mercantilism desgustător.

Suntem iarăși convinși că, fără suflet — partea cea bună, pe care și-a ales-o Maria din Evanghelie și care nu se va lua dela dânsa — nu va putea dăinui un popor, căci, oricât de mari ar fi teoriile sociologilor noștri, oricât de binefăcătoare și înțelepte principiile economiștilor lumii, *dacă lipsește sufletul, partea morală*, poporul va pieri, istoria ne este martoră, iar groasnioul război purtat, a făcut dovada că nu în numărul baionetelor scilicitoare stă tăria și biruința unui popor, ci în forța morală ce o prezintă purtătorii acelor arme. Această forță vom căuta să o dăm poporului nostru căci alminteri, blestemul celor 800,000 de mucenici ai neamului va pluti asupra noastră.

Să trăiți, I. P. Sfințite, încă mulți ani spre fericirea țării și fala sfintei noastre Biserici.

Congresul Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române

La 8 și 9 Iunie a. c., s'a ținut în Craiova congresul din acest an al Societății ortodoxe Naționale a Femeilor Române. Pe o vreme foarte frumoasă de vară, răcorită peste noapte de o ploaie bogată, după ce lumea suferise mult de secetă, congresiștii s'au adunat în marea piață din mijlocul orașului, și apoi s'au dus la grădina de copii a Societății, în care au avut bucuria de a vedea ce așezământ frumos are Societatea pentru îngrijirea micilor copilași. Aci au fost desfățați de cântecetele frumoase, de poeziile și de jocurile pe care, acești copii le-au învățat de la harnicele lor conducătoare. După aceea, congresiștii s'au dus la Institutul Societății, unde au putut admira ce local măreț are Societatea în frumosul oraș al banilor Craiovei. Datorită prezidentei Societății din acest oraș, d-na *Oromolu*, care a cumpărat pentru Societate acest măreț local din averea sa, pe când putea fi cumpărat de alții, azi Societatea are în stăpânire sa această veche casă boierească înnoită, cu care ea se poate fâli. După mărețele institute ale ei din București, Galați, Iași, Roman, acum vine și acesta din Craiova, pentru a ține un loc de cinste între mijloacele frumoase cu care lucrează Societatea. Pas cu pas ea înaintează, averea ei crește, acțiunea ei se întinde, Biserica se bucură.

Pentru inaugurarea acestui local, s'a săvârșit aici sfințirea apei de către însuși Prea Sfințitul *Vartolomei*, Episcopul Râmnicului, care sosise aci din ajun. Erau de față toți preoții Craiovei. Societatea Ortodoxă era înfățișată prin doamnele din localitate, în frunte cu d-na *Oromolu*, iar comitetul central prin prezidenta sa, d-na *Principesă Alexandrina Cantacuzino*, d-na *Zoe Râmniceanu*, Arhim. *Scriban* care reprezenta și pe I. P. S. Mitropolit Primat, d. *Al. Crăsnaru* și alte persoane. Mitropolia Bucovinei era reprezentată prin părinții asessori consistoriali *Șandru* și *Tarnavschi* din Cernăuți, Mitropolia de peste munți prin Păr. *Pompei Morușca* și Profesorul *Colan* din Sibiu, și apoi erau venite multe persoane din curata lor dragoste către Societate, precum Păr. *Popescu-Aninoasa*, protoiereul județului Dâmbovița, Păr. *Ludovic Cozma*, profesor la Institutul Societății în Galați, Păr. *Buracu* din Mehadia, cel mai devotat preot pentru lucrul Societății, nelipsit de la ninciun congres, și mulți alții.

La săvârșirea slujbei de sfințire, P. S. Vartolomei a avut ca împreună-slujitori pe preoții *Econ. Gr. Popescu-Breasta*, directorul seminarului din Craiova și senator, și pe protoiereul județului.

După slujbă, Prea Sf. Sa a ținut o frumoasă cuvântare despre educațiunea creștinească în familie și școală, care a făcut mare impresiune în sufletele celor de față. A adus laude Societății Ortodoxe pentru munca desfășurată de ea în această privință.

După aceea au vorbit rând pe rând mai multe doamne: d-na *Cantacuzino*, d-na *Oromolu*, directoarea școalei și altele. În urmă s'a vizitat localul școalei și s'a dat celor de față o mică gustare. Localul a fost stropit cu aghiazmă.

După amiază, s'au început discuțiunile preliminarii cu membrii Societății, în amfiteatrul liceului. Adunarea s'a ținut sub prezidența Prea Sfințitului Vartolomei, care a deschis adunarea printr'o cuvântare de salutare către membrii Societății. Aici a vorbit d-na *Cantacuzino*, apoi Arhim. *Scriban* despre lupta cu sectele și chipul de a lucra al nostru împotriva lor. A urmat citirea multor rapoarte despre activitatea filialelor Societății în felurite părți ale țării, urmând ca celelalte să se citească a doua zi, când era deschiderea propriu zisă a congresului în fața marelui public.

A doua zi, Duminică, s'a făcut mare slujbă de către Prea Sf. Vartolomei în Biserica *Sf. Ilie*, fiind încunjunrat de preoții pomeniți și la slujba din ajun, în plus și cu parohul bisericii, Păr. *Ioan Popescu*. Biserica era înțesată de lume, fiind de față multe autorități din oraș și toate delegațiunile Societății. P. S. Vartolomei a ținut o puternică cuvântare, iar predica zilei a fost rostită de parohul Păr. *I. Popescu*. Apoi s'a slujit un Tedeum, tot de P. S. Vartolomei, și cu aceasta s'a încheiat ceiace era de făcut dimineața.

După slujbă, toți congresiștii s'au adunat în Parcul *Bibescu*, unde au fost ospătați din belșug. S'au dat mai multe banchete, cu prilejul congresului și toate au fost făcute în Parcul *Bibescu*: unul din partea Societății Ortodoxe, alta din partea Prefecturii Doljului,

altul din partea Primăriei Craiovei. Toate aceste banchete au fost presărate cu inimoase discursuri. Au vorbit inimos d-na *V. Pop*, o foarte distinsă cuvântătoare, Păr. *Popescu-Aninoasa*, Păr. *Buracu*, care a stors lacrimi prin zugrăvirea vieții pe care au dus-o în trecut sub Unguri, și alții.

Discuțiunile cele mari ale congresului s'au deschis însă după în ameză zilei de Duminică în sala teatrului, la ora 3. Aci se adunase persoanele de seamă din Craiova, între care, de data aceasta, vedeam și pe d *General Razu*, fostul comandant al corpului de armată din Craiova și actualul inspector al armii genului.

Cel dintâi care a luat cuvântul aci a fost P. S. *Vartolomei*, care a purtat greul congresului, prin multele cuvântări pe care a trebuit să le rostească. Cuvântărsa de la teatru a fost o adevărată conferință despre *Rostul vieții omenești* și cum trebuie înțeleasă această viață, pentru a scoate din ea tot folosul și a o face rodnică.

A cultiva adevărul, dreptatea și mila, a zis Prea Sf. Sa, aceste mari tării ale religiei creștine, înseamnă a trăi înțelepțește și a folosi viața. Când aceste puteri se află în sufletul omenească, omul se ridică până la Dumnezeu. Biserica Ortodoxă răspândește această învățătură și ea are un puternic sprijin în lucrarea Societății Ortodoxe.

Apoi a luat cuvântul *Principesa Alexandrina Cantacuzino*, care face o dare-de-seamă despre toată activitatea Societății Ortodoxe, arătând binele care izvorăște pentru țară din munca în telurite laturi a membrilor și membrilor Societății. A arătat în câte chestiuni s'a mișcat Societatea Ortodoxă pentru slujirea Bisericii și a Țării românești și a rostit aci o aspră critică împotriva concordatului cu Papa, despre care se spune că ar fi pe cale a se încheia. Cuvintele sale au fost acoperite aci de puternice aplause.

Indată după aceasta, Păr. *Pompei Morușca* din Sibiu, reprezentantul Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae de peste munți, a citit o moțiune de protestare împotriva concordatului, atătând că, înainte de a ne ocupa de organizarea Bisericii noastre, noi ne ocupăm să organizăm la noi Biserica papală. Moțiunea a fost primită cu tunete de aplause, care nu mai conteneau.

Pe urmă d-na *Zoe Râmnicianu*, casiera Societății, a citit darea-de-seamă despre veniturile și cheltuielile Societății în curgerea anului trecut. A spus că, pentru zidirea bisericii dela Mărășești, s'au strâns 3.114.000 de lei, din care până acum au fost cheltuiți 2.360.000 de lei.

D. *Alex. Crăsnaru*, membru al Societății în comitetul central, a citit raportul cenzorilor, prin care a arătat mersul bun al cărmuirii bănești a Societății. Prin aceasta, comitetul a fost descărcat de cheltuielile pe anul trecut.

D-na *Oormolu*, prezidenta filialei Craiova, a povestit începuturile lucrului Societății în Oltenia și sprijinul puternic pe care l-a primit din partea Băncii Naționale.

Pr. *Gr. Cristescu*, profesor în Craiova, a vorbit congresiștilor despre munca desfășurată în Oltenia pe terenul educației religioase de către organizarea preoților din Societatea „Renașterea”, care are 800 de preoți.

Arhim. Scriban, a adus salutarea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat, arătând că nu de pe acum, ci de mult, de când era episcop la Caransebeș, în condițiuni grele, Inalt Prea Sf. Sa niciodată nu uita a-și trimite reprezentantul său la congres și urările sale pentru bunul mers al Societății Ortodoxe, al cărei mers îl urmărea de aproape.

Prof. *Colan*, a adus salutul Mitropolitului din Sibiu.

Păr. *Buracu*, din Mehadia a vorbit despre greutățile prin care a trecut preoțimea românească de peste munți pentru păstrarea credinței și a limbii și și-a arătat bucuria când vede acum slobozi, la muncă împreună, pe ceice odată erau despărțiți.

D-na *Seișanu* din Tighina, Basarabia a vorbit arătând silințele Societății Ortodoxe în acea parte a țării și greutățile pe care le întâmpină ea, nu numai din partea populației străine, ci și din partea autorităților noastre puțin înțelegătoare.

Rând pe rând, au vorbit apoi d-nele *Chiticeanu*, prezidenta Societății din Mehadia, *Mavrodi*, prezidenta filialei din Vaslui, *Stârcea*, prezidenta filialei Dorohoi și multe alte prezidente, până la ceasurile 9 seara, când cuvântările s'au încheiat.

La sfârșit, a luat cuvântul Prezidenta generală, d-na *Cantacuzino*, care a mulțămît tuturor pentru osteneala la care s'au supus, luând parte la discuțiunile congresului, și a vestit că anul viitor congresul se va ține la Sibiu.

Un banchet frățesc la Parcul *Bibescu* a fost actul de isprăvire a congresului.

În numărul viitor, vom da cuvântarea Principesei Alexandrina Cantacuzino la acest congres.

Arhim. SCRIBAN

EXTERNĂ

Tratări despre reforma calendarului în străinătate

I Extras din procesul-verbal al sesiunii ținute la Roma în Mai 1922, de Comisiunea reformei calendarului a Uniunii Astronomice Internaționale.

(32) Reforma Calendarului

Președintele, începând expunerea generală a chestiunii, socotește că nu e necesar să se întindă prea mult. Subiectul ce ne ocupă, zice el, a fost studiat din toate punctele de vedere: numeroase publicațiuni și congrese, l-au făcut cunoscut pretutindeni.

Congresul Camerii de Comerț la Londra în 1910, la Boston în 1912, la Paris în 1914; Asociațiunea Internațională a Academiiilor, la Petrograd în 1913, au cerut un calendar simplificat, perpetuu și universal. Congresul de la Liège, în 1914, care a fost special rânduit cu studiul reformei calendarului, a rânduit

diferitele principii ale reformei. Astăzi, Congresul din Roma reia, or mai bine, continuă lucrarea începută. Dar s'a cerut astronomilor să-și dea avizul. Noi nu ne propunem, zice d. Bigourdin, să cercetăm, unul câte unul, diversele proiecte ce au fost sugerate, ci de a studia chestiunea în ea însăși și din punctul de vedere științific. Mai mult, pentru moment, nu ne vom preocupa nici de obiecțiunile de detaliu ce ar putea fi aduse, nici de greutățile cari, poate, în continuare, vor întârzia aplicarea practică a reformei. Vom căuta numai să precizăm, din punct de vedere teoretic, temeliile fundamentale ale unui calendar care ar fi cât mai desăvârșit cu putință. Vom face lucru de folos, dacă, intrând în aceste vederi, am putea, la sfârșitul acestor adunări, să prezentăm o schemă de calendar perpetuu, susceptibil de a fi adoptat de toate grupările interesate.

Discuțiunea generală este deschisă

D. Deslandres s'a tot ocupat de mai multe ori de această reformă. După a sa propunere, zice el, la Petrograd în 1913 s'a hotărât, crearea unei Comisiuni Internaționale a Calendarului.

Adaoge că chestiunea este destul de studiată pentru a se putea lua hotărâri, și că aceste hotărâri ar fi zădarnice de n'ar izbuti să ajungă la un calendar perpetuu. D-nii Armand Baar, Nijland, P. L. Rodès, sunt de aceeași părere, că nu trebuie dat înapoi în fața singurei soluțiuni care se impune: *A da calendarul perpetuu.*

Ca urmare, se intră în cercetarea diferitelor chestiuni puse la ordine a zilei.

I. Trebuie pornit dela un calendar în uz ce ar putea fi perfecționat?

Aproape toți membrii răspund afirmativ și precizează că, calendarul Gregorian să fie perfecționat. De altfel, după Japonia și China, Rusia și Bulgaria au părăsit Calendarele lor tradiționale, adoptând Calendarul Gregorian. Alte țări sunt pe cale de a face la fel. E un mare pas acesta. E locul de a veni în ajutorul popoarelor cari se slujesc încă de Calendare diferite, că să adopte pe cel Gregorian, ceiace ar stabili o prima unificare.

Cum acest calendar este mult mai răspândit și mai puțin imperfect, dela el s'ar putea pleca pentru a face unul nou care ar fi mai bun.

D. Delaporte, propune a se lăsa calendarele să-și urmeze ciclul lor, fără a se aduce schimbări, și să se adopte, independent de ele, un calendar auxiliar, independent, satisfăcător, al nevoilor economice.

Comisiunea nu împărtășește acest aviz. Ea menține, pe de o parte, necesitatea perfecționării Calendarului Gregorian, și pe de altă parte, pentru a răspunde nevoilor economice, ea se unește cu părerea următoare, emisă încă din 1919, de către Societatea de încurajare pentru Industria Națională (Paris).

„Societatea de încurajare atrage luarea-aminte ca

fiind de natură a fi recomandată persoanelor interesate, care pot găsi folos de-l vor întrebuința, asupra sistemului de calendar auxiliar, zis calendar economic („Le Chronos“), propus de d. Delaporte“.

„Ea atrage luarea-aminte asupra faptului că acest sistem și procedeele indicate de către autor, pentru a stabili concordanța între împărțirile întrebuințate ale anului *civil* și ale anului numit de el *economic* ar permite de a uniformiza și de a regulariza întrebuințarea, fapt deja frecvent în industrie, a împărțirilor în mod special create în vederea operațiunilor de contabilitate sau de statistică“.

II. Defectele Calendarului Gregorian

Defectele Calendarului Gregorian au fost adesea expuse și sunt destul de cunoscute. Președintele le resumă: principalul este defectul de concordanță constantă între datele lunilor și zilele săptămânii. *Dacă 1 Ianuarie al unui an cade într'o Luni, anul următor va cădea într'o Marți, chiar într'o Mercuri, dacă anul de mai nainte a fost bisect.* Spre a afla cărei zile a săptămânii îi corespunde o dată a lunii, trebuie să recurgi la un tablou al anului avut în vedere, tablou ce ești obligat să-l ai întotdeauna la îndemână.

Trimestrele sunt neegale; lunile tot așa: de câte 28, 29, 30 și 31 de zile. Numele primelor luni sunt arbitrare și ale celor patru din urmă neexacte.

Alt defect este așezarea începutului anului la o dată care pune în dezacord anotimpurile și trimestrele.

Intr'o altă orine de idei, marea mobilitate a sărbătorii Paștelor, care se mișcă între 22 Martie și 25 Aprilie, este o pricină de turburare în viața Universitară, Judiciară, Comercială, etc.

Din punctul de vedere religios, zice Abatele Chauve-Bertrand acest ultim inconvenient se face și mai simțit prin răsturnarea ce o face în ordinea sărbătorilor și a Duminecilor. Unele sărbători, neputând fi sărbătorite în ziua în care cad, pentru că se găsesc căzând peste o sărbătoare sau o Duminică mai importantă, trebuiesc amânate în zile libere. Nu este rar de a amâna, spre exemplu, Sf. Iosif (19 Martie) sau Bunavestire (25 Martie) în Aprilie sau Mai. Când Paștele cade prea de vreme, ultimele Duminici zise după Bobotează, sunt trimise tocmai la sfârșitul tuturor Duminicilor după Rusalii, și sărbătorite în Noembrie. De unde rezultă o complicație extremă în cărțile Liturgice. Trebuie refăcut *Ordo*-ul în fiecare an. Pentru a face Liturghia sau *Breviar*-ul, un preot e obligat să consulte acest *Ordo* în fiecare dată. Aceste inconveniente au fost împuținate de către reformele făcute de Piu X; însă nu vor dispărea cu totul, decât adoptând un calendar perpetuu.

III. Alegerea elementelor noului calendar. Era.

Se trece la discuțiunea elementelor noului calendar. Primul înscris pe program este *era*.

S'au adus multe învinuiri eroi actuale, zice Preșe-

dintele, cum, spre exemplu, că nu se întinde destul de îndărăt. Ea nu este nici universală; Japonia și China care au adoptat calendarul Gregorian, și-au conservat erele lor naționale. Totuși, este evident imposibil să modificăm datele noastre cronologice, iar era actuală trebuie păstrată.

După discuțiuni, comisiunea socotește că nu se poate atinge de era actuală; și se reamintește că se poate face întrebuințare de perioada Iuliană pentru evenimentele anterioare erei noastre.

IV. Lungimea anului. Trebuie păstrat sau modificat ciclul Gregorian de 400 ani?

Acest punct este în deosebi de competența astronomilor. El a fost studiat cu grijă de multă vreme.

Președintele credea orice propunere de a modifica regula Gregoriană de intercalarea zilelor bisextile trebuie înlăturată, pentru că această regulă e îndeajuns de exactă pentru mai multe mii de ani încă, pentru că ea este de o simplitate și de o comoditate practică remarcabilă, pentru că, în sfârșit, mica variațiune adoptată astăzi pentru lungimea anului, nu este așa de exact determinată, încât să fie cu puțință, acum, să gândim a stabili o regulă cu aplicații peste treizeci, sau patruzeci de veacuri.

Ideia de a tăia o zi bisextilă la fiecare 128 ani, în loc de a suprima trei la fiecare perioadă de patru secole, nu e luată în considerațiune de comisiune, care, în unanimitate, se pronunță în favoarea păstrării ciclului Gregorian de 400 ani, așa precum e azi întrebuințat.

V. Momentul când să înceapă anul.

Președintele expune că începutul actual al anului, care cade la zece zile după solstițiul de iarnă, este arbitrar, și că, ducând pe 1 Ianuarie în ziua ocupată acum de 22 Decembrie, se va obține o mai buna concordanță între trimestre și anotimpurile astronomice, ceiace ar fi avantajos, cel puțin pentru statistici. Iuliu Cezar, continuă *președintele*, fără teamă de a se vedea compromițându-se aplicarea reformei sale, ar fi așezat întâiul său Ianuarie la solstițiul de iarnă.

Domnul Deslandres, tot asemenea, e de părere că 1 Ianuarie trebuie adus la 22 Decembrie.

Preotul Rodès, d-nii Delaporte, Miller, Armand Baar, de la Baume-Pluvinel, susțin în acelaș senz. D. Nijland și Preotul Stein cred că ar fi mai bine să nu se atingă de 1 Ianuarie. Secretarul citește un pasagiu din memoriul trimis de d. Eginitis din Atena, în care se spune că „nu este deloc practic de a schimba începutul anului“.

Abatele Chauve-Bertrand spune că, în momentul reformei Gregoriene, Comisarii Pontificali propuseseră a suprima, nu numai zece zile, ci treisprezece, în scopul de a așeza sărbătoarea Crăciunului în ziua precisă a solstițiului de iarnă; fără îndoială, adaogă el, e vorba aci de Crăciun, iar nu de 1 Ianuarie; dar

după cum această sărbătoare are și senzul unui nou an religios, în acest fapt e o indicare mai mult în favoarea începerii anului la solstițiul de iarnă.

Pusă la vot, propunerea de a pune începutul anului la 22 Decembrie, e adoptată de majoritate.

VI. Impărțirile anului, a le păstra, sau a le stabili: orele, zilele, săptămânile, decadele.

Comisiunea socotește că nu trebuiește acum atinsă împărțirea zilei în 24 de ore.

Tot așa este de părere în unanimitate, că nu e locul de a vorbi de decade, nici de perioade similare și că trebuie menținută săptămâna de 7 zile, dintre cari 6 de lucru, fiind pretutindenii, sau aproape pretutindenii întrebuințată și fiind mai ales răspândită în toată lumea, pentru că usagiul practic a găsit în ea o înțeleaptă măsură a puterilor de lucru ale omului.

VII. Dacă se păstrează săptămâna, trebuie oare tot așa să fie și cu continuitatea ei absolută?

Atingând acest punct capital al oricărei reforme a calendarului, *Președintele* amintește că unul din cele dintâi proiecte care au propus de a rupe continuitatea absolută a ciclului săptămânilor, a fost publicat de către un preot italian, Abatele Mastrofini în 1835. De atunci, aproape toate proiectele ce au atras atențiunea: acelea ale iui Auguste Comte, ale d-lor Flammarion, Armelin, Grosclaude, Armand Baar, Paul Delaporte, Robertson, Cotswart, Carlos dela Plaza, etc s'au pronunțat în favoarea ruperii continuității printr'o zi în anii ordinari și două zile în cei bisecți. Confresele din Londra, Petrograd, Boston, Bruxelles, Liège și Paris au cerut un calendar care să fie perpetuu. Dar, zice *d. Bigourdin*, nu se vede alt mijloc de a da un calendar perpetuu decât scoțând una, sau două zile afară din cadru.

Preotul *Stein* socoate că ruperea continuității săptămânii n'are să fie cu ușurință primită.

D. *Armand Baar*, vorbind de greutățile posibile în privința aplicării reformei amintește că în Congresul dela Liège în 1914, D. Alexander Phillips declarase că Biserica anglicană nu ar primi zilele albe; dar de atunci, D. Phillips i-a făcut cunoscut că Biserica anglicană ar fi revenit asupra primei sale impresiuni și că ea acum ar fi dispusă să primească acest punct de reformă.

D. *Deslandres* declară că nu se poate avea o reformă serioasă a calendarului, fără fixarea săptămânii și că aceia ar putea fi obținută numai rupându-se continuitatea absolută.

Pr. *Rodès* exprimă tot așa părerea sa în favoarea zilelor afară din cadru. Această schimbare de vederi dă *Președintelui* ocaziunea de a reaminti că prezentul Congres nu-și propune să intre în examinarea dificultăților *practice*, cari ca urmare ar putea câștiga acceptare universală a reformei, dar că el nu are în vedere decât a se pronunța asupra principiilor funda-

mentale ale unui calendar mai perfect. Când, în 1884, Abatele Crozes, veni dela Paris la Roma, însărcinat să spună lui Leon ideia fixării Paștilor, acela răspunse că astronomii trebuie mai întâi să se înțeleagă asupra calendarului, și-l trimise la Institutul Franței. De altă parte. Camera Internațională de Comerț, reprezentată prin d. Armand Baar, tot așa a dorit avizul Astronomilor. Aceștia deci n'au decât să delibereze pe singurul teren științific.

După invitația Președintelui, *Secretara*, dă citire unei scrisori a d-lui. Nijland, care asistase la ședințele precedente și, care scuzându-se de a nu putea fi de față la aceasta, indică desideratele sale, dintre cari al doilea se exprimă astfel: „a avea 52 de săptămâni de câte șapte zile cu una sau două zile complimentare“. De asemenea se dă citire din memoriul d-lui Eginitis a pasagiului următor: Anul va avea 52 săptămâni, mai mult una sau două zile albe“.

Problema fixării săptămânilor este în definitiv aceeași ca și cea care a fost rezolvită pentru lunile când s'au părăsit calendarele luni-solare pentru a se adopta calendarele solare. Înainte, lunile-timp corespundeau cu lunile-astru, dar nu puteau cadra cu anul solar S'a rupt continuitatea lor lunară pentru a le fixa pe anul solar. Aceasta este ceia ce azi se propune de a se face și pentru săptămâni, în așa chip încât calendarul, să se întemeieze pe un an solar fix, atât în împărțirile sale secundare, cât și în ansamblul său. Examenului acestui punct i s'a fost dat tot timpul necesar din pricina importanței sale. Cuvântul a fost pe rând dat tuturor celor ce au voit să-și exprime părerile.

Discuțiunea fiind complect sfârșită, președintele pune punctul la vot. E adoptat în unanimitatea mai puțin unul.

În ceia ce privește locul de dat zilei complimentare în fiecă an și zilei bisextile, Comisiunea crede că e preferabil a neglija amănunțimile, care sunt amânate pentru o cercetare ulterioară amănunțită, și a-și mărgini atențiunea asupra punctelor fundamentale.

VIII. Lunile. Trebuie să avem 12 ori 13 pe an? Numele lor

D. Münzeberger comunică un plan special al împărțirii pentru luni.

D. Delaporte dă citire unei note-resumat al desideratului, că el nu se opune la păstrarea celor 12 luni. Pe lângă ele el stabilește un sistem auxiliar care consistă în întrebuințarea de douăzeci-și-optimi, împărțite în paisprezecimi și șeptimi. Prezintă și explică Comisiunii diversele aparate reprezentative ale sistemului său, între altele un regulator de ceasornicărie, precum și tablouri ale calendarului Gregorian transformate în „Chronos“, prin simple trageri cari împărțesc zilele în șeptimi sau săptămâni după cadrul întrebuințat.

D. Armand Baar, zice că douăzeci-și-optimile, sau lunile de 28 de zile, prezintă, poate, la prima vedere, o simetrie mai perfectă, dar această

perfectiune nu-i reală. Pentru că cele 13 luni nu pot fi divizate cu 2, nici cu 4, nici cu 6. Cu ele ar dispărea semestrele și trimestrele, sau, dacă voim, cele două și cele patru părți ale anului, pentru că fiecare pătrar al anului trebuie să cuprindă trei luni de câte 28 de zile, plus o săptămână, și fiecare jumătate de an de câte 6 ori 28 de zile plus două săptămâni: Dar, continuă d. Baar, jumătățile și sferturile anului, sau dacă voiți, semestrele și trimestrele, au o folosință foarte mare în afaceri. Pentru acest motiv, el cere păstrarea celor 12 luni.

Mai mulți membri, tot așa se pronunță pentru păstrarea a 12 luni, ce vor fi egalizate în chipul de a pune în fiecare trimestru 2 luni de câte 30 zile și una de 31 de zile, sau 91 de zile în 13 săptămâni întregi. Tot așa este și părerea lui D. Eginitis, în memoriul său.

Abatele Chauve-Bertrand este tot așa favorabil celor 12 luni. Între altele, el întreabă dacă n'ar fi posibil a se găsi o bază de înțelegere între partizanii sistemului trimestrial, și partizanii celor 13 luni, numeroși și de o parte și de alta?

Președintele răspunde că un acord nu pare posibil decât considerând un singur sistem, acela de 12 luni, ca principal și oficial, și celălalt cel de 28 de zile numai ca facultativ și auxiliar.

Pune la vot păstrarea a 12 luni, împărțite în patru trimestre, având fiecare câte două luni de câte 30 de zile și una de 31. Propunerea e adoptată în unanimitate.

În ceia ce privește întrebuințarea cu titlul auxiliar, a douăzeci-și-optimei, comisiunea judecă că ea deja s'a pronunțat primind părerea emisă de Societatea pentru încurajarea Industriei Naționale. Asupra numelor lunilor, Comisiunea trece repede pentru că ea nu vrea să dea atențiune decât punctelor celor mai importante. Ii este de ajuns să remarce că numele primitive ale lunilor, aproape la toate popoarele, au fost enumerale, tot așa precum au făcut și Romanii cu lunile lor, într'o vreme când nu erau decât zece. Mai în urmă, primele opt au fost consacrate unor divinități sau unor oameni mari. Ultimele patru, care au rămas numerale, sunt azi o pricină de greșeli, pentru că aceste nume nu mai corespund rangului junilor pe care îl poartă. Comisiunea se mulțumește a sugera ideia revenirii la numirile ce exprimă rangul fiecărei luni, ori cel puțin a se schimba numirea ultimelor patru.

IX. Sărbătoarea Paștilor.

Nu mai rămâne decât o chestiune, aceea a sărbătorii Paștelor, despre care se întreabă, dacă este de dorit a se suprima marea ei mobilitate.

D-l Delaporte, socotește că nu e locul a se ocupa de acest punct, fiindcă el trebuie pe de-antregul rezervat autorității religioase, singura competentă a hotărâri. De altfel, adaugă el, dacă vă ocupați de Paș-

tele creștine, se va cere oare și fixarea Paștelui e-vreesc, sau a sărbătorilor mobile ale Musulmanilor și ale celorlalte religii?

Președintele, recunoaște cu totul că modificarea datelor sărbătorilor aparține numai autorităților religioase competente. El încă dela început a spus că Comisiunea care statuează în acest moment, își propune mai ales de a căuta, din punct de vedere astronomic și științific, temeliile fundamentale ale unui calendar perfecționat. Pe acest cadru, odată determinat, fiecare biserică, fiecare națiune sau grupare va putea să-și așeze sărbătorile religioase sau civile și aniversările sale. Dar, pe de altă parte, pentru ca reforma să poată fi aplicată într-o zi, în același timp de către toată lumea, e de nevoie ca toate autoritățile interesate să o prepare împreună. Cu toate că astronomii astăzi nu se pronunță decât în ceiace-i privește, evident că ar fi necesar ca ei să-și schimbe vederile cu alte grupări, și în deosebi, cu bisericile. În acest scop, Comisiunea, neavând niciun membru care să dea un aviz autorizat din partea S. Scaun, a și rânduit la prima ședință, să trimeată o scrisoare capului bisericii catolice spre a-i cere să binevoiască a designa unul sau mai mulți delegați care ar sluji de mijlocitori către ea și Curia Romană. D. Bigourdin reamintește că în 1913, la Petrograd, Comisiunea numită să examineze reforma calendarului fusese autorizată să se pună în legătură, de va crede folositor, cu capii diferitelor religii. Noi avem un motiv special ca în acest moment să facem acest demers pe lângă Sf. Scaun, pentru că Congresul e reunit la Roma. El cere din nou împuternicirea de a scrie o scrisoare Sf. Scaun și propunerea e acceptată cu unanimitate. D. Bigourdin spune că se va căuta a obține un delegat al Bisericii Anglicane, delegat ce ar putea fi desemnat prin mijlocirea d-lui Philips, cum și al Bisericii Grece prin mijlocirea d. Eginitis, și se va cerca să se obțină chiar delegați ai altor grupări religioase și civile. Noi avem deja un delegat oficial al Camerei Internaționale de Comerț, d. Armand Baar.

Vorbii mai în deosebi de sărbătoarea Paștilor, continuă d-l Bigourdin, pentru că această sărbătoare, principală a religiei creștine este sărbătorită în toate țările care formează partea lumii civilizate. Dacă Sf. Scaun va ajunge să fixeze această sărbătoare, exemplu, cu siguranță va fi imitat și de celelalte Biserici.

Schimbul de vederi ce a avut loc asupra acestui subiect îngăduie de a constata că fixarea sărbătorii Paștelor a fost cerută în numele diverselor interese, cum interesele comerciale; dar mai este și un motiv astronomic, sau cel puțin științific. Acest motiv, expus de atâtea ori, este că mobilitatea Paștelor aparține unui rest de calendar luni-solar de care se serveau Evreii în vremea instituirii acestei sărbători. Dar acest calendar azi este perimat, abandonat; se va realiza deci un progres fixând acest praznic în calendarul solar. O primă fixare relativ poate fi obținută fără a se atinge de restul calendarului. Ar fi de a-

juns dacă nu se mai ține seamă de lună-astu. Fixând sărbătoarea într-o Duminică determinată, mutarea va fi redusă la șapte zile, cum e aceia a Duminicii înseși.

Fixarea absolută nu poate fi obținută decât cu stabilizarea în prealabil a Duminicilor. Mai ales stabilizarea absolută este ceiace se are în vedere aci.

Secretarul, dă citire unui pasagiu din memoriul d-lui Eginitis, unde declară că „statul Grec ar putea realiza imediat unificarea măsurii timpului..... fără a se atinge de sărbătorile religioase“.

Președintele, spune că Comisiunea, după schimbul de vederi ce a avut loc, nu-și recunoaște mai mult dreptul de a intra mai departe în examinarea acestei chestiuni. El propune Comisiunii de a adera la moțiunea următoare:

«Comisiunea este de părere ca praznicul Paștelor să ie stabilizat“.

Această părere este adoptată cu unanimitate.

Comisiunea a terminat lucrul său, ale cărui concluziuni se rezumă în următoarele trei puncte fundamentale:

I. *Adoptarea unui calendar perpetuu păstrându-se cele 52 de săptămâni, plus una sau două zile afară din cadru.*

II. *Așezarea lui întâi Ianuarie în ziua ocupată acum de 22 Decembrie.*

III. *Impărțirea celor 364 de zile în patru părți de câte 91 de zile fiecare, anume două luni de câte 30 zile și una de 31, fără a pune piedică unei împărțiri auxiliare de câte 14 și 28 de zile.*

Președinte, G. Bigourdin

Secretar, Chauve Bertrand

Roma, 12 Mai 1922.

II. *Rezoluțiunea adoptată de către primul Congres al Camerei de Comerț Internaționale, ținut la Londra în 1921.*

Reforma Calendarului

Congresul Camerei de Comerț Internaționale aprobă directivele propuse de către Comisiunea preliminară pentru reforma calendarului, adică principiul reuniunii apropiate a unui congres special grupând pe reprezentanții lumii eclesiastice, științifice, și ai afacerilor, și însărcinat să apote un Calendar nemiscător și perpetuu.

Adresa Societății Națiunilor către Guvernele diferitelor țări.

GENEVA

1 Noembrie 1923

Am onoare de a aduce la cunoștința Guvernului..... că comisiunea consultativă și tehnică a Comunațiilor și a transitului Societății Națiunilor, sesizată de chestiunea reforme.

calendarului, având în vedere neajunsurile Calendarului actual foarte sensibile în privința economică și în deosebi pentru industria transporturilor, a adoptat în această privință, în ultima sesiune, următoarea rezoluțiune, destinată a fi comunicată tuturor Guvernelor, precum și autorităților religioase interesate, și cuprinse în raportul general al Comisiunii Consultative și tehnice, aprobat de către adunarea Societății în ultima sa sesiune.

„Comisiunea Consultativă și Tehnică a comunicațiilor și tranzitului.

„Socotind că examenul reformelor ce ar putea fi aduse Calendarului Gregorian n'ar lipsi a interesa în mod serios, printr'o măsurare a timpului deodată și și mai unificată și mai națională, condițiunile vieții economice și traficul internațional;

„Bucurându-se foarte mult că invitațiunile adresate, în numele său, de către Președintele său, în vederea unei consultări prealabile, Sfântului Scaun, S. S. Patriarhului Ecumenic și S. S. Arhiepiscopului de Canterbury, au întâmpinat o primire favorabilă;

„Și astfel statuând cu colaborarea părintelui.

P. Gianfranceschi,
Președintele Academiei „dei nuovi Lincei”,
Trimesul Sfântului Scaun:

„**Profesor D. Eginitis,**
Directorul Observatorului din Atena, trimesul
S. S. Patriarhului Ecumenic.

„**Rev. T. E. R. Phillips,**
Secretarul lui «Royal Astronomical Society»
trimisul Arhiepiscopului de Canterbury;

din declarațiunile făcute constată următoarele:

1. „Că, din punctul de vedere strict dogmatic, examenul reformei calendarului, atât în ce privește statorirea sărbătorii Paștelui, cât și chestiunea mai generală a reformei calendarului Gregorian, nu se izbește de dificultăți de o astfel de natură în cât mai dinainte ar putea fi considerate ca de netrecut;

2. „Că, cu avizul tuturor, nici o reformă a calendarului, și în deosebi nicio deciziune a statoririi sărbătorii Paștelui, chestiune de ordin eminent religioasă, în mod practic nu este realizabilă fără a aplica un acord între diferitele autorități religioase interesate;

3. „Că schimbarea tradițiilor existente pe care le aduce orice reformă nu sunt îndreptățite și de primit, decât dacă sunt cerute de către opinie, în vederea unor îmbunătățiri în viața publică și în relațiunile economice;

„Hotărăște. în consecință, de a urmări examinarea prin instruirea unui comitet special de studiu, alcătuit din;

„**D. Jonkheer van Eysinga,**
membru al comisiunii consultative și tehnice a
comunicațiilor și tranzitului, Președinte;

„**D. Gianfranceschi,**
„**D. Profesor D. Eginitis,**
„**D. Rev. T. E. R. Phillips,**

cari au binevoit a primi să continue această colaborare.

„De asemenea vor fi chemați să facă parte din acest comitet:

„**D. Bigourdin,**
fostul președinte al comisiunii Calendarului Uniunii
Astronomice Internaționale;

„**D. Willis H. Booth,**
Președinte, Camera de Comerț internaționale”.

„Comitetul special de studiu va întreprinde examinarea chestiunilor relative la reforma calendarului, luând ca punct de plecare proiectul stabilit de către Uniunea internațională astronomică, în sesiunea ținută la Roma, în Mai 1922, precum și opiniunile exprimate de către Camera de Comerț Internațională, la Congresul din Londra din Iunie 1921.

„Această hotărâre va fi adusă la cunoștința tuturor Guvernelor, precum și autorităților religioase, cari vor fi rugate să binevoiască a trimite comitetului, înainte de 1 Martie 1924, toate informațiunile sau sugestiunile judecate folositoare”.

Tot deodată am onoare a trimite alăturat Excelenței Voastre un extras din procesul verbal al sesiunii ținute la Roma în Mai 1922 de către Comisiunea pentru reforma Calendarului, a *Uniunii Astronomice Internaționale* și părerile emise de către Camera de Comerț Internațională, menționate în hotărâri, și cari vor servi ca punct de plecare a lucrărilor Comitetului special de studiu ce s'a instituit.

În conformitate cu termenul rezoluțiunii, am onoare a ruga pe Excelența Voastră de a binevoi să-mi trimeată pentru ca și eu să le pot transmite Comitetului Special de studiu, toate observațiunile sau sugestiunile pe cari, după studierea textului alăturat, le vor prezenta autoritățile competente ale Guvernului.....

Se înțelege că răspunsurile la această anchetă indispensabile dar numai cu caracter consultativ și preliminar, *nu vor fi considerate cu obligatorii, în nici un chip*, Guvernului..... în cazul convocării unei conferințe ulterioare, dacă o atare conferință ar fi chemată să elaboreze și să adopte în această privință, măsuri definitive.

De asemenea, se mai înțelege că textele alăturate, ce servesc ca punct de plecare lucrărilor Comitetului de studiu, au fost alese și comunicate Guvernelor pentru a se putea preciza, pe cât cu putință mai riguros, termenii anchetei și de a înlesni comparația observațiunilor și avizelor primite, și nici de cum pentru a restrânge orice inițiativă în ce privește cadrul și întinderea proiectelor de reformă.

Primiți, Vă rugăm, asigurările înaltei mele considerațiuni.

Secretar General:
Eric Drumond.

Francia împotriva legăturilor cu Vaticanul. — Războaiele aduc pe o bucată de vreme, stări nefirești, care durează un timp, până ce oamenii își vin iar în fire. Din pricina grozavei încălceli de lucruri pe care o asemenea învâlmășală socială o aduce, ei nu mai pot vedea limpede și ajung de primesc închipuiri goale drept lucruri aievea, decretează că bun ceiace e rău, se înșală foarte ușor, blestemă lucrurile cinstite și așa mai încolo. Trebuie să treacă vreme pentru ca să-și iasă din uluială și să se mire de ce au făcut.

Așa, s'a întâmplat după război cu atitudinea arătată față de Vatican. Francia, care odată rupsesse legăturile cu el, a spus că trebuie să le înnoade iar, fiindcă nu te poți lipsi de marea însemnătate la care a ajuns Vaticanul după război. Și după Francia, au urmat și alții, și așa, multe State, mai cu seamă din cele nouă, și-au trimis miniștri ai lor ca să fie reprezentate pe lângă Vatican. Dintre aceștia, am fost și noi. Se înțelege, dacă Francia și-a numit ambasador, noi, care umblăm pe căile Franciei în toate lucrurile, nu puteam lipsi dela acest însemnat pas.

E adevărat că războiul a adus câștig Vaticanului. Dar nu urmează că această stare să i-o mai măresc și eu. Câștigul Vaticanului ar fi cu mult mai mic, dacă nu l-aș crește și eu, prin închipuirile mele. Dacă a apucat unul să spuie că Vaticanul e o putere internațională, de care nu ne putem lipsi, începe și altul a spune așa, în puterea însușirii de impresionare a omului, nu prin cercetarea proprie, de este ori nu este așa.

Dar iată unul care a eșit din vrajă. Guvernul francez nu se mai lusa speriat de gândul că nu mai poate fără Vatican și numai decât să aibă legături cu el. S'a găsit un guvern care a făcut-o, dar guvernul de acum nu înțelege să mai lase ce a făcut guvernul trecut și vrea să rupă legăturile cu Vaticanul.

În telegramele care ne-au venit dela Paris cu data de 20 Iunie și pe care le găsim în ziarele noastre cu data de 22 ale lunii, găsim o largă dare-de-seamă despre discursul noului prim-ministru francez d. Herriot, care a spus că în 1919 a fost împotriva înființării din nou a ambasadei franceze pe lângă Vatican, «nu dintr'un sen-

timent de intoleranță, nici pentru a atinge credința pe care o respectă, ci în interesul păcii religioase. D. Herriot este de părere că menținerea ambasadei franceze pe lângă Vatican nu este oportună». (*Universul*, 22 Iunie 1924, pag. 7).

În altă telegramă, tot de la 20 Iunie și citată tot acolo, găsim: «Guvernul meu, a spus d. Herriot, a luat mai multe hotărâri importante, ca decretarea amnistiei, desființarea ambasadei franceze pe lângă Vatican.

«Primul ministru a fost întrerupt cu strigătul: «Toți sunt reprezentanți pe lângă Vatican»!

D. Herriot a răspuns că aci nu e vorba de a imita pe alții, ci de a urma propriile inspirații».

Auziți ce spune primul-ministru al Franciei? Că nu trebuie lucrat ceva, fiindcă și alții au făcut așa, trebuie să privești la propriile tale trebuințe. Francia a fost dusă de vârtejul vorbelor grăite ușor după război și s'a înființat ambasada. Acum, când privește cu propriii ei ochi și la propriile ei trebuințe, își desființează ambasada.

Și noi?... Noi care totdeauna întrebăm ce face Francia?

Pe noi ne găsește nu numai cu reprezentant pe lângă Vatican și cu nunțiu apostolic la București, ci și în plină mișcare pentru a încheia Concordatul... Și tocmai din Francia ni se dă așa de bună lecție că trebuie să ne căutăm de treabă și să nu mai ridicăm acțiunile Vaticanului.

E bine că Concordatul încă nu s'a încheiat. Cele petrecute în Francia ne sunt înștiințare să nu-l mai încheiem. Dacă Francia, care e catolică din creștet până în tălpi, nu vrea legături cu Vaticanul, vrem noi, cei cu religiunea dominantă ortodoxă!

Știrea a venit la timp și trebuie să-și producă roadele ei, pentru a împedea ceiace se plănuieste.

Vom urma și de astă dată pe urmele Francei ori va fi Vaticanul mai cu trecere și decât Francia?

Am putea spune: Să așteptăm!

Dar nu e vreme de așteptat. Cele petrecute în Francia trebuiesc îndată întrebuintate de noi, pentru a răci puțin zelul celor cu Concordatul și a da curaj celor dintre noi care se moaie.

Nu e nimic de așteptat. Trebuie lucrare grabnică.

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Preotul *M. Călugăreanu*, *Adventismul și Combaterăa lui*. Broșură de 63 de pagini în format mic. Tipografia Mănăstirii Neamțu, 1923. Prețul 4 lei.

De vreo 10 ani, la noi s'a scris multe lucrări despre adventism. A Părintelui Econ. C. Nazarie a tras dâră bună, căci pe urma ei s'au tot tipărit alte lucrări, în mare măsură inspirate din cea dintâi, care a răsturnat întâia brazdă. Sunt toate lucrări care se pot citi cu mult folos și ar fi bun un mic studiu care să cuprindă o dare-de-seamă despre tot ce s'a scris la noi cu privire la adventism. Poate că om face-o odată noi înșine. Până atunci însă, să ne ocupăm de una din acestea, o carte mică, dar dintre cele mai frumoase în această materie, cartea Părintelui *Călugăreanu*, apărută anul trecut în editura Mănăstirii Neamțului.

Cartea aceasta are o poveste tristă. Autorul ei un tânăr preot care a murit înainte vreme: *Mihail Călugăreanu*, mort la 13 Iulie 1918, în vârstă de 35 de ani. Bietul păstor! de ce n'a trăit să citească și el aici laudele pe care i le aducem noi, căci este o carte cu adevărat de mare merit!

Noi ne aducem aminte de un tânăr cu numele *Călugăreanu* din cl. VIII a Seminarului „Veniamin“ din Iași, care a ținut odată predica pentru patronul seminarului în Mitropolia dela Iași, în ziua de 30 Ianuarie. Și ținem minte că vorbea însuflețit și cu înfățișare distinsă. Cred să fi fost în 1904 și trebuie să fi fost chiar acest preot care-și avea apoi parohia în Maxut, Botoșani.

De atunci, cine a mai auzit de el! Dar iată că el tot distins a rămas, căci la conferența cercului pastoral din Hârlău, Botoșani, la 17 Iunie 1914, a ținut o conferență despre adventism, care e chiar această cărticică, scoasă la iveală după moartea lui.

Având să instaleze pe noul paroh. Păr. Protopop *Al. Simionescu* al Botoșanilor, a cătat prin biblioteca rămasă dela trecutul din viața *Călugăreanu* și a găsit această conferență. A prețuit luctarea, a dat-o să fie tipărită sub îngrijirea cercului pastoral „Văratec“ și, în sfârșit, s eșit la lumină din teascurile Mănăstirii Neamțului. La numele Tipografiei Mănăstirii Neamțului, care și-a luat un frumos avânt sub mâna harnică și mintea ageră a Părintelui Arhimandrit Daniil, lucrarea aceasta contribuie cu o bună părțicică, fiindcă este o lucrare cu care tipografia se poate lăuda.

În adevăr, lucrări bune despre adventism mai avem noi, apărută de curând, a răposatului protopop al Prahovei Ene Dumitrescu. Dar niciuna nu are o expunere atât de strânsă și de bine încheată ca aceasta. E o biată cărticică de 63 de pagini în format mic, ca al *Visului Maicii Domnului*, și cu toate acestea ce bogat cuprins! Rar se poate găsi o

carte care, într'un cuprins atât de scurt, să cuprindă atâta bogat material

După o mică introducere, în care arată cum s'au stârnit părerile rătăcite în sânul Bisericii, autorul tratează cea dintâi chestiune de care ne izbim în cearta cu adventiștii: *Sf. Tradițiune*. În paginile 9—22, tratează chestiunea aceasta atât de bine, cu un material atât de priceput ales, cu o argumentare atât de strânsă, încât nu poți să nu admiri măestria lui. Nu ne mai ostenim să arătăm ce cuprinde. Cartea e mică, se poate procura ușor. Fiecare să și-o ia și s'o citească.

Tot așa de bine tratează despre *ierarhie* dela pag. 22—28, vorbind aci cum trebuie și după monahism.

Te minunează ce bine mânuia Scriptura acest preot tânăr. În ce scrie el despre *Biserică* dela pag. 28—30, îți face dovada că omul acesta se acupase ceva cu cartea.

La pag. 30 vorbește despre *botez*, la 34 despre *rugăciunile către Sfinți*, la 36 despre *icoane* și cinstirea lor, la 41 despre *Sâmbătă*. Despre aceasta scrie ceva mai pe larg, 10 pagini, fiind una dintre învățăturile de temelie ale adventiștilor. Cine citește scrisul Părintelui *Călugăreanu*, rămâne bine încredințat despre dreptatea credinței noastre în această privință.

La pag. 51-56, tratează despre *jurământ*, la pag. 56-63 despre *a doua venire a Domnului*, și cu aceasta încheie.

Deci toată tratarea se cuprinde în 9 puncte, în care, ca într'o oglindă, atât de bine poți vedea cât de rătăciți sunt adventiștii. Când ai isprăvit de citit cartea, rămâi atât de luminat despre toată chestiunea aceasta, datorită felului meșteșugit de a înfățișa materia a răposatului autor. Te umple numai durerea că acest bărbat nu mai este între noi și că a trebuit să plece atât de curând din mijlocul nostru! A plecat și el ca o jertfă a războiului, fiindcă războiul a adus tifosul exantematic, din pricina căruia a murit.

Singurul cusur formal al cărții și care s'ar putea îndrepta foarte ușor la o a doua edițiune este împărțirea ei. Tratata merge una, fără nicio împărțire. Ea însă cuprinde 9 puncte. La fiecare punct să se puie un număr, să se facă o mică despărțire sau un titlu, și așa ea se va putea urmări mult mai ușor. La meritele de fond ale acestei lucrări, trebuie pusă și forma corespunzătoare. Atât de limpede dintr'o parte, să fie limpezită și din cealaltă. Dacă și-ar fi tipărit-o însuși autorul, fără îndoială că și-o facea. Au tipărit-o însă alții. Să facă însă aceasta la altă edițiune. Cartea merită să aibă și 10 edițiuni, și noi am dat-o aici în știrea tuturor, pentruca să se răspândească după tot meritul ei.

Arhim. SCRIBAN

Ș T I R I

Numărul de față al revistei e, în cea mai mare parte, închinat chestiunilor de calendar. Aceasta a fost dorința Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Primat. Pe cât am putut, noi ne-am silit să dăm numai astfel de materie, împutinând materiile de alt fel. Cei cari așteptau să-și vadă articolele tipărite în acest număr, să îngăduie până la numărul viitor.

Intocmire pentru evanghelizarea orașului București. — Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei, socotind trebuința neîncetată de a nu lăsa nici o clipă munca de evanghelizare a poporului, ci de a o întocmi într'un chip cât mai bun și mai potrivit pentru a da roade, a împărțit toată Capitala în 5 regiuni, în care să fie un centru din care să pornească și să se susție o evanghelizare. Acestor regiunii li s'a zis *circumscripții*, purtând numele bisericii unde se află preotul care va cârmui regiunea, precum urmează:

1. *Circumscripțiunea I Amza*, sub cârmuirea Părintelui *Dr. Ioan Mihălcescu*, parohul bisericii „Amza”, având sub cârmuirea ei bisericile: *Sfinții Voevozi, Mavrogheni, Sf. Visarion, Manea Brutaru, Sf. Vineri-Nouă, Sf. Nicolae-Tabacu, Sf. Vasile, Sf. Nicolae-Buzești, Crețulescu, Albă Calea Victoriei și Cotroceni.*

2. *Circumscripțiunea II Popa-Tatu*, sub cârmuirea Părintelui *Econom Gheorghe D. Șerban*, cuprinde bisericile: *Schitu-Măgureanu, Sf. Ștefan (Cuibu-cu-Barză), Sf. Constantin, Sf. Ilie-Gorgani, Mihai-Vodă, Sf. Spiridon-Vechiu, Sfinții Apostoli, Brezoianu și biserica Stejarul.*

3. *Circumscripțiunea III Sf. Ilie-Kalenderu*, sub cârmuirea Părintelui *Arhimandrit Dr. Iuliu Scriban*, cuprinzând bisericile: *Sf. Nicolae-Șelari, Sf. Gheorghe-Nou, Curtea-Veche, biserica Doamnei, Zlătari, Sf. Dumitru din str. Carol, Ienii, Batiște, Bradu-Boteanu, Oțetari și Colțea.*

4. *Circumscripțiunea IV Popa-Chițu*, sub cârmuirea Părintelui *Econom D. Popescu-Moșoiaia*, cuprinzând bisericile: *Silvestru, Icoana, Precupeții-Vechi, Precupeții-Noi, Dichiu, Tîrchilești, Pitar-Moșu, Floreasca, Sf. Ioan-Moși, Sf. Dumitru-Colentina și Sf. Treime-Teiu.*

5. *Circumscripțiunea V Spirea-Veche*, sub cârmuirea Părintelui *Econom Ioan Ionescu-Florubogați*, cuprinzând bisericile: *Ghencea, Sf. Elefterie, Sf. Gheorghe Fracmasoni, Izvorul Tămăduirii, Cărămidarii-de-sus, Albă-Postăvari, Antim, Schitul Maicelor și Sf. Ilie-Grant.*

Fiecare cârmuitor de circumscripțiune va fi dator să înainteze Protoieriei din care face parte

o programă de lucru, iar după fiecare conferință ținută, va fi dator să raporteze despre rezultat.

Aceasta e o muncă grea și care trebuie făcută cu toată grija și lucrată în amănunt. Ea însă mai trebuie și întărită. Cine poate, să intre și în alte regiuni și să ajute. Și credem că, dela o vreme, trebuiesc înființate și alte posturi speciale care să se ție numai de aceasta. Iată, există numai un post de preot misionar pentru toată Mitropolia Ungrovlahiei și acesta, care e Păr. *Dr. Gr. Pișculescu*, (Gala Galaction) are atât de mult de lucru, că nu mai ajunge. Trebuiesc înmulțiți misionarii.

Ajutoare pentru zidire de biserici. — La Primăria orașului București, întâiul ajutor de primar este d. *Mihail Berceanu*, barbat plin de bunăvoință către așezămintele de cultură și care muncește neîncetat pentru ajutarea lor. E o bună bucată de vreme de când d-sa a început, prin Primăria Bucureștiului, o întreagă lucrare de propagandă religioasă și culturală. Marile sărbători ale creștinătății, precum Paștele și Crăciunul, sunt tot atâtea prilejuri când d-sa se îndreptează către preoți, pentru a-i ruga să ție cuvântări potrivite cu vremea sărbătorilor, în multe localuri de fabrici și în multe mahalale din București. Cu acele prilejuri, se dau și ajutoare copiilor săraci de prin feluritele mahalale, așa că, prin mijlocirea d-nei sale, se face o mare lucrare de dragoste creștinească în vremea sărbătorilor noastre. Există și o universitate populară, ajutată cu mijloace bănești de Primărie, și care lucrează tot în felul acesta, pentru răspândirea învățaturii în mulțimea norodului, iar în cea mai mare parte, această învățătură e duhovnicească, fiindcă această universitate se îndreaptă către preoți, cerând ajutorul lor pentru îndeplinirea acestei lucrări.

Acum, de curând, citim (în *Viitorul*, 9 Iulie 1924) că dela aceiași Primărie și tot prin d. Berceanu, s'au dat de puțin timp 3.000.000 de lei pentru repararea bisericilor din București, afară de alte ajutoare de câteva sute de mii de lei, pe care le-a primit Primăria, ca să fie întrebuințate tot în scopul acesta. Impărțirea acestor sume, spune știrea din *Viitorul*, s'a făcut după propunerea protoiereilor orașului București și s'a dat bisericilor care aveau o nevoie mai grabnică de a fi reparate.

Nou vicar mitropolitan. — În urma alegerii vicarului Mitropoliei din Iași P. S. *Cozma Botoșăneanu*, ca episcop al Dunării de jos, rămânând slobod locul de vicar al Mitropoliei, I. P. S.

Mitropolit PIMEN al Moldovei a numit ca vicar pe pâr. Arhimandrit *Silvestru Morărașu*, preot al catedralei mitropolitane, ca vicar al Sfintei Mitropolii.

Ziarul *Viiorul* (9 Iulie c.), aducând această știre, face o mare confuziune. Zice că instalarea acestui vicar se va face în ziua de Sf. Petru și Pavel, fiind de față d-nii miniștri *Mârzaescu* și *Lepădatu*. Adevărul este că d-niile lor avea a fi de față nu la Iași, la instalarea vicarului, unde nici nu se face instalare, ci la Galați, la instalarea episcopului Dunării-de-jos.

Arhimandrit mitrofor nou. — Cu prilejul sosirii în București a Societății culturale *Astra* de peste munți, cu care împrejurare s'au făcut serbări mari și de care ziarele au vorbit pe larg, la sfârșitul lui Mai și începutul lui Iunie, — Inalt Prea Sf. Mitropolit Primat D. D. Dr. **Miron** a ridicat la rangul de *arhimandrit-mitrofor* pe Pâr. Arhimandrit *Scriban*. Ceremonia s'a făcut în ziua de Duminică, 1 Iunie, în fața reprezentanților *Astrei* în catedrala Mitropoliei, către care Pâr. Arhimandrit fusese însărcinat să ție o cuvântare de salutare. S'a făcut mai întâi înălțarea în rang și a urmat apoi cuvântarea noului Mitrofor în noua sa înveșmântare.

Pedepse pentru slujbașii care păgubesc slujba. — La căile noastre terate s'a făcut lege ca să se pedepsească slujbașii din pricina cărora se iscă nenorociri care ruinează materialul și rănesc sau omoară oamenii.

Foarte bine !

Dar nu ajunge. Trebuie să pedepsiți toți acei din pricina cărora slujbele merg rău. Când faci o cerere și după un an încă nu ai răspuns sau nu găsești hârtiile hotărâte la un fel sau se pierd, trebuie aduse pedepse grele, pentru ca oamenii de slujbă să se deprindă cu rânduiala. Nici să fumeze, nici să citească romane în vremea slujbei!

Medici cu respect către religione. — La 6 și 7 Iulie c., s'a ținut în Timișoara congresul medicilor din toată țara. S'a început cu tedeum. Aceasta e o notă bună pentru niște oameni de știință pozitivă, cum sunt medicii. Au socotit că e bine să înceapă cu Dumnezeu, și nu ca un profesor la facultatea de științe din Iași, care combătea începerea anului școlar cu sfințirea apei și care și anul acesta a vorbit în Senat la legea școlară împotriva însemnătății pe care legea o dădea învățământului religios. Medicii din Timișoara au cugetat altfel și le face cinste. Și noi, preoții, trebuie să fim alătura de medicii cu astfel de simțiri, care luptă pentru sănătatea poporului.

Inființare de parohie. — Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1416 din 5 Aprilie 1924, s'a înființat

în județul Covurlui, Parohia *Roșcani*, comuna Vlădești, cu biserica parohială Adormirea Maicii Domnului, prin dezlipire dela Parohia Vlădești din acelaș județ.

Numiri de protoerei. — Prin Inaltul Decret Regal 1413 din 5 Aprilie 1924, Sf. Sa Pâr. *D. Popescu*, licențiat în teologie, paroh al parohiei *Doicești*, Dâmbovița, se numoște pe ziua de 1 Aprilie a. c., în postul de protoiereu al județului *Dâmbovița*, în locul Sfinției Sale Părintelui *G. Brănișteanu*, demisionat pe aceeași dată.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1412 din 5 Aprilie 1924, Sf. Sa Pâr. *Florea Ionescu*, licențiat în teologie, paroh al parohiei a II-a *Peretu*, jud. Teleorman, se numește pe ziua de 1 Aprilie 1924 în postul al II-lea de protoiereu al județului Teleorman, circumscripția Roșiorii-de-Vede; în locul Sfinției Sale Părintelui *Teodor Pericteanu*, retras pe aceeași dată.

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 1938 din 14 Iunie 1924, au fost împodobite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* persoanele mai jos însemnate, după cum se arată:

Clasa I:

D-na *Lucreția Comandor Herter*, prezidenta comitetului bisericesc din orașul *Sulina*; d-nii: *Const. Țigău*, prefectul județului *Tulcea*; *Gheorghe Șerban*, deputat; *Grigore Musculiu*, primarul orașului *Tulcea*; *Nicolae Brezoianu*, avocat și președintele Comitetului bisericesc din comuna *Cerna*.

CLASA II-a:

Prea Cuviosul Arhimandrit *Calinic Gradea*, Cucernicul Preot *Ioan Chiriac* și Domnii: *Ioan Apostolescu*, judecător; *Silvestru Hutau*; *Vasile Antinov*; *Petre Mateef*; *Mihalache Hariton*; *Anton Mocanu* și *Dimitrie Florea*, membri în comitetul bisericesc, din comuna *Sulina*; *Gheorghe Zaharia*, învățător, președinte al comitetului bisericesc din comuna *Topologu*; *Vasile Fopa*, notar vice-președinte; *Tihon Teodor*, casier; *Dimitrie Cristea*; *Moise Vlad*; *Nicolae Butoi*; *Nicolae Burlacu*; *Ioan Cenușă*; *Gheorghe Cojocaru*; *Ioan Verdeș*; *Nicolae Ghiuzdea* și Cucernicul *Pr. Atanase Panescu*, membri ai aceluiaș comitet.

Cucernicii preoți: *Iconom Petre Ianculescu*, paroh în comuna *Sarighiol*; *Marin Comănescu*, membru al comitetului bisericesc din comuna *Cerna*; *Marin Popescu*, paroh în comuna *Telița*; și domnii: *Ivanțiu Dimitrie*, membru în comitetul bisericesc din comuna *Cerna*; *Iosif Pricop*, președinte al comitetului bisericesc din comuna *Domnița Maria*, și *Mihalache Doroftei*, membru al aceluiaș comitet.

CLASA III-a:

Domnii: *Constăntin Fugigiu*, *Gheorghe Stoian*; *Tulică Petre*, *Radu I. Radu*, *Deliu M. Deliu*, membri ai comitetului bisericesc din comuna *Cerna*; *Nichifor Condrat*; *Roman Vasilev*; *Costea Avimov*; *Lefter Avimov*; *Tudosie Vasilev*; *Nicolae Roman*; *Ioan I. Bumbuș*; *Sava Costea*; *Larion Mihail*; *Sergher Damian*; *Tudor Mironov*; *Tudor Vasilev*; *Hrișă V. Corceovei*; *Petre Carp*; *Domnica Tofon Condrat*, membri ai comitetului bisericesc din comuna *Telița*; *Stoian Ciobanu*; *Andrei Ioan*; *Dima Radu*; *Nicolae Fuioră*; *Nicolae Ciobârceanu*; *Tudor Iacob*; *Ștefan Sava*; *Ilie Trofim*;

Ipatie Decenco și Ioan Nichifor, membri ai comitetului bisericesc din comuna *Domnița Maria*, pentru ajutorul dat la construirea bisericii din localitate.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1934 din 14 Iunie 1924, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I preoții și credincioșii mai jos însemnați, pentru serviciile aduse Bisericii și ajutorul dat la înzestrarea bisericilor din orașul *Galați*, și anume:

1. Părintele *Arhimandrit Neofit Cotleanu*, dela catedrala Sfintei Episcopii a Dunării-de-Jos; Părintele *Econom Ștefan Ionescu*, directorul cancelariei Sfintei Episcopii; 3. Părintele *Econom Teodor Stoica*, protoiereul județului Covurlui; 4. d-na și d-nul *Ioan Prodrom*, mare proprietar și primarul orașului Galați.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1941 din 14 Iunie 1924, se cinstește cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I Păr. *Econ. Stavrofor Ioan Chirilov* dela biserica catedrală din *Ismail*, pentru deosebita sa osteneală în folosul Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1936 din 14 Iunie 1924, se cinstește cu medalia *Răaplata Muncii pentru Biserică* cl. I d. *Gh. Salomeia*, mai-marele corului bisericii catedrale *Sf. Ioan din Focșani*, pentru munca sa cheltuită în folosul Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2943 din 14 Iunie 1924, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II d. *Alexandru Mârza* pentru serviciile aduse Bisericii.

D. Ilie Ene, vechiu secretar al Seminarului Central din București, a fost împodobit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I prin Inaltul Decret Regal nr. 1931 din 14 Iunie 1924, pentru îndelunga și priceputa sa activitate în interesul seminarului.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1939 din 14 Iunie 1924, se cinstește cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I d. *Ioan Prislopeanu*, proprietar în comuna *Poenița*, Muscel, pentru ajutorul dat la zidirea bisericii din satul *Ulița* din aceeași comună.

Ispravă adventistă.—In *Universul* dela 6 Iunie c., citim că țaranul *Marin Vrânceanu* din *Baldovinești*, Brăila, cătunu *Petroaia*, căzut în lanțurile rătăcirii adventiste, a fost silit de noii lui frați în mincinoasa credință de a se treca pe trup timp de 5 zile, ca să-i peară toate urmele de Sf. Mir al Bisericii Ortodoxe, cu care a fost uns la Sf. Botez.

Adventiștii au venit cu o dezmințire în ziarul *Dimineața*, cerând cercetare. *Universul* menține ce a spus cu date limpezi și cere și el să se facă cercetare, ca să se vadă „procedeele barbare întrebuintate de unii din membrii sectei adventiste“.

Cursurile de vară dela Mănăstirea Neamțului.—Societatea de studii creștinești și sociale **Solidaritatea** duce înainte ce a început odată. Anul acesta va fi al III-lea când își va ținea cursuri de vară la M-reă Neamțului, împreunate încă și cu vizite la mănăstirile Secu, Agapia și Văratec.

Cursurile se vor deschide în ziua de 3 August c., printr'un Tedeum, slujit la 10 dimineața, în biserica cea mare a mănăstirii, de către P. S. *Teodosie*, fost episcop al Romanului. In aceeași zi, va vorbi d. Dr. *Ștefan Bogdan*, prezidentul cercului «*Solidarității*».

Șirul în care se vor ținea conferențele va fi următorul:

1. Dr. *St. Bogdan*, despre *Ortodoxism și dreptatea socială*, la 3 August;

2. Dr. *V. G. Ispir*: *Aspecte din viața religioasă contemporană*, la 4 August;

3. Păr. Dr. *N. Popescu*: *Din viața monahală*, la 5 August;

4. Păr. Dr. *I. Popescu-Mălăești*: *Scriptura și viața*, la 6 Aug;

5. Păr. Dr. *I. Mihălcescu*: *Ortodoxism, catholicism și naționalism*, la 7 Aug.;

6. D. M. *Berceanu*, primul ajutor de primar al Bucureștiului, despre *Asistența culturală a Capitalei*, la 8 Aug.;

7. Dr. *D. Boroianu*: *Canoane și Legi*, la 9 Aug.;

8. Arhim. Dr. *I. Scriban*: *Activitatea socială a Bisericii românești*, la 11 Aug.;

9. D. *Ioan Gh. Savian*: I. *Secte și ortodoxie*; II. *Biserica și noua ei organizație*, la 12 și 13 Aug.;

10. D. *St. Berechet*: *Imprejurări din viața Bisericii basarabene*, la 14 Aug.;

11. Dr. *V. Șesan*: *Reorganizarea bisericii noastre*, la 15 Aug.;

12. Gr. *Tabacaru*: I. *Ortodoxismul social*; II. *Directive în educație*, la 16 și 17 Aug.;

13. Arhim. *Daniil Ciubotariu*: *Din trecutul Mănăstirii Neamțului*, la 18 Aug.;

14. Șt. *Soimescu*: *Principii pedagogice scoase din învățătura creștinească*, la 21 August;

15. Dr. *Șerban Ionescu*: I. *Puterea socială a Religiei*; II. *Criteriul moral antic și criteriul moral creștin*, la 23 și 24 Aug.

La 10 August se va face un pelerinaj la mormântul Mitropolitului *Varlaam* dela Mănăstirea Secu. Cu acel prilej, Păr. Prof. *Dr. Nicolae Popescu*, Membru al Academiei Române, va ține o cuvântare despre figura Mitropolitului *Varlaam*.

La 19 Aug., se va face excursiune la Mănăstirile *Agapia* și *Văratec*.

La 25 August se va face închiderea cursurilor.

Câte cârciumi avem.—In lupta împotriva beției, la care suntem datori, trebuie să ne înarmăm cu toate datele care nearată cât de adânc bântuie în țara noastră acest biciu al diavolului.

Sub titlul de mai sus, citim o mică însemnare în *Universul* din 10 Iulie c., care și el culege știrea dintr'un ziar de peste munți, că în toată țara sunt 168,000 de cârciumi, adică „localuri de pierzanie pentru avutul, mintea și sănătatea românului robit de nenorocita patimă a băuturii“. Dintre aceste cârciumi, 135,000 sunt ținute de Evrei.

Simțiri sălbatice.—Astă iarnă, cititorii au fost înfiorați de știrea că un oarecare, însurându-se a doua oară, și-a dus copiii din întâia căsătorie ca să moară de frig, că așa i-a cerut soția a doua. Acum citim în *Universul* dela 10 Iulie c., că flăcăul *Dinu Andrei Petcu* din *Pârlița-Sărulești*, Ilfov și-a omorât pe o soră care se împotriva la căsătoria lui.

Câte fiare se ascund sub chipul omenesc!

Profesor de seminar respins la recurs.—D. M. *Rădulescu*, a fost numit profesor de

muzică bisericească la 5 ore care erau vacante la seminariul din Craiova, în urma concursului depus de d-nea sa. După aceea însă, Ministerul Cultelor l-a numit la orele de muzică vocală, luându-i-le pe cele de muzică bisericească. D. Rădulescu a făcut recurs la Casație ca să fie menținut la cele 5 ore de muzică bisericească și să i se plătească salariul întreg la acestea. Casația i-a respins recursul.

Medalieri. — D. I. Steriade, directorul muzeului Kalenderu din București, a fost răsplătit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I., prin Înaltul Decret Regal nr. 2054 din 21 Iunie 1924, pentru osteneala pe care și-a dat-o la întocmirea expoziției de obiecte bisericești în vederea congresului de bizantinologie din Aprilie trecut (1924) în București.

Primejdiile noastre sociale. — În legătură cu strângerea de bani care, din îndemnul Reginei noastre, s'a făcut în ziua de Rusalii, pentru a se veni în ajutorul celor ce sufăr de oftică, d. profesor de universitate *Mihail Dragomirescu* din București scrie următoarele în *Viitorul* (13 Iunie c.):

Adevărul adevărat — e groaznic: *perim, — perim pe nesimțite.*

„Procentul celor morți de oftică te'ngrozește; procentul celor ce duc o viață nemernică din pricina sifilisului e incalculabil. Las paludismul, las pelagra — și mă mărginesc numai la aceste două. Satele sunt roase de sifilis, orașele de sifilis, dar mai cu seamă de oftică! Ceea ce facem pentru îndreptarea acestei grozave stări de lucruri este ceva, dar este prea puțin“...

Și în acest prea puțin profesorul Dragomirescu vede munca răzleață a Ministerului Sănătății, a Eforiei Spitalelor Civile, a Crucii Roșii, a medicilor *Proca* și *Irimescu*. Peste aceasta, d-nea sa cere trezirea interesului public pentru această chestiune, cum a făcut ziarul *Universul* pentru chestiunea studenților, și unirea într'o silință împreună a tuturor organelor amintite care acum lucrează răzleț.

La rețele amintite de d. *Dragomirescu*, noi adăogăm: beția și lepădarea pruncilor înainte de naștere prin mijloace silnice, lucru care se află din când în când, din ziare, că-l fac unele moașe și medici, nonorocire care ucide înainte de naștere mai multe 100.000 de copii pe an.

Arhimandrit sculat din morți. — Cu părere de bine ca nu s'a adevărit știrea morții, dar cu părere de rău că dăm peste un urât obicei, suntem datori să aducem la cunoștința cititorilor că nu e adevărată știrea dată de noi astă iarnă, că Arhimandritul *Valerian Moglan*, fostul stareț la Mănăstirea Neamțului a murit în Paris. Nu e adevărat. Prea Cuvioșia Sa trăiește.

Dar și-a scornit singur știrea morții, ca să i se peardă urma,

Ce gust și acesta? Și ce interes?

Știrea morții nouă ne-a venit prin păr. Protosinghel *Filaret Gheorghiu*, profesor la seminarul din Roman și vechiu prieten al Arhimandritului Valerie, care și nouă și în casa d-lui Dr. *Boroianu*, decanul facultății de teologie din București, fiind eu de față, a spus că a primit știrea dela d. *Secrieru* dela Capela Românească din Paris, că a dus la locașul de veci pe păr. Arhimandrit Valerie Moglan, care s'a îmbolnăvit și a murit acolo.

Am simțit toată părerea de rău pentru un bărbat în putere, care, după trudă lungă, își isprăvise studiile de teologie în Cernăuți, și-l doream acum la treabă. Ca datorie de cronicari, am luat vestea și am dat-o în știrea cititorilor.

Pasă-mi-te, era numai o ticluială fără nicio cuminenție și fără bună socoteală bisericească, fiindcă un călugăr nu trebuie să plece fără urmă

Acum 2 luni de zile am primit o scrisoare dela un preot al nostru din America, Păr. *Brănuț*, care ne spune că părintele Arhimandrit trăiește și că l-a văzut în localitatea *Detroit* din Statele Unite.

Bun! Bine că Dumnezeu a fost bun și nu l-a luat dintre noi! Dar de ce oamenii sunt atât de răi și se joacă cu darul lui Dumnezeu?... Și nu trebuie cerut socoteală d-lui Secrieru, care și-a făcut aici în chip urât meseria numelui său de duce pe oameni la groapă.

Cărți de Arhim. SCRIBAN. — Au apărut:

Introducere în Noul Testament, volum de 220 de pagini, în formatul cărților de școală, prețul 31 de lei de vânzare la librăria „Universala“, București Calea Victoriei 27;

Studiul Pastoraliei în Biserica Românească, volum de 143 de pagini format mai mare ca cea dintâi, prețul 20 de lei, de vânzare la librăria *Arhidiecezană* din Sibiu și în București la librăria *Pavel Suru* 85;

Durerea Vinerii celei Mari, broșură de 30 de pagini, în editura *Institutului Biblic*, prețul 5 lei, de vânzare la *Tipografia Cărților Bisericești*, str. Principatelor Unite 60, București și la librăria *Pavel Suru*, București, Calea Victoriei 85.

Se află sub tipar:

Mica Biblie, III edițiune, în editura librărie „Universala“.

E gata de tipar:

Comentariul Sfintelor Evanghelii, volumul I

Când sunt două rânduri de sărbători. — Păstrând două calendare, unul după stilul nou și altul după stilul vechiu, se întâmplă multe ne-

potriviri și pagube în viața economică. În țara noastră, ținându-se sărbătorile după stilul vechiu, iar viața obștească umblând după cel nou, și apoi confesiunile ținând și ele sărbătorile după stilul nou, urma că aceeași sărbătoare era ținută în două rânduri, odată după cum era orânduiala Statului, iar alta după obiceiul Bisericii confesiunilor felurite. De aici urma o încetinire a lucrărilor, din pricina sărbătorilor care erau de două ori mai lungi decât trebuia. Așa s'a întâmplat cu prilejul lucrării liniei drumului de fer *Hamangia-Babadag*. Era mare grabă să se isprăvească odată linia, care nici acum nu e isprăvită, și să se lege orașul Tulcea cu celelalte linii ferate ale țării. Lucrătorii însă erau Unguri de peste munți. Dar sărbătorile trebuiau ținute de două ori: odată când le aveau ei, și a doua oară când veneau zilele de odihnă pentru sărbători, statornicite de Statul Românesc. Și iată, așa se perdeau multă vreme.

POȘTA REDACȚIEI.

Părintelui **Const. I. Manoilescu**. Parohia *Mărășeni* com. *Căntălărești*, jud. Vaslui.

Răspund scrisorii Sfinției Voastre din 22 Mai 1924.

Schimbarea calendarului se va face tocmai așa cum credeți Sf. Voastră că e bine. Nu se va trece ziua Sfântului Dumitru cu 13 zile mai la vale și în loc de 26 Octombrie să zici 8 Noembrie, ci rămâne tot la 26 Octombrie, dar 26 Octombrie al stilului îndreptat. Deci el va veni cu 13 zile mai curând față de anul iulian, dar în numirea datelor nu se schimbă nimic, așa că, pentru urechile și ochii omului, toate rămân precum au fost și fără a se băga de seamă. Crăciunul, de asemenea, a fost la 25 Decembrie, la 25 rămâne, fără nicio vătămare. Singurul lucru care se schimbă este că zilele săptămânii n'au să se mai potrivească cu data lunii pe care o știm noi pentru căderea sărbătorilor după calendarul vechiu, ci la aceeași dată a calendarului va fi altă zi de săptămână în calendarul nou. Așa, de pildă, Crăciunul, după calendarul de până acum cade anul acesta Mercuri. Făcând îndreptarea, el cade Joi. În aceasta însă n'are să fie încurcătură, pentru că se vor publica îndată calendare pe care le veți avea la îndemână în orice împrejurare.

Să venim acum la data Paștelui, de care Sf. Voastră de asemenea întrebați.

Paștele rămâne tot la data vechiului calendar: 6 Aprilie stil vechiu sau 19 stil nou. Dacă ar fi fost să urmăm după hotărârea luată astă toamnă de Sf. Sinod, adică să urmăm lunii pline cea după meridianul Ierusalimului, am fi avut Paștele cu o săptămână mai curând, odată cu ceilalți creștini din celelalte confesiuni, și atunci în toată Țara românească Paștele s'ar fi sărbătorit la aceeași dată. Luna plină anul viitor cade la 9 Aprilie 3 ceasuri și 33 minute. Duminica îndată după această dată este 12 Aprilie, când apusenii au Paștele lor. Deci îl putem avea și noi, fiindcă nu cădea odată cu al Evreilor. Evreii îl au la 9 și la 10 Aprilie. Cu toate acestea Sf. Sinod a amânat aplicarea acestei schimbări a datei Paștelui, urmând să ne ținem în totul după rânduiala veche. Motivul, arătat de Prea Sf. Vartolomei, raportorul Sfântului Sinod, în această chestiune, a fost că încă nu s'a înființat organul care să ne dea pe un număr de ani data lunii pline după echinocșiul de primăvară, având în vedere me-

ridianul Ierusalimului. De aceia lucrurile au rămas precum au fost. Dar e numai un provizorat. Această urmare după două calendare nu se va putea ține multă vreme. Va trebui odată să se schimbe și aceasta, fiindcă, dacă umblăm după calendarul înnoit, iar Paștele cu sărbătorile care se țin de el urmează tot după data veche, vom ajunge odată cu Rusaliile în Sf. Petru și vom desființa Postul Sfinților Apostoli.

Sf. Voastră spuneți că e bine să se ție Paștele așa cum cade după pascalia veche, adică 6 Aprilie stilul iulian sau 19 Aprilie după stilul nou. Dar adăugați: „atunci însă tabelele din evanghelistar nici de loc nu se mai potrivească după stilul nou și trebuie din nou refăcute. Pentru aceasta v'aș ruga stăruitor să mijlociți locului în drept ca să tipărească din nou tabelele din evanghelistar cu data Paștelor transpusă după noul calendar și să se trimită tuturor parohiilor, pentru ca preoții să le anexeze la Sf. Evanghelie și să le aibă în vedere la săvârșirea serviciilor bisericești.

Fără ajutor nu rămâneți. Sf. Sinod a și luat măsuri în această privință. Nu se vor tipări evanghelistare nouă, dar se face ceva de care vă puteți sluji foarte bine. Se face calendar pe care să-l aveți la îndemână îndată. D. Profesor Dr. *C. Chiricescu* a fost însărcinat să lucreze acest calendar, și-l veți avea la timp. Acesta se întrebuintează însă și mai ușor decât evanghelistarul.

Pentru partea care ne trebuie nouă chiar anul acesta dela 1 Oct. până la sfârșitul anului, calendarul e și gata și-l publicăm chiar aici în acest număr.

Nu-i așa că greutatea e înlăturată?

Sf. Voastră spuneți că sunt preoți care habar n'au de schimbarea calendarului, că nu citesc nici *Biserica Ortodoxă*, că, dacă-i întreabă cineva din enoriași, nu știu ce să spuie.

Acestora eu ce să le fac? Care-i chipul să-i faci să afle că se schimbă calendarul? Că doar nu numai în această revistă, ci toate ziarele au scris. Mitropolitul Primat a adus la cunoștința întregii țări faptul acesta în ședința dela 28 Decembrie trecut a Senatului. Și toți au luat cunoștință, și s'a alăturat și Biserica românească unită la această schimbare, prin declarațiunea făcută atunci în Senat de un preot de al lor senator. Acestea s'au publicat pe larg în ziare, și nici așa preoții, n'au ajuns să știe că se schimbă calendarul?!

Dacă, după cum spuneți, episcopii încă nu v'au înștiințat despre aceasta, nu e nimic; era vreme să se facă, și iată că se face acum. Aveți aici enciclica Sfântului Sinod, și de aici înainte merge și înștiințarea prin organele administrative.

Prin urmare ordinul circular pe care doriți să-l aveți dela Sf. Sinod iată că-l și aveți.

Spuneți că vă trebuie amănunte ca să puteți da lămuriri poporului ca să nu se facă turburare sâmul lui. Apoi cred că acum aveți ce vă trebuie.

Dar poate tot nu e de ajuns. Ce mai rămâne însă trebuie să facem noi. În totdeauna, când se face un însemnat act oficial, vin apoi organele mai mărunte care-l tâlouiesc. Aceasta trebuie s'o facem noi, și eu chiar pe ziua de azi mă apuc să scriu în chestiunea calendarului pentru ziarul *Universul*, ca să afle toată lumea ce este și s'o facem să înțeleagă mai ușor în ce se cuprinde această schimbare. Scriind în grai românesc și la îndemâna oricărei înțelegeri va fi chip să facem lumea să priceapă că această schimbare este nu o abatere, ci o întoarcere la rânduială Sfinților Părinți dela care ne-au depărtat socotelile, puțin greșite într'o lature, ale calendarului.

Dar dacă s'a făcut zvon în popor că se schimbă calendarul și de aici oarecare neliniște, măcar unii preoți tot puteau face ceva, pentru că să lămurească lumea ce este și ce se face. În această revistă s'a publicat destul de mult despre calendar, și apoi n'am publicat eu anul trecut în

RIȘTEȘII ORTODOXA ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SÎNOD

CUPRINSUL

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament	Pr. POPEȘCU-MĂLĂEȘTI
De-ale zilei	ICONOM C. NAZARIE
Cum slăbesc religiile și pătrund rătăcirile	V. SIMIGANOSCHI
Constatări triste	Pr. CORNELIU M. GRUMĂZESCU
„Venii după mine și vă voi face pe voi vânători de oameni”	Pr. M. M. IONESCU
Dragostea creștină în primele veacuri	Pr. I. MIHALCESCU
Audiatur et altera pars!	Pr. MARIN C. IONESCU
O luptă care nu poate înceta	Arhim. SCRIBAN
Ca la noi nicăeria	Pr. I. DOLISCINSKI
Românii care au scris despre Calendar	Arhim. SCRIBAN
Datini superstițioase la eclipsa de lună	A. M.
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN, G. GALACTION
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN, I. MIHALCESCU
Știri, Mulțămiri, Poșta redacției	Arhim. SCRIBAN

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavski*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lușaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 658-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 8 (521).

August 1924

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament

Probleme vechi.

Cărticica, plină de filosofie, ce se găsește în Vechiul Testament sub numele de «Ecclesiast» spune un mare adevăr: «Ce a fost este, și ce este va mai fi».

În toată lumea, unde te vei duce azi, un singur cuvânt este, care se află pe buzele tuturor — se înțelege legat cu idei și pricini felurite. Este cuvântul: *suferință*.

Toți, dela mic până la mare, suferim. Unul într'un fel, altul în alt fel. Și toți iarăși ne întrebăm: de ce suferim? Nu se poate să trăim fără suferință?!

Nu suntem noi azi cei dintâi ce ne punem aceste întrebări. Cu multe, foarte multe mii de ani înainte, oamenii s'au întrebat ca și noi. Gânditori isteți, iuți la minte au frământat lumea ca să deslege problema aceasta. Unii din ei ne-au lăsat și scrieri. Și una din cele mai vechi scrieri, care se ocupă cu această chestiune este cartea din Vechiul Testament ce poartă titlul: «*cartea Iob*». Aci, în această scurtă scriere, se discută problema suferinții în mod cu totul deosebit.

Nu știm dacă se va fi discutat această problemă pe vremi mai vechi ca în zilele lui Iob. N'avem altă literatură din care să cunoaștem acest fapt. Dar felul cum se discută problema aceasta, în cartea Iob, arată că ea frământa mai de mult mintea cugetătorilor și-i cautau dezlegarea.

Dezlegarea ce caută a se da acestei probleme în această carte formează tocmai trăsura cea mai de seamă a acelor vremi. Nu dela oameni, dela înțelepciunea omenească, așteptau ei lumina, ci dela Dumnezeu.

Ei erau încredințați pe deplin că Dumnezeu trăește și cărmuește lumea. Numai nebunii zic că nu este Dumnezeu (Ps. 14₁). Dar ceilalți știu că tot ce se face în lume Dumnezeu cunoaște (vezi proorocia lui Amos (3₆) și Isaia (45₇)).

Deasemenea era cu neputință să nu creadă că *Dumnezeu este drept*. Este cu putință ca judecătorul lumii întregi să nu facă dreptate? Așa întreabă, foarte mirat că ar veni cuiva un asemenea

gând urât, bătrânul Abraham, ce a trăit în vremi uitate (Facerea 18₂₅).

Tot odată le sunase în urechi ceea ce au auzit și știau de mult, și era cântat și de poeți (Psalm 18⁵ etc.), că *Dumnezeu răsplătește fiecăruia după faptele sale*.

Dar viața — această realitate crudă — îi pune de multe ori în mare încurcatură cu asemenea credințe. De multe ori luaseră seama că *omul drept suferă, îndură greul vieții; iar nelegiuitul se răsfată în bunătăți*. Atunci erau tare încurcați. Și vânturau problema pe toate fețele.

Când erau în această stare, o minte ageră, iute la pătrundere, iscusită la vorbire, luminată de Duhul cel de sus, al Domnului, puneu limpede problema. Și cu întorsături iscusite, cu vorbire frumoasă, figuri și asemănări minunate, dău o deslegare acestor frământări ale vremii: *ce-i cu suferința?*

Tot sbuciumul său sufletesc, toată frământarea omului inspirat de Domnul se află scrisă în cartea ce poartă titlul «*cartea lui Iob*».

Forma de dialog era cea mai potrivită — și este și azi — pentru chestiunile adânc pătrunse, bine puse și cu temei rezolvate.

Urmărind dialogul din cartea Iob, adesea ori vom vedea viața cum se înfățișează și nouă azi. Așa pricepem bine tot cuprinsul ei.

Se înțelege deslegarea problemei nu mulțamește pe toți și nici nu-i desăvârșită.

Totuși sunt anume principii hotărâte ce nu pot fi tăgăduite. Dumnezeu este stăpânul tuturor. Suferința e o școală; un mijloc de încercare, de întărire, de curățire, de cerșetare a omului prin sine însuși, un fel de creștere spre cele înalte și alese. Și de mergem mai departe, ne putem folosi de termenii de azi și putem zice: cel mai bun mijloc și imbold spre progres. Aceasta reese clar și limpede din poema Iob.

Dar deslegarea întrebării: în ce legătură stă răsplata faptelor cu suferința, nu o găsim cum am dori. Problema aceasta nu s'a putut dezlega definitiv atunci, căci lipsea vederea limpede a credinței în viața viitoare. Această credință era numai ca o slabă licărire, ca o *cerință nea-*

părată a vieții de pe pământ și credinții în Dumnezeu cel drept. Dar nu era văzută luminos și strălucitor la razele unei învățături și convingeri limpezi și fără șovăială.

Numai prin Mântuitorul a fost dată și lămurită pe deplin cea din urmă deslegare a acestei întrebări: *în ce raport stă suferința din viață cu răsplata faptelor.*

Pentru înlesnirea studierii acestei cărți, dau în cele ce urmează scurte îndrumări asupra cuprinsului cărții Iob, cum și a discuțiilor ce s'au făcut asupra problemei cu care se ocupă.

Când Dumnezeu va voi, voi publica și studii mai întinse.

Cuprinsul cărții Iob.

Cartea poartă acest nume dela personajul de seamă de care se ocupă cuprinsul ei, dela Iob—יֹבִיב = Iob'').

Vieța lui Iob o vedem în „Cuprinsul cărții“.

Obișnuit cartea se împarte în:

Prolog, cap. 1—2.

Tratare: cap. 3—42 v. 6.

Epilog cap. 42,7—v. 17.

Prologul.

Aci se povestește viața pioasă a unui om cu numele Iob ce trăia prin țara numită Uț, în mijlocul bogățiilor sale și era destul de fericit (1,5) în sânul familiei și copiilor săi, viețuind, ca om integru și drept, care se temea de Dumnezeu, dând slavă și mulțumire Celui prea Înalt pentru bunătatea și milostivirea Lui.

Dar Satana, adică vrășmașul, pizmuia fericirea lui. El se arată înaintea Domnului printre «fiii lui Dumnezeu». Întrebat de Domnul de unde vine, el răspunde că a colindat pământul. Atunci îi cere să spună ce zice de Iob cel tare în credință. Satan răspunde că toată credința lui Iob are la temelie interesul. Dacă i s-ar lua bogățiile, n'ar mai fi religios, ci ar blestema pe Domnul (1,6—12). «Au degeaba se teme Iob de Dumnezeu?! Ia-ți mâna de pe el și atinge-te de tot ce e al lui, atunci pe față se leapădă de Tine».

Atunci Domnul îngăduie Sataniei să lovească pe Iob în averea lui, dar de persoana lui să nu se atingă.

1. Etimologia acestui cuvânt este nesigură.

După unii vine dela radicalul ebraic: יֹב ce se traduce cu a dușmăni și Iob ar însemna *dușmănie*. Sau, luat ca un pasiv ar însemna: *cel dușmănit*. Numele Iob este socotit ca un nume simbolic, în care se cuprinde întreaga lui viață.

După alții, acest radical ebraic nu este decât un cuvânt dialectal derivat din arabul ياب care înseamnă: a se întoarce, a se pocăi.

Este mai probabil că stă în legătură cu ebraicul יֹב = a dușmăni (Vezi „Bibelwerk“ de Lange, 1 „Das Buch Iob“).

De atunci nenorocirile se țin lanț. Turmele i se fură de Sabeeni și de Chaldei; copiii pier sub casa dărâmată de furtună. Rămâne sărac și nenorocit.

Totuși, la auzul tuturor acestor nenorociri, Iob nu cârtește, nu se revoltă. Nu se aud din gura lui decât vorbele: «Gol am ieșit din pântecul maicii mele, gol mă voi întoarce. Domnul a dat, Domnul a luat. Fie numele Domnului binecuvântat».

Sub povara acestor mari nenorociri, «Iob n-a păcătuit și n'a grăit ceva împotriva lui Dumnezeu» (v. 13—22).

Dar Satana nu se descurajează. Când vine din nou în fața Domnului și aude cum Domnul laudă tăria în credința a lui Iob, zice: «Piele pentru piele», adică: de se va atinge de persoana lui, Iob va păcătui. El a fost mulțumit că din toate aceste rele a scăpat numai cu pielea. Omul dă totul pentru viața lui. Cu această șiritenie diavolească capătă îngăduirea a se atinge chiar de persoana lui. (2,1—8).

Iob este lovit de o boală grea, de lepră¹⁾ și se așează pe o grămadă de cenușă unde zăcea curățindu-se de bube cu un hârb.

Starea aceasta nenorocită făcea pe femeia lui să-i zică: «Mai ții încă la credința ta?». Blestemă pe Dumnezeu și mori». Dar el răspunde: «Tu vorbești ca o femeie fără minte cum ești. Primim cel bun dela Dumnezeu, dar pe cele rele să nu le primim?».

În mijlocul tuturor acestor nenorociri, Iob n-a păcătuit cu buzele sale (2,7—15).

Vestea nenorocirii lui s'a răspândit până departe și trei prieteni: Elifaz din Teman, Bildad din Suhi și Tofar din Noama s'au dus să-l mângâie și să-l întărească. Când l-au văzut, nu-l mai cunoșteau.

Au plâns și, în semn de doliu, 7 zile și 7 nopți au stat lângă el fără să grăiască un cuvânt. Nici unul nu îndrăznește să spună ceva, căci vedeau că durerea lui este mare (v. 11—13).

Aci se sfârșește cuvântul înainte al acestei frumoase și interesante poeme. Ceeace urmează este o întreagă discuție filosofică asupra pricinii suferinții lui Iob. Aceasta formează

Tratarea.

Aci ne ducem pe un câmp cu totul deosebit de prolog. Discuția ce se începe este între Iob

1. Probabil de așa numita *Elefantiazis*, (pentru că se formează pe trup umflături închise, încât trupul seamănă cu piciorul elefantului), forma cea mai grea a leprei și nu se vindecă. Produce multă secrețiune urâtă și cel bolnav este silit să stea departe de casă.

și cei trei prieteni, după care intră în vorbă la urmă și un al 4-lea, numit Elihu. Dar încheierea o face cuvântul Domnului ¹⁾

PARTEA ÎNTÂIA

Dialogul întâiu.

Discuția este începută de Iob, care, după mai multe zile, rupe tăcerea. Covârșit de suferință, începe să-și blesteme ziua de naștere. «Să piară ziua în care m'am născut și noaptea în care s'a zis: un băiat a fost zămislit» (3₃). Plin de amărăciune, se tângue că n'a murit îndată ce s'a născut (11—19), căci în Șeol ar fi avut liniște. Sub povara suferinții lui, se întreabă: Dece Dumnezeu nu dă lumină celui trudit și vieață celui cu sufletul amărât; celor ce așteaptă moartea și ea nu vine, celor ce o caută cu râvnă mai mult ca pe o comoară?!» (v. 20—21).

În vorbe scurte, în acest monolog, Iob spune dorința lui *de a muri*, decât să sufere atât de mult.

Odată ruptă tăcerea, dialogul își urmează cursul. Elifaz, probabil cel mai bătrân dintre ei, începe vorba.

Să nu se supere Iob, zice el, dacă cineva îi atrage luarea aminte că cel ce este nevinovat nu pierde, dar cel vinovat pierde din pricina păcatelor lui (42—11). O arătare tainică de noapte, în vorbe șoptite, l-a încredințat că, înaintea lui Dumnezeu, nu este nimeni curat (v. 12—v. 21). Așa fiind, supărarea în suferință n'are rost, de oarece omul este singur vinovat pentru nenorocirile ce vin asupra-i (4₁₇—5₇). «Omul pentru trudă este născut, cum scânteile de foc în sus zboară».

1) Tratatul cuprinde trei părți:

Partea I: Cap. 3—31.

Capit. 3, vorbește Iob, și apoi alternativ în trei rânduri începe să vorbească:

I. a) Elifaz	cap. 4—5	II. a) Elifaz	cap. 15
Iob	6—7	Iob	16—17
b) Bildad	8	b) Bildad	18
Iob	9—10	Iob	19
c) Toifar	11	c) Toifar	20
Iob	12—14	Iob	21

III. a) Elifaz	cap. 22
Iob	23—24
b) Bildad	25
Iob	26
c) Vorbirea lui Iob	cap. 27, 28, 29, 30 și 31.

Partea a II-a cap. 32—37.

O introducere mică în proză 32₁₅; și apoi 4 cuvântări ale lui Elihu cap. 32 v. 5—37.

Iob nu răspunde la acestea.

Partea III-a cap. 38—42.

Două cuvântări ale Domnului adresate lui Iob și răspunsul lui Iob.

1. Cap. 38—40, Cuvântul Domnului.

2. „ 40₅₋₈, Scurt răspuns al lui Iob.

3. „ 40₇—41₂₆, Cuvântul Domnului.

4. „ 42₁₋₆, Supunerda lui Iob.

Cap. 42₁₋₁₀, Ultimul cuvânt al Domnului.

Omul pios nu trebuie să cârtească împotriva încercărilor divine și să se îndoiască de bunătatea lui Dumnezeu. El ridică pe cei umiliți, scapă pe cei apăsăți, apără pe cei slabi (5₈ 16).

Ferice de omul pe care Domnul îl înustră; el nu trebuie să nesocotească certarea Lui. Pe un asemenea om Domnul îl vindecă și când e încărcat de zile se bucură de fericire (5₁₇ 26).

* * *

Această cuvântare se distinge prin tonul ei moderat, blând și plin de iubire față de cel ce era în suferință. Elifaz se ridică în adevăr în potrirea ideii arătată de Iob, care, blestemându-și ziua nașterii și dorind să moară, nemulțamea și ocăra pe Dumnezeu.

Elifaz ține la ideea că, *nici un om nu poate fi fără păcat*. «Nu iese din raiu nenorocirea și din pământ nu dă chinul». Caută însă, în vorba sa, să nu supere și să amărească și mai mult pe Iob.

* * *

Iob, în răspunsul său, nu este de aceeași părere. Descriind în cuvinte pline de amărăciune, suferința ce îndură (6₂₋₇), chiamă din nou moartea (v. 8 și 9). El nu știe să fi călcat poruncile divine (v. 10). Starea lui este disperată și puterea lui este aproape de sfârșit (v. 11—13); iar durerea lui cu atât mai mare, cu cât vedea că nu întâlnește milă la nici unul din prietenii săi. (v. 14—23). Ei, în loc să-i spună cu ce a păcătuit, îl acoperă de muștrări și-l chinuie cu îndoiala lor. Mai bine ar face să recunoască nevinovăția lui (v. 24—30).

Viața lui este durere și desnădejde (7₁ 6). Boala lui e grea și urâtă; își vede sfârșitul și nu mai nădăjduiește mântuirea (v. 7—10). De ce Dumnezeu face să sufere pe om, de vreme ce el nu-i vinovat? (v. 11—19). Dacă are ceva vină, de ce Dumnezeu îl face tocmai pe el țintă de ochit și de ce nu-i iartă păcatul decât să-l umilească, fiind o grea povară chiar pentru el însuși? (v. 19—21).

* * *

În acest răspuns, Iob se arată neînduplecat. Nu se cunoaște vinovat și nu vrea să urmeze statul lui Elifaz.

Atunci ia cuvântul un alt prieten al lui: *Bildad*. Acesta vorbește mai puțin și nu așa de autoritar ca Elifaz, dar are *aceeași* idee, *aceeași* temă.

* * *

Bildad zice că *Dumnezeu nu poate fi nedrept*. Dacă Iob este cu adevărat nevinovat, să roage pe Domnul și va fi iertat. *Copiii lui au murit*

din pricina păcatelor lor. Toate însă le va căpăta înapoi și fericirea lui chiar mai mare (8₁₋₇).

Este o veche învățătură ce zice: «Dumnezeu nu aruncă pe omul fără vină, și nu sprijinește pe cel nelegiuit» (8₈₋₁₉). Dacă Iob este în adevăr nevinovat, Dumnezeu nu-l va arunca până la sfârșit (v. 20—22). «Cei ce te urăsc în rușine s'ar îmbrăcă și nimic nu se va alege de certurile celor fără de legi».

* * *

În răspunsul ce dă lui Bilbad, Iob este mult mai lung. În aparență s'ar părea că și el cunoaște că nici un cm nu se poate socoti drept înaintea lui Dumnezeu.

Știe în adevăr că nici un om nu poate sta la judecată cu Dumnezeu (9₁₋₁). «Cel mai înțelept la minte și tare în putere, de s'ar împotrivi Lui și ar izbuti?». Chiar dacă ar fi dreptatea pe partea lui, nu poate să o scoată în evidență, căci puterea lui Dumnezeu este mare și omul în fața Lui n'ar ști cum să se apere (9₁₃₋₂₀). Dumnezeu, zice Iob, nimiceste și pe cel drept și pe cel nedrept (v. 21—24). «De aș fi drept, gura mea m'ar osândi, fără de prihană sunt, și pe nedrept mă socotește». Și dacă moartea ar veni la vreme! Dar nu! Viața se scurge în suferință! În zadar nenorocitul prinde curagiu! Chinul nu se sfârșește. Dumnezeu nu este un om ca el căruia să-i răspundă și cu care să stea la judecată. Dacă ar lua mâna de deasupra lui, atunci ar putea vorbi și nu i-ar fi frică (v. 25—35).

De ce-l dușmănește Domnul? (10₁₋₇). Poate că chiar dela facere era hotărât spre chin, vinovat sau nevinovat. De nu s'ar mai fi născut! Puține sunt zilele vieții. De ar voi Dumnezeu, pentru vremea ce i-a mai rămas să trăiască, să-l lase să guste fericirea și liniștea! (10₇₋₂₂).

* * *

În această cuvântare, Iob se aprinde din ce în ce mai mult și devine îndrăzneț, lăsând să se înțeleagă că Dumnezeu face întrebuintare nedreaptă de puterea Lui cea mare.

În fața acestei cuvântări, pline de amărăciune și îndrăsneală, al treilea prieten al lui Iob, ia cuvântul și răspunde pe un ton mai aspru.

* * *

Tofar se ridică împotriva acestor cuvinte ale lui Iob și zice că nu pot rămâne fără răspuns (11₂₋₃). Împotriva susținerii lui, care ține cu îndrăzneală la nevinovăția lui și deci indirect socoate nedrept pe Dumnezeu, zice: Dacă Dumnezeu ar voi să vorbească, și ar desveli tainele înțelepciunii ar vedea că l'a tratat cu blândețe în îngăduire (11—₃₋₆).

Omul nu trebuie să se gândească, că poate pătrunde planurile Domnului. *Înțelepciunea lui Dumnezeu este mare și nemărginită*. Mai sus ca cerul este și ce poți face tu? mai jos ca iadul și ce știi tu? mai întinsă ca pământul și mai largă ca marea (v. 6—12). El vede și cele mai ascunse păcate ale omului. Iob trebuie să facă pocăință și întinzând mâinile către Domnul și aruncând orice neleguire de pe mâinile lui va căpăta fericirea și liniștea. (v. 13—20).

* * *

Cei trei prieteni ai lui își spusese părerea. Toți aveau o singură temă: Suferința este urmarea păcatului. În răspunsul ce *Iob* le dă la căteși trei prietenii lui, este mult mai lung la vorbă și pe un ton mai tare și mai aspru.

Mai întâiu, ia în răs îndrăsneala prietenilor săi, cari cred că toată înțelepciunea ar fi numai la ei, ce se arată lipsiți de iubire pentru cel în suferință.

El este tot așa de priceput ca și ei și nu trebuie să fie pentru ei, prietenii lui, un obiect de batjocură, tocmai în clipa când cere cu stăruință ajutorul Celui prea înalt. «Dispreț nenorocitului este gândul celui în siguranță, o lovitură celor al căror picior este gata să se poticnească». (12₁₋₅).

Înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu sunt mari (v. 7—12). El cârmuește lumea (v. 13—25). El, Iob, știe toate acestea; nu era nevoie să-l învețe ei. El însuși vede că Dumnezeu adesea pe nelegiuiții îi lasă nepedepsiți. Dacă prietenii cred că prin minciuni și nimicuri au să-l mângâie, se înșeală; mai mult îl supără. (14₈₋₁₂). Dovezile lor sunt mai slabe ca cenușa, ca bolțile făcute din pământ. Ei nu trebuie să vorbească pentru Dumnezeu. Celui a tot puternic nu ei să-i țină parte. El, Iob, vrea să-și apere singur pricina lui înaintea lui Dumnezeu, (v. 13—22) și este sigur că i se va recunoaște nevinovăția, căci ar vrea să știe și el, care-i păcatul lui? Il socotește Dumnezeu vrăjmașul Lui? De ce-l acoperă cu nenorociri? (v. 23—28).

Viața omenească e scurtă «întocmai ca și floarea, răsare și se veștejește, întocmai ca și umbra...» și Dumnezeu ar trebui să dea o clipă de tihnă omului ca să-și ajungă sfârșitul cu bine (14₁₋₆). Un arbore mai trăește prin mlădițele lui, dar de moare omul, totul e sfârșit; se culcă și nu se mai scoală (v. 7—12). De ar mai fi o altă viață! Atunci omul ar mai îndura nenorocirile; dacă ar ști că vine ceasul când Domnul să-și aducă aminte de el, ar avea nădejde. Dar cum se prăbușește un munte și se surpă, așa sfârâmă Domnul nădejdea omului și el piere. ce-i pe urmă el nu mai știe (v. 13—22).

Dialogul al doilea

Din cele din nainte se vede că cei trei prieteni, prin cuvântările lor nu l'au convins pe Iob și nici nu l'au liniștit. Din potrivă, încredințat de nevinovăția lui, este aproape să găsească cuvinte tari împotriva Domnului. Iob se crede prigonit și este gata să declare pe Dumnezeu nedrept. Dar nici cei trei prieteni ai lui nu se lasă convinși de Iob.

* * *

Elifaz începe din nou, cu acelaș ton liniștit și demn, să combată susținerile lui Iob.

Cuvintele lui, zice *Elifaz*, sunt vorbe fără de minte, cârtiri ce mărturisesc tocmai împotriva lui, nu pentru el, și distrug pietatea și frica de Dumnezeu (15₂₋₆).

Omul e slab, fără putere și plin de nedreptate, ființă ce «face răul cum bea apa». Cum se poate dar socoti drept înaintea lui Dumnezeu? (v. 6—16).

Cerând lui Iob să-l asculte cu luare-aminte, descrie cu măiestrie pe omul rău și chinurile ce-i produc conștiința, ducându-l, fără greș, la nenorocire și la pieire (v. 17—35), grăind:

«Viața sa întreagă cel fără de lege în chinuri o petrece și un număr de ani ¹⁾ se păstrează pentru cel tiran.

Glas de spaimă îi sună în urechi,
când se află în tihnă, pieirea îl năpădește.

Nu mai crede a se întoarce din întunec,
ci pentru sabie este hotărât.

El rătăcește după pâine — unde poate fi?
el știe că lui îi hotărâtă ziua de întunec.

Îl înspăimântă nevoia și necazul,
îl stăpânește ca pe un rege gata de atac ²⁾.
căci a ridicat mâna sa către Dumnezeu,
și către Cel a tot puternic măritu-s'a.

Înaintea Lui a alergat cu gât semeț,
cu pavăza sa cea groasă la spinare,
căci și-a acoperit fața cu grăsime,
și a pus seu pe coapse ³⁾.

Și a mas în cetăți pustii
în case ce nu trebuiau locuite, ⁴⁾
care erau hotărâte ruine să rămână.

Nu se îmbogățește, și starea lor nu ține,
și holda lui nu se pleacă la pământ. ⁵⁾

¹⁾ Adică un număr hotărât, stabilit. Mai mult nu.

²⁾ Unii cercetători cred că aci este o comparațiune cu starea sufletească a regilor assisieni, cari când erau gata de atac, ziceau că «sunt înfuriați ca un leu», ce stă să se arunce asupra prăzii ce pândește. Așa și cel nelegiuit este sub stăpânirea necazului, furiei lui.

³⁾ Adică s'a îngrijit numai de îngrășarea lor.

⁴⁾ Ruinele erau urmele nenorocirei. Ei se bucurau de nenorocirea altora.

⁵⁾ Semănătura de pe holdele lui nu are spice și rod în cât să se plece la pământ de greutate.

Nu scapă de întunec,
pârjolul prăpădește mlădițele lui,
și se pierde în focul mâniei Lui ¹⁾.

Să nu creadă, prin deșertăciuni amăgit,
că deșertăciunea ca schimb îi va sluji ²⁾.

Încă nu s'a împlinit ziua,
și ramura lui de finic nu mai înverzește ³⁾.

Se rupe, ca și agurida la viță,
și se aruncă, ca măslinul floarea sa ⁴⁾.

Cu adevărat, gașca nelegiuiților este pustiu pietros,
și focul mistue lăcașul mituirii ⁵⁾.

Zămislit'a trudă și naște nelegiuire,
și în pântecul lor se gătește vicleșug ⁶⁾.

* * *

Iob, supărat de învinuirile ce pe de parte îl aduceau prietenii săi, în răspunsul ce dă respinge cu vorbe de dispreț susținerile lor. Le spune că de vorbe seci și mângâeri deșarte e sătul (16₂₋₅). Starea lui e grozavă, puterea-i pe sfârșite și Dumnezeu îl pedepsește și lasă să pară că-i pedeapsa păcatelor lui, deși se știe nevinovat. «Măinile mele n'au săvârșit crimă și rugăciunea a fost curată» (v. 6—17). Și are martor, pentru adevărul celor ce spune, pe Dumnezeu însuși, pe care cu lacrimi îl roagă. — Vede moartea că-i aproape, dar înaintea de a muri, voia i-ar fi să-l apere Domnul și să-i asigure izbânda, căci cine altul poate da mâna cu el? (16₁₆ — 17₃).

Acești prieteni sunt orbi la minte și zicerile lor sunt vorbe zadarnice. Nădejde nu mai are, de mult a pierit și ar dori mult să aibă liniște măcar în mormânt (17₈₋₁₆).

* * *

Bildad cam supărat de acest ton al lui Iob, vorbește aspru și-l întreabă de nu cumva crede că, pentru el, Domnul va schimba rostul lumii (18₁₋₄). Nelegiuitul va pieri și numele i se șterge, nimic nu rămâne din ce a fost ființa lui și nici măcar de numele lui nu se mai aude. Așa se întâmplă cu lăcășurile nelegiuiților și așa este locul celor ce n'au cunoscut pe Domnul (18₄₋₂₁).

* * *

Iob răspunde respingând din nou cu tărie învinuirile prietenilor. Îi ceartă că, în loc de mângâiere, îl mâhnesc, batjocorind-l. Ce le pasă lor

¹⁾ Adică mânia Domnului, ce-l pedepsește.

²⁾ Cu lucrurile deșarte ale lumii nu-și va putea răscumpăra viața sa.

³⁾ Când nu s'așteaptă moare, și totul s'a sfârșit.

⁴⁾ În Orient, ca și la noi, agurida se vinde pe piață ca să se acrească mâncarea cu ea.

Măslinii în Siria produc în anii 1, 3, 5 etc. Anii 2, 4, 6 etc., fac numai flori, cari cad fără a da roade.

⁵⁾ Mituirea a fost de-apururea un mare păcat.

⁶⁾ Cine vrea să cunoască în ce anume stă deosebirea acestei truduri după textul original și cea din Biblia românească să pună alături textele.

dacă el a păcătuit sau nu? El e răspunzător de *purtările* lui. Dumnezeu îl nedreptățește (19₂, 6). El l-a făcut de răs înaintea oamenilor, încât toți fug de el (v. 7—19). Deacea ei ar fi trebuit ca să aibă milă de el și să-l mângâie (v. 21—22). Ce a vorbit nu tăgăduște. Din potrivă, ar trebui să rămâne pentru vecie săpate în piatră, să treacă peste veacuri (v. 26—24). El știe că Dumnezeu îl va răplăti, găsindu-l curat. Aceasta-i mângâierea lui. Există o dreptate când omul este drept (v. 24—29).

* * *

Jofar, văzând că din ce în ce discuția devine personală, se silește să o abată pe calea unei convorbiri de idei, a unei discuții impersonale. După câteva vorbe de introducere (20₁₋₃), începe și el a descrie soarta nelegiuitului, a cărui bucurie și fericire nu ține mult. Ca un vis zboară și ca o vedenie dispar toate pentru el. Nu-i aduc decât o mulțumire de o clipă. Orice bucurie și mulțumire în otravă se preface și în fiere de năpârcă. Nenorocitul! de veninul viperei moare. În mijlocul averilor el tremură de frică și un foc

il mistue, ce nu se poate stinge. Cerul desvăluie fără de legea lui și pământul se ridică împotriva-i. Pierdută este casa lui și tot ce avusese ca apa curg în ziua de mânie. Aceasta-i soarta nelegiuitului; aceasta-i moștenirea ce-i lasă Cel prea Înalt (20₃₋₂₉).

* * *

După aceste vorbe, *Iob* răspunde vorbind, iarăși către toți cei trei prieteni ai săi. Li roagă, nu fără oarecare ironie, ca cel puțin să-l asculte, înainte de a-l lua peste picior (21₁₋₅). Un fapt îl uimeste, ce adesea a văzut, anume că cei răi trăesc în pace și mor în tihnă și'n avere și desprețuesc pe Dumnezeu și căile Lui și totuși scapă de pedeapsă. Și este cu puțință ca Dumnezeu să nu știe aceasta? Nu va cuteza cineva să învețe pe Dumnezeu înțelepciunea? pe El ce judecă pe cei din cer? El știe soarta tuturor.

Așa dar mângâierile ca și sfaturile prietenilor, în ochii cărora el vede că nu este de cât un nelegiuit, nu sunt de cât vorbe goale și răutate (21₆₋₃₄).

Pr. POPESCU-MĂLĂEȘTI

DE-ALE ZILEI

Vremea și mediul imprimă omului trăsăturile lor caracteristice, ceiace face pe cronicar sa constate că bietul om este sub vreme. În adevăr omul de multe ori, fără să vrea, să supune și împrumută multe și de la vreme și de la mediu, mai ales când se preocupă exclusiv de bunurile lumii acestea și lasă la o parte adevărurile veșnice ale Bisericii, pe care vremea trebuie să le ducă neschimbate pe aripele ei.

Vremea de după război se caracterizează prin repeziciune și iuțea, în toate manifestațiunile vieții omenești. Repeziciune în mișcări, iuțea în câștigare de averi, iuțea în cheltuiala lor, repeziciune în trai, iuțea în cheltuirea vieții. Omul vrea ca totul, pe toate terenurile, să meargă iute, să meargă repede. Cu deosebire în ceia ce privește mersul repede, se pare că se dă o luptă surdă de a se ajunge la recorduri fantastice, fără a se ține seamă de viețile pierdute în experienți de multe ori inutile. Dacă, de exemplu, cineva ar lua omului aeroplanul, automobilul, trenul fulger și l-ar sili să călătorească cu carul cu boi, de sigur că foarte mulți indivizi ar muri de încetineală, alții s'ar zăpăci, iar marea majoritate s'ar neurasteniza. Asemenea supoziții devenite realitate, ar despera în special pe oră-

șeni, mai direct influențații vremii și schimbărilor aduse de ea.

Dar pe minenu mă preocupă repezelile oamenilor în ceiace privește iuțea lor în călătorie, în îmbogățire, în dare de pinteni vieții și în alte manifestațiuni cu caracter în afară de domeniul moral. Pe mine mă preocupă faptul că oamenii pare că voesc să aplice acelaș metod al iuțelii și repeziciunii și în trebile bisericesti sau, mai bine zicând, și în ceiace privește în special serviciul divin și efectuarea diferitelor ierurghii. În adevăr, credincioșii grăbiți par a cere ca Sfânta Liturghie să se termine repede, ca serviciul înmormântării sau al cununiei să se termine iute. Te-Deumul or alte ierurghii să se facă cu iuțea aeroplanului, automobilului sau a trenului. La această cerință sau, dacă voiți, dorință, deocamdată manifestată numai printr'un fel de neliniște nervoasă, unii preoți, mai conservatori, răspund cu observarea strictă a tipicului și a ritualului stabilit, iar alții, mai îngăduitori, mai taie, mai lasă din cele rânduite de tipic și de ritual și astfel ei fac pe placul și se fac plăcuți credincioșilor grăbiți, asemănând-se nu cu păstorul care merge în fruntea oilor. În tot cazul, astfel de procedare, pe lângă că strică ordinea și buna

rânduială în trebile bisericesti, mai are și darul, că împarte pe preoți în: preoți înapoiți și înaintați în vederi, în preoți plăcuți și mai puțin plăcuți credincioșilor.

Vremea este ceva care nu trebuie nesocotit. Deasemenea urmează a se ține seamă și de nevoile aduse și impuse de ea omului. Altfel acesta riscă să rămână în urmă și să cadă sub greutatea loviturilor vremii și ale mediului. Așa stând lucrul, negreșit că și Biserica urmează să țină seamă de unele cerinți ale vremii și de nevoile reale ale omului, cu atât mai mult, cu cât vremea nu atinge și nu poate atinge adevărurile veșnice ale Bisericii, la care trebuie a referi în primul rând adevărurile dogmatice. În ce privește modul de clarificare al acestor adevăruri și formele sub care ele pot fi comunicate credincioșilor, apoi aceste pot varia după timp, stare culturală, mediu etc., însă pururea numai cu aprobarea factorilor hotărâtori. Nu în zadar Sf. Apostol Pavel a zis: *tuturor toate m'am făcut ca măcar pe unii să măntuesc* (I. Cor. IX 22). Nu în zadar Sf. Părinți, cu puterea dată lor, au legat unele poriri rele și au deslegat unele cerinți drepte ale credincioșilor. Biserica este mamă și nu tirană și de aceia nu înădușe pe fii, ci-i crește și-i duce la desăvârșire cu păstrarea libertății și a însușirilor firești. Potrivit ca acestea, Biserica prin organele ei legale, pururea a plecat urechea și a îndeplinit cerințele legitime ale fiilor ei. Așa, ca să nu alergăm la alte exemple, e destul să amintim faptul că Sf. Ioan Chrisostom a scurtat, în părțile neesențiale, Sf. Liturghie.

E fapt cert, că în Biserica noastră, serviciile divine, în marea lor majoritate, sunt lungi, părțile esențiale fiind însoțite de foarte multe părți pregătitoare. De aceia încă înainte de rezbél, am cerut în Consistoriul Superior Bisericesc, ca de exemplu, serviciul Vecerniei, să se unească cu al Utreniei, cum se făcea pe atunci la Ruși, căci acum nu știu cum se mai face, spre a se da posibilitatea Preotului să predice. Altfel, el, intrând la 7 ore dimineața în slujbă și terminând pe la 11 ori 12, ese din biserică obosit, prăpădit.

Lungimea serviciilor divine în Biserica noastră se explică prin faptul, că tipicul observat în Monastiri se impune și bisericilor cu enorie. Viața monahală are o chemare specială, căutând să țină sufletul neîntrerupt în atingere cu Dumnezeu și de aceia urmează să se utilizeze toate mijloacele care duc la asemenea scop, între care rugăciunea ocupă primul loc. Nu e deci nimic de mirare ca monahii să se roage chiar și la miezul nopții și că serviciile divine sunt astfel alcătuite și orânduie, ca să le ocupe cât mai mult timp cu rugăciunea și îndeletnicirile duhovnicești și să lase cât mai puțină vreme de gândit la cele

lumești. Acest tipic alcătuit ad-hoc pentru petrecerea vieții monahicești, cu greu și numai în parte e accesibil bisericilor cu enorie. În Moldova tipicul monastiresc se aplică în toate bisericile la sate și orașe cu stricteță, și greu îmi vine să uit cele 5 și 6 ore de stat în picioare în Biserică pe frig, când eram în seminar. În Muntenia, Mitropolitul Nifon a mai prescurtat tipicul mănăstiresc, alcătuiind un tipic care poartă numele său și care începe a-și face loc din ce în ce mai mult. În definitiv, orice om de bun simț trebuie să convină, că urmează a se ține seamă de noile circumstanțe și nevoi ale vieții credincioșilor în distribuirea harurilor divine și moralizatoare.

Din cele spuse până aci, ar reeși că atât noul curs al vieții sociale de azi, cât și starea psihologică a individului, cât și starea de fapt din biserică, ar reclama în unele privinți, oarecari îndulciri în ce privește durata unora dintre serviciile divine. Acestui fenomen se datorește cred eu faptul, că s'a început o adevărată cruciadă, nu de prescurtare și de ciuntire a serviciilor divine, ci de schimbări în rânduială și textul rugăciunilor consacrate. Aproape fiecare își are tipicul său după care oficiază cununia, înmormântarea, parastasul, etc. Ba de multe ori, pare că ne rușinăm de cuprinsul și expresiunile cărților noastre de ritual: La o nuntă, un părinte diacon, în loc să zică: «ca temeia să se teamă de bărbat» a zis: «Iară femeia să cinstească pe bărbat» la care schimbare, câțiva din asistenți se întrebau; «dar mă rog, cu ce să-l cinstească, cu țuică, cu bere?...» Dar, a înșira aici modul cum se ciuntesc unele servicii și modul cum se schimonsesc textele cărților sfinte, fără competență, de multe ori pentru interese ad-hominem, nu cred nici folositor și mai ales nici întăritor din punct de vedere moral.

Vremea de acum ne-a mai adus o altă pacoste în Biserică și anume mania de a compune rugăciuni. Strămoșii noștri știau să-și încadreze toate nevoile lor sufletești în ramele cărților noastre de ritual alcătuite de Sf. Părinți și bărbați cu multă înțelepciune creștinească, cărți la care credincioșii pentru pricinile de mai sus, privesc cu adevărată venerațiune. Și doară și strămoșii noștri au purtat războaie, au avut evenimente însemnate în viața lor publică și privată, au avut lucruri și fapte nouă de slăvit, de mulțumit și de cerut. Acum, la orice mișcări, se fabrică rugăciuni cu cuprins ad-hoc și care de multe ori, prin termeni și cuprins, impresionează neplăcut urechea creștinului evlavios.

Exemplul acesta al schimbărilor în săvârșirea serviciilor divine, în terminologia textelor cărților de ritual și introducerea de rugăciuni neuzitate în Biserică, este absolut dăunător, ori-de-unde

ar veni. Biserica este o instituțiune cu principii eterne, cum am zis mai sus, și ca atare formele în care se îmbracă aceste principii nu se pot schimba cu ușurința schimbării cămășilor, fără ca să nu atentăm la prestigiul și respectul nețarmurit datorit principiilor. Nicăeri ca în domeniul religios, nu se simte mai viu orice schimbare stângace, fiindcă ea atinge direct sufletul omului, comoara lui cea mai prețioasă, și de aceea turburările religioase sunt cele mai profunde și mai costisitoare pentru viața individuală și socială.

Deci niciodată ca acum nu este mai de folos a zice cu Apostolul: *toate îmi sunt slobode dar nu toate îmi sunt de folos, toate îmi sunt slobode și nu toate zidesc* (1 Cor. 6, 12; 10, 23).

Din acest punct de vedere, chiar dacă pericolul n'ar fi așa de mare, căci nemincinos este cuvântul Celui ce a zis: *voi zidi biserica mea și porțile iadului nu o vor birui pre dânsa* (Mat. 16, 18), totuși nu e de jucat cu astfel de lucruri.

Nu tot așa se prezintă chestiunea din punct de vedere practic, căci biserica, ca orice societate, își are rânduielile și organizația ei stabilită și dela care nimeni nu se poate abate atâta timp, cât face parte din ea. Legislația civilă, cu toată flexibilitatea și sancțiunea ei relativă, își are maxima: *dura lex, sed lex*. În mod necondiționat și tot așa trebuie să se petreacă lucrurile în biserică. Că vor fi în biserică lucruri, cari nu mai plac gusturilor și simțurilor noastre rafinate, denucumva abătute dela mersul lor firesc, e posibil, de aici însă nu urmează ca fiecare să se miște să formeze și să reformeze în biserică cum voește. Astfel de mentalitate ar fi un adevărat dezastru pentru organizarea bisericească și pentru disciplina conducătorilor și a celor conduși. Deja numai ideea că eu, păstor, pot să fac schimbări în serviciul divin, că pot ciunti unele servicii, că pot introduce în rugăciuni modificări și termeni doriți de mine ori de credințioși, că pot face singur rugăciuni etc. are o influență disolvantă din punctul de vedere al ordinei și disciplinei. În adevăr, dacă azi pot săvârși cele mai sus pomenite, adică pentru ce mâine n'aș păși la schimbări. de exemplu, și în dogmă; adică de ce as mai recunoaște o autoritate și de ce n'aș deveni eu centrul ei, deci conducător? Dela o asemenea atitudine, în materie de rânduială bisericească — și în aparență neînsemnată, în realitate cu urmări grele pentru disciplina duhovnicească — și până la «Cuibu cu barză», nu e departe. Disciplina și ordinea se pare în special,

omului de azi, jug și sclavie și dacă cei puși să le observe le consideră ca atare, atunci ușor se poate deduce, care va fi rezultatul pentru viața bisericească. De aceea toată rânduiala, toată organizarea bisericească, cât timp își are ființa legală, nu trebuie discutată, ci păstrată cu sfințenie și considerată ca literă de evanghelie. Nu mai amintesc desorientarea și chiar slăbirea ce se produce în sufletul tinerilor crescuți în școalele clericale, când văd deosebirea între realitate și ceea ce ei învață după cărțile de ritual și tipic dela care n'au voe să se abată cu o iotă fără a fi aspru pedepsiți sau chiar descalificați și *vai omului aceluia prin care vine scandalul* (Mat. 18, 7). Și acum se naște întrebarea, ce este de făcut față de cele de mai sus? Ce este de făcut cu schimbarea credincioșilor dictată de anumite împrejurări și cum să împace preotul și nevoia lor și ordinea și rânduiala bisericească? În cap. 12 din epistola I, către Corinteni, Sfântul Apostol Pavel arată lămurit rostul fiecărui membru al Bisericeii, iar în vers. 28 al aceluiaș capitol și în vers. 11 cap. IV, ale pistolei sale către Efeseni, se arată lămurit, cine are în mână destinele vremelnice ale vieții bisericești.

După organizarea bisericii noastre, Sfântul Sinod Central are ultimul cuvânt în chestiuni de credință, de ordine și disciplină, de ritual, tipic, cărți de ritual, etc.

Dacă a sosit timpul să se facă unele reduceri din părțile pregătitoare ale unui serviciu sau altul, Sfântul Sinod să hotărească și *toți* să se supună. Dacă undeva trebuiesc introduse oarecare modificări, îmbunătățiri, etc., Sfântul Sinod să le facă, iar noi *toți* să ne supunem. Dacă cărțile de ritual trebuiesc revizuite în ce privește sensul ori terminologia, Sfântul Sinod să le revadă, iar noi *toți* să le urmăm întocmai. Dacă e nevoie de rugăciuni reclamate de noul curs al vieții, Sfântul Sinod să le alcătuiască, iar noi *toți* să fim următori, ca astfel unității de credință să-i urmeze unitatea în organizare și în rânduială în biserică: *căci toate cu cuvântă sfântă după rânduială să se facă*, poruncește și Apostolul (1. cor. 14. 40). Altfel noi înșine ne tăiem craca de sub picioare, încurajând individualismul cu bunul plac personal, contribuim la încuibarea spiritului de nerespectare a organelor de conducere și a ordinei stabilite de ele și înfine, dăm loc spiritului de inovațiuni așa de periculos Bisericii, cum se vede aceasta din istorie, spirit care pare c'a și început a se manifesta în unele suflete rătăcite.

ICONOM C. NAZARIE

CUM SLĂBESC RELIGIILE ȘI PĂTRUND RĂTĂCIRILE

Toate-s vechi și nouă-s toate.

Natura este cartea vieții, iar istoria învățătoarea lumii.

Natura și istoria, cea dintâi înfăptuitoarea legilor fizice, iar cea din urmă a acelor intelectual-morale, sunt căile providențiale, prin care Dumnezeu totdeauna s'a descoperit omenirii și azi încă continuă a ne descoperi printrînsele rațiunea și voința sa veșnică. Căci chiar în rezultatul războiului mondial, acea sângeroasă școală a vremii de față, cu nemăsuratul ei material de experiențe valoroase pentru croiala vieții, ne confirmă adevărul cuvintelor: «când tu Doamne cu mine ești, ce-mi va face mie omul?» precum și faptul corelat, că starea cea mai ocrotită de Dumnezeu este dreptatea, veșnica formulă pentru existența universului.

După cum în veșnica învârtire a pământului an după an revin aceleași anotimpuri cu aceleași fenomene și schimbări naturale, tot așa și omenirea, sub boldul de conservare și perpetuare pornită pe calea evoluției culturale, veșnic reacționează în același fel, la aceleași motive. Continuitatea pragmatică a acestei reacționări și a stăruinței intelectuale-morale a omului, de a-și realiza misiunea sa culturală, este istoria omenirii, icoana constantului ei sbucium, de a dezlega problema vieții după modelele ideilor etice, estetice și practice.

Această imagine, pururea vie în continua rotație a vremilor, ne arată aceleași evenimente, de câte ori subzistă aceleași cauze. Dar fiindcă viața noastră e prea scurtă pentru ca fiecare să putem face acele constatări, de aceia toate cele neapucate de noi ne par cu totul nouă, fără de precedentă. Dacă răsfoim însă rafturile istoriei universale, care ne desfășoară viața lumii intelectual-morale, găsim confirmat prin fapte adevărul: «Toate-s vechi și nouă-s toate» cu refrenul invers «cele nouă vechi sunt toate», precum constată Eclisiastul I, 9.: *Nimic nu este nou sub soare. Toate cele ce au fost, iară vor fi.*

Iată unele exemple istorice:

1. Sufletul antic elin din cauza covârșitorului sensualism, formalism și antropopatism predominant pe teren etic și religios, nemulțămît cu teologia și cosmologia profesată pe baza șovăitoare a mitologiilor și cosmogoniilor mitice, cum le revelau bătrânii poeți *Homer* și *Hesiod*, părăsi doctrina tradițională și oficială, căutând soluția satisfăcătoare a problemelor cosmologice în doc-

trina naturală a filosofilor materialști. Bătrânul *Tales* este întemeietorul școalei ionice, materialiste, care, în opoziție cu cosmologia mitică, căuta principiul lumii în materie, fiind acesta în viața elină primul pas, prin care s'a îndrumat desbinarea științei obiective de credința subiectivă bazată pe fundamentul autoritativ al mitologiei. În continuarea sbuciumărilor intelectual-morale pentru a cunoaște adevărul, geniul filosofiei eline, prin progresul evolutiv făcut pe terenul abstracțiunii și al reflecțiunii în doctrina lui Socrate, Plato, Aristotel și a stoicilor, ajunge culmea dezvoltării într'o teologie și adică, pentru vremea lor destul de limpede, ba putem zice admirabilă.

2. În India, pe malurile râurilor Indus și Ganges, găsim același fenomen. Păgânismul brahmanic cu cultul său naturalist, personificația forțelor și a fenomenelor naturale în zei personali, antropomorfic, cu teologia și etica sa formalistă și sensualistă, ajuns să nu mai poată aduce mulțămire sufletească, fu părăsit de intelectualii popoului, cari căutară apoi mântuirea dorită în asceză, așa că codrii se umplură de călugări sau asceți brahmani, cari sperau să găsiască mântuirea în mortificația fizică a cărnei, privită ca izvor al păcatului și al suferințelor lumesti.

Prințul *Gautama Buda din Benares*, negăsind nici în asceză satisfacție sufletească, s'a dat meditației profunde și, într'o noapte, după multă gândire, a ajuns la adevăr, *nirvana*, imperiul spiritual, unde nu este durere, nici suspin, ci viață fără de tulburare morală, la rezultatul definitiv, că numai viața spirituală poate să mântuie pre om fiind ea singura negațiune a tuturor relelor. Cele 4 adevăruri genuine și calea optuplă spre scăparea de dureri și amărăciuni, ce isvoresc din grija lumească, covârșitoare după ideea lor fundamentală se reduc toate la viața spirituală, în care și Iisus Hristos găsește principiul mântuitor zicând: *Spiritul este care te face viu*, trupul nu folosește nimic (Ioan. 6. 63). Și de atunci încolo budismul spiritualistic și brahmanismul regenerat în spirit budist predomină viața religioasă a multe milioane de suflete.

3. Culmea desnodământului tragic al anticei vieți culturale e caracterizată printr'o generală lăncezime sufletească, produsă prin disoluția sceptică a doctrinelor etice filosofice și prin necredința pronunțată față de religiile și cultele dominante, ipersensualiste și formaliste, ca evenimentul epocal al prăbușirii anticității senile, pentru ca, pe dărămăturile ei în vremurile următoare, să se clădească cultura modernă, edificată

pe temelia de granit a spiritului creștin, esențialist și de aceea atât de viguros.

În acel timp de supremă criză sufletească, toată lumea privia cu o ferbere cunoscută la cerul înstelat, ca să vadă semnele noului eon; se aprofunda în studiul cărților simbolice și profetice, spre a găsi un razim de orientare în circumstanțele sosirii mântuitorului așteptat de toate neamurile pământului, pentruca el să regenereze viața omenească, devenită insuportabilă prin jugul aspru impus de religiile formaliste, sensualiste și prin consecutiva goliciune sufletească, în urma cărei omenirea își perduse tot razimul intelectual și religios-moral.

În recenta constelație din zodiacul berbecului, în care, după doctrina astrologică a Vechiului Orient, noul eon care stăpânește lumea avea să inaugureze o epocă nouă de viață și de cultură, în acel ev deplinire a timpului arătat, se ivește la apele Iordanului marele antemergător Ioan, al cărui glas de supraom în pustiul formalist al legii vechi, ipersensualizată prin denaturări de mentalitate rabinică și preotească, răsună ca o făgăduință mântuitoare: «*Pocățiți-vă că s'a apropiat împărăția cerului*», iar Iisus, care cu 30 de ani înainte își făcuse arătarea sa sub auspiciile misiunii dumnezeiești în ieslea din Vitleem, rostește promulgația mântuirii către mulțimea lăncezită: *Veniți la mine toți cei osteniți și însărcinați și eu vă voi odihni pre voi, căci jugul meu este bun și sarcina mea-i ușoară*. Embrionul puternic și pururi viu al doctrinei sale evanghelice, ca într'o sublimă revelație, reînvie în cuvintele apostolice: *Spiritul este carele face viu, trupul nu folosește nimic* (Ioan 6, 63). *Să slujim lui Dumnezeu cu spiritul înnoit, iară nu în litera cea veche* (Rom. 7, 6), *căci litera omoară, iar spiritul face viu* (II Cor. 3, 6).

La această concepție idealizantă a doctrinei lui Iisus Hristos, cel mai profund cunoscător al adâncului și al înălțimei vieții sufletești, se înalță acești doi apostolii corifei, spre a formula miezul evanghelic în cea mai fidelă și pregnantă sinteză.

Puterea pentru acest sbor ideal la înălțimi amețitoare de rare concepții metafizice, ei o sorb din prisosul genialității și al vieții lor spirituale, din credința neclătită în adevărul absolut cetit în cartea naturii și pe fața ei senină văzut aievea în toată nuditatea sa esențialistă. Astfel de cunoștințe se găsesc desfășurate cu atâta măiestrie și adâncă metafizică în epistolele pauline *), unde, între alte mărgăritare, cetim că nu circumcisiunea cea corporală este cea adevărată, ci cea a inimei, în spirit, nu în trup, căci nu faptele rituale impuse prin lege și plinite mecanic sub oarbă ascultare și supunere fără de conștiință și

fără convingere, ci credința în spirit, nu în literă, nu în trup și formă—mântuie, cultivă și înalță pe om. Rezultatul esențial al relevărilor aduse pe tema vieții spirituale ne conduce la următoarele stabiliri ireproșabile și concordante cu raportul real:

I. Omul este supus ordinii naturale, nu numai după trupul său fizic, ci și după sufletul său spiritual, căci unul este corelatul celuilalt. Omenirea, în lupta pentru buna stare fizică, și-a dezvoltat atât fizicul, cât și intelectul, cari se promovează reciproc. Natura fiind substratul istoriei și istoria fiind realizarea naturii pe terenul vieții culturale, ambele fac țesetura vieții omenești și într'însele Dumnezeu, după înțelepciunea Sa, a găsit de cuviință, să ne descopere voia Sa și printr'însele să ne conducă la ținta menirii noastre. Geniul omenesc astfel creat și constituit, din nativa sa predispoziție intelectuală și religios-morală, totdeauna gravitează către găsirea adevărului după aceeași lege, cum peatra gravitează spre pământ, cum pentru buna stare fizică căutăm condițiile necesare, particularități cari demonstrează caracterul intelectual, religios și moral al omului.

II. Al doilea adevăr, cunoscut din exemplele culese de pe câmpul vieții culturale, este legea eternă, că omului nu-i prieste și el nu poate primi ca hrană sufletească orice învățătură, ci numai ceea ce concordă cu adevărul sau cu raportul real, analog și după aceeași lege, cum stomacul nu poate mistui materii anorganice incompatibile cu viața organică. Cum nu ne putem nutri cu coji și paie uscate, ci căutăm alimente care cuprind putere hrănitore, tot așa, pe teren intelectual, religios-moral nu ne putem mulțami cu forme goale, cu porunci stereotipe, cu fraze seci, cu litera moartă, ci mai vârtos căutăm miezul esențial, înțelesul intern, ideea fundamentală, spiritul care face viu. Dela Tales și până la filosofia stoicilor, geniul elin, 400 ani, atâta a meditat și a scormonit în natură, până ce a găsit taina ascunsă, ideea teologică și etică, așa cum ea corespunde raportului real priceput de dânsul după măsura progresului său abstractiv și reflexiv, calități cari îl fac pre om *capabil de cunoașterea și realizarea menirii sale*.

III. Al treilea adevăr extras din studiul istoriei culturale este faptul că Dumnezeu a condus și conduce omenirea prin genii luminate. Prin spiritul lor sinergist, îi descopere omului cele de cuviință pentru credința și cultul religios. Aceștia fiind produsul stringent și causal al timpului în viața intelectual-morală a omenirii, întocmai așa cum fulgerul este produsul electricității ce se găsește în aer, cultura religioasă și cea morală, cum rezultă din istoria ei, este sedimentul cristalisat al gândirii, la care a cooperat toată ome-

*) I Cor. 7, 14; Gal. 2, 16; 3, 11; Efes. 8, 9; Tit. 3, 5.

nirea solicitată prin supra-oameni ca organe providențiale ale revelației dumnezeiești.

În conformitate cu apostolul Pavel, care zice că Dumnezeu nu este numai al jidovilor, ci și al ginților, viața intelectuală și cea religios-morală de azi este meritul sinergetic al întregii omeniri dotată cu toate capacitățile finale și grațial condusă. Cultura modernă este mai mult agonisita vechilor irani, a babilonenilor, egiptenilor, elinilor, romanilor, pe cari Dumnezeu nu i-a lipsit de conducerea grațială, ci i-a luminat și pre dâșii deopotrivă ca pre toți fiii săi, decât a egoiștilor jidovi, cari chiar pe Dumnezeu îl reclamă numai pentru dâșii, îl brutalizează după chipul și asemănarea lor. După cum din an în an, în vecinica rotație a vremilor, Dumnezeu, prin puterea de viață sădită în natură perpetuiază creațiunea, așa și cultura omenească Dumnezeu a condus-o prin organe omenești după adâncul înțelepciunii sale. În consecvență, omul, pe temeiul caracterului său inteligibil, liber și autodeterminativ, este organul sinergetic al conducerii providențiale isprăvită prin medii geniali, până la perfecțiune. Dar toate cele din lumea aceasta fie ele cât de înalte, cât de mărețe și ideale ajunse pe mâna oamenilor mediocri, nechemați, prea interesați, se formalizează, se semnalizează, se materializează. Astfel, despoiate de capacitățile lor genuine, degenerază și se înstrăinează de destinația lor omogenă. Această soartă au avut-o zeii nemuritori schimosiți de poezii *Homer* și *Hesiod* pe cari bătrânul *Xenofanes*, întemeietorul filosofiei eleatice idealiste, îi condamnă foarte aspru, pentru că ei, prin teologia lor antropopatică, atribuind zeilor perfecți și spirituali trup omenească, raporturi corporale, poște păcătoase, delictive și crime ordinare, întunecă mintea și strică sufletele oamenilor muritori. Această soartă a avut-o și o are creștinismul idealist, ajuns pe mâna celor fără de spirit, cari îl interpretează numai după litera moartă, falș pricepută, cari îl materializează, îl exploatează în direcții heterogene și din misteriiile sale de rost spiritual, fac un trafic ordinar. Sub mâinile lor nechemate, el s'a formalizat, s'a superficializat și, prin această odioasă denaturare, și-a pierdut puterea originală, de a servi lumea cu un cult spiritual de sama celui din era apostolică cu clasică sa putere.

După proclamarea creștinismului ca religie de stat roman, Biserica, forma sa de manifestație, scăpată de persecuții și îndrumată sub auspiciile legislațiunii pe cale evoluției sale interne și externe, natural că prin această situație nouă și favorabilă, a prins avânt de aspirații expansive. Din considerații de propagandă proselită, spre a despăgubi pe elino-creștini pentru abandonarea

cultului lor exterior foarte pompos, interior însă puțin esențialist, ea a adoptat ca formă cultul misteriiilor¹⁾ păgâne, cărui i-a dat ca miez cultul euharistic, instituit de însuși Iisus Hristos în cina cea de taină, simbolul mântuirii și al culturii înfăptuite prin o viață spirituală petrecută în acord cu legile naturii și ale rațiunii sănătoase.

Această difuziune făcută de altfel cu intenții bune și din considerații acomodiste de unificatie culturală și religioasă a fost primul pas anenorocit spre formalizarea, materializarea și mecanizarea cultului creștin prin heterogenele elemente sensualiste și formaliste ale celui păgân, cu care s'a înfrățit și formal, l-a dezvoltat fără să-l asimileze spiritului esențialist creștin²⁾.

Viața bisericească privită în prisma ontologică a rolului ce-l are pentru mântuirea și cultura omenirii, este manifestația vieții creștine interne sau spirituale, care e miezul sau esența internă, vehiculul metafisic, ce o forțează din lăuntru în afară. Biserica e forma concretă a creștinismului ca idee sau specie de realizarea menirii culturale omenești.

II.

Raportul cantitativ între miezul intern și forma externă a tuturor obiectelor din natură fiind invers proporțional cu cel calitativ și vice-versa (de ex., la măr sâmburele și carnea), înțelegem cauza pentru care în lumea intelectuală morală majoritatea se compune din oameni de rând, egoiști, formalști, materialști, lipsiți de profunditatea ideii și a principiilor generale, n'au priceperea pentru miezul intern, n'au înțelegere

¹⁾ *Misteriiile* sunt doctrinele și culturile tainice ale anticilor egipteni, elini, romani, babiloneni. Ele era un fel de religie isoterică a intelectualilor, cari nemulțămiiți cu cultul vulgar, ipersensualist, formalist și antropopatic, dar dornici de o religie internă, mai substanțială și satisfăcătoare, îmbrățișau anumite culte misterioase, pentru că, prin proprie gândire, nu putea ajunge la un adevăr mulțămitor. Ritualul primirii în congregația misteriiilor consta din spălături cu apă sacrificată, din jurnința discreției absolute, ca simbol al aderenței servia împărtășirea cu anumite alimente sacrificate, din care cele mai uzuale erau pâinea și vinul. Miezul lor era: I *probleme naturale* despre înființarea și destiințarea, viața și moartea în natură; II *probleme antropologice* despre nașterea, moartea și învierea omului după analogia fenomenelor naturale; III *probleme culturale* despre origina, ființa și progresul culturii. Tratarea lor era simbolică și alegorică. Conținutul lor material erau legendele despre nașterea, viața și soartele resp. zeul și înfățișarea dramatică a biografiei sale.

²⁾ Noi nu împărtășim toate vederile autorului. Tipărim totul însă ca să nu pierdem aceste idei bune ale sale. Articolul urmează în numărul viitor. Vom arăta acolo vederile noastre. Nota A. S.

decât pentru interesele lor materiale, pentru partea exterioară și formală. Numai o minoritate disparentă, cea a genilor univărsaliști, gravitează spre miezul intern, esențial, spre idee, spre principii fundamentale, spre altruism și umanitarism. Răsfoind istoria culturală a omenirii pe toate terenele de viață și manifestare, vom găsi două feluri de agenți culturali: I. Oameni geniali, originali cu capacități de concepții universale, productivi, cari cu geniul lor ager pătrund până la miez, la ideea fundamentală, la principii, la esența metalisică prin contextul general din care extrag maxime metafisice. Ei sânt supra-oameni, cari, prin ființa lor originală și impulsivă, pornesc din loc carul culturai înămolit în nămolul formalismului retrogradist. Ca produse intelectual morale ale geniului speciei omenesti și ale timpului injectați anumitelor seminții intelectual bine dotate, din care resar ca niște luceferi luminoși, ei sânt aparențe fenomenale, rarități intelectual morale, cari fac epocă din timpul în care trăiesc. Caracteristic pentru oamenii geniali este energia de muncă și ambițiunea înflăcărată pentru situații de frunte și posturi conducătoare, cu scop desinteresat de a-și realiza idealele lor mărețe de natură filantropă, de importanță universală. II. Oameni de rând, calitate comună în fabrica naturei, subiecte superficiale, cări nu văd decât formele exterioare și interesul egoist. Sunt ne-productivi, cari nu știu decât ceia ce au învățat dela alții, iperambicioși pentru posturi conducătoare, dar nu ca cei geniali, pentru ca să facă ispravă mare, ci numai din motive de vanitate personală, din egoism nestăpănit, ei tiranizează geniile subalterne pentru că nu le înțeleg. Mediocrii sunt hamalii culturai cari târâie carul progresului pe drumul bolovănos, după ce cei geniali l-au urnit din loc și i-au dat o virtuală viteză ca menagiu de drum. Raportul între atribuțiile supra-oamenilor și ale celor de rând este egal cu cel între vizitiu și caii trăgaci. La cultura omenirii ambii au câte o parte bine meritată, fără de care totul s'ar reduce la zero, căci e tot una, ori de îndatorești pe vizitiu să tragă căruța sau pe cel genial la muncă formalistă, cum nu e nici o ispravă de Doamne ajută, când mentalități comune, de concepție pur formalistă, ajung conducători acolo unde se cer minți geniale cari operează cu ideea vie, nu cu forma și cu litera moartă.

În natură, la baza conservării, găsim legea echilibrului sau a echității nivelatoare, în puterea cărea de es. iperaccontul intelectual și cel al energiei morale nu se găsește în unul și același individ egal reprezentat, ci unul crește și scade pe seama celuilalt. Cazuri patologice sunt de excepționat. Consecutiv găsim în viață regula că oameni de o inteligență comună dispun de

o energie și de o îndrăsneală extraordinară cu care reușesc în carieră mai bine decât cei geniali cu superplusul lor de inteligență și știință. De aceea faptul neplatonice, că cărmuitorii destinelor omenesti numai excepționat sunt inteligențe geniale, în regulă sunt inteligențe de rând, concepții formaliste superficiale dotați de natură cu îndrăsneală extraordinară.

Reluând firul întrerupt la momentul dat prin raportul și deosebirea între viața creștină și cea bisericească, folosind ultimele cunoștințe antropologice pe terenul ambelor feluri de viață, ne vom explica pragmatica faptului biologiei culturale, că cu decretarea creștinismului ca religie dominantă a început formalizarea vieții bisericești și, din cauza aceasta lupta între creștinism, ca idee fundamentală, ca concepție culturală și între bisericism, ca formă dezvoltată a manifestării vieții creștine, căci cu cât mai mult biserica ca formă concretă a creștinismului progresă a se face stăpână pe viața omenirii, cu atâta sporea înmulțirea și preponderanța formelor despre cari se știe doară că, la prea multă dilatație, înghit fondul și înădușă spiritul creștin. Așa de ex., Sf. Părinți cari la al II-lea sinod ecumenic au formulat simbolul credinței, la definiția credinței față de doctrina creștină, biserica o numesc întâi sobornicească, de abia în a doua ordine apostolească¹⁾.

În special biserica latină, cea din Roma, în expansivismul și separatismul ei ultramontan exagerează atât de mult în tiranisarea lumii, încât, în loc de pace, predică rezbele, în loc de milă practică închisiția sângeroasă, în loc de viață propagă moartea, adica ura, intoleranța. La așa numita combatere a rătăcirilor ea nici când nu invoacă adevărurile clare evanghelice, ci numai dogmele sf. biserici singură mântuitoare, cu cari ea sugrumă știința, ca în cazul lui Copernic, Galilei, Hus etc., iară în locul dumnezeescului Mântuitor totdeauna e aclamat sf. părinte din Roma, purtătorul infalibilității. Starea aceasta de asediu a progresat atât de mult în detrimentul spiritului creștin, în cât azi, prin formele bisericești nu mai poate transpira Hristos crucificatul cu spiritul doctrinei și al religiei sale pur spirituale. Jidovii au omorât corpul său, biserica prin formalizarea și materializarea cultului religios crucifică spiritul său, pe care le-ar trebui mai vartos să-l înfăptuiască și să-l cultive în toți anii vieții sale, ca cultul bisericesc să fie în toată puterea cuvântului un cult religios și cultul religios să fie în conformitate cu postulatul lui Is. Hr. adevărat și spiritual.

¹⁾ Dar tocmai în vremea când slujbele bisericești se dezvoltau, și viața bisericească era mai vie. — Nota A. S.

Ca toate în lume, așa și cultul dumnezeesc are partea sa esențială, miezul său pururea viu sau ideea sa conducătoare, care îi dă ființă, putere, viață, îndreptățire și partea sa formală, exterioară, manifestarea celei interne în acțiuni dramatice, rugă, etc. Din ontologia lor, rezultă rolul lor legitim în viața religioasă. Cultul intern, sentimentul religios-moral, accentul de viață spirituală care face chintesența pornirilor omenești spre perfecțiune, umanitate și spre cultura cea adevărată, este agentul cultului extern, a manifestărilor formale cari răsar din cel intern cu aceea stringență ca mugurii din puterea vegetativă a pomilor treziți la viață prin sosirea primăverii.

După cum fructele ca produse ale forței de viață vegetativă au menirea naturală, să perpetueze specia, dimpreună cu frunza și floarea să dea pomilor decorul necesar, cultul extern isvorit din cel intern cu stringență causală nu are să rămână formă moartă, ca frunzele îngălbenite, ce cad la pământ, după ce și-au făcut datoria organică, ci el are să alimenteze, să înalțe, să cultive pe cel intern, să-i dea putere, decor. Câtă vreme se ține echilibrul între miezul intern și forma externă a cultului creștin, ca ambele să concordeze armonios una cu alta, fiecare în parte și ambele la oaltă își vor realiza menirea finală tot așa cum la o concepție rațională corpul și sufletul realizează scopul culturii. Iată ce preponderanța formelor înghite fondul, înădușă spiritul, întunecă ideea, schimbă scopul, echilibrul se pierde, totul se disconcentrează, se formalizează, se superficializează. Consecutiv el fiind dispuiat de puterea internă de viață, își pierde capacitatea menirii sale, produce îndoială, necredință, discreditare generală, un dezastru istoric cultural, care totdeauna a bântuit sufletul omenirii, de câte ori au subsistat motivele sale suficiente adică formalismul religios.

Dacă cercăm viața spirituală de azi pe tema nivelului ei moral, o găsim cu totul sărită din albia ei naturală și pierdută în pustiul formalismului, biurocratismului, sensualismului, materialismului. Viața religioasă este redusă la mecanismul ritualistic al formelor externe de cult. Plinirii sale formale corecte, nu spiritual pătrunse și înălțate, i se atribuie efecte dinamomecanice, ca la cultul politeu înainte de Hristos, fiindcă accentul de pe silaba esențialității s'a mutat pe cea a formalității. Moralul e redus la învățarea și cunoașterea poruncilor și la supunerea oarbă, fără de critică. Știutul e totul, voirea nimică. Egoismul, cea mai periculoasă cangrenă socială morală, bântuie omenirea așa de cumplit, încât arghirofilia, lăcomia, pungășia, bacșișul tot felul de corupție amenință și atentează chiar existența statului. Administrația de orice categorie se pierde în

formalități biurocratice, care răpesc timpul, istovesc puterile, abat atenția dela postulatele esențiale și nu permit o înălțare spirituală peste nivelul lor de tot inferior la idei și porniri mai liberale, de un orizont mai înalt, mai larg, mascat prin propria gândire. Școala asemenea și-a redus activitatea la instrucție, care, în mare parte, e mecanică și puțini își mai bat capul cu educația intelectual-morală, cu formarea caracterului, cu cultivarea gândirii proprii. De aceea tot învățământul în mare parte e mai mult memorizare, studiul e mai mult reproducție decât pricepere și producție. Toată viața intelectuală e de aceea un mecanism mort neproductiv. Să nu ne mirăm de atâta ignoranță și de atâta lipsă de pricepere, scăderi cari nu-s de redus la lipsa de instrucție ci mai vârtos la evaporarea cunoștințelor obținute prin memorare mecanică. Să nu ne mirăm de atâtea dispoziții făcute pe dos și invers pe toate terenele de viață publică, toate în detrimentele statului, parcă ar avea la originea lor intelectuală, o conspirație subversivă și distructivă.

Găsindu-ne față în față cu această situație de tot deplorabilă, care poartă semnele caracteristice ale disoluției, recunoaștem numai decât omogenitatea raporturilor actuale cu cele din ultimul veac antecreștin, despre care scriitorul și filosoful latin Cicero relatează, că nici babele nu mai credeau ceea ce învățau preoții, că viața intelectual-morală era atât de dislocată, în cât numai un semizeu o putea regenera. Mentalitatea și moralitatea actuală în diametru privită este la fel cu ceea ce a silit pe profetul Ioan să exclame: *Pocăiți-vă, că s'a apropiat împărăția lui Dumnezeu*. Având a înțelege sub noțiunea pocăinții îndreptarea vieții intelectual-morale, părăsirea căilor rătăcite, reîntoarcerea la calea adevărată a vieții, iară sub noțiunea botez (dela βαπτίζεω-a se cufunda) aprofundare a în viața spirituală, sub ambele renașterea din apă, simbolul curățeniei morale și din spirit, simbolul unei concepții conforme cu rațiunea netulburată prin noțiuni egoiste, sensualiste, conforme cu natura neprihănită, — prin aceste noțiuni prototipice devine evident rolul preparativ, ce-l avea profetul Ioan Botezătorul pentru primirea lui Iisus Hristos, Mântuitorul universal al vieții omenești.

Concepția dominantă fiind abătută dela calea cea dreaptă din tot punctul de vedere, intelectual, moral și religios, chemarea la pocăință azi a devenit glasul timpului, glasul celui ce strigă în pustiul formalismului, sensualismului, materialismului, egoismului și a corupției. În acel timp de criză sufletească, intelectual-morală, socială și religioasă ce poate fi mai binevenit de cât incursul de regenerare sufletească, de întinerire și refacere religios-morală, care cheamă lumea la po-

căință, care nu are intenția să strice legea lui Iisus Hristos, ci să readucă lumea la spiritul și concepția ei cosmo și biosofică, la respectarea ei nu după litera moartă, ci după intenția și scopul Domnului.

Dară e o deosebire de importanță incomensurabilă între pocăiții cei sinceri, cari prin îndreptarea căilor vieții lor proprii, la chemarea bisericii îndreptând pre alții greșiți reedifică creștinismul, și între pocăiții sectari, cari, sub masca falsă ca lupii în piei de oaie, urmăresc distrugerea creștinismului.

Metaistoria acestui curent distructiv este următoare: Jidovimea totdeauna și pretutindeni unde se găsește diasporată între alte elemente etnice, formează un stat separat în fiecare stat, ce o ocrotește. Ea nu se asimilează celorlalte elemente, ci, oricât de insistent s'ar stărui pentru naturalizarea ei complectă, ori cât de mult ea ar fățări spirit de coerență comună, ea totdeauna rămâne element eterogen, neasimilabil, cu aspirații expansiviste, separatiste, exclusiviste. Jidovii au o organizație perfectă cu mii de subintenții dosnice. Contura ei fundamentală și caracteristică totdeauna rămâne ideea de stat israelit, pentru a cărui realizare ei aduc orice jertte. Ca popor de o cultură veche, separatistă, neasimilabilă, de un trecut foarte sbuciumat, ei știu că în viața individuală și în cea socială a unui popor sufletul este agentul principal. De aceea arma lor cea mai îndemânatecă este coruperea sufletului creștin prin cele mai rafinate mijloace. *Smulgeți goimilor inima din pept*, poruncește talmudul; aduceți-i adică la acea uitare și inconștiență de sine, ca ei să vă iubească orb, să creadă fără de critică în cuvintele voastre. Pentru a ajunge la scop, ei pun ori-cu-cine în plug și utilizează orice situație prielnică. Înțelegând, că creștinii anumitelor biserici pe alocurea nu sunt mulțămiiți cu formalismul bisericii ori cu maniera pastorală a preoților sau ar dori ca viața bisericască să fie pătrunsă de un spirit mai liberal, mai cultural, mai actual sau mai profund religios și mai activ moral, la moment ei sunt de față la afacere încheind alianță cu secta cea mai potrivită, cea mai flexibilă și mai asimilabilă cu doctrina lor, a pocăiților, adventiștilor anabaptiștilor, le dau bani din gros, corup și cumpără suflete slabe, cari au patima, să se dea după vânt și să-și vândă conștiința. În poporul de jos au sămănat neghina pocăitismului, adventismului și anabaptismului, fiindcă mentalității mai puțin erudite îi convine mai bine rigorismul religios-moral, pentru intelectualii superficiali, cari religia o privesc și o cunosc numai din partea formală a cultului, ei au creat curentul *liberei cugetări* și astfel imobilizați înaintează în dublă coloană contra creștinismului, carele totdeauna

le-a fost un spin în ochi, fiindcă îl privesc de o sectă jidovească.

Dovadă, că ei suflă și toarnă ulei în focul adventist este faptul că cu tot pretestul formalismului, din pricina căruia combat biserica, ei turma deraiată nu o reduc la forma protocreștinismului apostolic, cum ar fi adică logic, ci mult mai îndărăt la iudaism, postulând serbarea sâmbetei în locul duminicii și isgonirea preoților după tactica hâtră «bate păstorul și turma se va împărștia». În libera cugetare ei combat și subminează creștinismul ca idee, ca principiu, în pocăism și adventism combat și desbină biserica ca forma creștinismului. Social-democratismul și comunismul angajat și menajat de jidovime în serviciul ei tradițional produc anarhie, dărâamă tronuri, desbină state spre a prepara terenul pentru ideea lor de stat național sămănată de Moisi și escultivată de talmud.

Cu 20 ani înainte de războiul mondial, ei au creat în Austria doctrina, «*scoala liberă-freie Schule*», care profesa un tip de școală nouă fără instrucție din religia și morala creștină, se 'nțelege că numai pentru copiii creștinilor, pe când copiii lor i-au scos din școlile creștine, spre a-i concentra în școli naționale jidovești, în cari li se preda foarte riguros religia mosaică și morala talmudistă.

În măsură ce sporesc subminarea creștinismului prin diverse mașinațiuni viclene și premeditate, pretestând când formalismul nesincer al bisericilor creștine, când la lăcomia și nevrednicia preoților, ei singuri organizează congrese talmudice, unde-și cristalizează doctrina, își perfecționează școlile și stabilesc o tactică unitară pentru a combate cu succes creștinismul și toate instituțiile sale social-culturale. În timpul recent, sub inspirația lor sistematică, foarte dese se aude vorbindu-se chiar de o religie nouă, care să cuprindă toată omenirea, după profeția sf. scripturi: «*o turmă și un păstor*». Caracteristic este metoda lor, de a stărui să bată pre fiecare cu armele sale proprii și de a silnici orice interpretare în sensul lor. Prin fața culturală, ce se sillesc s'o dee tuturor campaniilor mobilizate și de tot aproape interesate, transpare fățăriia lor istorică, de a masca regimul de teroare, cum de ex. l-au organizat în bolșevismul rusesc, care atentează ordinea socială în toată lumea civilizată.

Fie aspirațiile lor cât de fantastice, proiectele lor cât de himerice, una stă fix și tare, adevărul istoric că biserica singură, prin formalizarea și materializarea vieții sale, le prepară terenul de propagandă, că ei lucrează constant și sistematic, proced metodic, mobilizează toate energiile în serviciul cauzei lor predelecte, iară noi stăm pasivi, nepăsători, cu mâinile în șold, așteptând

mură 'n gură. Fără grijă de viitor ne pierdem în cultul trecutului nostru, care ne înghite tot prezentul, fiindcă ducem lipsă de o educație adevărat culturală și progresistă, care în stăruințele sale universaliste radiază toată existența unui popor și a întregii omeniri, privind trecutul în lumina prezentului, spre a-l folosi pentru viitorul ce o preocupă, moment diferențial prin care se deosebește omul cultural de cel necultural cu mentalitate originală. Deosebirea între un popor cult și unul incult se cuprinde în direcțiunea atenției sale practice. Un popor cult folosește

prezentul cât se poate de viu spre a trage din istoria trecutului folos pentru viitor, care preocupă toată puterea și voința sa intelectuală-morală, pe când cel incult, orb pentru ziua de mâine, fără înțelegere pentru valoarea timpului, își irosește prezentul, se îngreuiază în trândăvie, lăsând gândul său să rătăcească în vastul trecut pe carele îl preconizează într'un cult atavic, semi-sălbatec, văr primar cu ultraconservatismul.

V. SIMIGANOSCHI
Paroh în Udești, Bucovina

CONSTATĂRI TRISTE.

I. Din darea-de-seamă, pe care o face direcțiunea acestei reviste, pe lângă mulțămirea sufletească ce-o simțim citind programul uimitor ce-l face această publicație oficială teologică, mai desprindem și o parte dureroasă, care ne vorbește de indolența regretabilă de care suferă încă clerul nostru. Totodată, se mai observă și slăbirea autorității administrative bisericesti, care nu-i destude energică pentru a obliga pe toți preoții parohi să achite, în termenul cel mai scurt, abonamentul de 100 lei. Nu-i iertat nicio scuză de sărăcie sau mai știu eu ce, căci, Slavă Domnului, n'au ajuns la sapă de lemn, nici parohiile noastre, nici preoții noștri. O sută de lei, pentru o bogăție culturală-teologică ce ne oferă *Bis. Ort. Rom.* se poate găsi fără ca să 'ntindem talgerul nimănu. Nu-s venituri la biserici, o știm prea bine, dar nu zidurile bisericii au nevoie de revistă, ci noi slujitorii ei, căci trebuie să ne luminăm și să facem față timpului în care trăim, care este foarte pretentios să fim oameni cărturari. Deaceia își bat joc de noi se tanții și celelalte confesiuni, căci fugim de învățătură și nu jertfim nimic pentru ea.

Celce scrie aceste rânduri nu-i bogat și, cu toate acestea, plătește cu bucurie abonamentul la vreo 10 reviste ce primește anual. Dar când e vorba numai de o revistă și când pot să dau din banii altora, apoi să n'o fac nici pe asta?

Deci mă înspăimântă când mi-arunc ochii pe tabloul cu parohiile neachitate și când văd ce sumă mare mai are de 'ncasat revista. Autoritatea activă bisericască să fie mai energică, să nu cruțe pe nimeni și să impue fiecărui paroh să fie exact la această supremă datorie. Altfel vom ajunge la cercetări și mai triste, dacă răul nu va fi înlăturat dela început.

Cei în drept să ia aminte și să nu mai dea ocazii la astfel de lucruri, cari nu ne fac cinste deloc, ci dimpotrivă.

II. In toate Eparhiile au luat ființă cercurile culturale-pastorale, care desfășoară o vie activitate, mai ales în Eparhia Râmnicului, N. Severin. Și'n Eparhia noastră, de anul trecut, s'au format aceste cercuri, puse sub conducerea preoților distinși. Cu toate acestea, nu s'a ținut decât numai două ședinți anul trecut, iar în anul acesta suntem nevoiți să constatăm cu durere că n'o să fie nicio ședință.

Imi plânge inima când văd că'n Eparhia Olteniei în fiecare lună preoții sunt convocați la aceste cercuri și străbat zeci de km., ducând hrana și doctoria evanghelică acelor suflete flămânde și bolnave. Dar noi, de aci, ne uităm în sus, stând cu mâinile încrucișate, așteptând ordine. In ceiace mă privește, ca prezident al cerc. II preoțesc din Protopopiatul jud. Tutova, am raportat P. C. Protoiereu că, dacă nu-mi încuviințează să cunosc pe membrii cercului în ședinți lunare pentru a mă duce cu ei în satele circumscripției mele, să mă desărcineze de această onoare goală și fără rost, atâta timp cât sunt în imposibilitate să corespund demnității pentru care am fost desemnat. Nu'nțeleg să port un titlu de pomană și nu'nțeleg, iarăși, de ce s'au mai instituit aceste cercuri, dacă cei de sus nu ne pun la treabă.

Rămâne ca să-mi fac datoria numai în cuprinsul parohiatului meu, iar în se privește prezidența cercului, s'o las pentru acel, care n'are ce pune pe cartea de vizită sau sub semnătura unui articol de revistă.

Pr. CORNELIU M. GRUMĂZESCU
Perieni, Tutova.

„Veniți după mine și vă voi face pe voi vânători de oameni“

Mântuitorul a chemat pe pescari dela Marea Galileei să-i facă vânători de oameni. I-a poftit să-și lase felul ocupației și să-L urmeze. Ei n'au stat pe gânduri. Au părăsit pescuitul, casa și tot ce au avut mai scump și, hotărâți, au pornit după Invățătorul lor.

Cuprinși de o plăcere și o trebuință pentru vânarea peștilor, deodată, când li s'a spus că se vor face vânători de oameni, n'au mai pregetat o clipă și, ca și cei mai deprinși cu meșteșugul vorbirii, se întrec în propoveduirea învățăturii date de către Domnul nostru Iisus Hristos. Darul lui Dumnezeu era peste dânsii.

Să adâncim puțin înțelesul „vânării de oameni“.

Cuvântul „vânez“, în înțelesul literar, înseamnă: *a goni fiarele sălbatice*, spre a le prinde sau ucide, iar figurat: a urmări cu ardoare (L. Șăineanu, *Dicț. Universal*). Admirabil înțeles!

Popoarele păgâne se arătau cu multă intransigență față de principiile creștinismului, neconvenindu-le din anumite considerațiuni; iar Evreilor, în special, care urmau pe cărturarii și fariseii fățarnici, nu le puteau fi pe plac, pentru că faptele lor erau în contradicție cu învățătura lui Iisus. Din această cauză, învățătura dumnezeiască a căzut ca un trăsnet peste poporul Evreu și cu toate acestea mulți au trecut la creștinism.

Vânătorii cei mai iscusiți, aleși din oameni de rând, au țintit drept la inima păcătosului, încetușat și înecat de păcate multe, și l-au întors iarăși la calea și voia lui Dumnezeu. A trebuit ca vânătorii aceștia să-și ascută bine săgețile să-și încordeze strașnic arcele de luptă. Biruințele nu se dobândesc, stând cu brațele încrucișate.

Vânătorii de astăzi sunt de mai multe soiuri. Mulți au arme și încă bune. Dar nu au școală specială pentru vânătoare. Mai exact nu au „chemarea și alegerea“ d-zeiască și, lipsindu-le hotărârea, stângăcesc, iar animalul lor scapă neucis, devenind primejdios mai târziu. Alții știu bine să vâneze, dar n'au arme bune. N'au materialul trebuincios, care e foarte scump și aceștia cârpăcesc meșteșugul și nici cu vânatul nu se înțeleg, nici cu altă ocupație, ci pierd vremea. Unii au arme bune, au școală, au talent la vânătoare, dar sunt leneși.

Ei mai curând lasă arma să prindă rugină și așteaptă ca alții să le dea vânatul gata. Nu sunt hotărâți să trăiască numai din acest fel de câștig. Din celece am zis, înțelegem că vânătorul trebuie să fie un adevărat artist.

În chestiunea de față, nu e vorba tot de o vânătoare. Poate că mântuitorul a voit să înțelegem că, prin faptul că și oamenii sunt sălbatici prin apucăturile lor, prin purtarea lor, e nevoie de „vânători de oameni“, în înțelesul de legătură cu prinderea peștilor, unde erau viitorii ucenici; dar mai probabil se înțelege:

A-L urmări pe Iisus în vederea de a dobândi suflete omenești, cu toată ardoarea inimii lor.

* * *

Omul, ca să priceapă, trebuie să fie în stare de a judeca și judecata se capătă prin experiențe. Nu toți oamenii judecă la fel despre aceleași locuri, fapte sau alte chestiuni, care fac parte din domeniul cercetărilor metafizice. Totuși, pentru ca să nu se producă confuziuni regretabile, ca să fie oarecare normă, sau un cât mai apropiat mod de apreciere al adevărului, omenirea a născocit cartea, știința, care se predă în școale speciale, de unde doritorii dobândesc în chip precis cunoștințele, de care au trebuință și de unde se specializează în viață. Prin urmare, în viață, indivizii se îndreptează după cel mai tare în cunoștinți, sau după cel mai puternic, sub impresia sentimentului fricii, când nu e cu școală.

Cunoscând acestea, să ne aruncăm o scurtă privire și să vedem cum stăm cu cei chemați în „vânarea de oameni“. Să cercetăm puțin, dacă au prinsă de băerile inimii învățătura Sf. Evanghelii; dacă, în adevăr, au convingerea că cuprinsul ei nu e literă moartă, ci *viață*.

Toți elevii primesc la fel cunoștințele. În același cazan fierbe toată știința trebuitoare viitorului apostol. Din acelaș cuptor iese toată pâinea cea cerească. Vânătorii se instruesc 8 ani deocamdată și apoi 4 pentru perfecționare.

Dar, Doamne! Minunate sunt lucrurile Tale! Cum din pescari și vameși ai ales ucenici, iar noi ne străduim atâta timp și nu știm ce să zicem, când vedem că vânătorii noștri sunt nepu-

tincioși și puțin credincioși. Li lipsește multora tocmai sarea: *Duhul apostolic*. Oare ce va fi cu noi de bâjbâim în acest haos!

Mintea, judecata, etc. ne spun în mod empiric că nu face să ne batem joc de cei pe care natura i-a creat pentru alte ocupațiuni în viață și totuși, perzistăm în a fabrica, după anumite calapoade, meseriași de mântuială, — specimene dezordonate, călăuze netrebnice — vătămători societății, pretextând că n'au cu ce trăi. Și atunci de ce să nenorocim o clasă de oameni; Mai curând să cerem desființarea ei, atâta timp cât nu folosește.

Divinul Iisus, chemând pe pescari, a citit dintr'o privire că vor fi adevărați „vânători“, iar noi ținem 12 ani sub ochi un tânăr și aproape nu putem aprecia ce va fi cu dânsul în lume. Evanghelizarea ce i s'a făcut în tot acest răstimp, nu a pus pecetea hotărâtoare pe inima sa pentru conducerea sufletului pe calea mântuirii. Aici stă greutatea. În zadar îi cerem evanghelizare în popor, dacă n'a făcut-o pentru sine!

Ce nu ai, nu poți da. Se năruie la moment, se spulberă în vânt toată acea bucheriseală dogmatică, exegetică, patrologică, simbolică, etc., după ce s'a văzut în școala lumii, fiindcă nu au fost în legătură cu duhul inspirator, ci cu teama căderii la examen. De aici cunoaștem reușita. Evanghelia, la zile mari, e deschisă cu oarecare sfială! iar la cele mici, nu are pentru cine se deschide.

Oare așa a înțeles Domnul nostru Iisus Hristos să fie apostolii Săi! Dar începutul acestui dureros învățământ îl găsim în Sf. Evanghelie, Din 12 apostoli, chemați, s'a aflat unul, care nemulțumit de învățătura dumnezeescului Invățător s'a revoltat, L-a trădat, L-a dat spre moarte. Și, Doamne Dumnezeule! Iisus a murit odată pentru toată lumea și de câte ori Il ucidem noi astăzi prin faptele noastre! De câte ori aducem jertfe cu inimă scârnavă, cu sufletul plin de tot felul de murdării. Ni e groază de noi înșine! Dar cunoștința nu mai reacționează; suntem în inconștient. Deodată se face întuneric și ne place să credem că suntem în lumină, dar lumina nu are împărtășire cu întunerecul, ci întunerecul sălășluște unde nu-i lumină.

Astăzi nu mai chiamă Iisus apostolii ca odinioară: Veniți după mine... ci se fac apostoli care voesc, cu anumite înțelesuri, nu cu „darul cel pogorât de sus“. Secretul întrezărit din cele

expuse este în legătură evidentă cu familia celui ce se dedică carierei apostolice.

„Se impune trebuința de a trece, cât mai mult posibil, dela idei la acțiuni, dela principii la practicarea lor, *dela precepte creștinești la fapte creștinești*“. Dar faptele creștinești, pe care tânărul nu le a văzut în casa părinților săi, n'o să-l hotărăscă pentru „vânătoarea“ de oameni, decât probabil, pentru a fi și el un vânător ca mulți alții... Nu însă dintre acei de care ne vorbește Sf. Evanghelie.

Cu toată educația severă, bazată pe supunere și stăpânire de sine, pentru a sprijini libera manifestare și dezvoltare a însușirilor individuale ale viitorului preot, totuș nu-i de recomandat altor elemente cu înclinațiuni contrare scopului urmărit de educator, nici un fel „de educație severă, bazată pe supunere și stăpânire de sine“, când vorbim de apostolii religiei lui Hristos. Afară, de la început, cu aceștia.

Eu nu vin aici cu soluții, ci fac numai constatări. Soluții se dau zilnic, fără ca leacurile să fie eficiente, tămăduitoare. Una, pot să dau sub rezervă, și bineînțeles, dacă nu supără pe nimeni. La nevoie și două.

I) Când „vânătorul“ a ieșit la vânat, e bine să fie observat de acei care „l-au împodobit cu podobă“, cât mai de aproape.

II) Să se răsplătească vânătorii iscusiți; să se stimuleze, să se recomande adevăratele energii virtuale, sau cel puțin să se încurajeze munca materială și morală.

Pe cei slabi să-i întărească, după cuvântul apostolului „Și datorî suntem noi, cei tari, să purtăm slăbiciunile celor neputincioși, și nu nouă să plăcem.“ Romani 15, 1; iar pe cei răi, să-i mustre: „Mărturia aceasta adevărată este. Pentru care pricină, ceartă-i pre ei aspru, ca să fie sănătoși în credință“. Către Tit 1, 13.

Este timpul, cred, să încetăm odată cu un anumit sistem nenorocit, care pune capăt încercărilor frumoase, deși cam sporadic, dar meritorii. Este timpul, când trebuie înțeles acel principiu a lui Tertulian: „Anima este naturaliter christiana“ Sufletul este din natură creștin. Și totuși, noi îl pervertim, prin felul nostru de a ne purta¹⁾.

E necesar să facem să domnească spiritul asupra corpului și asupra simțurilor.

¹⁾ Din probl. Pedag. mod., Gh. Antonescu, pag. 166.

Iată ce zice d. Gh. Antonescu, profesor universitar cu privire la educația caracterului: „Măsurile disciplinare nu vor fi deci arbitrare — nu vom pretinde supunere oarbă, ca la armată. . . și dacă trebuie să asuprești și să limitezi individul, întărește cât mai mult legătura cu ființa spirituală, care vrea să fie liberă prin luptă și victorie. Atunci omul nu va avea niciodată sentimentul sclaviei: libertatea și disciplina s'au împăcat într'o sferă mai înaltă“¹⁾.

Indată ce spiritul a cucerit materia, mijloacele de luptă se presupun ușor de aplicat, fiindcă pe orice cale s'ar continua drumul, propovăduitorul țintește unul și acelaș scop: *Mântuirea sufletului*.

Predicatori-vânători avem prea mulți și în special, în timpurile din urmă, au ieșit ca ciupercile după ploaie. Și dacă-i cercetezi mai de aproape, ei îți povestesc că au fost la vânătoare și au vânat vulpi cu cozi de 5 m. iar la urmă, luați de scurt, se mulțumesc ca vulpea să rămâie „bearcă“.

Iată, bunioară, un exemplu, care sare în ochi:

Un american, Wiliam Müller, socotește că D. Iisus Hristos trebuia să vină la 1843 și se știe

că povestea nu a fost adevărată. Văzând că s'a înșelat, a amânat „venirea“ pentru 1844 și iarăși s'a văzut că-i minciună profeția. În cele din urmă, aderenții săi, adventiștii de astăzi, au rămas „încredințați“ că, odată tot va fi „venirea“, adică cum am spune: Vulpea a rămas „bearcă“. Totuși vânătorii nu se lasă. Din când în când, dau târcoale ca lupii prin staule,

Una mai proaspătă veți fi citit-o și D. voastră în „Universul“ din 28 Iunie cor.

Din cele arătate, reese că suntem în ajunul unor mari prefaceri sociale și lumea dorește cu tot dinadinsul să-și croiască alt drum. Conducătorii de suflete, vânătorii de carieră să fie gata. Iisus ne cheamă! Ușa stă deschisă.

El ne spune: „Intrați“.! Ca nu cândva, venind ceasul sfârșitului, să rămâneți afară și „rătăcirea de pe urmă să fie mai rea ca cea dintâi“, Matei 27, 64.

Preot și învățător M. M. Ionescu
Costilenil-Mari, R. Sărat.

¹⁾ Opt. cit. p. 163.

DRAGOSTEA CREȘTINA ÎN PRIMELE VEACURI

Origina dumnezească a religiei creștine se arată între altele și prin aceea, că ea este întemeiată pe dragoste, de cât care mintea omului nu cunoaște ceva mai înalt, mai desăvârșit, mai ideal în ființa omenească. Cu mintea sa, omul nu s'ar fi putut ridica niciodată la această înălțime morală, nu s'ar fi putut niciodată desbrăca cu totul de sentimentele sale egoiste, ca adică să pue dragostea ca temelie a credinței sale, a raportului său, pe deoparte cu Dumnezeu, iar pe de alta cu semenii săi. Dovada irecuzabilă pentru aceasta ne-o dau toate celelalte religii care au existat și există în omenire, care au alte temelii și care din această cauză sunt construcțiuni șubrede și cu tot felul de imperfecțiuni, ca tot ce este omenească.

Adevăratul caracter și dreapta înfățișare a creștinismului ca religie a dragostei prin eselență nu sunt îndeștul de cunoscute și apreciate, pe de o parte pentru că mulți din cei cari s'au îndeletnicit cu tratarea 'acestei chestiuni au privit-o mai mult din punct de vedere speculativ sau metafizic, iar pe de altă parte pentru că nu

s'a căutat să se cunoască din destul felul cum s'a manifestat și a lucrat, cum a fost conceput și organizat creștinismul primelor veacuri, privit prin această prismă specială.

Ca și dragostea pe care se întemeiază, religiea creștină este viață, iar nu o simplă teorie sau speculațiune filozofică. De aceea, ea trebuie studiată mai cu osebie în partea ei practică, aplicativă, în care vine la expresiune adevărata ei ființă și se poate măsura adevărata ei valoare.

* * *

Intemeietorul creștinismului, Mântuitorul Iisus Christos, a zis ucenicilor săi cu puțin mai înainte de patimi: «*Poruncă nouă vă dau, să vă iubiți unul pe altul precum v'am iubit eu pe voi*» (Ioan 13,34) și face din împlinirea acestei porunci semnul după care lumea va cunoaște pe urmașii săi: «*După aceasta vor cunoaște toți, că sunteți ucenicii mei, dacă veți avea dragoste unul către altul*» (Idem 13,35).

Cum trebuie înțeleasă și în ce constă această dragoste, a spus-o Mântuitorul în nenumărato

rânduri în cuvintele și parabolele sale. Astfel, în parabola samarineanului milostiv, El arată iubirea în faptă față de aproapele, înțeles cu totul altfel, mult mai larg de cât cum îl înțelegeau iudeii. În parabola fiului rătăcit, arată dragostea tatălui față de fiul întors de pe calea pieirii. În istoria tânărului bogat arată dragostea ce trebuie să se răsfrângă din partea celui bogat față de ori cine duce lipsă de cele materiale. În descrierea judecății viitoare arată dragostea ce se dovedește prin cele șapte fapte ale milosteniei trupești: potolirea foamei celor flămânzi, adăparea celor însetați, găzduirea celor goi, vizitarea bolnavilor și cercetarea celor din închisori. În cuvintele adresate apostolilor, cu prilejul cererii mamei fiilor lui Zevedei, arată că adevărata dragoste stă în a sluji aproapelui, așa cum el însuși «a venit să slujiască și să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți», iar în cuvintele «nu este dragoste mai mare de cât a-și pune cineva sufletul pentru prietenii săi», arată că dragostea trebuie să meargă până la jertfă. În sfârșit, recomandă chiar și dragostea către vrăjmași, zicând: «Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă prigonesc» Motivarea dragostei către vrăjmași o pune el în idealul desăvârșirii morale, al asemănării omului ca Dumnezeu, pe care le exprimă în cuvintele: »Ca să fiți fiii Tatălui vostru cel din ceruri, care răsare soarele peste cei buni și peste cei răi și plouă peste cei dreپți și peste cei nedreپți», iar lipsa de orice merit a iubirii prietenilor, neînsoțită de iubirea vrăjmașilor, o vedește prin aceste întrebări: «Că de iubiți (numai) pe cei ce vă iubesc, ce plată veți avea? Au nu și vameșii aceeaș fac? Și de îmbrățișați cu dragoste numai pe prietenii voștri, ce faceți mai mult? Au nu și vameșii fac la fel?» și încheie: «Fiți dar desăvârșiți, precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvârșit este.»

Dintre sfinții apostoli, au accentuat cu tărie dragostea, în scrierile lor, sfântul Ioan Evangelistul, numit și apostolul dragostei, și sfântul Pavel, apostolul neamurilor.

Lumina, adevărul, mântuirea creștinului stau în dragoste, după sfântul evangelist Ioan, căci zice el: «Cel ce iubeste pe fratele său petrece în lumină și sminteață nu este în el; iar cel ce urăște pe fratele său în întunecare este și în întunecare umblă și nu știe încotro merge, pentru că întunecarecul i-a orbit ochii.» (epistola I, 1, 10—11).

Iubirea este dela Dumnezeu și duce la cunoașterea lui: «Iubiților, să ne iubim unii pe alții, căci dragostea este dela Dumnezeu și ori cine iubeste, este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu. Cel ce nu iubeste, nu cunoaște pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este dragoste» (Idem 4, 7—8).

Criteriul dragostei către Dumnezeu este aproapele: «De va zice cineva: Iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, este un mincinos, pentru că cel ce nu iubeste pe fratele său, pe care-l vede, cum poate iubi pe Dumnezeu pe care nu-l vede? Și această poruncă avem dela el, ca cel ce iubeste pe Dumnezeu, să iubiască și pe fratele său» (Idem 4, 20—21).

Dragostea trebuie să fie reală: «Fiii mei. Să nu iubim cu cuvântul, nici cu limba, ci cu fapta și cu adevărul,» (Idem 3, 18).

Dragostea este ceva practic, concret. Ea stă în împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. «Că aceasta este dragostea lui Dumnezeu, ca poruncile lui să păzim și poruncile lui nu sunt grele» (Idem 5, 3).

Sfântul Pavel a scris cel mai frumos imn închinat dragostei, un imn asemenea căruia istoria literaturilor lumii nu cunoaște altul. Epistola I către corinteni (13 1—8) este aceea care cuprinde acest neprețuit mărgăritar: «De aș grăi în limbi omenești, iar dragoste n'aș avea, aș fi aramă sunătoare și chimbă răsunător. Și de aș prooroci și aș ști toate tainele și toate știința; și de aș avea credință în cât să mut munții, iar dragoste n'aș avea, nimic n'aș fi. Și de aș împărți toată avuția mea și de mi-aș da trupul să-l arză, iar dragoste n'aș avea, nici un folos nu-mi ar fi. Dragostea îndelung rabdă, se milostivește. Dragostea nu pismuiește. Dragostea nu se semețește, nu se trufește, nu se poartă cu necuviință, nu caută folosul său, nu se mânie, nu gândește la rău, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr; toate le sufere, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea niciodată nu cade, pe când proorociile se vor sfârși și limbile vor înceta și cunoștința se va isprăvi».

O nouă limbă, limba dragostei, pe care lumea nu o cunoscuse până atunci, se începe cu acest imn și cu aceasta se aduce în lume și o nouă putere, care este izvor nesecat pentru noi fapte. Creștinii se priviau, pe de o parte, ca fii ai lui Dumnezeu și membre ale trupului al cărui cap este Iisus Christos, iar pe de altă ca trați între ei și lucrau potrivit acestei noi situațiuni.

Pe lângă sublimitatea adevărului credinței profesate și propoveduite de ei, pe lângă neasemănata moralitate a vieții lor, care escludea însăș ideea viciului de care era ros păgânismul și-i făcea să lumineze în lume ca stelele noaptea, ceea ce a dat creștinilor din primele veacuri biruința asupra lumii păgâne, cu respectabila ei cultură și organizație, a fost în prima linie dragostea practică de ei sau caritatea.

Despre aceasta ne dă cea mai veche mărturie chiar un păgân și anume Lucian din Samosata (pe la mijocul veacului al doilea), acel mare satiric, care, pentru spiritul lui fin, a fost supranumit Voltaire al timpului său. În scrierea sa

«*Peregrinus Proteus*,» el scrie despre creștini: «*Acești oameni sunt, în ce privește comunitatea lor, de o sensibilitate de neînțeles, pentru care nu se dau la o parte dela nici o osteneală sau cheltuială... căci acești sârmani oameni și-au pus în minte, că ar fi nemuritori și cu trupul și cu sufletul și că deci vor trăi în veci. Pe lângă aceasta, primul lor legiuitor le-a însuflat credința, că toți ar fi frați între ei, îndată ce fac pasul hotărâtor de a se lepăda de zeii păgâni.*»

Dacă dragostea frățească de care vorbește Lucian se practica cu tâta ardoare de creștinii veacului al doilea, ea trebuie să se fi practicat cu atât mai mult în veacul întâi, despre care nu avem mărturii din afară.

O altă mărturie veche despre dragostea primilor creștini avem tot din veacul al doilea către sfârșitul lui, dela scriitorul bisericesc *Tertulian*. Acesta expune, în capitolul 39 al *Aoplogeticului* său, în cuvinte însuflețite caritatea creștină și continuă apoi: „*Insăș practicarea acestui înalt fel de dragoste constituie pentru noi o vină în ochii unor anume oameni (păgânii) „Uitați-vă, zic ei de noi, cum, se iubesc între dânșii” — căci ei se urăsc între ei — și „cum sunt gata să moară unul pentru altul”, căci ei ar fi gata mai degrabă să se distrugă unul pe altul*“.

Cea mai strălucită mărturie despre adâncă impresiune ce a făcut asupra păgânilor caritatea creștină ne-o dă unul din cei mai înverșunați, poate chiar cel mai înverșunat dușman pe care l-a avut creștinismul în cele dintâi patru veacuri ale ființării sale, împăratul *Iulian Apostatul*. În ura sa nețărmită împotriva creștinismului și în dorința-i arzătoare de a da o nouă viață păgânismului în agonie, acest «*romantic pe tronul Cezarilor*», cum i s'a zis, a socotit că e destul ca să imiteze ceea ce se făcea în biserica creștină, pentru ca să învieze păgânismul. Intre multe altele, el a căutat să imiteze și caritatea creștină. «*Nelegiuții galileeni* — scria el lui *Arsaciu*, marele preot al Galatiei, într'o scrisoare păstrată și transmisă posterității de istoricul bisericesc *Sozomen* — își hrănesc nu numai pe săracii lor, ci și pe ai noștri, noi însă nu purtăm nici-o grijă de săracii noștri». S'au dat porunci strașnice și s'au luat toate măsurile posibile ca să se dea ființă carității păgâne de către apostatul Împărat, care credea că împrumutând o formă, a împrumutat și spiritul ei, dar strădania i-a fost în zadar, cum o spune cu multă competență un mare istoric: «*Vrednică de imitat i-s'a părut împăratului (Iulian) dragostea creștină, nu numai din punct de vedere ideal, ci și în latura ei practică. Funcționarea ei regulată și cum nu se mai văzuse până atunci, făcea ca biserica creștină să pară celor din afară de ea ca o asociațiune frățească întemeiată pe caritate, cu scopul de a pune*

*pe individ la adăpost de greutățile și nestatornicile vieții și a-l feri de durerosul sfârșit ce aveau atâția în suprapopulatul imperiu. Poate că pe unii i-a atras la creștinism această considerațiune, deși caritatea creștină se întindea și la cei de altă credință. Iulian n'a ascuns, când s'a hotărât să introducă caritatea creștină în biserica sa neoplatonică, ci a mărturisit, că pentru el era hotărâtor acest punct de vedere practic. Trei factori erau, după părerea lui, care contribuiau la răspândirea nelegiuitei religii a creștinilor și anume: caritatea, grija pentru morți și viața lor în aparență sfântă, în fond fățarnică. Acești factori trebuiau folosiți și pentru închinătorii la zei. De aceea, împăratul doria să se înceapă a se da hrană celor săraci și să se zidiască ospicii. Mijloacele pentru aceasta avea să le dea statul, dar și caritatea privaiă trebuia trezită și organizată. Pentru a nu lăsa să se înțeleagă, că, în acest punct, înțelepciunea greacă s'ar influența de prostia galileenilor, Iulian adaogă observațiunea, că, după Omer, streinii și cerșătorii stau sub ocrotirea lui Zeus. Asemeni și iubirea aproapelui se motivează filosoficește, deși nu întâiaș dată, căci stoicii pășiseră deja pe această cale, dar sub înrăurirea creștinismului. Este aceeași amăgire de sine în care se găsește, conștient sau inconștient, filantropismul modern, care despoaie morala creștină și se împodobește cu zdrențe smulse dela ea».*¹⁾

Icoana unei biserici creștine din veacul întâi în care se vede ce raporturi ideale s'au stabilit între oameni prin practicarea dragostei creștine, ne-o dă întâia scrisoare a sfântului *Clement Romanul* către biserica din *Corint*: «*Cine a venit la voi și nu s'a convins de virtutea și credința voastră? Cine n'a admirat pietatea voastră înțeleaptă și lucrătoare? Cine n'a lăudat strălucirile voastre dovezi de ospitalitate și n'a slăvit deplina și sigura voastră conștiință? Toate le faceți fără vreun interes personal. Umblați potrivit poruncilor lui Dumnezeu, vă supuneți conducătorilor, dașteți cinstea cuvenită hătrânilor voștri. Tineretul îl deprindeați să-și îndrepte gândul spre modestie și demnitate. Pe femei le îndemnați să facă totul cu cuget curat, nepălat și demn și să arate bărbaților lor dragostea cuvenită. Le învățați să poarte grijă de casă în limitele ascultării și să fie înfrânate în ori ce privință. Mai departe, erați în toate smeriți, în nici-o privință mândri, mai degrabă ascultând decât poruncind, mai bucurosi dând decât primind. Mulțumiți cu bunătățile împărțite de Christos și ținând la ele, păstrați cuvintele sale adânc săpate în inimă și patimile sale le aveți peșnic înaintea ochilor. Toți se bucurau de o pace adâncă și cu-*

1) V. Schultze, *Geschichte des Unterganges des griechisch-römischen Heidentums*, vol. I pag. 161.

rată și erau cuprinși de o dorință nestăpânită de a face bine altuia.... zi și noapte vă întreceți pentru binele bisericii, pentru cu prin milostenie și purtare de grijă să se înmulțiască numărul aleșilor lui Dumnezeu. Erați simpli și fără răutate și nu purtați ură unul altuia. Aveați groază de ori ce fel de neînțelegere și desbinare. Vă părea rău de greșelile aproapelui și abaterile lui le socotiați ca ale voastre. De nici-o faptă bună nu vă părea rău și erați gata să faceți orice bine», (cap. 1-2).

Totul se făcea de bună voie și fără nici un fel de constrângere, cum spune *sfântul Iustin Martirul*: «Cei cu dare de mână și ori cine vrea, fie care după propria-i chibzuială, dă atât cât vrea și ceace se adună se depune la proestos, care ajută pe văduve și pe orfani și pe cei lipsiți, fie din cauza boalei, fie din alte pricini, și pe cei din închisori și pe călători», (Apologia, cap. 67).

La fel spune și *Terulian*: «Cu toate că și la noi se strâng bani, ¹⁾ totuși nu sunt taxe de primire, ceace ar echivala cu un fel de vânzare a religiunii, și fiecare dă ceva într'o anumită zi a lunii sau când vrea și atât cât vrea și poate, căci nimeni nu e silit, ci fiecare dă de bună voie partea sa. Aceștia sunt, ca să zicem așa, bani economisiți de pietate, căci nimic din ei nu se dă pentru ospete sau pentru beții sau pentru mâncări nefolositoare, ci pentru întreținerea și înmormântarea săracilor, a copiilor orfani, a fetelor fără zestre, cum și pentru bătrâni neputincioși, cari nu mai pot eși din casă, asemeni pentru ceice au suferit naufragiu, pentru ceice se află prin ocne, ostroave sau în robie din cauză că sunt creștini, toți aceștia au dreptul să fi ajutați de cei de o credință cu ei», (Apologetic, cap. 39).

* * *

S'a susțirut că și păgânismul a cunoscut și practicat caritatea, că și el a avut așezăminte de binefacere, că cei săraci, bolnavi și nevoiași de tot felul erau ajutați și înainte de creștinism și paralel cu el. Aceasta s'a făcut însă cu intenția de a micșora valoarea și însemnătatea carității creștine.

Insuș imensul număr al cerșătorilor ce furnicau pe străzile, prin piețele, mahalalele și ungherele cele mai retrase ale capitalei imperiului roman desminte pe de-a-întregul această susținere și arată că e tendențioasă.

«Podurile, treptele și pragurile clădirilor, cum și colinele erau sălașul cerșătorilor, cari acolo și în alte locuri iubite ae ei, ca de pildă în for, cădau să treziască compătimire prin înfățișare vrednică de plâns, prin zdrențe și goliciune, prin

arătarea metehnelor și a sluteniei lor, ori prin alte mijloace, ca de pildă călăuzirea unui orb de către un câine și cu glas răgușit, pe un ton plângător, repetau neîncetat față de fie care trecător rugămintea de a fi miluiți. Adăpostul lor în nopțile friguroase din Decembrie era probabil o peșteră, un câine singurul tovarăș al mizeriei lor, hrana le era așa numita «pâine a câinilor» (o pâine făcută numai din tărâțe), toată averea un toiag și o pătură sau o rogojină și o traistă, iar mântuirea le era moartea în vre un colț dosnic». (L. Friedländer, Darstellungen aus der Sittengeschichte Roms, vol. I pag. 290).

După socoteala unui scriitor german, pe timpul lui August numărul proletarilor era în Roma de 6 1/2 ori mai mare decât al celor cari n'aveau nevoie de ajutor (Uhlhorn, Die christliche Liebestätigkeit in der alten Kirche vol. I pag. 93).

Acest imens număr de proletari consta din sclavi bătrâni și bolnavi, alungați de stăpânii lor, din nenorociți, aruncați din căsuța lor pe stradă de vre un cămătar, din tot felul de infirmi și din cei cari-și pierduseră întregul lor avut din cauza focului, a inundației, a naufragiului etc.

Desigur că toți acești nenorociți nu trăiau numai cu aer, ci și cu câte o coajă de pâine și în atară de stat și de municipiu, contribuiau la întreținerea lor și inimile caritabile. Acestea erau însă foarte rare și se găseau mai mult în rândurile plebii, căci pentru patrician și omul pretins cult sau înțelept, compătimirea era considerată ca o slăbiciune. Romanul socotia cu poetul *Plaut* că: „face un rău serviciu cerștorului cine-i dă să mănânce și să bea, pentru că-i prelungește viața nenorocită“. Pentru *Cicero* și *Seneca* compătimirea și milostenia erau lipsuri ale caracterului și numai babele aveau dreptul să se înduioșeze la vederea unui sărac. *Horățiu* numește sărăcia „murdară“ și „mare rușine“. Contimporanul său *Virgil* numără între alesele însușiri ale înțeleptului și lipsa de milă față de cei săraci, iar *Quintilian* zice: „Poți tu să cazi atât de jos ca să nu te scârbești de săraci?“ Dacă la filosofii stoici mai ales se întâlnește cuvântul „binefacere“ și această însușire a sufletului e lăudată la cei cari o au ca o virtute, ea izvorăște totuș dintr'o dispozițiune a sufletului, care o face să n'aibă nimic comun cu mila, compătimirea și caritatea creștină, căci este mulțumirea ce simte cel ce o practică, cum că el nu este unul din *misera plebs*, din proletarii cari au trebuință de ajutorul altora, ci unul din puținii fericiți cari pot arunca cu dispreț un sesterț nenorocitului care întinde mâna și-i imploră ajutorul. Deaceea, cu drept cuvânt zicea *Lactantiu* păgânilor din vremea sa: „Mila și umanitatea sunt virtuți speciale ale dreptilor și adoratorilor lui Dumnezeu

2) In orice societate sau colegiu păgân, se plătia o anumită axă de intrare.

(ale creștinilor). *Filosofia noastră nu spune nici un cuvânt despre ele*“ (Institutiones VI, 10).

Dacă au fost printre păgânii greco-romani și de acei cari au dat sume însemnate, au cheltuit averi întregi în scopuri de binefacere, dacă de pildă cu prilejul izbucnirii Vezuviului, din anul 79 a. Chr., s'au dat ajutoare destul de simțite sinistraților, dacă din dărnicia privată s'au construit amfiteatre, băi, biblioteci sau alte clădiri ori așezăminte publice, dacă s'au dat adesea ospețe publice ori s'au testat fonduri în acest scop, nici unul din aceste acte nu poate fi numit „caritabil“ „umanitar“ sau „de milostenie“ și să se asemene cu faptele dragostei creștine, pentru că cei cari le săvârșiau nu aveau în vedere în chip special pe cei săraci, ci gândul le era îndreptat în chip exclusiv sau în prima linie la cei cu dare de mână și numai în a doua și a treia linie la cei lipsiți și ceea ce urmăreau nu era nici decum ușurarea suferinței îndurate de cei lipsiți, ci lauda și proslăvirea lor de către oameni.

Dărnicie din scopuri egoiste a existat dar și în păgânism, dar desinteresată, din dragoste, ca în creștinism, nu.

Să vedem acum și aceste acte de binefacere ale păgânilor care sunt puse de unii pe aceeași linie cu faptele carității creștine.

1. În Atena era trumosul obicei, ca să fie ajutați cetățenii cari nu-și puteau câștiga singuri existența din cauza vreunei infirmități, cum și copiii celor căzuți în lupte până ce ajungeau la majorat. Aceasta este însă un ajutor dat numai cetățenilor, nu și sclavilor, și se făcea din rațiuni de stat sau politice, iar nu din sentimentul de dragoste, așa că n'au nimic de face cu caritatea creștină.

2. În Roma se împărția *poporului grâu*. Egiptul și Sicilia trebuiau să procure tot grâul necesar capitalei. Statul avea grijă să aducă întotdeauna cantitățile necesare și la început îl vindea în cost, iar cu timpul ajunse să-l dea gratuit celor săraci. Actul acesta este curat politic și se făcea numai de teamă, ca să nu se revolte într-o zi mulțimea lipsită de hrană, iar demagogii se folosiau foarte des de această măsură, ca să-și câștige popularitate.

3. Acelaș caracter, ba încă și mai puțin moral, îl avea *instituția clientelei*, în virtutea căreia patronul trebuia să-și întrețină toți clienții cu cele necesare pentru traiu. La început clientela avea un rost și o îndreptățire, pentru că clienții aduceau servicii reale patronilor și meritau astfel să fie întreținuți de patroni, cu vremea însă clienții nu făceau nimic, ci erau niște trântori sau paraziti, întreținuți de patroni numai în scopuri politice sau din vanitate.

4. Mai pronunțat caracter moral au avut așa

zisele *alimentațiuni*, adică fonduri destinate pentru creșterea copiilor săraci. Cel dintâi care a pus în practică această idee a fost împăratul Nerva. El se gândi că era o greșală ceea ce se făcuse până la el, ca adică, pentruca populațiunea Romei să nu decadă, toată atențiunea era îndreptată numai asupra acestei populațiuni. El întinse ajutorul și sprijinul asupra populațiunii Italiei, în care scop puse un bir special din venitul căruia să se ajute părinții săraci, ca să-și poată crește copiii. Împărații următori, și în deosebi Traian, au sprijinit mult noua instituție. Unii dintre ei au înființat alimentațiuni în cinstea și spre pomenirea soțiilor lor. Așa au fost Antonin Piu și Septimiu Sever. Cel dintâi în amintirea Faustinei, cel de al doilea într'a Iuliei Mamaea. Copiii crescuți în alimentațiuni purtau și numele patronului sau patroanei instituției: pueri puellaeque Fanstiniiani, Mamaeani etc. Pilda împăraților a fost urmată și de particulari. Astfel Pliniu a dăruit orașului său natal, Como, 500 mii de sesterti pentru creșterea băeților și fetelor bastarde. O nobilă și bogată matroană, Caelia Macrina, lăsă prin testament ca, din venitul averii ei să se crească anual câte 50 de băeți până la vârsta de 16 ani și 50 de fete până la vârsta de 13 ani. Alimentațiunile au mers înflorind și au durat până în veacul III, când au pierit din cauza anarhiei militare, care a descompus imperiul și l-a făcut să cază.

Instituțiunea alimentațiunilor are, ca și cele precedente, caracter politic și prea puțin umanitar. Cu privire la ea se ridică apoi și chestiunea, dacă nu cumva a încolțit sub influența carității creștine și a fost o imitare a ei conștientă sau inconștientă.

5. Numeroasele *societăți*, cu scopuri de tot felul: de ajutor reciproc, de petrecere, comerciale, religioase etc. au fost de asemeni socotite ca așezăminte de caritate. Asemenea societăți au existat din vremuri vechi și la greci și la romani. La aceștia din urmă au înflorit pe vremea republicii și au început să decadă odată cu intronarea imperiului, pentru că erau sau puteau deveni focare de agitațiuni politice, din care cauză n'au fost privite cu ochi buni de autoritățile superioare ale statului. Unele din aceste societăți au dispus în curgerea vremii de averi însemnate pentru atingerea scopurilor lor, niciodată și niciuna din ele însă n'a îndeplinit vre-o operă de caritate propriu zisă. Ele aveau numai să ajute pe membrii lor în curent cu plata cotizațiilor și nici măcar atâta umanitate nu cunoșteau, să scutiască de achitarea cotizațiilor pe cei cari nu mai erau în stare s'o facă, ci-i eliminău fără nicio milă.

N'a existat dar în păgânism nimic asemănător cu faptele și așezămintele de caritate creș-

tină, pentru că păgânismul n'a cunoscut dragostea de aproapele. De aceea au și fost uimiți și uluiți păgânii când au observat cum se practica dragostea de către creștini și Iulian Apostatul a crezut, că va putea impune păgânismului să imiteze creștinismul în această privință, dar încercarea lui a rămas stearpă, ca și ideologia unora dintre înțelepții pagâni.

* * *

Mijloacele materiale de care aveau nevoie creștinii pentru ajutorarea tuturor celor cari aveau nevoie de ajutor, atât din sânul bisericii creștine, cât și a păgânilor, erau foarte mari, pentru că este cunoscut că creștinismul a fost primit la început mai mult de sclavi, de săraci în genere și de oameni din popor, cari deci nu numai că nu dispuneau de bogății, ci aveau ei înșiși, în mare parte, trebuință de ajutor. Astfel biserica din Roma întreținea, pe la anul 170, 1500 de săraci, cum reese din scrisoarea lui Dionisie, episcopul Corintului. Dacă presupunem că întreținerea unui sărac costa pe biserică 175 de lei, cât era întreținerea unui sclav, urmează că ar fi trebuit să se cheltuiască anual de biserică Romei cu întreținerea celor 1500 de săraci enorma sumă, pentru acele vremuri, de 1.312.500 de sesterți, sau 262.500 de lei. Dacă ținem seamă, că nu era nevoie să se dea tuturor săracilor întreaga întreținere, ci numai ajutoare care variau, suma se mai reduce puțin, dar în tot cazul rămâne foarte mare, așa că se ridică întrebarea: De unde și cum își procurau creștinii primelor veacuri cele trebuitoare pentru ajutorarea numeroșilor săraci din mijlocul lor?

Răspunsul este: Dela credincioși și numai din ceea ce se da de bună voie.

Se știe că sfântul apostol Pavel a făcut numeroase colecte pentru biserica din Ierusalim și că primii creștini dau bucuros pentru ajutorarea celor din nevoi. Văzurăm mai sus cuvintele lui Tertulian, că „*fie care creștin dă cât vrea și poate, căci nimeni nu-l silește, ci dă de bună voie partea sa*“. Ceea ce s'a petrecut la începutul bisericii, pe timpul sfântului apostol Pavel, și mai târziu pe timpul lui Tertulian, pe la sfârșitul veacului al doilea, s'a petrecut în totdeauna în cele dintâi veacuri ale creștinătății.

Deplina libertate a darurilor era garantată în deosebi prin aceea, că ori ce contribuție se da în biserică, în timpul serviciului dumnezeesc. Că fiecare nu da silit, ci după chibzuială și bunul său plac, a fost norma de care s'a condus dela început însăși biserica din Ierusalim. Ce alt însemnează cuvintele sfântului apostol Petru către Anania: „*Dacă n'o vindeai, nu rămânea a ta? Și dacă o vindeai, prețul nu sta în puterea ta?*“ Oricât de stăruitoare sunt îndemnurile tuturor

propoveditorilor Evangheliei către bogați ca să ajute pe săraci și oricât de mult se vorbește de datoria de a ajuta pe cei săraci, totuși o constrângere sau reglementare a contribuțiilor, în felul zeciuvelilor din Vechiul Testament, nu s'a introdus niciodată și nicăiri în biserica primitivă, ci s'a lăsat donatorilor toată libertatea. De un drept al săracilor la ajutor n'a fost vorba în biserica primelor veacuri, pentru că un astfel de drept, dacă ar fi fost admis, ar fi nimicit caracterul religios al milosteniei și ar fi desbrăcat-o de înfățișarea sa de jertfă adusă lui Dumnezeu. Dăruind bisericii, donatorul dăruia lui Dumnezeu și darurile împărțind-se prin mâna episcopului, primitorul nu le primia dela cel ce le dăduse, ci dela însuși Dumnezeu. În felul acesta, și cel ce da era ferit de a cădea cumva în păcatul mândriei sau al disprețuirii celui ajutat de el și cel ce primia era scutit de eventuale umiliri.

Caracterul de jertfă al milelor se evidențiază și mai mult și se întreține viu în suflet prin îndemnul adresat deopotrivă și bogaților și săracilor, ca să lucreze și să postiască, pentru a putea avea cu ce să ajute pe cei nevoiași. De când sfântul Pavel a scris efesenilor: „*Cel ce fură, să nu mai fure, ci mai bine să se ostenească lucrând cu mâinile sale binele, ca să aibă să dea celui lipsit*“ (4, 28), a răsunit tot mai des în biserică sfatul, ca cei lipsiți de avere, dar în stare să lucreze, să munciască pentru ca să poată milui pe săraci și în neputință de a munci. Tot asemeni și postul, pentru ca cu ceea ce se economisise de pe mâncare să se poată face milostenie. Că sfatul acesta a fost urmat și pus în practică, ne o spune mai întâi *Păstorul lui Herma*, unde vedem un înger îndemnând pe Herma să postiască mai multe zile, iar prețul hranei neconsumate să-l dea orfanilor și săracilor. Mai târziu, pela jumătatea veacului al doilea, citim în apologia lui Aristide: „*Dacă printre ei (creștini) este vre-un sărac sau lipsit și ei n'au nimic de prisos, postesc două sau trei zile, ca să poată astfel ajuta pe cel lipsit*“. Și mai târziu — prin veacul IV — găsim în *Constituțiunile apostolice* îndemnul către cei ce vor să ajute pe cei închiși în ocne: „*Dacă cineva n'are ce da, să postiască și să dea ceea ce ar fi cheltuit pe mâncare în fie care zi*“. Cu aceasta săracii erau ajutați, iar valoarea milosteniei sporia, cum se exprimă sfântul Ciprian: „*Milostenia este putere și faptă adevărat dumnezească, lucru mântuitor, mare mângâere pentru credincioși, chieșăsigie sigură pentru mântuirea de veci, ancoră a nădejzii, ocrotire a credinței, nimicire a păcatului, faptă a hotărârii libere, grea și ușoară în acelaș timp, apărătoare de primejdii în vreme de prigonire, aducătoare de glorie în vremuri de pace, de neapărată trebuință pentru cei slabi, de cinste pentru cei tari, deplină slujire a lui Dum-*

nezeu, prin care se dobândește harul lui Dumnezeu, se apropie de Iisus, se dă cu împrumut lui Dumnezeu însuș».

Donațiunile erau câte odată simțitoare. Păgâni bogați cari veniau la creștinism, își începeau viața creștină prin împlinirea sfatului dat de Mântuitorul tânărului bogat. Astfel sfântul Ciprian și-a vândut, când a primit botezul, întinsele proprietăți ce avea și prețul lor l-a dăruit bisericii, cu mențiunea expresă ca să ajute pe săraci. Aceasta se întâmpla destul de des, cum dovedește apologia lui Macariu din Magnezia, de pe la începutul veacului V, în care întâlnim învinuirea ce un păgân aduce creștinilor, că scot din minți pe femeile bătrâne, le fac să dăruiască bisericii toată averea ce au și să trăiască după aceia în sărăcie complectă.

Procesul acesta a început cu deosebire din veacul IV, după ce Constantin cel Mare a proclamat religionea creștină religione licită în imperiu și a favorizat-o în toate chipurile, căci de atunci a început și trecerea la creștinism în mai mare număr a păgânilor nobili și avuți și mai cu osebire a femeilor patriciene. Mulți membri ai ilustrelor familii a Scipionilor, Grahilor, Marcelilor și altora nu numai că au părăsit cultul zeilor adorați din moși strămoși și au îmbrățișat

credița blândului Galilean, au schimbat toga de mătase cu modesta haină a femeilor creștine, au lăsat strălucirea și luxul palatelor și au trăit în sărăcicioase locuințe, ci au îmbrăcat și aspra și mohorâta rasă monahală și și-au petrecut restul vieții între zidurile reci ale vre unei mănăstiri sau în singurătatea pustiei. Toți aceștia își dăruiau întreaga lor avere, sau cel puțin o bună parte din ea, bisericii în scop de binefacere. Insuș ereticul Marcion a dăruit bisericii din Roma, la venirea sa în cetatea eternă, frumoasa sumă de 100.000 de sesterți, adică 25.000 de lei, sumă care i-a fost restituită când a fost exclus din biserică pentru învățăturile sale eretice.

La început, păgânii se scandalizau de schimbarea produsă în nobilii ce treceau la creștinism și n'aveau pentru ei, decât dispreț și ironie, dar cu timpul începură s'o prețuiască și chiar s'o admire.

Astfel, dragostea creștină, pusă în practică, desăvârși biruința definitivă a creștinismului asupra păgânismului și puse bisericii la îndemână mijloace materiale din belșug pentru ajutorarea celor lipsiți, întronând împărăția lui Dumnezeu pe pământ.

Pr. I. MIHĂLCESCU

AUDIATUR ET ALTERA PARS!

În «Noua Revistă Bisericească» din Aprilie-Mai 1924, citim trei pagini la rubrica: pedagogie creștin-socială, semnate de părintele Dr. Stanca Sebastian, pe care-l cunosc ca vrednic slujitor al Domnului!

În cele trei pagini pe care le semnează părintele Stanca, ar vrea să arunce toată vina asupra părintelui Scriban, care, zice Sf. Sa că e prea aspru față de propaganda religioasă dela Căile Ferate Române.

Graba cu care scrie părintele Stanca ne face să vedem într'însul omul sincer, deschis și cu râvnă la locul ce i s'a încredințat.

Nu putem să nu desprindem însă din scrisul Sf. Sale grava imprudență ce o face, când vrea să acopere cu mantia activității sale personale inactivitatea sau activitatea extrem de slabă a colegilor Sf. Sale.

Noi îl cunoaștem pe părintele Stanca și pe alți vrednici conferențieri dela C. F. R., socotim că n'au nici o vină ei, dacă n'au un program precis de lucru și dacă lucrările ce se tipăresc sunt așa de slabe, în cât, te miri cum le suferă hârtia velină pe care sunt uneori tipărite!

Ne îngăduim să întrebăm:

1. Care sunt datoriile conferențiarului dela C. F. R.?
2. Care e programul lui de lucru?
3. Care e metoda lui de lucru?
4. Care e controlul felului în care se achită el de delicatele sarcini pe care le are?...Nu e nimic stabilit. Totul la întâmplare!

Și eu am fost conferențiar la C. F. R., și mi-am dat demisiunea din acest post pe ziua de 1 Aug. 1923, chiar pe baza acestor motive extrem de serioase, socotind că a fi conferențiar la C. F. R., în asemenea condițiuni, însemnează a fi un sincurist cu permis clasa I pe toate liniile regionale respective și atunci, în loc să sameni pace și armonie la C. F. R., ajungi să fii obiectul discuțiilor celor mai pătimase în cercul lucrătorilor simpli ai acestei instituții, dându-le încă un prilej să se încapățineze în convingerea lor greșită că preotul e o uneltă politică în mâna superiorilor lor.

Să fie bun părintele Stanca să ne răspundă cum îngăduie ca alături de Sf. Sa, doctor în teologie, să ocupe rost de conferențiar părintele

Teofil Ionescu, neavând decât șase clase de seminar?! Ne poate convinge Sf. Sa că acest monah tânăr și nepregătit poate să corespundă cât pe departe unui rol atât de delicat?! Și câți neisprăviți de aceștia nu vor fi alături de părintele Stanca, de care nu e loc să ne ocupăm aci, dar care ne compromit cu desăvârșire față de oamenii culți ai C. F. R.

E trist, dar adevărat! Și ne doare!

Eu împreună cu pr. Manea Popescu făcusem cu multă greutate un început îmbucurător, ținând lecturi biblice cu lucrătorii atelierului de tipografie din gara de Nord.

Știe acum părintele Stanca că de șase luni nu li s'a mai rostit nici o vorbă din Evanghelia acestor lucrători creștini?! Mai mult: Lucrătorii se plâng că preoții Conferențieri din această regională se țin numai de politică și sunt în nesfârșite certuri cu inginerul șef al atelierului de tipografie, pe care au isbutit să-l și alunge din postul său!

Avem lucruri și mai grele, pe care le tăcem deocamdată; regretăm însă că părintele Stanca nu le cunoaște și totuși înfierează cu epitete drastice cea mai aleasă calitate a Păr. Arhimandrit Scriban de a grăi și a scrie totdeauna adevărul.

Părintele Scriban nu e vinovat cu nimic, căci ne descrie doar o stare tristă și totuși reală, nu cu scopul de a descredita mișcarea de propa-

gandă, ci de a îndruma-o pe calea cea bună. Cine te pune să te așezi într'un rost pentru care n'ai nici puterea, nici pregătirea necesară?! Eu personal socotesc această propagandă ca neexistentă decât în bugetul C. F. R., așa cum am scris acum un an în textul demisiunii mele și, fără să se supere părintele Stanca, noi cerem să se ia grabnice măsuri de către autoritatea bisericească, să se aleagă preoți bine pregătiți, cari să se poată măcar apropia, dacă nu egala cu inginerii C. F. R., cari n'au acum decât cuvinte de dispreț față de niște conferențieri, pe cari îi nesocotesc în așa măsură, încât nici nu-i cheamă măcar la lucrul pentru care sunt plătiți.

Trebue deci un program de lucru, o metodă unică de lucrare, un control serios al lucrului făcut și trebue mai ales un organizator și un conducător, care să fie și pregătit, dar și înțelept!

Poate lua părintele Stanca un post cu răspundere așa de mare? Noi ne-am bucura mult!

În concluzie, rugăm pe Părintele Stanca să reție un singur lucru: Lucrurile nu mai pot merge cum au mers! Să nu mai socotim vrăjmași ai bisericii pe cei cari-i doresc binele și se luptă pentru realizarea lui, ci pe cei cari văd răul și-l tac sau chiar îl și laudă din calcule personale!

Pr. MARIN C. IONESCU
Profesor-secundar

O LUPTA CARE NU POATE INCETA

Odată ce s'a pornit la noi lupta împotriva beției, ea nu trebuie să mai înceteze. Preoții trebuie să se simtă fericiți că au prin aceasta chipul de a face o mare slujbă țării noastre, iar pe de altă parte, a umplea de mare cinste tagma lor. Noi, care nu prea ne bucurăm de multă bunăvoință și prețuire din partea obștii către noi ¹⁾, trebuie să folosim toate aceste prilejuri, prin care putem scoate la iveală puterea noastră, și a ne arăta frunțași în munca de a îndrepta țara și că nimenea nu e în stare a face ce putem face noi. De aceia am spus de atâtea ori, pe fețele acestei reviste, că nu trebuie de loc să scăpăm din mână prilejul găsit și, odată pornită această luptă, noi trebuie să fim între cei dintâi care o ducem.

¹⁾ Dovadă pățania Părintelui *Gala Galaction* în vara aceasta în drumul dela Tekirghiol spre Mangalia, despre care și a scris în *Dimineața*. Trebuind să se mai suie și câteva doamne în autobobilul în care se afla Sf. Sa, au început să se plângă în franțuzește că au de tovarăș un preot. Păr. Galaction le-a apostrofat tot în franțuzește și au rămas rușinate.

Această luptă s'a început de anul trecut, prin discuțiunea urmată și hotărârea luată în Noemvrie trecut în Sf. Sinod și prin aducerea ei înaintea Senatului de I. P. S. Mitropolit Primat. Noi am discutat-o pe larg în nr. pe Noemvrie anul trecut al acestei reviste și, de atunci încolo, neîncetat am cules știri împotriva alcoolismului și le-am cuprins aici, pentruca preoții neîncetat să aibă la îndemână material pentru a lucra cu toate puterile împotriva acestui blăstăm cumplit, căzut peste țara noastră.

E adevărat că lupta dusă până acum e mai mult pe teren teoretic. Ne îndoim dacă lupta dusă a împușinat măcar cu unul paharele de spirtoase care se beau în Țara Românească.

Cu toate acestea și lupta teoretică trebuie să-și aibă parte ei, mai nainte de a începe cea practică. Când alarma dată va fi ca un strigăt universal, care răsună din toate părțile, atunci ne vom simți învăluți ca într'o atmosferă care ne va impresiona. Psihologia omenească este așa

că omul e câștigat într'o direcțiune oarecare, când o chestiune e tot repetată și el se izbește de dânsa oriunde se întoarce. Chiar chestiuni mincinoase, ticluite cu meșteșug, dar puse neîncetat înaintea omului, ajung de-l câștigă, uneori chiar îl îngrozesc, și cade cu totul în vraja lor. Apoi dacă omul poate fi înșelat când e vorba de a auzi pe toate buzele tot aceiași și aceiași chestiune, cu cât mai mult când lucrul va fi adevărat, cu cât mai mult când e vorba nu de curate potriveli interesate ale cuiva care vrea să câștige lumea pentru vederile lui, ci de o chestiune documentată peste măsură și despre care există un material care în adevăr te poate îngrozi.

De aceia noi credem că ne facem o datorie de a nu lăsa această chestiune din mână, odată trezită. Credem că preoții au prilejul de a eși la iveală, pentru a încărca tagma lor de cea mai mare cinste și a se dovedi unealtă de căpetenie în îndreptarea societății românești. Sunt multe și mari racilele de care suferă țara noastră. Noi socotim de datoria noastră de a înarma pe preoți împotriva acestora, prin materialele pe care ni le punem înainte și prin silința pe care ne-o dăm de a-i încredința despre însemnătatea acestei chestiuni și de bunul prilej de a eși la lumină ca unelte de neîntrecută însemnătate pentru țară.

De când ne-am scris noi art. nostru din Noembrie trecut, material s'a tot adunat, care trebuie adus la cunoștință. Pe de altă parte, nici n'am întrebuințat atunci tot materialul care se află la îndemână. Nici acum nu-l vom întrebuința tot. Noi adunăm de multă vreme materiale în privința aceasta. La expozițiunea din Bruxelles în 1910 era mult material adunat privitor la băuturile îmbătătoare. Noi ni l-am procurat de atunci, cât l-am găsit acolo, și-l vom întrebuința de acum înainte, afară de altul pe care l-am adunat din alte împrejurări până în ziua de astăzi

Dar și în țara noastră s'a tot lucrat și se lucrează în privința aceasta. La o asemenea luptă, noi ne putem găsi în bună tovarășie cu medicii. Iată, ce bun prilej și acesta de a sta alături de tagma medicilor, de a păși alături de ei în congresele lor, în care se tratează astfel de chestiuni, de a eși pe câmpul de lucru ca frați de aceiași năzuință! De ce cinste ne-am încununa în fața țării, când am fi văzuți unii lângă alții, ducând marea luptă, pentru însănătoșare și ridicarea țării!

Medicii au lucrat și lucrează în privința aceasta. Să nu-i lăsăm să fie singuri. O broșură populară în privința aceasta a scos de curând Dr. *Ionășescu* din București, care scoate de multă vreme, cu mult folos, revista *Higiena*, în care se tratează multe chestiuni însemnate pentru sănătatea țării

și care ar trebui să se afle în mâna multor preoți¹⁾.

Mi-a fost dat să citesc chiar anul acesta un studiu în pregătire al d-lui Dr. *Gr. Nicolau* din București. E tot ce am citit mai nou și mai documentat în chestiunea alcoolismului. Când va eși la lumină, și am dori să-l vedem cât de curând, va fi o bogată mină de informațiuni împotriva beției. Și noi, preoții, trebuie să fim mai bine îndrumați în această materie, întăriți cu materiale multe, pentruca oricând să putem duce lupta, cu materiale zdrobitoare. Căci se găsesc de acei care spun că spirtoasele nu fac atât rău pe cât se spune și sunt oameni care au trăit până la adânci bătrânețe, deși au băut toată viața.

Dar și din partea Bisericii avem începuturi frumoase în ce privește lupta împotriva beției. Trebuie să pomenim de ele aci.

După art. nostru din Noembrie trecut în această revistă, *Noua Revistă Bisericească*, prețuind articolul nostru, a spus însă că n'am pomenit de munca cuiva care a ajuns la frumoase rezultate în această privință. E vorba de Păr. *P. Chirică* din *Hilița*, Iași, de care noi am pomenit deseori aici, ca de un preot de o rară hărnicie și pricepere, de ale cărui merite însă e adevărat că nu pomenisem în lupta împotriva beției. Deci cu plăcere facem aci adaosul care i se cuvine, pentrucă și pe alte căi am aflat de toate meritele pe care Sf. Sa le are și în această latură de lucru, ca și în altele.

Să trecem acum, să arătăm și alte laturi ale lucrului bisericesc în această privință. Ne pare bine să putem arăta că, dacă din partea medicilor s'a lucrat și se lucrează în această chestiune, putem spune însă că și din partea Bisericii munca nu încetează. Numai, firește, acestea sunt începuturi, care au nevoie să fie duse înainte cu puteri uriașe din partea preoților. E prea puțin lucru să auzim că sunt câțiva care au lucrat. Câștigul va fi atunci când întreaga ceată a preoților, sau măcar parte din ei, se vor mișca în această privință.

Există o lucrare mai de demult împotriva beției, scrisă de Prea Sf. *Nicodem*, fost episcop al Hușilor. Cu mare plăcere am văzut că ea s'a tipărit de curând în a II edițiune la Mănăstirea Neamțului. Poartă numele de *Jos beția!* N'am citit-o când s'a tipărit în I edițiune, dar am citit-o acum și putem mărturisi că ne-a făcut cea mai mare mulțămire. E scrisă cu foarte mult meșteșug și Mănăstirea Neamțului se poate lăuda acum că a tipărit o asemenea carte. Pe prețul de 5 lei, cât costă ea, găsești foarte bună citire

¹⁾ *Higiena* e scoasă de Dr. *Fischer*. Dar *Fischer* și *Ionășescu* sunt una și aceiași persoană. Dr. *Fischer* de curând și-a schimbat numele în *Ionășescu*.

de dat în mâna creștinilor sau de citit la mici întâlniri, unde unul să citească și 3—4 să asculte. Nu e un singur tratat sau o singură povestire, ci mai multe, îmbinate sub numirea de *Jos beția!* Mai cu seamă unele din ele sunt adevărate mărgăritare, care ar merita puse în cărțile de citire și care pot avea cea mai bună urmărire în sufletele cititorilor. Așa este bucata *Banii Proștilor*, a cărei citire e o adevărată desfătare și care nu se poate să nu miște adânc inima cititorului și să-l câștige.

De asemenea, în alte bucăți ale acestei cărți, Prea Sf. Nicodem are meșteșugul că nu face o tratare rece despre beție, ci leagă chestiunea ei de fel de fel de asemănări din viața unde omul ia măsuri împotriva primejdiilor, și cu toate acestea stă nepăsător în fața unei primejdii mai mari care este beția. De pildă, Prea Sf. Sa zice că, dacă s'ar abate undeva o nenorocire, cum ar fi un înec năprasnic, peste un ținut, sau o molimă cumplită de ciumă sau holeră, care vine și seceră lumea, îndată ne-am alarma cu toții și am lua măsuri grabnice pentru a stăvili răul. Cu toate acestea beția nu este un înec care a acoperit o parte a țării, nu este un rău care s'a revărsat, pentru că peste puțină vreme să intre iar în matcă, nici nu este o molimă care bântuie numai vremelnice, ci este un ocean în revărsare neîncetată. Cu toate acestea lumea se sperie de primejdia vremelnice și de cea parțială și ia măsuri împotriva lor, dar nu se mișcă împotriva primejdiei mult mai mari a beției.

Nu este aceasta o frumoasă dovadă și în stare a pune viu înaintea omului nătângia noastră în lupta împotriva relelor și nu este impresionant chipul cum P.S. Nicodem orânduiește dovădă? Fără îndoială, lucrurile sunt așezate în felul acesta, ca o zăgrăvitură vie înaintea ochilor celui mai simplu om. Tratarea sa are darul de a nu fi o curată înșirare teoretică, ci, prin meșteșugul acesta, toată tratarea capătă viață și putere de a câștiga inima.

Tot așa cu alte chestiuni. Rusia pierde pe fiecare an, zice Prea Sf. Sa, 60.000 de oameni din pricina beției. E cași cum ai pierde un oraș.

Prin această simplă alăturare: beție — oraș pierdut, chestiunea câștigă în puterea de a impresiona. E cași cum ți-ar spune: Ce-ai zice dacă, printr'un război, ți s'ar lua un oraș ca Ploieștiul sau Craiova? Nu-i așa că ți-ar zguduie inima? De ce dar nu ți se zguduie când e vorba de beție? Nu e și aceasta o pierdere la fel? Adică cum? dacă lucrul nu e năprasnic, dacă e mai pe nevăgăte în seamă, nu e însă aceeași primejdie?

Metoda aceasta e cași cea întrebuințată în Franța pentru a îngrozi pe oameni de împușcarea populației. Cum să-i faci să se miște

mai mult și să se intereseze singuri de această nenorocire națională care trebuie vindecată?, Se face statistica și se arată că în cutare an, de pildă, au fost cu 20,000 mai mulți morți decât născuți. Se spune atunci: Ei iată, e cași cum ai pierde un oraș cu 20,000 de locuitori, pe care, în urma unui război nenorocit, ar trebui să-l predați vrășmașului biruitor.

Nu-i așa că e o expunere care te sfredelește și te face să te simți solidar cu măsurile care se iau pentru înmulțirea numărului populației? Așa și noi în cazul beției. Atârnă mult de puterea expunerii, de chipul cum un scriitor știe să scoată chestiunea aceasta mai viu și mai zguduitor înaintea ochilor cititorului. P. S. Nicodem are această pricepere, și de aceia noi pomenim aici cu mari laude despre lucrarea sa și o recomandăm ca foarte bună de întrebuințat în lupta deschisă împotriva beției.

2. Cu mulțămire trebuie să pomenim și de altă scriere în aceeași chestiune. Deși nu este scrisă de un preot, dar trebuie socotită tot între materialele scoase la iveală acum prin osârdia organelor bisericești, fiindcă a apărut cu o prefață de I. P. S. Mitropolit al Moldovei și tot în tipografia Mănăstirii Neamțului. Se numește *Otrava vieții* și e scrisă de d. Gh. Chirițescu. Formează nr. 11 din Biblioteca Mănăstirii Neamțului și a apărut chiar în anul acesta.

E o broșură de 47 de pagini, în care, cu destulă sprinteneală și cu meșteșugul de a nu fi banal, ci a înșira cugetări interesante, autorul știe să ne miște în chestiunea aceasta. El are îndemnarea să arate în chip viu urmările beției, prin zăgrăvirea vie pe care o face despre omul bețiv, prin pomenirea de cazuri cunoscute de el însuși și a căror expunere impresionează. Pomenind de fata care și-a omorât pe tatăl ei bețiv din *Oradea-Mare* (pag. 21), de barbarul care fusese plotonier și care umbla pe străzile Iașului strigând cât îl lua gura «Eu sunt Generalul Averescu» și care singur spunea, când era treaz, «Nu-mi mai simt trupul... simt doar că n'am mult de trăit», — pomenind de toate acestea, ai înaintea ta înfățișări vii care te înfioară și care pot câștiga inima cuiva împotriva beției.

De mult putere de dovadă arată ruina familiei din pricina beției, apoi marea pagubă economică pentru țară din faptul că beția slăbește pe om și-l răpește dela lucru. Prin aceasta se răstoarnă părere acelor care spun că Statul are mare venituri dela bețivi. Adevărul este că aceasta e numai o închipuire. Da, îți vin bani în casă, pe de o parte, dar câtă pagubă, mult mai mare, pe de alta!

În sfârșit, toate acestea se arată cu mare limpezime în cartea d-lui Chirițescu, așa că scri-

erea sa e o bună unealtă pentru a duce lupta împotriva beției. Mănăstirea Neamțului a făcut și cu această scriere o bună slujbă de a ne înarma cu unelte de teme împotriva beției.

Citind această scriere, ne-a venit în minte altceva: In de obște, cazurile de beție, prin care se vede în chip mișcător ruina săvârșită de această nenorocire în viața omului, a familiei și a societății, au puterea de a îngrozi pe om, când i le pui înainte cu pricepere, așa cum s'au întâmplat, și cu amănuntele izbitoare ale nenorocirilor ivorate din beție. Deci ar fi bine dacă s'ar apuca cineva să tot culeagă din ziare veștile despre nenorociri pricinuite de beție, de pildă într'un an de zile, și am vedea ce catastif gros am avea despre această plagă socială.

Cum a făcut Păr. *Hodoroabă* din Iași, culegând știri despre nelegiuirile săvârșite de bolșevism în Rusia, pe care apoi le-a tipărit într'o cărticică, așa ar putea face cineva strângând din foile zilnice toate știrile cu nenorocirile aduse de beție. Ar face o lucrare de bună înarmare a propagandei împotriva acestui biciu al Satanei¹⁾.

3. Tot ca o contribuțiune din partea Bisericii la lupta împotriva beției trebuie să socotim un articol cu titlul *Problema alcoolului*, apărut în revista social-creștină *Solidaritatea* din București, pe luna Martie 1924. E scris cu multe dovezi despre slăbirea pe care beția o aduce organismului, de către d. *S. Niculescu*, profesor secundar și șef de lucrări la Institutul de fiziologie al universității din București. Acest articol e o faptă bună de colaborare între oamenii Bisericii și cei ai științei, la lupta împotriva beției. El este întemeiat pe o mulțime de studii, a multor autori care au scris în chestiunea aceasta, așa că avem prin el la îndemână materiale pline de autorișate pentru a vorbi despre această chestiune.

¹⁾ Pe fiecare zi se poate găsi în ziare astfel de material. Am alcătui prin el o cronică a vițiului beției, cu amănunte culese din viață și în stare a scutura puțin uitarea omului.

Iată, de pildă, din *Universul* dela 18 August c. cazul jandarmului *Mihai Teodorescu* din *Călugăreni*, Prahova, care, fiind beat, a arestat și bătut pe *Nicolae Bondoc* din Salcia și l-a pus să facă instrucție militară în fața lui.

În *Galații-Noi* dela 25 Iulie c., citim cazul lui *Nicolae Milea* din *Lăscar Catargi*, Covurlui, care, venind acasă beat dela Galați și-a luat la bătaie femeia bolnavă din casă. A scos-o afară în curte și a început a o lovi cu furca de fier. Sărind lumea s'o scoată, a alergat în casă de a luat pușca și a amenințat că cine s'o apropia, îl culcă la pământ, și din nou a luat la bătaie femeia care abia mai gemea. În sfârșit, un cumnat și o soră a femeiei au îndrăznit a se apropia și a lua de jos pe cea lovită și mai moartă. Când cumnatul l-a întrebat de ce a bătut-o, a răspuns: «Intreab-o dacă i-am dat o palmă» și îndată a izbucnit în plâns blastămând lumea care nu-l lasă să trăiască. Și zicea înainte: «Intreab-o mă, și dacă o spune că i-am dat o palmă, îi dau 40, ca s'o satur!».

Fapt povestit de învățătorul *M. Midragu* în ziarul numit.

El nu e numai o expunere de știință rece, ci ia pozițiune și împotriva limbajului îngăduitor care se ia uneori față de băuturi, împotriva expresiunilor care caută să îndulcească urmarea lor păcătoasă. Spune și preoților că trebuie să fie fără îngăduință împotriva unei băuturi sau alteia și să nu lase fără împotrivire tâlcuirile dulci în folosul vinului, cum ar fi numirea lui de *sângele Domnului*.

Autorul răstoarnă și părerea că vinul sau berea ar fi folositoare, dacă se iau în cantități mici. Chiar dacă găsim medici care spun aceasta, ei n'au dreptate, zice d. *Niculescu*. «Nu există greșală mai mare, zice d-nia sa, decât să aducem laude unei substanțe, care, cum am văzut, este recunoscută de cercetători, în unanimitate, ca toxică, în orice cantitate».

4. Deși nu scrisă de un om al bisericii, dar totuși o tratare pe urzeală creștinească trebuie să privim o broșură tipărită la începutul acestui an de către inginerul *Aurelian Ionescu*. Are 40 de pagini și se găsește de vânzare la librăria lui *Pavel Suru* în București, Calea Victoriei 85. Aci nu se face altceva decât a se arăta *cum privește Biblia vițiul beției*. Băuturile ies osândite din această urmărire a lor dealungul întregii Biblii.

«Aceasta este lumina Bibliei, despre care, zice autorul, vorbeam la început că, față de împrejurările noastre actuale, nici o carte de pe lume nu ne conduce mai energic la abstenență, cu alte cuvinte la o rezistență dâră contra alcoolismului, ca Biblia».

Din aceste cuvinte, se vede atitudinea autorului. El privește Biblia drept cartea cea mai de temei pentru a putea duce lupta împotriva beției. De aceea e bine să avem la îndemână o carte care ne pune în palmă un material de folos din punct de vedere creștinesc.

Din cealaltă latură acum, a celor care nu sunt organe ale Bisericii, nici nu scriu în legătură cu organe bisericesti, trebuie să pomenim de un foarte însemnat articol împotriva beției, scris de d. *C. I. Șonțu*, profesor în București. Articolul a apărut în revista „*Higiena*“ (Iulie 1924) a D-rului *George Fischer*, de care am pomenit mai sus, și poartă titlul: „*Țuică rece: cură în stațiuni climaterice*“. D. *Șonțu*, care ni se pare că este însuși *Șonțu*, profesorul dela Seminarul „*Nifon*“, dezvăluie o latură deosebită a chestiunii beției, un colț necunoscut și care ne arată cât de adânc este înrădăcinată această molimă și prin ce păreri și obiceiuri greșite se încuibează.

D-nia sa ne vorbește de pustiirile pe care această patimă le face în stațiunile de căutare a sănătății, printre oamenii bogați și luminați. În adevăr, de câte ori vorbim despre beție, noi

ne gândim tot la lumea de jos, la oamenii săraci și nelvățați, care cad pradă acestei patimi. Cu toate acestea partea nouă din scrisul d-lui Șonțu este că arată nenorocirea și mai întinsă decât se crede. Și oamenii de sus beau. Intr'un chip mai acoperit, la adăpostul unor numiri mai înalte pentru rachiurile lor, dar tot beau. Ba unii beau sub acoperișul că-și fac o cură din băuturile spirtoase.

Autorul vorbește de un oraș de petrecut vara, în care se face o cură nemai auzită împotriva ofteiei și pentru întărirea nervilor și a stomacului. E cura de a bea cel puțin de două ori pe zi înaintea celor două mese, 1-2-3 păhăruțe de țuică rece. Cu toate că d-nia sa ascunde numele localității sub slova C., se înțelege însă că e Câmpulungul.

„Am văzut zice d. Șonțu, că una din preocupările care făceau deliciul vilegiaturiiștilor de *ambe sexe*, inclusiv *domnișoarele*, erau orele înaintea dejunului și a mesei de seară, când adunați din toate părțile, după excursiile sau plimbările obișnuite, se adunau la cofetăria din centru, se așezau la mese și devorau cu aviditate¹⁾ „țuiculițele răcite“ și *plăcintele zise delicioase!*

Despre mulți din aceștia însă d. Șonțu spune că s'au îmbolnăvit greu, că i-a întâlnit pe la Elöpatok (azi nu mai zicem *Elöpatok* ci românește: *Vâlcele*), la Karlsbad, cu totul prăpădiți și că două domnișoare au murit chiar în Karlsbad, nemai putând duce la capăt nici cura. Un cumnat al d-lui Șonțu s'a prăpădit tot în orașul C (impulung) urmând numita „cură“.

Boala acestui fel de cură însă este întinsă la multe stațiuni de aier curat. D. Șonțu spune că se găsește și la *Poiana Țapului* și la *Bușteni*, iar în unele localități din *Mușcel* și *Vâlcea* țuica se bea și ardeiată, ca să piște mai bine.

Un prefect îi spunea de curând că se duce la *Poiana Țapului* să-și «dreagă», cu veritabila țuică rece, stomahul prăpădit de aperitivele și țuicile falsificate dela oraș!

Iată oameni culți care cred că o băutură spirtoasă, dacă nu e falsificată, e dătătoare de viață! D'apoi dacă e alcool, nu e otravă prin el însuși! Poate drege el efectul altor otrăvi!

Ehei! câte capitule nu s'ar putea scrie despre minunile prostiei omenești! Nici cultură nu te ferește de a cădea în multe acte de nerozie, cum e cazul acestui prefect! Ce să ne mai mirăm atunci că oamenii fără învățatură cred lucruri atât de greșite despre puterea întăritoare a spirtoaselor!

Dar culmea uimiri și o pricinuieste un doctor în medicină de care pomeneste d. Șonțu. Acest

doctor, care era și profesor, imputa d-lui Șonțu că de ce se duce la *Vâlcele* pentru sănătate și nu vine la *Poiana Țapului*, la vestita cură de țuică rece. După două veri însă, d. Șonțu și-a întâlnit prietenul atât de ruinat, încât acela i-a mărturisit greșala făcută și a dat vina pe prieteni. Auzi, doctor în medicină, care, în loc să învețe el pe alții, dădea vina pe cei care l-au târât la beție! Din nefericire, și-a văzut greșala prea târziu. N'a mai trecut mult și a murit.

Altul, un doctor în drept, avocat, om politic, fost deputat și senator, s'a dus la *Bușteni* pentru aceeași „cură“. Se plângea că *Govora*, cu iodul ei, nu i-a ajutat nimic și, după sfatul prietenilor, a venit la țuica dela *Bușteni*. După doi ani însă de asemenea cură, a ajuns de abia își târa picioarele. Medicii l-au pus să bea untdelemn curat pentru a-și unge organele arse de țuică. Era prea târziu însă. Arsura dinnăuntru nu se mai putea vindeca și a murit.

Acesta e cupriusul articolului d-lui Șonțu, articol însemnat și care ne-a arătat o înfățișare nouă în care se îmbracă patima beției. După ce e patimă, o mai și inobilează și-i dă puteri tămăduitoare și pune pe bieții oameni să soarbă otrava!

Acum se vede că și oamenii luminați greșesc în privința aceasta, și meritul d-lui Șonțu este de a ne fi lămurit și în această privință. Iată deci două laturi pentru care îi suntem recunoscători că ni le-a pus în lumină și pe care ne facem și noi o datorie de a le pune înaintea preoților.

6. Intre materialele proaspăt scrise împotriva beției, am pomenit de o lucrare a D-rului *Ionășescu* (George Fischer), care a tipărit acum câteva luni o broșură cu titlul *Alcoolismul* (Beția). Aceasta e o conferență de care d-nia sa a ținut-o la 22 Martie a. c. școlarilor dela școala primară din *București*, Dealul Spirii, din îndemnul Primăriei orașului *București*, care, precum se știe, duce o frumoasă activitate culturală, bine cărmuită de ajutorul de primar d. *Mihail Berceanu*.

Intr'o înșirare ușoară de urmărit de copii, d. Dr. *Ionășescu* arată cât de nepotrivite sunt băuturile spirtoase pentru trupul omenesc. La început, când le pune omul la gură, nu-i plac. Do-vață că ele sunt ceva cu care organismul nostru nu se poate împăca.

„Când cineva ia pentru întâia oară o băutură spirtoasă, nu-i place. E cea mai bună dovadă că nu e lucru bun. Ii arde limba, gâtlejul și stomacul, parcă ar turna foc pe gură și-i lasă în gură un gust nesuferit și un miros urât“.

Aceasta însă numai la început, până ce omul

¹⁾ Dacă scria „lăcomie“, pe românește, culegătorul nu greșea să scrie „aviditate“ în loc de „aviditate“.

se deprinde. Pe urmă organismul se împacă cu băutura, ajunge de o dorește.

D-rul Ionășescu face deosebire între beția ușoară și grea. Cea ușoară e starea când omul, încă nefiind destul de deprins cu băutura, are arsuri în stomah, îi vine greață, îl doare capul, simte nevoie să doarmă. „Nu trebuie însă mult până ce să ajungă la beția grea, la *alcoholism*, care este boala ce vine din abuzul de băuturi spirtoase“.

De aici, Dr. Ionășescu trece să arate toate nenorocirile care izvorăsc din această stare a beției. Ea nenorocește pe om nu numai în vremea când el bea, ci și târziu, în urmașii lui. Copiii sufăr păcatele părinților bețivi.

Aici autorul bine face de se întinde mai mult asupra acestei laturi a chestiunii, pentru că vorbește înaintea copiilor și trebuie să-i impresioneze mai mult.

„Când vedeți la panorame sau la moși copii neisprăviți, cu capete mari și picioare strâmbe, cu fețe schimonosite, să știți că mai toți aceștia sunt urmași ai unor părinți alcoolici.

„Copiii de alcoolici ajung mai toți spărgători, tâlhari de drumul mare și ucigași“.

E frumoasă zugrăvitura pe care o face aici autorul, pentru că să înfioare pe copii.

Mai încolo pune întrebarea: Cum ajunge omul la băutura? și răspunde foarte bine: Din prostie, ca să facă ce fac alții, «fiindcă i se spune că băutura face bine» (pag. 13).

„Așa începe; și azi un pahar, mâine două..., deprinzându-se... să toarne în el otravă, ajunge pe nesimțite la patima beției“.

De aici încolo, autorul trece la o nouă chestiune. Ia la cercetare vorba oamenilor care-ți spun des: Da cutare nu bea și n'are nimic? Autorul răspunde: Sunt organisme tari, care pot lupta. Dar răul tot își face loc și în mijlocul lor. Nu se poate să nu slăbească ceva și în oamenii tari.

Dr. Ionășescu zice însă la pag. 14: să nu facem lucrurile mai negre de cum sunt. Alcoolul face și un bine: dă căldură trupului. Dar numai dacă-l luăm în câtimea care trebuie pentru organism. Fiecare organism are nevoie de atâtea grame de alcool câte kilograme de greutate are, împărțit prin 2. De pildă, dacă unul trage 70 de kilograme, împărțit prin 2 avem 35. Atunci organismul are nevoie de 35 de grame de alcool pe zi, care însă se găsește în zahăr și în grăsime.

„Sunt oameni de știință care s'au convins că alcoolul are și el în organism un efect de căldură ca și zahărul și grăsimile“. De aici, autorul se apucă și recomandă băutura vinului și mai cu seamă a berei. Ajunge cuiva la o masă 100 de grame de vin, care trebuie băut amestecat cu apă, sau 250 de grame de bere. Adaogă însă

că acestea se pot bea la masă și numai la masă. Dacă se bea mai mult decât atâta și în altă vreme, vinul și berea încetează să mai fie băuturi folositoare.

Dar care este omul să se ție în măsură? Când ai prins gust de ceva, nu mai socotești cu gramele. De aceia e mai bine să nu bei de loc, fiindcă nu e nevoie și ca să nu fii ispitit de a bea mai mult. Autorul și dă acest sfat copiilor, cu alte cuvinte e nu numai medic, ci și moralist. Arată puterea ispitei. Le arată că lor, copiilor, de loc nu le trebuie să bea alcool, pentru că organismul lor are toată puterea și căldura ca să crească și să se dezvolte.

Dar aici începe o nedumerire pentru noi: D. Niculescu, de care am pomenit mai sus, la articolul său din *Solidaritatea*, spune că alcoolul, sub orice formă, e vătămător în câtimi oricât de mici.

„Afirmațiunile greșite că vinul, berea și în general băuturile alcoolice, în doze moderate, ar fi având darul minunat de a întrema pe convalescenți, de a excita pofta de mâncare celor slabi, de a încălzi sau de a face să dispară oboseala și alte absurdități de acestea, sunt făcute chiar de medici. Nu există greșală mai mare, decât să aducem laude unei substanțe, care cum am văzut este recunoscută de cercetători, în unanimitate, ca toxică, în ori ce cantitate“.

Unde este adevărul? Aici e nedumerirea noastră, că unul spune așa, altul altfel.

Broșura D-lui Ionășescu se încheie cu o povestire mișcătoare, în felul celei scrise de Episcopul Nicodem în broșura *Jos beția!* de care am scris la începutul acestei bucati. Se arată un bețiv care se lasă de beție, simțind jignirea pe care i-o aduce cărciumarul.

E mai firească însă povestirea Episcopului Nicodem, fiindcă în bucata sa *Banii proștilor*, bețivul se mânie de vorbele cărciumarului, pentru că era treaz, putea să judece, pe când Dr. Ionășescu îl arată pe bețiv fiind beat turtă și tot indignându-se de vorbele cărciumarului. Aceasta însă e o stare nefirească. Mai avea el puterea să judece spusa cărciumarului și să ție o cuvântare bine încheată logic și să se hotărască a se lăsa de beție?

Da, povestirile acestea sunt bune, dar trebuie să înținem cu toată buna purtare de grijă pentru legile psihologice ale ființei omenești, pentru că povestirea să apară tocmai așa cum s'ar fi petrecut în viață. Povestirea D-rului Ionășescu trece peste această socoteală și de aceia nu e atât de firească și deci mai puțin reală ca a Episcopului Nicodem. Oricum însă, ispitește pe om din destul ca s'o urmărească până la capăt, copiii nu vor băga-de-seamă o finețe psiholo-

gică, se vor simți târați de farmecul povestirii și le va face bine citind-o.

Nu ca o scriere, dar ca o măsură bisericească și pe care trebuie s'o pomeim aici drept o parte de lucru împotriva beției au fost conferențele pastorale care s'au ținut în vara aceasta (luna Mai) în eparhia Mitropoliei Ungrovlahiei. S'a dat de tratat tema dacă, prin măsurile luate până acum și prin propaganda pe care ar fi făcut-o preoții, sunt ceva rezultate de semnalat.

Preoții nu s'au ținut strict de această temă. Ei au luat la depănat întreaga chestiune a beției. Dacă nu a fost însă în felul temei puse de la Mitropolie, folos tot a fost și așa, pentru că se mai pune viu chestiunea înaintea preoților și-i împedecă de a o uita. Cei mai puțin harnici în chestiunea aceasta au mai fost luați la socoteală.

Subsemnatul a luat cuvântul și a spus că rezultate nici nu se pot căpăta atât de curând. E de ajuns dacă alarma dată e tot ținută vie, dacă preoții discută chestiunea, dacă o pun înaintea oamenilor, dacă se ocupă de mijloacele prin care ar putea lucra împotriva.

Deci au fost și aceste conferențe pastorale o parte din lucrul pornit împotriva beției. Nu e puțin lucru că 1000 de preoți au discutat această chestiune.

Acesta e materialul scris la noi în curgerea acestui an ca răspuns la propaganda pornită de anul trecut împotriva beției. Mai însemnată decât acesta însă este hotărârea acelor care s'au legat să se lepede de patima băuturii. În adevăr, ziarele tot au publicat știri din susul Moldovei despre comune întregi în care oamenii s'au jurat să nu mai calce prin cârciumi. Se vorbește despre o limpezire a minții oamenilor care încep a vedea răul și caută să grijească mai mult de sufletul lor. Acesta e cel mai mare câștig și spre această lature năzuiește și tot materialul scris.

Nu trebuie scăpat din vedere însă că acestea sunt numai glabe începuturi și că beția nu va peri dela noi cu hotărârea frumoasă a câtorva sate din Moldova. Ea este adânc înrădăcinată, pătrunde și între oamenii de sus și trebuie să ne încordăm din greu puterile împotriva ei. În special în Biserică nu trebuie să scăpăm o clipă din vedere primejdia, fiind una din marile probleme pe care avem a le rezolva. Aceasta cu atât mai mult, cu cât și noi suntem slab înarmați în această privință. Deaceia trebuie să tot aducem la cunoștință ce se lucrează în această lature, pentru ca preoții să privească problema tot mai de aproape și să se întărească.

Sunt câteva zile de când profesorul Gh. Ghi-bănescu din Iași, prieten al activității bisericești, ne spunea în Iași că e închipuire goală a crede că preoții vor putea duce lupta împotriva beției. Zicea că prelații stau în palate și nu-și dau seama că preoții nu pot duce o astfel de luptă.

De unde această părere?

Dela faptul că preoții sunt prea mult intrați în obiceiul poporului, se lasă târați de șirul vieții obișnuite și nu se ivesc ca niște personalități care trăiesc peste îngustimile vieții obișnuite, pentru a priveghea, a stăpâni și a îndrepta. Deaceia ei trebuie să se îmboldească prin toate știrile pe care le dăm noi, pentru ca să vadă problema mai de aproape, să se ocupe de ea și să facă astfel ca să nu se mai poată spune că e închipuire a crede că preoții pot duce lupta împotriva beției.

Răul este când o chestiune, după ce odată s'a pus și s'a discutat o bucată de vreme, intră iar în umbră și continuă a trăi ca mai înainte, fără a fi dezlegată. Chestiunea luptei împotriva beției prin preot s'a mai pus. Dar cine mai știe de acest lucru?

Ea a fost tratată în conferință pastorală cu preoții județului Argeș la 14 Decembrie 1900 de Păr. Econ. V. Predeanu, revizorul eclesiastic al eparhiei Argeșului. Conferința s'a tipărit chiar în acel an, sub titlul *Rolul preotului în lupta contra alcoolismului*. Cele spuse într'însa sunt tot atât de bune azi cași acum 24 de ani. Nu s'a rezolvat însă nimic, și chestiunea a rămas tot așa, cu toată legea lui Costinescu care pedepsea pe bețivi.

În dedicarea către Episcopul Gherasim al Argeșului, Păr. Predeanu spune cu dreptate și cu adevăr până în ziua de azi: «cârciuma câștigă tot ce pierde Biserica».

Conferința se silește să câștige pe preot pentru lupta împotriva beției. «Preotul este educator antialcoolic prin excelență», zice autorul. El trebuie să pregătească altă generațiune pentru neamul românesc.

Se găsesc în această lucrare foarte multe cugetări și date bune pentru această luptă până în ziua de azi. Dar iată că lucrurile trec, se uită, și aici e răul. Noi însă căutăm să scoatem toate aceste din uitare, să întreținem grija preoților pentru această chestiune, și de aceia le tot scriem și le vom mai scrie în chestiunea aceasta.

Arhim. SCRIBAN

CA LA NOI NICĂERIA

Eu sunt preot-basarabean, de origină rus. În timpul războiului, am fost în regimentul rusesc, atât până la revoluție cât și după revoluție și în timpul bolșevismului pe când oamenii s'au dezlănțuit, limbele s'au dezlegat și gura vorbea ceea ce inima-i spunea. Totodată și din literatură cunoșteam, că dacă la *New-York* sau la *Singapur* se aude trăsând și răsunând sudalma de mamă, era că sosise un vapor rusesc. Mai mult ceva: *Sudalma de mamă în limba rusă era ca un termen tehnic, internațional*. Negrii, Indienii, Chinezii, neștiind limba rusă și esența acestui termen, *suduiau de mamă în limba rusă* unul pe altul ne-dându-și seamă de cece vorbesc.

Cu sudalma de mamă noi suntem deprinși.

Dar sudalma de lucruri sfinte precum: cărușă, Maicii Domnului, icoana, sfeșnicul, lumânarea, mânăstirea, sicriu, *impărtășania*, pasca etc. etc. etc.! Acum vine la noi în Basarabia, între altele, din regat.

Așa înjurături personal eu am auzit dela jandarmi, perceptori, ofițeri, judecători, consilieri agricoli, învățători. Așa înjură la noi orice autoritate, care are pe cine înjura, adică până ce ea-i în funcție; se pare chiar că înjurătura intră în datoria serviciului ori și cărui funcționar, până la atât ea-i obicinuită și necesară în gura lor.

Cu bucurie constatăm că poporeni noștri din vârsta mijlocie și cei mai bătrâni nu sufăr aceasta, ci cu greață se depărtează și scuișând, blastămă, auzind înjurături scârnave de lucruri sfinte: «oare ce mai este *la dânsii* suduita asta!»

Am îndrăzneală a zice, că sudalma n'are succes în sate. Se subliniază: „*dânsii*“ înjură, noi nu. Așa stau lucrurile în prezent. Da-i de gândit, cum se vor batjocori satele cu înjurături, când tineretul nostru va prinde acel rău nărav în armată! Unii s'au întors din armată la vatră și se pare că ce au învățat ca înjurături în armată, în regiment, — au și lăsat.

Pe la noi umblă negustori din regat, umblă dohotari, toți din plugari și toți aceștia scârnav mai înjură! Dovadă că sătenii de prin regat înjură și înjurătura nu-i o funcție numai a funcționarilor.

De unde s'a iscat acest obicei scârnav?

România—țară latină tânără, se bucură de educația franceză. Dar nu cred să vie din Franța așa cuvinte scârnave și urâcioase. În școala din

regat iar știu bine, că înjurătura ca un obicei de studiu nu se predă. De unde vine acest păcat?

De așa stare se îngrijorează și laicii. Prin 1924 am citit într'un ziar că dacă înjurăturile, care cuprind țara, s'ar putea exporta peste hotare, România ar fi țara cea mai bogată.

Iar presa bisericească tace. Urmărind cu atenție dela 1918 presa bisericească, nici într'un loc n'am văzut că Biserica ar lupta împotriva acestui nărav, ba chiar nici n'am cunoscut că Biserica s'ar fi simțind jignită de starea fiilor ei. Indignare contra înjurăturii n'am găsit.

Pe funcționarii din regat i-o dezbăra de înjurături cultura lor mai adâncă și creșterea lor mai aleasă. Inșă pe săteni au mare puțință ai desvâța preoții, dacă vor pune acest țel ca ceva deosebit, izbânda căreia ar servi desăvâșit, ca să se curățe de pe românii din regat o pată rușinoasă.

Am norocul a cunoaște pe câți-va preoți din regat. Dacă o parte din preoțimea regatului sunt în așa fel, atunci ea are puțința de a lupta cu izbândă împotriva înjurăturilor din popor. De ar fi numai dorința!

Cum ar fi de curmat sudalma în armată?

Intr'un regiment rusesc, eu am petrecut cu ei „*comandiri*“, din ei unul chiar moldovan—basarabean și ei toți înjurau scârnav și des. Ce făceam eu? Pe doi cu îndrăzneală îi opream, îi rugam, îi certam chiar în fața altora, când ei suduiau în fața mea. Dar al treilea (un rus) nu înjură în fața mea de fel, păzindu-se până la atât, că eu eram în bună liniște și bucurie, că am găsit un om cinstit la gură; până ce ofițerii mi-au spus, cum se poartă el fără mine cu soldații. De atunci, încotro el, acolo și eu după dânsul. Eram totdeauna alătura de dânsul, fără a căuta de are el plăcere de prezența mea sau nu. Da totodată am izbândit. Nu înjura când eram acolo. Cu așa măsură, și în armata de astăzi preoțimea militară, cred că ar putea mult a micșora, dacă nu a stârpi un nărav, care nu face cinste nimănui și cea mai puțină cinste îi face celui care înjură.

Aș dori ca revistele bisericești să dea un călduros îndemn la luptă cu înjurăturile, care cuprind țara, și au răzbătut în toate instituțiile țării.

Preot I. DOLISCINSKI
Glingeni-Bălți Basarabia

ROMÂNII CARI AU SCRIS DESPRE CALENDAR

A D A O S

1. Încă din numărul trecut, când am scris sub acest titlu, am spus că, fără îndoială, s'au mai scris în țara noastră și alte tratate despre calendar, dar ne scapă nouă. Nici nu se putea altfel. Cine poate stăpâni șirul tuturor scrierilor care s'au tipărit despre o materie oarecare! Apare o broșură ici, la 10 ani alta dincolo... e greu să le știi pe toate. *Bibliografia românească* a Academiei Române merge numai până la 1830, așa că, ce trece de această dată, îți scapă cu totul. Numai întâmplător dacă poți găsi tot materialul existent într'o chestiune oarecare. De aceea, scriind despre bărbații care au întocmit tratate despre calendar în țara noastră, ne dădeam bine seama că trebuie să mai fie și alții care au scris, numai că în clipa aceea nu-i aveam pe toți în știrea noastră. Și adevărul a venit mai iute de cât de gândeam. Nici nu plecaseră revista către cititorii ei, când am și descoperit între cărțile noastre o sciură cu titlul *Chronologie, Calendare și reforma calendarului* de inginerul *Szavlovski*, București 1898.

E o cărticică de 59 de pagini, în formatul mic al *Bibliotecii pentru toți*. E destul de interesantă. Pleacă mai de departe decât toate celelalte scrieri despre calendar de care am scris până aici. Ne dă știri despre cele mai vechi calendare în trecutul omenirii. Aflăm din ea lucruri de seamă despre calendarul Egiptenilor, Evreilor, Grezilor, Romanilor, despre calendarul bisericesc, mahomedan și apoi despre toată istoria calendarului creștinesc până în ziua de azi. Despre reforma calendarului, de care pomenește în titlu, nu spune cum ar trebui să se facă, ci numai că nu e nicio pagubă pentru religie dacă s'ar face, fiindcă îndreptarea calendarului nu e o chestiune religioasă. Și pentru a întări aceasta, autorul citează o bucată din cartea *Pământul și Omul* a lui *Ioan Ghica*. Bucata aceasta s'ar putea cita și acum, când unii se tem că, schimbându-se calendarul, se schimbă ceva și din credința noastră. Ioan Ghica înlătură această temere.

2. Curând a răsărit apoi a doua lucrare, de care nu pomenisem în nr. trecut.

Abia a mers revista la cititori, și îndată mi s'a adus la cunoștință că o lucrare, de care nu pomenisem, era *Calendarul eternu* de Preotul *C. Diaconescu* din *Moroieni-Dâmbovița*, Târgoviște 1879. Întru cât scrierea aceasta n'a apărut în București, se înțelege că era mai greu să

află despre existența ei. E în format ceva mai mare ca a cărților de școală și are 27 de pagini. Autorul a murit acum 7—8 ani.

Deși veche de 45 de ani, scrierea aceasta se poate citi cu folos și întrebuința până în ziua de azi. Tabela de la stârșit pentru aflarea zilei săptămânii în veci, la oricare dată a anului, știind numai litera duminicală pe care însă o găsești în pascalie, e foarte ingenioasă și ușoară de întrebuințat. Asemenea e folositoare o tabelă din corpul cărții, în care găsești date până la anul 2001, mai multe decât cele din pascalie. Se înțelege, calendarul nostru se îndreaptă în curând și datele acestea nu mai corespund. Cu toate acestea omul luător-aminte taie răstimpul de 13 zile și ușor se poate călăuzi și de astfel de tabele.

Scrierea aceasta are o scurtă introducere despre calendar în deobște, mai cu seamă despre calendarul Romanilor, de care calendarul nostru e mai aproape. Apoi vorbește în scurt despre calendarul iulian, despre cel gregorian și, în sfârșit, de la pag. 9, tratează mai pe larg despre întocmirea și chipul întrebuințării calendarului nostru. Aici are desvoltări amănunțite, pe care citindu-le cineva, se introduce destul de bine în chestiunea mănuirii calendarului.

E o simpatică lucrare, aceasta a răposatului preot *C. Diaconescu*. Ea îți destăinuiește frumoasa plăcere care a fost odată între preoții noștri de a se îndeletnici cu chestiunea calendarului. Era una din tainele științei bisericesti, în care nu pătrundeau decât numai cei pe care-i mâna râvna să se fie de învățătura bisericască. Cine știa rostul calendarului (și nu era o chestiune ușoară) era socotit drept un om adâncit în chestiunile științei bisericesti.

Dintre aceștia a fost, se vede, răposatul Preot *Diaconescu*. O mică urmă a lăsat, dar o urmă frumoasă.

Astăzi nu se mai văd preoți care să se îndeletnicească cu chestiunile calendarului. Le-au luat-o înainte profesorii de matematici și astronomii. Era o podoabă pe care o aveau preoții și au lăsat-o. Ieromonahul *Antonie* a avut 2 edițiuni la cartea lui despre *Mâna lui Damaschin* (ed. 2. București 1804). Cine știe dacă aceasta a Preotului *Diaconescu* n'o fi cea din urmă carte despre calendar eșită din mâna unui preot!...

Cu toate acestea numai la noi e așa. La Greci nu. În Constantinopol trăiește *Arhimandritul Pangratie*, fost 10 ani preot grec la noi, în Brăila, care are un frumos tratat despre calendar. De

asemenea, un mare și frumos tratat care folosea anul trecut, la conferența interortodoxă din Constantinopol, era scrierea *Mitropolitului Antim* al Vizinei, despre care am vorbit și din care am dat ceva anul trecut în această revistă.

3. Al treilea despre care trebuie să pomenim în acest șir este fostul și prea cunoscutul profesor de matematică *D. Mirescu*, care a scris două tratate privitoare la calendar. Unul, de 72 de pagini, a fost tipărit în București la 1896, sub titlul: *Theoria calendarului precedată de o scurtă noțiune istorică și însoțită de un tabel cartonat, servind la întocmirea calendarului iulian pe un an oarecare*, alta: *Analiza critică a calendarelor iulian și gregorian și propunere de reformă*, București 1898. Era tocmai anul când au apărut mai multe scrieri despre calendar: a inginerului *Donici*, a inginerului *Szavloksi*, în vederea îndreptării lui, dată cu intrarea în noul veac 1900.

4. În sfârșit, o nouă lucrare, scrisă în franceză, este *La Réforme du Calendrier* (Reforma Calendarului) de d. *Gabriel Zaymus*, de care am vorbit rândul trecut. Pomenesc de ea între lucrările Românilor, fiindcă d. *Zaymus* trăiește în București, și dacă vorbesc de d-nea sa și acum, deși am vorbit și în nr. trecut, este, fiindcă

acum a eșit la lumină cu o lucrare nouă, care s'a tipărit zilele acestea. Cuprinde 6 pagini mari de coală de scris, cu arătarea amănunțită a sistemului său pentru întocmirea calendarului viitor și cu ciudățeniile sale ca să înlocuim numerele celor din urmă patru luni ale anului cu *Saturn*, *Orion*, *Neptun* și *Jupiter*. După ce ne-am învățat cu unele, să mai muncim lumea să învețe alte numiri, și cu ce folos? Ce folos este dacă zice lunii Septembrie așa cum o știm, ori luna *Pastramă* ori *Cărămidă*? Principalul este să ai o numire cu care s'o deosebești de altele și atât.

Dar nu acest amănunt hazliu e sistemul său, ci într-o întocmire mai serioasă, de care face să ne ocupăm mai pe îndelete. Dar nu avem loc în numărul acesta, ci vom face în altul. Aici spunem că acest calendar al său este mai potrivit pentru Biserică, fiindcă nu strică săptămâna, cum fac alte proiecte.

Pentru acum ne oprim aici ca să toarcem iar firul în nr. viitor.

NOTĂ.— Tot cu privire la art. nostru cu acest titlu din nr. trecut, primim știre dela Păr. Econ. *D. Constantinescu-Lucaci*, parohul bisericii *Sf. Vineri-Herasca* din București că Generalul *Petre Năsturel* nu e din neamul vechiu al *Năstureilor*, care au întemeiat așezământul *Sf. Vineri-Herasca*, ci e fiul unui fabricant de nasturi din București.

Noi am luat datele biografice însă din revista *Buletinul Societății Politehnice*, Sept.—Oct.—1920, pe care am citat-o acolo.

Arhim. SCRIBAN.

SCHIMBAREA CALENDARULUI.

CUVINTE PENTRU DUMERIREA POPORULUI

Prin 1900, se făcuse iar o oarecare vâlvă cu schimbarea calendarului. *D. Cosăcescu* profesor de matematici în București și parlamentar, se mișca în parlament în această privință. Profesorul *Coculescu*, d. *Virgil Arion*, pe cât ne aducem aminte, erau intrați în mișcarea pentru primirea calendarului nou. Mulțimea norodului însă nu înțelegea aceasta, ci în mintea ei zicea că se strică ceva din legea creștinăscă.

Pe atunci, fiind student în teologie, unul dintre noi, Păr. *Ioan Nicolau* din Ploești, care-și petrecuse vacanța acasă și stătuse de vorbă cu oameni din sat, spunea că unul dintre aceștia l-a întrebat ce e adevărat cu schimbarea calendarului și, după ce a căpătat răspunsul, omul a adăugat:

—Apoi dacă s'o schimba, noi aici în sat îl omorâm mai întâi pe primar.

Iată cât de adânc sunt intrate obiceiurile în sufletele oamenilor și ce păreri primejdioase își pot face despre schimbările de acest fel. Li se pare că se aduce o vătămare sufletului lor.

Dar chiar și lume mai răsărită este care privește cu ochi răi schimbarea calendarului și care socotește schimbarea apropiată ca o învoire păgubitoare.

Cei mai mulți însă nu-și dau seamă cum stau lucrurile, și atunci trebuie să-i lămurim noi.

Schimbarea se face dela 1 Oct. din acest an. Sf. Sinod a dat în această privință o scrisoare pastorală către toți creștinii, pentruca să afle de schimbarea făcută și s'o primească cu liniște. Scrisoarea s'a tipărit și va pătrunde îndată între credincioși. Dar afară de aceasta, tot mai trebuie să lămurim, pentru o chestiune care nu se înțelege din capul locului și pe care n'o pot prinde ușor cu mintea nici chiar oamenii cu carte.

Ni se spune:

Ce rost are schimbarea calendarului? Pentru ce? Pe de o parte ni se spune că am rămas în urmă cu calendarul nostru vechiu, iar pe de alta că al nostru e mai mare decât cel nou.. Apoi dacă e mai mare cum am rămas în urmă? Dacă eu fac un pas mai mare, atunci trec înainte,

nu rămân în urmă. Cum atunci am rămas eu în urmă când calendarul meu e mai mare?

Iată cum: Calendarul nu este un pas pe care-l faci, ci un drum pe care-l străbați. Și încă și acest drum nu-l străbați tu, ci pământul în jurul soarelui, iar tu numai socotești cât ține drumul acesta. În curgerea vremii au fost mai mulți cei care au socotit, și unii, de care ne-am ținut noi, au socotit drumul acesta ceva mai lung decât este. Apoi noi socotim drumul pământului în jurul soarelui cu 11 minute și ceva mai lung decât este el. Pământul a ajuns la capătul drumului lui în jurul soarelui, adică a împlinit un an de zile, și noi, după socoteala noastră greșită, zicem că încă n'a ajuns, că trebuie să mai așteptăm 11 minute până să ajungă. Dar oare nu înseamnă aceasta că pământul nu ne așteaptă, că el a trecut înainte, iar noi am rămas în urmă? De aceea calendarul trebuie luat ca un drum.

Dacă doi oameni se pornesc să meargă cu acelaș pas, și unul are de făcut 10 kilometri iar altul numai 9¹/₂ cine o să ajungă mai curând la capăt? Se înțelege, celce a avut drum mai scurt de făcut, iar cellalt rămâne în urmă. Așa și noi cu calendarul: Din pricină că socotim drumul pământului în jurul soarelui mai lung decât este, iar după adevăr el este mai scurt, urmează că pământul ajunge la țanc mai iute decât merg socotelile noastre.

Și dacă acum cele 11 minute și ceva cu care rămânem în urmă se adună în fie care an, în curgere de o mie și câteva sute de ani de când umblăm cu calendarul nostru, am rămas în urmă cu 13 zile, și pământul și-a împlinit alergătura lui în jurul soarelui de mult, iar noi abia târziu ne trezim să spunem: iaca, acum a încheiat pământ-

tul un an de umblet. Dar nu e adevărat, cum am arătat.

De aici ce urmează pentru slujba bisericească?

Urmează că Sfinții Părinți dela anul 325 dnp¹ Hristos, care au rânduit să ținem Paștele la cutare dată, aveau socoteala vremii cu 13 zile mai înainte de noi, și noi nu ne mai potrivim să ținem Paștele la ziua când au hotărât ei. Abia dacă desființăm cele 13 zile, cu care au rămas în urmă, ajungem iar la vremea cum era pe când trăiau ei.

Deci schimbarea de calendar care se face acum nu este depărtare de vechile rândueli, nici abatere dela credință, ci dimpotrivă, este întoarcere la rânduiala statornicită de Sf. Părinți. Căci dacă socoteala a fost greșită, greșala s'a tot adunat în curgerea vremii, și noi neîncetat trebuie să ne uităm la mersul cerului, ca să vedem cum stăm cu vremea. Doar temeiul lucrului nu este ce am socotit noi, căci oameni suntem și ne putem înșela, ci mersul stelelor, așa cum a fost rânduit de Dumnezeu.

După cum cu mersul pământului în jurul soarelui am socotit timpul prea lung, pe când el e mai scurt, așa și cu luna, suntem tot greșiți. Ne uităm pe hârtie la socotelile noastre și zicem «e lună plină», iar pe cer luna plină a fost cu 5 zile mai înainte.

Deci iată de ce trebuie să îndreptăm, că dacă haina ți-a eșit dela croitor prea mare, o dai și o mai strânge. Așa și noi acum, îndreptăm croiala prea largă de altă dată și potrivim timpul iar cum a fost pe vremea Sfinților Părinți și înlăturăm chipul de a mai gresi pe viitor, ci vom rămânea totdeauna cu rânduiala lor dela 325.

Arhim. SCRIBAN

DATINI SUPESTIȚIOASE LA ECLIPSA DE LUNA

După informațiunile din ziare, eclipsa de lună ce a fost în noaptea de 14 spre 15 August a. c. s'a văzut în toată Europa, Asia, America și Australia. Sunt interesante datinile pe care le întâlnim la diferite popoare, când oamenii «slujiau stelelor». Ele s'au menținut mult timp și în creștinism, ele se mențin și în prezent la popoare păgâne, ba chiar și la unele din cele creștine. Atât de mare putere are obiceiul!

Încă prin secolul al IX-lea, Raban Maur (Hrabanus Maurus), un teolog apusean, credea oportun a ținea cuvântări contra datinii populare, după care, oamenii la întunecini de lună strigau până ce răgușau: «Să biruiești lună!» (contra eos qui in lunae defectu, clamoribus se fatigabant: Vince luna!), ca și cum ar încuraja pe un om

la lupta cu altul. În adevăr, Germanii, pe care-i vizează Raban, credeau că luna se luptă cu un dușman puternic și e amenințată a rămânea învinsă.

De altfel multe popoare sunt îngrijorate la eclipsa de lună¹). Chinezii au un tribunal ritualist ce vestește cu multe zile înainte eclipsa de lună. Și îndată ce ea începe, mandarinii, în veșminte de sărbătoare, cad în genunchi, ating pământul cu fruntea, tobele sună, goarneaule cântă, goan-gele fac un mare sgomot; acestea toate se cred de nevoie spre a veni în ajutor lunii și a o scăpa de balaurul care vrea s'o înghită. Locui-

1. Datele ce urmează sunt culese din: «Collection internationale de la Tradition». Vol. V par Frederic Ortoli, Paris, Maisonneuve éditeur.

torii din Tonchin, la eclipse de lună, trăgeau clopotele, băteau darabanele și săriau cu armele ca să dea ajutor astrului în luptă. Popoarele din India sparg vasele de mâncare, oale, talgere, străchini și se spală în Gange. În America Peruvianii la eclipse de lună băteau tamburul, sunau din trâmbiți și, ca să facă și mai multă larmă, luau câinii la bătae, până ce-i umplea de sânge. Laponii, locuitori în partea cea mai despre miazănoapte a Europei, la eclipse de lună trăgeau din arc spre cer, ca să lovească balaurul, ce împrejura luna. Grecii și Romanii deasemenea făceau la eclipse de lună sgomot înfricoșat cu căldări, tigăi și tot felul de vase, ce scot un sunet aspru și gros.

Astfel de datini superstițioase se văd pe alocuri și la poporul nostru. Așa, ni se spune că prin jud. Ialomița sătenii, când văd eclipse de lună, fac mult sgomot, bătând în vătraie, pirostii, fiare de plug, tave, ca să alunge vârcolacii, cari sar la lună să o mănânce. Sătenii noștri cred că atari vârcolaci mănâncă și pe soare, când e eclipsă de soare ¹⁾. Este evident că poporul nostru a moștenit această datină superstițioasă dela Romani.

Faptul însă că datini analoage se văd la atâtea popare, își are explicația sa în atracția ce au simțit ele pentru lună și cu drept cuvânt. Cu creșterea și descreșterea lunii stau în legătură multe fenomane din natură, ca: ploile ninsoarea, fluxul și refluxul mării, Lumina lunii ferește pe călător a se rătăci prin intensele stepe de nisip din țările calde; la lumina ei muncitorul își poate face pe răcoare munca din timpul verii sau nu se simte singur în nopțile de veghie. Fiind mai aproape de pământ și mai lesne de observat decât soarele, luna din cele mai vechi timpuri a slujit și ca măsură a vremii, cum zice Sf. Scriptură: «Pus-ai luna spre vremi».

De aceea popoarele ca și indivizii au primit în toate timpurile luna ca pe un bun tovarăș, iară pentru binefacerile ei și-au făcut milă de dânsa când își închipuiau că este în primejdie, ba încă i-au adus chiar un cult. Urme despre acest cult se văd în poporul nostru și azi: la

1. O coincidență curioasă. Tocmai azi 8/21 August, când am scris această parte, scrie și la Minei că pe vremea împăratului Leon Înțeleptul s'a făcut întunecarea soarelui dela amiazi până la ceasurile 3 (15) de se vedeau și stelele. O eclipsă de soare tot pe la amiazi a fost și la noi în primăvara anului 1865. Atunci am auzit oamenii zicând că vârcolacu mănâncă soarele.

vederea lunii nouă, copiii o întâmpinau cu sărituri, probabil un fel de dans religios, iar oamenii în vârstă, cu închinăciuni și strigăte: «Crai nou, Crai nou, sănătos m'ai găsit, sănătos să mă lași!»

Pe când însă luna cu schimbările ei deșteaptă simpatie și nădejdie, cometele din contră, când se ivesc, ne umplu de gânduri negre și de spaimă. Aceste arătări depe cer în toate timpurile s'au privit ca niște prevestiri funeste. Să amintim un exemplu din vechime și unul din timpul nostru. Iosif Flaviu, scriitor evreu depe timpul Apostolilor, spune că o cometă în formă de sabie s'a văzut asupra Ierusalimului în timp de un an. Ea a prevestit o mare catastrofă. Curând începu războiul Iudeilor cu Romanii, ce se sfârși cu distrugerea statului iudeu și a templului din Ierusalim, așa că nici unul nici altul nu s'au mai putut ridica din nou. Depe timpul nostru e încă recenta cometă Halley ce se ivea în primăvara anului 1910 și sporadic apoi în câți-va ani succesivi. Ea deasemenea a fost o prevestire de mari catastrofe. Unii, ce-i drept puțini, credeau că această cometă mai înainte vestește sfârșitul apropiat al lumii și intrarea în liniștea veșniciei, în care «Dumnezeu va șterge toată lacrima dela toată fața», cum zice Scriptura. Dar cei mai mulți credeau că cometa e de rău augur. Și credința lor s'au adevărit în modul cel mai înfricoșat. Ce a urmat, scria cu litere de foc un publicist *A. T.*, mai zilele trecute: «S'au războit popoarele patru ani de zile, s'au îngrășat câmpurile cu trupurile milioanei de morți în lupte, și lumea răsuna de suspinele schilozilor, orfanilor și văduvelor depe urma celei mai cumplite încăierări cunoscute până acum în lume. Trei împărați s'au prăbușit, trei regi au căzut și pacea încheiată de patru ani de zile nu ne-a venit încă cu binefacerile ei. S'a tot făcut încercarea de a o înfăptui; dar despre aceste încercări se poată zice ce zicea un profet: Ei vindecă cu nepăsare ranele poporului zicând: pace, pace și pace nu mai este».

Fără de îndoială, deci, datinile și credințele despre care am amintit, abstracțiune făcând de însemnătatea lor etnografică, au și un miez de de adevăr, oricât ar fi acesta de denaturat și de nesocotit.

A. M.

Grija pentru copii înseamnă adevărata preocupare de viitorul național. Cultul copilului este semnul marilor civilizații.

Gala Galaction,
în *Dimineața* dela 14 Aug. 1921.

CRONICA BISERICESCĂ

INTERNĂ

JALEA PRIMATULUI NOSTRU

Plecat să-și întărească sănătatea, suptă de lungile încordări ale slujbei sale ca mitropolit și întâiul cârmuitor al Bisericii românești, Inalt Prea Sfinția Sa Primatul nostru D. D. Dr. MIRON, a fost înecat de jale și în odihna din mijlocul brazilor răcoritori dela locuința sa de vară în Toplița-Română. Căci Dumnezeu, tocmai în acea vreme, a chemat înapoi la Sine, în locașul veșnicilor bucurii, pe bătrânul său tată, azi răposatul Gheorghe Cristea.

La miez de noapte, spre ziua praznicului Sf. Prooroc Ilie, care era ziua numelui de mirenie a Primatului nostru, a vrut Dumnezeu să cheme la Sine pe cel care-și împlinise cu prisos chemarea sa pe pământul acesta și trecea acum în împărăția fără capăt a Celui ce stăpânește peste nemărginiri.

Cu toată socoteala judecății reci, de a privi cu admirare cum cineva își încheie viața în mare rânduială, peste toate însă stăpânește între oameni legătura iubirii, și de aceia nu judecata rece e ceiace ne umple sufletul în astfel de împrejurări, ci durerea despărțirii. Această durere a trebuit să vie și peste Primatul nostru, și nu putem în de ajuns să-i stăm alătura și să-i mărturisim toată jalea pe care o simțim, pentru pierderea pe care o încearcă acum.

Bătrân ca un patriarh, putând număra în vârsta sa șiragul bogat de 92 de ani, viețuirea sa cumfănită, ca bărbat care vreme lungă a răsturnat cu plugul său brazda rodnică a pământului românesc, — tocmai acestea îl făceau mai iubit între ai săi și despărțirea trebuia să fie mai amară...

Dar numai între ai săi cei de aproape?

O nu! amarul e și pentru toți ceice cugetă că bărbați ca acesta sunt chipuri care vorbesc de un întreg trecut și de o întreagă înfățișare a vieții românești. Căci ei au stat de strajă pe pământul nostru, l-au lucrat ca Români, au stat stegari neclintii ai cugetului românesc, prin munca lor statornică și tăcută. Ei au alcătuit acea pătură de energii vâjnoase, din care, în curgerea vremii aveau să se ridice bărbații culmilor de unde se cârmuește un popor. Dintr'o astfel de vatră de sănătate și bărbăție românească, străjuită atâta lungă vreme de răposatul Gheorghe Cristea, s'a ridicat Primatul nostru.

Așa știe Dumnezeu să răsplătească viața de

virtute, să ridice pe trunchiul ei muguri care să mărturisească ce pământ sănătos era în acea vatră. De aceia durerea pierderii unor astfel de bărbați nu este numai a familiei, ci și a obștei poporului pe care Gheorghe Cristea a înfățișat-o și slujit-o atât de mărturisit. Cu drept cuvânt scrie Cultura Poporului din Cluj (24 August 1924):

„Bătrânul care a fost coborât în țințirumul satului, modest ca și cum a trăit, are o deosebită specificare pentru noi: e pârghia pe care se razimă viitorul acestei țări. Inseamnă că din popor răsar energiile puternice și că țaranii ne dau valorile reale, cari vor înlătura neghina celor crescuți în leagăne de mătase“.

Și de asemenea Neamul Românesc (17 August 1924):

„Pe astfel de temeieri, cum a fost viața fericitului „plugar“ Gheorghe Cristea, se sprijină viața neamului nostru din Ardeal“. Nu pe pretențiile cărturarilor, pe ambiția advocaților, pe lăcomia de avere a domnilor din bănci“... Mi-a plăcut să amintesc cu pietate viața aceluia care a fost numai, în sensul cel mai mare și mai nobil, un țaran“.

Cu adevărat, e multă dreptate în aceste observații. Această pătură de Români sănătoși și la trup și la suflet, care, trăind mai viu în natură, au fost mai aproape de Dumnezeu, alcătuiesc țesutul cel mai vânos din organismul poporului nostru.

De aceia să arătăm Primatului nostru toată via noastră părere de rău pentru durerea pe care o încearcă el, strălucitul fiu al țării, dar odată cu aceasta, și jalea care ne cuprinde, pentru ducerea dintre noi a unui strălucit exemplar dintre bărbații pământului nostru.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Arh. SCRIBAN

Congresul Misionarilor

Un eveniment bisericesc deosebit a avut loc în București, în zilele de 12, 13 și 14 Mai a. c. Anume, după chibzuința și porunca Sf. Sinod s'au adunat, în Capitală, toți misionarii — în funcțiune până astăzi — din Biserica română Ortodoxă. Din biserica ortodoxă de peste munți, adică din Mitropolia Ardealului și din episcopiile existente, n'a venit nici un misionar. Nu știu nici până azi care este pricina acestei lipse de la congres. Poate că peste munți nu sunt misionari; poate că frații noștri au avut alte treburi; poate că au avut anumite soco-

teli, cari i-au determinat să lipsească... Nădăjduim că în viitor, cu prilejul altui congres, vom afla, în privința aceasta, mai mult de cât știm astăzi.

În schimb, am avut plăcerea să primim și să numărăm, din Biserica Basarabiei, opt frați misionari, șase fețe bisericesti și două fețe laice. Mitropolia Bucovinei și-a trimis misionarul ei. Tot așa au făcut și celelalte mitropolii și episcopii, din Vechiul Regat, afară de episcopiile Buzăului și Dunării-de-jos, cari, în acele zile ale congresului, nu mai aveau misionari.

Iată aci lista părinților congresiști, adăogând și pe cei doi misionari civili, mai sus pomeniți:

Din Mitropolia Bucovinei: Arhipresbiterul Stavrofor Gh. Ciuparcă.

Din Arhiepiscopia Chișinăului: Protoiereul Gh. Scodigor, Pr. Victor Popovici și d. Nicolae Balabuha, magistrul în teologie.

Din Episcopia Hotinului: Preotul Teodosie Volovei și preoții Teofan Ignatovici și Alexandru Antoniev.

Din Episcopia Cetății-Albe: Pr. Ic. Iosif Belodanov și d-l Maxim Pugacev.

Din Mitropolia Moldovei: Pr. Petre Chirică

„ *Episcopia Hușilor:* Pr. N. Donos

„ „ *Romanului:* Pr. Gr. Popescu

„ „ *R. N.—Severin:* Pr. Gh. Gâță

„ „ *Constanței:* Pr. Gh. Popescu

„ „ *Argeșului:* Pr. Petre Godescu

„ *Mitropolia Ungro-Vlahiei:* Pr. Gr. Pișculescu

Mai toți congresiștii au luat cuvântul și au făcut comunicări interesante, au participat la discuțiile ridicate și au depus, la birou, rezumate sau memorii.

De la început, a, trebuit să facem o observație valabilă pentru toată activitatea noastră de aci înainte și pentru viitoarele noastre congrese: Colegii noștri din Basarabia au deosebită experiență misionară și ne-au citat câteva cazuri de rodnică lucrare printre eretici, ca unii cari au început să lucreze de mai multă vreme decât noi. Misionarismul în Basarabia este cunoscut de mai înainte de război. P. C. Teodosie Volovei a depus la birou un referat — *Cum trebuie să fie organizată misiunea contra latinilor, protestanților, sectanților, socialiștilor și ateștilor în Biserica Română* — un referat, bine combinat și minuțios ca un mecanism de orologiu, dar care nouă, celorlalți misionari din Vechiul Regat, ni se pare deocamdată greu de pus în aplicație.

Faptul că primul congres al misionarilor a avut loc la București a determinat pe congresiști să creadă că președinția congresului și dirijarea discuțiilor trebuiesc încredințate misionarului Mitropoliei Ungro Vlahiei. Vom vedea mai târziu, când președinția se va schimba odată cu locul de în-

tâlnire, dacă lucrările și atmosfera primului congres au fost sau nu bine înrâurite.

Președintele acestui prim congres a venit cu câteva idei cari au plutit și au obsadat toate ședințele congresului. Una din idei a fost că preoțimea noastră de azi nu cunoaște de cât foarte slab fundamentele dogmatice ale credinței creștine ortodoxe și că este — pentru misionarii primului congres — o datorie de o străveche frumusețe să înceapă lucrările lor cu mărturisirea credinței apostolești și sobornicești.

Altă idee a fost că misionarii trebuie să formeze un corp solidar, însuflețit de un precis ideal de muncă, dar la care nu vom putea ajunge de cât prin multă și perseverentă adâncire sufletească. Misionarii trebuie să se întâlnească adeseori. Trebuie să facă școală împreună. Trebuie să revadă și să-și împăspăteze toată teologia creștină ortodoxă. Trebuie să se simtă și să se afirme pretutindeni ca niște trezitori la viață și ca niște regeneratori.

De aci o altă idee: Anume că misionarii nu trebuie să fie, exclusiv sau în primul loc, niște detectivi și niște copoi următori de sectanți, ci să fie, în primul loc, niște apostoli pentru lumea ortodoxă, frați sfătuitoari pentru preoți și învățători pentru popor. Cazurile când un misionar e obligat să între dârj între sectanți și să se încleșteze cu ei în discuție sînt rare, speciale.

Discuțiile dogmatice, lupte corp la corp și anume în văzul și auzul mulțimei adunate, în deobște sînt sterpe; de multe ori sînt primejdioase.

Cu omul eretic, discuția asupra adevărurilor mântuirii trebuie purtată cu mare băgare de seamă și, pe cât cu putință, numai între patru ochi. Sf. Apostol Pavel este și mai precaut: „De omul eretic, după una și a doua sfătuire, te ferește,” (Titu 3, 10).

Se înțelege însă, că lupta cu sectanții nu trebuie deapururi evitată sau amânată. În chemarea și datoria misionarului intră și războiul. Dar președintele congresului socotea și socotește că misionarul trebuie să învețe să pilduiască și să zidească, mai întâi, pe ai săi pravoslavnici.

În concepția președintelui, misionarii trebuie să alcătuiască un corp de elită. Misionarul să știe mai multă carte de cât toți frații săi de preoție. Misionarul să provoace și să îndrumeze curentele mântuitoare. Misionarul să fie bucuria, biziunța și sfetnicul chiriarhului.

Alături și împreună cu aceste idei, au fost atinse sau tratate și altele, pe cari părinții congresiști au avut grija să le rezume în scris și să le depună la biou.

P. C. Protopresbiter Gh. Ciuparcă, misionarul Mitropoliei Bucovinei, a spus, în rezumatul P. C. sale:

Activitatea misionarului urmărește un scop îndoit: pe deoparte combaterea tuturor curentelor distru-

ctive îndreptate împotriva așezămintelor noastre naționale și biciuirea tuturor relelor și viciilor ce contaminatează societatea noastră de azi, iar pe de altă parte misionarul să-și aducă obolul său de muncă însuflețitoare, întru înviorarea și primenirea vieții noastre religioase, morale și naționale... Educația misionarului se va face, parte prin conferințe practice, prin cursuri de vacanță, ținute de către cei mai distinși bărbați de știință ai bisericii noastre și prin înființarea de biblioteci corespunzătoare, cu caracter misionar...»

Părintele *Victor Popovici*, secretarul sfatului misionar din întreaga Basarabie (și misionar al Arhiepiscopiei Chișinăului) prezintă cazuri concrete de jigniri ce se aduc Bisericii și misionarilor din Basarabia, și propune sezișarea Guvernului în aceasta chestiune.

Părintele *Ic. Iosif Belodanoff*, misionarul eparhiei Cetatea-Albă, a prezentat biuroului, pe lângă câteva foi volante tipărite, un interesant raport asupra sectarismului basarabean și un mic studiu: *Instrucțiuni referitoare la ținerea conferințelor de către Misionari*. Din arătările părintelui protoiereu Iosif Belodanov, rezultă că lupta confesională, în Basarabia, are o întindere și o încordare pe care noi, preoțimea din Vechiul Regat, deabia putem să ni le închipuim.

Misionarul Cetății Albe zice: „...Fanatismul, energia și obrăznicia membrilor sectariști nu au margine. Pe astfel de fanatici nu-i opresc nici bătaia de joc, nici neîncrederea poporului, nici discuțiile misionarilor sprijinite pe învățătură temeinică, nici somațiunile legale din partea procuraturii sau jandarmeriei și nici închiderea caselor lor de rugăciune, când nu au numărul legal de aderenți...»

Pentru ei, e sfântă lozinca: *Fie care membru este obligat să atragă în turma lor încă un membru*.

Dar cu aceasta nu se termină obligația sau datorita lor... Intre sectari, se află un zel extraordinar, întru cât fiecare membru se silește să-și adeverească credința cu un mai mare număr de neofiți, aduși de el, în sânul sectei. Cu așa propagandă, sistematic organizată, e greu de luptat numai cu mijlocul misionarilor ortodocși, și cine zice că în țara noastră în privința sectelor e liniște și Biserica noastră nu se află în pericol — acela singur se înșală duce în rătăcire și pe alții. Având în vedere că propaganda sectelor crește mereu pretutindeni, e de așteptat că, în cel mai apropiat viitor, primejdia pentru Biserica și Stat să ajungă la așa stadiu, în cât orice luptă să fie nepuntincioasă... Deci ar urma ca, mai din timp, toți, mână în mână, să ieșim la luptă, dacă ne sunt scumpe Credința și Patria...

D. *Maxim Pugacev*, misionar antibaptist, tot din Eparhia Cetății Albe, a depus un referat de-

osebit de prețios, prin amănuntele ce cuprinde și din cari spicuim următoarele:

„In anul 1923, eu, ca misionar, am avut prilejul să aflu că în România au sosit 29 de predicatori protestanți, între cari sînt români, nemți, unguri, bulgari, slovaci și ruși. Toți acești domni sînt bine pregătiți și instruiți și sînt salariați cu un salar ministerial, pe care îl primesc în aur, valută americană“.

Părintele *Petre Cîră*, misionarul Mitropoliei Moldovei, spune despre misionar: „Misionarul va avea munca împărțită în două: 1. Va fi publicist-apologet, prin revistele serioase; va compune birouri contra sectanților; va predica oricând. Nu va uita un lucru: E necesar ca misionarul să facă acțiune de imunizare a tuturor parohiilor noastre, împotriva tuturor atentatelor eretice. Se va servi și de colportorul ortodox bine organizat. 2. Va face misiune internă, în sate, cu preotul care se va găsi destoinic, prin înființare de lecturi biblice, coruri populare, servicii în sobor și altele. Misionarii vor căuta să aibă un plan de acțiune comun. Acest plan se va putea forma numai când ne vom împărtăși unii altora, experiențele avute, cu rezultate fericite sau nu, numai când unii altora vom arăta căile pe cari putem merge la un rezultat sigur“.

Părintele *N. Donos*, misionarul eparhiei Hușilor, înfățișează într'un referat succint, ca să zicem așa: semnele, firea și năravurile ereticilor pe cari i a cunoscut mai de aproape în ostenelele sale misionare. „Ce-i de făcut? se întreabă la urmă, cucernicia sa — : Să ne pregătim bine de luptă, instruind-ne reciproc prin aceste consfătuiri și prin studiul asiduu al lucrărilor eretice, ca, știind cum ne atacă, să știm să le ripostăm cu folos“.

Părintele *Gr. Popescu*, misionarul eparhiei Romanului, face o expunere: *Impărtășiri și experiențe misionare*, dând apoi un rezumat din care transcriem cele ce urmează:

„Rezultatele pozitive, obținute de frații misionari basarabeni (la cari acest serviciu funcționează de mai mulți ani), arată cât ne sunt de necesare împărtășirile de experiențe misionare, pentru explicarea și complectarea cunoștințelor noastre. Până acum, nu avem un plan unitar de acțiune, întâi pentru că suntem de vederi, aptitudini, și temperamente deosebite. Dar din felul de a lucra al fiecăruia, putem scoate și coordona ceea ce găsim bun și practic, spre a ajunge la o metodă sistematică și care să ne ofere o mai bună garanție de izbândă“.

Părintele *Gh. Găță*, misionarul Eparhiei Râmnicului — Nouului Severin (mi se pare cel mai tânăr dintre congresiști) și-a însușit cu entuziasm ideea președintei congresului asupra catehizării copiilor, începând chiar de la vârsta de patru ani, și a căutat să probeze că o adminisitare inteli-

gentă și sobră a serviciului divin de duminică, ar permite să introducem, în bisericile noastre, între orele 11—12 a. m., mult dorita catehizare.

Cucernicia sa zice: „Eu socotesc că preotul are tot timpul și pentru această capitală operă de educare și catehizare a copiilor și sânt cu atât mai convins și mai fericit, în convingerea mea, cu cât am văzut cu ochii, înfăptuit, acest ideal“.

Părintele *Petre Godescu*, misionarul eparhiei Argeșului, face observarea că „în chemarea noastră misionară, trebuie să întreținem cea mai strânsă legătură cu toți ierarhii sfintei noastre biserici și să folosim orice prilej pentru a cunoaște și a aduna de pretutindeni *tot ce este bun*, în copriusul românismului, făcându-l să circule de la un loc la altul.

Drept urmare, adunarea noastră în diferite centre, trebuie să aibă loc cel puțin odată la două luni. Onor. Minister se cuvine să ajute izbândirea acestui lucru, prin eliberarea unor permise de liberă circulație.

Părintele *Gheorghe Popescu*, misionarul eparhiei Constanța, depune un memoriu conceput într'un spirit luminos și înalt creștinesc, dovedind multă maturitate de judecată și o fericită înțelegere a funcțiunii pe care o poartă.

Părintele misionar zice: „Activitatea misionară e aceea care țintește să facă pe oameni mai buni, mai nobili, să-i aducă la practicarea virtuților poruncite de Mântuitorul și să-i transforme în sfinți, în înțelesul Sfinților Părinți și al Bisericii Creștine Primare. Mântuitorul a trimis pe ucenicii săi, la predică, zicând: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, învățându-i pe ei să păzească toate câte am poruncit vouă și iată, eu cu voi sunt, în toate zilele, până la sfârșitul veacului“ (Matei, 28, 19—20). — Trimeterea la predică a învățătorilor creștini este principiul de viață al bisericii. Intemeetorul Bisericii, Iisus Christos, El însuși a fost întâiul misionar și precum pe El l-a trimis Tatăl, așa și el a trimis pe ucenicii săi, să predice Evanghelia mântuirii, tuturor, ca toți să fie una... Biserica trebuie să ia aditudine față de problemele sociale ori de ce fel ar fi ele, căutând ca conflictele de muncă, de clasă, raporturile dintre oameni pe teren social-moral și toate problemele... mai aproape sau mai departe de domeniul sufletesc — să se rezolveze în spirit creștin, cu un cuvânt, Biserica să fie în lume aceea ce sângele e în corp... Aceasta ar fi misiunea Bisericii lui Christos de-al infiltra pe El în viața oamenilor.

„Biserica trebuie să-și înțeleagă deci rolul social și să-și organizeze lucrul său în sânul societății, luptând să curme cu toate relele, cu toate viciile, cu toate imoralitățile și întronând bunele

moravuri și ordinea publică. supt egida idealului creștin“.

Precum se vede, părintele misionar al eparhiei Constanței, ca să scoată în evidență toată însemnătatea și multiplicitatea chemării noastre de misionari, urcă până la prea curatele și vecinicile izvoare din cari se revărsă, peste lume, întâia oară, Iordanul Sfintei Evanghelii. Aceasta, însă, nu-l împiedică să coboare până la situațiile și realitățile de la noi și să le găsească niște juste remedii. Poate că, într'o zi, memoriul pr. Gh. Popescu va fi tipărit în întregime.

Afară de părinții congresiști au mai luat cuvântul și câțiva mosafiri, printre cari P. C. Arhimandrit Iuliu Scriban, d. V. Ispir, Secretarul general al Ministerului Cultelor și P. C. Arhim. Galaction Cordun, misionar C. F. R.

Delegat al Sf. Sinod, la debaterile congresului a fost P. S. Teofil Râmnicănu.

* * *

Impresiunea obștească a fost înălțătoare. Cu toate că nu ni-a fost cu putință să schițăm un regulament pentru activitatea noastră — un regulament valabil pentru toată Biserica și pentru toți misionarii — totuși, din această primă întâlnire, am putea să proorocim lucruri bune pentru viitor, dacă izbutim să adunăm pe misionari cât mai des laolaltă.

Anul acesta, lucrul nu va fi prea ușor. Autoritățile noastre, când s'au decis să creeze corpul misionarilor, n'au văzut prea adânc în menirea lui. După concepția autorităților, misionarul trebuie să lucreze numai în eparhia lui și, din când în când, să vie în Capitală, unde este sediul Sf. Sinod. Din discuțiile noastre, a ieșit la lumină că noi ne concepem ca un organ bisericesc, cu năzuinți și cu o sferă de activitate mult mai cuprinzătoare.

Pentru libertatea mișcărilor noastre și pentru varietatea experiențelor noastre, nu putem să rămânem circumscriși în respectivele noastre eparhii, ci trebuie să razbatem toate eparhiile și să ne dăm ajutor unul altuia, cu mare ușurință. Afară de aceasta, am găsit că este foarte recomandabil ca întrunirile noastre cele din două în două luni să aibă loc, succesiv în fiecare eparhie. Se înțelege de la sine că pentru aceasta, misionarul trebuie să aibă liberă circulație pe toată rețeaua C. F. R.

Ne fâgăduisem că al doilea congres va avea loc în Basarabia, și anume acolo unde va decide I. P. S. Arhiepiscop al Chișinăului.

Data lui era să fie 1—4 ale lui August. Dar ne vedem nevoiți să-l amânăm până la Octom-

vrie. La 1 August sîntem în inima vacanței. Lumea e risipită. Autoritățile sunt în semi-congediu.

* * *

Lucrările congresului s'au încheiat cu o agapă frățească, — în palatul mitropolitan — prezidată de P. S. Teofil și onorată de Secretarul General al Ministerului Cultelor

Pentru a accentua caracterul de școală teologică și misionară în care voim să ne constituim și pentru a dovedi, nouă și tuturor, că misionarii, mai înainte de orice, trebuie să fie niște adevărați teologi, am ales și am distribuit părinților congreșiști următoarele chestiuni, pe cari le vor medita și studia în vederea viitorului congres:

1. Istoricul sectei adventiste: când s'a ivit, cine au fost apostolii ei, cum a evoluat, câte direcții are azi.

2. Cum putem să demonstrăm, numai din Vechiul și Noul Testament, că Sabatul iudaic, prin hotărâre dumnezeiască, s'a schimbat în Duminică creștină?

3. Argumente că, pentru Israel, tăerea împrejur era tot atât de esențială ca și Sabatul și că deci Adventiștii, dacă țin Sabatul, ca să fie logici, ar trebui să se și circumcidă.

4. Dovezi din Noul Testament că mai înainte de scrierea și codificarea Noului Testament, Biserica Mântuitorului era complectă, desăvârșită fiind de Sf. Duh, deci exista mai înainte de Noul Testament.

5. Dacă Adventiștii resping orice tradiție și orice trecut al Bisericii, de unde știu ei — apăruiți deabia în secolul trecut — că Sf. Scriptură este cu adevărat carte dumnezeiască?

6. Ce loc trebuie să ocupe Domnul Euharistic, în predicile și în catechezele noastre?

7. Ce însemnează: „*Vie împărăția ta*“ și „*Nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăvește de cel Viclean*“?

8. Interpretarea locului: Filipeni 2, 6, 7.

9. Interpretarea cap. 11 din Epistola către Romani.

10. Ce legătură este între Sfânta Euharistie și cultul și invocarea Sfinților?

11. Cum se poate demonstra din Epistola I către Corinteni adevărul Pogorârii Duhului Sfânt.

12. De ce Sf. Pavel omite dintre martorii Invierii pe Sfintele Femei Mironosițe?

13. Cum anume în vorbirea lui Iosif Flaviu despre Sf. Ioan Botezătorul (Antichități XVIII 3, 3) se ascunde mărturia despre ivirea și activitatea Mântuitorului?

14. Marea importanță demonstrativă a „Mormântului celui gol“, în „ziua întâia a săptămânii“.

15. Cum trebuie să ne înfățișăm, după Sfânta Evanghelie, dumnezeiasca ridicare din Mormânt?

16. Cum trebuie să ne înfățișăm, după Sf. Pavel, învierea morților?

17. Cum pot să aștepte Adventiștii învierea morților, dacă nu au Sfânta Euharistie?

18. Comentar la Ispita de pe Muntele Quarantania.

19. Cine este „Domnul lumii acesteia“?

20. Ce deosebire este între Θεοτόκος și Χριστοτόκος?

G. GALACTION

Din activitatea preoților misionari

Raportul preotului misionar din eparhia Râmnicului

Prea Sfințite Stăpâne,

Problema religioasă și mai ales pericolul diferitelor învățături rătăcite a început să îngrijească pe conducători noștri și ziarele ne aduc știri că s'au luat și se iau diferite măsuri din partea autorităților în drept pentru împiedecarea propagării acestor învățături în căzărmi, fabrici etc..

Toți oamenii de bine ai acestei țări sunt preocupați de propaganda acestor rătăciți, cari, începând lupta pe tărâmul religios, țin să ne desbina și să ne întruncheze Biserica și Neamul.

Care sunt mijloacele de îndreptare a răului, e întrebarea ce preocupă pe toți.

Calea ne-o arată însuși Apostolul neamurilor, se vedește în procedeul celui mai de temut adversar al învățăturii Domnului Iisus Hristos—Iulian Apostatul, o vedem în însuși modul de a lucra al diferiților sectanți:—Fă cunoscută și lămurește învățătura creștină, pentruca lumea s'o cunoască în toată adâncimea ei și atunci credinciosul va fi în stare să facă o comparație între credința cea adevărată și cea rătăcită și va trage singur concluzia. Din cele ce-am observat în această direcțiune, mi-am format convingerea că rătăcirile religioase în lumea satelor noastre, se produc numai din neștiință, din necunoaștere, sătenii noștri crezând că învățătura propovăduită de un oarecare împărțitor de cărțile nu diferă de a sa. În urmă, când începe a obsearvă și pricepe diferențele, e prea târziu, răul a prins rădăcini și rătăcirea începe să-i furnizeze diferite pretexte, argumentări și aparente îndreptățiri.

În aceasta Eparhie, printr'un fericit proces de judecată și chibzuire, problema religioasă a fost pusă dela început în întregul ei:—Expunerea învățăturii creștine și lupta contra sectelor—și opera de refacere religioasă-morală ca și cea de reîntoarcere în sânul Bisericii a celor rătăciți se conduce și desăvârșește prin mișcarea culturală și misionară în tot întinsul Eparhiei.

Mișcarea culturală și misionară deci sunt strâns unite și vorbind de una, nu poți omite pe cealaltă. Le voi expune pe rând, începând cu cea culturală, care în mod firesc a premers în organizarea campaniei de

lucru a preoșimii oltene în ogrorul Bisericii românești. Pe baza statutelor Societății preoțești „Renașterea” întreaga Eparhie este împărțită în Centre parohiale de circa 10-12 parohii fiecare și sub conducerea unui „Intâiu-Stătător” care este cel mai destoinic dintre preoții centrului parohial.

Centrul parohial este pivotul în jurul căruia se învârtă întreaga activitate pentru luminarea și moralizarea credincioșilor; prin acest element se desfășură forțele sistematice organizate ale preoților din întreaga Eparhie.

Odată pe lună, preoții centrului parohial respectiv se întrunesc în câte una din parohiile centrului în mod rotativ, și țin sedință. De dimineață se face serviciul divin în sobor, răspunsurile fiind date de corul cântăreților centrului; se predică de câte unul dintre preoți și se face parastas pentru eroii căzuți în război. Prin acest mod de a se săvârși serviciul divin, s'a ajuns mai pretutindeni să se înfățișeze credincioșilor cultul divin în adevărata lui splendoare și să îndrepte ochii orășenilor și sătenilor spre Biserică.

După amiază, are loc într'una din sălile cele mai încăpătoare din comună sau în lipsă de aceasta în Biserică, a II-a sedință publică, unde se tratează de către preoți trei conferințe—două din cele aprobate oficial la începutul anului de către Direcția culturală și cu caracter mai local (combăterea alcoolismului, furtului, jurământului strâmb, concubinajului, diferitelor secte, dacă sunt în localitate, etc..)

Partea de decor a programului o formează diferite coruri executate de cântăreții centrului sau de către elevii școlii primare, lecturi publice sau diferite lecturi cu caracter moralizator și educativ în genere.

De cele săvârșite se dresează un proces-verbal, care se înaintează Direcției culturale; după fiecare trimestru se face de către Intâiul-Stătător o dare de seamă asupra activității desfășurată de centru în acest interval de timp și tot asemenea la sfârșitul fiecărui an.

Subiectele tratate la ședințele centrelor parohiale au de scop luminarea credincioșilor asupra învățaturii Sf. noastre Biserici, moralizarea vieții lor și combaterea diferitelor rătăcirii religioase acolo unde sînt. Sub supravegherea Centrelor parohiale și conducerea Preoților, au luat ființă în fiecare parohie „Comitete culturale” și „Sfaturi moralizatoare”—Primele cu scop de a răspândi prin conferințe, serbări, biblioteci, etc. gustul de a citi și a lucra pentru complectarea cunoștințelor și instrucțiunii în genere, primită în școala primară; iar „sfaturile moralizatoare” compuse din Preot și delegați ai fiecărui sat sau cătun aleși dintre sătenii cei mai cu vază și ascendent moral, lucrează la aranjarea moravurilor și tranșarea diferitelor mici neînțelegeri dintre enoriași, determinându-i să nu mai meargă la judecătorie pentru aceasta. Deși lucrurile sunt abia la începutul lor, totuși rezultatele—acolo unde a început să se lucreze cu tot dinadinsul—sunt din cele mai frumoase.

Direcția culturală, de pe lângă Cancelaria Sf. Epis-

copii, are atribuțiunea de a observa ca acest program de lucru să fie pus în faptă în întreaga Eparhie, urmărește activitatea fiecărui centru parohial, din procesele verbale lunare cum și din dările de seamă trimestriale și anuale, examinează propunerile făcute de Centrele parohiale în diferite chestiuni, cântărește experiențele făcute ici, colo de către preoșime și ia măsură pentru mișcarea preoțească.

Tot acestei direcțiuni îi încumbă sarcina de a examina conferințele reușite, găsite ca atare de Intâiu-Stătător și membrii centrului, conferințe pe cari, dacă le găsește cu adevărat valoroase, le repartizează la colecția de conferințe destinate spre publicare. Acelaș procedeu se urmează și în diferitele lucrări scrise ale preoților pentru combaterea învățăturilor rătăcite; ele trebuiesc examinate de Direcția Culturală și numai în urma referințelor acesteia se dă binecuvântarea pentru tipărire.

Pentru opera de combatere a tuturor învățăturilor rătăcite, Direcția Culturală și-a organizat un serviciu misionar. Compunerea acestui serviciu este următoarea: întreaga Eparhie este împărțită în regiuni misionare câte 3-5 de fiecare protopopiat—în fruntea căreia stă unul din cei mai destoinici preoți din regiune cu delegație de „Preot misionar”.

Datoria acestuia este de a comunica Sf. Episcopii toate cazurile de rătăcirii ivite în regiunea sa și de a lua împreună cu preotul local, cu întâiul-stătător a centrului respectiv și misionarul Eparhiei, măsurile dictate de împrejurări pentru izolarea răului și pentru readucerea celor rătăciți la credința adevărată.. Întreagă opera misionară însă își are reazămul tot pe centrul parohial, care, după cum am spus, prin activitatea sa culturală lucrează implicit și pentru cauza misionarismului, a cărui activitate în acest sens este cu mult mai rodnică, având caracter stăruitor, permanent și cunoscând bine toate împrejurările și mijloacele prin care se poate influența, de oarece toți membrii sunt din localitate sau din împrejurimi.

Fără ajutorul preșios al centrelor parohiale, munca preoților misionari și cea a Misionarului Eparhiei ar fi mai puțin rodnică, aceștia neputându-se ocupa mult timp de un anumit caz, ci dând mai mult îndrumări și elaborând un plan de lucru după arătările centrului parohial. Atât activitatea culturală, cât și cea misionară este verificată la fața locului de misionarul Eparhiei, și de protoerei cu prilejul inspectării parohiilor.

Din cele ce am observat cu prilejul vizitării câtorva din centrele parohiale din această eparhie (Mihăești, Pietrari, Ionești, R.-Vâlci, din jud. Vâlcei, Melinești, și Craiova din jud. Dolj) mi-am format convingerea că fața lucrurilor s'a schimbat cu desăvârșire acolo unde preoții sunt oameni de suflet și de acțiune.

Ca să ai tu, preot, în acest veac de indiferentism și nepăsare față de tot ce e bisericesc, ai, să zic, în ziua întrunirii Centrului Parohial biserica tixtă de lume (300—500 credincioși la Mihăești și Bărbătești-Vâlcea) trebuie să admiți numai decât că s'a produs

ceva neobicinuit în sufletul lumii satelor noastre, ceva în felul minunilor din sf-tele noastre cărți și aceasta datorită cui? Imprejurărilor nu, pentru că acestea, cu mici modificări sunt aceleași în toată țara, și nu vedem analogii de rezultate, ci numai datorită autorității morale și stăruinții în lămurirea cuvântului evangheliei din partea preotului; dovezi despre aceasta am întâlnit pretutindeni, dovezi cari mi-au confirmat ambele stări de lucruri ca atârând de preot... În enoria unui preot care, numai în 3 ani de activitate pastorală, a ajuns să repare 2 biserici, să construiască școală în sat, să cinstească memoria eroilor noștri naționali printr'un frumos monument (Pr. Milculescu Dumitru, Centrul Melinești-Dolj, în enoria unui preot care prin autoritatea sa morală e în stare să facă pe un fiu rasvrătit cu înverșunare în contra tatălui său să renunțe la câștigul de cauză ce-i dăduse justiția și să se împace (Pr. Grigorian, Centrul Filiași), în enoria unui preot atât de ascultat de fiii săi duhovnicești încât consimt de bună voe cu multă mulțămire să amâne petrecerile și veselia a 4 nunți până după ora 5 p. m. pentru ca sătenii să poată lua parte la ședința centrului parohial (Pr. Pietraru, Bărbătești-Vâlcea),--în enoriile unor asemenea preoți nu e de mirare să găsești biserica plină de credincioși și pace și bună învoire între enoriași.

Imbucurător e faptul că preoții s'au convins pretutindeni aproape de necesitatea unui grabnic reviriment moral și intelectual și ei și-au început să și înțeleagă rostul chiar acolo unde până acum erau elemente de puțină fală pentru biserica noastră. La început lucrurile au mers cam greu și pe alocuri mai mult de nevoie, fiind obligați să pornească la muncă de către un statut investit cu puterea de lege. Acum însă programul de activitate a intrat în obicinuință, li s'a altoit în deprindere și a început să le formeze firea în sensul vizat de mintea care a conceput ideea și planul de lucru. Acestea nu sunt numai reflexii ale mele, ci și mărturisiri sincere de la unii din preoți și constatări obiective ale unora din cei ce s'au ocupat cu această chestiune. Ori de ce natură ar fi fost îmboldul la muncă, fapt cert e că roadele se arată a fi din cele mai frumoase, atât pe tărâmul cultural religios, cât și pe cel al practicării virtuților creștine.

Mai mult încă, preoți tineri și plini de entuziasm, văzându-se încurajați în opera lor de bine, și-au îndoit puterile, începând să lărgească cercul de activitate. Înainte, deși sufletul era plin de acelaș avânt și ideal cald, nu puteau lucra, erau stingheriți și se simțeau prea izolați, iar rezultatul muncii lor era redus la mai puțin de jumătate din ce-ar fi trebuit să fie, cu atât mai mult cu cât, să ni se ierte, dar trebuie să o spunem, înșiși frații preoți erau cei ce le făceau cale spinoasă, îi ironizau și îi priveau cu neîncredere unii sau cu invidie alții.

Inspirați din cetirea autorilor și îndrumătorilor în materie de educație a minții și a sufletului și în scopul de a apăra lovitura dușmanilor neamului nostru, care

caută să ne fure sufletul copiilor și tinerilor, preoții au început să frământă aluatul sufletului tinerelor generații, căutând să-l toarne în formele legii strămoșești și a simțirii naționale. „Prin copii, să câștigăm lui Christos pe părinți“ este astăzi lozinca multor preoți și exemplul bun al acestora găsește teren și imitatori pretutindeni. Voiu menționa cu privire la această chestiune numai două cazuri destul de eloquente, cazuri în cari cei doritori de muncă în ogorul întăririi credinței și neamului nostru, vor găsi principii și metodă în opera frumoasă a educării și catehizării tineretului și mult suflet și îndemn la lucru (Pr. Anghel Pârvănescu, Craiova și Preot. Grigore Rădoescu).

Drept pildă de strălucită manifestare artistică-culturală și activitate plină de roade, citez pe Preotul paroh din Călimănești, care a organizat cu băeții și fetele din parohia sa un cor, pe care multe biserici și asociațiuni culturale din orașele noastre ar dori să-l aibă; cazul e îndeobște cunoscut și oameni cu talent literar au vorbit despre el pe calea publicității, aducând elogii bine meritate vrednicului și entuziasmului organizator.

Exemple de felul celor citate se pot aduce din fericire multe și felurite, însă cuvântul scris e rece; numai cine vede cu ochi proprii ce s'a realizat în acești 2-3 ani din urmă, e zguduit de fiorul unei sfinte emoțiuni și cu sufletul plin de cea mai neclătită convingere, ar striga cu toată puterea că neamul acesta e plin de vitalitate și torță sufletească și că dușmanii săi de-ar fi de 10 ori mai aprigi și mai numeroși nu vor putea clăti temelia credinței și naționalității noastre, atât timp cât conducătorii săi sufletești și trupești vor veghea din locurile în care sunt orânduși.

Revenind la problema misionarismului, am credința că ea atâră tot de preot, fiecare păstor fiind misionarul cel mai indicat și mai bine ales pentru enoria sa. Cu preoți buni, morali și plini de foc sfânt pentru Cristos și evanghelie, problema combaterii sectelor e rezolvată. Opera de combatere directă, prin Misionari speciali, nu va da nici odată rezultate în raport cu munca și timpul întrebuințat în acest scop; dacă însă această operă va fi dusă cu stăruință de către preotul local în colaborare cu frații preoți din centrul parohial respectiv și ajutați mai ales de Sfatul moralizator din parohie, îmi vine să cred că va fi imposibil să nu se ajungă la țintă.

În adevăr sfatul moralizator în lumea satelor noastre va fi orice element care va da directive în viața satului și va forma un fel de opinie publică în comună, membrii lui fiind cei mai de seamă cetățeni asupra cărora nu apasă nici-o vină și care au un vădit ascendent moral asupra consătenilor.

În cazul unei rătăcirii, „sfatul moralizator“ va colabora cu preotul local pentru a izola pe cel abătut dela dreapta credință, sfătuind pe săteni să rupă orice legături cu rătăcitul. În modul acesta, se va forma un adevărat zid între acesta și restul satului, i se va

refuza orice ajutor și colaborare la munca câmpului și'n această atmosferă deprimantă ce se crează în jurul și pentru cel rătăcit, preotul va veni, fie singur fie însoțit de alți doi-trei preoți din centrul parohial sau câți-va membrii din sfatul moralizator local și va începe să spargă armura credinței greșite.

În cazul acesta succesul va fi cu mult mai mare și munca mult redusă, pentru că izolarea celui rătăcit în mijlocul celor ce până ieri erau alături de el, va avea mai întotdeauna o covârșitoare influență asupra sufletului său și opera de convertire va găsi un suflet dispus pentru o mai adâncă meditație launtrică. Altfel rătăcitul se va complăce în situația de a polemiza cu preotul sau misionarul pe teme de credință și rezultatul va fi scăderea prestigiului reprezentantului Bisericii noastre, care va trebui să asculte de multe ori diferite blasfemii și ironizări la adresa sfinților și a credinței noastre.

Aceasta este, Prea Sfințite Stăpâne, în scurte cuvinte activitatea culturală și misionară din [eparhia Râmnicului N.-Severin și acestea sunt în puține cuvinte iarăși, observațiunile și aprecierile mele personale cu prilejul vizitării câtorva centre parohiale în timpul de când Prea Sfinția Voastră ați chibzuit să-m încredințat mie, preot tânăr și lipsit de experiență, oficiul greu și plin de răspundere de misionar al aceste de Dumnezeu păzite Eparhii.

Mișcarea culturală și misionară, deși la începutul ei, a ajuns totuși să-și înjghebeze un modest program de activitate și să-și organizeze forțele de muncă

Dintre micile victorii repurtate în lupta de pân'acuma, putem aminti:

1. Venirea credincioșilor în număr din ce în ce mare la biserică, în duminici și sărbători și participarea în număr covârșitor la ședința centrelor parohiale.

2. Observarea aproape pretutindenea a repausului duminical și mutarea târgurilor săptămânale de duminică, în alte zile peste săptămână.

3 Ridicarea prestigiului preoțimei, a cărei mișcare e privită cu mult interes și simpatie de oameni din toate ramurile sociale. Dovadă despre aceasta ne dă frecventarea ședințelor centrelor parohiale de către oameni cu cultura aleasă (ca : profesori, avocați, medici etc.) și mărturisirea lor deschisă în cuvântările lor rostite la această ședință.

4. Ingrădirea Eparhiei contra rătăcirilor religioase cari nu se pot de loc aclimatiza și întinde aici, cu toate silințele celor interesați.

Judecând după roadele culese până acuma în raport cu timpul de când preoțimea olteană a început să lucreze în scopul și cu programul arătat, cred că suntem îndreptățiți să privim viitorul cu multă încredere.

Sunt al Prea Sfinției Voastre supus și plecat slujitor.
Misionar,

(ss) Pr. Gh. GAȚĂ

Poporul românesc de peste munți dezleagă singur chestiunea Uniației.

Când, din partea noastră, a ortodocșilor, s'a spus că poporul românesc de peste munți a rămas tot ortodox și că, la cel dintâi prilej, el se va mărturisi din nou ortodox, cârmuirea uniata de peste munți a sărit ca arșă și a spus că ferească Dumnezeu! Apoi a început a înșira nume de bărbați din intelectualitatea românească uniata, care veneau să mărturisească sus și tare că ei înțeleg să rămâie pe totdeauna uniati.

Dar ce înseamnă câteva nume răzlețe în sânul unui mare popor! Că se găsesc Români care au învățat în așezăminte uniate sau catolice și că se simt solidari cu Roma, haide, fie! Mărturisirea acestora este însă numai mișcarea apei la suprafață, de care habar nu are marea mulțime a poporului românesc. Și în ciuda acestor mărturisiri de ici și de colo, pe care *Unirea* din Blaj le-a tipărit cu mare trâmbițare, cu strigătul că iată, nu e adevărat ce spuneți voi, că obștea românească vrea să fie ortodoxă, — în ciuda acelor mărturisiri, iată că poporul românesc, dela sine însuși, fără a fi mișcat de cineva, vine și spune verde: Noi suntem de legea veche românească. În comuna noastră nu e nimeni unit. Numai preotul nostru e unit!

Sunt lucruri care te pun pe gânduri... cum acest popor înțelege singur unde e locul lui și, dintr'un îndemn tainic, glasul sângelui, vine și se așează în rândurile pe care le știe că sunt ale lui. 200 de ani de uniație n'au atins deloc ființa lui. Lui îi trebuia numai prilejul ca să spuie ce simte. Numai silnicia l-a împedat. Odată silnicia pierită, nimic nu-l mai împedă de a veni unde e marea tabără a simțirii românești.

Noi am mai vorbit aci de comunele uniate care trec la Biserica Ortodoxă. Numărul acestora a început acum a se înmulți. Una după alta, vin să mărturisească verde că ele nu vor să stea deosebite de ceata fraților lor de vechea lege românească.

E mare tresăltarea de bucurie peste munți pentru această dezlegare pe care însuși poporul românesc, cu glasul său slobod, o dă chestiunii uniației. Spumegă Blajul, e adevărat, s'a lăudat el cu numele intelectualilor români care vor să rămâie uniati, dar ce areace această față cu pornirea tot mai vie care se arată în rândurile poporului românesc! El nu știe de cei câțiva intelectuali. El știe de boldul lui instictiv, de glasul tăcut care-i dă brânci spre noi și îndeplinește, după legea firii, ceiace alții se silesc să oprească cu mijloace protivnice simțului nostru.

Faptele pe care le avem de povestit s'au petrecut de curând, în timpul vizitei pastorale făcute de I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu, în vara aceasta, în cuprinsul eparhiei sale.

Ajungând în ținutul numit *Valea Geoagiului*, în zilele de 4 și 5 Iulie s. n., în localitatea *Poiana*, după ce s'a făcut primire măreață și slujbă mare, au venit și uniații la Inalt Prea Sfinția Sa și i-au declarat că, fără a fi siliți de cineva, ci împinși numai

pe dorul și chemarea sufletului lor, se întorc la legea strămoșilor. „Noi totdeauna am fost de lege românească; numai popa al nostru a fost unit“, ziceau ei. Și după ce Mitropolitul i-a primit bine și cu grai părintesc, s'au dus de au luat clopotele din turnul rebegetei lor biserici de lemn și le-au suit în turnul frumoasei biserici ortodoxe. Apoi au început a trage la un loc clopotele uniaste și cele ortodoxe, sunând din aramă glasul frăției și vestind peste văi și dealuri că frăție s'a făcut în ținutul acela, între frații Români despărțiți de vrășmași și ținuți la o parte unii de alții.

Acești noi întorși la Biserica neamului lor au scris apoi protopopului uniat din Geoagiu următoarele rânduri:

Oficiului protopopesic gr.—cat. în Geoagiu

Vă înștiințăm că, de azi înainte, nu mai avem nimic unii cu alții. Ascultând de glasul conștiinței noastre, întreg poporul și cu tot ce a avut biserica și parohia unită din Poiană, ne-am făcut fii ai bisericii ortodoxe. Aici deci nu mai aveți ce căuta, nici On. D-ta, nici mai marii D-tale, căci am predat I. P. S. Sale mitropolitului Nicolae tot ce avem, și ne-a sfințit clopotul și l-am așezat cu cinste în turnul bisericii noastre ortodoxe lângă celelalte clopote, ca laolaltă să vestească bucuria împreunării noastre cu frații noștri.

*Foștii parohieni uniți,
iar acuma ortodocși.*

Tot așa s'au petrecut lucrurile și în comuna Cib. Românii uniști de aci au venit cu toții înaintea Inalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Nicolae și i-au declarat:

Subsemnații locuitori în Tei-Cib, ai căror părinți cu sila au fost trecuți la confesiunea unită, având noi deplină libertate, ne-am hotărât din bună aflarea noastră și în nădejdea mântuirii sufletelor noastre, să trecem la sfânta biserică ortodoxă română, mama neamului românesc. (*După ziarul „Lumina Satelor“, Sibiu, 27 Iulie 1924.*)

Acum procesul acesta de trecere al comunelor uniaste la Biserica Ortodoxă e în curs. El se repetă și în alte eparhii, nu numai în a Mitropoliei, după cum încă din luna Iunie din acest an semnală ziarul *Neamul Românesc* (sub titlul *Lupte confesionale în nordul Ardealului*, 14 Iunie 1924):

„In timpul din urmă s'au semnalat în Ardeal în sânul bisericii greco-catolice tendințe de-a reveni la biserica ortodoxă.

„Mișcarea aceasta a luat acum proporții mai mari în nordul Ardealului, în regiunile dela Satu-Mare și din Maramureș. Parohii întregi au trecut dela biserica unită la biserica ortodoxă.

„Se afirmă că numărul sufletelor revenite la vechea credință strămoșească a bisericii ortodoxe ar atinge suma de 10,000. Mișcarea e în plină acțiune“.

Mai la vale, autorul din Neamul Românesc, d. Ion Băilă, scrie că chestiunea aceasta va fi dezlegată, nu de organele bisericesti, ci de poporul românesc însuși:

„Cine cunoaște sufletul poporului român e convins că unirea aceasta se va face, însă nu prin sinoade episcopesti, ci prin înțelepciunea și bunul simț al poporului de jos, care găsește totdeauna timpul oportun și mijloacele potrivite pentru acțiunile mari naționale cum a spus d. prof. N. Iorga.

«Se pare acum că poporul din nordul Ardealului, care e aproape în întregime unit, crede, că a sosit timpul ca, după unirea politică, să se pregătească și să facă chiar și unire bisericască».

Ce fac acum uniștii față de această mișcare?

Ei fac ce știu: spumegă și defaimă. «Unirea» din Blaj scrie despre cazurile de trecere din eparhia Lugojului, la Ucea de jos, Boarta, Mischiu, și însăși povestirea ei e o dovadă că trecerile se fac, oricât schimoșește ea înfățișarea lor.

Am văzut, după cazurile povestite mai înainte, că frații noștri din Biserica uniată trec de bună voie la Biserica noastră. Cu toate acestea d. Ion Băilă citează n *Neamul Românesc* dintr'un memoriu al intelectualilor uniști, prin care ei ne înjură că trecerea la Biserica noastră se face prin uneltirile Bisericii Ortodoxe. Iată cum ne înegresc ei:

„In sfârșit, ca ultim moment, invocăm mijloacele folosite de propaganda ortodoxă pentru crearea prozelitelor. Glasul, minciuna, coruperea, seducerea și promisiuni absolut inexecutabile de o parte, iar pe de altă parte demoralizarea, abrutizarea, materializarea cea mai hidoasă, sunt armele, prin care se încearcă la toate răspântiile, convertirea credincioșilor noștri uniști cu Roma la legea ortodoxă“.

Și adevărul care e?

Adevărul este că ei spun câte vorbe atâtea minciuni Unde avem noi mijloacele ca să facem câte ne pun ei în spinare? Acestea cer bani. Coruperea cu ce se face? cu surcele? Unde avem noi averi ca uniștii, pe care năzuiesc să și le asigure prin concordat!

Care mitropolit al nostru se joacă cu sutele de mii de lei ca Mitropolitul uniat dela Blaj care a dat 100,000 de lei pentru școalele lor? Cu cea mai mare bunăvoință, n'are de unde. Și în asemenea împrejurări, să ne pui nouă în spinare că noi facem toate de câte ne înviniuesc ei!

Cu drept cuvânt le spune d. Ion Băilă: „Nu se poate admite ca Românii uniști să fie împedicați a reveni la biserica ortodoxă, care a fost de fapt biserica strămoșilor lor. Intelectualii uniști ar trebui să înțeleagă, că mișcarea poporenilor lor din nordul Ardealului nu se datorește nici propagandei proselite, nici „setei de argint“, căci poporul român nu cunoaște nici una nici alta. Mișcarea aceasta e începutul procesului natural care trebuie să vină“.

Și o dovadă acum că poporul românesc înțelege să asculte numai de sufletul său:

La Mitropolia Blajului mare zarvă pentru trecerea la ortodoxie a uneia din comunele întoarse de curând la noi. Pe cine să trimeată ei să dreagă ruptura? Mitropolitul a delegat pe canonicul *Sâmpălean* dela Blaj.

Aceasta a venit în comuna numită, împreună cu protopopul unit, ca să adune, lumea să facă slujbă și să dreagă lucrurile.

Frumoasă potriveală de acasă, dar n'a eșit așa la târg...

Au venit în comună, au luat cheia bisericii dela preot, au intrat în biserică și hai la treabă!

Au lăsat ușa deschisă, cu cheia în ușă și s'au dus să caute ce le trebuia pentru slujbă: prescuri, vin... În vremea aceasta însă, s'a aflat în comună că au sosit mărimile dela Blaj și lumea a început a se mișca. Fiul preotului, care e student la teologia noastră ortodoxă din București, a dat fuga la biserică, n'a găsit acolo pe nimenea, a închis iar ușa și a luat cheia la el. Când a venit canonicul *Sâmpăleanu* și cu însoțitorii săi, cu lucrurile pentru slujbă, după ce deschiseseră odată biserică, s'au uitat uimiți împrejur, ce să fie asta? Dar neavând încontro, au alergat la un mijloc de oameni desnădăjduiți: au spart un geam și bietul canonic a trebuit să intre în biserică pe geamulspart. După aceia a deschis ușa bisericii pe dinăuntru, și numai așa au putut intra câțiva în biserică.

Când au venit acolo însă oamenii trecuți la biserică ortodoxă, au cerut socoteală. Biserica e a noastră... cum ați făcut aceasta? Ei au întocmit apoi proces-verbal de tot ce s'a petrecut și au dat canonicului să iscălească, drept făptaș al acelor lucruri, și să mărturisească ce făcuse, că a sărit pe fereastră.

Aici s'au petrecut scene care-ți inspiră milă pentru halul Bisericii unite. Canonicul *Sâmpăleanu* a început a se ruga de oameni să-l lase în pace, că să scrie ce vor voi acolo, dar cum să iscălească el că a sărit pe fereastră?

Și atunci oamenii:

— Dar ți-e rușine de faptele Sfinției Tale? N'ai făcut aceasta? Nu e adevărat ce scriem noi aici?

Și după multă rugăciune, numai de milă l-au lăsat de a plecat, ca să se plângă Mitropolitului de la Blaj la ce iad l-a trimes.

Iar Mitropolitul Nicolae, care era în vizită canonică acolo, a ținut cuvântare despre locul dela Sf. Ioan: *Celce nu este păstor sare peste gard în staulul oilor. Acela fur și tâlhar este.*

Și creștinii au înțeles cine a intrat în biserică prin fereastră spartă și deci cine n'a intrat pe ușă și este fur și tâlhar.

Apoi ortodocșii l-au făcut să sară pe fereastră?... Și de setea banilor l-au silit cei foști ai lui să iscălească înșirarea faptelor așa cum le-a făcut și de care se rușină?

Și mai rele decât acestea veți păți!

Așa dezleagă poporul românesc chestiunea bisericească de peste munți...

MEMORIU'

ca răspuns la ordinul P. C. Protoiereu-Bacău Nr. 357. a. c., relativ la întrebarea făcută, dacă monahii din Sf. Monastire Bogdana au făcut demersuri pentru ținerea unui congres monahal pus la cale de Ierom.

Dionisie Lungu.

Monahii din M-rea Bogdana, au luat cunoștință de inițiativă luată de Ierom. *Dionisie Lungu*, fost superior al Schitului Crasna din Eparhia Râmnicului, inițiativă ce constă în formarea unei asociații monahale cu sediul provizoriu în București, iar în urmă va fi instalată în una din Monastirile țării noastre. Această asociațiune, după declarația inițiatorului ei, va avea menirea de a trezi și îndemna pe monahi la o viață mai activă și cu mai mult folos, atât pentru Monastiri cât și pentru țară; ținea anual congrese (sfaturi) dela care fiecare monah (reprezentant al monastirei) va lua sfaturi și îndemnuri, ca apoi să știe cum să lucreze în monastirea sa; scoate săptămânal o revistă în care să se arate în termeni literari, despre trecutul glorios al monastirilor și rolul ce aveau monahii pe vremuri, și ce trebuie lucrat, ca aceste instituții de înaltă morală să-și aibă rolul bine-determinat, după care li-se va da atențiunea cuvenită.

La acest apel al Ierom. *Dionisie Lungu*, monahii din M-rea Bogdana, nu s'au asociat, prin faptul că a făcut mari greșeli, trecând peste regulamentul pentru disciplina monahală, Ieromonahul *Dionisie* a cerut și apelat la Sf. Sinod, ținerea congresului monahal, într'un chip nu tocmai smerit. A făcut multe greșeli, având o atitudine neaprobată de biserică noastră, din care cauza nu ne putem asocia, ci numai a ne da părerea noastră:

Este cunoscut tuturor intelectualilor cât a lucrat monahismul pentru biserică, fie ortodoxă fie catolică. Dar mai ales pentru biserică noastră Ortodoxă Română, dela începutul ei, a avut pe lângă o mare activitate și un covârșitor rol. Munții și văile țării noastre au fost presărate cu Monastiri și schituri din care a eșit multă lumină, cuvântul bun precum și mângâierile în necazurile celor ce alergau acolo, ca să se folosească. Nu era, pe atunci, o înjosire ca boeri mari și doamne din societatea înaltă să ia haina cernită-monahală și în singurătatea monastirilor—departe de lume, însă mult aproape de Dumnezeu—să-și sfârșească zilele.

Ce deosebire între lumea de atunci și cea de astăzi! Astăzi clasa înaltă caută să predomină și în goana ne bună după bani, lux și viață își sfârșesc zilele cu puțin folos, desinteresate de credința străbunilor lor, iar biserică e lăsată în uitare; căci majoritatea acestora sunt liberi-cugetători, iar parte sunt ateii sadea. Monastirilor la secularizare li s'a luat de către Stat foarte mult și li se dă foarte puțin și puțină atențiune. Multe monastiri s'au desființat, iar actualele au sărăcit în așa fel, încât zidurile treptat se macină, iar cei câțiva monahi

ce stau de pază în complectă mizerie, trăiesc cerșind din mila creștinilor.

Dintre tot ce există în țara noastră, instituțiuni, funcționari, bresle, monahismul este cel mai desprețuit și cel mai nebagat în seamă. Oare să fie aceasta o tagmă care ș'a trăit traiul, și care pe vremuri și-a avut rolul, iar astăzi nu-l mai are? Oare e destinat ca harnicul animal castorul, bisonul sau pieile-roșii în America cari merg cu pași repezi spre a dispărea de pe fața pământului? La această întrebare răspundem: Da, Mergem cu pași repezi spre sfârșit în modul cum se consideră și se menține. Care e cauza de monahismul se găsește în această stare? Este cauza întunecului ce domnește prin monastiri, căci în monastiri majoritatea monahilor o formează elemente din clasa de jos aproape fără clasele primare. Că a lua pe cineva care nu știe carte și în urma unei corveți (ascultări) pe la Monastiri sau Episcopii, de un an sau doi de ascultare și aceia făcută cu supunere prefăcută, apoi ridicat la treapta de diacon sau preot (ieromonah) și acesta văzându-se în această stare, mai ales pe la parohii dând de un traiu mai bun, patimele îl năpădesc, uită de situația în care se găsește și cade ca satan din cer în adâncul răutăților și al urăciunii de oameni, din care nu se poate scula nicodată. Iată întunericul minții unde-i duce. Un om însă cu studii, un om cult este todeauna preocupat în direcțiunea apucată. Având mintea luminată nu poate lesne fi tras în cursa nici a diavolului nici a oamenilor. Sunt însă în monahism și elemente cu multă carte, însă aceștia fiind pe la Mitropolii, Episcopii și seminare, monastirile rămân fără acești oameni luminați.

1) *Menținerea monahismului* va duce mare folos bisericii noastre ortodoxe căci va fi straja neadormită de credință, moralitate și religiositate, luptând contra sectelor ce iau proporții tot mai mari—Monastirile ca locașuri sfinte de pietate, sunt și astăzi cercetate de mii de credincioși. Cât vor fi cercetate însă când monastirile vor fi organizate cu un personal luminat!—De vre-o câțiva ani se vorbește de organizarea unei Seminar monahal. Folositor foarte va fi acest seminar pentru monahi și obligator să fie ca nimeni să nu se poate hirotonisi ierodiacon sau ieromonah fără absolvirea acestui seminar. E de drept ca superiorii de monastiri și schituri să fie absolvenți ai Facultății de Teologie.

Altceva pentru monahi în prezent nu trebuie decât carte și iar carte și apoi celelalte vin dela sine căci considerațiune și concursul, de către cei îndrept li se vor da, să aibă cui da.

2) *Ținerea unui congres* (sfat) anual este de neapărată trebuință, căci se poate face Orientarea ideilor precum și hotărâri se vor lua în bunul mers și buna stare a monastirilor și acest congres să fie bine organizat sub protecția Sf. Sinod, având ca președinte activ un cleric titrat.

3) Alegerea celor doi reprezentanți ai clerului monahal, în Consistoriul Superior Bisericesc, până acum n'a fost bună, de oarece nu îndeplinesc voturile tuturor

superiorilor de monastiri și schituri. În Eparhia Romanului, nici un superior n'a fost încunoștințat a da votul unei astfel de alegeri. Votează numai reprezentanții chinovilor mari? Atunci nu este reprezentanța tuturor monahiilor țării și de aceea nu se lucrează cu spor.

4) *Trebue în fiecare eparhie* un inspector al monastirilor, și acesta să fie titrat, care să inspecteze trimestrial fiecare monastire și silit, dând indemnuri monahilor și sfaturi pentru purtări corecte.

5) *În monastiri trebue cea mai strictă disciplină*, monahii să fie ordonați și supuși necondiționat atât Chiriarhului respectiv, precum și către toate organele administrative.

Monahii și toți viețuitorii Sf. Monastiri Bogdana, nutresc cea mai sfântă și mai înaltă considerațiune și au adâncă supunere către alesul de Dumnezeu Prea Sfințitul Episcop Lucian, Stăpânul și Arhiereul nostru, către care smerita rugăciune se îndreaptă să sprijinescă și să susțină la Sf. Sinod, doleanțele atrătate în cinci puncte mai sus.

Proiectul de lege pentru organizarea monahismului nu-l cunoaștem, smerit însă opinăm ca înainte de aprobarea acestei legi, să fie consultați și reprezentanții monahilor, ca acest proiect să se întregească spre folosul monastirilor.

In numele monahilor din Monastirea Bogdana,

Superior Protos. GLICHERIE LOVIN.

EXTERNĂ

Biserica din Rusia în a doua jumătate a anului 1923

I. Biserica rusă și încercările de unire cu Roma

Curia romană, înainte de război, se bizuia pe progresele politice germane în Răsărit pentru a împinge Bisericile din orient spre Biserica Romei, fie pe de-a-tregul, fie numai a le alătura de papalitate, lăsându-le neatinsă liturghia lor națională și căsătoria preoților lor. Prăbușirea imperiului german a pus capăt acestor nădejdi.

Intemeierea republicii poloneze însă le-au făcut să renască în altă înfățișare. Afară de Cehi, Polonia e singura țară de neam slav catolică; ea e acum însărcinată să catolicizeze pe creștinii din Orient și mai întâi pe Ruteni sau Ucrainenii, cum li se mai zice acum, dintre cari un număr măricel trăesc în Polonia. Dar Ucrainenii, par a năzui mai degrabă a-și întemeia o Biserică ucrainiană al cărei cap ar fi mitropolitul dela Kiev,

Chestiunea posibilității unirii Bisericilor începe a interesa viu de tot cugetarea rusească. Fiecare simte că lumea stă pe marginea prăpăstiei și unii nu văd mântuirea alt-cum de cât în unirea Bisericilor. Două

conferințe, organizate în august 1923 la Belgrad, au atras lume multă. Prima conferință a fost ținută de profesorul V. A. Lodanski, cu titlul „Ortodoxie și Catolicism“, iar a doua: „Svonuri actuale asupra unirii Bisericilor“ de către mitropolitul Antonie. V. A. Lodanski, profesor de istorie bisericească la universitatea din Belgrad, a înfățișat în conferința sa fapte istorice și a dezvoltat un nou punct de vedere asupra pricinii separațiunii Bisericilor și asupra căilor posibile a unirii lor. După părerea sa, ruptura dintre biserica catolică și dintre Biserica ortodoxă a fost propriu vorbind ruptura dintre Italieni și dintre Greci. În toate încercările de unire, reprezentanții ortodoxiei au fost neschimbat numai Greci cari au adus în treburile Bisericii spiritul lor care li este propriu și care dădu cercetătorului rus dreptul de a spune că „Grecii sunt amăgitori și vicleni, chiar și în ziua de azi... Lăcomia și venalitatea de o parte, șovinismul de cealaltă, au fost întărite cu pilde numeroase. După ce s'a oprit cât se poate de amănunțit asupra încercărilor de unire întreprinse de biserica catolică, încercări rămase fără răsunet, profesorul își termina conferința care a ținut două ceasuri cu interesanta proorocie medievală asupra unirii Bisericilor.

Mitropolitul Antonie a început conferința sa „Svonuri actuale asupra unirii Bisericilor“ prin această teză: că noi mărturisim sfânta biserică una, sobornicească și apostolească și prin urmare nu este o altă Biserică afară de aceasta; astfel că din punct de vedere canonic, nici măcar nu este drept de a pune chestiunea Bisericilor. Nu este de cât o singură Biserică și tot ceia ce este în afară de ea este erezie, schismă și reuniune nelegală și silnică. Calea unirei una este, întorcerea în sânul ortodoxiei, după ce mai întâi se vor pocăi de greșalele lor. Biserica catolică după ce și-a închipuit noi dogme fără îndoială că a căzut în erezie. Dacă papa se pocăiește de greșalele sale și se întoarce la ortodoxie, noi îl vom primi cu onoare și-i vom recunoaște întâietatea, căci ea a fost recunoscută de soboarele ecumenice; negreșit, nu o oarecare întâietate deosebită, căci toți episcopii sunt egali între ei, ci întâietatea între patriarhii care i-a fost acordată de către soboarele ecumenice. Apoi, mitropolitul Antonie declară ca, pentru a lua o atitudine față de unele fapte, trebuie să ne lăsăm conduși de hotărârile și definițiunile celor șapte soboare ecumenice și cele nouă locale. Din acest punct de vedere, Biserica catolică nu-i de cât o erezie. — (P. Vridarsky, Gazette russe, Nr. 16, 27 aug. 1923).

II Chestia unirii Bisericii anglicane cu Biserica ortodoxă

Intr'o convorbire cu unul din colaboratorii „Gazette russe“ mitropolitul Evloghie a vorbit amănunțit de călătoria sa în Anglia din anul trecut. La Londra, spune el, am asistat la un mare congres anglo-catolic la care a luat parte mai mult ca la cinsprezece mii

de oameni, dintre cari una mie cinci sute de clerici. Congresul a fost convocat de reprezentanții noului curent din viața bisericească care face să se renască ideea Bisericii universale și prin consecința își propune acest scop, ca sarcină, apropierea de Biserica din Orient și îndeosebi de Biserica rusă. Am fost invitat la solemnul lor serviciu divin în catedrala Sf. Paul unde de asemenea asista și un reprezentant al Bisericii grecești, și apoi la deschiderea congresului. La intrarea mea în sala congresului, am fost primit cu aplauze sgomotoase. Președintele de onoare al congresului, episcopul Londrei, declară cu consimțământul prietenesc al tuturor asistenților că a fost cuprins de bucurie văzând pe reprezentantul Bisericii rusești, pentru care au un respect desăvârșit, ca pentru o Biserică martiră. Președintele ordinar, episcopul de Zanzibar l-a înlocuit și a spus câte va cuvinte călduroase pentru patriarhul Tihon și a propus tuturor să se roage pentru eliberarea din închisoare a patriarhului și pentru izbăvirea întregii Biserici ruse de grelele încercări.

Toți ca un singur om se ridicară în picioare; liniștea cuprinsă toată sala și episcopul zise rugăciunea care fu ascultată într'o pioasă liniște. Trebui să mulțumesc adunării pentru prieteneasca întâmpinare și pentru această amintire așa de mișcătoare dată Bisericii ruse, nu bisericii aceleia nouă Sectară care și-a însușit numele de vie, ci de această Biserică adevărată, istorică pe care episcopul Londrei o numi „Biserica martirilor“. Spusei că congresul a aflat căile drepte pentru aceasta apropiere, calea dragostei creștine și a rugăciune; și că Biserica anglicană în general și cu deosebire în persoana capului ei, arhiepiscopu, de Canterbury, a arătat atât de puternic această dragoste în grelele zile ale încercărilor Bisericii ruse, precum și față de Biserica greacă din Constantinopol. Să dea Dumnezeu, zice-voi, ca aceasta unire în dragoste și în credință să fie urmată de unirea în credință și în adevăr, în dogme. Am sfârșit discursul meu cu aceste admirabile cuvinte ale dumnezeestel noastre liturgii orientale: „Să ne iubim unul cu altul ca într'un gând să mărturisim: pe Tatăl, pe Fiul și pe Sf. Duh“. După aceia m'au îndemnat să blagoslovesc pe toți cei ce erau adunați acolo. Când am părăsit adunarea, întovărășit de președinte, toți s'au ridicat în picioare iarăși întovărășindu-mă cu aplauzele lor. La închiderea congresului, am luat parte la marș procesiune bisericească care se îndrepta spre templul regal, iar mulțimea mare de lume care staționa pe trotuare la trecerea mea ingenuchiau și îmi cereau să-i binecuvintez. După aceia, la propunerea prietenului Bisericii noastre răsăritene, D. Rolly, timp de patru zile în automobil am vizitat cele mai de seamă temple ale Angliei și am făcut cunoștință cu clerul lor; sunt foarte mișcat de dragostea frățască cu care am fost primit pretutindena și păstrez o impresiune foarte puternică de viața civilizată în manifestările sale cele mai deosebite. Reforma a decolorat viața

bisericească a Englezilor; ei doresc să reînvieze multe tradițiuni bisericești și tocmai pentru aceia ei umblă după apropierea de Biserica răsăriteană. (Gazette russe. Nr. 17. 3 Sept. 1923).

III. Biserica ortodoxă: lucrul patriarhului după slobozirea din închisoare

Episcopul Ilarion a sfințit toate bisericile în care jivți (Clerul bisericeii vii) făcuseră slujbe. Patriarhul acum ia parte în toate zilele și slujește în diferite biserici, chemat fiind de preoții cari s'au pocăit și pe cari el i-a ertat. Pretutindeni vine multă lume, și până la Ianuarie toate zilele patriarhului sunt date. Pretutindeni patriarhul e întâmpinat cu flori, i se aruncă flori pe cale sub pașii săi și uneori calea întregă îi este acoperită de flori. Și nu numai femeile sunt cari salută și ies în întâmpinarea patriarhului Tihon, ci încă și mulțimea de bărbați din toate straturile societății (Nov. Vremea. nr. 724, 20 Oct. 1923).

Biserica vie. Ori-de-câte-ori preoții „bisericeii vii“ se pocăiesc și se întorc la patriarh, acesta le pretinde ca actul lor de pocăință să se facă în public. După aceasta Biserica unde slujesc ei este sfințită din nou și intră în legături cu Vechia Biserică (ortodoxă) (Nou. V. Nr. 712, 11 Sept 1923).

Numărul jivților pocăiți pare să fie considerabil.

Înainte de slobozirea din închisoare a patriarhului, erau la Moscova ca la 35-40 de biserici care nu trecuseră la Biserica vie (Moscova are cam 400 de biserici). Azi toate bisericile, afară de vre-o 45, au trecut sub ascultarea patriarhului (N. V. 707. 5 Sept. 1923)

În unele orașe, jivți sunt bătuți de mulțime. Așa „Novoie Vremea“ povestește că poporul din Poltava n'a îngăduit procesiuni organizate de jivți. Atunci jivți au încercat să se ascundă într-o catedrală, dar mulțimea a dat năvală înăuntru și a stâlcit în bătăi rănidu-l grav pe Teodosie, episcopul bisericii vii (N. V. nr. 711, 9 sept 1924).

Biserica Renașterii bisericești. În ultima sa ședință, Sinodul bisericeii vii detese o hotărâre prin care oprea pe mitropolitul Antonin, care se proclamase „Mitropolit al tuturor rușilor“, de a mai sluji cele sfinte, și care introdusese o serie de înnoiri în cult. Auzind de hotărârea Sinodului, Antonin a declarat că nu recunoaște competența Sinodului asupra sa și că nu i se supune. El socotește activitatea Sinodului cu totul păgubitoare, și de aceia el a proclamat o Biserică independentă de Sinod, pe care a numit-o „Biserica Renașterii“. „În general, eu sunt în desacord desăvârșit cu celelalte grupări bisericești: cu Tihon, n'am nimic comun, căci eu mă sprijin pe păături sociale cu desăvârșire diferite; socotesc Biserica Sinodală (biserica vie) ca o pură organizație a popilor și a castelor. Leapăd ierarhia bisericească, fie cea monarhica, ca a lui Tihon, fie oligarhică ca cea a Sinodului, și în locul ei pun obștea“. (N. V. nr. 752, 27 oct. 1923).

Fapte extraordinare. Minuni? O învățătoare, fugită acum în urmă din Ucraina, descrie nedejdiile religioase ale poporului ucrainean. Ea a văzut persecuțiunile religioase, a văzut și procesiunile antireligioase; dar ea arată că poporul descurajat dobândește întâia nădejde, datorită minunilor ce se produc aproape pretutindeni: înnoiri de icoane, de cruci și de cupole. Poporul e ca în așteptare și primește cu bucurie o legendă ce-și face apariția: Un om mare trebuie curând-curând să se arate în Ucraina care să cheme pe oameni să serăscoale pentru Christos. Țăranii declară că în momentul acela toți, ca un singur om, se vor rescula. (N. V. No. 751, 26 oct 1923)

Novoie Vremea ne informează asupra faptelor minunate despre care vorbește această învățătoare. Creștinii ortodoxi dela Kiev au fost isbiți de un fenomen extraordinar care s'a produs în cele mai multe biserici din acest oraș. Cupolele a trei biserici au fost dintr'odată reînnoite, și aurite, la 6 și la 7 Iulie, precum și mai multe icoane. Această restaurare care s'a făcut în prezența unei comisiuni sovietice și al unui mari mulțimi de popor, în care se găsea și corespondentul lui Novoie Vremea, este considerată ca o minune providențială. (N. V. nr. 704. 1 Sept. 1923).

Fapte identice s'ar fi produs și în catedrala din Odesa și în districtul Uman unde, reînnoirea icoanelor s'ar fi făcut în masă (N. V. 5 sept 1923).

La Odesa, reînnoirea icoanei Maicii Domnului în catedrală a provocat comentarii foarte vii. După jurnalele sovietice, o grămadă mare de lume zile d'arându-l a stat în jurul catedralei. Episcopul Bisericii vii, membru al misiunii sovietice pentru cercetarea cauzelor fenomenului, a încercat să citească în catedrală rezoluțiunea comisiunii constatând că reînnoirea s'a făcut datorită unui proces chimic în colorile cu care icoana e zugrăvită; dar mulțimea de popor adunată în catedrală l-a alungat și a silit pe bolșevici să dea catedrala clerului care recunoaște pe patriarhul Tihon (N. V. 9 sept. 1923).

Cazuri de reînnoire de icoane s'au mai semnalat în stațiunea Pogranicinaia (Gubernia Charbin), în întreaga regiune a Ovidiopolului, în orașul Mogliu și în multe alte localități din împrejur.

Populațiunea din Kiev a fost atât de câștigată de misticismul religios, că guvernul sovietic a fost obligat să afișeze în oraș și în gubernie următorul apel: „Printre populația ortodoxă care cercetează locurile sfinte din Kiev circulă sgomotul că s'au întâmplat fapte minunate care pun pe credincioși în mișcare la Kiev și în alte localități ale guberniei.

„Se povestesc cazuri de învieri de morți, de reînnoiri de multe icoane; se zice că un sicriu negru s'a pogorit din cer, că în oraș și în câteva sate s'a văzut sânge curgând din cruce. Aceste svonuri sunt răspândite de persoane rău intenționate. (N. V. Nr. 733, 5 Oct. 1923).

Persecuțiunea Bisericii. Un scriitor foarte cunoscut în Rusia, Arțibașev, sosit de curând dela Moscova,

într'o convorbire cu colaboratorul unui jurnal polonez, a făcut următoarea descriere a stării religioase de sub dominația bolșevică. „Bolșevicii au proclamat separarea Bisericii de Stat. La un moment dat, ei au mai proclamat și libertatea de conștiință. Ca totul, și această „libertate de conștiință“ decretată de Bolșevici, este o minciună nerușinată și o fățarnicie. Religiunea numai atât este liberă în Rusia cât e vorba numai de viața spirituală lăuntrică a omului. Noroc că nu se poate pune în fiecare gândirea omenească.

„Bolșevicii tratează religiunea cum vor. Totuși, până în timpul de față, n'au avut curajul ca pe față să comită un atentat împotriva credințelor celor mai sfinte ale omului. În tot cazul, nicăeri poate, nu se arată mai nervoși, o mai mare furie fanatică de cât tocmai în acest domeniu. Fără să se lase opriți în fața provocațiunii, și sub diferite pretexte, închid bisericile în toată Rusia. În bisericile ortodoxe și catolice, organizează baluri, pângăresc altarele, editează numeroase jurnale, afișe și foi volante cu scopul de a-și râde de credința în Dumnezeu și de a provoca desgust pentru ea. În chip grosolan, cinic și josnic, se ofensează tot ceia ce este în om mai înalt și mai curat.

Jefuirea bisericilor continuă ca și mai înainte; autoritățile sovietiste organizează procesiuni atee. Slujitorii tuturor religiunilor sunt adevărați parias sub jugul bolșevicilor. Într'un chip general, separațiunea Bisericii de Stat este redusă la aceia că Biserica a pierdut orice drept și Statul a uzurpat dreptul de a face cu Biserica tot ce-i place.

Trebue să spun pe față și cinstit, cu toate că știu că ating o chestiune foarte gingașă. — poate că pentru aceia că în capul guvernului bolșevic stau oameni de confesiuni eterodoxe și poate că pentru aceia că în Biserica ortodoxă, în creștinism, ei văd cel mai grozav pericol al puterii lor, — dar în deosibi creștinismul și Biserica ortodoxă sunt expuse persecuțiunii teroarei. (N. V. nr. 726, 27 Sept 1923).

După jurnalele sovietice, la Moscova numai, 60 de biserici și două mănăstiri au fost închise, și patru comunități religioase au fost suprimate în timpul celor șapte prime luni ale anului 1923 (N. V. 12 Sept 1923).

După o altă versiune sovietică, în același termen, au fost lichidate, în Ianuarie 5 biserici, în Februarie 6 biserici și 3 comunități, în Martie 10 biserici și o comunitate, în Aprilie 11 biserici, (Mai lipsește), în Iunie 9 biserici, în Iulie 8 biserici (N. V. nr. 728, 29 Sept. 1923).

Din regiunea Odesei se semnalează că bolșevicii au închis mai multe biserici.

La Elisabetgrad catedrala e închisă de bolșevici, iar episcopul și cinci preoți puși la închisoare (N. V. 7 nov 1923).

De frica popularității mereu în creștere a patriarhului Tihon, autoritățile sovietice i-au interzis să slujească Sf. Ieturgie în Biserici fără o autorizație specială pentru fiecare caz. (N. V. nr. 720, 20 Sept 1923)

La Vladivostoc, șapte preoți au fost închiși din pricina

credinței lor către patriarhul Tihon și din pricina nesupunerii lor la autoritatea episcopului Bisericii vii, Vasilie (N. V. nr. 741, 30 Oct. 1923).

Autoritățile bolșevice au declarat că faptul de a recunoaște pe față pe patriarhul Tihon ca director duhovnicesc și de a-i pomeni numele la serviciul divin constituie vină de contra-revoluțiune (N.V. 5 Sept. 1923).

Se comunică din Petrograd că turburări religioase au izbucnit în Ucraina. Țărani în călduri pleacă din sate către orașe cu iocoanele. Organizațiunile antisovietice profită de acest puternic entuziasm religios. Guvernul sovietic ia măsuri pentru a reprimă turburările și trimete trupe de comuniști ca să oprească procesiunile (N. V. nr. 753, 28 Oct. 1923).

Prigonirea Bisericii ortodoxe, pentru guvernul bolșevic nu este de cât unul din mijloacele de a combate creștinismul. În ateismul său înflăcărat, el se repede asupra a tot ce are un caracter creștin. În popor e obiceiul ca în vorbirea de toate zilele să amestice expresiuni, uneori în chip mașinal, ca „Slavă Domnului!“ „Doamne ferește“, „Sfânta datorie“ „Sfânta noastră sarcina“. etc. Jurnalul „Darul muncitorilor“ cere a se înlătura întrebuițarea acestor cuvinte care jignesc urechia proletară (!) (N. V. 31 Aug. 1923)

Descrierea d-lui Britten, membru al congresului Statelor-Unite venit de curând din Rusia, ne dă puțință de a pricepe care sunt expresiunile care mângâie urechia proletară: „Ateismul, spune el, este predicat pretutindeni, dar religiunea creștină este ridiculizată prin placarde. D'asupra intrării în Kremlin, stă aceasta mare inscripțiune: „Religiunea este opiumul Statului“. Altă versiune este următoarea: „Religiunea este opiumul săracilor“. O altă expresiune scumpă bolșevicilor, este: „Religiunea este instrumentul bogățiilor cu care asupresc pe săraci“. (N. Vr. nr. 762 8 nov 1923)

Ca să paralizeze mișcarrea religioasă, care în timpul din urmă s'a desvoltat în păturile populare și care stingherește grozav de mult sferile sovietice, bolșevicii au pornit cea mai întărâtată propăgandă antireligioasă. Se dă mare importanță propăgandei în armata roșie. Un organ special «Armata Roșie» a fost editat în cercul militar al Ucrainei; el este rânduit cu deosebire luptei contra oricărei credințe, contra oricărei religiuni, contra tuturor „dumnezeilor“. (N. V. nr. 724, 25 Sp 1923)

Un teatru nou, «Ateul», trebuia să se deschidă la Moscova; sarcina lui este de a întări propaganda atee prin mijlocul punerii în scenă a tragediilor, comediiilor și operetelor cu conținut exclusiv antireligios (N. V. nr. 764, 10 Noev. 1923).

Pr. T. SIMEDREA

Conferența dela Velehrad pentru unirea Bisericii

Se știe ce mult se discută în clipa de față despre unirea Bisericii. Noi am vorbit de multe ori despre aceasta chestiune în această revistă. Dar totdeauna a fost vorba despre unirea tratată între noi și alte orga

nizări creștinești decât cea romano-catolică. De data aceasta însă, întâlnim o tratare în care romano-catolicii sunt ceice discută. Se înțelege, este vorba de singura unire pe care o pot face ei, adică să te supui lor și să săruți picioarele Papii. Noi însă, ca cronicari credincioși, trebuie să pomenim și despre aceste încercări, știind însă de mai nainte ce să credem despre ele.

Cu privire la astfel de tratări, noi găsim o corespondență din Roma în ziarul italian *Corriere della Sera* din Milan (6 August 1924) pe care ne grăbim a o împărtăși cititorilor noștri.

La Velehrad în Moravia, s'a ținut dela 31 Iulie la 3 August al patrulea Congres pentru unirea Răsăritului cu Apusul, la care au luat parte 10 episcopi ceho-slovaci, 6 iugo-slavi, 4 poloneji și nu puțini ortodocși, însuflețiți de dorința unirii Bisericilor. E cunoscut că localitatea Velehrad, a fost scaunul apostolului slavilor, Sf. Chiril, care, împreună cu fratele său Metodie, a adus slavilor credința creștinească, punând-o la temelia civilizațiunii lor. De multă vreme cameni de seamă ca Strossmayer și Stoian au stârnit

între slavi o mare mișcare pentru unirea Bisericilor din Răsărit și Apus. Această mișcare își are sediul la Velehrad, atât ca acțiune, cât și ca gândire.

Nunțiul apostolic din Praga, Mons. Marmaggi, a adus la cunoștința Monseniorului Presan, arhiepiscopul de Olmütz, că Papa Piu XI urmărește cu viu interes lucrările Congresului și că l-a delegat să ia parte la el ca reprezentant al Papii. Interesant a fost punctul de vedere susținut de un congresist ruso-ortodox, după care deosebiriile dintre Biserica Romană și Biserica răsăriteană sunt mai degrabă de ordin psihologic și politic, decât dogmatic. Problema însă nu se va dezlega atâta pe terenul politic, cât pe cel al unei înțelegeri reciproce intime. S'au discutat și alte teme: însemnătatea Patriarhatului din punct de vedere istoric și dogmatic în raport cu starea actuală a unității Bisericii, despre ce s'a făcut și ce mai rămîne de făcut pentru unire în Răsăritul greco-slav, precum și despre starea socială și religioasă a emigranților ruși și urmările care ar fi pentru unire. Cercurile Vaticanului, care nu-și fac iluziuni despre adevărata stare a lucrurilor, au urmărit acest Congres cu cel mai mare interes.

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Noul Calendar Ortodox. — *Pe marginea unei „enciclice“ a Sf. Sinod*, articol în ziarul *Unirea* din Blaj, 19 Iulie 1924.

Nu e chip să faci ceva în Biserica Ortodoxă, că trebuie numai decât să sară uniații dela Blaj sau dela București cu batjocurile lor....

S'a bucurat toată lumea că Biserica Ortodoxă își preface calendarul ei, că vom fi mai apropiați, prin această prefacere, de împărțirea timpului altor popoare; și-a rostit această bucurie și un preot uniat, în sensul nostru, în ședința dela 28 Decembrie 1923, când Mitropolitul Primat a vestit adunării că Sf. Sinod a hotărât să se introducă în Biserica noastră un calendar îndreptat; preotul uniat a spus să au să introducă și ei schimbarea, în calendarul lor; s'au bucurat și protestanții (Baronul *Bedeus* din Sibiu), cu toate acestea, când a venit vorba ca prefacerea aceasta să și intre în ființă, uniații încep a-și arăta colții...

Ce i-o fi supărând pe dânșii că această îndreptare se face?

Intocmirea enciclicei Stântului Sinod este pentru dânșii nou prilej de batjocuri. Numărul pomenit al ziarului *Unirea* din Blaj nu face altceva, pe 3 coloane ale articolului din capul ziarului, decât a se opri mai la fiecare frază a enciclicei și nu să zici că ar discuta ceva, că nu discută nimic, dar se proptește ca o mahalagioaică cu mâinile în șolduri și le însoțește pe toate cu spiritele sale... „Cam târziu și cam de silă, dar tot e bine!“; „Ce adorabil!“; „Veche povestel!“; „O știe toată lumea!“ . Și așa mai încolo. Parcă ai auzi pe lelița Ioana făcând pe deșteapta între ale ei...

Și nu i-am face vină din aceasta, dacă încaltea ar spune ceva, dacă și-ar informa cetitorii despre cuprinsul enciclicei, dacă ar lămuri ceva, dacă ar expune un punct de vedere deosebit, o părere în care vede altfel... Dar nu. Ai înainte numai spiritul omului pus să cârâie și contraziacă.

Iaca, este și ăsta un chip de a scrie. Nu-ți place nimic din ce face altul. Orice ar face el, tu trebuie să-ți arăți ghiarele. Așa și uniații acum... rău de avem calendarul iulian, rău de-l îndreptăm.

A spune că trebuie să mergem în calea adevărului, e iarăși pricină de batjocură. Inseamnă că te decapitezi. A spune oă noi nu suntem mai sfinți ca Părinții dela Niceia, care au rânduit un calendar pentru Biserică, e prilej de trânti zeflemeaua.... „O știe toată lumea!“! Vezi Doamne! pe noi ne știe toată lumea ce fel de sfințenie avem, iar pe catolici nu-i știe toată lumea!

Așa întâmpină organul Mitropoliei din Blaj lucrarea Sinodului nostru.... Ce să le faci! au nervi mulți domnii aceștia. Nu degeaba *Albina* ne amenință cu descărcarea nervilor uniați.

O! îi știm că nervi au, că le sare țandura degeaba. Dar vorba este oă nu ajunge să ai nervi ca să scrii cum se cuvine, ci trebuie să mai ai și cuget drept. Ei însă stau cu mutra acră, gata pe găleavă, țanțoși și ocărători la adresa noastră, scoțându-ne totdeauna ochii cu sistemul nostru bizantin. Dar le-am spus-o eu de multe ori că sistemul nostru bizantin e arătat din ce în ce mai mult într'o lumină tot mai curată. Numele rău care i s'a făcut i s'a stârnit de catolici. Dar acum, când lucrurile se cercetează la lumina zilei, înșiși învățații bizantinologi vin și arată oată lumină era în acel Bizanț ocărit. *Charles Diehl* arată ca pe niște sălbatici pe cruciații care, în loc de a se duce să se bată cu păgânii, veneau să ocupe Constantinopolul. Pe neașteptate iese lumina și ea e toată de partea noastră.

Dar ei cu sistemul lor iezuit, de care nu se pot pune de loc la adăpost!... Pe când noi, Românii ortodocși, am înlăturat și ce bruma de influență grecească am avut, uniații stau deplin în apele olocite ale iezuitismului, și nu și-a

luat nimenea sarcina să vie să arate că iezuitismul numai pe degeaba a fost ocărât. El e privit totdeauna, până în ziua de azi, ca sistemul fariseilor de odinioară, ai căror moștenitori buni sunt,

Aici e deosebirea. Și unii și alții suntem învinuiți de câte un sistem, dar, pe când al nostru numai în chip calomnios a fost arătat ca plin de păcate, al lor este și rămâne păcătos.

Atunci cu ce obraz mai critică sistemul nostru și cu prilejul nouă enciclice sinodale? Uite, e vădit sistem iezuit, plin de păcate, să începi a ocărî un act care trebuie primit cu bunăvoință. Să ocărăști așa, numai din dorul de a ocărî? Numai ca să declari rău tot ce e al altuia, bun numai ce e al tău?

Prin urmare i-am văzut și de astădată în întrebuințarea sistemului lor și ne-am edificat încăodată... ăștia sunt oamenii care ne cheamă să venim la luminile lor apusene!

Ei sunt cea mai bună propagandă pe care o fac împotriva lor. Văzându-i cum sunt, înțelegem cât progres au făcut trecând de partea Romei. Pe nimeni nu-l mai poate prinde gustul de a se apropia de această Romă.

A scârbit ea pe ai ei (că Luther a fost al ei!), da încă pe alții!

Povestiri pentru creștini, broșură de 32 de pagini în format 16, de Preoții *Cosma, Vartolomei și Pascu*, Focșani, fără arătarea anului. Prețul 5 lei.

Cărticica aceasta, cu tiparul prea șters și deci greoaie la citit, iese ca nr. 1 al *Bibliotecii cercului religios-social*, cu numele de „Troțușul“, pe care autorii nu voiesc, să-l spuie în ce oraș sau sat este. Văzând-o, înțelegem că este unul din roadele muncii unei cete de preoți, cum vedem uneori că încearcă preoții tineri pe ici și colo. Nici vorbă, e spre lauda lor, chiar când încercările acestea nu prea sunt încăroate de izbândă. Până să se nemerească drumul bun, firește că se mai greșește și câte ceva.

Acești preoți, din care pe doi (*Cosma și Vartolomei*) îi cunoaștem și dintr'o întreagă și frumoasă muncă trecută, nu prea au izbândit în ce s'au apucat să lucreze acum. Din cele 9 povestiri ale lor, două sunt foarte bune și anume: *Musca sub clopot* și *Un examen de geografie în iad*. În cea dintâi, este vorba de omul cu gândul spre Dumnezeu (albina) și care nu caută ale lumii și piere când nu are chipul de trăit după legile lui Dumnezeu; pe când omul cu gândul spre lume (musca) trăiește în lumea păcatelor, dar fără împodobirea celui dintâi și rob al păcatelor. Povestirea aceasta e o frumoasă zugrăvire a acestei cugetări, ascute simțirea omului spre ea și e bine potrivită pentru ținta aleasă de a învăța poporul. Cealaltă, *Un examen de geografie* e o povestire cu meșteșugită întocmire, împotriva beției. Amândouă aceste povestiri își ajung ținta și pot fi citite cu mare folos înaintea unor creștini. Minteale prinde ușor, fără încordare.

La aceasta, am mai putea adăoga și pe a treia: *Meșterul Sandu*. Dar dacă n'am numărat-o odată cu celelalte două, am făcut-o pentru că ideea pe care autorul vrea s'o scoată la lumină nu sare deodată în ochi ca în celelalte două. E mai puțin izbitoare ca acelea. Cu una cu alta însă, e bună.

De aici încolo, vine al doilea șir de povestiri, ou lucruri

bune în ele, dar și cu lipsuri oare le fac mai greoaie. Aoi trebuie să socotim *Grăuntele*, care, prin întocmirea ei de a fi mai străine de șirul firii, căci pune pe fiu mai neputincios decât pe tată și pe acesta mai neputincios decât pe bunic, e mai grea de primit cu alipirea inimii de ea. Intră în domeniul miraculosului. Cași toate celelalte traduceri după Tolstoi, ele au nevoia de a fi mai întâi tâlcuite, pentru a se scoate miezul lor. Din această pricină, ele nu-și scot la iveală înțelesul numai cât le-ai auzit, ci trebuie să te întrebi ce a vrut autorul să spuie prin ele. Aceasta însă le face mai greoaie și-și ating mai anevoie scopul pentru care au fost alcătuite. Iar cele două bucăți dela urmă: *Despre Biblie* și *Povestire* nu sunt prea bine închegate ca să limpezească mintea cititorului. Omul rămâne încă nelămurit despre ideea bucății. Mai cu seamă cea cu Biblia e slabă.

Dumnezeu ne cheamă e cam spălăcită. Nu înțelegează bine obiectul. Argumentarea ei nu e de natură a strânge bine pe cititor și a-l încredința că așa e ce vrei tu să-i spuie.

Bucata despre *Aurul găsit* are părți care nu sunt destul de bine trase la rându. În vorbirea despre cei doi frați, nu poți pricepe cum lui Atanasie nu-i mai venea să se despartă de fratele său, deci erau împreună (puțin mai înainte zice că s'au despărțit), și s'au oprit amândoi, și ou toate acestea Atanasie era departe de nu-l mai putea ajunge glasul fratelui.

Ce fel de treabă e aceasta? Cititorul rămâne nedumerit și nu poate spune decât că bucățile povestirii nu sunt bine îmbinate.

Aceasta e bucata Părintelui Vartolomei. Sf. Sa mai are și altă scriere: *Femeia în creștinism*. Și în această chestiune însă a luat prea pe deasupra o chestiune pe care trebuia s'o cerceteze mai cu grijă și într'o închegare mai strânsă a tratării.

Noi, constatând acestea, lăudăm zelul părinților de a fi neosteniți în munca pentru cultivarea poporului pe căile credinței și ținem seamă de sufletul lor cald, dovedit în atâtea alte împrejurări trecute, dar le spunem că nu folosesc deopotrivă toate lucrările făcute în grabă. Materialul trebuie bine ales și numai așa dat în lumina tiparului.

În ce privește cărticica aceasta, o să treacă numărul acesta, dar la a doua edițiune să scoată ce e bun, să lase la o parte ce e slab sau să-l toarne mai bine și să tipărească apoi o nouă cărticică. Atunci ea va folosi mult mai bine ca cea de acum.

A. S.

Monografia eparhiei Vidinului întocmită de actualul ei mitropolit *Neofit*, care a determinat Sf. Sinod din Sofia să ceară sf. Mir dela București. Înalt Prea Sf. Sa este un erudit prelat și prieten al Românilor. Lucrarea Înalt Prea Sfinției Sale e bogată în date istorice și statistice, foarte interesante pentru istoria bisericească a Răsăritului și în deosebi pentru Biserica bulgărească.

Din tabloul statistic ce redăm după această lucrare, ¹⁾ se vede numărul populației române, ce se află în cuprinsul acestei eparhii vecine de care ne desparte Dunărea

¹⁾ *Neofit* mitropolitul Vidinului: «*Vidinsca eparhia*» Sofia, 1914, pagina 152.

IN OCOLUL	Bulgari	ROMÂNI	Țigani	Turci	Evrei	Dif.	Total
Bercovița		5					
Belogradcioc		21					
Vidin	44860	29110					
Lom		3700					
Kula		6400					
Ferdinandovo		45					
Total	293981	38920	11906	4077	3108	1531	353352

V. P.

Dispozițiuni jignitoare pentru preoți. — Articol de *Econ. D. Georgescu* în *Universul* dela 30 Iulie 1924.

În scrierea acestui articol, Păr. *D. Georgescu*, președintele Societății clerului român „Ajutorul” și fruntaș al preoțimii din București, pornește dela măsura luată de Ministerul Cultelor de a cerceta care sunt veniturile preoților din unele slujbe bisericesti, pentruca, dacă aceste venituri se suie până la suma pe care preotul o primește dela Stat, să nu i se mai dea acest ajutor din partea Statului. Păr. *Georgescu* își arată îngrijorarea însă, că dacă acest ajutor, nu i se mai dă preotului dela Stat, el va ajunge să cerșească dela credincioși, ceiace nu e bine. Adaogă apoi că se mai cere preoților să dea date statistice despre enoriașii pe care-i au, despre avrea lor. Dar aceasta, zice Sf. Sa, aduce zăbanie între preoți și credincioși, ceiace iar nu e bine. Sf. Sa cere să se renunțe la aceste măsuri.

Semne îngrijitoare. — Articol de *N. Iorga* în *Neamul Românesc*, 31 Iulie 1924.

E un articol care te umple de îngrijorare pentru viitorul acestei țări, fiindcă dă alarma în chestiunea despre care și noi am pomenit aici din când în când: avorturile. Populațiunea nu se poate înmulți, pentrucă copiii sunt omorâți încă din pântec și, după socoteli făcute, numărul copiilor care nu se nasc, din cauza aceasta, trece de 100.000 pe an (D-rul *Lazăr* la congresul medicilor de anul trecut din Timișoara). d. *Iorga* spune:

„Un preot dintr'un oraș mare spune acum câteva zile, că în toată parohia lui, de un an de zile n'a botezat un singur copil”.

Și știrea aceasta vine dintr'o parohie cu oameni bogați, care, prin urmare, nu pot fi împinși la împedecarea nașterii copiilor din pricina sărăciei. Nu, ci numai dorul de trai ușor și alergarea după desfătări îi împinge la aceasta. Copiii sunt socotiți sarcină care încurcă sloboda zburdăciune a vieții.

Dar, cu dreptate spune d. *Iorga* că, dacă facem astfel locul nostru îl vor lua alții care vor avea „curajul să înfrunte toate greutățile unor vremi aspre”.

E bine că și d. *N. Iorga* ridică cuvântul în această chestiune, care trebuie pusă pe planul I al silințelor noastre. Cași beția, sifilisul și oftica, și aceasta roade organismul nostru social.

Tot șya în împărăția romană: din dorul traiului bun, nașterile s'au împuținat, locurile au rămas goale, au fost

umplute cu străini, iar dela o vreme, chiagul național a slăbit în vremea năvălirilor barbare.

Noi însă suntem în această țară ființe teoretice, care nu vedem nici până la lungul nasului, încât luăm pe mâna noastră chestiuni de prisos, ca să ne. perdem energia cu ele, dar nu luăm în seamă adevăratele racile ale țării, care rod amar în măruntaiele noastre.

De pildă, iată, ziarele aduceau știrea azi (22 Aug. c.) că s'a început în București zidirea cuptorului pentru arderea morților... Vedeți cu ce ne perdem cu vremea, când chestiunile cele mari rămân nebăgate în seamă!..

Intr'o mănăstire. — Articolul iscălit *D. I.* în acelaș nr. din *Neamul Românesc*.

Semnalăm cu mare plăcere acest articol, pentrucă el e o dovadă că ce se face din simț religios se face mai bine decât când lucrăm din alte îmbolduri. E vorba în el de mulle orfane de război care au fost rău îngrijite în orfelinatele ținute cu cheltuiala Statului. De ! Statul poate da parale, când o poate și pe asta, dar nu poate da inimi.

Scriitorul articolului numit arată cum copile do acestea, trecute spre a fi îngrijite de maici la mănăstire, cu fost acolo atât de îmbrățișate și de bine ținute, încât sănătatea și veselia e pe fețele tuturor.

Revin, scrie el, dintr'o vizită pe care am făcut-o la o mănăstire.

Am văzut acolo închinându-se cu multă smerenie și cucernicie o sumedenie de orfane de război pe care maicele le-au luat prin chiliile lor, învățându-le zi de zi migăloasă trudă a gospodăriei și a țesutului în atelierele mănăstirii: operă națională!

Copilele vesele și îmbujorate, când vorbești cu ele, îți spun cu sinceritate de copil, deplina mulțumire sufletească ce o au în mijlocul călugărițelor blajine și bune, care împart cu ele cu o dărnicie ca'n povești, și bucuriile și durerile vieții de mănăstire cu care micii copilași se deprind a se comporta tot mai mult pe fie care zi!

Au scăpat de orfelinatele de care-ți vorbesc cu desgust, teamă și nemulțumire. În maicile mănăstirilor copiii au găsit ceiace oficialitatea trebuia să le dea dela început: suflete mari și generoase; iubire aproape părintească!

S'ar fi rezolvat ușor problema națională a creșterii copiilor celor morți în război și bugetul ar fi fost scu-

tit de cheltuielile enorme ce s'au făcut cu orfelinele, care au sfârșit prin a deveni localuri de propagarea bolilor infecțioase printre copilașii adunați de ici și de colo, pentru a fi crescuți cu banul public! Mănăstirile ar fi avut prilejul să arate încă odată marele rol social-național, ce l-au avut și-l au încă în viața poporului românesc!

Incheiem aci citațiunea, dar pentru a spune că și noi trebuie să îngrijim de mănăstiri, dacă vor și ele să poată face ceva pentru societate.

Nimenea nu culege struguri din spini și smochine din ciulini.

Arhim. SCRIBAN.

Nici rea credință nici ignoranță. — În numărul de pe Ianuarie al acestei reviste, am răspuns ziarului catolic din București «Albina» la articolul publicat de un cleric sau teolog unit, care n'are cavalismul să-și spună numele, demonstrându-i că nu cunoaște nici învățătura Bisericii catolice, când susține, că prin indulgențe nu se iartă păcate viitoare, nici învățătura Bisericii noastre ortodoxe, când pretinde, că și noi ortodocșii avem sărbătoarea Neprihănitei Zămislirii a Sfinei Fecioare Maria și o ținem întocmai ca apusenii.

Răspunsul meu a fost întemeiat pe numeroase citațiuni din autorii catolici și uniți și așteptam ca anonimul cleric sau teolog unit să-mi opună alți autori și alte păreri, dacă avea ceva de replicat, căci era în discuție o chestiune teologică. Se vede însă că nu mai era loc și puțință de replică în fața dovezilor constrângătoare pe care le-am adus, și atunci teologului care provocase discuțiunea, s'au substituit scribii dela «Albina», cari se pricep tare bine să-și moae condeiele în venin, când au de dus o polemică cu cineva, dar de o discuțiune obiectivă și susținută, nu sunt capabili. Potrivit apucăturilor lor, acești domni au citat câteva cuvinte răslețe din răspunsul meu, le-au însoțit cu semne de întrebare și de mirare, au adăogat o duzină de cuvinte insultătoare la adresa mea și și-au decernat ei înșiși premiul de învingători în discuțiune.

Cu asemenea oameni nu se discută, ci cată să-ți mergi drumul tău, ori care, ori câte și ori ce fel ar fi insultele ce-ți adresează. Cine voește să se convingă de adevărul celor afirmate aci, să citiască cele ce am scris eu în paralel cu cele ce au replicat ei și va ajunge la aceeași concluzie ca și mine.

Dar iată că în discuție se amestecă și «Cultura creștină» din Blaj, revista oficială a bisericii și teologiei unite. M'am bucurat când am auzit că această publicațiune se înfige la o asemenea discuțiune. M'așteptam să văd argumentațiuni, păreri, citațiuni din părinți bisericești, din scolastici, din teologi vechi și noi, dovezi istorice și raționale în susținerea tezei contrare,... dar n'am găsit decât reproducerea searbădă, deși aproape aidoma, a celor scrise în «Albina» și mi-am zis: «Stă rău, rău de tot teologia unită, dacă teologii ei nu sunt în stare să spună nimic mai mult și mai bine de

cât ce știu și cum s'au pronunțat în această chestiune năimiții «Albinei».

Pentru că cu teologii mă cred dator să stau de vorbă, iată-mă dar nevoit să mă cobor la nivelul subliminal la care dumnealor au coborât discuțiunea și să le răspund.

Nu sunt nici de rea credință nici ignorant în prezentarea învățăturilor rătăcite ale catolicismului, frații mei de un sânge, dar, din nenorocire, nu și de-o credință. Nu sunt nici una nici alta, pentru că afirmațiunile mele le-am întemeiat pe citațiuni din autori catolici cu multă vază. Și la aceia aș putea adăoga mulți alții, dar n'am ținut și nici nu țin să fac savantlâc, ca să nu vă dau dreptul să mă învinuiți de vanitate sau de pedanterie. Dar autorii frațiilor voastre, pe care vă întemeiați părerea contrarie, cari sunt? Pe aceștia aș vrea să-i aud, nu pe redactorii și colaboratorii «Albinei». Atunci discuțiunea ar fi obiectivă și la înălțime și din partea voastră. Dar așa cum o duceți, ați înjosit-o, căci nu răspundeți cu argumente, ci numai cu vorbe tari.

Vă ustură și vă pare nedrept și illogic din parte-mi că am numit pe Deharbe iezuit viclean și care nu merită crezare? Nu spuneți însă pentru ce l-am calificat astfel și în aceasta stă reaua voastră credință. Eu n'am aruncat acest epitet fără să-l motivez. Ba încă mi se pare că nu e destul de tare, căci cine ar putea zice că e prea mult să numești viclean, pe un om care încearcă să mistifice adevărul, așa cum am arătat că o face Deharbe? Dar de restul învățaturii lui despre indulgențe, reproduș și comentat de mine, de ce nu răspundeți nici un cuvânt? N'ați răspuns și nu veți răspunde, pentru că tot ce am spus eu sunt învățătura formală e Bisericii catolice, pe care nu cred că n'o cunoașteți, ci numai nu vă convine s'o mărturisiți pe față, pentru că știți că ea este una din pricinile reformațiunii. E învățătura catolică autentică și deci și a voastră a uniților, cari ați primit, pe lângă cele patru puncte mincinoase din actul falșificat al unirii, toate rătăcirile bisericii papale. E învățătura catolicilor și a voastră, iar nu «născocirea unui ortodox». Și dacă vă e rușine de ea, lepădați-o dimpreună cu celelalte erezii, pe care vi le impune papa să le credeți și întoarceți-vă în staulul adevăratei, unicei biserici a lui Christos, care a adăpostit și păzit pe moșii și strămoșii voștri de lupii în a căror ghiară sunteți voi azi.

Nu fiți iezuiți, adică fățarnici, fraților. Nu vă luați după iezuiți, căci — ca Deharbe — una scriu și alta înțeleg, una spun și alta fac, ci întoarceți-vă la simplitatea, la cinstea, la corectitudinea poporului român, a adevăratului român, a celui de țară, care a fost crescut de mai mult de o mie de ani în duhul curat al ortodoxiei și care zice cu multă înțelepciune într'un proverb al său: «Ori vorbește cum ți-e portul, ori te poartă cum ți-e vorba!» ceeace, în cazul nostru, însemnează: Jos masca, uniților! Ori credeți și mărturisiți fără înconjur tot ce învață catolicii și nu încercați să vă ascundeți după deget, susținând că ei nu învață ceence nu vă convine vouă și nu puteți apăra cu dovezi pul

pabile în fața lumii, ori, dacă nu vă convine aceasta, nu stați în situațiunea falsă a celui neconvins de un lucru, ci lepădați-vă și fugiți de ei ca de Satana, căci vă duc la pieire și ca creștini și ca români.

Nu sunt nici de rea credință nici ignorant, nici în chestiunea Zămislirei Neprihănite a Sfintei Fecioare Maria, frate Tellus, ci și aici frăția ta faci ce ai făcut și în chestiunea de mai sus, adică reproduci fidel după «Albina» fără să te hazardezi la discuțiune teologică. Faci aceasta de teamă să nu-ți contrazici Mitropolitul din a cărui Dogmatică eu am dovedit că dogma «Immaculatae conceptionis Beatae Virginis» este o născocire pur catolică? Dar ai făcut-o și în prima chestiune. Iată dar că e din sistemă, sistema și tactica iezuitică de a nu fi sincer, de a nu-ți mărturisi niciodată slăbiciunea, de a ataca în loc de a te apăra, de a critica și înjura în loc de a răspunde liniștit. De ce nu-ți încerci puterile să demonstrezi, că «Sărbătoarea aceasta o au și bisericile orientale pe ziua de 9 Decembrie întocmai cum o au apusenii pe 10 Decembrie», cum a afirmat fără nicio umbră de dovadă anonimul din «Albina», care a început discuția, căci aceasta era chestiunea? Sau te temi că-ți întorc învinuirea pe care mi-o aduci, că m'aș face eu mai cunoscător al învățaturii catolice decât Deharbe? Arată-mi dar: unde, când și cum profesază biserica noastră ortodoxă dogma despre Neprihănita Zămislire a Sfintei Fecioare? Premergătorul frăției tale, criticul Pp., din coloanele «Albinei», trimetea ca la o dovedire a acestei afirmațiuni din văzduh, la Sinaxarul ortodox din luna Decembrie, ziua a noua. Am citat ceea ce se găsește în Sinaxarul ortodox — get. beget ortodox, cum îl numești frăția ta ironic — și trebuia să citez numai din el, pentru că în el susținea domnul Pp., că se cuprinde învățătura bisericii noastre despre Neprihănita Zămislire, dar acolo nu numai că nu era nimic de acest fel, ci se întâlnesc expresiuni și păreri, care se bat cap în cap cu dogma catolică despre Neprihănita Zămislire. Aceste expresiuni și în acest scop le-am subliniat în citațiunea mea, iar nu ca să afirm, că papistașii ar întemeia această dogmă pe nașterea supranaturală a Sfintei Fecioare, căci nu e vreo subtilitate grozavă și nici ceva tănuit ceea ce teologii catolici învață în această privință, ci ceva destul de simplu, ca să nu-i zic simplist, și care se găsește în orice manual de Dogmatică și chiar în Catehisme, deși în multe din ele se afirmă pur și simplu: «S'a născut fără pata păcatului» sau «fără păcat» și nu se dă nici o altă lămurire. N'am subliniat acele expresiuni nici pentru ca să desfigurez dogma catolică, fiindcă n'aveam de ce s'o fac, căci, din moment ce biserica ortodoxă n'o are și n'o primește — și aceasta e ceea ce ar trebui s'o dovedești — eu o socotesc ca neavând existență și când îi tăgăduesc însăș

existența îndreptățită, nu mai am pentru ce s'o înfățișez în trăsături puțin atrăgătoare

Invinuirea de erezie și născocire de dogme nouă pe care eu am adus-o catolicismului, în numele teologiei și bisericii ortodoxe, stă în picioare întregă și neclintită, pentru că cei cari ați luat condeiul să-mi răspundeți, după ce singuri m'ați provocat, n'ați avut curajul să vă avântați în discutarea chestiunii «more theologico», ci v'ați mărginit numai la critică ușoară și nedreaptă. De altfel, ori de ce cultură teologică și filosofică ați fi dispus, ori cât de mult spirit dialectic ați fi posedat și oricât de dibaci scriitori ați fi, nu veți izbuti niciodată, cum n'a izbutit până acum niciunul din teologii cu adevărat mari ai catolicismului, să apărați cu succes inovațiunile papalității eretice. Nu veți izbuti, pentru că atitudinea ce aveți, ca afiliați ai doctrinei catolice, este protivnică adevărurilor veșnice descoperite de Mântuitorul Christos și profesate de adevărata sa biserică și a luptat împotriva acestor adevăruri este a lupta împotriva lui Dumnezeu și a rânduiei sale.

Imi voiu face dar datoria de a vă aduce aminte cu orice prilej bine venit, că voi, frații mei uniți, voi cărturarii bisericești ai acelei fracțiuni a poporului român, care a fost ademenită să treacă la unire cu biserica Romei, în anul 1700, duceți pe căi greșite turma duhovnicească încredințată păstoriei voastre, pentru că stați cu trup și suflet în slujba unei biserici abătute dela dreapta credință. Voiu striga, că voi v'ați falsificat sufletul în școala iezuitismului, cu care vă făliți, și vreți să duceți la pierzare — cu știință și voință — pe fiii voștri sufletești și să-i înstreinați cu totul de frații lor ortodocși. Voiu face aceasta, pentru că sunt neclintit în convingerea mea, că aduc cu aceasta cel mai mare serviciu nu numai bisericii mele, bisericii neamului meu, ci și fraților români uniți. Voiu face-o, pentru că sunt încredințat, că Dumnezeu îmi va da zile să trăiesc, ca să văd încetarea desbinării ce s'a introdus între români prin unirea cu Roma papilor, să văd pe toți românii strânși la sânul aceleiași biserici, a bisericii strămoșești, cum sunt — din mila lui Dumnezeu — strânși într'un singur stat, sub un singur sceptru. Nu mă vor zdruncina din această convingere și abate dela această cale oricare vor fi insultele ce-mi veți adresa. Mi-ați zis: protestant, raționalist, superficial detestabil, bizantin fățarnic. Căutați în dicționar și alte epitete mai usturătoare, căci ele nu vor avea alt efect asupra mea decât să mă facă să fiu și mai treaz la postul meu de slujitor conștiincios al bisericii ortodoxe române și apărător, după puteri, al sfintei ei învățături împotriva tuturor celor ce-i aruncă săgeți.

Pr. I. MIHĂLCESCU

INSEMNARI MARUNTE

Patriotismul fraților uniți.— Cu prilejul serbărilor naționale ce s'au ținut în toată țara la 9 Aprilie, în amintirea alipirii Basarabiei la patria mamă, în orașul Lugoj din Banat a luat parte un singur preot unit, cu toate că acolo e episcopie unită și o sumedenie de canonici, plătiți gras din budgetul statului și cu pretenții de români. Uniții din Lugoj, cu episcopul și capitulul lui în frunte, au repetat fapta nepatriotică a tuturor prelaților uniți săvârșită la Alba Iulia, când cu încoronarea Suveranilor. Așa știu clericii uniți să-și arate patriotismul! Și se mai declară nemulțumiți, că prin noua Constituție, biserica lor e numită numai „națională”, nu și dominantă. Faptele o arată cât e și de „națională”.

O deosebită simpatie papală.— O ceată de unguri catolici au făcut de câțva timp o călătorie sfântă la Roma. Acolo s'au prezentat și la Papa, ca să-i sărute papucul, după obicei. Iezuitul Vangha, conducătorul cetei a făcut papii o expunere în colori negre a stărilor de după războiul din țara sa. Papa a răspuns iezuitului în nemțește, ca să poată fi înțeles de cei mai mulți din pelerinii unguri, și a zis textual: „De oarece conducătorul vostru a spus, că *scumpa noastră Ungarie* a fost atât de adânc și de dureros lovită, *Vă salut cu o cordialitate, cu atât mai sinceră și vă dau binecuvântarea mea apostolică*”. E oare Ungaria lovită atât de adânc și de dureros cât ar fi meritat, pentru că a fost provocatoarea războiului mondial, cum o afirmă însuși fostul cancelar austro-maghiar în timpul războiului, graful Czernin, în memoriile sale? Compătinzând Ungaria și asigurând-o de cordialitatea sa sinceră, nu desaproabă oare papa patria sa, Italia, și pe connaționalii săi? Știm că Sanctitatea sa se consideră nesupus greșelii numai în chestiile dogmatice, morale și canonice, nu și în cele politice și diplomatice, totuși așa de puțin dibaciu e în chestiunile politice și diplomatice suveranul Pontifice?

Unguri reformați cari trec la anglicanism.— Printre ungurii reformați stabiliți în America se observă de câțva timp un puternic curent de trecere la confesiunea anglicană. De curând au trecut la anglicani trei pastori unguri cu toți păstoriții lor. Pastorii au fost hirotoniți preoți, iar poporul uns cu sfântul mir. Din punct de vedere creștinesc nu poate decât să ne bucure mișcarea începută printre ungurii americani, pentru că trecerea la anglicanism însemnează intrarea în sânul unei biserici apropiată de biserica noastră ortodoxă, prin învățătura și practicile ei, și în legături de prietenie cu întreaga ortodoxie. Din punct de vedere național însă trebuie să fim îngrijorați, fiindcă prin schimbarea credinței, ei tind să câștige simpatiile englezilor și sprijinul lor pentru Ungaria, cum au făcut-o și o fac nobilii lor prin încuscrirea cu nobilimea engleză, iar orice simpatie în plus pentru Ungaria este una mai

puțin pentru noi, românii, dat fiind șovinismul ungu-resc și ura de rasă ce ei ne nutresc.

Români, fugiți de iezuiți.— În Satu-Mare din Transilvania se află un liceu cu internat întreținut de călugări iezuiți. Direcția internatului anunță, că primește în internat și elevi români din orice clasă de Liceu, în deosebi dintre uniți. Ori cine este român și simte românește, fie el unit și cu atât mai mult ortodox, nu trebuie să se lase ademenit de făgăduelile mincinoase ale urmașilor lui Loyola și să le încredințeze creșterea copiilor lor, pentru că acești streini de neamul și de credința noastră vor stârpi din sufletele tinerilor odrasle orice sentimente românești. Nu trebuiesc dați copiii de români în niciun fel de școală condusă de streinii de limba și legea noastră, ori care ar fi aceea, ci să-i creștem în școlile noastre românești și ortodoxe, care sunt destul de bune, iar dacă nu sunt de ajuns ca număr sau unele nu sunt destul de bune, să căutăm să le înmulțim și să le facem mai bune.

Semne îmbucurătoare.— În fruntea capitalei țării, ca ajutor de primar, se află în timpul de față un cult și inimos român, care este totodată și un bun creștin, domnul Mihail Berceanu. Bisericele capitalei dăoresc domnului Berceanu îndemnul pentru înființarea comitetelor parohiale, care — ajutate și încurajate de domnia sa — au dat roade foarte frumoase pe unde au luat ființă. S'au dat până acum de Primărie bisericilor, prin comitetele parohiale, peste două milioane lei și s'au adunat dela credincioși alte câteva milioane, cu care s'au reparat și împodobit sfintele lăcașuri, s'au ajutat la învățătura copii orfani și lipsiți de mijloace, văduve, bătrâne și bătrâni neputincioși, s'au organizat serbări creștinești prin biserici și școale, s'au ținut conferințe și predici populare prin cartierele mărginașe ale orașului, s'au creat două posturi de inspectori îndrumători și cercetători ai acestei bogate activități, posturi încredințate la doi harnici și pricepuți preoți, etc. etc. Se lucrează acum la emularea și înălțarea corurilor bisericești, ca mijloc de a atrage lumea la biserică. La înfăptuirea tuturor acestor acte mari creștinești și românești, d-nul Berceanu a lucrat în cea mai deplină armonie cu autoritatea bisericească, fiindcă domnia sa este convins, că prin biserică ne putem înălța repede și sigur din starea de decădere generală în care ne aflăm. Aceste convingeri le exprimă domnul Berceanu fără înconjur la orice ocazie binevenită, cum a fost de pildă, la 20 Iunie, în congresul Asociației generale a invalizilor de război. Acestea sunt semne bune. Dea Dumnezeu să se iviască tot mai mulți fruntași români în felul domnului Berceanu!

O cruciadă împotriva modei feminine.— Clorul catolic a început în Italia o adevărată cruciadă împotriva modei la femei. Conferințele, predicile, îndemnul n'au prea dat rezultate. S'a trecut atunci la măsuri mai

drastice. Ajutați de cercetași, preoții trec în revizie, în unele biserici, toată lumea din biserică și dacă dau de o doamnă cu pălăria prea escentrică, cu decolteul prea mare, cu buzele prea înroșite etc. o poftesc să iasă afară din biserică. Aplicarea acestei măsuri a produs însă în multe părți nemulțumiri și proteste din partea bărbaților și a fost nevoie de intervenirea poliției pentru potolirea spiritelor. Procedarea este într'adevăr jicnitoare și lipsită de tact, mai ales dacă ținem seamă, că preoții catolici sunt necăsătoriți. Suntem siguri, că preoții ortodocși, fiind căsătoriți și având mai multă experiență, n'ar fi recurs la acest procedeu greșit, ci ar fi găsit un altul mai potrivit și mai eficace.

Cele multe înainte.— Inceputul sfios al întoarcerii la biserica strămoșească a satelor de peste munți cu populațiune unită, început făcut de anii trecuți, se continuă acum cu intensitate. Numeroase sate vin la ortodoxie cu preoți cu tot. E foarte firesc să fie așa, căci numai clerul și cărturarii au știut ce e unirea și au practicat-o, pe când poporul a fost întotdeauna ortodox. Aceasta a spus-o răspicat un țăran către Vlădica ortodox, în cuvinte care merită să fie scrise cu litere de aur. „Noi, Prea Sfinția Voastră—a zis istețul român—am fost întotdeauna de legea românească, numai popa nost' care a murit, Dumnezeu să-l odihniască, a fost unit“. În unele localități s'au produs și scene comice: Trimișii vlădicilor uniți, ca să întoarcă din nou la unire pe cei veniți la ortodoxie, au fost încuiați prin biserici și ținuti închiși mai multe ceasuri. Într'un sat, emisarul Vlădicăi unit a trebuit să intre în biserică pe fereastră, nedându-i-se cheile. Cu toate momelile ierarhiei nici un sat, care a părăsit uniația, nu s'a mai întors la ea. Bun este Dumnezeu, care ne-a ajutat să strângem laolaltă toți fiii neamului sub aceeaș stăpânire lumească, tot El ne va ajuta să fim una și bisericește. Fă, Doamne, să se înfăptuiască și aceasta cât mai curând, spre binele neamului românesc atât de obijduit dealungul multor veacuri!

Minciună sfruntată.— S'a făcut cunoscut la timp și toată suflarea românească de pretutindeni o știe că mitropolitul și episcopii uniți, de naționalitate română toți n'au luat parte la încoronarea Suveranilor noștri în Alba Iulia. Motivul învocat de cinstitele fețe bisericești a fost pe cât de simplist, pe atât de jicnitor pentru biserica noastră. Ziceau Prea Sfințiile lor, că ar fi opriți de canoane să intre într'o biserică ortodoxă, ei cari sunt ortodocși și numai uniți, adică în tovărășie cu, catolicii. Desmințirea pretextului cu canoanele a urmat însă repede, căci un preot catolic s'adea a intrat într'o sinagogă ovreiască, cu prilejul instalării unui rabin, a asistat la serviciul divin și a petrecut și în casa rabinului la banchetul ce a urmat. S'ar putea să fie canoane, ori cât de catolice, care să opriască intrarea clericilor papistași într'o biserică ortodoxă și să nu fie canoane care să opriască intrarea lor în sinagogi? Noi știm că există numai acestea din urmă, dar chiar dacă admitem că există și cele dintâi, vina prelaților uniți nu

scade nicidecum, căci, pentru ca să i-a parte la instalarea unui rabin, un simplu preot a îndrăsnit să înfrângă rigurositatea canoanelor, iar soborul vlădicilor uniți n'a avut curajul să treacă peste ele, ca să asiste la încoronarea Suveranilor, cari i-au desrobit pe ei și păstoriții lor din robia milenară. Rușinos și trist! Preotul care a intrat în sinagogă n'a fost pedepsit. Cine ar fi putut admonesta măcar pe prelații uniți, dacă ar fi intrat în biserica neamului românesc la o ocazie unică în istoria poporului român? Nu-i putea mustra nimeni, dar n'au simțit românește, de aceea n'au stat în biserică alături de iubiții noștri Suverani. Au recunoscut vlădicii uniți crima ce au făcut-o față de neam, căci au tăcut chitic și ei personal și ciracii lor și n'au răspuns nimic la criticile îndreptățite ce li s'au adus în această chestie. Iată însă că scribii dela „Unirea“ născocesc, fără să roșiască, o minciună gogonată, ca să-și apere stăpânii. Ei susțin, că *încoronarea nu s'ar fi făcut în catedrala ortodoxă din Alba Iulia, ci afară și acolo au fost și arhieriei lor*. Nu știm cum să calificăm această mistificare a realității, cunoscută de sute de mii de martori oculari, consemnată în toate dările de seamă despre serbările încoronării și fixată pentru eternitate pe plăcile fotografice, ci ne mărginim numai s'o constatăm și să ne întrebăm: Dacă acești oameni denaturează un fapt petrecut sub ochii noștri și atestat în atâtea feluri, ce încredere ne pot inspira susținerile lor în chestiuni controversate din trecut? Se vede că unirea, care s'a făcut prin făgădueli mincinoase și falșificări de acte, trebuie să se hrăniască și azi cu minciuni. O minciună așa de gogonată n'a avut totuș curaj autorul s'o pună într'un articol, ci a strecurat-o numai într'o notiță din „Telefonul Unirii“, adică la „Poșta redacției“, cum i-am zice noi. (Vezi Unirea dela 3 Maiu). Oriunde ar fi pusă, însă, tot minciună rămâne și tot rușine e pentru cei ce se servesc de ea.

Succese peste succese.— Fostul nunțiu papal la București, monsegniorul Marmaggi, cel care a îndemnat pe vlădicii uniți să nu ia parte la încoronarea Suveranilor, care-și pusese în cap să ne hărăziască cu concordat, care a fost rechemat din postul său cam cu nepusă masa, fusese mutat în aceeaș calitate în Cehoslovacia. Acum de curând a fost însă silit să plece și de acolo. Se vede treaba, că și acolo s'a amestecat unde nu-i fierbe oala. Se zice că înaltul prelat și dibaciul diplomat, ar fi exclamat plecând din Praga: «Încă un succes ca acesta și ajung papă».

Pr. I. MIHĂLCESCU

Ș T I R I

Intre preoți și învățători.— Păr. Econ. Const. Tebeică din com. Lascăr Catargi, Covurlui, scrie în ziarul *Galații-Noi* (17 August c.) că revizorul școlar, venind în satul său, a scris în procesul-verbal de inspecție al școlii: „preotul ortodox foarte bogat. are 17 familii de bapțiști, are poartă de eșire prin grădina școlii,.. trăește rău cu învățătorii“..

La acestea, Păr. Tebeică răspunde în numitul ziar: „..

nu mă pot dumeri cum bogăția este un rău și mai ales la un preot? Bogăția nu este un rău, ci din contră un bine când este agonisită din muncă cinstită și economie și mai ales este o virtute când întrebuințarea ei se face creștinește. De ce mă acuzați atunci, și nu-mi dați dreptul să am cu ce trăi după 20 de ani de agoniseală, cu trudă față de învățătorii din sat, tineri abia cu 2-3 ani de școala, când sunt învățători în alte sate mai bogăți față cu preoți tineri săraci?»

Obiceiuri deosebite între turmă și păstor. — Păr. Gala Galaction (Gr. Pișculescu) scrie în *Dimineața* dela 16 August c., în unul din frumoasele sale articole scrise din Mangalia, că în acea localitate este un preot bun, venit de peste munți, dar nu se înțelege cu păstoriții de pe malul mării, din pricina mediului deosebit din care vine. Păr. Galaction îl îndeamnă să se apuce să isprăvească biserica rămasă neisprăvită de înaintea războiului, și atunci va cuceri sufletele care azi i se împotrivesc.

Sfatul e bun. Dar până la cele mari, trebuiesc făcute întâi cele mici care-s mai ușoare. Pricina nemistuirii trebuie să fie nebăgarea în seamă a obiceiurilor religioase ale Răsăritului nostru, cu formele sale multe, la care poporul creștinesc ține. Apoi acestea nu trebuiesc trecute cu vederea și, oricât ai avea biserică, trebuie să ai și ce pune în biserică, adică să ai înfățișarea vieții bisericesti.

Nu cumva preotul din Mangalia o fi umblând civil? Apoi aceasta nu potrivește cu obiceiurile noastre.

Congresul eparhial din Bălți. — La 15 Aug. c., s'a ținut în eparhia Hotinului al doilea congres al acelei noi eparhii. Prea Sf. Sa Episcopul Visarion a arătat cum biserica noastră Ortodoxă e atacată de catolici și de sestanți, care sunt înarmați în privința aceasta, și că suntem datori a lua măsuri pentru a ne apăra.

În congres s'a discutat despre organizarea mai temeinică a corpului de misionari; despre școalele de cântăreți care trebuiesc înființate în noua eparhie; despre bursele studenților teologi, despre înființarea unei foi eparhiale; despre clădirea catedralei din Bălți despre punerea la socoteala birului și a veniturilor epitrahilului; despre mai buna organizare a cercurilor protopopești; despre întrebuințarea veniturilor eparhiei Hotinului, după dezlipirea ei de cea a Chișinăului și altele.

S'a hotărât să se ceară Sfântului Sinod ca veniturile epitrahilului să nu fie puse în socoteala birului, iar pământurile bisericesti să fie scutite de impozite. În ce privește comisiunile comunale, alcătuite din primar, notar și perceptor, ca să fixeze veniturile epitrahilului, congresul a declarat că socotește aceasta o înjosire și protestează împotriva unei asemenea măsuri. Dar noi nu avem informațiuni mai depline despre ce este cu această măsură.

Învățător ateu. — D. Ioan Enică din com. Lascăr Catargi, jud. Covurlui scrie în ziarul *Calafii-Noi* din

Galați că în com. *Independența* din acel județ a venit învățător d. Stan Ionescu, tânăr absolvent dela Școala Normală din Câmpulung, care spune că nu este Dumnezeu. Cu drept cuvânt d. Enică se întreabă ce fel de învățământ și morală religioasă va preda acesta?

O preoteasă lucrând cu vrednicie. — La 8 Aug. c., s'au închis cursurile de vară dela Vălenii-de-Munte La serbarea de încheiere, d. Iorga a adus mulțămiri d-nei E. Popescu, soția Părintelui Dr N. Popescu, profesor la facultatea de teologie, pentru ajutorul dat la buna izbândă a acelor cursuri.

Semnalăm cu plăcere acest fapt vrednic de o preoteasă.

Lupta împotriva modei în străinătate. — În Franța și Italia, Biserica a început o aprigă luptă împotriva modei femeiești. În deobște lumea o vede rău și aiurea, nu numai acolo. Noi ne aducem aminte de o predică ținută anul trecut de Patriarhul ecumenic Meletie IV în biserica Sf. Treime din Constantinopol. Chiar în biserică, cu glas tare, poporul aproba cuvintele Patriarhului împotriva modei: *malista-malista!* foarte bine, foarte bine!

În *Journal des Débats* din Paris dela 14 Aug. c., noi citim următoarea telegramă din Milan, sub titlul «Cruciata împotriva modei»:

Cruciata pornită de preoți împotriva modei femeiești din ziua de azi, a luat o întorsătură foarte hotărâtă în Bologna. Arhiepiscopul a oprit pur și simplu liturgiile „elegante“, Duminică dimineața dela 10 - 12.

Această poruncă privește bisericile mai însemnate, cuprinzând și bisericile Sf. Petroniu și Sf. Petru. Ne aducem aminte că de curând, chiar la ușa acestor două biserici, cercetași și fii ai Mariei¹⁾ opreau să intre în biserică pe femeile a căror îmbrăcăminte li se părea necuvincioasă. Nici aceasta însă nu s'a putut face fără turburări.

Un fapt mai aprins însă cu o asemenea chestiune s'a întâmplat în Spania, după cum citim în acelaș nr. al ziarului.

Abatele Fuster din localitatea Gerona n'a voit să dea Sf. Impărtașanie unei domnișoare a cărei îmbrăcăminte, nu se potrivea cu actul cucernic care avea să se săvârșească. El i-a făcut și observații pentru asta. Dar d-șoara era fiica comisariului de poliție. După slujbă, preotul a fost chemat la secție, batjocorit și bătut. Guvernatorul ținutului, Generalul Carsi, de asemenea l-a osândit la o amendă de 500 pe pesetas. Acest fapt însă a avut ca urmare o atât de cumplită indignare a poporului, încât guvernatorul a fost cuprins de groază. El a suspendat amenda și a făgăduit să pedepsească pe comisari.

„Cine caută pericolul va peri într'însul“. — Așa scrie la cartea înțelepciunii lui Iisus Sirah, și iată că lucrul se adevărește.

¹⁾ „Fii ai Mariei“ (*enfants de Marie*) se numește în Biserica Romei o organizațiune de tineri pe teme religioase. — Nota A. S.

În ziarul *Dimineața* dela 18 Aug., citim că la *Grunewald*, lângă Berlin, la un circ de bâlci, un meșter în tragerea cu revolverul pune o carte de joc pe capul soției sale și trăgea. Lucrul mergea strună, mâna îi era sigură și privitorii se minuna, circul avea cu ce se lăuda.

Dar toate până într'o zi. S'a întâmplat odată că mâna a dat greș și glonțul a izbit pe femeie în cap, omorând-o pe loc.

Nu vă jucați cu focul!

Studii universitare pentru învățători.— Prin hotărâre ministerială, s'a înființat pe lângă universitatea din București, încă de anul trecut, o secțiune pedagogică, pentru pregătirea învățătorilor care vor să ajungă profesori la școlile normale. În *Universul* dela 18 August însă, învățătorul *Nicolae Conț* din Fălticeni care ca acești învățători trecuți prin universitate și eșiți licențiați în pedagogie, să se poată întoarce și la sate, „ca învățători licențiați, dintre care să se recruteze organele de control“. El își sprijină punctul său de vedere pe analogia dela preoți:

„Cum avem preoți licențiați la sate, de ce să nu avem și învățători licențiați? Fără a contesta valoarea majorității preoților seminariști cu 8 clase, nu cu 6 ca învățătorii, știm că valoarea muncii și rezultatele ei la preoții teologi, este mai superioară. Așa va fi și cu învățătorii licențiați“.

Nu e totdeauna așa, ci e după om. Titlurile fără om nu sunt nimic.

Impotriva cinematografeilor.— În *Neamul Românesc* dela 14 Aug. c., d. *Iorga* cere taxe mari pe cinematografe, pentruca ele să ajungă atât de scumpe, încât lumea să nu se mai poată duce la ele și să-și dea banii acolo unde vede lucruri mai bune.

Cum stăm cu teatrele?— În același număr al *Neamului Românesc*, citim că ministerul Cultelor a „dat 6.000,000 lei unei trupe de operetă care joacă reviste pornografice — fluerate de însuși prefectul poliției, — la București“. «Nu s'au mai dat alte milioane altor trupe, care joacă drept propagandă (peste munți) piesele de detracare (ruinare) nervoasă a lui Ibsen?»

Pe astfel de lucruri se dau banii țării?

De unde ies uciderile?— Comandamentul jandarmeriei rurale a publicat un studiu despre uciderile săvârșite la noi la țară în anul 1923. Din el aflăm că 45% din uciderile săvârșite în satele noastre izvorăsc din răzbunare; 25% din beție; 10% din avorturi provocate; 9% sunt sinucideri; iar 12% din alte pricini.

De aci vedem câtă înapoiare este la noi, dacă simțul de răzbunare, adică o stare cu totul necreștinească și sălbatecă, poate da un număr atât de mare de ucideri: 45%! Ca la cele mai rele sate din Albania, unde, de asemenea, bântuie răzbunarea.

De aici se vede cât de mult trebuie să se ostenească preoții pentru a drege astfel de stări. E mai de

înțeles să iasă ucideri din beție. Dar aproape 1/2 să fie numai din răzbunare!

Burse pentru teologi.— La Internatul Teologic din București sunt slobode anul acesta 21 de burse, care vor fi date prin concurs. Acesta se va ținea numai pentru studenții din anul I și II. În acest din urmă an, vor fi primiți la examen numai studenții care au isprăvit deplin cursurile anului I și au dat examenele prescrise pentru ele.

Cursurile de vară ale „Solidarității“ la Mănăstirea Neamțului.— După cum am dat de știre în Nr. trecut al acestei reviste, că și anul acesta se vor ținea cursuri de vară la Mănăstirea Neamțului, de data aceasta putem spune că ele s'au și început, după cum s'a vestit mai înainte, anume în ziua de 3 August, Duminică.

După Tedeumul slujit în biserica cea mare a mănăstirii de Prea Sf. Sa Episcopul *Teodosie*, fost al Romanului, cei de față au trecut în sala Trapezei, unde a luat cuvântul P. S. *Teodosie*, arătând însemnătatea actului acelei organizări de cursuri. Apoi a luat cuvântul d. *Dr. St. Bogdan*, senator, prezidentul „Solidarității“, care a vorbit despre *Creștinism și Dreptatea Socială*, în fața unui public ales.

Erau de față d. *V. Ispir*, profesor universitar la teologie în București și secretar general al Ministerului Cultelor, d. Prefect din ținutul Ciucului de peste munți, Păr. *Econ. P. Romanescu*, directorul Seminarului «Central» din București, Păr. *Econ. V. Iordăchescu* directorul Seminarului „Veniamin“ din Iași, d. *Șerban Ionescu*, docent universitar în București, mult public dintre vilegiaturiști, iar din partea mănăstirii mulți călugări, între care Păr. *Arhim. Daniil*, directorul Tipografiei mănăstirii.

Vom avea prilejul a face o dare-de-seamă deplină despre tot ce s'a lucrat la aceste cursuri.

Preoți inspectori culturali.— Părinții *D. Mușățeanu* și *C. Diaconescu* din București au fost numiți de către Primăria orașului București inspectori culturali pentru activitatea culturală care se desfășură în București din îmboldul Primăriei.

Ne bucurăm de această numire, care e o dreaptă răsplată a acestor amândoi foarte vrednici preoți, Le urăm izbândă deplină în sarcina luată și să ajungă a fi cât mai mult prețuiți.

Cursuri de întregire pentru profesorii de religie.— Duminică, 3 August, s'a deschis la Sibiu o serie de cursuri de întregire pentru profesorii de religie din materiile privitoare la mai buna predare a acestui obiect. Deschiderea s'a făcut după slujba liturghiei, în localul Seminarului, printr'o cuvântare a Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului *Nicolae*, care a fost urzitorul acestor cursuri. A doua zi, la ceasurile 5 după amiază, au început cursurile propriu zise, vorbind cel dintâi Păr. *Arhim. Scriban*, sosit tot atunci dela București. Apoi au vorbit Marți tot Păr. Arhimandrit de 2 ori, Păr. *Dr. Onisifor Ghibu*, profesor

la universitatea din Cluj de 2 ori. Mercuri, asemenea. In aceeași zi, seara, a vorbit Prof. *Nisipeanu*, dela Râmnicul-Vâlci. Joi tot Prof. *Nisipeanu* și Arhim. Scriban, care și-a încheiat partea sa și a plecat seara iar la București. In aceeași seară de Joi a vorbit Păr. Ghibu. Vineri a vorbit tot Păr. Ghibu, iar pe săptămâna de după 10 August era așteptat și Păr. *Mihălcescu* dela București.

Biserici filiale făcute parohiale.— Prin Inaltul Decret Regal nr. 1942 din 14 Iunie 1924. biserica cu hramul *Sfinții Impărați Constantin și Elena* din com. *Murgeni*, Tutova, filială a parohiei *Hănăseni* din acelaș județ, se hotărăște a fi biserică parohială, sub numele de parohia *Murgeni*, în locul actualei parohii *Hănăseni*, a cărei biserică, cu hramul *Sf. Nicolae*, va rămânea ca filială la cea dintâi și va sluji că biserică a cimitirului din acea localitate.

Asemenea, prin Inaltul Decret Regal nr. 1945 din 14 Iunie 1924, biserica cu hramul *Sf. Mercurie*, din cuprinsul Inchisorii *Plătărești*, filiala parohiei *Renașterea* din jud. Ilfov, se hotărăște a fi biserică parohială a parohiei *Plătărești*, în locul actualei biserici parohiale *Adormirea Maicii Domnului* din cătunul *Renașterea*, care va rămânea filială la cea dintâi.

Confirmare de membri în Spiritualul Consistoriu.— Prin Inaltul Decret Regal nr. 1934 din 14 Iunie 1924, au fost întăriți ca membri ai Spiritualului Consistoriu al Eparhiei Hușilor, pe ziua de 1 Aprilie 1924 și pentru răstimpul 1924—1927, următorii preoți:

1. Prea Cucernicul *Econ. N. Donos*, licențiat în teologie, paroh al parohiei *Epureni*, Fălciu; 2. P. C. *Econ. Const. Isăcescu*, preot la catedrala episcopală; 3. P. C. *Econ. Const. Ulea*, licențiat în teologie, preot la biserica *Sf. Treime* din Vaslui; 4. P. C. *Econ. Mihail Bejenariu*, licențiat în teologie, preot la biserica *Sf. Dumitru* din Huși, și 5, Păr. *Ștefan Vasilescu*, licențiat în teologie, parohul comunei *Liești* din jud. Tutova.

Bursă pentru studii la Facultatea de teologie din București.— La Facultatea de teologie din București s'a publicat concurs pentru ocuparea unei burse de studii în străinătate. Examenul se va ținea la 15 Octombrie 1924, iar înscrierile se pot face la cancelaria Facultății de teologie din București între 15 Sept. — 5 Oct. 1924.

Candidații vor trebui să fie licențiați sau doctori în teologie și vor fi examinați în scris și oral din Noul Testament, după text grec și latin câte 2 probe.

Medaliare.— D. Profesor *Onoriu Mironescu* din Constanța a fost răsplătit cu medalia *Răsplata muncii pentru Biserică* cl. I, prin Inaltul Decret Regal Nr. 1133 din 25 Martie 1924, pentru însemnate servicii aduse Bisericii.

Medalieri.— Prin Inaltul Decret Regal nr. 1933 din 14 Iunie 1924, s'a conferit medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I d-lui *V. Costăchescu*, președintele obștei din satul *Uncești*, com. *Pleşești*, jud.

Fălticeni, și aceeași medalie cl. II d-lor *Constantin Zancu* și *Grigore Dascălu*, mandadari, iar *Gheorghe Bolohan*, membru al acelei obștei pentru munca cheltuită și ajutorul dat bisericii din satul *Uncești*.

Prin Inalt Decret Regal nr. 2052 din 21 Iunie 1924, s'a conferit medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, pentru serviciile făcute Bisericii, funcționarilor mai jos însemnați din Ministerul de Finanțe-Direcțiunea Generală a Statisticii.

Clasa I: d-lor *Const. Dumitrescu*, director: *Andrei Deculescu*, sub-director general; *Fetre I. Petrescu*, subdirector;

Clasa II. d-lor: *Nicolae Codreanu*, șef de serviciu; *Ioan V. Gheorghiu*, idem; *Gheorghe Bondariu* idem; *Ștefan Gâței*, idem; *Marin Stănescu* șef de birou și *Mihail Popescu* sub-șef de birou.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2049 din 21 Iunie 1924, s'a coferit medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I. Părintelui *Aron Papiu*, profesor la liceul din Blaj, pentru serviciile aduse Bisericii sale.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2048 din 21 Iunie 1924, s'a conferit medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I d-lui *Petru T. Ionescu* din *Fălticeni* și cl. II Părintelui *Victor Ionescu*, paroh în *Săvești*, com. *Drăgănești* jud. *Fălticeni*, pentru ajutorul dat la zidirea și repararea bisericilor din acea localitate.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2051 din 21 Iunie 1924, s'a conferit medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II d-nei *Irina Mavrodin* din *Galafi*, pentru îmbunătățirile făcute bisericii *Șf. Nicolae* din acea localitate.

Decret pentru alegere de episcop.

FERDINAND I-*iu*

Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională

REGAL ROMÂNIEI

La toți de față și viitori sănătate

Asupra Raportului Ministrului nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor sub Nr. 29949/924.

Văzând Jurnalul Consiliului Nostru de Miniștri Nr. 1466/924.

Potrivit art. VI din legea Sinodală;

AM DECRETAT ȘI DECRETĂM

Art. I. — Marele Colegiu Electoral, prevăzut la art. I din legea Sinodală, este convocat pe ziua de 24 Iunie 1924, spre a proceda la alegerea de Episcop al Dunării de Jos, al cărui Scaun este vacant.

Art. II. — Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Artelor, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret.

Dat în București la 21 Iunie 1924.

(ss) FERDINAND

Ministrul Cultelor și Artelor

(ss) A. LAPEDATU

Nr. 2030

p. conform
Nazarie

EXTRAS

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1944 din 14 Iunie 1924, se conferă medalia Răsplata Muncii pentru Biserica, următoarelor persoane din jud. Brăila:

Clasa I, d-lor: 1. *Grigorescu Vladimir*, proprietar în orașul *Brăila* jud. *Brăila*; 2. *Chiriacescu Mihail*, proprietar în *Jugureanu*; 3. *Bălăbănescu Balaban*, revizor școlar al jud. *Brăila*; 4. *Teodoru Ioan*, inspector școlar al jud. *Brăila*; 5. *Negoescu Alexandru*, consilier agricol al jud. *Brăila*; 6. *Ignat Ștefan*, Director al Prefecturii-*Brăila*; 7. Căp. *Praporgescu Gh.*, Comandantul Companiei de Jandarmi din *Brăila*; 8. *Cogălniceanu Mihail*, Administrator Financiar al jud. *Brăila*; 9. *Chercea Nedelcu*, industriaș; 10. *Glogocianu Nicolae*, comerciant; 11. *Sassu Constantin*, proprietar; 12. *Mușat Nicolae*, Administrator de plasă-*Ianca*; 13. *Crăescu Victor*, Administrator de plasă *Surdila-Greci*; 14. *Meroșeanu Sabiniu*, Administrator de plasă *Viziru*; 15. *Arapu Cristeam*, Administrator de plasă *Islaz*.

Clasa II, d-lor: 1. *Șișu Ioan*, șef de biuro; 2. *Neașu Radu*, Președintele Comisiunii Interimare din com. *Movila Miresei*; 3. *Oncescu Șerban*, notar în com. *Movila Miresei*; 4. *Aloman Gheorghe*, învățator în com. *Perișoru*; 5. *Neagu Dobre*, învățator în com. *Perișoru*; 6. *Boboc Gheorghe*, învățator în com. *Perișoru*; 7. *Șerbănescu Nicolae*, Președintele Comisiei Interimare din com. *T. Vladimir*; 8. *Enciu Vasile*, Președintele Comisiei Interimare din com. *Tichilești*; 9. Păr. *Voiculescu Strate*, paroh în com. *Tichilești*; 10. *Dima Vasile*, Președintele Comisiei Interimare din com. *Nazârui*; 11. *Negoită Gheorghe*, notar în com. *Nazârui*; 12. *Stoica Tănase*, Președintele Comisiei Interimare din com. *Scorțaru-Vechi*; 13. Păr. *Berteșteanu Ioan*, paroh în com. *Chiscani*; 14. *Grigorescu Gherasim*, perceptor în com. *Filipești*; 15. Păr. *Todescu Ioan*, paroh în com. *Filipești*; 16. *Săndulescu Ioan*, învățator în com. *Filipești*; 17. *Chiru Ioan*, notar în com. *Filipești*; 18. Păr. *Ionescu Ioan*, paroh în com. *Roșiori*; 19. *Lupașcu Chesarie*, Președintele Comisiei Interimare din com. *Colțea*; 20. *Nicolaescu Teodor*, notar în com. *Colțea*; 21. Păr. *Popescu Ioan*, paroh în com. *Strâmbu*; 22. Păr. *Bucur Stan*, paroh în com. *Tătaru*; 23. *Stroescu Ioan*, învățator în com. *Tătaru*; 24. *Rădulescu Nicolae*, învățator în com. *Ulmu*; 25. *Georgescu Petre*, revizor școlar, în com. *Ulmu*; 26. Păr. *Stanciu Radu*, paroh în com. *Surdila-Greci*; 27. *Nedelcu Marin*, Președintele Comisiei Interimare din com. *Valea Cânepei*; 28. *Francu Nicolae*, notar în com. *Valea Cânepei*; 29. *Cheleșt Stan*, perceptor în com. *Valea Cânepei*; 30. Păr. *Epure Oprea*, paroh în com. *Chichinețu*; 31. Păr. *Bănica Mihail*, paroh în com. *Ceacâru*; 32. Păr. *Radovici Nicolae*, paroh în com. *Ceocile*; 33. Păr. *Croitoru Ioan*, paroh în com. *Insurăței*; 34. *Moraru Simion*, notar în com. *Insurăței*; 35. Păr. *Moldoveanu Ștefan*, paroh în com. *Viziru*.

Clasa III, d-șoarelor: 1. *Elvira Tomoviți*, func-

ționară; 2. *Băncila Maria*, funcționară; d-lor: 3. *Negulescu Stan*, șef șofer; 4. *Țipărescu Nicolae*, inten-

dent; 5. *Nicolae Ichimescu*, negustor în com. *Movila Miresei*; 6. *Gagu Nicolae*, plugar com. *Movila Miresei*; 7. *Tănase Dumitru*, com. *Movila Miresei*; 8. *Chelase Radu*, plugar com. *Perișoru*; 9. *Manole Gheorghe*, plugar com. *Perișoru*; 10. *Lipan Petre*, plugar com. *Perișoru*; 11. *Ciuclaru Marin*, plugar com. *Perișoru*; 12. *Pârlog Ștefan*, plugar com. *Perișoru*; 13. *Trușaș Grigore*, plugar com. *Perișoru*; 14. *Mitre V. Ion*, plugar com. *Perișoru*; 15. *Baltă Niță*, plugar com. *Perișoru*; 16. *Petrescu Ioan*, plugar com. *Perișoru*; 17. *Nistor Enache*, plugar com. *Perișoru*; 18. *Săndulescu Oprișan*, plugar com. *Perișoru*; 19. *Vasilescu Gheorghe*, plugar com. *Perișoru*; 20. *Manolache Toma*, plugar com. *Scorțaru Nou*; 21. *Popa Vasile*, plugar com. *Scorțaru Vechi*; 22. *Teodorescu Ștefan*, plugar com. *Scorțaru Vechi*; 23. *Popa Gheorghe*, plugar com. *Roșiori*; 24. *Sandu Tudor*, plugar com. *Colțea*; 25. *Munteanu Ion*, șef de post în com. *Valea Cânepei*; 26. *Iordăchescu Ion*, agent fiscal în com. *Valea Cânepei*; 27. *Crăciun Soare*, plugar com. *Valea Cânepei*; 28. *Căpriță Urse*, plugar com. *Valea Cânepei*; 29. *Moșescu Gh.*, plugar com. *Valea Cânepei*.

Pentru ajutorul dat bisericilor din acest județ.

Întăriri de membrii în Consistoriu

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1935 din 14 Iunie 1924, au fost întăriți ca membrii ai Spiritualului Consistoriu al eparhiei Buzăului, pe ziua de 1 Aprilie și pentru periodul 1924—1927, următorii preoți:

1. P. C. Econom *Manea Comănescu*, licențiat în teologie, preot paroh la biserica *Sfinții Voevozi (Kâță)* din *Ramnicul-Sărat*; 2. P. C. Econom *Gh. Jugureanu*, licențiat în teologie, preot ajutor la biserica *Sfântul Ioan* din *Mizil*; 3. P. C. Econom *Nicolae Popescu*, licențiat în teologie, preot paroh al parohiei *Chiojdu* jud. *Buzău*; 4. Păr. *Anton Angelescu*, licențiat în teologie, preot ajutor la biserica *Sfinții Apostoli* din *Brăila*; și 5. P. C. Econom *Constantin Dobrescu*, licențiat în teologie, preot ajutor la biserica *Buna Vestire-Banu* din *Buzău*.

Asemenea, prin același decret, au fost confirmați ca membrii ai Spiritualului Consistoriu al eparhiei *Ungro-Vlahiei* Părinții: Econ. *T. Georgescu*, licențiat în teologie, de la biserica *Olteni* din *Capitală*; 2. *C. Busuioc*, licențiat în teologie, de la biserica *Precupeții Noi* din *Capitală*; 3. *Antipa Florescu*, licențiat în teologie, de la biserica *Precupeții Noi* din *Capitală*; 4. *Marin Ionescu*, licențiat în teologie, de la Capela Spitalului *Militar Regina Elisabeta* din *Capitală*; și 5. *Manea Popescu*, licențiat în teologie, de la Biserica *Sf. Vineri-Gară* din *Capitală*.

Asemenea pentru eparhia *Argeșului*:

1. P. C. Ionom-Stavrofor *M. D. Preoțescu*, parohul parohiei *Sf. Gheorghe* din *Pitești*; 2. P. C. Ionom-Stavrofor *I. Rizescu*, preot la Catedrala *Sfintei Episcopii* de *Argeș*; 3. P. C. Ionom-Stavrofor *N. Ionescu*

parohul parohiei *Sfânta Treime*, din Slatina 4. P. C. Iconom-Stavrofor *I. Marinescu*, parohul parohiei *Sf. Gheorghe* (Ionașcu) din Slatina; și 5. P. C. Iconom *Gh Popescu-Broșteni*, slujitor la biserica *Sf. Gheorghe* din Pitești.

Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1397 din 14 Iunie 1924, se confirmă membri ai Spiritualului Consistoriu al Eparhiei Dunării de jos, pe ziua de 1 Aprilie 1924 și pentru periodul 1824—1927, Prea Cucernicii Preoți:

1. P. C. Econom *Ștefan Vârgolici*, pensionar și vechi membru în Consistoriu; 2. P. C. Econom *Ludovic Cosma*, licențiat în teologie, paroh al parohiei *Sfinții Impărați* din Galați și profesor; 3. P. C. Econom *Ștefan Arșic*, licențiat în teologie, preot ajutor la Biserica *Sf. Haralambie* din Galați și profesor; 4. P. C. Econom *Ioan Diaconescu*, licențiat în teologie, paroh la biserica *Sf. Gheorghe* și *Modest* din Galați și 5. P. C. Econom *Gr. Costin*, parohul parohiei *Cudalbi* (Covurlui).

Dezlipiri și înființări de parohii.

1. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1708/924, s'a aprobat ca satele: Filipeni-Slobozia com. Filipeni jud. Bacău, să se deslipească de la parohia Fruntești și să se alipească la parohia Lunca, acelaș județ

2. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1703/924, schitul Iezerul din jud. Vâlcea, a fost recunoscut metoh al Episcopiei Râmnicului-Noul-Severin.

3. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1706/924, s'a aprobat înființarea în locul desființatei parohii Ireștii de sus, județul Putna, a parohiei *Prahuda* cu biserica parohială Adormirea Maicei Domnului, din satul Prahuda, comuna Paltin, jud. Putna, la care se alipesc și satele: Ghebari și Vulcani, toate prin deslipire de la parohia Paltin, acelaș județ.

4. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1700/924, s'a aprobat înființarea parohiei *Mircea Vodă* jud. Brăila.

5. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1698/924, biserica cu hramul *Adormirea Maicii Domnului* filială a parohiei *Ruda*, jud. Argeș, a fost declarată biserica parohială în locul actualei biserici cu hramul *Sfinții Voevozi*, care va rămâne ca filială la cea d'întâiu, iar parohia va purta numele de *Bârsești*.

6. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1697/924, parohiile rurale cuprinse în comuna urbană Nicorești, Tecuci, au fost declarate parohii urbane, după cum urmează:

a) Parohia Sf. Nicolae, cu biserica parohială Sf. Nicolae, având ca filiale bisericile: Cuvioasa Paraschiva și Sfinții Voevozi.

b) Parohia Cuvioasa Paraschiva cu biserica parohială Cuvioasa Paraschiva și

c) Parohia Intrarea în Biserică, cu biserica parohială Intrarea în Biserică, având ca filială biserica Sfinții Voevozi.

7. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1695/924, biserica

Sfinții Apostoli din orașul Constanța a fost recunoscută biserică episcopală a Episcopiei Constanța.

8. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1707/924, s'a înființat următoarele parohii:

Malu, cu biserica parohială *Sf. Teodor Tiron* din com. Malu, jud. Teleorman, de care vor ține și satele: *Brabeții* și *Zuvelcați*, toate prin deslipire de la parohia Ciocești, acelaș județ și

Scorțaru Nou, cu biserica parohială Adormirea Maicei Domnului din com. *Scorțaru-Nou*, jud. Brăila la care se alipește și satul *Deșirați*, prin deslipirea de la parohia *Gemenele*, același județ.

9. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1709/924, parohia Grivița, din jud. Ilfov, a fost modificată în chipul următor:

Parohia *Grivița*, com. *Grivița*, jud. Ilfov, se compune din mahalaua *Grivița*, prin deslipire de la parohia *Militari*, și din mahalaua *Puțu lui Crăciun*, partea de peste linia C. F. R. spre nord, prin deslipire de la parohia Crângași.

Bucureștii-Noi, cu biserica sa particulară rămâne în afară de această parohie.

Medalieri

10. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1696/924, s'a conferit medalia Răsplata Muncii pentru Biserică, cl. I Prea Cuviosului Arhimandrit *Pancratie Sidorovici* din Mănăstirea Sf. Ioan din Suceava, pentru activitatea depusă în folosul bisericii.

11. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1699/924, s'a conferit medalia Răsplata Muncii pentru Biserică, cl. I d-lui *Pandele Brătulescu*, comerciant, enoriaș al bisericii parohiale *Popa Kițu*, din Capitală, pentru îmbunătățirile aduse acelei biserici.

12. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1701/924, s'a conferit medalia Răsplata Muncii pentru Biserică, cl. I d-nei *Eliza C. Gărdescu*, proprietară în jud. Vâlcea, pentru donațiunea și zelul depus la restaurarea bisericii filiale *Sfinții Impărați*, din parohia Pietroasa, acel județ.

13. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1705/924, s'a conferit medalia Răsplata Muncii pentru Biserică, cl. I Arhipresviterului Mitrofor *Mihail Dracinski*, rectorul Seminarului teologic din Cernăuți, pentru activitatea depusă pe tărâm bisericesc, școlar și național românesc.

14. Prin Inaltul Decret Regal Nr. 1708/924, s'a conferit medalia Răsplata Muncii pentru Biserică, cl. II, d-lui *Manolache Șerban*, din satul *Alba*, com. *Regele Ferdinand*, jud. Tulcea, pentru ajutorul dat bisericii din localitate.

Asemenea prin Inaltul Decret Regal Nr. 2053 din 21 Iunie 1924, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, cl. I d-nii *Mihail Ionescu*, președintele coloniei românești din Sofia și d. *Grigore Tăutu*, directorul școlii primare românești din acel oraș, pentru ajutorul dat la înfăptuirea cimitirului și monumentului pentru vitejii români, ridicat în Sofia

Asemenea, prin Inaltul Decret Regal din aceeași zi a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, cl. I Sf. Sa Păr. Ștefan Dumitrescu, paroh al bisericii „Domneasca” din Curtea-de-Argeș, pentru munca sa în ogorul Bisericii și al învățaturii în folosul Bisericii.

Asemenea, prin Inaltul Decret Regal Nr. 1704 din 31 Mai 1924, au fost cinștiți cu *Răsplata Muncii pentru Biserică*, următorii preoți și credincioși:

Clasa I: Sf. Sa Păr. C. Roșescu din com. Liteni jud. Fălțiceni.

Clasa II: Sfinții Lor Părinții: C. Zaharescu din com. Fălțiceni; D. Mălinescu din com. Drăceni; Ștefan Rafail din com. Boroaia; și I. Ortocanu din com. Dorna jud. Fălțiceni, pentru serviciile făcute Bisericii.

Asemenea, prin Inaltul Decret Regal Nr. 1940 din 14 Iunie 1924, au fost cinștiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, credincioșii mai jos însemnați, pentru daniile făcute de ei bisericilor din Săcele jud. Brașov:

Clasa I: d-lui Bucur Ionescu din com. Turcheș jud. Brașov.

Clasa II: d-lor Vasile Moșoiu; Radu Moroianu; Irimia Constantin și Matei Stroescu din aceeași comună și județ.

MULȚĂMIRI

D. Damian Moti din com. Cudalbi, Covurlui, a dăruit bisericii din acea comună o evanghelie îmbrăcată în argint, în preț de 3000 de lei, pentru care faptă i se aduc călduroase mulțămiri de către Onor. Minister al Cultelor și Artelor.

Dumnezeu să-l aibă în sfânta Sa pază!

Sfânta Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce vii mulțămiri d-lui Constantin Milicescu din comuna Cotnari, Iași, care a binevoit să dăruiască bisericii parohiale *Horodiștea* un acoperământ pentru Sf. Masă, în valoare de 1600 de lei și un epitrahil care a costat 600 de lei. Asemenea mulțamește d-lui Ioan Pătrașcu tot din acea comună, care a dăruit aceleiași biserici un rând întreg de veșminte preotești, costând 600 de lei.

Dumnezeu să-i încarce pe amândoi de toate bunătățile Sale.

Sf. Episcopie a Hușilor aduce vii mulțămiri bine credincioșilor creștini și creștine pentru darurile făcute bisericii parohiale din Bălteni, Vaslui, după cum mai jos se arată:

1. Locuitorului Gh. Lazăr, pentru o evanghelie îmbrăcată în argint și prețuind 4000 de lei; 2. d-nei Nastasia Zota pentru o evanghelie legată în pânză și piele, costând 290 de lei; 3. d-lor Gr. Mărărie și Ioan T. Nicolae, zis Botolică,

care au dăruit câte un prapor costând 800 de lei bucata.

Dumnezeu să-i apere în toată căile vieții lor!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul-Severin aduce vii mulțămiri enoriașului Ioan Voicu din parohia *Burila-Mică*, Mehedinți, pentru că a dăruit bisericii parohiale Sf. Nicolae din acea parohie un rând de veșminte care au costat 3500 de lei.

Dumnezeu să-l învrednicească de toate ocrotirile Sale!

Sf. Episcopie a Constanței aduce vii mulțămiri d-lui Nicolae Comănescu și soției Fia din com. Dragoș-Vodă, jud. Ialomița, pentru dania lor făcută bisericii din satul *Socoalele*, cuprinsă într'un steag prețuind 2500 de lei. Asemenea văduvei *Smaranda David* pentru un epitrahil prețuind 1500 de lei și Obștei satului care a cumpărat pentru biserică un stihar în preț de 3000 de lei.

Dumnezeu să răsplătească râvna lor pentru Casa Lui, cu toate bunătățile Sale cele cerești și pământești!

Sf. Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce vii mulțămiri locuitorilor Vasile Bărbieriu, Ioan Bărbieriu, Mihai Bărbieriu, C. Vorunciuc și N. Baci din satul *Cuza-Vodă*, com. Copou, Iași, pentru fapta lor creștinească de a fi reparat cu cheltuiala lor un rând de Sfinte Vase (aurite și argintate din nou) ale bisericii filiale din parohia Copou, care reparație a costat 1000 de lei.

Dumnezeu să-i învrednicească de toate apărările Sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul-Severin aduce vii mulțămiri d-nei Matilda Boicescu și soțului său d. Traian Boicescu, enoriași ai parohiei *Toți Sfinții* din Râmnicul-Vâlcei, pentru dania lor făcută bisericii parohiale, cuprinsă în 10 covoare de lână, lungime totală de 65 de metri, prețuind aceasta peste 40,000 de lei.

Dumnezeu să reverse asupra lor tot belșugul Său!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul-Severin aduce vii mulțămiri comitetului întocmit în parohia Comoșteni, Dolj, pentru strângerea sumei de 20,120 de lei cu care a cumpărat un rând de veșminte sfinte pentru biserică acelei parohii. De asemenea d-lui Marin Nicolăescu din *Corabia*, pentru că, din propriile sale mijloace, a cumpărat pentru biserică din Comoșteni un policandru de bronz alămit cu 12 lumini, 2 sfeșnice de bronz și 3 candelă suflăte cu argint, toate costând 14,000 de lei.

Pentru toate aceste fapte, Dumnezeu să-i răsplătească cu toate darurile Sale cele cerești și pământești!

Epitropia parohiei *Mogoșani* din com. Mogo-

sani jud. Dâmbovița aduce vii mulțămiri preotului paroh *Toma Diamandescu*, pentru multa sa stăruință, prin care, în vară anului 1923, s'a restaurat radical biserica parohială din acea comună. De asemenea, mulțamește și enoriașilor acelei biserici, care au răspuns la apelul preotului cu suma de 361,000 de lei cu care s'a putut face lucrarea. Comisiunea de recepțiune a lucrărilor, din partea Sfintei Mitropolii și a Ministeriului Cultelor a găsit biserica o podoabă, printre alte biserici ale aceluși județ, pictura fiind minunat făcută de către pictorul *Georgescu* din Ploiești.

Dumnezeu să le dea după inima lor bună, curată și râvnitoare!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul-Severin, aduce vii mulțămiri d-nei *Elefteria Gh. Olănescu*, care a dăruit bisericii parohiale *Toți Sfinții* din orașul Râmnicul-Vâlci suma 6500 de lei, din care s'au cumpărat două sobe sistem *Godin*.

Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei aduce vii mulțămiri 1. d-nei *Emilina St. Becheanu* din București, Calea Dorobanților 42, pentru un rând de veșminte bisericești, lucrute din mătase cu fir de aur, stiharul de moar roz, dăruit bisericii *Precupeții-Noi* din București; 2. asemenea, d-nei *Zoe P. Bărbulescu* din București, Calea Dorobanților 75, care a dăruit aceleiași biserici tot un rând de veșminte de mătase cu fir, fondul alb, stiharul de vernil cu flori, precum și un rând de procovețe, toate prețuind 12,500 de lei; 3. asemenea d-lui *Ioan Costacopol*, episcop al acelei biserici, pentru alt rând de veșminte de mătase cu fir, fondul verde, fără stihar, prețuind 8500 de lei.

Dumnezeu să-i răsplătească după dărnicia inimii lor și iubirea către buna podoabă a Casei Domnului!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul-Severin, aduce vii mulțămiri d-lui *Constantin D. Cioroianu*, proprietar în Craiova, pentru dania sa de 3451,50 m. p. de pământ, aflător în comuna *Cioroiași*, Dolj, pe care să se zidească o biserică și care teren prețuiește suma de 50,000 de lei.

Dumnezeu să-l întărească în toți pașii săi!

Onor. *Ministeriu al Cultelor și Artelor* aduce vii mulțămiri persoanelor mai sus însemnate, care au făcut danii bisericii *Precupeții-Noi* din București și cărora le-a adus mulțămiri și Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei. Pe lângă acelea, mulțamește și d-șoarei *Ioana Ionescu* din București str. Laptelui 29, care de asemenea a făcut însemnate danii de veșminte bisericești aceleiași biserici.

Dumnezeu să reverse peste ea toate fericirile Sale cele cerești și pământești!

Parohia Leu II, aduce vii mulțămiri d-lui *Dumitru Popescu*, pentru dania făcută bisericii *Sf. Nicolae* din acea comună, cuprinzând o sobă de teracotă, care a costat 8200 de lei.

Dumnezeu să-l încarce de toate bunățile Sale!

Epitropia bisericii parohiale Luica, Ilfov, aduce mulțămiri enoriașului *Marin Cristache*, care a dăruit acestei biserici din această parohie lucruri în preț de 1500 lei.

Dumnezeu să-l plătească cu toate milele Sale!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor* aduce vii mulțămiri d-lor *Ioan St. Ciuceanu, Vasile Grigore, Andrei Mihalcea și Nicolae Vasilescu* din comuna *Crunți*, jud. Ialomița, pentru însemnate daruri în bani și lucruri bisericești făcute bisericii din acea comună.

Dumnezeu să-i încarce și pe ei de toate darurile Sale!

Epitropia Parohiei Maxim din jud. Buzău aduce vii mulțămiri d-lui *Gh. Pătrășcoiu* din comuna *Gura Sărății*, Buzău, pentru dania făcută bisericii *Sf. Gheorghe* din Maxim, care a costat 10,397 de lei.

Dumnezeu să-l încarce cu toate bunătățile Sale!

POȘTA REDACȚIEI

Sfinției Sale Părintelui *Petre Popescu*, Paroh în *Țâța Dâmbovița*.

Vă mulțămesc pentru bunăvoința de a-mi fi trimis cartea *Calendaru Eternu* de Preotul *G. Diaconescu*, în urma citirii articolului meu despre *Românii care au scris despre calendar* din nr. trecut al acestei reviste. Ați făcut o faptă bună trimețându-l, fiindcă binele se face mai ușor când silințele se împreunează. Oricât de mult ar urmări cineva unele lucruri, nu le poate afla pe toate prin el singur.

Cu aceasta am făcut un act de dreptate și pentru răposatul preot *Diaconescu*. Dacă a avut râvna a se ocupa de calendar, nu era cu dreptul ca să știe lumea de el și să-i pomenească numele!

Cum puteți vedea, în continuarea articolului meu din acest număr, despre *Românii care au scris despre calendar*, am folosit cartea Preotului *Diaconescu*, și cu aceasta primiți mulțămirea nu numai ale mele, ci și ale cititorilor care cu plăcere vor afla despre acest preot *Diaconescu*.

Părintelui *Mihail Plătăreanu*, Paroh în *Plătărești*, Ilfov.

Deși nu e slujba mea, am mijlocit însă ca să vi se schimbe adresa după numele schimbat al parohiei și să vi se trimeată revista acolo. Am publicat și în revistă schimbarea făcută cu numele parohiei, chiar în acest număr. Va să fiă făcut cu Decretul Regal nr. 1945.

Arhim. SURIBAN

Biserica Ortodoxă Română

REVISTA SFÂNTULUI SINOD

CUPRINSUL

Carte pastorală	† MIRON
Scurte studii introductive	Pr. POPESCU-MĂLAEȘTI
Români care au scris despre Calendar	Arhim. SCRIBAN
Cum slăbesc religiile și pătrund rățăcirile	V. SIMIGANOSCHI
De prin satele noastre	DIMITRIE IONESCU
Alte socoteli cu uniții	Arhim. SCRIBAN
Despre administrarea averilor Bisericii creștine	Pr. C. URECHIE
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN, Dr. DRAG. DEMETRESCU
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Știri, Mulțămiri, Poșta redacției	Arhim. SCRIBAN

APĂRE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din:
I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschii*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 658-659).

BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 9 (522).

Septembrie 1924

CARTE PASTORALĂ

CĂTRĂ

IUBIȚII NOȘTRI CREDINCIOȘI DIN SFÎNTA MITROPOLIE A UNGRO-VLAHIEI

Se știe, că Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe române — în înțelegere frățească cu celelalte biserici surori din țările, unde întrunirea și consfătuirea vlădicilor lor a fost cu puțință — au hotărât a îndrepta greșala cea mai mare a Calendarului, de care Biserica noastră s'a folosit până acum.

Dar ce cuprinde un Calendar? El cuprinde măsurarea timpului, a vremii. În viața oamenilor sunt multe feluri de măsuri. Așa, de pildă, pâna se măsoară cu cotul; iar în vremurile mai nouă cu metrul. Drumurile se măsoară cu kilometrul. Apa, laptele, vinul se măsoară cu cupa, vadra;... iar în timpurile mai nouă cu litru, decaltru, hectoltru. Pâinea, brânza și peste tot greutatea se măsoară cu fontul, oca; iar astăzi cu kilogramul; și așa mai departe.

Omului îi trebuia și o măsurătoare pentru timp, căci vremea se strecură mereu și eră cu neputință, ca în cursul veacurilor să nu se găsească o măsurătoare și pentru vreme. Mereu răsare și apune soarele, dându-ne ziua și noaptea. Mereu vedem, cum se schimbă luna, trecând în curs de vre'o 30 zile prin cele 4 forme ale ei, dându-ne lunile. Mereu se tot preschimbă primăvara, vara, toamna și iarna, dându-ne anul.

Astfel popoarele au băgat de seamă că, la măsurarea vremii, trebuie să se ieie — să se orienteze — după mișcarea stelelor, căci soarele, pământul, luna încă sunt stele și se mișcă.

Turcii, de pildă, s'au luat după mișcările **lunii** și și-au format așa numitul *an lunar* și **calendar lunar**.

Anul lunar avea mai multe variante sau forme.

Jidovii s'au luat și după mișcarea lunii și după ale soarelui și astfel și-au făcut un an și un calendar **lunar-solar**.

Dar calendarele acestea erau pline de greșeli, încât, după un șir de zeci de ani, lunile de primăvară cădeau *vara* sau și mai târziu, producând mare zăpăceală și încurcături. Așa, de pildă, cu

vreo 200 ani înainte de Hristos, la Romani — după anul lunar — 1 Ianuarie a căzut toamna, pe vremea lui Octomvrie. Anul lunar primit de Greci era mai scurt cu aproape 11 zile, de cât trebuie. Deaceea înțeleptul Solon al Grecilor a poruncit, ca tot la 3 ani să se mai adauge o lună nouă, de 30 zile. Alții au făcut alte îndreptări.

Mai bunișoară era îndreptarea, făcută de strămoșii noștri Romani, din porunca împăratului Iuliu Cesar. El însărcinase pe marele învățat și cunoscător al mișcării stelelor, pe Sosigene din Alexandria, ca să-și bată capul a întocmi un calendar, care să aibă cât de puține greșeli.

Sosigene a luat de bază la întocmirea Calendarului său mișcarea soarelui și mișcarea pământului în jurul soarelui. Deaceea anul lui este **an solar**. Și anume *anul trebuie să fie atât de lung, cât ține mișcarea pământului în jurul soarelui, sau a timpului, în care soarele, în mișcarea sa pe cer, iarăși ajunge la locul sau punctul dela care a plecat*. Dar drumul acesta nu se face **precis în acelaș timp** în fiecare an. Se arată mici deosebiri, care însă, în curs de veacuri, devin simțitoare. Tocmai de aceea nu se poate face un calendar **desăvârșit**. Astfel trebuie să se ia o măsură în calcul de mijloc. Învățatul Sosigene a luat lungimea anului cu 365 zile și 6 ceasuri. În calendar însă nu poți socoti ceasuri, ci numai zile întregi. Astfel a luat câte 3 ani de 365 zile, numiți *comuni*, iară cele câte 6 ceasuri la an, ce trec peste 365 zile, le-a adunat în curs de 4 ani. Și anume de 4×6 ceasuri fac 24 ceasuri adecă o zi întreagă, pe care o adaugă tot la al patrulea an, care are 366 zile și se numește **bisect**.

Iuliu Cesar, care era și capul țării și capul credinței păgâne a strămoșilor noștri Romani, a poruncit la anul 46 înainte de nașterea lui Hristos, să se folosească acest calendar în împărăția Romanilor. Deaceea se chiamă **calendarul Iulian**.

Pe vremea când a petrecut Mântuitorul Hristos

pe pământ în chip de om și a întemeiat credința și Biserica creștină, popoarele aveau deosebite calendare sau măsuri de timp: lunar, solar, în deosebite forme. **Creștinii n'aveau un calendar al lor**, ci mai bine de 300 ani creștinii, care s'au botezat dintre Jidovi, urmau calendarul Jidovesc. Creștinii botezați dintre Romani sau Greci, până acum păgâni, urmau calendarul lor păgân. Unii prăznuiau sărbătorile în o zi; ceilalți în alte zile. De aci s'au născut fel și fel de încurcături, care împedecau închiegarea vieții creștine, care tocmai cere apropiere, pace, bună înțelegere pe temeiul celei mai desăvârșite iubiri.

Astfel sfinții părinți sau vlădicii tuturor bisericilor au aflat de lipsă să se întrunească la anul 325 după Hristos la Niceia în număr de peste 300 inși; și cumpănând, care ar fi calendarul cel mai bun — au hotărât să primească și introducă în viața bisericească *Calendarul Iulian*, luat dela păgâni. Abia din veacul al patrulea au început creștinii să aibă calendarul lor, însă de obârșie păgână. Viața creștinilor și sărbătorile lor s'au adaptat după întocmirile acestui calendar păgân.

Prin aceasta însă, legea creștină a lui Hristos n'a suferit nici o scădere, nu s'a pângărit cu nimic, căci calendarul n'are a face cu ființa legii creștine; dimpotrivă viața bisericească a creștinilor s'a regulat mai bine, ca înainte. Calendarul e numai o **măsură de timp**. El e ca un cuier cu 365 de cuie, de care atârnam însemnarea deosebitelor sărbători și prăznuiri de sfinți, ca să știm, care pe ce zi cade. E ca un răvaș, în care însemnezi multele soroace, de care ai lipsă. Precum pânza și bunătatea sau calitatea ei nu pierde nimic, dacă o măsură cu *cotul*, sau dacă o măsură cu *metrul* — așa și sărbătorile creștine nu pierd din sfințenia lor pe urma calendarului.

Tot cu prilejul soborului dela Niceia, Sfinții Părinți — sfātuindu-se cu învățații, cari știu ceti din mersul stelelor — au aflat și constatat, că și calendarul Iulian are o mare greșală. Anul adevărat este anul cel ceresc, anul din natură; și întocmai ca acesta trebuie să fie și anul din calendar. Dar anul din calendarul Iulian e mai lung decât anul *adevărat din natură*, precum îl arată mișcarea pământului în jurul soarelui. E mai lung cu 11 minute și 14 secunde. Anume, anul adevărat în natură se isprăvește în o anumită clipă; iar anul din calendar mai ține încă 11 minute și 14 secunde.

Deosebirea dintr'un an e mică; dar în curs de veacuri se adună și dă zile întregi. Și astfel anul adevărat în natură se isprăvește și anul din calendarul Iulian mai ține, mai durează câteva zile, adică întârzie.

Dacă călătorești încotro-va și pe drum te

întreabă alt drumeț: „Nu cumva ai întâlnit un car încărcat, de pildă cu rogojini“? îi răspunzi: „Ba da! l'am întâlnit la *podul Argeșului*. Astfel drumețul să știe orienta, cam unde-i cel cu carul.

Și în „calea anului“ sunt asemenea **puncte de orientare**. Așa, de pildă, e și ziua aceea, în care ziua și noaptea sunt egale, sunt asemenea, de câte 12 ceasuri. Asta se cheamă **echinocțiu** în limba cărturarilor. E un echinocțiu de primăvară și altul de toamnă. Pe vremea lui Sosigene și Iuliu Cesar, echinocțiul de primăvară a căzut pe 24 Martie. El l'a fixat pe această zi. Dar Sfinții Părinți dela Niceia au aflat, în anul 325, că echinocțiul de primăvară e de fapt în natură la 21 Martie, și nu la 24; deci cu 3 zile mai înainte; și că deci calendarul Iulian a întârziat atunci cu 3 zile. Cele 11 minute și 14 secunde în cursul timpului au dat 3 zile întregi. Astfel ei au mutat echinocțiul pe 21 Martie. Dar Sfinții Părinți adunați la Niceia au făcut îndreptarea nu mai pe trecut, până la anul 325, și n'au hotărât, cum să porcedă creștinii cu calendarul lor, cu deosebirea celor 11 minute și 14 secunde pe an — dintre anul cel adevărat, din natură și între anul din calendar — să fie îndreptată și pe viitor. Astfel, această deosebire an de an a crescut. Anul din calendarul nostru a rămas mereu întârziat față de anul din fire. Tot în 128, ani această întârziere face o zi întreagă. Iară dela Soborul Vlădicilor din Niceia, adică în curs de 1600 de ani și până azi, a întârziat cu 13 zile întregi. Și dacă această greșală am lăsa-o ne îndreptată multe-multe veacuri, atunci întârzierea măsurii anului din calendar ar putea să fie odată și de 130 zile; și oamenii iar s'ar poameni, că în calendar să fim în vreo lună de iarnă, pe când în anul din fire a trecut chiar primăvara și am intrat în *vară*. Adică s'ar repeta ceea ce a mai fost cu mii de ani mai înainte din pricina greșalelor din calendar.

Greșala de mai sus **trebuie îndreptată și pe viitor**. Alte popoare au făcut oarecari îndreptări mai de mult.

Vlădicii și fruntașii Bisericii noastre românești — văzând că dela soborul din Niceia, ținut la anul 325 și până acum am rămas cu calendarul înapoi cu 13 zile — s'au pus în înțelegere cu vlădicii tuturor bisericilor ortodoxe. Aceste bisericile au trimis la Constantinopol persoane puține, atât clerici cât și mireni, ca să cercetească chestia și să croiască ceva plan de îndreptare. Acest plan s'a trimis tuturor sfințelor sinodoale episcopoești din toate țările ortodoxe cu conducere legiuită și regulată.

Rezultatul hotărârilor acestor sfinte sinoade a fost, ca unele biserici, cum e Prea Sfânta Patriarhie dela Constantinopol, apoi Biserica din Grecia, au

făcut și introdus în Biserica lor îndreptarea încă în 10 Martie din anul acesta. Sârbii fac îndreptarea în 1 Octombrie. Bulgarii vor face ca noi. Asemenea a hotărît și Sf. Sinod al Bisericii române **cu toate glasurile vlădicilor săi**, că:

1. la 1 Octombrie anul acesta sărim peste 13 zile, cari încurcă calendarul fără nici un rost, și cari sunt împotriva adevărului din natură, zidită de Dumnezeu, căci anul adevărat — în fire — de fapt se isprăvește ca azi, pre când în calendarul nostru greșit anul mai ține împotriva firii încă 13 zile. Aceste 13 zile, cari sunt împotriva adevărului, s'au adunat din cele câte 11 minute, 14 secunde pe an. Astfel, în anul acesta, — în loc de 1 Octombrie stil vechiu va fi — 14 Octombrie.

2. Sfinții, a căror pomenire cade în cele 13 zile sărite—ca fiind împotriva adevărului—se vor serba în bisericile parohiale în 14 Octombrie, iar în mănăstiri în cele 13 zile din luna Octombrie, cari urmează după 14 Octombrie.

3. Sfintele evanghelii din Duminicile, a 20 și 21 după Rusalii, se citesc în ziua Sfintei Paraschive.

4. Ca pentru viitor, să nu se mai mărească întârzierea an de an, Sfintele sinoade de azi au făcut **o socoteală proprie**, care e mai bună decât îndreptarea făcută, de pildă, de papistași. La ei, după îndreptarea făcută încă la 1582, anul din calendar întârzie față de anul cel adevărat, al cerului, cu vreo 26 secunde; și astfel ei tot la câte 4000 ani trebuie să mai sară o zi; pe când după îndreptarea ce-o facem noi acum, anul din calendar întârzie numai cu vr'o 2 secunde; și deci noi numai la 40,000 de ani trebuie să mai sărim o zi, ca să nu rămânem îndărăt de anul, cum ni-l arată Cerul.

5. Mai gingaș în socoata calendarului este sorocul sfințelor Paști. În această privință, noi am hotărît, să păstrăm și mai departe rânduiala hotărâtă de Sfinții Părinți dela Niceia și vechia pascalie. Cum însă echinocțiul de primăvară s'a stabilit atunci pe 21 Martie, biserica noastră —nefăcând după soborul dela Niceia îndreptarea greșalei din calendar — s'a abătut dela hotărîrea Sf. Părinți, încât în zilele noastre am rămas cu echinocțiul de primăvară dela 21 Martie **pe 8 Martie**, adică cu 13 zile în întârziere. Pe te-

meiul hotărîrilor din urmă iarăși ne întoarcem la 21 Martie, adică cum au statorit Sf. părinți la Nicea. Astfel și în viitor ziua învierii se va prăznui așa: Așteptăm mai întâiu 21 Martie, adică **echinocțiul de primăvară**, apoi **luna plină și Duminica viitoare** cad Sf. Paști; iar — dacă pe Duminica aceea ar cădea pascha Jidovilor, — noi amânăm Paștile pe Duminica viitoare.

Din cele de mai sus v'ați putut ușor încredința că nimic n'are aface calendarul cu sfânta noastră credință strămoșească. Credința aceasta a existat și pe vremea când creștinii n'aveau calendarul lor. Credința nu s'a stricat nici când creștinii au primit un calendar păgân, cel Iulian. Credința nu se va strica nici acum, când îndreptăm numai o vădită greșală a lui. Incolo rămân toate, cum au fost. Calendarul este numai o măsurătoare a timpului. Și — precum am zis și altădată — repet și acum: Dacă adevărul ne arată, că 2 și cu 2 fac 4, sau de $2 \times 2 = 4$, atunci nici un om cuminte nu poate zice, că de $2 \times 2 = 5$, căci s'ar face de răs.

Așa și cu anul din calendar. Dacă adevărul din fire ne arată, că anul cerului este — după cum ne arată mișcarea pământului și a soarelui cari stau la temelia lui — de 365 zile, **5 ceasuri și ceva**, atunci noi nu putem — fără a greși — să luăm 365 zile și **6 ceasuri** întregi în loc de 5. În fața adevărului trebuie să ne închinăm toți. Doar însuși Mântuitorul Hristos a zis: „Eu sunt calea, **adevărul** și viața“ (Ioan XIV. 6.), iară Psalmistul zice:

„Doamne, *adevărul tău ajunge..... până pe unde umblă norii*“ (Ps. 36.6) și „*Calea Domnului..... este adevărul*“ (Ps. 25. 10).

Deci dacă ne-am împotrivi adevărului, ne-am împotrivi lui însuși Dumnezeu și Mântuitorului Hristos. Primiți, deci, cu încredere hotărîrea Sfântului nostru sinod, care — împreună cu sf. sinoade ale celorlalte popoare drept credincioase— veghează ca ființa credinței strămoșești să nu se atingă.

Cu arhieresti binecuvântări,

✠ **MIRON**

Mitropolit Primat al României

Toplița-română, August 1924.

N. B. Cucernicii preoți să citească poporului această pastorală de lămurire în sfintele biserici.

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament

CARTEA IOB

Dialogul al treilea

Iob ajunge, în dialogul din nainte, la ideea curioasă că pe pământ cei răi sunt fericiți, iar cei dreți nenorociți.

Atunci o nouă discuție se începe cu prietenii săi.

Elifaz, liniștit și măsurat la vorbă, vorbește de astă dată mai aspru, dar cu toate acestea plin de bunăvoință.

Dumnezeu, zice el, n'are niciun folos din purtarea omului, de-i bună sau rea, deci nu pot fi găsite temeieri pentru purtarea lui în motive egoiste. (20₁₋₂). Tot așa nu ne putem gândi că Dumnezeu pedepsește tocmai temerea de El (v. 4); așa că numai păcatele i-au adus această pedeapsă (v. 5) și probabil că prin *învârtoșarea inimii*, sau prin *apăsarea* nedreaptă a altuia a meritat-o (v. 6—11); tapte de care el a crezut că nu se văd, dar Dumnezeu vede tot ce se petrece pe lume și Iob ar fi trebuit să țină seamă că, de când e lumea, cei nelegiuiți au fost pedepsiți (v. 12—20).

Astfel nu rămâne altceva de făcut decât să se plece înaintea lui Dumnezeu și cu umilință să primească învățătura ce i-a dat, iar Dumnezeu îi va da iertare, căci pe cel ce se smerește El ridică (v. 20—30).

Nici de asta dată *Iob* nu este liniștit și, în răspunsul său, dovedește că nu se lasă înduplecat a se umili înaintea Domnului.

El se știe nevinovat. Este gata să dea dreptate la tot ce face Domnul, dar ar vrea să stea mai întâiu față 'n față, să se explice și este încredințat că Dumnezeu îi va da dreptate, îl va afla nevinovat (23₁₋₇). Dar nu știe cum să ajungă la această confruntare (v. 7—12); în vreme ce răul își urmează cursul fără să țină seamă de dreptate, și aceasta-i ce-l înspăimântă și-l descurajează (v. 12—17).

Dumnezeu îngăduie ca cel rău să apese pe cel sărac; ca cel drept să sufere (24₁₋₁₂); omoruri, desfrâu, hoții se săvârșesc și rămân nepedepsite (13—17).

În zadar amicii lui țin cu tărie că cel nelegiuit primește pedeapsa de care-i vrednic; El zice că nu este așa, ci din potrivă Dumnezeu lungeste zilele celui fărădelege, care moare la fel ca și ceilalți oameni (v 18—25).

* * *

Auzind pe Iob vorbind așa, *Bildad*, celelalt prieten întreabă: «Cum își poate închipui un om că este cu putință a fi cu totul curat înaintea Domnului celui prea Înalt, când nici stelele cerului nu-s curate înaintea Lui? (cap. 25).

* * *

Cam în batjocură *Iob* răspunde lui *Bildad* zicând: Ce bine știi să aperi pe omul fără sprijin, să-i întinzi o mână de ajutor! Cum știi să dai stat celui nepriceput! De cine te alături? De cel cu puterea, de cel cu brațul tare? (26₁₋₄).

După aceste întrebări, pline de ironie, începe să descrie măreția și a tot puternicia creatorului (v 4—14).

* * *

După acestea pare că a fost o pauză în convorbirea lor. Nici unul din prieteni nu mai răspunde. Ironia întrebărilor lui Iob, ca și descrierea a tot puternicii lui Dumnezeu, i-au pus din nou pe gânduri.

Atunci *Iob* urmează cuvântarea sa, hotărât ași apăra nevinovăția până la moarte. El zice că deși Dumnezeu nu voește să i-o recunoască (27₁₋₆), totuși se simte curat și conștiința nu-l muștră cu nimic și nu-i frământă inima nici una din simțirile ce frământă pe cel nelegiuit, pe care Dumnezeu îl pedepsește când el se crede mai fericit (v. 7—23).

Omul, grăește mai departe Iob, simțind bogățiile naturei cu mare osteneală și sârguință scoate din pământ metalele de preț (28₁₋₁₁); dar *înțelepciunea nu se capătă pe aceleași căi și nici nu poate să o cumpere cu vre-un preț* (v. 12—19). Singur Dumnezeu cunoaște drumul la înțelepciune și știe și unde se găsește (v. 19—24). El a văzut-o și a aflat-o dela facerea lumii (v. 25—27).

Iob arată oamenilor unde pot găsi înțelepciunea și cum s-o dobândească, prin aceste cuvinte: «Iată! *Temerea de Domnul, aceasta-i înțelepciunea; fuga de fapta rea, aceasta-i priceperea*» (27—28).

După aceea, urmând, își cercetează încă odată viața. Adânc mișcat, își mai aduce aminte de zilele de fericire, când Dumnezeu îl păzea; copiii îl impresurau; oamenii îl cinsteau și săracii îl binecuvântau (29₁₋₁₇).

Atunci credea că va avea o bătrânețe fericită și o moarte liniștită (v 18—20), de aceea lu-

bărbăta și mângăia pe toți cei apăsați și în nevoe. (v. 20—25).

Acum însă a devenit batjocura tuturor (30₁₋₃); cei mai de jos râd și-l necinstesc. «*Fericirea mea ca norul a trecut.*» (v. 9—15).

Boala nu-i mai lasă nici o nădejde. Dumnezeu către care strigă, nu-l aude. El știe că-i aproape de moarte. El care niciodată n-a fost fără milă cu cel în nevoe, azi geme de durere și trupul e mistuit de boală grea (v. 15—31).

Cu toate acestea din nou mărturisește că purtarea lui n-a fost nelegiuită (31₁₋₄). N-a mințit, n-a necinstit căsnicia; n-a fost nedrept față de servitori, față de orfani, de văduve și săraci; nici n-a lăsat pe călător fără adăpost. Conștiința lui este curată și stă gata să răspundă la ziua judecății și să dea socoteală lui Dumnezeu de toate faptele sale. (v. 4—37).

PARTEA DOUA

În această parte ni se aduce înainte un personaj nou, necunoscut. Se numește *Elihu*, fiul lui Barachel, din neamul lui Ram.

Acesta ascultase până acum tăcut toată discuția. Iob susținea cu tărie că-i nevinovat. ceilalți preteni nu găsiseră răspuns să-l aducă la tăcere, și nu putuseră să-i dovedească că nu-i adevărat ce spune el.

Supărat Elihu ia cuvântul să grăiască (c. 32₁₋₅).

Până acum, zice el, a tăcut, căci a voit să asculte pe cei mai bătrâni ca el; să ia învățatură dela cei mai în vârstă. Dar s'a înșelat. Vârsta nu poate da înțelepciune și cei bătrâni nu pot spune ce-i drept. Aceea ce trebuie este spiritul, este Duhul Atotputernicului, ce face pe om înțelept. De aceea are să spună și el ce știe (32 v. 6-10).

Cei trei prieteni n'au reușit să înfrângă pe Iob. Aceasta nu însemnează că el are dreptate. El, la rândul-i, va spune, fără șovăire și părtinire, tot ce-i frământă sufletul. Chestiunea-i prea însemnată ca să se gândească a cruța pe cineva. (v. 11—22).

Iob să asculte și vorbele lui, căci va spune tot ce simte și cum înțelege el starea lui, după dreptatea capului lui (33₁₋₇).

Iob a zis: Sunt curat; fără păcat... Dumnezeu mă socotește ca dușmanul său. (v. 8—11).

Această cugetare n-o admite Elihu. Dumnezeu este mai sus decât oamenii. El vorbește însă cu ei, în diferite chipuri, dar oamenii nu pricep și nu ascultă de sfaturile sale (v. 12—18). Durerea este unul din mijloacele sale de a-i aduce la pocăință și a-i curăți cu osebire de mândrie.

Dacă omul înțelege, Dumnezeu îl miluește

(v. 19—22) și atunci omul singur strigă tuturor: «am păcătuit, am făcut nedreptate și n'am fost pedepsit cum am meritat». (v. 22—28).

Dumnezeu lucrează în totul pentru binele omului. Aceasta nu trebuie să uite Iob. Și de are cuvinte, să-i răspundă, căci îl ascultă bucuros. De nu are să tacă, pentru că va vorbi el. (v. 28—33).

Iob nu răspunde și *Elihu* începe iarăși a vorbi, adresându-se înțelepților, ca să atle pe partea cui e adevărul (34₁₋₄).

Iob zice: Sunt nevinovat, Dumnezeu mă nedreptățește. Nu-i aceasta o ocară a Dumnului? Nu-i necuvincios din partea omului să zică: Omul n'are nici un câștig de-i înpace cu Dumnezeu? (v. 5—10).

Nu! zice Elihu, Dumnezeu nu-i nedrept. El plătește fiecăruia după căile sale. Dacă Dumnezeu n'ar purta grijă de faptele din lume, în întregime ar pieri. (v. 10—15).

Și descriind, cu iscusință, grija ce poartă Dumnezeu de lume, isprăvește zicând că cei păcătoși sunt plătiți după greșalele lor, cu osebire când nu se pocăesc, ca și Iob ce grăește ca cei fărădelege și a obosit, cu vorba, pe însuși Dumnezeu (v. 16—37).

Nici la aceasta provocare Iob nu răspunde și *Elihu* vorbește pentru a treia oară, răspunzând la susținerea lui Iob, că pietatea n-are nici un folos. (35₁₋₅).

Nici dreptatea, zice Elihu, nici răutatea oamenilor nu aduce vre un câștig Domnului. El este prea sus pentru om și câștigul său este în afară de ori ce pricină. Pietatea folosește omului, nu lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu nu ascultă plângerile oamenilor, o face pentru că omul tocmai numai se plânge, nu se roagă lui Dumnezeu (v. 5—16).

El nu lasă pe cel nedrept nepedepsit și nu-și întoarce ochii dela cel ce-i drept. Dar dacă cei drepti sufăr, Dumnezeu îngăduie să sufere ca prin suferință să le atragă luarea aminte asupra greșelilor lor și să se îndrepteze (36₁₋₁₀).

Cine pătrunde planul Celui prea Înalt și se supune, acela-i fericit; cine nu pătrunde, se revoltă împotriva Domnului și pierе prin orbirea minții lui. (v. 10—18).

Așa și Iob să nu se îndărătnicească în împotrivirea lui (v. 19—21). Să privească lumea și să priceapă grija Lui de lume. (36₂₂₋₃₇₁₃).

Văzând aceasta și pricepând cât de mare-i Domnul, se va pleca înaintea Lui și va avea încredere în El, care-Imare în putere, mare în dreptate. Cu El să nu se potrivească omul. Să se teamă de El, căci pe cei ce se încred în mintea lor, El nu vrea să-i vadă (37₁₃₋₂₄).

PARTEA TREIA

Răspunsul Domnului

Domnul supărat de îndrăzneala oamenilor, apare în nori și cu furtună și *răspunde lui Iob*, muștrându-l de cutezanța lui de a ponegri Dumnezeu. El pune lui Iob mai multe întrebări ca să răspundă (38₁₋₄).

În aceste întrebări se desfășoară, în chip minunat, întregul act al facerii lumii.

Dumnezeu cere lui Iob răspuns de toate *minunile lumii*: punerea temeliei pământului (v. 4—7); îngrădirea mării cu maluri (v. 8—11); arătarea aurorii (v. 11—15); adâncimea și întinderea pământului (v. 16—18); locul luminei, al întinericului, al zăpezii, al grindinei, al vântului, al ploii și al frigului (v. 19—30).

Apoi se întreabă de *minunile cerului*: stelele, arătarea furtunii și a norilor (v. 31—38); de rostul minții și grija vieții animalelor numeroase ce umplu pământul, a leilor și corbilor (v. 39—41); căprioarelor și cerbilor; asinilor sălbatici; strușilor, ereșilor, vulturilor și atâtor altele (39₁₋₃₀).

Efectul acestei cuvântări este zdrobitor. Când Domnul întreabă în urmă pe *Iob* de mai are poftă de vorbă cu Domnul, el *răspunde* că trebuie să-și pună mâinile pe gură și să tacă. (40_{1,5}). Dar Domnul urmează cu a doua cuvântare ca răspuns la acuzarea lui Iob că Dumnezeu este nedrept.

Iob, zice Domnul, să ia singur cărma lumii și să arunce la pământ pe cei nelegiuiți și atunci și El, Domnul, îl va slăvi. Cu alte cuvinte Iob nu pricepe cum El, Domnul, cârmuește lumea în care nu voește să domnească decât dreptatea (40₅₋₁₄).

După aceea se face o descriere frumoasă și amănunțită a două animale — Behemott și Leviatan — pe care omul nu le poate cârmui după a lui voe; cum dar se va măsura cu celce le-a creat? (40₅—41₂₆).

Iob ascultând aceste zise de Domnul, mărturisește greșala că nu a cunoscut puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu și a făcut un mare păcat de a grăit de lucruri pe cari mintea sa nu le pricepe. De aceea îi pare rău de cecece a vorbit și recunoaște că pulbere și praf este înaintea Domnului. (42_{1,6}).

Iar *Domnul*, vorbind din nou, muștră pe amicii lui Iob că n'au vorbit drept. Și de voesc să capete iertare să se roage de Iob să mijlocească pentru ei și să aducă jertfă, ardere de tot. Eli-faz, Bildad și Țofar aducând jertfă au căpătat iertare. (42_{6,9}).

Epilogul

Incheerea poemii vorbește de răsplata lui Iob, prin căpătarea tuturor bunurilor ce avusese, ca și prin dobândirea copiilor lui, de care s'a bucurat până la adânci bătrânețe. (42₉₋₁₇),

Problema cărții și origina scrierii.

Din cuprinsul scrierii, spus așa pe scurt, se vede că un spirit ales, o minte ageră și pătrunzătoare a unui talentat poet a fost multă vreme frământată și tulburată de un fapt real pe care-l observase în viață: *Cei drepti, — indivizi ca și popoare, — sufer adesea ori, cu toată dreptatea lor. Cei păcătoși, răi sunt fericiți.* Mintea și întreaga lui ființă se revoltă împotriva acestui fapt.

El știa, și simțirea lui nu-l lăsa să creadă altfel, că Dumnezeu este drept și răsplătește drept.

Această *credință* în dreptatea divină eră stăpână pe tot sufletul lui.

Deci deoparte realitate crudă, de altă parte credința tare și neclintită. — Un sbucium mare îl cuprinse și gândul de a da o dezlegare acestei probleme nu-l părăsea.

De mult, din vremi uitate, se povestea de un om drept, care a suferit mult, chiar foarte mult, cu toată dreptatea lui. Pe acst om drept — numit Iob — îl cunoaște tradițiunea depărtată și-l pune alături cu Noe, cu Daniel, cunoscuți pentru dreptatea lor, (Ez. 14₁₄).

Și cu siguranță că era cunoscut chiar mai dinainte, căci în biblioteca din Ninive, a regelui Assurbanipal (668—626 a. Hr.), s'a găsit o poemă ce se aseamănă foarte mult cu poema lui Iob și în cuprins și în formă. Și această poemă n'a fost compusă pe vremea lui Assurbanipal, ci cu mult înainte, căci în orașul Sippar din Babilonia s'a găsit un duplicat al acestei poeme, mult mai vechiu. În Ninive, în aceeași bibliotecă, s'a găsit un comentariu al poemei, în care cuvintele vechi erau explicate prin altele mai noi, ce nu mai erau întrebuițate în acea vreme ¹⁾.

Era deci o veche tradițiune că a trăit, pe vremuri, un asemenea om. Și viața acestui Iob eră oglinda în care se vedea dezlegarea problemei, ce chinuia sufletul poetului nostru, a unei probleme ce a frământat, din adânci depărtări, frământată și azi, și va frământa încă, mintea și sufletul tuturor oamenilor.

Nu putem spune cu siguranță dacă poetul nostru a găsit această tradițiune scrisă sau a cunoscut-o din ce se spunea din gură în gură. Fapt este că el, sau poate un altul înainte de el, a pus în precuvântarea și încheerea scrierii ce noi

¹⁾ Vezi Zeitschrift der Katolisch. Theol. 1907. IV pag. 755 sq.

avem întreagă viață a acestui om drept, în trăsurile foarte scurte. Acestea au format rama în care poetul inspirat de duhul dumnezeesc a pus, cu iscusință de maestru, cea mai frumoasă poemă din V. Testament.

Adâncimea problemei, avântul și inspirația poetică au dat stilului poemei un colorit bogat în expresiuni noi, plin de imagini felurite, cari în adevăr nu plictisesc cu toată monotonia ideilor, dar nouă, este adevărat ne cam îngreuiază înțelesul.

Poetul în lucrarea sa s'a făcut una cu personajele vorbitoare. Vorbele, simțirile lor, tot sbuciumul lor sufletesc este și al lui.

De multe ori este așa de înflăcărat, așa de prins de gândurile sale, că vorbește scurt parcă și-ar întrerupe ideile.

Din aceste pricini și poate și pentru că textul a suferit, pe alocurea, nici schimbări înțelesul nu este ușor de scos.

Greutatea de a înțelege textul scrierii a fost pricina a marii deosebiri între diferiți interpreți ai poemei atât în ce privește tema sau ideea de care se ocupă poetul, cât și cu privire la *deslegarea* ce i se dă temei cu care se ocupă poetul.

Care este tema, problema ce vrea să deslege poetul? — Vom cerceta pe scurt toate părerile mai de seamă,

1) Comentatori ca: Schärer, Szold, Schlottmann, Röbiger, Preiss, și de curând Méinhold și Gautier ¹⁾ cred că autorul voește să răspundă la întrebarea:

„Este cu putință să fie omul religios, fără să știe că are vreun folos?” sau: „Este egoismul izvorul religiozității sau nu?”

În adevăr citind «Înainte cuvântarea» așa s'ar părea.

Când Domnul întreabă pe Satana de a văzut pe servul său, Iob, cu care nu se aseamănă nimeni pe pământ ca om drept și temător de Dumnezeu, Satan răspunde:

«Au de geaba se teme Iob de Dumnezeu.

Au nu l'ai ocrotit Tu însuși pe el și toată casa lui și tot ce ține de dânsul?...

Ia ridică-ți mâna dela dânsul și te atinge de toate câte are au nu se va lepăda de Tine pe față» (1₉₋₁₁).

Din acestea ai crede că aceasta ar fi tema cărții

Dar dacă această ar fi fost tema, n'avea nevoie de atâta trudă, căci răspunsul îl dă chiar la început, în prolog, prin aceea că Iob, cu toate nenorocirile ce au venit asupra lui, „n'a păcătuit. nici n'a pus eeva nedrept în sarcina lui Dumnezeu”. (1₂₂).

Și nici chiar după a doua încercare, Iob „n'a păcătuit deloc cu buzele sale”. (2₁₀).

După un asemenea fapt vădit nu mai era nevoie de dialogul acela lung dintre Iob și prietenii săi.

Și de sigur că dela Iob n'am fi auzit plângeri asupra nenorocirilor lui și împotriva lui Dumnezeu, ci din potrivă supunere desăvârșită la voia Domnului și credința tare în dreptatea Lui, căci este știut și de obște cunoscut, că *cel egoist este și fătarnic și îndărătnic în fătarnicia lui*. Do- vada o avem în viața noastră de toate zilele.

2) Afții ca: Baumgarten, Crusius ¹⁾, și mai în urmă Volck, susțin că autorul a voit să dezvolte *ideea despre adevărata înțelepciune*.

Dar despre înțelepciune se vorbește în cartea Iob numai în cap. 28 și acolo cu scopul de a arăta că adevărata înțelepciune este numai la Dumnezeu.

Din acest capitol însă nu se poate trage concluziunea că autorul cărții a voit să arate că „omul chinat de suferințele din viață va găsi mulțămirea și liniștea numai în o descoperire personală a lui Dumnezeu față de El”, cum sfârșește cartea noastră.

Cuprinsul cărții și toată dezvoltarea ce autorul dă temei sale este departe de o temă așa de abstractă și tot odată nelămurită pentru ceea ce-l frământă pe el, *cum este ideea despre înțelepciune*.

Și să nu se uite că autorul poemei nici nu arată sau lasă măcar să se întrevadă, *obiectul* prin care ar ieși în evidență și s'ar putea dovedi adevărata înțelepciune.

3) Tot așa nu se poate admite părerea lui Toma d'Aquino ²⁾, care socotește că autorul cărții Iob voește să dovedească *providența divină*.

Cu multă dreptate zice Nicolaus de Lyra că un dialog are rost numai asupra unor chestiuni, cari nu sunt limpezi și mai este îndoială în mintea cuiva. Dar asupra ideii de providența divină nu era nicio îndoială, mai cu osebire pe vremea aceea.

Deci toată scrierea n'ar avea rost,

4) Heinrich Heine zice că în această scriere se vede cum se dezvoltă *îndoiala religioasă*. Cartea Iob este *cântul îndoelii*. În tot locul șueră și flueră șerpi înspăimântători veșnicul lor: „de ce”? Cum orice om plânge dacă suferă, tot așa și Iob.— «Otrava aceasta a îndoelii nu putea să lipsească în biblie, marea farmacie a lumii» ³⁾.

¹⁾ Libri de Iob argumenti descriptio, in Opuscula Theologica, pag. 174 sq).

²⁾ „Prolog. în Expositia in Iob”.

³⁾ (Vermischte Schriften I.—Delitzsch Commenter pag. 8).

¹⁾ Introduction II-109).

Dar cine citește această scriere și urmărește, pas cu pas, toate personagiile în sbuciumul lor sufletesc, va recunoaște că tocmai din potrivă ideia autorului este direct opusă îndoelii și în-tărește credința în providența divină dreaptă și nepărtinitoare — ideie, care era așa de puternică și sigură în minte încât nu s'a gândit nici-odată s'o pună la îndoială.

5. Schdrer¹⁾ Augusti²⁾ cred că autorul a avut ideea de a pune înainte *idealul unui om religios, temător de Dumnezeu și statornic în credința sa în mijlocul suferințelor.*

Aceeaș idee la Hengsterberg³⁾ care găsește în scriere, pus înaintea oricui, *modelul unui om drept*, care a putut să se formeze și să trăiască numai în ideile teoretice ale poporului Israel și nicidecum în lumea păgână.

Așa ar fi dacă scrierea s'ar isprăvi cu prologul.

Dar urmărind pe autor mai departe cum zugrăvește lupta și zbuciumul sufletesc al lui Iob, vedem că nu-l poate da ca *modelul, idealul dreptului ce suferă fără să cârtească.*

În adevăr proba că nu-i pasă de pierderea averii o făcuse. A pierdut tot dar n'a păcătuit. Boala rea însă îl chinuia. Prietenii, dela care aștepta un cuvânt de mângâere, îl amărau și mai mult îl torturau cu vorbele lor. Nu vedea în-nainte nimic bun.

De altă parte conștiința sigură și tare de nevinovăția lui, alături de credința, tot așa de tare, în dreptatea divină, măreau grozav chinurile lui sufletești.

În această stare sufletească, în aprinderea la vorbă, greșește și astfel iese la iveală că tocmai *conștiința tare de nevinovăția* lui îl făcea să cadă în un păcat greu, în *păcatul mândriei*. Căci iată ce grăește, vorbind de Dumnezeu:

IX 16. De l-aș chema și mi'ar răspunde
n'aș crede c'a auzit glasul meu,

17. Căci în vârtej m'a sfărâmat și
rănile mi'a înmulțit; nu știu de ce?

18. Nu mă lasă nici chiar să mai răsuflex
și de amărăciune mă umplu.

21. Eu sunt nevinovat,
Nu țin la viață.
Desprețuesc viața.

22. Mi-e tot una; de aceea zic:
Pe cel fără de vină, ca și pe cel greșit, El îl
omoară;

23. Și dacă biciul omoară pe dată!
El râde de încercările celor drepți».

Astfel Iob face pe Dumnezeu nedrept și-L socotește vrășmașul său. Tot așa în 10¹⁵ 17.

13²⁴⁻²⁷; 14³; 16¹²⁻¹⁵; 19^{6,11-13,22}; 23¹⁴⁻¹⁶; 30²⁰⁻²³;
31¹⁻³⁵; 33¹⁰.

În cât pe drept este muștrat de Domnul când se arată în vifor și zice:

„Cine este cel ce întunecând pocește planul,
Cu vorbe fără de înțeles? (38^{2 e})

Și după ce-l chiamă să-i răspundă cine a făcut și cârmește toate cele de pe pământ, îi zice: «Au se mai ceartă cârtitorul cu cel Atotputernic? Cel ce l'a osândit, răspundă!» (40²)

Iar la urmă Iob, cunoscându-și greșala zice: (42⁵)

„Din auzite, numai, aflat'am de Tine,
dar acum ochii mei Te-au văzut;
De aceea îmi pare rău și mă căesc
în pulbere și în cenușă“

Deci nu este adevărat că s'a urmărit prin această poemă ca în Iob să fie pus înainte *idealul* desăvârșit al dreptului.

6) După alții¹⁾ autorul voește să arate, prin o pildă vie *lupta și izbânda omului religios în cele mai grele nevoi ale vieții.*

Dar la această susținere Dillmann întreabă, cu dreptate: Dacă acesta era planul atunci de ce, aproape în toată scrierea, discuția se în-vârtește în jurul chestiunii: *care-i pricina și scopul suferinții?»*

7) Alții ca Stuhlmann, Bertholdt, Eichhorn, v. Cölln, Sachs, Knobel, Vatke, Umbreit, de Wette, Hirzel, Steudel, Hupfeld și mai nou Steurnagel²⁾ cred că autorul voește să desvolte *învățătura despre supunerea necondiționată a omului la voia lui Dumnezeu.*

Cu alte cuvinte un fatalism desăvârșit, o în-tărare a teoriei stoice de supunere la voința necunoscută și nepricepută a soartei.

Impotriva acestei idei este nu numai doctrina întregă a V. Testament, dar chiar scrierea autorului

Nu-i fatalist, nici supus orbește la voința soartei cel ce zice: (19²⁵ sq.).

„Știu că mântuitorul meu trăește
și la urmă se va ridica pe pământ;
Și după ce pielea mi s-a jupuit — aceasta aci —
și fără de carne chiar,
voiu vedea pe Dumnezeu.
Îl voiu privi spre mântuirea mea,
și ochii mei îl privesc,
și nu ca un strein...“

Dacă poetul ar fi voit să dovedească numai supunerea necondiționată la voia Domnului, atunci n-ar fi adus, prin Iob, destule motive ca s'o micșoreaze.

1. Das Buch Hiob 1818.

2. Grundriss einer hist. Kriif. Einl ins alte Testament 1827.

3. Über das Buch Hiob 1856.

1. Keil. Einleitung, 120 și Schlottmanu Einleitung.

2. Einleitunig pag 707

8) După alții, ca Mihaelis, Ewald, autorul voește să dovedească *existența unei răsplate în viața viitoare*.

Ewald zice că: răul nu se poate înțelege nici ca o pedeapsă din partea lui Dumnezeu nici nu se poate înlătura prin disperarea necredinței, ci se înțelege numai cu credința în *veșnicia spiritului*, prin o răbdare tare și credință în adevărurile dumnezești.

Credința în adevărurile divine este netăgăduit arma cea mai bună de luptă în viață. Dar nu aceasta e tema scrierii.

Tot așa Dillmann și Delitzsch socotesc că *ideea despre răsplata în viața viitoare joacă un rol de seamă la Iob*. Dar nu-i dau mare importanță.

În întreagă scrierea nu găsim însă decât slabe licăriri de credință în o viață și o răsplată viitoare. Locuri ca: 13₁₅₋₁₆:

„Iată! El mă va omorâ; n-am ce să aștept,
numai căile mele, în fața Lui, voi arăta“.

Sau (14_{13 sg}).

Ah! de m'ai ascunde în Șeol,
de m'ai acoperii, până-ți va trece ura,
mi-ai rânduî o vreme și de mine aminte să-ți
aduci!

Dacă moare omul au va mai învia?
Toate zilele mele de luptă voi aștepta,
pân'ce-mi vine schimbul!

Tu vei striga și eu îți voi răspunde

Sau (16_{18 21}):

Pământule! nu-mi acoperi sângele!
și să nu fie hotar vaetelor mele!
Chiar acum, iată, în ceruri este martorul meu,
și cunoscătorul meu în înălțime.

Sau 19₂₅₋₁₇.

Știu că mântuitorul meu trăește
și la urmă se va ridica pe pământ;
Și după ce pielea mi s'a jupuit — aceasta aci —
și fără de carne chiar
voi vedea pe Dumnezeu.
Îl voi privi spre mântuirea mea,
Și ochii mei îl privesc
și nu ca un strein.

Acestea toate nu ne îndreptățesc a crede că aceasta a fost tema autorului.

Aci sunt numai slabe licăriri de credință în viața viitoare, ce dau tărie sufletului sbuciumat al suferindului.

Și la aceste licăriri chiar nu s'a ridicat el decât prin tăria credinței în dreptatea Dumnezească.

9) Mulți rabini ai veacului de mijloc, ca și I. Clericus¹⁾, Garnet²⁾ Warburton³⁾, Bruno Bauer⁴⁾ Seinecke⁵⁾ și alții cred că tema cărții este cu caracter național, *Iob este tipul poporului Israel*

în robia babilonică. Poetul voește, prin suferințele îndurate de Iob și purtarea lui supusă, să arate neamului său că singura cale de viață în soarta grea ce îndură în Babilon, este supunera la voia Domnului și încrederea în dreptatea Lui.

Această idee este scoasă din interpretarea alegorică a cărți.

Dar nu găsim în carte nici cel mai mic punct de sprijin.

De asemenea o astfel de interpretare nu se unește decât cu ideea că scrierea a fost compusă după robia babiloneană — ceea ce nu este de loc dovedit.

Pe de altă parte Iob suferă fără să se cunoască vinovat, pe când, în tot Vechiul Testament, robia babilonică este urmarea nenumăratelor greșeli și păcate săvârșite de poporul Israel.

10) În fine o altă părere sprijinită de Umbreit, Hirzel, Renan, Olshansen și alți câțiva, este că autorul voește să dovedească *netemeinicia învățaturii mosaice despre răsplătirea faptelor omului*.

Această învățătură destul de cunoscută și atât în legile și orânduelile mosaice cât și în psalmi (Ps. 18₂₅; 62₁₃) clar și limpede spusă, nu putea fi combătută de un poet cu o așa de puternică credință în dreptatea divină, cum este autorul poemei lui Iob.

Din potrivă el se ridică numai în potriva relei întrebuițări și a abuzului ce se făcea cu acest principiu, batjocorând și torturând cu bănueli neîntemeiate și învinuiri nedrepte pe cei atinși de vre-o nenorocire. El ajută să se înțeleagă mai bine această învățătură și-i arată temelia ei adâncă, reală. Combaterea ei ar fi de altfel nesocotirea legii mosaice. Și dacă aceasta ar fi fost tema cărții, atunci persoanele principale ar fi fost prietenii lui Iob, pe când în scriere, Iob este persoană principală. Aceasta se vede și mai bine cercetând mai cu amănuntul, care în adevăr poate fi tema acestei scrieri.

11) Este sigur că poetul nu a voit să trateze altceva decât: *Problema suferinții omului drept*.

Atât din prolog, cât și din toată poema, se vede că totul se învârtește în jurul acestei teme.

Pus în fața unei asemenea probleme și nemulțumit cu deslegările date, poetul le-a înlăturat pe nesimțite și cu multă dibăcie.

Totuși erau ideii, ce-l strângeau și forțau să dea o deslegare: *Ideea că Dumnezeu este drept*.

Ideia că omul primește răsplată după faptele sale.

Ideia probată că în realitate nu este așa. Atunci dela sine a venit întrebarea: *Pentru ce? De ce așa?*

Dar alături cu această întebare se pun și altele:

Cum avem să înțelegem noi suferința omului drept?

1. Commentarium in Iobum 1728.

2. A dissertation on the book of Iob 17-51.

3. Die göttl. Sendung Mosis 1751.

4. Die Religion des A. T. 1840.

5. Der Grandgedanke des Buches Iob 1863.

Cum se împacă cu dreptatea divină? Și fără îndoială și întrebarea:

Cum să se poarte dreptul când vin suferințele peste el?

Aceste întrebări au o parte teoretică și alta practică. Deși unii comentatori le despart mi se pare că sunt de nedespărțit, căci una cu alta sunt strâns legate.

Poetul voind să le trateze și să le deslege a ales calea cea mai potrivită și mai atrăgătoare: a analizei psihologice, ce nu plictisește, ci din potrivă dă naștere la dorința de a ști, a cunoaște mai amănunt. Urmărind pas cu pas lupta sufletească ce se dă în persoana principală, în Iob, cititorul, fără să vrea, simte împreună cu ce; trece prin toate sbuciumările lui sufletești și multă vreme ideile ce zgândăresc în el o luptă sufletească la fel cu a lui Iob și celorlalți părtași ai durerii lui, nu-l lasă în pace, ci din potrivă îl pun pe gânduri, caută deslegare.

Dela început, din precuvântare, când auzi că Dumnezeu răspunde ispitei satanice prin libertatea ce-i dă de a se purta cu Iob cum vrea, te întrebi: Vrea Dumnezeu să-l pedepsească pe Iob?

Și aceasta cu atât mai mult, cu cât nu Satana începe vorba de Iob, ci însuși Domnul întrebându-l dacă, rătăcind prin lume, a văzut pe Iob, cel depărtat de orice faptă rea, că nu se mai află altul mai drept ca el pe fața pământului,

Iarăși de luat în seamă, cum recunosc și alți comentatori, că Dumnezeu zice «om drept ca Iob» nu se mai găsește pe fața pământului. Deci nu-l declară absolut drept, ci numai în alăturare cu alți oameni.

Avut-a Satana dreptate?

Și când îl vezi pe Iob așa de răbdător, nu te întrebi de ce Dumnezeu l'a pedepsit? ca iarăși când auzi pe femeea lui îndemnându-l la hulă împotriva Domnului să te temi și întrebi de nu cumva Satana va câștiga pricina.

Sunt simțiri de care un cititor ce ține seamă le ce citește nu se poate desbăra.

Dar în decursul desvoltării problemii, iese la iveală că planul divin a mers mai departe decât răutatea Satanii. Satana după ce vede că Iob, leși a pierdut, tot ce avea, nu hulește pe Domnul vine iarăși în fața Celui Prea Înalt.

Domnul îl întreabă (cap. 2_{3 sq.}): Au luat-ai seama la rolul meu Iob, că nu este altul ca el pe pământ? om fără prihană, drept, temător de Dumnezeu și ferindu-se de rău și încă nestrănutat în cuvioșia sa și tu fără cuvânt m'ai făcut să-l sărăcesc pre el¹.

Aceste cuvinte ale Domnului nu sunt, cum u dreptate recunoaște și criticul protestant Welhausen, decât o batjocoră, o ironie. Domnul când voe Satanii să lovească pe Iob cu boală,

rolul lui diavolesc s'a isprăvit. De acum înainte poetul desfășură planul divin, ce rodește altfel de cum și-a închipuit tatăl răutății.

Rând pe rând personajii ce întruchipează ideii vechi și fapte trăite trece pe dinaintea ochilor cititorului.

Cei trei prieteni ai lui Iob: Elifaz, Bildad și Țofar sunt reprezentanții vechii idei cunoscută: *Omul este răsplătit după faptele lui. Cel drept înaintea, este fericit; cel greșit are să sufere.*

Lupta lor sufletească, frământarea lor trebuie să fi fost mare, căci 7 zile și 7 nopți au stat lângă Iob fără să îndrăznească a vorbi.

Când el le dă pricină de vorbă, atunci, rând pe rând își spun părerea.

Când era bogat, fără îndoială, era om drept și ei negreșit îl prețuiau mult. Acum sărac, bolnav, singur pe lume, ei nu văd în el decât un păcătos, ce primește pedeapsa meritată.

Și în cursul vorbirii mai iese și o altă trăsură la iveală: *este îndărătnic; nu vrea să recunoască că-i greșit.* De i-ar asculta pe ei, prietenii lui, și s'ar declara vinovat, rugându-se să-l ierte Domnul, ar fi bine. Dar ei nu pot să-l facă să capete minte. E pierdut.

Numai măestria și arta poetului inspirat a făcut ca aceste trei personaje să nu fie prezentate ca ridicule și urâte de cetitor.

Nenorocitul Iob!, sărac, bolnav, aștepta mângâere și iubire; dar prietenii lui îl torturează!).

Problemele ce aduc în sprijinul părerilor lor dovedesc că n'au adâncit ideea ce voesc să susțină. Au o teorie anume, din nainte făcută, și o susțin. Nu adâncesc deloc problema ce li se pune înainte și nu țin seama nici de ceace le pune înainte viața de toate zilele. În fața lui Dumnezeu se arată destul de supuși, dar față de Iob sunt asprii.

Sunt însă descriși cu atâta fineță și artă încât cititorul simte că ei n'au dreptate, față de Iob dar sinceritatea și onestitatea cu care vorbesc fac pe cetitor să le asculte părerile, fără să poată convinge dar și fără să-i urăști.

* * *

Iob este persoana principală și la el se găsește și temelia deslegării problemii. Artă și măestria poetului se vede în cuvântările lui Iob. Citindu-le, simți că te afli în fața unui om adânc încercat și fără să vrei te cuprinde mila și chiar te turbură starea lui.

Iob este și el de părerea prietenilor că păcatul și pedeapsa sunt strâns legate unul de altul. Când era în fericire nici nu se gândea să zică altfel.

1. Vezi și Crisostom, Migna, LVII col. 505 și LXIII col. 480, și Grigorie cel M. col. 766.

Dar iată-l nenorocit. I s'a luat tot: averea, copiii, sănătatea. De atunci începe adevărata luptă sufletească, în care poetul, prin descrierea lui se arată maestru.

Iob caută să pătrundă cele ce se văd în lume; și scormonește cu deamănuntul trecutul; se chină să găsească vina lui; trece prin multe crize sufletești; când îndoiala, când mânia, când nădejdea îi sfâșie sufletul.

Citirea cuvântărilor lui te mișcă. Simți că vorbesc o minte și un suflet ales.

Pe când cei trei prieteni ai lui sunt apărători puțin iscusiți dar destul de încăpățânați ai vechii eroii, el stă încremenit neștiind încotro. Se dă la frunza, când într'o parte, când într'alta. Are unele accente de pietate și de încredere în înțelepciunea și bunătatea divină, care sunt pline de vioșie, mai cu osebire în starea în care se află.

Și, fapt cu adevărat omenesc, când amărăciunea îl copleșește, vorbele prietenilor îl necănesc, se ridică chiar împotriva Domnului ¹⁾.

În Iob parcă erau două suflete: unul, care cădea la pământ înaintea Domnului și altul ce se ridica cu suspine de revoltă înaintea Lui.

Aci este însă un punct ce trebuie ținut în seamă: *păcatul lui Iob*, pe care poetul nu-l spune ci-l lasă să se vadă numai din dezvoltarea problemei. — În zadar caută Iob în trecutul lui! În zadar scormonește în gândul lui! nu poate să sfărâme încuetoarele ce țin legat în adâncime un păcat ce trebuie curățit. Numai suferința a scutur utut nărui acele cugetări, și așa *păcatul mândriei* a ieșit la iveală. Numai dibăcia și talentul poetului, inspirat de Duhul sfânt, a putut da chip și rost fir al păcatului mândriei, foarte fin și scuns adânc de tot în sufletul lui Iob.

Pe nesimțite, abia pășind, se dezvoltă acțiunea desvelirei acestei idei și cu atâta finețe în lăptos cititorul cel mai drept și obiectiv se lasă dus de Iob și, zicând ca el, ușor se ridică gândul mândru și îndrăzneț la întrebarea: *De ce-l pedepsește Dumnezeu?*

Satana, bănuind pe Iob, și prin el pe toată lumea, a avut oarecare dreptate. Instinctul lui avolesc nu l'a înșelat. Dar totuși n'a lovit unde se ascunde, căci păcatul omului n'a fost acel, care se ascunde el: *interesul*. Sunt mulți oameni drepti nu din interes. — Este altceva mai adânc, ai fin și tocmai de aceea mai primejdios pentru cel mai drept om, căci, fără să vrea, fără să știe, bage deseamă, cade în greșeală cum a făcut Iob.

Este mândria sau lipsa de umilință.

Cu sfârșitul vorbirii lui Iob nu se deslegase problema. Dimpotrivă două idei se aflau mai tari una în fața alteia.

Atunci un tânăr, care până atunci numai ascultase, luă cuvântul.

Elihu, așa se numia tânărul, cu un ton liniștit și plin de respect, pune pe Iob și pe prietenii lui în fața unor idei, ce-i pun pe gânduri și-i fac să vadă deslegarea sbuciumului lor.

În mod treptat îl aduce pe Iob să recunoască că nu-i drept în judecata lui.

Iată, zice el către Iob, ai zis: (33^{9,11}).

„Curat sunt, fără vină, fără prihană.

și n'am făcut fără de lege.

Dar El născocesc pricini de înstreinare.

ca dușmanul Său mă socotește.

Mi-a încătușat piciorul îmi pânzește

orice cărare“.

«Așa ai zis. Iob! dar n-ai dreptate»

Dumnezeu este mai mare ca oamenii. El vorbește omului odată, de două ori, dar omul nu ia seama: În visuri, în vednii, când somnul îl prinde, sau când ațipește.

„Atunci deschide El a oamenilor ureche,

și-i înfricoșează prin înștiințarea, lor,

„ca să întoarcă omul dela lucrul său,

„și mândria dela bărbat să o ascundă.

„El scapă sufletul lui dela groapă,

„și viața lui să nu cadă în sabie“. (33^{14,8})

Și mai pe urmă adaogă Elihu: (34 v, 35^{sq})

„Iob grăit-a din necunoștință.

„și cuvintele sale sunt fără de înțeles.

„Să fie Iob și mai departe încercat,

„pentru răspunsurile lui ca cei neînțelepți,

„căci el a grămădit peste păcat, nelegiuire,

„între noi bătând în palme,

„și grăind multe cuvinte

„împotriva lui Dumnezeu“.

Nimeni altul, urmează el mai departe, decât Dumnezeu, care este mare și puternic, nu ține pe cei drepti în viață și pedepsește pe cei păcătoși, El face dreptate celor apăsați, ține pe regi pe tron și celor în nevoi le deschide auzul ca să prindă *înștiințarea Lui*, zicându-le să se întoarcă din drumul rătăcirii (36).

Și așa cu multă dibăcie, cu multă artă se deslegă aci o problemă mare. *Suferința dreptului*.

Dumnezeu lasă pe cel drept să sufere, ca să-l **întărească să-l încerce să-l curețe** de orice greșală chiar *nefăcută*, dar de care este amenințat să o facă, cum și de orice *întinare*.

Încet și pe nesimțite poetul pășește, în poema sa, spre această deslegare. N'a vrut să dea dela început, însuși Domnul, deslegarea problemei, căci atunci orice om ar fi sis: *mă supun puterii divine* și ar fi rămas tot cu gândul că alta-i deslegarea.

Poate chiar, în fundul sufletului lui, ca și Iob, ar fi numit pe Dumnezeu un tiran. Domnul muștrând pe Iob pentru îndrăzneala lui, îl face să

1) Cap. 9 v. 16 sq, ca și 10 15-17; 13 24-27 și altele.

recunoască numai că mintea lui nu poate să pătrundă toate adâncurile vieții omenești. Dar nu Domnul desleagă chinul suferinții lui Iob. Tot dela un om a venit deslegarea și încă dela unul mai tânăr. Acesta a putut, nefiind decât un privitor la durerea lui, să adâncească mai bine ascunsurile vieții omenești și cu pricepere să le cerceteze și cunoască. Așa nu mai este prilej de a nesocoti această deslegare, ci din potrivă este prilej de gândire dacă nu cumva este așa, căci *tot un om, ca ei, o desvelește, o scoate din adâncul cugetării*. De aicea și Elihu de multe ori zice către Iob:

„De ai cuvinte, răspunde-mi, grăește,
„căci am bucurie de a ta îndreptare (33.32).

Dar Iob! tace și nu răspunde. In sufletul lui începe să se facă lumină.

De asemenea trebuie ținut seama că însăși

greșala lui Iob: *mândria*, ce l'a făcut să grăiască cuvinte aspre împotriva Domnului, e așa de subțire nuanțată, că nu iese la iveală brusc, ci pe nesimțite. De ar fi scos Elihu la iveală acest păcat al lui Iob, poate că mai mult ar fi întunecat mintea lui; s'ar fi îndărătnicit și ar fi grăit iarăși cuvinte grele.

Poetul inspirat nu voia aceasta. El descosea firea omenească și pe calea acestei cercetări voia să dovedească că în fața lui Dumnezeu omul nu trebuie să se îngâmfie, să se încreadă prea mult în el, căci când nici nu gândește, atunci greșește.

Iob tocmai *când voia să-și arate nevinovăția și în felul cum gândea să și-o dovedească*, a greșit. De aceea a trebuit să ia lecție bună și tocmai dela unul mai tânăr ca el și să facă pocăință.

Pr. Popescu-Mălăești

ROMÂNII CARE AU SCRIS DESPRE CALENDAR

Tot mai trebuie să scriem despre chestiunea aceasta, pentru că e greu de isprăvit materialul care s'a scris despre calendar și care tot iese la lumină de ici și de colo.

Din pricina deselor noastre mutări, acest material s'a risipit și nu l-am putut avea la îndemână numai-decât. Acum însă el iese la iveală treptat-treptat și suntem puși în pozițiunea de a comunica și noi treptat-treptat cititorilor noștri ce aflăm în această materie.

1. Părerea dată în nr. trecut, că poate Preotul Diaconescu, de care am vorbit acolo, va fi fost cel din urmă preot care a scris la noi despre calendar, nu s'a adevărit. Cartea aceluia s'a tipărit în 1879. Iată acum însă altul care a scris mai de curând. Acesta însă, fără îndoială, trebuie să fie chiar cel din urmă care a scris. Fiind tipăritura lui de dată nouă, altă scriere a vreunui preot despre chestiunea aceasta s'ar fi știut.

Preotul de care voim să pomenim acum este răposatul preot din *Găvănești Buzău C. Stănescu*, care a tipărit în 1910 cartea cu numele *Mâna lui Damaschin*, în orașul Buzău. Cititorii vor ști mai bine cine este acest preot, dacă le voi spune că e tatăl părintelui *Ioachim Stănescu* din aceeași localitate. Fiul însă e mai cunoscut, pentru că, s'a amestecat ici și colo în viața culturală a Bisericii. Scotea frunte de război revista *Innoirea*, pe care a scos-o și după război, câteva numere în Brăila, iar după aceea în București, până la 1 Octombrie 1919. Subsemnatul a scris mult și la această revistă.

Apoi iată, autorul cărții numite «Mâna lui Damaschin» este tatăl acestui preot, și el a murit acum 6 ani, la 6 Aprilie 1918. Cartea sa însă el ne-a trimes-o de când a tipărit-o, din 1910, dar n'am avut prilejul a vorbi atunci de ea.

Citind-o, rămâi pe gânduri, socotind câtă pricepere se ascundea câteodată în unii preoți de țară. Cu știința prinsă dela alți preoți mai vechi și înmulțită apoi de ei, acești preoți au alcătuit o întreagă contabilitate cu privire la calendar. Teoria aceasta a ajuns la o dezvoltare foarte mare și ei au ajuns s'o stăpânească atât de bine și s'o mânuiască cu o adevărată măiestrie, încât rămâi mirat.

În materie de calendar, scriu astăzi mulți, slujindu-se de știința matematică pe care o au. Preoți însă ca *Stănescu* și ca *Diaconescu* sau ca cei mai vechi (Ieromonahul *Antonie*, *Nichifor* și alții de care vorbește Generalul *Năsturel*) n'au avut nicio matematică la îndemână. Totuși în sânul Bisericii s'a păstrat o bună învățatură despre calendar, și aceasta n'a perit niciodată. Pe aceasta unii preoți au prins-o bine și au știut s'o mânuiască după metoda lor.

Așa face răposatul preot *Stănescu*. Este unul din înfățișătorii cei mai de frunte ai acelei științe bisericești, care cere o adâncă pricepere pentru a pătrunde în toate tainele ei. Cine citește însă cartea Părintelui *Stănescu* își dă seama de toate acestea. Expunerea e mai amănunțită decât cea a Preotului *Diaconescu*, ne procură date multe. Intră omul ca într'un întins palat de cui

noștințe și-ți face o plăcere să vezi cum și se face lumină prin lămurirea pe care o capeți despre atâte numiri întrebuițate în întocmirea calendarului. Și vezi cum fiecare element intră în întocmirea totului și funcționarea pe care o are și te orientezi în taina bătrânilor, care știau să întrebuițeze fără greș toate laturile calendarului.

E un bine pe care răposatul Preot Stănescu l-a făcut celor de azi și celor de mai târziu, pentru că le-a pus la îndemână și n'a lăsat să se pierdă un frumos mărgăritar din trecutul de cultură al Bisericii.

Cartea are 120 de pagini în format mare și se poate întrebuița foarte bine și în ziua de azi.

Iată, deci, cum preoții erau odată maeștrii calendarului în țara noastră până în pragul zilelor de acum.

Mai bine decât în oricare carte despre calendar care ne dă metodele vechi de întrebuițare (căci sunt unii care au născocit astfel de metode), în această carte avem mai multe zugrăviri de mâni, în care, în chip izbitor pentru ochi, și se arată cum poți găsi toate datele calendarului, punând într'o anumită socoteală încheieturile mâinii. Este un calcul foarte ingenios, care merită toată luarea-aminte și toată prețuirea. Cu ajutorul a 11 astfel de figuri, autorul inițiază pe cititor în toate ascunzișurile calendarului, care par atât de grele celui care numai aude de ele.

Din pricină că aceste socoteli se fac mai ușor slujindu-te de întocmirea văzută a încheieturilor mâinii, ea poartă numele de mâna lui *Damaschin*. Cine va fi fost acest Damaschin, se întreabă și Generalul Năsturel. Fără îndoială, trebuie să fi fost vreun călugăr, care a cuprins știința despre calendar în așa formule ușoare de înțeles, care poartă numele lui.

Afară de acestea, cartea Preotului sachelar Stănescu are mai multe tabele care te îndrumă ușor, dându-ți și toate datele privitoare la cult, cași cartea d-lui Profesor Dr. Chiricescu.

Am putea spune că lucrarea lui e, în cea mai mare parte, o întocmire de tabele, în care însă și se luminează foarte bine toate datele teoretice.

Intre câte cărți am cercetat sub această rubrică, aceasta e una din cele mai de seamă, dintre cele întemeiate pe vechea teorie, și ne pare bine că o putem aduce la cunoștința preoților noștri. Fiind o carte nouă, credem că se poate căpăta mai ușor decât toate celelalte și nădăjduim că măcar unii, vor avea curiozitatea s'o citească. Suntem încredințați că-i va interesa și, prin ea, vor prinde mai multă dragoste de chestiunea calendarului, care nu mai este astăzi în interesul preoților noștri, cum era la cei din alte vremi.

Incheind cu acesta, cine știe dacă nu vom

avea plăcuta surpriză de a mai afla că au mai fost și alți preoți care au lucrat în acest drum! E cu puțință aceasta, deși credem că poate preoți mai vechi, mai noi nu.

2. În nr. pe Iulie al acestei reviste, în care am început a scrie sub titlul, „Românii care au scris despre calendar“, am pomenit de două persoane care-și au lucrările numai în manuscris și nu le-au putut tipări până acum. Una era locot.-colonelul *V. Iliescu* din Iași, iar alta d. *Radu Dobrescu*, profesor de matematici în București și deputat. Despre lucrarea acestui din urmă, spuneam că am avut-o în mână, că am dat-o înapoi autorului și că domnia sa are azi părerea-de-rău de a nu mai ști de ea, fie că a pierdut-o, fie că a dat-o cuiva care n'a mai dat-o îndărăt.

Firește că d. Dobrescu, era mai chemat decât alții să scrie despre calendar, pentru că este profesor de matematici și apoi și profesor de seminar. Deci are și calitatea științifică și o calitate bisericască. Dar durere! lucrarea nu se mai găsește. Autorul a rătăcit-o ori a pierdut-o.

Și cu toate acestea am avut plăcerea de a da peste ea... nu cea pe care i-am dat-o înapoi, ci o copie care am pus să mi se tragă, înainte de a i-o da.

Dar uitasem cu totul de ea. Biblioteca mea, răvășită prin dese mutări, nu-mi mai era la îndemână să pot fi la curent cu ea. Spre norocul autorului însă și al nostru, al cititorilor, azi când, mai mult sau mai puțin, îmi tot orânduiesc biblioteca, am dat peste această copie de care nu mai știam și cu aceasta am scăpat de pierdere lucrarea d-lui Dobrescu. Și este legată de ea și o amintire plăcută: Copia e făcută pe vremea războiului. Am dat-o și mi-a scris-o unul din bolnavii care se adăposteau pe acea vreme în spitalul dela Seminarul Central. Ea se încheie cu cuvintele: „Transcrisă de mine, în timpul prizonieriei, bolnav fiind în spitalul Seminarul Central Nr. 110, București, 23 Febr. 8 Martie 1918. *Plutonierul C. Ionescu* din Regt. Buzău Nr. 8“.

Acest plotonier azi este sub-comisar în București.

Iată deci o amintire plăcută prinsă de această lucrare, în legătură cu războiul nostru, care, suntem încredințați, va face plăcere și autorului.

Și acum să trecem la examinarea lucrării.

Ea cuprinde 27 de pagini mari de coală de cancelarie. E plănuită pe trei părți, din care autorul a tratat numai două, iar pe a III numai a anunțat-o, dar declară că o lasă pe seama oamenilor Bisericii, întrucât socotește îndreptarea calendarului, de care ar fi fost să se ocupe în partea a III, mai mult o chestiune bisericască.

În partea I, autorul face teoria generală despre calendar: în ce se cuprinde el, atârănarea

lui de mișcările corpurilor cerești; apoi calendarul Iulian, cel gregorian, cel persan, așa că în această parte cititorul găsește o introducere generală în materia despre calendar.

În partea II, autorul intră în laturea bisericească a chestiunii, îl lămurește pe cititor în ce privește amănuntele calendarului creștinesc cu ciclul solar, lunar, întebuințarea lor, greșala calendarului. În tratarea acestei părți, autorul se slujește de toate cunoștințele sale de specialist în știința matematicii, așa că simți că nu mai ești pe terenul vechilor tratări făcute de oamenii din Biserică. De aceia cartea aceasta și este cu totul deosebită de cea de care am vorbit mai înainte. Se înțelege, simpatice și una și alta, dar altă putere în lucru aici, alta dincolo.

Găsim în această parte foarte multe îndrumări pentru a afla data Paștelui și toate amănuntele în legătură cu această chestiune. Ca într'o oglindă vedem tot beteșugul vechii întocmiri, așa că cine a citit cartea aceasta, care de altfel e ușoară de urmărit, învață foarte mult în ce privește întreaga chestiune a calendarului.

Noi am voi s'o vedem și tipărită. Ea n'a fost întrecută de evenimente, ci e venită tocmai la timp. Deși îndreptarea calendarului s'a făcut, dar lumea e departe de a înțelege chestiunea. De aceia lucrarea e totdeauna bine venită. Mai mult, toate socotelile privitoare la data Paștelui sunt foarte trebuincioase acum, întru cât data Paștelui n'a fost schimbată și această sărbătoare a rămas să se ție tot după vechiul calendar. Aceasta însă nu va putea merge multă vreme așa, ci peste câțiva ani va trebui să se facă și această îndreptare.

Noi suntem bucuroși că am scăpat această lucrare de peire, dacă manuscriptul d-lui Dobrescu e definitiv perit, și iată că pe această cale el poate intra să contribuie cu puterea lui la această însemnată chestiune. Nouă ne pare bine că am putut completa lucrarea noastră vorbind și despre aceasta, pe care nu putusem face altceva decât numai s'o dăm în știre că a existat, fără să putem da mai multe amănunte despre ea.

3. Aici trebuie să vorbim acum de cea mai nouă lucrare în această privință: *Noua reformă a Calendarului Iulian dăunătoare Bisericii Creștine Ortodoxe* de d. Ioan N. Ionescu, institutor pensionar în Câmpulung, tipărită în Câmpulung 1924.

D. I. Ionescu este aceiași persoană de care am vorbit că a scris despre calendar, în nr. pe Iulie al acestei reviste. L-a trăs inima încă de mult să se ocupe de această chestiune, și acum iată-l pregătit să susție o controversă într'o asemenea materie în care puțini sunt ceice se pricep.

D. Ionescu nu e bucuros de prefacerea care se aduce în întocmirea calendarului, cel puțin nu e bucuros de felul în care se face ea. D-nea sa încă de anul trecut a scris în această privință în revista *Prietenul nostru* din Câmpulung (Septembrie 1923) și neavând destul răsunset cu acel articol, a scris acum această broșură de 22 de pagini, tipărită cu cheltuiala unui «Comitet de tineri creștini ortodoxi».

Faptul acesta dovedește că sunt mai mulți acei care să împotrivesc la îndreptarea calendarului, de oarece există chiar un comitet care a luat asupra lui să tipărească lucrarea cu vederi protivnice a d-lui Ionescu.

Dar, în definitiv, să vedem care sunt temeiurile d-lui Ionescu?

Nemuțămirea d-niei sale e foarte simplă: îndreptând calendarul, toate sărbătorile fixe vor veni la aceeași dată a lunii, ca și mai înainte, dar nu vor mai veni la aceeași dată a săptămânii. Din pricină că zilele peste care sărim sunt 13, nu 14, urmează că, pășind peste ele, la aceeași dată a lunii, în calendarul îndreptat, adică după ce am înlăturat cele 13 zile de prisos, dăm peste altă dată a săptămânii. D. Ionescu ar fi vrut că, dacă încheiem ziua de 30 Sept. anul acesta Luni, și apoi începem pe 14 Oct. cu Marți, sărim peste 13 zile, facem o greșală împotriva calendarului Iulian, fiindcă, în tabela acestui calendar, lui 14 Oct. îi răspunde altă zi a săptămânii, nu Marți. Deci noi, trecând la altă dată lunară, dăm acestei date altă zi de săptămână decât cea pe care o avea în calendarul iulian. Aceiași dată de lună, de pildă, 14 Oct. nu are aceeași zi de săptămână în amândouă calendarele.

Asta e ceiace nemuțămește pe d. Ionescu.

Dar întreb eu: Care era chipul să faci altfel? E ușor de zis: Ai făcut rău! dar îndată trebuie să te aștepti atunci să fii întrebat: Apoi cum să fac mai bine? arată dumneata!

D. Ionescu nu se ferește a arăta, dar dezlegarea sa izbește în alt element esențial al calendarului, în săptămână.

De când s'a trezit omenirea cu săptămâna și a luat-o în întrebuintărea ei, a privit-o ca pe ceva deplin statornic. Au venit reforme de calendare peste reforme, precum cel iulian, care a fost o mare reformă față de trecut, mult mai mare decât cel gregorian față de cel iulian, cu toate acestea săptămâna a rămas neatinsă. Ce a încercat Revoluțiunea franceză împotriva săptămânii, punând în loc mănunchiuri de câte 10 zile, numite *decade*, a trecut ca un fum. Acum, când se încearcă în Apus o nouă prefacere a calendarului, pentru a-i da o întocmire statornică pe vecie, sunt unele proiecte care jignesc săptămâna. Noi putem prezice de pe acum că niciunul din acele proiecte nu va izbândi, fiindcă

nicio Biserică nu se va învoi să se primească o zi care să fie socotită afară din săptămână sub alt nume. Săptămâna e privită ca ceva sfânt și nu se poate primi o zi care ar eși din îngrădirea ei, o zi care să nu fie una din cele 7.

Cu toate acestea dezlegarea d-lui Ionescu e de felul acesta. D-nia Sa, pentruca să iasă neștirbită paralela dintre data calendarului și ziua săptămânii, așa cum era în calendarul iulian, cere să se introducă o zi pe deasupra, care să nu facă parte din săptămână și pe care Înălții Prelați s'o boteze cu un nume deosebit, cum vor crede. Părerea d-lui Ionescu, rostită personal în scrisoare către mine, este că i-am putea zice *ziua reformei*. Deci 30 Sept. fiind anul acesta Luni, lui 14 Oct. de a doua zi să nu-i zicem Marți, ci să-l lăsăm tot Luni, ca zi a reformei, pentruca pe 15 Oct. să-l putem avea Marți, iar nu Mercuri.

O asemenea propunere însă nu va putea fi primită, și când vor afla de ea ceice se ocupă de calendar în țara noastră: Baronul *Bedeus* din Sibiu, d. Senator *Petre Drăghici*, d. *Gabriel Zaymus*, fără îndoială că vor sări asupra ei, fiindcă toți aceștia țin la păstrarea neștirbită a săptămânii.

Cum se vede, interesul cel mare al d-lui Ionescu este a păstra neatinsă întocmirea calendarului iulian și de aici grija ca toate datele lui să rămâie așa precum sunt. Oricât de frumos însă gândul, a păstra totul așa cum este, înseamnă să nu mai îndrepti nimic, căci a păstra ce este în cazul calendarului, nu este a păstra ce a fost, ci a perpetua o greșală care nu s'a simțit și s'a tot înmulțit. Făcând noi schimbarea, pomenită, venim la starea care a fost în vechime, adică punem măsurătoarea timpului nostru în bună potrivire cu legătura dintre soare și pământ.

Acesta e calendarul iulian, iar săptămâna este un factor pe care l-a luat și el de aiurea și este izvodit din altă latură. Ele sunt două elemente care stau în legătură, dar care își au ființa lor proprie. Nu este ceva cu totul de trebuință ca săptămâna să comunice cu calendarul numai în cutare chip. Săptămâna e mai tare decât calendarul. Ea își are izvorul în Sf. Scriptură, calendarul nu. El se schimbă, ea nu. De aceea, fiind vorba de o pretacere, nu o putem primi pe spinarea săptămânii. Fiind în orice caz de trebuință să schimbăm ceva, ce să schimbăm? Iată, noi am ales una, iar d. Ionescu vrea alta. Care e mai bună? Noi credem că a sa nu se poate primi pentru pricinile arătate.

Dar temeiurile d-lui Ionescu nu se opresc aci. Zice că, lăsând îndreptarea așa cum a făcut-o Sf. Sinod, vom ajunge să ținem Paștele Sâmbăta, în loc de Duminică și va ajunge la preț

Sâmbăta evreiască, deci noi vom fi cu păguba, iar cu câștigul numai Evreii.

Cum stabilește d. Ionescu aceasta?

Zice că vom avea Paștele la o dată care, socotită în stil iulian, va fi Sâmbăta. Lucrul acesta însă nu e adevărat, pentrucă Paștele nu va urma regula săririi peste cele 13 zile, ci-l vom hotărî după elementele vechi: echinopțiu, lună plină, Paștele evreiesc și să cadă într'o Duminică. Atunci cum îl vom ținea Sâmbăta?

Zice că acelei date, când noi vom avea Paștele odată cu Apusenii, în calendarul iulian îi răspunde o Sâmbăta, nu o Duminică, și de aceea vom ținea Paștele Sâmbăta.

Apoi o asemenea înfățișare a chestiunii este ea bine chibzuită? În felul acesta trebuie să socotesc eu dacă o sărbătoare cade la cutare zi din săptămână sau în alta?

Nu, ci urmez șirul zilelor săptămânii. Dacă acolo îmi iese că sărbătoarea cade Duminică, apoi aceea e ziua, fiindcă șirul zilelor săptămânii nu s'a știrbit niciodată, pe când calendarele s'au mai prefăcut. Ce am eu dacă în cutare calendar datei de 15 sau 25 îi răspunde cutare zi? Nu așa am să socotesc ci, după zilele săptămânii.

De pildă, anul acesta, viitor, dacă ne țineam de hotărârile dela Constantinopol în ce privește Paștele, am fi socotit, că luna plină e la 9 Aprilie, că aceasta e o Joie, că evreii au avut Paștele. Deci în Duminică următoare, la 12, putea foarte bine să fie Paștele, cum și este la Apuseni. Dar la noi nu se socotește luna plină când se arată ea pe cer, ci când zicem că se arată ea după socotelile făcute în această privință pe vremea întocmirii calendarului iulian și sărbătorii Paștelui nostru. Aceste socoteli necuprinzând întocmai mișcarea lunii pe cer, după ele luna plină iese cu zile 5 zile mai târziu, pe când pe cer luna a și eșit cu 5 zile înainte. De aceea, deși, după datele cerului, luna și este plină la 9 Aprilie anul viitor, noi zicem că încă nu e plină, și așa punem Paștele în Duminică viitoare, la 19 Aprilie.

Apoi unde se vede că lucrând astfel Paștele ar cădea Sâmbăta? E cu o săptămână mai târziu sau mai nainte, dar tot o Duminică.

Dacă am sări cu o săptămână mai sus, cum ar fi după datele astronomice și cum au să ție Paștele Apusenii, și am ținea Paștele când au să fie Floriile, unde se vede că ținem Sâmbăta în locul Duminicii?

Demonstrarea d-lui Ionescu în laturea aceasta nu e doveditoare și nu poate încredința pe nimenea despre dreptatea sa.

Noi însă, departe de a privi cu ochii răi împotrivirea sa, o privim tocmai cu ochi buni, fiindcă, în orice așezământ sănătos, orice reformă trebuie să se izbească de spiritul conservativ.

Oamenii care primesc orice cu mare ușurință și fără control, sunt mai neserioși decât cei care se împotrivesc. Căci orice lature a așezământului se îndrăcinează în inima oamenilor și e un semn bun când ei dau dovadă că țin la dânsul, chiar când învoirea se poate face fără pagubă. Nicio învoire nu trebuie să se facă fără împotrivire, fiindcă aceasta silește pe oameni să nu înainteze decât cu mare grijă la fiecare pas, ca ceice trebuie să dea seama înaintea altora care nu vor să facă schimbarea. Deci noi tocmai laudăm această împotrivire și o socotim un semn de sănătate în Biserica noastră. Bine că anumite puncte ale ei s'au înfipt atât de adânc în suflete, încât oamenii nu vor să se despartă de ele. Ar fi de dorit ca acest spirit de păstrare să se simtă și în toate punctele întocmirii bisericești și să vedem poporul pășind viu la apărarea lor. Din nefericire, nu se bagă de seamă aceasta și la altele. Oamenii se opresc la o chestiune de ordin exterior, cum e calendarul, și nu se zmintesc sufletește de alte chestiuni mai adânci peste care trec atât de ușor!

De! tot la Câmpulung, unde se afla d. Ionescu, a venit și propaganda Cuibului-cu-Barză dela București și, în loc să fie izgonită, cum ar fi fost de așteptat dela niște oameni conservativi, nu s'a făcut așa. Propaganda a avut bună primire, tocmai între cocoane și vedem că d. Ionescu pomenește de unele din ele că vor morțiș să ție sărbătorile după calendarul vechiu. Bine! dar în chestiunea Cuibului-cu-Barză de ce n'au ținut morțiș să apere credința veche? Și tinerii care tipăresc cartea d-lui Ionescu împotriva îndreptării calendarului, unde erau când au venit la Câmpulung agenții Cuibului-cu-Barză și ce-au făcut atunci pentru vechiul așezământ al Bisericii Ortodoxe?

Deci noi iubim conservatismul, ca o mare trebuință a unui așezământ cum e Biserica și tocmai am dorit să-l vedem pus în lucru pretutindenea, nu numai la chestiuni ca aceasta.

Și noi am fost protivnici schimbării calendarului. Aceasta nu e o chestiune la care noi ne-am avântat cu mare însuflețire și prea doritori de învoire. Nu, ferească Dumnezeu! Dacă am luat-o asupra noastră, a fost din alte pricini, pe care trebuie să le lămurim aici.

În anul 1919, a eșit în București de sub tipar cartea cu numele *Despre Calendarele creștine și unificarea lor* de d. I. Remer-Anselm, de care am pomenit și în nr. pe Iulie al acestei reviste. Mai înainte de a-și tipări cartea, autorul a voit să aibă părerile câtorva bărbați din Biserică și din tabăra științifică despre lucrarea sa. Mi s'a adresat și mie și nu m'am ferit de a-mi da părerea, care este chiar cea mai dezvoltată din câte i s'au dat. Într'însa, eu mă rosteam astfel: „Osa-

nalele care se ridică de unii în folosul schimbării calendarului, ca chestiune de cultură și de progres, mie mi se par nejustificate. Ce interes de cultură poate fi într'o chestiune de simplă numărătoare! Ba încă mă mir când citesc că prin aceasta ne-am apropiat de apus. Ei, amicilor, de apus vă apropiați schimbându-vă năravurile, care cadrează puțin cu pretențiunile noastre occidentale și care ne așează la porțile orientului; nu prin simple chestiuni de ordin extern. Doar lucruri apusene avem noi multe, dar sufletul nu ne este apusean. Sunt mai puțin apuseni Englezii, fiindcă nu adoptă sistemul metric și monetar francez?

«Deci progresul pe chestiunea calendarului e o iluziune cu care acoperim păcatele noastre.

«Deaceia pe noi chestiunea schimbării calendarului e departe de a ne însufleți ca pe alții. Firește, nu suntem de loc protivnici. Din contra, suntem chiar favorabili, cu restricțiunile bisericești pe care le-am adus. Dar nu putem privi reforma aceasta ca ceva esențial pentru România.

«Ca principiu, reforma e fără doar și poate de admis (eliminarea celor 13 zile, nu serbarea Paștelui odată cu apusenii). Urgența ei poate că este din punct de vedere comercial, bisericește însă această urgență nu se vede, pentru că nu aduce nimănui nicio vătămare calendarul întârziat de acum».

Așa scriam eu la 15 August 1918, deci acum 6 ani. Pot spune până azi că nu mi-am schimbat aceste vederi. Da, zic și acum că Biserica nu avea nicio nevoie să-și schimbe calendarul. Ne dam cu toții foarte bine seama că vechiul nostru calendar e greșit, dar ne ziceam că putem merge foarte bine cu el așa, greșit, fără să simțim trebuința de a schimba. Mi-aduc aminte ce bucuroși erau unii în vremea ocupațiunii germane că aveam un calendar deosebit de al Nemților, ca să nu ținem sărbătorile noastre odată cu ei. Și când Nemții ne sileau să schimbăm calendarul, și Mitropoliitul Conon ne-a convocat la Mitropolie pe ziua de 2 Ianuarie 1917, ca să luăm o hotărâre în această chestiune, eu m'am pregătit toată ziua anului nou 1917, ca să apar în acea adunare punctul de vedere ortodox și să spun că ce cer Nemții nu se poate. Dar adunarea nu s'a mai ținut, fiindcă Mitropoliitul Conon a fost speriat că n'a cerut voie pentru o consfătuire și că e primejdios să ne întrunim. Dar așa stăteau lucrurile.

Cum acum tocmai eu sunt de partea celor ce lucrează pentru schimbarea calendarului?

Dar eu chiar și anul trecut am scris în revista *Crucea* din București că Biserica nu avea nicio nevoie să-și schimbe calendarul. Avea nevoie însă Statul, fiindcă, după război, trăind în granițele lui și mari minorități cu calendar

apusean, repaosul pentru unele sărbători se făcea de două ori : odată după calendarul nou, a doua oară după cel vechiu. Cu aceasta însă se înmulțeau zilele de ședere și se aduceau pagube de sute de milioane într'o singură zi de nelucrare pentru economia națională a Statului românesc. Când venea vacanța Parlamentului la Paști și Crăciun, ne aducem aminte : în loc să dureze 2 săptămâni, cum era înainte de război, acum trebuie să se întindă la o lună de zile, ca să intre și parlamentarii Bisericii Ortodoxe și cei ai minorităților. Afară de aceasta, fiind două calendare, se accentua lipsa de unitate a Statului românesc. Unii aveau un calendar, alții altul. Și ceice ar fi voit să aibă sărbători deosebite în acelaș Stat, ca să se cunoască că ei sunt alții decât populațiunea majoritară a Statului, sunt împedecați de a se manifesta deosebit, fiindcă avem și noi sărbători, când au ei.

Pe Biserică n'o privea situațiunea aceasta. Ea putea merge foarte bine înainte cu calendarul ei. Dar nu putea rămânea nepăsătoare față de trebuința Statului. Deaceia ea singură a luat la noi inițiativa schimbării, ca să ușureze Statul.

În Serbia, greutatea era și mai mare ca la noi, pentrucă jumătate din populațiune nu e de confesiune ortodoxă. Deaceia și Serbia simțea nevoia acestei schimbări.

Aceste chestiuni le-am arătat noi anul trecut în *Crucea*, accentuând că degeaba saltă unii că au făcut mare ispravă schimbând calendarul, fiindcă, bisericeste vorbind, noi nu aveam nicio nevoie a-l schimba.

Dacă eu mă găsesc amestecat în chestiunea aceasta a calendarului, nu este din pricină ca aș fi fost între acei care se afirmaseră pentru schimbare, ci din pricină că Biserica românească mi-a dat mie mandatul să tratez această chestiune din partea Bisericii românești la Conferența de anul trecut din Constantinopol. Și atunci, se înțelege, ca om însărcinat să facă o lucrare, m'am silit s'o fac. Din principiu, eu nu eram împotriva îndreptării calendarului, numai că nu socoteam lucru nici grabnic, nici de mare însemnătate bisericască această îndreptare. Dar știam că odată tot trebuie și are să se facă. Deci dacă a venit în vremea mea aceasta și am

fost însărcinat eu, hai să lucrăm pentru ea, ca pentru un lucru care tot trebuie să se facă odată.

Aceasta a fost pozițiunea mea și spun aceasta pentru a arăta că, dacă nu împărtășesc vederile d-lui I. Ionescu din Câmpulung, nu este pentrucă aș fi fost între cei arzând de dorul schimbării, ci pentrucă nu am putut găsi îndreptărite vederile sale, dar fiind totuși mulțămît de alarma sa ca de un simț sănătos de bună pază pentru așezămintele noastre.

4. În cele de până acum, noi încă n'am pomenit de o lucrare pe care n'o avem în mână dar despre care aflăm că a fost făcută, tot cu privire la calendar, de d. Profesor *N. Coculescu* directorul observatoriului astronomic din București. Lucrarea sa a fost o conferență ținută în anul 1898, adică pe atunci pe când lucra și Inginerul Donici și care a fost între materialele care au dus apoi la proiectul de lege din 1900 pentru schimbarea calendarului. Între ceice se mișcau atunci pentru această chestiune, știm că unul a fost și d. Coculescu.

În 1915, se anunțase la clubul liberal din București ținerea unei conferențe în această chestiune. Nu s'a ținut însă la data arătată și apoi nu știm dacă s'a mai ținut după aceia.

Treptat-treptat, facem cunoștință cu materialele celor ce au lucrat la noi și mai lucrează pentru îndreptarea calendarului și este o plăcere să vezi suflete prinse de o chestiune ideală și punându-și toată dragostea de a ajuta la buna lor dezlegare.

Cine știe, poate încă n'am isprăvit cu șirul celor care au avut ceva de spus în această pricină. Poate va eși de undeva numele unuia care n'a fost trecut între cei pomeniți de noi până acum și care are tot dreptul de a nu fi trecut sub tăcere și a se cinsti și partea pe care și el a adus-o la dezlegarea unui lucru care a însuflețit pe atâția...

Arhim. SCRIBAN

N'am decât o singură treabă: aceia de a mă cerceta, de a mă adânci și mai cu seamă de a mă birui, pentru a mă face vrednic să ajung la adevăr.

FÉNELON

CUM STĂBESC RELIGIILE ȘI PĂTRUND RATA CIRILE¹⁾

Din exemplele culese de pe terenul întins al istoriei culturale omenești, cunoaștem următoarele: De câte ori religia dominantă a Statului n'a mai putut satisface necesitățile metafizice de a hrăni sufletul, de atâtea ori geniul omenesc și-a luat refugiul la alte izvoare de credință, spre a scăpa de surmenagiul spiritual: unii la filozofie, alții la cultul misteriiilor. Așa a făcut geniul antic elin cu păgânismul desvoltat și sistematizat pe baza teogoniilor și mitologiilor poezilor Homer și Hesiod. Această soartă a avut-o iudaismul pe timpul lui Iisus Hristos, care, ca reformator, a venit să îndeplinească și să regenereze legea jidovească de tot formalizată și materializată. Aceiași origine o are și budismul, care, ca un fenix, reînvie din cenușa cosmofobiei ascezei brahmane, și biserica reformată din cea latină iperformalistă și materializată.

După aceeași lege naturală inderogabilă, în puterea căreia oricare cauză se manifestă în efectul ei și fiecare efect are cauza sa subsistentă, pocăitismul și adventismul au cauza lor internă în viața noastră bisericească și culturală; fiind produse de nemulțămirea sufletească cu cultul formalizat și materializat,²⁾ care, pe lângă faptul că nu totdeauna întrunește în sine calitățile necesare să poată aduce satisfacție sufletească, încă adesea îndignează sufletul oamenilor esențiali, cari caută mai mult fond, spirit, idee, decât formă și pompă de natură materială. Fiindcă Biserica este acel factor învinuit de formalizarea cultului religios care oferă sectarismului teren roditor pentru propagandele anticreștine, de aceea ea devine în ochii critice cauza indirect producătoare a menționatului sectarism. Toate acestea nu ar avea succes, dacă creștinii s'ar bucura de o creștere perfectă, mai esențialistă, mai spiritualizatoare. După cum boala mai lesne și mai adânc prinde rădăcini și sporește la distrugerea organismului când el este rău ținut, tot așa necredința lătită și apostasia adventistă sunt urmarea golului sufletesc, produsă prin un cult formalist, nespirtual, prin o educație superficială și prin morala redusă la împlinirea oarbă a preceptelor pozitive și a formelor ritualistice.

Pentru a putea respinge atacurile dușmănoase și a pune biserica strămoșească la adăpost sigur, trebuie, numai decât să mobilisăm toate forțele,

să le înzestrăm cu armamentul necesar pentru a nimici forțul dușman.

Fiind fapt netăgăduit, că toată viața noastră bisericească și toată cultura creștină, cât atârnă de dânsa, este prea învechită și de aceea prea slabă, ca în lupta încinsă să poată da piept cu ispitele modernismului iperfectat și la pace să concordeze cu progresul științelor moderne, de care numai de cât trebuie să ținem socoteală; de care trebuie să ne folosim, în interesul bunei stări fizice și materiale; cu care trebuie să ne luminăm, ca să ținem pas cu cultura, să ne putem forma o cosmologie rodnică, căci religia și cultura adevărată sunt unitatea întregii vieți spirituale, — de aceea timpul agitat și raporturile date printr'insul ne impun datoria categorică, să ne conformăm vremilor, în cari trăim, căci nu se pune vin nou în vas vechiu, ci vin nou în vas nou, zice Domnul nostru Iisus Hristos, nu din considerare pentru vas, ci din grijă pentru vinul cel mai valoros, căci dacă vasul crapă, el se poate repara, dară dacă vinul se strică sau se varsă, el nu se mai poate folosi ci se păgubește cu totul.

În această asemănare, Iisus Hristos ne ilustrează raportul natural între miezul și forma religiei în genere, iar în special relevează prioritatea lui față de rolul secundar al formei, căci spiritul nu este pentru formă, ci invers, forma pentru manifestarea spiritului.

Gravitatea spirituală, cultul spiritual, credința rațională fiind legea permanentă a vieții sufletești și miezul religiei adevărate, pentru a cărei instituire Iisus Hristos s'a încarnat, creștinismul, ca lege naturală a vieții spirituale, ca crez intern, ca ființă pururea trează și vie este de origine dumnezească, elementar și neschimbabil, etern. Mai curând vor trece ceriul și pământul, pentru că-s materiale, decât să se schimbe o iotă sau o cirtă din acest etern princip, din aceea lege neschimbabilă. Biserica, luată ca manifestare formală a gravității spirituale, a credinței raționale, ca obiectivarea empirică a internului cult creștin este o creațiune omenească, care s'a desvoltat în conformitate cu concepția culturală a omului și poate toate semnele vremilor, prin care a trecut¹⁾.

1. Vezi nr. trecut.

2. Apoi țărani noștri ce știu de cultul formalizat? Lor tocmai le place cultul lung, cum arată Ierom. *Damian Stănoiu* în *Biserica Ortodoxă* pe August 1923. Nu s'au ridicat ei la atâtea spiritualizări ca din acest motiv să plece unii la adventism. — Nota A. S.

1. Să nu se înțeleagă rău ideea autorului, când spune că Biserica e creațiune omenească. Nu e vorba de ea ca așezământ, ci de partea din afară a unor întocmiri ale ei, pe care oamenii le pot preface. De pildă, cultul nu întotdeauna a fost la fel. A fost adăogat și prefăcut în curgerea vremii. — Nota A. S.

Creștinismul fiind cultul spiritului în toate raporturile de viață omenească și, ca atare, termenul sinonim pentru noțiunea culturii adevărate, Biserica ca formă de manifestare și ca for, care administrează acest cult, are misiunea înaltă, să fie anteluptătoare a culturii înaintea generațiilor, să ducă drapelul progresului cultural să serviască omenirea totdeauna cu o alimentație spirituală pregătită din cea mai nouă recoltă științifică și culturală, căci nu se pune vin nou în vas vechiu, nici vin vechiu în vas nou, ci vin nou în vas nou, zice Iisus Hristos supremul dascăl al lumii. Dar, durere, în loc să fie înainte mergătoarea culturii, ea mai vârtos rămâne în urma ei, ca și armata rusească, care trebuia mânăta ca harapnicul la foc. Dovadă e faptul incontestabil, că oriunde poporul nostru concertează cu alte popoare în cultură, totdeauna face cinste cauzei.

Focul și lumina au la baza lor căldura, creștinismul și cultura au la bază progresul. Ambele având perfecțiunea ca țintă finală, nu se pot împăca cu conservatismul retrogradist, cum lumina nu se împacă cu întunericul, ci unul fiind negațiunea altuia, stau în raport de contrast contra-dictoric.

Ca fiecare obiect din realitatea empirică, așa și Biserica trebuie să aibă o calitate, fără de care existența sa n'ar avea niciun rost și care face ființa sa. Dela obiectele fizice se cere ca ele să concordeze cu scopul lor final să nu-i contrazică; delă Biserica ca ea să nu contrazică crezului său ortodox, menirii sale finale și conturii sale caracteristice, care face ființa sa, ce rezultă cu stringență causală din menirea sa culturală. Calitatea caracteristică a Bisericii, ca formă de manifestare a creștinismului fiind progresul cultural pe terenul vieții intelectuale și al celui religios moral, conservatorismul Bisericii se adevărește ca incompatibil cu caracterul progresist și cultural evoluționist al creștinismului, pe care ea îl reprezintă. În consecvență, ortodoxismul și conservatismul sînt concepte alternative, cari se exclud reciproc, fiindcă ceace unul afirmă, celălalt neagă.¹⁾

De oarece Biserica noastră ortodoxă română după maniera sa ultra-conservativă vede dreapta credință într'un conservatism radical și orice renovare de natură progresistă o refuză ca o ispită modernistă de rea credință, găsesc necesar, să scot în relief asemănările și deosebiri între progresul cultural și modernism spre a da la îndemână un metru de apreciere obiectivă pentru fiecare stăruință renovistă.

Progresul cultural, după natura ființei și a originii sale, este înăvuierea omenirii cu cunoștinți,

prestațiuni, aspirații și cu postulate nouă, produse de raporturile schimbate ale timpului, după legile de conservare rezidente în natura cosmosului și a firii noastre psihofizice. Ființa sa este schimbarea vederilor și a manifestărilor formale în conformitate cu stringența naturală ce le provoacă. Bazat pe legile naturale irevocabile, el este curentul, spiritul, legea vremii cărei nu ne putem opune, căci el calcă în picioare și sfarmă tot ce i se pune împotriva.

Modernismul, după natura și originea sa, este schimbarea vederilor și manifestărilor efemere după metodă convențională, care va fi având și el oarecare motive, dar subiective. Nu e produs stringent al legilor naturale. Din contra, are la baza sa toane și capricii sistematice, premeditate și interesate.

Ambele curente au partea comună, că se impun ca necesități culturale ale timpului. Ambele schimbă fața lumii și chiar felul omului, de a vorbi, gândi și de a trăi. Dar ele se deosebesc esențial în natura originii și a consecvențelor sale. Progresul cultural e provocat de legile naturii și ca atare el e o necesitate stringentă. Pe tema consecvențelor, el totdeauna urmărește și țintește la ameliorarea condițiilor de existență și stăruie către ținta sa naturală, dacă nu cumva este abătut din calea sa firească prin subcurente de speculă egoistă și prin amestecul nechemat al unei politici dosnice.

Modernismul este un curent formalist de origine convențională, conceput în mentalități mediocre, de o concepție ordinară, pe tema morală sensualistică, fără de ideale superioare. El se impune sub firma falsă a culturii, ca o necesitate a timpului, întunecă vederile, conrupe moralul, dărâamă idealuri mărețe, risipește planuri înalte prin primatisări materialiste și sensualiste, robește sufletul, știința și arta. El este solitudinea clasei semidocte, care, sub acoperișul formei sale, se silește să-și ascundă sărăcia sa intelectuală, morală și materială. Vorba cea: *un leu fața, trei lei ața, cinci cu lapte, trei de toate*. Alfa și omega lui este interesul de castă, în folosul căruia se mobilizează tot felul de mameluci, cari se silesc să-l rătăcească cu căciula progresului, de care însă se deosebește esențial prin faptul, că nu ameliorează condițiile de traiu cu cultura, ci le rafinează, le strică. El întunecă priceperea cosmologică, demoralizează lumea și o mână de râpă, pe când progresul cultural de origine naturală conduce la cultura adevărată, la ameliorarea suferințelor prin valorificarea capitalelor naturale, munca, moralul, inteligența. Progresul cultural are particularitatea genuină ca gravitație intelectuală morală a oamenilor geniali să folosească întreaga omenire, s'o nobileze, s'o ridice. Modernismul, din contra, fiind singur o concepție

1. Bisericii nu i se poate imputa conservatismul de doctrină, care e foarte îndreptățit, ci numai cel de metodă. — Nota A. S.

ordinară, servește interesele egoiste ale diverselor clici, cari îl înscenează cu premeditație egoistă silită, pe când mulțimea orbită de dânsul cu forța e mânată pe povârnișul decadentei intelectuale, morale, religioase, sociale, fizice, financiare și materiale. El este, pe lângă adventism și libera cugetare, al treilea aliat în clica anticreștină, ai cărei aliați asediază periferia vieții noastre, spre a ne lua în foc concentric.

Reluând iară firul relevărilor întrerupt, spre a demasca deosebirea între progresul cultural ca spirit genuin al timpului și între modernism, care se încuibă în concepția și viața omenirii ca un parazit sub masca culturii, relevăm deosebita importanță, ce este de dat progresului cultural și științific, fără de care deosebirea e absolut imposibilă. Cu alte cuvinte, pentru a distinge spiritul cultural și progresist al timpului concordant cu spiritul progresist și evoluționist al creștinismului de curentul modernist și pseudo-cultural, se cere să dispui singur de o bogăție remarcabilă de știință, pricepere și cultură universală care nu se mulțamește cu cunoștințele școalelor medii și ale seminariilor grămădite claie peste grămadă fără sistem, neasimilate, mucegăite, răsuflăte, fără să se insiste la o ordonare a cunoștințelor în scopul educativ al formării de caractere integre bine cristalizate. Mai vârtos se cere pricepere și interes intelectual moral pentru toate aspirațiile omenirii de natură superioară, pe lângă cultura intelectului, încă cu deosebire cultura inimii, cultura umanitară, cea mai genuină calitate și datorie impusă nouă de Iisus Hristos, care postulează: «Milă voiesc nu jertfă, spirit caut nu literă, fond pretind, nu formă goală».

Comparând aceste două curente cu pocăitismul, ajungem la concluzia stringentă că dorința flagrantă de regenerare a spiritului religios înainte de Iisus Hristos și pocăința lui Ioan Botezătorul sînt postulate naturale ale curentului de progres cultural și abstractiv, născut în natura sufletului omenesc ca reacțiune naturală contra religiilor formaliste și sensualiste, pe când pocăitii de azi sînt slugile ideii de Stat israilit, a curentului modernist și ai liberei-cugetări, care, cu toată putința libertății, este roaba preocupății oarbe și pătimașe.

IV. Resumat.

Faptul că curentul sectarist al pocăitismului și adventismului poate găsi în viața noastră bisericească teren ospitalier și prielnic, dovedește destul de clar că ea încă nu e la culmea misiunii sale, că nu e destul de sănătoasă, rezistentă și puternică, din contra, că se găsește într'o stare patologică și prielnică pentru biotica microbului

distructiv. Faptul patologic fiind dat, postulatul tămăduirii ni se impune cu puterea unui imperativ categoric, care ne postează înaintea alternativei, ori să privim nepăsători, cum tigrul sângeros ne sfășie turmele și ne răpește oaie după oaie, ori să tragem un cordon sanitar dispunând cele necesare pentru înăbușirea și stărpirea sectarismului, ceea ce nu se poate decât prin sterilizarea terenului de plantație și prin detragerea alimentelor prielnice prin o reformă radicală isprăvită pe terenul vieții bisericești. Necesitatea unei reforme radicale fiind fapt biologic, ni se impune momentoasa întrebare despre intensitatea și dimensiunea reformei, știut fiind că însuși Domnul nostru Iisus Hristos a realizat reforma sa religioasă prin reforma intelectuală și prin cea socială, iar pe cea socială a îndeplinit-o prin cea intelectuală și prin cea morală. De aceea e mai presus de toată îndoiala că reforma de azi are să fie condusă de principiul celei mai stricte obiectivități, care postulează ca totul să se repare și nimic să nu se înlătore ca rău până nu se va pune ceva mai bun în loc. Caracterul ortodox, privit în prisma concordăței cu știința modernă și cu principiile culturii universale și umanitare, are să fie numai-decât păstrat, ca biserica deodată să fie interpretă istoriei noastre culturale și stegarul progresului științific și cultural în viitor. Pe scurt zis, viața bisericească trebuie numai decât vindecată, regenerată și reîntinerită, ca cu aceleași puteri de viață internă să poată reface turma cuvântătoare, s'o poată călăuzi pe calea vieții, spre soluția neștirbită a tuturor problemelor culturale, care i se impun ca teme de viață.

În vederea acestui țel înalt și ideal, către care toate aspirațiile noastre au să privească, către care tot moralul nostru are să graviteze și în serviciul cărui are să fie angajată toată inteligența noastră, trebuie să ne croim un mod fundamental, al cărui raționament limpezit și cercat prin critica științifică nu suferă nici o îndoială. Ținând socoteală de faptul, că izvoarele revelației dumnezeiești după toată știința universală sînt natura, istoria universală și cea culturală, precum și toate științele zămislite, născute, dezvoltate sub cooperarea sinergetică a geniului omel nesc de Dumnezeu grațial luminat și providențiat-condus, reforma vieții bisericești are să fie isprăvită prin reforma radicală a științei teologice și morale, iar aceste din urmă fiind luminatoarele bisericești, sistemisate pe baza științifică universală, au să soarbă puterea lor din tot conținutul vieții culturale al întregii omeniri, nu, cum se face, numai al unui singur popor, cel jidovec, care pentru cultura și știința universală a lumii are cel mai puțin merit.

Având deci în vedere, că religia și cultura

universală este unitatea întregii vieți spirituale, rezultă că fără religie nu este cultură adevărată nici fără de cultură perfectă nu este religie adevărată, ci mai vârtos, religia și cultura sînt corelatele nedespărțite ale vieții noastre spirituale. Din acest temei, teologia ca știința religiei, pentru ca să poată da vieții religioase lumina recerută, pentru ca să poată fructifica viața morală și cea bisericească, nu se poate mărgini numai la Biblie și Tradiție, acele isvoare învechite¹⁾, cari sînt interpretele timpilor de mult espirați, ci mai vârtos pentru ca să poată fi la culmea menirii sale culturale are să soarbă nutrețul, puterea și lumina din tot știutul omenesc a timpului în care trăim, pe scurt zis să concordeze credința cu știința.

Cum creștinismul este un evoluționism religios

1. Oricât ar fi cineva cu vederi înaintate și ar dori să vadă Biserica pe calea progresului, noi nu ne putem învoi să vorbescă cineva despre Biblie și Tradiție ca «isvoare învechite». Și acestea nu din datorie către revista Sfântului Sinod, ci chiar după propria noastră convingere. Deci părerile de mai sus să fie privite numai ca ale autorului, iar nu ca fiind împărțite și de noi. Credem că aceasta nu e nici chiar părerea autorului, ci numai că exprimarea sa nu e prea lămurită. Fără îndoială privește Biblia și Tradiția ca bune temeuri, dar ele cu atât mai bine sunt folosite cu cât omul e mai luminat și prin o cultură deosebită.—Nota *Arhim. SCRIBAN*.

moral, tot așa și teologia are să-și procure hrana sa din cea mai nouă recoltă a științei și culturii, postulat indispensabil care o pune în contradicție cu conservatismul, dușmanul pronunțat al progresului. Deci, ori facem biserica anteluptătoare progresului științific cultural, eșilăm conservatismul și o facem imună contra tentațiilor sectariste ale modernismului și ale pseudo libereicugetări, ori îi lăsăm caracterul ultra-conservativ, anticvat și atunci o punem în contradicție cu menirea sa de a fi perpetuu viguroasă și tânără din internă ei putere de viață ca izvorul de munte, care pururea curge și nici când nu seacă și prin acea hegligare o dăm pradă tuturor sub subcurentelor dușmănoase.

După cum cu știința medicinei stă și cade salubritatea omenirii, cu reforma științifică culturală a teologiei stă și cade biserica și credința. Cine combate reforma și progresul în biserică și teologie, acela deschide ușile ei pentru întronarea adventismului, care nu se poate combate și stârpi decât numai prin cultură creștină, universală și continuu progresistă.

V. SIMIGANOSCHI
Paroh în Udești, Bucovina

DE PRIN SATELE NOASTRE

(Ce-am văzut pe Nișcov)

Sunt deajuns câteva zile petrecute în mijlocul vieții satului pentru ca întreaga lui orientare morală, culturală și economică să o cunoști până la a nu mai rămâne nimic! Din dezorientarea sălbatecă în care se sbat orașele noastre dela război încoace, satul și-a luat și el partea lui, de multe ori amplificând-o până la maximum posibil!

Ne învățasem să găsim în satele noastre, mai ales în cele dela munte, o curățenie morală, unită cu simplitatea rustică pe care natura o împarte cu prisoselnică dărnicie celor din sânul ei; dar astăzi, satele oferă celui ce caută în ele oaza sufletului nostru național: un haos moral și o păragină sufletească asemănătoare coastelor jupuite de verdeață.

Se moștenise din părinți obiceiurile tradiționale și moravuri simple! Datina strămoșească se impuse și cu greu putea fi călcată! A venit însă războiul — aducător de rele — și astăzi desfrâul moral și patima beției jubilează ironic în locul patriarhalelor moravuri, rămase fără urmă!

Femei, ai căror bărbați n'au revenit la căminuri, au luat drumul prostituției, atrăgând și fete tinere în mrejele hidoaselor păcate animalice!

Nunți după datină, cu pețit și cu logodnă în regulă, puține se mai fac; în schimb, concubinajurile s'au înmulțit peste măsură și toate încercările bunului preot se dovedesc zadarnice!

Obiceiurile bune dispar, portul se pierde, credința slăbește, poveștile și cântecul de leagăn mai că nu se aud; într'unsat întreg, nu poți găsi doi-trei gospodari pe cuvântul cărora să poți pune temei, cumpătarea în cheltueli lipsește, produsele casnice înlocuite cu stămburile ovreilor de prin orașe și satul e aruncat în dansul poftelor sterile și nesățioase.

Bisericile, dealtfel mici și neîncăpătoare, rămân goale și la zile mari; negustorii însă își largesc prăvăliile și-și zidesc noi încăperi. În biblioteca căminului pe care învățătorul și preotul singuri le-au întemeiat cu multă trudă și osteneală, cărțile șed pline de praf, pe când murdarele foi politice locale, umplu sufletele de ambiție, ură și răutate.

Improprietărirea așa cum s'a făcut, pe unde s'a făcut, a creat o stare anarhică de nemulțumiri și îngrijorări pentru ziua de mâine! De o parte în satele de câmp, mai în apropierea pământului — au luat toți: și cei ce-l meritau și

cei ce nu-l meritau; de altă parte, în satele de munte, unde lipsa și nevoia era mai mare, nu s'a dat nici chiar invalizilor!

* * *

Pe vremuri o nuntă era o frumoasă serbare la care lua parte satul întreg, un tablou pitoresc de cântece și jocuri: colăcerii cu urările lor, cântecele pline de iscusință bătrânească ale lăutarilor, jocurile românești cu atâta farmec ale nuntașilor, aveau în ele ceva din ființa neamului nostru!

Clăcile, horile și adunările din postul mare, stăpânite de flucrul idilic al munților noștri, astăzi nu se mai văd și nu se mai aud!

Mă întreb mereu: unde o să ajungem? căci satele, temelia naționalității noastre etnice, se duc văzând cu ochii. Orașele pline de streini nu mai au nimic românesc în ele. La sate ne sprijinim numai pe preot și pe învățător, când și ei nu sunt învrăjbiți!

Unde-s puțini însă, nu este putere!

În timpul războiului, din multe sate au lipsit preoții și învățătorii: psychoza s'a întins!

De atunci și până acum au trecut șapte ani — o viață de copie — și noi ne zbatem zadarnic pentru a ieși din această situațiune apăsătoare, căutând aiurea leacul care este în noi înșine!

Respectivul crede temeinic că numai școala și biserica, dar numai ele ne pot pregăti baia mântuirii!

* * *

Problema ridicării satelor prin școală și biserică se impune tot mai mult astăzi și de rezolvirea ei cu adevărat folos pentru sat, este condiționat viitorul neamului!

Preoți și învățători, voi sunteți nădejdie noastre din urmă! În mâinile voastre stă sufletul satului, sufletul neamului nostru!

În aceste timpuri grele de neînțelegere a ceea ce e bun, ochii tuturor trebuie să se îndrepte spre voi: făuritorii sufletului Românesc! În tinda bisericilor, ceasloavele bătrâne și cuvântul pilduit al vostru întesifica altădată viața neamului nostru și învăluia într'o atmosferă creștină sufletul național. Avem deci o tradiție, un trecut, și ce a fost este firesc să se continue în mai bine!

Înlăturați o clipă celelalte griji și fiți un moment măcar idealistii de pe băncile școlii dornici de a începe modelarea unică a sufletului național!

Amintiți-vă că în Anglia preoții prin biserica activă creștină—care trăește acolo nu ca dogmă¹⁾ sau ca locaș pustiu de trudnică zidire materială — ci ca putere morală de conducere a vieții, sunt făuritorii sufletului încheșat al Angliei moderne!

În țările de piatră ale nordului Scandinav, învățătorii au creat o stare de fericire neasemănată! Sufletul Germaniei din naintea războiului a fost pregătit de învățătorii Germani.

Puterea de viață a neamului nostru, de voi atârnă!

Triumful unei idei, al unei stări de lucruri atârnă de apostoli; lipsa lor îi asigură insuccesul!

Fiți voi aceia pe cari generațiile viitoare vă vor pomeni cu cucernică înfiorare, citind paginile svânturatei istorii a neamului.

DIMITRIE IONESCU
Student

¹⁾ Ce ai d-ta să te legi de dogmă, căci acolo trăește și dogma! — Nota A. S.

ALTE SOCOTELI CU UNIȚII

I

Ziarul truției catolice în România, *Albina*, care apare în București, răspunde, în mai multe numere (11—20 Iulie), articolului nostru *Socoteli cu uniții* din această revistă pe luna Mai a. c. Ne-a amenințat cu dezlănțuirea tuturor năbădăilor catolice împotriva noastră, că s'ar putea aprinde toți nervii unora din închinătorii Papii dela noi și să ne răspundă furtunos.

Acei nervi însă nu s'au aprins. Au stat liniștiți și la *Unirea* și la *Cultura Creștină*. Aceasta din urmă încearcă ea să îngaiame ceva, dar un răspuns nu e în stare să facă.

Ce ar putea răspunde la faptul izbitor că, pe

de o parte se laudă că ei păstrează legătura noastră cu latinitatea, pe când eu le-am arătat, negru pe alb, că dumnealor scriu un greoi stil germanizat, și atunci unde se bagă-de-seamă latinismul dumnealor? Iar noi, cei învinuiți de grecism și fanariotism și bizantinism, scriem totuși mult mai limpede și mai ușor și mai aproape de latinitate decât pot scrie dumnealor, ale căror germanisme te înțeapă în ochi atât de des.

Iată, în răspunsul pe care mi-l dă *Cultura Creștină* în numerele ei pe Iulie-August a. c., răspuns ca să nu zică numai că a tăcut, dar fără a răspunde, citim:

«E deadreptul revoltător modul de purcedere al părintelui Scriban.»

O fi revoltător, numai că nu arătați care e greșala mea. Pe mine mă revoltă însă scrisul vostru. E românește a spune «e deadreptul revoltător»? Acel «deadreptul» e nemțescul *geradezu*. Pe românește însă nu se poate zice cum zic Nemții: «e *deadreptul* revoltător,» ci «e *cu totul* revoltător,» cum zic Francezii, cu *tout-à-fait*.

Alt caz.

În limba germană, când începi fraza cu o propozițiune secundară, propozițiunea principală care urmează are mai întâi predicatul. De pildă: «Întru, cât n'ai fost acasă, a lăsat poșta scrisoarea la vecin». Pe românește vine mai bine să pui întâi *poșta a lăsat* nu *a lăsat poșta*.

Apoi iacă, în *Cultura Creștină* găsim forma germanizată, nu pe cea românească. Episcopul *Alexandru* al Lugojului traduce dintr'un neamț, în nr. pe Iulie-August al acelei reviste, și, la pag. 221, scrie: «Deși cercetări mai precise, făcute în baza legilor fizice, ne vădesc, că umplerea cu aer cald a săculeților de aer nu poate să le îmbie paserilor o înlesnire prea mare și însemnată în decursul sborului lor, mă silesc observări neîncetate făcute în natură la presupunerea, că aceora le stă la îndemână o putere de plutire în aer independentă de aparatul extern al aripilor.»

Vedeți că propozițiunea principală începe cu *mă silesc*, adică cu predicatul, după sintaxa germană, pe când, în bun scris românesc, trebuie să înceapă cu *observări neîncetate*, adică cu subiectul. E greoi a zice pe românește *mă silesc observări neîncetate...* la *presupunerea*, ci trebuie zis: «observări neîncetate, făcute în natură, mă silesc să presupun» sau «să fac presupunerea.»

Nici *mă silesc la presupunerea* nu e bine. Asta e a traduce cuvânt cu cuvânt pe nemțescul *zwingen mich zur Voraussetzung*, ci trebuie zis pe românește: «mă silesc să presupun» sau «să fac presupunerea».

Nu mai vorbesc de întreaga pocită întocmire a frazei, ceiace dovedește neîndemânarea acestor oameni de a-și da cugetarea în grai limpede și sprinten neo-latin. Ei au fraza greoaie germano-ungurească și se fălesc către noi că sunt purtătorii tradițiunii latine. Care dintre noi însă are să scrie fraza slută pe care o scrie Episcopul *Alexandru*: «Veniți să I-ne închinăm Lui!».

Da cine Dumnezeu, zice sau poate rosti această stâlceală imposibilă: *să I-ne închinăm Lui!* Ce caută acolo degeaba acel *I*? Nu ajunge: *să ne închinăm Lui?*

Aștia sunt oameni care se trufesc către noi că sunt de două ori Romani! Apoi uite că și noi, ortodocșii, am scris odată fraze greoaie, când eram sub înfrurirea grecească. Fraza Mitropolitului *Veniamin* e foarte greoaie, chiar când urzește el *deadreptul* în românește, fără

a traduce. Dar vreme de o sută de ani ne-am tot cioplit fraza, sorbind învățătura dela popoarele latine, și azi fraza noastră e curgătoare și ușoară, de parcă e altă limbă decât cea din vremea Mitropolitului *Veniamin*.

Ce înseamnă aceasta?

Inseamnă că noi tot am sorbit dela frații noștri latini, am periat fără încetare fraza noastră, și azi ea e luminoasă și sprintenă, pe când uniații, care se laudă că au sorbit dela Roma, de fapt au sorbit dela Nemți și dela Unguri și au o frază nenorocită și neromânească, cum am dovedit și cum le pot dovedi cu fiecare număr din tipăriturile lor.

Va să zică noi am înaintat spre latinătate, pe când ei au rămas în apele unor graiuri străine. Și tot ei latini și noi greci!

Acesta e adevărul cercetării, adevăr pentru care primim discuțiune contradictorie în toată ărgimea, și când lucrurile sunt așa, se înțelege că *Cultura Creștină* nu putea decât să îngăimeze așa zisul ei răspuns din nr. pe Iulie-August al ei. Răspuns de vorbe, dar răspuns de fapte nu poate.

De aceia a rămas pe teren numai *Albina* să se răfuiască cu noi, și cu dânsa începem a ne socoti și noi acum.

II.

După ce ne-a amenințat cu nervii altora, care însă nu s'au mai arătat, *Albina* s'a hotărât să ne răspundă ea. Grea sarcină, întru cât dovezile protivnice îi stau strivitoare înainte și de aceia nici nu răspunde ea la tot ce am scris noi, ci ciupește câte ceva de ici și de colo, ca să dea impresiunea că poate sta la luptă pe teren. Afară de trufie însă, care e toată armătura ei, încolo altă tărie nu mai are, și cititorii vor băga de seamă îndată toată șubrezenia ei.

Noi am spus uniaților să nu ne tot îmbie spre catolicism, fiindcă în acest catolicism pe care ei ni-l dau ca o formă de creștinism superior, au fost păcate atât de mari, întrupate chiar în cei mai înalți slujitori ai ei, așa zișii urmași ai Sfântului Petru, încât noi nu vedem ce progres ar putea fi pentru o Biserică Ortodoxă dacă ar face ce poftesc uniații. Li avem pe ei dovadă cât de slăbănogi sunt, și atunci zicem că dela o Biserică cu tradițiunile lui Cezar Borgia și Iuliu II și Inocențiu VIII, ce ne putem aștepta mai mult?

Aici a sărit arsă *Albina...* că de ce punem discuțiunea pe acest teren, că ar putea și ei să ne arate păcate proaspete ale ortodocșilor?

Și le răspund:

Apoi ne așezăm pe acest teren, pentru că voi l-ați ales. Voi totdeauna ne înfățișați catolicismul ca adăpostul sfințeniei și al științei și că cine intră la dânsul, acolo se încarcă de toate darurile înălțimii sufletești. Și noi iată, trebuie să vă zmulgem această mască mincinoasă. Trebuie să vă cerem să ne faceți dovada înălțimii voastre. N'a spus Hristos: *Din faptele tor îi veți cunoaște pe dânșii și rodul bun face roade bune?* Deci faptele, nu laudele, sunt semnul valorii cuiva. De aceia vă arătăm faptele voastre și vrem să ne dovedim cum am putea ajunge noi mai bine ca acum, dacă ne-am face catolici? Nu vedem nimic care să ne facă dovada aceasta, și atunci ce să căutăm la catolicism? Din oameni slobozi să ajungem slugi?

Voi îmi scoateți ochii că am spus odată că romano-catolicismul e superior ortodoxismului. Apoi n'am spus și în nr. din Mai al acestei reviste ca organismul catolic are atâtea lucruri vrednice de stimă și că noi nu avem niciun iuteres să înjosim ce e de laudă în el și că din toată inima voim să vedem progresele catolicismului la el casă, fiindcă acesta e câștig pentru creștinism în genere? Oamenii cu inima largă trebuie să-și mărturisească meritele unul altuia și să nu tăgăduiasă ce e luminos.

Dar vezi că lucrurile nu se opresc aici. Catolicismul poate avea lucruri mai bune ca noi, dar câte are mai rele! Când discutăm astfel, chestiunea se pune integral, nu pe bucățele. În Biserica Ortodoxă creștinismul este mai curat, nu e papolatricie ca în catolicism. Aici Papa a absorbit totul și a silit la atrofie celelalte ramuri ale vechii organizații creștinești. Poate avea unele foloase acest sistem, dar câte pagube! Aceasta s'a văzut în cursul istoriei, când Biserica întregă a fost păgubită din pricina păcatelor care clocoteau în Roma papală pe vremea papilor pomeniți. Din pricina păcătoșiei câtorva capi, să târăști în ruină un întreg așezământ!

Așa e când tot organismul se concentrează în jurul unuia. Toată ferberea bisericii Romei din veacul 15 a fost din pricina decăderii «urmașilor» Sfântului Petru. Și a venit pedeapsa grea prin ivirea protestantismului, care a fost protestul împotriva și sigilarea ticăloșiilor dela Roma.

Așa stă chestiunea cu superioritatea catolicismului, și noi a trebuit să arătăm uniaților colțoși, prin câțiva papi, ce fel de superioritate au, cu care, se înțelege, nu ne mai pot ademeni pe noi.

Acum *Albina* însă amenință să ne sfârșească cu dezvăluirea păcatelor noastre. Zice că pe acest teren noi nu putem duce lupta.

Dar om vedea. În tot cazul, noi primim mânușa.

Trebuie să spunem însă că noi, ortodocșii, stăm pe un teren mult mai curat. Noi singuri

luptăm împotriva păcatelor noastre, ceiace e un mare merit. Oameni păcătoși sunt în orice societate omenească. Nenorocirea însă este unde nu e luptă împotriva răului.

Poliția noastră ne-o facem noi singuri. Noi biciuim relele care se furișează printre noi. Pe când în presa noastră bisericească noi verde am dus o luptă împotriva elementelor netrebnece dintre noi, să-mi arate presa uniată un singur rând când ea a găsit între ai săi altceva decât numai îngeri și sfinți și când a biciuit ea vreodată păcatele din sânul ei.

Noii, ortodocșii nu ne fălim cu lipsurile noastre, le știm. Le ocărăm pentru ca ele să înceteze. Nu ne trufim în fața altora, când știm câte avem de îndreptat. Dar ne minunăm când catolicismul, care a avut alte împrejurări, mult mai priincioase ca noi, are totuși atâtea lipsuri și păcate, care nu pot fi pentru noi un argument de a ne închina superiorității lui.

Nu mai târziu decât săptămâna trecută un preot ortodox, fost în regat, care trăiește acum în ținuturile alipite, între mulți uniați, îmi povestea ce tipuri grozave de bețivani se găsesc și între acești preoți. Și eu stăteam și mă întrebam: Unde o fi superioritatea uniației, când ea ascunde în sânul ei astfel de tipare?

Deci de amenințarea uniatului dela *Albina*, că ne va împroșca cu păcatele noastre, noi nu ne temem.

Când ne vedem păcatele, noi nu ne trufim ca fariseul, ci ne umilim ca vameșul și ne silim să îndreptăm, fără a minți în fața altora că nu avem lipsuri, ci acei alții singuri ne văd ce luptă ducem și am dus pentru stăvilirea păcatelor care s'au furișat între noi, luptă care alcătuiește cinstea noastră. Cine ne va amenința cu aceasta nu ne va spune lucruri pe care nu le-am biciuit mai întâi noi. Dar când este vorba să cercetăm noi dosarul ticăloșiilor catolice, o! se vor deschide jghiaburile cerului... Să nu se îngâmfe uneltele catolicismului la noi umblând cu amenințări, și să nu ne ispitească să deschidem zăgazurile a tot ce istoria a adunat împotriva lor. La noi sunt păcatele care se găsesc obișnuit între oameni și pe care noi *nu le lăsăm de capul lor*. Dar la ei sunt păcatele făcute vrafuri mari în rafturile istoriei, păcate diavolești, și nu avem decât să învățăm cheia pentru a le scoate în văzul lumii. Căci vedeți d-voastră: istoria n'a avut grija să însemne păcatele mărunte ale vieții noastre. Dar a avut grija să scrie groase volume pentru voi, fiindcă ați avut putere cum noi n'am avut și ați abuzat de ea. Puterea și averea sunt mari ispite pe sufletul omului, și voi n'ați putut trece curați prin aceste încercări. Puterea pe care a avut-o catolicismul a fost cea mai mare ispită. El a săvârșit prin ea rele, pe care nimenea altul în istorie n'a fost în stare să le săvârșească, De aceia pe voi istoria v'a ziu-

grăvit mai cumplit și nouă ne e foarte ușoară sarcina de a vă arăta și în fața obștiei românești cu toate faptele voastre neguroase.

Astea sunt pozițiunile duelului nostru și când veți voi, atunci îl vom începe. Eu tot am în bibliotecă volume care stau de mulți ani neîntrebunțate, și strigă și ele săracele să iasă din uitare, că au de povestit multe despre isprăvile Bisericii catolice. Când o vrea *Albina*, numai decât le punem la slujbă.

Și apoi materialele se îngrămădesc pe fiecare zi. Catolicii erau la noi o foarte mică minoritate, înainte de război și preoții lor tot făceau destule ca să se vorbească de ei. Un caz dela *Dersca*, Dorohoi a fost înaintea Curții cu Jurați din Iași; despre cazul unui preot *Weber*, scriau ziarele din Iași puțin înainte de război, iar despre cazul mai proaspăt al preotului dela *Bărăția* din București, a scris de curând *Universul* dela 7 August c. Despre osândirea unuia de curând în Italia, am citit în luna Iulie în *Corriere dela Sera* din Milano.

Și din vremuri vechi și din cele nouă avem lucruri destule cu care putem servi pe d-nii dela «*Albina*» à *souhait*. Dar întru cât *Albina* zice că nu putem discuta pe acest teren, haiti să-l lăsăm și noi. Bine înțeles, ea zice că nu putem, fiindcă nouă, ortodocșilor ne-ar fi pozițiunea grea. Dar despre partea asta noi nu avem grijă. Lor să nu le fie greu, că datori nu le rămânem în niciun caz, fiindcă, cum am spus, istoria de ei a avut grijă să-i zugrăvească în colorile faptelor ce care le-au făcut. Și dacă ar pofti să luptăm pe acest teren, am începe cu însuși scriitorul dela *Albina*, care nu poate vorbi decât prin obscenități îngrozitoare și înjură spurcat, ca cel mai de rând om, cum a făcut și în cancelaria Mitropoliei din București, la 31 Decembre 1916, când se instalase director al comandaturii nemțești.

Prin urmare, lămurind pozițiunile respective de partea aceasta, să trecem la celelalte fapte pe care le înșiră *Albina*.

III.

În 7 numere își întinde *Albina* răfuiala ei. În cel dintâi (11 Iulie a. c.) recunoaște că au avut papi păcătoși, dar zice că n'au fost abătuți dela credință.

Aici e culmea neroziei catolice! Apoi unde e credința decât în fapte, nenisorule! Nu spune la Sf. Iacov: *arată-mi credința din faptele tale, și eu îți voi arăta ție din faptele mele credința mea!* (2, 18). Ce e aceia a făcut fapte rele, dar a avut credință! N'are și dracul o astfel de credință și cu toate acestea face faptele lui!

Deci distincțiunea fostului director al Comandaturii la Mitropolie e desfătătoare.

Acest domn, atât de tare în distincțiuni nenorocite și necreștinești, zice că Hristos n'a făgăduit papilor că vor fi feriți de a cădea în faptele rele, ci numai că vor fi feriți de a greși în chestiuni de dogmatică și morală.

Și asta-i una! Ce scornesc ei în veacul 19 pun în spinarea lui Hristos din veacul I.

De aceia, pentru fostul director fugărit din palatul Mitropoliei din București de Păr. *Negulescu*, nu e de mirare că în vremuri ticăloase au fost și papi păcătoși. Apoi atunci unde a fost «întărește pe frații tăi» al evangheliei, dacă și el a făcut ce au făcut frații? Dovadă că acel «întărește pe frații tăi» n'a fost pentru papi.

Dacă eu am spus că Papa Inocențiu VIII avea copii, fostul director de 48 de ore răspunde că acest papă a fost stapânit de Duhul lui Hristos, că s'a străduit să păstreze armonie între principii italieni; că a fost iubitor de pace și că eu numai din ignoranță sau rea credință pot aduce vină unui om care avea copii din văduvie.

Atât numai că ignoranță mea eu mi-o sprijin pe cercetarea altora: pe *Kurtz*¹⁾, pe *Hergenröther*²⁾, pe *Alzog*³⁾. Cei din urmă doi sunt catolici și mi se pare că o să iasă la iveală nu ignoranța mea, ci a directorului de pripas la Mitropolie.

1. *Kurtz* spune că fiii lui Inocențiu nu erau din căsătorie, ci rodul păcatului. De altfel, dacă erau fii legitimi, nu avea lumea de ce să mai facă versuri batjocoritoare pe socoteala lui Inocențiu.

2. *Hergenröther* spune: «După o tinereță petrecută în ușurăte, în care el a avut un fiu și mai multe fiice...»

3. *Alzog* spune: «... s'a suit pe tron Inocențiu VIII. Iși făcuse un nume de o imoralitate grozavă, Avea un fiu și mai multe fiice. Jucărie oarbă a favoriților săi, părea că nu se gândește la altceva decât să îmbogățească pe fiul sau Franceschetto! Cu toată slăbiciunea veniturilor lui, Inocențiu se apucă de război deschis împotriva lui Ferdinand, regele Neapolului (1492), și, pentru a-și asigura o alianță de seamă, se uni strâns cu Laurențiu de Medicis, împotriva căruia predecesorii săi luptaseră într'un chip atât de nesocotit. Lui Ioan, fiul lui Laurențiu, care nu avea decât 13 ani, i s'a dat purpura de cardinal și 29 de beneficii (slujbe sau proprietăți de unde trăgea venituri. N. T.)... Acest papă s'a amestecat puțin în treburile Bisericii și nu putem decât să ne felicităm». Adică, dacă s'ar fi amestecat ar fi făcut numai rău. Se și vede serioșitatea lui că a făcut cardinal pe un copil de 13 ani!

¹⁾ *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, Leipzig 1885, ed. 9, vol. 2, partea 2 pag. 236.

²⁾ *Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte*, Freiburg, 1885, ed. 3, vol. 3, pag. 746.

³⁾ *Histoire universelle de l'Eglise*, Paris 1855, trad. franceză, ed. 3, vol. 2, pag. 528-519.

Iată-l pe Inocențiu VIII judecat de 2 istorici catolici, din care unul cardinal (Hergenröther), fără a mai socoti și pe Kurtz care e protestant... Și acum cum rămâne cu ignoranța mea sau cu reaua mea credință, pe care mi le pune în spinare directorul Comandanturii lui Mackensen?

Mi se pare că amândouă sunt de partea lui...

IV.

În nr. următor al *Albinei* (12 Iulie a. c.), directorul de 2 zile al Sfintei Mitropolii ne răspunde la alte chestiuni. A fost vorba în discuțiunile trecute despre iezuitul Tyrrell, pe care l-am citat eu ca învinuind catolicismul de idololatrie. Fostul director mi-a imputat că nu pot cita pe acesta ca un organ al catolicismului, întru cât a fost izgonit din monahismul apusean. Eu le-am răspuns: omul s'a născut anglican, a simțit o deosebită înclinare către catolicism, s'a făcut catolic și după ani și ani de trăire în sânul catolicismului, după meditații lungi, el, care, din toată inima venise la catolicism, s'a încredințat că nu mai este chip de trăit în sânul acestui organism și a început a grăi împotriva lui. Nu-i așa? este un caz care-și are toată greutatea, dacă a venit cu toată dragostea la catolicism, și totuși a trebuit s'o pierdă pe toată.

Știți ce răspunde fostul director, care amenința cu împușcarea în cancelaria Mitropoliei, la 2 Ianuarie 1917, când se simțea tare cu catolicii săi sub Nemți? Că nu i-l pot aduce ca dovadă pe Tyrrell; că ce-am zice noi dacă ei ar aduce ca argument împotriva Bisericii Ortodoxe pe Teodor Popescu? Ar avea tărie să ia nălucirile lui Teodor Popescu, fost Cuibu-cu-Barză, și să spuie, pe temeiul vorbelor lui despre Biserica Ortodoxă: Uite ce spune un ortodox?

Răspund:

N'ar avea tărie, fiindcă Teodor Popescu nu poate trage în cântarul cugetării creștine ce trăgea Tyrrell. Popescu al nostru n'a fost o personalitate a Bisericii Ortodoxe, cum a fost Tyrrell în Biserica sa. El n'a trăit în adâncă pătrundere a întregului organism de credință și cugetare creștinească. Dacă din curată pornire a inimii Tyrrell a venit la Biserica Romei, înseamnă că el era o inimă pasionată, umblând după adevăr și lumină, dorind cu toată ardoarea îmbrățișarea unui câmp de viață cât mai viu în sânul Bisericii romane.

Apoi când un om ca acesta, după o întreagă viață în sânul Bisericii Romei, vine și spune: Nu se poate, nu mai este chip în sânul Bisericii romane, înseamnă că în această Biserică a găsit lucruri (pe care le-a și destăinuit) care izbeau în simțul unui om de adevărată religiozitate.

Ei bine, omul acesta a găsit idololatrie în Biserica Romei, și nu idololatrie scornită de câțiva

preoți negustoroși sau de oameni ignoranți, ci idololatrie oficială. Această idololatrie Tyrrell o constată, și când o spune el, nu are ea tărie? E ca și a unui Teodor Popescu?

O! nu se potrivește!

Dar, la urma urmei, să vedem ce spune omul. Temeiul stă în tăria dovezii. Aceasta o vom putea băga-de-seamă și noi, ori de o spune Tyrrell ori altul. Partea însemnată este că el ne procură *faptul* pe care putem să-l judecăm și noi.

Despre acestea am vorbit și în nr. trecut. Dar cititorii le vor fi uitat și trebuie să le împrăștiăm amintirea: că pe medalii și în cărți pastorale catolice se găsește chipul Papii, pus alături de Maicii Domnului, și o așa vorbire despre Papă, parcă ar fi o persoană de cult. Cititorii să citească numai partea respectivă în nr. nostru din Mai a. c. și vor găsi bucată cu pricina, care e foarte concludentă.

Pe astfel de temeuri, pe care le-a descoperit el, Tyrrell s'a rostit că în Biserica Romei este idololatrie. Apoi fără îndoială că acelea sunt acte de idolatrie, căci Papa nu e persoana cuvenită ca să te închini ei.

Dar ce alta este aceasta când tu scrii pe medalie *Mărire Maicii Domnului, Mărire Papii*? Nu înseamnă că-i pui pe amândoi spre a primi închinarea?

Știți ce răspunde improvizatul director care se lăuda cu împușcatul preoților ortodocși care s'ar împotrivi la schimbarea calendarului? Că nu e un păcat a pune pe cineva alături de Maica Domnului, fiindcă Maica Domnului nu e tață a Dumnezeirii.

Dar închinarea se face numai către Dumnezeire? Nu e vorba dacă Maica Domnului e Dumnezeu sau nu, ci e vorba: ce rol dai persoanelor pe care le mai pui pe medalie sau pe icoană alături de ea? Le pui pe acelea închinându-se ele Maicii Domnului, sau le pui alături pentru a primi ele închinarea cași Maica Domnului?

Aici e aici, și în cazurile citate de Tyrrell, Papa e pus alături de Maica Domnului și cuprins în aceeași formulă: *Mărire Maicii Domnului, Mărire Papii!*

De ce mărire Papii, dacă e pe pământ ca noi? De ce punerea lui în aceeași formulă și alături de Maica Domnului?

Tocmai aici e idololatria și de asta s'a scandalizat Tyrrell. Și noi, dacă examinăm faptul, deosebit de el, nu putem găsi decât aceleași constatări, cași ale lui.

Deci tăria chestiunii nu stă acum pe: cine a spus aceasta: Tyrrell sau Teodor Popescu, ci pe faptul care ni s'a pus înainte spre a fi examinat. Se înțelege nu uităm aci a păstra ce am spus

mai sus: toată deosebirea care este între Tyrrell și Teodor Popescu.

Dar toată discuțiunea aceasta are și o parte de haz. Fostul director al Mitropoliei din vremea când la această slujbă puteai lucra și cu mitraliera, nu înțelege bine toată afacerea. Cu starea lui de nervozitate și neastâmpăr, care nu i dau răgaz să se ațintească statornic la un lucru de cercetare, ci iute îl apucă cunoscutele sale năbădăi și începe a înjura cum numai el știe,—n'a avut răbdare că citească cu liniște. Iute a luat-o turios și de acolo n'a mai înțeles.

A spus că nu este un păcat a pune pe cineva alături de Maica Domnului, dar fără a lămuri în ce rol e pus acel cineva. Indată însă adaogă că e o monstruozitate aceasta, pe care nu a putut face niciun catolic, de a pune cineva pe Papă alături chiar de cel mai din urmă sfânt.

Bun! E o monstruozitate. Apoi uite că această monstruozitate a fost săvârșită de persoane oficiale în Biserica Romei, de arhiepiscopul de Salzburg, după cum a arătat Tyrrell, și atunci iese dovedită teza noastră că în Biserica Romei se săvârșesc monstruozități.

Nu spune aceasta fostul director-mitralieră?

Adevărul este că fraza sa aci e cam nesigură, după cum noi am mai băgat de seamă nesiguranțe și mai sus și mai jos în răspunsul din acest număr al *Albinei*. Autorul a scris grăbit, s'a înfuriat. Până să cuprindă pe alții nervii cu care ne amenința, s'au clocotit ai lui. Fapt este că el nu fixează bine unele lucruri și nu are precizie, iar pe alte locuri dă dovadă că n'a înțeles ce-am scris noi.

La începutul acestui răspuns pune fraza mea între frazele sale, fără a indica această deosebit. Să fie neluare-aminte tipografică, cum se bagăde-seamă cu duiumul la *Albina*?

În punctul de care ne-am ocupat acum, asemenea, iar mai la vale și mai rău.

De ce nu lasă polemica pe mâna altora, că dumnealui nu are temperamentul liniștit să facă polemică și nu examinează lucrurile scrupulos? Ne face nouă greutate, căci nu sunsem totdeauna siguri pe cugetarea sa.

Zice că am scris eu astă iarnă că d. Chiriac, cântărețul dela biserica uniată din București, a fost la mine acasă și mi-a cerut sfaturi și că aceasta nu e adevărat.

Apoi nu e adevărat, fiindcă eu n'am scris aceasta. Știu eu cum citește fostul director?

Am scris altceva, dar aceasta nu. Am scris că d. Chiriac, clientul poliției de odinioară și azi la biserica uniată, mi-a vorbit la Mănăstirea Văratec prin 1910, dar că a venit la mine și mi-a cerut sfaturi, nu.

De unde scoate acestea fostul director de Joi

până mai apoi? De ce croiește dela el ori nici nu mai înțelege și scrie pe dibuială?

Am scris despre Chiriacul bisericii uniate din București în această revistă pe luna Oct. 1923. Dar acolo nu se cuprinde ceiace directorul nemțesc îmi pune în spinare.

Apoi pe acest lucru neadevărat el se întemeiază pentru a spune că, după cum am spus un neadevăr în împrejurarea aceasta, fără îndoială tot neadevăr este ce am mai spus în aceeași polemică, anume că un preot catolic din Roma mi-a spus că-i e greață că a stat în genunchi înaintea Papii.

El crede pe Chiriacul său, care se jură că niciodată n'a stat de vorbă cu mine, deși am vorbit de mai multe ori cu el, și la Mănăstirea Văratec și pe sălile Universității din București, dar nu mă crede pe mine și socotește drept scornitură povestirea cu preotul catolic care spunea că-i e greață că a stat în genunchi înaintea Papei.

Apoi minciunile mele nu sunt dovedite, fiindcă eu am totdeauna material destul cu care să scutur pe slugile Papii și nu am nevoie de scornituri. Dar neadevărurile sunt ale sistemului iezuit, cu care operează foarte bine directorul care împușcă și-l aștept acum să mintă iar, să spuie că nu e adevărat că a amenințat pe cineva cu împușcatul. Dar eu gata sunt să-i scot înainte martorii care l-au mărturisit ca atare la Curtea Marțială și numai datorită amnistiei afacerii sa a fost închisă. Declarațiunile făcute de el în chestiunea aceasta sunt toate numai neadevăruri, așa că noi avem materiale cu ce să-i dovedim dumnealui că minte.

În definitiv, ce era chestiunea în discuțiune? Dacă Papa pune pe episcopi să îngenunche înaintea lui. Marturisirea acestui fapt o aveam dela un preot catolic din Roma, care mi-a spus că-i e greață că a stat în genunchi înaintea Papii. Despre Piu X, care cârmuia pe atunci, când am fost eu în Roma, îmi spunea că nu lasă pe episcopi să stea în genunchi, dar despre predecesorul său, Leon XIII, spunea că-i ținea în genunchi în tot timpul audienței și că unii episcopi grași abia se mai țineau, dar Papa nu-i slobozea, că așa a învățat Hristos, să îți lumea în genunchi la picioarele tale, nu să le speli picioarele.

Hai să punem faptul acesta la îndoială și să zicem că povestirea cu preotul din Roma nu e adevărată, am scornit-o eu, ca să le fac zile fripte celor dela *Albina*. Dar ce? numai la asta rămâne? Nu mai sunt alte elemente cu care noi putem dovedi că Papa înjosește episcopatul în felul acesta?

Apoi oare când se face alegerea Papii nu vin toți cardinalii și sărută piciorul noului ales? Ce

este aceasta? e ceva mai ușor decât șederea în genunchi? Și oare pe aceasta tot eu am scornit-o?

Iată înjosirea pe care Papa o aduce celor de o treaptă sacramentală cu el.

Că o face aceasta preotul, haide! e altă hirotonie. Dar arhiereu la arhiereu! Aceasta e ierosilie, e călcarea în picioare a darului Duhului Sfânt, care se află la fel și în Papă și în oricare alt arhiereu.

Ca formă de respect, a existat totdeauna în Biserică, față de mai marele tău, sărutarea mâinii, care există și în raporturile fiilor către părinți. Dar numai față de Papă aceasta nu mai era destul. Lui îi trebuia sărutarea piciorului!

Ce e aceasta? Nu e drumul spre papolatrie?

Fostul director, care se înconjurase cu santițele și sechestrare pe Mitropolitul Conon și nu lăsa pe nimeni să pătrundă la Înalt Prea Sf. Sa, fiindcă se simțea tare pe baionete, întrebuințează acum un sistem foarte obișnuit la catolici pentru a slăbi efectul spuselor mele cu închinarea în fața Papii. De câte ori îi prinzi cu ceva, totdeauna încep a răscoli prin câte știi ei, pentru a spune: Și la voi, la ortodocși, e așa. Li apuci cu învățătura despre Purgatoriu, îndată îți spun: Dar la voi nu sunt rugăciunile pentru cei morți? Li apuci că împărțirea numai cu pâine, iute găsesc ei: Dar voi nu împărțiți pe bolnavi tot așa?

De asemenea și aici, directorul cel tare în baionete zice: Dar voi nu aveți metăniile către vlădici? Și în special către mine: Oare n'oi fi făcut și eu metăniile către Mitropolitul Partenie și Episcopul Safirin?

Ba da, le avem și am făcut și eu, chiar înaintea persoanelor pomenite. Dar eu nu eram arhiereu să-mi plec genunchii înaintea altuia care ar fi fost arhiereu cași mine.

Că au fost și la noi arhierei care plecau genunchii în fața Mitropolitului Calinic și Iosif Gheorghian, o fi fost. Dar era lucru la care nu-i îndatora nimeni și făceau și ei mai mult decât se cuvenea. Mitropoliții din Răsărit însă nu fac

astfel de metăniile înaintea Patriarhului de Constantinopol.

La noi nu e papolatrie, ci frăție și raport de fiu către părinte.

IV.

În nr. dela 16 Iulie, *Albina* răspunde la alte chestiuni: botezul prin stropire pe care-l au uniații și portul clericilor lor.

Auzi dumneata: botezul prin stropire uniații nu l-au luat dela catolici, ci dela ortodocși!... Sistemul pe care l-am dat de gol mai sus: când îl prinzi, zic: Apoi și l-a tine e așa!

Și știți ce face d. director: ne arată până când a existat botezul prin stropire în Biserică românească. Dar face numai afirmațiuni. În asemenea chestiuni însă se vine cu citațiuni amănunțite, cu arătare de text, pagină. Cum se vede însă, d. fost director n'are răbdare.

Botezul din capul locului a fost în creștinism prin afundare, că așa scriu și catolicii că este practica Bisericii Ortodoxe. Prin urmare nu dela noi aveau să-l ia uniații. Cum o fi botezul prin stropire «obiceiul strămoșesc», când Biserică Ortodoxă hotează prin afundare, să rămâie să o dovedeasă cu mitraliera, în care d. fost director e ceva mai tare.

În ce privește portul prelaților uniați, *Albina* tăgăduiește că el este luat după obiceiul de a se asemena cu catolicii, ci e sârbo-maghiar.

Da pentru ce Episcopul Gherlei umblă «tuns, ras și frizat» ca un don Juan? Sârbii așa umblă? O fi la Unguri. Dar aceia sunt catolici, și atunci iese ce am spus noi.

Că scriitorul dela *Albina* o fi vrând să-i vadă îmbrăcați ca noi, îl credem. Vrea să piară deosebiriile din afară, ca să se furișeze mai ușor. Dar lupul își schimbă numai părul.

Mar este și pe numărul viitor, că nu avem loc acum.

Arhim. SORIBAN

Fericiți sunt aceia carii pot duce o viață ce nu se năpăstuiește prin cele lumești și pot ridica aripile minții lor către cele cerești, și-și știu face din valea aceasta a plângerii o vale ducătoare la limanul cel lin al sânului Domnului Savaot. Eu eram mai norocos atunci când petreceam la Mănăstire, decât astăzi, căci viața pustnicească e fără zgomot, ea nu știe de viclesuguri, de răutate, nici de cametă, iar în orașe și în societăți omenești sunt nepăciuri felurite. Eu mă las în voia lui Dumnezeu, care au binevoit așa a face cu robul său, și pre El îmi chem de mărturie, că ziua și noaptea mă străduiesc pentru sfintele sale Biserici și pentru creștinii lui.

Mitropolitul ANDREI ȘAGUNA
cătore
Arhimandritul NEONIL
Starețul Neamțului

DESPRE ADMINISTRAREA AVERILOR BISERICII CREȘTINE

(RETROPRIVIRE ISTORICĂ)

de Preot. C. URECHIE
din Frătăuții-Noi (Bucovina)

Isvoarele : 1. Dr. Nicodim Milaș, *Dreptul canonic*; 2. Dr. I. F. Schulte: *Die Macht der röm. Päpste über Fürsten, Länder, Völker n*: Individuen. 3. I. G. Vogt, *Weltgeschichte*; 4. Dr. Iohann Haring: *Kirche n* Staat; 5. I. Hergenröther: *Kirchengeschichte și Kirche n*: Staat. 6. Emil Hühle, *Kirchengeschichte ș. a.*

CAP. I.

**Despre administrarea averilor bisericesti
dela urzirea Bisericii creștine până în vremea
de față.**

După ce am ajuns să vedem cu ochii idealul întregirii neamului, toți factorii chemați vor purcede la consolidarea și cimentarea internă a Statului mărit. Intre aceștia, vor ocupa un loc de frunte Ierarhii Bisericii strămoșești, cari vor căuta să puie *Biserica națională* pe o bază solidă, ca să poată corespunde misiunii sale grele în timpul de față, când Biserica este chemată să spulbere din lume pustiirea morală, care s'a lățit ca o molimă uriașă, și să clădească societatea omenească pe temelii trainice ale Creștinismului, și cu aceasta să contribue și ea la întărirea Statului mărit.

Fără îndoială, că o problemă, care va preocupa serios pe factorii chemați la unificarea Bisericii și va da îndemn la o lungă desbatere va fi problema dotațiunii și administrării averii bisericesti, care diferă în singuritele provincii alipite între olaltă precum și în vechiul Regat.

În prima linie, trebuie accentuat, că Biserica ortodoxă-română este Biserica națională, identică cu sufletul neamului și ca atare trebuie să fie declarată de biserică dominantă în Stat și ca atare înzestrată cu toate privilegiile conform canoanelor. Și cu tot dreptul! căci această biserică are un trecut glorios pentru neamul românesc. Această biserică a fost fortăreața inexpugnabilă a acestui neam în timpul de restriște al invaziilor păgâne; ea a fost santinela credincioasă, care a păzit și ferit de înstrăinare fracțiunile din acest neam ajunse sub stăpânirea străină de neam și lege; și tot ea a fost mângâierea neamului în timpul războiului mondial.

Și acuma, după acest trecut plin de merite pentru neam, dacă voesc factorii chemați ca această Biserica să-și îplinească misiunea sa grea în timpul de față, să contribue la cimentarea Statului măreț și să aibă un rol social principal, atunci trebuie să poarte grijă de dotarea ei, așa cum au purtat grijă de ea Voevozii și ctitorii ei în vremea grea de restriște.

È adevărat, că curentul modern e ostil Biseri-

cii, dară acestui curent trebuie pus o stavilă puternică, căci ruina morală, ce-o aduce cu sine acest curent e și ruina Statului. Decăderea morală a cetățenilor a avut totdeauna de urmare și decăderea Statului. Toți bărbații mari de Stat au respectat religiunea și Biserica în interesul Statului, iar cei cari s'au emancipat de ea, au regretat mai târziu văzând cu ochii decadența statului încredințat conducerii lor.

Biserica își poate împlini misiunea sa numai atunci, dacă e pusă la adăpost sigur, dacă e dotată cu toate cele necesare, ca să poată face față cerințelor timpului. O Biserica săracă nu poate corespunde acestor cerinți și atunci e privită, de o instituțiune învechită, care nu mai corespunde timpului. Și de aici urmează apoi emanciparea de Biserica a clasei așa zise intelectuale, care o privește ca locaș de rugăciune pentru poporul de rând și intră în ea doară să-i vadă arhitectura sau pictura! Dacă doresc factorii competenți, ca Biserica să nu vegeteze și să nu se mărginească numai la recitarea serviciului divin, ci să joace un rol social, atunci trebuie să-i asigure existența, dotându-o cu avere mobilă sau imobilă și administrarea acestei averi să fie încredințată în sama celor mai cinstiți bărbați și buni creștini, cari manifestează adevărată dragoste pentru progresul Bisericii strămoșești.

Spre lămurirea chestiunii, e bine să fim informați despre dotarea și administrarea averilor Bisericii creștine dela primele ei începuturi și până în prezent. Spre acest scop, voi face în cele următoare o privire scurtă peste fazele și peripecțiile, prin cari a trecut averea Bisericii creștine dela urzirea ei și până în prezent, spre a avea unele indegetări la rezolvirea acestei probleme, care a devenit actuală în Biserica noastră.

Primele începuturi de dotațiune a Bisericii creștine erau modeste. După urzirea Bisericii din Ierusalim, domnia între membrii primei comunități creștine un fel de comunism voluntar cu privire la bunurile materiale. Acest comunism nu era bazat pe principiul forței, ca comunismul modern, ci era un eflux al carității creștine. Din voe liberă puneau creștinii bogați averile lor la dispoziția apostolilor, spre a le întrebuița pentru scopurile bisericii și aceștia, la rândul lor, dispu-

neau asupra întrebuințării lor conform doctrinei (creștine) și spiritului creștin, de care erau cuprinși toți creștinii primei comunități. Despre aceasta ne putem convinge din Faptele Apostolilor (Cap. II. v. 44—46) unde cetim următoarele: „Și toți credincioșii erau la un loc și aveau toate de obște. Și își vindeau averile și averiile și le împărțeau la toți, după cum avea cineva trebuință.

„Și în fiecare zi erau într'un gând, stăruitori în sanctuar și frângând pâinea din casă în casă luau parte la masă cu bucurie și firească nevinovăție a inimii“.

După ce s'a înmulțit numărul creștinilor, fiind Apostolii ocupați cu predicarea doctrinei lui Hristos, au ales ei, prin impunerea mânilor, șapte bărbați evlavioși și pe aceștia i-au însărcinat cu administrarea bunurilor materiale sub supravegherea lor și cu distribuirea (împărțirea) lor în bună ordine cu deosebire la cei săraci. Acești șapte bărbați au fost numiți diaconi și era însărcinați și cu pregătirea agapelor după aducerea sacrificiului, la cari luau parte toți creștinii bogați și săraci.

La început nu avea deci Biserica avere nemișcătoare, ci se susținea din darurile benevole ale creștinilor avuți, pe cari le administrau Apostolii cu ajutorul diaconilor.

La devastarea Ierusalimului în an. 70 s'a desființat comunitatea creștină de acolo și membrii ei s'au refugiat peste Iordan și s'au așezat în orașul Pella situat în munți, unde duceau o viață de sihastri.

În timpul apostolic, adică în secolul prim al erei creștine, s'au înființat și alte comunități creștine cari stau în contact și se ajutau reciproc, cele bogate dând ajutoare materiale celor sărace. Aceasta ne o spune sf. Apostol Pavel în Epistola către Romani (Cap. XV v. 26), unde zice: „Căci Macedonia și Achaia au binevoit să facă o împărțire (dar) la săraci sfinților, cari sunt în Ierusalim“.

După ce s'a format constituția și ierarhia bisericească cu rangurile ei de Episcopi, presviteri și diaconi, au trecut prerogativele Apostolilor în sama Episcopilor, cari erau succesorii lor; și așa a trecut și dreptul de administrare al averilor bisericești în mâna Episcopilor.

A urmat apoi timpul persecuțiilor înscenate de domnitorii păgâni, cari au încercat să înădușe Creștinismul în leagănul său. Bisericile au fost pustiite, cărțile arse, averile răpite și creștinii omorâți cu miile și sutele în modul cel mai îngrozitor! Biserica a suportat însă și aceste asalturi disperate date din partea păgânilor și din sângele martirilor a ieșit un număr mai mare de creștini, cari au format o nouă biserică creștină mai puternică și mai strălucitoare. După ce a biruit Împăratul Constantin cel Mare pe Maxen-

țiu cu ajutorul Crucii lui Hristos, a scăpat Biserica creștină de persecuții și de acuma au urmat timpuri favorabile Bisericii lui Hristos. Împăratul Constantin a declarat libertatea religiunii creștine, în întreg imperiul roman așa că Biserica creștină, după un răstimp de 300 ani de amare și cumplite prigoniri, poate acuma resufla liber. Tot împăratul Constantin a dispus, prin un edict împărătesc, restituirea averilor bisericești răpite în decursul persecuțiilor. Ajungând Biserica creștină în posesiunea averilor sale și fiind scutită de persecuții, ia de acuma un avânt puternic și face progrese uimitoare! Împărații următori, cu unele excepții, favorizează Biserica creștină, îi oferă diferite privilegii, o dotează cu averi extinse și o împodobesc cu ornamente bogate.

Biserica creștină devine în acest restimp foarte bogată dar ajunge acum în altă încurcătură (dilemă). Împărații romanii, după ce au dotat Biserica cu averi, în schimb, pentru bună-voința lor față de Biserica, își arogau o influență prea mare în chestiuni pur bisericești, în afaceri de credință și de disciplină bisericească, după obiceiul păgânilor, la cari împăratul era preotul cel mai mare (Pontifex maximus). Acuma au trebuit să manifesteze ierarhii Bisericii multă prudență pastorală până i-au făcut să înțeleagă, căei sunt laici și, ca atari, nu le compete dreptul de a se amesteca în chestiuni pur spirituale și, cu toate acestea, să rămâie și mai departe binevoitori Bisericii. Câștigând Biserica în acest timp, prin diferite testări, mari averi, au luat în samă Episcopii administrarea acestor averi, conform canoanelor apostolice 38 și 41, și au administrat-o prin toate timpurile până în secolul trecut, când a fost atacat acest drept al Episcopilor. Și în timpurile vechi s'au iscat neînțelegeri cu privire la dreptul de administrare al Episcopilor, dar sinoadele ecumenice și canoniștii învățați au spulberat aceste neînțelegeri și au întărit prin canoane și doctrina lor acest drept al Episcopilor. Așa întărește acest drept canonul 2 și 21 delă sinodul din Chalcedon, canonul 24 și 26 delă sinodul din Antiochia și canonul 11 delă sinodul al șaptele ecumenic din Nicea (787); și în fine canonul 10 al lui Teofil din Alexandria. Toate aceste canoane hotărăsc că numai Episcopul are dreptul și prerogativa de a administra averea bisericii sale cu ajutorul economului său ales din clerul diecezei sale. (Și acest drept l-au practicat Episcopii până în evul nou).

După distrugerea imperiului roman s'au întemeiat pe ruinele lui diferite state creștine. În aceste State, Episcopii erau numărați între dignitarii Statului. În calitatea lor de dignitari, erau dotați cu teritorii bogate și extinse și luau parte la guvernarea Statului. Din cauza aceasta, aveau domnitorii interes și căutau să ajungă la scaunul Episcopal numai persoane plăcute lor. Vaza și

averile cele mari ale Bisericii îi atrăgea pe mulți la aceste posturi. Urmarea rea de aici a fost, că o mulțime de candidați apți și neapți căutau prin diplomație rafinată și prin fel de fel de mijloace neiertate de a se face plăcuți la curte spre a fi recomandați Domnitorului pentru scaunul Episcopial. Istoriografii ne istorisesc evenimente triste și ne dau tablouri mohorâte din acest timp de corupție și decădere morală. „Mulți Episcopi și preoți s'au îndesat la aceste posturi prin protecție, prin corupție și mită, prin fraudă și răpire, și după ce au ajuns la ele, le-au administrat apoi întocmai așa cum le-au câștigat“, zice Hergenröther (Istoria bisericească. Tom. II. pag. 53).

Mulți Episcopi împreunau în cadrele administrației lor mai multe Episcopii și mănăstiri și administrau averile bisericilor mai mult în folosul lor propriu decât al Bisericii. Greutățile circulației și războaiele neîntrerupte au făcut imposibilă o reformă radicală, care ar fi putut cassă abuzurile, ce se făceau cu averile Bisericii creștine. Totul ce s'a putut face de puținii bărbați cinstiți din acea oră tristă spre a sană răul, a fost prea puțin. Numărul celor corupți era prea mare, ca să poată fi decimat de câțiva bărbați onești. (Noi vedem și acuma, cum bântuie corupția și fraudă ca un flagel în toate clasele sociale, cari au crescut și s'au lățit în sânul societății pe urma războiului). În acel răstimp, s'a făcut mult jaf cu averea Bisericii creștine.

După ruptura dintre biserica din Răsărit și cea din Apus, papii dela Roma, amenințați de împărații din Constantinopol și de Longobarzi, au căutat scut la regii Francilor. Aceștia le-au oferit scutul lor și au încheiat relații de amicitie cu Vaticanul, în urma cărora au căutat ei să se înalțe reciproc și succesiv: Regele Pipin a donat prin urc regal Ravena cu 22 orașe, dimpreună cu teritoriul lor, Bisericii din Roma și a întemeiat un stăvilnic bisericesc cu numele Patrimonium s. Petri, în Muntea căruia sta papa. Carol cel Mare a apărat pe papa și statul său de atacul înnoit al Longobarzilor și l-au mai mărit prin donarea de noi teritorii! Pentru aceste fapte mărinimoase, s'a revanșat papa prin aceea că în a. 800 în ziua de Crăciun a încoronat pe Carol cel Mare cu coroana de *Impărat* în biserica sf. Petru din Roma. Relațiile de amicitie sinceră între Vatican și imperiul roman-german al Francilor ș-au ajuns atunci culmea.

Prin secolul X, începe iarăși o eră tristă pentru biserica din Occident. Domnitorii au început iarăși a influența ocuparea scaunelor episcopale! Urmarea a fost, că în sânul Bisericii s'a introdus iarăși simonia. Investitura trebuia cumpărată cu bani grei dela magnații dela Curte. Acest abuz a dat pricină la o luptă mare între Biserică și Stat, care s'a sfârșit cu concordatul dela Worms, din

care a ieșit biruitoare Biserica. Nu mult după aceea s'a iscat lupta din nou, o mulțime de Episcopi au fost destituiți, o mulțime de preoți condamnați la închisoare și chiar la moarte, o mulțime de biserici și mănăstiri pustiite și prădate și o mulțime de teritorii bisericești confiscate și ocupate de domnitor, care avea la îndemână forța și nu era aplicat la împăcare cu Biserica. Dar nici Episcopii nu s'au plecat, ci s'au opus până la extrem și n'au dat din mână cu niciun preț dreptul lor de administrare al averilor bisericești. Numai ce a fost răpit cu forța, a rămas bun pierdut pentru Biserică. Mai târziu s-au liniștit spiritele.

Pela finea secolului XIII, a izbucnit iarăși o luptă aprigă între Biserică și Stat. Cauza a fost următoarea: Regele Filip IV, cel frumos din Franca, se afla pe picior de război cu regele Eduard I din Anglia.

Spre a avea el un izvor constant de bani pentru purtarea războiului, a pus el impozite pe averile bisericești. Papa Bonifaciu VIII spre a evita conflictul între Biserică și Stat, a cercat în mod diplomatic să mijlocească o împăcare între ambii regi, dar nu i-a succes. Atunci papa Bonifaciu VIII, prin o bulă papală, opri regelui dreptul de a pune impozite pe averea bisericească pe baza legilor vechi cari erau în vigoare. Acest demers energic al papei a dat apoi naștere la un conflict greu între Biserică și Stat, care a durat până la începutul secolului XV, și a finit de astădată cu capitularea Bisericii. Cum că în acest timp de un secol administrarea averilor bisericești a lăsat mult de dorit, nu mai încape îndoială. Șarlatani rafinați au pus mâna pe administrație și, folosindu-se de situația încurcată, făceau jaf cu averea Bisericii, iară simonia și-a ridicat iarăși capul ca o hidră lernaică. Cei mai mulți dignitari bisericești căutau să ajungă la aceste scaune numai pentru beneficiul ce-l obțineau pentru oficiul lor, dar nu aveau nici chemare și nici aptitudine. Iar corupția ajunsese așa de departe, că acuma nici la un singur post de paroh nu puteai ajunge, până nu distribuiai mită și bacșișuri, începând de la portar și până sus la cardinali!

Aceste abuzuri și stări deplorabile din biserica catolică au provocat apoi reacțiunea cea mare a lui Luther, care a rupt-o brusc cu Biserica catolică și a înființat o Biserică cu totul nouă, cu reforme esențiale pe toate terenele bisericești. Această Biserică, cu forma ei democratică de guvernare, a atras pe mulți și ea a făcut în scurt timp un mare număr de proseliți. Acuma a izbucnit o luptă aprigă între catolici și luterani. Luteranii au secularizat averile bisericești parte cu forța, parte prin diplomație iscusită îmbrăcată în haina creștinismului și, neavând ei Episcopi, au încredințat administrarea acestor averi principilor domnitori, cari țineau locul Episcopilor în Biserica

luterană. Pentru prima oară în istoria Bisericii creștine averea ei trece în administrarea principilor laici. De atunci începe amestecul elementului laic în afaceri bisericești care a dat naștere la multe certe și discuții lungi, cari durează până în timpul de față.

Principii domnitori măguliți de onoarea ce le-au dat-o Luteranii în Biserica lor, au părăsit Biserica catolică, dimpreună cu întreg poporul din provinciile lor, și au trecut la Biserica luterană. Așa s'a lățit Biserica lui Luter în toată Germania. Lupta dintre Luterani și catolici s'a finit cu victoria luteranilor.

Biserica luterană a fost recunoscută de Stat, și pacea din Westfalia în a. 1648 stabilește (fixează) ca zi normală pentru posesiunea averilor bisericești ziua de 1 Ianuarie 1624. Ce a pierdut Biserica catolică până în ziua aceea, a rămas bun pierdut pentru totdeauna. Biserica catolică a pierdut atunci o mulțime mare de avere, care a trecut în posesiunea Bisericii luterane. Tot atunci Biserica catolică a pierdut întreg teritoriul ei în Anglia, care a fost confiscat și predat bisericii anglicane, (care după doctrina ei e calvinească, iar după constituție catolică).

În Suedia, Norvegia și Danemarca au introdus domnitorii biserica luterană, căci prin aceasta au aflat un mijloc eficace de a doborî puterea aristocrației și a Episcopilor și de a pune mâna pe averile Bisericii. De oarece principii domnitori au contribuit așa de mult la propagarea Protestantismului în Germania s'au văzut Protestanții moralmente obligați să acorde acestora pentru acest valoros serviciu oarecare influență la conducerea Bisericii lor. Teologii și canoniștii protestanți erau acum chemați să argumenteze îndreptățirea acestei influențe din punct de vedere teologic științific. Aceștia la rândul lor s'au pus pe lucru și au stabilit trei teorii diferite și anume:

1. Sistemul Episcopal, care învață, că jurisdicțiunea Episcopilor asupra celor convertiți la Protestantism a trecut în mâna principilor domnitori din acele țări. În baza acestei teorii au devenit principii domnitori organele supreme bisericești și ei sunt prin urmare summi episcopi în biserica protestantă (după cum în vechime împărații păgâni erau pontifices maximi).

2. Sistemul teritorial învață, că domnitorul țării, care este stăpânul unui teritoriu, este și organul suprem al Bisericii de pe teritoriul său. Cine stăpânește țara e stăpân și al bisericii din aceia și țară.

3. Sistemul colegial învață, că la începutul erei creștine stăpânirea în Biserică a fost încredințată comunităților creștine. În urma inovațiilor făcute în Biserică în decursul timpului și primite de bună voie (aprobat) de comunitățile creștine, acestea au cedat stăpânirea în Biserică principilor țării.

Toate trei teoriile sunt artificial formulate și la prima privire se vede clar că toate trei urmăresc acelaș scop și ajung la același rezultat, adică să facă plausibilă în public stăpânirea principilor laici în Biserică.

Și aceste teorii, după ce au fost aruncate în public și interpretate cu fraze sforăitoare, au aflat resunet puternic (în public) și au avut mai mare efect real decât argumentele științifice, cari arătau, că aceste teorii stau în contradicție cu constituția Bisericii creștine.

Domnitorii din Statele neprotestante, ațâțați de puterea principilor protestanți în Biserica lor, au început și ei a se amesteca în chestiuni bisericești și a-și aroga diferite drepturi în biserică. Așa b. o.

a) *Jus dominii supremi*, adică dreptul suprem peste averea bisericească. În baza acestui drept Guvernele au început a contesta Episcopilor dreptul exclusiv de a administra singuri averea bisericii, a influența administrarea ei pe motive de ordin secundar, a da legi și ordinațiuni, cari tăiau adânc în domeniul acestor averi și împedecau înmulțirea lor până ce au ajuns în fine la usurparea lor în favorul Statului (la așa numita secularizare). Episcopii, ca administratori ai acestor averi, conform canoanelor, s'au opus cu puterea armelor spirituale, dar fără succes, de oarece Statul avea puterea executivă! Episcopii aveau crucea, iar Statul Sabia. De acum începe autoritatea papei dela Roma a scădea, iar cea a protestanților lumeni a crește (și a tot crescut până în timpul de față când a fost zdruncinată de evenimentele războiului mondial). Când au ajuns la secularizarea averilor bisericești, s'a purces în multe locuri cu o frivolitate fără margini și cu o lipsă de pietate față de Biserică și donatorii moșiilor demnă amintit pro memoria.

b) *Jus cavendi*, adică dreptul de a lua măsuri de precauțiune față de Biserică. Când au pășit Statele la secularizarea cu forța a averilor bisericești, și-au câștigat o mulțime de adversari, nu numai în cler, ci și în lumea laică. De aceea au început acum guvernele a supraveghea de aproape manifestările bisericii, cultul, predicile, catechezele, împărtășirea cu s. Sacramente, însușindu-și astfel un drept de inspecție în Biserică.

c) În legătură cu acest drept stă și *jus placeti*. În baza acestui drept, puteau fi publicate de pe amvon numai acele emise și ordinațiuni bisericești, pentru care își da mai întâi Guvernul consimțământul prealabil. Toate emisele și ordinațiunile bisericești trebuiau supuse Guvernului spre cenzurare și cari nu-i convenia opria publicarea lor de pe amvon. Ba în unele țări au mers guvernele așa de departe, că au fixat până în amănunte chiar prescripție privitoare la cultul divin.

NOUL CALENDAR BISERICESC ORTODOX

pe ultimele 3 luni ale anului 1924:

OCTOBRE, NOEMBRE ȘI DECEMBRE

Intocmit de Domnul Profesor Dr. C. Chiricescu, potrivit hotărârii Sfântului Sinod.

OCTOBRE

Are 31 zile

M 14 Sf. Ii. Cuv. Cosma și Parascheva
M 15 Sf. M. Luchian. Aniv. Incoronării
J 16 Sf. Longhin. Nașt. A. S. R. Prinț. Carol
V 17 Sf. Pr. Osie și Mc. Andrei Criteanul
S 18 Sf. Apostol și Evanghelist Luca
D 19 Sf. Prooroc Ioil

Duminica 23 după Rusalii. Glas 3,
Voscr. 9. Efes. II, 4—10. Lc. VIII, 26—30.

L 20 Sf. Mare Mucenic Artemie
M 21 Sf. Cuvios Ilarion cel Mare
M 22 Sf. Averchie episcopul
J 23 Sf. Mucenic și Ap. Iacov al Ierusal.
V 24 Sf. Marele Mucenic Areta
S 25 Sf. Ii Mucenici Marchian și Martirie
D 26 †) Sf. Marele Mucenic Dimitrie

Duminica 24 după Rusalii. Glas 4,
Voscr. 10. Efes. II, 14—22. Gal. V,
22—VI, 1—2. Lc. VIII, 41—56.
Mt. XI, 27—30.

L 27 Sf. Nestor și Dimitrie cel nou
M 28 Sf. Mucenic Terentie și Neonila
M 29 Sf. M. Anastasia. Nașt. M. S. Reginei
J 30 Sf. Ii Mucenici Zinovie și Zinovia
V 31 Sf. Ap. Stahie, Narchis și alții

NOEMBRE

Are 30 zile

S 1 Sf. Cosma și Damian (Asia)
D 2 Sf. Mucenic Achindin

Duminica 22 după Rusalii. Glas 5,
Voscr. 11. Gal. VI, 11—18. Lc. XVI,
19—31.

L 3 Sf. Mucenic Achepsima
M 4 Sf. Ioanichie cel Mare și Nicandru
M 5 Sf. Mucenic Galaction și Epistimia
J 6 Sf. Pavel Mărturisitorul
V 7 Sf. Ii 33 Mucenici și Sf. Cuv. Lazăr
S 8 †) Soborul Sf. Arht. Mihail și Gavril
D 9 Sf. Ii Mucenici Onisifor și Porfirie

Duminica 25 după Rusalii. Glas 6,
Voscr. 1. Efes. IV, 1—7. Lc. X, 25—37.

L 10 Sf. Ap. Erast și Sf. Mucenic Orest
M 11 Sf. Ii Muc. Mina, Victor și Vichentie
M 12 Sf. Ion cel milostiv și Nil
J 13 Sf. Ioan Gurădeaur Lăsată secului
V 14 Sf. Apostol Filip
S 15 Sf. Mucenic Gurie
D 16 Sf. Apostol și Evanghelist Matei

Duminica 26 după Rusalii. Glas 7,
Voscr. 2. Efes. V, 9—19. Lc. XII, 16—21,
VIII, 8.

L 17 Sf. Grigorie al Neochesariei
M 18 Sf. Platon și Roman
M 19 Sf. Prooroc Avdie, Sf. Mc. Varlaam
J 20 Sf. Grigorie dela Bistrița și Proclu
V 21 †) Intrarea în Biser. Dezleg Ia pește
S 22 Sf. Apostol Filimon
D 23 Sf. Amfilohtie al Iconiului

Duminica 30 după Rusalii. Glas 8, Voscr. 3.
Colos. III, 12—16. Filip. III, 20—IV, 1—3.
Lc. XVIII, 18—27. Mat. V, 14—19.

L 24 Sf. Mucenic Climent al Romei
M 25 Sf. Mare Muceniță Ecaterina
M 26 Sf. Alipie Stălpnicul și Stelian
J 27 Sf. Mare Mucenic Iacov Persul
V 28 Sf. Mucenic Ștefan cel nou
S 29 Sf. Mucenic Paramon și Filomen
D 30 Sf. Ap. Andrei cel întâi chemat

Duminica 31 după Rusalii. Glas 1,
Voscr. 4. I Tim. I, 15—17. Lc. XVIII,
35—43.

DECEMBRE

Are 31 zile

L 1 Sf. Prooroc Naum
M 2 Sf. Prooroc Avacum
M 3 Sf. Prooroc Sofonie
J 4 Sf. Varvara și Ioan Damaschin
V 5 Sf. Sava cel sfințit
S 6 †) Sf. Ierarh Nicolae
D 7 Sf. Amvrosie și Filoteea

Duminica 27 după Rusalii. Glas 2. I
Voscr. 5. Efes. VI, 10—17. Luca XII,
10—17.

L 8 Sf. Cuvios Patapie
M 9 Zemislirea Prea Sf. Fecioare Maria
M 10 Sf. Ii Mucenici Ermoghen și Evgraf
J 11 Sf. Daniil Stălpnicul
V 12 Sf. Spiridon al Trimitunde
S 13 Sf. Ii Mucenici Evstratie și Lucia
D 14 Sf. Mucenic Thirs

Duminica 28 după Rusalii și a Sf.
Strămoși. Glas 3. Voscr. 6. Col. III,
4—11. Lc. XIV, 16—24. Mt. XX, 16.

L 15 Sf. Mucenic Elevation episcopul
M 16 Sf. Prooroc Agheu
M 17 Sf. Prooroc Daniil și cei 3 tineri
J 18 Sf. Mucenic Sevastian
V 19 Sf. Mucenic Vonifatie
S 20 Sf. Mucenic Ignatie al Antiohiei
D 21 Sf. Ii Mucenici Iuliana și Temistocle

Duminică înaintea Nașterii Domnului:
a Sf. Părinți. Glas 4, Voscr. 7. Evr. XI,
9—10, 32—40. Mt. I, 1—24.

L 22 Sf. Marea Muceniță Anastasia
M 23 Sf. 10 Mucenici din Creta
M 24 S. Muceniță Evghenia fecioara
J 25 †) Nașterea Domnului
V 26 †) Sob. Maicii Domn., Sf. Nicodim. H.
S 27 †) Sf. Apost. și Arhidiacon Ștefan.
D 28 Sf. 20.000 de Mucenici

Duminică după Nașterea Domnului,
Glas 5. Voscr. 8. Gal. I, 11—19. Mat. II,
13—23.

L 29 Sf. 14.000 de Prunci Mucenici
M 30 Sf. Muceniță Anisia
M 31 Sf. Cuvioasă Melania romana H.

1) „Sfântul Sinod dispune, ca Sfinții din cele 13 zile ale lunii Octobrie a calendarului actual, în anul 1924 să se serbeze în Monastiri în tot atâtea zile consecutive, ce urmează după 14 Octobrie, iar în Bisericile parohiale se vor prăznuși toți deodată în ziua de 14 Octobrie“ (hotărâre luată în ședința dela 13 Noembrie 1923).

CRONICA BISERICESCĂ

INTERNĂ

Misiunea Patriarhului Ierusalimului în România

I.

La jumătatea lunii Septembrie c., s'a petrecut în țara noastră un fapt de o nemăsurată însemnătate, care răspunde în totul marilor interese ale ortodoxiei, dar care s'a înfățișat deodată înaintea noastră în așa de mari proporțiuni, încât nici nu îndrăzneam să credem că se va împlini, cel puțin în vremurile de acum. În adevăr, inima scriitorului acestor rânduri de mult sângerează văzând cât de lovită a fost creștinătatea răsăriteană prin zguduitoarele evenimente ale războiului și cât de puțin pregătită este obștea noastră românească pentru a înțelege care este chemarea ei și a pune umărul la lucru, ca să ușureze și să dreagă starea acestei creștinătăți puse la grele încercări. Noi și în această revistă și aiurea am scris deseori, chemând luarea-aminte a fraților noștri români ortodocși asupra datorii noastre de fii ai unei numeroase Biserici Ortodoxe, ca să ne amestecăm în treburile ortodoxiei răsăritene și să ajutăm pe frații noștri de aceiași credință. Mai mult, spuneam că se miră Englezii, care nu sunt ortodocși și care totuși au sărit în ajutorul ortodoxiei din Răsărit, cum noi nu ne mișcăm în această privință. Invățatul preot anglican *Douglas*, care a fost pe la noi tocmai acum un an, ne cerea să facem pentru ortodoxie măcar ce făc ei, care s'au mișcat în folosul prigonitului Patriarh rusesc *Tihon*.

Eu am scris toate acestea lucruri, am scris și altele mai de mult, dar n'am găsit decât nepăsare. Oamenii primesc ideia teoretic. Nimenea nu se rostește protivnic, dar practic nu se mișcă nimic și toate rămân precum au fost, cu o Biserică Ortodoxă nesolidară și care nu înțelege să iasă dintr'o amorțire care ne necinstește și ne osândește. Viața e mișcare, noi trebuie să ne mișcăm pentru ortodoxia noastră, care e tot a noastră și trebuie să ne intereseze și să ne fie scumpă și când trece de granițele României.

II.

Când însă nu vedeam nicio urmare la toate acestea, iată că se petrece un fapt care face să tresalte inima noastră: Prea Fericitul Patriarh al Ierusalimului trimete la București o misiune, și aceasta trezește aci atâta însuflețire și atâta mulțămire și e primită atât de bine, încât suntem foarte îndreptățiți să nădăjduim că bune lucruri sunt de nădăjduit de aci pentru ortodoxia noastră, pentru buna frăție care trebuie să domnească între noi și pentru arătarea în vedere a tuturor a solidarității noastre ortodoxe.

Patriarhul *Damianos* al Ierusalimului a trimis la

București o misiune, având în frunte pe Mitropolitul *Dositei* al Sevastiei, care a venit la București, s'a înfățișat înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat, au mers împreună la Sinaia, au fost primiți cu mare ceremonie de către M. S. Regele Ferdinand al României, și acolo, în fața marilor dregători ai țării, Mitropolitul *Dositei* a aninat pe pieptul Regelui României Marea Cruce a Sfântului Mormânt și, în numele Patriarhului Ierusalimului, l-a proclamat *ocrotitorul Sfântului Mormânt al Domnului nostru Iisus Hristos*. Faptul acesta, însoțit de însemnate discursuri și de chemarea marilor amintiri din trecut, când domnitorii noștri erau ajutătorii creștinătății noastre, care gema sub iataganul turcesc, a fost de un efect covârșitor. Inimile s'au clintit de puternice emoțiuni și regele nostru a fost adânc zguduit, atât de măreția clipei, cât și de marea sarcină și răspundere de a fi apărător al Mormântului nostru Domnului nostru Iisus, în numele poporului ortodox al României peste care domnește. A fost strigătul creștinătății răsăritene, prin glasul venerabilului Patriarh al Ierusalimului, *Damianos*, și el a găsit curat și inimos răsunset în inima Regelui nostru.

Au fost clipe care nu se pot uita și care fără doar și poate vor rodi cu belșug. Ele încarcă România de o mare cinste și-i dau înboldul care trebuia, pentruca ea să se miște pentru frații noștri din Răsărit, care nu au apărător, și e o mângâiere pentru noi de a ști că, deacum înainte, Regele nostru stă cu topuzul creștinătății răsăritene în mână, pentru a nu lăsa fără sprijin pe acei care strigă către noi.

Au urmat apoi, tot atunci și acolo, decorarea Prințului nostru Moștenitor și a Primului nostru Ministru, ceiace pe noi foarte mult ne bucură, fiindcă toate căpeteniile noastre politice trebuie să aibă atingere de aproape cu chestiunile religioase ale Răsăritului și să puie România în stare de a se mișca și a-și îndeplini chemarea ei frumoasă, pe care o avea odată în Răsărit.

S'au dat apoi la Palatul din Sinaia ospete împodobite și îmbelșugare, despre care au scris ziarele.

Acum, dacă faptele acesta ar trece numai ca o simplă ceremonie, n'ar însemna nimic. Dar ceiace ne bucură pe noi peste măsură, este că nu s'a mărginit aici. Ci Regele nostru a simțit toată frumusețea și măreția clipei, tot freamătul și duișia sufletească a creștinului pentru datoriile pe care le avem ca creștini către frații noștri, toată unirea sutletească dintre Rege și poporul său ortodox, care, ca o singură ființă, trebuie să se miște, pe drumul datorii creștinești fără păreri deosebite dela unul la altul. În adevăr, toți cei de față ne spun că Regele a fost adânc înduioșat de cuvintele care au venit dela Sfântul Mormânt, și nu numai Regele, ci și întreaga încunjurime a Palatului. Faptul acesta stârnoște

acum simțiri vii în sutletul nostru, pentru că înțelegem că se trezește în noi vechea conștiință a datoriei de a fi ce am fost, de a lucra în sânul ortodoxiei precum am mai lucrat, de a aduce iar în ființă vremurile lui Vasile Lupu și Matei Basarab. Regele nostru este moștenitorul amândurora și primind, precum a primit, misiunea dela Ierusalim și simțind precum a arătat, dovedește că ființa sa plutește cu totul în întreaga atmosferă de devotament creștinesc a trecutului și se găsește în fericita tovărășie sufletească a marilor voievozi. Cu aceasta, Regele nostru se afundă cu ființa sa în împărăția nemuririi, plutește cu totul în întreaga atmosferă de devotament creștinesc a trecutului și pășește vrednic a se împărtăși sufletește cu marii noștri voievozi. El intră deplin în chiagul vieții românești, fiindcă felul de a fi al ființei noastre a fost al deplinei noastre manifestări pe terenul creștinătății răsăritene, pentru interesele și ocrotirea ei.

Telegrama Regelui României către Patriarhul Ierusalimului a fost atât de înălțătoare, atât de neobișnuită, atât de mult a eșit din marginile mulțămirilor cuviincioase, atât izbucnea din rândurile ei duioșia și mulțămirea, încât printr'însa străveziu se vedea cum bate inima unui mare creștin, care înțelege să răspundă inimos și îmbrățișător unei chemări istorice.

Această telegramă, la rândul ei, atât de mult a mișcat pe Patriarhul Ierusalimului, încât, îndată ce a primit-o, s'a simțit dator să vie însuși în România, pentru a gusta simțirea creștinească a acestui popor și să vadă că Regele lui pe deplin este pornit să-și facă datoria către Răsăritul care ne cheamă să străjuim Sfântul Mormânt al Domnului nostru.

E ziua de Miercuri, 24 Sept., când scriem aceste cuvinte. Patriarhul trebuie să fi sosit la Constanța și să se afle acum în drum spre București. Nici vorbă, constatări și mai fericite decât acestea avem a scrie de aici înainte. Dar până atunci, să continuăm a scrie ce s'a petrecut la București, după mărețele clipe dela Sinaia.

III.

Deacolo, misiunea a venit la București și aici, Joi la 18 Septembrie, s'a desfășurat o nouă ceremonie, deopotrivă de înălțătoare, în care Primatul României a fost decorat în catedrala Sfintei Mitropolii. A fost slujbă mare cu cuvântări însuflețite și cu chemare de amintiri care răscoleau inimile în adânc. Cine a fost de față, chiar sufletele reci, au plecat cu impresii care nu se mai șterg. Mitropolitul Primat apărea în aceste împrejurări nu numai ca bărbatul pe care poți să-l lauzi pentru darurile sale sufletești, dar, peste acestea, ca întruparea credinței noastre românești din vechi, care avea menirea de a ține vie flacăra simțirii noastre și a ne face să veghem pentru buna ocrotire a credinței noastre de pretutindenea.

Sub vechile bolți ale Mitropoliei, unde a răsunat odinioară glasul unui Patriarh al Ierusalimului, atunci când Marele Patriarh Dositei al Ierusalimului arăta

Mitropolitului Atanasie (sfințit atunci pentru ortodoxii de peste munți) care sunt datoriile sale pentru paza ortodoxiei amenințate acolo, pe care știm că nu le-a păstrat și a trecut la catolici, — sub aceleași bolți răsuna acum, după mai bine de 200 de ani, alt glas dela Ierusalim, care găsea că România și-a păstrat podoaba ei ortodoxă și poate sta de strajă, cași atunci, pentru buna ocrotire a ortodoxiei. Și constatarea aceasta o făcea în persoana Primatului nostru, pe care-l găsea acum nu numai Mitropolit al unei țări mici, ci Primatul unei Biserici numeroase. Deci cu atât mai mult avea către cine să se îndrepte, pentru a-i arăta părerea de bine că România și-a păstrat strălucirea ei ortodoxă și a o chema la marea ei menire.

Ca și Regele nostru, și Primatul României a simțit toată furtuna de simțiri pe care o asemenea clipă o putea trezi. Emoțiunea sa a fost vie și zile dearândul după aceea, oricine a văzut pe Primatul nostru, s'a putut încredința cât de mișcat era de toată desfășurarea acelei împodobiri, de cinstea cu care Biserica noastră era încunjurată în persoana sa și de sarcina plină de răspundere, dar și de vrednicie, la care suntem chemați.

Mai bine însă decât tot ce vom povesti noi aci, do vada acelei înălțări sufletești o vom avea în înseși cuvintele Primatului nostru, rostite în acea zi în catedrala Mitropoliei, cum și în ziua următoare, la banchetul dat în cinstea delegațiunii patriarhale. Să ascultăm cuvintele sale rostite în catedrală :

IV.

Inalt Prea Sfinte Mitropolit al Sevastiei, Onorată Misiune Patriarhală,

Biserica poporului român a avut în trecutul ei zile de glorie și de frumoasă viață, care au ieșit adeseori din cadrele înguste ale vechilor principate dunărene ori ale României noi și întregite. Vechii voievozi români au fost în *zile grele* scutul puternic nu numai al ortodoxiei poporului român, ci a întregului creștinism mondial împotriva semilunei. Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt a fost declarat de „atlet al creștinismului întreg“; pe când în zilele noastre armatele gloriosului nostru rege Ferdinand I au înfrânt anticreștinismul îmbrăcat în haina politică a curentului comunist, acolo unde amenința a aprinde centrul Europei.

Iar în *zilele de pace*, poporul român — dat fiind caracterul lui de altruist și umanitar — a sărit în ajutorul credinței ortodoxe de pretutindenea, încât nu cred să existe o Biserică ortodoxă autocefală, ale cărei așezăminte și instituțiuni să nu fi beneficiat în cursul veacurilor de largă, uneori chiar salvatoarea solitudine a dărniciilor românești. Până și Biserica din marea Rusie, a resimțit spiritul viu al ortodoxismului român, întrupat în marele mitropolit dela Kiev *Petru Movilă* și ai altor fii ai Bisericii noastre.

Aprecierea acestor creștinești năzuințe ale poporului român și ale bisericii sale au culminat în remarcabilele cuvinte ale Inalt Prea Sfintei Voastre, ca delegat al Sanctității Sale Fericitului Patriarh Damianos al Ierusa-

limului, spuse alaltăieri în castelul Peleş, în fața Maiestății Sale Regele nostru, în cari — atingând vechile legături ale Bisericii poporului Român cu Sfântul Mormânt dela Ierusalim, — constatați „că poporul român a conservat și salvat Sfântul Mormânt al Domnului“ din Sfânta Cetate. Această recunoscătoare constatare a stârnit în sufletul poporului român, din toate colțurile țării, adânci sentimente de pioasă emoție.

Biserica română și credincioșii ei se simțesc mândri, că cei mai iubiți ai săi: Regele, Regina și Moștenitorii tronului au fost distinși cu Marea Cruce a Sfântului mormânt, mai ales că — după ce, în mod firesc, *asupra Regelui României* au trecut atribuții creștine ortodoxe, care se practicau odinioară numai de împărații imperiului bizantin: cum e iscălirea sfintei evanghelii dela Invierea Domnului și depunerea ei în arhivele Statului și investirea regală a episcopilor, avem nădejdea că Biserica română este chemată a conlucra și în viitor cu succes la progresul ortodoxismului întreg.

Iar dacă Sanctitatea sa Damianos, Prea Fericitul Patriarh al Bisericii mame dela Ierusalim, a binevoit a aprecia și silințele Noastre și ale Prea Sfinților Noștri frați întru Hristos mitropoliți, arhiepiscopi, episcopi, arhieriei, preoți și monahi, pentru ridicarea Bisericii Ortodoxe Române și pentru reînvierea legăturilor spirituale cu toate Bisericile Ortodoxe din lume, întru promovarea intereselor generale ale creștinismului, distingând și pe Smerenia Noastră ca Mitropolit Primat al României cu cu ordinul „Crucea Sfântului Mormânt“ — aceasta este o mare cinste nu numai pentru Noi și întreaga Biserică română, ci și un îndemn de nouă muncă pentru apărarea și întărirea credinței ortodoxe, simbolisate în crucea cu lemn sfânt din crucea Celui ce s'a jertfit pentru mântuirea noastră

Cu adâncă recunoștință ne închinăm în fața Sanctității Sale, Prea Veneratului străjer al Sfântului Mormânt, pentru înalta cinstită făcută Nouă și, prin Noi, Bisericii române; iar Inalt Prea Sfinției Voastre și întregii misiuni patriarhale Vă mulțămim cu frățeasca dragoste pentru osteneala lungului drum întru îndeplinirea înaltului mandat și pentru cuvintele ce ne-ați adresat. În deosebi cinstea făcută Bisericii române, numind-o „*cununa bisericilor ortodoxe*“, va rămânea neștearsă în sufletul clerului și al poporului român și le va întări puterile la zel și muncă îndoită, întru a birui toate greutatețile pentru închegarea ei internă, ca astfel, întărită cu Bisericile provinciale române din ținuturile desrobite, să poată lucra la înflorirea ei, precum și la progresul ortodoxismului și a creștinismului de pretutindenea.

Rugăm să asigurați pe Sanctitatea Sa patriarhul Damianos de respectul și dragostea bisericii române și a poporului ei, care-i dorește încă mulți ani de fericite bătrânețe, la locul de santinelă venerabilă a Locurilor Sfinte.

Trăiască Sanctitățile lor Venerații Patriarhi și în deosebi venerabilul Damianos al Ierusalimului, paznicul sfintelor locuri!

Trăiască întreg ortodoxismul și ideia întrunirii lui grabnice într'un sinod comun, universal!

V.

A doua zi, la ceasul 1 după amiazi, Inalt Prea Sf. Mitropolit Primat a oferit un ospăț delegațiunii patriarhale în Palatul Sfintei Mitropolii. Erau de față d. Ministru al Cultelor *Al. Lepădatu*; d. *General Nicolescu*, prefectul poliției București; decanul facultății de teologie d. Dr. *D. G. Boroianu*, împreună cu mai mulți profesori ai facultății, apoi reprezentanți din Ministerul de externe d. *Flondor*. Din partea delegațiunii, afară de Mitropolitul *Dositei*, erau d. *Ianaros* cu soția, iar încolo mulți clerici ai Mitropoliei, directorul Sinodului Păr. *Simedrea* și alții.

La sfârșit, I. P. S. Mitropolit Primat, luând cuvântul a avut frumoase inspirațiuni când a spus că această Mitropolie e plină de mari amintiri, întru cât în ea au intrat mulți patriarhi a Răsăritului, între care marele *Dositei al Ierusalimului* acum mai bine de 200 de ani. Dacă atunci, când Românii erau împărțiți în mai multe stăpâniri, Biserica românească a suferit pagubă, prin faptul că Mitropolitul sfințit atunci, pentru cei de peste munți, a trecut la unirea cu Roma, fie ca această nouă solie patriarhală, care acum ne găsește uniți într'un singur trunchiu românesc, să fie de bunăvestire pentru altceva: pentru întoarcerea acelei părți dintre Români iarăși la vatra credinței strămoșești.

A răspuns Mitropolitul *Dositei*, mulțămind pentru buna primire făcută, laudând Biserica românească și urând pentru buna ei înflorire, ca să pășească tot sporind înainte și să fie purtătoarea steagului întregii ortodoxii. A închinat pentru Primatul nostru, pentru ierarhia bisericească, pentru Ministerul Cultelor, pentru profesorii facultății de teologie, pentru subsemnatul, fiindcă Mitropolitul *Dositei* știa că am scris cândva pentru apărarea drepturilor Patriarhiei din Ierusalim. A răspuns d. *Ministru Lepădatu*, d. decan *Dr. Boroianu*, d. Dr. *Drag. Demetrescu*. A mai vorbit d. *Ianaros* și așa tot ospățul a decurs în cea mai mare bunăvoință, dragoste și însuflețire.

În zilele următoare, delegațiunea a vizitat mănăstirile din jurul Bucureștiului. Apoi s'a dus la Ministerul de Culte, unde a decorat pe d. ministru *Lepădatu* cu *Marele Cordon al Sfântului Mormânt* și culegând din țara noastră impresiuni plăcute despre buna dispozițiune creștinească a poporului, care cu dragă inimă a privit spre această solie creștinească, cum de mult nu s'a mai văzut în țara noastră.

Patriarhul Ierusalimului în București

I.

Sosirea

Se știa că Mercuri, la 24 Sept. a. c., Patriarhul Ierusalimului este în drum spre București. În cursul zilei s'a dat de veste că Prea Fericirea Sa sosește dela Constanța cu un tren special. S'a adus știrea că la Constanța a fost întâmpinat de *P. S. Ilarie*, Episcopul Constanței, de autoritățile orașului Constanța și de d.

Prof. Dr. Drag. Demetrescu. S'a spus că a făcut o plimbare prin oraș cu P. S. Episcop Ilarie.

În București, Sf. Mitropolie a luat toate măsurile ca să se facă Marelui Oaspete o primire vrednică, deși timpul fusese foarte scurt. Ziarele au publicat înștiințarea Mitropoliei că Patriarhul Damianos sosește la 7,40 în Gara de Nord, că preoții Capitalei să se aplece la gară, parte la Mitropolie, că clopotele tuturor bisericilor din București vor suna ca să vestească buna sosire, și se îndrepta o rugăciune către toți credincioșii ca să iasă cu veselie și să facă bună primire Inaltei Fețe a Patriarhului Locurilor Sfinte.

Toată ziua de Mercuri mare mișcare și pregătire la Sf. Mitropolie. E așa de mult de când n'a mai călcat Patriarh în Țara românească, aproape 200 de ani. Trebuie să se facă o primire care să dovedească Insemnatului Oaspete că Românii sunt tot buni închinători ai Bisericii Ortodoxe a Răsăritului.

S'a înserat. E ceasul 7,40. Deodată liniștea serii e străpunsă de sunetul măreț al clopotului celui mare al Mitropoliei. Toată lumea sare în picioare. Cei mai mulți nu știu ce e, fiindcă pregătirile făcute în pripă n'au dat răgaz să se facă vestiri largi în ziare pentruca lumea să știe. Știrea scurtă din ziarele zilei de Mercuri a scăpat pentru mulți nebăgată în seamă.

Fără să vrea, cei mai mulți se gândesc la vremea când acelaș sunet de clopot ne vestea noaptea primejdia Zeppelinurilor. Neliniștea necunoscutului izbește mintea multora, care încep a spune că iar sună mobilizarea.

Și e adevărat. E vorba de o mobilizare, dar nu despre acea la care se gândește lumea. E o vestire care ni se face că sosește în Țara românească o însemnată căpetenie a ortodoxiei și că sunetul acesta trebuie să fie un semnal pentruca noi Românii să ne pregătim a împlini în Țara noastră sarcinile mari și de cinste care apasă asupra noastră ca popor mare în sânul ortodoxiei. E o mobilizare pe care trebuie să o săvârșim. Trebuie să punem în lucru toate puterile noastre, trebuie să ne dezvoltăm până la treptele cele mai înalte ale învățaturii și a tuturor înaintărilor și să ne facem în stare a purta cu vrednicie în Răsărit steagul de ocrotitori ai creștinătății răsăritene.

Mărirea națională la care am ajuns ne suie la o înălțime care desfășură înaintea noastră chemări de nemăsurată vrednicie, și noi trebuie să ne pregătim prin mobilizarea tuturor puterilor noastre pentru a putea răspunde cu tărie la ele și a le îndeplini vitejește.

Poporul românesc a mai fost fruntaș la asemenea mișcări pentru trebuințele creștinătății. Cu atât mai mult trebuie s'o facă el acum, când are alte mijloace de a crește, a se sui în înălțime și a simți încă și mai puternic ca altădată datoriile care apasă asupra lui.

Deci nu e rău că poporul se gândește la mobilizare când aude sunetul clopotului Mitropoliei. Lasă-l să creadă că e vorba de aceasta, numai să-i spunem noi, să-l lămurim, că e vorba de mobilizarea păcii, mobilizarea hărniciei, scularea noastră la treabă cinstită, vrednică, vioaie și însuflețită, pentru a fi în stare să slujim

după vechea noastră vrednicie ortodoxia care se uită spre noi din Răsăritul necăjit.

Pâlcuri-pâlcuri de oameni încep a sui dealul Mitropoliei, dornici de a ști ce se petrece acolo. Suim și noi în pripă dealul. Drumul șerpuit din dosul Mitropoliei pe care ne suim iute, e cufundat în întunec. Un aier călduț îți dă pe suișul lui o simțire de mulțămire.

— Ce este, Părinte? De ce sună? Întrebă niște copile.

— Se pogoară îngerii din cer...

Ele o iau ca o glumă și râd. Părintele *Gala Galaction*, care e mai în urmă le lămurește că vine Patriarhul. Dar e adevărat și că se scoboară îngerii. Căci sosirea unui Patriarh, care vine să ne aducă vești din Răsăritul scump nouă, este ca o vestire din ceruri, care ne aduce aminte de datoriile noastre creștinești, ne întoarce sufletele către Dumnezeu, ne ridică spre înălțimile cerului, în care ne întâlnim cu îngerii...

Sui dealul cu nerăbdare și inima se zbate în mine de puternică și viforoasă simțire. Parcă am fi la înviere, când tot noaptea mișcăm pașii spre biserică. Și, fără îndoială, tot la o înviere ne așteptăm. Trebuie să scuturăm sufletele noastre să prindă întreaga chemare a clopotului Mitropoliei, pentruca să aducem vremuri nouă în Biserica noastră, să se simtă până departe că trăim creștinește, că înțelegem să ne facem păzitori ai Mormântului Domnului nostru Iisus Hristos.

Nu este aceasta o înviere? și nu vom fi înviați spre o viață nouă când ne vom apuca să ne mișcăm pe cărarea aceasta?

De aceia clopotul Mitropoliei este ca o vestire că vom fi martorii învierii spre marea chemare a ortodoxiei, ca Românii să-și ia locul care li se cuvine întru apărarea Sfintelor Locuri, chemare pe care ei o pot îndeplini în toată lărgimea.

Fie ca Dumnezeu să ne dea tuturor puțința de a fi astfel de martori ai unei asemenea învieri.

II

Patriarhul la Mitropolie

Acum se află lume multă de dealul Mitropoliei. Toți așteaptă să vadă luciri în capătul de jos, vestind că se apropie alaiul. Dar așteptarea e lungă. Clopotul nu încetează a revărsa strigăte de aramă peste întinșul Capitalei. Lumea se tot îndeasă pe deal. Vorbirea între cete se întetește tot mai mult.

Iată și ochii de balaur ai unui automobil care țâșnește din vale și urcă năprasnic spre noi. Altul și altul se aruncă în goană și pușă după el.

Sosesc. Lumea toată dă năvală la intrarea bisericii. Din pricina întunericului, nu se poate vedea la intrarea de sub clopotniță, și de aceia toți nădăjduiesc să vadă mai bine chiar la intrarea bisericii.

Pe ușile larg deschise, pășește agale acum bătrânul Patriarh, având la dreapta pe Primatul nostru, iar în urmă pe I. P. S. Mitropolitul Moldovei și I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiiu, P. S. Episcop *Ghenadie* dela Buzău.

Vicarul Mitropoliei îi aștepta la intrare cu crucea și evanghelia.

Patriarhul sărută, asemenea Prima ul nostru, și apoi toți însoțitorii pătrund în largul bisericii.

În mijlocul ei, Patriarhul se oprește, se închină, binecuvintează poporul, apoi, împreună cu Primatul, se așează în strănile aurite.

În vremea aceasta biserica răsună de cântarea corului, iar când aceasta se isprăvește, se rostește un polihroniu în cinstea Patriarhului. Slujba se încheie iute, Patriarhul intră în altar, se închină, iese și din nou binecuvintează poporul, iar apoi trec toți în Palatul Mitropolitului, unde Patriarhul e găzduit.

Marele număr de preoți care au ascultat de porunca Mitropoliei și au fost de față, au primit cuvânt dela protopopi să fie a doua zi la Mitropolie la ceasurile 10 $\frac{1}{2}$, pentru că se va slujii aci un Tedeum.

Deci pentru seara aceea lucrurile s'au încheiat aci, toți ducând cu ei emoțiunea de a fi văzut pe bătrânul Patriarh. cu chipul lui blajin și obosit.

III

Tedeumul și ospățul

A doua zi, multă furnicare de lume pe dealul Mitropoliei, ca să vadă la îndemânarea zilei pe Patriarhul Ierusalimului și strălucirea unei slujbe cum cei din vremea noastră n'au văzut. Se văd între credincioși mulți din acei care altfel nu calcă pe la slujbele Mitropoliei.

Așteptarea ține mai mult decât se hotărâse. Cu atât mai bine. Lumea are vreme să-și împărtășească gândurile unul altuia.

În altar și în biserică preoți mulți. Intre ei, P. S. Episcop *Ghenadie* al Buzăului, P. S. *Iustinian*, episcopul oștirii, P. S. *Platon*, vicarul Mitropoliei.

Sosește Ministrul Cultelor, sosesc profesorii dela teologie, în frunte cu decanul Dr. *D. G. Boroianu*, deputați, senatori, doamnele din societatea Ortodoxă. În curte sunt înșirați școlarii seminariilor „Central” și „Nifon”. Ici colo se mișcă jandarmii și polițiștii. Mulți credincioși stau cu ochi lacomi afară, să vadă alaiul în trecerea dela Palatul Mitropoliei spre Catedrală.

În sfârșit, alaiul se pornește din Palatul Mitropoliei. E un șir lung. În cap mulți preoți cu slujbe mari care deschid drumul, iar apoi Patriarhul, având la dreapta pe Mitropolitul Primat, iar în urmă vin I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei, I. P. S. *Nicolae* de peste munți, I. P. S. Mitropolit *Dositei* al Sevastiei, care e între însoțitorii Patriarhului, Prof. *Drag. Demetrescu* și multe persoane de seamă.

Sunt primiți ca și în ajun, de vicarul Mitropoliei, cu crucea și evanghelia, corul cântă, Patriarhul cu Mitropolitul se închină în mijlocul bisericii, se așează în străni și începe slujba Tedeumului.

E ceasul 12 când se isprăvește. Patriarhul se închină, binecuvintează marele număr de credincioși, și apoi, în legănarea cântării *Pe stăpânul și Patriarhul nostru Doamne îl păzește...* alaiul se mișcă iar încet spre Palatul Mitropolitan.

Aici mari pregătiri pentru ospățul oficial la care vor lua parte multe obraze însemnate ale țării. Neîncetată, mișcare de ici și de colo. Sosesc ministrul instrucțiunii publice d. *Dr. Anghelescu*; al comunicațiilor, d. General *Traian Moșoiu*; al Bucovinei (d. *Nistor*); al Basarabiei, (d. *Inculeț*); foștii miniștri *Trancu-Iași* și *Argetoianu*; fostul primar al Capitalei *Dr. Gheorghian*; primul ajutor de primar al Capitalei, d. *M. Berceanu*; d-nii *Dickinson* și *Ramsay* din Anglia, foști la Conferența pentru, înfrățirea popoarelor în Sinaia (la 22 și 23 Sept, c.), d. *Flondor*, director în Ministeriul de externe și foarte mulți dregători ai țării.

S'au strâns mai întâi cu toții în marea încăpere de primire a Mitropoliei. La ora 1 și-au făcut intrarea Patriarhul însoțit de Mitropolitul Primat și de Mitropolitul Moldovei. S'au făcut prezentările și de acolo au trecut în sala ospățului. Cu toată lungimea mesei, locurile sunt pline.

Mese oficiale și cu obraze însemnate sunt ele multe și despre toate poți spune că s'a mâncat cu belșug și că a domnit însuflețire și că s'au ținut cuvântări însemnate.

Aici însă a fost mai mult decât atâta. A fost mai multă duioșie. A fost la mijloc o îmbrățișare de suflete. Erau amintirile vechi din trecut care răsăreau din nou vii înaintea noastră, legăturile noastre, de altă dată cu Ierusalimul, unde părinții noștri se duceau să se închine și veneau cucernic și mulțămiiți înapoi, împodobiți cu numele de *hagii*. Era o mare bucurie de a te duce să te închini la Sf. Mormânt al Domnului nostru Iisus Hristos.

Românii au cam uitat acestea. Dar acum, când văd înaintea lor pe însuși vrednicul de înaltă cinstire Patriarh al Sfintei Cetăți a Ierusalimului, tot trecutul acela trăiește viu înaintea lor și ei își aduc aminte de datoriile lor către Locurile Sfinte, pe care părinții noștri le iubeau atât de mult.

Chipul Patriarhului e încunjurat de dragostea tuturor. El nu este un cap de Stat, încins cu sabie și care vine să facă cu noi legături pentru războaie viitoare. El vine pentru ceva mai însemnat. Vine să trezească în noi chemări de sus, să facă mai vie legătura cu Domnul nostru, al cărui Mormânt îl străjuiește la Ierusalim. Și tuturor le pare bine când se gândesc la aceasta. Aici nu e nicio silă, niciun interes, este numai o apropiere de inimi. E o atmosferă creștinească vie care se simte în tot acest ospăț și prin care el se deosebește atât de mult de alte ospețe! Ce bine că mari dregători ai țării se află astfel strânși la un un ospăț al păcii, al împărtășirii creștinești! Țara e creștinească. E de folos ca ei, cei copleșiți de mulțimea treburilor, să vie în atingere deasă cu viața creștinească, să soarbă căldura ei, pentru că și treburile țării pe care le cârmuiesc și sfatul pe care-l întocmesc să se prătundă de mireazma creștinească și cu mijloace multe și mari ale țării, să stea în ajutorul creștinătății din Răsărit. Mă bucur când îi văd strânși la un asemenea ospăț și gustând din atmosfera cea creștinească. Dea Dumnezeu ca această legătură cu Răsăritul să ajungă a fi tot mai vie și mai deasă!

Cel dintâi care pornește firul graiurilor vesele este Patriarhul *Damianos*. Ce gând putea nemeri El mai bine decât acela care să aștearnă binecuvântarea Sfântului Mormânt peste noua stare de lucruri a României! În adevăr, Patriarhul binecuvintează întregirea României, îi dorește înaintare puternică printre veacuri, să crească măreață și să se arate cu toată tăria brațului ei creștinesc întru ocrotirea Sfintelor Locuri. Inchină pentru Regele României și pentru familia regală, urând ca Dumnezeu să le dea mulți și fericiți ani să cârmuiască țara tot spre mai mare înălțime și să se bucure de ea.

În cuvinte foarte frumoase I. P. S. Mitropolit Primat *Miron* vorbește despre însemnătatea bisericii Ierusalimului pentru creștinătate. Pomenește despre legăturile Bisericii românești cu toți Patriarhii și cum uneori în România se aflau câte 3 patriarhi deodată. Spune că împrejurările politice au dus la încetinirea legăturilor de altădată, dar că România a rămas tot bună păstrătoare a credinței ortodoxe. Înalt Prea Sa își arată bucuria că Patriarhul Ierusalimului învie vechile legături și spune că Biserica românească, cea care a luat inițiativa ținerii din nou a sinoadelor ecumenice, „se închină Prea fericitului Patriarh care ne chiamă la noile sinoade dela Ierusalim, care vor contribui la înviorarea din nou a ortodoxismului“. Cu aceste gânduri închină pentru Prea Fericitul Patriarh, *Damianos*, căruia îi urează sănătate și viață lungă.

Înalt Prea Sf. Mitropolit al Moldovei rostește cugetări foarte potrivite cu această clipă măreață. Pomenește de legăturile Mitropoliei Moldovei cu Biserica Ierusalimului. Spune că la 1642, când păstorea Mitropolitul *Varlaam*, în timpul domniei lui *Vasile Lupu*, s'a adunat la Iași sinodul cunoscut în istorie sub numele de „Sinodul dela Iași“, la care a luat parte și Patriarhul *Nectarie* al Ierusalimului. Vorbește despre marele Patriarh *Dositei* și spune că toate acestea trezesc în noi un adânc trecut.

Mitropolitul *Dositei* al Sevastiei a închinat pentru preoțimea românească, care a fost bun strejar al credinței ortodoxe.

D. Ministru al Cultelor *Al. Lepădatu* salută pe Patriarh care e cel dintâi Mare Ierarh al Bisericii Răsăritene care calcă pe pământul României înt regite. Salută și pe reprezentanții Bisericii din Anglia, d-nii *Dickinson* și *Dr. Ramsay*, care sunt purtătorii unei solii de pace pentru pacea și fericirea popoarelor.

D. *Dickinson* mulțamește pentru cuvintele calde rostite la adresa sa și a D-rului *Ramsay*, își arată recunoștința către Mitropolitul Primat pentru faptul de a-i fi poftit la un asemenea ospăț măreț și care este un ospăț de bună unire, de pace și de înfrățire.

D. deputat *Petre Gârboviceanu* închină pentru Patriarhul Ierusalimului și-și arată bucuria că Prea Fericirea Sa a binecuvântat întregirea neamului românesc.

D. *Sakelaropulos* dela legațiunea grecească din București a închinat pentru Mitropolitul Primat.

Cel din urmă a luat cuvântul Înalt Prea Sf. Mitropolit Primat, care a spus că se bucură atât de mult că la masa sa, dată în cinstea Patriarhului Ierusalimului, vede

pe reprezentanții guvernului și pe alții foști miniștri care, fără îndoială, vor avea să facă parte din alte guverne viitoare. Spune că ei se află strânși la o masă frățască și că această frăție vrea s'o vadă totdeauna trăind și manifestându-se între ei. Cuvintele Primatului sunt acoperite de vii ropote din palme.

Toate aceste cuvântări au fost traduse în grecește sau din grecește de d. Profesor Dr. *Drag. Demetrescu*. Ospățul a luat sfârșit la ceasurile 4.

IV.

Cum s'a desfășurat primirea.

Înainte de a trece să vedem cum a mers sărbătorirea Patriarhului în zilele următoare, să ne oprim puțin pentru a ne rosti o părere despre purtarea noastră față de o așa de înaltă persoană a creștinătății.

O clipă m'am temut că venirea Patriarhului va fi primită cu oarecare nepăsare. Mi-am zis că de! acuma nu mai sunt vremurile de acum 200 de ani. Gândurile oamenilor s'au mai schimbat. Religiunea a fost mult lovită... știu eu? poate că Românii nu s'or prea sinchisi prin fapiul că un Patriarh al Răsăritului vine în țara lor.

Cu toate acestea o adâncă mulțumire îmi umple sufletul acum, când mă apuc să scriu: Patriarhul a fost bine primit. Cred că venerabilul Bătrân dela Ierusalim se va fi simțit mângâiat, văzând dragostea de fii cu care Românii l-au înconjurat. În adevăr, din toate părțile, ființa Patriarhului a fost întâmpinată cu interes și duioșie.

Mai întâi, nu putem lăuda în de ajuns ținuta Primatului nostru. Niciodată Înalt Prea Sf. Sa nu mi s'a arătat mai strâns legat de sfânta noastră ortodoxie ca în această împrejurare. L-am văzut cu câtă grijă duioasă l-a înconjurat pe patriarh ca toate măsurile luate să se împlinescă cu bine. Citeam în sufletul Înalt Prea Sfinției Sale toată revărsarea inimii și toată venerațiunea cu care învăluia persoana Patriarhului. Toată privirea Înalt Prea Sfinției Sale dădea pe față dragostea și cuviincioasa îmbrățișare către Marele Ierarh al Bisericii Ierusalimului, vrednicul urmaș al Sfântului Iacov pe întrutot prea sfântul scaun al Ierusalimului, cel mai vechi scaun al creștinătății. Am ascultat cu luare-aminte cuvintele Primatului rostite în aceste împrejurări sau către solia patriarhală, și mărturisesc că mi-a cucerit sufletul prin accentele vii pe care Înalt Prea Sf. Sa le-a găsit pentru a roști toată căldura inimii noastre față de acești sfinți vestitori ai Răsăritului.

Oh! pentru noi, creștini și preoți mărunți, care privim de departe, dar cu ochii bine deschiși spre fiecare faptă a ierarhilor noștri, fapta Primatului din aceste împrejurări mi s'a arătat îmbrăcată în atâta lumină și atâta vrednică simțire ortodoxă, încât, dacă Patriarhul a fost bine câștigat sufletește prin primirea care i s'a făcut, pot spune că nu mai puțin viu m'am simțit mișcat eu când am văzut cu câtă inimă bună și cu ce simț de datorie și cu ce sfântă alipire ortodoxă Primatul nostru a lucrat în aceste zile față de persoana Patriarhului și a celor împreună cu Prea Fericirea Sa!

Lucruri ca acestea întăresc solidaritatea ortodoxă. Dumnezeu să-i dea sănătate și ani, ca să întărească aceste legături prin alte și alte fapte de acum înainte!

Dar dacă s'ar fi mișcat numai Primatul, încă n'aș fi fost pe deplin mulțumit. Aș fi zis, că deși Primatul e președintele Bisericii Românești, dar dacă e singur în jurul Patriarhului, e numai o manifestare locală. Bucuria mea însă a fost mare, când am văzut că nu numai Mitropolitul Primat a fost cu toată vioiciunea la înălțimea datoriei, dar și alți ierarhi ai Bisericii au ținut să dea toată strălucirea acestei bune primiri și să-și arate toată părtașia sufletească a Inalt Prea Sfinților Lor.

De aceia trebuie să pomenim de toată râvna Inalt Prea Sfințitului Mitropolit *Pimen* cu acest prilej. Pe Inalt Prea Sf. Sa l-am auzit deseori rostindu-se în fel de fel de chestiuni și i-am văzut ținuta în felurite împrejurări. Pot spune că mai cu seamă chestiunile naționale sunt acele în care se aude mai des cuvântul Inalt Prea Sfinției Sale. Nu am avut un prilej mai deosebit, în care să văd cum se ve mișca sufletul său într'o chestiune de legături cu frații noștri ortodocși de peste granița românească. Să nu uit numai un scurt fapt trecător când, acum vreo 2-3 ani, au trecut prin Iași niște episcopi ruși care au vizitat pe Inalt Prea Sf. Mitropolit *Pimen* al Moldovei și Inalt Prea Sf. Sa a avut către ei o creștinească îmbrățișare. Totuși faptul a fost grabnic, ca să-mi pot da seamă despre partea pe care Inalt Prea Sf. Sa o va lua la o manifestare ortodoxă dincolo de eparhia sa. Cu toate acestea pot spune că și aici am fost mângâiat. Inalt Prea Sf. Sa a venit de departe și a ținut să arate înaintea întregii obști creștinești ortodoxe îmbrățișarea cu care trebuie să întimpinăm pe Inaltul Sol dela Mormântului Domnului. L-am văzut în seara sosirii Patriarhului într'o atitudine care mărturisea despre râvna sa curată pentru a primi cu vrednicie pe bătrânul Patriarh al Țării Sfinte. L-am văzut și a doua zi, la Tedeumul slujit în catedrala Mitropoliei. Dar cel mai mult mi-am încălzit inima când am auzit cuvintele sale la ospățul dat Joi în cinstea Patriarhului. A grăit așa de inimos, cu amintiri așa de mișcătoare despre legăturile de odinioară dintre Mitropoli a Moldovei și Biserica Ierusalimului și scotând la viață lucruri uitate de mulți, dar care trebuie să trăiască în amintirea tuturor, — încât în gândul meu am rostit tăcut o mulțămire către Ierarhul Moldovei, pentru că a ținut să crească prin partea sa duișia acelei zile.

Și iarăși, nu pot tăcea despre Inalt Prea Sf. Mitropolit *Nicolae* de peste munți. Inalt Prea Sf. Sa care atât de mult stă legat de grijile eparhiei, încât greu se vede pe la București și nici chiar adunările bisericesti nu-l duc decât rare ori în Capitală, de data aceasta l-am văzut fiind de față la marea primire făcută Patriarhului, și în seara sosirii și a doua zi. Și când ne-am schimbat gândurile unul cu altul, amândoi am fost de părere că trebuie făcut tot chipul pentru ca primirea Patriarhului să fie cât mai măreață, fiindcă

aceasta e o manifestare a Bisericii Ortodoxe înseși. Grijă cu care primim pe ierarhii noștri dovedește câtă inimă avem noi pentru a învălui în strălucire însași Biserica noastră.

N'a lipsit în toate aceste zile nici Prea Sf. Sa Episcop Buzăului, D. D. *Ghenadie*, care a stat în aceiaș rîvnă, alătura de ceilalți Inalți Ierarhi.

Ce voi spune însă de clerul Bucureștiului? De câte ori n'am auzit eu plângeri că se mișcă atât de greu la cele mai vii trebuințe ale Bisericii, că nu vine când e chemat la atâtea adunări însemnate, unde trebuie să se ia hotărâri cu mare răspundere pentru viitorul Bisericii noastre! Cu toate acestea, de data aceasta, clerul nostru din București a fost la toată înălțimea. Erau așa de mulți la Mitropolie, încât Părintele Icon. C. Nazarie se minuna că poate vedea atâția preoți strânși la un loc. Și avea dreptate.

Dar care era pricina? Era că aci nu lucra numai porunca, ci interesul sufletesc și dragostea deosebită pentru un eveniment așa de rar și de mare. Preoții au simțit că toți trebuie să ne mișcăm pentru a da mai multă strălucire primirii care trebuie să mărturisească despre interesul nostru către treburile Bisericii noastre Ortodoxe.

Dar, în sfârșit, să zic că aceștia, fie ei mitropoliți, episcopi sau preoți, sunt clerici și, ca atare, firesc e să aibă o astfel de atitudine solidară, către un cap al creștinătății, cum e Patriarhul Ierusalimului. Nu numai ei însă s'au purtat astfel. Bucuria mea a fost mare când am văzut pe membrii guvernului luând parte la banchetul în cinstea Patriarhului. Au fost nu mai puțin de cinci miniștri, afară de alți foști-miniștri, și apoi însemnați dregători în Stat. Aici nu era o chestiune ca în legăturile dintre State, când bărbații de seamă ai țării se simt datori să ia parte la anumite ceremonii, fiindcă așa e obligațiunea politică dintre State. Aici nu era nimic din politică. Erau fiii unei țări ortodoxe către un cap al creștinătății ortodoxe. Și cu toate acestea guvernul a ținut să manifesteze atât de inimos și nu a trecut nepăsător pe lângă o vizită care grăiește adânc simțului nostru viu de creștini ortodocși.

De aceia se cuvine toată lauda, atât domnilor miniștri, cât și foștilor miniștri și bărbaților de seamă care au ținut să nu lipsească dela un prilej, după care noi judecăm cât de alipiți sunt ei de podoabele noastre ortodoxe. Dumnezeu să le dea și lor atâta mulțămire în viață cât de mare a fost a noastră, ca preoți ai acestei Biserici ortodoxe, când i-am văzut cu câtă grabă și dragoste au răspuns chemării Primatului nostru de a crește împodobirea din jurul persoanei Patriarhului.

Acestea sunt gândurile care au străbătut sufletul nostru în toate aceste zile și ele ne-au umplut de o fericire pe care n'am putut s'o ținem numai pentru noi, ci am mărturisit-o și altora.

Acestea zise, putem trece mai departe pentru a vedea cum a mers sărbătorirea Patriarhului.

V.

Primirea de Vineri.

Patriarhul nu poate răspunde dragostei tuturor aşezămintelor, care voiesc să primească vizita Sa. Dar câteva tot trebuie să viziteze.

Cea dintâi şcoală cinstită prin vizita Patriarhului avea să fie *Institutul Societăţii Ortodoxe* din strada Principatele-Unite. Prezidenta Societăţii, Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, care altfel era foarte ocupată cu sfinţirea bisericii dela Mărăşeşti la 28 Sept. c., ridicată prin iniţiativa Societăţii Ortodoxe, a ţinut să vină grabnic în Bucureşti pentru primirea Patriarhului. A avut şi de ce, pentru că venirea Patriarhului a însemnat o mare însufleţire în şcoală pentru cugetarea noastră ortodoxă.

De dimineaţă furnicare şi pregătire în şcoală în vederea primirii Patriarhului. Corul gata, paraclisul şcolii cu toate orânduile înăuntru, pentru ca toate să se petreacă de minune. Toate doamnele din comitet, profesorii şcolii în frunte cu directorul şi directoarea, d. şi d-na *Perianu*, de faţă şi în mişcare, pentru ca toate lucrurile să fie la locul lor.

Mitropolia fiind aproape de Şcoala Societăţii, Patriarhul cu Mitropolitul Primat şi cu toţi însoţitorii au venit pe jos. Au fost primiţi de Prezidentă şi de toţi membrii Comitetului Central, după care au luat-o încet spre paraclisul şcolii. Aci Patriarhul a fost primit cu crucea şi evanghelia de către Păr. Ieromonah *Teofil Ionescu*. Corul cânta *Binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului*.

Când acestea s'au încheiat, Prezidenta a rostit o mişcătoare cuvântare în franţuzeşte, pe care îndată, frază cu frază, d. Prof. Dr. *Drag. Demetrescu*, o traducea în greceşte. Şi a încheiat Principesa Cantacuzino strigând în greceşte. *Zito o Macariotatos Patriarhis tis aghias poleos Ierusalim* (Trăiască Prea Fericitul Patriarh al Sfântului oraş al Ierusalimului!) ceiace a stârnit mare însufleţire.

Apoi a luat cuvântul d. *M. Berceanu*, întâiul ajutor de primar al oraşului Bucureşti, care a vorbit în româneşte, tradus pas cu pas în greceşte de d. Demetrescu, despre lucrarea care se face în Bucureşti de către Primăria Capitalei pentru a întări credinţa ortodoxă şi a face din ea pârgăia puternică de îndreptare a vieţii sociale.

Patriarhul şi-a arătat mulţămirea pentru o astfel de muncă creştinească desfăşurată în ţara noastră.

Apoi a vorbit subsemnatul, rostind în greceşte bucuria mea de a vedea legându-se în chip mai trainic înfrăţirea între noi şi creştinismul răsăritean. Am spus că de mult strig eu despre trebuinţa de a vedea apropierea noastră mai vie de acest Răsărit creştinesc către care suntem datori, şi că sunt fericit că vizita Patriarhului întăreşte lucrarea pe care eu, cu puteri mici, o săvârşesc în mijlocul României Ortodoxe.

După toate acestea, Principesa Cantacuzino a cerut Patriarhului să binecuvinteze adunarea şcolară.

Atunci a fost o clipă nu numai măreaţă, ci de tur-

tunoasă izbucnire a simţurilor noastre creştineşti. Toată adunarea a căzut în genunchi. N'au rămas în picioare decât arhieriei, adică numai Mitropolitul Primat şi Mitropolitul Sevastiei. Incolo, toţi la pământ, şi Patriarhul i-a binecuvântat îndelung.

Emoţia acelei clipe nu se poate uita. Toţi au rămas adânc cutremuraţi. Insuşi I. P. S. S. Mitropolit Miron îşi arată impresiunea, zicând că a trebuit să aibă puternică urmare asupra sufletului copilelor şi a tuturor celor de faţă.

La urmă Patriarhul a decorat pe Principesa Alexandrina Cantacuzino cu Marea Cruce a Sfântului Mormânt.

Serbarea s'a încheiat în sunetele corului, după care oaspeţii au trecut spre automobile, ca să se ducă la Societatea clerului „Ajutorul”. Şi aici trebuia să se facă o primire de clerul Capitalei.

Clerul a simţit toată datoria care apasă asupra sa, pentru a face o primire vrednică unui oaspete așa de însemnat. Toată sala de şedinţă era frumos împodobită, iar în fund, în locul catedrei obișnuite, se aflau două frumoase jeţuri: Pentru Patriarh şi Mitropolitul nostru.

De faţă erau preoţi şi mulţi creştini. În sunetele mângâietoare ale axionului, Patriarhul cu Mitropolitul nostru şi-au făcut intrarea în sală. Amândoi protopopii Bucureştiului, Părinţii *I. Georgescu* şi *Tr. Vintilescu*, cântăreţi de seamă şi unul şi altul, se întreceau în buna cârmuire a valurilor de cântare. Şi ceilalţi preoţi îşi alăturau glasurile şi alcătuiau cununa de bună salutare care se adresa respectuos blândului Patriarh.

Când cele din urmă sunete s'au risipit în văzduh, s'a înfăţişat înaintea Patriarhului Păr. Econ. *D. Georgescu*, prezidentul Societăţii Clerului Român „Ajutorul”, care, mişcat de înălţimea şi solemnitatea unei astfel de clipe, a rostit cu glas în care străbăteau accente de duioşie, următoarea cuvântare către Patriarhul Locurilor Sfinte :

Sanctitatea Voastră,

În numele preoţimii de mir din Capitala ţării noastre şi a preoţimii din eparhia Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, depun la picioarele Sanctităţii Voastre cele mai adânci sentimente de respect şi de recunoştinţă pentru marea cinste ce ne-aţi făcut de a veni în mijlocul nostru în acest modest locaş, ridicat prin contribuţiunea acestei preoţii.

Sunt câţiva ani în urmă de când noi, preoţimea Capitalei României, am fost cinstiţi, tot în acest modest locaş, prin venirea în mijlocul nostru a Prea Fericitului Locţiitor de Patriarh al Constantinopolului.

I. P. S. Locţiitor de Patriarh al Constantinopolului ne-a adus aci binecuvântarea celui dintâi scaun patriarhal al Bisericii creştine ortodoxe.

Sanctitatea Voastră, cu binecuvântarea Prea Fericirii Voastre, ne aduceţi împlinirea evlaviei către Sf. Mormânt al Domnului Dumnezeuului şi Mântuitorului nostru Hristos şi către Sf. Sa Cruce, al căror strejar de zi şi de noapte sunteţi Sanctitatea Voastră.

Ne plecăm cu adâncă smerenie înaintea Sanctităţii

Voastre. In sufletele noastre se revarsă tăria credinței. Simțim că primim puteri noi de luptă în misiunea ce ni s'a încredințat, de propoveduitori ai învățăturii dumnezeiești în aceste laturi ale creștinătății ortodoxe.

Preoțimea română nu va uita că formează armata pusă în slujba omenirii pentru mântuirea sufletelor sub conducerea înalților ei ierarhi.

Preoțimea nu va uita că în mijlocul ei s'au pogorât ca s'o încurajeze și să-i dea binecuvântare cei mai însemnați întâi-stătători ai Bisericii creștine ortodoxe.

In cartea de aur a acestei societăți și pe lespezile nimii noastre va fi scrisă cu litere nepieritoare, ziua de azi și numele Sanctității Voastre, spre a fi transmise din generație în generație urmașilor noștri în preoție.

Noi și urmașii noștri am fi niște nevrednici servitori ai dumnezeescului nostru Învățător și Mântuitor, dacă nu vom fi următori acestor înalte îndemnuri, ce ni s'au dat și ni se dau astăzi.

Recunoscători Sanctității Voastre pentru înalta cinste ce ne faceți și pentru dragostea părintească ce ne arătați, unim glasurile noastre și rugăm pe Dumnezeu să Vă țină sănătos până la cele mai adânci bătrânețe pe scaunul Sfântului Apostol și întâiul episcop al Cetății Sfinte, Iacov, fratele Domnului, și păzitor al Sfântului și Dătătorului-de-viață Mormânt și al Sfintei Cruci a Mântuitorului nostru Hristos și ca sprijinitor al întregii ortodoxii.

Să trăiți, Sanctitatea Voastră!

După aceia Păr. Georgescu a înmănat Prea Fericirii Sale o diplomă de membru de onoare protector al Societății.

Prea Fericirea Sa Patriarhul a răspuns că preoții sunt ochii poporului și că ei trebuie să se lumineze pentru ca poporul să se poată ridica prin ei. Mulțamește pentru urările care i s'au adus și urează Societății „Ajutorul“ spor bun înainte.

Apoi a iscălit cu o iscălitură înflorită, ca în vremurile vechi, în cartea de aur a Societății, a iscălit Mitropolitul Primat, Mitropolitul Sevastiei și toate celelalte înalte obraze bisericesti la rând.

S'a oferit o mică gustare și s'au făcut mai multe fotografii.

De aici automobilele s'au mișcat iute pentru isprăvirea altei vizite: la Seminarul Central, unde Inaltul Oaspete, însoțit de Mitropolitul Primat și de Prof. Drag. Demetrescu, au ajuns aproape de ceasurile 12. Indată apoi au sosit automobilele și cu ceilalți însoțitori. La intrare așteptau Păr. Director, *Dr. P. Romanescu* și cu profesorii școlii. Toți au sărutat mâna Patriarhului și Mitropolitului Primat, iar apoi i-au încunjurat și condus până la intrarea în paraclisul școlii, unde așteptau cei 2 spirituali, Păr. Arhim. *Gherasim Agapi* și Econ. *Gr. Costea* și cu un diacon cu crucea și evanghelia, pe care Patriarhul le-a sărutat și apoi, după ce s'a închinat în mijlocul bisericii și a binecuvântat pe cei de față, s'a așezat în strana aurită cu I. P. S. Mitropolit Miron.

În timpul acesta, corul școlarilor cânta, iar când s'a isprăvit cântarea, spiritualii cu diaconul au slujit un polihroniu. Apoi Păr. Director a pășit înaintea Patriarhului și, în cuvinte bine alese, i-a urat bună venire. A arătat bucuria simțită pentru cinstea care se arată școlii bisericesti a Seminariului Central printr'o asemenea înaltă vizită și frumoasa potrivire că această vizită cade tocmai odată cu deschiderea cursurilor Seminariului Central și că binecuvântarea patriarhală va fi de mare folos pentru înflorirea acestui început de muncă într'un nou an școlar. A încheiat urând sănătate și mulți ani Inaltei Căpetenii a creștinismului răsăritean.

Patriarhul a răspuns în scurte cuvinte, arătând ce înseamnă preoția și cu câtă râvnă trebuie să se pregătească școlarii pentru a sluji cu vrednicie ca preoți.

Cu aceasta s'au isprăvit vizitele zilei de Vineri, care au trebuit să se oprească aici, dată fiind vârsta înaintată de 79 de ani a Prea Fericitului Patriarh, din care pricină ușor îl putea ajunge oboseala.

A doua zi, Sâmbătă, fiind sărbătoarea Sfintei Cruci, Patriarhul a stat de față la Sf. Liturghie, împreună cu Mitropolitul Primat, ascultând slujba săvârșită de P. S. Arhiepiscopul *Platon Ploșteanu*, vicarul Sfintei Mitropolii.

Slujba s'a încheiat la ceasurile 11. De aici. Patriarhul, împreună cu Mitropolitul Primat, cu Mitropolitul Dositei și cu d. Prof. Dr. Drag. Demetrescu, însoțiți de preoții Mitropoliei, s'au dus în Parcul „Carol“, la mormântul eroului necunoscut, unde Patriarhul a săvârșit o slujbă de pomenire și veșnică odihnă. Apoi a rostit cuvinte mișcătoare pentru acest prilej, spunând că acest mormânt simbolizează pe vitejii care și-au apărat țara și că lor li se cuvine toată mărirea și înălțarea. Veșnică să le fie amintirea! Apoi spune că simte o deosebită bucurie că s'a învrednicit să calce pe acest pământ pe care-l binecuvintează acum, când România s'a învrednicit, prin sângele vitejilor ei, să cuprindă între hotarele ei pe toți fiii ei. Apoi cu gesturi largi, Patriarhul a binecuvântat pe toți cei de față.

Frumoaselor și mișcătoarelor cuvinte ale Patriarhului a răspuns d. *General Munteanu*, secretarul general al Ministeriului de Război. D-nia Sa a rostit simțirea de înaltă recunoștință a armatei românești pentru piosul omagiu adus la acel mormânt, „care simbolizează pentru noi biruința adevărului, dreptății, civilizațiunii și nestrămutata credință în Dumnezeu și în Sf. noastră Biserică“.

Cuvintele Generalului au fost puternic simțite și au mișcat și mai mult inimile mișcate deja de cuvântarea Patriarhului.

După aceia Prea Fericirea Sa a așezat pe mormânt o coroană cu inscripțiunea: *Patriarhul ortodox al Ierusalimului Damianos, Sf. Cetate a Ierusalimului, 27 Sept. 1924. Omagiu eroului necunoscut român.* Tot pe mormânt a așezat apoi și însemnele decorațiunii patriarhale: „Crucea Sfântului Mormânt.“

Cu acestea s'au încheiat serbările prilejite de vizita Patriarhului. În aceeași zi de Sâmbătă a plecat la Bălți, împreună cu Mitropolitul Primat, la punerea pietrei de

temelie pentru catedrala de acolo. Serbarea, la care a venit și A. S. R. Principele moștenitor, a crescut în însemnătatea ei prin prezența Patriarhului.

Luni Patriarhul încă nu era înapoi în București, iar Marți era așteptat la școala grecească din Capitală. Despre toate acestea, cum și amănunte nouă privitor la ce am scris mai înainte, urmează să dăm în numărul viitor, pe luna Octombrie, a acestei reviste.

VII.

Interviewurile Patriarhului.

Trebuie să mai vorbim numai de două alte manifestări ale Patriarhului înainte de plecarea sa la Sinaia, și anume despre interviewurile date ziarelor *Universul* și *Dimineața* (27 Sept. c.).

În *Universul*, Patriarhul a arătat că se afla pe mare, după îndemnul medicului, ca să se întărească cu sănătatea. A ajuns aproape de Constanța, unde voia să stea numai vreo 3 zile și să se întoarcă la Ierusalim. Dar a venit la București în urma stăruinței Mitropolitului Primat.

S'a arătat încântat de primirea care i s'a făcut și a spus că Biserica românească va ajunge fruntea între celelalte Biserici Ortodoxe și va avea un viitor strălucit.

Mai departe a declarat că, după cum în trecut, și în viitor România trebuie să ajute Sfântul Mormânt dela Ierusalim, care se află acum în mari greutăți din pricina situațiunii cu totul schimbate după război. „România e azi singura țară care cuprinde o populațiune ortodoxă omogenă și e binecuvântată de Dumnezeu cu bogății nesfârșite. Ea este datoare să intervie pentru ajutoarea Locurilor Sfinte“.

În trecut, împărății bizantini au fost ocrotitorii Sfințelor Locuri. După Căderea Bizanțului, acest rol a trecut asupra Țărilor Rusiei. Acum el revine Regelui Ferdinand al României. După vizita din România, Patriarhul va cere ajutorul Serbiei, Greciei și Angliei.

În ce privește calendarul, Patriarhul arată greutățile de a fi introdus chiar de acum în Ierusalim, unde se întâlnesc mai multe feluri de neamuri. Dar a adăugat că principial nu are nicio obiecțiune de adus împotriva calendarului.

Acestea sunt cuvintele adresate de Prea Fericirea Sa *Universului*.

Tot așa Prea Fericirea Sa a vorbit ziarului *Dimineața*. A spus că n'a plecat din Ierusalim de 30 de ani și că acum, aflându-se pe mare, a primit poftirea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat de a veni în România. A vorbit despre sinodul ecumenic care va fi anul viitor la Ierusalim și în care se vor da dezlegări la multe chestiuni însemnate care stau în suspensiune în Biserica Ortodoxă.

Ziarul *Dimineața* a dat și câteva date despre șirul vieții Patriarhului: E Patriarh de 27 de ani și în toată această vreme n'a eșit niciodată din Ierusalim. E de fel din insula *Samos*. A fost în Rusia la Taigan și Moscova. A fost Mitropolit la Betleem și Filadelfia.

Tot depre persoana Patriarhului a scris în *Dimineața*

și Părintele *Gala Galaction*, un articol cum numai Sf. Sa știe a scrie și plin de date însemnate.

Cu acestea, noi ne oprim aci în ce privește dările-de-seamă despre vizita Patriarhului, urmând a da restul în nr. viitor, despre ceiace a urmat după întoarcerea în București.

Arhim. SCRIBAN

Munca Preoților din eparhia Olteniei

I.

Deși se știe că, dela venirea Prea Sfințitului Vartolomei în fruntea eparhiei de peste Olt, preoții din acel ținut s'au organizat într'un chip cum n'a mai fost până acum în niciun ținut românesc și chiar nici aiurea, totuși lucrul acesta e știut numai pe deasupra. Prea puțini din celelalte eparhii își dau seama ce muncă de albine este în acea eparhie, ce neastâmpăr și roire este acum acolo, printr'o încordare stărnită toată din mintea ziditoare a Prea Sfințitului Vartolomei și pe care organele îndeplinitoare nu sunt încă deplin adaptate de a o și împlini în tot zborul ei. Dar mișcarea merge înainte fără răgaz, toți își ascut puterile, pentruca să fie pregătiți să înoate cât mai bine, odată ce au intrat în albia cea mare a lucrului bisericesc.

Încă nu ne dăm seamă ce nemărginite puteri se zămislesc aci. Firește, roadele nu se pot vedea numai-decât, pentrucă munca pornită pe un program foarte larg și îndrăzneț, are nevoie să se desfășure încă multă vreme, până să vedem tot ce este în stare să rodească. Dar că rodește, e mai pre sus de orice îndoială, pentrucă multe bunătăți se și văd. Aici ne aflăm ca în fața unei energii proaspete americane, care în scurtă vreme își ridică un oraș întreg. Noi însă vom vedea mai mult decât un oraș. Vom vedea o zidire sufletească de care ne vom minuna și vom avea într'însa cheia prin care Biserica noastră se poate înviora într'un chip falnic și mângâietor.

Ne pare bine că putem face această constatare în sânul Bisericii noastre Ortodoxe. Ni se spune că această Biserică este amorțită, că trăiește numai din tradiție, că nu mai poate da vlagă poporului nostru românesc, care trebuie crescut de niște brațe vânoase și deprinse a scoate pe om din nămol.

Dar avem dovada stării adevărate. Nu este în principiile Bisericii Ortodoxe de a trăi numai în pasivitate și contemplațiune, pentrucă a avut vremea ei în împărăția bizantină, când mergea pe urma cuceririi militare, după cum spune *Charles Diehl*, și fertiliza ținuturile prin evanghelizarea ei și aducea poporul la Biserica creștinească. Au fost numai împrejurări vitrege în ținuturile noastre, care nu ne-au lăsat să desfășurăm în voie și în larg pânzele plutirii noastre pe marea întinsă a muncii omenești.

Pentru Biserica noastră românească, o stare nouă găsim croită prin mâna de fier și mintea de viguroasă plămădire a Prea Sfințitului Vartolomei. Prea Sf. Sa e o dovadă că în Biserica noastră se poate lucra din plin, și uite că a pornit-o pe o scară care va for-

ma mândria noastră viitoare și care trebuie urmată și aiurea, dacă voim ca să înceapă a rodi toate ținuturile trecutului nostru de viață curată.

Să mi se arate în lumea Bisericii de Apus mulți episcopi ca Prea Sf. Sa, care știu să-și îmboldească eparhiile până la voiniciunea care este peste Olt! Sunt numai rarități acestea, care nu se găsesc în orice vreme, și tare mă tem că în ziua de azi, un episcop ca P. S. Vartolomei n'ar fi încăput în Biserica Romei, care nu lasă mișcare liberă energiilor dela periferie și nu înțelege altă mișcare decât cea pornită de boldul centrului. De aceia cred că mai rodnic este Prea Sf. Sa în Biserica noastră. Numai să ni-l mai fie Dumnezeu câteva zeci de ani, și vom putea zice nu numai

*Dulce Bucovină,
Veselă grădină,*

ci și

*Dulce țară oltenească,
Ești grădină creștinească.*

Dar să lăsăm aceste zboruri ale gândului nostru mulțămît pentru ce se lucrează în eparhia Olteniei și să privim acest lucru mai de aproape.

II.

Neatârnat de munca bisericească obișnuită, Prea Sf. Vartolomei a înființat în eparhia sa o întreagă rețea de activitate culturală și misionară care trebuie să minuneze pe toți ceice o vor privi de aproape și care ar putea da prilej să urzești multe compuneri cu multe înfățișări, nu numai pe aceasta pe care o în-săilăm noi aci.

În eparhia sa funcționează nu numai direcțiunea obișnuită a cancelariei episcopale, ci și o direcțiune culturală, care are și ea foarte mult de lucru. Toată eparhia e împărțită în centre de acțiune numite *centre parohiale*, având în frunte o căpetenie, care poartă numele bisericesc de „înainte-stătător“ (ce gând fericit că nu i-a dat numele urât și de rând de: „șef“!). Aceștia toți se adună în răstimpuri și fac slujbe mari și țin predici și adunări și învață poporul — muncă foarte grea, cu care omul nu se poate deprinde ușor, dar la care a trebuit energia sălbatică a Prea Sfințitului Vartolomei, pentruca ea să nu se moleșească. Să cităm că în cele 79 de centre parohiale, care funcționează în eparhia cea cu aproape 800 de parohii, numai în curgerea unui an de lucru s'au ținut 2000 de conferențe și 948 de predici și slujbe cu sobor. Chiar dacă aceste predici nu vor străluci toate printr'un deosebit meșteșug, chiar dacă am lua că numai un sfert din toate aceste predici și cuvântări rodesc în sufletele oamenilor, dar tot este un mare val de apă sfințită care se revarsă peste suflete.

Și această muncă nu merge așa după cum spun deștii despre Dumnezeu, că a făcut lumea și o lasă să meargă de capul ei, nu, ci Prea Sf. Vartolomei cercetează totul, pentru a-și dune degetul său cărmuitor și îndreptător acolo unde trebuie. Am văzut

însuși cum controla o copie a unei cuvântări și pune întrebare directorului cancelariei: Este adevărat cuprinsul copiei, ori în punctul cutare este altfel?

Iar pe de altă parte, această urmărire a muncii preoților nu e o cătușă în care bieții oameni să se miște după cum se mișcă manivela dela Râmnic, ci totul este făcut așa ca, din ce în ce organismul să ajungă a se mișca prin sine și a lucra cu propriile lui puteri.

Preoții Olteniei se adună în congres în fiecare an în săptămâna Rusaliilor. Ca să nu fie lipsită eparhia de toți preoții ei care se adună într'un singur punct, vin numai jumătate, așa că fiecare jumătate se adună la doi ani odată.

Toată această activitate e cuprinsă în societatea preoțească *Renașterea*, al cărei prezident e tânărul, dar luminatul preot Gr. *Cristescu*. Societatea scoate o revistă de seamă, cărmuită de un preot de întinsă cultură, *I. Ghia*, și în care se tipăresc lucruri frumoase din această întinsă activitate.

Anul acesta, congresul s'a ținut cu o săptămână mai târziu decât cel hotărât prin statute. Orașul Turnu-Severin a fost locul fericit de a vedea în sânul său strânși atâția preoți la un lucru binecuvântat pentru vechile ținuturi ale lui Traian în zilele de 8, 9 și 10 Iunie.

După liturghia în biserica „Grecescu“, slujită de preoți în sobor și după parastasul pentru membrii trecuți la cele veșnice, Prea Sf. Vartolomei a dat ranguri preoților care s'au deosebit prin activitatea lor și pe care i-a dat ca pilde înaintea altora. Acestei mulțămiri din partea episcopului, i-a răspuns Protoiereul *Ioan D. Popescu*, spunând că preoții socotesc aceste răsplăți mai mult ca îmboldiri pentru munca cea viitoare decât ca certificat pentru ce au făcut până acum.

La ceasurile 3 după amiază, preoții s'au adunat în sala de gimnastică a Liceului „Traian“, unde P. S. S. Episcopul Vartolomei, a vorbit despre datoria preoților de a duce lupta idealismului creștin organizat. A arătat că puterile protivnice ale imoralității sunt mari și că preoții pot face mult pentru îndreptarea țării acesteia luptând cu puteri împreunate.

Urmează apoi darea-de-seamă despre activitatea societății *Renașterea* pe timp de un an, citită de Păr. Dr. Gr. *Cristescu*. Ea s'a tipărit și citim aci despre „lupta pe care a trebuit s'o dea preoțimea cu propria ei ființă, pentru a face dintr'un corp timid și deprins cu idealuri patriarhale, o organizație solidară și militantă, nu atât pentru izbânzi ideologice, cât mai ales pentru realizări vii pe tărâmul sănătos al faptelor“. În adevăr, în eparhia Olteniei nu se operează numai cu gânduri bune. Prea Sf. Vartolomei, ca bărbat înzestrat cu un deosebit simț al realităților, a îmboldit și a creat singur o mulțime de fonduri, din care se dau fel de fel de răsplăți și ajutoare, unde trebuie. Zilele acestea, ziarul *Universul* a adus la cunoștința știrea că preoțimea Olteniei a trimes 77,500 de lei fondului pentru ajutoarea studenților. Cu un asemenea

îndemn de lucru, e firesc că preoțimea Olteniei a și ajuns atât de departe pe calea îndeplinirii practice. De acela și spune mai la vale darea-de-seamă:

„Bucuria noastră e foarte mare, de oarece mai toate piedicile ridicate de firea noastră stângace în acțiuni de corp, au fost răpuse de entuziasmul fără hotar pe care l-a știut turna în sufletul nostru din plin, unul cei mai entuziaști creatori, de idealism preoțesc din Biserica neamului nostru Episcopul Vartolomeiu“.

De aici încolo, trecând la activitatea centrelor parohiale, darea-de-seamă le numește în chip fericit „punctele strategice al lucrării societății“. Aceste centre, afară de conferențele, predicile și slujbele de care am pomenit mai sus, mai au la răbojul lor fapta frumoasă că au întocmit coruri de preoți și cântăreți. Ele au împărțit între credincioși ca la 10,000 de iconițe și 5000 de broșuri cu bune învățături pentru suflet.

Mai încolo, darea-de-seamă spune că această muncă a preoților a stârnit interesul mirenilor pentru ceiace se face în centrele parohiale. Dările-de-seamă ale lor povestesc că la ședințele centrale „au luat parte autoritățile comunale: primar, administrator de plasă, învățători, etc., de multe ori luând cuvântul entuziasmați de frumusețea cuvântărilor ținute de preoți“.

Centrele parohiale se organizează bine și pe temei bănesc. Ele își trag venituri 1. din plățile membrilor; 2. dintr'un câștig care li se face la vinderea calendarelor Societății *Renașterea*; 3. din ce dă poporul la slujbele mari ale zilelor de ședință, de care venit preoțimea se lipsește cu drag; 4. din daruri și străngeri de bani făcute în popor de fiecare centru. Pe acest temei se socotește că venitul tuturor centrelor s'ar putea ridica la suma de peste 500,000 de lei anul.

Un punct de împlinit de acum înainte este al bibliotecilor centrelor. Ele însă au și început a funcționa în unele centre, precum în *Cernătești*, Dolj, ca „bibliotecă circulantă“, adică cu cărți care se dau pe acasă, ceiace e foarte bine și ușurează mult citirea, pentru că oricine citește mai cu plăcere în lesniciunea vieții de acasă decât încâtărâmat în odăile în care se întâlnește cu alții.

Darea-de-seamă pomenește mai la vale de adunările județene ale Societății, care s'au ținut regulat și la care s'au rostit cuvântări însemnate, precum în secțiunea Dolj drespre *creșterea tinerimii* și drespre *ce are de făcut preotul față de practicile și obiceiurile religioase ale poporului*, care „au stârnit largi discuții de lămurire și au contribuit mult la zidirea sufletească a preoțimii“.

Lucru care ne bucură mult este că s'a hotărât înființarea a două școale de cântăreți: una la *Balș* și alta la *Corabia*, cum și zidirea unui cămin preoțesc. Ce mare merit își câștigă preoții prin astfel de așezăminte care cresc din propriile lor puteri!

Darea-de-seamă mai pomenește drespre revista *Renașterea*, de care am vorbit și noi mai sus și pe care

o caracterizează foarte exact că este revistă „cu caracter practic religios. Coloanele ei n'au fost loc de erudiție scolastică sau de compilații greoaie, ci tribună a conștiinții preoțești care și-a analizat sincer certitudinile ei intime în lumina adevărului evanghelic, cercând să-și lămurească poziția ei față de realitățile mediului social și religios înconjurător, și mai ales față de acea tradiție suprapusă și care în forma superstițiilor, e atât de înecătoare pentru sufletul creștin.“

„Partea informativă a fost din belșug alimentată de frumoasele și trezitoarele de energii porunci și comunicări ale Prea Sfințitului nostru Stăpân, care alcătuesc, că să zicem așa, catechismul practic al orientării lucrării noastre preoțești.“

E în adevăr așa și revista își îndeplinește cu hărnicie și pricepere această chemare ¹⁾.

¹⁾ Iată ce ni se scria nouă drespre revista *Renașterea*, cu data de 5 Iunie 1922, pe către cineva cere iscălește *Varteropt S. Minuidu*:

O nouă revistă bisericască. — Este cea care a ieșit pe Maiu în Craiova cu numele *Renașterea*, revistă de cultură religioasă, care apare ca organ al societății cu acelaș nume, înființată în toamna anului trecut, de către preoțimea din Oltenia, după îndemnul, cu luminile și subț călăuzirea P. S. Episcop Vartolomeiu, după cum ne spune redacția sub frumosul titlul arhaic de „predoslovie“.

Revista este un organ de propagandă religioasă, făcând legătură între preoțimea din sânul și din afară de Eparhie ținând în curent pe cetitori cu literatura și cu evenimentele bisericesti însemnate.

Articol de fond este acel al Părintelui Episcop dela Râmnic, al Prea Sfințitului Vartolomeiu „Ce urmărim cu societatea clerului oltean“ „*Renașterea*“ și cu organele ei de propagandă, în care Prea Sfinția Sa, profund cunoscător al chestiunilor sociale, arată cum biserica neamului nostru a început să-și piardă din puteri, că omenirea, fiind frământată azi de pseudo-civilizație, care uitând datoriile și omul sufletesc, cultivă dreptul personal și omul trupesc, cultivare diametral opusă celeia din evul antic și mediu în special, reprezentanta datoriei și a spiritului, trebuie pentru a ei prosperare, ca în educațiunea masselor, a popoarelor deci, să apuce calea de mijloc — media aurea — și să meargă mai departe, ferindu-se totdeauna de extremități, care aduc nenorociri și regrese și chiar progrese, anormale însă; că omul, fiind trup și suflet, ambele elemente necesitând dezvoltare, dator e să le cultive în mod armonios, ca nu cumva vreunul din ele, luând prea mari proporții, să fie în dauna celuilalt, așa că noi, cei de azi, de pildă, nu mai putem subscrie în întregime, ci numai în parte scrisoarea l-a către Donat a St. Ciprian, în care strălucitul părinte bisericesc arată cum chiar operele pozitive sunt pure deșertăciuni; deci — închee eruditul prelat — „la lumina istoriei și experiențelor ei, biserica noastră înțelege că rolul ei este să pună în armonie aceste două elemente ale ființei omenești și să le întărească unul prin altul, pentru a-i asigura omului o cât mai rodnică viață pe pământ și o cât mai sigură mântuire în ceruri“.

Articolul P. S. Vartolomeiu trebuie citit și recitat de întreaga preoțime, chiar studiat, fiind de o covârșitoare însemnătate pentru noua direcție ce voește Ierarhul dela Râmnic să dea activității bisericesti, pentru că alături de roadele spirituale să putem căpăta pentru păstoriții noștri, roade pozitive.

Subiect bine tratat este și acel al Părintelui Econom V. Gh. Durac din Turnu-Severin, *Invidia*, având în frunte ca Motto un text din *Metamorfozele* lui Ovidiu, dat în latinește, care știut fiindcă mulți preoți nu-l pot traduce mai ales din cei dela țară, ar fi fost bine dacă s'ar fi redat și în notă pe românește.

În genere, revista se prezintă bine, nu e toemai bogată, lucru explicabil, fiind încă la început, cunoscută fiind însă puternica personalitate a prezidentului ei de onoare, nădăjduim că în viitoarele numere vom găsi mai mult material de studiu ieșit din penele pricepuților preoți olteni, buni mănuitori de condei, așa că nu putem adresa decât cuvinte de laudă „*Renașterei*“, pentru că prin ea și prin alte organe de propagandă ale societății reînvie vechiul scaun vlădicesc dela Râmnic, focar de cultură religioasă a unor vremuri apuse, iar clerul oltean, chemat la noua viață, ca și întreaga noastră presă bisericască, trebuie s'o întâmpine cu „bun soisit“.

O mai strânsă comunicare între comitetul central și centrele parohiale și cele județene este dorința arătată în darea-de-seamă, și pentru aceasta se cere în ea întocmirea unui regulament de comunicare, pentru că comitetul central nu e la curent cu tot ce lucrează centrele parohiale. Din această pricină, și ce cuprinde darea-de-seamă „nu reprezintă un sfert din informațiunile pe care ar trebui să le aibă centrul“.

De aici încolo, darea-de-seamă trece la arătări de ordin material. Spune că Societatea *Renașterea* are acum propriul ei local în str. Sineasca 20, care a și fost întocmit în vederea înființării fabricii de lumânări, iarăși un lucru de seamă care se face în eparhia Olteniei, potrivit hotărârii luate în congresul eparhial de anul trecut. Dacă ea nu s'a înființat până acum, darea-de-seamă lămurește că aceasta este din pricina prilejului care i s'a înfățișat de a edita calendarul de părete al d-lui *Dr. Chiricescu*. L-a tipărit în 140,000 de exemplare, dela care Societatea a câștigat peste 100,000 de lei. Deci trebuind să cheltuiască cu editarea acestuia, s'a întârziat întemeierea fabricii de lumânări, care însă tot se înființează.

Un nou prilej pentru Societate de a-și crește veniturile a fost cel pe care li l-a pus înainte P. S. Vartolomei: de a cumpăra pentru Societate 120 de pogoane de pământ arabil în jud. Râmnicul-Sărat, cu prețul de 7000 de lei pogonul. Atunci Societatea și-a plasat aici fondurile ei, ridicate până la suma de 840,000 de lei fapt care din nou a întârziat împlinirea hotărârii congresului de anul trecut, privitor la fabrica de lumânări.

Un plan de o măreață îndrăzneală este acel de a se înființa în inima Olteniei o Academie Teologică, idee urzită de P. S. Vartolomei, înfățișată congresului eparhial de anul trecut și primită cu mare însuflețire de întreaga preoțime. Pentru scopul acesta, s'a și strâns până acum un fond de 127,399. Se înțelege, e o picătura din ce trebuie pentru o asemenea măreață idee. Dar cu hotărârea dârză care plutește acum peste preoțimea oltenească, noi nu ne mai îndoim de nimic și vedem aievea în deplină mișcare viitoarea însemnată Academie.

Incheindu-se cu citirea dării-de-seamă, care a fost ascultată cu mare mulțămire, s'a făcut alegerea biroului pe anul viitor, alegându-se *Econ. Mălăescu*, prezident, *Păr. Procopiescu*, vice-prezident; *Părinții Runcanu, Traian Popescu și Bobiceanu* secretari.

Prea Sf. Sa Episcopul Vartolomei își arată apoi mulțămirea pentru activitatea preotului *Petre Ionașcu* din Mehedinți și-i dă un premiu de 3000 de lei. Afară de aceasta a mai făcut felurite propuneri de cuprins material și moral pentru bunul mers al Societății.

Apoi s'au citit dări-de-seamă ale centrelor județene de către preoții *Anghel Pârvănescu* (Dolj); *Sebastian Pârvulescu* (Gorj); *Econom Mărculescu* (Romania); *N. Bănescu* (Vâlcea) și *V. Durac* (Mehedinți), care au mai făcut și felurite propuneri.

După aceia *Păr. Dr. I. Ghia* a citit darea-de-seamă

morală și materială a revistei *Renașterea*, al cărui director și este. S'au mai făcut și felurite propuneri pentru administrarea revistei.

Au mai urmat alte propuneri, lămuriri și constatări cu privire la bunul mers al Societății „*Renașterea*“. S'a ascultat plângerea Preotului *Roșoga* care a spus că autoritățile nu vin la biserică la sărbătorile naționale, iar în zilele de sărbători pun pe oameni la lucrul câmpului, oprindu-i astfel de a veni la biserică.

A doua zi iar s'au adunat preoții, tot în sala „*Traian*“. Ședința s'a deschis sub prezidența *Părintelui Procopiescu* din Romania. Cel întâi a luat cuvântul *Păr. Dr. Gr. Cristescu*, care a tratat cu adâncime chestiunea *Cultul creștin ca mijloc de solidaritate socială*. Congresul a fost încântat de această tratare și a hotărât să fie tipărită. Ea a și eșit de sub tipar și noi vorbim despre ea tot în acest număr, la rubrica despre cărți, reviste, ziare.

Apoi a luat cuvântul *Păr. Dr. Ghia* care a arătat cele mai bune mijloace prin care membrii „*Renașterii*“ ar putea îmboldi la sprijin și colaborare lumea mirenească, feluritele societăți și autoritățile din Oltenia.

Păr. Cristescu arată mulțămiri d-lui *N. Iorga* pentru tot sprijinul dat Bisericii, și d-lui *Stelian Popescu*, proprietarul ziarului *Universul*, pentru sprijinul dat Societății prin coloanele răspânditului său ziar, cum și printr'un mare ajutor material. Sala întreagă aplaudă și cere să trimeată mulțămiri amânduror aplaudașilor.

În continuare, *Păr. Ghia* spune că preoții pot colabora cu Societățile de peste munți, care au o mai mare experiență în această privință și un mai bun sistem de organizare. Recomandă, de asemenea pentru colaborare Fundațiunea „*Principele Carol*“ din București; „*Prietenii Științei*“ din Craiova, „*Casa Luminii*“ din Severin și altele.

A luat apoi cuvântul *Păr. Stănică*, arătând cum trebuie să se poarte preotul în parohie, pentru ca legătura dintre el, învățător, primar să fie mai trainică și mai rodnică.

După aceasta, *Păr. Cristescu* își rostește mulțămirea pentru felul cum s'au desfășura discuțiunile și cum au fost cărmuite, pentru bunavoința directorului care a pus la dispozițiune sala de adunare, și presei care cu dragoste a luat parte la toate ședințele.

Atunci a luat cuvântul și a răspuns din partea presei d. *V. Vlădoianu*, care a scos la iveală însemnătatea presei, cerând pentru ea toată grija din partea preoților, pentru ca ea să fie și să rămâie românească. Arată cât a luptat d. *N. Iorga* pentru apărarea credinței strămoșești și pomenește de cererea *Părintelui Ghia* ca preoții să fie în partidele politice factori moralizatori. Spune că fiecare partid politic își are vederile sale, pe care-și întemeiază doctrina și programul, și deci, pentru ca preoții să nu fie în contradicție cu principiile evanghelice, ei nu pot face parte din partidele extreme nici la dreapta, nici la stânga, Ei nu pot fi decât cu partidele care se întemeiază pe cultură, pe stăpânirea sufletului asupra materiei.

Congresul s'a încheiat în cea mai mare însuflețire, lăsând în toate inimile impresiuni puternice, care vor lucra ca tot atâtea îmboldiri pentru a face și mai temeinică marea acțiune a preoților din Oltenia.

Activitatea culturală a cercului preoțesc „Roznov“, jud. Neamțu.

Avem plăcerea de a arăta aici frumoasa activitate culturală, pornită de o seamă de preoți, care s'au constituit în tabără de lucru bisericesc în comuna *Roznov*, jud. Neamțu. Vedem o zugrăvitură frumoasă despre această activitate, pe care o citim în ziarul *Reforma* din *Peatra-Neamțului* (28 Iulie 1924). Cași preoții din eparhia Olteniei, acești preoți au luat un drum la fel, fiindcă e cel firesc. Se adună mai mulți într'o comună, fac slujbă cu sobor, au un cor rînduit de mai nainte, adus de undeva, pentru a împodobi slujba, țin predică, după masă se adună iar undeva, aici iar cântă corul, se ține o cuvântare de un preot sau altcineva, iar mai cântă corul, se recitează poezii, iar cuvintează cineva, și așa cu muzică, cu sfaturi și cu bucăți literare, ușoare și potrivite pentru popor, se trece frumos o după amiază de sărbătoare.

Alte dați, când se întâlnesc numai preoții între ei și cu cei care fac parte din cerc, se sfătuiesc cum să ducă mai bine treburile cercului, își fac socotelile, urmăresc ce se face cu biblioteca și tot ce trebuie pentru o activitate culturală.

Că preoții au început aceasta din însuși îmboldul lor, fără a mai aștepta îndemnuri de sus, e cu atât mai frumos. Eu înțeleg pe preoții care n'au ajuns cum să se formeze să mai aștepte îndemnuri dela alții, dar când e vorba de preoții care au făcut un curs universitar, n'ar mai trebui să aștepte aceasta. Nu le ajunge cât au învățat în școală și că de acolo pot învăța și singuri?

Preoții strânși în jurul Roznovului dau frumoasă pildă în această privință și s'o ție înainte așa, pentru că începuturi s'au mai făcut, dar lumea iute s'a moleșit. Programele se toarnă ușor, dar se împlinesc greu.

Pe preoții din cercul Roznov îi cred mai ușor, pentru că ei nu numai scriu că au făcut ceva, despre care de multe te poți îndoi de a fost sau nu. Dar îi văd că au făcut, fiindcă și-au și tipărit cuvântările ținute la trei ședințe ale cercului, mi le-au trimis și mie și le găsesc pe una așa ș'așa, dar pe două bune. Despre ele vorbim noi tot aici, la rubrica despre cărți și reviste. Va să zică oamenii n'au făcut procese-verbale de lucruri închipuite, cum mi se spune că se fac uneori, nici n'au dat la ziar lucru care nu s'a făcut. Cuvântările pomenite îmi dau dovadă că s'a făcut ceva.

Noi nu putem decât să le rostim toată mulțumirea noastră că pun râvnă în îndeplinirea chemării lor.

Ah! ce mare rost avem și câtă răspundere în ceasul aceasta pentru ortodoxia noastră! Și nimenea mai mult ca țara noastră românească.

Scriu acestea, după prânzul dat la Mitropolie în cinstea delegațiunii trimise de Patriarhul Ierusalimului.

Cuvântările rostite acolo din partea Primatului nostru și din a Mitropolitului *Dositei* al Sevastiei, trebuie să răscolească adâncurile noastre, pentru a trezi în noi toate energiile, a face în țara noastră o lucrare bisericească cum nu s'a mai văzut, și așa, întăriți înăuntru, să putem avea o revărsare în afară pentru ajutoarea ortodoxiei noastre necăjite.

Avem mare răspundere, fraților dela Roznov. Peste noi apasă acum sarcina de a reprezenta cu tărie datoriile Bisericii Ortodoxe. România are cea mai numeroasă Biserica Ortodoxă și noi trebuie să facem pentru ortodoxie ceia ce nu pot face celelate Bisericii mărunte.

Dar și noi suntem în necazuri și împedecați de mari greutăți. Putem sta cu toată bărbăția și pregătirea în fața cererilor mari care vor dezlegare dela noi?

Fraților, acesta nu este un lucru pe care să-l facă unul din noi. Mitropolitul Primat a vorbit dumnezeeste, într'un fel care să atingă viu suiletele noastre. Dar aici nu este vorba de o podoabă care se află acum în fruntea Bisericii. O Biserică lucrează cu munca mărunță a fiecărui preot în parte. Trebuie fiecare, ca o celulă vie, să muncească, să facă din această țară românească un paradis al ortodoxiei, și atunci, plini de viață, cu toate în rânduială, vom fi organul care va spune cuvântul și va face fapta care trebuie pentru ceasul cel aspru al Bisericii noastre. Trebuie să ne gătim, să muncim, pentruca să însemnăm mult și să ținem sus steagul bătut de grele furtuni al ortodoxiei noastre.

Toate lucrurile mari nu pot porni decât dela o întinsă lucrare în mic. Trebuie să facem această muncă de evanghelizare a poporului nostru. Cercuri ca cel dela Roznov trebuie să se întindă peste toată țara. Să fie România noastră o bogată și bine mirositoare grădină a ortodoxismului. Dar aceasta va fi numai când fiecare în parte și în unire cu frații de aproape, vom face ca tot Românul să simtă pentru Biserica lui, și atunci, când vom spune cuvântul în afacerile ortodoxiei, să se știe că este cuvântul a peste 12,000,000 de suflete care înțeleg, ca un singur om, să ceară viață liniștită pentru ortodoxia noastră bătută de furtuni.

Trebuie să fim tari, pentruca să întărim și pe alții. Să lucrăm fiecare în cercul nostru cel mic, să nu cruțăm nicio silință, pentruca din silințele mărunte să, se închege acel mare mănunchi de acțiune a tuturor prin care să ne ivim ca un corp mare și compact, care impune întregii creștinătăți.

Acest lucru, fără îndoială, este cu putință și el este binefăcător și pentru țara noastră în parte și pentru ortodoxia noastră. Trebuie să fim bine și tari, atât pentru noi, cât și pentru alții. Ba mai bine, să zicem pentru noi, fiindcă ortodoxia fiind a noastră, vom fi tari pentru țara noastră și pentru toată ortodoxia.

Toată ortodoxia are nevoie de noi să muncim și să ne întărim. De aceia munciți, fraților dela Roznov. Chiar dacă nu vă gândiți atât de departe, până unde împing eu chestiunea aceasta, ea tot acolo ajunge. Numai să muncim, că binele va răsări și se va simți în toate părțile. Biserica Ortodoxă va binecuvânta silințele noastre.

Să muncim, pentru că munca pe care o facem nu este numai atâta câtă o facem noi. Ea este un fapt care se ivește și câștigă și pe alții să facă precum am făcut și noi. Nici binele, nici răul nu se fac numai pentru sine. Prin tot ce faci, dai îndemn spre rău sau spre bine, după cum e fapta ta. Prin ce faceți voi, dați trâmbița ca și alții să facă bine. De aceia suntem cu toată inima alături de voi și vă mulțămim. Umpleți de bucurie inima noastră doritoare de mai bine și de înaintare.

Și trebuie să facem aceasta cu atât mai mult, cu cât nu avem disciplina lucrurilor și puterea stăruinței în săvârșirea lui. Citiți ce scrie Păr. *Grumăzescu* în numărul trecut al acestei reviste și vedeți că se iau măsuri pe hârtie, dar nu se împlinesc. Rar oameni care să se miște cu vioiciunea Prea Sfințitului Vartolomei și să stârneasce spre mișcare puterile cele mai adormite.

Intr'un județ cu atâtea mari tradițiuni ca ele Neamțului, cu atâtea vechi și frumoase mânăstiri, cu activitatea de acum 70 de ani a starețului Neonil dela Neamțu, ar trebui ca ce ați început acum să fie un fitil care să nu se mai stingă.

De aceia eu mai aștept dela voi. Trei broșuri mă bucură, dar nu am în ele chezașia că au să mai fie și altele. Vreau să vă văd ajungând la a 10-a și la a 20-a. Atunci am să zic: Oamenii aceștia au pornit, dar și merg înainte!

Mă bucur de început, dar bucuria aceasta vrea să fie întregită. Intru așteptarea acelei vremi, când să mai avem prilejul a o gusta, noi trebuie să spunem că această activitate merge sub cârmuirea Părintelui *Victor Gervescu*, parohul din Roznov, care știm că a studiat pe vremuri în Rusia, și apoi are alătura o întreagă coată de preoți cu acelaș nume, ceiace înseamnă că o întreagă familie se găsește prinsă la acest lucru mareț.

Aceștia și cu alții împreună, poposesc în câte o comună și fac ce am arătat că au făcut mai sus, care s'a petrecut în comuna *Tazlău*, la 20 Iulie a. c.

Dumnezeu să le ajute și să auzim tot vești de acestea dela Sfințiile Lor. Nouă ne va fi tot spre mai mare bucurie, când vom vedea această activitate înmulțindu-se și putând arăta aici și alte lumini ale ei. Dacă acum, după cum îmi scrie Părintele Prezident *Victor Gervescu*, se tipărește din fiecare broșură câte o 1000 de exemplare, dea Dumnezeu ca pe viitor și 10,000 să fie prea puține, atât de mult să se ceară. Și dacă preoții fac toată alergătura lor fără folos material, dând totul pentru formarea fondului de propagandă scrisă, cași preoții Prea Sfințitului Vartolomei, aceasta le e spre mare cinste și noi nu putem decât cu atât mai mult să laudăm silințele lor.

Ce mai este de spus în această chestiune, să se citească în ce scriu în rubrica pomenită despre cărți, reviste.

A. S.

Nouă facultate de teologie ortodoxă

Învățământul religios superior se întărește în țara noastră. Aceasta trebuie să ne umple de bucurie. În adevăr, la Oradea-Mare chiar și ființează o facultate

de teologie ortodoxă, apoi, după hotărârea celui din urmă sinod eparhial al Mitropoliei dela Sibiu, din toamna aceasta seminariul „Andreian” este ridicat la treapta de Academie teologică, iar în Cluj se înființează chiar o facultate de teologie, pe lângă universitatea din acel oraș. În cea din urmă ședință a Consistoriului episcopiei Clujului, s'a făcut și alegerea profesorilor noului așezământ. Ei sunt următorii:

1, Dr. *Orest Bucevski* din Cernăuți pentru teologia dogmatică.

2. Dr. *Galaction Muntean* din Sibiu, pentru științele biblice.

3. Dr. *George Stănescu* din Brașov pentru istoria bisericească,

4. Dr. *Andrei Buzdug* din Cluj pentru teologia practică.

5. Dr. *Ioan Pască* din Cluj pentru teologia morală.

6. Dr. *Vasile Sava* din Cluj pentru dreptul canonic.

Trecerea comunelor uniute de peste munți la Biserica ortodoxă.

Am povestit în nr. trecut despre mai multe comune uniute de peste munți, unde locuitorii au trecut la Biserica Ortodoxă. Mult mai bine înțelegem starea de lucruri despre ce a fost acolo, dacă ascultăm însuși glasul locuitorilor, cum și l-au rostit ei în procesele-verbale despre faptele petrecute acolo.

În cele ce urmează, noi dăm trei astfel de procese-verbale, în care, mai cu seamă în cele două din urmă, noi auzim glasul tânguios al foștilor uniți, răpiți de la sânul Sfintei noastre Biserici și care cu suspine își arată cât îi chinuia dorul de a se întoarce la Biserica mamă.

Fericit ești, Inalt Prea Sfinte Mitropolit NICOLAE, că trăiești asemenea vremuri și că pe Inalt Prea Sfinția Ta te-a ales Dumnezeu să vezi îndeplinindu-se sub cârmuirea Inalt Prea Sfinției Tale această mare lucrare de întregire a ortodoxiei noastre românești și sa fii acela care să priveghezi și să îndrumezi spre bine această dără frumos începută și care crește-crește până ce din șivoi ajunge râu și din râu apă mare care se revarsă cu putere în apele ortodoxiei noastre!

PROCES-VERBAL

Incheiat la 25 Maiu 1924 în comuna Ucea-de-Sus și anume în biserica mică, fosta biserică gr. cat. cu reprezentanța bisericii ortodoxe precum urmează:

In ziua de 25 Maiu (Duminică), în decursul timpului, când se oficia serviciul divin în biserica ortodoxă, au sosit în comuna noastră Sf. Sa d. Dr. Sâmpăleanu, ca trimis dela Blaj împreună cu Sf. Sa Părintele Florian, cari luând cheia foastei biserici gr. cat. dela locuința părintelui nostru Ioan Bursu, care în acest timp făcea serviciul în biserica ortodoxă, au descuiat foasta biserică gr. cat. spre a începe serviciul divin.

Neavând vin pentru oficiarea sf. Liturghii, subsemnații au plecat să cumpere vin, în care timp au pus

pe un copil să tragă clopotul, iar Sf. Lor făceau și propagandă printre credincioși ca să vină la biserică.

Credincioșii bisericii ortodoxe au rămas adânc mișcați de tragerea clopotului la foasta biserică gr. cat., din care cauză, candidatul de preot Ioan Bursu se grăbește de a cerceta cauza. Neaflând pe nimeni în foasta biserică gr. cat., au dispus, ca să se înceteze tragerea clopotului, iar ușa bisericii să se încuie și el s'a reîntors în biserică ortodoxă.

În curând după aceasta, sosesc Sf. Lor cu vinul și aflândușă bisericii încuiată, se prezintă în biserică ortodoxă, pentru a cere cheia dela părintele Ioan Bursu. La această cerere, li s'au dat informațiuni despre starea faptică a foastei biserici gr. cat., spunându-li-se cum biserică a trecut împreună cu credincioși, avere la biserică ort. și prin urmare nu le mai putem încuviința de a servi Sf. lor în biserică.

Prezența Sf. lor în biserică ort. a turburat mult serviciul în acea Duminică, agitând și pe credincioși.

Sf. lor, neprimind cheia, părăsesc biserică ort. mergând la cealaltă biserică, unde sparg un geam deschid fereastra și intră în bis. și astfel le succede ca să deschidă ușa bis. pe din-năuntru, iar serviciul divin îl încep.

În acest timp, se termină serviciul în biserică ort. și credincioșii merg către casă, nedând nicio atențiune serviciului ce abia se începuse în bis. fostă gr. cat.

Reprezentanța bisericii gr. ort. a rămas până la urmă, când s'a terminat serviciul, oficiat de Sf. lor. Reprezentanța a luat contact cu Sf. lor, cerând justificare la faptul, că au intrat în biserică fără voia lor, ba ce e mai mult; încă pe fereastră, prin josnicul mijloc de a sparge geamul, fapt pe care l-au recunoscut Sf. lor.

Reprezentanța a voit să încheie cu Sf. lor proces-verbal de toate cele petrecute, iar Sf. lor nu au consimțit a semna procesul-verbal despre scandalul petrecut, exprimându-se că, dacă ar semna ei un asemenea act, ar fi sub demnitatea Sf. lor și, în cazul acesta, ar putea fi și suspendați de Înalt Prea Sfinția Sa dela Blaj. În urmă, Sf. lor roagă reprezentanța să-i scutească de a semna un asemenea act defavorabil, iar reprezentanța a hotărât încheierea procesului-verbal în absența lor și să se trimită la forul competent.

Credem că Prea Ven. Cons. poate deduce misiunea cu care au fost trimiși sus-numiți dela Blaj, misiune care complet a dat greș.

Rugăm pe Prea Ven. Cons. a reveni asupra aceluia caz și a lua toate măsurile necesare pentru evitarea conflictelor de acest fel.

D. M. S.

Bărbați de încredere.

ss) Ioan I. Bărbat
ss) Dumitru Lebu

ss) Nicolae Voila
preș.
ss) înădesciștrabil.
Notar

în numele reprezentanței.

PROCES-VERBAL

Încheiat astăzi în ziua de 4/17 Aprilie 1924 cu membrii parohiei greco-catolice din Ucea-de-sus după cum urmează:

1) Noi, membrii parohiei greco-catolice din Ucea-de-sus județul Făgăraș, știind obârșia bisericii noastre greco-catolice și știind cum au fost siliți moșii noștri acum de vreo 224 ani, de către biserică romano-catolică ungurească cu multe feluri de mijloace și uneltiri de a se rupe de biserică ortodoxă, ne hotărâm cu toții, de a ne întoarce iară și pentru totdeauna în sânul bisericii române ortodoxe.

2) Mai departe hotărâm cu toții că biserică care a fost zidită de noi să treacă cu noi la biserică ortodoxă și prin urmare parohia greco-catolică o declaram desființată.

3) Hotărârile noastre se aduc la cunoștința preotului nostru gr. cat. care, după ce le-a cercetat, se vede silit să-și dea și sfinția sa învoirea de a trece împreună cu noi și cu toată averea bisericii gr. cat. la biserică ortodoxă

Toate acestea câte le-am declarat, le-am mărturisit și le vom mărturisi pentru totdeauna de drepte și adevărate fiind izvorâte din adâncul sufletului nostru fără niciun motiv și interes personal călăuziți și bazați fiind numai de dragostea și învățătura marelui păstor Mântuitorul nostru Iisus Hristos, care a zis, că odată va trebui să fim cu toții o turmă și un păstor.

Ne mai având alte de hotărât, procesul-verbal se încheie și subscrie.

L. S.

(ss) Ioan Bursu
paroh gr. cat.

D. M. S.

(ss) Vasile Vernea
notar

Membri verificatori:

(ss) Vasile Vernea
(ss) Ioan Bursu

(ss) Ioan Bursu
(ss) Paraschiva Bursu
(ss) Ioan Vlad
(ss) Paraschiva I. Vlad
(ss) Ana Vlad
(ss) Paraschiva G. Ștefan
* Rafira A. Vlad,
etc.

COPIE

Înalt Prea Sfințe Părinte,
Prea Venerabil Consistor arhidiecezan,

Subsemnații locuitori în comuna Poiana, jud. Hunedoara, mărturisim cu dreapta știință, că am fost și suntem de lege românească, numai preotul nostru de pe vremuri a fost unit greco-catolic, iar acum am aflat de bine să fim cu adevărat o singură turmă credincioasă și am trecut la sf. biserică ortodoxă română, nesiliți de nimenea și fără de nici un interes, decât pentru binele vremelnic și în nădejdea mântuirii sufletelor noastre, în care trăiesc românii de pretutindenea, precum și mulțimea fraților din această comună.

Noi aducem la cunoștință, că am făcut declarații de trecere, după cum sună legile de demult, că noi cei iscăliți, precum și femeile noastre, bătrânii și copiii noștri, cari știu iscăli și ceice pun degetul pe cruce neștiind scrisoare, cerem să treacă cu noi împreună toată averea bisericăască nemișcătoare; pământ și zidiri, casa parohială, sesiunea, biserică și tot ce este

într'însă, mostenite dela părinți și sporite de noi să fie alătura la averea bisericii ortodoxe de aici și să se chivernisească după rânduilele acestei biserici.

Și vă rugăm I. P. S. S. Părinte Mitropolit și P. Ven. Consistor, a ne lua sub toată îngrijirea părintească, iar noi suntem gata din ziua de zi și până vom trăi se ne împlinim toate datorințele de credincioși buni ai sf. Biserici ortodoxe.

Vă mai rugăm să dați voie preotului ort. din satul nostru să se îngrijească de toate trebuințele noastre sufletești din ziua de azi înainte, nefăcând nicio deosebire între noi și ceilalți frați ai noștri ortodocși.

Poiana, la 23 Iulie 1924.

Urmează subscrierile.

Pentru autenticitate
N. Scorobeș

EXTERNĂ

Reforma Calendarului în Grecia și Enciclica Sf. Sinod al Bis. Greciei

În Biserica Greciei, reforma Calendarului a avut loc încă dela 10 Martie a. c.

Înainte de a se introduce reforma, Sfântul Sinod al acelei Biserici, s'a crezut dator a da o epistolă pastorală către cler și poporul elenic, în care explică și justifică necesitatea reformei. Enciclica lămurește cestiunea în toate părțile sale și asigură întreaga suflare ortodoxă a Greciei că, schimbându-se în Biserică ordinea hronologiei, nu se atinge și nu se schimbă nimic din așezămintele Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe a Răsăritului. Toată orânduiala bisericască a zilelor și a sărbătorilor se va face așa cum au fost și sunt în Biserică așezate, se vor face toate la timpul lor, numai că toate vor avea loc cu 13 zile mai înainte de cum era calculate după Calendarul Iulian, care a rămas în urmă cu 13 zile dela timpul când s'a ținut primul sinod Ecumenic al Bisericii Creștine (anul 325) și până astăzi.

Fiindcă și la noi urmează a se face rectificarea Calendarului bisericesc cu începere dela 1 Octombrie viitor, am crezut că este bine să împărtășim cititorilor Bisericii Ortodoxe textul enciclicei dată de Sinodul Bisericii Greciei, cu ocaziunea reformei calendaristice.

Iată textul, în traducere română, al sus citatei enciclice:

Enciclica Sfântului Sinod despre Calendar

REGATUL GRECIEI

Sfântul Sinod al Bisericii Greciei

Nr. 430
132

Atena, 1 Martie 1924

Către Prea Venerabilii Ierarhi ai Bisericii autocefale a Greciei.

Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale a Greciei, deliberând stăruiitor, în repetate rânduri, asupra cestiunii Calendarului, care agită în mod foarte ardent socie-

tatea ellenică, în ședința sa dela 27 Decembrie 1923, a hotărât să facă propunerea, relativ la aceasta cestiune, către Patriarhatul Ecumenic, și, prin el, către cele-lalte Biserici Autocefale Ortodoxe, indicând în acelaș timp și modul de a rezolvi cestiunea. Patriarhul Ecumenic Grigore al VII, împreună cu sinodul permanent, cel de pre lângă el, al Bisericii Constantinopolului, primind propunerea Sf. nostru Sinod și recunoscând necesitatea urgentă de a se rezolvi această cestiune, pentru a preîntâmpina relele și pagubele cele mari ce ar tot proveni din continuarea mai departe a confuziunii și a anomaliei calendaristice, prin adresa sa oficială din 28 Ianuarie a. c., a anunțat Sfântului Sinod al Bisericii Greciei, și prin telegrama sa din 24 Februarie a repetat, că s'a hotărât definitiv, ca ziua de 10 Martie a Calendarului Iulian 1924, „să fie socotită, să se numească și să fie prăznuită ca ziua de 23 Martie a praznicarului bisericesc...“.

«În ceea ce privește sărbătoarea Paștelui, și sărbătorile mobile care se leagă cu ea, până la rezolvirea definitivă a cestiunii lor se vor păstra așa cum sunt, cu așezarea lor pe care o au astăzi în praznicarul pascal. Ele vor fi numai pur și simplu avansate cu 13 zile în luna în care vor cădea, față de calculul cel vechiu, și se va face astfel atunci prăznuirea lor, păstrându-se în totul toată orânduiala lor bisericască, și cu modul acesta se vor sărbători și ele în timpul cerut de reforma ce s'a făcut calendarului. Cu modul acesta, și sărbătorile acestea vor fi însemnate în calendar după reforma introdusă, și va dispărea astfel toată confuziunea“.

Biserica Greciei, în urma hotărârii luate de Sfântul Sinod, a primit această modificare a Calendarului Iulian, având în vedere că starea de astăzi a lucrurilor reclamă imperios aceasta, pentru interesele și liniștea poporului ellenic ortodox.

În Biserica Creștină n'a fost totdeauna în uz acelaș sistem hronologic și nici nu s'a întrebuițat alt calendar, decât acela care era totdeauna în uz în societatea creștină, căci acesta servă a regula viața externă bisericască, către care Biserica căută totdeauna a acomoda viața socială a creștinilor. Pentru aceasta Biserica a respins totdeauna ca periculoase lunile și vremile și anii și lunile cele nouă (Galat. IV, 10, Colaseni II, 16), și a regulat în mod liber toate cestiunile care se raportau la una sau la alta din împărțirile și numirile timpului. Niciun sistem hronologic n'a rezultat din vreo încheere sau hotărâre a vreunui Sinod Ecumenic, și niciunul din acestea nu are caracter neschimtabil, dogmatic, sau referitor la mântuirea noastră. Biserica, lepădând minologhiile și sistemele hronologice cari erau în uzul ei în primele veacuri, a primit Calendarul Iulian, pentru că pe acesta l-a găsit întrebuițat în Statul Roman și în societatea creștină. După acest calendar au început a fi regulate și sărbătorile bisericesti, iar sărbătoarea Paștelui în legătură și cu Calendarul Iudaic. Faptul acesta a produs serioase discuțiuni și chiar divergențe, între diferitele

biserici locale, dar fără ca să se strice sau să dispară unitatea dintre ele. Primul Sinod Ecumenic a regulat cele privitoare pe ziua serbării Paștelui; a hotărât ca să se serbeze după Paștele iudaic, dar Sinodul, n'a determinat un sistem hronologic sau minologic al timpului; și timp de două veacuri au urmat deosebiri între Roma și Alexandria, din cauza calendarelor hronologice greșite, căci cei din Roma, pentru a fixa ziua serbării Paștelui, întrebuițau un minologiu lunar imperfect și socoteau ziua de 18 Martie ca zi a echinopțiului de primăvară. În Alexandria însă, unde erau în floare științele matematice și astronomice, se întrebuițau hronologia așa numita Dioclițiană sau hronologia martirilor, și se determină mai cu precizie și în mod mai științific ca zi a echinopțiului de primăvară, ziua de 21 Martie.

Diferențele cari au avut loc între Biserici, din cauza acestor calcule hronologice, au fost așa de mari, în cât la anul 387 de exemplu, Sfintele Paști au fost sărbătorite în Roma la 21 Martie, iar în Alexandria la 25 Aprilie !

Aceste diferențe adevărate că hotărârea primului Sinod Ecumenic cu privire la sărbătoarea Paștelui nu a fost legată de un calcul hronologic obligator pentru toți. Abia în veacul al VI, când a prevalat pretutindeni canonul Pascaliei Alexandrine, s'a ajuns la unirea mult dorită. Atunci și Biserica alexandrină a părăsit hronologia martirilor și a primit, ca și toate celelalte biserici, noua hronologie dela nașterea lui Iisus Hristos, după care s'a modulat și canonul pascaliei. Hronologiile dela facerea lumii și a Indicțioanelor au continuat și au mers în paralel cu aceea a nașterii Domnului, și abia în secolul al XVII, prin hotărârea Patriarhatului Ecumenic, s'a desființat hronologia dela facerea lumii, iar aceea a Indicțioanelor se mai păstrează încă, deși multora este necunoscută. Cu timpul, și prima zi a anului, după hronologia Indicțioanelor (1 Septembrie), s'a înlocuit cu 1 Ianuarie, ca prima zi a anului, după calendarul politic care era în uz în societatea creștină, rămânând, numai ca o ceremonie bisericească.

Consfătuiri pentru modificarea Calendarului Iulian au avut loc și în evul mediu, pentru că învățații din Constantinopol au văzut și au recunoscut diferența care rezultă, din cauza calculului greșit între Calendarul Iulian, și anul real, adică anul tropic, dar nu s'a făcut nimic.

Durata de timp a anului, după Calendarul Iulian, nu corespunde exact cu durata de timp a anului tropic, ci este mai lungă, (o covârșește) cu câte-va minute pe fiecare an, și cu o zi la 128 ani. Astfel, dela anul 325, când a fost convocat primul Sinod Ecumenic și când, după calculul celor din Alexandria, pentru a se determina timpul serbării Paștelui, Echinopțiul de Primăvară a fost socotit la 21 Martie; de atunci și până astăzi a rezultat o diferență de 13 zile.

Astfel Echinopțiul are loc astăzi (se produce) cu 13 zile înainte de cum era socotit acum 1600 de ani, și

21 Martie după calculul Calendarului Iulian, este în realitate anul acesta la 8 Martie. Aceasta înseamnă că sărbătorile cari nu-și schimbă data lor (sărbătorile imobile), nu se sărbătoresc astăzi, în zilele pe cari le-a hotărât Biserica, ci se serbează cu 13 zile mai târziu, adică nu se serbează la data lor hronologică reală și adevărată. În special, fiind vorba de sărbătoarea Paștelui, eroarea de mai sus a Calendarului Iulian, cum și niște calcule greșite ale canonului pascal, o depărtează cu multe zile de baza hronologică hotărâtă de primul Sinod Ecumenic; așa încât nu se păstrează hotărârea aceluși Sinod. Pentru a reveni la exactitatea canonică, trebuie a se avea în vedere echinopțiul adevărat și real al Primăverii, pentru că canonul Pascal alexandrin nu prevedea schimbarea ce putea să rezulte din cauza calculului greșit al Calendarului Iulian.

Astfel stând lucrurile, Grecii din Constantinopol n'au procedat la timp ca să îndrepte greșala și, în secolul al XVI, Biserica Romei, în timpul Papei Grigoriu al XIII, a procedat la aceasta, dar a schimbat și canonul pascal, însă așa fel, în cât contravine hotărârea sinodului I Ecumenic. Schimbarea aceasta constituie caracteristica specială a hronologiei gregoriane din punctul de vedere bisericesc. Primul Sinod Ecumenic a voit ca toți creștinii să prăznuiască în aceeași zi Paștele, însă după trecerea Paștelui iudaic. Dar reforma gregoriană n'a ținut seamă de aceste hotărâri. Pentru aceasta Biserica Ortodoxă, nici n'a primit-o, nici nu poate s'o primească. Dealtmintelea nici ea, nu este scutită de alte greșeli, comune cu ale Calendarului Iulian, din care cauză popoarele Occidentului caută îndreptarea lor. Dorința pentru a se ajunge la un calendar exact, adevărat și scutit de greșeli, în locul calendarului politic, care este în uz la toate popoarele, a devenit generală.

Popoarele Ortodoxe pentru înlesnirea raporturilor politice, economice, comerciale și câte altele asemenea, pe care le au cu celelalte popoare și cu cari se află în tot felul de legături, au fost nevoite ca să primească noul calendar pentru partea politică a Statului, și pentru raporturile interne și externe, dar din cauza diferenței care există între acest calendar și calendarul bisericesc, care este cu 13 zile în urmă, a rezultat o confuziune indescriptibilă și o anomalie, nu numai în viața socială, dar chiar și în cea bisericească, și de aci defecțiune bisericească și morală, ba încă și pericolul ca popoarele Ortodoxe să se înstrăineze de Biserica. Și fiindcă calendarul politic s'a introdus în mod definitiv în Statele Ortodoxe, în toate afacerile și corespondențele lor interne și externe, și nu mai este cu puțință ca să se revină asupra acestui fapt, Bisericile acestor state nu era cu puțință să rămână indiferente asupra acestei cestiuni, așa încât se impune de necesitate îndreptarea Calendarului Iulian, rămas numai în Biserica acestor State. Spre acest sfârșit, s'au făcut discuțiuni multe și îndelungate, cum și studii științifice și, la urma urmelor, toți au recunoscut că absolut nu este nici o pedică, nici dogmatică, nici canonică care

să se opună la îndreptarea lui. Și fiindcă nu a fost cu puțință îndreptarea lui radicală, pentru a preîntâmpina acea confuziune între popoarele Ortodoxe, s'a hotărât numai suprimarea diferenței celor 13 zile, care constituie baza fundamentală a îndreptării Calendarului Iulian. Și s'a reușit a se face aceasta prin hotărârea Patriarhatului Ecumenic, ca ziua de 10 Martie a Calendarului Iulian a acestui an, să se socotească, să se numească și să se prăznuiască ca 23 Martie.

Cu îndreptarea aceasta a Calendarului Iulian în uz astăzi în Biserica Ortodoxă, în viitor, în Grecia va fi numai un singur și același calendar atât în Biserică, cât și în Statul politic. Sărbătorile cu dată fixă vor cădea și se vor sărbători la data hotărâtă și determinată dela început de Biserica Ortodoxă, iar sărbătorile mobile, cari n'au data calendaristică fixă, se vor sărbători după zilele determinate de Pascalie, numai că vor fi numite cu data calendarului îndreptat. Astfel, Paștele anul acesta, 1924, se va prăznuși la 27 Aprilie (adică 14 Aprilie după Pascalie), și cu modul acesta rămân neschimbate toate sărbătorile care depind de Paște, numai că vor fi calculate și numite după îndreptarea făcută Calendarului Iulian. Sărbătoarea Cincizecimei sau Rusaliile se va prăznuși la 15 Iunie (adică la 2 Iunie după Pascalie). Cărțile ritualului bisericesc (Paraclisul, Triodul, Pentecostarul, pericopele din Apostol și Evanghelii se vor regula și vor rămâne aceleași, neschimbate, întocmai ca și mai înainte, după așezările Pascaliei și ale Chiriadromiului. Cu excepțiune anul acesta, fiindcă se întâmplă a se face identificarea cronologică la 10/23 Martie, pomenirea sfinților din cele 13 zile, dela 10 până la 23, din praznicarul lui Martie, se va face în Duminica a II a sfântului și marelui Post. La 25 Martie, adică după două zile dela identificarea cronologiei zilelor lui Martie, se va prăznuși Buna-Vestire, atât ca sărbătoare bisericească, cât și ca sărbătoare națională, preîntâmpinându-se astfel marea confuziune de anul trecut. Sărbătoarea sfântului Gheorghe, după aceeași așezare și orânduială a tipicului bisericii, se va transpune și se va prăznuși în a doua zi a săptămânii luminate, cu ritualul Invierei. Celelalte rândueli, din cari unele sunt de detaliu, se vor regula de Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale a Greciei în înțelegere și cu celelalte Bisericii Ortodoxe și Autocefale, păstrându-se cu sfințenie sfintele tradițiuni ale Bisericii Ortodoxe pentru mântuirea și propășirea spre mai bine a poporului ellin ortodox.

Comunicând prea venerabilei Ierarhii toate acestea, privitoare la hotărârea sfântului sinod al Bisericii Autocefale a Greciei, pentru a se aduce la îndeplinire, îi rugăm, ca toți să ia dispozițiunile cele mai proprii ce vor găsi de cuviință, ca cu toții, de comun acord să petrecem sfintele sărbători și cu un cuget și o inimă să cântăm și să prea mărim prea cinstitul și de mare cuviință numele Domnului, carele a pus în a Sa stăpânire vremile și timpurile hotărâte pe cari noi să le prăznuim cu suflet curat, cu sfințenie și cu credință

și pietate luminată ca un aluat nou, după cuvântul Apostolului, care zice: „Că Paștele noastre, Hristos, pentru noi s'a jertfit; pentru aceia să prăznuim nu întru aluatul cel vechiu, nici întru aluatul răutății și al viclesugului, ci întru azimile curăției și ale adevărului“ (I. Corint. V, 7—8).

(semnat) Hrisostom al Atenei, președinte

Dr. DRAG. DEMEIRESCU

Situațiunea religioasă în Franca

Cu toții știm ce însemnat prilej a fost pentru catolicism războiul cel mare în Franca, spre a-și câștiga iar stările pierdute prin legea despărțirii Bisericii de Stat. Biserica Franciei manifestându-se cu vioiciune pentru drepturile națiunii franceze și organizând o bună propagandă pentru a susține dreptatea Franciei în străinătate, și-a căpătat destulă simpatie în sânul națiunii franceze, care a fost recunoscătoare pentru partea luată de Biserică la nenorocirea abătută asupra ei prin lovitură salvatoare din partea Germaniei. Aceste fapte, puse neîncetat în fața publicului, tâlcuite cu multe laude la adresa Bisericii, n'au întârziat de a întoarcere cu priință spre Biserică chiar și inimile acelea care erau reci față de ea, dela legea despărțirii încoace. Văzându-se atâtea cazuri de preoți, care s'au dus cu vitejie la îndeplinirea datoriei către patrie și având ca soldați o purtare de bună pildă (li se zicea *les curés sac au dos*, adică preoți cu ranița 'n spate), făcându-și și datoria de ostași, dar trăind și o viață închinată rugăciunii și având prin toată ținta lor o bună și folositoare influență asupra tuturor celorlalți tovarăși de arme, — firește că în astfel de împrejurări crâncene, când inimile sunt mai deschise pentru a se emoționa, impresiunea favorabilă față de ei a tot crescut, până ce s'a format o întreagă opiniune publică cu bună dispozițiune către ei și, prin ei, către Biserică și catolicism.

E adevărat, apoi, că tot materialul acesta de fapte a fost și bine întrebuințat în discuțiuni, în dări-de-seamă, în articole de ziar, în tratate, pentru a întări această dispozițiune. Fapt este că, la încheierea războiului, ne aflam în fața unei foarte priincioase dispozițiuni către catolicism, care a și dat roade pentru el. S'au înodat iar legăturile cu Vaticanul, rupte cu 20 de ani mai înainte. Franca a trimes ambasador la Vatican pe d. *Jonnart*, iar Vaticanul a trimes un nunțiu apostolic la Paris, Monseniorul *Cerretti*.

Șase ani au durat aceste relațiuni prietenești. În vremea aceasta, unii, care vedeau din nou cu neplăcere crescând în Franca influența politică a Vaticanului, au început să arate că puterea preoților catolici în război n'a fost totdeauna ceiace o propagandă îndemânatecă se silea să arate. S'au tipărit cărți cu povestiri despre preoți care au căutat să se furișeze dela datoriile războiului. Curentul acesta a crescut, până ce a venit la putere guvernul *Herriot*.

Bunele relațiuni cu Vaticanul acum iar s'au înrăutățit. Legile protivnice catolicismului, care încă n'au fost abrogate, cu toată prietenia de după război, încep iar a

se aplica cu toată rigoarea. După cum citim în *Journal des Débats* (15 Sep. 1924) acum au început din nou alungările călugărițelor din așezămintele lor. Episcopii încep a protesta. Buna prietenie de acum puțină vreme începe iar a se schimba în dușmănie.

Dar lucrurile încep a merge prea departe. Se nemulțămesc și protestanții. Guvernul Francez caută acum a introduce și în Alsacia-Lorena legile Statului francez în materie religioasă. Aceasta înseamnă desființarea școlilor confesionale, atât ale catolicilor, cât și ale protestanților. De aici, mare turburare în cele două provincii întoarse la patria franceză. Episcopul de Strassburg, Mons. *Ruch*, deși episcop pus de Statul francez, a luat pozițiune împotriva măsurilor Statului. Intr'o formă mai blândă, dar în aceeași linie de idei, cu data de 15 August c., a dat o carte postorală și episcopul de Metz, Mons. *Pelt*, după ce colegul său dela Strassburg o dăduse dela 22 Iunie a. c. Unii au imputat moliciune episcopului de Metz, dar, oricum, gândurile sunt la felja amândoi episcopii, pentru a se împotrivi încercărilor guvernului francez. *Journal des Débats* dela 7 Sept. c. are o lungă dare-de-seamă în această privință, prin care arată că o mare alarmă domnește acum în Alsacia-Lorena.

Telegrame proaspete vorbesc despre un demers al cardinalilor francezi pe lângă guvernul *Herriot*, ca să nu suprimă ambasada dela Vatican și să înceteze cu legile laice în Alsacia-Lorena.

Iute s'a schimbat bucuria catolicismului în Franca și nu putem ști până unde va ajunge amărăciunea lui.

Moartea lui Robert H. Gardiner

Cu mare părere-de-rău, aducem la cunoștința cititorilor noștri trecerea din această viață a lui *Robert H. Gardiner*, cel mai viu apostol pentru unirea Bisericilor și mare prieten al Bisericii Ortodoxe. El lucra din răsuneri pentru marea întrunire a reprezentanților creștinătății, care trebuia să se ție în anul viitor în America. O adunare pregătitoare s'a ținut la 1920 în Geneva, unde au fost și Români de față, d. (Prof. *Dr. Drago-mir Demetrescu*), iar de atunci încoace Gardiner, care trăia în America, a desfășurat o activitate neobosită, pentru ca toate lucrările să fie gata în acest scop. Dumnezeu însă a voit altfel, așa că el n'a apucat să vadă această mare clipă, pentru care niciunul n'a muncit mai mult ca el. Cu toate acestea, și când creștinii de pretutindena se vor întâlni la acea adunare, ființa sa tainică va fi cu ei și, fără îndoială, în toate discuțiunile acelei întâlniri, vor trebui să pomenească de ce a făcut Gardiner.

Iată ce scrie despre el revista americană *The Churchman* (28 Iunie 1924), care apare în New York:

De bună seamă că în Biserica episcopală nu e niciun mirean a cărui moarte să fi fost mai viu simțită decât a lui Robert Hallowel Gardiner. Durerea pentru moartea lui nu e pricinuită numai de faptul că s'a pierdut o minte înaltă și un om plin de daruri sufletești. În Biserică sunt sute de oameni care simțesc viu această pierdere din punct

de vedere al relațiilor personale. Sunt cu miile însă acei care au văzut în Gardiner pe cel mai de seamă înfățișător al unirii creștinești pe care-l are Biserica Episcopală. A ajuns cu neputință să te gândești la unitatea creștinească, fără ca, în același timp, să te gândești la Gardiner.

Este adevărat că nimenea ca el în Biserica Episcopală n'a lucrat atât de mult, atât de neobosit și atât de bine pe terenul cel practic al chestiunii. Despre lucrarea lui, trebuie să spunem că este apelul unui mirean, fiindcă încredințarea lui Gardiner, spusă de mai multe ori, a fost că, dacă unitatea creștinească ar ajunge să se împlinească vreodată, are să fie numai prin mireni și nu prin preoți¹⁾, încredințare pe care o împărtășește și *The Churchman*. El a făcut haz, dar nu mai puțin s'a turburat acum câțiva ani, când a văzut că, oridecâteori preoții se întâlnesc ca să trateze despre unitatea Bisericii, discuțiunile lor îndată se încurcă în certe răsunătoare despre validitatea hirotoniei, trecând cu vederea, după cum i se părea lui Gardiner și celor mai mulți mireni, ceiace e de mult mai mare însemnătate — credința. Aceste discuțiuni nu numai trebuie să fi părut lui Gardiner din cale afară de seci, dar ele trebuie să-l fi impresionat și prin neputința oamenilor de a prinde partea cea mai de seamă a chestiunii.

Proiectul de a convoca o conferință pentru credință și organizare (*World Conference for Faith and Order*) înfățișează o silință practică spre unire, a absorbit pe Gardiner vreme de ani de zile, proiect la care el a muncit până în ziua morții lui. Pentru ducerea înainte a acestei îndrăznețe întreprinderi, acest mirean și-a cheltuit nu numai timpul lui, ci și cea mai mare parte din averea sa personală. O cheltuire atât de inimoasă atât a timpului, cât și a averii sale, a fost o dovadă despre puternicul optimism al lui Gardiner, cu privire la izbânda finală a silințelor lui.

El ținea de o Biserică, dar mai înainte de toate era creștin. Mîntea lui se mișca în atmosfera frăției apostolice. Lui îi era ou neputință să cugete despre religiunea lui Hristos altfel decât din punctul de vedere al frăției. Pentru el, creștinătatea era ceva simplu, nu ceva încurcat, deși niciunul nu cunoștea mai bine ca el cât de complexă era chestiunea pe care silințele lui voiau s'o pue în practică. Dar în toate adunările celor ce lucrau pentru Conferința Mondială și unde și Gardiner era de față, se simțea îndată inspirațiunea care venea dela el, fiindcă duhul său de frăție creștinească străbătea îndată oricare din aceste adunări. Sălile în care se țineau astfel de întruniri păreau a fi locașari ale Duhului Sfânt. Tonul liniștit al vorbitorilor, cercetarea cu dragă inimă a părerilor altuia, simțirea că lucruri mari sunt în joc, înclinarea mai degrabă către înfățișările reale decât către cele superficiale ale problemelor în discuțiune, toate aceste lucrări lucrau împreună pentru a îmboșă și inimile și mințile membrilor din aceste adunări cu finul optimism atât de caracteristic al lui Gardiner.

Noi nu cunoaștem nicio altă persoană din Biserica Episcopală, fie aceia mirean sau cleric, care să fie socotită într'o stimă deopotrivă cu a sa, de către membrii celorlalte

1) La noi, Români, exact aceeași părere a fost scrisă de d. *Onisfor Ghibu*, profesor la universitatea din Cluj.

comunități creștinești ¹⁾ oare se interesează cu adevărat de chestiunea unirii. Biserica Episcopală este mai de toți socotită că umblă setoasă după unirea care lipsește. Aceasta însă este numai prin lucrarea lui Gardiner. Nimenea nu s'a gândit vreodată să facă din aceasta vreo vină lui Gardiner. Pierderea lui ne izbește nu numai pe noi, ci și toate ramurile creștinești.

Urmașul momentan al lui Gardiner la ducerea înaintea a lucrării lui este episcopul anglican din America *Charles H. Brent*, care a fost și în București în 1919, cu comisiunea care a vizitat întreg Răsăritul creștinesc în 1919, din partea organizațiunii pentru unire la care tocmai lucra Gardiner. Episcopul Brent scrie acum un articol despre cel răposat în aceeași revistă, *The Churchman*, cu data de 19 Iulie a. c. Traducem și articolul lui în întregime, pentru buna știință a cititorilor noștri, care trebuie să cunoască de aproape pe cei care ne-au iubit.

„Robert Hallowel Gardiner a făcut marele pas al morții liniștit și biruitor, așa precum a și trăit. El a avut totdeauna ambițiunea să fie liniștit și niciodată nu l-am văzut eu bătut în vreo chestiune oarecare. Nicio zdruncinătură sau frântură n'a fost în continuitatea acestei vieți dusă în felul acesta. Intr'o Duminică, el s'a împărtășit cu trupul Domnului, singurul Stăpân pe care el l-a cunoscut vreodată. A doua zi, comunicarea lui a fost față către față. Cucerit de ideea speranței, el a trecut dela puternica așteptare a unității văzute pe pământ, după făgăduința lui Hristos, la împlinirea ei mai desăvârșită în lumea de dincolo.

„Impresiunea adâncă făcută asupra lumii creștine de ceiace el a fost și a făcut, trece peste orice putere de a o descrie. Nu este prea mult a spune că nu este nicio Biserică în sânul creștinismului, mare sau mică, veche sau nouă, care să nu cunoască numele lui și să nu se simtă înrudită cu marele său suflet. Mai bine decât orice descriere, numele lui poartă cu el o viziune, o responsabilitate și un scop, căci nu pe sine însuși se înălța el, ci pe Hristos. El se socotea pe el numai paharnicul Regelui. El era unul din rarele suflete care putea să vadă unitatea creștinismului întrecând totdeauna fărâmițirile lui. Universalitatea lui nu era o teorie, ci un caracter. Cea mai mare armă a lui era grija și îndemânarea lui de a înțelege pe alții, când ei se munceau să nu-l înțeleagă pe el.

„Încă dela începutul carierei lui, „el și-a dat inima Curățitorului, iar voința lui, voinței stăpânitoare a universului“. Mai mult, el niciodată nu și-a mai schimbat atitudinea sa către Domnul și viața sa adâncită în fiecare an s'a înrădăcinat tot mai puternic în cele nevăzute. Nu era nicio părțică a vieții lui care să nu fi fost creștină. Casa lui părintească în care era primit

cu atâta dragoste, munca slujbei lui, cu toate laturile ei bine rânduite, starea sa de cetățean în mijlocul națiunii și al lumii, bunăvoința lui, fie în comunitatea sa locală sau în cele mai depărtate ținuturi ale pământului, toate erau puse sub controlul lui Hristos celui viu, al cărui supus el era.

„Caracterul său neted, care se bucura și creștea în pământul rodnic al casei, nu putea fi numai casnic. El avea o minte internațională, pentru că inima lui era internațională. El năzuia să iubească pe toți cei pe care Hristos îi iubește și să slujească tuturor celor pe care Hristos îi slujește. Lucrul acesta nu era la dânsul o idee palidă, ci flacăra puternică a unei inimi nobile. Când a venit clipa ca să proclame răspunderea pe care o avem pentru a dobândi din nou unitatea Bisericii, răspundere pe care nimeni din generațiunea noastră n'a spus c'o are, „pentru că lumea să creadă că tu m'ai trimes“, el n'a șovăit o clipă de a-și încovoia umerii să primească o sarcină cum puțini afară de familia lui sau de cei mai apropiați prieteni, au măsurat sau pot măsura vreodată. Dacă n'ar fi fost munca sa pe teren practic spre a da naștere Conferenței Mondiale pentru Credință și Organizare, o asemenea întreprindere nu s'ar fi putut face. Nicio cheltuială nu era pentru dânsul prea mare ca să iasă lucrul cât mai bun în această chestiune care pentru el era totul. Se simțea robul ei și era mulțumit că ea e așa. Când alții criticau și slăbeau, când interesul cel din capul locului se muia în fața greutăților și se descurajau, când neliniști financiare întunecau zarea, el, cel dintâi purtător al sarcinilor, păstra nestins focul devotamentului care ardea cu cea mai curată flăcără a aprinderii, nădejzii și așteptării. Neîncetat i se spunea că el își istovește tăria dincolo de marginile puterii, dar el alerga înainte, numai cu puțin încetinindu-și mersul. Spre rușinea acelor care rămân cu noi, trebuie să spunem că, dacă ar fi fost mai mulți acei care să-și ia asupra lor sarcina care nu putea fi numai a lui Gardiner, ci și a oricărui creștin și om de Biserică, dacă ar fi fost sprijinit mai din belșug cu mijloace bănești de către acei care ușor ar fi putut lua asupra lor toată grija mijloacelor financiare, grijă care nu putea fi numai a lui, dar pentru care el lua și din veniturile lui particulare,—dacă s'ar fi făcut toate acestea, Robert Hallowell Gardiner ar fi și azi printre noi. O povară din cale afară, purtată în folosul omenirii, mai întâi din porunca propriei sale Biserici, și apoi din a tuturor Bisericilor, i-au scurtat zilele și au luat înainte de vreme o putere pentru buna stare a creștinismului, pe care noi greu o putem cheltui. Chiar dacă este adevărat că „mai mare dragoste decât aceasta nimenea nu are decât ca să-și dea cineva viața pentru prietenii săi“, tot n'ar fi trebuit să lăsăm să se întâmple ceiace s'a întâmplat numai pentru sărăcirea și frângerea noastră.

„O recunoștință de măsură obișnuită ar trebui să ne scoale ca să luăm în mână făclia, pe care el o ținea sus, și s'o purtăm cu aceiași podoabă și închinare care au caracterizat pașii săi dela început până la capăt. Deseori se întâmplă că un suflet mare poate îndeplini

1) E foarte adevărat. Cel întâi care ne-a scris despre el și care ne-a cerut să facem cunoscut în România ceva despre scrierile lui și care a cinstit cu mari laude persoana lui, a fost un preot catolic: cunoscutul director al revistei *l'Europa Orientale* din Roma *Aurelio Palmieri*. — Nota traducătorului.

prin moartea lui ceiace viața lui n'a izbutit să facă. Este chemarea noastră acum să îndeplinim muncile tari și nebăgate-în-seamă, fără care cea mai nobilă viziune va păli și cea mai sănătoasă programă va cădea. Data pentru Conferența Mondială este rânduită pentru 1927 și vremea pentru pregătire este încă prea scurtă. Ceiace trebuie făcut între acum și atunci a fost schițat, cel puțin la sfârșit, de mintea și mâna lui Gardiner, așa că noi nu avem nicio iertare pentru șovăirea noastră. Până și cea din urmă săptămână a sa pe pământ n'a fost leneșă. Era bolnav de moarte și mintea lui era plină cu ce învățase din vechi și cu Conferența Mondială. A muncit până la sfârșit, până ce inima sa obosită a încetat a mai bate și marele său suflet a intrat în odihna și pacea pe care și le-a câștigat.

„Durerea n'ar folosi la nimic, fără ținta care se naște din mâhnire. Cel credincios și adevărat n'are nevoie de lauda limbii sau a condeiului ca să li se dea locul cuvenit în viață. Ei trăiesc prin dreptul dobândit în mișcarea societății omenești. În ce-l privește pe Robert Hallowel Gardiner, tânguirea tristă sau lauda pioasă este grăire fără rost. El este astăzi mai deplin viu decât a fost vreodată. Noi nu ne dăm seama cât de greu ne lăsăm pe umerii lui, când el era lângă noi, atât de modest era el, niciodată căutând ale sale, dându-se la o parte, pentruca lucrarea lui să poată fi cât mai bine văzută. El era ca izvoarele de sub pământ, care udă rădăcinile toporășilor și hrănesc verdeța de dedesubt, printr'o slujbă ascunsă. Despre el se poate spune cum

s'a spus despre altul pe care el l-a cunoscut și l-a venerat; „El nu-și închipuia că fața lui strălucea“. Acum, când noi putem măsura ca niciodată mai înainte, ce a fost el, găsim că el a fost unul din cei mai de frunte cârmuitori și inspiratori ai zilelor noastre. Fără o fire ca a lui, nădejdea ar fi pierit, credința ar fi căzut și iubirea s'ar fi răcit. Acum rămâne o durere în inimile noastre și un gol în ceata noastră. Și cu toate acestea, noi în toată vremea ne bucurăm că Biserica ridică astfel de oameni spre a îmbogăți și ridica neamul omenesc. O cotitură a drumului l-a răpit din ochii noștri, dar el rămâne în ceata noastră, ceva mai înaintea celorlalți, unde el trece spre a gusta veselia acelei uniri pentru care a muncit harnic și bine.“

Nu sunt acestea toate câte trebuiesc scrise despre Robert H. Gardiner. Noi mai avem și pe nr. viitor, pentrucă nu numai persoane răzlețe, ci și însăși organizațiunea *World Conference for Faith and Order*, a ținut să aducă la cunoștința întregii lumi creștine marea pierdere încercată de toată creștinătatea prin moartea lui Gardiner. Cu acest prilej se arată până la ce punct înaintat au ajuns pregătirile pentru ținerea Conferenței.

Acum, deși moartea lui e o pagubă nemăsurată, lucrarea pentru ținerea Conferenței însă nu va înceta și însăși amintirea lui Gardiner va face ca să se poarte cea mai mare grijă pentru ca testamentul lui să se împlinească.

Arhim. SCRIBAN

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Metropolia Moldovei și Sucevei, CALENDARUL BISERICESC pe lunile Octombrie, Noiembrie și Decembrie. Lămuriri pentru înțelesul poporului. Foaie cu calendarul pe 3 luni și cu lămuririle Sfintei Mitropolii a Moldovei.

Chestiunea îndreptării calendarului produce la noi oarecare îngrijorare, pentrucă poporul e din fire conservativ. El nu o înțelege și nici nu s'a desfășurat o muncă amănunțită și răspândită pretutindenea pentru a-l lumina.

Intre lucrările făcute însă, afară de cea a Mitropoliei Ungrovlahiei, tipărită și în această revistă și în organul eparhial *Apostolul*, trebuie să prețuim și lucrarea Mitropoliei Moldovei, care a eșit de sub teascurile Mănăstirii Neamțului.

Afară de calendarul celor 3 luni din urmă a acestui an, însoțit de lămuririle trebuincioase, pentruca poporul să aibă îndată la îndemână calendarul îndreptat, avem aici și lămuririle pentru acest calendar, scrise

de însuși I. P. S. S. Mitropolitul PIMEN al Moldovei și Sucevei, împodobite cu icoana Sfintei Paraschiva, ale cărei moaște se odihnesc în catedrala Sfintei Mitropolii a Moldovei.

Aceste lămuriri ale Inalt Prea Sfințitului Ierarh sunt scrise cu limpezime și în grai de înțeles obștesc, pentruca să poată răzbate ușor la mintea tuturor creștinilor. Așa, de pildă: „Acest calendar nu e un calendar din nou alcătuit, nici un calendar străin, care să fi fost primit de Biserica noastră dela altă Biserică, ci e vechiul nostru calendar ortodox, păstrat de veacuri“.

Lămuririle Inalt Prea Sfinției Sale însă sunt bune nu numai pentru eparhia Mitropoliei, ci și aiurea. De aceia noi găsim de folos ca, în loc de orice arătări ale noastre despre ea, mai bine să le reproducem aici spre știința tuturor, pentruca să poată fi citite și dincolo de marginile eparhiei și întrebuințate și aiurea, unde pot face mult bine.

METROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

LĂMURIRI PENTRU ÎNȚELESUL POPORULUI

Facem cunoscut tuturor bunilor creștini ortodocși, că acest calendar, așa după cum se prezintă și e tipărit, nu e un calendar din nou alcătuit, nici un calendar străin, care să fi fost primit de Biserica noastră, dela altă Biserică, ci e vechiul nostru calendar ortodox, păstrat de veacuri de Sf. Noastră Biserică strămoșească românească, după care s'au prăznuit în cursul vremurilor, toate sărbătorile mari și mici, precum am pomenit dela moșii și strămoșii noștri.

Din pricină însă că acest calendar, după socotelile făcute de cei ce se ocupă cu știința planetelor, rămăsese în urmă cu 13 zile, Sf. Sinod, după multă chibzuință și cu mare grijă, i-a adus îndreptările cuvenite, precum se vede în Enciclica Sa, publicată în revista «Biserica Ortodoxă» pe luna Iulie trecut.

Ținem iarăș să se știe, că această rămânere în urmă, sau întârziere cu 13 zile, nu însemnează că calendarul nostru a fost greșit la alcătuirea lui. Această rămânere în urmă, se datorește neputinței omenești de a măsura timpul anului până la o clipă și a-l împărți fără a rămânea o diferență mică, care diferență în scurgerea a sute și mii de ani, se mărește până ajunge la câteva zile. Aceasta face că anul socotit în calendare să dea diferențe foarte mici, față de anul socotit după mișcarea pământului, sau anul ceresc.

Din această pricină, toate calendarele au suferit mici neajunsuri, care s'au îndreptat, din timp în timp, sărindu-se zilele cu care calendarul a rămas în urmă.

Calendarul nostru ortodox, din pricinele arătate, rămăsese în urmă cu 13 zile, și Sfântul Sinod, în înțelegere cu celelalte Biserici de legea noastră ortodoxă, i-a adus îndreptările trebuitoare, înlăturând cele 13 zile care s'au adunat în timpul de aproape 2000 de ani, de când a fost alcătuit.

Diaconul *Al. N. Constantinescu*, *Indiferentism religios*. — Broșură de 27 de pagini în formatul cărților de școală. *Brăila*. Prețul 8 lei.

Frumoasă e impresiunea pe care ți-o înfățișează omul tânăr, care, odată eșit în lume, nu se mai sa-

Așa dar acest calendar, care vi se prezintă îndreptat de Sf. Sinod, nu este, precum am mai zis, un calendar nou, sau împrumutat dela alte neamuri streine de legea noastră, ci este tot calendarul nostru, care își păstrează Pascalia calendaristică, după care se face orânduirea tuturor sărbătorilor mari și mici din curgerea anului, însă puse la data timpului când în adevăr cad, după socotelile anului ceresc, fără a se schimba data lunară.

Prin urmare, prin îndreptarea făcută calendarului nostru ortodox, Sărbătorile *Prea Cuvioasei Maicei noastre Parascheva*, atât de mult cinstită și slăvită de poporul moldovenesc de dincoace și dincolo de Prut, cade anul acesta, tot în ziua de 14 Octombrie, care zi însă, prin îndreptarea calendarului, va avea loc cu 13 zile mai înainte, sărind adică dela 30 Septembrie, direct la 14 Octombrie, când va avea loc, cu toată evlavie cuvenită, prăznuirea zilei *Prea Cuvioasei Maicei noastre Parascheva*. Cu alte cuvinte și mai pe înțelesul tuturor, *anul acesta ne culcăm cu bine, în seara zilei de 30 Septembrie și după o noapte mai lungă, ne sculăm voioși în zorile dimineții zilei de 14 Octombrie*.

Sa se știe că înlăturarea celor 13 zile, se va întâmpla numai anul acesta.

Indemnăm deci pe iubiții noștri creștini, să primească cu deplină încredere îndreptarea ce s'a făcut calendarului nostru și să prăznuiască cu aceiași credință și evlavie sfintele sărbători mari și mici, ca și până acum, asigurându-i de grija ce are Sfântul nostru Sinod, de a se păstra în totul și neștirbită credința noastră strămoșească, cu datinile și vechile deprinderi creștinești și românești.

✠ **PIMEN**

Mitropolit al Moldovei și Sucevei

tură a lucra și-l vezi neîncetat stăpânit de ideia de a face pe fiecare zi ceva nou.

Aceasta e priveliștea pe care ne-o înfățișează Păr. Diacon *Al. N. Constantinescu* dela Episcopia din Galați. E numai de puțină vreme diacon, și cu toate a-

cestea a tipărit până acum destule broșuri, toate bine lucrate și îngrijite, afară de felurite articole prin revistele bisericesti. Nu putem decât să ne bucurăm că o nouă și temeinică putere de lucru se află printre noi și să-i urăm a ajunge să lucreze tot mai din plin.

Noi am mai vorbit despre Păr. Diacon Constantinescu, când a fost vorba despre tipăriturile sale în chestiunea adventiștilor, și trebuie să vorbim acum despre o nouă lucrare a sa: *Indiferentism religios*.

Când ai isprăvit-o de citit, îți dai seamă că ai nainte, într'un mănunchiu mic, lucrarea unui bărbat, care se pregătește bine la ce are de lucrat. În adevăr, într'o lucrare puțin întinsă ca aceasta, ai totuș foarte mult material adunat. Cine a citit-o a învățat multe despre părerile feluriților învățați care au scris câte ceva despre religione. Păr. Constantinescu este bine îndrumat a te informa, a citit multe și știe să facă expunerea sa plină de interes. Suntem încredințați că Sf. Sa, fiind și profesor, au ce învăța școlarii dela un tânăr inimos ca Sf. Sa, care pe fiecare zi face înainte pași frumoși pe calea învățaturii.

Broșura Sfinției Sale despre Indiferentismul religios vine la atâta vreme după altă lucrare a unui preot, care trata despre aceiași chestiune: *Indeferentismul nostru religios si cauzele lui*, conferință ținută în Tecuci la 10 Fevruarie 1906 de Preotul *Vasile Bogatu*. A eșit și aceia tot în broșură, dar autorul nu mai este în viață ca să vadă că și alții au lucrat după el. A murit înainte de război, la vârstă tânără.

Amândoi autorii să întâlnească în unele idei. Și unul și altul scot la iveală marea deosebire despre starea religioasă în țara noastră în trecut și acum. Și unul și altul se gândesc la temeinicia pe care religionea o poate aduce poporului nostru. Răposatul Preot Bogatu, ca și un vizionar al celor ce aveau să vie, vorbește despre „înfrumusețarea și temeinicia edificiului nostru social, ce se înalță măreț pe umerile a 10 milioane de Români, dela Tisa la Mare și de la Hotin la Balcani“. Păcat că n'a trăit să vadă și el îndeplinită priveliștea care-l încânta numai în cugetare, a legăturii săvârșite sub ochii noștri între Hotin și Tisa!

Și Păr. Bogatu și Constantinescu ne arată cum necredința și nepăsarea către religione ne-au venit din Apus. Și unul și altul ne dau nume de bărbați care totuși au grăit frumos pentru religione. Și la unul și la altul găsim numele lui *Pasteur*.

Dar materialul întrebuițat de Păr. Constantinescu e mai bogat. Sf. Sa ne vorbește mult de Anglia ca de țara în care nu e despărțire între știință și religione și în care cultura nu înțelege de loc să se despartă de religione. Ne arată pe ce temeieri șubrede stau necredința și nepăsarea către factorul religios din viața omului.

Găsim în această broșură amănunte bune de știut de oricare, precum despre starea religiei în colegiile engleze, după povestirea Părintelui *Cicerone Iordăchescu* dela Iași; despre cererea lui Cuza de a i se aduce preot ortodox pe patul de moarte la Heidelberg, după

povestirea Prea Sfințitului *Ghenadie* al Buzăului într'o carte a sa, — lucruri plăcute, care impresionează când le citești.

Trecând deci cu ochii peste toate acestea, rămânem cu părerea de bine că am citit cartea Părintelui Diacon Constantinescu și că ne aflăm prin Sf. Sa înaintea unei energii cultivate sănătos, de care Biserica vă avea a se folosi zeci și zeci de ani. Dorim cărți acesteia să pătrundă cât mai departe pentru că va face bine și va crește materialul de învățatură al preoților noștri.

Seminariile, localuri infectate de tuberculoză, articol în *Neamul Românesc* 19 Iulie 1924.

Sub iscălitura d-lui *Dimitrie Ionescu*, pe care nu-l știm cine este, citim articolul cu titlul de mai sus, care e foarte neliniștitor. Autorul spune că, cu prilejul serbării dela sfârșitul anului acestuia dela Seminarul Central din București, directorul școlii, a făcut înaintea celor de față, între care se află și secretarul general dela Culte, d. V. G. Ispir, „un rechizitoriu aspru, dar adevărat asupra situației elevilor acestui seminar, covârșitor de periclitată. Părintele *Românescu* a vorbit laconic, ca un prevestitor, zugrăvind reala situație mizeră, insalubră și plină de toate neajunsurile a internatului său, ce amenință sănătatea elevilor“.

Aceasta pentru Seminarul Central.

În ce privește Seminarul din Buzău, autorul spune că „un distins profesor universitar, fost delegat în comisiunea examinare la seminarul din Buzău, spunea cu amărăciune și durere că jumătate din absolvenții examinați de dânsul sunt atinși de tuberculoză“!

În ce privește seminarul dela Iași, autorul spune: „chiar ziarele au relevat acum câțva timp asemenea cazuri de tuberculoză! Ce va fi pe celelalte seminarii — toate școli cu internate — e lesne de înțeles“!

De aici încolo, autorul vorbește de alte internate: ale orfanilor de război, căminurile și internatele studențești și cu privire la toate își rostește aceiași tânguire.

Ca pricini ale acestei stări dă: localurile neîncăpătoare, populațiunea școlară prea multă, hrană neîndestulătoare, frig iarna, lipsă de băi vara și altele.

Dacă lucrurile sunt așa, este de ce să ne îngrijim și să cerem mai bine școli mai puține cu tot ce le trebuie decât multe, rău ținute și lăsate pradă oficei.

Satele din Moldova prăpădite de sifilis, tuberculoză și alcoolism, articol de *Leontin Ilescu* din *Universul* dela 21 Iunie 1924.

Toate știrile de felul celei cuprinse în titlul de mai sus trebuie să ne deschidă ochii largi pentru că să ne îngrozim în de ajuns de starea rea care ni se destăinuiește și să ne apucăm fără întârziere a drege grelele racile sociale ale vieții noastre ca popor.

Articolul cu titlul de mai sus este o anchetă pornită în satele Moldovei și din care răsar încheieri

dureroase. Autorul spune că prefectul județului Dorohoi, d. Ștefan Lascăr, i-a vorbit de prăpădul copiilor nou născuți.

Dr. Comoniță, prefectul județului Neamțu, i-a spus că, în toată țara, avem 30 % de sifilitici, iar județul Neamțu 40 %. În acest județ, din copiii mici mor jumătate. Oftica lucrează și ea. Se încuibează prin orașenii care vin să-și caute de sănătate. Sătenii nu-și dezinfectează casele, că nu știu că e aceia, și așa boala trece dela unii la alții. La acestea se mai adaugă și alcoolismul, încât prefectul i-a spus:

„Generația de astăzi e atât de stricată, încât eu, ca medic, mă întreb: Ce va fi peste 100 de ani?”

Să răsune și în urechile noastre cuvintele „Ce va fi peste 100 de ani?” și să muncim așa ca peste 100 de ani țara să fie mai bine, mai curată și mai sănătoasă decât acum!

Econ. Victor Gervescu, *Despre Pocăință*. Broșură de 22 pag. format mic în 16, nr. 1 din Biblioteca cercului preoțesc „Roznov” din jud. Neamțu. Peatra-Neamțu 1924. Prețul 3 lei.

Această broșură e din tipăriturile de care am scris la cronica internă a acestei reviste în acest număr. Ea începe cu un „Către cetitori”, în care se arată înființarea cercului amintit și pricina pentru care cercul s'a apucat de făcut astfel de tipărituri. Cine a scris acest „Către cetitori” dovedește că trebuie să se mai deprindă puțin cu chipul scrierii, pentru că nu știe să întrebuițeze punctuațiunea. Graiul nu este într'o frumoasă rostire românească, așa cum ar trebui să facem când scriem pentru popor. În loc să scrie „a rezultat din anchetă”, trebuia să scrie „a izvorât din cercetare”. Omul Bisericii trebuie să aibă alt grai decât orice surtucar de pe stradă și care-și croiește rostirea după ziarul *Universul*. El are îndărătul său frumoasa grăire bisericească din care trebuie să sugă. La ce mai citiți psaltirea, dacă nu culegeți nimic din ea?

Asta e una. Al doilea este că cine a alcătuit bucată „Către cetitori” scrie: „Sfinții Părinți din cercul Roznov”.

Ei, Părinților! eu v'am lăudat munca, dar nu lăsați pe secretar să vă numească „Sfinții Părinți”, că Sfinții Părinți sunt numai bărbați ca Sf. Ioan-Gură-de-Aur, Vasile cel Mare și toți cei până la veacul al VIII de care scriu eu în *Ermenutica* mea. Deci nu vă jucați cu termenii din Biserică și priveghiați-vă scrisul.

Dar să venim la venim la tratatul însuși.

Aceasta este însăși predica ținută de Păr. V. Gervescu, prezidentul cercului, la cea întâi slujbă făcută de preoți în sobor în comuna Mastacăn, Neamțu, la 22 Iunie 1924. Sf. Sa arată bine în introducere rostul străngerii la loc a atâtor preoți și cârmuiește bine și ușor depănarea gândului înaintea credincioșilor, pentru ca ei să înțeleagă de ce e vorba. De asemenea, în chip potrivit și firesc, arată de ce la această întâie adunare vorbește despre pocăință: „mai nainte de a purcede la un drum, trebuie să purcedem cu sufletul curat”.

Când intru în tratare, dau peste o înfățișare mai deosebită. Parcă nu este același om care scrie. E o limbă mai alta, o rostire mai veche, care-ți îndulcește inima. Și cugetarea este foarte bine și simțitor cârmuită, și Sf. Scriptură este cu meșteșug întrebuițată, și toată întocmirea așa făcută și bogată în cugetări care merg drept la inimă, încât trebuie să spun că această predică e o plăcută descoperire. Nu se poate să nu aibă urmare asupra inimilor celor care o ascultă și e bine că a fost tipărită. Are mult înfățișarea unei bucăți cum numai predicatorii de seamă știu a întocmi. Dacă autorul a avut izvoare bune de s'a folosit de ele, a izbândit bine. Dacă a lucrat el însuși, fără alt ajutor, e și mai bine. Dar de unde limba aceasta așa de frumoasă? Dacă Păr. Gervescu știe a scrie o asemenea limbă, e mare merit.

Dar atunci de ce nu cârmuiește pe ceilalți să scrie mai cum se cade? Și de ce însuși Sf. Sa își numește „Sfinți Părinți” (pag. 6) pe preoții cu care a slujit când a rostit predica? Și un lucru îl mai îndemn: Să nu mai scrie „pocăința în sine însuși”, ci în „în sine însași” și să nu mai scrie *Isus* cu un *i*, ci *Iisus*.

Privind peste întreg însă, găsesc predica aceasta ieșind din felul predicilor obișnuite, având o mireasmă ca a lui Ilie Miniati și mă bucur că acest cerc a început cu tipăritură atât de temeinică.

Vasile Găbureanu, *Iubirea de Patrie—Neam și Legea strămoșească*. — Broșură de 16 pag., nr. 2 din biblioteca cercului „Roznov” Piatra-Neamțu, 1924. Prețul 2 lei.

Aceasta e a doua lucrare dintre cele pe care cercul „Roznov” s'a apucat să le tipărească. Începe și ea cu același „Către cetitori” de care am pomenit mai sus, ca o chemare a acelui cerc. Restul sunt 6 foițe care cuprind cuvântarea învățătorului V. Găbureanu, rostită cu prilejul adunării preoților la 22 Iunie în comuna Mastacăn, Neamțu. Se vede că au fost adunați oamenii după amiazi și li s'a rostit undeva, la școală.

Cuvântarea aceasta are gânduri trebuincioase de rostit totdeauna în sânul poporului. Dar nu sunt puse ele în întocmirea care le trebuie. Autorul nu e un om deprins a-și struni bine cugetarea. Nu isprăvește una și începe alta. Trece fără noimă din aliniat în aliniat, unde cugetarea trebuia să fie strânse rândurile unul lângă altul, cum e la pag. 6. Aliniatul 3 trebuia să-l continue pe 2, fiind numai o virgulă de despărțire între ele.

Ce să mai spun de limba care nu e pentru țărani, de *convenabilă, rațională, asigurăm succesul* (pag. 10), *reușim* (p. 15)!

Ah! acești învățători și preoți care trăiesc la țară și nu mai știu românește! Mare osândă merită! În loc să culeagă din graiul românesc neaoș, ei strică graiul. Nici nu ar trebui lăsați să vorbească în fața poporului cu astfel de cuvinte.

Scrierea aceasta trebuie cercetată de cineva și pusă

în calupul scrisului îndemânatec, mai înainte de a merge la tipar. Nu e bine corectată, are greșeli în care poporul se poate poticni. Scrie „însă-și D-zeu“, în loc de „însuși Dumnezeu“. În scrisul pentru popor nu trebuie să întrebuințăm scurtări, că el nu le înțelege. Nici *D-zeu*, nici *sf-te Taine*, cum scrie și Păr. V. *Gervescu*, că omul fără multă carte greu poate descoperi că în *sf-le* trebuie să înțeleagă *sfintele*. Când va găsi el scris *D-tră*, oare ușor o să-i vie în minte că acolo e *dumneavoastră*?

Partea mai grea însă în scrisul învățătorului Găbureanu nu e asta, care e o chestiune numai de formă, ci că noțiunile întrebuințate sunt dincolo de cercul de gândire și de putința de a le prinde ale poporului

nostru. În broșura aceasta întâlnim frazeologia din *ziare*, pe când altfel se trebuie să fie chipul în care grăim poporul și ne împletim cugetarea ca să-l câștigăm.

Acestea sunt lucruri care trebuie să stea în grija cercului, căci el mai are de gând să lucreze și atunci trebuie să aibă temeinice căi de lucru. Și broșura de care pomenim putea fi mai bună, dacă mai trecea pe sub ochii cuiva și-i dădea înfașurarea desăvârșită. Ce nu s'a făcut însă până acum, se poate face de acum, cu alte broșuri care se vor mai tipări sau cu aceasta când se va turna într'o nouă tipăritură.

N'a încăput aici ce scriem despre nr. 3, care e mult mai bun.

Arhim. SCRIBAN

INSEMNĂRI MARUNTE

Plecarea Arhiepiscopului Netzhammer. Deși arhiepiscopul catolic *Netzhammer* din București a făcut, în vremea ocupației germane, fapte pentru care n'ar mai fi trebuit suferit o clipă în Țara noastră, totuși străinii aceștia au destule proptele la noi și nu l-a atins niciun vânt, cu toate cele 10,000,000 de bani nemțești găsiți ascunși în Palatul său, îndată după plecarea Nemților. Și dimpotrivă, s'au întrebuințat toate asprimele față de ai noștri, fără a se fi cercetat mai întâi vina lor, ba încă dându-se apoi hotărâre că n'au fost vinovați.

Și totuși *Netzhammer* pleacă dela noi.

De ce pleacă?

Vedeți, nu pleacă pentru că s'ar fi făcut vinovat împotriva Țării românești și ne-ar fi lovit pe noi cu uneltirile sale, mai cu seamă pe scriitorul acestor rânduri, ci pentru cu totul alte pricini. El pleacă numai atunci când nu mai poate sluji cum se cere treburile catolicismului în Țara noastră. Va să zică nu Țara românească joacă rol, ci numai afacerile catolicismului. Se poate el sluji mai bine de altul decât de *Netzhammer*, îl trimete atunci pe acesta și vine altul.

Chiar așa s'a și întâmplat.

Lucrându-se acum pentru încheierea unui concordat între Papă și Țara noastră, se caută, din partea catolicilor, toate mijloacele prin care ei s'ar putea înfige mai cu izbândă în Țara noastră. Făcându-se toate socotelile, se vede că nu se mai poate cu *Netzhammer*. Acesta e neamț, și cu un neamț arhiepiscop, pătrunderea catolicismului e grea, fiindcă nemții s'au făcut urâți. Mai folositor ar fi să ni se trimeată aici un arhiepiscop italian sau francez. Intru cât am făcut războiul împreună cu aceste popoare, mult mai ușor ar putea lucra la noi pentru catolicism un bărbat din sânul lor.

Iată pentru ce trebuie să plece *Netzhammer* și e trimis în Sicilia, iar aici trebuie să vie altul. Catolicismul nu mai poate lucra cu el și trimete un om nou, care să se poată apropia mai ușor de noi.

Iată acum cum se rostește d. N. Iorga cu privire la plecarea lui *Netzhammer*: în *Neamul Românesc* (16 Iulie 1924):

... „Noi tolerăm de șase ani pe acela care, azi i se pare Sfântului Scaun a fi posibil aiurea decât în București.

Ceiace a făcut acest prelat în vremea ocupației, ceiace a căutat să facă și după aceea l-a scos din rândul persoanelor cu care putem avea legături. German de naștere, el a uitat că e servitorul unei Biserici universale și că aceasta impune șefilor ei respectul nației în mijlocul căreia se găsește și credința față de interesul țării în care locuiește. Un zel rațional teutonic l-a prins pe acela care în Bucureștii ocupați avea o singură misiune: Să se roage lui Dumnezeu pentru cei care suferă și mai ales pentru aceia cari suferă din cauza dreptății lor.

S'au încercat scuze pentru o acțiune care a fost în văzul lumii și de care prin nimic făptașul n'a arătat oă i-ar părea rău, ba nici măcar oă și-ar da seama de monstruositatea faptei sale. Aceste scuze nu le putem primi, fiindcă sîntem dintre aceia care am îndurat destule jigniri ca să mai putem ierta altele.

Trimeată Roma pe cine vrea: dacă va fi numai păstorul credincioșilor săi, îl vom respecta; dacă se va interesa sincer de acest popor, l-am putea și iubi. Dar e de dorit, în interesul obșar al Bisericii catolice, ca să nu mai fie un al doilea caz *Netzhammer*.

Un nou capitul pentru morala creștină. — Nu e întâia oară când trebuie să scriem despre stațiunile de băi vara, că multe din ele sunt abătute dela ținta lor. Teoretic, te duci la ele ca să-ți cauți de sănătate. În fapt însă, năvălesc acolo atâtea lucruri ale desfătărilor dela oraș, încât bietul om fuge dela una și dă în alta. Tot felul de zbenguiești, între care nu pot lipsi balurile, trebuie să se arate și în stațiunile de băi, așa că, în loc de liniște, retragere, ținută în voie, fără să mai stai încătărâmat în poruncile îmbrăcăminteii după modă, dai peste toate năravurile care-ți fac viața apăsată în traiul orașului. Din pricina aceasta,

trebuie să începem a ne ocupa și despre curăția vieții din stațiunile de băi, pentru că și în ele sufletul este expus la aceleași ademeniri păcătoase, în loc să aibă priveliștea vieții în care se simte mai mult natura și mai puțin omul, și astfel să te înalți cu mintea mai mult la Dumnezeu. Nu, ci și aici omul vine să stingherească cele ale Domnului.

Nu spunem aceasta numai noi, carē am putea fi învinuiți că privim lucrurile dintr'un punct de vedere aspru, după o tâlcuire prea strânsă a moralei creștinești, care ar lua omului bucuriile lăgăuite. Nu, ci iată că se plânge de viața din stațiunile de băi chiar unul care e străin de socotelile și vederile noastre. Scrie cineva în *Neamul Românesc* (31 August 1924) că, amețit de viața dela București și după sfatul unui medic, s'a dus la o stațiune de băi ca să se odihnească. Iși făcea omul tot felul de socoteli despre liniștea în care avea să petreacă o lună de zile. Cu toate acestea iată ce spune:

„Vai, ce dezamăgire! Abia ajuns în stațiunea balneară aleasă la întâmplare, n'am avut vreme să-mi inaugurez viața de țară. Am stat la hotel și am mâncat la table d'hôte, ceea ce nu avea nimic câmpenesc. Am asistat la reprezentații date de trupe de teatru în trecere și am fost târât la dancnguri de cunoscuți și a trebuit să suport în tovarășia lor tot ceea ce mă făcuse să fug din Capitală. Nu, nu părăsisem Bucureștii!”

„Nu vedeam în juru-mi decât un orizont de toalete feminine și de spilcueli bărbătești. Nici nu n'am avut măcar vreme să încerc gustul apei care făcea faima localității. Nu am avut o clipă de răgaz și nu m'am culcat nici odată înainte de miezul nopții. Și doctorul numea asta odihnă!”

„După o asemenea serie de obsesiuni, pretențiuni și indigestiuni, deșelat, sfărâmat, exasperat, mi-am zis că vilegiatura n'a fost inventată decât ca să prelungească oboseala vieții de toate zilele cu încă o lună.”

Iată că astfel de șederi „la țară” nu-și mai ajung țința, și atunci e cu dreptul să vorbim și despre moralitatea din stațiunile de băi.

Un evreu cu nume mare trecut la creștinism. — *Teodor Herzl* a fost evreul care a desfășurat multă muncă printre cei de neamul său ca să le îndrepte gândurile spre Țara Sfântă. El a scris cartea cu numele *das Alt-neu Land* (Țara veche-nouă), arătând că Palestina e vechea lor țară și că trebuie să fie și nouă prin trecerea Evreilor în ținuturile ei. Deci acest evreu putea fi socotit ca unul din cei mai de seamă ai neamului evreiesc. Totuși o veste neașteptată: Fiul său, *Hans Herzl* a trecut la creștinism. După cum scrie revista *The Jewish Chronicle* dela 15 August c., el a fost botezat în religia catolică de către Preotul *Schlesinger* în Viena, el însuși un evreu botezat. De acolo amândoi vor să se ducă la Palestina să facă propagandă creștinească printre Evrei. Ei vor rămânea Evrei ca neam, dar vor fi creștini ca religiune.

Ziarul *Dimineața*, scriind despre cazul acesta, spune că și în România a fost un evreu botezat, Heinrich Rosenbaum, care afirma neîncetat că vrea să rămâie evreu ca neam. *Dimineața* declară lucrul acesta bizar, deși el e foarte firesc. După cum într'un popor pot fi mai multe religiuni, nu urmează că orice evreu trebuie să fie numai decât mozaic. Scriitorul din *Dimineața* nu mai știe bine însă amănuntele despre Rosenbaum. Spune că i se pare că el se botezase protestant. Noi însă am cunoscut pe acest Heinrich Rosenbaum și putem spune că el era catolic. A murit acum doi ani la Iași și a fost ceartă între evrei și catolici în care cimitir să fie înmormântat. La urmă au biruit catolicii.

Am scris noi despre el în această revistă. Dar evrei ca acesta au să dea naștere la certuri în Palestina. De curând a fost ucis unul despre care scria *Universul* într'un lung foileton, arătând certele din Palestina între Evrei.

A. S.

ȘTIRI

Noul stareț al Mănăstirii Neamțului. — Vineri, la 15 August c., Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul **PIMEN** al Moldovei, vizitând Mănăstirea Neamțului, a rugat pe Prea Sfințitul **NICODEM**, fost al Hușilor, să primească a cârmui ca stareț Sfânta Lavră, cea cu nume atât de mare din trecut. P. S. Nicodem a primit, în urma demisiunii Părintelui Arhimandrit Mitrofor *Melietie Nicuță*, care de mai nainte își arătase dorința de a se retrage din stăreție.

Suntem încredințați că Prea Sf. Nicodem, care este, nu numai un bun mânăitor al condeifului și dela care așteptăm cărți frumoase, lucrate în odihna Neamțului, ci și un foarte harnic și cunoscut gospodar, va duce gospodăria Neamțului la cea mai mare înflorire și în curând vom auzi că această mănăstire strălucește, nu numai prin tipografia sa, ci și în averea bine întrebuințată care să se simtă că rodește măreț în Biserica, așa cum a fost și în trecut.

Catedrala ortodoxă din Sofia. — In nr. nostru din Mai a. c., am dat vestea că în acea lună se va face la Sofia sfințirea marelui catedrale bulgărești *Alexandru Nevski*, ridicată în amintirea slobozirii Bulgarilor de sub apăsarea turcească. Sfințirea a fost amânată atunci, și o telegramă a Agenției Bulgărești aduce vestea acum că ea se face pe ziua de 12 Septembrie (30 August st. v.), adică în ziua Sfântului Alexandru și a căderii Griviței.

După știrile telegramei din Sofia, catedrala aceasta e cea mai mare din Peninsula Balcanică, având o înălțime de 50 de metri și putând cuprinde până la 6000 de oameni. Are 3 altare, galerii largi de jur împrejur și loc pentru 99 de morminte dedesubtul ei. Deci va sluji și ca Panteon pentru bărbații mari ai neamului bulgăresc. Are 12 clopote dintre care cel mai mare trage 12000 de kilograme. Biserica, spune

telegrama, „este semnul văzut și veșnic al recunoștinței poporului eliberat către eliberatorii săi“. Ea este măreț zugrăvită de către mari maestri ai Rușilor și Bulgarilor. Sunt publicate albumuri care arată toate aceste strălucite împodobiri.

„Biserica Neamului“ dela Mărășești. — „Biserica Neamului“ dela Mărășești, ridicată din buna pornire a Societății Ortodoxe, a fost isprăvită și sfințită la 28 Septemvrie c.

Pentru stârpirea desfrâului. — De mult sunt întocmiri în Europa pentru desființarea vinderii femeilor în folosul desfrâului public. Dese ori s'au ținut congrese în această privință, iar mai de curând Liga Națiunilor a luat această chestiune în programa sa de lucru. Căci chestiunea vinderii femeilor a ajuns o negustorie internațională, cu care se fac cele mai mari câștiguri. Aceasta e o robie de un soi nou, pentru care i se și zice în străinătate „robia albă“ (*la traite des blanches*), adică vinderea femeilor albe.

Înainte de război, se cita cazul unui negustor de prin Olanda, care avea obiceiul de se căsătorea cu tinere, le lua cu el în străinătate și apoi le vindea peste graniță în folosul desfrâului. Bietele fete, din fericirea căsătoriei, se trezeau deodată în prada unei nenorociri înfricoșate. Povestiri mai amănunțite despre această chestiune se găsesc în cartea scriitorului acestor rânduri *Studiul Pastorei în Biserica Românească* (București 1924, p. 81—84).

Lucrurile acestea, care bântuiau înainte de război, n'au pierit de loc nici acum. Ziarul *Universul* (13 Sep. c.) citează cazul unuia cu numele *Cornelius Ritter* care a vândut unui Olandez în 1923 nu mai puțin de 50 de fete pentru 80 de milioane de lire.

Din pricina aceastei rele stări de lucruri, urmează și congresele pentru luarea de măsuri în această privință. În curgerea acestei luni, s'a întrunit un astfel de congres internațional în *Graz*. În raportul întocmit pentru acest congres, prezidentul *Ude* scrie că de la 1 Octomvrie 1919, până la 1 Mai 1920, au perit din orașele germane 3700 de fete și femei tinere. În Hamburg ființează biurouri tainice pentru un astfel de negoț.

Apoi dacă fetele pier astfel din Germania unde este și o organizare creștinească pentru a feri fetele de această primejdie, cum se poate citi în cartea noastră citată mai sus, înțelegem cât de mare trebuie să fie primejdia la noi.

Iată de ce astfel de congrese trebuiesc urmărite cu interes, pentru a stârpi o mare primejdie socială.

În ajutorul fetelor căzute. — În *Chatillon sous Bagneux*, Franca, se află un azil în care sunt aduse, pentru a-și petrece o viață de îndreptare, fetele căzute pradă desfrâului public. E un așezământ de iubire creștinească, întemeiat de *Tereza Chupin*, care anume nu s'a măritat, ca să-și poată închina viața mântuirii femeilor nenorocite prin desfrâu. «Prin maha-

lalele cele mai perdute, în cârciumile cele mai murdare figura ei de zăpadă trecea fără a se teme de vițiu de care se izbea, respectată de toți în căutarea sufletelor pocăite. Numărul acelor pe care ea le-a salvat, le-a îndrumat pe cale bună, le-a procurat de lucru, este incalculabil. A murit tot așa de pură, tot așa de imaculată la 84 de ani, iar coșciugul ei a fost urmat, pe lângă autoritățile Parisului, de multe, foarte multe pensionare ale azilului Sf. Ana, devenite mame cinstite și muncitoare respectate» (d-na *Fulmen* în *Dimineața* de la 12 Sept. c.).

Cum se vede, răposata *Tereza Chupin* a fost pentru nenorocitele căzute pradă desfrâului ce a fost senatorul *Bérenger* împotriva literaturii scârnavă, care totdeauna a fost în Franca în fruntea tuturor inițiativelor de stârpire a acestei buruieni rele. Dacă acum este o mișcare împotriva unei astfel de „literaturi“, e datorită în parte și marilor silințe ale senatorului *Bérenger*.

Studentii inimoși. — Cititorii care nu au prilejul de a citi ziarul *Libertatea* al Părintelui *Moța* din *Orăștie* sau ziarul *Unirea* din Iași, nu au la îndemână materialul unui fapt foarte îmbucurător. Studentii, care au dus până adum o luptă care i-a pus în ceartă cu multă lume, au primit în chipul viețuirii lui lor o metodă de cea mai mare însemnătate, pentru că e o dovadă de voință și de vânjoșie la o parte din tineretul nostru. În adevăr, noi, Români, în deobște nu dăm dovadă de stăruință și voință. Ne mulțămim cu noi înșine, spunându-ne că suntem deștepți, dar uităm că în lume biruie mai cu seamă popoarele dârze, nu cele mai vii ca deșteptăciune. La studenții de la Iași însă, găsim un mare act de voință, și acesta e faptul cel îmbucurător. Ei, văzând că multe din cele făgăduite nu se împlinesc și că nu au mari nădejdi dela oameni pe viitor, s'au hotărât să facă un fapt care nu s'a mai văzut la noi: Să-și clădească un cămin singuri.

Ajutați de dragostea câtorva oameni de bine, care le-au pus la îndemână materiale, au descălecat într'o bună zi (la 8 Mai 1924) pe malul Prutului și s'au apucat de făcut cărămizi. Erau 26 de studenți și 5 tineri ai tovarășiei „Frăția de Cruce“. Dar numărul lor treptat s'a înmulțit. Au muncit din greu toată vara cu căratul apei din Prut, al nisipului, cu frământarea lutului, punerea lui în tipare, ducerea cărămizilor la cuptor, descărcatul lor — munci destul de grele.

Până la 25 August din acest an, studenții au ajuns să lucreze 100,000 de cărămizi „și în plus construcția fabricii propriu zise pe din două cu lucrătorii d-lui Lascăr“, unul dintre bunii ajutători ai studenților.

Mai târziu, studenții au cumpărat și parte din cărămidărie și cărămida d-lui Lascăr cu 87,000 de cărămizi, un cuptor, instrumente, clădiri, cu suma de 47,000 de lei, rămânând astfel stăpâni singuri asupra întregii lucrări și cărămidării. Total 187,000 de cărămizi.

Din aceste cărămizi, nu sunt bune de întrebuințat

decât numai 123,000. Restul de 54.000 au fost stricate de ploii. Va să zică acum studenții au acest număr de cărămizi și, pe deasupra, sunt stăpâni și pe o cărămidărie cu 2 cuptoare, cu șopron, cu mese de lucru (7).

Iată faptul pe care-l privim cu bucurie în fotografiile reproduse de Păr. Moța și de ziarul *Unirea* din Iași, în care sunt arătați studenții cum își urmează lucrul lor. Oricât te gândești cu părere de rău că într'o țară, zisă bogată ca a noastră, studenții au fost nevoiți să alerge până la o asemenea muncă pentru a putea studia, dar pe de altă parte e o dovadă de tărie că ei nu se lasă bătuți de greutăți, ci dau dovadă de atâta inimă, care e plină de frumoase făgăduințe pentru viitor, anume că acești tineri vor fi unelte vâjnoase și trainice ale vieții românești, care la alții de atâtea ori se moleșește.

Fie acesta început bun, și dea Dumnezeu ca hotărârea de care studenții au dat dovadă acum, să nu fie numai un vitejesc început, cum de atâtea ori vedem ci și îndrăzneala la tot lucrul viitorului!

Ce cheltuim pe rămășaguri la alergări? — Ziarul *Viitorul* dela 13 Iulie a. c. ne spune că la alergările dela *Băneasa* și *Floreasca* de lângă București se perd bani pe rămășaguri în sumă 400,000,000 de lei, după cum urmează din discuțiunile desfășurate în consiliul comunal al orașului București. Va să zică mai $\frac{1}{2}$ de miliard, zice ziarul, când medicii trimiși de Liga Națunilor în Țara noastră găsesc satele noastre pline de boale. Nu sunt bani ca să întreții așezămintele însemnate, dar se găsesc pentru o păcătoasă risipă.

Și ceiace e mai rău, adaugă ziarul, ceice joacă nu sunt doar oamenii bogați, care au de unde risipi, ci vezi între ei copii care nu câștigă nimic, funcționari cu leafa mică, femei care cu greu își duc viața, dar se lasă duse de patima jocului...

Dar de ce nu s'ar desființa jocul, ca el să nu se mai facă?

Biserica și tiparul. — Sub acest titlu, ziarul *Galații-Noi* (13 Iunie a. c.) pomenește de revista „Grafica română“, în care se face un istoric al tiparului românesc. Se arată în ea că cei dintâi ostenitori cu tiparul în țara noastră au fost călugării și, în de obște, oamenii Bisericii. Ziarul reproduce și o notă din ceaslovul dela Rădăuți din 1745.

E bine că ziarul tot dă asemenea fapte în știrea obștei, ca lumea să știe să prețuiască Biserica.

Evangelie și Psaltire. — Foarte multe din cuvintele sfinte cu care presărăm vorbirea noastră sunt luate din Psaltire, lumea le crede însă din evanghelie. Așa face și învățătorul *Gheorghe Moisei* din *Puricani*, Covurlui, care, în *Galații-Noi* din 13 Iunie 1924, zice că cuvintele *Râvna casei tale m'a mâncat* sunt din evanghelie. Ele cu adevărat se găsesc în graiul Domnului Hristos, dar și acolo sunt citate din Psalmi.

Luxul și bărbații. — Cu dreptate scrie d-na *Fulmen* în *Dimineața* (19 Sept. c.) că bărbații au mare vină în

ajutarea luxului femeii. În această privință, povestește două cazuri la care a fost martoră: 1. Soțul și soția se aflau într'un magazin, aceasta voind să-și cumpere o pălărie. Rămăsese să ia una din două, la care se oprise, și nu știa cum să se hotărască. Fiecare costa câte 6000 de lei. Bărbatul a dezlegat chestiunea: le luă pe amândouă. Și a scos 12.000 de lei și a dat. 2. Într'o familie se vorbește de greutățile timpurilor, de scumpete. Unul spune că a luat o sticlă cu parfum soției și a dat 800 de lei.

-- Cum? Tocmai d-ta care ții împotriva luxului?... Soția ți-e intelectuală... nu puteai s'o convingi?

— Apoi nici n'a cerut ea. Am fost cu cutare la prăvălie și a luat pentru soția lui. Era să mă fac de răs să nu iau și eu pentru a mea?

Așa e. Dar aici, pe lângă chestiunea luxului, mai este ceva rău: Frica de părerea altuia. Cumpăr parfum, că ce-o să zică cellalt de mine? N'are omul tărie în părerea lui. Și acela era un doctor. În altă privință, va fi spus că e liber-cugetător. Uite, însă, așa sunt mulți liber-cugetători. Nu sunt de loc liberi, le e frică de ce-o zice altul. Nu sunt tari în convingerile lor. De aceea a dat 800 de lei pe parfum, ca să nu fie judecat rău de celălalt.

Noi în creștinism învățăm să ne pese de ce-o zice Dumnezeu, nu de ce-or zice oamenii.

Lupta pentru repausul duminical.— Va mai trebui să treacă încă multă vreme până ce să vedem repausul duminical intrat în obiceiuri. Căci în lege este el pus, dar în năravuri este adânc intrat păcatul de a-l călca. Și aceasta o fac mai cu seamă negustorii.

După o mișcare care s'a făcut în București, cu întrunire la „Dacia“, în Martie din acest an și după altă întrunire în Ploiești, încolo tăcere. Luptele însă nu se câștigă fără stăruință neîncetată. Puterile care lucrează împotriva repausului duminical sunt mari și interesate. Noi trebuie să ducem luptă împotriva lor, cași împotriva beției, căci aceleași sunt. Cine ajută călcarea repausului duminical, ajută beția. Marii vrăjmași în această privință sunt cărciumarii, care sunt mulți, au avere și urnesc puterile politice în folosul lor. Ajungi de capeți ceva pentru o clipă, și apoi iar se calcă măsurile și se întoarce starea veche.

Cazul acesta s'a întâmplat în Târgoviște și au tot răsunit ziarele de zgomotul lui.

După stăruința Societății funcționarilor comerciali, care tot luptă în această chestiune și care au fost și îmbolditorii cei mai de seamă la întrunirea dela „Dacia“ în București, și după stăruința preoților din Târgoviște și mai cu seamă după mijlocirea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat la Ministeriul de Interne, acesta a dat poruncă prefecturii din Dâmbovița să aplice legea odihnei de Duminică în toată întinderea ei, adică toată ziua Duminicii, nu de Dumiucă, la amezii, cum se facea, și până Luni la amezii.

Zis și făcut. Dar aceasta a ținut numai o zi, Duminică la 15 Iunie. Când a fost pentru Duminică 22

Iunie, negustorii au făcut ce au făcut și au întors-o. Prefectura iar le-a dat voie până Duminică la amiază.

De aceia nu ne putem opri la căpătarea unei măsuri, ci la păstrarea ei neștirbită.

Preotul Gh. Corbea, într'un articol din *Neamul Românesc* (29 Dec. 1923), cu titlul *Repausul duminical*, își arată părerea de bine pentru măsura luată de a se închide târgurile pe ziua Duminicii. Dar uite că măsura nu se ține pretutindenea. Răul este crescut de faptul că oamenii au prins obiceiul de a pleca Duminica, fiindcă e zi de târg, și dacă nu e târg, au rămas cu obiceiul și pleacă să se ducă aiurea la neamuri. La răul acesta, se mai adoagă faptul că, în multe părți, bisericile au fost dăramate prin război și nu are cine ținea partea cealaltă a cumpenii împotriva călcării Duminicii. Sf. Sa îndemna să se facă șezători religioase-morale la locurile unde nu sunt biserici. Se înțelege că părerea e bună.

Afară de închiderea târgurilor, Sf. Sa spunea cu dreptate că odihna zilei de Duminică, așa cum este acum, nu este întreagă. Trebuie adăogată și închiderea cârciumilor.

Așa este, dar trebuie să luptăm mult până ce-o vom căpăta. Să ne punem alături de funcționarii comerciali, care sufăr foarte mult din pricina călcării, să ne ajutăm cu ei, și numai cu puteri unite vom putea căpăta ce ne trebuie.

Jocurile românești.— Față de năvala jocurilor străine, care spălăcesc ființa noastră românească, și față mai cu seamă de dansurile scârnavе, care aduc numai imoralitate, trebuie să accentuăm jocurile românești care sunt cu totul morale. Ele pot fi jucate de un singur sex, au ținuta slobodă a celor care joacă: ținându-se numai de mâni, și nu te izbește altceva de cât plăcerea armoniei și a ritmului lor. De aceia e bine că se cultivă acest fel de jocuri, ca să precumpănim jocurile străine și fără lipiciu pe ființa noastră.

În zilele de 21 și 22 Iunie a. c., s'au făcut la Oradea-Mare mari jocuri de oină între școalele secundare din România, care au trimes acolo echipe ale lor. A fost de față Prea Sf. Sa episcopul Roman, care a rostit o cuvântare și a împărțit premiile. Era acolo și episcopul uniat al Oradei Dr. Traian Frențiu. Școlarii Seminarului Central din București au luat premiul al II-lea.

Mare e puterea credinței.— Stai și te întrebi uneori cum ai putea să slobozești din om puterile ascunse în el, puse acolo de Dumnezeu? cum ai să poți frânge zăgăzurile înțepenite de păcate, pentruca să curgă de acolo apa vie care zace ascunsă ca aurul în munți, în sufletul fiecărui om? Și nu ai alt răspuns decât: credința. Omul care crede, își lipește ființa de Dumnezeu și ia de acolo toată puterea și toată îndrăzneala și toată iubirea de lucrul cel bun, pe care, ca om singur, nu le-ar putea avea.

Inchipuiți-vă un om de țară, care a trăit numai în satul lui și n'a învățat decât numai 4 clase primare.

Dar dacă l-a prins dragostea de Dumnezeu, s'a apucat și a învățat singur. A citit Sf. Scriptură și a mai citit și încă 120 de cărți bune și mintea i s'a luminat și l-a prins dorul să îndrumeze și el pe alții la citirea Sfintei Scripturi. Deci a scris cartea *A doua venire a lui Hristos*, și a scris-o în versuri, pe care le cetim în ziarul săptămânal de peste munți *Poporul Românesc*, (13 și 20 Oct. 1923), scos de Păr. Petru Bohariu din Soșdea, județul Timiș. Acest creștin care trebuie să ne umple de veselie pentru ce a putut face din el boldul credinței, este d. Ioan Tomescu din Boghicea, Roman, care e și prezidentul Societății culturale „M. Cogălniceanu” și a Casei de sfat și citire „Drăgălina-Poetaș”.

Ce mare binecuvântare când într'un sat se găsește câte un astfel de om! Iată cum așezămintele se pot întemeia și crește prin puterile lor! Când ceilalți văd pe unul din ai lor cât de departe a ajuns, se înțelege că va lucra aceasta ca un îndemn să facă și ei ce a făcut acela.

Tipăriturile culturale.— Cunoscutul profesor universitar și academician d. I. Simionescu dela Iași se plângea într'un art. din *Viitorul* (18 Mai a. c.) că tipăriturile nu sunt destul de sprijinite, de răspândite și că apar numai cu grele jertfe. Așa este cu vechea *Albină*, așa cu *Duminica Poporului* a d-lui Mehedinți, așa cu *Vestitorul Satelor*, care acum se tipărește în Mănăstirea Neamțului, așa cu biblioteca *Cunoștințe folositoare*, care se tipărește sub însăși îngrijirea d-lui Simionescu la *Cartea Românească* și în care se găsesc o mulțime de lucruri bune. Dacă *Cultura Poporului* din Cluj merge ceva mai bine, s'a datorit d-lui *General Petala* care se îngrijea foarte de aproape de ea, pentru a-i da o largă răspândire.

Partea însemnată însă este unde d. Simionescu arată mijloacele pentru a face cartea mai răspândită. Ce-ar fi, zice d-nea sa, dacă cineva s'ar opri într'o zi de a bea obișnuitul aperitiv și banii dați astfel în zadar pe rachiu i-ar da ca să se cumpere cu ei o carte care să se trimeată în casa unde altfel ea nu pătrunde? Ce-ar fi ca cineva să jertfească 60 de lei ca să se trimeată *Albina* pe un an în casa unui gospodar, sau 20 de broșuri din *Cunoștințe folositoare*! „Cu un mic fond de propagandă, s'ar putea împânzi satele cu reviste și pagini alese, nu trimese notarului, spre a le vinde cu chilogramul (cunosc, zice d. Simionescu, cazul unui revizor care a vândut „Lamura” trimeasă să fie distribuită învățătorilor), ci deadreptul în casa gospodarului celui mai de frunte”.

Are mare dreptate d. Simionescu și mai cu seamă trebuie să ne facem noi, preoții, răspânditorii celui mai bun material de citire, una, pentru a face bună opera națională și culturală, și al doilea, pentru a arăta că nimenea nu poate face atât bine în țară aceasta cât putem face noi.

Un învățător răspunde unui preot.— În nr. trecut, am pomenit de cuvintele părintelui *Const.*

Tebeică din comuna *Lascaș Catargi*, Covurlui, prin care se apăra de învinuirea că are avere și nu are interes de școală, care i s'a adus de un inspector școlar. În nr. del. 28 Aug. al ziarului *Galații-Noi*, îi răspunde dirigintele școlii, aducând preotului alte învinuiri, într'un stil care dovedește că dirigintele trebuie să mai învețe multă carte până să poarte cum se cuvine condeiul pe hârtie.

Preot profesor trecut dela un seminar la altul. — Păr. Gh. Cotenescu, profesor de muzică bisericească la Seminariul din Huși, a fost detașat la Seminariul orfanilor de război din Câmpulung.

Iezuit apărând drepturile femeii. — *Dimineața* del. 25 Sep. c. citează bucăți dintr'o predică a vestitului predicator *Bourdoulou* care apără drepturile femeii, împotriva celor ce o întrebunțază ca obiect în socotelile lor, chiar și împotriva părinților care hotărăsc de mai nainte rostul fetelor lor, fără a avea în vedere darurile lor sufletești.

Preot la șezători culturale. — În Galați se află o tovărășie de oameni iubitori de știință numită „Cultura Tehnică”. La 24 August a. c., și-a ținut a doua șezătoare culturală în mahalaua Bădălanului. Ea s'a deschis prin cuvântarea Preotului *Bădărică* din Galați, care a vorbit despre însemnătatea șezătorilor culturale pentru răspândirea învățaturii în păturile largi ale poporului nostru.

Examen pentru preoți militari. — Potrivit cu noua întocmire pentru înființarea unei preoțimi militare, se ține un examen la Școala Militară de Infanterie din București, pentru întocmirea unui corp de preoți militari. Examenul se ține sub prezidența episcopului militar P. S. *Iustinian*, mai fiind în comisiune doi ofițeri și Păr. *Georgescu* del. biserica „Silvestru” din București, ca secretar.

Pictor de artă religioasă. — Intre evreii duși în Palestina unul cu numele *Rubin* și care e din țara noastră, face acolo zugrăviri religioase. El a zugrăvit multe tablouri, precum: *Rugăciunea de pe munte*, *Predica în pustie*, *Pescarul din Galileia*, *Binecuvântarea lumii*, *Familia*, *Odiha* și altele.

Direcțiunea Seminarului „Sf. Nicolae” din Râmnicul-Vâlci. — Păr. *Petre Partenie*, inspectorul seminariilor, a fost însărcinat să conducă direcțiunea seminariului din Râmnicul-Vâlci până la numirea unui titular.

Conferențe pastorale. — La Botoșani, s'au ținut conferențele pastorale ale preoților din acel județ, la care a luat parte și I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei.

Sfințire de biserică și serbare. — La *Movila Miresei* din jud. Brăila, s'a făcut cu mare podoabă sfințirea bisericii din acea comună, de către P. S. Episcop *Ghenadie*, la care a fost de față și d. ministru *Al. Lepădatu*. La masa care a urmat s'au ținut cuvântări însuflețite.

Preot învinuit de erezie achitat. — Ziarul *Dimineața* (28 Sept. 1924) aduce vestea că Preotul *Toma Chiricuță* din Botoșani învinuit că împărtășește ideile protestante del. Cuibu-cu-Barză, a fost achitat de Consistoriul Mitropoliei Moldovei. Ne lipsesc încă amănunte în această privință.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui *Ioan Ionescu*, *Mărăcineni*, Buzău.

Art. Sfinției Voastre „Suntem certați cu morala” s'a primit și a fost dat în tipar pentru numărul care vine. Nu aveți pricină să trimiteți cu sfială articolul, ci tocmai cu îndrăzneală, fiindcă această revistă, socotită după mijloacele din care se întreține, e în mare măsură a clerului. Deci preoții pot veni la ea ca la un organ care crește și cu mijloacele lor.

Noi care lucrăm la această revistă, suntem cu totul pătrunși de lucrul acesta și avem mare bucurie când articolele preoților roiesc în jurul ei. Când nu tipărim tot ce avem, nu este din altă pricină decât că nu putem. Avem material prea mult. Dar așa de mult ținem ca să mulțămim pe toți, încât unele articole se tipăresc chiar la doi ani după ce au fost trimise. Ne silim să nu perdem nimic, ci cel mult unele s'au rătăcit, din pricina deselor mutări cu casa 'ale mai jos iscălitului. Dar de găsit se găsește totul. În această stare se află și un art. care poate e al Sfinției Voastre și pentru care am nevoie de răspunsul Sfinției Voastre.

Am la mine de vreo 4 luni un art. cu titlul *Verificarea gestiunilor parohiale*. Cuprindea 3 pagini de coală. Dar cea din urmă, cu iscălitura autorului, s'a rătăcit și n'o găsesc astăzi, când, după scriitură, e la fel cu cel trimis acum? Dacă da, și cred că așa este, atunci vă rog, de cumva aveți copie, trimiteți-mi încă odată pagina cea din urmă, care nici nu era întreagă, și să-l pot avea. Fraza din urmă, neisprăvită pe pag. 2 sună așa: „Nu ne îndoim de aceasta bună credință, dar nu se cunoaște nici cine lucrează...” Restul venea pe pag. 3. Deci, dacă puteți, vă rog să întregiți ce urmează și să-mi trimiteți iar.

Nu fiți supărat pentru această pierdere și luați în socoteală hărțuiala în care trăim și noi cu fel de te hârtii, în mulțimea căroră uneori ne înecăm și ne perdem capul. Dar la aceasta a contribuit în mare parte mutarea noastră de ici colo și lipsa unui cămin statornic.

Arhim. SCRIBAN

BIBLIOGRAFIE

A eșit de sub tipar cartea de care am vestit noi acum câteva numere că va apărea:

PRIN LOCURILE SFINTE IMPRESII CULESE LA FATA LOCULUI de GRIVAS DEM. CRUCEANU

în editura D-lui *I. Negreanu*, București, str. Traian 79. Prețul 16 lei. Deci cine dorește cartea să se îndrepteze acolo. E în formatul cărților de școală, are 112 pagini de tipar des și un înveliș ilustrat. Vom vorbi de ea la cărți, reviste în alt număr.

A apărut NOUL CALENDAR ORTODOX pe 3 luni; Octombrie, Noembrie, și D-brie 1924, și se află de vânzare la Tipografia Cărților Bisericești strada Principatele Unite 60, București.

Comenzile se fac prin o carte poștală și se expediază la cerere ramburs sau în Compt.

BISERICA ANTICĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SÎNOD

CUPRINSUL

Noua lege organică a Bisericii Greciei	Dr. DRAG. DEMETRESCU
Sentimentul religios în literatura românească	ALEX. I. STOICESCU
Alte socoteli cu uniții	Arhim. SCRIBAN
Organizarea și orizontul carității creștine	Pr. I. MIHALCESCU
Evangelizarea copiilor	Arhim. SCRIBAN
Despre administrarea averilor Bisericii creștine	Pr. C. URECHIE
Suntem certați cu morala	Pr. I. IONESCU
Raportul între Biserică și Stat în Germania	Pr. T. SIMEDREA
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Știri, Mulțămiri, Poșta redacției	Arhim. SCRIBAN

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Frimat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavski*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Cândea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lușaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 10 (523).

Octombrie 1924

NOUA LEGE ORGANICA A BISERICII GRECIEI

Biserica Greciei după proclamarea independenței și constituirea Statului Eladei liber și independent, a fost îndată înzestrată cu o lege organică de conducere și administrare, care a provocat lungi și mari discuțiuni.

În decursul timpului, acea lege a fost modificată, și când Biserica Grecească a dobândit Autocefalia, a fost înzestrată cu o nouă lege organică, care și aceasta, cu timpul, a suferit modificări.

Toate legile organice și modificările lor au fost publicate la timp și făcute cunoscute cititorilor «Bisericii Ortodoxe».

Acum, în urma ultimelor războaie, Grecia mărindu-se, urma să aibă o nouă lege organică. Diferite împrejurări și încercările grele prin cari a trecut Statul și poporul elenic, nu au permis celor în drept a se ocupa de această chestiune.

Abia către finele anului trecut, Grecia, pe acele vremuri încă Regat fiind, a fost înzestrată cu următoarea nouă lege organică, pe care o facem cunoscută prin «Biserica Ortodoxă»:

LEGEA ORGANICA A BISERICII AUTOCEFALE A GRECIEI

Cap. I

Despre Sfântul Sinod.

Art. 1.— Biserica Autocefală a Greciei, făcând parte din Biserica cea Una, Sfântă, Catolică și Apostolică, cuprinde pe toți locuitorii ortodocși ai Regatului Greciei și se conduce de Arhieriei ei canonici, păstrând neclintit, ca și toate celelalte Biserici Ortodoxe ale lui Hristos, sfintele canoane apostolice și sinodale, cum și sfânta Tradițiune.

Art. 2.— Cea mai înaltă autoritate bisericească în Stat este Sinodul Bisericii Autocefale a Greciei, compus din Arhieriei cari au Episcopii. El poartă numele de: «*Sfântul Sinod al Greciei*» prezidat de Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia.

Art. 3.— Sfântul Sinod se întrunește în Capitala Regatului, în palatul metropolitan, sau în vreo biserică, în sesiune ordinară, odată pe an; iar în sesiune extraordinară, ori-de-câte-ori va fi nevoie. El se convoacă de președintele său, după prealabilă aprobare, care se dă prin decret regal, după propunerea Ministrului de Culte și Instrucțiune Publică.

Durata ședințelor ordinare a Sfântului Sinod este de o lună; iar a celor extraordinare, se determină prin decretul regal respectiv.

Președinte al Sfântului Sinod este Arhiepiscopul Atenei, pe care îl suplinește cel mai vechiu în arhierie, când absentează, sau nu poate veni.

Sfântul Sinod este în majoritate dacă sunt prezenți mai mult de jumătate din numărul Arhieriei cari au Episcopii.

Decisiunile Sfântului Sinod se iau cu majoritatea absolută a Arhieriei prezenți la ședință, afară numai dacă s'ar hotărî altfel în această lege. La caz de paritate, se repetă votarea. Dacă și în cazul acesta este iarăși paritate, prevalează votul președintelui.

Oricine ar lipsi nemotivat de la ședințele Sfântului Sinod, se pedepsește conform sfintelor canoane; se exceptă cazul când a lipsit cu intențiune de vicleșug și atunci se pedepsește după art. 487 din legea penală.

Cap. II

Representantul Statului.

Art. 4.— La Sfântul Sinod se numește prin decret regal un reprezentant al Statului, care, înainte de a intra în atribuțiunile sale, jură în fața Regelui jurământul de credință al funcționarului public. În acest loc pot fi numiți: a) Foști membri ai Curții de Casațiune sau foști procurori și sub-procurori; foști președinți sau membri ai Curții de Apel și procurori. b) Profesorii facultății de teologie a universității, cum și foștii profesori. c) Profesorii facultății de drept ai Universității din Atena și foștii profesori.

Pe Representantul Statului, când n'ar fi, sau în caz de boală și fiind împiedecat de a asista la ședințe, îl înlocuiește Decanul facultății de teologie, chemat la aceasta de Președintele Sinodului; iar pe acesta, profesorul de drept canonic din acea facultate; iar pe acesta profesorul de dreptul bisericesc dela facultatea de drept. Dacă înlocuitorul reprezentantului Statului n'a fost chemat înscris, se anihilează ședința Sinodului.

Art. 5.— Reprezentantul Statului asistă la ședințele ordinare și extraordinare ale Sfântului Sinod, fără drept de vot, ci numai dându-și părerea asupra fiecărei chestiuni ce este la ordinea

zilei, afară de chestiunile cu privire la credință și cult.

Reprezentantul Statului este ascultat cel din urmă, după care chestiunea se pune la vot.

Opiniunea Reprezentantului se înserează separat în Procesul-verbal al ședinței, subscrisă de el, de Președinte și de secretarul Sfântului Sinod.

Reprezentantul este chemat de Președinte prin invitațiune scrisă. Hotărârile Sfântului Sinod sunt valabile și dacă nu ar fi de față reprezentantul, întru cât a fost chemat în modul mai sus arătat.

Art. 6.— Reprezentantul Statului are gradul de procuror al Curții de Casațiune și primește leafa pe care o primea până acum Reprezentantul regal al Sfântului Sinod. Dacă locul acesta îl ocupă un profesor universitar, el primește ca supliment de onorar jumătate din onorarul Reprezentantului regal al Sfântului Sinod. Suplinitorul Reprezentantului, când acesta este bolnav, sau nu poate veni, primește pentru fiecare ședință, partea de ședință din onorariul Reprezentantului. Onorariul sau compensațiunea Reprezentantului Statului, se plătește de Casieria generală bisericească.

Cap. III

Biroul Sfântului Sinod.

Art. 7.— La Sfântul Sinod se vor numi doi secretari, întâi și al doilea; un arhivar, și un scriitor, toți clerici și cu titlu în teologie dela facultatea teologică a Universității din Atena, sau dela altă facultate teologică egală. Va fi și un aprod.

Secretarii, Arhivarul și scriitorul se numesc: primii prin decret regal, după propunerea Președintelui Sfântului Sinod; iar scriitorul tot după propunerea Președintelui, prin singura aprobare a Ministerului de Culte și Instrucțiune publică. Aprodul se numește de Președintele Sfântului Sinod.

Toți cei mai sus amintiți, se destitue în modul cum au fost numiți. Cât timp țin lucrările sfântului Sinod, se pot lua și alți scriitori, în mod excepțional, după hotărârea Sfântului Sinod, care va regula și retribuțiunea lor.

Cei aflați deja în serviciul Sfântului Sinod, în ceea ce privește atribuțiunile, nu intră în dispozițiunile de mai sus.

Art. 8. Personalul biroului sinodal stă sub ordinele Președintelui Sfântului Sinod. Primul secretar conduce cancelaria Sinodului, având sub ordinele sale restul personalului sinodal. El este de față la ședințele Sfântului Sinod; dă explicațiile ce i-se vor cere și redactează atât procesele-verbale, cât și toate actele, și le subscrie.

Secretarul al doilea este asemenea de față la ședințele sfântului Sinod și înlocuește pe primul, când lipsește sau este împiedicat a fi de față.

Art. 9.— Funcționarii Sfântului Sinod se plătesc de casieria (Tezaurul) generală bisericească cu onorariile potrivite gradului lor. Primul secretar are gradul directorilor de clasa întâia; secretarul al doilea al directorilor de clasa a doua; Arhivarul al secretarului de clasa a doua; Scriitorul, al scriitorilor de clasa întâia, și aprodul, al aprodilor de clasa întâia. Salariile acestor funcționari sunt supuse la toate sporurile funcționarilor de acelaș grad cu ei.

Cap. IV

Atribuțiunile Sfântului Sinod.

Art. 10.— Sfântul Sinod poate lua dispozițiuni pentru întreaga Biserică Autocefală a Greciei, în chestiuni privitoare la credință, cult, disciplina bisericească, la organizarea și la administrarea internă a Bisericii, în conformitate cu sfințele canoane și legile Statului. În deosebi, păstrează unitatea credinței și a legăturii bisericești cu Patriarhatul Ecumenic și cu celelalte Patriarhate, cum și cu cele-lalte Biserici Ortodoxe.

Hotărăște asupra celor privitoare la cultul divin.

Exercită control asupra acțiunilor arhieriei și asupra organelor administrative și judecătorești ale Bisericii, după regulile stabilite.

Determină chestiunile asupra raporturilor sale cu Bisericile Ortodoxe, păstrându-se toate drepturile Guvernului în ceea ce privește relațiunile și reprezentările sale la Bisericile eterodoxe.

Inființează școli bisericești, fixează programele lor și le supraveghează prin Ierarhul respectiv.

Toate cărțile didactice pentru învățământul religiunii, atât în școalele primare, cât și secundare, trebuie să fie mai întâi aprobate de Sfântul Sinod.

Sfântul Sinod supraveghează asupra instrucțiunii, formării și exacta împlinire a atribuțiunilor clericilor și monahilor, precum și despre neparticiparea lor la lucrurile politice.

Sfântul Sinod supraveghează asupra vieții poporului ortodox, ca ea să fie după învățătura creștină, urmărind aceasta prin predicarea cuvântului dumnezeesc, învățături și povețe religioase, editarea de cărți religioase, prin scrisori și îndemnuri, din timp în timp (periodice), și prin orice alt mijloc potrivit acestui scop,

Sfântul Sinod va edita o revistă oficială, în care se vor publica lucrările hotărârile și circulațiile sale, cu cheltuiala tezaurului general bisericesc și 1% asupra salariului celor plătiți de el, având dreptul să primească gratuit revista, și din abonamentele anuale. Revista aceasta se conduce așa precum va hotărâ orcând Sfântul Sinod.

Sfântul Sinod face programele școalelor bisericești și exercită supravegherea asupra lor prin Ierarhul respectiv.

Art. 11.— Or când Sfântul Sinod, sau Episcopul, localității va fi informat pozitiv că cineva voește a turbura Biserica Ortodoxă a Greciei cu învățătură străină sau propagandă orală, sau prin scrieri, în scop de a face prozești în orice mod, are dreptul să ceară curmarea răului prin autoritățile politice, și va da scrisori de îndemn către popor ca să evite vătămarea ce s'ar aduce prin primirea unor astfel de învățături. Dacă cineva va fi constatat ca eretic, după cercetări făcute de judecători jurați, urmează ca Sinodul să hotărască ca să-i se aplice cele hotărâte de sfintele canoane și legile Statului.

Sfântul Sinod supraveghează asupra cuprinsului cărților, broșurilor, tablourilor și altor tipărituri, cari sunt cu conținut religios și în uz la cler și tinerime, fie că ar fi importate din străinătate în Grecia, fie că ar fi tipărite în Grecia.

Or-de-câte-ori Sfântul Sinod sau Episcopul locului ar observa că tipărituri de felul celor relatate în paragraful precedent, coprind ceva în contra dogmelor divine, a sfintelor mistere, a canoanelor bisericești, a sfintei învățături a Bisericii, a tradițiilor sfinte, a sfintelor slujbe și a obiceiurilor Bisericii creștine Ortodoxe a Răsăritului, sau cuvinte lipsite de bună cuvință la adresa Religiei și asupra persoanelor liturgice, va cere intervențiunea autorităților politice, ca să acționeze împotriva lor, conform cu cele ce dispune textul legilor.

Tot astfel se va urma și contra oricărei lucrări de teatru sau cinematograf, care ar ataca prin derisiune sau prin reprezentațiuni simbolice dogmele și așezămintele Bisericii Ortodoxe a Răsăritului, sau persoanele sale liturgice, sau demnitatea lor sacerdotală, sau ar contraveni bunelor moravuri.

În toate împrejurările de mai sus, Sfântul Sinod sau Episcopul locului va da scrisori către popor, îndemnându-l ca să se păzească de astfel de lucruri, cari vatămă religiea.

Art. 12.— Sfântul Sinod, se corespunde direct cu toate autoritățile Statului, dar cu Bisericile și autoritățile afară de Stat, prin ministerul cultelor.

Art. 13.— Afurisenie personală nu se poate da de Sfântul Sinod decât numai asupra ereticului, după aprobarea Ministerului Cultelor, care se va da prin anume hotărâre a sa.

Art. 14.— Orice cleric, care ar avea de făcut plângere contra episcopului respectiv, se poate adresa prin petițiune Sfântului Sinod. Petițiunea se trimite Episcopului respectiv, sub luare de adevărită, iar acesta, în termen de 15 zile dela primire, trebuie s'o depue la Sfântul Sinod, împreună cu o expunere a sa, relativ la cestiune. Sfântul Sinod, având în vedere actele trimise, dacă apreciază că cele ce se denunță contra epis-

copului sunt adevărate și bazate, aprobă cele legale; la din contră, ia măsurile convenite contra clericului reclamant. Episcopul care nu ar depune, în timpul hotărât, la Sfântul Sinod reclamațiunea ce i s'a trimis, se pedepsește ca abuziv în atribuțiunile sale.

Art. 15.— În lipsa Sfântului Sinod, președintele său poate să ia dispozițiuni față de cestiunile urgente, dacă acestea n'au caracter administrativ. Toate acestea le face în numele Sfântului Sinod și le aduce pe toate la cunoștința Sinodului la prima sa întrunire.

Cap. V.

Despre Arhiepiscopie, Mitropolie și Arhierii.

Art. 16.— Biserica autocefală a Greciei are o singură Arhiepiscopie și treizeci și trei de Mitropolii, următoarele:

1. Arhiepiscopia Atenei, cu scaunul în Atena.
2. Mitropolia Etoției și Acarnaniei, cu scaunul în Mesologhion.
3. » Argolidei cu scaunul în Nauplia.
4. » Artei, cu scaunul în Arta.
5. » Gortinului și a Megalupolei, cu scaunul în Demiceana.
6. » Ghythiului și a Oitilului, cu scaunul la Ghytion.
7. » Demetriadei, cu scaunul în Volo.
8. » Zachintului, cu scaunul în Zachint.
9. » Eliei, cu scaunul la Pirgon.
10. » Tebei și a Levadiei, cu scaunul în Levadia.
11. » Thevei, cu scaunul în Theva.
12. » Calavritei și a Eghialiei, cu scaunul de vară la Calavrita și de iarnă la Eghion.
13. » Karistiei, cu scaunul la Kyma.
14. » Corcierei și a Paxului, cu scaunul la Corcira.
15. » Cefaloniei, cu scaunul în Argostolion.
16. » Corintului cu scaunul în Corint.
17. » Kytirei, cu scaunul în Kytira.
18. » Larisei, cu scaunul în Larisa.
19. » Leucadei și Itaca, cu scaunul în Leucada.
20. » Mantinee și a Kinuriei, cu scaunul la Tripoli.
21. » Mesinei, cu scaunul la Calamata.
22. » Monembasiei și Lacedemoniei, cu scaunul la Sparta.
23. » Naupactei și a Evritaniei, cu scaunul în Nauplia.
24. » Paronaxiei, cu scaunul la Naxos.
25. » Patrei, cu scaunul la Patra.
26. » Syrei, Tinu, Andru și Kea cu scaunul în Ermupoles.

27. Mitropolia Triceii și Staghei, cu scaunul la Tricala.
28. » Trifiliei și a Olimpiei, cu scaunul la Kyparisia.
29. » Ydriei și a Speței, cu scaunul în Ydra.
30. » Fanariului și a Tessalioidei, cu scaunul la Carditza.
31. » Fthiotidei cu scaunul la Lamia.
32. » Fochidei, cu scaunul la Amfissa.
33. » Halchidei, cu scaunul în Halchida.

Fie care din aceste Mitropolii are ca hotar actualele limite din diferitele districte, așa cum s'au fixat.

Art. 17. — La transferare, sub motiv de promovare, mitropoliile se deosibesc în mitropolii cari au scaunul lor la sediul de subprefectură și mitropolii cari au scaunul în capitala județului.

Art. 18. — Toți arhierii bisericii Greciei poartă titlul de mitropoliți ; iar Arhierul Atenei, poartă titlul de: Prea fericitul arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia.

La sfintele slujbe, Arhiepiscopul Atenei pomeneste: Toată Episcopia Ortodocșilor; iar ceilalți arhierii pe Sfântul Sinod.

Art. 19. — Transferarea arhierului se face după părerea emisă de Sfântul Sinod și hotărîrea consiliului de Miniștri prin decret Regal.

- a) Pe motivul de avansare la loc vacant;
- b) După cerere și consimțământ reciproc;
- c) După cererea mitropolitului la loc vacant;
- d) După cercetarea anterioară făcută sub jurământ și rânduită de Sfântul Sinod, atât la loc vacant, cât și la mitropolia cerută de mitropolit a se transfera.

Transferarea arhierului, în urma cercetărilor făcute de jurați, se face de Sfântul Sinod, cu majoritate de două treimi a membrilor Sinodului, după hotărîrea dată de înaltul Tribunal (Dicasteriu) bisericesc, după cele prevăzute în această lege și supusă la toate formele legale.

Art. 20. — Arhierul care, din boală îndelungată sau bătrânețe, nu-și poate îndeplini atribuțiunile sale pastorale, este în drept să supună Sfântului Sinod demisiunea sa canonică, asupra căreia Sinodul decide.

Dar și Sinodul poate, din inițiativa sa, să se pronunțe asupra boalei sau incapacității unui Arhieru, după ce are mai întâi certificatul a doi doctori, depus sub jurământ în fața președintelui respectiv al tribunalului de prima instanță. Pe acești doctori îi numește Sinodul.

Dacă doctorii sunt de acord și se pronunță afirmativ asupra incapacității pentru totdeauna a Arhierului, acesta este dator a demisiona, primind dela tezaurul general bisericesc o indemnizare egală cu venitul Arhierilor în activitate. Aceiaș indemnizare o primesc și toți

Arhierii cari se retrag de bună voe. Când doctorii fac divergență, se socotește că hotărîrea lor este pentru menținerea mitropolitului.

Dacă arhierul nu demisionează în timp de o săptămână dela comunicarea părerii doctorilor, Sinodul imediat procede la alegerea și hirotonia episcopului ajutător, în conformitate cu prescripțiunile art. 24, carele ia administrarea mitropoliei; Mitropolitul însă își păstrează titlul său și este pomenit de parohi și de Episcopul ajutător, dar el nu exercită nicio activitate administrativă și nici nu ia parte la nicio lucrare a Bisericii Mitropoliei. Episcopul ajutător primește leafa Protosyncelului. În cazul acesta, Protosyncelul Mitropoliei nu se mai numește.

La caz de vacanță a scaunului Mitropolitan, Episcopul ajutător se preferă, atât la plinirea acestei vacanțe, cât și în genere la vacanțele Mitropoliilor.

Art. 21. — Cei eligibili la demnitatea arhierescă trebuie să fie: a) Cetățeni Ellini. b) să aibă dreaptă și statornică credință și să se distingă prin înțelepciunea și viața neprihănită. c) să nu aibă vârsta mai mică ca treizeci și trei de ani, nici mai mare de cincizeci și cinci. Numai candidații la scaunul arhiepiscopal al Atenei pot avea o vârstă mai mare. d) trebuie să aibă titlul facultății de teologie a universității din Atena sau al unei alte facultăți Ortodoxe, egală cu aceasta. e) să aibă experiența în administrațiunea bisericească și capacitatea de a predica. Experiența administrativă o dovedește dacă a servit cel puțin un an întreg ca secretar al Sf. Sinod, sau ca protosinghel, sau scriitor la Episcopie, sau la tezaurul general bisericesc, sau cel puțin șase ani ca scriitor la Episcopie. Capacitatea întru a predica o dovedește dacă a fost cel puțin trei ani ca predicator, sau ca preot la armată, sau la marină, ca paroh la oraș, cel puțin 10 ani, și s'a îndeletnicit la predică și a avut administrațiune bisericească. Toate acestea vor fi adevărate de arhierul sau arhierii la cari s'au aflat.

Experiența administrativă, așa cum se prevede în acest articol, se pune în aplicare după cinci ani dela punerea în aplicare a legii de față. Toți preoții dela comunitățile ellenice din străinătate, cari au servit cinci ani cu demnitate, au dreptul d'a fi eligibili. Intre eligibili se coprinde și Arhierii Bisericii Autocefale a Greciei cari de bună voe și-au dat demisiunea lor, dacă n'au vârsta trecută de cincizeci de ani. Sfântul Sinod are dreptul să pună în lista eligibililor și pe acei clerici distinși, cari au experiența administrației bisericești.

Art. 22. — Episcopii în activitate au dreptul să propună Sf. Sinod, pentru a fi înscriși în lista eligibililor, pe orice cleric care ar întruni condițiunile coprinse în art. 21, și pe care ei l'ar

crede capabil. Daseminea are dreptul și orice cleric a face cerere Sfântului Sinod, prin mitropolitul respectiv, justificând drepturile sale în cerere. Astfel de cereri se supun cu șase luni înainte de convocarea Sfântului Sinod și trebuie a fi însoțite de toate elementele și actele cari să dovedească calitățile cerute de lege. Arhiepiscopul Atenei adună în intervalul celor șase luni toate elementele în legătură cu aceste cereri și le supune Sfântului Sinod, care hotărăște asupra lor cu vot secret. Sfântul Sinod alcătuiind tot-d'auna lista celor care sunt în drept a fi eligibili, o înaintează Ministrului de Culte și Instrucțiune spre aprobare. Hotărârea ministerială trebuie a se da în interval de 15 zile dela data primirii; trecând acest termen, lista se socotește aprobată. Ministerul are dreptul de a șterge din listă pe aceia pe cari nu îi voește, nicio-dată însă mai mult de jumătatea listei. Candidații de arhierie se iau din lista eligibililor rămași aprobați. Orce cleric eligibil, rămas în lista astfel aprobată, poate fi șters prin hotărârea Sfântului Sinod, sau în urma cercetărilor făcute asupra unei denunțări, sau din inițiativa sa, dacă, după înscrierea sa, au survenit motive cari impun ștergerea.

Orce denunț făcut contra celor aflați în lista eligibililor, după ce a devenit vacant un scaun, este neavenit.

Dacă la prima convocare a Sfântului Sinod, după punerea în aplicare a legii de față, va fi nevoie a se alege Arhieriei, aceștia vor fi luați din lista eligibililor, cari ar întruni calitățile cerute de art. 20, făcută de Sfântul Sinod, după propunerea Arhieriei, sau după cererea celor interesați, prin examinarea și probarea calităților. Lista se trimite Ministrului spre aprobare în termen de trei zile, după trecerea cărora, neprimindu-se niciun răspuns, lista rămâne aprobată. Lista, astfel alcătuită, servește numai la această primă întrunire a Sfântului Sinod.

Complectarea scaunelor arhieriești

Art. 23. — Când devine vacant un scaun arhieresc, Sfântul Sinod procede la complectarea lui în sesiunea sa ordinară sau extraordinară, ce a urmat îndată după vacanță. Președintele face cunoscut arhieriei vacanța cu patruzeci de zile înainte de întrunirea Sinodului.

Art. 24. Complectarea scaunului vacant de Arhierie se face prin hirotonie, sau prin permutare. Complectarea prin hirotonie se face în modul următor.

Sfântul Sinod întrunindu-se, alcătuieste prin vot secret lista a trei candidați, cari se iau tot-d'auna din lista eligibililor, prin majoritate de voturi. La numărătoarea voturilor, se socotesc și buletinele pe cari le vor trimite Arhieriei cari, pentru

vreun motiv oare-care, ar lipsi dela ședința Sfântului Sinod. Buletinul acestora, coprinzând trei nume din cei eligibili, se închide într'un plic sigilat fără adresă și se pune în alt plic d'asemenea sigilat. Plicul din afară trebuie indispensabil să poarte numele Arhierelui care trimite, cu arătarea că coprinde buletin și se trimite Președintelui. Dacă un buletin coprinde mai mult ca trei nume, se socotește valabil numai pentru cele trei dintâi scrise pe rând. D'asemenea buletinul nu are valoare asupra celor nu sunt în lista celor eligibili. Orice buletin, la care nu s'a păstrat dispozițiunile coprinse în acest articol, este nevalabil.

Sfântul Sinod, în ședința în care urmează a se face alegerea, examinează toate buletinele, dacă sunt făcute conform legii. În urmă, Arhieriei prezenți depun buletinele lor în urnă, predând președintelui plicul, trecându-se în procesul-verbal numele celui ce a votat lângă numele acelora cari au trimis buletinele lor.

Buletinele se scot din urnă câte unul de Președinte și se citesc de doi membri aleși de Sinod pentru a citi buletinele, iar secretarul păstrează procesul-verbal în care se trec numele celor aflați în buletine. Dintre aceștia se ia numele celor trei care au întrunit cele mai multe voturi; și din acești trei se alege în paraclisul care se află în palatul sinodului, de către toți arhieriei prezenți, prin vot secret, candidatul care urmează a fi hirotonisit la scaunul episcopal vacant. Dacă acesta se află de față, îndată se săvârșește slujba ipopsifierii, după care urmează hirotonia.

Sfântul Sinod face cunoscut Ministrului de Culte alegerea și hirotonia noului Episcop prin anume adresă, cerând cuvenitul decret regal. Alegerea aceasta a Mitropolitului este obligatorie pentru ministru.

Art. 25 — Când se vacantează scaunul episcopal al Atenei, Ministrul Cultelor înștiințează îndată pre Mitropolitul cel mai vechiu în hirotonie, și acesta îndeplinește atribuțiunile de locțiitor al Arhiepiscopiei Atenei. Acesta, în calitate de Președinte al Sfântului Sinod, anunță membrilor sinodului vacanța, și îi invită ca să se adune și să procedă la complectarea vacanței în a patruzecia zi dela vacantare.

Dacă primul, care este cel mai vechiu în hirotonie, este împiedicat de a îndeplini aceasta îndatorire, atunci este invitat la aceasta cel ce urmează după el, și așa mai departe.

Art. 26. — Administrarea unui scaun vacant, Președintele sf. Sinod o încredințează Protosyn-celului Episcopiei, ca locțiitor; în lipsa acestuia, Predicatorului Episcopiei, sau altui cleric.

Locțiitorul îndeplinește toate atribuțiunile Episcopului, afară de acelea cari presupun dem-

nitatea arhierescă. Divorțurile le dă Mitropolitul cel mai apropiat.

Art. 27. — Fiecare Arhiepiscop, ca autoritate bisericească a Episcopiei ce i s'a încredințat, exercită în ea atribuțiunile coprinse în următoarele articole, și în genere cele ce decurg din sfintele canoane, din legiurile bisericești și cele prescrise de legile Statului. El se află sub dependența Sf. Sinod și aduce la îndeplinire hotărârile și toate dispozițiunile luate de el, conform acestei legi. Pentru orice abatere sau neglijență în atribuțiunile sale, este chemat la răspundere și dă socoteală Sfântului Sinod.

În luna lui Septemvrie, este dator a prezenta Sfântului Sinod o expunere amănunțită a activității sale pastorale. Această expunere se citește în Sfântul Sinod. Dacă nu trimite astfel de expunere, aceasta se socotește ca abatere dela datoriile sale.

Art. 28. — În activitatea sa pastorală față de clerul și poporul de sub el, față de sfintele temple ale metropoliei sale și de mănăstiri, cum și de cei ce se află în ele, arhiepiscopul exercită atribuțiuni analoge cu ale Sfântului Sinod.

Art. 29. — Arhiepiscopul, atât la scaunul Metropoliei sale, cât și în tot coprinusul ei, săvârșește toate îndatoririle impuse lui de sfintele canoane, îndeosebi Sfintele Taine, și predică cuvântul lui Dumnezeu. Târnoșește sf. Biserici și supraveghează săvârșirea sfintelor slujbe, ca toate acestea să se săvârșească după orânduiala tipicului, cu toată podoaba lor. Îngrijește de înfrumusețarea sfintelor biserici și de sfintele icoane aflate în ele. Ele vor fi introduse și așezate după o prealabilă aprobare a sa. El îngrijește asemenea și de sfintele vase și vestminte, și în genere, de tot ce se referă la cult. El propune înființarea, desființarea și contopirea vreunei mănăstiri. Aceasta o face cunoscut Ministerului, prin Președintele Sinodului, pentru a se da cuvenitul decret regal.

Art. 30. — Arhiepiscopul este dator, cel puțin odată în an, să viziteze cuprinusul mitropoliei sale, pentru îndeplinirea datoriilor pastorale. Arhiepiscopul Atenei poate da îndeplinirea acestei datorii episcopului său ajutor. Lipsa acestei vizitări a eparhiei se socotește ca o abatere dela datoriile sale.

Art. 31. — Fiecare Arhiepiscop poate numi, în diferitele părți ale Mitropoliei sale, după nevoie, dintre clerici, ca reprezentanți arhieresci ai săi, cari vor avea dreptul a da autorizări de căsătorie în anume circumscripții. El poate, prin anume însărcinări scrise, să le acorde și dreptul de supraveghere în acea circumscripțiune.

Art. 32. — Nimeni dintre Arhiepiscopii Statului nu poate rămânea în eparhia altei episcopii fără învoirea prealabilă a arhiepiscopului acelei eparhii. Arhiepiscopul, când lipsește din episcopia sa, trebuie să înștiințeze despre aceasta pe Președintele

Sf. Sinod. Arhiepiscopul poate lipsi din eparhia sa o lună pe fiecare an, cu învoirea Ministrului de Culte și Instrucțiune, pe care o dă prin Președintele Sf. Sinod. În celelalte cazuri, se aplică dispozițiunile legii-decret din 25 Iulie 1923, cu privire la concediile funcționarilor publici.

Permisiunea de a ieși din Țară se dă de Ministerul Cultelor prin Președintele Sf. Sinod, care dă Ierarhului ce călătorește scrisoarea de recomandare.

Art. 33. — Pentru greșeli ușoare, Arhiepiscopul are dreptul de a pedepsi pe clericii și monahii de sub el, definitiv (fără drept de apel și fără vre-o altă judecată, după ce mai întâi va asculta apărarea celui ce a căzut în greșală, cu următoarele pedepse :

a) Muștrarea, b) oprirea dela orișice fel de servire bisericească pe zece zile, cu sau fără dreptul de a beneficia cel pedepsit de veniturile și drepturile parohiale. Atât despre cercetarea, despre eparhia clericului sau a monahului celui căzut în greșală, cât și despre pedeapsa ce i s'a aplicat, se va dresa proces-verbal de către Arhiepiscopul ce a permis pedeapsa, și de secretarul Mitropoliei.

Art. 34. — Fiecare Arhiepiscop în activitate are pecetea sa proprie, după tipul celor în uz.

Art. 35. — Arhiepiscopii în activitate primesc ca retribuțiune dela Casieria generală bisericească lunar o sumă egală cu retribuțiunea unui membru dela curtea de casațiune, împreună cu suplimentele analoge, leafă de director clasa I. Arhiepiscopului Atenei se mai adaogă ca cheltueli de reprezentare o sumă egală cu aceea pe care o primește ca Arhiepiscop.

Arhiepiscopii iau pentru fiecare învoire de căsătorie și pentru fiecare act de despărțire câte 25 drahme.

În această taxă nu intră cheltuielile de timbru.

Cap. 24

Episcopii ajutători.

Art. 36. — Arhiepiscopul Atenei poate avea până la doi episcopi ajutători: Aceștia îl suplinesc totdeauna în însărcinările ce li se dau de el, pentru îndeplinirea atribuțiunilor autorității sale spirituale ale arhiepiscopiei.

Toți Arhiepiscopii ajutători poartă titlul de iubitori de Dumnezeu.

Când Arhiepiscopia are Arhiepiscopul ajutor, acesta poate îndeplini atribuțiunile de protosyncel.

Toți Episcopii ajutători se aleg de sfântul Sinod în acelaș mod cum se aleg și Mitropoliții.

Cap. VII.

Funcționarii bisericii și servitorii Mitropoliei

Art. 37. — La fiecare Mitropolie se va numi un secretar și un aprod. La Mitropoliile cari au

populațiune mai mare de 50.000 locuitori, se poate numi și un protosyncel, cleric necăsătorit; iar la cele de peste 70.000 locuitori, și un scriitor.

La Arhiepiscopia Atenei vor fi numiți, un protosyncel, doi secretari și 2 sau trei scriitori.

Protosyneclul, secretarul, scriitorii și aprodul, se numesc de Arhiereul respectiv, comunicând numirea Sf. Sinod și consiliului administrativ al Tezaurului (casieriei) generale bisericești.

Toți aceștia se concediază din atribuțiunile lor în modul cum se și numesc.

Art. 38. — Pentru a fi numit protosyncel, se cere a fi cleric necăsătorit, având diploma facultății de teologie a universității, sau a școlii teologice din Halchi, sau a altei școli ortodoxe de acelaș grad.

Secretarul poate fi cleric sau laic, să aibă titlul unei școli bisericești, a unei școli normale, sau a unui liceu. Se vor preferi clericii cari au titlul unei școli teologice.

Scriitorii pot fi clerici sau laici, având titlul unei școli teologice, a unei școli normale sau liceu, sau cel puțin a unui gimnaziu.

Timp de 10 ani dela punerea în aplicare a acestei legi, se pot numi provizoriu în posturile de mai sus și aceia care nu posedă titlurile cerute de legea de față, întru cât nu se află ceice le-ar poseda. Aceștia primesc îndemnizarea pe care o hotărăște tezaurul general bisericesc.

Toți funcționarii mai sus amintiți, înainte de a intra în atribuțiunile lor, fac declarațiunea sau jurământul serviciului înaintea Arhiereului; iar procesul-verbal de jurământ se trimite atât Sf. Sinod, cât și consiliului administrativ al casieriei generale bisericești.

Art. 39. — Protosyncelul, ca și ceilalți funcționari ai Mitropoliei, se află sub ordinele Arhiereului respectiv. El conduce cancelaria și înlocuiește totdeauna pe Arhiereu în lipsa sa

sau reținut de interese, după ordinele ce primește dela el.

Când lipsește Protosyneclul, sau este împiedecat, pe înlocutitorul său îl numește Arhiereul.

Când Mitropolia este vacantă, Protosyncelul, ca locțiitor, ia în primire cancelaria; în lipsa acestuia, secretarul cleric care întrunește condițiunile legii de față, iar când și aceasta lipsește, locțiitor este clericul numit de sf. Sinod.

Art. 40. — Secretarul Mitropoliei ajută pe Protosyncel în atribuțiunile sale și este sub ordinele acestuia; el exercită și atribuțiunile de secretar la consistoriul spiritual. Scriitorii Mitropoliei sunt sub supravegherea secretarului și sivesc ca ajutoare ale sale în genere pentru tot serviciul cancelariei Mitropoliei.

Art. 41. — Tot personalul Mitropoliei se plătește de tezaurul (casieriei) generale bisericești, cu salariile corespunzătoare gradului lor. Astfel Protosyncelul are gradul de șef de direcție cl. II: Secretarul, de secretar de minister clasa II; iar scriitorul, de scriitor ministerial cl. II, și aprodul, de aprod ministerial clasa II.

Retribuțiunile tuturor funcționarilor de mai sus sunt supuse la toate sporurile salariilor funcționarilor de acelaș grad.

Toți aceștia sunt considerați ca funcționari publici.

Cheltuelile de corespondență cum și celelalte cheltuieli ale cancelariilor Mitropoliilor, se regulează totdeauna prin hotărâre a Sf. Sinod.

Art. 42. — Oric Arhiereu are dreptul pentru serviciul sau propriu să hirotonească pentru vreuna din Bisericile Mitropoliei diacon, care întrunește condițiunile legii, fără vre-o altă formă. Acesta are dreptul de a fi hirotonit preot de enorie, având toate drepturile conform decretului lege despre enorii (parohii).

(va urma)

Dr. DRAG. DEMETRESCU

SENTIMENTUL RELIGIOS IN LITERATURA ROMANEASCA ¹⁾

de ALEX. I. STOICESCU
PROFESOR SECUNDAR

În diferite timpuri și la diferite popoare, mulți scriitori, vibrând de o bucurie trecătoare, îngenuchiați de o durere ce întrecea puterea lor de suferință sau cutremurați de fiorul tainei universului și a vieții, și-au arătat recunoștința, resemnarea sau admirația față de Dumnezeu, ridicându-se uneori, pe aripele unei poezii filozofice, până la cele mai înalte culmi la cari este îngăduit minții omenești să se ridice.

Câteodată și la noi, fie din proprie inspirație religioasă, fie prin imitație, scriitorii au adus ideea

de Dumnezeu în operele lor, punând astfel în evidență sentimentul religios ce-i însuflețează. Din nenorocire însă, avem prea puține asemenea opere.

Este curios și este păcat.

Este curios, pentru că cu greu se poate explica cum, din mijlocul unui popor atât de religios cum este al nostru, s'au găsit atât de puțini inși cari, cu ajutorul poeziei, să dea exprimare aceluia sentiment pe care el, poporul, și l-a manifestat de atâtea ori și în atâtea chipuri, și la care a recurs totdeauna pentru înfrângerea greu-

1) Conferință ținută în sala de festivități a Seminarului Central, în ziua Sf-șilor Trei Ierarhi 12 Februarie 1924, cu prilejul serbării patronilor acestei școli.

tăților de veacuri ce i-au stat în calea existenței.

Și e păcat, fiindcă, cu ajutorul unor mai numeroase opere de inspirație religioasă, literatura noastră ar fi putut să pună mai bine în lumină o însușire de seamă a simțirii noastre, — religiozitatea fiind o notă caracteristică a sufletului românesc.

Dar oricât de puține sunt aceste opere ce au la baza lor sentimentul religios, ele totuși merită — poate tocmai pentru aceasta — să li se consacre o cercetare, fie ea cât de sumară și nepretențioasă, cum și este cercetarea de față.

Vom încerca așa dar, ca, răsfoind literatura românească, să desprindem din părăsite ciasloave, din nemai cercetate cronici și din uitate versuri, sentimentul religios al scriitorilor noștri, izvor bogat și limpede de inspirație poetică.

O să putem vedea astfel, ce concepție au avut despre Dumnezeu scriitorii noștri și în ce chip și-au exprimat ei sentimentul față de ființa nevăzută și mare, a cărei admirație duse odinioară pe David la creațiunea Psalmilor, podoabe ale literaturii universale și cea mai desăvârșită exteriorizare a sentimentului religios prin poezie.

Trebuie să spunem însă că, în tratarea subiectului, am făcut abstracție de literatura populară, care cu numeroasele-i dovezi de adâncă și creștinească evlavie, ar reclama, numai pentru sine, un întreg studiu.

Ne-am mărginit la literatura cultă, privind-o dela începutul ei și până la sfârșitul secolului XIX-lea, dar lăsând la o parte operele în proză ale aceluia secol.

Acele opere încep să se prezinte și la noi, de pe la mijlocul secolului trecut, cu un pronunțat caracter artistic, așa că sentimentele scriitorilor sunt exprimate în ele cu ajutorul eroilor și conflictelor. Simțirea scriitorilor se transmite, cu chipul acesta, unor personaje create de ei și astfel, citești mai greu și mai puțin limpede în sufletul autorilor, în care trebuie să privești prin sufletul eroilor.

Vom avea deci de cercetat scrierile religioase ce stau în capătul scrisului românesc, operele cronicarilor și bucățile — în deosebi cele lirice — ale poezilor din secolul XIX-lea.

Aceste producțiuni, prin caracterul lor subiectiv, ne îngăduiesc a vedea clar ce fel de concepție au avut scriitorii noștri despre Dumnezeu și cum au crezut într'însul.

Dar, după cum spuneam, foarte puțină inspirație găsim în aceste producțiuni, ce alcătuiesc activitatea noastră literară în timp de aproape patru secole.

Trebuie să întorci pagini după pagini, până să te oprești la un pasaj ce vorbește despre Dumnezeu; ba uneori, chiar atunci când se vorbește,

ne aflăm sau în fața unei concepțiuni despre divinitate, cu totul deosebită de a religiei, sau în fața unor accente de nesăbuită răzvrătire contra Aceluia care, după mentalitatea celor mai mulți poeți, cată să fie un împărțitor de nesfârșite bucurii pământești.

Și astfel, dacă cercetarea noastră asupra literaturii românești, din punctul de vedere al sentimentului religios, nu ne va duce la constatări prea mulțămitoare, — ne va înlesni, cu ajutorul cauzelor ce ne vom strădui a afla, să ajungem la concluzii, cari vor atrage după sine mângâierea unor nădejdi de mai bine pentru viitor.

* * *

Literatura românească începe, după cum știm, în secolul XVI-lea și este strâns legată, prin începuturile ei, de biserică. Și nici că s'ar fi putut altfel, când bisericile erau singurele lăcașuri de cultură în acea vreme.

Când numai preotul eră cel cu mai multă cunoștință de carte, cine alt putea să facă începuturile literaturii? Și când preotul nu trăia decât în atmosfera religioasă a Bisericii și nu se preocupă decât de nevoile bisericesti, ce literatură se putea face decât o literatură religioasă?

Dar această literatură nu este dictată de un sentiment religios, ce nu putea să lipsească unor slujitori ai altarului, ci de o nevoie a bisericii, între zidurile căreia trebuia să răsune cântările către Domnul. Așa dar, în loc de literatură religioasă, ne-am rosti mai bine spunând că avem a face la început cu o literatură bisericească și, bine înțeles, cu conținut religios.

Începuturi oarecum asemănătoare găsim și la alte literaturi, cum este, de pildă literatura franceză, la care, din pricina legăturilor cu literatura noastră, ne vom raporta mai des.

Cu mult înainte de data începutului literaturii noastre, biserica a răsunit în Franța de muzica ce însoția acele *cantilene*, poezii de câteva versuri prin cari se slăvia câte un sfânt pentru viața-i curată și suferințele îndurate.

Mai târziu ies la iveală acele lungi poeme, *les Chansons de geste*, al căror cuprins eroic este legat de ideea religioasă, căci ele au de scop să slăviască luptele creștinilor contra mahometanilor.

Iată deci, o asemănare: la temelia ambelor literaturi stau niște producțiuni cu caracter religios. Dar este și o mare deosebire: datorite truverilor și trubadurilor, în cea mai mare parte adevărați literați, aceste poeme cu caracter religios ajung adevărate producțiuni poetice, de natură epică sau lirică, lucru de care nu poate fi vorba la noi.

Am putea spune că, în Franța, poezia cere, prin cei dintâi literați, ajutorul religiei, iar la

noi, religia cere, prin preoți, prin biserică, ajutorul literaturii.

Și au făcut acei preoți tot ce puteau să facă. Fără să se privească decât ca niște slujitori ai bisericii, fără a se gândi că, odată cu munca lor pentru biserică, îndeplinesc și o altă mare misiune, fără a fi deci conștienți de valoarea literară a operei lor, (ceia ce nu se întâmplă cu cronicarii), călăuziți de un scop practic și gândindu-se numai la nevoile prezentului, (pe câtă vreme cronicarii se gândeau la nevoile viitorului de a cunoaște trecutul), — acei oameni ai bisericii, dela cea mai de jos treaptă a ierarhiei bisericești și până la mitropolit, puseră bazele literaturii românești.

Acei oameni se învredniciră de o întreită operă: făcură începutul scrisului românesc, ajutară biserica și întreținură viu în sufletul neamului sentimentul iubirii de Dumnezeu.

Cu chipul acesta, ei au strâns acele legături ce existau de mult între biserică și popor; căci biserica, dacă a fost la noi singurul lăcaș de cultură, ea a fost și singurul refugiu al strămoșilor în vremile de urgie ale trecutului.

În timpul evului mediu, se pomenește în apusul Europei, sub regimul feudal, de acele cetăți, fortărețe de siguranță și rezistență pentru viața feudală ce sta închisă în ele.

În istoria noastră, nu întâlnim asemenea cetăți. Am putea spune însă, că, în evul mediu, cetățile noastre au fost lăcașurile sfinte, cari ofereau liniștea celor ce o căutau și adăpostiau începuturile culturii românești.

În mânăstirile Bistrița și Putna, ia naștere mai târziu istoriografia noastră, după cum tot în mânăstiri, ca urmare la propaganda credinței religioase a unei biserici străine, începuse primele scrieri în românește.

Aceste scrieri, numite — după cum spuneam — mai bine bisericești decât religioase, știm că sunt mai toate traduceri. Și atunci, dacă avem a face aproape numai cu tălmăciri de biblii, evanghelii, psaltiri sau cazanii, ne întrebăm: care e partea de originalitate, cu ajutorul căreia să judecăm sentimentul religios al vechilor noștri scriitori bisericești?

Ei bine, pe lângă traducerea unui text străin, vom găsi în toate operele bisericești, acele predoslovii, prologuri și epiloguri, în cari, printre altele, citești toată evlavia traducătorilor.

Este Dumnezeu acestor scriitori, conceput astfel cum religia creștină îl concepe: fiindă a-tot-puternică, ce veghiază asupra tuturor faptelor noastre și fără a cărei voință nimic nu se face.

În epilogul *Psaltirei slavo-române*, dela 1577, diaconul Coresi începe astfel: «*Cu mila lui Dumnezeu eu diaconul Coresi... scriuvamu aceste psaliri*». Și tot așa, în titlul *Evangheliei cu învă-*

tătură, dela 1580, cetim că, «*cu mila lui Dumnezeu tipărită această sfântă carte Ev(a)ng(h)e-lie cu învățatură în anii și în zilele mării lui Batăru Criștovu cu mila lui Dumnezeu Voevodă în toată țara ungurească... și în zilele marelui și de Dumnezeu luminatu a: hiepisiscopului Ghenadie ce au fost cu mila lui Dumnezeu crămitoriu legii creștinească*»...

Azi, când, în întreprinderea faptelor noastre ne gândim așa de puțin la ajutorul Celui-de-sus, cât de mișcătoare ni se pare această invocație din prologul *Păliei dela Orăștie*: «*Milostivu și de vecie putearnic Dumnezeu, rugămu tine ca dragu părintele nostru, noi mișeii greșite și păcătoși slugile tale... ceastă puțină muncă fă-o cu rod și cu folos subtu sfânt numele tău*»...

Și această puțină muncă eră traducerea Vechiului Testament, făcută în colaborare de cinci inși, pentru slava lui Dumnezeu, căci cetim mai jos: „*Noi pentru dragoste lui Dumnezeu am ostenitu*“...

În anul 1643, apare *Cazania* Mitropolitului Varlaam, în al cărei *Cuvânt împreună cătră toată semenția romenească*, se spune: „*Dintru cât s'au înduratu Dumnezău dintru mila sa de ne-au dăruitu, dăruimu și noi acestu dar... întâiu de laudă lui Dumnezeu, după acea de învățatură și de folos sufletelor pravoslavnici*“.

Ce să mai vorbim de căldura cu care Mitropolitul Dosoftei vorbește, în *Viețile Sfinților*, despre groaznicile chinuri și abnegația celor ce muriau pentru creștinism?

Sau despre vajnica apărare ce Mitropolitul Varlaam, în *Răspunsuri la Catechismul calvinesc*, ia contra celor ce „*tâlcuiesc rău și strâmbează scriptura sfântă*“, când, vorbind de acel catechism, spune că l-a aflat plin de „*otravă de moarte sufletească*“?

Sau de minunatele *Predici* ale Mitropolitului Antim Ivireanul, rostite într'o adevărată limbă literară și înălțătoare prin evlavia ce propovăduiesc?

Toate acestea sunt opere ce împlinesc niște lipsuri mari ale bisericii noastre, traduceri mai toate, ce e drept, ce corespund unor nevoi ale bisericii, dar în cari, după cum vedem, scriitorii noștri strecoară printre rândurile tălmăcite din alte limbi, toată credința în Dumnezeu, credință ce este proprie sufletului lor.

Și nu numai lor, cari erau oameni ai bisericii. Căci este în literatura noastră o altă categorie de opere, ce se desvoltă paralel cu scrierile bisericești, opere în cari, dacă sentimentul religios e mai rar mărturisit, nu e mai puțin puternic.

Sunt operele cronicarilor.

Ce creștinească concepție despre Dumnezeu și suflet, în acele rânduri ce Ureche le scrie

când vorbește despre moartea lui Ștefan-cel-Mare: „Ce după moartea lui îi ziceau sfântul Ștefan-Vodă, nu pentru suflet, că este în mâna lui Dumnezeu, că el încă au fost om cu păcate, ci pentru lucrurile sale cele vitejești“...

Și desigur, toate cele povestite de Ureche în letopisețul său, nu sunt fapte datorite întâmplării sau vreunor legi din lumea morală, cărora popoarele trebuie să se supună; ci fapte dinnainte hotărâte de Dumnezeu, care, în înțelepciunea și dreptatea lui, face ca binele să fie răsplătit cu bine și răul să fie pedepsit cu rău. Astfel cauza pentru care Ștefan cel mare iese biruitor în războaie, este, după Ureche, numai faptul că pe acest bun voevod îl „ajutoră Dumnezeu și prea curata maică a sfinției sale“.

Cronicarul Miron Costin, în a sa *Carte pentru descălecatul întâiu*, vede aceiaș voință a lui Dumnezeu în săvârșirea faptelor din trecut, căci altfel, n'ar spune în predoslavia cărții, «că nu este alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților; căci cu cetitul cărților și a scripturei cunoaștem pe ziditorul nostru Dumnezeu; cu cetitul laudă îi facem, pentru toate a lui cătră noi bunătăți. Din scriptură înțelegem minunate și veșnice faptele lui»...

Ca și la Ureche, găsim la Miron Costin aceiaș credință în puterea lui Dumnezeu și, ca o consecință, aceiaș convingere ce se desprinde din toată opera, convingere că hotărârea divină planează, cu stăruința fatalității antice, deasupra faptelor istorice. În unele locuri, o spune clar: «măcar câtă nevoință pune omul, sorocul lui Dumnezeu cum este rânduit a-l clăti nu poate»; sau: «gândul omului e neștuitor de sine la ce merge și la ce întâmplări sosește, că este neștiutoare firea omenească de primejdiile sale, că sunt alunecoase lucrurile războaielor și în puterea lui Dumnezeu mai mult stau, că cu nevoie este fiecăruia a se feri de ce este să fie».

Iar despre dreptatea lui Dumnezeu, care dă fericire unuia, spre a o lua apoi ca s'o dea altuia, zice în lucrarea poetică *Viața lumii*:

Nimini lucruri pre voe, de tot să nu crează,
Nimini greale nădejdi, de tot să nu piarză.
Că Dumnezeu au vârstat toate cu sorocul,
Au poruncit la un loc să nu stea norocul.

După cum vedem, suntem departe de poezia de mai încoace, care nu pomenește nimic de Dumnezeu câtă vreme scriitorul e fericit, dar care se ridică cu versuri pline de indignare contra cerului, când scriitorul a suferit vreun mic neajuns.

Și ceva asemănător lui Miron Costin, găsim în *Cronica pre scurt a Românilor*, datorită Stolnicului Constantin Cantacuzino și atribuită înainte vreme Spătarului Milescu; numai că în această

cronică nu se vorbește de nestatornicia fericirii omenești, ci de nestatornicia măririi popoarelor. Văzând decadența Grecilor din strălucirea lor de altădată, cronicarul n'o pune decât pe seama voinței lui Dumnezeu: «Zis-am dară, și precum au fost acei Elini oarecând, oarece, și mai sus am pomenit, iară și mult mai 'nalt și mai de laudă și de lucrurile și faptele lor au fost, ale cărora și până astăzi semnele (precum toate istoriile și toate scripturile câte de ei scriu, și ale lor câte sunt), decât lumina soarelui mai aveau îi arată și dovedesc ce au fost și cât au fost de știuți și de mari; însă, iară zic, au fost, iară acum nu știu din ce, au doară căci Dumnezeu celce singur numai este veșnic și neschimbat, așa au vrut și au orânduit lucrurile lumești, ca să se strămute, și cele ce par oamenilor mai mari, mai înțelepte că au, în mai stricate și în mai în slăbiciune să se afle; că înțelepciunea acestei lumi nebunie este lângă Dumnezeu».

Cronicarul Niculae Costin, în *Letopisețul Țării Moldovei*, urmând unui obicei al istoriografiei de atunci, de a menționa și faptele de puțină importanță istorică, pomenește de un cutremur dela 1712, spunând că «foarte tare s'au cutremurat pământul, în slava lui Dumnezeu, până în de două ori».

Vom cita în sfârșit, lucrarea din tinerețe a prea învățatului Domn Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea*, lucrare filozofică teologică, în care ideia veșniciei lui Dumnezeu și a nestatorniciei lucrurilor pământești se tratează pe larg, spre a ajunge la o concluzie, nu cu mult diferită de aceea a lui Miron Costin, din *Viața lumii*.

În fața celor lumești și trecătoare, în fața deșertăciunii deșertăciunilor, care face pe Eclesiast să se întrebe cu ce se folosește, depe urma ostinelilor lui, cel ce lucrează, — Miron Costin ne apare optimist, căci, după el, existând un Dumnezeu, ne putem aștepta la răsplata faptelor bune, cari singure pot lăsa o veșnică amintire despre noi. Cantemir, în fața aceleiaș nestatornicii lumești, apare ca un călugăr propovăduitor de ascetism. După el, nu ne rămâne decât o fericire pe lume: aceea de a ne ridica cugetul spre Dumnezeu cel veșnic, într'un colț depărtat și ferit de deșertăciunile acestei vieți.

Trebuie să spunem însă că, dacă sentimentul religios răsare din fiecare pagină a scriitorilor bisericești, așa cum e și firesc să fie în niște opere religioase ale unor oameni ai bisericii, — în operele cronicarilor, sentimentul religios nu se exprimă atât prin mărturisiri directe, cât se răspândește din atmosfera generală a lucrărilor lor.

Credința că faptele omenești pornesc din voința lui Dumnezeu, ideia măririi și veșniciei

lui Dumnezeu față de scurta și neînsemnata existență a oamenilor, acea atitudine smerită în fața evenimentelor povestite și acel ton biblic al povestirii, — toate acestea contribuiesc la formarea unei atmosfere de religiozitate, în care plutesc figurile trecutului nostru istoric.

Ai impresia, cetind paginile cronicarilor, că ei n'au scris cercetând isvoare, ci ascultând o șoaptă de sus; și că se apucau să scrie faptele marilor voievozi cu aceiaș curăție sufletească, cu care evangheliștii au arătat faptele Mântuitorului.

Și, dacă în operele lor nu întâlnim acea critică a faptelor povestite, ce e atât de necesară unor opere istorice, dacă ei se mulțămesc cu o simplă înșirare de fapte, — cauza poate că trebuie atribuită, nu atât unei nedesăvârșiri a istoriografiei, ceace ar fi natural pentru vremea în care au scris, cât concepției lor, de natură religioasă, cum că faptele omenești atârnă de puterea lui Dumnezeu și că ele nu puteau să fie altfel, câtă vreme Dumnezeu a vroit să fie așa cum au fost.

Din cele spuse până aici, vedem că literatura veche, formată din operele scriitorilor bisericești și ale cronicarilor, se caracterizează printr'un puternic sentiment religios, ce răsare, în operele bisericești din chiar cuprinsul lor, în cronice din acele mărturisiri de credință, presărate ici și colo, precum și din atmosfera religioasă a lucrărilor, ce eră atmosfera vremii în care cronicarii au trăit.

Știm că literatura veche românească se isprăvește către sfârșitul secolului XVIII-lea și că, cu începere din sec. XIX-lea, apar opere ce pot fi privite ca alcătuind o adevărată literatură beletristică.

Cu sec. XIX-lea, încetează psaltirile și cazațiile, amuțesc cronicarii, pentruca să se audă oftările prelungi ale unor boieri sentimentali, robiți de «nurii» vreunei jupâne; tânguirile amare, pe ruini istorice, ale unor poeți elegiaci; teoriile lingvistice și istorice asupra originii noastre latine, într'o limbă jumătate latinească, jumătate românească; îndemnul la vitejie ale literaților dela 1848 și multe altele.

Literatura noastră începând cu scrieri religioase, s'ar fi putut prea bine ca sentimentul de religiozitate să treacă din primele opere în cele de mai târziu și să imprime și poeziei secolului XIX-lea un caracter religios. Am fi putut, cu alte cuvinte, să avem o poezie religioasă, câtă vreme avem în literatură o tradiție religioasă. Aceasta însă nu s'a întâmplat, așa cum s'a întâmplat în Franța, de pildă. Acolo după cum spuneam, au fost niște începuturi curat literare, însă cu caracter religios, pe când la noi, au fost scrieri curat religioase, dar cu prea puțin caracter literar.

Așa fiind, în Franța, natura literară a primelor

scrieri a putut face ca sentimentul lor religios să găsească mai ușor ecou în sufletul scriitorilor de mai târziu și, ca urmare, vedem că acest sentiment trece în multe alte opere sau se ivește cu stăruință la baza inspirației a o mulțime de poezii de diferite genuri literare.

La noi însă, primele lucrări sunt bisericești; ele sunt scrise numai pentru nevoile slujbei religioase și rămân, ca atare, în interiorul bisericii, unde erau ascultate de drept credincioși, cari câteodată se îndeletniceau și cu lectura lor, în orele de liniște sufletească.

Pe deoparte închise între zidurile bisericii și cercetate de un număr prea restrâns de cetitori, pe de altă parte lipsite de trăsăturile caracteristice ale operelor adevărat literare, scrierile noastre vechi religioase n'au putut să deștepte interesul poezilor de mai târziu.

De aceea, nu ne miră faptul că Biblia, deși apare în românește pentru prima oară la 1582 și cu toate că se bucură de o bună traducere în ediția completă dela 1688, nu are totuși, prin frumusețea cuprinsului ei, nicio înrâurire asupra vreunui scriitor modern.

Și cu toate acestea, la câte subiecte literare n'ar fi putut să dea naștere? Și în câte genuri literare n'ar fi putut să fie tratate aceste subiecte?

Am avut o Psaltire, și încă în versuri. Și totuși, această operă a lui Dosoftei rămâne o operă izolată, fără nicio influență asupra literaturii de mai încoace.

Cauza trebuie căutată în puțina cultură a vremii, care a împiedecat, prin lipsă de cărțurari, continuarea frumoasei activități a lui Dosoftei, precum și a celorlalți scriitori vechi.

O adevărată prăpastie se cascadează între literatura noastră veche și literatura modernă. Căci datorită Fanarioților, există o perioadă nenorocită în istoria culturii noastre, perioadă în care nimic de seamă nu se mai produce pe teren literar. Avem astfel, o lipsă de continuitate a scrisului românesc, ceace face ca literatura modernă să nu mai adopte nimic dela cea veche, afară de limba pe care aveă s'o ducă la desăvârșire.

Când, după un lung interval de amortire, literatura românească revine la viață către începutul secolului XIX-lea, ea are cu totul alte preocupări, impuse de împrejurările vremii.

Ni se contestase originea latină și scriitorii noștri, ținând să afirme latinitatea noastră ca neam și limbă, pornesc o însemneată activitate filologică, îndeletnicire necunoscută până atunci, precum și o activitate istorică, cu alte țeluri și alte principii decât acelea ale activității cronicarilor.

Și poate că firul vechi noastre literaturi s'ar fi înodat cu acela al literaturii moderne, dacă

preoție căsătorită. Noi avem până azi foarte multe lucruri rămase în orânduirea cultului și în viața religioasă a preoților și mirenilor după obiceiul Vechiului Testament. Darea numelui la 8 zile dela naștere și molifta mamei pentru curățire și sorocul curățirii și starea deosebită a preotului și cele 3 trepte ale preoției — sunt tot lucruri care merg în paralel cu preoția Vechiului Testament.

Celibatul este numai o stare de excepțiune, care a început a fi înțea în Biserică, pe temeiul vieții Domnului Hristos, a Sfântului Ioan Botezătorul, a Sfântului Pavel a teoriei lui despre slujitorii altarului, și a altor bărbați. Dar din aceasta nu se poate face regulă generală. Încă mai înainte de orice impunere, capii creștinătății au început a trăi mai mult în viață celibatară. De călugări nici vorbă pe atunci. Abia Sf. Vasile cel Mare întoarce pe călugări în viața Bisericii, fiindcă ei se răzlețiseră de ea. Pentruce a venit, în vremea Sinodului dela Niceia dela 325, cererea ca preoții să fie celibatari, nu ca să fie siliți a se căsători? Deci masa lor era căsătorită după rînduiala veche, înainte de ivirea monahismului și cererea era să li se impuie celibatul, nu căsătoria pe care o aveau.

Iată care e adevărul și cât de îndrăzneată ne pare ușurarea cu care autorul dela *Albina* se rostește în această chestiune pe care n'o știe!

El mai știe că în Grecia și în Ardeal există preoți celibatari... Ei și? prin ce se schimbă chestiunea, dacă e așa? Sunt excepțiuni disparente, care au fost înlăturate fără nicio silă în curgerea vremii și care încă sunt practicate. Dar aceste forme au perit, fiindcă existența celibatară era cu puțință în chipul monahal. Nu a fost nici o silă la mijloc, fiindcă organizarea monahismului răsăritean dădea puțință existenței celibatate, așa că nimenea nu suferea nimic și nu se vede nicio silă în această privință.

Dovadă însă că preoția creștinească merge în paralel cu căsătoria, nu cu celibatul, care nu poate fi o stare decât pentru foarte puțini, fiindcă e o trecere peste chipul rînduiei obiștești, este faptul că protestanții, pe care nu-i silește nimenea să se căsătorească, sunt aproape toți căsătoriți, fiindcă așa e felul vieții care trebuie.

Teoretic, foarte mulți pot spune că mai bun ar fi un cler celibatar, și autorul dela *Albina* aduce ca pildă părerea răposatului *Ioan Cornoiu*, iar noi îi putem spune că mai sunt și alții care cred așa, chiar între cei căsătoriți. Dar nu e vorba de ce e mai bine teoretic, ci de *ce se poate*. Teoretic ar fi mai bine ca oamenii să fie îngeri și preoții să trăiască numai în duh. Dar dată fiind starea de fapt, așa cum a fost ea croită de Dumnezeu, *mai bun este ceiace este*, fiindcă altfel nu poate fi. Iar dacă i-ai lăsa pe

preoții noștri slobozi să se căsătorească sau nu, ei tot s'ar căsători. Deci nu sila îi căsătorește, ci mersul vieții obișnuite, care curge în această privință așa cum a turnat-o Ziditorul din capul jocului.

VI.

În nr. dela 18 Iulie al *Albinei*, fostul director vine cu un răspuns la altă chestiune a noastră. Era vorba de preotul român unit din Roma, care a dat afară din căminul de pe lângă biserica unită pe studenții ortodocși, primind numai pe cei uniți. Eu spuneam: Un preot ortodox n'ar fi făcut așa, noi suntem mai largi în ce privește astfel de lucruri, și am citat cazuri când eu însumi am stăruit pentru înzestrarea unor biserici unite de peste munți. Nu era de ajuns că e lucru făcut pentru Români și că frați de ai noștri fiind, trebuiau ajutați în lupta cu Ungurii. Am făcut așa și înainte de război și după război.

Protivnicul dela *Albina* ce zice? Dacă faptele despre preotul dela Roma ar fi fost așa cum le spun eu, ar fi reprobabile. Dar ele nu sunt așa, zice el, și începe a le ticlui pentruca să iasă că au fost folosiți și ortodocșii pe lângă acea biserică din Roma.

Dacă faptele ar fi precum le spune dumnealui, eu n'aș avea de ce să-l contrazic. Aș lua cunoștință și aș zice: Bine că e așa! Dar mie mi-au fost povestite de martor ocular, de cineva care e asistent universitar în București și care poate fi scos la iveală oricând. Deci între un martor ocular, care e un chimist și nu are a face cu certurile noastre confesionale, și între un om cu iubire de adevăr și cu zelul catolic al fostului director, care scrie numai ca să fie în folosul catolicismului, dar n'a fost de față, noi avem tot temeiul de a primi mărturia celui care 1. a putut ști deplin ce a fost faptul, fiindcă l-a văzut, și 2. nu avea pricină de a-l înfățișa altfel, cum are fostul director de urâtă amintire.

Dar cu acest prilej el mai spune una:

De ce facem vină unei Biserici pentru păcatul unui om?

Foarte frumos. Și noi suntem de aceeași părere, numai să se fie uniții de acest principiu, că noi voim să ne ținem.

Se înțelege, noi nu putem face vină unui așezământ pentru păcatele unui om. Nu facem vină Bisericii Catolice pentru faptele preotului ungar dela Bărăția din București, despre care vorbește *Universul* dela 8 Sept. c. Noi știm și prețuim tot depozitul de moralitate și sfințenie pe care-l cuprinde și răspândește Biserica Romei și pe care i-l mărturisesc și vrăjmașii ei. Nu avem nicio pricină să înjosim meritele ei pentru moralitatea obiștească a lumii și ne bucurăm cu inimă curată de toate izbânzile ei pe calea aceasta. De aceia

nu-i putem face vină pentru slăbiciunea unui sau altui individ din sânul ei. Ca să putem cuprinde mai drept pozițiunea noastră, am spune că noi stăm în impotriviri și ne luptăm aici nu cu venerabila Biserică romano-catolică, căreia îi mărturisim tot respectul și prețuirea noastră, ci cu catolicii.

Dar dacă este drept să nu facem vinovat așezământul pentru păcatele indivizilor, decât atunci când aceste păcate ar izvorî din însăși întocmirea vieții așezământului, cum este la mohamedani, de ce atunci protivnicii noștri uniași ne scot totdeauna ochii cu ce face cutare sau cutare dintre noi? De ce strămută totdeauna păcatele câte unuia dintre noi asupra Bisericii Ortodoxe?

Acum 2—3 ani, pe cât spuneau foile uniaste de peste munți, se ivise un călugăr al nostru în ținuturile lor. Cum se va fi purtat, nu știm. Știm însă că odată au început foile uniaste de dincolo a tuna împotriva noastră că am trimis călugări stricați să facă propagadă între ei. *Unirea* nu mai contenea a se plânge de păcatele Bisericii Ortodoxe, care trimete dincolo astfel de oameni de export, și făcea tot așezământul vinovat de ce va fi făcut omul acela pe acolo.

Apoi când aceasta e atitudinea d-voastră, fi-rește că însemnăm și noi tot ce găsim în Biserica Romei și vi le punem înainte, ca să nu vă trușiți în deșert către noi.

Dar în cazul cu preotul dela Roma, nu e aceasta chestiunea de ordin obștesc pe care a scos-o înainte *Albina*. Dacă ar fi vorba de păcatul personal, izvorât din firea lui, a preotului pomenit, n'am zice nimic. Dar vedeți: Omul nu vine cu o slăbiciune a voinței sale în fața moralității cerute. Vine cu un punct de vedere: Aici nu e loc decât numai pentru închinătorii Romei... Ortodocșii să plece! Este un fel de a fi care se simte des în Biserica Romei: Neputința de a îmbrățișa pe alții, intoleranța. De ce nu greșim și noi, ortodocșii în felul acesta, că nu greșim? Suntem mai îmbrățișători. O găsec și străinii. Colportorii Societății Biblice Britanice scriu deseori că preoții ortodocși sunt mai primitivi față de munca lor decât cei catolici, care-i prigonesc.

Iată de ce noi am pomenit de păcatul preotului din Roma. Nu era vorba numai de fapta individuală a cuiva, ci de un fel de a fi.

Și fiindcă domnul dela *Albina* întreabă dacă cinstit lucru e să scriu cum am scris despre cazul dela Roma și să răspund, iată că am răspuns și nu mai sunt dator cu nimic în chestiunea aceasta. Deci pot trece la altceva.

VII.

În Nr. din 19 Iulie, protivnicul nostru spune că noi înfățișăm neadevărat pretențiunea lor de

a ne uni cu Roma pe temeiul că suntem latini. Zice că ori mă fac că nu înțeleg, ori nu pot pricepe, și atunci se apucă să lămurească din nou pentru ce cer ei să fim una cu Roma, «ca să priceapă și cel mai greu cap».

Ei, ia să-i vedem de ce zic ei să ne unim cu Roma, dacă tăgăduiesc că au cerut aceasta pe temeiul că suntem latini?

Să ne unim cu Roma, pentru că scaunul Romei «stă din voia lui Hristos în fruntea Bisericii Lui» și «numai prin unire cu acel scaun bisericile românești se pot vindeca și îndeplini cu succes misiunea lor mântuitoare» «pentru că toate scaderile de care suferă Biserica Autocefală provin din faptul că nu are legături de dragoste cu acel scaun arhieresc».

Va să zică tăgăduiesc că au cerut unirea pe temeiul că suntem latini...

Dar eu am citat negru pe alb, din scrisul uniștilor de peste munți în *Cultura Creștină*, articolele D-rului *I. Coltor*, că ei cer unirea pe temeiul că suntem latini. Va să zică, dacă îi prinzi cu mâța în sac și văd bine că n'au ce răspunde, zic că n'au spus așa. Apoi mai sunt aceștia oameni de bună credință? Și dacă au asemenea obiceiuri în polemizare, de ce mai stau la luptă?

Se cunoaște însă că răspunsul nostru i-a încurcat și n'au ce răspunde. De aceia răspund așa de pe câmpii. N'au putut face dovada că dacă te unești cu Roma ești superior. Eu le-am cerut să ne arate cu ce sunt uniași superiori nouă? Cu multele cordele roșii?

Deși autorul spune acum că o unire religioasă nu se poate face decât pe temeiuri de credință și deși se laudă că știe mai bine ca oricine că frăția în Hristos nu se poate decât pe temeiul dogmelor, totuși câteva rânduri mai la vale spune că Englezii sunt un popor insular și nu au nici în clin nici în mână cu Românii și cu răsăritenii.

Foarte bine, dar această înseamnă iar să introduci alte elemente, decât cele curat dogmatice, când discutăm unirea. Ce are a face că Englezii sunt insulari? Nu se pot sălășlui dogmele și în insule? Are cineva de cârtit, dacă ei vor mărturisi aceiași credință cu noi și vom putea face unirea cu ei?

Deci se vede că acești polemisti numai cât tăgăduiesc că introduc în discuțiune alte elemente, decât cele dogmatice, dar în fapt tocmai prin elemente nedogmatice caută să ne indispuie față de unirea cu Biserica Angliei.

Înțelegem ce-i mânăncă pe dânșii de se anină de Anglia la fiecare prilej. Le e teamă că doar vom face unirea cu această Biserică și, după marele prăpăd care i-a izbit pe ei că au dat naștere protestantismului, va face lumea cunoștință cu un eveniment în sens protivnic și

edificator: integrarea creștinismului fărâmițat prin pasul cel dintâi, care ar fi unirea noastră cu anglicanii. Și întru cât acesta ar fi făcut fără catolici, se înțelege că întărirea altora e slăbirea lor, — și asta îi mănâncă.

În ce privește afirmațiunile fostului director «până va intra în capul tuturor Românilor», că anglicanii sunt protestanți, poate să ne scutească de savantlăcul său îndoielnic, că știm noi ceva mai bine cum stau lucrurile și, mai întâi, cei în drept a grăi despre credința lor sunt anglicanii. Apoi ei singuri leapădă protestantismul și nici nu vor să audă, ba se indispen când aud că cineva îi numește protestanți. Episcopul *Gore* știe chestiunile acestea ceva mai temeinic decât repezitul director dela *Albina*, care nu are răbdare la nimic și din două vorbe te înjură, încât nu subrezeniile sale avem noi a le asculta în astfel de chestiuni.

Că așezământul nostru ortodox «merge cu pași repezi la peire», sunt vederile sale de catolic pătimaș și orb.

Dar să ne vedem fiecare de ale noastre, să muncim în așezămintele creștinești pe care le avem, și vom face mai bună treabă decât fiind tot cu ochii la altul, în loc de a-ți vedea de păcatele tale. Deci, în loc să ne poarte nouă grijă că perim, să vadă că au și ei păcate de îndreptat care nu le fac starea ușoară, și apoi să vadă bărne străine.

VIII

Cu alte prăpăstii ale năbădăiosului director ne întâlnim în nr. dela 20 Iulie al *Albinei*, care număr este și cel din urmă al polemicei sale cu art. nostru *Socoteli cu uniții* din nr. pe Mai a. c. al acestei reviste.

Aci răspunde arătărilor noastre că greșit ne tot aruncă uniții în față strigătele că suntem bizantini, fiindcă vremea bizantină a fost o epocă de mare cultură, care a stat mai pre sus de cea a Apusului. Autorul din *Albina* spune și el că fără drept se aruncă astfel de ocări, pentru că vremea bizantină a fost, în adevăr, vreme de lumină și că bizantinii au dat pe autorii Renașterii italiene.

Dar două rânduri mai jos spune că bizantinii au decăzut din clipa când au rupt legăturile cu Roma, pentru a nu spune exact că din clipa când Turcii au tot strâns cercul existenței lor, până ce au cucerit Constantinopolul.

Dezmințirea însă îi vine numai decât, prin înseși rândurile lui. El spune că Bizantinii au fost «autorii Renașterii Italiene». Apoi ce fel de decăzuți erau Grecii, dacă 400 de ani după despărțirea de Roma, au putut da Italiei catolice pe autorii Renașterii? Nu înseamnă aceasta că fostul director nu mai știe ce vorbește?

Dacă mersul vieții istorice a fost protivnic

bizantinilor, cu aceasta scriitorul dela *Albina* nu poate argumenta împotriva însemnătății vieții bizantine, căci de asta e vorba. El vorbește de decadența Patriarhiei grecești din Constantinopol. Ei da, aceasta este pentru noi o clipă dureroasă, o întunecare. Dar asta vine din păcatele bizantinilor nu din fatalități isorice? Atunci ce să zicem de decadența Papalității pe vremea Avignon-ului? Pe atunci o izbeau înșiși credincioșii ei, nu Turcii păgâni, care ne lovesc pe noi astăzi. Deci sufletește era mai rău decât ce pate azi ortodoxia. Și iată, Papalitatea a trecut criza. De aceea nu e bine să argumenteze împotriva noastră cu fatalități istorice, care nu pot fi o vină pentru nimenea, fiindcă nu era departe ca «Baiazid să dea calului ovăz din pistolul de la Roma», iar în Spania chiar apucase a pătrunde semiluna. Catolicii ne scot acum ochii cu faptul că în Răsărit peptul nostru ortodox s'a împotrivit, pentruca dumnealor să aibă liniște în Apus!

Protivnicul meu dela *Albina*, mă muștră că eu am scris odată în *Neamul Românesc* că romano-catolicismul e superior ortodoxiei și zice că m'a muștrat atunci că am exagerat. Adevărul este că dumnealui minte. Nu numai că nu m'a muștrat cum se laudă, dar poate că mai am scrisoarea sa, trimeasă mie atunci la Baden-Baden unde eram, în care își arată marea bucurie că am scris «mai bine ca oricând». Ideile mele de atunci îi conveneau și a tresăltat de bucurie când le-a citit. Dar dumnealui uită ușor. Așa susținea odată altceva decât ce scrisese în *Dreptul canonic* și când i-am spus, n'a mai avut ce îngăima. Continuitate și consecvență la omul acesta, care pe atunci era ortodox, dar cu gândul de fugă, nu se poate căuta.

Dar ce este cu superioritatea catolicismului de care zice că am vorbit odată?

Firește că un organism puternic ca Biserica Romei are în el lucruri foarte bune și vrednice de toată prețuirea. Nu e niciun păcat a mărturisi că lucrurile sunt așa. Și iarăși, e foarte cinstit și mântuitor să te scârbești de relele pe care le vezi lângă tine și să le biciuești. Dar aceasta nu înseamnă că eu aș fi putut declara catolicismul mai pe sus de alte ramuri creștinești în toate. Are unele lucruri prea bune și care merită lăudate, dar și câte rele! Și nu sunt atâtea altele cu care noi îi întrecem! Și nu gustă orice om, care nu e pornit, starea noastră de oameni mai blajini și mai de înțeles, care se găsește mult mai mult în Biserica noastră decât în a Romei! Și nu am trecut noi prin istorie mult mai îmbrățișați și mai alipiți de sufletul oamenilor decât au trecut catolicii, care au vărsat atâta sânge!

Dar este un mare fapt în cinstea noastră: Noi relele noastre ni le cunoaștem și le lovim, ca

să piară. Dacă le dăm pe față, nu înseamnă că e la noi mai rău ca la alții. Întâlnim însă fățarnici care au fel de fel de rele, dar le ascund și vor să se arate sfinți.

Ei bine, noi am ocărât unele rele ale noastre și am spus că ele sunt curat păgânism. Dar oare nu putem și nu pot și acum să scot lucruri la fel de la catolici! Deci nu pe această cale să mă apuce domnul de la „Albina“, căci nu pot ieși dumnealor cu obraz curat. Să-și

bată pieptul și să spuie: Dumnezeu, milostiv fii mie, păcătosul!

Cu aceasta am isprăvit cu toate spusele sale din cele 7 numere și gata suntem a lua la depănat altele. Și acestea s'au și îngrămădit; fiindcă dumnealor o țin una cum au început. Slavă Domnului! Și noi suntem la postul nostru și-i slujim cu toată graba.

Arhim. SCRIBAN.

Organizarea și orizontul carității creștine din primele veacuri

În zilele de la început ale bisericii creștine, caritatea se exercită prin înșiși membrii cu dare de mână ai comunităților bisericești. Sfatul dat de *Mântuitorul* tânărului bogat: «...Dacă vrei să fii desăvârșit, mergi, vinde-ți averea și o dă săracilor și vei avea comoară în cer» (Matei 19,21), a fost pentru conștiința multora o poruncă și oameni ca sfântul Antonie cel mare, cari și-au împărțit toată averea la săraci, îndată după primirea botezului, au fost desigur mulți, deși despre timpurile apostolice n'avem informațiuni pozitive. Caritatea privată a făcut fără îndoială foarte mult în acele timpuri. Când numărul creștinilor a sporit și comunitățile au început să se organizeze, a trebuit ca, alături de caritatea privată, să ia loc și caritatea organizată a comunităților. Caritatea organizată nu și-a avut însă aparatul său aparte și deosebit de cel existent al bisericii.

Episcopul, care era cel mai înalt demnitar bisericesc, persoana investită cu cele mai mari onoruri, dar pe ai cărei umeri apăsa în același timp în chip deosebit greutatea răspunderii pentru tot ce se petrecea în biserică, avea în sarcina sa grija exercitării carității. Bine înțeles, că aceasta n'o făcea el personal decât în chip excepțional, în comunitățile sau diecezele prea restrânse, ci prin subalternii săi, în deosebi prin *diaconi*.

Dela început chiar, dela înființarea sa în biserică din Ierusalim, așezământul diaconilor a numărat în cercul îndatoririlor sale practicarea carității. Pentru aceasta *sfântul apostol Pavel* scrie lui Timotei, că cel ce aspiră să fie diacon trebuie să aibă aproape aceleași calități ca cel ce aspiră la episcopat. «Diaconii să fie — zice el — cucernici, nefățarnici, neiuitori de mult vin, nedoritori de câștiguri urâte, ci să păstreze taina credinței în cuget curat. Să fie mai întâi puși la încercare și numai dacă vor fi fără prihană, să li se încredințeze slujba diaconiei. Soțiile lor să fie așijderea cucernice, neclevetitoare, nelimbute, treze, credincioase în toate. În fine,

diaconii să aibă o singură femeie și să-și chivernisască bine copiii și casele» (I Timotei 3,8-12). *Constituțiunile apostolice* expun astfel activitatea ce trebuiau să desfășure diaconii: «Ei trebuie să facă fapte de caritate, să străbată orașele în lung și în lat, ziua și noaptea, să nu disprețuiască pe sărac, nici să caute în fața celui bogat. Să cunoască pe cei ce duc lipsă și să nu-i înlăture de la împărțirea din colecta comunității, iar pe cei avuți să-i îndatoreze să pună ceva deoparte pentru opere de binefacere.»

Ca model de diacon, înzestrat cu toate calitățile și îndeplinind toate îndatoririle prescrise de sfântul Pavel și de Constituțiunile apostolice, istoria bisericească ne pune înainte pe *sfântul Laurențiu*, din biserică Romei, care, înainte de a fi ars pe rug, a fost chinuit de prigonitorii săi ca să spună unde sunt ascunse comorile bisericii, iar el a răspuns, că biserică n'are alte comori afară de săracii de a căror grijă ea le poartă.

Cetățile sau orașele creștine, ori cât ar fi fost de mari, aveau — în amintirea numărului diaconilor de la înființarea diaconatului — câte șapte diaconi, care exercitau caritatea în numele bisericii. Astfel, cetatea Roma, cu toată marea ei întindere, cu toate că era împărțită în patrusprezece suburbii, avea numai șapte diaconi, câte unul adică peste două suburbii.

Ca să nu se treacă peste tradiția că numărul diaconilor unei cetăți sau oraș nu poate fi mai mare de șapte, chiar atunci când acest număr nu era îndestulător, s'a înființat cu vremea *treapta subdiaconatului*. Numărul subdiaconilor dintr'o cetate, ca și al diaconilor, nu putea trece de șapte. Acolo unde erau și diaconi și subdiaconi, serviciile de caritate erau împărțite între dânșii în așa fel, că cele care stau în mai strânsă legătură cu cultul dumnezeesc, precum d. p. împărțirea bolnavilor și a celor din închisori, cădeau în sarcina diaconilor, iar celelalte într'a subdiaconilor.

Caritatea față de femei și de copii se îndeplinea îndeosebi prin femei, care purtau titlul de *diaconese sau diaconițe* și de *văduve*.

Serviciul diaconeselor corespunde într-o măsură cu al diaconilor, de oare ce diaconesele îndeplineau și în timpul serviciului divin unele îndatoriri față de femei pe care diaconii le îndeplineau față de bărbați. Așa d. p. ele păziau la ușa bisericii, ca să nu se strecoare înăuntru vre-o necredincioasă. Ca și diaconii, ele duceau femeilor bolnave, copiilor și celor închise, sfânta împărtășire și parte din ofrandele dela sfântul altar.

Serviciul văduvelor corespunde celui al subdiaconilor. De oarece între el și al diaconeselor era mică deosebire, numele de văduvă, ca slujitoare bisericească, a dispărut cu timpul.

Și diaconesele și văduvele au existat încă dela început în biserică. *Sfântul apostol Pavel* amintește de Febe, ca diaconesă a bisericii din Chenhrea (Romani 16, 1) și numele de diaconesă se întâlnește adesea și mai târziu în literatura patristică. Despre văduve, același sfânt apostol scrie: «Văduva să se aleagă numai dacă n'are mai puțin de 60 de ani, dacă a fost numai odată căsătorită, dacă are mărturie că a săvârșit fapte bune, că a crescut copii, că a primit streini că a spălat picioarele sfinților, că a purtat grijă de cei obidiți, într'un cuvânt, că a urmat tot lucrul bun» (I Timotei 5, 9-11) *Păstorul lui Herma* ne înfățișează pe Grapte, ca stând în fruntea văduvelor, pe care le învăța rânduelile bisericești.

Diaconii, diaconesele și văduvele sunt dar slujitorii bisericești cari ajutau pe episcop la îndeplinirea operii de caritate în biserică celor dintâi veacuri.

* * *

Câmpul de acțiune al carității creștine era foarte vast.

1. *Văduvele și orfanii* stau întodeauna în fruntea celor ce au trebuință de ajutorul și sprijinul bisericii. Purtarea de grijă de văduve și de orfani este socotită de *sfântul apostol Iacob* ca slujire dumnezească: «Cinstirea de Dumnezeu curată și nepătată înaintea lui Dumnezeu și Tatăl este cercetarea văduvelor și orfanilor în obidă lor»... (Iacob 1,27). *Herma* începe tabloul său de virtuți cu «ajutarea văduvelor și orfanilor» (Păstorul, porunca 8,10). În literatura patristică a primelor veacuri, văduvele poartă numele de „altarul lui Dumnezeu” (Policarp, Filipeni 4; Ignatie, Tarseni 9; Tertulian, Ad uxorem 1, 7; Constituțiunile apostolice II, 26).

Orfanii au fost primiți și crescuți în familiile creștine. Așa, Origen a fost adoptat și crescut de o femeie creștină, după ce tatăl său a suferit

mucenicia și i-s'a confiscat averea. În viața sfintei mucenice Perpetua citim de asemeni, că copilul născut în închisoare de sclava Felicitas, a fost adoptat de o creștină. *Cuvântul Mântuitorului*: «Cine primește un asemenea copil în numele meu, pe mine mă primește» a fost aplicat în acest înțeles larg, și *Constituțiunile apostolice* îndeamnă ca aceasta să fie o practică generală printre creștini: «Dacă vreun băiat sau fată, creștin, rămâne orfan, e frumos ca unul din frații, care n'are copii, să-l ia și să-l înfieze. Cei cari fac aceasta, fac un mare lucru, dând astfel părinți orfanilor. Dumnezeu îi va răsplăti pentru fapta lor». La creșterea acestor copii se referă și cuvintele de mai sus ale sfântului apostol Pavel despre văduve, care trebuie să fi crescut copii, căci dacă n'ar fi vorba de aceasta, ar fi trebuit ca femeile care n'au avut copii proprii să fie escluse dela slujba de văduve, când tocmai ele erau mai potrivite pentru această chemare.

Ingrijirea orfanilor a fost cea dintâi chestiune care a dat prilej creștinilor să-și întindă sfera activității lor caritative dincolo de granițele comunităților și la cei ce nu erau de aceeași credință cu ei. Era la păgâni obiceiul — și grecii și romanii nu făceau excepție — ca noi născuții slabi, și mai ales cei de sexul feminin, să fie aruncați. Un papyrus, cu data de 17 Iunie, din anul 1 al erei creștine, aflat de curând, confirmă practicarea acestui obicei. Un lucrător egiptean, Ilarion, dus să-și câștige pâinea de toate zilele, în Alexandria, scrie soției sale însărcinate, Alis, când îi trimete bani de cheltuielă, să aibă grijă de copii, iar în ce privește așteptatul rod al pântecelui ei, să-l lase cu viață numai dacă va fi băiat, iar dacă va fi fată s'o arunce (Deissmann, Licht von Osten, 111). Copiii aruncați pieriau de foame sau de frig, ori de ghiarele și dinții pasărilor de pradă sau ai fiarelor, iar dacă cumva erau luați și crescuți de păgâni, erau socotiți ca sclavi, și, de obicei, când erau mari, băieții erau vânduți neguțătorilor de gladiatori, iar fetele proxeneților. Creștinii au luat dela început pozițiune față de acest obicei și barbar și imoral. Ei nu puteau suferi ca aceia cari — potrivit cuvintelor Mântuitorului — trebuie să fie pentru oricine model de curăție sufletească, să fie expuși la moarte prematură sau să se piardă moralmente. După concepția creștină, copiii sunt pentru familii binecuvântare cerească, așa că creștinii nu numai că nu și-au lepădat niciodată copiii, ci s'au simțit cu atât mai fericiți cu cât au avut mai mulți. În caz când n'au avut, au luat și au crescut bucuroși copii streini și chiar când casa le-a fost din belșug binecuvântată cu copii, nu s'au dat la o parte să crească copii părăsiți. Ideea că altfel s'ar pierde sufletul acestor orfani ai soartei, cari sunt totuși fii ai lui Dum-

nezeu, pentru cari Mântuitorul și-a vărsat pe cruce neprețuitul său sânge, a condus pe creștinii primelor veacuri la adoptarea acestei atitudini opusă celei a păgânilor. La un veac și jumătate după apariția creștinismului în lume, auzim pe *autorul epistolei către Diognet* afirmând cu tărie, că «creștinii nu-și leapădă copiii», iar apologetii, în deosebi *Justin Martirul și Filosoful* și *Tertulian*, repetă adesea păgânilor această aspră dojană: «Câți din cei de față, cari sunt însetați de sângele creștinilor, și chiar dintre voi, dreptilor și față de noi strașnicilor președinți, nu v'ați ucis copiii, sau nu i-ați expus morții de frig, de foame sau de dinții câinilor?»

Apologetul Aristide spune, că creștinii nu numai căutau să găsească pe copiii aruncați, spre a-i scăpa de moarte și a-i crește în preceptele creștine, ci se siliau să rescumpere și pe aceia cari erau neomenos tratați de crescătorii lor păgâni.

Datoria îngrijirii de văduve și de orfani o motivează *Lactanțiu* și în chipul următor: «Dumnezeu a poruncit să se poarte grijă de văduve și de orfani, pentru ca să nu se dea cineva înapoi de a merge la moarte pentru dreptate, oprit fiind de gândul, că cei de aproape ai săi (soție și copii) ar rămâne pe drumuri, ci să primiască mucenicia fără șovăire și cu curaj, știind că lasă lui Dumnezeu pe cei scumpi ai săi și că ei nu vor fi nici când lipsiți de ajutor și de ocrotire».

Ajutând pe văduve și pe orfani, biserica a ajutat foarte mult la îmbunătățirea soartei clasei celei mai de jos a poporului și a contribuit în mare măsură la înlănzirea raporturilor dintre membrii diferitelor clase sociale.

2. Bolnavii și săracii.

Purtarea de grijă de bolnavi și de cei lipsiți de cele necesare pentru traiu, fie din cauza boalei fie din dintr'a bătrâneței, era datoria familiei, cum spune și rânduește *sfântul apostol Pavel*: „Dacă cineva nu poartă grijă de ai săi și mai vârtos de ai casei sale, s'a lepădat de credință și e mai rău de cât un necredincios“ (I. Timotei 5, 8). Când familia n'o putea face, săria într'ajutor comunitatea cu sprijin bănesc și cu tot felul de înlesniri, căci cercetarea bolnavilor cu scopul de a-i mângâia în suferința lor și a-i ajuta era una din principalele datorii ale creștinului, atât către trupul, cât și către sufletul aproapelui.

În ajutorul celor lipsiți se venia mult prin instituțiunea agapelor, la care contribuiau nu numai bogații, ci și cei cu mijloace mai restrânse. Afară de aceasta, agapele întrețineau vie și conștiința solidarității dintre membrii comunității. Ospețele se se dau la mormintele martirilor serviau de

asemeni acestor două scopuri. „Ori cât de scump ar costa un asemenea ospăț — scrie *Tertulian* — este totuș, un câștig să se facă cheltueli în numele pietății, mai ales pentru că noi ospătăm la acele mese pe cei săraci, nu cum fac la voi (păgânilor) trântorii doritori de glorie, gata să-și schimbe pentru plată libertatea lor în sclavie și să sufere ori ce înjosire, numai să-și umple pântecul, ci pentru că luarea în seamă a celor neînsemnați este plăcută lui Dumnezeu“.

„Precum v'am scris și mai înainte — se adresează *sfântul Ciprian* în calitatea sa de episcop către păstoriți săi — să nu lipsiască grija și osârdia voastră pentru săraci și anume pentru aceia cari stau tari în credință și luptă cu vitejie alături de noi și n'au părăsit lagărul lui Christos. Acestora trabue să le arătăm acum cu atât mai mare purtare de grijă și dragoste, fiindcă nu s'au lăsat biruiți nici de sărăcie nici de frica prigonirilor, ci slujesc Domnului cu credință și sunt o pildă pentru ceilalți săraci“.

Căutarea de lucru este o altă formă a ajutorării celor săraci, dar în stare de a munci. *Cuvântul Apostolului*. „Cine nu muncește, nici să nu mănânce“ (II. Tesal. 3, 10) și datoria fiecăruia de a munci, a fost întodeauna în cinste la creștini și pusă în practică. Cine ducea lipsa pentru că nu vrea să munciască, n'avea atunci, ca și acum, nici un drept să pretindă altora să-l ajute. A ajuta asemenea oameni, ar însemna a-i încuraja la trândăvie. Primele comunități creștine au luptat cu energie împotriva trândăviei. *Didahia celor doisprezece apostoli* rânduește ca nici un creștin călător să nu fie ospătat mai mult de două sau trei zile și continuă: „Dacă acela este muncitor cu palmele, să munciască și să mănânce. Dacă n'are nici o meserie, purtați grijă ca între voi să nu trăiască nimeni fără să lucreze. Iar dacă unul ca acesta nu muncește, speculează pe Christos și să vă feriți de el“.

Intr'o altă scriere mai nouă decât cea precedentă, în *Didascalia apostolică*, se găsește următorul frumos pasagiu despre valoarea muncii și datoria creștinilor de a nu-și petrece timpul în trândăvie: „Voi toți, credincioșilor, sunteți datori, în ori ce zi și în ori ce timp, cât nu vă aflați în biserică, să îndepliniți cu osârdie lucrul vostru, așa ca nimeni, în toată viața, să nu stea nici odată de geaba, căci *Domnul* a zis: „Mergi la furnică, leneșule, vezi căile ei și fii înțelept; căci ea nefiind lucrătoare de pământ, nici având pe cineva să o îndemne, nici sub stăpân fiind, își găsește hrana de cu vară și multă strânsoare face, în vremea secerișului. Sau mergi la albină și vei cunoaște cât este de lucrătoare și cât de curat lucru face, ale căreia osteneli și împărații și proștii le folosesc spre sănătate și de toți este iubită și slăvită, deși este slabă de

putere, dar pentru înțelepciune cu cinste o pun înainte. Până când vei sta lungit, o leneșule? Și când te vei scula din somn? De vei dormi cât de puțin, de vei ațipi măcar o leacă, de vei sta numai o clipă cu mâinile încrucișate, te va ajunge sărăcia ca un hoț și lipsa ca un tâlhar. Iar de nu vei fi leneș, veni-va ca un izvor secerișul tău și sărăcia ca un hoț va fugi de tine“ (Proverbe 6, 6—11). Fiți activi în tot timpul, căci o pagubă ce nu se poate drege este trândăvia; dacă cineva dintre voi nu lucrează, nici să nu mănânce, căci pe leneși și Dumnezeu îi urăște și leneșul nu poate fi credincios».

Tertulian respinge cu oarecare vehemență învinuirea ce se aducea creștinilor din vremea sa, că n'ar fi productivi pe câmpul muncii și al negoțului: „Cum? Oameni cari trăesc împreună cu voi, oameni cari au acelaș fel de viață, de îmbrăcăminte, de rânduială și aceleași nevoi ale vieții. Noi nu suntem nici brahmani, nici ghimnosofiști indieni, oameni trăiți în pădure și care să fi rupt-o cu viața... ci locuim în această lume la un loc cu voi, ne folosim, ca și voi, de for, de hala de carne, de băi, de prăvălii, de ateliere, de grajduri, de bălciuri și de toate felurile de negoț. Călătorim, ca și voi, pe mare, luăm parte la războaie, ne îndeletnicim cu plugăria și cu negoțul, adăogăm priceperea noastră într'ale artei la a celorlalți și vă dăm puțină să vă folosiți de produsele muncii noastre. (Apologeticul 42). Chiar clericii erau obligați să lucreze și nu le erau interzise meseriile și comerțul cinstit. Abia *sinodul din Elvira* pune o restricțiune exercitării negoțului, oprind pe clerici să-și părăsiască enoria, spre a se duce și a rămâne timp mai îndelungat în localități îndepărtate (canonul 19). Această măsură a fost luată desigur numai pentru ca clericii să nu-și neglijeze îndatoririle lor religioase, fiind ținuți de afaceri comerciale departe de biserică, parohia sau dieceza lor.

Comunitățile creștine ale primelor veacuri se simțiau obligate să ajute pe membrii lor lipsiți de cele necesare existenței, dar aceasta o făceau în două feluri, cum spun *omiliile pseudoclementine*: prin procurare de lucru celor în stare de a munci și prin împărțire de milostenie celor ce nu puteau lucra.

Comunitățile creștine erau dar, cum zice *Ad. Harnack* (*Mission und Ausbreitung des Christentums*, vol. I, pag. 182) și societăți economice, ceeace era un lucru de mare preț.

3. Purtarea de grijă de cei din închisori.

Aproape în totdeauna în veacurile primare, dar cu osebite în timpul persecuțiilor, se aflau în închisori mulți creștini, cei mai mulți din ei din pricina credinței lor, alții — desigur mult

mai puțin numeroși — pentru că nu-și puteau plăti la timp datoriile contractate. Și asupra unora și asupra celorlalți trebuia să se extindă caritatea creștină, atât cea publică, adică a comunității sau bisericii ca instituțiune, cât și cea particulară, adică a fiecărui creștin în parte. În primul rând, cei închiși trebuiau să fie vizitați, mângâiați și ajutați cu hrană și îmbrăcăminte. *Sfântul apostol Pavel* aduce laude și mulțumește celor ce «au pățimit împreună cu legăturile lui» (Ebrei 10, 34) și părinții apostolici și apologeții se întrec a îndemna pe creștini să nu dea uitării pe frații lor închiși. *Epistola I a sfântului Clement* este mărturie, că încă de atunci biserică se ruga în serviciile sale publice pentru «liberarea celor din închisori» (59, 4). *Sfântul Ignatie*, episcopul Antiohiei, scrie *Smirnenilor*, că e o datorie pentru fiecare «să poarte grijă de cel legat sau încatușat» (6). *Aristide*, în apologia sa (cap. 15) zice păgânilor: «Și când (creștinii) află că vreunul dintre ei este închis sau prigonit pentru numele lui Christos, îi poartă grijă de toate nevoile și dacă este cu puțină să-l scape, îl scapă». Despre Origen, pe când era băiețandru, se istorisește, că «era cu sfinții mucenici nu numai cât timp aceștia stau în închisoare, așteptându-și sentința definitivă, ci și când erau duși la moarte, înfruntând astfel cu curaj cele mai mari primejdii» (Eusebiu, *Istoria bisericească VI*, 3).

Datoria de a cerceta pe cei închiși era a diaconilor, dar și fie care creștin o îndeplina bucuros. Mai ales dacă cei închiși erau episcopi sau învățători cu vază, se întrebunțau tot felul de mijloace, spre a ajunge la ei. Adesea erau cumpărați păzitorii închisorilor cu sume însemnate, pentru că venirea în atingere cu mărturisitorii era socotită ca un act prin care se dobândia iertarea păcatelor. Actele martirilor sunt pline de istorisiri de acest fel. Inșiși păgânii cunoșteau aceste procedee ale creștinilor, căci *Lucian de Samosata* ironizează creștinismul și pe această temă. El scrie despre Peregrinus: «Atunci fu prins Peregrinus și aruncat în închisoare, ceeace nu puțin a contribuit la aureola în care a fost înfășurată viața lui de mai târziu. Când a fost închis, creștinii au socotit aceasta ca o nenorocire obștească și în încercările de a-l scăpa au pus totul în mișcare. Când se văzu, că aceasta era cu neputință, i-se purtă de grijă în ori ce altă privință. Chiar a doua zi se puteau vedea așteptând în jurul închisorii văduve bătrâne și copii orfani. Cei mai cu dare de mână mituiră pe păzitori, ca să poată dormi cu el. I-se duseră mâncări de multe feluri... Veniră chiar și creștinii din unele orașe ale provinciei Asia, trimiși de bisericile din sânul cărora fă-

ceau parte, ca să-i stea într'ajutor. să-l apere și să-l consoleze». (De morte Peregrini 12).

Pentru a împiedica venirea într'ajutor creștinilor pe această cale, Licinius, ultimul prigonitor al creștinilor dinaintea de Constantin cel Mare, a hotărât, ca «nimeni să nu se arate filantrop față de mizerabilii din închisori, ducându-le de ale mâncări, nici să se înduioșeze de cei cari pier de foame fiind în legături, iar cine va fi prins că face aceasta, să sufere aceiaș pedeapsă ca cel închis».

Osânda la ocnă era, după pedeapsa cu moarte, cea mai grea pedeapsă, atât din cauza atmosferei nesănătoase în care lucrau osândiții, cât și din cauza tratamentului barbar la care erau supuși. Înainte de a fi porniți spre ocnă sau mină, unde aveau să lucreze, osândiți erau biciuiți fără milă, și însemnați cu fierul roșu și li se rădea capul pe jumătate. Pe drum erau torturați în tot felul. E ușor de înțeles câtă ușurare simțiau sârmanii osândiți, cari primiau, în lunga și greaua lor călătorie, ori ce fel de ajutor dela membrii comunității din care făceau parte, cari îi însoțiau pe drum, sau dela membrii comunităților creștine prin care treceau. Cele mai renumite locuri de osândă la munca în ocne erau: Sicilia cu minele ei de plumb; Phaeno, aproape de Petra, în Arabia, cu minele ei de cupru; Sigus, în Numidia, cu minele sale de aur și de argint; Pustia tebaică, din Egipt, cu carierele ei de porfir, etc. În Phaeno erau într'o vreme așa de mulți creștini osândiți la munca în mine, că și-au putut clădi biserică, în care săvârșiau serviciul divin, până ce au fost eliberați și împrăștiați prin provinciile învecinate.

Creștinii din Egipt au însoțit în timpul persecuției lui Dioclețian, pe frații lor de aceeaș credință până în Sicilia, ca să le îndulciască traiul și pe drum și în mine, iar din Roma s'au dus creștini până în Pont și în Armenia, ca să vină în ajutorul celor osândiți. Pentru liberarea acestei categorii de osândiți, biserica a făcut întotdeauna cele mai mari sacrificii. Astfel, *Victor, episcopul Romei*, a reușit să scape de pedeapsă pe toți creștinii osândiți să lucreze în minele din Sardinia. Marcia, concubina împăratului Comod, a fost aceea care a intervenit în acest scop pe lângă împărat și a obținut dela el grațierea. *Episcopul Dionisie al Corintului* ajuta atât de mult pe osândiții la munca în ocne de ori unde putea, că își atrase mulțumirile și lauda bisericii romane. *Creștinii din Cartagena*, de pe vremea sfântului Ciprian, au colectat 100.000 de sesterți, ca să răscumpere o seamă de creștini răpiți de tâlhari. Asemenea și *creștinii din Roma* trimit, pe la jumătatea veacului al treilea, sume însemnate de

bani în Capadocia, ca să răscumpere pe creștinii luați captivi de goți.

4. Purtarea de grijă de sclavi

La început, biserica nu s'a gândit și n'a lucrat pentru desființarea sclaviei și motivul este foarte simplu: pentru că starea socială a cuiva este indiferentă cu privire la mântuire. Înaintea lui Dumnezeu toți oamenii sunt egali, toți sunt fiii lui, de sunt stăpâni sau sclavi, bătrâni sau tineri, bărbați sau femei, bogați sau săraci, etc., cum zice stântul apostol Pavel: Intre cei botezați în numele lui Iisus Christos «nu este iudeu nici elin, nu este rob nici slobod, nu este parte bărbătească nici femeiască» (Galateni 3 22). De aceea, în scrierile sfinților apostoli întâlnim nume de creștini cari aveau sclavi și sfaturi date sclavilor creștini, ca să fie credincioși și supuși stăpânilor lor. Dacă biserica ar fi pus dela început problema desființării sclaviei, ar fi venit imediat în conflict cu statul, căci sclavia era o instituție politică și socială fără de care statul antic n'ar fi putut exista. Biserica n'a evitat să ridice însă problema aceasta din motive de oportunitate sau de teamă de a intra în conflict cu statul, ci numai pentru că din punctul de vedere al învățaturii creștine despre mântuire îi era cu totul indiferentă. Cu toate acestea ar fi nedrept să nu recunoaștem grija cea mare pe care creștinismul a purtat-o sclavilor și influența covârșitoare pe care el a exercitat-o asupra soartei lor. Acestea se văd limpede din următoarele:

a) Sclavii și sclavele creștine au fost recunoscuți, din punct de vedere religios, ca frați și surori fără nici-o deosebire de cei liberi. «Creștinii —zice *apologetul Aristide*— învață pe sclavi și pe sclave, să devină creștini, numai din dragostea ce au pentru ei și când au devenit, îi numesc frați fără vre-o deosebire» (Apologie 15). «După trup —zice *sfântul Irineu*— Christos a făcut fii ai lui Dumnezeu atât pe liberi cât și pe sclavi, dând tuturor la fel darul duhului care ne-a înnoit pe noi» (Adversus haereses IV, 21 2), iar *Lactanțiu* răspunde la obiecțiunea păgânilor, că și printre creștini sunt stăpâni și sclavi, cu cuvintele: «Noi nu ne dăm unii altora numele de frați decât pentru că ne socotim deopotrivă; căci, deși toate cele omești nu le prețuim după trup, ci după suflet, totuși oricât ar fi de deosebită după trup starea sclavilor, ei nu ne sunt slugi, ci-i socotim și-i numim frați după duh și împreună slujitori în cele religioase» (Institutiones V, 15). Arheologii creștini au fost isbiți de faptul, că nu s'a găsit nici o inscripție funerară a vreunui sclav, ceea ce însemnează între altele că numărul sclavilor creștini trebuie să fi fost foarte modest.

b) Sclavii luau parte la toate drepturile membrilor comunității, puteau intra în ierarhie și unii din ei au ajuns chiar episcopi. Astfel, preotul roman Pius, fratele lui Hermaș, și episcopul Romei Callist fuseseră sclavi. Numai mai târziu, sinodul din Elvira a oprit intrarea în cler a sclavilor ai căror stăpâni erau păgâni (canoul 80).

c) Sclavii erau socotiți ca deopotrivă cu cei liberi și din punct de vedere moral. Aceleași drepturi și datorii, aceleași virtuți li se atribuiau și cereau și lor ca și celor liberi. Actele martirilor ne arată o mulțime de sclavi cari au primit martirul și au fost cinstiți ca atare de toată creștinătatea veche. E destul să ne amintim de sfințele Blandina și Felicitas.

d) Stăpânii erau sfătuiți să-și trateze sclavii cu blândețe ca pe frații lor, iar sclavii îndemnați să nu-și disprețuiască stăpânii, adică să nu se obrăzniciască și să nu mai ție seamă de cuvântul stăpânilor lor. Purtarea sfântului *apostol Pavel* cu Onisim a trebuit să slujiască de pildă în această privință tuturor creștinilor. Marea cinste de care se bucurau unii sclavi creștini în casele creștinilor ne-o descrie *fericitul Augustin*, vorbind de sclava care crescuse pe bunicul și pe mama sa și le insuflase adâncă pietate.

e) Liberarea sclavilor de stăpânii lor a fost întotdeauna privită ca o faptă caritabilă de mare preț. Tot astfel și răscumpărarea lor, pentru a fi puși în libertate. Particularii și câteodată cassele comunităților dau sume însemnate pentru răscumpărarea de sclavi, mai ales a celor ce erau tratați cu brutalitate de stăpâni.

5. Ospitalitatea față de călători

Întreținerea vie a simțului solidarității între primii creștini se datorește în mare parte grijei cu care erau primiți creștinii, cari se aflau în călătorie. Hoteluri sau case de oaspeți — cum se mai numiau — erau puține în vechime. Călătoriile se făceau cu anevoe atât pe apă cât și pe uscat, nefiind cunoscută întrebuițarea aburului ca putere de tracțiune și locomoțiune, cum este în zilele noastre, și creștinii erau în cea mai mare parte oameni săraci, fiind recrutați în mare parte din cea mai de jos clasă socială. De aceea comunitățile creștine din centrele și orașele mari, cum și cele din localitățile așezate în apropiere de drumurile mult frecventate, erau vizitate des de numeroși călători. Dacă ospitalitatea n'ar fi fost socotită ca virtute și impusă ca datorie, cei mai mulți din călătorii creștini ar fi dus-o foarte greu. Virtutea ospitalității, care se întâlnește și în alte religii și era practică în oare care măsură de multe din popoarele vechi, a fost înfășurată de creștinism într'o aureolă deosebit de strălucitoare. Ea este numărată între

faptele milosteniei trupești. *Mântuitorul* însuși va zice celor de a dreapta sa în ziua judecării: «Strein (călător) am fost și m'ați primit», iar *sfântul apostol Pavel*, care, în lungile sale călătorii misionare, a avut continuu prilejul să se împărtășiască din binefacerile ospitalității, recomandă cu căldură și de nenumărate ori această virtute. «Luați parte la strimtorările sfinților, urmați iubirea de streini», scrie el romanilor (Romani 12, 13). «Nu uitați iubirea de streini — zice el în altă parte — căci prin ea au primit unii, fără să știe, ca oaspeți pe îngeri» (Ebrei 13. 2). «Fiți iubitori de streini unii față de alții fără cârtire» îndeamnă pe cititorii epistolelor sale *sfântul Petru* (epistola I, 4, 9). Acestea și alte îndemnuri ale sfinților apostoli răsună cu putere și mai departe în toată vechea literatură creștină.

Păstorul lui Herma numără ospitalitatea între virtuți și adaogă: «în iubirea de streini stă facerea de bine» (porunca VIII, 10). Tot acolo se aduce laudă creștinilor «cari au primit bucuros în casele lor pe robii lui Dumnezeu». *Aristide* spune asemeni despre creștini, că «dacă văd un strein, îl duc sub acoporemântul casei lor și se bucură de el ca de un adevărat frate».

Ospitalitatea trebuia practică îndeosebi de membrii ierarhiei sau de comunitatea însăși ca instituțiune și se exercita mai cu seamă prin diaconi.

Literatura patristică ne-a păstrat numeroase acte de mulțumire și de laudă pe care unele biserici le-au adresat altora pentru ospitalitatea practică de ele. Astfel în *epistola întâi a lui Clement* către Corinteni se zice: «Cine a petrecut între voi..... și n'a povestit tuturor despre marea voastră iubire de streini?» și cu un veac mai târziu, *Dionisie, episcopul Corintului*, scrie către biserica Romei: că a rămas credincioasă obiceiului urmat acolo din vechime, de a se arăta primitori față de frații streini: «Vrednicul vostru episcop Sotir nu numai a păstrat această reputație, ci a mărit-o, atât împărțind din belșug darurile destinate sfinților, cât și pe frații călători mângându-i cu cuvinte pioase, ca un tată pe copiii lui» (Eusebiu, Istoria bisericească IV, 23. 10). *Satiricul Lucian* cunoaște deasemeni prea bine ospitalitatea creștinilor, căci descrie pe eroul său Peregrinus abuzând de acest obicei observat cu sfințenie de creștini, iar împăratul *Iulian Apostatul* doria ca păgânii să imiteze ospitalitatea creștinilor (scrisoarea către Arsaciu).

Impotriva celor ce abuzau de ospitalitatea comunităților și a creștinilor singuriți s'au luat de timpuriu măsuri aspre, cum am văzut mai sus în Didahia celor doisprezece apostoli, iar pentru recunoașterea calității celor ce cereau ospitalitate s'a introdus cu vremea un fel de pașaport (canonul 25 al sinodului din Elvira).

6. Purtarea de grijă de comunitățile sărace și primejduite

Grija pe care Biserica primitivă o avea de săracii din mijlocul ei și de călători s'a întins și asupra comunităților lipsite de mijloace materiale sau care se aflau în primejdii.

Cel dintâi caz în care o biserică vine într-ajutorul altea se găsește în *Faptele Apostolilor*. Acolo (11, 27 urm.) citim, că profetul Agav, care se dusese din Ierusalim în Antiohia, a prezis că va fi foamete mare și creștinii au adunat tot felul de daruri și le-au trimis, prin Pavel și prin Barnaba, creștinilor din Ierusalim. Curând după aceasta mai toate comunitățile creștine, întemeiate de sfântul Pavel cu membrii veniți dintre păgâni, fac colecte pentru biserica din Ierusalim după îndemnul Apostolului neamurilor, cum vedesc îndeosebi epistolele sale către romani, galateni și corinteni. Pe la anul 170, *episcopul Dionisie al Corintului* scria romanilor: «Voi ați avut dela început obiceiul, ca să faceți bine **tuturor fraților** și să trimeteți ajutoare **multor biserici din diferite orașe**, ușurând astfel lipsa celor săraci și procurând cele necesare pentru traiul fraților din ocne. Prin aceste daruri, pe care le-ați trimis dela început, vă arătați credincioși unui obicei roman, moștenit dela părinții voștri». După trecere de un veac, un alt episcop, *Dionisie al Alexandriei*, scria episcopului Romei, Ștefan, despre bisericile din Siria și Arabia: «Acestora le trimeteți voi regulat ajutoare și le-ați scris chiar acum de curând». Tot despre biserica Romei istorisește *sfântul Vasile cel Mare*, că a trimis însemnate sume de bani pentru răscumpărarea dela goți a creștinilor luați captivi de ei (epistola ad Damasum papam), iar *Eusebiu* spune că și în ultima persecuțiune — a lui Dioclețian — ea a rămas credincioasă obiceiului ei de a ajuta comunitățile aflate în suferință (Istoria bisericească IV, 23, 9).

Dar și alte biserici și alți episcopi nu s'au arătat mai puțin darnici în aceasta privință. Astfel e *biserica din Cartagena* și vrednicul ei episcop, *sfântul Ciprian*, cari au venit în ajutorul bisericii din Numidia cu 100.000 de sesterți, ca să răscumpere o parte din membrii ei, răpiți de tâlhari și s'au oferit să întrețină pe un actor, care, făcând-se creștin, nu mai putea practica meseria sa și de aceea n'avea din ce trăi.

Cât de vie și eficace era ajutorarea comunităților strimtorate de cele mai înfloritoare, mai ales în vreme de persecuții, o aflăm de la *Lucian*, care a trăit și a scris satira sa despre moartea lui Peregrinus în zilele împăratului Marcu Aureliu. Guvernatorul Siriei aruncă în închisoare pe Peregrinus, după ce acesta îmbrățișă creștinismul. «Atunci — zice Lucian — veniră oameni

chiar din unele orașe ale provinciei Asia, trimiși de creștini în numele comunităților lor, ca să dea ajutor, să apere și să mângâie pe Peregrinus. Aceștia (creștinii) desfășură o activitate de necrezut, îndată ce se petrec lucruri care ating interesele lor obștești. În asemenea cazuri nimic nu este cu neputință. Astfel veniră atunci lui Peregrinus din partea lor însemnate sume de bani și el își creie astfel un însemnat izvor de venit», (De morte Peregrini 12, 13). Ceea ce raportează Lucian în cazul lui Peregrinus trebuie să se fi petrecut în multe cazuri. *Epistolele sfântului Ignatie* ilustrează acest adevăr, căci ne arată adâncă compătimire a bisericilor Asiei Mici și a Romei de soarta vrednicului episcop, pe care nu-l văzuseră niciodată mai nainte, și grija ce ele purtau de văduvita biserică a Antiohiei. Ignatie era dus dela Antiohia la Roma, ca acolo să lupte cu fiarele în circ. Când ajunse în Smirna, fu salutat de delegații bisericilor din Etes, Magnesia și Trales. Stând împreună cu aceștia mai multe zile, Ignatie le dete epistole către bisericile lor, în care între altele le recomandă să nu dea uitării biserica sa. «Rugați-vă pentru biserica Siriei», care era încă persecutată, scrie el efesenilor. «Aduceți-vă aminte în rugăciunile voastre de biserica Siriei, la care eu nu sunt vrednic să fiu numărat, ca unul ce sunt cel mai neînsemnat între fiii ei», citim în epistola către tralieni. La fel se exprimă și în epistola către magnezieni, unde în continuare, aseamănă biserica antiohiană cu «o țarină pârilită de arșița persecuției, pe care o poate înviora numai dragostea fraților».

Tot din Smirna scrie Ignatie și bisericii Romei, rugând pe căpeteniile ei să nu cumva să intervină spre a i-se ierta, schimba sau îndulci pedeapsa. Aci constatăm, că era deci obiceiul ca o biserică să intervină pentru alta. La câteva zile după aceasta, sfântul Ignatie se află în Troa, de unde scrise epistole bisericilor din Filadelfia și Smirna, precum și episcopului Policarp al Smirnei.

Până aci fu însoțit de delegați ai bisericii din Smirna și tot aci îi sosiră trimiși din Antiohia, cari îi aduseră vestea îmbucurătoare, că persecuția a încetat și că bisericile din jurul Antiohiei au trimis episcopi, preoți și diaconi ca s'o felicite, că a scăpat de persecuțiune. Aceasta dă prilej lui Ignatie să scrie filadelfienilor și smirnenilor, în epistolele ce le adresează, ca să trimită delegați în Antiohia, cari să se asocieze la rugăciunile de mulțumire ale antiohienilor către Dumnezeu, că a încetat persecuția: «Mi s'a adus vestea, că, potrivit rugăciunilor voastre și dragostei ce aveți în Iisus Christos, biserica Antiohiei din Siria, are iarăș pace. Se cade, dar vouă, ca unei biserici a lui Dumnezeu, să trimiteți

acolo un delegat în numele lui Dumnezeu, să se bucure împreună cu ei în adunarea lor și să preamăriască numele lui Dumnezeu. Fericit este în Christos Iisus bărbatul, care se va învrednici de acest serviciu și va fi spre lauda voastră a tuturor. Dacă voiți, nu vă este nimic cu nepuțință pentru numele lui Dumnezeu». La fel scrie și smirnenilor, iar pe Policarp îl roagă să comunice celorlalte biserici, ca și acelea să-și trimită delegați la Antiohia.

Puțin mai târziu, filipenii roagă pe Policarp să le trimită toate epistolele lui Ignatie, ceea ce Policarp face, rugându-i și el, ca să-l pună în curent cu cele ce mai știau ei despre soarta sfântului Ignatie.

Din această bogată corespondență prilejită de martiriul sfântului Ignatie, se vede limpede ce legătură strânsă era între diferitele biserici, cum se ajutau reciproc, se mângâiau, întăreau, suferiau și se bucurau împreună.

Interesul viu ce o biserică poartă altea se vede și din comunicările amănunțite pe care și-le făceau după trecerea unei persecuțiuni. Așa sunt, d. p. *scrisoarea bisericii din Smirna* către cea din Filomela și către toate bisericile, după persecuția lui Antonin Piu și *scrisoarea bisericilor din Galia* către bisericile Asiei Mici și ale Frigiei, după încetarea persecuției lui Marcu Aurel. În amândouă se descrie foarte amănunțit întreaga persecuție. În cea dintâi se dau toate amănunțele martiriului sfântului Policarp, iar în cea de a doua se arată împrejurările speciale în care s'a desfășurat persecuția în Galia. Ambele biserici își comunică cu acest prilej și experiențele ce au făcut în timpul persecuției, cum și unele păreri. Astfel, biserica smirneană se rostește cu hotărâre împotriva predării de bună voie a creștinilor în mâinile prigonitorilor și provocarea acestora de a-i supune martiriului, iar bisericile Galiei se exprimă pentru o mai blajină tratare a celor căzuți. *Eusebiu* vorbește de o scrisoare a episcopului Dionisie al Corintului către biserica din Atena, despre care zice: «Scrisoarea cuprinde un îndemn către credință și către viața potrivită preceptelor Evangheliei.

Dionisie face atenienilor imputarea, că au părăsit acestea, ba aproape s'au lepădat de credință de când episcopul lor Publius a primit cununa de martir în persecuțiunile de atunci. Pomeneste asemenea și de Quadratus, care a urmat în scaun după Publius. El mărturisește, că, prin străduințele lui Quadratus, biserica s'a refăcut și a dobândit râvnă pentru credință». Aci se vede de asemenea grija pe care episcopul unei biserici o poartă de altă biserică, atunci când aceasta e în primejdie de a se descompune din cauza lipsei de conducător.

Sunt în fine multe alte exemple în istoria bi-

sericii primelor veacuri din care se vede, cum o biserică făcea tot ce era cu putință pentru venirea în ajutorul altei biserici, când aceasta se afla în situațiuni critice, oricare ar fi fost cauza crizei. Acelaș *Dionisie, episcop al Corintului*, de care pomenirăm, deși conducătorul unei biserici fără prea multă însemnătate, totuș având suflet mare, intervine cu cuvântul său scris către mai multe biserici în care erau turburări. Din bogata lui corespondență, s'au mai păstrat încă vreo câteva epistole. Numele de «obștești», cu care le designează Eusebiu, e o dovadă că ele urmau să circule în toate bisericile. Intre ele este una către biserica din Lacedemon, care cuprinde expunerea dreptei credințe și îndemn la pace și înțelegere. Alta este adresată bisericii din Nicomedia Bitiniei, în care combate erezia lui Marcion. «Mai departe a scris el — continuă *Eusebiu* — o epistolă către biserica din Gortina și către celelalte biserici din Creta, aducând laude episcopului Filip, a oăruia biserica a dat dovadă de foarte multă pietate și statornicie în credință și îndeamnă să se feriască de amăgirile ereticilor. A scris asemenea și bisericii din Amestris și celorlalte biserici din Pont. În această epistolă lămurește mai multe pasagii din Sfânta Scriptură, dă sfaturi despre căsătorie și feciorie și sfătuește să fie primiți cu bunăvoință toți câți se întorc iarăș la biserică dela apostasie, sau dela vreun păcat, sau dela vreo rătăcire eretică. Intre epistolele lui se mai găsește una către biserica din Knoss (în Creta), în care îndeamnă pe Pinitus, episcopul locului, să nu pună cu sila prea mare povară asupra fraților cu privire la abstenență, ci să țină seamă de slăbiciunea morală a celor mai mulți» (Istoria bisericească, IV, 23).

În veacul III găsim o nouă formă a sprijinului mutual al bisericilor în chemarea teologilor cu mare reputație de către diferite biserici, ca să pună capăt certurilor, neînțelegerilor, sau erezilor ivite în sânul lor, prin cuvântul lor autorizat. Exemplul lui *Origen* este, în această privință, cel mai instructiv.

Astfel, dar, biserica a schimbat în scurgerea vremii numai mijloacele și metoda de a ajuta comunitățile care aveau nevoie de sprijin din afară, dar principiul a rămas totdeauna acelaș, neschimbat.

7. Purtarea de grijă de sinistrați

În nenorocirile de tot felul care, mai ales în veacul III, au bătuit lumea romană, s'a arătat asemenea caritatea creștină în toată splendoarea ei. Atunci s'a văzut cât de superiori erau creștinii față de păgâni și de ce mare folos erau ei atât pentru stat, cât și pentru concetățenii

lor, fără să mai socotim pe coreligionarii lor, pe creștini, cari formau obiectul de competență al purtării lor de grijă.

Astfel, în anul 252 izbucni în Cartagina o groaznică epidemie de ciumă. Nenorocirea locuitorilor ar fi fost fără margini, dacă creștinii și în deosebi episcopul lor Ciprian nu s'ar fi purtat ca niște adevărați eroi. Un martor ocular, *Pontius*, biograful sfântului Ciprian, descrie astfel lucrurile: «Domnia o panică generală. Fiecare se feria și evita orice venire în atingere cu bolnavii, cari, chiar dacă erau din cei mai de aproape, erau lăsați să zacă fără nici un ajutor ca și cum prin aceasta n'ar mai fi fost primejdie de moarte pentru cei încă sănătoși... În tot orașul zăceau multe cadavre pe străzi». Ciuma aceasta fu pentru Ciprian prilej să compună scrierea sa «De mortalitate» în care el însuși din nou curaj credincioșilor cari și pierduseră nădejdea. În altă scriere a sa intitulată «Către Demetrian», Ciprian răstoarnă învinuirea că creștinii ar fi pricina izbucnirii ciumei și descrie precum urmează purtarea păgânilor în această împrejurare: «Ai voștri n'au deloc milă de bolnavi. Asupra celor morți își deschide gâtul numai lăcomia și pofta de jai. Cei cari sunt peste măsură de stioși, când e vorba de a veni în ajutor celor bolnavi, sunt foarte îndrăzneți la câștig criminal. Cei cari se tem să îngroape pe morți, se îmbulzesc la moștenirea lor». Bolnavii erau lăsați în părăsire, pentru ca cei rămași să se facă stăpâni pe averea lor. În această debandadă generală interveniră creștinii îndemnați, conduși și organizați de episcopul Ciprian: unii îngrijiau de bolnavii fără ajutor, iar alții îngropau cadavrele aruncate pe străzi sau care putreziau prin case. Nici o deosebire nu se făcea între creștini și păgâni, căci așa le spunea Ciprian: «Dacă facem bine numai celor ce ne fac nouă bine, ce facem mai mult decât păgânii și vameșii? Dacă însă suntem fiii lui Dumnezeu, celui ce răsare soarele peste buni și peste răi și plouă peste cei dreți și peste cei nedreți, să dovedim aceasta cu fapta, binecuvântând pe cei ce ne blestemă și făcând bine celor ce ne prigonesc».

În anul 259, Când Alexandria fu bătută de ciumă, creștinii se purtară la fel cum, ne spune episcopul de atunci al Alexandriei, *Dionisie*: «Cei mai mulți din frații noștri, pătrunși de dragostea către aproapele, nu-și cruțară persoana, ci se expuseră pentru ceilalți. Ei cercetau fără nici o teamă pe bolnavi, îi căutau, îi îngrijiau pentru numele lui Christos și muriau bucuroși împreună cu ei... Mulți muriau chiar după ce, prin îngrijirile lor, redaseră sănătatea acelor dela cari primiau moartea... În felul acesta au murit cei mai nobili dintre noi, câțiva preoți, diaconi și laici distinși... La păgâni era tocmai dimpotrivă: ei pă-

răsiu pe cei cari se bolnăviau, fugiau de cei mai de aproape ai lor, aruncau pe uliți pe cei pe jumătate morți și lăsau neîngropați pe morți (la Eusebiu, Istoria bisericească VII, 22)

Aceleași lucruri se repetară în timpul ciumei celei mari de sub domnia lui Maximin. «Atunci creștinii se arătară păgânilor în lumina cea mai vie — scrie *Eusebiu* — căci ei singuri erau cari, în mijlocul atâtor de multe și de mari nenorociri, arătară prin faptă compătimirea și iubirea lor de oameni. Unii se îndeletniciau zi de zi cu căutarea și îngroparea cadavrelor, care erau nenumărate și de care nimeni nu se îngrija; alții, strângeau pe toți cei chinuți de foame din întregul oraș și le împărțiau pâine. Când se află aceasta, toți laudau pe Dumnezeu creștinilor și mărturisiau, că creștinii sunt cu adevărat pioși și temători de Dumnezeu, pentru că o dovedeau cu fapta» (Istoria bisericească IX 8).

8. Purtarea de grijă de cei morți.

Cât erau în viață, creștinii îndurau orice înjosire, orice nedreptate, orice asuprire, dar ca morți țineau să fie îngropați potrivit ritualului, cu toată cinstea cuvenită și chiar cu oarecare pompă și între ai lor. Rămânerea neîngropată a cadavrelor era și pentru păgâni un mare păcat, cu atât mai mult dar la creștini. Deosebită grijă ce creștinii purtau de îngroparea cu cinste a celor morți este dar o datorie de umanitate pe care o recunoșteau ca atare și păgânii. În deosebi diaconii aveau sarcina de a îngriji ca fiecare să fie îngropat după cuviință (Constituțiunile apostolice III, 7).

Înmormântarea săracilor se făcea sau de comunitate — cum spune *Tertulian*, Apologeticul 39 — sau de creștinii cu bună stare, cum spune *Aristide*: «Când trece din această lume vreunul de ai lor (ai creștinilor) și-l vede cineva dintre ei, acela ia asupra-și îngroparea lui cum îl ajută puterile». La începutul veacului IV, *Lactanțiu* impută păgânilor că nu fac același lucru: «Noi nu suferim ca chipul și făptura lui, Dumnezeu să fie aruncată pradă fiarelor sălbatice și pasărilor răpitoare, ci o dăm înapoi pământului din care s'a luat, și ne împlinim această datorie și față de trupul unui necunoscut, umanitatea ținând astfel locul rudelor care lipsesc» (Institutiones VI, 12). Că aceasta a contribuit foarte mult la bunul nume ce și-au câștigat creștinii și la răspândirea în masele păgâne a ideilor creștine o mărturisește cu durere *Iulian Apostatul*: «Ateismul (creștinismul) progresează mai mult prin iubirea ce arată față de streini (călători) și prin grija ce au de a îngropa pe morți» (epistola către Arsaciu la Sozomen V, 15).

Acestea sunt punctele principale în care și prin care s'a arătat și exercitat caritatea creștină, căreia nu i-se poate aduce un elogiu mai frumos decât acela pe care i l-a adus *sfântul Ignatie* prin cuvintele: «*În afară de creștinism nu este dragoste, nu este purtare de grijă de vă-*

duve și de orfani, nu este ajutor pentru cei închiși, nu este mângâiere pentru cei întristați, nu este sprijin pentru cei flămânzi și însetați» (epistola către smirneni 6).

Preotul I. MIHĂLCESCU

EVANGHELIZAREA COPIILOR¹⁾

Chestiunea copiilor și a tineretului este o chestiune de temelie pentru orice Biserică și, până nu e dezlegată aceasta cum se cade, nu se asigură cum trebuie buna lucrare în viitor a acelei Biserici. Păr. *Gala Galaction*, într'un articol de astă vară în ziarul *Dimineața*, spune, *cu toată dreptatea*, că o țară e civilizată sau necivilizată în măsura în care se ocupă sau nu de copii. Și tot așa spune și un vestit autor creștin din America *Rauschenbusch*, într'o carte a sa de mare preț *The social Principles of Jesus* (Principiile sociale ale lui Iisus).

Chestiunea grea însă nu este de a recunoaște acest lucru, ci de a găsi mijloacele pentru a-l putea împlini. Cum ne apropiam noi de copii pentru a-i putea câștiga?

Toți sectanții aleargă după copii și, dacă-i câștigă, întrebunțează bucăți de muzică ușoară, cu care hrănesc alipirea lor de sectă.

În această privință, nu e prea mare greutate, pentru că copiii sunt ființe pline de curiozitate, doritoare de a cunoaște ceva nou. Ceiace trebuie nu este o metodă deosebită, ci râvna cuiva de de a se apuca de lucru și de a stăruia în ce a început.

Să luăm, de pildă împrejurarea dela biserica *Antim* din București. Aci, în fiecare zi găsești grămada de copii care joacă în fața bisericii. De cum m'am mutat aici, mi-am zis: Aici e chip de lucru.

Dacă aș avea vreme slobodă, aș face-o. Dar și așa, cu puținul meu timp, eu am intrat în vorbă cu copiii, știu pe mulți cum îi cheamă, le-am dat câte ceva de citit, îi știu ce citesc ei și nu ar fi greu să am și ședințe cu ei. Când începi vorba cu unul, toți se adună în jur să vadă ce e. Mai cu seamă, cum era în timpul verii, cu iarba din curtea bisericii *Antim*, era foarte ușor să te așezi cu ei pe iarba și să stai de vorbă. Niciunul nu pleacă, ci toți stau lângă tine până pleci tu.

Întâiul punct de program este să stai de vorbă cu copiii despre orice chestiuni privitoare la viața lor: despre școală, despre prietenii lor, despre locurile pe unde umblă, despre ce citesc, și la toate pui câte o cugetare a ta, ce ar mai trebui făcut, ce e bine, ce e rău — toate acestea ușor, fără nicio silă, după cum se mișcă vorba încocoare și încolo.

Al doilea punct este ca, despărțindu-te de ei dela astfel de întâlniri întâmplătoare, să-i întrebi: Ei, mai doriți să mai stăm de vorbă? Și toți au să răspundă că da.

Copiii sunt bucuroși să vadă că cineva străin la arată interes. Se înțelege, nu fac aceasta cu socoteala omului mare, ca să învețe ceva, ci așa, din curiozitate, să vadă ce-o mai fi.

Deci, la a doua întâlnire, noul lor prieten să se apuce să le povestescă ceva, lucruri ușoare și care ademenesc luarea-aminte a copilului prin farmecul povestirilor interesante. Unii copii sunt care citesc ei, pot fi întrebați despre ce au citit și rugați să povestească sau să aducă ceva pentru a citi la altă ședință.

După un ceas de vorbă, copiii pot fi lăsați să se ducă la jocurile lor, la care trebuie să stai o bucată de vreme să le privești și să iei parte cu ochi vesel la zbenghuiala lor. Poți arunca o vorbă ici, una dincolo.

Preoțimea franceză a întocmit întregi batalioane de copii îndemânateci la ale jocului, s'au putut înfățișa cu ele în jocuri publice și se vedeau lucrările lor în frumoasele zugrăvituri acum vreo 3 ani în revista *l'Illustration* din Paris. Fără îndoială, acești copii, crescuți astfel, în legătură apropiată cu preoțimea, schimbă atmosfera unei țări când ajung mari. Ei rămân cu frumoase impresiuni din trecut și apără Biserica în viitor. Preoții franceji au lucrat astfel după legea despărțirii Bisericii de Stat, și dacă, îndată după război, am văzut o întoarcere a politicii franceze înspre

¹⁾ Chestiunea aceasta a fost cetită în ședința Consistoriului superior dela 18 Oct. c., la discuțiunea despre evanghelizarea copiilor. I. P. S. Mitropolitul Primat a spus în ședința dela 17 Oct. că un preot profesor din Alexandria i-a scris că în școală un școlar n'a voit să facă cruce. Era probabil fiu de părinți adventiști sau din altă sectă. Consistoriul a primit o comisiune

care să facă un referat pentru evanghelizarea copiilor. În comisiune erau P. S. *Gherontie* și Părinții *D. Dan* din Bucovina și *I. Mălăescu* din Târgul-Jiu. După referatul citit de P. S. *Gherontie*, s'a citit și acesta. I. P. S. *Pimen* a cerut să se înpărească. Consistoriul a aprobat.

Biserica Romei, lucrul se datorește și întregului tineret care a stat de partea Bisericii.

Și la noi dacă s'ar face asemenea lucru, sectele n'ar putea pătrunde în asemenea pături.

Dar să urmărim înainte desfășurarea programului nostru.

Cu atât mai mult copiii vor fi bucuroși să se întâlnească la a treia ședință. Aici putem începe cu ceva mai mult: cu muzică ușoară. Avem nevoie în această privință de bucăți religioase, în duhul nostru ortodox, pe lângă cele ale Bisericii, și de altele asemănătoare, ca să fie și ceva nou. Din fericire, avem un preot care a lucrat și lucrează ceva în felul acesta. Este preotul misionar al Mitropoliei Moldovei, Păr. *Petre Chirica* din Hilița, Iași, care și are sub tipar o carte cu astfel de cântece. Prin acestea, se face mai puternic chiagul din întreaga ceată. De aici înainte, toate noile întâlniri ale copiilor cu prietenul lor mai mare trebuiesc însoțite de astfel de cântece.

Înăsprindu-se vremea, se poate căuta locul de adunare la o școală apropiată sau, la urma urmei, în orice sală potrivită. Cum e la Antim, e bine la școala de peste drum.

La astfel de întâlniri, se vor întrebuița povestiri religioase. Ele se vor încheia cu un singur rând de învățătură morală care se scoate de acolo.

În aceste întâlniri, pe cât cu puțință, trebuie păstrată impresiunea libertății. Să fie oținută slobodă, nimic de silă, să fie ocupați toți copiii. De aceia cântece multe, fiindcă toți cântă. Toți îndemnați să povestească ceva, văzute sau auzite, sau să aducă ceva pentru citire, fie și o simplă foaie.

Alt punct de program trebuie să fie ca prietenul copiilor să umble pe la ei pe acasă. Unuia în trecere să-i ducă o carte, altuia câteva mărci rare pe care el le caută pentru albumul lui, altuia o cartă poștală frumoasă cu chipuri de priveliști mărețe.

Prin copii, prietenul lor ușor ajunge și în prietenie cu părinții, care privesc cu drag pe celce se interesează de copiii lor.

În altă împrejurare, se pot face cu ei mici plimbări, precum la Parcul «Carol», care dă prilej de multă vorbă, sau, în trecere, pe la unele din monumente din București.

Acum 3 ani îmi povestea un tânăr în Berlin ce fac studenții creștini acolo cu lucrarea de câștigare a tineretului.

Intorcându-se acasă, studentul întâlnește pe câțiva copii care se joacă pe stradă aproape de locuința sa. Intră în vorbă cu ei. Copiii deodată se opresc din joc, din pricina acestui fapt nou, neobișnuit pentru ei. Privesc cu ochii largi ca la orice noutate. Studentul îi întreabă dacă

nu vor să le citească ceva sau să le arate ceva acasă la el. Copiii, tot din curiozitate, primesc. Vreau să știe cum e în casă la acest băiat mai mare ca ei.

Acasă li se arată, fie un album cu mărci poștale, fie un album cu înfățișări de persoane sau locuri, toate însoțite de mici lămuriri, cu întrebări, cu provocări a copiilor de a spune și ei. Ei se uită și aci, se mai uită pe pereți să vadă cum e în casa tânărului care învață carte. Au cu ce-și sătura gustul curiozității.

După o jumătate de ceas sau un ceas de vorbă, studentul îi întreabă dacă vor să mai vie și altădată. El răspunde că da, și el îi pofteste să mai vie.

Această singură întâlnire, ajunge ca copiii să umple mahalaua. Altădată ei mai vin și cu alții. Ei au povestit la toți și toți vor să vadă ce are studentul.

După copii, află și părinții și studentul ajunge în mahala o figură simpatică.

După ce s'a împrietenit cu copiii, se duce de caută pe unii pe acasă la ei, fie ca să le spue ceva, fie pentru o plimbare, fie să le aducă ceva.

Acesta e prilej de a intra în vorbă cu părinții. Un tânăr care se îngrijește în felul acesta de copii, e privit cu inimă bună și îndată el e primit cu plăcere în casă. El își poate turna acum influența sa creștinească prin vorba sa, prin știrile pe care le aduce, prin îndemnurile pe care le dă, prin cărțile pe care le aduce spre citire, prin poftirile pe care le împărtășește pentru ca cei ai casei să meargă la cutare adunare sau la cutare serbare.

Dar organizațiunea studenților creștini e mare și puternică. Ea are chipul de a face ceva mai mult. Un copil cade într'o vină, poate fură de undeva, are a face cu poliția, cu parchetul. Judecătorul cere informațiuni dela studentul din mahala despre copilul cu pricina. Studentul se duce la părinți, le spune în ce stare grea e fiul lor, dar că el va face totul cu corpul din care face parte, pentru a-i ușura starea. Părinții își anină toată nădejdea de student. Judecătorul spune copilului că el nu va lua nicio pedeapsă dacă, în curgere de atâția ani, va fi în buna ascultare a prietenului său din mahala.

De aici înainte, fiul acelei familii e în toată atârnarea sufletească de acel tânăr, care poate lucra cu toată influența sa creștinească pentru viitor. Familia, pe de altă parte, e mulțumită că fiul ei a scăpat în felul acesta.

Iată chipuri de lucru, prin care tineretul poate fi ținut aproape de înrăurirea bisericească.

Se înțelege, acestea sunt puncte pe care le poate urma orice păstor creștin. Fiecare mahala aduce căile ei de lucru care, în linii largi, pot fi acestea arătate aci.

Evangelizarea aceasta e mai ușoară decât a oamenilor în vârstă, și ea trebuie începută fără întârziere.

Pe altă cale, înrăurirea tineretului se urmează prin așezăminte. În București funcționează o universitate populară, susținută de Primaria Capitalei. Directorul cultural al ei este Păr. *Gala Galaction*, iar subsemnatul deseori ține confe-

rențe acolo, în mijlocul unui tineret care cuprinde calfe de ateliere, elevi de administrație, plotonieri, funcționari comerciali, între care se poate așeza cea mai temeinică lucrare creștinească. Oriunde se află astfel de așezăminte, este chip pentru păstor de a lucra și a nu lăsa tineretul să bată căi străambe.

Arhim. SCRIBAN.

DESPRE ADMINISTRAREA AVERILOR BISERICII CREȘTINE¹⁾ (RETROPRIVIRE ISTORICĂ)

de Preot. C. URECHIE
din Frătăușii-Noi (Bucovina)

Isvoarele: 1, Dr. Nicodim Milaș, *Dreptul canonic*; 2, Dr. I. F. Schulte: *Die Macht der röm. Päpste über Fürsten, Länder, Völker u. Individuen*; 3, I. G. Vogt, *Weltgeschichte*; 4, Dr. Iohann Haring: *Kirche u. Staat*; 5, I. Hergenröther: *Kirchengeschichte Kirche u. Staat*; 6, Emil Hühle, *Kirchengeschichte* ș. a.

Acestea și alte drepturi de felul acesta și-au permis statele în afaceri pur bisericesti după înființarea Bisericii protestante, care a permis elementului laic dreptul de administrare al averilor bisericesti. Abuzurile ce s'au făcut cu averile Bisericii și lupta confesională au dat pricină elementului laic de a se amesteca în această chestiune. Peirea ta din tine Israile!

Și acuma să aruncăm o privire să vedem cum a fost atacat și cum și întru cât a fost usurpat dreptul de administrare al Episcopilor în diferitele state din Europa.

A. In Apus

1. Francia.

Indată după sângeroasa revoluție, Guvernul francez a dat un edict general de secularizare, care dispune ca toate averile bisericesti să fie puse la dispoziția națiunii. În schimb, Guvernul s'a obligat să poarte grijă de necesitățile cultului, de dotarea clerului și de ajutorarea săracilor în mod corespunzător. Bisericile cu curțile lor și casele parohiale, cu grădinile, lor au fost deocamdată scutite de secularizare. Semnificativ e însă faptul, că averile Bisericii protestante n'au fost atinse de secularizare! Preoții cari au refuzat să depeie jurământul pentru noua constituție civilă și cari s'au opus secularizării au fost alungați din țară. De remarcat e faptul, că recompensele promise clerului pentru aceste averi au fost lichidate la început regulat, după un timp oarecare neregulat, și la urmă au fost cassate cu desăvârșire.

Motive mai mult politice decât religioase l-au îndemnat pe Napoleon să încheie în a. 1801 un concordat cu papa, în urma căruia el a devenit mai conciliant și prevenitor față de Biserică.

După înlăturarea lui Napoleon, s'au mai ivit unele certe trecătoare între Biserică și Stat. Rela-

țiile între aceste două instituțiuni s'au tot încordat, până ce, în a. 1879, izbucnește o luptă fățișă, aprigă și sistematică între aceste două puteri, care a adus separarea definitivă a Bisericii de Stat și care durează și azi.

Cu privire la averile bisericesti, Guvernul francez a stipulat legea din 9 Decembrie 1905, prin care a organizat cea mai uricioasă răpire (prădăciune) a averilor bisericesti în formă legală. Conform acestei legi, toată averea mobilă și imobilă a Episcopatelor, a bisericilor, a Consistoriilor, și a tuturor institutelor de cult trece în administrarea societăților pentru cult, cari se vor înființa ulterior și cari vor fi în oficiul lor de administrație cu totul independente de ierarhia bisericască! Guvernul a presimțit reacțiunea Bisericii și deaceia a prevăzut această lege cu următoarea clauzulă: „Pentru cazul, când nu se vor înființa astfel de societăți pentru cultul divin, atunci averile Bisericii vor trece în posesiunea institutelor (comitetelor) comunale și vor fi întrebuințate pentru îngrijirea săracilor și pentru scopuri filantropice.

Vaticanul, discutând chestiunea serios, a oprit înființarea societăților pentru cult și întregul Episcopat din Francia a luat poziție hotărâtă și unanimă față de această lege, declarând că nu o primește. Guvernul a adus atunci afacerea la extrem și a pus clerului alternativa, ori primește legea ori, la dincontră, îi detrage congrua?! Clerul a fost adus prin aceasta în o strâmtoare penibilă. Discutând chestiunea din toate punctele de vedere, a ajuns la convingerea, că e mai bine pentru Biserică să se lepede de congruă decât să primească această lege. Clerul s'a lepădat de congruă și se susține de atunci și până în ziua de azi din veniturile de pe epitrahil și legea n'a primit-o nici până în prezent. Acest gest al întregului cler din Francia, făcut în a. 1907, când a fost adus

¹⁾ Vezi nr. trecut.

oficios la cunoștința Guvernului, a făcut o impresie paradoxă (perplexă), deoarece Guvernul nu s'a așteptat la un pas așa de îndrăsneț. Clerul francez l-a făcut, și de atunci duce lupta contra Guvernului cu o energie uimitoare. Cum se va desvolta lupta mai departe, vom vedea. Semnificativ e faptul, că unul din miniștri, care a votat această lege, și-a exprimat pe patul de moarte dorința, să fie îngropat cu ceremonie religioasă. După moarte, ru-dele au telegrafiat la Papa rugând să-i împlinească ultima lui dorință. Papa însă n'a permis. Cum se va desvolta lupta pe viitor, vom vedea.

Veștile mai nouă spun că războiul i-a făcut pe francezi mai religioși și chiar bărbați de stat au recunoscut ce balsam răcoritor varsă Biserica în sufletul omenirii în vremuri de cumpănă și de disperare, și au început a respecta iarăși Biserica. În cazul acesta, desigur ar înflori iarăși Franția pustiită de furia războiului. Cât despre masele largi ale populațiunii, apoi acestea excelează prin credință și țin la legea catolică poate mai mult ca la noi și contribuie de bună voie la dotațiunea clerului, așa că timp de 15 ani decând trăește clerul din Franția fără congruă, n'a dus acesta lipsă de nimic. Clerul din Franția trăiește de 15 ani cum spune Sf. Scriptură: „fără pungă și fără traistă,” și n'a dus lipsă de nimic.

2. G e r m a n i a.

Răpirea averilor bisericesti în Franția a aflat resunet puternic și în Germania. În partea din stânga Rinului, care aparținea pe atunci Franciei, Napoleon s'a silit să secularizeze averile Bisericii. În partea din dreapta Rinului, principii domnitori din părțile acelea și-au pus ochii pe averile Bisericii rămase neatînse de secularizare. Evenimentele timpului au favorizat secularizarea. Când Germania a pierdut teritoriul din stânga Rinului, principii din acel teritoriu au primit dela Guvernul german promisiunea solemnă, că, dacă vor veni în țară, vor fi recompensați cu domenii din interiorul imperiului. Principii au venit în țară și ulterior au cerut dela Guvernul german împlinirea promisiunii date. Neavând alte teritorii disponibile, Guvernul german a fost silit să secularizeze domeniile mănăstirilor și bisericilor și cu dănsese să recompenseze pe principii interesați, cari au luat în schimb obligământul de a purta grijă de dotarea bisericilor și a clerului. Guvernul german a adus proiectul de secularizare în camera deputaților, care a fost votat în ședința memorabilă a camerei deputaților din 25 Fevruarie 1803 și astfel a devenit lege. Conform acestei legi, a fost desființate un foarte mare număr de mănăstiri, și domeniile și averile lor secularizate și date în posesiunea principilor. Intocmai ca și în Franția, unde Statul, după secularizare, a avut venit curat un ban (1 b), așa și în Germania la secularizare

sau comis defraudări și delapidări colosale, așa că toți comisarii însărcinați cu această acțiune au devenit boieri, iar casele de bani epuizate.

Și dacă li se făcea obiecțiunea, că de ce istovesc și defraudează averea Statului fără pic de conștiință, ei răspundeau ironic: „Dacă Statul răpește avere străină, atunci nu ne poate pe noi constrânge, să nu facem și noi așisderea. Precum în Franția, așa și în Germania n'au fost observate obligațiunile luate de principii cu privire la cler și Biserica în tot cuprinsul lor. Numai în parte s'au achitat de ele, așa că clerul a trebuit să-și caute alt mod de dotare.

3. Austria.

În foasta Austrie, împăratul Iosif II a desființat aproape toate mănăstirile — peste 700 la număr — cari nu aduceau niciun folos real și, din averile lor, a format fondul religionar, care era administrat de Stat și veniturile lui destinate pentru necesitățile cultului și dotarea Episcopilor, iară plusul pentru școli și institute de educație. Aceasta a fost o idee grandioasă a fostului împărat, căci el a clădit Statul său pe fundamente religio-morale și deaceia s'a putut susține un stat poliglot cum era Austro-Ungaria atâta timp. El a înființat din acest fond școli teologice superioare, din cari ieșeau preoți culți și capabili, nu numai pentru serviciul preotesc, ci și pentru ori și care serviciu folositor, și pe acești preoți i-au tras apoi în serviciul Statului, interesele Statului impunându-le diferite oficii și obligațiuni. Și Iosif II și urmașii săi au privit clerul ca a doua armată a sa. Și pe această temelie religioasă a stat acest imperiu până la desființarea lui în războiul mondial, așa că putem zice că ideea lui Iosif II a fost încoronată de succes.

La secularizare însă s'a urmat cu o lipsă de pietate, care merită să fie amintită aici. Față de călugări, s'a lucrat cu o brutalitate aproape barbară, fără pic de respect, uitând cu totul, că și mănăstirile au avut odinioară un rol cultural și au contribuit ceva la înființarea și întărirea Statelor. Se vede că comisarii respectivi nu știau că prima școală o învăța ori și cine odinioară în o mănăstire. Aici învăța a ceti și a scrie. Și de aici treceau apoi la școli mai înalte și când se întorceau de acolo și ocupau o slujbă înaltă în Stat, uitau cine le-a deschis ochii și i-a învățat primele buchii. Aceia greșesc înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor și merită disprețul oamenilor de bine, cei cari țin la legea și Biserica lor cu sfințenie și respectează pe preoții lor, cari îi iubesc pe dânsii cu atâta dragoste fiească.

4. Italia.

În vechime, Papa dela Roma a fost și domnitor luncan al Statului bisericesc „Patrimonium

sancti Petri". Extensiunea acestui Stat a fost odinioară foarte mare. Sub Papa Iuliu II, acest Stat se întindea peste toată Italia de mijloc. Mai târziu, s'au schimbat evenimentele politice în defavorul domniei Papei, și cu timpul, s'a tot redus frontiera acestui Stat, până ce în fine sub papa Piu II, s'au redus granițele Statului papal numai în jurul orașului Roma și la urmă a pierdut papa și acest teritoriu. Din Savoia s'a pornit mișcarea pentru înființarea unui regat național și ideea a fost încoronată de succes. Toată Italia a format un regat independent cu capitala Roma, care a fost fără mult încunjur ocupată de trupele Regelui din Italia. Papa a protestat, dară înzadar, căci protestul n'a fost considerat. Atunci papa de atunci Piu IX a excomunicat indirect pe Regele Italiei: adecă a excomunicat pe toți răpitorii statului papal și el s'a retras apoi în fortăreața sa din Vatican, rămasă încă neocupată de trupele Regelui din Italia, pe care nu o părăsește niciodată, spre a nu deveni supusul Regelui. Guvernul Italiei a procedat loial față de papa. Parlamentul a dat Vaticanului cecece au ambasadele: exteritorialitatea și un salar anual de trei milioane lei. Papa însă n'a primit salarul, spre a nu deveni funcționar al Statului și ca atare supusul Regelui, pe care nici până azi nu-l recunoaște de Rege al Italiei, ci numai al Savoiei, și se susține din dinarul sf. Petru, care se colectează în biserica catolică din lumea întreagă. Așa a pierdut papa dela Roma în a. 1870 Statul său, n'a pierdut însă speranța, că odată, la un prilej binevenit, îl va recâștiga iarăș, măcar în parte.

Biserica catolică din Italia se susține din fondurile și averile sale rămase încă nesecularizate. Relațiile între Biserică și Stat sunt destul de încordate. În anul 1890 s'a votat o lege, prin care au fost secularizate o mulțime de moșii bisericesti. Ori de va fi posibilă o împăcare între Biserică catolică și Regatul Italiei și sub ce modalități, nu se poate prevedea. Vestile mai nouă spun că războiul mondial a produs o discordare între Vatican și Regat. Papa, prin sfărâmarea Austriei, care era razimul său cel mai puternic, a devenit mai conciliant, atât față de Italia cât și de Franca.

5. A n g l i a

Biserica din Anglia după doctrina ei, este calvină, iar după constituție și cult catolică. Statul ține mult la Biserică sa și poartă grijă de dânsa, să nu ducă lipsă de nimic, nici Biserică nici organele ei. 1) Statul nu s'a atins de averile bisericesti.

1) Așa zicem noi, după datele vechi, dar Anglicanii nu zic așa despre ei. Canonicul *Dr. Bate*, învățat preot anglican, care a fost la noi, în București între 1—7 Oct. c. și a ținut mai multe conferențe, a adus preciziuni care confirmă în totul ce am scris noi aici de câțiva ani despre Biserică Anglicană și care nu-i arată de loc calvini. Păr. *Dr. Gala Galaction* a avut lungi discuțiuni cu el și va tipări aici rezultatele și constatările sale. — *NOTA Arhim. Soriban.*

Averile Bisericii catolice din Anglia au fost confiscate și date Bisericii anglicane.

B. I n R ă s ă r i t

1. R u s i a.

În marele imperiu pravoslavnic deja, țarul Petru cel Mare, după desființarea Patriarhatului, s'a purtat cu gândul să secularizeze întinsele moșii ale Bisericii, dară nici el nici Petru III n'au realizat acest plan, temându-se de turburări interne. Abia împărăteasa Caterina II, care era dornică de reforme, a îndeplinit această reformă în imperiul său. La ordinul ei, averile bisericesti au fost confiscate și predate în administrarea unei comisiuni economice, care avea misiunea de a încasa veniturile de pe aceste moșii (averi) și a le vărsa în cassa (vistieria) statului. Și această reformă a plinit-o împărăteasa Caterina II, cu un cinism rar, care a pus lumea în uimire și astfel a adus Biserica din Rusia sub stăpânirea Coroanei. În lipsa Patriarhului, care era capul Bisericii, s'a putut realiza planul fără reacțiune și fără vărsare de sânge. Prin această reformă, Țarul (domnitorul) imperiului și stăpânul și ocrotitorul Bisericii, a devenit stăpân absolut în Stat și în Biserică. E adevărat, că țarii ruși au excelat prin ortodoxie și în acest uriaș imperiu s'a dezvoltat sentimentul religios mai puternic ca cel național. Bisericele au fost bogat dotate și clerul bine situat și respectat așa că, în privința materială, nu existau, cauze de plângeri până la detronarea țarului. După izbucnirea revoluției, bisericile au fost devastate și spoliolate de armatele bolșevice, de averile și odoarele lor fără pic de pietate iară preoții batjocuriți în mod așa de frivol, că s'a indignat poporul până la revoltă. Poporul a rămas cu toate acestea religios în sufletul său și așteaptă să vie un mântuitor, care să restabilească ordinea de odinioară.

2. R o m ă n i a.

Secularizarea averilor bisericesti în Franca și învecinata Rusie a avut răsunet și în România. Deoarece o bună parte din veniturile de pe moșiile bisericilor și mănăstirilor curgeau în pungile Grecilor, Domnitorul de atunci Alexandru Cuza a secularizat toate averile bisericesti. Statul s'a obligat în schimb să poarte grijă de dotarea Bisericii și a organelor ei. În anul 1863, această reformă, era finalizată și Statul varsă de atunci în fiecare an în Cassa Bisericii o sumă anumită de bani, necesară pentru dotarea Bisericii și a clerului.

3. L a a l t i i.

În Metropolia Carlovățului și a Sibiului, precum și în Exarhatul Bulgariei, averea Bisericii se administrează de congrese compuse din clerici și laici.

În celelalte state din Răsărit, afară de Turcia, averea bisericească se administrează de autoritățile bisericești, sub controlul Statului, fără conlucrarea elementului laic.

4. Turcia

Unicul Stat, în care averea bisericești creștine se administrează după canoane, este imperiul otoman. În acest Stat administrează Patriarhul din Constantinopol averea Bisericii sale cu totul independent de autoritatea Statului. Se vede, că Sultanul din respect față de autoritatea Patriarhului care exercita drepturile sale odinioară asupra unui extins teritoriu din lumea creștină și pe de altă parte spre a nu-și atrage odiul lumii creștine că el ca domnitor păgân se amestecă în afaceri ale Bisericii creștine, a preferit de a nu lua nici o ingerință în administrarea averii Bisericii creștine din imperiul său, ci a o lăsa exclusiv în seama capului Bisericii creștine care are totodată cel mai înalt titlu ierarhic.

5. America

După ce am văzut prin ce faze a trecut averea Bisericii creștine în diferitele state din Europa, să aruncăm o privire și peste Ocean în America, să vedem ce se petrece acolo. Precum America are în toate cele ceva deosebit, și relativ la dotarea Bisericii are un așa principiu deosebit care nu există nicăiri în lume. America este o țară misionară. În Statele-Unite din America se află o mulțime de confesiuni aduse acolo prin emigrarea unei mari mulțimi de oameni din Europa. Susținerea Bisericii și organelor ei diferă în America cu totul de cea din Europa. Pe când în Europa se susține Biserica creștină din fundații, beneficii, domenii private sau de Stat, în America domnește așa numitul *principiu voluntar*. Conform acestui principiu, comunitatea religioasă are obligământul să poarte grijă de dotarea Bisericii și organelor ei. Sumele necesare se adună prin liste de subscripțiuni, prin colecte din daruri benevole și din incasarea așa numitelor *rente* bisericești. Aceste rente încurg dela acei membri cu dare de mână ai comunității cari cumpără sau abonează locuri separate de șezut în biserică. Aceste locuri au diferite prețuri ca b. o. la teatru.

Deoarece nu Bisericile ca atare, ci comunele religioase sunt recunoscute de Stat și ca atare înzestrate cu dreptul de administrare a averilor bisericești, e natural că clerul nu are nici o ingerință asupra administrării, ci numai laicii. Administratorii laici înzestrați cu acest oficiu poartă numele de *trustees*. Ei privesc adeseori averea bisericească, pe care o administrează, ca averea lor privată și dispun de ea după gust. Din cauza aceasta, s'au iscat în sânul Bisericii certe serioase, cari în veacul XIX, au devenit acute

și încă nici până azi nu s'au isprăvit. Sinoadele convocate în timpul mai nou în această afacere, au ajuns la convingerea, că numai atunci vor înceta certele și abuzurile în administrație, când Episcopii vor lua în samă administrarea averilor bisericești, și au și luat hotărârea să-i proclame de *administratori*.

Viitorul va arăta, de se va realiza această hotărâre a sinodului american sau se va zdrobi de rezistența laicilor. Semnificativ e pactul, că în America, unde domnește forma cea mai democratică de guvernare în Stat și în Biserică, s'au constatat atâtea abuzuri în administrare, încât a fost necesitat sinodul să ia hotărârea de a încredința administrarea averilor bisericești Episcopilor conform canoanelor. Și de bună seamă, că administrarea va fi relativ mai cinstită și mai corectă, dacă o va lua în samă Episcopul, care are în vedere progresul Bisericii sale, decât un laic, care are mai degrabă în vedere interesul personal în prima linie și progresul Bisericii abia în linia a doua. Excepțiile din ambele părți întăresc regula generală.

Fapt e că Biserica din America după ce a ajuns la extrem în privința administrării averii bisericești, sinodul ei s'a întors înapoi la principiul primordial de administrare aflându-l de cel mai favorabil Bisericii.

Pr. C. URECHIE,
Frătăuții-Noi, Bucovina.

CRIST

Când te cuprinde vreo mâhnire
Și sufletul îți este trist,
O, vino, frate, cu grabire,
Vin' la picioarele lui Crist.

El de pe cruce cu blândețe
Te va privi și vei simți
Ștergându-se a ta tristețe
Și jalea te va părăsi.

Căci știe bine să te-asculte
Al lumii Răscumpărător,
Și lacrimi de-i vărsa mai multe,
Ți-a fi cu ele mai ușor.

Și se va strânge-a ta mâhnire,
Și sufletu-ți nu va fi trist,
Veșnic isvor de îndulcire
Tu vei găsi 'n divinul Crist.

Pr. ANTONIE LUȚCAN
Parohia Cruglic, of. Hoin
Basarabia

SUNTEM CERTAȚI CU MORALA

Cum să începem, ca să sfârșim bine? Pe ce căi să apucăm, ca să ajungem către Christos? De ce mijloace să ne servim, întru ajungerea mântuirii sufletești?

Toate aceste întrebări ni le facem, ca să găsim trenul cu drumul său de fier, și să ajungem mai repede la o îndreptare a vieții morale. Cu adevărat, simțul nostru de dreptate, de adevăr, de iubire creștină s'a pervertit așa de tare, că nu mai putem deosebi ce e bine de ce e rău; ce trebuie să facem și de ce să ne ferim. Unii se luptă să îndulcească cu puțin amarul acestei vieți și alți mulți amărăsc cu mult mai mult viața aceasta demnă de îndulcit. Vrem unii, să punem în practică o mică parte din adevărurile evanghelice, ca să putem forma un pedestal, pe care apoi să construim zi de zi un corp omenesc, care, oricum s'ar întoarce, să râdă tuturor cu milostenie către aproapele, cu dreptate către cel năpăstuit, cu iertare pentru cel răsbunător. Aș, de unde? Lucrurile merg deandosele: Dai dreptate cuiva azi, mâine te pomenești cu o grosolană strâmbătate din parte-i primești în casă pe un călător, el peste noapte te scotocește și'n fundul sobei; ierți după pilda Mântuitorului pe celce ți-a jignit și familia și persoana și, în schimb, zice că ești fricos, că ești șopârlă, care fuge de cel mai mic foșnet. Faci milostenie, dar ceice o văd vorbesc pela spate, că ar fi ceva și de furat.

De unde să pornească această înțelegere falsă a celor mai curate intențiuni? Se poate ca cei buni să fie înghițiți de cei răi, cei slabi de cei grași? Dece răsturnarea aceasta a valorilor și înțelegerea greșită a vieții? Să răspund tot eu. Cauza e că veșnic ne abatem dela legea morală; o nesocotim, o strivim sub potcoava încălțăminteii noastre. Dar zadarnic ne înșelăm, întrucât orice călcare a legii morale fatal aduce după sine o pedeapsă fizică. Spre exemplu: ce poziție înaltă ocupă în imperiul lui Arcadiu consulul Eutropiu! Inconjurat de lingușitorii cei mai lacomi, nu cruța nici o ocazie spre a pregăti peirea celor bogați. El căută să violeze dreptul de azil al bisericilor, cauzase numai durere și împotrivire prin urmărirea văduvelor și orfanilor, nesocotise sfaturile și îndemnurile sf. Ioan Hrisostom și e lege firească, că atunci când se nesocotește puterea legii morale, aceasta se răsbună în mod fizic. Acest puternic al zilei fu prăvălit cu o singură lovitură depe înălțimea fericirii sale pământeste în cea mai neagră mizerie.

Ochii noștri sunt acoperiți cu o peliță groasă provenită din boala unei conjunctivite, care nu ne lasă să observăm în viață toate aceste cazuri de călcarea legii morale cu urmări în viața fizică. E just, că sunt atâtea piedici, ce ni se pun împotrivă, când e vorba ca să viețuim după legea lui Dumnezeu încât, te întrebi, dacă viața firească a omului e să se scurgă pe albia săpată de însuși Dumnezeu ¹⁾, ori să ia altă potecă?

Dacă așa stau lucrurile, întreb pe cetitori, cum să eșim de sub ochiul funiei, ce se strânge în jurul gâtului nostru, care ne va astupa respirația și ne va ucide prin asfixiare?

Conform principiului, că orice cauză are un efect, propun a se înlătura efectul, tăind tainul patimilor noastre și lăsându-le să moară de foame. Ca să fiu mai înțeles, urmează să dăm loc omeniei, să circule între noi.

Poporul nostru are această zicere: nu ești om de omenie, adică nu ești capabil de lucruri morale, — ești subjugat de porniri fizice, nesocotind legile morale. Pentru îndreptare, trebuie să aplicăm fierul roș pe cangrena, ce ne cuprinde mădulările trupului, să vărsăm pe aceste răni antidotul curarisitor. Spre înlăturarea urmărilor rele ale societății, e de dorit ca orice nesocotire a legii morale să fie pedepsită fără cruțare. Mărturisesc deci, că sunt partizanul legii talionului până se va îndrepta societatea. Trăiesc la țară și adeseori sătenii cu orizontul cunoștințelor foarte redus, văd îndreptarea lucrurilor în stadiul de azi, numai prin o pedeapsă măsurată cu aceeași măsură. Nu vreau să-mi fac județul de ocară și să înșir toate crimele săvârșite de răifăcători asupra persoanelor nevinovate. Tuturor acestora nu li se cuvine altă pedeapsă, decât aceia pe care ei au săvârșit-o. Mi se va zice, că sunt foarte răsbunător. Deloc, dar doresc îndreptarea vieții morale fără întârziere și deși cunosc și alte măsuri de îndreptare, le cer pe cele mai aspre, fiindcă vițiul s'a cuibărit adânc în inimile creștinilor. Aceasta e dorința populațiunii dela sate, ca răul să fie stăvilat prin mijloace peste măsură de riguroase, iar binele să fie trâmbițat cu cele șapte trâmbiți dela cucerirea Ierihonului.

Pr. I. IONESCU
Mărăcineni-Buzău.

1) *Curs de Teologie morală de Arh. Scriban.*

RAPORTUL

între Biserică și Stat în Germania de după război sub regimul separațiunii ¹⁾

Acum, când stă gata să avem și noi o lege a organizării unitare a Bisericii noastre, cum și o lege generală a cultelor, găsim prilej binevenit, a ne opri asupra felului cum s'a rezolvit în alte State, după război, problema religioasă.

În Germania, principiile care guvernează, în noul Reich, raporturile dintre Biserică și Stat, sunt înscrise în Constituțiunea votată la Weimar în 31 Iulie 1919 de către Adunarea Națională.

Articolele 135—141 alcătuiesc secțiunea III-a, partea II-a, cunoscută sub titlul de „*Religiune și comunități Religioase*”. Expresiunea de „Comunitate religioasă” nu corespunde expresiunii franceze de „congregațiune”, pentru că în dreptul german „Comunitățile religioase” însemnează asociațiuni religioase și biserici.

În articolul 135 se proclamă libertatea de conștiință și se pune sub protecția Statului liberul exercițiu al cultului, totuși, cu specificarea că „legile generale de Stat nu sunt modificate prin aceasta”. Articolul 130 arată că „drepturile și datoriile civile și cetățenești nu sunt condiționate, nici limitate prin exercițiul libertății religioase. Exercițiul și bucurarea de drepturi cetățenești și civile, cum și accesul la funcțiunile cetățenești, nu atârnă de confesiunea religioasă. Nimeni nu e obligat să-și dea pe față convingerile sale religioase. Autoritățile de Stat n'au drept să cerceteze de confesiunea religioasă căreia aparține cineva, fără numai când e să se constate drepturile sau datoriile ce decurg d'aci, sau când se face o anchetă statistică poruncită de lege. Nimeni nu poate fi constrâns la o practică sau la o ceremonie de cult, nici să ia parte la exercițiile religioase, nici să se servească de vre-o formă de jurământ religios”.

Era nevoie de asemenea precizuni, pentru că, în vechiul regim, religiunea juca un rol însemnat la recrutarea în armată. Astfel, dintre toate Statele imperiului german din nainte de revoluție numai Bavaria singură îngăduia pătrunderea ovreilor la slujba de ofițer de rezervă, încolo în toate celelalte State erau excluși și din armata de uscat și din marină. Până la revoluție, religiunea făcea parte întregitoare din statul civil al persoanelor, și era trecută în toate piesele prin care se constata identitatea cuiva, la oalaltă cu naționalitatea. Toate recensămintele și toate statisticile demografice alegeau cu grijă religiunile și confesiunile unele de altele. Acum cetățenii germani nu mai sunt obligați să-și declare religiunea decât numai în anumite cazuri: plata impozitului bisericesc, mărturia în justiție.

În articolul următor 137, găsim un principiu fundamental nou: „nu există Biserică de Stat”. Cu aceasta deci, Biserica încetează de a mai fi o organizațiune oficială condusă și patronată de Stat. Dar legiuitorului nu i-a fost d'ajuns să anunțe numai principiul, că mai departe intră chiar în amănunțimi:

„Libertatea de a se uni în comunități religioase e garantată. Federarea comunităților religioase pe teritoriul Reichului nu este supusă nici unei stânjeniri.

„Fiecare comunitate religioasă își rânduește și-și chivernisește neîmpedicată afacerile sale în marginile legii aplicabile tuturor. Ea își orânduește slujbașii săi, fără ca Statul sau comuna civilă să ia parte.

„Comunitățile religioase dobândesc capacitatea juridică, potrivit prescripțiunilor generale ale dreptului civil.

„Comunitățile religioase rămân corporațiuni de drept cetățenesc, dacă până aci ele au avut acest caracter. Drepturi egale vor fi acordate, la cerere, și altor comunități religioase, dacă prezintă, pentru constituirea lor, numărul membrilor și garanții de trăinicie. Dacă mai multe comunități religioase cu acelaș caracter de drept public se federează pentru a alcătui o uniune, această uniune, de asemenea, va fi o corporațiune de drept public.

„Comunitățile religioase care sunt corporațiuni de drept public, sunt autorizate să pună impozite, pe temeiul rolurilor civile ale impozitelor, potrivit dispozițiunilor de drept ale țării.

„Sunt asimilate comunităților religioase, comunitățile cari-și propun, drept sarcină, urmărirea în comun a idealurilor filosofice (Weltanschauung).

„Dacă execuțiunea acestor dispozițiuni vor avea nevoie de o regulamentare ulterioară, legislațiunea țării va îngriji de aceasta” (op. cit. p. 80 și urm.).

Acest articol, de o deosebită importanță, pune temeiurile raporturilor ce trebuiesc să se stabilească între noul Reich și statele sale, de o parte, și în același timp și între el și Bisericii. El suprimă și dă pentru totdeauna la o parte vechea noțiune monarhică a Bisericii de stat, agreată și administrată de el, substituindu-i o noțiune mult mai largă și mult mai modernă a comunității religioase, recunoscută de stat ca persoană civilă, dacă prezintă cheazășii indestulatoare de stabilitate. Fac parte de drept, în această nouă concepțiune, nu numai fostele Biserici de stat, dar chiar asociații noi pot să fie recunoscute ca atare, fie c'ar fi biserici, sau secte creștine, ba chiar și grupări moniste și teosofice. Li-i de ajuns să prezinte un număr respectabil de adepții și să aibe o organizație solidă.

¹⁾ Asupra chestiunii generale a acestei constituțiuni, să se cerceteze „La Constitution allemande du 11 août 1919” par Larnaud, traduite et annotée par Joseph Dubol. Paris, 1920.

derațiunilor de biserici. Această dispozițiune s'a votat după intervenția deputaților protestanți evanghelici cari au ținut, cu tot dinadinsul, să se acorde caracter legal corporațiunii „Deutscher Evangelischer Kirchenbund“ (Federația bisericilor evanghelice germane). E interesantă constatarea faptului, că în materie religioasă, constituțiunea dela Weimar recunoaște și consacără tendința spre unificare, cel puțin în ceea ce privește pe Bisericele protestante.

Articolul 138 se ocupă de lichidarea trecutului „alocațiunile de la stat a comunităților religioase, în puterea legilor sau a titlurilor particulare juridice, sunt rescumpărate de către fie care stat prin legislațiune“. Reichul dă chiar reguli cum să se îndeplinească această dispozițiune.

„Proprietatea și alte drepturi ale comunităților și ale asociațiunilor religioase asupra stabilimentelor lor destinate serviciului de cult, sau învățământului, sau operilor de binefacere, asupra așezămintelor sau altor bunuri, sunt garantate...“.

Cu chipul acesta se consfințește prin lege Bisericeilor un drept esențial: alocațiunile pe care statul li le asigură li sunt recunoscute ca o datorie ce el are de plătit; se pune principiu că, fiecare stat (al Reichului) va trebui să le răscumpere, bine înțeles plătiind o despăgubire.

„Această dispozițiune a fost interpretată de către cercurile bisericesti în înțelesul cel mai favorabil; în teritoriile ocupate ¹⁾ pastorii și funcționarii Bisericeilor ne-au declarat în mai multe rânduri, că această dispozițiune privește drepturile Bisericeilor și pretind dela Stat rambursarea valorii actuale a bunurilor bisericesti ce au fost secularizate în cursul vremilor. Se gândesc mai ales la confiscarea imobilelor și a domeniilor bisericesti făcută de Napoleon la începutul secolului trecut, pe când Franța ocupa malul stâng al Rinului. Această indemnitate cu toptanul (Abfindungsumme), după părerea acestora, nici odată nu va putea fi plătită, pentru că se cifrează la miliarde. Așa că Statele au tot interesul să cadă la învoială și să mențină subsidiile tradiționale ce li s'au servit de atunci și până acum Bisericeilor. Rămâne de văzut dacă acest punct de vedere va fi împărtășit și de Reichstag, care-și rezervă dreptul de a „da reguli“ după care se va face această răscumpărare; legea acestor *reguli* încă n'a fost depusă și nici măcar anunțată. Totuș se poate prea bine ca ea să rezerve surprize ²⁾.

* * *

¹⁾ De armata de ocupațiune franceză.

²⁾ Marc Chabas în „Foi et vie“ No. 7/922. pag. 390.

Cele din urmă articole conțin dispozițiuni mai puțin însemnate :

„Duminicile și zilele de sărbătoare recunoscute de Stat rămân ocrotite de lege ca zile de odihnă fizică și de desăvârșire duhovnicească (art. 139).

„Indivizilor ce aparțin forței armate li se va da timpul liber trebuincios pentru îndeplinirea datoriilor lor religioase (art. 140).

„Pentru atât cât se mai simte nevoie de serviciul divin și de întărire duhovnicească în armată, spitale, stabilimente, penitenciare sau alte stabilimente publice, comunitățile religioase sunt autorizate a celebra acte religioase, evitând însă cea mai mică constrângere (art. 141).

În toamna anului 1921, aplicarea art. 139 relativ la sărbători a dat naștere unui conflict foarte violent, în Turingia, între guvern și Biserică.

Zilele de sărbătoare variază de la un stat la altul: nu sunt aceleași d. p. în Prusia ca în Bavaria, sau în Saxa. Așa că, în toamna 1921, cu câteva zile înainte de sărbătoarea Reformațiunii, guvernul socialist al Turingiei, din proprie inițiativă, a dat următoarea ordonanță: „Paragraf unic.—Sărbătoarea Reformațiunii nu mai este socotită ca zi de sărbătoare recunoscută de Stat; prezenta lege intră imediat în vigoare“. Negreșit că această arbitrară măsură n'a făcut decât să dea naștere la protestări violente, chiar și în cercurile socialiste, și să asigure sărbătoarei în chestiune o prăznuire strălucită cum nu s'a întâmplat niciodată în Turingia.

Articolul 141 încă n'a fost pus în aplicare. D'ocamdată Reichul menține situația găsită; Statul continuă să numească și să plătească confesori la armată, spitale și la stabilimente publice.

Precum credem că s'a putut constata din cele spuse până aci, dispozițiunile fundamentale ale Constituției dela Weimar nu sunt decât numai niște principii; ele se mărginesc să schițeze numai raporturile ce trebuie să se stabilească în viitor între Biserici și Stat. D'ocamdată se menține sau statu-quo ante, sau un regim transitoriu care se schimbă dela un stat la altul. Rămâne d'oparte, ca Reichul și Statele să pregătească și să voteze legile de aplicare prevăzute, și că, de cealaltă parte, Bisericele să-și termine Constituțiunile lor și să se pună în stare de a trăi prin ele înșile. Dar ambele părți țin să procedeze și să lucreze cu prudență, menajând stările de tranziție.

Pr. T. SIMEDREA

E cu neputință să găsești adevărata fericire umblând setos după ea.

RALPF WALDE TRINE
?n Whatall the world's a-seeking.

CRONICA BISERICESCA

INTERNĂ

CUVÂNTAREA

Prin care I. P. S. Mitropolit Primat MIRON a salutată pe Sanctitatea Sa Patriarhul Damianos al Ierusalimului în Catedrala Mitropoliei din București, la Septembrie 1924.

Sanctitatea Voastră, Prea Fericite Patriarh al Sfintei Cetăți a Ierusalimului, cela ce cu vrednicie ocupă scaunul ierarhic al Sfântului Iacob, fratele Domnului!

Noi — Românii — suntem între cele dintâi popoare care au primit Evanghelia lui Hristos. Inceștinarea noastră s'a făcut aproape de odată cu plăsmuirea noastră ca popor român. Unele date istorice și mai ales o vie tradiție ne spun, că însuși apostolul Domnului, Andrei, a propoveduit prin părțile ocupate de noi, legea lui Hristos; iar pe timpul primului sinod ecumenic (325), Biserica era în părțile acestea atât de organizată, încât mitropolitul Goșiei, Teofil, a putut lua parte la acel sinod.

Dar tocmai, — fiind între cei mai vechi creștini — am avut atât de mult de luptat pentru susținerea și salvarea crucei creștine față de atâtea popoare barbare, care, în curs de veacuri, au năvălit pe aceste plaiuri, care deveniseră trecătoare tuturor.

Iară împotriva semilunei am format scut de apărare până bine de curând, încât popoarele din dosul nostru s'au putut desvolta mai liber. Astfel ne-am câștigat merite și pentru civilizația creștină a vecinilor noștri, pe care adeseaori i-am ocrotit și ajutat.

Asemenea a trebuit să ducem lupte grele pentru păstrarea învățăturilor creștine în originalitatea lor ortodoxă. Contrarii ortodoxismului s'au furișat până și în casa proprie. Nu odată Prea Fericiti Patriarhi ne-au venit în ajutor. Poveșelor unui înaintaș al Sanctității Voastre, ale vestitului patriarh Dositeos, dela 1698, le-am păstrat toți o vie amintire.

Greutățile, cari împiedică viața ortodoxiei și peste tot a creștinismului, n'au încetat nici azi; din contră firimițarea unor biserici în atâtea secte slăbesc încheierea lui internă; iar atâtea curente de generală destrăbălare și sufletească anarhie sporesc mereu contrarii Blândului Invățător al buneii înțelegeri, al păcii și al iubirii.

Astfel, mai mult ca oricând, avem toate bisericile provinciale lipsă de consolidare internă; iară ortodoxismul tuturor bisericilor autocefale are urgentă trebuință de reînvierea vechilor legături, cari să culmineze în convenirea tuturor la noi soboare universale, care să deie tuturor duh de nouă viață după atâtea veacuri de amorțire.

Venirea Sanctității Voastre în țara noastră este un

pas puternic în această direcție, ceea ce ne înveselește cu atât mai mult, cu cât biserica română, în frunte cu Noi — stăruiește mereu în acest înțeles. De aceea ne simțim fericiți, că ați dat ascultare invitării Noastre de-a descăleca pe pământul României și a fi plăcutul nostru oaspe, în modesta, dar istorica noastră reședință, care a găzduit în trecut atâția patriarhi ecumenici.

Biserica română se simte mândră, că — după veacuri de întrerupere a raporturilor mai strânse dintre bisericile ortodoxe — ea a avut onoarea a fi cercetată de distinsul străjer al Sf. Mormânt al Domnului, carele, prin prezența Sa, prin cuvintele sale de îmbărbătare și de apreciere a muncii ei, ne-a întărit și ne-a dat îndemu de îndoit zel în stăruințele și ostenețele pentru ridicarea bisericii la locul și rolul, ce i se cuvine în țară cu un atât de numeros popor ortodox,

În numele acestei biserici, Vă mulțumesc pentru marele serviciu și înalta cinste, ce ne-ați făcut; iară Noi profităm de ocazie a Vă repeta și personal mulțumi-rele pentru distingerea Noastră cu marele ordin al „Crucei Sf. Mormânt“, pe care, ca o rară podoabă, îl vom purta cu drag și cu gândul la Cel ce, pentru mântuirea altora, a suportat ușor toate suferințele crucii.

Cu adâncă închinăciune — dorindu-Vă încă mulți ani de sănătoasă păstorire a Sfințelor Locuri — Vă rugăm să ne binecuvântați, biserica, țara și poporul ei. Iară — reîntors acasă — să Vă rugați pentru noi și la mormântul Domnului, ca și El să ne trimită darurile sale peste țară și popor și să-i ajute a-și împlini și în viitor înalta-i chemare, care culminează în deviza:

„O Doamne 'n lume pe cât stăm
„Pe Tine te reprezentăm“,

CUVÂNTAREA

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat MIRON, cu ocazia sfințirii Petrei fundamentale dela Catedrala episcopescă din Bălți, în Basarabia, rostită Duminică, la 29 Septembrie 1924.

Sanctitatea Voastră, Prea Fericite Patriarh al Ierusalimului, Alteța Voastră, Domnilor Miniștri, Iubiților Credincioși!

Apropo un veac întreg se jeluiau bunii creștini Moldoveni din Basarabia, fraților lor de dincolo de Prut, de care puterea nedreptății i-au despărțit:

„Că'n biserica străbună
„Limbi străine acum-răsună.

Cu adevărat, în cursul dominațiunii străine, se intro-

dusese în slujbele bisericii limba slavă, neînțeleasă de Moldoveni, și astfel, ne mai găsim ei în biserică deplină mângâiere și ne mai având slujbele ei, or cât de cu fast erau oficiate, farmecul de mai înainte, s'au mai înstrăinat de biserică, ceea ce nu era în interesul ortodoxismului și nici a creștinismului peste tot.

Dar și în zilele cele mai grele, proverbiala răbdare a Românilor a hrănit mereu în sufletul acestor Moldoveni nădejdea și credința, că odată totuși va cădea zidul de despărțire și cătușele robiei se vor rupe. Înainte cu șapte ani, s'a și împlinit față de ei cuvântul Apostolului Pavel: „Prin credință au căzut zidurile Ierihonului“. Cu alte cuvinte, s'au prăbușit vechea rânduială rusească și zorile libertății au îmbrăcat slujbele bisericii ortodoxe din aceste părți iarăș în strălucitele haine de odăjdii ale dulcelui nostru grai moldovenesc.

Nouă rânduială cere și noi așezăminte. Astfel, la dorința Voastră, Sfântul Sinod a hotărât, cu preamnalta aprobare a Majestății Sale Regelui desrobitor al Vostru și cu ajutorul stăpânirii lumesti a țării, să reînviem vechea vlădicie a Hotinului și — punând în fruntea ei pe vrednicul vostru episcop Visarion — să așezăm în aceste hotare dela răsăritul patriei o nouă santinelă a credinței ortodoxe române și a tuturor comorilor sufletești ale norodului moldovean, care, ca un far luminos, să deștepte și întărească în inimile amorțite de răceala nordului vechea iubire și alipire de biserică strămoșilor, de învățăturile ei mântuitoare și de glia patriei românești.

Bucuria mulțimei adunate la acest praznic trebuie deci să fie cu atât mai simțită, cu cât și astăzi cu aceiași patriotică îngrijorare și actualitate putem adresa străjarilor dela Hotin rugămintea poporului din aceste părți cuprinsă din vechime în versurile populare :

„Hotine, Hotine,
„Gătește-te bine,
„Că dușmanul vine,
„Cu oaste spre tine“.

Noi vrem, ca crucea noului Sion să îmblânzească pornirile necreștinești ale celor ce și azi neliniștesc sufletul pacinic al norodului moldovean, reîntors la vechea sa matcă, prin jertfa vieții atâtor fii aleși ai Neamului de pretutindenea, de a căror pioasă amintire cu evlavie facem pomenire în această sorbătorească clipă, căci lor avem a le mulțami praznicul de azi și de aci, ca și multe alte clipe de bucurie, trăite în provinciile desrobite.

Sfântul Ioan Gură de aur ne-a lăsat frumosul îndemn cuprins în cuvintele: „Un frate sprijinit de fratele său e mai tare ca zidul de cetate“. Indemnați de frățeasca dragoste către voi, fraților Moldoveni, am venit din apropiere și de departe mulți frați de-ai voștri în frunte cu aproape întreg guvernul și cu odrasla pravoslavică a iubitei noastre dinastiii, Alteța Sa Principele Moștenitor Carol, carele în chip firesc e chemat a deveni protectorul ortodoxismului

român și a prezida momentele de căpetenie din viața lui. Ba voi aveți rara fericire a saluta în mijlocul vostru și pe Sanctitatea Sa Patriarhul Damianos al Ierusalimului, care s'a îndurat a ne însoți aicea, spre a binecuvânta lucrarea Voastră cu țara mamă, Acest sprijin al fraților va întări mult lucrarea voastră, va înălța cu puteri unite zidurile noului Sion.

Dar or cât de mare ar fi puterile voastre locale și or cât de darnică ar fi mâna guvernatorului țării, ca să ducem la bun sfârșit această Catedrală, trebuie să implorăm acum și zilnic ajutorul Celui-de-sus, aducându-ne aminte de cuvântul Psalmistului: „De nu ar zidi Domnul cetatea, în deșert s'ar osteni cei ce o zidesc pe dânsa“.

Toți deci să avem credința tare în ajutorul Domnului și'n învățăturile Lui netrecătoare și vecinice, simbolizate în „Piatra cea din capul unghiului“, pe care am așezat-o temelie mai trainică decât granitul, la fundamentul acestei Catedrale.

Incercările de răsvățire a poporului basarabean, făcute tocmai săptămânile trecute de năimiți ai celor ce au adus la ruină propria lor țară, ne aduc în memorie înțeleptele sfaturi ale unui scriitor ardelean, când zice:

„Mai tare de cât ziduri de cetate
E dragostea, ce cald un neam străbate
Și toate piepturile strâns le împreună

Legându-le de glia cea străbună“ (Andrei Bârsan)

Această dragoste de neam să o puneți, Iubiților credincioși din episcopia Hotinului, alături de tăria credinței, pe care o arată „piatra cea din capul unghiului“, la temelia Catedralei voastre dela Bălți, unde se vor închea, ca un ciment puternic, cu țărâna săpată dela picioarele noastre, stropită cu sângele mucenicesc a atâtor fii și frați de ai noștri din veacurile trecute și din zilele noastre.

Și atunci se va înălța la locul acesta clădirea credinței, a dragostei și-a păcii, a iubirii de glia strămoșească și-a îndemmurilor de jertfă pentru țară, în care se proslăvește Evanghelia Domnului, la ale cărei altare răsună zilnic îndemnul creștinesc: „Să iubim unii pre alții, ca într'un gând să mărturisim“ spre binele nostru particular, dar și spre propășirea obștească a tuturor, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

In amintirea lui Avram Iancu

Cuvântare rostită în biserică cea mare din Săliște la 15 (28) August 1924, cu prilejul paras-tasului centenar întru pomenirea viteazului

Iar eu, precum și frații mei, și trupul și sufletul mi-l dau pentru legile părin-țești, rugându-mă lui Dumnezeu, ca să nu întârzie a se milostivi spre neamul acesta.

Cartea II-a a Macaveilor VII, 37.

Fraților,

Cea mai mare jertfă, pe care cineva o poate aduce pentru credința în Dumnezeu și în neamul său, este jertfa vieții în felul, cum s'au jertfit cei șapte frați Macavei, pătimind chinuri cumplite împreună cu mama

lor pentru apărarea legii părințești și rugând pe Dumnezeu, să nu întârzie a se milostivi spre neamul lor.

Al doilea dintre frați, dându-și sufletul, a rostit aceste cuvinte pline de înțeles adânc: Impăratul lumii pe noi ceice murim pentru legile lui, iarăș ne va învia cu înviere de *viață veșnică*... Iar mama lor, foarte minunată și vrednică de bună pomenire fiind, care într'o zi văzu perindu-i șapte fii, *cu bun suflet a răbdat pentru nădejdele, care le avea întru Domnul*...

Ca o mamă a eroicilor frați Macavei a fost biserica și națiunea română de-alungul întunecatelor veacuri de urgie. De nenumărate ori i-a fost dat să vadă mulțimea nesfârșită a fiilor săi credincioși pătimând temniță, bătaii, chinuri și moarte mucenicească pentru apărarea legii străbune și a părințeștilor obiceiuri, fără a-și pierde însă vreodată nădejdea în dreptatea Atotputernicului judecător ceresc, care avea să răsplătească la plinirea vremii „cu înviere de viață veșnică pe toți cei ce sa s'au jertfit“ cu bun suflet pe rugul suferințelor mucenicești.

Sunt zece ani, de când am prăznuit în această sf. biserică împlinirea de două veacuri dela uciderea lui Constantin Brâncoveanu și a fiilor săi în cetatea sultanilor turcești, în temnița cea cu șapte turnuri din preajma Constantinopolului. Suferințele lor mucenicești sunt așa de asemănătoare cu ale fraților Macavei, încât ar merita să fie încrestate în cărțile sfinte și să se citească prin bisericile românești în ziua de 15 August, ca niște înălțătoare *paremii* menite a întări sufletele noastre în credință și statornicie.

Acum iată, serbăm cu toată cucernicia împlinirea unui veac dela nașterea lui *Avram Iancu*, nemuritorul erou al luptelor pentru neatarnare națională din anii de vijelie 1848—49. În ființa lui tânără s'a intrupat atunci toată energia sufletească a neamului nostru, toată vitejia, toată credința, toată nădejdea mântuirii.

Fiu al țăranilor pădureni Alexandru Ionescu și Maria Gligor, acest vestit *Craiu al Munților*, acest iscusit comandant al gloatelor și temut biruitor al dușmanului secular, a dat strălucită dovadă despre talentele mari și energiile minunate, cari au rămas atâta timp încătușate și adormite în adâncimile sufletești ale poporului nostru de iobagi „legați de glie“.

Spre a le trezi, a trebuit să treacă și peste pământul nostru, peste străvechia noastră moștenire traco-romană duhul dătător de viață nouă al uraganului, care a zguduit bătrâna Europă la 1848 cu atâta putere, încât n'a rămas stat sau popor european, care să nu se fi resimțit de valul schimbărilor repezi și al adâncilor prefaceri.

De amândouă laturile Carpaților s'a pornit atunci o mișcare plină de însuflețire tinerească, pentru a zmulge poporul nostru din jugul robiei și a-l ridica la treapta vredniciei de a trăi în libertate națională alături de celelalte neamuri creștine. Mulți credeau atunci, că ceasul României întregite a sunat și ziua încununării cu izbândă a tuturor suferințelor mucenicești a sosit.

Din rândurile tinereții universitare române dela Paris străbătuse până în Dacia lui Traian un glas de chemare frățească asigurând că „diadema României este isprăvită... că de 18 veacuri Dumnezeu însuș lucrează la podoabele ei... Brillantele ei sunt sfinte ca sângele ce a curs pe crucea lui Isus, brillantele ei sunt lacrămile mărtirilor români. Să ne grăbim, fraților să ne iubim, să ne înfrățim, să ne românim, ca patria muceniciei, patria gloriei să fie și patria noastră!“

Numărul mucenicilor din trecut avea să sporească în cursul acestor ani înviforați și în Țara Românească și în Moldova; îndeosebit însă în Transilvania trebuia să devină mare fără seamăn, căci aici s'a dat lupta pe viață și pe moarte între Români și între asupritorii lor de veacuri. Aici trebuia să se facă dovada deplină, că poporul nostru, fiind în stare să lupte și să moară pentru libertatea națională, este vrednic a se și împărtăși de binefacerile ei.

Dupăce mișcarea revoluționară din Țsudul Carpaților fu sugrumată de oștirile rusești și turcești, dupăce conducătorii ei fură alungați peste granițe și espatriați, însuș comandantul Gheorghe Margheru s'a văzut silit a-și desface tabăra cu care se retrăsese în Oltenia, și a se refugia aici la Săliște, unde fostul episcop al bisericii acesteia, țăranul Dumitru Răcucin l-a împrumutat cu 14,000 de florini.

Toată nădejdea se îndrepta acum spre îndârjirea și puterea de împotrivire ostășească a Ardelenilor, pe cari Avram Iancu și trinerii săi tovarăși — în partea cea mai mare preoți, profesori, advocați și studenți — au reușit să-i orânduiască repede în legiuni luptătoare cu izbândă împotriva unui dușman puternic și bine pregătit.

Cari au fost puterile tainice, cari au înarmat atunci brațul Românilor și le-au pregătit calea biruinței?

A fost în rândul întâi *credința în Dumnezeu și în dreptatea cauzei, pentru care luptau*.

În clipele cele mai grele ale războiului, când legiunile române din munți erau atacate de colonelul Lupu Kanény, care pătrunsese cu însemnată oaste ungurească și cu 10 tunuri până la Abrud, ca să zdrobească cetățuia de rezistență a poporului nostru, însuș Avram Iancu mărturisea, că el *s'a încrezut în Dumnezeu și în dreapta noastră cauză și s'a pregătit să primească dușmanul, cum se cuvine*. Această mărturisire sinceră, izvorâtă dintr'o frumoasă modestie creștinească, însemnează că în câteva zile armata dușmană a fost zdrobită puzderii...

Altă putere sufletească însemnată, care le-a asigurat Românilor biruința, trebuie căutată în alipirea și încrederea desăvârșită a poporului întreg în conducătorii săi preoți și mireni, pe cari i-a urmat fără șovăire în vârtejul tuturor primejdiilor. Gheorghe Sion ne lămurește, în cartea sa „Suvenirii contemporane“ pentruce alipirea poporului ardelean față de conducătorii săi era și atunci — precum este în multe și în timpul de față — așa de sinceră și statornică? Pentrucă toți Români ardeleni cu rol de conducere, fie că sunt

preoți, profesori, avocați sau doctori, sunt răsăriți din popor și *au rămas oamenii poporului*, pe când în alte părți conducătorii erau — și mai sunt încă — sau străini prin obârșie sau înstrăinați sufletește de popor.

Dintre toți conducătorii ardeleni ai anilor 1848—9, acela, de care poporul se alipise sufletește mai mult era *cel mai tânăr*, Avram Iancu, care abia împlinise atunci vârsta de *24 de ani*! Oare pentru ce tocmai de dânsul? Pentru că poporul simțea instinctiv, că în inima acestui fiu tânăr al Moșilor zvâcnește mai puternic dorul de libertate și hotărâre nestrămutată de a se jertfi pentru neam împreună cu toți prietini și ostașii săi, întocmai cum se jertfiră adinioară frații Macavei pentru obiceiurile lor părintești. Era și în sufletul celorlalți conducători destulă bărbăție și hotărâre de jertfă. Unii apărau drepturile naționale cu cuvântul, alții cu condeiul, iarăș alții cu crucea și evanghelia iubirii de oameni. *Cu spada* Iancu a înțeles să le apere însă mai bine decât oricare altul.

De aceia numele lui a patruns mai adânc în sufletul neamului și a fost slăvit mai mult în cântecele poporului, care s'a obicinuit a-l chema și mai târziu în ajutor la orice cumpănă a vremii, la orice prilej de luptă și de strămtoare.

Iar după răsmeriți sângeroase, în persoana lui Avram Iancu a sălășluit cea mai desvârșită lepădare de sine. Lui nu i-au trebuit *nici slujbe înalte, nici decorații*. Luptând numai pentru libertatea națională a poporului său, după ce n'a reușit s'o dobândească deplin, n'a mai stat la nici o târguieală cu nimeni. S'a înfășurat în durerea adâncă a sufletului său desamăgit, sbuciumat și zdrobit...

Cum spune apostolul Pavel, că a fost nebun pentru Hristos, așa a devenit Iancu nebun pentru națiunea română. Cutreerând prin munți, a pățimit 22 de ani ca un *mucenic al ideii naționale*. Dar în toate pribegiile sale întunecate și dureroase, pare a fi fost povățuit tainic de acest cuvânt al Sf. Scripturi: „*aibi grije de nume, că acesta-ți va românea* mai mult decât o mie de comori mari de aur“ (Is. Sirah. 41 v. 15). Și, în adevăr, numele i-a rămas spre a trăi viață veșnică în sufletul și în amintirea recunoaștoare a tuturor Românilor.

Comorile de aur, de cari sunt încărcate măruntaiele munților apuseni, le-au putut și le vor mai putea săpa să le fure cei lacomi de îmbogățire nedreaptă și păcătoasă. Numele cel strălucit al lui Avram Iancu va rămânea însă ca o veșnică podoabă a istoriei și a vieții noastre românești.

Deacea slăvit și binecuvântat să fii de-apururi în ceata mucenicilor neamului nostru, Avrame, fiul lui Alexandru și al Mariei!

Sfintele tale moaște odihni-se-vor de-acum fericite lângă biserica din Tebea și vor afla „ușurare multă“ în pământul desrobot al patriei întregite! Sub gorunul lui Horia, alături de ale mucenicului Ioan Buteanu și

de ale neînvinsului preot Simon Groza, ele își vor înfrăți sfânta țărână cu a eroilor dela Tisa, cari au murit și ei pentru idealul „nebiei“ tale, dar sufletul tău va străluci în lumina dreptilor alături de al lui Andrei Șaguna, cârmuitorul cu crucea și de al lui Simion Bărnuțiu, conducătorul cu condeiul...

Andree cu evanghelia credinții mătuitoare, Simioane cu cuvântul înțelepciunii, Avrame cu vitejia spadei străbune — voi ați fost și veți rămânea de-apururi treimea cea mai nedespărțită a luptelor noastre izbăvire națională. Pentru rugăciunile voastre ferbinți, pentru credința voastră cea neclintită, pentru luptele voastre pline de sacrificii, s'a milostivit Dumnezeu spre neamul nostru și i-a curmat zilele robiei, învrednicindu-l de bucuria negrăită a patriei române întregite.

Nădejea voastră cea fără de moarte este acum împlinită.

Privieghiați din înălțimea veșnicelor voastre lăcașuri asupra sorții poporului nostru, îndreptându-i pașii spre cărările virtuților morale, naționale și patriotice.

Privieghiați și vă rugați pentru noi, ceică încununăm amintirea voastră cu stâlpile recunoștinții și admirațiunii, căci luptă bună ați luptat, credința ați păzit.

Vouă și tuturor celor împreună luptători cu voi se cuvine cinste, laudă și mărire în veci. Amin.

I. LUPAȘ

DESBATERILE SFANTULUI SINOD

Sesiunea de toamna anului 1923

(Urmare) ¹.

Ședința din 18 Februarie.

În ziua de 18 Februarie, Sf. Sinod reia șirul ședințelor, întrerupt prin prorogarea ce a avut loc în precedenta ședință din 10 Noembrie 1923.

I. P. S. Mitropolitul Primat, deschizând ședința, atrage luarea aminte a Sf. Sinod asupra unor întâmplări petrecute în intervalul de timp dela ultima ședință și până astăzi. Intre acestea, una e de natură să ne îngrijoreze foarte mult, vădind o stare de lucruri care ne îndreptățește să credem, că educațiunea religioasă a intelectualilor noștri e prea redusă și greșită. Sunt chiar teologi cari sufăr de această infirmitate. De aceia atenția trebuie îndreptată asupra învățământului teologic și în deosebi asupra celui seminarial. Dar pe lângă această tristă întâmplare, e de însemnat și bucuria, că vedem cum reorganizarea învățământului normal-primar, în ceiace privește învățământul și educația religioasă, e pe calea unde am dorit-o noi, cu nădejdea că și învățământul secundar se va organiza tot după aceleași norme. Învățământul teologic seminarial va trebui să sufere o amânare, întrucât el stă în legătură cu legea de organizare generală bisericească. Totdeodată face cunoscut reîntegrarea ca membru al Sf. Sinod a P. S. Arhiepiscopului Valerian cu titlul de Râm-

1. Vezi Nr.

niceanul și ridicarea la treapta de arhieru și membru al Sf. Sinod a P. S. Arhieru Gherontie ca vicar al Sf. Episcopii a Constanței, cu titlul de *Silistreanul*.

Ambii P. P. S. S. membrii mulțămesc Sf. Sinod.

P. S. *Ep. Ilarie* al Constanței roagă ca, Sf. Sinod să facă demersurile necesare din nou pe lângă Guvern, ca să aducă în parlament un proiect de lege prin care să se admită, în condițiunile deja hotărâte de Sf. Sinod, hirotonia ca preoți a normaliştilor pentru Cadri-later; iar Sf. Sinod hotărăște în sensul dorințelor P. S. Ilarie.

După ce se repartizează lucrările în comisiuni, se mai hotărăște: Obligația preoților de a ceda salariul pe o zi în tolosul „Institutului Biblic“ în fiecare an, rămâne o obligațiune permanentă;

Se institue o comisiune alcătuită din I. P. S. Mitropolitul Nicolae al Ardealului, și P. P. S. S. Episcopi Vartolomeu și Visarion care să studieze și să refereze asupra chestiunii cui se cuvine și cui trebuie încredințată averea Bisericii Basarabene, aflată ilegal în mâna asociației „Uniunea clerului“.

La cererea mai multor preoți foști mobilizați, dar căror nu li s'a acordat gradație, în urma referatului P. S. Arh. Platon, susținut de I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei, se rânduește a se trimite chestia spre rezolvire Ministerului Cultelor.

Ședința din 19 Februarie 1924.

După intervenirea Sf. Mitropolii a Moldovei se aduce în dezbateri raportul misionarului acelei eparhii, relativ la mijloacele de propagandă ale sectelor și relativ la grozăviile ce face beția. Prima chestiune se trimite în studiul comisiunii respective, iar în privința alcoolismului Sf. Sinod a și rânduit, într'o ședință precedentă, măsurile de combatere.

Aprobându-se manualul didactic de morală al preotului Vintilescu dela Pitești, se introduce în discuție o chestiune care a făcut de multe ori obiectul discuțiilor Sf. Sinod. E vorba de cererea mai multor seminariști, venită prin Ministerul Cultelor, de a li se admite examene de diferență la liceu, nemai simțind vocațiune pentru preoție, cu suprimarea obligațiunii legale de a restitui seminariului—statului—sumele de întreținere pe timpul cât a stătut în seminar.

P. S. *Episcop Nectarie* al Cetății-Albe, referentul acestei chestiuni, opinează ca Sf. Sinod să îngăduie seminariștilor ce doresc să treacă la altfel de ocupație, a da examene de diferență la liceu; iar cât pentru scutirea de înapoierea taxei de întreținere, să fie lăsată în competența Ministerului.

P. S. *Episcop Ilarie al Constanței* e de părere, însă, să se dea tuturor postulanților un timp de păsuire, un timp de încercare, căci mai târziu e posibil ca mulți să regrete un pas pripit și să se reîntoarcă. Dacă băieții pleacă din seminar, trebuie căutată cauza în altă parte: e reaua salarizare a preotului; starea de infe-

rioritate din punctul de vedere al salarizării față de ceilalți funcționari ai statului. Experiența P. S. Sale, ca fost profesor și director de seminar, l-a dus la această concluzie. Am început a impune preoților să ne dispenseze de neplăcerile taxelor epitrahilului, dar în schimb ce le dăm? șase sute lei pe lună? Cu ce întâmpină nevoile familiare? Aceasta e cauza, și insist asupra ei. Deci să dăm libertate, să facă ce-o pofti acei seminariști cari nu mai simt vocație pentru preoție, dar în niciun caz să nu dăm o hotărâre care să sancționeze această libertate, că nu ne mai rămâne nici unul care să se facă preot. Să cerem însă Ministerului să aplice toată strictetea legii cu privirea la restituirea întreținerii în seminar.

P. S. *Episcop Vartolomeu al Râmnicului* e de părere să se îngăduie toată libertatea, fără niciun fel de restricțiune, nici măcar a taxei de întreținere, căci din moment ce preotul nu simte chemarea pentru misiunea lui, nimic nu se poate face cu un asemenea om.

I. P. S. *Arhiep. Gurie al Chișinăului* arată că pricina fugirii seminariștilor de preoție, întreagă, stă în aceia că seminariile nu se află în mai bune condițiuni, din punctul de vedere educativ-religios, decât liceele, căci și pe unele și pe celelalte le conduc laicii. Episcopii n'au niciun drept la conducerea seminariilor. Directorii, Profesorii, întregul aparat administrativ al seminariului, sunt instituiți fără știrea Episcopului. Chiar în Basarabia, unde legile în vigoare dau mai multă autoritate Episcopului în treburile seminariului și totuși se fac acte cari trec peste autoritatea Episcopului. Citează exemplul cu un inspector dela Seminariul din Chișinău care a fost înlocuit cu un altul fără consimțământul I. P. S. Sale. I. P. S. Sa insistă, ca chiar și până la reorganizarea învățământului seminarial, Episcopul să arate mai multă tărie în afirmarea drepturilor lui canonice.

Domnul G. Ispir, Secretar general la Ministerul Cultelor, lămurește că inspectorul a fost înlăturat dela Seminariul din Chișinău din cauză, că s'a dovedit că ducea în școală o activitate de răsvrătire împotriva intereselor naționale.

P. S. *Episcop Ilarie* reia cuvântul și spune, că așa cum antevorbitorii au prezentat chestiunea, își are importanța ei, dar părerea P. S. Sale este isvorâtă din experiență și rămâne la ea. Băieții, zice, P. S. Sa, în marea lor majoritate vin la seminar, nu cu gândul la preoție, ci pentru că aci găesc mari înlesniri cum: Internatul ce li se pune la îndemână pe aceste vremuri de scumpete. Vin aci, trăiesc și se instruiesc, beneficiind de înlesnirile ce seminariul le pune la îndemână, iar după ce își completează instrucția, pleacă. Eu găesc nedrept ca copiii ce ar dori să intre în cler, alții să le ia locul, ca apoi să fugă fără nici-o sancțiune. Pentru mulți din cei ce-și aduc copilul la seminar, e mai mult o afacere de ordin negustoresc. Seminariul se speculează în vederea acestor scopuri. Foarte mulți vin, dela început, cu ideia lămurită de a nu se face preoți, ci numai de a profita de înlesnirile seminariu-

lui. Dacă puneți chestia așa, fără să vă întrebați de reaua credință a celorce fug, vă asigur că nu vom mai avea niciun candidat la preoție.

P. S. Episcop Roman al Oradiei-Mari e de părere a se lăsa libertatea de alegere tinerilor seminariști, dar să se arate guvernului, că din cauza relei salarizări nu mai avem puțința să avem preoți și deci, să avizeze la o îmbunătățire a salarizării.

I. P. S. Mitropolit Primat arată cu mai multe exemple primejdia în care se găsește educația în seminarii, și crede că am ajuns la acest rezultat din răul sistem de recrutare al profesorilor. E suficient într'un seminar un profesor necredincios, că-ți strică totul. De aceea e de părere, ca și până la reorganizare, când se face numire de profesori de către Minister, să se ia și avizul Chiriarhilor, ca să nu se mai facă numiri de profesori ce ar preda instrucția lui printr'o prismă disolvantă a credinței ortodoxe. În urma acestora se aprobă concluzia că: *Sf. Sinod dă deslegare absolvenților de seminarii cari n'au vocație pentru preoție, să se ducă aiurea. Cât privește pentru despăgubirea cerută de art. 30 din lege, Sf. Sinod, o lasă în competența Ministerului Cultelor și n'are nimic în contra de a nu se pretinde. Dar, pe de altă parte, Ministerul Cultelor e rugat din nou să îmbunătățească starea materială a preoților fiind pricina pentru care tinerii fug de preoție. De asemenea mai e rugat Ministerul Cultelor ca la numirea profesorilor la Seminarii să se ia și avizul Chiriarhilor. Iar în ceiace privește convingerea religioasă și atitudinea față de doctrina Bisericeii ortodoxe pe care profesorii o au cu ocazia facerii cursurilor lor, dreapta lor credință și moralitatea lor, să fie lăsată exclusiv sub supravegherea Chiriarhilor. Iar la examenele dela începutul anului școlar pentru admitere în seminarii, P. S. Chiriarhi respectivi să aibă dreptul a-și trimite un delegat al său în Comisia examinatoare investit cu toate puterile oricărui membru al Comisiunii.*

Se aprobă tipărirea traducerii Sfințelor Evanghelii a lui Matei și Ioan făcute, prima de profesorul Pr. I. Mihălcescu și a doua de Pr. E. Bărbulescu. De asemenea se rânduește a se interveni, în vederea combaterii beției, către Ministerul de interne pentru stricta păzire a repaosului duminical.

Ședința din 21 Februarie 1924

În această ședință *P. S. Episcop Ilarie al Constanței* propune ca Sf. Sinod să avizeze asupra măsurilor ce trebuiesc de luat împotriva înmulțirilor peste măsură a jurămintelor false pela instanțele judecătorești, prin intervenția, pe lângă măsurile de ordin duhovnicesc ce Sf. Sinod trebuie să ia—către Ministerul de justiție, ca la eventuala reorganizare a justiției, procedura jurământului fals să fie ușurată în măsură, ca judecătorul convins că are în față un sperjur, să poată să se sezeze cu mai multă ușurință decât după actuala procedură foarte greoaie și anevoioasă.

Sf. Sinod hotărăște a se face intervenții în acest sens

către Ministerul de Justiție și se dă *P. S. Arhiepiscop Evghenie* obligația de a întocmi o enciclică sinodală către poporul dreptcredincios în privința jurământului fals.

Prin mijlocirea Ministerului Cultelor, Corpul de jandarmi aduce la cunoștința Sf. Sinod mai multe cazuri de diterite abateri morale ale preoților, ceiace ar favoriza foarte mult propaganda sectară. *P. S. Episcop Nectarie al Cetății Albe* referentul chestiunii, spune, că propaganda sectară ocupă de mult organele superioare bisericești și Sf. Sinod, în diferite rânduri, a luat măsuri pentru stânjenirea lor, dar organelle administrative, cari sunt îngrijate de propaganda sectară, ar face un mult mai real serviciu Bisericii, dacă ar da concursul trebuit contra-propagandei ortodoxe, prin observarea cu strictețe a repaosului duminical, dacă ar păstra o atitudine ceva mai pretenoasă clerului decât până acum etc.

Taxele de 100 lei pentru o înmormântare, 50 pentru un botez sau 20 lei pentru o aghiazmă, ce unii din preoți pretind, cari au scandalizat administrația, nu sunt prea înspăimântătoare, când ne gândim că poporul cheltuie zecimi de mii de lei cu băuturile și oaspețile la asemenea prasnice.

P. S. Episcop Vartolomei al Râmnicului spune că, e bine că asemenea cazuri se aduc la cunoștința Sf. Sinod și propune pentru rezolvarea lor regula: ca să se dea *P. P. S. S.* Chiriarhii respectivi în cercetarea cea mai riguroasă, să se vadă în ce măsură sunt adevărate sau sunt simple șicane, iar la rândul nostru și noi să cerem ca administrația, care de multe ori lucrează împotriva moralizării poporului, să fie mai domoală cu lecția de moralizare ce voește să dea preotului. Împotriva adunării sectelor nu putem cere să se ia măsuri, pentru că ar fi ceva anticonstituțional. Putem însă cere restricțiuni în ceiace privește prozilitismul. Când propagandistul sectar predică în comunitățile lor, sau face cultul în adunările lor, sau scoate o carte și o dă în librării pentru vânzare, face acte împotriva cărora nu se poate acționa, căci s'ar lovi în libertatea garantată de constituție. Dar când propagandistul sectar umblă pela casele credincioșilor noștri fie să vândă cărțile lor, fie să propoveduiască, să „evangelizeze“ cum zic ei, atunci face un act de prozelitism și actul de pur prozelitism, e un act de atentat la conștiința credincioșilor noștri. Acesta poate fi sezizat de administrație. Dar s'ar pune întrebare: eu am dreptul să fac asemenea acte la casa sectarului? Sigur că da! Eu am anumite prerogative asupra sectarului. El îmi aparține prin dreptul primitiv al creștinării, al botezării lui de mine. Eu l-am făcut creștin, eu am drept să-l cercetez în rătăcire și să-l readuc în sânul ortodoxiei. Concursul administrației nu e rău, dar, să facem apel la jandarm, ca el să-mi facă propaganda mea, aceasta nu se poate. Să ne gândim numai la ceiace putem face cu preotul nostru, iar administrația să oprească numai actele de prozelitism. Sigur, să cerem ajutorul funcționarilor publici, dar nu în calitate de deținători ai unei părți din

puterea statului, ci ca creștini pilduitori. Căci prin faptul lor de a fi credincioși practicanți, înrăuresc foarte mult asupra poporului. Numai acest ajutor li cerem, și nimic mai mult.

I. P. S. Mitropolitul Nicolae al Ardealului. Socotesc că nici P. S. Nectarie n'a înțeles ca administrația să facă treaba ce incumbă preotului, ci numai atât cât jandarmul să preteze concursul său împotriva celor ce vin să facă propagandă în mijlocul comunităților ortodoxe. Adunările sectanților de multe ori, ca să facă impresie, îmbracă caracter de demonstrație și ostentativ. E dacă voiți un mijloc „demagogic“ acest soi de propagandă, ca să influențeze masele. Dar lucrul sectelor nu-i ceva nou, și ca atare nu trebuie să rămână impresia că numai după ce Ministerul de Interne ni l-a relavat, ne deșteptăm în tața sectelor. Să primim propunerea P. S. Vartolomeu, ca toate cazurile denunțate să fie trimise spre cercetare și să vedem ce e adevăr și ce este șicană. Apoi să se mulțamească Ministerului de Interne pentru grija ce ne-o poartă, căci de multe ori informațiile ce ni dă administrația nu ni sunt de prisos.

I. P. S. Mitropolit Primat. Intervenție administrativă trebuie menajată, dar nu în măsura de a se interpreta ca incapacitate.

Eu cunosc, fie justificat, fie nejustificat, că mulți preoți se ocupă cu o mulțime de lucru imcompatibile menirii lor, numai de ale preoției nu se ocupă. Ar fi cazul să luăm măsuri ca preoții să mai lase din ocupațiunile lăaturalnice.

Chestiunea se hotărăște în sensul de a se trimite cazurile samnalate P. P. S. S. Chiriarhi spre cercetare.

Ședința din 23 Februarie 1924.

Ședința este toată ocupată cu rezolvirea a mai multor lucrări curente, trimițându-se în comisiuni, între care și cererea de recurs a preotului T. Popescu dela parohia „Cuibu cu barză“ din Capitală, contra sentinței de caterisire pentru vină de erezie, rostită de Spiritua-lul Consistoriului al Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Ședința din 25 Februarie 1924.

Două chestiuni principale s'au desbătut în această ședință. Cea dintâi este provocată de cererea preoților de a li se recunoaște și da binecuvântare pentru funcționarea societății „Asociația generelă a Clerului ortodox Român“.

P. S. Arhim. Platon Ploșteanul referentul chestiunii, în considerația scopurilor și a mijloacelor prin care societatea înțelege să-și realizeze scopurile propuse, e de părere, și roagă Sf. Sinod, să-i dea aprobarea și binecuvântarea pentru funcționare.

P. S. Episcop Ilarie al Constanței arată, că în toamna trecută asociația a convocat pe preoți în congres, fără o încunoștiințare prealabilă a Episcopilor. De aceea e bine, să se pue obligația în statute, ca asociația, ori când ar dori să convoace pe preoți, să o facă cu știrea și învoirea Chiriarhilor.

I. P. S. Mitropolitul Nicolae al Ardealului spune,

că în Ardeal un congres nu se face fără știrea și aprobarea Mitropolitului. Dar aci e vorba de o societate parțială a unei singure regiuni și n'ar fi bine ca Asociațiunii generale să-i punem obligația să ceară convocarea și învoirea dela fiecare Chiriarh în parte, că ar fi și foarte anevoios pentru Asociație și de fel convenabil pentru Chiriarh.

Totuși nu însemnează că noi nu trebuie să avem cunoștință despre programul și data ținerii congreselor generele. Eu ași fii de părere, să se pună o singură obligație Asociațiunii: să ceară învoirea și să comunice din timp I. P. S. Mitropolit Primat, ca Președinte al Sf. Sinod, programul și data ținerii Congresului; iar I. P. S. Sa să ni le facă cunoscut, el singur dând încuviințarea. Și *I. P. S. Mitropolitul Moldovei* e de aceeași părere, după care se aprobă și se dă binecuvântare de funcționare „Asociației generale a Clerului ortodox Român“ în condițiunile coprinse în vorbirea I. I. P. P. S. S. Mitropoliți ai Ardealului și Moldovei.

A doua chestiune desbătută a fost motivată de cerere unui tânăr seminarist V. Ionescu de a fi admis la hirotonie fără a se căsători; adică chestiunea admiterii și în vechiul regat a preoților așa ziși „celibi“.

I. V. S. Mitropolitul Nicolae al Ardealului, referentul chestiunii, este de părerea a se admite și în Biserica vechiului regat asemenea hirotoniei. Arătând deosebirea de practică între Ardeal și vechiul regat, I. P. S. Sa zice, că din punct de vedere al doctrinei chestiunea e limpede: starea de feciorie e mai prețuită de cât starea de căsătorie. (Sf. Apostol Pavel în I. Cor.). Din punct de vedere al tradiției nu există niciun canon și nici o legiuire bisericească care să impună neapărat căsătoria ca condiție a hirotoniei. Din potrivă sunt canoane care ni vorbesc de clerici necăsătoriți: can. 26 apostolic; can 6, al Sinodului VI-lea ecumenic. Tot așa și canonistul Milaș admite hirotonia celibatarilor. Ca încheere I. P. S. Sa zice, să se lase chestiunea la aprecierea fiecărui Chiriarh, ca să o introducă, sau nu, în Eparhia respectivă; să judece apoi fiecare caz în parte, examinând amănunțit și serios pe candidații ce s'ar prezenta la asemenea hirotonii.

P. S. Episcop Ilarie al Constantei propune amânarea chestiunii pentru sesiunea viitoare când să se discute mai pe larg și mai studiat. Se primește propunerea

Ședința din 28 Februarie 1924.

P. S. Episcop Ghenadie al Buzăului ca secretar de ședință, dă citire unor scrisori venite din partea așa zisului Sinod Arhieresc al Bisericii Ruse ortodoxe din străinătate, prin care se arată 1) întâmplările din urmă din Rusia; 2) că nu aprobă autocefalia Bisericilor ortodoxe din Filanda, Polonia, Estonia, Lituania, Ucraina și Gruzia; 3) Se opun la îndreptarea calendarului Iulian și 4) se opun la admiterea recăsătoririi preoților văduvi.

Mai înainte de a se cerceta aceste comunicări *I. P. S. Mitropolit Primat* pune chestiunea de a se stabili în prealabil situația canonică a acestui Sinod și nu-

nu-i după aceia să se vadă ce raporturi se poate stabili între noi și ei. *P. S. Episcop Vartolomeu* exprimă părerea că acești arhierii nu pot să reprezinte Biserica Rusă, întrucât ei și-au părăsit turma, fugind în străinătate. La baza jurisdicțiunii episcopale stă teritorialitatea; episcopul pierzându-și teritoriul, deși rămâne cu calitatea sa de episcop, dar își pierde exercițiul atribuțiilor. *I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului* însă arată că pentru cazuri excepționale canonale prevăd, că episcopul care și-a părăsit scaunul își păstrează autoritatea canonică, și într'o asemenea situație se află și Episcopatul Rus.

Deci în cazul de față să se procedeze în sensul rânduelii Canoanelor, dar să se stabilească mai întâi: Biserica ortodoxă din Rusia recunoaște autoritatea acestui Sinod? căci dacă nu i-o recunoaște atunci se schimbă chestiunea. La care, *I. P. S. Mitropolit al Moldovei* e de părere a nu se recunoaște autoritatea jurisdicțională și Canonică nici a acestui Sinod și nici pe a Patriarhului Tichon.

P. S. Episcop Vartolomeu completează cele spuse mai sus spunând: Suntem în fața unor Episcopi cari și-au pierdut scaunurile lor. Episcopul în afară de scaunul său episcopal nu-și mai poate exercita jurisdicțiunea. Sinodul quini-sext recunoaște Episcopului, în timpul refugiului, calitatea, nu însă și atribuțiunile jurisdicționale. În această privință n'avem doctrină, dar avem interpretare. Cazul Sfântului Ciprian se potrivește așa de bine cu situația Episcopilor ruși. El și-a părăsit Episcopia pe vremea prigoanei lui Deciu; a rămas cu exercitarea atribuțiilor, dar a fost criticat foarte aspru. Canoanele prevăd cazul când se poate părăsi scaunul, însă numai pentru năvălirea barbarilor nu însă atunci când se rescoală păstoriții țai. Fericitul Augustin interpretează și mai larg obligația de a nu părăsi scaunul, ori ce s'ar întâmpla.

Acești Episcopi deci, s'au făcut vinovați de părăsire de scaun, prin urmare nu-i putem recunoaște ca reprezentând Biserica rusă.

I. P. S. Mitropolit Nicolae arată că afară de Augustin sunt încă și alte mărturii patristice cari îngăduesc, pentru caz de forță majoră, părăsirea scaunului cu păstrarea atribuțiilor. Se cunoaște porunca a nu se căuta martirul cu orice preț; de aceia nu mă învoiesc cu părerea *I. P. S. Mitropolit al Moldovei* și nici pentru o compătimire platonice, pentru că nu puteam ignora tot ce se petrece în Rusia. Să se dea deci sarcina unei Comisiuni, să studieze chestinnea și să ni se facă referat.

I. P. S. Mitropolit primat, Noi bisericeste stăm pe baza canonică începută cu notificarea prin care ni s'a făcut cunoscut urcarea pe tronul patriarhal rus a Preafericitului Tichon. Altă bază n'avem. De atunci s'au format în Rusia nu știm câte biserici, care mai de care mai rătăcite. Nu trebuie însă să pierdem din vedere și faptul că, atunci când Episcopul pleacă rămâne o reprezentantă legală care conduce treburile Eparhiei: și nu putem zice că Biserica ortodoxă, acolo în Rusia,

nu-și are reprezentanță. E drept că cu această reprezentanță, până acum n'avem relații de nici un fel, dar trebuiesc cunoscute și raporturile între patriarhul Tichon și acești Episcopi refugiați. Există acte de ale lui Tichon prin care nu-i recunoaște. Noi față de Tichon am arătat toată condescendența și dragostea frățească cu ocazia protestului ce am făcut în favoarea lui. Pe de altă parte însă să venim acum și să zicem că nu stăm de vorbă cu acei cari, unii dintre ei au fost cei mai vrednici Ierarhi ai Rusiei, cum Antonie al Chievului bunăoară, nu se face. Noi trebuie să gândim creștinește și frățește și să nu rămână în protocoalele noastre că, nu voim să stăm de vorbă; ci să lăsăm chestia în suspensie.

Intru cât privește deciziunile ce ni se comunică, dați-mi voie să zic că nu sunt fericite. Înainte de război erau prea liberali față de aceleași chestiuni, în care acum se arată atât de exigenți. Rațiunea are o explicație de ordin sentimental: decădere din treapta de conducătoare a ortodoxiei. Eu cred că de ar fi azi tot ei conducători, ar avea alte păreri de cât cele exprimate în scrisorile de față.

Se primește propunerea și chestia se lasă în suspensie.

După ce se hotărăște organizarea unei biblioteci a Sf. Sinod prin mijloacele ce i-se vor pune la îndemână de Ministerul Cultelor, prin donația de cărți de către *P. P. S. S. Membrii*, cum și prin obligația pusă tuturor autorilor de cărți religioase și theologice de a da câte un exemplar, *P. S. Ep. Visarion* dă citire referatului Comisiunii pentru cercetarea cererii de recurs a *Pr. Teodor Popescu* dela Cuibu cu barză din București, în contra sentinței de caterisire dată de *Spiritualul Consistoriu* al Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei și concludere la amânarea chestiunii, ca în intervalul de timp să fie provocat recurentul a da o mărturisire de credință, în care să-și spună din nou convingerile religioase întru cât din citirea apărării ce și-a făcut la Consistoriu, se pare că recurentul ar fi având erori dogmatice mai multe și mai grave decât cele pentru care a fost judecat și osândit.

Sedința din 29 Februarie

(Sedința de dimineață)

În continuarea chestiunea recursului *T. Popescu*, *P. S. Ep. Lucian al Romanului*, cere ca în prealabil să se precizeze: în situația dată de instanța de judecată, care este rolul Sf. Sinod? Este el instanță de apel sau de casație? pentru că după cum se va stabili, într'un fel sau într'altul, va depinde dacă trebuie să intre în fondul procesului, sau nu.

I. P. S. Mitropolit Primat: în cazurile ordinare din punct de vedere al procedurii, Sf. Sinod este instanță de recurs. Dar în cazul dat numai e un caz ordinar. Recurentul cu adepții săi, intenționează să alcătuiască o Biserică nouă cu regulile ei. În cazul acesta Sf. Sinod își poate lua libertatea de a apăra doctrina ortodoxă, Prin urmare ne aflăm în fața unei chestiuni cu totul eșită din obicinuit. De aceia, după ce ne vom

pronunța din punct de vedere legal, avem chiar datoria să căutăm dacă nu cumva se poate afla o situație de revenire.

P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului. Arată că Sf. Sinod așa după cum e precizat de lege și regulament, nu poate fi de cât instanță de recurs, iar *I. P. S. Mitropolit al Ardealului* socotește că Sf. Sinod trebuie și are competența să intre și în cercetarea fondului nu numai a formei; *P. S. Ep. Vartolomeu* însă socotește că, Sf. Sinod în cazul dat să ia chestiunea ca și cum ar fi fost el direct sesizat ca prima instanță, întrucât chestiunile dogmatice sunt de competența exclusiv a Sf. Sinod, nici de eum a Consistoriului. În ce privește, ce autoritate are sentința Consistoriului? *P. S.* Sa găsește că nu poate servi de cât ca piesă de informațiune. Competința în materie doctrinală e întreagă a Sf. Sinod, pentru că doctrina e cel mai superior element constitutiv al Bisericii: de aceea nu s'a lăsat numai Episcopului singur. Afară de aceasta consistoriile judecă cu martori, ori cazul de față nu e chestiune de martori ci de intimă conștiință, chestie de care Consistoriul nu se poate sesiza nefiind în competența lui. Legea nu-i dă această competență.

P. S. Ep. Ilarie arată, însă, că după lege Sf. Sinod e instanță de recurs care nu are competența de a intra în fond. Dar dacă se voește altfel, atunci propune ca Sf. Sinod să dea o hotărâre prin care, în prealabil, să stabilească că are competența de a judeca, și fondul, și atunci să se institue o comisiune de judecată și să se procedeze la judecarea din nou a fondului.

Ședința de după amiază

În continuare recursul Pr. T. Popescu. Se cercetează dosarul afacerii, mai ales piesele de apărare. După ce s'a ascultat citirea tuturor pieselor principale *I. P. S. Mitropolitul Moldovei* propune să se găsească o cale, și anume calea evanghelică, prin care să se încerce a se readuce înapoi în Biserică acest preot, și atunci *P. S. Visarion* dă citire următoarei propuneri:

Din actele procesului desfășurat înaintea Consistoriului Eparhial al Ungro-Vlahiei (dos. No. 9/923), înaintat Sf. Sinod cu adresa Sf. Mitropolii sub No. 620 din 19. II. 924; și pe temeiul propriilor mărturisiri și recunoașteri ale preotului Th. Popescu dela Biserică Sf. Ștefan (Cuibu cu barză) din București, rezultând că el s'a abătut dela învățătura Bisericii ortodoxe, — Sfântul Sinod, călăuzit de duhul dragostei și al iertării și îngrijorat de mântuirea lui sufletească, dorind a-l aduce din punctele lui de abatere la dreapta credință, și de a-i da putința să rămâe în sânul Bisericii, și să continue a lucra în marginile doctrinei și practicilor bisericesti, hotărăște:

Alege din sânul său o Comisiune alcătuită din *I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului*, *P. S. Episcopul Vartolomeu al Râmnicului*, *P. S. Episcop Iacov al Dunării de jos*, și *P. S. S. Arhierul Teofil Râmnicianu*, cari cu părintească bunăvoință, să cheme pe preotul Th. Popescu și arătându-i calea greșită pe care a apu-

cat, să-l sfătuiască duhovnicește a se întoarce dela abaterile sale la adevărurile drepte credințe și la sânul maicii noastre Biserici ortodoxe.

Iar despre rezultat, să prezinte Sf. Sinod cuvenitul referat.

Sf. Sinod o aprobă cu unanimitate și dispune executarea ei.

Ședința din 1 Martie

În afară de lucrările curente ce s'au trimes spre studiere în Comisiuni, întreaga ședință din 1 Martie a fost rânduită pentru discutarea proiectului de lege pentru reforma învățământului normal-primar în ce privește învățământul religios. *P. S. Ep. al Romanului* face referat asupra părților din proiect cari sunt în legătură cu învățământul și educațiunea religioasă și face mai multe propuneri.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului în legătură cu acest referat, în primul rând exprimă dorința și cere Sf. Sinod să se unească cu I. S. Sa ca, școalele primare-normale cari au aparținut și aparțin Bisericii ortodoxe, adică școalele numite confesionale, să rămână și de acum încolo tot școli confesionale ale Bisericii, iar nu să fie etatizate cum voește guvernul. În acest șir de idei, *I. P. S.* Sa facea apologia și istoricul acestor școale arătând că unele datează din sec. XVIII-lea; arată vitregia ce ele au suferit din partea ungarilor, sacrificiile ce Biserica ortodoxă din Ardeal a făcut pentru susținerea lor, precum și admirabilele rezultate ce ele au dat, atât din punctul de vedere al vieții naționale cât și din acel al vieții normal-religioase a românilor ardeleni.

Trecând la starea în care se află aceste școli, cu desăvârșire românești-ortodoxe, sub regim ortodox. *I. P. S.* Sa zice că sunt puse într'o situație absolut inferioară și de cum era sub regimul ungar și în raport cu minoritățile; iar școala, așa cum a voit-o și o voește guvernele românești, nu-și ajunge scopul. La sfârșitul vorbirii *I. P. S.* Sa face următorul apel: „Și vă rog să binevoiți a vă identifica cu cererea mea, pentru că suntem aceiași Biserică, și fac apel ca și *P. S. S. Voastre* să-mi dați sprijinul, ca Biserica Națională să nu fie slăbită.

În legătură cu proiectul, *I. P. S.* Sa propune: Școala confesională acolo unde este să rămână; la art. 65 al. 1, „învățământul religios este obligatoriu, materia de studiu va fi stabilită și supravegheată de autoritățile religioase respective în înțelegere cu Ministerul Instrucțiunii”; la art. 65 al. 5. „Pentru controlul învățământului religiunii, autoritatea superioară religioasă va numi ecclesiastici aprobați de Ministerul Instrucțiunii”; la art. 204. „În școalele Normale să se introducă ca studiu obligatoriu și muzica bisericească”.

Sf. Sinod aprobă concluziile referatului și rânduește a se face intervenire la guvern în sensul ca:

1. Studiul religiunii să se declare obligatoriu pentru toate categoriile de școli, cuprinse în acest anteproiect și propune ca să fie obligatoriu în cel puțin două ore pe săptămână în fiecare clasă.

2. Programa analitică de religie, inclusiv cântărișe bisericești și elemente de tipic și liturgică, se va stabili de Ministerul Instrucțiunii în conformitate cu propunerea și în deplină înțelegere cu autoritatea bisericească.

3. Studiul religiunii în școala primară să-l predea preotul. În caz că preotul n'are pregătirea pedagogică, sau e împedecat în urma altor împrejurări, religiunea o poate preda învățătorul până la înlăturarea piedicilor. Dacă în școlile primare de Stat religiunea o predă preotul în mai mult de două ore pe săptămână, pentru această muncă să fie renumerat.

4. Cântarea bisericească cu elemente de tipic și liturgică va preda-o preotul, eventual dascălul bisericesc gratuit.

5. La numirea învățătorilor să se țină seamă — după putință — de confesiunea majorității locuitorilor din comunele respective. Deci în comunele cu credinșioși ortodoxi să nu se numească învățători greco-catolici sau de altă confesiune străină.

6. Dela profesorii de religie instituiți la școlile normale să se pretindă o pregătire teologică specială. Numirea acestor profesori să se facă după recomandare autorității bisericești.

7. Cântarea bisericească, tipicul, etc., să se propună și în școlile normale; și elevii acestor școale să fie obligați a cerceta în frunte cu profesorii lor, Sf. Biserică în Duminici și sărbători.

8. Nerespectarea dispozițiunilor cuprinse în art. 64 referitor la cercetarea bisericească și art. 137 referitor la atitudinea învățătorului în școală și afară de școală formează delict disciplinar. La intervenirea Chiriarhului, Ministerul Instrucțiunii va lua de urgență măsuri pentru înlăturarea elementelor primejdioase ordinii morale și publice.

9. Preoții să fie decretați membrii de drept ai Comitetelor școlare.

10. Învățătorii să fie obligați ca, împreună cu preoții, să activeze în satele noastre cea mai intensivă activitate extra școlară, întărirea vieții religioase morale, pentru propășirea culturală, socială și economică a țaranului nostru (case culturale, biblioteci, conferințe, cursuri, coruri, etc.)

11. În Comisiunile disciplinare județene să fie un reprezentant al Bisericii, ca membru de drept; numirea acestuia să se facă din partea Ministerului de Instrucție după recomandarea Chiriarhului respectiv.

12. Pentru studiul religiunii nu se pot întrebuița decât manuale didactice adrobrate de către autoritatea bisericească superioară.

Ședința din 1 Aprilie

La reluarea ședințelor Sf. Sinod, prorogat în precedentă ședință din 2 Martie, I. P. S. Mitropolit Primat Președintele Sf. Sinod, anunță încetarea din viață a P. S. Arhieru Meletie Costanșeanul și alegerea P. S. Ep. Iacov dela Dunărea de jos în locul vacant dela Episcopia Hușilor.

Ordinea de azi este ocupata, între altele, de două Ches-

tiuni, de o deosebită importanță. Prima a fost motivată de intervenția, prin mijlocirea Sf. Mitropolit a Ungro-Vlahiei, Comandamentului Corpului 7 armată, anunțând, cum un soldat din secta Nazarinienilor a refuzat a depune jurământul ostășesc pe motiv de conștiință religioasă și cere avizul Sf. Sinod. În urma discuției făcute s'a formulat următoarea hotărîre care s'a trimis Ministerelor de Culte, Interne și de Războiu spre a li servi de bază în măsurile ce fiecare va lua în marginea competenței respective.

1. Sectele religioase care propăvăduiesc în contra jurământului apărător al Patriei, nu pot fi tolerate și trebuiesc oprite chiar dela ivirea lor.

2. Să se exercite cel mai strict și cel mai serios control asupra subvențiilor de bani, pentru secte, ce vin din streinătate. De unde vin, cine îi primește, și cu ce scop? Căci nu se poate admite subminarea instituțiilor principale ale Statului — Biserica și armata — cu bani din afară.

3. Să se confisce toate broșurile de propagandă sectară ori unde s'ar găsi și opri lășirea lor.

4. Să se cerceteze cine sunt propagandiștii sectelor, care este crezul lor, băgându-se bine de seamă că se feresc a da în vileag părțile de credință care sunt în potriiva intereselor țării.

5. Să se interzică întrunirile făcute cu scop de prozelitism, colportarea de broșuri la domiciliul credincioșilor ortodoxi.

6. În cazuri concrete de refuzarea jurământului ostășesc, respectivi să fie aspru pedepsiți.

7. Preoții să se abțină dela orice altă ocupație care îi substrag dela misiunea lor preoțască.

8. Să se separe locurile de înmormântare ale sectarilor, de ale creștinilor ortodoxi; și acolo unde sectarii se bagă cu forța și cu scandal, autoritățile să fie obligate a împiedica asemenea acte.

9. Fiecare poate avea o credință liberă în cadrele îngăduite de Constituțiune, dar când exercitarea acestei credințe ia caracter de prozelitism și de violentare a conștiinței creștinilor ortodoxi, fie prin propagandă la domiciliu, fie prin colportaj de publicații și broșuri sectare, atunci ese din cadrul îngăduit de Constituție și ca atare, administrația să împiedice asemenea acte.

Se aprobă, apoi, „regulamentul de punerea în aplicare a legii celului militar“; se stabilește că, drepturile de autor ale lucrărilor editate de Institutul Biblic sunt cele fixate de regulamentul respectiv, adică: $\frac{1}{3}$ din beneficiul net în timp de 50 de ani, și în fine, se aduce în discuție recursul preotului T. Popescu dela „Cuibul cu-Barză.

P. S. Arh. Teofil Râmnicianul, dă cetire referatului comisiunii instituită prin votul de ședință din 29 Februarie pentru sfătuirea și cercarea de a reîntoarce pe pr. T. Popescu în sânul Bisericii ortodoxe, și arată că, cu toate încercările părintești și duhovnicești ce s'au făcut, spre a-l întoarce din rătăcire, a rămas afară de Biserica ortodoxă. Apoi dă cetire procesului verbal în

care s'a consemnat, în 10 întrebări și răspunsuri, abaterile dogmatice ale pr. T. Popescu.

PROCES-VERBAL

În urma însărcinării dată de Sf Sinod comisiunii alcătuită din ierarhii: I. P. S. Mitropolitul Nicolae al Ardealului, P. S. Vartolomeu al Râmnicului, Noului Severin, P. S. Iacov al Dunării-de-Jos, și P. S. Arhiepiscopul Teofil Râmnicianul, chemând pe părintele Tudor Popescu dela biserica sf. Ștefan (Cuibu-cu-barză) și acesta prezentându-se, am avut împreună convorbiri în zilele de 4, 5 și 7 Martie asupra mai multor puncte din doctrina bisericii ortodoxe și asupra atitudinii sf. sale față de ele.

Pentru rezumarea și pentru fixarea rezultatului acelor convorbiri, astăzi 8 Martie 1924, întrunindu-ne în cancelaria sf. Sinod, punând preotului Tudor Popescu pe rând următoarele întrebări, a dat următoarele răspunsuri.

Întrebarea întâia: Recunoști și mărturisești că doctrina Bisericii ortodoxe are autoritate normativă pentru conștiința religioasă a credincioșilor acestei Bisericii, deci și a sf. tale.

Răspuns: Recunosc și mărturisesc ca autoritate normativă, întru tot stăpânitoare asupra conștiinței religioase a creștinilor ortodocși și a mea, pe Iisus Hristos. El este împărat și peste conștiință: „Eu sunt Împărat“ (Ioan 18, 37) «Să știe deci toată casa lui Israel că Dumnezeu a făcut *Domn* și Hristos pe acest Iisus pe care L-ați răstignit voi» (Fapt. Apost. 2,36).

Întrebarea a doua: Recunoști și mărturisești că pe lângă sf. Scriptură și Sf. Tradiție este izvor al revelației dumnezeiești?

Răspuns: Recunosc și mărturisesc și Sf. Tradițiile ca izvor al revelației dumnezeiești, întrucât n'ar contrazice sf. Scriptură.

Întrebarea a treia. Recunoști și mărturisești că nu interpretarea individuală ci pe aceea pe care o dă Biserica Sf. Scripturi este obligatorie pentru cunoștința creștinilor ortodocși?

Răspuns: Recunosc și mărturisesc că sf. Scriptură poate să fie înțeleasă în părțile ei generale ca d. p. în ce privește ideea de Dumnezeu, omul, păcatul Iisus Hristos, jertfa de pe cruce: viața creștină. s. a. de orice credincios. Pentru aprofundare, lucrările înaintașilor sunt necesare.

Întrebarea a patra: Recunoști și mărturisești că singură Biserica ortodoxă a păstrat în întregime și nealterat adevărul mântuirii?

Răspuns: În ce privește adevărul mântuirii, recunosc și mărturisesc: „Cine va crede și va fi botezat, va fi mântuit; dar cine nu va crede, va fi osândit“ (Marcu 16, 16); „Dacă mărturisești cu gura ta pe Domnul Iisus și dacă crezi în inima ta că Dumnezeu L-a înviat din morți, vei fi mântuit“ (Rom. 10, 9-10). Credința va fi manifestată într-o viață curată, sfântă. În Biserica aceea în care se păstrează, se predică și se trăiește adevărul, omul se poate mântui.

Întrebarea a cincea: Dintre cele existente, care crezi sf. ta că este cea bisericească?

Răspunsul: Eu cred că în orice biserică cine crede cu adevărat în Iisus Hristos și trăiește o viață după voia Lui, se poate mântui.

Întrebarea a șasea: Te indentifici sf. ta sufletește cu articolul al 9-lea al simbolului credinței: „Cred într-un Dumnezeu sfânt, sobornicească și apostolească Biserică“?

Răspunsul: Da.

Întrebarea a șaptea: Care dintre comunitățile creștine existente, recunoști și mărturisești sf. ta că este una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică?

Răspuns: Nu pot da un răspuns precis.

Întrebarea a opta: Recunoști și mărturisești îndreptățirea rugăciunilor către sfinții îngeri, către sf. și Prea Curata Fecioară Maria și către toți sfinții, pentru a mijloci pentru noi la Dumnezeu în scopul mântuirii noastre?

Răspuns: Recunosc și mărturisesc că lui Dumnezeu se cuvine închinăciune, îngerilor și sfinților venerație.

Întrebarea a noua: Recunoști și mărturisești că preotul este dator să se indentifice *din convingere religioasă* cu Liturghia în toate rugăciunile și lucrările ei, deci și cu rugăciunile și ecteniile adresate Prea-Curatei Fecioare și sfinților?

Răspuns: Recunosc și mărturisesc că preotul e dator să se indentifice *din convingere religioasă* cu Liturghia în toate rugăciunile și lucrările ei, deci și cu rugăciunile și ecteniile adresate Prea-Curatei Fecioare și sfinților.

Întrebarea a zecea: Te-ai simțit obligat în cunoștință și sf. ta să practici întocmai acest lucru, și l-ai practicat?

Răspuns: L-am practicat în părțile unde m'am putut indentifica *din convingere religioasă* și m'am abătut acolo unde convingerea mi-a fost alta.

Drept care s'a încheiat prezentul proces-verbal semnat de noi.

Pr. T. Popescu

În prezența noastră, membrii comisiunii, s'a scris procesul-verbal de mai sus de pr. T. Popescu, și după ce s'a semnat de sf. sa, s'a adevărit și de subsemnații.

† NICOLAE Mitropolitul Ardealului

† VARTOLOMEU al Râmnicului-N. Severin

† IACOV Episcop Dunării de Jos

† TEOFIL M. Râmnicianul.

I. P. S. Mitropolitul Primat roagă pe I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, președintele comisiunii „ad hoc“, să facă un expozeu detaliat asupra convorbirilor avute cu pr. T. Popescu.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Urmând însărcinării sf. Sinod, am luat contact cu pr. T. Popescu, chemându-l aici la un șir de câteva convorbiri duhovnicești. PP. SS. Voastre, prin însărcinare ce ne-ați dat, ați voit să tratați pe acest preot după cea mai largă aplicație evanghelică, îngăduitoare și iubitoare față de cei ce se rătăcesc dela adevărata învățătură a

sf. noastre Biserici. În spiritul acestei largi iubiri am tratat pe pr. T. Popescu.

Noi, în convorbirile noastre, am căutat să aflăm nu numai ce este în sufletul sf. sale, ci am voit să-i arătăm, să-i înlesnim și calea pe care ar putea să se reîntoarcă la un acord desăvârșit între convingerile sf. sale și între doctrina din Mărturisirea de credință ortodoxă. Cu această convingere duhovnicească, noi cei patru, l-am considerat pe pr. T. Popescu și nu ne-am referit numai la punctul de credință, chestia cultul sfinților, care reeșea din lucrările de până aci, ci ne-am referit și la alte multe puncte dogmatice ale Bisericii ortodoxe, ca să vedem ce zace în sufletul său și să-i arătăm și consecințele unde ajunge, deoarece vedem că el nu era de loc clar de toate consecințele punctului său de vedere. Și așa, am putut preciza abaterile sale dogmatice și i-am atras, cu toată serioșitatea, atenția asupra tuturor consecințelor punctelor sale de vedere.

Comisiunea a ajuns să constate, că preotul Tudor Popescu nu numai că n'a renunțat la nici una din erorile de care a fost acuzat la Consistoriu, ba încă, s'a aflat acum sporit în rătăcire. Toată discuțiunea din cele trei zile Comisiunea, în cele din urmă, a ajuns să o formuleze într'o serie de întrebări și răspunsuri, cari s'au consemnat în procesul-verbal, ce s'a citit, și care proces-verbal a fost scris și subscris de însuși pr. T. Popescu.

Rezumându-se I. P. S. Sa zice: deci avem de a face cu un preot care nu consideră:

- a) Biserica ortodoxă ca autoritate normativă;
- b) Sf. Tradiției ca ivor al revelațiunii;
- c) Biserica ortodoxă ca organ de mântuire;
- d) Intervenția sfinților și a îngerilor;
- e) Consideră mântuirea „sola fide“;
- f) Nu se indentifică cu lucrările Sf. Liturghie în toate momentele ei.

Cu părere de rău recunoaștem, că cu toate strădanii noastre, n'am reușit să-l determinăm să renunțe la rătăcirile sale și să-l apropiem de altarul Bisericii, de care voit și conștient se depărtează. Așa că ne găsim, nu numai în fața unui caz de erezie materială, ci a unui caz de erezie formală, Adică un caz de persistență conștientă în rătăcire.

Incheindu-și expunerea I. P. S. Nicolse Mitropolitul Ardealului zice:

În fața acestui caz noi nu putem șovăi. De am fi văzut vr'un semn de îndreptare din partea lui, am putea fi mai cu îngăduință; dar când, din contră, vedem persistență și voință, noi nu facem de cât să confirmăm o consecință, pe care singur și-a tras-o, și cu atât mai mult, cu cât curentul de propagandă sectară se plimbă dela un capăt la altul al țării, zilnic uneltind să ne răpească câte ceva din turmă, și a ajuns să ne răpească chiar un preot.

În fața acestui curent de doctrină sectară, noi trebuie să opunem un „Veto“ categoric, să precizăm doctrina noastră, iar în privința preotului Teodor Popescu tragem și noi aceiași consecință, pe care singur și-a tras-o.

S'a exclus din sânul Bisericii și din Comunitatea ortodoxă.

Prin urmare noi osândim doctrina rătăcită, iar față de preotul Teodor Popescu tragem concluziile ce singur și-a tras: *Excluderea lui din sânul Bisericii ortodoxe.*

În urma expunerii făcută de I. P. S. Mitropolitul Ardealului, președintele comisiunii „ad hoc“, pe baza mărturisirilor proprii scrise și subscrise de preotul vinovat și consemnate în procesul-verbal de mai sus Sf. Sinod a hotărât:

1. Respinge recursul făcut de pr. T. Pogoscu, parohul bisericii sf. Ștefan „Cuibul-cu-barză“ din Capitală contra sentinței de depunere din treaptă a Consistoriului Spiritual al sf. Mitropolii a Ungro-Valahiei;

2. Constată că numitul preot în mai multe puncte dogmatice centrale s'a abătut dela dreapta învățătură a Bisericii ortodoxe, învățând o învățătură streină de cea a Bisericii ortodoxe;

3. Sf. Sinod osândește această nouă învățătură, ca fiind potrivnică învățăturii ortodoxe;

4. Prin aceste abateri mărturisite în mod conștient, preotul vinovat el însuși se exclude din sânul Bisericii noastre drept credincioase ale cărei învățături nu le crede în întregime și deci nu le poate nici propăvedui;

5. Pe temeiul acesta sf. Sinod, care cu largă bunăvoință a cercat zadarnic readucerea lui la dreapta credință, cu durere în suflet declară excomunicat din sânul Bisericii și din comunitatea creștinilor ortodocșii de răsărit;

6. Se instituie o comisiune compusă din PP. SS. Episcopi: GHENADIE al Buzăului, ILARIE al Constanței și LUCIAN al Romanului, care să redacteze sentința.

Ședința din 3 Aprilie

Ultima ședință din sesiunea din toamna anului 1923 a fost rânduiea asupra chestiunilor privitoare pe revista sf. Sinod „Biserica Ortodoxă Română“.

P. S. *Episcop Vartolomeu* directorul revistei, face dare de seamă amănunțită asupra conturilor de gestiune, bugetului și situației financiare a revistei, cerând descărcările și aprobările convenite și făcând propunerile următoare:

1. Anul de redactare să înceapă cu 1 Ianuarie;
 2. Să se aprobe majorarea cu 25 lei a abonamentului anului trecut, costul celor 3 numere în plus;
 3. Să se declare obligativitatea abonamentului la revistă pentru toate parohiile din țară, fără excepție;
 4. Să se pună restricție obligatorie a nu se ataca fondurile depuse ale revistei;
 5. Să se lase comitetului libertatea de a lua oferte pentru imprimarea revistei ori de unde va găsi mai convenabil;
 6. Să se intervină la Ministerul Cultelor ca să cedeze revistei un rest de bani ce i-se cuvine din vechi abonamente. etc., etc.
- Raportul împreună cu propunerile se trimit comisiunii respective.

Apoi se aprobă spre editare la Inst. Biblic mai multe lucrări; se trimite în competența Sf. Mitropolii a Moldovii memoriul pr. Toma Chiricuță, prin care cere a fi considerat ca împărtășind aceleași convingeri dogmatice ca și cel dela Cuibu-cu-barză, cum și o declarație posterioară prin care reneagă cele exprimate în memoriu și după aceea.

Domnul Ministru A. Lapedatu dă citire Inaltului Decret Regal de închiderea sesiunii de toamnă.

Pr. T. SIMEDREA

Din lucrările Consistoriului Superior¹⁾ Bisericesc în sesiunea de Iunie 1924

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

I

Este multă vreme de când, pentru a ne dumeri despre lipsurile care există în viața noastră bisericească, se tot dă vina pe seminari. S'a discutat aceasta înainte de război și se discută și acum. Din această pornire a trebuit să izvorască și un proiect de reformă a lor, care s'a prezentat înaintea acestei comisiuni, proiect izvodit dela Onor. Minister al Cultelor și merit să devie proiect de lege. Acest proiect de lege vine cu multe prefaceri, în ce privește întocmirea de acum a seminariilor, și trebuie să ne rostim asupra lui.

Noi am avut deja o mare reformă, cu privire la întocmirea de mai nainte a seminariilor. A fost reforma răposatului *Tache Ionescu* la 1893, reformă vrednică de toată prețuirea, fiindcă ridica foarte sus nivelul culturii seminariului și era o silință de a face mult mai bine ceea ce funcționa slab mai nainte de această reformă.

Vorbind de seminariile superioare, ele au străbătut până azi 3 perioade: cea până la 1872, când ele aveau 8 clase, cu un învățământ teologic destul de dezvoltat, dovadă manualele care se predau pe atunci și din care pe multe Păr. *Dr. Nicolae Popescu*, profesor de istoria bisericii românești la facultatea noastră de teologie, le declara, în cursurile de vară dela Vălenii-de-Munte anul trecut, ca mai bune ca unele din cele de azi; apoi cu profesori din care unii au fost adevărate ilustrațiuni ale vieții bisericești, precum episcopul Melchisedec. În ce privește această vreme, d. Iorga în *Istoria literaturii românești* în sec. 19, vol. I, pag. 176 — 178 vorbește cu mari laude despre activitatea profesorilor dela seminarul dela Socola lângă Iași, *frații Filaret* și *Neofit Scriban*. Această perioadă de muncă culturală bisericească a avut mare influență și în Biserică și în țară, prin mulții absolvenți bine pregătiți care au eșit din acea școală.

Dar a venit perioada de după 1872, când cadrul de existență al seminariilor superioare a fost îngustat. A fost micșorat la 7 clase și i s'au luat multe din ma-

teriile de învățământ. Nici pe departe această perioadă nu seamănă cu cea de mai nainte, în ce privește însemnătatea ei și pregătirea seminariștilor pentru viața bisericească.

Cu această stare au dus-o școlalele bisericești, până la marea reformă a lui *Tache Ionescu* dela 1893, când ele în adevăr sunt din nou așezate în cinstea de mai nainte. Li se dau profesori mai mulți, studii mai multe, se poartă grijă de viața interioară a școlărilor, prin instituirea spiritualilor și a întreținerilor duhovnicești pe care aceștia trebuiau să le aibă cu elevii, se înființează un examen de diplomă cu un aparat de funcționare, din care se vede grija care se poartă pentru ridicarea nivelului seminariilor. Ele își capătă din nou clasa VIII și se simte cu adevărat în ele un nou vânt de progres.

Reforma de mai târziu a fostului ministru *M. Vlădescu* în 1906 n'a atins adânc reforma din rădăcină a lui *Tache Ionescu*, și toate micile schimări care s'au mai făcut apoi, n'au vătămat cadrul mare de existență al însemnatului reformator dela 1893. Deci noi ne aflăm până azi, cu seminariile noastre teologice, în granițele reformei de atunci¹⁾.

Sunt 30 de ani de atunci, și acum se caută o nouă prefaceră a seminariilor. Răspunde ea unei trebuințe? Este ea de ajuns de motivată? Trebuie stricat cadrul reformei fericite de mai nainte?

Asta este ceea ce trebuie să căutăm a vedea.

II

Reforma lui *Tache Ionescu* nu era numai o fericită născocire a unui cap luminat care a înțeles ce trebuie. Ea era mai mult de cât atât. Era rezultatul unei experiențe lungi, nu numai o încheiere de păreri personale a unui priceput organizator. Până să se ajungă acolo, seminariile trăiseră o bucată de vreme în țara noastră și mai mult încă aiurea. După sute de ani de viață, au trebuit oamenii să ajungă cam la un tipar comun despre ce trebuie să fie un seminar. Și s'a înțeles că el trebuie să fie o școală care să dea o cultură întreagă, adică, pe lângă cultura specială, cum aveau seminariile până la 1893, și pe cea generală, în măsura mărginită, cum se putea face într'o școală secundară. Pe lângă aceasta, în seminar avea să se desfășure și pregătirea pentru viața interioară, prin introducerea seminaristului în slujba bisericii și prin cultura pietății. Cu una și cu alta, seminariile aveau să fie, cum și au fost, niște licee bisericești. Să fi funcționat ele cum se cade după reforma lui *Tache Ionescu*, și am fi avut de constatat foarte bune roade bisericești.

Deci dacă această reformă a fost bună, de ce nevoie s'o mai schimbăm acum? Acesta e tiparul la care și aiurea s'a ajuns, că seminariile trebuie să existe cam n această formă. Dați-i bună funcționare în cadrul a-

1. Raportul comisiunii pentru Seminarul cu privire la proiectul Ministerului Cultelor pentru noua întocmire a Seminariilor.

¹⁾ Reforma încercată de d. ministru *S. Mehedinți* în 1918, n'a putut dura din pricina împrejurărilor politice care au desființat-o, prin suprimarea lucrărilor guvernului Marghiloman. Și dacă ar fi dăinuit, era o nenorocire, prin încultura pe care o introducea în seminariile. Le aducea iar la 1872.

acesta, și nu veți avea a vă plânge de nimic. Schimbări mai trebuiesc făcute ici și colo, dar care lasă reforma întreagă, așa cum a fost ea bună acum 30 de ani. De exemplu, dacă introducerea spiritualului a fost o bună noutate, să se dezvolte și mai mult, lucru pe care l-a cerut și raportorul acestei chestiuni, pe când era director al Seminariului Central din București. Actualul proiect cuprinde o măsură bună, când și el prevede să fie câte un spiritual de fiecare clasă, care să urmărească de aproape viața școlărilor. Dar alături de acestea, care se puteau introduce în marea reformă a lui Tache Ionescu, spre a o îmbunătăți, câte alte schimbări, mult mai mari, care prefac fără folos, întocmirea veche.

Răul seminariilor doar nu e aici. Răul lor e în lipsa unui personal, în care să scânteieze flacăra vieții bisericești, oameni fericiți că pot sluji lui Iisus Hristos și în cari școlarii să vadă și să simtă, nu simpli funcționari, oricât de corecți, ci ființe cari grăiesc în această lume a materiei, din împărțășirea nevăzută cu Dumnezeu. Partea cea mai de seamă de făcut în seminarii de acum înainte, e creșterea vieții interioare, trezirea boldului spre viața mistică, în care, încă din această lume, omul să se simtă cetățeanul altei lumi. Și fiindcă omul se formează dela om, aceasta e toată taina turnării seminariștilor după alt calapod. Deci aici trebuie adusă toată reforma: directori extraordinari, bărbați de prestigiu cultural, de activitate creștinească și de însuflețire pentru lucrurile Domnului, spirituali de elită. Când acestea sunt, nu mai este nevoie de altă reformă în celalt cadru de viață al seminariului, care e destul de bun, căci seminariile dau cultură din destul. Când acestea nu sunt, e de prisos să mai schimbăm ceva, fiindcă, fără acestea, seminariile tot nu vor aduce roade apreciable.

Dacă viața de până acum a seminariilor dă pricină de cărteală, e din această cauză. Când sunt seminarii unde profesorul de științe religioase vine la școală civil, când școlarul își știe pe directorul lui că umblă civil prin oraș, când, din ținuta celor ce au a-l cârmui, nu vede pătrunderea de misiunea cerească, ci bieți burgheji ca oricare altul, oameni de rând, cu micile deprinderi ale omului de toate zilele, iar nu suflete cârmuite de sus, — de unde voiți prefacere în viața seminariilor? Și care proiect va fi în stare să ne dea această prefacere, când această latură rămâne cum a mai fost?

Apoi noul proiect rezolvă chestiunea aceasta numai în parte, fiindcă înființează mai mulți spirituali, dar păgubește pe de altă parte. Căci cine va trebui să poarte grijă ca organele de lucru în seminarii să fie așa după cum trebuie din punctul de vedere al vieții creștinești? Se înțelege, celce este cârmuitorul vieții religioase a eparhiei, adică episcopul. Cu toate acestea proiectul eliminează sistematic influența episcopului și pune în loc Sf. Sinod. Dar Sf. Sinod fiind o colectivitate, se înțelege că funcționarea sa e totdeauna mai greoaie decât a episcopului concentrat într'un singur om. Și apoi, după care drept episcopul e înlăturat dela chemarea sa directă de a fi învățător al eparhiei sale și

deci priveghetor peste tot învățământul religios care se predă în eparhia sa?

De aceia noi ne mirăm că, pe când în regulamentul de până acum al seminariilor, chiar dela început se spune că ele stau sub directa supraveghere a Episcopului și Ministeriului Cultelor, lucru pe care acest raportor l-a susținut și în Consiliul Permanent al Ministeriului Instrucțiunii, când se discuta acest regulament și am fost chemat acolo ca director al Seminariului Central și ca celce prefăcusem regulamentul, — acum însă nu mai vedem nicăieri pomenită autoritatea episcopului și-l vedem pus numai în roluri secundare, ca să prezideze concursurile pentru a ajunge cineva spiritual.

Inspectorii vor fi unul al Ministeriului, altul al Sfântului Sinod, vor mai fi 3 inspectori tehnici, ba chiar un funcționar al Ministeriului va putea fi inspector în seminar, dar despre episcop nicio pomenială!

Aceasta tocmai în vremea când vorbim de autonomia Bisericii!

Dar dacă venim la amănunte, găsim lucruri cu totul neînțelese.

1. Autorul sau autorii proiectului au ca ideal ca toți preoții să treacă prin facultatea de teologie. Starea de seminarist cu 8 clase este pentru domniile lor o stare de excepțiune și trecătoare, putând fi îngăduită numai câtă vreme e lipsă de preoți. Seminariștii cu 8 clase însă nu vor putea fi parohi.

Iată deci o îngreuiare a actualei stări cu lipsa de preoți. Căci acum nu avem destui nici seminariști, nici licențiați în teologie. Dacă rămân numai teologii să poată ajunge parohi, înseamnă că lipsa de preoți va fi accentuată și mai rău. Apoi când s'a dat voie în Dobrogea ca să fie hirotoniți preoți și sub nivelul culturii seminariului, numai din pricina marelui lipse de preoți, se poate ca proiectul să vie cu astfel de pretențiuni!

Plecând dela planul pe care și l-a luat, de a înlătura pe preoții cu 8 clase, proiectul desființează și cl. VIII, socotind că, deoarece seminaristul tot trece la facultatea de teologie, el se poate lipsi de clasa VIII. Dar dată fiind starea de fapt, nu cea ideală, care poate să nu fie nici peste 20 de ani, de ce să facem proiecte cu teorii și să nu vedem că, așa cum sunt lucrurile, seminariul trebuie să fie cu 8 clase și absolventul să rămâie în toate drepturile sale de a se face preot?

2. Potrivit planului urzit, examenul de diplomă nu se va mai ținea la sfârșitul clasei VIII, ci la al clasei VII, iar ceice vor voi să se facă preoți ajutori să urmeze un an an în plus clasa VIII, după ce au dat examenul de diplomă. Fără îndoială, nu va mai rămâne nimeni în cl. VIII, căci cine va primi să aibă numai dreptul de a ajunge preot ajutor!

3. Vedem din materiile de studiu dispărute multe din studiile ramurii exagetice, dar pusă patrologia. Pentru care scop patrologia, când ea se face ia istoria bisericească, nu știm. Iar ce-o fi însemnând un nou studiu pe care-l vedem aici: *liturgica catehetică*, iar nu știm

4. Seminariile vor putea fi sau numai cu 3 clase inferioare sau numai cu cele 4 superioare, sau întregi. Pentru ce atâtea împărțiri, nu pricepem. Ce rost are să fie seminariile numai inferioare? Nu e o complicațiune de prisos?

5. Proiectul instituie Ministeriul de Culte proprietar peste munca oamenilor. Zice că manualul de studiu lucrat din însărcinarea Ministeriului va fi proprietatea Ministeriului. Dar cum te poți pronunța așa de mai nainte? Această va rezulta din învoirea făcută, nu din porunca legii. O asemenea măsură va îngreui scrierea de manuale. Raportorul acestor rânduri vorbește aici din experiență.

6. Proiectul nu pomenește nimic de inspectorul Consistoriului Superior peste seminariile. Sigur, dacă ignorează pe episcop, de ce n'ar ignora și Consistoriul, care nu există pentru proiect!

7. Proiectul îngustează cadrul recrutării directorului. Cere să fie preot profesor definitiv. Dar de ce să nu fie director și dacă e numai profesor provizoriu, ceiace e aproape tot una cu definitivatul? Și de ce director să nu poată fi un arhieru?

E fără noimă ca directorul să fie numit cu avizul consiliului școlar.

8. Proiectul mai are o îngustare vătămătoare pentru cultura bisericească. Până acum puteau da examene de preparați în particular preoți și călugări care n'au avut împrejurări prielnice să poată sta în școală. Măsura era bună, iar acum e suprimată, prin art. 6.

9. În sfârșit, proiectul e prea sumar pentru ca să ne putem rosti despre tot ce ar cuprinde organizarea seminariilor. Dar și așa cum este, tot găsim în el lucruri care nu pot rămâne în picioare, precum am arătat.

Pe de altă parte, ar fi nedrept să nu recunoaștem că el este o silință de a da o formă mai bine încheată stării de după război în ce privește viața seminariilor și de a regula această chestiune în cuprinsul Ministerului Cultelor. Acest Ministeriu nou trebuie să caute a avea o ramură a sa care să se ocupe de seminariile. De aceea e bine că și regulează un serviciu anume pentru aceasta, ba mai mult, o direcție, cu un consiliu al său, bine alcătuit, în care însă trebuie să intre și inspectorul pentru seminariile al ignoratului Consistoriu Superior.

Noi credem că acest proiect trebuie revizuit, împreună cu o comisiune din Consistoriul Superior și din Sf. Sinod, și atunci va putea lua o întocmire mai potrivită cu cerintele azi, care să nu fie o depărtare prea mare dela ceiace este deja azi. Căci cadrul de existență al seminariilor e destul de bun, precum am arătat, și nu în aceasta sunt de făcut marile reforme, Schimbările pot fi motivate numai de faptul existenței acum a seminariilor în cuprinsul Ministeriului Cultelor, iar încolo lor le trebuie suflet.

Acestea fiind părerile Comisiunii, avem onoare a le supune chibzuinței Onoratului Consistoriu Superior Bisericesc.

Raportor, Arhim. SCRIBAN

Sfințire de paraclis ortodox peste munți.— Liceul de fete „Carmen Sylva” din *Timișoara* se poate mândri că are un paraclis propriu pentru buna îndrumare a scolărilor în cele religioase. El a fost întocmit dintr'o încăpere a liceului, și întemeierea lui sedatorește hărniciei Preotului *Ioan Imbroane*, profesor de religie la acel liceu.

Indemnate de profesorul lor, câteva scolărițe s'au pus pe strâns bani, ca să poată avea un paraclis în însăși școala. Mai mult decât se putea aștepta cineva, strângerea aceasta a avut încheiere bună, căci s'au adunat mijloace destule ca să se poată întemeia paraclisul dorit.

Astăzi paraclisul nu este numai o încăpere oarecare întocmită pentru închinare, ci este o biserică, așa cum sunt toate bisericile numai că nu-și are zidire proprie, ci este cuprinsă în clădirea școlii. Pe dinăuntru însă e biserică deplină.

Catapeteasma a fost făcută de sculptorul bănațean *Busuioc*, care a lucrat-o cu preț foarte scăzut. Pictura a fost făcută de pictorul bucureștean *Leon Biju*.

Și unul și altul lucrează și pentru catapeteazma *Bisericii Neamului* dela Mărășești.

Sfințirea s'a făcut la 15/28 Septembrie a. c. în Duminica de după Înălțarea Sfintei Cruci, de către redactorul nostru Păr. *Dr. Gh. Ciuhandu*, asesor în Consistoriul Episcopiei din Arad și însărcinat de Prea Sf. Sa Episcopul *Ioan* anume pentru această sfințire. Sf. Sa era înconjurat de Protopopii *Dr. St. Cioroianu* (tot redactor al nostru) și *Dr. P. Țucra*, apoi de preoții *P. Bizerea*, care a scris în revista noastră despre tipic (Februarie 1923) și *I. Imbroane*.

Slujba Sfințirii s'a făcut cu multă împodobire, fiind de față foarte multă lume, atât din oraș, cât și de afară. S'a dat paraclisului hramul Sfintei Fecioare Maria.

La sfârșitul Sfintei Liturghii, Păr. *Dr. Ciuhandu* a ținut o cuvântare pe care o tipărim și noi. A lăudat hărnicia vrednicului preot și profesor *I. Imbroane*, care s'a ostenit cât a putut și a făcut toate chipurile pentru ca să poată întemeia acel paraclis, atât de trebuincios creșterii tetelor noastre în duhul Bisericii.

După aceasta, Sf. Sa a citit decretul Prea Sfințitului Episcop *Ioan* dela Arad, prin care cinstește pe Păr. *Imbroane* cu podoaba brâului roșu, pentru munca sa dovedită atât de frumos pe altarul învățaturii creștinești. Toți cei de față și-au arătat deschis cu mare mulțămire, părerea de bine pentru această împodobire adusă inimii profesor de religie dela acel liceu.

Mișcat sufletește, a răspuns Păr. *Imbroane*, sărbătoritul, mulțămind Prea Sfințitului Episcop pentru cinstirea care s'a făcut și spunând că aceasta îi va fi îndemn să muncească încă și mai mult pe viitor.

Cu acest prilej, trebuie să pomenim de fapta d-noi

Fodor, directoarea liceului, care a dăruit două steșnice frumoase pentru Sf. Altar.

Felicităm și noi pe Păr. Imbroane pentru frumoasa faptă săvârșită, pentru deplina sa isbândă și-i urăm lucru cu spor bun înainte.

Dăm acum mai la vale cuvântarea ținută de Păr *Dr. Ciuhandu* cu acel prilej:

Cuvântarea Părintelui Dr. Ciuhandu

„MARIRE, PREACURATO...”

•Mărire, Preacurato,
•Deapururea mărire,
•Cunună ne'ntinată
•Și-a noastră desrobire !•

Al T. Stamatiad: *Pe Drumul
Damascului*, poezii relig. pag. 79

Iubiți Creștini, Iubite Eleve!

Cu aceste cuvinte de proslăvire ale unui poet român din zilele noastre, țin de cuviință să-mi încep cuvântul azi, când la această școală românească de fete, se inaugurează un nou an școlar și, tot atunci, și un altar lui Dumnezeu și Maicii Domnului.

Maica Domnului, prin tainica Sa măreție necuprinsă de mintea necredincioasă, ca Fecioară și în aceeași vreme ca Mamă a Mântuitorului nostru, a dat cuprins dogmelor creștinești și a ridicat în slavă viața noastră pământească. Maica Domnului, prin imnele religioase cari o preamăresc, ne-a umplut toate cărțile bisericesti și sufletele cu mireasma unui cult, care ridică o femeie în slava cerurilor, mai pre sus de chorurile îngerilor și arhanghelilor. Maica Domnului, înveșnicită și în cele mai frumoase poezii și în icoane și închipuiri sculptate a sfințit și a ridicat la sine și arta aceasta magistrală a desăvârșirii sufletești. De aproape două mii de ani, această Preasfântă Femeie, care prin Fiul său și Dumnezeuul nostru a revoluționat istoria lumii, s'a făcut și cârmuitoare a sufletelor pline de râvnă către cele de sus, sau prea împovărate de durerile din această lume de jos. Icoana ei și cultul ei au intrat și la poporul nostru mai adânc doar, decât la oricare alt popor, în sufletul nostru religios și în credințele populare sau în folclorul românesc. Și-mi vine a crede, că o urmare a acestei legături sufletești a poporului nostru cu Maica Domnului a fost și aceea, că armele pentru desrobirea noastră și pentru întregirea Neamului au fost ridicate de frații noștri liberi înspre zorile unui praznic al Preacuratei...

Un protestant. — (Dietlein) vasăzică unul dintre aceia cari nu țin la Sfinți ca mijlocitori pentru noi la Dumnezeu — iată ce cuvinte are despre Maica Domnului: „Apostoli sunt mai mulți; dar Maica Domnului numai una este. Fecioara Maria este ridicată deasupra tuturor fiilor oamenilor și numai Ea singură lângă Dumnezeul său Fiu.”

Cine poate, deci, să fie cel mai potrivit hram sau ocrotitoare acestui Sfânt altar dela o școală de fete, dacă nu tocmai Maica Domnului cu cultul ei atât de complex și plin de semnificație!

Cuvine-se deci cu adevărat să o fericim și să-i cântăm :

„Mărire, Preacurato,
„Deapururea mărire“,

iar fetele noastre dela aceasta școală să țină pururea în vedere cultul, mântuitor de suflet și întăritor de Neam al Preacuratei Fecioare!

Iubite eleve,

Cuvîntul meu să îndreaptă azi mai stăruitor și mai de aproape către voi, spre a Vă tâlcui însemnătatea zilei de azi și a ocrotitoarei voastre din Ceruri.

În vremurile de demult, când Preacurata Fecioară Maria trăia pe pământ, soartea femeii era foarte tristă. Ea era osândită să stea departe de învățatura de carte și să fie roabă unei societăți neînțelegătoare. Școale de fete, cum sunt astăzi, nici nu se pomeneau. Era însă la vechii Evrei din vremea Mântuitorului un așezământ, care semăna încâtva cu școalele de fete de azi; ba, într'o privință, chiar le întrecea. În jurul templului din Ierusalim, trăiau, sub conducerea preoților învățători ai legii, o seamă de văduve pioase și fecioare. Acolo se făcea școala evlaviei și a temerii de Dumnezeu. În acel institut se făceau rugăciuni stăruitoare în așteptarea fericitului ceas, când avea să sosească Mântuitorul, făgăduit lui Israil că va ieși din sânul lui.

Era așa dar un cult religios și național, care se făcea în acel institut de bunăcreștere. La această școală, a evlaviei și a așteptărilor naționale ale unui neam, a fost dusă Sf. Fecioară Maria, la vârsta de trei ani, după cum ni-o spune tradiția Sîintei biserici universale a lui Hristos. Dospozece ani a petrecut P. Sf. Fecioară în aceasta școală a așteptărilor mesianice, pregătind-se pentru misiunea, la care a chemat-o Dumnezeu, după care s'a întors la casa părintească din Nazaret.

Acest Sf. altar, ce s'a ridicat — întâiul — la o școală românească din aceste părți, este închinat ocrotirei acelei Intrări a Preacuratei în școala templului din Ierusalim. De ce s'a făcut aceasta închinare? Pentru că, dacă Preacurata a fost dusă la o școală religioasă stăpânită și de așteptările naționale ale neamului din care se trăgea, totastfel fetele noastre, cari vor lua lumină de caste și de simțire românească din aceasta școală națională, vor trebui să-și clădească educația pe ideea religioasă a neamului lor. Școala aceasta și toate școalele noastre de fete, trebuiesc să slujească acestui ideal. Intrarea Preacuratei în biserică să aducă, așa dar, aminte acestei școale: Profesori, profesoare și eleve de o potrivă, că au datoria de a propovădui cultul religiei și al patriotismului românesc în aceeași măsură, sub ocrotirea Preacuratei, pregătind din fiecare elevă câte o misionară în slujba virtuților aducătoare de restaurare morală și patriotică a poporului nostru.

* * *

Iubite Eleve! Chemarea, pentru care Vă pregătiți în aceasta școală, vreau să Vi-o lămuresc prin următoarea veche tradiție latină:

Romul, urzitorul Romei, trăsesse cu plugul hotarele cetății sale, care a fost începutul puternicei împărății de mai apoi a Romanilor. Dar pentru înfiriparea ei nu era de ajuns numai plugul și brațul vitejesc al oștenilor, ci mai trebuia ceva *sufletesc*, care se adăogă sub regele Numa Pompiliu. Poporul Romei de atunci dela început, era dur la porniri și crud la moravuri. Numa Pompiliu își propuse să-l împrietenească cu dreptatea și cu frica lui Dumnezeu. Dar, el singur, n'a putut-o face, deși era foarte iscusit în știință. A trebuit să recurgă mai întâi el însuși, la ajutorul soției sale *Egeria*, o nimfă, care l-a introdus pe Numa Pompiliu în cultul zeilor și în viața pioasă.

Dar poporul nici așa nu a voit să primească îndemnurile sufletești ale regelui Numa Pompiliu, până ce nu s'a convins despre puterea lui mare cu prilejul unui ospăț, când regele a prefăcut vasele de lut în vase de aur, și mâncările și beuturile în cele mai delicioase gustări. Atunci i-au primit religia, îmbiată de regele din inspirația unei femei. Acestei religii și patriotismului Roman, crescut în mod organic cu religia lor, se datorește creșterea mare a imperiului Roman de odinioară.

Și noi, Iubite Eleve, nu avem azi o împărăție, un stat al nostru, lărgit de aceia cari au schimbat plugul de acasă cu arma, la vreme de întregirea neamului, întregirea răscumpărată prin jertfa celor 800 de mii de frați și cu mari sacrificii de sânge și avere! Granițele scumpei și fumoasei noastre patrii au fost așa dar, trase cu sabia. Dar ele nu se pot susține întregi numai cu sabia, ci *de aci înainte numai cu sufletul*, cu sufletul primitiv al bunurilor morale, cum sunt: lumina cărții sănătoase, moravurile curate în viața familiară și publică, devotamentul pentru tot ce este nobil și frumos. *Și nu este nimeni mai indicat să facă acest cult întăritor* — această apostolie — *în sânul neamului nostru, decât tocmai femeile trecute prin școalele noastre.*

Pe vremea lui Numa Pompiliu o singură femeie — *Egeria* — prin calitățile și inspirațiile sale sufletești, a determinat în mare măsură soarta țării și a poporului său. Și noi, cei de azi, cari prea suntem închinați cultului celor materiale, trebuie să râvnim, ca prin școalele noastre de fete, să facem ca *la fiecare cămin familiar al nostru din viitor să trăiască aievea câte o Egerie, dătătoare de curate îndemnuri sufletești.* Când școalele noastre de fete ne vor fi dat, pe lângă cunoștința de carte, femei de o aleasă nobleță și bunătate sufletească, deabia atunci vom fi făcut primul pas sigur și hotărâtor, de ieșire din mijlocul păcatelor cari ne distrug familia și viața publică; deabia atunci vom fi intrați în ogașul unui progres real, ca neam și ca țară. Iată ce așteptăm noi dela școalele noastre de fete! Iată ce așteptăm, iubite eleve, *dela voi*, dela înțelepciunea și dela bunătatea câtă veți aduna în școală, spre a duce acele comori la vetrele voastre și în viața publică.

Iubiți creștini, Iubite eleve! Așa ni se prezintă misiunea școalelor noastre de fete, privite din prizma nevoilor zilelor noastre și în lumina tradițiilor străbune: latine și creștine.

Ca trimis al bisericii, care am avut fericirea să țin contact mai apropiat cu această școală, profit de prilej spre a semnala armonia sufletească, realizată în învățământul și în educația făcută în acest institut, în care cultivarea patriotică merge, mână în mână și în cea mai strânsă legătură cu misiunea educativă creștină. Cercul religios, înființat anul trecut la această școală cu elevele claselor superioare, și excursia elevelor pe la sfintele mănăstiri bucovinene, care sunt tot atâtea izvoare de inspirație pentru credința în Iisus și în patriotismul românesc, ne dovedesc sănătatea morală a educației ce se dă fetelor noastre aici.

Acestei sănătoase îndrumări făcute de oameni, se adaugă acum sf. Altar, ocrotit de Maica Domnului, căreia veți avea, iubite eleve, să vă proșterneți de aici înainte cu suflete și mai încrezătoare în misiunea voastră cântând :

«Mărire, Prea Curato,

«Deapururea mărire...

și împletind din virtuțile Maicii Domnului

«Cunună ne'ntinată

«Ș-a noastră desrobire»

Așa stând lucrurile, veți înțelege, iubiți creștini și eleve, de ce azi autoritatea bisericească a acestui loc, adaugă către binecuvântarea sa mulțămiri călduroase părintelui director ai acestei școli, corpului didactic și stăruitorului profesor de religie, și tot astfel comitetului școlar și tuturor celorlalți, cari ne-au dat condițiile materiale și morale ale acestui praznic de azi.

Ca semn al bucuriei mai marilor bisericesti de acest praznic, după cuvântul Sfântului Pavel (I, Tim. V. 17), care poruncește, ca preoții străduitori în diregătoria Domnului de îndoită cinste să se învrednicească, — iată, am bucuria să vă vestesc, — că P. S. Sa Părintele Episcop dă Părintelui prof. *Ioan Imbroane* binecuvântarea să poarte brâu roșu.

Părinte Ioane, Maica Domnului să-ți fie și pe mai departe în ajutor în apostolia ce o îndeplinești.

«Mărire Prea curato,

«Deapururea mărire,

«Cunună ne'ntinată

«Ș-a noastră desrobire» ! Amin.

EXTERNĂ

Desființarea ambasadei franceze dela Vatican

După bucuriile de o clipă pe care le-a avut Vaticanul îndată după încetarea marelui război, că Franca se întoarce iar la starea de mai înainte de legea despărțirii Bisericii de Stat, lucrurile se întorc iar la ce au fost. Guvernul francez nu mai vrea să lase influenței papale drum slobod în Franca, cum s'a crezut o clipă. Guvernul prezidat de d. *Herriot* a dat de știre chiar

dela început că el vrea să desființeze ambasada franceză de pe lângă Vatican și deci să nu mai aibă legături oficiale cu Papa.

Acesta e cel dintâi pas spre dezmeticire. Se înțelege că, îndată după război, publicul din toate țările era încă sub puterea emoțiilor trecute și judecata sa era influențată de toate grozavele sbuciume prin care a trecut. Deci măsurile luate în așa clipe nu trebuiau socotite ca ceva care va rămânea în picioare și atunci când vor avea să judece cu mintea rece.

Așa se petrece azi în Franca. Oamenii se dezmeticesc. În clipele cele dintâi după război, au dat prea multe nădejdi Vaticanului. La Vatican oamenii au început a se crede și, împreună cu ei, toți ciracii catolicismului de pretutindenea au început să cânte mari osanale Papii că este puterea cea mai mare de pe glob. Astăzi însă oamenii sunt aduși la starea de fapt. Ei își vin în fire și nu mai vor să lase trufia catolică să stăpânească slobodă ca mai înainte. De unde organele Vaticanului spuneau că Providența prăbușește toate pedecile care stăteau în calea Papii, iată că tot Providența nu-i lasă să se îngâmfe și-i mărginește la ce sunt.

De unde, îndată după război, Vaticanul începuse a lucra în înțelegere cu Franca, sprijinindu-se unul pe altul și crezând că de acum înainte are la îndemână puterea Franciei pentru împlinirea țințelor sale politice, acum îi scapă din mână arma aceasta.

Intoarcerea aceasta a lucrurilor e un mare bine pentru Răsărit, fiindcă Vaticanul începuse a-și face visuri mari și a crede că de acum înainte poate vedea și Răsăritul căzând la picioarele lui. Nenorocirile Bisericii Ortodoxe în Rusia și în Turcia erau pentru Vatican tot atâtea mânuiri ale Providenței ca să aducă și pe Răsăriteni în brațele Papii.

Dar acestea nu gândea Vaticanul s'o facă cu propriile lui puteri, ci cu puterea Franciei și Italiei. Acum însă iată că-i pierde terenul de sub picioare și rămâne cu puterile sale adevărate, care fără îndoială sunt mari, dar nu se mai pot sprijini pe proptelele materiale politice pe care le dă un Stat.

Va să zică lovitura care se dă acum în Franca curăță terenul de poftele papale și ia Vaticanului multe nădejdi pe care și le făurea pe spinarea noastră și a altora.

În Franca se fac acum mari mișcări din partea clericalilor, pentru a sili guvernul să nu facă ce a dat de veste. Cardinalii și episcopii dau manifeste aprinse pentru a scula poporul la luptă. Și nu putem tăgădui, Biserica are destule mijloace pentru a-și apăra interesele ei. Se va face tărăboi. Dar că vor face și război civil, după cum clericali amenință, aceasta o punem la îndoială. N'au putut-o face ei pentru legea despărțirii; de ce ar putea-o face acum? Aceste amenințări sunt însă mijloace de luptă pentru a speria și opri măsurile care nu le plac.

Dar măsurile merg înainte. După întâia vestire dată de guvern că va desființa ambasada dela Vatican, a-

cum ne vine o nouă veste: Comisiunea financiară a camerei franceze a votat cu mare număr de glasuri această desființare. Deci lucrările, odată începute, merg înainte fără stinghereală și planul guvernului nu se lasă oprit de nimic.

S'a căutat să se puie fapta guvernului în cea mai urâtă lumină, că e prigonire împotriva religiei. Dar prezidentul Herriot a aratat că nu se aduce nici o împedecare bunului exercițiu al religiei catolice în Franca, ci este vorba numai de o chestiune de ordin curat exterior, care însă va lăsa cu totul neîmpedecată viața Bisericii catolice în Franca.

Guvernul d-lui Herriot însă va mai face ceva: Va desființa și câteva tovarășii monahale care s'au înființat în Franca după război. Legea despărțirii a desființat unele cete călugarești catolice, lăsând pe altele, care urmăreau mai mult țințe de binefacere. Dar după război, văzând buna pornire a politicii către catolicism, Vaticanul a îndrăznit și a început iar a pătrunde cu ordinele sale monahale. Pe acestea, înființate acum în urmă, guvernul vrea să le desființeze și așa iată nouă pricină de mișcare și framântare.

Noi nu credem că guvernul se va lăsa înfricoșat de ceva, ci că el își va duce la capăt planul hotărât. El nu se arată un guvern pățimaș, ci un guvern care nu vrea să se simtă stingherit de înrâuriri străine în politica dinăuntru a țării.

Așa se spulberă în Franca visurile despre raiul pe care catolicii credeau să-l poată croi în Franca. Rămân lucrurile la ce au fost și înainte de război și papiștii nu vor mai nădăjdui în puteri care să stea la îndemâna Papii pentru a face o turmă și un păstor.

Atâta chestiunea cu Franca. Dar mai este una cu noi. Din atmosfera de admirațiune care s'a croit în jurul Vaticanului, că este o putere măreață și strașnică, i s'au făcut tot felul de temenele fără teme, Din această atmosferă pornește și la noi planul de a încheia concordat cu Vaticanul. Pe când lucrurile s'au urzit acum 3 ani, Vaticanul era în bune legături cu Franca și se slujea de înrâurirea franceză. Așa a izbândit și la noi punerea în practică a gândului de a avea legături oficiale cu Vaticanul. Dar acum însăși Franca nu vrea să mai aibă astfel de legături, ea care e putere catolică. Atunci de ce voim noi?

Concordatul însă încă nu e încheiat. Ce se petrece în Franca, trebuie să ne fie ca un îndemn de ce trebuie să facem și noi. Dacă în atâtea lucruri urmăm fraților noștri de pe malurile Senei, să urmăm și acum.

Lecțiunea pe care ne-o dă guvernul francez vine la timp și credem că se va ținea seamă de ea, pentru ca să știm ce trebuie să facem la noi.

În discuțiunile urmate la noi în privința încheierii concordatului, nu s'a întrebuit încă acest temei. De aici încolo, în mișcarea care din nou trebuie începută împotriva concordatului, trebuie să ne folosim și de lecțiunea care ni se dă dela Paris.

**A 18-a aniversară a Asociațiunii Bisericilor
Anglicană și Ortodoxă, la 11 și 12
Noemvrie 1924.**

La începutul lunii Noemvrie a. c., se va sărbători în Londra împlinirea a 18 ani de viață a *Asociațiunii Bisericilor Anglicană și Ortodoxă*. Știrile care ne vin din Londra, cuprinse în patru foi, poarta pe cea din frunte reproducerea unei icoane rusești, cu scriitură slavonă deasupra (*Vozdvijenie Cestnago Gospodnea—* Înălțarea Cinstitei Cruci a Domnului), înfățișând sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci din Ierusalim, atunci când a fost găsită ea.

Pe a doua pagină se arată cum se va începe slujba pentru serbarea a 18 ani împliniți de frăție între anglicani și ortodocși. La 11 Noemvrie, la 6 ceasuri seara, se va face slujba vecerniei în biserica rusească *Sf. Filip* din Londra, Buckingham Palace Road, la care va cânta corul lui *Kedrov*. Afară de vecernie, după cum e practica la Ruși, se va sluji și utrenia și ceasul I. Traducem aci deadreptul din englezește:

Această slujbă este întocmită din vecernie, utrenie (*Mattins*) și ceasul I (*Prime*) și se săvârșește în bisericile rusești în toate Sâmbetele și în ajunurile sărbătorilor celor mari. E o slujbă de mare frumusețe și, fără îndoială, mulți din membrii noștri vor fi bucuroși de prilejul pe care-l au de a fi de față la ea.

Mercuri, la 12 Noemvrie, la Ceasul 11, se va sluji Sf. Liturghie în catedrala grecească *Sf. Sofia* din Londra, Moscow Road, Bayswater. Predica va fi ținută de către diaconul din Canterbury și de către Mitropolitul *Ghermanos* al Tiatirei, Exarh peste bisericile grecești din Europa de Apus.

În aceeași zi, la ceasurile 7,30 seara, se va ține o adunarea generală a Asociațiunii, în marea sală a casei bisericești din Westminster.

Programa va cuprinde:

1. *Dare de seama despre adunarea generală de anul trecut 1923;*
2. *Raportul Secretarului General;*
3. *Darea de seamă despre starea financiară a Asociațiunii;*
4. *Alegerea cârmuitorilor.*

Înalt Prea Sf. **Agatanghel**, Arhiepiscop de Iaroslav și Rostov și P. S. **Episcop de Londra** au fost propuși să fie realeși ca prezidenți.

Excelența Sa d. *Ghenadios* și d. *Athelstan Riley* au fost propuși ca să fie din nou aleși ca viceprezidenți.

Păr. *R. M. French* a fost propus pentru realegere ca secretar general.

D. G. F. Feild, fiind cooptat în curgerea anului, este propus a fi ales drept Casier onorar.

Propunerile de mai sus au fost făcute de Păr. *G. Napier Whittingham*, ajutat de Păr. *B. Timoteiev*.

5. Cel care urmează, după ce a făcut parte din comitetul general în timp de patru ani, se retrage și astfel se creiază o vacanță. Acesta e Păr. *R. Ll. Langford James*, vicar al lui St. James, Edgbaston.

În aceeași seară, la ceasurile 8, se va ține întrunire publică în marea sală din casa bisericească din Westminster. Președinte va fi Episcopul Dr. **GORE-Vor** lua cuvântul *Sir Henry Slessor*, d. *Stephen Graham* (despre starea Bisericii Ortodoxe din Rusia), d. *Athelstan Riley*.

Cu acest prilej, se va face o strângere de bani pentru trebuințele Asociațiunii.

În pagina 6, poftirea vorbește despre planurile de viitor ale secretarului general. El face apel la toți prietenii Asociațiunii pentru mijloacele de trebuință ca să poată face mai multe tipărituri care să ducă mai departe ideile ei. Spune că plănuiește mai multe tipărituri populare, care să fie ieftine și să se poată răspândi iute. Una să fie despre închinarea către Icoane, alta despre Muntele Atos, alta despre Patriarhul Tihon, alta despre mucenicia Marei Duceșe Maica Elisabeta și așa mai încolo.

Pagina 7, care e și cea din urmă, o traducem în întregime, fiind de mult interes pentru noi.

Dacă îndreptăm gândurile noastre către Răsărit, găsim multe lucruri care să ne încurajeze și să ne inspire, oricât de tragice sunt împrejurările. Biserica Rusiei încă este făcută privescătoare tuturor oamenilor și încă adaogă la lungul șir de mucenici. Din Biserica și poporul Georgiei, din Răsăritul depărtat în Asiria și dela refugiații din Grecia, încă se ridică chemarea ca să ne rugăm pentru ei și să le dăm ajutorul care este în puterea noastră. Cel puțin noi putem lua înseamnăre despre viteaza răbdare a acestora și a socoti că o credință ca a acestor popoare are în ea multe lucruri care ne învață și că cea mai strânsă atingere sufletească cu aceste popoare nu se poate să nu ne întărească și să nu ne inspire.

Uneori sunt întrebat de ce întârzie răspunsul celorlalte Biserici Ortodoxe la declarațiunea dela Constantinopol despre hirotoniile noastre ¹⁾. E limpede că nu putem să ne mai întrebăm despre Rusia. Câtă vreme dăinuiește prigonirea, ea nu se poate mișca slobod, spre a-și spune gândul ei. În ce privește celelalte Biserici, am auzit că felurite piedeci au oprit până acum alte Sinoade de a-și da hotărârile lor. Unele din ele cercetează chestiunea și își pot arăta vederile dela o clipă la alta. Totuși e o chestiune în care e bine să fim cu răbdare și în care cea mai înceată mișcare e, pe cât se pare, cea mai sigură.

Noi nu mai avem nevoie acum să ne mai întrebăm despre prietenia Ortodocșilor către noi. O dovadă mai mult despre aceasta a fost dată de inimoasa primire făcută închinătorilor anglo-catolici. Mulți din d-voastră vor fi citit darea-de-seamă despre ea în

1) E vorba de recunoașterea hirotoniilor Bisericii anglicane ca având putere de adevărată hirotonie, care a fost făcută la Constantinopol și care au mai fost recunoscute și la Ierusalim și la Cipru. Până acum însă n'au răspuns toate Bisericile Ortodoxe între ele, nici a noastră. Tăcerea umple de nedumerire pe Anglicani și iată că trebuie să ne grăbim a răspunde.—Nota Traducătorului.

nr. pe Septembre al lui „Christian East”. Pelerinagiul a fost de un ajutor nemăsurat cauzei pentru care lucrează Asociațiunea. (Se va mai face unul și anul viitor, de data aceasta la Constantinopol și Atena).

Pe de altă parte, socotesc că indirect, pelerinajul a călăuzit pe mulți să cunoască și să iubească revista „The Christian East”! Eu aș dori să se îndoiască numărul de abonați la această revistă. Privind înainte către un an nou, al operei Asociațiunii, simțim ce mare trebuință este ca să se întindă tot mai mult cunoașterea despre Bisericele Răsăritului. Nu o cunoaștere adâncă, tehnică, mărginită la puțini, ci o cunoaștere mai întinsă despre fapte simple în sânul poporului nostru ca întreg.

Aceaste e pricina pentru care eu doresc ca tot mai mulți să fie acei care iau în mână revista „The Christian East” (care cred că în anul viitor va cuprinde ceva mai multe articole de cuprins popular și edu-

cativ) și să se tipărească un șir de cărticole de care am vorbit mai sus și privitor la care eu doresc mai multe îndemnuri către predicatorii și cititorii noștri din toată lumea. Atunci n'am mai fi expuși să auzim ca azi în presa noastră că planurile de unire cu Răsăritul sunt „nefirești”.

Avem nevoie de cunoștința și nu mai puțin de o adâncă conștiință despre o țintă concretă, de tovarășie în lucrul pentru un mare ideal. Aceasta și face din Asociațiunea noastră o însemnată tovarășie, ca un inel care ne împreunează în gând și rugăciune. Ea dă o și mai mare însemnatate și preț dorinței ca Asociațiunea să crească nu numai în însuflețire, ci și în număr.

Ea crește, dar nu destul de iute. Chipul cel mai mai de seamă în care ea crește este prin membrul care mai aduce pe altul. Cuvânt pentru cei înțelepți.

Arhim. SORIBAN

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Cele mai nouă scrieri împotriva beției.

I

Nu știu dacă tot ce am scris noi în această revistă, privitor la beție și la datoria preoților de a lupta împotriva ei, a avut vreun răsunet și a dat vreun îndemn feluriților scriitori din Biserica noastră de a-și îndrepta scrisul lor și spre această lature. Ceeace băgăm de seamă însă este că în adevăr mai mulți scriitori bisericesti ai noștri și-au luat ca materie de scris și chestiunea beției.

Faptul acesta e foarte îmbucurător, pentru că, odată luată pe mâna noastră această holeră care trebuie desființată, lupta nu trebuie să mai înceteze. În fiecare lună să se vorbească sau să se scrie câte ceva. Ici o predică, dincolo o conferință, aiurea o broșură, în altă parte un articol de ziar, o tratare într'o revistă, un studiu mai amănunțit, o recenziune despre lucrările făcute în această privință, totul să se facă pentru ca lumea să se afle ca înaintea unui val nedomolit care se revarsă neîncetat peste lume pentru a înlătura beția.

Aceasta este datoria noastră și trebuie să spunem din nou ce am mai spus aici și aiurea: în aceasta avem și mijlocul prin care ne ridicăm în cinstea lumii și ne clădim mari merite pentru țară. Ce lucru măreț ar fi ca peste 20 — 30 de ani, de luptă neîncetată, când se vor face socotelile acestei lupte duse și se va găsi că ea a fost încununată de izbândă, să se poată spune: În cea mai mare parte, izbânda se datorește preoților, care n'au încetat de a striga împotriva beției, au trezit simțul lumii pentru această primejdie și au făcut-o să se lepede de acest păcat.

Noi, preoții, trebuie să năzuim din toate puterile a ne încărca de aceste merite, fiindcă prin aceasta slujim

Biserica. E cea mai mare laudă pentru Biserică, dacă se va putea spune că organele ei au mântuit țara de această nenorocire. Deaceea sunt foarte bine venite toate câte se scriu în această chestiune din partea preoților, fiindcă prin aceasta nevoia luptei este ținută tot vie înaintea minții preoților și îndeamnă și pe cei mai lăsători să intre și ei în hora celor ce luptă.

În capul nostru, al preoților, trebuie să intre o încredințare: că noi nu putem sluji Biserica mai bine și a o pune adăpost de loviri viitoare decât desfășurând munca noastră pentru a tămădui relele obștești, adică a porni ceea ce se numește astăzi *activitate socială*. Chiar și ceice nu cred în Biserică nu vor putea să nu se închine înaintea ei, când vor vedea ce fapte mari a fost ea în stare să facă pentru buna îndrumare a obștii și abaterea ei dela păcatele care o copleșesc. Multe guri care clevesc împotriva noastră au să se închidă, când o să vadă ce mare putere de îndreptare este Biserica.

Noi să fim fericiți acum că ne-a căzut în mână această lucrare. Ar trebui să sărim asupra ei ca niște înfometaji, pentru a o duce la capăt după învățămintele Bisericii, și a avea fericirea că am putut face Bisericii această slujbă

Așa judecând, bucuria noastră e mare când vedem că se înmulțește numărul acelor din Biserică pe care chestiunea aceasta i-a stârnit să scrie și despre ea. Li încredințăm că prin aceasta săvârșesc un mare bine și dorim de acum înainte să-i vedem c'o țin una. Doar izbânzile sociale nu se capătă decât prin oarecare încăpățănare. Trebuie înverșunare și fanaticism. Vrajmașul, odată încleștat, nu mai trebuie lăsat o clipă, până la deplina lui doborâre. Așa au căpătat alții izbânzile, și noi nu ne putem abate dela această urmărire a lucrului.

Iată, ne tot vin vești că în America de Nord, în Statele-unite, se poartă luptă aprigă împotriva beției. Apoi știți ce aflăm? Lupta aceasta e munca preoților. E o sută de ani de când se tot duce ea, și dacă acum au zim că însuși Statul a luat măsuri înfricoșate pentru stăvilirea răului, lucrul nu vine așa, din senin, ci din sânul unui popor, care zi cu zi a fost tot îndemnat și luminat de preoți, până ce întregul popor a ajuns să se trezească și să ceară măsuri protivnice.

Ia luați aminte la ce citim în această privință în revista *Lamura* (Iunie 1924, pag. 425-26) sub titlul „Biserica în ajutorul campaniei antialcoolice din Statele Unite”, rânduri care nu se poate să nu vă placă:

„Actuala lege de represiune împotriva fabricației și consumului oricărui fel de băutură antialcoolică sub orice formă, este rezultatul unei campanii de peste 100 de ani; dela independența țării. La început propaganda îmbrăca o formă religioasă. Văzând pustiirile urzite de alcool, preoții porniră o strașnică luptă care n'a încetat nicio clipă până azi: Predici în biserică, societăți de temperanță, legăminte cu jurăminte, etc. Pentruca adunările să fie cât mai numeroase, se plăteau auditorii care stăteau de față la conferințe. După conferințe cântau cântece care celebrau meritele apei curate și otrava băuturilor alcoolice.

„Efectul acestei strădanii seculare se vede: Legiferarea interdicțiunii oricărui import și oricărei fabricații de alcool”.

Trebuie să ne bucurăm când vedem ce putere mare au putut avea preoții într'o țară și să ne minunăm de stăruința lor, dacă au dus o asemenea luptă 100 de ani. Dar în același timp, nu trebuie să ne minunăm numai de ce au făcut alții, ci să luăm dela ei îndemn de a face și noi. Fapta acelora trebuie să fie pentru noi o dovadă de ce se poate face în această privință.

II

În nr. pe August a. c. al acestei reviste, noi am scris despre o broșură cu titlul *Jos Beția!* scrisă de P. S. Episcop *Nicodem* și tipărită în Mănăstirea Neamțului. Am arătat atunci că această cărticică ne dă o mulțime de material bun pentru a fi întrebuințat împotriva beției.

Se vede însă că Prea Sf. Sa nu înțelege să se socotească cu datoria împlinită în această chestiune numai prin faptul că a scris o cărticică. Impărtășind, poate, vederile noastre că această luptă nu mai trebuie părăsită, până la deplină înfrângere a marelui vrășmaș care, e beția, a tipărit de curând o nouă carte, cu titlul **Crâșma trează. Un program de luptă contra beției**, tipărită tot în Mănăstirea Neamțului. (Prețul 4 lei).

Cu această nouă cărticică, de 44 de pagini, Prea Sf. Nicodem s'a întors iar la zilele cele bune ale scrisului său. Scrisoarea aceasta e lucrată după o scriere a Preotului rus *Gr. Petrov*, și mai avem noi o foarte bună lucrare a Prea Sf. Nicodem, tot după Petrov: *Pe urmele lui Hristos*, care nu se mai găsește și ar trebui tipărită din nou.

Când a eșit la iveală aceia, am avut prin ea un stră-

lucit material de citire pentru tineretul nostru. Apoi și aceasta, *Crâșma trează*, nu e mai pre jos.

Aceia ne arăta icoane din America și Anglia, despre mișcarea pentru îndreptarea sufletească a poporului din acele ținuturi și ridicarea lui spre simțiri curate. Aceasta de acum ne arată lupta dusă în Suedia pentru stârpirea beției.

Această scriere e însemnată nu numai cu privire la materia pe care o tratează, adică să vezi ce s'a făcut în Suedia pentru a stârpi beția, ci pentru a afla că celce a dus acolo lupta cea mai aprigă, până la încununarea ei cu o deplină izbândă, a fost un preot: *Petru Vizelgren*.

Din pricina aceasta, o asemenea carte e o bună scriere pentru a sluji ca material de aplicațiune pentru obiectul Pastoralii din seminarii. Alături de atâtea teorii despre ce să facă preotul în atâtea împrejurări ale vieții, iată, ai aici arătat pe larg ce a făcut un preot, cum s'a întărit cu credința în Dumnezeu, cum a cules largă îmboldire din Sf. Scriptură, cum din tinereță a muncit pentru îndreptarea podorului său, cum a stat dârz a slujba sa, împotriva tuturor greutăților și cum, în sfârșit, Dumnezeu i-a dat izbândă bogată, care a fost nu numai mulțămirea sa, ci mântuirea întregii sale țări de pustiirea beției. De acum înainte, alături de cărțile de Pastorală aplicată pe care le avem noi, precum **În slujbă adevărată de Potapenco, Pe urmele lui Hristos de Petrov**, o putem socoti și pe aceasta. În toate seminariile trebuie să pătrundă și să se citească o asemenea carte, care are încă folosul că e mică și se poate citi pe nerăsuflăte.

În această carte sunt lucruri vrednice de aflat din greul luptei împotriva beției. Noi știam că Suedia e țara în care s'a dus cea mai aprigă luptă împotriva beției și că s'a ajuns și la izbândă. Dar nu știam încă amănunte din lupta aceasta, cum a fost ea dusă, de care organe, cine a avut meritul cel mai larg? Icoane din această luptă au fost tipărite în revista *Viitorul* a d-lui *Dr. Boroianu* de către Păr. *Gh. I. Ghia* din Craiova, pe atunci student, care a tradus povestiri din nemțește și au eșit la lumină în numita revistă prin 1912 și în tot lungul anului 1913. E bine să ni le împrăștiăm în minte și acum, cu prilejul ivirii nouăi scrieri a Prea Sfințitului Nicodem, care ne destăinuiește fapte tot din Suedia, din vremea luptei împotriva beției.

Numele de *Crâșma trează* a acestei cărți vine din pricina metodei care a fost întrebuințată pentru a stârpi beția. După vorba românească *cui cu cui se scoate*, așa și în Suedia, iar apoi și în Norvegia și în Finlanda, s'a întrebuințat însăși cârciuma pentru a lupta împotriva ei. În orașul *Goetheborg* din Suedia, s'a înființat în anul 1865 o societate pe acțiuni pentru negoțul cu băuturi spirtoase. Știți ce au făcut acționarii? N'au urmărit să câștige bani, ci să puie mâna pe cârciumi.

Au izbutit. Au cumpărat toate cârciumile, au câștigat destul ca să poată plăti primăriei ce câștiga ea mai nainte dela cârciumari, iar apoi s'au apucat să vândă ei în cârciumi ce voiau ei și cât voiau. S'au mulțăm-

câ un câștig de 5%, iar încolo tot venitul lor mergea la întrebuițări folositoare poporului, precum: școli, biblioteci, case de citire și altele.

Stăpâni pe cârciumi, acționarii au împuținat numărul lor. „Ele nu mai stau la fiecare colț de stradă spre a face cu ochiul trecătorilor și a-i ademini spre dânsule. Câte-odată trebuie să mergi cale destul de lungă până să dai de o crâșmă, și pentru un păhăruț de rachiu n'ai totdeauna puțința și plăcerea să străbați două-trei uliți.

„Prin crâșme și prin localurile de băuturi sunt puși ca vânzători cei mai înfocați partizani ai treziei și cei mai aprinși luptători împotriva beției. Aceștia nu-și vând „marfa“ lor cu ușurință și oricui s'ar întâmpla. De vine cineva în crâșmă, câtu-și de puțin turmentat de băutură, unuia ca acela nu i se vinde vin, rachiu sau altceva din băuturile amețitoare, nici c'un preț. Tinerilor mai mici de 18 ani nu li-e îngăduit să pășească pragul crâșmei. Iar celui înscris pe lista bețivilor nici în stare trează nu i se vinde nicio picătură de băutură amețitoare. Prin toate localurile de băuturi spirtoase se află fotografiile (chipurile) bețivilor, și de îndată ce în albumul bețivilor se găsește fotografia cuiva, acesta nici nu trebuie să se mai încerce să cumpere rachiu și vin, căci nu i se vinde nici c'un preț. Unul ca acesta dacă vrea, poate să-și procure prin alții, dar nici pe această cale nu izbutește totdeauna să-și dobândească otrava dorită.

„Și apoi chiar crâșmele au o astfel de înfățișare după rânduiala din lăuntru lor și după lucrurile ce se găsesc într'însele de vânzare, încât samănă mai de grabă cu un birt sau cu o locantă decât cu o crâșmă. Pretutindeua se găsesc cele mai felurite mâncări proaspete și ieftine. Tot venitul din vânzarea lucrurilor și băuturilor nespirtose este câștigul crâșmarului și nu al societății.

„Dela sine se înțelege că crâșmarii se silesc din toate puterile să vândă mușterilor cât mai multe lucruri de mâncare și neîmbătătoare ca să-și mărească venitul lor. Aceasta s'a rânduit așa în vedere că oamenii, după cum se știe din experiență, beau mai puțin când sunt sătui, decât când sunt cu stomacul gol. În fiecare local de băuturi se vând pe un preț efitin: ceai, cafea, lapte, șocolată, ș. a. și se găsesc gazete și cărți. De toate acestea se poate folosi oricine până la 10 ceasuri sara și numai în zilele de lucru, iar în zilele de sărbătoare nu-i îngăduită deloc toată ziua.

„Mulțămită tuturor acestor mijloace, în Goetheborg, vânzarea băuturilor bețive în timp de 25 de ani a scăzut la jumătate. Veniturile orașului, cu toate acestea nu s'au micșorat. „Societatea Goetheborgeană pe acțiuni pentru comerțul cu băuturi“ plătește regulat suma hotărâtă și, afară de asta, are și ea venituri destul de mari“.

În timp de 20 de ani, adică până la 1885, îmbunătățirea adusă de această societate în viața Suedezilor a fost foarte mare. Numărul nebunilor și al sinucișilor,

care ajungeau la acestea din pricina beției, s'a micșorat la jumătate.

Dar ceea ce trebuie să aflăm înainte de toate este că întemeietorul acestei societăți pe acțiuni a fost preotul pomenit mai înainte: *Petru Vizelgren*. Dela pag. 11 înainte, Prea Sf. Nicodem ne dă numai povestirea vieții lui.

Nu ne mai apucăm s'o arătăm noi, ci fiecare să-și cumpere cartea și s'o citească. O asemenea viață e foarte vrednică de a fi cunoscută.

Noi trebuie să mulțămim Prea Sfințitului Nicodem că ne-a dat o atât de frumoasă contribuțiune la munca împotriva beției și-l rugăm să ne dea mai des de acestea. De aici înainte, e datoria preoților de a pune mâna pe această carte și a o răspândi în largi revărsări.

În București, pe cât știm, cărțile Mănăstirii Neamțului se găsesc la librăria d-lui *Pavel Suvu*, Calea Victoriei 85. Acolosă caute cititorii din București noua cărticică.

III

Altă carte, bună de întrebuițat împotriva beției, este a Părintelui *Nicolae Donos*, profesor la seminariul din Huși. E și aceasta o cărticică de 32 de pagini, în acelaș format ca cea a Prea Sfințitului Nicodem, și poartă numele de **Epistolă către creștinii dreptcredincioși despre beție**. S'a tipărit de curând în Huși. Nu găsim pe ea arătarea prețului.

Mai întâi despre autor.

Păr. Donos este un tânăr preot harnic și care-și face nu numai munca sa de profesor, ci mai muncește și dincolo de granița slujbei. A mai tipărit până acum și alte lucrări. A făcut traduceri din Sfinții Părinți, iar împreună cu alt harnic preot, directorul seminariului din Huși, Păr. *Negoiață*, a tradus și tipărit o însemnată carte cu titlul *Creștinismul și studiul naturii*, despre care încă n'am scris până acum aci, dar despre care avem a scrie de acum înainte. Fiind un volum mai mare, nu l'am putut citi decât în parte și nu voim a scrie despre el decât după ce-l vom fi citit deplin, fiindcă noi nu putem întrebuița aici obiceiul unora care scriu despre o carte abia după o ușoară răsfoială a ei.

Noua cărticică a Părintelui Donos împotriva beției e lucrată pentru a fi larg citită în popor și a-l îndemna să se înarmeze împotriva beției. Din această pricină, ea este și scrisă în grai potrivit pentru popor. Partea nouă în această cărticică e o largă și o bună întrebuițare a Sfintei Scripturi ca unealtă împotriva beției și mai cu seamă a Vechiului Testament. E meritul scriitorului că a găsit în Vechiul Testament atâtea graiuri frumoase și puternice împotriva beției, care sună atât de frumos în rostirea veche a Sfintei Scripturi. Ele nu vor lipsi de a impresiona pe cititor.

Sf. Sa începe scrisul cu o fabulă, care e foarte potrivită de a înfățișa de îndată chestiunea beției în chip viu înaintea minții cititorului fără multă învățătură. După ce l'învață apoi din Sf. Scriptură cu graiuri bine alese, după cum am pomenit mai sus, iar îi arată povestiri care, prin viața cuprinsă în ele, izbesc mai viu

înțelegerea omului. Așa e povestea cu un pusnic care a fost tras în cursă de diavolul spre băutură.

După ce l-a învățat pe om bine cu cuvintele cele duhovnicești, autorul trece, dela jumătatea cărții, la propriile pățanii ale oamenilor. Le arată, din ce știe fiecare, câte rele aduce rachiul. Fâlfâie pe dinaintea ochilor lor toată puzderia de nenorociri țâșnite din beție și pe care oamenii le privesc zi cu zi. Autorul e destul de priceput ca să facă zugrăveala aceasta cu bun meșteșug pentru a furnica cu fiori simțirea oamenilor.

De la ce păgubește în însuși trupul lui, omul care bea, Părintele autor arată mai încolo ce au de suferit copiii lui și câte boale nenorocite se înșiruie în toți urmașii lui.

Ce frumos și ademenitor arată părintele pentru înțelegerea omului câte pustiiri aduce beția, printr'o povestire despre un vânător care, cu un glonț, a împușcat odată trei vietăți. Așe și beția. . . . aduce deodată mai multe pagube: și omului vinovat și altora; și trupului și surletului.

Iar vine apoi la cuvinte din Scriptură, toate puse cu bună chibzuială la locul lor, mai răfuieste cârteli de ale oamenilor care vor să îndulcească păcatul băuturii și așa nimic nu lasă neîntrebuințat din ce trebuie să fie o bună învățătură. Tâlcuiește bine cuvântul Sfântului Pavel că *toate îmi sunt slobode, dar nu toate de folos*, arătând că, deși e slobod a bea vin, dar omul nu trebuie să se lase stăpânit de nimic.

Eu nu m'ași învoi numai cu îngăduiala pe care autorul o face bețivilor care spun că vinul nu este oprit și e lăsat și el de Dumnezeu. Părintele spune că da, e dela Dumnezeu. Eu m'am întâlnit cu oameni iubitori de băutură care mi s'au împotrivit cu vorba asta, dar le-am spus dimpotrivă și cred că mai cu dreptul.

— Nu, vinul nu e dela Dumnezeu! Dumnezeu a lăsat struguri, nu vin. Vinul e scornitura omului pentru gusturile lui, cași rachiul, dar Dumnezeu n'a lăsat nici vin, nici rachiu.

Și apoi mai adăogam un temei: Chiar să fie lăsat de Dumnezeu... Dumnezeu a lăsat și mătrăgună, ca s'o poți întrebuința ca leac. Urmează ca să bei tot ce a lăsat Dumnezeu?...

În sfârșit, acesta e un mic amănunt în care unul poate zice așa, altul altfel. Cartea însă e bună în toate privințele. E și bine scrisă, e și cum trebuie pentru popor, e și cu material bine ales și plină de voiciune, ca să nu fie o citire rece și plicticoasă. E foarte bună să intre pe mâna preoților ca să fie întrebuințată ca material de propagandă de dat în mâna oamenilor sau ca să fie citită înaintea altora în șezători. Povestirile întrebuințate o fac să fie unealtă de mâna întâia pentru a străbate ușor în mintea oamenilor.

Deci, alătura de cartea Prea Sfințitului Nicodim, noi o punem cu plăcere și pe aceasta și-i urăm să aibă în lupta noastră împotriva beției toată izbânda pe care o merită.

Numai într'o lature am bătut noi alt drum decât al autorului. Sf. Sa se iscălește numai N. D. Noi însă, doritori ca meritul să-și aibă toată plata lui, am trecut peste socotința de smerenie creștinească, sub care Sf. Sa se ascunde, și i-am dat numele pe față.

IV.

În al treilea rând trebuie să însemnăm aici cu bucurie că la cercul preoțesc din *Roznov*, jud. Neamțu, de care am vorbit în nr. trecut, merge înainte lucrarea împotriva beției. Noi vorbim tot în acest număr despre conferința D-rului *Gheorghiu* împotriva beției, tipărită ca nr. 3 al tipăriturilor cercului. De data aceasta, avem de pomenit și de nr. 4, în care o parte este închinată tot chestiunii beției. În broșura cu acest număr: **Biserica; Ispita și Beția**, găsim o predică a unui bătrân preot, care cuprinde o zugrăvire multămitoare despre relele beției. Acesta e Părintele *Vasile Gheorghiu* din *Siliștea Neamțului*. Este bine presărată cu arătări din Sf. Scriptură și cu un citat din Sf. Vasile, în care este înfățișat cu meșteșug chipul doborât de băutură al bețivului.

Aceasta nu e decât o scurtă lucrare, numai șase pagini. Este însă o bucată care merită pomenită și care se poate întrebuința ca citire înaintea credincioșilor.

V.

Un articol vrednic de știut, privitor la beție, găsim în buna revistă de pietate și învățătură creștinească *Duminica Ortodoxă* din București (29 Sept.-19 Oct. 1924). E scris de un preot bucovinean cu numele de *C. Bucevschi*.

Sf. Sa și-a dat toată osteneală să cerceteze toate locurile din Sf. Scriptură în care se vorbește despre beție. Toate sunt date și tâlcuite împreună cu împrejurările care le luminează.

Acest articol e o culegere foarte bogată și meritoasă. Și ceice vor să sprijine pe Sf. Scriptură pentru a scrie împotriva beției, vor găsi în el material din belșug ca să-și aleagă fel de fel de citate.

VI.

Cu sunet de mari laude trebuie să pomenim aici și de un lung articol, tipărit chiar în luna aceasta în *Universul* de cunoscutul binefăcător și inimos român d. *Grigore Alexandrescu* din București. Acel articol face cinste autorului, că se mișcă împotriva beției și credem că, tipărit într'un ziar atât de răspândit, sprijinit apoi pe un nume de mare cinste, cum este al d-lui Alexandrescu, și scris cu mult temei de dovedire împotriva beției, nu va întârzia să-și aibă răsnetul meritat.

Acesta e materialul care s'a mai scris la noi în împotriva beției dela articolul nostru din August în această revistă, și noi cu plăcere îl alăturăm pe acesta, pentruca și cei care până acum nu s'au mișcat împotriva beției, să se miște și ei, dacă nu în alt chip, dar ca să-și procure materialul tipărit până acum și să-l răspândească.

Să se știe un lucru: Oarecare curent a început, mai cu seamă în satele din susul Moldovei. N'ar trebui să lăsăm ca acest curent să meargă înainte, iar preotul să stea departe. Dimpotrivă, este de datoria noastră ca să punem umărul în chipul cel mai vânjos și să vedem mai curând roadele acestei mișcări. În lupta dintre oamenii de bine și cârciumari, trebuie să arătăm că slujitorii sufletului sunt mai tari ca cei ai diavolului.

Ba încă ar trebui să încercăm să câștigăm și pe cârciumari pentru această mișcare. Cazul din Suedia dovedește că ei înșiși se pot despăgubi vânzând altceva decât rachiu. Și la noi, Preotul *Mușățeanu* dela biserica *Sf. Treime-Teiu* din București povestea, la conferențele pastorale ale preoților din București în Mai din acest an că, în parohia sa, are un cârciumar care singur dă ajutor la munca împotriva beției. E meritul preotului că l-a putut câștiga pentru aceasta. De asemenea, noi știm pe un cârciumar din București, d. *Gherghiceanu* din Calea Moșilor, care face ca în Suedia: Dă omului ceva de băut, dar nu cât vrea el și, de se încapățânează, iute îl dă afară.

Sunt multe de făcut și aici se văd unele din cele care se pot face.

Junimea literară. Cernăuți, Mai-Iunie 1924.

Aceasta e o plăcută revistă care se tipărește lunar în Cernăuți. Iese sub cârmuirea d-lui *Leca Morariu*, conferențiar la Universitatea din Cernăuți, fiul vrednicului preot *Constantin Morariu* din Cernăuți. În această revistă se tipăresc multe știri despre trecutul Bisericii noastre.

În nr. pomenit găsim un art. al Părintelui *Dimitrie Dan*, asesor la Mitropolia din Cernăuți, despre felonul din vremea lui Ștefan cel Mare dela Biserica Sfântului Dumitru din Suceava.

În acelaș nr., tot Sf. Sa ne dă însemnări despre Sf. Ioan cel Nou din Suceava și despre biserica Doamnei *Elena Rareș* din Suceava, biserică toastă ortodoxă și furată de uniști, dar care acum din nou trebuie întoarsă la ortodocși.

Dr. C. Gheorghiu, Alcoolismul. Broșură de 27 de pagini, nr. 3 în biblioteca cercului preoțesc „Roznov,” Neamțu. Peatra-Neamțu 1924. Prețul 4 lei.

Despre broșura d-lui *Dr. Gheorghiu*, trebuie să vorbesc cu toate mulțămirile dela început, prin bunele cuvinte pe care le spune despre preoți și învățători. Își arată bucuria că-i găsește lucrând împreună. Spune că, acea parte de țară, unde a rostit cele scrise în broșură e singura din câte cunoaște în care preoții s'au apucat de un lucru ca acel la care a fost chemat și d-nia sa să ajute. Și noi răspundem: Da, e cu putință. Activitate de felul acesta nu se face multă în țara noastră. Mai sunt însă locuri în care preoții lucrează sănătos în felul acesta, iar într-o parte a țării, lucrează nu numai așa, în înjghebări mici ca a cercului „Roznov” sau, cum am zice, pe cont propriu, adică într-o muncă răzleață a unuia sau altuia, ci avem marea muncă întocmită în

stil mare în eparhia Râmnicului, de care am vorbit în numărul trecut al revistei

Va să zică am văzut până acum ce face bucuria d-lui Dr. Gheorghiu: 1. felul acesta de muncă al preoților în jud. Neamțu; 2. împreunarea silințelor lor cu a învățătorilor; 3. în a treilea rând însă pe noi ne bucură constatarea pe care d-nia sa o face și care e foarte adevărată, anume că preoții, când vor voi, vor putea face în țară mult mai mult bine decât oricare alt ostentor din meleagurile ei. Aceasta o spunem și noi de mult, pentru a îmboldi munca preoților și a-i încredința că nimenea nu poate face atât de mult cât pot face ei și deci să puie mâna la lucru, pentru că ei pot croi un viitor nou pentru țară. Și dacă acum și un medic vine și spune lucrul acesta, înseamnă că însăși starea de fapt a țării l-a încredințat că numai așa este.

Iată, deci, prin ce ne înveselește broșura d-lui Dr. Gheorghiu încă dela început: prin aceste 3 constatări. Ele sunt ca o bunăvestire pentru jud. Neamțu și slujesc a îmboldi puterile vii ale țării, care sunt mai cu seamă preoții și învățătorii, să-și încordeze toate puterile, pentru a da altă înfățișare țării aceștia și a-și putea îndeplini chemarea ei de luminare în acest Răsărit al Europei.

Dar dacă până acum am găsit pricini de bucurie ale d-lui Dr. Gheorghiu, pentru munca pe care a văzut-o urzindu-se în județ Neamțu, să ne arătăm și noi una: aceia de a vedea nu numai pe preoți și învățători la un loc, ci și pe medici. În adevăr, noi și în latimea aceasta ne silim să împingem munca preoților: să lucreze împreună cu medicii. Sunt chestiuni care alcătuiesc marea nenorocire a țării, în care este o datorie pentru preoți de a lucra împreună cu medicii. Sunt, în Țara românească, patru mari chestiuni, care, dacă nu se dezleagă cum se cade, ea se prăbușește în scurtă vreme. Este 1. beția; 2. sifilisul; 3. oftica; 4. avorturile. Dacă acestea sunt lăsate să bântuiască în voie și preoții nu-și împreunează silințele lor cu ale medicilor țara este supusă osândeii. De aceia noi urmărim cu luare-aminte toate congresele medicilor, și cel mai de curând ținut la Băile Herculane, unde s'a vorbit mult de aceste răcile ale țării.

Iată de ce ne-am bucurat și noi că am văzut un medic alături cu preoții și dorim să vedem munca aceasta de acum înainte tot alături și nedespărțită.

Dar nu sunt acestea singurele lucruri care ne învesolesc citind cărticica d-lui Doctor. Căci, intrând în materia despre care vrea să scrie, își arată părerea de rău că limba medicilor e cam păsărescă și deci greu de înțeles, adică arată că e greu a urmări cu bună înțelegere tot ce vorbește un medic, fiindcă el vorbește un grai pe care nu-l poate înțelege toată lumea.

Și e foarte adevărat. Medicii au păcatul acesta. Eu am ascultat cuvântări de ale medicilor pentru popor, și la sfârșit a trebuit să-mi spun: păcat de osteneală! Nimenea nu înțelege nimic din ce spune. Dacă el la fiecare clipă tot spune *cord*, în loc de *inimă*, și *maladie*, în loc de *boală*, și *pacient* în loc de *bolnav* și câte câte, cum o să te înțeleagă lumea?

Cu toate acestea, până să ajungă d. Dr. Gheorghiu să se plângă el însuși de limba medicilor, eu m'am uitat foarte luător-aminte la rândurile sale până aci și pot spune că sunt foarte mulțumit de limba sa. Trecând dela broșura nr. 2 la aceasta, văd aci un grai românesc mult mai potrivit și mai alipit de înțelegerea poporului. De aceia zic că și dacă medici vorbesc cum vorbesc, totuși pot fi și abateri, și d. Dr. Gheorghiu e o fericită astfel de abatere.

Intrând în materia tratării sale, d. Doctor spune că sunt două feluri de alcoolici: unii sunt bețivi știuți, care beau până se turtesc și cad prin șanțuri, dar după socotelile medicinei, mai este și alt soi de alcoolici, cărorora dacă le-ai spune-o, nu s'ar mărturisi ca atare, dar care tot alcoolici sunt. Aceștia sunt cei care, fără a se îmbăta vreodată, totuși beau la orice prilej. „Omul bea de supărare sau de bucurie, bea de muncă multă și de oboseală, de plăcere sau din alte motive“. Cine a' luat gustul băuturii la orice prilej, este pe calea cea bună de a ajunge bețiv deabinelea. De aceea, când vorbim de alcoolism, să nu ne îndreptăm grija numai către ceice beau, ci și către acei care prea simt plăcere de băutură la orice prilej.

Față de cârteala pe care ar aduce-o cineva împotriva unei asemenea munci, că s'a băut de când e lumea și ea tot a mers înainte, cu toate relele cobiri ale medicilor, d. Doctor spune că nu e adevărat. Dacă de băut s'a băut, e una; dar se bea tot mai mult, cum nu s'a mai băut niciodată. și asta prăbușește popoarele. După război, se bea mai mult ca înainte, și o băgam de seamă aceasta cu toții, că ne întâlnim cu bețivii și auzim despre isprăvile lor cum nu auzeam înainte de de război. Auzim despre ciocniri de trenuri din beție despre răsturnări de automobile din beție, despre ucideri și bătăi din beție. Nu e mult de când d. N. Iorga scria lucrul acesta (*Neamul Românesc*, 28 Sept. 1924), despre doi băieți din Vălenii-de-Munte, care treceau beți pe strade în cântece de lăutari. Și cu acest prilej zice d-sa despre cârciumi: „*Vlaga unei nații întregi rămâne în aceste peșteri unde se lăfăește conrupția și se pregătește crima*“.

În Franța, spune d. Doctor, se bea cu 30 de ani mai înainte un milion și jumătate de hectolitri de alcool. După 20 de ani, se beau 20 de milioane la o populațiune care nu crescuse, și încă nu în chipul vinului, ci ca spirt.

În România, dela 125.000.000 de grade de alcool, cât era producțiunea noastră prin 1888, după 12 ani la 1900, producțiunea se suise la 160.000.000. În același

răstimp însă crescuse și exportul de ouă, fără a se fi înmulțit numărul păsărilor: dela 783.000 kilograme de ouă în 1888, la 3.700.000 în 1900. Deci, pe când ouăle, hrană atât de bună, erau duse să le mănânce alții, țărani noștri se hrăneau cu rachiu.

De aici, d. Dr. Gheorghiu trece la controversa care este dacă băutura de alcool nu folosește cumva. Sunt unii care spun că poate și folosi și am văzut în numărul pe Septembrie al acestei reviste că aceasta o spune și un medic: d. *Dr. Gh. Ionășescu* (Gh. Fischer) din București, bine înțeles, dacă se bea în cantitate mică și în chip de vin sau bere.

D. Dr. Gheorghiu spune: nu, cercetările au dus definitiv la constatarea că alcoolul e otravă. Doi engleji au făcut în 1902 „lungi și anevoioase experiențe“ și rezultatul e acesta, avem a face cu o otravă. Deși alcoolul produce căldură, dar lucrul omului care-și capătă căldura trebuincioasă trupului din alcool, e mai slab decât al celui care-și capătă căldură din altă hrană. Aceasta, punând numai un gram de alcool la fiecare kilogram din greutatea omului. Dacă însă mărești cantitatea de alcool, munca omului ajunge și mai proastă. De aceia Academia de medicină din Paris a scris în 1903 un proces-verbal în care arată cât de vătămător e alcoolul.

Mai încolo, d. Dr. Gheorghiu arată o sumă de date prin care se dovedește răul pe care alcoolul îl săvârșește în trupul omului și în viața societății. Sunt aci foarte multe materiale care tac din broșura aceasta o bună unealtă de întrebuițat în lupta împotriva beției. Găsești aci date de prin închisori și din spitale, care te îngrozesc și e bine să îngrozească pe cititor. Afară de multe din străinătate, sunt și date dela noi, care, fiind mai de aproape, te izbesc și mai mult. De pildă, la minele de cărbuni din *Petroșani* s'au plătit lefuri, în 1922, 70,000,000 de lei. Din acestea, 30,000,000 s'au dus numai pe băutură. La spitalul din Roznov, au murit, într'o singură lună, trei oameni bătuți în cârciumă la beție, iar alții 30 au fost răniți mai ușor.

În sfârșit, broșura trebuie citită. Împreună cu a Prea Sfântului *Nicodem* dela Mănăstirea Neamțului, „Bani Proștilor“ și cu altele, ea este o bună unealtă de propagandă. E bună și prin îndemnurile pe care le dă la sfârșit pentru împreunarea silințelor tuturor oamenilor de bine, ca să ducă la măsuri pentru stăvilirea beției.

Broșura trebuie tipărită nu numai în 1000 de exemplare și face cinste tipăriturilor dela Roznov.

Arhim. SCRIBAN.

Pentru Prea Cucernicii preoți din Eparhia Sfintei Mitropolii. — Toate parohiile din București și județele: Ilfov, Dâmbovița, Muscel, Prahova, Teleorman și Vlașca, sunt rugate a trimite bani până la 10 Noembrie a. c., P. C. Protopopi, de cari aparțin, pentru cele 30 calendare pe trei luni ce le-a primit odată cu pastorală I. P. S. Sale Mitropolitului Primat, și cu revista „Apostolul“, iar Părinții Protopopi, îi va trimite bani pe adresa: „Noua Revistă Bisericească“, str. Principatele-Unite, 60, București, până la 15 Noembrie a. c.

INSEMĂRI MARUNTE

Protivnicii calendarului îndreptat. — Până acum, noi, preoții, treceam drept oameni înapoiați, care nu voim să înțelegem schimbarea lucrurilor și trebuința de a ține seamă de ea. Calendarul a fost ținut în loc atâta vreme din pricina noastră..

Iată însă că schimbarea s'a făcut. Cei care multă vreme năzuiseră să-l schimbe s'au bucurat și au privit cu părere de bine spre noi. De data aceasta, n'au mai văzut în noi oameni înapoiați și neînțelegători ai vremii.

Dar mirarea ne cuprinde când vedem că au eșit la iveală alt soi de înapoiați. Cel puțin bine că nu suntem noi, preoții.

Ici și colo, se aud cârâieli împotriva îndreptării calendarului. Vine Sf. Dumitru și se găsesc de acei cari spun că ei n'au să-l ție la 26 Octombrie al șirului îndreptat, ci la 26 al socotelii celei vechi, (8 Noembrie șirul nou).

Intre aceștia, se găsesc chiar oameni luminați, care găsesc că e mare prăpăd dacă de acum înainte avem să urmăm altă socoteală a zilelor.

E ciudat cum oamenii se agață de lucrurile fără însemnătate și trec atât de ușor peste cele mari. Sunt întocmai ca fariseii cărora Domnul Hrtstos le spune: *Vai vouă fariseilor și cărturarilor fățarnici! că zeciuți izma și mărarul și chimenul, și ați lăsat cele mai grele ale legii: judecata și mila și credința!* (Matei 22,23). Căci dacă cineva este creștin înfocat, să-și puie focul lui unde trebuie și unde e greu: să îndeplinească poruncile viețuirii creștinești, să se lase de beție, de pierderea nopților, de destrăbălări, de râvnirea la bunul altuia; să se ție de lucru și să-și merite pâinea pe care o mănâncă prin munca lui.

Aici e aici, nu dacă-ți ții ziua cu 13 zile mai nainte sau mai târziu, ziua pentru care faci cheltuieli de prisos și la care te îmbuibii cu mâncare și băutură împotriva poruncii creștinești.

Preotul Ionescu din Nămăești scrie în *Adevărul* de aseară (10 Oct. c.) că foaia unui deputat din Câmpulung numește îndreptarea calendarului nelegiuire. Tot în Câmpulung s'a tipărit o broșură împotriva noului calendar, a d-lui Ionescu, de care am vorbit aci, dar aceasta e cuviincioasă. Altcineva, din Argeș, îmi scrie că va tipări rânduri mânioase.

Să scrie! Să se știe că înapoiații sunt din altă tabără!

Catolicism și naționalitate. — Uniații ne tot scot nouă ochii că, din pricina Bisericii Ortodoxe, a intrat la noi toată înrâurirea slavonă și grecească și că, dacă am fi fost catolici, am fi scăpat de asemenea pacoste. Ne-am fi aflat în sânul popoarelor latine, deci între cei de neamul nostru, și n'am mai fi avut a ne plânge de o înrâurire atât de protivnică firii noastre.

Să-i ascultăm cu liniște și să tragem toate încheierile.

Va să zică, dacă alt popor n'a avut soarta noastră

de a fi împreună cu Slavii și cu Grecii, ci a trăit între popoare catolice, a putut fi mai fericit. Apoi ia să vedem de este cu adevărat așa, ori numai umblă uniații să ne îmbete cu apă rece?

Sunt popoare care n'au avut soarta noastră de a trăi sub înrâurirea Răsăritului. Avem chiar popoare slave care au trăit sub stăpânirea creștinismului apusean. Deci au avut prilejul să scape de înseși slăbiciunile lor slave, întru cât s'au altoit cu catolicismul. Oare aceștia au scăpat de primejdiile care amenințau neamul lor din pricină că au ajuns a fi catolici? Fost-a catolicismul un scut pentru neam și s'au simțit apărați prin armătura lor catolică?

De unde? Slovaci, fiind catolici, au fost foarte stingeriți de Ungurii care erau tot catolici. Având aceeași confesiune și unii și alții, Ungurii mult mai ușor îi puteau strâmtora pe Slovaci decât pe Români. Noi, fiind ortodocși—sau catolici, dar cu înfățișare ortodoxă (uniații)—aceasta ne-a dat chip să ne apărăm împotriva Ungurilor, cum nu puteau Slovaci care erau în religione la fel cu Ungurii. Dacă ar fi fost Slovaci ortodocși, ca Români, s'ar fi putut apăra mai ușor. Prin urmare catolicismul a fost în mâna Ungurilor unealtă de desnaționalizare împotriva Slovacilor. Atunci unde mai este dovada că prin catolicism îți poți apăra naționalitatea?

Iată ce scrie în această privință cineva care iscălește *D. G.* în ziarul *Adevărul* (18 Oct. 1924):

«Slovaci sunt mult inferiori Românilor din vechea Ungarie. Explicația e ușor de dat. Guvernul maghiar nu întreținea decât școli maghiare. „Naționalitățile“, cum se spunea atunci, «nu puteau învăța carte decât ori în școli de stat maghiare, ori în școlile confesionale. Pe când însă Români aveau biserici naționale, cea ortodoxă (greco-orientală), și cea unită (greco-catolică) și deci aveau și școli confesionale naționale, slovaci fiind catolici, școlile lor confesionale n'aveam caracter național.

«Guvernul maghiar avea cuvântul hotărâtor la numirile de episcopi și deci avea în mână și pe preoți; bine înțeles că nu se numeau decât maghiari sau maghiaroni. Ca atare, Biserica, prin școlile confesionale, în loc să apere naționalitatea slovacă, sprijinea guvernul în tendința de maghiarizare.

«Rezultatul a fost că slovaci ori se maghiarizau ori rămâneau analfabeți. Se înțelege că guvernul slovac nu mai tolerează această situație...»

Ce urmează de aici? Că Români dacă ar fi fost și ei catolici, păteau ca Slovaci. Fiind ortodocși însă, s'au putut apăra împotriva Ungurilor prin Biserică.

Am mai arătat noi că e o vorbă de prisos a spune că prin catolicism am fi fost alătura de Franceji și de Italiani.

N'am fi fost, fiindcă geografia ne-a așezat alătura de Unguri, nu de latini. Cu Ungurii am fi avut noi a

ne socoti, și dacă eram catolici, ne înghițeau mai ușor.

Oare Slovacia nu se aflau în sânul catolicismului împreună cu frații lor Poloni? Și ce le-a folosit aceasta în lupta cu Ungurii? Nimic, Ungurii s'au folosit de catolicism și i-au desnaționalizat cât au vrut.

Iaca încă un temei spulberat din arsenalul «Ințelepților Sionului» dela Blaj...

A. S.

Ș T I R I

Director de seminar demisionat. — Păr. *Econ. Gh. Leu*, directorul seminariului „Episcopul Melchisedec” din Ismail, a demisionat din acest post, în care a lucrat cu multă râvnă. În locul său, a fost numit Păr. *Em. D. Grosu*, profesor titular la școala normală din acel oraș.

Păr. Leu a fost numit subdirector la Sf. Mitropolie a Moldovei. Ii urăm lucru cu spor în noua slujbă și pășire tot mai sus pe calea slujirii duhovnicești.

Pământurile bisericilor. — Prin adresa Nr. 31714 din 21 Iulie 1924, Ministerul de Domenii a răspuns celui de Culte, sub iscăljtura d-lui *C. C. Zamfirescu*, că «terenurile rezervate bisericilor se predau în mod definitiv, fără plată, Statul suportând aceste cheltuieli».

E vorba de loturile de împroprietărire, în puterea legii împroprietăririi.

Conferență religioasă. — În ziua de Sf. Paraschiva (14 Oct. c.), Păr. *Arhim. Scriban* a ținut în Suceava (Bucovina) o conferență despre *Viața armonioasă* la Ateneul din acel oraș.

Rotunzire de parohii. — În urma hotărîrii Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, de a face o nouă rotunzire a parohiilor din București, s'a orânduit o comisiune care să se ocupe de aceasta, sub prezidența Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil. Membrii ei sunt: *Arhim. Scriban, Econ. I. Popescu-Mălăești, Econ. G. I. Gibescu, Econ. Mihail Popescu, Econ. Popescu Moșoaia, Econ. D. Georgescu*. Comisiunea s'a împărțit în două: una pentru *plasa de sus*, sub prezidența Părintelui *Econ. Popescu-Mălăești*, a doua sub prezidența Părintelui *Arhim. Scriban*, pentru *plasa de jos*. Această a doua ramură a comisiunii a făcut până acum trei cercetări la fața locului: una în parohiile *Delea-Veche, Delea-Nouă, Hagiu și Ceauș-Radu*; a doua în parohiile *Olari, Popa Soare și Negustori*; a treia în parohiile *Dobroteasa și Cărămidarii-de-jos*. Cercetările s'au făcut în cele din urmă trei Joi din luna Octombrie și vor urma așa în fiecare Joie după prânz. La cea dintâi cercetare la fața locului, a luat parte și P. S. Arhiepiscop Teofil.

Congres preoțesc. — În zilele de 14 și 15 Noiembrie a. c. se va ține în *Oradea Mare* al cincilea congres preoțesc al Societății preoților de peste munți „Andrei Șaguna”.

Ce este în stare să lucreze o maică. — În casa Părintelui *Arhimandrit Pangratie Sidorovici* dela Mânăstirea Sfântului Ioan cel Nou dela Suceava, se poate vedea o icoană a Sfântului Ioan cel Nou, țesută măestrit din opt colori de către maica *Pulheria Andrieș* din Mânăstirea Văratec, ucenică la Maica *Agapia Ghîțescu*. Cine privește icoana se minunează de chipul meșteșugit al lucrului maicei și de priceperea ei în astfel de lucrări. Păr. Arhim. Pangratie a dăruit icoana Sfintei Mânăstiri a Sfântului Ioan.

Și Argentina o rupe cu Papa. — *Adevărul* dela 5 Noembrie aduce știrea să și republica Argentinei a desființat legațiunea ei dela Vatican.

Și noi voim să-l despăgubim pe Papa încheind Concordat cu el! Mai catolici noi decât catolicii!

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui *Ieromonah Evghenie*. Boboc-Cochirleanca, Buzău.

Cu mirare am luat cunoștință despre obiceiul de care spuneți că stăpânește în satul unde sunteți paroh „că dacă se întâmplă cuiva de-i moare vreun copil nebotezat sau lepădături, se duce la preot și le face apă în ziua de botezul Domnului, și apa aceasta o toarnă pe mormântul mortului zicând: „Botează-se robul lui Dumnezeu (cutare) în numele Tatălui...”

Zici că nu preotul face aceasta, ci moașa și adaogi:

„Eu am zis că aceasta este un păcat, căci nu mai poți boteza mortul, dacă nu e botezat. Dar de ce botează mormântul?”

Spui că ai vrut să împedeci aceste lucruri socotindu-le greșite față de credința noastră, dar că te-ai poticnit față de un citat din 1 Corinteni 15,29 al Sfântului Pavel care sună astfel: „Că ce vor face ceice se botează pentru cei morți, dacă morții nu se vor scula nici de cum? Drept ce, (adică cu ce rost) se mai botează pentru cei morți?”

Iată acum și răspunsul meu:

Sf. Ta fără îndoială că te împotrivești acestui obicei, care nu se potrivește de loc cu credința noastră. Dar nu trebuie să te încurci de locul numit din Sfântul Pavel, fiindcă nu e nicio legătură între spusa apostolului și obiceiul dela Buzău.

Cei dela Buzău botează *pe morți*, iar în cuvintele apostolului se arată că erau unii care se botează *în locul celor morți*. Urmează, deci, că se botezau tot cei vii, dar cu închipuirea că s'ar boteza cel rămas nebotezat, așa cum făceau Evreii care iuau în căsătorie pe soția fratelui mort și mergea înainte neamul, cași cum ar fi al celui mort.

Obiceiul acesta însă, că erau unii care se botezau în locul celor morți, a fost la unii eretici, dar în Biserică a fost oprit. Pavel numai cât pomenește de acest obicei, ca de ceva care era pe vremea aceia, poate la

Evrei, care aveau spălături rituale, dar nu ca la un lucru al Bisericii.

Pentru mai multă întărire în chestiunea aceasta, arătăm cum se rostește un tâlcuitor al Noului Testament: „Tertulian (*contra Marcionem* V, 10) urmat de mai mulți exegeți din ziua de azi (Maier, Bisping, Van Steenkiste, Fillion, Lemonnyer și alții) socoteau că pe vremea Sfântului Pavel în adevăr ar fi fost unii credincioși care, temându-se că rudele sau prietenii lor morți fără botez n'ar mai fi putut învia, făceau să fie botezați ei în locul acelor. Apostolul nu aprobă acest obicei, dar se slujește de el ca de un temei potrivit pentru acei oameni, ca să le dovedească îndreptățirea credinței în înviere. Acest obicei totuși, derivat, pe cât se pare, dela rabini (Le Camus, Op. cit. vol. III, p. 132), se găsea și la ciracii lui Cerint și ai lui Marcion (Sf. Epifaniu, *Haereses*, 28, 6), dar greu se poate admite că ar fi fost practicat și în Corint, fiindcă Apostolul nu are niciun cuvânt de ocară împotriva lui...”

Fiindcă sunt mai multe păreri în ce privește tâlcuirea acestui loc, autorul adoagă: „Cea mai bună dezlegare a greutății este de a admite că pe vremea Apostolului s'ar fi introdus obiceiul că, dacă murea vreun catehumen mai înainte de a fi primit botezul, un prieten sau o rudă a lui se supunea la ceremonia botezului, mărturisind astfel înaintea tuturor, ca o faptă simbolică, că acel prieten sau rudă muriseră în împărtășire cu Biserica.

„Această practică, care nu avea în sine nimic superstițios, a putut fi îngăduită la început și nu a fost desființată decât atunci când ereticii au putut să-i atribuie însemnătatea de botez adevărat”¹⁾.

Va să zică Apostolul Pavel nu are de gând să vorbească de chestiunea aceasta, ci se slujește de ea pentru dovedirea pecare o făcea atunci, anume pentru a spune că trebuie să credem că morții înviață. Faptul că unii creștini se botezau în locul celor morți era o mărturisire că ei cred în învierea morților. Căci dacă după moarte nu mai este nimic, cu ce rost să mai botezi pe cei morți în chipul acesta ocolit? Dar dacă se făcea aceasta, e o dovadă că oamenii credeau în viața de după moarte.

Atât găsim la Apostolul Pavel și atâta cuprindea practica. Deci în acest loc din Sf. Pavel nu se arată că se botează însuși cel mort și nu avem în aceste cuvinte un îndemn să facem și noi așa. Mai mult, după cum spune autorul citat, pe temeiul atâtor altor exegeți citați și de el, această practică a fost înlăturată de Biserică.

Ce se face la Buzău e mai rău decât atâta și fără îndoială trebuie desființat.

În ce privește cărțile pe care mi le cereți, Prediceli nu le mai am. Tipăresc altele. Celelalte toate le găsiți la d. Pavel Suru în București, Calea Victoriei 85,

¹⁾ Marco Sales, *La Sacra Bibbia Commentata*, trad. italiană, Turin 1914, *Nuovo Testamento*, vol. 2, pag. 177-178.

care are librărie de cărți și lucruri bisericesti Epistolele Sfântului Pavel e tâlcuite de Sf. Ioan Hrisostom vi le pot căpăta, dar când m'o îngădui vremea să vi le caut.

Părintelui *Arhimandrit Mina Prodan*. Parohia *Aro-neanu*, Iași.

Trebuie tipărit numele tuturor darnicilor. De ce numai dela 500 de lei în sus? Oare văduva cu 2 bani are mai puțin merit ca cei cu multe daruri?

Părintelui *Icon. I. O. Zugravu*, *Oancea*, Covurlui.

Hei, Părinte Iconoame, greu lucru îmi ceri, să tipăresc conferența pe care am ținut-o la Biserica *Popa-Tatu* din București împotriva adventiștilor! Cine are atâta timp să scrie! Eu nu mi scriu niciodată conferențele. Nu că n'aș dori să le am și eu scrise și să le dau și în știrea altora, dar nu le scriu niciodată. Nu am atâta timp la îndemână ca să le mai pot și scrie. Fac însă altceva care are să vă folosească: am sub tipar o traducere despre adventism. E cartea unuia care a fost adventist și s'a lepădat de el.

Arhim. SCRIBAN

MULȚĂMIRI

Epitropia Parohiei *Schitu-Duca* din comuna *Poiana Cârnelui*, jud. Vaslui, aduce vii mulțămiri obștei credincioșilor acelei parohii, cum și credincioșilor din parohiile vecine: *Comarna*, *Hilița* și *Poenii* din jud. Iași, pentru frumoasa faptă de a fi cheltuit, cei din Parohia Schitu Duca 120.000 de lei, iar cei din parohiile învecinate 12000 de lei, ca să repare deplin Biserica din Schitu Duca, ajunsă în grea ruină. În vara aceasta însă, s'a făcut o reparare din temelie, și pe ziua de 12 Oct. c., s'a făcut sfințirea Bisericii înnoite, rămânând foarte mulțămite, atât obrazele stăpânirii, care erau de față, cât și locuitorii.

Pentru toate aceste dărnicii, Dumnezeu să ia în sfânta Sa ocrotire pe bunii credincioși din comunele numite și să umpele cămările lor de toate bunătățile pământestești, iar sufletele de roua binecuvântării Sale!

Epitropia Parohiei *Sf. Nicolae* din comuna *Grivița* jud. Ialomița, aduce vii mulțămiri bunilor creștini din această Parohie, mai jos însemnați, care au făcut Bisericii parohiale mai multe daruri, precum arătăm mai jos și anume:

1. D-lor *Niță David*, *Ion Zangar*, *Dumitru Grigore*, *Stan Costache*, *Manea Taci*, *Gheorghe Șerban*, *Gh. N. Cercez* și d-nei *Maria Costin*, pentru un rând de veșminte pe pluș negru și pentru trei acopereminte de pluș negru, toate costând 8550 de lei;

2. D-lui *Gheorghe B. Gheorghe*, pentru o perdea de mătase la Sfintele Uși, costând 1200 de lei;

3. D-lui *Gheorghe Negoită*, pentru icoana Sfântului;

Nicolae în ramă aurită și pentru o candelă, amândouă în preț de 450 de lei;

4. D-lui Ștefan Bichiș pentru icoana Sfintei Fecioare, prețuind 300 de lei;

5. D-lui Marin Nicolae și Gh. Alexandrescu pentru o cadelniță în preț de 850 de lei;

6. D-lui Ioan Militaru, pentru o Sfântă Evanghelie care a costat 530 de lei;

7. D-lui Lache Gh. Popescu, pentru două cununii în preț de 1000 de lei;

8. D-nei Stana B. Marin, pentru o bancă în preț de 150 de lei;

9. Slujitorilor Bisericii, adică Părintelui Paroh și celor doi cântăreți, pentru ajutorul de 7919 lei, dați ca să împrejmuiască Biserica. La aceștia mai adăugăm și pe însăși epitropia, care a dat 8300 de lei, pentru împrejmuirea curții Bisericii.

Pe toți aceștia, credincioși de aproape și de departe (d. Ștefan Bichiș, care e din Dej Transilvania, și d. Gh. Negoită din Podu Leloei, Iași), să-i ție Dumnezeu în sfânta Sa pază și să-i umple de toate bunătățile Sale!

Parohia din comuna Aroneanu, jud. Iași aduce vii mulțămirii credincioșilor mai jos însemnați care au dăruit bisericii parohiale din acea comună lucruri sfinte, odăjdii și podoabe în sume mai mari de 500 lei, după cum mai jos se arată în dreptul fiecărui darnic creștin:

1. Vasile Popovici. a daruit materialul trebuincios pentru clădirea unei biserici în suma de 100.000 de lei; 2. Arhim. Mina Prodan: 1 Policandru, 1 Evanghelie îmbrăcată cu argint și aurită, 12 candelă, 1 rând sf. Vase, 1 cadelniță aurită, 1 Icoană și bani numerar 20.000 lei, toată dania în preț de 60.000 lei; 3. Const. Prodan: 2 Icoane cu strană și candelă și înnoirea Capitelului, toată dania prețuind 30.000 de lei; 4. Ioan Cojocaru: 1 icoană, 1 cruce și 1 poartă nouă la biserică făcând 15.000 lei; 5. D-tru Bursuc: 1 icoană mare cu strană și candelă 12.000 lei; 6. Gheorghe Drangă: 1 Sf. Aer dela Odesa cu fir și pietre și ramă 10.000 lei; 7. Vasile Ciobanu: 2 icoane mari cu strană și candelă 10.000 lei; 8. Dumitru Țugui: 1 icoană mare cu strană și candelă 10.000 lei; 9. Petru Roșu: 2 icoane mari cu strană și candelă 10.000 lei; Mihai Zlăvog: 1 rând vestminte preoțești 5000 lei; Gheorghe Zlăvog: 1 icoană cu strană și candelă 4000 lei; D-tru Iftode 1 icoană mare cu strană și candelă 6000 lei; Gh. Cuciurevea: 1 icoană mare cu strană și candelă 5000 lei; Ioan Pleșcan, ușile împărătești din nou, 2000 lei; Teodor Huțan, 1 rând veșminte diaconești, 2000 lei; Gh. Caminiuc, îmbrăcăminte la sf-ta Masă, 2000 lei; Gheorghe Filip, 1 cruce îmbrăcată cu argint pe sf-ta Masă, 2000 lei; Favel Cojocaru, 2 candelă argint și 1 perdea, 1500 lei; Mihai Zamfirescu, 1 perdea la Ușile Impăr.de fir, 1500 lei; Gh. A. Vădănei, 1 candelă de argint și 1 ușă din nou la Biserică, 1500 lei; V. Perian, 1 cruce Răstignirea și icoana Maicei

D-lui, 2000 lei; Ioan Drangă 1 păreche Cununii aurite, 1000 lei; V. Cazacu, 2 candelă de argint, 1000 lei; Gh. Blându,, 1 Evanghelie îmbrăcată cu argint și aurită, 3000 lei; Tasla și Ilinca Burcă, 2, candelă de argint, 1000 lei; Costache Zlăvog 1 sfeșnic pe sfânta Masă, 1000 lei; Ioan Chiran, 1 sfeșnic argintat la Maica D-lui, 1000 lei; Răposatu I Dănilă, 1 păreche cununii aurite, 1000 lei; Maria A. Petre, un covor lână, 1000 lei; Victoria N. Monah, 1 covor lână, 1000 lei; Maria Gh. Tântu, 1 covor lână 1000 lei; Gh. Prodan, 1 strană pentru cantori, 500 lei; Stavri Butnariu, reparația și înnoirea curpăului, 500 lei; Gherrghe, Edu, pentru 12 fofeez din nou la curpă, 500 lei; Gheorghe Barlescu, Imbrăcăminte a unei Evanghelii, 500 lei; Costache Huțu, Auritu sfintelor Vase, 500 lei; Anica C. Pleșcan, 1 laicer lână, 500 lei; Sevasta Dorofte, 1 perdea materie, 500 lei; Maria Ciornei, 1 perdea materie, 500 lei; Ion Hergheligi, 1 clopot la școală, 500 lei; Ernast Vonac, 2 cărți cumpărate pentru Biserică, 500 lei; Safta Moga, 1 față pe sfânta Masă, 500 lei; Varvara D. Iftode 1 covor lână, 500 lei; Gh. Sănduleanu, Ușile împărătești din nou la Biserică filială, 2000 lei; Vasile Netea, 1 icoană și 1 Masă, 2000 lei; locuitorii R.-Aldea, pentru un rând veșminte preoțești 15.000 lei; toți poporenii, pentru felurite daruri și bani pentru reparația Bisericilor, 20.000 de lei.

Pentru toate acestea să-i încarce Dumnezeu de toate bunătățile Sale cerești și pământești!

Sf. Episcopie a Dunării-de-Jos aduce vii mulțămiri persoanelor mai jos însemnate, care au făcut danii de bani pentru împodobirea și înfrumusețarea bisericii Sf. Ioan Botezătorul din orașul Galați, după cum urmează:

1. D-na Elena V. Grigoriu, o față de masă din pânză de târg costând cam lei 100; 2. d-na Morfi P. Maria, un șervet de pânză și un scaun împletit din pae în preț cam de lei 150; 3. d-na Anastasia Nicoli, un scaun îmbrăcat în damasc în preț de lei 160; 4. d-na Eleonora Pricopescu, un lăvicer de lână țesut de casă cu dungi felurite în preț de lei 500; 5. Costachi Hagi Teodor, o Sf-tă Evanghelie cu slove străbune, legată cu pânză și piele în preț de lei 300; 6. d-na Lucreția C. Stoica, un șervet de bumbac de lei 50; 7. d-na Aurica I. Trifan, o Sf-tă Iconiță Buna-Vestire lei 350; 8. d-na Marghioala N. Frangulea, un sfeșnic de lemn lucrat la strung și îmbrăcat cu alamă partea de sus de lei 800; 9. e-na Ecaterina Gh. Enescu, idem lei 800; 10. Dragomir Crețulescu pentru dresul sfeșnicilor lei 200; 11. Leon Mateescu asemenea lei 100; 12. Radu Chirea Idem lei 100; 13. d-na Ivanca Sava asemenea lei 100; 14. Silvestru Pădure asemenea lei 100;

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. II (524).

Noembrie 1924

D I N A L E Z I L E I

Sezonul pentru căutarea sănătății în diferite stațiuni balneare și climaterice s'a stârșit. Mulți dintre cei nevoiași în ale sănătății s'au dus pe timpul verii într'o parte sau alta spre a și-o întări, afară de cei mulți, cari în timp de război și după război s'au îmbogățit și s'au dus spre a-și risipi la stațiuni balneare și climaterice și sănătatea și banii câștigați, nu prin sudoare și muncă dreaptă și cinstită, ci prin diverse învârteli.

Am fost mobilizat în 1916 și desărcinat de serviciul armatei la 1 Aprilie 1922. Prin urmare timp de 6 ani n'am putut să-mi caut absolut de loc de sănătate, și la Aprilie 1922 doctorii îmi mai dădeau 3 luni de viață. Din război, din nefericire, n'am eșit numai cu sănătatea sdruncinată, ci și cu tot avutul, inclusiv biblioteca, rășluit de bulgari, cari și-au avut instalat la Internatul Teologic un spital. Pentru ameliorarea sănătății, mi s'au recomandat apele de Căciulata. Fiind redus la pungă, am făcut apel la P. S. Episcop *Vartolomeu* al Râmnicului, și P. S. Sa, cu toată bunăvoința, mi-a înlesnit locuința pe timpul curei de atunci și până în prezent.

Anul acesta la Călimănești a fost o adevărată invazie, nu atât de suferinzi, pe cât de oameni doritori de a-și petrece banii și vremea într'un fel oarecare. Ceeace mi-a fost dat să-mi vadă ochii m'a uimit, m'a zăpăcit, m'a umilit: așa risipă de bani, așa lux de preumblări în trăsură și automobile, așa scumpete, așa jaf și așa speculă nerușinată mai rar se poate vedea. Vecinii mei la restaurant plăteau o masă pentru 2 persoane cu câte 400 — 500 lei, iar eu căutam să scap la o masă cu 50 — 60 lei, și pentru ca să nu descopăr chelnerului situația reală a unui profesor universitar, eram nevoit să spun că toate felurile de bucate scumpe îmi sunt oprite de prescripția medicală.

Dar aceasta nu m'a surprins atât de mult, știut fiind că la Dumnezeu și în țara românească nimic nu e cu neputință. Deasemenea, nu m'a surprins așa de mult faptul, că nu erau între vizitatorii stațiunii 10 % români, ci fenomenul, că afară de mine nu mai era decât un preot vizitator constant. Se știe, că, din cauza misiunii preoțești, majoritatea slujitorilor altarului își ter-

mină viața din cauza boalelor de rinichi și în special pin cauza pietrei la rinichi și la beșica udului. Dacă lucrul este așa, atunci cum se explică faptul, că apele de Căciulata nu sunt utilizate de cei indicați de natura misiunii lor? Poate să fie la mijloc și un fel de orientalism, după care «ce ți-i scris în frunte ți-i pus», mai sigur însă este lipsa de mijloace și jugul greutăților familiare și sociale, cari ținutesc pe bietul preot de misiunea lui, până la ultima răsufare. Dacă eu, profesor universitar, preot și director de internat, abia mă pot deplasa cu groază de deficit la buzunar pe 20 sau 30 zile, pe vară, ce să facă confrății mei preoți, retribuți cu salarii cu mult inferioare celor ale ușierilor dela ministere?

Atunci se întreabă, ce este de făcut? Iată o întrebare venită la vreme, căci de obicei de unde te aștepti la mai mult, acolo recoltezi mai puțin. Toată lumea este în drept să găsească maximum de solidaritate între intelectuali, și totuși se știe, de exemplu, ce solidaritate a fost între profesori, când au cerut sporirea, nu a salariului, ci a dreptului de a trăi. Toată lumea se așteaptă, ca spiritul de solidaritate, de dragoste reciprocă să fie pecetea specială a preoților, ca unii ce sunt propovăduitori ai religiei celei mai interesate în apropierea sufletească dintre oameni, și cu toate acestea nu cred să fie chemare socială mai puțin organizată, mai dezunită și mai puțin contopită sufletește pentru un gând, cum este preoțimea.

Din nefericire, faptele de toate zilele ne învață și ne înfruntă fără răspuns. Să se uite cineva, de exemplu la ceeace au înfăptuit lucrătorii de toate breslele, fără să știe filosofie, fără să știe teologie, fără mult cens intelectual. Ei nu numai că au asociațiile lor bine organizate, ei nu numai că sacrifică cu mulțumire din puținul personal pentru binele general, nu numai că au fonduri cu ajutorul cărora pot rezista lăcomiei celor ce ar voi a-i specula, nu numai că-și asigură bătrânețele și familia, dar prin unire și dragoste reciprocă au reușit să-și facă dispensariile lor, spitalele lor, sanatoriile lor în cele mai vestite stațiuni balneare și climaterice. Aici cu adevărat se împlinește cuvântul Scripturii care zice că:

Dumnezeu alege pe cele slabe, ca să rușineze pe cei tari. Apoi, spre a noastră înfruntare, trebuie să se noteze că stațiunile climaterice, în marea lor majoritate, sunt pe lângă mănăstiri.

Prin urmare noi suntem favorizați de împrejurări, spre a ne putea îngriji de sănătatea noastră și a familiilor noastre. Sunt convins, că P. P. S. S. Chiriarhi ne-ar da tot concursul necesar, întru atingerea acestui scop.

Dar, urmează acest nesfârșit dar..., se vor găsi oare frații preoți, cari să ia cestiunea pe mână, să strângă laolaltă preoțimea, să o capceteze a face măcar puțin din multul pe care l-au făcut alții pe chestia îngrijirii sănătății? Eu am ridicat cestiunea și mai am încă multe ce de ridicat, fiind convins, că nimeni niciodată trupul său nu-l urăște, ci-l hrănește și-l încălzește.

ICON. C. NAZARIE

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament

Cartea Iob este un tot, un întreg

Din cuprinsul poeziei înțelegem că scrierea întregă desvoltă și desleagă o temă, cu care se ocupă dela început până la sfârșit, și deci este munca unui autor singur, care își destășoară planul său în mod logic și temeinic.

Nu toți cercetătorii acestei scrieri sunt de această părere.

A) Mai întâi au spus că precuvântarea și încheerea nu formează un întreg cu corpul poeziei.

Richard Simon. (Hist. crit.) *A. Schullens* (Comment. in Iob) *Hasse* (Magazin für die bibl. orient. Literatur. I, 162 sq), *Stuhlmann, Bernstein, Cölln, Knobel, Studer, și Ceyne* (numai pentru epilog) sunt cei ce țin de această părere.

1. Cel dintâiu motiv care i-a făcut să bănuiască *autenticitatea prologului și epilogului* este faptul că *acestea sunt scrise în proză, iar celelalte cuvântări în poezie.*

Din această pricină au început să cerceteze mai adânc legătura dintre aceste părți și corpul poeziei, găsind și alte temeuri pentru susținerea părerii aceștia. Dar nu este un adevăr întemeiat.

Pentru că *întreaga poezie n'are nici un înțeles fără prolog și epilog.* *Delitzsch* (Com. p. 26 § 9) zice cu dreptate că întreaga lucrare ar fi un ciomp, fără cap și țără picioare. Fără precuvântare nu se pot înțelege cuvântările celelalte, ce urmează, căci n'ai putea ști despre ce este vorba.

De asemenea încheerea nu poate fi lăsată la o parte. Ideea principală ce se desvoltă e suferința dreptului. Dece suferă omul drept?

Vechea teorie a răsplătirii, susținută de cei 3 prieteni ai lui Iob, găsea pricina în păcatele omului.

Poetul inspirat voește să arate că pentru suferință este și un alt temeu mai adânc.

Și ca să convingă dă și o *pildă* în Iob.

Acesta însă nu păcătuise, ci *este încercat de*

Dumnezeu, prin umilirea ce îndură din pricina uneltirii diavolului, cum arată în precuvântare.

Se înțelege că Satana n'a avut dreptate. Dar Iob în aprinderea apărării sale numește pe Dumnezeu tiran. A făcut deci o necuviință, un păcat, de care însă se curăță, căci se căește.

Satana mai zisese că Iob va părăsi credința în Domnul. N'a avut dreptate nici de data asta, căci Iob n'a încetat de a fi credincios Domnului. Atunci nu-i Dumnezeu un tiran dacă pedepsește pe cel ce-l rămâne credincios?! De acea trebuia să vină *încheerea* în care se spune că Iob cel credincios este răsplătit arătând astfel că Dumnezeu *încearcă numai*, dar nu părăsește niciodată pe cei drepti, cari sunt răsplățiți chiar în această viață. Și-i încearcă cu gândul ca să-i *curețe* și de cele mai adânci păcate și greșeli.

Acest epilog ar fi putut lipsi numai în poema unui autor creștin. Creștinul ar fi spus că răsplata desăvârșită a faptelor omului se capătă în viața viitoare. Și cititorii creștini ar fi înțeles acest lucru.

Dar în vremile acelea, ideea de viață viitoare licărea numai ca o stea în depărtări foarte mari, pe cari cei de atunci nu o prindeau cu mintea lor.

Ideea de viață viitoare era numai ca o presimțire și nimic mai mult.

2. Al doilea temeu este că *între prolog și celelalte părți ale poeziei ar fi contrazicere.* Și anume: În prolog și epilog se spune că *omul este răsplătit după faptele sale.* Deci suferința lui Iob, care se arată drept, n-are rost.

Ideea din celelalte părți ale poeziei este că *suferința este o încercare.*

Această părere este și ea greșită, căci nu se află nici o contrazicere între toate părțile poeziei. Citind prologul, cu luare aminte se vede îndată că te afli în fața unui fapt, a unei întâmplări, a cărei pricină și sfârșit nu se cunoaște. *Nici ideea răsplătirii după fapte, nici vreo altă idee nu este scoasă la iveală.* Întâlnirea satanii cu Dumnezeu

te face să-ți pui numai întrebări: Cine va avea dreptate? Ce se va întâmpla?

Când femea îl îndeamnă pe Iob să blesteme și să moară, te cuprinde frica că satana va avea dreptate.

Toate acestea așteaptă dezvoltare. Dezvoltarea și lămurirea urmează în celelalte părți ale poeziei.

Este de ajuns să citească cineva poezia, cu luare aminte, și fără să-și pună un gând anume în minte pe care voește să-l afle acolo, și atunci se va încredința că nu este nici o contradicție între o parte și alta a poeziei.

3. Al treilea motiv ar fi că în prolog Iob este liniștit și primește cu multă seninătate și răbdare nenorocirile ce au venit peste el.

În cele ce urmează, dela capitolul trei înainte, în corpul poeziei, Iob este pătimaș, iute la vorbă și se ridică chiar împotriva lui Dumnezeu, numindu-L tiran.

Deci aceste părți sunt de autori deosebiți.

Și această părere este fără temei. Căci din potrivă, tocmai această deosebire arată unitatea poeziei. Autorul avea un scop: să arate că și cel mai drept om poate fi ispitit să greșească și că *suferința este o școală de curățire și de încercare*. De aceea pe nesimțite scoate la iveală slăbiciunea firii omenești în Iob cel răbdător și liniștit, care în aprinderea discuției, apărându-și nevinovăția, greșește. Fără ca cetitorul să bage de seamă că Iob va ajunge să greșească, autorul se urcă mereu pe treptele analizei psihologice și încet, încet, te pune în fața faptului împlinit. Acesta este unul din punctele minunate ale scrierii, unde se vede măiestria autorului inspirat. Poate dacă ar fi fost 2 autori, trecerea lui Iob dela o stare la alta n'ar fi mers așa lin și pe nesimțite. Numai unul singur a putut să depene firul așa de bine, încât să se desfășure fără să se rupă.

Al patrulea temei ar fi că în epilog se spune că toți copiii lui Iob au murit.

Dar în cap. 5₂₅; 14₂₁; 19₁₇; 31₈ se vorbește de el ca și cum ar fi în mijlocul copiilor săi. Deci contradicție între 2 autori.

Netemeinicia acestei susțineri se vede din faptul că în cap. 8₄ ca și 29₅ se spune de asemenea că au murit copiii lui.

În cap. 5₂₅ se vorbește de «*וְיָרְעוּ*» adică de urmașii lui, cari pot fi și acei pe cari-i va avea.

În cap. 14₂₁ vorbește de urmașii ori cărui om în general, nu ai lui proprii (comp. v. 19 cu 21).

În cap. 19₁₇ avem expresia «*בְּנֵי בְטָנִי*» care pe românește se traduce „fii pântecelui meu” și se poate referi și poate denota și pe frații lui Iob, „*fii aceluiași pântec*”.

În cap 31₈ nu se vorbește de urmașii omului, ci «*וְיָרְעוּ*» este *sămânța ce răsare pe câmp*.

Al cincelea motiv este că în prolog și epilog (1₅ și 42₈) se vorbește de jertfă, pe când în celelalte părți ale poeziei nu se vorbește nici de jertfă nici de cult. Deci nu-i același autor.

Dar acest motiv s'a părut tuturor neserios, căci dacă în decursul desfășurării acțiunii de rezolvire a problemei nu a fost, în celelalte părți ale poeziei, nevoie și prilej să se vorbească de jertfă și de cult, de ce să credem că au fost 2 autori?

Al șaselea temei este că în prolog și epilog se întrebunțează cuvântul: יהוה ca *numire a Domnului*.

În celelalte părți numai אלהים și אלהים.

Deci autorii sunt deosebiți.

Dar trebuie luat seamă că și în prolog se găsește numirea אלהים (1 v 5, 9, 16; 2 9, 10) alături de Iahve.

De asemenea, din potrivă, numirea Iahve în celelalte părți ale poeziei (12₉; 38₁; 40_{1, 3 6}; 42₁).

Dacă se găsește mai puțin numirea Iahve pentru Domnul, trebuie să se țină seamă de faptul că poetul voește să-i dea poeziei culoritul vechimii celei mai îndepărtate. Și Iahve este numele Domnului ce s'a descoperit lui Moise în rugul aprins.

De asemenea să nu se uite și faptul că, în decursul vremii, un scriitor sau altul copiind textul, cu voe sau fără voe, va fi schimbat un nume în locul altuia.

Nu mai puțin nu trebuie să uităm și voința poetului, care, de sigur intenționat, a pus un nume în gura unei persoane și altul la alta, spre schimbare și caracterizare.

7) Un al șaptelea motiv ar fi că prologul este *adaos mai târziu* pentru că în el satana joacă un rol oarecare¹⁾.

■ Temeiurile celor ce susțin această părere sunt:

a) *În celelalte părți ale poeziei nu se mai vorbește de satana.*

În adevăr chiar bucățile din prolog 1₆₋₁₂, 2₁₋₇, în care se vorbește de satana, s'ar putea lăsa afară. Dar atunci ispitorul și pricina tuturor relelor ar lipsi; iar textul la cap. 2₉, ar trebui schimbat. Și poeziei întregi i-ar lua toată puterea de atracție.

Satana este pomenit numai în vorbirea pe care a avut-o cu Dumnezeu, adică în raportarea celor petrecute în cer, căci numai acolo era nevoie de el, și numai acolo jucase un rol.

În celelalte părți ale poeziei nu se mai vorbește de cele ce s'au întâmplat în cer, căci acestea erau necunoscute lui Iob și prietenilor lui. Deci nu era nevoie să se mai pomenească numele satanei.

În epilog de asemenea nu era nevoie să se

1) Stuhlmann, Bernstein, Knobel, Heiligstedt, König susțin aceasta.

amintească, căci chestiunea principală nu era dacă satana are sau nu dreptate, ci *dacă Iob rămâne credincios lui Dumnezeu*.

Și nu satana era personajul de seamă, ci Iob, deci numele satanei nu trebuia să se pomenească.

Au nu cumva duhul răutății trebuie pus în poemă bucurându-se că Iob a rămas credincios Domnului și a căpătat bunurile lui? Ar fi fost cea mai mare contradicție nu numai cu ideea ce reprezintă satana, dar și cu rolul ce l'a jucat în prolog.

b) Ideea de satana este de origină babiloneană sau persană.

Aceasta o părere greșită, care a fost mult dezbătută și a cărei netemeinicie o dau aci în treacăt, în scurte arătări.

Personificarea principiului răului o găsim cu mult înainte în paradis, în *șarpele ispititor* al Evei; în *Azazel* din legile Levitice (c. 16) și în proorocia lui Zaharia (3_{1, 2}) ca și în Cronici (21₁₉) găsim numirea de «satan» ca denotare a acestui principiu rău.

Și mult mai înaintea acestor vremi, în Numerii 22₂, cuvântul *שׂוּן* înseamnă *unul* care este dușman, se spune în mod dușmănos de-a curmezișul, ca și în ps. 109₆, unde întâlnim această numire.

Deci prologul nu poate fi scris mai târziu de cât celelalte părți ale poemei, căci autorul a putut cunoaște și chiar a cunoscut și principiul și numirea principiului răului — de mult întrebuițată în literatura scrisă și în datina orală a neamului său.

8) Un al optulea motiv împotriva *unității* acestei poeme se scoate din studiul celorlalte capitole, eari de asemenea au fost tăgăduite de a fi scrise odată toate. Să cercetăm pe scurt.

Capitolele 24, 27 și 28

Aceste capitole fac a treia grupă de convorbire între Iob și prietenii săi. Asupra lor este de luat seama că vorbirea lui Elifaz (c. 22) și mai ales cuvântul lui Bildad (c. 24) sunt cuosebire scurte. Țofar nici nu ia cuvântul. Iob însă ține trei cuvântări.

Pe de altă parte, în cap. 24, Iob pare a fi de părerea prietenilor săi.

În ccp. 28 el aduce o idee nouă —ideea înțelepciunii divine— despre care până atunci nu vorbește.

Intemeiați pe aceste observații mulți critici schimbă ordinea cuvântărilor, atribuindu-le altor autori, sau chiar șterg unele părți socotindu-le ca adause.

Împotriva acestora avem de observat că *schimbarea aceasta și distribuirea cuvântărilor* din cap. 24—27 între Țofar, Bildad, Elifaz și Iob, *după*

bunul plac al cercetărilor de azi, având un caracter, după vorba chiar a unui critic «trop hypothétique» (Gautier II p. 116) adică prea închipuit și cu totul subiectiv, nu merită a fi luate în cercetare mai de aproape. Pe această cale faci bucăți orice carte, după bunul plac al unuia sau altuia.

De asemenea faptul că Elifaz vorbește puțin și Bildad și mai puțin, iar Țofar nici nu ia cuvântul, nu are nici o însemnătate. Autorul a voit să arate prin aceasta că prietenii săi nu mai au argumente noi în susținerea părerii lor; au spus tot ce știau.

Mai de seamă este faptul dacă Iob a fost convins de ei, cum susțin unii că ar reeși din cap. 24.

Citind însă textul cu luare aminte vedem că *prietenii săi* au rămas tot la principiul lor, că *între fapte și suferință este o strânsă legătură*, adică cel păcătos este pedepsit și cel drept răsplătit.

Iob, din potrivă, *susține că nu în totdeauna este așa și ca dovadă se dă chiar pe el, care este nevinovat*.

Dar atât în capitolul 24 cât și în 27 v. 11—23, s'ar părea că Iob a fost convins de prietenii săi și le dă dreptate. În realitate însă nu este așa. El spune că *Dumnezeu pedepsește pe cei răi, dar suferința nu este întotdeauna pedeapsă pentru păcat*. Deci își susține nevinovăția.

Vorbele acestea însă par a contradice susținerea lui dinnainte că *adesea păcătoșii rămân nepedepsiți*. Citind textul, ne vom încredința că Iob în versul 11 și urmare (din cap. 27) se gândește și are în vedere numai pe prietenii săi. El are credința tare că Dumnezeu pedepsește pe cei răi și de aceea este sigur că și pe el îl va răsbuna.

Și în acelaș timp atrage luarea aminte a prietenilor asupra lor înșiși. *El, Iob*, ținut de credința că Dumnezeu pedepsește pe cei păcătoși, *n'a păcătuit*.

Prietenii lui zic tot așa, dar ei întrebuițează această învățătură greșit și nu o au în orice clipă în inimă. Aplicându-o la el arată că până acum erau prietenii, acum s'au făcut dușmanii lui. Și nu se gândesc de loc că ei, chiar dacă acum *sunt nepedepsiți*, totuși *vor fi pedepsiți* pentru păcatul ce-l fac acum acuzându-l pe el pe nedrept.

Deci Iob combate pe prietenii lui, chiar cu învățătura lor.

Dacă ni se par expresiunile cam grele și nepotrivite, trebuie să ținem socoteală că textul a putut fi puțin schimbat ici și colo, la copiat, în vre-un loc oarecare tocmai din aceste capitole.

Totuș înțelesul este clar și la o cercetare

amănunțită și obiectivă nu se găsește nici o contradicție.

* * *

Cap. 28 este unul din cele mai frumoase capitole din carte.

— Pe un ton liniștit, dar mișcător vorbește despre *înțelepciunea divină*.

Ideea de înțelepciune divină este pentru întâia dată adusă în carte.

Desvoltarea ei, la o cercetare repede, pare a nu fi la locul ei. De aceea mulți critici sunt de părere că acest capitol trebuie să se șteargă din carte.

Cercetând însă cu luare aminte ideile din poemă și dezvoltarea temei, ne încredințăm că această părere este greșită.

În acest capitol (28) Iob spune că omul poate să găsească și să scoată din pământ tot ce-i trebuie.

Dar numai înțelepciunea nu o poate dobândi căci nu se găsește în fapte. Dumnezeu singur o are. Pentru a ști cum să o dobândească omul, Iob îi spune ce este: «*Iată! Temerea de Domnul, aceasta-i înțelepciunea; fuga de fapta rea aceasta-i priceperea*» (28₂₇₋₂₈).

Și auzind acestea cei de azi se întreabă: De care înțelepciune este vorba aci: intelectuală, metafizică, sau materială practică?

Dar Iob nu se gândește de loc la asemenea deosebiri. El se duce cu mintea *de ce-i trebuie* lui înțelepciunea. Înțelepciunea este înțelepciune și cine o are, este fericit. Și el n'ar dori înțelepciunea decât numai pentru a deslega și pune capăt discuției dintre el și prietenii săi.

Prietenilor săi înțelepciunea lor le spune că suferința este pedeapsa păcatului. Iob nu se cunoaște vinovat și deci întrebarea: *De unde vine suferința dreptului?* rămâne nedeslegată.

Atunci numai *înțelepciunea* Dumnezească o poate deslega, fiindcă El singur are și poate da oamenilor înțelepciunea trebuitoare unei asemenea deslegări. Cei care cred oamenii că au sub numele de *înțelepciune*, nu-i înțelepciune. *Înțelepciunea este temerea de Dumnezeu. Priceperea este fuga de fapta rea.*

Acestea trebuie să fie înțelepciunea omului.

Având aceasta poate înainta și merge progresând ca și cum ar avea înțelepciunea divină, pentru că Dumnezeu, care are adevărata înțelepciune, o dă omului care umblă *pe această cărare*. De aceea și nelegiuții, cari nu umblă pe această potecă, vor fi pedepsiți.

Iob însă a umblat pe acest drum și totuși suferă.

Nădejdea în Dumnezeu l'a amăgit. Acum se află în stare de mare nedumerire și trebuie să

recunoască neputința de a înțelege ceea ce-l frământă (cap. 27).

De aceea într'o descriere frumoasă vorbește de înțelepciunea divină, la care va găsi dezlegarea ce caută (cap. 28).

El are aceeași soartă ca toată lumea. N'are înțelepciunea cea adevărată, căci nu-i dat omului s'o aibă. *Singur Dumnezeu o are.*

Direct nu se spune aceasta nici în acest capitol, nici în altă parte. Dar foarte ușor se înțelege din întreaga expunere și tratare.

Autorul merge treptat spre deslegarea problemei sale și cap. 28 unde înțelepciunea divină este cea din urmă nădejde spre limpezirea sbuciumului și îndoelii ce-i frământau pe toți, ni se prezintă ca o legătură cu cele ce se vor spune de Elihu, tânărul, care-i muștră că se socotesc mari înțelepți și au îndrăzneala să dezlege probleme așa de grele.

Capitolele 29-31

Tot așa sunt socotite de marea majoritate a criticilor ca făcând parte din poemă. Dar toți aceștia șterg cap. 28 pe temeiul că nu se unește cu cele din cap. 29—31.

Noi socotim că și cap. 28 și 29—31 sunt la locul lor. Iată de ce:

În cap. 28 Iob vorbește de înțelepciunea divină — singura de la care așteaptă deslegarea zbuciumului său. Și așteaptă liniștit judecata, căci nu se știe de loc vinovat, cum arată în cap. 29 cercetând, cu ochii minții, și descriind starea terică în care trăia înainte. Acum însă, spune el în cap. 30, este cel mai nenorocit.

«*Fericirea mea ca norul a trecut*» (30₉₋₁₅).

Totuși în fericire, ca și în nenorocire, nu simte, nu știe încărcată conștiința lui cu nici un păcat.

De aceea așteaptă judecata Domnului și stă gata să răspundă (c 31), să vadă care-i dezlegarea ce dă înțelepciunea Domnului frământărilor lor.

Iată dar cum aceste capitole 28, și 29—31 se unesc foarte bine între ele.

* * *

Cap. 32—37 în care sunt cuvintele tânărului Elihu au fost mult criticate.

Eichhorn, Stulmann, Bernstein, Knobel, Collin, De Wette, Schrader, Meier, Ewald, Dillmann, Volk, Bleek, Grau, Renan chiar și Delitzsch, Oehler, Gautier și alții zic că *aceste capitole n'au făcut parte din poemă chiar de la început.*

Iohn, Ständlin, Bertholdt Gesenius, Schärer, Rosenmüller, Umbreit, Stendel, Keil, Hengstenberg, Havernick, Hahn, Budde, Cornil, Sellin,

Wildboer și alții *apără autenticitatea acestor capitole.*

Iată argumentele cele mai de seamă aduse împotriva autenticității lor:

1. Elihu nu este pomenit nici în precuvântare, nici în încheerea cărții.

Dar acest fapt nu dovedește nimic. Este o cerere nedreaptă că un autor să-ți numească din nainte, în *precuvântare*, toate persoanele ce le va aduce să vorbească.

Ar fi trebuit să numească din nainte și pe Iahve. Și pe alții chiar cari erau de față, căci din cap. 18, sq. și 30, sq. se pare că au mai fost acolo și alte persoane. Poetul însă amintește de fiecare atunci când intră în acțiune.

Nici în *încheere* nu putea fi amintit Elihu. Iob n'a avut ce să-i răspundă, căci vorbirea lui cuprindea adevăruri pe care ceilalți nu le-au spus și Iob chiar se luptă cu el însuși, ascultându-l, căci din ce în ce i se lumina mintea și simțea că are dreptate.

2. Cuvântarea lui Elihu rupe legătura dintre cap. 29—31 unde vorbește Iob și cap. 38 unde începe vorbirea Domnului.

Dar nici sfârșitul cap. 31, nici începutul Cap. 38 nu admit această părere.

Iată sfârșitul Cap. 31:

V. 35 «Cine-mi dă pe unul, care mă ascultă?»

Iată aci iscălitura mea!

Cel puternic să-mi răspundă!

Și de-ași avea (pâra) scrisoarea, ce a scris
[vrășmașul meu!

V. 36 În adevăr! pe umărul meu ași purta-o,

Ca pe o cunună a-și lega-o în jurul tâmpelor,

V. 37 Numărul pașilor mei i-ași spune,

Ca un prinț a-și sta în fața Lui“.

Aceste cuvinte îndrăznețe ar fi avut de urmare, după învățătura Vechiului Testament, nimicirea celui îndrăzneț. Apărând Domnul, după aceste cuvinte, Iob n'ar fi putut face altceva de cât să se supună puterii.

Dar nu această supunere oarbă, silită, dezlega problema ce-l frământa. Ar fi rămas în credința că tot el are dreptate, căci de nevoie s'a spus nu din convingere.

Cuvântarea lui Elihu îl pregătește pentru primirea judecății, hotărârii din urmă. Când se vede rușinat de un tânăr ca acesta nu mai are îndrăzneala să zică: *se supune puterii Domnului.*

Cântarea slavei Domnului din ultimile cuvinte ale lui Elihu (Cap. 37) pregătește și se potrivește mult mai bine cu începutul Cap. 38 unde se descrie *arătarea Domnului*, care pune lui Iob întrebări mai adânci.

Pregătit, *prin cuvântarea lui Elihu*, acestea se lipesc de sufletul lui și acum judecata din urmă asupra problemei ce-l chină nu i se pare *poruncită, ci adevărată, reală.*

Acestea zise dovedesc că ideile din capitolele 32—37 nu întrerup, ci unesc foarte bine între ele ideile în care se dezvoltă problema pusă de poet.

3) Elihu chiamă pe Iob pe nume, pe când nici Iob nici prietenii lui nu fac acest lucru. Prin urmare Cap. 32—37 au alt autor.

Dar Elihu stă la mijloc între Iob și prietenii săi. Deci când se adresa lui îl numea spre deosebire de ceilalți. El vorbea către toți, dar chemându-l pe nume arăta ce anume spune *numai lui*

Din capitolul 42 v. 7-8 se vede că Domnul numește pe Iob de mai multe ori pe nume.

De aci ar urma că și aceste cuvântări să fie adăogate de alt autor. Totuși nici un critic n'a susținut această părere. Nici măcar n'a spus-o vreunul.

4. Iob nu răspunde lui Elihu. Deci cuvântarea lui Elihu este adaosă mai târziu.

Iob a răspuns celor trei prieteni ai lui, pentru că simțea că nu-i drept ce spun ei. La cuvântarea lui Elihu n'avea ce răspunde căci vedea bine că alta este calea pe care a luat-o și mintea lui îi spunea că este cea dreaptă. Așteaptă să-l audă până la sfârșit. Era cu atât mai nerăbdător să-l asculte cu cât nu se aștepta ca tocmai de la un tânăr ca el să vină adevărata deslegare.

5. În cap. 2 vers. 11 cei trei prieteni ai lui Iob sunt vestiți în scurte cuvinte.

Elihu vorbește despre sine în mai multe versuri (32₂₋₆).

Deci deosebire și de aci credința că este un alt autor.

Dar fără această introducere, despre el însuși, n'ar ști cititorul drept ce să ia pe Elihu: ca părtaș la discuție sau ca judecător.

În situația lui față de Iob și de ceilalți prieteni ai săi, trebuiau câteva vorbe de introducere ca nu cumva, cele ce avea să spună, să fie greșit înțelese.

Afară de acestea tocmai această scurtă introducere arată *modestia, înțelepciunea și religiozitatea lui*, care măresc rezultatul cuvântării lui.

Deci nu-i motiv de a crede că este alt autor, care a scris introducerea ca și cuvântarea lui Elihu.

* * *

6. Elihu se laudă și este mult mai vorbăreț de cât ceilalți, spunând multe fără rost și fără gust, cum se vede din cap. 32, 33. Deci alt autor.

Mai întâi nu se poate înțelege de ce vorbăria lui Elihu ar fi un motiv să credem că ar fi alt autor care să fi scris aceste capitole. Este foarte

natural cu un om să fie mai vorbăreț de cât altul.

Dar în cele ce spune Elihu în cap. 32, 33, nu este laudă nici vorbărie. Până atunci ca unul mai tânăr tăcuse și plin de modestie ascultase pe ceilalți.

Citind cu luare aminte și obiectiv aceste versuri ne încredințăm că el motivează de ce vorbește și deci vrea să le atragă atențiunea asupra vorbelor lui. Este cum am zice un fel de «*captatio benevolentiae*».

- 32-15 „Incremenit'au, nu mai răspund,
„Cuvintele au pierit din gura lor,
16 „Și eu s'aștept pentru că ei nu vorbesc?!
„Că stau și nu mai răspund?!
17 „Vreau să răspund și eu la rându-mi
„să spun ce știu și eu,
18 „Căci plin sunt de cuvinte,
„Mă apasă gândul în lăuntru meu.
19 „Iată, lăuntru meu ca vinul nou ce nu-i
„desfundat,
„ca foalele, atunci umplute, gata să țâșnească,
20 „Vreau să vorbesc și să respir ușurat
„să deschid buzele și să răspund.
21 „Nimănui nu-i voiu lua parte,
„Și nici un om voiu linguși,
22 „Căci nu știu să lingușesc:
„Și foarte ușor făcătorul meu m'ar ridica».

De ce aceste versuri u'au putut —și mai mult: *n'au trebuit*— să fie scrise, nu se poate înțelege! Nici de ce tocmai un alt autor le-ar fi scris!

7. Cuvântarea lui Elihu arată că este de prisos arătarea Domnului și vorbirea Lui, căci Elihu desleagă problema.

Cum însă vorbirea Domnului este în adevăr din poezie, urmează că ce spune Elihu este a-daos mai târziu. Iarăși o susținere greșită.

În adevăr *prietenii săi* stau pe punctul că orice suferință este o pedeapsă.

Elihu însă scoțând la lumină *greșala lui Iob* în cele ce el însuși —Iob— a vorbit, (33₁₂) el cei zdrobit de suferință, când carnea i se topea de nu se mai cunoaște (33₃₁) și arătându-i cum Dumnezeu, prin această suferință îi aduce în față păcatul *mândrii*, săvârșit, fără să-și de a seama, tocmai prin încrederea prea mare în el însuși, spune că suferința este și un mijloc de curățire, căci Domnul

- „le pune oamenilor înainte fapta lor,
„și păcatele lor că sunt prea multe,
„și le deschide *urechea spre mustrare*,
„și le zice să se întoarcă din drumul nelegiurii (36₈₋₁₀).

Iob nefiind conștient de *păcatul mândriei* lui, Elihu i-l aduce înainte, grăindu-i:

«Iată eu îți răspund în aceasta n'ai dreptste».

.... Adică să vorbească așa de semeț, înaintea Domnului, căci (33₁₀):

«Mult mai mare este Domnul, decât omul muritor».

Acesta era *un punct de vedere nou*, după felul cum se desfășurase discuția până acum.

Mai înainte, în cap. 5 v. 17, și în gura lui Elifaz găsim:

- „Iată, ferice de omul pe care Domnu 'l ceartă,
»A Domnului mustrare să n'o desprețuiești».

Și deci s'ar părea că și Elifaz a arătat suferința ca un mijloc de curățire.

Dar aici se poate vedea îndată, din cuprinsul vorbirei lui Elifaz, că este vorba de o *mustrare pentru păcate* de care ești conștient, pentru *cele săvârșite*, deci nu de o mustrare a unui om drept și nepătat.

Nu-i vorba de mustrarea ce se dă omului ca o curățire chiar de păcatele de care nu-i conștient.

Această idee o găsim numai la Elihu.

În cât nu putem zice că poetul a avut, odată, această idee: că suferința este curățire, și *neștiind cum s'o întrebuinteze a părăsi'o*. Pe urmă a venit un altul și a pus'o în gura lui Elihu, adăogând aceste capitole.

Această idee este chiar a celui ce a scris poezia și el a scris dela început și cuvântarea pusă în gura lui Elihu.

Alții au mai zis: Ue oare care citind poezia a înțeles mai bine de cât poetul rolul suferinței și văzând că el a lăsat nedesvoltată ideea de *curățire a suferinței*, a adăogat aceste capitole, în care se află vorbirea lui Elihu.

Dar doctrina autorului poeziei nu era așa ușoară în cât s'o lase la puterea de pătrundere a cititorului.

De astfel nu acesta era scopul poeziei lui.

Afară de aceasta, Iob este preatere pe nevinovăția lui, atât în trecut, cât și în timpul boalei, în cât suferința lui o socotea că nedreptate. Nu-i nicăeri la el vreo înclinare a socoti astfel nenorocirea ce l'a lovit. Deci n'avea ideea de însemnătatea pe care o avea suferința lui pentru el și pentru alții. În o asemenea stare sufletească, dacă ar fi urmat cuvântarea Domnului cu acele vorbe aspre de mustrare, desigur că Iob n'ar fi ajuns să priceapă rostul suferinței lui, *ci s'ar fi supus de frică puterii, fără a se umili cu adevărat*. Și în cazul acesta tot cuprinsul poeziei n'ar fi avut efectul și însemnătatea mare pe care o are acum. Căința lui nefiind plecată din sufletul lui convins, n'ar fi fost de lungă durată.

Pe lângă aceasta, cuvintele pline de batjocoră ale Domnului pe care le adresează tuturor, n'ar avea nici un rost, nici un înțeles. Dacă nimeni

n'ar fi deslegat problema, de ce să-l mai ia în răs pe Iob?

Dar Elihu arătase în vorbirea sa tocmai cum se poate dezlega suferința iui Iob, ce se socotea drept.

Deci nu era ceva ce nu se poate deslega de om ci numai de Dumnezeu. Probă că a dezlegat-o unul mai tânăr ca toți. Această tinerețe da drept la ironie pe socoteala îngâmării lui Iob și era încă un motiv mai mult ca el să se umilească, cu atât mai vârtos înaintea Domnului.

Dibăcia poetului prin scrierea vorbirei lui Elihu este de luat în seamă și din alt punct de vedere. El nu voește ca Dumnezeirea însăși să deslege chestiunile ce sunt în puterea omului, sau să se amestece prea mult între trământările sufletești ale omului. De aceea în cuvântarea Domnului nici nu se vorbește de Elihu, sau de ideile lui. Nu era nimic de spus la ele. El se arăta omului numai în slava și puterea Lui și cere celui, care-l provocase cu vorbe îndrăsnețe, cum făcuse Iob, să-și arate iscusința și puterea în tața Lui.

Iob ceruse ca să vorbească Domnul, de aceea a și vorbit.

* * *

Vorbirea lui Elihu nu întrerupe, așa dar, și-riul ideilor ci numai pregătește pe toți pentru deslegarea problemei ce-i preocupau, dezlegare ce s'a sfârșit prin arătarea Domnului și vorbirea Lui către Iob.

Poetul merge treptat, treptat, până la dezlegarea din urmă ce se dă prin gura omului și se întărește de Dumnezeu.

Așa dar ori-ce motive aduse împotriva autenticității vorbirii lui Elihu nu sunt la locul lor și n'au temei.

* * *

8. *Elihu în cuvântarea lui spune că suferința dreptului se sfârșește cu mântuirea lui.* Deci, acel care a scris vorbirea lui Elihu, a cunoscut întreaga poemă și a fost influențat de sfârșitul bun al suferinții lui Iob. Părere greșită.

Mai întâiu, dacă istoria vieții lui Iob se sfârșea așa, poetul fiind protivnic unei asemenea idei, putea prin scrisul lui să schimbe faptul altfel de cum se petrecuse? Cătuși de puțin. În realitate temeiul este altul.

Unui scriitor, care credea în dreptatea Dumnezeiască nu i-ar fi fost cu putință să spună că un om drept pierde fără să-i se recunoască dreptatea. Numai în cazul când ar fi crezut în răsplată ce s'ar da în viața viitoare, ar fi putut lăsa pe un om drept să moară fără răsplată aci pe pământ. Dar în tot Vechiul Testament credința în viața viitoare este cum am spus numai o pre-

simțire. În Noul Testament ni se pune înaintea ca ceva hotărât și este o credință tare, singură. Deci nici Elihu nu putea lăsa pe dreptul Iob să moară sub greutatea suferinții și de aceea ca o mângâiere adaogă că suferința dreptului se isprăvește cu mântuirea lui.

Cuvântarea lui Elihu cuprinsă în Cap. 32—37 nu este dar un adaus. Face parte din cuvântare.

Scotând în evidență rolul educativ al suferinții face poema aceasta mult mai instructivă, mai de scamă.

Din punct de vedere religios îmbogățește pe cititor cu o idee de mare însemnătate că Dumnezeu, chiar atunci când supune la probă, pe cei mai buni din slujitorii săi, n'are în vedere de cât binele lor.

Elihu spune un mare adevăr, pe care mai târziu îl găsim spus limpede la Ap. Pavel, că «necazul, răbdarea, lucrează; răbdarea curățire; iar curățirea nădejde». (Rom. 5₃).

Iob simțea bine că acest tânăr spune adevărul, dar totuși problema rămânea pentru el nedezlegată. El ar fi voit — cum de altfel vrem noi toți până azi — ca Dumnezeu să lucreze îndată ce vede un drept suferind, sau să trimeată suferința asupra omului ori când este nevoie să-l îndrepteze.

Arătarea Domnului dă lui Iob răspunsul ce i se cuvine și-l aduce la realitate; îl face să înțeleagă că mintea omului nu poate să pătrundă adâncurile planurilor Dumnezeiești, în cât mărturisește plin de umilinți:

„Iată, sunt mic, ce pot să-ți răspund?!

„Să-mi pun mâna la gură,

„Odată am vorbit și nu voi mai răspunde,

„Și a doua oară nu mai zic nimic“. (40₄₋₆).

Capitolele 40₁₅ 41₂₅

În aceste capitole se face descrierea a doi monștrii; Behemot și Leviatan. Deși sunt un model de artă în compunere și descriere literară, au fost mult atacate și socotite ca adaose de un alt poet.

Unii critici cercetând mai obiectiv limba și conținutul acestei bucăți cred că este scrisă de autorul poemii, dar acolo unde este astăzi nu este locul unde a fost de la început, ci scriitorii au copiat greșit.

După alți mulți critici autorul ar fi un Iudeu de prin veacul al 6-lea, care s'a dus cu Ieremia în Egipt și acolo a cunoscut de aproape aceste 2 animale.

a) Monștrii aceștia, zic criticii, se descriu în capitolele 40 și 41, ca să arate cât de puternic este Dumnezeu față de cele mai grozave creaturi.

Poetul însă descrie tot ce privește puterea divină și cum se arată această putere în creațiune în cap. 38 și 39.

În cap 40 și 41 se vorbește mai mult de **dreptatea** Dumnezeiască.

Deci aceste descrieri sunt adaose de alt autor. Părere personală greșită.

În toată poema autorul nu face această deosebire între *puierea* și *dreptatea* divină. Din potrivă *puterea*, *dreptatea* ca și *înțelepciunea* divină sunt pentru el una. Și Dumnezeu, cel ce le întrupează, stăpânește cu ele lumea, făcând și pe cel mai îngâmfat muritor nechibzuit să se plece Lui.

Aceste animale, ce nu sunt supuse de oameni, sunt reprezentanții puterilor naturale cele mai mari. Totuși și acestea sunt supuse de D-zeu.

Că aceste animale ar fi simbolul lui Satan și Antichrist — puterile dușmane Domnului — nu găsim motive în scriere.

Dar și într'un asemenea caz însă descrierea lor tot același înțeles ar avea, adică: *nimic pe lume nu se poate opune puterii divine*. Și tocmai acesta era și scopul cuvântării Domnului, pe care o aflăm din aceste capitole.

b) *Alții* zic: Arătarea acestor animale ca nesupuse de oameni nu corespunde realității. Egiptenii le vânau.

De asemenea aceste animale nu erau cunoscute celor din Palestina.

Deci un alt autor a scris acestea.

Dar autorul socotind aceste animale ca nesupuse de oameni a luat pe acelea, cari intrau în cercul lui de vedere de atunci. Nu trebuie să judecăm această alegere după cunoștințele noastre de azi, sau după cele ce aflăm mai târziu la Egipteni.

În Palestina puteau să fie cunoscute, căci, mai cu osebire sub Solomon, era mare comunicare eu Egiptul. Autorul poeziei, căruia îi plăcea descrierile deosebite, neobișnuite, a ales cu siguranță descrierea acestor animale tocmai fiindcă găsea un bun prilej de a face o descriere frumoasă și a scoate la iveală puterea Domnului.

c) Descrierea acestor animale este mult mai amănunțit făcută de cât a celor din capitolele din înainte. Deci alt autor.

Dar acestea sunt judecați subiective, din cari nu putem sub nici o formă trage ideea că ar avea un alt autor. De ce, adică, chiar autorul poeziei să nu fi descris aceste animale mai amănunțit și trebuia să facă acest lucru numai un altul? Numai fiind că credem sau vrem să credem noi azi așa?

d) Aceste animale sunt descrise aci amănunțit numai spre a arăta și scoate la iveală puterea divină, față de neputința și slăbiciunea omului. Prin urmare sunt la locul lor și scot în evidență tocmai ce trebuie.

e) Limba în care sunt scrise aceste bucăți nu diferă de a celorlalte. Idiotisme sunt puține și

se explică în mare parte prin caracterul deosebit al descrierilor, ce se mișcă mai mult în domeniul naturii. Expresiunile comune cu celelalte părți ale poeziei sunt mult mai multe de cât aceste idiotisme, sau expresii proprii numai acestor bucăți.

* * *

Din toate cele spuse până aci ne încredințăm că nu sunt temeiuri puternice să credem că poema are mai mulți autori și ar fi lipsită de unitate.

Ce gen literar este?

Toate încercările făcute, de dileriți cercetători. a pune poema sub în o clasă sau alta de poezii n'au ajuns la nici un rezultat pozitiv, netăgăduit, *Unii* au zis că este o *epopee*. Stuss ¹⁾ *Lichtenstein* ²⁾ *Ilgen* ³⁾ *Augusti* ⁴⁾ *Goad* ⁵⁾ și alții.

Alții au socotit-o ca o *poemă lirică* ⁶⁾.

Luther, Leibniz, Umbreit ⁷⁾ Ewald ⁸⁾ socotesc aceasta *poemă* ca «Drama divină a vechilor Ebrei».

Hupfeld, *Davidson*, *Delitzsch*, *Szold* și alții o socotesc de asemenea *dramă*.

Breuz, *Iohn Gerhard*, *Beza*, *Marcus Coccejus* și alții o socotesc o *tragedie* și au pus-o alături cu tragediile lui *Sofocle* sau *Aeschyl*.

Vogel A. în o *dezertătie* ⁹⁾ face apropiere între *Iob* și *Philoctet*.

Bauer G. a făcut o paralelă între *Iob* și *Comedia* lui *Dante*.

Mulți însă o socotesc o *poemă didactică*, adică de învățătură (*Kaulen* ¹⁰⁾ și alții.

Cercetând obiectiv cuprinsul poeziei ne încredințăm ușor că:

Nu-i dramă pentru că-i lipsește intriga încheată în țesătura întâmplărilor și caracterizarea personagiilor. Partea principală o formează aci dialogul. Cum nu putem pune dialogurile lui *Plato* sau dialogurile din *Talmud* ca drame, tot așa și cu *Iob*.

Nu-i nici epopee pentru că nu povestirea este fondul principal al poeziei. Prologul ca și epilogul sunt prea scurte în legătură cu celelalte părți.

Nu-i nici poezie lirică, căci gândul autorului nu este numai de a produce sentimente.

Nu-i nici poezie didactică, căci din cele mai

¹⁾ De Epopeia Iobaea 1753.

²⁾ Nun libri Iobi cum Odysea Homeri comparari possit. 1773.

³⁾ Iobi antiquissimi carminis hebraici natura atque virtus 1789.

⁴⁾ Einleitung in das A. Test.

⁵⁾ Version of Iob.

⁶⁾ Stuhlman, Keil și alții.

⁷⁾ Einleit ung zu sein. Kommentar.

⁸⁾ Dichter des Alten Bundes.

⁹⁾ Quid de fato senserit Indaei et Graeci, Iobo et Sophocli Philoctete probatur.

¹⁰⁾ Einleitung in das alt. Testament.

NOUA LEGE ORGANICĂ A BISERICII GRECIEI

Cap. VIII.

Consistoriile bisericesti

Art. 43. — In fiecare Episcopie, și anume la reședința ei, se află un consistoriu sau tribunal bisericesc, care judecă în prima instanță pe clericii și monahii cari aparțin Episcopiei, sau cari se află în ea, pentru abaterile lor bisericesti.

Art. 44. — Consistoriul Episcopal se compune din Arhiepiscopul Eparhiei, ca președinte, și patru membri preoți ai Episcopiei, cari se numesc și se destituiesc de către el. Numirea și destituirea lor se aduce la cunoștința Sf. Sinod.

Arhiepiscopul poate constitui consistoriu episcopal și în afară de scaunul Episcopiei sale pentru judecarea locală a contravențiunilor. Un astfel de consistoriu se compune din el, ca președinte și doi membri clerici, chemați de el, făcându-se mențiune despre aceasta în actul de judecată.

In ambele împrejurări, vot hotărâtor are Președintele, iar membrii clerici au numai vot consultativ.

Când Arhiepiscopul lipsește, fiind împiedicat, îl înlocuiește primul dintre membrii clerici ai consistoriului, chemându-se un al cincilea membru dintre cei patru membri suplimentari ai consistoriului, cari se numesc și se destituiesc în acelaș mod ca și membrii ordinari.

Dacă absentează unul sau mai mulți din membrii ordinari, vor fi chemați atâția din membrii suplimentari, așa în cât consistoriul să aibă cinci membri totdeauna. Hotărârile în asemenea cazuri se iau cu majoritate de voturi.

Pe Arhiepiscopul Atenei îl înlocuiește unul din Episcopii ajutători, când este împiedecat. Intru aceasta, va avea însărcinare scrisă din partea Arhiepiscopului.

Art. 45. — Consistoriul dă următoarele pedepse:

a) Muștrarea.

b) Oprirea dela orice servire bisericească a celui condamnat, cu sau fără dreptul de a se bucura de drepturile parohiale, dar nu mai mult decât pe trei ani.

c) Oprirea salariului, cu sau fără dreptul de a sluji cele preoțești, până la trei ani.

d) Căderea din demnitatea sa (din oficiul său).

e) Deținerea corporală până la trei ani în vreo mănăstire sau alt local ca institut de cumințire, potrivit pentru monahi și ieromonahi.

Art. 46. — Dacă vre-un cleric este vinovat de greșeli grele, cari ar putea provoca scandal, Episcopul îl poate opri dela săvârșirea oricărui serviciu religios, dar nu mai mult ca două luni.

Art. 47. — Hotărârile, cari impun muștrarea,

oprirea din demnitatea sa și din serviciile preoțești pentru patru zeci de zile, n'au dreptul de apel. Toate celelalte se pot aduce de cel condamnat înaintea consistoriului de a doua instanță.

Art. 48. — La Arhiepiscopia Athenei, și la mitropoliile: Patra, Mantinea, Corcira, Larisa și la scaunele lor, se instituesc consistorii de a doua instanță.

In competența lor sunt: a) apelurile contra hotărârilor consistoriilor episcopale; b) Incheieri cari, după judecata consistoriului episcopal, cuprind pedepsele de oprire sau deținerea corporală, mai mult ca trei ani, sau caterisirea.

Art. 49. — A) In competența consistoriului bisericesc al Atenei, aparțin: a) Arhiepiscopia Atenei; b) Mitropoliile: Teba și Levadia; c) Halchida; d) Caristia; e) Corintul; f) Idra-Speța; g) Sira; h) Paronaxia și i) Thera.

B) In competența celui dela Patra aparțin mitropoliile: a) Patra; b) Calavrita și Eghialia; c) Elia; d) Acarnania; e) Naupactia și Evritania și f) Fochida.

C) In competența celui din Mantinea intră mitropoliile: a) Mantinea și Kynuria; b) Trifilia și Olimpia; c) Messinia; d) Ghythiu și Oililu; e) Monevasia și Lacedemonia; f) Kytira; g) Argolida și h) Gortinul și Megalopolea.

D) Celui din Corcira aparțin mitropoliile: a) Corcira și Pazul; b) Leucada și Itaca; c) Cefalonia; d) Zachintos și e) Arta.

E) Celui dela Larisa aparțin mitropoliile: a) Larisa și Platamonul; b) Demetriada; e) Trica și Stagon; d) Fanariu și Tessaliolida; și e) Fthiotida.

Prin decret regal se pot modifica limitele consistoriilor de a doua instanță, la propunerea făcută de sf. Sinod.

Art. 50. — Membri ai consistoriului bisericesc de a doua instanță sunt Episcopii metropoliilor cari aparțin acelu consistoriu după articolul de mai sus.

Consistoriul este în majoritate când vor fi prezenți chiar numai trei membri.

Hotărârile se iau cu majoritatea absolută a membrilor prezenți.

Atribuțiunile de cancelarie ale acestui consistoriu le îndeplinește Episcopul scaunului respectiv, iar președenția o are cel mai vechiu în hirotonia arhieriei. Președenția consistoriului de instanța a doua din Atena, o are totdeauna Arhiepiscopul Atenei, iar cancelaria o conduce biroul sinodului.

Când Arhiepiscopul Atenei este reținut, președinția o are cel mai vechiu în hirotonia arhieriei.

Art. 51. — Consistoriile bisericești se întrunesc și țin ședințe o săptămână, în ultima lună a fiecărui trimestru, după o prealabilă invitațiune făcută la timp de Episcopul unde este scaunul consistorului. Dacă un membru al consistorului este împiedicat de cauză bine cuvântată, trebuie a înștiința pe Ierarhul dela scaunul consistoriului carele, dacă prevede că se poate zădărnici majoritatea, cheamă spre complectare Episcopi din periferia altui consistoriu bisericesc.

Membrul care absentează de la consistoriu este raportat Sf. Sinod de către președinte, care în cazul când găsește absența nejustificată ia măsurile cuvenite.

Art. 52. — Consistoriul bisericesc de a doua instanță, poate da următoarele pedepse:

a) Oprirea dela toate serviciile bisericești, cu sau fără dreptul de a beneficia cel condamnat de drepturile sale parohiale.

b) Lipsirea de drepturile parohiale, cu sau fără oprirea de a servi cele bisericești.

c) Deținerea personală a monahilor și ieromonahilor.

d) Excluderea din cinul monahicesc și e) caterisirea.

Art. 53. — Apelul se face prin adevărta către președintele consistoriului episcopal care a dat sentința, carele este obligat ca s'o trimită consistorului bisericesc respectiv de a doua instanță, împreună cu tot dosarul casei de judecată și cu observațiunile sale proprii.

Art. 54. — În Atena va fi un înalt consistoriu bisericesc, care va judeca în prima instanță pre Episcopi și în apel chestiunile judecate de consistoriile episcopale bisericești de a doua instanță, când acestea au aplicat pedeapsa opririi, sau a deținerei personale, pe termen mai mare ca trei ani sau caterisire, sau excluderea din tagma monahală,

Serviciul acestui consistoriu îl îndeplinește biroul Sinodului.

Art. 66. — Înaltul consistoriu bisericesc se compune din Arhiepiscopul (al Atenei) ca președinte și din 12 Arhieriei, membri ordinari, chemați după vechimea hirotoniei în arhierie și din șase membri suplimentari: Este în majoritate când sunt prezenți șapte membri. Membrii înaltului consistoriu bisericesc se hotărăsc în fiecare an, la sesiunea ordinară a Sf. Sinod, după vechimea hirotoniei în arhierie, și tot deauna schimbându-se.

Când Arhiepiscopul Atenei este împiedicat, îl înlocuesc în demnitatea de președinte cel ce are vechimea în arhierie.

Art. 56. — Hotărârile înaltului consistoriu, date ca primă instanță, sunt supuse apelului înaintea supremului consistoriu bisericesc, carele fiind convocat în Atena de către Arhiepiscopul Atenei,

se compune din membrii înaltului consistoriu care a dat sentința, la cari se adaugă un număr de membri egal cu aceia cari au votat pentru condamnare. Membrii cei noi se iau dintre membrii suplimentari ai înaltului consistoriu bisericesc și dintre cei-l-alți arhieriei după vechimea arhieriei, în continuare după ultimul membru judecător.

Art. 57. — Ca consistoriu de revizuire servește Sf. Sinod. Este supusă revizuirii orice hotărâre executorie care ar cuprinde or și ce fel de pedeapsă dată Episcopilor, și caterisirea dată celor-l-alți clerici.

Art. 58 — Denunțările contra Arhieriei se trimit președintelui înaltului consistoriu bisericesc, care trimite denunțarea către cel vizat, pentru a avea lămuriri; acestea, împreună cu denunțul, le trimite la consistoriul de a doua instanță, carele, dacă găsește bazat denunțul, dă afacerea unuia din membrii înaltului consistoriu pentru a face cuvenitele cercetări cu prestări de jurământ.

Înaltul consistoriu bisericesc se întrunește în timpul când durează sesiunea ordinară a sf. Sinod, care își poate prelungi lucrările sale timp de 15 zile.

Dacă cel denunțat este Arhiepiscopul Atenei, denunțul se trimite (se face) către primul membru al înaltului consistoriu care are vechimea arhieriei.

Art. 59. — Hotărârile consistorului bisericesc cari impun, sau pedeapsa deținerei corporale, sau ori ce pedeapsă asupra vreunui Episcop, întru cât nu sunt supuse la mijloace ordinare excepționale, se aduc la îndeplinire de către autoritatea Statului, prin decret regal mijlocit de Ministrul Cultelor.

Art. 60. — Cererile de apel și de revizuire trebuie să fie făcute către președintele consistoriului care a dat sentința, în termen de 15 zile, dela comunicarea ei, prelungindu-se termenile motivate de distanțe, după arătările jur'spundenței politice. Despre înmânare, se drează proces-verbal subscris de cel ce afăcut apelul și de președintele mai sus arătat. Înmânarea se poate face și prin împuternicit special.

Art. 61. — Anchetările asupra clericilor le face Arhierul în persoană, sau însărcinează cu ele vreunul din clericii Episcopiei.

Art. 62. — Acuzatul poate numi ca apărător pe un cleric, sau prin împuternicire scrisă sau în fața contistoriului.

Art. 63. — La înaltul consistoriu bisericesc și la cel de revizuire, asistă și reprezentantul Statului dela Sf. Sinod, având și la acestea locul pe care îl are și în Sf. Sinod.

Art 64. — Apelurile contra hotărârilor Arhieriei cu privire la alegerea consiliului conducător al mănăstirii, intră în prevederile art. 48 al prezentei hotărâri a consistoriului de a doua instanță a circumscripțiunii.

Concedierile Egumenilor și a consiliului conducător al mănăstirei, cum și numirea consiliului conducător pe cinci ani, în lipsă de monahi pentru a face alegere, se face de Arhiereu, comunicându-se Sf. Sinod.

Hirotoniile, decesele preoților, cum și hotărârile contra monahilor se comunică Sf. Sinod.

Art. 65. — Clericul caterisit și obligat a nu mai purta haină preoțească, sau monahul condamnat a fi scos din tagma monahală, unii ca aceștia sunt pedepsiți de tribunalul corecțional, dacă se va dovedi că poartă haina clerului, potrivit cu dispozițiunile codului corecțional privitoare la înșelătoria demnității.

Cap. IX

Despre Căsătorie

Art. 66. — Oficiul sacru al căsătoriei se săvârșește după ce mai întâi Episcopul respectiv sau locțiitorul său a dat învoirea scrisă.

Omiterea actelor impuse de legile de stare civilă ca datorie a parohilor, se pedepsește de către consistoriul episcopal cu oprirea dela serviciile bisericești până la trei ani.

Art. 67. Căsătoriile permise de Episcopi în gradul al șaselea din sânge și al cincilea din înscrisire, sunt valabile, ca și toate asemenea căsătorii permise în mod iconomicos până acum.

Art. 58. — Preotul care ar săvârși oficiul sacru al căsătoriei fără permisiunea scrisă a Episcopului, se pedepsește în afară de pedeapsa canonică pe care o impun legiurile bisericești, și cu închisoare dela șase luni până la un an, dată de tribunalul corecțional.

Această greșală se urmărește din oficiu de judecătorul de instrucție respectiv.

Art. 69. — Oficierea separată și deosebită a logodnei, fără săvârșirea misterului nunței, este interzisă.

În afară de nuntă, săvârșirea logodnei, se declară nevalabilă de către autoritatea spirituală respectivă, iar preotul care a săvârșit oficiul se pedepsește cu oprirea pentru un an; i se reține și jumătate din salariu, și suferă închisoare dela trei luni până la un an, dată de tribunalul corecțional, ca mai sus.

Art. 70. — În comunitățile ortodoxe ellenice din diaspora, când autoritățile lor bisericești depind de Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale a Greciei, permisiunea pentru săvârșirea căsătoriei o dă Episcopul respectiv, iar când acesta nu există, preotul care la numirea sa, are o astfel de împuternicire dată de Sfântul Sinod. O astfel de împuternicire se socotește deja ca acordată la punerea în aplicare a legii de față, tuturor preoților parohi car se află la comunitățile ~~ellenice~~ Ortodoxe din diaspora.

Parohul care a primit o astfel de împuternicire în conformitate cu dispozițiunile aliniatului precedent este dator să înainteze sf. Sinod prin președintele comunității lista permisiunilor de căsătorii date de el, în modul arătat, în decursul semestrului trecut cum și al căsătoriilor săvârșite.

Art. 71. — Cu privire la căsătorie, partea politică aparține tribunalelor civile, iar partea spirituală autorităților eclesiastice.

Ar. 72. — Cel care dintre cei uniți prin căsătorie cere divorțarea sau separarea de masă și pat, trebuie să se adreseze întru aceasta cu cerere către Episcopul respectiv, carele chiamă pe amândoi soții spre a cere împăcarea, și dacă în timp de trei luni, întrebuițând toate mijloacele spirituale posibile, nu a putut să-i împace pe amândoi, își dă părerea sa scrisă asupra cazului pe cererea făcută, și o îndreaptă către tribunalul civil al localității. Tribunalul numai după primirea acestei cereri și a încheerii Episcopului, primește cererea din partea celui ce voiește să se divorțeze și ordonă, fără vre-o nouă încercare de împăcare, cele prevăzute de justiția civilă cu privire la intentarea acțiunii.

În timpul încercărilor de împăcare, Episcopul, dacă crede că este necesar, poate da înscris voe femeii, ca să se strămute dela casa bărbatului, într'o casă pe care o vor hotărî-o soții, sau Episcopul, când aceștia nu sunt de acord. Numai după acordarea unei astfel de permisiuni, tribunalul, la cererea unuia din soți, poate și în timpul încercării de împăcare să ordone, cu ușile încuiate măsurile provizorii prevăzute de art. 683 § 3, 4 și 5 din procedura civilă.

Dacă trece termenul de trei luni, fără ca Episcopul respectiv să hotărască cele de mai sus, atunci unul sau cel-l-alt din soți poate să se adreseze tribunalului respectiv, care primește cererea, după ce se încredințează că a fost făcută la timpul convenit către Episcop, și dispune cele ce prevăd legile civile.

După darea sentinței de divorț de către tribunal, când ea a rămas definitivă, procurorul trimite o copie autorității bisericești, ca să declare și ea căsătoria desfăcută și bisericește.

Dispozițiuni generale

Ar. 73. — Autoritatea bisericească, întru cât nu depășește limitele atribuțiunilor și îndatoririle sale, este în drept să ceară protecțiunea Autorității Politice. Și în consecință, toate autoritățile din Stat sunt datoare ca, orcând se va dovedi că au fost atăcate drepturile Autorității Bisericești, să o protejeze și să o apere, când va cere.

Art. 74. — Arhieriei, Preoții, Diaconii și Monahii, când călătoresc și se află în afară de locul lor, sunt datori să aibă epistole de recomandare către autoritățile bisericești ale Statului, dela

autoritatea lor bisericească. În aceste scrisori trebuie să se arăte motivul călătoriei, timpul șederii și dacă sunt oprite sau nu de serviciile preoțești. Ceice nu posedă astfel de scrisori, sau își prelungesc șederea lor fără învoirea Episcopului din localitate, vor fi invitați ca să plece imediat d'acolo, iar dacă nu se supun, Arhieriei vor fi denunțați către președintele Sf. Sinod, iar cei-l-alți clerici și monahi se vor depărta după hotărârea Episcopului respectiv, care se va aduce la îndeplinire de autoritatea polițienească, și se vor trimite la urma lor.

Art. 75. — În ceea ce privește faptele neiertate, atât cu privire la dreptul privat, cât și cele prevăzute de legile ordinare ale Statului, clerici și monahi pentru abaterile lor se defer legilor politice și se judecă de tribunale; iar arhieriei au judecata specială prevăzută de dispozițiunile codului penal.

Pentru judecata preventivă înaintea tribunalelor civile și arestarea preventivă a clericilor, se determină închisori separate de ale laicilor, în înțelegere cu Episcopul respectiv.

Pedepsele aplicate clericilor de hotărârile tribunalelor civile, acelea cari cuprind deținerea, întru cât sentința nu cuprinde și caterisirea, se execută în ospiciul special pentru clerici. La pedepse cari cuprind deținerea mai puțin ca o lună, Episcopul respectiv poate hotărî și alt loc pentru executarea pedepsei; pentru Arhieriei hotărâște Sf. Sinod, consimțând la aceasta și procurorul respectiv.

Hotărârile date de tribunale contra clericilor, se comunică și episcopului respectiv.

Art. 76. — Orcare dintre clerici, când este chemat ca martor la tribunal în chestiuni de judecată, nu poate refuza mărturia sa. Arhieriei sunt cercetați și jură la locuința lor, iar mărturia lor, când se cere, se citește în instanță, afară numai de cazul când sunt chemați a fi cercetați ca martori înaintea tribunalelor juraților, atunci sunt invitați și se cercetează, fără a fi prezenți cei-l-alți martori, public în instanță, și de îndată ce se prezintă și se examinează, sunt liberi a pleca.

Aceia ce persoanele sfințite cunosc din taina mărturiei, nu sunt obligați a mărturisi.

Art. 77. — Clerici, atât când sunt anchetați, cât și când primesc serviciu public, în loc de jurământ, fac următoarea afirmare: Arhieriei: «Incredințez pe arhieria mea și cele-lalte». Preoții

și Diaconi următoarea: «Incredințez pe preoția mea»... Această afirmațiune dată are puterea jurământului comun și toată contravențiunea, în afară de pedepsele bisericești va suportă și consecințele pedepselor cari se dau de legile penale celor ce jură falș, așa cum se prescriu și se dau laicilor de tribunale,

Art. 78. — Oricine ar avea vre-o plângere rațională contra autorității bisericești pentru abuz, sau abuz de putere, se adresează autorității bisericești superioare.

Art. 79. — Orcă obiect aflat în uz în biserici sfinte cruci, sfinte moaște, sf. icoane și în genere orce obiect sacru, sau vestminte sacre, nu pot fi expuse la vânzare sau sechestrați pentru plata de datorii particulare sau publice către stat. D'asemenea, se interzice expunerea necuviincioasă și în loc nepotrivit vinderea obiectelor cari urmează a fi consacrate cultului. Acela care în cunoștință despre sfințenia celor de mai sus, ar expune la vânzare un obiect sacru, sau l-ar sechestra, se pedepsește cu închisoare dela două până la șase luni. Dacă vre-unul din obiectele de mai sus s'ar transporta la vre-un muzeu, fără învoirea canonică a Mitropolitului, autoritatea bisericească este în drept a cere autorității civile restituirea și depunerea lui la locul de unde a fost luat.

Art. 80. — Toți funcționarii sf. Sinod și Episcopii au dreptul la pensiuine, iar pensiuinea lor se depune la casieria generală bisericească.

Art. 82. — Numirile și transferările se propun de Mitropoliți Președintelui Sf. Sinod, pentru ca acesta să mijlocească la Ministerul Cultelor numirea sau transferarea.

Art. 82. — Când în legislațiunea în vigoare a Statului se amintește de Sf. Sinod, sub aceste cuvinte trebuie a se înțelege, Sfântul Sinod al Ierarhiei, dacă nu se determină în alt mod; iar unde se menționează de Președintele Sfântului Sinod, sau Mitropolitul Atenei, se înțelege Arhiepiscopul Atenei; iar unde se amintește de reprezentantul regal, se înțelege reprezentantul Statului pe lângă Sf. Sinod.

Art. 83. — Legile sub Nr. 200 și 201, cum și legile cele ce s'au modificat, cum și orice altă dispozițiune, contrară legii de față, sunt și rămân abrogate.

Această lege a fost promulgată la 31 Decembrie 1923.

Dr. DRAG. DEMETRESCU

Taina propoveduirii.. bogate în urmări nu este predicarea logică sau retorică sau cu măiestrie în grai, ci de a putea spune: «Crezut-am, pentru aceia am grăit».

A. B. SIMPSON
în *A Larger Christian Life*.

PREOTUL CA TĂMĂDUITOR

al ranelor războiului și îndrumător al poporului în noile cerințe ale vieții sociale

Nu știm dacă rostul preotului în mijlocul societății românești a fost vreodată mai desconsiderat ca astăzi și nu știm dacă rolul său de tămăduitor și îndrumător al poporului a fost vreodată mai necesar ca astăzi.

Războiul crâncen, prin care de curând a trecut neamul nostru, a lăsat în urmă-i atâtea morminte, atâtea ruine, lacrimi, văduve, orfani, invalizi, atâtea sărăcie, sleire de puteri, a făcut atâtea rane nouă, a deschis atâtea buboane vechi, cari de multă vreme coceau, din cauza nedreptăților și uitării de Dumnezeu, a brăzdat atât de adânc în suflete prefăcând mentalitatea poporului nostru, a pus la ordinea zilei atâtea probleme nouă și urgente, — încât e de folos ca, în fața noii stări de lucruri, păstorul sufletesc să-și dea numai decât seamă de rolul pe care menirea lui i-l impune în aceste împrejurări, să-și conceapă lămurit un plan de muncă, încât, prin uniformitatea de direcție și modul de a lucra, munca lui să-și producă cât mai deplin efectele dorite.

În acest scop, trebuie să cunoască bine ce însemnătate are pentru el ajutorarea și mângâierea poporului în urma atâtor suferințe și a-și evocă natura și puterea leacului pe care preotul — și numai preotul — îl poate administra pentru o bună îndrumare a poporului în noile cerințe ale vieții sociale.

Deși menirea preotului este să ducă poporul la mântuire, la Dumnezeu, el nu poate ajunge acest scop până când nu va răspunde mai întâi durerilor și necazurilor pentru cari oamenii suspină și vaicăară. Altfel s'argăsi în situația alchimistilor medievali, cari căutau piatra filozofală, pe când lumea se străduia spre noi orizonturi de viață omenească.

Mântuitorul Hristos nu ținea nici o predică, nu dădea nici o învățătură până nu vindecă și ușură mai întâi neputințele și necazurile trupești ale oamenilor. Numai după ce le-a vindecat pe acelea a zis: «iată, te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai greșești»; ¹⁾ iar femeii prinsă în adulter, după ce mai întâi o salvează dela o moarte sigură, îi zice: «femeie, unde sunt părășii tăi? Nimeni nu te-a osândit? Nici eu nu te osândesc; du-te, dar vezi să nu mai păcătuești». ²⁾

La ce rezumă lumea toate necazurile pe cari războiul le-a adus asupra poporului nostru? Cel mai răspândit cuvânt s'ar putea exprima prin vechia zicere plebee: «panem et circenses». Iată urmarea cea mai statornică și cea mai simțită a oricărui război.

La această lipsă e ținut preotul să răspundă în primul rând și numai după aceea nevoilor spirituale mai înalte. Când Mântuitorul predica în pustie și poporul era flămând, apostolii îi zic: «Doamne, trimete poporul prin sate să-și cumpere pâine». Ce răspunde Mântuitorul? Le dă drumul să se ducă să mănânce care cum o putea și apoi să se întoarcă să-L asculte? Nu, ci zice pur și simplu: «Dați-le voi să mănânce».

Mult a servit apoi la succesul Sfinților Apostoli faptul că se'ngrijiau de nevoile trupești ale oamenilor. Mare grijă aveau ei de a hrăni pe flămânzi, a mângâia pe cei îndurerăți, de a izbăvi din nevoie pe toți. Sfântul Apostol Pavel face cu multă grijă colecte pentru creștinii din Ierusalim. Sfinți Apostoli binecuvântau agapele zămislite din milă și iubire și la cari toți nevoiașii se împărțeau din bunătățile oferite de cei avuți; când vremea nu le mai ajunge ei rânduiesc șapte diaconi pentru această slujbă.

Să ne gândim apoi la operele de caritate ale Sfântului Ioan Gură de Aur, ale Sfântului Vasile cel Mare și ale altor ierarhi creștini, pe cari nu numai creștinii, dar și cei de alt neam și lege îi jeleau la moarte.

Apoi, când ai câștigat dreptul la recunoștința cuiva, i-ai câștigat încrederea, ascultarea; iată deci deschisă poarta mântuirii.

De ce oare atâtea teorii și mișcări au astăzi puterea de a târî după ele valuri întregi de oameni? Pentru că vorbesc în numele durerilor simțite de marea mulțime. Nevoile de tot felul devin tot mai strigătoare și de aceea tot felul de vraci nechemați, ca sau fără de bună credință, găsesc totuși bună primire la masa cea mare a poporului pe care o duc în rătăcire.

* * *

Ei găsesc că e rea actuala organizare a societății și caută să impună o radicală transformare socială cu rizicul chiar al unui război civil. Însă o asemenea punere a problemei e fundamental greșită, dar totuși utilizată din motive de vulgară demagogie sub masca dreptății, egalității, fraternității și altor vorbe purpurii din cari se coase totdeuna drapelul unei revoluții.

Și e rău pusă problema pentru simplul cuvânt că se presupune că dând unei organizații sociale o formă nouă, cu aceasta s'ar îmbunătăți și soarta poporului. Ba nici decum.

Se vinde la farmacia alifie de zinc, cu care, dacă se unge un abces, se produce un efect uimitor: buboiul sparge sau dispare în scurt. Și totuși noi

1. Ioan 5, 14

2. Ioan 8, 10. 11

socotim că un doctor care se servește numai de asemenea leacuri pentru a tămădui oamenii plini de bube e un doftor mincinos: pentru că buboiul apare după puțin timp în altă parte tot atât de dureros. Vezi că pricina aprinderii celulare nu e în piele, ci mai adânc: în sânge și sângele curge prin vine purtând în sine sucuri otrăvite. Un doctor cinstit deci, va căuta alte leacuri cari, deși lucrând mai pe'ndelete, însă vor curăți sângele și atunci abcese vor dispărea ca dela sine.

Să punem cazul că organizarea socială de azi se schimbă: rolurile se strămută, ori actorii vor prinde a juca alte roluri. Ei bine, cu toate bunele intenții, oricât s'ar căsni *Iorgu dela Saga-dura*¹⁾ să joace pe *Otello* al lui *Shakespeare*, tot mai bine-i va merge în rolurile de Hocus-Pocus decât să-l obligi a concura pe Leonard.²⁾ Pentru că n'are talentul lui Leonard, nici cultura lui Leonard. Câtă vreme deci nu se schimbă *omul*, zădarnic te-ai încerca să schimbi formele și instituțiile, situația lui nu va deveni mai bună. O lege nouă nu poate decât promulga o cerință, a asigura libertatea exercițiului unei facultăți, dar nu poate crea o facultate. Or, toții oameni fără omenie și fără Dumnezeu n'au facultatea să fie oameni de treabă, chiar dacă s'ar legiferă acest lucru.

Tot așa cu schimbarea guvernului. Un scriitor englez³⁾ zice că un guvern nu poate să se găsească decât la nivelul moral al mulțimii care l-a ales. Dacă cumva e mai prejos decât mulțimea, forțaminte se va ridica la nivelul poporului: dacă e mai presus de el, se va pogori neapărat — sau va cădea — principiul vaselor comunicante din fizică. Deci dacă ne-am întrebă ce formă de guvernământ e mai preterabilă: monarhie absolută, constituțională, republică, soviet? Vom răspunde: aceia care are un conducător mai bun și oameni mai de treabă în hotarele ei. Aristocrație ori democrație? Indiferent. Aristos înseamnă: cel mai bun și dacă-i într'adevăr așa, n'am a mă plânge de nimic. Democrația e guvernarea prin reprezentanța mulțimii. Perfect, numai mulțimea să fie înțeleaptă și reprezentanții ei, oameni de omenie.

Cine-va a zis: «dacă vreți să faceți pe oameni mai fericiți, nu căutați a'nălța acoperișurile caselor, ci sufletele oamenilor». Căci altfel — zice o vorbă românească —: lupul păru-și schimbă, dar năravul, ba». Chiar socialiștii noștri, bunăoară, au crezut de cuviință că nu-i destul propaganda politică pentru o nouă organizare socială, ci au găsit necesar să 'nfințeze școli de educație așa zisă socialistă, de socializare a sufletelor. Căci s'a constatat în Rusia sovietică de mulțioară vreme că idealul sovietic nu-i tocmai ușor de atins cu niște

oameni cari-ar vrea perfectă dreptate socială însă fără s'o respecte. Dar dacă în țara dela răsărit nădejile au început să apună, nu-i mai puțin adevărat că nici noi nu ne putem felicita cu starea noastră socială. Credem însă că nu există alt leac decât cel lăuntric, care purifică înclinările, trezește conștiințele, aprinde dragostea de Dumnezeu și de frați în sufletele însetate de har și de adevăr. Iar doctorul care poate administra acest leac e preotul și numai preotul, din harul lui Dumnezeu.

«Religie creștină, credință și dragoste: iată ce lipsește poporului nostru», zice un învățat episcop ungar.¹⁾

Mulți gândesc astăzi: «ce legătură poate să fie între religia creștină care ne vorbește de rai și de iad, de Dumnezeu și de viața veșnică și între foamea și goliciunea mea»? Ei bine, Duhul Evangheliei lui Hristos e singurul leac adevărat în stare de a tămădui și foamea și golătatea, precum și toate necazurile poporului nostru astăzi și a-l îndruma pe calea cea bună. Lumea la noi nu-și prea dă seamă de rolul sublim ce-l are religia noastră creștină în deslegarea cestiunilor sociale. Pentru ce? Pentru că la noi lumea s'a depărtat dela Dumnezeu și de aceia religia a ajuns pentru mulți o simplă formă. Dar năluca rece cu ochi de mort cu care au a luptă oamenii lipsiți de Dumnezeu se chiamă religie creștină? Nu, aceia-i ignorarea religiei creștine. Din această cauză unii învățați au pierdut încrederea în forța și eficacitatea religiei. Astfel *Payot* în Franța, *Dubois* în Elveția și chiar unii cărturari dela noi după ce habar n'au de ce vasăzică religie creștină, se dau peste cap în a combate greșitele lor închipuiri despre religie și după ce rătăcesc și mai rău spiritele mai slabe răpindu-le orice sprijin și spulberând din suflete și ultima picătură de credință, dragoste și speranță, când nenorociții lor ucenici cu inimile uscate cad pradă boalelor nervoase, ei s'apucă de inventat sisteme de psihoterapie și fel de fel de alte terapii fără mare folos; ori când biata mulțime desorientată se frământă spasmodic după închipuita ei fericire, dâșii o încântă cu formula unor noi prefaceri sociale.

Ei bine, religia creștină e faptul viu care stabilește legătura dintre Dumnezeu și inima omului, e canalul de comunicare între suflet și nemărginitul isvor de Viață, Fericire și Adevăr.

Deci «spuneți-mi care-i religia omului», zice adâncul cugetător englez *Thomas Carlyle*, «nu aceia pe care o are el în regiunea lui argumentativă, ci aceia ce are el de fapt la inimă, religia sau nereligia lui, și eu vă voi spune ce va face și cum va trăi acel om. Nu ceia ce gândește

1) Alexandri: Teatru

2) Fost artist al teatrului național din București.

3) Smilles: «Der Karakter», în «Universal Bibliotek».

1) Ottokar Prohaszka: *Conferințe pentru culti*. Trad. Elie Daianu.

și socoate în regiunea lui argumentativă, ci aceia ce simte el că e drept și bine; aceasta condiționează în chip creator tot restul.»¹⁾

Doctrina evanghelică e aceia care poate desluși omului cum se realizează acest contact. Adevărul e că această doctrină nu se raportează direct la chestiuni de ordine socială, are un caracter curat religios. Nu-i nici democrată, nici aristocrată.

Dacă Mântuitorul în predica Lui S'a adresat și a fost înțeles mai mult de poporul de jos, de cei săraci și umiliți, cauza nu e că favoriză o clasă. Sinedristul Nicodem și alți bogătași și oameni de seamă chiar din veacul întâi și al doilea au devenit creștini devotați. Dar bogăția și slava lumească sunt lucruri cari fac mintea și inima mai greoaie la priceperea adevărului creștin. Iisus făcea parte trupește din poporul pe care suferințele și necazurile îl făceau mai apt pentru a se înălța sufletește și a-l înțelege. Dar Evanghelia nu ia deloc în considerație vrâsta, clasa, averea sau situația socială. Inșă aceste diferențe cari apăsau mai mult asupra poporului de jos îl făceau mai docil pentru o doctrină care le desconsideră. O chestiune sau un program social, politic sau economic nu găsim nici în Evanghelie, nici în literatura bisericii primitive.

E drept că în veacul întâi găsim o organizație comunistă la creștini, de care ne vorbesc Faptele Apostolilor,²⁾ dar numai pentru puțin timp. Acelaș lucru se observă și la ereticii și gnosticii veacului întâi, cari singuri se credeau iluminați, desăvârșiți. Dar șila ei grupările comuniste dispar în curând de pe unde se înfiripaseră, fără ca nimănui să-i vină în minte să le susțină și să le conserve în mod principial, pentru că comunismul lor nu eră purces din vre-un plan de organizație socială, ci numai un rezultat al dragostei arzătoare. Apologeții nu susțin folosul social al creștinismului, ci vorbesc numai de bunuri sufletești ca: dragostea, trezvia, hărnicia, conștiinciozitatea, Dumnezeu. Mântuirea după ei nu înseamnă o formă socială perfectă, ci o lume pătrunsă și împărtășită de Duhul Sfânt, unde numai valoarea reală a vieții lăuntrice are tot meritul și răsplata. Bunul mântuirii nu-i lumesc, ci lăuntric, de natură etică, spirituală.

Evanghelia nu vrea să știe de națiuni, de clase sociale, de bogați ori săraci. Ea e mai presus de toate acestea și pe toți îi chiamă la mântuire. Caracterul ei e curat religios. În esență ce predică ea?

Un Dumnezeu spiritual, veșnic, infinit, personal, bun și drept. Că El e Iubire și Iubirea e totul pentru noi. El e binele nostru suprem. Că valoarea individului pătruns de acest spirit e ne-

mărginită, — nu a individului în stare naturală — ci a celui pătruns de Duhul Sfânt, care-l înviește și-i dă preț. În esență, aceasta e ideia fundamentală a creștinismului; de aci rezultă tot restul.

Din ea reiese morala creștină. Mântuitorul nu-i un moralist în sensul obișnuit al cuvântului. Dacă am priceput care-i binele ultim și absolut, lucrul moral nu-i decât apropierea de acest bine care e Dumnezeu sau Iubirea — cum zice Sfântul Apostol Ioan — și a ne pătrunde de El.

Un cod special de prescripțiuni morale Mântuitorul nu ne-a lăsat. Datoriile noastre, așa, fără sistem cum le găsim presărate în Noul Testament, n'au o valoare în sine, ci în intenția, în spiritul în care-s împlinite. Rostul lor nu-i decât pătrunderea de Dumnezeu, fără niciun alt considerent lăaturalnic. Sunt ele făptuite în spirit creștin, în adevăr? E bine; indiferent de vârstă, stare, neam.

Averea în sine n'are valoare, câștigată și administrată sau împărțită în spirit creștin e bună; altfel e rea. Uneori ea ne face mai ușoară mântuirea, alteori ne-o îngreuiază. Mântuitorul nici nu osândește averea, nici nu ne învață ascetismul. Mai curând ne învață un eroism care se poate folosi de toate sau se poate lipsi de toate, având în vedere numai scopul ultim: binele suprem, Dumnezeu.

Ne putem pune întrebarea acum: cam ce structură politico-socială poate să rezulte din ideia religioasă creștină?

Odată înțeles binele absolut, el pune preț pe toate lucrurile. Orice formă de viață am trăi, esențialul e dacă mergem către binele desăvârșit. Inșă două idei fundamentale rezultă din predica binelui absolut: un individualism absolut care pune mai presus de tot ce avem noi mai scump în lume pe Dumnezeu, binele suprem, din care însuflețindu-se și înfăptuindu-l, omul se realizează pe sine, devine o personalitate.

Dar acest Dumnezeu e viu și e iubire. Noi nu ne putem apropia de El decât numai întrucât ne pătrundem de iubirea făptuitoare, care nu cunoaște limite. Numai cel ce trăiește și făptuește iubirea a cunoscut pe Dumnezeu, — zice Sfântul Evanghelist Ioan. De aci rezultă a doua consecință: universalismul absolut, iubirea care caută să facă bine tuturor, iubire mai arzătoare decât orice putere de vrăjmășie, iubire care se ridică mai presus de hotarele de clasă, nație sau stare, care se devotează cu totul și fără nicio rezervă trăind în Dumnezeu.

Această iubire ni se impune nu numai sub forma de precept moral, dar rezultă de sine din natura binelui suprem în care ne regăsim cu toții prin iubirea către aceiași ființă, care nu se poate să devină bunul nostru personal decât în măsura în care o împărtășim celor din jurul nostru. Din

¹⁾ *Cultul Eroilor*, Trad. C. Antoniadă

²⁾ *F. Ap 4, 32-36*

acest centru de vâltoare, de viața s'au înflăcărât în totdeauna creștinii cari au cunoscut pe Dumnezeu. Acest duh de dragoste a dus la alcatuirea grupelor cari trăiau în comunismul iubirii în primele veacuri creștine, la monahismul devotat și în genere la pacea și fericirea socială din toate vremurile și sub toate formele de organizare lumească, exact în măsura în care aceste forme au fost pătrunse de el.

Formele și reformele ni sunt indiferente dacă-i vorba numai de lucrurile de dinafară de noi; pot fi bune ori rele, dar n'au valoare în sine, ci în spiritul lor de adevăr, care porcede dela Dumnezeu, prefăcând launtric pe oameni și aprinzându-i de viață veșnică. Iată totul.

Să aplicăm la noi aceste idei. Presupunem că toți Lazării din lume sunt gata să atenteze la hambarele bogatului nemilostiv, căci așa se pune la noi azi problema. El ferecă și mai solid ușile hambarelor înmulțind străjile. Și unul și alții zic că lucrează în numele unui drept. Priviți la scrâșnirile și amenințările lor feroce. De bună seamă, hambarele nu vor cedă decât sub presiunea forței. Dar oare avariția și silnicia se vor lecu prin asta? Probabil avangarda asaltatorilor se va sătura pentru moment. Dar cine garantează că ea va avea grijă ca și cei mai din urmă să aibă parte de dreptatea tipărită pe flamura roșie? Ceia ce e sigur însă e că prezența lor e necesară la asalt, dar nu și la împărțea. Și apoi, la urma urmei, hambarul pustit își va găsi alt stăpân și se va umplea din nou, ferecându-se cu zăvoare, sau alt hambar se va ridică în locul lui, căci, după cum statuiele și templele idolilor păgânești nu au dispărut cu totul din lume până la desființarea idolatriei prin Evanghelie, tot așa nu se poate pricepe desființarea hambarelor zăvorite sau a comorilor de gălbiori ascunse în țărână sau în lăzi ferecate, până când cultul lui Mamonă nu va fi înlocuit prin spiritul iubirii care se jertfește cu totul pe sine. Iar întrucât noi credem că numai printr'o nouă formă de organizare socială și prin legi nouă acest cult nu va dispărea, de bună seamă că foametea și scrâșnirile de dinți se vor repeta iarăși ca și chinul blestematului Sifiz.

Deci preotul trebuie să ducă poporului Evanghelia, să îndrepte lumea la Dumnezeu; zăvoarele hambarelor se vor topi ca dela sine, înșiși stăpânii lor nu se vor obosi de a împărțea tuturor bunătățile din ele, flămânzii se vor sătura, cei goi se vor îmbrăca, toată lumea se va umplea de pace și de bucurie, căci Harul lui Dumnezeu pe toți îi împacă și-i ferecește.

Asemenea lucruri s'au mai petrecut pe lume, nu sunt visuri goale; ele se vor mai petrece încă, dacă lumea se va întoarce la Dumnezeu. Căci nu pânea din hambare va sătura o lume,

nu fericirea exterioară, materială va satisface toate trebuințele și aspirațiile bietei omeniri, ci altceva mai presus de acestea, și aceasta e mântuirea, Harul lui Dumnezeu.

«De ce te plângi mereu bestie», zice către sine însuși, în momentul conversiunii lui morale, Thomas Carlyle, «de ce te plângi mereu și te târâști mișelindu-te? Spune drept: pentrucă eul tău, mare domn! nu e destul de mulțumit, hrănit, îmbrăcat!» Și apoi, înălțându-se mai presus de sine, într'o pornire vrednică de om, zice: «noi putem aspira la ceva mai înalt și renunțând la ceia ce se chiamă fericire, să câștigăm binecuvântarea»¹⁾.

Vai, lipsurile celor mulți și suferinzi sunt dureroase, iar grijile și spaimile celor amenințați de comete prevestitoare de rele îi fac vrednici de compătimire; dar mai dureros decât toate e că nu numai trupurile sunt măcinate de mizerii, dar și sufletele lor sunt lipsite de Dumnezeu. Și aceasta e cea mai amară robie. Filozoful grec Epictet zice că nu e rob acela ale cărui mădulări zac în lanțuri, ci acela al cărui suflet e încătușat de patimi.

Menirea și datoria preotului deci e nu numai a descuiă hambarele cu Harul și puterea lui Dumnezeu, ci cu mult mai înaltă: a deslega legăturile de tină cari zugrumă și înăbușă sufletele lipsite de iubire și a tămădui astfel din rădăcină toate ranele oamenilor, și trupești și sufletești. E dator a înlesni lumii nu numai fericirea, ci mai mult: a-i ușurâ mântuirea.

În limba germană, la fericire se zice *Glückseligkeit*, cuvânt care se compune din alte două vorbe: *Glück* și *Seligkeit*, cari, luate fiecare aparte, însemnează tot fericire. Dar sensul lor are nuanțe diferite. Astfel *Glück* ar însemna noroc, fericire lumească, vulgară, trecătoare, care satisface întrucâtva, dar nemernicește pe om. *Seligkeit* are înțeles de mântuire, dar fericire care satisface complet toate aspirațiile omului, înălțându-l mai presus de vulgaritate, înobilându-l, sfințindu-l. Din aceste înțelesuri, poetul german Rückert face în versuri un frumos joc de cuvinte zicând:

Glückseligkeit zerpfück
Und jedem gib ein Stück
Gib mir die Seligkeit
Und dem der will das Glück

Adică: rupe Glückseligkeit = fericirea în două și dă-ne fiecăruia câte o bucată; dă-mi mie Seligkeit, adică mântuirea și celui ce-o pofti dă-i Glück = fericirea.

E greșit a măguli poftele oamenilor, trebuie și a le înobilă satisfăcându-le; iată leacul veritabil. E o pomană desigur să arunci unui olog

¹⁾ Thomas Carlyle de C. Antoniade.

cerșitor o pungă plină cu bani; dar e o binefacere creștinească a-i da nu numai gologani de pomană, ci sănătatea completă, încât să nu mai aibă nevoie să meargă la cerșit, ci și singur să fie în stare a se hrăni și a trăi cu demnitate. Sfântul Apostol Petru mergând cu Ioan la templu și văzând un olog, se uită la el și-i zise: «aur și argint nu am, dar ce am îți dau; în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul scoală-te și umblă. «Iară bolnavul», zice Scriptura, «sărind în sus, stătu și umblă și intră cu dânșii în sanctuar, umblând și sărind și laudând pe Dumnezeu»¹⁾. Iată un doctor și o medicină veritabilă, iată și numele care mântuește.

E drept că preotul nu are nicio putere lui mească de acțiune. S'a zis că în stat sunt treputeri: puterea legislativă, judecătorească și administrativă. Dar să nu se uite că prima și începătoare putere, fără de care celelalte nici nu pot avea loc, e religia, legământul dintre inima omului cu *obârșia* vieții care dă omului avânt la dragoste și jertfă, care-l face cu adevărat om. Altfel nici n'ai pentru cine legiferă, nici pe cine judeca sau administra. Acolo e rădăcina și temeliea ființei omenești, acolo e pârghia cu care preotul are a mântui lumea. «Dați-mi un punct de sprijin», zice Arhimede, «și vă voi ridica pământul în aer». Punctul de sprijin e 'n adâncul sufletului omenesc, iar pârghia e Harul lui Dumnezeu prin care omul se înalță, se sfințește. De ceiace se găsește semănat în acest subsol depinde că omul în manifestările sale externe să producă smochine sau ciulini. Dați-mi suflete pline de Har și vă voi da o lume ideală. «Animas, animas, da mihi animas», zice un sfânt catolic. Când preotul va câștiga sufletele pentru Dumnezeu, lumea se va sătura de toate bună-tățile. Deci «căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și toate celelalte se vor adăoga vouă», spune Scriptura.

Dar dacă preotului îi este dat să realizeze opera cea mai fundamentală, cea mai măreață și cea mai necesară societății noastre, pentru ce mai dăinuește încă în societate o stare de care toată lumea e îndurerată și de care toți ar fi bucuroși să scape cât mai curând? Pentru că misiunea lui e nespuse de grea, ba chiar supra-omenească, iar lipsurile sunt atât de mari și multe, încât astăzi lumea n'are răbdare să ia aminte la *vorbele* preotului; ea vrea hrană substanțială care satură și adapă, iar unii preoți sunt înșiși destul de nevoiași, cel puțin așa se plâng. Dar nu trebuie să uite totuși că și ei sunt, pe baza unui Testament autentic, moștenitori ai darului lui Dumnezeu. Nu există preot care să nu fi primit prin hirotonie o comoară

tăinuită cu care să-și hrănească copiii lui duhovnicești.

Fără 'ndoială; căci un om sterp nici nu poate avea copii. Dar să fi pus oare bine semn unde a ascuns-o ca să nu-i uite locul? Atunci n'are decât să se 'ntoarcă la ea cât mai curând. Să sape iarăși printre ruinele părăsite și copleșite de vitregia vremurilor. Adânc; până la inima pământului. Ce folos de comorile ascunse? Ele nu capătă preț decât atunci când sunt puse în circulație; numai atunci valoarea lor crește. Avarul care ascunde mereu comori pentru a-și asigura bună-starea, trăește o viață mai mizerabilă decât omul cel mai sărman.

Că un preot adevărat, care nu-și ascunde talantul în țărână e în stare să realizeze cu Harul lui Dumnezeu ce i s'a încredințat, o operă socială pe care nicio putere curat omenească nu o poate realiza, aceasta nu-i o închipuire ci un fapt dovedit. Dacă activitatea unui preot ca *Grigorie Spiridonovici Petrov* — de ale cărui isprăvi s'a dus vestea 'n lume — din pricina frumuseții ei, poate stârni bănueli în sufletul vre-unui preot mai slab de înger sau biruit de vitregia vremurilor în care se bate astăzi preoțimea noastră, dacă Părintele Chiril din cartea lui *Potapenko*, poate fi declarat ca visul frumos dar irealizabil al unui scriitor de talent, totuși documentele istorice pe cari nici o logică mercantilistă nu le poate tăgădui, nu pot decât să condamne pe un asemenea desnădăjduit.

Iată, de pildă, un mare preot creștin, mic de stat și slab la trup, care nu are altă stare decât o manta și câteva cărți. Și totuși influența lui e atât de mare, încât lumea cu care stă de vorbă socotea că-i un Dumnezeu și anume zeul Mercur venit în lume sub chip de om. Adevărul însă este că el era un mare preot, un apostol. El sătura cu pâine populații întregi înfometate de secete, învia morții, vindecă orbii, scotea robii din lanțuri, transformă o lume. Venitul epitrahilului său: bătăi și prigoniri; leafa lui dela statul păgân în care munciă: temnița; iar ca pensie: decapitarea. Nu făcea nici medicină, nici economie politică, nici sociologie sau vre-o altă filozofie. Știința omenească n'are ce face cu ea, nu-i decât o nebunie când îi vorba de mântuirea sufletului. Se hrănia cu ce putea câștiga, cu meseria lui de corturi, ca să nu zică cine-va că e preot din interes, pus să prade lumea. Probabil că n'avea ideie nici de impozite pe averi, nici de rechiziții sau exproprieri forțate, deși, dacă ar fi cerut, ucenicii lui și-ar fi scos și ochii din cap să-i dea lui. De politică nici nu visă. Nu eră nici liberal (eseu), nici conservator (fariseu), pentru că activitatea lui, din momentul ce i-a fost încredințată Evanghelia mântuirii sufletului, se desfășură pe un tărâm care n'are nimic comun

¹⁾ F. Ap. 3, 6-9.

cu ceia ce se numește astăzi în limbajul vulgar: politică. Nu-i nici naționalist, pentru că «la Dumnezeu nu-i nici Iudeu nici El» zice el; nu-i nici internaționalist pentru că de dragul conaționaliilor săi ar prefera să fie mai curând lepădat de la Dumnezeu decât să-și vadă neamul mergând la pieire. Atunci ce știe el, ce posedă el, cu ce lucrează el? Nu știe nici nu vrea să știe decât pe Hristos și numai Hristos. Avera cu care îi place să se laude sunt trudele și prigonirile de tot felul, dar puterea care lucrează singură în el e Hristos. Care preot, care om nu prinde suflet când pătrunde în neprețuita comoară a acestui Sfânt și mare Preot: Pavel din Tarsul Ciliciei? Opera lui e nepieritoare, uriașă; cine o poate tăgădui? Și apoi lui i-a fost dat să lucreze într'o lume păgână și vrăjmașă, pe când preotul nostru are a munci într'o lume deja predispusă a se folosi de munca lui; acela trebuia să răspândească o doctrină cu totul opusă mentalității și moravuri or lumii la care era trimis, iar preotul nostru n'are decât a sătura niște semințe deja răsărite cari așteaptă cu sete să se adape din harul pe care el l-a primit ca să-l răspândească cu belșug. Statul roman vede în doctrina Galileanului, pe care Pavel o propovăduia, primejdia disoluției lui; pe când statul nostru, conștient de însemnătatea puterii de unificare sufletească și înălțare morală pe care o cuprinde faima creștină, tânjește după o desfundare cât mai adâncă a comorilor de viață nouă ce s'au încredințat preotului, care e dator să le scoată la iveală și să le facă să circule până în cele mai mărunte viscere ale organismului nostru social.

Dar dacă cumva vre un preot desnădăjduit și învins de ispită le-ar ascunde sub țărâna și gunoi, el trebuie să sufere și să moară ca avarul care își prăpădește sufletul în mizerie deasupra grămezilor de aur din beciul lui întunecos și plin de mucegai. Mereu trebuie să-l roadă chinul propriei lui sărăcii launtrice, mereu trebuie să se măhnească că prea mică e părțica de viață care i s'a rânduit lui de la Dumnezeu pe care totuși o ascunde, în loc s'o scoată la lumină și s'o neguțătorească, ca s'o aibă înapoi cu dobândă, când i se va cere socoteală.

În adevăr, opera socială pe care o are de realizat preotul astăzi în sânul societății noastre românești e măreață, uriașă. Și se poate ca el să n'aibă la sufletul lui decât puține merinde. Dar descurajarea nu poate să cuprindă decât pe acela care, în loc să pregătească în inima lui un tron pentru Hristos Cel Viu, a pregătit un mormânt, în care a doborât un cadavru pecetluit cu pecetii fariseie și păzit de forțe păgâne. În împlinirea misiunii lui, preotul n'are a se bizui nici decum pe propriile lui puteri, ci pe puterea supra-omenească, dumnezeiască ce i s'a comunicat prin hirotonie. Dar «deacum nu mai lucrez eu, ci Hristos lucrează în mine», zice Sfântul Apostol Pavel. Căci odată ce preotul a devenit instrumentul voinții divine, nici îadul întreg nu mai poate pune stavilă acțiunii lui binefăcătoare; biruința lui e asigurată.

Deci «ce vă gândiți că nu aveți pâni», zice Mântuitorul. «Nu pricepeți, nici nu înțelegeți? Aveți inima voastră învârtoșată? Ochi având nu vedeți și urechi având nu auziți și nu vă aduceți aminte? Când am frânt cele cinci pâni la cele cinci mii, câte coșuri de fărmături luarăți? Douăsprezece, zic ei. Și când am frânt cele șapte pâni la cele patru mii, câte coșuri cu fărmături luarăți? Și ei au zis: șapte. Și El le zise: încă nu înțelegeți?»¹⁾

Preotului i-a încredințat Mântuitorul lumii puterea de a descuia zăvoarele, a deslegă legăturile, a curăți pe leproși, a învia încrți, a tămădui bolnavi, mai mult: i-a dat puterea ca orice va cere în numele Lui să se'implinească. Ferice de preot de va rămânea în Domnul, ferice de cei ce vor veni prin el la Domnul. Iisus Hristos Nazarineanul este singura medicină, iar preoții sunt administratorii ei. „Eu sunt vița, voi coardele viței. Cine rămâne în mine și eu rămân în el, acesta face rod mult; că fără de mine nu puteți face nimic“,²⁾ zice Domnul.

Pr. LEON STĂCESCU

Mănzătești-Jud Iași

¹⁾ Mrc. 8, 17-21

²⁾ Ioan 15, 5-6

Cărțile nu sunt lucruri de tot moarte, ci ele cuprind o putere de viață, care e tot așa de vie cași a sufletelor din care s'au zămislit. Ele își păstrează cea mai curată tărie și miezul minții vii care le-a hrănit. O carte bună e prețiosul sânge de viață a unui duh cărmuitor.

JOHN MILTON
în *Areopagitica*

DESPRE ADMINISTRAREA AVERILOR BISERICII CREȘTINE

(RETROPRIVIRE ISTORICĂ)

de Preot. C. URFCHE
din Frătăușii-Noi (Bucovina)

CAP. II.

Despre rolul și dotarea bisericii ortodoxe din Bucovina și administrarea averilor ei. ¹⁾

A. Rolul ei în trecut.

Și acuma, după tratarea generală a acestui subiect, voi să trec la partea specială, adică la Biserica ortodoxă din Bucovina, spre a vedea ce rol a jucat ea în trecut și prin ce faze a trecut administrarea averii ei până în prezent.

Când un vizitator calcă pe pământul Bucovinei, ori în care parte s'ar întoarce, îi bate la ochi frumusețea bisericilor vechi și nouă, cari se văd de aproape și de departe prin orașe și prin sate. Un simțimânt de adâncă pietate cuprinde sufletul fiecărui român, când, privindu-le, își reamintește cu duioșie, originea și trecutul acestor locașuri sfinte. Biserica din Bucovina a avut, dela urzirea ei și până în prezent, un rol glorios pentru neamul românesc care nu poate fi dat uitării niciodată.

Această Biserică a fost fortăreață inexpugnabilă în timpul invaziilor barbare. Numai credința cea tare în legea și crucea lui Hristos a fost în stare să reverse atâta vitejie în sufletul neamului românesc de pe aceste plaiuri romantice, încât să poată opri și respinge valurile invaziilor păgâne și să scape țara de cotropire. Când primejdia cotropirii amenința mai năprasnic, Voevozii, boerii și Vlădicii români își puneau toată speranța în Crucea lui Christos și făceau vot solemn că, de le va ajuta Dumnezeu lor să scape de cotropire, vor zidi locașuri sfinte în semn de mulțămintă. Și făgăduințele făcute le-au împlinit totdeauna cu abnegațiune rară.

Astfel s'au zidit în acest timp de restriște un număr așa de mare de locașuri sfinte în Bucovina, încât acest colț de țară, cum spune bine marele nostru dascăl *N. Iorga*, pare că era un sobor de mănăstiri, cari se grămădeau una lângă alta și aproape fiecare din ele venia din câte o domnie glorioasă sau din o biruință strălucită asupra dușmanilor hrăpăreți. La umbra codrilor săi seculari și la murmurul apelor sale limpezi, a așezat ursita însuși leagănul țării Moldovei. Pe meleagurile Bucovinei a resunat mai întâi

cornul descălicătorului *Dragoș*, care a zidit cel dintâi locaș creștinesc în Bucovina ¹⁾.

După *Dragoș*, s'au pornit Voevozii dearându-l la zidirea de locașuri sfinte, care de care mai mândre și mai împodobite cu ornamente bogate. După fie care izbândă, se ridicau locașuri sfinte și se aprindeau candelile la mormintele celor căzuți pentru apărarea și lărgirea hotarelor țării. În fiecare din aceste mănăstiri, se afla diptihul ctitorilor și întregii lor familii, cari se pomeneau vecinic la slujbele dumnezeiești.

Toate aceste mănăstiri au fost apoi dotate de ctitorii lor cu moșii întinse, cu averi mari cu munții seculari și împodobite cu ornamente scumpe, ca să fie pururea bogate și să nu ducă lipsă de nimica niciodată. Și ctitorii și adăogătorii făceau aceste danii din dragă inimă, căci focul iubirii lor de lege, neam și patrie ardea pururea în sufletul lor și muriau liniștiți și împăcați în suflet, când vedeau că țara nu e cucerită de păgâni și cu speranța tare că Dumnezeu lor o va feri și pe viitor de cucerire.

Când ctitorii au înzestrat mănăstirile zidite de dânsii cu moșii și munți, au făcut testamente (urice) prin care închinau aceste moșii pe vecie mănăstirilor și puneau blăstăm pe capul aceluia care ar îndrăzni cumva în scurgerea vremurilor să abată această avere dela misiunea ei. Toate aceste testamente erau compuse în principiu după acelaș formular și se pătrează în cea mai mare parte și astăzi în muzeele mănăstirilor. Inducem ca exemplu un astfel de testament, spre a vedea cum făceau ctitorii daniile lor și cu câtă râvnă căutau să le ferească de alterare:

«In numele Tatălui și al Fiului și al Sântului Duh, amin. Iată eu robul stăpânului meu Isus Christos, închinătorul Sf. Treimi, Io Petru Voevod, din mila lui Dumnezeu, domnul întregii noastre țeri moldovenești, închin sf. mănăstiri sf. Ilie moșia Florinta și care din copiii noștri sau din neamul nostru sau ori și pe cine Dumnezeu

¹⁾ Acest locaș dumnezeesc a fost clădit de *Dragoș* în satul *Volovăț*, (5 km. depărtare spre sud de *Ădăuți*). Ulterior a zidit *Ștefan cel Mare* în aceeași comună o biserică de piatră, care servește și azi ca biserică parohială, iar biserica de stejar a lui *Dragoș* a fost mutată în satul *Putna*, unde a servit până în timpul din urmă ca biserică parohială. Zidindu-se în această parohie o biserică nouă, biserica lui *Dragoș* a rămas părăsită. Ea a fost îngrijită și se păstrează ca o duioasă amintire din vechime și ca cel dintâi monument creștinesc de pe aceste plaiuri. Cine vizitează mănăstirea *Putna*, să se abată din treacăt și pe la biserica de stejar a lui *Dragoș* din marginea pădurii, care e pururea deschisă până mai există, căci dințele vremii roade neconștient la temelie ei, așa că nu va trece multă vreme și ea va trebui să se prăbușească de la sine.

¹⁾ Vezi Nr. trecut.

va alege să fie domn, acela să nu strice dania și tocmeala noastră, ci încă s'o întăriască și înotască, deoaoece noi am dat-o mai sus scrisii mănăstiri; iar dacă cineva ar cuteza să risipească dania și tocmeala noastră, unul ca acela să fie blăstămat și de trei ori blăstămat de Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Isus Christos care a făcut cerul și pământul și de preasfânta stăpâna noastră Născătoare de Dumnezeu și pururea fecioara Maria și de Ioan cinstitul și măritul prooroc, botezătorul și înainte mergătorul lui Christos și de Arhanghelii Mihail și Gavriil și ceilalți și de sf. patru Evangheliști, de 12 Căpitenii și primii Apostoli Petru și Pavel și ceilalți apostoli și de cel întru sfinți părintele Nicolai Arhierarh și făcător de minuni lui Christos și de trei sfinți mari Vasilie cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur și de ceilalți sfinți și de măriții și prealăudații sfinți și de Ghiorghe biruitorul mucenic al lui Christos și Demetrie isvorătorul de mir, Ioan cel Nou și ceilalți mucenici și de mărita maica noastră Paraschiva și de celelalte sfinte femei și de sfinții patriarhi dela Alexandria Atanasie și Chiril și de 318 părinți, cari la soborul din Niceea au mărturisit dreapta credință și de toți sfinții, cari bine s'au nevoit până în ziua de astăzi și de patru patriarhi a toată lumea și de trei Preasfinți ai Moldovei și să aibă parte cu Iudeii, cari au zis: Sângele lui asupra copiilor lor, care este și va fi în veci! Iată, spre mai mare întărire și putere am poruncit Domnului nostru Strădici, marelui logofăt să scrie și pece-tea noastră să atârne de aceasta a noastră adevărată carte».

Astfel au donat ctitorii aceste averi mănăstirilor și au căutat în testamentele lor să aducă la expresie dorința lor ultimă, ca aceste averi să nu fie niciodată abătute dela menirea lor, cât va fi lumea creștină. Cine ar cuteza să abată aceste averi dela menirea lor, acela dovedește o totală lipsă de pietate față de cei cari de mult sunt cenușă și nu le mai pot apăra și o totală lipsă de respect față de umbrele marilor Voevozi și ctitori! Conceputul «biserica» poate fi explicat în fel și formă cât de artificială. Fapt, care nu se poate contesta nici de cel mai rafinat interpret, e că aceste moșii au fost dăruite mănăstirilor, ca, din veniturile lor, să se susțină ele și organele lor. Și aceste moșii se țineau de mănăstirile lor, așa cum se ține moșia unui proprietar de casa lui, și fiecare mănăstire își administra pe vremuri moșiile sale independent și se susținea ea și organele ei din venitul lor.

Nu încapă în cadrele acestui articol să induc pe rând toate aceste danii. Induc numai sumaric, că mănăstirile din Bucovina erau dotate cu 135 moșii și sate și cu 28 de munți acoperiți

cu brazi pururea verzi. Aproape $\frac{1}{5}$ din pământul Bucovinei este avere bisericească și ca atare pământ sfânt, atât din punct de vedere creștinesc, cât și național. Și toată averea aceasta a fost închinată de ctitori exclusiv Bisericii creștine-ortodoxe din țară cu limbă de moarte și blăstăm, după cum se poate convinge ori și cine din autografele originale, cari se păstrează cu sfințenie până în ziua de astăzi, convinși fiind că prin Biserică se va păstra și neamul românesc din această țară sub ori și ce împrejurări.

Și evenimentele ulterioare au dovedit până la evidență, că marimonioșii ctitori nu s'au înșelat în convingerea lor neclintită.

În anul 1775, Bucovina a fost smulsă dela trupul Moldovei printr'un truc diplomatic și anexată imperiului Austro-Ungariei, străin de lege și de neam, de care s'a ținut aproape un secol și jumătate. Dacă Biserica ortodoxă-română din Bucovina a fost, în timpul invaziilor barbare, o fortăreață, apoi în timpul, cât a stat țara sub domnie străină, ea a fost o sentinelă credincioasă a neamului românesc. După anexarea țării la imperiul austriac, limba germană a Statului a fost introdusă în toate instituțiunile (dându-le timbru german). Numai Biserica ortodoxă română a fost cruțată de această inovațiune, păstrându-și caracterul ei național, și nici episcopul rus Eughenie Hacman (un favorit al guvernului) n'a îndrăsnit să altereze caracterul național al acestei Biserici. În acest restimp, amvonul devine unicul focar de cultură religioasă și națională a neamului. Și Biserica s'a achitat de acest rol în mod eminent. Mormintele voevozilor din acest colț de țară au ținut vie conștiința națională în sufletul clasei așa zise culte, iar preoții de pe amvon au ținut-o în masele largi ale poporului. Și când pericolul înstrăinării amenința, era suficient dacă preoții rosteau cu voce sonoră de pe amvon numai trei cuvinte adică: «Păziți-vă legea strămoșească», pentru ca poporul să înțeleagă, că are să-și păzească nu numai credința ortodoxă, ci și tot ce a moștenit dela strămoșii lor, adică națiunea, moșia, graiul, portul, cântecele, jocurile și datinele românești, că de altfel e în primejdie să se amestice în noianul străinismului și să se piardă. Și pentru activitatea sa națională, clerul din Bucovina a fost luat la ochi de guvernul țării. Și acuma e vie în memorie culpa iloyalității, care a fost aruncată în mod oficios în obrazul clerului român de fostul prezident al țării Bourignon, care a raportat împăratului, că clerul și poporul român din Bucovina gravitează mai mult spre București decât spre Viena. Clerul întrunit într'o grandioasă adunare a protestat la Tron contra acestei culpe și lupta ce s'a deslănțuit acuma între cler și guvern a adus multe supărări și prigoniri clerului român din

Bucovina, dară s'a finit cu capitularea fostului prezident de tristă memorie, care a fost rechemat din țară, neputându-se susține mai departe.

Urmașii faimosului prezident Bourignon au fost mai concilianți față de Biserică și cler, dară acuma se ivește perico'ul din altă parte, adică din partea Ucrainilor sprijiniți de Guvern pela spate. Pe când trăia acest element, până atunci fu liniște, bucurându-se de binefacerile «Bisericii românești», cum o numiau ei, a voit soarta ca un deputat român să fie izgonit din tabăra Românilor. El a trecut atunci în tabăra Ucrainilor din țară și a vrut să-și răsbune neamul prin emanciparea acestui element. Și deodată ne-am trezit, că Ucrainii, sprijiniți pe ascuns de Guvern, țin adunări și cer o mulțime de postulate în Biserică, ca d. ex. catedre paralele la facultatea de Teologie, consilieri în Consistoriu, un Episcop rutean, rimba ucraină în oficiile parohiale, prepoziți în seminarul clerical etc., în fine paritate. Acuma începe o luptă sistematică între Români și Ucraini sprijiniți de Guvern, care nu mai țină cont de caracterul istoric al Bisericii, și a început a le face concesioni. Cu toată rezistența îndârjită a întregului cler român și a partidului național din țară, Ucrainii au cucerit din an în an tot mai mult teren în Biserică, până ce în fine împăratul din Viena, folosindu-se de momentul favorabil al sciziunii produsă în tabăra Românilor din țară de un politician român de tristă memorie, după pregătirea terenului, s'a hotărât să deie lovitura de grație caracterului național al Bisericii ortodoxe din Bucovina, prin numirea unui arhimandrit de scaun rutean, tacite cu dreptul de succesiune la Tronul Mitropolitan. Un vifor de indignare a cuprins atunci întreg clerul și poporul român din țară și, ca la răsunetul unui strigăt de aarmă, s'au adunat la Cernăuți reprezentanții din toate satele și orașele țării și din toate clasele sociale și, într'un grandios meeting, au votat o moțiune, prin care a) se protestează contra știrbirii caracterului istoric-românesc al Arhidiecezei, și b) se cere demiterea elementului ucrainean nemulțămît din sânul Arhidiecezei și înființarea unei Episcopii rutene peste Prut, rămânând Mitropolia din Cernăuți română, și aceste hotărâri au fost aduse în mod oficios la cunoștința împăratului. Acest demers energic a avut de urmare stagnarea timpurală a acțiunii pornite contra Bisericii române din țară și căderea clerului român în disgrație la Tron. Acesta a fost ultimul demers legal în chestia Bisericii, și clerul calcula în tăcere să aducă chestiunea la extrem prin proclamarea unei greve generale. A izbucnit războiul mondial, care a rezolvat problema definitiv și pe vecie, iar clerul a rămas satisfăcut în sufletul său, că a putut susține lupta până în mo-

mentul din urmă, ajutorat de partidul național din țară, din care făceau parte cei mai credincioși și mai devotați fii ai neamului.

Și acuma, după eliberarea țării de stăpânirea străină și anexarea ei la patria mamă, se întreabă ce rol va juca această Biserică în noul stat mărit? Unii vor crede, că de acuma Biserica e scutită de pericolul înstrăinării și, obosită după atâtea lupte purtate, se poate pune de acuma pe hodină, iar alții, înfumurați de spiritul materialist al timpului, vor crede, că Biserica nu mai are rost în timpul actual al emancipării generale.

Și unii și alții greșesc și adevărul nu este între ei.

Biserica are de acum o misiune și mai grea. Istoria lumii ne spune, că imperiile lumii s'au înălțat și progresat, cât timp cetățenii au ținut cu sfințenie la religia și Biserica lor și că, decadența religios-morală a cetățenilor a avut de urmare mai timpuriu sau mai târziu și decăderea imperiului respectiv. Statele întemeiate pe fundamente religios morale au viitor, la dincontră, vegetează și decad! Câte imperii mari nu aparțin azi domeniului istoriei?

Astfel și întregitul Stat român are acum nevoie de Biserică mai mult ca ori când. Biserica va fi acea instituțiune, care va clădi noul stat român pe fundamente religios-morale solide și va influența astfel în mod eminent consolidarea lui internă, de care are absolută necesitate. Biserica va fi acea instituțiune, care va spulbera pustiirea morală adusă de furia războiului în toate clasele sociale și va combate cu energie corupția, destrăbălarea, goana după avere neonestă și curentele cari tind la distrugerea autorităților și introducerea unei egalități visate, cari bântuie ca un flagel molipsitor în mediul social. Biserica va abate atențiunea lumii dela materialismul practic, în care e în pericol să se încece, și va îndrepta privirile omenirii pe drumul idealului. Biserica va crește o generație de cetățeni cu caractere tari și va îndruma omenirea pe calea progresului...

Creștinismul are doctrini sănătoase (admirabile) pe toate terenele vieții și pentru toate timpurile. Rămâne în sarcina bisericii să selecționeze din vastul material predicat de Iisus acele doctrine, cari sunt necesare timpului de față și să le propage de pe amvon în masele largi. Amvonul trebuie prefăcut în o catredă universitară-poporală, de pe cari să răsune cu voce sonoră în Duminici și sărbători idealele doctrine ale Mântuitorului talmăcite și restălmăcite în sensul timpului modern. O biserică al cărei amvon e pururea vacant, nu mai corespunde timpului și e identic cu o catedră universitară, al cărei profesor nu mai ține prele-

geri, ci se mărginește la indicarea cărților, ce au să le studieze școlarii și numai la examene se prezintă examinând materia nepropusă.

Predicământul la serviciul divin e o parte indispensabilă a cultului ca Biserica să-și poată îndeplini misiunea sa în timpul de față și să poată influența modul de cugetare și de viață al membrilor săi. Atunci vor recunoaște și cei atinși de spoiala doctrinelor antireligioase, că Biserica nu e o instituțiune învechită, care nu mai corespunde timpului, ci e o instituțiune absolut necesară pentru Stat și pentru societate și se vor abate pela dânsa măcar din când în când. Pe lângă aceea, trebuie să mai dăm Bisericii și un lustru modern. Lumea e formalistă și ca atare, deprinsă a judeca totul după impresia exterioară, și, din acest punct de vedere, judecă și Biserica și organele ei. De aceea, păstrând formele esențiale, unele forme neesențiale și datine învechite, cari nu mai corespund timpului, desființate trebuiesc cu desăvârșire sau înlocuite cu altele moderne.

D. e., Sfințirea apei la prima fiecărei luni e o datină care produce antipatie prin repetirea ei deasă și decade la o cerșitorie periodică și care e uzitată în vechiul Regat, trebuie desființată cu desăvârșire; iar uniforma și exteriorul clerului modificată, ceva modernizată ¹⁾ și portul să fie la fel în toată Biserica ortodoxă etc. etc.).

B. Administrarea averii ei.

Moșiile și pădurile donate de mărinoșii citori erau proprietatea absolută a mănăstirilor și erau administrate de dânsule. Fiecare mănăstire își administra averile ei și din veniturile moșiei se susținea mănăstirea dimpreună cu organele ei, iar Domnitorul Țării era ocrotitorul acestor averi și le scutea de orice prădăciuni sau abuzuri venite din partea celor nechemăți să participe la beneficiile acestor averi. Ca exemplu, inducem un astfel de ordin, prin care se ia în scut această avere: «Io Aron Vodă, din mila lui Dumnezeu, Domnul Țării Moldovei am dat această carte Mănăstirii Sucevița, ca să apere Braniștea și toți munții, isvoarele și pâraiele, să n'aibă nimeni voe să pască pe acolo vite sau oi sau porci sau prin pâraie să prindă pești sau prin poeni să cosească fân sau în păduri să taie lemne sau nuele *fără știrea Mănăstirii*; iar dacă s'ar afla oarecari vite sau oi sau porci păscând sau pește prinzând sau tăind lemne în păduri sau nuele pe hotarul Mănăstirii, atunci să aibă putere și tărie cu această scrisoare a noastră să ia dela acela și carul și boșorii și

secură și celelalte unelte și numai gol să-l sloboadă. Deci nimeni să n'aibă voe a paște vite pe locurile mănăstirii și în Braniște, sau să taie lemne sau nuele nici să vâneze pește.» Iași 1594, Ianuarie 9, Ștefan, mare logofăt; Dumitru uricar.

Ulterior, înființându-se oficial Episcopia din Rădăuți, s'au concentrat succesiv administrarea averilor mănăstirești în mâna Episcopului de Rădăuți, care devine cu timpul supremul administrator al tuturor averilor mănăstirești din partea de sus a Moldovei.

Pe vremea răpirii Bucovinei, sta în fruntea administrației averilor mănăstirești Episcopul din Rădăuți, Dosoftei Herescul, care, dela an. 1750, sta în fruntea întregii Biserici ortodoxe din Bucovina.

După anexarea Bucovinei la Imperiul Austriei, s'a schimbat scopul și forma de administrare a acestor averi. Când Impăratul Iosif II a proclamat legea secularizării averilor mănăstirești în Imperiul Său, această lege a avut valoare și pentru Bucovina.

Conform acestei legi, au fost desființate toate mănăstirile de călugări din Bucovina (afară de trei: Putna, Sucevița și Dragomirna) și din averile mănăstirilor s'a înființat *Fondul religios ort. or. al Bucovinei*, care a fost administrat și supravegheat de stat și ale cărui venituri erau menite pentru dotarea Bisericii ortodoxe din Bucovina și a clerului ei, precum și pentru sprijinirea școalelor ort. or. din țară, conform uricului de fundațiune. Prin această invitațiune, a fost schimbată în mod esențial forma de administrare a acestor averi, dar averea ca atare n'a fost alterată în principiu dela menirea ei, ci numai acomodată conform spiritului timpului.

Nu se poate afirma, că administrarea a fost rea, ci, din contră, Statul a introdus o administrare rațională, bazată pe cele mai noi cunoștinți economice și relativ cinstită. Aparatul administrativ a fost instalat cu cele mai moderne și mai perfecționate mijloace de administrare și posturile de administratori ocupate cu angajați academici, specialiști în domeniul economiei.

Dar, în schimb, Statul a urmărit ideea să tragă cel mai mare folos din aceste averi.

Pro primo, a înființat școli pe spesele Fondului, a crescut un cler cult, care avea să facă servicii nu numai Bisericii, ci și Statului, făcându-i ofițeri ai stării civile și a cruțat astfel statul de spese enorme. Tot pământul arabil l-a luat statul în arendă cu un preț bagatel, iar pentru administrarea pădurilor a înființat statul în Cernăuți «Direcția bunurilor Fondului religios ort. or.», unde au fost așezați o sumedenie de angajați de stat străini de lege și de neam, iar veniturile se mai întrebunțau în parte și pentru alte instituțiuni decât cele fixate în uricul de

¹⁾ S'a modernizat, și totuși nu vedem că modernizații ar fi măcar cu un milimetru mai mășteri la lucru ca noi, cei învechiți în haine și potcape. — Nota A. S.

fundatiune. Statul administra această avere aproape independent de ierarhia bisericească și numai în afaceri vajnice cerea părerea Mitropolitului și a Consistoriului său și în fiecare an supunea Mitropolitului socotelele anuale spre a le lua la cunoștință. Cu toate acestea Guvernul purcedea cu diplomație și respect față de Mitropolit, cerându-i totdeauna asentimentul în afaceri mai însemnate. Au provenit însă și conflicte destule între Președintele Țării și Mitropolit în punctul administrării. Astfel Episcopul *Eughenie* (Hacman) s'a opus înființării „Direcției bunurilor” mergând până la Impăratul, dela care a expirat trăgănarea cu înființarea Direcției până după moartea sa. Marele Arhiepiscop *Silvestru* (Morariu-Andrievicei), a avut dese conflicte cu Președinții Țării din timpul Arhiepiscopiei sale și în cele din urmă, a făcut un memorandum la Impăratul, prin care a argumentat cu cifre, că Statul plătește toată arenda pentru moșiile Bisericii din veniturile de pe vânat și pescuit, iar toate celelalte venituri curg în cassa Statului. Efectul memorandumului a fost, că Statul a urcat prețul arendei întrucâtva.

Prețul arendei față de producțiunea pământului însă a fost totdeauna mic. Cele mai mari venituri le avea Fondul din exploatarea rațională a pădurilor.

Tot acest mare Arhiepiscop a cerut dela Impărat înființarea unui congres bisericesc cu scopul secret, de a slăbi influența prea mare a Statului în domeniul administrării, pe care nu o putea suferi.

După multe sforțări, în fine a fost încuviințat în principiu un congres bisericesc pentru Arhiepiscopia Bucovinei, compus din clerici și laici în număr egal, dară a fost de durată scurtă. La prima ședință festivă, membrii congresului s'au lovit de rezistența guvernului cu privire la Administrarea Fondului și numirea Mitropolitului. Aceste două drepturi și le-a rezervat Coroana și n'a voit să facă nici o concesiune. Congresul a devenit astfel numai o farsă, și marele Arhiepiscop nu ș'a putut ajunge scopul urmărit. Membrii congresului au reagat contra acestor drepturi și reprezentantul Guvernului atunci a închis congresul și închis a rămas până la prăbușirea Statului austriac. Ulterior s'au făcut multe demersuri pentru reactivarea congresului, dară în zadar. La cele două drepturi, n'a voit să renunțe Coroana sub nici o condiție.

Alt folos mare pe care l-a avut Statul din administrarea Fondului, au fost *împrumutul de război*. Un stat, când se află pe picior de război, trebuie numai decât să-și caute isvoare de bani. Astfel a aflat și Statul austriac isvoare de bani în Fondurile bisericești înființate de atâta timp de Iosif II și le-a luat ca împrumut de război.

Astfel a luat și din Fondul religios al Bucovinei suma de 160 de milioane, care se aflau depuși la o bancă din Viena. (În paranteze amintesc, că un politician pseudo-democrat făcuse înainte de război presiune asupra Mitropolitului să vândă moșiile și să depună capitalul la o bancă, dovedindu-i că mult mai mare profit va avea, Mitropolitul însă s'a opus cu toată energia, din pițate față de uricele creditorilor și de grija unui joc riscat. Atunci respectivul politician a întăritat poporul în contra Mitropolitului și a clerului său, zdruncinând autoritatea clerului și desbinând pe Români în două tabere contrare. Și bine a făcut Mitropolitul, că n'a cedat, cu toate amenințările, căci de ar fi cedat, astăzi toate moșiile bisericii din Bucovina ar fi un bun pierdut, căci toți banii ar fi fost luați de Statul austriac ca împrumut de război. Biserica a trecut prin o mare cumpănă materială, din care a scăpat teafără prin prudența și vederile largi ale Capului ei.

Pe timpul războiului, a avut mult de suferit averea Bisericii. Armatele requirau lemnul din păduri, pâinea din magazine și fânul de pe câmp fără nici-o grijă. La invazia II-a Rușilor în anul 1916/17, Mitropolitul cu Comisarul său, precum și întregul personal administrativ au evacuat țara după porunca Guvernului, și averea bisericii a rămas fără nici un stăpân. Atunci a luat în seamă această avere preoții, conform canoanelor și au apărat-o cu toată puterea cuvântului îndurând multe supărări și iritări din cauza aceasta. Comandamentul militar îndrumase și o anchetă, punând pe lista de proscritiuni pe toți preoții administratori. Când însă situația era mai critică, a intrat România în război alături de Rușii, și atunci ei au devenit mai concilianți față de preoții români. Astfel au scăpat preoții de o eventuală deportare la Rusia. Atât la invazie, cât și la retragerea Rușilor, preoții au meritul, de au apărat și salvat cea mai mare parte din edificiile Fondului de distrugere și incendiere.

După anexarea țării la patria mamă, Fondul Bisericesc al Bucovinei a devenit obiect de discuție intensivă, și administrația lui a trecut când în mâna Mitropolitului când în mâna Ministrului țării, după cum s'a schimbat și Guvernul.

Primul ministru al Bucovinei, ținând cont de dreptul canonic, de autonomia Bisericii și de menirea acestei fundațiuni, a aflat de bine să treacă Administrarea «Fondului religios ort. or. bucovinean» în seama Bisericii drept măritoare din Bucovina la mâna Mitropolitului, sub controlul statului.

Succesorul său ca ministru a contestat acest drept, pe motivul, că numai prin un Decret Re-

gal s'ar putea trece administrația în seama Bisericeii și a susținut punctul de vedere al statului quo.

Al treilea ministru al țării, cu consensul unui consiliu de miniștri, a încredințat din nou administrarea acestei averi Mitropolitului țării, până la definitivă rezolvire a acestei probleme și până la unificarea Bisericii, cu amendamentul ca să reactiveze Congresul bisericesc și aceasta să fie forul administrativ suprem. Ori de aceasta hotărâre va rămânea valabilă până la unificarea sau poate se va mai schimba, nu se poate prevedea, din cauză că politica s'a furișat în sânul Bisericii și aproape fiecare privește chestiunea prin prisma politică. Acesta e semnul timpului care ne insuflă multă îngrijorare. Conform ordinului, a fost reactivat în toamna anului trecut Congresul bisericesc, care a elaborat un statut nou, prin care laicii au câștigat majoritatea și care ar urma să fie forul suprem administrativ.

Ori de va rămâne congresul bisericesc ca for administrativ sau nu, nu se poate prevedea de oarece fiecare guvern privește această fundațiune

prin altă prismă. *Ne place a crede însă, că un Guvern român — fie ori care ar fi — nu va altera această avere dela menirea ei stipulată în uricele ctitorilor din pietate față de umbrele marilor donatori, cari dorm aici somnul de veci și, ținând cont de meritele acestei biserici pentru conservarea neamului românesc din această țară, rezervându-și dreptul cel mai larg de controlă cu privire la administrarea onestă a acestei averi precum și la întrebuintarea ei conform menirii scopului ei. Astfel ar colabora în perfectă armonie: Ierarchia bisericească, guvernul și elementul laic, fiecare în sfera sa de activitate, îndrumând aparatul administrativ pe calea progresului în folosul Bisericii strămoșești și a neomului. Clerul și poporul așteaptă cu îndoită încordare rezolvirea acestei probleme actuale. Intre Biserica ortodoxă și Stat au domnit armonie în trecut și am dori din inimă, ca acest raport amicabil să dăinuiască și în viitor în interesul ambelor instituțiuni.*

Pr. C. URECHIE
Frătăușii-Noi (Bucovina)

CULTUL MARTIRILOR IN BISERICA PRIMARA

Cei ce suferiau din cauza credinței lor erau cinstiți în chip deosebit de biserica primelor veacuri, chiar în timpul vieții, adică, atât timp cât stau închiși sau erau supuși la interogator și la chinuri, care de multe ori se prelungiau săptămâni și luni întregi.

Indată ce un creștin era aruncat în închisoare sau în ocnă, din pricina credinței sale, ceilalți creștini socotiau ca o datorie de onoare a lor să-i poarte de grijă. Era vorba, nu numai să-i asigure cele necesare pentru trup, ca hrană, îmbrăcăminte, un mai bun tratament din partea funcționarilor și servitorilor temniței sau ocnei, etc., nici de încurajarea lui ca să rămână statornic în chinurile la care avea să fie supus și să primiască fără șovăire moartea mucenicească, ci i-se da o cinstire deosebită, de care nu se împărtășiau altfel muritorii. Așa d. p. i-se sărutau lanțurile și obezile în care era ținut, precum și rănile produse de chinurile la care fusese supus, se păstrau cu sfințenie haine sau obiecte ce-i aparțineau, se căuta prin toate mijloacele cu putință să se obțină favoarea de a dormi împreună cu el în închisoare, era însoțit până la locul unde trebuia să sufere mucenicia, era privit și încurajat prin cuvinte și gesturi în timpul chinurilor, etc.

Dacă osânda la care era supus erau numai anumite chinuri sau închisoare, iar nu moartea, cel

ce scăpa de acestea purta de atunci încolo numele de *mărturisitor* și era obiectul celor mai mari onoruri. Cicatrici e rănilor pricinuite de chinuri, infirmitățile sau schilodirile provenite din această cauză, erau privite ca semne văzute și nediscutate de vitejie duhovnicească, ca cea mai mare distincțiune. Mărturisitorul era numărat printre clerici, ședea alături de ei la slujbele dumnezeiești și putea îndeplini chiar unele oficii bisericești, la care în altfel cultura sa nu l-ar fi îndreptățit.

Cinstea ce se da mărturisitorilor o învederează în chip deosebit așa numitele *cărticele ale păcii* (libelli pacis), acele scrisori pe care ei aveau prerogativa să le dea penitenților și prin care solicitau dela episcopi reducerea sau ușurarea ori scurtarea timpului de penitență pentru cei în favorul cărora interveniau. Practica aceasta de a se da de către mărturisitori cărticele de pace o găsim în biserică încă din veacul II, căci este pomenită în treacăt de Tertulian, în scrierea sa *Ad martyres*, iar curând după aceea, în timpul păstoririi bisericii din Cartagena de către sfântul Ciprian, ea a format chiar obiectul discuțiunii unui sinod local, din cauză că Ciprian, în zelul lui prea mare de a curăți biserica de toți cei căzuți (lapsi) în orice fel ar fi fost, pe vremea persecuțiunii lui Deciu, nu voia să țină seamă de asemenea cărticele. Diferendul s'a sfârșit prin

înfrângerea vrednicului episcop ale cărui vederi au fost găsite prea severe și ca urmare s'au acordat circumstanțe atenuante celor căzuți, ținându-se seama de recomandațiile făcute bisericii pentru ei, sau de libelli pacis, liberate de mărturisitori.

În acest fapt găsim o sfioasă atestațiune despre credința care se va statornici în curând și din ce în ce mai luminos că, chinurile și moartea mucenicească pentru susținerea și apărarea credinței creștine au cel mai mare preț înaintea lui D-zeu și că, pentru aceasta sfinții mucenici s'au bucurat chiar dela început, în biserică, de o cinstire deosebită, căreia îi putem da fără teamă numele special pe care l-a primit mai târziu, de *venerare* în toată largă accepțiune a acestui cuvânt.

* * *

Când cel închis era osândit la moarte, mulțimea creștinilor îl însoția — cum am mai spus — la locul de execuțiune și-l ruga cu căldură, să-și aducă aminte de fiecare din ei după ce se va face părtaș fericirii de veci, pe care o va dobândi ca răsplată a morții sale mucenicești. Împărtășirea martirilor de fericirea cerească, îndată după trecerea lor din această viață, a fost obiect de credință dela începutul ființării bisericii, din timpul sfinților apostoli. Moartea mucenicească era numită *botezul sângelui* și, ca și botezul cu apă, ea ștergea ori și ce păcat. De aceea cei ce primiau acest botez, sfinții mucenici, se credea, că merg de drept în cer. Credința aceasta o găsim exprimată deja în Apocalips, capitalul 20,4 unde sfântul evanghelist Ioan spune, că cei tăiați pentru Christos vor viețui împreună cu El, vor sta pe scaune la judecată alături de El și vor împărăți împreună cu El. Din veacul III, această credință este generală și o întâlnim în scrierile tuturor părinților și scriitorilor bisericești.

Rugămintea adresată sfinților mucenici ca ei să-și aducă aminte în cer de cei rămași pe pământ, n'are alt înțeles decât, ca ei să intervină cu rugăciunile lor către Dumnezeu, în a cărui nemijlocită apropiere se vor afla, să trimită din destul harul său celor supuși ispitelor vieții și primejdiei prigonirilor, ca și ei să poată ieși biruitori în lupta cu văzuții ori nevăzuții vrăjmași și să se învredniciască de slava cea netrecătoare în împărăția cea de sus.

Insoțirea sfinților mucenici la locul de execuție avea încă și scopul ca creștinii să poată lua trupurile moarte sau rămășițele trupurilor sfinților mucenici uciși cu sabia sau în altfel, mâncați de fiare sau arși pe rug, pe grătare de fier sau în cuptor etc. Astfel, creștinii din Cartagina au adunat în șervete prețiosul sânge al episcopului lor Ciprian, decapitat în anul 258. În descrierea martiriului sfintei Perpetua, citim că sfântul Satorus, care a fost sfâșiat de un leopard, a muiat în

sângele său inelul unui soldat, pe care l-a dat acestuia «ca cheazășie și aducere aminte de sângele său». Vrednică de pomenit este și arătarea sfântului Fructuosus (care a primit cununa muceniciei în anul 259), către acei creștini care luaseră părțile trupului său, care scăpaseră de furia flăcărilor rugului și îndemnarea lor de a le aduna pe toate la un loc și a le îngropa cu cinste.

În aceste câteva cazuri, ca și în multe altele de mai nainte și de mai târziu, găsim de asemeni începutul indiscutabil a venerării sfințelor moaște, care a luat o mare desvoltare în veacurile următoare și s'a păstrat în biserică noastră și cea papală până în timpul de față.

* * *

După ce sfinții mucenici își dădeau duhul în mâinile Celui Atotputernic, în urma torturilor la care erau supuși, grija cea mai mare a creștinilor era să le îngroape cu cinste rămășițele trupesti. Ajungerea în stăpânirea acestora era în cele mai multe cazuri, împreună cu multe greutăți și primejdii. Cât de mult prețuiau creștinii aceste rămășițe sfinte, ne-o spune în mișcătoare cuvinte darea de seamă a bisericii din Smirna, despre moartea mucenicească a episcopului acelei cetăți, sfântul Policarp. «*Am obținut după aceea — se zice acolo — osemintele lui, care sunt mai prețioase decât pietrele scumpe și decât aurul și le-am înmormântat la locul ce se cuvenia. Acolo ne vom aduna, cu ajutorul lui Dumnezeu, după puțină, veseli și bucuroși și vom sărbători ziua nașterii muceniciei sale, ca aducere aminte de cei ce au săvârșit lupta și ca pregătire pentru cei ce au s'o susțină*». (Martiriul sfântului Policarp, capitolul 18).

Acest interesant citat este o mărturie sigură despre venerarea sfințelor moaște încă dela jumătatea veacului II, căci lucrurile povestite aci se petrec în anul 156 și la fel s'a petrecut fără îndoială și mai nainte, căci din aceeași istorisire aflăm, că păgânii, cari știau — desigur din alte cazuri — în ce fel cinstiau creștinii rămășițele pământești ale mucenicilor lor, nu voiau să încredințeze creștinilor relicvile martirilor. În cazul de față spun actele martirului sfântului Policarp, că un păgân, cu numele Niceta, a făcut atent pe proconsul, să nu dea trupul sfântului Policarp, pentru ca creștinii (zicea el în bătaie de joc) să nu uite de Cel răstignit și să-l adore pe acesta». E cert dar, că păgânii știau de venerarea ce creștinii dau moaștelor sfinților, pe care smirnenii o definesc minunat de clar în următoarele cuvinte: «*Iudeii și păgânii nu înțeleg, că noi nu putem părăsi nici odată pe Iisus Christos, care a suferit pentru mântuirea tuturor oamenilor și că pe nimeni altul nu putem adora*».

Tot aci și cu acelaș prilej găsim foarte bine făcută deosebirea dintre adorare și venerare, dintre cinstea ce primii creștini dau Mântuitorului, ca Dumnezeu, și cea pe care o dau sfinților mucenici, ca oameni cari s'au apropiat, în viața lor pământească, de idealul desăvârșirii morale, propovedit de creștinism, de asemănarea cu Dumnezeu prin virtute. «*Pe acesta, adică pe Iisus Christos — zic smirnenii — noi îl cinstim, pentru că este Fiul lui Dumnezeu, iar mucenicilor le arătăm, ca celor ce au fost ucenici și următori ai Domnului, dragostea cuvenită pentru neîntrecutul lor aplecare către regele și învâțătorul lor*».

Pentru a împiedica pe creștini să-și arate venerațiunea față de moaștele martirilor, păgânii din Lion, în timpul persecuției lui Septimiu Sever, au ars trupurile sfinților mucenici, iar cenușa lor au aruncat-o în râul Ron. În persecuțiunea lui Dioclețian, trupurile martirilor au fost desgropate și aruncate în mare, cum spune Eusebiu, pentru ca să nu fie cinstite de creștini ca înșiși zeii (Istoria bisericească VIII, 6).

* * *

Ziua morții sfinților mucenici era prăznuită în fiecare an ca zi a nașterii lor pentru cer, pentru viața de veci. Aceasta o găsim făcându-se în amintirea și cinstea sfântului Policarp îndată după moartea lui. Smirnenii declară, că vor face aceasta la mormântul sfântului și-și vor aduce aminte cu acest prilej și de ceilalți martiri.

Din Asia Mică, pe care o putem socoti ca leagănul acestei pioase practici, obiceiul de a serba în fiecare an ziua morții martirilor, ca zi a nașterii lor pentru viața de veci, a trecut în Africa și de acolo în Italia și astfel s'a răspândit în întreaga biserică cu multă repeziciune, căci, la sfârșitul veacului al doilea, Tertulian o socotește ca o practică pretutindeni cunoscută și cu sfințenie observată. «*Jertfele pentru cei morți—zice el— le aducem în fiecare an în ziua în care ei au murit, pe care o privim ca ziua nașterii lor*» (De corona 3) și aceasta, adaogă el, se face potrivit tradițiunii.

Această sărbătorire constă din săvârșirea sfintei liturghii. Din epistolele sfântului Ciprian se vede, că la asemenea sărbători creștinii luau parte în mare număr și fiecare comunitate ținea să-și cinstiască astfel cât mai solemn posibil pe martirii din sânul său. Membrii comunităților care nu aveau martiri proprii, călătoriau individual sau câteodată în procesiuni impunătoare, în asemenea zile, la mormintele martirilor din comunitățile apropiate. În Roma se grămădea câteodată mare mulțime de oameni, care se ducea acolo cu acest scop și lucrul se petrecea la fel cu toate localitățile în care se aflau morminte de martiri.

Despre aceasta ne încredințează, pe de o parte procedarea autorităților păgâne în timpul persecuțiilor de mai târziu, care oprea adunările creștinilor în cimitire, iar pe de alta obiceiul de a se numi cimitirele după numele celor mai de seamă martiri ale căror trupuri erau îngropate în ele. Așa sunt d. p. în Roma catacomba sfântului Sebastian, a sfintei Agnes ș. a.

Sfântul Ciprian îndeamnă pe clericii săi, să țină bine minte zilele morții martirilor, pentru ca astfel, la date fixe, să li se poată aduce jertfe și ofrande (epistola 12,2) Din notițele făcute cu acest scop au luat naștere *martirologiile* și *calendarele bisericești*. Un asemenea martirologiu și calendar (cel mai vechiu cunoscut până azi) este al bisericii Romei, din anul 354. În el se arată, ce sfinți au fost cinstiți în Roma în acel an prin serbări la mormântul lor și anume mucenicii: Calist, mort în anul 222, și Pontian și Ipolit, morți în anul 235.

Pomenirea în acest martirologiu sau calendar numai a mucenicilor morți după anul 222 ne arată, că obiceiul acesta s'a introdus în Roma în prima jumătate a veacului al treilea. Într'un alt martirologiu al bisericii din Cartagena, de asemeni foarte vechiu, ni s'au păstrat numele câtorva martiri locali, la ale căror morminte se făceau serbări anuale.

Cu aceste sărbători erau unite agapele și împărțirea de alimente la săraci.

Caracteristica acestor sărbători nu era jalea și tristețea unei zile de doliu, căci nu se prăznuia moartea, ci nașterea. De aceea veselie predomină. Fiecare comunitate era mândră de martirii ei și nu mai puțin și familiile din care ei făcuseră parte. Orice părere de rău pentru trecerea din viață a martirilor era dată uitării în aceste zile și aducerea aminte de chinurile îndurate de ei trezia numai curaj și îndemn în inimile celor adunați la praznic, ca și ei să se poarte cu aceeaș vitejie, dacă vor trebui să-și dea seama de credința lor.

Pentru atingerea acestui scop, de a îndemna adică pe creștinii în viață să urmeze pilda sfinților mucenici, s'a scris viața și patimile lor, care se citiau la mormintele lor, în zilele în care se pomenea trecerea lor din această viață la viața de veci. Mărturie despre aceasta ne dă viața sfintei Perpetua, în care stă scris: «De oarece pildele de credință tare din trecut — care sunt o dovadă despre ajutorul harului Dumnezeesc și ajută în acelaș timp la edificarea morală a oamenilor — pentru aceea s'au scris, ca, prin citirea lor... atât Dumnezeu să fie cinstit, cât și omul întărit... suntem datori și noi, să scriim viața și patimile sfintei Perpetua, ca prin citirea lor să slăvim pe Dumnezeu... Vă facem cunoscut dar ceea ce înșine am văzut, pentru

ca... și voi, care le auziți acum întâia oară, să stați în împărțășire cu sfinții mucenici». Materialul trebuitor pentru scrierea vieții sfinților mucenici s'a luat de autorii martirologiilor parte din istorisirea martorilor oculari ai chinurilor sfinților mucenici sau din amintirea păstrată despre acestea prin tradiție, parte din actele oficiale ce se dresau, despre interogatorul la care martirii erau supuși, despre întrebările ce li se puneau de reprezentanții autorităților și răspunsurile ce ei dau la ele, despre hotărîrea ce se da în cazul fiecăruia, despre chinurile la care erau osândiți și despre felul cum le suportaseră. Asemenea acte se făceau de tahigrafii, cari erau alipiți pe lângă instanțele judecătorești în procesele penale, și se păstrau în arhivele publice, de unde creștinii le-au putut copia, fie îndată după moartea sfinților mucenici, fie mai târziu.

Faptul că unele acte martirice au caracter apologetic, adică sunt o apărare, adesea foarte reușită, a religiei creștine, nu pledează nicidecum împotriva vredniciei lor de credință, ci dimpotrivă, vine mai mult în sprijinul lor, pentru că e foarte firesc să fie așa, de oarece sfinții martiri erau târiți la judecată pentru credința lor, de care trebuiau să-și dea seama. Dându-și seama, ei își expuneau, susțineau și apărau credința cum puteau mai bine, atât cu cuvântul cât și cu fapta.

* * *

Martirii erau chemați într'ajutor de creștinii primelor veacuri în rugăciunile lor.

Chemarea într'ajutor a martirilor, care este o mărturie incontestabilă despre venerarea lor de către cei vii, se întemeiază pe credința, că martirii se învrednicesc îndată după moarte de vederea lui Dumnezeu și de petrecerea în nemijlocită apropiere de el și că prin urmare pot cere și dobândi, dela Stăpânul tuturor, har și ajutor pentru cei ce se află încă în luptă cu greutățile și ispitele vieții. Această credință era obiștească în creștinismul primitiv și se întâlnește foarte adesea în scrierile creștine din cele dintâi trei veacuri, atât în răsărit cât și în apus, la Clement de Alexandria ca și la Tertulian, la Origen ca și la Ciprian.

Aceasta o învederează foarte bine așa zisele *aclamațiuni*, adică rugăciuni scurte adresate sfinților mucenici și săpate pe pietrele mormintelor martirilor sau în jurul lor, pe pereții mormântului. Astfel în mormântul sfinților apostoli Petru și Pavel, descoperit, în anul 1909, în Catacomba sfântului Sebastian, s'a dat peste mai multe inscripțiuni, care sună astfel: «*Paule et Petre, petite pro Victore—Paule și Petre, rugați-vă pentru Victor*», «*Paule et Petre, in mente habete Sozomenum—Paule și Petre, aduceți-vă aminte de Sozomen*

etc. De asemeni, peretele mormântului, care a fost zugrăvit cu roșu, e plin de așa numite *graffiti*, adică rugăciuni scurte, ale căror cuvinte sunt scrijilite pe perete cu un cuiu sau cu un alt obiect ascuțit (Kirsch, Die Acclamationen und Gebete der altchristlichen Grabschriften, Köln 1897 și De Waal, Katholik, 1915). În catacomba sfântului Calist se vede o scrijilitură pe perete cu următorul cuprins: «*Marctanum, Succesum, Severum, spirita sancta, in mente habete omnes fratres nostros—Suflete sfinte, aduceți-vă aminte de Marcian, de Succesus, de Sever și de toți frații noștri*».

Acestea și multe alte inscripțiuni la fel ne arată din primile patru veacuri, că sfinții mucenici erau chemați într'ajutor de creștini și prin urmare venerați ca mijlocitori între om și D-zeu.

Aceasta se întărește și mai mult prin așa numitele voturi, exprimate numai prin literele V. S. (votum solvit), care se găsesc de asemeni în morminte și prin cimitire și care sunt manifestarea omagiului ce se aducea sau a venerației ce se da sfinților mucenici.

* * *

Titlul de „Domn“ și „Doamnă“, care se da sfinților mucenici și mucenice este mai departe o nouă dovadă despre venerarea lor. Astfel în mormântul sfintei Basila, din catacomba sfântului Hermes, se găsește între altele și următoarea inscripțiune: «*Domna Basilla comandamus tibi, Crescentinus et Micina, filiam nostram Crescentinam quae viscit menses X et, dies.—Doamnă Basila, îți dăm în paza ta, noi Crescentin și Micina, pe fica noastră Crescentina, care a trăit zece luni și o zi*». În actele sfintelor Perpetua și Felicitas se întâlnesc iarăș aceste titluri, ca și în epistolele sfântului Ciprian. Cum păgânii dau această titulatură numai împăratului în cultul ce-i aduceau, iar creștinii îl dau în deosebi lui Dumnezeu, chemarea sfinților mucenici cu acelaș titlu este un semn neîndoios al venerării ce ei primiau din partea credincioșilor.

* * *

Însfârșit, din credința, că sfinții mucenici se fac părtași ai fericirii veșnice îndată după trecerea din această viață și că se bucură deci de mare cinste înaintea lui Dumnezeu, a decurs o altă credință și anume, că martirii vor lua parte la judecarea oamenilor, la judecata de apoi, împreună cu sfinții îngeri și apostoli, alături de Mântuitorul.

Astfel, în actele sfintei Perpetua, creștinii se roagă sfinților mucenici, în clipa când mergeau la chinuri, zicând: „*Luati bine seama la fețele noastre, ca să ne cunoașteți în acea zi*“. Prin „*acea zi*“ se înțelege fără discuție ziua judecății

obștești, ca și în cuvintele lui Tertulian adresate martirilor: „*Voi veți fi judecători judecătorilor voștri*“ și „*Veți sta odată alături de Iesus Christos și veți judeca sufletele oamenilor*“.

Că, deși judecători, totuși sfinții mucenici se roagă pentru sufletele oamenilor, reiese din acele icoane, care înfățișează pe martiri primind în paradis sufletele dreptilor. O asemenea icoană este de pildă, cea din catacomba sfinților Petru și Marcelina, din a doua jumătate a veacului al treilea, în care doi martiri salută și întind brațele unui suflet care se roagă, ceea ce însemnează, că se roagă împreună cu el, îl sprijine în rugăciunea lui.

Dacă în cele dintâi veacuri ale ființării bisericii creștine — atunci când credința creștină era rău văzută și prigonită cu furie atât de iudei cât și de păgâni și în deosebi de statul roman — găsim atâtea elocvente și felurite dovezi despre venerarea sfinților martiri, e foarte firesc ca ele să se înmulțiască cu mult mai mult după ce creștinismul n'a mai fost prigonit, ci mai întâi tolerat și după aceea proclamat ca religie dominantă în imperiul roman. Din acea clipă înainte cultul lor ia un mare avânt, se săvârșește pe față și cu toată pompa, iar nu pe ascuns și în toată simplitatea ca până aci, predicatorii țin cuvântări înălțate spre lauda lor — e destul să amintim în această ordine de idei de lucefieri bisericii din veacul ei de aur, de Vasile cel Mare, Grigore Teologul, Grigore de Nisa, Ioan Chrisostom, Efrem Sirul ș. a. — și, lucru nou, se înalță spre pomenirea și cinstea lor biserici mărețe, atât pe mormintele lor cât și în numeroase alte locuri.

Cultul martirilor și cultul sfinților în deobște a fost și este socotit de teologia protestantă ca un rest de păgânism, ca un politeism degizat care ar fi pătruns în creștinism din veacul al patrulea înainte, adică după ce credința creștină n'a mai fost prigonită. În cele dintâi veacuri,

adică atât timp cât biserica creștină a fost prigonită și mărturisirea credinței profesată de ea expunea la primejdii, a fi creștin însemna a fi o fire adânc religioasă, plină de energie și hotărâtă, gata de orice sacrificiu, până și de sacrificiul vieții. Aceia dintre păgâni cari au îmbrățișat creștinismul în acea vreme erau oameni cu adevărat superiori, la care mai trebuie adăugat, că trecerea lor la creștinism era un act moral care înrâuria adânc asupra sufletului lor și-i făcea să se supui în totul și să primiască fără nici o schimbare învățătura de credință și principiile de morală creștină. Cu totul altfel s'au petrecut lucrurile din veacul al patrulea înainte, de când trecerea păgânilor la creștinism se făcea în massă și nu însemna câtuș de puțin o nouă orientare a vieții lor religioase, ci o simplă schimbare de front, un act de oportunitate. Acești neofiți își păstrară mai departe și ca creștini credințele lor păgâne și le acomodară numai cu cele creștine, căci un control serios nu se putea exercita și învățământul catehetic era în cele mai multe cazuri insuficient, ca să le poată infiltra în suflet tot adevărul creștin. Așa s'a făcut, că în cultul sfinților mucenici și al sfinților în genere se continuă, sub un nume schimbat, cultul morților, al eroilor și al zeilor păgâni. Procesul acesta ar fi început de timpuriu, de prin veacul al treilea și s'ar fi terminat în veacul al optulea în chip oficial cu sinodul VII ecumenic din Nicea (787), care a pecetluit cultul sfinților ca învățătură genuin creștină (Vezi Lucius-Anrich, *Die Anfänge des Heiligenkultus in der christlichen Kirche*, Tübingen 1904 și Adolph Harnack, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, ediția IV, Tübingen 1909 cu deosebire volumul II, paginile 467-490).

Vom vedea însă, că socotința protestantă nu se întemeiază pe ceva sigur și, că ea este fructul necopt al raționalismului.

Preotul I. Mihălcescu

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTULLIANI

AD MARTYRES

AD MARTYRES

(Conținut și caracterizare)

Această scriere, cuprinzând numai 6 capitole, este de un mare interes, prin înfățișarea atmosferei, care domnea printre creștini în timpul persecuțiilor. Căpeteniile bisericii și toți credincioșii se îngrijeau de hrana celor aruncați în închisoare. Tertullian se îngrijește însă mai mult de hrana sufletescă a celor cari în curând aveau să primească martiriul. El le

dă îndemnuri să nu se lase ispitiți de diavolul, ca să se lapede de credință, fie din regretul pentru plăcerile pe care le părăsise, fie din frica de chinurile îngrozitoare ce îi aștepta. Să privească închisoarea ca un loc de retragere și de pregătire pentru concursul, ce aveau să-l dea în ziua când vor primi osânda. Să nu se înspăimânteze la gândul chinurilor, căci se știe din istoria păgânilor, cum atâția oameni, bărbați și femei, deopotrivă, au primit de bună voe moartea și chinurile cele mai groaznice, fie din ambiția de a-și

câștiga prin aceasta o glorie neperitoare, fie din pasiunile prea mari care îi stăpâneau, fie din alte motive omenești de nici o însemnătate. „Suferințele martirilor sunt prea neînsemnate pentru dobândirea gloriei cerești și răsplătirii divine“.

Dar în afară de atmosfera din acea epocă de entusiasm și jertfă pentru credința creștină, Tertullian ne mai dă în această scriere cuvinte pline de avânt, imagini frumoase și unele maxime care ating sublimul, cum, de pildă: „Dacă obișnuim a îngriji trupul care este slab, tot astfel avem datoria să nu neglijăm nici sufletul care este și mai slab“ sau „Nu interesează unde sunt în lume, pe cell care sunt în afară de lume!“ sau „Piciorul nu mai simte lanțul, atunci când sufletul este în cer!“ sau „Cine este acela care să nu dea cu plăcere pentru o piatră prețioasă, atât cât dau alții pentru o piatră falsă?“ și multe altele.

Din acest punct de vedere, scrierea de față poate fi cu mult folos utilizată de predicatori. Citită, ea este tot atât de folositoare, pentru sporirea credinței și evlaviei creștine.

Scrisă cu mult avânt, pe când încă nu trecuse la montanism, ea învederează totuși caracterul exigent al lui Tertullian.

Pr. I. T.

Către Martiri,

1. Voi, binecuvântaților, destinați să fiți martirii deodată cu hrana trupască, pe care v-o procură și stăpâna-mamă biserica și toți frații din propriile lor resurse, aveți nevoie a primi ceva mai de căpetenie dela noi, care poate să vă hrănească și sufletul. Căci nu este nici un folos ca trupul să se îngrășe, iar sufletul să flămânzească; ci dimpotrivă, dacă obișnuim a îngriji trupul, care este slab, tot astfel avem datoria să nu neglijăm nici sufletul, care este și mai slab.

Nu am nici o îndreptățire să vă dau eu vouă sfaturi; totuși chiar pe gladiatorii cei mai desăvârșiți îi îndeamnă și îi îmbărbătează nu numai profesorii și căpeteniile lor, dar pe deasupra, chiar oricare necunoscător din public îi sfatuește de departe, astfel că adesea le-au folosit îndemnurile strigate de popor.

Așa dar, binecuvântaților, căutați mai cu osebire să nu întristați Spiritul Sfânt ¹⁾, care a intrat cu voi în închisoare. Căci dacă n'ar fi intrat cu voi deodată, n'ați mai fi astăzi acolo. ²⁾ Deci dar dați-vă silința ca El să rămână neconținut cu voi: astfel să vă conducă de aici până la Domnul!

Într'adevăr și închisoarea este o casă a diavolului în care își ține familia sa. Dar voi de aceea ați ajuns în închisoare, ca să-l striviți sub picioare chiar în casa sa; căci l-ați mai călcat odată, atunci când vă

găseați adunați afară. ¹⁾ Deci să nu poată el zice: „Sunt la mine acasă; îi voi ispiti pe ei cu foamea josnică, cu suferințe cari deprimă și cu certuri între ei!“ Să fugă de privirea voastră și să se ascundă în adâncurile lui, ghemuit și amorțit, întocmai ca un șarpe descântat și amețit de fum! Și nici în imperiul lui să nu se simtă atât de bine, ca să vă poată ataca ci să vă afle întăriți și înarmați cu unirea, fiindcă pacea voastră este războiul pentru el!

Această pace, unii neavând-o în biserică, obișnuesc să o ceară în închisoare dela martiri. Tocmai deaceia sunteți datori să o aveți, să o sporiți și să o păstrați, pentru ca să o puteți împrumuta și altora la nevoie

2. Tot așa și celelalte gânduri lumești, adevărate poveri pentru suflet, să vă însoțească pe voi până la pragul închisorii, până unde v'au condus și părinții voștri. De aci înainte v'ați despărțit de viața lumească; cu cât mai mult de lume și de glasurile ei!

Să nu vă înspăimântați că v'ați despărțit de lume! Căci dacă cugetăm, că mai de grabă lumea însăși este o închisoare, înțelegem că voi nu ați intrat, ci ați eșit din închisoare. Lumea are întunecimi mai mari care orbesc mințile oamenilor. Lumea poartă lanțuri mai grele care strâng și apasă mai ales sufletele noastre; lumea exală miasme mai urâte, poftele oamenilor; în sfârșit lumea are întrânsa mult mai mulți culpabili — drept vorbind, — întreg neamul omenească; și la urma urmei planează asupra ei nu sentința proconsulului, ci pedeapsa lui Dumnezeu.

Voi, binecuvântaților, vă temeți că o să fiți poate strămutați din închisoare în celulă! ³⁾ Celula este plină de întuneric, dar voi vă sunteți înșivă destulă lumină are lanțuri grele dar voi sunteți deslegați de Dumnezeu. Urât miroase acolo, dar voi sunteți miros de parfum plăcut. Se așteaptă să vină judecătorul, dar voi aveți să judecați pe însăși judecătorii voștri. Acolo se întristează numai acela care suspină după plăcerile vieții lumești: creștinul chiar după timpul când nu era în închisoare, se retrăsese din lume, iar de când este închis s'a retras și din închisoare. Nu interesează unde sunteți în lume, voi care sunteți afară din lume!

Și dacă ați pierdut unele bucurii ale vieții, este un câștig a pierde ceva, pentru ca să agonisești lucruri mai mari. Nu mai zic nimic de răsplata, la care Dumnezeu chiamă pe martiri. Să comparăm numai traiul din lume cu cel din închisoare și să vedem, dacă în închisoare nu câștigă sufletul cu mult mai mult, de cât pierde trupul; ba încă — datorită purtării de grijă a bisericii și iubirii fraților, — trupul nu pierde ce i se cuvine și sufletul câștigă din belșug cele ce întotdeauna sunt folositoare credinței: Nu vezi zei străini; nu te întâlnești cu imaginile lor; nu iei parte, în aceeaș vâlmășag, la sărbătorile păgânilor; nu ești biciuit de mirosurile desgustătoare de carne scrumită; nu

¹⁾ Efes. 4, 30.

²⁾ Părăsindu-l Duhul Sfânt, ei ar fi renegat credința, devenind „Lapsi“ și ar fi fost eliberați.

³⁾ Martirii rezistaseră ispitei de a se lepăda de credință la pragul închisorii.

⁴⁾ Era semnul că a doua zi urmau să primească osânda.

ești isbit de spectacolele sgomotoase ale acelor care celebrează cu sălbătecie, cu furie sau cu nerușinare; ochii tăi nu te mână în spre locurile plăcerilor publice: ești scăpat de pildele rele, de tentațiuni, de amintiri urâte, în sfârșit chiar și de persecuțiune!

Inchisoarea dă creștinului ceiaș deșertul dădea profeților. Insuși Domnul petrecea mai de preferință în pustie, pentru ca să se roage mai în libertate, pentru ca să se depărteze de lume. În sfârșit în singurătate a arătat El Apostolilor gloria Sa.

Să lepădăm numele de închisoare, să o numim loc de retragere! Căci deși corpul este închis, deși trupul este prizonier, totuș sufletului toate îi sunt deschise: A călători cu gândul, a te plimba cu spiritul, necăutând locurile umbrite unde se fac alergările ¹⁾ sau galeriile lungi ale porticilor, ci numai calea aceea care duce la Dumnezeu!

De câte ori te vei plimba cu spiritul pe acea cale, de atâtea ori nu vei simți că ești în închisoare! Piciorul nu mai simte lanțul, atunci când sufletul este în cer. Sufletul înconjoară atunci toată ființa omească, o stăpânește și o transportă unde voește. Iar unde va fi inima ta, acolo va fi și comoara ta. ²⁾ Așa dar acolo să fie inima noastră, unde voim să avem comoara.

3. Și acum, binecuvântaților, după ce am văzut toate acestea, pot oare tocmai creștinii să socotească închisoarea ca un chin? Noi am fost chemați la oastea Dumnezeului celui viu de atunci chiar, de când am răspuns la cuvintele jurământului. ³⁾ Nici un soldat nu merge la războiu, înconjurându-se de plăceri și nici nu pornește din iatac deadreptul spre linia frontului, ci din corturi simple și strâmte, unde domnește toată asprimea, greutatea și lipsa de orice plăceri. Chiar în timp de pace, învață de pe atunci, cu multă osteneală și cu multe neajunsuri, să se deprinde cu războiul: umblând înarmat, alergând pe câmp, săpând șanțuri și strângând scuturile în chip de carapace pentru apărare. Toate sunt însoțite de osteneală, pentru ca la războiu, nici corpurile nici sufletele să nu se înspăimânteze: trecând dela umbră la soare, dela căldură la ger, dela tunică la platoșă, dela tăcere la țipăt și dela liniște la zgomot mare.

Așa dar și voi, binecuvântaților, oricât de grea ar fi starea voastră, socotiți-o ca o exercitare pentru întărirea virtuților sufletului și trupului! O adevărată luptă aveți să purtați, în care arbitru este Dumnezeu cel viu, antrenor Spiritul Sfânt și din care veți dobândi drept coroană eternitatea, drept premiu natura îngerească, stăpânire în ceruri și mărire în veci vecilor!

Așa dar căpetenia voastră Iisus Hristos, care v-a uns cu Spiritul Sfânt și v-a adus în fața acestei arene, a voit ca, înainte de ziua luptei, să vă despartă de starea mai liberă, pentru un exercițiu mai aspru, astfel ca puterile să se întărească în voi. Căci

și atleții, în vederea unui exercițiu mai sever, se separe de lume, pentru ca să se poată îndeletnici cu îtnărirea puterii: se abțin dela excese, dela mâncări prea grase, dela băuturi mai plăcute; se constrâng, se chinuesc, se obolesc: și cu cât pun mai multă sânguință în aceste exerciții, cu atât speră să obțină victoria. Și ei fac aceasta, zice apostolul, ¹⁾ ca să câștige coroana cea stricăcioasă; pe când noi dorim să dobândim pe cea veșnică. Să privim deci închisoarea ca un loc de exercițiu, pentru ca la stadiul judecătorului să ne înfățișăm bine exercitați în toate greutatețile, fiindcă virtutea se formează prin asprime și se distruge prin moleșire!

4. Știm din porunca Domnului, că trupul este neputincios, iar spiritul treaz, sânguitor. ²⁾ Dar să nu ne lingușim pe noi înși-ne, cugetând că Domnul a admis că trupul este neputincios. Căci de aceea a o-rânduit El spiritul sânguitor, ca să arate cine și cui trebuie să-i fie supus, adică să arate că trupul să slujească spiritului, cel mai slab celui mai tare, pentru ca și corpul să ia putere dela spirit. Să se consfătuiască sufletul cu trupul asupra mântuirii comune, necugetând la greutatețile de acum ale închisoarei, ci numai la luptă și la bătălie.

Poate cumva se va teme corpul de sabia cea grea, de crucea înaltă, de răgetul fiarelor, de groaznica pedeapsă a arderii de viu și de toate invențiile de chinuri ale călăilor. Dar sufletul să contrapună și lui însuși și trupului argumentul renumelui și al gloriei, care deși amară, totuși de mulți cu inima liniștită este așteptată, ba chiar de multă vreme dorită: nu numai de bărbați, ci și de femei, cași voi binecuvântatelor să nu fiți mai pre jos de sexul vostru!

Ar fi prea lung, dacă aș enumăra pe toți cari și-au ridicat singuri viața cu sabia, împinși numai de sufletul lor. Dintre femei stă în amintirea tuturor Lucreția ³⁾, care, suferind violența desonoarei, și-a înfipt în ea cuțitul în fața rudelor și prietenelor, pentru a dobândi gloria castității sale. Mucius ⁴⁾ și-a ars mâna sa dreaptă pe altar, pentru ca să păstreze renumele faptei sale.

Mai puțini au făcut aceste filosofii: Heraclit ⁵⁾, care și-a dat foc, după ce s'a mânjit cu bălegar de bou; de asemenea Empedocle ⁶⁾, care a sărit în vâpăile muntelui Etna și Peregrinus ⁷⁾ care nu de mult s'a

¹⁾ I. Cor. 9, 25.

²⁾ Matheu 6, 41.

³⁾ *Matroană romană*, violată de unul din fiii lui Tarquiniu Superbul, se omoară singură. Acest eveniment provoacă stabilirea republicei în anul 510 a. H.

⁴⁾ *Scaevola*, în timpul războiului Romanilor cu Porsena, regele Etruscilor.

⁵⁾ *Heraclit* filosof grec născut la Efes, susținea că focul este elementul primitiv al materiei, care este supusă la o continuă schimbare (570-480 a. H.).

⁶⁾ Empedocle, filosof, medic și mag, în Agrigentum (secolul V a. H.), s'a aruncat în gura vulcanului Etna, pentru ca ne mai găsindu-se nici o urmă a corpului său, lumea să creadă că s'a înălțat la cer. Dar vulcanul după ce a mistuit pe Empedocle, a aruncat afară intacte sandalele, cu care acesta era încălțat.

⁷⁾ Fost creștin; fiind excomunicat deveni filosof cinic. (105-165 d. Hr.).

¹⁾ Stadium.

²⁾ Matheu 6, 21.

³⁾ Botezul.

aruncat pe rug. Dar chiar și femeile au înfruntat focul: Dido ¹⁾, ca să nu fie constrânsă a se mărita, după ce o părăsise bărbatul atât de iubit; tot așa când ardea Cartagina, soția lui Asdrubal, atunci când văzu pe bărbatul său, implorând pe Scipione, cu fii ei, s'a aruncat în incendiul patriei sale. Regulus, un general al Romanilor, prins de Cartagineni, fiindcă nu voise ca el singur să fie răscumpărat în schimbul multor prizonieri Cartagineni, a preferat să fie retrimis dușmanilor și, grămădit într'un fel de ladă, străpuns din toate părțile de cuiele înfipte pe dinafară, a simțit tot atâtea chinuri. O femeie, de bună voie, a dorit să primească moartea dela fiarele sălbatice și anume dela vipere, — șerpilor cei mai înfricoșători decât taurul sau ursul —, pe care Cleopatra ²⁾ i-a lăsat să intre în camera sa, ca să nu ajungă în mâinile vrăjmașului. Și nu este atât teama de moarte, cât teama de chinuri. Astfel a căzut victimă călăului curtezana din Atena, care știa de conjurație ³⁾, pe când era chinuită de tiran din această cauză și nu a trădat pe conjurați; iar la urmă, mâncându-și singură limba, a scuipat-o în fața tiranului, pentru ca să știe că deși se îndărătniceau tot mai mult, chinurile n'au nici un efect asupra ei.

Nu mai este nimeni, care să nu fie aflat că διαμαρτύρωσις, adică bătaia cu biciul este cea mai mare sărbătoare la Spartani. În acea zi sfântă toți tinerii sunt bătuți cu bicele înaintea altarului, fiind de față părinții, rudele și prietenii, cari îi înbărbătează să reziste. Căci s'ar socoti ca un semn și mai evident de glorie și podoabă, dacă sufletul mai de grabă decât corpul ar cădea biruit din cauza loviturilor.

Așa dar dacă se acordă atât de multă însemnătate gloriei pământești pentru tăria sufletului și a corpului, în cât oamenii înfruntă sabia, focul, crucea, fiarele sălbatice și chinurile, spre a obține ca premiu lauda omenească, pot spune cu toată dreptatea: Aceste suferințe sunt prea neînsemnate pentru dobândirea gloriei cerești și răsplătirii divine. Dacă atât prețuiește sticla, cât de mult trebuie să prețuiască mărghă-

1) Regina Cartaginei, se omoară, văzându-se părăsită de Aeneas.

2) Cleopatra, regina Egiptului, se omoară singură, ca să nu cază în mâinile lui Octavian (anul 30 a. H.).

3) Conjurația lui Harmodiu și Aristogiton pentru alungarea lui Hippias și Hipparc, tiranii Ateiei, fii lui Pisisstrate (514 a. Hr.).

ritarul? Și cine este acela care să nu dea cu plăcere pentru o piatră prețioasă, atât cât dau alții pentru o piatră falsă?

5. Las acum la o parte mobilul gloriei. Dar ca și gloria, tot așa pasiunea oamenilor, întocmai ca o boală a sufletului, n'a ținut seamă de nici o luptă, oricât ar fi fost de plină, de cruzime sau de chinuri. Pe câți trândavi patima armelor nu-i face să-și angajeze sabia lor? Desigur, tot din pasiune coboară unii la fiarele sălbatice și li se pare a fi și mai frumoși, după numărul mușcăturilor sau al cicatricelor. Iar unii s'au angajat la pariuri și asupra focului, că o să parcurgă o anumită distanță în tunica aprinsă. Alții, cu spate foarte răbdătoare, s'au plimbat sub loviturile curelelor de vânători.

Aceste curiozități, binecuvântațiilor, nu fără o cauză le-a îngaduit Dumnezeu în lume, ci ca să ne înbărbăteze acum, iar în ziua judecării să ne rușineze, dacă ne vom teme a suferi pentru adevăr spre dobândirea mântuirii, aceia ce alții au dorit să sufere, numai din vanitate, spre însăși pierdere lor.

6. Dar să lăsăm la o parte și aceste pilde de tărie și de curaj provenite din pasiune. Să ne întoarcem la cercetarea a însăși vieții omenești, pentru ca și acele fapte care se întâmplă să survină pe neașteptate, să ne învețe dacă trebuiesc primite cât mai cu tărie. Căci de câte ori incendiile n'au ars oameni de vii? De câte ori fiarele sălbatice, fie în păduri, fie scăpate din cuștile lor în mijlocul orașelor, n'au sfâșiat pe locuitori? Câți n'au pierit de cuștile hoților, ori au fost omorâți pe cruce de dușmani; chinuiți mai întâiu, s'au sfârșit și din cauza tuturor ocărilor ce au îndurat?

Oricine poate să sufere pentru motive omenești, aceia ce șovăiește a suferi pentru Dumnezeu! Ne pot servi nouă ca pilde anume, chiar timpurile de față: Felurite persoane de o deosebită însemnătate și-au provocat o moarte surprinzătoare pentru nașterea, demnitatea, clasa și vârsta lor, numai și numai dintr'un motiv omenesc: fie din partea uuui om, dacă au lucrat împotriva lui; fie dela vrăjmașii acelu om, dacă i-au luat apărarea ¹⁾.

Traducător, Pr. ION TOMESCU
Profesor, Râmnicu-Vâlcea

1) Aluzie la crimele unor împărați romani.

SENTIMENTUL RELIGIOS ÎN LITERATURA ROMANEASCĂ ¹⁾

de ALEX. I. STOICESCU
Profesor secundar

În Principate, ca să aflăm sentiment religios, trebuie să trecem peste poezia frivolă a boierilor Văcărești și peste tânguioasele versuri ale lui Cârlova, spre a ne opri la Heliade Rădulescu.

Cu o cultură căpătată prin sine, cu un extraordinar dar de a-și asimila diferitele cunoștințe,

el stăruiește o viață întreagă pe tărâmul unei activități multiple, ca să corespundă cerințelor culturale și politice ale vremii și ca să poată astfel să-și lumineze și să-și ridice neamul.

Creator al unei mișcări literare și el însuși un literat, a dat câteva poezii străbătute de acel

1) Conferință ținută în sala de festivități a Seminarului Central, în ziua Sf. Ilor Trei Ierarhi 12 Februarie 1924, cu prilejul serbării patronilor acestei școli. — Inceputul a fost în nr. trecut.

sentiment religios, ce a fost o caracteristică a sufletului lui Heliade.

Se cunoaște puțin poezioara *Dumnezeu-Patria*, scrisă ca mai toate, în acel stil ce Heliade adoptă după căderea în cunoscuta-i rătăcire filologică:

Avem cu toți 'n ceruri un singur comun Pater:
Lui laudă în seculi! Lui gloria, tăria!
Jos iar avem cu toții comuna noastră Mater,
O patrie duiosă — Trăiască România!

Numai patru versuri, dar interesante prin faptul că, pentru prima oară, sentimentul religios se însoțește cu sentimentul patriotic, lucru neobișnuit până atunci în poezia noastră.

Și tot atât de puțin cunoscută e poezia *Cutremurul*, de natură socială, pe care o termină adresându-se tiranilor:

Așa se roagă omul către cerescul Tată:
„Vie 'mpărăția și fie voia ta“.
Căderea voastră — așteaptă credința cea curată,
La cer aceasta strigă și cerul îi va da.

Este aci încrederea în Dumnezeu, convingerea că Cel-de-sus aude o rugăciune dreaptă și pedepsește nedreptatea, — sentimente ce nu pot să încapă decât în sufletul unui credincios.

Mai mult încă. Printre poeziile sale, Heliade are și un *Psalm*, în care sentimentul religios, deși nu e fundamental, este totuși destul de puternic:

Trecător sunt și m'am consumat, Doamne,
M'am topit ca ceara, și-am ars în zelul
Să-ți înalț templu. Focul mi se stinge...
Tu însă, Eterne, ești nemutabil,
Și-a ta memorie în seculi trece,
Din generațiune la-alta pasă.
Tu Doamne, singur, Ființă supremă,
Vei reîntregi această Sion nouă.
Arăta-te-vei în gloria toată
In reîntregita Românie belă...

Dacă în *Dumnezeu-Patria* sentimentul religios stă pe aceeaș treaptă cu cel patriotic, deoarece Dumnezeu și Patria au aceeaș importanță pentru poet, în *Psalm*, poezie scrisă „în așteptarea lui 1848“, sentimentul religios apare subordonat celui patriotic. Heliade are, în această privință, un mare merit: acela de a fi făcut cel d'întâiu din această subordonare, un procedeu foarte întrebuintat în poezia patriotică și socială de mai târziu.

Care dintre noi, în stârșit, nu s'a rugat lui Dumnezeu, în vremea începuturilor de școală, cu rugăciunea lui Heliade, *Cântarea dimineții*, ce începe cu:

Cântarea dimineții
Din buzi nevinovate,
Cui altui se cuvine,
Puternice Părinte,
Decât Ție a da?

Ca să sfârșească cu:

Ne luminează mintea
Să te cunoaștem, Bune,
Să știm că ne ești tată,
Să te cântăm mai bine,
Și-așa să ne 'mpăcăm.

În *Gazeta Teatrului*, vorbiă Heliade într'un rând de un plan al său literar. Era vorba de niște poeme, unele numai în stare de proiect, ce aveau să facă un tot, compus din 4 volume de poezii.

După planul lui Heliade, acest tot trebuia să se intituleze *Umanitatea*, iar cele 4 volume de poezii trebuiau să fie: I. *Biblicele*; II. *Evanghelicele* (ambele cu cuprins religios); III. *Patria sau Omul social* (cu cuprins național) și IV. *Omul individual* (cu bucăți lirice, în legătură cu viața poetului).

Planul a fost prea vast ca să poată fi realizat. Heliade ne-a spus însă cari anume poezii, publicate de el aiurea, trebuiau să facă parte din fiecare volum proiectat. *Căderea dracilor* ține de *Biblice*; *Cutremurul*, de care pomenirăm, intră în *Evanghelice*.

Cu toată vastitatea planului, cele două volume consacrate poeziei religioase apărură. Sentimentul religios al lui Heliade se poate vedea mai ales în cel d'întâiu.

Cântarea dracilor în ajunul potopului și Căderea dracilor arată o mare religiozitate, trezită de timpuriu în sufletul poetului de către mama sa, o deplină cunoaștere și admirație a Bibliei și a Psalmilor, precum și o puternică influență a lui Lamartine, acel „David al creștinătății“, autorul minunatelor *Harmonies poétiques et religieuses*.

După o lungă scurgere de timp, *Căderea dracilor* deveni, cu unele adaosuri și modificări, primul cânt dintr'o altă lucrare, intitulată *Anatolida sau Omul și forțele*, poem ce trebuia să cuprindă douăzeci de cânturi. Dar Heliade nu putu să desăvârșească nici această operă așa cum o concepuse, căci dete numai 5 cânturi: I. *Empireul și Tohu-Bohu*; II. *Imnul creațiunii*; III. *Vieța sau Androgenul*; IV. *Arborele științei și V. Moartea sau Frații*.

Anatolida e o operă de inspirație biblică și profund religioasă. După cum se poate înțelege din chiar titlul cânturilor, ea începe cu slava Celui-a-tot-puternic, de lângă tronul căruia dracii răsvrățiți se prăvălesc pentru totdeauna în adâncimile iadului, și sfârșește cu omorrea lui Abel.

Aceste lucruri trădează o puternică înrăurire a cărților religioase, luate de model, și o mare admirație față de cele cuprinse în ele.

Și dacă pe lângă această influență și admirație, ținem seamă de acel stil biblic, folosit de Heliade aproape în toate scrierile sale în proză, înțelegem

cât de profund a fost sentimentul religios al acestui scriitor.

Contemporan cu Heliade și elev al lui, este Grigore Alexandrescu. Ca prim poet cugetător al nostru, el pentru prima oară unește poezia filozofică cu poezia religioasă.

În poezia *Rugăciunea*, ce amintește nu numai prin gen, dar și prin idei, poezia lui Lamartine, *Hymne de l'enfant à son réveil*, Gr. Alexandrescu se roagă pentru sine; dar, deși tot ceea ce cere e pentru el, rugăciunea totuși e plină de altruism, deoarece poetul cere virtuți menite a-l face cât mai folositor omenirii, al cărei bine îl vrea:

Fă să doresc de obște al omenirii bine,
Să mă cunosc eu însumi și p'altul decât tine
Să nu am Dumnezeu.
La oameni adevărul să-l spui fără sfială,
De cel ce rău îmi face, de cela ce mă înșală
Să nu îmi răzbun eu.

În o altă poezie religioasă, *Candela*, poetul se apropie, în timpul unei nopți înorate de sămăburele de lumină ce strălucește în fața icoanei Mântuitorului răstignit. Dar el nu se roagă, ci meditează. Înaintea candelii, poetul se gândește la durerile și năzuințele din trecut și trece apoi la răutatea tiranilor, mângâindu-se cu gândul egalității pe care moartea o pune între toți. O mângâiere găsește poetul și în credința ce are în judecata supremă, când înaintea lui Dumnezeu se va vedea

Cel ce nedreptățește cu cel nedreptățit.

Dar un clopot, chiamând la rugă pe credincioși, urmă aceste gânduri. Afară e ziuă. În aerul rece al dimineții:

Din imnuri osebite se nălță imnul firii
La cel ce după noapte și zi ne-a dăruit.

Și poetul se depărtează de candelă, îndreptându-o că pe viitor, tot lângă ea va căuta mângâierea, ori de câte ori va fi apăsător de soartă sau oameni.

O a treia poezie de inspirație religioasă este *Peștera*. În ea, ni se arată interiorul unei cripte mănăstirești.

Poetul trece pe sub boltele întunecate, privind cu înfiorare la osemintele călugărilor, așezate pe altarul de piatră și cutremurându-se de «urăcioasa privire» pe care craniile o îndreaptă asupra-i din fundul orbitelor.

Pe când în *Candela*, pornind dela descrierea unui interior plăcut, poetul ajunge la tristele amintiri ale trecutului, în *Peștera*, pornind dela înfiorătoarea priveliște a criptei, ajunge la cele mai senine și cucernice gânduri. Căci,

Aici cu toate-acestea, religia vorbește
Celor ce vor s'asculte cuvântul lui Hristos.
Groaza cu n'cetul piere și omul întâlnește
Povețe de folos.

Vicleanul își desbracă aici ipocrizia;
Acel căit se 'mpacă cu ceru 'ntârâtat;
Aici fapta cea bună visează veșnicia
Ș'așteaptă ne'ncetat.

Și omul care crede și omul ce așteaptă
D'o sfântă mângâiere în veci e însoțit;
Pacea va fi cu dânsul, el va lua răsplată.
Căci a nădăduit.

În aceste trei poezii religioase, cu adânci și frumoase cugetări, nu poate fi vorba de o filozofie religioasă, așa cum aflăm în opera lui Lamartine. Alexandrescu nu e decât un bun creștin și de aceea imită poezia religioasă a maestrului francez: în ea, el găsește un sentiment de care și sufletul său e cuprins.

Bun creștin apare Gr. Alexandrescu când, asemenea lui Musset în *Rolla*, se ridică, într-o cunoscută epistolă, împotriva lui Voltaire, pe motivul că acesta nu s'a pătruns de sublima poezie a psalmilor și «a surpat temelia în dogmele creștinești.»

Bun creștin apare când, în *Rugăciune*, cere dela Dumnezeu acele virtuți pe cari religia creștină le recomandă adeptilor ei: tăria sufletească în diferitele împrejurări ale vieții, iubirea de dreptate și adevăr, desăvârșirea în tot și cea mare și sublimă virtute ce stă la baza întregului edificiu al creștinismului: iubirea aproapei, pe care poetul o cere prin versul:

Fă să doresc de obște al omenirii bine,

după care adaugă:

De cel ce rău îmi face, de cela ce mă 'nșală
Să nu îmi răzbun eu,

cerând, după cum vedem, bunătatea față de vrăjmași, sentiment sfârșit legat în religia noastră de acela al iubirii aproapei.

Bun creștin apare poetul și când își arată, tot în *Rugăciune*, credința în viața viitoare:

Și fă ca totdeauna al meu suflet să vază
Lumina așteptată, a nemuririi rază
Dincolo de mormânt,
Acolo unde viața cea veșnică zâmbește
Sărmanului acela ce 'n viață pătimește
Gonit pe-acest pământ,

precum și din concepția ce are despre Dumnezeu, în care vede o ființă a-tot-puternică, fără de început și fără de sfârșit, căreia se datorește minunata alcătuire a universului.

Este o concepție curat creștină, ce reiese din invocația *Rugăciunii*:

Al totului Părinte, tu a cărui voință,
La lumi ne 'nflințate ai dăruit ființă,
Stăpâne ziditor!
Putere fără margini, izvor de veșnicie,
Al căruia sfânt nume pământul nu îl știe,
Nici omul muritor!

Și nu trebuie să ne surprindă faptul că, într'o strofă a aceleiași poezii, aflăm despre Dumnezeu o concepție panteistică:

Cu tunetul din ceruri tu ocolești pământul,
Înflorești cu natura și răcorești cu vântul,
Ești vieța ce ne-ai dat.

Gr Alexandrescu a fost influențat, după cum am spus, de Lamartine și nu se putea să nu fie ispășit de frumoasele imagini realizate de romanticul francez, prin acel soi de panteism poetic, ce-l făcea să vadă existența lui Dumnezeu în diferitele fenomene ale naturii.

Cercetarea sentimentului religios în poeziile secolului XIX-lea ne impune a stărui și asupra unui poet foarte puțin pomenit astăzi.

E vorba de Cezar Bolliac. Într'o invocație, *La musa mea*, cu care începe a sa *Colecțiune de poezii vechi și nouă*, poetul care, ca mai toți poeții contemporani lui, se îndeletnicește mai mult cu poezia socială ce se ridică în potruva tiranilor, cere muzei sale să cânte, spre a fi auzită, între alții, și de „antihriști“.

Și muza poetului este creștină. O aflăm chiar dela el:

Cântă, o musă! cântă o Musa mea creștină!

Și muza l-a ascultat și, creștină fiind, a inspirat poetului între altele, două poezii de natură religioasă: *Rugăciunea* și *Schitul*.

În *Rugăciunea*, ce este mai de grație o odă sacră, defectoasă în formă, dar reușită prin fondul ei filozofic și adânc moral, poetul începe prin a arăta concepția sa despre Dumnezeu, o concepție cu totul creștină. Pe Bolliac, concepția panteistică nu-l ispășește cu efecte poetice. După el, Dumnezeu nu se manifestă în lucrurile ce ne înconjoară, ci este chiar creatorul acestor lucruri, cari păstrează neșters pe ele urmele mâinii creatoare:

Dar, Stăpâne: în tot lucrul este 'nscrisă mâna ta.
Sau în umbră, sau în soare, sau pe stâncă, sau pe unde
Sau pe iarbă, pe zăpadă, — pe tine oi u întâmpina.
În senin, în vijelie, în insecta ce s'ascunde,
În elefantul gigantic,
Într'un mieluşel, hienă,
În găoace, în balenă, —
Chiar în ateul cel groaznic,
Te explic și te onor.

Și conștiința puterii lui Dumnezeu, creatorul acestora, atrage după sine sentimentul de evaluie, mărturisit în chip psalmic:

Până mă-i trage, Stăpâne, într'un alt domen al tău,
Până-mi vei lăsa gândirea, până când mi-i lăsa graiul,
Până când, sub astă formă sunt, trăiesc și-mi gălesc raiul,
Pe Eternul îl ador, —
Mă cunosc că sunt al său.

Problema universului și a vieții nu e lămurită de Bolliac, ca de alți poeți de mai târziu, prin înlăturarea ideii de Dumnezeu și prin raportarea diferitelor fenomene la legi fizice eterne. Prin mintea poetului n'ar fi putut trece gândurile nebune ce frământară pe îndureratul ateu de o clipă, din poezia *Dormi în pace* a lui Vlăhuța:

Piatră, floare, astru, om,
Toate-au isvorit, în noaptea vremilor, dintr'un atom,
Rând pe rând, una din alta, fără știrea nimănui.

Se întreabă și Bolliac:

Cum poate omul să fie, să trăiască fără a ști
Că este, trăește, simte? — Și dacă este, trăește,
Cine l-a făcut? Ce-l ține? Unde? Cine îl hrănește?
Prin ce? cum s'a zămislit?

Și la aceste întrebări, el nu poate găsi decât un răspuns: Dumnezeu.

Problema e grea: „scepticul s'ar ameți“. Și tot atât de grea este problema divinității, ce nu poate fi rezolvită de o minte omenească:

Dar ne este scurtă mintea, nu poate pătrunde 'n lume.

Nu putem decât să concepem existența lui Dumnezeu, dar nu să-i pătrundem și taina ființei:

Te-au aflat însă, te crede;
Dar nu te pot înțelege,
Căci e adâncă a ta lege!
Moisi, și el te vede,
Dar nu spune ce fel ești.

Zoroastru, Minos, Solon, Socrat și cu Ciceron
Se mir și ei cu plugarul ce simte tainele tale,
Vede ne'ncetat efectul în toate muncile sale.
Se gândesc — unde trăești?
Dar s'opresc toți cu Neuton.

Poetul știe numai că Dumnezeu există. Până și în blestemul ateului, el vede afirmarea existenței lui Dumnezeu, căci:

.. ăst blestem este: crez
În eternul creiator!

Sau

Când n'am crede un creiator,
Atunci nu l-am blestemă.

Dar unde există Dumnezeu? — „N'am hotărît lăcuința-ți“
Și ce vrea? — „N'am crezut că știu voința-ți..“

Și cu cât Dumnezeu este mai de nepătruns, cu atât îi pare poetului mai mare și mai vrednic de adorație. Este așa de mare, în cât poetul nu poate să-l conceapă mulțămindu-se cu darurile și jertfele ce i se aduc de omenirea credincioasă. Asemenea daruri sunt făcute spre a satisface o slăbiciune omenească, de care Dumnezeu nu poate fi capabil:

Și ce daruri avem, Doamne, care să putem să-ți dăm?
Tămâie? Sânge sau aur? Orice avem e dela tine.
Iartă, Doamne, pe aceia care se privesc pe sine
Și voesc a-ți aplica
Slăbicuni ce noi purtăm!

A doua poezie de inspirație religioasă este *Schitul*. Distingem la ea două părți, amândouă cu caracter descriptiv. În prima parte, poetul redă priveliștea mohorâtă a unui șir de călugări, copleșiți de bătrânețe și istoviți de posturi și rugăciuni, cu bărbile albite tremurând pe negrul rasei «ca fulgii unei ierne pe penele de corb,» îndreptându-se domol, în miez de noapte, spre mânăstirea către care îi atrage o lumină de candelă, așa cum ne atrage «o rază de speranță când sufletu-i măhnit.» Partea a doua ne arată pe călugări în strane, și rugile lor inspiră poetului gândirile religioase cu cari poezia se termină:

Trei mii de ani mai bine, Stăpâne, au trecut,
De când aceste imnuri, în tristă armonie,
Înalță omenirea, s'aline-a ta mânie,
S'o mântuești de Răul ce voia-ți a făcut!
Ai hotărît tu, Doamne, sfârșit la ura ta?
Vreun Hanaan ne-așteaptă sau a Sodomei soartă?
Mai e vre o cercare l'a fericirii poartă?
Mai sunt cutremuri, groaze până te-i arată?

Și aceste întrebări la cari nu poate afla răspuns, atrag iarăși după ele, în frumoase comparații, ideea neputinței omenești de a pătrunde ființa și vrerea Domnului:

O! mintea mea se perde cu cât o duc mai sus!
Se perde'n mii de gânduri, ca urma 'n labirinte,
Ca ruga și ca plânsul vărsate pe morminte;
Se pierde ca tămâia pe vânturi de apus!

Se perde, s'adâncează într'un deșert noptos;
Se perde să străbată voința-ți, veșnicia,
Ca acvila ce-aleargă să măsoare tărâia,
Și-orbită în lumină, se prăvălește 'n jos.

După cum vedem, poezia religioasă a lui Bolliac nu se remarcă prin vreo cugetare profundă. Dar, dacă poetul nu poate merge cu mintea până la Dumnezeu el aduce pe Dumnezeu în sufletul său și astfel fiecare vers trădează o adâncă și sinceră evlavie.

ALEX. I. STOICESCU,
Profesor secundar

CREȘTINISMUL ÎMPOTRIVA IGIENEI?

Intr'un răspândit manual de igienă, în manualul D-lui Doctor Ureche, cel premiat de Academie, citesc cu mirare următoarele rânduri:

„Avântul ce luase igiena prin lucrările acestori mari observatori (doctorii Greci și Romani), fu oprit de creștinismul învingător. Idealului materialist al Grecilor și Românilor, creștinismul opune idealul său spiritualist, corpul este detronat în favoarea spiritului. Ce rațiune de a fi mai avea igiena, ea care se ocupă de trup și de viața pământească, într'o societate care nu vede decât spirit și viață cerească? Ce progrese putea face igiena în epoca în care posturile, privațiunile de tot soiul, flagelațiunea și tot ce putea nimici corpul, era în onoare?”

Eu bine, eu nu pot în deajuns să mă mir că tocmai într'un manual de școală, aprobat de ministerul Instrucțiunii și premiat de Academie, se aduc creștinismului învinuiri, cari, pe cât sunt de grele, pe atât sunt de nedrepte. Căci este, cred, cel puțin pripită afirmarea, că „avântul ce luase igiena prin lucrările doctorilor Greci și Romani a fost oprit de creștinismul învingător“. Vreau adică să spun, că dacă într'adevăr igiena este știința sănătății, — nu se poate cătuși de puțin afirma, că învățătura creștină a ținut-o în loc. Și mai ales, nu cred că se poate pretinde, că posturile au fost vreodată ținute în spre vătămarea sănătății drept credincioșilor.

Și când spun aceasta, nu mă gândesc numai la faptul, că în deobște mai nu este om, fie din cei învățați, fie și din cei neînvățați, care să nu

creadă, că prin posturi ne este chezușuită nu numai sănătatea cea sufletească, dar încă și sănătatea cea trupească. Când spun aceasta, mă gândesc și la faptul că mai ales astăzi de nenumărate ori vedem, cum și în chip științific se dovedește, că nu prin îmbuibare, ci prin înfrânare ni se pune la adăpost sănătatea trupului. Așa de pildă, iată ce ne (destăinuia) mai deunăzi marele ziar parizian *Le Temps* în astă privință:

Societățile de asigurare din America și-au pus în gând să întocmească în chip științific niște statistici cu privire la cei cari fac asigurări asupra vieții. Și negreșit că aceste societăți de asigurare; având un cât se poate de mare interes ca să cunoască bine de tot trăinicia trupească a celor cari vin să se asigure la ele, — s'au dedat la cercetările cele mai îndelungate și mai amănunțite.

Eu bine, după cele mai migăloase și mai documentate lucrări, — ele au ajuns să statornicească următoarele: orice om având o înălțime mai mică de 1 m., 80, care între 30 și 40 de ani crește în greutate cu 20 la sută, ajunge în chip matematic să fie cu 30 la sută mai mult în primejdie de moarte. Dacă el crește în greutate cu 30 la sută, primejdia de moarte i se sporește până dincolo de 30 la sută. Și vrednic de ținut minte este că oamenii de știință cari au întocmit aceste migăloase statistici, au tras încheerea, că cu cât mai mult ne rotunjim, la trup, cu atât mai repede ne apropiem de moarte.

Dar societățile de asigurare nu se mulțumesc numai să ne arate cum stau lucrurile. Căci ele,

după ce ne pun sub ochi aceste științifice dovezi și socoteli, ne sfătuesc să ne ferim de lacomele cerințe ale pântecelui și ne îndeamnă să ne ținem de înțeleapta zicătoare, care ne învață: nu să trăim, ca să mâncăm, ci să *mâncăm puțin ca să trăim mult*.

De altfel, nu odată ne este dat să vedem, că chiar și unele publicațiuni medicale sunt nevoite a recunoaște, că nu numai *cele bogate*, dar și fericirea și sănătatea se câștigă cu sărăcia. Așa de pildă, iată ce citim în revista medicală *Sănătatea*:

„Două femei stau de vorbă. Una zice; De și mânânc numai trufandale, icre negre, curcani și toate bunătățile din lume, totuși stomacul îmi e ca o rană. Am un singur copil, crescut numai în puf, în vată, hrănit cu bomboane, cu prăjituri, și e galben, fără sânge, supărăcios, slăbănogit... vai de capul lui de bolnav ce e! Cealaltă femeie zise: Eu muncesc decând răsare soarele. N'am vreme să mă plictisesc și să mă gândesc la mine, căci trebuie să îngrijesc de cei cinci copilași ai mei, să mi trăiască! Le dau ce pot și ce am: pâine neagră, brânză, o ceapă. Dar i-am deprins să îndure ca și mine și frigul și căldura și foamea. Să-i vezi cocoană, că e mai mare dragul. Rumeni și voinci, vioi, deștepți, muncitori. Cum te chiami femeie? întrebă cealaltă. Mă chiami *Sănătatea*. Dar pe d-ta cum te chiami? Pe mine mă chiami *Bogăția*».

Și atunci?

Să mai dăm ascultare doctorului, care într-o carte menită să fie citită de școlari, se întreabă: Ce progrese putea face igiena, în epoca în care posturile erau în onoare?

Nu, bine înțeles că nu. Căci nu prin păzirea mântuitoarelor posturi creștinești, ci prin îmbuibarea cu cărnuri în tot timpul anului, a ajuns astăzi omenirea să numere atâția nenorociți ruinați trupește și sufletește, atâția suferinzi și bolnavi. Suntem așa dar tot mai mult betegiți la trup și la suflet, — dar nu pentru că am asculta de învățăturile înfrânătoare ale cărților sfinte, — ci pentru că tot mai mult ne supunem netrebnicului îndemn al pântecelui, care cutează prea adeseori să ne strige: Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău; să nu ai alți Dumnezeii afară de mine!

În orice caz, fapt sigur este, că, cu cât mai mulți doctori și farmaciști se prăsesc, cu cât mai multe spitale și stațiuni balneare se întemeiază, cu atât mai cu durere medicii recrutori sunt siliți să constate, că dela țară, ca și dela orașe, le vin tot mai puțini tineri vrednici să poarte armele.

Ce însemnează aceasta?

Că dreptate are doctorul, care susține că igiena ar fi în stânjenită de creștinismul, care „nu vede de cât spirit și viață cerească”? Nu, bine înțeles că nu.

Creștinismul nu prea ne cere, ce e dreptul, să

purtăm grije de trup, *căci este muritor*. Cine însă poate pretinde că prin posturile ținute numai cu gândul de a ne mântui sufletul, — nu ajungem să ne ferim și trupul de boale?

Creștinismul nu prea ne cere ce e dreptul să purtăm grije de fericirea cea pământească. Cine însă, poate pretinde că exagerează învățatul scriitor Montesquieu, când ne spune: Ce lucru minunat este religia creștină! Ea care pare că nu se ocupă de cât de fericirea cerească, ne asigură nouă și fericirea aci pe pământ?

S'a luptat și se luptă creștinismul ca să stăvilească în om pornirile materialiste, care astăzi, ca și acum două mii de ani, bântue complet în omenire. Din nefericire însă creștinismul numai în acele fapte alese a putut chiar să detroneze corpul în favoarea spîritului. Căci prea sunt atât stăpânitoare în om apucăturile cele dobitocești ale trupului.

De aceea, lupta este nespuse de grea. Când însă vrem să prețuim înrăurirea învățături creștine, se cuvine să ne întrebăm; Cu cât ar fi fost mai greu de trăit în omenire, dacă omul, care atât de mult se lasă a fi cârmuit de trup, nu ar fi simțit în gură domolitoarea zăbală a poruncilor Dumnezeiești?

Oricum însă, neîndoios este, că de când este la putere, nu creștinismul, adică nu grija de suflet, — ci igiena, adică grija de trup, — se văd târându-se pe pământ tot mai mulți oameni veștejiți și roși de boale.

M. MIHĂILEANU,
Profesor. Pitești

COPILUL

De mult afară s'a 'noptat...
Drept candelă ard mii de stele
Spre-apus, cu mersu-i măsurat
Inoată luna printre ele.

Dorm oamenii... și ți-a gătit
Mămica patul de culcare
Să dormi și tu... și liniștit
Te-a pus, să zici în tremurare

Ferbinte rugă... ți lași pe piept
Mănuțele încrucișate
Și nestruciat, la suflet drept,
Șoptești cuvinte înfocate.

Îți tremură pe față blând
A candelăi lumină dulce
Ș'un înger stă parc'așteptând
Ca lângă patu-ți să se culce.

La cer ridică-ți ochii tăi,
Zi rugăciunea ta aprinsă.
O, roagă-te și pentru-acei,
Credința, cărora li-i stinsă.

Pr. A. LUȚCAN

HOPURILE RELIGIUNII ÎN ȘCOALĂ

I

Trei soluri de oameni care vor binele Țării

În mijlocul tânguiriilor noastre că în țară multe lucruri merg rău și că unele stări încă se înrăutățesc, tot găsim și oameni de bine, pe care-i descoperim ici și colo străduindu-se pentru a croi brazde sănătoase în mijlocul vieții românești. Și nici nu s'ar putea să fie alfel. Este un lucru foarte firesc ca la milioane și milioane de oameni (cum suntem noi, Românii, acum), să se afle și oameni cu totul plecați către iubirea aproapelui și către slujirea cu inimă vie a țării lor. Pot să fie oricât de mulți cei de care ne plângem, alătura de ei trebuie să fie și alții de care ne veselim. Chiar dacă cei de ispravă nu-s cei mai mulți, și tot este un mare câștig în țară. Ei pot stârni însuflețirea altora și să îngusteze hotarul celor subrezi.

Dar toți acești lucrători ai binelui nu pleacă de la aceleași îmbolduri și de multe ori nu se înțeleg între ei în ce privește mijloacele de întreținut pentru a săvârși binele de care țara are nevoie. Cu toate că ei trebuie să lucreze în înțelegere și în unire, pentru a întocmi tabăra oamenilor de suflet și a se sprijini unul pe altul în munca savârșită pe felurite căi, totuși de multe ori nu se mistuie unii pe alții și li se pare că mijloacele unora nu duc cum se cade la ținta spre care toți năzuiesc.

1. De o parte este alcătuirea Bisericii, în care se află toți lucrătorii ei, pentru a da țării pacea și sănătatea sufletească de care aceasta are mare trebuință. Biserica nu e o întocmire întâmplătoare a câtorva care s'au legat împreună pentru a săvârși fapte de seamă, ci este o înjghebare veche, cu multe mijloace, cu puteri adânci, cunoscută în omenire și a cărei întreagă chemare este de a sluji omenirii drept bun cărmaci pe calea vieții curate și a o călăuzi spre țintele cele mai înalte ale viețuirii omenești. Se înțelege că toți slujbașii ei sunt cuprinși într-o tabără din care țara are a fi slujită cu anumite mijloace: calea credinței religioase, așa cum s'a împărtășit ea sufletelor noastre din propoveduirea Domnului Hristos. Deci noi suntem o ceată cu un fel al nostru de a lucra și a socoti cum trebuie cărmuită viața omului și cu ce mijloace trebuie cioplită ființa omenească.

Mijloacele de lucru pot fi și altele decât ale noastre, cei ce suntem slujitori ai Bisericii. Noi însă le socotim pe ale noastre mai potrivite și cele mai dovedite că au făcut cel mai

mare bine omenirii și că au fost cele mai în stare a cărmui cum se cade această omenire.

2. Alătura de tagma noastră, mai poate fi și alta, a celor ce nu sunt slujitori ai Bisericii și nici n'au învățat anume carte bisericească, așa cum am învățat noi, și care au în lume alte înțelepciuni. Cu toate acestea se pot găsi și între aceștia oameni care au ajuns la încredințarea că pentru binele țării, cele mai bune mijloace de întreținut sunt cele ale religiunii creștinești, așa cum credem și noi, preoții, și care și vin deseori alătura de noi pentru a-și împreuna silințele cu ale noastre și a împlini împreună țintele Bisericii. Ca astfel de bărbați, de care țara noastră a avut odată mulți, precum un *Eliade Rădulescu*, azi avem puțini. Vor fi ei mai mulți cei care în tăcere au cugetări ca și noi, dar care nu ies la iveală pentru a-i vedea lumea ca atare și că lucrează dârz pentru treburile credinței alătura de noi.

Ca astfel de bărbați în viața de acuma a Bisericii noastre, putem numi pe d. Profesor *M. Mihăileanu*, din Pitești și pe avocatul *Popescu Tudor* din București, al cărui nume deseori se citește în dările-de-seamă despre adunările preoților la Societatea «Ajutorul» din București. Dintre femei, în această tabără trebuie să pomenim pe toate doamnele din Societatea Ortodoxă, între care ca o stea de viață harnică și neobosită pentru țara și Biserica noastră, strălucește Princesa *Alexandrina Gr. Cantacuzino*.

3. A treia tabără este a acelor care sunt oameni de bine, oameni cu tot focul pentru bună și sănătoasă îndrumare a țării, dar care pentru aceasta se gândesc la alte mijloace decât ale Bisericii, iar uneori văd mijloacele Bisericii mai puțin potrivite ca ale lor pentru a duce la țintă.

Vederile celor ce fac parte din această tabără nu sunt toate la fel. Unii privesc rău că alătura de ei se mai află și Biserica și că vrea să stăpânească ea câmpul de lucru pentru săvârșirea binelui. Ei ar vrea să fie singuri, să nu aibă alătura de ei o întocmire cu numele pe care-l are Biserica, să se pară că numai ei sunt adevărații îndreptători ai țării, că mijloacele lor sunt fără greș, că ale noastre sunt învechite și nepotrivite. Aceștia de multe ori bârlesc împotriva Bisericii și vor s'o vadă înlăturată dela partea de lucru pe care o mai are și ea.

Îndreptătorii pe această cale sunt mai cu seamă dintre cei ce spun că ei vor să facă cultură în țară. Pe oamenii Bisericii nu-i privesc că ar face și ei muncă de cultură în mijlocul neamului.

Aceștia sunt ceata cea mai acră dintre cei ce

vor să aştearnă țara pe calea propășirii cu alte mijloace decât ale Bisericii. Intre aceștia, veți găsi pe unii medici, dar mai cu seamă obraze mai înalte sau mai mărunte din cârmuirea școalelor noastre. Intre ei totdeauna s'au găsit bărbați care au privit cu ochi răi că mai este și Biserica spre a-și îndeplini partea ei de lucru în cuprinsul țării. Aceștia au socotit că numai ei sunt meșterii cei buni și cei mai potriviți cu lumina timpurilor pentru a zămisli viață vrednică în toate ținuturile țării românești.

Ca astfel de bărbați trebuie să socotim noi pe d. *Paul Bujor*, profesor la universitatea din Iași, pe d. *Dr. Zosân*, medic din orașul Iași, care nu vede altă mântuire decât în filozofia lui Auguste Comte și vrea să introducă cugetarea pozitivistă în țara noastră.

Apoi mai avem pe cei care, în vremea întocmirii legii învățământului secundar în 1900, se împotriveau unei primiri mai largi a studiului religiunii în școalele noastre secundare. În comisiunea pentru religiune, se aflau atunci *Episcopul Atanasie* al Râmnicului (Mitropolitul Primat de mai târziu, care trăiește acum la Mânăstirea Cernica de lângă București) și *Păr. Econ. C. Nazarie*. Amândoi au adus atunci lupte grele pentru a apăra studiul religiunii în școale, iar Episcopul Atanasie, văzând că nu are cu cine vorbi, a și demisionat din comisiune, și a scris o broșură de 30 pagini în care arată cu câtă vitregie e tratată religiunea. *Păr. Nazarie* a rămas în comisiune și a avut de îndurat multe amaruri, trebuind să rabde graiuri izvorâte din buze de profesoare colțoase care spuneau că «așa sunt călugării».

Astăzi, când s'a votat o nouă lege a învățământului, în împrejurări mai priincioase pentru religiune decât atunci, trebuie să ne aducem aminte de cei ce s'au zbatut odinioară pentru apărarea religiunii în școale și să prețuim munca lor. Noi avem broșura de atunci a Episcopului Atanasie și tragem nădejde să putem vorbi de ea.

Dar de atunci încoace câte alte lupte! La câte congrese de religiune școlare nu s'au auzit glasuri împotriva religiunii ca obiect de învățământ!

Odată, la Iași, cu puțin înainte războiului, *Păr. I. Gotcu*, profesor în Iași, a trebuit să apere acest studiu împotriva D-rului *Parhon*, profesor la unversitatea din Iași, și a vrăjmășiei vădite a celior mai mulți din congres. Și tot așa mai încoace, la alt congres din Ploiești. Chiar anul acesta, un revizor școlar în Brașov ataca obiectul religiunii și Biserica, într'o cuvântare ținută înaintea Ministrului *Dr. Anghelescu*, care însă a vorbit împotriva vederilor revizorului și a făcut dreptate Bisericii.

A fost un bine că, în aceste împrejurări de

reforme școlare, am avut un ministru ca d. *Dr. Angelescu*, care a ținut parte religiunii. Din pricina aceasta, reformele școlare nu s'au putut îndeplini împotriva intereselor religiunii. De data aceasta, nu s'a mai găsit sus atmosfera din 1900.

Dar oamenii taberii care vor să ducă țara la propășire fără religiune au rămas. Nu sunt chiar dintre ceice cârmuesc cugetarea școlară, dar tot au mai rămas. La Iași erau dârji de tot în privința aceasta institutorul *Buțureanu* și soția sa, tot institutoare și femeie cu duh de propagandă și scriitoare împotriva religiunii. Dar acum au trecut și ei spre veșnicie.

Fără trăsătura de dușmănie sau de înlăturare a religiunii, dar tot cu năzuința de a pune în frunte mijloacele laice pentru propășirea țării, trebuie să socotim și pe cei dela revista *Educația* din București. Se lucrează aci cu tragere de inimă pentru îndreptarea sufletelor, se caută uneori și mijloacele religiunii, dar cugetarea de temei a cârmuitorilor nu este cea religioasă și nu la aceasta se gândesc ei ca la o unealtă de mâna întâia.

Intre ceice prețuiesc religiunea și vor s'o vadă lucrând mai viu, este d. Profesor *Simionescu* dela universitatea din Iași. Acesta este un apostol laic. Este însuflețit pentru toată viața culturală și duce o muncă neobosită pentru răspândirea învățaturii pe cale slobodă de religiune. Dar are cuvinte bune și pentru religiune și se vede în însăși cugetarea lui că s'ar bucura dacă ar vedea o mai vie lucrare religioasă. Munca sa proprie însă e cu mijloacele culturii laice.

Cel mai apropiat de noi însă dintre ceice lucrează cu mijloacele învățaturii mirenești, dar are și bune legături cu cugetarea religioasă, e d. *N. Iorga*. Deși temeiul său cel mai viu, în arătarea mijloacelor pentru îndreptarea țării, e totdeauna cultura, pe care o și pomenește neîncetat ca leacul cel mai de seamă împotriva tuturor relelor noastre, cu toate acestea în acea cultură domnia sa vede și religiunea, încă în și mai mare măsură decât d. Simionescu.

Din urzirea d-lui *N. Iorga*, s'a înființat anul trecut la Văleni o ceată nouă de lucrătoare pentru împărțirea învățaturii la sate, așa zisele *misionare laice*. De unde vorba de *misionar* era pentru religiune, acum vedem acest cuvânt întrebuințat pentru o lucrare deosebită de cea religioasă. Se înțelege, misionarele acestea vor fi uneltele învățaturii mirenești. Ele vor întrebuința poate și cugetarea religioasă și vor fi prietene cu religiunea, dar în propoveduirea lor chestiunile de credință vor fi unele, alătura de alte chestiuni; vor fi câteva ramuri într'un mănunchiu. Noile misionare însă nu vor lucra cu cugetarea religioasă înainte de toate, cum ar face un misionar religios.

Oricât de prietenoase cu noi pot fi aceste în-

fățișari, tot trebuie să înțelegem că sunt altceva decât calea noastră și că ele vor să facă ce facem noi, dar cu alte mijloace. Prin urmare și noi, văzând acestea, să întărim mijloacele noastre, pentru a face în țară binele de trebuință, dar pe calea mijloacelor noastre creștinești, nu prin altele. Mijloacele culturale pot fi pentru noi unelte pentru a introduce tot cugetarea religioasă, nu a primi să îmbunătățim poporul pe alte căi decât ale Bisericii. Prin urmare tocmai ivirea unor astfel de căi trebuie să ne deschidă ochii ca noi să facem mai viu ce este al nostru.

Din toate acestea, se vede câtă felurime este în ceata celor care vor ducă țara la propășirea pe calea mijloacelor laice. Avem între ei oameni, vrășmași declarați ai religiei, alții mai ascunși, alții binevoitori, iar alții și prietenoși (d-nii Simionescu, Țițeica), alții chiar îmbrățișători (d. N. Iorga).

Noi e bine să cunoaștem această gradațiune, ca să știm ce ținută să avem către fiecare și măsura în care putem lucra cu fiecare din aceștia. Și acum, după ce am văzut aceasta, să ne socotim cu părerile unuia dintre ei, privitor la chipul de lucru al religiei în școli.

II.

Părerii despre mijloacele de lucru ale religiei în școli.

În revista *Educația*, București, Octomvrie 1924 d. Profesor *Simionescu* delă Iași scrie un articol cu numele «Religia în școala primară», în care d-nia sa caută să aducă îndreptățire pentru ținuta pe care a avut-o în Adunarea Deputaților cu prilejul discuțiilor privitoare la studiul religiei în școala primară. D-nia sa spune că legea învățământului primar a eșit din Senat cu multe adaosuri în ce privește religia în școala primară, din pricină că în Senat se află mulți reprezentanți ai clerului. «Se dădea legii, zice d-nia sa, o nuanță de prea mare formalism religios, dus până acolo încât se admisesse nu numai înființarea catiheților pentru predarea religiei, dar și a inspectorilor de religie, ceea ce ar fi dus la o neconținută zarvă administrativă. Un amendament al meu primit în Cameră a suprimat adausul Senatului. De aici o interpretare greșită făcută chiar de unii colegi parlamentari, care, e dreptul, au vorbit mai mult pentru cei din afara parlamentului, că eu aș fi împotriva religiei și în special împotriva învățării religiei în școala primară».

De aici, urmează mai multe lămuriri ale d-lui Simionescu, pentru a arăta că nu numai nu e împotriva religiei, ci că înțelege foarte bine însemnătatea ei în sânul poporului nostru. Dar adaogă că trebuiesc aduse multe prefaceri în te-

lul cum se predă la noi religia în școală și că acest studiu e păgubit în școală tocmai de acei care au a-l predă și care nu vor să înțeleagă că această materie trebuie înfățișată altfel decât până acum.

«Nu mi-a trecut niciodată prin minte așa ceva», adică să dea religia afară din școală, zice d. Simionescu, «căci ar însemna să nu-mi dau seamă nici de importanța reală a unei discipline care a răbbit prin valuri protivnice atâta amar de vreme și să nu-mi dau seama mai ales de starea culturii generale a poporului român, căruia învățăturile religioase îi vor servi drept toiaș în susținerea lui în mijlocul vânturilor rele care-i aduc din depărtări, dar și de aproape, fel de fel de ademeniri spre calea peirei.

«Tocmai recunoscând marea însemnătate educativă a religiei pentru poporul nostru, care ține încă multe credințe din vremea antecreștină, mă droae că adesea forma dă lovitură fondului. Lovitura e venită tocmai din partea acelor care sunt meniți a propovădui adâncurile învățării religioase», adică din partea noastră, a acelor care, după părerea d-lui Simionescu, nu știm să întrebuițăm destul de bine acest studiu în școală.

«Ținerea cu toată strictețea la anumite forme, învechite, este, după mine, pricina amenințării de năruire chiar a bisericii ortodoxe».

Bine spune d. Simionescu că, după d-nia sa, ținerea formelor «învechite» e pricină de năruire a Bisericii, fiindcă e numai părerea sa și poate și a altora, dar nu e însăși starea lucrului în sine. Dar chestiunile biblice din învățământul religiei, de care se leagă d. Simionescu mai la vale, se învață la fel și în școlile primare protestante și în cele catolice. Că Dumnezeu a făcut lumea în 6 zile, este o parte comună în toate cărțile de religie, și nu urmează că acolo religia e amenințată cu năruirea din pricina unui astfel de punct sau a altora ca acesta. Că însuși școlarul începător ar râde, cum zice d. Simionescu, de «legenda cosmogonică a înfăptuirii lumii în 7 zile», nu e adevărat. Controversele științifice n'au ajuns să pătrundă în școala primară, cu toată «răspândirea cunoștințelor științifice în mulțime». Prin urmare nu din partea aceasta e primejdia.

După chestiunea facerii lumii, d. Simionescu se mai leagă de potop, ca și când și acesta ar fi o legendă. Dar povestirea despre potop este un adevăr științific. Și profesorul nostru de geologie delă universitatea din București d. *Munteanu Murgoci*, are o carte anume în care spune că a fost potop, numai că d-nia sa zice că a fost numai în parte, nu peste tot pământul.

Dar ce frumoasă și înaltă învățătură morală are potopul! Oamenii sunt dați peirii din pricina

răutăților lor! Oare aceasta e o formă care trebuie înlăturată, și nu se cuprinde aci un scop mișcător și înalt?

Mai încolo, d. Simionescu spune că ar trebui înlăturată povestirea cu Ionatan. Ce-o fi aceasta însă, noi nu știm. Pe cât înțelegem însă, cunoștințele d-lui Simionescu despre materia religiei sunt atât de slabe, cu toată înălțimea sa culturală pe de altă parte, încât nu găsește punctele prin care să susțină că noi umblăm după formă în locul fondului. Ca să faci o critică temeinică însă, trebuie să cunoști materia pe care o pui în discuțiune.

D. Simionescu are și frumoase rânduri în care arată cât preț pune pe învățământul religiei, dar nu nemerește cum să scoată la iveală ce trebuie făcut și ce trebuie lăsat.

«Biserica, zice d-nea sa, e o instituțiune cum e și o școală. Ea nu e bazată decât pe fondul veșnic al preceptelor lui Hristos. Aceasta e trănicia ei și chiar rațiunea de a exista».

Foarte bine! Dar însuși Hristos își pune ființa Sa în legătură cu Vechiul Testament. Nu putem să ne apucăm noi acum să facem o despărțire între V. și N. Testament, pe care Domnul Hristos n'a făcut-o. Ba mai mult, El singur ne îndeamnă să căutăm în V. Test., pentruca să găsim învățături despre trimiterea Sa dela Dumnezeu. *Cercetați Scripturile, întru care vi se pare că aveți viața veșnică... Acelea sunt care mărturisesc pentru mine.* La urma urmei, oricât de însemnat este N. Test., orice creștin dumerit în ce este creștinismul își dă prea bine seamă că N. Test. nu se poate despărți de cel Vechiu. Constatarea aceasta e cuprinsă și într'un principiu care se rostește cu graire latinească: *Novum Testamentum in vetere latet, Vetus in Novo patet* (Noul Testament stă ascuns în cel Vechiu; Cel Vechiu se deschide în cel Nou). Formularea aceasta e lucrarea teologilor, fiindcă ei își dau seama că un Testament nu se poate despărți de cellalt.

Întrebuințarea Vechiului Testament este și pe deplin îndreptățită. În adevăr, învățând pe copii religie, până la creștinism nu este altă religie care se înfățișează în chipuri mai mărețe ca religiea Vechiului Testament. Aici simți de aproape puterea minunii. Un popor atât de mic cum erau Evreii, încunjuțați tot de neamuri politeiste, și cu toate acestea ei păstrează închinarea către un singur Dumnezeu! Închinarea monoteistă a Evreilor în împrejurările în care au trăit, e o adevărată minune. Sunt atât de deosebiți de toți cei din jur, în felul în care se arată cu religiea lor! Deci, vorbind despre religie, nu putem trece peste acest fenomen cu totul fără pereche. Fiindcă înveți despre ceva din cele mai strălucite exemplare ale lui, așa și despre religie trebuie să învățăm din cele mai

strălucite exemplare ale ei. Din această pricină V. Test., nu poate lipsi din materia de învățare a religiei.

Să nu facem însă nedreptate d-lui Simionescu, care e un bărbat mânat de cele mai curate gânduri. E foarte adevărat, că d-nea sa nu cere înlăturarea totală a Vechiului Testament. Dar o cere în mare parte, ba chiar în cea mai mare. Pe de altă parte însă, ne putem împăca cu gândul că, a vorbi despre V. Test., în ce privește legătura lui cu N. Test., nu e tot una a vorbi despre întrebuințarea lui în școală. Mănuirea lui în fața școlarilor e în multe părți grea. Deci nu ca principiu de temelie al legăturii dintre V. și N. Test., dar ca principiu pedagogic, ne învoim a spune că întrebuințarea Vechiului Testament trebuie supusă unei revizuiri. Temeiul nostru este tot Hristos și N. Test. De aceea trebuie să întrebuințăm Test. Vechiu în măsura în care ne este de trebuință pentru a aduce cugetele la Hristos.

Punând chestiunea așa, ea se ușurează mult și poate că și d. Simionescu s'ar împăca în felul acesta. Dar ce spunem noi înseamnă o împușcare a materialului din V. Test., ci de multe ori o schimbare a unor părți cu altele. Din V. Test. (ca și din cel Nou) sunt încă multe părți neîntrebuințate, mari frumuseți din Prooroci. Acestea însă trebuiesc scoase la iveală.

Dar cine să facă aceasta?

D. Simionescu a făcut ca să nu se poată introduce în lege primirea preoților ca profesori de religie în școala primară. Rău a făcut. Căci cine va putea întrebuința V. Test., într'un chip mai meșteșugit decât specialistul? Aici e marea greșală a d-lui Simionescu. A lăsa învățătura religiei pe mâna învățătorului, înseamnă a osândi acest obiect de învățământ. Ne pare foarte rău că un om învățat ca d. Simionescu a putut vedea aici atât de strâmb și a săvârșit acest păcat care va avea rele urmări. Doar dacă în Apus copiii sunt mai întăriți în religie decât ai noștri, aceasta ține de faptul că acolo organele Bisericii au mult mai largă parte în cărmuirea învățământului religios.

Ce-i strica d-lui Simionescu că preotul avea să fie cel ce avea să predea acest obiect? Totdeauna omul «de meserie», cum se zice într'un chip nu prea împodobit, e mai meșter ca altul. Și încă este și ceva mai mult decât aceasta. Obiectul religiei nu este numai material de cunoștințe pe care să le poată împărtăși și altul, dacă are meșteșugul mânuirii unor cunoștințe ușoare. Nu, mai este și partea de viață pe care o cuprinde religiea, actul credinței, focul personal pe care-l ai pentru ramura ta, și pe care nu ne putem aștepta să-l găsim la învățător. Mai cu seamă

din socoteala aceasta era de trebuință ca preotul să predea religiunea în școală.

D. Simionescu a avut putere și a împieocat-o. E un rău ale cărui urmări sunt mult mai grele decât lesnicioasa arătare a lui pe hârtie. Este o curată păgubire a sufletelor care s'a săvârșit pe această cale, este o izbire dată bunei funcționări a sufletului românesc.

Și fapta aceasta e făcută «cu bună intenție»... Ah! că multe lucruri rele se mai fac «cu bună intenție»!

Noi nu desființăm nimic din înalta considerațiune pe care o avem către d. Simionescu. Tocmai de aceia însă cu atât mai rău ne doare că un bărbat de înălțimea d-nei sale a putut face așa faptă!

Pe de o parte spune că prețuiește puterea de a cârmui a religiunii și că ea are încă o chemare însemnată în țara noastră, spre a sluji poporului «drept toiag în susținerea lui în mijlocul vânturilor care-i aduc, din depărtări, dar și de aproape, tel de fel de ademeniri spre calea peirei». Și cu toate acestea a putut aduce această pedecă tocmai chipului prin care religiunea ar putea lucra mai cu temei în mijlocul poporului! Să iei predarea religiunii din mâna preotului pregătit și inimos pentru partea lui și s'o dai învățătorului, care poate fi vrednic și bun în altele, dar care e nepregătit în ale noastre și de foarte multe ori și nepăsători și rece!

Încă odată: Mare păcat și cu urmări care au să se vadă mai târziu.

Și nu ajunge să spui cum spune d. Simionescu, că preoții și așa nu sunt de ajuns la biserici, dar încă să-i mai bagi și în școli!..

Pusă chestiunea așa, nu răsturnăm principiile noastre de mai nainte, ci privim numai o față a stării de fapt. Chestiunea de principiu rămâne neabătută. Ea este că oridecâteori ai pe preot la îndemână, să-l întrebuițezi. Dacă nu-l am n'am ce face. Dar unde-l am?

Deci nu e un principiu că, dacă n'am preoți, nici să nu-i mai întrebuițezi în școală. Căci uneori îi am, și atunci trebui să mă folosesc de acest noroc.

Greșala d-lui Simionescu se adaogă cu aceia de a crede că și altul poate face treaba preotului. Deci las religiunea în școală, dar o încredințez învățătorului. Am văzut însă pentru ce socoteala aceasta e greșită. D. Simionescu însă cade în această greșală, pentru că, deși om învățat, dar fiind om de alt crez decât cel religios, nu a prins mult din religiune.

D-nia sa nu vede în religiune decât morala ei și de aceia n'o socotește decât ca oricare altfel de morală. «Atât de adânci rădăcini are religia cu lumea reală, zice d-nia sa, atâtea pre-

cepte de viață morală se pot scoate din ea, aceiaș ca și morala filozofică, încât înlăturarea formelor aninate ei de vremuri, nu i-ar strica nimic, ci dimpotrivă, simplificând-o, ar face-o mai impunătoare»

... Va să zică d. Simionescu nu vede decât morala religiunii, pe care morală o găsim și în morala filozofică, iar formele în care religiunea se rostește se pot simplifica, fiindcă sunt aninate de vremi, adică nu țin de ființa religiunii și le putem schimba ușor.

Dar dacă e adevărat că religiunea e morală, nu e adevărat că e numai morală. Religiunea e un act de viață tainică, o prelungire a ființei noastre dincolo de lumea simțurilor, e punerea noastră în legătură cu puteri ascunse care ne umplu de emoțiuni nemăsurate, așa precum le constată psihologii religiunii din ziua de azi. Formele religiunii sunt acele în care se rostește această legătură. Nu sunt unele, au să fie altele. Dar această temelie de legături cu nevăzutul trebuie să fie, pentru ca să avem a face cu o religiune. Deci nu avem a face în ea numai cu morala și, din pricina aceasta, ea nu se poate pune pe aceiaș treaptă cu morala filozofică și a zice că e aceiaș. Crezând însă că religiunea e numai atât, firesc e să te miri că noi ținem atât de mult la ceea ce d-nia sa numește «forme». De fapt acestea sunt forme numai într'un înțeles. Sunt înfățișări din afară, dar sunt întocmiri prin care ni se grăește ceva, după cum cuvântul este chipul din afară prin care omul spune cugetarea dinnăuntru. Dar oare ne putem lipsi de cuvinte pentru că ele sunt «forme»? Nu. Așa și religiunea. Ea nu e numai morală, și cine o judecă numai din laturea aceasta și numai ca atâta, niciodată nu va putea cuprinde deplin ființa ei. Ea are zbucium de simțiri atât de înalte, că nici nu ajunge graiul omenesc pentru a le înfățișa cum se cade pentru înțelegerea altuia care nu le-a încercat.

Scriind însă, mânat de astfel de socotințe, firește că d. Simionescu va scrie despre religiune lucruri pe care noi nu le putem socoti îndreptățite, fiindcă noi nu putem vedea numai din laturea din care vede d-nia sa.

Dar dacă este vreo cugetare a d-lui Simionescu împotriva căreia trebuie să ne ridicăm și la care nu avea nicio umbră de îndreptățire, este cea despre care trebuie să scriem acum.

D-nia sa nu vrea să aibă pe preot în școală și pentru faptul că preotul vine cu graiul bisericesc și, după cum spune d. Simionescu, învățământul religiunii e greoi din pricina acestui grai, pe când învățătorul «va întona mai adesea asupra fondului, în limba lui, aceea - copiilor ce-i are dinainte», D. Simionescu prea

tinde că învățarea religiei din vremea când d-nia sa era în școală perdea din pricină că preoții profesori întebuințau frazele întortochiate ale unei limbi arhaice și puneau pe bieții școlari să spuie după buchea cărții ceiace au scris odată Sfinții Părinți în grai eșit din vorbirea obișnuită.

Dar ca să înlăturăm aceste cărțiri ale d-lui Simionescu, trebuie să deosebim că aici avem două lucruri, nu unul. Că erau profesori care cereau buchea cărții, era un rău. Or fi și acum. Dar aceasta e chestiune de mănuire pedagogică. Nu are a face cu religie și nu e de vină ea. Când o fi profesorul meșter, nu se simte deloc că limba e întortochiată.

Lucrul al doilea și cel de care vrem să scriem mai mult este al limbii. Cu mare păcat scrie d. Simionescu împotriva tocmai a ceiace e podoaba și vrednicia Bisericii românești. Ea ne împărtășește o limbă cum nu e în stare să ne împărtășească niciun alt organ din viața românească și măcar pentru chipul de a avea cum să auzim grai frumos românesc ar trebui să se caute legătura cu Biserica.

Această limbă e ca un fagure de miere și ce să-i fac eu d-lui Simionescu dacă, naturalist cum este și departe de legătura cu noi, nu știe ce comoară se găsește în această minune de câștigare a sufletului care e graiul bisericesc!

Tocmai un bărbat care lucrează pentru popor ca d-nia sa, ar trebui să prețuiască graiul nostru din vechiu. Căci el poate spune mai viu, mai deplin și mai bine îndreptat către suflet ceiace nu se poate spune decât în graiul spălăcit al zilei de azi.

E o pagubă că noi am pierdut obișnuința acestui grai și tocmai de aceia trebuie să căutăm cu orice preț chipurile când urechile noastre pot fi desfătate cu sunete pe care franțuziții de azi nu le mai pot vorbi.

E un semn rău că pierdem și gustul de această limbă de o limpezime de izvor și ne mirăm că tocmai d. Simionescu, care e membru al Academiei Române, poate ridica cuvânt de cărtuire împotriva limbii noastre bisericești.

Dacă este ceva de care trebuie să ne pară rău, este că și preoții au pierdut întrebuințarea acestei limbi. Temerea d-lui Simionescu că preoții au să vorbească în școală cu graiuri învechite nu mai are niciun temei. Preoții s'au franțuzit și ei și vorbesc cea mai nenorocită limbă, care te umple de o nemăsurată scârbă. Deci, din această pricină, a perit primejdia limbii întortochiate de care se plânge d. Simionescu. Preoții s'au emancipat (pe românește s'au scuturat) de ce era odată cinstea și lauda lor ca grăitori ai unei limbi cu sunet de argint și se rostesc azi cu

graiurile de tinichea care sună în toate zilele pe stradă și în slovele foilor cu știri zilnice.

E un mare odor pe care l-a pierdut, pe care scriitorul acestor rânduri nu-l poate plânge în de ajuns. E semn rău pentru noi și din altă socotință: preoții s'au lăsat copleșiți de graiul lumii, în loc de a avea ei tăria să fulgere în lume cu vorbirea înaripată a celor ce mănuiesc simțiri care cer o limbă deosebită.

Și când starea este aceasta, să te mai plângi de limba întortochiată a învățământului religiei! Câtă dovadă că d. Simionescu scrie numai după niște ușoare zgârieri simțite de d-nia sa odată, nu după lucruri cercetate de plin și din adânc! O fi încercat d-nia sa, unele neplăceri cu învățământul religiei, dar ce? aceasta e starea de obște.

După cum sunt cântări care-ți moaie ființa cu alinarea pe care ți-o toarnă în suflet sau altele care îmboldesc pe unii la tresăltare, și limba veche a cărților noastre sfinte cuprinde în chip așa de viu curgerea sufletului străbătut de simțiri peste măsură de covârșitoare, că ea te încălzește te înalță, te înfioară, te desfătează, te înecă în lumină sau te leagă în sunete de o așa dulceață, de-ți vine să crezi că așa trebuie să fie în lumea îngerilor...

Ah! de ce lumea e departe de aceste graiuri, care sunt de o sănătate pentru suflet ca a mirosului de fân proaspăt supt de plămâni noștri pe câmpii de curând cosite.

Apoi dacă m'aș apuca acum să citez aici câteva crâmpeie din graiul bisericesc, oare s'ar mai putea plânge d. Simionescu că graiul oamenilor din Biserică e întortochiat! Iată, să înșirăm câteva astfel de graiuri;

Doamne celace cu înțelepciunea ta cea negrăită ai făcut pe om din țărână și l-ai alcătuit întru podoabă și frumuseță... (din moliftele pentru cei morți).

Și așa, eșind dintru această viață, întru nădejdea vieții celei veșnice, să ajung la odihna ce este deapururea, unde este glasul prăznuitorilor cel neîncetat și dulceața cea fără de sfârșit, a celor ce văd frumusețea cea nespūsă a feței tale. Că tu ești dorirea cea adevărată și veseliea cea nespūsă a celor ce te iubesc pre tine, Hristoase Dumnezeule nostru, și pre tine te laudă toată făptura în veci. Amin. (I moliftă de mulțămire la Sf. Impărtășire).

Că nu întru mulțime este tăria ta, nici puterea ta în cei tari, ci al celor smeriți ești tu Domn și al celor mici ești ajutor, al celor neputincioși sprijinitor și al celor nebăgați în seamă acoperitor și al celor fără de nădejde mântuitor. (Cartea Iuditei 9, 12).

Cugetele cele răzvrătite despart dela Dumnezeu. Nu poftiți moartea întru necazurile vieții voastre,

nici vă trageți vouă perire cu lucrul mânilor voastre...

Dreptatea este nemuritoare, iar nedreptatea slujește morții...

Sufletele dreptilor sunt în mâna lui Dumnezeu și nu se va atinge de dânsule muncă. Părutu-s'a întru ochii celor nepricepuți a muri și s'a socotit pedepsire eșirea lor (din viață) și mergerea dela noi sfărâmare; iar ei sunt în pace. (Cartea Înțelepciunii lui Solomon 1, 3; 12, 15; 3, 1-3).

Mai nainte de ce vei cerca, nu huli; cunoaște întâi și atunci dojenește! Mai nainte de ce vei auzi, nu răspunde și în mijlocul cuvintelor să nu adaogi a vorbi. (Isus Sirah 11, 7-8).

Lucrătorul bețiv nu se va îmbogăți. Celce nu bagă de seamă la cele mici pre încet va cădea. (Isus Sirah 19, 1).

De cuvintele omului păcătos să nu vă temeți, că mărirea lui este gunoi și vermi. Astăzi se înalță și mâine nu se va afla, că s'a întors în țărână și gândirea lui a perit. (I Macabei 2, 62-63).

Mai bine este să murim noi în război decât să vedem răutățile neamului nostru și ale sfintelor. De s'a apropiat vremea noastră, să murim vitejește pentru frații noștri, să nu lăsăm hulă mării noastre (I Macabei 3, 59; 9, 16).

Doamne, cine va locui în locașul tău sau cine se va sălășlui în muntele cel stânt al tău?... Celce umblă fără prihană și face dreptate, celce grăiește adevăr în inima sa. (Psalmul 14, 1-2).

Văzutam pe cel necurat prea înălțându-se și ridicându-se ca cedrii Livanului. Și am trecut și iată nu era; și l-am căutat pe el și nu s'a aflat locul lui. (Psalmul 36, 35-36).

În ce chip dorește cerbul spre izvoarele apelor așa dorește sufletul meu spre tine, Dumnezeule! (Psalmul 4, 1).

Și iată, așa se pot înșira multe graiuri din cărțile sfinte, care ne dovedesc că în ele găsim

o rostire de o măreție fără păreche. Din pricina aceasta, cărțile noastre sunt pildă pentru scrisul cu tărie și frumuseță și cine s'ar adăpa din ele, ar avea o vorbire mult mai vie, mai pornită spre inimă și mai înțeleasă decât cine vorbește dus de alte înrâuriri.

Din pricina aceasta, noi nu putem înțelege de loc cum d. Simionescu se poate plânge că învățământul religiunii păgubește prin limba sa întortochiată. De unde întortochiată, când ea e mai firească, e o izbuțnire legată mai deadreptul de simțirea din care porcede decât graiul cu meșteșuguri fățarnice din ziua de azi, care-ți ticluiește din cuvinte împodobite cugetări care nu curg din inimă.

Oare alungând graiul nostru din vechi pui în locul lui ceva mai bun? Ferit-a Sfântul, pentru că graiul de azi e foarte sălcui și nu-ți câștigă inima. E ceva stăin de ființa noastră și care se și înstrăinează pe fiecare zi, din pricina că am tăiat legătura cu graiurile vechi.

În loc să culegem dela izvoarele trecute, sorbim dela izvoare străine. Limbase întunecă din ce în ce și treptat-treptat ajungem să ne încurcăm cu ea, încât să nu ne mai putem înțelege unul cu altul. Sunt foarte multe rostiri, în care unul poate înțelege una altul alta. Vădit, limba se spălăcește.

Acestea sunt întristările noastre față de scrisul d-lui Simionescu și a trebuit să arătăm aici greșala făcută. Bucuria noastră a fost în altă parte, cu prilejul discuțiilor despre locul religiunii în școală: a fost prin frumoasele cuvântări rostite de Inalt Prea Sfințitii Mitropoliți *Miron* și *Nicolae*, care au spus în adevăr lucruri de seamă. Păcat că n'au și izbândit în întregime și a trebuit să scriem pagubele de care am pomenit aci. Dar măcar pentru desfătare cu sufletul va trebui să pomenim și de acelea.

Arhim. SCRIBAN

OAMENII ȘI JUDECĂȚILE

De câte ori întâmplarea face să treci pe lângă tribunale sau judecării, de atâtea ori priveliștea ce se înfățișează îți umple sufletul de adâncă mâhnire. Furnicar de oameni cu felurite pricini mișună încoace și încolo. Oamenii se judecă ori voesc să se judece. Dacă s'ar judeca (în mintea lor) și n'ar veni cu gând de judecată, ce bine ar fi!... Îți vine să crezi, că de când sunt tribunale și judecării, de atunci s'au înmulțit și judecățile. S'ar părea că așezămintele acestea ar fi adevărate ispite cari, într'o măsură mai mică ori mai mare, influențează și determină pe

mulți să le calce pragul. Nedrept este să credem așa. Neînțelegerile dintre oameni au fost pricina înființării lor, iar nu ele cauza înmulțirii neînțelegerilor și judecăților. Chiar dacă n'ar exista judecării și tribunale, oamenii tot ar simți nevoia să se ducă undeva, ca să li se asculte plângerile și să li se facă dreptate. Că există o sete arzătoare de dreptate, că ea se cere neapărat potolită, e în afară de orice discuție. Nu despre asta e vorba aici. Întrebarea grea care se pune e: Impacă oamenii, pe oameni desăvârșit? Nu ne ocupăm și nu ne vom ocupa de felul cum

au decurs ori decurg judecățile. Nici nu vom afirma că unele judecăți s'au făcut strâmb. Judecăm chestia din alt punct de vedere și ne întrebăm: Pot judecățile făcute de oameni să împace deplin «părțile adverse»? O împăcare ca să fie desăvârșită și să merite acest nume, trebuie să nu lase nimic de dorit ori cum ai judeca-o. Impăcările așa cum s'au făcut, cum se fac și se vor face de oameni cu imperfecțiuni inerente, vor avea lipsuri. După judecată rămâne, dacă nu în toate sufletele celor ce s'au judecat, cel puțin în unele, o stare de nemulțămire, o lipsă, un gol care trebuie acoperit. Judecățile omenesti nu pot și nu vor putea da, ceia ce sufletul cere. Lipsa și golul chiar dacă nu se dă pe față, nu se poate vedea, există și continuă să existe... Starea asta de nemulțămire noi am vol și voim să ne ostenim ca s'o înlăturăm. Prin ce mijloace? *Cu ajutorul Tribunalului Celui Mare și Sfânt al Domnului Nostru Iisus Hristos.* Aici e izvorul care potolește setea de adevăr și dreptate și mulțamește cu prisosință pe cel ce vine să soarbă cu gând curat din apa lui. Cine a băut și bea din apa acestui izvor, nu poate să aibă gând rău și priviri dușmănoase asupra nimănui. Dacă l-ai lovi ori în ce fel, rabdă. Dacă voești să-i iai

haina, bucuros e să-ți deie și cămașa. Lasă mai bine de la dânsul ca frumuseța păcii și omenirii să nu fie turburată. Un astfel de «om» care poartă numele de «creștin» îl găsești rar printre oameni și cu atât mai rar, ori nici de loc pe la judecătorii. El este în tot timpul într'o adevărată stare de mulțămire.

S'ar putea obiecta că în cazul acesta n'ar mai fi judecăți (pe la judecătorii și tribunale). La obiecțiunea făcută iată ce răspundem. Am fi fericiți să ajungă lucrurile aici. Viața reală însă ne dovedește că foarte greu se poate ca ceia ce se gândește și în câtă măsură se gândește, să se și poată realiza. Sufletele nu se dobândesc ușor. Calea care duce la creștinismul faptelor e strâmtă și cu multe scârbe. Afară de asta, ce s'ar perde dacă s'ar întâmpla așa? Perderea pârută ar fi un imens folos real. Nu s'ar cheltui energii în scopul aflării modului cum s'a săvârșit o ticăloșie omenască, pețru a se stabili adevărul faptelor și răspunderilor.

Toată munca oamenilor n'ar avea alt țel decât aflarea adevărului, apropierea și viețuirea după acest adevăr. Unde este însă adevărul? La Iisus Hristos. «Eu sunt calea, adevărul și viața».

Pr. MINA GAȘPAR

CRONICA BISERICESCĂ

INTERNA

SOLEMNITATEA

Punerii petrelor fundamentale ale catedralei, capelei și reședinței episcopale din Bălți.

Intr'o frumoasă zi de toamnă, duminică 15/28 Septembrie 1924, orașul Bălți, gătit ca de mare sărbătoare, chema în ulițele mai însemnate din mijloc, valuri de lume de tot felul. De la trecerea prin el a Regelui Ferdinand întâia oară, în 1921, și din ziua instalării întâiului episcop al eparhiei Hotinului Visarion, care și-a ales reședința în acest oraș, Bălții nu au mai văzut asemenea pregătiri, nici arcuri de verdeață și freamăt de lume și de oaste ca acum.

Era ziua punerii petrelor fundamentale, a catedralei din oraș, a capelei episcopale și a reședinței de pe dealul episcopiei, din orașul nou, în fața stației *Pământeni*, și se anunțase venirea multor oaspeți deosebiți. Svonurile spuneau nume de necrezut că pot veni în acest oraș, fără altă însemnătate de cât cea a negoțului.

Sărbătoarea punerii acestor petre fundamentale într'un oraș retras și comercial ca Bălții, prin felul neașteptat în care s'a desfășurat, a trezit amintirea vremurilor de glorie și de creștină pietate a lui Negoe Basarab și

Vasile Lupu, când Răsăritul ne trimitea tot ce avea mai de seamă ca să fie mărturia zilelor de înălțătoare prăzniri ale neamului nostru. Și i-a fost dat tocmai acestui colț retras al Basarabiei să facă legătura cu acele vremi, căci, pe lângă înaltele fețe bisericesti și politice ale țării, în frunte cu Alteța Sa Regală Principile Carol, norocoase împrejurări ne-au adus de față la această serbare pe însuși Sanctitatea Sa Patriarhul *Damian* al Ierusalimului, Figura vanerabilului bătrân din depărtatele locuri, a fost apoteoza acestei sărbători, care depășește cadrul unui eveniment local, rămânând un fapt istoric, pentru țara noastră întreagă și în deosebi pentru această nouă eparhie.

Disdediminează autoritățile civile și militare, umplu peronul stației mari. La ora nouă, cobora din vagonul unui tren special Sanctitatea Sa Patriarhul *Damian* al Ierusalimului. Figura octogenarului patriarh impresionează profund toată lumnea adunată. Este însoțit de Mitropolitul *Dositei* al Sevastiei, de arhimandritul *Kiril* și de profesorul *Dragomir Demetrescu* dele facultatea teologică din București. Coboară apoi Înalt Preasfințitul *Miron Cristea*, Primatul României, Mitropolitul *Pimen* al Moldovei și episcopul *Lucian* al Romanului. Arhiepiscopul *Gurie* al Chișinăului și arhierul *Ipolit Rădău-*

țeanul, vicarul mitropoliei din Cernăuți, sosiseră cu o zi mai înainte, venind cu alte trenuri.

Generalul Papană, comandantul diviziei a 14-a din Bălți, poruncește ostașilor să se descopere, iar muzica militară cântă o rugăciune. Toată lumea privește cu nesaț și cu adânc respect, iar bătrânul Patriarh trecând domol pe lângă toți, îi binecuvintează.

Dela gară, se formează un cortegiu, care a însoțit pe Sanctitatea Sa până la catedrala veche a orașului, cu hramul sf. Nicolai, în chipul următor: Calea o deschide polițaiul orașului care mergea într-o trăsură înaintea tuturor. Vin apoi un grup de săteni călări cu steaguri tricolore, după obiceiul întâmpinării vlădicilor noștri când merg prin vizitări canonice.

În întâiul automobil, era bătrânul Patriarh Damian însoțit de episcopul locului, *Visarion Puiu* al Hotinului. În al doilea, Inalt Prea sfântul Mitropolit Primat *Miron Cristea* cu Mitropolitul Pimen al Moldovei. În al treilea, Mitropolitul *Dositei* al Sevastiei cu episcopul Lucian al Romanului. Urmău, apoi, persoanele suitelor înalților ierarhi. Tot lungul stradei principale era înșirată oaste de infanterie.

Până la catedrală, poporul care nu credea că patriarhul Ierusalimului, poate veni la Bălți, se înclina respectuos înaintea Sanctității Sale, iar elevii școalelor aruncau în cale flori și rămurele cu frunze din pomi.

În catedrală a fost întâmpinat de Arhiepiscop. Gurie al Chișinăului și numeros cler. S'a oficiat un Te-Deum, și după ce a binecuvântat clerul și poporul care umplea biserica, cortegiul a pornit împreună cu tot clerul și mulțimea mare de popor, spre locul de sfințire al viitoareii catedrale. În mijlocul orașului, valuri de lume din ce în ce mai multă, îngreua trecerea cortegiului, privind nemaipomenitele fețe ale acestor însemnați și rari oaspeți.

Îndată ce Patriarhul și mitropoliții cu episcopii s'au așezat în pavilionul din mijloc ridicat pe locul de sfințire, s'au îmbrăcat în sfințele odăjdii. S'a început sfințirea apei pentru stropirea șanțurilor temeliei și iscălirea actelor de fundație.

În acest pavilion, episcopul Visarion recomandă Patriarhului și Inaltului Cler, pe doi protosingheli, Melhisedec Dimitriu și Gherasim Grecu, care l-au ajutat mai mult în munca pusă pentru încheierea începutului acestei episcopii, și îi prezintă pentru ca patriarhul să le dea rangul de arhimandrit.

O mare mulțime de lume înconjura locul și priveau cu nesaț grupul fețelor înalte bisericesti ale căror veșminte în colori deosebite străluceau la razele soarelui.

La ora 11, muzicile militare anunță sosirea Alteței Sale Regale, Principele Carol, care sosise cu alt tren special. Inalt, tânăr, voinic și îmbrăcat în uniformă de aviator, își face intrarea în urale nesfârșite printre rândurile de soldați, care mărgineau valurile imense de lume. Este întâmpinat mai întâi de episcopul Visarion, cu Sf. evanghelie și cruce, iar în fața tribunei, de Patriarhul Damian.

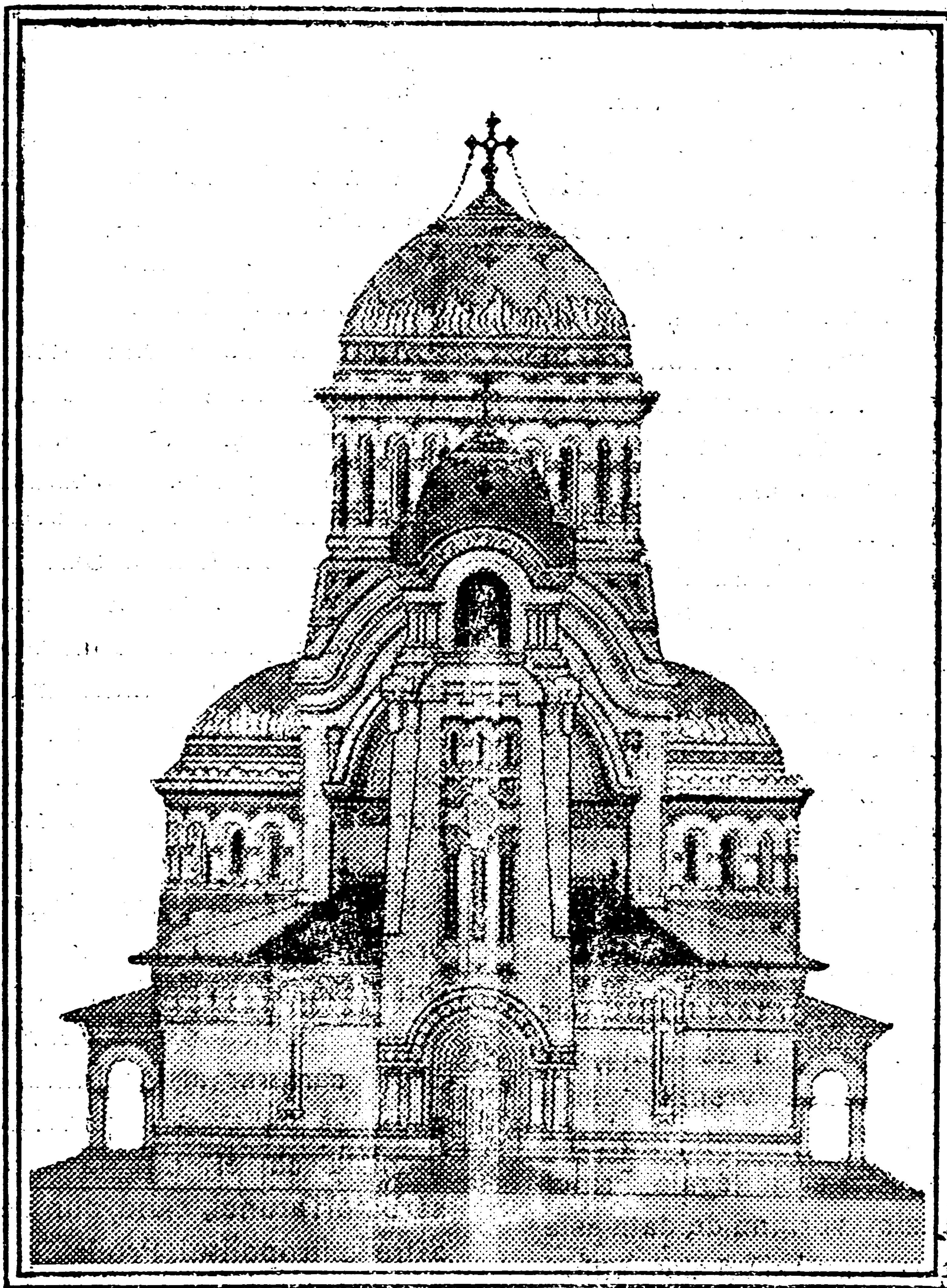
Principele Carol e înconjurat de miniștrii: Gh. Mărzescu al Justiției, Al. Lapedatu al Cultelor și al Artelor, Dr. C. Angherlescu al Instrucției Publice, Iancu Nistor al Bucovinei, și Ion Inculeț al Basarabiei, apoi de generalii Marelui Stat Major al Armatei, venit la Bălți pentru studii militare, în frunte cu generalul Lupescu cum și doi inspectorii generali ai oastei, General I. Popovici, D. Stratilescu și N. Petala, aghiotant general Condeescu și alți ofițeri superiori.

Se începe serviciul sfințitor. Binecuvântarea o dă însuși Patriarhul Ierusa-

limului Damianos. Infigerea crucii, arătând locul altarului acestei catedrale, cu hramul «Sfinților Impărați Constantin și Elena» care sunt și patronii capitalei București, o face episcopul Visarion al Hotinului.

Patriarhul însuși binecuvintează temeliele și se roagă pentru sănătatea familiei regale și pentru popor. Apoi lămurit și sonor plutesc în aerul de sărbătoare cuvintele Inalt preasfântului mitropolit primat Miron „... și sfințește Doamne piatra aceasta, ca să fie temelie tare și neclintită a sfintei tale biserici, pentru întărirea credinței și prosperarea neamului nostru”.

Parcă vedem cu ochii minții cum se ridică prin puterea credinței, falnic sfântul locaș, spre a duce peste veacuri

Catedrala din Bălți (Basarabia)

amintirea acestei zile și a celor cari s'au trudit la înălțarea lui. Episcopul Visarion citește actul de fundație. Din alcătuirea lui deosebită, ieșită din comun, am simțit mărturisirea smerită a omului care, pătruns de fiorul vecinicii, în momente mari, dar conștient de viața-i trecătoare, dorește să-și lege numele de fapte care știu că-i vor supraviețui. „...și se ridică acest sfânt locaș prin osârdia preasfințitului Visarion, episcopul Hotinului, ca să fie loc de închinare tuturor episcopilor urmași și credincioșilor acestei eparhii“.

Se așează actul în piatră de temelie, peste care Principele Carol pune cimentul tradițional, iar patriarhul Damianos, mitropoliții și episcopii stropesc cu apă sfințită.

Terminat serviciul religios, încep cuvântările. Vorbește Înalt Preasfințitul Mitropolit Primat Miron, cu obicinuita-i elocvență și pătrundere, „Vechile alcătuiri ale unei stăpâniri străine au dispărut, spune Înalt Preasfinția Sa, și s'a sfărâmat zidul care despărțea pe frați. Astăzi neamul românesc răsuflă larg în noile granițe și începe să zidească pe temelia străbunilor altare mărețe ca semn al păcii și civilizației. Hotinul a fost și înainte străjerul credinței și neamului nostru și tot așa trebuie să rămână și în viitor. Dar pentru ca opera noastră să rămână vecinică, să ne amintim de cuvintele sfântului apostol Pavel: „De n'ar păzi Domnul casa, în zadar ne ostenim“. Deci lui să-i cerem ajutor și binecuvântarea în acest moment. Apoi vorbește d. Ministru al Cultelor Al. Lapedatu și Preasfințitul episcop Visarion. Preasfinția Sa mulțamește întâi lui Dumnezeu pentru această zi mare, apoi înalților oaspeți, care au ținut să vină până în aceste locuri, dând cu venirea lor o strălucire neașteptată acestui eveniment și mărink peste măsură bucuria noastră. Și această zi este cu atât mai însemnată, cu cât, pentru întâia oară, după unire, noi punem, în aceste locuri, un semn vădit al stăpânirii noastre naționale. Căci dacă împărății și tronuri se schimbă ori se sfărâmă, credința totuși rămâne izvorul vecinic din care omenirea va sorbi mereu puteri noi de viață, iar zidurile bisericesti dăinuiesc în ciuda vremilor și a tuturor curentelor protivnice lor.

În aceste cuvântări a răspuns Alteța Sa Regală Principele Carol. Ne-a fost dat să auzim vorbind de data asta, în persoana unui prinț, un distins orator și un ales cunosător al problemelor neamului nostru. Alături de avântul tinereții, era cea mai pătrunzătoare pricepere a împrejurărilor și locului în care ne găsim. Alteța Sa aduce omagiul memoriei celor căzuți în războiu, căci, datorită jertfei lor, noi ne-am putut aduna în acest loc spre a ridica altare de biruință. Iar acest altar îl ridicăm ca să fie mărturie și aspră mustrare celor care zic că noi venim sprijiniți numai de sabie. „Iată, noi zidim biserici înainte de a ridica căzărmi și a fabrica tunuri. Și dacă alături de noi un popor mare se distruge prigonind credința și necinstind bisericile, noi ridicăm altare, căci în ele sunt neîntrecutele învățături de dreptate și dragoste socială pe care le-a predicat blândul Iisus“. Aplauze nesfârșite au întărit spusele prințului. Ele au făcut o profundă impresie în sufletul mulțimii și au stârnit admirația tuturor.

După terminarea acestei sfințiri, clerul precedat de numeroase steaguri și însoțit de corul catedralei vechi, pornește în procesiune, urmat de o întinsă mulțime spre locul viitoarei reședințe episcopale, situat pe o ridicătură așezată în fața gării Pământeni. Pe această colină, împodobită cu mari arcuri de verdeață, locul fiind larg, se adunase oastea ce trebuia să defileze, și o mulțime de credincioși venită din zece sate din apropiere, în haine de sărbătoare.

Mulțimea stegulețelor naționale tricolore, presărate pe numeroasele arcuri de triumf, împodobite cu frunze, murmurau în adierea vântului parcă ceva misterios. Era poate sufletul mare al trecutului acestor locuri, care venia să ia parte la rugăciunile și la bucuria noastră.

Aici s'a pus piatra de temelie a bisericii episcopalei menită a fi de slujire obștiei monahilor și fraților aceste, episcopii cu hramul «Cuvioasa Paraschiva», ceea ce înseamnă, că episcopia este sub ocrotirea acestei cuvioase, ale căreia sfinte moaște se păstrează în mitropolia din Iași, patroana Moldovei. Aici a cuvântat prefectul județului Emanoil Cateli.

Apoi s'a pus temelia viitoarei reședințe episcopale în mijlocul unui mare parc, de unde, privirea se plimbă peste orașul Bălți și împrejurimile sale cu coline înalte. Aici a cuvântat, primarul orașului, avocatul Ștefan Sadovici.

Sfârșindu-se sfințirea acestor trei locuri, urmează defilarea în fața Alteței Sale Regale, a distinșilor oaspeți și întregului popor. Sanctitatea Sa Patriarhul care pentru întâia oară privia cu admirație și surburile de oșteni creștini, trecând vioi în valuri mari pe întinsul câmpiei, le-a binecuvântat. Totul e plin de viață. Peste câteva clipe câmpul este invadat de mulțimea satelor din împrejurime pornită peste mesele de praznic, întinse pe iarbă, ca apoi să se întoarcă veselă, grăbind spre oraș pentru a-și împărtăși în tihnă impresiile celor văzute. Primăria orașului a invitat la un banchet de 250 persoane, pe toți oaspeții distinși în frunte cu Alteța Sa Regală.

Mai gândea oare vrednicul vlădică Amfilohie, episcopul cărturar al Hotinului din veacul trecut, că episcopia sa va avea o reînviere atât de strălucită? Fără îndoială că el nu va fi putut avea viziunea acestei sărbători atunci, când, plin de amărăciune, într'o scrisoare către mitropolitul Proilaviei, numia episcopia sa roabă mai mică între celelalte, „în care trăește lupul cu oaia la un loc“. Și nu-i va fi trecut prin minte că tocmai la această „roabă“, astăzi slobodă, va veni un patriarh din locuri îndepărtate, chiar patriarhul Ierusalimului, însoțit de prințul moștenitor al țării, sale astăzi mare și puternică, de mitropoliții, generalii și de miniștrii țării, să ridice altare mărețe pentru ortodoxia creștină.

Bucură-te acum cu noi, Sfințite Părinte, și te roagă lui Dumnezeu, să ajute și să încurajeze pe urmașul tău, episcopul Visarion, care a pus umărul cu atâta zel să ridice din umilință moștenirea ta, să-și vadă realizate începuturile frumoase la care am fost astăzi și noi martori cu mulțimea, și să fie toate într'u slava Dumnezeului părinților noștri. Amin.

IERODIACON LAURENȚIU BUSUIOC

Doctor în teologie.

**Cuvântarea P. S. Sale Episcopului VISARION
al Hotinului, în ziua de 15/28 Septembrie 1924,
la punerea temeliei catedralei din Bălți.**

Sanctitatea Voastră,
Alteță Regală,
I. P. S. Părinți,
D-lor Miniștri,

După un veac de rătăcire a acestei laturi de țară de trunchiul bătrânei Moldove, și după șase ani dela întoarcerea ei la țara mamă, iată că a fost voia lui Dumnezeu, să vedem cum se reface în ea tot ceiace vremea unei stăpâniri străine trecătoare oprise, adică, iată cum acest pământ recapătă aceiaș cârmuire națională, aceiaș legiuiri, acelaș grain strămoșesc în altorele sale, și se reîncep zidurile de biserici mari și frumoase, cum erau deprinși vechii Moldoveni a ridica odinioară pe mult încercatul lor pământ strămoșesc, deși îndurau cele mai cumplite sbuciumări dela stăpânirile străine și de la oardele prădalnice dinspre răsărit.

Astăzi, 28 Septembrie, anul mântuirii 1924, Majestatea Sa Regele nostru Ferdinand I al României, a binevoit a ne trimete pe Alteța Sa Regală Principele Carol, Moștenitorul Tronului, ca împreună cu cârmuirile sufletești și politicești ale Țării, și atâtea fețe alese ale oștirii neamului nostru, înfățișat prin țărani și târgoveții ce au venit să vadă această sfințitoare slujbă, — să vie și să adauge bucuria sufletească ce avem acum, când punem întâia piatră de temelie, a viitoareii biserici catedrale din orașul Bălți.

Mulțămim Dumnezeului părinților noștri, că ne-a învrednicit a ajunge asemenea zile strălucite, mulțămim și tuturor celor ce, au binevoit a lua truda venirii până la noi, spre a ne mări această sărbătoare.

Nu cunoaștem cu ce cuvinte însoțeau ierarhii trecutului nostru prilejurile, când Voevozii și boierii de odinioară puneau temelii bisericilor de atâtea ori seculare, ce întâlnim și astăzi în toate părțile pământului nostru românesc; dar, ceiace lesne deducem e aceia, că, ni le-au lăsat ca pe niște semne de apururea grăitoare, despre dânsii și de simțimintele lor religioase, chiar când ajung în ruine. Obicinuiți a da vieții bisericesti și credinței strămoșesti toată valoarea și înțelțetea cuvenită, ei le întemeliau și le împodobiau și le păstrau, ca pe cele mai alese instituții de suflet folositoare, cu rost de obște prea bine cunoscut, atât pentru credință cât și pentru neam. Astăzi însă, sfințitoarea rugăciune ce am săvârșit, noi socotim a o însoți de următoarele cuvinte: Nu punem început unei simple biserici din mulțimea acelor ce împodobesc în număr așa de bogat toate laturile pământului nostru românesc dintre Prut și Nistru, înfrumusețând satele basarebene și malurile acestui din urmă măreț fluviu de strajă; ci aici, în mijlocul celui mai curat județ românesc, care acum șase ani în urmă a dat cele dintâi semne de redesteptare națională și cel dintâi vot de unire cu țara mamă, punem o catedrală; **Implinim, în acest al doilea oraș mare al Basarabiei,**

ceiace stăpânirea de ieri a întârziat așa de mult, — dăm orașului Bălți lipsit de biserici, o frumoasă catedrală. Dăm norodului moldovenesc bun, blând și atât de iubitor de altare, încă o biserică, menită a-i fi vatră de lumină duhovnicească și podoabă acestui oraș. Iar mai pre sus de toate, punem în această parte a țării cel dintâi semn real și trainic, care să vorbească viitorului de stăpânirea, de drepturile și de unitatea poporului nostru românesc.

Ieri sfânta noastră Biserică a sărbătorit aducerea aminte de Înălțarea Sfintei Cruci, savârșită de sfinții Împărați Constantin și Elena în cetatea Ierusalimului; astăzi, împreună cu Patriarhul aceleiaș Cetăți Sfinte, noi înălțăm, în numele acelorași Sfinți Împărați, semnul creștinătății deasupra acestui oraș, și punem sfântul locaș sub ocrotirea acelorași patroni, care ocrotesc și Bucureștii, capitala țării noastre, de care bălțenii, cei dintâi, s'au legat pentru vecie.

Toate-s trecătoare în lumea aceasta. Se strâng împărățiile, se prefac cârmuirile, se schimbă mereu științele veacurilor omenești, — numai credința religioasă rămâne și străbate veacurile, stând ca o puternică legătură sufletească a popoarelor cu Cerul și cu vecinicia, oricât de slab ar arăta-o în afară cândva; și ca și credința rămân apoi și zidurile în care o manifestăm străbătând veac după veac. Cine mărturisește mai puternic trecutul nostru istoric de cât zidurile bisericesti? Ce mărturii mai durabile, pe care nici zădurile revoluționare nu le pot nimici, au putut lăsa puternicii și bogații veacurilor trecute, de cât zidurile bisericesti? Și care alte instituții au înobilat mai mult sufletul poporului nostru, și l-au mângâiat, și l-au ținut laolaltă mai puternic de cât bisericile?

Astăzi, deci, punând în acest pământ un asemenea semn trainic al stăpânirii noastre naționale, pornim în același timp, cel mai potrivit așezământ pentru sufletul religios al acestui norod, care în înclinările sale dorește în totdeauna hrana evanghelică, care pururea îi vorbește de blândeță, de dreptate și de legalitate și după care sufletul lui insetează totdeauna. Dăm astăzi poporului din această latură de țară încă un Altar pentru credință.

În numele acestui popor și al clerului eparhiei Hotinului, mulțămim respectuos Majestății Sale Regei Ferdinand I al României, că a înlesnit venirea în mijlocul nostru a Preafericitului Damianos Patriarhul Sfintei Cetăți a Ierusalimului, împreună cu Alteța Sa Regală Principele Carol, moștenitorul tronului, spre a mări în așa măsură sărbătoarea aceasta și a ne da prilej să avem bucurii sufletești neașteptate și de care numai strămoșii noștri aveau parte odinioară; mulțămim Înaltului Guvern, care ne-a înlesnit începerea și ne va sprijini isprăvirea acestei catedrale, mulțămim și înaltelor fețe bisericesti, care au adăos rugăciunile noastre către Dumnezeu pentru sfințirea acestui loc, și rugăm Cerul, să ne ajute a ne revedea cât mai curând și la sfințirea viitorului Altar, ce se va ridica aici. Amin.

Alegerea Mitropolitului Bucovinei

Bătrânul Mitropolit *Vladimir de Repta* al Bucovinei, fiind de multă vreme slăbit cu sănătatea, și-a înaintat demisiunea din postul său în luna Octombrie a. c. Din pricina aceasta, urma să se facă o nouă alegere de Mitropolit. Ea a fost rânduită să se săvârșească în ziua de 7 Noiembrie a. c. În acea zi, s'a făcut mai întâi un Tedeum la Mitropolie la ceasurile 10 dimineața, iar alegerea s'a început a se face la 3.

Pe scaunul de prezident s'a suit Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Primat D. D. Dr. MIRON, care a citit în auzul tuturor, articolele din lege pentru alegerea Mitropoliților și Episcopilor, iar apoi a arătat cine sunt candidații pentru alegere: P. S. *Ipolit*, Episcopul Rădăuților și vicarul Mitropoliei Bucovinei, P. S. *Nectarie*, Episcopul Cetății-Albe, și Inalt Prea Cuvioșia Sa Arhimandritul Mitrofor *Clement Popovici*, din Cernăuți.

După aceasta a luat cuvântul deputatul Dr. *Lupu* care a recomandat pentru alegere pe P. S. Episcop *Ipolit*.

Incepându-se votarea, cele mai multe voturi le-a avut P. S. *Nectarie*, care a și fost declarat ales. Prea Sf. Sa a rostit după aceea o cuvântare de mulțămire.

Această alegere s'a făcut într'o zi de Vineri, iar a doua zi s'a făcut investitura, cu grabă pentruca Duminică să se poată face instalarea în Cernăuți și apoi să se înceapă serbările pentru aniversarea alipirii Bucovinei la patria mamă, la care a luat parte și Majestatea Sa Regele. Slujba dumnezească avea să fie făcută de însuși noul Mitropolit, și de aceea s'a lucrat cu grabă.

Ca date biografice, trebuie să spunem că Inalt Prea Sf. Sa noul Mitropolit *Nectarie*, se suie pe scaunul dela Cernăuți curând după ce anul trecut, la 29 Martie, a fost ales episcop al Cetății-Albe. Înainte de a ajunge episcop, era profesor la facultatea de teologie din Cernăuți și senator.

S'a născut la 7 Febrarie, ca fiu de cântăreț bisericesc. A studiat liceul în Suceava, universitatea în Cernăuți, iar apoi a studiat în apus la Viena, Bonn și Würzburg.

Între anii 1901 și 1905, a fost slujbaș în biblioteca universității din Cernăuți, ajungând apoi a fi bibliotecar. În această calitate, a publicat studii despre literatura românească în Bucovina, în trecut și în vremea de față. Un astfel de studiu a fost publicat în românește, altul în nemțește.

După aceasta s'a concentrat la studiile din domeniul teologiei, scriind în chestiuni de drept bisericesc, apologetică, filozofie, iar la urmă numai în chestiuni de teologie practică. Dela 1915, Prea Sf. Sa a fost docent și apoi profesor de teologie practică la facultatea de teologie din Cernăuți, până la vremea când a fost ales episcop.

În teologia practică, Inalt Prea Sf. Sa a tipărit însemnate studii cu orientări nouă pentru alcătuirea

predicilor, care sunt foarte bune să fie citite de preoții și predicatorii noștri, și un studiu mai nou, în 1921, despre *Ocotirea socială și biserica creștină*.

Studiul despre criza prediciei din ziua de azi și despre chipul cum trebuie ea întocmită pentru a merge la inima ascultătorilor, s'a tipărit mai întâi în nemțește, iar anul acesta la eșit și în românește, fiind extras din revista *Candela*, care se tipărește în Cernăuți.

După o scurtă lipsă din Cernăuți, ca episcop la Cetatea-Albă, Inalt Prea Sf. Sa se întoarce iar acolo, pentru a duce înainte sub alt chip, viața de muncă din trecut.

Dumnezeu să-i fie într'ajutor întru mulți și fericiți ani, pe scaunul scaldat în raze de lumină de amintirea Mitropolitului *Silvestru Morariu Andreevici* și de blândețea și suietul blajin al Inalt Prea Sfințitului *Vladimir*.

Arhim. SCRIBAN

O serbare pioasă

Răposatul *Inochentie Kițulescu*, fost episcop de Buzeu, și-a lăsat aproape toată averea numai în scop de binefaceri. P. S. Sa, între altele, a lăsat și fondul necesar, din al cărui venit să se întrețină perpetuu 4 studenți în Internatul Facultății de Teologie din București. Cassa Școalelor, care administrează averea răposatului episcop, este obligată ca, în Joia Moșilor, să orânduiască să se officieze cuvenita pomenire pentru odihna sufletului numitului episcop; și ea încă de mult a dispus ca pomenirea în chestiune să se facă cu fondul lăsat de răposat de către Facultatea de Teologie, din București.

Anul acesta — ca și în trecut — s'a officiat Joi la 12 Iunie a. c., (Joia Moșilor) cuvenita pomenire pentru episcopul *Inochentie Kițulescu*. Serviciul Sf. Liturghii s'a officiat în Sobor în Catedrala Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei de către P. S. Arhiepiscopul *Teofil Râmnicianu*, fiind de față d. Dr. *D. G. Boroianu*, decanul Facultății de Teologie, d. Dr. *C. Chiricescu* și *Icon. C. Nazarie*, profesori ai Facultății, Păr. Dr. *Hrisant Popescu*, spiritual al Internatului Teologic și un însemnat număr de studenți teologi și credincioși. Ceilalți profesori, fiind plecați în provincie, spre a prezida comisiunile examenelor de absolvire dela Seminarii, n'au putut lua parte.

Înainte de începerea parastasului, și-a făcut intrarea în Catedrală și I. P. S. Mitropolit Primat *Miron*, care deși ocupat în acea zi la Consistoriul Superior, totuși a ținut să ia parte la asemenea pioasă serbare. I. P. S. Sa a fost întâmpinat la intrarea în biserică cu cântarea: „Pre Stăpânul și Arhiepiscopul nostru Doamne îl păzește..”, cântată de corul studenților în Teologie.

Parastasul a fost officiat tot de P. S. Arhiepiscopul *Teofil*, iar răspunsurile au fost date de corul studenților în Teologie. Cu acest prilej, s'au mai pomenit și ceilalți donatori ai Internatului Teologic, precum și foștii profesori ai Facultății adormiți întru Domnul.

După terminarea parastasului, o parte din cei prezenți au făcut un pelerinaj până la cimitirul Belu, unde este înmormântat răposatul episcop Inochentie Kițulescu, ca și cei mai mulți dintre donatorii Internatului Teologic. Aici, la cimitir, s'au citit moliftele de deslegare, iar corul studenților în liniștea mormintelor și într-o mare lumină a Soarelui de primăvară, au intonat artistic și duios până la lacrimi: „veșnica pomenire“.

Și acum, când scriu aceste rânduri, mă înfior de măreția momentelor petrecute cu ocazia acestei pioase serbări și de înțelepciunea acelor, cari, și după moarte, au știut să-și facă numele nemuritor prin fapte frumoase, iar nouă să ne dea pildă și ocazie fericită de educație morală și religioasă.

Veșnica lor pomenire!

Icon. C. NAZARIE

Patriarhul Ierusalimului la Iași

După vizita la Bălți, despre care se pomenește și în acest număr al revistei, I. P. S. Patriarhul Damianos al Ierusalimului a sosit la Iași Luni 29 Sept. a. c. Ca și la București, a fost primit cu mare ceremonie de I. P. S. Mitropolit Pimen, înconjurat de tot clerul Iașului. Înalt Prea Sf. Sa a rostit Patriarhului în Catedrală o cuvântare de bună sosire. După aceia Păr. Icon I. Gotcu, profesor în Iași a oferit Înaltului Oaspete diploma de membru de onoare al Societății preoțești *Ocrotirea*, așa cum s'a făcut și la București. Păr. Gotcu, înmânându-i diploma, i-a rostit următoarea cuvântare:

Prea Fericirea Voastră,

Sburând numai cu aripile duhului către Sfintele Locuri pe cari Fiul lui Dumnezeu întrupat le-a călcat; pe unde a răsunat Cuvântul divin, cari au fost stropite cu scumpu Său Sânge și unde a strălucit lumina Invierei Sale, întreaga noastră ființă se cutremură de emoțiunii sfinte, transpunându-ne alături de fericirii, cari s'au învrednicit să se atingă aievea de poalele vestmintelor Sale.

Sanctitatea Voastră, pe care Mai-Marele Păstorilor V chemat mai mult decât pe alți păstori să fiți, nu numai păstrătorul și propoveditorul dumnezeștilor învățături ale Domnului nostru Iisus Christos, dar sânteti și fericitul urmaș al celor ce s'au împărtășit avea de privirea și atingerea sfintelor locuri, fiind totodată și cinstit cu străjuirea tuturor acestor comori neprețuite, cari pironesc și stăpânesc întreaga ființă sufletească creștină; Vă impuneți creștinătății cu o neasămănată putere. Și de aceia prezența Prea Fericirii Voastre în mijlocul nostru au răscolit simțir și volnicii nebănuite de înălțare și întărire creștinească.

Din nimbul, ce Vă înconjoară, se strecoară în sufletele noastre raze, ce ne pătrund ca niște fulgere luminoase spre redșteptarea și aprinderea credinței în Cel răstignit, ne năpădesc valuri de duioșie blândă și de dragoste divină, ce se revarsă din Sfântul Mormânt a cărui cheie o păstrați.

Întreaga personalitate a Sanctității Voastre ne este ca o carte vie de intuiție trăită în viața pământească a Mântuitorului Iisus, Christos, acum 1924 ani. Privindu-Vă și

atingându-ne buzele de mâinile binecuvântării, ne pătrundem de fiorul ce stăpânește pe tot credinciosul, care-și atinge cu evlavie fruntea de piatra, care a ascuns pe „*Peatra Vieții*“. Ați împărtășit în mijlocul nostru mireazma de pace și fericire, pe care a răspândit-o Ingerul purtător de lumină când a strigat Mironoșitelor: „*Bucurați-Vă*“.

Trăim vremuri bătrâne, Sanctitate, când strămoșii noștri inspirați dela Sfintele Locuri prin închinătorii lor sau prin ierarhii călători, — și luminați cu lumina dela „*Răsăritul cel de Sus*“ au făcut minuni de vitejie, — minuni de omene și de viață sfântă, — au făcut minuni de frumuseți artistice.

Sanctitate! Cu bucurie înaltă Vă primim și Vă privim plecând smeriți genunchile inimelor noastre înaintea Comorilor sfinte ce purtați cu Voi, — și Vă rugăm ca binecuvântându-ne, hărăziți-ne *Darul mântuitor* ce se revarsă bogat din izvorul nesecat al Sfântului Mormânt, al cărui străjăr sânteti, — ca astfel și noi ca Preoți ai Celui Prea Înalt să prisosim întru a-l împărtășa și însătoșăților noștri fii duhovnicești.

Cu adâncă smerenie și cel mai desevărsit respect, Vă rugăm, Sanctitate, să binevoiți a primi din partea clerului din cuprinsul Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei, ca omagiu, devotamentul nostru nețărmuit, ca dela niște ostași ai lui Christos, gata de jertfă pentru El, — cum și venerațiunea profundă, ce Vă păstrăm ca niște fii duhovnicești în Domnul.

Și pentru ca Duhul, carele este întru Voi, să rămână deapururi cu noi, umiliți și cu genunchile plecate, Vă rugăm să binevoiți a primi să faceți parte ca „*Membru și Protector de onoare*“ din societatea noastră a preoților din Eparhia Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei „*Ocrotirea*“, pe care am cinstea a o reprezenta.

Să trăiți, Sanctitate, mulți ani pe tronul patriarhal al Ierusalimului!

Primiți vă rugăm această Diplomă.

„OCROTIREA“
Societatea clerului român din Eparhia Sfintei
Mitropolii a Moldovei și Sucevei

PREA FERICIREI SALE D. D. DAMIANOS
PATRIARH AL IERUSALIMULUI, AL SFANTULUI
LUI SION, AL TRALJEI, AL CANEI GALILEII
ȘI A TOATĂ PALESTINA.

Ca o cheazășie a unității credinței ortodoxe, cea întru Christos Iisus Domnul nostru și ca o mărturie a nestrămutatului devotament și adâncă evlavie, pe care clerul ortodox al Sfintei și de Dumnezeu păzitei Mitropolii a Moldovei și Sucevei, din România întregită, păstrescă apostolicescului Scaun păstoresc, care străjuiește Izvorul mântuirii neamului omenesc „*Sfântul Mormânt al Domnului*“, cu prilejul fericit al cercetării noastre de către Sanctitatea Voastră, cu adâncă smerenie și venerațiune plecând genunchile, — acest cler, prin noi, — Vă roagă să binevoiți a ne hărăzi înalta binecuvântare și a ne cinsti primind să Vă numărăm ca „*Membru și ca Protector de onoare*“ al societății clerului „*Ocrotirea*“.

Asigurăm pe Sanctitatea Voastră, că precum în trecutul îndepărtat, așa și de-acum Preoții Moldovei, vor fi, cu Pavăza lui Christos, ostași devotați ai sfintei credințe ortodoxe de răsărit, predată nouă de Mântuitorul, propoveduită de Sfinții Apostoli, lămurită și statornicită de către sfintele Sinoade ecumeneice și locale, — cum și a tuturor datinelor sfintei noastre Biserici.

Această Diplomă de onoare iscălită de către Prea Cu-cernicii Membri ai Comitetului dirigitor și întărită cu pesetea Societății „Öcrotirea” înmănatu-s'a Sanctității Sale D. D. Damianos, Patriarhul Ierusalimului, astăzi, la 29 Septembrie s. n. (16 s. v.), anul mântuirii 1924 în Catedrala Metropolitană din Iași, de față fiind. I. P. S. Metropolitan al Moldovei și Sucevei D. Dr. Pimen, — I. P. S. Metropolitan Primat al României D. D. Dr. Miron, — P. S. Episcop al Romanului Lucian, Preoții din orașul și județul Iași, D-l Gh. Gh. Mârzescu Ministru Justiției, — D-l La-pedatu Ministral Cultelor, — D-l General Zadic, comandant al corp. IV de armată, D-l Dr. Dragomir Demetrescu Profesor universitar, Mare Nomofilax, Membrii din Suita Catriarhală, D-l P. Fântânanu, Prefectul județului, D-l C. Toma, Primarul Iașului, D-l C. Manciu, Prefect de Poliție și alți demnitari civili și militari, cum și numeros popor drept credincios din toate treptele sociale.

Președinte, Econom stavrofor Ioan Gotcu, profesor; Vice-Președinte, Econom stavrofor Ioan Țincoca, profesor; Membri: Economii C. Dinescu; I. Mihăilescu; Em. Budnărescu; C. Ciolan; Savă Popovici; Secretar-Casier, Preot Cezar Vuza, profesor. A. S.

O necuviință baptistă. În numărul de pe Maiu al revistei noastre, s'a spus, că revista londoneză *The Christian World* de pe luna Aprilie a publicat un articol intitulat: „Baptiștii în România. Patru ani de prigoniri. O situație serioasă”. Autorul articolului este d-l H. Rushbrooke, vice-președintele Alianței baptiste mondiale și comisarul ei pentru Europa, care ne denunță lumii ca pe niște mâncători de baptiști. Nici lămuririle date de ministerul nostru de Culte, nici cele date de ministerul de externe n'au avut darul de a convinge pe capeten'a baptistă, că baptiștii nu sunt prigonii în țara noastră, ci acest domn a rămas la părerea sa și suspină după timpurile dominațiunii ungurești, «când — afirmă domnia sa — baptiștii s'au bucurat de libertate deplină». Se pare că tocmai aci e buba: simpatia ce are pentru poporul maghiar d-l Rushbrooke îl face să creadă, că sunt persecutați coreligionarii săi în România. Baptiștii, fie că sunt de naționalitate maghiară, fie că nu, au o deosebită simpatie pentru acest popor. Au dovedit-o aceasta mai ales alți misionari baptiști veniți în țară la noi în urma d-lui Rushbrooke, cari au stat de vorbă în deosebi și au arătat multă prietenie unor cunoscuți șovinști unguri de pe pământul românesc. Care va fi explicația și rolul acestei simpatii nu le știm, cece este sigur și indiscutabil e însă constatarea acestui fapt, existența apropierii dintre baptiști și unguri. Și dacă este așa, atunci cece se constată la baptiștii

veniți de peste ocean, va fi fără îndoială sădit și mai adânc în sufletul baptiștilor din România, mai ales al celor ce sunt de naționalitate maghiară sau cel puțin au fost înainte de război, cetățeni ai statului maghiar. Iar dacă ei nutresc astel de sentimente, desigur că le și manifestă cu ori ce prilej bine venit, ba încă în chip ostentativ și jignitor pentru noi românii, căci șovinismul este o particularitate esențială a strănepoților lui Arpad. Pentru atitudinea lor dușmănoasă, pentru purtarea nelegală față de legile și autoritățile statului român, pentru vini de drept public, trebuie dar că au fost urmăriți acei baptiști — cari și câți vor fi aceia — de cari susține d-l Rushbrooke că sunt prigonii din cauza credinței lor religioase. Avem convingerea neclintită, după toate cele ce se observă zilnic, că baptiștii sunt în țara noastră uneltele maghiarismului, după cum și adventiștii sunt agenții bolșevismului și ne mirăm chiar că statul nu ia împotriva lor cele mai severe măsuri, pentru că-i primejduesc existența. Ceece ne miră și mai mult și ne revoltă chiar este îndrăzneala neobicinuită, ca să n'o numim cu un cuvânt mai tare, a d-lui Rushbrooke. Acest domn a venit în țara noastră până acum de patru ori chemat de baptiști. Dacă e un om cu minte cât de puțin ageră, trebuia se-și dea seama de adevăratele cauze pentru care unii din coreligionarii săi nu stau în cei mai buni termeni în autoritățile noastre de stat și să-i povățuască „să se supună stăpânirii — cum zice sfântul apostol Pavel — pentru că orice stăpânire este de Dumnezeu rânduită”. În loc să facă aceasta, în loc să găsească vina acolo unde este, domnia sa ia partea celor vinovați și să poartă față de noi ca un guvernator militar față de o colonie din Africa sau Australia. Mai întâiu, domnul acesta face mincinos guvernul român „care — zice el — tăgădu-ește că ar face o politică de persecuție, dar faptele desmint această tăgadă” și pune la îndoială asigurările date formal și oficial de însuș ministerul nostru de externe personal, căci zice: „Domnul Duca m'a primit când am fost la București și mi-a promis că va face o anchetă, dar nu mai îndrăznesc să sper că o să iasă ceva de aci. Prea am avut multe desamă-giri”. Întâmplător am aflat că ancheta aceasta s'a făcut și încă cu cea mai mare rigurozitate, căci din comisiune au făcut parte, afară de delegatul ministerului de culte, și un magistrat și un general și de sigur că domnul care n'are încredere în cuvântul dat al unui ministru al nostru este deja în posesiunea rezultatului anchetei pe care noi nu-l cunoaștem. În fața acestui fapt, ne întrebăm: Cum rămâne cu ținuta necuviincioasă a acestui domn față de guvernul român? Avut-a sau avea-va domnia sa obraz și cavalerismul necesar, ca să retracteze aprecierile nedrepte și jignitoare pe care le-a făcut în deosebi asupra persoanei ministrului nostru de externe, ori va continua să creadă și mai departe că e în drept să ne trateze ca pe membrii unei colonii de oameni dintr'o rasă inferioară?

Mai mult decât atât: această pretinsă față bisericească a avut îndrăzneala să scrie ministrului nostru de Culte, d-lui Al. Lepădatu, o scrisoare în care cerea îndepărtarea din funcțiune a d-lui Dr. Gheorghe Comșa, subdirector general în ministerul Cultelor, pentru că domnia sa ar fi scris împotriva baptiștilor, iar, ca culme a îndrăznelii, s'a prezentat în persoană la ministru și a cerut și verbal acest lucru. Ei bine! aceasta întrece orice limită de bunăcuviință și revoltă și pe cel mai pașnic om. Un venetic aruncat de vânturi pe plaiurile țării noastre, un vagabond în trecere pe pământul nostru stămoșesc, să ceară îndepărtarea din serviciu a unui funcționar superior dintr'un minister, pentru că și-a apărat credința lui personală și a neamului lui, în țara lui, este ceva ne mai pomenit, ceva care te umple de indignare și de revoltă. Se poate una ca aceasta, ca tu, în țara ta, să nu-ți poți apăra cu condeiul credința ta împotriva atacurilor unei secte venite de peste mări și țări, a unei secte cu idei subversive și protivnice ideii de stat, a unei secte ai cărei aderenți sunt în mare parte dușmani pe față ai neamului tău, să nu îndrăznești să arăți lumii rădăcirea și primejdia acelei secte, ci dacă o faci, unul din căpeteniile acelei secte dela cealaltă margine a pământului îți cere capul? O asemenea enormitate nu poate încăpea în mintea unui european din veacul XX, fie el chiar dela porțile orientului, cum suntem noi românii, necum în mintea unui anglosaxon sau american. Deaceia, cu tot numele englezesc al d-lui Rushbrooke, ne îndoim că în vinele sale curge sânge anglosaxon, căci altfel nu ne putem explica îngustimea sa de vederi și lipsa de tact de care a dat dovadă. Nu putem să nu ne exprimăm bucuria ce am simțit și să nu felicităm din adâncul sufletului pe d-l ministru Lepădatu, pentru frumoasa lecțiune ce a dat acestui domn, care pierduse noțiunea locului unde se afla, ca răspuns la nesocotita lui cerere. Domnia sa i-a răspuns, că ministrul nu poate lua nicio măsură împotriva d-lui Dr. Comșa și nici măcar nu-l poate desaproba, pentru că a scris în calitate de fiu distins și de scriitor al bisericii ortodoxe române, ale cărei învățături le apără din punct de vedere dogmatic. Intr'adevăr, lucrarea în chestiune a d-lui Dr. Comșa poartă titlul „*Pentru Neam și Lege*” și cuprinde o serie de predici în care se susțin punctele de credință din învățătura noastră ortodoxă atacate de baptiști și se arată falsitatea doctrinei baptiste. Cu aceasta domnia sa a făcut un însemnat serviciu și bisericii și neamului românesc, punând în mână preoților și a cărturarilor o armă cu care ei să-și poată apăra credința strămoșească împotriva asalturilor ce i-se dau dau de baptiști. Lucrarea sa este de natură defensivă, iar nu ofensivă.

După domnul Rushbrooke însă a-ți apăra credința ta și neamul tău, în țara ta, împotriva celor ce te atacă, celor ce nu-ți dau pace în propria ta casă, este o crimă. Dacă inofensiva lucrare a d-lui Dr. Comșa a alarmat atât de mult pe reverendul Rush-

brooke și l-a făcut să-și piardă cu desăvârșire cumpătul, încât s'a expus la un bobârnac ca acela pe cere l-a primit dela ministrul de Culte, ce pot fi celalalte nedreptăți și persecuții de care domnia sa se plânge că le îndură baptiștii în România? Sperăm că lecția primită de d-l Rushbrooke îi va servi și d-nei sale și altora în viitor și-i va face să-și măsoare cuvintele și sa-și cumpăniască bine atitudinile ce vor avea să ia față de reprezentanții statului român în susținerea imaginarelor prigoniri pornite împotriva baptismului între hotarele pământului românesc.

Importante hotărâri ale clerului din cuprinsul Mitropoliei Sibiului

Secțiunea Sibiu a „Asociației clerului Andrei Șaguna”, în adunarea sa de anul acesta ținută, la începutul lunii Noembrie, în Sebeșul săsesc, a votat în unanimitate o importantă moțiune, constând din următoarele 12 puncte:

1. „Incheierea concordatului cu Vaticanul sa se abandoneze cu desăvârșire.

2. Să se disolve „Statul catolic”, a cărui situație, compunere și funcționare e ilegală și să se pedepsească membrii lui, cari au nesocotit ori s'au sustras conștient de sub legile statului român.

3. Regele României să pastreze toate drepturile avute de regele Ungariei asupra bisericii latine: Ca patron suprem, de a numi episcopi și a dispune în ultima instanță asupra tuturor averilor bisericești și mănăstirești.

4. Să se expropieze toate moșiile bisericii latine, fără nicio despăgubire materială pentru cele dăruite de regii Ungariei sau de principii Ardealului, iar pentru cele dăruite de particulari —dacă aceasta se va putea dovedi— să se plătească conform legii agrare.

5. Statul să sprijinească biserica latină numai în proporție cu numărul credincioșilor, ținându-se seamă și de averile imense de care dispune această biserică.

Procedura aceasta să se aplice față de toate confesiunile recunoscute în stat fără nicio considerație.

6. Să se schimbe legea trecerii credincioșilor dela o confesiune la alta în sensul că, dacă trec la o altă confesiune jumătate din credincioșii unei biserici, să treacă împreună cu ei biserica și averea bisericii, rămânând ca cei netrecuți să fie despăgubiți în proporție cu numărul lor.

7. Statul să dea salariu numai acelor parohi care au sub păstrarea lor cel puțin 300 de credincioși, iar dintre protopopi numai pe aceia cari administrează cel puțin 20 de comune.

8. Să se ia numai decât pe seama statului averile mobile și imobile ale Fondului religionar și de studii (vezi punctul 4 de mai sus) și să se ajute din ele și alte confesiuni, nu numai cea latină.

9. Statul român să păstreze deplină putere asupra ordinilor călugărești latine, putând să le desființeze cum și să le secularizeze toate bunurile sau să le în

trebuințe, potrivit nevoilor sale. pentru binele obștesc. Șefii acestor ordine să-și aibă sediul la noi în țară și să fie cetățeni români, ca și călugării cari compun ordinile călugărești.

10. Să se desființeze episcopii latine din Oradia-Mare și Satu-Mare, ca unele ce au un prea mic număr de credincioși.

11. Statul să nu mai admită înființarea nici unei episcopii minoritare, care să fie susținută din bugetul statului.

12. Să se statifice școlile catolice. Minoritățile care doresc să aibă școli confesionale, să le susțină cu cheltuielile lor proprii, conform art. 9 din tratatul de la Trianon (din 9 Decembrie 1919), dar nicidecum cu ajutorul statului român, care va întreține numai școli de stat în limba minorităților“.

Moțiunea aceasta face multă cinste clerului ardelean, care vine cu soluțiuni limpezi și precise în rezolvarea problemei confesionale de la noi, soluțiuni izvorâte dintr'un adânc spirit de echitate. Cât de bine vede clerul ardelean în această grea chestiune și cât de nimerite sunt soluțiunile propuse de el, ne o arată împlinirea deja a soluțiunii propusă la punctul 10. Statul nostru adică a încetat să nu mai plătească leafă episcopului din Oradea-Mare și droaiei de funcționari din jurul lui, pentru că el nu păstoria decât un mic număr de credincioși și aceia mai toți unguri. Papa e fost nevoit și el să dea dreptate guvernului român și astfel acea episcopie a încetat de a mai funcționa.

Clericii români ortodocși din toată țara trebuie să se alipească la parerile fraților lor din eparhia Mitropoliei Ardealului și să ceară stăruitor, împreună cu P. P. S. S. Chiriari, ca moțiunea de la Sebeșul săsesc să capete putere de lege.

Pr. I. MIHĂLCESCU

Sfințirea bisericii în parohia Colencăuți cerc. II jud. Hotin.

Există în Basarabia noastră un colț frumos, un petec de pământ, numit Bucovina Basarabeană. Acesta e așezat tocmai la mieznoapte, cam pe acolo, unde mai dăunăzi se încrucșau hotarele celor trei state: României Vechi, Austriei și Rusiei.

Localitate deluroasă, îmbrăcată în haina cea verde a livezilor și pădurilor, Bucovina basarabeană cu drept cuvânt e o podoabă a țărișoarei noastre. Din nenorocire însă urgia războiului, vre-o 8—9 ani în urmă a prefăcut această frumoasă parte a pământului nostru într'o ruină uriașă. Un șir de sate mândre sub ploaia de ghiulele se prefăcură în triste țintirime. Cea mai mare parte a populației împreună cu inimoșii preoți, cari nu și-au lăsat turmele în vreme de restriște, fu dusă în captivitate, unde a suferit cumplit. Iar la întoarcere, ei n'au găsit de cât numai ruini și pustiire, pe locul gospodăriilor lor frumoase de odinioară. Sfintele locașuri deasemenea fură pângărite și pealocuri dărâmate. În multe sate din apropiere bisericile mărețe fură arse cu desăvârșire. Astfel sunt satele: Rjavinți, Poleana.

Din norocire însă, în unele sate bisericile n'au fost ruinate cu totul, ci au fost numai distruse parțial. După ce au tăcut gurile ucigătoare ale tunurilor și soarele cel mândru al păcii și unirei a apărut pe cerul senin al patriei noastre, s-au apucat sătenii și din aceasta parte pierdută a țării întregite, cari au trecut prin toate grozăviile războiului, să-și refacă gospodăriile devastate, iar mulți și până acuma trăiesc în bordeiașe și colibe făcute în pripă, până când vor veni vremuri mai fericite și ușoare. De sigur, în astfel de împrejurări e greu să te gândești și la refacerea sau repararea bisericilor, cari lucru costă foarte scump, recesitând sume colosale de bani. Totuși preoții din aceasta parte depărtată a Basarabiei, în purtarea lor de grije pentru nevoile poporului drept credincios, îi îndeamnă mereu pe parohienii lor să se gândească, după ce și-au ridicat din nou casele, și la refacerea sau repararea locașurilor dumnezeiești, distruse de războiu.

Iși închipue oricine cât de greu e să faci un lucru ca acesta. Deoarece, pe lângă nevoile, ce li s-au pricinuit de războiu, locuitorii din acest ținut depărtat sunt ce mai săraci oameni! Norma de împroprietărire aici, din cauza desimei populației, abia ajunge până la 2 ha., pe cari le-au căpătat cine știe unde, la depărtare de 30—40 kmt. Și de calitate inferioară. E norma minimală față de celelalte ținuturi! Și cu toate acestea vrednicia și dibăcia preoților pe deoparte, iar pe de altă parte religiozitatea și dărnicia blândului popor moldovenesc știu să treacă peste toate piedicile, știu să facă minuni când e vorba de religie, de biserică, de iubirea către neam și țară! În satul Colencăuți, care e așezat chiar la hotarul Basarabiei și Bucovinei propriu zise, sat care a suferit mult din cauza războiului, însă i s-a distrus biserică numai parțial, acolo de mult preotul a pornit propaganda pentru repararea generală a stântului locaș. Și anul trecut obștia acestui sat a luat la urma urmei hotărârea să dea banii trebuitori pentru lucrările de reparație.

S'a dat o sumă mare—de 200 mii lei și, din primăvara acestui an, s'au început lucrările, iar pentru ziua de 1/14 Septembrie curent, s'a aprobat sfințirea bisericii înnoite. Era o sărbătoare din cele rari la țară. Din zori de zile cărduri de săteni îmbrăcați în haine alese, cu bucurie scrisă pe fețe, se adunau de prin toate satele din împrejurime, îndreptându-se spre biserică sătească, frumos vopsită și ornată înlăuntru și pe din afară. Pe la orele 8 dimineața, după ce s'a cetit acatist, un sobor de 9 preoți, în trunte cu păr. protoiereu de cerc *Dimitrie Crocos*, a procedat la sfințirea sfintei mese și apoi întregii biserici. Biserica și ograda bisericască, precum și ulițele alăturate au fost bătute de popor. Trei coruri mixte au cântat frumos tot timpul serviciului religios. După ce se stinți sf. masă și întreaga biserică păr. paroh Vichentie Popescu rosti o cuvântare plină de însuflețire, adresată parohienilor colencăuțeni. Sf. Sa reamintește toate suferințele și scârbele peste cari au trecut colencăuțenii pe timpul războiului în cap cu sf. sa; apoi reamintește întoarcerea din captivitatea austriacă

și descrie trista priveliște, ce se întinse înaintea ochilor lor: casele distruse și arse, gospodăriile nimicite și prădate; descrie toate greutățile peste cari au trecut, până ce gospodarii colencăuțeni cu ajutorul lui Dumnezeu au luat frumoasa hotărâre de a da banii trebuitori și pentru marea reparație, ce s-a făcut. Le mulțamește și-i îndeamnă să-și reînnoiască în această luminată și îmbucurătoare zi sufletele și gândurile și inimile lor, hotărându-se la o viață conștientă creștină, după poruncile Mântuitorului Hristos.

După frumoasa cuvântare a păr. paroh, începe liturghia, care durează până la orele 11 $\frac{1}{2}$ dimineața.

La liturghie au predicat: păr. protoiereu de cerc cum și alți preoți. Sfârșindu-se sf. Slujbă, o procesiune solemnă, cu sf. icoane și propuri, numeroși preoți, un mare cor mixt și orchestra, însoțită de masele nesfârșite ale credincioșilor, a pornit spre piața din mijlocul satului, unde avea să fie împărțirea titlurilor de proprietate pentru loturile de pământ arabil, cu cari au fost împroprietăriți locuitorii satului Colencăuți. Aici, pe un amvon așezat în mijlocul pieții, se oficiază de către Prea Cucernicul protoiereu de cerc Dimitrie Crocos, înconjurat de alți preoți, un tedeum, după care urmează un șir de cuvântări. Au vorbit următoarele persoane: păr. paroh *Vichentie Popescu*, d-l director al prefecturei *Hotin Spânu*, d. administrator financiar din Hotin, d-l consilier agricol *Ambrojevici* și alții. Cu mult entuziasm a vorbit d. director Spânu, îndrumând pe săteni să păstreze ordinea, să respecte legile și să-și împlinească conștiincios datoriile cetățenești. După împărțirea titlurilor de proprietate, a urmat masa pentru cler și persoanele oficiale în casele parohului păr. Popescu. Masa a petrecut-o într-o atmosferă de prietenie, înălțare sufletească și bucurie senină. Dintre cuvântările și toastele ținute la masă, e de remarcat aceea a inimosului păr. *Gheorge Laneuschi*, paroh din comuna *Poporăuți*, jud. Cernăuți (Bucovina), sat vecin cu Colencăuți. Sf. sa arată, între altele, că el totdeauna a admirat și admiră sufletul nobil și dragostea către țara și neam a basarabenilor, cari cei dintâi au venit să se unească cu mama lor bătrâna Moldova. „Simțo deosebită plăcere a sta în mijlocul fraților basarabeni, a discuta cu ei și a împărți această masă frățească într-o atmosferă plină de dragoste.

„Simt că ne apropiem tot mai mult unii de alții bucovinenii și basarabenii, ne întovărășim în avântul nostru de a sluji neamului și țării, până când ne vom contopi definitiv sufletește“. Seara a urmat reprezentație de teatru la școală și bal intim. Bucuria senină plutea în sufletele tuturor. Mare veselie și mișcare era în acea zi în satul Colencăuți. Dumnezeu să-i încarce pe bunii gospodari moldoveni din Colencăuți cu toate darurile sale cele bogate, cerești și pământeste.

PREOT ALEXANDRU SCVOZNICOV

Parohia Malinți, jud. Hotin

EXTERNĂ

Moartea Patriarhului Ecumenic GRIGORIE al Constantinopolului

La 17 Noemvrie c., a încetat din viață bătrânul Patriarh Ecumenic al Constantinopolului, *Grigorie*, care s'a suit pe scaunul Sfântului Ioan Gură de Aur numai din toamna trecută după demisiunea Patriarhului *Melette*. A avut de păstorit în împrejurări foarte grele, pe care a isbutit însă să le mai ușureze.

Înmormântarea sa s'a făcut cu mare podoabă, în fața unei mari mulțimi de credincioși, fiind de față și toți reprezentanții Statelor ortodoxe.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

I. Scrisoarea cardinalilor francezi către ministrul prezident Herriot

În nr. trecut, am arătat cearta iscată între clerul și guvernul francez. În nr. acesta, arătăm corespondența urmată între cardinalii francezi și primul ministru al Republicii d. *Herriot*. Iată scrisoarea cardinalilor:

Domnule Prezident al Consiliului,

Cunoașteți adâncă mișcare sufletească pricinuită între catolici din Franța de acele părți din declarațiunea d-voastră ministerială care privesc desființarea ambasadei franceze pe lângă Vatican, introducerea legilor „laice“ în Alsacia și Lorena¹⁾ și aplicarea legilor existente la congregațiunile, religioase²⁾.

Cardinalii francezi, deopotrivă de devotați și Bisericii și Franciei, cred de datoria lor să vă înfățișeze, cu privire la acest subiect, câteva considerațiuni a căror gravitate nu vă va scăpa și care interesează și credința lor religioasă și patriotismul lor.

Măsurile prevăzute de guvernul d-voastră, domnule Prezident al Consiliului, constituie grave amenințări pentru pacea interioară; pentru dreptate și libertate; pentru interesul țării, pentru vaza Franciei în străinătate. Ele vor apăsa cu toate urmările lor peste viața noastră națională; noi nu voim ca într'o zi ele să ia ființă. Nici guvernul, nici Camerele nu vor voi să ia asupra lor o asemenea răspundere.

Războiul a însemnat o apropiere fericită între Biserică și Stat. El a fost pentru toți Francezii o elocventă învățătură către unirea frățească, în ceasurile de neliniște și în primejdiile unei tragice încercări; el a adus în familia franceză cele două provincii ale

1) Declarațiunea ministerială nu vorbea despre introducerea legilor laice în Alsacia și Lorena, ci despre „pregătirea măsurilor — care, ținând seamă de stările dobândite, crușând interesele materiale și morale ale populațiunii, vor îngădui să se introducă în Alsacia Lorena totalitatea legiuirilor republicane“. Deci nu era vorba decât de a continua și de a încheia lucrarea de adaptare începută sub cabinetele de mai înainte (N. R).

2) Dar chestiunea e tocmai de a ști dacă congregațiunile au a se teme atât de mult de aplicarea strictă a legilor în ființă. (N. R).

noastre pierdute, cu făgăduința generală și tot înnoită că drepturile și tradițiunile lor vor fi respectate¹⁾.

Este în interesul țării să păstreze aceste rezultate la care au aplaudat toți bunii Franceji și toți acei care în afară sunt cei mai sinceri și mai dezinteresați prieteni ai noștri.

Introducerea din nou a legăturilor între Sf. Scaun și guvernul Republicei a pus capăt în chip fericit unei stări de care numai Franca a avut de suferit și de care se foloseau cu îndemânare națiunile rivale sau vrăjmașe. Franca trebuie să-și aibă locul ei pretutindenea. A fost cândva o greșală de a o izola de un neasemănat centru de observație. Domnule Prezident, nu poate scăpa patriotismului d-voastră că a păstra ambasada noastră la Vatican înseamnă a asigura un sprijin foarte vrednic de apreciat pentru politica din afară a Franciei și pentru răspândirea influenței ei prin lume²⁾.

Tot din patriotism, din respect pentru cuvântul Franciei, din simpatie către provinciile regăsite, ne putem gândi să punem în discuțiune drepturi dobândite, tradițiuni, sfinte, de care populațiunile Alsaciei-Lorenei sunt legate prin cele mai intime fire ale sufletului lor? Pe cât de mândre, pe atât și de credincioase, ele s'au înfiorat la temerea unei încălcări a făgăduințelor patriei mame. Cine deci s'ar măguli că poate sfârâma împotrivirea lor, dacă s'ar încerca să li se impună un regim care pe ele le scârbise de mai nainte și pe care reprezentății Franciei le făgăduiseră că nu-l vor aplica? Știm că congregațiunile religioase li se pun împotriva legile în ființă. Acestea sunt legi de excepțiune și, ca s'o spunem sincer, legi de prigonire³⁾. Dar dela vremea când ele au fost votate și

1) Opozițiunea pretinde că — se dă acestei făgăduințe un înțeles și o înțindere pe care ea nu le-a avut niciodată: a respecta tradițiunile, da, nimenea nu cere să ne abatem dela ele, și redactarea ministerială o spune or verde, dar nu să păstreze ea nestârșit un regim excepțional care ar scăpa competenței parlamentului, care e expresiunea unității franceze și a suveranității naționale. (N. R.).

2) Dacă înțelegem prin aceasta un mijloc de acțiune asupra unei puteri al cărei caracter politic nu s'ar putea nega, chiar dacă îl deplori, fie. Dar dacă s'ar voi să subordonăm Sfântului Scaun politica Franciei, nu, și pentru multe rațiuni de drept și de fapt (N. R.).

3) Legi de excepțiune, legi de prigonire, sunt cuvinte destul de sunătoare. Să vedem: legea din 1904 oprește congregațiunile de a avea drepturi în învățământ. Lege de excepțiune, fie; lege de prigonire însă nu, fiindcă ea lasă catolicilor, ca și celorlalți cetățeni, dreptul de a întemeia școli libere, dacă vor, și să-și trimeată copiii în ele, numai ca persoanalul să nu fie dintre călugări. Legea din 1901 oprește congregațiunile de a se înființa fără autorizare. Dar nu e o lege de excepțiune, fiindcă o congregațiune este prin firea ei o persoană morală, deosebită de indivizii care o alcătuiesc. În dreptul francez, astfel de persoane nu se pot înființa decât printr'un act al statului. Cu congregațiunile este ca și cu asociațiunile recunoscute de folos obștesc. Deci nu s'ar putea vorbi aici de legi de excepțiune. Și mai puțin încă de prigonire. Căci Waldeck-Rousseau n'a încetat de a spune că legea din 1901 n'a fost făcută pentru a desființa congregațiunile, ci pentru a le da un statut legal, sub controlul Statului, acelaș control ca și cel impus asociațiunilor recunoscute de folos obștesc. Pentru a ne încredința de aceasta ajunge să alăturăm articolele 16-21 cu articolele 8-15 din regulamentul de administrațiune publică dela 16 August 1901. Cardinalii s'ar fi pus pe un teren mai bun, dacă, în loc de a cere o schimbare a legiuirii în ființă, s'ar fi folosit de art. I

până acum, s'a petrecut un fapt nou: războiul. Călugări și călugărițe, mulți întorși din s.rghium, fiecare după treapta sa, au făcut în tranșee și în spital lucru de buni Franceji, dându-și, sub toate formele, sângele și devotamentul lor pentru cauza patriei în primejdie.

Aceste lucruri nu trebuiesc uitate. Așa cere recunoștința; așa cer dreptatea și simțul adevărat. Dacă legalitatea se împotrivesc, ea e nedreaptă. O politică înțeleaptă trebuie s'o supună cioplirilor cerute de binele obștesc. Țara n'are atâția copii câți îi trebuie, care să lucreze la înflorirea ei, la mărirea ei suslească, la revărsarea razelor ei peste celelalte popoare la această „Francie mai mare”, care ar trebui să fie idealul tuturor Francejilor.

Ce decădere și ce tristeță, dacă iar vedem întorcându-se zilele de plâns, când se făcea război congregațiunilor monahale, nevoite să se desfacă sau să-și caute un adăpost în țară străină! Aceste zile nu trebuie să se mai ivească.

În ziua de 5 Septembrie, la Genova, la o ședință a Ligii Națiunilor, d-voastră, Domnule Prezident al Consiliului, ați trebuit să roștiți aceste cuvinte: „Programa noastră este a lupta împotriva războiului sub toate formele, a propovădui unirea, a propovădui libertatea”.

Această programă e și a noastră. Apostoli ai păcii și al dragostei, noi nu cunoaștem ura. Noi nu căutăm războiul. Dacă ni s'ar face însă această silă, noi am suferi-o cu părere de rău, dar nu fără a ne împotrivi, fiindcă cugetul nostru ne silește să cerem pentru catolici, fie ei preoți, călugări sau mireni, dreptul de a trăi în siguranță, în respectarea de fapt a credinței lor și în folosirea tuturor libertăților legiuite.

Binevoști, Domnule Prezident al Consiliului, a primi omagiul înaltei noastre considerațiuni.

(Semnați) L. H. Joseph, cardinal Luçon, arhiepiscop de Reims; Paulin, cardinal, Andrieu, arhiepiscop de Bordeaux; Louis, cardinal Dubois, arhiepiscopul Parisului; Louis-Joseph, cardinal Maurin, arhiepiscopul Lionului; Alexis-Armand, Charost, arhiepiscop de Rennes; Stanislas, cardinal Touchet, episcop de Orleans.

II. Răspunsul d-lui Eduard Herriot la scrisoarea colectivă a cardinalilor franceji.

Paris, 27 Sept. 1914

Domnule Cardinal,

Mi-ați făcut onoarea de a-mi semnala emoțiunea adâncă pe care declarațiunea guvernului ar fi stârnit-o între catolicii Franciei și ați binevoit să recomandați luării mele aminte arătările pe care credința religioasă și patriotismul lor le inspiră Domnilor Cardinali.

din legea dela 9 Decembrie 1905, care sună: „Republica asigură libertatea de conștiință”, pentru a cere guvernului, pe temeiul lui, să se arate liberal în materie de autorizare. (Nota Redacțiunii).

Dar îmi este cu neputință, Domnule Cardinal, să fiu de părere ca măsurile socotite de guvernul meu, ar putea însemna, după cum îmi scrieți, grele amenințări pentru pacea lăuntrică, pentru dreptate și libertate. Noi nu vom aduce și nu vom învoi ca să se aducă nicio vătămare libertății cultelor pe care noi avem a o chezășui.

Sub cărmuirea noastră, funcționarii de toate soiurile sunt asigurați că ei își pot practica credințele pe care le vor voi, fără cea mai mică împedecare pentru ei. Dacă sloboda desfășurare a religiei catolice ar fi neliniștită pe vreun punct oare care al țării, noi am interveni fără a șovăi și cu toată tăria, pentru a o chezășui. Respectul tuturor credințelor, în cuprinsul general al legilor, este ceiace noi numim libertate. După noi, acesta este singurul principiu pe care se poate întemeia pacea lăuntrică și frăția națională.

Dar, hotărâți de a apăra drepturile conștiinței individuale, noi avem sarcina de a supraveghea drepturile Statului. Noi credem că e de trebuință să facem deosebire între lucrurile vieții spirituale și cele pământești.

Dacă noi ne ferim de a ne amesteca în tot ce privește cărmuirea conștiințelor, nu ne învoim ca interesele de dinafară sau dinăuntru ale poporului francez să fie apărate în numele altei autorități decât cea a suveranității naționale.

Această doctrină, care pune temelia neatârării Statului, nu este numai cea a Revoluțiunii franceze. Ea a fost profesată și practică și de marii miniștri ai vechiului regim, în deosebi de Richelieu și de Mazarin. Ea nu lovește în niciun interes îndreptățit și, de pildă în Răsărit, Franța este cea care trebuie să ocrotească catolicismul, și nu catolicismul Franța.

De asemenea, în ce privește cele trei departamente ale noastre dobândite din nou, noi socotim că Alsacienii și Lorenii înșiși au căderea să-și reguleze de dreptul, cu puterile centrale, problemele atât de numeroase pe care le pune alipirea din nou la patria mamă.

Eminența Voastră îmi va îngădui să vă spun, cu tot respectul pe care-l am pentru persoana și demnitatea voastră, cât de supărător este ca atâta proșpete și care dau o pildă jalnică să pară că-și iau îndreptățirea dela unele încurajări pe care guvernul le-ar fi socotit că nu se pot tolera, dacă s'ar fi pus în ipoteza Concordatului.

Socotesc că Eminența Voastră va fi de aceeași părere că erau cele mai mari greutăți de a trata pe piața publică niște chestiuni care cer răbdare și meditațiune. Alsacia n'are nimic de temut pentru cultele ei. Ea are tot interesul de a nu se îndrepta aiurea decât numai la dragostea pe care i-o poartă guvernul.

În ce privește congregațiunile religioase, Eminența Voastră nu se va mira că guvernul apără legea și stă alipit de ea. Călugării și călugărițele care și-au făcut datoria în timpul războiului, cași ceilalți Francezi, merită, cași ei, toată stima noastră. În niciun

chip nu s'a aduș vreo atingere dreptului lor personal de a trăi liberi pe pământul patriei lor. Legea nu privește decât numai congregațiunile neautorizate. Dacă aceste doctrine nu se împacă cu acele pe care Eminența Voastră mi-a făcut onoarea de a mi le înfățișa, ele nu se inspiră dintr'o grijă mai mică de pace lăuntrică și libertate.

Guvernul în fruntea căruia mă află privește cu scârbă toate felurile de intoleranță sau chiar el socotește că cuvântul toleranță nu e un cuvânt potrivit, fiindcă pare a îngădui ceiace de fapt este un drept. Dar noi socotim că cel mai bun mijloc pentru a ne feri de ciocnirile, care atât de des au turburat istoria noastră, sau de a le face față, este de a despărți, atunci când ele se vor produce din nou, drepturile neșterse ale ale conștiinței de drepturile care nu se pot înstrăina ale Statului.

Binevoii, Domnule Cardinal, a primi omagiile de săvârșitei mele consideratiuni.

(semnat) E. Herriot

III. Răspunsul Cardinalului Andrieu la scrisoarea d-lui Herriot.

I.

8 Oct. 1924.

În scrisoarea pe care ei de curând au scris-o către d. Prezident al Consiliului, cardinalii francezi îi cereau mai întâi să nu desființeze ambasada franceză de pe lângă Sf. Scaun. Aceasta o cere¹⁾ conștiința catolicilor, al căror cărmaci și părinte în ordinea spirituală este Papa. O cere și interesul patriotic. Căci Roma este un neasemănat centru de observare. A păstra un ambasador acolo unde toate popoarele civilizate țin să fie reprezentate, este a asigura un sprijin foarte prețios pentru politica din afară a Franciei și pentru întinderea înrâuririi sale în lume.

Ce răspunde d. Herriot? „Noi nu ne învoim ca interesele din afară sau de dinăuntru ale Franciei să fie apărate de altă autoritate decât cea a suveranității naționale. Această doctrină, care pune temelia neatârării, Statului, nu este numai cea a Revoluțiunii. Ea a fost împărtășită și practică de marii miniștri ai vechiului regim, în deosebi de Richelieu și Mazarin. Ea nu vătămă niciun interes legiuit și, de pildă în Răsărit, Franța este cea care trebuie să ocrotească catolicismul și nu catolicismul trebuie să ocrotească Franța.”

Ținând un asemenea grai, d. Herriot pare a uita că

1) Conștiința catolicilor nu cere în niciun fel ca Franța să aibă o ambasadă pe lângă Sf. Scaun, de oarece nu guvernul, ci episcopatul are căderea de a trata cu Sf. Scaun în ceiace privește lucrurile duhovnicești. Și s'a arătat de mai multe ori că ambasada nu avea să fie restabilită decât pentru a asigura apărarea intereselor franceze, atât publice, cât și private, pe lângă un așezământ căruia dreptul internațional îi recunoaște dreptul de suveranitate; care, în fapt, se amestecă neîncetat în politica dinăuntru a Statelor, cași în legăturile lor internaționale; și a cărui politică, încă de mulți ani, este puțin priincioasă Franciei. (Nota Redacțiunii).

neatârănarea Statului, așa cum a cugetat-o Revoluțiunea, este o neatârănare cu totul laică, adică dezlipită de orice autoritate morală și religioasă. Fără îndoială, nu această neatârănare au profesat și practicat marii miniștri ai vechiului regim, în deosebi Richelieu și Mazarin, când au cărmuit cu competență și mândrie diplomatică, din care prestigiul patriei noastre n'a avut de suferit, treburile unui Stat organizat după învățăturile sociale ale Evangheliei și în care vreme legea omenească recunoaște în principiu trebuința de a se pune în acord cu legea dumnezească ¹⁾).

D. Herriot se mai înșală și când afirmă că această concepțiune despre Statul laic, despre Statul fără morală cu temelie religioasă, nu izbește în niciun interes leg'uit. Nu trebuie să fii mare filozof pentru a înțelege că laicismul rastoarnă toate temelile morale și ale religiunii, și nu exagerăm, nu suntem decât logici când îl învinuim că e cioclu. Orice societate care se leapădă de Dumnezeu își sapă mormântul ei.

De altfel, d. Herriot se dezinteresează prea ușor de ajutorul foarte prețios pe care Biserica ni-l dă de veacuri, chiar în Răsărit, și el afirmă că Franca poate lua singură asupra ei să ocrotească catolicii de acolo. Dar cum o să-i ocrotească, după ce, prin tratatul dela Lausanne, ea a renunțat la privilegiile regimului Capitulațiunilor, privilegii garantate de tratatele internaționale și care îngăduiau reprezentanților noștri de a se afla în toată împărăția sultanilor ca pe pământ francez și a ocroti acolo nu numai pe creștinii franceji, ci încă și pe creștinii altor țări, în puterea unei concesiuni binevoitoare din partea Sfântului Scaun? ²⁾).

Bismarck a zis într'o vreme: „Răsăritul nu prețuiește cât oasele unui grenadir pomeranian“. Aceasta a fost o vorbă de moment sub care se ascundea o ambițiune. Oare diplomația franceză, ar fi luat-o în serios pentru a lăsa să se impuie națiunii biruitoare, Fiicei mai mari a Bisericii, jertfa bogatei moșteniri de cinste și de influență pe care o posedea ea, în puterea unor titluri netăgăduite, în ținuturile unde Mântuitorul lumii a voit să se nască, să trăiască și să moară?

II.

În al doilea rând, în scrisoarea pe care ei de curând au scris-o către d. Prezident al Consiliului, car-

1) Regii Franciei admiteau, e adevărat, că ei își aveau puterea lor dela Dumnezeu. În înțelesul acesta, ei nu erau laici. Dar tot așa ei înțelegeau să nu dea seamă de faptele lor decât numai lu, Dumnezeu, nu Papii și nici vreunii alte ale autorități morale ori religioase, oricare ar fi fost ea. Și dacă, după cum vrea arhiepiscopul de Bordeaux, laicitatea se definește printr'o astfel de emancipare, trebuie să încheiem cu d. Herriot că, în înțelesul acesta, ei sunt deplin întemeietorii Statului Laic (Nota Redacțiunii).

2) În adevăr, se poate pune întrebarea dacă în starea de față a catolicismului, este ușor sau chiar cu puțință pentru Franca de a și exercita ocrotirea ei tradițională, fără a se înțelege cu Sf. Scaun. Dar e protivnic adevărului a susține că Biserica este cea care dă sprijinul ei Franciei, în timp ce, de fapt, Franca este cea care de patru veacuri n'a încetat de a asigura ocrotirea cea mai eficace catolicilor din toate țările și Sfântului Scaun, cu o genozitate care n'a fost plătită decât numai cu nerecunoștință. (Nota Redacțiunii).

dinalii franceji cer ca legile laice să nu se aplice în Alsacia și Lorena. Prin aceasta ar însemna să rănim drepturi care nu se pot atinge din mai multe pricini, să stărnim împotriviri grele, pentru a nu spune cu neputință de înfrânt și să tratăm ca o păcătoasă treanță de hârtie cuvântul de cinste al reprezentanților Franciei în clipa biruinței.

Ce răspunde d. Herriot? El se miră că amenințarea de a aplica un regim care desprețuiește libertățile cele mai sfinte a mișcat până în adâncul lor cele două scumpe provincii din nou dobândite. Eie se miră că celelalte provincii franceze răspund la răsunsetul protestărilor lor îndreptățite și că, muncind ca să scape de jugul atât de apăsător și de tiranic al legilor laice, vor să se libereze singure de el, după o jumătate de veac de robie din cele mai rele ¹⁾. Cu toate acestea d. Herriot toarnă puțin balsam peste rana pe care are s'o deschidă. El asigură de dragostea sa pe Alsaciano-Lorenji și le declară că n'au nimic de temut pentru cultul lor. Aceasta înseamnă că ei se vor putea duce la liturghie cași în trecut, dar, în interesul unității naționale, vor primi legea împotriva școalei confessionale, care jignește în chipul cel mai grav libertatea părinților de familie în materie de educațiune; vor mai primi și legea împotriva Congregațiunilor religioase care atribuie puterii civile dreptul hotărât numai pentru Biserica de a învoi Congregațiunilor să se întocmească și a le sili să se desființeze; ²⁾ în sfârșit, vor mai primi și legea zisă a despărțirii, pe care unii sofști masoni sau îndrumători spre masonerie îndrăznesc s'o numească liberală și generoasă, fără îndoială pentru că, sub pretextul de a despărți Biserica de Stat, ea despoaie Biserica de toate bunurile ei, chiar de moștenirea celor morți, silind-o să primească o întocmire protivnică tuturor drepturilor ierarhiei catolice ³⁾.

Stăruind a voi să aplice aceste legi cât se poate de tiranice, d. Herriot se îndoiește că, față de cea ma-

1) Mărturisire gravă. Aici se vede legătura care, în ciuda legii din 18 Germinal Anul X, unește pe episcopul de Strassburg cu războinicul arhiepiscop de Bordeaux. Ei înțeleg să se slujească de mișcarea alsaciană, spontană sau artificială, pentru a sili guvernul nu numai să se lepede de orice schimbare în statul quo al Alsaciei, ci să se hotărască a achimba și statul quo din celelalte provincii franceze. (Nota Red).

2) Cardinalul Andrieu vorbește limpede. Să-i răspundem asemenea spunându-i cu Portalis în raportul din 19 prerial Anul XII. că „dreptul public al Franciei a cerut totdeauna pentru stabilirea ordinilor religioase intervenirea și autoritatea magistratului politic. Această intervenire și autorizare se manifestau, altădată prin scrisori patente. Eie se pot manifesta astăzi sub altă formă. Dar principiul despre trebuința consimțirii din partea Statului e totdeauna același și acest principiu e comun tuturor statelor catolice“. (Nota Redacției).

3) Consiliul de Stat a recunoscut că întocmirile eparhiale sunt conforme cu legea din 1905, iar Sf. Scaun că ele sunt conforme cu legiuirea canonică, dovadă că despărțirea nu despoaie Biserica de niciunul din bunurile ei. Și cum arhiepiscopul de Bordeaux poate spune că o lege nu e liberală, nici generoasă, când ea îi lasă libertatea de a critica în dreapta și în stânga toate actele guvernului, în timp ce sub regimul de mai înainte cu puterea articolelor 201 până la 209 din Codul penal, el ar fi putut cădea în pedeapsa închisorii sau a surghiunului? (Nota Redacțiunii).

simplă legalitate franceză, ele trebuiesc socotite fără ființă, pentru că sunt protivnice Constituțiunii? În adevăr, ele jignesc drepturi înscrise deplin în unele Constituțiuni franceze încă în vigoare, drepturi sfinte

neșterse care nu se pot desființa, care sunt *anterioare și superioare legilor pozitive*, după cuvântul celor ce au întocmit Constituțiunea din 1848.

Tradus de *Arhim SCRIBAN*

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Un răspuns în chestia costumului preoțesc, articol de Diacon A. N. Constantinescu în *Noua Revistă Bisericească* pe Octombrie-Noembrie 1924.

Mai tari poftete ca dovezile, așa trebuie să spunem despre răspunsul Părintelui Diacon A. N. Constantinescu din numărul pomenit al *Nouăi Reviste Bisericești*. În Adevăr, Sf. Sa scrie, dar știu eu ce scrie! Parcă poți înțelege ceva din legătura în care vrea să puie răspunsul cu chestiunea! E numai o înșirare de cuvinte și atâta, ca o înșirare de sunete din care însă nu iese muzica.

Chestiunea e una și simplă: Este îmbrăcămintea preoțească o pedecă pentru îndeplinirea apostolatului nostru? Doar acesta e calul de bătae al Părintelui Constantinescu. Sf. Sa nu poate face apostolat din pricină că trebuie să târâie o haină lungă.

Când noi scoatem din năzuințele sale această formulare scurtă a dorurilor sale în materie de îmbrăcămintea clerului, Sf. Sa ce spune?... Zice că nu e vorba de schimbarea îmbrăcămintei călugărilor, ci numai de cea a preoților de mir. Călugării să-și poarte portul lor, dar preoții de mir de ce?

Apoi apostolatul este unul și singur, fie că ești preot de mir, fie că ești călugăr. Biserica are nevoie de munca noastră, în orice stare ne-am afla. Și dacă e vorba de munca aceasta, chestiunea e una pentru toți: este haina o împedecare, ori nu este? Dacă ea este peatră de poticneală, așa va fi simțită de toți și toți trebuie s'o lepede.

Chestiunea aceasta așa a fost pusă înaintea Părintelui Constantinescu. Sf. Sa însă o lasă nedeslegată. Nu răspunde dacă haina e piedecă. Căci când i-am spus eu că pe mine nu mă împedecă, zice apoi da, dar Sf. Ta ești călugăr și trebuie s'o porți! Cu aceasta însă nu răspunde la faptul dacă e piedecă sau nu. Căci a spune că trebuie s'o port, rămâne în picioare faptul: Oare nu și eu mă încurc la umblet cu ea? Oare nu și față de mine lumea simte scârbă, dacă haina aceasta e urită? Oare nu și mie îmi împedecă sloboda slujire a apostolatului creștin?

Ce are a face ca sunt călugăr? chipul din afară e același și dacă condițiunile din afară sunt protivnice străbaterii hainei noastre, sunt protivnice și pentru mine.

Când eu spun: Nu simt nicio împedecare din pricina hainei mele, Sf. Sa zice: A da! lumea te cheamă să le vorbești din pricină că ești călugăr savant.

Hai să primesc acest compliment al Părintelui că sunt savant, dar dacă haina mea este piedecă, atunci

cum nu stingherește ea savantlicul meu? Efectul rău pe care haina l-ar face în lume, nu poate slăbi din faptul că sunt călugăr sau că sunt savant. N'are decât să fie și Păr. Constantinescu savant și atunci n'are să mai simtă greutatea hainei.

Va sa zică haina nu te împiedecă în cazul când îndeplinești condițiunile vremii de a fi om învățat și meșter la lucru. Ar urma atunci că numai nevolnicii au nevoie să-și schimbe haina, ca să cerșească grația bunei primiri din partea lumii, căci dacă ești savant, ai zburat peste greutate.

Apoi dacă așa este lucrul, de ce Păr. Constantinescu nu cere ceiace e mai de seamă: să avem savanți și cere reforme pentru neputincioși să arunce haina, că altfel, săracii de ei, nu-și pot face drumul în lume!...

Dar iaca, mai este unul, care fără a fi călugăr, e și mai și ca mine în portul hainei: e părintele *Gala Galaction*, care a fost chemat la Galați să ție conferințe, cum și în toate laturile țării. E preot de mir, dar e mai habotnic în haină ca mine. Haina însă nu-i împiedecă fiindcă, odată ce e om învățat și harnic lumea îl cheamă și-l dorește.

Deci încă odată: haina nu e povară. Nu se poate face dovada, fiindcă iată, tocmai habotnicii hainei au mai multă primire. Firește, nu din cauza hainei, dar când ai altceva afară de haină, nu mai simți haina că te încurcă, iar haina o păstrezi pentru alte considerațiuni, pentruca ideia de preoție să se păstreze ca ceva deosebit și prin mijloace deosebite, fiindcă hironia te așează într'o treaptă deosebită.

Dacă Păr. Constantinescu îmi spune că: *comparaison n'est pas raison*, să-i spun eu atunci că degeaba îmi aduce comparațiunea cu preoții din Ardeal. Eu am să-i spun că publicul de acolo e deprins cu aceste stări, pe când la noi nu e deprins. Astă vară, la Mangalia, o femeie s'a dus la preotul din localitate să-i boteze un copii. Preotul fiind din Ardeal, era civil. Când acesta a spus femeii! „Eu sunt preotul“, femeia i-a spus: „Nu e adevărat! Preoții nu umblă îmbrăcați așa!“ Și s'a dus la preotul grec de i-a botezat copilul.

De acest sentiment public Păr. Constantinescu nu vrea să ție seama.

Apoi în chestiunea calendarului, cu care vrea să ne argumenteze Sf. Sa, tocmai de el s'a ținut seamă, fiindcă în lumea luminată totdeauna s'a cerut să schimbăm calendarul. Calendarul nici n'a fost schimbat din trebuință bisericească, fiindcă nu era ne-

voie, ci din trebuința socială. Și dacă acum se spune că nu era clipa potrivită ori că nu s'a făcut propagandă din destul, este tot din considerațiune către obște, că nu pricepe ea rostul schimbării. Deci gândirea către simțirea obștii se arată tocmai în această împrejurare. Și noi niciodată nu ne putem lipsi de această socotință, fiindcă ea e un principiu creștinesc. Sf. Pavel spune că *dacă mâncând carne voi scandaliza pe fratele meu, nu voi mânca carne în veac*. Acesta e un capitol de morală; cum trec Păr. Constantinescu peste el? Eu nu mai cât îl citez aici, el însă este o foarte largă în chestiune.

Dar cu ce drept Păr. Constantinescu recunoaște pentru călugări datoria de a purta haina, iar pentru preoți nu? Cine o recunoaște pentru călugări, cu atât mai mult trebuie s'o recunoască pentru preoți, fiindcă ce este mai mare, preoția ori călugăria? E mai mare preoția, fiindcă e hirotonie. Deci, dacă pentru cele mărunte recunoști trebuința de a se deosebi, cum de nu o recunoști pentru cele mari? Inghițim cămila și strecurăm țânțarul?

Pentru aceasta eu până acum nu am alte dovezi

ca să-mi schimb ce am spus: Că numai slăbirea lăuntrică dela disciplina bisericească pornește pe unii preoți de a bârbi împotriva hainei. Este ceva vătămat în sufletul lor și de aceia vor să alunge frâul. Cine se simte strâns legat de Biserica sa, nu cere asemenea slăbiri, că nu are nevoie de ele.

Și dacă Păr. Constantinescu ține de rău pe chiriarii care lasă pe călugări să umble îmbrăcați cum le trăsnește prin cap, acelaș argument slujește și mai departe. În Mitropolia noastră au și fost dați la jurnal (în *Apostolul*) și puși în circulări preoții care aplică principiile părintelui Constantinescu, și tocmai de Mitropolitul nostru, care e de peste munți. Este timp ca măsura să se întindă și la acei care pun condițiuni chiriarilor că ei nu primesc hirotonia dacă nu sunt lăsați civili.

Și i-aș fi lăsat civili o mie de ani... Că mai tari trebuie să fie socotelle Bisericii decât gusturile celor ce vor să arunce frâul.

Rămânem la îndemână și pentru alte discuțiuni cât mai largi.

Arhim. SUBIBAN

INSEMNARI MARUNTE

D. Octavian Goga despre chemarea Bisericii în vremea de față. — Intrebat despre ce au de făcut scriitorii în noua stare a României, d. Octavian Goga a răspuns în „Universul“ (30 Noemvrie c.) la mai multe chestiuni. Când a fost întrebat despre chipul cum crede că s'ar putea face cultivarea mulțimii norodului, a răspuns:

„Cred că printr'o bună îndrumare a preoțimii și a învățătorimii, s'ar putea angaja mai ușor un început de lămurire a maselor. Mai ales rolul bisericii mi se pare covârșitor într'o astfel de acțiune de ordin moral. Din nenorocire, aici concepția tradițională a politicii noastre n'a favorizat de ajuns acest așezământ tradițional. Convingerea mea e că în sufletul țaranilor noștri, tot biserica rămâne supremul factor motal“.

Ne pare bine că un fost ministru al cultelor se rostește atât de frumos despre partea de lucru pe care Biserica o are țara românească. După cum se vede, partea cea mai mare este a ei și pe acela trebuie să ne silim atâta pentru a îndeplini marea noastră chemare de luminare a maselor.

D. Goga despre cinematografe. — Tot acolo, d. Goga spune despre cinematografe că așa cum ele lubrează acum sunt de prisos și păgubitoare, neurmărind altceva decât câștigul.

Și aici are dreptate.

Efectul știrilor rele. — Ziarele au publicat știrea despre trei surori din Satu-Mare care s'a sinucis cu ceremonie. S'au îmbrăcat în negru, cu mânuși în mâni,

și-au așezat la șir laturile spânzurătorilor, după ce au arătat în scris, cu foarte multă amănunțime, cum să li se facă înmormântarea, și apoi s'au spânzurat, S'a spus că au făcut aceasta din pricina întristării, pentru moartea mamei lor, care însă murise nu atunci. ci de un an de zile. Cineva, analizând cazul acesta în „Adevărul“, (4 Decemvrie 1924), spune că nu poate fi adevărat, pentru că cine e turtit de durerile vieții nu pune atâta grijă și atâta formă în felul sinuciderii lui. Mai de grabă e o boală, o poftă bolnavă de sinucidere.

Aceasta e una. Dar acum alta.

Curând după fapta aceasta, s'a sinucis la Cluj o fată de 18 ani întocmai în acelaș fel ca și surorile dela Satu-Mare. Tot așa s'a îmbrăcat în negru și tot așa a luat măsuri cum să fie înmormântată. Vădit, era faptă făcută sub înrâurirea știrii citite în ziare despre cele trei surori, Pe masa de alături era chiar ziarul care povestea sinuciderea din Satu-Mare.

În aceiași zi și în acelaș ceas, a încercat să se sinucidă cu totul în acelaș fel și o fată de 14 ani, tot în Cluj, dar a fost prinsă și împedicată la vreme.

Tot atunci, în Lugoj, s'a sinucis un tânăr din clasa a VII-a de liceu, fiu de oameni bogați, căruia nu-i lipsea nimic. Ca și în toate trei cazurile de mai înainte, s'a sinucis fără a lăsa vreo scrisoare.

Iată că știrile rele aruncă sămânța lor în inimile fragede.

A. S.

A plecat încă unul. — După monsegniorul Marmaggi, nunțul papal din București, care se amesteca în tre-

bile bisericii noastre, i-a venit în sfârșit rândul să plece și arhiepiscopului papistaș din București, monsegniorului Netzhammer. Plecarea acestei înalte fețe bisericești, catolice se cădea să se fi întâmplat de mult, pentru că Eminența sa a fost acela care — în timpul ocupațiunii nemțești — ajutat și de netrebnicii din sânul nostru, s'a folosit de toată trecerea ce avea în fața nemților catolici și a adus bisericii noastre toate jicnirile și umilirile care i-au stat în putință. Eminenței sale se datorește numirea, de către armata de ocupație, a unui unit ca director al cancelariei sfinte noastre metropolii. Eminența sa a făcut să fie oprită tipărirea calendarului ortodox. Secretarul Eminenței sale făcea propuneri comandanților armatei germane să ia măsuri de constrângere pentru trecerea la catolicism a poporului nostru. În palatul de reședință al Eminenței sale s'a tăurit actul de acuzație împotriva arhimandritului Scriban, care urma să fie executat, etc., etc. Pentru atâtea merite ce și-a câștigat față de biserică și crime ce a săvârșit față de biserică și neamul nostru, arhiepiscopul trebuia mutat de mult dela noi. Nu știm ce a împiedecat asta până acum, dar, în sfârșit, bine că s'a făcut și acum **Ducă-se cu Dumnezeu!** Conducerea arhiepiscopiei latine din București a fost încredințată episcopului latin din Iași, Alexandru Cisar, iar vicar general a fost numit canonicul Auner, care a fost mâna dreaptă a fostului arhiepiscop și s'ar fi căzut să plece împreună cu el. Nu pierdem însă nădejdea, că-i va veni rândul.

Incepe să cedeze. — Se vorbește și comentează mult de către lumea catolică dela noi și de aiurea știri, că papa ar fi hotărât să primească din nou în funcțiune pe preoții caterisiți, pentru că s'au casătorit după ce fuseseră hirotonisiți. Asemenea preoți sunt mai ales în America și printre uniți. Ingăduința ce le va face papa e un semn neîndoios, că faimoasa disciplină, zisă de fier, a catolicismului, începe să slăbească. Vremea e mai tare și de cât papa, — vrând nevrând — cată să-și plece capul înaintea ei și să facă concesii care cu oâteva decenii în urmă nu încăpeau nici în mintea celui mai liberal și mai visător pater.

Fiarele nu se mai satură de sânge. — Administrația sovietelor, care ca o haită de fiare s'a năpusit asupra bisericii, în deosebi a celei ortodoxe, și a trimis în lumea dreptilor sute de episcopi, mii de preoți și miloane de credincioși, a executat nu de mult pe mitropolitul Nazarie al provinciei Georgia, din Caucaz. Bătrânul și vrednicul ierarh și-a ridicat ochii spre cer în clipa când urma să fie înpușcat, și s'a rugat pentru eălăii săi cu cuvintele Dumnezeului nostru Mântuitor și ale sfântului arhidiacon: „Iartă-i Doamne că nu știu ce fac“.

Au început să-i cunoască. — În Franța, unde biserică papală trăește de două decenii cu totul despărțite de stat, se făcuse în timpul guvernului Poincaré, care a precedat împotriva actualului guvern Herriot, o apropiere între puterea laică și cea bisericească. Se reluaseră chiar legăturile între guvern și sfântul scaun,

numindu-se un ambasador al statului francez pe lângă Vatican. Noul guvern a observat însă, că ordinele călugărești funcționează, în cea mai mare parte, fără aprobarea statului și că ele sunt în multe privințe, o serioasă primejdie pentru stat și națiune și a luat măsuri pentru punerea lor la ordine. Aceasta a stânit o vie mișcare de protestare printre călugări și călugărițe printre episcopi și printre credincioșii habotnici. În unele mănăstiri și școale ale congregațiilor s'a ajuns la scene scandaloase. Guvernul s'a arătat înțelegător și împăciuitor, primind să aștepte încă punerea în rânduală a cuvioșilor și cuvioaselor. Aceasta însă va trebui să se facă, căci Franța nu e țara lui Cremene, ci a lui Crémieux.

Tot nu e lucru lămurit. — Frații noștri cari-și dau numele de „aliați“ cu biserică Romei, sunt de fapt catolici, pentru că nu mai stau de mult pe temelia dogmatică a celor patru puncte pe care s'a clădit minciunoasa unire din anul 1700, ci au admis în totul învățătura dogmatică și morală a catolicismului. Ceeace le-a mai fost îngăduit să păstreze din tot ce au avut este numai ritualul ortodox și aceasta au făcut-o și o fac papii — următori zeloși ai principiilor pline de vicleșug ale sfântului lor Inigo de Loyola — numai ca să arunce praf în ochii celor naivi dintre ortodoxi și să-i facă să creadă, că Roma respectă credința și rânduielile bisericești ale celor ce primesc să-i fie tributari sub falșul titlu de „uniți“ cu ea, că totul e numai o farsă, o probează neîndoelnic, măsura ca uniții din Diaspora, adică cei cari trăesc împrăștiți printre catolici sau cei de alte confesiuni, adică departe de masa compactă a uniților, să depindă sufletește de ierarhia catolică. Esecție dela această regulă s'a făcut *deocamdată* cu uniții din hotarele României întregite, cari au fost puși *deocamdată* sub ascultarea mitropolitului român unit din Blaj. Ne-am fi bucurat mult, dacă frații noștri uniți ar fi scăpat de această grea tutelă, de cărdășia cu papistașii, dar *deocamdată* bucuria nu ne e deplină, pentru că lucrul nu e lămurit, ci e tot turbure, pentru că nu e definitiv, ci numai provizoriu, căci desfacerea lor de catolici e numai „*până la altă dispoziție*“, care nu se știe în ce va consta și când se va lua.

Pr. M.

Silințele Primăriei Bucureștilui pentru cultura poporului. — Noi am mai pomenit de ele, și trebuie să mai pomenim, despre silințele pe care Primăria orașului București și le dă pentru a îngriji de publicul Capitalei, nu numai în cele materiale, ci și sufletește. Toată inima mișcării, cum am mai scris-o noi, este d. *Mihail Berceanu*, sprintenul și vioiul ajutor de primar al Capitalei. Domnia sa a adunat pe institutorii din București în ziua de 24 Noemvrie, al ceasurile 6 seara, la școala de fete *Silivestru*. Au fost chemați aci și preoți mulți și funcționari înalți ai Ministeriului de Culte, în frunte cu d. V. Ispir. secretarul general al Ministerului. Au mai fost de față d. *I. Savin*, inspector general al cultelor, d. *Cher-*

ciu, revizor școlar, iar între clerici se afla și Păr. I. Popescu-Mălăești.

D. Berceanu a ne arătat că este vorba să se înceapă un șir de conferințe, din care cea întâi să înceapă în luna Noemvrie și să fie urmată de alte 5: la Crăciun, la Paște, la 24 Ianuarie, la Ziua Vitejilor căzuți în război (la Înălțare) și la sfârșitul anului. A spus că, pentru împlinirea acetui plan, își îndreaptă toată nădejdea către corpul didactic, „care are priceperea; chemarea și datoria de a face din școală un centru cultural, care trebuie să lumineze nu numai înăuntru, ci și afară”. A cerut ca, la această lucrare, să se facă un lucru de tovărășie cu preoții și cu toți oameni care lucrează pentru răspândirea învățaturii.

După aceasta, Păr. Econ. Popescu-Mălăești a dat lămurire despre cea întâi conferință, care a fost întocmită de Sf. Sa pentru a sluji ca îndrumare în această chestiune. Numele ei este *Insemnătatea învățaturii creștine în alcătuirea nouă a României întregite*. Sf. Sa a citit bucăți din ce a scris și a arătat cum învățătura creștinească se poate aplica în familie, muncă, negustorie și politică. Altă broșură a fost întocmită de un scriitor care iscălește „Un Creștin”.

Apoi s'a hotărât ca cea întâi conferință să se ție Duminică, 7 Dec. dimineața în biserici, iar după amiază în școli. Pe unde se va putea, conferința va fi ținută în școli și de serbări cu cântări.

O s e e i e Bisericii suedeze. — În ziua de 23 Septemvrie a. c., când se făcea, în biserica Mănăstirii Sinaia, slujba pentru începerea *Conferenței pentru înfrățirea popoarelor prin Biserici*, am văzut un chip plăcut la înfățișare, pe care nu-l cunoșteam și de care-mi închipuiam că este cineva care ia parte la conferință. Nu s'a arătat însă chiar dela început la ședință, dar l-am văzut la cea dela sfârșit, când a și luat cuvântul și ne-a spus că vine din partea capului Bisericii suedeze, Arhiepiscopul *Nathan Söderblom*. De acolo l-am cunoscut mai de aproape și am văzut că este un preot care se interesează de aproape de Biserica Ortodoxă, a trăit în Rusia (a fost prizonier în Siberia și Japonia în timpul războiului), a fost prin Grecia, vorbea grecește cu delegații greci dela Sinaia și voia acum să studieze și România și Biserica românească.

La două luni de zile după cele petrecute atunci, iată-l din nou în țara românească, s'a înfățișat în Sf. Sinod, unde a vorbit din partea Arhiepiscopului de *Upsala*, din Suedia, i-a răspuns I. P. S. Mitropolit Primat *Miron*. Delegatul arhiepiscopului din *Upsala*, *Neander*, căci acesta îi e numele, a adus și poftirea din partea Bisericii suedeze către Biserica românească, de a lua parte la adunarea care se face în Suedia în luna August 1925. Bisericii românești i s'au pus la îndemână 28 de locuri de delegați, care vor avea toată întreținerea în Suedia pe timp de două săptămâni din partea guvernului suedez.

D. N. Iorga, scrie frumoase cuvinte despre Preotul *Neander* în „*Neamul Românesc*” dela 29 Noemvrie c.:

«De câteva zile un distins intelectual suedez cercetează România.

«D. Neander, secretarul arhiepiscopului Suediei, nu merge din loc în loc ca să vadă palate și poduri, fabrici și uzine, ogoare și puțuri cu păcură. Nu că d-sa ar desprețui aceste izvoare ale producției naționale și aceste realizări de ordin practic. Vine într-o țară de prea buni gospodari ca să-și poată ascunde importanța acestor bogății ale țării și acestor rezultate ale muncii naționale. Dar și acest cleric de o înaltă cultură și de un fin simț pentru idealul omnesc e convins că *toate vin din lăuntru omului*.

«De aceia l-am văzut la cursuri universitare, la reprezentații de teatru, la solemnități culturale, în librării și biblioteci. Și, când acest om așa de inteligent și simțitor ia cuvântul pentru a-și arăta frumosul talent cu care e înzestrat, cuvintele sale calde sînt, cu o recunoaștere care ne mișcă, un imn către *puterea creatoare a elementului moral*.

«Tradiția noastră îi vorbește mai mult decât multora dintre noi, cartea noastră e mai aproape de suflet decât Românilor, destui, care o desprețuiesc. Apropiindu-ne de țara lui, el ne trimete la înseși normele adevărate ale dezvoltării unui popor modern»

Patriarhatul românesc. — De puțină vreme, se aude vorbindu-se despre înființarea unui Patriarhat românesc. Fără îndoială, această părere s'a născut în legătură cu legea unificării Bisericii, care s'a aflat în discuțiunea Sfântului Sinod în curgerea lunii Noemvrie și încă continuă. În proiectul de lege pentru unificare însă, nu era vorba de patriarhat.

În legătură cu acest zvon, citim în *Neamul Românesc* dela 29 Noemvrie că d. ministru al Cultelor *Al. Lepădatu*, fiind întrebat de un redactor al aceluia ziar ce este cu zvonul despre înființarea Patriarhatului a răspuns:

„Nu am pregătit și nu pregătesc nici un proiect în sensul acesta. S'a vorbit de posibilitatea ridicării la Patriarhie a conducerii Bisericii Ortodoxe autocefale române. Inițiativa rămâne însă întregă Sfântului Sinod. Numai după o discuție largă și o aprobare, Sf. Sinod va face o propunere guvernului. Până atunci, nu poate fi vorba de un proiect de lege pentru înființarea unui Patriarhat la București”.

Ș T I R I

Moartea Economului Haralanbie Celus. — A-lăm, cu părere de rău, încetarea din viață, în cele din urmă zile de Octombrie, a părintelui *H. Celus* din *Târgu-Neamțului*. Era o figură bine cunoscută în acel ținut. A fost preot vrednic, cu familie numeroasă, cu copii bine crescuți și dați la învățături înalte, care fac cinste numelui său. A fost institutor în orașul numit. Lasă un nume bun, ca bărbat blînd, binevoitor, primitiv, plăcut în societate, cetățean cu cuget drept. Nu se pot

întilni decît p reeri de rău pentru ducerea sa dintre noi. Dumnezeu să-l odihnească in pace!

Un semn frumos din lupta impotriva beției. — Ceiace trebuie să ne umple de tărie in lupta impotriva beției trebuie să fie buna primire pe care in suși poporul o face unei asemenea lupte.

Acum cîteva luni de zile, ziarele vorbeau de hot r irea unor săteni din susul Moldovei care, afl nd despre in demnurile B sericii și mai cu seamă ale Arhip storului lor, I. P. S. Mitropolit al Moldovei, impotriva beției, s'au hotărit și ei să se miște și să alunge cu totul această patimă din mijlocul lor. L crul acesta e foarte imbucurător, pentru c  in Suedia lucrurile n'au mers atât de ușor. Din cartea Prea Sfințitului *Nicodem*, de care am vorbit in nr. trecut al acestei reviste, și din traduceri de acum 12 ani ale Părintelui *Ghia*, de care am vorbit tot acolo la „cărți, reviste“, se vede că preoții au luptat cu mari greutăți, impotriva beției. La noi e lucru foarte imbucurător, dacă și oamenii din sate  i dau ajutor, ei, dela care nu te-ai aștepta. Acum in să voim să pomenim de un fapt as m n tor și care de asemenea trebuie cunoscut. E vorba de telegrama pe care niște lucrători din com. *Arbora*, jud. Solca, Bucovina, o trimet Mitropolitului Moldovei arătându-și și ei bucuria pentru măsurile luate.

M n stire ajunsă școală. — In *Neamul Românesc* dela 18 Octomvrie 1924, citim că M n stirea *Comana* Vlașca va fi reparată și prefăcută in școală normală de fete, care va avea și o secțiune de țesătorie artistică.

Așa se duc mănăstirile noastre! Dar tot e mai bine cînd ajung școli, in loc de a ajunge in chisori.

Conferențe despre alcătuirea lumii. — Tot acolo, citim o dare-de-seamă despre conferențele Căpitanului *Ștefan Cristescu*, care și mai nainte in trecut și in vremea aceasta mai din urmă, a făcut să se vorbească despre d-nia sa cu niște teorii ale sale despre chipul cum s'au alcătuit lumile.

Totdeauna reporterii de ziare  i fac dări-de-seamă pline de laudă, pentru c  ei nu pot prinde mult din teoriile toate inc lcite ale căpitanului conferențiar, Cu toate acestea teoriile acestuia nu găsesc mare răsunet in păturile care ințeleg mai mult, ale lumii științifice.

Aceste teorii cuprind vederi protivnice religiei. Ele in s  nu găsesc bună primire la oamenii indrumați in aceste chestiuni.

Ziar inoit. — Ziarul *Galatii-Noi* din Galați, care scrie mult despre lucrurile bisericesti, și-a inoit in chip frumos haina sa. Se tipărește acum in patru pagini și cu o slovă nouă și foarte plăcută ochiului. La acest ziar scrie d. *M. N. Pacu*, fost profesor al Seminarului din Galați, urzitor de cărți de religie pentru școală, vechiu parlamentar și avocat, apoi mulți preoți din județul Covurlui, fiindcă acest județ cuprinde mulți preoți inimoși și culți, ad pați mare parte din indrumarea spre inv țaturi st rnit  de d. N. Iorga. Din pricina acestei porniri, județul Covurlui și numără cei mai mulți știu-

tori de carte. Cel mai des in ziarul numit scrie P r. *Petre Chiricuță* din Galați, misionarul eparhiei Dunării-de-Jos.

Universitate populară in Galați. — In orașul Galați funcționează o universitate populară, in care se predau cursuri pregătite de persoane cu inv țatur  inalt . Astfel este avocatul *N. N. Lenguceanu*, bărbat cu inv țatur  țemeinic  dela Paris, care și in trecut a ținut cursuri frumoase, cu cuvinte de bună prețuire pentru religie, iar anul acesta ziarul *Galatii-Noi* din nou d  veste despre alte cursuri ale sale. Numai citind titlurile lor, din nou ni se vestește atmosfera de frumoasă grijă pentru suflet și   unor in f șuri de bună vecinătate cu religie.

Credem că astfel de cursuri, predate de aș  persoane ajută pentru a in lța atmosfera morală a orașului, care are trebuință de mare mișcare in această privință.

Tovărășie de ajutor creștinesc in Galați. — Din buna pornire a Părintelui *Petre Chiricuță* din Galați, s'a in ființat acolo o tovărășie creștinesc  pentru ajutor și binefacere. Ea poartă numele de „Samarineanul milostiv“.

Biserică inoit . — In ziarul *Galatii-Noi* (11 Noemv. 1924), P r. *Econ. D. S rbu* din *Branıștea*, Covurlui, arată cît a fost ajutat de proprietarul *Virgil Z. Soare* din Galați la restaurarea bisericii din satul său, d r panat  de Ruși in timpul războiului.

Munca unui preot pentru indreptarea satului său. — P r. *V. Georgescu*, paroh in *Sudiți*, Ialomița, preot tânăr și inimos, absolvent al Seminarului Central din București in anul 1913, iar apoi și licențiat in teologie, a inceput in satul său o lucrare pe o scară ințins  pentru buna indrumare sufletească a sătenilor. A in ființat un așezământ cu numele *Mântuirea*, având mai multe desp rțiminte, precum: bibliotecă pentru popor cursuri pentru inv țatura creștinesc ; farmacie; ajutorarea nevoiașilor; cântece bisericesti și din popor; dar mai cu seamă lupta impotriva beției. In ce privește partea aceasta din urmă, P r. *V. Georgescu* a tipărit și in această revistă arătări insemnate impotriva beției. Ziarul *Universul* dela 20 Noemv. c.  i aduce meritate laude.

P m nturi pentru catolici și uniați. — Fără in doial , din izvor catolicesc, se tipărește in *Universul* dela 20 Noemv. 1924 știrea că s'a făcut mijlocire la *Casa Centrală a Impropriet rivilor*, pentru că, atât bisericile romano-catolice, c t și cele uniate din Bucovina, să capete tot atât pământ, după legea impropriet ririi, c t și bisericile ortodoxe.

Fără in doial , ce e după lege, trebuie ținut in seamă, ar ce este nedrept chiar in lege, trebuie să se indrepte.

Dar peste munți sunt episcopii uniate cu pușini credincioși și cu o mulțime de protopopi și mulți *canonici*; pe când episcopiile noastre, la mai mare număr de credincioși peste munți, au mic număr de protopop și de *asesori consistoriali*. Deci pentru in grijirea credincioșilor noștri și pentru treburile Bisericii noastre ortodoxe peste munți, mai pușin personal dec t se află la catolici și uniați. In chestiunea aceasta, sunt temeinice

studii făcute la Arad și ele încă așteaptă să fie ținute în seamă și să se facă dreptate Bisericii Ortodoxe.

Uniații, având personal berechet, își puteau face gustul de a trimite la București canonici fără treabă, care să facă uneltiri iezuite prin ziarul *Albina*.

Acestea sunt nedreptăți pe care publicul nostru încă nu le cunoaște și despre care foile aoastre încă n'au vorbit.

Cât de puțini știu credincioșii despre necazurile Bisericii Ortodoxe din trecut și dintre care multe nu sunt înlăturate nici până în ziua de azi!

Iată că uniații strigă pentru ce li se pare lor nedreptate. Cu cât mai mult trebuie să strigăm noi!

A pierit scorpia.— Ziarul *Albina* din București, năpârca vicleană a uneltirilor catolice și uniaste în București, a pierit. Nu credem că din lipsă de mijloace, fiindcă uniații au bani berechet, după înzestrările cu care i-au îndopat Ungurii în trecut, încât episcopia unită din Oradea-Mare stăpânește averi cât nu are toată Biserica noastră Ortodoxă la un loc. Deci nu banii le-au lipsit. Pe cât se pare însă, această foaie era rău cârmuită, încât ea făcea mai mult rău intereselor catolice în România.

Cruciata împotriva beției.— Numele de „cruciată,” întrebuițat împotriva beției, este urzirea d-lui *Grigore Alexandrescu*, mare industriaș și filantrop din București, despre care am vorbit și în nr. trecut al acestei reviste. În art. său din luna Oct. din *Universul*, prin care îndemna să se înființeze o înjghebare de luptă împotriva beției, a dat luptei care trebuie pornită în această privință numele de *cruciată*. „*Universul*” dela 27 Noemv. tipărește o nouă strigare a d-lui Alexandrescu îndreptată către înaltul cler și alte cinstite fețe din țară, pentru a intra în această înjghebare.

Merită ajutată.

Catedre de teologie vacante.— La facultatea de teologie din *Cernăuți* s'a deschis concurs pentru următoarele catedre vacante: *istoria bisericească universală*; *teologia morală*; *istoria Bisericii românești și teologia practică*.

Aniversarea Seminariului „Nifon”.— Seminariul „Nifon” din București și-a serbat Duminică, la 23 Noemv., a 52-a aniversară de când ființează. A fost o frumoasă serbare și s'au ținut cuvântări de I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. MIRON și de Păr. Econ *Gh. Gibescu*, directorul seminariului.

Partid catolic în Franția.— În Franția, în urma măsurilor guvernului împotriva întinderii mari a influenței catolice, s'a înființat un partid catolic, sub cârmuirea abatelui *Bergey*. Noua ceată catolică politică numără până acum 100 de deputați în camera franceză.

Concordat cu Vaticanul.— Guvernul bavarez a încheiat un concordat cu Vaticanul, prin care Biserica Romei capătă înapoi mai multe drepturi pe care le avea sub guvernul monarhic de înaintea marelui război și care îi fuseseră răpite de republica bavareză. În școală

se va preda religia și anume de preoți catolici numiți de autoritatea bisericească.

Medic evreu trecut la creștinism.— Doctorandul evreu *Paul Rosenberg Florescu*, dela facultatea de medicină din Cluj, a fost botezat în religiunea creștinească la 8 Noemvrie c. de Păr. Arhim. *Scriban*, care l-a și catehizat, naș fiind d *Dr. V. Ispir*, secretarul-general al Ministerului de Culte și profesor de îndrumări misionare la facultatea de teologie din București.

Carte creștinească recomandată.— Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei a recomandat tuturor protoiereilor din cuprinsul eparhiei să răspândească scrierea **Nu perdeți credința în Dumnezeu**, întocmită de Arhim. *Scriban* și Maiorul *Arifeanu*.

Fumători care leapădă tutunul.— Ziarul *Galații Noi* (26 Noemv. c.) din Galați scrie că, în urma scumpirii tutunului, a sfătuit pe fumători să nu mai fumeze. Sfatul, zice ziarul, a prins în oraș. La redacție au venit mai mulți tineri care au spus că se lasă de fumat, apoi lucrul s'a întins până la alcătui un legământ că nu vor mai fuma, l-au iscălit și, după cum spune ziarul astăzi sunt 3000 cei care s'au legat în felul acesta.

Foarte frumos. Numai de ar putea să fie!

Iar cuptorul pentru arderea morților la București.— După cum citim în ziarul *Universul* (28 Noemv. 1924), Primăria a dat din nou 1.000,000 de lei, ca ajutor pentru zidirea cuptorului în care să se ardă morții. Aceasta s'a făcut în ședința de Marți 25 Noemv. a consiliului comunal al Primăriei București.

Să ne fie de bine, dacă nu ne mișcăm!

Călugăr uniat trecut la ortodoxie.— Ieromonahul uniat din ordinul Sfântului Vasile *Eugen Elemir*, născut Român și crescut ungurește, a trecut la Biserica noastră ortodoxă și a fost rânduit de I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. Miron a trăi la *Mănăstirea Căldarușani*.

BIBLIOGRAFIE

A eșit din tipar :

NU PERDEȚI CREDINȚA ÎN DUMNEZEU!

de

Arhim. SCRIBAN și Maior V. ARIFEANU

cartică de 36 de pagini în formatul cărților de școală, împodobită cu multe zugrăviri, arătând munca preoților noștri în război.

Cartea a fost aprobată de sf. Mitropolie a Ungrovlahiei și și-a luat ca țintă de a strânge acele întâmplări din războiul nostru sau din trecut, în care se vede puterea credinței în lupta cu greutățile vieții. Cele mai multe povestiri sunt luate din războiul întregirii ori din trecutul foarte apropiat, prin care cartea câștigă în viuiciune. Prețul este 12 lei. Părinților Protopopi și vânzătorilor în număr mare li se face scăzământ de 25%. De vânzare la autori.

Biserica Ortodoxă Română

REVISTA SFÂNTULUI SÎNOD

CUPRINSUL

Cum eram odată	Arhim. SCRIBAN
Data serbării Crăciunului în vechea biserică	Pr. Dr. SIMION POPESCU
Câteva cuvinte despre arderea trupurilor morșilor	Pr. C. GRIGOROVSKI
Episcopia Hotinului	ȘTEFAN BERECHET
Sentimentul religios în literatura românească	ALEX. I. STOICESCU
Coardele omenirii și Crăciunul	Arhim. SCRIBAN
Ceeace ar trebui să se știe înainte de încheierea Concordatului	Pr. I. MIHĂLCESCU
Gratul peșterii din Betleem	Arhim. SCRIBAN
Scrierile Crăciunului	Arhim. SCRIBAN
Un mucenic și un revoluționar	Econom A. C. COSMA
Cuvânt către preotese	Preoteasa EC. SERPOIANU
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri	Arhim. SCRIBAN

APĂRE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Frimat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupas*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traduceri și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Aleea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLII. Nr. 12 (525).

Decembrie 1924

CUM ERAM ODATĂ

CUGETĂRI DE CRACIUN

Cu cât se scurge vremea și cu cât oamenii, dela viața casnică potolită și mărginită între puțini, trec la gândurile mari ale vieții poporului și a cărmuirii lui printre neamuri și veacuri, cu atâta se înăsprește deosebirea între starea de azi a sufletelor noastre și felul de simțire pe care vremea Crăciunului ne-o urzește în suflete.

Cu toate că Mântuitorul s'a născut în vremuri cu multe umblete dela un popor la altul și cu multe încrucișări de călătorii peste ape și drumuri, căci atunci stăpâna marele popor al Romanilor și era multa mișcare în lume, totuși colțul de lume în care Domnul s'a născut era tras la o parte de marele zbucium al vieții Mântuitorul nu s'a născut în însăși cetatea Betleemului, care pe atunci era înșesată pe lume, ci mai la o parte, afară din oraș, fără martori dintre oamenii zoriți la treburi și în zbucium cu niciun răgaz, ci în taina nopții liniștite, sub privirea stelelor sfioase, care trimeteau numai o lumină blândă, însoțit de încredințarea păstorilor, care cu pace și fără grabă lăsau vremea să treacă domoală în preajma turmelor lor.

În Betleem era forfoteală. După orânduiala împărăției, se îndeplinea acolo porunca numărării oamenilor, și ei se îngrămădiseră din toate ținuturile țării evrești și umpluseră toate casele de gazduire, și Fecioara Maria cu Iosif n'a avut loc între ei.

Nici nu se putea să aibă loc. Acolo se petreceau tot lucruri pământești. Oamenii de acolo erau stăpâniți cu toți de grija treburilor lor. Să îndeplinească cu grabă porunca cu care-i necăjea stăpânirea și apoi să-și vadă de altele. Fiecare cu socoteala lui. În cele mai mari îmbulzeli de oameni, ei sunt și cei mai străini unul de altul. Fiind prea mulți, se ivesc ca năluciri de o clipă, se strecoară de ici colo, după mulțimea ademenirilor care-i momesc, n'au când se cunoaște unul pe altul, n'au când prinde legături, mușchiul frăției omenești nu găsește pământ tare de care să se lipească — și așa ei se șterg unul pe lângă altul, rămânând cu totul străini unul altuia.

Așa era și mulțimea îmbulzită la Betleem....

Oameni aduși acolo de sila poruncii și cu setea de a isprăvi mai iute să plece la treburile lor.

Firește, străini între ei, Mântuitorul ar fi fost un oaspete și mai străin, fiindcă El venea în mijlocul oamenilor pentru alte socoteli, care nu intră în mintea celor copleșiți de grijele lumesti. Între acești oameni, pruncul Iisus nu avea loc și nu putea să aibă. La hanuri, oamenii vin pe fugă ca să plece în fugă. N'au gând statornic de a îndeplini ceva de seamă și de lungă lucrare pentru sufletele lor, ci de a încheia cât mai iute una din multele treburi care-i îmbulzesc.

De aceia Mântuitorul s'a născut aiurea. Nu unde este șivoiul cel larg al grijilor lumesti, ci în adăpostul tăcut, unde mintea omului se suie mai ușor spre Dumnezeu. Acolo unde omul nu se izbește cu ochii la fiecare pas de lucrul mânilor lui, ci de fapăturile lui Dumnezeu, acolo unde noaptea îți astupă priveliștile ademenitoare ale vieții și îți le înfățișează numai în învelișul tainic al întunecimii ei, mintea omului se sloboade mai ușor din cătușele lucrurilor iscodite de noi și se înalță până la Dumnezeu,

Păstorii dimprejurnl orașului și locuitorii Betleemului erau în clipa aceia două lumi deosebite. Una era lumea care poate vedea pe Dumnezeu, iar alta cea care, îmbăcsită de treburile ei, nu mai are loc pentru descoperiri de sus și este oarbă la falfăirile Duhului lui Dumnezeu peste umbletele oamenilor.

Lucrul acesta așa a rămas până în ziua de azi. Ba încă a mers înăsprindu-se. Căci treburile omenești au crescut. Omul tot mai mult se vede încunjurat de el însuși și vederea i se îngreoaie pentru a mai putea deosebi taina cerului.

Cu cât lumea se strânge în îngrămădiri mai mari, cu cât viața tihnită pierde și omul la fiecare pas este chemat să uite de el, pentru a se topi în fel-de-fel de lucruri amăgitoare care-i fură timpul și gândurile dela el însuși, — cu atâta el se înstrăinează de starea prin care prinde șoapta despre lucrarea lui Dumnezeu. Orașele mari din ziua de astăzi, mai mult de cât altădată, sunt Sodomele care zmulg pe om dela Dumnezeu și-l aruncă în brațele unei vieți cioplite de el

În chip mincinos, adică protivnic menirii pe care o are omul prin plămădeala sa ca om.

Și orașele mari sunt rele nu numai pentru ele însele, ci-și trimet săgeata ademenirilor lor până departe și, pe de o parte cheamă pe oameni la ele și-i fac să tânjească după ele, iar pe de altă parte își aștern înrâurirea lor și peste așezări liniștite ca ea să-și croiască și în mijlocul lor dezmațări stricate din care se adapă mulțimea cea mare.

Și cu toate acestea, ori-de-câte-ori are omul prilejul de a se găsi în starea cea veche, descotorosit de tot acest adaos străin, care înecă ființa sa și o abate dela curgerea ei cea firească, de atâtea ori el răsufală din plin, își simte sufletul mai senin, mai descărcat, mai doritor de nevinovația vechilor simțiri.

Un astfel de prilej este Crăciunul. El întoarce pe om la ce a fost el odată. Crăciunul este graiul vieții blânde și curate, este înșiruirea unor stări de pace și tihnă. Este așa cum citim la liturgia Sfântului Vasile: „să tacă tot trupul omenesc... și nimic pământesc în sine să nu gândească“. Turburați de atâtea încordări ale vieții, o vestire ca a Crăciunului vine și ne cheamă la starea noastră de odinioară, cum am fost ca copiii, și răspândește peste sufletele noastre o simțire de duioșie. Ne înecă dorul de a fi mai gingași unul către altul, mai binevoitori, mai blânzi, mai calzi, mai săritori. Niciodată gândul frăției nu găsește o mai bună primire decât în aceste zile.

Deci Crăciunul este aducerea noastră la ce am fost, la ce suntem chemați să fim, la starea nevinovată de copii. De ce Mântuitorul Hristos a spus că *de nu vă veți naște din nou și să fiți ca pruncii, nu veți intra împărăția lui Dumnezeu?* Pentru că starea nevinovăției este cea în care omul prinde mai viu și înțelege mai bine graiul lui Dumnezeu, ba chiar este singura prin care-l poate pricepe și a desprinde șoptirea Lui din mijlocul altor graiuri.

Cu cât gustăm mai mult din viața turburată și încărcată cu împotriviri pe care o trăim azi, cu atâta mai mare este binecuvântarea unor zile ca ale Crăciunului. Căci ele ne zmulg din ce suntem, pentru a ne aduce aminte de ce trebuie să fim. Deși putem fi oameni depărtați de Dumnezeu, dar cu toate acestea starea de suflet a sărbătorilor ne înconjoară și pe noi și nu se poate să nu sorbim din moicomirea aceasta a vieții, care, din toată fierbințeala zilelor de până atunci, odată rupe șirul lor și ne așează în tovărășia păstorilor de lângă Betleem.

Cei curați cu inima vor vedea pe Dumnezeu,

a spus Domnul Hristos. Fiindcă păstorii au fost curați cu inima și depărtați de stările putrede ale vieții încălcite cu oameni mulți, plini de poftă și setoși de plăceri — au putut auzi glasul îngerilor și s'au învrednicit cei dintâi a fi martorii nașterii Domnului.

În asemenea stare ne pune și pe noi vremea Crăciunului. Glasurile urărilor presărate cu cuvinte sfinte ne spun ce am fost odată și trezesc în noi stările de nevinovată veselie prin care am trecut atunci, când eram străini de asprimile vieții prin care am trecut și cu care trăim și ne învârtoșăm inima. De aceea, în vremuri de acestea glasul credinței prinde mai bine și noi trebuie să folosim aceste prilejuri ca să ne putem iar întoarce la curățirea de inimă pe care Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului ne-o amintesc.

În felul acesta trebuie să întrebuițăm sărbătorile, ca să lăsăm să se înfiripeze din nou în ființa noastră starea de suflet de altă dată, pentruca ea să-și arunce mireazma sa mângâietoare și peste astălaltă viață, care tot mai mult se înstrăinează de cărările credinței.

Cum omul la vreme de vară își schimbă locul, ca să răsufle răcoreala plaiurilor dela munte, așa trebuie să caute cu sete prilejurile vremii de credință, pentruca să zidească din nou în ființa sa ce s'a risipit cu vremea și ce poate ajunge la deplină ruină.

O sfinte vremi ale dumnezeștilor sărbători! cât de bine-cuvântate sunteți voi, prin venirea voastră din timp în timp! Căci voi nu lăsați pe om să se cufunde în prăpastia fără fund a morții cu sufletul, ci-l chemați spre culmi și-i aduceți aminte încotro trebuie să se miște! Pe când în vremea zilelor obișnuite muncitorii sunt oameni copti, care duc cu ei tot șirul vieții, în vremea acestor sărbători, alt soi de lucrătorii ies la iveală. Deodată sare în fruntea mișcării neastâmpărul copiilor, care se apucă să dea ei farmecul sărbătorilor, prin întocmirea jocurilor lor, în care se aud duioasele graiuri ale credinței!

Iată atâtea lucruri care ne chiamă la întinerire cu sufletul, la înnoirea ființei noastre și la venirea din nou la izvorul de lumină dela care am plecat.

Fie ca toți să ia aminte la acest grai al sărbătorilor și să soarbă prin ele starea de buni fii ai lui Dumnezeu, chemați a gusta cele de sus, și a nu se istovi în seci privesți pământesti.

Arhim. SCRIBAN

DATA SERBĂRII CRĂCIUNULUI ÎN VECHEA BISERICĂ

Serbarea Nașterii Domnului în Vechea Biserică nu s'a prăznuit la una și aceeași dată — 25 Decembrie — în Răsărit și Apus în cele trei secole primare.

În această privință, Climent Alexandrinul¹⁾ scrie că creștinii din Răsărit sărbătoresc Nașterea Domnului în ziua de 25 ale lunii Pahon din calendarul egiptean, care lună corespunde cu luna Mai. Afirmățiunea sa o sprijine pe Sf. Evanghelist Luca, unde vorbește despre Nașterea Domnului — ἦσαν ἐν τοῖς ἀγροῖς ποιμένες διανοκτερεύοντες καὶ ψυλάσσοντες ψυλακὰς τῆς νυκτός — conchizând că numai în timpul primăverii păstorii chiar în Răsărit pot sta de veghe afară.

Creștinii din Apus, după afirmațiunea lui Ambrosie²⁾ ce trăește în secolul al IV, prăznuiau Crăciunul la 25 Decembrie. În această privință, el ne dă următoarea lămurire: Tunderea în monahism a surorii sale Marcelina s'a făcut de către Papa Liverius chiar în ziua în care s'a născut Domnul din Sf. Fecioară. «...Hodie quidem secundum hominem homo natus de virgine³⁾».

Data de 25 Decembrie a prăsnuirii Nașterii Domnului, dela Apuseni a împrumutat-o și Biserica noastră abia în secolul al IV-lea, după cum Sf. Ioan Gură de Aur ne afirmă în omilia sa, privitoare la Nașterea Domnului, în calitate de episcop al Antiohiei în 386, zicând că nu sînt nici 10 ani de când și noi recunoaștem aceeași zi a Nașterii. «καίτοι γε οὐπω δέκατόν ἐστι ἔτος, ἐξ οὗ δήλη καὶ γνώριμος ἡμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα γεγένηται⁴⁾».

1) Clem. Alex. Στρωμ. A. 885 Migne.

2) Luca II. 8.

3) Ambrosius «De virginibus» III. 1-3.

4) St. Ioan Gură de Aur. Omilie la Nașterea Domnului, Vol. I fila 351, Migne,

Continuând în omilie arată că această dată nu poate fi socotită ca sigură dată a N. D. În această privință, Epifaniu, episcopul Ciprului, tot în secolul al IV-lea ne afirmă că N. D. a fost în ziua a 11 a lunii Tivi din calendarul egiptean ce corespunde cu 6 Ianuarie „ὅτι ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ ἐγένετο τῆ 11 τοῦ αἰγυπτιακοῦ μηνὸς τοῦ ἴτοι τῆ 6 Ἰανουαρίου“¹⁾).

În sprijinul afirmațiunii lui Epifaniu, atlam că biserica din Ierusalim sărbătorește, în una și aceeași zi, Nașterea și Botezul Domnului până în jumătatea secolului al IV-lea — „ἡ γέννησις καὶ ἡ βάπτισις τοῦ Σωτῆρος ἑορτάζοντο ἐν μιᾷ καὶ τῆ αὐτῆ ἡμέρα» — și că episcopul Ierusalimului nu putea asista la Sf. slujbă în Vitleem, locul Nașterii Domnului și la Iordan locul unde se botezase Domnul, fiind dela Ierusalim la Vitleem aproape 3 mile; iar până la Iordan 15 mile, pentru care fapt și scrie fratelui său — în Hristos — Papa Iulian I rugându-l să cerceteze în arhive și acte oficiale din timpul Generalului Titus, ce a condus războiul în contra Iudeilor — și poate va afla data sigură a Nașterii Domnului.

Episcopul Romei, cercetând arhivele, îi scrie că a aflat, că Nașterea Domnului a fost la 25 Decembrie; iar Botezul la 6 Ianuarie, dată dela care în Răsărit și Apus s'a sărbătorit Crăciunul la 25 Decembrie iar Botezul Domnului la 6 Ianuarie²⁾).

2) Epifaniu. αἰρέσ. 51. κεφ. 27.

1) Migne. Ediția Greacă. Vol. 96 fila 1441.

Scrisoarea episcopului Nicei în privința Nașterii Domnului.

Preot Dr. SIMION POPESCU

Câteva cuvinte despre arderea trupurilor morților

I

În timpul din urmă, se vorbește mult la noi despre introducerea arderii trupurilor în anumite cuptoare, numite *crematorii*, și odată cu aceasta, noi suntem bine informați că, în Sfatul Medicinal al Ministerului de interne, acum se lucrează noul proiect de lege despre înmormântarea răposaților, înființarea cimitirelor și crematoriilor. În unul din paragraful acestui proiect de lege, se zice, că «morții trebuie să fie îngropați în locul special pentru aceasta, despărțit, sau să se ardă în specialele locuințe numite *crematorii*,

întrucât arderea corpurilor în crematoriu se permite, dacă, despre o așa dorință, însuș răposatul a lăsat înscris (dacă este major), sau rudele răposatului sau persoanele cari sunt însărcinate de a îngropa răposatul», în cazul când răposatul n'a lăsat înscris că e împotriva arderii trupului său.

Noi înțelegem deplin dela ce convingeri poate porni Sfatul Medicinal, introducând la noi, în rând cu obișnuita îngropare a răposaților în pământ, arderea trupurilor, drept, numai pentru doritori. Convingerile acestea sunt excepționale, de caracter sanitar, igienic. Nouă ne spun că, pentru cel mort, e tot una a fi îngropat în pământ,

sau a se arde. Dar nu e tot una pentru cei vii. Acestora din urmă le trebuie aer curat, apă nevătămătoare, iar trupurile îngropate în pământ molipsesc aerul și otrăvesc apa. Se vor arde răposatii, nu va fi acest rău pentru cei vii. Fie și așa. Dar chestiunea arderii trupurilor trebuie lămurită nu numai din punctul de vedere medicinal-sanitar, ci și din altele, nu neînsemnate, ba poate chiar și mai importante părți spiritualo-morale și creștino-teologice. Numai după socotirea și a tuturor acestora, s'ar putea scoate hotărârea dreaptă.

Din punctul de vedere spiritualo-moral, nu e indiferent, dacă trupurile morților se vor îngropa în pământ sau de se vor arde în foc. Această întrebare atinge sentimentele cele mai adânci ale inimii omului, și dacă recea noastră rațiune și chitirile vieții noastre egoiste zic pentru ardere, atunci acestora le stă împotriva inima care, cum a zis și *Pascal*, are alte legi decât capul și rațiunea. Dacă rațiunea ne silește a ne inspira că trupul fără suflet nu este decât țărână care se vântură în vânt, inima credinciosului însă zice alta. După părerea noastră, a lipsi trupul de înmormântarea în pământ, și a-l arunca, ca ceva fără trebuință, în cuptorul cu foc, înseamnă a jigni amintirea răposatului, a-l preda uitării, a face păcat împotriva simțirilor firești ale omului.

Simțirea firească, nestricată, plină de iubire către celce e al nostru, simțire știută de când e lumea, naște în noi cerința nedespărțitei legături cu răposatul și în viața de pe ceia lume și dorința noastră de a-i avea chipul său, de a stăpâni în viitor pe toată viața amintirea despre el, de a avea grijă de sufletul răposatului, rugându-ne pentru el lui Dumnezeu, dar a avea grijă și de rămășițele sale pământești căci el a fost trup din trupurile noastre și os din oasele noastre. Maica noastră pământul este acea stihie, pe care spiritul omenesc o găsește mult mai statornică pentru stăpânirea amintirii răposatilor. Iată de ce noi și punem în pământ praful aproapelui nostru, îl dăm lui înapoi ca gingașei mame, ceeace ea ne-a dat nouă. Și oare nu deaceea omenirii li este însușit simțul dragostei și devotamentului către pământ, că ea este pentru noi nu numai mama și hrănitorea noastră, ci și păstrarea noastră, pașnicul și liniștitul adăpost și odihna pentru ceia cari ne-au fost nouă aproape și scumpi pe pământ? Iată de ce nouă, cari hrănim în noi simțul respectului către trupul adormit, ca pentru un lucru sfânt, înconjurând acel trup cu deosebită grijă, ideia predării lui în jertfa focului ni se pare protivnică firii și simțirii morale.

Ni se va răspunde că arderea trupurilor se introduce nu ca ceva obligatoriu pentru toți, ci se invoiește numai după dorința răposatului însuș,

ca îndeplinire a propriei sale voinți. Fie și așa. Dar nu trebuie oare gândit și la cele spirituale, și nu numai ale traiului — ca să fie aer curat, apă curată, — interesele celor în viață? Nu trebuie oare să ne oprim cu gândul și la altă chestiune, anume dacă nu cumva voința mortului este afară din rânduială, dacă nu cumva este o silnicie asupra cugetelor altora și, cum vom vedea mai jos, dacă nu e anticreștină, dacă nu stă protivnică începuturilor spirituale-morale, în care trebuie să fie educată familia creștină și societatea? A îndeplini o așa voință a răposatului, nu numai nu e o datorie, ba chiar și oprit.

Privind chestia arderii trupurilor din punctul de vedere ortodoxo-teologic, nu se poate deloc îndoii, că biserica nu poate da a sa binecuvântare la arderea trupurilor. Dacă în Sf. Cărți nu se găsește oprire pentru arderea trupurilor, adică arătări pozitive și poruncitoare despre ce avem de făcut cu morții, găsim însă numai îngroparea lor în pământ. Astfel de arătare este mai întâi porunca ziditorului lumii, dată omenirii la începutul ei, prin cuvintele: *Pământ ești și în pământ te vei întoarce* (Facere 3,9). Iar învățătura creștină despre învierea morților nu ne dă oare îmbucurătoarea făgăduință a sculării tuturor oamenilor din morminte, prin cuvintele: *Vine ceasul în care toți cei din mormânturi vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia* (Ioan 5, 28). În slârșit, însuș Domnul prin îngroparea sa a sfințit obiceiul prin a preda trupurile odihnei pământului. Injosit, judecat la moarte, infam e, în rând cu tâlharii, Hristos n'a fost predat arderei, ci înmormântat în pământ, petrecut cu duioasa și evlavioasa grijă, iar prea cinstitul său trup îngropat în pământ, ca în leagănul viitoarei învieri. Nu trebuie oare după aceasta și noi, creați după chipul lui Dumnezeu și cei cari trăim în chipul lui Hristos, incontestabil a îndeplini a sa Sf. voință, a urma pildei, a merge după urma Lui.

Iată câteva dovezi, dar, după a noastră părere destul de convingătoare, de ce credinciosul creștin nu poate primi noua ideie de a preda arderii trupul mortului. Și iată deci, că introducerea noăei „legi“ de arderea trupurilor va fi, din punctul de vedere creștinesc, fără-de-lege. Dacă predarea rămășițelor noastre în pământ toarnă în noi, potrivit cu învățătura creștină, nădejdea învierii, atunci arderea aceluiaș rămășițe ne îndreaptă către cugetarea desființării noastre. Aceasta însă e cugetare necreștinească, protivnică dreptei credințe.

Biserica ortodoxă nu se poate împăca cu introducerea noăei legi de arderea trupurilor și din alte pricini, întemeiate pe învățătura ortodoxă despre ce este trupul omului. Iată ce ne spune ea despre aceasta: Trupul creștinului are

oarecare sfințenie, este locașul Duhului Sfânt. *Au nu știți, zice Sf. Pavel că trupurile voastre sunt mădularile lui Hristos; locașul Duhului Sfânt, care locuiește între voi, care-l aveți dela Dumnezeu și voi nu sunteți ai voștri? De aceea preamăriți-l pre Dumnezeu și în trupurile voastre și în duhurile voastre, care sunt ale lui Dumnezeu* (1 Cor. 3, 16—17. VI, 15—19).

De aici se înțelege deplin cât de evlavioasă este cinstirea trupurilor morților de către creștini îngrijirea de pomenirea lor, mișcătorul ritual bisericesc de prohodire și înmormântare, încunjurarea lor cu cinste prin cădiri, zidiri de biserici asupra lor, sfinte Prestoale pentru aducerea jertfei lui Hristos cea fără de sânge!.. Se poate oare crede ca Biserica să binecuvinteze arderea trupurilor? Din punctul de vedere creștinesc, înmormântarea în pământ este numai închipuirea vremelnice adormiri a răposatului, pentru care mormântul în pământ și este firescul loc de

odihnă. Nu fără temei Biserica numește pe cel răposat *adormit*, iar noi îl numim *răposat* (repauzat), căci credința în Hristos ne învață că starea noastră în pământ este numai via, somn, iar moartea, adormire, liniște, odihnă până la bucurata dimineață a Invierii.

Nu se poate însă de nu a aminti și alta: aume că, în cazul introducerii la noi a ritualului arderii corpurilor, ar trebui atunci să prefacem și însăș rânduiala bisericii dela prohod și înmormântare a răposatilor, iar aceasta desigur, e cu totul nedorit, căci ar putea aduce multe nedumeriri, și chiar poate naște și rascol în mijlocul credincioșilor. Iată care sunt temeiurile de caracter moralo-religios, cărora, după părerea noastră, trebuie să se dea însemnătate predominantă în hotărârea chestiunii dacă se poate primi la noi arderea trupurilor morților sau nu?

Pr. C. GRIGOROVSKI
Ferbinți jud. Hotin.

EPISCOPIA HOTINULUI

de ȘTEFAN BERECHEȚ

Episcopia Hotinului apare ca un meteor în mijlocul secolului al XVIII-lea. Inceputul ei nu se poate stabili cu dovezi, iar sfârșitul este cunoscut prin evenimentul istoric al creării mitropoliei Chișinăului și Hotinului după răpirea Basarabiei de către Rusia. Chestiunea acestei episcopii a fost atinsă de toți istoricii noștri români, fără să poată aduce documente noi pentru a o lumina desăvârșit. Totdeauna, când este vorba de o chestiune cu caracter istoric, nu este bine ca istoriografia unei țări să desprețuiască pe a celei vecine, care totdeauna este gata să vină în ajutor cu material nou. Am văzut cât material necunoscut ne-au pus la îndemână, pentru limpezirea mitropoliei Proilaviei, articolele și lucrările istorice ruse. Material tipărit de decenii întregi nu era cunoscut de nimeni. În privința episcopiei Hotinului, de asemenea, am putea să să dăm mai multe lămuriri decât au fost date de învățații noștri de până acum.

Cu privire la începuturile episcopiei Hotinului, avem trei păreri:

1. Prima părere este a acelor scriitori români, cari fixează începutul acestei episcopii la anul 1713, pentru că, la această dată, ținutul Hotinului a devenit pašalâc turcesc. Această părere nu se poate susține, deoarece și mitropolia Proilaviei, care era formată numai din ținuturi căzute sub administrația și puterea militară turcă, trebuia să se înființeze la sfârșitul secolului al XVII-lea.

2. Părerea a doua o reprezintă scriitorul rus, *Arsenie Stadințkii*, mai târziu arhiepiscop, care spune că episcopia Hotinului trebuie să se fi înființat cu puțin înainte de anul 1768, fiind bazat pe scrisoarea episcopului Amfilohie către arhimandritul Zosima din Lavra Pecerscaia de la Kiev, scrisă la 10 Ianuarie 1768.

3. A treia părere este a lui *Iustin Frațman*, care a pus-o înaintea învățaților ruși încă din anul 1901, când a publicat studiul său: «*Despre chestiunea eparhiilor din Basarabia*»,¹⁾ unde spune că pe episcopul Hotinului trebuie să-l socotim ca pe un episcop vicar al mitropoliei Proilaviei. Dacă cercetăm această scrisoare cu toată atențiunea, în adevăr, d. Frațman are dreptate. Episcopul Amfilohie se plânge arhimandritului Zosima din Lavra chiveană, că «*i s'a încredințat această puțină eparhie din păstorie, a roabii cetăți Hotinului, întru care petrece oia dimpreună cu lupul*», adică viața creștinilor este prea sub turci. Pe lângă aceasta, episcopul mai adaogă, că a fost hirotonit episcop pe seama acestei eparhii cu îngăduirea patriarhului din Constantinople și că la stințirea lui au luat parte trei mitropoliți, dintre care unul este Daniil al Proilaviei, pe care-l numește «*stăpânul meu*». De aici reese concluzia pentru Frațman, că episcopia Hotinului nu este altceva de cât o episcopie, unde se numia un episcop vicar.

¹⁾ *K voprosu ob eparhiakh o Bessarabii* (rusește). Chișinău, 1901.

Impotriva acestei păreri sunt: episcopul Melchisedec, Alexandru Papadopol-Calimah, și Arsenie Stadnițkii. Episcopul Melchisedec susține independența acestei episcopii, pentru că găsește teme hotărât în cuvintele mitropolitului Gavriil Calimah scrise episcopului Inochentie de Huși la 10 Ianuarie 1771: «*obosit de eparhia Hotinului ce s'au dat sub ocârmuire frăției sale episcopului de Rădăuți kir Dositei*». Ceia ce a făcut pe Melchisedec să creadă în independența eparhiei Hotinului sunt cuvintele «*eparhia Hotinului*», care nu pot să ne confirme independența episcopiei Hotinului, căci nici nu ar fi putut să se exprime astfel, fie de ar fi fost independent, fie sufragană, ca aparținând mitropoliei Proilaviei. Alexandru Papadopol-Calimah susține independența acestei eparhii, întemeindu-se nu numai pe argumentul arătat de Melchisedec, ci și pe faptul că în toate cărțile pe cari le publică episcopul Amfilohie în Iași la 1795, pretutindenea se semnează «*Amfilohie al Hotinului*». Acest argument cade dela sine, pentru că acest mod de a se iscăli îl au până astăzi și episcopii vicari ai noștri, când, după numele lor, adaogă: «*Botoșăneanu*», «*Piteșteanu*», etc., folosindu-se de această denumire chiar și după retragerea din slujbă. Faptul acesta al semnării în acest chip nu confirmă nici independența eparhiei, nici faptul existenței ei. Pentru Arsenie Stadnițkii, mai slujește ca argument independenței acestei eparhii și raportul exarhului Moldo-Vlahiei, Gavriil Bănulescu-Bodoni din 4 Noembrie 1812 către sinodul rus, în care spunea: *trebuie să se înființeze o eparhie cu denumirea de eparhia Chișinăului și Hotinului, fiindcă în Chișinău s'a așezat administrația centrală, iar în Hotin a fost odinioară un episcop oblăduitor*. Dar nici aceste cuvinte nu ne confirmă independența eparhiei Hotinului, deoarece și episcopii vicari au sub conducerea lor o parte din jurisdicția unei mitropolii, care le dă dreptul să poarte și denumirea acelei părți pe care o reprezintă. Iustin Frațman aduce pentru confirmarea părerii sale argumente cu mult mai puternice, cari nu îngăduie o tâlcuire deosebită cu un alt înțeles, sau cu un înțeles dublu. El spune că, atunci când episcopul Amfilohie scrie lui Zosima dela Pecerscaia din Kiev, îi comunică și știrea că a fost sfințit pentru episcopia Hotinului de trei mitropoliți dintre cari unul este mitropolitul Proilaviei, Daniil, pe care-l numește, spre deosebire de ceilalți, «*stăpânul meu*», de unde se deduce că Amfilohie era vicarul mitropoliei Proilaviei, căci dacă nu ar fi fost nevoie să se fixeze lucrul acesta, atunci nu ar mai fi adaogat cuvintele arătate mai sus. Arsenie Stadnițkii a fost silit, după ce a cunoscut, mai târziu scrisoarea lui Amfilohie către Zosima, să-și schimbe părerea, confirmând și el

atârnarea episcopiei Hotinului de Mitropolia Proilaviei.

Acum venim și noi, confirmând părerea lui Frațman cu alt document, pe care nu l-a cunoscut decât mai târziu, care document nu este altceva decât o scrisoare a mitropolitului Daniil al Proilaviei către arhimandritul Neofit, efimeriul grec al bisericii Sf. Gheorghe din București, din 17 Februarie 1767 prin care cel dintâi îl roagă pe Neofit să primească episcopia Hotinului, de unde reiese, că în adevăr, episcopia aceasta era supusă în acel timp jurisdicțiunii mitropoliei Proilaviei. La această idee mai adaogăm pe aceia că episcopia Hotinului primea din partea mitropoliei Proilaviei episcopul său numai din când în când, fie că ținutul ei era prea departe de centru de conducere al mitropoliei Proilaviei, fie pentru a putea mitropolitul, — care numia acolo pe un sufragan, — să poată primi o sumă mai bogată de bani. Acesta era obiceiul îndătinat al tuturor mitropoliților greci, cari ocupau catedrele mitropolitane din țările balcanice în decursul veacurilor trecute până la liberarea lor de sub jugul turcesc.

Cunoaștem, din motivele arătate în expunerea chestiunii privitoare la mitropolia Proilaviei, cum această mitropolie dispărea atunci când trupele turcești erau biruite de cele rusești, și cum apărea iarăși după reîntoarcerea puterii turcești. Tot aceiași soartă a avut-o și episcopia Hotinului. De aceia nu putem stabili un șir neîntrerupt de episcopi ai Hotinului în tot timpul veacului al XVIII-lea cum de altfel nu am putut stabili nici șirul continuu al mitropoliților proilavieni, ci am adaos în plus numai pe aceia pe cari ni i-a scos la iveală noile documente. Ca o întărire a spuselor noastre, avem titulatura aproape a tuturor mitropoliților Proilaviei, care coprinde și numele «*Hotinului*», de unde reiese, că, în general, conducătorii episcopiei Hotinului erau mitropoliți Proilaviei și numai din când în când numiau câte un bărbat destoinic, care ar fi corespuns așteptărilor lor, mai cu seamă în sens material. În lipsa găsirii unei asemenea persoane, ei numiau câte un epitrop, cum a făcut în cazul scoaterei lui Vasile (1749 Mai 8) și al refuzului lui Neofit, numind pe Pandoni, de sigur pentru adunarea birului mitropolitan.

Aceasta era situația eparhiei Hotinului, în general, cu deosebire că, în cursul veacului al XVIII-lea, întâlnim, — cercetând documentele, — de două ori, ținutul acestei eparhii sub conducerea episcopilor de Rădăuți: (în 1749 Mai 8 și 1771—1773) *Iacov* și *Dositei*, adesea ori amestecându-se și mitropolitul Moldovei. Aceasta se întâmpla atunci când clerul ei cerea ajutorul în cele bisericești și când Turcii evacua teritoriul rașlelor lor, cum s'a petrecut în 1771 și 1774.

Până în vremile mai din urmă, nu se cunoștea

ca episcop al Hotinului decât Amfilohie. Iustin Frațman în cercetările sale minuțioase găsește, că primul episcop al acestei eparhii a fost un oarecare episcop Antim, despre care amintește o carte pastorală a soborului din localitatea Slava rusă din Dobrogea, din 20 Aprilie 1755. El este numit aici episcopu¹ raëlei Hotinului.

Acelaș Antim adresează un raport la 30 Iunie 1756 către mitropolitul Moldovei Iacov în care aflăm mult și interesant material privitor la istoria lipovenilor din Țara românească, pe care-l semnează ca „*episcop al Cubanului (Dobrogei) și al raëlei Hotinului*“. Tot dela el mai avem și altă scrisoare, din 12 Decembrie acelaș an, unde povestește toate necazurile îndurate până a căpătat episcopia Hotinului, apoi raportul din 27 Mai 1757 al Colegiului Afacerilor străine către Sf. Sinod din Peterburg, precum și raportul unui funcționar trimis în Moldova pentru cercetarea afacerii lui Antim, la care se mai adaogă și o copie după altă copie a interogatoriului secretarului de pașapoarte, Semen Cijev.

Scriitorul rus, *Pecerskii Melnikov*, care s'a ocupat de persoana lui Antim, se folosește de materialul dat de aceste documente, la care mai adaogă și altele. Il socotește, din punctul de vedere al sinodului rus, un amăgitor și înșelător. Cercetările făcute de Iustin Frațman l-au dus la concluzia, că prin persoana epiacopului Antim, biserica constantinopolitană cu cea moldovenească au dat cea mai bună soluție chestiunii lipovenești, apropiindu-i de biserica ortodoxă, pe când scriitorul rus nu putea să dea altă soluție de cât pe cea din punctul de vedere al sinodului rus, care-l socotește ca un amăgitor al poporului. Invățatul român Frațman crede că, oricum ar fi socotit Antim sub raportul religios, el totuși a silit, atât pe patriarhul de Constantinopol, cât și pe mitropolitul Moldovei Iacov, să-l confirme ca episcop al Hotinului, deși lipovenesc. Despre aceasta ne-am exprimat părerea și aiurea, că concluzia este, pare-se, cam grăbită.¹⁾

Moartea lui Antim socotim, că ar fi putut avea loc pe la 1759. De acum nu mai întâlnim pe niciun aitul ca episcop până la anul 1758.

Norocul ne-a mai scos la iveală încă un document din anul 1766, Februarie 16, scris într'o greacă nouă slabă a mitropolitului Proilaviei, Daniil, chemând ca «mire» pentru episcopia Hotinului pe un bărbat «plin de grijă și lucrător fără somn și foarte harnic» pe arhimandritul Neofit, efimeriu la biserica sf. Gheorghe din București. Nu se cunoșc pricinile pentru cari Neofit și-a ales ca loc de muncă biserica companiei grecești din Sibiu, ca mai târziu să

se ducă lângă episcopul Iosif al argeșului, unde și-a sfârșit zilele după 10 Mai 1797.

Din scrisoarea aceasta aflăm, că numai grija de «mântuirea sufletescă» ci nu aceia a banilor, deși cheltuisese deja cinci din cele 25 pungi de bani pe cari i le trimisese celce dorea să pună mâna pe episcopie. Daniil mai avea la îndemână încă și un mitropolit gata să-l hirotonească, dar de sigur teama de neplăcerile ce le va întâmpina în raiaua Hotinului, l-a făcut să renunțe și să primească locul de paroh al bisericii grecești din Sibiu, unde fusese chemat printr'o scrisoare din 18 Mai 1766. În 20 Martie 1767 fu felicitat de mitropolitul Grigorie al Ungro-Vlahiei pentru alegerea făcută.

În tot timpul de la moartea lui Antim și până la data scrisorii către Neofit, eparhia Hotinului a fost condusă de epitropi, cum este Pandoni despre care vorbește sus arătata scrisoare. Eparhia aceasta avea aranjată o administrație pentru adunarea birurilor, fapt despre care amintește și ultima parte a scrisorii, prin care se arată că eparhia este datoare Turcilor 5000 lei din trecut.

Nu mult după data acestei scrisori, este numit episcopul Amfilohie, bărbat luminat prin carte,¹⁾ care a făcut să strălucească o clipă însemnătatea, eparhiei Hotinului. Și suirea pe tronul episcopal al lui Amfilohie este fixată prin scrisoarea lui către Zosima, arhimandrit, de sigur moldovean de neam, din Lavra Pecersca din Kiev, din 10 Ianuarie 1768. Din contextul scrisorii, reiese că acest episcop a primit eparhia Hotinului nu de mult. El spune că „s'a învrednicit și s'a cinstit cu darul arhieresc cu voie și cu știre a pre sfințitului patriarh al Țarigradului și a toată lumea“, ceia ce ne dovedește, că această eparhie era supusă Patriarhiei de Constantinople. Hirotonia lui Amfilohie s'a săvârșit „*prin mâinile a trei sfinți arhieriei, adecă pre sfințitul mitropolit al Dristorului, kirio kir Partenie și pre sfințitul mitropolit al Sevastiei kirio kir Ananie, dimpreună și al Brăilei kirio kir Daniil, stăpânul meu.*“ Această ne dovedește, că eparhia Hotinului era supusă mitropoliei Proilaviei, căci altfel nu ar fi fost nevoie să adaoge „*stăpânul meu.*“ Scrisoarea arată și puținul teritoriu ce cuprindea această eparhie, când se exprimă, că „*i s'a încredințat această puțină eparhie și păstorie a roabi cetăți Hotinului în care petrece oae cu lupu.*“ Cetatea Hotinului este numită „*roabă*“ pentru că era pašalâc turcesc și viața creștinilor era la strâmtorare. Eparhia este numită „*puțină*“, pentru că, dacă o comparăm cu mitropolia Proilaviei, care cuprindea tot țărmul Dunărei, Nistrului și tot teritoriul Ucrainei hanului, de sigur că nu

¹⁾ „Luminătorul“ pe 1924.

¹⁾ A tipărit mai multe lucrări despre care vorbesc mai jos.

poate fi vorbă de comparație între una și alta. Eparhia era foarte săracă și nici nu-și plătise birul din anii trecuți. Sărăcia mergea până acolo, că nici nu avea veșmintele arhieresti trebuitoare pentru slujbă, de aceea se roagă de Zosima să-i dea ceva veșminte și cele ce mai sunt de trebuință pentru slujba ahierescă.

Ciudat lucru că, deși la data de 1768, finele lui Februarie, știm—după cum ne spune scrisoarea lui Amfilohie către Zosima — că Amfilohie era episcop de Hotin, totuși Daniil, mitropolitul Proilaviei, hirotonește în Căușani pentru parohia Maicei Domnului din satul Secureni, ținutul Hotinului pe un oarecare Dimitrie Cerneavshi. Aici este — de sigur — sau o greșală de dată la la ultima carte de hirotonie, sau că obiceiul mitropolitului Daniil era de a se amesteca și mai departe în treburile acestei eparhii, ca fiind sub jurisdicția sa.

În anul 1771, s'a petrecut evenimentul istoric când oastea turcească se retrage din Principatele române, ceea ce fu spre marea bucurie a boerilor și poporului. Îndată după acestea mitropolitul Moldovei Gavriil Calimah ceru ca ținuturile Ismailul, Renii, Chilia, Cetatea Albă și Tighina, cari intraseră în eparhia mitropoliei Proilaviei, să se reîntoarcă la vechia lor obârșie, adică la episcopia Hușilor de sub conducerea episcopului Inochentie, iar regiunea Brăilei să treacă la episcopia Buzăului, după cum ceruse, pare-se, în mod independent, mitropolitul Grigorie al Ungro-Vlahiei, iar ținutul eparhiei Hotinului să fie dat sub ocârmuirea episcopului Dositei al Rădăuților. În acelaș timp, mitropolitul trimite o adresă și grafului Rumianțev, comandantul suprem al trupelor ruse din Principate cu propunerea de a se desființa mitropolia Proilaviei, care nu mai avea nici o rațiune de a fi după plecarea trupelor turcești, al cărui răspuns îl primește tocmai în anul 1773, Aprilie 25. În privința trecerei eparhiei Hotinului la episcopia de Rădăuți, nu aminteste absolut nimic, ceea ce se poate socoti ori o intenționată tăcere, ori mai degrabă o simplă scăpare din vedere a cancelariei sale.

Ca dovadă, că din anul 1771 se începe ocârmuirea acestei eparhii de către Dositei episcopul Rădăuților, avem o carte episcopală din care aflăm, că acest episcop hirotonește pe un oarecare bărbat ca paroh în Hatna din jud. Suceava, semnând această carte ca episcop „al Rădăuților și Hotinului“, precum și o carte de blestem din 4 Decembrie 1773, dată pentru locu lui Enachi Cantacuzino din Cernăuți. Cu toate acestea, în tot acest răspas de timp, îl găsim pe Amfilohie oficiind ca episcop al acestei eparhii. Ca o dovadă, avem cartea dată de dânsul în 5 Decembrie 1772 preotului Teodosie hirotonit pentru satul Hlinoia, care nu poate fi

decât cel din județul Hotin căci cel din Bucovina nu poate fi întru cât canoanele nu îngăduia lui Amfilohie să se amestece în eparhie streină, iar cea de dincolo de Nistru nu poate fi în nici un caz. Protoereul Lebedințev o socotea a fi cea de dincolo de Nistru, deoarece nu cunoștea pe celelalte.

Biserica în care este hirotonit acest preot, Teodosie Zdanevici, are hramul Sf. Grigorie Bogoslovul, care nu există astăzi în Hotin. Socotim că este vorba mai de grabă de biserica Sf. Nicolae, care a putut servi de biserică catedrală, unde până astăzi tradiția arată scaunul episcopal și niște ripide arhieresti.

Se pare, după o notiță italienească, găsită într'o scoarță de carte a lui Amfilohie, că în jumătatea a doua a anului 1772, Amfilohie a făcut o călătorie în Italia, la Roma. Călătoria nu a putut ține mult, deoarece la 5 Decembrie, acest an a hirotonit pe preotul mai sus arătat.

Alte amănunte asupra episcopului Amfilohie nu mai cunoaștem până în anii 1784—5, când a trecut la milele domnești. În preajma anului 1787, el, deși purta titlu de Hotin, totuși sta la schitul Zagavia de lângă Hârlău.

Neposedând toate actele privitoare la viața lui Amfilohie, nu putem stabili cu precizie anul plecării lui de pe scaunul episcopiei de Hotin: Cu oarecare aproximație se poate stabili această vreme: După un document al mitropolitului de Proilavia, Ioachim, către mitropolitul Nichitor (Teotochis) al Slovenilor și Hersonului, în care se arată situația a doi preoți, cari după o bucată de vreme de păstorie în eparhia sa, au fost siliți de împrejurările aduse de Turci, să-și ceară carte de dimisie și să meargă în eparhia acestui mitropolit. Scrisoarea aceasta, din 23 Iulie 1780, arată că, pe vremea aceasta, Amfilohie se găsea în Iași. Din scrisoarea aceasta reese, că în acest an Amfilohie nu mai era păstorul Hotinului, și că acum păstorea Ioachim ca episcop al Hotinului. Dela acesta avem un document din 10 Mai 1777, în care se intitulează și „al Hotinului“, ceea ce probează, că mitropoliții Proilaviei purtau în titulatura lor și eparhia Hotinului.

După Ioachim, care probabil a murit în 1780, a urmat mitropolitul Chiril, care de asemenea purta în titulatura lui și regiunea Hotinului. De la el avem din 1782, Decembrie 6, precum și în cea din 27 Septembrie 1783, unde este intitulat și „al Hotinului“.

Către sfârșitul veacului al XVIII-lea, la 14 Septembrie 1792, dintr'o scrisoare a arhiepiscopului Iosif Gaisinschii sau al Armenilor, care scrie mitropolitului de Moscova, Platon Levșin sau celui de Petersburg Grigorie Petrov, reese că acesta se roagă să se dea lui Ionă, mitropo-

litul Gruzinilor și lui Kiril al Hotinului o sumă de bani, căci celui dintâi i s'a luat leafa, pagnaghia și mănăstirea, iar celuilalt să i să dea o sumă de bani, căci altfel, acesta este redus la o neagră sărăcie.

De acum înainte, ca episcopi ai Hotinului se socotesc toți aceia, cari au condus mitropolia Proilaviei și cari purtau titlul și de al „Hotinului“, suferind aceleași lipsuri de păstori după cum a suferit și mitropolia Proilaviei în legătură cu evenimentele istorice, cari sunt strâns legate cu soarta bisericii.

Oficial, episcopia Hotinului a existat până la 1812, Mai 16, când Basarabia a fost smulșă de Rusia și când mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a propus Sinodului rus ca eparhia dintre Nistru și Prut să fie numită „a Chișinăului și Hotinului“, pentru motivul că, la această dată, Chișinăul a devenit centrul administrativ civil și pentru că în Hotin odinioară a fost episcopie.

Episcopia Hotinului, după datele din 1817, 1 August, era un ținut format din 8 ocoluri sau plăși: Nistru de sus, Nistru de jos, Ciuhurul, Mijlocul, Prutul de sus, Prutul de jos, Ghilavățul și Rașcovul.

I

ANEXE

Cartea pastorală a episcopului Iacov
din 8 Mai 1749 ¹⁾

*Iacov, episcopul de Rădăuți, cere preoților din
raiaua Hotinului pentru darea ploconului*

Iacov, din mila lui Dumnezeu, episcop al Rădăuțului; Molitfele noastre preoți și diaconi, cari vă aflați locuitori, în eparhia noastră la raiaua Hotinului, dar, milă, viață, pace, sănătate și mântuire sufletească, vă pohtim dela Dumnezeu a totputernicul, iar dela smerenia noastră arhierescă moliftă și blagoslovenie vă trimitem.

Iată, văzând și noi întâmplarea vremilor și lipsa pâinii și alte nevoi, ce au fost întru acești ani, am lăsat și noi de ați odihnit molitfele voastre, despre pocloanele noastre, și despre alte cheltueli ce era de obicei de le dați, care odihnă ați avut-o în trei ani. Dar acum, iată, am socotit și am trimis ca să se strângă poclonul nostru pe acest an dela toți preoții și diaconii câte. . . . pentru care nime împotriva să nu să puie, ci fiește carele să-și de banii la mâna trimesului nostru, iar pentru carii s'ar pune împotriva și nu ar vre de bună voe să de banii, iată, că am dat poroncă trimesului nostru, pe uni ca aceia să-i ie la izvod și să-i arate la noi și noi le vom trimite cafterisire și lepădare de sfânta preoție. Așijdere am socotit și pentru oste-

neala și cheltuiala trimișilor noștri să ie de toată biserica câte un leu. Iar pentru leul acesta molitfele voastre veț căde cu rugăminte la poporani ca să de ei acest leu. Iată, și sfântul mir v'am trimis întru blagoslovenie, așijdere și antimisă, la care biserică a fi rupt sau vechi, să de nou, și cheltuiala antimisuii iaste doi lei. Pentru Protopopa Vasilie, carele au fost protopop la Hotin, iată că l-am scos din protopopie și am dat carte de protopopie la mâna trimesului nostru, pre cine a socoti împreună și cu molitfele voastre să puie protopopă. Deci, și molitfele voastre la toate cele ce sunt poroncile noastre să nu vă arătați protivitori, că unii ca acei nu vor scăpa, de pedeapsă. Aceasta acum și fiind sănătoși.

u Rădăuți lit. 7257—1749, Mai 8.

*Gramata soborului din SLAVA-RUSA din Dobrogea
din 20 Aprilie, anul 1755, dată episcopului lipo-
venesc Antim, prin care dânsul este avansat
ca arhiepiscop al întregii ortodoxii*

„Cu mila lui Dumnezeu smeritul Antim, arhiepiscopul întregii provoslaviei. Iubitorul de Dumnezeu episcop Teodosie al Cubanului și al Terecului. „După harul, darul și puterea pre sfântului și începătorului de viață duh, care este dată nouă dela însuși, dela marele arhieru, Domnul nostru Iisus Hristos, prin sfinții și sfințitorii lui apostoli și ai lor locuitori și după dânsii mergători care au trecut unul dela altul, trecând chiar până la noi, după sfatul soborului întreg, conform canoanelor sfinților Apostoli și sfinților părinți, prin alegerea episcopilor, arhimandriților, egumenilor și întregului cler bisericesc, am ales pe acest evlavios episcop Antim al Cubanului și al Raielei Hotinului ca arhiepiscop, ca să fie el mai mare episcop supraveghetor și dregător al bisericii ortodoxe de ritul grecesc al credinței ortodoxe, al vechii ortodoxe tradițiuni, bisericii velicorosiene ai întregii ortodoxii, să îplinească locul începătorilor părinți și să aibă cinste și scaun de arhiepiscop și după obiceiul sfintei biserici a răsăritului și al Apostolilor cu darul aceluiași prea sfântului și făcător de vieată și a tot împlinitorului duh, l'am înălțat și l'am hirotonit pre el la cea mai înaltă treaptă, treaptă de arhiepiscop a întregii ortodoxii, nu din biserica ce cade și este prigonită de cele fără de Dumnezeu limbi și deeretici, dar (din biserica) care cu harul lui Hristos este întărită și după nemincinoasa lui, a mântuitorului nostru Dumnezeu, făgăduința care așa a zis; „Iată cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacului“ deci, dator este dânsul, arhiepiscopul, Antim, după făgăduința sa și după harul prea sfântului duh care asupra lui s'a vărsat să fie păzitorul sfintelor canoane și să stee în păstrarea dumnezeștilor pravile, deoarece lui i s'a poruncit vartos să le păzească pre ele, ca nimic din ele să nu fie călcat și lepădat prin neținere de minte și (să nu fie lepădate) prin cercetări, fiindcă toate acestea se vor cere dela el sub pedeapsă și tradițiile celor vechi ale bisericii velicorosienesă fie păstrate și păzite și lărgite și înmulțite și să lucreze

1) Arhiva mănăstirei Putna. N 183 în inventarul din 1863 (c.f.) D. Dan. „Putna“ pag. 95, nr. 94. Vezi și „Cronica episcopiei de Rădăuți“, de D. Dan, Viena 1912 pp. 226—7.

tot după pravilele sfinților apostoli și sfinților părinți și să nu facă nici siluire și obojdă și nu ee bani, iar episcopilor cari vor sub mâna lui, să facă slujba lui Dumnezeu în biserică, aur, argint sau alt ceva: ca să nu se găsească el stricător al dumnezeștilor porunci și al canoanelor apostolicești după canonul 4 soborul al 7-lea icumenic; și fără sfatul episcopilor, cari vor fi sub mâna lui, să nu facă nimica ci să pue în fiecare an cele mai trebuincioase lucruri întregului sfânt sobor (sinod) (spre cercetarea lor), după cum pravila sfinților apostoli și sfinților părinți poruncește. Spre încredințarea a tot ce s'a scris aicea (este) scurta sobornicească gramată cu mânilor iscălită și cu pecetea pecetluită.

Anul dela facerea lumii 7263 (1755), luna Aprilie în 20 zile.

Iconomul bisericeii catedrale preot-călugăr
(semnat) Matei Burchin
Logofăt (semnat) Preot-călugăr Iosif“

III

Scrisoarea episcopului lipovenesc Antim din 12 Decembrie anul 1755 către Mitropolitul Moldovei Iacov I (Putneanu), în care dânsul arată oarecari fapte din viața sa.

Fragmentul a): „Am primit scrisoarea P. S. V. trimisă nouă smiriților și din ea am cunoscut principiul legăturii frățăști și cel mai dintâi principiu al ucenicilor lui Hristos, de care însuși Mântuitorul nostru ne-a zis: „pentru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai mei, de veți avea dragoste între voi“ (1), și acest principiu al P. S. V. care este în voi, s'a lungit până la noi, dorind să ne vadă pre noi și fiind gata a ne încredința nouă toată afacerea chemării noastre precum și noi smeriții, avem dorință de mult a vă vedea pe P. S. V. Dar suntem împedecați de satană, până în ziua de azi, despre care împedecare, în scurt, am făcut cunoscut Preaosfinției voastre, precum și preaosfinția voastră, ați binevoit a înțelege din raportul dat preosfinției voastre, vitejia noastră, fiindcă ne-am opus născocirilor lipovenești.

Fragmentul b) „Vă este cunoscut, preaosfințite stăpâne, că între aceste hotare sunt mulți creștini de confesiune răsăriteană, cari sunt numiți și lipoveni. Dănsii nu sunt oarecari eretici ci s'au dispărțit de biserică velico-rusă numai pentru deosebiri gramaticești și oarecari obiceiuri externe, cari sunt considerate de ei ca ceva sfânt și mare (important). Fiindcă sunt proști și nu au în jurul lor oameni învățați și cumiți, dănsii deosebirile lor cu biserică velicorusă le socotesc ca dogmă și nu pot să se unească cu biserică rusă într'o turmă (cuvântătoare). Iară episcopii ruși sunt de părere să-i aducă la unire cu sila și prin aceasta mai mult i-au separat până la aceia ca ei fuguind de pătimi și pedepsiri își părăsesc patria și fug în alte țări. Inșă urmând apostolului Pavel, carele cu acei neputincioși, a fost ca un neputincios, unii din frații noștrii episcopi,

lipsindu-se de cinstea lor și de șederăa lor în slavă, au mers la acești lipoveni ca să facă biserică lui Hristos, ca să nu piară oarecare oaie perdută; așa a fost între lipoveni episcopul Luca din curtea majestății sale împărăteștii, fugind și schimbându-și numele său în Aftinoghen, bărbat tare în învățatură, iar în credință schimbător, dânsul nerăbdând a avea superstițiile lipovenești și încă temându-se de puternica mână împărătească a trecut la biscopii româno-catolici, la cari trăiește și până azi ca un pan, nemai lucrând cele arhieresti. De la acest episcop Luca încă de când era în cucernicie, am primit și eu hirotonia pe toate treptele, începând dela egumen și sfârșind cu episcop. Și cu apostasia lui către romano-catolici ne-a dat nouă smeriților, episcopul Luca, mare banuală și neîncredere în episcopatul lui și pentru aceasta am avut mare nevoie ca să vin la judecata arhierescă și să primească banu-elile mele, hotărâre și deplină binecuvântare. Cu acest scop în anul 7261 (1753) din țara polonilor am plecat la preaosfinția voastră și am ajuns până la Rușeri, ce este în ținutul Socovei, în mitropolia preaosfinției voastre, și lipovenii ce trăiesc acolo mi-a făcut multe împedecări din cari împedecări noi, smeriții, nu am putut să ne vedem cu preaosfinția voastră și să primim dela preaosfinția voastră binecuvântare și deslegare îndoielilor noastre, pentru că nu va muri fiul pentru tatul său, că sufletul care va păcătui, acela va fi într'o răspundere. Și mare folos și înțelepciune am primit dela sfinția sa, episcopul Misail ¹⁾.

Fragment c). Pentru aceasta multă supărare am primit buna noastră credință a bisericeii răsăriteane; și pentru aceasta am zidit în perete de piatră și de abia cu ajutorul celui de sus Dumnezeu am fugit din mânilor lor, iar avuția mea și oamenii și caii și toate cărțile mele chiar până în ziua de astăzi sunt în mânilor lor. ²⁾

Frag. d) A treia supărare dela acești superstițioși și samovolnici popi și călugări și mojoci cu punerea la cale și cu sfatul celor ce locuiesc în mitropolia voastră a fost că ei au sărit la mine la drum când mergeam din Cuban (1) în Ciubărca (2) și au arătat așa mare bataie de joc că nici printr'un cuvânt nu se poate explica macar puțin ceva și mai... mai nu m'au ucis, ar avuția mea mi-au luat-o toată, deci acești făcători de rele s'au prins prin ajutorul gramatei hanului de mânilor celor ce ne sunt credincioși și de noi, iar alții nu sunt prinși și aceștia locuiesc în mitropolia preaosfinției voastre și pentru a acești obijduitori, am trimis cerere către preaosfinția voastră ca acești obijduitori să fie prinși și dați nouă și pentru aceasta s'a dat gramata sultanului anume asupra lor și s'a poruncit ca ei să fie luați din ținutul vostru.

Fragmentul e) Preaosfinția voastră, mă rog că preoții mei să aibă voie a lucra cele sfinte în mitropolia voastră între oamenii noștri, iar răsvrătiților popilor și călugărilor și altor samovolnici să le fie oprit ca ei

1) Melincov-Pecerschi, ibidem pag. 112

2) Ibidem pag. 119.

din ziua de astăzi să puie piedici la preoții cei sfințiți de smirenia noastră și ca ei să nu înjure pe acei oameni, cari de bună voie vor dori să vie la preoții noștri; asemenea mai mă rog preaosfinției voastre și pentru aceasta ca atunci când va sosi vremea și lucruri chemătoare, să fie dat smireniei noastre voie a veni la oamenii noștri din mitropolia voastră ca să-i cercetăm și să-i învățăm legile lui Dumnezeu și desăvârșirii creștinești și să ne cereți nouă deslegări pentru toate acestea la luminatul vostru kneaz. Pentru aceasta noi smeriții ne vom ruga lui Dumnezeu pentru Măria sa asemenea și pentru preaosfinția voastră. (Urmează iscălitura lui Antim. Anul 7263 (1755) 12 Decembrie) (4).

IV

Scrisoarea episcopului lipovenesc Antim către Mitropolitul Moldovei Iacob I (Putneanu) din 30 Iunie 1756, în care dânsul arată starea morală a episcopiei sale și oarecari date cu privire la lipovenii domiciliați în Iași.

„Marelui Domn, preaosfințitului episcop Iacov, mitropolitul întregii țări a Moldovei.

RAPORT

Raportează preaosfinției voastre Antim, episcopul Cumanului, iar pentru ce este raportul meu, pentru aceasta urmează raporturile

1. Știut este preaosfinției voastre că în mitropolia voastră se găsește un numeros popor, din oamenii velicosieni, numiți lipoveni, și se chiamă creștini de credință greacă, care s'au depărtat dela patriarhi, mitropoliți, arhiepiscopi, episcopi, și dela tot clerul bisericesc, dela preoții adevărați s'au depărtat și la toate nu dau nici un preț și nu primesc toate tainele cele bisericești, ci nu mai unele. Dânsii au la ei popi fugari din velicosia și din alte eparhi caterisiți de arhieriei lor, și din acești popi, unii sunt răspopiți alții fără eparhii, și foarte bruți și fără de minte și fără știință de carte. Despre aceasta am scris în raportul meu dat de mine lui Daniil, mitropolitul Proilaviei, și l'am trimis și preasfântului nostru patriarh Constantinopolitan, Chiril.

2. Acești popi sunt primiți la ei de un alt popă, care la acești mojici a venit mai înainte, și cu ei, cu acești mojici, îl primesc pe acela, care vine la ei, așa: îi poruncește să anatematizeze pe toți arhieriei bisericii răsăritene și alte orânduiele și tipice, cari au putere în biserica răsăriteană; și acest popă dă ertare tuturor, la ei, călugărilor, călugărilor, bărbaților și femeilor, parcă dânsul ar fi fost în erezie. Și așa primind cu amăgeală dela ei binecuvântare, lucrează la ei, învață și afirmă că parcă popa poate primi pe popă din cei ce vin dela erezie; și parcă poate să-l binecuvinteze pe el să lucreze cele sfinte bisericești, deoarece binecuvântarea preoțească este la fel cu binecuvântarea arhierescă și așa ei pe toți arhieriei bisericii răsăritene îi numesc eretici. Numai de dânsii zic că sunt pravoslavnici și că numai la ei s'a împlinit făgăduința lui Hristos. „Iată eu sunt cu voi până la sfârșitul veacului“ (1).

3. Iar dacă cineva, după ce a fost la ei și a cunoscut înșelăciunea lor va intra în relații cu biserica sobornicească și va primi deslegare de păcatele sale și adevărata binecuvântare dela preosfințirii arhieriei precum și eu smeritul fiind înșelăciunea lor și am primit înșelăciunea, binecuvântarea și împlinirea sfințeniei cu punerea mânilor și cu rugăciunile prin preaosfințitul mitropolit Daniil și întreaga putere de episcop cu iscălitura mânilor dela preaosfinția sa Proilavul Daniil și arhiepiscopul Ghedeon din Crimeia și așduhovnicului meu părinte proin episcopul Misail de Rădăuți, apoi ei, apostatați de lipoveni, de unul ca acesta zic că este eretic și apostat dela credința pravoslavnică și multe clevetiri și bătăi de jocuri fac asupra slujitorilor pravoslavnici din tot locul cu scopul ca numai mândria lor să fie în slavă și ea să fie răspândită pretutindeni între fiii cei perduți și cei fără nicio știință de carte și oamenii cei perduți, cari sunt ca oile cari nu au păstor.

4. Iar dacă cineva din oamenii, botezați de noi smeriții, cucernicii preoți ai bisericii răsăritene, va cădea în înșelăciunea lor cea mândră, apoi pe unii ca aceștia îi botează din nou, iar pe alții îi ung cu mir, care mir la ei niciodată nu a fost și unul pe altul ei din nou îl botează și-i cunună din nou, precum se face astăzi la mitropolia preaosfinției voastre, de ei, preoți lipovenești nesfințiți.

5. În Zamostia este un popă negru (2) Macarie de neam rusin, care este pus ca popă în unie și dela ei, dela uniți dânsul a fugit și s'a botezat la lipoveni și a fost om de rând, apoi iarăși în unie de episcopii săi uniți a fost primit în unire și acolo a slujit aproape trei ani și iarăși a venit la lipoveni în mitropolia preaosfinției voastre și s'a tuns în călugărie de un popă lipovenesc și cu binecuvântarea călugărilor lucrează cele sfinte până în ziua pe astăzi în Zamostia și în Socolinți și în alte slobozii, botează, mărturisește, cunună și celelalte lucruri (sfinte) le face ce-i poruncesc ca și la luterani, păstorul se alege de ratușă și-i dau lui „o epancea“ neagră, însă nu sunt hirotoniți de arhieriei.

6. Iar după acest popă Macarie, cela ce s'a arătat acum în Salița (3) popa Ivan Andreev botează de al doilea și cunună din nou. Acest popă Ivan Andreev a fost în Rusia răspopit după o crimă bine stabilită și a fost luat la armată și fugind lucrează în mitropolia preaosfinției voastre. Asemenea și un alt călugăr, popa Pafnutie, care a fost răspopit și acesta lucrează în mitropolia voastră, umblând pe la toți lipovenii. Iar astăzi se găsește în Câmpulung (4) și un popă negru Nicolae care a fost hirotonit de un popă negru care nu are binecuvântarea arhierescă și carte de hirotonire și lucrează cele sfinte în Crocova la preaosfinția voastră. Și se mai găsește în Câmpulung și un alt popă Avramie asemenea fost popă laic și tuns de un popă negru care n'are binecuvântarea arhierescă și însuși el nu are carte de ieromonah, ci lucrează cele sfinte în mitropolia sfinției voastre. Și acest popă este la ei ca un patriarh din cauza bătrânețelor sale. Și aceștia mai sus arătați nesfințiți preoți lucrează în toate slobozile preaos-

finției voastre, neavând nicio frică din partea civilă, și nădăjduind la banii țăranilor, iar preaosfinția voastră nu știe nimic despre aceasta, ce fel de oameni sunt ei și dacă popii lor cei negri lucrează toate trebuințele cele mirenești fără binecuvântarea episcopului în potriva pravililor sfinților părinți și a întregii biserici a răsăritului.

7. Și acum s'a făcut cunoscut smereniei noastre că acești popi deșerți au avut sfat între ei cum și-ar pune o biserică în mitropolia preaosfinției voastre în Câmpulung, dobândind pentru această deslegare dela marele vostru gospodar. Preaosfinția voastră știe despre aceasta sau ba? Dacă știe apoi nu se cuvine ca preaosfinția voastră să nu luați seama la aceasta, că acești samovolnici să-și aibă biserică înăuntrul mitropoliei preaosfinției voastre, se cuvine deci să aveți toată grija și să vă sfătuiți cu marele gospodar și să nu dați deslegare ca acești înșelători să clădească o biserică spre întărirea mândriei lor până când aceștia ce trăiesc în mitropolia preaosfinției voastre nu vor fi alăturați sau la turma (cea cuvântătoare) a preaosfinției voastre sau la noi smeriții, ei ca ei să aibă supunere către frățesca dragoste a noastră smeriților cu preaosfinția voastră, precum și preaosfinția sa Daniil mitropolitul și preaosfinția sa Ghedeon arhiepiscopul a deslegat și a binecuvântat și a iscălit ca noi să avem putere și prevedere asupra acestor oameni, și nu cu samovolnicie și cu drept tâlhăresc în potriva pravililor sfinților apostoli și sfinților părinți precum acești mai sus arătați samovolnici prin neorânduirea lor vorbesc, pentru că acești batjocoritori ai bisericii răsăritene de unde au mir? de unde antimise? și sub ocârmuirea cărui arhiereu voiesc să fie? Sau poate prin samovolnicie doresc acești răspopiți să-și aibă biserică, cum la dânșii este în obicei, ca mai ușor să întărească și să răspândească mândria și samovolnicia lor? și nu se cuvine ca preaosfinția voastră să le treacă toate acestea cu vederea ci să aveți toată stăruința că eresurile de acest fel până când ele nu au dat creștere înăuntrul mitropoliei voastre, și ca să nu aveți dela frații preaosfinției voastre dela preaosfințiții arhierei vorbe supărătoare deoarece preaosfinția voastră aveți toată puterea și slobozenia de a opri această înșelăciune (mândrie) în întreaga mitopolie.

8. Iar când acești samovolnici țărani cer ca să aibă ceva la preaosfinția voastră, ori biserică să facă, ori spre careva popă, apoi se cuvine ca preaosfinția voastră să-i întrebe pe ei, dacă cer pentru biserică cu înștiințarea smereniei noastre și dacă au dela mine cererea scrisă către preaosfinția voastră (sau ba) și dacă acel popă pe care dânșii îl cer are carte de preoție și dacă ea este autenticată și dacă este iscălită de mâna smereniei noastre, fiindcă noi smeriții le suntem lor lipovenilor păstor, cu toate că ei se arată după samovolnicia lor, nesupuși, însă noi, fiindcă le suntem păstori, se cuvine ca să avem toată luarea de seamă, ca frăția și dragostea să fie între noi și așa se vor împlini cele zise de Mântuitorul nostru Iisus Hristos: „Dintru acesta

vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai mei, de veți avea dragoste între voi“ (Ioan XIII, 35). Dar nu se cuvine ca preaosfinția Voastră să vă uitați la vorbele țăranilor cu cari ei vor cleveti asupra smereniei noastre, fiindcă oamenii noștri sunt vicleni, iar preaosfinția voastră viclenia lor cu mare greutate o va putea înțelege fiindcă ei nicidecum nu voesc să fie sub păstoria unui păstor ci nu mai în samovolnicie și despărțenie dela biserică răsăriteană despre toate acestea vom vorbi cu preaosfinția voastră când ne vom vedea față către față.

Așa dar, rog astăzi pe preaosfinția voastră, să primim acest raport al meu și să faceți căutare pentru aceia ce s'a scris mai sus, și să nu dați voie la acești samovolnici ca să facă biserică fără știrea smereniei noastre și să faceți cercetare de toți popii lor, însă să nu dați voie ca să se facă la ei aceste eresuri ca ei să boteze de două sau trei ori pe fiecare om, asemenea și să cunune de câte două sau de trei ori și să tundă călugări și călugărițe tot de câte două ori, căci nu au nicio putere dela niciunul din preaosfințiții arhierei ca să fie popi sub ocârmuirea arhierească. Nu după voia lor, ci cu smerenia noastră, preaosfinția voastră să aveți legături de dragoste și frăție, pentru toate să ne scriți, nouă la casa smereniei noastre, în raiaua Hotinului, în satul Vietrinca. Preaosfințite stăpâne, rog preaosfinția voastră să faceți pentru această a mea cerere căutarea cea mai bine cuvenită.

Anul 7264/1756 Iunie în 30 zile.

(ss) Smirenâi Anfim arhiepiscop Kubanskii i Hotinskia Rai lipoven.

V

Raportul colegiului afacerilor streine către Preasfântul Sinod din Petesburg din 27 Mai 1757.

Vorbește de raportul rezidentului rusesc din Turcia care a raportat că rușii trăitori la Cubani (2) și în Moldova schismatici (răscolnici) s'au îngrijit despre hiritonia la ei a unui episcop mai întâi la mitropolitul, care lăcuește în Crimeia (3) și la arhiereul Voloh, care trăiește în mănăstirea așa numită Huși; însă acesta nu a fost hirotonit de ei. În urmă de mitropolitul grecesc Daniil care trăiește pe Dunăre în țara turcească în mănăstirea așa numită Reni, acest episcop mult dorit de lipoveni, a fost hirotonit și numele lui este Antinoghen și acesta are locuință în apropiere de Hotin în mănăstirea Vietrenca și întru acest loc cu locuință sunt mulți. Iar la Cubani *) acest arhiereu lipovenesc a înființat o arhimandrie și a numit un arhimandrit, iar prin sate popi în mare număr și dânșul a dat universale, și au slujbă bisericească după obiceiurile lor și pentru aceasta de la Don, prin țara Crimeei la Cubani (pb și dela Smolensc prin Polonia, mergând la acest episcop, vin și se așează aicea pentru trai în apropiere de acea mănăstire, unde acel trăiește).

Fragment b). Potrivit unei încredințări exacte dela

1) Dobrogea.

2) Melnicov-Pecerschi, ibidem. 128.

două oameni trimiși în Rusia, lipoveni, s'a adevărit, că Antinoghen mințind s'a numit pe sine episcop fost în Rusia și auzind dela lipoveni multă bănuială asupra sa, din Moldova a fugit într'un oraș polon situat la granița în Kameneț-Podolsk. Și lipsindu-se aci de treapta de episcop, a primit schizma catolică și s'a înscris într'acelaș oraș într'o garnizoană de soldați, iar acum este căpitan și a fost trimis de acolo la Kracov, unde are locuință cu femeia și copiii până în ziua de astăzi; despre aceasta trimisul din Chiev este încredințat și de comandantul din orașelul polon Moghilău¹⁾.

Fragment c). „Trimisul la Iași și Hotin în anul 1757 ca să cerceteze afacerea lui Antim despre semnele acestuia a raportat următoarele: „De ani mijlociu, spătos, cu bărbia mică, amândouă nările rupte, fața plină, cu coșuri, bun vorbitor²⁾).

Fragment d). „Fugit până la aceste din mănăstirea moscovită a învierii numită și noul Ierusalim, ierodiaconul Antinoghen, fugit peste granița în slobozia lipovenească Vietca din Polonia și de aci în Moldova și denumindu-se pe sine arhieru pe mulți i-a hirotonit ca preoți și diaconi³⁾.

(NB) Conte Bestujev-Rumin după ce a trimis colegiului afacerilor streine, înștiințarea rezidentului, a găsit mai cu cale și mai de folos a da poruncă pentru a cerceta chestiunea arhierului lipovenesc de peste Nistru, din administrația gubernială din Kiev. Vice gubernătorul din Kiev, consilierul de taină Costiurin, după ce a primit, ucaz dela colegiul afacerilor streine, a trimis peste granița oameni de bună credință la Moghilău pe Nistru, la Hotin și la Iași. Dâșii au înștiințat că Antinoghen, despre care a menționat rezidentul, nu mai este la lipoveni și că în locul lui este Antim și că lipovenii pe acest Antim nu-l mai recunosc ca și aceasta l-au încredințat lipovenii care stau cu afacerile lor de negoț în Moghilău și comandantul de Moghilău. Tot la Moghilău aghentul trimis din Kiev, s'a văzut cu oamenii lui Antim și cu zugravu lui, cari au venit aci după porunca lui Antim după cumpărături. Ei au spus că Antim trăiește în Vietrinca și în biserica acestei slobozii slujește arhiereste și că pe lângă dânsul sunt zece oameni, popi și diaconi și că afară de aceste el hirotonește popi și diaconi pentru lipoveni⁴⁾.

NB. Mitropolitul Iașilor Iacov a arătat acele două scrisori, trimise către dânsul de Antim în anul 1756 și a adăugat.

Fragmentul e). „Iar în anul trecut 1756 acele două scrisori, pe care le-a trimis menționatul pseudoarhiepiscop, către Mitropolitul de Iași, acestea și gramata, conform căreia Antim a fost hirotonit arhiepiscop, le-a arătat, despre gramată pomenind, că este falsă și dacă ar fi originală, apoi ar trebui să fie scrisă în dialectul grecesc¹⁾.

Fragmentul f). Mitropolitul a mai adăugat, că dânsul a trimis în toată eparhia sa ca pe Antim ori unde se va arăta, să fie îndată prins și legat, să fie adus la Iași cu scopul să-i se radă barba și să fie trimis în surghiun într'acele locuri, unde se sfarmă sarea²⁾.

Fragmentul g). Mitropolitul Iacov a mai vorbit agentului rusesc: „Nu poate fi drept că mitropolitul grecesc din Brăila pe acest amăgitor să-l fi hirotonisit ca arhiepiscop. Acest Daniil este un om învățat, constant și destoinic de orice cinste și-i este încredințată după bună cuviință această vestită eparhie: și că dânsul să hirotonească pe acest amăgitor la această vestită arhiepiscopie, aceasta nici de gândit nu se poate și fără binecuvântarea patriarhului mitropolitul nu poate hirotoni arhiepiscop³⁾ sub nici un chip.

Fragmentul h). Iacov a mai spus despre mitropolitul Daniil: „Numitul mitropolit grecesc Daniil, în anul trecut în luna lui Noembrie, a fost în orașul turcesc Bielgrad⁴⁾ și de acolo, unde și pentru ce a mers, și unde este acum sau poate, este ucis de tâlhari pe drum despre aceasta nu se știe nimic la Iași.

Ucazul Sf. Sinod din Petersburg către mitropolitul Timoteiu din Kiev din 24 Iunie anul 1757

Primind înștiințare dela Colegiul afacerilor streine, Sfântul Sinod din Petersburg trimite ucaz către mitropolitul de Kiev, Timoteiu, ca acesta să intre în relație directă cu Mitropolitul Moldovei și ca să ceară cu insistență de la el, ca dânsul să ia măsuri în eparhia sa ca să stârpească arhieria lipovenească. Mitropolitul Timotei, fiind bolnav, consistorul din Kiev a scris către mitropolitul Moldovei Iacov în luna Iulie anul 1757:(1)

Fragmentul a). Sfântul Sinod în ucazul său către Mitropolitul Timotei între altele spune: „iar semnele aceluia Antim sunt: de statură mijlocie, spătos, fața rotundă, cu coșuri, stricat de vărsat, nările de amândouă părțile rupte, a fost torturat, ochii sângerăți, părul pe cap negru, lung, barba mică, de ani aproape 5, (2).

1) Ibidem, pag. 97 nota 1.

2) Ibidem, pag. 98 nota 1.

3) Ibidem pag. 94 nota 1.

4) Ibidem pag. 428.

1) 113 nota.

2) Ibidem pag. 129.

3) Ibidem pag. 113, nota.

4) Cetatea-Aibă sau Akerman.

Bucuria este ca un ozon pentru ființa trupească și sufletească. Columb și oamenii lui desnădăjduiți au fost împropățați deodată spre viața nouă, din grozava lor desnădejde și din adâncă lor toropire, prin mireazma dafinului pe care vântul o sufla asupra lor de pe pământ. Așa frăgezește și înviorează adesea mireazma bucuriei. Adevărata bucurie care izvorăște din izvor curat și nu este numai bucurie a simțu ilor, ci bucuria sufletească, este balsam de viață, și o neprețuită putere de ajutor în educațiune și o ajutătoare fără pereche la lucru și o însemnată unealtă socială.

PAUL WILHELM VON KEPPLER,
in Mehr Freude.

SENTIMENTUL RELIGIOS ÎN LITERATURA ROMANEASCĂ ¹⁾

de ALEX. I. STOICESCU
Profesor secundar

Sentimentul religios îl găsim și în opera unui alt poet, a sentimentalului Bolintineanu, tot așa de uitat ca și Bolliac.

Printre pastoralele, eroticele și legendele lui, se strecoară chipul senin și blând al Fecioarei Maria:

Coama-i de aur râurează,
Peste umăru-i de orin;
Grațiile o urmează,
Stelele pe dânsa vin.
Prin azur și printre stele
Intră; îngerii-o admir,
Astfel între viorele
Se înalță un trandafir.

Ușoară ca gândire, cum e toată poezia lui Bolintineanu, dar nu lipsită de idei originale, e poezia *La Dumnezeu*. Poetul nu-și bate capul o pătrunde natura ființei divine; el se mulțamește a o ști veghind asupra-i:

Tu putere creiatoare
Ce dai viață și mișcări
Și la legi neschimbătoare
Pui sublimatele-ți lucrări,
Nu știu ce-i a ta făptură,
Însă știm că tu trăești
Și a lumilor făptură
Cauză sublimă ești.

Și când ne aducem aminte de revolta scriitorilor de mai încoace, în fața nenorocirilor vieții, revoltă manifestată către celce cărmuește destinele, nu putem ceti decât cu plăcere versurile;

Dacă vieța are chine
Lângă atâtea mulțumiri,
Relele fac mai senine
Fragedele fericiri.

Vieța nu este, după Bolintineanu, un rău; el nu cărtește în potriva ei, căci vede în ea un dar al lui Dumnezeu:

Dar e vieța dată nouă!
Cela care ne-a creiat
Nu era dator el nouă
Zilele ce ni le-a dat.

Este o idee simplă, dar frumoasă, și cu totul originală.

Și iată și poezia *La Iisus pe cruce*, în care poetul se adresează Mântuitorului cu evlavie, constatând că învățăturile lui au prins și, prin ele, lumea a devenit mai bună:

Ce te gândeai tu oare, vorbind așa, Isuse?
Gândeai că o să piară ce tu ai semănat?
Gândeai că Fariseii au să întoarcă mâine
Poporul, din credința ce azi ai însuțat?

Versuri ce stau în contrast izbitor cu acelea din poemul biblic dramatic, *INRI*, al lui Haralamb G. Lecca, apărut în 1904. În această lucrare, de aproape înrudită cu *La Samaritaine* de Edm. Rostand, după mișcarea principalelor episoade din viața Mântuitorului și versificarea celor mai de seamă ale lui idei, poetul constată că lumea a devenit și mai rea, cu tot sacrificiul Mântuitorului; așa că, dacă Iisus ar veni pentru a doua oară pe pământ,

Fariseii i-ar sta 'n cale mai haini, mai numeroși,
Ar chema mult pân' să-i vie doisprezece credincioși

În a doua jumătate a secolului XIX-lea, ideea de Dumnezeu o să apară destul de des în poezii, dar aceste poezii nu vor avea caracterul unor ode sacre, ci vor fi elegii, în cari se vor exprima dureri, datorite — după credința autorilor — unui joc al fatalității și nici unei hotărâri supreme, ci nedreptății lui Dumnezeu.

Astfel, poezia lor, poezie de simțire, iar nu de cugetare, — va mărturisi existența, mărirea și puterea ființei divine, dar se va îndoi de dreptatea acesteia.

Caracteristic pentru acest fel de poezie, este Dimitrie Petrino. Credința în puterea lui Dumnezeu e exprimată în poezia *Dedicare*, (volumul *Poeme*), ce deplânge Bucovina răpită, de care îl leagă pe poet multe amintiri:

O vreme nemiloasă! Dă fiicei a sa mamă
Și cuibul tinereții dă sufletului meu!
Iți cerem Bucovina! Și bagă bine 'n seamă
Că tu ești trecătoare, statornic Dumnezeu!

Dar vremea nu m'ascultă; și numai viitorul
Ce-o 'nfruntă, spre a da mâna gloriosului trecut,
El spune României: Credința fie-ți zborul,
Căci Dumnezeu e mare, deși e nevăzut,

O singură dată însă, conștiința mării lui Dumnezeu, temelia sentimentului de credință a poetului, pare a fi șovăit în fața unei dureri brutale a vieții. După un an de conviețuire, poetul pierdu pe soția sa, Victoria, și, într'un șir de elegii în cari deplânse moartea celeice îi luase odată cu ea, tot norocul și toată nădejdea vieții, el muștră cerul și mărturisi că s'a depărtat de Dumnezeu.

1) Conferință ținută în sala de festivități a Seminarului Central, în ziua Sf-șilor Trei Ierarhi 12 Februarie 1924, cu prilejul serbării patronilor acestei școli. — Începutul și urmarea pe numerile Octombrie și Noiembrie 1924.

Astfel, în poezia *La Dumnezeu*, mărirea Creatorului nu mai poate fi invocată. Totuș, chiar în această poezie, se vede bine că poetul nu e în stare să conceapă inexistența lui Dumnezeu:

Puternică Dumnezeire,
Nici chiar a ta sfântă mărire
Azi n'o mai pot eu învoca.
Stingând a ei dulce lumina
Tu însuși azi te ștergi din mine
Și ce-ai luat nu-mi mai poți da.

Din brațul meu o iai la tine,
Dar n'o poți lua din pieptul meu,
Făr' ca să-mi faci un mare bine,
Făr' ca să-mi iei și traiul meu!

Deci, spune-mi, falnice Stăpâne,
Dece azi traiul îmi rămâne
Pe când nu-l cer și nu-l doresc?
Dece, dece, în astă stare
Mai vrei să-mi faci o îndurare
Ce eu numai silit primesc?

După cum vedem, Petrino nu încetează de a crede, dar privește pe Dumnezeu ca pe o ființă vinovată de moartea unei ființe scumpe, o concepție ce întâlnim la mulți poeți și căruia Vlahuță îi dă mai târziu o formulare desăvârșită, când, în *Dormi în pace*, exprimă nedumerirea în fața morții unei ființe dragi, moarte pe care, în neputință de a pătrunde taina voinței divine, o socotește ca o nedreptate a lui Dumnezeu:

Dacă tu ești drept, puternic și nemărginit de bun,
Spune, — pentru ce adesea lovitura ta-i nedreaptă?
Pentru ce ne surpi credința 'n judecata ta 'nțeleaptă?

Pentru ce iai două inimi, căror tată zici că ești
Și topindu-le în focul tinereții, la ursești
Dor cu dor să-și împletească, prinse 'n dragoste nebună,
Și când se iubesc mai dulce și-și fac visuri împreună,
Din senin îți vine-o toană: svârli ță.ănă peste una,
Iar pe cea stingheră — neagra jale pentru totdeauna!

În poezia *Și tu ai fost....*, Petrino continuă de a plânge pe Victoria lui, învinovățind de asemenea pe Dumnezeu de nenorocire sa:

Căci Dumnezeu, hotarul ce mintea mărginește,
El care poate toate pe câte le dorește,
El te-a luat pe tine în sânul-i luminos!

Că poetul, cu toată durerea lui, a rămas un bun credincios, se poate vedea din alte poezii, ca *Victoria de pildă*, unde aflăm creștineasca concepție a vieții de după moarte: sufletele merg la cer, lăcaș de fericire, populat de îngeri.

Acuma ești în ceruri și acolo ești minune,
Victoria vieții mele te-ai dus de pe pământ!
Acolo pe-a ta frunte pun îngerii cununa —
Aice eu vărs lacrimi pe tristul tău mormânt.

În altă poezie, *Adio*, prin care își ia rămas bun dela Bucovina, în pământul căreia lăsa oasele celei iubite, Petrino zice:

Mă despărțesc de tine, mă despărțesc de toate!
Dar sub al tău pământ,
Eu las tot ce cu lanțuri de Dumnezeu formate
Mă leagă de-un mormânt.

Înțelegem astfel, că, deși a învinovățit pe Dumnezeu de moartea soției sale, poetul nu a pierdut credința într'ansul, câtă vreme vede opera lui Dumnezeu în acele legături de amintire, stabilite între noi și ființele de cari ne desparte moartea.

Poezia lui Petrino poate fi considerată, din punct de vedere al sentimentului religios, ca tipul reprezentativ al multor poezii depe vremuri, datorite unor poeți de mică importanță.

Nu este o poezie de inspirație pur religioasă, dar pune destul de bine în evidență sentimentul religios.

Este poezia sentimentală în care poetul recurge la ideea de Dumnezeu, numai ca să-și susțină sentimentul fundamental al poeziei, care e cel elegiac.

Și alături de această poezie sentimentală, se dezvoltă o poezie filozofică în care ideea de Dumnezeu apare de asemenea, — dar nu chemată, ca la poezia sentimentală, de o durere răscolitoare de suflete, ci adusă pentru negare în rezolvirea problemelor transcendente.

Dar înainte de a trece la această poezie filozofică, să ne oprim puțin la V. Alecsandri. În opera acestui poet a cărui seninătate este așa de potrivită pentru o cugetare religioasă, nu se găsesc decât vreo câteva poezioare, cu ideea de Dumnezeu, în cari însă, sentimentul religios nu este cel fundamental.

Vrednică de amintit pentru câteva elemente de inspirație religioasă, este poezia *Glas din stele*, scrisă după moartea micii principese Maria fiica reginei Elisabeta.

Cu această poezie, Alecsandri cată să aline durerea unei mame, punând chiar sufletul copilului, din mijlocul stelelor unde îl vede înălțat, să vorbească cu îndurerata mamă.

Nesocotind obiecția ce mama ar fi putut face:

Eu atâta am pe lume, pe când ceru-i plin de îngeri,

Dupăcum cum spune acea femeie din poezia *La icoană* a lui Vlahuță, poetul așează printre îngeri pe copila moartă, făcând-o să arate mamei ei fericirea în care se găsește în viața de după moarte.

Ea se află acum în raiu, unde, «domnește eternul bine» și acest raiu este sus, în cer:

Tot ce-i frumos, tot ce inspiră
 Un farmec răpitor,
 A se 'nălța la cer aspiră,
 În raiu încântător.
 Iubire, geniu, inocență
 S'adună lângă Providență
 Cu razele care cu drag
 În soare se retrag

 Aici cu horul blând de îngeri,
 A mamelor duiioase plângeri
 Compun un imn Dumnezeiesc
 Părintelui ceresc

Cer, raiu, îngeri, suflete... Este icoana de-săvârșită a vieții viitoare, pe care religia o promite, ca o răsplată, celor drepti. Este cerul acela plin de suflete ce roiesc în jurul Providenței, pe aripile melodiilor îngerești, suflete cu cari religia creștină a înlocuit ideile ce fuseseră ridicate acolo de filozofia lui Platon.

Și înseamnă că poetul e pentru o resemnare mai mult decât creștină când, în tânguirea unei mame după copilul ei mort, i se pare a auzi un imn de slavă către Dumnezeu, sau când, în moartea unei ființe dragi, vede nu o întâmplare crudă ce ar putea să nimicească credința, cum socotește Vlahuță când, în *Dormi în pace*, întrebă pe Dumnezeu:

Pentru ce ne surpi 'n credința judecata ta 'nțeleaptă ? ci un prilej de a întări și mai mult această credință. Făcând abstracție de faptul că Vlahuță este un îndurerat, pe când Alecsandri e un mângâietor, vedem că, după părerea celui din urmă, durerea pierderii unei ființe scumpe nu numai că nu ne depărtează, dar ne amintește mai bine și ne apropie mai mult de Dumnezeu:

Copilul ce se stinge în floare
 E mistic curcubeu,
 Ce leagă strâns pământ cu soare
 Și om cu Dumnezeu.

Cunoaștem caracterul național al operelor lui Alecsandri. El bine, chiar în poeziile în cari își înalță glasul către Dumnezeu, sufletul poetului nu se avântă spre cer, ci rămâne legat de țara lui. De aceea, nici la Alecsandri nu vom afla o poezie curat religioasă, ci o poezie patriotică în care sentimentul religios va fi subordonat sentimentului de iubire pentru patrie.

Astfel, — ca să cităm o singură poezie, — în *Imn lui Ștefan-cel-Mare*, ce începe ca un adevărat imn religios:

Etern, a-tot-puternic, o creiator sublime,
 Tu ce dai lumii viață și omului cuvânt.

poetul sfârșește cu versuri de curată poezie pa-

triotică, deoarece cere dela Dumnezeu să facă a străluci în lume iubita-i române.

Așa dar, procedeul de a subordona, în poezie, sentimentul religios altor sentimente, îl aflăm și la Alecsandri. La el, sentimentul fundamental căruia se subordonează cel religios, este sentimentul patriotic, ceea ce găsim și la un alt poet, Andreiu Mureșianu.

Făuritor mai ales de poezii cu cuprins patriotic și social, Mureșianu strecoară din când în când, printre versurile acestora, câte o mărturisire a admirației ce poartă Mântuitorului, în care-i place să vadă în deosebi un reformator prin jertfa de sine, căci de un asemenea reformator avea nevoie și neamul necăjit al poetului:

Secoli se'nchinase genul omenesc
 Soarelui și lunei, Stelelor pompoase,
 Până când să vie dascalul ceresc,
 Ce prin suterirea morții glorioase
 A plântat în lume spirit creștinesc.
 În deșert se'ncearcă ai nopții argați,
 Să reverse umbră în loc de lumină,
 Ură 'n loc de pace între fii și frați;
 Ale lor cuvinte nu prind rădăcină,
 Căci nu es din inimi, ci din creri stricați..

La alți poeți, sentimentul religios apare subordonat unui sentiment de adâncă nemulțumire, provocată de relele vieții și nedreptățile societății. Astfel, A. Depărățeanu, în poezia *Isuse* (volumul *Doruri și Amoruri*, 1859), se adresează Mântuitorului, nu spre a-și arăta evlavie, ci spre a se plânge de cruzimea tirănilor; aluzia poetului la oamenii și împrejurările vremii este vădită:

Acei ce-aprind resbelul și vrajbele 'n cetate,
 Acei ce-alerg pe strade, strigând Fraternitate
 Și frații și-i omor,
 Aceia ce înjură, insultă, calomnie,
 Strămută țara 'n haos, credința 'n eresie
 Și casele 'n mormânt,
 Ne vin în al tău nume, Isuse, ne sfășie,
 Ne mișcă, ne despoaie, ne-omoară, ne proscie
 În numele tău sfânt.

Asemănător acestora, din punct de vedere al subordonării sentimentului religios, este mai târziu Octavian Goga. Cu misiunea poetică de a fi cântărețul Ardealului îndurerat de dinainte de războiu, el îngenunchiază în fața celui-a-tot-putinte, nu ca să ceară alinarea durerilor lui personale, ci ca să obțină darul de a putea să cânte suferințele unui neam rob:

Alungă patimile mele,
 Pe veci strigarea lor o frânge
 Și de durerea altor inimii,
 Învață-mă, stăpâne-a plânge
 Nu rostul meu, de-apurui pradă

Ursitei maștere și rele,
Ci jalea unei lumi, Părinte,
Să plângă 'n lacrimile mele.

Mulți având de cercetat sentimentul religios în literatura noastră, ar arunca — poate — vâlul tăcerii asupra câtorva scriitori dela sfârșitul secolului XIX-lea, nu pentru că nu ar găsi la ei ideia de Dumnezeu, ci pentru că, găsind-o așa cum nu poate fi primită de niște buni creștini, s'ar simți datori să nu pună într'o lumina defavorabilă câteva figuri de seamă ale literaturii noastre, prin constatarea ateismului lor.

Aveam convingerea că, în acest caz, vâlul ar prinde sub el și pe Eminescu, poetul nostru cu operă de valoare universală.

Și ar fi nedrept.

Au spus atâtea și de atâtea ori că Eminescu a fost un pesimist, un sceptic; și, ca atare, au tăgăduit orice legătură între sentimentul religios și inspirația poetică a acestui scriitor.

Să ne fie îngăduit totuș, a privi altfel lucrurile și a arăta că numele lui Eminescu s'ar putea lega de titlul unei poezii religioase.

Concepția poetului despre viață, o știm. Ne-a spus-o el însuși: „viața e un vis al morții eterne; viața e un basm pustiu și urt; toate-s nimică; decât un vis searbăd, mai bine nimic“.

Avem a face cu o concepție filozofică la care poetul ajunge după ce adoptă ideile filozofiei lui Schopenhauer și Kant.

Filozofia metafizică, întocmai ca filozofia pozitivistă și științele pozitive, duc de cele mai multe ori la micșorarea sentimentului religios.

Eminescu s'a resimțit profund de înrâurirea acestei filozofii, la care s'a adăugat apoi o înrâurire a mediului; mai bine zis, a fost înrâurirea aceleiași filozofii cu ajutorul mediului în care s'a dezvoltat talentul poetului. Și acest mediu l-a aflat poetul în mijlocul Societății *Junimea*, unde, după arătările lui Panu, în ale sale *Amintiri dela Junimea*, discuțiunile dintre membrii acelei societăți ne având de criteriu și de stavilă decât domeniul vast al științelor și al rațiunii, era firesc ca, afară de doi-trei «creștini», restul să fie panteiști, budiști, pozitivști ori cugetători.

N'avem nevoie să știm în ce categorie se înnumără Eminescu, fondul poeziilor lui, însă, nu ne îngăduie constatarea sentimentului religios, — o recunoaștem. Dar recunoaștem aceasta numai în ce privește poezia filozofică.

În această poezie, Eminescu, sub influența măștrilor săi filosofi, apărând ca un nemulțămît, ia, în fața mizeriilor vieții, când atitudinea unui revoltat melancolic, când pe a unui resemnat scârbit. El filosofează asupra vieții și, ca toți romanticii, se preocupă de soarta omului pe

pământ; și, în ambele cazuri, desigur că concluzia nu e în favoarea celei care lăsat viața și a creiat pe om.

Dacă lăsăm însă poezia filozofică la o parte și răsfoim, de pildă, poezia scriitorului, vom constata o contradicție între vederile sale ca prozator și ideile lui cele așternute în versuri. În articole de proză slăvește figura lui Crist și, într'unul din aceste articole, spune: «Vei afla mai lesne oameni ce pun la vot existența lui Dumnezeu decât suflete înamorate în limba și datinele străbunilor lor». Și cel care se ridică împotriva celor care pun la vot existența lui Dumnezeu, este același Eminescu, care în *Mortua est* merge până la negarea divinității.

Cum ne explicăm aceasta?

Vom spune că vedem în Eminescu o dublă personalitate: o personalitate filozofică-poetică, ce se caracterizează, prin amare teorii asupra vieții și o personalitate omenească ce se caracterizează, în articolele de proză, prin o religiozitate aproape mistică.

Fondul sufletesc adevărat al poetului în aceste articole trebuie să-l căutăm; căci în poeziile filozofice găsim amărăciunea filozofiei pesimiste, ce stă — servindu-ne de o expresie a poetului — ca o pătură suprapusă peste fondul lui sufletesc.

Așa fiind, nu ne vom opri la poeziile din cunoscutul volum, dar nici la articolele de proză, având de cercetat sentimentul religios al scriitorilor în poeziile lor, vom deschide însă volumul poeziilor postume ale lui Eminescu.

Din ele, vom afla, ca și din scrierile lui în proză, că Eminescu crede. Și, fiind vorba de sentiment religios, vom pune mai mult temei pe poeziile postume decât pe cele în deobște cunoscute.

Căci cele dintâiu se arată pătrânse de influența ideilor celor doi filozofi germani, și credem că scepticismul și necredința poetului nu vin decât dela acele idei filozofice, spre cari l-au mânat firea lui de gânditor.

Și astfel, cercetând poeziile în cari Eminescu simte mai mult și, când gândește mai asemănător cu simțirea, vom da peste poezia *Invierea*, străbătută de fiorul credinței la auzul sfintelor cântări ale Invierii:

Un clocot lung de glasuri vui de bucurie
Colo 'n altar se uită și preoți și popor
Cum din mormânt răsare Hristos mângâetor,
Iar inimile noastre s'unesc în armonie:
Cântări de laudă 'nălțăm
Noi ție unuia.

Dar chiar în volumul cunoscut aflăm, printre poeziile lui Eminescu, versuri de cea mai curată inspirație religioasă. Sunt versurile din *Rugăciunea către Sfânta Fecioară*.

Crăiasă alegându-te
 Ingenuchiem, rugându-te,
 Înălță-ne, ne mântue,
 Din valul ce ne bântue,
 Fii scut de întărire
 Și zid de mântuire,
 Privirea-ți adorată
 Asupra-ne coboară,
 O Maică prea curată
 Și pururea fecioară
 Marie!

Și în acele cuvinte din *Epigonii*: «Dumnezeul nostru: umbră... noi nu credem în nimic», trebuie să vedem părerea de rău a lui Eminescu, că atât el cât și generația lui au pierdut credința de care se învredniciră cei din trecut. Trebuie să vedem, cu alte cuvinte, nu o mărturisire, ci o imputare pe care și-o face lui și celor din vremea sa. Și a te căi de pierderea unui lucru, înseamnă a dori să-l ai din nou.

Nu e nevoie a stărui mai mult asupra lui Eminescu, câtă vreme se vede, din cele spuse, că numele lui nu poate fi omis atunci când e vorba de sentiment religios în poezie.

Mergând așa dar mai departe, începem prin a face o constatare: în literatura noastră, lucru ce nu se întâmplă și în alte literaturi, sentimentul religios nu prea găsește, pe terenul poeziei filozofice, loc prielnic de dezvoltare.

O remarcabilă excepție în această privință, este poezia *Dumnezeu*, a lui B. P. Hasdeu, scriitor care, după nenorocirea ce a avut de îndurat prin moartea fiicei sale, Iulia, ajunsese la o religiozitate ceva mai mult decât firească.

La fel cu Eminescu, care, în *Satira I*, atribue formarea universului, mișcării unui singur punct, care pune capăt liniștii și nemișcării ce domniau, după cosmogonia vedică, la începutul începutului, Hasdeu spune că «prin punct se începe lumea», dar nu exclude ideia unui Dumnezeu dela care porcede totul:

Natura, firmamente, sistemele solare
 Cu toate ce-s în ele și pentru ele sînt,
 Cu 'ncetul se dezvoltă din puncturi ce se mișcă,
 Din puncturi ce se mișcă, plecând din Dumnezeu.

Și acest Dumnezeu nu poate fi pătruns de mintea omenească, așa că el scapă cercetării omului de știință:

Chimistul și Astronomul încalecă pe sfînx,
 Impinși prin miriade de micuri infinite
 Ce-i duc la infinitul cel mare: Dumnezeu.

Dar ceeace știința încearcă în zadar, poate să facă credința, extazul:

Extazul singur numai atât de sus se 'nalță,
 Extazul, care leagă pe un om cu Dumnezeu!

Prin extaz, poetul aude chiar glasul Divinității:

„Mă 'ntrebi: ce-s Eu? — Iubire. Mă 'ntrebi: ce fac?
 , [— Iubesc.
 „De n'aș auzi, pe cine Mi-aș revărsa iubirea?
 „Ca să iubesc, Mă sfășiu, urzind din Mine lumi.

 „Iar când vreo omenire pe vreuna din planete,
 „Căzută 'n desnădejde, Mă strigă 'n ajutor,
 „Dintre arhangheli unul, ca Messia, s'avântă,
 „Jertfindu-se să scape nevinovate oi.

Poetul concepe pe Dumnezeu ca o forță și numai forță, iar materia ce se închiagă la glasul divinității, prinde și ea o părticică din forța supremă și

Rămâne forță, însă c'un straiu de individ
 Și straiul se transformă. Prin vieți evolutive,
 Treptat se subțiază, ajunge străveziu,
 Nepipăit, elastic, întrețesut cu forța,
 A cărei e pojghiță: un corp molecular.

Așa fiind, naturalistul care vede în universul întreg numai materie este tot așa de înșelat ca și filozoful care vede numai forță.

Să trecem acum la discipolul lui Eminescu, la Vlahuță, din care vom avea de citat, ca bucăți în cari intră ideia de Dumnezeu, poeziile *La icoană* și *Dormi în pace*.

Subiectul celei d'întâi e destul de cunoscut: înaintea icoanei Maicii Domnului, o mamă se roagă pentru sănătatea copilului pe care-l ține strâns la sân. Rugăciunea ei se transformă într'o adevărată mînie când pruncul îi moare în brațe. Pentru această mamă care-și vede nădejdea spulberată, ruga neascultată și credința zadarnică, Dumnezeu încetează de a mai fi. Lovind icoana cu piciorul, ea strigă Prea sfintei:

O! de sigur, n'ai fost mamă și de porți un prunc la sân,
 E-o minciună!.. Ce smintită-s unei scânduri să mă 'nchin!.

Dar adaugă poetul numai decât: «Era nebună».

Vlahuță este teist. Prin acest desnodământ, el micșorează efectul urât ce-l produce asupra unui suflet credincios nebunescă mînie a celor revoltați contra cerului și pare a spune că cineva nu poate fi decât nebun, pentru a se deda la o asemenea mînie, la o asemenea revoltă.

De o mînie asemănătoare însă, este cuprins poetul însuși în poezia *Dormi în pace*, poezie ce pare o elegie în care se plînge moartea ființei dragi pentru totdeauna pierdută. De fapt ea nu e poezia durerii, ci a resemnării, și nu resemnarea stoică, ci resemnarea creștină.

Poetul a venit la mormântul iubit, spre a-și pleca genunchii și inima către Domnul, a cărui existență, într'un moment de criză sufletească, a avut cutezanța s'o nege. Introducerea ideii religioase în această poezie este de un puternic

efect. Necredința de o clipă a poetului dă și mai multă strălucire sentimentului religios, mărturisit în partea finală:

O ce mic și ce netrebnic m'am simțit atunci 'naintea
Marei străluciri, ce'n raze-i inima-mi scaldă și mintea.
Și adânc smerit, cucernic, pocăit în fața lumii,
Slavă și închinare-adus-am bunului stăpân al lumii.

După cum vedem, la Vlahuță, religiozitatea e în strânsă legătură cu admirația pentru natură. Această admirație și acel sentiment al vieții universale par a forma fondul religiozității acestui poet.

De o mare valoare psihologică este această poezie, și prin motivele ce fac pe poet să se depărteze și apoi să se apropie de Dumnezeu. Este durerea pricinuită de moartea iubitei, cauza care face pe poet să piardă credința. E păcat, de sigur, dar e omenesc; și e mișcător, fiindcă poetul se căiește:

Doamne, iartă-i pe aceia cari 'ncep să se 'ndoiască.
Simt dureri prea grele-adesea pentru-o inimă omenească!

Și ceea ce-l face pe poet să se reîntoarcă pocăit la credința către Domnul, e priveliștea măreață și frumoasă a naturii, cu regularitatea mișcării în lumea astrelor eterne.

Motivul este foarte bine ales și cum nu se poate mai adevărat. Contemplația naturii și misterul vieții au mână totdeauna gândirea către Dumnezeu. Și astfel, problema universului și a existenței s'a legat, în literatură, foarte des de ideea divinității.

Din această legătură, poezii noastre au făcut un procedeu de care s'au folosit de multe ori în poezia religioasă, numai că problema vieții a dus uneori la negarea lui Dumnezeu, cum e cazul poeziilor filozofice ale lui Eminescu, — iar măreția universului a dus totdeauna la adorarea lui Dumnezeu, cum văzurăm în poezia lui Vlahuță.

Sentimentul religios al acestuia din urmă se poate vedea însă mai bine în poezia *Hristos a înviat*, în care figura Mântuitorului apare așa cum sf. Scriptură ne-o pune dinainte:

El orbilor le dă lumină
Și mușilor le dă cuvânt,
Pe cei infirmi îi întărește,
Pe morții îi scoală din mormânt.

Și turor deopotrivă,
Împarte darul lui ceresc, —
Ș celor cari cred într'ânsul
Și celor ce-l batojocoresc.

Nu putem trece, fiind vorba de figura Mântuitorului, peste poezia *Isus* a lui Cernea, cu toate că opera acestui poet — volumul său de poezii a apărut în 1910, — cade într'un timp ce iese din cadrul mărginit al cercetării noastre.

Dacă vorbim de această poezie, e pentru a arăta că, oricât de des tratată ar fi o temă, cum este adorația lui Crist în poezia religioasă, — ea poate, prin profunzimea și originalitatea unei gândiri geniale, să dobândească o strălucire nouă și să deschidă perspective largi inspirației.

În poezia *Isus*, aflăm o concepție ce ne este în spiritul religiei, dar o concepție surprinzătoare prin noutatea ei.

Isus e conceput ca om, iar nu ca Dumnezeu. Dar lipsit de aureola divină, Mântuitorul apare ca prototipul desăvârșirii morale.

Un Dumnezeu, zice poetul, stă deasupra suferințelor și, ca atare, nu poate să înțeleagă plânsul suferinței; chiar în răstignirea unui Dumnezeu, nu se poate vedea o jertfă, deoarece, prin divinitatea lui, un Dumnezeu nu rupe nimic dintr'însul.

Dar Tu ai sângerat pe negre căi,
Subt umilinți ce nu le știe cerul;
Tu ai gemut, când te pătrunse fierul,
De-au tremurat și ucigașii tăi.

Un om, un om prin patimile tale!

De mila ta, la glasul tău de jale,
Să se deștepte morți de mii de vremi
Și-adâncul lumi să se înfioare,
Iar Tu — să ai privirea iertătoare,
Un om să fii — și tot să nu blestemi!
Cum au putut să stee laolaltă
Atâta chin și-atâta bunătate?
Se rătăcești mintea și nu poate
Să te urmeze 'n lumea ta înaltă...

Iată de ce, umanizând pe Isus, poetul nu răpește nimic din măreția Mântuitorului și nu știrbește nimic din sentimentul de admirație cu care-l privește lumea creștină.

Dinpotrivă, privit ca om, Isus își face și mai sguuitoare măreția, ce stă în bunătatea firii lui și în sublimul jertfei sale pentru omenire.

Impotriva unui fel de umanizare a lui Crist, dar cu totul altfel deacum văzurăm în poezia lui Cernea, — se ridică un alt poet al nostru. Acesta e contra unei umanizări în sensul de a imprima ființei lui Crist trăsături de regească splendoare, contrastează cu modesta atitudine a Mântuitorului în toate împrejurările vieții sale. Declarându-se contra unei asemenea concepții, poetul nostru condamnă totodată pe aceia cari se folosesc de ea în opera lor, — artiști cu pretenții, dar fără de credință:

Azi artistul te concepe ca p'un rege'n tronul tău,
Dară inima-i pustie mâna fină n'o urmează.
De a veacului suflare inima lui este trează,
Și în ochiul lui cuminte tu ești om... nu Dumnezeu.

Paiul ieslei azi e de-aur, ești scaldat în mir și-oleu,
Mama ta e o regină, nu femeia cea săracă;
Astăzi mintea e bogată, dar credința este seacă,
Căci în ochii ironiei tu ești om... nu Dumnezeu.

Azi ești fraga strălucită, azi ești masca cea de fală,
Ieri ai fost credința simplă, însă sinceră, adâncă,
Impărat fuși omenirii, crezu'n tine era stâncă,
Azi în marmoră te scrie, ori pe pânză te esală.

Și abia ne vine să credem că Eminescu cel
ateist,—căci așa ne-am obișnuit a-l privi,—Eminescu
însuși este autorul acestor versuri ce fac
parte din poezia *Crist*, versuri prin cari Eminescu—
cel artist—se ridică împotriva inimilor
pustiite de credință!

Vom încheia, pomenind încă de doi poeți:
Coșbuc și Iosif.

În fața concepției amare despre viață, ce
caracterizează pe mărunții urmași ai lui Eminescu,
Coșbuc se ridică senin, arătându-le cum trebuie
privită viața. Acel bătrân din *Moartea lui Fulger*,
care apare ca «viul parastas al altor vremii» și
șterge lacrimile îndureratei doamne, nu e decât
poetul însuși, care, cu sfatul său, ține a risipi
amărăciunea sufletească a imitatorilor lui Eminescu,
punând deasupra durerilor omenești de
o clipă supunerea față de hotărârile celui veșnic:

Dar știu un lucru mai pre sus
De toate câte ți le-am spus:
Credința'n zilele de-apoi
E singura tărie'n noi.
Că multe-s tari, cum credem noi
Și mâine nu-s.

Și-oricât de amărâți să fim,
Nu-i bine să ne deslipim
De cel ce viețile ne-a dat.
O fi viața chin răbdat,
Dar una știu: ea ni s'a dat
Ca s'o trăim.

Și următor acestor povețe este Iosif. Și-a răbdat
chinul vieții și, printre duiosasele lui poezii, a
strecurat și bucăți cu cari a arătat că nu s'a
deslipit de cele ce ne-a dat viața.

În poezia *Isus*, el privește cu evlavie chipul
Mântuitorului copil și se cutremură de jalea ce
stă întipărită pe sfânta-i față, ca o presimțire a
chinurilor depe Calvar.

Și cu aceiași evlavie, în poezia *Rugăciune*,
cade în genuchi, copleșit de căință, cerșind
mila Domnului:

Doamne tu ești sfânt și mare,
Mântue-mă de blestem...
Către tine plâng și gem:
Indurate!

* * *

Dacă aceste cercetări, cari — desigur — nu pot

avea pretenția de a fi complete, duc la concluzia
că literatura noastră nu e bogată în poezie re-
ligioasă, ele confirmă ceea ce se susține de mulți
și anume, că sentimentul religios variază după
ideea ce omul are despre Dumnezeu și după
gradul de cultură al omului.

Adaugăm însă, că această cultură ce poate
să influențeze în sensul unei scăderi a sentimen-
tului religios, este aceea căreia nu i se poate
zice cultură generală, întrucât nesocotește idei
de cultură religioasă, idei menite a aduce o în-
tregire și o echilibrare a diteritelor cunoștințe.

Scriitorii religioși și cronicarii, concepând pe
Dumnezeu în sensul religiei creștine și având o
cultură ce se reducea la cunoașterea câtorva
limbi și la posedarea unor bogate cunoștințe,
dar mai mult de specialitate, — au imprimat scrie-
rilor lor un caracter de profundă religiozitate.

Din secolul XIX-lea însă, concepția despre
Dumnezeu începe să se schimbe la scriitorii
noștri. Dumnezeu nu mai stă în afară de opera
lui, ca o ființă conducătoare, ci înăuntrul acestei
opere, înăuntrul universului, manifestându-se ca
o forță și confundându-se cu manifestările acestui
univers.

În secolul XIX-lea, la suflul ideilor unei filo-
zofii pesimiste, nădejdea vieții viitoare se pră-
bușește, făcând să dispară odată cu ea măreția
viziunii a stolurilor de îngeri și suflete, ce
roiesc în jurul scaunului de judecată. S'a dus
evlavia bătrânilor cărturari. Sufletul scriitorilor
se zbate acum în zbuciumul îndoielei:

Tot ce Biblia ne cântă — decât o poveste nu-i
Iehova, erou din basmul Bibliei — iadul cu munci,
Ingeri, raiu... o'nchipuire! .. Astfel cugetam atunci.

Dar, vorba lui Eminescu: «gândirile rele
sugrum cele bune». Căci tot Vlahuță, care s'a
îndoit în *Dormi în pace* numai într'un timp,
după cum se înțelege din cele trei versuri de
mai sus, zice în poezia *Din prag*, și de data
asta cu toată convingerea:

Altă viață?.. Altă lume?.. i-o poveste minunată,
Însă, ca să-i dea crezare, în veci mintea-mi n'o să poată.

Și această convingere, dacă nu se citește, se
simte în bucățile multor poeți dela sfârșitul se-
colului trecut.

Îndoiala și chiar negarea cu care se întâmpină
adevărurile religiei creștine din partea unor poeți
mărturisitori teiști, sunt rezultatul contactului ace-
stor poeți cu ideile unei anumite filozofii, idei
cari sdruncină totdeauna credința înăscută, când
nu este desăvârșită prin o cultură religioasă.

Această îndoială și această negare au refuzat
inspirației multor scriitori ai noștri motive de
poezie adevărat religioasă. Așa că, privind lite-

ratura românească până la sfârșitul secolului XIX-lea, constatăm foarte puține lucruri în cari se vorbește de Dumnezeu și uneori, chiar în aceste puține lucrări, aflăm idei ce nu sunt cătuși de puțin în spiritul religiei.

Vom încerca acum să arătăm cauzele acestei stări de lucruri. Chiar în cursul expunerii, am relevat faptul că nu există o continuitate între vechia literatură religioasă și literatura secolului XIX-lea, din cauza unei perioade nenorocite de lăncezire a scrisului românesc.

Se poate spune, așa dar, că scriitorii secolului XIX-lea au fost lipsiți de o tradiție literară religioasă, cu toate că ea a existat.

Afară de aceasta, secolul XIX-lea este secolul unor mari interese și frământări naționale, și scriitorii noștri, punându-se în slujba intereselor neamului, își consacrară activitatea literară unor chestiuni ce erau în legătură imediată cu evenimentele prin cari trecea țara.

Până la sfârșitul primei jumătăți a secolului XIX-lea, se trăi într'o atmosferă de aspirațiuni naționale; și poeții, pătrunși de rolul social al operei lor, se crezură datori să întrețină entuziasmul națiunii, vorbindu-i de marii voievozi ai trecutului sau punându-i dinainte icoana isbânzii, cu ajutorul odelor și marșurilor; iar după 1848, veni o vreme de decepție, de nemulțumire generală, ce se oglindește în satire sociale și în elegii intime.

Înainte de 1848, se scrise mai ales poezie patriotică; după această dată, decepțiile nu mai îngăduiesc o poezie de inspirație religioasă.

Dacă, la decepțiile prezentului, adăugăm iubirea unui trecut poetizat, sentiment pe care romantismul îl aduce în literatură, nu ne mirăm că poeții se refugiază în trecut, fără să aibă vreo încredere în mai bine pentru viitor; și când nădejdea a dispărut, a pierit și credința în cel ce poate realiza cele nădăjduite.

Nu puțin a contribuit la lipsa sentimentului religios în operele scriitorilor, influența romantismului. Se pare, desigur o afirmație curioasă, deoarece este știut avântul pe care poezia religioasă l-a luat în Franța, grație romantismului.

Dar, dacă în Franța, romantismul, respingând mitologia păgână, a căutat să-și împodobească poezia cu frumusețile curate și nobile ale dogmei creștine, la noi s'a adoptat dela romantism mai mult acele trăsături ce trebuiau să fie neprielnice dezvoltării sentimentului religios. Scriitorii noștri au fost atrași de subiectivitatea poeziilor romantice și le-a plăcut să vorbească prea mult de ei. Și astfel, se coborâră în sufletul lor, în loc să se înalțe spre sferele cerești; așa că ascultară mai mult de glasul durerilor personale decât își ridicară glasul către acela care putea să le aline aceste dureri.

Este știut iarăș că romantismul aduce în literatură o nemulțumire de viață. Poeții noștri găsiră în accentele acelei nemulțumiri ecoul nemulțumirii lor.

Căci, să nu uităm, la noi și mai ales în secolul XIX-lea, aproape toți poeții n'au stat la adăpostul nevoilor vieții, ci traiul le-a fost o neconținută luptă cu tot soiul de lipsuri și greutateți. Și era natural ca, văzând în juru-le cum sfidează Bogăția și cum tronează Prostia, să simtă cruzimea nedreptății sociale, odată cu amărăciunea pierderii iluziilor.

Și, dupăcum nădejdea de mai bine și teama de necunoscut sporesc religiozitatea, nedreptatea, decepția și nenorocirea contribuesc ca nimic alt la scăderea sentimentului religios, mai ales când acest sentiment n'a avut o anumită educație, cu ajutorul căreia individul, făcând abstracții de relele vieții și societății, să se poată preocupa numai de faptele sale cele bune, menite a-i atrage iubirea lui Dumnezeu.

Trebue să mai adăugăm la acestea, și influența filozofiei materialiste asupra poeziei dela sfârșitul secolului XIX-lea, filozofie ce exclude sentimentul de umilă supunere ce stă la baza oricărei religii.

E adevărat că, în alte literaturi, prin ajutorul ce ideile filozofice și gândirile religioase și-au dat reciproc, poezia meditativă, a atins desăvârșirea. La noi însă, când gândirea religioasă a cerut ajutorul filozofiei, au răspuns anume idei filozofice, cari au atras după ele problemele transcendente, întru a căror rezolvire s'a deschis ideea de Dumnezeu. Este cazul poeziilor filozofice ale lui Eminescu.

Dar mai este ceva. Printre punctele înscrise în programul de activitate al romantismului era și cultivarea poeziei religioase. Poeții noștri însă au lăsat la o parte această poezie și, dela romantismul francez, împrumutară mai degrabă acele particularități cu cari nu se putea pune în evidență sentimentul religios.

Faptul e cu atât mai surprinzător, cu cât poezia noastră din secolul XIX-lea, prin influența romantismului, a suferit cu deosebire influența lui Lamartine, cel mai religios dintre scriitorii romantici.

Cu ale sale *Méditations*, cu plinele de avânt *Harmonies poétiques et religieuses* și mai ales cu mărețele *Harmonies*, Lamartine înălță inimi repieritoare celui a-tot-puternic, pe care, după recomandăția D-nei de Staël, îl căută și-l vedea în natura tutreagă. Cu opera sa, Lamartine, ca și alți poeți romantici, dealtfel, face ca ideile religiei creștine, aduse în literatură, să deschidă scriitorilor un izvor nou de inspirație poetică și să le ofere un mijloc de primire a literaturii.

Dar poeții noștri din secolul XIX-lea par a nu fi fost pătrunși de adevărul rostit de Chateaubriand cu privire la influența creștinismului asupra poeziei, când, în *Le génie du christianisme*, a spus că «dintre toate religiile cari au existat vreodată, religia creștină este cea mai poetică, mai omenească și mai favorabilă libertății, artelor și literaturii;... dezvoltă pasiunile viitoare, dă vigoare cugetării, oferă forme nobile scriitorului»...

Nedându-și seama de aceste efecte ale religiei asupra literaturii, scriitorii noștri se preocupă foarte puțin de poezia religioasă, cultivată de romantism.

Dar chiar dacă ar fi încercat să se îndeletnicească mai bine cu acest fel de poezie, ei nu ar fi putut face mai mult decât au făcut, deoarece nu aveau cultura religioasă necesară pentru aceasta.

Sentimentul religios a sălășluit în sufletul poporului românesc sub forma unui sentiment primitiv. Așa după cum limba servește celor incuți ca un simplu mijloc de comunicare, în vreme ce pentru ceilalți este darul minunat, cu ajutorul căruia se pot reda cele mai subtile gânduri, tot astfel sentimentul religios, ce este pentru cei cu o cultură religioasă un izvor nesecat de înalte reflexiuni morale, a fost pentru noi, cei lipsiți de o asemenea cultură, ca un fel de instinct ce ne-a împins o face, în clipe de mulțămire ca și în vremuri de restriște, semnul crucii.

Că sub această formă sentimentul religios a stăpânit cu putere sufletul poporului nostru, nu este de îndoit. Mulțimea mănăstirilor și sprijinul dat clerului sunt dovada religiozității vechilor domnitori, după cum un semn de religiozitate vedem în mănăstirea ce ținea să clădească fiecare boier, doritor să-și aibă un locșor liniștit pentru somnul de veci.

Cu mult mai religios însă, s'a dovedit poporul nostru, cu a sa evlavie dusă adesea până la bigotism; o evlavie cu atât mai vrednică de pomenit cu cât clerul, merit a i-o sădi și cultiva, n'a fost deloc, în unele timpuri, mai ales în ce privește pe călugări, la înălțimea misiunii.

Căci biserica a avut și la noi, de pildă în timpul lui Mateiu Basarab, perioade critice, datorite unui cler destrăbălat și lacom.

Această stare n'a înrăurit câtuș de puțin asupra sentimentului religios, căci în ochii poporului prea religios, lumina bisericii făcea să dispară petele cu cari era stropit clerul. Evlavia făcea ca multele păcate ale clerului să fie acoperite de înalta lui misiune.

Erau atunci vremile de neșovăelnică religiozitate.

A venit însă un timp, — este a doua jumătate a secolului XIX-lea — când sufletele pline de credință se simțiră clătinate de sufletul unor idei filozofice. O turburare se producea în adâncuri sufletești, din cauza luptei ce începea să se dea acolo între credința de demult și cultura cea nouă. Și astfel, se ajunse la opoziția dintre dogmele religioase și unele idei filozofice.

Șovăirea sufletului în această situație se vede clar în unele lucrări poetice. Această șovăire sfârșește la scriitorii noștri, sau prin depărtarea lor de ideea divinității sau prin apropierea de ea, — însă fără avântul poeziei religioase.

Este aici o consecință a lipsei de cultură religioasă. Și este regretabil, căci, prin această lipsă opera multor scriitori ai noștri pare a tăgădui sentimentul religios, de care însă ei nu erau lipsiți.

Și este și mai regretabil faptul că, din pricina sărăciei de inspirație religioasă a scriitorilor noștri, precum și a ideilor lor în contradicție cu spiritul religiei, un străin ar putea prea bine să pună la îndoială chiar sentimentul religios al poporului nostru.

Căci religiozitatea unui popor întreg nu se judecă după binecuvântata dărnicie a privilegiatilor de soartă, cari au clădit biserici, au întreținut mănăstiri, ci după accentele de evlavie ale unor poezii religioase, făurite de acei oameni dăruiți de Dumnezeu, în al căror cuget și suflet trebuie să se oglindească cugetul și sufletul unui popor întreg.

Întrebat de ce, ca încheiere, în fața constatărilor făcute, nu ne rămâne decât a ne exprima dorința de a vedea și în literatura noastră un avânt al poeziei religioase, care să scoată în evidență religiozitatea sufletului românesc.

Și această dorință nu se va putea îndeplini decât atunci când scriitorii noștri vor fi dobândit o cultură religioasă.

Atunci, poezia de astăzi, deșertă de simțire, bogată în zorzoane și întunecată ca o problemă de algebră, va pieri, ca să se ivească în locu-i o poezie nouă, în adevă nouă, însuflețită de cel mai sublim sentiment de care inima omenească e capabilă.

Atunci, într'un curent puternic de literatură religioasă, ce s'ar înregistra pentru prima oară la noi, poezia se va putea ridica pe aripile simțirii până la acele culmi la cari mintea omenească mai are mult până să ajungă.

Alex. I. STOICESCU

Profesor secundar

COARDELE OMENIRII ȘI CRACIUNUL

I

Dumnezeu este unul și același pentru toți. Cu toate că oamenii au cugetat despre El atât de deosebit, totuși Dumnezeu este neschimbat și asupra tuturor popoarelor și vremilor stăpânește numai unul Dumnezeu.

Deosebiți însă sunt oamenii. Ei nu sunt la fel. În aceeași familie sunt deosebiri dela frate la frate, iar dacă privim pe oameni în toată împrăștierea pământului și în toată lungimea vremilor, atunci vedem câtă felurime de socotințe și câtă deosebire în judecata oamenilor găsim dela vreme la vreme.

De aci urmeză ca, dacă oamenii, ei în de ei, sunt deosebiți, cu cât mai neasemenea au să fie când sunt luați în grămadă și-i privim ca popoare felurite și trăind unele într'o vreme, altele în alta; unele în niște ținuturi, altele în altele!

Deși, pe de o parte, răslețirea aceasta poate avea urmări păgubitoare pentru viața oamenilor, fiindcă, dacă sunt deosebiți, au să se înțeleagă mai greu unii cu alții și au să poată fi cârmuiți mai anevoios; pe de altă parte însă, deosebirea aceasta ne dă prilejuri mai bogate de a vedea cum fiecare găsește pe cărări deosebite același suș către Dumnezeu.

După venirea Fiului lui Dumnezeu în lume, popoare însemnate s'au plecat înaintea numelui Său și s'au făcut închinătoare ale lui. Și care era pe atunci un singur popor, s'a fărâmițit, apoi și-au eșit, din unul, mai multe popoare, care, în graiuri deosebite, și cu obiceiuri deosebite, au păstrat însă închinarea către același Dumnezeu și către taina venirii Fiului Său pe pământ.

Iarăși ne putem întreba, că oare nu este o pagubă dacă înaintea aceluiași Dumnezeu venim cu graiuri atât de străine al unuia de altul și că înaintea aceluiași Părinte suntem fii așa de deosebiți unul de altul? Și răspundem: Nu, fiindcă este în însăși taina lucrurilor lui Dumnezeu că lumea aceasta a Lui se poate tot împărți în atâtea ramuri și firișoare mărunte, prin care bate aceeași viață, turnată de El în sângele ei, și ne minunăm de felurimea aceasta fără capăt în care se arată tocmai puterea urzitoare a lui Dumnezeu.

Orice putere care se istovește înseamnă că are margini. Puterea lui Dumnezeu însă e fără margini. De aceia și înfățișările în care se arată chipurile vieții sădite de El sunt tot altele și altele. Dumnezeu nu are trebuință să facă precum

a mai făcut, ci tot ce face El este fără păreche și ce n'a mai fost.

Popoarele sunt și ele înfățișări din lumea aceasta fără capăt a lui Dumnezeu. Ele încheagă în sine chipuri de a fi ale oamenilor. Orice popor este un fel deosebit al vieții oamenilor. Mai cu seamă, dacă este un popor suit pe o mare scară de creștere și învățătură, atunci el este un întreg bine legat în sine și care pășește ca o singură ființă, printre alte popoare care-și pot avea chipul ființării lor.

Când ne dăm seamă că așa stau lucrurile, trebuie să ne spunem că, din sânul fiecărui popor, trebuie să se înalțe, după simțirea lui deosebită, lauda sa către Dumnezeu. Unul este Tatăl din ceruri, dar fiii săi de pe pământ trebuie să cânte laudele Lui după înzestrarea pe care fiecare și-a căpătat-o. Și cu cât fiecare popor va cânta un cântec mai deplin, cu atâta avem să zicem că viersul său este un cântec care s'ar fi simțit ca un loc gol în buna îmbinare a tuturor cântecelor.

Toate popoarele sunt ca un mare roi de albine în care fiecare trebuie să-și toarne partea lui de muncă și, din silința tuturor, să se închege harnica felurime frățească a omenirii întregi. După cum spune Sf. Irineu, «deși graiurile le sunt deosebite, dar duhul dragostei este unul între toți.»

În roirea albinelor este un bâzâit neîncetat. El este însă ca tot atâtea sunete de trâmbițe plâpânde, care, ca o cântare voioasă, vestesc osteneala harnică a tuturor.

Așa și silința popoarelor. Pentru cine le-ar privi din depărtări, ca din înaltul văzduhului desprins de mișcarea pământului nostru, ele sunt cași cum fiecare ar avea în mână coarda lui deosebită și ar cânta cu meșteșugul lui pe această parte a cântării pe care o are în mâna lui. Așa a fost el înzestrat să cânte, așa va cânta din laturea aceasta, în buna îmbinare cu coardele altor popoare și în chipul acesta se va întocmi lauda neperitoare a lui Dumnezeu.

II

Deci trebuie să cântăm pe coarda noastră nu pe a altora.

Dacă noi, Românii, suntem crescuți la sânul sfintei noastre Biserici a Răsăritului, de aici am învățat cum să slujim lui Dumnezeu și avem pe totdeauna dela ea pusă pecetea închinării noastre. Noi trebuie să ne îndeplinim chemarea noastră ca popor și să ne ridicăm cu lucrarea și strigarea noastră către Dumnezeu, așa cum am primit noi înzestrarea noastră prin lucrarea

istoriei asupra noastră și prin creșterea între puterile istoriei care a fost pentru noi această Biserică a lui Iisus Hristos.

Și dacă am primit această zestre, avem a întrebuința tot aluatul ei, așa după cum este plămădeala sufletului nostru, așa după cum ne-am deprins noi să simțim pe Dumnezeu. De aceia dacă vin acum peste noi și puteri deosebite, care pot hâi ceva din sufletele noastre, să gândim bine că noi avem de cântat cântarea noastră. Nu suntem popor al cărui suflet acum se plămădește, ci noi am trăit lungă vreme de viață sufletească și dacă în laturea învățaturii lumesti avem părți cu care suntem în urmă, în ce privește împărțirea noastră cu Dumnezeu, avem drumul nostru din vechi și putem sluji lui Dumnezeu cu felul nostru de răsăriteni, în care am adus și noi partea noastră. Prin urmare să fim totdeauna luători-aminte că avem cu noi o zestre veche, cu care trebuie să pășim în lume și pe care să o scoatem la iveală totdeauna la mari prilejuri când creștinii își arată felul în care au simțit ei pe Iisus Hristos.

Acest fel al nostru este bine prins în obiceiuri sfinte, care sunt așa de plămădite cu noi înșine, încât ele pun în mișcare mult mai viu ființa noastră decât iscodirile altora sau care vin acum și caută să se furișeze în sufletul nostru.

La unii dintre noi, care trăiesc numai din învelișul, nu și din miezul vieții românești, au pătruns și astfel de obiceiuri. Vedem chipuri străine prin care se arată mărturisirea noastră față de o sărbătoare ca a Crăciunului.

Pentru orice om însă care trăiește din măduva neamului său, asemenea arătări sunt nesuferite și cu neputință de gustat, oricât pot fi ele de frumoase și de strălucitoare, dacă le privești numai cu judecata rece și deprins de simțirea că ești Român. Pentru cine însă trăiește în părtășie cu Biserica sa, în sufletul cui trăiește viu graiul din vechi al Bisericii noastre, un obicei ca al pomului de Crăciun, de pildă, este rece și pustiu.

Ce găsim în jurul lui? Privirile setoase ale celor ce vor darurile aninate de ramurile lui și se simt fermecați de luminile lui. Dar încolo unde sunt cântările care au crescut în jurul stelei dela Răsărit? care este întocmirea mângâietoare a obiceiurilor noastre? Pomul a venit și ar vrea el să înlocuiască steaua, dar poate înlocui și ce

este scris în legătură cu steaua? Nu, fiindcă ce o fi scris la alte neamuri despre pom, sunt ale lor, nu ale noastre. A venit semnul, întocmirea lucrului pipăit, dar nu poate veni și sufletul. De aceia pomul nu poate înlocui steaua.

Când copiii intrau cu steaua în casă, ei rosteau troparul Nașterii Domnului: «Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeu nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței...» și apoi câte nu aveau ei de cântat în jurul acestei stele! alcătuite pe țesutura unor frumoase cugetări din povestirea evangheliilor despre Nașterea Domnului!

În fața unor astfel de stări de lucruri, noi trebuie să ne dăm toată silința pentru a păstra întreaga datină a sărbătorilor noastre, fiindcă în ele trăiește însăși tradițiunea Bisericii noastre, cu tot ce poporul nostru a croit dela dânsul în jurul lor.

A veni acum cu alte datine dela alte popoare, înseamnă a nu mai voi să fim noi, a fugi de noi înșine, pentru a fi alții. Datoria Bisericii însă este de a păstra așa cum au fost din vechi lucrurile în care se află așternută viața sufletească a poporului nostru și a ne împotrivi cu toată tăria furișărilor din afară, care, oricât ori fi ele de poleite și oricât meșteșugul saloanelor celor bogăți or și să le lustruiască, sunt totdeauna ceva străin de noi, ceva care înseamnă a ne lepăda de noi înșine. Și dacă în învățăturile despre cărmuirea sufletului noi înțelegem că, a te lepăda de tine este ceva bun, nu despre această lepădare este vorba aici, ci tocmai de desființarea ta însuși, ca ființă cu însemnarea ta adevărată, și așezarea altuia în locul tău. Când noi însă zicem să ne lepădăm de noi înșine, înțelegem să desființăm iubirea către păcatele noastre, pentruca să rămâie în noi numai ce este cu adevărat bun. Apoi la păstrarea acestei părți bune trebuie să ținem, la felul legăturii pe care îl avem din vechi cu Dumnezeu în sărbătorile noastre, și aici trebuie să fim cu priveghere ca să nu lăsăm această parte bună să fie înecată de buruiana străină a unor obiceiuri care sunt străine de noi și nu trebuie să și găsească culcuș între noi.

Aceasta înseamnă să cântăm lui Dumnezeu cu coardele noastre și să nu se audă între noi coarde străine.

Arhim. SCRIBAN

Cu toate deosebirile, mari și mici, care se pot găsi în cărțile Bibliei, o unitate organică le străbate și leagă împreună toate părțile din care este întocmit sfântul volum. Astfel, cu toate că scriitorii vechiului Testament au trăit în vremuri și locuri atât de deosebite, cu toate că au mănuit tradițiunile orale și scrise ale neamului lor în chipuri atât de fierbinte, ei au urmat cu limpezime aceiași țintă religioasă și au contribuit cu tărie, fiecare în felul lui, și pe treapta lui, către desfășurarea planului dumnezeesc care culmina în persoana și lucrarea lui Hristos.

FRANCIS E. GIGOT,

în *General Introduction to the Study of the Holy Scriptures*. New-York 1900, p. 15

Ceeace ar trebui să se știe înainte de încheierea concordatului

Este în deobște cunoscut, că biserica romano-catolică, sau, mai exact, papalitatea a urmărit în tot timpul evului mediu stăpânirea lumească și că din această cauză a dus lupte înverșunate cu unii suverani, lupte din care papii au ieșit când învinși când învingători, dar care pentru biserică au avut întotdeauna urmări triste, pentru că a înstreinat de ea multe suflete.

Astăzi sunt destui victime a credinței greșite, că papii ar fi renunțat la aspirațiunile lor de dominațiune lumească, că s'ar fi convins ei înșiși de zadarnicia sau imposibilitatea realizării visului lor și că s'ar mulțami cu supremația spirituală, dându-și toate silințele numai în direcțiunea de a supune întreaga creștinătate autorității lor pontificale.

Cei cari cred aceasta nu cunosc istoria papalității din ultimele decenii ale veacului XIX și din cele două și jumătate decenii ale veacului în care trăim. Papalitatea urmărește și acum, așa cum a urmărit întotdeauna, stăpânirea asupra lumii întregi, chiar a celei necreștine, nu numai în înțelesul spiritual sau religios, ci și — sau mai ales — în cel social, cultural și politic.

Tendința către stăpânirea lumii din punct de vedere religios, ca adică religiunea creștină, sau telul în care creștinismul își reprezintă raportul dintre om și Dumnezeu, să ajungă dominantă în toată lumea, este o tendință pe care a urmărit o și creștinismul veacurilor primare și nu este streină nici unei confesiuni sau secte de altădată și de astăzi. O asemenea tendință formează idealul spre a cărui realizare e firesc să se îndrepte privirile oricărui bun și luminat creștin, care este adică convins de superioritatea credinței sale față de toate celelalte credințe religioase și care dorește izbăvirea tuturor oamenilor din mreșile rătăcirii. Ea nu este altceva de cât dorința, ca toată omenirea să se închine aceluiaș Dumnezeu, în unul și acelaș fel, să practice aceeaș morală, izvorită din și determinată de credința în Tatăl ceresc, să întroneze, cu alte cuvinte, împărăția lui Dumnezeu pe pământ,

Pe când însă toate celelalte confesiuni și secte creștine se socotesc simple servitoare în slujba acestui ideal și-și dau din răspuțeri silința să conducă omenirea spre atingerea acestui ideal, biserica romano-catolică, în mândria-i nesocotită, se identifică cu acest ideal, pretinde că ea și numai ea singură este însăș împărăția lui Dumnezeu pe pământ, numai fiii ei pot fi siguri de mântuire și ca atare fericiți atât în viața de veci cât și în cea de aci de pe pământ și că deci în afară de țarul ei nu există mântuire. Această pretenție trufașă și necreștină a fost exprimată de mulți

teologi și prelați catolici mai de demult și mai de curând, iar în vremea din urmă o aflăm expusă într'o formă barocă în *Catehismul de unificare* al papii Piu X, apărut în anul 1905, unde stă scris negru pe alb: «*In afară de catolica și apostolica biserică romană nimeni nu poate fi fericit, precum nimeni n'a putut fi scăpat de potop în afară de corabia lui Noe, care a preînchipuit biserică*», (traducerea germană a lui Stieglitz, pag. 94). Se concede de pretinsul deținător unic al monopolului mântuirii oamenilor, că «*cei cari fără vină și de bună credință*» se află în afară de sânul bisericii papale, dacă au primit botezul valabil sau cel puțin îl doresc sincer și dacă pe lângă aceasta «*caută adevărul cu inimă curată și împlinesc pe cât pot voia lui Dumnezeu*» se află «*pe calea ce duce la mântuire*». Această concesiune este însă numai de formă și nu schimbă sau îndulcește întru nimic pretenția, că mântuirea se dobândește numai în sânul bisericii romane, ci urmărește pur și simplu scopul de a slăbi impresia neplăcută ce o face absurda ei pretenție. O dovedește aceasta până la evidență cuprinsul aceluiaș Catehism, în care se desfășură mai departe următoarele idei: Pentru a fi fericit nu e de ajuns să fie cineva membru sau fiu al bisericii catolice, ci trebuie să fie un membru viu. Membrii vii sunt numai cei ce se află în stare harică (pag. 94.). Cei cari au săvârșit păcate de moarte nu sunt în stare harică (pag. 103) și pot redobândi această stare prin taina pocăinței: «*Taina pocăinței este necesară pentru dobândirea fericirii tuturor celor cari au săvârșit vre un păcat de moarte după primirea sfântului botez*» (pag. 193). Taina pocăinței se administrează însă valabil numai de biserica papală (pag. 191), așa că este cu totul exclus ca cineva să fie membru viu al bisericii și deci fericit sau mântuit în afară de biserica papală.

Însăș cuvintele: «*pe calea ce duce la mântuire*» arată, că concesiunea admisă e iluzorie, pentru că ele însemnează, că în afară de sânul bisericii catolice cineva poate ajunge numai până la calea ce duce la mântuire, iar nu la mântuirea însăș, care se obține numai și numai în sânul catolicismului. «*Pe calea ce duce la mântuire*» însemnează dar, în ultimă analiză, «*pe calea către biserica romană.*»

Având pretenția că este însăș împărăția lui Dumnezeu, biserica papală pretinde mai departe supunere necondiționată, căci «*puterea de a porunci o are biserica dela Iisus Christos. De aceea cine nu ascultă de biserică, nu ascultă de însuș Dumnezeu*». Biserica de care trebuie să asculte oricine — cum vom vedea mai departe —

este numai biserica papii, deoarece: «papa are cea mai mare demnitate dintre demnitățile de pe pământ» și aceasta îi împărtășește cea mai înaltă și mai nemijlocită putere peste toți păstorii de suflet și credincioșii» (pag. 99).

Aci avem dar în formă clasică ideea stăpânirii lumesti sub masca religioasă.

Cât de departe merg pretențiile Romei cu privire la supunerea ce-i dătoresc credincioșii, a spus-o Leon XIII-lea, în locuțiunea adresată pelerinilor irlandezi, în ziua de 21 Februarie 1893: «Dorința cea mai profundă a sufletelor voastre să fie aceasta, ca gândurile și hotărârile voastre să fie aceleași cu ale noastre. Nu numai poruncile noastre exprese, ci și dorințele și sfaturile noastre să fie sfinte, pentru că vi le dă însuș Iisus Christos prin vicarul său», (Eberle, Der Altramontanismus, pag. 53). Această supunere până și a gândurilor, trebuie să aibă loc în orice privință, cum a cerut-o acelaș papă dela pelerinii italieni în acelaș an și aceeaș lună: «Cuvântul nostru să fie dreptarul ținutei voastre, atât în domeniul ideilor, cât și într'al activității din afară», (Eberle, op. cit.). Ea trebuie să fie apoi din inimă, iar nu numai din buze sau exterior, ori de formă, cum o cere acelaș papă, în enciclica sa «Praeclara gratulationis» din 28 Iunie 1894: «Înainte de toate datoria voastră de căpetenie să fie de a vă supune autorității bisericesti din toată inima și de bună voie, iar nu cu îndoială și neîncredere», (Eberle, op. cit.). Aceeaș idee o repetă papa Piu X, în teza 7, din Silabul său, din anul 1907, ceea ce a determinat pe un scriitor protestant să scrie, în recensia sa asupra Silabului, următoarele caustice cuvinte: «Nu este de ajuns va să zică, să te supui în tăcere lepădăturilor unui despotism ierarhic. Nu este de ajuns să taci și să-ți încui în piept convingerile tale proprii. Trebuie să-ți sfărâmi și această convingere. Trebuie să-ți impui să zici albului că-i negru, focului că-i rece. Trebuie să-ți pui în cătușe nu numai trupul, ci și sufletul», (Wahrmund, Katholische Weltanschauung und freie Wissenschaft» pag. 19).

* * *

Aceste pretențiuni nebune sunt urmarea firească și necesară a sistematicii desfigurări aduse de iezuiți noțiunii de credință, a surghiuirii credinței din lăuntrul sufletului și a reducerii ei aproape exclusiv la acte din afară. Ele înjosesc demnitatea omenească, atât a celor ce le recunosc și li se supun, cât și a celor ce le predică și caută să le pună în practică, pentru că arată pe cei dintâi lipsiți de cap și de voință, iar pe cei de al doilea fără inimă sau în slujba celui mai sălbatec instinct de dominație asupra semenilor lor, a fraților lor întru Christos. Și

dacă ele s'ar mărgini la viața pur religioasă și morală, scandalul și revolta ce produc în sufletele independente ar putea fi mai ușor trecute cu vederea, dar ele se întind asupra tuturor domeniilor vieții, vor să cuprindă întreaga activitate omenească publică și privată, socială, culturală și politică, a masselor ca și a autorităților și capetelor încoronate, ca nimeni și nimic să nu se sustragă de sub autoritatea papii, ca acesta să fie socotit Dumnezeu pe pământ.

Înșiși papii din ultimul timp au exprimat oficial aceste aberațiuni. Astfel Leon XIII zice în enciclica sa: «Immortale Dei», dela 1 Noembrie 1885: «Tot ce este sfânt în viața omenească, tot ce se raportă la mântuirea sufletelor și la slujirea lui Dumnezeu, fie în sine însuș și după firea sa, fie din pricina relațiunii în care stă cu acesta, toate acestea sunt supuse autorității bisericesti și judecării ei». Dacă mai este vreo îndoială, că ar fi ceva în activitatea omenească ce să nu fie socotit de papă, că trebuie să stea sub controlul lor, o înlătură cu totul Piu X, care spune că în atribuțiunea sa intră: «să conducă spre ordinea politică și morală, atât obștea întreagă, cât și pe fiecare ins în parte, nu numai masele, ci și autoritățile, atât în viața privată, cât și în cea publică, atât din punct de vedere social, cât și politic. Supremului pontifice îi este cu neputință, în calitatea sa de propoveditor al credinței, să lase la o parte chestiunile politice». (Alocuțiunea ținută în ziua de 9 Noembrie 1903).

La o lună și câteva zile mai târziu, adică la 18 Decembrie 1903, acelaș papă scria, în al său «Motu proprio», despre democrație: «Pentru îndeplinirea scopurilor ei, democrația creștină are să stea în cea mai strânsă dependență de autoritatea bisericască, arătând complectă supunere și ascultare episcopilor și organelor lor. Nu este zel meritoriu nici adevărată pietate, ca cineva să întreprindă fie și lucruri frumoase și bune fără aprobarea Chiriarhului respectiv . . . Scriitorii catolici trebuie să se supună, ca și ori ce creștin îndeobște episcopilor lor și pontificelui roman, în tot ce se atinge de interesele religioase și acțiunea bisericii în societate, cu toată priceperea și voința». Ca și cum aceasta n'ar fi fost de ajuns, inimosul papă rânduește mai departe, ca cele 19 norme stabilite de el pentru destășurarea acțiunii democrației creștine: «să fie privite ca dreptarul permanent după care ea să se conducă» și ca «să fie trimise tuturor comitetelor, uniunilor și societăților catolice de ori ce fel. Societățile să le afișeze la sediul lor și să le citească adesea în adunările lor. Rânduim pe lângă aceasta — se zice mai departe — ca jurnalele catolice să le publice în extenso și să adauge explicația, că trebuie observate, și ele (societățile) să le observe, iar în caz contrar să fie mustrate cu asprime și dacă după aceea nu se

vor supune, să fie interzise de autoritatea bisericească» (Germania din 19 Decembrie 1903).

Intreaga viață politică și în deosebi cea socială trebuie—potrivit rânduelilor lui Piu X—să stea deadreptul la porunca papii. Motivarea juridică a acestei pretențiuni o dă un domestic prelat papal astfel: «*De oare ce biserica intră în societatea omenească în virtutea nemijlocitului ei drept divin, are menirea să aducă la îndeplinire ideile dumnezeescului ei Intemeitor. De aceea societatea naturală, adică familia și statul trebuie să asculte de biserică și să primească învățătura despre intențiunile lui Iesus Christos cu ele și să-și lase mână liberă și deplină împuternicire de a aduce la îndeplinire aceste intențiuni. De aci urmează, că ori ce soluționare a problemelor sociale fără consimțământul bisericii nu corespunde cu intențiunile și rânduelile lui Christos, ci le stă împotriva; că, orice deslegare a chestiunilor sociale, care este îndreptată împotriva bisericii, este o crimă față de omenire, care — în loc să scape prin aceasta de mizerie — dimpotrivă se adâncește în ea și mai mult, în loc să fie condusă spre casa părintească cea veșnică, este alungată în pustiu fără sfârșit; că, în sfârșit, orice deslegare a chestiunilor sociale fără aprobarea bisericii sau împotriva ei trebuie să atragă asupra omenirii urgia lui Dumnezeu. Problemele sociale trebuie dar rezolvite pe tărâmul ultramontan, adică cu aprobarea bisericii și a papii. În acest înțeles scrie sanctitatea sa papa Piu, în prima sa enciclopică: Dacă m'ar întreba cineva, ce deviză exprimă voința mea, i-aș răspunde, că nu poate fi alta decât: Instaurare omnia in Christo — A reînnoi toate prin Iesus Christos, (Eberle, Der Ultramontanismus, pag. 20).*

Este limpede dar, că statul trebuie — după socotința papilor și a teologilor ultramontani — să-și plece adânc capul înaintea papii și a subalternilor lui, să nu iasă din voia ierarhiei bisericești în rezolvirea problemelor sociale. Prin probleme sau chestiuni sociale curia papală și teologia catolică înțelege însă și chestiunile pur politice, așa că pretenția lor este ca biserica să dicteze statului în toate. Concepțiunea medievală a papilor Grigore VII și Bonifaciu VIII, după cari biserica e soarele și statul luna, biserica e sufletul și statul trupul, nu s'a schimbat întru nimic, ci a fost apărută și susținută întocmai și de papii dela sfârșitul veacului XIX și începutul celui al XX-lea și este deviza de care s'a condus și se vor conduce toți papii în raporturile lor cu statele, numai că unii o mărturisesc pe față și brutal, iar alții o tănuiesc în adâncul sufletului, pândind numai momentul, ca să poată face uz de ea. Astfel Leon XIII găsește foarte nimerită asemănarea lui Gregore VIII despre raportul dintre biserică și stat, după care puterea lumească își ia ființa dela puterea spirituală, întocmai cum

trupul își primește ființa dela suflet. Biserica după el este «*o societate desăvârșită ca ființă și ca drept. Precum scopul ei este cel mai sublim, tot astfel și puterea ei este superioară oricărei alteea... De aceea este o încercare cu totul nedreaptă și necugetată de a urmări subordonarea bisericii față de Stat în exercitarea misiunii ei. Aceasta ar însemna să se răstoarne ordinea firească, adică să se subordoneze supranaturalul naturalului, (Enciclica Immortale Dei). «Subordonarea puterii lumești față de cea bisericească — a zis Piu IX — decurge din întâetatea sacerdoțiului față de Stat, care la rândul-i este urmarea întâetății menirii celui dintâi față de cel de al doilea. Autoritatea Statului atârnă de a sacerdoțiului, cum atârnă lucrurile omenești de cele dumnezești, cele lumești de cele spirituale», (Hoensbroech, Moderner Staat und römische Kirche, pag. 36).*

Pe aceste învechite teorii despre raportul dintre biserică și stat se întemeiază dreptul invocat de papi de a se amesteca în afacerile statului și a declara nule legi ce nu le convin, cum a făcut Piu IX cu constituția austriacă din 21 Decembrie 1867 și cu legile votate de reichstagul german în Maiu 1874. În alocuțiunea sa din 22 Iulie 1868, Piu IX s'a exprimat astfel: «*...Cu deplina noastră putere apostolică respingem și condamnăm amintitele legi și orice, fie în acestea, fie în altele, s'a dispus, s'a adus la îndeplinire sau s'a întreprins de guvernul austriac sau de orice altă autoritate inferioară în chestiunile ce țin de dreptul bisericii și declarăm cu aceeași deplină putere apostolică, că aceste legi și toate urmările lor au fost cu totul nule și fără de putere și așa trebuie să rămână», (Mirbt, Quellen zur Geschichte des Papstums, pag. 371). Despre legile prusace din Maiu 1874, zicea de asemeni același Piu IX, în enciclica sa «*Quod nunquam*» din 5 Februarie 1875, că «*ele n'au fost date unor cetățeni liberi, ca să li se poată cere supunere rațională, ci s'au impus unor sclavi, pentru ca să-i constrângă la ascultare prin puterea înspăimântării, de aceea sunt nevalabile, pentru că sunt cu totul protivnice dumnezeestii rândueli a bisericii*» (Goetz, Klerikalismus und Laizismus, pag. 125).*

Tot Piu IX a accentuat dreptul papilor de a depune pe suverani. Aceasta a făcut-o el în răspunsul ce a dat la adresa «*Societății scriitorilor din Roma*», în care afirmă, că el are în principiu acest drept, nu pentru că este nesupus greșelii, ci ca o emanațiune a autorității papale și regretă că au trecut vremile pline de credință «*în care papa era cinstit ca ceeace este, cu alte cuvinte ca judecătorul suprem al întregii creștinătăți*», (Hoensbroech, op. cit. pag. 11).

Pe când biserica are dar asupra statului

drepturi absolute și putere discreționară, statului nu-i e îngăduit să se amestece în treburile bisericii, ci el trebuie numai să-și îndeplinească multiplele datorii ce are față de ea. Așa, el trebuie să recunoască legile și dispozițiunile ei, să le aplice în domeniul dreptului profan, să sprijine biserica în drepturile ei și, când trebuința va cere, să-i puie la dispoziție chiar puterea sa militară. Conducătorul de această idee, că statul este jandarmul bisericii, *cardinalul Ledochowski* a pretins guvernului prusian, în timpul războiului dintre Prusia și Franța (1870—1871), ca să reînființeze statul papal.

Suveranitatea absolută și indiscutabilă a papiilor, așa cum o înțelege și visează orice bun catolic, a expus-o mai limpede decât oricine, tocmai pe timpul războiului franco-german-*iezuitul Liberatore* în lucrarea sa „*La chiesa o stato*“ Acolo se zice: «*Poate fi îndățat statul ori cât, poate crește suveranitatea sa foarte mult, dar subordonarea sa față de biserică nu poate fi tăgăduită. Tot ce privește pe om trebuie rânduit de biserică. În ea sunt soldatul cu armele sale, jurisconsultul cu codul de legi, scriitorul cu condeiul, profesorul cu cateara, cetățeanul cu raporturile sale sociale. Papii trebuie să i-se supună toți stăpânitorii lumesti. Papa fiind instituit de Dumnezeu ca judecător al popoarelor și al regiilor, al indivizilor și al națiunilor și în persoana lui intrupându-se o putere supremă și dumnezească, nu poate fi supus vreunei suveranități pământești. El este așezat de Dumnezeu pe vârful oricărei suveranități. Exercițarea autorității suveranului politic este supusă papii, așa că el (papa) trebuie să-l conducă în celece privesc scopul spiritual și câteodată trebuie să-i prescrie sau să-i interzică anumite acțiuni. Intreaga lume este un teritoriu care este proprietatea papii. De aceea, sfânta Congregațiune a sfântului oficiu a osândit, printr'un decret aprobat de papa *Inocențiu X*, ca eretică, propozițiunea, că papii publicau decrete într'un teritoriu ce nu le aparțineau, când făceau cunoscute bulele lor în localități care se aflau sub dominația altor prinți lumesti. Toți oamenii fără excepție sunt supuși papii, cei botezați în chip actual, cei nebotezați potențial... Principele lumesc nu încetează nici ca principe să fie supus papii, precum nici autoritatea politică a celui dintâi nu încetează niciodată să fie subordonată autorității spirituale». Nici mai mult nici mai puțin, după *iezuitul* cu nume așa de frumos, decât că orice suflet omenesc datorește supunere papii. Că e catolic sau nu, că e măcar botezat sau nu, nu importă, orice om trebuie să recunoască în papă pe șeful său suprem în orice privință, să vadă în el pe Dumnezeu intrupat. Dacă n'o face, este vinovat și-și pierde mântuirea de veci, pentru că iudeii și păgânii*

trebuie să știe, că «*e datorie pentru orice om să facă parte din biserică, de oarece orice om este fără îndoială dator să meargă pe calea ce Dumnezeu a rânduit să ducă la fericire, când acesta i-se arată*» (*Eberle*, op. cit., pag. 11), iar ereticii și sectanții, ca unii ce au primit botezul «*sunt datori să observe legea creștină și bisericăscă (cea catolică, bine înțeleasă), și sunt supuși în toate acțiunile lor, dar în deosebi în ceea ce privește contractarea căsătoriei, dreptului bisericăsc*» (*Staatslexikon der Görresgesellschaft*, vol. II, pag. 847). Această supunere fiind prescrisă de dreptul divin, trebuie adusă la îndeplinire «*chiar împotriva voinței individului și fără consimțământul lui*», (*Idem*, vol. I, pag. 113), pentru că biserica dispune și de dreptul de a se folosi de mijloace de constrângere materială, nu numai morală. Sinodul din Vatican (1870) a recunoscut din nou acest drept, în virtutea căruia biserica papală poate oricând să înceapă din nou ororile inchiziției. «*Oricine va zice, — hotărăște Sinodul, — că *Christos Domnul și Mântuitorul nostru* a dat bisericii numai puterea de a conduce prin sfat și îndemn, nu însă și de a porunci prin legi și a constrânge și opri pe cei rătăciți și protivnici prin judecată din afară și pedepse aducătoare de îndreptare, să fie anatemă*» (*Goetz*, op. cit., pag. 142)-

Dreptul bisericii de a uza de mijloace de constrângere împotriva celor ce nu i-se supun în totul este întemeiat de jurnalul catolic *Germania*, din Berlin, precum urmează: «*După învățătura catolică, sfântul botez încheie, între celce se botează și biserică, o legătură pe viață, care în nici un chip nu poate fi desfăcută. De aceea rămân sub puterea bisericii chiar și cei ce cad în erezie, cari, cu toată ruperea lor de biserică, pot fi pedepsiți de aceasta chiar cu moarte,*» (*Germania*, 17 Ianuarie 1901).

Părerea, că biserica poate pedepsi cu moartea pe eretici a fost susținută un an mai târziu și de un *iezuital*, *Bror*, în lucrarea sa „*Modernes A B C*“, dar față de protestele vehemente ale opiniei publice a trebuit să fie sacrificată la apariția cărții în a doua ediție.

Afirmațiunea de mai sus a *iezuitalui Liberatore*, că toți oamenii fără excepție sunt supuși Papii, este un punct de credință catolic, pe care l-a repetat și confirmat papa *Piu IX*, în scrisoarea sa din 7 August 1873, către împăratul Germaniei *Wilhelm I*, în cuvintele: „*Ori cine a primit botezul, depinde de papă într'un fel sau chip oarecare*“, (*Mirbt*, op. cit. pag. 386).

* * *

Ridicând pretenția, că numai ea mântuește sufletele, biserica papistașă pretinde în același timp, că ea singură are dreptul să fie dominantă

în orice stat. Principiul libertății conștiinței și a cultului este dar pentru ea inexistent. Deja, în anul 1832, papa Grigore XVI, osânda acest principiu, în bula sa «*Mirari*», înfierându-l ca „o susținere rătăcită și perversă, ba chiar discredita, care provine de izvorul murdar al indife-rentismului“, (Hoensbroech, op. cit. pag. 152), iar Piu IX, condamnă în enciclica sa „*Quanta cura*“ din 8 Decembrie 1864, propozițiunea: „Fără îndoială, libertatea conștiinței și a cultului este un drept al fiecărui om, drept care trebuie făcut cunoscut și aplicat prin legi în fiecare stat cu bună rânduială“, (Roenneke, Pius X, Enzyklika und Sylabus, pag. 11).

Ca în toate, procedura Romei papale în chestia toleranței religioase a fost întotdeauna și este dublă, adică ea nu recunoaște libertatea conștiinței și a practicării cultului altor biserici acolo unde ea e dominantă sau cel puțin în majoritate și o cere cu tărie unde nu este dominantă.

Canonistii ei se străduiesc să facă negrul alb și albul negru, încercând să justifice acest dublu joc inoral. „*Papa cere* — zice iezuitul Cl. S. hrader, comentând propozițiunea 77 din Silab — în statele în care locuiesc numai catolici, dominațiunea numai a bisericii catolice și excluderea ori căruia alt cult“, (Der Papst und die modernen Ideen, vol. II, pag. 40). Că această pretențiune nu se referă la statele „în care locuiesc numai catolici“, ci la cele în care catolicii sunt în majoritate, este evident, pentru că, dacă populația unei țări ar fi toată catolică, ceea-ce este imposibil de fapt, chestiunea libertății altor culte n'ar avea nici un rost să se mai pună în acea țară. Concluzia e dar: biserica papală e împotriva libertății celorlalte culte în țările în care credincioșii ei sunt în majoritate. Aceasta e una din atitudini.

Acum a doua. „*Un guvern protestant* — zice un alt iezuit — trebuie chiar din punctul lui de vedere religios, acel al liberei cercetări, să lase supușilor săi libertatea de a ține de confesiunea creștină care vor voi“, (Cathrein, Moralphilosophie, vol. II, pag. 555). Va să zică, în țările protestante, unde catolicii sunt în minoritate — și acesta este de sigur cazul, după canonistii lor, și în țările ortodoxe — trebuie să domnească cea mai deplină toleranță religioasă, pentru ca să nu fie stânjeniți ei.

Mai pe șleau o spune aceasta un alt teolog catolic, italianul Rufoni: „*E limpede* — zice el — că este o libertate a cultului care nu e osândită nici de osândit. Așa d. p. în țările necatolice, libertatea cultului e lucru bun, e un pas către adevăr; în țările catolice însă, precum e Spania d. p., ea este dimpotrivă un pas către rătăcire

și ca atare foarte rea“, (la Goetz, op. cit. pag. 258).

În fine, alt teolog caută să găsească justificarea pentru care biserica sa se servește în această chestiune de două măsuri diferite și crede, că a găsit-o în învățătura despre infalibilitatea papală. Iată cum argumentează el: „*Un guvern poate numai atunci să recunoască și tolereze o singură religie și să le excludă pe celelalte, când este cu totul sigur, că acea religie este singura adevărată și dreaptă. Cine dă însă statului protestant chează, că d. p. învățătura luterană este singura adevărată? Vre o autoritate bisericască, poate? Așa ceva nu există în această confesiune, iar prin sine însuș guvernul nu-și poate face o asemenea convingere. Numai o autoritate nesupusă greșelii poate oferi această garanție*“, (M. Canus, Apologetische Rundschau, 1906).

De sigur, că aceeaș argumentare s'ar susține de canonistii catolici și față de biserica noastră ortodoxă, deși autoritatea ei supremă, în materie de credință și disciplină bisericască, sfântul sinod, ca persoană colectivă, garantează cu mult mai bine infalibilitatea hotărârilor sale decât un singur om, papa.

Numai de mare nevoie, când nu poate altfel, când interesele statului o impun, numai atunci biserica papală consimte, nu fără multă părere de rău, ca toleranța religioasă să se aplice și altor culte. Cu câtă strângere de inimă se învoiește la aceasta, se vede din următoarele principii de drept bisericesc pe care se vede silită să le aplice când nu se poate altfel: „*Statul catolic recunoaște, cum este prin sine însuș clar, ca singură religie adevărată, biserica romano-catolică și deci numai pe aceasta ca singura îndreptățită. Prin ele înșile n'au dar confesiunile necatolice nici un drept de existență. Cu toate acestea, chiar și în statele catolice se recomandă, în ziua de azi, toleranța politică, ba chiar și paritatea religiunilor necatolice, despre care s'ar putea zice, că e necesară spre binele statului. În asemenea caz, toleranța se impune. Toleranța politică este îngăduită, după învățătura generală a teologiei, când acordarea libertății religioase aduce mai mult folos decât pagubă, sau invers, când refuzul aduce mai multă pagubă decât folos*“, (G. Mix, Roms Ziele in Theorie und Praxis, pag. 14).

* * *

Din toate acestea reiese limpede ca lumina zilei, a) că Roma socotește acordarea libertății religioase din partea celorlalte confesiuni ca un principiu necesar, iar din partea ei ca un rău necesar, ca o belea de care nu se poate scăpa

în anumite cazuri, și b) că ținta ei ultimă este stăpânirea absolută asupra întregii lumi.

Aceste două puncte au fost întotdeauna ținta spre a cărei atingere a năzuit neîncetat diplomația papală. A spus-o aceasta fără înconjur primul papă infalibil, Piu IX, în celebrul său Syllabus, ale cărui idei fundamentale sunt următoarele:

Recunoașterea religiei catolice ca singura îndreptățită în ori-ce stat și excluderea tuturor celorlalte culte (propozițiunile 77—79);

Neadmiterea libertății religioase și reîntronarea constrângerii către credință, prin introducerea din nou a inchiziției împotriva creticilor (propozițiunile 15—18, 21 și 24);

Absoluta independență a bisericii de stat și aservirea statului față de biserică (propozițiunile 19, 42 și 43);

Înlăturarea cu desăvârșire a oricărui amestec al statului în afacerile bisericești și a dreptului de apel către puterea laică în cazuri de abuz din partea autorității bisericești (propozițiunile 28, 41);

Imunitatea complectă a averilor și persoanelor bisericești, adică scutirea lor de impozite, de a se judeca înaintea instanțelor civile, de a lua parte la război etc. (propozițiunile 30-32).

Dependența de biserică a întregului învățământ, dela școala primară până la Universitate și neamestecul statului sub vre-o formă, în chestiunile școlare (propozițiunile 45—48);

Nulitatea căsătoriei civile și validitatea numai a căsătoriei religioase și dreptul exclusiv al bisericii de a se pronunța în orice chestiune matrimonială (propozițiunile 65—74).

Nu există știință adevărată afară de cea patronată și tolerată de biserică (propozițiunile 8, 14, 22), etc., etc.

Ceva mai retrograd, mai exclusiv, mai îngust și mai puțin tolerant de cât Silabul lui Piu IX, cu greu se poate găsi în întreaga istorie a culturii. «*Silabul — zice un scriitor protestant — este condamnarea sărbătorească a întregii lumi necatolice. El condamnă orice cultură de stat sau civilă, ori care ar fi direcțiunea căreia ea aparține, dacă nu este ultramontană*» (Goetz, op. cit. pag. 277).

Acelaș infalibil sfânt Părinte osândește, în enciclica sa «*Quanta cura*», opiniunile false și perverse ale acelor cari tăgăduiesc «*salutara putere, pe care biserica romană a primit-o dela dumnezeul ei Intemeietor și pe care trebuie s'o exercite neinfluențată de nimeni până la sfârșitul veacurilor, nu numai față de fiecare ins în parte, ci și față de națiuni, de popoare și de căpeteniile lor cele mai înalte*», cum și pe aceia cari susțin, că «*cea mai bună formă de societate este aceea în care cărmuirea nu recunoaște bisericii*

dreptul de a constrânge pe contravenienți prin pedepse religioase decât doar în ce privește asigurarea păcii», ca și pe cei ce învață, că «*voința poporului este legea supremă*» (Denzinger, Enchyridion symbolorum et definitionum, pag. 372, 373).

Aceste două monumente de intoleranță și de aspirațiune neînfrănată către despotism le recomandă Piu IX să servească credincioșilor catolici ca «*unitate de măsură pentru învățătura bisericii*» (alocuțiunea ținută episcopilor în ziua 17 Iunie 1867), iar urmașul său, Leon XIII, le numește «*dreptar pentru gândurile și purtarea, spiritul și actele drept credincioșilor săi fii*» (enciclica «*immortale Dei*» și scrisoarea către episcopul Dubert din Perigueux, la Rönneke, op. cit. introducere, pag. XI).

În aceeaș strună cântă mai târziu (1903) cardinalul german Fischer, care numește Silabul «*piatra de încercare a vremurilor noastre, cu ajutorul căruia se poate face deosebire între ceea ce stă în armonie cu adevărul catolic și cu ce-i stă împotriva*» și regretă, că «*sunt scriitorii catolici, cari au îndrăznit să lase la o parte sau să micșoreze valoarea acestui foarte important document*» (Goetz, op. cit. pag. 54),

Papii nu s'au ferit dar ca să-și dea pe față planurile lor de supremație asupra întregii lumi. Sfârșitul veacului XIX și începutul celui al XX au fost în mare parte prielnice visului de aur al Suveranilor pontifi, în multe state ei s'au apropiat simțitor de ținta lor. Acest succes l-au obținut pe de o parte prin stăruință neclintită în urmărirea idealului spre care-și aveau privirile ațintite, iar pe de altă parte prin miopia intelectuală a oamenilor de stat cari au avut în mână firele politicii bisericești.

* * *

Arma cu care Roma papală a cucerit toate succesele dobândite au fost **concordatele**. În veacul XIX s'au încheiat cele mai multe concordate. Cu toate că multe din ele nu mai sunt în vigoare, totuși o scurtă privire asupra cuprinsului lor ne va arăta limpede ce urmăresc papii și cum înțeleg ei să-și pună în practică gândurile de stăpânire lumească ce le frământă mintea și nu-i lăsa să doarmă de nerăbdarea de a-le vedea împlinite.

Însuș faptul, că Roma a izbutit în veacul trecut să încheie concordate cu aproape toate statele în care era un număr oarecare de supuși catolici, este un succes pentru ea. Noțiunea de concordat implică în sine recunoașterea bisericii din partea statului ca o putere cu aceleași drepturi ca și el și cu care încheie un contract, căci concordatul este un contract internațional, care

● exprimă înțelegerea dintre un stat oarecare și scaunul papal cu privire la chestiunile bisericești.

În teorie părțile contractante au drepturi egale, în fapt însă biserica este privilegiată prin concordate în dauna statului, de oarece statul — potrivit propozițiunii a 43-a din Silab și teoriei canoniștilor despre concordat — nu poate să denunțe concordatul, pe când curia papală este îndreptățită, ba chiar obligată, să nu-l respecte, dacă cumva prin el se aduce pagubă sutlească credincioșilor. Clauza tacită cu care papii încheie orice concordat este formula «*rebus sic stantibus*», adică «atât timp cât lucrurile vor fi neschimbate», sau mai exact: cât va conveni papii, concordatul va fi respectat, când nu-i va mai conveni, va fi schimbat sau abrogat.

Nici o mirare dar, că în mintea canoniștilor curialiști, concordatul nu este nicidecum un contract, care cuprinde obligațiuni reciproce ce-și i-au ambii contractanți, ci o simplă concesiune, un act de indulgență din partea bisericii față de stat, act care exprimă «*o dovadă de o deosebită bunăvoință a bisericii către stat*» (Iezuitul Wernz, în lucrarea sa *Jus decretale*, vol. I, pag. 222). Concordatul fiind numai o concesiune făcută de biserică statului, după cererea lui, e foarte firesc — continuă teoria — ca biserica să poată retrage oricând această concesiune și ca statul să rămână totuși și mai departe obligat, chiar și după aceasta, ca să respecte obligațiunile ce a contractat, ca unul ce și altfel este dator să asculte de biserică și să nu iasă din cuvântul ei (Hoensbroech, op. cit. pag. 98).

Toate concordatele încheiate de papii Piu IX și Leon XIII sunt formulate potrivit acestei teorii. În cele mai multe din ele se întâlnesc și repetă adesea expresiunile: «*Sanctitatea sa îngăduie, având în vedere împrejurările... Sanctitatea sa nu e împotriva, ca... Sanctitatea sa consimte, ca...*» etc.

Astfel în concordatul cu republica Ecuador, din anul 1881, citim: «*Ținând seamă de împrejurări și de rugămintea guvernului din Ecuador, sfântul scaun nu e împotriva, ca...*» Mai departe se spune, că aceasta se face «*din îngăduință binevoitoare (benigna concensione)*» (art 8). În concordatul suplimentar cu Columbia, din anul 1892, se zice asemenea, că „*Sfântul Scaun nu refuză, ca... non abnuit, quominus*».

* * *

Cea dintâi chestiune cuprinsă în orice concordat este locul ce trebuie să ocupe biserica papală față de celelalte confesiuni și credințe în stat și societate. Ținta papalității a fost, ca biserica romană să fie proclamată dominantă în state și această țintă și-a ajuns-o în cele mai multe cazuri. «*Sfânta biserică romană, catolică*

și apostolică este religiunea statului și trebuie să rămână deapururi neatinsă cu toate drepturile și privilegiile, care-i revin după legea lui Dumnezeu și după rânduelile canonice». Așa sau cam așa, sună articolul întâi din mai toate concordatele.

În concordatul cu Columbia urmează, după fraza introductivă din primul articol, următoarea obligațiune ce-și ia statul: «*Puterea publică recunoaște biserica romană ca elementul esențial al ordinii sociale și se obligă s'o ajute și proteagă pe ea și pe slujitorii ei...*»

Numai sprijinul și protecția statului nu-i este însă deajuns papalității, ci ea vrea escluderea tuturor celorlalte culte de pe teritoriul statelor în care catolicismul e dominant. Astfel, în concordatul cu Spania, din anul 1851, se stipulează: «*Credința bisericii romane, catolice și apostolice, care este unica religiune a poporului spaniol — orice alt cult fiind interzis — trebuie să fie întotdeauna...*»

În Ecuador, în al cărui concordat se află deasemeni această stipulațiune, ea este completată cu adaosul: «*Nu va fi îngăduit niciodată alt cult sau vreo societate, care nu va fi admisă de biserică*», iar constituțiunea acestui stat are dispozițiunea, că «*nimeni nu poate fi alegător sau ales, nici să ocupe vre-o funcțiune în stat, dacă nu aparține bisericii romano-catolice, iar cine face parte dintr'o societate religioasă condamnată de biserica romană, își pierde toate drepturile cetățenești*» (Hoensbroech, *Modernes Staat*, pap. 152).

Statele se angajează dar prin concordate să stea cu totul la dispoziția bisericii papale și s'o ajute, pentru ca să-și păstreze pozițiunea ei privilegiată de singură dominantă. Pentru asigurarea acestei stări de lucruri, concordatele obligă mai departe statul «*nu numai să contribuie la răspândirea credinței catolice printre păgâni, ci și la convertirea celor de alte credințe, adică de alte confesiuni, și la combaterea curentelor sau manifestărilor antireligioase (recte anticatolice)*». Astfel, în concordatul cu Venezuela, articolul 26, stă scris: «*Guvernul Venezuelei va purta grijă prin orice mijloace (omnibus quibus poterit modis) de convertirea la credința catolică și de catehizarea necredincioșilor ce se află pe teritoriul statului*», iar în concordatul cu Ecuador se zice: «*Guvernul Ecuadorului va da episcopilor orice ajutor, ce-i va fi cerut, îndeosebi când vor trebui să ia poziție împotriva nelegiuirii oamenilor, cari caută să pervertiască inimile credincioșilor și să strice bunele obiceiuri*».

Rolul privilegiat al bisericii nu numai în stat, ci și față de stat, se confirmă în totul prin renunțarea statului, pe baza concordatelor, la orice fel de amestec, control, sau cel puțin aprobare a activității bisericii ca instituțiune și a servi-

torilor ei. «*De vreme ce pontificele roman are, după dreptul divin, primatul de onoare și de jurisdicțiune în toată plenitudinea asupra întregii biserici, pot sta în legătură cu el, în toată libertatea, episcopii, clerul și poporul*», se zice în toate concordatele, «*și nici o putere lumească nu poate împiedeca — prin exequatur — clerul dela exercitarea liberă și deplină a acestor legături*», adaugă concordatul cu Ecuadorul, «*precum iarăș nimeni nu poate apela dela judecata bisericească la cea civilă*».

* * *

Slabul control pe care unele state îl exercită în unele chestiuni bisericești prin dreptul de «*placet*», este numit de Civiltă Cattolica, organul oficial al scaunului papal: «*un groaznic abuz, o usurpare sacrilege*».

«*Biserica papală* — se zice în concordatul cu Columbia — *se bucură de libertate și independență deplină și de neatins din partea puterii politice pe care aceasta trebuie s'o asigure în toate chipurile, așa ca biserica să-și poată exercita jurisdicțiunea în toată întinderea și să-și poată administra și rândui orice afacere după legile sale proprii*».

Prin această libertate și independență, biserica papală nu înțelege însă numai administrarea ei interioară, ci o mulțime de alte îndatoriri și sarcini din partea statului și drepturi ale ei, precum: întreținerea bisericii din punct de vedere material, de către stat, dreptul bisericii de a grămădi ori cât de multe averi de mână moartă, de a judeca ea singură pe clerici chiar în chestiuni de drept public, de a se pronunța ea singură în chestiunile matrimoniale, de a înființa mănăstiri când va voi și unde va găsi de cuviință, de a avea sub supravegherea ei toate școlile, de a exercita cenzura asupra tipăririi și răspândirii cărților de orice cuprins etc.

Da, statul este dator să întrețină biserica acolo unde ea n'are s'au pretinde că n'are mijloace îndestulătoare. Această îndatorire pentru stat se cuprinde neapărat în orice concordat, în forme care diferă doar ca redacțiune, dar care în fond sunt aceleași. «*Dacă impozitele puse și percepute de biserică* — se zice în concordatul cu Honduras (articolul 5) — *nu vor fi de ajuns pentru acoperirea tuturor cheltuelilor, guvernul promite să dea în fiecare an sumele necesare pentru întreaga întreținere a serviciului dumnezeesc și a clerului*». Adesea, în unele state, s'a desființat impozitul pus de biserică și statul respectiv a trebuit să ia asupra-și sarcina tuturor cheltuelilor necesare pentru trebuințele de atunci și cele viitoare ale bisericii, precum pentru înființarea de noi episcopii, sau seminarii etc.

Dreptul de a primi donațiuni și a aduna averi pe care biserica papală și-l rezervă prin concor-

date și-l exercită prin fiecare biserică de enorie, mănăstire, ordin călugăresc și episcopii, drept pe care ea nu-l socotește ca un privilegiu acordat ei de stat, ci, «*ca un drept de origină dumnezească, nedespărțit de noțiunea de biserică și pe care nimeni nu i-l poate lua*» (Cathrein op. cit. vol II, pag. 549) este o mare primejdie pentru state și națiuni, fiindcă contribuie la scoaterea din circulația publică și monopolizarea de către biserică a unei imense cantități de avuții.

Atât de tare s'a simțit biserica papală pe acest drept al său și atât de slabe și lipsite de demnitate au fost guvernele unor state, că acolo unde clericii și așezămintele bisericești au trebuit să fie supuși la dări către stat, — ca în Guatemala și Costarica — s'a menționat în textul concordatului, că s'a făcut aceasta «*cu îngăduința sfântului Scaun* (Sancta Sedes permittit, ut...»). Și în asemenea cazuri însă, autoritățile laice sunt ținute să se înțeleagă cu clericii, iar seminariile și instituțiunile filantropice, în care intră cele mai multe ordine călugărești, sunt bine înțelese scutite de aceste angarale.

În ce privește judecarea clericilor, dacă nu s'a reușit de fapt să se sustragă cu totul dela instanțele civile și în chestiuni de drept public, s'a obținut în schimb un tratament special pentru clericii delicvenți, iar în unele state s'a câștigat pe lângă judecarea clericilor, în orice fel de chestiuni, numai de autoritatea bisericească, și judecarea laicilor. Așa în concordatul cu Ecuador, stă scris: «*Toate chestiunile litigioase de natură bisericească și în deosebi chestiunile matrimoniale, precum și cele care se referă la credință, la sfintele taine, la bunele moravuri, la actele sfinte, la datorii și drepturi ce stau în legătură cu serviciul dumnezeesc, fie că privesc persoane sau lucruri, se vor judeca de tribunalele bisericești*» (art. 8)-

Dacă toate aceste chestiuni trebuie judecate de tribunalele bisericești, se poate cu drept cuvânt întreba: Ce mai rămân instanțelor judecătorești civile, căci ce nu stă în legătură cu credința și mai ales cu moravurile?

Scopul de a dispune singură asupra familiei l-a urmărit și-l urmărește întotdeauna biserica papală, pentru că ea își dă bine seama, că, având în mână familia, dispune de întreaga societate omenească și în multe concordate a și izbutit să-și atingă acest scop. Ceeace se cuprinde în această privință în concordatul cu Ecuador, se cuprinde și în cel cu Venezuela, Columbia, Costarica, Guatemala și chiar cu Austria. Pe baza concordatelor, biserica papală are singură cuvântul în toate chestiunile care privesc căsătoria nu numai asupra catolicilor, ci și asupra celor ce au contractat căsătorii mixte, în care bărbatul ori femeia sunt catolici, și pretinde să-și

întindă drepturile ei și asupra celor de alte credințe sub pretextul, că toate căsătoriile nesăvârșite după prescripțiunile conciliului tridentin sunt simple concubinate, care trebuiesc nimicite.

* * *

Amestecul bisericii în trebile statului nu se săvârșește nicăieri în chip mai strigător ca pe tărâmul școlar. Aci catolicismul pornește dela principiul, că statul nu este și nu poate fi educator, căci îi lipsește chemarea spre aceasta și deci și competența și dreptul. Datoria creșterii copiilor este în prima linie a părinților, iar lor le vine în ajutor biserica. «*Ea este dealungul veacurilor marea educatoare rânduită de însuș Dumnezeu pentru toți oamenii*». Educația tineretului este dar una din datorile de căpetenie ale bisericii, iar părinții sunt — în rolul lor de educatori — numai organe ale bisericii sau unelte în mâna ei.

Statul e deci exclus cu totul din educațiune după această logică, iar părinții au să stea la porunca bisericii, care e prin urmare suverană asupra școlii. O spune aceasta fara înconjur *ie-zuitul Hammerstein*: «*Statul să pădăsească ideile sale despre școală și conducerea ei în mare și în mic, și să încredințeze din nou școala pe acele mâini din care a răpit-o fără nici-un drept, pentru catolici adică pe mâinile bisericii catolice*» (Das preussische Schulmopol, pag. 136).

Ca să nu se poată zice, că statului i-se ia orice drept de amestec în chestiunile ce privesc școala, i-se recunoaște dreptul și datoria «*de a întreține școlile*», «*de a se îngriji de partea lor materială*». drept și datorie desigur foarte mari și foarte plăcute pentru el! Statul trebuie dar să plătească, iar biserica să porunciască, el să fie cu punca, dar să nu întrebuițeze banii de cât cum îi va dicta biserica; el să dispună de trupul, iar biserica de sufletul școalei. O tovarășie și o împărțire de muncă cum nu se poate mai ideală!

Așa își închipue școala, așa o înțelege și o vrea biserica Romei și așa a izbutit s'o obție în cele mai multe concordate. Stipulațiunea: «*Invățământul tineretului în universități, colegii, școli și orice alte așezăminte de educațiune și instrucțiune trebuie să stea în deplină armonie cu în-*

vățătura bisericii catolice», se întâlnește aproape fără schimbare în toate concordatele și ca o consecință inevitabilă și dreptul bisericii de a exercita, prin membrii ierarhiei ei, cel mai sever control asupra spiritului în care se predă învățământul în toate școlile publice și particulare și asupra cărților didactice, ca să nu se facă vre un fel sau să conțină ceva ce n'ar conveni bisericii, dreptul de a-și deschide școlile ei, cu personalul didactic pe care-l va voi ea, fără nici un control din partea statului, ci numai cu obligația pentru el de a-le întreține, de a nu le lăsa în vreo privință mai pre jos de ale sale, de a nu le face concurență, deschizând el școlile de acelaș fel în aceeaș localitate, de a obliga și pe copiii de alte credințe să urmeze cursurile lor etc., etc.

Astfel biserica papală tinde să monopolizeze școala în mâinile ei în convingerea că face cu aceasta o faptă folositoare oamenilor și plăcută lui Dumnezeu, în vreme ce aceeaș faptă săvârșită de stat este infierată de ea ca o primejdie pentru omenire și ca un păcat de moarte înaintea lui Dumnezeu.

În strânsă legătură cu educația ce se împărțese prin școală stă educația ce trebuie să se facă adulților prin selecționarea cărților și a publicațiilor ce le este îngăduit să citească. Instituțiunea *Censurii cărților* are chemarea să poarte grijă de aceasta, iar statul este dator să-i stea într'ajutor, adică să-i fie slugă ca și în alte privințe.

Prin toate aceste privilegii și imunități pe care biserica Romei a reușit să le smulgă prin concordate, ea și-a asigurat și caută să-și asigure din ce în ce mai mult dominația asupra întregii lumi și aservirea statelor, a puterii lumesti în genere. Primejdia pe care această biserică o reprezintă pentru stat nu e acum, în veacul libertății, mai mică de cum era în evul mediu, ci date fiind și alte primejdii de care e amenințat statul, este chiar cu mult mai mare. Aceasta au observat-o toate statele și de aceea cele care au concordate cu ea caută să le desfacă, iar cele care n'au se feresc ca de ciumă, să încheie zăpisi cu ea.

Pr. I. MIHĂLCESCU

Legea creșterii este un principiu de temelie a întregii firi și a rescumpărării. Orice încetează de a crește începe a muri; rămânerea peloc duce la stricare; trupul cade pradă vermilor; un lac închis ajunge o mlaștină care dă boală. Verdeța crește din sămânță, sămânța se face copac, iar copacul pădure. Viața omenească începe prin copilărie și ajunge la maturitate. Cuvântul lui Dumnezeu s'a dezvoltat în totul numai dintr'o făgăduință. Marele plan al rescumpărării a fost o neîncetată creștere și așa va fi printre veacurile care au să vie.

A. B. SIMPSON,

in *A Larger Christian Life*. New-York. 1890, p. 59

GRAIUL PEȘTERII DIN BETLEEM

I

Iisus Hristos Stăpânul vremilor.

Acel, după care oamenii aveau să socotească vremurile, se naște neștiut și nebăgat în seamă într'o peșteră de lângă orașul Betleem.

Când noi socotim anii de când s'a petrecut ceva, îi deșirăm pornind dela un hotar: dela nașterea Domnului Hristos. Au fost pe lume mulți oameni mari, care au minunat popoarele cu vestea faptelor lor. A fost Alexandru cel Mare, a cărui faimă a plutit peste lugimea veacurilor și ș'a așternut în povești despre marile lui isprăvi, pe care și poporul nostru le știe; au fost biruitori care au frânt împărății și au sculat altele în locul lor. Cu toate acestea mintea oamenilor nu s'a oprit în loc la ei pentru a-și face socoteala vremii după numele lor. Nu cei cu zângănit de arme și cu oști multe, nu cei cu putere de poruncă și cu supunerea popoarelor în fața numelui lor, au încleștat mințile oamenilor pentru a-i face să măsoare vremea dela ei, ci numai pruncul născut în Peștera de lângă Betleem a vrăjit ochii oamenilor pentru a-i face să socotească dela El împărțirea vremii...

Când socotim noi ce a fost în trecutul omenirii, nu zicem: cutare faptă s'a petrecut la atâția ani dela împăratul Alexandru Machedon, nici că cealaltă s'a sfârșit cu atâția înainte de împăratul Traian, ci totdeauna zicem: atâția ani înainte de Hristos sau atâția ani dela nașterea lui Hristos.

Dacă strămoșii noștri numărau odată vremea dela facerea lumii, adică dela o faptă a lui Dumnezeu însuși, mult trebuie să fi mișcat inima omului nașterea lui Hristos, încât să lase el vechea numărătoare și să puie în loc alta! De bună seamă, numai fiindcă nașterea lui Hristos i s'a părut lui ceva cu totul deosebit, care întrecea în măreția ei însăși facerea lumii!

După cum vremea zilei noi o socotim întemeindu-ne pe soare și zicem «înainte de amiazi» sau «după amiazi», adică înainte de vremea când soarele stă în culmea cerului sau după aceea, așa și Domnul Hristos stă ca un soare al sufletelor, căci îl și numim *Soarele Dreptății*, și-l avem ca hotar și stăpânitor peste vremi.

II

Marele merit este a putea mult cu mijloace puține.

Dar oare nu a fost cu dreptul ca, dintre toate minunățiile care puteau izbi ochii lor, oamenii să se simtă mai fermecați de nașterea lui Hristos? Fără doar și poate, pentru că aici avem puteri și chipuri de lucru care trec peste cele cu care sunt deprinși oamenii.

A vedea mijloace fără număr și opintiri din rășputeri pentru a pune la cale și a înfăptui ceva de care să pomenească veacurile, nu e un lucru peste fire. Oamenii au mai văzut de acestea. Lucrurile mari, fără îndoială, se fac cu mijloace mari. Este de înțeles însă să ne uităm cu ochii aiuriți la mulțimea unor astfel de mijloace, fiindcă nu toți le avem în mână. Dar este mai greu de înțeles și cu adevărat vrednic de a cutremura privirea oameilor, când descoperi fapte nebăgate în seamă la începutul lor, mici și șterse de privire oamenilor, din care însă a izvorât o așa viață și mărire, încât oamenii aci s'au oprit și s'au închinat.

Nu trebuie să ne mire că s'a putut face mult, când ai pus în lucru mijloace multe. Dar a face mari isprăvi din nimic ca mijloace, aceasta e marea minune.

Cele dintâi le fac oamenii. Ei pun mijloace multe ca să scoată mult. Dumnezeu însă face din nimic lucruri fără seamăn de mari.

III

Pruncul peșterii e nădejdea noastră.

Aceasta o băgăm noi de seamă și în fața peșterii din Betleem. În ea s'a născut Cel spre care lumea avea să strige pentru a o ușura din nevoile ei. Când se va afla ea în mari zbuclume ale sufletului, în mari apăsări din partea oamenilor și a împrejurărilor protivnice; când se va simți copleșită de înseși păcatele ei și va înseta după ușurare și alinare, nu va striga spre cei născuți în palate și trăiți în mânuirea mijloacelor multe, ci spre Acel care ca prunc s'a născut în Peștera din Betleem. Acesta este al nostru în chipul cel mai deplin, pentru înseși sufletele noastre, după cuvântul Proorocului: *Prunc s'a născut nouă Fiul și s'a dat nouă, și se cheamă numele lui... sfetnic minunat, Dumnezeu tare biruitor, părinte veacului ce va să fi* (Isaia 9, 6).

Nașterea lui în sărăcie și în umilință a grăit oamenilor cu mult mai cutremurător și mai de-a dreptul decât faptele plămădite cu multe mijloace.

În neînsemnatul loc al Betleemului, privim ca martori o faptă așa de deosebită de felul de a lucra al oamenilor! Atât de departe e de obiceiurile lor de a căuta mijloacele cele mai umilite pentru a ajunge la isprăvi mari! De aceea și oamenii au înțeles că aici nu este felul de a lucra al lor, au cunoscut că este la mijloc o mână străină, care socotește altfel și ne învață să lucrăm altfel. Este tocmai cum spune Proorocul Isaia: *Nu sunt sfaturile mele ca sfaturile voastre, nici căile mele căile voastre, zice Domnul* (55, 8). Da, Dumnezeu nu lucrează în felul omului, care vrea să orbească ochii semenilor săi

cu mărirea faptelor sale. Trufia amenință pe om la fiecare pas, fiindcă el caută să se ridice peste alții, să aibă cât mai mulți privitori ai faptelor sale și să se lăfăiască văzând pe alții plecați în fața lui.

O! cât de mult se silește omul în calea trufiei și cât de puțin izbândește! De câte ori împrejurări nebanuite îl răstoarnă la pământ și-l umilesc! Cât ar trebui să privească el la nebagata în seamă peșteră din Betleem, pentru a învăța calea iubirii de oameni și a traiului bun cu semenii săi prin mijloacele cele mai umilite și care nu pun ziduri de înstrăinare între noi și frații noștri!

Mai înainte de orice, învățătura peșterii aceasta este: a ne umili și a înțelege cât de deosebită este lucrarea lui Dumnezeu de a omului. Și nu a înțelege pentru a ne uimi, ci a vedea pentru a învăța.

Tocmai prin necăutarea sa de a pune jug de stăpânire peste oameni, Domnul Hristos a și dat naștere acelei îmbulzeli de oameni care au căutat mântuirea dela El. Nu cele uimitoare ochilor au vrăjit ochii oamenilor și au câștigat sufletele lor, ei tocmai umilința care nu pune zid de despărțire între noi. De aceea numai unul ca Domnul Hristos putea grăi oamenilor cuvintele de adâncă alinare: *Veniți la mine toți cei osteniți și însărcinați și eu vă voi odihni pre voi. Luați jugul meu peste voi și vă învățați dela mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre* (Matei 11, 28-29). Oare s'ar fi putut încumeta cineva dintre oameni să spuie că el dă odihnă sufletelor! Chiar și cei mai trufași și mai deprinși a avea pe alții la picioarele lor, pot făgădui că au să dea avere, trai bun, viață ușoară, împlinirea a multe doruri pământești, dar să dea și odihnă sufletelor..., nici nu se încearcă a crede că pot avea o asemenea putere. Numai Cel care are acest mijloc l-a putut da, iar între mijloacele cu care a început a învăța pe oameni, cel întâi este acesta, al nașterii Sale umilite și sărăcicioase într'o peșteră de vite.

Când oamenii caută să se arăte înaintea semenilor lor cât mai împodobiiți și să se creadă despre dânșii lucruri mari, de care ei sunt departe; când, după sufletul lor, toți oamenii sunt striviți de mari păcate, iar la vedere se silesc să pară altfel; pentru ce Domnul Hristos, Dumnezeu fiind, s'a scoborât pe Sine și s'a născut în felul acesta, ca cel mai sărac și mai lipsit dintre oameni? Și Sf. Apostol Pavel ne arată starea aceasta atât de măestrit zicând:... *carele în chipul lui Dumnezeu fiind, s'a desertat pe sine, chip de rob luând, întru asemănarea oamenilor făcându-se. Și cu închipuirea aflându-se ca omul, s'a smerit pe sine...* (Filipeni 1, 6-8). Iar răspunsul pentru ce a făcut așa, îl găsim într'o rugăciune a noastră... *Pentru aceasta ai*

venit în chip de rob, nu cu năluciri înfricoșându-ne pe noi, (molifta sfințirii apei celei mici).

Acesta e adevărul. Dacă s'ar fi arătat El cu chip de Dumnezeu, cu totul neasemenea nouă, mai degrabă l-am fi simțit ca o nălucire de care să ne înfricoșăm. Dar aici se vede marea taină a lucrării lui Dumnezeu, că a luat mijloacele cele mai duioase, cele mai grăitoare către sufletele noastre, cele mai apropiate de noi, cele prin care și cel din urmă om să nu se sfiască pentru sărăcia sa și să știe că găsește pentru sufletul său pe Acela care nu caută la starea din afară, ci numai la curăția sufletului. Cu ea înfrățiază-te, căci, după cum înșiși vrăjmașii ti mărturisesc lui Iisus în față: *El nu caută la fața oamenilor* (Matei 28,16).

Și sărac a rămas Mântuitorul până la capătul vieții Sale pământești, căci El a spus despre Sine singur: *Vulpile au vizunii, și păsările cerului cuiburi, iar Fiul Omului nu are unde să-și plece capul* (Matei 8,20). Deci așa cum a fost la naștere, așa a fost în viață, și astfel ne învăță pe noi, ca nu întru cele pământești să căutăm a-I plăcea și a fi urmași ai Lui, ci întru cele sufletești.

IV

Hristos lumina cunoștinței.

Oamenii își trăiesc viața în chip atât de deosebit a unuia de a altuia: cei mai puțini în cumpătare, mulți în lipsă, foarte mulți în petreceri și benchetuială și cheltuieli de prisos. Dintre cei care trăiesc în lipsă, mai toți își duc greul cu amărăciune și jinduind după traiul celor care se pot lăfăi în chefuri și ospete. De-ar avea și ei, ar începe o viață la fel.

Toți cei care își trăiesc viața atât de felurit, ar putea spune că mai bine este așa, după cum viețuiesc ei, și că n'ar da traiul lor pe al altuia. Unde vom găsi noi însă adevărata dezlegare despre cel mai bun fel de viață? Cine ne va spune nouă de cine trebuie să ascultăm mai mult, ca să știm cum să trăim?

O! iată! tot la nașterea Domnului auzim noi un cuvânt care trebuie să răsune lung întru urechile noastre... *Nașterea ta, Hristoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței.* Prin Hristos ni se luminează nouă să cunoaștem adevăratul chip cum să ne trăim viața noastră. El este lumina cunoștinței. Multe lucruri poate cunoaște omul, dar celce ne împărtășește cea mai neabătută putere de a cunoaște, este Domnul nostru Iisus Hristos. El, care se numește pe Sine *calea, adevărul și viața* (Ioan 14,6) este numit de Biserică, la nașterea Sa, *lumina cunoștinței*. Și despre această lumină spune că ea a răsărit înaintea noastră la nașterea Domnului,

pentru că în această naștere noi înțelegem cât de minunat lucrează Dumnezeu, care, născându-se în peșteră, departe de frământarea vieții oamenilor, ne arată că nu în viața înfierbântată de griji lumești descoperim noi căile Lui, nu în acea în care punem graniță de netrecut între El și noi, ci în viața despărțită de zbciumul lumii, când slobozim gândurile noastre către înălțime și căutăm împărtășirea cu Dumnezeu. Atunci noi îl găsim, fiindcă îl căutăm, și se face lumină înaintea ochilor și înțelegem că aceasta e calea pentru a-l găsi, după cuvântul Psalmului. *Cine va locui în locașul tău sau cine se va sui în muntele cel sfânt al lui? Cel nevinovat cu mâinile și curat cu inima, (23, 3 4) celce umblă fără prihană și face dreptate, celce grăiește adevăr în inima sa (14, 2).* Acolo, lângă culcușul cel sărac și tăcut al Pruncului, simțim noi glasurile tainice care nu pot fi prinse din văzduhuri de urechile cu pelița învârtoșată de vuietul lumii. Acolo, în vegherea nopții, cugetul omului plecat să caute pe Dumnezeu, pe care l-a aflat în mica iesle, simte cât de deosebite sunt cărările Domnului, în care ne răsare nouă adevărata cunoștință, și gustă cu nesaț cuvintele din cartea Iuditei: *Că nu întru mulțime este tăria ta, nici puterea ta în cei tari, ci al celor smeriți ești tu Domn și al celor mai mici ești ajutor, al celor neputincioși sprijinitor și al celor nebăgați în seamă acoperitor și al celor fără de nădejde mântuitor (9, 12).*

Vedeți că lucrurile cele mai drepte și mai adevărate nu sunt simțite și cunoscute de om când mintea lui e plină de socoteli străine de Dumnezeu, de cer, de mântuire, de suflet și de altele ca acestea. Ele ne izbesc însă cu toată tăria lor și ne mirăm că nu le-am simțit, când stăm cu adevărat în fața marilor lucrări ale lui Dumnezeu, cum este nașterea Pruncului. Atunci cu adevărat se îndeplinesc cuvintele lui Isaia: *Celce locuiți în laturea și în umbra morții, lumină va străluci peste voi (Isaia 9, 2),* pentru că Iisus schimbă cugetele și ape vii scoate El din sufletele noastre (Ioan 7, 38).

V.

Mai aproape de Dumnezeu cei cu inima departe de lume.

Dacă privim acum cine sunt cei dintâi martori și cei dintâi închinători ai nașterii Mântuitorului vedem că cei împodobiți sunt tocmai la urmă, iar cei săraci și neînvațați sunt cei dintâi.

Cu ochii lor neînțelegători, dar blânzi, nașterea Mântuitorului au văzut-o mai întâi dobitoacele din staul. Nevinovăția lor a fost cea dintâi bună primire pentru Iisus, căci ele încălzeau cuprinsul cu suflarea lor, care astfel era cu priință pentru noul-născut. După aceștia au venit și s'au

închinat păzitorii dobitoacelor, păstorii de pe câmp, iar tocmai mai târziu au venit și cei care aveau și bogății cu ei: cei trei Crai dela Răsărit. Deci calea înțelegerii lui Dumnezeu este tocmai în mijloacele lepădării de cele pământești. Pentru cine este prea mult al pământului, pentru cine grija lumească este o apăsare de care nu se poate lepăda, pentru omul ale cărui gânduri sunt prea îmbăcșite de el însuși, de setea sa de a se tot îmbogăți în cele pământești, firește că nașterea Domnului trece nebăgată în seamă. Cine este prea mult cu capul în jos, uită că mai este și un cer albastru în sus, despre care cartea Psalmilor spune că *cerurile spun mărirea lui Dumnezeu. (Psalm 8, 1).*

Cei care se bucură că sunt creștini și că, prin numele acesta, poartă însuși numele lui Iisus Hristos; cei care vor să se aple în rândul oamenilor cu bună socoteală, să caute un mareț prilej ca acesta al Nașterii Domnului, să-și zmulgă gândurile dela ce fărâmițește viața lor fără răgaz și să privească din plin spre peștera din Betleem. Vor simți învățăturile ei răcorindu-le inima, ca un călător care s'a suit pe munte și privirea i se întinde în larg și gustă răcoreală văzduhului din înălțimi. Ființa sa va crește, sângele îi va curge în vine bătut de o zvâcnire nouă și va încerca în însăși făptura sa adevărul cel mare, că omul care soarbe din viața credinței întinerește în toate încheieturile sale, după cuvântul atât de adevărat al Psalmului: *înnoi-se-vor ca ale vulturului tinerețele tale. (Psalmul 102, 6).*

Arhim. SCRIBAN

RUGĂCIUNEA DE SEARĂ

*De mult sunt trase obloanele,
Eu n'am dormit de loc,
Dar cercetând icoanele,
Mă rog cu dor, cu foc*

*Se varsă amărăciunile
Vieții cu necaz
Și tremur rugăciunile
Și-s lacrimi pe obraz.*

*Eu Lui ti spun durerile,
El știe-a m'asculta,
Imi va lua poverile
Și liniște-mi va da.*

*Văd tremurând luminile
Din chivotul de lemn,
Isus, ce are milele
Parc'a făcut un semn.*

*Improspătat cu sufletul
Mă culc încetișor,
Senin îmi este cugetul
Ș'adorm ușor, ușor...*

Pr. A. LUȚCAN

SCRIERILE CRĂCIUNULUI

I

Prilejurile mari dau oamenilor pricină să scrie despre ele sau despre lucruri în legătură cu ele. Câte nu se scriu la zilele Crăciunului și câtă mulțime de cugetări nu izbesc mintea, despre care am putea scrie la o așa sărbătoare! Nașterea Domnului, pe care o sărbătorim, e un fapt nemăsurat, care se poate privi din atâtea laturi! Putem scrie despre așteptarea unui Mântuitor, care era o dorință fierbinte în sânul multor popoare și care s'a încheiat mai viu și mai măreț în sânul poporului evreiesc. Proorocii Vechiului Testament au scris în această privință cuvinte de o minunată limpezime. Se poate scrie despre împrejurările în care s'a petrecut nașterea Domnului, despre starea de atunci, despre locurile din jurul Betleemului, despre fuga în Egipt, despre Irod, despre cei trei Crai dela Răsărit și câte câte! Și în adevăr, s'au scris fel de fel de lucruri și e bine să ne aducem aminte de ele la un astfel de prilej și e de folos să punem înaintea credincioșilor noștri și a celor străini de credință, tot ce a picurat din inimi calde, pentru a zugrăvi câte ceva deosebit din împrejurările nașterii Domnului. Dacă am avea acestea la îndemână în mare măsură, le-am putea împrăștia în aceste zile, pentruca să folosim prilejul de a mai aduce iar tiorul și mireazma credinței în sufletele oamenilor.

II

Cuvinte de adâncă cugetare despre Crăciun a scris însemnatul scriitor francez *François Coppée* în lucrarea sa *la Bonne Souffrance* («Sufărința Binefăcătoare»). El înfățișează Crăciunul împăratului Napoleon I la Paris în 1811, când acesta lucra noaptea pregătind din Palatul său planurile pentru lupta de anul viitor, 1812, împotriva Rusiei. Pe când stătea el astfel cufundat în cercetare, departe de orice zgomot, numai din când în când sărind spre leagănul fiului său, ca să-și mângâie inima, iată un zgomot nedeslușit pătrunzând totuși până la dansul cu toate perdelele grele și ușile căptușite. Era sunetul clopotelor de Crăciun, care în Biserica Romei se trag noaptea, la liturghia care se face în noaptea Crăciunului. Și atunci *François Coppée* pune în cugetarea lui Napoleon fel de fel de gânduri care încep a se depăna din acest prilej, cum el își socotește mărirea lui de împărat drept nimic, față de mărirea Celui care, cu 1800 de ani mai înainte, se născuse neștiut în peștera din Betleem. Bucata aceasta am tipărit-o noi în nr. din Decembrie 1922 al acestei reviste și trimitem pe cititori acolo.

III

Mai sunt scrieri care ne înfățișează în chip duios povestiri privitoare la Crăciun. Ele trebuie să pătrundă în familii și ar face un mare bine ca citire care găsește tocmai clipa potrivită când poate fi gustată mai bine. Ele ar trebui să se găsească în mâna tuturor copiilor și a tuturor celor care păstrează în inima lor farmecul pe care l-au mai simțit odată la prilejul sărbătorilor. Din nefericire, astfel de scrieri s'au uitat, nu se mai știe de ele sau se găsesc greu.

Așa este un volum al scriitoarei suedeze *Selma Lagerlöf*. S'a tipărit în grai românesc la Vălenii de Munte în 1911 de către d. *D. N. Ciotori*, sub numele de *Legendele lui Iisus Hristos*. E o carte de 94 de pagini, în care, dela pag. 50 înainte, sunt numai povestiri mișcătoare legate de nașterea Domnului. O scriere ca aceasta ar trebui tipărită din nou.

IV

Tot din limba suedeză și asemănătoare cu aceasta, dar mai mare și cu povestiri largi, legate de nașterea Domnului, este un volum care s'a tipărit după aceea, prin 1912—1913, de către o doamnă *Pierson*, româncă de neam, dar măritată după un suedez. Cartea s'a tipărit în editura *Minervei*, așezământ care ființa pe atunci, și aceasta e carte care ar trebui tipărită din nou și pe care ar trebui s'o avem ca material de lucru creștinește la vremea unor sărbători ca acestea.

V

Viața Domnului Hristos, cu mult cuprins de roman, se găsește frumos povestită în lucrarea *Ben Hur*, scriere întinsă, izvodită de un american, *Lewis Wallace*, fost ambasador al Statelor-Unite la Constantinopol. Ea cuprinde toată viața Mântuitorului, dar privitor la Crăciun, afară de naștere, se găsește frumos și amănunțit povestită venirea magilor. Aceasta s'ar putea scoate foarte bine din întregul cuprins și tipări ca o povestire a parte despre cei trei Crai dela Răsărit. În traduceri franceze și germane, partea aceasta e scurtată, în originalul englez însă și în traducere italiană, făcută de un monsenior catolic din Roma, povestirea despre magi e pe larg și de acolo ar trebui luată pentru a fi dată pe românește.

Despre acest roman și că ar trebui dat pe românește, a scris, acum doi ani, în această revistă, Păr. *I. Mihălcescu*. Dar i-au sărit în cap toți frații uniți dela Blaj, spunând că și

este tradus de unul din ai lor. Eu știam că este tradus, în două volume, și firește, până la altă traducere, ne putem folosi de aceea. Dar noi nu ne putem învoi cu limba românească a uniaților, și de aceea trebuie să ne încercăm a face și noi ceva pe grai neș românesc.

VI

Toate cele de până acum sunt numai scrieri străine. Noi, Românii, n'am scris ceva în felul străinilor, dar avem vechea noastră literatură plâsmuită de popor, pentru a cânta nașterea Domnului, cu toate amănuntele ei. Avem așa numitele *cântece de stea* și *colindele*, care alcătuiesc o frumoasă lucrare țâșnită viu din înzeși măruntaiele poporului românesc, în care el arată cu ardoare ce a simțit inima lui pentru Iisus Hristos. Întâlnirea Magilor cu Irod alcătuește o mică lucrare dramatică, în care trăiește un fos și o împătımire răpitoare pentru ființa lui Hristos, care-ți cucerește inima într'un vârtej de simțiri.

Sunt bine venite scrierile care ne pun la îndemână această bogăție a sufletului românesc, care a rodit frumos în cântecele de stea, prin picurarea povestirilor despre Hristos pe inima lui.

VII.

În această privință, ne putem sluji de scrieri eșite la iveală de puțină vreme, cu care s'au ostenit bărbați care merită toată prețuirea noastră. Așa este o cârtică destul de groasă (158 de pagini), tipărită în București 1922 de Fundațiunea Culturală «Principele Carol». Are o prefață cu arătări folositoare, întocmită de d-nii *Gh. D. Mugur* și *V. Voiculescu*. În ea citim cuvintele drepte că, față de pomul de Crăciun, care a pătruns printre mulți din ai noștri, «datina colindului nostru e cu mult mai largă și cu o nespasă valoare educativă și socială», la care noi adăogăm că e foarte drept și adevărat. Pomul de Crăciun e mult mai uscat și fără mișcare, față de ce avem noi în poporul nostru.

Această scriere cuprinde foarte multe cântece de stea și colinde, însoțite de lămuriri și împodobite și cu multe zugrăviri din viața Domnului Hristos. Se găsește în ea și *Vicleimul*, care e ca o mică bucată de teatru, și e foarte bine ca această lucrare să fie pusă în înjghebare ca de teatru și să fie jucată în fața copiilor. E foarte îndemnătoare de inimi și naște în suflete alipire vie către Hristos.

Această cârtică fără doar și poate trebuie introdusă în familii și pusă cu deadinsul în mâna copiilor. Și e bine să se unească mai multe familii, și copiii lor să joace *Vicleimul*. Ce să mai umbli cu sărăcia pomului de Crăciun, în jurul căruia nu e nicio viață, când ai acestea?

Această lucrare ne cheamă și prin prețul ei, așa de ieftin pentru ziua de azi, numai 5 lei, așa că oricine citește acestea trebuie s'o caute pentru a o răspândi.

VIII.

Altă scriere, mai îngrijit tipărită decât cea a Fundațiunii «Principele Carol» și tot așa de groasă (146 de pagini), s'a tipărit anul trecut în Craiova în Biblioteca Populară «Ramuri», cu o prefață de d. *N. Iorga*. Celce s'a ostenit s'o întocmească este un vechiu culegător de astfel de cântece din sânul poporului nostru, d. *N. I. Dumitrascu*, care, deși șef de gară, s'a ținut și de astfel de lucruri. Și el a mai tipărit o cârtică pentru astfel de prilejuri, care poartă numele *De Sărbători*, Sibiu 1920.

În prefață, d. *Iorga* numește această carte «operă folositoare» și «faptă bună», cum și este. Autorul, în introducerea lui, care e un mic studiu, are o mulțime de arătări bune, deși pe unele locuri puteau fi mai limpezi, ca să se cunoască mai bine deosebirea dintre colinde, cântece de stea și altele.

Materialul nu este acelaș ca cel din cartea de care am vorbit mai înainte, așa că cine o are pe una, nu urmează că se poate lipsi de cealaltă. Dimpotrivă, să le aibă pe amândouă pentru a gusta câtă bogăție de cugetări a zămislit credința creștinească în sufletul poporului nostru. Nici prețul nu este mare: 14 Lei.

IX.

Anul acesta, un învățător, d. *Ioan Sinescu* din *Militari*, Ilfov, a tipărit o broșură de 32 de pagini, cu titlul *Carte de Rugăciuni și Cântece de Stea*, București, Librăria *Mărășești*, Belvedere, 8. Prețul 5 lei. Ea cuprinde câteva povestiri morale, rugăciuni, învățături, troparele câtorva sărbători mai mari, iar dela pag. 20 înainte, colinde, cântece de stea și urări.

În aceasta materialul e puțin, dar poate sluji și ea. E bine să avem cât de multe și fel de fel

X.

În sfârșit, una eșită din tipar tot anul acesta, și de curând, prin râvna pentru învățatură deslășurată de primăria Bucureștiului, este o broșură de d. *G. Cucu*, mai-marele corului dela catedrala Mitropoliei din București. Are o prefață de I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. **MIRON** și cuprinde colinde și cântece de plug ușor puse pe muzică. Costă 5 lei.

Și aceasta e o lucrare de care trebuie să ne bucurăm și să-i urăm să se răspândească și

prin ea duioasele cântări populare ale sărbătorilor noastre.

*

Iată deci că, de câțiva ani, s'au înmulțit la noi scrierile cu material pentru sărbători și trebuie să le salutăm ca pe o frumnoasă vestire a unei vremi care trebuie să vie mai bogată: vremea când să avem tot mai multe lucrări pentru astfel de sărbători și prin ele să ne ajutăm pentru a

le trece cu simțiri mai vii și mai înălțate către Domnul.

Arhim. SOBIBAN.

NOTĂ. N'am pomenit aici de o lucrare mai veche, care nu se mai găsește și ar trebui scoasă în a II edițiune. A fost întocmită acum vreo 12 ani de P. S. Visarion, episcopul Hotinului, pe când era arhimandrit și director al seminarului din Galați. Era frumos împodobită cu zugrăviri și cuprindea bucăți scrise de scriitorii noștri cu privire la Crăciun. Păcat că nu se mai găsește.

În editura Steinberg, București, s'a tipărit fără îngrijire o carte cu colinde și cântece de stea în 1920.

Un mucenic și un revoluționar

SF. ȘTEFAN ȘI HORIA

- PARALELĂ -

Am apropiat viața creștinească a celui dintâi mucenic creștin — Arhidiaconul Ștefan — de viața revoluționarului Horia, pentru considerațiile de mai jos.

Pe arhidiaconul Ștefan Biserica îl prăznuște la 27 Decembrie. Într-o zi de sf. Ștefan a căzut prin trădare în mâinile dușmanilor săi, Horia, care întinsese pârjolul peste castelele nobililor maghiari. În ziua de sf. Ștefan a anului 1784, sub un brad pe jumătate găunos, în calda prietenie a unui foc de crengi, ședeau căpitanii Horia și Cloșca. Șapte oameni — de meserie gornici — mergeau greoi pe coasta muntelui, pe cărarea care duce la locul unde ședeau căpitanii. Când s'au apropiat de foc, Horia a vrut să-i întrebe prietenos, ce caută pe acolo. Ei însă i-au sărit în spate ca niște tigri. Până să-l lege, Horia n'a mai putut face altă mișcare, decât că a vârât mâna în sân și, scoțând un sul de hârtii, le-a svârlit în foc. Apoi, cu dânsul legat, s'au pogorât la vale. Câtă asemănare între prinderea lui Horia și prinderea lui Ștefan! Nu spun faptele apostolilor tot așa și despre Ștefan?

«Atunci puseră înadins bărbați» — care — «venind fără de veste, îl târâră cu sila, și-l duseră la sinedriu». (Cap. VII. 11 — 12).

Și când căpitanul Horia apără în orașul Abrud, legat în lanțuri, un bătrân iobag din mulțime, în cuviinte cari vor trăi peste veacuri, prinse a-și tângua durerea neamului său așa:

«Ictă, acum îl au în mâinile lor pe bietul Horia și acum pot să-l mănânce de viu».

Puteau spune cei dintâi creștini din Ierusalim alte cuvinte, atunci când furia jidovilor cu urechile astupate, a înmormântat sub un morman de pietre trupul încă cald al primului mucenic creștin? Din Abrud, Horia a fost trimis la închisoarea mare din Alba-Iulia, sub paza a 70 de soldați săcui. Aceștia, ca să-și răză de suferințele bietilor români, în numele cărora se ridicase Horia, îi puseră — ca lui Hristos — o cunună de nuele pe cap, zicându-i:

«Așa-i trebuie regelui!»

Totdeauna au fost batjocoriți și urâți acei care au dorit cu tot sufletul, binele celor nevoiași!

După două luni de zile de închisoare, adică pentru ziua de 28 Februiarie a anului 1785, s'a hotărât tragerea pe roată a căpitanilor Horia și Cloșca ¹⁾

După un obicei vechi, preotul Nicolae Raț din Alba-Iulia, a fost trimis la cei condamnați să-i mărturisească și să le ia în scris «ultima voință».

Cu toate că Horia vedea moartea cu ochii, cu toate că știa că numai datorită vânzătorilor se găsește acolo, Horia pomenește numele celor 7 gornici trădători, și apoi adaose: «*Li iert din toată inima*».

Dacă citești Faptele Apostolilor, atunci cauți că, atunci când îndârjirea Evreilor era mai mare, atunci când mâinile lor erau pline de pietre, iar trupul lui Ștefan plin de răni, mucenicul cade în genunchi ca pentru rugăciune și, uitându-se pe sine, se roagă pentru dușmani:

«Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!» (7.60)

Iată două împrejurări deosebite, în care unul stăpânit de spiritul învățături Mântuitorului cu privire la vrăjmași, (Mat. 5.44) se roagă chiar pentru călăi și trădători! Doi stropi de rouă, n'ar putea sămăna mai bine între ei decât seamănă Sf. Ștefan cu Horia.

Aceștia au avut suflete nemuritoare. Pentru dreptate au stat dârji în fața lumii și cu pilda lor s'au repezit cu forță și avânt peste sufletul omenesc uscat de ură și vrajbă și dușmănie. Sufletul acesta omenesc nu se poate preface în sculă de iubire, nu poate ajunge rob Duhului, nu se poate înviora, decât lăsându-se stăpânit de învățătura Domnului și de pilda vieții celor ce au călcat în picioare mândria, amniția și duș-mânia!

ECONOM A. C. COSMA

Bălca Putna

¹⁾ Tragerea pe roată era cea mai grea, dintre pedepsele grele. Deaceia a fost întrebuințată nu numai pentru Horia și Cloșca, ci chiar pentru trupul nefuslețit al lui Crișan, care se sinucisese în închisoare.

CUVÂNT CĂTRE PREOTESE

(Ep. către Rom. C. 15 V-5-7) «Iar Dumnezeu stăruinței și al mângâierii să vă dea ca să gândiți aceiași unii în alții după voia lui Christos Iisus. Pentru ca într-una cu o gură să măriti pe Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Christos. Deaceia luați la voi unii pe alții, după cum și Christos vă va lua la sine spre mărirea lui D-zeu

Dragi surori,

Imi sta, ca o povară, pe suflet o convorbire între trei femei, întâlnite, din întâmplare, așteptate pe preotul și soțul meu ca să le sfințească apa de naștere. Din toată convorbirea lor adusă asupra preoteselor, izvoră limpede o deosebire mare între preoteasa din trecut: „ca o regină în știubei, așa preoteasa era regină în sat, de veghe pentru păstrarea credinței și obiceiurilor creștinești, totdeauna model, încât învățai toate rânduielile bisericești numai uitându-te la mișcările ei, când erai la biserică și vorbindu-ți ca o maică când te duceai la ea acasă“ — și între preoteasa din zilele noastre: „abia răspunzându-ți la un bună ziua, având casa închisă pentru «mojici», stând în biserică ca un lemn împodobit, pismuind, urând, ducând vorba de colo până colo și neîndeplinind nici unul din obiceiurile creștinești“.

Deci, mi-am zis eu, preoteasa din trecut la lucru alături de soțul ei, ca model de viață creștinească, ca mijloc de legătură între preot și păstoriți, fiind terenul de experiență al practicei bisericești; iar preoteasa de azi nu numai terenul de experiență cel mai nepriincios, dar și toate slăbiciunile ei, fiind speculate de răuvoitori, fac să fie pietrele, cu care se aruncă în preot.

Ca să nu generalizez dintr-o asemenea convorbire, am cules timp de patru ani atâtea portrete de preotese din trecut și din prezent, din guri femeiești, bărbătești și chiar preotești, dar n'am aflat decât un număr foarte mic de preotese model pentru timpurile de azi, când credincioșii nu se mai mulțumesc numai a imita, ci, intrigăți de stăruința ce o depun diferiți sectanți de a specula unele superstiții strecurate în practicarea credinței, întrebă mai întâi „pentru ce?“... și apoi crede.

Acest „pentru ce“ dă mult de muncă preotului, căci un răspuns nelămurit și nepregătit după evanghelie duce pe credincioși la rătăcire și nu mai vorbesc de lupta ce o duce acum pe față cu atâtea secte și cu imoralitatea, ce bântuie atât la orașe cât și la sate.

„Problema este grea“, zic preoții la „al V-lea congres al Asoc. Andrei Șaguna“ și trebuie să cerem concursul mirean“. „O ajutoare aproape și cu folos ar fi preoteasa“ zice un preot la congres. ¹⁾

Acest „ar fi“ mi-a amintit de convorbirea celor trei femei din popor și poate rămânea uitată în depărtarea vremii, dacă acest „ar fi“ nu ar întări critica defavorabilă ce ni s'a aduce. Acest „ar fi“ ne compromite, căci arată ceva nefirezător în ajutorul nostru și, ceva mai mult, întărește, că preoteasa până acum a lipsit de la datorie și de-abia de acum înainte urmează a fi pregătită pentru a ajuta pe soțul ei.

Acesta este adevărul! E dureros, dar se poate îndrepta în spre bine. Auziți? Preoții au nevoie de ajutor și-l cer. Cine-i poate auzi mai repede decât noi, cari suntem alături de ei? Îndepărtați acest „ar fi“ și spuneți cu hotărâre în fapte: Iată, noi suntem gata a ne convinge de credința în Christos, Domnul nostru, și ne vom osteni alături de Sf. Voastre a întări Sf. credință și a păstra obiceiurile creștinești în inimile fetelor și femeilor, în mijlocul cărora trăim, prin pilda ce le vom fi“.

Să ne trezim, din nepăsarea de până acum, când nevoile ne chiamă la datorie. Biserica ortodoxă are nevoie, și de lucrul nostru, oricât de puțin, dar pornit din dragoste și inimă convinsă se adăogă cu folos. Astfel este Soc. Ort. a Femeilor Române, care deși a lucrat mereu pentru biserică, totuși binefacerile ei sunt încă mici față de nevoile țării întregite și încă necunoscute în multe părți, dar pe atât de meritoase, căci sunt isvorâte din dragoste creștinească. Un preot din Ardeal, tot la congres, propune înființarea de filiale ale Soc. Ort. și în centrele Ardealului. Umila mea părere este ca Soc. Ort. să înființeze filiale în fiecare reședință de județ, pe lângă fiecare protoierie, având ca membre, pe lângă doamnele cu suflet creștin, și pe toate preotesele din județ, ele la rândul lor, subîmpărțite în cercuri, corespund cercurilor culturale preotești. Astfel Soc., Ort., cu mai multă experiență, va conduce și instruisimul tan pe preotese.

Până atunci, dragi surori, citiți și lipiți pe suflet cuvintele noului testament, cercetați adevăratele obiceiuri ale credinței strămoșești, cercetați-vă sufletul și-l îmbrăcați în haina credinței în Christos, puneți sârguință în a vă pregăti și a răspunde chemării ce vi se face, căci în Ep. către Romani Cap. 12 V. 6—9 scrie: „Având însă deosebite daruri, potrivit darului ce ni s'a

¹⁾ Cel întâi a spus-o însuș, Mitropolitul Nicolae, care era de față. — Notă Arhim. Scriban.

dat nouă, să fim; fie profetie după măsura credinței, să profetizăm; fie diaconie, în diaconie să fim;... fie că este îndemnător, în îndemnare să fie;... Cel care este rânduit mai mare, cu sânguință să fie“.

Pașiți cu încredere, căci Domnul este cu noi. Cereți cu convingere și vi se va da suflet nou și curat, putere de muncă spre Slava Domnului.

Să ajutăm preotului a purta greutatea misiunii lui spre fericirea țării și a fiilor ei aci pe pământ, râvnind a dobândi parte la cereasca împărăție, unde cununa dreptilor să strălucească pe frunțile preoților răsfrângând razele peste umilele capete ale preoteselor și ale celor păstoriți: „Nu știți că cei ce aleargă în stadiu, toți aleargă, dar unul ia darul de biruitor? Astfel alergați ca să dobândiți darul de biruitor. Oricare luptător se înfrânează de orice, ca să ia o

cunună peritoare; noi vom lua însă neperitoare“. (Ep. către Corint. Cap. 9, V. 24—25).

„Nu zic că am dobândit darul de biruitor sau sunt acum desăvârșit, alerg însă spre darul de biruitor, dacă cumva 'l dobândesc, pentru că și eu am fost dobândit de Christos Iisus. Fraților, eu nu mă socotesc încă pe mine însu-mi dobândit; dar una socotesc, uitând pe cele din urmă și întinzându-mă mai mult spre cele d'inainte, alerg la semn către darul de biruitor a-l chemării de sus al lui Dumnezeu în Christos Iisus“. (Ep. către Fil. Cap. 3 V. 12—14).

Cu ecoul Dumnezeștilor cuvinte adânc să-pate pe inimă, rămân cea mai smerită soră a voastră întru Domnul.

Preoteasa EC. SERPOIANU

Com. Grivița - Ilfov

CRONICA BISERICESCA

INTERNA

Dela primirea Patriarhului Ierusalimului

Rugăciune citită în limba greacă de Arhimandritul Filaret L. Iocu, în Catedrala Mitropolitană din București, la Tedeumul ce s'a săvârșit cu prilejul vizitei Sanctității Sale Patriarhului DAMIAN al Ierusalimului și decorării I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. MIRON, cu Marele Cordon al Crucii Sfântului Mormânt.

Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeu nostru, cela ce toate le-ai iconomisit spre folosul și mântuirea noastră și ai întemeiat Sfânta ta Biserică, pe care „porțile iadului nu o vor birui“; așezând într'însa urmași, care să păstorească turma ta cea cuvântătoare și să o călăuzească la pășunea mântuirii; Tu însuși ești cela ce ai rânduit pe Sanctitatea sa, Prea Fericitul Patriarh Damian al Sfintei Cetăți a Ierusalimului și pe slujitorii cei împreună cu el, carii ca niște robi credincioși și iconomi ai Măririi tale, să păstorească Sfânta Biserică din Sionul cel Sfânt al Tău și să păzească Sfintele și Dumnezeștile Locuri de închinare în care tu ai săvârșit marea taină a iconomiei tale și le-ai sfințit prin prea sfântul și cinstitul tău sânge, spre mântuirea neamului omenesc. Ție îți mulțumim pentru toate cele ce în chip minunat ai făcut pentru noi.

Și acum Doamne Dumnezeu nostru ne rugăm ție, auzi glasul rugăciunii noastre și luminează cărmuește și întărește pe Sanctitatea Sa, Prea Fericitul Patriarh Damian al Ierusalimului și întreg soborul părinților și fraților slujitori la sfântul Tău Mormânt, pentru ca, precum în scurgerea veacurilor, și acum și în veci, să poată sta cu tărie împotriva furtunilor, care amenință din toate părțile, și să păzească și să mântuie întregi și nevătămate, în credința una, sfântă, sobornicească și

apostolească, Sfintele Locuri, pe care le-au atins Prea Curatele și Sfintele Tale picioare spre slava numelui Tău.

Cu umilință ne rugăm ție, Doamne Dumnezeu nostru, auzi-ne pre noi, păcătoșii, și să nu lipsești pe păzitorii și conducătorii credincioși ai Bisericii una, sfântă, sobornicească și apostolească și întreaga ta moștenire, de Dumnezeiasca și atât de Puternica ta Pronie, pentru că tu însuși ești, cela ce nevăzut cărmuești Sfânta Ta Biserică și ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Cuvântarea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit DOSI-TEI al Sevastiei, rostită în Catedrala Sf. Mitropolii, cu prilejul decorării I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. MIRON, cu marele cordon al Crucii Sfântului Mormânt.

Prea Sfințite Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Președinte al Sfântului Sinod și Cap al Sfintei Biserici Ortodoxe din România, Domnule Miron.

Rugăciunea citită de către preot pentru Prea Fericitul Patriarh a Ierusalimului, Domnul Damian, și soborul Părinților slujitori ai Sfântului Mormânt, mi-a stârnit amintiri sfinte și noi inspirații.

Noi, clerul ortodox din Palestina, suntem în adevăr fericiți, pentru că Dumnezeu ne-a învrednicit, să săvârșim Dumnezeiasca jertfă cea de taină, în însuși locul Dumnezeștii sale arătări, pe însuși mormântul din care Mântuitorul nostru Iisus Christos a înviat din morți, în însăși peștera în care El s'a născut, în însăși locul, de pe care Prea Sfântă de Dumnezeu Născătoare și-a dat sufletul și trupul în mâinile prea iubitului ei Fiu. Noi suntem fericiți, pentru că nouă ne-a căzut sorțul, ca să străjuim, prea cinstitele locuri de

închinare și, în timp de 16 secole, să le apărăm cu sângele nostru și cu sprijinul întregii lumi ortodoxe.

Nu ignorăm însă luptele neconvenite și jertfele foarte mari, pe care România ortodoxă le-a făcut și le face, pentru predominarea Ortodoxiei, nu numai în hotarele sale, ci și în restul lumii ortodoxe. Țara voastră a trecut prin foc și prin apă. Părinții voștri au văzut vremuri triste de silnicie și robie grea. Ei au văzut pe șefii și arhierii lor batjocoriți și omorâți de către barbarii cruzi și nemiloși. Și totuși Ortodoxia a învins și iarăși strălucit. Și mulțumită credinței și evlaviei poporului de Dumnezeu păzit, renașterea României s'a restabilit complet, așa cum ea a fost visată și dorită de un lung șir de generațiuni premergătoare.

La această supremă și înaltă operă patriotică nu puțin a contribuit și clerul. Și el în fruntea și în toila luptelor a oferit hecatombele sale pentru marea jertfă a patriei.

Nu ignorăm, Prea Sfințite Prim Ierarh al României Ortodoxe, străduințele Prea Sfinției Voastre și ale Sfântului Sinod al Bisericii române, pentru întărirea ortodoxiei în România, pentru cultura științifică și instruirea clerului român. Nu sunt necunoscute sforțările Voastre pentru restabilirea de raporturi bune între bisericile Autocefale Ortodoxe surori pentru progresul și înflorirea Ortodoxiei.

Sanctitatea Sa, Prea Fericitul Patriarh al Bisericii Sionitice, Domnul Damian, prețuind după cuviință ostenețele și strădaniile Prea Sfinției Voastre pentru Ortodoxie în genere și în deosebi pentru Biserica Ortodoxă Română, a găsit de cuviință, ca să confere Prea Sfinției-Voastre Marele Cordon al ordinului „Crucea Sfântului Mormât” pe care îl am cu mine, împreună cu porunca de a-l atârna de grumazul Prea Sfinției Voastre.

Fie ca lemnul sfânt din însăși Crucea dătătoare de viață pe care Mântuitorul a fost răstignit, care se află în această Sfântă Cruce, să se facă isvor de binecuvântare și sfințenie pentru întreg poporul român. Și Cel Prea Înalt să dăruiască Maiestăților Lor Regelui Ferdinand al României și Reginei Maria, Principelui Moștenitor Carol și Principesei Elena și la toată Augusta Familie Regală, viață lungă, sănătate, biruință împotriva vrăjmașilor, mărire și toate fericirile. Și Prea Sfinției-Voastre, Primului Ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, să vă dăruiască Dumnezeu ani mulți și fericiri, spre binele și propășirea României Ortodoxe și a întregii Ortodoxii. Amin.

Arhim. FILARET IOCU

Impotrivirea față de calendarul îndreptat

De unde înainte vreme ceice voiau să schimbe calendarul strigau împotriva preoților că ei sunt oameni înapoiați și nu vor să urmeze glasul științei, acum, după ce calendarul a fost îndreptat și cele 13 zile de prisos desființate, s'a ridicat alt soi de oameni, care

nu vor să primească îndreptarea și vor să ție înainte de calendarul greșit.

În Senat, a ridicat chestiunea aceasta, în Decembrie, d. *Emil Petrescu*, fost primar și prefect de poliție al Capitalei. I-a răspuns foarte frumos I. P. S. Mitropolit Primat, arătând că odată oamenii au măsurat pânza cu cotul, și acum, dacă se măsoară cu metrul, nu s'a schimbat pânza și că îndreptarea care s'a făcut, a fost săvârșită după multă chibzuință și după ce de multe ori s'a tot cerut.

Sf. Mitropolie a Moldovei a dat o sfătuire și o lămurire în această privință, pe care o tipărim în cele de mai la vale. Asemenea și un vrednic paroh din București, Păr. *Păunescu* dela parohia *Cărămidarii-de-jos*, a dat o vestire cu lămuriri pentru credincioșii săi, pe care de asemenea o dăm în cele ce urmează.

Iată acum, mai întâi, actul dela Mitropolia Moldovei:

METROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

Lămuriri către creștinii ortodocși din cuprinsul Mitropoliei Moldovei

Prin explicațiunile care au însoțit calendarul nostru îndreptat pe cele trei luni (Octombrie, Noembrie și Decembrie), am căutat să vă lămuresc de ce Sf. Sinod, al Bisericii noastre românești, împreună cu celelalte Sinoade, ale țărilor pravoslavnice ortodoxe, l-au îndreptat.

Calendarul — iubiților mei fii în Domnul — este un fel de ceas, cu care se măsoară timpul. Acest calendar a trebuit să fie îndreptat; căci rămăsese în urmă cu 13 zile. Prin această îndreptare, nu s'a stricat legea noastră; nu s'a alcătuit un calendar nou; nici n'am luat un calendar strein. E vechiul nostru calendar bisericesc, socotit după aceiaș pascalie, însă îndreptat cu cele 13 zile.

Nu vă potriviți turburătorilor streini de neamul și legea noastră; nu vă luați după unii din aceia, cari vor să facă un soi de politică și pe socoteala îndreptării calendarului și a Sfintelor noastre Sărbători. Nu vă luați după aceia, care, neînțelegând rostul îndreptării calendarului nostru, pricinuesc discuțiuni îndolnice în sufletele credincioșilor. Avem destule frământări între noi, sămănate de vrășmașii cei din afară și de unii, dintre rătăciții noștri de dinăuntru.

Noi — Mitropolitul Moldovei și toți preoții conlocrători — urmăm cu sfințenie hotărârile Sf. Sinod al Bisericii noastre românești.

Astăzi, 15 Noembrie, când vă trimit aceste lămuriri, începem și postul pentru pregătirea duhovnicească a marelui praznic al Nașterii Domnului.

Cu acest prilej, vă trimit binecuvântarea Mea metropolitană, îndemnându-vă să aveți toată încrederea în cuvântul nostru și al preoțimii noastre; căci el este întemeiat pe învățătura Sfintei Biserici și orânduit de Sf. Sinod. Preoții au îndemnul nostru de a

indeplini, ca în totdeauna și anul acesta, obiceiul tradițional, mergând pe la casele voastre și vestindu-vă Nașterea și Botezul Domnului Nostru Iisus Hristos, după orânduiala, făcută de Sf. Sinod prin calendarul îndreptat.

Rog pe Bunul Dumnezeu, ca să vă dea tuturor deplină sănătate și să petreceți cu bine și cu liniște Sfintele Sărbători, ale Nașterii și Botezului Domnului nostru Iisus Hristos, precum și ale Anului Nou.

P I M E N

Metropolitul Moldovei și Sucevei

Nr. 4400

15 Noembrie 1924

Iași

Numărul 1. — Scrisoarea enoriașilor Bisericii Căramidarii-de-Jos.

Iubiți Enoriași,

Vă reamintim prin aceasta, că Sf. sărbători: Nașterea, Anul Nou și Botezul Domnului, cu toate obiceiurile și tradițiile legate de ele, ca: umbletul copiilor cu Moș Ajunul, cu Steaua, cu Plugușorul, dascălul cu Icoana și preoții cu Boboteaza... vor avea loc după calendarul îndreptat de Sf. Sinod. Vă mai reamintim că el nu este al Nemților nici al Catolicilor, ci este vechiul nostru calendar bisericesc, socotit după aceeași Pascalie; însă îndreptat cu cele 13 zile, cu care rămăsese în urmă.

Calendarul este ca un ceas, cu care se măsoară timpul, și după cum ceasul nu se strică, dacă-l dai înainte, când îți rămâne în urmă, tot așa, prin îndreptarea vechiului calendar, dându-se înainte cu cele 13 zile, nu s'a schimbat întru nimic Legea noastră strămoșească.

Nu vă luați, deci, după cei ce, neînțelegând rostul îndreptării calendarului, pricinuesc îndoeli și turburări în sufletul fraților-voastre.

Cum noi preoții urmăm cu sfințenie hotărârile Sf. Sinod al bisericii noastre românești, Singurul în drept a hotărâ în astfel de lucruri, vă înștiințăm că Sfânta liturghie se va sluji în biserică numai în zilele orânduite de Sf. Sinod. Vă îndemnăm deci să ascultați de sfaturile mai marilor noștri bisericești și să prăznuți creștinește aceste Sfinte sărbători venind la biserică, spovedindu-vă cu Sfintele Taine.

Copiii să umble cu «Bună dimineața la Moș-ajun», Marți seara în săptămâna aceasta, căci Crăciunul îl prăznuim Joi.

Biserica va fi deschisă de dimineața până seara în zilele de Luni, Marți și Miercuri, când puteți aduce copiii pentru împărțășit. Tot în aceste 3 zile, trebuie să vă mărturisiți (spovediți).

Cumpărați de la biserică noul Calendar, alcătuit de Sf. Sinod pentru anul 1925

Dumnezeu să vă dea deplină sănătate, pace și bu-

curie ca să petreceți cu bine aceste sfinte sărbători, iar anul 1925 să vă aducă roade și belșug în case!

Să trăiți!

Parohul vostru, Preotul G. H. I. PĂUNHSCU.

21 Decembrie 1924.

Alegerea Episcopului Cetății-Albe.

Prin alegerea Prea Sfințitului *Nectarie* ca mitropolit al Bucovinei, rămânând văduv scaunul de episcop al Cetății-Albe, guvernul a convocat marele colegiu pentru alegerea unui nou episcop Mercuri, la 17 Decembrie c.

La ceasul 3, când s'a hotărât să se facă alegerea, membrii Marelui Colegiu se aflau adunați în cuprinsul Camerei Deputaților, unde totdeauna se adună Marele Colegiu.

Corpul alegător a fost prezidat de I. P. S. S. Mitropolitul *Pimen* al Moldovei, în lipsa Mitropolitului *Primat*, plecat la *Toplița Română*, din pricina morții mamei sale.

După îndeplinirea formalităților obișnuite, s'a procedat la alegere și a fost proclamat ales Prea Sf. Sa Episcopul *Iustinian* al Armatei, care a avut cele mai multe voturi. După proclamarea rezultatului votului, Prea Sf. Sa s'a suit la tribună și a spus că alegerea dă un mandat celui ales. Primind acest mandat, îl ia ca o poruncă și se duce să-și îndeplinească chemarea între plinii de credință Moldoveni ai Basarabiei. Făgăduiește că va lucra cu toată tragerea de inimă și a mulțămît alegătorilor.

După aceea a luat cuvântul I. P. S. Mitropolitul *Pimen*, care i-a arătat însemnătatea locului la care e chemat și i-a urat spor și izbândă în noua cale de lucru arhieresc.

Prea Sf. Sa Episcopul *Iustinian* a primit apoi urările domnilor miniștri și a tuturor celor de față.

P. S. *Iustinian* e transilvănean. A fost multă vreme protopop de Alba-Iulia, apoi senator și în urmă episcop militar.

La 20 Decembrie s'a făcut și investitura cu ceremonialul obișnuit, iar apoi a urmat recepția cu multe toasturi la Sf. Mitropolie.

Conferențele și activitatea „Samarineanului milostiv“.

Am vorbit în nr. trecut despre societatea creștinească „Samarineanul milostiv“, înființată în Galați de Păr. *Petre Chiricuță*, misionarul Eparhiei Dunării de Jos. Această societate a început a lucra cu câteva note originale, izvorâte, fără îndoială, din îmboldul misionar al întemeietorului. Astfel citim, despre organizarea ei, că se va ocupa de o propagandă dela om la om. Fiecare membru va trebui să se silească pentruca, într'un an, să mai poată aduce la calea credinței încă cinci suflete.

O seară din fiecare săptămână va fi închinată sufletului, „când se vor face comunicări, se vor aduna știri

despre suferințe care vor trebui ajutate și se va lua cunoștință despre rezultatele dobândite între timp“.

Se va desfășura o muncă pentru răspândirea învățării, pe temelie religioasă și națională.

Societatea are două sărbători: una de iarnă, care va fi a doua Duminică înaintea Nașterii Domnului, și alta de vară, care va fi a doua Duminică înaintea învierii (nu putea zice „a cincea Duminică din Postul Mare“, cum se obișnuiește!). În aceste sărbători, lucrul Societății se va desfășura mai solemn și se va aduce la cunoștința tuturor rostul și ce a putut face Societatea.

În ce privește conferențele „Samarineanului milostiv“, trebuie să pomenim mai întâi de conferința Părintelui *Chiricuță*, ținută la 5 Dec. în Galați, despre „Omenirea față de Iisus Hristos“.

După darea de seamă pe care o citim în *Galații-Noi*, (10 Dec. c.), Sf. Sa a vorbit foarte temeinic, cu cugetări însemnate și care merită a fi cunoscute și peste barierele orașului în care s'a ținut. Sf. Sa a spus că Iisus Hristos este în istorie o pildă fără păreche, prin învățătura Sa înaltă și viața fără prihană. Dumnezeuia Lui se dovedește prin primirea care i s'a făcut în lume, unii îmbrățișându-L cu patimă, iar alții fiind cu totul protivnici. „Pe nimeni n'a urât omenirea mai statornic și cu mai multă patimă, ca pe Iisus, din frageda copilărie până la Golgota — și de atunci, de-a lungul veacurilor, L-au urât: Irod, cărturarii și fariseii fățarnici, arhierii și poporul neștiutor, când L-au răstignit; L-au urât persecutorii creștinismului în primele veacuri; L-au urât și îl urăsc, îl vor urî toți iubitorii de „lume“ de patimi, toți slujitorii lui „Mamona“. Omenirea a uitat pe atâți tirani cari au schingiuit popoarele, nimeni nu-și mai amintește, nimeni nu-i mai urăște. Iisus este și astăzi atât de urât, prigonit și tăgăduit de toți cei cari nu vor realizarea dumnezeieștilor lui precepte de viață morală.

„Pe nimeni iarăși n'a iubit omenirea cu mai multă iubire, cu mai multă jertfire de sine decât pe Iisus cel răstignit de răutatea omenească. Iisus cel blând și smerit, cel fără de vină, cel iubitor de săraci, cel milostiv, cel a toate iertător. De-alungul veacurilor, pe toată întinderea pământului, în toate graiurile lumii, fără nicio deosebire de neamuri, de stări sociale, — pretutindeni vine la toată lumea aceasta iresistibilă iubire a tuturor sufletelor pioase față de Iisus. Toată iubirea către cele trecătoare se uită — numai iubirea față de Iisus rămâne și sporește în lume. Cine mai este iubit cât este iubit Iisus? Stăpânitori de popoare, eroi în viață, înțelepți cari au minunat lumea cu înțelepciunea lor, curând au fost uitați și astăzi nimeni nu-și mai amintește de ei. Regii Asiriei, Babilonului, împărații și înțelepții Romanilor, un Napoleon cel Mare — toți sunt uitați. Numai Iisus este deapururi închinat pretutindeni, — sute de mii de capete și domuri slăvesc în toate graiurile pe acest Iisus, fiul nevinovatei Marii din Nazaretul Iudeii.

„Concluzia: ori de-L urăște ori de-L iubește, ome-

nirea îi dă zilnic dovada că Iisus este mai mai mult și deosebit de toți fiii oamenilor“.

După aceia a luat cuvântul Păr. *Gala Galaction*, care era de față și care, în grai înalt, arată slava ortodoxismului și primejdia unor cugetări rătăcite cu privire la închinarea către sfinți care s'au furișat prin unele pături ale noastre (adică prin propaganda Cuibului cu Barză). N'a avut timp pentru a face largi dezvoltări, dar convingerea cu care vorbea a dat celor de față gustarea dulce de a vedea un suflet de apostol cu totul închinat a servi Domnului cu inimă cucernică și cu minte ascuțită. În cuvinte puține, Sf. Sa a spus că „prin Sf. Taină a Impărtășirii, noi și sfinții alcătuim unul și acelaș trup tainic al lui, Hristos. Sfinții desfaceți de povara trupului muritor, stau în preajma tronului lui Dumnezeu și-I înfățișează nevoile noastre și se roagă pentru necazurile omenirii“.

La 7 Decembrie, în sala mai largă dela „Central“, Păr. *Gala Galaction*, a vorbit gălățenilor, care erau de față în mare număr, tot pentru „Samarineanul milostiv“. Subiectul conferinței a fost: „Un ceas greu pentru civilizație“. Sub acest titlu așa de grăitor, Sf. Sa a vorbit, după cum spune tot o dare-de-seamă în *Galații-Noi*, „cu o rară adâncime și putere de a exprima clar, cald, intim și desăvârșit adevăruri oarecum grele, abstracte și străine de preocupările celor mai mulți dintre oamenii zilei“.

Religiunea este o mare suflare peste viața oamenilor, a cărei ființă s'a simțit în omenire pretutindenea și totdeauna. Străvechile inscripțiuni cuneiforme din bibliotecile asiriene, mai vechi decât înseși cărțile lui Moisi, cuprind în ele cugetarea religioasă despre lume. „Sunt taine și realități într'o lume de dincolo, care sunt mai vrednice de a fi privite decât existența care se vede“. În cărțile bramane, în budism, în filozofia fenomenală a lui Platon, în Psalmi și Eclesiastul lui Solomon, în epistolele Sfântului Pavel, „pretutindeni răsbate, trăiește acest înțeles sufletesc mistic despre viața de pe pământ, care este numai o înfățișare a vieții adevărate, „în sine“, dincolo de hotarele aparente ale vieții“.

„Filozofia lui Kant, Schopenhauer, cum și cele mai nouă certitudini și postulate ale științei moderne, reprezentată prin luferi ai gândirii, cum este, de pildă, un Einstein, dau dreptate și confirmă în totul străvechile credințe religioase din papirusuri și sfărămături de inscripții cuneiforme și din Sf. Scriptură“.

Atunci de unde îndărătnica împotrivire a celor mai mulți contemporani din vremea de azi față de acești înțelepți“. Din rătăcirea spiritului oamenilor, sub puternica cârmuire a stărilor sociale. Trăim vremuri turburate, străbătute de duh revoluționar, ca înaintea revoluțiunii celei mari franceze.

Nedreptățile, corupțiunea aristocrației franceze au provocat reacțiunea maselor neștiutoare instigate. În esență, revoluțiunea este reacțiunea materialistă, față de spiritualismul veșted și nesincer al stăpânitorilor.

Se ridică apoi o burghezie necredincioasă și atee, iar

pe urmă toate se pornesc după trebuințele sufletului, tot în calea credinței religioase.

Aprinderea materialistă însă niciodată n'a fost atât de tare ca în vremea noastră. Ea a ajuns la păcatele în care a zăcut odinioară aristocrația.

Culmea bântuelii materialiste a fost ivirea cugetării ei în scrierea lui Marx *das Kapital*.

„Pilda de sus, a celor cu răspunderea, este molipsitoare. Trebuie să primenite și îmbunătățite sufletele și moravurile la cei care cârmuiesc viața socială, pentru ca nu orice act de răzvrătire din rândurile mulțimii neștiutoare să-și aște justifierea morală».

„Această acțiune de apropiere între stările sociale de judecată proprie asupra lipsurilor și de îndrumarea a vieții spre realități sociale mai bune, este rolul care covârșește Biserica de glorie și de răspundere».

Acesta a fost graiul Parintelui Galaction, și gălățeni n'au avut decât cuvinte de mare mulțămire pentru o vorbire atât de înaltă, care i-a ridicat în sferi senine-

Inălțarea sufletească la Brăila.

Sub titlul de *Momente sublime de Inălțare Sufletească*, citim în ziarul *Curierul* din Brăila (6 Dec. 1924) sub iscălitura *Floridor* :

„Ziua de 30 Noembrie a. c. a fost zi de regenerare sufletească pentru toți ascultătorii, cari au luat parte, la oficierea Sfintei Leturghii la Biserica Sf-ții Apostoli Petru și Pavel din localitate; Leturghie efectuată de Sf. S. Arhimandritul Scriban.

Cu timbrul unei voci clare, voce de bariton impunătoare cântată solemn, a absorbit toate mințile asistenței și a îndreptat continuu către Dumnezeu, ținând cuprinse sufletele tuturor, fascinate de farmecul înălțător al permanentei încordări către cele Sfinte...

Răspunsurile le-a dat corul bărbătesc al Bisericii, cor care s'ar prezenta mult mai bine, dacă ar executa Leturghia nemuritorului Muzicescu care atrage cu adevărat și transformă pe deplin sufletele închinătorilor. Leturghia lui Vorobchievici, care se cântă azi, o fi frumoasă, însă este o muzică vocală mai mult de operetă, distrează în loc să impună, nu-i bisericescă, căci nu pătrunde în suflete; și deci, timpul va deferi poate adevărul sentimentului mulțimii.

După oficierea Sfintei Leturghii, distinsul Prelat a ținut o predică înălțătoare și documentată, de actualitate: „despre rătăcirile sufletești“; predică pornită dintr'o inimă caldă și plină de simțul realității, care a răscolit adânc sufletele tuturor credincioșilor...

Prin comparațiuni înalte și raționale, a adus întreaga suflare la realitate și a dovedit, cu exemple, îndepărtarea sufletelor noastre dela adevărata cale a dezvoltării sentimentului altruistic, prin lipsa iubirii aproapelui și a sufletelor, pentru înălțarea lor până la «Divinitate», punând mărturia stărei acesteia, în nesiguranța unei raze de soare mai luminos, de care ne simțim lipsiți astăzi.

Iubirea aproapelui în credință înobilează sufletele și-i

desăvârșește nevoia, care-i simțită odată mai mult, întoarce straturile societății, căci numai pe baze morale se va moraliza și ridica și starea economică a țării și deci și a neamului, peste care stă să cadă un val nebuloasă, a cărui înseninare residă în puterea credinței în D-zeu; scriptură dela care nu trebuie să se abată nimeni pentru că, în toate timpurile a servit ca temelie și a dezvoltării spirituale a neamului; și dacă țara noastră cea nouă ne este dragă, dragostea în credința lui D-zeu să o desăvârșim și să nu ne lipsească.

Au vibrat sufletele tuturor, cu piositate profundă au fost ascultate înălțătoarele, **mărgăritare Sfinte**, în sfaturi de dragostea frățească, pornite din adâncul sufletului convingător al învățatului Mitrofor Scriban. Când organismul nostru etnic s'a desăvârșit, cel sufletească însă, stă în pragul primejdiei.

„Luptați dar pentru sentimentul aproapelui, cu credința în D-zeu și calea vă este desăvârșită“.

Cu aceste cuvinte s'a terminat predica; astfel că, elementele propăvăduitoare și duhovnicești ale cultului nostru Religios, ar trebui ca, luând aminte, să fie de la o altă, la înălțimea misiunii, și să nu mai fie lăsată pe planul neisbăvitor!

Nașterea Domnului nostru Isus Hristos, să aibă în pază pe toți aceia cu cugetul curat și să le deschidă căile drepte și sănătoase, ca toată cangrena de azi, să nu mai contamineze și să fie înlăturată.“

Tot așa citim în ziarul *Cuvântul* (2 Dec. c.) din același oraș :

Arhimandritul Scriban a tost erii la Brăila.

S. S. a oficiat serviciul divin în biserica sf. Petru și Pavel.

Un public neobicinuit de mare, din toate straturile societății, a ținut să asculte pe distinsul prelat.

Răspunsurile au fost date de corul „Armonia“.

După terminarea serviciului divin, S. S. Arhimandritul Scriban a dezvoltat o admirabilă predică.

Subiectul moral și expunerea impecabilă au fascinat mulțimea.

Fie care, care a asistat la slujba de ieri de la biserica sf. Petru, a plecat înălțat sufletește.

Un singur regret: că nu avem mai des pe Arhimandritul Scriban în mijlocul nostru.

Ziarul *Curierul*, sub titlul „Trebuie să asociem evanghelia sufletului nostru“, continuă apoi în nr. dela 16 Dec. c., sub iscălitura *Dorotei*:

Venirea P. C. Sale Arhim. mitrofor dr. I. Scriban în orașul Brăila a prilejuit un reviriment religios-moral în lumea credincioșilor. Ziarele locale s'au făcut ecoul impresiunilor vibrante smulse din inima participanților de impozanta figură și talentul oratoric al celui ce este un adevărat Atanasie al vremurilor noastre.

Desfășurarea simbolică a slujbei Sf Liturghii oficiată de P. C. Sa, secundat de pr. paroh al Bis. Sft. Petru, I. Perianu și de Proștii A. Anghelescu și foști elevi ai

săi, întovărășită și exprimată în cântări de rară emoțiune executate de corul soc. „Armonia“, dirijat de d. V. Voiculescu, urmată de o predică vie, hrănită cu experiența creștină, a trezit în sufletele celor prezenți emoțiuni de curat idealism creștin prin biserică, care vor dăinui mult timp.

Credem însă că nu-i o simplă întâmplare venirea P. C. Sale, precum nici alegerea bis. sft. Petru pentru astfel de manifestări religioase. I s'a răpit poate mult timp prețios pentru aceasta, însă a venit pentru a satisface o dorință a conducătorilor bisericii amintite și a oficia sf. Liturghie în cea mai bine întreținută și grandioasă biserică locală.

Este de sigur, vorba de o pregătire în începuturi modeste, pentru frumoasa și sănătoasa mișcare de regenerare morală pe bază evanghelică, care va începe în noua școală creștină ortodoxă din măreață casă parohială a Bis. Sft. Petru. La apa cea vie a evangheliei vor fi chemați toți iubitorii de Christos și de legea și neamul nostru românesc, căci în jurul altarului s'a ținut taina mistică a trecutului nostru atât de încercat atunci. Orașul nostru cu un circuit social așa de mare este foarte indicat pentru a se începe asemenea acțiuni sănătoase și patriotice. Trebuie un activism feroce din partea tuturor conducătorilor și oamenilor de bine și luminați pentru a ne salva patrimoniul cel mai sfânt, legea și neamul. Nădăjduim că P. S. Episcop al Buzăului, în înalta-i înțelepciune, va sprijini serios această proiectată acțiune salvatoare.

Este timpul să asociem sufletului evanghelia ca să putem da societății idealul cel mai curat al său, cuprins în sfintele file evanghelice. Numai această asociere poate să ne spiritualizeze viața și să creeze acele frumuseți morale mântuitoare în vremuri ca acestea. Ea singură poate impune respectul autorității și să disciplineze voința omului. În fine, va putea să creeze în om o putere activă și rodnică în domeniul binelui, adevărului și frumosului. Vor vedea atunci cei ce se cred prea culti și toți indiferenții religioși și care urăsc preoții și biserică, că din Nazaret în adevăr poate fi ceva bun și că Dumnezeu pe cele slabe le întărește.

Doroteiu

DELA O SFINȚIRE DE BISERICĂ

În ziua de 26 Oct. a. c., s'a săvârșit sfințirea frumoasei biserici din com. *Beceni*, jud. Buzău, parohia *Gura Dimiinei*. Slujba sfințirii s'a făcut de Prea Sf. Episcop *Ghenadie*, înconjurat de numeros cler. Răspunsurile la liturghie au fost date de alesul cor din orașul Buzău, condus de Preotul *Gh. Marinescu*, profesor. O mulțime de credincioși din toate clasele — în biserică și afară — transportați de frumoasa slujbă, simțeau lacrimile umezindu-le ochii.

La o masă, ales pregătită în sala școlii, împodobită cu brazi în mărime naturală, își da impresia, că ai intrat într'un boschet. Cel dintâi ia cuvântul Prea Sf. Episcop, cuvântând pentru **Maiestățile Lor, pen-**

tru d. Prim Ministru *I. Brătianu*, pentru d. Ministru al Școalelor și pentru cei ce s'au ostenit cu terminarea bisericii. I s'a răspuns de preotul paroh *C. Popescu*, arătând că venirea Prea Sf. Sale la eparhia Buzăului deschide o nouă eră în viața religioasă a eparhiei, prin directivele pastorale ce a inaugurat. Închină pentru d-na și d-l Ministru plenipotențiar *Henri Catargi*, care au dăruit locul și 40.000 lei. De asemeni, dând moșia în obște la săteni pe un preț potrivit, fondul de rezervă dobândit, în sumă de 150.000 lei, s'a dat tot la biserică. Aduce laude d-lui Prefect *Dr. Oroveanu*, vrednic gospodar în ocârmuirea județului. D-nia Sa a aprobat a se da pentru biserică, din fondul comunei, suma de 150.000 lei. D. Prefect mântuitor vrednic al cuvântului, într'o impresionantă cuvântare, arată măreția slujbei savârșite, focul credinței, ce trebuie să stăpâniască în toate vremile poporul și, în continuare, aduce laude Preotului *Popescu*, pentru osteneala depusă de a ridica în județ o monumentală biserică. D-l Senator *Dunca* închină pentru Prea Sf. Episcop, fericind eparhia Buzăului, care, după o criză de aproape 2 ani, are norocul să aibă un vrednic ierarh în persoana Prea Sf. *Ghenadie*.

D-l Inginer șef *Drăgulănescu* al societății petrolifere „*Steaua Română*“ din localitate, într'o cuvântare academic expusă, stârnește admirația celor de față. Conjură clerul de a veghea la datorie, căci dușmanii credinței mai mult ca ori când, caută să o dărâme și răspunderea va fi numai a preoților.

Cum? se 'ntreabă el, Mântuitorul Christos, numai cu 12 apostoli neînvățați, a fost în stare să se impue lumei, și un cler numeros de azi să nu poată ține piept curentelor nenorocite de zdruncin moral de după război? Într'un entusiasm de nedescris, serbarea ia sfârșit în îngereștile cântări ale corului.

Unul fost de față

EXTERNA

Chestiunea Arhierilor ruși refugiați

Sub acest titlu, Patriarhia Ecumenică din Constantinopol a publicat de curând o broșură, care explică măsurile de reprimare, pe care, în timpul din urmă, a fost silită să le ia împotriva arhierilor ruși refugiați, cari, în flagrantă contradicție cu sfintele canoane și cu rânduiala bisericească, s'au constituit în autoritate bisericească externă, cu activitate independentă. Acești arhierii, amestecându-se în politică, au provocat multe nemulțumiri și la atențiunea care, în repetate rânduri, li s'a atras de către Patriarhia Ecumenică, asupra urmărilor dezastruoase pentru biserică în genere, care pot rezulta din această purtare a lor, ei au căutat să de-terneze chestiunea, acuzând Patriarhia, că în raporturile ei cu Arhierii ruși refugiați, nu s'ar fi conducând

de duhul dragostei creștine sau chiar, că ar urmări scopuri ascunse.

Pentru a se vedea, deci, întru cât clerul rus refugiat, lucrând așa cum a lucrat până acum și colorând activitatea sa cu tendințele sale politice, se găsește în acord cu sfintele canoane și cu calitatea sa de Administrator al Tainelor Dumnezești, s'au dat spre publicare următoarele acte, din care ușor se poate vedea cu câtă îngăduință și bună-voință au fost tratați și cum au înțeles să răspundă.

1. Adresa cu Nr. 9084 din 2 Decembrie 1920, către Prea Sfințitul Mitropolit al Kievului D. D. *Antonie*, semnată de Locoșitorul de Patriarh, Fericitul întru pomenire *Dorotei* al Brusei.

Prin această adresă, Sf. Sinod Patriarhal răspunde la o cerere semnată P. P. S. S. Arhieriei *Antonie* al Kievului, *Platon* al Kersonului, *Anastasiu* al Kișinăului, *Teofan* al Pultavei și *Veniamin* al Sevastopolului, care este și șef al Clerului militar de uscat și de mare. Răspunsul este, că li-se îngăduie, să se constituie într-o comisiune provizorie, care, sub supravegherea Patriarhiei Ecumenice, să vegheze la satisfacerea trebuințelor religioase și duhovnicești ale refugiaților ruși, care se găsesc în periferii neortodoxe, precum chiar și în periferii ortodoxe, dar locuind în lagăre și mai ales în corturi, deci neamestecați cu creștinii ortodocși indigeni. În ceea-ce privește chestiunile de judecată bisericească, de căsătorii și divorțuri, ei se vor adresa judecătorilor bisericești rânduite de Arhiepiscopia Constantinopolului și Mitropoliile dependente de ea.

2. Adresa Nr. 1272 din 16 Februarie 1921, semnată de P. S. Locoșitor de Patriarh *Nicolae* al Kesariei către Arhiepiscopul *Anastasiu* al Kișinăului, Președintele Comisiunii ruse Bisericești din Constantinopol, prin care i se atrage atențiunea, că Comisiunea Provizorie Bisericească Rusă, trecând peste limitele atribuțiilor sale, a început a da hotărâri și în chestiuni matrimoniale, care au nevoie de examinare și hotărâre judecătorească, contravenind deci sfintelor canoane și dispozițiilor categorice ale Patriarhiei.

3. Adresa cu Nr. 2572 din 25 Mai 1923, semnată de către Sanctitatea Sa Patriarhul *Meletie*, către Arhiepiscopul *Anastasiu* al Kișinăului și Hotinului, prin care i se atrage atențiunea că P. S. Sa, slujind sf. Liturghie în ziua de 9/22 c., a săvârșit și o hirotonie, fără a încunoștiința prealabil Autoritatea bisericească locală și a lua cuvenita învoire canonică. Roagă să nu se mai repete aceasta și spre a evita eventuale abuzuri, atât P. S. Sa, cât și toți arhierii ruși în treacăt pe acolo, ori-de-câte-ori vor voi să săvârșescă Sf. Liturghie, sau să facă vre-o hirotonie, fie chiar în capelele Legațiilor și Metoacele rusești, să anunțe la Patriarhie, urmând în aceasta pilda tuturor Arhierilor Ortodocși și chiar Patriarhilor, în treacăt pe la Constantinopol, care, urmând să liturghisească chiar în propriile lor Metoace, mai întâi anunță Patriarhia și iau cuvenita bine-cuvântare.

4. Adresa Nr. 1160 din 29 Martie 1924, semnată de Sanctitatea Sa Patriarhul Grigorie al 7-lea, către Arhierii *Anastasiu* al Kișinăului și *Alexandru* al Americii de Nord, prin care li-se atrage atențiunea frățește, că manifestațiunile politice nu numai că nu armonizează cu vrednicia preoțească, dar ele sunt vătămătoare chiar în timpuri liniștite și cu atât mai mult în vremuri de mari zdruncinări și schimbări politice. Indeamnă pe P. S. Sa și pe toți clericii ruși, ca să evite asemenea manifestațiuni la sfintele slujbe și în predici și să nu pomenescă nume, care simbolizează tendințe politice și preferințe personale.

5. Procesul-Verbal al ședinței Sf. Sinod din 30 Aprilie 1924, prin care se numește o comisiune alcătuită din: Mitropoliții *Callinic* al Chizicului, *Vasile* al Niceei și *Agatanghel* al Insulelor Principilor, cu însărcinarea de a cerceta gravele invinuiți de contravenție la sf. canoane, care se aduc Arhierilor ruși petrecători acolo: *Anastasiu* al Kișinăului și Hotinului și *Alexandru* al Insulelor Aleutice și Americii de Nord. Această comisiune este însărcinată ca să comunice numiților Arhieriei, că pe tot timpul cât va ține cercetarea, ei sunt datori, a se abține de la orice lucrare Arhierescă sfințitoare sau administrativă. Pentru satisfacerea nevoilor religioase ale populațiunii rusești din Constantinopol, se dă mandat Primului Secretar al Sf. Sinod, împreună cu Marea Protosinghelie.

Cu privire la denunțurile ce s'au făcut și împotriva altor Arhierii ruși, petrecători în afară de hotarele Bisericii Autocefale Rusești, ca cei care se amestecă în chestiunile generale bisericești, intitulându-se „Sinodul Arhieresc al Bisericii Ruse externe“, se dispune, ca să se comunice, că existența și funcționarea în Eparhie streină, a unui Sinod Rusesc, este împotriva prevederilor sfintelor canoane, și deci acest Sinod trebuie să se dizolve îndată. Aceasta de alt-fel este conform și cu hotărârea și porunca Prea Fericitului Patriarh *Tihon*, care s'a comunicat de mult.

Se dispune ca această hotărâre să se comunice și Autorităților bisericești din Moscova și Prea Fericitul Patriarh al Belgradului și tot de-odată să se comunice că Sinodul din Carlowitz, care se intitulează „Sinodul Arhieresc al Bisericii Ruse externe“, n'a avut nici-odată bine-cuvântarea Patriarhiei Ecumenice și deci Ierarhii ruși, petrecători în Serbia și alte periferii, nu au nici o competență canonică, pentru a exercita drepturi și îndatoriri pastorale bisericești în aceste cuprinsuri.

6. Adresa cu data de 8 Mai 1924, din partea comisiunii de anchetă semnată de I. P. S. S. Mitropolit *Vasile* al Niceei prin care se răspunde, la petițiunea adresată Sfântului Sinod de către P. P. S. S. Arhiepiscopii *Anastasiu* al Kișinăului și *Alexandru* al Americii de Nord, că hotărârea Sf. Sinod de a opri învoirea ce aveau de a săvârși diferite irurgii pentru populațiunea rusă refugiată, nu s'a luat pe baza celor denunțate împotriva lor de către conașionalii lor, ci din pricina abuzurilor, de care ei s'au făcut vinovați. La sfârșit, se adugăd, că încercarea lor de a interverti lucrurile, dăna-

du-le tendențios altă interpretare de cât cea adevărată, poate constitui un nou element de răspundere pentru ei.

7. Raportul Comisiunii de anchetă, cu data de 14 Mai 1924, semnat de P. P. S. S. Mitropoliți Callinic al Kizicului, Vasilie al Niceei și Agatanghel al Insulelor Principilor.

In rezumat cuprinsul acestui raport este :

Se constată că învinuirile aduse celor doi Arhierei sunt de două feluri.

a) Invinuiri de contravenție la dispozițiunile sfintelor canoane și la învoirea dată de Patriharia Ecumenică, ca ei să exercite anumite îndatoriri și drepturi bisericești.

b) Invinuiri de întrebuițare scandaloasă a bisericilor și ierurgiilor, pentru manifestațiuni politice, nepotrivite cu caracterul lor preoțesc și împotriva avizului categoric ce li s'a dat prin adresa Nr. 1160 din 29 Martie 1924.

Invinuirile de prima categorie, privesc numai pe Arhiepiscopul Anastasie, pentru că numai acesta exercită oarecare îndatoriri și drepturi pastorale.

In apărarea, sa Arhiepiscopul Anasiasie, nu tăgăduiește învinuirile ce-i se aduc, dar caută să le justifice prin acea că faptele ce-i se pun în sarcină nu sunt precis oprite prin adresa Patriarhiei Nr. 9084 din 1920.

I-se răspunde că, dacă acestea nu sunt precizate, sunt foarte bine precizate cele pe care avea învoirea să le săvârșească și ele sunt așa formulate, încât este cu neputință să se înțeleagă ceva mai mult.

In ceia ce privește divorțurile pe care le-au pronunțat invocarea faptului că aci se făcea numai instruirea și se îndeplinea procedura; iar hotărârea se pronunța de Sinodul din Carlowitz, este cu totul inadmisabilă; fiind-că esențialul în aceste chestiuni, nu este hotărârea în sine, ci instrucția și procedura de care depinde hotărârea și pe baza căroră se pronunță.

Privitor la învinuirile din a II categorie; amândoi acești Arhierei, nu numai că nu le tăgăduiesc; dar susțin încă că intervenirea și acțiunea bisericii, împotriva regimului actual din Rusia, nu numai că sunt compatibile cu spiritul și scopul bisericii, ci este datoare să o facă cu atât mai mult, cu cât părerile și teoriile, pe care se sprijină regimul sovietic sunt protivnice religiunii; că monarhismul este cea mai bună formă de guvernământ și că rugăciunile și propaganda pentru el, la rugăciuni și pomeniri nu constituie o abatere.

Acestea toate le susțin ei, în timp ce Biserica din Rusia în frunte cu Patriarhul Tihon, ai cărui partizani spun că sunt, prin enciclica din 28 Iunie 1923, către păstoriții săi, prea înțeleptește a mărturisit, că nu se împotrivesc regimului sovietic și că condamnă orice împotrivire la această autoritate, or-de-unde ar veni ea.

Concluziunile raportului în prescurtare sunt acestea :

Avându-se în vedere împrejurările, în care s'au produs abaterile sus numiților Arhierei, socotim că este cu putință, ca ei să fie certați cu indulgență pe cale administrativă de către Sanctitatea Voastră și Sfântul Sinod.

In ceia ce privește pentru viitor, trebuie să se pună capăt anomaliilor de până acum.

Mai întâi, comisiunea este de părere că Arhiereii ruși Anastasie și Alexandru, trebuie să-și lămurească pozițiunea lor în biserică. Adică întru cât sunt ei îndreptățiți, să poarte titlurile de până acum. Și aceasta pentru că Arhiepiscopul Anastasie, de ani de zile, fiind silit să-și părăsească Eparhia sa, a întrerupt pentru totdeauna orice raport și contact cu ea și este evident că nu se mai poate întoarce acolo; iar Episcopul Alexandru, purtând titlul de, al Americii de Nord, nu se știe, pentru care motive venind aci, a trecut de mult peste cea mai mare limită canonică de absență și pe cât se pare, nu urmează a se mai întoarce în Eparhia sa, pe care de alt-fel altul o deține și conduce.

Dacă, deci, numiții Arhierei își vor lămuri pozițiunea lor în biserică și vor voi să rămână aci, cerând ca să ji-se dea în colonia rusească vre-o slujbă bisericească, fie ca proistoși Arhierești sau altce-va, li se poate încuviința aceasta de către Arhiepiscopul Constantinopolului, cu următoarele condițiuni.

a) Arhiereii petrecători aci și exercitând vre-o servire bisericească, nu pot avea alt șef bisericesc, decât pe Arhiepiscopul Constantinopolului, singurul pe care-l vor pomeni la sfintele slujbe, și nu vor putea exercita alte drepturi, afară de cele încuviințate lor de acesta.

b) De acum înainte, încetează orice legătură sau dependență a lor, de așa numitul „Sinod Arhieresc al Bisericii ruse externe“ sau de or-ce altă autoritate bisericească rusă.

c) In timpul sfintelor slujbe, la pomeniri, în predici și în genere în toată activitatea lor bisericească și la întrunirile lor aci, li-se interzice cu desăvârșire, cea mai mică manifestare de idei și preferințe politice.

8. Sfântul Sinod, în ședința sa dela 15 Mai 1924, luând cunoștință de acest raport, cu duh de dragoste frățească și indulgență, a aprobat toate concluziunile lui, hotărând ca să se comunice aceasta P. P. S. S. Arhiepiscopi în cauză, spre cele de cuviință.

Urmează un lung memoriu, adresat Patriarhiei Ecumenice de către conaționali numiților Arhierei, în care se plâng împotriva lor de abuzuri, mai ales de acele notate în raportul comisiunii sub a II categorie, și pentru care învinuiri, semnatarii își iau răspunderea în fața Sfântului Sinod.

Arhim. FILARET JOCU

(20 Sept. 1924) In legătură cu cele de mai sus, citim în „Eclipsia“, Organul oficial al Bisericii Autocefale a Greciei, următoarele :

Arhiepiscopul rus Teofan, în calitate de Loçoșitor al Președintelui Bisericii Ortodoxe Ruse externe, comunică Patriarhului Alexandriei, că ciocnirea dintre Patrihia Ecumenică și Arhiereii ruși petrecători acolo, a provenit din pricina influenței agenților bolșevici, care au năvălit în Fanar și că Patriarhul din Constantinopol, prin atitudinea sa, încearcă să-și supună lui și Biserica Ortodoxă rusă din diaspora, vădind cu aceasta tendințe papistașe.

Arhiepiscopul Teofan roagă pe Patriarhul Alexandriei

sa să ia apărarea Bisericii ruse, care se găsește în suzerinită și în diaspora și în Rusia sovietică și, de asemenea, să sprijinească și Sinodul existent al Arhierilor Bisericii ruse externe. „Panten“ (organul oficial al Patriarhiei din Alexandria) spune că Biserica Constantinopolului are dreptate.

După știrile din Varșovia, botezul este interzis pentru partizanii sovietelor din Rusia. Ceremonia pentru darea numelui la noii născuți, se face în modul următor: Părinții înfășură copilul cu steaguri roșii și-l duc la comisarul sovietic, în fața căruia jură în ce principii vor crește copilul lor. Intot-d'a-una, se înțelege, în afară de biserică și după principiile comunismului extrem. Numele sfinților se evită și li-se dau nume de ale șefilor revoluției bolșevice.

America la Ierusalim.

Londra, 5 August. Colaboratorul diplomatic al lui „Daily Telegraf“ presupune probabilitatea reluării în curând a discuțiilor dintre Londra și Washington cu privire la drepturile și interesele Americii la Ierusalim.

Sunt motive de a se crede că Statele Unite vor să mărească activitatea misionarilor și școlilor lor. Este probabil că vor cere să aibă și ei consuli și reprezentanți bisericești la Sfintele Locuri, cu aceleași drepturi și privilegii, ca și reprezentanții celorlalte puteri.

Arhim. FILARET JOCU

Ferberea religioasă din Franca.

În numărul trecut, am scris despre turburarea care domnește acum în taberele catolice din Franca, din pricina planurilor guvernului Herriot de a desființa ambasada franceză de pe lângă Vatican și de a aplica în întregime legea despărțirii Bisericii de Stat. În adevăr, în urma războiului, cu toată despărțirea, s'a înființat iar o ambasadă franceză pe lângă Vatican, iar legea despărțirii s'a aplicat mai moale. Congregații, adică organizări monahalale catolice, care nu erau învoite să ființeze sau să se întocmească pe pământ francez, au fost lăsate mai slobode și s'au înființat. Guvernul Herriot nu vrea să mai lase ca această stare să meargă înainte așa, ci vrea să aplice legea în toată cuprinderea ei. Pe de altă parte, el vrea să întindă această stare și asupra Alsaciei și Lorenei, care trăiesc până acum în regimul religios pe care l-au avut în împărăția germană. Guvernul francez vrea însă să introducă și în aceste ținuturi, legi unitare, privitoare la Biserică, și de aici toată ferebera care domnește acum între catolicii Franca și toată mișcarea pentru a împiedeca guvernul să-și împlinească planurile lui. În clipa de acum, în Franca și-au dat mâna clericali, cu naționaliștii (răsturnați de guvernul Herriot) și cu regaliștii, pentru ca să poată răsturna acest guvern și să ducă altă politică în Franca.

Scriind despre acestea, în numărul trecut noi am dat corespondența urmată în această privință între

cardinalii francezi și d. Herriot, cum și un răspuns al Cardinalului *Andrieu*, arhiepiscop de Bordeaux. Continuăm acum cu acel răspuns care nu s'a isprăvit în numărul trecut:

III

În scrisoarea pe cari ei de curând au scris-o d-lui Președinte al Consiliului, cardinalii francezi mai luptă și pentru drepturile Congregațiilor religioase, care și-au dobândit totdeauna atât de mari merite față de Biserică și Franca și a căror ținută a fost atât de frumoasă și vitează în timpul războiului. Astfel de slujbe nu se uită, și dacă legile de azi se împotrivesc, trebuiesc prefăcute cât mai curând, după cum cer dreptatea și libertatea, precum și recunoștința.

Ce răspunde d. Herriot? „Guvernul trebuie să apere legea și să stea alipit de ea. De altfel ea nu aduce nici-o jignire dreptului personal pe care-l au călugării și călugărițele de a trăi slobodi pe pământul patriei“.

Înainte de a scrie astfel de cuvinte, Președintele Consiliului, fără îndoială, n'a citit Declarațiunea drepturilor omului și ale cetățeanului, cuprinsă în Constituțiunea din 3—14 Septembrie 1791 și păstrată în Constituțiunile care au cărmuit Franca dela 1789 încoace. Aceasta citire i-ar fi adus aminte principiile care alcătuiesc și astăzi temelul dreptului nostru public:

„Scopul oricărei asociațiuni politice este păstrarea drepturilor firești și neșterse ale omului. Aceste drepturi sunt libertatea, proprietatea, siguranța, împotrivirea față de apăsare.

„Legea trebuie să fie aceeași pentru toți, fie că ea ocrotește, fie că pedepsește.

„Nimeni nu trebuie supărat pentru părerile sale religioase.

„Constituțiunea cheazășuiește ca drept firesc și civil libertatea oricărui om de a-și îndeplini cultul de care e alipit.

„Puterea legiuitoare nu va putea face nici-o lege care să lovească sau să împiedice folosirea drepturilor firești și civile cuprinse în titlul de față“.

Toate aceste principii păstrate în Constituțiunile care au urmat se impun legiuitorului încă și azi, oricare ar fi tabăra sa politică și părerile sale religioase. Dar legea din 1 Iulie 1901, privitoare la Congregațiile religioase, le calcă vâdit. De aici trebuie să tragem încheierea că acea lege e nulă, fără ființă, neconstituțională¹⁾, căci ea izvorăște dela o putere legiuitoare care nu avea dreptul s'o facă; iar puterea executivă n'o poate aplica fără a se face tovarășă la unul din actele de tiranie, față de care Constituțiunile care n'au fost desființate, dau voie să te împotri-

1) Cardinalul *Andrieu* uită că libertatea de întovărășire, de care pomenește, a fost recunoscută în Franca întâia oară prin legea din 1901, pe care el o osândește în chipul cel mai glumeț ca „nulă, fără ființă, neconstituțională“. (Nota Redacției).

vești, ba ele adaugă chiar că acesta e cel mai sfânt drept și cea mai indispensabilă datorie.

IV

Arătările de mai sus privesc feluritele părți din răspunsul d-lui Prezident al Consiliului către Scrisoarea cardinalilor francezi. Ce să spunem de acest document ministerial luat în întregime? În chipuri îndulcite, dar destul de limpezi ca să poți cunoaște cugetarea celui ce l-a scris, el prinde într'un mănuchișu scurt toată programa iacobină, masonică, pe care guvernele, oricare ar fi ele: oportuniste, radicale, radicalo-socialiste, socialiste sau chiar comuniste se leagă cu supunere oarbă, după porunca Lojilor, s'o facă a fi votată sau îndeplinită, ca preț al onorurilor sau a unor plăți, în măsura în care hotărârile Parlamentului și ale țării o învoiesc.

Această programă nu e alta decât cea a *Contractului social* al lui Jean Jaques Rousseau, scriitor vestit, născut vișios și mort nebun, ale cărui sofisme despre autonomia omului individual sau colectiv care nu mai are deasupra lui nici Dumnezeu, nici morală, nici vreun principiu oarecare, au făcut mai mult rău Franței decât cuvintele de ocară ale lui Voltaire și ale tuturor enciclopediștilor. După Jean Jacques Rousseau, clauzele contractului social primitiv, tăgăduit de altfel de natură și istorie, se mărginesc toate la una singură: „Înstrăinarea totală a fiecărui asociat cu toate drepturile lui, în folosul întregii comunități.. Dacă ar rămânea particularilor câteva învățături, ar rămânea încă în picioare starea naturii și tovărășia ar fi deșartă în chip necesar.. Înstrăinarea făcându-se fără rezervă, unimea este pe cât poate fi de desăvârșită și niciun asociat nu mai are nimic de reclamat“

Progresul nu este deci decât mersul spre o stare socială în care nu se vor mai găsi față în față decât două unități: individul și Statul. De o parte, Statul atotputernic, și de alta individul neputincios, lipsit de toate libertățile, pentru că el nu poate nimic fără învoirea Statului. Dar familia, Congregațiunile religioase și Biserica alcătuiesc o pedecă pentru îndeplinirea planului întocmit de *Contractul social*. De aceea Statul iacobin lucrează fără încetare pentru ca să le desființeze. Oare nu această desființare, prin absorbire, folosindu-se de mijloacele legilor laice, o avea d. Herriot în vedere când a scris el în răspunsul său la scrisoarea cardinalilor aceste felurite aforisme: Respectul tuturor credințelor în eprinsul general al legilor, este ceiace noi numim libertate.. „Noi credem că trebuie a face deosebire între spiritual și vremelnic..“ „Cel mai bun mijloc pentru a ne feri de neînțelegerile care au turburat atât de des istoria noastră sau de a le face față, dacă ele se mai petrec, este de a despărți drepturile neșterse ale conștiinței și drepturile de neînstrăinat ale Statului?“ Și după această despărțire la care d. Prezident al Consiliului ne sfătuiește pe un ton grav, și ale carei granițe guvernul e va trage fără control, cu o autoritate suverană, ce

va mai rămânea individului, familiei, Congregațiunilor religioase, Bisericii, fiindcă, după teoria sofistului dela din Geneva, dumnezeul Stat trebuie să absoarbă totul, ca în timpul când Cezar avea în mâna sa, ca stăpân absolut, toate averile și toate conștiințele? ¹⁾

Intrând în această muncă, menită să aducă din nou în viață veacurile de fer, în care cea mai mare parte a omenirii era roabă, guvernele stăpânite de Loji urmăresc un vis care ne este arătat în această mărturisire a unui francmason de seamă: *Dacă noi odată vom putea sfărâma pe Cel infam, aceasta va fi sub stăpânirea „Contractului social“*. Și după ce va fi înlăturat creștinismul din sânul popoarelor, va fi ușor, în lipsa oricărei legături religioase și sociale, de a le face praf, pentru că, odată descotorosite de prejudiciul patriei, să le poată uni din nou într'o Republică a tuturor, al cărei scaun cel mai de sus ar fi la Ierusalim și ale cărei frâne le vor ținea marele arhitect, adică Satana, sub mantaua de purpură a câtorva fii ai lui Israel.

Catolicii francezi să nu se lase adormiți de făgăduințele de libertate, de pace launtrică și de frăție, cu care-i leagă Lojile, chiar în clipa când, călcând în picioare drepturile lor cele mai sfinte, îi călăuzesc spre robia cea mai de nesuferit. Nu numai pentru Alsacia-Lorena, ci și pentru celelalte provincii franceze, ei să înceapă o campanie viguroasă împotriva legilor laice, cu trupe organizate și disciplinate. Este singurul chip de a răsturna comploturile iadului și, înscriind pe steagul nostru, după pilda Ioanei de Arc, numele atotputernice ale lui Iisus și Mariei, de a câștiga biruința care va scăpa Franța din veacul 20 de stăpânirea masonică, așa după cum marea noastră vitează loreneză a scăpat Franța din veacul 15 de stăpânirea britanică.

În nr. viitor vom avea de dat alle documente în această privință: ce spun despre această chestiune miniștrii de instrucțiune publică și cel de comerțul cum și răspunsul dat acestui din urmă Monseniorul *Bardel*, episcop de Séz.

Uneltirile catolice împotriva României

Ele se găsesc până în ziarul englez *Catholic Herald*, organul catolicilor englezi, în numărul său dela 6 Decembrie c. Găsim aici o corespondență trimeasă din Viena, în care, între altele, citim:

„O cercetare pe nebăgate în seamă, făcută de curând de corespondentul nostru, pentru a afla cum stau lucrurile ou

1) Ne întrebăm ce au a face în această chestiune Rousseau și *Contractul social* al lui? Celace, dimpotrivă, caracterizează criza din vremea de față, este o amenințare de desfacere ai Statului, în folosul organizatorilor corporativi sau ai sindicalilor. Dovada despre această o găsim în faptul că întâia oară de când înfruntă Franța, șase cardinali, înfrățind Biserica despărțită de Stat și lipsită de aici înainte de orice caracter oficial, au primit dela Prezidentul Consiliului un răspuns întocmit în Consiliul de miniștri. Sub regimul de mai înainte, el ar fi căzut sub osânda Apelului cu caracter de abuz. (Nota Redacției).

școalele catolice din România, tinde să adverească cele mai multe știri primite din țara aceasta, despre trista stare la care au fost silit să ajungă aceste așezăminte, prin apăsările și prigonirile guvernului. Informațiunile vrednice de credință s'au căpătat dela mulți catolici fruntași din România, oameni care merită cel mai mare respect. Dar informatorii nu s'au învoit să dea știri decât numai cu condițiunea anumită ca numele lor să nu fie dat pe față. Ei spun că, ori cât da dreptă ar fi o plângere, în starea de lucruri de acum, omul care se plânge e în primejdia de a suferi cele mai grele prigoniri personale.

Vorbind despre felul cum sunt tratate școalele, ziarul scrie:

„Școalele private sunt supuse la tot felul de prigoniri și săcăieli. Școlarii eșiți din ele nu sunt primiți la universitate decât după ce sunt supuși la niște examene apăsătoare despre toate materiile de studiu care au fost învățate din cl. I până la cea din urmă. Studenții cari au învățat în școalele private nu capătă aceleași ușurări în serviciul militar ca cei care au învățat în școalele Statului. În orice împrejurare, studentul din școalele private este pus să treacă examene care nu se cer studentului care a învățat la Stat. De obicei, taxele școlare sunt peste măsură de mari. Pedicile acestea, precum și bunul plac al funcționarilor răsunți silesc pe părinți să-și trimeată copiii la școalele Statului.

Arhidieceza catolică din București mai are încă șapte școale primare, două școale medii și trei licee. Două școale ungurești, care înainte de război erau foarte mult cercetate, au fost sechestrate de guvern. Cunoscuta și vechea „Realschule“ din București, ai cărei absolvenți erau primiți la înaltele școale tehnice din Viena, Berlin, Paris, Nancy și altele a fost închisă din pricina pedecilor puse de autorități. Alte școale continuă a trăi, cu toate prigonirile pe care le suferă. În cele din urmă însă, tot vor fi nevoite să închidă și ele.

Despre reforma școlară și atingerea pe care ea o aduce școalelor catolice, *Catholic Herald* scrie:

Guvernul românesc a hotărât ca în clasele din urmă, învățământul să fie predat în limba românească, deși populațiunea, în întregul ei, nu e de obârșie românească... Altă poruncă hotărăște ca în școalele cărmuite de călugări, învățământul să fie predat numai în românește. În comunele în care nu se află populațiune românească, oi străină și de confesiune catolică, Statul a hotărât ca controlul școalelor să se facă prin învățătorii români care sunt numiți la acele școale. În cele șapte școale secundare catolice din Transilvania care trăiesc fără sprijinul Statului, s'a introdus aceeași regulă: a învăța mântul limbii românești cu sila.

De aici la vale, ziarul catolic vorbește despre măsura guvernului român ca profesorii școalelor secundare să fie supuși la un examen de limba românească. El spune că acest examen s'a ținut, dar că nu s'a dat rezultatul. Întrebuințându-se clenciul că profesorii nu știu românește, Statul a luat pe seama sa școala din Arad pe care a prefăcut-o în așezământ de Stat. În ținuturi unde nu se vorbește românește, copiii au fost siliți să-și treacă examenele în limba românească. Sunt taxe foarte mari la fiecare examen. Grădinile de copii și orfelinatele catolice sunt săcăite la fel. Numai îngrijitoare ortodoxe pot fi întrebuințate la grădinile de copii.

Așa știu a se tângui catolicii noștri, cu neadevăruri care sar în ochi. Noi avem miniștri uniți, care și votează la alegere de episcopi ortodocși, adică trec peste regula de a nu se amesteca în cele ortodoxe, și avem să silim ca la grădinile de copii să funcționeze femei ortodoxe, când după însăși Constituțiunea țării, nu se face deosebire de credință la numirea în slujbele publice!

Catolicii, care sunt marii maeștri în materie de prigonire, se plâng de prigonirea altora! Au și obraz s'o facă!

Arhim. SCRIBAN

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Literatura Calendarului

Noi am vorbit, în mai multe numere trecute, despre Românii care au scris despre calendar. Nu despre aceasta însă e vorba aici, ci despre ce s'a scris acum, cu prilejul îndreptării calendarului în Biserica noastră. Chestiunea aceasta ajungând a mișca multe cugete, unele fiind pentru, altele împotriva schimbării făcute, au început să se ivească și lucrări care să se rostescă într'un fel sau altul cu privire la această schimbare.

Firește, mai întâi organele Bisericii au trebuit să se miște pentru a apăra fapta săvârșită și a lămuri poporul în ce se cuprinde ea, ca să nu se turbure degeaba. Astfel noi înfățișăm chiar în acest număr ce a scris I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei pentru

eparhia sa, ca să liniștească pe credincioșii protivnici și să le scoată din cap părerea că ar fi vorba de vreo abatere dela așezămintele noastre. De asemenea, dăm aici și înștiințarea unui preot, Părintele *Păunescu* din București, către parohienii săi, despre șirul cum au să meargă sărbătorile în noua stare a calendarului.

Acum să urmăm înainte cu alte lucrări întocmite în această privință.

1. O lămurire pentru popor cu privire la schimbarea calendarului găsim în *Renașterea* (14 Decembrie 1924), foaia oficială a eparhiei Clujului. Sunt trei pagini cât acestea ale revistei noastre, scrise de Preotul *Dr. Sebastian Stanca*.

a) După o scurtă introducere, Sf. Sa lămurește că sunt două calendare: unul calendarul lui Dumnezeu,

și altul calendarul omului. Unul e pe cer, iar altul e scris de oameni. Nu este deplină potrivirea între anul de pe cer și cel scris, ci acesta din urmă e mai lung decât cel dintâi cu 11 minute și 12 secunde. De aceea anul de pe cer se isprăvește mai curând decât cel scris și el trece tot mai înainte, iar noi rămânem în urmă, fiindcă nu ne ținem de ce e pe cer, ci de ce au scris oamenii. Când după cer ești la 25 Decembrie, pe hârtie, după calendarul vechi neîndreptat, ai fi abia la 12 Decembrie, din pricină că pe fiecare an tu ai rămas în urmă față de anul cerului cu 11 minute și 12 secunde. Dela Soborul din Niceia și până acum, tu ai rămas în urmă cu 13 zile.

Dacă am fi mers înainte așa, cu calendarul neîndreptat, nepotrivirea dintre anul cerului și cel scris de oameni ar fi crescut înainte. Când tu ai fi zis că serbezi Crăciunul în anul 5000, de fapt anul de pe cer ar fi fost la 13 Februarie. Noi am fi rămas tot mai în urmă față de anul de pe cer, care, fiind mai scurt, se isprăvește mai iute și e totdeauna înaintea noastră. În anul 10.000 am ajunge cu calendarul întocmit de oameni a fi cu 250 de zile în urmă față de anul de pe cer. Când am zice 25 Decembrie, ne-am găsi la începutul lui Septembrie, zice Păr. Stanca. De fapt, dacă rămâi cu 250 de zile în urmă, ajungi mult mai îndărăt de Septembrie, tocmai prin Mai. Deci ai veni cu Crăciunul în luna Mai. Însă numărul de 250 de zile e prea lung. Noi rămânem în urmă pe fiecare mie de ani cu 8 zile, adică o zi la fiecare 128 de ani. Zece zile fac în 1280 de ani. Într'o mie de ani fac cam 8 zile. În 12.800 de ani, rămânem în urmă cu 100 de zile. Rămăși în urmă cu 13 zile în vreo 2000 de ani, în vreo 20.000 de ani rămâneam în urmă cu 130 de zile. Pe la anul 10.000, am fi fost cu Crăciunul în luna Octombrie, iar pe la 20.000, în Iulie. Așa e șirul anilor. Păr. Stanca a socotit prea mult 250 de zile.

La acest punct a al Părintelui Stanca, urmează un aliniat în care Sf. Sa spune că „Paștile cad totdeauna pe ziua când Isus de fapt a săvârșit minunea învierii». Aceasta însă nu e exact. Paștile cade când la o dată când la alta, pe când în istorie învierea a cazut numai la o dată fixă a anului. După socotelile Baronului *Bedeus* dela Sibiu (*der Todestag Christi*), Hristos a murit la 3 Aprilie și a înviat la 5. Cuvintele Părintelui Stanca ne duc la Paștile pe dată fixă, cum este acum năzuința în Apus, nu la alunecarea lui pe scara celor 35 de zile.

În același aliniat, Sf. Sa spune că noi, ortodocșii, suntem cu Paștile pe calea cea bună, pe când catolicii și străinii neortodoxi greșesc, că nu se țin de rânduielile Sfinților Părinți, fiindcă, dacă s'ar ținea, Paștele lor ar trebui să cadă totdeauna odată cu al nostru.

Nici aici însă nu e exact. Dacă noi avem echinopțiul socotit pe hârtie la 21 Martie, pe când pe cer el e la 8 Martie și dacă luna plină o avem pe hârtie cu 5 zile mai târziu decât cea de pe cer, înseamnă că datele după care socotim noi nu se mai potrivesc cu cele de pe cer și atunci suntem în greșală și în aceasta. După

echinopțiu și după luna plină și după Paștele evreiesc, noi puteam avea foarte bine Paștele în 1925 la 12 Aprilie stil nou. Acesta era Paștele după datele cerului. După socoteala noastră pe hârtie însă, îl avem la 19 stil nou. Deci nici în chestiunea aceasta nu ne putem lăuda că avem pe hârtie date exacte.

Noi tocmai îndreptând calendarul și în puncte ca acesta, ajungem iar la nivelul care era pe vremea Sfinților Părinți. Acum ne-am depărtat, din pricina socotirii inexacte a vremii.

b) La punctul 2, Păr. Stanca răspunde întrebării pe care i-ar face-o cineva că, dacă încă din veacul 16 s'a băgat de seamă greșala calendarului (s'a băgat de seamă mai de mult, cum s'a tipărit în această revistă, dar numai în sec. 16 s'a făcut îndreptarea gregoriană), de ce n'am îndreptat și noi atunci greșala descoperită? Și Păr. Stanca răspunde că din pricina apăsării sub care trăia atunci neamul românesc: o parte sub Unguri, Bucovinenii sub Nemți, Basarabeni sub Ruși, Moldovenii și Muntenii sub Turci și Tătari.

În veacul 16 Bucovinenii sub Nemți și Basarabeni sub Ruși? 1777, anul răpirii Bucovinei, și 1812 anul răpirii Basarabiei sunt în veacul 16? Așa știe Păr. Dr. Stanca a face socoteala?

c) La punctul 3 Sf-ția Sa arată cu mai mult temei pentru ce trebuia îndreptat calendarul, din pricini de bună gospodărie a țării. Cu două calendare avem prea multe sărbători și era prea mare pagubă prin zilele de nelucrare. Acesta, fără îndoială, e un bun temei și cu dreptul e pomenit de Păr. Stanca.

Spre sfârșit, Sf-ția Sa arată că îndreptarea calendarului n'a schimbat nimic din alcătuirea lui lăuntrică și îndeamnă pe creștini să aibă încredere că ce s'a făcut bine s'a făcut.

2. Tot în legătură cu schimbarea calendarului, scrie d. Ion Băilă în numărul de Crăciun al *Neamului românesc*, sub titlul *Primul Crăciun comun. Importanța lui politică și economică*.

D-nia sa mărturisește ca bună schimbarea calendarului, fiindcă ne apropie de Apus. Dacă se găsește acum oarecare împotrivire, chiar și la intelectuali, socotește starea aceasta trecătoare și că, de acum într'un an, nu ne vom mai întâlni cu astfel de împotriviri.

«În fața unei concepții religioase de aproape 20 de veacuri, zice d-nia sa, a unui întreg popor, meritul bisericii ortodoxe române de a se fi ridicat peste toate prejudiciile, aderând la unificarea calendarului, nu se poate aprecia destul de bine acum. În istoria națională a neamului românesc, pasul acesta, atât de hotărâtor pentru viitor, va fi înscris printre cele mai mari și mai importante fapte istorice».

Mai încolo, ca și Păr. Stanca, d. Băilă arată marea însemnătate a îndreptării calendarului pentru viața economică a țării.

«Prin el s'au obținut dintr'odată succese politice și economice de-o însemnătate atât de mare, pentru care pe altă cale ar fi trebuit să muncească câțeva generații.

Să ne gândim numai la situația de până acum din Ardeal și Bucovina, unde toate sărbătorile principale se serbau în două rânduri. Afară de zilele de lucru. pierdute fără rost, a căror contra-valoare din punct de vedere al producției și al economiei naționale nici nu se poate calcula și exprima în cifre, sărbătorile duble lăsa totdeauna o amărăciune în sufletele credincioșilor. Pe timpul regimului austro-ungar românii au suferit mai puțin de acest inconvenient prin faptul că majoritatea populației noastre trăia la țară în masse compacte unde efectul nu se simțea atât de mult. Cu mult mai grea și mai neplăcută este însă situația minorităților etnice în România, fiindcă acestea se găsesc în majoritate la orașe, unde efectul dublei sărbători era mai pronunțat și prin urmare mai greu de suportat.

«Cine cunoaște viața din aceste provincii va înțelege mai bine ce însemnează, mai cu seamă din punct de vedere politic, unificarea calendarului. Biserica ortodoxă română a adus prin acest gest de înaltă înțelepciune nespuse de multă mângâiere în sufletele credincioșilor minoritari din țara noastră. Un dar mai scump și de mai mare influență morală nici nu s'ar fi putut da în timpurile de azi, ca dovadă de dragoste și înfrățire creștinească ce o face biserica ortodoxă română, și prin ea însuși statul român, că s'a apropiat cel puțin în spațiu de timp, de bisericile creștinești, dar cu concepții politice cu totul opuse nouă.

«Rămâne acum la aprecierea acestor minorități, ca să înțeleagă că un popor, care a putut trece într-o chestiune de credință, peste prejudiciile cele mai greu de învins, va ști să găsească, mai curând sau mai târziu, și calea cea adevărată a dreptului și a legalității.

«In așteptarea acestui viitor dorit de toți urăm minorităților etnice din țara noastră să se bucure din tot sufletul de primul Crăciun ce-l serbăm împreună».

D. Băilă are toată dreptatea. Noi știm că îndreptarea calendarului va fi mult mai prețuită peste munți decât la noi, din pricina atingerii poporului nostru cu neamurile străine. Dacă Biserica și-a îndreptat calendarul, n'a făcut-o decât doar tocmai din pricini economice și pentru a înlătura un zid de despărțire între populațiile aceleiași țări. Pentru trebuințele ei bisericesti nu avea nevoie, fiindcă 13 zile de deosebire față de anul cerului nu erau mare lucru. Rămâneam cu Crăciunul tot în iarnă și nu se băga de seamă. și o dată mai târzie pentru Paște, de asemenea, nu păgubea ceva. Dar Biserica a făcut-o pentru ușurarea Statului și ne pare bine că d. Băilă prețuiește acum atât de mult lucrul acesta. Noi l-am spus mai de mult în tipărituri bisericesti, ca aceasta sau ca revista *Crucea* în anul trecut, când ziceam că nu este cine știe ce câștig pentru Biserică dacă și-a îndreptat calendarul, dar este pentru Stat.

La noi, în România veche, nu se pot prețui ușor pricinile care se simt peste munți, și de aceea aici e mai multă nemulțămire. În luna Noemvrie, fiind în Sibiu, am întrebat dacă este acolo nemulțămire pentru prefacerea calendarului și ni s'a spus că nu.

3. O lucrare vrednică de toată prețuirea, privitoare la prefacerea calendarului, este Cartea Pastorală dată de Crăciun de P. S. Episcop *Vartolomei* al Râmnicului către credincioșii eparhiei sale. Pe 4 file din revista craioveană *Renașterea* (Decembrie 1924), se revarsă acest frumos document, care împodobește bogat viața revistă bisericească din Craiova, și este o nouă podobă la atâtea lucruri podobe, curse din condeiul Prea Sfințitului Vartolomei.

Intr'un stil popular, care nu e ușor de scris, Prea Sf. Sa izbutește să facă ușoare de înțeles lucruri pe care mintea omului neînvățat le prinde greu. Cu pilde foarte limpezi, Prea Sf. Sa arată că este un calendar al lui Dumnezeu și altul al omului. Al lui Dumnezeu este mișcarea pe cer a stelelor de care ne cârmuim noi, pământeni, pentru a alcătui calendarul nostru. Calendarul lui Dumnezeu merge înainte fără abatere și știrbire, iar al omului se mai poticnește, fiindcă el nu poate măsura destul de bine în câtă vreme soarele, luna și pământul se mișcă unul față de altul. De aici nevoia de a îndrepta totdeauna ce a făcut omul, ținând socoteală de mișcarea de pe cer.

Cu multă dumereală pentru mintea omului, Prea Sf. Sa arată cum, din șirul unui an se alege primăvara, vara, și celelalte vremi. Intr'un chip izbitor pentru mintea omului trăit în viața câmpenească, Prea Sf. Sa spune că cele două calendare sunt ca doi boi prinși la acelaș jug. Unul trebuie să meargă alături de cellalt. Calendarul nostru, adică al omului, trebuie neîncetat să și potrivească pasul după mișcarea de pe cer, ca un bou în jug după cellalt bou.

Mai la vale, cu foarte mult meșteșug și îndemănare și într'un chip foarte fericit Prea Sf. Sa întrebuințează o asemănare, pentru a arăta că, în calendarul Bisericii noastre, nu s'a schimbat nimic prin îndreptarea făcută. Lucrurile stau cași cum am avea un vas în care am pus tot felul de obiecte de preț. Aceste lucruri sunt sărbătorile noastre. Noi am dres vasul vechiu, alcătuit de păgâni, în care așezasem sărbătorile noastre. Avem un vas înnoit și îndreptat, dar ce era în vas, aceiaș a rămas, fără nicio clintire din locul lor.

În adevăr, e foarte bine arătat și câștigă cu dibăcie mintea ascultătorului.

Arătările acestei cărți pastorale sunt multe și noi am mai putea culege și altele din ea. Dar socotim că este atât de frumoasă, încât mai degrabă perde prin reproduceri ale altuia. Mai bine este ca fiecare s'o citească de-a dreptul în toată lărgimea ei și poate că vom face aceasta chiar noi, reproducând-o aici, pentru că merită a fi cunoscută și întrebuințată și dincolo de cuprinsul eparhiei pentru care a fost menită.

4. Pentru apărarea noului calendar, cea mai mare silință și-a dat-o Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat D. D. Dr. *Miron*. Revista eparhială *Apostolul* încă de mult a cuprins cuvântul Inalt Prea Sfinției Sale, de care am vorbit și noi aici, pentru a face cunoscută în eparhie îndreptarea calendarului primită în Sf. Sinod.

În Senat, apoi, Înalt Prea Sf. Sa a rostit o cuvântare mai lungă în chestiunea calendarului, în ședința dela 9 Decembrie, despre care cuvântare vom vorbi și noi aici, în alt număr, fiindcă nu ne ajunge locul acum. Și anul trecut Înalt Prea Sf. Sa a vorbit tot în Senat acum un an. Actul cel mai de curând al Înalt Prea Sfinției Sale în această privință este cuvântul Său de Crăciun către credincioși, pe care-l găsim în revista *Apostolul* (15 Dec. 1924).

Cu mult sistem, pe 11 puncte, Înalt Prea Sf. Sa arată temeiurile pentru care calendarul îndreptat trebuie primit. 1. Chestiunea calendarul se întemeiază pe socoteli pe care nu oricine le poate prinde ușor cu mintea lui, ci numai ceice „pot citi în stele”. Deci să ne încredem în vlădicii țării noastre, care au socotit de bine să facă îndreptarea, fiindcă ei știu ființa credinței noastre și și dau seama ce se poate îndrepta și ce nu. Calendarul e din lucrurile care se pot îndrepta fără pagubă pentru credință. 2. Calendarul vechiu, pe care l-am avut, își trăgea ființa dela păgâni. Părăsindu-l pe acesta, nu ne-am lepădat de credința noastră. 3. Calendarul vechiu, zis iulian, a fost făcut înainte de Hristos. Sfinții Părinți dela anul 325 l-au primit, fiindcă pe atunci nu era altul mai bun. 4. Deși mai bun ca altele, acel calendar însă e și el greșit, și Bisericele s'au stăruit anul trecut la Constantinopol pentru îndreptarea lui. 5. Azi calendarul nostru bisericesc e cel mai bun, fiindcă se potrivește cel mai deplin cu anul de pe cer. 6. Și apusenii au avut calendarul pe care-l avem noi și s'au lepădat de el mai de mult. 7. E un păcat a spune că prin noul calendar ne-am dat cu Nemții sau cu catolicii, fiindcă aceia au calendarele lor cu alți sfinți și cu alte sărbători decât ale noastre. 8. Statul românesc făcuse mai de mult îndreptarea calendarului pentru el. Era greu de umblat cu două calendare. E o ușurare pentru viață cu unul singur. 9. Preoții să bage de seamă la sectanții care caută să facă răzvrătire prin chestiunea aceasta. Să-i dea pe mână stăpânirii. 10. Un sătean se plânge către boierul din satul lui că ziua Sfântului Nicolae, al cărui nume îl purta și el, a fost mutată din locul ei. Dar aceasta e numai o închipuire fără temei, fiindcă Sf. Nicolae a trăit în veacul 4, când calendarul, fiind mai la început, nu apucase a se îndepărta mult față de calendarul de pe cer. După atâta vreme, calendarul s'a tot depărtat și azi ziua Sfântului Nicolae nu mai cade la data când cădea în veacul 4. Abia prin îndreptare am adus lucrurile la aceiași dată. 11. Vlădicii sunt apărătorii credinței. Unii din ei au trăit peste munți, sub apăsare. În trecut, unii din ei au suferit pentru credință. Cum s'ar putea ca vlădicii, de azi să nu apare credința lor? Deci îndreptarea a fost făcută tocmai fiindcă credința nu are de aici nimic de pierdut. De aceia tot creștinul să stea liniștit în încredințarea că, și cu calendarul îndreptat, Biserica lui de legea Răsăritului a rămas neclătită pe aceleași temelii cași în trecut.

Toate aceste 11 puncte sunt ca 11 boabe de bună învățătură, prin care, pas cu pas, înțelegi tot mai bine

în ce se cuprinde îndreptarea și că nu a fost nicio greșală în întocmirea ei. Infățișarea cu grai limpede și ușor vor face ca aceste arătări să pătrundă ușor la minte credincioșilor.

Marele Păstor și-a învățat cu destul meșteșug turma sa

Forme bisericești de azi și de mâine, articol de d. N. Iorga în *Neamul românesc* din 10 Dec. 1924.

Scriind despre acest articol al d-lui N. Iorga, am putea să-i dăm ca numire „Echilibrul între antiteze”, adică să-i aplicăm formula croită de Eliade Rădulescu pentru a spune că vreau să păstrez cumpăna între două primejdii. Cele două primejdii ar fi cele două sisteme de cîrmuire bisericească aflătoare acum în Biserica Ortodoxă din România de după război: unul sistemul vechii noastre cîrmuiri, și altul cel de peste munți. În noua întocmire a Bisericii, d. Iorga vede biruind pe cel de peste munți, dar are de zis câte ceva și despre lipsurile celui dela noi și despre ale celui de dincolo, Găsește despotism episcopal la noi și democrație dincolo, dar mai găsește acolo și „demagogie preoțească și vlădicească, asemenea cu demagogiile politice”.

Părerea d-lui N. Iorga este să dăm Biserica credincioșilor și, dacă se poate, „să creăm o formă a noastră”. Aceste lucruri, spune d-nea că le-a spus într'o conferință la Ateneul popular dela biserica Sfinții Impărați din Galați.

Noi știm ce însă mai spunem? Cu așumți oameni, orice sistem merge rău, tot așa după cum cu inimi pornite pe treabă și hotărâte, mergi bine și cu sisteme mai șubrede.

Deocamdată așteptăm și noi să vedem schimbările care s'or face, ca să vedem ce poate eși din ele, privind țaria Bisericii în cuvintele Mântuitorului că „numai una trebuiește”.

Cazul preotului-profesor Toma Chiricuță. Nu judecați ca să nu fiți judecați, articol de Constantin Iordăchescu în ziarul *Gazeta Școlii* din (1 Noiembrie 1924) din Botoșani.

Acest articol e scris de cineva care vede pe Păr. Toma Chiricuță din Botoșani într'o înaltă lumină de apostol creștin, având o lucrare cu care întrec pe toți preoții din ținutul său și că din dușmănie s'au pornit împotriva sa cele mai cumplite învinuiri, care l-au dus până în fața Consistoriului Duhovnesc al Mitropoliei Moldovei. Autorul articolului vede în măsurile luate împotriva Părintelui Chiricuță și oarecare uneltiri politice, întru cât Sf. Sa este și membru al unui partid politic.

Că Sf. Sa este în adevăr la înălțimea la care îl crede, autorul vrea să ne dovedească și prin constatarea altuia. Anume spune că însuși d. S. Mehedinți a fost în Botoșani, de față la felul lucrului Părintelui Chiricuță și a fost încântat de ce a văzut acolo. Iată înseși cuvintele d-lui Iordăchescu:

„La una din aceste ședințe a asistat însuși d-l pro-

fesor universitar Mehedinţi, care a rămas profund impresionat şi a felicitat călduros pe acest cleric excepţional pentru activitatea sa*.

Nouă ne pare bine că Păr. Chiricuţa a putut trezi o dragoste atât de adâncă pentru munca sa între ascultătorii săi. Dar că ei şi tâlcuiesc exact cele ce au văzut şi auzit, nu putem şti. Din ce ştim noi însă, avem impresiunea că autorul înveseleşte zugrăvitura peste starea adevărată a faptelor. Căci citim că s'a făcut Părintelui Chiricuţa o vină din faptul că a fost vizitat de un prieten de copilărie din Bârlad. Acest prieten însă ştim că este focosul plotonier din ceata lui Tudor Popescu, iar celace autorul Iordăchescu numeşte „cuvinte inofensive ale acestuia“, ne întrebăm noi, de unde ştie d-nia sa că acelea erau cuvinte inofensive, când noi ştim că acesta e un părtimaş propagandist cuibu-barzist? Dacă dumnealui spune că nici nu i-a „trecut măcar prin minte ca ce face preotul Chiricuţa e contrar ortodoxiei“, urmează că dumnealui e un priceput judecător în materie de ortodoxie şi că trebuie să-l credem după impresiunile sale?

În scrisul său, mai citim că Biblia lui Cornilescu a fost „laudată şi călduros recomandată odinioară în însăşi revista oficială a Sf. Sinod“. Să ne arate d. Iordăchescu unde s'a făcut aceasta în revista Sinodului, pentruca să vedem întru cât spusă se potriveşte cu adevărul.

Deocamdată Păr. Chiricuţa a fost achitat a doua oară şi hotărârea Consistoriului a fost întărită de I. P. S. Mitropolit al Moldovei. Bine. Numai să se sfârşească lucrurile aici şi să nu auzim din nou că Păr. Chiricuţa mai are vreo nedumerire şi iar sare cu îndoielile sale despre care şi d. Iordăchescu spune că Sf. Sa „a putut să le aibă ca orice om luminat“. Probabil că d. Iordăchescu e om luminat şi deci le-a avut şi d-nia sa. Noi, ca oameni mai puţin luminaţi, n'am trecut prin astfel de îndoieli şi ne temem ca iar să nu sară de undeva îndoielile şi apoi iar să auzim: Ferească Dumnezeu! eu sunt bun ortodox.

Asemenea jucării nu sunt lucruri serioase şi cei puţin de s'ar opri aici!

Arhim. SCRIBAN

INSEMNAŢI MARUNTE

Lupta împotriva avorturilor.— Uciderea pruncilor înainte de a se naşte este una din noile plăgi ale României de azi. Acest greu păcat şi-a făcut drum între noi încă înainte de război. Dar atunci era cea întâi ivire a lui. Tot ce am citit atunci a fost un articol din *Universul*, în care un medic arăta, prin 1914-15, marea primejdie care zace în acest nou obicei furişat între ai noştri. Apoi a venit războiul şi s'a făcut tăcere. Dar curând s'au ridicat din nou strigăte împotriva bântuirii acestui păcat. S'a vorbit de el la congresul medicilor din 1919, când Dr. *Marius Georgescu* din Bucureşti a ridicat colţul pânzei care-l acoperea şi a spus că trebuiesc luate măsuri. De atunci, mai la fiecare congres de medici se vorbeşte despre primejdia care ne ameninţă din această parte, şi noi totdeauna am pomenit despre ce s'a vorbit la congresele medicilor în această privinţă. Cu date mai amănunţite a vorbit Dr. *Lazăr* la congresul medicilor din Timişoara în toamna lui 1923 (29-30 Sept.; vezi nr. din Noemv. 1923 al acestei reviste, pag. 1078), care a spus că pe fiecare an în România sunt împedecaţi a se naşte în felul acesta 100.000 de copii, iar medici din Bucureşti cu care am vorbit despre această materie, mi-au spus că sunt omorâţi încă şi mai mult de 100,000 de copii pe an. După ştirea noastră de anul trecut din această revistă, d. Dr. *Lazăr* ne-a scris că pregăteşte şi o lucrare în chestiunea aceasta, care poate până acum o fi şi apărut. D-nia se este capul spitalului din Lugoj, Banat, şi medici care au fost în vara acestuia an la congresul lor tot din Timişoara (ca şi anul trecut), ne-au spus că rar au văzut un spital mai strălucit ţinut ca acel cârmiut de

Dr. *Lazăr*. Apoi dacă un aşa medic de seamă îşi va pune puterea lui pentru a lucra împotriva uciderii copiilor înainte de naştere, credem că va fi un însemnat un ajutor la stăvilirea acestui prăpăd.

Dar pentru ce discutăm noi acum din nou această chestiune?

Pentrucă ea s'a pus iarăşi, de data aceasta în senatul României, în această lună Decemvrie, prin glasul senatorului Dr. *Bianu*, care a spus că, în Banat, României noastre au luat obiceiul dela Saşi de nu lasă să li se nască în familii mai mult de unul sau doi copii şi că aşa neamul se împuţinează. Cuvântul acesta se înţelege că a umplut de îngrijorare pe toţi cece l-au auzit. Ba încă după aceia a luat cuvântul însuşi Inalt Prea Sfinţitul nostru Primat care a spus că cuvintele senatorului doctor răspund în totul adevărului. Ca fost episcop în Caransebeş, adică tocmai în Banat, Inalt Prea Sf. Sa avea de unde şti cum stau lucrurile.

Iar la câteva zile după aceia, alt senator a luat cuvântul şi a cerut să se ia măsuri.

Cerând noi înşine lămuriri în chestiunea aceasta la un medic din sfatul ţării, ne-a întărit şi el aceste arătări şi a spus că în Bucureşti uciderea copiilor se face într'o măsură foarte mare şi că se fac averi din practicarea acestui sistem. Ne-a citat nume de persoane din lumea medicală, care-şi fac case cu ce au agonisit din uciderea copiilor şi a adăogat că, la poarta unor astfel de persoane, strada e astupată de mulţimea cupeurilor în care se află cocoane care aşteaptă să fie tratate pentru a nu avea copii.

De! metode luate de aiurea! Noi ne aducem aminte

că, în *la Crise morale de temps nouveaux*, cartea lui *Paul Bureau*, însemnat moralist francez, care a murit anul trecut în Paris, am citit că în Franca se aflau înainte de război 500,000 de femei care se supuseseră operațiunii medicale ca să nu facă copii (ovariotomia) și de! Franca a suferit și suferă din pricina micului ei număr de nașteri. Iată însă din ce cauză lumea nu se mai naște, și acum aceste metode au pătruns și la noi și au urmări atât de nenorocite!

Românii trebuie să se înmulțească. Noi avem în granițele noastre și neamuri străine. Intre ele, Evreii se înmulțesc strașnic. Noi nu putem sta deasupra tuturor decât dacă vom fi cu mult mai mulți decât ei. Să nu fim 70 %, ci să trecem la 80 %, spre 90 %. Aceasta e o chestiune națională de mână întâia. În alcoolism, sifilis, oftică și avorturi, avem pe marii vrăjmași care ne împiedcă a ne înmulți. Nu e mult de când am citit o statistică despre orașul *Deva* din Transilvania în care ceice muriseră cel mai mult fuseseră Românii, iar cei care s'au născut mai puțini tot Românii. Apoi dacă murim mulți și ne naștem puțini, dăm faliment cu țara aceasta. Să nu ne trufim că suntem azi 16 ori 18 milioane de oameni în România Mare, ci să ne întrebăm câți din aceștia sunt Români și în ce măsură aceștia se înmulțesc. Sunt și dintre străini noștri unii care-și omoară copiii, dar nu toți.

Când noi vom ajunge numai Românii vreo 20 de milioane, iar când, mai târziu, ne voim tot sui spre 30 de milioane, căpătăm altă însemnătate și alt ceva cântărește cuvântul nostru în treburile din Răsărit.

Sf. Scriptură spune o mare vorbă, care trebuie să răsune întru urechile multora. La Pildele lui Solomon (14, 29) citim că *mărirea împăratului este în popor mult iar în poporul puțin este pierderea celui puternic.*

Iată cuvântul care trebuie să ne cârmuiască și pe noi preoții de a nu privi cu nepăsare chestiunea aceasta, ci trebuie s'o înscriem și pe ea între racilele sociale împotriva cărora avem de dus cel mai aprig război. Cași împotriva alcoolismului, trebuie să ne facem o fală a întrebuița toate puterile noastre pentru a îndrepta această țară și a o face sănătoasă și în stare de a avea viitorul temeinic așezat pe stânca tare și neclintită a obiceiurilor curate.

Osândirea unui preot. — În *Universul* dela 10 Iulie 1924, am citit o corespondență din Iași despre Preotul *Vasile Bulancea*, profesor în Soroca, Basarabia. Unii i se aduceau învinuiri că nu are simțire românească și că ar fi având legături cu niște comitete rusești de peste Nistru. În urma acestor fapte, el a fost dat în judecata Consiliului de Război și a unei comisiuni de judecată școlară. Acum judecata s'a făcut și, în *Adevărul* dela 14 Dec. c., citim lucrurile altfel. Preotul Vasile Bulancea este înfățișat aci ca un luptător pentru ființa românismului. Astfel se spune despre el că în Octomvrie 1917, mai nainte ca oștile românești să fi trecut Prutul, el a slujit cea dintâi slujbă românească și a rostit o însuflețită cuvântare pentru neamul nostru

românesc. În volumul D-rului *Cașacu*, Păr. Bulancea se găsește în cel dintâi comitet școlar dela Soroca, înainte ca Sfatul Țării să fi hotărât alipirea Basarabiei la România.

Preotul însă a fost osândit la o pedeapsă de plată în bani. Pentru care fapte? *Adevărul* spune că la a șasea aniversare a alipirii Basarabiei, Preotul Bulancea, pus în programă pentru a vorbi, a rostit o cuvântare, în care vorbește despre Unirea Basarabiei ca despre o faptă izvorâtă numai din mâna lui Dumnezeu și deci ar fi vinovat, fiindcă n'ar fi pomenit și de alte puteri.

Nouă ne vine greu a crede că cineva poate fi osândit pentru că a dat fapta unirii Basarabiei cu noi numai în socoteala lui Dumnezeu, cu atât mai mult, cu cât, dacă citim cuvântarea Părintelui Bulancea, pe care o găsim în *Adevărul*, întâlnim și temeuri omenești pentru fapta Unirii. Anume, găsim că se vorbește în ea și despre dragostea de frați. Dar chiar și fără aceasta, când se vorbește de Dumnezeu, ca singur temei la săvârșirea unei fapte mari, ajunge, pentru că Dumnezeu e, temeiul a tot binele. Celelalte care se mai pot adăoga, sunt numai dezvoltări la lucrul de temelie, care este al lui Dumnezeu. Dezvoltările sunt aplicarea pe care o fac oamenii din bunele îndemnuri dela Dumnezeu.

Iată acum și cuvintele Părintelui Bulancea, după *Adevărul*, pentru ca cititorii să poată judeca:

«Domnilor, Ziua de astăzi adevărat este sfântă, căci nimic nu este mai sfânt decât unirea ce a avut loc șase ani în urmă. Unirea aceasta s'a făcut pe baza dragostei de frați ce s'a păstrat în inimile românilor din Basarabia și a celor de peste Prut timp mai mult de o sută de ani.

Schimbându-se împrejurările politice a bine-voit Prea Bunul D-zeu să vie la noi frații noștri de peste Prut cu cari ne-am unit.

Noi, fraților, credem, că în lume nimic nu se face iără voia Sfântă a lui Dumnezeu; credem că tot aceiași voe a lui Dumnezeu, care a lucrat șase ani în urmă, va lucra și în viitor.

Nouă ne rămâne să ne rugăm Prea Bunului D-zeu să se facă cu noi totdeauna voia lui cea sfântă în numele Dreptului prea înalt».

Încă odată, noi nu credem că osânda s'a putut rosti numai pe temeiul acestei cuvântări care nu cuprinde decât lucruri bune.

Un apostol din viața obștii românești. — Ca preoți, noi trebuie să cunoaștem pe toți cei ce fac bine și care se silesc să îndrepte ceva din suferințele care copleșesc viața românească. 1. Una, pentru că să-i ajutăm și noi; 2. Pentru că nu e frumos să părem străini sau nepăsători către binele care se săvârșește pe pământul acestei țări, oricare ar fi soiul aceluși bine; 3. Pentru că nu cumva binele acela să se facă fără noi și să părem în fața obștii românești drept o tagmă de oameni care suntem întrecuți de alții în săvârșirea binelui. Cine e iubitor de Biserică trebuie să aibă râvna de a vedea așezământul său în frunte la ori-ce făptuire

măreață, iar dacă altcineva s'a apucat de a înjghebat un lucru fără noi, noi să nu întârziem de a păși alături de el, pentruca și el să ajungă a prețui Biserica, văzând cum slujitorii Bisericii sunt îndată săritori când e vorba de făptuirea binelui. 4. Pentrucă trebuie să privim ca pe un frate al nostru și deci ca pe un tovarăș cu care am putea lucra împreună, pe tot cel ce lucrează în calea binelui, după cuvântul Mântuitorului, când apostolii i-au spus că au găsit pe unul care vindeca de îndrăcire în numele Lui, dar l-au oprit, fiindcă nu umbla cu ei și nu venea după Mântuitorul. Atunci Domnul le-a spus: *Nu-l opriti, pentrucă celce nu este împotriva noastră pentru noi este* (Marcu 9,39,40; Luca 9,48,50). Va să zică pe tot cel ce făptuiește binele trebuie să-l privim ca foarte aproape de noi, fiindcă săvârșirea binelui alcătuiește un fel de frăție care trebuie simțită ca atare între toți ceice se simt chemați a-l săvârși.

Judecând astfel, noi trebuie să privim cu drag silințele unui medic care luptă cu grele piedici și fără încetare pentru stăvilirea valului de oftică din țara românească. Este vorba de *Dr. S. Irimescu* din București, care foarte des scrie în ziarul *Adevărul* în chestiunea aceasta și din care vedem îndelungile și neobositele sale străduințe, pentru a înființa în țara noastră o întocmire sistematică de urmărire și stărpire a ofteiei.

D-nea Sa cârmuiește în București un așezământ de luptă împotriva acestei boale și de ani de zile tot auzim plângerile sale că nu are mijloace de ajuns pentru aceasta și că în țara noastră se face din cale afară de puțin în această privință.

Oftica bântuie în chip grozav în țara noastră și pus-tiește cu aceiași urgie cași beția. Cum luptăm împotriva uneia, trebuie să luptăm și împotriva alteia, fiindcă e vorba de sănătatea și tăria poporului nostru, către care suntem datori. De aceia trebuie să privim cu vie îmbrățișare grelele opintiri ale vrednicului medic, să pășim lângă el, pentru a-l ajuta și pentru a-i da bucuria că nu se află singur în lupta sa.

Preotul este fratele de lucru al medicului într'o mulțime de laturi ale vieții. Este și în aceasta.

Izbânda este mai ușoară când luptătorul simte alături de el cotul vecinului care nu-l lasă. Așa, se povestește despre soldatul care înaintează în trâmba de luptă, că el este mai viu când se știe că nu e singur.

Noi, preoții, nu trebuie să lăsăm singuri pe medici: și pentru a-i ajuta; și pentru a-i întări; și pentru a fi și noi între cei dintâi pe ogor.

Am socotit că trebuiesc spuse aceste cuvinte, pentru ca să se știe cine este *Dr. S. Irimescu* și pentru ca preoții să știe cum să prețuiască silințele lui și ce au de făcut și ei.

Un preot apostol. — După *Dr. Irimescu*, tot în șirul apostolilor, trebuie să pomenim despre un preot, de care aflăm dintr'un articol de ziar care scrie tocmai despre apostolatul *D-rului Irimescu*. E vorba de un foileton care se găsește în *Neamul Românesc* de Cră-

ciun, scris de *d. G. V. Răcoasa*. Acesta scrie despre reaua stare a comunii sale *Răcoasa* din jud. Putna, unde, după studiile *D-rului Irimescu*, se găsesc proporțional cei mai mulți ofticoși. Din 1918 până acum, la o populațiune de 2000 de suflete, cât are comuna *Răcoasa*, au murit 80 de ofticoși. Și *d. Răcoasa* suspină din pricina acestei stări, pentru că e comuna sa, al cărei nume îl și poartă. La 1912, a înființat în ea o casă de citire, s'a silit să înlătore din ea o mulțime de rele, între care cele aduse de vrajbele politice. Cu părere de rău însă, a văzut că războiul a adus peste această comună multe nenorociri, fiindcă războiul s'a purtat chiar în ținutul ei, iar ceice s'au apucat s'o clădească din nou, zice *d. Răcoasa*, n'au fost oameni de treabă.

Intre atâtea arătări supărătoare însă, se ridică un un punct de lumină: *Păr. G. Corbea*, parohul vestitei comune a *Mărăștilor*. *D. Răcoasa* spune că, în munca sa din acele ținuturi, a sprijinit «pe admirabilul intelectual și gospodar care este părintele *Corbea* în opera lui socială și religioasă».

Pentru noi este o plăcere să auzim despre acest preot de care se vorbește aici ca de un apostol și ne facem o datorie de a aduce numele său și la cunoștința cititorilor acestei reviste.

Urmări nenorocite ale fumatului. — Cu primejdia de a fi ocărăți de *Noua Revistă Bisericească*, precum acum câtăva vreme, că scriem «de toate» în revista *Sfântului Sinod*, de altfel ca și *Telegraful Român din Sibiu* și ca toate foile bisericești de peste munți, cu toată această primejdie, zicem, nu putem trece cu vederea o știre care trebuie anume însemnată pentru a arăta la ce primejdii duce fumatul.

E vorba de o nenorocire care s'a întâmplat a doua zi de Crăciun. Un negustor paralic din București, *Calea Victoriei 116*, s'a apucat să fumeze fiind în pat. Lăsat singur în casă, pe când îngrijitoarea lui a plecat de acasă, a scăpat țigara din gură, el nu s'a putut mișca. Dela țigară s'a aprins așternutul și apoi flăcările au dat peste nenorocit. Când lumea a venit la el, era prea târziu. A fost dus la spitalul *Colțea* și după două ceasuri a murit.

Tot despre o aprindere pricinuită de țigară a fost vorba și când *Noua Revistă Bisericească* ne-a ținut de rău. Despre astfel «de toate» însă, revistele de peste munți scriu de ani de zile. Aceasta n'a băgat-o de seamă următorul dela *N. R. B.* Noi suntem de părere însă că toate știrile care țințesc spre cumpătare în viață, spre înlăturarea obiceiurilor fără tolos, spre înfrânare... sunt de prețuit și din punct de vedere religios, fiindcă religiunea cere și ea o astfel de stăpânire asupra noastră înșine. Adunând astfel de știri, credem că punem la îndemâna preoților un material de care ei se pot folosi în propaganda lor pentru răspândirea bunelor obiceiuri.

De ale beției. — De Crăciun, un ajutor de șofer din București a venit acasă beat. Căutând cheia să

deschidă n'a găsit-o. Atunci a spart un geam să intre în casă. N'a fost în stare. A doua zi a fost găsit mort cu trupul afară, iar cu capul în spărtura de geam.

Altă nenorocire, despre care citim în *Gazeta Nouă* (28 Dec. c.) s'a petrecut cu o femeie din Basarabia. Numele ei era *Profira Ungureanu* și a plecat la 21 ale lunii la o femeie dintr'un sat vecin, unde avea să fie o petrecere. Cu ea a luat și o fetiță de 9 luni. A plecat înapoi acasă beată și pe șoseaua spre comuna *Lăpușna* a căzut într'o fântână. Cu mare greu a eșit, dar fetița s'a înecat.

Lupta pentru calendar. — Sărbătorile Crăciunului au trecut, dar încă nu avem știri despre felul cum au fost ținute în țară, dacă oamenii au ținut Crăciunul după noua dată ori s'au terit. În București nu s'a putut băga de seamă mare lucru. În mijlocul orașului sărbătoarea a fost în toi. Un preot dela margine ne-a spus că la el biserica a fost plină, dar nu chiar ca altădată, fiindcă au fost și de acei care n'au vrut să ție Crăciunul la data nouă.

Din Iași, citim o crespundență în ziarul *Dimineața* (28 Dec. c.) în care ni se spune că I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei a predicat în ziua I de Crăciun despre îndreptarea calendarului, „sfătuind pe profesori de a vedea în această îndreptare o întărire a credinței”. Corespondența spune însă că în unele sate locuitorii n'au voit să ție Crăciunul la data nouă.

Din *Universul* dela 29 Dec. c., aflăm că I. P. S. Mitropolit *Pimen* a dat porunci preoților din eparhia sa ca în toate cele 3 zile ale Crăciunului, să predice despre chestiunea calendarului. Din acelaș număr, aflăm însă că în comuna *Mozăceni*, Argeș, țărani s'au dus la biserică în ziua I de Crăciun, căutând să turbure slujba. Preotul s'a împotrivit, iar sătenii atunci l-au luat la bătaie în altar, bătând și pe ceice trăgeau clopotele. Ca să fie la adăpost de vreo primejdie, au avut grijă să taie firele telefonice și nu s'a putut telefona după ajutoare decât dintr'o comună vecină.

Noi nu ne mirăm că se întâmplă astfel de lucruri. E foarte firesc să fie împotrivire și ne-ar părea rău dacă n'am găsi în poporul nostru o alipire cu sutletul de vechile așezăminte. În chestiunea aceasta el numai cât nu înțelege, dar noi am voi să vedem mai multă tinere la rânduielile noastre din vechi. Ceiace ne miră însă este că cei care odată nu mai aveau astâmpăr să se schimbe calendarul și care ne ocărau pe noi, preoții, că suntem înapoiți și că nu facem îndreptarea și care dragă Doamne! trăiesc, cei mai mulți dintre ei profesorii de matematici, acum stau ascunși și nu zic o vorbă pentru a lumina lumea. Cum adică? buni numai la ocări, și acum, când lucrul s'a făcut, după cum le era dorința, n'au nimic de zis în folosul prefacerii după care atâta suspinau! Au rămas să mănânce bătaie preoții care odată erau înapoiți și care acuma sufăr ei!

Ar trebui mai multă inimă pentru prefacerea cerută și care acum îi lasă reci. . .

Rău așa, rău așa. — În acelaș nr. din *Universul*, iată altă chestiune la care face să ne oprim puțin. Ziarul spune că un cititor i-a scris despre priveliștea urâtă care se petrece în multe biserici, că unele din ele au ajuns locuri de întâlnire între tineri și tinere. O parte din acest rău, zice ziarul, este pricinuit de faptul că s'a dat poruncă pentru aducerea școlărilor și școlărițelor la biserică. Ei vin neînsoțiți de nimenea și se dedau la tapte care jignesc pe credincioși. Care e calea tămăduirii? Școlarii și școlărițele să nu fie singuri, ci însoțiți de cineva care să-i privegheze, iar tinerii care nu sunt școlari să fie dați afară.

Noi mai avem ceva de adăugat.

În țara noastră nu se știe de frică, și e rău. Până când să ajungă toți a urma cugetul drept, lucru spre trebuie să năzuiască toată străduința noastră, trebuie urmată și împlinirea măsurilor care să bage în mintea omului gândul că nu poate face răul nepedepsit. Frica aceasta nu înseamnă numai temerea de pedeapsa materială, ci și de cea morală. Oamenii să se teamă de putința de a fi rușinați în fața altora.

În orice biserică, un preot își poate avea câțiva credincioși care să-l ajute. Cine din aceștia bagă de seamă neorânduială, la școlari sau la alții, să le spuie cuvânt de mustrare în fața tuturor celor de față. Greu ține omul piept unei pășiri vii împotriva sa, când e vinovat și când alții sunt de față. Noi am mustrat înșine pe un ofițer în biserică *Domnița Bălașa* înainte de război. Credeți că a îndrăznit să crâncească o vorbă! Și nu făcea altceva decât vorbea. Față de urâtul obicei de a face vorbă în vremea cununiei, scriitorul acestor rânduri privește drept în ochi pe vinovat și-l mustră în fața tuturor. Pe de o parte toți te aprobă, iar pe de alta vinovatul rămâne opărit. Deci inițiativa în astfel de chestiuni rămâne la preot. El să-și organizeze paznicii lui, și nu va fi chip să se mai pomenească de neorânduială în biserică. Iar școlarii care se fac vinovați de astfel de fapte pot fi urmăriți foarte ușor. Să li se ia numărul și să fie dați pe față la școală, fără de mustrare pe care să și-o capete în biserică. Paznicii să arate preotului pe cel vinovat, iar acesta să-l facă priveal înaintea tuturor înșinăși predica sa. În această împrejurare, efectul e mult mai covârșitor decât dacă ai avea pe altcineva împreună cu școlarii.

În biserică noastră, vin deseori școlărițele cu grămada și ne pare bine, fiindcă putem întrebuința o parte a predicii anume cu resfrângere la ele, ceiace și ceilalți credincioși ascultă cu plăcere. Niciodată nu ni s'a întâmplat vreuna din ele să stea de vorbă măcar. Dar ni s'a întâmplat astfel: ca persoane din înșiși slujitorii bisericii să nu fie la locul lor. După cum sunt întocmite corurile noastre de azi, ai în ele ființe care numai la slujbă nu se gândesc. Abia am început odată predica și îndată am auzit vorbă de sus din partea coriștilor care, ne mai având de sătat, au socotit sosita clapa odihnei și așternerii la vorbă. Noi ne-am bucurat de de acest prilej pentru a-i cuminți odată pentru totdeauna de faptul vorbirii în vremea slujbei. Deci fără

a tăia de locșirul vorbirii, ci chiar în țesătura predicii, vorbind de greutatea lucrului duhovnicesc și de puțina deprindere a oamenilor de a urma îndrumărilor care li se dau, am pomenit și de ce făceau coriștii în clipa aceea, adică ei, care trebuiau să fie alătura de preot în munca lui.

A fost o vimire. Zâmbete de mulțămire au brăzdat fețele ascultătorilor, iar coriștii și mai cu seamă coristele, au amuțit rușinate. De atunci, sunt vreo doi ani, corul n'a mai făcut o călcătură atât de strâmbă. Personalul de atunci s'a tot prefăcut, dar niciunul din noii veniți nu s'a mai încercat să facă un lucru care să poată fi zgâlțâit în felul acesta în fața tuturor.

Aceasta e calea. Dezlegarea e în mâna preotului. Meșter să fie, și orcine se va teme să vadă privese în fața tuturor ochilor îndreptați spre el. Omul are multe laturi în care e slab de înger. Intre aceasta e și aceea de a nu se vedea de ocară în fața tuturor.

Pomul de Crăciun la mânăstire. — Să fie vreo doi ani de zile, nouă ni s'a adus la cunoștință că maicile dela mânăstirea *Pasărea* s'au turburat odată la slujba învierii împotriva Părintelui Arhimandrit *Damascin*, că a ținut predică la acea zi mare. Pricina turburării era că „nu e obiceiul“ să se ție predică. *Pășmi-te*, maicile erau împotriva predicii.

Noi am așteptat să vedem dacă și cu alte împrejurări, oare maicile au să fie tot atât de vajnice păstrătoare ale obiceiurilor? Și iată, citim în *Universul* dela 29 c., că Societatea *Ocotirea Orfanilor de război* a făcut pom de Crăciun la Mânăstirea *Pasărea*. Pomul de Crăciun însă nu este în obiceiurile noastre, care avem steaua dela Răsărit și care este mult mai adânc legată de sutletul nostru decât pomul frumos, dar străin și care nu e pomenit în cântecele noastre de stea.

Aici n'au avut de cârtit maicile, cum au cârtit împotriva predicii și cum auzim acum că ar cârti împotriva calendarului?

Avem de cârtit însă noi și am dori să știm cum maicile rabdă unele înnoiri, iar altele, îndreptățite, nu?

Preoții în slujba școlii. — Noua stare a României, crescută prin război, cere să înmulțim învățătura de carte. Dar nu sunt destui bărbați pregătiți care să se poată așterne la muncă în calea aceasta. În noua dără pornită, de a se înființa gimnazii și la țară, este greu de găsit personalul trebuincios pentru aceasta. Cu atât mai bine este însă când se găsesc preoți care pot umplea acest gol. Pentru ei este deci un nou chip de a-și arăta puterea lor și a răspunde nevoii de a întări învățătura și de a da chip puterilor răzlețite printre fii sătenilor noștri, de a-și căpăta mai ușor pregătirea care se poate căpăta foarte scump dela oraș.

Noi cu părere de bine am auzit că, în noua stare de lucruri, unii preoți sunt înșiși directorii gimnaziilor dela țară. Dovadă, se înțelege, că alții mai potriviți ca ei nu se găsesc. În adevăr, mulți din preoții dela țară au temeinică pregătire de carte, prin urmarea facultății

de teologie și a altor facultăți, așa că era foarte firesc ca tocmai ei să fie cârmuitorii unor școli mai înalte la sate.

Păr. *Costache* din Oltenița este directorul gimnaziului din orașelul său, iar de anul trecut, marea comună sătească *Cudalbi* din județul *Covurlui* are director al gimnaziului său pe Păr. *Const. Todicescu*.

Sf. Sa s'a încărcat de merite față de această școală, fiindcă nu este numai cârmaciul ci însuși urzitorul ei. Cu cultura sa temeinică de teolog bine pregătit la facultatea noastră din București, iar apoi și eșit cu bine, chiar întâiul, la examenul pentru profesoratul de seminar și numit la Seminariul din Roman, — Sf. Sa a înțeles că marii sale comune îi trebuie un gimnaziu, pentru ca numeroșii fii de săteni, înainte de a se duce la școale mai înalte din orașe, să învețe gimnaziul mai întâi la ei, la țară. De aceea, împreună cu bunul său tovarăș de lucru în calea pastorală, Păr. *Grigore Costin*, licențiat în teologie și acesta și preot în aceeași comună *Cudalbi*, s'a pus pe lucru pentru a da ființă unui gimnaziu. Din fericire, a dat peste inimi binevoitoare care l-au ascultat cu drag. Astrel a fost proprietarul locului d. *H. Negruți*, care le-a dat casă mare și bună pentru deschiderea școalei, așezată în partea cea mai frumoasă a satului. Apoi a fost ajutat de d. *Mihail Orleanu*, avocat din Galați, președintele Camerei Deputaților; de d. *Longinescu*, inspector al învățământului secundar și de d. *Gh. Onose*, prefectul județului *Covurlui*. Toți aceștia au sprijinit cererea Părinților din *Cudalbi* la d. Ministru *Dr. Angelescu* și, pe ziua de 1 Sept. 1923, școala s'a putut deschide, având numai o clasă cu 25 de elevi. Anul acesta s'a deschis cu două clase și cu 75 de elevi. Toți sunt feciori de plugari, afară de puțini băieți, fii de preoți și de învățători.

Școala a avut mare ajutor bănesc din partea județului, întru cât prefectul, d. *Onose*, a dat din veniturile județului suma de 200.000 de lei pentru întreținerea școlii.

În ziua de 10 Octomvrie a. c., venind la școală însuși d. Ministru *Dr. Angelescu*, a scris în cartea de aur a școlii următoarele cuvinte:

„Astăzi, 10 Octombrie 1924, am vizitat acest Gimnaziu și am rămas pe deplin mulțumit de modul cum el este condus. Părintele *Todicescu*, directorul acestui gimnaziu, face mare cinste corpului nostru didactic, și sunt convins că și ceilalți profesori sunt la înălțimea chemării lor. Aduc cele mai călduroase mulțumiri atât Părintelui *Todicescu*, cât și întregului corp didactic al Gimnaziului, și sunt fericit văzând munca ce ei depun pentru ridicarea culturii românești“.

La aceste frumoase cuvinte ale ministrului, adăogăm și noi că Păr. *Todicescu*, prin fapta sa pentru întărirea culturii românești, face cinste nu numai corpului didactic, ci și tagmei preoțești. De aceea noi îl dăm și în știrea preoților, pentru ca și ei să se bucure de cinstea care se aduce tagmei noastre, prin faptele de seamă ale unuia dintre noi.

Și mai trebuie să adăogăm că Păr. *Todicescu* se în-

carcă de un și mai mare merit când stă ascuns într'un sat, la lucru modest, pentru a face treabă sănătoasă, acolo unde este nevoie de un bărbat ca Sf. Sa., și nu se duce la catedra pe care o are la Seminariul din Roman, de unde are concediu.

Să ne mai dea Dumnezeu prilejuri plăcute de a putea însemna aici astfel de fapte!

Chestiunea beției în Sf. Sinod. — În ședința dela 18 Noemvrie a. c. a Sfântului Sinod, s'a discutat iar despre chestiunea beției și a măsurilor de luat pentru stârpirea ei. I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei a citit o dare de seamă despre mai multe lucrări de însemnătate socială întreprinse în eparhia sa. Intre acestea, a pomenit despre multele mijloace întrebuintate în lupta împotriva beției, cum și de scularea poporului însuși pentru a se descotorosi de acest prăpăd. Darea de seamă spune că avem în țara românească 168.000 de cârciumi și fabrici de spirt.

I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. *Miron* a spus că a luat parte la întocmirea proiectului de lege pentru stârpirea beției, dar că n'a izbutit să hotărască ocârmuirea de a pune în proiect măsuri mai tăioase pentru înfrânarea negoțului cu băuturi. Singurul lucru căpătat a fost că se va împuțina numărul cârciumilor anume la 25.000 dela 168.000.

E un pas și acesta. Dar amănunțele tipărite de noi în nr. trecut arată că în proiect se află și destule rele care vor sluji la ocrotirea beției.

Cu acest prilej, să mai dăm noi încă vreo câteva date împotriva beției, pe care le culegem din ziarul „Opinia” din Iași (13 Aug. 1924):

S'au dat din cale afară de multe învoiri pentru deschiderea de cârciume, cu toată înfrânarea pe care o pune legea fostului ministru *Emil Costinescu*. Această lege însă nu se aplică. Astăzi avem la orașe de 8 or mai multe cârciumi ca în 1914, iar la sate de 3 or mai multe. Din această pricină, o societate pentru fabricarea spirtului în Iași a putut scrie pe reclamele e pentru ași înmulți acționarii: „industria cea mai favorizată de Stat, pentru că aduce a 3-a parte din veniturile Ministerului de finanțe”!

Ziarul spune că în curând vom ajunge să se poată încasa până la 4 miliarde pe an numai din taxele pentru băuturile spirtoase.

În foarte multe State, s'au luat măsuri aspre împotriva vinderii lor. Așa s'a făcut în Rusia, Suedia, Norvegia, Statele-Unite, Turcia. Ba până și în Franța, cu toate deficitele bugetare, frâul monopolului de Stat a fost pus pe producerea băuturilor spirtoase.

La noi, lucrul se înfățișează rău și din altă privință. În țara românească, semănăm mai mult porumb. Toate celelalte soiuri de semănături la un loc nu cuprind atâta întindere cât cuprinde porumbul. Cu toate acestea 60% din tot porumbul crescut la noi nu merge la hrană, ci la facerea băuturilor spirtoase. Va să zică, pe deoparte nu întrebuintăm pământul spre ce e mai bănos, adică nu semănăm destul grâu care se vinde mai

bine ca porumbul și se poate exporta mai ușor, fiindcă străinătatea nu cumpără porumb decât ca hrană pentru vite; iar pe de altă parte țărani noștri cumpără și mănâncă prin târguri pâine proastă, iar cea mai mare parte din ce scoate el ca porumb, nici aceia nu slujește ca hrană, ci la fabricarea băuturii!

Nu este aceasta o sărăcire și o păgubire a țării!

De aceia legea pentru băuturile spirtoase trebuie adusă cât mai curând, iar după aceia trebuie să se aducă în sfatul țării toate îmbunătățirile, pentruca să ajungem și noi la treapta țărilor care au luat măsuri atât de hotărâte pentru a nu lăsa poporul pradă otrăvirii și slăbirii lui ca neam, față de alte popoare.

Ce are a face să faci alte legi, când nu dezlegi partea aceasta, prin care trebuie să dai mai întâi viață și sănătate!

Și chiar de va veni legea aceasta, ne mai temem de altceva: că nu se aplică, după obiceiuri bine cunoscute...

Tot despre această chestiune, aflăm din „Dimineața” dela 13 Noembrie a. c. că americanul *Haynes*, comisar al sănătății în Statele-Unite și ca atare însărcinat să privegheze cum se aplică legile împotriva băuturilor spirtoase, a tipărit un raport în care arată ce urmări a avut legea după o aplicare de trei ani în țara sa. S'au făcut în acest timp 177.000 de arestări pentru încălcări aduse legii împotriva băuturilor spirtoase. Adunate la un loc toate zilele sau lunile sau anii de închisoare la care au fost osândiți cei vinovați, ele ne dau un număr de 7.000 de ani de închisoare. Pedepsele bănești s'au suit la 18.000.000 de dolari. Marfa confiscată sau desființată a fost în cantitate de 160 de milioane de litri.

Autorul raportului, numitul comisar, afirmă că lupta împotriva beției a avut urmări minunate. Ziarul „Dimineața” însă spune că nu e american care să nu zâmbească la o asemenea afirmațiune, întrucât băuturile spirtoase se capătă foarte ușor în America. O statistică oficială, zice ziarul, arată că medicii din New-York au eliberat în cursul unui singur an, trei milioane jumătate de rețete prin care arată că pacienții lor au nevoie grabnică să-și întărească nervii printr'o cătme însemnată de alcool. De când a fost promulgată legea contra alcoolului, medicii și farmaciștii fac afaceri strălucite“.

Cu toate acestea fostul ministru german, de care am scris mai sus și care a fost la fața locului, povestește lucrurile altfel.

Toleranța Bisericii Ortodoxe Române. — Cu prilejul retragerii înalt Prea Sfințitului *Vladimir de Repta*, din fruntea Mitropoliei Bucovinei, ziarul evreiesc din Cernăuți *Czernowitzer Morgenblatt* a tipărit cuvinte de mare laudă despre preoțimea noastră din Bucovina. A spus că în ființa ei domnește o deosebită blândețe și bunăvoință către celelalte credințe, încât această trăsătură ar merita zugrăvită pe larg. Sunt mulți care au trecut prin Bucovina și au băgat de seamă același lucru. Preotul ortodox român din

Bucovina e adevărata întrupare a iubirii de oameni. De aici, ziarul începe a zugrăvi personalitatea fostului și veneratului Mitropolit Vladimir, despre care spune că, în fruntea acelei preoțimi minunate, a strălucit ca pildă de căpetenie bisericească Mitropolitul Vladimir, care a dat dovadă de cea mai curată înțelegere a bunului trai între oameni, fiind însuflețit de de duhul păcii.

Înainte de toate, zice ziarul evreiesc, Mitropolitul a fost capul credincioșilor săi. Cu toate acestea și Evreii trebuie să cinstească în Înalt Prea Sf. Sa pe vestitorul iubirii frățești, care nu făcea deosebire de credință, când era vorba să ajute pe oameni. Mai cu seamă în timpul războiului, Înalt Prea Sf. Sa s'a arătat sprijinitor și al credincioșilor altor Biserici și al Evreilor. În timpul ocupațiunii rusești, Evreii au avut mult de suferit, dar Mitropolitul i-a ocrotit ca pe propriii lui credincioși. A ascuns în reședința sa mitropolitană odărele scumpe ale sinagogilor evreiești și le-a păstrat acolo pentru a le scăpa de primejdia jafului din partea soldaților ruși.

Intemeiați pe aceste fapte, zice autorul articolului, toți Evreii din Bucovina își arată venerațiunea lor către bătrânul Mitropolit și către toată preoțimea românească ortodoxă din Bucovina, care a fost crescută și a lucrat într'un duh de atâta îngăduință și simț de omenie.

Ne pare bine că duhul de pace și bună îngăduință, care este trăsătura Bisericii Ortodoxe, a fost atât de bine prins de scriitorul evreu și că clerul Bucovinei rostește acest duh atât de frumos prin faptele sale. O mărturisesc și străinii.

Un episcop ceh ațâță împotriva calendarului la noi. — După cum citim în *Adevărul* dela 26 Noiembrie a. c., ziarul *Satu-Mare*, din Maramureș aduce știrea că un preot cu numele *Mandrea*, s'a apucat să se miște împotriva calendarului îndreptat, primit de Sf. Sinod și în biserica noastră. Întâmplându-se să treacă prin comuna sa episcopul ortodox cehoslovac din Muncaci, mulți români și ruteni ortodocși s'au dus și i s'au plâns împotriva schimbării calendarului. Episcopul le-a luat apărarea și a spus că se va duce la prefectul județului să ceară să fie lăsat calendarul vechiu. Episcopul ar mai fi spus că va lucra pe cale diplomatică, adică va cere guvernului ceh să mijlocească la guvernul român pentru ca acei credincioși din Maramureș să fie de episcopia ortodoxă a Muncaciului.

Episcopul însoțit de Preotul *Mandrea* s'a și dus la prefectul din *Sighetul Marmășiei*, d. *Mihali*, dela care însă a aflat că măsura îndreptării calendarului e un fapt rânduit de însuși Sf. Sinod al României pentru tot cuprinsul României Mari și că nu se mai poate face nicio schimbare. Episcopul a plecat nemulțămît și ar fi spus credincioșilor că tot va mijloci pe orice cale pentru ca ei să poată rămânea la vechiul calendar.

Dăm știre despre lucrurile acestea așa cum le citim, nu știm însă cât adevăr poate fi în ele.

America și lupta împotriva beției. — La noi se tot răspândesc vești care caută să pue în slabă lumină lupta dusă în Statele-Unite din America de Nord împotriva beției. Se vorbește despre neizbânda ei, despre ușurința de a te îmbăta, în ciuda poruncilor stăpânirii. E un fel de întărire a celor bețivi dela noi. E cași cum li s'ar spune: Nu vă neliniștiți, beția nu poate fi înfrântă, beți înainte, că n'are nimenea ce vă face!

E o ținută nenorocită. Când vedem o luptă pentru stârpirea unui păcat, trebuie s'o însoțim cu simpatia noastră, să fim părtași cu sufletul la lupta care se duce aiurea. Și dacă ea nu izbândește, să scriem aceasta așa încât să se vadă părerea noastră de rău. În niciun chip să nu privim cu admirare că cutare păcat nu se poate stârpi, cași cum tăria păcatului ar merita să fie întâmpinată cu uimirea noastră respectuoasă!

Însă în ce privește lupta din America împotriva beției, lucrurile nu sunt așa. Mișcarea de stârpire izbândește. Ne-o spune un fost ministru bavarez, care a stat nouă luni de zile în Statele-Unite și a cules date lămurite. Noi le găsim în ziarul german *Deutsche Tagespost* (13 Noiembrie 1924) sub titlul *Alkoholverbot*, (oprirea alcoolului) și ne grăbim să le împărtășim cititorilor noștri, precum urmează:

„Fostul ministru de instrucțiune din Hessa și profesor de universitate *Dr. Stecher*, un însemnat pedagog și reformator social al Germaniei, s'a întors dintr'o lătorie de studii de 10 luni din Statele-Unite. Într'o conferință ținută de el la 21 Oct. înaintea societăților din Praga, despre impresiunile acestei călătorii pe care el a făcut-o prin toată uniunea și care l-a pus în legătură cu toate păturile sociale. De deosebit interese ce a spus și ce părere are *Dr. Stecher* despre oprirea alcoolului în Statele-Unite. După părerea lui, oprirea este unul din cele mai mari fapte culturale ale popoului american. Toate spusele nefavorabile despre însemnătatea acestei opinii, au fost declarate de el drept propagandă mincinoasă a protivnicilor opririi americane, care însă sunt puțini acolo. Ca cea mai bună dovadă pentru aceasta a citat el faptul că, în actuala alegere de prezident, toate partidele Statelor-Unite au primit în programa lor cea mai aspră păstrare a opririi alcoolului.

A. S.

ȘTIRI

NOUA JALE A PRIMATULUI. — Cu durere am aflat despre jalea nouă care, tot în acest an, s'a abătut asupra Înalt Prea Sfințitului nostru Primat. După întristarea de astă vară, când și-a perduț pe bătrânul său fată, Luni, la 15 Dec. a venit vestea că buna sa mamă e greu bolnavă, iar Miercuri, ziarele și vesteau că a trecut către Domnul.

Stăm alături de veneratul nostru Primat în durerea care s'a abătut asupra sa, îi rostim toată adâncă noastră părere de rău de a-l vedea cufundat în această jale și-i dorim întărirea Celui de sus pentru a putea trece cu inimă întărită acest greu ceas.

Dumnezeu să-l mângâie, iar pe buna sa mamă s'o odihnească cu pace în locașurile celor fericiți!

NOUL PATRIARH ECUMENIC AL CONSTANTINOPOLULUI. — În ziua de 17 Decembrie, Mercuri, I. P. S. S. Mitropolitul CONSTANTIN al *Dercului* a fost ales Patriarh Ecumenic al Constantinopolului. Ziarul *Politeia* din Constantinopol (17 și 18 Dec. c.), care ne aduce multe amănunte ale alegerii, ne vine prea târziu ca să dăm mai multe date. Le vom da în nr. viitor.

Conferențe culturale. — În comuna *Berești* din județul Covurlui, funcționează un cămin cultural. În șirul persoanelor care vor vorbi acolo, citim că Prea Sf. Sa Episcopul *Cozma* al Dunării de Jos va vorbi la 5 Aprilie 1925, iar Păr. Econ. *Beldie*, directorul Seminarului din Galați, va vorbi într-o Duminică despre care se va da de știre mai târziu.

Baluri oprite. — În „*Universul*” dela 22 Noemv. a. c., cităm că, în urma mijlocirii înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat, Ministerul de Interne a oprit balurile mascate și costumate în tot postul Crăciunului, fiind învoite numai seratele și ceaiurile cu dans. Tot așa în Postul Paștelui între 1 Martie și 18 Aprilie. Prefectura Poliției din București a adus aceasta la cunoștința antreprenorilor de săli.

Munca unui preot la ziar. — Incepând din vremea Paștelui din anul acesta, Păr. *Petre Chiricuță* din Galați, misionarul eparhiei Dunării de Jos, foarte des scrie la ziarul „*Galații Noi*” articole de cuprins religios. În urma unei polemici pe care a avut-o atunci cu medicul veterinar *Dr. Begnescu* din Galați, din pricina unei conferințe ținute la ateneul din acel oraș de *Dr. Marinescu* din București, Sf. Sa n'a mai lăsat condeiul din mână și mai în fiecare număr al ziarului găsești roadele osteneții sale.

Aceasta e o pagină de lucru misionar. Când oamenii vor găsi cât de des în ziare lucruri ale credinței, ele vor fi tot atâtea picături care vor putea pătrunde în sufletele lor. Fapta Părintelui Chiricuță e bine să aibă următori.

Prefacerea în Ministeriul Cultelor. — Toate ziarele au adus știrea că, pe ziua de 1 Ianuarie 1925, 3 din direcțiunile Ministeriului de Culte se înjghebează într'un singur mănunchiu, în fruntea căruia se va afla o direcțiune generală, precum urmează: direcțiunea personalului, cărmuită de d. *N. Rădulescu-*

Nigor ca director; direcțiunea cultului ortodox, cărmuită de d. *Dr. P. Ionescu* și direcțiunea cultelor neortodoxe, având în frunte pe d. *Zenovie Piclișanu*. Toate acestea vor alcătui o direcțiune generală, în fruntea căreia se află d. *St. Brădișteanu*. Rostul acestei întocmiri este o orânduire din Statutul funcționarilor, după care o direcțiune administrativă, pentru a fi generală, trebuie să cuprindă în alcătuirea ei cel puțin trei direcțiuni obișnuite.

Arhiereu nou. — În sesiunea de toamnă a. c. a Sfântului Sinod, s'a făcut alegerea de arhiereu pentru locul rămas slobod pe lângă Sf. Mitropolie a Moldovei de arhiereu cu titlul de *Botoșăneanul*, în locul Prea Sfințitului *Cozma*, care a fost ales episcop al Dunării de Jos. Sf. Sinod a ales pentru locul de arhiereu trei persoane: pe Părinții Arhimandriți *Chesarie Păunescu* dela Sf. Episcopie a Hușilor, *Morărașu* dela Sf. Mitropolie a Moldovei și pe Păr. Econ. *Gheorghe Leu*, numit mai înainte subdirector la acea Sf. Mitropolie, cum am vestit noi aici în nr. pe Octomvrie al acestei reviste. Dintre acești trei, M. S. Regele a întărit ca arhiereu pe Păr. *Gh. Leu*, care de acum urmează să fie tuns în Monahism pentru hirotonia ca arhiereu.

Păr. Leu e un preot tânăr. A fost preot de sat în *Țuțcani*, Covurlui. Rămânând văduv și voind să studieze mai departe, a fost numit spiritual la Seminarul Central din București, în care timp și-a luat licența în teologie. În timpul războiului, a funcționat ca preot militar pe lângă un tren sanitar, apoi, când a fost vorba de organizarea Basarabiei, a fost numit director la Seminarul din *Ismail*, în care slujbă a lucrat până în anul acesta. În toamna aceasta a fost trecut la Mitropolia Moldovei, unde de aici înainte va funcționa ca arhiereu.

Păr. Econ. Leu e un bărbat cu multă inimă, cu mult dor de lucru și suntem încredințați că-și va da toată silința pentru a putea împlini după cuviință grelele sarcini ale înaltei slujbe la care e chemat.

Noi îi facem toate urările noastre ca să aibă izbândă întru toate. Adăogăm acum știrea care ne vine în clipa din urmă:

Duminică, la 28 Dec. c., Sf. Sa a fost hirotonit arhiereu în Sf. Mitropolie a Moldovei. La vecernia din ziua de 27, s'a făcut ceremonia ipopsifierii, fiind de față Prea Sfințitul *Nicodem*, Starețul Mănăstirii Neamțului, *Iacov*, episcopul Hușilor, și *Cozma*, episcopul Dunării de Jos. Păr. Protopop *I. Niculea* a citit decretul regal de întărire a Părintelui Leu în noua sa chemare. A doua zi hirotonia a fost săvârșită de I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei, încunjurat de Prea Sfințitul numiți mai sus.

Conferențe religioase. — Duminică, la 14 Dec. Păr. Arhim. *Scriban* a ținut o conferință despre „Cele înalte ale omului” la școala primară din *Oborul Nou*, București. Duminică, 21 Decembrie a vorbit la școala

primară *Cărămidarii-de-jos* și la *Mașina-de-pâine* despre Crăciun și Calendar.

Marți, la 23 Dec. c. a vorbit la „Asociațiunea creștină a tinerilor” despre *Spiritul Sfințelor Sărbători ale Crăciunului*.

Duminică, 4 Ian. 1925 va vorbi la Galați despre *Temelia vieții*.

Cercul de studii religioase din București. — Cercul de studii religioase și de perfecționare creștinească, despre care am scris noi aici că a început a funcționa astă primăvară, din nou a început a lucra acum, din luna Noemvrie. El se adună în fiecare Marți seara, în localul Sfântului Sinod. La 18 Noemvrie, Păr. *Magiarov*, parohul bisericii bulgărești din București și student la facultatea noastră de teologie de aci a vorbit despre *Biserica Ortodoxă din Bulgaria*. Pr. *Părvănescu* din Craiova a mișcat pe cei de față prin povestirea sa despre lucrurile frumoase pe care le face cu evanghelizarea copiilor în Craiova.

Centrele culturale bisericesti din Capitală la lucru. — Am arătat astă vară că Sf. Mitropolie din București a orânduit să se ție în București un șir de cuvântări de evanghelizare și că, pentru aceasta, a împărțit Bucureștiul în mai multe despărțiminte. Lucrul lor a început.

Duminică, la 23 Noemvrie c. a început lucrul secțiunii *Spirea Veche*, printr'o conferință ținută de Păr. Arhimandrit *Scriban*, la biserica *Spirea Nouă*. Capul secțiunii e Păr. Econ. *Ioan Ionescu-Bogați*, parohul bisericii *Spirea veche*, care a deschis șirul lucrărilor printr'o cuvântare de introducere. Arhim. *Scriban* a vorbit despre *rânduiala sufletească*, iar la sfârșit a adaos o vorbire deosebită *despre calendar*. Conferențele au fost însoțite de cântări corale. Biserica era plină de lume, care a primit cu vădită mulțămire acest fel de lucru.

Preot conferențiar la Ateneu. — În Iași, în mahalaua *Tătărași*, funcționează un Ateneu popular, care a ajuns la mare nume și și-a întins faima și peste munți, printr'o lungă călătorie făcută astă vară în noile ținuturi, unde s'a înfățișat cu frumoase producțiuni muzicale ale sufletului românesc și cu vorbiri care au mers la inimă. În iarna aceasta, s'au deschis cursurile libere ale lui, dela 24 Noemvrie c., iar în programa de cursuri, alătura Prof. *Simionescu*, Prof. *I. Găvănescu*, Prof. *Dr. Al. Stănescu*, dela universitatea din Iași, *Mihail Sadoveanu*, citim că și Părintele *I. Țincoca* din Iași va ținea un curs cu titlul *Din Istoria Religiiilor*.

E frumos că preoții nu lipsesc de nicăieri unde este vorba de lucrări culturale.

Schimbarea dela „Glasul Monahilor”. — De anul trecut, a început a se tipări în București o căr-

țitică și mai apoi o foaie cu numele *Glasul Monahilor*. În a doua jumătate a acestui an, Arhim. *Scriban* a luat-o sub cârmuirea sa. În acelaș timp, s'a întocmit și un comitet care să poarte grijă de foaie, cum și o tovarășie de monahi care să se silească a îmbunătăți viața monahilor în România și a-i pune pe calea de a folosi bisericii mai mult decât până acum. *Glasul Monahilor* a fost scos la început de Ieromonahul *Dionisie Lușcu*. După o lucrare împreună de câteva luni de zile, comitetul foii nu s'a mai putut înțelege cu Sf. Sa, care nu voia să asculte de îndrumările comitetului. Atunci comitetul s'a despărțit de acest ieromonah, urmând a scoate el altă foaie, care să urmărească cultivarea monahilor. Deci să se știe că *Glasul Monahilor* se tipărește acum iarăș numai de ieromonahul *Dionisie*, fără vreun amestec al Arhimandritului *Scriban* sau al comitetului. Cel din urmă număr al foii tipărit puțin înaintea Crăciunului cu numele Arhimandritului *Scriban*, de fapt era tipărit numai de Ierom. *Dionisie*, întrebuițând fără drept numele arhimandritului. De aici înainte, cititorii își pierd vremea citind *Glasul Monahilor*, fiindcă n'au ce citi în el. Să aștepte până ce va ieși foaia comitetului și să urmărească pe această cale cultivarea monahilor.

A. S.

Profesor grec despre noul calendar. — Știr din *Constantinopol* vestesc că la Patriarhia Ecumenică s'a primit un memoriu al profesorului *Eginitis*, în care-și expune păreri, asupra alcătuirii unei *Pascalii* a Bisericii, acomodată cu noul calendar. Domnul *Eginitis* recomandă, ca să se ceară și păreri directorilor Institutelor Astronomice din Petrograd, București și Belgrad și aceste păreri să se depună Sinodului Ecumenic, care se va convoca în curând.

Ortodoxia în Cehoslovacia. — După știri sigure, în *Cehoslovacia* se fac sforțări spre realizarea unității Biserice Ortodoxe Cehe. În Cehoslovacia, astăzi există trei grupuri de ortodocși. Cel mai vechiu grup a luat naștere la 1863 când patrioții cehi *Greg* și *Sladwsky* vedeau în triumful Ortodoxiei, triumful ideilor panslaviste. Un alt grup de ortodocși din Rusia Carpatică, are în frunte pe P. S. Arhiepiscop de origină ceh *Sabatie*, care a fost hirotonit de Patriarhul Ecumenic. Al treilea grup s'a strâns în jurul episcopului *Gorayd Pavlik*. Toate aceste grupuri vor să se unească într'o singură Biserică Ortodoxă Cehoslovacă, care mai târziu să fie proclamată Patriarhie.

După știrile mai noi, în Cehoslovacia la *Velehrad* a fost în luna Iulie c. un congres bisericesc, în care s'a luat hotărârea ca Arhiepiscopul *Sabatie* împreună cu episcopul *Dosoftei* al Nișului, reprezentantul Patriarhiei sârbești la congres, să intervină pe lângă Patriarhia Ecumenică ca Episcopia Ortodoxă din Rusia Carpatică, să treacă sub jurisdicțiunea Patriarhiei Sârbești, după care aceasta va recunoaște pe Arhiepiscopul *Sabatie*.

Calendar nou. — Intr'un ziar grecesc din America, se publică următoarele:

Mai înainte, am scris despre silințele ce se depun din Anglia și America pentru o schimbare radicală a calendarului, în așa fel încât anul să nu mai fie de 12 luni ci de 13 luni de câte 28 de zile ș. cu o zi, care nu intră în număr și care va fi ziua anului nou. Acum aflăm din ziarele Americane că în curând se va aduna, la Madrid-Spania Uniunea Internațională... ca să studieze și să facă cele dintâi demersuri mai însemnate în vederea scopului urmărit. În vederea Uniunii internaționale din Madrid, la 19 Septembrie c. cu Transoceanicul Welshenland, a plecat din New-York Dr. Henry I. Kox cel mai mare meteorolog și cercetător al timpului dela Biuroul Meteorologic American din Chigago, care a și dat presei aceste știri.

Chestiunea, zice Domnul Cox, se va examina de către secțiunea astronomică a Congresului. Dacă proiectul preconizat de către savanți se va aproba, lunile vor avea câte 4 săptămâni. Prima zi a lunii va fi totdeauna Duminică și Sâmbetele vor fi întotdeauna la sfârșitul săptămânilor, câzând la ziua 14, 21, și 28 a lunii o zi care prisosește în fie-care an va fi separată și se va numi ziua anului nou. Luna a 13 care va fi așezată între lunile Iulie și August se va numi Soarele.

Cel mai zelos susținător al acestei schimbări este Profesorul Charles F. Marwin, Directorul Institutului Meteorologic al Statelor Unite.

Partizani zeloși ai acestei schimbări sunt și bisericile Catolică și Episcopală. ¹⁾ Această schimbare, zice d. Kox, nu numai că lasă calendarele bisericești neatinse, ²⁾ dar va face așa ca Paștele să se serbeze la o zi fixă. Acest nou calendar, dacă se va aproba, va fi pus în aplicare la începutul anului 1928. Arhim. Jocu.

Câncuri creștinești din autor străin. — Foarte duioase și mișcătoare rânduri din scriitorul creștin Rosegger traduce Păr. Petre Chiricuță în *Galații-Noi* din 31 Aug. a. c... „să se scoale omul dimineața și să-și întrebe inima: ce voi face? — Împăcat să-și plece omul ființa lui, pe patul odihnei seara: ce am făcut?”

Ar trebui mult tradus din paginile lui Rosegger.

Un preot despre comuna lui Costache Negri. — În ziarul *Galații-Noi* (31 August 1924) Preotul G. Mitoiu din comuna Mânjina, Covurlui spune că marele patriot din vremea Unirii, Costache Negri a avut moșie în acea comună și că mai ființează și casa în care a locuit, în stăpânirea unui proprietar cum se cade, d. Petre Rădulescu. Zice însă că alți urmași n'au fost la înălțimea lui Negri, întru cât comuna a rămas fără școală și biserică vrednică de amintirea sa. Biserica amenința să se dărâme, și atunci înșiși locuitorii, bine cârmuiți, s'au apucat de au zidit biserică numai cu puterile lor, fiindcă de aiurea n'au primi decât făgăduieli. Azi biserică nouă stă ca un monument

¹⁾ Ne îndoim. — Nota Arhim. Scriban.

²⁾ Ba le atinge, că vațămă săptămâna. Bisericile nu pot primi zile care nu fac parte din săptămână. — Nota Arhim. Scriban.

falnic și frumos. Vederea îl cuprinde cu mulțămire, fiindcă îl vede stăpânind până departe peste două văi.

Proprietarul vrea să zidească acum și o școală, și astfel comuna se ridică la înălțimea numelui lui Negri.

O însemnată lucrare în revista noastră. — Începând cu anul viitor, vom tipări în această revistă în traducere, o însemnată lucrare a actualului Mitropolit al Atenei I. P. S. HRISOSTOM PAPADOPULOS, care e un însemnat istoric și teolog al Bisericii noastre. Lucrarea tratează despre *Simbolul Sinodului II Ecumenic* și e tradusă pe românește de către d. Teodor Popescu doctor în teologie din Atena și în timpul de față student în Paris.

BIOGRAFIE

Au eșit de sub tipar puțin înaintea Crăciunului:

Pr. Gr. Petrov, PE URMELE LUI HRISTOS, Traducere de Episcopul Nicodem, fost al Hușilor, azi stareț la Mănăstirea Neamțului. Edițiunea II-a în editura Pavel Suru, București, Calea Victoriei 73, Prețul 45 lei.

Aesta e vestitul roman, lărgit de însemnatul scriitor rus preot, Petrov după englezește și dat pe românește cu multă îndemănare de P. S. Nicodem, acum vreo 12 ani, când a trezit mare răsuneț.

În acelaș timp, a eșit și *Gh. M. Sheldon, ADEVĂRUL PREOT SAU CE-ARFACE ISUS*, dat pe românește de I. Gr. Oprișan, cu o prefață de poetul D. Nanu. Se găsește la toate librăriile cu prețul de 40 de lei.

Acesta e acelaș roman, ca și cel de mai sus, dar care vine în grai românesc pe altă cale. La început a fost scris în englezește. Preotul Petrov l-a mai adăogat pe unele părți, l-a mai scurtat pe altele, și de aici a fost dat pe românește de P. S. Nicodem. Tot din englezește, a trebuit să fie tradus pe franțuzește, iar de aici l-a tradus d. Oprișanu pe românește. Această a doua traducere este numai cu cât cuprindea romanul în englezește, fără adaosurile lui Petrov.

Amândouă sunt bune. Petrov însă a făcut adaosuri cu multă pricepere, ca un învățat preot și scriitor, care dau cititorului mult material de gândire. Mai cu seamă preoții pot scoate și material de predici din adaosurile lui Petrov. De aceia preoții au mai mult de câștigat dacă vor citi traducerea Prea Sfințitului Nicodem.

Tot noroc va fi însă dacă se vor citi amândouă, care și așa credem că nu vor ajunge pentru câți cititori trebuie în Țara românească.

Vom vorbi de el mai amănunțit în alt număr.

Pr. Const. Popescu, Preotul Misionar. București 1924. Broșură în formatul cărților de școală de 28 de pag, Prețul 10 lei. Autorul, la care se poate comanda, e profesor în Constanța la Școala Normală.

Vestea Bună, revistă a Parohiei Sf. Vineri-Nouă din București. A început a se tipări din 15 Oct. 1924 eșind de 2 ori pe lună. Abonamentul 30 lei pe an. Vom vorbi de ea în nr. viitor. Cereri se pot face la Păr. Econ. Traian Vintilescu, Protoiereu în București, parohul bisericii St. Vineri-Nouă, lângă Gara de Nord.

Vestitorul satelor, revistă care iese regulat de 12 ani, ca organ al Cercului „Deșteptarea Sătenilor”. Iese de 2 ori pe lună în formatul *Duminicii Ortodoxe* E cârmuită de 2 preoți (I. Cojan, Măgurești, Bacău și M. Cărlănescu Bogdănești, Fălticeni) și un învățator (d. V. Tamegea) din Boroaia, Fălticeni. Se tipărește la Mănăstirea Neamțului. Abonamentul 20 de lei pe an, de trimes Părintelui Cărlănescu în Bogdănești, Fălticeni (așa se chiamă județul; nu i se mai zice Suceava care a rămas pentru Suceava Bucovinei).